

ZVON

ZVON

TÝDENÍK BELETRISTICKÝ A LITERÁRNÍ

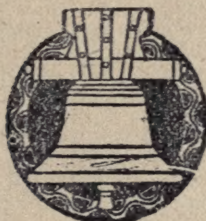
ROČNÍK XIX.

ORGÁN A MAJETEK SPISOVATELSKÉHO DRUŽSTVA

REDAKČNÍ RADA

ALOIS JIRÁSEK - FR. S. PROCHÁZKA - K. V. RAIS - JOS. THOMAYER

VYDAVATEL A ODP. REDAKTOR FR. S. PROCHÁZKA

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ UNIE A. S.
1919.

Tiskem České grafické UNIE a. s. v Praze.

OBSAH.

BÁSNĚ.

ROMÁNY, NOVELY, POVÍDKY, ČRTY, ARABESKY ATD.

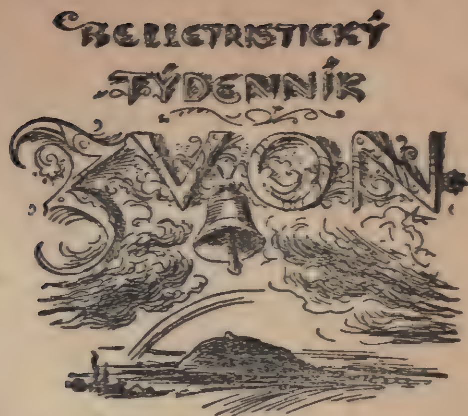
VZPOMÍNKY, STUDIE A STATI POUČNÉ.

REJSTŘÍK JMENNÝ I VĚCNÝ.

Z RUBRIK LITERATURA, DIVADLO, VÝTVARNÉ UMĚNÍ a TÝDEN.*)

*) Hvězdička před názvem knihy nebo divadelní hry znamená referát.

Ad. Heyduk:

RUŠNÝ ZVUK!

Temní se zvolna, den nechce stát,
noc mlhy na luhy hází,
v západě už se chystají spát
červánci růžově nazí.

Svlékly se ze šatů slunečních,
bez šatu — horko je moří —
prohřál je, znavil teplý jih,
chtějí se vykoupat v moři.

Z daleka táhlý zvonu hlas
po nivách roztoužen spěchá,
unyle hlavu kloní klas,
korunku zavírá lecha.

V údolí vzmáhá se posvátný klid,
po trávě rosa se třpytí,
poslední slunce purpurný vid
na čelách skalin se nítí.

U meze křepelčin tesklivý tluk
rozprchlé svolává děti,
ticho zas — z dálky jen rušný zní zvuk:
noční pták od lesa letí.

NA PŘÍDĚ.

Na přídě stojím zanesené lodi,
jíž žití buran semo tamo vodí;
nelze dále, loď se brodí,
tam a sem
vln divokým přívalem.

Nemám kotvy, nemám vesla,
by mne loď má na břeh nesla;
naděje má dávno klesla,
s bohem dala tužbám všem,
rvána doby přívalem.

Alois Jirásek:

CESTOU.

V soumraku dní a života, kdy zříš před sebou již ne mnoho cesty tratící se v tajemně tmavém, němém hvozdu, vzpomeneš také, co jsi ušel, co již za tebou. Vzpomeneš mladého rána i horkého poledne, vzpomeneš velkých dějův i drobného motýle, jenž přeletěl před tebou nad kvetoucí louku; suchý věneček zašustí pod prostým obrázkem na kmeni košaté lípy u cesty, lesklý střípek se v cestě zableskne, vír prachu se v ní roztočí a v něm stéblo, barevné pírko, pohozený květ.

I na ně vzpomeneš i na to, jak jiní na ně vzpomínali a vypravovali smutné i veselé, jiní, kteří už přešli tou dlouhou silnicí a zmizeli v tajemně tmavém, němém hvozdu, v mrákavu pověčné noci.

I.

A tak také vzpomínal starý Hejlek, který před padesáti lety stal se spomoc-

níkem, tenkráte, kdy ještě farář byl pánem škol. O tom vypravoval starý Hejlek a jak se dostal na první své místo, jak tu začal kantořit a jak tu začal milovat, jaký byl projev lásky, že žádné psaníčko ani vyznání třesoucím se hlasem v besídce nebo za májového večera pod stromy, ne, to že ne, ale jinačí: buchtičky, bílé buchtičky cukrem posypané, ty že prozradily, pověděly.

„To bylo divné.“

„Inu bylo a mně tenkrát obzvláště. Tak abyste věděl, ta škola, na kterou jsem se dostal, byla stará, dřevěná, šindelem krytá, jak tenkráte bývaly. A to vám také povím, abyste těm buchtičkám porozuměl, že stála na výšině nad městečkem v koutě zahrady plné ovocných stromů. Ta zahrada zelenala se při zadním boku staré školy i pod ní, pod její užší stranou, nedlouhým svahem dolů až k samé cestě, jež se tu dělila, široká rovně nahoru ke kostelu, úzká vpravo nahoru ke škole mezi plotem té školské zahrady a mezi plotem farské.

Za tou farskou zahradou fara, bílé, zděné stavení rudohnědé střechy, za farou zvonice a kostel pod starými lipami. Škola stála o samotě, žádné stavení v sousedství, jenom ta fara, a ta byla, jak povídám, dále za zahradou.

Ve škole vpředu ostával učitel; okna měl do toho sadu ve svahu a dolů k městečku. Přes síň byla klasa, jak se tenkráte říkalo, a vedle této jediné třídy sednička o jednom okně. To byla má residence. Abyste všechno věděl: sousedky jsem měl. Za roubenou stěnou proti tomu mému oknu, a řekněme okýnku, byl chlév a v něm dvě „malenky“, rohatá „straka“ a rohatá „srna“, pokojné sousedky, jenže často chřestily vazákem a někdy si zabučely. Tak to bylo mé sousedství.

Tím oknem, jehož rám byl kdysi bíle natřený, viděl jsem na vysokou třešni u plotu, na mez za ním a na pole v táhlé stráni. Do té stráně jsem se často díval, na obilí, na březinu na vrchu nad polem i na nebe za březinou, když bylo krásně modré nebo když se zatáhlo hroznou černavou, když se hnala bouřka výš od lesa.

A na tomto okně jednou, když jsem se podvečer vrátil z městečka, leželo něco bílého, venku na okně, jak povídám, něco bílým papírem zabaleného. Otevru okno —“

„Buchtičky.“

„Buchtičky, čtyři buchtičky jako malované, s krásnou kůrčičkou, cukrem zachumelené, radost pohledět.“

„To byly laskominy.“

„A ne, hned ne. Nejprve mne pomátly, nejprve mutace, kterak se dostaly na okno, kdo je sem položil. Že jsou mně, o tom jsem nepochyboval. Ale kdo, kdo — jak povídám. Učitelka buchty nepekla, a kdyby pekla, dala by mně je u stolu. Snad maminka některého školáka — Ale ta by mně je poslala přímo, po dítěti, jako mně před tím poslala zámožná řeznice zlatku; její hoch ji přinesl v slabikáři, že tuhle maminka pěkně pozdravuje — Ale buchtičky, za soumraku a tajně — No, všecko študyrování nic platno, a na konec —“

„Dal jste se do buchet.“

„Inu, jednu jsem ochutnal, a pane, byla! Jak spanilá, tak i dobrá, s tvarohem.“

„A druhá?“

„Ta taky, jak povídám, ta byla s perníkem, a ty já tuze rád.“

„A třetí?“

„A ne, to jsem už přestal, ostatní dvě chtěl jsem si nechat na ráno. Sic jsem se tenkráte modlíval „tělo, svět, ďábla přemáhám“, ale když ďábel pokušení opravdu přišel, tenkráte toho večera, a pořád mlaskal a se oblizoval a našeptával, s čím asi je ta třetí buchta, inu, co člověk, a mladý a spomocník — A tak jsem ji slup'.“

„A čtvrtou také.“

Starý Hejlek se usmál.

„To se vám hádá. Inu taky; to jsem se už pomodlil a ležel jsem v posteli. Buchtu jsem si odnesl do postele a při tom jsem pořád přemýšlel, kdo si na mne vzpomněl. Napadlo mne, hádal jsem, a v tom jsem usnul. A ráno zase ta myšlenka. A tak jak bylo odpoledne po škole, rozběhl jsem se do „olšinského“ mlýna na kraji městečka, pod kostelem, a rovnou k stárkovi.

Byl to můj krajan, naši mně o něm pověděli, když jsem se chystal na tu první štaci, abych ho navštívil. A já pak první čas, když se mně v neznámém místě stýskalo, chodil jsem k němu skoro denně. A tak taky toho dne.“

„Svěřil jste se mu.“

„Nesvěřil. Poseděl jsem s ním před mlýnem na lavičce jako obyčejně a za řeči jakoby nic optal jsem se, co měli k obědu. Pověděl, všecko vyjmenoval, ale o buchtičkách nic. Byl konec, věděl jsem tolik jako včera večer.“

„A proč jste běžel nejdříve do mlýna —“

„No, no, však vy už hádáte, vidím, jak se usmíváte. No, je tomu tak. Mlýn už neměl mlynáře, ale mlynářku, a ta měla dceru Filomenku.“

„O té jste si myslil —“

„Inu, myslil, jak povídám. My jsme se už znali. Uviděl jsem ji, jako Filomenku, hned, když jsem byl po prvé u stárka. Čiperné, podobné děvče, a nic ostýchavá, ale smělá, řečná a jako pták. Přiletěla, odletěla, byla hned ve mlýnici a hned zas u náhonu pod olšemi nebo na zahrádce v čele mlýna nebo u dveří před mlýnem na starém mlýnském kameni. Jak povídám, jako pták. No, a tak jsme se brzo seznámili. Sama se u nás zastavila, když jsem seděl se stárkem. A vždycky pak u nás postála, a i s námi poseděla. Pohovořili jsme, zasmáli jsme se, třeba mne i poškádlila —"

„To jste se pak těšil k stárkovi."

„Jen se smějte. K stárkovi ani tak ne; no, však víte."

„Tak o buchtičkách nic. A už se neobjevily?"

„Ba objevily. Za týden zase bílý balíček na okně, zase za soumraku, a zase čtyři krásné buchtičky."

„Pátral jste —"

„Jaké pátrání. Jen Filomenka mohla vyvést takové čtveráctví a člověka tak pokoušet. Po těchto druhých buchtičkách druhý den odpoledne zase rovnou do mlýna. Sedím se stárkem, povídáme si, ale já o buchtičkách ani slova. A v tom Filomenka jako by ze země vyrazila, jako rozkvetlý stromeček stojí u nás. Podívám se na ni, ale nic, ve tváři, v očích nic, ani mžiknutí podezřelé.

A tak jsem zaťukal já. Řku, vědí-li, co se mně včera večer přihodilo, že byl u mne sv. Mikuláš, včera večer a že mně buchty nadělil.

Stárek vyvalil oči, co že povídám, ale já se jen na Filomenku díval, co ta — Ale Filomenka jako neviňátko; nezačervenala se, nezmátla se, nic, ale do smíchu se dala, a to že byly nebeské buchty, a jaké byly, s čím, s čím je v nebi dělají, s povidlím nebo perníkem, a že jsem jí měl jednu přinést, že by taky ráda nebeskou buchtu. To mne popletlo a v tom zmatku jsem se dobrohloupě přiznal, že jsem je všechny sněd', že byly tuze dobré, opravdu nebeské, ale jestliže sv. Mikuláš ještě jednou — ‚To se těšte!' smála se. ‚Ten už víc nepřijde.' A tak jsem se vrátil zase s nepořízenou. Ale tomu, že Mikuláš už nepřijde, jsem přece dost nevěřil. Čekal jsem a —"

„Číhal."

„Číhal, v sedničce. Ale marně. A tu máš, znenadání stopa. To abyste rozuměl. Ve škole ze síně vzadu vyšlo se kolem chléva a kolem stodůlky při chlévě do sadu, a tam na konci v koutě zahrady studánka blízko plotu. Ten byl hlohem a dřišťálem zarostlý. Za plotem stezník, za stezníkem krajinový plot a za ním louka, také ve svahu. Ale tam pro ten hustý hloh nebylo vidět. Okolo studánky ořeší a nad studánkou starý, košatý javor. Studánka byla hluboká, čistá, se tří stran ohražená zídkou z lámaného kamene a na zídce šindelová střecha dost vysoká. K studánce šlo se zpředu dolů po několika stupních z placatých, netesaných kamenů. Nad studánkou byl stálý stín a chládek. Jak povídám, pěkný koutek. A voda, jak povídám, tuze dobrá, jako křišťál a studená jako led. Nejen škola a školáci z ní pili, ale i z městečka, ze stavení dole pod školou chodili sem pro vodu cestou mezi školskou a farskou zahradou a pak pod okny učitelova bytu sadem rovnou ke studánce. To už tam byl chodníček vyšlapaný.

Jednou na večer, bylo začátkem léta, přišel jsem z městečka —"

„Po těch druhých buchtičkách."

„Pravda, po nich asi za čtrnáct dní, snad ani ne. Přijdu domů, jak povídám, byl už večer, a vlažno, až teplo. Že jsem měl žízeň, vzal jsem svůj smoláček a jdu ke studánce pro čerstvou od čepu. Na sadě ticho, ani živé duše, u studánky pod javorem skoro tma. Ale taky světýlko, dobře se pamatuju, krásně zlatě zelené světýlko. Svatojanská muška tam klikatě lítala a zas se ztratila, pak na plotě, na hlohu tiše svítila zeleně rozžhavená. Pod stříškou nad studánkou černo a chládek, voda nehnutá, jako svatě zakletá.

Chci si nabrat, ale jak jsem sestoupil na nejdolejší schod, shlédnu na kameni něco bílého. Džbán, bílý džbán. A nikdo tu. Vystoupím výš, ohlížím se, naslouchám. — Nic, nikdo. Že by ho tu někdo zapomněl? To není možná, povídám si, to snad jen odskočil. A v tom se mně zrovna zablesklo, a v tom už, sehnut, jsem dvěma, třemi skoky u staré, košaté jabloně kousek výš, v tu stranu ke škole.

Skrčím se, lehnu do trávy a dívám se k oknu své sedničky; od jabloně bylo tam dobře vidět. A opravdu, ženská postava v bělavých šatech, bez šátku, plíživě tam docházela, jako lasička. Aha, Mikuláš, povídám si; ale srdce začalo mně bušit a, pane, víc, víc, než když jsem jako hoch čekával svatého biskupa.

Tajil jsem dech, abych srnku nesplašil, hledím, pozoruji. Zastavila se u okýnka, ohlédla se, pak zpod zástěrky položí něco na okno. Filomenka-Mikuláš! Ale než jsem se vzpamatoval, než jsem pomyslil, co

teď, hup — odskočila od okna a letí zpátky travou, pod stromy. Mihla se pod jabloní kolem mne, sukně zašustily, a už ta tam u studánky; shasla v černu jako svatojanská muška.

Voda tam zašplouchala; Filomenka nabírala vodu do džbánu. A v tom vykřikla; zaslechla, že někdo za ní, že stanul na hořejším schodu. A já se nesmál, nevolal jsem vítězně Mikuláše, nýbrž tichým hlasem: Filomenko, Filomenko, to jsem já —

Nevím, jak se stalo, pojednou stojím vedle ní a ona nevykřikla a také se bujně nezasmála — Nevím, už nevím, jen to, že jsme šli spolu mlčky od studánky těch několik stupňů nahoru, že jsem držel Filomenku kolem pasu, že jsem ji vedl a ona že se nebránila, že se pěkně ke mně přiklonila. A tak jsme vešli do šerého sadu. Ale já nic neviděl a nevím, zdali svatojanská muška ještě svítila, a nevím, co jsme si šeptali a co jsme mlčeli, jen to vím, že jsem Filomenku vyprovázel až ke škole, dál jsem nesměl, že jsme ten kousek stezníčku šli hodnou chvíli, že jsme se zastavovali a že pak, když Filomenka zmizela, ostal jsem dlouho do noci venku pod stromy, a to vím, že pak v celém mém životě nebylo krásnější chvíle jako tenkrát u studánky a na sadě."

Starý Hejlek se zamlčel, na okamžik se zamyslil, pak se usmál a povídá:

„No, Mikuláše jsem měl, ale ve mlýně jsem se stárkovi nepochlubil."

„Mikuláš už nepřišel k okénku —"

„Přestal nadobro chodit; za to já na něj číhával na sadě, pod starou jabloní."

„Filomenka chodila pro vodu."

„Teď častěji než jindy. Čekával jsem na ni, a tak jsme se u studánky scházeli, zvláště když jsem už nesměl chodit do mlýna."

„Ale! —"

„K vůli panímámě, k vůli mlynářce. To byla rázná žena, vysoká, silná, hrozně však nedoslýchala, jistě že ani ve mlýnici neslyšela rachot mlýna, a byl o třech složeních. Ale to nevadilo; regiment měla a jak ostrý.

S počátku, když jsem chodil do mlýna za stárkem, neříkala nic, ale pak začala Filomenku volat, kdykoliv se u nás zastavila nebo k nám přisedla, a pak už ji hlídala a nepouštěla jí, když jsem přišel. Inu toť, mladý, hladový spomocník, s kterým nebylo žádné vyhlídky, který bůh ví kdy mohl se dostat na vlastní školu, to jest do nouze trochu lepší, a Filomenka jediná dcera, bohatá nevěsta, za kterou se plašili synkové z místa i okolí.

Jeden z těch nápadníků byl ze sousední vsi, z velkého mlýna; ten přijížděl do městečka na pěším koni pěkně sedlaném, sám vystrojený. O toho stará mlynářka nestála, zdál se jí hodně do větru, ale o druhého nápadníka tuze. Ten byl z městečka, také ze mlýna, z dolejšího, jak se říkalo, s grunty i lesem. Tohoto ženicha mlynářka pěkně vítala, když přišel v neděli po nešporách do mlýna za Filomenkou."

„A Filomenka?"

„Snad jí to bylo s počátku jedno, ale pak — No, to radši stála u mne a u stárka, nebo s námi seděla. A tak jí stará bránila a pak i zakázala. Ale Filomenka přece někdy uklouzla, když jsem přišel, a tu pak mně stará vzkázala, cože si myslím, co si troufám, já chodit do mlýna! Byl jsem chudý spomocník, ale to mne urazilo. Už ani na krok do mlýna. Také k vůli Filomence, abych jí ušetřil. Vždyť se strhly nad ní k vůli mně bouřky, když se vyhýbala ženichu z dolejšího mlýna a prohlásila, že jiného nechce nežli mne."

„A tak chodila k studánce pro vodu."

„Chodila, to se ví, že tajně. Tu jsme se vídali; tu jsme si mohli pohovořit. Já si postýskal, Filomenka však pořád odhodlaně, že nepovolí, že si toho ze mlýna nevezme. U studánky jsem čekal večer co večer, často však marně, protože mlynářka hlídala Filomenku jako drak. A zaslechl jsem od stárka, když jsem ho náhodou potkal, že Filomenka tuze zkouší, ale že je pevná, o ženichu ani slyšet, a tuhle když přišel, že utekla a schovala se, za to že ji pak stará bila.

Pomyslíte si, jak mně bylo. Chodil jsem ztrápený, plížil jsem se skoro každý den okolo hřbitova na místo, odkud bylo vidět na mlýn. Stával jsem tu za houštinou na kraji skály nad cestou, pod kterou naproti byl mlýn. Díval jsem se, číhal, abych Filomenku alespoň zahlédl. Někdy se mně poštěstilo, uviděl jsem ji u náhonu pod olšemi. Jak bych byl rád na ni zavolal, ale nesměl jsem, nemohl.

A tu jednou v sobotu na večer, když jsem šel z městečka, potkám dole u plotu školské zahrady starou Koliskovou. Čekala tam na mne, nesla mně vzkaz, že mne Filomenka pozdravuje, abych zítra v neděli po obědě přišel k stárkovi do mlýna, abych jistě přišel.

(Pokračování.)

J. S. Machar:

Z BÁSNÍ.

ČERVNOVÝ DEN.

Den slunce, tepla. Odložil jsi žurnál
— co z bojišť hlásí se, je spokojivé
a jiné zprávy blaží ještě více —
a do sadu. „Sad", ano sad. Je ovšem
jen o maličko trochu větší dlaně,
však sad. A dýše svěžestí a vůní
svůj ranní pozdrav. Potutelný špaček
na budce nad ořechem skřípe jaksi —
oh, darebáku, zahlíd jsem tě oknem,
jak's na višních byl: na vrcholku větve
jsi rval je nehorázně, až se zmítal
ten bědný stromek. Však teď z něho prchá
tlum vrabců, špačků, souzlodějů tvojich,
a dokud kradli, byli pěkně zticha,
teď na osyku odletli a křičí —
vy uličníci, vždyť vám neublížím,
vždyť vídám rád, jak vstupujete němě,
svou přirozenou žvavost potlačivše,
do stromu koruny, kde rudé višně
jak český granát rdí se. Natáhnete
ty krčky svoje tak, že celá postať
se promění, tak zeštíhlíte nějak,
že najednou jste vším a jen ne vrabci —
je, taškáři, to vaše inkognito?
Teď křičíte — oh, rozumím, toť lání
je přistižených darebů a lotrů,
leč v právu bych byl, kdybych vás i honil
a na postrach vám strašáka tam vstavil,
vždyť sad to můj a právo na mé straně.
Ach „právo"! Višňový strom stojí tiše
a neříká, že rudé sladké maso,
jež sporným předmětem je mně a vrabcům,
je vlastně výbavou, již stromek-matka
svých dítek zárodkům chce na pouť dáti
až odejdou mu, až mu spadnou na zem,
jak matička dá tovaryši ranec,
když do světa jde . . .
Marno zapírati:
vraždíme všichni. Každé sousto vraždou,
a život ničí život, by moh' žíti.
Sny humanity — jak jste rozfoukány!
I válka . . . zprávička tu kmitne plachá,
stydlivá nápověď — a ejhle, tobě
krev povyskočí s přáním dál a více.
Bestie člověk . . .
Smrčků pár mám v předu
pod druhým oknem. K nim jdu, podívat se
na tílka jejich a oč povyrostly
výhonky něžné.
Zřejmě povyrostly,
— hle, o tenhleten kousek od předvčírka —
i hladím je — leč vida: otřásají
se dotykem mým . . . nevane přec vítr
a pohlazení moje lehké bylo . . .
Je, stromečku můj, nervosa to mládí?

Či odpor ku člověku? . . .
Chápal bych jej.

MEZI ČTENÍM.

Jak pytel nebe — lije se a lije —
předčasné šero leží po kraji —
skla oken slzí — moucha do nich bije —
a šeré mlhy z lesů stoupají —
pár bodů kmitá na nebi se siném —
vlaštovky loví — v dálce temně hřmí —
Bezruči, hřeji se tvým trpkým vínem,
vzpomínám tebe a je dobře mi.

VOJÁCKÁ SLÁVA.

Snad Napoleon ještě . . . Neb v něm byla
děl uměleckých rozjiskřená síla
i svatý oheň . . . Pak se upřít nedá,
že nad Waterloo nutno vzdychnout: Běda...
S očima dneska krví podlitýma
hle, vítěz! Jak se po hospodě katí!
Už soky vybil, židli v ruce třímá
a do sklenic a do kredence mlátí!

SÁM.

Sám . . . sám . . . a sám . . . to zdá se poslední
být pravdou, již jsi zdvihl v cestě žití.
Sta jich šlo s tebou za májových dní
a v červnu už vás zbylo ku desíti.
Pak na rozcestích zůstal leckdo stát . . .
Už v holých větvích chladný vítr šumí.
Jdou dvě, tři duše s tebou posavad,
ty hovoříš — a ony nerozumí.

✶

Josef Thomayer:

Z RODINNÉ KRONIKY BÁSNICKÝCH GENIŮ.

Zdá se mně, že klidný, rodinný život, trávený bez vzrušujících starostí a bez pronikavých změn, trávený dále v pohodlí a zámožnosti, není často půdou, ze které vyklíčí veliký talent básnický, ba snad také veliké talenty umělecké vůbec.

Prohlížíme-li nejbohatší kraje naší české země, a je krajů těch bohudíky dosti mnoho, vidíme, že na velikých statcích, na nichž generace po generaci žije v klidu a má své dobré bydlo, snad ani jeden veliký básník český se nezrodil.

Naproti tomu jest mně nápadno, že největší naši geniové básničtí pocházejí z rodin, v nichž nebylo mnoho nerušeného, trvalého klidu, ba naopak, v nichž okolnosti životní až nápadně často se měnily, takže o rozmařilém pohodlí nemůže býti řeči. Okolnost tato mne napadla při čtení Tomkových Pamětí, které v ostatek nevynikají ani zábavností, ani vybroušeným vkusem literárním. Na stránce 154. vypravuje Tomek, že při pořádání archivu děčínského r. 1840 stýkal se důvěrněji s otcem Svatopluka Čecha, úředníkem na panství Děčínském. Praví pak o něm doslovně: „Čech (nyní ředitel statku kapituly Pražské we Wraném u Peruce a otec několika, pokud mi známo zdárných synů (mezi nimi proslulého našeho básníka Svatopluka Čecha*) byl mladík náramně horkokrewný, poctiwý, w powinnostech swých pilný, ale často přes míru horliwý a neopatrný, neuměje snadno zamlčeti swého mínění, kde nebylo potřeba jeho projewiti, čímž snadno si udělal nepřátely a zkusil tudy za swého žiwobytí předtím i potom mnoho trpkých strastí. Ačkoliw byl málo starší než já, nacházel se již tehdáž we službě aspoň u čtwrté wrchnosti. Pamatuji sobě totiž z jeho wyprawowání, že byl ponejprw, ne-li již po druhé u hospodářského úřadu w Beřkowicích (u knížete Lobkowice), potom we Střemích u Mělníka, potom kdesi w Táborském kraji tuším we Wožici. Wšudež jej wypudila nějaká nepříjemná příhoda. Když opustil Wožici, přišel do Prahy, kdež se ucházel o nějaké místo při českém diwadle, chtěje z wlasteneckého nadšení dáti se na dráhu hereckou, ač tuším neměl k tomu žádného nadání. Tehdáž seznámil mě s ním Wrťatko, ku kterému se byl w té příčině obrátil. Teprw když z toho nic nebylo, wstoupil do služby na panstwí Děčínském a obdržel co písař místo při poště, která byla spojena s panským hospodářským úřadem. Spřátelili jsme se brzy spolu a konali jsme skoro každodenně krátké společné procházky pod wečer."

*) Pod čárou Tomek poznamenává: Připsal jsem teprv dne 2. srpna 1893.

V dalším záznamu praví Tomek, že s Čechem navštívil jeho domov Peruc, kde otec jeho žil. Praví pak o něm Tomek: „Otec Čechův byl sedlákem a rychtářem w Peruci, muž welké postawy, přísný a málomluwný, wážený co poctiwý saused; we mladých létech byl na wojně co kyrysník; přestál krutau střelbu w bitwě u Chlumce roku 1813" atd. Tedy již dědeček Svatopluka Čecha žil život nemálo pohnutý. Ze spisů Svatoplukových je známo, že otec jeho i na dále měnil místa svého působení. Abych měl ve věci té authentickou zprávu, poprosil jsem sestru Svatoplukovu slečnu Růženu za podrobnější zprávy ve příčině té. Z dopisu, jímž slečna Růžena prosbě mé laskavě vyhověla, zaznamenávám: „Otec náš, narozený v Peruci u Slaného r. 1818 z rodičů Jos. Čecha, statkáře a rychtáře obce, a Antonie, rodem Dobré z Ředhošti, po předběžných menších pokusech (viděli jsme, že o nich podrobněji vypravuje Tomek) přijal první trvalejší místo jako správce statku dra Červinky v Ostředku na Benešovsku 1. března 1845. Oženil se 26. května 1845 s Klárou Rakovou, dcerou ředitele Jana Raka na Skalce u Litoměřic. Dne 21. února 1846 narodil se mu syn Svatopluk.

Roku 1846 svěřeno bylo otci výnosnější místo v Bezděkově v Klatovsku na panství barona Korba z Weidenheimu, kam se dne 3. května přistěhoval. První dny měsíce července r. 1848 byl otec za příčinou svatodušních pražských událostí zatknut a tři neděle ve vězení držán. Odtud propuštěn byl bez rozsudku a vyšetřování a poněvadž zbaven byl svého místa v Bezděkově, uchýlil se s rodinou k rodičům svým na Peruc v první polovici září 1848. Na začátku listopadu téhož roku byl ustanoven zapisovatelem k říšskému sněmu v Kroměříži (o tom také Tomek ve svých Pamětích vypravuje). Dne 7. března r. 1849 byl sněm rozpuštěn a tím octl se otec bez místa.

První dny měsíce srpna 1849 svěřil mu po druhé dr. Červinka správu statku ostředeckého.

Dne 27. dubna 1850 přesídlil se do Jezera za správce barona Villaniho na

Struhařově. Zde pobyl tři léta, načež přijal správcovské místo u Jos. Doubka v Litni u Berouna, kde se rodičům obzvláště líbilo.

V únoru r. 1856 nastoupil otec výhodné místo ředitele kapitulního velkostatku ve Vraném u Slaného, kde působil plných 17 let. Roku 1873 vstoupil na odpočinek. Ale rodina žádala ještě velikého nákladu, a tu otec odhodlal se převzíti místo správce u hraběnky Assenburgové v Neudeku u Karlových Varů. Nebyl však zde spokojen, ohlížel se po jiněm místě a to se mu naskytlo vlivem českého hospodářského spisovatele Karla Lambla. V lednu r. 1875 jmenován byl správcem dvora barona Jnkeye v Rasinji v Chorvátsku. Avšak nezvyklé tamější poměry hospodářské a obtížné dorozumívání se s lidem přiměly jej k tomu, že se po půl létě místa vzdal. Z Rasinje přestěhoval se do uherského Ferdinandhofu a tam přečkal zimu se závějemi, načež s manželkou a nejmladšími třemi dítky vrátil se do Prahy před jarem r. 1876. Tentokráte zamýšlel otec již trvale zůstati v Praze, ale otcovská neúnavná péče znova jej vynutila ku převzetí nového místa v daleké Bukovině. Stal se správcem ve Stupci u rytíře Popoviče, kam se roku 1877 po velikonocích přestěhoval nejprve sám. Koncem září následovala jej tam manželka s dvěma dítkami — však shledání nebylo na dlouho — 10. října r. 1877 otec zemřel.“

Každý z předchozích dat vidí, že žil otec velikého básníka život nevšední, plný proměn, a snadno vycítíme, co v životě tom bylo třeba přemítání a uvažování. Jednou bylo třeba hledati místo, po druhé vpravovati se do nových, naprosto nezvyklých poměrů. Že za takových okolností pozornost se brousila a úsudek zrál, jest jasno. Nejvýš zajímavo je, že sice Svatopluk Čech z dětí svého otce měl největší nadání spisovatelské, avšak i ostatní sourozenci nejednou se chápali pera spisovatelského. Tak zejména Růžena Čechová nejednu pozoruhodnou práci prosaickou uveřejnila. Myslím dále, že bratr Svatoplukův, Vladimír, jenž druhdy stal se nakladatelem Květů, také byl literárně činným a i Miloš Čech, pozdější biskup starokatolický, v mládí svém beletrii pěstoval a na příklad v Lumíru povídku odznačenou pseudonymem O. S. uveřejnil.

Než pohnutý život otce Svatoplukova není ojedinělý v rodinách, z nichž vzešli velicí básníci. Také otec druhého našeho velkého básníka — Vrchlického žil v mnohém ohledu obdobný život, jako otec Svatopluka Čecha. Také zde se mohu pochlubiti autentickými daty, jež poskytl mně bratr Vrchlického, přítel můj Bedřich Frida, s ochotou vděčného uznání hodnou. Týž píše:

„Otec po vyučení kupcem byl nejprve účetním, či, jak se říkalo, „puchaltrem“ ve velkozávodě železářském v Praze. Když se oženil r. 1851, zařídil si obchod kupecký v Lounech, kde se roku 1853 narodil bratr. Tam se rodičům dobře vedlo, ale maminka přece odtamtud pospíchala ze dvou příčin: jednak že se tam bála ohně a pak, že tam kdosi sváděl otce k hledání uhlí nebo železa, což prý pohlcovalo mnoho peněz. A tak, když se nahodila výhodná koupě domu a obchodu ve Slaném, přestěhovali se naši asi hned r. 1853 — neboť bratrovo předčasné narození (v 7. měsíci) s tím souvisí. Maminku přepadly bolesti právě cestou do Slaného, zdá se mi, že nějak otřesem, a druhý den narodil se syn. Odtud dvojí datum jeho narození 16. a 17. února. V Slaném, ve vlastním domě, zařídil si otec krásný kupecký a lahůdkářský obchod s vinárnou a vedle něho v druhém krámě obchod moučný. V okolí najal si mlýn. V Řenčově zařídil pro maminčina bratra také kupecký obchod se svou firmou a svým zbožím.“ Ve Slaném dále byl otec básníkův nadobyčejně činným. „Pár koní jezdil mezi Slaným a Prahou — do Prahy vozil uhlí, z Prahy zboží. Dařilo se dobře, ale mlýn vyhořel a otec utrpěl tím ztrátu, kterou tím bolestněji cítil pro to, že musil vyplácet dluh na domě. Když pak dětí stále přibývalo, (ve Slaném se narodili Bedřich, Anna, Karlíček, Žaninka, Emma a Tona), nebylo možno posici udržeti. Dům byl prodán a naši se stěhovali do Domažlic začátkem let šedesátých. Tam se nám valně nevedlo, ač otec vedle obchodu kupeckého měl také loterii a provozoval rozsáhlou praxi „lékařskou“ a hlavně vyráběl všelijaké masti, také kapucínský balsám k neroz oznání od pravého, a výborné likéry a čokoládu. Ale přílišné množství kupců a také lokální patriotismus domažlický proti kupci cizímu mu škodily. V r. 1870 odstěhovali se naši do Moravské Ostravy, matka tam měla výborný obchod — sklad mouky ze mlýnů, pro něž otec kupoval v Rusku ve velkém obilí. Tehdáž se našim dobře dařilo — ale roku 1872 roznemohl se otec velmi těžce na cestě — snad tyfem, snad chorobou jater a ležel asi dva měsíce u svých židovských známých v Tarnopolu. Matka dlouho nevěděla, co se s ním děje, a vystála tehdy strašné starosti. Zatoužila v té vzdálenosti po Čechách a hlavně po tom, aby mohla míti otce doma. Otec hledal tehdy novou

existenci a nalezl ji v Čisté (u Rakovníka) r. 1872. Přestěhovali se tam roku 1872 a tam otec zemřel."

Myslím, že životní obdoba obou otců našich básníků jest nápadná. Oba vedli život plný pronikavých proměn, oba byli ducha neobyčejně čilého a život jejich byl vyplněn častými proměnami okolí a práce.

Také je zajímavo, že i sourozenci Vrchlického, zejména pak bratr jeho Bedřich, spisovatelským perem vládli.

(Dokončení.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. — Část druhá.

Jitřní slunce vyhlédnuvši jednou v záři přes široký kopec na východě a chtějíc se rozesmáti na celý boží svět, zachmuřilo se spatřivši v pravo na severu rozvalený hřbet horského obra zarostlého, přes nějž pohleděti nemohlo. I zasmálo se jenom na nižší kopčinu, s bory po úbočích, s poli, lučinami i s dědinami v úžlabinách a na stráních. Rozveselil se všechen kraj, tichým ševelem rozesmály se i hvozdy, až téměř po sám horský hřeben ranní záři zardělé.

Ale na severní straně obřího hřbetu bylo jinak. Pod bledou ranní oblohou nebylo tam z krajiny viděti nic, než zas jen hřbet protějšího dlouhého obra. Pialy se ty dva kolosy proti sobě snad na hodinu cesty, aby se však ani na obou krajích, západním a východním, zcela nezblížily. Podélná, hluboká kotlina mezi nimi byla teď jediné jezero, ne však s vodou, ale plné husté, šedivé, studené mlhy.

Černé lesy na temenech hřebenů byly tomu jezeru věncem a dolní řásně jejich ztrácely se v šedé hloubce. Když se pod vlahým úsměvem slunečným rozšuměly, oživla také hlaď mlžného jezera: počala se čeřiti, vlniti, zmítati. Když se i na ni snesly prvé pablesky slunečního světla, rozehrála se všemi barvami: šeď a běl měnily se v žluť, jež čeříc se a vlníc zapestřila se oranží, krví, zazářila zlatě a zas jasně modře, při okrajích ztemněla však až do černa.

Hlaď počala se zároveň víc a více bouřiti a vlny její se vztekaly, co se na ně tiché a skryté přes ten lesnatý hřeben dere. Dlouhanské pružné jazyky šlehaly proti tomu ohnivci nad horou, vzdýmaly se, syčely, ale pohled jeho planul stejně žhavě dál. I zalézaly do lesů, aby se tam před nenáviděným zářným vetřelcem ukryly, zalézaly do hlubin, i do neviditelných slují, jako se ztrácí voda v jezerech krasových. Hloubky jezera ubývalo, zelené stráně po jeho krajích vylézaly zachvívajíce se ještě chladem po té koupeli i radostí, že se z ní dostaly.

S řasných větví, hluboce skloněných, střásaly poslední vlhké chumáče, jež zalézaly v mech.

Jak jezeru ubývalo hloubi, zužovalo se také; když pak se slunce ostřeji přes hřeben podívalo, jezero mizelo valem.

A tu již z něho jako hříbky z mechu počala vylézati stavení: nejprve v pravo na vršku cibulovitá věž chrámová, potom v kotlině na východní straně ukázaly dva černé jícny rudých komínů, a rostly ty komíny ne zdola do výše, ale shora do hloubi. Třpytná vížka rudé vily zasvítila pod lesním výsekem. Vylézala kamenná i dřevěná stavení korytenská v hlavní části pod kostelem — — a již t ké po celé délce údolí zatemněly se střechy i jiných staveníček roztroušených. Všecko bylo ranní koupelí zmáčeno, okna zarosena, takže krůpěje jejich v slunečné záři zajiskřily duhově.

Poslední mlžné hadry uléhaly do políček a pastvin, a po celé délce údolí ukázala se bílá silnice, jíž bylo rozříznuto na dvě půle; objevily se i světlé písčité cesty, z ní vybíhající a províjející se mezi luční zelení až do lesů.

Ranním tichem, do něhož šoumaly lesy a šplouchala struha na jejich kraji, pronikaly skřeky stračí; i kohoutci zazpívali si na všech stranách.

Z chlívka Šustrlojzlova baráčku vyletěl kozí mekot. Hned potom pohnula se v pravém lůžku barácké světnice černovlasá, proplesnivělá hlava. Povznesla se trochu z hlubiny modrého polštáře, a černé, chmurné oči zahleděly se k lůžku protějšímu. Tam byl spáč v peřinách ještě nadobro zabořen, takže jen trochu ojíněných černých, krátkých vlasů vynikalo z polštáře.

„Hárst du, Lojzl, slyšíš?" ozvalo se světnicí a byl ten hlas ne nepodoben stračím skřekům, jež prve vylétaly z lesů.

Černovlasá hlava v pravém lůžku zdvihla se ještě výš a na hubeném, osmahlém

krku ukázal se neveliký culík vlasů, bílou nití svázaných.

Na druhé posteli nic se nehnulo, jen mírné pochrůpávání vrčelo z peřin. Ženská hlava zabrblala: „Hodiny zas nenatáh', aby moh' dýl chrápať.“ Potom přidala síly: „Hárst du, Lojzl, jestli pak se, chrápale, vyškrábeš?“

V druhém loži ozvalo se táhlé, trochu naříkavé mručení a po něm hlasité zívnutí.

„Povídám, jestli pak se vyškrábeš, co pak kozu neslyšíš?“ zvolna, rozpleskaným hlasem kárala žena.

„Jojo — jojo —“ a Lojzl se v lůžku posadil.

„Už tam mečí dobu a ty chrápeš svou — že tě to nemerzí —“ a sedla si na pelest.

„Nono, nono, Rebeko, kdybys nekdákala a radši skočila s pelecha sama!“ povrčíval slézaje.

Ti dva byli si tak podobni, že by si byli mohli oděv vyměňovati a nikdo by byl nic nepoznal.

„Bodejť — heleme ho —“ bručela, zakublavši se opět do svrchnice, na níž bylo potom patrno, jak je pod ní skrčena.

„Nevídáno — vždycky já, porád jen já, pokaždé: hárst du, Lojzl —“

Oblekl umazané plátěnky, v škopíčku na lavičce u hliněných černých kamen se ošpláchl, krátké vlasy přihladil dlaněmi a vzav si odřenou kazajku, na hlavu narazil zbytek kloboučku, ne nepodobný rezavému, zprolámanému cedníku. Jakmile pootevřel dveře, opět ozval se kozí mekot, a žena se na posteli ještě více skrčila.

Otevřev zamčená dvířka u chlívka, poplácal bílou, černohřbetou a černobradou kozu a bručel: „Dobrytro, hopasino, co pak musíš porád mečeť?“ a odvazuje ji pravil tlumeněji: „Slyšela's, jak bába bublala, mohla bys taky člověku popřáť poležení!“ a již ji vyváděl.

Dveře u síně byly i v noci jenom na klapku. Koza, ucítivši svěží vzduch, vyrazila, takže měl co dělat, aby ji udržel; o paty se opíral, ve hřbetě byl prohnut a mračil se zle. Vyrazivši z baráku, skočila se záspě a pěšinou v palouku hnala se nahoru k brambořišti, takže za ní skákal jako vejrostek.

U pole na mezi zakejklala dlouhou, měkkou, černou bradou, jakby si řekla: „Tady je to — snad to nevím!“

„Pas se, malá, pas, ty člověka proženeš!“

Kozí tlama ponořila se do měkké, zrosené trávy, plné drobných, kvetoucích bylinek.

Drže ji za provaz, škaredě, tupě pozoroval, jak jí chutná; byl ještě napolo v spánku a probíral se těžce. Teprve když mu slunce líbezně zahřálo v týle, na hřbetě i do nohavic, oživoval.

„Vidíš, jaké máme ráno! Všecko všude ještě po neděli hnípá, jen já musím a to všecko k vůli tobě. Rebeka se nehne, ta si teď odchrápe nejkrásnější kapitolu.“

Koza naslouchajíc zpozorovala, že mluví sic bručavě, ale přec jen mírně. Povznesla hlavu a zadívala se naň bělošedým okem s černou čmouhou uprostřed. Pohledy jejich se setkaly.

„Jdi mi s tvejma očima!“ broukl a odvrátil hlavu.

Pustila se zas do jídla, a Lojzl rozhlížel se údolím. Bylo jako vymydleno a při ranním slunci jen se lesklo. Ze dvou stavení pod kostelem vinuly se do jasného vzduchu závitkové, měkké sloupce řídkého kouře, a jemná vůně hořícího roští pronikala až sem.

Obrátiv se, zadíval se na stavení za svým baráčkem.

Pěkné bylo, nově olíčené, jako klec. Střechu mělo pod šindelem sic už šedým, ale zachovalým, dolejšek obit prkny s lištami, hněděžlutě natřenými; čelná okna byla větší než v jejich baráku, leskla se a svítila, v zahrádce ještě ledaco kvetlo a štíhlý, košatý jasan byl dosud jako brčál. Na lomenici visely dvě klícky dřevěné s ptáky křivonoskami, pod nimi zánovní tabulka s firmou.

„Vidíš, mister taky ještě chrápe i s pomocníky a já tuhle už pasu!“ koze vyprávěl zas Lojzl.

Podívala se, mekla, ale hned pásla se zas.

V tom se silnice přiletěl dupot. Stará, bělovlasá ženština, mající na zádech rohatinku, chvátala tam mírným klusem.

„Märchen!“ pozdravila nezastavivši se.

„Wohin — wohin?“ bystře na ni zvolav, popohnal kozu blíž.

„To víte — do lesa!“ německy odpověděla.

„Vy se taky nalítáte, Binderko!“

„Zima je dlouhá.“

„A proč si ke mně nic nenesete?“

Teprve teď rázem ustala v chvatu: „Všecko ještě drží — tak co!“

„Mně se zdá — chodíte vy taky k tomu vedle —“ a kývl hlavou směrem k Lorencovým.

„I nechodíme, potřeby není!“

„Tak vidíte, jak dobře dělám, roztrhat se to nemůže! Jen přijďte, přijďte!“

„Na ja — na ja —“ již za břehem odpovídala.

Městečko oživovalo. Buchly dveře, zapištěla vrata, řinkla kosa, ozvaly se hlasy,

hvizdot, vozová kola zaharašila, zvonek vzdáleného krámku zacvrnčel až sem.

U Lorenců otevřela se vrátka dřevníku, a hospodyně vyháněla drůbež.

„Vida, paní, jen se kolíbá, ale dobrytro nedá — kde pak — mistrová!“ bručel Lojzl. „Jen se to na člověka oherne a zas jde!“ a rty se mu nadmuly. Koza pozdvihla hlavu čelem v před, jakby chtěla trkat, ale vyhodivši zadníma, sklonila se zase k pastvě.

Velký kohout, s bledožlutým pláštíkem na plecích, i několik slepiček rozběhlo se po palouku před Lorencovou stodůlkou. Lojzl nespouštěl s nich přísného pohledu.

„Jen se opovaž, jenom na naše vkroč — nohy ti zpřerážím!“ vrčel.

„Nažrat tomu pořádně nedá, jen sem je vyhání. Dobře naše dvě krákorky jsou ještě v dřevníku.“ Drůbež klidně zobala; sotvaže však některá slepice chtěla přes příkopek, hranici lučiny, Lojzl se rozčepejřil a ostře spustil: „Všš — všš — půjdeš na své, potvoro kdákavá!“ a slepice uháněla divě, až se i kohout kokotavě rozhuboval.

Ze síně vyšlo děvčátko, spánkem zardělé, v červené kartonové sukynce, a proutek majíc v ruce posadilo se na břeh. „Dobře že jdeš,“ bublal, „já ti tu havěť hlídat nebudu!“

Děvčátko neodpovědělo.

Lojzl s kozou obrátili se zase k silnici, ale každou chvilku se ohlížel. Slunce stálo již nad širou strání s jedinou bílou chalupou v stromoví; paprsky jeho jen krátce, třaslavě šlehaly do parnatého vzduchu. Po hvozdech začínaly se plouhati mlhy.

„Báby vaří houby, dlouho hezky nebude,“ povídal koze. Po silnici přicházela štíhlá ženská, bosa, s nůší na zádech.

„Pasete?“ tázala se ho s úsměvem. Osmahlá byla, ještě ne stará, černovlasá, velkooká, ale hubená v lících i v těle.

„Pasu, dobrytro, už se zas někam ženete?“

„Ženu, bude-li nějaké máslo, tvaroh. Honem jsem tomu doma dala snídani.“

„A co táta?“

„Spí tam jako o půlnoci,“ a suše se zasmála.

„Vždyť moje taky — ti mají časy —“

„Když se jiní starají, viďte?“

Díval se za ní, až za kopečkem zmizela. „Ženská se naplahočí a Vinci se jen světem klátí. Já vím, že v noci prolezl všecky hospody. Jak dlouho to ta máma takhle vydrží?“

Koza se také zadívala v dál, a zase se obrátili.

Ve dveřích u Lorenců objevil se mistr, plátěnou zástěru maje až ke krku, rukávy košile vyhrnuty.

Vida, že se pasoucí soused blíží, zvučně pozdravil: „Dobrytro, mistře!“

Lojzl se jen dotkl kloboučku a sotva odškroukl.

Lorenc sešel se schůdků a šel se podívat do chléva.

„Viďala's?“ kozy tázal se Lojzl. „Už se taky vyškrábal — že si to pozdravení nenechá, někdo se ho prosí — pána!“ Koza jen pohodila bradou.

Ze stavení vyšel učedník, také jen v nohavicích, košili a zástěře; na hlavě měl placatou čepici, polámaným štítkem k uchu, černý proutěný košíček na ruce.

„Dobrytro, pane mistře,“ pozdravil Lojzla a utíkal k silnici.

„Vidíš, kluk jde pro rohlíčky! Panička vaří kafe a do něho musej bejť rohlíčky — mastné, ty nejmastnější! Dobře já můžu jen chleba do mlíka.“

Za chvíli potom po silnici hrčel vozík, prkny všecek obedněný; před ním klusal tenkonohý, hubený, bokatý koník hnědák — těžce, nemotorně klusal a ještě se zdálo, že se mu dlouhé nohy popletou.

Stará Gorkenfrancla, sedíc v košatince nad ojí, oprati v levici, bič v pravé provolávala: „Salat, Gorken, Äpfel — Ádepl!“

Vidouc Lojzla, potrhla oprati, nahnula hlavu a tázala se: „Ništ?“

„Ništ — ništ!“ odpověděl.

U Lorenců otevřelo se okno a mistr jím volal: „Počkejte!“

Vychvátala mistrová, a bramborový košík nesouc na ruce, kolíbala se k silnici.

Lojzl pozoroval. Gorkenfrancla slezla s košatinky a všecka nabalena obešla vůz. Zazněl hrkot sypajících se bandor a potom Lojzl slyšel: „Kedlubničku a salát bych si taky vzala.“

„Okurek ne?“

„Třeba asi dva.“

„Slyšela's hopasino? Salát a kedlubničku — tam bejvá, pane debužírka! My jen ty bandory a ňákou kaši nebo placku slupneme!“

Panička vracela se s plným košíkem a Francla škrábala se zas do košatiny.

„Musím si taky přijít s obují,“ volala ještě za Lorencovou.

„Jen přijďte, přijďte!“ mistrová cestou odpovídala.

(Pokračování.)

✱

Antal Stašek:

ZÁPASY.

V hluboké propasti pod strmou strání, svítící do světa rozeklaným skalnatým útesem, mechem trochu zarostlým, pění se a hučí přes balvany divoká Jizera. Nahoře na ostrohu prokmitají z černého boru rozbortěné zdi rozvalin starého hradu Bouzova, z nichž trčí nejvýše polorozbořená věž. Škaredí se k modré obloze jako kotlavý zub obra velikána tady poraženého. Za troskami, ukrytými v lese, zelená se širošírá rovina. Na ní hned blíže zřícenin bělá se uprostřed rozsáhlého parku panské sídlo milionáře Vildnera a směje se novodobou nádherou staré příšerné té obludě, povalené v ssutinách.

Půl míle opodál krčí se horská dědina Bolkov mezi skupinami hustých jasanů a javorů.

Nad krajinou rozklenula se jasná nebesa s jarním sluněčkem, jež zasypává zemi květnovou pohodou. Všude klid. Šumí jen Jizera. Nevane ani větérek; ptáčka nevidět ani neslyšet. Život se uzavřel sám do sebe a skryl se do stínu.

Do chládku skryl se i staroch Bořan a natáhl hnáty na mech pod věží zámčiska. Ululán řeky šumotem, prospal se tu dle zvyku odpoledním oddechem. Pořítiv se pak, vytáhl z kapsy krátkou dýmčičku, a pouště do vzduchu tabákový kouř, díval se s ostrohu za sráznou propast tam k severu, kde v dáli modravé hory krkonošské byly koncem rozhledu i myšlenek. Před nimi chlumily se větší a menší kopce s tmavými čepicemi sosnových borů na hlavách. S protější stejně příkré stráně za úžlabinou vyčnívala holá skála, z jejíž vrcholné plošiny zdvíhal se vzhůru hustý, šedý kouř. To bujná mládež topí si tam ohýnek.

„Bezstarostné mládí,“ zašeptal a letěl v myšlenkách do svých vlastních mladých let.

Cosi ho bodlo v těch vzpomínkách. Obrátil hlavu a zahrozil pěstí v stranu, odkud k rozvalinám do lesa bělostně prozařoval panský zámeček, kde sídlí Vildner, jenž tu tráví jarní a letní měsíce.

Zastyděl se za dětinsky plané pohrožení to, a bafče z dýmčičky, opakoval si v paměti život svůj. Ah, ne jen svůj, i dávných předků svých.

Byli zde před Bílou horou pány a vládli nejen rozlohami i jměním, jež teď drží ten zbohatlík, ale celému dalekému okolí. Po nešťastné bitvě zabaveno tehdejšímu pradědovi s hradem vše, co měl, a dáno fridlandskému Valdštýnu. Praděd sám, věren víře otců svých, prchl k Švédům, s jichž pluky se vrátil do vlasti. Po mnohých obměnách obléhal s nimi svůj vlastní hrad a musil na to patřit, jak švédská děla do něho bouchají, jak jej obracejí v rum i ssutiny a jak kus věže řítí se do jizerské propasti s úžasným rachotem, jenž se rozléhal po vůkolních sosnoborech dunivou ozvěnou do široké dálavy. Praděd ten se jmenoval Pavel a konec jeho byl smutnější, než smutný život sám. Byl poraněn při té výpravě. Dovlekl se na hranici k toku hohořenější Jizery, kde v uhlířově chatě našel útulek a uzdravení zkrváceným údům svým. Z vyhojených ran mu zbylo kulhání. Unaven dobrodružným životem a stálým neštěstím, jež se k němu přilepilo jako stín, zůstal tam, kde našel ochranu. Nepoznán, kdo vlastně je, dal si jiné jméno a se svým milosrdným dobrodincem, jenž byl „českým bratrem“ jako on, stavěl a pálil milíře. Protože mu dávno před tím v dálné cizině žena zemřela, pojal uhlířovu mladou dcerku za druhou manželku a říkal si Bořan Kulhava. Jeho potomci se stali z uhlířů majetnými sedláky v Bolkově, hraničícím s panstvím a hradem bouzovským.

Tak si staroch vzpomíná, co se od pokolení k pokolení vypravuje v rodině ústním podáním. Slýchal to od otce i od děda a pověděl zas synovi i vnoučatům.

On sám byl za svých mladých let mužem neúmorné dělnosti. Obklopen se všech stran chudobou neúhledných chat, dodělal se nejen jmění, ale stal se duší celého okolí a vůdcem lidu, jenž v něm viděl upřímného rádce a zastánce svých práv. Předků dějiny byly mu až do nedávna pouhou pověstí a vzpomínkou, jež se někdy vynořila na povrch ze záplavy těžkých starostí, ale nesahaly do srdce. Vytahoval si je časem ze schrány svého mozku podobně, jako někdy brával ze své malé knihovničky starou kroniku a čítával v ní radosti i žalosti českého národa dávných dob.

Teprv nedávno postoupil statek synovi, pracovav a hospodařiv až do vysoké staroby. A teď, když pod břemenem sedmdesáti svých let kráčí dolů po druhém svahu života a blíží se ke hrobu, duše se v něm změnila. V dělném muži, jenž střízlivým zrakem horského sedláka hledíval k denním potřebám, roztavil se srdce kov. Mozek zůstal tvrdý; ale city se roztavily k pozdní žhavosti. Život vniterný se zbar-

vil na rudo. V starci se stal poloviční div. Šedá, drsná prosa znojné práce obrátila se v něm v poesii podivného snažení, jež hledí do dálky přes zítřejší den. Je mu tak, jako by duch nešťastného praděda, jenž před třemi stoletími byl posledním vládcem bouzovského zámku a dálných dědin zdejší krajiny, vrátil se ze zásvětí a vnořil se mu do útrob. Dýchá, žije v něm; vnuká mu své myšlenky a vodívá ho sem do těch zřícenin, kde od svých dětských let býval málokdy a vždy jen pouhou náhodou. Cítí v sobě ducha toho zvláště dnes za krásného slunného dne jarního. Cítí jeho bolest, když mu vzali hrad a musil k Švédům utéci. Pálí ho jeho rána, když mu nepřátelská kule porouchala hnát a když zakrvácen dovlekl se k chatě chudého uhlíře. Ale nejvíc cítí jeho úžas, když mu před očima kácela se věž a s rachotem se řítila do propasti jizerní. Staroch Bořan to nejen v sobě cítí, ale slyší a zří před sebou, jako by se všechno dálo v tento okamžik. Má toho plný sluch, plný zrak. Nachyluje se přes okraj srázu a hledí do hlubin, dívaje se na ty trosky, jež se před ním s hrozným hukotem dolů svalily. Vidí tam jen hučící řeku, a když mu při pohledu upadla dýmka do té černé skalní rozpukliny, probudil se jako ze spaní: mnul si víčka, setřásaje hrozné vidění. Zbyla mu z něho pouze skvrna pradědovy krve, jež se mu přilepila nejen na oči, ale na duši i na srdce.

Povzdechl, obrátil se k panskému sídlu a zašeptal:

„Dobýt zpět!“

V tom zaslechl volání „haló“.

Toť známý hlas. Někdo ho hledá. Ozval se též a za chvíli stáli před ním vnukové.

Syn sedlák měl syny dva: starší Jiří otevřel v hlavním městě advokátní kancelář; mladší Vít je inženýrem, jenž se právě vrátil s cest. Oba zároveň navštívili o prázdninách rodnou dědinu, a když se přivítali s rodiči, šli vyhledat děda, o němž slyšeli, kde se zálibou bývá, když je krásná pohoda. Milovali ho. Býval ť oběma víc než rodným příbuzným. Otec se odstěhoval v jejich dětských letech na delší dobu do kraje a oba zůstali na horách u děda, jenž se jim stal pěstounem. Odtud ona páska a s ní teplo, jež vanulo z duše do duše. Vítali se se starcem, a jdouce nazpět k domovu, jali se hovořit. Na otázku po jejich činnosti a plánech vykládali své úmysly a naděje.

„Co ty, Jiříku?“

„Jak víte, dědečku, otevřel jsem v Praze advokátní kancelář a snad zbohatnu... Nyní v letních prázdninách přicházím návštěvou na několik dní... Nás horáky táhne srdce vždy k rodným dědinám.“

„A když tu jste, zas vás to z hor tlačí do světa... A co ty, Vítku, zamýšlíš?“

„Viděl jsem hodný světa kus a nyní pustím kořeny do půdy, kde jsem se narodil.“

Ukázal k Jizeře.

„Nerozumím ti.“

„Co síly z té naší řeky marně do širého světa utíká a na plano se ztrácí do vzduchu!... Spoutám ji, aby nám byla k užitku a k radosti.“

„Snad nechceš stavět mlýn?“

„Již jsme se, dědečku, dost namleli; nyní chceme pustit jiskry do světa, aby ty na místě svalů tahaly břemena a při tom i našim očím a našim mozkům svítily...“

„Aha... elektrárna... Bereš těžký úkol na sebe... Nevím... nevím, najde-li na jejím toku vhodného místečka... A kde vezmeš kapitál?“

„Peníze jsou pouhá síla přírodní, jež leží v malých kusech rozmetána po světě, kam jen člověk pohlédne. Jen pořádně oči otevřít a sbírat je.“

Staroch se usmál, řka:

„Pozoruji, že ses na cestách svých nezměnil... Býval s od dětinství takový... No... no... uvidíme, co sebereš.“

Schýlil hlavu k zemi, trochu se zamyslil a děl po krátkém pomlku, upřeně se na oba dívaje:

„Spolčte se.“

„K jakému účeli?“ ptali se oba najednou.

Stanul, vzpřímil staré hnáty, zdvihl pravici, ukázal k panskému sídlu, jež prozařovalo mezi větvemi tmavých borovic, a vzdorně zavolal:

„Dobýt zpět!“

Vyslovil jen to, co v nich dávno leželo. Jen z dřímoty to probudil. Vychováni v rodinných podáních, porozuměli a vzájemně na sebe pohlédli. V očích jim kmitly jiskřičky. Ale nebyla to láska bratrská, jež se ozvala. Něco hlubšího a silnějšího vzplanulo jim v útrobách.

Dřív než mohli odvětit, zaletěl jim k sluchu zpěv, ozývající se z lesní houštiny. Dívčí hlas si tam zpíval nápěv ze Smetanovy „Hubičky“. (Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

M. Votrubová-Haunerová:

GABRIEL D'ANNUNZIO BÁSNÍK-AVIATIK.

(Několik subjektivních vzpomínek a objektivních slov.)

V roce 1908 signalisovaly politické naše aparáty jakési povážlivé chvění směrem z jihu, jež pak zaniklo — snad vlivem oné hrozné živelní pohromy, jíž byla Italie postižena. V předmluvě ke „Korábu" jsem tehdy psala: „Přípitek d' Annunziův, v němž byla slova: „Amarissimo Adriatico" (Přehořká Adrie) a poznámku o zdravotním stavu Italie, jež nemůže volně dýchat, poněvadž jeden její lalok plicní je stísněn, přinesly všechny evropské noviny, a v Rakousku byly příčinou diplomatických a finančně-vojenských úvah. „Nuž vyzbroj loď a vypluj proti světu!" — smělá slova Gráticova zněla vyhrůžně a proslýchalo se, že nezůstala bez vlivu na rakouský námořní rozpočet. Jsou momenty, kdy politické napětí činí rozhodující kruhy vnímavé i pro slova fantasie básníků. Zdá se, že po osudné prosincové katastrofě v Jižní Italii soucitný vzdech Rakouska byl též oddychnutím někoho, jemuž se ulevilo." — —

Za války v Tripolisu bylo většinou italského tisku zle dotíráno na domácí censuru, jež nepropustila v knize veršů: „Canzoni della Gesta d' Oltremare" několik protirakouských slov (ta, která útočila na Anglii a Německo ponechala), a závadná Canzona, publikovaná ještě před úřední očistou nezkráceně v některých listech, byla mládeží veřejně recitována — s nadšením — a bojechtivě! Autor Canzon, jenž tou dobou pro soukromé aféry opustil Italii a žil ve Francii a jehož osobu a díla též mnohý italský list a mnohá italská kabaretní scéna zesměšňovaly, stal se náhle opět předmětem lásky, obdivu a touhy svých kompatriotů.

Básník Gabriele d' Annunzio ... Dnes jeho zdejší úřední titul zní „D' Annunzio, básník, letecký major a válečný štváč". Ale slovo štváč, jehož nepřátelství mohlo snad užíti dříve, je nyní již nevhodné. Štváč je přece pouze ten, kdo volá na jiné „Vpřed!" stoje sám v bezpečí za bojujícími, nikoli však ten, jenž stoje v jich čele, volá „Vpřed za mnou!". Podivná karriéra ... ! Mnoho výborných, udatných vojevůdců a vojáků vyniklo sice též literárně, ale: opačný postup, jako v tomto případě, je snad přece jen zvláštností, třebaže Cervantes dí: „Není lepších vojáků, než ti, kdož přešli s pole studií na pole bitevní!"

Když oznamovaly noviny smělou návštěvu italských aeroplánů nad Vídní a to, že hlavou výpravy byl d' Annunzio, zatanuly mně na mysli různé momenty, jež nyní nabývají v mé vzpomínce zajímavějšího rázu.

Při první své návštěvě v Capponcině stála jsem s d' Annunziem u okna, právě když se vraceli s projížďky jezdečtí jeho koně. Tázala jsem se na Aligiho. — Dodal pak: „Jezdím nyní málo koňmo. Uvykl jsem automobilu a téměř již tuto rychlost potřebuji ... a dle možnosti ji stupňuji ... a jsou chvíle, kdy mně připadá, že časem ani tato rychlost nepostačí podivnému neklidu, jenž je ve mně." Prohodila jsem žertovně: „Tedy snad nastane den, kdy automobil bude vystřídán nějakým Zeppelinem a ..." Upřel na mne pohled překvapeně pozorný, a oba jsme se na chvíli odmlčeli ...

Dokončovala jsem překlad „Nave", a telegram mně sdělil, že mne čeká nová práce. Přišla na řadu „Fedra", a zatím noviny oznamovaly, že d' Annunzio koná k příštímu románu studia aviatická. Byla jsem ve Florencii, když mně telegrafoval: „Jsem v Brescii, abych létal..." a vskutku za několik dní listy byly plny zpráv gratulačních a hlavně satirických: „O letu Gabriela d' Annunzia". V Marině di Pisa jsem se jej pak tázala: „Jaký to byl pocit?" „Grandiosní! ... ale aviatikové mají většinou šoférské duše ..." Nezdržela jsem se úsměvu: „Nu, pilot, jenž by měl mysl zabránu jinými věcmi než svým aparátem, záhy by to odpykal! ... Ostatně: časem snad se stane z aeroplánů velmi užívaný vehikl, do něhož i ‚souletci' budou vstupovati tak apaticky jako do vlaku." Ukazoval mně francouzskou knihu, z níž studoval vzlet a let ptactva, dokazující, že ani pták se nevznese rázem se země.

O Sylvestru 1909 dostala jsem telegram s dodatkem: „Dnes v noci dokončím svou práci." V březnu pak došlo mne z Italie „Forse che si, forse che no" (Snad ano, snad ne) a následoval list s poznámkou: „Za týden podniknu po Italii cestu pro aviatickou propagandu."

V létě 1914 setkala jsem se s d' Annunziem náhodou ještě v Paříži. Na zpáteční cestě přes Berlín, v Postupimi, sestupujíc se schůdků historického Sanssouci, zaslechla jsem s hůry vzdálený hukot. Pozvednu hlavu: Vysoko v oblacích letěla Zeppelinova vzducholoď. Byl překrásný letní den a vzduch drobnými prškami nevýslovně lahodný. V dopise, jejž jsem pak psala z Prahy do Avenue Klebèr, byla též zmínka o tvůrci úžasného a obludného toho letadla, o podivuhodném starci, jenž ve věku, kdy jiní uvažují, vzlétnou-li k nebi svou duší, dovedl se k němu vznésti zgigantičtělým svým tělem ... To byl poslední dopis. Následující nesměl již do Francie.

Zpráva o smělém letu d' Annunziově překvapila jistě jeho nepřátele i přátele — — domácí i zahraniční. — Když vyšly „Canzony", přinesl „Simplicissimus" břitkou básničku, v níž bylo též: „Was ist so kriegerisch der Parfümierte ...?" a jistě že ještě snad před nedávnem, a možná že i v Italii byla vojenská jeho činnost

posuzována jako tak mnohé jiné v jeho životě. „Der Parfümierte" dokázal však, že se v něm mýlil! . . .

Když mne vezl v Paříži z kostelního koncertu „Musique huguenote", zarazil šofér na obvyklé gesto strážníkovo stroj, aby nahromadění passanti mohli bezpečně přejíti na druhou stranu ulice. D' Annunzio pravil, hledě do davu a shonu: „Nemohu zde chodit pěšky; mám příšerný strach, že bych skončil pod některým z těchto nestvůrných autobusů nebo tramwayí". Vzdychla jsem: „Věru, způsob smrti tane člověku na mysli častěji nežli smrt sama . . . Mnozí přejí si zahynouti lví tlamou . . . a zatím je kousne — pominutý pes." „Ano, ano," pravil prudce — „je tomu tak! A přejeme si zahynouti životem a — hyneme smrtí. Život — toť lví tlama — a smrt je il cane idrofobico!" Za chvíli tiše připojil: „Zemru-li vlastní rukou, postarám se, aby tvář mou po smrti nikdo nespatřil."

Nyní snad nemyslí již na smrt vlastní rukou. Přeložila jsem kdysi pro „Novinu" poslední zpěv jeho „Ikara". Ikarus zřítí se do moře, jež je nazváno jeho jménem, a básník volá:

Ikare, Ikare, též já nechť klesnu
do Moře hlubokého, též já nechť vhroužím
v ně zdatnost svou — ale též věčně věkův
mé jméno zůstaň Moři hlubokému!

Co bylo řečeno obrazně, může se nyní státi skutečností. Snad je už osudem určeno místo v moři, nebo vrchol skal, jež přijme jeho tělo a ponese jeho jméno. Snad je to skon, jehož by si přál. Zahynout pro ideu, toť také: zahynout životem. Je-li idea, kterou on je proniknut, nejvznešenější, již duch, jako jest jeho, mohl si zvoliti, toť ovšem sporno . . . jistě že mnozí bychom si přáli viděti neobyčejného toho člověka zápasiti na jiném poli a vůči nepřátelům, jichž neurčuje politická konjunktura, a aby sudba vykázala ještě nové působiště jeho zdatnosti.

DIVADLO.

Národní divadlo. Dne 5. září t. r. zařaděna byla v jubilejní cyklus Kvapilova „*Oblaka*", hrána v Praze naposled v květnu před čtyřmi roky, a to na Vinohradech, vlámskou činohrou z Gentu. Není to hra okázalá postavami, námětem, řešením; ale jest to obraz hlubokého procítění a ryze českého karakteru. Ovzduší pohorské fary pod Bělčem přeneseno jest na jeviště nenápadně, ale s plným účinkem, a v prostém příběhu, ve kterém se zúčastňují uklidněný farář, jeho prostoduchá sestra, majstr Petr, muž to neprobuzeného mládí, typický lékař — a ve který jako představitelka jiného světa zapadá umělkyně, přivábená sem vzpomínkou z dětství — v prostém tom příběhu obrážejí se konflikty obecné české povahy, sice zdušeně, bez vtíravosti, ale přece jako nejdůležitější činitel psychologie jednajících osob. Nové provedení vyhovělo jak karakterům postav tak náladové barvě celku. Hlavní úloha připadla pí. Rydlové, která v tomto případě více než kdy jindy byla vystavena srovnání se slavnou svojí předchůdkyní, a dokonale obstála, přejímajíc co bylo nutno z tradice své učitelky, která tu do jisté míry měla podíl i auktorský — a doplňujíc, kde možno bylo, vlastním tvořením, by svému výkonu uhájila samostatnost. Tak činila zejména v okamžicích vzepiaté energie a v srdceryvném výbuchu bolu v posledním jednání. O úplném proniknutí úlohy, o neskonalé lásce a píli studie svědčil každý pohyb, každý pohled. Pan Matějovský, výbornou maskou, vhodně charakterisoval faráře zpívavou řečí, jaká bývá návykem venkovských kněží; pí. Hübnerová propůjčila matce Kociánové všecku vroucnost svého citu, jímavého skromností; pp. Třebovský (doktor) a Kohout (Petr) podlehli poněkud šabloně, k čemuž prvého nutně vedl pomocný ráz úlohy, kdežto u druhého nutno uznati srdečnost, opírající se o znalost venkovských typů, a umírněný vkus v gestech. —

Teprve dodatečně lze nám podati referát o Mahenově „Mrtvém moři", jehož premiera byla v červnu. Činnost Jiřího Mahena, jak bylo kdesi řečeno, „vykazuje množství skoků a hledání", a to zejména pokud jde o jeho práce dramatické; básník jest však z těch šťastlivců, kterým se toto hledání — zcela právem — přičítá k dobru, jako vlastnost prospěšná; jiným auktorům, bohužel, bývá vyčítána jako vada. Z dosavadních jeho her toliko „Ulička odvahy" přesvědčila nás o jeho talentu dramatickém; veškery ostatní divadelní práce jsou podstaty románové. Na tomto úsudku trváme i po „Mrtvém moři". Mahenovi chybí kardinální vlastnost dramatická, či spíše snad jí auktor nedbá: hutná stručnost mluvy. Také v „Mrtvém moři" mluví se zbytečnou šíří a nad to věci, které nesouvisí nevyhnutelně s nitrem děje, jmenovitě v druhém dějství a na počátku třetího. I při tomto svém názoru však neváháme přivítati novou práci Mahenovu s radostným uspokojením jako dosavadní nejlepší selské drama z české minulosti vedle Jiráskova „Emigranta". Jest prolnuto vroucím, poctivým procítěním, které přirozeným teplem uchvacuje duši českého diváka, přes formální nedostatky. Jest nejvýš názorným, protože prostým, nerafinovaným výsekem z mrtvé doby našich dějin, názorným také proto, že přirozenou přesvědčivou logikou vyvozuje cestu jedině správnou: v poznání vznešeného pojmu Boha nezapříti přesvědčení — proti názoru, vyslovenému svého času Krejčím v „Půlnoci": podrobiti přesvědčení náboženské materielnímu prospěchu vlasti. V tom jest obroda smýšlení, vyvolaná válkou. Zvláště dokonalým obrazem jest dějství třetí,

které by mohlo býti provozováno samo o sobě jako malba, soustřeďující všechen konflikt, neboť i předpoklady i důsledky samozřejmě se dostaví. Také v jednotlivostech na typech starých venkovanů jest malba Mahenova výrazná a zdárná. Méně zdařilé, snad proto, že příliš podřízené, nevlivné, jsou postavy mladé; neurčitě a nesamostatně jsou nakresleni představitelé světa kontrastujícího, vrchní, jehož podání nadto trpělo tím, že přiděleno bylo umělci, jehož typ jest v přímém odporu s úlohou, a farář, jenž jest odleskem P. Bonaventury Pitra z „Emigranta".

„Mrtvé moře" právem těší se trvalému úspěchu, neboť obecenstvo vyciťuje onen úrodný cit vlastenecký, z něhož dílo vzniklo. Zásluhu má též pečlivé provedení (rež. K. Mušek) s Ed. Vojanem v čele v úloze sedláka Havelky. Jest to opět výkon plný životní mízy, odstupňovaný od hrdé resignace k oživenému vzepětí v dějství třetím a ke smírnému umírání. Mistr Vojan tu opět předčí své velké výtvory poslední doby. V menších úlohách typické figury podávají pp. Hurt a Váňa (veselý a smutný stařík), Kolár (kovář), Steimar, Merhaut, Želenský, Čepela, pí. Dostálová a m. j. Zakončení dějství třetího vyžadovalo by souhry prudšího spádu. — ♣

*

Ve Švandově divadle na Smíchově vzbuzují mimořádným počtem repris pozornost kry Karly Lužanské („Jindra", dle románu Jana Klicpery, její pokračování vlastní invence „Jindra, hraběnka Ostrovínová", a veseloherní idyla „Sýkorky strýce Tobiáše"). Hry byly odmítnuty, rpve. přezírány kritikou jako literárně naprosto bezcenné, avšak širokou oblibou, vynucující výjimečný počet představení, vzbudily zájem, před kterým začíná kapitulovati i kritika. Jest podivuhodné, jak listy, které i pro vážné debuty dramatické mají měřítko nejpřísnější, naprosto neshovívavé, náhle podrobují se kaceřovanému jindy vkusu obecenstva a shledávají důvody omluvné; proč prý by obecenstvo nemohlo se poddávati larmoyantním požitkům také v divadle, nejen v biografech atd. Slevu v požadavku lze vysvětliti tím, že shledává se jistá silná složka v takovýchto výtvorech, s jejíž působivostí nutno počítati. Ale z toho plyne povinnost, vyanalysovati tuto složku a naléhati na její kulturní využití, nikoli podrobiti se jejímu neukázněnému působení. Přejeme mladistvé spisovatelce Karle Lužanské její široké úspěchy, ale žádáme ji, by na jejich základě nepoddávala se pohodlnosti, by nebudovala nadále podle formulky náhodou nalezené na jalových zálibách, ale aby pěstila v sobě ctižádost býti umělkyní a pěstila právě k tomuto cíli onu schopnost, která oživuje dramaticky její práce, bez ohledu na vkus širokých vrstev, jímaný falešnou citovostí, se kterou pracuje nyní.

Po obou „Jindrách" značí „Sýkorka" pokrok, že opustila larmoyantnost; má obratnou, o anglické líbivé vzory opřenou techniku, avšak dikci po většině jalovou. Celkem jest naivní jak povídka pro mládež s nejvšednějšími vtipy úrovně nižší střední školy; působivost její spočívá v tom, že zajímá a probouzí dětinské city obecenstva, tedy cosi čistšího v něm, a dokazuje, že netřeba je baviti frivolnostmi nebo krvavou sensací. A tu tedy vězí ta složka, ze které by umělecká ctižádost spisovatelčina měla umělecky těžiti.

Smíchovští hrají tento odlitek anglických, veškerou pravděpodobností ovšem cizích idyl výborně; zejména pí Švandová půvabem a přirozenou roztomilostí rozhoduje o úspěchu hry; dále pí. Počepická jako tichá, skromná babička, pp. Nedošínský, Roland, sl. Ortová, p. Kadlec a j. A již toto umělecké úsilí zasluhuje hry literárně podstatnější. ♣

TÝDEN.

* Pod rouškou akcí pro zlepšení valuty za hranicemi dějí se věci podivné, jež musí buditi podivení a nedůvěru. Ústřední státy ochuzují se o umělecké poklady. Nedávno vyvezena z Rakouska a vydražena ve Štokholmu sbírka 70 obrazů od nejpřednějších mistrů dob minulých (úvod k aukčnímu katalogu napsal ředitel císařské dvorní galerie ve Vídni!), nyní přichází ze Švédska zpráva o zašantročení velkého obrazu Rembrandtova, jedné z hlavních prací, jíž nelze z díla Rembrandtova jen tak vyškrtnouti. Známý štokholmský sběratel získal od musea v Kolmaru velkou podobiznu snachy Rembrandtovy, Margarety van Loo. Koupě uskutečněna před několika měsíci, zůstala však až do dneška utajena. Museum v Kolmaru, ležící na blízku válečného pásma, je uzavřeno, a sbírky jeho uloženy v skladišti mnichovské Pinakotheky. *E.*

*

* Spisovatel a cestovatel Jan Havlasa začal vydávati soubor svých děl beletristických i cestopisných vlastním nákladem. Je to zajisté nejjednodušší rozluštění otázky spisovatelské svépomoci, o níž se u nás v poslední době zas jednou hodně psalo, a bude zajímavo sledovati, jakých zkušeností se Havlasa dožije. Slib cestopisných, bohatě ilustrovaných knih o Tahiti, Japonsku, Malajsku a Indii zajisté jen zvýší zájem o Havlasovu edici, jež zahájena byla knihou tří zpovědí „Hlasy tonoucích", vyzdobenou Ladislavem Šalounem.

*

* Ze „žertovných poznámek" ruského spisovatele Čechova vydány ukázky, na př. jak karakterisuje národy:

Angličané nesmírně si cení čas. Time is money (podle Theofrasta: čas jest drahá výloha), říkají a proto platí účty svým krejčím časem. Jsou ustavičně zaměstnáni: pronášejí své řeči na meetingu, plují po moři a otravují Číňany opiem. Nemají pokdy nikdy k obědu, pobývati na plesích, běhati na dostaveníčka, ani koupati se v teplé lázni. Na dostaveníčka posílají za sebe komisionáře, kterému se uděluje plná moc, prokura. Děti narozené od komisionářů přiznávají se jako legitimní. Zaměstnaný anglický lid žije v klubech a v skladištích, živí se anglickou solí a umírá britskou chorobou.

Peršané, jsou-li bohatí, sedí na perských kobercích, jsou-li chudí, na kůlech, ale oni pociťují větší blaho než tito. Ti, kteří mají, nosí řád: Lva a slunce jako moskevští kupci za neutuchající podporu příčin památné vojny s hmyzem. O

*

* V Orbistonu v Anglii žila ještě r. 1911 stoletá paní Drewsová, která za nedlouho zemřela, když se jí dostalo blahopřání ke stým narozeninám od četných přátel, mezi nimiž byl i král anglický. Tato paní znala Waltera Scotta z těžkých jeho dob, kdy přišel na mizinu. Walter Scott, pozbyvší odvahy, utekl se do malého městečka Orbistonu v hrabství Lanarkském ke své tetě, paní Drewsové. Bylo to r. 1818, kdy tehdejší populární spisovatel prodléval v domku, který tenkrát obývala. Teprve útěchami šlechetné duše ženské vzchopoval se k opětné práci, byl poslušen jako dítě, z počátku však nechtěl rady dbáti. Paní Drewsová mu poskytovala zatímní podporu, než si mohl prací vydobýti chleba. Práce za chleba. výdělečná, protivila se mu, ale pokračoval v ní, A tak většinu svých prací děkoval Walter Scott jen paní Drewsové. Dařilo se mu a skvělými honoráři hmotně si pomohl. *K. V. H.*

*

* Podle opožděné zprávy z Moskvy zemřel tam asi koncem srpna nebo začátkem září proslulý klavírní virtuos a dirigent symfonického orkestru, jemuž dobyl světové pověsti — Vasilij Iljič Safonov. Narozen r. 1852 jako syn kozáckého generála, vynikl hned po absolvování konservatoře petrohradské jako pianista, pak podnikl evropskou tournée s mistrem violoncella Davydovem. Veliké úspěchy klidil jako dirigent i v západní Evropě, v Paříži, v Německu, i v Praze (v Národním divadle dvakrát). Nadějí Čajkovského nesplnil: vlastní skladatelská produkce Safonovova (jediná opera „Medea“, něco skladeb drobnějších) zastíněna byla činností učitelskou i dirigentskou. *vč.*

*

* Z literatury. Právě vyšlo 3. vydání populární a delší čas rozebrané antologie Procházkovy „Česká Lyra“ s doplňkem ukázek mladších básníků po r. 1912 do začátku r. 1917. Redakce musila se zatím omeziti jen na tento doplněk z příčin technických. Jako novinky k sezoně chystá Unie vydávání sebraných spisů Jana Liera, jehož rozptýleného díla dostane se za redakce Dra V. Brtníka konečně literatuře dle náčrtu autorova před smrtí pořízeného. Zahájeno bude knižně dosud nevydaným „Románem Lutnových“. Novella „Magdalena“, která nedávno vyšla jako první svazek „Knih Zvonu“, byla zatím úplně rozebrána. Mimo to počne vycházeti dílo populární autorky Boženy Kunětické za redakce prof. Dra Václava Flajšhanse. Upozorňujeme zatím stručně na tyto významné podniky.

*

* Jeden z indických maharadžů zapůjčil oxfordské universitě vzácnou sbírku svých starých rukopisů, pocházejících ze století XV. do V. před Kr. Rukopisy jsou svazky palmových listů 50 *cm* dlouhých, 10 *cm* širokých. Písmo jest na nich zachovalé tak, že universita mohla pořídit jasné snímky fotografické, načež sbírka majetníkovi byla vrácena. O těchto rukopisech má vyjíti tiskem vědecké pojednání prodlením nejbližších let. O

*

Kacířský verš. Jeho Milosti Římského císaře, Uherského a Českého krále skutečná tejná i jiné raddy poručily rychtáři, purkmistru a raddě Starého Města Pražského, podle usnesení královské české kanceláře v Praze de dato 10. Octob. 1656, aby v písni, jíž ponocní v městech hodiny noční vyvolávají, verš: „Chval každý duch Hospodina, i Ježíše jeho syna, již bila N. hodina“ pozměněn byl nadále takto: „Chval každý duch Otce, syna, ducha, Boha Hospodina, již bila N. hodina.“ Důvod: „Poněvadž v první versi toliko o dvouch (!) osobách božích doloženo, třetí pak osoba, totiž duch svatý, dokona vypuštěn jest“, a tak verš „od starého kacířství podezřelý byl“. Podepsáni: „Martinitz, Ferdin. Poppel z Lobkowitz, Vilém Albrecht z Kolowrat, Mikuláš z Gersdorfu, Friedrich Leopold z Věžník, Jan Vilém z Gersdorfu“. — Ovoce rekatolisace po Bílé Hoře.

(Archiv král. m. Prahy, rkpu č. 748, fol. 42.)

Fdký.

*

Vyjednávání.

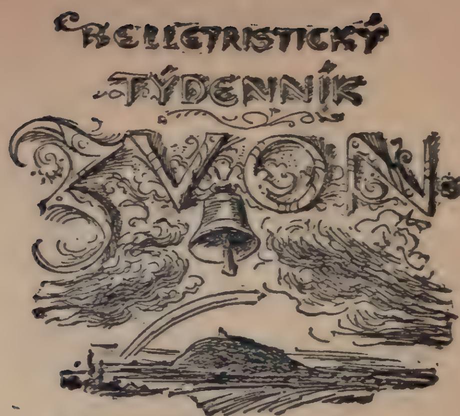
Dva sbory se nemohou souladu dobrat:
ten k právu všem národům vymáhá obrat,
kdež v druhém se do knírů mumlá a do brad,
že nutno jest o právo národy obrat.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 19. září 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Ant. Klášterský:

ČESKÁ VES.

Ves vážně, tiše hledí do údolí.
Již nevlní se kol ní klasů moře —
Však kdo ta role k příští setbě zoře?
Muž, bratr, syn — vše na válečném poli.

Ó, jaký klid a jaké odevzdání!
Dál modrý kouř se vine z každé chaty,
zvon zvučí, jablek češe se plod zlatý.
Dobytek s pastvy do stáje se vhání.

Ó, je to obraz české duše celý,
jež trpí, mlčí, tichá, trpělivá,
a zradí vráskou jen, jež čelo zrývá,
že ve svém nitru hořké skrývá žely.

Mateří douška voní. Cvrček hude.
Kol mír. Ni tuchy po boji a válce.
V červáncích kříž teď v poli zaplál v dálce
a okna chat jak oči pláčem rudé...

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Vozík hrčel dál a výkřiky Francliny přilétaly slaběji a slaběji.

„Vidíš, jak to dělají," Lojzl koze vykládal, „kupujou si rohlíčky, masíčko, okurky a ti zas přinesou práci. Jenom že se tak všecko prožere."

Letní ráno rozhořelo se úplně. Jehličí vonělo z lesů, bílý, schnoucí jetýlek s pole. Kos hvízdal a pokřikoval, až se to rozléhalo.

Lojzl zadíval se na svůj baráček, jenž se krčil, jak by si zálibně dával prohřáti hřbet.

Z komína vyplynul jemný, průhledný kouř.

„Rebeka kuchtí kafe — žer honem, brzy poženeme!" a dolní ret Lojzlův olízl horní. Nos větřil kávovou vůni a lahoda projela celým tělem.

Tu oči jeho připoutala nová osoba, jež se zvolna po silnici blížila. Lojzl popohnal kozu.

„Koukej, Kvitšanton — a šnejdruje!" zašklebil se, a koza se také zahleděla.

Kvitšanton byl v černém kabátku se šůsky a na černé hlavě seděl mu měkký klobouček, splývaje z dálky s černým roštím obličeje.

Kráčel zvolna, hledě upiatě, jakoby hluboce zamyšlen, do prašné silnice; snažil se jíti přímo, ale nohy cestu drátovaly.

„Márchen —" Lojzl zdaleka pozdravoval a posmekl.

„A — a Schusterlojzl — Márchen — Márchen — dobrytro!" Předposlední slovo vyjekl, při čemž škubl celým trupem, potrhl rameny a prudce mykl hlavou, jako by ji chtěl odhodit; poslední slovo rychle zabreptal. Přiblíživ se pokračoval: „Na, wie geht's den, gut ausgeschlafen?"

„Gut, gut," zacenil se Lojzl, „odkud pak tak časně?"

„I to víš — námluvy — námluvy — na námluvách jsem byl!"

„Pane, to jste se měli dobře a já tuhle pasu!"

„Nana, paseš — paseš! — tak pas, ať se napase!" pořád hledě jen do silnice, vykřikoval a drmolil jako prve.

„Už bude mít dost, půjdeme do chlívka — no, co na něj otvíráš oči, hopasino!"

smál se Lojzl, vida, jak koza Antona upřeně pozoruje.

„Měli jsme se — měli — Malizenhons v Studeném Dole má dceru jedinou, to víš, všeho dost!“ Snaže se zastaviti, chvilku hledal pevné půdy. „Co Máry — Máry! — nezlobí tě, Lojzl?“ a v černi vousů zasvítily bílé zuby.

Lojzl se rychle ohlédl. „Máry vaří kafe,“ spěšně odvětil.

„To jo a ty paseš — no, pas, Lojzl, pas — pas! — máš baráček, louku, pole, vidíš, jak dobře jsi pochodil! Osm stojek a jsi pán, Lojzl, co ti po kom, tak vidíš —“ ale ten Bímak ti sem vlez'!“

Lojzl se vzpřímil, nohy v kolenou napial, podíval se na barák a ústa se mu nadula.

„A Schustermary bručí — bručí — na, lass sie, Lojzl, lass sie. A musím jít, spát se chce — chce! — celou noc nic. Ai Gutts Nom!“ a šněroval silnici dál.

Lojzl s úsměvem hleděl za ním.

Z baráčku vystoupila na zásep žena jen v krátké modračce a v zdrhnuté košili. Rozhlédla se, zívla, hrábla si do vlasů a křaplavě zvolala: „Lojzl, abys už hnal!“

„Jojo — tak poleť, hopasino, beztoho ti požerák už nebere!“ a utíkali k baráku.

„Kvitšanton se zas motá — to oni celou noc u muziky hodovali. Má ten člověk časy, jídla, pití — všeho, jen ty svarby a litkupy shání!“ kázala, jdouc za nimi do síně.

Lojzl uvázav kozu, vešel za ženou do světnice.

Na stole čekal ho hnědý hliňák a při něm krajíc.

„Mlíko?“ zvolal překvapen a pohleděl na ženu — „já myslel, že's vařila kafe.“

„To ty jen kafe!“ odbroukla. „Kápku černýho jsem si uvařila, je mi ňák nekalo, žaludek pořád bolí.“

„A mě nikdy nechce bolet!“

„Kdybys ty nemluvil, buď rád, že máš mlíko, jinde mají vodouku. Jez, ať jdeš do bandor, je tam ještě pelno trávy, nač pořád jen opásať, ať má koza radš víc na zejmu.“

„Nono, Rebeko, už letím, jen co to sheltnu, to ty jen abych si taky trochu neposeděl!“

„Snad se nenasedíš — já kdybych nemusela stát u prádla, radši bych šla na trávu a dala se hřáť do řbeta.“

„I to já vím,“ ušklíbl se a povznesl hrnek ke rtům.

Po chvíli, kleče mezi řádky brambor, trhal hojný plevel a ukládal do režné loktuše, přes prsa uvázané. Klobouk měl v týle, tváře rudé, na skráních krůpěje potu.

„Žaludek ji bolí — přes tu chvíli bolí, ale zobák dost bere — kdyby šla do natí, snad by žaludek přestal,“ mysle na ženin hovor, i teď při práci se ušklíbl. „Ale to vždycky jen: Ten má časy, celou noc u muziky hodovali! — Pořád ještě se bábě po hospodě stejská! Nebožtíka tatínka, maminku, tetku nikdá žaludek nebolel a pořád jen za stavem dělali.“

V černém hvozdu bouchla střelná rána; duněla v lesní stráni levé, ozývala se v pravé, až ztrácela se v dá ných hlubinách. Po silnici těžce plížil se tovární rovný vůz, naložený bednami, a před ním dva bělouši zatínali podkovy do tvrdé půdy. Starý Kalvach ve volné, modré plandě, v brslenkách, shrnovačkách do půl stehen, širák maje v týle, krátkou dýmku v zubech, klátil se u nich a líně pošvihoval.

„Kam to veze?“ myslil si Lojzl. „Do Studeného Dolu či na nádraží nebo až někam do města?“ Opět skloněn, duchem ještě Kalvacha doprovázel. Jede — jede po silnici, dál mezi lesy, teď vzhůru do kopce. Pane, ten stojí za to! Podkovy sekají, až kamení jiskří, valaši mají tlamy samou pěnu, jen se s nich cedí, a Kalvach křičí, až se to rozléhá. Konečně jsou nahoře.

„No, hříbata, teď si vydechněte!“ usmívá se Kalvach a sám sedá si na uhelník na kraji silnice.

Lojzl, maje loktuši plnou, sběhl přes palouk do stodůlky, ale vysypav trávu, kráčel zase zpátky. Naproti síni naslouchal, ale šplíchotu ani drbání prádla neuslyšel.

„Rebeka — snad někde dřímá! Co já se mezi cizími lidmi od tmy do tmy nahonil a potom spal v chlívě nebo na půdě!“

Kráčeje opět bandorami, tlápl na myš, až zapískla; plivl, poskočil leknutím, ale myš byla už v díře.

Došed na konec řádku, opět sklonil se do natí.

Citronový starý strnad usedl na keři plané růže nade břehem silnice a roztejnořil se, až se naň Lojzl zálibně zadíval. Ptáče, zpozorovavši lidské oči, vyletělo na jeřáb, plný rudých kytek na zelených, visících větvích, usedlo na samý vrchol a spustilo ještě radostněji.

Lojzl schýlil se opět do brázdy. Při tom zpěvu ptačím počaly v hlavě vylézati vzpomínky...

I tou svou hlavou již poznal, že není u něho, jak bývalo, že Máry je docela jiná, než Kačenka bývala. Zvyknuv si však mezi lidmi hnát se z práce do práce, vykonávat rozkazy, přijímat vše, jak se mu podávalo, konal i nyní všecko bez velkých odmluv. Když si uvědomil, že

Máry vlastně honí jenom jej, přijímal i to mlčky, mysle si: „Přinesla peníze, koupila domeček, já neměl nic!“ Však se přičiňovala, aby toho nikdy nezapomněl! Majetek, do něhož se dostal, mu lichotil a pyšně si ho obhlížíval. Baráček — pole — drůbež — králíci — koza — vlastní bandory a ještě penízky za seno!

Ani také nepozoroval, jak se sám při ženě mění, že je čím dál zlostnější, že i nadává a na lidi se sotí.

Vědomí skutečnosti počínalo se však ozývati víc a více, vzpomínky se vracely — — i srovnával...

II.

Noviny přinášely nové a nové zprávy o prudkých německých projevech, nepokojích a bouřích protislovanských, proti vládě Thunově, uherskému vyrovnání, proti jazykovým nařízením...

V prvé polovině srpna podnikli posluchači české techniky se svými profesory studijní výlet do Terstu a na cestě zastavili se i v Celji. Tam vše bylo ještě rozníceno povolením čtyř slovinských poboček při německém gymnasiu nižším, pro kterýž malý ústupek Slovincům padlo už i koaliční ministerstvo ještě před Badenim. Teď rozbouřili se tam nacionálové proti českému studentstvu, jež bylo zle napadeno a okna Národního domu vybita.

V Čechách v půli srpna začala bouřit města Aš a Kraslice; tekla i krev. Následoval Cheb, Loket, Falknov, Žatec, Chomutov, dne 27. srpna i ve dnech následujících Vrchlabí, Hostinné, velká ves Lanov, potom Liberec a Trutnov. Prohlašovalo se, že demonstrace konají se na obranu proti vyssávání lidu, proti nové dani cukerní, proti vyrovnání s Uhrami, jež vláda — nemohouc je pro odboj proti jazykovým nařízením provésti parlamentně — provésti chce na škodu národů nezákonně paragrafem 14. V pravdě byl to však boj nacionální: stará německá panovačnost bouřila se proti rovnoprávnosti. V úředních budovách, v českých besedách, v bytech českých úředníků, jež vláda na povel hned neodstranila, vytloukána okna; na konec obrátili se bouřící i na židovské továrníky.

Také do Korytné přilétaly o tom divoké zvěsti — o množství lidí zatčených a raněných, o kolika setninách vojska, jež do Vrchlabí rychle bylo posláno, o četnictvu až z Rakous. Objevil se i leták, jaké v městě byly rozhazovány, s hesly: Pryč od Rakouska! Ať žije anarchie!

České listy vyprávěly o zápisech do českých škol menšinových, jež konají se pod přísnými obecními dohlídkami, o tom, že čeští rodiče jsou sváděni, nuceni dávati děti své do škol německých, o výzvách, že jedině německými školami mohou se v životě domoci lepšího chleba, při čemž poukazováno na českou inteligenci, jež se jenom znalostí němčiny domohla blahobytu v německých krajích, a že děti české jednou, až dorostou, budou na rodiče své zle žalovati, že jen jejich vinou byly v životě utlačeny.

Trpce psalo se také o odrodilcích, kteří při těch bouřích i jiných projevech ukazovali největší zášť proti svému rodu...

Ve dnech od 31. srpna do 3. září byl panovník v severních Čechách na manévrech v krajině zákupské a tu se německé obce předstihovaly lojalitou. Některých českých projevů, spojených se snahou, aby se čeští domobranci při kontrolních shromážděních mohli hlásiti slůvkem „zde“, bylo co nejvíce využíváno. Ejhle, čeští vlastizrádci, už i na armádu sahají, tam to dospívá, když se jim v jazykových choutkách vyhovuje!

Stolec ministerského předsedy, hraběte Thuna, počal se zachvívati...

V těchto dobách býval Slavík zasmušen a skoro nejraději sám. I na procházkách se zdejším lidem vyhýbal. Setkal-li se s některým z uvědomělejších, zdávalo se mu, že v očích jeho vidí potupný výsklebek i plamínek záští. Pozoroval, že mandlíři se před prací kupívali v hloučky a živě hovořili, rozkládali. Jednou navečer setkal se s Herrnschallem, jenž nyní chodíval do bělidla učit malého Kurta; odcházel právě domů a správec ho vyprovázel. Mluvili živě, smáli se a když jich pozdravil, odvětili ledabyle. Neušlo mu, jak správce jen stranou zamžoural...

I příroda se zasmušovala. Lesy bývaly zatopeny mlhami, čišelo z nich sychravé vlhko, políčka byla téměř odstrojena, husy na nich kejhaly, poslední otavy snášely se domů, dobývaly se brambory. Na pastvinách kouřily dětské ohníčky a čoud prolínal celým údolím. Vlaštovky zmizely, špačkové létali v náramných hejnech; jako třpytná mračna vznášeli se vzduchem, podivně kroužili, hráli křídly a těly, takže se v té tmavé houšti, sluncem ozařované, tvořily a kmitaly pestré, svítivé pruhy a šlehy, střelhbitě snášeli se zas do měkkot; černo bývalo jich v rolích, na každé hrudě ryl se tmavolesklý panáček v hlíně a švitoru bývalo plno. V podvečer rázem se všichni zdvihli a jako šumná mračna zapadali do lesů, jež se potom do noci ozý-

valy hlučným sborem štěbetavých hovorů a křiků. Kdo to vše tak komandoval, Bůh ví!

Ale jednou ráno nebylo ani po nich památky...

V neděli, dne 24. září, přišel Slavík do svého bytu všecek zamračen. Svět byl v husté mlze; šedá, hutná přitiskla se až na okno a zastřela všecko, po nebi, po stráni, po vile, ba ani po zahrádce u domu nebylo památky, vše utopilo se v popelavé hlubině. Vytáhnuv z kapsy svrchníku číslo Rüberzahla, jež mu přinesl Mazel, protože v něm byl nový dopis z Korytné, oblekl domácí kabát a zapáliv si dýmku, usedl k psacímu stolu. V pokoji bylo příjemné vlažno a kamna pobublávala.

Opřev se o lenoch, dýmaje, zamyšlen hleděl na stěnu. Visely tam podobizny obou jeho rodičů: otec, s vlasy sčesanými na skráně, s tvářemi už hodně zapadlými, díval se vážně, jak by starostlivě pozoroval špatnou úrodu na kusu svého pole; matka, s černým šátkem na hlavě, s proláklinou pod skrání, hleděla tklivě, s mírným úsměvem, jak by právě byla pronesla: „Přišla jsem se, hochu, podívat, jak se pořád máš!"

Díval se, ale na ně nemyslil, v hlavě tkvěly myšlenky jiné. Z libereckých novin prve zvěděl, že ministerstvo Thunovo žádalo za propuštěnou a že prý přichází Clary Aldringen, dosavadní místodržitel štyrský. Neměl Thuna ve zvláštní lásce, nezapomněl na jeho výminečný stav, na jeho výhrůžku proti svobodomyslníkům, na proces proti Omladině, na jeho školské výnosy, ale věřil, že mocný ten šlechtic cítil se vždy synem této vlasti, že stará práva její ctil a má ji rád. Věděl, co odchod jeho teď znamená.

Němečtí obstrukčníci užuž lačně dosahovali své toužené kořisti... Zase se jim podařilo — — národ opět ztratí kousek práva, sotva nabytého, s takovými obětmi bráněného. Opět vržen bude zpátky — po kolikáté již? Všecky zápasy za kus čiré spravedlnosti byly marny — právo ustupuje před násilím. Jaký to boj, když věc pravá takto podléhá? Jaké sněmování, když většina musí ustoupiti burácející menšině? K čemu všecka vysilující snaha, když i nejspravedlivější naděje je marna, když podléhá vlivům cizím? Národ od probuzení svého zápasí za to, co má nejdražšího, za právo svého jazyka — v něm cítí vtěleno bytí svoje — a opět vidí jej tak odstrčena! A proč — proč? Protože národ má zůstati ponížen, i proto, že se německé úřednické panstvo nechce také učit česky! Pro jednotlivý privilegovaný stav nesmí býti uznáno právo celého národa! Český jazyk nesmí též býti vpuštěn do míst ústředních, protože by tam potom byli nutni i čeští úředníci, a to je přece téměř rodové právo vznešených, zhýčkaných synů německých!

(Pokračování.)

Josef Thomayer:

Z RODINNÉ KRONIKY BÁSNICKÝCH GENIŮ.

(Dokončení.)

Při tomto zajímavém zjevu přemýšlel jsem, jak pochopitelno, zjistiti životní poměry také ještě otců jiných vynikajících básníků českých, zejména Nerudy a Máchy. Avšak zde jsem nevyzískal tolik zpráv jako o otci Svatopluka Čecha a Jaroslava Vrchlického, jejichž děti na štěstí ještě žijí. Nicméně i při kusých zprávách, jichž jsem se dohledal, je přec jen pravděpodobno, že otec Nerudy i otec Máchy žili život málo klidný. K. V. Rais mne upozornil na líčení Nerudova otce z pera Alberta Pražáka v Literatuře české devatenáctého století r. 1907. Pražák praví: Pozdě na podzim r. 1831 přistěhoval se do Újezdských kasáren na Malé Straně nový kantinský, Antonín Neruda. Vysoký, šedovlasý, statný muž prožil mladický i mužský svůj věk ve službě vojenské. Byl vojákem tělem i duší, poslušný vůči vyšším, energický k podřízeným, reální, bez ilusí, uzavřený, málomluvný. Z chudé řemeslnické rodiny zásmucké byl odveden k dělostřelcům, bojoval u Lipska a odměnou dostal záslužný kříž a pak markytánství a domovnictví vojenské." Jinak je o životě otce Nerudova málo známo. Ignát Herrmann, kterého jsem jakožto pořadatele Sebraných spisů Nerudových a znalce životních poměrů jeho ve příčině této za informaci požádal, sdělil mi řadu dat, zejména, že otec Nerudův Antonín byl synem Václava Nerudy, obuvníka v Zásmukách, že oženil se v 47. roce svém po druhé s Barborou Leitnerovou ze Slabců, taky vdovou, 36letou, dcerou Petra Leitnera, zednického mistra ve Slabcích. Sňatek byl uzavřen 18. října

r. 1831 v Praze a Jan Neruda narodil se teprve po třiletém téměř trvání manželství. Laskavý dopis svůj končí Ignát Herrmann poznámkou: „Myslím, že celkem o Nerudově otci jest málo známo.“ Také profesor Ferdinand Strejček, kterého jsem za informaci o otci Nerudově byl požádal, zaslal mně laskavě životopisná data, z nichž zaznamenávám, že otec Nerudův byl kantinským od r. 1831 do r. 1835. Tohoto roku přestěhovali se manželé Nerudovi do podkroví v Thunovské ulici. Roku 1839 přestěhovali se na Svatojanský vršek, kdež hokynařili. Roku 1841 otevřeli si trafiku v Ostruhové ulici „u tří černých orlů“. Otec Nerudův zemřel r. 1857. Strejček pak dodává, že o vojenské službě otce Nerudova, pokud se pamatuje, nikde nic bližšího není.

Nicméně myslím, že člověk, který od mládí svého do svého čtyřicátého sedmého roku žil na vojně v pohnuté době Napoleonských válek, který zúčastnil se veliké bitvy u Lipska jakožto muž dvacetidevítiletý, který pro statečnost byl vyznamenán a odměněn, jistě nežil život klidný, nerušený, ale najisto žil v rozmanitých poměrech a na rozmanitých místech, kterážto domněnka najisto není násilná a k účelům rozpravy této za vlasy přitažená. Ba i když už žil na odpočinku, měnil otec Nerudův třikráte své zaměstnání. Jest tudíž podoba života otce Nerudova se životem otce Svatopluka Čecha a Jana Nerudy najisto velmi značná.

Nejméně zpráv — jak v ostatek pochopitelno — dověděl jsem se o životě otce Máchova. Otec Máchův, Antonín, byl s počátku mlynářský chasník na Újezdě. Mácha sám prožil dětství v poměrném blahobytu. Později měl Máchův otec, jak všeobecně známo, krupařský krám na Karlově náměstí, kde se mu vedlo špatně. V krámě tom, jak praví životopis Máchův v Ottově Naučném slovníku, otec Máchův po všech nezdarech a vyčerpání úspor těžce zápasil o živobytí. To jest vše, co jsem o životě otce Máchova sebrati mohl. Přece však jest patrno i z těchto počtem velmi skrovných dat, že také život otce Máchova nebyl klidným rodinným životem bez vzrušujících starostí a bez pronikavých změn, o němž jsem v čele této stati pravil, že nebývá půdou, na které klíčí genialita básnická. Tedy i nečetná tato data ze života Máchova otce ukazují, že také život tento poskytuje mnohou obdobu se životem otců Svatopluka Čecha, Jaroslava Vrchlického a Jana Nerudy.

Nepotřebuji poznamenávati, že jsa lékařem, nepíši přítomnou stať se stanoviska literárního historika. Interesoval mne totiž u předmětu zde vylíčeného problém dědičnosti, jímž se od dávných dob se zájmem zaměstnávám. Neboť již před více než třiceti roky jsem o dědičnosti veřejně přednášel a v tehdejším Lumíru článek o dědičnosti jednající uveřejnil.

Naskytla se mi totiž otázka, zdali v pohnutém životě otců našich velikých básníků je možno objeviti nějaký princip, který by s pravidly o dědičnosti se srovnával.

Při povrchním nazírání na látku v předchozím podanou nezdál by se vliv dědičnosti nějak patrným. Také možno připomenouti, že synové nejen tělesnou podobou, ale i duševními vlastnostmi mnohdy spíše upomínají na matku nežli na otce.

Nicméně se mně zdá, že jistý vliv dědičnosti u jmenovaných čtyř básnických geniů dá se zjistiti.

Tane mi zde na mysli především obdoba, již v dědičnosti některých chorob vidím. Jsou nemoci, které dědí se beze změny s jedné generace na generaci. Tak na příklad jisté nemoci, při nichž svalstvo těla zachází, nebo vzácná nemoc Thomsenova, anebo konečně neméně v našem kraji vzácný myxoedem. Naproti tomu jsou nemoci, při nichž dítě nemocného dědí náchylnost k různým nemocem, avšak stejně jako ten neb onen z rodičů netrpí. Tak někdy z rodičů dnavých pocházejí děti k nervovým stavům náchylné, z nápadně otylých rodičů narodí se někdy dítě trpící cukrovkou, z hysterické matky narodí se slabomyslné dítě a podobně.

Tento druhý způsob dědičnosti upomíná dle mého mínění na poměr otců našich velikých básníků k svým synům. Otcové žili život nevšední, mnoho proměn jevící, mnoho ku přemítání nabádající, a jejich synové žili rovněž život nevšední, při čemž ovšem nevšednost brala se jinými cestami, nežli u otců.

Dá se ostatně, abych tak řekl, ve velkém ukázati, že národové, jichž život je pohnutý a četné změny vykazuje, jeví mnohem více talentů básnických nežli národové, jejichž generace po generaci žije na téže hroudě bez podstatných změn. Typ národa, který mnoho změn v životě vykazuje, jsou Angličané. Nesčíslný počet Angličanů žil delší neb kratší dobu v nejrůznějších končinách světa a národ tento vykazuje veliký počet prvotřídních geniů básnických, Shakespearem a Miltonem počínaje. Naproti tomu veliký národ ruský, jehož většina žije nepřetržitě život rol-

nický, klidný a málo změněný, vykazuje vzhledem k velikému počtu svému poměrně malý počet velikých geniů básnických, takových, kteří by se rovnali největším genium britským. Ba i severní Amerika jest jaksi příkladem these zde vykládané. Obyvatelé Spojených států severoamerických jsou šmahem potomci otců života neklidného a mnohdy těžce zmítaného, a jaký počet talentů v nejrůznějších oborech obyvatelé soustátí tohoto vykazují!

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Všichni se obrátili k místu, odkud se k nim nesly zvuky krásného nápěvu, a spatřili bílou ručku, ohrnující větve tmavého borového podrostu jako oponu. Před nimi na pěšince, kterou kráčeli, objevila se dívčí postava v bílém úboru, držící v rukou kytici z lučních a lesních květin uvitou. Jiříkovi zabušilo srdce; Vítův obličej se pokryl ruměncem.

Umlkla a upřela na mimojdoucí pronikavý zrak. Mladí muži pozdravili. Poděkovala jim prchavým úsměvem a na tvářích trochu vzplanula. Lekla se i svého úsměvu i svého vzplanutí a pospíchala opačným směrem k zámčišti.

Staroch se zamračil, čepici nesmekl a tázal se:

„Znáte ji?"

„Růžena, páně Vildnerova dceruška," větili, otevřevše k odpovědi ústa, ale zamkše svých duší tajemství.

„Ovšem... ovšem," zabručel děd a nevrle prohodil: „Sotva přijede z Prahy, již prometá kolem všechna místa a toulá se tu po hradišti, jako by jí k němu srdce přirostlo. Vede si tak, jako by tu odjakživa seděla. Že tatík vylichvařil na baronu Erenfelsovi před několika lety tohle panstvíčko, myslí dcera, že již je šlechtičnou. Obchází tu denně jako bílé strašidlo... Čerta černého, ne šlechtična!"

Vnuci mlčeli. Starocha trochu zamrzelo, že mu nepřitakují. Zahleděl se na ně starýma, ale dosud bystrýma očima a divil se jejich rozpakům.

„Snad by ne?... A oba najednou?"

Mlhavá myšlenka sunula se po mozku. Odmlčel se též. Mlčeli všichni tři.

Přišli k panské budově, obklopené rozsáhlým parkem se dvou stran. Průčelí, hledící k jihu, třpytilo se v odpoledním slunéčku jasnými barvami. Na balkoně, jehož zábradlí bylo ovito popínavým břečťanem, seděla paní Božena, Vildnerova choť, a bavila se jakýmsi nejnovějším románem, zdvíhajíc po chvilkách hlavu od četby a při tom se do okolí dívajíc. Čtla roztržitě. Román se jí nelíbil.

Muž přicházel právě ze svého leskovského dvora, jenž stál stranou asi hodinku cesty vzdálený, a potkal Bořany. Vít i Jiří pozdravovali. Ale dědouš se jen zamračil. Milostpán si toho dobře povšiml a zamračil se též.

„Proč pozdravujete toho lichváře?" ptal se staroch a zlostně se za ním ohlédl.

„Je to tak zvykem v sousedství a mravem společenské slušnosti, jenž nás k ničemu nezavazuje."

„Nevím, jestli zavazuje nebo nezavazuje; ale vím, že je to soused zlý. Chtěl nás v naší dědině připravit o kus pozemku, který s ním hraničí. Ovšem že se mu to nepodařilo a že prohrál soud ten ve třech rozsudcích."

„Dědečku, víte z vlastní zkušenosti, že z nepřátel stávají se přátelé, když čas nenávist zahojí," řekl starší vnuk.

„Nikdy!" větil děd.

V slunečném světle vynikla jeho postava, nyní nezastíněná lesním zášerem. Nenakláněla se dosud k zemi pod tíhou let. Byl neveliký, ramenatý, zavalitý. Za mladých let slynul silákem. Lidé si dosud vypravují, jak jednou sám a sám s pěti Němci se potýkal a porazil, když ho v pohraničním kraji jako nenáviděného Čecha přepadli. Na mohutných plecích zdvíhala se mohutná hlava se širokým čelem, pod nímž supilo se husté obočí. Nechvěla se, netřásla se hlava ta, jak bývá u kmetů. Starobu na něm bylo znát jen z hustých vrásek na čele i na tvářích, opálených do snědа. Byly tam vyryty jako do tvrdého kamene: tak tvrdého jako myšlenky, jež se usadily v jejich záhybech. Snad stařecké vrásky ty pokrývaly i jeho duši, že nyní vracela se k minulosti a blouznila: „Dobýt zpět!"

„S bohem, pane Zuzánku," loučil se pan Vildner asi za hodinu po setkání s Bo-

řany na dvoře svého zámku s malým človíčkem a umíleně se naň usmívaje, podával mu pravici.

Byl zvyklý podávat ji lidem k přátelskému stisknutí, když je řádně napálil. Měl zásadu všech lišek, jež učí svá mláďata: neběž nikdy přímou cestou, najdeš-li okliku. I to se od lišek naučil, že noc je k lovu stvořena, den ke spánku. Proto házíval na své protivníky tmu, aby mu neviděli do duše. Tak i dnes. Počal nejprv se sousedem rozepři o kus hranice, a když ho hodně posužoval, a ubožák měl toho pod uši, koupil za laciný peníz celou jeho selskou usedlost. Je to po pořádku osmá, kterou zaokrouhluje své Bouzovsko. Polovina jeho činnosti je vyplněna takovými soudy a koupěmi; druhou polovinou míří na bursu. Je to neobvyklé, aby muž, jenž má půdu rád, byl zároveň i bursián. Ale jeho dušička není do pravidel vtěsnána, jimiž se řídí lidské povahy. Někdo, kdo ho dobře znal, pravil o něm, že jeho bytost je továrničkou nejrůznějších strojů, jež vyrábějí rozmanité zboží, a to skoro na každý den něco jiného. Zapomněl doložit, že se strojů těch padá třeba třikrát za den různá nálada. V té chvíli byla růžová.

Dosud se mu všechno zdařilo. Počal jako pachtýř dvorců na zlatém českém pruhu a rostl do výše. Byl uprostřed nízkých keřů velkým stromem, jehož skryté kořání pod povrchem do široka rozrůstá, půdu rozrývá a béře mízu ostatním. Nyní stojí na vrcholku jako vlastník velkostatku a zároveň i odvážný hráč bursovní.

Z půdy vyrostl. Proto miloval půdu tu a její bujné osení. Miloval i lesy a rozsáhlých hvozdů tmavý stín s oborami na srny a jeleny. Byl i lovcem vášnivým. Na honě se probouzely pudy předpotopních praotců, když zápasili s medvědy. Jenže praotcové starali se hlavně o svůj žaludek. Ale jemu byla kapsa hlavní starostí.

Láska k přírodě byla hrabivá a měla spodní rub: nezřízenou touhu, okolí své vyssávat a nad ním panovat. I roztodivná nenávist byla s těmi náklonnostmi spojena: nenávist k velkému průmyslu. Soudívalť se s továrníky a s nich přenesl svou nevraživost i na jejich bavlnu. Nevraživost ta se zdála skoro chorobou. Zápach továren, jich hřmot a vše ostatní, co s nimi souvisí, dráždily mu všechny smysly; již pouhý pohled na kouř, valící se z komína, byl mu protivný a připomínal saze, puch a hnusné výpary, pod jichž jedovatým dechem hynou mladých lesů nejkrásnější podrosty. Věděl také, že by velký průmysl v jeho oblasti sehnal do svých dílen mnoho lidí, kteří by pak jeho dvorům scházeli. Bál se větší mzdy svým zemědělským dělníkům. Tak tu jeho lásku měla v drápech nenávist.

Jinak byl mučedníkem své lakoty. Měl i všech takových mučedníků vlastnosti: stálý neklid, stálé starosti, stálou těla i duše námahu a trápení. Každý dnešek byl zítřka otrokem. „Mít“ bylo mu rájem na světě. K ráji tomu se hrabal křížovou cestou do kopce. Když byl nahoře, vyhledal si vyšší cíl a v potu tváře hrabal se na další vrcholek. Bezesné noci byly mu odměnou.

Vyprovodiv Zuzánka, odebral se do skleněné verandy, přistavěné ke straně, kde se rozprostíral park, plný jasanů a starých lip, nasázených, když tu Valdštýn panoval, jenž byl milovníkem stromů těch.

Přišla tam s balkonu i paní Božena, a sedíc mezi květin zelení, odpozorovala muži na obličeji, že se mu něco podařilo, o čem dávno přemýšlel. Neměla ve zvyku vyzvídat. Věděla, že poví sám. Byl z lidí, kteří neunesou v sobě ani radost ani zlost. Všem náladám otevíral dvířka dokořán; jen plány do budoucnosti zavíral pod závoru i před ženou.

„Podařilo se,“ vyhrkl a vypravoval o kratičkém konci dlouhé soudní rozepře.

„Ale řekni mně, Gustave,“ ptala se žena, „k čemu koupě ta? Vždyť ta usedlost leží stranou, a nepotřebuješ jí ani k zaokrouhlení.“

„Ovšem ... ale mohla by se hodit jinému.“

Zdvihla oči a tázala se němým posunkem.

„Ty mne,“ větil, „dosud dobře nechápeš ... Pravda, zaokrouhluji, ale vedle toho skupuji i všechna místa a vodní síly, kde by se mohly stavět továrny. To všechno musí být mým vlastnictvím.“

Chtěl doložit: „Aby tam nikdo cizí nepostavil průmyslových závodů.“ Ale zamlčel.

Přestávka s delším pomlkem. On se prohrabával v novinách, rozložených po stole; ona měla hlavu nad románem skloněnou. Ale nebyla s to, aby pozornost k četbě připoutala. Rodila se v ní myšlenka. Ptala se:

„Viděl jsi jít před chvílí po cestě vedle zámku Bořany?“

„Viděl. I ten čertův dědek s nimi šel.“

(Pokračování.)

✱

Alois Jirásek:

CESTOU.

(Pokračování.)

Ach bože, to bylo vzkázání! Rozuměl jsem, že mám přijít ne k stárkovi, ale k ní, k Filomence. Jít do mlýna, to bylo jako do jámy lvové. Dlouho jsem neusnul, dlouho jsem uvažoval, ale suma sumarum: „Půjdeš.“ Ah, to pak bylo dlouhé dopoledne, hrubá neměla tu neděli konce. Nemohl jsem se dočkat odpoledne, ač jsem se ho také strachoval. U oběda jsem pospíchal, ale v tom, jak vstávám od jídla, povídá principál: ‚Vojtíšku, chcete si dnes vyjít?‘ Ve mně hrklo. Řku nejistě, že bych rád. ‚To můžete,‘ povídá, ‚ale až po nešporách. Na ty musíte za mne, já bych se rád podíval do Milína.“ Měl tam dceru vdanou. Ulehčilo se mně. Filomenka vzkázala, abych přišel hned po obědě, tedy do nešporů. Po nešporech chodíval k nim do mlýna ten její nápadník. Tak jsem ochotně slíbil učiteli, že půjdu na nešpory, že zahraju na varhany, jistě. A hned jsem se vytratil a hned zadem jako zloděj ke kostelu, okolo hřbitova k mlýnu. Čím blíže k němu, tím více mně tlouklo srdce. A vyhlížel jsem před sebe jako rys. Mlýn v poledním tichu, nikdo před mlýnem. Překmitnu se pod skalou přes cestu a rovnou do síně. Prášek se tam mihl, ale zmizel ve mlýnici. Stojím ve dveřích, nevěda kam teď. Hned u těch dveří vpravo byly příkré, dřevěné schody do patra a s těch pobídl tichý hlas: „Pojďte, pojďte!“

Filomenka! Stála výš na schodech, tiše zavolala a hned se obrátila a pryč do schodů. Já za ní. Nahoře otevřela dveře, vklouzla do pokojíčku, já za ní. Jen vkročím, rup — otočila klíčem a byli jsme zavřeni. Stál jsem užaslý, šťastný, ale také nejistý; a v tom zmámení vydechnu:

„Co maminka —“

„Je vedle, spí.“ Filomenka ukázala na vedlejší dveře. Nemluvila šeptem, ale nahlas. Nevzpomněl jsem hned, že mlynářka neslyší. A už sedím na dřevěném kanapíčku vedle Filomenky. Bylo tak krásně v bílém pokojíčku, a ticho, jen vantroky hučely dole pod otevřeným oknem pod olšemi. Povídám Filomence, jak mne její vzkázání potěšilo, že jsem nemohl ani spát, jak jsem se těšil, že s ní zase promluvím, ale že jsem měl a mám o ni strach, aby z toho neměla bouřku, zle.

Ale ona, že se nebojí, že musila se mnou promluvit. A já zas, milá Filomenko, povídám, jak se soužím, jak se tajně dívám se skály ke mlýnu. A řekl jsem jí, jaké mám myšlení, že si vyčítám, že jsem její neštěstí, že nemám nic, co bych jí poskytl, a že jsem ji přivedl do soužení a že jsem už i na to pomyslil, ač s bolestí, že by k vůli ní bylo mou povinností — Ani jsem nedořekl. Čelo, tvář se jí zarděla, v očích se jí zatmělo a prudce i hořce na mne, co mluvím, mám-li ji opravdu rád, nebo bojím-li se, ona že všecko snese, ale mne že to už přemáhá — Až jsem se lekl, a hned, pro boha, aby mně rozuměla, právě že ji mám tak rád —

V tom někdo zaklepal na dveře, kterými jsem přišel. Vyskočím, Filomenka také a dává mně znamení, abych byl ticho. A zase to klepání a hlas venku:

„Filomenko, to jsem já, Franc —“

Nápadník z dolejšího mlýna! Já se lekl, Filomenka však se zaškaredila a zostra se ptá, co chce.

„Je u vás ten učitelský,“ hlas venku.

A Filomenka zase zostra:

„Kdo vám to namluvil!“

„Kdo ho viděl,“ hlas venku, „je tu.“

„Tak se pojďte podívat, nezdvořilý člověče. Čekejte, co se dostrojím.“

V tom se nade mnou setmělo. Filomenka totiž mně ukázala na dlouhý stojan o dvou nohách, na němž visely její šaty, sukně a také mlynářčin velký šátek angorový. Skočil jsem tam, schoval se a přitáhl ten angor, aby mně nebylo vidět nohy. V tom náhlém překvapení jsem ani nevzpomněl, že za mnou, skoro za mými zády, jsou druhé dveře a za těmi že spí stará mlynářka! Já jen, co Filomenka, co ten synek ze mlýna. Ale v těch sukních a šatech nic jsem neviděl. Jen jsem naslouchal a tajil dech.

Slyšel jsem, že vrzl klíč, že se otevřely dveře, slyším mužský hlas na prahu a Filomenku, jak zostra, káravě vítá nápadníka, co si myslí, že se opovažuje, a tak že teď vidí, s kým ona je. Začal se rozpačitě omlouvat, že mu nedalo, že se musil přesvědčit, když mu dole prášek řekl, že tu zahlédl učitelského.

„To je možná,“ Filomenka na to, pořád rozhorleně, „že šel k stárkovi.“ Po hlasu jsem rozuměl, že pořád stojí u dveří, že nápadníka nepouští dál. A ten na to, s tím stárkem to že jenom záminka, však že on ví, kam ten hladový spomocník pomýšlí, jak vysoko. I začal mne pěkně chválit. Ale Filomenka zarazila mu tu

chvalořeč, ať mně nekřivdí, a ostatek, že ona s ním, s tím synkem ze mlýna, tady nemůže být, že půjdou dolů do sednice, k mamince. Ženich nějak okolkoval, rád by byl dál, do pokojíčka, ale Filomenka rázně na něj a nepolevila a že musí dolů.

Ach to jsem rád slyšel! Bylo mně, to se ví, tuze nevolno; hlavně o Filomenku jsem se strachoval. A taky horko mně bylo v těch sukních a šatech; dýchal jsem si do tváře, do očí. Pyšný synek ze mlýna musil poslechnout. Slyšel jsem, že odchází, že se dveře zavřely. V pokojíčku pojednou hluboké ticho. Ale já zůstal ještě ve svém úkrytu. Pak opatrně vyhlédnu; nikdo tu. Vyrazím ze sukní a šatů všechen zadýchaný a zpocený."

„A co stará mlynářka —"

„Ta nic, ta byla v limbu, neslyšela nic, ač mluvili hodně nahlas, zvláště Filomenka. Co teď, rozmýšlím se, jak se odtud dostanu. Ale půjde to, povídám si v duchu, Filomenka ho schválně odvedla dolů do sednice, abych mohl vyklouznout. A tiše, po špičkách, klobouk v ruce, jdu ke dveřím. Opatrně vezmu za kliku; a tu máš —"

„Zavřeno."

„Zavřeno. Filomenka patrně z opatrnosti zavřela, aby na mne někdo náhodou nevrazil. A v tom se ve mně ozve: „Nešpory! Jezus Marja, budou nešpory a ty máš hrát na varhany!" Prve v tom radostném shledání a zmámení zapomněl jsem Filomence říct, že musím do kostela.

Svatá panno, co dělat! Zkouším dveře na novo, přitlačím na kliku — Neotevřely se. Ale ty druhé, do mlynářčina pokojíčka, těmi snad by bylo možná proklouznout. Mlynářka spí jako dub a nic neslyší. Připlížím se, zkouším — Zavřeno. Byl jsem v pasti. Opatrně přistoupím k oknu. Bylo do předu, do hlavní silnice, ne do cesty pod skalou, jak jsem o ní povídal. Pod oknem starý, široký pilíř s vydroleným kamením, v pravo od něho vantroky pod vrbami a olšemi. Voda se tam hrnula, bíle se pěnila, hučela, házela sebou prudkými vlnami — V tu chvíli se mně zdály rozzlobené —

„Slézt po tom pilíři —" kmitlo se mi. Byl bych to pořídil, ale lidé ze vsí se už trousili na nešpory a byli by křičeli: „Zloděj!" Letím zase ke dveřím. A v tom, bože můj, zvony! Začali zvonit na nešpory. A zvonili, a já stál ztrnulý a počítal jsem, že za chvíli půjde farář k oltáři, že se začne pobožnost a varhany se neozvou, že bude na kůru ticho a že farář a všichni budou se tam ohlížet — A pojednou ticho. Zvony přestaly, a zase jen vantroky hučely a zle, zle.

Stojím, čekám, znovu beru za kliku, ač jsem věděl, že je zavřeno. Byly to nekonečné chvíle. Dlouho jsem byl zavřen, až pojednou klíč zachrastil. Uskočím do kouta a v tom ode dveří tlumený hlas staré Kolískové:

„Pane spomocník, Filomenka musí být dole, panímáma je tam taky, a —" Dál jsem neposlouchal. Div že jsem bábu Kolískovou neporazil. A už jsem byl venku, na schodech, a s těch horem pádem dolů a ven na cestu, a už letím zpátky oupadem, ne okolo hřbitova k vrátkům, nýbrž rovnou k obrubě. Vydrápal jsem se přes nevysokou zeď a hup, na hřbitov. Chvilku naslouchám; v kostele ticho, varhany nic, a také ne zpěv. Lidé začínali vycházet z kostela. Bylo po nešporech, po všem."

„Co pak —"

„Zle, boží dopuštění. Zatopili mně, učitel, farář, ten nejvíc. Ale což to — Všecko byl bych unesl, a ještě víc, ale Filomenka — abych to vzal zkrátka. Stará mlynářka ji přece přemohla. Donutila ji hrozbami, trápením a sliby, že svolila, že si vezme nápadníka z dolejšího mlýna. A já sám jsem mlynářce pomohl a to tím o té schůzce s Filomenkou ve mlýně, když jsem jí vykládal, že jsem její neštěstí, že bych třeba od ní upustil, aby přestalo její peklo. A to se jí tuze dotklo, to bylo zle."

„Byla statečnější a chtěla statečnost —"

„Byla statečnější. Ale já to dobře myslil z velké lásky k ní. A tomu nechtěla rozumět, měla mne za bázlivce, že nechci se pro ni ničeho odvážit."

„Neměla ve vás oporu."

„Ba neměla. A tak matce povolila. Tušil jsem, že to jinak nedopadne, a přece mne to omráčilo, když jsem to uslyšel. Nikam jsem pak už nechodil, lidem jsem se vyhýbal, protože jsem nechtěl přeslýchat o Filomenčiných svatbách a utíkal jsem litování i úštěpkům. Sedal jsem pořád ve své sedničce; večer před Filomenčinými oddavky také. Bylo mně smutno, hrozně smutno. A v tom z nenadání v okně stín; někdo tam stál a prudce zaklepal. Přiskočím — Filomenka!

Ve mlýně pletli věnečky z rozmariny na zítřejší svatbu, bylo tam všechno, družičky, mládenci, ženich — ale nevěsta se jim ztratila. Veselili se, zpívali, a nevěsta — kde! Otevřel jsem okno, div že jsem ho nevytrhl. Stála proti mně udýchaná, rozrušená. Chytl jsem ji, popadl; chvíli jsme ani nepromluvili. Pak jako bez dechu pověděla, že utekla, že tam nemohla vydržet, a že uteče, uteče. Kdybych jí byl tu chvíli řekl, tak pojď, utečeme, byla

by šla hned, bez rozmýšlení. Ale já to neřekl, ba já se jejích slov až lekl, já jí nepodepřel, já mlčel —

Vyčetla mně, hlas se jí třásl utajeným pláčem, že ji tak nechám, že ji pustím do neštěstí. Chtěl jsem ji těšit, chtěl jsem jí to vymluvit a sebe omluvit, nevím, co jsem v tom rozrušení řekl. Stála mlčky, jako by neposlouchala, ale cítil jsem, že hledí na mne s výčitkou, přísně i smutně. A najednou slyším, jak si povzdechla:

„Tak žádná pomoc!“ Bolestně, zoufale povzdechla.

Třásl jsem se, začal jsem ji hladit, ale ona mne chytla, přitiskla, políbila, a pryč; vytrhla se mně. Jako zmámený hledím za ní, pak vyskočím oknem a letím za ní. Ale už jsem jí nestihl. Mihla se mezi stromy u branky a byla ta tam —

Do sedničky jsem se nevrátil až pozdě v noci. Chodil jsem po sadě, seděl jsem u studánky jako bez ducha.

Ráno měly být oddavky. Učitel se vystrojil a šel do kostela na kůr zahrát při kopulaci. Já učil. Jak, to si pomyslíte. Z klasy jsem nevyšel ani na krok, abych ze svatby nic nezaslechl nebo nezahlédl. A v tom kalkant, hrobařův syn, vrazí do třídy, abych šel do kostela honem, honem, že se učiteli udělalo chuře, že mu je zle, že ho vedou domů, abych šel a zahrál za něj na varhany, svatebníci že už jdou.

Stál jsem, jako bych nerozuměl, ale kalkant zase hartusivě, a také učitelka přiběhla. Musil jsem. Jen sejdu dolů na kostelní cestu, slyším od mlýna hudbu, a před kostelem pod schody brána z chvojí, houf lidí u ní, kluci s nataženou zábavou*) přes cestu. Běžel jsem kolem nich, jako bych se zločinu dopustil, a kolem brány, ne pod ní, dál po schodech na hřbitov a do kostela.

Ocitl jsem se za varhanami, seděl jsem tam zdrcený. Partesy byly přichystány, muzikanti na mne mluvili; co, nevěděl jsem a nedbal. Dole pak v kostele pojednou šum a hluk; svatebčané tu. Napřed družba s nevěstou, a to byla Filomenka — Klekla vedle ženicha na klekátko pokryté červeným suknem. A tu mne někdo šťouchl, co nehraju, ať hraju, pro boha, kopulace že se začala —

Sáhnu do kláves, začnu hrát, hraju — Co, já nevím. Bylo mně do pláče. Hraju, hraju, co, jak — Já nevím. Jen to vím, že pak v celém mém životě nebylo smutnější chvíle než tenkráte, když jsem hrál na varhany o Filomenčině kopulaci —“

A starý Hejlek upřímně si povzdechl, padesát let po Filomenčině kopulaci. —

*) Provazec ozdobený fábory nebo barevnými hadříky, který chlapci natahují přes cestu, aby svatební průvod „zabavili“. Ženich se vyplatí peněžitým darem.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Maryša B. Šárecká, *Vůně domova.* Nákl. E. Leschingra v Praze. — **Antonie Menčlová**, *Země zaslíbená.* Básně. Nákl. vlastním v Praze. — **Jaroslav J. Pixa**, *Písně touhy a lásky.* Nákl. Slovanského knihkup. v Plzni. —

Pilná Maryša B. Šárecká přichází s novou knihou, třetím svazkem veršů v krátké době. Arci není určen pro širší veřejnost a již svou dedikací „Svým rodičům“ a veškerým obsahem úzce rodinných motivů poukazuje k pietní oběti Manům rodinným. S toho stanoviska dlužno také verše posuzovati. Autorka miluje domov dětinnou láskou a ve vzpomínkách obírá se rozmanitými příhodami své mladosti a svého dětství. Melancholický stesk ji obetkává, nikde nevybuchuje prudký cit, mírné polosvětlo leží na všem. Autorce neběželo o nic více než projeviti dětinnou lásku a úctu, postesknouti si nad nenávratnem šťastných dnů mladosti a zaznamenati radostné jejich chvíle. Pěkné, myšlenkově hloub založené „Vraní oko“ dokazuje, že by autorka byla zmohla i vyšší úkoly. — Biblický aparát, Eva, Hagar, Mojžíš, Samuel, Ruth atd. naplňuje biblickou lyriku A. Menčlové. Je nesnadno nalézti něco nového v motivech, tolikrát již básnicky užitých, mohla tedy autorka se snažiti aspoň formálně o něco nového a jiného. Ale může-li co přivést ad absurdum nespoutanou rytmiku, je to tento stylistický pokus, který jako by byl jen proto napsán. — Autor „Písně touhy a lásky“ projevuje pěknou snahu: zříká se starých cest, chce jít s dobou stále mladý, zpit vůní nových hesel, chce mnoho bořit — ale zatím to jen povídá, skutky tu ještě nejsou. Jeho papírové bořivé chtění srovnává se sice s dobou dalekonosných děl a válečného vandalismu, ale kulturně je již dávno odbyto. Stavět třeba, nikoli bořit. Stavět je práce kulturní; jak zavánějí ztuchlinou dnes ty staré fráze! Ovzduší autorovo je hodně těsné, skoro při samé zemi. Neškodilo by to, kdyby na ní spatřil, čeho jiné oko nevidí nebo neumí viděti. Ale ani motiv nevěrné Musy, ani synovské a přátelské lásky, ani Praha, ani

motiv Slovenska, válečného loučení, ani příroda, ani Kollar a Bezruč, které vzývá, nedovedli mu dáti víc než běžná, šedá slova dobře míněná, častěji kazatelské lyriky, z níž po přečtení neutkví v paměti čtenářově pranic. Upozorniti dlužno, že rackové nesedají na zdi selského dvora nad okny, a že básník s bořivými touhami měl by aspoň mluvnici tak ovládati, aby nepsal zvony vyzvání, slzy smáčí, vadnul, vpadnul, vlny svíjí se, lesy se ztrácí, lampy bdějí atd. *—pa—*

DIVADLO.

Národní divadlo. Dne 16. září t. r. vystoupil pohostinsky p. Ivo Šl. Raič-Lonjski, jenž as před patnácti lety pokusmo byl připoután k Národnímu divadlu, poté působil pět let u městského divadla v Hamburku a nyní již téměř deset let jest vynikajícím členem činohry a znamenitým režisérem zpěvohry zem. divadla v Záhřebě. Národní divadlo z jeho velkého repertoaru — obsahujícího jmenovitě hry moderní a t. zv. úlohy mladých bonvivantů — mohlo mu k vystoupení nabídnouti pouze Osvalda v Ibsenových „Strašidlech", hře pro drtivý konec obecenstvu nevalně lákavé. Pan Raič ztělesňuje Osvalda jako syna komořího, tedy norského aristokrata, jenž mimo to dlouholetým pobytem v Paříži nabyl světáckého rázu. Rysy pathologické zdůrazňuje jen tam, kde auktorem to naznačeno. Nejen dokonalá průprava — jmenovitě hlasová — ale také svrchovaný vkus ovládá mluvu, gesto a úpravu zevnějšku. Darem hodným závidění jest umělcův temperament a schopnost nervového rozechvění — aniž by při tom povolila kázeň, kterou výkon jest ovládán. Dojem hry byl mocný, úspěch hostův veliký. Prospělo by velice našemu obecenstvu viděti v činohře častěji osobnosti z jiného vzduchu. ┿

*

* Národní divadlo pro nové období opětně zvýšilo ceny míst, aby mohlo honorovati své členy přiměřeně k poměrům doby. Ale touto nutností, jíž arci nutno uznati, dostoupily ceny takové výše, že divadlo, jehož heslem jest „Národ sobě", stává se naprosto nepřístupným vrstvám lidovým, včítaje v ně i třídy zámožnější; a to je věc, které nutno zabrániti, proti které nutno pracovati. Jest přirozeno, že vedení divadla vyžaduje velkého nákladu; ale povinnost úhrady nemůže býti přenášena na národ, kterým a kterému bylo zbudováno pro povznesení a vzdělání, dokonce tím způsobem, že se mu tam znemožní vstup. Řešení této věci musí se bráti dvojím směrem: především země jako majetník musí zaujmouti k finanční správě nové stanovisko a vzíti na se větší povinnosti; po druhé divadlo musí plně zaměstnávati svůj personál, nemůže pro operu nechati na zahálce činohru a naopak, čili jest povinno starati se o druhé jeviště, jak pro zaměstnání nevyužitkovaných sil, tak pro svízelné hovění uměleckému repertoaru; tedy nejen dvojnásob si dávati platiti, ale také dvojnásob vzdělávati. Personál, předpokládáme, nezvýší požadavků, neboť činnost jistě mu bude milejší než nezaměstnanost, ke které nyní často bývá mimoděk odsouzen.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Souborná výstava prací Jana Zrzavého (Topičův salon, září 1918). — Souborná výstava prací tohoto směrového specialisty je jakýmsi pozastavením malířovým nad sebou samým. Ukazujíc jeho dílo celé, ve všech svých vztazích a ve vší spojitosti, přesvědčuje především, že fáze jeho uměleckého vývoje nevystupují na venek náhle, neočekávaně. Je to od počátku převeliký hledač; čím počíná, to už připravuje na dílo potomní. Už tehda se v duši budovalo a rostlo, co rozkvetlo později květem prapodivným. Od počátku máme co činiti s pudivostí, tíhnoucí do jakýchs neoznačitelných končin. Je-li „Zátiší" z r. 1907 ještě obrazem pevné hmotné skladby, mluvícím o přirozenosti lidské na skutečný svět odkázané, v „Údolí Smutku" z téhož roku přes všechen školský základ malby už cosi cizího zabírá všechny jeho smysly. To dodává těmto obrazům podivné, do budoucnosti zasáhavé významnosti.

Výtvarná cesta vede nejdříve od zjednodušování výtvarné skladby k deformování tvaru (č. kat. 43) a extravagancím barevným (č. kat. 25); na chvíli udržuje ještě styk s přírodou, zdůrazňujíc hmotu a její linie obvodové (č. kat. 45), aby způsobem silnějším a osmělenějším, nevzdávajíc se rázem pevné hmoty, přešla v zmechanisované tvary kubismu. Později, docházeje k názoru, že pro malíře má technika cenu jen do té míry, že mu umožňuje, aby se vyslovil, přechází k malování, v němž linie obvodové rozpuštěny, tvary svítících barev zahaleny sfumatem. Mezitím, zapomínaje na své formule, prozrazuje se malíř nemalé kultury a jemného cítění schopný (č. kat. 18, 20, 32). Zvláště „Diana" je olej neobyčejné rafinovanosti; má luznost zjevu, velkou jemnost optického účinu, linie křehké, klenotnicky jemné. Leč mysl a smysly kvačí v jakémsi obluzení jinam, k světům a k pracím nepřirozeného rozčlenění, zabarvení a významu, v nichž všechno známé stává se neznámým, cizím ve své podstatě. Obcování s přírodou přestává, bizarní těla stávají se nehmotna, vše chce žíti jen vnitřním hledem. Malíři nejde o předmětnost, o rozpor mezi tvarem a přírodou, jejž lze snadno

odsuzovati. Nepřesvědčuje nás, nevede k víře. Jeho názor je nám cizí, nelze však upříti, že se ve svých obrazech v celistvosti ovládnutých vyjadřuje jednotně. Svou „tvrdošíjnost" vykupuje převelikým zřeknutím, za něž nedává vývažné hodnoty. Nic nepřeklene propast mezi ním a těmi, již se cítí ošizeni o požitek, nespatřujíce obrazů, jež milují: obrazů, jež zplodilo obcování s přírodou a životem, obrazů, jež si lze zálibně prohlédnout, potěšit se životem tvarů a barev, krásou tahu štětce, krásou pokožky. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* V Nymburce, kde žil po léta na odpočinku, zemřel dne 18. září t. r. u věku 66 let p. Karel V. Havránek, revident dráhy ve výslužbě a spisovatel, jeden z těch tichých, skromných pracovníků, o kterých veřejnost zvídá ponejvíce jen z jejich úmrtních oznámení . . . A dnes teprve — čím je jedno prosté jméno? . . . Havránek nebyl povaha výbojná, ale muž práce tiché a vytrvalé od svého mládí, kdy jako český železniční úředník prožíval celou tu klopotnou cestu muže, hlásícího se nepokrytě ke svému českému původu, s nejvyšší mocí nadřízenou — ředitelstvím severozápadní dráhy! — Působení Havránkovo bude provždy čestně vzpomínáno v besedách zněmčilého území v Děčíně a jinde, kdy na jeho bedrech ležela téměř veškerá zodpovědnost za všecko konání české a sociální tamější české společnosti. Tato vlastnost — hluboké cítění sociální — pronikala i v jeho působnosti literární — v jeho novelách a románech ze života železničního, („Tíha svědomí" 1901, „Ukřižuj!" 1908 v „Libuši", humoreska „Jakub Tvrdý" 1903) známých i z listu našeho, kam ukládal po léta jako pilný, vytrvalý snaživec a znalec svoje studie ve formě noticek z literatury hlavně polské, ruské, francouzské a anglické. Také v poesii, cestopisech a kritice pod různými pseudonymy se pokusil. Z ruštiny přeložil kromě jiného veliký román Dostojevského „Idiot" — překlad „Podrostku" uvázl v rukopise. Zaslouží býti jmenován v řadě českých pracovníků perem i čestné vzpomínky jako muž nanejvýše vážný, snaživý a poctivý! *A. E. M.*

*

Slovinské Národní divadlo v Lublani, jehož znovuotevření po několikaleté nedobrovolné přestávce jsme již oznámili, slibuje za ředitelství Fr. Govékara, slovinského básníka a dramatika, repertoir převahou slovanský v dramatě i v opeře se silným ohledem na domácí literaturu slovinskou a jihoslovanskou, což prohlásil nový ředitel v rozhovorech s domácími novináři za samozřejmost. Z českého dramatu kromě ohlášené námi již Jiráskovy „Lucerny" hodlá Govékar vypraviti Zeyerova „Radúz a Mahulenu" (s hudebním doprovodem Sukovým), „Maryšu" bratří Mrštíků, G. Preissové „Její pastorkyňu" a snad ještě leccos jiného. Z českých oper Smetanova „Dalibora" a „Tajemství", Kovařovicovy „Psohlavce". *vč.*

*

* O Maksimu Gorkém a jeho literárních plánech do nejbližší budoucnosti došly z Petrohradu zprávy, jichž nelze zatím kontrolovat. Podle nich uzavřel M. Gorkij smlouvu s komisařem pro lidovou osvětu v bolševické vládě Vl. Lunačarským (ministrem osvěty) a bude vydávati jakýsi vládní půlměsíčník, revui přinášející pravidelně obzory po zahraničním životě politickém a kulkurním. Krom toho bude M. Gorkij redigovati knihovnu s názvem „Světová literatura", která ve 2000 uzavřených svazcích ilustrovaných má přinésti výběr nejhodnotnějších děl světového písemnictví ze století 17.—19. *vč.*

*

Paměť básníků bývá druhdy zrádným vůdcem. Ohromná kultura knižní, bez níž moderní básník stěží se obejde, ruší nejednou původnost jeho invence a stačí, zcela bezděčně, vzbuditi zdání plagiátu. Vrchlický znal zpaměti celé sloky z Huga a odjinud; v tomto případě nemohl býti sveden, právě proto, že jde tu o vědomou paměť. Ale jindy známost o cizím duševním majetku snadno se v paměti stírá; básník píše v přesvědčení o původnosti své myšlenky neb formy, zatím co jest oblouzen pamětí podvědomou. Na příklad u Vrchlického v prose „Kytice fialek" (z „Barevných střepů") čteme myšlenku: . . . nemůže býti ani větším údělem smrtelníka nežli jest to vzácné štěstí, ozve-li se cizí duše vstříc duši naší". Forma této myšlenky jest úplnou parafrasí Goethova rčení z Werthera, jež v doslovném překladě zní takto: „Není většího štěstí nad to, nalézti vzácnou duši, jež zcela se nám svěřila". Zajisté Goethe sám není tu zcela původní: myšlenka, již tlumočí, jest obecná moudrost, ale v stylové úpravě Vrchlického jest zřejma závislost. Jde tu o mechaniku tvůrčí práce, jež určité formy ukládá pravidelně v skladišti paměti a za čas je bez vědomí tvůrcova o jejich původě jako vlastní jeho majetek vybavuje: patrno, že básnický eklekticism má v této podvědomé paměti zákeřného nepřítele. *—de—*

* Pro útulek českých spisovatelů věnoval nám místní odbor kraj. spolku Práchně v Blatné 30 K, „Kroužek divadel. ochotníků" v Ranné u Hlinska prostřednictvím sl. Milady Volkové 167 K.

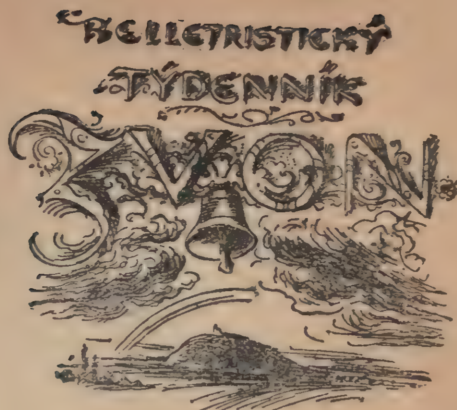
*

Oprava. V čís. 52. minul. ročníku opraveno buďiž na str. 719., první sloupec, 12. řádek vehnaly místo nehnaly.

V Praze, dne 3. října 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Fr. S. Procházka:

RADOST.

U tvrdé cesty, jíž jsem šel,
květ radosti mi nevzpučel,
jen nízký posun nevolnický
byl krok můj stržemi zlými —
s perutmi spoutanými
řetězy chřestil tvor lidský.

Dědictví mrzké příčiny,
tradice krve bez viny,
však osudnější nežli vina.
A život v naději tiché
byl ploužení jen liché
a bědná ve větru třtina.

Tu slyším zdáli kroků cval,
drcení hradeb, valů, skal,
na horách ohně vytryskují,
slavnostní plameny země:
přichází Radost ke mně,
a před ní vichřice dují.

Blahoslavená hodina!
Milenka jasná, jediná
jde vykoupit mne políbením,
člověka stvořit a vzklíčit,
lidství v něm lepší vztyčit
v slunečním planutí denním.

Jak nejvyšší se chvěji tón,
krev zpívá, — jásá v nebesklon
jitřenka modrá — ptáci, vzhůru!
Je mříže volna již letu
do slunných vůkol světů
všem naroveň, do azuru!

Či váháte? Vám zemdlel sval
a strach vás před prostorem jal
a výškou? — Radost má mne drtí,
paradox citu a touhy,
třeslice stvol jsem pouhý
a slast má rovna je smrti.

Století příští ve mně dnes;
zemrou, kdybych jich neunes.
Napni se, srdce moje, směle!
Dej sílu rameni, šíji!
Simeonovu slast žiji,
když spatřil Spasitele . .

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Něco mne napadá."

„To nebude asi nic moudrého," zajízlil se do sebe, a nahlas se otázal:

„Co?"

„Rád se soudíváš."

Trochu se zamračil.

Pokračovala:

„Nemínila jsem ti z toho činit výčitky . . . Bůh uchovej . . . Když tebe to

těší, suď se, suď... Také prý chceš na Jizeře elektrárnu postavit.“

Již se nekabonil, ale usmál se, že i vlastní žena je v omylu. Byl rád, že nikdo nemá o skutečné pravdě ani tušení.

Odvětil:

„To si ještě rozmyslím... Co pak že tebe dnes zajímají takovéhle starosti?... Pověz tedy, co máš na mysli.“

„Mohl bys mít v rodině advokáta k soudním rozepřím a inženýra k různým stavbám, které zamýšlíš.“

Zadíval se na ženu, a hned mu problesklo, kam rejduje. Řekl zdánlivě lhostejně:

„Rozumím ti, rozumím...“

Chtěl pokračovat; ale přišel listonoš, přinášející mu odpolední zásilky. Podepsav rychle potvrzení, ještě rychleji rozpečetoval. Přečetl advokátův list, a na druhou stranu se překotila nálada. Prchla její vůně a počala zapáchat. Pod dojmem špatných zpráv vykuklila se z obvazů a z obvinů nahá dušička.

Praštil dopisem a zlostně se rozkřikl:

„Zatracený soud!... Trouba advokát!“

Dostal zprávu, že prohrál rozepři, kterou o kus pozemku vedl se sedlákem Plakvičem. Kdykoliv se mu soud špatně skoncoval, vinil z nerozumu svého zástupce nebo soudce z úplatků.

Všechno ho zlobilo i místnost, kde seděli.

„Proklatá veranda!... Je nízká jako umrlčí truhla, a čert aby tu seděl za horkého dne... Hloupě stavěna... slunci zrovna do očí... Pojďme na balkon a dohovořme to.“

Šli. Ale i tam ještě klel, než se vrátil k tomu, o čem počali.

„Jistě, že ty ženské (mínil Boženu a Růženu) skutily mně něco za zády,“ vyjasnilo se mu, když přestal láteřit. Nasadil si klidnou škrabošku, což číníval, když někoho chtěl obelstít.

Opětoval zdánlivě lhostejně a jako nedotčen:

„Rozumím ti, rozumím... Ale Růženu nemůžeme proti její vůli provdávat. A kterého míníš z mladých Bořanů? Přece si nemůže vzít oba dva!“

Paní Božena již litovala, že předčasně prozradila, co dosud bylo tajemstvím. Znala mužův klid, jenž býval v okamžicích takových zpráv bouřky předehrou. Přála by si couvnout zpět. Ale nesměla, pozorujíc mužův zrak, jenž se i při předstíraném klidu zapřít neuměl. Cítívala často ten polosvit nazelenalých očí; znala dobře ty úzké rty, obyčejně pevně k sobě stisknuté; ten špičatý tenký nos; a věděla, co vše se za tím schovává. Dodávajíc si odvahy, pravila:

„To byl jen můj okamžitý nápad, když jsem je viděla jít mimo nás... Myslila jsem, že i tobě by to bylo vhod.“

Muž vyzvídal:

„Ví dcera o tvém nápadě?“

Chtívala si často zalhat, ale pravda se na ní obyčejně mstívala. Stávala se výrazem obličeje, ruměncem na tvářích, a z nich mluvila, byť i jazyk ji nechtěl prozradit. Muž, jenž bystře hleděl lidem do útrob, dávno vystihl tu její slabinu.

Ne, paní Božena neuměla pravdu zakrývat. Jenom jedna velká lež jí leží v nitru jako balvan v hlubinách. Dříme tam na dně tiše jako zakletá. Vlny života se nad ní čeří, dmou a zmítají; nemají však tušení, co se skrývá v tůni pod jejich hrou, tu laškovnou tu divokou.

Lež ta není černá, je růžová a svítí do tmy světlem nejkrásnějších vzpomínek. Paní Božena jí chrání jako svátost mladých let a kochává se sladkým tajemstvím.

Větila k mužově otázce:

„Ptáš se, ví-li o tom Růžena?“

„Ovšem, že se ptám.“

Hledala rychle slovíčka.

„Setkaly jsme se s oběma v Národním divadle při Shakespearově „Kupci benátském“. Seděli jsme vedle sebe na křeslech.“

„A tak z neznáma jste se dali hned do řeči?“

„Tak zcela neznámí jsme nebyli.“

„Kde pak jste se před tím vídali?“

„Předloni o prázdninách přicházeli na hradiště procházkou a bavívali se s námi, když i my jsme tam obě hledávaly v parném létě stín a chladivý vánek z Jizery.“

„Tak... tak... ale o tom jste se mně nikdy nezmínily ani slovíčkem,“ zajízlil se s úsměškem, dál se tázaje:

„Co pak ti mladí lidé bydlili v Praze, že jste se s nimi sešly v divadle?“

„Jen starší. Ukončil tam letos v únoru praxi a otevřel teď advokátní kancelář.“

„A co ten druhý... ten inženýr?“

„Stavěl se v hlavním městě jen na kratší dobu, když se vracel z ciziny.“

„A který pak se z nich zalíbil Růženě?“

„Nevím určitě, ale myslím, že mladší... Vít...“

Zpověď skončena. Bodlo ho podezření, že nebyla úplná. Dovtípil se, že se žena s dcerou za jeho zády spřátelily s nenáviděnou rodinou.

Chtěl odhodit škrabošku shovívavých výzvědů a vybuchnout, když pojednou zahlédl s balkonu, že po dvoře přichází

zase poslíček. Dával si často telegrafovat zprávy z bursy vídeňské, jež se právě v této době zakuklila v chumáč chmur a měnila svou podobu v černé strašidlo, deptající do bláta nabubřelé hodnoty. Praskaly jako bubliny pod jejíma nohama. Bachratí povýšenci se již s papírových trůnů káceli.

Jakmile spatřil posla, pustil z mysli ženu, dceru, Bořany, ba celý svět a volal s balkonu:

„Nesete telegram?“

„Nesu dva.“

„Pojďte s nimi nahoru.“

Šel a odešel. Vildner se vrhl na zprávy jako na kořist. Byly drtivé. Odmlčel se. Obličej zrudnul; hustý, přistřižený knír se naježil. Božena znala dobře ty projevy jeho dušičky.

„Je zle,“ pomyslila si a čekala, co bude dál.

Jal se láteřit a bouchat do stolu.

Paní si trochu oddechla. Bylo to znamení, že mužovy papíry sice hodně padaly, ale že klesání není s větším nebezpečím spojeno. Hůře bylo by, kdyby odmlčev se, beze slova počal prudce chodit po pokojích nebo po parku a hledal samotu. To býval vyšší stupeň tlakoměru, jenž ukazoval tlak a napětí jeho nálady.

„Za mými zády!“ rozkřikl se, dávaje si zdání, jako by na bursu nemyslil, a zlostně doložil: „Tak . . . tak . . . to váš obyčej, že mne obelháváte!“

Slýchávala častěji tu výčitku. Pod její tíhou se často v duchu ospravedlňovala: „Pravda, milý muži, je odjakživa tvůj nepřítel. Neuneseš jí; nestrpíš; je ti protivná a proto lžeš . . . Proto také s tou tvou nepřítelkyní málo kdy ti přicházívám na oči.“

Takové si dala rozhřešení i v tento okamžik, poslouchajíc mlčky vše, co na ni slovy vychrstl. A bylo slov těch, jako když se v parném létě spustí s mraků kroupy s lijákem. Nespokojil se s dnešním dnem. Vyhrabával všechny dávné viny ze širokého tlumoku své paměti, jejž nosil na hřbetě své dušičky; vytahoval, co z minulosti zdálo se mu zbraní proti Boženě. Byly v tlumoku tom i kameny; byly tam i jedovaté šípy; a to vše jí metal nyní na hlavu. Ale zvykla tomu a obrňovala se zdánlivé lhostejnosti krunýřem. Zvyk byl dobrodiním i štítem zároveň. A přece za štítem se chvělo srdce a jitřilo se bolestí. Ba v poslední době třáslo se při výčitkách takových nejen srdce, také svědomí a choulilo se očekáváním, že něco náhle bleskem udeří.

„Nikdy . . . nikdy k tomu nesvolím, aby se Růžena provdala za nějakého Bořana,“ končil výkřikem.

Vybil ze sebe všechnu zlost, bouchl dveřmi a odešel. Bylo mu volněji, jako by shodil břemeno. Vyčerpav náplň nahromaděné látky výbušné, běžel do parku, vyndal z kapsy telegramy a pročítal opětně.

I s paní spadlo hrozné jakés očekávání.

„Mýlím se . . . nemá ani tušení, sice by své podezření bez milosrdenství byl vychrlil,“ šeptala a přemítala o sobě, o dceři, o muži.

Je mučedníkem své náladové povahy, jež je proměnlivá jako obloha. Nebývá vždycky jako dnes. Jsou dny, že by jí nebo Růženě modré s nebe přinesl, šperky a jinými dárky zasypal, lichocením ovíjel, aby zakryl, co provinil. Přicházívá to naň jako jasná pohoda, když se chmurná bouře přežene. Pak bývá vesel, nelakotí, rozdává a sám pije šampaňské. Radostné chvíle ty bývají jemu pokáním a milým odpočinkem oběma ženštinám.

Jinak je při něm všechno měnivé, co nikdy nelze napřed vypočíst. Jeho dušička stejně jako jeho bursa kolébá se stále na vlnách. Dnes otevřený až do kořán a odhalený až do naha, je zítra zamčený a tajeplný, jako by pod tmavým pláštěm nosil lidské osudy. Dnes slibuje a zítra neplní. Dnes nadává a zítra objímá. Křičí dnes jako zběsilý a zítra mlčí jako zarytý. Zdá se, jako by v něm žila ne jedna duše, ale duší plné desítky. Snad se v něm usadili různí duchové různých jeho předků, kteří žili před věky, a provádějí v mozku i v srdci překotný svůj rej. Proto snad věří v duchy; věří i v strašidla, ale nebojí se jich. Bojí-li se někdy něčeho, bojí se jen bursy a její houpačky. Jeho duše a v ní všechny myšlenky jsou stále na cestách a málo kdy se obracejí do sebe, takže je ve svém nitru cizincem, jenž ve vlastních svých lesích bloudívá.

Paní Božena ho dobře zná. Zná jeho vrtkavost a mysli stálou nestálost.

Hůře ji nyní tíží jiný strach.

Přijel nedávno z Vídně a přinesl jí německý román, právě vydaný, by jej přečtla a pak mu pověděla o jeho hodnotě. Při tom se tvářil tak podivně, jako by měl něco tajemného na mysli. Vzala, rychle proběhla a zachvěla se úzkostí. Dějem knihy byl příběh dvou starších manželů. Muž se divnými oklikami dovídá, že jejich dvacetiletá dcera Aglaja, kterou dosud miloval, ba zbožňoval, není jeho krví, není jeho dítětem, že žena, milována jiným, nosila ji pod srdcem již před svatbou a

přinesla mu do hnízda manželského žežulčino vajíčko, aniž měl o tom tušení.

„Můj bože... toť případ můj!“ vykřikla do sebe. V prvním bázně návalu myslila, že muž napodobí Hamleta a chce v ní ne divadlem, ale četbou vyburcovat hrůzu svědomí. Pod chmurou tou čekala, třesouc se, že udeří brzy blesk. Neudeřil. Ba ani se neptal, jak se jí četba líbila. Od té doby uplynulo plných čtrnáct dnů; v spoustě hromobití, jež sypalo se na ni výčitkami minulých jejích prohřešků, necítila dosud nejmenší o tom narážky. Toť je útěchou a nadějí. Ale na luhu naděje té roste stále jedovatý strach. Vždy muže toho nelze vystihnout; nelze nikdy říci, co přivalí zítřejšek jeho nálady.

A přece se na ni směje v rozchvění čekající bázně prokmit vlastních vzpomínek. Všední běh není s to, aby je přikryl vrstvou prachu, jenž jinak hustě padá na silnici ostatního života. Vždy opět a opět svítí z šera mnohých těžkých dnů. Bývají někdy jako hvězdičky na čisté obloze, když pod nimi na zemi zmítá se mořská bouře vlnami.

Ano, vzpomíná. Je tomu málem dvaadvacet let. Gustav byl tehdy pachtýřem Žeranovského dvora v úrodné labské krajině zlatého pruhu českého a hledal svému hospodářství manželku. Stranou dvora byl uprostřed nádherných zahrad zámek hraběte Valdhajma, jenž měl nejmladšího syna Benjamina. Byl krásný jako miláček Venušin a opravdu synem bolesti své mateře, jež ho bránila pro všechen život proti mužovi, který ho skoro nenáviděl. protože mu příchodem svým na svět spletl jakési rodinné výpočty. Neměl ho i proto rád, že způsob života toho jinocha a jeho názor světový se ve všem příčil velkopanským způsobům otce hrdého a násilnického. Syn byl prostý, milý, veselý, a miloval lid, s nímž vždy přátelsky a vlídně zacházel. Starý pán byl pyšný, nepřístupný, ponurý; vše, co nebylo šlechtické, jmenoval chátrou a měl to v opovržení. Nesnášeli se. Bývaly mezi nimi sváry, neboť junácká krev často vzkypěla a mysl byla prchlivá, když viděl, že otec je tyranem svému okolí a zle zachází i s mateří. Hraběnka nestačila spory rovnávat.

Božena byla dcerou vrchního ředitele statků hraběcích, jenž bydlil v postranním křídle s okny do velikého zámeckého nádvoří. Byla skoro v stejném stáří s Benjaminem. Skryta za závěsem a zdobena hebounkými krajkami, dívávala se na mladého pána, když se po rozsáhlém dvoře na bujném koni proháněl, nebo když se tam někdy pěšky procházel v sloupořadí ochozu. Často bílá ručka, tehdy ještě zahálečná, maminčinou shovívavou láskou zhýčkaná, odhrnovala záclonu a modré oči kochaly se dolů usmívavým pohledem. Usmíval se též. Dvě mladé touhy toužily, hledaly, našly se, a našedše se, utíkávaly do samoty od lidí i od světa. Samotou jim byly háje, v denním parnu v listnatém lese stín košatých javorů a pod nimi měkký mech. Laškovali, smáli, honili se jako děti po pasekách a mlsali tam jahody, jež byly červené jako její rty a jako stuhy v tmavých jejích kadeřích. Ale nemlsali jenom jahody, mlsali i sladkosti a něhu mladé lásky své, jež neměla rozumu; měla pouze nevinnou duši věčně svěží přírody. Bylo to jejího života jaro poslední a kratičké, jako růžová záře ranních červánků, když je černá chmura náhle zakryje. Chmurou jim bylo jejich matek nenadálé vědomí. Co oběma mladým srdcím bylo nevýslovným štěstím a radostí, bylo mateřím žalem a nevýslovným neštěstím. „Honem vdát a pryč!“ zašeptala stará hraběnka. Hrozila jí; hrozila otci; hrozila rodině. Veselá holubice, jež dosud volně létala, byla lapena a octla se v drsných rukou probuzené skutečnosti, jež ji donutila poslechnout a vdát se za pachtýře, který Benjamina ani neznal a o ničem nevěděl. Pak přišla na svět Růženka!

Těch několik týdnů mladých vznětů zůstalo jí o ztraceném ráji krásným snem. Ba ne snem. Spíše se jí zdá, že chvilky ty byly jedinou pravdou života; a to, co přišlo potom, že je těžkou mátohou, z jejíž mlhy se dívá k slunečnému paloučku, kde v jasu procítila vrchol blaha, jež osud lidem dává někdy údělem.

Vzpomínky ty bývají v hloubi ňader utajovány. Nehledí k nim nazpět s citem kajícnice nebo s tíhou lítosti. Ne. S bolestným úsměvem zírá k oněm blahým dnům. Byla-li její mladá láska hříchem, chtěla by tak krásně hřešit ještě jedenkrát. Nezahrabává jí do hrobu zapomenutí, ale věnčí vzpomínky ty nejkrásnějšími růžemi ze své vzdušné zahrádky a toužívá: „Jen ještě jednou v životě ho spatřit a obejmout!...“

Takový plamínek v ní hoří ukrytý pod šedou jednotvárností vlekoucích se dnů a je zabloudilé duši světélkem.

Ještě jednou se s ním shledat není naděje. Neviděla ho od těch dob. Po oněch rozkošných jarních večerech musil na cesty. Pak mu máti brzy zemřela. Otec, jenž ho nikdy neměl rád, vyměřil mu jenom malé důchody a v testamentě ho skoro

vydědil, zanechav mu pouze nepatrný podílek. Benjamin od té doby zapadl.

*

„Růženo, ozvi se, kde jsi?"

Tak volala slečna Marta, jež byla v Bouzově u tety Boženy na prázdninách návštěvou a vyšla hledat na hradiště sestřenku. Bylať místa ta s vyhlídkou do hor, modrajících se v dálce k nebesům, a do Jizerské propasti pod skalními rozsedlinami zamilovanou procházkou, kde chodíce neb sedíce v stínu prořídlých borovic proštěbetaly nebo prosnily mnohou odpolední hodinku, když pražilo slunečko. Mládí jim nedávalo pokoje. Mluvívaly o ničem a smávaly se ničemu. Smích byl jedním z květů jejich vesny, jež nerozvážně pospíchává vyžít rychle svého jara nádheru. Obě měly půvab a krásu dvaceti svých let, kdy vře v žilách junná krev, pudíc je od malých bolestí k rozkošným radostem, od krátkých zármutků k bujnému veselí, a kdy oči vidí před sebou šamou zeleň života. V tom věku i bolest bývá slaďounká, a bývá to dle odvěkého zákona neúprosné přírody většinou bol lásky dosud ani neuvědomělé, jež z niterného zášeru dme se vzhůru a touží k světlu, jako z půdy zemské pod povrchem v zrnu dřímající rostlinka.

I Růženka bolestí tou trochu vzdychala:

„Tady jsem," odpovídala Martě pokřikem.

Našly se, usedly na vyčnělou skalinu srázného ostrohu a dívaly se dolů do hluboké propasti, odkud se k nim nesl hukot řeky, valící a pěnící se přes nakupené balvany. Voněla jim vesna do duše. Rozjařeny pohledem, daly se do zpěvu. Pěla i jejich srdečka, jež byla jako skřivánci, a vznášela se písněmi naděje k modrojasu oblohy. Stříbrně perlící se hlásky mísily se s Jizeřiným šumotem a ztrácely se v skalách ozvěnou. Pak umlkly. Růžena se zahleděla na protější stráň.

„Tam je nenajdeš," škádlila ji Martička.

„Koho?"

„Však ty dobře víš. Před chvílí jsem oba viděla, jak šli domů k Bolkovu."

„I já je potkala . . ."

„Přiznej se, Růženko, že je máš ráda oba dva, a že sama nevíš, kterého z nich víc."

„Víta víc," chtěla odvětit, ale neřekla, jen se trochu zarděla

Krev v nich byla samá rtuť: pohyblivá, neposedná, hledající stálou obměnu. Rozešly se v různé strany hledat jarní květiny. Světlý jejich úbor pestřil se jako dvě velké bílé kaliny, zabloudilé v prořídlého lesa hustý stín. Marta, bělounká rusovláska, šla mezi skaliny. Růžena, tmavovláska s očima jako trnky černýma, hledala na blízkých paloucích. Byla jako srnka hbitá a půvabná. Nožky běhaly s místa na místo. Ale srdečko se při tom zatoulalo někam do dálky. Ach ne do dálky, jen do blízkého Bolkova. Nenašla, co by měla za vhodné, aby kytici neb věnec uvila a přinesla ho domů mateři. Potkávala jen samý černýš, kopytník, osládič a kapradí. Omrzelo ji hledat krásu, jak ji chtěla mít, usedla v rozvalinách na mech pod vysokou zeď, v níž prolomen byl prázdný otvor velikého okna, a hleděla vzhůru na polorozbořenou věž. Na vrcholku ze zbylé tam hlíny vyrůstala velká bříza, v jejichž větvích štěbetaly pěnkavky.

Zadumala se a za chvilku zas slyšela:

„Kde jsi?"

Setkaly se opětně a usedly.

„Našlas, Martičko?"

„Nic vhodného . . . A co ty?"

„I já jsem marně hledala."

„Pohleď, jak tamhle v rozsedlině horská protěž rozkvetla."

„Hle, hle . . . opravdu . . . jen že by bylo nebezpečno pro ni lézt."

„Škoda, že tu není Vít . . . Pamatuješ, jak jsme se tu předloni s ním o prázdninách scházely, jak nám trhával květiny a lezl pro ně po skalách . . . Ba jednou se dokonce i na věž vydrápal, aby ti přinesl kus kvetoucího tam netřesku, a byl by při tom málem srazil vaz."

„Nyní již nebude . . ."

Nedořekla a jen se zaruměnila.

„Bude . . . bude . . . Počkej jen."

„Myslíš, že nás tu zas vyhledá?"

„Tebe jen, mne ne . . ."

„Nedoufám."

„Co dáš v sázku, že se tu objeví zítra odpoledne jako na zavolání?"

„Sázím tenhle prstýnek s malým rubínem, jenž se ti tak zalíbil."

„Již je můj," zajásala Marta, a smějíc se, vesele zatleskala dlaněma.

„Kéž jej prohraju!" pomyslila si Růžena.

V tom uslyšely šust za sebou a ohlédše se, byly by leknutím málem vykřikly. Před nimi stál vysoký muž bledých lící s oholeným obličejem a s širákem na hlavě. Přes rameno na řemeně přehozený měl fotografický přístrojek. Byl oděn lehkým letním úborem a pásem přepásán.

(Pokračování.)

Alfons Breska:

LUSTR.

Na stvolech křišťálových lustr rozvíjí
průhledné kalichy svých bledých lilií.

Liany skleněné a útlé úponky
od květu ke květu se vinou se zvonky.

Tajemná kytice, jež samý třpyt a lesk!
A lustr trpí přec. Jej sžírá tajný stesk.

Prach smutků zšeřelých se snáší potichu
na jeho listoví, do třpytných kalichů.

Cos pláče stále v něm a vzlyká bolestí,
jak větrem podzimním mu listy šelestí.

On každým dotekem se chví a tetelí;
mimosa skleněná, jež teskně ševelí.

Ó, symbol umění, jež srdce pláč a vzdech
všem nese na odiv v úponcích, ve květech!

KOUZLO SAMOTY.

Jak sladko u okna snít v křesle hlubokém
v zamčené komnatě, jež plna míru, jasu
a hledět do světa jen křišťálovým sklem
na lidí vír a shon, leč neslyšet jich hlasů.

Tam venku život jest, dech větrů, lesů šum,
kvetoucí zahrady a v dálce věže města —
zde cela klášterní je plna snů a dum,
a okna zrcadlí jen mlčelivá gesta.

Svítící oblaka, jež modrem plují v dál,
k výpravám dalekým již marně vábí snění,
mé touhy umlkly a ztichl v srdci žal,
jež jako z křišťálu, že pro stín místa není.

Ó, kouzlo samoty! Žít jako bílý mnich,
pohřížen do mlčení, dalek víru světa
v své tiché komnatě, uprostřed drahých knih
a cítit v srdci svém, jak růže dobra vzkvétá.

Alois Jirásek:

CESTOU.

(Pokračování.)

II.

K nám, na gymnasium v L. do professorského sboru dostal se v devadesátých letech minulého století nový kollega, s kterým jsem se záhy dobře seznámil. Byl svobodný a mne o něco starší. Když jsem jej poprvé navštívil v jeho mládeneckém bytu, bylo za deštivého, říjnového odpoledne, a zeptal se ho, nestýská-li se mu v L., odvětil, že ne, že se mu L. hned na první pohlednutí zalíbila a nikterak ho nezklamala.

„To jest,“ dodal, „byla, jak jsem si ji představoval dle líčení nebožtíka svého strýce. Já sám tu nikdá nebyl. Strýc na L. často vzpomínal. Studoval tu na filosofii roku 1848. a 1849. Rád vypravoval o pohnutém čase těchto dvou let, o tehdejším studentském životě. I o student-

ské známosti a lásky v hovoru někdy zavadil, ale jen tak, povšechně; spíš o jiných něco pověděl, o sobě skoro nic. Jen na to se on, starý mládenec, přiznal, že tu, v L., byl také zamilován; než ani jména té jeho studentské lásky jsme od něho nezvěděli.

Za to plněji a šíře kreslil nám bývalé své professory, otce piaristy; také na některé své spolužáky vzpomínal, obzvláště na ty, s kterými utvořil, abych tak řekl, tajnou společnost. Byli to samí probudilí hoši, vlastencové, kteří se tajně scházeli, aby si osvojili to, co jim gymnasium i filosofie nedaly, znalost mateřského jazyka a jeho písemnictví. Četli i skládali básně, deklamovali, řečnili. Scházeli se v bytě u mého strýce a také „u maminky", vypravoval strýc, to že říkali hospodské, měla hospůdku —

„Pod panskými valy," doplnil jsem, „často jsem už, co tu jsem, o ní slyšel, že byla opravdu jako matka studentů, že jim počkala, že jim i pomohla, když trhla nouze."

„Tak, tak, to strýc také vypravoval. A v tom tajném kroužku, když bylo zasedání, pozbývali milí páni filosofové svých jmen; tu místo Chmelíčků, Kratinů, Divišků, nebo jak se jmenovali, byli samí Žižkové, Otokarové, Husové, jak se v romantickém svém vlastenectví překřtili. Dnes se tomu usmíváme, ale tenkrát — Oh, jak rád si můj strýc na to vzpomínal, to že byly krásné časy, mládí plné ideálů, vlasteneckého nadšení — Nu, rozumíte."

„Co se asi stalo z těch Žižků, Husů, Otokarů," podotkl jsem s úsměvem.

„Zasedal tam také Kornel ze Všehrd, recte Vincenc Chmelíček, můj strýc. Z toho Kornela stal se skutečně právník, ač žádné světlo právnické, ale spravedlivý soudce, poctivý člověk. A zůstal vřelým vlastencem do posledních svých okamžiků. Z ostatních, z těch Žižků, atd. nějaký medicinae doktor, kněz, ouředník. A jací byli? Víte, jak život mění. Ten onen zůstal si v podstatě věren, jiný se zpronevěřil svým ideálům; dva z nich, vládní byrokraty, jmenoval strýc vždycky s rozhořčením. Rozešli se, život je rozvedl, mnohý zmizel strýci na dobro z patrnosti.

O jednom z té tajné společnosti jsem zvěděl víc, ne však od strýce. Ale co vám to povídám —"

„Jen dopovězte."

„A tak počkejte." Kollega vstal. „Vy máte rád staré listiny, ukážu vám něco, mám také listinu, sice ne staletou, ale hodně starou a týká se toho člena tajného kroužku, jak jsem o něm teď nadhodil. Tu listinu mám po strýci, našel jsem ji po jeho smrti v jeho papírech. Je o Janovi z Hrobu."

„Aj, aj, o Janovi z Hrobu!"

Kollega vzal z černého, studentského kufru krabici plnou psaní, nedlouho se v ní při spodu hrabal, až vytáhl list bez obálky, napsaný na přeloženém půlarchu obyčejného papíru, již zažloutlého. Husté písmo, latinka, bylo vybledlé, dobře však čitelné.

„To je ta listina, ze strýcových papírů, staré psaní, podívejte se."

Nahoře v pravo bylo psáno: „Čti je sám." Na levo pak: „V O. . . dne 9. ledna 1850", a níže: „Nejvěrnější bratře!"

Začal jsem si psaní zběžně prohlížet, chtěl jsem je zatím jen tak přelítnout, ale hned po prvních řádcích jsem byl uváben. Četl jsem pozorněji, zvláště když kollega pobídl, jen abych si to přečetl. Tuto je starý ten list, který jsem pak dostal od kollegy darem, v doslovném opisu, bez oprav:

Čti je sám! V O. . . , dne 9. ledna 1850.

Nejvěrnější bratře!

Ze všeho, co až po dnes po našem mladistvého hnízda opuštění se dálo, lze mi směle souditi, že Ty jsi mně nejvěrnější ze všech, kolik jich kolem mne bylo, zůstal. Vše mne k tomu žene, abych vzpomínal, jak jsme za kočárem jachali, kdežto mně ruku podav, posledně jsi mně pravil: ‚Honzíku, měj se dobře, nezapomeň na mne a buď jist, že též já to učiním.' Sotva jsi mi poslední políbení vtisknul, zmizel jsi a já byl zbaven mně tak uvyklého, tak věrného bratra. O Vinco, kéž bys byl blíže mne, bych přitlačiv Tebe k prsoum mým, na tvých se vyplakat mohl! V Tobě jsem nalezl drahý kámen vlasti české, světlou naději matky naší, neporušenou větev staré lípy české. Vzpomínám na večer, kdy všichni jsme si „u maminky" slíbili věrné přátelství. A co je teď — Všichni zapomněli. Jiří Poděbradský je mně dlužen odpověď na mé, jemu tajně zaslané psaní. Řekni mu to a také piš, kde je náš bývalý Hus a Žižka, kde Žerotín. Všichni zapomněli na Jana z Hrobu. Jen Tys věrnost zachoval. Dovol, Vinco, abych já sobě u Tebe vystýskal. Tobě bylo nebe příznivější, mne macechou odbývá. „Černý oděv kryje moje tělo! Sem až vyměřena mně je cesta. Tak z osudných úst pro mně znělo, muzoslavného neuzřím že města!

R. 1849 a 1850! Jaké změny! Čas dává naučení. Čeho jsme se nenadáli, to se vší hrůzou svrhlo se na hlavy naše. Bodáky

naši páni. V semináři jsem jako zavřen, nemám příležitosti tak mnoho slyšeti. Včera jsme slavili, totiž my Slované. Pomysli, od prázdnin jsem neměl Národní noviny v ruce a dne 8ho po velkých nesnázích, namáhání obdrželi jsme šest čísel z Prahy, neb byly nám přísně zakázané. Ale nasadili jsme vše, a hle, již je držím. Já a Lojza líbali jsme je a první čtli článek z Litomyšle. Jako dítě skáču radostí, obzvláštně Havlíčkův článek tak mne oživil, že bych ho na rukou nosil. Kéž by bůh nám ho pozdravil!

Ale to bylo jen paprsku zablesknutí. A zase temný žalář, zase vzpomínám pohřížen ve hlubokosti pekelné. Mně již nesvítí slunce tak jasné, člověčenské. Já zmizel ze středu Vašeho. Nový rok! Tobě přáti nemusím, neb do sytosti máš všeho. Ale Slavii přeji zdárné syny, statné muže, slavské dcery. Sobě přeji: „Shodit pouta, vylézt z kouta.“ Jen kdybych svobodně dýchal, chodil, byť bych jen krejcar denně měl. Zde ale pouštím slzu každém při zdrávasu. Když oblak z kadlnice libé vůně dýmá a slavný hlučných varhan hlahol duši jímá, vše, kněží, svíce, chrám před očima se mění. Mé smysly do moře se plamenného nesou, an blýskají oltáře, andělé se třesou. Ó, bratře, nevíš, nemožeš ani pomyslit, co je žíti a žíti! Ty a já! Ty mezi Slovany, Čechy, já mezi Frankfurťáky, němčoury —

Jen jednou s Tebou mluvit a Vinco viděl bys. Ty bys plil, ty bys klel; sem Tě tak posadit na tejden, to bys spustil varhánky. A vidíš, já zde —

Nouze mne sem zahnala, a — — Však víš, jen Ty víš. Tak milovat a bez naděje, nesmět ani pomyslit, ani pomyslit, neřku-li slovem, a nebo jen povzdýchnutím projevit, čím srdce hoří. Já a ona, dcera mocného — Já chuďas, ona anděl nade mne povznešený. Ani neví, nezvěděla a nezví. Ani netušila jak mně bylo, když jsem jejího bratříčka učil a když se zjevila a chvilku v pokoji pobyla. Kolena se mi třásla, nevím, jak jsem učil, slova se mně pletla. Ale kolem jasno, bylo krásně — A jak všechno zhaslo, když musila odejít, když ji matka zavolala. A volala ji pokaždé jakoby se obávala — Oh, a já ubohý sotva si troufal promluvit — Byla to blaženost i muka. A ta jen zůstala, jenom ta, ani těch krátkých okamžiků není. Oh, krásný, hloupý sen —

A přece nemohu zapomenout a nezapomenu. Vzpomínám s toužebností, marně, marně, a nikomu si ani povzdýchnout. Nikdo neví, jen Ty Vinco, jen v Tvoje prsa jsem pochoval svůj žal, své marné city.

Myslil jsem, že tady v semináři bude utišení. Ale peklo, peklo. Nemohu zapomenout a pak ten život zde! Zavřený mezi zděmi s těmi černými. Vinco, naše přednášky kdybys slyšel! Páni oni umějí číst! Přemýšlet o nějaké pravdě náboženské, to, to, hned bys byl po lopatě v pekle. Růženec, breviář, pak o papežích, trochu židovsky, to jsou naše vědy. Pročež Vinco pomoz. Nevydržím zde, mezi Vás do Prahy mne to žene. Ó Vincku, pomoz! Piš mně, nenechalo-li by se tam něco dělat. Nějaká hodina na rozdání není tam? Přimluv se někde, pomoz, i s málem budu spokojen. Piš mně hned, jaké jsou vyhlídky, abych nezůstal tu sedět a jen doufal; a řetězy zatím aby zařezávaly tím hlouběj do masa. Jen začátek, jen co bych se uchytil. Piš, jak to vypadá s právy, mohl-li bych po prvním běhu ještě nastoupit. Aby všichni zůstali v semináři, já ne —

Zatím, když již končím, ještě něco. Slyšíš, pojď, půjdeme na podsíň jako jsme chodívali, vyprovodím Tě až k Paulovým, jako jsem Tě vyprovázel až k prahu Tvé krasotinky. A já — já půjdu okolo pošty do zámecké zahrady a budu se tam dívat po milém okně, víš, po kterém. Vídal jsem ji tam, někdy se zjevila, přistoupila ke květinám. Oh, marný, hloupý sen! Já a ona — Co asi dělá — Neslyšels nic, nemáš žádné zprávy? Vidíš, jak jsem dětinský. S Bohem Vinco.

Jan z Hrobu.

P. S. Nediv se, že německý nápis píši. Tady to jináč nejde.

„Ten Vincenc, Vinca tohoto psaní byl váš strýček, kollego?“ zeptal jsem se, když jsem přečetl.

„Byl, náš strýček. Toho Jana z Hrobu, recte Jana Nedomu, měl opravdu rád, jak jsem z jeho vypravování vyrozuměl. A na to vzpomínal, jaký měl krásný hlas, basista byl, jak krásně zpíval a jak znamenitě deklamoval, obzvláště předzpěv ku „Slávy dceři“, to že byli vždycky všichni nadšeni.“

„A dostal se ze semináře?“

„Nedostal, zůstal tam. Nebylo pomoci, nebylo naděje, že by se mohl v Praze uchytit. Bída jej ukovala v semináři a snad i ta nešťastná láska.“

„Dcera mocného —“ tázavě jsem připomenul.

„Tenkrát opravdu mocného; byl vrchním na l . . ském panství.“

„A ona — Vdala se.“

„Ne, zůstala svobodná a záhy zemřela, v Praze, kam se její matka po smrti svého muže odstěhovala.“

„O tiché, blouznivé lásce Jana z Hrobu se nedověděla —“

„Od něho nikdy. Ale myslím, že o ní věděla již tenkráte, když k nim chodil učit.“

„A obcházel jejich okna.“

„Tak; to víte, aby děvče nepostřehlo.“

„Nu, a on se pak usmířil, když se stal farářem. To se už jistě netrápil, fara mu šla k duhu, měl —“

„Ne, ne, křivdil byste faráři Nedomovi. To už já mohu o něm vydat svědectví.“

„Vy jste ho znal!“

„A tuze dobře. Dostal se za faráře z první své fary k nám, do vsi nedaleko mého rodiště, hodinu cesty od nás, do R. . . Ale to už můj strýc nežil a R. . . ský farář nebyl už vytáhlý, bledý, blouznivý Jan z Hrobu, nýbrž statný, starý pán, pěkné, šedé hlavy, korálkové kolare na krku, v černém kabátě, milý společník, který si rád zazpíval národní nebo vlastenckou píseň jako ze studentských let. V tom se nezměnil a vlastencem zůstal, svobodomyslný kněz. To si také vzpomínám, že si nedal ruce líbat, a knihy měl rád a nás studenty. Byl při všem, když jsme něco pořádali, ať besedu, ať divadelní představení nebo výlet —

K nám do městečka chodil často, a pravidelně každý čtvrtek na večer do hospody, k ‚zelenému stromu‘. Tam měli vedle hlavní světnice klenutý pokojík. V tom zasedala ve čtvrtek stálá společnost, doktor Šorejs, starý mládenec, Sojka kupec, lékárník, Strunka mlynář, no a ten onen soused, zkrátka stálá, usedlá společnost, a v prázdninách také my, dva, tři studenti. Měli jsme svůj stůl a tu se vždycky zpívalo. Tenkrát ještě panoval zpěv ve společnostech, to pamatujete. Zpívaly se vlastenecké i národní písně. Zpívali jsme je sborem, někdy měl solo farář Nedoma, někdy doktor Šorejs, Marián Šorejs, nevelký, ale sporý, také šedivý a vyholený jako pan páter, přítel farářův. Spřátelili se hned a upřímně, jak se farář Nedoma k nám dostal. Kdykoliv doktor Šorejs jel na svém kočárku do vsi, do R. . . . nebo do sousedství, vždycky se zastavil u faráře Nedomy. To tam ‚plesnivá‘ vždycky už sama uhýbala.“

„Plesnivá —“

„To byl doktorův kůň, ryzka bíle hustě kropenatá, jako plesnivá.“

„U hospod se nezastavovala?“

„Ne, jen před farou. Ale abych nezamluvil. Tak tedy doktor a farář byli naši hlavní zpěváci, farář Nedoma první, ten byl kápo ve zpěvu. To jsme poslouchali, když svým krásným basovým hlasem spustil:

„Bývali jsme někdy, bývali, však už nejsme nic,
mívali jsme někdy, však už nemáme nic —“

Druhou polovici každého verše opakovali jsme sborem.

A tak to šlo dál, čím dál tím ohnivěji, zvláště ke konci, kdy starý osmačtyřicátník nadšeně, pln víry zazpíval:

„Ale máme ještě naději, že přijde ten čas,
že budeme, co jsme mívali, mít v budoucnosti zas.“

A tu jsme, strženi, neopakovali po něm jen polovici verše, nýbrž zpívali jsme s ním celý a také poslední a ten jsme opakovali:

„Národ pánem, národ králem,
trvat bude v právu neustálém!“

Tak jsme bývali nadšeni, a také když farář Nedoma vypravoval o roku osmačtyřicátém. To jsme pobožně naslouchali jako nejkrásnějšímu kázání.

Farář Nedoma chodil k nám tuze rád; na ten čtvrtek, na večer, se vždycky těšil. Někdy snad ten onen z té stálé společnosti scházel, ale farář Nedoma nikdá; nevynechal ani jednou. I když pršelo a v zimě i když vála metelice, přišel, v zimě v plášti, v beranici, hůl v ruce. Přišel hned z večera a vydržel hodně dlouho. Ale jak odbila jedenáctá, vstal a rozloučil se se společností.

Zpáteční cestu vykonal jen do polovice sám. Na druhou polovici měl společníka. Hrobař totiž přišel mu vždycky naproti až ke kapličce u lesa; to bylo tak na půl cesty. A nikdá nemusil tu čekat; jako by to měli oba, farář i hrobař, vyměřeno a vypočítáno. Hrobař jen došel a již slyšel, že se farář blíží; to pokaždé, když docházel ke kapličce, zazpíval. za tmy, i když měsíc svítil, aby se ohlásil. A hrobař, jak jsem řekl, přišel vždy na minutu. Jen jednou vynechal. Přihodilo se mu cosi v rodině, to už byl farář pryč, už odešel k nám do městečka. A poněvadž byl tmavý, větrný večer, měl hrobař o jemnostpána strach, a tak poslal za sebe jiného průvodce. Ale ten ze samé horlivosti zašel dál, až za kapličku. (Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Jediné světélko planulo do nového šera — ministerstvo na samém konci vlády své založilo českou techniku v Brně a má býti neprodleně aktivována.

Tolik myšlenek rojí se v hlavě a není ani možno s někým se o tom vážně rozhovořiti — Kubišta je na cestách, Kocourek je přec ještě mladík a Mazel o ničem jiném teď nemluví než o polenském processu, z toho zná každou podrobnost. Nebýti protivného počasí, byl by se rozběhl k Pozdníkovi.

Sáhl po „Rüberzahlu“ a rozestřev jej, zahleděl se na nadpis: Z Korytné. Hlavu maje opřenu, četl: „Z našeho tichého krkonošského městečka málokdy pronikly nějaké zprávy do veřejnosti. Položeno jsouc v samém klíně horských obrů tmavohlavých i těch se šedými temeny a rozrytými čely, žilo klidně, vzdáleno jsouc života v kraji podhorském i vln, jež bouřívají ve větších městech. Obyvatelstvo zdejší pokojně vzdělávalo skrovná políčka a hledělo si drobných řemesel nebo obchodu. Ale události, které odehrávají se v tomto státě, v jeho císařském hlavním městě, v české provincii a zvláště v našich německých Čechách, pronikaly i k nám a rozechvívaly srdce stará i mladá. S utajeným dechem sledujeme strašný, ale spravedlivý zápas našich zástupců na říšské radě i na sněmu české provincie, zápas proti hrabivosti našich drzých a krajně smělých nepřátel, kteří chtějí nás vytlačiti z naší staré domoviny, se svaté půdy, po germánských předcích zděděné, kteří ponižují jazyk šedesátimilionového národa a hodlají ho stlačiti pod ubohý svůj idiom. Ohromně rozčileni přihlížíme, jak rakouské vlády jedna po druhé drží ruku nad řáděním zlotřilých našich sousedů, kteří jako krtci podrývají všechnu správu této monarchie a svým ‚zde‘ vrývají se již i do jednotnosti a nedotknutelnosti slavné říšské armády. Ustrnuti nechápeme nepochopitelné nevšímavosti vlády, která nedbá nejhlubšího rozechvění národa, jenž tuto říši založil, po staletí věrně ji udržoval a jí sloužil, kterou nepohnou ani zoufalé výkřiky, jaké zazněly z Aše, Kraslice, Chebu a z jiných našich měst na západě i na severu, ba i z nejtrpělivějších mezi trpělivými, z našeho Vrchlabí, Hostinného, Trutnova, ba i z toho tichého, klidného Lanova, ale posílá na ně vojenské i četnické bodáky. Ale věříme pevně, že české řádění již dlouho nepotrvá, že německou krví, která zbarvila dlažby našich měst, probuzena bude uspaná spravedlnost a pravé vědomí, kdo vlastně s tímto státem dobře smýšlí a kdo je za to odstrkován a ponižován. Neporozumí-li vláda ani posledním výkřikům věrného německého lidu, ať si následky přičte sama, struny našeho cítění napjaty jsou do míry nejvyšší. Varovali jsme ještě včas!!“

Tu se Slavík usmál — — pan Herrnschall vládu varuje!

„Také některým drahým ‚spolukrajanům‘, v městečku našem dočasně usídleným, hřebínek vyrostl a počínají si stále drzeji. Známý již Slavík, účetní v bělidle pražského továrníka Kalenského, hraje arci vždycky prim a strhuje tím i jiné přátele své, kteří dříve žili s námi zcela familierně a nebýti jeho, potutelného štváčka, žili by jistě pokojně dál. Mlynář Fiala, jenž sem už před lety přilezl bůhví z které končiny českého ráje, Slavíkem povzbuzen také náhle strhl škraboškú a zapomíná, že je z našich lidí živ. Nedá-lí pokoje, bude se moci na své veliké zásoby stavebního dříví, šindele, dřevní bavlny chodit dívat sám, našinci mu pro to nepřijdou. Hraběcí lesníci a několik jiných zaměstnanců v bělidle těmto dvěma asistují. Teď jsou samá schůzka v továrním kasině, kde debatují o veřejných událostech, rozumí se, že ve smyslu svém. Dobrou místnost tuto navštěvovali po léta rádi i našinci, aby se přátelským hovorem pobavili, ale není divu, že vyhýbají se nyní na sta kroků; či mají se dáti i v klidné chvíli otravovati čáslavským švadroněním? Uvidíme, co bude panstvo říkati, až hostinský Brunclík oznámí, že dosavadní nájemné platiti nemůže, poněvadž mu sami úředníci bělidla hlavní a stálou společnost zapudili. Onen pan Slavík je tak drzý, že vyvěšuje tam i štváčské české noviny, které nedovedou nic jiného nežli lživě líčit ‚utrpení‘ tak zvaných českých menšin, kteréžto utrpení nanejvýš není nic jiného, nežli že se smělí vetřelci à la Slavík časem okřiknou: ruce pryč! Tento človčk, snad pod heslem kulturní práce mezi lidem, které jako všecko přijali od nás, dává takové tiskoviny i do světnice dělnické, aby pokojné, mírné lidičky, kteří sem z ubohých českých vesnic běhají za lepším výdělkem, ještě po práci, v noci, když

unavení touží po odpočinku, otravoval. Sedává i mezi nimi a vykládá své štváčské české fráse. Ale všeho do času, konečně se snad i majiteli bělidla rozbřeskne, koho si sem vlastně nasadil; jen aby nebylo pozdě...

Za čarokrásného srpnového dne pořádaly zdejší spolky výlet do zahrady obnoveného hostince V ráji a sice na prospěch chudé mládeže školní a jejího ošacení. Hasiči, veteráni, střelci, čtenářský a zpěvácký spolek účinkovali s pravým německým nadšením a svorností. Jednatelem výletu byl zdejší učitel Herrnschall, osvědčený pracovník, zde všude oblíbený. Pro mládež byla uspořádána řada zábav a veselých zápasů, při nichž vítězové byli odměněni užitečnými dárky, věnovanými dobrodinci místními, zvláště však vzácným příznivcem mládeže, panem Röhrichem, známým ředitelem továrny v Studeném Dolu. I do terče se střílelo a prvou cenu, krásnou památku na milou mladost, povzbuzení pro mužnou budoucnost, obdržel výborný žák zdejší školy Jodas, milý vnouček našeho váženého, zasloužilého starosty Wanky, při čemž učitel Herrnschall oslovil vítěze dojímavou vlasteneckou řečí.

Ale také o zábavu dospělých dobře bylo postaráno. Zdejší chvalně známý sbor hudební pod osobním řízením osvědčeného kapelníka pana Bradlera provedl několik koncertních skladeb a dosáhl za ně velké pochvaly, načež veselými, bujarými zvuky přilákal omladinu všech vrstev společenských do svěžího reje tanečního na volné prostoře, již připravila sama příroda. Ještě za vlaného letního večera, ba i když prvá hvězda zaskvěla se nad černými lesy, neustal taneční vír.

Během odpoledne mezi jednotlivými jinými zábavami produkovalo se mladé koncertní oktetto zdejšího zpěváckého spolku pod taktovkou sbormistra Herrnschalla, začež odměněno bylo bouřlivým potleskem všeho obecenstva, což bude novému sboru jistě znamenitou vzpruhou pro činnost příští. Slyšeli jsme, že připravuje se již nyní na zimu k velkému hudebnímu a deklamatornímu večeru.

Rozumí se, že několik zdejších českých vetřelců nedalo si ujíti ani této ryze německé zábavy společenské a sesednuvše se k společnému stolu hleděli se uplatniti hlučným hovorem, jenž budil všeobecné pohoršení; byl tomu však učiněn krátký konec jadrným, srozumitelným upozorněním slavnostního komitétu, načež schlíplí hrdinové vytratili se i s vůdcem svým, štváčem Slavíkem a táhli, odkud přišli. To by tak ještě scházelo, aby drzí přílezlíci roztahovali se tam, kde ušlechtile baví se domácí společnost německá, kde zaznívá německá hudba a zpěv. Povídá se sic, že vzbudilo to prý ‚nemilé dojmy‘ i v hlavách václavských synů studenodolských, ale to jsme právě chtěli, aspoň vezmou si naučení, že naše trpělivost a mírumilovnost má své meze, a budou českou zpupnost svoji držeti na uzdě.

Čistý výnos výletu je znamenitý, krásnému účelu dostane se značného příspěvku. Zmínky zasluhuje i nový hostinský V ráji se sestrou svojí, kteří letní restauraci, dříve zanedbanou, utěšeně povznesli, a snažili se, aby výbornými pokrmy a nápoji, jakož i čilou posluhou upokojili i obecenstvo nejvybranější. Všeobecné přání jest, aby brzy opět uspořádána byla nová podobná zábava, přátelsky združující všecky vrstvy obyvatelstva našeho německého města i vůkolí a dokazující, že marny a nicotny jsou všecky snahy několika štváčů a že u nás pro ně místa není.

Na zpáteční cestě k městu rozléhaly se pod horami vlastenecké písně naše, mohutně pěné velikým davem všeho občanstva, a staré hvozdy i tvrdá hradba hor odpovídaly rovněž tak, jako by volaly:

My staré hory, lesy a skály
stojíme s vámi, jako jsme stály!“

Když Slavík dočetl, mrzut odhodil list, několikráte přešel pokojem a zastaviv se u okna hleděl do toho šediva.

„Celý Herrnschall!“ povídal si v duchu, „chlouba, nabubřelost a lež... Kytičky rozdává na všecky strany, jenom Halwingrovi nic. Chytrý pan správce! Nedělali-li ten dopis spolu, jistě jej četl dřív, než jej Herrnschall poslal. Nacionální zlost se vyleje, šéf se poštve, ale pan správce nic, ten je všeho vzdálen, do ničeho se nepouští, mírný je, opatrný, nestranný!“

Opět usednuv, vyndal dopisní papír a počal psáti Dru. Pejrkovi: „Milý příteli! Sedím tu jako Robinson na pustém ostrově. Venku je všecko zatopeno hustou mlhou, viděti není na krok a já mám hlavu plnou novinových zpráv o všem tom, co se s námi děje. Je mi ouzko, cítím se tak opuštěným! Co je platno říkati si teď nebo psáti: Nevídáno, padlo zas jedno ministerstvo, bylo takové a onaké, nadělilo zas nových břemen a zvláštní přízně nám neprojevilo — — ale padá i kus dobrého práva našeho, s takovou nadějnou radostí vítaného. Či je v tom nespravedlnost nějaká, když přičinlivý, zdravý národ žádá za právo jazyka svého? A jak daleko bylo

to ještě od práva celého! Brali jsme tím někomu něco, nač má právo? Křičeli jsme snad: nám, jen nám, druhým nic? V tom však je všecka nespravedlnost, že s druhé strany stále jen se volá: „My panujeme, vy jen poslouchejte! My jsme národ světový, vy jenom nárůdek, buďte spokojeni s tím, co vám necháváme. Můžete se rodit, mluvit, učit se, pracovat, budovat, peníze vydělávat, úředníčky můžete být, ale po vnitřní řeči, po našem území, po vyšších místech úřednických v této zemi nebo dokonce ve Vídni, ve vojště, u dvora nám nasahejte, to nepatří vám, ale říši, kterou jsme založili, již udržujeme!" Ale nač to píši, vždyť Ty to všecko víš lépe než já, jenom že Ty se, zvláště v takovýchto dobách, necítíš tam tak osamělým, opuštěným jako já zde! Je tu sice několik přátel dobrých, ale nerozčiluje jich to jako mne, dívají se na vše mnohem klidněji, ty poměry a události jsou jim v životě až na místě druhém. I zde se ve všem poddávali a přizpůsobovali se poměrům. Při tom vidím, jak se kolem dokola i v tom malém zdejším hnízdě naši lidé ztrácejí a rozmnožují veliký počet národa, jenž nám nikdy nebyl přítelem, jenž pro nás měl jen rány neb aspoň pošklebek a ústrk." V tom Slavík uslyšel, že si někdo za dveřmi otírá obuv a již ozval se lehký ťukot na dveře.

Vstoupila žena topiče Bittnera, Kinderpepi.

„Dobrý den přeji!" pozdravila s úsměvem. Salup shrnula si s hlavy na krk, urovnala šátek a přihladila si černé vlasy, jež shrnuly se jí na čelo. V druhé ruce nesla svitek, zabalený v režném papíru.

„Paní Bittnerová — ke mně — pěkně vítám!"

„Děkuju, pane účetní, a promiňte, že tak přicházím — hanebná mokrá mlha je tam, člověk vidí sotva na krok. S velkou prosbou jdu, neračte se proto hněvat!"

„Prosím, pojďte, odložte ten salup a posaďte se!"

„Když dovolíte — jsem celá umáčená!"

„Je tu zatopeno, trochu si oddechnete, beztoho se naběháte!"

„Ba naběhám — široko daleko, do kopců, do lesů, v čas, nečas, za dne, v noci." Usedla již bez salupu, v černé jupce, se šátkem na hlavě. Snědá byla, velkých, tmavých, ale vlídných očí, již kolik přes čtyřicet. Hlas měla zdravý, srdečným tónem prochvělý.

„Odpusťte mi, prosím, že přicházím k vám s prosbou, ale již jsem tolik slyšela, jak se k vám lidé utíkají, a táta také povídal, abych se jen k vám obrátila. Promiňte také, že musím mluvit jen po německu, česky jsem se tady naučit nemohla a čeho jsem před lety v Praze pochytila, již jsem skoro zapomněla."

„Jen mluvte po svém."

„Mám, pane účetní, zvláštní prosbu, ale dřív vám musím ledaco říci."

„Prosím, jen povídejte!" Bylo mu milo, že přišla, ačkoli jí blíže neznal, ale kdykoliv ji potkal, pozdravovala ho velmi srdečně; a byla žena Bittnerova, člověka klidného, milého. Byl i rád, že vytrhla ho ze smutných myšlenek.

„Já jsem rodačka odtud," počala, „a krom té doby v Praze na kursu jsem skoro jinde nebyla, než tady v horách. Můj dědeček Veit býval tu kolář, ale jen chudák, musel vydělávat i jináč než řemeslem. Je už dávno a dávno zakopán. Babička dřív tkalcovala; byla u nás potom živa skoro do svého osmdesátého roku a teprve před dvěma lety umřela. Teď tam máme starou tetku s mužovy strany. Moje matka byla jediná jejich dcera a vzala si zámečníka Scharfa; přišel také z českého kraje a vždycky říkal, že tam u nich mu říkali Šorfa. To byl můj otec. Neměla má matka štěstí, muž jí umřel, když mně byly tři roky. Zůstala u rodičů a pomáhala se živit, jak to šlo. Tenkrát fabriky v Studeném Dole nestály jako dnes a tady bělidlo bylo také jen slabé, neuživilo se lidí jako teď. Když dědeček umřel, bylo mi devět let a tu se maminka rozhodla, že půjde sloužit jinam, kde je to lepší, a že na mne bude babičce posílat. Šla do Vrchlabí, ale odtamtud se s pány dostala až do Prahy. Na mne posílala a také nás za čas navštívila, pamatuju se na ni dobře. Byla hezká a jako panička. Jako dnes vidím, jak se se mnou plačky loučila.

Ale asi za dvě léta po té návštěvě dostala babička zprávu, že maminka v Praze umřela; říkala mi, že na horkou nemoc. Plakali jsme s babičkou tuze. Naučila jsem se šít a pomáhala jsem v živobytí. Když jsem už jako vdaná byla v Praze učit se svému nynějšímu řemeslu, zašla jsem také jednou na ten veliký hřbitov a jak jsem tak po něm chodila, vzpomínala jsem, že tady také má matka někde leží, a kudy jsem chodila, zemi jsem rosila slzami. To vím, že babička bývala po smrti matčině mrzuta, zamyšlena a že nejednou řekla: Neměla tam ta holka chodit, měla se sic líp, ale tady by snad dosud byla živa. Když pak jsem se vdala a oba jsme se přičiňovali, konečně si i ten domek koupili, babička říkávala: „Dceru jsem ztratila v cizině, ale na vnučce mi to Pánbůh odplatil."

Po těch slovech Kinderpepi zhluboka zavzlykla a slzy se jí vyvalily na tváře. Ale honem je utřela, mávla paží, a hlasem, slzami ještě vlhkým, pokračovala: „Teprve za čas po babiččině smrti našli jsme dole v zásuvce její truhly zavázaný balíček s všelijakými listinami a také několik psaní matčiných tam bylo. Z listin jsme vyrozuměli, že moje matka umřela vlastně v porodnici, když tam dala život zdravému chlapci. V dopisech matčiných nebylo o její známosti nic, ani matce své se nesvěřila. Byl tam i dopis od bývalých pánů matčiných — babička jim patrně psala. Odpovídali, že matka už dřív, pro nic za nic, od nich odešla a že nevědí, co se s ní dělo; o její známosti že nevědí, hodná že byla, ale vždycky jen pro sebe. Byli jsme tím vším oba hrozně rozčileni!" a Kindrpepi se tiše rozplakala.

„Babička vám nic neřekla jen proto, že vám nechtěla kalit matčinu památku; jistě že to sama v sobě těžce nesla," dojat pravil Slavík.

„Ano, na ledaco jsem si vzpomněla. Dříve všecko dobře přemáhávala a snášela, potom bývala smutna, někdy málomluvna a také jsem od ní už o mnoho později slýchávala: ‚Věř mi, holka, že si tuze přece vyčítám, že jsem se tenkrát víc nesháněla, co a jak tam s matkou bylo. Přišla ta zpráva, přišly její věci, já všecko oplakala, za matku se modlila, ale dál nic.' Nerozuměla jsem té řeči jako ona a jen jsem řekla: Co byste byla zvěděla — zkusila v nemoci a pochovali ji beztoho jako žebračku," a opět oči utírala.

„Kdo poslal ty věci?" tázal se Slavík.

„Nevím."

„Kde byla, když ze služby odešla?"

Bittnerka pokrčila rameny. „Když oni si chudí lidé zřídka píšou! Mnoho jsme o tom všem s mužem mluvili, mnoho vzpomínali, uvažovali. Také o tom dítěti, chlapečku, v porodnici narozeném. Kdež bych já byla, když jsem byla v Praze, tušila, že i vlastní matka moje v tom červeném domě pobyla! Tížilo nás, že se babička o dítěti nikdy nezmínila a zatajila všecko. Muž dopsal správě porodnice a ačkoliv je to tak dávno, odepsali nám, že hošíček byl dán do vsi Křivosud v táborském kraji a že matka odevzdala na dítě pro případ, že by zemřela, nějaké své úspory. Najednou jsem viděla, že snad mám bratra."

„Žije?" dychtivě tázal se Slavík.

„Můj muž hned řekl, že musíme pátrat dál. Poptal se u starosty, ale zvěděl jen, že obec naň kdysi dávno něčím přispěla. Z porodnice psali ještě jednou, že se hoch v Táboře vyučil krejčím.

Psali jsme do Křivosud, do Tábora a ještě asi na tři místa, po nitce jsme šli až na policejní ředitelství pražské; odtamtud po čase oznámili, že prý je krejčím v Michli. Muž psal tam obecnímu úřadu a teď tedy víme, že je skutečně krejčím v Michli a že má už tři děti."

Zamlčela se a zamyšlena hleděla na účetního.

„A chcete mu snad psát," pravil s úsměvem.

„Přišla jsem o to prosit. Vím, že zdejším lidem radou i skutkem sloužíte. Dle všeho soudím, že bratr je Čech a kdo ví, umí-li německy," a trošku se zasmála. „Mohl by si to arci dát přeložit, ale snad by ani nebyl rád, kdyby cizí lidé zvěděli, jaký je jeho rod. Divně se život točí — můj otec byl z Čech, matka Němkyně, já po ní a bratr je zas Čech — ale, můj Bože, lidé jsme přece všickni! Prosím, byl byste tak laskav?"

„S radostí," odvětil Slavík a uchystal si papír.

„Já jsem si papír a obálku přinesla —"

„Nevídáno o kus papíru, schovejte si ho pro své psaní!" a namočiv pero čekal.

„Budu to říkat, jak dovedu." Napovídala německy a Slavík po česku psal: „Můj drahý bratříčku! Snad Ti je divno, kdo Ti to píše a že Ti říká bratříčku, ale možná také, že už víš, že se někdo po Tobě ptal na policii a na Vašem obecním úřadě. To jsem byla já a můj muž, Antonín Bittner, strojník v bělidle u nás v Korytné. Nediv se, povím ti hned, jak se všecko stalo." Potom diktovala všecko, co prve Slavíkovi pověděla o svém dědovi a bábě, o svém otci a matce, o matčiných dopisech i jak po bratrovi pátrali, až se dopátrali.

„Já na tom světě nikoho nemám než svého dobrého muže a spolu se s boží pomocí živíme; já jsem babičkou a nalítám se tady v horách dost. Byla bych ráda, kdybych se teda nemýlila a s tímto psaníčkem dobře trefila k neznámému bratříčkovi. Prosím Tě, piš mi, jsi-li to Ty, bylo-li všecko s Tebou tak, jak nám řekli. Můj bratříček narodil se v červeném domě dne 15. ledna 1868 a jmenuje se Jan Veit — po mamince. Snad jsi Čech a já česky neumím, protože tady je všecko německé, ale to nic nedelá, piš česky, ten pán, jenž mi to psaní píše, mi to dobře přeloží, je to tuze hodný pán —"

„Toho nenapíšeme, ale že se může spolehnout," usmál se Slavík.

(Pokračování.)

*

FEUILLETON.

Literatura tvořícího se národa.

Národem „tvořícím se“ teprve nazývá Ukrajince polský výborný publicista Leon Wasilewski, dobrý jejich znalec a upřímný přítel — bílá vrána mezi Poláky. V krakovském týdeníku politickém a literárním „Kultura Polski“, vycházejícím teprve druhý rok, ale svojí svěžestí a novými, demokratickými hledisky se vyšinuvším v popředí revuálního tisku polského, věnuje Leon Wasilewski Ukrajincům, jejich novému státu a všemu životu serii velmi pozoruhodných článků, plných nových podrobností. Vybíráme z nich něco poznámek, majících přímý vztah k literutuře a literárním kruhům ukrajinským.

Literáti ukrajinští jsou z velké většiny zároveň publicisté v nejširším smyslu slova, jsou novináři. V nynější době arci všichni dělají politiku, vydávají a redigují o překot politické noviny, deníky přechodného, jepicovitého života, i listy odborné, týdeníky, měsíčníky. Všecko má podporovati vnitřní ustrojení nového státu, utvořeného překotně a příliš uměle. Proto mají — bohužel — velký kus pravdy protivníci, kteří posměšně tvrdí, že Ukrajina nemá vlastně — Ukrajinců, že není proň porozumění v širokých vrstvách. Maloruština selského lidu liší se notně od té nové, uměle vyráběné ukrajinštiny, která je státním jazykem nového státu. Odtud onen kuriosní fakt, že „Ukrajinci neznají vlastně ukrajinštiny“: fakt komický pro protivníky nového slovanského státu, ale hodně trapný pro jejich skutečné přátele. Velká většina opravdových inteligentů ukrajinských, tvrdí L. Wasilewski, dokonce i těch, kteří jsou rozhodní rusofobové, nedovede se v ukrajinštině dorozuměti tak jako ve velkoruštině. Před 25—30 lety bylo Ukrajinců, kteří správně mohli mluviti a psáti literárně i vědecky ukrajinsky, sotva víc, než p stů na obou rukách. A ukrajinský spisovatel Alexander Koniski, který na dopisové schránce na dveřích svého kijevského bytu umístil nápis „Łysty“ na místě ruského „Pisma“ (Dopisy), vzbudil hotovou sensaci . . .

Nynější ukrajinština spisovná pěstovala se horlivě a šířila ve východní Haliči, ovšem mezi inteligencí pouze, ale nikoli v hranicích dnešního ukrajinského státu. Podobně, ba daleko hůř bylo tomu před padesáti lety v Bulharsku, dovozuje Wasilewski, kdy národ dosáhl svoji neodvislosti. Tehdejší bulharština byl ubohý, bezpomocný, poloruský žargon, a během několika desítiletí neúnavná práce školy, spisovatelův a žurnalistů vytvořila z něho literární jazyk. Oproti bulharštině před 50 lety je dnešní ukrajinština hotový klenot, poklad slovní má značně bohatý, nepoměrně čistší a ohebnější. Proto doufá Wasilewski, že ruský jih si novou řeč brzy osvojí, přizpůsobí-li si ji, ovšem za spolupráce školy a spisovatelstva.

Práce na tom již dnes přímo kypí. Rozvoj ukrajinského tisku i literatury přes velké svízele nynější doby a nouzi o papír je přímo bujný. Počet ukrajinských časopisů vzrůstá skoro denně. V Kijevě vycházejí nyní již 3 deníky ukrajinské: „*Nova Rada*“, „*Robitnyča Gazeta*“ (Dělnické noviny) a „*Vidroždennije*“ (Znovuzrození). Zajímavo je, jak časopisy různých skupin inteligence a jejich zájmům sloužící, jež dosud se tiskly rusky, se poukrajinšťují, po případě se zakládají nové, tak „*Ukrajinški medyčni visty*“ (U. lékařské zvěsti), „*Vilna ukrajinska škola*“ (Volná škola), „*Lisovyj vistnyk*“ (Lesnický věstník), „*Vira ta deržava*“ (Víra a stát) a j. Valná část literátův ukrajinských účastní se prací na vybudování školství lidového a pořízení učebnic; v osnově učební zvláštní důraz se klade na vyučování historie, jazyka a národopisu, prvků, které národní uvědomění mají síliti, neboť třeba stavěti od základů. Pro dospělé pak pomýšlí se na zakládání lidových universit. Vedle nejstarší z universit ruských, kijevské, která se z velkoruské přeměňuje na ukrajinskou, zakládá se druhá v Kamenci Podolském. Pracuje se také na organisaci ukrajinské Akademie pro vědy a umění.

Úhrnem: na poukrajinštění Ukrajiny se pracuje plnou parou, aby pro nově založený a takřka přes noc se zrodivší stát co nejdřív byl pořízen také příslušný — národ. Neboť doposud ho v pravém slova smyslu není. *vč.*

LITERATURA.

Ladislav N. Zvěřina, *Květy k slavnostem.* Čtyři cykly básní v próse (1914—1916). Nákl. Edice Pramen v Střešovicích. — Růžena Schwarzová, *Radostné ráno.* Bibl. fondu Julia Zeyera sv. 20. — Antonín Macek, *Velký mír.* Verše. Vydáno Fondem Rob. L. Nováka. Sv. 1. — J. M. Šerý, *Hastrmanka.* Veršovaná pohádka o jednom dějství. Nákl. B. Jedličky v Žižkově.

Čtyři cykly rytmických prós L. N. Zvěřiny „Ledový květ“, „Snítka bezu“, „Růže z Jericha“ a „Modrý květ“ připomínají kadence znělek Browningové, oddány jsouce rovněž lásce, k ženě vzdálené a k idolu nedostižnému, modrému květu básníkova života. Náplní jejich je stesk ze všeho, co prchá a míjí, a radost z toho, co trvá a žije. Themata to hodná nejčistšího srdce básnického, které básněmi těmito promlouvá formou obrazovou, metaforami a symboly dostihujícími biblického erotika Šalamouna. Vzpomínky, žal z rozluky se vzdálenou, touha po jejím příchodu, smutek z uprchlého a nenávratného vysloven cyklem prvým, na

Boecklinově ostrově zapomenutí ocitáme se cyklem druhým, kde básník přes devatero hor a řek zpřítomnil se s milenkou a klade bezovou snítku mezi cudná její ňadra. V závratném splynutí byli za jedno se zemí, s rytmem trav a ptačích popěvků. Cyklus třetí je více filosofický a rozjímavý, o životě a jeho kráse i sladkosti, o smutku předčasně uvadlých srdcí, i o radosti těch, jež zůstala uchráněna před smrtí. Cyklus poslední je vyslovenou touhou po nejvyšších metách života, jež básník symbolisuje modrým květem. Chce lepší život, z prachu všedna osvobozený, jde za ním s odvahou mladosti, neboť jen on dá klid srdci, uštvanému psy dnů a hady nocí. Ale nemožno setkati se s modrým květem tváří tvář, neboť by přestal býti nedostižným; jen dálka zposvátní, blízkost odsvěcuje. Tak vyslovuje věčnou touhu po dokonalosti, po zkrásnění lidského života, po morálním absolutnu. Kniha hutná myšlenkami a líbezná formou. Nejsou to prósy. Jen autor je tak jmenuje. Rozložte její odstavce dle větného smyslu v řádky a obdržíte básně nejkrásnější volné rytmiky. — Jiskrné, bezstarostné mládí, lačnící po slunci, kvítí, lesích a paloucích, obráží se a jásá v básnickém debutu Růženy Schwarzové. Naivní ptáče v prvém rozletu, kavalír rozdavačný, nespořivé mládí v slunci tančí, chytá paprsky, touží s větrem se rozletět, ví, že nic neví, doufá, věří, žije, chce růst, to je confiteor autorčin, projevený s milou upřímností a prostotou. Ale toto mládí miluje i hlubiny, leckde se nad nimi čtenář zastaví, to je předpověď, že autorka se jim nikdy nevyhne. Je slunno a volno ve světě tomu, kdo rozdávat umí, kdo nechová nepřátelství k nikomu, kdo dává krásu své duše, aniž se dívá na ruku a na tvář, komu ji dává. Jinak tento krásný altruismus mohl by býti jen chytráckou teorií a vlastní negací. Ze tří oddílů, v něž kniha rozdělena, cením nejvýš oddíl třetí „Můj máj", tam jsou básně, které autorčinu prvotinu, pod dobrou egidou Zeyerova fondu vydanou, pozvedají vysoko nad každou obvyklost. Její „Třináctiletá" a „Šestnáctiletá" jsou drobnými drahokamy psychologického poznání. Zde není autorka ctitelkou žádného vzoru, jak je jinde patrno (Utišení", „Domov"), zde razí svou vlastní minci. Jest zajímavo sledovati, jak rozlišuje svůj poměr ke dvěma městům, z nichž žádné není jí rodištěm. Kotnovské věže budí v ní nezdolnou víru v příští vítězství, po Praze cítí bolestnou hladovou touhu a nic ji neutiší než objetí jejích ramen. Někdy si furiantsky zadupá, požaluje do svého děvství, chce být zbojnickou ženou, ale ve své extási se neptá, jak toto zbojnictví souvisí s funkcí zúrodňovati nadšením a lásku rozžíhat všude. Verš její je pružný, hladce poddajný, zejména kdy jej stroficky brousí. Celkem nejpozoruhodnější debut posledních let. S básnířkou lze počítat. — Těžkými otázkami zabývá se nová kniha Ant. Macka, rozdělená ve tři kapitoly „Tušení", „Velký mír" a „Sonaty". Vročení 1904, nadepsané úvodní básní „V předvečer bouří" naznačuje, koho básník tenkrát rozuměl pod velkou, silnou bojující massou, jejíž marxistická hesla hlásala obrození světa. Běh událostí nejen v Německu, kde r. 1914 v létě spálila své rudé internacionální zástavy před parlamentem, ale zejména její nelidsky úžasné počiny právě v Rusku dokázaly, na jaké scestí došla. Shnilá klec autokracie, jíž básník předpovídal, že rozlétne se v kusy, měla být vystřídána autokracií novou nejsurovější zvůle a nejpustějšího sobeckého cynismu. Nacionální demokratismus v nejmocnějším svém vyvrcholení musil ji korigovati z bludu a bezpochyby i básníka. Ano, zápas práce, krásy a milování, toť náš Bůh v žijících srdcích lidu, a „najvyššiu podlosť, ktorá eště na zemi zbyla, a volá sa vojna" odstranit ta massa nepřispěla. V knize přemnoha místy obírá se básník deistickým pojmem boha, ale není o něm ujasněn. Je-li jeho Bůh fantom, jak může k někomu láskyplně přilnout, jak tato myšlenka Kohosi velkého může řídit světy s láskyplným mírem? Nelze generalisovat, že jinochovým snem je žena a Bůh snem muže. Prázdný fantom je právě jen prázdným fantomem. Tu bude třeba rozlišiti pojmy. Věčný Bůh a věčné milování je právě těžce dobytá ctnost na mravních hodnotách založeného lidství. Jak krásně sám to praví básník ve znělce XXV.: „jen mudřec sladký vede žití vírem, ne prorok ponurý a hřímající". Dvě znělky hluboce procítěné věnovány Praze. Doufejme, že jejich smutek je dočasný a že dojde vyjasnění v novém žití. Kniha vyšla jako prvý svazek nového fondu při České akademii, založeného na paměť mladého, záhy zesnulého básníka Roberta Lva Nováka jeho matkou. Prvé pocty této dostalo se knize cenné, určitého básnického významu. — „Hastrmanka" J. M. Šerého založena je na obráceném motivu Erbenova „Vodníka":

Vodník sedí mezi vraty,
spravuje své sítě,
a ženuška jeho mladá
chová malé dítě.

Když pak ženuška utekla nenávratně ke své matičce a nedbá vodníkova volání, aby se vrátila, vodník se jí mstí:

Pode dveřmi u chaloupky mok se jeví krvavý,

Dvě věci tu v krvi leží —
mráz po těle hrůzou běží:
dětská hlava bez tělíčka
a tělíčko bez hlavy.

J. M. Šerý dal zvítězit lásce mateřské. Marýna znemožní krutou pomstu a z náručí svého

učitelského milence přetrhavši provazy, jimiž je uvázána, vrací se do hlubiny ke svému dítěti. Básník rozvedl děj formou dramatickou, postaviv pět dobrých figurek na scénu: Marýnu, babici, učitelského, hastrmana a pasáka. Aktovka by se dobře poslouchala a nebyla by bez sugestivního kouzla. — *—pa—*

*

Josef Jahóda: *Přelety*. Devátá kniha *Zvonu*. Nákl. České grafické akc. společnosti Unie v Praze.

Sbírka knih *Zvonu* přináší v posledním svazku povídky Jahodovy, velmi případně pojmenované *Přelety*. Formou i obsahem zasluhují pečlivé pozornosti. Spisovatel, přelétající s květu a býlí venkovského k zábavě i neřesti velkoměstské, od prostých venkovských babek k nafintěným osůbkám městským, přese své pouze okamžité prodlení u nich proniká do nich hluboce, chápavě a vyjadřuje jejich starosti a strasti slovy stručnými, větami hutnými a zakončuje své bystré pozorování druhdy velmi zdařilou pointou. Spisovatel nevzal si za cíl malé spisovatele drobných povídek; jeho snahy nejdou za cíli vnějšími, a většinou nevydává svou věc na pospas touze po líbivosti, zvláštnosti a účinkům překvapujícím čtenářstvo. Jeho mistři drobné povídky Maupassant a Čechov; dovede se letmo, ale se strany, s neobvyklého hlediska, zamysliti nad nejobyčejnějším zjevem venkovana, poslaného na koupi, praktického venkovského ženicha, hrubého syna, relativně čisté nevěsty, tonoucí matky, hrubé, animální venkovské ženy, a každý z těchto námětů přináší něco nového, nějaký nový, nehledaný, nýbrž volně zachycený rys a nějaké zajímavé zabarvení. Jsou i zde postřehy neobyčejné, pracněji vybírané (V čekárničce), ale veliká většina těchto okamžitých pozorování jest vzata z prosté skutečnosti, jež hloubavostí a pronikavostí auktorovou stává se zajímavou a zvláštní. Jako nadpis knihy, tak i názvy povídek jsou organicky spojeny s obsahem, ba často zdají se teprve z děje samého vyplývati, takže netvoří samy thema povídky. Jsou vždy jakýmsi zakončením auktorova pozorování a zhuštěním jeho. — Spisovateli daří se lépe v ovzduší venkovském než městském; odhaluje realisticky a nemilosrdně stíny povahy a života venkovského, rád zabývá se tvrdostí poměrů venkovských, a leckdes i probleskuje názor Tolstého na venkovského člověka, jeho vady i nedostatky, které dobře přes to dosvědčují zdravé jádro tohoto lidu. Slova a výrazy venkovské, stejně jako postřehy, dosvědčují dobrou auktorovu znalost venkova. Možno od spisovatele mnoho očekávati, zvláště když uznání a soucit jeho pevně jest spiat s formou a podáním vypravování.

TÝDEN.

* Písemnictví jihoslovanské. V Londýně vyšla počátkem září t. r. obšírná publikace s názvem „*Jugoslovenska književnost*“, jejíž auktor Pavlo Popović, býv. profesor srbské university v Bělehradě, po dobytí Srbska do Anglie se uchýlivší, po prvé ve velkých rysech načrtává sytý obraz literatury slovinské, chorvatské i srbské, pojednávaje o nich s jednotícího hlediska, které spatřuje tu jednotný celek ideový i umělecký. P. Popović, dobrý literární historik a slavista srbský, traktuje všechny tři literatury jako výraz jednoho národního ducha a jedné kultury jihoslovanské oblasti, jazykově ryzí a souvislé. Jihoslovanský tisk vítá literárně-vědeckou publikaci s velkým potěšením a zadostučiněním, spatřuje v ní počátek nové epochy, těsně se přimykající k novým tužbám národně-politickým, jdoucím za týmž cílem — ve jménu samostatné a svobodné Jugoslavie. *vě.*

*

* Z reprodukčních novinek můžeme upozorniti na neotypický nový portret Al. Jiráska, který vydává „Unie“ jako prémii tohoto listu. Původní snímek představuje Al. Jiráska na polní cestě mezi obilím s pozadím jeho rodiště Hronova nad Medhují a obrysem hor v pozadí. Milý obrázek v každém směru. Zároveň ohlašuje „Unie“ vydání nového alba pražských pohledů „Praha“. Zakládá si na několika vskutku originelních snímcích, na př. Hradčan od Rudolfina, Karlova náměstí, pomníku Palackého s okolím, Belvederu. Provedeno rovněž neotypicky, technikou to, v níž je „Unie“ nedostižna.

*

* Záhřebský deník „Obzor“ ohlašuje vydání chorvatské knihy essayí o vynikajících jednotlivcích české poesie od K. H. Máchy až po Otakara Březinu. Auktorem knihy s názvem „*Česka moderna literatura*“ jest mladý literát Petr Sabić, který studoval v Praze. Doufejme, že bude lépe informován, než tomu bylo při jiných podobných publikacích. Kniha vyjde nákladem Jihoslovanské tiskárny ve Splitu. *vě.*

*

Na čihané.

My věříme, že vítr z Těšína
co chcem, nám jablek sfoukne do klína;
tož jásajíce číháme naň s pytli . . .
Jen abychom si do nich něco schytli!!

Fra Fidelio.

V Praze, dne 10. října 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

František Kvapil:

ŽALMY PŘÍTOMNOSTI.

SVATÝ VÁCLAVE!

Divoká vichřice hřmí širým světem,
vše ničíc, lidstva štěstím co i květem,
v úzkosti duše v noc dnů příštích zírá
a tisíc běd nám srdce mukou svírá —
Svatý Václave!
Ty jsi dědic České země,
rozpomeň se na své plémě!

Chaloupky naše, buďte požehnány!
Když kol se valí zhouba, štvaná zlobou,
zřím vaše úsměvné a zlaté lány,
zahrádky vaše s pestrou jarní zdobou,
zřím v slunci zářit vaše stěny bílé
a v hruď mou důvěra se vrací zase —
nechť vichr burácí dál nespoutaný,
ať květ i plod rve v drtící vše síle,
po bouři slunce vzplá zas v nové kráse!

Chaloupky naše, buďte požehnány!
Když poupata snů našich sžehly mrazy,
z vás nadějí trs zkvetl, zhojil rány,
zas síla upevnila chabé svazy,
zas duše uvěřila v novou zoři:
asylem byly jste nám v každé strázni,
kam spěl, kdo trpěl, jisté do ochrany —
my věděli, dnes i když klesnem v hoři,
z vás vítězný roh vzkříšení k nám zazní!

Chaloupky naše, buďte požehnány!
Pod vaším krovem dobrota vždy kvetla
a slitování krb plál na vše strany,
zář jeho všem vždy tryskla vlnou světla,
jím vzňat, Hus kázal slova pravdy svaté,
Komenský lásce učil v dobách strasti —
chaloupky, příští slávy naší brány,
Betlemská hvězdo, dive báje zlaté —
žehnány buďte po vší České vlasti!

Chaloupky naše... váš zjev kam teď zmizel?
Kam prchlo kouzlo, jež nám hřálo duši?
Dřív útěcha, teď tolik z vás náš svízel,
dřív naděje, dnes vše, co naděj kruší,
svět dobra dřív, teď co z vás černou slují,
kde hnízdí závist, zlo vře v skrýši ztmělé,
kde pýcha s lakotou se páří v hluši,
kde v bahně temnoty jen bezcit bují —
vždyť bohem dětí vašich — Zlaté tele!

Chaloupky naše! Ne — vás již snad není!
Z vás vzrostly pyšné dvorce, ale chvatem
z nich prchlo, co v trud sílilo nás denní,
vy mamonu jste oděly se šatem,
jak žula jsou dnes vaše srdce tvrdá —
jde hladový k vám: strhnete mu s těla
šat poslední! Chléb chcete vážit zlatem!
Kol nářek, žal, leč mysl vaše hrdá
pro bratří strast je tupá, zledovělá!

Chaloupky naše! Zmozolené dlaně
symbolem našich bojů nám kdys byly!
My ctili vaše trudem zryté skráně,
z vás čerpali v svůj zápas svěží síly,
jenž měl nám budoucnost zas lepší stvořit!
V pěsť ztuhla již dnes vaše dlaň a bije
do vlastních řad jak škůdce zarputilý,
co zbudovali jsme, vy jdete zbořit!
A jedné matky krev přec v nás všech žije!

Před Bohem, před lidstvem tu obžalobu
já zdvihám k vám — syn ze selské též chaty!
Bůh těžkých trýzní seslal na nás dobu,
leč vy jste zmnožily náš znoj i ztráty,
vy nesetřely jste krev s jeho skrání,
když národ pod křížem svých útrap klesá —
což vám, že v boj se vrhl velký, svatý?
což vám, že slavit chce své z mrtvých vstání?
Jen nad ziskem a zlatem duch váš plesá!

A klnout budou pokolení příští
těm z vás, jež k vrahům přidaly se zlostným,
těm, jejichž sobectví věc svatou tříští,
že samy k hodům zasedly si skvostným,
když u prahu mřel bratr váš — neb chladné,
když chléb chtěl, kámen podaly mu — v zmměti
když boje zraněn, srdcem bezlítostným
ho dobily — krev jeho na ně padne!
A krev ta na jejich též padne děti . . .

Nám obzor ztměl se — v burácení věků
duch dějin národům jich osudková . . .
Jak odolati kruté zloby vzteku?
Kde v nejtěžší boj síly nabrat znova?
Svatý Václave!
Pomoci my Tvé žádáme —
utěš smutné, zažeň vše zlé!
Kriste, eleison!

* * *

Děl Hospodin: — I budou těla vaše
za pokrm všemu ptactvu nebeskému!
Před vpádem cizích bude prchat plaše
váš zástup, nedámť vítězství já jemu!

Zas sloužit budete jak nevolníci
vetřelcům, neb páž vaše zbude síly!
Nedojde k sluchu mému zoufající
pláč vašich žen i dětí, kterým kvílí!

Slepotou raním zrak váš, bez pomoci
budete bloudit pochyb při rozcestí!
Nevzplane pro vás hvězda v temné noci,
nevzejde vám již slunce zdaru, štěstí!

A rozptýlím vás mezi kraje cizí,
bič k otrocké vás schýlí podlé práci!
S povrchu země jméno vaše zmizí,
za cizí zájmy syn váš vykrvácí!

Jak šakal v poušti, hlas váš bude výti
o soucit k nebi — to však němé stane!
Květ nadějí k vám nezadýchne v žití,
máj radosti vám v duši nezaplane!

Kéž večer by byl! Ráno rcete sobě,
a večer: Kéž by noc již přešla dlouhá!
Sen nedá zotavení vaší mdlobě,
a duši nedá klidu marná touha!

Všeliký neduh sešlu na vás sterý,
v bolestech budou úpět vaše hlasy!
Neb já jsem ten, jenž nezná zpronevěry,
mstí hřích a křivdu trestá v každé časy!

Vás pálit budu v ohni utrpení,
až vyjde zloba z vaší temné hrudi!
Dřív pro vás u mne slitování není,
leč až zas Svědomí se ve vás zbudí! . . .

Tak Bůh děl . . . A já zvolal: — Hospodine!
Dvé spravedlivých jestli shledáš všude,
zdaž soud Tvůj zmírní se i pro ty vinné?
A Bůh: — Můj hněv snad odvrácen pak
bude . . .

Ó Ty —! Jenž stál jsi při nás v trudné pouti,
jenž volals k Bohu za nás hlasem vroucím
a očistný v nás živil jsi vždy plamen —
Svatý Václave!
Pros za nás! A nám nedej zahynouti,
nám, ni budoucím!
Amen.

16. IX. 1918.

★

Alois Jirásek:

CESTOU.

(Dokončení.)

Ještě nebylo jedenáct, společnost ‚u zeleného stromu‘ seděla plným počtem pod petrolejovou, visutou lampou u svého stolu, farář Nedoma právě vypravoval o Havlíčkovi, v tom se otevrou dveře a do pokojíka vejde bába jako husar, vysoká, v botách, hlavu v loktuši, hořící lucernu v ruce, Šoukalka, obecní poslice z farářovy vsi; vkročí hřmotně a že jde tuhle pro jemnostpána.

To jste měl vidět a slyšet, jak farář sebou škubl, jak se na bábu podíval, jak

ji uvítal, co ji čerti berou, ať se klidí. — Ale bába měla dar řeči a nezmátla se ani ostrými slovy farářovými, ani hlučným řeholem, který se kolem strhl. Všecko se kolem smálo a konečně i sám farář Nedoma. Obrátil to na veselou, bábě však nepolevil. Dal jí nalít piva, ať si to v kuchyni vypije, ale pak ať se sype, že jí nepotřebuje. A bába Šoukalka musila i s lucernou. I tu farář zamítl.

Toho večera se náš stůl obzvláště rozveselil, a farář Nedoma zůstal hodně déle než jindy; v tom rozjaření spustil svou zamilovanou, kterou jednou za čas, když byl obzvláště dobré míry, zanotoval:

„A ta basa u primasa
za kamny tam stála.
Primaska jí zatopila,
basa sama hrála:
bzum, bzum, bzum —"

A my všichni po něm plným sborem: ‚Bzum, bzum, bzum.'

A přece měl toho večera průvod, jenže ne na druhou polovici své cesty, nýbrž na první. Já totiž a kupec Sojka jsme se mu nabídli, že jej vyprovodíme.

„Nepřijal bych to," povídá farář, „pěkně bych vám poděkoval, ale ten čert Šoukalka snad na mne někde čeká s lucernou, tak mně ji pomůžete zahnat. Ale jen ke kapličce půjdete, dál ani krok."

Byla tma tmoucí; ani u lesa, ani u kapličky, nikde světýlka, bába Šoukalka nečekala, zmizela i s lucernou."

Kollega se odmlčel, pak s úsměvem dodal:

„Tak vidíte, takový byl Jan z Hrobu, když jsem ho seznal."

„To jste již měl jeho psaní ze semináře."

„Měl, ale ovšem jsem se mu o něm nezmínil, i když si za hovoru vzpomněl na nebožtíka mého strýce. Z toho psaní znal jsem Jana z Hrobu a před sebou měl jsem starého faráře Nedomu, tak jak jej život dal. Co bylo mezi nimi, jaké duševní zápasy, nežli se Jan z Hrobu smířil se svým stavem, jaké proměny duševní, než se stal farářem Nedomou, než došel pozdějšího klidu, a jak přebolela jeho blouznivá, nešťastná láska, těžko říci. Když k nám chodíval, byla mu jistě už jako vybledlý sen. A pak jsem mu to psaní také proto neukázal, poněvadž hned jak se dostal do naší krajiny, do R. . . ., byl na svou první a myslím jedinou lásku z nenadání upomenut. A jak! Ale tu bych, kollego, musil odbočit, abyste porozuměl a vy snad —"

„Ne, jen vypravujte, prosím vás."

„Povídal jsem vám, že v naší hospodě „u zeleného stromu", v té čtvrteční společnosti zasedal také doktor Šorejs, lékař, Marián Šorejs, starý mládenec, stejného věku s farářem Nedomou. Doktor Šorejs usadil se u nás v městečku hned za mlada, když se po studiích rozloučil s Prahou. Já ho pamatoval ovšem už jako staršího, mně, klukovi, zdál se hodně starý.

Když se farář Nedoma dostal k nám do sousedství, do R. . . ., byl doktor Šorejs u nás už mnoho let. Měl skoro na samém kraji městečka zděný dům dlouhý, ale bez patra, starý, se šindelovou, lomenou střechou. Co mně, hochovi, se na tom domu líbilo, byly zelené, dřevěné žaluzie, a ještě více zahrada v boku stavení a sad plný ovocných stromů za stavením, za jeho dvorečkem. Ta zahrada vábila mne ani ne tak pivoňkami, karafiáty a růžemi, a jiným kvítím, bylo ho tam hojně, ale angreštem, rybízem a spoustou malin, jež se lákavě zardívaly u plotu v stříbrně šedé zeleni.

My kluci často jsme ten plot, t. j. to svůdné ovoce obcházeli, ale měli jsme strach z doktora. Nevelký, ramenatý mužík, vyholený, jak jsem povídal, v slaměném, starém klobouce, bez kabátu, jen tak, ve vyšívaných střevících míhal se zahradou, tu mezi kvítím, tu mezi keři. Prohlížel si, prohlížel, pošupoval zlaté brejle na značném nose s hrbolcem, shýbal se k pestrým záhonům, i na bobek si u nich sedal. Někdy se uvelebil v koutě pod starým jasanem, jehož větve svisle se nad ním skláněly jako živá besídka. Tam kouřil z dlouhé dýmky a četl „Národní Listy."

Ta jeho zahrada zdála se mně jako ráj; ale kdy jsem mu, také jako hoch, opravdu záviděl, bylo, když jsem ho viděl na kočárku vyjíždět městečkem ven do vsí. Vozil ho jeho starý čeledín Čermák; někdy také a dost často nechal Čermáka doma a řídil si „plesnivou" sám."

„A to jezdění jste doktorovi záviděl."

„To ne, ani koně ani kočár, ale že jel ven ráno v létě, když jsem šel do školy."

„Ah tak."

„Bývala taková krásná rána, cesta bílá, suchá, doktorův kočárek na ní tak pěkně hrčel, nohatý stín kropenaté „plesnivé" se kmital po cestě, po plotech, pod stromy v proudu světla. A doktor si spokojeně pošvihoval a jel ven, ven do polí, do luk pod modré, vyzářené nebe a já musil do nízké, dřevěné klasy plné dětí, do pořezaných, pokančených škamen. A mně se tam tak nechtělo.

Později mně bylo dopřáno také tak se svézt; to mne, když jsem byl studentem, doktor Šorejs někdy vzal s sebou. Pokaždé mne pozval svým způsobem, jak mluvíval. Postavil se těsně před člověka

a hovoří, hovoří, přes tu chvíli se dívaje přes brejle upřeně do tváře. To byl tak jeho obyčej. A skoro vždycky mluvil ironicky, o sobě také, nebo zas ukrutně vážně o všední věci, třeba o hlouposti, ale schválně tak vážně, s tajeným úsměškem nebo posměškem, nebo aby spletl, poškádlil. Ale pěkné, modré oči se mu při tom usmívaly.

Pamatuji si, jak mne, to jsem byl ještě školák, stihl, když jsem se blížil k jeho malinám. Myslil jsem, že není na zahradě, že je pryč, a v tom tu rozhrne se malinová houšť a nosatý doktor v zlatých brejlích zve mne dál, abych šel, jen abych ráčil dál do vrátek. Ukrutně jsem se lekl a v tom leknutí jsem neprchl, nýbrž poslechl. A doktor Šorejs už přede mnou, stojí těsně tváří v tvář, chvilku mne pozoruje, rozumí se přes brejle, já ve straších čekám, že spustí zle, ale on klidně, ale s velikou vážností, že jsou maliny zdravé, tuze zdravé, ale že se nesmějí trhat venku u plotu, to že pak škodí, to že je chyba, co si to myslím, to že se z takových malin udělá zle, že pak je potřeba mediciny, buď pařené metly nebo rákosky, co mne to napadá, maliny že dělají dobře jen na zahradě, a ne uštipovat po jedné u plotu, ale že se jich musí užívat plná čepice a s angreštem dohromady, to že pak je zdravé, však že se přesvědčím, tak abych šel a natrhal si, ale plnou čepici, a jestliže nebudu mít plnou čepici, že dostanu, že mně ji vezme jakoby mne chytili v hrachu. Já stál všechen spleten, zmámen, to si můžete pomyslit, a tomu o té čepici jsem nechtěl věřit — Ale dal jsem si říci, a doktor se zasmál, jak jsem skočil.

Takový byl, tak jednal s námi hochy, i s velkými, se sousedy, sedláky a také s farářem Nedomou. S tím tak hned na první setkání. Vypravoval mně o tom Nedomův kaplan, ten při tom byl. Asi druhý nebo třetí den, co se farář dostal na R . . . skou faru, seděl s kaplanem v čeledníku a hovoří. Pojednou vyhlédne a povídá: ‚Ale, ale, co pak je to, nějaký pan bratr jede k nám, a sám kočíruje.' Kaplan se podívá a zvolá, ah, to že není žádný pan bratr, to že je z městečka lékař, doktor Šorejs. A v tom vešel malý doktor vyholený, v zlatých brejlích, podívá se a hned k faráři, jmenuje se a že jede kolem, že užívá té příležitosti, aby uvítal pana faráře a také aby obnovil starou známost. Farář se divil, neboť viděl doktora té chvíle poprvé. Ale doktor, stoje těsně před ním, podíval se přes brejle, nic nevysvětlil a začal vyslýchat.

„Vy jste Jan Nedoma, pane faráři."

„To jsem."

„A studoval jste filosofii v L. . . ?"

„Studoval, r. 1848 a 49."

„A měl jste hodinu v rodině vrchního panství v L."

Farář překvapen přisvědčil, že ano, že tam vyučoval dvě leta, synáčka vrchního.

„A tak, a tak milý pane faráři, byl bych vás měl vyzvat na souboj."

Farář žasl, ale zasmál se.

„Vy jste toho příčina," vykládal doktor s tváří velmi vážnou, „že jsem plesnivý, starý mládenec, že jsem se neoženil." Ale modré oči doktorovy se usmívaly.

„A to před kaplanem všecko?" zeptal jsem se.

„Před kaplanem," přisvědčil kollega, „neboť doktorovi to nebylo už žádným bolestným tajemstvím. Ba myslím, že ho to bavilo, jak faráře překvapil, jak žasne a nejistě se ptá, jak to, jak to —

A doktor Šorejs zkrátka, bez obalu, to že proto, že k vůli němu, k vůli farářovi dostal košem. Farář se ptal naléhavě, kterak je možná, vždyť je doktor v L. . . . nestudoval.

„Nestudoval, ale v Praze," doktor na to, „a v Praze jsem bydlil, tenkráte medik, v domě, ve kterém také ostávala vdova po l . . . ském vrchním s dcerou Terinkou. Tu jste snad znal," ironicky se ptal, hledě přes brejle. „Teď už rozumíte, pane faráři."

„Teď teprve nerozumím, pane doktore."

„No, tak se vám musím vyzpovídat, že jsem míval na vás zlost, že jsem vás až nenáviděl. A teď přicházím k vám jako postillon d'amour. Mladičký postillon, co, s novinkou arci trochu opozděnou. Dále se vyznávám, že jsem slečnu Therese miloval, ale ona mne ne, že mně dala cukr na hořkou pilulku, jak bývá, své přátelství, ale to bylo upřímné, pravda, a tu se mně svěřila — ano důvěrně svěřila, že nešťastně milovala když byli v L. . . , že k nim chodil filosof, i jméno jsem zvěděl, to už znáte, pane faráři, ten filosof že učil jejího bratříčka, a toho filosofa milovala, ovšem že tajně, a že nemůže na něj zapomenout a nezapomene. Proto můj koš. Tak, prosím, mohl jsem vás tenkrát návidět?' — Takhle mluvil doktor Šorejs, tak mně to kaplan vypravoval."

„Co farář," ptám se.

„To si můžete, kollego, pomyslit. Šedovlasý uslyšel, co by černovlasého blaženě pobouřilo, co by asi jistě změnilo jeho životní směr. Kdyby to byl zvěděl Jan z Hrobu, nebylo by faráře Nedomy. Ale tak — Povídal kaplan, že farář byl přece jen vzrušen, že opakoval: „Bože, bože,

je-li možná!“ a nejistě se usmál a povídá: „Pozdě, pozdě, pane doktore.“ A doktor vesele, no, že za to nemůže, že dříve nebylo možná to oznámit, že o Nedomovi nevěděl, a že snad už byl tenkrát vysvěcen. A farář zas, jak by si byl tenkráte, když chodil do rodiny vrchního, mohl pomyslit, že si netroufal takřka ani vzhlédnout.

„No, netroufal jste si ani vzhlédnout,“ doktor opakoval, „ale slečna Theres věděla, že ji milujete. Aby žena neprohlédla! To víte. Věděla také, že si netroufáte. Ale sama nemohla začít a pak si předkládala, že by bylo všechno marné k vůli její rodině a vy že také nemůžete, že musíte do kleriky, že to je přání vašich rodičů. Zkrátka, pane faráři,“ povídal doktor, „nedomluvili jste se a byla chyba; já se domluvil, a byla také chyba. Nu, tak vidíte, že jsme byli sokové. A teď jsme socii dolorum, kteréž dolores už nebolí.“

Farář vzpomněl na Rezinčinu předčasnou smrt, že tak záhy musila odejít, co se stalo.

„Praha jí nesvědčila. Tyfus, víte. Dva doktoři ji léčili, professora zavolali, já tam byl, ouzkostí pitomý medik. Mnoho vědy, ale pomoc žádná. Všecko jsem to viděl — a žádná smrt pak — Hlele, sentimentální doktor. Žádná pomoc, ani mně ani vám.“ Doktor mávl rukou. „Nu, už je to pryč. Teď alespoň víte, co jste nevěděl; po třicíti letech jste zvěděl, a od takového chlapíka postillona. Tuhle pan kaplan to může slyšet, proč by ne.“

Farář pokyvuje hlavou, se usmál a hledě před se, opakoval si: „Pozdě, pozdě. Rosa na suchý květ.“ A podal doktorovi ruku.

Tak seznámil se doktor Šorejs s farářem Nedomou. Milý oběma stín je sblížil o prvním setkání. Doktor odjížděje pozval faráře do společnosti „u zeleného stromu“ v městečku. Farář přišel hned prvního čtvrtku po tom setkání na R . . ské faře a po léta pak nevynechal ani jediného. Doktor Šorejs pak zastavil se u něho, kdykoliv přijel do R . . . nebo do sousedství. To si nelenoval vydat se k němu i velkou oklikou. „Plesnivá“ pak, když odjížděli, už sama zatáčela z cesty k faře. A jak doktor Šorejs rád tam jel, tak rád jej farář Nedoma vítal. To trvalo léta a přátelé se ani jednou nepohněvali. Doktor se těšil na faru, farář na čtvrtek. Ale jednoho čtvrtku nepřišel k „zelenému stromu“ a doktor také ne. Nu, již bude konec,“ podotkl kollega s úsměvem.

„To bych prosil. Nemůžete přece říci: ‚Příště ostatek.‘ “

„O tom dotčeném čtvrtku jsem s nimi byl, ale ve dne,“ pokračoval kollega. „Bylo v září, koncem prázdnin, to jsem už byl suplentem, a chystal jsem se zase do služby. Bylo příjemné, pěkné ráno podzimní. Lehká mlha padala, slunce vysvítilo, jeřabiny na stromech u cesty rudě zahořely. Pěkně se šlo, v polích, všude ticho. Pojednou za mnou na silnici hrkot kol. Doktor Šorejs jel, a nad obyčej rychle, sám řídil „plesnivou“; vedle něho na kozlíku seděl nějaký venkovan. Ten asi přiběhl pro doktora.

„Kam, kam, pane doktore,“ volám.

„Do S . . . k porodu. A vy?“

„Do R . . ., dát panu faráři s bohem.“

„Tak tam na mne počkejte, přijedu tam a pojedeme pak spolu domů. Pospíchám.“ Švihl po „plesnivé“ a uháněl dál.

Došel jsem zvolna do R . . . na faru. Čekal jsem tam na doktora, ale když se blížilo poledne, chtěl jsem dát s bohem a odejít. Farář Nedoma mne však nepustil a musil jsem zůstat na oběd.

„Doktor má asi těžký případ,“ mínil farář, „a je, to víte, svědomitý. Ale přijede, dočkáte se ho.“

Když jsme dojídali, zvolal pojednou kaplan:

„Pan doktor už jede! Slyším kočárek.“

Spěcháme k oknům; skutečně, z nedaleké silnice zahýbala „plesnivá“ pod košaté lípy před farou. Byli jsme rádi, zvláště farář; ale v tom, divě se, upozornil kaplan, kdeže je doktor. V kočárku jsme ho neviděli.

„To jde za kočárem,“ mínil farář a spěchal ven uvítat hosta; a my za farářem. Stojíme nad schody vedoucími ke dveřím, čekáme, až kočár dojede, vyhlížíme doktora. Za vozem nikdo. V tom zarazí „plesnivá“ pod schody jako obyčejně, a v tom také vykřikl farář ulekaně a žene se ke kočárku. Teď teprve jsme uviděli — Doktor byl v kočárku, ležel v zadu na jeho dně, jak patrně sklesl ze zadního sedadla.“

„Mrtvice,“ řku.

„Ano, porazila ho cestou. Chtěli jsme ho s kaplanem odnést, ale hned nebylo možná. Doktorova levice křečovitě zaťatá držela dlouhé otěže. Ruku otevřít, to bylo marné, musili jsme otěže přeřezat. Pak jsme nebožáka odnesli do farářova pokoje na pohovku.“

„Byl mrtev?“ ptám se.

„Umíral, a nikoho již nepoznal; skonal za chvíli. Farář Nedoma byl velmi dojat. A všichni jsme upřímně litovali nebohého doktora. Vrátil jsem se s ním do městečka, jak ráno řekl. Toho dne se „plesnivá“ naposledy zastavila před R . . . skou farou a naposledy odvážela odtud svého pána. Přivezl jsem mrtvého do jeho tichého

domu se zelenými žaluziemi. Když jsme jej nesli jeho skoro již odkvetlou zahradou, vzpomněl jsem si, jak ji měl rád, že byla jeho jediným potěšením.

Večer jsem šel k „zelenému stromu“. Scházel doktor Šorejs, scházel farář Nedoma. Ten poprvé. Hovořilo se jen o nebožtíku a mně připadlo, jak první jeho návštěva na R . . . ské faře faráře Nedomu vzrušila a poslední jak zarmoutila.

„Ale farář zase chodil do čtvrtků —“ ptám se.

„Chodil, ovšem, ale několik prvních večerů, jak jsem slyšel, nezazpíval. Více než rok ještě navštěvoval „zelený strom“, až po vánocích vynechal po druhé a naposledy. Z domova mně psali, že zemřel na zánět plic.“

„Jan z Hrobu odešel do hrobu. Dočkat se vyznání lásky po třicíti letech —“

„Rosa na suchý květ,“ opakoval po nebožtíkovi můj kollega.

„Ale přece snad ovlažila.“

Vstal jsem, stmívalo se.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Měl-li jsi zlé živobytí,“ diktovala dále, jako že bezpochyby měl, „prosím Tě, na matku nehubuj, ta jistě zkusila dost a byla dobrá duše, to vím, Sama jsem v porodnici poznala a slyšela, co mnohá ta rodička vytrpěla. Ten mužský, který ji opustil, spíš zaslouží, ale taky hned odsuzovat nesmíme, protože o něm nic nevíme, aspoň já ne. Z Michle nám psali, že máš tři děti, tak jistě starostí dost. Pozdravuj od nás taky svoji manželku, rádi bychom ji poznali. Je-li všecko s Tebou tak a jsi-li opravdu můj bratr, přijela bych se na Tebe podívat a ráda taky uvidím paní švakrovou a Tvé děti. Taky by ses k nám musel podívat. Že jsme Němci a Ty Čech, z toho si nic nedělej, snad se přeci smluvíme, já nějaké slovíčko ještě pamatuju a Ty třeba taky umíš. Teď se budu těšit na Tvé psaní, ale byla-li bych snad trefila špatně, tedy prosím, aby bylo sesterské lásce, která hledá neznámého bratra, odpuštěno. Srdečně pozdravuje Josefa Bittnerová v Korytné, číslo 31.“ Když byl dopis hotov i adressa napsána, Slavík jej ještě jednou zvolna přečetl.

„Snad je to dobře,“ pronesla s teskným, tázavým pohledem.

„Dobře je to, jsem sám žádostiv, jakou dostanete odpověď.“

„Já se jen bojím, aby snad tuze nežaloval na matku a nevyčítal, že jsme se nestarali — je to dlouho, je mu přes třicet roků — ale my přece za nic nemůžeme a ona to zaplatila životem.“

„Doufejme, že po vašem dopise vyčítat nebude, ostatně snad by se byl mohl sám také shánět.“

„To je těžko, možná, že nic neví —“

„Snad aspoň kam matka příslušela.“

Pokrčila rameny. „Pochybuji. Dojde-li dopis, hned k panu účetnímu přiletím, dovolí-li.“

„Nejen že dovolí, ale bude rád.“

Kinderpepi radostně přijala dopis, přehodila si salup a podávajíc ruku pravila: „Zaplať vám to Bůh!“ Velké oči měla zality. Slavík vyprovodil ji až na síň. Vrátiv se, zamyšlen přecházel pokojem. Připomínal si ještě všeho, co mu Kinderpepi vypravovala a v duchu si pravil: Krátká historie, život několika drobných lidiček a co v něm as bylo starostí a žalů! Staří lopotili se rok za rokem stejně a snad ani o tom svém životě nepřemýšleli. Dcera ztratila muže, zůstala jim s dítětem, musela na službu — — co všecko vytrpěla, než sama navždy zamkla oči? Jaký smutek a bolest nosila v sobě potom stará matka léta a léta? A sirotek, hošík bez otce i matky, co ten vytrpěl? Hemží se takových drobných lidí světem, každý s jinými trampotami a hořkostmi zápasí, než se probojuje — ke hrobu. A to je život! Soudí někdo, že jsou na světě lidé, kteří celý život mají jen jasno v duších? Ten onen snad na čas, ale na stálo? Kdo o tom přemýšlí, uvažuje? Vmýšlí se někdo také do duše bližního svého? Bylo by možno, aby uváživ a procítiv trochu život druhého, záviděl, štval, pronásledoval, ničil?

Při takových úvahách Slavíkovi napadlo, že dopis snad nebyl psán dosti opatrně. Má Bittnerová na určito zjištěno, že michelský krejčí Veit je její bratr? Sama ještě tuší, že je možný omyl — nemohla by toho podvodná duše využitkovati a vydávati se jí za bratra? Snad tam přece měli dříve dojeti a všecko dobře prozkoumati! I umínil si, že Bittnera upozorní, aby byli opatrni, kdyby se snad místo dopisu dostavil sám onen neznámý.

A dále rozjímal: Ona je Němkyně, jeho snad náhoda učinila Čechem, ale dobře řekla: Jsme všickni lidé! Vzpomněl si, že Němci kdysi na sněmu úsilně žádali, aby děti z nalezince byly dávány na vychování dle národního příslušenství svého. O každou dušičku se teď v Čechách zápasí, brání si ji oni, národ tak veliký, jak nemáme si ji brániti my? Ale uznávají-li toho, když se staráme, aby se nám sta, tisíce rodin neztratilo? Co se nám jich odrodilo a odrozuje v zemích českých, v Rakousích, zvláště ve Vídni! Co nám jich zmizelo a mizí jen zde v Podkrkonošsku!

Usednuv, sáhl opět po rozepsaném dopisu Pejrkovi. Přečetl, co prve napsal a pokračoval: „Pozoruje naše zdejší lidičky, někdy si zas myslívám, že nemohou plně za to, co se z nich stává, protože zápasí především o kus chleba, a kde není kale co jíst, těžko se obírati věcmi čistšími, duševními. Nemívají na myšlení ani kdy — denní život těžce hraje. Proč národnost není s každým člověkem srostlá jako jméno jeho, proč není to něco, co patří k tělu i k duši, co rozumí se samo sebou vždy, všude, ve všech poměrech a co musí jíti s člověkem po celý život, až do hrobu? Kdy přijde konečně doba, že to bude uznáváno, kdy bude národ jako národ, kdy jeden bude druhý plně ctít a v ničem, čeho pro sebe potřebuje, nepřekážeti? A tu plně jsem si vědom, že nesmíme opouštěti, ale povzbuzovati, posilovati, pomáhati. Jako se lépe postavený má ujímati nuzného, tak buď i s národností, bezpečnější ujímej se utlačovaného. Zdejší Němci nejsou žádní blahobytníci, mnozí stojí duševně za lidmi našimi, ale vypozoroval jsem, že národnost je strostlá s každým.

Právě v nynější době je třeba chrániti každé duše a dbáti, aby se nám neztratila, a také se nesmíme dát připraviti ani o kousek starého domova svého, vždyť všude dýchají také naši lidé. Zde to vidím! Ale zase píši něco, co Ty dobře víš a čeho netřeba Ti vykládati. Neměj za zlé, mám dnes v duši mrazivý chaos z novinových zpráv vídeňských i o tom, co se děje ve velké části vlasti naší.

Prosím Tě: kdyby se mi nahodila příležitost, že bych mohl pro naše lidi zakoupiti knihovnu, pomohli byste mi? Mám na mysli určitou věc a snad by to nebylo drahé. Buď tak dobrý, odpověz mi brzy. Půjčuji nyní knihy svoje, čtenářů je dost, ale je třeba pamatovati i na doby příští, kdož ví, jak tu budu dlouho, správec mě v lásce nemá. A něčím pro naše chudé byste nám teď na podzim nemohli pomoci?“ Tu přineslo Marvánkovo děvče noviny. Slavík honem dopis ukončil a pohroužil se do nich — —

Zvěsti, které noviny i v následujících dnech přinášely, byly neutěšeny a jen skličovaly.

Počátkem října bylo ministerstvo hraběte Claryho jmenováno a Němci honem předkládali svoje požadavky, mezi nimi hlavní, aby němčina byla prohlášena jazykem státním, a německé území uzavřené aby bylo řádně zajištěno, od všech úředníků české národnosti rychle očištěno.

Radostněji Slavík četl zprávu, že se veliká menšinová česká schůze v Praze usnesla: „Otázka českých menšin je dnes nejdůležitější existenční otázkou českého národa! Všickni přítomní zavazují se účelně pracovati k posílení menšin ve směru národním i hospodářském.“

V duchu tiskl ruce všem vzdáleným, stejně cítícím...

Venku bylo sychravo a málokterý den lákal k procházce, byť krátké. Po hustých mlhách, vlezle mrazivých, přišly deště. Ostré, štiplavé krůpěje břitce šlehaly do obličeje a všecka příroda se pod nimi choulila. Jednou z rána Slavík neočekávaně spatřil, že se venku hustě chumelí a stráň i zahrada byly přes noc již dost zapadány. Celý den sypaly se velké kusy sněhové a následujícího dne byla na celé údolí lepá podívaná. Všechny budovy bělidla, louka i cesty, villa na stráni jako když se zabalí do bílého, těžkého, zimního kožicha. Nebe bylo stále ještě jako pytel, ale padanice přestala. Na lesích ležely bílé spousty, jakby je vysoko polil smetanou, a sem tam plazily se nad nimi chomáče mlhy. Stromy u cesty, jež prve stály ještě v žlutém, hnědnoucím neb i zeleném, ale splihlém listí, obtěžkány byly kyprým, bílým násypem, takže snětě lámaly se pod tou tíhou. Jednomu jeřábu rozštěpil se kmen na několik ramen a hnědožluté, roztříštěné dřevo jevilo se z kůry jako strašné rány...

Tálo hned, na cestách již cachtalo, ale celá Korytná se stráněmi byly jako obraz z vánočního Betléma. V bělostné ploše krčily se baráčky i chaloupky, a stromy kolem nich byly jako v plném, bohatém rozkvětu; kraje lesů se za nimi skláněly až k zemi. Mladé ještě břízky a olše nad struhou ohnuly se pod nesnesitelným břemenem až k zemi — až na její chladnou skráň položily své rozcuchané hlavy. V lese se přes tu chvíli některý strom zaklepal a jemné pejří tiše schvívalo se dolů.

Večer povídalo se v restauraci, že v Studeném Dole česali hrušky se zachumelených korun stromových.

Když Slavík potkal starou paní Kühnlovou, bědovala: „Bože, dlouhá zima je tu, zas ten můj chuďas nebude moci ani vylézti!“

Ale nenadálá návštěva bílé Zimy nesetrvala. Se střech rozcedily se hojné stružky, se snětí padaly celé zvlhlé chuchvalce. Nastaly ještě pěkné, podzimní dni, ale v zahradách a lukách zmizely se sněhem poslední zbytky zhynulého léta a zbyly jenom smutné, oškubané, mokré parkosy. Mlhy zalezly do lesních hlubin, blankyt prohlédl, noční nebe se rozjiskřilo hvězdami.

(Pokračování.)

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Mezi prostým, skoro chudým oblekem a mezi ušlechtilým výrazem, plným sebevědomí, skoro hrdého a soustředěného, byl podivný nesoulad. Ale dívky neměly kdy důkladněji si ho prohlížet. Zarazily se a umlkly.

Zpozorovav jejich ustrašenost, pozdravil a vlídně oslovil:

„Nelekejte se . . . Nepřicházím na pustý hrad jako loupežník. Chci si v stínu rozvalin a borovic za jarního parna prozatím jen trochu oddechnout a pokochat se krásnou vyhlídkou.“

Mluvě, upíral na Růženu zrak.

Dívky byly na rozpacích. Odvážnější Marta pravila:

„Takové staré trosky jsou zajímavým místečkem.“

Chtěl říci, že hledá něco jiného než zajímavosti; ale odmlčel se a měl stále obráceny oči k Růženě. Červenala se pod dojmem utkvělých na ní pohledů a dávala družce znamení, aby se vzdálily.

Chystaly se vstát a odejít.

Zpozorovav, děl:

„Lituju, že jsem vás tu vyrušil. Byl bych potěšen, kdybyste nebraly ohledu na mou přítomnost a zůstaly . . . Je zvykem lidí, že druh druha se ostýchá, ba i obává, když neznámí se potkají . . . Překonejte zvyk a zůstaňte.“

V cizincově hlase bylo cosi velitelského, vnukavého a přec milého. Děvčátka byla jako učarována a zůstala, ale žádná z nich nevěděla, co odvětit.

Sundal s ramen přístrojek a děl:

„Tu zříceninu si ofotografuju. Dovolíte mně, abych vás obě pojal v malebnou tu skupinu?“

Připadal jim smělý, hodně podivný, ale neměly odvahy mu to odepřít a kyvnutím hlavy mlčky svolily.

Cvakl přístrojek. Byl hotov a díkem se uklonil. Každý pohyb svědčil o nenucené uhlazenosti.

„Nejsem fotograf z řemesla, jsem ochotník, a kamkoliv přicházívám, zachycuju vše, co vidím půvabného nebo krásného . . . Jmenuju se Benson a přijel jsem nedávno z Ameriky přes moře.“

Dívky se na sebe podívaly, tázajíce se vzájemně očima, mají-li se mu také představit. Pomyslily si, že by se tak slušelo.

Světlovláska se první ozvala:

„Marta Soukupová z Jičína.“

Ozvala se i černovláska, řkouc:

„Růžena Vildnerová odtud z Bouzova.“

„Nemýlil jsem se,“ zašeptal si do sebe. Usmál se na ni a položil do úsměvu celou duši svou.

„Skrovným díkem,“ pravil, „přijměte nepatrnou vzpomínku na cizince, s nímž jste se tu setkaly.“

Vyndal z náprsní kapsy dva barevné obrázky s vlastní podobkou, jak v zahrádce u indiánské chaloupky, ovité úponkovitými růžemi, jimž se říká Hiavata, stojí uprostřed sedící indiánské rodiny.

Marta se osmělila promluvit:

„Jste Američan a mluvíte přec dobře po česku.“

„Mám české příbuzné . . . Ale den se sklání k večeru a cíl mé cesty ještě vzdálený . . .“

S úsměvem pozdravil, s úsměvem odešel.

„Jakýs americký podivín, ale hezký muž,“ prohodila rusovláska, a prohlížejíc obrázek, zvolala:

„Hle, hle, Růženo, podívej se!“

„Nač?“

„Jak jsi tomu člověkovi podobná: vysoké čelo, hluboké oči, zakrojená ústa, řecký nos, celý obličej.“

„Myslíš?“

„Opravdu.“

Vrátily se do zámku.

Vildner se sklopenou hlavou procházel se po parku, což bylo znamením, že honí nápad, jak by bursovní své ztráty na-

hradil novým podnikem. Chodil v osamělých místech a hovořil hlasitě sám se sebou.

Paní Božena seděla na verandě. Marta odběhla do svého pokoje. Růžena vyprávěla příhodu a ukazovala podobku. Matka si ji vzala do rukou a byla by málem překvapením vykřikla: „Můj Bože, toť on!“ Sotva se zdržela. Ale dívka dobře postřehla, jak ji pohled dojímá, a pravila:

„Martička řekla, že prý jsem tomu neznámému muži podobna.“

„Jsou na světě divné náhody, s nimiž se člověk potkává,“ větila paní Božena a složila ruce i s obrázkem do klína. Nezdržela se déle: slzy jí vyhrkly a valily se proudem po tvářích.

„Proč pláčeš, matičko?“

Slzy nesměly zradit tajemství. Nikdo nesměl vkročit do zahrádky vzpomínek.

„Otec je zase jednou v špatné náladě, a víš, co bývá, když mu papíry na burse klesají.“

Při slovech těch pojala dceru do náručí, objímala ji a líbala. Růženka, jsouc zvyklá takovým něžnostem, jež často propukaly náhle beze vší zevnější pohnutky, nedivila se tomu vzplanutí a brala otce v ochranu.

„Netrap se. Až chmura přejde, bude nejkrásnější pohoda. Pak nás zasype vším, o čem bude myslet, že nám bude radostí.“

„Jenže po každé ráně zůstává jízva, kterou dárečky nelze smazat, jen poukrýt. Ale pod tím úkrytem bolí přec, zvláště když rány ty jdou do srdce.“

„Věř, že tatínek toho potom vždycky lituje, když nám ublíží.“

„Častá lítost častý hřích,“ vzdychla máti a dodala:

„Dej mně ten obrázek. Schovám jej, aby otec nenašel. Ty mu neříkej, co se vám dnes přihodilo, a popros Martu, aby o tom také mlčela.“

Slíbila, odešla ji vyhledat a divila se, proč otec nemá vědět o tom americkém cizinci.

Přes matčin zármutek přeletěl světlý paprsek. Ozářil ho na kratičký okamžik a zármutek se zachvěl radostí. Nevydržela sedět na místě a šla do svého pokoje, kde rozčileně přecházela s místa na místo.

„Toť on... toť on!“ opakovala si a rty se naladily blahým úsměvem, v němž se přitajily všechny touhy srdce, všechny naděje, ale i všechen strach. Úsměv utkvěl, nezmizel; ozářil celý obličej a vyzdobil ho umíleným výrazem. Pojala ji závrať. Zapomněla na vše, co ji v přítomnosti bolelo. Přehoupla se do dnů mládí a nově prožívala v duchu onu vesnu svého života. Vše v ní bylo tak živé, tak na jevě, jako by to bylo před chvílí. Procíťovala to tak jasně, tak hluboce a vniterně, že vnímala dech konvalinek, jež tam rostly prostřed lesa na vlhkém paloučku; cítila vůni planých růží, jichž keře v sousedství mateřídoušek rozkvetaly po mezích. Přinášíval jí kytice z rozpučelých poupat šípkových. Vdechuje do sebe jejich dech. Ach, ne jen jejich; vůně celých borů dýchá na ni a valí se jí do duše jarním přívalem.

„Ach, tenkrát bylo vše tak nádherné... i já jsem byla svěží, půvabná,“ mihlo se v ní a líce se zkrášlila lehkým ruměncem.

Obrátila se a postavila mezi dvěma okny k zrcadlu. Zahleděla se tam na sebe a zpytovala, co zbylo z krásy jaré mladosti. Mnohý žal položil se mnohou vráskou na ducha i na srdce, ale dosud žádnou na její obličej. Míhal se na něm jen smutku stín, ale i ten se nyní projasnil. Modré, jasné, měkké oči zářily; rty se rozvlnily k úsměvu.

Přeletělo přes ni čtyřicet plných let; ale milosrdný byl katan čas: deptával jen po citech, ale krásy těla neničil, jež slavilo teplou podjeseň, kdy barvy léta ztrácejí svůj bujný žár a stávají se mírnější a přitlumenější.

Usmála se na sebe ještě hřejněji. Silněji se touha ozvala; krev bušila; ňadra se vzedmula, Položila na ně zkřížené své ruce, jež měly tlumit rozchvění. Srdce mládlo, sladké obraznosti rostly perutě.

Bylo jí dusno v komnatě. Vyšla ven; nejdřív do parku. Ani tu nebylo dost místa pro rozlet myšlenek. Sestoupila zadními vrátky na lesnatou prostoru, jedlovým mlázím porostlou a svahující se dolů k potoku, jenž zurče spěchal k Jizeře. Na svahu byly široké, pískem posypané pěšinky, upravené k procházkám. Slunečko na ně ještě svítilo. Kráčela níž a níž, kolébajíc se na vlnkách vniterné hudby, jež v ní sladce zvučela.

Došla dolů k ručeji. Na rovném břehu byl palouček, nízkou travou a nažloutlým mechem porostlý. V jeho středu s ukřižovaným bílý kříž. Kol dokola malá zahrádka, plná rudých květů mezi smaragdovou zelení, ovroubená železným mřížovím. To vše v tom útulném a osamělém místečku dala za dávných dob pořídit jedna z pramateří baronů Erenfelsů, o níž pověst dosud vypráví, že byla nešťastná.

(Pokračování.)

LITERATURA.

H. Špolc: *Historky okřídleného kola.* Nákl. O. Kypra v Pardubicích.

Je pravda, že život železniční jest u nás v literatuře celkem opomíjen, a že posud málokdo po Janu Lierovi a Irmě Geisslové se pokusil o umělecké podání tohoto svérázného a obsažného života. Ale tu ihned chceme auktorovi, který v předmluvě tento nedostatek vytýká, opáčiti, že v starších kalendářích setkáváme se s povídkami tohoto druhu a že v naší literatuře, i v novější, mezi povídkami shledáváme se s náměty železničními (J. O. Královec, Mezi barevnými světly), ovšem probíranými velmi povrchně, bez ducha, bez odpovědnosti, bez promyšlení, s propracováním, kterému nejdůležitější a věcnou částí jsou ona barevná světla, která nejvíce a hned na první pohled bijí do očí. — Tak jest tomu i při povídkách Špolcových. O málokterých možno říci, že by byl v nich spisovatel vnikl jen poněkud do vnitřního života tohoto stavu lidí, který ve službě žije vlastním životem, hodně ukázněným a odpovědným, v soukromém pak odděleně od ostatních, takže i tu zpravidla tvoří svět odlišný. Některé, jako Sousedi (proč ne sousedé?) a V lesní zastávce, blíží se sice představě o dobré povídačce ze života železničního, ale mnohé z ostatních jsou pouhými prostředními povídačkami bez literární a vnitřní ceny. Spisovatel, který zajisté má znalosti tohoto života, musí jej hlouběji proniknouti, aby dovedl vyjádřiti vztahy služby k vnitřnímu životu, k rodině, k ostatnímu světu, s nímž tak úzce souvisí, a vše to jest nutno poněkud syntetisovati a povýšiti. Takto povídky, ač uvádějí do třídního života a mohly by míti důležité místo, jsou téměř bez ceny.

J. F.

*

Frant. Herman: *Pozdě.* Povídky. Svátkovy lidové knihovny sv. 24.

U srovnání s autorovou prvotinou, v níž veskrze těžce zápasil s technikou pružného výrazu a stručné obsažnosti, je kniha čtyř povídek, čerpaných z ovzduší světové války, mílovým skokem vpřed. Je zřejmě psána pro lid a jako takovou dlužno ji také posuzovati: Herman snaží se tu zabočiti do šlépějí Klecandových a kliditi spíše hřejivý vděk široké obce čtenářské, než býti rozpitván mračnopozornými kritiky. Jeho vypravování plyne hladce a nenuceně, pointy jsou vyhroceny až k dramatickému účinu — themata jsou časová, a uvážíme-li, že přejdou věky, než budou zhojeny jizvy, jež zasadil krutý běs války — nepozbudou vlastně dlouho své aktuálnosti. Je málo lidových autorů a dnešní dobou je nám jich třeba dvojnásob: je málo těch, kdož se spokojí vědomím dobré, záslužné práce a nepachtí se po trnové koruně uznání hypercitlivé kritiky: Herman má mnohé přednosti lidového vypravěče a snaží se nad to, aby jeho dílo bylo tak dalece literárním, pokud je možno jeho nadání a schopnostem.

—fer.

DIVADLO.

Národní divadlo. V jubilejním cyklu došla dne 16. září řada na Hilbertova „*Falkenštejna*", historickou báseň, prodchnutou moderním duchem a náležející v cyklus jako vrcholný čin dosavadní básníkovy činnosti; ale jest také zajímavo viděti ji ve srovnání s pozdějšími pracemi téhož auktora, jmenovitě „Kolumbem" a v osvětlení dnešních názorů. Přes jisté námitky, které jsou vyvolávány jednak příliš volným přizpůsobením dějinného námětu, jednak nesrovnalostmi stavby, zejména pak násilnostmi mluvy, vynucuje si práce uznání velkou snahou po dosažení síly, mimořádnosti — po něčem novém, odlišném, a to prostředky uměleckými a bez ohledu na přízeň obecenstva nebo pouto estetických pravidel. Jest důkazem velkých cílů. Dílo provedeno bylo důstojně za režie řed. Gust. Schmoranze, pečlivé a pronikavé, a v malebné výpravě Štapfrově. V popředí stály velké výkony pí. Dostálové (Kunhuta) a páně Deylův (Falkenštejn), kteří oba vypjali ušlechtilou ctižádost, by dosáhli nejvyššího. V množství vedlejších úloh, vesměs poctivě hraných, nejvíce vynikli pan Želenský (Dobeš z Bechyně) a pí. Vrchlická (Václav).

Dne 24. září následovala „*Magelona*" od J. J. Kolára, svým dějem a svými postavami, nabyvšími mimovolné archaické patiny, vždy poutavá pro široké vrstvy. Z dřívějšího obsazení zůstala tušim jen pí. Dostálová, která pro úlohu titulní nalézá pravý sloh, pravou míru ušlechtilého pathosu; úloha krále Rudolfa zdůrazněna byla tím, že ujal se jí p. Vojan a propůjčil jí imposantní vznešenost. Bodrý tón páně Kolárův výborně svědčil Lomnickému a také ostatní úlohy byly přiměřeně kresleny.

*

Městské divadlo Kral. ... hrad v cyklu původních českých komedií dne 9. září t. r. uvedlo na scénu Karla Mečíře, z jehož beletristické, sympatické činnosti jest známo, že náleží ke spisovatelům, kteří důsledkem jakési niterné spřízněnosti přirozeně splývají s určitým cizím ovzduším minulé doby jako zdrojem své tvořivosti snadněji než s ovzduším domácím. Mečířovi jest jím francouzské rokoko a jeho přechod v dobu Napoleonskou; obratnou kombinací sestrojil svou tříaktovou komedii „*Noc v bastille*" z po-

měrů, bohatých intrikami, mezi markýzou Pompadourovou a kardinálem Richelieu. Práce nese zřejmé stopy svých vzorů — Scribea a Bozděcha — a stejně jako u nich z povahy věci vyplynulo, že máme před sebou důvtipnou hru šachových figurek, nikoliv lidských postav s duší a horkou krví. Ale obecenstvu byl tento starý způsob — hraný stylem téhož druhu — vítanou změnou; a práce sama je slibem auktorovy scénické obratnosti, pevného to základu pro práce další. — Hru pěkně vypravil p. Jičínský a hlavní úlohy vhodně zastali dámy Májová a Machová, pp. Vydra, Karen, Tůma, Pražský, Havel, Roland; arciť Ludvík XV. i jeho dvořané byli trochu po česku sousedští ve svých projevech.

Dne 24. září následovala tříaktová veselohra „*Ideální domácnost*" od Eduarda Kučery. Od téhož spisovatele byla před lety v Národním divadle přijata k provozování vážná hra „Manželství", ale provedení zmařeno nějakým úředním zákazem. Poté stal se známým svými humoreskami, kterým jest příznačný dramatický spád dialogů, ale bohužel též nedostatek poetické citovosti, základu pravého humoru. Obě tyto vlastnosti má také jeho hra, která líčí domácnost jakéhosi blahobytného hajného na pensi, nejprve klidnou, poté náhodným návratem staré lásky násilně uváděnou v pseudoideální koleje, poté opětně následkem prostičké intriky vracející se ve starý klid. Hra má zevní ráz archaický, jádro realistické, postavy v realismu karikované; přenášení života na jeviště jest obšírné, nezhuštěné a v posledním dějství již valně zdlouhavé. Některé podrobnosti, překvapující obraty řeči, poněkud triviální, a vždy působivé těžení reprodukce z realistických detailů vynucují z obecenstva smích, který během hry téměř neutuchá — aniž by po dějstvích záliba se přihlásila v potlesku. Pan Zakopal musil věnovati mnoho energie hlavní úloze, aby udržel její životnost, s ním tužili se pp. Hlavatý (režisér večera), Roland, Tůma (překarikovaný milenec) a pí. Baldová, s představiteli úloh menších.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava kreseb a leptů Jarosl. Skrbka. (Rubešova galerie, září 1918.) Obraz autora není touto výstavou o nic vystouplejší než před několika lety. Tvořivá způsobilost smyslů se nerozmohla a neprohloubila, orgány ducha a smyslů nezjemnily znatelně za tu dobu. Zůstal malíř mdlé duše, bez páznosti a vnitřního ohně, chudých vnitřních pramenů síly a krásy, jedním slovem: malíř, jehož obrazotvornost a výraz nemají zvláštní povahy. Vydrážďuje ke kritice tím více, an se představuje uměním, v němž jsme uvykli pojímati techniku výlučněji a vášnivěji, uměním tužky, pera a jehly, uměním nejvýmluvnějším, v němž vydávají umělci zcitlivělého vidu nejlepší své schopnosti. Ruka Skrbkova napodobí hmotně a podrobně, co zvolilo oko bez hluboce osobní volby a pojalo s lecjakou ledabylostí a povšechností. Většina vystavených listů dokládá, že umění, jež není podloženo a neseno osobností, že umění, jež nechová v sobě stále nové možnosti látkové a výrazové, stává se nudným řemeslem, zvláště když práce není ani s technického stanoviska zajímava. To platí o nejednom leptu, jemuž schází leptová povaha; není slohově čist, neroste graficky. I listům největším schází pravá leptová mocnost. V kresbách tužkou je mnoho rozmýšlení, mluva kresby není rozhodná. Podobizny (perokresby) jsou v neshodě s technikou příliš zveličeny, nedostává se do nich života.

Jako většina grafiků je Skrbek především zobrazitelem Prahy, jedním z těch, jež ji líčí umělecky chudě, s rušivou povrchností názoru, bez nuancované vydatnosti. Pohledu na Hradčany, trpícím prázdností, schází mocné spřáhnutí celku; jinde je suchý, v pozadí bezradný (č. 51). Listem větší budoucnosti je pohled na Prahu z Letné (č. 55), v němž není místečka neživého. Také pohled na Václavské náměstí č. 55) za mlhavě sněživého dne vlhkými přechody k Museu stoupajícího, dává živou impresi; vedle něho padá pohled s Mostecké věže jako suchá, skoro žákovská kresba bez malebnosti a vnitřního zaujetí. Nejvíce soustředěného citu zachoval J. Skrbek v drobných, několika milimetrových miniaturách leptových, mezi nimiž je několik lístků milých, jak je v nich zhuštěn charakter a nálada kraje.

Podobizně není po stránce malířské ani po stránce duševní dosti práv, lpě příliš na vnějším rysu a na povrchové podrobnosti. Podobizny zůstávají maskou více méně dobře trefenou. Jen podobizně muže ve vážném černém šatě, v soustředěné póse zpříma ven hledícího lze přičísti jednu pozoruhodnější uměleckou zajímavost, malířskou živost zjevu. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Dne 19. září dokončil padesátý rok JUDr. Karel Václav Adámek, konservátor archivní rady, žijící v rodném Hlinsku, kde vedle advokátního povolání věnuje se po léta horlivé činnosti literární. Rozsáhlejší mezi jeho knihami, týkajícími se východočeského kraje, z nichž některé vydala Čes. akademie, jsou: Paměti o školách okresu hlineckého, Sborník okresu hlineckého, Příspěvky k dějinám selského lidu z okolí Hlinska v XVIII. věku, Lid na Hlinecku a Listiny k dějinám lidového hnutí náboženského na českém východě v XVIII. a XIX. věku. Také právo (o právu autorském

a literární historie (Před premiérou Adámkovy Salomeny, Boh. Adámek a Jar. Vrchlický) mají v něm svého pěstitele. Úspěšné snahy o záchranu lidopisných a jiných památek, s nimiž souvisí jeho živý zájem o musejnictví, případně doplňují jeho slovesné dílo.

*

* V brzké době počnou vycházeti „Sebrané spisy z oboru lehčí prosy“ Jos. Thomayera. Zahájeny budou svazkem „Pestré kapitoly“, do něhož autor zařadil své pronikavé úvahy a nálezy o smrti Jana Nerudy, krále Václava IV, Jana Žižky, vzpomínky na Svat. Čecha, J. V. Sládka, drobty z lidské komedie, o umění státi se stoletým atd. Čtenářstvo naše uvítá tento beletristický soubor známého a oblíbeného autora s náležitým zájmem.

*

* Společnost Jaroslava Vrchlického“ uspořádá v listopadu v Obecním domě pražském tryznu k památce Jaroslava Vrchlického, jejíž výnos je určen na básníkův pomník. Přednášku prosloví prof. Dr. Jan Máchal, recitace básní Vrchlického a zpěvy doplní program. Obecenstvo pražské bude míti příležitost zúčastniti se večera povýšeného nad každou obvyklost.

*

Kde jsou „Rachejtle“? Zvláštní osud mají „Rachejtle“, satirický list, jejž v letech 1854—55 vydal známý překladatel Puškina a humorista český Václav Č. Bendl. Ač všech čtyř svazků vyšlo po několika vydáních a přispěvateli byli vynikající spisovatelé své doby (mezi nimi na př. také Bož. Němcová), zapadly „Rachejtle“ téměř nadobro. V universitní knihovně výtisku vůbec není, v knihovně Musea král. českého jest exemplář kusý a jediné v knihovně Náprstkově zachoval se výtisk „Rachejtlí“ úplný, jest však pro toho, kdo nemůže pracovati v knihovně samé, rovněž nedostupný. Z toho důvodu obrací se prof. Ferd. Strejček z Ml. Boleslavě, jenž připravuje přehlednou studii o českém humoru doby starší (ukázky přináší „Zvon“ ode dvou let), na naše čtenářstvo s prosbou, aby pátrali po „Rachejtlích“ a podali mu zprávu, kdyby se jim poštěstilo nějaký úplný výtisk „Rachejtlí“ nalézti.

*

* Český film. As před rokem vyzvala česká podnikatelská společnost filmová české spisovatele, by pro ni skládali návrhy filmů. Nyní se často připomíná tato společnost veřejnosti jak ohlašováním svých příprav, tak hotovými již filmy. Přejeme jí zdaru — a přejeme si také, aby komposice filmů pro ni se chopili povolaní umělci. Neboť rádi bychom viděli, aby český film byl jak obsažný, tak svérázný. Ale především obsažností odlišný od oné cizí záplavy, která plní programy biografů. A tu by ovšem bylo také záhodno, aby podnikatelstvo mělo svou veřejně známou, odpovědnou redakci, která bude rozhodovati o filmech, jež mají býti provedeny, aby jak umělci, skladby své zadávající, tak obecenstvo mohlo k ní míti důvěry. Podle toho, co jsme až dosud viděli, jmenovitě dle jednotvárných a vlekle nudných „Pražských adamitů“ mnoho důvěry nemáme; také v dalším zdá se společnost podléhati cizí trivialitě v humoru. Ostatek jsou dosud pouhé sliby; nechceme nikomu podrážeti nohou škarohlídstvím, ale v čas upozorňujeme, že program vážných podniků, hodlajících býti ctí českému jménu, musí počínati jiným směrem, než přizpůsobením se nejzřejmější banalitě a nízkosti.

*

* Na Útulek čes. spisovatelů věnovali sl. a p. Ant. L. „z dávné úcty k Aloisu Jiráskovi, z radosti ze dne svatováclavského a z vděku ke všemu spisovatelstvu“ 20 + 10 K. — Personál stanice plzeňské 300 K. Příkladný skutek!

*

Oheň a české knihy. Některé české knihy měly osudy velmi pohnuté. I novočeské. Nebylo již třeba inkvisičního ohně Koniášova: stejně je ztravoval i oheň zákeřný. Dvakráte shořel skoro celý náklad dvou významných básnických sbírek novočeských: r. 1795 v Týně nad Vltavou shořela většina výtisků I. svazku Puchmajerova „Sebrání básní a zpěvů“, takže záhy již vrstevníkům byl první puchmírovský almanach vzácností; a r. 1814 padl v Levoči ohni v pospas celý sklad Šafaříkovy „Tatranské Múzy s lírou slovanskou“, jíž jest znám jediný výtisk. V obojím případě šlo o soukromý náklad vydavatelův: jak patrno, nebylo s jejich strany příliš pečováno o bezpečí českých knih.

Fdký.

*

Zloděj filosof. Mikuláš Vopička svědčí ve sporu pí. Alž. Černčické z Pacova v Borotíně proti pí. Kateřině z Pacova na Borotíně r. 1539: Člověk pí. Kateřiny Vondráš Krajíř, když pí. Alžběta rybník lovila u Břinga, tehdy žádal pán Vondráše, aby mu opatřil ty ryby. Tehdy Vondráš metal ženě své z kádi a žena jeho s cesty brala je, když jí metal a pod pláštěk schovávala. Sám měl pytlík pod kabátem a nadcpal jich do toho pytlíku. Tehdy vezli sme k zatkání a tam sme se nemohli dočísti třinácte kapruov. Tomu jest některé léto. A když sem já jemu mluvil, aby to nedělal, tehdy mi dal za odpověď: „Tehdy do lesa jíti, když míza jest, a lejka dříti, když je čas, tehdy vzíti, když se namete.“ (Reg. komor. soudu 755 F 15.)

Šimák.

V Praze, dne 17. října 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Eliška Krásnohorská:

BEZ ODVETY.

Nechť křivdu na křivdu, zlo ke zlu
jste kupili nám v živý hrob
a svému násilnému žezlu
nás otročili za všech dob:

My nebažíme vám se mstíti,
my nesoptíme odvetou!
Trest na vás jiné ruce sřítí,
jež na hřích bič si upletou.

Pěst nadlidská, jež světy drtí,
ta kruší obří zločiny,
lvům slávy píše ortel smrti,
nechť zvem ji „Bůh" neb „Dějiny".

My patriarchů heslo ctíme:
Msta budiž Hospodinova!
My vždy jen právem odpovíme,
v němž klíčí lidstva obnova.

Jak sápou drápy hyéniny
z dna hrobů těla tlející,
my nechcem staré vaše viny
rvát na soud z bezdny zející.

Jak budete vy k našim dobři,
dle práva budeme my k vám!
Zde na to pravice, vy obři, —
ne k mrzkým úkladům a mstám.

Žít rovni s rovnými — to časů
nám lepších sluje zástavou!
My nezkřivili jsme vám vlasu,
nám křivda vždy jest ohavou.

Vám neublížíme, my Češi;
buď, cizáku, buď pokojen!
Když Češi proti komu hřeší,
ach, jistě — proti *sobě* jen...

NOVÉMU PŘÍŠTÍ.

Dej, dej mi vzhlédnout v jásavý svůj zrak
a k slunné skráni v paprskovém věnci!
Mé srdce zvonem bije do oblak
a zpívá se zpěvnými okřídlenci.

Dej ucítit mi radostný svůj dech,
jenž voní jarem nejrannějších květů,
a haluzky si k nohám sypat nech,
v tu šlépěj nejzářnější v drahách světů.

Kam duchem letmo tryskám nad oblast
pravd krutých, starých? K snům snad
v nedohledno?
Jsi Zjevení? Jsi naděje? Jsi Vlast?
Jsi Svoboda? — Ó, tys to vše a jedno!

Jsi Splnění, jež na nejdražší slib
svou bezeskvrnnou pravici nám dává.
Jsi Budoucnost, jež ratolestmi lip
nám nad střechami v pozdrav zítřka mává.

Jsi Spravedlnost — očista i trest —,
jež rány hojí, smrt a spoustu světí
a smývá s plemen krvavý jich křest,
jak žrec by myl svůj oltář po oběti.

Jsi touha věků, ztělesněná dnes,
jsi vykoupení naše, všech, i příštích;
jsi z hrůzy, volající do nebes,
kmen palmy míru, vzrostlý na bojištích.

Ty, lidskosti, ty, svatá myšlenko,
ty, kacířství kdys bratrského slova,
ty, české víry dávná zrozenko,
tys od nás vyšla, k nám se vracíš znova.

Všem zemím vlást jsi povolána v ráz,
však žádný světa kraj tě neoslaví
jak domov tvůj! Zde všecka srdce v nás
se perlí jako číše na tvé zdraví!

Ať vypije ta půda radostná
všech perel rosu, jež nám z duše plynou
a v nichž se skví hra barev milostná
jak duha rozepiatá nad otčinou!

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Přišly prvé mrazíky...

Ve středu, dne 18. října, ráno přišel Halwinger rovnou do kanceláře úředníkův. Obrátili k němu hlavy udiveni. Tváře mu planuly, oči svítily.

„Guten Morgen, meine Herren!“ živě, zvučně pozdravil a hned pokračoval: „Právě mi vzkázal poštmistr, že jazyková nařízení byla včera zrušena!“ a jasný úsměv rozložil se mu obličejem.

Všichni již stáli a hleděli naň mlčky, jenom Mazlovi vyplynulo z vousů skromné: „Ale — ale —“

„Faktum — však byl čas, trvalo to dost dlouho! Pan účetní snad nevěří?“ a ústa se mu protáhla.

„Ó věřím, vždyť se to už čekalo,“ klidně odvětil Slavík, ale cítil, jak se mu horko dere do tváří.

„Nemohlo to dopadnout jinak!“

„Proč?“

„Což si někdo myslil, že si to dají naši líbit?“

„Naši?“

„Nu ano, naši poslanci a celý národ za nimi!“

„Němečtí poslanci a německý národ — český v tom viděl jen kus svého zadržovaného práva. Co je na tom zlého, žádá-li český národ ve svých zemích, aby s ním úřady jednaly a mluvily jeho jazykem?“ mírně hledě na správce, Slavík prostě odpovídal.

„Není v těch zemích sám a toho vám nikdo nebere. Byl-li jste kdy u soudu, slyšel jste, že s každým mluvili jeho jazykem — to už Streemayer nařídil.“

„Ano, mluvili, ale jak — a dál nic, ostatní jednání je německé; ostatně já sám nemívám u soudů co dělat, ale co od lidí slýchávám, nemluví právě o velké ochotě - u jiných úřadů teprve ne! Úřední vyhlášky dějí se tu všude jen po německu.“

„Německý kraj — každý se musí přizpůsobit poměrům!“ břitce odvětil správec.

„Také Němec v českém kraji?“ usmál se Slavík.

Správcovy oči plaše zamrkaly a hned neodpověděl. „Nelze žádati, aby se každý německý úředník učil česky,“ po minutce chladněji zabočil.

„I když má sloužit českému lidu?“ a Slavík očí s něho nespouštěl.

Správce mávl paží. „Co bychom se hádali, je to pryč a je po všem. Ani bychom se neshodli — není přec jedna řeč jako druhá, každý velký má širší práva než malý — v tom je všecko, čeho vy nechcete uznat, o jiném nemluvě.“

„Práva snad ne, spíš moc, ale bez práva.“

„Kdo by se přel o slovíčka, je to pryč a bude pokoj!“

„Ba nebude. Dvojího musí se Němci dříve odřeknouti: Po prvé, odkazovati se stále na celý německý národ! Jde tu přece jenom o naše poměry, tedy jenom o Němce u nás! Po druhé nesmějí, když se jedná také o naše rovné právo, předstírati nám stále důležitost státní, nutnost státní řeči, a skrývati tak snahu po svém nadpráví. Dokud od toho dvojího neupustí, pokoje nebude!“

„I bude, aspoň zůstane naučení: až potud a dál ne. Škoda těch let!“

Mazel, Kubišta i Kocourek ztrnule hleděli na oba muže, z nichž každý vedl tu rychlou rozprávku svým jazykem.

Kubišta teprv teď se ozval: „Budou boje další, protože se pravda a spravedlnost potlačit nedá!“

„Máme, pane disponente, každý svou spravedlnost,“ s úsměškem odvětil Halwinger.

„Ale jenom jedna je pravá. My, co chceme, to dáváme vám.“

„Jsou v tom rozdíly, nás je přes šedesát milionů a kolik je vás? Desetina. My se svou řečí můžeme do celého světa a kam s ní dojdete vy?“

„Jsme zase u toho bodu,“ vmísil se Slavík. „Nerozhoduje přece jen síla, kam bychom tak v životě přišli, je tu také lidský cit!“

„I to je pro báby!“

V Slavíkovi už prve všecko kvasilo, ale přemáhal se, teď se však už neudržel:

„Jste přece, pane správče, také trochu z našeho rodu!“

Správec se vzpřímil, zrudl ještě víc a tvrdě zahleděl se na Slavíka: „S tím pokoj, pane účetní!“ řekl, a oči, široce rozevřené, mu svítily.

„Vaše paní matka —“

„Můj otec i matka jsou Němci jako já!“ přerušil ho a každé slovo pronesl s tvrdým důrazem.

„Pardón — tedy jsem byl špatně zpraven!“ a Slavík, obrátiv se k své velké otevřené knize, již si nevšímal.

Správec plana, ještě minutku čekal, ale když se již nikdo neozval, volně kráčel do své kanceláře.

Sklonili se zase k pracím, ale nepracovali, jenom pokladník něco čmáral. Pozorovali, že správec vedle zvolna přechází a jednou slyšeli i hlasitý jeho smích...

Toho dne večer zazněla Korytnou hlučná hudba celého Bradlerova sboru hudebního; kráčel v čele velkého průvodu starých, mladých, nad nímž houpaly se a svítily barevné lampiony. Minutka a Schwarzblattel klusali po stranách hudebníků.

Bylo jasno a tiše mrzlo. Narudlý měsíc stál nad lesem. Se tří střech visely prapory a v několika oknech hořely svíčky. Celý proud valil se ulicí a dál po silnici. Jadrný pochod zvučel a táhle rozléhal se v lesích. Když hudba ztichla, ozývaly se hlasité výkřiky a po nich bouřlivé: „Heil — heil — heil!“

Hvězdičky se proďubávaly...

Palmová s dcerou Annou stály za stavením a poslouchaly hudbu.

„To je slávy, to je slávy,“ pravila matka, — „proč to všecko?“

„Vždy jsi slyšela — jazyková nařízení byla zrušena.“

„Když pořádně nevím, co to je!“

„Češi chtěli mít všude všecko česky a nebude to!“

„Jak by to mohli chtít,“ skoro mrzutě odvětila matka, „vždy to není možná. Já jsem přec taky Češka!“ a již se usmála.

„I jdi — dávno nejsi!“ Ale tu se také Anna zasmála: „Vždy já tomu taky nerozumím, ale pěkně hrajou, poslouchej!“ —

Slavík si toho navečera zašel hodně daleko, aby si nahradil procházky za dní nevlídných. Až za Studený Důl zaběhl; domácí „slávě“ ušel, ale byl za to svědkem studenodolské.

Na zpáteční cestě stavil se U zeleného smrku povečeřet.

„A mně se zdá, že pan oučetní ani na zdejší slávě nebyl,“ obslouživ ho, potměšile smál se nízký, čiperný Růžička.

„Nebyl, ale neušla mi přec —“

„Inu, vřiskalo to slavně, i rány bouchaly. Němci se radujou, ale troubami ani Jericho nespadlo!“

„Chyba je to, příteli, zase jsme sraženi zpátky a hodně!“

„Co platno, podrápeme se nahoru zas, až tam vylezeme — co je to pár let! To je dost, že nevtrhli zas až do Ráje, ale pan radní Adlerwirt asi nedovolil — tenkrát po tom vejletu i přede mnou zle vrčel, proč se porád chodí do cizích hospod, jakoby doma pořádnejch nebylo a k tomu ještě slávu v novinách že ten učitel Ráji dělá.“

Slavík mlčky jedl.

„Dřív huboval, že takový přivandrovalý Ruzika — to jsem já — si tu dělá novou hospodu a najednou se se mnou taky zastavil. Ono arci je pravda, že se do Ráje páni táhnou, ale já bych ani o takové hospodářství nestál.“

„A jak se vám daří?“

„Inu, hospoda nás nespasí, ale když se lidem poslouží, přec i to pomáhá.“

Když se Slavík ubíral k domovu, bylo v celém údolí, zalitém bledou září, všude již ticho. Jasný úplněk stál nad černými lesy, v nichž se nic nehnulo. Domečky skromně se skláněly a světélka žlutě mrkala.

V mysli Slavíkově tkvěla slova: „Co platno, podrápame se nahoru zas, až tam vylezeme — co je to pár let!“

Když otevřel dveře pokojíka, ostře proti němu zafičelo. Což je okénko otevřeno? pomyslil si a rychle rozsvítil. Povznesl svíčku a viděl. V nejhořejší pravé tabuli okna, v zevní i vnitřní, zely díry, a kolem nich třpytily se paprskovité pukliny. Posvítil na zem. Kámen — pořádný kousek žulový ležel přede dveřmi do druhého pokoje.

Stál chvilku nehnutě...

„Nějaký dobrodinec poslal mi oknem pozdrav!“ pomyslil si a postaviv svíčku, zamyšlen usedl.

Kdo to učinil? Kdo vylil si na mně takto svůj hněv? Snad někdo z mandlu nebo jemu blízký — kdož jiný zná mé okno! Ze zahrady hodil v době, kdy všichni z bělidla šli za muzikou.

Shodiv kabát, vylezl na stůl a rozbitou tabuli zakryl novinami. Umínil si, že se sám nikomu o okně nezmíní; až ráno přijde vrátná, požádá ji, aby objednala mu sklenáře Trübenäckra.

Dal se do četby novin, ale zamyšlené oči se přes tu chvíli od četby zvedaly...

Hned však následujícího poledne povídal mu Marvánek, že také u domku Lorencova byla návštěva, ale že zůstaly po ní jenom nápisy na domovních dveřích. —

A noviny přinášely zprávy o demonstracích pražských, o bouřích ve venkovských městech českých i moravských, kde padly lidské životy a mnoho osob bylo vážně zraněno...

III.

Bittnerka obdrževši dopis z Michle, přichvátala s ním jednou navečer k Slavíkovi všecka udychtěna.

„Už jsem ho četla," vypravovala a oči jí jen hořely, „nerozuměla jsem, ale nějaké slovíčko přec — bratr to je!"

Slavík přijav dopis, pohleděl na nevelkou, naditou, trochu umouněnou obálku a četl: „Na paní Josefinku Bittnerovou v Korytné v Krkonoších, číslo 31." Dopis psán byl na laciném papíru kancelářském, jenž složen byl na šestnácterky. Řádky rozbíhaly se všelijak, písmo psala ruka necvičená a bylo plno kliček, škrtů, nevkusných ozdůbek. Slavík četl nejprve sám; Kinderpepi, sedíc s rukama v klíně sepiatýma, očí s něho nespustila a když viděla, že se usmívá, oživoval i jí celý obličej nedočkavým úsměvem.

„Pěkné psaníčko, veselé!" pravil pohleděv jí do očí.

„Můj Bože, jak ráda je uslyším!"

„Budu tedy překládat, ale půjde to dost těžko." I četl po německu:

„Milá sestřičko! Mordie dudy, to jsem se zasmál, když jsem to Tvé psaníčko začal číst — z ničehož nic ‚milý bratříčku'! Hned povídám ženě: Ando, koukej, pošťák se splet, nějaká sladká sestřička píše bratříčkovi. Ale koukám na atres a namoutě duchou, ono to přeci patří mně, jméno i číslo zrovna dobře. Tak čtu dál, Anda poslouchala. Hele, ona se sestřička hlásí ke mně. Už je to tak, jsem to já, Jan Veit z červeného domu, všecko, jak píšeš. Až k nám přijedeš, ukážu Ti lejstra, abys věřila."

Pohled Bittnerčin byl s počátku úzkostliv, ale začal se rozjasňovati. Teď však zhluboka vydechla: „Jan Veit z červeného domu!" a smutně si přikyvovala.

„Já jsem sic jen malý krejčík, ale poctivý člověk. Snad i podoba se najde, vlasů mám a černé jako uhel, fousy pod nosem taky; velký jsem dost, ale masa na mně moc není, Anda říká, že jsem jako ženatej vrabec."

Kinderpepi dotkla se účetního ruky, takže ustal. „Prosím, ještě jednou ten kousek, jak vypadá —"

Slavík přečetl jej volně, slovo za slovem.

„Trochu si ho představuji, snad bych ho podle toho a je-li do našeho rodu i poznala," a upřeně hledíc do prázdna, jistě si podobu bratrovu hleděla vykouzliti.

Slavík pokračoval: „— za to jí Pánbůh požehnává, už je zas v tom. Tři děti máme, Andu, Honzíka, Toníčka, ty menší jsou víc po mámě, malé, ale sporé, tváře jako jabka, Anda už chodí do školy."

„Bože, tři děti a čtvrté na cestě!" sepiala ruce a trpce se zasmála.

„Inu, je to pravda, hodili mě do světa zle a přehryzoval jsem notně tvrdejch kurek, ale bylo by mi platno hubovat, když to už jináč udělat nemůžu! Až k nám přijedeš, budu Ti povídat, trvalo by to dlouho a já nerad píšu, Anda teprva ne. Teď to živobytí plichtíme, jak to jde, napíchá se člověk, ale jen když je do čeho, a Anda taky shání. Musím dělat do krámů do Prahy a tam se utrhuje dost. Anda byla taky jen služebná holka. Inu, podle všeho naše máma taky mnoho na světě neměla a překousala si svoje. Odpusť jí Pánbůh, kdo ji nechal, asi za mnoho nestál a tak co bysme o něm mluvili, jsou takoví kluci a panáci. Byl prej něčím u železnice a je snad taky dávno pod zemí."

Bittnerčiny oči zalily slzy, ale honem je utírala. „Tak je to — tak je to potom," zavzlykala, a Slavík minutku ustal.

„Ta babička, když to věděla, se přec poptat mohla, však já bych byl na ní nic nechtěl a kde nic není, ani čert nebere. To je hezké, že se Ty a Tvůj ke mně hlásíte, tak ho od nás pozdravuj."

„Snad je přec hodný," polohlasně, dojata pronesla.

„A lidé zlatí, vy jste Němci a my Češi, to je pěknej kucmoch. My vás tady moc rádi nemáme, to je jistá pravda, ale podle toho psaní vidím, že tam u vás přec samej ten pronárod nejste, a že taky máte kusa srdce v těle. Rád bych se na Tě přišel podívat, ale nemůžu tuze loktem do kapsy, tak až snad budou lepší časy. Že bysme Tě rádi neviděli, to viděli, ale moc u nás nečekej. Máme kuchyňku a pokojíček, stojí to hundrt peněz. Něco bysme Ti přec podali a nějak se snad smluvíme, když bude nejhůř, budeme ukazovat jako němí. Andin

svobodný bratr trochu německy umí, on je truhlář a dělá v Nuslích, u nás spí. Tak to půjde. A povídal jsem: Koukej, Ando, je přec veselo na světě, Ty máš bratra a já teď taky sestru a Ty švakrovou, tak nejsme na zemi jen s těmi dětmi.

Tak jsem toho napsal hodně a ještě kus. Budeme čekat, až nám zas budeš psát a s dětmi se na Vás budeme těšit. Ty měly, pane, radost, zvláště ta Anda, ty druhé ještě houby rozuměj, zvláště Toníček je ještě košiláč. Milá sestřičko, buď s Bohem! Péro psalo, srdce hrálo, láska pečetila. Zůstávám Tvůj bratr Jan Veit."

„Tak už to vím — už to vím —" vydechla. „Bože, co jsem já se toho psaní nastrachovala, v noci spát jsem proto nemohla. Zaplať Pánbůh, že je to tak — ubohý člověk! A nemá nás Němce rád — inu, inu, tak je to na světě! Každý má svůj těžký osud a přece jeden druhého ne ávidí; nepomyslí si, že jeden i druhý trpí svoje a že člověk člověku by měl pomáhat, ulehčovat. Já to vídám nejlíp a vždycky si myslívám, to že vymýšlejí jen ti, kteří nemají jiných starostí, my chudí bychom se přeci snad srovnali!"

Slavík teskně jí pozoruje, tiše přisvědčoval.

„Čtyry děti a chudák krejčík!" urývala zase z myšlenek. „Shání a lopotí taky — ale nezdá se vám, pane účetní, že je pořádný člověk?"

„Podle všeho je — a veselý!"

Suše se zasmála. „Trochu jako podšívka. Ale na mámu nehubuje, třebaže tolik zkusil, ba zdá se mi, že jí i lituje. Inu, musím hledět, abych se k němu mohla na skok podívat. Teď budu shánět, abych jim aspoň něco poslala, nějaké vajíčko, kousek másla a snad něco pro ty děti. Budu smět poprosit zas za pár řádků?"

„Jen přijďte, kdy vám libo!"

„Zaplať Pánbůh! A směla bych ještě prosit, aby mi to pan účetní ještě jednou přečetl celé? Každé slovo si chci do hlavy uložit!"

Účetní znova četl slovo za slovem.

„Tisíckrát za všecko děkuji a jsem velká dlužnice," pravila, když si list ukládala.

„Bodejť byste nebyla," smál se, „jen zas brzy přijďte, pomohu vám s radostí."

„Teď hned se stavím u táty a všecko mu povím. Už jsme si taky povídali, že bychom si na léto tu jejich holčičku vzali sem, jenom nebude-li škola vadit. Opatruj vás Pánbůh a zaplať vám to jináč!" Podavši ruku, dojata odcházela.

Účetní, přecházeje pokojem, znova myslil na všecko.

Bratr — sestra — každý jiné národnosti, ale člověk jako člověk!

Snad jen ti, kteří nemají jiných starostí to vymýšlejí — — chudí by se snad přeci srovnali — —

Srovnali? Kdož ví! Jiní lidé by museli být na světě, lidé bez závisti, sobeckosti, pýchy, neboť z těch rodí se všecka lidská hrabivost, domýšlivost, tvrdost, panovačnost, krutost.

Ale nejsou-li právě tyto vlastnosti lidské hlavní zpruhou života? —

Země tvrdě spala. Již po kolik neděl ležely na ní spousty zmrzlého sněhu. Povrch luk i polí byl navátými, ztuhlými pahrbky notně přeměněn, po úvozech, úžlabích, příkopech nebylo památky, minulé vichřice s chumelicemi předělaly si všecko po svém. Bílé lesy stály němé a viděti do nich nebylo, stromy u silnice měly za kmeny závěje, veliké jako skleslá bílá přístřeší, každý žulový uhelník choulil se pod těžkou loktuší, splývající až dolů do luk.

Mrazným večerem vracel se Slavík z procházky . . . Chodíval teď jen stále hlavními cestami, protože se po jejich tvrdých, lesklých stezkách kráčelo nejpohodlněji a za brzkého šera nejpevněji. Když dnes z domu vyšel, celá západní polovina oblohy ohnivě i krvavě planula, teď při návratu jeho už jenom nad lesem visely řeřavé obláčky, výše bylo nebe světlezelené až siné a spousty krabatých mráčků jako hejna hnědých holubů nebo kudrnatých beránků visely na něm. Když s cesty pod Růžičkovými sběhl na silnici a zahnul do Korytné, ve výši nad ním měkce zafrčelo a na jeřáb nade břehem sneslo se hejno kvíčal. Slavík i v tom šeru viděl, jak zavěsila se každá u zjíněné kytky jeřabin a jak se čiperně sytí. Visely v osněženém vrcholu na bezlistých snětech jako živé ovoce. Chvilkami mezi hojnou večeří povznesla se některá hlavička pozorujíc, co se kolem děje, očko zajiskřilo, ale teprve když vykročil, vznesly se rázem, aby však zapadly jen o kus dál.

Ačkoliv měsíc nesvítil, bylo posud tak jasno, že každý baráček, krčící se pod bílou pelušinou, byl patrný. Od každého temněla se proházená cesta k silnici, takže dno údolí vypadalo jako veliká, bílá sádrová mapa plastická, s hlavním tokem uprostřed, s hojnými přítoky po obou jeho stranách.

(Pokračování.)

✱

Quido M. Vyskočil:

V ORLICKÝCH HORÁCH.

V modravé šlojíře šera je halí
blízkého soumraku snivá nálada.
Nad nimi oblaka, jak by kdes v dáli
tajemná vzkvétala boží zahrada.

Hluboké hvozdy. Chata v nich jen zřídka...
Mrtvý peň sterým tu druhům skytl vznik.
Hraniční pěšina. Prušácká hlídka.
Na blízku hvízdá tulák — podloudník!

Se zemí splýváš zde. . . v říš snů se řítíš,
všedního života zhrdáš okovem,
v bratrství s přírodou jedno jen cítíš:
žes šťasten, poněvadž tady jsi domovem!

Srpen 1918.

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

NOHY.

Okresní lékař dr. Zběhovec sestupoval po schodech čtyřpatrového činžáku. Opatrně, aby si neušpinil nový raglán, nenarazil zrcadlícím se cylindrem.

Přemýšleje při tom o provenienci tyfu v rodině hodinářského pomocníka ve čtvrtém patře, sestoupil níže, než chtěl, do souterrainu. Sklepní zatuchlá atmosféra ho probudila. Mrzut otočil se k výstupku. V tom slyšel zpěv, hlasem, jenž budil upomínky.

My veselý život vedem
a žijem bez starosti — —

Cože? Souterrain, jejž sám schvaloval při stavební komisi za příhodný nanejvýš k dílnám, že je obydlen? Proti zákazu? Počkej, vydřiduchu, pane domácí!

Obrátil se a tápal v šeru za hlasem. Zaklepal a otevřel dveře. Mýdlovým výparem naběhly mu brejle.

„Dobré jitro!"

Byl večer, ale doktor se zpravidla mýlil. Bylo to tak — aristokraticky roztržité.

„Poníženě rukulíbám," zavrzlo mu vstříc starým hlasem. Bába u necek.

„Kdo jste, paní?"

„Rozára Klíčová, poníženě prosím, pradlena."

„Jak dlouho tu bydlíte?"

„A to prosím dva měsíce."

„Kolik osob?"

„A to prosím já s dcerou Ludvičkou — tamhle!"

Ukázala k oknu, a doktor nasazoval vyčištěné brejle.

„Je tu v podzemí více nájemníků?"

„Ještě jedna partaj, knihař Zvonek."

„Dobře, podívám se k němu také. Jsem městský okresní lékař Zběhovec."

„Alfrede!" ozval se od okna hlas, který dříve zpíval. Zpod okna dívaly se na něho velké, černé oči z bílé tváře. Známé oči! Tak často líbané!

„Ludvičko — Normo!"

Norma! Nejhezčí a nejduchaplnější z demimondek, jež před šesti roky ovládala ještě Příkopy každého večera.

Doktor Zběhovec, starý mládenec, zadíval se na Normu dojat. Troska! Souchotinářka! Ubohý tvor! Dodělává tu jako kočka v úkrytu.

Podávala mu ruku. Mokrou, ne párou, nýbrž potem.

Vzpomínky zavalily oba dva a zarazily otázky. Matka Klíčová přisunula lékaři židli a vytratila se ven.

„Normo!" opakoval sedaje. Usedla mu hned na klín.

„Alfrede!"

Bylo mu nevolno.

„Čím se bavíš?" řekl a hned cítil, že nevhodně.

Velké oči zblízka opřely se do něho a sípavý hlas porušeného hrtanu odpověděl:

„Nohama."

Loket její ovinut byl kol jeho šíje jako kostěný kruh. Doktor měl chuť ji setřásti. Ale přivinula se jako drát kol něho a on zeslábl.

„Jak to nohama?"

Ukázala mu na čistou tabuli jinak zaprášeného okna.

„Má vyhlídka do světa, na jeho nohy."

Za sklem míhotaly se na dlažbě nohy chodců.

„Dívám se na ně celé hodiny,“ řekla Norma, „a domýšlím se anebo spíše poznávám povahu a podobu ostatního člověka. Jen se dívej chvíli se mnou, staroušku.“

„Zajímavé,“ bručel lékař.

„Jistě zajímavé, bez ironie. Tuhle zrovna pár. Mladí lidé a přec se loudají. On ve skromných nažloutlých střevících, spodcích dole otřepených, ale furiantského dostupu — básník, umělec, bohém. Ona s drobnou nožkou, hloupou nožkou, špičkami dovnitř, šedé, zamišové střevíčky, šedé punči, krátké sukně, poupě z vyšší dívčí, s prvním hochem. Liebesahnung. A zde druhý párek; ona sebevědomě vymršťuje nožky v lakýrkách, průvodce její ohýbá kolena jako by poklekal. Nějaká herečka neb zpěvačka a on — dědek.“

„Znáš je, Normo?“

„Ne, jen jejich nohy. Dědek na ni čekává. A hle, nové nohy. Elegantní, bezvadná lýtka a pod nadzdviženou sukní vysoké špalíčky — je patrně maličká — atlasové střevíčky, na patě umourané a ten krásný podvazek, vykřikující do daleka jako kvetoucí mák. Je-li vyšíván, tož jistě slovy. Člověk neví. Mann kann nie wissen. A dessous samá krajka. Volavka.“

„Tu dámu náhodou znám,“ odvětil lékař.

„Podle toho dessous?“

„Snad.“

„A mýlila jsem se?“

„Je to baletka.“

„Proto. Ejhle nohy turisty. Obuv těžkými hřeby pobitá. Střelec, jenž neměl nikdy pušky v rukou. Vsadila bych se, že má na hlavě zelený klobouk s kamzičím vousem. Jakživ Alpy neviděl. Pan Rádby Kdyby. Email nad cínem.“

„Nepozbyla jsi — břitkosti, má drahá!“

„A za ním, pohleď, jiný kavalír. Lakované botky, hnědé holinky. Vrchol nevkusu. Nohy do o, jako by na soudku jezdil, člověk, který se přizpůsobuje svým nohám.“

„Ty nohy znám,“ řekl doktor, „je to známý redaktor.“

„Jezdí tedy na Pegasu a ne na soudku — to je jedno. A nyní, slyšíš klapot? Uličník, švícko, kudrnatý jako andělíček a zkažený jako starý mládenec. Zpívá vždy nejnovější odrhovačky, takové roztomilé pitomosti. A ten pajdavý pár nohou v pantoflích je nějaký hnidopich, profesor, jenž nosí kalhoty zvarhánkovatělé, bílé punčochy, jako putující mrtvola — bon! Ale jsem to frivolní, ne?“

„Ne příliš.“

„Ty piištipkované polobotky náležejí jistě studentovi, jenž chodí po hodinách. Hle, jak běží a dupe, až se mu z děr podešví prach jako kouř vyfukuje. A za ním zcela jiné nohy. Pan Zlatonosný, švihák, jenž si uměl vybrat tatínka. To dokazují jeho amerikánky po stu korunách. Klouzá jimi po dlažbě jako Ludvík XV. po parketách. Doma jich má jistě ještě pět párů. Protože jsou drahé. Proč! Nemám pravdu?“

„Zajisté, Normo!“

„Ale nyní opravdu demimondka. Vidíš, jak její pejsek čichá k oknu, paní jeho ukazuje vykasané střevíce a lýtka — hubená, fuj! To že je válka. Za to za ní jde pár solidnějších noh, žluté střevíčky, punčošky masové barvy, volný, lehký dostup — dáma! A tyto solidní žluté střevíce s bambulemi místo špiček, lýtka až nedovoleně silná, punčošky hnědé, nad patami propocené a bílý okraj spodničky pod sukní — jak by člověk nepoznal dceru velkouzenáře, pekaře neb dodavatele, která myslí, že lze parádu do sebe nadívat jako prejt do střev.“

„Jsi zlá, Normo!“

„Proč ne? Zlý člověk je zajímavý, ctnostný fádní! Někdo mi to kdysi sám říkával.“

„A říkám to dosud, Normo.“

„A zde, pohlédni, to je tlapa. Větší než mužská. To jsou lodě paní Pekáčovy, naší domácí. Má kuří oka na prstech, na patě, na kotníkách, na šlapadle, na nártě a kdo ví kde. Myslím, že celá noha její je jako ten hlídač — jak mu jen říkali —?“

„Argus.“

„Ano, posetá očima.“

Rozkašlala se ve smíchu. V tom zvážněla a ukázala do okna na párek dětských nohou. Byly bosé, špinavé a kmitaly se u okna jako háďata. Děvčátka chudá, v roztřepených suknicích, děti tří- až pětileté.

Žebrota.

Chvění proběhlo hubeným, lehounkým tělem souchotinářky. Obličej její zvážněl a oči nabyly divně krásného výrazu.

„Miláčkové!“

Přivinula se těsněji, kosti její nepříjemně zatlačily. Chvění změnilo se ve vzlyky stále prudší.

„Co je ti, Normo?“

„Proč — proč —?“ hučela.

Doktor neměl smyslu pro sentimentality. Vůči citlivkám býval drsný.

„Co — proč?“ utrhl se.

„Proč nemám — dítě?“

„To tak ještě!“

„Vím, že ho nejsem hodna — že by bylo ubohé — ale proč to tak je?“

Doktor složil skučící břemeno s kolenou a vstal.

Hysterie! Výkřik po dítěti. Cri de la maternité!

Pochopil, že zatoužila po jediné čisté, dosud nezaprodané lásce, k dítěti. Jaká nechutnost! Byla přece jen obyčejnou ženskou. Samicí.

Odcházel. Venku hnala se za ním matka, ruku políbit.

Dal jí zlatku. Dceři chtěl dát padesátku. Ale proč si závěrkem vše zkazila?

Vydřiducha Pekáče neudal. Nač také? Lépe když chudí a slabí vyhynou. Beztoho jsou to také jen kuří oka na nohou společnosti.

Jen že těch kuřích ok má společnost více než paní domácí Pekáčová na obou nohách.

Doktor Zběhovec byl přívržencem filosofie Nietzscheovy.

✱

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Slula dobrodějkou robotného lidu, jejž bez milosti utiskoval její muž: surový a násilný. Netrýznil jen lid, také ji. Mrskával ženu stejným karabáčem jako honicí své hafany. Jednou prý ji v divém vzteku honil po lese. Utíkala před ním ke kříži, vrhla se mu k nohám s prosbou k spasitelovi, by ji zachránil. Muž ji tady dohonil a vztahoval k ní ruku, chtě ji sápnout za vlasy. Ale když ji uchvacoval neurvalou pravicí, strhl k zemi mrtvolu.

Božena sem chodívala též a modlívala se tu, kladouc před božského trpitele břímě bolestí.

Otevřela dvířka zahrádky, utrhla několik růžiček, svila vínek, zavěsila u nohou ukřižovaného na vyčnívající hřeb, poklekla a vroucně se modlila. Byla pobožná s naivností dítěte. Se rtů plynula tichá slova, s očí kapaly tiché slzičky. Slova i slzy byly úlevou. Paprsky padaly do duše a po jejich tajemných nitkách letěla k nadpozemským končinám.

Slunečko, klonící se nad protější horou k západu, ozařovalo otrněnou hlavu Kristovu zlatým promykem; ostatní tělo pokrýval večerní již stín. Kříž se stal obrazem vniterné její bytosti. Výšiny, pnoucí se vzhůru, byly ozářeny světlem; nížiny tonuly ve tmách života.

Když tak pohřížena byla do sebe, zdálo se jí, jako by někdo za ní stál, upřeně se na ni díval a něco šeptal do vzduchu. Dotklo se jí to a sáhlo do jejích modliteb. Obrátivši se, spatřila muže před sebou. Postavil se jako socha na pěšinku před zahrádku a upíral k ní zrak.

„Toť on!“ chtěla vykřiknout.

Ale dech se zatajil, v hrdle slova uvázla. Byla jako ztrnulá, Tak stáli chvíli proti sobě: zaražení, nehybní. Bylo jim oběma, jako by si měli padnout do náruče a radostně zajásat. Ale údy byly z olova. Cizích dvacet let vsunulo se mezi ně.

Ozval se:

„Poznáváte mne?“

„Vy mne, já vás.“

„Bloudil jsem.“

„Zbloudili jsme oba dva.“

„Ach, vy saháte v minulost. Já na ni teď nemyslím. Mně stačí přítomnost s dnešním dnem, ba každá vteřina, jež běží mimo mne... Zabloudil jsem opravdu v této krajině a hledám správnou cestu nebo pěšinku do Sosnova, jenž leží kdesi po obou březích tohoto potoka... Mohla byste mně ji ukázat? Ztratil jsem mapu a nevím kudy kam.“

„To je vše, co mně víc než po dvaceti letech chcete říci a čeho si ode mne přejete?“

„Zatím vše.“

„Benjamine!“

„Jmenuju se nyní Richard Benson a jsem severoamerickým státním občanem.“

„Země tvrdých dolarů položila vám led na srdce.“

„Jen na jazyk... Ale, prosím, vyplňte mou prosbu, abych mohl dospět k svému cíli dřív, než na mne padne noční tma.“

„Jděte tadyhle.“

V spleti stezíček ukázala mu, kudy se má ubírat.

Pozdravil a šel.

„Benjamine!“ volala za ním, vidouc jak se mlčky vzdaluje.

Bojoval sám se sebou. Otočil a vracel se. Vyšla mu několik kroků vstříc, a když se potkali, chtěla se mu vrhnout na prsa.

„Ne tak, Boženo. Neburcujme z hrobu minulost. Nechť sladce spí pod svým náhrobkem, na němž napsáno, že v mladé

kráse zemřela. Podejte mně jenom ruku přátelskou a s ní vřelé stisknutí blahých vzpomínek... Tak... Ach, jak smírně hřeje vaše pravice a vniká teplem do mých myšlenek."

„Růžena," zašeptala a sklopila zrak.

„Je dítě naše... Vím to, vím... Však nemyslete, že jsem vás obě schválně vyhledal... Nikoliv... Pouhá náhoda přivedla mne sem na mých potulkách; pouhou náhodou jsem se od lidí dověděl, že tu váš muž společně s vámi vladaří; a také pouhou náhodou jsem se sešel na zámčisku s Růženou, kterou jsem hned poznal jako dceru svou... A nyní chci náhody ty opustit, jako jsem zámořské kraje opustil."

„Sotva jste nás spatřil, chcete pryč?"

„Jde o váš klid."

„Klid je sobecký. Já ho nehledám. Spíše se mně zdá, že vy si jej chcete zachovat."

„Neříkejte, že klid je sobecký. Je spíše vítězstvím, je bohatou žní, je velkou kořistí."

„Vracíte se s kořistí tou do vlasti? Čili snad utíkáte před sebou a před světem, jako chcete prchat před námi?"

„Neutíkám... Vždyť jsem přemohl sebe sama i to, co bylo v kruhu kolem mne. Jsem nyní vlastním pánem svým a překonáno leží všechno přede mnou, co jsem viděl, co jsem žil. Muž neprchá před tím, kdo byl poražen."

Nerozuměla. Upřela naň zrak a ptala se:

„Dříve než mne opět opustíte, povězte, kde jste se skrýval po plných dvacet let. Planu touhou, nahlédnouti vám do duše i do srdce, o němž jsem nepřestala vzpomínat po celý ten dlouhý čas."

„Probloudil jsem světa labyrint. V Mexiku proléval jsem krev jako povstalec; v pouštích arabských jsem jezdil s Beduiny o závod; v Indii jsem honil tygry; v Africe slony a jinou zvěř; na sněžných pláních sibiřských jsem střílel medvědy i vlky a chytal ryby s Tunguzy; v Japonsku jsem uviděl tančící Gejši, v Číně mandarinů houževnatý cop; v Brazilii jsem sbíral pryž; zlato kopal v Kalifornii a v Aljašce; v zemi, kterou nazýváte vlastí tvrdých dolarů, vyobchodoval jsem bohatství. Byv svržen s vysokého jeho žebříku, šel jsem mezi Indiány, žil s nimi nejprv v jejich chatách a později v domcích, obrostlých růžemi a posmívajících se evropské i americké kultuře. Pásl jsem stáda, oral, kopal, byl jsem farmářem. Lidé říkali, že jsem dobrodruh. Byl jsem všude a nikde domovem; ničím jsem byl a vším... Nejen v labyrintě zevnějšího světa, já bloudil i v labyrintě budov těch, jež největší lidstva duchové vystavěli ze svých myšlenek: ba bloudil jsem i z chrámů do chrámů, kde uctívají se různí bohové a v kadidlech čmoudí k nebesům různé modlitby. Ale na své honbě po pravdě našel jsem jen zklamání. Po tolika obměnách vzepiala se duše k velikému pohrdání, jež se stalo vítězstvím i koncem potulek."

„Pohrdání?.. Proč?"

„Pro nicotnost vší kultury naší malé hvězdičky, jež tančí smutným tancem kolem světla, tonouc sama v hustých tmách. Člověčenstva dějiny a všechen jeho život byl a je divokou hrou vln na povrchu okeánu, v jehož hlubinách se prohánějí dravé dračí obludy, jak je viděl předpotopní svět. Tam je děs a tma a noc... Tomu podobna i povaha a bytost jeho jedinců. Pod hladinou vlnek často laškujících tmí se černé podsvětí, plné nestvůr, provádějících tam ohavnou a divokou svou hru. Co v člověku je velkého a vznešeného, co prozářilo jeho srdce, nemá stálosti, kolísá se a ustavičně hrozí zřícením. Všechny myšlenky a city valí se teď do kapes i žaludků s hřmotným hukotem jako rozpěněný vodopád, řítící se se strmících skal. Pánem světa stal se žaludků i kapes hlad; a duše při tom lační po krvi."

„Tak snad bylo vždy."

„Právě v tom je tragedie lidských osudů. Jeho geniové budují mu časem z lůna dějin myšlenek a citů velkolepý chrám, jenž gotickými oblouky pne se touhou do nebes, dotýká se oblohy a ukazuje cíl, kam má člověk mířit duchem svým. Ale chrámy ty nemají trvání. Kusy rozvalin vznešených těch pomyslů valí se do propastí nenasytných kapes, a hlad žaludků je již svatým nazýván."

„Každý bol je svatý, a svatý je i hlad, je-li bolestí."

„Snad i kapsy se stanou svatými?"

„Ne... ne... rozumějte mně... Jen ubohého hněteného lidu hlad... Ale vaše pohrdání?"

„Bylo prvním velikým mým vítězstvím."

„Ne ztrnulou resignací ani zoufalstvím?"

„Nikoliv... Již teď nepohrdám a chci být od nynějška samosvojným, chci být pouze svým. Zbytek života vyplnit chci nadějí, jež je vírou mou... Ta naše malá hvězdička, k níž jsme spoutáni, je ve všemírném kosmu největší snad hříšnice a proto odsouzena k bolesti. Ale bolest není koncem ani účelem, jen prostředkem. Přemožena musí být a vykoupena, spasena... Na naší zeměkoule drobném zrnečku není dokonání našich úko-

lů. Smrt má perutě, jež nás vznesou k světlým výšinám."

„Toužíte snad po té paní všemocné?"

„Netoužím, ale nebojím se jí... Ach, jaký jsem já blouď... Proč se vám otevírám dokořán?... Muž nemá být jako prostořeká dětina; má spíše nejkrásnější myšlenky zavřít do nitra tiché svatyně a být si vlastním knězem svého oltáře."

„Ach... povídejte dál... Chtěla bych vás do skonání poslouchat... Takhle jste mně krásně vyprávěl, když jsme se procházeli v žeranovských lesích a sedávali tam na mechu pod duby nebo javory."

„Mé tehdejší povídky voněly jen vůní zemitou. Nyní jsem z jiné půdy vyprostil své myšlenky... Je však na čase, abychom se rozešli."

„Chcete bez účasti proběhnout vedle mého hřbitova? Kdyby zde mé tělo pochováno leželo, vím, že byste se zastavil a věnoval mně nad hrobem delší vzpomínku, snad i hořkou slzičku. Ale utíkáte od kříže mých útrap, od hrobu mých bolestí, jež vždy opět z mrtvých vstávají!... Ne, nepustím vás, dokud nepovíte, zda zůstanete ve vlasti a jaký život povedete dál, by mé srdce jako pavouk ubohý mohlo k vám a za vámi spřádat nitky myšlenek."

„Ano, zůstanu již zde. Až osvěžím své utýrané tělo pochůzkami v horském vzduchu, vyhledám si v rodné zemi na vsi někde místečko, kde bych jako prostý člověk rovný mezi rovnými zapomněl na svou minulost a oral půdu, skrápěje ji potem selské práce své. Jeť půda svatá věc, to nejsvatější na světě."

„Mé myšlenky nebudou mít k vám daleko."

„Jak?"

„Tušení mně praví, že se usadíte zde v té krajině."

„A váš klid?"

„Nebojím se oň. Ani vy se o něj nebojte."

„Naše blízkost volala by k novému životu naši minulost a s ní všechna nebezpečí vratkých rozkoší."

Sklonila hlavu na prsa, oči sklopila, zastřela je řasami a děla, rdíc se ruměncem:

„Myslíte, že minulost v nás zemřela?... Ne... ne... mně byla a je dosud celým životem... Její vzpomínka je jediným květem mé chudé zahrádky, jediným světlem mých černých dnů. Ba někdy je jako rozmilé děcko, jako žvatlavý mazlíček, jenž plné hodinky se mnou rozpráví a baví mne... Nezemřela ve mně; mám ji stále na očích. Jejím dechem, její vůní je Růžena."

„Tím nebezpečnější by bylo učinit vám po vůli."

Vzpřímila se. Vše, co v ní bylo zápalného, vyšlehlo.

„Ne náhoda, tajemný osud mne vás a vám mne přivádí. Po celý život jsem na vás myslila, po vás tajně vzdychala, na vás čekala. Splnila se touha snů, touha modliteb a nepustím z ruky tento krásný okamžik... Vím, že v nitru svém jste již rozhodnut a že zůstanete na blízku mně i Růženě."

Chtěl chlácholit a přitlumeně povzdechl:

„Boženo!..."

Nedala mu domluvit a vášnivě pokračovala:

„Kdybyste mně otevřel své srdce dokořán, jako jste mně otevřel svého mozku nastřádané myšlenky, uzřela bych se v něm jako v zrcadle. Vím, že tam bydlím; ba vím i to, že já jsem vás sem přivedla, aniž jste se toho dověděl... Taková je síla duší, jež jsou nevidomým vlněním tajemných citů sepiaty. Do dalekých dálav dvou bytostí vyzářené čeření je božskou hudbou, je hrou zázračnou, a umíněná lidská vůle proti ní nic nezmůže. Je malým symbolem té velké harmonie kosmické, jakou hovoří slunce se slunci, hvězdy s hvězdami."

„Připněte myšlenky k zemské hroudě a ustaňte v blouznění."

Přejela si dlaní po čele a jako by se právě probudila, řekla hlasem změněným:

„Ano, o zemské hroudě chci s vámi promluvit... Hleďte, jak jsou krásné naše hory s lesy, úbočími, roklemi a nivami. Vyhledejte si zde úrodného pole lán a žijte tady po svém způsobu. Nebojte se mne ani Růženy. Vaši pravdu přikryje přijaté nové jméno s americkým občanstvím. Dcera nezví o vás, že jste jejím otcem, tím méně můj muž. Potká-li nás někde náhoda, že bychom se mezi lidmi viděli, promluvíme několik jen slovíček na zevnějšek lhostejných... Tak uchováme tajemství... Ale vědomí, že jste na blízku, že dýcháte se mnou týž horský vzduch, že díváte se na tytéž kopce, bude mně tak sladké, jako vaše přítomnost. Budu slyšet z dálavy váš hlas; budu duchem vnímat vše, co se děje kolem vás; budu se radovat vašimi radostmi; budu spoluúčastna vašeho nového života. To bude vším mým štěstím mého neštěstí."

Uchopila ho za ruku a prosila očima.

Jihly v něm tvrdé myšlenky. Tázal se:

„Nebude to vaše štěstí pochybné?"

„Nemluvme již o mém štěstí, ale o vašem. Vaše duše není tak otrlá, aby ji neblažila představa, že na blízku bije srdce,

jež je vašeho srdce ozvěnou... A nem vám ničím vzpomínka na Růženu?“

„To dítě je rozkošné.“

„Pocit, že jste v našem kraji na dosah, zdvojnásobí sílu mou, abych vyprostila dítě své z vlivu svého manžela. Ten krásný úkol mohl byste i vy vzít na sebe.“

„Nerozumím vám.“

„Pravila jsem, že bychom se mezi lidmi nemusili znát. Ne tak... Opravuji se: znejme se pod rouškou svého tajemství. I k nám do Bouzova mohl byste přicházet a vídat naši dcerušku. Ne jen vídat, i něco mnohem vážnějšího, něco lepšího...“

„Co?“

„Zdokonalit ji a jako nově vytvořit... Její duch je dojmům otevřen. Zdá se mně, že i její srdce již tajně hovoří a že je jako růžové poupě před svým plným rozpukem.“

„Miluje?“

„Tuší lásku, jež se v ní má narodit.“

„Ke komu?“

„Jsou bratři dva...“

„Dva?“ divil se.

„Je to mlha dívčí záhady, jež sama si není svých citů vědoma. Myslím však, že z nich mladší je jí milejší.“

„Toť podivné, že dva.“

„Ač dvou různých matek synové, jsou si tak mezi sebou podobni, že jich takřka od sebe ani podle chůze ani podle obličeje nelze rozeznat. Rozdílné je jen hlasů zbarvení.“

„Jsou si i jejich duše podobny?“

Usmála se řkouc:

„Mluvím pouze o srdcích a myslím, že obě po Růženě vzdychají.“

„Nebojíte se, že to dítě v rozporu tom zabloudí?“

„Je mladičká a váš vliv ji zušlechtí. Je to vaše povinnost již i proto, že jí hrozí nebezpečenství.“

„Proč?“

„U mého muže je všechno na prodej: i lidské životy i Růženiny osudy.“

„Mám se vplížit do rodiny vaší a jako domácí přítel vzít na sebe škrabošku?“

„Za tu oběť vykonáte krásný čin. Malým sebezapřením dosažen bude velký cíl: spasíte dceru svou.“

„Vy jste to nemohla?“

„Byla jsem k ní slaboučká. A kromě toho byla do nedávna ve švýcarských ústavech. Vaší přítomností vyrostou mé síly i má láska k ní. Budeme ji milovat společně... Zůstaňte, ach zůstaňte!“

Její hlas zněl dojemně. Muž, jenž tu stál a myslil o sobě, že v životě ho nic víc nevzruší, měkl pod dotekem něžné slabosti, jež vítězila nad silou. Růženin zjev v její mladé kráse mihl se mu před zrakem. Matka i dcera objímaly mu srdce, jež spoutalo běh rozumu.

Odmlčel se, kolísal se.

„Velikou lež naložil bych na sebe,“ šeptalo mu svědomí.

Božena vycítila, že váží své úmysly, a hodila na váhu celou rozbouřenou duši, řkouc:

„Benjamine, zdvihni nakloněnou hlavu a pohleď mně do očí, jako jsi se do nich díval za oněch krásných dob, když jsi na jaře naší lásky říkával, že v nich vidíš svítit nebes hvězdičky... Hvězdiček tam nyní neuzříš; ale uzříš sama sebe a velikou mou touhu, veliký můj bol, jenž mne zžehne, opustíš-li nás. Pak zemru žalostí, nebo vzpomínka na lásku mého mládí je silná jako smrt.“

Odvětil:

„Zůstanu!“

Zajásala v duchu, a tulíc se k němu, šeptala:

„Zpečeťme slavnostně svoji úmluvu a důkazem toho dej mně políbení na čelo... políbení první po dlouhé odluce a po opětném shledání...“

Políbil jí na čelo.

*

Vzdálil se. Zůstala samotna. Sluníčko zapadlo; nad protějším lesem rděla se večerních červánků rudězlatá záplava, lemujíc zlatem černého boru vrcholek.

Usedla u nohou kříže v zahrádce a dumala. Oči zářily, ba hořely lačnou touhou po novém omlazeném životě; srdce plesalo, krev bušila.

Jásala:

„Zvítězila jsem!“

„První polibek,“ šeptala, a rty se k myšlence té usmály. Celou bytost pronikala sladká naděje. Skřížené ruce položila na prsa. Vstala a zdvihla k ukřižovanému zrak. Lekla se. Zdálo se jí, že se božský obličej, jindy klidný, vznešený a odpouštějící, chmurně zamračil na její sladké myšlenky. Opouštěla zahrádku.

V tom uslyšela volání:

„Matičko, kde jsi? Hledám tě.“

Z večerního šera vynořila se Růžena. Máť ji objala.

*

Mladí Bořanové byli bratři nevlastní. Starší Jiří narodil se z otcovy první ženy; z druhé, dosud žijící, byl mladší Vít. Nemilovali se vespolek. Dělila je různost povahy a názorů. Jen v jednom si byli podobni: zdědili po dědovi postavu i obličej; jenže jejich byl oduševnělejší, ušlechti-

lejší. Oba byli krasavci a vypadali jako dvojníci. I letory byly stejně náruživé, ohnivé; zdědili ji po svých mateřích.

Macecha cítila Jiříkovu nelásku víc než Vít a splácela ji dvojnásob. Nenáviděla nevlastního syna tak vášnivě, jak vášnivě milovala syna vlastního, jenž byl nejen její láskou, ale i její hrdostí. Pyšnila se jím, jak se selské matky pyšnívají dítětem, když jim přerostlo přes hlavu a vymanilo se z hmotného i duchovního jejich ovzduší.

Žádný z bratrů se nenamáhal překlenout dělící je mezeru, jež s nimi rostla a stávala se propastí. Stála teď mezi nimi Růžena. Milovali ji oba dva, jenže láskou rozdílnou. Vít, mladý muž ideálních pomyslů, toužil její srdce vyplnit; Jiří, člověk panovačných pudů s vůlí, podmanit si každé prostředí, chtěl se stát pánem nejen srdce jejího, ale i Bouzova.

Sešli se po delší době v domě, kde stála jejich kolébka. Seděli ve světnici u stolu, hovoříce s rodiči a s dědečkem, jenž tam žil jako výměnník. Matička se otáčela kolem pece a chystala večeři, pohlížejíc po chvilkách s hrdostí roditelky na Víta. Otec, ač syny viděl rád, byl trochu zaražen. Věděl, že se rádi nemají, že mezi nimi cosi je, co je odpuzuje od sebe. Nezkoumal. Cítil jen, že vzájemná jich nemláska je mu bolestí. Díval se však střízlivým selským rozumem skutečnosti do očí a dbával, aby jejich jinak řídký pobyt v rodném statku nebyl společný. Dnes přijeli najednou. Bál se, aby jejich nevraživost nevypukla při nynější návštěvě. Bál se zbytečně. Rozhovor se odbyl hladce. Povečeřeli a oba odešli do podkrovní světnice, jež jim byla bydlištěm od studentských dob. Vít otevřel okno dokořán a díval se ven. Byl vlahý, jasný večer. V okeaně hvězd mihotaly chvějné zátřpyty; přibývající luna plula v jejich moři jako světelná lodička. Linul se s ní stříbrný dešť a zasypával snivým jasem dálné nivy i malé blízké chaloupky, jichž doškové střechy vyzíraly mezi spletí hustého stromoví.

Dýchal vůni rodné dědiny. Smysly byly plné jejím půvabem, v záři měsíční se topícím. Vše se mu zdálo krásné: i zurčení potůčku, jenž protékal dědinou, i zvuky chřástalů, slavících ve vzdálených lučinách své radosti.

Druhý bratr mezitím kouřil a prudce přecházel. Oba mlčeli. Jiříkovo mlčení bylo napiatým mířením, jež se chystalo šípem vystřelit.

„Poslyš, chci s tebou něco promluvit.“

„Poslouchám,“ odtušil Vít, vyrušen z tichých dojmů, jež ho unášely ke vzpomínkám dětských let.

„Jsme natolik muži, bychom si řekli holou, nepokrytou pravdu do očí.“

„Ovšem že . . . Co chceš?“

„Že z nás jen jeden oženit se může s Vildnerovou dcerou a že jen jeden z nás může nazpět dobýt Bouzova, o němž děd náš vypravuje, že patřil našim praotcům.“

„Tím mne chceš vyzvat, abych v sobě zapřel lásku k Růženě?“

„Jsem starší tebe; mám na ni právo dávnější. Když tys jí ještě ani neznal, již jsem se s ní stýkával a bavíval.“

„Láska, milý bratře, není ani právem dědičným ani zákonem o staršinství. Pravil jsi, že jsme natolik muži, bychom si řekli pravdu do očí. Nuže, povím ti pravdy dvě.“

„Jaké?“

„První: že jsi mně nebyl nikdy přítelem — druhou: že ti nejde o dceru, jen o otce a jeho panstvíčko, jež je s Růženinou rukou spojeno . . . Neběží ti o ni, běží ti o věno a bohatství.“

„Budiž . . . Je to s mou láskou spojeno . . Ale na něco jsi zapomněl.“

„Nač?“

„Peníze, toť holý cár, nebo holé kamení v rukou hamižného lakomce, jenž z nich neumí nic udělat, než uschovat anebo zas jen množit a házet k nakupeným hromadám novou hromadu. Bohatství se stává něčím závažným a velikým teprv pak, když je dostane pravý umělec, který z něho jako z hudebního nástroje umí zvuky vítězství a slávy dobývat . . . Takového bohatství nám potřeba.“

„Chceš snad ty být takým umělcem?“

„Ani otec ani ty mně nerozumíte . . . Pohleď na naše poměry . . . Celá takměř duše národa leží v té vrstvě jeho lidí, jež má vyšší vzdělání. Tyť jsou jeho mozkem, jenž přemítá; jeho srdcem, jež cítí; jeho nervy, jež pohybují celým ústrojím. To ostatní, co v něm žije, jsou jeho svaly, kosti, krev.“

„Tvé přirovnání kulhá; nesouhlasím s ním.“

„Nech mne domluvit a pochopíš . . . Jsme mladým národem, jenž skoro všechen vyrostl ze sedláků a z malého měšťanstva. Z nich roste dosud do výše; z nich vychází i největší část jeho inteligence. Toť naší předností i slabostí.“

(Pokračování.)

*

LITERATURA.

Dvě knihy F. X. Svobodovy: „*Z lesů zaznívá zpěv*". Román. Vyšlo ve 30. sv. autorových spisů nákladem Jos. R. Vilímka v Praze 1918. — „*Červený jezdec*". Romány a obrazy. Vyšlo v 31. svazku těchže spisů a týmž nákladem v Praze 1918.

Ke knihám Svobodovým, jejichž rychle rostoucí počet i ráz řadí našeho milého básníka k nejplodnějším a nejlepším našim spisovatelům, může český čtenář sáhati vždycky s vědomím, že se začte do knihy poctivě umělecké, jemné a vroucí. Svoboda je z básníků, kteří mají neskonale něžný poetický cit a živou, jímavou fantasii. Nejeví se ani tak v bohatství, ruchu a sensačnosti komposice, jako v prolnutí líčených stavů. Svoboda je dokonce z našich nejprostších povídkářů; jde svým životem s klidným úsměvem filosofa, který ví, že každý lidský krok má svoji vlastní závažnost, svůj osobitý význam — a proto sáhá k dějům i hrdinům často nejprostším, tak říkajíc všedním, jsa plně přesvědčen, že pod zorným úhlem pravého uměleckého prozáření i ten nejprostší a zdánlivě všední moment zazáří nejživějším světlem. A právě zde se dovede uplatnit zmíněná Svobodova fantasie: projasňuje nám a poutavou činí zdánlivou všednost života. Dodává jí významu, závažnosti, která ji opravdu patří.

Mohlo by se říci, že i ten příběh jindřichohradeckého podivína Šalvěje, staromládeneckého lékárníka, který si v erotickém úpění provzdychá život od chvil nejkrásnějšího mužství až do dní kmetného stáří, je všedním, nikterak zvláštním zjevem. Nejprve miluje hezounkou paní kupcovou, jejíhož muže je nejintimnějším přítelem; potom se šíleně zamiluje do její mladičké Milady a zžírá se žárlivostí, když si ji odvede urostlý lesník do krásných podbrdských lesů; a na konec se připoutá divným stařeckým žárem k dorůstajícímu poupěti, k malé Jeničce, sestřičce Miladině, která se narodila paní kupcové po osmnácti letech za Miladou. Tři generace promiluje a provzdychá podivínský pan lékárník ve směšné a tiché beznadějnosti, která nevykazuje jediného mocného dramatického vzepětí; jen pouhé náběhy jsou k nim, jen prudké dramatické exposice —: ale jakými zářnými psychologickými světly umí Svoboda to drama prozářiti! Všecky postavy žijí a rostou před námi: paní kupcová Králová, Král, Milada s oběma nápadníky, pozdější její muž, Jenička. Jejich osudy jsou nám úžasně přiblíženy právě tím jejich intensivním životem, v němž proudí plno krve, tepla, dechu. Jsou chvíle v životě těchto hrdinů, kdy se nám dychtivě staví srdce v očekávání, jak osud stočí, jak zkřižuje jejich cesty. Svoboda, veliký a příjemný psycholog, našel si tu — zvláště ve druhé polovině knihy — několik takových šťastných dušezpytných problémů, že mohou vůbec patřiti k nejšťastnějším v jeho celé tvorbě (román Sýkorův a Miladin, Sýkorovo setkání s Miladou po letech, Sýkorova hra o Miladu a Jeničku). A při tom ten svěže rázovitý a tolik domácký rámec krásného města nad Vajgarem, při tom ta vábná a šumná vůně hlubokých dobříšských lesů, tu svůdných, tu jímavě melancholických, jako by cítily s osudy a s dramatickým světem hrdinů. Mohutná práce!

Deset osudových románků a novell „*Červeného jezdce*" je vlastně deset obrazů lidské a životní tragiky: „Viděli lidé jezdce; krajem jel, plamenný meč měl, hubil, odletěl..." praví autor jakoby v mottu knihy. Je to její heslo, tendence. Hrdinové a hrdinky jsou vesměs tragické zjevy, hynou, zmírají drtivými ranami osudu, sebevraždou neb šílenstvím; dumavě zatížený filosof, mlynářčin synek z pozoruhodné práce úvodní, provinivší se žena amerického vystěhovalce, vášněmi zchvácený žárlivec, soudem lidu ubitý zloděj a rváč, dívka zhřešivší láskou... jen letmo zde nadhazujeme ponuré osudy lidských hříšníků a nešťastných obětí tvrdého fata, jak jim je připravil život. I zde je Svoboda především velikým psychologem, šťastným a vysoce poutavým vypravovatelem živě vybraných dějů. Tento svazek náleží po stránce čtenářských předností z jeho povídkových knih k nejpoutavějším, k nejdramatičtějším.

Fr. Sekanina.

*

Nové třetí vydání „České lyry", veliké české básnické anthologie z poetických našich pokladů od doby Nerudovy a Hálkovy až po básnické zjevy nejmladší, je radostným zjevem našeho literárního podnikání. Je tím radostnějším, že šťastný osud nové edice potkává knihu veskrze poctivou, vážnou, literárně vysoce užitečnou, která nebyvši ani v nejmenším vypočtena na nějaký zevnější efekt, sledovala mužně jen jeden cíl: posloužit našim básnickým zájmům, naší dobré a ryzí národní poesii. Fr. S. Procházka, když před osmi a více lety pracně a obezřele shledával přebohatý materiál své „České lyry", nedal se unésti žádnými postranními ohledy; vybíral jádro z jádra, subjektivně sice přihlížeje k jednotlivým autorům, při tom však nepřestávaje míti zření k potřebám dneška, k literárnímu výrazu přítomnosti. Snad mu tanula na mysli i pomůcka, která by mohla příležitostně vésti ruku cizího překladatele, tedy pomůcka ušlechtile propagační. Ten rozmysl, klid, poctivost a nestranná cena práce uplatnila se záhy: dvě léta po prvním vydání z r. 1910 vyšla „Česká lyra" po druhé, dnes si ji vynucuje tedy česká veřejnost už po třetí, což je stejně publikaci jako jí ke cti. Vychází rozhojněna,

značně doplněna ukázkami básní i portrety, přirozeně bohatší o zjevy lidí, kteří se básnicky uplatnili po roce 1912. L. N. Zvěřina, Kubka, Weiner, Pittich, Hánek, Hora, Křička, Brtník, Vrba, Parma, Kašpar, Šárecká — toť její homines novi. I počet tabel je rozhojněn — místo dosavadních 44 je jich tu o tři víc, místo původních 204 básnických jmen je jich tu 217. Česká veřejnost nové to vydání jistě přivítá se stejnou láskou jako obě edice předcházející, ba s láskou větší, s posilněnější důvěrou. Vždyť anthologie tato nevrací se nám s cesty lecjaké a snad málo šťastné: tisíce a tisíce českých duší posilnila, tisícům a tisícům stala se dobrou pomůckou a zdrojem, ba vykonala plně už i své dotčené propagační poslání za hranicemi: stala se podkladem různým anthologiím z českých básníků v cizině: především v Anglii, v Dánsku, v Německu a ve Švédsku. *F. S.*

*

Stanisław Wyspiański: *Varšavanka.* Přeložil a úvodní studii napsal Jaromír Borecký. Sborníku světové poesie sv. 129. Nákl. J. Otty v Praze. Jaromír Borecký předesílá k svému překladu této písně z r. 1831, jež má za podklad bitvu na poli grochovském, čtyřicet čtyři stránky pojednání o životě a spisech Wyspiańského, představitele polské moderny, jemuž česká literatura i české divadlo posud mnoho dluhuje. Na českém jevišti objevili se posud jeho *Soudcové* a *Weseře*, v překladu vyšla *Kletba* a několik ukázek lyriky básníkovy od Adolfa Černého. Rhytmické potíže, jež působí překlad Wyspiańského, je dobře poznati v překladu, jenž jest podivuhodně věrný a svědomitě výstižný. *Warsawianka* jest dílem původním, odlišným od dramat rázu vlasteneckého, mnohými věcmi se různícím i od polských předchůdců národní dumy v dramatě, Słowackého, Mickiewicze i Krasińského. Jemný závoj národního smutku, zrozeného ze zoufalého hrdinství, jež mělo odčiniti dlouholeté chyby předků, pokrývá hustě tuto tragickou elegii, náladově vymalovanou jako v popředí ohromujícího obzoru tragedie Polsky roku 1831. Toto národní zoufalství, vědoucí o neodvratném osudu, spojuje se s rozkladným romantismem národní povahy polské, která aspoň smrtí hrdinskou chce nahraditi si bývalý nedostatek životní a stát tvořící prakse. Těžký vzduch, spojující hrdiny této písně s hrůzou boje, probíjeného nedaleko nich v pozadí krvavého posledního obrazu, jest vystižen a zhmotněn mistrovským talentem básníka, jenž dobře rozumí jak národní povaze svého lidu, tak politickým příčinám, pro něž nejen lidé, nýbrž i celí národové se házejí přes palubu, aby plavba vítězů byla volnější a pohodlnější. Píseň Karpińského: Leť, náš orle, k výši rudé, Slávě, Polsce, Světu služ, kdo přežije, volným bude, kdo umírá, volným už... vyvrcholuje účin této přímo magicky působící „písně“, za jejíž překlad jsme Jar. Boreckému vděčni. *J. F.*

*

Mládeži dostalo se poslední dobou několika vhodných knih a to zejména z nákladu Vilímkova, které opravdu nenesou ani na svém vnějšku stop válečné mizerie. Tak jmenuji T. E. Tisovského s jeho „Vesnickými studenty“, kterými zahajuje své Spisy, většinou mládeži určené. Tisovský propracoval se od svých Candèzovských začátků k opravdové literatuře pro mládež, umí si vybrati látku a poutavě ji podati vysoko nad dosavadní vzory toho, co nám tato literatura podávala. Stejný krok s ním udržuje Fr. Flos, jenž se obrací k útlejšímu věku a jehož „Vítězná dráha“ vyrovná se docela pestrou kombinací povídkám, které se nám jako zajímavé překládaly. Má nad ně víc, je proniknuta silným českým vědomím, hrdostí a čestností českého člověka, kterého vede od podřízenosti a malosti k samostatnosti a blahobytu. Několik dobrých překladů doplňuje tento výtěžek. Tak Crokerové „Květ ve stínu“, který bude dívčí svět zajímati, Sieroszewského „Dary severákovy“, jenž v rouše pohádky seznamuje čtenáře s výbojným a vítězným životem nebojácného a smělého jedince, a mocně nabádavá kniha Potapenkova „Vlastní silou“, jejíž titul vystihuje dobře i její etickou tendenci. Nakladatelství F. Topiče vydalo v „Osení“ velmi pěkný svazeček spojených sil Františka Mužíka a dra Bohumila Němce. Podává přírodopisné poznatky formou zábavnou. Znamenitá vypravovánka „O hráškovi“ nebyla v knížce ničím předstižena. Sáhlo-li se ke Candèzovi, otci našich přírodopisných povídek, mohl se snad zvoliti vlastní jeho tak roztomilý text. Zpracování stírá mnoho, ne-li vše.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

49. výstava spolku výtv. umělců „Manes“ (v Obec. domě, září-říjen 1918). Po léta už jsme odříznuti od cizích vlivů, postrádajíce i nejpovšechnějšího rozhledu po světovém umění. Schází nám světová soutěž, jež učí přirovnávat, pudí kupředu a výš, pokroku umění stanoví nové linie. Úsilí o modernost vybíjí se jednostranně, nezachovává si neodvislosti; touha po plnosti díla, po definitivních dílech, jež by soustředila a vyvrcholila tolik rozbitých pokusů, přichází zkrátka. To pozměňuje ráz této výstavy, nezachovává úrovně, na níž jsme v „Manesu“ zvykli. Třídění sil je jiné, nežli bývalo před lety, rozrůzněnost směrová projevuje se nápadně od zření podstatně starého až do záběhů, v nichž nelze již pokračo-

vati. Dávno už není „Manes“ jedinou rodinou, dávno sdružuje malíře zcela odlišných cílů, dopřávaje všem nejširší volnosti uměleckého výrazu.

Zjednodušování, hledání synthetických prvků obraz budujících je společným znakem několika mladších malířů. Lze se k němu přiznati, zesiluje-li vidění a mohutnost výtvarnou, nutno reagovati proti němu, zůstává-li jen jednostrannou tendencí, nepodloženo větším soustředěním. Toto nazírání dokumentuje nejlépe a nejujasněněji Vincenc Beneš, projevující se stále zřejměji jako malíř hlubokého oka i srdce. I když obraz nedorůstá v hotové a úplné umělecké dílo, zůstávaje skizzou, črtanou tahy silné struktury, vždy z něho mluví hluboké a silné cítění života a nesmlouvavá opravdovost umělecká, usilující o stylové pojetí přírody. O přísnosti k sobě samému a postupně hranícím se snažení vyprávějí také obrazy Vl. Rady. Sympaticky jímá přes všechno jednostranné hledání „Krajina“ J. Rohana a „Viadukt“ S. Vonáska. Obrazy Oldř. Koníčka dokumentují zjednodušování víc chtěné než vskutku cítěné. „Matka“ od J. Kitzlera je jen nadměrným zvětšováním, jemuž schází volný, velký dech. „Zátiší“ Bož. Nevolové věříme, že je výsledkem přesvědčení: je studené, leč čiší z něho soudobost. Také S. Tonderová je sympatická svým způsobem vnímání i reflektování skutečnosti. Vedle ní nedrží se umdlené malování J. Housy (č. kat. 53), vedle ní zmalicherní obrázky A. Naumanna, spokojující se souhrnným napodobením určitých vlastností obrazů Daumierových.

Zcela jiným člověkem je Hugo Boettinger, lyrik, promlouvající k oku i k duši, člověk kultivovaný a vyrovnaný, imponující svou vnitřní hotovostí a souladem. Na jeho zasněně neurčitých idylách s postavami povšechně naznačenými leží takřka rosa a pel. Jakmile se pokouší o velké obrazy, v nichž těla více charakterisuje, je poesie ta tam; stává se akademickým. Arn. Hofbauera mohou zváti druhové s druhé strany plagiátorem přírody. Hofbauer pohlíží na přírodu takřka brýlemi kopisty a úžasného modeléra; má stil tichého, při tom intensivního pozorování zrakem mravenčí bytosti, stil napodobování svrchované přesnosti. Radost a rozkoš, s jakou modeluje jablko, s jakou podává vnější povrch věci, přechází bezprostředně na pozorovatele. O pevné osobnosti svědčí také obrazy Alexovy stejně po starém způsobu malované. V „Portretu dámy“ vadí až jistá tuhost barvy, žádající zkypření. Alex bude se tohoto způsobu malby sotva vždy držeti, neboť je neslučitelný s vřelejším ruchem života. J. Hněvkovský nalezl v Indii nové barvy, s nimiž si nyní hraje zcela po evropsku, zmírňuje je a zlaďuje v dekorativní obrazy. Jiná technika, jiné pojetí malířské by asi lépe hovělo barvám, jichž naše podnebí nezná, i tomu, co tam prožil. Obrazy V. Hrsky neodpovídají oprávněnému očekávání; mají kvality dost, vnější barvě schází pravá šťáva a verva. Grafické listy M. Švabinského jsou proloženy několika novými dřevoryty krásné dřevorytní mluvy, jíž nemohou se rovnati tónové dřevoryty ostatních grafiků, nemající té krásné povahy dřevorytní, toho souzvuku uměleckého úmyslu s výrazovými prostředky dřevorytu.

Větším souborem prací J. Horejcových je už najisto postaveno, že tento sochař s vlastnostmi specificky kreslířskými a ornamentálními a úmysly někdy příliš formálními (ne nepřístupný svodům virtuosity) vyrůstá nám v jemného plastika umělecko-průmyslového. Tyto základní rysy sochařské povahy pudí ho vkládati výraz do linie, výrazně žijící v ladných, sladce zaokrouhlených křivkách protáhlých sošek, jež nejsou bez jisté graciosnosti, hledanosti a obmyslnosti — švižně a poutavě se proplétající v návrzích pro ciselujícího řemeslníka. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Nenadálý skon spisovatele B e d ř i c h a F r í d y (15. t. m.), s nímž jsme ještě týden před smrtí zasedali ve schůzi „Společnosti Jaroslava Vrchlického“ a byli svědky jeho nadšených příprav k chystanému stěhování Vrchlického musea do svých definitivních místností, otřásl všemi, kdož se o něm dozvěděli ve středu z novin. Byltˇ ředitel Frída, o dvě léta mladší a jediný bratr našeho největšího básníka, muž velikých společenských sympatií, které mu přinášela nejenom jeho tichá, skromná a nejvýš ušlechtilá práce kulturní, ale i jeho vzácná a z míry jemná povaha, jeho čistota karakteru a jeho přímo líbezný tón společenského zacházení. Jeho mládí bylo vyplněno nezdolnou prací hlavně překladatelskou; jako dramaturg Národního divadla (od r. 1892 po Stroupežnickém) využil všech svých velikých literárních znalostí, aby nám přeložil četná cizí dramata hlavně francouzská a vlašská, ale přinášel k nám i velmi četné převody vybraných románů a novell namnoze klasické ceny. Mohlo by se napočísti dobře přes jedno sto těchto velikých kusů, vybíraných s pečlivým zřetelem na jejich cenu i na naše poměry a překládaných řečí vybranou, elegantní a korektní. Od r. 1879 byl Frída profesorem Vyšší dívčí školy, kde zastával na konec i úřad ředitele. V letech posledních pilně pracoval o vzpomínkách a pamětech na dobu i život svého geniálního bratra, a čtenáři našeho časopisu dobře se jistě pamatují na jeho cenné články, přibližující nám práci i život Vrchlického způsobem tolik vyjasňujícím a zajíma-

vým. Stejných služeb Frída prokazoval i Vrchlického dílu básnickému: nové chronologické vydání jeho knih redigoval (s Voborníkem) až do smrti, bystře a pečlivě je glossoval, s jemným taktem a s velikou věcnou znalostí přibližoval našemu pochopení a zájmu. Ve „Společnosti Jaroslava Vrchlického" byl po Šubertovi předsedou musejního odboru, kde stál na svém místě cele a čestně. Umírá nám s ním jemná, ryzí povaha značných zásluh literárních i lidských ctností, na niž si vždycky zachováme vzpomínku krásnou a nejčestnější.

—n—

*

* Ve čtvrtek 17. t. m. z rána zemřel na všeobecné klinice Thomayerově 56letý básník a hudební skladatel Ludvík Lošťák, „ptákbouřlivák" naší literární idylly posledního čtvrtstoletí. Prožil své mládí v Londýně, odkud si odnesl do Čech nejenom nesmírnou lásku a skalopevnou důvěru k anglosaskému plemeni, ale i vášnivou zášť ke všemu tichošlápství a opatrnictví, jež z hloubí duše nenáviděl. Sám kypivý, útočný temperament, který se dal nejednou unésti ke křivdivým invektivám až za hranici pravdy a spravedlivé rozvahy, přenášel svoji útočnost, svoji zžíravou ironii a břitký sarkasmus i do svých veršů, jež nikdy nepostrádaly rázovitosti a břitu, za to dost často koncentrovanosti a pravého posvěcení. Vydal „Básně", „Tři noci u mrtvoly", „Píseň bohatýrskou", „Gustava Jora", „Demokracii vítěznou" atd., jako hudební skladatel zanechal nám operu „Selskou bouři" a „Furianty", symfonickou skladbu „Píseň vítěznou" a řadu písní. Ludvík Lošťák byl rodákem milovickým, v posledních letech byl lektorem angličtiny na české universitě.

—n—

*

* Dne 15. t. m. zemřel v Písku u věku 53 let známý skladatel-písničkář Al. Lad. Vymetal. Byl žákem Zd. Fibicha a jako ředitel kůru a hudební školy „Gregora" v Písku dobyl si zvláštních zásluh o ušlechtění hudebního života svého města. Lyrické jeho skladby, zejména písňové, národní formy trefně vystihující („Umlklo stromů šumění", „Povzbuzení ku zpěvu", celý cyklus Procházkových písniček a j. v.) zachovají mu na dlouho paměť v našem národě. — Dne 18. t. m. zemřel kapelník Národního divadla a ředitel kůru u Dominikánů v Praze Frant. Picka, utrživ smrtelný úraz pádem se schodů. Narodil se r. 1873 ve Strašnicích u Vys. Mýta a záhy oddal se celou duší hudbě a komposici. Složil řadu písní, skladeb církevních i světských a napsal operu „Malíř Rainer", provozovanou úspěšně na Nár. divadle.

* Ve Francii vyšlo několik nových spisů, které vedle Barbussova i u nás známého „Ohně" prudce napadají ničivost a lupičství německých vojsk. Tak u Calmana-Löwyho vydal Pierre Loti knihu „L'Horreur allemande" (Děs německý), v níž líčí hrůzy válečné v územích francouzských a italských, německými vojsky obsazených. Veškeru proměnu světa přičítá spisovatel na vrub Německu. Německá ničivá vůle, jeho dobyvačný pud a politika násilí proměnily prý evropské země v tábory obranné a zříceniny. Podobnou látkou obírá se André Fage v knize „Lille sous la griffe allemande" (Lille ve spárech německých), a Raoul Allier v knize „Les Allemands à Saint-Dié", které líčí, jak si nepřátelé počínali ve zmíněných městech. —

*

* Přičiněním norské spisovatelky Fredderiky Berentsenové založena byla v Sandviku u Christianie literární společnost Björnsonova na způsob výmarské společnosti Schillerovy nebo naší Jaroslava Vrchlického.

*

* Jednota divad. ochotníků v Čáslavi nám oznamuje, že zvýšila rozepsanou cenu za divadelní hru u příležitosti 50letého výročí otevření Dusíkova divadla z K 500·— na K 800·—. Konkursní lhůta do posledního listopadu.

*

* Jak si všímali v době persekuce němečtí poslanci české literatury, přehledně viděti z Tobolkových „Pramenů současných dějin českých" (číslo I. a II. v Praze 1918), kdež se dovídáme, že byla věnována v jejich udavačském „Dotazu" k ministerstvu ve Vídni pozornost zvláště těmto autorům: Petr Bezruč, Sv. Čech, Vinc. Červinka, Viktor Dyk, Marie Gebauerová, Jan Havlasa, Jan Herben, Ad. Heyduk, Jos. Holeček, Fr. Hrnčíř, Dr. Hanuš Jelínek, Al. Jirásek, A. V. Jung, K. Kálal, Ant. Klášterský, Jan Kollar, J. D. Konrád, El. Krásnohorská, J. S. Machar, Dr. T. G. Masaryk, Jan Neruda, Bož. Němcová, Fr. S. Procházka, Lad. Quis, L. Stroupežnický, K. Světlá, F. X. Svoboda, Fr. Táborský, Mir. Tyrš, Jar. Vrchlický. Na památku zaznamenáváme.

*

* Na útulek českých spisovatelů zaslala nám pí. Pavla Moudrá, spisovatelka v Neveklově, 10 K.

*

Oprava. V divadelním referátě minulého čísla na str. 54., druhý sloupec, 15. řádek zdola čti Muškův místo Kolárův.

V Praze, dne 24. října 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Fr. S. Procházka:

CHVÍLE.

Viděli se letmo před třiciti lety.
Oddálil je život. V obou chtivost výšek,
myslili, že sobě překážejí cestou,
hlídali své brázdy, znali se tak dobře.
Přes hory se bili jako nepřátelé
zhrdou, epigramy, bodavými slovci
trnové si posílali ratolesti.

Až čas přišel. Pouhá náhoda je svedla
k dílu, za nímž oba kráčívali různo.
Plachý pohled prvý, boční postoj mžiku,
ale blíž je vedl bonton společnosti
nevědoucí, co se mezi nimi dálo.
Slovo jedno, druhé, a jak včely z úle
rozhovor se vyvojil, zrak vzhořel,
a jak by se rozslunilo v temné jizbě,
jak by ledy popraskané lámaly se
od zproštěných břehů v jarním roztávání.

Že jsou v sobě čistší, pocítili rázem,
a že malí byli, kde měli být bohy.
V stisku rukou němém očištěných myslí
největší se slovo promluvilo,
rozdrceno vše, co dříve bylo.

SESAĎTE BOHA...

Sesaďte boha, nevěrníka
tisíckrát vzývaného,
když zeslábl a znemohoucněl
upustiv od hřímání svého.

Sesaďte boha, znemožnil se,
nedorost doby velce,
sesaďte boha běd a zmaru,
vysloužilého dělostřelce.

Odstrojte naze z hermelínu,
z vlajících per a plíšků,
ať s prachem zemským srovná v rovnoť
včerejší nadoblačnou výšku.

Novému božstvu přichystejte
trůn v lidských srdcích střídmý,
svou sebelásku větrům dejte
a buďte lidmi.

18/10 18.

JE JASNO...

Je jasno, již se rozednilo,
zpěv jarní zvučí ze snětí,
však nežli bude květem bílo,
je dlužno ještě trpěti.

Hmyz možná ještě vzletí v mraku,
a křik se ozve havraní —
Buď ostražitých, bratře, zraků
a nedbej, když tě poraní.

Pod masky hleď, jak v černé sluji
tam planou oči zelené,
nevěř jim, bledou zradu kují,
a hruď měj jako z křemene.

Zlákat se nedej do ulice,
kde šalba křiků vyráží,
jak Psohlavec buď na vyhlídce
sám s věrností svou na stráži.

Je jasno, již se rozednilo
z půlnoční černé hodiny,
však nežli bude květem bílo,
čas vyzkouší své hrdiny.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Proč slabostí?“

„Protože na nás, kteří jsme se z nížin těch výše prodrali, visí dosud selské slámy kus. Páchneme buď smůlou ševcovskou, buď sýrem krámků kramářských, buď pivem a plísní šenkoven.“

„Proč urážíš?“

„Myslím to obrazně . . . Rozumy, názory, způsoby, mravy, náhledy, city, všechen život, všechno konání a smýšlení, celé zevnější i niterné složení nás povýšenců má nátěr i duševní i mravní i hmotné úrovně, z níž jsme se dostali na povrch. Jsme všichni tak malí, ba malicherní; tak všedně, školácky a otřepaně vzdělaní; tak střízliví a bojácní, jako by dosud nad našimi hřbety švihaly karabáče pánů Franců ze zámků. Máme nedostatek lidí vůle mohutné, lidí velikých, lidí elementárních.“

„Jsi ty snad mužem takovým?“

„Jsem, jaký jsem . . . Ale především chci zhohatnout . . . Chci ven z dusného toho ovzduší. Musíme setřást, čím jsme v mládí načichli. K tomu nám pomůže ne větší vědění, ale silná vůle k moci, jež leží také v bohatství. Tak vystupňujeme svou úroveň k vyšší dokonalosti. Tak postavíme se na jeviště světové a uvedeme se do vznešené společnosti evropské, v níž jsme byli dosud cizinci nebo se krčili někde jako sloužící . . . Proto jsem nazval peníze nástrojem, na němž nutno umět hrát, aby nás slyšel svět.“

„Já se jinak dívám na naši budoucnost. Neschází nám bohatství, schází nám společný všem ideál, jenž by jako velký svorník uzavíral klenbu národního chrámu k nerozborné jednotě, aby se nerozpadl v drobné droliny. Nový křest nás musí obrodit; nová myšlenka naše duše očistit. To nedovedou peníze. Ne z bohatství, ne ze zevnějšku, z našich hlubin, z našich niter musí přijít zušlechtění, a mravního probuzení proměna. Přeji si raději, abych páchl selským ovzduším a z neuhlazených mých způsobů aby čouhal slámy kus, jenž by mně zamezoval přístup do náherných salonů evropské civilisace, než aby mé srdce poskvrněno bylo neřestmi. Jen jasné světlo, jež proudí z duše, ozářit může šero našich zevnějšků.“

„Potřeby života neukojíš pouhým vzletem myšlenek. Život je boj. Boj je v jeho mozku, v jeho srdci, v jeho nervech, ve všem jeho ústroji: boj člověka proti člověku. I boj o majetek součástí je životního konání.“

„Já znám jiný boj. Ty se potýkat chceš s lidmi; já chci válčit s přírodou. Chtěl bych ji pokořit, spoutat, aby sloužila; vyrvat z jejích rukou všechny síly, jimiž dosud sama spoutávala člověka; dobývat z jejího lůna všecky možnosti; vyrvat z jejích skrýší všechny poklady a rozdat chudobě. Toť boj proti bolestem všeho národa.“

„Jsi blouznivec! . . .“

„Chci být blouznivcem, ne hamižným šplhavcem.“

Jiří se chystal zlostně vybuchnout. Ale zvykl mít své vášně na uzdě. Podíval se vyčítavě na Víta, a neodpovídaje, prudce semo tamo přecházel. Doutníkový kouř valil se mu z úst. Za chvilku promluvil:

„Nerozčilujme se zbytečně, aby naše řídké setkání nekončilo roztržkou . . . Jsme různých názorů . . . Budiž . . . Proto se nemusejí naše cesty křižovat. Můžeme jít vedle sebe a v klidném závodění dobývat, v čem každý vidí životní svůj cíl.“

„Toť nemožné . . . V cestě stojí velká překážka.“

„Rozumím ti . . . Růžena,“ řekl advokát a doložil, klada na váhu každé slovíčko:

„Tajemství lidských dějin, ba veškeré přírody je vyrovnání protiv, jež dorážejí na sebe. Kompromis je otcem míru, smlouva matkou práva a všech zákonů . . . V tom je světa řád . . .“

„Nechápu, kam míří ta tvá filosofie.“

„Povím hned . . . Ujednejme i my úmluvu a nepouštějme se v boj, v němž bys musil prohrát buďto ty nebo já. Spolčme se, bychom oba vyhráli.“

„Toť by bylo vrcholem tvé chytrosti.“

„A přece je to velmi prostá věc . . . Ucházejme se oba o Růženu, s jejíž rukou spojeno je panství Bouzovské. Dá-li přednost tobě, a získáš-li ty ten majetek, dáš mně jednu polovinu toho bohatství. Budu-li já vítězem, postoupím ti tolikéž.“

Vít by zaražen odvážným tím nápadem. Odvětil:

„Kdyby bylo možno náš poměr v obchod proměnit, řekl bych: měj si Bouzov jen ty sám, dovedeš-li si ho dobýt zpět, ale nedotýkej se Růženy. Stojí v duši mé, v mém srdci příliš vysoko, abychom se mohli smlouvat o její lásku nebo nelásku ... Toť k tvému návrhu má odpověď.“

„Odmítáš?“

„Odmítám.“

Jiří se zamračil, odhodil nedokouřený doutník oknem do vlhkého trávníku a zlostně vykřikl:

„Vzplane tedy mezi námi boj!“

*

Vít chtěl ochlazovat rozčilení a vyšel ven. Vylákal ho vlahý večer, jenž se nachyloval do noci. Hledal samotu a stoupal do vršku, odkud viděl dědinu, zaplavenou světlem přibývajícího měsíce. Ale krev v něm bušila. Marně ji konejšil. Vrátil se a chodil po vsi, rozložené dlouhým pruhem na obou stranách údolí. Tak jsou všechny horské dědiny: táhlé a řídce rozházené po roklích. Dolenímu dílu říkají dolenec, hořenímu hořenec.

V nezacloněných malých oknech mihotaly ještě světel zákmity. Starší mužská chasa procházela se cestou podle potoka, zpívala a škádlila děvčata, potkala-li některé, jež opozděně pospíchalo k domovu. Psi štěkali; ručej zurčel; vedle domů pleskala do koryt voda po žlábku; žáby křehotaly kdesi v bahně na lukách.

Všechny zvuky ty, všední a prosaické pro sluch, jenž jim každodenně přivykl, byly mu melodickou hudbou, rozčeřující v něm vzpomínky časů studentských, kdy za letních večerů, dumaje a naslouchaje tepnám života, pouštěl uzdu myšlenkám.

Když tak kráčel, přišel k malé chaloupce. Otevřeno bylo okno výminkářské komůrky, a z ní ozýval se tenounký hlas stařeny.

„Stará Šimonová před spaním si zpívá starou píseň ‚přišla noční hodina‘,“ pošeptal si a v paměti mu tryskl obraz z oněch dob, kdy byl útlým dítětem. Tenkrát zbožnost lidu nezdála se pověrou. Mezi zemí a mezi nebesy byly struny napiaty, struny neviditelné, jichž záchvěvy měly zvučný ohlas v modlitbách a v zpěvech chrámových. I boj býval někdy mezi zemskou hrudou a mezi oblohou, kdy suchem nebo deštěm utýraný dav, nemoha si procesím a úpěnlivou prosbou vynutit, čeho si přál k úrodě, jal se nepohodu proklínat a vinit nebe z nelásky

Vzpomínal všeho, co se vynořilo z minulosti tichých vod. Vzpomínal i první lásky své.

Na Lhoteckém potoce mezi Bouzovem a Bolkovem měl jeho starý přítel Vambera svůj mlýn. Mnohá léta studoval a pobyl nějakou dobu i v Praze na vysokém učení. Zemřel mu však záhy otec, zemřela mu také máť. Nedokončiv, ujal se po rodičích dědictví a mlynařil i rolničil. Stal se podobně jako starý Bořan rádcem a dobrodincem všemu okolí. Měl i pěknou knihovničku, z níž lidem půjčoval. S rodinou Bořanovou žil v dobrém přátelství. Vít jako mladý student chodíval k němu o prázdninách na pobyt. Vábil ho tam družný hovor se zkušeným sousedem; vábila ho tam i knihovna; milé mu bylo i pohostinství a od včel sladký med, jímž ho častoval. Ale nejvíc ho tam táhla mlynářova starší dceruška: hbitá jako srnka, svěží jako ranní rosa na růži. Měla oči jasné, jako v lese studánka; modré jako kolem studánky té jarní pomněnky, jimž na horách „rybí očka“ říkají. Jmenovala se též Růženka.

Osmnáctiletý jinoch zamiloval se první láskou do šestnáctileté dívky a procítil i prožil všechno kouzlo, všechen půvab, všechnu touhu mladé lásky té. Procítil i všechen její bol, když mu záhy zemřela. Pochovali ji brzy po smrti její matičky.

Ale Vambera byl trnem v oku baronům, kteří z Bouzova chtěli poručnicky vládnout krajině. Památkou z dob robotních svírali ho se všech stran panské pozemky. Ba i k vodní síle činili si nároky. Tiskli ho. Bránil se. Drahný čas se soudil, ale prohrával, až zlobou přišel o své dědictví.

Vít vzpomíná ubohého Vambery a nejvíc Růženky. Vidí ji, jak podkasavši sukénku, skáče švižně po kamenech přes potok, jak stoupá vzhůru na protější stráň a trhá vonnou mařinku nebo sbírá jahody, červené jako její rty.

Vzpomínky a duše rodné krajiny dýchaly i půvabem i bolestí. Mazlil se s tou bolestí jako s malým robátkem; hladil, hýčkal ji. Nekřičela, jen zesmutněla jakýms táhlým toužením, jež letí do dálky.

Přišel k poslednímu domu hořence, kde byla hospoda. Zaslechl halas, jenž se k němu nesl z osvětlených oken, otevřených dokořán. Zdálo se mu, že slyší známé hlasy mezi změtí hovorů. Vešel a posadil se k stolokolu sousedů, rokujících u piva. Byli mezi nimi, kdo nezkusili nikdy hladu v životě, ale žízně měli pořád dost. Vévodil jim Plakvič, jenž svému jménu na vzdory po všechen svůj věk neuronil ani jediné slzičky a byl pořád plný žertů, pořád veselý, ať seděl u piva, ať mlátil v stodole, ať kráčel za pluhem.

(Pokračování.)

*

Maryša B. Šárecká:

SVÝM MRTVÝM.

Když v duši odpor k životu se zdvih',
když proklínám jej i svou dobu,
tu tiše po cestách jdu hřbitovních
dát sny své pod ochranu hrobů.

Tak osamělá v těžkém žalu svém
má duše hluchá k víru davů,
jak ony stezky, jež jdou hřbitovem,
jde ukrýti se v hrobní trávu.

Ze světa, který chlad své prázdnoty
a výsměch mísí do extasí,
jdu v svaté ticho vaší samoty,
jdu k vám, jdu k vám, ó, mrtví drazí!

K vám, kteří s rukou směle vztaženou
po plodech práce šli jste k cíli,
i k vám, již s hlavou stářím skloněnou
jste s žitím těžce zápasili,

jdu přinášejíc darem vzlet svůj mdlý,
chiméru srdce, mysli práci,
v tu věčnou ticha noc, kam zapadli
jste se vzdorem neb resignací.

Vám naivní radosti a sny své dám,
vše, čím má duše dosud žila,
vám z vášní, žalů svých se zpovídám,
bych mír váš sobě vyprosila.

V tom hlubokém a slavném mlčení,
jímž duše má se tady zpíjí,
mně nesmrtelný šepot tiše zní
a hlasů slyším melodii.

V té chvíli svaté hrůzy zdá se mi,
že přijímáte moje žaly,
ty lebky nesčíslné pod zemí
jak vzdechům mým by naslouchaly.

Ty prázdné důlky, v nichž lesk očí tkví,
se s láskou na mne upírají,
a aby vyřkly hrobů tajemství,
rty zavřené se otvírají.

A těžký, bolestný s nich splývá vzdech,
jenž v duši mojí odráží se,
mým tělem proniká jich chladný dech,
v mém nitru mrtvých život chví se.

Tak žiji s vámi posmrtným tím snem,
za vámi stoupám do hlubiny,
můj život je jen vaším odkazem,
ó, mlčelivé, drahé stíny!

Je ticho nerušené pod zemí,
kde kosti vaše trouchnivějí,
však duše vaše k mojí chvílemi
tím tichem promluviti chtějí.

A kroky neslyšené se mnou jdou,
nezřené žehnají mi ruce,
ó, mrtví moji, za zpověď to mou
je němá vaše absoluce!

Adolf Červinka:

PODZIMNÍ ZÁŘENÍ.

Na nejvyšším vrcholu silnice, volně stoupající z údolí Berounky do zvlněného předchlumí brdských hor, tam kde se otvíral nejširší výhled do kraje, utábořila se tříčlenná společnost dvou pánů a dámy. Bylo pozdní léto a slunce snad poslední neděli marnotratně rozhazovalo ohnivé zlato paprsků, které však hřály žárem už znaveným a vysíleným. Každého rána smáčelo se údolí mléčnou zátopou mlh, které jako první předzvěst jeseně podlamovaly a otupovaly ostří slunečních šípů. Bylo to záření na rozloučenou s pohádkami léta, než se dostaví podzimní chladna a v prořídlých korunách lip a kaštanů rozdují se hvízdavé nápěvy studených větrů.

Sváteční klid spočinul nad krajem. Nejhlouběji v údolí protékala řeka ve volných, klikatých obloucích, žloutla a zelenala se šachovnice polí a palouků a na protějších stranách pestřily se ve výsluní domky v zahradách a vily se vzdušnými vížkami a zdobnými balkony. Nejdále na obzoru shlukly se vily v celé zahradní město, vznášející se k borovému

háji, jímž sousedily táhlé hřebeny lesní se zahradami.

Páni si vyhledali nad silnicí travnatý svah a rozložili se pohodlně na trávníku. Hřáli se v odpoledním slunci, dávajíce si s rozkoší opalovati tváře a šíje. Jejich průvodkyně sňala klobouk, položila jej do trávy a s dlouhou holí v ruce, památkou z alpských výletů, sestupovala opatrně dolů po stráni, kde se černaly v divoké, skoro neproniknutelné spleti křovin a trní sladké ostružiny. Dáma byla asi šestatřicet let stará, ještě však vláčné a štíhlé postavy, ostře profilovaných, výrazných rysů, pronikavého pohledu. Za chvíli se vrátila s hrstí ostružin, které nesla na širokých ořechových listech a nabídla je pánům.

„Paní Hilda se o vás stará i když spíte," prohodil kousavě starší z nich, inženýr Dolkoš. „Pro vás a jen k vůli vám se obětuje, opatří lístky na dráze, vybojuje mezi divými nedělními výletníky ve vlaku pohodlné místečko, nosí všelijaké, mandlemi nadívané sladkosti a teď se dokonce prodírala trním a hložím, aby svému milostivému příteli přinesla čerstvé lesní plody. Do zlata byste ji měl rovnou vsadit a ne se lenošně provalovat na mezi a počítat oblaka."

Paní Hilda se podívala s laskavým úsměvem na profesora Štěpána, který si posunul panamský širák do čela a rozhaliv zelenou hedvábnou košili, pouštěl na prsa vlahou sluneční lázeň. „Však si toho také pan profesor zaslouží," řekla s důrazem, „dlouhá léta se o něj nikdo nestaral, ani ten, kdo mu měl být nejbližší. Kdybychom se ho společně neujali, vy, pane inženýre, a já, byl by chudák dokonale zvětřil a zdivočel. Bez nás by seděl dnes v nedělní slunné odpoledne zarytě v kavárně a v zrcadle pozoroval zívající číšníky. Nescházelo mnoho a byl by se z něho stal nepřítel lidí a zvláště žen. Ale teď myslím, že se obrátil na pravou cestu a věří zase, že svět není tak docela špatný a že všechny ženy nejsou rozmarnými tyrany."

Profesor si přejel rukou dlouhé, nad skráněmi trochu prošedlé vlasy, vlnící se ještě v neklidu jako lidem bouřlivákům, kterým hlava lehce zahoří a kteří rádi sedají do vozu obraznosti, tryskem pádícího.

„Ano, to se všecko mohlo uskutečniti již dávno, kdybych se byl včas rozešel se ženou, a dnes mne bolí pouze to, že jsem aspoň pět, šest let života utratil v nerozhodnosti a v trpělivém čekání, že se změní. Vy se mně snad vysmějete, protože víte, jaký to byl s ní život! Nevím, co mně našeptávalo naděje, že se v ní pohnou ledy zatvrzelé umíněnosti, že se probudí jako z mrákot a vrátí se ke mně se srdcem otevřeným a laskavým. Stále jsem v duchu viděl před sebou tuto chvíli smíření. Jak změknou její zkamenělé rysy a zachvějí se těžkou vnitřní krisí, a jak jí proud slzí zaplaví oči tak, jako se o první jarní bouři naplní vyschlé řečiště horské bystřiny. To všechno byly marné představy! Pohoří nenávisti, za kterým si žila svým zvláštním životem, se prodlením let nesnížilo. Byl jsem nenapravitelný fantasta. Nenalezl jsem už slova, které by otevřelo zasutou bránu k jejímu srdci, naopak každý pokus po sblížení vyzněl na prázdno a v nějakou disonanci. Potom ve mně zase utkvěla představa, že jest jako vyplašená srnčí zvěř, které někdo zastoupil cestu, když přišla na svoji zamilovanou lesní mýtinu. Když byla po prvé zaplašena, ještě se vrátí, ale nedůvěřivě a váhavě a jen zdáli pozoruje, kde se co nepřátelského pohne. Ale když je zahnána po druhé, vtáhne do sebe zdaleka vůni opuštěných míst, smutně se na ně podívá, otočí se a nikdy již se nevrátí. S tímto pocitem jsem denně uléhal, přesvědčen, že i má žena jednou odejde úplně, že to tak musí být, a že se to ani nedá změniti.

A tak cena mého života pomalu klesala, až zbylo z něho pouhé bezútěšné živoření. Na oko jsem sice měl domácnost, ale byla to jen karikatura manželství. Neviditelné přehrady nás od sebe rozdělily, tak jako byl rozdělen společný náš byt. V jedné polovici panovala moje žena, a ve druhé jsem se dusil a tísnil já sám jen s tichým, zalklým vzdorem, marným, ale ničivým, leptajícím na mé životní síle, jako bych ležel bezmocně ve velkém mraveništi. Někdy mně připadalo, že s rozumem mé ženy to není zcela v pořádku. Když na mne upřela skleněný pohled, přicházející jako zásvit z neznámé dálky, v níž bloudila její duše, bývalo mně jí až líto. Také její život byl promarněn, také ona musela cítiti, že nutné hovory, které se mnou vedla a které se týkaly bytu, jídla a jiných nezbytností, jsou řeči vězně a žalářníka, nebo spíše dvou vězňů, jejichž společným žalářníkem byla ztrnulá, bezživotná forma někdejšího manželství, které však s nerozlučným, srdečným svazkem dvou sobě oddaných lidí mělo jen vnější podobu, jako posmrtná sádrová maska se živou kdysi tváří.

Má kletba byly naděje, že se tento nesnesitelný stav změní. Život se však nedá nadějemi ošidit. V tom jest osudný

omyl člověka, že příliš dlouho doufá, kde by se měl dávno vzchopiti a jednati se svatou bezohledností. Naděje jest největší zloděj darů, které skutečný život přináší, úlisný podvodník, který stále slibuje hory doly, ale než něco dá, vyláká oběti poslední groš. Člověk si někdy počíná, jako by jeho život trval nekonečně dlouho a bylo ještě vždycky dost času všecky chyby napraviti. Zapomíná, že příroda nezná laciného rozhřešení, které by staré hříchy prostě smazalo, a že netrestá jen vinu, ale stejně pokutuje i lidskou hloupost a neobratnost...“

Profesor se odmlčel. Trpká zpověď jej zřejmě rozrušila, tváře mu zahořely a hlas, chvílemi vášní zbarvený, umdlel. Výraz jeho obličeje se několikrát změnil a když dokončil, bylo na něm vidět bolestnou únavu.

Inženýr Dolkoš, který obchodním, dravějším stykem s lidmi ve veřejnosti byl otřelejší a říznější než plachý, do svých bolestí jako fakir zahloubaný Štěpán, viděl všecko s jakýmsi odstupem člověka střízlivého, jenž miloval jen jasné, veselé barvy a široké obzory a nerad podléhal náladám, které se nesnesly s jeho přímou, hřmotnou povahou. Při tom měl tichou ctižádost, vyléčiti profesora ze starých stesků a postaviti jej zase zdravého, duševně nezlomeného do ohniska života. Ostatní se dostaví samo, návyk práce, chuť k práci, úspěch a radost z úspěchu. Říkával o svém příteli, že mu působí rozkoš utápěti se ve vlastním neštěstí, místo, aby hleděl přímo do světa a bezohledně zachytil z něho to, co se urvati dá. „Musíte vyraziti ven z neurasthenické ideologie mezi lidi na vzduch,“ radíval mu a vlekl ho neúprosně s sebou jednou týdně úpalem polních cest i chladným stínem lesů, aby v něm vzbudil zálibu k pohybu a činnosti.

Na oko někdy Štěpánovi přisvědčoval, aby si získal jeho důvěry, že má pro něho porozumění. Tak i teď, když Štěpán domluvil, řekl: „Máte pravdu, život je jako pochybná směnka. Nějakou dobu se dá prolongovat, ale všecko má své meze. Najednou dlužník zastaví platy, a kryjte pak ztrátu, kde chcete a jak umíte! Máte kus papíru a vědomí, že jste ztratil pohledávku, která snad byla dobrá, ale o kterou jste přišel přílišnou shovívavostí. Hlavní vaše chyba byla, že jste byl příliš velký dobrák. Diagnosu svého stavu dovedete udělati ku podivu správnou, ale to nestačí. Je nutno míti odvahu a řezati... Proč nezrušit svazek, když není než pouhá mrtvá litera, když ztratil vnitřní cenu a zklamal obě strany? Tu nastává právo k rozchodu, který je tím snazší, když jste neměli dítek. Neboť jedině děti mohou býti vážnou závorou při rozluce nešťastného manželství. Krátce řečeno, jde tu o umění včas přesedlat!“

Po silnici se blížila ke společnosti skupina prostovlasých mladíků a děvčat v turistických šatech. Někdo z nich zanotoval ráznou, pochodovou píseň, ostatní vpadli veselým sborem. Děvčata nesla náruče hlohových a šípkových snítek s modře zamženými a krvavě rudými plody. Zaprášená, střízlivá silnice rázem oživla hlasitým výskotem, zpěvem a smíchem, na slunci se zapestřily bílé a barevné úbory dívek.

Trojice na svahu silnice pozorovala je s přátelskou účastí. Srdce se jim rozehřálo, zaplavilo vědomím společného svazku s těmi mladými lidmi. Byla to naše mládež, naše krev a dorost!

„Mládí nás minulo, přešlo kolem nás,“ ozval se s teskným přízvukem profesor Štěpán. „Sestoupíme dolů. Brzy se už setmí a na dráhu je ještě daleko.“ A všichni tři nastoupili cestu do údolí.

Inženýr Dolkoš vykročil ostře kupředu, za ním šli spolu volnějším krokem Štěpán s paní Hildou. Dáma se dívala po očku na profesora, který se odmlčel, zasmušil a zamračil.

„Schází vám něco?“ tázala se ho nejistým hlasem. — „Nejsem si opravdu vědoma, že bych vás pohněvala. Co se vám tedy za tu chvilku stalo, že se mračíte?“ —

Štěpán netrpělivě máchl rukou. „Nic zvláštního mne nemrzí a naopak zase všecko mne mrzí a unavuje. Za těmi, kteří nás přešli, za těmi mladými myslím, kteří jdou kupředu a my sestupujeme dolů...!“

„Cítíte se osamělým? Slíbila jsem vám, že s vámi chci zůstati, ať si říká svět co chce! Říkal jste mně kdysi, že jediná já mám pro vás pravé porozumění, mohu vás vésti, kam chci... —“

„Ne,“, odpovídal Štěpán s umíněnou tvrdostí, „tíží mne, že už nejsem mlád, že místo lásky přichází čas jakéhosi opatrovnictví člověka, který utrpěl těžký otřes, přelom duše. Stará životní veteš se mně stále věší na paty, nemohu se rozlétnouti... Je mně líto, že tolik lidských štěstí zahyne, musí býti promarněno... že v každém citu vězí od počátku trhlina, která se časem zvětšuje, až vzroste v propast a pak je konec, láska i přátelství umírá. V každé živé bytosti i v lásce tkví zárodek smrti a do pěnící se číše rozkoše dává injekce jedu, odcizení.“

„Tuším, co vám schází, na koho při tom myslíte," řekla Hilda pevně. „Jste stále ještě nevědomky zajatec ve službách své bývalé paní a žijete v duchu více s ní než se mnou. Nebudu vám toho vyčítati, jest to tak přirozené, vždyť měla vás více let nežli já měsíců, a měla více příležitosti, učiniti vám život příjemným. Jak to provedla, o tom raději pomlčím, aby se nezdálo, že vystupuji jako obhájce ve vlastní věci a že proto haním, abych tím výše sama v ceně stoupla. Ale něco vám přece musím říci, co se o ní vyprávělo ve společnosti a co snad i vám nebylo docela neznámo.

Krátce před tím, než jste se objevil, rozešla se vaše paní Lila se snoubencem Dvořákem, kterého opravdu měla ráda. Proslýchalo se tenkrát o velkých ztrátách, které její otec utrpěl v nějaké strojírně, kde měl uloženou značnou část majetku. Snoubenec po těchto pověstech zakolísal a zmizel. Provedl vše dost obratně tak, že se zprvu zdálo, že neopouští Lilu pro peníze, ač jiného důvodu neměl. Také Lila věřila dlouho v rytířské pohnutky jeho činu, byla tenkrát ještě bláhové děvče, a doufala, že se Dvořák, který se pojednou z právnických studií rozhodl pro důstojnickou kariéru, jednoho dne zase přihlásí. Ale milý Dvořák velmi brzy zapomněl, vyhledal si jinou nevěstu ve zlaté ořízce a se šestimístným věnem. Tu teprve Lila procitla, ale přece jí zbylo v srdci dost náklonnosti pro veselého, světlovlasého Jiřího Dvořáka. Za to její matka zasršela hněvem. Nejednalo se jí o Lilu, ale o to, aby ve společnosti, vždycky jízlivé a posměvačné, nevznikly řeči o souvislosti mezi strojírnou a rozsnoubením její dcery. Dvořákův krok musel býti překonán, trumf přebit. Ještě dříve, nežli Dvořák rozesílal oznámení o své svatbě, musila se Lila vdáti, aby se ucpala ústa zvídavé veřejnosti a aby se zakryl úpadek finanční. Další už přece víte sám. Ale vaše paní nikdy nezapomněla bývalé lásky, i když jste jí byl dán jako náplast. Vy jste ji držel v náručí, ale jen její tělo, duše bloudila jinde. —"

Štěpán se studeně zasmál. „Byl tedy Dvořák dle vašeho mínění jako středověký Inkubus, kterého si Lila přivolávala k omámení smyslů..."

„Ano, něco podobného —" odtušila paní Hilda klidně, nedávajíc se mýliti. — „Pro vás ovšem měla potom jen chladnou zdvořilost cizinky, studené, měsíční láskání Artemidino... Když procitla ze svého opojení, a místo bývalého milence viděla vás, musila k vám pojmouti nenávist a pokládala za původ svého neštěstí jedině vás. Toto odcizení stále rostlo, čím více si byla vědoma rozpoltění mezi skutečností a obrazností, až propuklo v krisi. Důkazem toho jest, že netrpělivě číhala na příležitost, která by ji opět osvobodila. Zůstala u vás jen tak dlouho, pokud musila a myslila, že je to pro ni výhodnější. Když jí zemřela bohatá teta, přestaly pro ni všecky ohledy a do měsíce byla pryč. Peníze jí vrátily samostatnost. Nemáte čeho litovati. Bylo by opravdu chorobné dolézati za někým, kdo vás udeřil morálně do tváře a dal vám najevo, jak si vás neváží!"

„Jak je to možné, že jste tak dobře prohlédla mou ženu?" — tázal se Štěpán nedůvěřivě.

„Můžete snad vy říci, že jste ji znal lépe, když chodila mimo vás, nemluvíc a s přetvářkou v srdci i v očích? Je možno proniknouti druhého člověka do jeho nejtajnějších záchvěvů, i kdyby to byla vaše žena?

A teď ještě několik slov o mládí. Proč chcete už nyní býti elegický a zpívati pohřební písně nad tím, co se nemůže vrátit a co je nezměnitelný zákon vývoje... Nechte mládí, ať si trhá květy života a hledá pravdu a lásku. Což není čas životního léta stejně krásný, čas dozrávání před vinobraním?... Pusťte konečně z hlavy zvučné, třepetavé fanfáry, jejichž zvuk letí nejčistěji jen na jaře, a radujte se i z podzimního záření slunce, které sice nerozohňuje, ale také neoklame. Budete-li věčně hledati nové štěstí, nikdy ho nenajdete, štěstí nesedá na rozcestí..." —

„Vy jste mi divný párek," zvolal káravě inženýr Dolkoš, který předešel Štěpána a paní Hildu a čekal na ně, sedě na silničním kameni. „Myslil jsem, že se hádáte. Začínáte brzy, profesore, bude nutno, abyste paní Hildy více poslouchal, stále vám to opakuji, polepšete se!"

Štěpán rozpačitě dlabal špičkou hole důlek do silnice. Měřítkem štěstí stávalo se mu pomalu klidné teplo, hřející z přátelství Hildina. Vytržen s celou bytostí, i s kořeny z kamenité půdy, nemohl rázem a plně zachytiti vnitřní světlo, které bylo tajemstvím jiných lidí a které jeho bývalá žena před ním pečlivě skrývala. S vděčným porozuměním, jako uzdravující se nemocný pohlédl na paní Hildu, na jejíchž rtech hrál opět laskavý úsměv velkého smíření se životem. Kadeřemi prosívaly se jí paprsky slunce, zapadajícího jako zlatý prach...

„Půjdeme domů, těším se již na to," opakoval si Štěpán s něžným přízvukem

a s radostným vzrušením nabídl rámě paní Hildě.

„Tak se mně líbíte," řekl inženýr, „jen statečně vytrvejte, blížíme se k hadí sluji, k nádraží, kde si dávají dostaveníčko nejvyhlášenější klepaři z celé Prahy. To budou pro ně novinky!" V hovoru s inženýrem vracel se Štěpán zase do všedního života, Ale tentokráte měl na čele napsáno nějaké velké, nezvratné odhodlání. S mužným vědomím, že se počíná nový oddíl jeho života, nelekaje se úsměšků, vešel se zářící Hildou ruku v ruce do nádraží, plného Pražanů...

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Mráz tiše pálil; z domků blikala žlutá světélka, a ty bílé lesní stráně mrtvě zdvíhaly se až k nebi. Na stráni křičeli sáňkáři, ale bylo jich skrovně. Slavík nespatřil živé duše, až před rozcestím u Ochsenwirta uzřel, že shora kráčí k němu správce. Nebyla mu ta setkaná milá, ale správce volal a kýval.

„Jde od Pohlů domů k večeři," pomyslil si a pozdravil.

„Pan účetní z procházky?" volal Halwinger. „Vy si jí nikdy neodepřete!"

„Když to jen trochu jde."

„Kde jste běhal?"

„Skoro k myslivně na Stavu jsem došel."

„Já myslil, že jste snad byl v Ráji!" a správce se zdravě zasmál.

„Nechodím tam."

„Máte dobře, karbaní se tam o veliké peníze, strhli by vás také."

„Pochybuji, karty nebyly nikdy moje zábava."

„Za to pan pokladník —"

Slavík neodpověděl.

„Spěchal jsem domů, že půjdu ještě trochu sáňkovat, ale je pozdě. Vy letos nechodíte?"

„Chodím, ale jen zřídka, zvykl jsem si doma."

Halwinger se v duchu usmál; tušil, od které doby Slavík sáňkovat nechodí.

Zahýbali se silnice k bělidlu. Ticho bylo, jen ty kroky pištivě vrzaly.

„Odpusťte, pane správce, že se vás na něco zeptám," po chvilce ozval se Slavík, „co se stalo s knihovnou vašeho pana tchána?"

Správce překvapen obrátil k němu hlavu. „S knihovnou? Ale ani dobře nevím — naše knihy vzala si, myslím, švakrová Ella, ostatní jsou snad někde na půdě. Proč se ptáte?"

„Slýchal jsem, že pan správce míval i krásnou českou knihovnu."

„Míval."

„Kdybyste měli české knihy a hodily by se mi, koupil bych je — ovšem, nemáte-li s nimi jiných úmyslů."

Halwinger chvilku mlčel. „Nevím, co tam je, zeptám se paní."

„Račte být tak laskav."

Když došli k domu, správce podal ruku a dal dobrou noc. Slavík kráčel rovnou domů.

Ještě nedošel a v dáli bouchla střelná rána, takže se maně obrátil. V lesích na všech stranách dlouze dunělo...

„Jistě na kvíčaly —" kmitlo mu hlavou — „kolik pernatých tílek třísní teplou krví bílý, studený sníh?"

Na prahu čekal naň Lorenc.

„Dobrý večer, pane účetní, odpusťte, že jsem vás přišel trápit; nesu knížky a prosím za jiné."

„Vítám vás, pojďte dál."

Rozsvítiv pozval Lorence, aby usedl. Převléknuv se v domácí roucho, přiložil do kamen a uchystal vodu na čaj.

„Sám jste se dnes vydal," pravil přijímaje knihy a hned také hostu předložil hromádku jiných.

„Sám, hoši dodělávají a přiznávám se také, že bych si rád s panem účetním pár slov promluvil. Člověk je tu jako na poušti."

„Nejdřív si vyberte knihy!" pobídl Slavík, a když mistr tak učinil, nabídl mu doutník; zapáliv jemu i sobě, usedl proti němu.

„Jak se stále máte? Práce dost?"

„Děkuju, tak tak že to ujde, člověk musí ve světě shánět!" a mistr soukal si bledý, kučeravý knírek.

„Co zdejší Němci?"

„Nic zvláštního teď nepozoruju —" v tom hrábl si do kudrn a dodal trpce: „Ale prosím laskavě, sousedství mám zlé!"

„Šustrlojzla!"

„Ano, arciť hlavně ji. Každou chvíli na nás bryká, kouká jako sůva z roští a žena od lidí slýchává, jak ostouzí."

„Také jsem o tom slyšel," přisvědčil Slavík.

„Nic zlého jim nečiníme, slova proti nim nepronesem, ale to pořád, jako bych jeho lidi tahal k sobě. Zima je, kolem baráku sněhu, ale nelenuje si vylézt za stodolu a pokřikovati, pošklebovati se. Nechci mu nikterak ubližovati, ale přece nemohu zákazníka, když přijde ke mně, posílati k němu," velmi krásně, dávaje si na každém slovu záležeti, hovořil mistr, a modré oči, poněkud vypouklé, mu ještě více vystupovaly z důlků.

Slavík poslouchaje, přikyvoval.

„Byli jsme v Jilemnici, ale bylo nás tam mnoho, žilo se dráže a hlavně žena si tuze přála míti svůj domeček, kus pole, aby mohla hospodařiti — vyrostla v tom. Finkova dcera nám o tom zde pověděla a když jsem to všecko spatřil, soudil jsem, že by tu živobytí mohlo být. Ale o těch sousedech nám měli říci všecko! Šustrmáry nás uvítala, jak jsme přijeli!"

„Fink nebyl Lojzlův konkurent, neznali jich tak."

„Arci, arci, ale neujede jí nikdo. Kdo k nim nejde, toho špatuje, ale také o těch, kdo přijdou, mluvívá nekřesťansky. Všecko je jí málo, říká, že si toho každý zadarmo naporoučí a tak porozličně."

Voda se na plotně rozbublala; Slavík přistoupil, aby připravil čaje. „A což nějak po dobrém s nimi?" tázal se při tom.

„Všecko děláme, ale nic platno, zdvořilí jsme k nim — děti naše, hoši, my oba, ale podobá se mi, že je to tím horší. Je to paní nesrovnalá a na nás má zkřesáno. Měla trochu peněz a tím barákem, loukou, celým hospodářstvím dostala ho na svou stranu. Podle toho, co jsem o něm slyšel, býval to hodný člověk, třebaže trochu nejapa, ale teď už neví, čí je, co se s ním děje. Myslí snad, že by bez ní nemohl býti živ, od ní že má všecko, a zatím je to, s odpuštěním, klisna líná, která prý ledajakým živobytím nasbírala peníze a teď se jen válí, má dlouhou chvíli a on musí všecko odedřít a dáti jí všecko; má jen sebe ráda, je to s ní, jak se říká: při práci jí za nehty zašlo, při míse se upotila — on se, trvám, i chatrně nají. Zlá, ale chytrá ženská! Našla si takového běďáka, aby sama měla lenošné živobytí. Vydře ho celého, nezbude z něho nic!"

„Co by počala?"

Mistr mávl rukou. „Snad by se zas nějaký bloud na její groše chytil, takovým se to obyčejně povede."

„Ale mohl by přijít chytřejší a zaonačit si to obráceně: pomohl by jí od toho, co má!" a Slavík postavil před hosta sklenici s čajem.

„I děkuji, jak já k té laskavosti přijdu!" bránil se Lorenc.

„Jen pijte, jsem rád, že jste přišel!"

„Ale prosím, pane účetní, nic za zlé, že jsem se tak rozhuboval, ale je to životná pravda. Ona i Němkyni dělá, vždycky jenom: Já jsem z Tanvaldu!"

Slavík usedl opět proti němu a rozmícháváje cukr, tázal se: „Snad se jí tu vůbec nelíbí a chtěla by odtud?"

„Ani bych nesoudil, svůj barák mají jako svátost, nikdo jim o něj zavaditi nesmí — spíše chce vyhnati nás!"

„Je to zlé, že ji máte před samými okny!"

„Nejen pro nás, ale pro každého, kdo k nám jde. Netěší nikoho, když musí cestou vyslechnouti celou letaniji, třebaže se jí lidé smějou do očí."

„Kdyby ona s ní byla řeč!" zamyšlen pravil Slavík. „Ale jen když jste jinak spokojeni."

Lorenc neodpověděl.

„Či ještě něco vás trápí?"

Mistr povznesl hlavy a pravil smutně: „Stýská se nám, zvláště ženě, špatně zvykáme, protože jsme tu jako světu ztraceni — kolem dokola lesy, viděti je jen do nebe a všickni lucihnáti se tu ženívají."

„To snad časem přejde!"

„Zejma je tu horší než jinde a ti Němci jsou jako ty lesy a jako ta zejma."

Slavík se usmál. „Máte skoro pravdu, ale s tou tabulkou jste jim udělal hned po vůli."

Lorenc se zapálil, plaše zamžikal a potáhl knírek. „Po vůli zrovna ne, německy to nemají; ale bylo to zrovna po začátku a rozštípli mi tabulku nadobro," zvolna odpovídal.

„Měl jste jim ji nechat tak!"

„Měl, ale byla by to pěkná paráda!"

„Lidé by aspoň byli viděli!"

„S nikým jsem se ještě neznal, poraditi jsem se nemohl a ten Wanka tak se mnou mluvil! Kruťasů jsem se po začátku zalekl. Po panu účetním jsem se ptal, ale nebyl doma."

„Nebyl, za Kubištu jsem jezdil."

„Ale v lásce mé tu, trvám, přec nemají!"

„Vím, ale pro to se trápit nemusíte."

„To ne, jiní proto nebudeme. Ale to nejhorší, pane oučetní, je tu starost s dětmi."

Slavík se naň tázavě zahleděl.

(Pokračování.)

✱

Pocity nejčistšího blaha zachvívají se naše srdce. Prorocká slova Komenského stala se skutkem, o jakém snilo se nám jen v nejtajnějších pohádkách: Vláda věcí Tvých k Tobě se zase navrátila, ó lide český! Upír, jenž ssál 300 let Tvojí krev, bral statky, dral se do Tvých domácností, posílal na jatky Tvé děti, zohavil mrzkostmi válečnými celý svět, leží v prachu a Ty šlapeš po jeho ubohých troskách. Slzy matek a slzy vdov ustoupily rose radosti. Stalo se věkopamátného dne 28. října, kdy správa svobodného Československého státu přešla do rukou národa, zastoupeného Národním výborem v Praze. Deset milionů lidí si oddechlo, a oddech tento proniká až k prachu oněch tlejících srdcí buditelů našich a vlastenců, kteří prací svého ducha den tento 150 let připravovali. Dušičky jásotu, ne smutku oslavili jsme letos a Bílá Hora jest pomstěna. Začíná se nová sláva Tvá, ó Praho, matičko naše, jak jí snila Tvá kněžna. Vdoví šat Tvůj odložen. Skvěješ se v jásotných barvách a čacká vojska Tvá, vojska míru a pokoje ve svorné shodě s občany Tvými připravují slavné uvítání těm nesmrtelným, kteří pokryli se zásluhou Tvého vysvobození na dálných bojištích, aby chopili se potom pluhu, dláta, kladiva i péra k práci Tvého znovuzrození. Touhy Tvých básníků a spisovatelů, ó národe, kteří v květnu 1917 zburcovali Tvé sebevědomí a prolomili ledy rozpaku, kdy sám promluviti Jsi nemohl, jsou nejslavněji splněny. Mrzkost pohřbeného otroctví nevrátí se nikdy již.

»Živ buď, národe posvěcený v Bohu, neumírej, muži Tvoji ať jsou bez počtu.«

FEUILLETON.

Vinc. Červinka:

TURGENĚV.

(1818—1918.)

Na 28. říjen letošní dle ruského kalendáře (starého stylu), tedy na náš 9. listopad připadá sté výročí narozenin Ivana Sergějeviče Turgeněva. Jsme tak skoupě a zmateně informováni tou dobou o Rusku a jeho vnitřním životě, že nelze ani zjistiti, zda se tam již všeobecně vžilo, totiž užívá-li se již prakticky našeho kalendářního datování, jak bylo zavedeno nařízením bolševické vlády na počátku r. 1918. Nevíme ani, budou-li nadále na Rusi stará data historicky i jinak významná převáděti na kalendář gregoriánský, či zůstanou-li v dějinách i nadále při počtu juliánském, který až do r. 1700 byl za naším počtem opožděn o 10 dní, do r. 1800 o 11 dní, odtud pak po celé století devatenácté až do března r. 1900 o 12 dní, v nynějším století dvacátém již o 13 dní. Má-li býti reforma provedena důsledně (a byla vskutku žádoucí a odkládána jen z konservativního lpění na tradici pravoslavné církve), bude třeba poopraviti všecka data knih historických a ovšem i literárně-historických a jiných. To je však věc, která se nás netýká přímo, a je prozatím podřadného významu ve chvíli, kdy jde o bytí a nebytí milionů. V dějinných chvílích přerodu celé Evropy, kdy také Rusko, rozvrácené bouřlivými událostmi posledních dvou let a skoro na pokraj zkázy uvedené občanskými rozbroji, způsobenými nešťastnou utopií socialistických fantastů, stojí bohdá před ustálením svých domácích poměrů, až i jemu všeobecný mír přinese pokoj a klid vnitřní, zajímavější je pro nás otázka, zdali a jak vzpomínáno bude ve vlasti Turgeněvové stých narozenin velikého básníka — prvního uměleckého tvůrce typu, před jehož setbou, vzrostlou a uzrálou dokonale teprve za světové války nynější, v úžase ztrnul celý svět: Turgeněvův Bazarov v „Otcích a dětech“ byl první literární typ ruského nihilisty, jak jej po něm teprv podrobněji a snad ještě barvitěji vykreslil Gončarov ve „Strži“, tendenčněji, ale i jednostranněji, rysy drsnými, přehnanými a robustně zesilovanými Dostojevskij ve svých „Běsích“.

Turgeněv byl z těch tří velikánů ruského románu nejvíc umělec, jako byl vůbec ve vší své tvorbě, třeba v podstatě realistické a reální, pravý básník, „jemný západník“: vykreslil svůj typ nihilisty tak jednolitě a nestranně, že podnes ještě ruská kritika nemůže se dohodnouti, schvaloval-li jej, či odsuzoval, choval-li sympatie ke svému Bazarovu, či stavěl-li ho na pranýř, jak napsal Sergěj Volkonskij. Jisto jest, že ze všech velikých spisovatelů ruské

literatury padesátých a šedesátých let minulého století, Turgeněv a Dostojevskij jsou dva auktoři nejaktuálnější a zůstanou jimi i do budoucnosti. Že z těch dvou Turgeněv jako umělec stojí výš po formální stránce svého literárního díla, je tuším nesporno. Stačilo by zase citovati zmíněného právě S. Volkonského: „Ustupoval-li v Turgeněvovi myslitel před umělcem, v Dostojevském umělec je zastíněn myslitelem a moralistou."

* * *

Všechen vlastní život Turgeněvův sám je románem, který by poskytl vděčnou látku básníku stejně jemnému a umělci podobně kultivovanému, jako byl jeho hrdina. Jenomže by to byl děj od samého začátku neutěšený, s řídkými chvílemi radosti, jichž poskytoval od mládí Turgeněvu jen občasný pobyt na rodné půdě, v zanedbaných lesích milovaného otcovského koutu, a pak snad nanejvýš ještě čistý požitek z činnosti tvůrčí a jejího uznání, které však nedostavovalo se vždycky, naopak přerušováno bývalo útoky z neporozumění a nedostatku vhodného měřítka pro básníka-tuláka, vášnivého milence a vzývače evropského západu, který na Rusi býval jen hostem, ač ji tak vřele miloval... A každý ten světlejší zásvit byl draze vykoupen a draze placen ve všedním toku neutěšeného života, vyplněného prací a literárními plány nikdy nekončícími, stálým takřka pobytem v cizině, v Německu, ve Francii, v Anglii, po německých lázních, jež skýtati měly úlevu tělu velmi často churavějícímu, a zase po dlouhá léta v Paříži, kde veliký básník a člověk srdce neskonale dobrého a měkkého, stárnoucí pomalu u chladného, cizího krbu, tolik se natoužil po teple a po vlasti, a svoji žhavou touhu léčil, nastavoval a vždy znova drásal jen obsáhlou korrespondencí s četnými přáteli — literáty, umělci, politiky ruskými, německými, francouzskými, se srdcem i kapsou otevřenými pro každého, kdo na ně zaklepal, zbožňovaný sic většinou svých přátel, ale zrazovaný právě tam, kde by byl špetky pochopení a teplé účasti nejvíc potřeboval, až nejspíš zasloužil, a kde po nich nejvíc toužil. Osobní román Turgeněvův, z jeho četných životopisův i z vlastní korespondence jeho víc než s dostatek známý, a přece v hlavních kusech, v pravé podstatě jeho nepochopitelného poměru k pařížské zpěvačce, paní de Viardotové, ženě hrubě sobecké a nejemné, dávno odkvetlé a ani ne dost inteligentní, pořád ještě psychologická záhada, končí stejně neradostně, jako byl neradostný všechen život básníkův: ve vlasti konečně uznán, všeobecně slaven a zbožňován mládeží, k níž sám až dojemně lnul, umírá stařec vysílený životem a přece jím neukojený skoro opuštěn, v cizině, nemocen, že sebou ani hnouti nemohl, v touze nevýslovné po Rusku a po sladkých zvucích svojí mateřštiny uprostřed lidí, kterým jest on cizí a lhostejný, umírá ve svém dobrovolném vyhnanství, odkazuje na smrtelném loži ještě poslední trosky svého velkého kdysi jmění té, která ho zde upoutala, sama chladná, z pouhé vypočítavosti...

Tak zemřel veliký Turgeněv, za úplného vědomí, jak praví jeho životopisec, 22. srpna (3. září) 1883 ve věku téměř 65 let, když byl ještě před tím z lůžka diktoval francouzsky poslední náčrtek povídky, ale umíraje mluvil svojí mateřštinou, jíž okolí jeho — nerozumělo. Neznáme tedy posledních jeho slov, víme jen, že proslovena byla jazykem, jehož ve svém nesmrtelném díle Turgeněv sám byl jemným a ušlechtilým pěstitelem, jehož kráse a velikosti se rok před svou smrtí tak hluboce a dojemně poklonil v závěrečné ze svých „Básní v próse":

> „Za dnů pochyb, za dnů tísnivého přemýšlení o osudech mé otčiny — tys jediná moje podpora a opora, ó, veliký, mohutný, pravdivý a svobodný jazyku ruský! Kdyby tebe nebylo — jakž neupadnouti v zoufalství při pohledu na vše to, co děje se doma?
> Ale ne, nelze uvěřiti, že by takový jazyk nebyl dán velikému národu!"

Svým literárním dílem patří Turgeněv všemu vzdělanému světu. V Čechách již od let padesátých a zejména od počátku let sedmdesátých hojně překládán a čten, patří k nejznámějším a nejmilovanějším ruským jménům, a „Ruská knihovna dávno přinesla již v hodnotných překladech jeho sebrané spisy. Ale hluboký význam, jímž kotví dílo Turgeněvovo v půdě rodné jeho vlasti, stěží lze vystihnouti sebe nadšenější kritickou definicí. Jako jen málo velikých duchů básnických, dal všechen svůj talent do služeb společenských idejí svojí otčiny a stal se miláčkem mládeže, miláčkem celých generací, které v básníku „Loveckých zápisků" spatřovaly vlastního původce zrušení nevolnictví. Doufejme, že v den stých narozenin básníka milionům jeho rodáků zatanou na mysli ta slova silné víry:

„Nelze uvěřiti, že by takový jazyk nebyl dán velikému národu!"

DIVADLO.

Národní divadlo. Po čtyřletých odkladech, zaviněných válkou a prodloužených epidemií, dostal se na jeviště — dne 25. října t. r. — Jiráskův *„Jan Roháč"*, uveřejněný knižně již z jara r. 1914. Okolnosti, způsobivší, že jeho provedení se opozdilo, mimoděk přivodily, že toto drama neústupné pravdy promlouvá k nám s jeviště v dobu, nad níž nemůže býti příhodnější pro jeho plné pochopení.

pro plné ocenění dějinné morálky, logické spravedlnosti, která z „historického obrazu“ toho vyvírá. —

„Jan Roháč“ v díle Jiráskově doplňuje sdružení velkých dramat, Husa a Žižky, jsa jejich výslednicí. Dramatickou výrazností je předčí. Jeho Hus i Žižka, zapsavší se již v srdce českého obecenstva svou prostou krásou dějinného názoru, jsou vskutku jen obrazy, po případě cykly obrazů, vedle „Jana Roháče“, jenž — opřen ovšem o postavu mnohem okázalejší dramatické síly vnější než jsou oba prve jmenovaní hrdinové — jest dramatem vnitř i vně formálně pevným. Výjev za výjevem kresleny jsou silnou a stručnou barvitostí, Jiráskovi příznačnou, a zvolna, pevně, s neústupnou logikou skládají děj, ve kterém prostupování tří živlů — Roháče, Pražanů, Sigmunda — tvoří dramatický zdvih a pád, v kontrastech proti sobě stavěné a formují se v pět obrazů, k nimž správně přiléhá pětičlenný vzorec klassické tragedie. Bitva Lipanská — jednání se Sigmundem — smír s ním, — Roháč na vrcholu vzdoru — pád Roháčův s perspektivou vítězství jeho ideje a prohry myšlenky zastoupené Sigmundem — toť oněch pět bodů, volených bystře a rozmyslně, rozvedených ve všestranné vyčerpání látky, mistrně promítnutých v barvu a ducha doby. Dějinné postavy vyvolány jsou živě, přistupují k nám přátelsky přes řadu staletí, mocněji a přesvědčivěji nás dojímajíce, než v kterémkoli obšírnějším líčení dějepisném. A — jak u Jiráska samozřejmo — i postavy přibásněné, vedlejší, mají své pevné rysy, živé barvy, dech skutečnosti, ostrou rázovitost — a jest jich veliká řada, jmenovitě v dějství třetím a čtvrtém, kteráž mimo to obě poskytují příležitost k okázalosti jevištní, a to vzájemně kontrastující.

Formální sevřeností předčí „Jan Roháč“ „Žižku“ i „Husa“; rozmanitostí nálad, účelně v celek pojenou, uchvacuje, postavy svou živostí přenášejí nás ve svůj věk, slovo zní prostě, jadrně, bohatě — jest to slovo, které zrodila veliká láska, aby hlásalo pravdu. Jiráskovi bijí všecka česká srdce pochopením vstříc — ale i kdyby nebylo tohoto nadšení, které dnes již napřed pro auktora uchvacuje, přece by účinek stejně byl mohutný, jelikož kotví v umělecké podstatě díla.

O provedení podáme zprávu příště.

*

M ě s t s k é d i v a d l o n a K r á l. V i n o h r a d e c h ukončilo cyklus původních českých komedií veselohrou *„Páni na vsi“* od Jos. Tilla; zpravodaji tohoto listu následkem choroby nebylo možno zúčastniti se některého představení hry, která byla veřejností velmi sympaticky přijata; jeho zástupce pokládá za přednost snahu autorovu, těžiti dílo ze života slováckého a kresbu některých postav; vedle pochopitelného začátečnictví v technice vytýká nedostatek poetického procítění. O *umělecké* slibnosti spisovatelově nelze z jediného díla souditi.

TÝDEN.

Před nejnovějším odklonem Maďarů od Německa vydal maďarský nakladatel Maurus Révai knížku o uherské věci v cizině. Cizinou bylo za války pro Maďary Německo. Aby se říšští Němci nezajímali pouze o Sasíky v Sedmihradsku, nýbrž zaujali se také o Maďary, navrhoval maďarský nakladatel tuto cestu: Pro uherskou věc třeba získati zájem německých nakladatelů. Tomu musí předcházeti výzva k uherským mecenášům, aby složili větší peníz, za nějž by byla vydána monumentální maďarská knihovna as o padesáti svazcích. V čele podniku stál by redakční výbor, sestavený z vynikajících literátů, knihovna přinášela by přední díla maďarské literatury. Révai zdůrazňuje, že knihovna nesměla by býti vydávána v Uhrách; podnik by měl obrovský aparát německého knižního trhu k disposici jen tehdy, kdyby podnikatelem byl německý nakladatel. Révai prozrazuje, že o věci jednal už se čtyřmi velkými německými nakladateli, celý plán však ztroskotal o nedostatečnou podporu se strany **uherské vlády.** *E.*

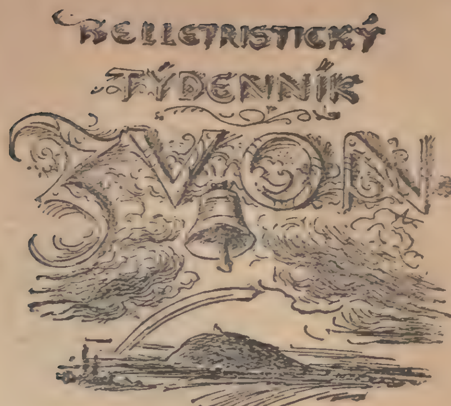
*

* M ě s t s k é d i v a d l o J u l. S ł o w a c k é h o v Krakově oslavilo dne 21. října 1918 pětadvacetiletí svého otevření. Správa divadla, totiž divadelní komise spolu s ředitelstvím, **vzpomněli** jubilea památného pro město i pro dějiny polské scény oslavou, uspořádanou s ohledem na výjimečné doby a stísněné poměry životní jen v úzkém rámci domácím. — K slavnosti pozváni byli vedle žijícího dosud stavitele divadla J a n a Z a w i e j s k é h o a bývalých tří ředitelů K o t a r b i ń s k é h o, S o l s k é h o i S i e d l e c k é h o přední dramatičtí autoři a umělci, kteří v uplynulém čtvrtstoletí spolupracovali na scéně krakovské. Krom toho ředitelé polských divadel ve Lvově, Varšavě a v Poznani. O slavnostním představení v předvečer jubilea, v neděli 20. října, vypraveno bylo St. W y s p i a ń s k é h o „W y z w o l e n i e“ (Osvobození) a představení uvedeno bylo recitací vzletné básně A d a m a A s n y k a „Plaudite, cives“, napsané na paměť otevření divadla Słowackého 21. října 1893. *vč.*

V Praze, dne 31. října 1918.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — **Odpovědný** redaktor a vydavatel Fr. S. P r o c h á z k a. — **Nakladatel:** Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Eliška Krásnohorská:

SVÍ JSME!

Sví jsme! Šum to, sladký vzduchu,
v slavných těchto chvílích
při praporů vlajném ruchu
červených a bílých!
S naší hrudi roztoužené
spadla muka tří set let!
Oč se výš dnes blankyt klene!
Oč dnes krásnější je svět!

Sví jsme! Nejsme již jen n ě č í!
Nejsme hnané stádo!
Volností jest každý větší,
štěstím srdce mládo.
Není cizáckému sobství
již jen pastvou naše vlast;
skáceli jsme znaky robství
na dno vod a ve propast.

Sví jsme! Rodák rodné hroudě
náleží zas celý;
žádný Čech, byť v dálce bloudě,
není osiřelý.
Otčina, své trýzně prostá,
svobodou svou veliká,
jak svou rodnou krev, tak hosta
náručí svou obmyká.

Sví jsme, svoji mezi svými,
domov náš je teprv n á š;
každý jde si švarně přímý
jako šuhaj na sobáš;
brat zas bratu, muž zas ženě,
děcko matce náleží;
nikdo nesmí nepomstěně
cizotě být loupeží.

Sví jsme! Sví jsou lid a půda,
matka zem a děti;
nesmí tyranství, ta zrůda,
již jich rozváděti!
Každý práv jest mužně nosit
jen své vlasti chranný štít,
ji jen potem, krví rosit,
pro ni žít a za ni mřít.

Sví jsme! Za své skvosty vlastní
jdeme již jen v boje,
jdeme v dílo, všichni šťastni,
že jdem za to s v o j e,
v rukou knihu, rýč neb lyru —
za svůj národ sokolí,
jehož řeč jak píseň míru
v souzvuk světa hlaholí.

Cizí vztek nechť hromoblesky
po věk do nás třískal,
ve světě již duch náš český
přátele nám získal!
Nové boží bojovníky
vzbudil výkřik zjařmených.
Hrdinové! Mějte díky
národů jha zbavených!

Sví jsme, sví jsme s nimi všemi,
svobodu kdo chrání,
sví i s pohřbenými v zemi
v dálné cizí pláni...
Po těch bojích, po vítězských,
růže se tam rozvijí
z krve svaté našich českých
a slováckých legií.

*

Karel Mašek:

ČESKÉ SIBYLLY.*)

(Krajina v mlhách.)

Sibylla Vyšehradská:

Třetí století upírajíc zraky k sestře bělohorské
a halíc smutek svůj v truchloroušky, které rozestírá podzim,
chystajíc se k tryzně nejhlubšího hoře —
co cítím náhle v sychravu jesené vláti jarním vanem,
šuměti písní vesny?
Je to tvůj věčný rokot, dcero Vltavo,
lkající pláčem siroty, stříbrem svých vln
roznášející ohlas hovorů českých niv?
Jakoby zvony zněly, hlásajíce „Vstalť jest!“ či „Narodil se!“
a hřměním velebným zapadaly v mrtvý klid.
Ó, snila jsem o tom,
že takto jednou přijde jarní bouře —
osvobozující bouře spásných blesků,
prolamující se v úrodný déšť,
bouře, jejíž jícen rozevře se v hoře Blaníku!

Sibylla Řipská:

K blanické sestře také já vysílám pramen doufajících pohledů,
vévodíc smutně nivám, nad nimiž klene se žal,
ó, žal pro krev, kterou zrodily, ale která byla vylita,
aby psala cizí vůli — vůli křivdy a násilí,
v porobě křivopřísežníků.
Ó, slyším to hřmění — sestro, sestro,
to stará se ozývá síla, toužící vyrvati z poroby
všelidskou pravdu — sestro! sestro!
propusť již ze srdce svého
toho, jenž přišed přes tři řeky, stanul u mne
a zvolil požehnanou zemi domovem požehnanému lidu;
i toho, kterého bájí písně zvykl vzývati národ
jako knížete míru, pokoje, duševního vzletu;
i krále, který tuto zemi povznesl nad ostatní
a svatou korunu učinil symbolem její síly a jednoty;
i toho, který jako světec vznesl se z hranice,
kde podstoupil smrt háje pravdu proti násilí;
i toho, jenž vyhnanstvím bloudě všemu lidstvu
rozséval zrní živné, ale marně ždál o právo pro svoji vlast;
všichni bojovníci ducha
nechť vyjdou ze srdce tvého s nepřehlednými davy svých vyznavačů —
kalich utrpení je převršen — přišla jejich doba.

Sibylla Radhošťská:

To není bouře z Blaníka, která burcuje naše odvěké sny,
to není bouře zkázonosná s přívalem hrůzy,
s běsy a líticemi, budující právo
na vratkém podkladě násilí;
toť blýskavice, zvěstující v tajuplné noci
že nastane zářné, rosné ráno,
úrodné krásou — zvěstuje svátek srdcí.
To není bouře, jakými jsou psány dějiny minulosti,

*) Provedeno po prvé v Národním divadle dnes dne 8. listopadu jako zahajovací scéna tryzny bělohorské. Provozovací právo zadává Spolek českých spisovatelů beletristů Máj v Praze-II., Ferdinandova tř. 18.

toť vítězný chorál převratné doby nové;
to není hlas a oheň Blaníka — — —
to nad Tatrou se blýská!
Tam, blanická sestro, řiď nejprve své voje,
by zlomily zakletí Černoboha,
zbořily temnoty žalářů, zlámaly pouta.
Kdo směl by vzývati pomoc pro své utrpení,
dokud tam sestřina říše
je porobena odvěkým násilím,
pláč svůj však vtěluje v sladkou píseň!

Sibylla Blanická:

Báj mého nitra, útěšný sen malomocných duší,
nebudiž klamem svádějícím k marným nadějím
v pomoc jinou leč tu, která z vlastního plyne nitra.
Člověk český prohlédl, že jeho vlastní srdce jest Blaníkem,
z něhož vzejíti musí síla, která očišťuje a osvobodí.
A slovo tělem učiněno jest — síla vyšla
a provázena věrou, zvítězila!
Toť požehnání, z něhož temení jarní van,
který i moji hlavu svěže oblévá,
trhaje a roznášeje mlžný závoj staré báje.
Hle, z hradu nad Vltavou, sirého po staletí,
z tajemné síně,
sedmerým zámkem zamčené,
zrakům všech lidí zakleté,
šlehá posvátný plápol —
z koruny starobylé, která jest znamením jednoty a síly ve svobodě,
šlehá ten plápol, a s blesky Taterskými
pojí se v duhovou slavobránu,
kterou v kruh náš kráčí želaná sestra!

(Krajina se zvolna rozjasnila — nyní klene se nad ní duha.)

Sibylly Vyšehradská, Řipská, Blanická a Radhošťská:

Vítej! Vítej! Vítej!

Sibylla Kriváňská:

(ověnčená, s náručí polních květů)

Ó, sestry — kéž písní, která je mým dechem,
mohu posvětiti svůj návrat ve váš odvěký kruh!
Píseň to byla, která ve smrtelných mrákotách
zůstala zachraňujícím tepem mého srdce!
Ale jsem beze slova v omamném okamžiku vzkříšení,
kdy temnota hladomorny mění se v sluneční jas,
kdy okovy, v tělo hluboko zarostlé,
okovy, s nimiž každý můj syn rodil se i zmíral, —
zázrakem změnily se v pletence květů,
slibujících nevadnouti.
I přináším tyto květy tobě, věštko Vyšehradská,
ozdob jimi svatou korunu, zlatý ten kruh, znamení jednoty,
který v ochranu mne přijímá jako svou novou dceru.

(Podává květy Sibylle Vyšehradské.)

Sibylla Bělohorská:

(ponuře krásná, bledá, s trnovou korunou na skráních, předstoupí) — (chorál varhan)

Mně tyto květy!
Ne proto, bych vzbudila jimi jaro

v srdci hořem po tři sta let rozdíraném;
ne proto, bych jimi zacelila rány
čtyři sta let krvácející —
ty zahojily se zázrakem jediné noci!
Ale střehouc mohylu nejsvětější
obětuji první květy radosti popelu těch, —
kteří se nedočkali!
Ó, klaňte se v pokoře paměti nehynoucí,
v modlitbě nejhoroucnější lásky a vděčnosti,
památce těch, kteří snili, doufali, odcházeli;
památce těch, kteří rozsévali, ale nebudou žíti,
památce těch, kteří vším platili cíle cizí zvůle,
v cizích službách smýkáni proti právu lidství,
památce těch, kteří rekovností, jíž není rovno,
vzletem ducha a rozmachem nadšené síly
ohromili svět a pravdě sloužíce, padli a zvítězili;
památce těch, kteří umučeni byli v žalářích,
zotročeni, hladem zmořeni, zbaveni lidství,
ubičováni zpupností, udavači ukřižováni.
Krvavé stíny, bledé stíny mučednické!
Zda smíme přijmouti přemíru svého štěstí,
stejně neobsáhlého, jako oběť, kterou jste přinesli?
Bez mohyl posvátných zetlela vaše těla,
bez posvátných ohňů Morana odvedla vás v Návu!
Jak rozděliti se o nesmírné hoře
matek, které vás zrodily jako naději své budoucnosti,
sirot, kterým jste byli záštitou příštích rozkvětů,
žen, kterým jste byli štěstím života,
otců a přátel, kterým jste byli oporou?!
Všecka srdce naše i pokolení příštích
budou vám věčnou, slavnou mohylou —
bratři neznámých jmen,
v neznámých hrobech —
svatí!

Ostatní:

Svatí! Svatí! Svatí!

Sibylla Vyšehradská:

(mocně)

Duch lidský v kruhu obrodném
je vykoupen obětí jejich dechu!
On ve svém vzletu zůstane vládcem
po veškeré oblasti, kterou dovede se rozepnouti.
Nikdy již nebude poroben běsem násilnictví!
Z prastarých bludů vítězným světlem
zaplál zlatý kruh, ve který semkly se vůdčí hvězdy:
Lidskost!

(Varhany — zvony.)

Sibylla Blanická:

Volnost!

Sibylla Řipská:

Bratrství!

Sibylla Radhošťská:

Obětovnost!

Sibylla Kriváňská:
Vděčná paměť!

Sibylla Bělohorská:
Práce!

Všechny:

Sen minulosti budoucna buď skutkem,
vstup, lide český, mezi vyvolené
a volný s volnými spěj k cílům lidstva.
Pamětliv, že kráčíš po mohylách,
věnčen dobrem, krásou — vínkem štěstí,
veliký svůj osud naplň slávou!

(Mocný chorál varhan a slavnostní hlahol zvonů.)

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Občané se dobře znali s Bořanem a vedli si s ním zvláště po kamarádsku, když byli trochu střiknuti. Měli ho více v lásce nežli Jiřího, jenž byl nepřístupný, zdrženlivý a choval se vždy po pansku. Vít s nimi hovoříval o obecních potřebách; i u piva s nimi poseděl, požertoval, ba i v karty si s nimi zahrál, když hovor došel, když došly myšlenky.

„Pozdrav Bůh," vítal se s ním Plakvič, a jal se rozprávět:

„Tyhle dny jsem na vás tuze vzpomínal."

„Proč?"

„Byl jsem na moravské Hané, provdanou tam sestru navštívit. To je jiný kraj. Úrody, o jakých se nám tu ani nezdálo. A co hlavního!"

Odmlčev se, zapaloval tabák v dýmce s dlouhým troubelem.

„Co pak hlavního?"

„Po dědinách samý kůl a samý drát."

„Jaký kůl a jaký drát?"

„No . . . elektrické vedení . . . Elektrikou svítí, mlátí, řežou, pracují . . . Panečku, to jsou jinší chlapíci než my tady na horách . . . Tak co, milý inženýre, kdy pak nám tu postavíte něco takového, abychom si trochu pomohli? . . ."

„Ne . . . ne . . . ne . . . ničeho tu nepotřebujem, co by zavánělo fabrikou," brzdil Hnyk, vyčouhlý a suchý kolohnát. Oholená tvář se snědě leskla jako namazaná olejem. To se tak potil u piva. Doma v rodině byl bručoun, nemluva, nelida. Ale hospoda ho dělávala povídavým mudrochem, jenž začínal a většinou i končil každou svou řeč slovy: „Ne . . ne . . ne." Ve slovech těch zakuklena byla celá jeho povaha, jíž cizí mínění byla protivná a skoro bolestná, jako by mu jimi někdo nepřátelsky píchal do mozku. „Ježek" přezděli mu proto příslotkem.

Vít nedbal jeho odporu a odvětil:

„Ano . . . důležitá věc . . . Ale především nutno k tomu vhodné místečko s vodní silou na řece."

„Ne . . . ne . . . ne," ozval se zas Ježek, „ta patří celá Bouzovskému pánovi. Ten ji neprodá a dobře má . . . Bodejť . . . takhle aby nám čert nakadil sem ještě továrnu."

„Byla by nám dobrá, a ty nemudruj," okřikovali ho sousedé a smáli se.

„Počkej, posvítíme si elektřinou také do tvé makovice, je-li tam vskutku tolik rozumu, jak nám vykládáš . . ."

Většina se přidávala k Vítovi. Jiní pokuřovali a mlčeli. Byli na vážkách.

„Ne . . . ne . . . ne . . . Vildner k tomu nesvolí," volal Hnyk.

„Nebudeme se ho ptát."

„Jste proti němu hrozně maličtí . . . Zachce-li se mu, strčí vás všechny do kapsy a na všech vyhraje."

Plakvič se zazubil:

„Cože na nás vyhraje? . . . Co pak nevíš, že jsem na něm vyhrál já, když chtěl ze mne vydřít kousek sousedního pozemku?"

„No . . . no . . . no . . . jen s tou flintou pomalu."

„Proč pomalu?"

„Protože máš pro sebe jen první rozsudek, a co ti první dal, může druhý nebo

třetí vzít... To já dobře znám... Vždyť jsem se také soudíval... Jsou tři soudy jako nad sebou tři patra v jednom stavení. Každé patro hořejší má na kabátě o něco víc hvězdiček. Ty jsou zlaté a svítí z daleka. Proto jsou i učenější nežli dolení, a co v prvním vymudrujou, zvrtnou v druhém nebo ve třetím."

„Právo zůstane vždy právem, a Vildner je vydřiduch."

„Ne... ne... ne... to já dobře znám.. Zákony jsou široký a dlouhý pytel, samými paragrafy nacpaný... Každý soudce sype z něho paragrafy na svůj mozek jako na své řešeto... na tom je pak prosívá a přetřásá. Který paragraf mu na tom sítě zůstane a nespadne, ten vyhrává. Jenže v každém soudci je jiný mozek... jiné řešeto: v jednom hustší, v druhém řidší... V patře dolením mají na nich dráty železné; v hořením mosazné; a ti v nejhořejším pracují s pozlacenými... A tak, milý brachu, výhra je velká náhoda... Ne... ne... ne... V prvním patře vyhrát je prohrou v hořením... Prohraješ..."

„Kdybys nekandal a sám nenabíral vodu řešetem... Dej radš náhubek svému rozumu. Kouše jako pes."

Hnyk byl dopálen. Zlostně se usmíval a pokračoval v historii o své rozepři:

„Holou pravdu povídám... V dolejších dvou patrech měl jsem vyhráno... ale v třetím prask... Při prosívání propadl můj paragraf, jiný zůstal v řešetě... a tu máš čerte kropáč, všechno ztraceno... Tři nejkrásnější krávy vyvedl jsem jenom na útraty ze stáje a pazdrna, co o ni šlo, byla fuč... Jen žádné soudy... ty jsou horší nežli sázky v lutrii... Ne... ne... ne."

„Eh, říkej co říkej, na Vildnera ještě stačíme."

„To si nemysli... Víc, než ty máš ve své palici, má on v punčoše."

„Toť se ví, že ho pochválíš, když ti za kus stráně, kde ani šťovík neroste, zaplatil tolik set."

„Leželo to z ruky; mně to bylo těžko obdělávat a jemu se to hodilo."

„Jemu se hodí všechno, nač se u souseda podívá. Teď si tam postavil hájovnu, aby nás měl na očích."

„Hm... abyste mu nepytlačili..."

„O tom mlč... Střílet sice neumíš, ale za to tím víc drátuješ... Ani srny nejsou jisty před tvým drátařstvím... Ostatně kdyby to viselo na tobě, prodal bys nás všechny Bouzovu."

Pomlouvali Vildnera.

„Zeměhryz."

„I čerta zeměhryz... Jen zaokrouhluje, aby měl pohodlnější a lepší honitbu."

„Jde mu o víc než jen o srny a zajíce."

„Liškou podšitý a všemi mastmi drbaný... Když býval ještě pachtýřem dvorů u Smiřic, jezdíval někdy do Chrudimi nebo do Oustí, kde bývají slavné trhy na koně. Kdykoliv jel kupovat, přestrojil se ošuměle a vypadal jako chuďas z baráku, aby ho nepoznali koňští handlíři, že je pán a že má peníze."

„Což o to... koňům rozumí."

„Lepší byli na Bouzově baroni."

„Co povídáš!... Co pak nepamatuješ, jak Vamberu, co měl „Čertův mlýn" na Lhoteckém potoce, tak dlouho sužovali a se soudili, až ho vypíchli?"

Při sousedské řeči postavil se před Bořana „čertův mlýn" na Lhoteckém potoce. Viděl zase Růženku, jak, podkasavši sukénku, skáče švižně přes potok. Mihem mu to přeletělo přes duši. Tázal se:

„Kde je teď pan Vambera?"

„Víte, že potom, když ho připravili o dědictví, koupil u nás chalupu a usadil se v Bolkově. Ale víte také, že se tady dlouho nezdržel. Synovi pustil usedlost a odstěhoval se. Nyní je snad v Americe nebo na Rusi."

„Mluvíte o Vamberovi?" ptal se od druhého stolu Končinský.

„Ano, o něm řeč."

„Co pak nevíte, že se před několika dny vrátil ze světa?"

„Já ho taky viděl," hlásil Hnyk a doložil: „Vypadá v obličeji jako uštíraly krušník, a myslím, že mu huba mele na prázdno. Zdá se mně, že si toho přivez z vandru sice hodně v kotrbě, ale po čertech málo v tobolce."

„Kdybys neculil!... Zdá se naopak, že si něco nastřádal... Koupil od Holiny nazpět chalupu, co prodal jeho syn."

„Přeju dobrého večera," ozvalo se hlučným hlasem, a ode dveří do světnice vstoupil muž, o němž právě mluvili. Odložil slaměný širák a vítal se se známými sousedy. Uzřev Víta, vítal se i s ním, a umíleně se naň usmívaje, přisedl si k němu ke stolu.

Byl vysoký, hubený, dlouhými vousy zarostlý a na tvářích i na čele do sněda osmahlý, jako by do něho celý život slunce bylo pražilo. Každý na něm poznal hned, že má svaly jako z ocele a nervy jako z provazů. Obličej měl tvrdý, strohý, a kdo by si byl nepovšimnul dobrých sivých očí, hledících z pod hustého obrví, a milých tahů kolem úst, byl by soudil, že je kruťák bez citu. Podle oděvu vypadal napolo jako americký farmář, na-

polo jako ruský mužík ze stepi. I jeho duše byla touže měrou dvojatá: měl sílu prerie a myšlenky z plání dalekého východu.

„Odkud, sousede?"

„Posledně jsem pobyl na Rusi."

„Jistě že jste si na svých cestách pomyslil: všude dobře, doma nejlépe."

„Chtěl jsem spatřit ještě jednou rodný kraj. Ale nejraději bych zas odtud utíkal."

Mávl rukou do vzduchu, jako by odháněl nepříjemnou myšlenku.

„Copak že nejste s námi spokojen?"

„Syn prodal usedlost a odstěhoval se do Boleslavě; dcera se provdala a šla s mužem do Prahy. Mnozí z vás prodávají selské usedlosti Bouzovu. U čerta... to je nejhorší, co se mohlo stát... I to doslýchám, že vás tu každým rokem ubývá a že se hrne všechno ze vsí do těch městských pařenišť a mravenišť, kde nemají lidé místa a pořád do sebe tlukou kapsou nebo se lokty strkají... Jste tu zbohatlým židům podobni, co se jako můry k světlu hrnou do velikých měst a nejvíc do Vídně. Jenže ti to dělají proto, že již mají peněz dost, a vy se odtud stěhujete, že nemáte půdy dostatek... A tak to všechno tíhne do měšťácké hniloby."

„Hniloby?" divili se sousedé.

„Copak je to něco lepšího? Pelechy to jsou, pelechy, kde mezi smradem zkaženého vzduchu líhnou se všechny neřesti a pohromy. Z měst se plní blázince, z měst se plní kriminály... ba každé velké město je již samo sebou kriminál."

„Nenadsazujte."

Tvářil se, že neslyší, a pokračoval v horlení:

„Připadáte mně jak lidé, kteří se chtějí dostat na druhý břeh Jizery a čumí, stojíce a čekajíce, až se voda v řece proudit přestane... Dělníci organisují své prapory; továrníci drátují tichounce a potměšile sítě všemohoucích kartelů, jimiž do svých pastí chtějí dostat svět; každý stav si hledí svého ústrojí. Jen vy tu dřepíte jako na pasece pařezy a boulíte do nebes, až se nad vámi, když je tuze sucho, mraky smilují, anebo, když je příliš mokro, až se na vás slunce usklíbne."

„Vždyť máme svou politickou stranu agrární."

„Pěkně děkuju!... Ti řepoví krajští baroni, cukrovarů, pivovarů, povidlovarů, hnojovarů a jiných varů akcionáři a majitelé velkých sušáren: ti vám čerta pomohou!... Ti dostávají každoročně za čuňata víc, než z vás každý za oves a za brambory po všechen věk utrží... To jsou jiné kraje, jiné potřeby... Semknout se a zápasit!"

„Proti komu zápasit?"

„Proti městům, jež vám vyssávají nejlepší váš tuk a doma na venkově nechávají vám jen chamradí; proti velikému průmyslu a měš ákům, jimž jsou pánem bohem peníze a kapitál; proti velkostatkům, jež mají z české půdy takměř polovici všeho království a tlačí na vás se všech stran. Již starozákonný prorok Isaiáš horlil volaje: Běda vám, kteří připojujete dům k domu a pole s polem spojujete, takže jiným místa není; jako byste sami usazeni byli k přebývání na světě!"

„Tolik nepřátel nepřemůžem najednou."

„Učiňte počátek s nejhorším a nejbližším."

„S kým?"

Odmlčel se, zamračil a pak zlostně odvětil:

„Bouzov byl odjakživa nepřítelem, ba vrahem celé krajiny."

Křičeli:

„Pravda... svatá pravda... nutno se proti němu postavit."

Kasali se, byli plni odvahy a vyprávěli historie křivd, jež tam odtud přikvačily na ubohé sousedy, ba na celé dědiny. Vytahovali z paměti, co slyšeli od dědů a od otců, že páni oněch starých dob brali sedlákům a obcím lesy, luka, pastviska a vše ostatní, čeho se jim zachtělo, takže dobrá polovice velkostatku skládá se z uloupených pozemků.

Vambera mlčky poslouchal. Pak se rozkřikl:

„Půda je jako světlo, voda, vzduch a patří všem!"

Reptali: „Naše půda že patří všem?"

„Vaše krcálky, na jejichž plahočinách zaoráváte svého mládí pružnou dělnost, mužných let svých pot a svého shrbeného stáří úzkosti, ty vám nikdo nevezme, ty nebude chtít nikdo jiným rozdávat... Ale pomyslete si: celého království více než dvě pětiny!... Toť úžasné!... Rozdělit... rozdělit, aby miliony nových lidí měli kousek vlastní půdy své. Půda zázračnou má moc. Z ní proudí síla do duší i do srdcí a jen národ silných duší a silných srdcí má velkou budoucnost!"

Do tabákového kouře, jenž se hustě valil nízkou prostorou, burácelo hlučnou ozvěnou:

„Rozdělit!"

*

Bylo dávno po půlnoci, ale svítil ještě měsíček. Vít s Vamberou se dosud procházeli cestou vedle potoka. Vůkol spala ves, pohřížena v sny. Zdálo se jí o svízelích

života; zdálo se jí o úrocích, o dluzích, o všech starostech; zdálo se jí o tom, co dělala včera a co bude dělat, až zítra vyjde sluněčko. Ve snách noci opakovaly se dny a byly zpitvořeným zrcadlem, v němž se obrazila její šerá skutečnost.

Ale o tom nepřemítali. Hovořili, o čem Vambera začal mezi sousedy:

„Půda je jako světlo, voda, vzduch a patří všem.“

„Přinesl jste novou myšlenku,“ řekl Vít, a tázal se: „Kde jste ji nalezl?“

„Napsána je na všech místech a křičí do všech úhlů světa, kde člověk kope nebo krájí půdu jako chléb svůj vezdejší. Ale tupý je lidský zrak i sluch: nevidí, neslyší. Teprve nejmoudřejší z moudrých musili vyčíst písmo to a odhalit nám dosud nepoznané tajemství... Ah, mladý příteli, kdybyste o tom přemýšlel, poznal byste, kolik jiných pravd zakleto je po zámcích a čeká tam jako princezny našich pohádek, až přijdou bohatýři, rozbijí závory, vyvedou je ze zajetí a zvolají divícím se zástupům: „Hle, z panské poroby přicházejí osvobozené!“

„A kde jste tuto pravdu našel vy?“

„V Americe jsem ji vyslechl a v Rusku jsem jí rozuměl.“

„Patří-li půda všem, tím jim spíše patří nezužitých přírodních sil nevyčerpatelné poklady... Elektřina, připoutaná k proudům řek... Svítit musejí nejen naše mozky, svítit musejí naše začouzené horské chaloupky, naše stáje, naše stodoly. Jiskry světla, v pohon změněné, musejí naše žentoury a jiné stroje otáčet, by hojněji půda sypala. Mít ji a vynutit z ní trojnásobný užitek, v tom naše budoucnost.“

„Chcete stavět pro okolí elektrárnu... vím již... vím... Máte peníze?“

Vít byl nenadálou otázkou tou zaražen. Větil řka:

„Poskrovnu.“

„Nečekal jste ode mne té otázky. Ale chtěl jsem vědět, jste-li bohatý. Málokterý boháč svede pro veřejnost něco dobrého. Nadmírné peněžité bohatství je naší společnosti jedem do krve. Činí jeho majitele bezcitnými sobci, kteří jako polyp roztahují ramena a rdousí, co jim padne do klepet... Peníze jsou všemohoucí a provozují větší násilí nežli mnohý vládce na trůně. Vítězí nade vším. Ukazují cestu k hýření a k hnusným neřestem. Ničí vedle sebe všechny jiné hodnoty, ba i to, co v lidstvu má cenu nejvyšší: umění a pravou kulturu. Ničí je proto, že to všechno za peníze lze si koupit, čímž se mrzký peníz stává tyranem všech hodnot ostatních a tím i sám hodnotou nejvyšší... Peníze jsou kletbou pokolení lidskému... Kletbou je mu i velký průmysl; kletbou jsou mu jeho tovární velmoži, již se v ničem nerůzní od středověkých feudálů. Máte pravdu... půda a její správné rozdělení mezi miliony bezzemků, v tom budoucnost a spasení... Souhlasíte s mými náhledy?“

„Úplně.“

„Byl byste s to, abyste nejen mluvil, nýbrž i konal činy dle zásad těch?“

„Zajisté.“

„A teď mně dovolte tvrdou otázku. Ale nesmíte být pro ni uražen...“

„Ptejte se.“

„Víte, co se tady v obci vypráví?“

„Ah, v našich dolencích a hořencích je šplechtů dost a dost, a také takových, jež jsou od pravdy tak vzdáleny jako oběžnice Neptun od našeho sluněčka.“

„A kdyby přece bylo v pověsti té pravdy kus?... Není toho šprochu, aby nebylo pravdy trochu... Lidé si šeptají, že si jeden z bratří Bořanů vezme Vildnerovu dceru za ženu a dostane s ní Bouzov dědictvím.“

Vambera by viděl při světle, jak se Vítovy tváře začervenaly. Ale ruměnec byl zalit bledou září měsíční. Na rozpacích odvětil:

„To jsou pouhé dohady.“

„Budiž, dohady... Ale v jejich mlhovinách leží steré možnosti... Nejsem zvyklý dlouho okolkovat a jdu rovnou čarou tam, kam jsem namířil... Kdybyste zdědil Bouzov vy, co byste udělal?“

„Nikdy mne nenapadlo o tom přemýšleti.“

„Ne tak, milý příteli. Takhle se mně nevykrucujte. Pravíte, že přinesl jsem novou myšlenku. Souhlasíte také s tím, že v rozdělení půdy leží budoucnost... Nuže, vyslovte se bez vytáček určitě: kdybyste nabyl Bouzova, byl byste ochoten zachovat se dle té zásady?“

Bořan vycítil, že člověk ten ho táhne na místa, jež ležela dosud za obzorem jeho pomyslů. Chtěl se vytrhnout a shodit jho, jež mu naložil. Ale zastyděl se ihned před sebou, že nemá odvahy vtělit sílu myšlenky v sílu činu, jako se síla tepelná proměňuje v sílu pohybu. Odvětil:

„Sotva budu někdy pánem velkostatku, bych s ním mohl dle své vůle nakládat. Ale stane-li se tak, v což nedoufám, rozdělím, bude-li se o to hlásiti lid.“

„Slovo s to?“

„Ano, slovo s to.“

Podali si po přátelsku pravice a odmlčeli se.

Vambera se zadumal a zadíval se na severní nebe dlouhým pohledem. Kmitaly tam hvězdičky.

„Co tam hledáte?“ ptal se Vít.

„Hledám hvězdu polární. Vtanulo mně něco na pamět.“

„Smím se tázati, co?“

„Když jsem byl na Rusi, pásl jsem dle tamějšího mužického zvyku za teplé letní noci koně na stepi. Díval jsem se k jihozápadu, kde ležela naše česká zem, neboť nikde netouží tak člověk po vlasti a nevzpomíná, co v ní, byť i zlého, zakusil, jako v cizině. Zdá se mně, že jsem tenkrát i slzu uronil, a věřte, že řídká slza muže tvrdého, jakým jsem, bolí dvojnásob . . .

(Pokračování.)

*

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Bojím se o ně, protože vidím, co se tu kolem dokola děje. Všecky české děti se tu pomalu mění na Němečky.“

„Ale vaše přece ne!“

„Holčina mi chodí do školy a my už teď někdy trneme. Jsme tu od jara a na dítěti je to vidět! Sama o tom neví, rozumu z toho nemá, ale nám bývá úzko. Slyšíme jenom: Dnes máme Lesen a Rechnen — dostali jsme Aufgabe — byl u nás Pfarrer, měli jsme Religion. Čte si, počítá a slyšíme jenom němčinu, pozorujeme, že už jináč vyslovuje, celá řeč se jí mění; venku pozdravuje lidi po německu, mají to nakázáno, s dětmi tak žvatlá, třebaže jí to jde všelijak, i německou písničku si už zazpívá. Přiznávám se, že když jsem to slyšel ponejprv, srdcem mi to projelo. A přec dítě hubovati nesmím, nemůže za to a je to přece škola! Jsem jen sprostný člověk, švec, ale vždycky jsem přece smýšlel jinak a šel jsem vždycky s národem!“

Slavík dojat naslouchal. „Ale na to jste museli být připraveni, když jste sem šli,“ pravil, když se host zamlčel.

„Ano — byli jsme — věděl jsem, že je tu německá škola, ale také jsem přec věděl, že tu jsou i Češi a nepomyslil jsem si, že se bude díti taková změna. Teprve teď vidím, jak škola rychle předělává. Koupil jsem holce čítanku českou, čtu s ní sám, doma se jináč než po česku nepromluví, ale škola je škola, učitel je na české slovíčko přísný, chce aby děti porád mluvili jen německy a tak to jde dál. Vzíti ji odtamtud nemůžu, dítě se učit musí, a půjde to tak léta!“

„Když budete stále tak jednat, mnoho přemůžete!“

„Nevím, nevím, tolik práce jí věnovati nemohu a přec hlavní část dne je ve škole. Knihy, které nám půjčujete, čtu večer nahlas, všecko poslouchá, ale dítě není přec, jako bývalo. A za tolik školních let — nedej, Bože, aby se mi mělo změniti nadobro. Kolem vidíme, že se tak děje napořád!“

Slavík prudce povstav, rozchodil se pokojem.

„A nejen děti — i staří! Když já si pomyslím, že by se mi tu snad léty změnilo všecko — i žena —“ a mistr rozechvěn zavzlykal.

„Nelekejte se tak, záleží přece na vás!“

„I lidé konečně otupnou a je jim to jedno! Račte se podívat tady kolem sebe, příkladně na pány vrchní mistry, na skladníka a jiné, jsou přece našinci, hlásí se, ale s dětmi jejich je tu už také bídné. Mluvil jsem o tom s pekařem Weisem, ale poslouchal mě, leda poslouchal — a ona! Řekla mi rovnou, to že jsou hlouposti, oni že tu mají živobytí a toho se drží. Perko se také jen krčil, ona spíš postejskala. Zaplatil sám se sic trochu udržel, ale jináč to má všecko předěláno, vnoučata už ani mnoho neumějí, u Harcuby je právě tak; ti dělní lidé jsou ještě nejvěrnější, ale děti jim přec také vyrůstají jináč, protože rodiče nemají ani kdy. O takovém Jodasovi a podobných hanba mluviti! Pozoruji pomalu všecko a vidím, jak se tu naše česká krev zamíchala, takže po ní někde už památky není.“

„Máte svatou pravdu, měnili se, ani si nevšimli.“

„Pan disponent a pan lesní Makovec vyučí si děti jen doma, ale toho já dělati nemohu, nemám na to ty vědy.“

„Kdo se ještě táhne domů do českého kraje, kdo tam ještě někoho má a stýká se, spíš se ještě drží,“ zamyšlen pronesl Slavík.

„Ano, to jsem si taky myslil, jako Oberkindlerka, Sacher, u Leitnerů — ale kdo ví, jak dlouho se to udrží!“

„Je potřeba lidi pamatovat!“

Hlava mistrova se rozkývala. „Do ucha aby jim to někdo křičel!“

„Přicházejí k vám, můžete nejedno dobré slovo pronést. Když se u vás v hovoru o to zavadí, jde to snadno a lidé to od vás spíš přijmou; začnu-li já s některými, poslouchají s nedůvěrou a myslí si: Proč

nám to povídá — jemu se to řekne! Na očích jim to vídávám."

„No, pane účetní, račte láskavě dovoliti, to bych ani skoro neřekl. Jen co je pravda! Kolikrát jsem už slyšel: Pan účetní nám povídal — to pan účetní taky říká — a vždycky jen samá chvála!"

„Jenom že víc než dobré slovo nemůžeme dát!"

„To je pravda! Kdyby ony ty továrny byly naše — a kdyby ti páni chtěli!"

„Musí se tedy pomáhat, jak se dá! Věřte, mistře, tím i ten svůj stesk přemůžete a uhlídáte, že tu nejste nadarmo."

Lorenc měl oči na špendlíkách. „Bože, Bože, jak bych rád! Býval jsem vždycky národovec, už nebožtík otec o těch věcech mluvíval, dost jsem čítal, ve spolcích jsem byl. Tady ani českého společku není, aby se člověk mezi rovnými potěšil!"

„Dřív musíme mít dost lidí, kteří by o něj stáli — zatím musíme držet i ten kroužek věrných. Přicházejte, potěšíte sebe i nás!"

„Rád — vždyť jsem proto dnes přiběhl, okřál jsem jako louka po teplém dešti. A prosím — na školu by tu nebyla naděje?"

Slavík pokrčil rameny. „Pravil jste sám, že je to lidem jedno. Ostatně až jak bude dál!"

„Kdyby Bůh dal!"

„Hlavní věc je, aby bylo dost takových našinců, kteří by si řekli: Jsem Čech a chci jím zůstat! Pomáhejte, jak můžete, ale opatrně!"

„Toť, s žádným bubnem na zajíce!"

„Až nás bude pevná řada, přihlásí se snad i bázliví a ramenáři."

„I noví přibudou; továrny rostou a odkud by to brali! Na lepší místa si ještě dovedou přivésti lidi třeba s druhé strany, ale do hrubé práce se Němečkům nechce. A teď zase půjdu. Děkuji pěkně za čaj, za doutník, a prosím, aby nebylo mrzutosti, že jsem se tak přihnal — už jsem si nemohl pomoci."

„Jen zas přijďte, pohovoříme si, povíte, co jste vyzkoumal — a s tím Lojzlem už mějte trpělivost!"

„My mu stébla nepřeložíme. Já ho špatovati nechtěl, řekl jsem jen co je čistá pravda."

„Když poznají, snad přestanou."

Mistr poškrabal se za uchem. „Nevím — nevím —" Vzav knihy, podával ruku.

„Děkuji vám za návštěvu," srdečně loučil se účetní.

„Opatruj Pánbůh, poběhnu trochu veselejší!" a vyšel do tmy. —

Téhož večera správec Halwinger, sedě doma s rodinou u večeře, pravil choti: „Potkal jsem se se Slavíkem a ptal se po českých knihách po tatínkovi."

„Co s nimi chce?" tázala se upřevši naň tmavé oči.

„Povídal, že by je koupil."

„Pro koho — pro sebe?"

„Nevím, neptal jsem se."

„Má přece svých dost, půjčuje pořád. Snad mu to už rozedrali — anebo chce dělat bibliotéku pro ně."

„Také mi to napadlo."

Chvilku jedli mlčky.

„Což — je toho na půdě hodně, myslím, asi dvě nebo tři bedny, papá za to vyházel peněz!" opět ozvala se paní.

„Jestli to už za léta nesešlo — třeba myši —"

„Leží to tam, nic z toho není, my toho potřebovat nebudeme — co s tím?"

„Mám mu to říct?"

Paní se zamyslila. „Sestry to přece chtít nebudou, co by s tím dělaly! A jsou v tom zbytečné peníze."

„Ale kdyby někdo zvěděl —"

„Co by mohl říci? Víme my, nač to chce? A nevídáno, sežerou-li to myši nebo roztrhají dělníci! Ostatně — prodala bych to já — a bude to z domu."

„Ať se na to tedy podívá!" —

Správec dal bedny snésti do své kanceláře a následující neděle ráno i odpoledne Slavík knihy prohlížel.

Vedle zbytku německých, byly tam hojné knihy české: Mikovcův Lumír, Obrazy života, Hálkovy Květy, Světozor, nový Lumír, Schoedlerova Kniha přírody, Kronika práce, Kobrova Národní bibliotéka, Slovanské besedy, Laciná knihovna národní, povídky, romány, cestopisy, díla historická až do konce let sedmdesátých, ba něco i z osmdesátých. Vše bylo vázáno i dobře uchováno.

Slavík správci pověděl, že by české knihy koupil.

„Všecky?"

„Všecky."

„A nač to vlastně chcete? Viděl jsem u vás, že máte svoji knihovnu."

„Pro lidi!" a Slavík se mírně usmál.

„Vždyť jsem si to myslil. Tedy veřejná půjčovna —"

„Půjčuji teď svoje."

Správec se zamyslil. „Řeknu vám přímo, že já bych jich tady neprodával, ale je to panino. Je-li někde podpis, musí pryč!"

„Račte být bez starosti, zůstane to mezi námi, nemám ve zvyku křičet a rozumím vašim ohledům. Kdyby byl pan správce živ, jistě by ten účel schválil."

„Co za ně dáte?"

Usedli za stůl a Slavík, předloživ seznam, oceňoval knihu za knihou.

Shodli se.

Večer odnesl Kalvach s Hannesem knihy do účetního předsíňky... Když po čase Slavík stál v pokojíku před novou skříní, na níž byl nápis: Knihovna Národní jednoty severočeské, vzpomínal na zesnulého správce, jak si knihu za knihou po léta kupoval, a bylo mu slastno u srdce. Pomyslil si také, to že je snad jediný dobrý čin Halwingrových pro zdejší českou menšinu. Ovšem, nevykonali ho právě rádi a zadarmo...

Po Lorencově návštěvě si Slavík umínil, že Lojzla navštíví, a jednou v neděli dopoledne, zabaliv boty, jimž bylo třeba podrážek, vydal se k němu.

Údolí bylo všecko v ztuhlém sněhovém krunýři, obloha jako popel. Mdlé slunce bez paprsků a jisker ztápělo se v šedých hlubinách. Mlčící lesy, zasněžené, jíním opletené, hrály modravě.

Se silnice k barákům vedly hluboké, proházené sluje, Hejkrlíkův baráček měl je kolem dokola a jen se v nich krčil.

Když tam Slavík otevřel dveře, slamou obložené, Máry seděla před troubou, Lojzl na třínožce zatloukal floky do příštipku.

„Dobré jitro přeju," pozdravil účetní. Máry rychle povstala, Lojzl se bystře obrátil.

„Pěkně se to vítá, dobrý předpolednem," odpovídala a Lojzl se zazubil.

„Jdu vás, mistře, prosit za podrážky," pravil host. Mistr vyskočiv přijal balíček a žena pobízela: „Posaděj' se u nás, to jsou k nám hosti!" a zástěrou utřela židli.

Slavík usednuv, rozhlédl se světničkou.

Mistr, znalecky boty prohlížeje, pobručíval: „I jojo, to se udělá!"

„To jsou hodnej, že si vzpomněli, a jen žádnou starost, on udělá všecko hned a pořádně, dá si vždycky záležeť!"

„Jak se pořád máte?"

„A to vědí, jako v Korytnej, cák v takovym hnízdě může bejť!"

„Máte teplou světnici!"

„Ó to je," svědčila, „však jsem za barák musela položiť osm stovek, ale viděť z toho není nikam, jsme v tom jako zazdění, říkávám, že čert mě do toho nes', já byla zvyklá jinde."

„V zimě jináč není. Práce dost?"

„I kozla, kolikrát nemá do čeho píchnouť, vejdělečky nejsou a jísť se chce — ještě že tu kozu a bandory máme. Říká, že míval práce dost, ale co se nám tu usadil tenhle —" a pěstí ukázala k oknu — „všecko táhne tam. Bůh musí ty lidi trestať, člověku všecko vyškrábnou!"

„Lorenc?"

„Bato! Žádnej neví, co v těch lidech je, jen se staví, jednoho ostouzejí, našplechtají toho každýmu a lidé jim tady věří. Můj je přeci starej mister, vždycky s ním byla spokojenost, až ten mu chce všecko vydrápnouť."

„Prosím vás, každý se chce živit a Korytná je malé místo."

„Proč sem teda lez', když věděl, že jsou tu už tři. Voves teď musí dělať košťata místo šeucoviny a Elefant už taky hubuje a je to přeci starej závod. To si dá za okno obrázky, kastli s naparáděnou obují vysterčí, a lidé se na to chytí jako blázni!" a všecka zakabousena sedla zas před troubu.

„Dělá do skladů, na jarmarky jezdí —"

„Mohl jezdiť a nemusel chodiť sem, měl tam blíž."

„Povídal, že chtěl být ve svém a trochu hospodařit chtěli."

„Ti toho nahospodaří — ona je jako machna, jen o požerák se stará. Tam se, pane oučetní, bendí, my to vidíme, porád jen s košíčkem běhá na koupi. Já nevím, jak to můžou vyderžeť a jen si myslím, kdy to praskne. Takový chlapáky známe, až hodně hloupejch lidí okradou, bude amen kyrie."

Slavík se usmál. „Snad se potom odstěhují —"

„Kdo pak ví, jakou má špekulaci! Takoví to znají, když hodně lidí napálí, řeknou, že nemůžou platiť a je pangrotek pěknej. Potom, jakoby nic, začne se nanovo."

„Snad se mýlíte, já Lorence trochu znám, je to přičinlivý člověk."

Máry rozkývala hlavu a spustila ostřeji: „Povídám, že umí omámiť a každej mu věří, běhá to tam všecko, páni z bělidla a kde kdo je, od Fialů ze mlejna tam holka všecko odnosí; to dělají chytří, jak pak tepervo ti z baráků! Já nevím, jak to s námi dál bude!"

„A což kdybyste se usadili jinde?"

Stranou naň pohleděla a sípavě se zasmála. „O to, to by on chtěl, tu špekulaci má, aby nás vyhnal, ale proto jsem domeček nekupovala! A kam by, prosimich, můj teď šel, když tu tolik let měl řemeslo zavedený a v každej vesnici už nějakej sedí!"

„Nemyslím jinam, ale tady někde, abyste si neseděli zrovna na zádech."

Lojzlová sedíc před troubou vzpřímena, ruce za zády, opět naň stranou pohleděla. „Abysme se pánovi uhejbali — to bysme nevěděli! A co barák?"

„Snad byste ho mohli prodat a koupit si jiný, ještě lepší — peněz na to máte dost!"

Máry se usmála. „Inu, mám ještě nějaký, ale kdyby ono to jen tak šlo — někdo by mě třás okrad'. A nač bysme prodávali, když se nám baráček líbí a sedíme tu pěkně u silnice. Ať jde on!"

„Kdož ví, co neudělá!"

„Kam by se člověk mohl vertnouť? Nahoře sedí Elefant a někam snad tamhle do baráků? Kdo nás tam bude hledať!"

„Vždyť vidím, že vám tak zle není!" usmál se.

Mlčela, ale pod zchmuřeným čelem jí tkvěla myšlenka: „Vždyť já ti rozumím!"

„Někdy člověka všecko rozmrzí, hubuje, ale zas to přejde," mírně vymlouval,

„Když on Lojzl je bačkora nehnutá — jen tuhle seděť, šeucovať, ale dál nic; lidem se do očí stavěť neumí. Já dost sháněla, ale kam na ně stačím! Ona za den obrousí celej svět a ještě pár vesnic. Pověděla jsem jim, ale těch se něco chytí!"

Lojzl při zmínce o sobě rychle se obrátil: „Dělám všecko podle libentu!"

„I snad máte zbytečně velké starosti," pravil Slavík a povstal.

„Ale ba ne, co pak vydělá, kdyby nebylo toho mého, abych ještě chodila po žebrotě. Do hlavy bych se tloukla!"

„A což kdybyste dělali ještě něco jiného?"

„A prosimich co? Já nemůžu, žaludek bolí a oustřele mám v hlavě."

„Snad by se i panu mistrovi k řemeslu ještě kus práce našlo — možná že ve fabrice, u pana otce Fialy —"

„I co by s ním dělali a ani bych ho nenechala. To já, pane oučetní zrouna řeknu: on je jednou řemesník, nač by se spouštěl svého. Tenhle on by chtěl, aby se mu náš nadobro uhnul, ale to neuděláme, blázni bysme byli — to se pan Lorenc mejlí! Koukej, Lojzl, na toho partyku!" a ústa měla do polou tváří. „Jen všecku práci sterhnouť k sobě a my bysme mohli jíť na mráz!"

„Nezlobte se, nezlobte, není ještě proč!"

„My se nijak uhejbať nebudeme, můj není tak hloupej a kdybysme měli jísť jen to mlíko a bandory. Ten by tě, Lojzl, opentlil, kdybys neměl mě, poslední by ti vyškráb'! Ať jen si dá chuť zajíť"!

Lojzl vyskočil: „To se nehneme — to ne — takovejch panáků jsem už viděl!" a stál i tvářil se velmi hrdě.

„Nezlobte se, mistře, nic zlého jsem nemyslil, jen že jste si stejskali, hledal jsem rady. Buďte tak dobrý a dejte mi boty do pořádku — s Pánembohem!" a podav mu ruku, odcházel.

Lojzl klusal za ním, ale Máry ho ve dveřích zachytila. Když Slavík vedle domku přešel, škroukala: „Cák ty tomu nerozumíš? Nevidíš, kdo ho poslal? Podívejme se na pány! Běhá tam k němu pro knížky, do hospody za nimi leze a tak to na tebe ujednali, jen aby tě dostali odtud! Koukejme, koukejme — domek prodať, jíť dělať — chchch — kdyby někdo byl tak hloupej, jako vy jste chytrý!"

„No jo — no jo —" pyšně odhrkával.

„Ale těm já povím, co ještě neslyšali a nikomu to nesmelčím. Ať si ty Bemáky stáhne k sobě, my se mu nehneme, snad je tu dost domácích lidí, tebe znají dávno, jemu už kolikrát dali co proto! Když on si ho na tebe pošle —"

„Přišel s podrážkami —"

„I moh' si tam s nimi zůstať, ty tě vyterhnou — —"

O předposlední neděli adventní pořádal korytenský Leseverein v sále u Adlerwirta hudební, pěveckou a deklamatorní zábavu. Z bělidla byli tam všichni, i Slavík. Šel, aby se nedomnívali, že se snad bojí.

Bradlerova hudba přednesla dva „koncertní kusy", pěvecká jednota sbory, Herrnschall zapěl barytonovou píseň, slečna Berta Pohlova a učitel Weske deklamovali, Böhnisch provedl humoristický výstup.

Herrnschall byl opět ve svém živlu, všude se kmital a nestačil se klaněti.

„To bude zas dopisek do novin," cestou k domovu myslil si Slavík — „zde všude známý a vážený pracovník — pilný sbormistr — osvědčený pěvec —"

Když se v neděli v tovární restauraci o koncertu mluvilo, Machovec pravil Kocourkovi: „Však byste taky nějaké kvartetto mohl dát dohromady, muzikant jste, zpěvák taky, pan lesní Pozdník a vrchní Koráb si též rádi zazpívají a jistě byste ještě našel jiné."

Kocourek nejistě se usmívaje, kroutil si vouskem

„Snad taky koncert?" tázal se Mazel.

„I třeba ne koncert, aspoň nám by mohli někdy zazpívat. Zpíval bych s nimi a má žena třeba taky!"

„To by měl Halwinger radost," usmál se Pozdník.

„I vždyť sem beztoho skoro nechodí."

(Pokračování.)

*

FEUILLETON.

Jan Patrný:

Méně politiky.

Až se upraví veliký přerod a poměry do nového života v českých zemích, bude nutno v mnohém ohledu podrobiti českou práci a její směrnice do budoucnosti bedlivé úvaze. Národ mladý, vstupující po staletích odmlčení do světové arény, musí se zvýšenou ostražitostí a ctižádostivostí zkoumati své konání, aby obstálo důstojně vedle národů ostatních.

Je nesporno, že český lid je ve svém jádře pilný, nadaný, přístupný vzdělanosti i všemu pokroku. Ani Řím, ani šlechta, ani znemravňující moc velikého kapitálu nebo nemírný vliv židovstva neporušil jeho podstaty, jako shledáváme u svých sousedů, Poláků, Maďarův i Němcův. Válka to dotvrdila nanovo. Kde šlo o inteligenci, zdatnost, vytrvalost, Čechové tvořili elitu pracovníkův, i přes to, že šli do války se smutkem nebo odporem. Zejména obory správní, výrobní, zdravotnické byly by bez české součinnosti téměř nemyslitelny.

V klidném a tvořivém toku života mohly by tyto vlastnosti vydati bohatou žeň. Jen je třeba ustrojiti je v harmonický soulad, pěstovat ctnosti, vykořeňovat vady a nešvary.

Nepředpojatému znalci českých poměrů před válkou je zjevno, že jsme upadali mnohdy v jednostranné omyly, jež dusily úměrný vývoj sil v národě. Jak neblaze se zmocnila na příklad p o l i t i k a veřejného našeho života! Ne politika v krásném slova smyslu, důstojné a mocné úsilí za velikými cíli, ale maloměstské hašteření, planost, závistnost, shon za tretkami a krátkodechými hesly! V žurnalistice, samosprávě, v hospodářském, ano i čistě kulturním životě hlučela fráze, stříkalo bláto, kupčilo se s přesvědčením, ctí a nejdražšími statky lidu.

Politika malých cílů a hledisek otravovala český život; místo aby se postavila do jeho služeb, kořistila z něho a pracovala pro své pochybné zájmy. V dobách voleb bývalo hrozno býti v Čechách veřejným činitelem. Stranickost, surovost, podezřívání rozvracely české šiky, ničily větší možnosti. Kolik beztaktnosti, jalovosti, jedovaté zloby vynesla tu každá volební kampaň! Zejména poslední doby před válkou dosáhly pozoruhodného vrcholu. Gentlemani a lidé dobrého vkusu počali se vyhýbati politickému životu, nebezpečí hrozilo, že se ho zmocní podprůměrní živlové, agitátoři se silnými lokty a neméně vyvinutými hlasivkami.

Veliká válka nesmírným utrpením, prohloubením všech vztahů člověka k životu očistila snad české poměry od mnohé nezralosti bludův. Zvýšená odpovědnost zušlechtila projevy, vrátila se víra v ideál a ve vyšší vztahy jedince k celku, v budoucnost prozářenou dosažitelným povznesením lidstva. Slunce rozrazilo mraky. Je třeba uvědomiti si důsledky a závazky, jež nastaly.

Niveau českého života musí býti pozvednuto. Toť jasné všem lidem dobré vůle, široký, úměrně řízený proud rozleje se po vlastech, aby zúrodnil nejvzdálenější úhory, nejzapomenutější české duše. Nebude bouřit a strhovat hráze prudkými jednostrannými hesly, ale omývat všechen život obrozující lázní, prostupovati jej poznáním ušlechtilosti, účelnosti, dobra. Veliký zákon pokroku projeví svou čaromoc. Umění, hospodářský rozkvět, sociální zájmy půjdou za ním v žárlivém závodění. Nejlepší činovníci národa přihlásí se k práci. Nebudou tříděni podle příslušnosti k frakcím, nebudou rozdíleny v Čechách sinekury za zásluhy v okresních politických tahanicích, otázka musí znít: co dovedeš? a jaké jsou tvé pohnutky? Podivíte se, kolik znamenitých sil a talentů objeví na kolbišti nová doba. Nepřijdou z veřejných tržišť, nevynesou jich kamarádské kliky, ani oficielní bulletiny žurnálů, ale půjde s nimi posvěcení, budou míti životem ošlehaná čela, činorodou vůli a čistá srdce.

Jak veliké úkoly čekají na příklad český vývoj obchodní, průmyslový, peněžní, agrární! Nádherné obory lidské práce volají tu na své zúrodňovatele a průbojníky. Ale pozor! Nesvěřovat jich amatérům, kteří nahrazují tvůrčí mohoucnost lesklými frázemi či zdánlivostmi, jež mívaly druhdy v Čechách více odbytu nežli prostá mužnost a tichá, kladná práce. Mnoho trpkých zklamání i škod byl by ušetřen býval náš postup, kdyby bylo dbáno těchto poznatků, u zralých národů ostatně samozřejmých.

Také kultura v hlubokém slova smyslu přijde v příštích Čechách důstojněji k platnosti, nežli bylo před válkou. Harmonicky se bude rozvíjeti a rovnocenně vedle ostatních složek národního života. Nesmí se opakovati, aby velké denní listy, rozšlapávající bezvýznamné stranické polemiky a škorpení po celých sloupcích, šetřily malicherně na každém řádku, věnovaném literatuře, národnímu hospodářství, sociálním a kulturním počinům! Nechť se nikdo neodvolává na to, že se pro tyto zájmy vydávají odborné listy a revue! Statisícové náklady mají jenom d e n n í l i s t y, jen ony živí duševně široké vrstvy národa, vnikají do nejzapadlejších chat, a jejich vydavatelé mají vážnou povinnost, aby bez ohledu na starou tradici splnili novodobý úkol moderního žurnálu: býti všestranným rádcem lidu, vésti jej k ušlechtilému cenění života ve všech oborech lidského snažení.

Vážná politická práce doznala by takto cenné podpory, neboť je jejím vlastním účelem a nejsvětějším posláním, aby zhodnocovala

výsledky kulturního i hospodářského konání národa a převáděla je v mravní i hmotné jeho prospěchy.

LITERATURA.

Jan Rokyta, *Lesní pohádka.* Idyla. „Hovory básníků“ sv. 6. Nákl. F. Topiče v Praze. — Jan Vrba, *Zahrada Getsemanská.* Básně. „Knih Zvonu“ sv. 11. Nákl. „Unie“ v Praze. — F. S. Frabša, *Husův sborník.* Nákl. „Národní knihovny“ v Praze.

Jen vlastní prožití a zažití mohlo do lesní idylly Jana Rokyty vložiti tolik jímavé pravdivosti, tolik bezprostřední životnosti, neboť nejen útlý románek lásky, i místo děje u známého rybníka Němce v lesích píseckých jsou výsečí básníkova života, reminiscencí z mládí, „mládí bílou pohádkou“. V pořadí básníkových knih položil bych „Lesní pohádku“ těsně za prvé čtyři svazky jeho lyriky, z let 1897—1903. Tu jest opětně onen seraficky čistý poeta něžné, nevášnivé, světecké citovosti, jenž dal si pevný relief zejména knihou „Viděl jsem duši ženy“, kamž zařadil své nezapomenutelné „Tři ženy“ a v nich svůj básnický názor na poměr ženy k muži. Týž poměr vysloven i hájen jest tu „Lesní pohádkou“. Později, bezpochyby vnějšími nárazy a okolnostmi, dal se básník vyšinouti k poesii rázu tendenčního a vlasteneckého, která nepřiléhala k jeho niterné disposici subjektivního lyrika a zkreslovala jeho profil. „Lesní pohádka“ znamená návrat k sobě a skutečný básnický zisk v době tak vnějšími dojmy zmítané. V lesním klínu, v rozkošném ústraní píseckých lesů nalezl básník svou lásku, která ho provází šťastně celým životem. To je obsah idyly. Dovedl ji okrášliti roztomilými lyrickými líčeními i prohloubiti vážnými sentencemi; četba tato přenese čtenáře opravdu do jiného ovzduší a dá na chvíli zapomenutí unavené duši. — Třetí básnická sbírka Jana Vrby je dítětem doby, vulkanických přerodů světa válkou, jíž se bezprostředně zúčastnil, jak o tom svědčí myšlenkově nejhlubší cyklus, od něhož má celá kniha jméno. Stoliční Bělehrad, Pešť, Budín, Baráková nemocnice, Ve vlaku, Domažlice — toť celá historie vojáka, čteme-li jen ta pouhá jména. Cyklus vznikl r. 1917, proto v něm tolik beznaděje, tolik smutku hořkého, tolik utrpení. Neboť: „kdo dříve byl tu v pohrdání, na tisíc důstojenství měl, a koho srdce milovala, byl proklínaný vyvrhel; a ti, kdož stáli opodál v mlčení bolestné křeči, odsouzeni byli bratřím naslouchat, jak vrahům dobrořečí“. Ano. To byla morálka války, nejtrapnějšího přežitku z dob troglodytů a lidojedů, jíž se opájelo kulturní lidstvo dle rozkazu. Básník prožívá tuto dobu a soudí ji. Modlí se v úzkosti k Spravedlivému, dumá nad smutkem české krajiny, vítá u sebe sestru Bolest, vzpomíná na neznámý hrob svého přítele, reflektuje o vlasti, o rodném kraji, apostrofuje Prahu a v tento trnový věnec vplétá písně čisté lyriky krajinné a přírodní, jak jsme je již četli v jeho „Jitřním lovu“, ale nálada jejich, rovněž neslunná, srovnává se se základním tónem celé sbírky, kteráž je zladěným celkem prvořadého lyrika z mladších, vědomého své odpovědnosti i svého poslání. Je zajímavo stopovati, jak básník musil jednotlivými daty pod básněmi dopovídati, co do veršů vložiti nemohl, a jak jeho nálada s daty r. 1917 přechází v důvěru a očekávání. Kniha horké krve dneška a vroucího češství. Ne neprávem věnována Aloisu Jiráskovi. — Více než příležitostnou cenu dovedl dáti F. S. Frabša „Husovu sborníku“ a to volbou cennějších příspěvků, než tomu za podobných příležitostí bývá. Upozornil bych zejména na obsažný článek J. Svozila „Socialistické prvky ve hnutí husitském“. Hnutí toto nevyšlo jen z dogmatického hloubání, ale z potřeb a poměrů domácího života, což autor přesvědčivě dokazuje. V. K. Jeřábek popisuje pěkně a poutavě svou pouť do Kostnice, básnicky přispěli Jar. Borecký, Ad. Heyduk, J. Jahoda, E. Krásnohorská, J. Pikulík a Fr. S. Procházka. Z obsahu vidno, že text F. S. Frabši „Psáno v r. 1918 v předvečer dne výročí Husovy smrti“ byl vybílen. *-pa-*

*

Karel Leger: *O umění, umělcích a hladové Pavlíně.* Povídka s veselým koncem. Sebrané spisy VII. Nákladem F. Topiče.

Konstatujeme s dostiučiněním, že svazky Legrových spisů začínají — zcela po zásluze — vycházeti tempem rychlejším. Poměrně záhy po „Suchém čertu“ dostavuje se další kniha, obsahující práci, kterou naši čtenáři z listu našeho pamatují a jejíž knižní vydání jistě s radostí přivítají. — Je to mile romantický příběh o dvou protichůdných povahách, které ze spořádané domácnosti utekše připojily se ke světoběžným umělcům: o melancholickém Floriánkovi a materielním Tondovi Holoubků. Ke každému z nich pojí se řada postav, buď romanticky dobrodružných, buď realisticky střízlivých — a prostupování obou těchto živlů, v osvětlení komediantského prostředí, pojí se v poutavé pásmo roztomilé malebnosti. Kdykoli udá se nám příležitost, mluviti o pracech Legrových, vždy jako význačnou z jejich sympatických vlastností jest nám uvésti malebnost, se kterou Leger vidí a vyjádřiti dovede tvarovou i barevnou rozmanitost pozorovaného děje, zachovávaje při tom i jeho rušnost. V nové knize jest tomu tak především při líčení tábora komediantské tlupy, a výjevů v něm, sladce snivých i krutě vý-

bušných. Obzvláštní sympatie dobývá si hřmotný, ale niterně měkký Tonda, v projevech citu i síly fysické stejně roztomile neomalený, a ovšem též jeho otec, figura markantně kreslená. Groteskní setkání otce se synem v zápase na komedii jest dramatickým vrcholem povídky a zároveň vrcholem vypravovatelské dovednosti auktorovy. Jemná ironie, Legrovi vlastní, jest kořením povídky, která — třebas prameny své sbírá v realitě a také líčením realitě odpovídá — přece nechce býti obrazem ze skutečnosti, ale milým pásmem obrazů romantického vkusu. Stojíc z předešlých auktorových knih nejblíže „Augustýnu Fojtíkovi", doplňuje osobitý zjev Legrův a jest jednou ze silných složek, které mu zajišťují vynikající postavení mezi rázovitými representanty našeho písemnictví. *Kaz.*

DIVADLO.

Národní divadlo. K mohutnému dramatu Jiráskovu „Janu Roháči", za několik dnů po premiéře, dějiny vytvořily mohutný závěr, o kterém jeho básníku jistě nemohlo se ani sníti, když před více než čtyrmi lety práci svou dokončoval. Ještě v den premiéry závěr posledního aktu značil jen naději ve vítězství, — za několik dní po té žijeme v uskutečněné naději, duch české svobody vešel v reálný život! Tím dílo Jiráskovo, rázem proniknuvší v hlubiny českého srdce, stává se všem možno-li ještě dražším a sroste s českým nadšením, které nás oblévá v tyto dny.

Nám jest zde ještě podati zprávu o provedení díla. Bylo přesné, Kvapilem do podrobností, svědomitě vypracované, odpovídající pevnosti díla, a Štapfrem malebné a s historickou věrností okrášlené. Čtvrté dějství mělo svou ponurou přísnost, třetí a páté vkusný přepych, druhé intimitu, prvé tuchu jarního deště. Titulní úloha připadla ovšem Eduardu Vojanovi, jenž důsledně ji kreslil jako pokračování Husa a Žižky, právem tvrději a houževnatěji než oba předešlé. Protějškem byl mu Ptáček páně Vávrův, měkký, ve starostech, hledajících cestu k míru; význačnější úlohy připadly ještě pp. Matějovskému (Velvar), Novému (Prokop Holý), Deylovi (Čapek) a mnohým jiným; vesměs byly sehrány poctivě a s láskou k věci. Význačnými rysy Alšovskými kresleni jsou jmenovitě dva Táboři, Baba a Hrdinka, kteří v pp. Hurtovi a Kolárovi nalezli povolané interprety. V celku však nutno konstatovati, že většina umělců, spokojujíce se kresbou hlavních rysů, málo hledá prostředky, kterými by postavu odlišila propracováním podrobností, mimiky tváře, gest a pod., abychom zapomněli, že máme před sebou pány X., Y., Z. a neviděli jich na tolik v představované osobě a v podobě s jinými úlohami. A právě v „Roháči" je k tomu příležitost! Tentokráte ve směru tom činili výjimku pan Želenský, jenž zestárlého, zostřenými neřestmi zatíženého Sigmunda karakterisoval velmi případně, a pí. Hübnerová, jejíž bohatý tvořivý fond i z nepatrné úlohy vyváží mnoho novosti. ♣

HUDBA.

Na prvním orchestrálním koncertě Umělecké Besedy provedena byla *Sukova* rozměrná symfonická báseň „Zrání". Jejím programem jsou skladatelovy vnitřní osudy, počínajíc mládím, tak jako učinil Smetana v kvartetu „Z mého života". Jenže skladba Smetanova katastrofou končí, kdežto u díla Sukova tvoří jádro skladby vzdorné odhodlání čeliti ranám osudu, a propracování k smírnému klidu. Podle této myšlenky rozvržena jest i stavba celého díla, jež jest velmi jasná a úměrná; střídajíc světlo a stín po části první, soustřeďuje se pak v mohutnou a dlouhou fugu a končí harmonickým doslovem. Hudební náplň skladby je velmi rozmanitá přes motivickou svou jednotu; příznačné pro Suka chromatiky melodií využito je v plné míře i harmonicky a polyfonie díla, těžíc z bohaté rytmiky hudebních myšlenek, jest v „Zrání" mnohem reálnější než v předešlých dílech Sukových, nečítajíc ani fugy, jež je mistrný kousek polyfonie. Pro instrumentální stránku skladby Sukovy je každá chvála malá. Suk užívá všech zvukových prostředků, běžných i méně obvyklých (na př. klavíru nebo ženského hlasu ve sboru) vždy způsobem zcela originálním a se svrchovanou jistotou. Zvukových kombinací, jaké slyšíme v „Zrání", nelze docíliti sebe výtečnější „instrumentací"; mohly vzniknouti jen tím, že se hudební myšlenky přímo zrodily z povahy svých nástrojů. „Zráním" obohacena byla naše hudba o dílo mistrovské, jež se řadí k symfonii „Asraëlu", překonávajíc ji jak velikostí celkové koncepce, tak invencí, v níž je tentokráte Suk již zcela svůj. Skladbu a celý koncert, složený vesměs z děl Sukových, řídil Talich a ukázal tím znovu, že ho dlužno řaditi k nejlepším našim dirigentům.

Komorní spolek provedl v podání „Českého kvarteta" *Vycpálkův* smyčcový kvartet C-dur. Je to skladba čtyřvětá, přimykající se invenčně k hudebnímu výrazu Novákovu, velmi pěkně pracovaná ve svrchních třech hlasech. Bohužel nezúčastní se této polyfonie violoncelo, spokojujíc se nesamostatnou úlohou, tvořiti bas ostatním hlasům. Skladba je tím rytmicky velmi zatížena a poněvadž ani myšlenkově nemá větších kontrastů (dokonce ani ne větu od věty), plyne jednotvárně. Jde tu ovšem o dílo starší, ale podle nedávné sborové balady auto-

rovy „Sirotka“ soudím, že Vycpálek je zcela šťastný jen v dílech drobnějších rozměrů.

Dr. *Otakar Zich.*

TÝDEN.

Polské knihy a historické památky v Rusku. Od té doby, co Rusko vešlo do společnosti evropských mocností jako rovnocenný činitel politický, jako velmoc, snažilo se také všemožně o to, aby se jim vyrovnalo i kulturně, jmenovitě aby se mohlo vykázati řadou kulturních ústavů, které na západě s vývojem vzdělanosti samorostle vznikaly, jako university, akademie, knihovny, archivy, musea a p. Poněvadž v Rusku na zřizování knihoven nebylo dost materiálu vlastního a opatřování knih z ciziny bylo by dlouho trvalo a bylo velice nákladné, byly knihovny, umělecké sbírky a p. z ciziny přiváženy jako válečná kořist. Takovéto kořisti bylo sebráno nejvíce v nešťastném Polsku, které co do svých kulturních sbírek mohlo se měřiti i s Francií. Proslulá císařská knihovna v Petrohradě, bohatá m. j. také českými rukopisy a knihami, vznikla na základě znamenité knihovny biskupa Załuského ve Varšavě, která měla na 75.000 svazků. Byla převezena do Petrohradu po druhém rozdělení Polska r. 1794—1795. Co všecko z oboru literárních památek z Polska do Ruska bylo jakožto válečná kořist nebo i následkem rušení polských ústavů a přenesení jejich jmění do Ruska bylo převezeno, to nedávno stalo se předmětem zvláštního badání a šetření, jež podnikl bývalý profesor petrohradské university St. Ptaszycki. První polská knihovna, jež do Ruska byla odvezena (r. 1772), byla knihovna knížat Radziwiłłů z Nieświeże, mající 20.000 svazků. R. 1830 převezena do Petrohradu knihovna jezuitská z Polocka, r. 1831 knihovna šlechtické rodiny Rzewuských, r. 1832 veřejná knihovna varšavská a knihovna knížat Czartoryských z Pulav, jež částečně uložena ve sbírkách generálního štábu ruského, r. 1835 zabrána knihovna university vilenské a knihovna Wolowiczův. Ve státním archivu nalézá se m. j. vlastnoruční rukopis memoirů posledního polského krále Stanislava Augusta. Do archivu svaté synody vtělen archiv uniatských metropolitů. V eremitáži cářského dvora jest polská sbírka zbraní a část pokladů Radziwiłłovského z Nieświeże, v akademii umění umělecké sbírky krále Stanislava Augusta, v petropavlovské pevnosti znamenité obrazy ze sbírky krále Sigmunda II. Augusta († 1572). V Moskvě jest celá nesmírně cenná registratura král. kanceláře polské (t. zv. metrika = matrika korunní), a velkoknížecí kanceláře litevské, knihy kancelářské a veliká část listin polsko-litevských, v t. zv. oružennem paláci moskevském nalézá se celá řada válečných trofejí polských. Cenné numismatické sbírky polské mají universita charkovská a kijevská. — Polská likvidační komise, pracující na vyrovnání polského státu se státem ruským, pořizuje podrobný seznam všeho někdejšího polského majetku, který bezprávně se dostal v držení ruských ústavů nebo ruského státu, za tím účelem, aby bylo vymáháno jejich vrácení.

J. B.

*

Na Ovocném trhu v Praze stojí divadelní budova, mající na hlavním průčelí nápis „Patriae et Musis“, Je zastaralá a nepraktická, avšak historicky památná, slohu doby přiměřená, posvěcená přítomností Mozartovou, prvním provedením „Dona Juana“. Němci, jejichž umění sloužila, již dávno jí pohrdli, utekše v budovu modernější, rádi by se jí byli zbavili, zkoušeli použíti ji k jiným účelům (pro kino), a jen hmotný zájem — zemská subvence a privilegia stavovských loží — nutil je, odehrávati v ní určitý počet představení. Převrat nové doby zajisté snadno by rozpoutal a přenesl tyto závazky a práva na jejich novou budovu — a staré divadlo, ač sešlé a primitivní, přece by vypomohlo v naší nouzi o druhou scénu, aby se okamžitě ulehčilo Národnímu divadlu. Hlediště jest rozměrné, pro slušný počet diváků, jeviště přiměřené dekoracím Národního. Zde by mohlo býti náležitě využitkováno nastudovaného repertoáru a jeho rozmnožení, jmenovitě v činohře — (divadlo je vzorně akustické) — za lidové ceny, které by zajišťovaly hojnou návštěvu, jíž divadlo Národní již ani nestačí; a toto, naleznouc tu nový zdroj příjmů, mohlo by přiměřeně sníziti ceny, aby patřilo zase národu a nejen válečným zbohatlíkům. Také jako jeviště zkušební by stavovské divadlo bylo výborné a tudíž by vypomohlo jako provisorium až do doby, kdy dosáhneme budovy nové.

*

* Dne 25. m. m. odešla za svým milovaným, po celý věk oplakávaným synem básníkem Bohdanem Jelínkem jeho matička Terezie, roz. Jonášova, doživši se požehnaného věku 90 let. Pohřbena byla v synově hrobě na hřbitově choltickém. Pokoj srdci jejímu!

*

* Městská rada Pražská rozepisuje konkurs Turkovy nadace na díla literární a výtvarná, vzniklá v letech 1916 a 1917. Žádosti náležitě doložené podány buďtež do 18. ledna 1919 do 12. hod. polední v podacím protokole referátu humanit. v Praze, čp. 267-I.

V Praze, dne 7. listopadu 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Ant. Klášterský:

ČAS DOMALOVAL OBRAZ...

Čas domaloval obraz svůj, ó viz:
Vsi vzadu hoří, v popředí pláň holá:
dav prchá přes ni; na tisíc jich volá
o skývu chleba, v tváři bídy rys.

Sta hrobů bez jmen, zapadlých již zpola,
sta mrtvol, k nimž se žravý slétá hmyz,
tu mrchy koní a tam vozů kola,
zde hlava, trup a onde ruka čís'.

Pár překocených trůnů leží v prachu
na spoustě děl; pár válí v krve nachu
se korun, jež se slavně skvěly kdys.

A hromové co doznívají třesky
kdes ještě v dáli, strašná ruka blesky
do mraků nebes píše: Nemesis!

V DEN DUŠIČEK.

V den dušiček a právě o půlnoci
ve středu knih mých sen mne zchvátil mocí,
a já se vzdal mu bez hněvu.
V ráz otevřely bez hlesu se dveře,
a postav řad vstoup, ke mně blíž se beře:
„Jdem oplatit ti návštěvu."

„Aj, hosté milí — přátelé mí drazí!"
(já slýchal vždycky, že dech mrtvých mrazí,
leč s nich vál vánek v besedu!)
„Jen dál, jen dál!" A šli. Ty milé tváře!
A jejich líce tolik měly záře
a tolik světla v pohledu.

Jak Vrchlický mi ruku pevně stiskl,
jak Sládek objal mne a Jansa výskl!
I Mokrý tu je s Kučerou.
a Červenka i Klose, Antoš jarý,
Quis dobrý, Jelínek, Čech, Arbes starý —
zřím přátel svých druž veškerou.

„Nic nemusíš se bát nás, milý brachu,
my procitli, víš, na zvěst, v skvoucím nachu
že volnost svítí nad všemi.
Vlast svobodna! ... Ó, musíme být s vámi
v ty velké chvíle . . . Však jsme — hlas děl známý —
jen o tom snili pod zemí.“

„Mé jitro plá — ó, jak jste šťastni, šťastni! —
dí Mistr — jak bych pozdravil svou básní
rád jeho záři v rodnou zem!“
„Teď ani v hrob — děl Quis — se zpět mi nechce!“
„A já — řek' Sládek — teprv nyní lehce
a pevným usnu klidným snem.“

„Víš — pamatuješ? — Šimáček vpad milý —
jak na toulkách jsme o tom s Raisem snili,
ó, splněný náš krásný sne!“
Usmál se Škampa: „Růže, růže samá!“
„Leč dřív — Jan šeptl — přišlo Hakel-dama,
to pole krve nesmírné.“

„Oj, Polska, Polska volná zas a celá!“
vzkřik' Jelínek, a slova se mu chvěla,
co jeho velké oči žhou.
Jen Svatopluk Čech tisk' se v koutek stmělý,
leč zdálo se mi, jak by rty se chvěly
mu tichou, vroucí modlitbou ...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Teď vytrh' jsem se ze sna. Prázdno holé.
Jen „Hlasy v poušti“ leží na mém stole,
a já v ně hledím, oči mna.
Hle na sonet: *„Ó, žít jak národ volný ...“*,
v němž výkřik zazněl ohnivý i bolný,
je otevřela dlaň čís' tajemná ...

2/11 1918.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

IV.

O Novém roce odpoledne Gustav Röhrich, ředitel veliké studenodolské tkalcovny, prospav se ve své pracovně, vstoupil do sousední jídelny. Zamyšlen přešed několikráte po tlustém, modrošedém koberci, postavil se k oknu mezi vlněné záclony, barvy jako koberec, a zahleděl se ven. Skráně měl ještě spánkem zardělé, ale ostatní líce povadlé; pod očima tvořily se mu již váčky.

Svět byl pod sněhem, všecky střechy přikryty tlustými, bílými, kyprými duchnami. Les na temeni protější bílé stráně za údolím při odpoledním slunci skvěl se před pozadím světlemodré oblohy celou strojenou zimní nádherou, třpytné cípy a laloky bílých, velkých pokrývek malebně visely po snětech, rampouchové třepení a čupřinaté šňůry z jíní, ověšené jiskrnými krystaly ledovými, mihotaly se v sluneční záři. Domky, po stráni rozsázené, bílé, pruhované, skrčené, tmavé, obložené chvojí, roštím i stlaním, větší s dřevěnými ztemnělými patry, okny bíle zkvětovanými hleděly jako slepé do zasněženého údolí, jem

ně modravě zamženého; při uježděné lesklé silnici stála v něm také řada stavení. Vilová zahrada byla též pod sněhem, stromečky v modravěbílých, jehličkovitě sršivých kožíškách; dvěma velkým smutečním vrbám, po obou stranách železných vrat, splývaly bílé, těžké vlasy s lesklého temene až k zemi.

Na zmrzlém, umeteném palouku mezi domky projížděli se bruslaři malí, velcí, prostí i panštější, mužští, chlapci, v kloboucích i v huňačkách, ženské i dívčiny v kloboučkách nebo v šátcích kolem hlavy uvázaných, s rukávníky i s palcovými rukavicemi na šňůře; někteří na sáňkách obyčejných nebo se židličkami vozili drobnou chásku, pečlivě nabalenou. Hlahol, výkřiky, smích, výskot pronikaly až do ředitelovy tovární vily.

Röhrich zíraje ven zamyšlen viděl, neviděl . . .

Přešed několikráte po délce skvělé jídelny, se zlaceným velkým lustrem nad dlouhým stolem, u dveří stiskl knoflík a odstaviv těžkou židli, usedl ke stolu; mimoděk zahleděl se na velikou tmavou kredenc s výstavou nádherných příborů.

Ve chvilce přinesla mu kuchařka bílý koflík černé kávy na stříbrném tácu.

Zapáliv si doutník, po chvilkách upíjel.

Choť jeho odjela po poledni se synem, poručíkem Gustlem a s kolegou jeho, vídeňským Knapplem, na nádraží. Byli tu na vánocích a po dovolené odjížděli opět do Vídně; mamá jela syna i hosta doprovodit. Ještě ráno měla s Gustlem mrzutost, neboť zvěděla, že o těch svátcích dvakráte tajně zabrousil do Ráje; teď syna vyprovázela, aby přece odjížděl s dobrým dojmem, ale také aby ho viděla vstupovati do vlaku. Ředitel Röhrich myslil na celou tu návštěvu.

Ticho bylo, jen pendlovky zvolna, zvonově cvakaly . . .

Za dveřmi ozvaly se lehké, volné kroky a vešla slečna Herma, nesouc si také tác se svačinou.

„Jdu k tobě, papá, odpusť," pravila s úsměvem a usedla mu naproti.

„Jen pojď, dítě," usmál se také.

Byla ve volných, žlutěbílých mulových šatech, bílou zástěrou přepásaná, a zlaté vlasy, lehce spoutané, splývaly jí hluboko přes týl.

Ponořivši kousky cukru, volně kávou míchala, a ředitel kouře, chvilkami si srkl.

„Je tu najednou takové ticho po tom ruchu," pravila.

„Je — až teskno."

„Člověk pořád slyšel dupot, cvrnkot ostruh, hovor, veselý smích a teď je tu jako v hrobě. Rozbouří takoví dva mladí páni celý dům!"

Ředitel se krátce, suše zasmál.

Chvíli bylo ticho.

„Viď, papá, ale nehněvej se," a velké, jasné oči zahleděly se na otce, „taková návštěva tě stojí mnoho."

Ředitel překvapen na ni pohleděl, trošku pokrčil rameny, ze rtů vypustil modravý oblak, ale neřekl slova.

„A prosím tě, co tomu Knapplovi říkáš?" ozvala se opět.

„Švarný, veselý hoch, bezstarostný."

„S Gustlem hodí se k sobě. Ale co mu jinak říkáš?"

„Jinak? Co mám říkat?"

„Myslí-li takový člověk přece také na další život?"

Röhrich opět povznesl oči, ale hned je zase sklopil. „Myslí náš Gustl?" splynulo mu se rtů.

„Nemyslí! Je jim pánům veselo na vojně a na světě vůbec. Je u architekta Knappla celá situace skutečně podle toho?"

„Ó to jistě — podniky jejich jsou veliké, kancelář z nejpřednějších ve Vídni."

„Ale jsou tři synové, jsou-li druzí dva jako tento — nevím —"

„Teď je lajtnantem, jiné starosti nemá."

Herma se zase zamyslila. „Ale prosím tě, papá, k čemu zas byla tato návštěva?" a dívčin hlas zazněl nyní zvučněji, rozhodněji.

Otec se na ni zahleděl.

„Víš — proč ho sem Gustl vodil?"

„Proč! Chtějí užít — vyrazit na zimní výlet a pobýt na venkově, v horách!"

„Proč právě toho?"

„Jsou přec jako bratři."

„Víš, tati, nehněvej se však na mne, že to řeknu přímo: Myslím, že to byla zas jedna taková návštěva, jakých tu už bylo víc — jako liberecký Heide, Nettel z Hostinného, trutnovský Horn — všecko návštěvy k vůli mně."

Otec povznesl hlavy: „A kdyby?"

„Mamá pořád hledá a Gustl se jí chce zavděčit. A co je ze všeho? Jezdí, vy hostíte, páni se baví, pak najednou přestanou a přijede zas jiný."

„Pravdu máš — mamá tě přece chce vidět zaopatřenu!" břitčeji pronesl otec.

„Vím — vím —" pokývla zamyšlena.

„A nebylo by to snad dobře?"

„Snad bylo, snad nebylo, kdo ví! K dobrotě je třeba mnoha podmínek — u těch pánů neznáme ani těch nejobyčejnějších."

„Mýlíš se, mamá mívá dobré informace."

„Myslívá si to. Ale i kdyby — co však ze všeho je? Jezdí sem jen na obhlídku —

věř mi, tati, připadá mi to až trochu sprosté!"

„Mamá by ta tvoje slova slyšet nesměla!"

„Proto je, papá, povídám tobě!"

Ředitel pohladil si bradu jemně prokvetlou a pohled mu změkl.

„Přijedou, odjíždějí! Mamá zapomíná, že se ti páni postarají také o své informace. Odpusť, neznám tak našich poměrů, ale soudím, že hledají daleko víc!"

Ředitel opět se zasmušil. „Ale jaká ty jsi krasavice!" zvolal, ale na dceru nepohleděl.

„Tak proto!" a hlava se sklonila.

Ředitel dopiv do dna, pravil sdílněji: „Když tak se mnou mluvíš, řeknu ti také přímo, že s tím též právě nesouhlasím, ale co mám dělat? Že mám štěstí tvé na mysli, nemusím ti snad povídat!"

„To vím, tati!"

„Mamá má jistě úmysly nejlepší — je přece z vyššího rodu, dům náš je znám, moje postavení také, nediv se —"

„Ale nejsi žádný fabrikant, velkoobchodník, bohatý vídeňský architekt!"

„Příjmy mám také!"

„Vím, papá, ale vydání jistě také náramná, tomu přec už rozumím. Ostatně jsi nebyl hned ředitelem v Studeném Dole!"

„Nebyl, ale mamá měla jmění."

„Ano, ale ne statisícové."

„Za to byl otec excelenc — fon — ti páni to vědí!" ostře vyrážel.

Dcera se usmála. „Ale viděl jsi, to že jim nestačilo. Nechci zarmucovat tebe ani mamá, poslouchám, ale nejsem dítě a mám za to, že k troše štěstí není hned třeba fabrik a velkoobchodů."

„Jsi zvyklá všemu blahobytu, těžko, těžko bys zvykala jinému životu!"

„Jakému, tati? Žiji zde tiše, sama požadavků nečiním — to by se snad přece našlo!"

Otec rychle povznesl hlavy. „Snad — s Palmem?" řekl zvolna a upřeně na ní utkvěl.

Oči se jí zachvěly, ale rychle je sklopila. „Dejme tomu, že s ním, a myslíš, že ne? Není snad řádný člověk? Není v dobrém místě a nemá také kariéru před sebou?"

„To mamá nestačí! Uvaž poměry, ze kterých vyšla, celé bývalé okolí její a srovnávej! Korytná — malý obchodníček — celá domácnost — považ, jaké by to bylo příbuzenstvo!" Mluvil zvolna, slovo za slovem a líce měl zachmuřena.

„O příbuzenstvu jsem nemluvila, ač špatní lidé snad nejsou!"

„Ale nízké poměry. Uvaž — jeho matka a naše mamá! — to by byly dvě tchyně —" a vrtěl hlavou naznačuje, že mu ten poměr nejde do hlavy.

„Neznám jí, ale nic by na nás nechtěli, se synem bych žila."

„Neznáš života, v tom to potom chodí všelijak, lidé se střetnou, hořko pak bývá!"

„Věř mi, tati, že tvé obavy jsou zbytečny. Jsou to sic lidé malí, živí se vlastní prací, ale po léta, co jsem o nich slyšela, není mi známo, že by se byli někam drali, něco na někom chtěli. Syna dali na studie, protože viděli nadanou hlavu a myslili si, aby to přivedl výš, dcery vychovávají doma — co by na něm chtěli?"

„Do budoucna nevidíš — příbuzenstvo umívá divné věci."

„Snad zchudlé příbuzenstvo z těch vyšších vrstev bývá horší než lidé z takových malých poměrů!"

Ředitel se přemýšlivě na ni zahleděl. Hlavou projely mu vzpomínky na příbuzenstvo ženino — tušil, že Herma o tom z minulých let ví.

„Máš pravdu," pravil, „mívali jsme s tím také starostí dost, ale se strany takovýchto drobných lidí přicházívají i výčitky: Mnoho jsi stál — my byli pro tebe zkráceni — pomoz! Takového u nás nebylo nic!"

„Možná, ale žádaná pomoc nebývá daleko taková jako u těch, kteří s výše klesli do poměrů těžkých. Ostatně, tati, od tebe sama vím, že jsi také nevyšel z poměrů skvělých, ač z rodiny úřednické."

„Mudrci — vidím, že jsi už sama o všem přemýšlela!" zasmál se a žertovně pohrozil.

„Je mi pětadvacet let, papá, a jedná se přec o mne!"

Ředitel vzal se stolu noviny, rozestřel je, přelétl prvou stranu, ale zas je položil.

„Přece mi, Herminko, řekni, jak se Knappel k tobě choval?" žertovně zabočil.

„Jako všickni! Komplimenty dělal, sladce a tajemně žvatlal o nedostižné kráse, ruku tiskl a — dělal oči!" a dcera se zasmála.

„Ty, ty, máš je prohlédnuty!"

„Mám, tati, všecko je u nich strojeno."

„Ale povídala mi mamá — od Gustla to zvěděla — že jsi udělala veliký dojem!" a ředitel i rukou naznačil velikost obdivu.

„Mně to Gustl také řekl."

„A co jsi mu odpověděla?"

„Že jsem, jaká jsem, dojmů že nedělám."

Otec se zasmál.

„Přece mi, dítě, pověz," začal zase po chvilce, „ty toho doktora miluješ?"

(Pokračování.)

*

Jan Opolský:

ZÁZRAČNÁ OSLAVA.

Veliká svrchovanost zákonů, nesvržitelná jako volské jho, bezvýchodná jako spojitost do kruhu zkovaného řetězu, vrhala se s chladem po stopě zločinu, aby se zdání spravedlivého řádu zadosti učinilo.

Historické řády soudní, na právu trpném vystavěné, učinily ze slepé Justice bytost vidomou, chorýma očima pomžikující a jedna z misek na jejích mystických vahách falešným závažím byla zatížena. Byla to miska přihoršujících okolností, pokud byly samy o sobě zjištěny, nebo jen z domyslu vzaty a Spravedlnost zacházela se svým alegorickým nástrojem jako ošidný kramář, jehož je nesnadno z přehmatu usvědčiti. Také meč její bral na se podobu hrubého kyje, drábské hole, nemoha složitého uzlu příčin po právu rozetnouti.

A písaři krevní, operující lstnými předhůzkami, stáli tu v livreji této lživé kněžny jako neodvanutelné stíny, jimiž jsou jasné představy pohlceny.

A byly rozličné, předivné kategorie zločinů, ve kterých nezřídka spojenství s ďábly sklánělo neklidnou misku na vahách Justice více, než potřeba vyžadovala.

Tak tomu bylo v případu Kláry Vernonové, jejíž pohlavní život, všem pravidlům lidské zvyklosti se vymykající, křivil názory davu, uvolňoval obšírné pole fantasie a domyslu a podněcoval zavilé pochopy trpného práva, aby se k dílu postavili.

Jakže žila Klára Vernonová?

Byla to proslulá a zjevná milostnice, obracející dnem vzhůru číši sexuálního nápoje, aby jej do kapky využila?

Byla to temná a zvlčilá návštěva, zadechující podušky cizího lůžka jako horečná nemoc?

Byla to temná a vlivná kurtisána, zastírající vznešeným dekorem prohlubeň mravní neřesti, do které byly mrtvoly mocných tohoto světa po hlavě vrhány?

Byla to němá jeptiška, vražednice nedochovaných plodů, vlnami studené klausury vyvržená?

Běhna noční, pokládající opilou hlavu na krzmo žoldnéřovo?

Klára Vernonová byla mladá, zemskými statky hojně obdařená žena, jejíž omračující krása byla semenem věčného pohoršení, do větru života pohozeným, vyrůstajícím tu a tam do chorých květů, kam bylo v osudu zanešeno.

Ukryté stopy jejího původu nedaly se navzdor pracnému úsilí ozřejmiti a to bylo novým pramenem zvídavé muky obyvatelstva, které se přehnanými dohady opíjelo.

Objevila se kdysi, nabývajíc koupí domu „u kříže", počala žíti životem osobnosti střežené, stíhané hladovými pohledy starodávného města a její smyslný půvab, všecko slovní líčení překonávající, doháněl vzájemný poměr na ostří nože, o něž se smysly rozdíraly. Neboť doličovati její krásu znamenalo všecku marnost nepokojného umění a bezvýsledný boj nepostačitelnými prostředky podniknutý.

Vědomí vlastní, ideální dokonalosti působilo jako sluneční síla na vývoj tohoto omamného, uzrávajícího ovoce i zjevovala se tudíž měšťanským očím jako nedostižitelný souhrn svodů, pomyslům lidským vystavený.

Všecky přívlastky k určení smyslné krásy nemohly podati obrazu jejího těla, které se pod černým atlasem v opojných liniích rozvíjelo, nemohly sestoupiti do hloubky jejích očí, jež se jak tůně pod mrakem černého obrví zatmívaly, nemohly vyjádřiti účinků těžké, orientální vůně, v zátopě vlasů uvězněné.

Nemohly nalézti přiléhavého porovnání k mandlové sytosti jejích úst a zubů, sladké lahodě rukou a ramen, které by život zhodnotily.

Dům „u kříže", dávnými pověstmi jako révou ovinutý, ukrýval tuto ženu s tajností jemu vlastní a stará služka jako typ význačný a ojedinělý honosila se vlastnostmi hrobní stráže, přicházejíc jen zřídka kdy do styku s městem a to ještě jen způsobem na výsost upiatým a zdrženlivým. Její úzké, bledé rty sevřeny byly jako dopis pečetí uzavřený a pojila se v tichosti jako šerý stín k zjevení sladké paní.

Dům „u kříže", dávnými pověstmi ovinutý, ukrýval pod svým sychravým klenutím neproniknutelné životní tajemství, jež obyvatelé starodávného města marně se rozluštit pokoušeli.

Veliká, nedoceněná krása Kláry Vernonové příčila se zjevně způsobu samotářského života a páni, pozdvihující zdvořile barety před okny domu „u kříže", nemohli rozporu vysvětliti. Marně bili ostruhami a hroty kordů studené dláždění, obcházeli pěšky i koňmo zamlklé zdivo domu, utkávali se začasté z nerovnosti svého stavu v řevnivé slovní kontroversi, přikrádali se s opentlenými loutnami soumračnou hlubinou noci a dopravovali podloudným způsobem levandulí napouštěné milostné ce-

dule, na něž se jim nikdy slova odpovědi nedostalo.

Marnost a bezúčelnost těchto dvorných útoků smekala se jen jako kluzká vlna po hluché hrudi domu, a klepadlo domovních dveří vydalo drsný a dutý ozev, jako by podzemí promluvilo. Každý pokus o sblížení, ceremonielní pozvání a pocty choval v sobě utajený zárodek vzteku a záští, jež mohlo v budoucnu vypučeti.

Ani chrám Svatého Stětí, ohlašuje slavné nešpory, nemohl tajemství mrtvého domu prolomiti a mocná souhra jeho zvonů dotýkala se, jak se zdá, srdce navždycky zatvrzelého.

Den po dni uplývaje, přiměšoval k obecnému mínění po špetce zhoubného jedu a nyní také ženy města, zraněny ve své ješitnosti, stavěly se po bok svým mužům, větříce v této chladné studni pramen nezdravého pohoršení.

V krátkosti poté stal se dům, jehož arkýře nadnášeny byly hřbetem ryby a Neptuna, pevností nenávistnými pohledy obklíčenou a v jeho štítu lesklo se v dvojakém významu ubledlé znamení kříže.

Život města míjel zdánlivě nerušeně, ale jeho hromadné rozkoše jakýmsi sinavým stínem v základě byly podbarveny. Odbývala se klání, při kterých se dřevce utajených slídičů Klářiných s praskotem o sebe rozlamovaly, slavnosti luční, jejichž medovina a víno rozněcovaly nejskrytější zámysly člověkovy, přecházela ve slávě církevní procesí v šelestu brokátových rouch a baldachýnů, plápolem svěc a duněním zvonů naivního ducha uchvacující. Všecka lidská marnost vycházela tu jaksi na povrch nesena pěnou šumného života, která se o výspu temného domu rozrážela.

A když jednou panic urozený odvážil se pomocí provazového žebříku ztéci okno komnatky Klářiny a svržen byl hřmotně dolů bílou a sladkou rukou, která se z okna vysunula, nabyly věci povážlivého přídechu nepřátelství.

Jako jediná kapka učiní, že přeteče nádoba do vrchu naplněná, způsobilo zhmožděné tělo panice, na dlažbě náměstí v krvi nalezené, že byly prorvány hráze zadrženého předsudku a nenávisti, jež se potom jako kalné a ječivé proudy široce rozplavily. Stopa krve jako ničivá žíravina rozleptala chatrné závory zdrženlivosti, zakalila narudlou clonou oči davu a otevřela průchod všemu, co se pak ve formě zákonného nadpráví dostavilo.

Vetché přísloví „vox populi, vox dei" nenabylo, co svět světem stojí, paradoxnějšího významu, pokud se důvodnosti a pravdy dotýkalo a všecka oslepení a jednostranná vášeň vrhla se ke vchodům domu „u kříže", hledajíc ukojení.

A dělo se poté všecko způsobem v talár zdánlivého práva zahaleným.

Zhmoždění panice jako poslední přímá příčina k zakročení ustupovalo však ještě před pohnutkami hlubšími, z pathologických rozkladů odvozenými a jenom styk s ďábly, závažným způsobem prokázaný, pohnouti mohl více vahami Justice, jak toho potřeba vyžadovala.

Jako smečka po páchlé stopě čenichající, vrhal se dav od jedné tajuplné okolnosti ke druhé, potřísňuje slinou ojedinělé nálezy uprostřed cesty. Papíry v rukou písařů počaly se plniti zápisy nejasných nápovědí, shromažďujíce zajišťovací materiál k suchému trestnímu právu.

Ve třech dnech zabušilo klepadlo domu „u kříže", vydávajíc drsný a dutý ozev, jako by podzemí promluvilo.

Poněvadž i poté zůstalo všecko útočné volání ze vnitra domu bez odezvy, vypáčena byla ve stěžejích vysoká kovová vrata a rachot a lomoz tím způsobený zdůrazňoval hrubou převahu moci a síly, ke správě světa stanovené.

A nyní už, hřmotíce holemi a meči, drali se vzhůru po schodišti konšelé, písaři, jakož i holomci popravčí, popuzeni vlnami nepřátelského ticha, které je zevšad obstoupily. Syrý, studničný chlad, naplňující útroby domu, nemohl ukonejšiti zpěněné jejich krve a ocitli se, rozněcováni jedni druhými, jaksi u kořene tajemství, které je dlouhý čas v napětí udržovalo. Blízkost a bezprostřednost tohoto ovzduší, potom jakási nezměrná, hrobová sláva domu, čelily jen ještě okamžik surovému zaplání pudů, ale byl to jen krátký zápas ve prospěch temného záští skoncovaný. A tak tady zela komnata Klářina, jako by byla ve své zevnitřní podstatě obnažena. Jako v citlivé, jemné netýkavosti naproti účinkům prudkého zevního světla, chvěly se živoucně tlumené barvy její a stíny a jako nepřipraveny, z temna vytaženy zdály se býti formy věcí v násilném, zarudlém ozáření.

V jakém posupném, příkrém vztahu stála nyní tato černá a hřmotná kohorta k sladkému Klářinu zjevu!

Jaká míra vážnosti a trpného opovržení pohrávala vonnýma jejíma rtoma!

Jak luzně a čarovně vyzařovaly smyslné linie jejího těla pod těžkým atlasem šatů A s jakým vášnivým, smrtelným odhodláním stavěla se k ochraně malého, prachovými pokrývkami vystrojeného lože, na kterém podřimovalo nehezké, temnolící děťátko, jakoby s cizího světa sprchlé, z lid-

ské lásky nevykvetlé, na strastných údělech jejích podílu nemající.

Nečekaný tento objev s ohromující náhlostí se vyskytnuvší, obohatil papíry písařů přitěžujícími záznamy, odkryl tajemné, skryté nitě, jimiž bylo spojenství s černými mocnostmi navázáno, ovinul bytost její modrými parami inferna, které se dusně vdechovaly. Neboť nebylo muže v tomto prázdném a znícím domě, jenom stará služka, rtů semknutých jako dopis pečetí uzavřený, hleděla tiše a bděle, pokrývajíc tajemství temnolícího děťátka stínem své mlčenlivosti. Nebylo muže v tomto chladném domě, nesešlo slovå omluvy a vysvětlení přes rty Kláry Vernonové i byla tedy jata, od děcka odervána, přes zoufalý odpor svůj spoutána a před právo postavena.

A nyní bylo by zmrháno každé slovo, kdyby se pokusilo ze všeho nejsmutnější skon Kláry Vernonové vylíčiti.

Tupa a mlčenliva přijala svoje rozmanité muky z rukou trpného práva, její krev stavěla se v ranách jako krystaly červeného klenotu, nad prudkým ohněm smahly alabastrové její údy a zemřela s kostmi rozdrcenými tváří v tvář staré služce, jejíž úzké rty sevřeny byly jako dopis pečetí uzavřený . . .

Uběhlo deset roků. — Zasutý hrob Kláry Vernonové porostl travou a lebedou a mezi nahými kameny objevilo se trochu netřesku, těšícího se špetce smutného života za každých okolností.

Z ustraněného tohoto místa za hřbitovní zdí viděti bylo pnoucí se čelo chrámu svatého Jana Stětí a pitoreskní obrysy města, plachými parami zacloněného. Tam odbývala se jako kdy jindy klání a slavnosti luční, přecházela církevní procesí pod vláním baldachýnů, břinkaly kordy pěších a ostruhy švališerů a valila se, duníc, vlna pospolitého života, jak jsme jej v myšlenkách před krátkem opustili.

Ale tady byl mír a ticho, ani lichý pták nezapěl prostě, hledaje úlevy ve své osamělosti a jen suchý plevel, větrem se rozšelestiv, vedl jakési dlouhé a únavné rozpravy nad hroby popravenců.

Dva lidé nízké kasty zaměstnávali se překopáváním těchto míst ode všech zavržených a hrob Kláry Vernonové otevřen byl nenadále pod jejich motykami.

Prochladlá vůně jarních květů, fial, konvalinek a jasmínu vyronila se jako plynný obsah z odestřené doliny hrobní a zdála se vinouti jako étherická serpentina nad prostou, hluchou rakví.

V těch místech asi, kde se nalézti mohla vyhaslá ňadra mrtvoly, prorůstal víkem rakve živě zelený myrtový vínek a zázračná síla tohoto úkazu ničím se nedala vyložiti. Deset roků tlení všeobecného zániku a rozkladu hmoty nezmařilo v zárodku tohoto čarovného organického života a zelená myrta, prodírající se prkny rakve jako mystické pojítko mezi dvěma duchovními světy, uvrhla dva lidi nízké kasty do stavu pověrečné hrůzy a oblouzení.

Uzříce potom ještě tělo mrtvoly plné a neporušené, do bílých šatů a závoje nevěsty zahalené, steloucí hojnou balsamickou vůni a bělozáři, vrhli se na kolena a jejich malá duše třásla se znepokojena jako pavoučí ve větrném vání.

Tolik bylo psáno o zázračné oslavě Kláry Vernonové a zamlčeno z osudů temnolícího děťátka, jež bylo k životu jejímu způsobem bůhví jakým v tajnosti připoutáno . . .

❧

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Ostrý trn se mně zadřel do srdce i do mozku. Rozhovořila se ve mně duše lítostí i hněvem, že jsem ztratil praotců svých dědictví; pojala mne hrozná touha po kusu zemské hroudy v rodné zemi, z níž na nás dýchá cosi hlubokého, mohutného, co je silné jako sama smrt. Pojednou jsem porozuměl ruskému hladu po půdě; pochopil jsem v oněch okamžicích ne rozumem, ale citem ty nejmoudřejší z mudrců, kteří hlásali, že půda patří všem . . . Zalomcoval mnou i hněv proti těm, kteří z širošírých rozloh země krmí prostopášná těla svá a plní lačné kapsy, aniž pouhým prstem hnou, by nesmírné a nedohledné jejich lány vydávaly klas. Neorají, nesejí, a náleží jim všechna žeň . . . V oněch nočních chvílích uprostřed velkolepé tiché přírody pochopil jsem také bolest zkrušeného dělníka, jenž vidí, jak se jeho pot a znoj, jak se jeho mozoly mění v zlato v rukou továrního velmože a stávají se nepřátelským bohatstvím . . . Oči zabloudily k severnímu nebi, kde jsem našel hvězdu polární a s ní vzpomínku jakés ruské knihy, v níž se při hvězdě té přisahá. Upíraje na ni zrak, přisahal jsem též . . . Přisahal jsem nenávist i proti těm,

kdo jsou velmožnými vládci půdy do nesmírných dálav, an vedle nich se hrbí zástup bezzemků. Přisahal jsem, že vrátím-li se do vlasti, kázat budu boj ... Tehdy jsem si vzpomněl také těch dob našich dějin, jež po veliké pohromě přikvačily na nás útiskem i tmou a naší české hroudy hrozným zabráním i loupeží ..."

Nazdvihl hlavu a pokračoval po kratičkém pomlku, dívaje se k obloze:

„Našel jsem dnes vzpomínky oné letní noci na stepi, a je mně tak, jako bych měl opět při severní hvězdě přisahat."

Bořan cítil, jak naň vanou muže toho myšlenky. Hořelo v něm stejným plamínkem. I on vzpomněl Bílé Hory a svých pradědů. Neodpovídal. Vambera však dobře vytušil, že se jejich city potkaly.

Kráčeli cestou vedle potoka. V rozčeřeném jeho proudu koupal se měsíček. Vlnky běžely, jako běží život, jako běží čas. Šplounaly a šeptaly břehům povídku, jež stejně romonila dnes jako včera, jako předevčírem, jako před věky, a po staletích stejně bude hovořit. Ale olším na zeleném břehu nezdála se nudnou věčně stejná báje ta. Větily jí vlídným šumotem.

Luna dávno zapadla, když se rozešli.

Vít se vracel k domovu. Nově narozená myšlenka v něm rozbouřila krev a s krví obraznost. Před sebou viděl obě Růženky. Živá se naň usmívala, mrtvá šeptala:

„Půda je jako světlo, voda, vzduch a patří všem ... Dobýt zpět a rozdělit."

*

Časně ráno vstal. Vyšel z domu a stoupal na kopec, odkud měl rozhled na rodnou ves a celé její okolí.

„Co pak tak zamyšlen?" ptal se děd, jenž, vstav ještě časněji, prohlížel již úrodu:

„Chodím se svou myšlenkou."

Došli na vršek, kde stál starý dub a pod ním z drnů sedánek. Usedli a dívali se k dědině. Z komínů se kouřilo; šedý dým se klubil k ranní obloze, mlhou trochu zastřené; ze stodol bylo porůznu slyšet cepů opozděné mlácení; mezi spletí hustě nasázených javorů a jasanů prokmitaly počernalé došky nízkých střech.

„Ach, jak jsme proti ostatnímu světu pozadu a jak Němci skoro ve všem před námi!" vzdychl Vít a ukazoval dolů k dědince.

„Namlsán jsi cizinou a haníš všechno, co je našeho."

„Nehaním, ale hledám pomoci ... Co tu zmařeno je sil! ... Kde by příroda měla za člověka jako jejího pána pracovat, tam se hmoždí v potu tváři lidská ruka, pokrývá se mozoly, tvrdne a srdce tvrdne s ní."

„Však i naše horské hlavy činí tak."

„Ano, horské palice," usmál se vnuk a doložil:

„Jenže tvrdé palice ty nebuší vždy do nepřátel, ale často do svých vlastních řad. A když není těch, tluče ze vzdoru hlavou o zeď nebo o skálu."

„Hochu, nenadsazuj tak."

„Vždyť vás může poučit vlastní zkušenost. Jako zámožnější člověk v obci byl jste dlouhá léta jejím starostou a nedovedl jste po všechnu tu dobu ani toho, abyste smířil dolenec s hořencem. Každý domek má svou zvláštní palici."

„A při tom i své zvláštní radosti."

„Těch je poskrovnu."

„Nač ty nářky?... Co chceš proti tomu podniknout?"

„Chci k pevné soudružnosti spojit mozolovité ty ruce a stmelit k jedné myšlence ty tvrdé vzdorovité palice."

„Jak?"

„Společným prospěchem ... Jeť prospěch nejpevnějším tmelem, jenž nejrůznější, ba i nepřátelské prvky lidských mozků slučuje a zaceluje rány, jež se nevraživě jitřily."

„Nemluv tak vznešeně a pověz bez obalu, co zamýšlíš."

„Vždyť jsem s vámi o tom mluvil včera na cestě. Chci na Jizeře postavit elektrárnu, jejíž rozvětvená síla konala by práce rolnické i řemeslnické a byla dobrodiním celé krajině. Ne na svůj vlastní výdělek, ale společenstvem chtěl bych ji postavit, aby každý občan mohl na ní mít svůj díl."

„Bude těžko všechny rozumy vtěsnat pod jedinou čepici."

„Aha ... ty vaše palice, ty vaše hořence a dolence, jež si leživají obyčejně ve vlasech."

Staroch, pokuřuje z krátké dýmky, na chvilku se zamyslil a pak prohodil:

„Byla by to krásná věc ... opravdu krásná věc ... ale ... ale ... hrozně nesnadná ... Bojím se, že to nesvedeš."

„Jak chceme nazpět dobývat, když nemáme odvahy něco podnikat? Dobývání je válka, a k boji potřebí mít odhodlanou zmužilost, nebát se."

„Nazpět dobývat," zazvučelo v mozku dědovi a dotklo se nejcitlivějších jeho strun. Struny ty utichaly sice pod šedí denního zaměstnání a všedních starostí, ale rozechvěly se hned, jakmile jen zlehka někdo o ně zavadil.

Obličej mu zazářil; na stařecké vrásky padl paprslek a rozjasnil jejich strohou ztrnulost.

„Teď jen stavební místo na Jizeře... o to bude nejhůře," řekl a zahloubal se do sebe.

Pravil za chvíli:

„Hochu, pojď."

„Kam?"

„Do Havírny k Nakovi."

„Myslíte?... Je podivín."

„No, zkusíme ho přemluvit. Když ne, ohlédneme se po jiných... Jsi již po jídle?"

„Ještě ne."

„Honem se nasnídej, a vybereme se tam společně."

*

Vít nalil dědečkovi ohně do krve. Omládl a spěchal společně s ním k Havírně.

Havírna je nepatrná horská osada několika malých domečků s pilou a s mlýnem na Jizeře, jehož vlastníkem je bezdětný a starý vdovec Nak. Když se šedovlasý stařík dívá k hořenímu toku řeky, vidí po obou stranách černé sosnobory Bouzovského velkostatku, z nichž mu po celé dny šumí cosi milého. Proto se v nich často jeho duše toulává a vzpomínává mladých let, kdy se tam jako klouček proháněl a jako jinoch pytlačil. Vzpomínky ty jsou jedinou poesií prosaického jeho života.

Setkali se s ním na pile. Zapisoval právě klády a křičel cosi s dělníkem. Řezavý hvizdot pily nepříjemně hučel a bylo obtížno dorozumět se v tom šramotu. Pozval je do jizby, a kašlaje, stěžoval si cestou, že má mnoho starostí a s najatými lidmi samou zlost.

Kašlal po všechen svůj věk, jako v divadelním kuse mlynář Rychnovský. I v tom mu byl podoben, že měl žluté zlaťáčky, jen že jich nezakopával lopatou do hlíny, ale zahrabával do spořitelen. Při tom stále naříkal. Ale doskuhral se víc než sedmdesáti svých let. Obecně se o něm říkalo, že má zaschlou dušičku.

Mlýn s pilou prodává již od těch dob, když mu žena umřela. Je tomu již dvacet let; ale prodávání povídkou je bez konce. Nikdo nedává, co by chtěl; a chce toho pořád víc a víc.

Na všem šetří, i na sobě. V letě chodí v botách křížem krážem příštipkovaných; v zimě v spravovaných bačkorách. Vše je na něm jako moukou poprášené, šedivé; ba i mozek, srdce, šat i vlas. Oděv na něm samá záplata se všech koutů světa smetená. Jenom v neděli, když jde do kostela pobožně se pomodlit, odívá se svátečně a to oblekem, který pamatuje dobu, když chodíval za svou nebožkou. Jinak vypadá jako nahrbený skřetek, jejž minulost při svém odchodu zapomněla s sebou vzít a nechala ho přítomnosti, by byl světu na odiv.

Neúhledné tělíčko sestrojeno je jen z drobných kostí, obalených do kůže; osmahlý, nažloutlý obličej zdá se z vrásek dohromady sešitý, jako ze samých záplat sešity jsou jeho kalhoty. Lidem je na něm všechno směšné, i jeho tenký, diskantový hlas. Jízlí se mu a on jim oplácí. Smějí se světu potutelně sivá, malá, pod šedivé, husté obrvy jako vyvrtaná očička; šklebí se z úst nažloutlé, vyceněné zuby, k jichž ukrytí hoření veverčí ret nestačí.

Skrblí, škudlí, jenom jednoho si dopřává: mladých děvčátek. Suchounký, scvrklý jako stará křížala honí se za nimi hůř než mladíček. Činívá tak nejvíc po nocích, dobývaje se zadními dvířky do známých mu chaloupek, kde na jeho štědrost čekají. Vedl si stejně již za života nebožky, říkávaje si v duchu, že jedna mladice je lepší, nežli deset starších žen. Baby si sice jízlivě šuškají, že užívá dívčích těl již jen jako králičí kůže na zahřátí oznobeniny; ale holky, jimž jediným do klína sype nastřádané žluťáčky, vědí prý něco jiného.

Takový byl Nak. Starý Bořan byl mu vrstevníkem a ze staré známosti si tykali.

„Petře, přicházím s vnukem inženýrem něco s tebou pojednat," promluvil děd k mlynáři.

„Aha, chtějí kupovat," pomyslil si staroch a v duchu doložil:

„Dej si, Petře, pozor na starého rychtáře. Býval liškou podšitý a je bezpochyby dosud tak."

„Tak pověz, co chceš?" ptal se nahlas, když usedli ve veliké začazené jizbě, jež mu byla obydlím, komorou, kuchyní, ložnicí, skladištěm volských klik a koňských chomoutů. Honívala se tam často i podsvinčata a kdákávaly slepice.

„Prodáš s vodní silou mlýn?"

„Víš, že je dávno na prodej."

Oba hosté se mu jali vykládati, oč jde.

„Čerta běží o společnost; rádi by to pro sebe," pomyslil si skrbloň, jenž nikomu nevěřil a chodil po všechen věk s podezřením, že celičký svět je velkou kupou nasypaných podvodů a lží, jichž se nutno vystříhat. Bývalo mu proto zvykem obelstívat každou lest, a lstí mu bylo každé obchodní s ním jednání.

(Pokračování.)

*

LITERATURA.

Franta Župan: *Pepánek nezdara.* I.—III. Topičovy dobré knihy původní.

Opětovně měli jsme zde příležitost promluviti o výborném, českém díle Franty Župana, o „Pepánku nezdarovi". Dnes, kdy k dosavadním dvěma dílům připojuje se třetí, s radostí zaznamenáváme, že současně objevuje se díl prvý („Starším bratrem") — ve vydání čtvrtém, díl druhý — („Školákem") — ve vydání třetím a díl třetí — („Lojzík vychovatelem") — v krátku po svém knižním otištění ve vydání druhém. Je to nejlepší důkaz, že tato ryze česká kniha hluboké poesie ušlechtilého vzletu národního a ethického našla pochopení v českých srdcích. — Hrdinou třetího dílu není sám Pepánek „nezdara", jest jím jeho kamarád, hajných Lojzek, od prvého naprosto odlišný typ selského kluka, v němž vypozorován současně jeden z prvků, tvořících typické povahy našeho venkova; je to chlapec hrdý, odvážný, uzavřený, přemítavý, předčasně moudrý, a to moudrostí zcela samorostlou. Ve všech třech dílech z pozorování a pochopení dětské duše plynou mimovolně důsledky výchovné; v tomto třetím díle zúmyslněji než v obou předchozích. Jsou to výsledky zkušeností znalce nadaného obzvláštní citlivostí pro dětskou duši, pro svobodu, která jest jejím právem, a pro omyly, které se v systému výchovném dějí — ať doma, ať ve škole, ať v písemnictví. — Třetí díl „Pepánka" není souborem povídek a příběhů, jako oba díly předešlé; jest celistvým vypravováním o přerodu — tělesném i duševním — který se děje s městským chlapcem vlivem prosté, přímé a čisté postavy chlapce venkovského. Vedle nich episodně vystupuje velká dětská družina, známá většinou z předchozích dílů; a jest nutno zdůrazniti, že auktor, neobávaje se o sympatie k ní, kreslí ji beze všech příkras, se všemi stíny, zchytralostí, falší, potutelnictvím, jaké jsou příznačny venkovským dětem — a tak objevuje tyto vlastnosti v jich nevinné podstatě. Vedle nich i svět dospělých podán výrazně a poutavě, především pan fořt, se svou rozkošně hovořící dýmkou. Knihy Županovy náležejí k těm, kterými se můžeme pochlubiti ve světové soutěži, a to proto, že vyznačují se uměním hluboce lidským, promítnutým výrazem osobitým, národním. *Kaz.*

*

Karel de Wetter: *Listy z Vltavína.* Nákl. Emila Šolce v Karlíně. — Karel Piskoř: *Démon lidství.* Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Není třeba klásti vysokých požadavků na tyto drobné kresby z Prahy a okolí pražského; jsouť svými motivy, prostičkými a starosvětskými, určeny k jednoduchému probírání a řešení. Spisovatel, rád zalétající do minulosti, nalézá vřelá slova pro krásnou Madlí a její ctitele, pro červenou Rozu, pro tetu Muškátovou, stejně jako pro předměty staré výzbroje, pro dávné sochy svatých, pro cechy a jejich korouhve. Někde mají drobnosti tyto základ zkazkový, a je-li úplně vymyšlen, jest dosti přiléhavým slohem a slovem podán tak, aby věcně i slohově převáděl do minulosti. Jednoduchým způsobem, nehledanými slovy a prostými obraty daří se spisovateli vystihnouti náladu starobylosti, zatuchlosti a zvadlosti staropanenských domácností, tichých, zapadlých domů a uzavřených, jen ve svátek měkkých povah. Úprava knihy jest pěkná, jazykové korektury v ní provedeny co nejpečlivěji. — Po Záhadě Alberta Dryma, v které Piskoř celkem zdařile probral otázku jakéhosi stěhování duší z těla do těla se stanoviska a s podkladem věd okultních, vzal si za základ pro Demona lidství záhadu podobnou, zřejmě už vloženou do rámce spiritismu a okultismu, totiž rozdělení duchovní a smyslové podstaty člověka ve dva duchy a dvě těla, obojí od sebe úplně oddělené. Tím dostává se problém Piskořův vlastně na pole reální, kde dívka Alma, kdyby jí auktor byl uštědřil poněkud více inteligence a chápavosti a kdyby právě tomuto zjevu byl podložil více bedlivosti a větší množství situací a okolností, byla by mohla konati mnoho zajímavých pozorování psychologických, nerušených při jednom předmětě drubou, nepřátelskou lidskou složkou. V tom vězí jistá nesrovnalost románu: Alma jest líčena jako děvče nejen přístupné, nýbrž dokonce hmotně i duševně nakloněné a vhodné k okultistickým pokusům, což spisovatel přiznává hned na počátku, zjevem před jejím zachráněním. Pozorujeme v tomto románě podobný nedostatek jeho podstaty jako v Záhadě Alberta Dryma: jako tam se jevila jistá mezera ve vrcholné situaci, kdy nastalo přemístění duše do bytosti ženské, tak i zde v okolnostech nejvděčnějších, kde byla příležitost v osamělém přemýšlení Almině, pochopivší v své schopnosti okultistické obě podstaty svého milence, podati nejzajímavější stránky celého problému. Jest tu třeba podrobného odborného psychologického studia, poněvadž otázka tvoří základ, na němž celý román stojí. — Ostatek spisovatelova vypráváci schopnost je značná a pro podobné pokusy velmi vhodná, neboť dovede si všímati zjevů hodně odlehlých, takže nenápadnost a nespojitost jednotlivých věcí tvoří pěkný celek se základními vlastnostmi a věcmi díla. Dílo je zajisté pozoruhodné a spisovatel má schopnosti, aby nedostatku vytčenému po druhé se vyhnul.

J. F.

*

* S mocným přízvukem časovosti vydal právě v „Unii“ Fr. Kvapil své básnické trio „*Žalmy přítomnosti*“, jejichž obsahem je smutek a žal nad zkázou válečnou, výčitky provinilým a vznosný pozdrav českým bojovníkům na dalekých frontách, kteří vybojovali svobodu našich vlastí. Dva prvé zpěvy „Dies irae“ a „Svatý Václave!“ mají naši čtenářové ještě v dobré paměti. Živého ohlasu ve čtenářstvu docílila právě tato báseň, která jest krutou výčitkou a zároveň obžalobou těm pyšným a nehostinným dvorcům, které se oděly šatem mamonu, jimž srdce ztvrdla jak žula a jež chtějí chléb vážiti zlatem. Máme doklady, že básník rozechvěl mnohé srdce vroucím svým citem, mohutným jeho formálním i myšlenkovým projevem. „Žalmy přítomnosti“ náleží k nejcennějším dokladům, jak básníci naši stáli na hlídkách nejvíce exponovaných v obraně domoviny a jejího života.

*

* Pan L. Bradáč vydává dobře míněný bibliofilský časopis „Knihomil“, jehož úkolem je buditi zájem o krásně upravený vnějšek knižní a upozorňovati na taková vydání. Nestačí jen vnějšek, i vnitřní duch a obsah musí býti s pěknou vazbou ve shodě. Jensen, Goethe, Beardsley, Verlaine, Dostojevski, Wilde jsou výborní autoři, ale česká bibliofilie má jiné povinnosti. Vidím-li mezi třinácti „vybranými“ knihami devět (!) překladů, lituji krásné snahy, která se tím vyčerpává. Česká bibliofilie musí býti především obrácena k literatuře naší, původní, knihovna p. Bradáčova musí míti řádnou redakci, abychom ji mohli činiti odpovědnu za výběr, o němž musí býti dvojnásob pilně uvažováno, než u edice jiné. Doufáme, že vydavatelství je si dnes plně vědomo tohoto úkolu. *—pa—*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Ot. Nejedlého. (Topičův salon, říjen 1918.) — Doba nové osvěty, jež život zrychlila, zneklidněla a zobchodněla a vzhledu světa dala mnoho chladu a tvrdosti, pozměnila také estetické cítění a malířské vyjadřování. Bude o tom jednou řeč v kapitole o posledním vývinu malířství, hledajícího souhlasu a souzvuku s dobou a životem měst, ulic, továren a laboratoří. V kapitolce nadepsané: Bojující umění, setkáme se také s umělcem, který na to as velmi málo myslí. Je to Ot. Nejedlý, z našich experimentálních modernistů malíř nejšťastnější a nejsympatičtější. Má hloubky, síly a ohně s dostatek, aby platil lidskou a uměleckou upřímností a ne zevní markou. Jeho obrazy nejsou vyrozumovány, nejsou mozkovými konstrukcemi a formulemi, nýbrž pudovým, temperamentním vyjadřováním.

Neříkejte, že krajiny jeho jsou drsné a syrové, nevytýkejte jim brutální vlastnosti, jestliže jim nedovedete přijíti na chut, jestliže na nich pohřešujete jemné umělecké podání. Zahloubejte se do nich na chvíli, zpytujte tah štětce v jeho uložení — za okamžik neubráníte se vzrušení, že životem přímo tryskají a že je v nich uloženo mnohem víc, než co váš zrak v přírodě pojal; a už malíře sledujíce, poznáte, jak vystihuje tvárnost přírody (i bez skutečnostní věrnosti), a více než to: vyssávaje z ní vše, čím žije, proměňuje jí novým a hlubším významem. Budeš-li o tom chvíli přemýšleti, pochopíš, proč mluví z nich cosi živelného, proč drží v sobě víc důtklivosti a dramatické síly i víc živé barevnosti nežli která nejsvědomitější zevrubnost kresebného a malovaného provedení. Pochopíš také, proč tyto krajiny nedávají klidně radostného požitku, proč rozrušují. Malíř nevšední pronikavosti a mocnosti vnitřního pohledu nepohlíží na přírodu blaženýma očima svátečního výletníka, nýbrž vniká do její dílny. Proti popisnému a dojmovému vidění realistickému a impresionistickému staví všévládu citu a temperamentu, dojem a výraz, proti pozorování svrchovaně živé a synthetické vytváření díla. Krajiny jeho jsou pak neseny silnou notou visuelní. První pohled přesvědčí tě o tom, že vise umělcova má na představovaném světě větší podíl než skutečnost, z níž vzala základní tvarové a barevné poměry, aby je proměnila v nové, citově pravdivé, malířem stavěné hmotné celky a světy. Linie pevné nosnosti a mocného důrazu, barva svítivá, zhuštěná a soustředěná dávají obrazy syté a uzavřené. Vše se v nich hýbe životem, stromy vrostly kořeny do země, půda je půdou, věci jsou látkově vypracovány a mocně odkontrastovány — především však žije v nich člověk, zvěstující zjevení barvy mocí živelnou, žije a tryská v nich barva dravá i lichotná, čistá i svítivá, žárem zevnitř na venek září cí. To činí krajiny Ot. Nejedlého obrazy nade vše intensivními, strhujícími, přes všechnu útočnost a divokost teple, leckdy mile působícími.

Od poslední souborné výstavy autorovy (v lednu 1917) zaznamenáváme velký kus vyváženého růstu a vzestupu uměleckého. Oblaka zažehlá drahokamovými barvami, obrazu přibylo života, intensity a soustředěnosti, jež dala dílu vyšší formy. Za dvě leta práce představa o přírodě zvroucněla, přibylo víc skutečné práce modelační, víc protváření a celistvosti a s ní víc skutečně hotových obrazů.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Ludvíka Lošťáka, nedávno zemřelého, potkal smutný osud českého spisovatele, že teprve po smrti dostává se výraznějšího ocenění klad-

ným vlastnostem, kterými jeho osobitost a z ní vyvírající činnost se vyznačovaly. Nebudiž však při tom zapomenuto na hlavní důvod, ze kterého plynulo jeho rozhorlení se všemi přísnými měřítky, která kladl na český život veřejný. Lošťák nerozpoznával dosahu svých uměleckých schopností, neviděl, že dílo daleko nedosahuje jeho snahy, dobré vůle, že schopnost není dostatečná, aby umělecké poslání mohlo býti náplní života. Odtud jednak trpký zápas existenční, jednak zklamání v úspěchu. Na poli hudebním samy sebou mu vyplynuly důsledky, jichž nebylo možno zneuznati. Na poli básnickém nebyly výsledky tak samozřejmé. Pak obviňoval jednotlivce i celek z toho, čeho ne jedinou, ale značnou příčinou byla vlastní, nedoznaná nedostatečnost. Lošťák byl nejvýraznějším typem — (jen proto se o tom zmiňujeme) — celého množství takovýchto ztroskotanců mezi velikou vůlí a malým výsledkem. Příznačným jest tu jeho drama „Gustav Jor", jehož rek — ve kterém jistě zosobnil svůj vlastní osud — vidí příčinu svých neúspěchů v tom, že jeho dílo jest pro současné poměry příliš „nové". Takováto vůdčí myšlenka díla jest při nejmenším anachronismem v naší době, které jest příznačno, že jest snobsky posedlá po všem, co jest nové, ať jádro jest takové či onaké. —

*

* Bolševická vláda vlastním nákladem vydává díla literární a zdarma je rozšiřuje mezi lidem. Doufejme, že se tak bude díti i v našem státě současně s uskutečňováním jiných ideálních požadavků. Prozatím upozorňujeme na jedno: dle starých zákonů pomíjí právo autorské po třiceti letech — důvodem zákona jest, aby umělecké dílo stalo se majetkem obecným. Bylo by vhodno doplniti toto ustanovení v tom směru, že díla, k nimž pominulo právo auktorské, nesmějí být předmětem výdělečného obchodu, že disposice stran jich rozšiřování — (zdarma neb za nejnižší cenu výrobní) — připadá státu. Pak teprve bude důvod zákona uskutečněn. Arci namítá se také otázka, zda je spravedlivo, aby celoživotní majetek umělcův přestal býti v jisté lhůtě majetkem vůbec a stal se libovolným disponendem.

*

Také kus příští očišťovací práce: Přijde-li k tobě do bytu průměrný malíř pokojů, rozvrhne před tebou svazek špatných předloh s německým textem (jsou z Vídně nebo odkudsi z německé říše), aby se tě otázal, jakou předlohu chceš, jaký vzorek. K těmto předlohám buď nedůvěřiv. Nedej se donutiti, aby nějaká ohyzdnost, odtud převzatá, znešvařovala stěny tvého bytu. Předlohy, jež přináší agent malířům do domu, jsou smutným svědectvím, že kažení řemesel je velmi výnosným počínáním. Mezi tucty těchto předlohových děl pro malíře pokojů nespatřil jsem dosud ani jednoho, jež by představovalo něco jiného než věčné obměňování a promrskávání běžných ozdobených motivků kresliči umělecky nevzdělanými. Samá planá dekorační povrchnost, na níž je vše jen k tomu, aby odnaučovalo mysl a oči podstatným zřetelům dobré malby, čistotě, půvabu a charakteru ornamentu. Odtud také pochází malířovo přeceňování ornamentu; předloha odvykla ho myslit o své práci od základu až do poslední čárky, zvykla ho vystačiti s nápodobou předlohy. Tak stojí mezi malířem pokojů a zákazníkem špatná předloha, bránící přímému poměru k práci i přímému styku se zákazníkem. *E.*

*

* Polský spisovatel-historik prof. Ludwik Kubala ve Lvově dožil se 9. září 80. narozenin. Lvovské „Kolo literackie" podalo při té příležitosti adresu s několika tisíci podpisů svému nejstaršímu členu, který je stále ještě literárně činný, a chystá právě nyní novou knihu svých historických studií z okruhu velkých severských válek 17. století. Ludwik Kubala (nar. 1838 ve vsi Kamienica v kraji sączskéim) zahájil svoji literární činnost dramatem „Gliński", jež bylo provozováno v Krakově, při lednovém povstání polském byl členem generální rady, odsouzen na 5 let do žaláře, později amnestován a věnoval se studiu historickému. Jeho „Szkice historyczne" vynikají mistrovstvím literární formy, záslužná byla i jeho dlouholetá činnost ve správě proslulé knihovny Pawlikowských ve Lvově. *vč.*

*

Trpaslíci. Ve vsi Chvojně u Pardubic na gruntě č. 8 hospodařil do své smrti r. 1752 Jan Tamchyna, po něm ujal statek Martin Bidlo. V jeho zápise jest poznamenána tato zvláštní „pamět, kterak sice Martin Bidlo dle jeho zápisu za dědičného hospodáře ustanoven jest, s tím ale oznámením, že po Tamchynovi všechny děti trpaslíci byly, když pak ale Kateřina za Pavla Bradu vdána, dcera toho Tamchyny, trpaslíci nejsouce, tak jest Martin Bidlovi ponavržíno, aby se s ní o právo porovnal, což on taky tak učinil. Dal jí na hotově a v dobytku 37 zl. Zapsáno na zámku Pardubském 26. ledna 1788. (Kn. rychty Býštské v list. úř. Pardubském č. 54., fol. 38.) *Šimák.*

*

Výstraha králíkům.

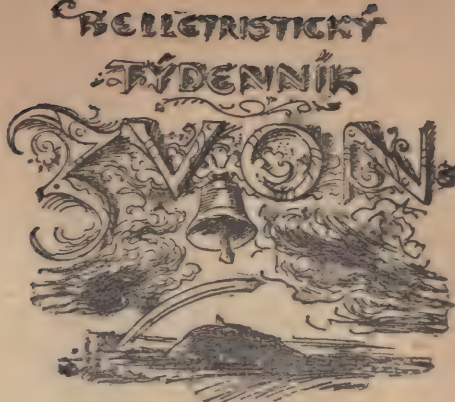
Pro lidstvo ztenčené v podnět zdárný
On jal se zřizovat králikárny. —
Králíci, pozor! Jste předurčeni
na pseudohermelín, na pečeni. —

Fra Fidelio.

V Praze, dne 14. listopadu 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

PURKYŇOVY BÁSNĚ.

V pozůstalosti Purkyňově, uložené v knihovně Musea království Českého, nalezl Dr. Karel Amerling svazeček básniček, většinou čistě na tvrdém papíře opsaných. Jan Ev. Purkyně psal je v posledních dnech svého života († 28. července 1869), a jak patrno z dopisu, poslaného jednomu ze svých přátel, krátil si skládáním těchto epigramů své bezesné noci, jimiž ke konci života byl trápen. Epigramy, které podpisoval různými pseudonymy, ukazují namnoze smýšlení našeho geniálního badatele velmi nepokrytě. Přinášíme z nich některé ukázky.

LOUČENÍ SE S MORAVOU.

S námi se rozloučíš? Moravo, milená Moravičko?
Chcou tomu páni vaši, tak tomu města velí.
Ač jsme rodem Slované, hranice v sousedstvu nedílné,
nás i tisícileté dějiny s Vámi pojí.
Stála jabloň na mezi, krásná tam rostla jablíčka,
ježto božím sluncem rdíla se, zrála mile,
soused červy vsadil, by otrávili šťávy jabléček.
Tať ale zrála čile — červ zahynul po čase.
Soused o jablka se přel, že jeho červ, jímžto dozrála.
Červ zahynul, jablka jsou naše, sousede zlý!
Jen ty u nás zůstaň, milená Moravo, Moravičko!
Oběma dozráti nám naše slunce přeje.

Dr. Durdík Svatopluk.

PAN KAUČUK. VERSITUDO NOMINUM. ŽIDOVSKÁ INDUSTRIE.

Před lety vystoupil si u nás nějaký židoušek,
Nordišr Herkules zván; nikdo ho v městě neznal.
Železo lámal z perníku, trám vznášel ohromný
jen co perůtkonosem — byltě z papíru zroben.
Později zřím udiven ve Vratislavi, městě to žírném,
Herkula, anto sedí v krámě, prodávaje skla.
Ptám se, či Herkules on? Ano však tu zván: „Mejer Uke",
nešlo to s perníkem, půjde to lépe se sklem.
Ondy vidím čtverospřežmo jakéhos pána uhánět.
Zdá se, že mne pozdravil — ptám se tu, čí ekvipáž.
Což neznáte bankýra Kuké? s čestnými to banky
v Varšavi, v Berlíně, v Frankobrodech, tady též.
Navštívě v Vídni nemocnici jsem doktor Meduna.
Zřím na tabulce „Kuké", hned mi napadne boháč.
Táži se, zdaž to není bankýř? Ano! Herkules ondy.
Dávno tu bankrotoval, teď se zas zotavuje.

Jdu z domu předvčírem, „handelé“ zní hlas mi tu známý,
přívětivě kloně, dí: Teď se zovem Ameles.
Jak se redaktorem, arrendářem a s otroky kupcem
stal a baronem též — jest toho Iliada.
Jak kaučuk se zvedal, vždy jiných jest sobě přibíral,
industrii vždy novou — u č z t o h o s e l i d e m ů j.

AKADEMIE NÁROD.*)

Akademie . . . totě vrch lidu jesti.
Vskutku rozum ona jest v národu byt vtělený.
Národ arciť t ě l e m i d u š í i s m y s l y n a d á n j e s t,
Však k r o z u m u by dospěl, slušno vypěstiti jej.
Národ pak, holeček to není, aby dán mu pěstoun byl.
Onť obcuj s druhy, tím sám se rozum vyvine.
Národ akademií se celý stane, jí stane zem se.
Od jihu, od severu k ní putovat se bude.
Z Akropolí, co slunce budeť ze Vyšehradu tvrda
Sálati světlo libé, s v ě t l o č i r ý t o r o z u m.

Pallas Athéne.

VIRIBUS UNITIS! UNITIS VIRIBUS!

Hlásalť ten, pak onen, až v kusy říše již lehla:
Vezměte, hlupci, chleba šedesát liber a k tomu dejte
kartoflí liber osm, pak piva vědro celé.
Dobře to shněťte na těsto a pak podobu z toho stvořte
lidskou, čekejte divy, zdaž z toho sedlák vyjde?
Z látky nevolné, mi věřte, nikdy život se neujme.
Síly jaré spojte! povstane síla nová.
Síla živá, životem se rodící, duch, duše, tvůrce.
Spojte s prachem zase prach, vždy povstane z toho prach.

Bárta Jednota.

*

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Pověz, Petře, pravdu pravdoucí: jednáš také s jinými lidmi o prodej?“

„Kupců dost a dost.“

„Vildner též?“

„Proč se ptáš právě na něho?“

„Víš, že by ve vůkolí nejraději všechno pohltil. Co nemůže vydřít soudní rozepří, to kupuje. Má zvláště zálusk na Jizeru, aby mu z ní ani žďabec neušel.“

Nak přivřel levé oko, pravým zamžoural a děl:

„Děláš mu křivdu, Prokope. Žádný z nás ho nezná a všichni mu křivdíte.“

Počal na Vildnera chvalozpěv. Jal se vykládat, jakým mu je dobrým sousedem. Vyprávěl, kde se spolu setkali, co mluvili a jak je bohatý. Rozpřádával o jiných věcech dlouhou řeč, když buď na otázku nechtěl přímo odpovědět, nebo mezi povídáním přemítal, co má odvětit.

Starý Bořan znal ty okliky a přerušil ho, řka:

„Neokolkuj a pověz: jedná nebo nejedná? . . . Přece uznáš, že Bouzovskému nejde o to, aby řezal klády nebo mlel.

*) Srovnej Purkyňovu Akademii v Živě 1863.

Chce-li koupit, je patrno, že má jiný úmysl."

„Ovšem ... ovšem," pravil stařík, a nejsa dosud rozhodnut, má-li se lží nebo s pravdou ven, opětně se chystal vytáčkami zdržet odpověď.

Ale děd ho nepřipustil ke slovu a sám promluvil:

„Nepřišli jsme, Petře, se žádnými obmysly, jak je při takových koupích obyčej. Řekli jsme ti plnou pravdu, oč tu jde. Uznáš, že jde o velikou věc pro náš kraj. Svlékni přece jednou starou lišku a buď upřímný, buď pravdivý ... Vzpomeň si, co jsi za mladších let vytrpěl, když baroni Erenfelsové, dřívější majetníci Bouzova, chtěli tě připravit o tvůj mlýn a s tebou se o něj soudili, že prý dle jakýchsi starých lejster stojí na panských pozemcích. Víš, jak ti pomáhalo celé okolí a jak jsme všichni svědčili k tvému prospěchu. Nebýt toho, byl bys prohrál všechen majetek. Vzpomeň také, jak jsi jednou na cestě, když jsme spolu pospíchali od soudu, s podzdviženou pravicí slavnostně se zapřisahal, že svou hlavu na to položíš, aby ten tvůj mlýn s kusem Jizery, kde se tvoji předci od staletí plahočili, nepatřil nikdy k Bouzovu. A nyní bys chtěl pánům pomáhat? Pamatuj, že jsi stár, bezdětek, a že svůj mlýn nevezmeš s sebou do hrobu. Učiň něco pro své krajany. Jsi pobožný; víš, co je hřích, a věř, že by bylo hříchem, zradit spoluobčany."

Takhle s Nakem nikdo nikdy nemluvil. Probudily se v něm vytrpěné strachy, probolené starosti, dávná nenávist, starý hněv; probudila se v něm i vzpomínka na nebožtíka tatíka, jenž mu přikazoval na smrtelné posteli, aby se střehl Bouzovských, s nimiž od nepamětí žil na štíru, a vyžádal si slibu od něho, že zlým těm sousedům nikdy svého mlýna neprodá.

Ozval se:

„Když jsi mně tak, Prokope, sáhl do duše, povím ti svatou pravdu: Vildner kupuje."

Odmlčel se a doložil za chvíli:

„Ale jemu neprodám."

„Tvůj slib?"

„Ano, slib."

Starý Bořan byl spokojen. Znal ho, že je přetěžko dostat od něho slib. Motával, kroutíval, měl sta vytáček, aby ho dávat nemusil. Ale dal-li jej, věrně dodržel.

„A prodáš nám?"

„Až ustavíte společnost, budeme o tom jednat dál ... Vy ho pro sebe nechcete, a tak bych vlastně ani nevěděl, komu prodávám."

„A co bys za něj chtěl, kdyby se nám podařilo družstvo sestavit?"

„O něco víc, než Vildner podává."

„Mnoholi?"

„Musím si to rozmyslit."

„Ujednáno tedy, že prodáš jen družstvu, ustaví-li se."

„Ne, to jsme neujednali. Já jen slibuju, že Vildnerovi neprodám, nic víc. Je to, co jsme tu dnes mluvili, tajemstvím?"

Ptal se, poněvadž ho tajemství vždy lákalo. Vyřizoval většinou své věci v tajnosti. Nikdy nesvěřoval nikomu svých úmyslů. Šel-li někam a ptal-li se kdo, kam jde, odpovídával: „Jen tamhle." Vracel-li se odněkud a přepadl-li ho někdo otázkou „kde jsi byl?" — větíval: „Jen tuhle."

Tajnosti nejen miloval, ale i věrně zachovával, a proto jeho otázka, k níž pravil děd:

„Bude lépe, když to nikomu zatím nepovíš, až to uzraje."

Podali si pravice. Hosté z jizby odešli. Na místě nich přistěhovala se kvočna s kuřaty a přišourala se stará babka, kterou měl za hospodyni. On sám vyprovázel návštěvníky na kus cesty, ale měl všude oči, neděje-li se mu někde škoda kolem stavení. Když spatřil, jak se podsvinčátko vyhrabalo z ohrady a běží do pole, kde byl zaset oves, honem za ním pospíšil, a Bořanové se ubírali k domovu.

*

Benson prohlížel si krajinu.

Po setkání s Boženou se mu zdálo, že se jeho ucelená, těžce vydobytá vyrovnanost drobí, rovnováha duševního života že se kolísá. Potlačoval dojmy, jež se na něj včerejšími příhodami tlačily. Shazoval jho pohlaví. Cítil, že styk se ženou, jež mu v mládí byla militkou, mohl by být nebezpečný novému jeho životu, jak si jej spřádal v myšlenkách. Představoval si jej bez vášnivých vznětů: prostý, klidný, obrácený více do nitra než na venek; trochu přemítavý, trochu s hmotnou prací spojený; vzdálený světu a jeho hamižnému pachtění. Chtěl žít méně s lidmi, více s přírodou a sám se sebou. Nyní se mu staví do cesty náhoda či osud sám? Přemítá, neměl-li by utéci. Ale dostál slibu, byť i prosbou byl mu vynucen. Podlehnout však nesmí svodům pohlaví, jež je nepřítelem člověku. Zůstane. I obraz Růženy ho mile dojímá, zahřívaje duši, jež pod tlakem tvrdých zkušeností vychladla, když po palčivém létu blíží se k své jeseni. Snad zasáhne do osudu spanilého toho dítěte.

Ano, zůstane a najde si tu místečko, jež mu bude útulkem.

Přenocovav v Sosnově, malém městečku nedaleko Bouzova, vyšel ráno hledat, kde se usadit. Dával se do řeči skoro s každým, koho potkal, zkoumaje tak lid a prohlížeje krajinu. Dospěl za Bolkovem na vršek, odkud byla krásná vyhlídka. Seděli tam oba Bořanové na sedánku pod dubem, když se navraceli z Havírny. I s nimi zapředl rozhovor, posadiv se vedle nich.

„Jsem zde cizincem a rád bych se tu někde zakoupil."

Děd z obličeje, z řeči, z chování neznámého muže vystihl, že je z lidí, o nichž se obyčejně říkává, že jsou z lepší třídy, ač byl oděn dosti chatrně. Tázal se:

„Chcete si snad postavit letohrádek na horách?"

„Nikoliv... Chci tu bydlet a jako jiní pracovat."

„Snad ne sedlačit?"

„Tak trochu... napolo."

„Toť si vybíráte chudý kraj, kde se nám tu daří jenom žito, oves, brambory a jetel dobytku."

„Vždyť i vy tu spokojeně žijete."

„Naše chalupy vypadají tak. Ale kdybyste pohlédl do vnitřku, viděl byste hodně bídy a mnohý svár. Všechno má svůj líc a rub."

„Nehledám tu bohatství."

„Pouhým polařením byste ho zde ani nenašel. Tady bohatnou jen továrníci, obchodníci nebo lichváři."

Benson, chtě získat důvěru, řekl o sobě, kdo je. Totéž učinil i děd i vnuk.

„Aha, americký podivín," usmál se stařík do sebe a pomyslil si: „Snad má peníze a pomůže nám tlačit těžký vůz."

Nahlas se pak optal:

„Míníte koupit větší statek nebo jenom menší chalupu?"

„Jen menší chalupu bez velikých starostí."

„Věděl bych."

„Dal bych vám odměnu."

„Nejsem dohazovačem a rád vám posloužím, bude-li se vám líbit poloha."

„Kde?"

„V samé naší dědině. Musil jste jít vedle, když jste stoupal vzhůru Bolkovem. V Dolenci poslední stavení nad potokem prostřed bujných luk. Lesík v stráni nad domem; po obou stranách políčka a sad na svahu k jihu, kde rostou nejlepší a nejkrásnější jablíčka v našem okolí."

„S pestře pomalovaným včelínem před okny, s pěkně vyřezávanou lomenicí a se starožitnými nápisy na štítě?" ptal se cizinec.

„Ano, týž."

„Opatřil byste mně někoho, kdo by mne seznámil s vlastníkem?"

„Dojdu tam s vámi sám."

Šli všichni tři. Dřív než odzvonili poledne na chudičké kapličce, koupil chalupu a vysázel starému Bucharovi závdavek.

„A nyní, když jsme dobře pochodili, pojďte s námi k obědu," zval staroch nového známého.

„Nečekaný host nevalně by přišel hospodyni vhod."

„Aha, máte ze selské stravy strach," zažertoval děd a doložil: „Nebojte se, dnes nebudou ani kroupy ani hrách. Přišel na kratičký pobyt také druhý vnuk, advokát, a hostíme oba trochu po městsku."

Benson přijal pozvání a setkal se tak se vší Bořanovou rodinou. Matka se trochu upejpala; otec, nezvyklý cizincům, byl zamlklý. Hovořili děd a vnukové, kteří brzy porozuměli, že nebesedují s obyčejným americkým farmářem. Jiří mluvil povzneseně, aby ukázal, že vyrostl nad nízkou selskou úroveň. Nestyděl se za ni, byl však hrdý, že ji překonal. Lépe se mu líbil mladší Vít. Byl nevtíravý a zdrženlivý v úsudcích. Světem zběhlý host vystihl obou mladých mužů povahy, ale sám byl také od nich vystižen. Jen dědeček si stále v duchu opakoval: „Americký podivín."

Když podivín ten, seznámený nyní důvěrněji s těmi sedláky, odcházel do své chalupy, vtanulo mu na mysl: „mladý inženýr a Růžena... Růžena a mladý inženýr."

*

Paní Božena byla od včerejška jako změněná. Zdálo se, že omládla. Čemesně pobíhala dopoledne po hospodářství a odpoledne zasedla si k piánu. Hrála a při tom zpívala. Růženka vytušila, že do matčiny duše padlo něco nebývalého. Padl tam paprsek, jenž svítil, zpíval a tančil zároveň: svítil do jejích černých dnů, zpíval jim veselejší písničky a tančil novou nadějí. I její láska k dceři byla teplejší. Růžena to dobře cítila, když ji máti líbala. To celování hořelo. Ale nepátrala po důvodech změny té. Mládí nehloubá, spíše lítá do výše nebo do široké dálavy.

Byla výjimkou svého prostředí. Hlavní město nenadýchalo jí do duše své jedovaté výpary, jež otravují mladé dívčiny. I její úbor, ač vkusný, býval prostinký. Máti si na tom zakládala, že dceřina výchova nešla vytřelým chodem velkoměst-

ských fintidel, jež mívají srdce prázdné, tváře nalíčené, tělo nastrojené pro divadlo ulicím a duši natíranou pro jeviště salonů.

Svou povahou i věkem zdála se být ještě polovičním dítětem. Ale zdání klamává. Dvě lásky měla v srdci, v utajeném hnízdečku svém, kde písklata jen pípala, otevírajíce malé zobáčky. Skrývala je před světem, ba skoro sama před sebou. Svěřila je pouze přítelkyni Martě; nevěděla o nich ani máť, jen je tušila. Byly ty dvě lásky jako vesny rozpučelý keř: lupeny a květy pokryly černou zemskou půdu, z níž vyrostl. Nebylo na něm vidět než mezi barvou májového jara polorozvité bílé a modré korunky, jež dýchaly vůní mladosti. Vášeň se jí dosud nedotkla ani žárem ani plamennými tužbami. Dlouhé bolesti a krátké slasti vášně té dosud v ní jen podvědomě dřímaly.

Když paní Božena si při pianě odpoledne zpívala, pošeptala Marta Růženě:

„Pojďme k zámčišti."

Vytratily se. Laškujíce a držíce se za ruce, šly rytmem svých myšlenek. Usedly vedle sebe na mech mezi zříceninami a byly samý žert, samý smích. Smály se strastem; smály se smutku; smály se bolestem. Po očku poohlížely se směrem k Bolkovu, čekajíce, přijde-li z nich některý.

Vít kráčel v tu dobu cestou k Bouzovu. Byl rád, že dědeček odpoledním spánkem usnul vedle domu na trávníku pod lipou a bratr Jiřík že vyřizoval dopisy. Šel sám. Na čele nesl mrak, v hlavě myšlenky, v ňadrech něhy cit. Duše byla rozdělena na dvě poloviny: v mozku přemítal třicetiletý, vážný, dělný muž dalekosahajících záměrů; v srdci loutnoval si jinoch se vznětlivou krví lásky nápěvy. Byly okamžiky, že muž s patra hleděl na jinocha s málo shovívavým pohledem; a zas chvíle, že jinoch usmíval se vzhůru k rozšafnému mužovi, jako by si z něho tropil žert. Mílek, o němž básník dí, že je tisíce let starý, avšak vždycky svěží chlapeček, stále jako nově zrozený, postavil se podmanivou silou také u něho.

Věděl, že ji na zámčišti zastihne a šel přímo k místu, kde se scházívali loni o prázdninách. Odmlčel se muž, setřásl své myšlenky a stal se jinochem přibledlých, snědých tváří a jako trnka černých očí, jež zpod mohutného čela zíraly pronikavě do světa. Přiblížil se k Růženě. Neřekl jí dosud o své lásce ničeho. Nevyslovenost ta byla jemu půvabem, jí sladkým tušením a jako jitra lásky růžovými červánky.

Když ho zahlédla, přitiskla se k Martě těsněji a byla by ji nejraději objala. Naklonila hlavu a usmála se na přivítanou.

Dívky shodily ostýchavost a daly se do řeči. Nejživěji štěbetala Martička. Slovíčka šuměla jí na ústech, jako šustilo břízy husté lupení, jež vyrostla v rozbortěném zdivu zřícenin. Dul do ní svěží vánek větérku. Kdyby je byl poslouchal mudrc škaredohled, byl by řekl, že mluví samé pošetilosti. Ale nebyly to pošetilosti, jen laškovné šveholení, jež mává veselou svou perutí a je šťastno, že našlo pravý okamžik. I Vít se kochal okamžikem tím.

Když se tak bavili, obrátila se Marta náhle k družce, pojala ji za ruku a stahovala jí prstýnek s malým rubínem. Přítelka se bránila. Děvčátka se škádlila.

„Ještě ne," zdráhala se Růžena.

„Věrolomná, nevěrná."

„Nesmím vědět proč?" ptal se Vít.

„Vyhrála jsem na ní prstýnek a nyní mně ho nechce dát."

„Co bylo sázky podnětem?"

„Zeptejte se jí."

Růženka se zarděnila a tonouc na rozpacích zašeptala Martičce:

„Ještě něco schází, abys vyhrála."

„Již vím co," pomyslila si družka, a ohledši se po zříceninách, zavolala jako náhodou:

„Hle, hle . . . tamhle v strži na stráni kvetou horské protěže . . . Pamatujete, pane inženýre, jak jste nám je tady trhával a někdy pro ně i život dával v šanc?"

(Pokračování.)

★

Dr. Václav Brtník:

JAN LIER.

(Úvodem k jeho „Sebraným spisům".)

Jan Lier je z řady těch českých spisovatelů, jichž nedocenila doba, v níž žili, jichž dnešní čtenářská obec téměř nezná, a o nichž ani soudobý literární dějepis nevyřkl dosud definitivního a objektivního soudu. Je to tedy dvoustranný dluh, jímž jsme vázáni tomuto spisovateli. „Unie" snaží se splatiti jeho první polovici: po „Magdaleně", jejíž druhé vydání právě se chystá, přistupuje k vydávání Lierových „Sebraných spisů"; a tím snaží se usnadniti i práci literárním dějepiscům, kteří

budou souditi a hodnotiti. Studie tato nechce zahájiti řadu studií dalších ani k jiným vybízeti. Chce býti jen informačním úvodem pro ty, kteří sáhnou po Lierových „Spisech", a chce vybídnouti k čtení jich. Nepíši z důvodů reklamních těchto řádek. Píši je v přesvědčení, že se přimlouvám za věc dobrou.

Jan Lier byl rodák kutnohorský a narodil se 27. října 1852. Již za studií provázela jej touha vědět a znát: záhy se věnoval studiu řečí a literatur, zvláště západoevropských, všímal si starých památek i nového umění slovesného a výtvarného, projevuje při tom takt i vkus i nadání stylistické. Doplniv své předběžné vzdělání několikerým zájezdem za hranice, hojnou četbou i návštěvou divadla, jež byly jeho vášněmi, které jej po celý život provázely, vstoupil v 21 letech jako technický úředník do služeb železničních. V tomto povolání však setrval pouze čtyři léta. Vystoupiv z úřadu r. 1877, kdy zároveň po prvé veřejně vztáhl ruku po vavřínech literárních (nedbáme-li ovšem jeho prvních neznámých pokusů veršem i prózou), stal se téhož roku tajemníkem Jednoty průmyslové v Praze, která jej po deseti letech jmenovala také svým knihovníkem. Jednu dobu byl i sekretářem Spolku architektů a inženýrů v království Českém a Spolku českomoravských mlynářů. R. 1892 stal se mimořádným členem České akademie, a když se r. 1896 uprázdnilo místo dramaturga Národního divadla po Bedřichu Frídovi, uvázal se radostně Lier i v tuto funkci, projevuje i zde svědomitost až příliš úzkostlivou a přesvědčuje všude o své vyspělé kultuře společenské i spolkové. Za čtyři léta na to stal se s novou správou divadelní lektorem Národního divadla, což mu nepřineslo právě výhod závidění hodných. Několik neopatrných poznámek po straně rukopisů nepřijatých a autorům vrácených vzbudilo nejednu trpkost a rozvedlo neúmorně pilného a odhodlaně poctivého lektora s valnou částí mladší generace. Zato Průmyslová jednota uznala jeho krajní svědomitost: r. 1902 věnovala mu stříbrnou záslužnou medaili a r. 1908 propůjčila mu ad personam titul ředitele své kanceláře i knihovny. Projevuje plně zájem o své povolání, napsal Lier i několik prací a statí, věnovaných sice především jeho úřední činnosti, ale přesvědčujících o širokém rozhledu a podávajících výhledy trvalé ceny. Po stránce kulturně dějepisné vynikají v tomto ohledu dvě historické revise: „*Šedesát let veřejné knihovny Jednoty ku povznesení průmyslu v Čechách*" *1835—1895* (v Praze 1895) a „*Dějiny Jednoty průmyslové 1833—1908*" (publikované v 75. výroční zprávě Jednoty), z nichž mělo vzniknouti obsáhlé, kulturně dějepisné dílo, k němuž se Lier radostně chystal. R. 1903 sestavil Lier s Karlem Cyr. Neumannem „*Katalog cukrovarnické knihovny v bibliotéce Jednoty 1903*". Stejného asi rázu kulturně historického měl býti „*Dějinný přehled výstavnictví v Čechách*", o němž, soudíme-li podle zkráceného výtahu, publikovaného v díle „Sto let práce" (k jubilejní výstavě, v Praze 1892), můžeme říci, že svědčí o poctivých a rozsáhlých předběžných studiích autorových. Jako tyto práce, tak i popis *Středočeského Meziříčí* pro Ottovy „Čechy" ukazují neobyčejnou bystrost postřehu a dovednost stylistickou.

S úřední jeho činností jako dramaturga Národního divadla souvisí vznik několika překladů z francouzštiny a po jednom překladu z němčiny a z vlaštiny, pořízených přímo pro tuto scénu — jsou to především veselohry, jež si vyžádaly Lierova zájmu. Překladů těch, podepsaných obyčejně Vilemína Nováková, je více než dvacet. Zmínky zasluhuje z francouzštiny Augierova „Madame Caverlet" (uvedena na Národním divadle r. 1894), Feydeauova „Le tailleur pour dames" (1887), Carréova a Bilhautova „Ma bru" (1899) a z němčiny Wijkanderova „Madeleine Bunge" (1887). Mimo to vyšly tiskem v „Divadelní knihovně Máje" (1906) T. Bernarda „Medocké vinice", A. Dumasa otce „Vyzvání k tanci" a M. Maureye „Doporučení" a u Knappa v Karlíně A. Capusa „Manželové paní Leontiny" a A. Valabrèguea a M. Hennequina „Ustupte ženám!" (1908). Živý styk s divadlem a upřímný zájem o ně přiměl Liera už r. 1879 k napsání aktovky „*Flora*" (otišt. ve „Květech" 1879). Nevinná tato hříčka byla poctěna sice akcesitem z Náprstkovy ceny, ale na scénu se dosud nedostala.

Než tyto všechny práce nepostavily Liera mezi přední spisovatele kruhu lumírovského, do něhož náležel přesvědčením i osobními styky, vnitřně i zevně, a žádná z nich (až snad na aktovku posléze jmenovanou) nebude pojata do souboru jeho spisů. Ten chce obsáhnouti dva směry, jimiž se vybíjela Lierova invence: formu novelistickou a románovou se strany jedné a stati komentární, kritiky, eseje a fejtony se strany druhé.

Jméno Nerudovo je úzce spojeno s literárními začátky Lierovými a nelze nevzpomenouti na ně i při pohledu na celou tvorbu Lierovu. Nerudu nazývá Lier sám svým literárním kmotrem („Půl století Národních listů", str. 116) — byl jím uveden do literatury tím, že Neruda otiskl v „Ná-

rodních listech" r. 1877 několik jeho prvních fejtonů, týž Neruda, jenž Liera zradil, aby zůstal úředníkem, téhož roku, kdy mladý nadšenec, povzbuzen jeho pochvalnými slovy, „zahořel ovšem i touhou, nechati hned všeho jiného a věnovati se výhradně literatuře, nejprve prostřednictvím žurnalismu". Neruda, Lierův „rozšafný i ctěný kmotr", to byl, jenž upozornil začátkem r. 1877 na slibný Lierův talent Sládka, který se tehdy ujímal redakce Lumíra a vybídl Liera k spolupráci. Mladý začátečník odpověděl Sládkovi tím, že mu poslal rukopis novely „*Tré večerů*". Sládkovi se práce líbila, jen v závěru si přál drobných změn, jichž však Lier neuznal, a když tak s otištění sešlo, poslal svou práci na přání redaktora Bayera do olomoucké „Koledy", kde byla tato první známá jeho práce beletristická otištěna ještě téhož roku. Ochotně slíbil mladý autor redaktoru „Slavie" A. H. Sokolovi, že mu napíše celoročníkovou románovou práci. Tak vznikla odvážně fantastická „*Hraběnka Radová z Thalbrunnu*", založená na kusých vzpomínkách Lierovy matky, jež spisovatel spojil ve výpravný celek spíše konvenčně než logicky, poddávaje se zcela své obrazotvornosti a vloze kombinační, jež byla již tehdy smělému l'art pour l'artistovi, který jistě dychtivě čítal Alfonse Karra, Abouta a jiné spíše elegantní než vynikající autory francouzské, duchaplné rutinéry a literární společníky, svéprávným rozhodčím. Elegance, temperament, obratnost, působivost a vtipná dialektika, jež je příznačnou pro celé dílo Lierovo, získala mu zájem čtenářstva, a proto hned rok na to požádal Sokol Liera o další práci. Lier vyhověl i pak a poslal redaktorovi své „*Romanetto bez lásky*" (z r. 1877, pojaté pak r. 1886 do druhé knihy jeho „*Novell*" pod názvem „*Z všedního světa*"). Zde vynikl ostřeji další charakteristický znak jeho tvorby: jiskřivá ironie a bystrý zrak pro maloměstské poměry, usměvavá i zlobivá rozkoš, s níž líčí a typisuje lidičky své Krátké Lhoty, kam prý jej zanesl Mefisto, jenž lidem protírá zrak. Tyto první práce zaměstnaly Liera zcela, takže se ani nepokusil o publikaci některé jiné práce v „Lumíru". Tam debutoval teprve v prosinci r. 1878 novelkou „*Graziella*", podepsanou jako předešlé práce a několik následujících pseudonymem A d a m Z e r o (vedle něhož užíval i jména J a n I l e r, L u d ě k F r i č a — jak svrchu poznamenáno — V i l e m í n a N o v á k o v á). Od té doby byl Lier z nejplodnějších přispěvatelů „Lumíra". Rok na to otiskl tam práce „*Deset minut*", „*Lásky bol*", „*Šafránové šaty*", „*Špatní lidé*" a „*Vlasta*" a další novely i causerie následovaly velmi rychle v „Lumíru" i ve „Květech" a ve „Světozoru", kde vyšla většina jeho prací.

Snad po radě Nerudově byl Lier zprvu nedůvěřivý a opatrný, že užíval pseudonymů, v té době nad to již ze zvyku oblíbených. Teprve když poznal, že ten človíčknicka (= Adam Zero) něco dovede a když se mohl bez zahanbení hlásiti k svým pracím, odkryl svou pseudonymitu a to již v obsahu „Lumíru" r. 1878—79.

„Graziella" (pojatá r. 1886 do I. sv. „Arabesek a novell"), líčící lásku bohatého dlažbošlapa k sličné benátské pouliční prodavačce a zábavně obměňující proslulou povídku Lamartinovu, je již typickou prací Lierovou. Plynnost a vtip, spád i drobnomalba, dívčí něha a prostota, přetvářející tvrdost a lehkomyslnost mužskou, častější náhoda než úsilí jednajících osob, obratná kombinace a improvizace a především lehkost slohová, hravě překonávající obtíže výpravné a zejména v dialektice skvělá a znovu přesvědčující o rozsáhlé kultuře knižní — to vše najdeme již zde v stejné míře jako ve všech pozdějších pracích Lierových.

Bujná fantasie sváděla Liera k romantice, jejíž nádech však je silně tlumen smyslem pro podrobnosti a pro skutečnost života. Ne bezdůvodně ukazuje proto Lier nejednou na všednost svého námětu, jenž však i při své obvyklosti dovede zaujmouti aspoň podáním.

Pozornost, s níž Lier sledoval život prostředí, v němž žil, je příčinou, že se stal zakladatelem nového žánru české povídky, tvůrcem novel a obrázků ž e l e z n i č n í c h. V tomto ohledu daleko předčil jinou spolupracovnici „Lumíru" — Irmu Geisslovou. Náběh k tomuto žánru učinil již Neruda svými „Trhany", líčícími stavbu dráhy. Lierovi však poskytuje náměty život ve stanicích, v budkách, na kolejnicích, pod barevným světlem signálů, život svých zájmů i své poesie. Teprve soubor těchto novel, na něž z celkového počtu asi 60 novelistických prací Lierových, skoro veskrze dějstvujících na domácí půdě, připadá značné procento, jenž bude po přání Lierově uspořádán z novel roztroušených po časopisech (vedle zmíněných psal Lier do „Švandy dudáka", do „Ruchu", do „České včely", do „Zlaté Prahy" a do „Hlasu národa") i pojatých do knižních souborů a vyjde v „Sebraných spisech" pod názvem „*Za okřídleným kolem*", dokáže plně význam i cenu těchto prací, kdysi velmi oblíbených.

Obliba Lierova však nebyla veliká. Zvláště jeho novely z uměleckého života urážely koketní jemnocit těch, kdo nestáli pod praporem „Lumíru". A zbytečná spousta cizích slov a obratů, celé jinojazyčné pasy i upřímně hlásaná záliba ve vzorech západních, snaha po naprosté volnosti a heslo „umění pro umění": to vše spojilo Liera úzce s Lumírovci a současně dalo zbraň do ruky „národovcům", kteří Lierovou prózu jednak potírali, jednak pohrdavě přehlíželi a umlčovali. Přes to byl Lier, jenž nikdy plně nepropadl ani romantismu ani realismu, z nejmírnějších stoupenců českého kosmopolitismu. Jen právě snaha po volnosti a odpor proti jakémukoliv omezování a komandování literatury — tedy to, co bránili houževnatě „Lumírovci" proti „Osvětě", „Palečkovi" a „Umělecké besedě" — svedlo Liera úzce s druhy, v jejichž čele stál Sládek. Proto s nimi podepsal známé prohlášení proti „Umělecké besedě" a proto si (jak se sám přiznal, ale na nic bližšího se nemohl rozpomenouti) zaútočil proti Pokornému a Chalupovi, ne ovšem všemi těmi projevy, jež mu byly svého času připisovány, nač se upřímně mrzel. Že však nebyl přes všechny sympatie a sklony „Lumírovcem" zapřisáhlým, to dokazuje nejlépe, že dovedl současně s „Lumírem" psáti i do časopisů, jež nebyly zejména Sládkovi vítány. Tak byl zvláště o „Květech" přesvědčen, že mohou klidně a dobře obstáti vedle kosmopolitického orgánu.

Z celé novelistické tvorby Lierovy bylo zatím vydáno knižně nemnoho. Jsou to především „*Novelly*" (v „Salonní bibliotéce" v l. 1883—1886 ve 4 svazcích, z nichž první je dnes zcela rozebrán) a sbírka „*Arabesky a novelly*" (1886). Samostatně vyšly povídky „*Hra s ohněm*" (1876) a „*Klín klínem*" (1889 v „Libuši"). Nejkousavější satirou proti maloměstským poměrům je originálně stylisovaná „*Píseň míru*" (ve „Světové knihovně" 1900). Z větších novel vyšlo knižně „*V područí litery*" (v „Libuši" 1905) a „*Magdalena*" (v „Knihách Zvonu" 1918). Samostatně vyšel i román „*Pokuta*" (ve „Vilímkově knihovně" 1902). Mnoho prací zůstalo v časopisech a tak většina Lierovy novelistické tvorby vyjde v jeho „*Sebraných spisech*", jež Lier, chystaje se je krátce před válkou sám vydávati, rozvrhl asi na 20 svazků, knižně po prvé.

Pro úplnost jest mi zmíniti se i o tom, že řada Lierových novel byla přeložena do cizích jazyků, především do němčiny a do polštiny, zvláště do časopisů. Liera pojal do svého výboru „Aus tschechischer Prosa" (1893) i Edmund Grün. Knižně vyšla novela „*Celestyne*" (Kürschners Bücherschatz, Berlín, 1901).

Bujná obrazotvornost, promíšená řadou scén přímo ze života převzatých, obratně užitá náhodnost, jež fabulační osnovu zauzluje i rozplétá, dialektika až v dramatičnost přecházející (velmi rád dává autor svým osobám místo sebe vypravěti), lehký spád, jenž zaujímá stejně jako duchaplné podání, které dá zapomenouti na logiku i na pravděpodobnost, vše to, co je shrnuto výrazem „esprit" v plném smyslu slova: to jsou hlavní znaky Lierovy krásné prózy A vším tím dovede Lier zaujmouti své čtenáře i dnes.

Více než Lierova tvorba beletristická, své doby nedoceněná a dnes z valné části nedostupná a neznámá, byla ceněna jeho tvorba fejtonová, která ve svém knižním výboru („*Feuilletony*", sv. I.—III., v „Kabinetní knihovně" v l. 1885—1889) je živým, kulturně dějepisným a uměleckým dokumentem a komentářem své doby. Již v krásné próze Lierově nalézáme řadu vložek, jež se blíží pouhým causeriím a celé stránky jeho novel lze pokládati za fejtonistické ekskurze. A tak není zcela bezdůvodná výtka, jež byla nejednou o Lierovi pronesena: že leckdy jsou jeho povídky jen spojením hovorů o věcech nejrůznějších, že je to mixtum compositum: řada úvah a poznámek, u nichž je dějový spád zcela vedlejší. Lier byl vrozeným žurnalistou, fejtonistou. Vtip, vkus, rozhled, oslňující stylisace, úsměvný sarkasmus, sčetlost a detailní znalosti, mnohdy až překvapující, ale nikdy ne vychloubačné — to byly přednosti, jež jej stavěly nad řadu vrstevníků a jež mu daly čestně pokračovat v dráze, nastoupené Nerudou, vedle něhož jej můžeme postaviti jako jednoho ze zakladatelů českého fejtonu. Byly to ovšem hovory, určené především pro inteligenci. Zaznamenával události v životě veřejném, posuzoval kulturní ruch, všímal si českého výtvarnictví stejně jako české scény, doprovázel poznámkami události sociální i národní, nevyhnul se ani archeologii — a všude týž jiskřivý vtip, táž elegance i táž odvaha výboje. V dobré paměti jsou jeho články, bojující za krásy staré Prahy, zadumané a přece tolik výmluvné, zkrásnělé všude tam, kde ztichla, nedotknutelné a velebné. A jako Neruda, tak i Lier stal se pražským kronikářem. Všude pro svobodu horlící, stal se Lier i zastáncem nových směrů divadelních, takže ho nelze přejíti v dějinách českého dramatu. Zastává se na příklad realismu a vykládá jej: „Každý úkaz na světě má svůj styl, i volná krajina i úpravná zahrada. Vystihnouti a

oduševniti tento styl jest — realism, jemuž slouží za podklad, nikoliv však za cíl, nenucená, nehledaná — pravdivost. Aby realistické drama nebylo fotografií, o to pečuj autor; aby realistická hra nebyla triviální, o to dbej umělecký takt herce." A jako dbal divadla, o němž psal recenze zejména do „Lumíru", do „Hlasu národa" a v l. 1880—1881 do „Divadelních listů", tak si všímal i výtvarnictví. Jeho referáty výtvarné, svědčící o zevrubném předběžném studiu, přinášel „Zvon" ještě nedlouho před jeho smrtí. S ironickou převahou, která se zračí ze všech jeho poznámek na okraji dní, napadl kdysi i „Modernu" v nejbolestnějších jejích slabinách. Nešlo to vždy bez paradoksů a bez nadsázek, ledacos není podáno právě zhuštěně, místy je portrét zaměněn karikaturou, originálnost bizarností, ale vždy je tu vzácná upřímnost, důslednost, odpor k diletantismu a k pokrytství a snaha po pravém umění. A proto lze doslova podepsati to, co praví o Lierových fejtonech dr. Šalda: „Jimi přežije Lier přítomnost, pro ně pokloní se mu i v budoucnosti, jsem si tím jist, mnohé hrdé čelo, mnohé čestné mladé umělecké srdce."

Fejtony začal, fejtony, causeriemi a referáty skončil Lier svou činnost. Nevzdal se jich, ani když v letech devadesátých se téměř nadobro beletristicky odmlčel, ani když na začátku války, jež mu jednoho syna vzala a život druhého vystavila největším nebezpečím, pozbyl téměř chuti k jakékoliv práci, a kdy choroba, na niž si stěžoval třeba s úsměvem na rtech, dala zřetelně najevo, že neprovede definitivní úpravy svých spisů, že jich sám sebraně nevydá. Choroba hlodala neviděna, nevyléčitelna a 2. června 1917 odmlčel se pětašedesátiletý Jan Lier navždy.

Tolik ad informandum při prvním svazku „Spisů", obsahujících typický „Román Lutnových". K formě vydávání spisů mám málo co poznamenati. Má to býti především sbírka dobré četby. Drže se, pokud lze, rukopisných poznámek autorových, přidaných k těm stránkám, jež sám znovu chystal do tisku, snažím se opravovati zřejmé chyby tiskové i nesprávnosti jazykové, věda, že Lier sám přál si takové revize. Zbytečný nadbytek slov cizích nahrazuji českými, kde se při tom význam českého slova plně kryje se slovem cizím. Měním slovosled, aby byl co nejpřirozenější. Ale vždy dbám toho, aby byl zachován svéráz autorův. A pokud mi technické poměry nebudou příliš na obtíž, rád bych zachoval aspoň z části postup svazků, jak si jej autor poznamenal. Vše ostatní potřebné bude poznamenáno v jednotlivých svazcích.

Individualita tak silná a v naší literatuře i tak vlivná, jako byl Jan Lier, zaslouží si „Sebraných spisů", jež chtějí přinésti krásnou prózu i fejtony. A pak bude čas i na definitivní slovo literárního dějepisce, jež by ještě dnes nebylo spravedlivé.

*

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Herma skloněna svírala si křečovitě prsty v klíně.

„Víš, že se známe od mladosti — už tenkrát v prvém svém dětském plesu jsem s ním tančila. Potom jsme spolu mluvívali —"

„Ovšem, není člověk nesympatický, výborně studoval, umí se chovat, mluvit, proto jsem se mu sám nabídl, že ho doporučím. Také jsem ti v ničem nepřekážel."

„Krom občasné zábavy zde v zastrčeném koutě nebylo v čem."

„Píšete si?"

„Ano, poslední rok — někdy — mohl bys ty dopisy číst, libo-li, ukáži ti je."

„Ví to mamá?"

„Myslím, že ví. Vychovávala mě vždy přísně a je jí známo, že nejsem neposlušná dcera s horkou umíněnou hlavou a že nikdy nezapomínám, čí jsem!" zvolna odpověděla.

„Mluvila jsi s ním o svátcích?"

„Ano, o druhém svátku dopoledne, vyběhla jsem na malou procházku a potkali jsme se — náhodou —"

„Co mám dělat?" vydechl.

Dcera mlčela.

„Kdož ví, jestli se Knappel nevysloví —"

„Nevysloví, tati, buď bez starostí, ten má do ženitby ještě daleko, tuze daleko!"

„Jak ty to víš!"

„Vždyť je to vídeňský povídavý chlapec! Bude ještě dlouho a dlouho užívat, jak bude moci a pokud to půjde. Ti druzí byli už aspoň ve svých závodech a hledali se ženou finanční pomoc — tento má jiné, hloupé starosti."

Röhrich žertovně zavrtěl hlavou. „Podívejme, podívejme, kdo by takový rozum v tobě hledal!“

„Něco také čtu, tati, a přemýšlím. Nebývala jsem vždy se vším spokojena, uvažovala jsem vždy, ale z lásky a z vděčnosti k vám poslouchala jsem ve všem.“

„Byl bych si, dítě, také srdečně přál, aby ses byla výborně provdala,“ pronesl velmi vážně.

Dcera zadívala se naň zpytavě, takže pod tím pohledem oči sklopil a sáhl opět po novinách.

„Víš — abys udělala partii.“

„Jenom jestli by partii udělala i druhá strana!“ odvětila s prostomyslným úsměvem.

„Nechci ti lichotit, jsi vzácná dívka, nejen krásná tělem, ale i duchem, to mi také dodávalo víry, že tu partii uděláš; jsem tvůj otec, ale tolik říci smím, že by nikdo s tebou nechybil.“

„Vidíš — a nechtěli!“ zasmála se srdečně.

„Nechtěli a dodávám: dobře, že nechtěli!“

„Jak to myslíš?“

„Nebyli tě hodni — nerozuměli — nestáli zkrátka za to!“

„A ty jsi si takové partie přál, papá!“

„Ještě není pozdě!“

„Přece ti ještě na tom záleží? Proč?“

„Řekl jsem — pro tebe!“

Dcera mávla rukou.

Sedě zamyšlen, chvilkami zabubnoval si chvějícími se prsty po ubruse.

Povstav, přešel pokojem, zadíval se oknem a přistoupiv k dceři, objal jí hlavu a políbil na vlasy.

„Jsi hodná, Hermi, s mamá jsem si o těch věcech nikdy tak nepromluvil. Přál bych ti štěstí!“

Hermě zalily se oči. Uchopivši ruku otcovu, vroucně ji políbila.

Röhrich přešed ještě několikrát, opět usedl a hleděl klidně.

„Vím, tati, že máš veliké starosti! Nechci se do ničeho míchat, ale myslím, že by Gustl už mohl mít trochu rozumu a — svědomí!“

Otec mlčel.

„Citu mnoho nemá!“

„Snad se na vojně přece usadí.“

„Myslíš, že tam zůstane?“

Ředitel pokrčil rameny. „Snad by to nebyla chyba —“

„Ale těch jeho potřeb!“

„Vždyť by je jinde měl také! K ničemu se řádně neměl, ustálit se nemohl, v nejlepších místech dlouho nevydržel — — tam je aspoň postup jistý —“

„Nemysli, papá, že ho nemám ráda, naopak, ale bolí mě ta jeho bezohlednost, poněvadž vím, čím vám oběma je!“

„Nic víc než ty, jeden jako druhý!“

Zas bylo ticho, jen hodiny cvakaly. Paprsky západního slunce vlinuly se do jídelny, zatopily Herminu hlavu i poprsí, takže se jí vlasy zaleskly ryzím zlatem.

„Abychom toho nezamluvili, Hermi,“ ozval se zas otec, „co mám dělat?“

„Co? Promluv o tom s maman!“ a oči utkvěly na něm bojácně prosebným pohledem.

„Promluvím, ale trochu ještě počkám, snad začne sama.“

Dcera povstala. „Jen se na mne, papá, nehněvej!“

„Nehněvám — rád jsem — veselo mi je —“

„A snad bychom již měli jít naproti?!“

„Půjdeme.“

Dcera složila příbory a odešla do kuchyně.

Otec, hledě oknem k protější stráni, zasmál se hromadě dětí, jež se náhle utvořila na dlouhanské klouzačce a jela po ní tak ještě hodný kus dolů. Potom šel, aby se také zchystal . . .

Po chvíli vycházeli spolu do zimního dne — Herma lepá, vznosná v temněmodrém kostymu s kožišinami, otec v elegantním kožichu a s bobrovicí na hlavě. Modravé vločky doutníku ulétaly mu do ostrého zimního vzduchu. Slunečný odraz šlehal jim s uježděné silnice do očí, takže se maně přivíraly . . .

Kdo ředitelovy potkal, pozdravoval pokorně; Herma děkovala mírnou úklonou, otec jen se prstem dotýkal čepice.

Přešli vedle zánovní patrové budovy s nápisem Volksschule, dál vedle Taussigovy nevelké přádelny a tu Röhrich, pohleděv vpravo, náhle počal vykračovati prudčeji.

„Ten chlap tam zas má české tabulky — ani za krejcar nesmí dostat!“ rozdrtil v zubech.

Herma se trošku ohlédla. Nad krámkem, vedle něhož přešli, visela nevelká firma: Anton Dlabal, Buchbinder — a na polovinách otevřených vrat krámových mezi německými vývěsky bylo po nové plechové tabulce s červenobílými nápisy: Národní Politika — Právo Lidu . . .

* * *

Asi za tři neděle po Novém roce, jednou večer ředitel Röhrich, sedě sám v ozářené jídelně, odšoupnuv dočtené noviny, zamyšlen dokuřoval doutník . . .

Odloživ potom zbytek do popelníčka a zhasiv elektrické světlo, tichounce vešel do ložnice.

Byla však ještě osvětlena, choť nespala. Ležíc v bílých peřinách na levém boku, četla při lampě na nočním stolku.

Manžel rychle se odstrojil a lehl do sousedního lůžka. Přikryv se po bradu, hleděl do stropu. Paní ještě chvilku četla, potom položila knihu na stolek a kohoutek cvakl. V ložnici nastala černá tma. Chvilku bylo ticho.

„Spíš?" polohlasně ozvala se paní.

„Nespím."

„Musím se ti svěřit, že mám starosti, kudy chodím."

„Jaké?" a zívl.

„Pořád přemýšlím, co budeme dělat s Hermi."

„Co bychom s ní dělali? Nic jí neschází a jen kvete," klidně odvětil.

„Ale léta utíkají, je na ni čas —"

„Vdá se, ta chvíle přijde."

„Zas to tvoje flegma!"

„Co jiného zbývá?"

„Do Studeného Dolu jí nikdo hledat nepůjde!"

„Přišli, podívali se a zas odešli."

„Ale Gustave, nebuď ošklivý."

Muž si místo odpovědi lehl na bok.

„Myslím, zda bychom neměli as na čtrnáct dní zajeti do Prahy — jsou plesy."

„Zas!"

„Prosím tě, kdy jsme tam byli?"

„Tam ne, ale ve Vídni a jinde tady blíž."

„Myslíš, že mi to činí zvláštní radosti?"

„Vzpomeň, co jde pořád za Gustlem!"

„Vím a uznávám, ale nemůže žít jako venkovský studentský dobrovolníček. Pro děti a jejich budoucnost musí se přece udělat všecko. Znám poměry a rozumím tomu, měj přece více hrdosti!" Mluvila zvolna, měkkým hlasem a velmi vážně.

„Mám ji — rozumím — ale je toho přespříliš!"

Paní se chvilku zamlčela. „Přemýšlela jsem o všem a vidím, že je to nutno. Nestačí-li tvoje, sáhni na mé, jaká pomoc, zahodit se nemůžeme."

Muž povzdychl.

„Proč vzdycháš? Či nerozumíš mým starostem? Co by z ní bylo?"

Röhrich převrátil se opět na hřbet. „Poslyš, Regin — což není skutečně jiné cesty než ty věčné sháňky, které k ničemu nevedly?"

„Znáš jinou cestu?" tázala se s břitkým nádechem.

„Jsme přece známi široko daleko."

Choť neodpověděla.

„A což — Palme?"

„Palme!" zdlouha vydechla. „Hermi něco říkala?"

„Ne!"

„Palme! Jen si to, Gusti, rozvaž! Malý ještě bankovní úředník a tvoje dítě, jediná dcera ředitele takového závodu, muže široko daleko známého, v průmyslových a finančních kruzích tak ceněného. A já jsem přece byla Generalstochter, weiss du doch, was für ein Leben bei uns war, Papa war doch Excellenc — von Eichwald — unsere edle Verwandschaft und diese rohen Leute!"

„Nutit se to nedá a také jsem nebyl vysokým pánem."

„Nebyl, ale vědělo se, že budeš, že máš skvělou budoucnost!" deklamovala jako na divadle.

„Může ji také mít, není jen úředníček, je doktor, mladý, nadaný, pilný muž!"

„Byl jsi z rodiny zcela jiné!"

„Skromné, Regin, velmi skromné!"

„Ale jemné! To jsou lidé z Korytné, sedláčkové, co jiného, řekni, ona dělá s dobytkem, ganz ordinäres Weib a k tomu někde z české vesnice — což pak ty lidi neznáš? A ty bys chtěl přivést mezi nás?"

„Mají svoje, nic nežádají!"

„A starý — — rád by dělal také pána, ale je to hranatý kupčík, handlíř; potom ty dvě dcery — das wären Schwägerinnen für unsere Hermi! Mein Gott und Herr, rozum jde z toho kolem!" a pohrdlivě se rozesmála.

„Všecko panstvo vyšlo z nízka!"

„Nízko a nízko je rozdíl! Proti otci bych byla konečně nic neměla, je přece z korytenských lepších lidí, ale co jsem slyšela o tom Ráji —"

„Snad tu nelibost doma, o které jsi mluvila, cítí také a hledá si něco lepšího!" a krátce se zasmál.

„Aber Gustav, jak můžeš tak mluvit ty, muž tak ušlechtilý! Taková hospodská dáma — a běhá tam jako chlapec!"

„Není prý sám!" pokračoval stejným tónem.

„To je velmi smutné! Ti z něho ssají a jistě se mu smějou — pochová tam mnoho a co potom? Aby je syn měl všecky na krku!"

„Tak zle snad nebude! Dal se lapit, ale jistě zas vystřízliví — je to rozšafa!"

„Já nevím, Gustave, jaké to máš najednou náhledy — je mi to příliš, příliš nízké. Nevšímám si takových věcí kolem, ale slyším to v domě!"

„Ale syn za nic nemůže!"

„Nemůže, ale považ, co by takovým poměrům říkala jednou Hermi, duše tak vychovaná, tak krásná!" a sepjaté prsty paniny zapraskaly.

„Proč jsi ji tedy nechala bavit se s ním?"

„Tady na samotě, v horách — mladistvý

flirt se studentem, trochu dětinného smíchu a žertu!" a hlas se jí žalně rozechvěl.

„Nic zlého jsem nemyslil, Regin, miluji Hermi jako ty, srdce by mi utrhlo, kdyby měla být nešťastna!"

„Vždyť vím! Jako rozumná matka snažila jsem se a snažím, abych ji dovedla do jasných poměrů, v jakých vyrostla — taková rozmilá bytost — zemřela bych raději, než bych ji viděla žalně zápasit!"

„Nikdy jsem ti, Regin, nepřekážel, ačkoli znám poměry a lidi. Na tebe jsem spoléhal! Ale muž, výborně postavený, jenž však nehledá veliké finanční pomoci, se u nás neobjevil. Znám ty pány! Neshánějí jen jemných, krásných bytostí — ty časy přešly — ale k svým statisícům nové statisíce — a těch my přece nemáme!"

„Ach — dovedou si vzít i krásku zcela chudou."

„Ale kdo — a jakou! Snad umělkyni nebo i dobrodružku, povahově podobnou jim. Znám podobné případy, čistota ducha, opravdová vznešenost mysli bývá v nich vzácnou výjimkou a trvalé štěstí je proto zřídka kdy provází. Pro takové pány Herma teprve není! Ta může nabýt štěstí jen po boku muže vážného, rozumného, důmyslného, ducha ušlechtilého!"

„Souhlasím s tebou a jsem přesvědčena, že by i do vzácných domů přinesla jasný život. Po tom jsem toužila! Ale kdo ji pozná v Studeném Dole? Kdo ví, že se zde rozvíjí takový květ? Proto jsem s ní jezdila, proto jsem s ní chtěla teď do Prahy. Ozdobou každého domu, požehnáním jeho by byla. A kdybychom ani do oné výše nemyslili — pro muže vysoké vrstvy úřednické nebo vojenské byla by vzácnou partií, aniž by se musela spokojiti pouhým mladým doktůrkem, který teprv začíná!"

„Ale budoucnost má před sebou a Herma by ho ještě v očích společnosti povznesla — — jako ty mne."

Paní mlčela.

„Nebráním ti v ničem," pokračoval, když se neozvala, „jeďte tedy do Prahy, ale měla bys přec také promluvit s dítětem."

„Buď bez starosti — jsem matka."

Tím se noční hovor obou manželů skončil, ale jeden ani druhý dlouho ještě nemohli usnouti . . .

Za týden potom paní ředitelová Röhrichová se slečnou odjely do Prahy. Ředitel osaměl.

Prvý dopis z Prahy obdržel od dcery. Psala, že ubytovaly se u Modré hvězdy, líčila návštěvy divadla, koncertů, právnický ples v německém domě a připojila poznámku, že Dr. Palme tam byl také.

Druhý list poslala choť a vypravovala v něm, kde všude byly pozvány, také u Kalenských, že tam všichni byli velmi pozorni a roztomilí; v inženýrském plesu a vůbec všude že Hermi budila obdiv. Na konci psala, že se známý mu Dr. Palme těší ve společnosti značné přízni, že jim poskytl nejedné dobré rady a že si ho proto dovolila pozvati, aby jich o velkonočním pobytu v Korytné po oba svátky poctil návštěvou. — Po třech nedělích vrátily se dámy do hor značně unaveny . . .

Když paní s chotěm po prvé domácí večeři osaměla, pravila: „Gott sei Dank, dass wir wieder zu Hause seien. Prachtvoll war alles, wunderbar, aber bin ganz müde!"

Vypravovala o všem dlouho do noci; líčila všecky požitky, s kým se seznámily, s kým obědvaly a jak ztrávily večery. „Doktor Palme se s Hermičkou v obou plesech, zvláště v druhém, velmi ušlechtile bavil a několikráte procházel se s námi na Příkopech. Snad jsi se nemrzel, že jsem ho pozvala, aby nás o svátcích navštívil? Jeho generální ředitel vyslovil se mi o něm velmi příznivě."

„Nemrzel, vím, že jsi vše dobře rozvážila. A co Hermi?"

„Myslím, že byla se vším spokojena — jen kvetla. Palme doprovodil nás i na nádraží."

Ještě když ulehli, paní vypravovala a mezi řečí stále ozývalo se: Herr kaiserlicher Rath — Herr Regierungsrath — Frau Comercialräthin — Herr Hofrath — Baronin — Seine Excellenc — —

„Hezké bylo všecko, aber dieses böhmische Plappern auf den Gassen war mir zu widrig, das Leben ist dort so unheimlich, die Leute sind so dreist! Man schämt sich mit Tramway zu fahren, überall hört man es — auch im deutschen Theater — es tönt so eindringlich, so grob. Nur im deutschen Hause und zum blauen Stern war Ruhe. Das würde nicht für mich, in Wien ist doch ganz, ganz anderes Leben!"

Manžel poslouchal potom už jen z polospánku, ale choť, i když zmlkla, dlouho ještě nemohla usnouti. Myšlenkami a příliš velkou únavou . . .

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Glossy samotářovy.

Válka zvrátila falešné pojmy cti a hrdinství. „Slavno a sladko jest za vlast umříti," hlásalo antické přísloví; zajisté jest to slavno jednotlivci. Ale pro celek jest povinností pro vlast žíti, tudíž ubrániti se zbytečné smrti. Čtli jsme ještě v posledních zprávách z francouzského bojiště, jak kdesi Němci hájili tvrz až do posledního muže, což úřední zprávou bylo velebeno jako záslužné hrdinství; ale nám se tato bezúčelná smrt jeví mírně řečeno zbytečností. Hrdinstvím zajisté bývalo, jíti v osobní boj, dokázati osobní statečnost — a v tom směru jsou pro nás hrdiny ti, kdož měli odvahu zrušiti vynucenou přísahu a přejíti do tábora, kde mohli bojovati za své přesvědčení. V tom směru jsou reky čeští legionáři. Naopak jalovou frasí úředních zpráv, psaných slohem v kadetkách nacvičeným, jest „hrdinství", které z přinucení šlo proti strojním puškám, houfům letadel, tankům, otravným plynům.

Stejně se zvrátil pojem velezrady — nikoli zrušení přísahy, zběhnutí k nepříteli, opuštění praporu — ale poslušnost proti vlastnímu přesvědčení, pro cíle národně nepřátelské a lidsky hanebné jest velezradou, a hřích její zatěžuje ty, kteří nás k ní nutili.

A velezradou a nectí bude nám vždy každý počin proti svobodě svědomí. Neboť vítajíce rovnost a přejíce si svornosti, nemůžeme uniformovati přesvědčení, dle vládního předpisu, a právo, kterého si kdo žádá, musí také zaručiti ostatním.

*

Se samostatností českého státu dostavilo se do české společnosti opět mnoho odvahy, která dříve bůhví kde dřímala. Nebudeme jí vyčítati, že se neozvala, nebude-li si osobovati práva soudu. Kdo projevil odvahu první v dobách útisku? Čeští spisovatelé svým prohlášením, v zápětí kaceřovaným. Když je podpisovali, byl na taková slova ještě kriminál, ne-li šibenice. Ostatní, i ti, kteří dneska obviňují a beze slyšení odsuzují jednotlivce, nemají práva nad tyto odsuzované se vypínati, tím méně vynášeti rozsudky.

*

Vítajíce novou dobu, přinášející demokratické vyrovnání, nemůžeme přehlédnouti jednu okolnost, čím dále nápadnější: že toto vyrovnání slibuje se a buduje se stále materialisticky, projednávají se převahou otázky hmotné. Zajisté jest vyrovnání třídní, majetkové důležitou základnou, a také nejnaléhavější; ale jak má obstáti v budoucnosti a nezvrhnouti se ve starý řád bez vyrovnání duchovního, které jedině může je udržeti? Mezi minimálními a jistě oprávněnými, samozřejmými požadavky neustále pohřešujeme kardinální požadavek duševního povznesení, vyrovnávající stupeň minimálního vzdělání; přes to reklamují se práva, kterých lze nabýti jedině vzděláním. Či má zůstati starý systém: nebude rozhodovati, je-li kdo odborníkem, nýbrž jen je-li příslušníkem?

*

S nastalou samostatností změnil se náš názor na vojáky. V dřívějších rakušáckých dobách, kdo se stal z našinců vojákem, byl postaven na jakousi výlučnou půdu. Jenom pro dělníky zůstávali jejich druhové i v uniformě dělníky, tím zachována souvislost a vliv. — Společnost tak zvaná měšťácká buď se od svých příslušníků vojáků oddělila náhlou hradbou, buď — pokud jim byla osobně bližší — přijala za své stanovisko „erární", názor militaristický. Dřívější, přirozený, národní poměr to nebyl. Tím se mnoho vojáků odcizilo.

Teprve dnes, když již je to věcí snadnou, protože vojsko je naše, nastává názor přirozený.

Výlučnost stavovská rozhodovala také v názoru na demokracii. Společnost „měšťácká", nepoučujíc se v jádře o prospěchu socialismu, utkvěvši na několika předsudcích, povstalých z výstřelků a z neurvalosti některé žurnalistiky, dívala se na sociální demokracii jako na strašáka, — vzpomeňme na první oslavy prvního máje! Státní moc, vyjádřená policií, ji v tom ovšem podporovala. Názor ten ovládal i v našem národě vždy zvaném demokratickým. Zasloužili jsme názvu demokratů asi tak, jako nynější běžný výraz „bolševism" hodí se na původní jádro směrů bolševických. Teprve tím, že tyto zásady byly v život uváděny neorganicky, to jest překotně, násilím, vznikl chaos, který se nyní falešně zahrnuje slovem „bolševism" — jímž se rozumí dnes nejen každý nepořádek, nýbrž vše, co přichází nevhod.

Jest ovšem třeba, aby tento pseudobolševismus — třeba ve zjevech nehrozivých — nevznikl také u nás, při splynutí ve skutečný proud demokratický. Měšťákům jest odložiti předsudky, poučiti se, sblížiti se — aby poznali, že mimo vrstvy nespravedlivě privilegované očekává je život lepší, jelikož v poměrech pro všecky spořádaných. A sociální demokracii náleží, aby toto konečné, dosti pozdní sblížení nebylo znesnadněno; jest třeba, aby vlády se ujala jako vítěz ušlechtilý a ovládla svou žurnalistiku, libující si v dráždění a v ukvapenosti úsudků. —

Důvěřujte, aby vám bylo důvěřováno.

(Dokončení příště.)

LITERATURA.

W. St. Reymont: *Za soumraku a jiné povídky*. Preložil z polštiny dr. Jaroslav Rypáček. Topičových Dobrých knih přeložených sv. 16. — Gustav of Geijerstam: *Stará alej na panském sídle*. Ze švédštiny přeložil

Viktor Šuman. Vilímkovy knihovny sv. 155. — Verner von Heidenstam: *Pout svaté Brigity*. Přeložila M. A. Pešková. — Ottovy Laciné knihovny národní sv. 257.

V dosavadní řadu cizích spisovatelů připojují „Topičovy Dobré knihy přeložené“ nyní také auktora polského, W. St. Reymonta, souborem drobných prací. Překladatel kreslí jeho profil v obsažném úvodě, snaže se činnost jeho, dosti pestrou, sloučiti pod určitá spojovací hlediska. Zejména označuje jej jako impressionistu, který silným zrakem obsáhne živelný chaos v přírodě i obdobný, barbarský chaos v lidských povahách. Z početné činnosti spisovatele již nemladého může kniha obsahovati ovšem toliko malý soubor, který nestačí, aby čtenář učinil si o auktoru obdobný pojem jako překladatel, zasvěcený ve většinu jeho díla. Jest tedy poněkud rozpor mezi úvodem a knihou samotnou. Jednotlivé články knihy jsou rázu velmi rozmanitého; vedle črt, připomínajících našeho Šlejhara („Za soumraku“, „V podzimní noci“), stojí legendární zkazka „V hlubinách“ a zpracování staré národní anekdoty „Legenda štědrovečerní“; vedle líčení („Venuše“, „Dvě jara“), slohově bohatých, ale zvláštním rázem nevynikajících, většinu knihy naplňuje satira „Ze zápisníku“ nejen nepůvodní, mající množství lepších vzorů, ale také obšírná a prázdná. Silné jsou kresby rázu naturalistického, „V mýtině“ a „Při práci“, — ale mohutným dojmem působí „Sonet“, který nás přesvědčuje o živelné síle auktorova umění; stručná ta črta je dramaticky úchvatná, pronikavostí bohatá, citově strhující a dokazuje, že seznámení se s tímto umělcem jest cenné. — Stará alej na panském sídle jest symbolem cesty, po které ženy odcházejí z prostředí, kam zrození a konvence je upoutaly, prohlédnuvše k životu a směřujíce k citové svobodě. Tento pochod v duši Maje Holtové jest předmětem práce Geijerstamovy; jest jen jako částí, předehrou velkého románu. Ale román sám je lhostejný — přípravný podklad k němu jest psychologovi věcí hlavní. V tom směru je „Stará alej“ prací vzácné jemnosti. Děj zúmyslně jest prostý a konvenční: dcera starého domu se rychle vyvdává, aby nepřekážela maceše. Jde za muže milujícího, šlechetného, schopného poskytnouti jí nejžádoucnější blahobyt — ale dobrotou a šlechetností, nedostatkem stínů osudem přímo zkarikovaného. Přesná kresba této postavy, zcela originální, nezvyklé, jest nejzajímavější stránkou knihy; z ní plyne další poutavost — poměr hrdinky k tomuto muži, zvláštní konflikty, jemně vystižené, plně vyjadřované. Experiment, provedený se svrchovanou přesvědčivostí, s uměleckou kázní, poetickým vznosem. Mimo hlavní dvě osoby málo postav křiží děj. Nejvýznačnější z nich jest patricijská babička, jakási rodová sibylla, a konvenčnější šlechtická teta Lotta. Ale při veškeré výraznosti jsou podružné postavy velmi podřízenými pomůckami k nevyhnutelnému posunu děje, jenž by se obešel i bez nich; přesná logika duševních pochodů jest páteří i oživujícím nervem díla a v plynulém, ucelujícím toku vyprávění povznáší knihu nad všednost cítění. — Sympatické, od let široké oblibě se těšící Ottovy Laciné knihovny národní po dlouhé přestávce vychází nový svazek. Přináší nám překlad švédského románu, jenž rozmnožuje řadu publikací z tohoto oboru již u nás vydaných. Ze všech těchto dějinných obrazů máme především ten dojem, že přes věhlas jejich spisovatelů nemůžeme náležitě k pracem přilnouti, nejsouce obeznámeni s dějepisným podkladem tak podrobně, jak by pro plné pochopení díla bylo žádoucno. A opatříme-li si věcné poučení v tomto případě o švédské národní světici Brigittě, zasloužilé mezi jiným též o čistotu a rozkvět mateřské řeči, shledáváme, že umělecké zpracování Heidenstamovo proti pravdě téměř jí ukřivdilo. Ať ze snahy po realismu, vyhýbající se veškeré legendárnosti, či z moderní neschopnosti vžíti se v přísné náboženské roznícení světice vyplynulo — jistě mimoděk, — že roznícení toto poznáváme spíše jako sport vznešené dámy, která kde koho, jenž nemá k tomu vloh, nutí býti svatým, sama při tom neústupně si vyhražujíc své sobecké choutky. Bylo-li to úmyslem spisovatelovým, podati takovouto obdobu k dnešním, přepiatě náboženským šlechtičnám — pak se úmysl jeho dokonale zdařil. Další závadou jest čtenáři i to, že cíl Brigittiny pouti není jasně vyznačen, po případě že tento zevní cíl — (by dosáhla povolení, založiti klášter dvojí řehole) — zdá se nám vzhledem k prostředkům příliš malicherným, takže celé práci chybí pevná páteř, ke které by se přimykaly silné výjevy a malebná líčení ze tří ovzduší: Švédska, Říma, Jerusaléma, v nichž zračí se síla umělcova a v nichž záleží krása poutavého díla. Jimi dílo má svůj zvláštní, krásný ráz, jimi odůvodněn jest jeho překlad pro nás a známost s auktorem, jenž objevuje se v zajímavém srovnání se svými krajany, jmenovitě Selmou Lagerlöfovou. — Na překladu je znáti, že obtíže slohové vyžadovaly značného zápasu.

Kaz.

*

K vůli úplnosti zmiňujeme se jen stručně o některých důležitějších publikacích nebeletristických poslední doby, jejíž produkce přese všecky tiskařské nesnáze nijak přespříliš nevázne. O kvalitách papíru, úpravách, tiscích po stránce technické arci mluviti nelze. Ty jsou válečné. Škoda, že z této literatury za několik desítiletí zbude zvětráním a rozpadnutím se jen trocha prachu. Mohly by býti též jedním dokumentem spouště válečné. K jubilejním

dnům Nár. divadla víží se dvě zajímavé knihy, K. Šípka „Vzpomínky na prozatímní“, které obsahují osm kapitol z minulosti českého divadla, a výbor A. Weniga z Jana Nerudy „K základům Národního divadla“, obě knihy u F. Topiče. K. Šípek má trojí spolehlivou věc, která ho přímo předurčuje k memoarovým historiím českého divadelnictví: vášnivý zájem, výtečnou paměť a obratné pero. Líčí svěže život v Prozatímním divadle, jeho herectvo, autory, hry i kritiky, vypravuje o zájezdech slavné herecké družiny z Prahy, o cizokrajných hostech hercích a o slavnosti kladení základního kamene k nynější budově. Závěrkem předpovídá stavbu druhého samostatného divadla činoherního, která bude prvním mírovým dílem české veřejnosti. — Adolf Wenig vybral z divadelních referátů a feuilletonů Nerudových charakteristické partie, z nichž vyplývá, jak důtklivě a úporně pomáhal Jan Neruda od roku 1868 budovati základy Národ. divadla dnešního. Již tenkrát bylo Nerudovo stanovisko mocně národní a snaha jeho vyprostiti české divadlo z rukou německých k úplné jeho neodvislosti. Již tehdy stavěl národu před oči, že jedině stálé naše divadlo má jiný význam a jiný účel než divadla jiná. Jak krásně se to právě letos manifestovalo! — Pietním aktem je literární studie Dra. V. Martínka „Petr Bezruč“ (u A. Perouta v Mor. Ostravě), psána však nejen se stanoviska úcty a obdivu, ale i chladné a střízlivé kritiky. Petr Bezruč je mu „symbolem, nejprudším vyslovením slezské poroby a nejsilnějším výkřikem slezského vzdoru. Jeho národní cítění neobjímá češství celého, nýbrž omezuje se na neveliký pruh země od Opavy přes uhelné pásmo ostravské k polím na Morávce. Básník je přesvědčen, že slezský kmen zahyne a ubit bude sociálně i politicky.“ Bardové národa bývají obyčejně opačného přesvědčení, věří v život, volají a burcují k němu, kde už stojí smrt za pelestí. Že jest básníkovo přesvědčení mylné a nesprávné, dokazuje právě dnešní doba: slezský kmen nezahyne! Tak zpívali českému národu „básníci z vltavských břehů“, jimž Bezruč vytýká, že prý „milují ženy, jak kázala Paříž“, což by opravdu svědčilo o tom, co Dr. Martínek konstatuje, rozebírá jeho dílo Bezručovo všestranně a osvětluje po stránce obsahu i formy. Má výmluvné slovo pro své vývody a snaží se i o jistý odstup od své látky. — Studie Ant. Matuly „Kořeny v moravské půdě“ (u Fr. Švejdy v Praze) zdá se býti psána spíše beletristickým perem než kritickým. Pronáší leckdy pěkné a nové výroky, ale nedokládá jich. Pohlédnete-li na ně blíže, viklají se. Proti výtce neúplnosti jinde autorovi učiněné, omlouvá se tiskovými nesnázemi, které ho přiměly vynechati značnou část díla. Podstatným nedostatkem jeho je, že autor si nepočíná synteticky, že přikročuje ke svým autorům s hotovými vlastními i cizími úsudky, zbavuje se takto objektivity, která je při podobném díle nezbytnou podmínkou. Základním požadavkem uměleckým není toliko pravda a skutečnost, nýbrž především krása, a tou národní duše moravská dosud oplývá. Jen prý láska k životu, ke každé pravdě je zdrojem opravdové síly tvůrčí, pak by arci na př. Lermontovův „Démon“ nebyl uměleckým dílem. Sblížení duše českého čtenáře s tvořící duší moravského spisovatele prý dosud nenastalo. Což Svobodová, Preissová, Herben, Mrštík nejsou moravskými spisovateli? Jak si to sblížení p. Matula představuje? Tím, že je na Moravě malinko spisovatelů, kteří snesou vyšší literární měřítko, není přece vinna duše českého čtenáře! Selskost není jen svérázem Moravy, ale vůbec celého českého národa, jak to i čeští spisovatelé dokládají. Svéráz moravské tvorby záleží v něčem jiném, v prvcích mnohem hlubších, v tomtéž, čím zachovává se svéráz krojový, jazykový, zvykový atd. Bezruč prý porazil u nás neprozíravé cizomilství. Zná p. Matula již boje starých Lumírovců? Zná tradici Krásnohorské, Sládkovu, Čechovu, Heydukovu a mladších básníků národních? O tragickém konci V. Mrštíka měl by literární historik přesněji být zpraven. Nebylo by to pouze uvědomění, že zlatý poklad temperamentu mládí je vyčerpán. Dost osudové popudy tu byly, a ty třeba vyšetřit a mocnost jejich zjistit, dokud jsou zde pamětníci. Pak se nebudou psát výroky na oko krásné, ale v podstatě nesprávné. Žertovně zní, že prý Haná nezrodila básníků. Autor tedy nezná Procházku ani Přikryla, třeba je pouze jmény uváděl. Podobně neví nic o Táborském, Preissové, Stránecké, Merhautovi, Kosmákovi a j. Jeho literární studie je kusá, nevěcná, místy exaltovaná, jindy skoupá na slovo, a nemá patrně vyšších nároků. — Neúnavný Antonín Macek vytiskl ve Vídni nákladem Liter. družstva „Chelčický“ novou knihu úvah a studií „Člověk doby poválečné“, do níž shrnul své jinde již také tištěné rozpravy o rozmanitých, častěji i zcela aktuelních otázkách, které probírá pronikavě, věcně, se stanoviska nejvyšší lidskosti. Všude plno podnětů k plodnému přemýšlení a snad i k námitkám. Vnitřní religiositou jmenuje ctnost, jejíž nedostatek uvedl svět ve zmatek válečný. Též Husova síla záležela v jeho religiositě. Tento církevnický pojem nahradil bych pojmem aktivního svědomí. Jen ono velelo Husovi postavit se proti svatokupectví a ničemným kněžím, religiosita by ho byla vedla spíše k opaku. Aktivního svědomí třeba k očištění světa a odstranění všeho zločinného švindlu ve velkém i v malém. Nábožensko-mystické pozadí národnosti mohlo by nás vrátiti k časům Tomáše ze Štítného a nevyplatit se tak, jako se nevyplatil tolstoismus Rusku. Mystika, náboženství, vše to je passivita. A passivní národ nemá budouc-

nosti. O válce pronáší autor pěknou myšlenku, že jest nesmírné zneužívání smrti, kterou již desatero pojalo do svého programu. A pozývá, abychom již nyní zahlazovali její stopy z mysli i s očí, nechtějíce, aby kteroukoli její episodu ozařoval nimbus slávy, které nemá, neboť byla jen velkým strašným neštěstím. Spisovatel pak „musí protestovati proti nejhorší chorobě věku: strašné morálce mocenské“, ať již se jeví v čemkoli. Národní ideál český jest autorovi „velké volání po tvůrčí práci“, řekl bych svérázná tvůrčí práce sama, poněvadž sebe větší volání není činem. A právě u nás se toho „navolá“ víc než dost, ale činů málo, krásných činů aktivního svědomí, které by odstraňovaly úpadek krásy života. Autor míní, že Čechy, majíce býti říší kulturní, „nesmějí míti ani stínu imperialismu, český stát musí býti zbudován na demokratickém základě; multimilionáři byli by českým národním neštěstím . . .“ Není-li Severní Amerika státem příkladně demokratickým? A já bych se nijak nebál, kdyby se u nás objevili také nějací Carnegieové, Rockfellerové a Astorové, kteří ze svých miliard štědře budovali milionové kulturní potřeby národa. — Emil Edgar vydává druhý svazeček svého „Vkusu a nevkusu“ s titulkem „Školy“, který přesně označuje jeho obsah. Probírá a všestranně osvětluje otázku staveb našich škol a dokládá své vývody i četnými ilustracemi vzorných školních budov u nás i v cizině. Na knížku upozorňujeme zejména učitelstvo a naše samosprávné stavební úřady. Mnohé jim objasní na prospěch této národně důležité architektoniky. — Cíl populární ponaučnosti sleduje J. F. Karasa „Česká vojna“ (u Fr. Švejdy v Praze), která se zabývá třicetiletou válkou v zemích českých, jejím vznikem, neúspěchem a osudovými důsledky pro český národ. Kniha je dobrou lidovou četbou, nesená duchem svobodomyslným a demokratickým, a může s prospěchem šířiti idee i dnešní doby.

—och—

TÝDEN.

* Dne 4. listopadu zemřel na Kr. Vinohradech vynikající překladatel z angličtiny a filosoficko-literární spisovatel František Balej. Vzorně převedl a přebásnil díla Barret-Browningové („Aurora Leigh“), Roberta Browninga („A Pippa odchází“), Rabindranatha Tagora („Gitándžali“, „Zahradník“) a napsal dvě knihy úvah „O novém člověku“. Dílo F. Baleje vyjde v definitivní úpravě v blízké době s úvodem J. S. Machara.

*

Polské listy vřelé vzpomínky věnovaly k 1. listopadu t. r. Janu Matejkovi, geniálnímu polskému malíři historickému, jehož otec byl ze selského rodu českého, z Nechanicka: přestěhoval se, Frant. Matějk jménem, z mládí do Krakova jako učitel hudby a oženil se tu s Polkou. Z toho manželství se narodil Jan Matejko, a 1. listopadu uplynulo čtvrt století od jeho úmrtí († 1893). Poláci slaví v Matejkovi právem svého nejnárodnějšího malíře, robustního realistu, úžasně plodného, který na velikých svých plátnech historických zachytil nejen úpadek a hanbu polského národa, nýbrž i scény nejslavnější z jeho dějin, stavě mu tak na oči i chyby i slávu předků. Opravdu dojemná byla láska Matejkova k rodnému městu Krakovu, který svou historickou tradicí uměleckou i náboženskou stejně mu přirostl k srdci.

vč.

*

* Náš generalissimus dr. Scheiner vrátil zdvořile německému konsulátu 500 K darovaných Sokolstvu jak odvděk za to, že konalo svou povinnost, chráníc konsulát i jiné německé objekty v Praze v nedávných pohnutých dnech. Četl jsem tu zprávičku, tištěnou drobounkým petitem, s velkým pohnutím. Měla býti vytištěna palcovými písmeny. Skutek dra Scheinera je podložen příkladnou moralitou, volá hlasitě po zachování čistých — nezávazných rukou ve službách národních proti všem keťasům, lichvářům, úplatníkům, zlodějům a demoralisatorům, jejichž vláda má býti v české republice u konce. Tak třeba rozuměti tomuto zdánlivě vedlejšímu skutku, neboť jsme nezapomněli na všecky ony peněžní ničemnosti, které šly shora dolů, s míst nejvyšších do ubohého, mateného lidu, zavinivše onu drahotní neřest, z níž se těžce probíráme. Budiž čest všeobecné vládě čistých rukou ve vykoupeném našem státě!

—pa—

*

* Jest přirozeno, že politický převrat, který vedl k našemu osvobození národnímu, pohnul mocně citem každého příslušníka našeho národa, ale to ještě neznamená, že by se mělo plýtvati tak inkoustem a papírem, jak se tu a tam děje. Na př. čteme v jednom deníku tento „Zpěv dětem ve škole“: „Mé děti, jak mám k Vám mluviti, srdce mi zpívá. Vy promočené (!), tklivé jak lístky, na botou (!) závaží země, tak jako s Vámi sem přijíti chtěla (?)“. Děti ze samot . . . cestou jste slyšely zpívati vodu, žluté stromy a já stojím před vámi němý —“ atd. Aby nás pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil!

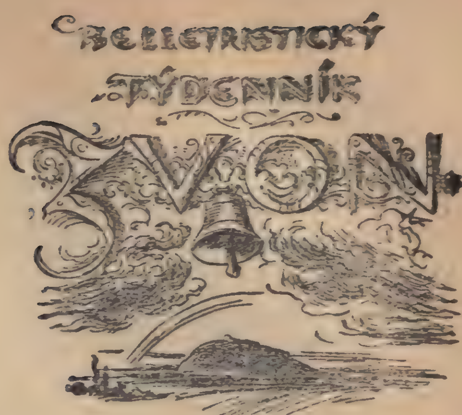
*

* Na útulek českých spisovatelů zaslal nám p. Ant. Fuchs, rolník, pol. pošta 170, K 20·—.

V Praze, dne 21. listopadu 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Aug. Eug. Mužík:

SLZA VRCHLICKÉHO.

Byl den to věčně věčně památný,
den podzimní — dvacátý devátý říjen
— jak Nerudův rok osmačtyřicátý,
den jarní, krásný — větší dnes a krasší,
ba nad vše tušení — neb tři sta roků
jsme čekali naň — přišel, přišel, bláh,
kdo zřel jej, říc' směl se Simeonem:
„Teď propouštíš mne, Pane, v pokoji,
neb oči moje zřely spasení!“

Jak s nebe spad' by náhle ráje kus,
v nějž sotva mohl věřit někdo z nás,
my v středu ráje teď se cítili.
A divno mně, že, slast jak také vraždí
v ráz jako bolest, lidé neklesali
— ti starci, kteří žili v otroctví
svůj celý život — jest tě pravda, jest? . . —
Teď jenom zbožně k nebi vzhlíželi
a na bratry a děti, svobodné
„zdař Bůh—ó bratře!“ „Na zdar! Občane!“
tak zdravili se. Průvod vážný táh'
jak veletok, jak druhá Vltava
tou naší Prahou, naší na věky,
co zrak nám přecházel tím hybem davů
a praporů těch českých přeletem.
A já byl serván s proudem jako pýr,
ne pýr — jak pozdní květ, neb v hrudi své
jsem květ měl, píseň, zpěv a modlitbu
a všecko zlatem plesu oblité . . .
Tu prostřed písní, zvučných povelů,
jež česky jaře, mocně hřímaly,
a vlajek v čele řadů nesených
— tu četa Sokolů, tam nekonečný
se průvod vojska táh', ti hrdinové,
ti křepcí junáci, a starci zas,
ti jaří, ti zas kdysi ranění
a zmrzačení — — dlažba třásla se
pod marseillaisou českou, velebnou —
já náhle zamyslil se, myslí táhla
mně na ty naše mrtvé vzpomínka,
a nejvíc na ty, kteří životem
svým celým stále přede všemi šli
a klesli potom ve studený hrob —
— jen bojovníci, ne však vítězi! . . .
A bolest palčivá mně prsa stáhla.
Já před tím potkal drahou onu ženu,
jež byla druhdy strážným andělem
našeho Svatopluka . . . sestru, duši! . . .
Ta ze hřbitova vracela se právě,
jenž, našich svatých hrad, se vypíná
nad Libušinou skalou; vracela
se vážná, zamyšlená, děla mně:
„Já u ratra jsem byla na hřbitově,
bych řekla jemu: „Svatopluku, spíš? . . .
Jdu tobě říc', že jsme se dočkali! . . .
Tvé písně otroka teď oněmí,
a národ bude jitřní písně pět! . . .“
A mně se zdálo, že se jeho kámen
ten těžký, hýbe . . . on to slyšel tam! . . .“

Já zachvěl se, když slyšel jsem tu zvěst,
a myslil na ty mrtvé, nemohl
svou bolest přenést přes ten ryčný ples! . .
A přece byl to ples, jenž jednou jen
nás může potkat v životě, neb osud víc
těch darů nemá . . .
Náhle stavím krok,
jak kdos by zadržel mne. Hledím kol — —
hle, Vrchlický! . . Div, „mistře“ nezvolám,
„ó, příteli! . .“ je živ to, znovu živ? . .
Jen podobizna . . . ale dívá se
teď na ten dav tak polo zvídavě

a polo přátelsky, jak vždycky hleděl dřív . . .
Ty oči dobré, nezapomenutelné —
ten milý úsměv vousem ztajený,
půl básníka, půl proroka, a dítě
a dítě do smrti . . . tak dívá se
a přímo vzhlíží na ten mocný dav.
A jak se díval, já se ohlédl
též na ty davy a si náhle vzpomněl
ten verš, ten jeho smutný, zoufalý . . .
„A pouze to mne zaráží a smuší:
Že nedočkám se ni paprsků zoře,
v níž skončilo by dlouhé české hoře,
ni vědomí, po dlouhém žití celém
že krev a cit můj budou pevným tmelem
k té stavbě, jíž se příští tvoje zvedne,
ó zdrané, štvané moje plémě bědné! . ."

I zdálo se mně, jak se na ten dav
tak zadíval, že — nevím už, co bylo,
však viděl jsem, jak věrné oči ty
se zamžily — a náhle, bože, z nich
mu velká, těžká slza splývala.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Pochopil, že rostlinky ty se sázkou jsou spojeny, a odvětil:

„Květinka bývá někdy symbolem člověkova osudu. Proto stojí mnohdy za to, pro ni život v sázku dát."

Slova ta utonula v roztržitém sluchu Martině. Ale Růženka je chtěla vystihnout. Nadzdvihla hlavu a zhluboka se podívala na Víta. Oči se tázaly i mluvily zároveň. Ptaly se: „Máš mne rád?" Říkaly: „Poznám to podle toho, půjdeš-li mně květinky ty utrhnout."

Usmál se a šel k útesu, v jehož rozsedlinách kvetly růžové a bílé protěže. Ulekla se a prosila:

„Ne, je to nebezpečno . . . mohl byste přijít k úrazu . . . To jen rozpustilá Marta naštěbetala . . ."

Pohrozila družce prstíkem. Ale Vít, ani neodpověděv, octl se již na srázu, a drže se levou rukou vyčnívajícího skaloví, pravicí trhal květinky. Vstoupila na kraj úbočí a s nakloněnou k němu hlavou dívala se, jak se odvažuje do propasti níž a níž. V tom se jí vydralo z hrdla hrozné vykřiknutí:

„Pomoc, Kriste Ježíši!"

Viděla, jak se s ním kus skály utrhl, jak se řítí dolů, jak se mu pod nohama hroutí balvany a sypou se po strmině s rachotem.

Strašný úděs, rvoucí okamžik, zatajený dech, vytřeštěný zrak. Život visí na nitce. Bylo jí, jako by se měla za ním vrhnout do rokle.

Zachytil se za břízku, jež tam zakrněle v rozpuklině vyrostla.

„Ah!" oddechly si obě, položily ruce na srdce a volaly:

„Zahoďte květiny, aby se vám lehce stoupalo!"

Ozval se, vzhůru se drápaje:

„Nezahodím kořist svou!"

Za chvíli stál na pokraji útesu a podával jí kytici růžové i bílé horské protěže. Dal z nich několik i Martičce. Na místě díků byly by ho nejraději objaly a zasypaly polibky.

Růženka vzdychla, držíc v ruce darované květinky:

„Ah . . . kdybyste byl spadl dolů po srázu! . . ."

Chtěla doložit: „Byla bych za vámi skočila." Ale nedořekla a podala mu pravici. Uzřela, že jeho krvácí a že se i její ruka krví trochu zbrotila. Měla na sobě krajkovou bílou zástěrku. Roztrhla, obvázala, ač se bránil, nepatrné zranění a pohleděla na něj pohledem, jenž mluvil řečí beze slov, nejsladší a nejlíbeznější řečí pod sluncem.

Od té chvíle se jí zdálo, že by Vít byl s to za ni život položit. Tak si ve své obraznosti kreslila tu událost a kochala se vysněným tím obrazem. Dosud její srdce v mlhách tonulo a vidělo v nich oba Bořany. Nyní v něm Vít zářil jasněji.

*

Paní Božena dívala se z okna komnaty k černému sosnoboru, rozloženému na konci obzoru, kde jarní sluníčko právě zapadlo. Hořel tam žlutě rudý oheň jako roztaveného zlata záplava, a mezi ním se táhly úzké pruhy oblohy, jako siného moře tichá hladina. I její nitro bylo zá-

padu tomu podobno: mělo v srdci probudilé lásky rudý plamen, v hlavě ticho čekající naděje. Opustila komnatu, přešla park, sestoupila svahem dolů na palouček k ručeji a sedla do zahrádky pod křížem. Ale dnes se nemodlila, jen toužila a těkala do prostoru vůlí svou, o níž slýchala i čítala, že její rozpětí je jako nevidi- telné rameno, jež sahá v dálavu a zázračnou má moc vykonat, co chce.

„Musí přijít, cítím jeho duše dech.“

Tak si opětovala a čekala.

Láska má, jak básník dí, své dalekohledy a vidí, kam nedoletí ani orlův zrak. Zřela jasně; slyšela.

Seděl při západu slunce se starochem Bucharem na zápraží pod koupenou chalupou. Stála o samotě na nejspodnějším konci dolence, odkud bylo blízko k potůčku, který tekl mezi dvěma stráněmi k místům, kde v rokli pod Bouzovským zámkem ždála paní Božena. Oba odpočívali. Staroch klidně bafčil a při tom vypravoval po způsobu kmetů pomalu a rozvláčně.

„Ostal jsem jako kůl od plotu opuštěný, osiřelý: sám a sám. Žena zemřela, děti se rozprchly do světa, zapomněly na tatíka, a nezbylo, než prodat hnízdo, odkud vyletěla mláďata a již se nevrátí... Ach, děti bývají, milý pane, tuze nevděčné.... Máte také syny nebo dcerušky?“

Otázka ta ranila. Nevěděl, co odvětit.

„Jsem bezdětek,“ řekl a sám před sebou se zastyděl.

Dědouš hovořil o dětech, o hospodářství, o kravičkách, o včelách a o všem tom, v čem se jeho život brouzdal, život milionů lidských červíků jako on, přeplněný potem dne a nocí starostmi.

Benson poslouchal, ale nevnímal. Slova nevnikala dál než do sluchu a tam uvázla. Myšlenky těkaly; duše vzpomínala včerejšího večera. Věděl, že tam na palouku vedle potoka je nebezpečné místečko; nebezpečné jako zrádná tůň, jež pod usměvavou hladinou skrývá rvavý vír, hrozící strhnout do černé tůně všechny naděje, všechen klid budoucího života. Sedí tam rusalka. Běda, zachce-li se jí zapět píseň, jež obluzuje smysly mrákotou a láká, vrhnout se jí v náručí a utonout.

„Ne... ne!“ pravil umíněný rozmysl.

„Natolik jsi přece muž, abys odolal,“ podšeptával vzdor, jenž rád se pouští s každým nebezpečím do boje.

Ale bylo v duši cosi hlubšího než rozmysl i vzdor. Tomu podlehl. Opustil Buchara a šel.

„Přichází... přichází!“ zajásala pod křížem, když viděla, jak se z večerního stínu vynořil.

„Věděla jsem, že ucítíš mou tady přítomnost,“ vítala se s ním.

Rozhovořila se o dceři. Již znala cestičku, kady k jeho srdci nejblíže.

„Celý den jsem přemýšlela o tom, jak bys mohl stát se společníkem naší domácnosti a často vídat Růženu.“

„Váš muž bude překážkou.“

„Tykej mně. Slovíčko ‚ty‘ je zlatým můstkem, na němž se dvě duše mohou sejít, byť je jinak propast dělila.“

„Ano, sejít a svalit se tam společně,“ letělo mu přes duši.

„O čem přemítáš?“ ptala se, když neodpovídal.

„O tom, co zeje pod mostem.“

„Spadneme tam společně.“

„Ne naše láska vzájemná, jen láska k Růžence nás včera spojila. Nyní, když se oba blížíme k podjeseni života, nesmíme otáčet se zpět, nemíme svého jara vzpomínat... Zapomenout je spásou jedinou.“

„Ach, jak je to těžko, když srdce krvácí!“

„Utop paměť v krvi té... Hleď, Boženo, co bolesti, co zmítání si uspoříme, jestliže jako dva přátelé klidně budem kráčet vedle sebe, majíce jediný jen cíl: štěstí svého dítěte.“

„Mé city nesahají až k síle tvého rozumu.“

„Mysli na dceru.“

„Nechci nyní na ni myslit; chci teď myslit jenom na tebe. Má láska k ní se svíjí jako červíček pod hroznou touhou po tobě.“

„Hřešíš proti sobě, hřešíš proti Růženě.“

„Chci být velkou hříšnicí... Chci jí být bez pokání, bez odpuštění... Polož na mé srdce pečeť svou...“

Vášeň hořela. Krátil se jí rychlý dech. Rozepiala paže k objetí. Sálal plamen na jeho sílu, jež se zapotácela. Ale couvl před ní, řka:

„Nezapru sama sebe v tomto okamžiku, na němž visí osud náš.“

Zaražena stanula. Klesla ramena. Sklonila hlavu, přikryla oči dlaněma a dala se do pláče.

Přistoupil, pojal plačící něžně za ruku a děl:

„Upokoj se, Boženo.“

Vyňala z jeho ruky ruku svou a smutně pravila:

„Jsem sirá vdova lásky své.“

„Na jinou lásku pamatuj.“

„V bolesti těchto vteřin ta druhá láska ve mně omdlela.“

„Neomdlela. Uhasla jen vášeň tvá.“

„Hoří stejně, byť i chladnou sprchou mučena.“

„To-li tak, pak jí dáme stráž, jež jí bude chránit, aby nevzkypěla plamenem... Slibme si a přisahejme, že tvé manželství nám bude příkazem, jehož nepřestoupíme. Jeho zákon buď nám opravdivou svátostí, před níž se v úctě skloníme.“

„Nepokořím srdce svého před tím krutým tyranem. Žádný slib nemá při mně moci té, by udusil, čím žije duše má. Proto nebudu přisahat.“

„Toužím po klidu a oproštění uštvanému životu. Kdybych ho nenalezl u tebe, a ty bys mně dýchala změt rozvířené vášně do útrob, pak bych navždy odešel a hledal jinde útulku. Chtěl bych se věrně s tebou spojit v lásce k dítěti a s tebou se mu radovat, ale tím by byl ukončen všechen společný náš vztah. Po jiné lásce nese se touha má: po lásce dceřině.“

„Ale že jsi jejím otcem, musí jí zůstat tajemstvím.... To bude teď mně i tobě trestem, že se nesmíš znát k svému dítěti, jež s radostí bys obejmul, a že tajemství to poneseš jako těžké břemeno, kdykoliv se k vlastní dceři přiblížíš.“

„Strhnu škrabošku životní té lži.“

Zhrozila se toho úmyslu a pravila:

„Nečiň tak. Uvaž, že vzbuzená v ní láska k tobě mohla by se zvrátit v pohrdání mateří. Byla dosud světlem mých temných dnů a ztráta její byla by mně tvrdým osudem, když jsem v tobě nedovedla vyvolat ohlas naší mladosti.“

Kormoutily se v ní útroby. Vedle bolesti lásky potýkala se v ní žárlivost. City jeho obletují Růženu; nesou se jen k ní. Ona ubohá je mu pouhou náhodou, kterou potkal na ulici svého života jako známou dětských let, na niž dávno zapomněl. Nyní se u ní zastavil s almužnou několika slov a s přáním, rychle se jí zbavit a připnout všechny touhy k bytosti, které dosud ani neviděl.

Dřív než přerušili mlčení, ozval se z dáli hlas:

„Matičko, kde jsi? Hledám tě.“

Vynořivši se z jedlového mlází na palouk, blížila se Růžena.

„Nezraď mne!“ zašeptala Božena.

Zaslechl, ale nevnímal. Byl všecek zaujat ztepilou postavou, jež mu padla do očí. Zářilo v ní mládí, kypěla z ní radost, smálo se z ní veselí. Vše v ní bylo úměrně sladěné, jako harmonie sladkých zvuků a pohybovalo se rytmem líbezného půvabu. I světlý letní úbor, odrážející se od zášeru večera, zvyšoval tu lahodu, již kolem sebe šířila.

Bensonovi zabušilo srdce i láskou i bázní i ostychem. Ve zvířených ňadrech ozýval se hlas:

„Strhni škrabošku té lži.“

„My se již známe,“ vítal ji s tklivým úsměvem, ale místo slov byl by ji nejraději k sobě do náruče přivinul.

„Ano, strhnu škrabošku té lži,“ opětoval v duchu a blížil se, aby vyřkl, co se přívalem v něm zmítalo.

Zavadil zrakem o Boženu. Viděla a cítila, kam míří, a upřela naň oči, jež úpěnlivě prosily: „Nezraď mne!“

Zarazil se, stanul, podmaněn tím pohledem. Prosba s ostychem a s bázní překonala touhu lásky otecké. Běžný způsob společenských mravů přikryl šedí pravdy rudé vzplanutí. Tak zevnějšek bývá rubem svého nitra a pláštěm, pod nímž skryto, co se stydí na venek. Hovor o všednostech, jímž se nyní bavili, byl pláštěm tím.

„Vyčkám vhodnějšího okamžiku, abych mohl slyšet sladká slova: otče, já tě miluju... Je krásnější, než co sama krása mohla vytvořit.“

Tak si dumal mezi řečí a za chvíli odcházel. Ubíraje se lesní stezkou do své chalupy, přemítal: „Zvítězil jsem nad Boženou, zvítězil jsem také nad sebou. Nebojím se více svého mládí vzpomínek. Dnešní den rozhodl o budoucích našich osudech.“

*

Vildner nebyl doma toho dne. Matka s dcerou a veselou Martičkou večeřely na verandě při lampě. Švitořila jenom děvčátka. Božena mlčela. O myšlenkách se říká, že rozvazují jazyky. Jí jej svázaly.

Odchází brzy na poschodí do své ložnice, ale neklade se na lůžko. Vychyluje se z otevřeného okna ven, hledícího do sadu, a zírá vzhůru k hvězdičkám, hledajíc tam uklidnění rozbouřeným útrobám. Nořívá se často do nebeské tůně té a bývá jí to jako modlitbou. Odtud mluvívá k ní tajemná věsť tichým vlněním. Nerozumí, ale klade se to na duši jako tichý vlahý vánek, jenž hladívá a líbává její bolesti.

(Pokračování.)

*

Josef Pelíšek:

JSME JEDNÉ KRVE.

(Pozdrav Čecha Jihoslovanům.)

1.

Žiji v městě na jihu. Před čtyřmi lety vyjel z tohoto města jezdec na koni rudém, aby zapaloval krovy pokojných domů, vraždil slabé a bezbranné, muže, ženy i děti, aby smrti dal vládu nad životem. Slyšel jsem, že půda země, v které leží toto město, nasákla krví svých synů a svých dcer, svých maličkých dětí, vražděných po houfech. Slyšel jsem, že krví se zbarvily řeky země. Slyšel jsem, že lesy všude v zemi šumí nad bezejmennými hroby.

Ale město na jihu, jdu-li jím, ani jediným slovem, ani šeptem nevypravuje o tom. Davy lidu proudí, cizí řeč se rozléhá veselými hlasy, smích zvoní pod červencovým sluncem. Děsím se němého města, které ničeho nevypravuje o hrozném tajemství své země, a spěšně vycházím z jeho ulic.

2.

Tam, kde končí poslední ulice, kde řada lip běží již podél tichých polí, na návrší nad cestou rozprostřel se hřbitov. Když jsem jej po prvé uviděl z dálky, domníval jsem se, že vidím mladý les, jehož tenké kmeny byly zutínány nevysoko nad zemí. Kmen vedle kmene — nyní jen holé, žalující pahýly čnějí k modravému nebi.

Ale když jsem přišel až na několik kroků k domnělému lesu, poznal jsem kříže. Nízké, na vlas stejné, stály nad hroby ne řadami, nýbrž řadami řad. Byly označeny čísly, z nichž některá starší byla polosmazána a nová napsána, poněvadž samozřejmě ani tak veliký hřbitov nestačil tolika hrobům. Mnohý kříž označoval hrob, do něhož byl uložen již i třetí, již i čtvrtý život k věčnému odpočinku.

Toto místo za městem na jihu po prvé jasně ke mně promluvilo o hrozném tajemství země, proto jsem přilnul k němu. A často, když sedím na nízké zdi, kterou hřbitov je obehnán, často přichází některá ubledlá žena v národním kroji země a poklekajíc nad hrobem, dlouho cosi mluví do prázdna. Ale celá její řeč, řeč domácí zde pod jižním nebem, jest jen jedinou větou, každá věta jen jediným, do nekonečna opakovaným výkřikem:

— Moj dragi! Moj dragi! Moj dragi!

Potom ubledlá žena padá zpravidla celou horní polovinou těla na hrob, objímá jej rukama a pláče.

Neboť toto je město, tato je zem, odkud před čtyřmi lety vyjel jezdec na koni rudém, aby smrti dal vládu nad životem.

3.

Jednou však, když den je plný mraků a záhy se stmívá, žena z nejdrsnějšího kraje země stojí před soudem. Má vydat svědectví ve věci svého muže, uvrženého do vězení pro zločin, který nedovede pochopit krev proudící v žilách, neschopná zrady. Těžký je život ženě doma, když zůstala sama v hospodářství, když třeba obdělat všecka políčka na horách, aby byl chléb, když kromě toho dosud tak malé je dítě. Ale nyní stojí ona přes to vzpřímena, silná, když odpovídá soudci, hladíc malou hlavičku u svých prsou.

Potom, stále odpovídajíc, usedá si klidně ke stěně, obnažuje prs a kojí malého synka. Plný mraků je den, křížové otázky soudcovy stahují se jako síť, ale nový, vítězný život proudí z bílého prsu matčina. Jediný úsměv jsou oči malého.

Jediný úsměv, věčný úsměv života na vzdory smrti. — Moj dragi! praví tiše žena, když otázky na chvíli utichly, — moj dragi, moj dragi! A rovněž se usmívá.

Den plný mraků, ale teď se mraky protrhávají, více a více, až plná sluneční zář dopadá na matčinu hlavu i na hlavičku malého. A přece toto město je to a tato zem, odkud před čtyřmi lety vyjel jezdec na koni rudém, aby smrti dal vládu nad životem.

4.

Chci si připomenout pohádku, kterou jsem slyšel ve Finsku kdysi utlačeném.

Moc utlačitele podobna byla běsnící vichřici. Zdálo se, že co nevidět uhasí oheň na domácím krbu, z něhož ostatně již jen několik jisker doutnalo v popelu.

Hněvem hrubé své síly obořila se na dům a krb vichřice, aby rozmetala poslední jiskry. Tehdy jiskry zapraskaly, počínajíce rozhořívat se, neboť vichřice dula.

Dula ještě silněji. Ještě silněji rozhořívaly se jiskry. Sebrala všecky síly, aby je uhasila jedním rázem, ale jiskry zahořely plamínkem. Z plamínku byl plamen, když vichřice nevzdávala se svého záměru a dula. A když ani pak neustala, z plamene byl mocný oheň, jímž rozsálal se celý krb.

Nebylo již myslitelno, že by jakákoliv vichřice uhasila takový oheň.

Připomínám si tuto pohádku. Přišel jsem ze severu, kde myšlenka katova byla táž jako v tomto městě a této zemi: Roztlučeš je prutem železným.

Přišel jsem ze severu, kde vládla noc mlčení jako i v tomto městě, v této zemi. Ale nesmrtelný život vznášel se nad hroby zabitých, nad vězeními zabíjených, a kdo uslyšel tlouci v temnotách srdce země, uslyšel vítěznou píseň života, kterého nepřemůže jezdec na koni rudém.

5.

Ne, jako na severu, ani na jihu nevypršela ještě doba zkoušky. Drsné zvuky cizí řeči rozléhají se ještě městem i zemí, domácí jazyk utíká se na hřbitovy, aby šeptal mrtvým o své lásce.

Ne, jako na severu, ani na jihu není ještě skončen boj. Jednoho rána protrhávají se mraky, poněvadž silnější než nenávist dobyvatelů je domácí jazyk. Neumírá, a šeptá nově narozeným o své lásce.

Nelze ubít lásku. Nelze zardousit jazyk, jímž mluví nehynoucí láska. Nelze vyplenit národ, má-li dvojí záruku života.

Pouze jezdec na koni rudém toho netuší, bláhový jezdec, který smrtí chtěl přemoci život, když vyjel, aby vraždil.

6.

Vystoupil jsem na vysokou stráň, aby celé jižní město bylo pode mnou, abych viděl co největší část země. Neboť dnes jsem rok na jihu; chci přemýšlet o tom, proč jsem tu nalezl druhý domov.

Přemýšlím o utrpení: Ono očistilo mou vlast ve čtyřech letech, učinilo ji silnou. Ono dává sílu také lidem této země, když bylo očistilo jejich nitra od kalu vzájemné řevnivosti, když je sjednotilo. Budiž tedy požehnáno utrpení na severu i jihu!

Přemýšlím o nepřátelství: Ono rozlévá se jediným mořem kolem ostrovu mé vlasti, jediným mořem kolem tohoto ostrovu na jihu. Totéž nepřátelství, neboť znám příboj jeho vln a jeho šum, když naráží o břehy. Buďte pozdraveny oba ostrovy stejně ohrožené, stejně doufající, stejně nevzdávající se! Buď požehnáno stejné nebezpečí, v němž ostrovy rozpomínají se na sebe!

Přemýšlím o krvi: Ona proudí v žilách; jest jejím zákonem, že ji nelze zapříti. Viděli jsem zde na jihu lásku dvou bratří, z nichž jeden stal se vrahem. Ale neumřela bratrská láska onoho, který zůstal řádným člověkem. Nyní mi řekněte, jaká bude láska dvou bratří, kteří oba jsou poctivci, a týž vrah je ohrozil: Jak vřelá? Ano, buď požehnán zákon krve!

Zákon, jejž cítím já, který jsem přišel ze severu na jih. Stejné nebezpečí, stejné utrpení učinilo mi druhým domovem jih, ale jen proto, že stejná krev v mých žilách mi rozkázala: Miluj jej.

Vystoupil jsem na vysokou stráň; těžkou vůní dýchá tráva, zlatými obilními lány vlní se kraj daleko přede mnou v červencovém slunci. Neděsím se již jeho mlčení; zapomenul jsem jezdce na koni rudém. I kdyby vyjel naposled, což neznáme heslo boje, posledního před vítězstvím?

Šeptám si heslo boje: — Jedné jsme krve! A voní tráva a zlatě se vlní obilí pod jižním sluncem v druhém mém domově, v zemi bratra mého.

28. VII. 1918.

*

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

V.

Lojzl v neděli ráno Máry zatopil, nanesl ještě topánek i roští, ‚lógrák‘ přistavil nad oheň. Vyběhnuv, uklidil chlívek, nasypal stlaní a že se mu voda na kamnech v hrnci i v měděnci zatím zahřála, chystal do škopíčka koze pití: nasekal bandor, vsypal otrub, spařil vodou. Když s tím byl v chlívku, Máry, ještě notně zívajíc, strojila kávu. Byla jen v staré, krátké spodničce a také hlavu měla ještě halabala. Nachytavši si hliňák, ukrojila krajíc a krásně uvelebila se za stůl. Drobila, jedla — ústa si libovala.

Lojzl, obslouživ kozu, vzal za dveřmi koště, zametal hrbolatou, pěchovanou síň a vyšel až na zásep.

Bylo 1. dubna, ale venku ještě zejma. Údolí schovávalo se dosud pod sněhem, ale nebyl bělostný a jiskřivý jako za chumelic a velkých mrazů, kornatý povrch jeho zděravěl krůpějemi deště a zešpinavěl. Silnice místy již zhnědla i zšedla prachem, ale zmrzlá byla dosud na kost. Lesy zprostily se sněhu již úplně, ale řásně i rozčeřené kudrny měly zcuchané, poškubané, opelichané, zrezavělé. Stály zachmuřeny, mlčky a jako by se v tom úboru styděly.

Nahoře na stráni ploužilo se po nich cáří mlh a s popelavého nebe visely jich plachty. Také střechy domků byly již holé, skoro černé a jak se nad baráky, v sněhu ještě ponořenými, hrbily, byl celý pohled na obec hodně strakatý.

Osamělé smrčky, vystrkující tu tam černé hlavy z bílých závějí, stály jako nedospalé a mrzuté.

Máry, dopivši kávy, seděla ještě chvilku za stolem, aby si odpočinula; bylo jí lahodno, uvnitř teplo, ani vstávat se nechtělo.

Povstavši, protáhla se a začala uklízet; pelechy ustlala, zametla, utřela nábytek i okna. Hledíc průčelním k silnici, pozorovala, jak se chalupník Budenác kolébá do kostela: levou — pravou — pěkně zvolna a na každé jakoby se trochu pohoupal . . .

V tom leknutím až poskočila: stavením drsně projel drnčivý zvuk. Hned skočila k oknu bočnímu a vyhlížejíc, zlostně zaškrouhla: „Počkej, ty můro!“ Honem přehodila sukni, uvázala šátek a hnala se ven.

„Poslouchej, šla tady ta kráva Hartichova a bernkla nám do žlabu. Šla k tomu vedle s křápama — ať jí nadáš, až vyleze!“

„Nono — nono —“ ulekán svědčil Lojzl a dav koště na rameno, hnal se za stodůlku. Žena, vrátivši se do světnice, uvázala si čistou zástěru, oblékla halenu a běžela před barák.

Lidé trousili se do kostela; Máry kývala a zvučně pozdravovala:

„Marchen! Ai da Kirch' géhn sie? Wie geht's denn?“

Když spatřila starého Hauersacka červeného, s vlasy jako sníh, v širáku se střapci, v brucleku a koženkách, nad holinkami podvázaných, šla blíž a volala: „Wos mochn's den? Dávno jste u nás nebyl!“

„I však já přijdu, až bude potřeba!“ Němec zvolna, chrchlavě odpověděl a škobrtal dál.

„Bodejť byste nepřišel, snad byste nešel taky vedle, to víte, že to nikde nedrží jako od našeho!“

V tom přiletěl Lojzlův křik: „Cococo ty máš co bernkat', kozo jedna — myslíš, že to máme zadarmo? Dá ránu, až se nám baráček zaklepe!“

„I hleďte si svého, hastrmane!“ zasmál se dívčí hlas.

Žena letěla k němu blíž. „Slyšal's? Dyť vona má na tebe hubu voškllivou!“ a zas uháněla zpátky.

„Nohy ti zpřerážím,“ volala na děvče, „křápy budeš nosiť vedle a u nás bernkať!“

Mladice byla však už na silnici a jen se chechtala: „Dejte si to pod kastli!“

„Já ti dám pod kastli — pazour ti uterhnu. Unverschämtes Gsindel — to je pak holka vychovaná!“ a přibíhajíc k silnici vykládala babičce Ďoubalici: „Pokoje to nedá — s šámama jde k druhému a u nás bernká do žlabu; to ona neví, jak se celý stavení zatřese. Koza hloupá, ten jí to spraví, prsty bude míť venku ještě před poutem, bude brečeť, až jí je u muziky pošlapou!“

Stařena, mírně přikyvovala: „I jsou to důčata netrestaný, a jen se šklíbí!“

Máry již byla u ní: „To máte svatou pravdu — osm stojek jsem musela položiť a teď si snad dám barák otloukať! A přijďte k nám, přineste, co u vás potřebujete, toť víte, jak to od mýho drží!“ a hladila babičku po zádech.

„I ono to mladé jde teď jenom na parádu,“ pravila stařena.

„Na parádu — co pak náš neudělá taky parádu? Jak to kdo chce, dyť je snad taky mister a ještě lepší!“

Bručíc vrátila se zas na zásep a volala na muže: „Ty's jí toho dal, sterkať tě do všeho musí!“

„Dal jsem jí, pověděl jsem jí, co se do ní vešlo!“

„Dal — dal — šklebila se ti ještě cestou — ale já si ji vyčíhám! Pro parádu prej tam choděj'! Taky můžeš dělať, jak to teď svět žádá; ten vedle si dá obrázky za okna, ale ty to porád stejně smolíš!“

„Mlč — mlč, Rebeko —“

„Jen verč! Ty jen posadiť se do baráku a dělať pána. Já musela přinést peníze a stavení koupiť, on by teď jen, ruce v kapsách, chodil kolem a obhlížel!“

Lojzl, poškubávaje sebou, šel do stodůlky. „Bože, kdyby už bylo jaro,“ v duchu si vzdychl, „aby byla práce venku. S kozou bych mohl jíť a porád by nerejsnila, že nic nedělám!“

Máry loudala se zpátky na pěšinu. Přecházejíc po ní, zadívala se na sousední stavení. „Vás tady bylo potřeba — čerti vás přinesli — svatej pokoj tu byl!“

Když už nikdo dlouho nešel, chtěla zalézt, ale v tom ozvaly se bystré kroky — tentokráte se strany opačné. Honem vrátila se k silnici.

„Á — Kinderpepi! Márchen — Márchen!“

Z tmavého podvázaného salupu Pepina vyzíraly velké černé oči a osmahlá líce. Přes sebe měla černou brašnu na řemeni a krokem šla důkladným, jen to zvonilo.

„Wohá den?“ tázala se Lojzlová.

Tázaná mávla rukou: „Z daleka.“

„Co pak že si k nám nic nenesete, vždycky jste k našemu chodívala!“

„I není ani kdy!“

„Nalítáte se k těm ženským!“

„Ráda běhám, u Kačenky jsem taky bývala, chuděrka, vždycky všecky svaté vykřičela.“

„A mají z toho —“ mračivě hledíc do země, broukla Máry.

Kinderpepi ostře se na ni zahleděla. „Tak — tak — že na ně na chuďasy padlo neštěstí! To byla máma dobrá, za děti by byla život dala. Ale co vám budu povídat — vy jste něco zkusila — snad já nevím — a bude takhle mluvit!“ a ještě jednou mračivě na ni pohleděvši, chvátala dál.

„Vždy jsem snad tak mnoho — — a nevídáno!“

Kinderpepi se ještě obrátila: „Jen mlčte — však vy mi rozumíte!“

Máry stála chvilku ztrnulá. Až i zima ji náhle přepadla, a honem utíkala do stavení.

„Co ti povídala?“ na záspi tázal se jí Lojzl, ale ani si nevšimla.

„Rebeka ztřeštěná — tam kdáká a člověku ani neodpoví!“

Máry, vběhnuvši do světničky, sedla před troubu.

„Bába — bude mi dělať vejklady o Kačeně! Však já ti rozumím, ale každá není tak hloupá!“

Když tichým údolím zajásal kostelní zvonek, také Lojzl vrátil se do světnice.

„Co jdeš — proč nedáváš pozor?“ tázala se.

„Zvonili, půjdou berzy z kostela a mám už hlad.“

„Bodejť bys neměl!“ ale vstavši, zchystala mu na stůl bryndu a chléb.

Přisedl, nadrobil a jedl plnými ústy.

„Kde pak Kinderpepi běhala?“ ptal se, mutlaje.

„I co pak já vím?!“

„Co ti povídala?“

„Všecko musíš věděť! Povídala, jak se povídá — taková toho nabrebentí!“

Dveře vrzly — Máry tiše vyšla.

Když dojedl, vymyl nádobu, lžíci a uklidil je do poličky. Protáhnuv se, sedl na třínožku a rovnal stolek.

Máry stála zas na čekané.

Hoch, nesoucí máminy botky, sběhl se silnice na pěšinu.

„Kam pak, kam pak, Tonl?“ vlídně naň volala, ale hoch, zavadiv o čepici, chvátal dál.

„No bodejť!“ broukla si za ním.

Vidouc na silnici vrchního Zikmunda s balíčkem pod paží, kráčela mu v ústrety.

„Dobrytro přeju — pěkně vítám — k nám?“

Posmekl, zahučel Dobrytro! a šel dál.

„Vida — taky tam — pán, jen se oškroukne!“

Maulvincová v černém vlňáčku a jupce, košíček majíc na ruce, kráčela k domovu.

„Odkud pak tak po ránu?“ tázala se jí Máry.

„Ale povedu Kristlu do Vrchlabí, bratr si ji vezme, do školy tam bude chodit. Byla jsem se pomodlit, aby to s dítětem dobře dopadlo.“

„Budete mít úlevu — bude vás míň!“

„I což to — holka mě už v ledačem zastala a bude se mi stýskat po dítěti!“

Máry chmurně hleděla za ní. „Ta ti toho zastala — klisna líná!“ táhlo jí hlavou. „Ještě stejskat se jí bude po Kristince — za to Vinci bude asi rád, že se o ďúče bude starať jinej!“

Po chvíli se zvolna přibatolila malá, kolébavá žena chalupníka Justinsefla.

„Jdu zas s obuví,“ pravila německy, a široký, lalokatý obličej se jí nepohnul.

„Pěkně vítám, jen dál, to víte, že můj vám udělá všecko pěkně!“ a vyprovodila ji až k síni. Byla by ráda šla s ní, ale bylo třeba ještě zůstati venku. „Staví se to všecko po hospodách a člověk aby stál na mraze!“ v duchu brou ala. Když však chvilku nikdo nešel, zaskočila do světnice přec.

Lojzl už klečel před teţkou a papírovou měrou zkoumal nohu v modré tlusté punčoše.

„Botičky?“ široce zasmála se Máry — „To jste hodná, že jste věrná, však vy víte, že vám to žádný neudělá jako náš. Blázni, běhá to k tomu vedle, jakoby toho uměl jako starý mistr. Nalípá to, parádu našije a je to, ale když přijde čmachtanice, je po všem.“

„Jakou já už parádu!“ německy zabrbla chalupnice.

„Právě! A vidíte, všecko tam běhá vedle chudého člověka. Peníze tomu do krámu nosím, kupuju, ale oni ne přijít. Tady jsou lidé jako v divých lesích! Chasa nám pokoje nedá, pokřikuje to, kamení do komína házejí, jako bychom barák měli zadarmo. Kdyby mne nebylo, nikdo by se tu ani nestavil — dobře, že jsem se ve světě naučila jednat s lidmi.“

„Nu jó! A ať to netlačí!“ hlučně, tvrdým hlasem poroučela Justinseflová.

„I kde pak — botičky budou jako z peří, jako po másle v nich budete chodit. Kupuju jenom dobrou kůži, to se zeptejte u Sparpohla,“ živě vykládal.

„My můžeme hned platit!“

„Jojó! Tyhle rozpraskaly —“

„To snad ne? Snad jste chodila v brejchanicích. S chatrnou kůží mi Sparpohl přijít nesmí!“ naparoval se Lojzl.

„Děti taky budou potřebovat správky.“

„Ať jen přijdou — všecko se dá do pořádku. Všecko zas půjde ke mně, až se uvidí. Takovejch panáků jsem už viděl!“

„A kdyby dali pokoj,“ vmísila se zas Máry, „ale škodí to, jak může. Vždyť oni by člověka nejradši odtud vystrčili!“

„Kdyby se dal!“ začepejřil se Lojzl.

„Jójó, sán dos Menschen auf der Welt!“ zaskřehotala chalupnice a hledíc stále stejně ztrnule, zeptala se ještě, kdy to bude.

„Brzy, hned se do toho dám.“

„Ei Gotts Nom!“ a široká tetka odcházela. Vyprovodili ji až k silnici, ale již si sotva všimla a klátila se k domovu.

„To je brumla,“ pravila Máry, když se vraceli. Lojzl kráčel vzpřímen, nohy sotva v kolenách ohýbal a pyšně hleděl k Lorencovým.

„Tak vida, že prej lidé nepřijdou!“ pravil na záspi.

„Mnoho jich nepřišlo!“

„Všickni přijdou! A nemusíš porád kdákat: Nedělej to tak dobrý! Vidíš, kůže jí rozpraskala!“

„I co ona povídá — budeš tetce zvláštnovať, má nohu, že by mohla mlat ušlapať?“

Zaběhl za dřevník a vida, že Lorencovy slepice s kohoutem přešly hranici, rozkřikl se: „Zas ta havěť!“ a práskl po nich kloboukem.

„Porád to leze na naše, kdo to chce míť, ať si to hlídá, nebo to všecko potluču!“

Od Lorenců přiběhlo děvčátko a honem drůbež zahánělo za stavení.

„Vždyť my za to nemůžem’!“ volalo poplašeno.

„Nemůžem’ — tak si to hlídejte, ať nechodí užírať našim!“ a sebrav klobouk, utíral jej o nohavici vrče: „Havěť — ještě klobouček si rozbiju!“ Rozhlédnuv se po celém svém panství a tuze se mrače, vrátil se do baráku. —

Máry, dokuchtivši k obědu krupičnou kaši, vylila ji na misku. Usedli každý s jedné strany stolní a pustili se do ní. Máry byla ještě od rána zakabousena, ale Lojzl se činil.

Byli asi v polovici a položila lžíci.

„Co nejíš?“

„Mám dost!“

Lojzl však nepřestal. Jedvaže Máry přistoupila ke kamnům, zvenčí ozval se pronikavý mekot.

„Nono, abys nezmeškala,“ zahubovala a práskla hadrem, „ty bys taky porád jen žrala!“ a vyšla.

Lojzl položil lžíci. Stoje uprostřed světnice jako zaražen, upřeně zíral ven. Ale jen oči hleděly. . . .

Máry vrátivši se, odnášela mísu. „Musíme taky trochu nechať k večeři,“ povídala jako k sobě, „málo se vydělá, zejma je ještě, musí se šetřiť!“

Lojzl se ani nehnul.

„Prosím tě, co se díváš!“ ostře se zasmála.

„Dívám se — snad se taky můžu dívať, ne?“

„Co se vynadíváš, jdi radš nahoru koze pro trochu suchýho, nic tam už nemá. A slepicům dej, králíkům!“

Narazil klobouk a šel. Když přinesl sena do chlívka, koza se naň zahleděla.

„No, koukej zas těma očima,“ škroukl, „tu máš a žer! Vidíš, jak ti jede — Rebeka nad tebou nestojí!“ Sedl na práh a pozoroval, jak zvířeti chutná. Tlusté kozí rty seno jenjen slizovaly, ale přece pokaždé, když nabrala, zkoumavě naň pohlédla.

„Máš ty oči — uřknouť člověka! Ale mám ještě jedný nad sebou — co pak ty víš, tobě se tuhle jen předkládá. Aspoň kdybysme už spolu mohli vyraziť na břeh, abych byl z baráku! Počkej, jen co se slunce rozsvítí! Tuhle se na mne podívej — ještě dva Lojzlové by se mi vešli do vesty. Milá hopasino, ty máš paní! No, nekoukej na mě — máš — ona tě koupila — my jsme s Kačenkou neměli žádnou — my byli jen —“

V tom mu hrdlo dvakráte zavzlykalo. Koza, nechavši jídla, zahleděla se naň a zamekla.

„Mlč — mlčíš — ještě Rebeku pořídíš, beztoho před troubou usíná!“ Položiv si hlavu do dlaně, přivřel oči. Obrázky z minulosti počaly mu plouti před očima, jako když se v kukátku pošinují.

Koza pozorujíc ho, klidně chroustala; když měla dost, lehla si na bok a oči mhourajíce čekaly, brzo-li se pohne.

Ale Lojzl viděl obrázek za obrázkem — — stráň za hřbitovem, farský dvůr, chrámový oltář, sedničku v baráčku s Kačenkou u kamen nebo na židli pletoucí a zpívající Z nebe posel vychází — — drobounké mrtvé robátko v bílé rakvičce — Lojzíčka a Kačenku, tahající ucha pekáčů a hrnců na provázku — —

V tom sebou škubl, ulekaně pohleděl na kozu a již vyskočiv uháněl, aby dal slepicím a králíkům. Jen to však obstaral, ošatku hodil na zásep a přeskákal louku až nahoru na zasněžený břeh. Hluboké tlápoty zůstávaly za ním.

(Pokračování.)

*

LITERATURA.

Fr. Kvapil: *Žalmy přítomnosti*. Nákladem Unie v Praze v den svobody české vlasti 1918.

Tyto tři rhapsodie, *Dies irae*, *Svatý Václave* a *Bože velký, Bože mocný*, mající již svými nápisy označovati cítění básníkovo a svým postupem zvěstovati vzrůstající naději v lepší budoucnost národa, vrývají se do duše svou poctivostí a vroucností. Cítíme tu cosi polského ze žalných zpěvů o ztracené svobodě a tragedii národní, zároveň však van naděje a splnění nejvyšších snah, zdá se, jako by nás obklopovala ponurá záře krvavého slunce nad zabitými těly polskými po potlačeném povstání, odlesky této doby a krutých chvil v díle Mickiewiczově, Słowackého a Krasińského slavných *Psalmů przyszłości*. I poslední báseň, naplněná už pevnou nadějí, má týž biblický, těžký rytmus básní, jež hledí k tomu, aby ze studnice smutku načerpaly posílení pro čtenáře na doby budoucí, ale které zároveň nemají ještě jistoty, že se jejich žalm promění v jásavou píseň, opěvující splnění nadějí a nabytí svobody. První žalm jest ušlechtile pathetický žalozpěv nad světem, jenž v úpění pod tlakem války nalézá motivy k neřestem, k vlastnímu opětování útisku a k bezohlednému vykořisťování, klamu a zradě přišlápnutého ještěra, plivajícího jed na všecky strany. Zatím podle druhé básně ušlechtilá naděje v domácí tradice oživuje vnitřní život národa, kterážto naděje mění se v mohutný tok jaré svobody v básni třetí. Při pathosu básní Kvapilových nemizí jejich hloubka a upřímnost a jest jejich velikou předností, že látka, již v dané době bez pathosu bylo těžko podati, vnitřního jejich obsahu neporušila. *J. F.*

*

Růžena Svobodová: *Plameny a plaménky*. Román a několik povídek. Druhé vydání. Sebr. spisů sv. XI. Nákl. Unie v Praze.

Plameny a plaménky jsou zhuštěné typy lidské, na kterých se ukazují vnitřní a tragické přerody, boje a pády lidských duší. Cítíme na nich dobře, že každá podrobnost bohatého popisu Růženy Svobodové má tu své místo: okrašluje jimi cesty duší po světě, aby tím spíše a důrazněji provedla, co pojala za úkol. Styky člověka s náboženstvím, osvěty s primitivností, počestnosti s lehkomyslností, vážnosti životní s lehkým nazíráním, to jsou některé z motivů, které nabádají spisovatelku k zpracování typickému. Poměry osvětné, v nichž žijeme a které často bývají příčinami hlubokých sporů mravních, ba které samy sebou už jsou spory a kladou se jaksi samy za příčiny našich osudů, zajímají spisovatelku ve všech těchto povídkách, které po prvé vyšly r. 1905, a ona od té doby téměř cele se oddává této práci, glosující ve velkých rysech život lidský. Spisovatelka nenazírá na toto unášení osudem do sporů životních jakožto na věc, nezávislou na tom, kdo jest unášen; nestiluje nic, podává ve vnitřním jádře úplnou pravdu. Její hrdinka *Větru půlnočního* jest vědomá nositelka všech úhon, které může nanositi na lidskou duši zvířená pěna lidského života. Jest mistrovským portretem člověka, oddaného všemi silami a sklony vířivému životu, v němž jednotliví lidé jsou pouze rychlíkovými zastávkami, nikoli tvrdým odpočinkem a uspokojením. Spisovatelka však vstupuje a proniká v svém hloubání mnohem dále: ona hodnotí a zařazuje složky duše ženské vůbec, nehledíc k rozdílům kultury, proniká v Pastýřích, ovečkách a krásné selce do života tak zvané kultury nejvzdálenějšího, do valašských kolib a chotárů, kde tytéž city, spory a vření probírá v jiném okolí, s jinou dekorací, se stejnou však pronikavostí a stejně rozumějícíma očima. Při těchto hlubokých, obecně lidských otázkách není možno obejíti převrat náboženský v duši mnicha, který poznáním života přeměňuje se v člověka božího, bezejmenný a nepoznaný, ale ne již jako smutná lidská bytost v hávě mnišském, umírá blahoslavený jako jediný plamen sladké radosti za zpěvu milenců a v záři slunce jižního jara. Při veškerém výstroji, jímž spisovatelka své thema provád , máme z tohoto románu pocit čisté prostoty a jednoduchosti. *J. F.*

HUDBA.

Na druhém koncertě spojených dámských komitétů provedena byla — u nás po prvé — *IX. symfonie* Mahlerova. Je to poslední dílo tohoto největšího moderního symfonika, skladba velmi rozsáhlá a rozčleněná na čtyři věty rozdílného, ale vesměs pro Mahlera příznačného rázu. Krajní věty jsou tempa volného, vážné a zpěvné, kdežto vnitřní kontrastují s nimi ostrou rytmikou a humorem, stupňujícím se ve třetí větě až v karikaturu. Tato věta jest i pro smělou svoji polyfonii nejméně přístupná ze všech, kdežto naopak věta druhá, založená na „lendleru", přes veškerou umělost zachovává lidový ráz, leckde ku podivu blízký lidové hudbě české (Mahler byl rodem z Čech). Podati rozměrnou symfonii ve všech rozmanitých a složitých podrobnostech a zachovati při tom celkovou její stavbu ve velkých rysech nebyl úkol lehký; Ostrčil provedl jej způsobem, hodným obdivu.

Abonentní koncert České Filharmonie, věnovaný skladbám Ostrčilovým, měl nás seznámiti s předehrou k nové jeho opeře, složené na text Zeyerovy „Legendy z Erinu". Bohužel předehra byla na koncertě vynechána a s ní

ještě dvě jiné, z předešlých oper Ostrčilových; nahraženy byly narychlo Smetanovým „Karnevalem". Ale i na zbylých číslech bylo patrno, že byl koncert velmi povrchně připraven. Při veškeré sympatii k umělecké osobnosti p. Čelanského třeba zdůrazniti, že nesmí takto odbývati díla českého autora, dokonce autora tak významného. Dr. Otakar Zich.

TÝDEN.

V Krakově zemřela 21. října velmi nadaná polská malířka Halina Buraczewská, 25letá teprve, zápalem plic po chřipce. Byla nejlepší nadějí polského umění výtvarného, a právě v této sezóně měla míti v Krakově soubornou výstavu svých prací krajinářských i portrétů. Výstava bude arci uspořádána, ale bude — posmrtná. *vč.*

*

Svoboda tisku, které se nám dostalo, nebude, doufejme, znamenati, že každý si bude směti tisknouti, co mu bude libo. Kulturní stát, směřující k zušlechtění svého obyvatelstva a bránící jeho výchovu před škůdnými vlivy, musí si založiti censuru estetickou. Lid nesmí býti ohlupován literaturou krvákou, apačskou, obscoenní — musí zde býti tribunál, který vydávání podobných věcí předem zabrání, po případě kolportáž podobných spisů z ciziny zamezí. Nesmí dojíti — pro zisk zchytralého, ale nevzdělaného jednotlivce — k vydávání časopisů revolverových, pomlouvačných, pikantních, časopisů pod kulturní úrovní, ohlupujících a otravujících široké vrstvy lidu, jehož prostotě takovéto ničemdosti stávají se kratochvílí. Musí býti střežen vkus — a jako dnes již jména slavných mužů jsou chráněna před výdělkářským zneužitím, tak musí býti chráněno i umělecké dílo, a třebas i národní poesie*). Správnou hranici nebude nesnadno nalézti.

A dále by měla jíti zušlechťující snaha: pracovati v zájmu pravdy v novinách. Mnohé noviny přinášejí nepravdy, buď zúmyslně, z důvodů strannických, buď z nesprávné neb nedbalé informace. Poukáže-li jednotlivec novinám na to, že nemají pravdu — jest pravidelným následkem toho, že u nich upadne v nemilost a, místo aby nepravda byla doznána, tropí se šašky z oprávce a ve věci důležitější se táhne pomsta třebas léta. I tu by mělo býti působeno k tomu — ne mentorstvím, ale prostřednictvím — aby žurnalistická neomylnost nebyla tak nedůtklivá, a aby noviny v zájmu své seriósnosti doznávaly své omyly a řídily se jen pravdou.

*) Nepatrný příklad: ve dnech ruchu prodávala se po Praze písnička — jalová a nevtipná — „Keťasovo pokání", sl žená na nápěv písně „Slovan jsem a Slovan budu", s refrénem plným „aj vaj" — toť přece sprostý, urážlivý ne kus, takto použíti písně vskutku vlastenecké, zvláště dnes, a k tomu ta ironie: tento papírek, stíhající posměchem řetězový obchod, ve výrobní ceně as 10 hal., prodává se v krámské ceně 30 hal., a cameloti zaň požadují 50 hal.!!!

*

Hudební skladatel František Picka, jenž před nedávnem zemřel následkem smrtelného úrazu, zůstal širší veřejnosti neznám v oboru, kde jeho vskutku veliká schopnost hudební dospívala nejvýše: v hudbě církevní. Ovšem byl široce znám svou činností divadelní; po osmnáct let konal svrchovaně zdatné služby Národnímu divadlu jako kapelník, jsa při tom vskutku oblíben členy uměleckých těles. Pro divadlo byl zdatnou silou zejména proto, že dovedl skladbu ovládnouti a nastudovati rychle, což mnoho znamená pro repertoar, ve kterém překážky pravidelného běhu jsou četnější a vlivnější než jinde. Mimo to rychle a dobře komponoval skladby příležitostné, vložky hudební (na př. k Madáchově „Tragedii člověka" a j.); z nich nejznámější a nejlíbivější jest hudba k vánoční hře „Betlém" — hudba dobře prokomponovaná; byla též vyznamenána cenou akademie. Nejvíce zakládal si na své jediné opeře „*Malíř Rainer*" (dle J. J. Kolárových „Mravenců", avšak se zdůrazněnou ideou uměleckou), jsa si vědom vážnosti práce, kterou jí věnoval všestranně bedlivého propracování. Zpěvohra jest dílem několika let, nevznikala rychle, jako ostatní Pickova díla; úspěch její ovšem spoléhá na obsazení hlavní úlohy tenorem mimořádné zdatnosti. Hned při prvém studování spoléhal Picka, že Rainera bude zpívati Karel Burian (jenž libretto opery přeložil též do němčiny), s nímž soukromě úlohu nacvičil. Ale právě tehdy byl Burian příčinou takové události v Národním divadle, že jeho vystupování tam stalo se nadále nemožným. Nyní byla zpěvohra znova studována; k nové výpravě přepracoval Picka poslední dějství, sám si upraviv text (počínaje poselstvím o úspěchu malby Rainerovy v kostele Křižovnickém); bohužel, nedočkal se provedení, které — mistrně propracováno Kovařovicem a scénováno Schmoranzem, jenž s obzvláštním taktem sharmonisoval výjevy v detailech — bylo by mu přineslo dostiučinění, radost a úspěch. Všichni účinkující projevili nejvyšším uměleckým úsilím lásku zesnulému kolegovi, a Schütz byl ideálním pěvcem, vskutku oslňujícím bohatstvím nádherného hlasu, jak jen Picka ve snách si přáti mohl. Proto úspěch byl veliký a opravdový. Italští hosté, kteří byli náhodou v divadle přítomni, a kteří — dle racové povahy — jsou velmi choulostiví v hudebních požitcích a zejména na zpěváky, v prvé řadě tenory, mají mimořádné požadavky — byli zcela uchváceni. Pisatel těchto řádek, ač na díle sám zúčastněn, jen jako přítel cítí povinnost i právo z úcty k umě-

lecké památce Pickově vysloviti tuto vzpomínku. —

*

* Ve své liter. studii Tadeusz Miciński pokládá rytmus za důležitého činitele v literatuře Život má svůj rytmus, přirozeně i umění. Rytmus naučil člověka snadněji pracovati, práci zušlechťovati, při práci probouzeti obraznost, naučil ho šetřiti sil i zdvojovati síly dvihem a kladem, automatizoval rušnost a lid seskupoval k vyššímu cíli — k rozvoji. Rytmus pohybu lidského těla v tělocviku vykazuje takty 7/4 až 11/4, jakých ani hudba nemá. Rytmus je v jazyce. Mýlil by se ten, kdo by hledal rytmus toliko v řeči vázané, ve verši. Tam toliko jasněji vyznívá, ale jest i v krásné prose, sečleněn s uměním ve stylové harmonii. Není-li rytmu v prose, vyciťuje čtenář chybu, pozoruje při četbě cosi rušivého. Hle, proč těžko podati umělecký a správný překlad. V něm mají se pojiti dva rytmy, cizí a domácí, v jediném celku harmonickém. Rytmus je v životě, proto musí býti v každém uměleckém díle, neboť umělecké dílo jest pravda ze života. Umělec v uměleckém díle životní rytmus zušlechťuje a posvěcuje duchem tvůrčí síly. Pravý umělec nehledá odpočinku v zábavě ani v hračkách, hledá jenom změny rytmu své práce. Potřebuje toliko změny formy své radosti, jaké poskytovala mu práce. Henri Bois ve své „Joie et action" vykládá žízeň po přechodu z rytmu do rytmu sdílenou radostí. Tam kde umělec, jako na př. Maupassant, zapomíná nutnosti změny rytmu a jde za hrou a zábavou, katastrofa bývá blízká. Duše umělcova, tato síň rytmů, je příliš důmyslně vybudována Tvůrcem a nesnese poruchy. Tužba po hlubokém rytmu v životě sluje civilisace. Ona je všenárodní, ne mezinárodní, protože mizinárodností rozumí se dnes utracení národní zásady, která je darem Věčnosti. Zhyne-li tato zásada, oněmí rytmus národa a tím všecka tužba po civilisaci. Civilisace jest nejmohutnější rytmus národa, proudí z věčného světla a vniká do všech hlubin. Kdo může osobovati si práva přerušovati rytmus národa? Každé násilí je nůž na obě strany broušený, praví Montaigne. *K. V. H.*

*

O m n e s v u l n e r a n t, u l t i m a n e c a t — všechny zraňují, poslední vraždí — četl Jaroslav Vrchlický nápis na starých sloupcových hodinách v kterémsi klášteře horní Italie; hluboký dojem, jejž tato latinská moudrost v něm vzbudila, zaznamenává v netištěném dosud listě z r. 1877 prof. H. V. Tůmovi, literárnímu rádci z dob klatovských studií, později řediteli gymnasia v Brně. Odtud nepochybně titul a idea krásné reflexivní básně o stejném jméně v knize „Jak táhla mračna" (pův. vyd. z ř. 1885 str. 98); nejstarší oddíl sbírky, „Stíny v duši", vznikal podle dat skutečně ještě v Livorně anebo záhy po návratě domů. Vrchlický, jak známo, hlásil se častěji k improvisačnímu rázu své poesie, jež uhodí mžikem na básnickou pravdu (srovnej v knize vzpomínek „Padesát let života J. V." str. 21 a d.); zde nový doklad. *Fdký.*

*

R á j c i k á n ů v U h r á c h. Že „mimo Uhry není života", poznal snědý národ cikánů nejlépe; váží si proto Maďarů, svých pánů, a toto panstvo navzájem jeho věrných služeb. Dnes to bývá cikánský primáš, proslulý potomek Štěpána Pišty; jindy i obyčejného cikána-chlapa vrchnost milostivě nadala výsadami před ostatním lidem v Uhrách. Tajovský v črtě „Cigáni v Turci pred pol druha sto rokmi" vypravuje o psané rodinné knize barona Mojžíše de Reva (bývalého žida) z r. 1750 až 1770, v níž je řeč „de gente Zingaro" (o národě cikánů). V Bělé v turčanské stolici cikáni kradli husy, slepice, rífy (lokte) plátna, vše, nač přišli. Když „sprosťák" něco vzal, přišel do klády. Cikán měl podle práva přijíti rovněž; ale když obecní úřad jednou skutečně dal do klády cikána, chyceného při krádeži, napsala jeho patronka starostovi obce takový dopis: „Dobreho zdravia vam prajem Richtár. Neviem, s čím rozkazom ste mojho Cigáňa dali do klady. A to vam teraz prikazujem, aby ste to viac nerobili, lebo zle bude. Ak vam oni čuo zvinia, však vy viete, že oni majú Pána, a i to viete, že ich Milostivá Pani ani Cigáňmi nekáže zvať, a vy len tak s nimi robíte, ako by ani Pána nemali, a na môj grunt behať bez príčiny, a tak ja z vás budem satisfactiu pýtať, sami si kradnete na ich šľaky, a na nich povedáte. Majte sa dobre. Štiavnička 2. januara 1764. Revay Mojžiška." A tak cikáni posmělení husy a slepice chytali vesele dál a rychtáře hrubě si nevšímali. Potom se cikáni, jediná spokojená uherská „národnost", neměli v Uhrách udržet. *Fdký.*

*

* Na útulek českých spisovatelů odevzdal nám taneční ústav R. Kasky v Praze K 300·—.

*

P o z d n í ž e l.

Naříká si kmotr, že ho srdce bolí,
že jen samý bodlák roste v jeho poli!
Proč jen sám to pole bodláčím si osel?
P r o č j e o s e l ?

Fra Fidelio.

Pro požár v holešovické elektrárně, která dodává naší tiskárně proud, nebylo možno vysázeti mnohé časovosti. Odkládáme do čísel příštích.

V Praze, dne 28. listopadu 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydava Fr. S. Procházka, — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze

Tiskem „Unie" v Praze

Josef Jahoda:

ČESKÁ APOKALYPSE.

Národa je štěstím, má-li silného a olbřímího Boha!
Když zle bylo u nás, Jehovy jsem vzpomněl na Sinai,
v hovoru s ním bily hromy, jeho velká slova byla strohá,
jeho hrozbám ulekané duše v děsu naslouchají,
ale z jeho síly také na ně přejde božská síla!

Viděl jsem též Krista. V plané růži holubička sněhobílá,
ve zraku má něhu dát si hebce hladit měkká křídla,
nejraděj' by v božím slunci nadzemskou a sladkou láskou snila,
smírně přenechala orlům křišťálově čistá horská zřídla,
tiše k zemi přilehla a mřela jejich pod pařáty.

Viděl jsem pak bídu našich dvou set let a viděl pohled vzňatý
v kraje nadzemské, a ono mučednické odevzdání
ranám barbarů a zlého hoře kalich vrchovatý,
jehož doušek poslední se vypil v exaltickém vzplání, —
možnost smrti zřel jsem, smrti, kterou národ hyne.

Viděl jsem pak bídu, obrození, v níž se za škleb v pozdrav kyne,
v níž se rodnou rukou pokorně hřeb k vlastní bídě ková, —
holubičí krev se odevzdaně z matky do žil dětí line,
pokorou a něhou roste stále otročina nová!
Národa je štěstím, má-li silného a olbřímího Boha!

PÍSNIČKA.

Dali nám žulové kříže a železné Kristy,
v kovových monstrancích zavřeli nového boha,
do šerých kostelů vztyčili kamenné bysty,
k líbání kyne jen z pískovce světcova noha!
Daly nám studené kostely, studené mramory,
na srdce příkrovy, na ústa závory...

Dali nám anděly s plamenným, výhružným mečem,
dali nám ďábly, jež české jen dušičky mučí,
dvěma hned prokletým, cizáckým řečem
příkořím uštvaný, ubitý národ se učí:
teutonsky vzývá se majestát pozemské veleby,
latinsky výhradně rozumí majestát na nebi.

Dali nám patrony v nebesích, na zemi katy,
v kostele září vše zlatem, — doma je bída,
v každičkém koutě nás ostřeže nějaký svatý,
myšlenky naše a hlodavé vzpomínky hlídá,
střeže nás nový bůh, krví a násilím zardělý,
střeže nás, abychom vrátit se, vrátit se nechtěli...

Páteř se zkřivila, jak vadnou v úpalu listy,
ze rtů jde pokorně násilná modlitba strohá.
Dali nám žulové kříže a železné Kristy,
v kovových monstrancích zavřeli nového boha,
do srdcí, do českých dušiček cizáctvím vrůstali!
V českých však očích ty zděděné pomněnky zůstaly...

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Širo polí se před ním zabělelo, mrazivý vzduch nad nimi začišel mu v tvář. V pozadí němě vypínal se kostel, černé střechy skláněly se před ním a vzadu za vším husté mlhy ploužily se nad zšedlými lesy.

Lojzl se díval — za kostel pohlížel. Ruce maje v kapsách nohavic, stál jako sloup a krápěje stékaly mu po tvářích...

Na hřbitovní zdi ležela ještě pokryvka sněhová, bez do vzduchu rozpínal holé větve, vzadu na vrcholu starého modřínu seděla vrána. Lojzlovi náhle napadlo, že se snad Kačenka také někdy dívává přes zeď sem k němu — že pozoruje, jak s ním v baráku je; a u srdce opět mu jihlo...

Probudily ho dunivé kroky. Pohleděv k silnici, čekal. V tom již honem utíral tváře a skákal k baráku.

Máry ještě před troubou spala; když vrzly a zaskřiply omrzlé dveře, prudce škubla hlavou a rovnýma nohama postavila se na podlahu.

„Co blázníš?" vyjekla.

„Franta Neškudla jde — snad k nám!"

„Bože, to jsem se lekla," a odplivla, „člověk by mohl nemoc dostať. To je křiku s Frantou — a proč nejdou všichni?" Ale Lojzl již byl venku, i šla rozespalá za ním.

Po můstku kráčel široký ramenáč v rezavém kožiše; na zádech nesl pytlovitý vak, ‚tele', červenou koží navrch, beranici měl v týle, popelavé vlasy do čela, tváře jako měď, břinkovku někde uříznutou v pravé pěsti, dřevěnku v zubech. Spatřiv Lojzla, široce se rozcenil a strčiv hůl v podpaží, podával mu velkou dlaň.

Máry také klusala naproti.

Přimhouřil oči a pozoroval jí jako kocour.

„Pěkně vás vítám, to jsou k nám hosti," volala.

Ještě mhoural. „Vy jste Hejkrlice? Tak pozdrav Pánbůh!" a také jí podal ruku.

„Vy už jste letos tady?" tázal se Lojzl.

„Už, už, druhej tejden jsme nahoře, mysleli jsme, že je po hlavní zejmě a od podzimka to tam na nás čekalo; tuze berzy jsme si pospíšili."

„Cože dnes jen sám?"

„Sám, nesu jen něco k správce; musel jsem dolů i vzal jsem to teda při jednom." Při tom si Lojzla přehlédl od zdola až nahoru a z hrdla mu zahrčelo: „Co děláš, skerčku, nemarodíš? Ňák jsi se zeschl, je tě sotva polovic."

„I to se vám zdá, je porád stejnej ouborek, požerák mu bere dobře. A pojďte dál, pojďte, to jste hodnej!" a kráčeli k baráku.

„Tak to je vaše!" pravil už na záspi.

„Naše, naše, osm stojek jsem dala — vidíte: stodůlka, dřevník, tam je komora, chlívek —"

„A co Maulvinci?"

„Klátí se, kouří a když může, pije, ona lítá a shání. Onehda ležel ráno tamhle v příkopě na břiše a hřbetem se přikryl."

„Nepodara, ještě pojde!" zavrčel. „Enu, barák máte hezkej a deržíte si ho, jak pozoruju."

„Taky kozu máme," na chlívek ukazoval Lojzl a vkročili do světnice. Neškudla se ode dveří rozhlížel. „Sednice pěkná, máš to větší než dřív, ostatní, jak vidím, jak bejvalo."

Máry, otřevši lavici barchetkou, pobídla: „Popojděte vejš a sedněte si u nás, pane Franc!" a pleskla mu do ramene.

„Jakej pak pán, my mezi těmi dřevy nepánujem'!" a sundav čepici i ‚tele', rukávem utřel si čelo. Bylo přeryto světlými rýhami a také na rudém krku se v záhybech vrásek bělalo.

Lojzl šklíbě se stál před ním a hleděl všecek radostný. Máry chvátala na síň.

„Tak jak se máš, Lojzl?" a Neškudla zahleděl se mu do očí.

„Po vůli boží, hochu."

„Hezky jsi se tu usadil — je hodná?"

Lojzl zamrkal a mlčel. „Dávno jste u nás nebyli," pravil potom místo odpovědi.

„Nebyli — posledněkrát ještě za Kačenky."

„Čekali jsme — jindá každej rok jste chodívali —"

Máry, již lépe ustrojená, přinášela chléb a hliněný talířek s máslem.

„Ukrojte si u nás chleba!" a podávala nůž.

„Pěkně děkuju — no, abyste neřekli!" Přisednuv, ukrojil a mazal.

„Víš, museli jsme taky u nás dát dělať, strejc Věchet pořád verčel, že se vším jdeme jen k cizejm, ale tohle jsme ti schovali."

Lojzl pomrkával. „A co hoši dělají?"

„Děkuju za optanou, všecko jde pořád stejně. Táta je, chvála Bohu, zdravej, jde mu už osmej a sedmdesátej, ostatní taky."

„Pánbůh požehnej, to jsou léta," u kamen velebila Máry. „A co u vás doma dělají?"

„I taky se to ještě tak žejbruje. Tak jak —" a Neškudla přimhouřil oči — „dělá Lojzl dobrotu?"

Máry se řehonivě zasmála: „I pořád něco smolí — tu kozu máme, v letě bylo pole se zelenym, kousek s bandorama, tak bylo pořád co dělať, a na roští, na stlaní chodil. Teď v zejmě toho arci mnoho neposekal."

„Slyšeli jsme, slyšeli, že se činí. Jestli pak se přeci vzpamatoval? Tuze jsme na hocha myslili, staframentsky ho to sebralo. Tenkrát mívali všecko hezky, táta celou cestu chválíval. Kačenka byla moc hodná a děti taky měl podařený. No, pak jsme zvěděli, že naženil pěkný peníze a koupil barák — my se vždycky poptávali. Tak abyste měli všecko hezky!"

Nikdo mu neodpověděl. Neškudla zamyšlen ukrajoval a jedl.

Máry povstala. „Jenom že se nám tu usadil cizej člověk! Z Jilemnice si přijde a zrovna Lojzlovi na záda. Ten to, chuděra krňavej, sám jen tak tluče, a ještě mu to přišel vydrápnouť."

Neškudla pozorně poslouchal.

„No, jistá pravda — tuhle vedle! Panstvo je to štěbotavý, všade to vleze, je to samej pochlebek a kdepak Lojzl, ten jen tuhle klepať kladívkem nebo, ruce v kapsách, chodiť kolem stavení. Myslí si: Mám teď, panečku, barák a pole! ale toho se člověk nenají. Já musím pořád koukať, aby lidé přišli, natloukla jsem se dost, než jsem to ušetřila, snad to nemůžu zas rozhodiť!"

Lojzl seděl zamračen, jen rty se mu němě pohybovaly.

„Dělám pořád!" vyhrkl.

Máry se ostře zasmála. „Dělá — ale ševcoviny někdy kale není."

„Jsme tady čtyři!"

„Pořád vypravoval o vás, vždycky: Přijdou hoši s hor! ale říkala jsem mu: Vidíš, už k tobě nejdou, že to taky ten tady zchlamstl? Už jsem těm lidem kolikrát řekla do praudy, ale ti se nehnou, nás by chtěli vysternadiť a člověk aby nežral a všecko je tak drahý!" Náhle spustila úlisněji: „Ale krájejte, nic nejíte —"

„Pánbůh naděl, dost jsem jedl!" a povstav rozdělával pytel. Vytáhl troje boty s vysokými, tuhými holinkami, šedé i rezavé jako myš, a ukazoval: „Na ty dvoje podrážky, na tyhle obálky."

Lojzl zklamán ustrašeně pohleděl na ženu, ale ta stála zakabousena. Když Neškudla udiven blikl s jednoho na druhého, přistoupila blíž a prohlížela boty.

„To's ty dělal?" tázala se.

Lojzl pokýval.

„Dobřederžely?"

„I to dost!"

„Tak vidíte, jak dobře dělá, peuně. Já teď budu taky dbáť, abyste dostávali obuj pořádnou, to nemějte starost. Dobře se v nich chodí?"

„Enu, abych řekl praudu, trochu těžký jsou, my sic žádnej hader nechcem', ale dobře se v tom chodiť musí."

„Tak vidíš, proč to tak neuděláš? Co já se mu nakážu: Dělej, jak to lidé chtějí, ať je všude spokojenost, ale mívá on taky svou palici."

„Vždyť snad on je mister!" u kamen vyklepávaje dřevěnku, zasmál se Neškudla.

„Je, ale aby mu všecko kolikrát kázal, má tu koterbu zapomenutou."

„Kačenka si ho vždycky chválívala!"

Máry jen mávla paží. Lojzl všecek roztřesen odnášel si boty k stolečku.

„A sedněte si ještě, sedněte, trochu bryndy vám uvařím!" a vzavši Neškudlu v podpaží, nutila ho usednouti.

„Nic nevařte, co byste vařila, musím jíť, mám ještě všelijakou koupi nahoře u Pohla, u Weise!"

„To by bylo — všecko ještě koupíte — snad nevím, co se patří! Vždyť já jsem se, holečku, natloukla mezi lidmi, od svýho malička jsem byla v místech, to přec rozumíte, než se přes tisíc jednušek uskládá!" a vychvátala.

Neškudla usedl; vida ji kmitňouti kolem oken, bafaje, oko maje přimhouřeno, pravil: „Tuhle si sedni!"

Lojzl skrčen přistoupil ke stolu a usedl.

„Mně se, brachu, zdá, že tahle není taková —" Neškudla, nakloniv se k němu, skoro šeptal: „My už slyšeli, rozumíš?"

Lojzl se naň bázlivě podíval. „Rebeka, pořád by jen bublala."

„Odkad ona je?"

Lojzl všecko rychle vypověděl.

„A na hospodách sloužila?"

„Měla lepší živobytí, tohle se jí, tervám, nelíbí."

Neškudla zamyšlen vyplil se doprostřed světnice. „Povídali jsme si o tobě, povídali. Je ona některá ženská satoryje. Je sama?"

„Sama, nikoho nemá, jen strejce Doutlíka."

„Děti žádný neměla?"

Lojzl se ušklíbl. „Svobodná byla."

„I ony svobodné taky mívají děti. Milej brachu, nesmíš se dát, seš přece muzskej!" a Neškudla uhodil si klouby do stolu. „Pěkně řekni: S Kačenkou bylo všecko dobře, tak co!"

„To ona, pane, nerada slyší."

Neškudla zamyšlen opět se vyplil.

„Abych řekl, stakrajenšky tě to, hochu, vzalo! Byli jste tam přec s těmi dětmi jako kuřata."

Lojzl utíral si oči.

„Opravdu nemáš práci?"

„Inu, míň toho je, ale za Kačenky taky tak někdy bejvalo, ale to bylo všecko jináč. S novým jde teď všecko hlavně k Elefantovi a k tomu vedle; dělá i do skladů a takoví to dovedou nalíčit!"

„Poslouchej, mně se zdá, že tahle tvoje ti mnoho lidí nepřivede, spíš vyžene."

„I to ona dost shání!"

„Ale jak — slyšeli jsme. Víš, kdybych nevěděl, že jsi podácnej, pomyslil bych si třeba, že by ti bylo lepší samotnýmu v bejvalým baráčku!"

Lojzl se naň široce zahleděl. „Ale co by lidé řekli — tady — na Lhotce!"

„Inu, inu, rozumím ti, ale dát se snad umučit! Ať by si tady valašila sama, však ono by ji to berzy přešlo!"

„Má peníze, mohla by bejt třeba na Lhotce, Doutlík by jí pomohl, o to není, šlo by jí to taky — a baráček je přec pěknej!"

Neškudla se zařeholil. „Baráček — ten ty máš rád! Inu, povídám, jak myslím, protože vidím a slyším —"

Máry klusala po záspi. Všedši do světnice, těkavýma očima podívala se s jednoho na druhého.

„Tak, kafiště — hned to bude!" a přistavivši lógrák, naložila do kamen.

„Nemáte nic sháněť, já jsem na žádnou debužírku nepřišel. Chtěl jsem se zas jednou podívať na Lojzla."

„Vy kupujete nahoře u Pohla?" tázala se.

„Nejvíc, je to u ruky."

„Taky tam někdy něco koupím, ale víc tuhle u Sparpohlky, je to blízko, třebaže ji znám; našeplá toho, ale jen se otře, povídaly mi ženské, abych si dala pozor!"

„Dobře, že k nám je na lidský řeči daleko," usmál se.

„To máte zlatě, jazyky nahoru nemůžou. Ona Pohlka je velká kamarádka s touhle bahnou vedle, ta tam je taky pečená vařená. My nemůžem' dát uteržiť jako oni, my jsme sami dva, jíme bandory a dumlíky, u těch se strojí, je šest lidí ke stolu, masuje se a buchtuje, k Sachrovi pro jiterničky se běhá — ó Bože!"

Neškudla zvolna bafče, obrátil se k Lojzlovi: „Chodíš taky někam?"

„I jen co práci roznese, protože já jsem nejradši doma, člověk nerad hlavu vystrčí."

„Ani na Lhotku nechodíš?"

„Od tetčina funusu jsem tam nebyl."

„Já tam byla na konec masopustu, Doutlíkovi tuze zvou a je to jediný přátelstvo; ‚Na špici' jsem byla, v Olešnici jsem se stavila, ale už to tam taky za nic nestojí."

„A do Pařezskýho mlejna —" jako by jí neslyšel, vyzvídal na Lojzlovi.

Lojzl zavrtěl hlavou.

„On mlynář, když jde za čásek vedle, staví se někdy na pár slov — ale aby přinesl práci, to nepřinese."

„Má tam řemesníky svoje, je to daleko," škroukl Lojzl.

„I ruka by mu neupadla, kdyby to vzal s sebou."

„Máte tu v bělidle hodnýho oučetního, taky u nás nahoře bejvá; dobrej člověk, k Čechům se táhne," vyprávěl Neškudla.

„To prej táhne, ale Lojzlovi mnoho práce nepřidá, sotva s jeděnma podrážkama přišel. Běhá taky k tomu vedle, ten za nimi i do hospody leze!"

„Máte jíť taky," zasmál se Neškudla.

„I taky jsme tam jednou byli, třebaže ne mezi pány. To je prauda, že ten oučetní se všemi pojednal, knížky jim přinesl." V tom se dala do smíchu: „Nás se taky ptal, chceme-li, ale řekla jsem mu rounou:

I kde pak my a knížky, u nás není na takový hlouposti kdy, já ani na kalendáři neříkám, českýmu nehovím a kdo pak bude ještě víc vyhazovat za petrolku, spálí se tak dost, třebaže jdeme berzy ležet."

„Chce, aby český lidi byli k sobě!"

„I našeplá toho, jenom kdo na to co dá!" V tom se však ryčně zasmála: „Vždyť oni nás, človíčku, i vyblejsklí!" a hned z police přinášela obrázky.

Neškudla, drže si je daleko před očima, štířil se víc a víc. „Na moutě, Lojzl, že jsi i s tou kozou jako živej; vy jste taky dobře trefená a jako paní!"

Celý obličej jí zazářil. „Vždyť jsem přec byla mezi lidma!"

Uloživši obrázky, dochystala kávy, nalila do tří hliňáků a přinesla lžíce.

„Tak sedněte blíž a dejte se do toho, ať se zahřejete na cestu!"

Přisedl, ukrojil si chleba a drobil. Také manželé pustili se do jídla; Lojzl polykal rychle, Máry labužně, každé sousto na jazyku převalujíc.

„Že se vám v těch łesích nestejská — a od teďka bejt z domu," pravila nabírajíc.

„Chudej člověk si stejskat nesmí, ten musí za vejdělkem, a doma to taky všecko nemám, holka jedna je na selským, druhá ve fabrice. Ostatně na svátky se podíváme domů, jestli nás nová zejma nevyžene ještě dřiu."

„Já jsem sloužila taky, ale na velkejch hospodách."

„To bych já holku nedal, to vám zrouna řeknu."

„Proč? Když je člověk pořádnej, může bejt, kde chce."

„I čmerta!"

Když Neškudla dojedl, spokojeně si zapálil a pravil: „Tak jsem se na tebe zas jednou podíval, brachu, máte to tu hezký a mohla by tu bejt spokojenost!"

„Jen kdyby to nebylo jako se světa a ta starost o živobytí kdyby na jednom neležela," odvětila Máry.

„Mlčte, mlčte, však on Lojzl tak docela bez práce není, a co pak takovej vrabec potřebuje. Vy trochu pomůžete a můžete tady pěkně bejt živi, starý jste na to oba dost. Tak, hochu, o svátcích se tady někdo stavíme!" a Neškudla povstal.

Máry poslouchajíc to, zamračena přešlapovala; bylo patrno, že by ráda byla něco řekla, rty se jí pohybovaly, ale slova se neozvalo. Vidouc, že svazuje ranec, vyběhla do komory, ale vrátila se hned, nesouc láhev.

„Než vás pustím, musíte si zavdat."

„Co vám tohle napadá!"

„Nevídáno, kápka jaloucouky!" Zchystavši dvě sklenky, nalila a pobídla.

Neškudla, vzav skleničku, podíval se na ni proti světlu a vypliv se, řekl: „Na dobrý zdraví!" a vylil ji do hrdla.

Lojzl jen usrkl.

„Tak co jsem dlužen?"

„Bodejť, snad to prodávám! Ještě jednu!"

Neškudla se bránil a honem oblékal ranec.

„Musíme si ťuknout!" smála se nalévajíc. Vzala svoji a čekala.

„Inu, tak teda na dobrý zdraví a Lojzla si chovejte jako Kačenka!" a skleničku zas obrátil.

Máry, držíc svoji, škarediva hleděla do stolu; potom však také vypila na ráz.

„Buďte tu s Pánembohem a tuhle něco na cukr!" a trochu stříbra položil na stůl.

„I vy jeden!"

Vyprovodili ho zas až k silnici. Neškudla, ranec na zádech, hůl v ruce, bafče, kolébal se klidně dál.

Mlčky vrátili se do světnice.

„Tak vidíš, co řečí pořád a přinese ti jen spráuku!" bublala přepočítávajíc peníze na stole.

„Dvoje podrážky a obálky!"

„To tě vyterhne — s novým šli jinam! Ať to chlapům uděláš pořádně, aby neříkali, že je to těžký. Ale naplil mi tady a svinstva u kamen nadělal, ten taky ví, co je přijít do pořádnýho stavení!"

Lojzl mlčel.

„A co mi bude vyčítat hospody, takovou holku z vesnice, jako je ta jeho, by tam ani nevzali."

„Nemusíš pořád klafat — lidi jen odháníš!"

Máry natáhla krk a upřela naň oči, široce rozevřené. „Když jsem já si nepomyslila, že tady do mne ryl! Tomu já povím, až zas přijde!"

„Nic nepovíš — nic nepovídal —"

„Snad já vám nerozumím!"

„E, půjdu radši dát koze!"

Máry ukládala peníze do police.

VI.

Týden před svátky velkonočními psal Dr. Palme rodičům, že na čtyři dni přijede domů a že je na oba sváteční dni pozván k Röhrichům. Listonoš dopis přinesl, když manželé byli odpoledne ve světnici sami. Palme nasadiv skřipec, přečetl a usmívaje se, donesl jí ho ke kamnům. Mnoho řečí spolu nevedli.

Usednuvši, četla tklivě zadumána. Došedši na konec, začala znova — potom položila list na stůl.

„Nu tak — co říkáš?" tázal se.
„Hezky píše."
„Ale co tomu pozvání? Sám jsem si nemyslil, že by k tomu mohlo dojít — taková rodina!"
„Jen aby byl šťasten!" povzdychla a počala kolem kamen uklízeti.
„Jak by nebyl šťasten — dceru takového ředitele!"
„Ale žijou jako vrchnost — dcera bude mít požadavky — jak na to náš syn stačí!"
„Mají jmění!"
„Jenom je-li to pravda a bude-li takové."
„Jak by mohli tak žít — o paní je známo, že byla z bohatství, a on má jistě příjmy veliké."
„My jim budeme sprostí!"
Muž povznesl hlavy. „Sprostí — proč sprostí?" pravil s přísnou vážností. „Co je na nás sprostého? Žijeme, jak se v Korytné žije, s každým se tu můžeme rovnati, do každé společnosti mohu jít!"
„Což ty"— vydechla.
„Já — ty snad ne, jsi má žena, Rudiho matka."
„Vám se to řekne —" Utřevši lavičku, sedla k stolku a dala se do správek.
Zvolna a zamyšlen přecházel světnicí.
„Měla bys mít radost z takové zprávy — závisti bude plno!"
„Ach, závist, ta nepřidá ani neubere."
„Pořád jen naříkáš, teď už zas napřed—"
„Vždyť jsem matka."
„Jako bych já nebyl otec! Mluvila jsi o tom s Rudim?"
„Mluvila a řekla jsem mu: Nemyslíš, hochu, tuze vysoko?"
„A co říkal?"
„Jen se zasmál."
„Tak vidíš — není ledajaký chasník, byl tolik let v Liberci, v Praze, nemotal se jenom v Korytné."
„Jako já, viď?" usmála se.
Muž pokračoval, jak by byl neslyšel: „Zamilovala se do něho, je fešný hoch, nadaný a my můžeme mít radost, že starosti nebyly nadarmo."
„Těch já poznala nejlíp a proto bych nerada, aby naň hleděli s hůry."
„Těchto starostí ponech jemu, není žádný chlapec."
„I taková princezna dovede omámit; ta paní nosí hlavu náramně vysoko."
„Můžeš ji nosit taky —"
„Prosím tě!"
„Od nikoho nic nechceme, máme svoje — od nich také nebudeme nic chtít!"
„To Pánbůh rač chránit!"
„Tak co tedy —"
„I lidé s ledačím přijdou, člověk mnoho vyslechne."
„Kdo by dal na lidské řeči, ty toho smelou!"
„Vždyť já taky všemu nevěřím, to bych se musela zbláznit!"
Muž neodpověděl, ale podlaha pod ním tvrději zaduněla.
„I naše děti ledaco přinesly, ta ona se jim vyšklíbla, kam Rudi myslí."
„To je ta závist!"
„Ale také se smály, že ho mají jenom jaho zálohu pro nejhorší případ, zatím že shánějí známosti jinačí."
„To je jeho věc, slečnu zná, mluví s ní, musí vědět, co je pravda. Hosté u nich bývají, to vím, ale dům je podle toho."
„Přec bych nechtěla, aby jim byl jen z nouze dobrý, aby se nějak ohrnovali, on aby potom jen dřel, sháněl a nic za to neměl, leda čest, že se dostal mezi takové lidi."
„To Rudiho neznáš — a nedělej mu zbytečně těžkou hlavu."
„Toho se neboj, já jsem jakživa nikomu těžké hlavy nedělala, vždycky jsem všecko jen v sobě nosila, vím dobře, že na vás nestačím a že jsem tu vždycky byla jen pro tu starost a dření."
„Prosím tě — kdo ti brání do něčeho mluvit? Syn píše, že je k ředitelovým zván na svátky, snad z toho bude svatba, i ptal jsem se tě, co tomu říkáš?"
„Řekla jsem, že mám starostí o hocha — — a taky, aby z toho nebyla nějaká hanba."
„Hanba?" Zastaviv se, soukal knír a temnýma očima upřeně hleděl na ženu. „Jaká hanba?"
„Jen se nestav, což myslíš, že nevím, co se děje? Kdyby mu tam něco řekli —"
„O čem?"
„O tobě!" Pustivši práci, ruce majíc v klíně, hlavy nepovznesla.
„O mně — chchch! — co by mohli říci!"
„Že chodíš do Ráje, že vozíš plné vozy z pilky do města a peníze že necháváš v Ráji, do noci že tam sedáváš — což myslíš, že nevidím a neumím počítat? Že toho nikdo neví? Co jsem já už přeslechla a jen se třesu, aby někdo nevpálil něco Fanny a Anně mezi oči — to by byla hrůza, co by ty děti dělaly!"
„Chchch! Nevídáno pro pár sklenic piva a snad nějakou hru v karty. Jakživ jsem jim nic nerozházel, staral jsem se, sháněl a co jsem z toho měl?"

(Pokračování.)

✱

Růžena Schwarzová:

MODLITBA K SVOBODNÉ VLASTI.

Buď zdráva, vlasti, země zaslíbená!
Hle, ústa rebelů, již dobyli se z pout,
slzavou modlitbou ctí svatost Tvého jména,
by svobody je nestrh' veleproud.

Tvé přišlo království, jež věky přislíbily
a po němž hořela a tála steskem hruď,
vzdorem a mlčením jsme zráli pro tu chvíli,
Tvá vůle zákonem nám nepřestupným buď!

Chléb vezdejší si dobývat chcem' činy
při písni pastýřské uprostřed luk a stád,
Tvá moudrá dobrota odpusť nám naše viny,
my vin svých vinníků též nechcem vzpomínat.

Jen v pokušení neuvoď nás pýchy
a zlého zbav nás ochranná Tvá dlaň.
Ve jménu mrtvých lvů, již vykoupili hříchy,
ve jménu Otců, Synů, Duchů tak se staň!

Stanislav Jarkovský:

PO TOLIKA LETECH...

Profesor Theofil Syneček přerušil svoje prázdniny, či lépe svůj letní pobyt; bylť už několik let na odpočinku. S chotí, sebe mladší o dobrých patnáct let a se zavazadlem, na dva, tři dny potřebným, jel. Na poslední větší stanici přestoupili na dráhu lokální, která je pak vezla líbezným údolím řeky Hraběnky do konečné své stanice, města Hraběšína.

Profesor Syneček, sám v kupé s manželkou, byl neklidný, přese svých šedesát osm let a hluboce zakořeněnou vážnost pedagogickou. Dokonce od okna k oknu pobíhal.

„Vidíš,“ říkal a upozorňoval svoji choť co chvíle, „tudy jsem chodíval, vezdy s knihou v ruce . . . tady jsem sedával a učil se latině . . . tamhle řečtině . . . každý předmět měl svůj kout anebo svoji mez . . . Aj, aj . . .“ divil se, „všecko jak bývalo . . . ne, tahle cestka tu nebývala . . . tento mostek je nový . . .“

Panička pokyvovala hlavou s účastným a poněkud shovívavým úsměvem. Znala toto všecko z vypravování mužova a těšila se, že konečně to také poznává a vidí na vlastní oči.

„Což Slávek mohl naříkati do učení!“ trochu teskně ze srdce učitelského toužil. „Tehda už v sekundě jsa vstával jsem ve čtyři hodiny ráno, a vycházející slunce pozdravovalo mne učícího se. A před zkouškou dospělosti“ — ouředně tak maturitu nazýval, — „ještě za tmy z lůžka jsme pospíchali rovnou do řeky Hraběnky, která takměř pod okny nám zurčela, tam jsme se na rychlo umyli, ba i vykoupali, a když po té třebas ospalost nás se zmocňovala, honem studená a osvěžující koupel se opakovala. Kde pak nyní! Oktaváni z lože leda rovnou do školy pospíchají.“

A také tu maturitu udělají, — myslila v duchu paní profesorová, ale neodvažovala se říci to nahlas, vědouc, že by po té následoval výklad o vědomostech naprosto nedostatečných mládeže nynější. Se zálibou vyhlížela ven, na úzký údol, po jehož bocích hned pravém, hned levém, vinula se neveliká říčka, obrostlá olšovím a vrbami, pak na nevysoké zalesněné stráně a sem tam nějaké políčko mezi lučinami.

„Jak to vyrostlo, jak to vyrostlo!“ zas profesor.

„Inu, nediv se, za padesát let . . .“

„Ba, za padesát let,“ přisvědčoval manžel poněkud melancholicky a přejel si rukou holou leb, jako by pot s ní stíral. Ale

přes teplé srpnové slunce byl v kupé příjemný chlad, vzniklý průvanem.

V téže asi chvíli na nádraží hraběšínském procházel se mezi hromadou čekajících jiný starý pán, také asi sedmdesátník, rovněž silně plešatý, s bílou kozí bradou, sice vysoký, ale silně nachýlený věkem, netrpělivě co chvíli pohlížeje na hodinky a pak směrem, odkud přijede vlak. Čekající občané, když přišel, zdvořile jej pozdravovali, a také nově příchozí. Byl tu tedy znám a požíval úcty.

Přišel i pan lékárník — čekal tyto dny syna z vojny na dovolenou, ale nevěděl jistě — a potřásli si ruce se starým pánem.

„Pan vrchní rada čeká, čeká?" tázal se polo ze zvědavosti, polo zdvořile.

„Čekám, čekám... kolegy... máme ten sjezd!" připomínal poněkud dotčen, že lékárník neví.

„Ach, ovšem, ovšem, padesát let! To bude slávy!"

„Jen aby přijeli!" skepticky dodával rada, vzpomínaje několika omluvných listů očekávaných kolegů.

Oktáva hraběšínská z roku 18** skutečně se sjížděla letos, po padesáti letech, pokud ještě sjížděti se bylo jí možná. Měli sjezd už před čtvrt stoletím, po pětadvacíti letech, velmi hlučný, bouřlivý a veselý. Sešlo se jich ze sedmatřicíti osmadvacet, mnozí s manželkami, ba někteří i s dětmi, hochy i děvčaty a bylo jich tenkráte plné město. Mužové plní síly, na nejlepší cestě k rozmanitým karierám, advokáti, profesoři, lékaři, ba už i farář a jeden děkan, úředníci a tak dále, jak už to tak bývá. Byl mezi nimi i poslanec a každý z nich ještě si myslil, bůhví co naň v životě čeká. Měli jej ještě z velké části před sebou.

Profesor Syneček tenkráte se nezúčastnil. Před nedávnem byl přesazen do Prahy a té doby právě pojal úmysl sepsati učebnici mathematiky pro nejnižší třídy středních škol a začal k ní smoliti úvod. Za živý svět by se byl neodtrhl od této práce, od které si sliboval veliký úspěch po mnohé stránce, methodické, didakticko-pedagogické ... snad odtud také nějaké uznání z vysokých míst se objeví... Tento poslední zřetel však do hloubi své duše profesorské uzavíral. Jenom tedy dopsal omluvný list pořadateli adjunktu Čápovi a zato po sjezdu dostal pohlednici plnou podpisů, sotva čitelných, také dětských, „se srdečnými pozdravy drahému Filkovi". Až skoro litoval, že mu byla účast vyššími zřeteli znemožněna. Ze sjezdu, zamýšleného po dalších patnácti, tedy celkem po čtyřicíti letech, sešlo pro těžkou nemoc rady Čápa, rodáka hraběšínského, který jediný měl adresy všech tehdejších spolužáků v patrnosti, a také pětačtyřicitiletí nebylo schůzce příznivo: Čáp měl smutek po ženě. Stůj co stůj musilo tedy dojíti ke sjezdu po letech padesáti, třebaže řady abiturientů tehdejších prořidly, žel, velmi značně. Ze sedmatřicíti zbylo jich všeho všudy — sedm. A zvláště v posledních třech letech padali jak přezrálé hrušky se stromu... Vrchnímu radovi Čápovi běhal studený mráz po zádech, když svůj seznam revidoval. Jen kdyby se mu jich sjelo aspoň šest...

... Konečně, právě když chtěl vrchní rada na odpočinku Alois Čáp vypráběti lékárníkovi o jistém zajímavém případu ze své soudní prakse, objeví se chocholík bílého kouře a oči obstarožného pána na nádraží hraběšínském se rozjasní. Zanechávaje zajímavý případ budoucnosti, zvědavě si prohlíží vystoupivší z vlaku pocestné... kdo všecko přijede a pozná-li je pak? Některé z těch sedmi vídal občas, Toník Sedláček, arciděkan, bývá dokonce častěji v Hraběšíně, kde má příbuzné, ale s Filkem se neviděl skutečně už od studií universitních, celých asi pětačtyřicet let...

Nikde, nikdo!... Však přece...

„Lojzíčku, nazdar!"

To z posledního vagonu lezl opatrně starý pán, ve zlatých brejlích a s dlouhou, šedivou bradou, kolkolem se rozhlížeje.

Vrchní rada se zarazil a vzpomínal. Ano, to je on, Filek, jak mu tenkráte obecně říkali. Skoro jen po hlase ho poznal, pak po nose, poněkud rozpleskléme.

„Filku!... Servus, vítám tě!"

A objímali se a líbali se, každý v přesvědčení, že to je líbání velice bezpůvabné.

Teď teprve vrchní rada zpozoroval starší dámu, patrně náležející k Filkovi. Profesor Syneček honem představoval:

„Moje choť, už po léta se těšila na tento sjezd... Toto jest Lojzík... totiž pan rada vrchního zemského soudu Alois Čáp," opravoval.

„Jen Lojzík, jen Lojzík," dodával Čáp srdečně. „Rukulíbám, milostivá paní."

„Už vím, pane vrchní rado... já znám všecky spolužáky svého muže z jeho vypravování." —

„Doufám, že vypravoval Filek — totiž pan manžel — o nás jenom hezké věci," usmíval se vrchní rada.

„Vždyť jsme nic špatného nevyváděli," chránil svoji autoritu profesor.

„Kdo ještě přijel?" tázal se.

Tvář vrchního rady se prodloužila...

„Dosud nikdo jiný," povídal rozpačitě. „Tonda Sedláčků se omlouvá, má silnou dnu... však už zde nebyl po dva roky... Asi pošta, tímto vlakem došlá, přinese ně-

jaké zprávy. Hlavně však večerním vlakem čekám největší příliv."

Profesor odevzdal malé svoje zavazadlo čekajícímu sluhovi hotelu „u bílého beránka", závodu proslaveného před padesáti lety, a rozhlížel se při tom po nádraží.

„To koukáš, viď," chlubil se Lojza, „jak Hraběšín se zmohl. Před padesáti lety a dráha — viď, kdo by to byl tenkrát řekl!" Čáp byl hrd na pokroky svého rodiště.

Hraběšín bylo neveliké české město, zapadlé v údolu říčky Hraběnky, jehož jedinou slávou, a kdysi také skoro jediným pramenem příjmů bylo staré kněžské gymnasium, chlouba tichých jeho obyvatel, kteří žili ze studentů i se studenty klidným idylickým životem, rušeným toliko v masopustě studentským bálem a v létě studentským výletem, pak tu a tam nějakým klepem o některém panu páterovi, poněkud světsky si počínajícím. Prázdniny bývaly pro Hraběšín saison morte a jsou jí vlastně doposud. Do nejbližší stanice železniční byly tři hodiny pěší chůze a ve městě nebylo patrnějšího průmyslu, aniž obchodu. Jen tak co stačilo pro domácí potřebu. Teď profesor nestačil se ohlížet po celé té nové čtvrti, vzrostlé kolem nádraží. Už při příjezdu několik továrních komínů šlehlo mu v oči. Měl z toho pocit poněkud nepříjemný, ale v rychlosti dojmů, po sobě následujících, neměl ještě kdy jej analysovati. Však čím hlouběji do města přicházeli, tím bylo mu volněji: starý známý obraz víc a více se mu rozvíjel před očima. Ulice k náměstí téměř beze změny a náměstí samo, až asi na dva, tři zánovní domy, přiuzpůsobené však starým podsíním, tak, jak bývalo. Hostinec „u bílého beránka" na rohu nezměnil se docela nic: tentýž příjezd širokými vraty, tentýž špinavý průjezd a tentýž nepořádný dvůr, s loužemi močůvky. Až skoro blažil ten pohled starého profesora . . .

S radou Čápem rozloučili se před hostincem, jemuž teď hotel se říkalo, s tím, že odpoledne, až po odpočinku náležitém, vrchní rada pro ně přijde a že půjdou do Lázní.

Čáp odcházeje rozhlížel se po náměstí, neuvidí-li lékárníka, vracejícího se z nádraží, ať už se synem anebo bez něho, aby mu mohl dopovědět svůj zajímavý případ. Co den některá podobná zajímavost z jeho dlouholeté soudní prakse, nad prah vědomí bezděky i zúmysla vybavená, tlačívala ho v žaludku a radovi nebylo volno, dokud případ nevyšel ven. Řada případů nebyla nekonečná, a tak se stalo, že Hraběšínští znali je všecky, z častého opakování.

Noví hoteloví hosté vyšli po vrzavých schodech nahoru do pokoje, jehož podrobnější popis buď píšícímu laskavě prominut: ani on, ani čtoucí neměli by z toho nevlídného a nevalně skvoucího útulku potěšení. Profesor začal se rozhlížeti z okna po náměstí.

„Tamhle naproti bývala promenáda . . . Ale až v oktávě jsem tam chodíval . . ." vykládal manželce . . . „a všecky zdejší slečny se tam procházely . . . také Růženka." Usmál se při tom vesele, trochu přismutněle, poklepávaje při tom láskyplně na rameno své choti, kterou objímal levicí a která vyhlížela s ním na náměstí. Neříkala nic. Teď jí byla Růženka už lhostejna. Kdysi, před mnoha lety, asi tak šestadvacíti, když našla v psacím stolku mužově starou dámskou rukavičku, nikoli svou a něco zvadlých květin, ba dokonce i pár růžových lístků, popsaných drobným písmem, ještě Růženka ji rozčilovala, ale teď už dávno ne.

„Tak ještě zbyl Toník Sedláček," opakoval profesor referát Čápův a vypočítával: „Honza Dolejšků, Franta Pohlů, Polda Schwarz a Hugo Brož. S Čápem a mnou toliko sedm . . . Honza Dolejšků byl z nás nejstarší . . . Já nejmladší . . . Inu, proti smrti radě neroste kořeni v zahradě."

Paní profesorová nevěděla dobře, co říci. Bylo to pravda, mladý může, starý musí a její Theofil, přes to, že býval a byl nejmladší, mladý už nebyl. Také se roztesknila při myšlence, že i s ním bude smrt tancovat a bála se přirozeně toho černého pátku. Už bezmála třicet let snášeli spolu dobré i zlé v dokonalé shodě, jak sluší na profesora . . .

Poobědvali dole v jídelně a profesor odešel pak do pokoje „si odpočinout". Od té doby, co byla zavedena jednoduchá frekvence na školách, zvykl si po obědě zdřímnout. Panička zatím se dole probírala v ilustrovaných časopisech a četla „Posla z Hraběšína" z minulého téhodne.

Pojednou, ještě před smluvenou chvílí, přiběhl vrchní rada Čáp, skoro bez dechu.

„Kde je pan manžel, milostivá paní?" tázal se spěšně.

„Nahoře v pokoji — spí," podotkla opatrně manželka, starostlivá o nerušenou čtvrthodinku zažívání svého chotě.

„Snad už se probudil," nato Čáp poněkud bezohledně a pospíchal nahoru. V ruce držel obálku s černou obrubou. Případ tentokráte docela zvláštní.

(Pokračování.)

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Dnes ždá marně úlevy. Zavírá oči, a vše, co se po západě slunce událo, vystupuje před ní jako na jevišti, s něhož slyší Bensona. Vidí v zahrádce i bílý kříž a na něm pozlacenou Ježíšovu postavu, jak se třpytí při červánků záplavě. Stud proniká útroby; vzpomínka žene jí krev do tváří. Zakrývá oči dlaněma a cítí na čele včerejší jeho polibek. Ach, kdyby ji byl na rozloučenou dnes ještě jednou políbil políbením v životě snad posledním. Byl by to jistě učinil, kdyby nebyla přišla Růžena. Láska k dceři chladne tíhou představ těch. Její světlo obrací se v noc, z jejíž tmy se jiskří žárlivost. Benjamin čeká od Růženy, že by ho milovala jako otce, kdyby o tom zvěděla. Snad se mýlí, snad by se stalo naopak.

Vyšlehlo pokušení z vlnivého zmítání. Překoná stud a poví dceři sama, kdo je jejím rodičem. Ale řekne při tom zároveň, že ji zradil a učinil po celý věk nešťastnou. Tak do její lásky k němu jedu nasype, jako on ji mrazem otrávil.

V tom slyší otevřeným oknem dívčích hlasů ozvěnu. Růženka s Martou chodí dosud ve večerním vlahém vzduchu po parku; do hovoru spleten veselý a bujný smích, jakým smát se umí jenom mládí, když mu jaro kvete v krvi, v srdci, v myšlenkách, a když jazyk sám je jara toho básníkem. O dívčím smíchu takovém se říká, že se sype jako třpytné perličky. Ale Boženě se perličkami nesypal; byl jejímu bolu spíše uhlím řeřavým.

„Ano, to učiním, a to hned!“ křičí zármutek.

Přistupuje k oknu a volá dolů do sadu:

„Růženo, pojď ke mně nahoru!“

„Co mně chceš?“

„Jen pojď a zvíš!“

Srdce buší, strach se zmítá očekáváním. Má vskutku tu zradu vykonat!? ... Již slyší kroky po chodbě. Otvírají se dveře; dcera přichází. Vane z ní do světla večerní lampy svěží vzduch.

„Čeho si přeješ matičko?“

Na Boženu padá denní paprsek; uniká před ním z duše černá tma. Několik těch okamžiků, v nichž uzrál zrádný úmysl, zdá se jí být snem. Probudila se. Prchá mámení.

„Čeho si přeješ?“ opětuje dívka otázku.

„Zapomněla jsi dát dobrou noc.“

Políbily se.

„Tak, dítě ... a nyní jdi již spat ...“

Zůstala samotna. Hlava se vyjasnila, ale srdce plakalo. Zmítala se v něm láska, jež bývá udatná a mívá hroznou odvahu. Je Afrodita, i když si někdy zapláče, nejen city a myšlenkami bohatá, ale silná jako život, ba více: jako sama smrt.

Zkřížila ruce na ňadra, jež se strázní vlnila, a dumala:

„Budu o něj bojovat ... Včerejší políbení nebylo nejposlednější ... Svůj život zato položím.“

Přikrývala rudým květem naděje ránu svého zármutku a jitření svých bolestí.

*

Lidský mozek je podivuhodným nástrojem, jenž hraje svou náladovou hudbu podle toho, jaké má člověkova duše vlastnosti. Je-li ve svém nitru soustředěna a pánem svým, hraje na něm melodie, jaké leží v jejích hlubinách, a stává se tak vládcem toho nástroje. Vše vychází z pevné vůle a z vlastního podnětu. Člověk je pak svoboden a málo co ho rozchvěje, co pochází ze zevnějšku a odtud se naň přivalí. Ale většina duší lidských nemají té síly vniterné. Jejich ústrojí je jako aiolová harfa: hraje na ní každý větérek, vanoucí ve vzduchu. Struny zvučí bez pevné ruky mistrného umělce. Svět je pánem duší těch a kolisavá štěstěna brnká na nich nejrůznější písničky zrovna tak, jako muzikant píská na své píšťale.

Mozek Vildnerův byl harfou takovou, ale obhroublou. Hrál na ni vítr, jaký foukal z bursy neb odjinud.

Byl svých nálad otrokem. Za několik dní si hověl v nejkrásnějším rozmaru. Na burse se vítr obrátil. Hodnoty stoupaly; tisíce se množily; rostlo papírové bohatství. Co ještě předevčírem bylo černé, zbělalo dnes jako padlý sníh; co mu před tím bylo protivné, s tím byl nyní usmířen; co zatracoval včera do pekel, vynášel dnes do nebes. I paní Boženu kladl na tu houpačku. Klátívala se v jeho mozku, jako vše. Tu na ni házel rozčilenost nezdaru a věšel na ni hadry hrubozrnné výmluvnosti své; tu mu opět byla drahou manželkou, kterou by byl nejraději v zlatohávy oblékl a zdobil nejdražšími šperky, jež bývaly jeho lásky předním projevem.

Byl v něm obyčejně samý neklid, samý nepokoj. Měl rtuť v mozku, měl rtuť v činech, měl i v údech rtuť. Ale bývalo

mu někdy svátečně, a svátky trvávaly někdy plné měsíce.

Házel do očí prach všemu okolí a šířil pověst, že chce stavět továrnu. Aby nikdo jiný nemohl tak učinit, chtěl si zabezpečit celou Jizeru. Pospíchal koupit od Naka s vodní silou mlýn; pospíchal tím víc, když doslechl, že se tam má elektrárna budovat.

Za správce měl Halánka. Obecně se míní, že kdo má tučné břicho, mívá mozek hubený. U něho se stará pravda neosvědčila. Měl bříško jako vědýrko, a přece při tom mozek plný moudrosti a záludů, které byly říznější než chlebodárcovy. Byl, jak se říkává, člověk hanebně zdravého rozumu. Pohyboval se na kratičkých nožkách jako valící se soudeček. Ale co mu na délce kroků scházelo, dosazoval jejich pospíchavou rychlostí. Chodil čemesně.

Za časného rána zavolal naň milostpán: „Půjdeme k Nakovi. Snad bude možno s proklatým tím dědkem koupi dojednat.“

Šli.

Byl v dobré náladě. Z bursy se sypaly jako z bohaté žně zlatá zrnéčka. V takovém rozpoložení choval se vlídně k zřízencům svým a hovoříval s nimi jako rovný s rovnými. Nebylo v tom velkopanské blahosklonnosti, ale vratká družnost, jež roztála a roztekla, když na ni zapršelo chladným deštěm vídeňských nebo pražských zpráv.

Kráčeli po pěšince dolů podle Jizery.

„Pane, s tou koupí pospěšte,“ ozval se Halánek mezi hovorem a doložil: „Inženýr Bořan sestavuje družstvo a kupuje ten mlýn.“

„Vím již, vím,“ odpovídal Vildner a ptal se za chvíli:

„Máme spisy dávné rozepře, kterou vedli naši předchůdci, baroni Erenfelsové, s Nakem o tu usedlost?“

„Jsou dosud všechny v naší registratuře.“

„Nedá se s tím ještě hnout . . . rozepři tu obnovit?“

„Nevím . . . nejsem právníkem . . .“

„Po ďme čerstvěji.“

Přidal krokům rychlosti a sklopil hlavu, jak měl ve zvyku, když o něčem prudce přemítal.

Správce ho vytrhl z myšlenek.

„Přišel sem do krajiny jakýs cizinec. Říká o sobě, že býval v Americe farmářem. V Bolkově koupil Bucharovu chalupu a chce prý na ni hospodařit sám . . . Obcuje s inženýrem Bořanem, očmuchává okolí a chodí od dědiny k dědině. Byl včera odpoledne i na Bouzovském zamčišti. Lidé prý ho tam již také dříve viděli.“

„Co tam hledá, co tam chce?“

„Bezpochyby nic!“

„Jak pak vypadá?“

„Dle způsobů a obličeje jako velký pán; podle oděvu jako ošumělý pocestný. Je prostě americký podivín.“

„Americký podivín,“ táhlo se Vildnerovi po mozku. A již ho měl za nepřítele, nevěda ani proč; již s ním v duchu bojoval; již vybíral ze svého arsenálu zbraň. Visela tam na vzíchově lest.

Přišli do Havírny k Nakovi. Trochu se jich ulekl, ale zakryl pohnutí a přivítal je vyceněním řady drobných, řídkých zubů, což dle jeho mínění bylo úsměvem. Pod takovým ušklíbnutím ukrýval náhlé rozpaky. Zastihli ho u stolu v hrubé světnici při pozdní snídani. Jedl loňské brambory a mazal si je starým, tvarohovým hořčákem. Kvočna s kuřaty mu byla společnicí, jíž házel odrobiny svých pamlsků.

Věděl, proč k němu jdou. Aby mohl volně jednat, chtěl vyhnat i drůbež i starou hospodyni, jež dopíjela cikorkový odvar, sedíc na lavici u kamen. Ale Vildnerovi bylo nevolno v nevyvětrané a učazené jizbě, prosycené nejrůznějším zápachem s neustlanou dosud postelí. Vyzval domácího pána ven na čerstvý vzduch.

„Myslím, že dnes koupi s vámi dojednám,“ spustil sladce na Naka, když přišli k náhonu.

Mlynář nevěděl kudy kam. V duchu litoval, že již dříve nepřerušil s Bouzovskými jednání, a honil za ušima bycha, škrábaje se tu za pravým, tu za levým. Jako by neslyšel, co host povídá, vyprávěl, že je letos málo vody; že se mlýnu nedaří; že si proto obchod s prkny zařídil; že si spravil jez, což ho stálo velké tisíce; ale teď že nemá strachu z žádné povodně. Vykládal o všem možném; i o chovu prasátek jal se hovořit; jen nic o koupi.

Vildner ho chvilku nechával. Vycítil, že se něco stalo, co se mu staví do cesty. Patrně inženýr Bořan a snad i ten americký podivín. Byl podrážděn. Promluvil:

„Nechte prasátek a povězte mně určitě: chcete prodat mlýn?“

„Toť se ví, že prodávám.“

„Ale bez konce. Trváte při té velké ceně, kterou jste mně oznámil?“

„Panečku, od té doby se věci trochu změnily.“

„V čem?“

„Účtuju, co usedlost má za poslední leta vynáší. Nejsem ještě hotov, ale již teď vidím, že je výnos větší, než jsem myslil sám.“

„Z toho bude mít radost berní inspektor.“

„Také já,“ usmíval se Nak.

„Jenom já nikoliv,“ zajízlil se Vildner, jenž vystihl, kam mlynář rejduje, a doložil:

„Abychom se nemusili okolkovat dál, nabízím vám cenu, jakou jste posledně sám stanovil.“

„Dnes za tu cenu prodat nemohu.“

„Jakou tedy žádáte?“

„Až vypočtu své výdělky. Vždyť cena takového podniku se musí řídit podle výnosu.“

„A kdy pak bych se toho dověděl?“

„Mějte strpení. Mám teď mnoho starostí. Budu musit kolo spravovat, sekerníky zavolat. Na pile je nouze o dělníky; musím sám ruce přikládat.“

Skuhral, že nemá oddechu, vypočítávaje, co vše má na práci.

„Na prasátka jste zapomněl,“ šklíbil se mu Halánek.

„Ba právě že zapomněl... Panečku, letos řádí mezi nimi nebezpečná červenka... Ale, zaplať pánbůh, k nám dosud nepřišla.“

Vildner byl jako na trní. Ptal se netrpělivě:

„S jakou mám odejít?“

„Vykážu vám cenu, až ji vypočtu.“

„Dobrá... posečkám.“

Vzdálil se se správcem.

Mlynář se díval za nimi, jak zacházejí do lesa. Odlehčil si, šeptaje:

„Šťastně jsem je vyčmoudil.“

Ale za chvíli se vraceli. Co pak ještě chtí?

Tvářil se, jako by jich neviděl, a šámal se volným krokem k stavení. Stanul teprve, když slyšel správcův hlas: „Haló... počkejte!“

Milostpán spustil na staříka horkou lázeň, kterou mu s Halánkem v poslední chvíli připravil.

„Nechtěl jsem vás postrašit, ale řeknu vám to přec.“

„Co pak, co?“

„Pane správče, povězte to panu otci sám.“

Halánek se vzpřímil, jako by prohlašoval rozsudek.

„Rovnal jsem včera spisy v registratuře a našel jsem zajímavé listiny.“

Pan otec neměl listin rád. Nenáviděl je. Skoro každičká byla mu nepřítelkyní: ať soudní nebo jiná obsílka, ať upomínka od berního úřadu. Nebyl vůbec milovníkem mnoha papíru. I své obchody zapisoval buď do kalendáře, buď křídou někam na dveře, buď na odřezcích papíru, které nosil po kapsách. Ani jich valně nepotřeboval. Jeho dosud bystrá paměť byla mu nejlepší knihou obchodní.

Při slově „listina“ se trochu zarazil.

„Co pak, co?“ opětoval otázku.

„Našel jsem nové důkazy, že váš mlýn stojí na bouzovských pozemcích. Byly dány do pachtu vašim předchůdcům, a ti z nich platívali vždycky správně činži a uznávali panské vlastnictví. Máme o tom i vašeho nebožtíka otce podpisy.“

„Vždyť mám rozsudky.“

„Ano,“ vpadl Vildner do řeči, „ale soud se může obnovit, protože byly nalezeny nové důkazy. A já jej obnovím, jestliže mně neprodáte mlýn.“

Dal mu ránu, a nečekaje odpovědi, rychle se svým společníkem odcházel.

Dobře počítal. Nak se ulekl a s udiveným obličejem hleděl za nimi, jak mizejí nad jezem v panském boroví. Marně si vykládal, že již dávno vyhrál a že nanovo prohrát nemůže. Ničeho se nebál tak jako soudních rozepří. Vzpomínka na probdělé noci, na stálé rozčilování, na pochůzky do kanclářů a starosti bez konce: to všechno se mu stalo strachem a projíždělo po mozku. Se svěšenou k zemi hlavou a s nasupeným obrvím se vracel do domu.

„Nasadili jsme mu červa do hlavy... ten ho notně provrtá,“ zalichotil správce milostpánovu nápadu, jenž naň padl z čista jasna jako blesk.

Vildner neodpovídal, a svěsiv v chůzi hlavu, přemítal. Utkvělou představou stal se mu ten mlýn. Nejde mu již ani o prospěch a majetek; ale musí provést svou.

Halánek, nevystihnuv dosud tajemství, že milostpánovi nejde o tovární stavby, zaťukal na zavřené okno jeho mlčení a promluvil:

„Tahle místa mají pro průmyslové podniky proti jiným výhodu, že jsou blízko železniční stanice. Ty tam na hořením toku jsou trochu vzdáleny.“

Ale okénko se neotevřelo.

„Aha, něco v sobě vaří a nemá kdy se se mnou zabývat,“ pomyslil si průvodce.

Mlčeli oba dva a kráčeli po jizerním břehu vzhůru lesní pěšinkou.

„Pane správče,“ ozval se Vildner za chvíli, „nevíte, kde by bylo možno promluvit s tím Američanem?“

„Courá se po celé dny sem a tam, a sám čert ví, co ho táhne na procházku do našeho zámčiště. Tuze bych mu nevěřil.“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Glossy samotářovy.

II.

Jiným strašákem, kterým demokracie děsila, byla mezinárodnost. Toto všelidské heslo v dobách našeho útisku značilo pro nás tolikéž jako beznárodnost; dneska — nutno si uvědomiti — pominulo nebezpečenství plynoucí z tohoto pojmu jindy. Naopak, mezinárodnost — svoboda národnostní příslušnosti—znamenajíc tolik, jako těžce dobytá svoboda náboženství, svoboda svědomí, může a musí býti posilou, přímo záchranou naší politické a hospodářské existence ve světové soutěži, jsouc základem rovnosti a zamezujíc nadpráví.

*

Těžkým úkolem bude pro přemnohé — a jmenovitě přemnohé z těch, kteří udávají směr — vžíti se do stanoviska k veřejnému řízení úplně odlišného od onoho, které jsme zaujímali pod cizí vládou. Tehdy jsme měli pohodlnou situaci oposice, kritisovali jsme, řečnili na schůzích a říšské radě a psali do novin.

To při správě vlastních věcí naprosto nestačí. Ano, to musí úplně pominouti. Každý musí uvyknouti kladné práci politické.

Dovedeme to?

Také demokracie, jakožto vítězná, patrně změní své chování k celku, proti dřívějšku, kdy nepřátelské chování její bylo odůvodněno křivdami a bolestí. —

Také třeba změniti názor na zákony, předpisy, nařízení. Zvykli jsme, dívati se na ně jako na policajtský předpis privilegované kasty. Nyní musíme vždy míti na zřeteli jejich etický důvod, obrácený k ochraně mravního i hmotného zájmu jak celku, tak každého jednotlivce bez rozdílu příslušnosti ke stavu nebo třídě, a podrobiti se mu.

To vše jsou ovšem názory primitivní — ale mnoho zjevů nasvědčuje tomu, že občané české republiky vešli v nový stát bez těchto slabikářových vědomostí, spokojujíce se toliko příjemným heslem: „Mně právo — povinnosti ostatním."

*

Republikánská svoboda znamená především zisk mravní, etický. Tento názor, zdá se, nebyl dostatečně zdůrazněn; náš lid nebyl jím pro svobodu připraven. To patrno z toho, že ze všech stran na svobodnou republiku hrnou se požadavky hmotné; a ovšem s nárokem na okamžité vyhovění, bez úvahy, kdo má na splnění pracovati, kdy a kde vzíti k tomu prostředků.

Mimo to jest chápána svoboda vůbec jako bezvládí, kde nikdo nemusí se podrobiti kázni, kde každý může rozkazovati. Názor ten nejkřiklavěji se obráží ve stranách, které jinak — právem — ukázněnost mají za jedinou oporu své existence. Ale opírajíce se o ni v užším kruhu, odpírají jí celku.

Jest v tom snad úmysl?

Svoboda není valnou většinou chápána ve své vznešenosti, kterou ovládá celek, ale spíše jako služka, vykořisťovaná pro zájmy jednotlivců.

Dalo by se říci: máme republiku — ale nemáme pro ni republikánů. Patrno to také z projevů, že naše revoluce mnohým nezdá se dosti „revoluční". Neměli pro převrat jiné přípravy než vnější znalost velké revoluce francouzské a převrat náš jim nevyhovuje, nejsa kopií, nýbrž originálem zcela novým.

*

Bylo již v časopisech psáno — ač jen letmo — o tom, že v novém našem zřízení musí se dostati ochrany žurnalistům zákonitou úpravou jejich poměrů sociálních. To jest zajisté věc svrchovaně naléhavá, jelikož především státu nutná a prospěšná, víc než příslušníkům stavu novinářského. Neboť stav, kterému zaručena budou práva a jich ochrana, bude povinen též převzíti odpovědnost, především za čest a kvalifikaci svých příslušníků. Pak nebude možno, aby se novinářem stal, kohokoli to napadne, když právě nemá jiné existence; pak teprve povznese se úroveň listů a tím vzdělanost nejširších vrstev. Dnes vládne chaos, který — dle panující módy — bylo by lze nazvati „bolševismem žurnalistiky". Nemluvím ani o nějakém zřeteli k celku — stranické ohlupování čtenářstva některými žurnály zůstane zlem nevykořenitelným. Ale v dalším — co jest platno, přináší-li list na prvých stránkách články odborníků, věcné přehledy, práce skutečné kulturní výše — když v rubrice zpráv zase nalézáme změť bez rozhledu a ušlechtilosti, pouhopouhé hašteření, klepařství pro klepařství, bránění se věcné pravdě zuby nehty pro cenu novinářské pikantnosti, hovění jednotlivým zájmům sobeckým a tím podrážení nohou tomu, zač nějaký kulturní pracovník na předních stránkách se bije?

Dnes mají žurnály výmluvu, že hmotné poměry jim nedovolují míti pro běžné, drobné rubriky pracovníky kvalifikované širší vzdělaností — ač výmluva ta je důkladně chatrná vzhledem ke kulturnímu poslání novin. Až bude stav jejich ochráněn zákonem, zajisté bude podmínkou příslušnosti k němu kulturní kvalifikace.

*

Jednou z příčin naší obrody, o kterou opřela se naše svoboda, shledávám v nouzi o alkoholické nápoje. Již Zeyer dovozoval, že českou povahu zatěžuje nemírný požitek piva. A věci

u nás by jistě nebyly šly tak pružně a v pořádku kupředu, kdyby bylo piva nadbytek jako jindy. Kéž se nevrátíme ke staré nectnosti — vysedávání v pivnicích a zbytečnému požitku piva.

*

Naši krajané, zápasící za nás mimo vlast, osvědčili prý nejen husitskou bojovnost, ale nabyli také českobratrského ducha v přísném mravním nazírání. Slyšeli jsme na příklad, že jeden z činovníků politických musil se vzdáti spolupůsobení, protože se asi třikráte podnapil. V našem životě jest svrchovaně potřebí zostření mravního měřítka právě ve směru, který není střežen zákonem, jest však nejchoulostivější složkou řádného, čistého života. Pijáctví, karbanictví a jiné vášně znamenají diskvalifikaci čestného člověka.

Ovšem — budou-li naši zahraniční vůdcové svůj přísný požadavek na čistotu mravu a kázně uplatňovati do všech důsledků — pak to lze jen vítati ke všeobecnému ozdravění našeho života.

*

Jest nyní dostatek osobností, pro které nelze najíti práce ale jest nadbytek práce, pro kterou nelze najíti osobností. — *K. M.*

LITERATURA.

Josef Veselý: *U Jeřábků.* Z kroniky malostranské rodiny. Nákl. Fr. Švejdy v Praze. — **Milan Fučík:** *Tajemství Gabriely W. a jiné povídky.* Nákl. Fr. Švejdy v Praze.

Chtěli bychom, aby po různých dokonalých portretech starých pražských rodin, kterých naše literatura poskytuje už značný počet, počínajíc Nerudou a končíc romány A. M. Tilschové, historie pražských rodin dýchaly opravdu Prahou a ne jakýmkoli jiným městem, aby živnostenská rodina se svými tradicemi nesla na sobě pečeť svérázného malostranského okolí, aby byla vystižena nálada pražsko-maloměstská v starých, usedlých, konservativních, ve svém uzavřeném okolí jako ve skleníku uzavřených rodinách. Látka tak vděčná a stále mnoho nepověděného ještě by se v ní našlo. Ale povídka Veselého nemá v sobě ničeho. Nálada staré měšťanské rodiny není vystižena, konstrukce povídky je v milostné zápletce slabá a mezerovitá, figury celkem neplastické, jazyk naprosto všední, nevýrazný a příliš obecný; rámec tvoří osoba, kterou spisovatel rozvinul nejvíce, starý mydlář, jenž jedině může býti považován za zjev v této povídce aspoň průměrný. — Povídky Fučíkovy mají míti podle zakončení hlavní z nich, *Tajemství Gabriely W.*, podklad psychologický, a rády by řešily otázku dvou žen k jednomu muži způsobem stůj co stůj zvláštním. Ale spisovateli se psychologie ztrácí v málo výrazném vypravování. Neschází zde ani nezbytný klášter s mnichem theatincem, kterýžto ústav bývá oblíbenou dekorací našich povídek, ačkoli náš život celkem má k podobným věcem velmi daleko. Co v prvé povídce jest psáno, zdá se býti zpožděním české romantiky, nescházejí tu Benátky, které naši spisovatelé velmi rádi užívají jako dekoraci svého pseudoromantismu, ale málokterý dovede z nich vyčísti pro svou povídku více než kostel sv. Marka a dožecí palác. Synthese a nálada člověka, přišedšího do Benátek, které hýří krásou odkvétající ženy, ale ženy, která nepozbyla vznešenosti a všech známek plynoucích z této vlastnosti, je tu pojata jen povrchně, bez vlivu na událost, prostě turisticky. Právě tak letmý jest poměr pikolův ke stoličné, kde spisovatel neměl možnosti poněkud hlouběji pojmouti poměr dorůstajícího hocha k mladé, hezké dívce. V povídce *Neštěstí*, která patrně má dokazovati, že panské záliby přecházející od sportů k ženám a naopak, nejsou výhradním majetkem šlechty, nýbrž i „pustých" těl, nevidíme odůvodněné příčinné souvislosti: jest pouze episodickým vypravováním bez určité komposice. *J. F.*

*

* Na vánoční trh pospíšila si „Unie" s dvěma zvláště hodnotnými svazky pohádek pro mládež, které napsal osvědčený již **V. Říha** a barevným doprovodem okrášlil **Artuš Scheiner**. „Maruška" a „Lada" jmenují se oba svazky, které nám dají na chvíli zapomenouti, že jsme prožili pětileté hrůzy a přestali uměti se smát. Pěkná pohádková forma Říhova byla již u nás dostatečně oceněna. A. Scheiner maluje dobrácké krále, kteří chovají koruny pod šturcem a nosí je jako noční čepice, útlé hezké princezny, čtverácké skřítky, vykrmené kuchaře, strejce a tetky typických českých obličejů — veškerý ten pohádkový svět hýřící barvami a vpravdě pohádkovým přepychem. Malíř pohádek, nad něhož si nemůžeme přáti lepšího. „Maruška" i „Lada" v úhledné úpravě „Unie", vzorného tisku, budou všude ziskem mládeži, kdekoli se objeví.

DIVADLO.

Národní divadlo. V krásné knize **Gabriely Preissové** „Zahrady" hluboce nás svého času zaujala závěreční, krátká povídka o ženě, která duševní silou a prací přemohla bolest i hanbu a konečného smíru došla, když děti její pochopily její neštěstí. Tuto povídku spisovatelka zdramatisovala ve hru o třech dějstvích — kteráž s názvem *„Dvě ukolébavky"* byla po prvé provedena dne 21. listopadu t. r. s úplným a zaslouženým úspěchem.

To, že tři dějství rozpínají se přes dobu dvaceti let, nasvědčuje tomu, že jde o námět románový, nikoli čistě dramatický. Vlastní drama, silné a úchvatné, jest obsaženo v dějství druhém, kde rozvíjí se obraz vítězství ženina nad vinou i bolestí minula, a její zhroucení, když vina znova se vrací v dceři. Obě krajní dějství jsou spíše náladovým rámcem, obšírným epickým doplňkem, a jiný auktor snad by snažil se vystihnouti to stručnějšími prostředky dramatickými v dějství ústředním. Přesto mají i tato dějství poutavou živost a to proto, že znova se tu osvědčila schopnost spisovatelčina použíti přímo kaleidoskopicky dosti četnou řadu pomocných osob, z nichž každá má svou barvu, přímo ze života obraženou. A tyto jednotlivé postavy i celek mají onen zvláštní harmonický ráz, který jest příznačný prácem Gabriely Preissové: jakýsi shovívavý, něžný, lichotný (v dobrém slova smyslu) názor na život, jeho bolesti, křivdy a hříchy, názor vyvírající z hlubokého, procítěného pochopení neštěstí a ovšem také shledávající i ve zjevu na pohled všedním krásu a tím oprávněnost k básnickému zpracování. Tímto základem umělecké tvorby navazuje Preissová přímo na Boženu Němcovou.

„Dvě ukolébavky", jsouce obrazem ze života, kresleným teplými i silnými životními rysy, bez hledaných příkras, vypravovaným prostou ale srdečnou a obsažnou dikcí, jsou hrou nadmíru vděčnou pro herecké provedení. A věru, dávno již nebylo u nás nic hráno tak dobře, s takovým prolnutím do všech podrobností, jako toto dílo. Celková souhra — (režisér řed. Schmoranz) — nesla se čarou náležitě členěnou a zvlněnou, a jak v úpravě případných interieurů, tak v podrobnostech hry byla patrnou pronikavá a prospěšná invence režisérova. Hlavní postavu, švadlenu Drahošovou, ztělesnila pí. *Dostalová* překrásně, poskytnuvši jí povznešenou prostotu a vyvolávajíc mocné dojmy citovou hloubkou, nikoli zdůrazňováním zevních prostředků. Množství ostatních postav rovněž bylo přirozeně zeživotněno jak v osobnostech, tak v jejich vzájemném vztahu; představitelé vesměs se zřejmou láskou ujali se galerie drobných lidí, které spisovatelka — třebas jen drobnými výjevy tak bystře vystihla, přinášejíc po dlouhé přestávce nový důkaz o svém povolání dramatickém. „Dvě ukolébavky" svou ušlechtilou cenou vnitřní i svou jevištní způsobilostí jsou kvalifikovány, aby se staly trvalým obohacením repertoaru všech českých divadel.

Z poslední doby nutno ještě zaznamenati, že v představení Dykova „Posla" dne 8. listopadu t. r. jako Barbora, žena Rohova, nastoupila v soubor této hry pí. *Hübnerová*, jejímž znamenitým výkonem teprve souhra byla ucelena. — Dne 15. listopadu t. r. jako vkusný doplněk repertoatru a jako pravidelná výpomoc v nouzi o veselohru, vypraven byl nový B. Shaw, komedie „*Mesaliance*" (v osvědčeném překladu a karakteristické režii páně *Muškově*); hra značně mnohomluvnější a dějově chudší než ostatní hry téhož auktora a proto přes veškeren vtip a množství konsternujících obratů dialogu obecenstvu méně poutavá. Dávajíc právo mládeži proti starým, ale při tom přivádějíc ad absurdum i moderní hesla, jest do jisté míry slabším opakováním motivů dříve zpracovaných. Pro souhru her Shawových rovněž má soubor Národního divadla již ustálený, případný sloh a dámy Sedláčková a Nasková, s pány Hurtem, Deylem a j. získávali hře přízeň.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Jana Šrámka. (Rubešova galerie, listopad 1918.) — Jano Šrámek je malý, dosti harmonický talent. Maluje obrázky ze zdivočelého vojenského života, jak se jeví za hospodským stolem, maluje vyschlé, úředně laskavé, u pracovního stolku zestárlé pensisty, bledé krajiny a nevtíraná, vkusně zladěná zátiší. Ráz a vydatnost jeho nadání a umění dá se snadno vyšetřiti. Neprobírá se ze široka. Tvoření Šrámkovo nevychází z hluboka se vyvinujících představ, nese se klidně jako potůček v rovině, je lehké a nebolestné. Nechť se obrací k té neb oné složce námětové, v žádné nerozvinulo se jasně a silně. Zájmy nenabyly větší síly, celku schází větší pozvednutí vůle. Sotva dvakráte, třikráte pokusil se Jano Šrámek v soustředěnější práci vyhnati všecky své síly do plných výsledků (v „Podobizně sl. Z. H." a v „Nerudově ulici"). Serie zátiší dává kusy nejvkusnější a nejušlechtilejší. Krajiny jsou v celku slabé; bledé a bez zvláštního rázu zaujmou jen podrobnostmi malby („První sníh" má jemnější a intimnější postřeh kraje pod nebem, jež zůstalo nehybnou, mrtvě natřenou plochou). „Podobizna přednosty" chytne teplým citovým vztahem. Také „Studie s loutnou" má své intimní kouzlo. Silnější a zvláštní zření a chápání projevil Jano Šrámek v „Podobizně sl. Z. H.". Buršikosní pojetí, svědčící této nemírně rozesmáté ženě, vystupující na bílé, štětcem netknuté ploše náhle jako výstřel z revolveru, staví obraz mezi podobiznu a zvětšenou ilustraci. Je druhem obrazu, který myslí víc na prostory výstavní než na obraz bytový.

Emil Edgar.

TÝDEN.

Konce válečné literatury. S potřenou válkou vzala za své, bohdá, také nejohavnější literární species, jakou bylo možno si představiti: německá válečná literatura, tato směs protivné německé sentimentální, prušácké nafoukanosti, pozlátkového hrdinství a falešného pathosu, nestoudné jízlivosti oproti bezbranným, poraženým, zdeptaným. Vystřízlivění, jaké nastalo mezi Němci po hanebné porážce a ztroskotání velkoněmeckých snů, přinese, jak se zdá, remeduru také v názorech na tuto válečnou literaturu. Právě před rokem vídeňská „Concordia" vyhlásila soutěž na dva nejlepší romány válečné — ceny byly po 10 tisících korun. Románového smetí toho genru přihlásilo se na 170 kusů! Ještě snad před měsícem, přede dvěma kdyby se bylo rozhodovalo, jistě by byla ze soutěže s fanfárami vyšla „díla", ověnčená slávou. Ale poněvadž jury své rozhodnutí vynášela 21. listopadu, rozhodnuto, neudělit ceny vůbec: 168 kusů románů prohlášeno za literární brak, jenom 2 výjimečně obdařeny uznáním, však s vyloučením práva na cenu. Oba romány jsou prací ženských auktorů, jejich názvy: „Matky" a „Cesty sesterské", tendence obou pacifistická.

vč.

*

* Slavný tragik vlašský Tommaso Salvini ve svých „Myšlenkách o scenickém umění" vyslovil se o hercích a jejich umění pozoruhodným způsobem. Spravedlivě však podotkl, že otázky o umění nemohou řešiti se tak určitě jako matematické úkoly. Zvláště dotkl se otázky toho, má-li, nebo musí-li herec cítiti, co představuje, co mluví, má-li přinutit obecenstvo k názoru, že cítí, ale býti přes to nitrně nedotčeným. Salvini tu praví: „Každý velký a opravdový herec-umělec skutečně cítí, co zobrazuje." Shledává, že herec musí procítit vše, čemu učil se a musí prociťovati stále vše, byť tisíckráte opakoval svou úlohu na jevišti, protože by jinak hlediště nemohl zaujmouti. Tak vyslovili se i nejlepší herci francouzští až na Coquelina, jenž praví, že herec musí tvářiti se, jako by cítil vše a tím jenom jistým stupněm poddávati se citu, ale jinak musí hráti vše toliko mozkem, ne srdcem, tedy hlavou, ne citem. V Rusku, kde „Umělecké divadlo" docilovalo ohromného úspěchu, byla řešena tato záhadná otázka teoreticky i prakticky, a rozřešení klonilo se více na stranu Coquelinovu než Salviniho tím, že od herce požaduje se jen zobrazení toho, co představuje, co hraje, a proto nutně potřebuje sebeovládání, kterého dociluje pouze svým umem, ne srdcem. Tento názor zastával spisovatel Boborykin (ve Vsemirnom Trudě, v Muzykalnom Světě a v Teatralnom iskusstvě) a většina herců moskevského divadla souhlasila s ním. Volena však střední cesta mezi Salvinim a Coquelinem: „Ne poddávati se temperamentu (tím herec nestal by se umělcem), ale vystříhati se chladného rozpočtu, chladného umělkování, podrobování se mechanice, vedoucímu k monotonismu, k metodě a k — neumění. Střední tuto cestu naznačila herečka, umělkyně, F. N. Fedotová.

K. V. H.

*

Platy vojenské za války třicetileté. R. 1638—9 leželo vojsko císařské v zemích českých v zimních bytech. Cís. patent ze dne 30. prosince 1638 přísně ustanovil řády vojákům i lidu, aby nebylo vydírání a škod, ale aby i soldatesce se dostalo slušného opatření; kolik z toho zachováno bylo, jest jiná otázka. Výživa vyměřena v měsíčních penězích, obyvatelé měli však volno důstojníkům 1/3, prostým 1/2 odvésti v plodinách, při čemž určeny ceny: libra chleba 1 kr., libra masa 3 kr., máz piva 3 kr. Mimo platy však se jim mělo dostávati t. řeč. servicií, totiž dříví, světla, soli, omastku, jízdným sena pro koně podle potřeby. — U jízdy štábu dopuštěno 63 koně jízdní, 24 povozní, na koně denně 6 liber sena, týdně 2 otepě slámy, všechen náklad na štáb 720 zl. měsíčně. V setnině jízdní měl míti měsíčně rytmistr 150 zl. a směl chovati 6 koní, lajtnant 60 zl. a 4 koně, kornet 50 zl. a 3 koně, korporal, forýr, písař, felčar pospolu 180 zl. a po 2 koních, prostý jezdec 30 kr. denně a 1 koně. — Mimo to setnina má 12 koní tažných. U pěchoty štáb 700 zl., 40 koní jízdných, 16 tažných; v setnině hejtman 150 zl., lajtnant 50 zl., fenrych 35 zl., feldbabl 25 zl., písař 20 zl., felčar 16 zl., furýr 18 zl., závodčí 18 zl., 2 bubeníci po 8 zl., 2 pištci po 8 zl., prostý voják denně 12 kr. Setnině příslušelo 18 koní jízdných i tažných. — Z t. zv. reformovaných oficírů (kteří všichni měli míti vysvědčení od nejv. komisaře Frant. Barvitia z Fernemontu) bral měsíčně plukovník 300 zl., maje 15 koní, nejv. lajtnant 200 zl. a 10 koní, nejv. strážmistr 160 zl. a 8 koní, rytmistr nebo hejtman 150 zl. a 6 koní, lajtnant 50 zl. a 4 koně, kornet nebo fendrych 38 zl. a 3 koně.

(Arch. turnov. I. C 28.) *Šimák.*

*

Dvé dobrých věcí.

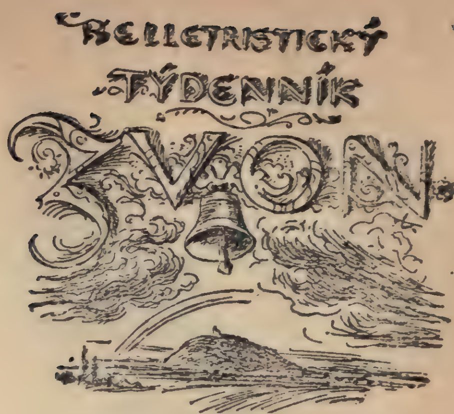
Jest vítán, sladce svědčí
všem potentátům hold,
však libost ještě větší
jest majestátum — žold.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 5. prosince 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze

Tiskem „Unie" v Praze.

Fr. S. Procházka:

NESMRTELNÝM.

KAPITÁNU JOSEFU DVOŘÁKOVI.

Holofernovy vlády roku třetího,
kdy slávou jeho rot se otřásala země,
již nemohli jsme zažít smutku většího
a propast hrůzy před námi rozšklíbla se temně.
Slzy draly se nám do zraků,
snili jsme o jakéms zázraku,
smutek nešel s čela,
a srdce se chvěla.
Na vás jsme myslili, u vás jsme byli,
junáci naši milí,
tam v jamách a děrách, na močálech,
v sněhových propastech, v mrazné vichřici,
zda věrni jste nám jak my sobě stále a věřící.

Až vprostřed úzkosti, jak v poledne
když nad slunce se mračno vyzvedne,
a ono vzplane,
aj, slyšíme, že tam i tam,
jak pověsti se zmane,
v předpolí pekelných jam
v šik shlukli jste se, rozbivše závory,
svých barev přijali prapory
a jako bohové pomsty proti kletému bohu
jste vnesli je pod oblohu.

Ó, sokolíci bratři, začali jsme žít
a znovu důvěřit.
Tichounce hlavu ke hlavě
v slidičů záplavě
se zraky lačně vznícenými do dáli
jsme za vámi se dívali.

Hromovou ranou tu přilétla zvěst,
že průlom odbila vaše pěst,
že světlá Paříž v nebezpečí
vám záchranu svou vděčí,
že labuť mořskou Calais
jste zaštítili proti zvůli neurvalé,
že čtyřicet tisíc dali jste těl,
by příklad váš na věky světu se skvěl,
a čtyřicet tisíc bílých duší
že táhlo k mračné tůni,
kde černoboh trůní,
a s trůnu srazilo ho, jak se sluší.

A pravil president věkům na poslech:
„Kdybych nebyl Francouz, chtěl bych býti Čech!"

Ó, sokolíci bratři, tenkrát jsme jásali,
jásali, plakali a vám žehnali.

Matička hlesla ustaraná jako stín:
„To jistě mezi nimi byl můj syn!"

A sivý oráč zíraje v dál:
„To jistě můj chlapec dobře se rval!"

A kvítkem kynouc milenka:
„Polibků tisíc mu, větérku, nes!"

Tam u vás byla naše myšlenka,
k vám zalétal tichý náš hles:
„Junáci, pomněte husitské slávy,
dějiny její obnovujete!
Padněte mrtvi, nebo stůjte zdrávi,
ale neucouvněte!"

Na výších šumavských tajíce dech
matičky stály, upiatý slech
k dálnému hřmění, jež horami chvělo
a čehos slavného předzvěstí znělo,
do dáli k západu, jihu a východu
přes les a horu a přes vodu
tři křížky do vzduchu psaly,
však neplakaly.

Nás otroky a mstitele vás
duševní jednoty pojil svaz,
vy v nás, my ve vás byli,
proto se nezachvěla vaše hruď,
proto vás nezalekla krve ruď,
proto jste zvítězili.

Tak slávy den se rozednil,
je jasno na tisíce mil,
jen temna propast černá
polyká Holoferna.

Doma nad vašimi voji
vlá již prapor vítězů,
v bratrstvo nás věrné spojí
růže místo řetězů.

Širou vlastí do tří moří
plesné písně prochvějí,
dobyli jste po všem hoři
nesmrtelna sobě, jí.

Blažení vy světovládci,
k velikosti, štěstí, k práci
vítejte nám,
vítejte, vítejte nám!

19 4./12. 18.

*

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Chtěl vykládat, že bude záhodno, nespouštět ho z dohledu. Ale zarazil se a děl polohlasitě:

„O vlku řeč, a vlk za humny. Jde právě po pěšince tamhle proti nám.“

„Opravdu?“

„Skutečně.“

Bouzovský pán prohlížel si muže, o němž lidé říkali, že je podivín. Pozoroval, že si libuje v lesním stínu, nesa slaměný širák v pravici. Viděl člověka elegantních pohybů s ušlechtilým výrazem, jenž svědčil o energii i o duševní povznešenosti, a pomyslil si do sebe: „Přestrojenému tomu farmáři musím sáhnout na zoubek . . . čert ví, co je zač a co tu vlastně chce.“

„Dobrý den,“ pozdravil neznámý neznámé.

Vildner děkoval, a představiv se, ptal se, jak se mu líbí jeho les. Benson pochválil, že sosnobor ten je nejkrásnější v okolí.

„Zdá se, že se vám líbí celá krajina.“

„Má zvláštní půvaby a je, jak malíři říkají, hodně zasněná.“

„Ba, zasněný je tu i ten lid, a potřebí ho trochu burcovat . . . Doslýchám, že bývate někdy na mém starém zámčišti. Bylo by mně potěšením, kdybyste nás také v domě našem poctil návštěvou. Jsem tu s rodinou sám a sám. Milá společnost by nás osvěžila, a snad ani naše nebyla by vám nemilá. Koupil jste prý usedlost, kde zatím asi sotva budete mít, čeho potřebí. U nás najdete knihovnu, a jste-li milovník, i hudbu nebo zpěv. Má dcera je jako skřivánek; nejraději by prozpívala celý boží den.“

Přijal pozvání a pak se rozloučili, když ještě chvíli pohovořili.

„Již ho mám,“ ušklíbl se Vildner do sebe a šel svou cestou dál.

Ale Benson se zamračil. Bylo mu, jako by uvízl v tenatech, jež na sebe upletl. Cítil i to, že touha po Boženě a po dceři roste mu i nad rozum i nad vůli, s níž se vrátil do vlasti. Chtěl se odpoutat, chtěl se vyprostit; chtěl žít samosvojným životem člověka, jenž se dívá na svět a na vše, co kolem něho živoří a hemzá, jako na malinkou nepatrnou odrobinku nekonečnosti; a na lidský věk, ba na veškeré lidské dějiny jako na nicotnou vteřinu, jež ukápla z věčnosti. A nyní ztrácí to, o čem myslil, že je nejkrásnější žní jeho pozemského putování; ztrácí sama sebe; ztrácí kořist dlouhých bojů svých.

*

Bouzovský pán měl nechuť k těm, z nichž záleží tak zvaná vyšší společnost. Pudem člověka plebejského původu nenáviděl, co vynikalo rodem nad něho. Zaťukal sice několikrát na dveře uzavřené

společnosti té, ale otevřeno nebylo. Životní jeho běh a nahromaděná kupa majetku páchly šeredně. Marně se namáhal voňavkami pach ten zapudit. Nebyl připuštěn. Proto zanevřel. Nenáviděl s hrdostí povýšence, jenž všeho dobyl vlastní dělností, chytrostí a úskočnými obmysly. Je pyšný jměním svým a sám sebou spokojen. Proto přestal pošilhávat nahoru, kam došplhat se marně pokusil. Pohrdal i těmi, kteří stáli nad ním rodem nebo úřadem, když neměli, čím by vyplnili svých kapes pustou prázdnotu. Vznešený chuďas byl mu k posměchu.

Se zarytou nenávistí hledí i na hraběte Kornela, jehož lesy sousedí s jeho velkostatkem na hořením toku Jizery. Pod přívalem nálad, jež se střídají v něm jako jarní počasí, vzpomínka ho pálí učiněné urážky. Když se stal pánem Bouzova, šel hraběte navštívit jako soused souseda. Ale velmož, k jehož aristokratickému čichu zavál vítr Vildnerovy pověsti, dal se služebnictvem zapřít, že není doma, ač doma byl. Kromě toho je mu nadutý ten pán i proto trnem v oku, že chce na svých statcích blíže Vildnerových hranic stavět velkou továrnu. To vše se mu začepilo do mozku, a čeká, až se bude moci mstít. Byl ve svých nenávistech stálejší než v láskách svých.

A přec i on měl při své povaze lásek několik a spojené s tím radosti. Především to byly lesy a hlubokých hvozdů tmáň. Tam si jeho roztěkaná duše oddechla. Tam zapomínal na sebe a na svůj uřícený hon; tam dýchal krátkým uklidněním oddechu. Bylo to jediné dědictví po otci, knížecím lesníku. Ostatní duši měl po matce, ženě vášnivé a svárlivé, jež ho strhla s dráhy, kterou mu otec ukázal. Syn chodil v mladých letech do škol lesnických, ale brzy je opustil.

I to mu zbylo z doby jinošství, že měl rád myslivost. Lov za zvěří byl mu tak milý, jako za bovatstvím hon. Kdo ho viděl s ručnicí, jak klidně kráčí vedle svého nadlesního a po kamarádsku s ním jako rovný s rovným hovoří, neuvěřil by, že je to týž muž, jenž jindy stálým neklidem a častou bouří na ruby obracívá vlastní domácnost.

Z junых let mu zbyla i jeho citera. Ukrýval ji v přízemní zadní místnosti, kde měl zvláštní knihovnu a vedle ní své tajnosti. Vedlť dvoje účty: jedny otevřené pro berní úřady, druhé uzamčené pro sebe. V zastíněném pokoji tom měl i své noty a svůj nástroj hudební. Hrával tam; ale vždy jen pro sebe. Do kovových zvuků vkládal svého mládí vzpomínky a co jemnějšího zbylo v hlubinách. Jako by však věděl, že jeho hudba není v souladu se zevnějším životem, skrýval ji a takměř se za ni styděl nejen před světem i před svou rodinou. Chodíval do stánku svého ve zvláštní jen náladě. Při zvucích staré citery slýchal ozvěnu svých mladých let.

•

Za krásného jitra po východě slunce vyšel si s Urbanem, svým polesným, do boru, jenž hraničí s nenáviděným sousedem. Oba usedli do mechu; vedle nich myslivecký pes. Mají pohled rozkošný. Staleté kmeny rudokorých sosen zdvíhají se k obloze; nad nimi plují zlaté obláčky jako ostrůvky v modrojasném moři na nebi; hustou spletí kosmatých větví prokmitají narůžovělého světla paprsky a chvějí se jako zlaté struny ve vzduchu. Ticho jako v kostele, když je zamčený. Jen časem zakrákorá vrána, když přeletuje přes vysoké vrcholky; zašustí hravá veveřice, když skočí s jednoho stromu na druhý; nebo zaševí mírný vánеček. Ptáčci zpěváčci v tmavých hvozdech nebydlí.

Tam byl jiným člověkem. I jeho chůze po lesích byla jinaká. Jinde chodíval rychle, což prý je známkou dělnosti a živé letory. Občas činil nervosní krátké kroky a při tom se zastavoval, což prý bývá zvykem ziskuchtivých lidiček. Někdy byla chůze neslyšná a plíživá jako u osob, jež dovedou ukrývat své hlubiny. V lesích chodil pomalu, jako by byl mužem klidné povahy.

Ticho ho objalo zapomenutím všech včerejšků a zejtřejšků. Hodiny mozku stanuly; struny duše se nechvěly. Z tůně nitra vynořila se jiná duše na povrch. Snad se v něm ozval otcův duch.

Náhlá rána zatřepetala se ozvěnou. Polesný, chytiv ručnici, vykřikl:

„Pytláci! . . ."

Pes zaštěkal. Vstali. Běželi. Přišli k nejzazšímu svahu s pruhem řídkého a krňavého podrostu, plného chrastí, starých stlívajících pařezů, plevele, skaloví a výmolů. Uprostřed stál nahrbený dub s hnáty zkřivenými, polámanými, s rozbrázděnou korou, s vrcholkem uraženým od hromu. Vypadal tu na volné prostoře, hlubokými hvozdy obklopené, jako starý poustevník, jenž utek od světa, zdřeveněl a vkořenil se do země. Ruka lidská ho ušetřila a nechala ho vichrům a bleskům na pospas.

Na pruhu tom bylo znát, že ho lesníkova ruka nepěstovala a že po posledním kácení byl nechán svému osudu, jenž byl přízniv zajícům, ba i srnkám, jež tam mívaly své pelechy. Svahoval se táhlým

dlouhým obdélníkem od temene vysokého, ostrou hranou vztyčeného kopce dolů k Jizeře a byl asi na dva hony široký.

Vyšli ze zášeru ponurého boru na paseku tu, osluněnou ranním světlem, jež jásavě hrálo hudbou dne. Spatřili hraběcí dva myslivce a u jejich nohou zastřelenou srnku, kolem níž skákali a kňučeli dva hafani. Od nejzazších hranic, kde počínal černý les pana hraběte, přicházel hajný s několika dělníky a ukazoval jim, kde mají mýtit, plevel plet a dobývat staré poloshnilé koháty. V rukou nesli sekery a pilky, blyštící se od slunce.

„Jděte, zakažte jim práci tu a žádejte ulovenou zvěř,“ velel Vildner nadlesnímu a sám stanul na pokraji paseky.

Urban šel.

Setkali se zřízenci obou stran. Byli dávní známí; po hostincích dobří kamarádi, kteří sobě po lesnicku rádi přihnuli. Ale v panské službě si vedli, jako by jim samým při každičké pídi půdy, při každičkém smrčku nebo jedličce šlo o kůži. Každý malý ušáček, neřku-li srna, přirostli jim k dušičce. Při honitbě se v nich ozval lidský dravec pravěku. Pustili se do sebe. Do hádky zaštěkali psi. Jejich štěkot a myslivců i hajných výkřiky letěly po vůkolních hvozdech táhlou ozvěnou.

„To je naše půda, naše hájemství!“ zuřil Urban a hrozil pěstí do vzduchu.

„Ne... To patří milostpánovi!“ hučel myslivec a klátil zlostně bradou, rudými vousy zarostlou.

Vildner přišel mezi ně a ptal se klidně, když přemohl v sobě hněv:

„Nařizoval vám někdo, abyste tu mýtili a stříleli?“

„Pan hrabě rozkázal, aby se na podzim celá tato rozloha posázela borovím. Proto plejeme a mýtíme. Při tom se nám šťastnou náhodou dostal srnec na dostřel.“

„Vím již dost... Pojďte, pane polesný.“

(Pokračování.)

✱

Ant. Klášterský:

BEDŘICH.

Ty říkal jsi nám „Psi!“ a „Velezrádci!“
a my tě zvali u nás „markýz Gero“.
Psát o tobě se skoro zpouzí pero:
když tys je smočil, někdo hrdlo ztrácí.

Bojiště bylo ti jen stolek hrací
a lidé zvěř; v tmy čiré změnil's šero;
šibenic krásných ověšel jsi stero,
žaláře plnil. Čím ti zpěvní ptáci?

Čím lidí vzkřik ti, čím, že hlad se šířil?
Krev psal's, krev snil; sám v hlavním stanu hýřil
a miliony do svého shráb měšce.

„Těm Čechům novou dát chci Bílou horu!“
Ó, vítězný náš smích zni plný vzdoru
ti v sluch noc každou, nežli usneš těžce!

WILHELM II.

Když Napoleon se své padl výše,
byl přec to orel, jenž se hrdě snes;
leč ty — co ty jsi? Vypráskaný pes,
jenž cenil zuby a teď zalez tiše.

Jsi oškubaný dravčík, který v pýše
na orla hrál si, ale chycen dnes.
Již, brachu, nikdo z tebe nemá děs;
jak na moci lpěl's, budil's úsměv spíše.

Do klece bych tě zavřel, světem vozil,
bys, ťuhýk starý, seděl v ní tak tich,
svět celý zřel tě, jemuž dřív jsi hrozil.

Bys ptáky, jimž jsi vyklovat chtěl mozky,
pět svobody zpěv slyšel po lesích,
co hnízdo tvé i dub tvůj padá v trosky.

✱

Stanislav Jarkovský:

PO TOLIKA LETECH...

(Pokračování.)

Profesor Syneček dodělával poslední verš, ve kterém se mu cosi zdálo o jeho učebnici mathematiky pro nejnižší třídy středních škol, kterou v této době šťastně dodělával. Sjezdoví kolegové nebudou míti ani potuchy, jaké oběti jim vlastně přinášel, když od této milé práce přece se odtrhl a pospíchal k nim. Pracoval o této knize již přes čtvrt století, velmi pilně a poctivě, nesčetně jiných knížek toho druhu českých i německých probádal, každé zkušenosti vlastní použil, každý příklad, nežli do knihy jej uložil, ve škole dal nejednou propracovati a nikdo ze čtoucích nedovede si pomysliti, co studentského potu příklady tyto stály, — vtom přišla vojna světová a všecky příklady, volené z oboru historie, ethnografie a geografie, se mu shroutily! Pečlivě bylo vymýtiti všecky zmínky o státech nepřátelských a vůbec knihu přizpůsobiti novým, měnícím se poměrům, aby nakonec přišlo přece žádané uznání, třeba už několik drahných let po pensionování. Neměl tušení, že po vojně všecky ty změněné te sty bude nutno měniti znova, ještě k tomu na nezvyklé kopyto republikánské.

Syneček byl přesvědčen, že učebnice způsobí ve výučbě mathematiky na nižších středních školách revoluci, která možná blahodárně zapůsobí i na methodologii jiných věd tam probíraných... Toho následky, zračící se v pozměněném titulu starého profesora, dokud ještě čas, motaly se mu při posledním tom verši odpoledního podřimnutí, tak jako obyčejně, v hlavě, když vrchní rada Alois Čáp surově mu do toho zasáhl a hedvábnou nit tu bezohledně přetrhl. Nebyl však Lojza nežli bezděčně výkonným orgánem slepého Osudu . . .

„Filko, považ," vpadl in medias res, beze vší omluvy a hlasem se třesoucím, obálku při tom třímaje . . . „Polda zemřel."

„Polda — Polda?" pamatoval se profesor, narovnávaje se na hotelové pohovce, z jejíhož popraskaného povleku tu tam koukaly špinavé cucky.

„Polda Schwarz, advokát . . . Ještě před týdnem sliboval, že najisto přijede dnes, tímtéž vlakem jako ty . . . Však mi bylo nápadno, že nejede . . . K vůli němu jsem sjezd položil na dnešek a zítřek . . . Vymínil si to . . ."

Zdrcen posadil se starý pán za stůl u pohovky.

„Ukaž!" prosil Syneček.

Nebylo pochyby. Zdrceno žalem, oznamovalo četné potomstvo vyznání mojžíšského, že zemřel milovaný otec, děd, ba i praděd, strýc atd. JUDr. Leopold Schwarz, zemský advokát, starosta náboženské obce, rytíř řádu Františka Josefa atd. atd., maje svého věku 70 let.

„To asi náhle," poznamenal Syneček. „Nebyl ani zaopatřen svátostmi umírajících . . ."

„Vždyť byl žid," připomněl Čáp.

„Jo tak, bodejť! . . . Žid . . . Inu, rakev změří každého, žida, nežida, ba i Polynésana . . ."

„V Polynesii rakve, myslím, ani neužívají," mínil vrchní rada.

„To je možné," připouštěl profesor. „Co dělat!"

Seděli teď oba pánové mlčky. Spánek minul Synečka docela, také myšlenky na učebnici a teď on pocítil mrazení v zádech.

„Ukáži své choti Hraběšín," vzpamatoval se z té nenadálé rány profesor.

„Dobře," souhlasil vrchní rada, chápaje se rád této příležitosti. Běželo mu o klidné ještě posezení při černé kávě a nerušenou četbu dnešních novin. V prvním svém překvapení, hned jak dostal po druhé hodině poštu, běžel s tou zprávou ke kolegovi, ale teď hlásila se mu železná kráva několikaletého zvyku a toužil po fotelu s příslušenstvím svrchu naznačeným. Odcházel s upřímným na shledanou, ani žádného zajímavého případu nevzpomínaje. Smrt Schwarzova ho poděsila.

Podivně, nepříjemně probrán kráčel profesor Syneček po boku paní profesorové Synečkové nejdříve po náměstí, pak do Novohradské ulice, na jejímž konci byla chalupa, v níž Syneček jako student bydlil u krejčího Zimy, po osm let. Sice z počátku psával filosof Syneček Zimovým k novému roku upřímné gratulace, ale když odpovědí nedostával, pustil Zimu i jeho rod ze zřetele a už oň nedbal. Toliko slyšel, ještě jako student, že nejstarší dcerka Zimovic Andula provdala se za nějakého ševce. Byl tedy připraven, že chalupa změnila firmu a s dychtivostí vyhlížel na konec ulice.

Ale Novohradská „třída", jak hlásala červenobílá tabulka, celá jiná. Nejenom, že po celé délce a po obou stranách táhl se chodník mosaikový, secesního vzoru, ale i jízdní dráha byla pěkně vydlážděná a ze starých chalup jenom několik málo krčilo se jich mezi vysokými novostavbami nebo

vilami prostřed zahrádek. S úzkostí pohlížel dál, na tu „svoji", zdali také s povrchu nezmizela . . .

A zmizela, skutečně. Místo ní vypínal se široký, jednopatrový dům, hezký, moderní, který zatlačil i zahrádku, v níž kdysi co rok kvetly pivoňky, růže, laskavec . . . a na podzim slaměnky.

„Tak jsem ti to chtěl ukázat, a tu máš!" pravil smutně a zklamaně. „Přece škoda, že jsme zde nebyli před pětadvacíti lety."

Aspoň tedy vykládal, kudy chodíval do školy, který kolega bydlil tady, který tam, a o jejich láskách vypravoval, smutně, poněvadž nic tady po tom všem nezbylo, chalupy zmizely a také zahrady za nimi nebo kolem nich, neb alespoň byly jinačí. Trochu se rozjasnil, když došli dál na roh ulice Vlastějovské. Ani se nepochlubil manželce, že když docházeli, staré srdce mu tlouklo. Nevěděl, má-li s tím ven, anebo ne. Nakonec přece jen starý cit překypěl.

„Tady to bylo . . ."

„Co?"

„Růženka!"

Paní profesorová se usmála. Celou tu historii Růženčinu znala podrobně, ale pohlížela na ni rozumně jako na dětinství. Byl to však plamen přece asi dosti vysoko šlehající, když se starý paedagog tak roznėžněl, že mu až oči zvlhly. Nezrezavělo to v něm docela, i přes těch padesát let a čím blíže přicházeli, tím více měl oči na chalupu upřeny. Pak se před chalupou zastavil a váhal, jako by chtěl dovnitř. Ale přece si s manželkou netroufal.

Vtom od plotu zahrádky vedlejšího domku, ve který se bývalá sousední chalupa proměnila, ozval se hlas nějaké panímámy:

„Slečna Kynychová není doma . . . šla do města . . . ale myslím, že už žádného studenta nevezme. Má jich pro letošek už pět . . ."

Patrně měla zato, že to rodiče, kteří by rádi tady umístili svého synka.

Profesor jen pozdravil na poděkování a obrátil se. Kráčeli Novohradskou ulicí zpět, na náměstí. Nebylo mu to milé, že byl před tou chalupou přistižen . . .

Růženka Kynychová tedy žije . . . a je svobodna . . . k vůli němu! Přítomnost jeho manželky, ostatně velmi milované, zdržovala jej od bujnějšího projadřování citů dávno ztlumených a teď jakoby z mrákot se probouzejících a spokojil se toliko poukazováním na místa, kde s Růženkou stával za jarních nebo letních podvečerů, kudy chodívali a jak jednou profesor Tomáš jej s ní přistihl, ona za plotem, on před plotem, a jak si jej poté zavolal do knihovny a tam mu vyčinil, studentovi že patří kniha, a ne holka.

„Konec konců měl profesor Tomáš pravdu —" ozvalo se v Synečkovi jeho pedagogické svědomí.

Ale hned zase o Růžence povídal, až to paní manželce začalo býti nepříjemné.

„Abychom se vrátili," napomínala, „pan vrchní rada bude už na nás čekat."

„Ovšem, ovšem, času jest na mále," pravil Theofil, na hodinky se dívaje a rozhlížeje se pak na všecky strany, neuviděl-li by snad vábný zjev Růženčin objeviti se odněkud. Stále ji viděl šestnáctiletou v sukénkách polokrátkých, s tmavým vlasem, ve dva silné copy spleteným, bělostnou šíjí . . . jenže trochu na pravou nohu dopadala, což jí však tenkrát dodávalo takového soucitného půvabu . . .

„Tak pojď, pojď, Theofile," vábila manželka svého chotě z minulosti do přítomna.

„Gymnasium tedy až zítra," odkládal Theofil druhou hlavní vycházku a zakrátko kráčeli s vrchním radou Čápem dlouhou lipovou alejí do nedalekého výletního místa „Lázní", milostivá paní uprostřed, oba staří kavalíři podle ní.

Mluvili o Poldovi, jehož smrt strašila jim neustále v hlavách, pak povídal Čáp, že Franta Pohlů, president, se omlouvá, že nepřijede, že má právě zítra nepředvídané jednání. „Ouřada starej!" odlehčil si vrchní rada. „Jako by si to byl nemohl odložit." Tak tedy přijede Honza Dolejšků, advokát a Hugo Brož, doktor. Ale profesor Syneček stále jako by duchem dlel jinde a skutečně bylo na podiv, jak tento suchý mathematicus dovedl stočiti hřebce své výmluvnosti na Růženku Kynychovu, o níž by se byl rád dověděl něco bližšího.

„Růža Kynychova?" vece vrchní rada. „Ach ovšem, to byla fešanda," poněkud nectně o ní se vyslovil, až Synečka zabolelo. Jako by Čáp ani nevěděl o bývalé náklonnosti Filkově. „Té se to špatně vyplatilo. Kde která oktáva ji milovala a ona měla nápadníků nepočítaných." Paní Synečková se usmála poněkud zlomyslně a s jistým zadostiučiněním, kdežto Syneček sklopil svůj zrak a mlčel. „Nakonec, už jí bylo přes třicet, měla známost, zdálo se, že opravdovou, s nějakým financvochem, ale ten ji nechal sedět. Od těch dob má studenty na bytě, ale všechna čest, dobře se o ně stará. Zadržené mateřství dere se na povrch . . . Teď bys ji sotva poznal, Filku . . . Ale když jí rodiče zemřeli, to vám byl zajímavý případ . . ." A jsa ve svém živlu zapomněl na Růženku jako na předmět kdysi obecně milovaný a vykládal o zavilých dědických poměrech jejího pří-

buzenstva, jež tenkráte se ocitily nejen před soudem zdejší stolicí, ale i v časopise „Právníku". Až když profesor netrpělivě několikrát svoji otázku po přítelkyni Růženky Márince Čečetkové opakoval, začal povídati o jiných, kdysi děvčatech zdejších, docela lhostejně, suše, jako by vypočítával statistiku domácích zvířat v říši rakouské. Profesor Syneček byl zamlklý, a když zábava bezděky přešla na poměry válečné a obtíže aprovisace, bavil se vrchní rada skoro výhradně s paní profesorovou.

(Dokončení.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Žena povznesla hlavy. „Co jsi chtěl mít?"

„Co? Když to chceš vědět, tedy lepší život doma, aby to přičinění bylo vidět!"

Zachvěla se a ještě více se schoulila. „Já vím — ó, já vím — ty jsi byl vždycky pán a já jen sprostá," pravila žalně. „Proč jsi si nenašel nějakou paní, proč jsi chodil k nám, do české vesnice! Šla jsem sem do Němec a musíš sám říci, že jsem to tu vytrhla ze starostí. Zvykala jsem si, na nic jsem nemyslela jenom na hospodářství, na obchod, na děti. Sloužila jsem vám všem od tmy do tmy, dřela jsem, starala jsem se —"

„A snad toho někdo neuznával!"

„Prosím tě, nekřič, ať děti a lidé neslyší! Uznával — já vím, nechali jste mě, nebránili jste mi, ale to si nemysli, že jsem necítila, jak se na mne díváte!"

„To bych rád věděl!"

„Jako na ženskou, která je tu jen pro to dření. Že hoch měl na studiích všecko v pořádku, že se peníze, prádlo, jídlo za ním řádně posílaly, byla jen má starost. Těch modliteb, které jsem se za děti navysílala k nebi! Tady doma také se mne nikdo nikdy neptal, co a jak, z krámu jsem ti jen odváděla. A vidím, že Rudi i Fanny jsou zcela po tobě, že hlavy mají, Bůh ví, kde a na mne se také dívají jen tak svrchu!"

„Hrozno, co člověk slyší!"

„Jednou to musím říci, pořád to v sobě nosit nebudu, začíná mi být všecko jedno." V tom se rozplakala: „A neměla jsem nic — nic — jen tu poctivost domova, jen to vědomí, že mám muže, že je přece můj —" a všecka se dušeným pláčem roztřásla.

„A čí pak jsem?" zbledlý, nuceně se zasmál.

„Můj ne! Tak mě zahodit —"

„Prosím tě!" a ústa se mu ještě výsměšněji protáhla.

„Za takovou ženskou běhat jako kluk!"

„Ruhig, Tóny — ruhig damit!" Vztyčil se, oči mu zasvítily a sevřel pěsti.

„Jen mě uhoď — uhoď, ale pořádně, pěst na to máš, to vím. Jste vy jiní, než já byla, čela máte jako z kamene! Vidíte jen sebe a takové, jako jste sami!"

Spustil paže a nuceně se rozesmál: „Podívejme, podívejme, co ještě uslyšíme!"

„Neuslyšíte — nic už neuslyšíte — srdce mi tu zmrzlo. Což pak myslíš, že lidé nevědí, co se v Ráji děje? Že ti dva sem přišli jen, aby s hlupáků stáhli, co mohou? Nemysli, že jsi sám — — z kolika stran tam takoví nechávají peníze, a až to nepůjde dál, ti dva se seberou a čert je zas zanese jinam."

Palme se velmi rozesmál. „A co dělám — řekni, co dělám!"

„Jen se směj! Já nejsem anděl strážný, abych u tebe stála a hleděla, co děláš, ale to vím, že se tam nemodlíš!" Mluvila stále volně, ale všechna rozchvěna.

Muž rychle přecházel, kroutil vousy a na rukou bylo mu patrno, jak jím hněv chvěje.

„Já tu pilku prodám!" vyjekl.

„I to dělej, jak rozumíš, ostatně — kdo ví, co je na ní ještě tvého!"

Zuby mu zavrzaly, ale mlčel.

„Já už pro sebe nechci nic, já třeba odejdu, mně jde jen o děti. Já sama ztratila všecko, ale nechci, aby děti přišly o to, co jim máma sem přinesla a co tu vydřela. Byla bych mlčela dál, ale když to psaní přišlo, mluvím, protože se bojím, aby syna tam u těch pánů neponížili. Nejsou to lidé z nás a kdyby to měli zvědět — a snad mu to říct — —"

„Tak sprostí nejsou!"

„Sprostí — ano, ano, říct to, byla by sprostota, ale když se tak jedná, to sprostota není."

„Tóny, pamatuj se, ať se nezapomenu —"

„Už jsem ti řekla: mně je vše jedno! Nelekám se, nebojím se. Ona přece ta chvíle přijde, kdy děti poznají, kdo jenom na ně myslel a o ně se staral!"

„Toho se ani já nebojím! Staral jsem se, aby poznaly také něco jiného, já chtěl hocha dát na studie, já se staral, aby Fanny někam přišla a něčemu se naučila, a kdyby

bylo bývalo po mém, byla by Anna šla také.“

„Ten rok nebo dva v městě a trochu parády děvče jiným neudělá, Anna je pořádná, pracovitá, neztratí se. Ostatně jsem nebránila, aby také šla z domu, ale nechtěla sama.“

„Máš na mysli jen takové domácí tlučení se, hamonění, jen se v té hadrovině hrabat. To není všecko, jiní si lehčeji pomohou a lépe žijí — to jen u vás v Čechách dřou, mamoní na chalupě, přes plot nevidí!“

„Hadrovina — hadrovina — já dělala jen hadrovinu! Jen se nadýmejte, jen si myslete, ono není všecko tak, jak vy to vidíte. Zdejší lidé sic vědí, že jsem se nestrojila, nedělala paní, nevynášela se, ale také vědí, že jsem od rána do noci dělala, starala se a pro sebe neměla nic. Proč pak Pohlovi dřív tolik o to stáli, aby se k nim Fanny dostala a proč teď nic neříkají?“

„Pf — nevídáno — ti budou rádi, když si Fanny Franciho vezme, lepší nevěsty nedostanou! Tam je jiná příčina: myslili si, že si Rudi přijde pro tu jejich Bertu — vždyť ji jen proto dali do kláštera!“

„Také by to nebylo neštěstí, aspoň je známe!“

„Známe — ale proto Rudi nemusel studovat jus a dělat doktorát. Naposledy by ti snad byla milejší než ta ředitelova.“

„Člověk nikdy neví —“

„To by byla paní pro něj — holka z Korytné, třeba dělala slečnu!“

„Jen se naparujte! Tyhle znám dobře, víme, co mají, o tamtěch nevíme nic, než že je to velké panstvo. Ale nemysli si, že synovi bráním, srdce by mi to utrhlo, kdybych mu měla udělat bolest. Mlčela jsem a budu mlčet dál.“

„Ale vlastního muže při tom zhanobíš!“

„Já tě nezhanobila, jsi-li zhanoben, zhanobil jsi se sám, já jsem jen sprostá ženská!“ a odloživši práci, zvolna vyšla.

„Sprostá — sprostá —“ zadrtil za ní v zubech — „bímše Apenakopf!“ a hodiv klobouk na hlavu, zapálil si viržinku a šel na pilku.

Žena vešla do pokojíka a vrhla se na lože . . .

Když se dcery nemohly matky v krámě dočkati, šla se Anna po ní podívat. Našedši ji v pokojíku na lůžku, tázala se ustrašena:

„Co je ti, matko?“

„Hlava mne bolí — nech mě trochu —“

Bylo již po páté hodině, stíny protáhly se do půl ulice, když vešla do krámu. Anna, rozvažujíc koření do připravených kornoutků, přivítala ji úsměvem.

„Už je dobře? Z čeho tě rozbolela tak najednou?“ háčkujíc, tázala se Fanny.

„Ale starostmi — Rudi psal, přijede na svátky a je na oba dni pozván k Röhrichům.“

Fanny vyskočila rovnýma nohama. „Ale jdi — to snad už jako opravdu?“

„Nevím — snad.“

„A to ti dělá starosti? Ó, já to věděla — to bude Korytná koukat — taková bohačka krásná — teď se přestanou pošklebovat!“

„Co by se pošklebovali!“

„I, leckdo se otřel, že za nimi leze jako ocásek, že se dotírá, tam že se mu smějí —“

„Ach Bože, taková slečna, já s ní nedovedu mluvit!“ vzdychla si Anna.

„Bodejť bys nedovedla! Nevídáno, že bydlí ve vile, mají drahých hadrů na sobě — jsou lidé jako my, Rudi také není ledakdo a je tvůj bratr!“ káravě odpovídala jí matka.

„To půjdu za družičku!“ zajásala Fanny a jasně modré oči planuly jí blažeností.

Matka se nad touto radostí přece také usmála.

„Jenom kdo bude mládencem!“

„Dítě, dítě, jsi hned celá vyjevená, kdož pak ví, jak takoví lidé budou svatbu strojit — bude-li ještě jaká — možná, že ani žádná družička a mládenec nebude!“

Ale Fanny, nadějí plna, vzala háčkování a šla před dům, aby každý na ní viděl, že je vesela a jakou má radost.

„To je blázínek,“ usmála se matka a klidně dala se také do práce.

„Ty nemáš radost?“ tázala se jí Anna.

„Budu mít radost, až budu vidět, že je všecko dobře, Rudi že je šťasten. A ještě nemůžeme vědět, nevídáno, že je tam pozván!“

„Bude mezi nimi — mezi takovými pány — k těm já nebudu moci ani jít!“

„Proč bys nemohla — k bratrovi — a snad budeš od nich něco chtít!“

„Co otec říká?“

„Snad je rád —“

„On s nimi umí jednat —“

„Snad se k nim potlačíme!“

„Teď teprve bude Berta plakat, jistě že si pořád ještě myslela, že Rudi přijde!“

„I kdo ví — a přijde jiný, však ona se neztratí!“ —

Palme, došed na pilku, obhlédl práci, pojednal s lidmi a usednuv na kládu, zapálil si nový doutník. Ačkoli slunce nehřálo, bylo mu po všem horko. Rozepjav zimník, hleděl k protější ozářené stráni. Prorezavělé lesy, mrazy a chumelicemi spelichané, stály mlčky. Stráň byla ještě úplně hnědá, louka také bez života, jenom při stružkách

se travička zelenala. Pila do ticha jednotvárně hrkala a srčela.

Palme měl ještě v hlavě domácí výstup, ale nejprudší rozčilení se již uklidnilo; zlost jen zbyla, zlost na ženu a to hlavně proto, že měla pravdu . . .

Nevídáno, že se on, muž, staví někdy v Ráji! Nikde nebyla, nic neví. Kdyby měl každý mužský mít takový soud! Co má doma — a co měl? Trochu kyselých, ustaraných pohledů, denní stesky. Že by u Röhrichů něco říkali? Ti se jistě nezabývají takovými místními hloupostmi! Vždyť on Röhrich také není svatý! Šlape si pružně, hlavičku vypíná — ach, takoví mají své chytré spády a smějí se do vousů jako kocouři. Paničku obskakuje, komplimentuje jí, ale když jezdí po světě, jistě si vyhazuje z kopejtka — — Ona, velká dáma, samá vznešenost, pořád volně houpavá jako z gumy, s pohledem vážným, studeným, mu veselí a posily v starostech nepřidá a možná, že slýchá od ní také všelicos!

Druhé výčitky ženiny zaryly se hlouběji — — výčitky, že karbaní, že z pilky nic není, vše že se ztrácí, jak by rozfoukl. Vozí zásoby do města, ale kde jsou ty stržené stovky! Ty prohlédavé její oči ho drážďily. Zakrýti se to nedá — ze všeho není nikde nic a za zásoby je dlužen. Aspoň toho že ještě neví . . . Nebyl rozhazovač a takto nikdy nehospodaříval; s pilkou se mu na počátku dost dařilo, teprve teď ji tak zasekl. Všecko od té doby, co ti lidé sem přišli, co tam po prvé vkročil. Žena má pravdu, tam se všecko utápí . . . Ale proč je ta čarodějnice veliká tak hezká! Jaktěživa se tu taková neukázala — není divu, není divu . . . A nevídáno, nevídáno pro trochu zábavy jednou za život! Řeči hloupých strejců a tetek — —

Mladistvě sběhl na silnici a pružně kráčel k Ráji. Modravé chumáče jenjen mu od hlavy odletovaly.

Strejc Machytka, bez kabátu, s kořenkou v koutku, stoje u strejce Krolouška, rovnajícího prkna, a hledě dolů za pánem, povídal:

„No, už zas běží za veverkou — a zas pár desítek pustí!“

„I ať pustí, proč je hloupej!“

„Myslím, že mu pořádně vzali típek!“

„A, páne, tam mají teď jinýho kosa v drápkách! Móricek Abelesů je už doma pánem a sem ho prej vedou první cesty —“

„E jdi!“

„Jistá prauda, stará Abeleska sama prej říká: Jen ať se Móricek baví, byl zvyklej ve velkým městě, ať se mi tu teda udrží. Starej žid sebou asi pod zemí hází, jestli o tom ví!“

Machytka, poslouchaje, jak Koloušek starou Abelesku, vdovu po majiteli hospodářství a vinopalny, napodoboval, rozcenil ústa daleko do tváří — i kouřit zapomněl.

„Kde pak starej, chodil pořád jako celej plesnivej a na groš byl,“ pravil potom.

„I to ona taky, ale Móricek je jedináček a až na tu skobu dost k obrazu božímu, máma jen se v něm zhlíží. Proti nebožtíkoj je tenhle jako kníže, ale tuhle —“ a Koloušek poklepal si na čelo — „nemá, myslím, ani desátej díl.“

„Mechovej.“ pokyvoval Machytka. „Pane, to by v Ráji opravdu měli kosa!“

„Už ho maj’, hochu, už ho maj’ — cák jsou takovíhle jako náš nebo Macl, nějakej finančník nebo Taussig, ten lifrant nebo strojmistr a kdo tam všecko běhá, proti Mórickovi — — žabaři!“

„Enu, víš, Taussig by, jak myslím, měl jen radost, kdyby Morickoj proterhali berka, se starým Abelesem byli tu sic z Jericha jen dva, ale šklebili se, když mohl jeden druhýho napálit!“

„Proterhají, uvidíš — Muk je nad žida a ta ženská by člověka spolkla.“

Machytka se dutě zasmál a potom daleko se vyplil. —

Palme, vešed do síně hospody, pohleděl na všecky dveře a chvilku čekal; když se nikdo neobjevil, vkročil v pravo do nálevny. Byla starodávná, s trámy u stropu, s tlustým sloupem uprostřed, ale čistě a vlídně upravena. Stoly podél stěn byly prostřeny modrobílými ubrusy, velká kachlová kamna se třpytila, na zelenavých stěnách visely obrazy, podlaha byla čista, bílý písek praštěl pod nohama.

Hostinský Muk stoje před čelným oknem hleděl ven a pokuřoval z dlouhé dýmky.

„Guten Tag!“ pozdravil Palme vstupuje.

„A — Herr Palme!“ a hostinský, svítě bílými krásnými zuby v černi vousů, podával ruku.

„Also wie geht’s, wie geht’s, od té doby, co jsme se neviděli?“

„Mizerné — vínečko poroučíte?“

Palme přisvědčil.

Muk postaviv sádrovku do kouta, zmizel; Palme kouře přecházel jizbou, každé chvilky pohlížeje k dveřím hlavním i k druhým do pokojíka. Když hostinský přinesl čtvrtku bílého vína, host sedl ke stolu, nalil si sklenku a naráz ji vypil.

„Proč mizerně — budete vy něco povídat!“ navazoval hovor.

(Pokračování.)

*

FEUILLETON.

Také písnička svobody.

Tolik jsme na tu svou svobodu,
tolik jsme na ni se těšili,
první dny: Sláva buď národu!
byli jsme jakoby opilí.

Nyní se pomalu nadšení
z hlav zas a ze srdcí vytrácí,
chodíme tak nějak zchlazeni,
když se nám povídá o práci.

O práci, obětech, o zbrani,
jíž je tu svobodu chrániti:
to my jsme mnili, ó, zklamání!
že půjde všecko jak po niti.

Ouřádek chytnem si s tisíci,
sedláku běda, když nedodá,
pracovat mohou si dělníci,
bojovat může si dohoda.

Statky se mezi nás rozdělí,
zbraně už navždy složí se,
pěkně si zapějem veselí
a pak si zasednem při míse.

A že by kámen se do oken
hodit mu nesměl, když neprodá?
Jaká pak tohle, lidé, jen,
jaká pak tohle je svoboda! K.

*

Vinc. Červinka:

Český tisk za hranicemi.

Víc než čtyři léta byli jsme úplně odříznuti od světa. Od srpna r. 1914 jenom sporadicky a výjimečně došlo do Čech nějaké číslo amerických českých či slovenských novin, jichž tam od desetiletí vycházelo hojně. Koncem onoho roku přestaly i ty zásilky, a kterékoli číslo zahraničních novin znamenalo pro svého majetníka vyšetřování, žalář, po případě i rozsudek pro velezrádu nebo vyzvědačství. Tak nazýván byl totiž hlad po nových, poctivých zprávách z ciziny, když novinářstvo všecko v monarchii bylo nuceno dobrovolně si dát připevnit klapky na oči, slovanské krom toho bylo úmyslně rdouseno. Zatím však v cizině český a slovenský tisk (často svorně pěstována v týchž sloupcích čeština i slovenština) rozkvétal a se množil. Tu a tam potají, křivými cestičkami dostalo se k nám ojedinělé číslo, úzkostlivě schováváno. Nyní konečně se změněnými poměry otevřely se i hranice pro tento krásný produkt českého úsilí a žhavé nacionální vůle, který opletl houževnatě všechen kulturní svět, a jemuž v neposlední řadě jest přičísti podíl na vítězství spravedlivé věci nad barbarstvím vojenské přesily z prvních válečných let.

Nelze sic ještě dnes sestaviti přesnou statistiku všech českých a československých listů, které po celé Evropě vznikly za války, ale již z těch četných ukázek, jež máme po ruce, možno oceniti zdatnou kulturní práci, vymáhající si dokonalý respekt. Již řádku let před vypuknutím války vycházel v Kijevě na Rusi dobrý český časopis „*Čechoslovan*" původně čtrnáctideník, pak týdeník. Založil jej a redigoval první dvě léta dr. Václav Vondrák, po něm Věnceslav Švihovský. „Čechoslovan" určen byl jednak pro českou kolonii kijevskou (r. 1914 žilo tu dobře na 3 tisíce Čechů), jednak i především pro četné osady českých kolonistů ve Volyňské gubernii, jichž počet páčili někteří na 60—65 tisíc, jiní skoro na 100 tisíc. Tento týdeník „Čechoslovan" hned po vypuknutí války rakousko-ruské (v srpnu 1914) dal si v čelo listu významný podtitul: Jediný svobodný český list v Evropě — označení přiléhavé a doslovně pravdivé, a získal si velikých zásluh o první organisaci Čechů po vší širé Rusi, o zakládání české legie (Žižkovy), o kontrolu a třídění českých a slovenských lidí mezi zajatci rakouskými, kteří v prvních měsících války výhradně musili procházeti Kijevem. Na jaře 1915 tento týdeník přenesen do Petrohradu, kde soustředila se všecka agenda politická pro československou otázku a proti Rakousko-Uhersku, titul „Čechoslovan" byl účelně změněn tak, že nazýval se nyní „*Čechoslovák*", a redakci jeho převzal Bohdan Pavlů. Týdeník vycházel jako „věstník svazu československých spolknaů Rusi", a zároveň byl oficielním orgánem českých a slovenských zajatců na Rusi. Tiskl střídavě články české, slovenské i ruské, takže přispíval zároveň k praktickému jazykovému cviku svého čtenářstva — články velmi pěkné úrovně, s bohatým obsahem, pestrým a literárně cenným feuilletonem. Zdatných spolupracovníků přibývalo se stoupajícím počtem desetitisíců zajatých, a ovšem i čtenářstva, takže nabyl enormního nákladu i rozšíření.

Současně asi ve Švýcarech v Annemasse (u Ženevy) začali vydávati čeští emigranti francouzští a švýcarští jiný český týdeník „*Československá Samostatnost*" (L'indépendance Tchécoslovaque), který redigoval s počátku V. Crkal, později Dr. Lev Sychrava. Když na nátlak rakouské vlády Švýcarsko zapovědělo vydávání listu na svojí půdě a vypovědělo i jeho redaktora, přenesena „Československá Samostatnost" do Paříže. Zatím legie československé z malých počátků r. 1914 vzrostlé, později i přílivem zajatcův a přeběhlíků z Ruska, dobyly si respektu, popularity, ba slávy svou vzornou disciplinou, svou vysokou úrovní i hrdinstvím, list vychází nyní dvakrát týdně a hlavním redaktorem jeho je Slovák Dr. Ivan Markovič, sekretářem redakce Lad. Plechatý. (Dr. Markovič před válkou býval redaktorem revue Mladého Slovenska „Prúdy", jejichž spoluzakladatelem a hlavním spolupracovníkem byl

i Bohdan Pavlů, redaktor „Času“, pak „Národních Listů“). (Dokončení.)

LITERATURA.

Jan Lier: *Román Lutnových.* Novella. Sebraných spisů (redakcí dra Václava Brtníka) svazek první. Nákladem „Unie“. — Jan Herben: *Hostišov.* S obrázky Jaroslava Panušky. — 2. vydání. — Sebraných spisů díl I. Nákl. Emila Šolce.

V tomto listě bylo již zvláštním článkem ohlášeno vydávání sebraných spisů Jana Liera. „Román Lutnových“, uveřejněný po prvé ve Květech léta 1882, jest prvním jeho článkem. Dneska zajisté zřejměji než v době jeho vzniku vystupuje právě na něm — jako jedné z prací nejstarších — karakteristika pořadatelem ve článku zmíněném naznačená: že Lier byl vyznavačem kultury západní, a jak z ní knižně čerpal pro sebe, tak knižně ji promítal ve svět jím líčený a pozorovaný. Jeho novella má české ovzduší, české postavy s českými slabostmi — ale duše a její vyjadřování jest západní. Nesla to tak s sebou doba, předcházející éru realistickou. Ale Lier ovšem nebyl napodobitelem cizího vzoru a s českou půdou zachoval si tolik spojitosti, že také sobě zachoval osobitý ráz. V „Románu Lutnových“ na jakési fingované malé město české dívá se zvětšovacím sklem velkoměstským — toť vše. Četba tím nabývá zajímavosti, líčené výjevy i postavy se zostřují. A lidé hovoří slohem nerealistickým, ale bohudíky, nikoli planě, vyjadřují myšlenky formou přiměřenou, nutně tak doplňujíce zvláštní kreaci spisovatelovu. Každá stránka poutá; Lier podává vždy mnoho, jeho myšlenkový svět je bohatý a štědrý. Proto byl vždy oblíbeným spisovatelem a bude jím jako silný představitel své doby zajisté i nyní. Úprava knihy je prostá a úhledná.

K řadě sebraných spisů, ze kterých počíná se skládati veliká, representační česká knihovna literární éry předválečné, přibývají — zajisté vítané — spisy Jana Herbena. Zahajuje je milá kniha „Hostišov“, nazvaná dle rodiště svých článků — letního zátiší auktorova, chudé horské vsi v táborském kraji. Prostý a silný dech tohoto kraje vane každou její částí. Po poetickém úvodu, vysvětlujícím, že pravý domov svůj máme v onom kraji, který můžeme učiniti dějištěm svých snů, následuje několik kapitol z českých dějin — soustředěných jaksi vyhlídkou hostišovského okna. Ostatek věnován jest přítomnosti, kraji, lidem, zvířatům, přírodě. „Táborské kapitolky“, „V české Sibiři“ jsou ostře viděny a jako by vypravovaly o neznámých, dalekých krajích; jsou poučkou pro umělce — zejména malíře, hledající zajímavost v cizině, kde oči mistrů ji viděly — co silného, neobyčejného rázu lze se samostatným názorem najíti doma. Rostouce z lásky, budují lásku k domovině. A další kapitoly jsou dokladem názoru Tolstého, že jednou z hlavních složek štěstí jest soužití s přírodou a zvířaty. Vyprávění o přátelích z říše zvířecí je neobyčejně půvabné; a ovšem také samostatné, bez cizích vzorů. A vše, zejména kapitoly z přírody, vypravováno jest se zřejmou, velikou láskou, ale bez rozcitlivělosti. Kniha podmaňuje líčením venkovské harmonie, přesvědčuje o správnosti takového života. Měla by se státi především četbou lidí zmátožených velkoměstem, ať kavárenských měšťáků, ať vrstev lidových, smýkaných sugescí novinářskou a agitací politickou; snad by vzniklo v nich jakési tušení čistého a přirozeného života, jak k němu vede spisovatel „Života v lesích“, auktorem několikráte v knize citovaný. Arciť předpokládá kniha citovou vzájemnost v duši čtenářově, a s lítostí se nám zdá, že nalezne jí nejméně tam, kde by nejprospěšněji působila. Ale sama skutečnost, že objemná kniha dočkává se již druhého vydání, jest dokladem, že jest po zásluze ceněna v širších vrstvách čtenářstva. — *Kaz.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Souborná výstava Ant. Růžičky (33. výstava Jednoty výtvarných umělců, Obecní dům, listopad-prosinec 1918). — Souborné výstavě Ant. Růžičky nemožno na prvý pohled upříti silného, representujícího efektu. Vkročení do výstavy vzbuzuje vzrušení. Pracuji! zní sálem. V prvém okamžiku zdají se tyto řady rozměrných obrazů velikým činem. Velká suma nahromaděné manuelní práce zdá se svědčiti o rozvinuté prudké síle životní, o osobnosti, jež se prohloubila, vůli utužila, o osobnosti svazovitěji a úporněji zutvářené nežli naši mládci, o umělci, zachyceném fanatismem práce a vpřed se ženoucím ve vyšším pozdvižení mysli.

Kdo je překvapen velikostí vykonané práce, pozná brzy, že úsudek o ní musí býti zdušen. Co dává dohromady imponující kus práce, je samo o sobě méně utěšující. A. Růžička, překonav již před rokem figurkový a genrový ráz, tíhne k jisté velkorysosti. Co dnes produkuje, svědčí o jistém vnitřním povznesení a zanícení pro „velké umění“. Těžší pojímání života je jednou známkou povahy Růžičkovy. Jsa více v sobě hloubavým než kolem sebe pozorujícím člověkem, postrádá oné dychtivosti výtvarnické, jež je stále chytána jemnou mluvou forem a barev, měněním odstínů. Překotná chvátavost přispívá pak svým dílem. Výsledek nedosahuje snahy, schopnost není dostatečná. Postavíte-li proti „Jitru“ a „Večeru“ „Akt v šedém“, tento, tvarově i barevně zpřísněný, má styl — ony a

podobné obrazy jsou hnány do obřích rozměrů, aniž by toho vyžadovala podstata a povaha obrazu či idea obrazová. Dáti velkému obrazu krev života a elementární řeč, ono nutivé a nevyhnutelné, co obraz momentalisuje, k tomu schází A. Růžičkovi pevná malířská pěst. Hlavy jsou spíše správné než výrazné (v „Jitru" hlava hocha), při všem zveličení a stónovanosti obrazu zaráží místy postřeh přímo fotografický, s celkem nesrůstající. K tomu se pojí nešťastný názor na techniku pastelu. Tuto techniku lehkého poznámkování, barvu zcela určitého kouzla, jejíž půvab a rozsah staří mistři vždy dobře rozeznávali (neprováděli pastelových podobizen v životní velikosti) — podmaňuje si A. Růžička k záměrům a efektům, jež nemůže dobře dáti. Není to barva, jež by monumentální malbu přiměřeně instrumentovala. Proto je malba Růžičkova tvrdá, suchá a křídová, bez tíhy a hmotnosti, v prudkém osvětlení nebo přísvitu podobá se prvému mlhovitému zachycení světelného obrazu. V „Cikánce" snaží se dojíti vlastního umění tím, že se připojuje k tradici anglických intimistů.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Dne 2. t. m. zemřel slavný francouzský básník a dramatik Edmond Rostand, podlehnuv plicnímu neduhu. Narodil se 1. dubna roku 1868 v Marseillu a vystudovav práva v Paříži, vydal dvaadvacetiletý prvou svou knihu veršů „Les Musardises" (Zevlounství), která mu získala naráz uznání. Kritik Augustin Filon přivítal ji nikoli jako pouhý slib do budoucnosti, ale jako zralý plod hotového básnického talentu úžasné smělosti, jasu a životní chuti proti dekadenci, která tenkrát byla směrem mladé básnické generace francouzské. Následovala čtyřaktovka „Les Romanesques", provedená 21. května 1894 na Théâtre Français a velkým úspěchem zajistila mladému dramatikovi skvělou dráhu. Známe ji z překladu Ad. Červinky v Pestré knihovně. Čtyřaktovka „La Princesse lointaine", dávaná v divadle Renaissance 5. dubna 1895 (chová v českém překladě básník Lothar Suchý), a biblická trojaktovka „La Samaritaine" na témže divadle 14. dubna 1897 byly přípravou ke zcela mimořádnému úspěchu jeho „Cyrana de Bergerac", hrdinského dramatu pětiaktového, jehož premiéra na divadle Porte-Saint-Martin dobyla mu světového jména. Nezapomenutelného Cyrana Vojanova máme v živé paměti z našeho Národního divadla v brilantním překladě Jar. Vrchlického. Ještě šestiaktovým dramatem „L'Aiglon", předvedeným na divadle Sáry Bernhardtové 10. března 1901, udržel se Rostand na vrcholu, ale další hra, reklamou silně nesená „Chantecler", v němž pohybuje se na scéně zvířecí symbolika, byla již poklesem jeho výše a vůdčího věhlasu. Snad již nesla stopy jeho churavosti, která vypukla záhy po premiéře „Orlíka", uvrhši autora po dlouhou dobu na lože, nikoli bez obav o jeho život. Záhy (8. dubna r. 1890) pojal za choť Rosemondu Gérardovou, rovněž básnířku krásných nadějí, později autorku zbožňované knihy veršů „Les Pipeaux" (Vějičky). Nesplnily se její verše, které zapěla mladému manželu ve „Věčné písni":

Lorsque tu seras vieux et que je serais v ei le,
lorsque mes cheveux blonds seront les cheveux blancs,
au mois de mai, dans le jardin qui s'ensoleille,
nous irons réchauffer nos vieux membres tremblants.

Edmond Rostand jako syn rozkošného jihu byl básníkem slunce, Hugovského koturnu, vynalézavé originality a fantasie, skvělé formy veršové, třeba v psychologických hlubinách nehledal svých vavřínů. *—pa—*

*

* V přepracovaném novém vydání dra E. Šterna „Názorů T. G. Masaryka" (u Dubského v Praze) zajímá nás kapitola 54., kde je řeč o literatuře. Stručně z ní zaznamenáváme. T. G. Masaryk přečasto zaujal ostré stanovisko proti tak zvané literatuře mladé, říkaje, že její hypermoderní snahy nejsou nikterak moderní, ale prastaré a nepokrokové. Nesouhlasil s jejím artismem bez opravdového vztahu k životu. Obracel se proti čirému estetismu a proti pouhému formalismu. Přeje si literaturu mužnou, psychylogicky správnou. Jeho realism vyvolal v něm vždy odpor proti mystice a romantismu. Žádá, aby literatura nám dávala odpověď na naše otázky, aby byla řešením našich současných problémů a vycházela z národního ducha a tradice. Literatura musí míti opravdový, zažitý vztah k životu, musí být pravdiva, proto je proti dekadentismu, v němž vidí slabost a mravní bezzásadnost. Umělec vychovává a vede čtenáře. — Bude-li dle těchto krásných zásad hodnocena napříště literární tvorba česká, mohla by s mladou republikou nastati i nová zlatá doba písemnictví českého. —

*

* Na útulek českých spisovatelů odevzdal nám p. J. S. Machar K 100. — jako dar pí Jitky Haunerové z Dejvic.

*

Zázračný kabát.

Ctný mistr Mottl tím se proslavil,
že kabát zázračný kdys vystavil,
jenž čtyřikrát se na rub obrátil
a vždy zas jinou barvu uchvátil.
Stran, barev *tucet* však ten výtvor kouzelnický
přec neměl, neb to nebyl kabát politický.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 12. prosince 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

J. S. Machar:

KATEŘINA II.

1780.

— jak že to psalo Veličenstvo Pruské?
„a nezapomním v polích elysejských
vyhledat velikého cara Petra
a říci mu, že větší Kateřinou
říš ruská —“
vím už, pišme tedy jemu:
Sire, návštěvu tu polí elysejských
odložit račte na století příští,
já dovolím si potom doprovodit
do říše oné Vaše Veličenstvo,
neb zpustne svět a trudno bude na něm,
když ztratí hlavu svoji nejjasnější,
a ráda půjdu, dvakrát ráda půjdu,
že svědkem budu — zvědavost ach ženská! —
až setkají se heroové dějin
tam s Vámi, Sire. Mark Aurel, Alexander
i Říman Caesar pohrnou se chvatem
— oh, vidím je — by pozdraviti mohli
Váš Majestát a popatřit Mu v oči
a budou arci hledět k starověku,
k svým činům, zavést pozornost i hovor
a všecko marně — závistně se zardí,
když porovnají se skutky je Toho,
jejž Historia zove Velkým Fricem —
tak, Chrapovickij, baťuško můj moudrý,
taks napsal všecko? Tuto plástev medu
teď pošlem do Prus Jeho Veličenstvu
za cukrlátko, jež nám poslat ráčil.
Což nejsem generosní? Nejsem dobrák?
Víš, baťuško můj, co On řekl o mně?
„Jak ďábel chytrá je ta ženská sukně —“
doslova, Chrapovickij. Bože otče,
že chytrá jsem.. Jsem pouze na svém místě
a darů všech, jež Příroda mi dala,
a všeho, co jsem nabyla kdy sama,
že jako panovnice užít umím:
A co jest politika? Míti vždycky
zásady práva, pravdy, poctivosti
a operovat jimi vůči jiným —
sám pak se dát vést svými interesy
a uplatnit je za každičkou cenu,
ať smírnou dohodou, ať zbraní v ruce,
Já, baťuško můj, do Ruska jsem přišla
jak chudá dívka, neměla jsem věna —
dnes mohu říci: dala jsem mu Polsko,
i Tauridu dám — prozatím jen — slyšíš?
A dále poslyš: Rusko má zas prince,
víš, proč jsem dala při křtu vnuku svému
to jméno Konstantina? Baťuško můj,
ten Konstantin, to nemluvňátko malé,
má velké příští. Tohle dítě zdědí
císařství řecké, tohle dítě vjede
do konstantinopolských zdí co vládce,
tak jako že se zovu Kateřinou,
či „jako ďábel chytrou ženskou sukní“,
jak se pan bratr v Prusku vyjadřuje.
Teď jednoho mi ukaž z ruských carů,
jenž roveň byl by této ženské sukni,
jen Petra vyjímaje... Ba, i Petr,
přírodní síla, komoň nezkrocený,
proletěl věky divokým svým tryskem,
za sebou vleka starožitné Rusko
z asijských končin před Evropy zraky,
jak rozházenou kybitku. Já teprv,
já, Kateřina, dokončila všecko —
ty, baťuško můj, víš. Ty pozoruješ
mé všechny činy pohledem svým moudrým
a mlčet umíš — protos tajemníkem.
Ty víš, jak hořký chléb já tady jedla,
když, děvče ještě, do Ruska jsem přišla

a Jelizavet maťuškou mou byla
a tupec Petr Třetí mužem mojím —
to byly časy, vzpomínat je trudno.
Dnes možno smát se. Raději se směji,
vždyť každý velký člověk na tom světě
má velkou porci veselosti v sobě,
a veselost — lék proti zestárnutí.
Ty víš, že vzdala jsem se národnosti
i náboženství — jsem dnes ruský člověk
a ruštější, než předchůdci mí byli —
pro slávu, postavení se jich vzdala,
mám slávu tu a má ji také Rusko.
Čím, baťuško můj? Že jsem chtěla vědět
vždy proč všech proč, jež vyvstala mi cestou,
že učila jsem se, a že se učím,
neb vím, že panovník je pouze zřídlem
i velkosti i moci svého státu.
Víš, jak se modlím? Ty, můj Pane Bože,
dej rozum mi, bych lid tvůj stále vedla
dle svatých zákonů tvých — tak se modlím.
Já věřím v jsoucnost velikého Boha,
ač ten můj není bohem našich popů.
Zákonů božích výklad — ten mně dali
Grimm, přítel dobrý, Diderot a Voltaire
a Montesquieu, svatý Montesquieu,
— já papežem být, byl by prvním svatým,
„Duch Zákonů“ byl breviřem mým
drahým,
v něm našla jsem, že všeobecné blaho
jen zákony lze míti docíleno,
že mocnář otcem poddaných má býti —
tak maťuškou jsem širé Rusi svojí.
Ty víš, jak trestal Petr — pověz nyní,
kde popravní jsou špalky, šibenice?
Já, maťuška, tak netrestám svých dětí,
mně krve netřeba. Arsenij Macejovič,
ten zpupný arcibiskup, byl by jinak
zakusil hněvu Velikého Petra —
já dala rozbojníka do kláštera,
já nejsem lačna provinilé krve.
A kdož šli za Jemelkou Pugačevem
— to byla těžká zkouška pro mou duši —
já nebila jich. Já jen usoudila,
že jimi vyšly předchůdců mých hříchy,
a hledala jsem nápravy a léků.
Víš, baťuško, jak komise se sešly
a rokovaly — já jsem poslouchala
a v plevách planých řečí našla zrnko,
jež zasila jsem potom, a jež vzešlo.
Ba, hlava má jak mlýn jest, kde se mele
dnem i nocí stále — zlaté zrní z knihy
a zrna zkušeností žití mele
a mouku dává, z níž já připravuji
chléb státu svému. Na sta roků měla
bych zásob hojných. A sto roků chtěla
bych žít v té práci. Dopečeme aspoň,
co začali jsme. Polsko upravíme,
to Polsko — středověk je v permanenci,
kde kasta šlechty s kněžstvem lakotivým
chce národem se zváti. Mají krále,
jenž významu víc nemá, než ten panák
na hracích kartách pestře malovaný.
Já dala jim jej — baťuško, vždyť August
byl mladou láskou mojí v dávných letech,
jak Lanskoj dneska, za tu lásku dala
já korunu mu. Ale přijde chvíle,
že vzít ji musím, jenom proto musím,
by jiní nepřišli a nevzali ji —
ti jiní, znáš je, je to bratr Pruský
a císařovna. Z ubohé té Polsky,
jež dnes je nečasovým státním žertem,
část uděláme šťastné Rusi naší. —
Krym Turku vezmem, bychom, jak řek
vezír,
mu vysadili dveře — pak lze vejít,
kdy nám se zachce, v brány Cařihradu,
kříž pravoslavný vztyčit na Sofii
a Turka, slabé strašidlo to vyhnat,
a postavíme trůn tam Konstantinův.
To provedeme. Překážet chce někdo —
jak pes se odežene, jak pes, který ruší,
když v kuželky se koulí . . . Chrapovickij,
jásavý život, činůplný život,
člověčí štěstí — obrať medailii
a pohleď na tu druhou stranu její:
Kdo přijde po mně? V jaké ruce octne
se dědictví to? Kdo má pokračovat
v té práci mojí? Ty víš, syn můj Pavel,
ten hnusný Pavel, umrlčí jenž lebkou
a jejím obsahem tak připomíná
mi otce svého, toho hlupce Petra —
jenž nenávidí mě a dílo moje —
a já to cítím — ten má dědit všecko
a rozbořit snad z nenávisti zlostné,
co stavěla jsem? — —
Holoubku můj, počkej,
i tomu předejdeme zavčas moudře.
Pomůže zákon. Zákon — totě všecko.
O nástupnictví postavíme zákon
a zabezpečíme jím dílo svoje.
Vnuk Alexander také je z mé krve,
ne z Petrovy. A tobě, Pavlíčku můj,

zanechám jedině své memoary,
kde ukryla jsem otravný jed pochyb
— víš, Chrapovickij, já je psala tenkrát,
když Jelizavet vládla svatou Rusí
a já se pokorně jen chvěla v koutku
jak pavouček v své nastražené síťce —
já naznačila jsem v nich Pavlíčkovi,
že Saltykov by moh být otcem jeho
— ne výslovně, já naznačila pouze,
neb pravda uhodí a potom mlčí,
kde nejistota stále otravuje. —
Ah, Saltykov... byl krásný jako Lanskoj,
bohatýr slavný, švihák k pohledání!
Já tehdy psala ty své memoary,
netušíc, k čemu se mi hodí jednou —
už tenkrát maně já jsem nechápala,
jak žít a nepsat. Psaní vlastně baví
mě nejvíc ze všeho, víc nežli karty,
než kuželky, než divadlo, než šachy —
však víš, jak píši. Ach, ach, baťuško můj,
mně zdá se, že tím vším, co vykládám ti,
a psaním, vládou, plány, myšlenkami,
utíkám vlastně před něčím, co v jádru
je nevýslovně smutno, opuštěno,
před vlastním já. Ni chvilku se mi nechce
být samotna s ním. I ten Lanskoj v posled
s tím vřelým tělem je mi útočištěm,
kam po denním se kolotání schýlím
před tím svým já, než zabaví zas spánek
mou duši hluchým klidem...
Dosti o tom.
Nač potápět se do mrazivých hlubin,
když na povrchu řeky slunce hraje?
Veselí buďme, veselost — ta hřeje.
A pišme zas. Já diktovat ti budu,
baťuško baťuškiči Chrapovickij,
list Grimmovi. Vem v umné prsty pero
a začněm vesele — tož oslovme jej:
Monsieur le Freiherr...

*

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.

Odcházeli dolů k Jizeře. Za nimi se rozléhaly zvuky silných ran. Ohlédli se a viděli, jak dělníci, bušíce sekerami, porážejí starý dub. Urbanovi bylo, jako by mu do jeho vlastních hnátů sekali: tak ho to bolelo. Měl rád ten strom, o němž říkával, že pamatuje dobu Žižkovu. Pod ním sedával v parném vedru dne; pod ním se skrýval před deštěm; pod ním schován, číhával na čekané před východem slunce nebo podvečer. Zrudnul zlostí. Zlost ho i v hrdle dusila. Odkašlal, odplivnul a děl:

„Takhle to přec nechat nemůžem."

„Ovšem že nikoliv... Kdo vlastně užíval té rozlohy?"

„Odjakživa bývaly o to hádky, ba i soudní žaloby... Jenže předešlí páni se při společných honech smířili, kus ten nezasázeli a nechali tam hospodařit pánaboha s pytláky. Střílel, kdo přišel dřív. Ale podle mapy patří paseka ta k našim pozemkům. Vždyť jsem sám vyměřel a geometr mně to potvrdil."

Vildner věděl opravdu již dost.

„Počkej, hrdopyšný pane Kornele, já ti zapískám," pomyslil si do sebe a byl rád, že bude mít soud. Právní rozepře bývaly mu pochoutkou. Ležely v jeho chtíči, rvát se stále se světem. Chutnaly mu mezi všední stravou života jako kořeněné pamlsky. S radostí spěchal domů k snídani.

Usedl k ní na verandě se ženou. Chtěl vypravovat dnešní příhodu, ale listonoš ho přerušil, přinášeje dopisy a malý balíček. Přehlédl rychle zprávy bursovní a balíček podal Boženě. Otevřela a našla dárečkem náprsní krásnou brillantovou jehlici jako odměnu těch útrap, které v posledních dnech přestála.

„Máš dobré zprávy?" ptala se, když se na šperk usmála a poděkovala.

„Výborné," prohodil a doložil:

„Budu mít soud s hrabětem."

Řekl to vesele, a vypravovav ranní událost, končil s úsměškem:

„Teď mně chybí jenom advokát."

Nesvěřoval svých věcí jednomu. Prometával za kanceláří kancelář. Nebylť nikdy s nikým zcela spokojen, ba ani tehdy ne, když vyhrával. Koho platil ze svých peněz, ten mu nikdy nevyhověl zúplna. Vždy mu něco na něm scházelo. Měl i zvláštní obyčej. Jakmile některý právní zástupce vyhrál proti němu soudní spor, pod zámek zavřel zlost, šel a odevzdal mu příští rozepři. Tak se zbavoval nebezpečných odpůrců.

Pokračoval, srkaje kávu do sebe:

„Staří advokáti mívají více zběhlosti; ale bývají pohodlní, často zdlouhaví. V mladých není tolik nastřádaných zkušeností, ale za to více právnického vědění, více chuti k práci, více dělnosti a ráznosti. Předešle měl jsem starého, teď si vyberu některého mladého.“

„A což Bořan, jenž otevřel právě kancelář?... Bude se ve svých počátcích chtít vyznamenat vítězstvím.“

Dopil kávu, zapálil si doutník, odfukoval kouř a větil po kratičkém rozmyslu:

„Měl by tu přednost, že zná místní poměry a že má známost se svědky i se znalci, což padá tuze na váhu.“

A jako bleskem projela mu v mozku myšlenka:

„Hodím na něj naději na Růženu a vydráždím tak z něho všechny síly, které v sobě má. Vnadidlem tím naladím mu duši a rozdmychám v něm plameny... Ano, tu rozepři mu odevzdám.“

Rozhodl, ale ženě nepověděl zatím ničeho. Býval samé tajemství. Je-li pravda, co kdesi napsáno, že velcí lidé nemívají žádných tajností, nebyl mužem velikým.

Ač po přestálých bouřích se Boženino srdce zmítalo a mužova několikadenní hrubozrnná výmluvnost jí dosud v uších hučela, přec ji těšil dáreček. Milovala drahé kameny. Jakési kouzlo čeřilo se na ni, když se na ně dívala. Zdálo se jí, že každý rubín, smaragd, démant nebo jiný drahokam má v sobě duši zakletou, jež mluví tichou řečí světelného kmitání a vypravuje o dějinách dávných pravěků, jak, pohroužen jsa do tmy lůna zemského, ždál miliony let na své osvobození, by na slunéčku božím zazářil. Dívala se často na své šperky, a prohrabávajíc se v nich, stávala se hravým dítětem, jež pro okamžik zapomíná na plačící bolesti. Jejich třpyt a lesk, vysílající k ní proměnlivé paprsky, všeptával jí uklidnění do srdce. Nebylo v tom ani pýchy ani lakoty, ale radost odpočinku a tucha jakéhosi mystického spojení. Její časté slzy, jež ukrývala před světem a jimž vůči lidem oblékala usmívavou škrabošku, hledaly v pohledu tom útulku.

*

„Proč tak brzy od nás odjíždíš?“ ptala se macecha syna Jiříka, jenž se dopoledne chystal na cestu.

„Musím. Déle se zdržet nemohu.“

Právě v tom okamžiku zaťukal někdo na dveře selské světnice. Vstoupil Vildnerův šafář s dopisem a se slovy:

„Mám přinést odpověď.“

Bořan ji napsal a posel rychle odkvapil.

„Co pak ti chce ten vydřiduch?“

„Zve mne k sobě na druhou odpolední hodinu. Chce snad právní poradu.“

„Dej si pozor. O koho zavadí, toho napálí.“

„Na mne nedozrál.“

Odmlčela se. Jen vážně zakývla hlavou, tušíc, že v tom nevězí nic kalého.

„Kam pak, Jiříku?“ ptal se odpoledne děd, když potkal vnuka ve svátečním úboru.

„Vildner mě k sobě zve.“

„Buď s ním opatrný. Je liškou podšitý a všemi mastmi mazaný. Mám toho zkušenost.“

„Na mne si nepřijde.“

„No, no... Když moudrý nebo chytrý chybí, chybí dvojnásob.“

„Jen se nebojte.“

Ale staroch, potřásaje hlavou a drže v ruce krátkou dýmku, díval se za ním ještě hodnou chvíli, jak pospíchá.

„Kam tak vyfintěn, jako na svatby?“ zastavil ho bratr, vraceje se z městečka, kam již časně ráno odešel.

„Jsem pozván k Vildnerovi do zámku.“

Bratři se trochu od poslední hádky smířili, ale jenom na oko. V nitru doutnal plamínek.

„Mnoho štěstí k návštěvě,“ větil Vít trochu natrpkle a rychle odcházel.

Za půl hodiny seděl Bořan s Vildnerem a s polesným ve velikém pokoji. Měli katastrální mapu před sebou a prozkoumávali na ní polohu oné paseky. Když si všechno prohovořili, ptal se milostpán:

„Co soudíte, pane doktore, o té rozepři?“

„Dle toho, co teď vím, je naděje, že spor ten vyhrát můžete. Nutno ovšem vyčkat, co hrabě bude namítat a co dokáže.“

Zkušenému Vildnerovi se odpověď ta líbila. Nemíval mnoho důvěry, kdo s lehkou myslí slibovali vyhranou.

„A nyní,“ řekl Jiří, „dovolte, abych s mapou a s doprovodem pana nadlesního ono místo i já prohlédl.“

„Půjdu s vámi. Vy, pane polesný, vezměte s sebou nejen všechny plány a nákresy, ale i míry k měření.“

Vzal. Nezapomněl ani na psa ani na flintu. Pes a ručnice byli součástí jeho těla, ba i dušičky. Bez nich se mu zdálo, že mu něco chybí k jeho bytosti; že bez nich není celým Urbanem. Nesměly scházet ani v jeho ložnici i když spal.

Šli.

Když byli s ohledáním a s vyměřením hotovi, pravil advokát:

„Sporná rozloha patří patrně k vaší lesní parcele a vlastnictví jste nabyl důvěrou v knihy veřejné.“

„Ovšem že... Dle zemských desk jsou ta místa má... Kus ten, plný strží, skalovin a výmolů za mnoho nestojí, ale jde mně o právo. Jak víte, tvrdí slavný právník Ihering, že soudní rozepře jsou bojem o právo a že dlužno boj ten vést vždy se vší rázností, byť šlo jenom o malinkou věc.“

Octli se v rokli u řeky. Bořan hleděl chvilku dolů po vodě, pak klouzal zrakem nahoru po stráni, a podívav se stranou na Vildnera, odvětil, když zpozoroval, že polesný se psem odešel:

„Právě naopak... Úbočí to má cenu velikou, ba pro vás nadměrnou.“

„Proč tak soudíte?“

„Muž vašeho rázu nekoupil Bouzovský velkostatek, aby tu jen polařil a lesničil, ale zajisté proto, aby založil zde na Jizeře velký průmysl a stavěl továrny... Ta místa u vody jsou pro velké závody jako schválně stvořena... Hleďte, právě tady pod tím svahem je nejkrásnější prostora k mohutnému jezu s náhonem. Máte-li spornou rozlohu, není se vám při jezu tom sousedských vodních sporů bát, jež bývají zdlouhavé.“

Tloukl chvilku holí o půdu, shýbl se a řekl, do ruky vzav kousek kamene:

„A tohle také mnoho váží... snad nejvíce.“

„Co?“

„Šedá, hrubozrnná žula a celá stráň — velký lom... Kvádry na jez a na jiné stavby bez nákladné dopravy... K tomu vedle les... Voda, dříví, kámen na jedné hromadě... Všechno zrovna volá, křičí: Berte, stavte, pospěšte!“

„Máte-li peněz dost a nebojíte-li se hrozných povodní, jež se často potutelně hrnou přívalem buď z Jizery nebo z krisí obchodních,“ větil zámecký pán trochu mrzutě.

Byl sice rád, že ani advokát nevystihl jeho záměrů, zatít žílu velikému průmyslu. Ale Jiříkovy výklady mu uváděly nepříjemně na mysl, jaké nebezpečí dříme v těchto rozlohách, kdyby byly Kornelovým vlastnictvím. Mohlo by se stát, že by v sousedství měl na krku s jezem i továrnu a její kouř, jenž by hyzdil krajinu, v panenské své kráse zeleně se nyní na svět usmívající. Znečistil by smradem vonný svěží vzduch a špinavými výpary by kazil jeho krásný, blízký hvozd. Již cítí kolem sebe všechno, co s tím spojeno: z vysokého komína se nad ním valí dým, plazící se černě po modrojasu oblohy; čichá zápach, čpějící mu do nosu; slyší hřmot rachotících strojů i turbin dunění; vidí ošumělý zástup dělníků v ušpiněných modrých kazajkách, pomaštěných olejem, jak zimořivě spěchá ráno do práce a na večer se hrne z dílen jako stádo propuštěných trestanců, již jsou ve dne přikováni k novodobým žalářům. Cítí, vidí, slyší, čichá, vdechuje všechen nenáviděný ten hnus, jenž mu po všechny dny života do duše byl protivný. V nebezpečí je nádherný jeho les!

Představy ty zmítaly se v kotrmelcích po mozku. Doktor čekal chvíli, než promluvil:

„Mně se zdá, že velký průmysl ani jako hudba budoucnosti nezazvoní z těchto tmavých děr... Ale o to nyní neběží. Jde mně o výhru té rozepře. Přijímáte ji?“

„Milerád. Je mně ctí, že vás mohu počítat k svým klientům.“

Vraceli se, podavše si pravice.

„Stavte se u nás k svačině,“ zval Vildner a zavolal, když přišli do přijímacího pokoje:

„Růženko, kde jsi?“

Na místě dcery zjevila se paní Božena.

„Čeho si přeješ, Gustave?“

„Řekni Růženě, aby pro našeho hosta připravila čaj.“

Za chvíli seděli všichni na verandě u čaje. Venku bylo sychravo a počal padat drobný dešť. Uvnitř bylo útulno. Dcera hostila. Jiří s ní ani očí nespouštěl. Byl plný jejím zjevem: převábným a panenským. Myšlenky ji ovíjely, a když se přiblížila, podávajíc bílou ručkou čišku líbezného nápoje, ucítil vůni těla jejího. Smysly se v něm zachvěly. Chtěl být vtipný, lehký, zábavný. Marně se namáhal: cosi těžkého se položilo na mozek a na jazyk.

Neušlo to pozornosti rodičů: otec to viděl rád.

Dešť přestal, obloha se vyjasnila, sklánělo se k večeru. Doktor vstal a loučil se.

„Podívám se ještě do dvora, co mám v Leskově.... půjdeme kousek cesty společně,“ pravil milostpán a doprovázel Jiřího. Přemýšlel, jak střelu vystřelit.

„Znáte v Praze svého kolegu, advokáta Holuba?“ ptal se jako namátkou.

„Osobně ho neznám, ale doslýchám, že je bohatý... Proč se tážete?“

„Zastupoval rozepři mého přítele Kozlana a prohrál ji... Víte, jak nabyl svého velikého majetku?“

„Není mně o tom známo ničeho.“

„Zvláštním způsobem... Chodil jako mladý fešný advokát do domácnosti milionáře Fragnera a zapředl si známost s jeho dceruškou. Zamiloval se; ale otec nechtěl

přivolit. Konečně se obměkčil a pravil mu: „Jste počátečník, který nyní živí sotva sebe a svou kancelář. Až vyděláte jedenkrát sto tisíc a ukážete mně je buď hotově, buď v papírech, buď v nemovitostech, přijďte a pak promluvíme vážné slovíčko. Ale pospěšte, pokud se Erna za jiného neprovdá.“ Řekl mu i to, že ho podepře a zmocňuje, aby vedl jeho důležitou rozepři, kterou právě chystal proti Erlebachům o dodání bavlny.“

Přestal vyprávět, aby vzbudil zvědavost. Slyšel otázku:

„Jak to dopadlo?“

„Holub vyhrál spor a tak spěchal s výdělky, že za dvě leta vysázel svých jedenkrát sto tisíc a dostal Ernu za ženu.“

„To se poslouchá jako v románě.“

Pokušitel odvětil:

„Takové romány se mohou opakovat častěji.“

Při tom se podíval významně a ostře na Bořana; Bořan na něho. Mezi jejich mozky napiala se tenká nitka, po níž myšlenky si vyšly vstříc, až se potkaly.

Doktor se v chůzi zastavil a spustil s čista jasna prudkou otázku:

„Smím vám rozumět?“

„Zajisté. Až vyhráte mou rozepři a vykážete jedenkrát sto tisíc výdělku, můžete se ohlásit, a promluvíme vážné slovíčko... Pospěšte, byste nezmeškal. Ale především jazyk za zuby, aby váš bratr neměl o tom ani potuchy. Slibte to!“

„Slibuju.“

Rozešli se, podavše si pravice. Vildner kráčel do dvora a převaloval v sobě myšlenku: „Toho bych již měl. Nyní ještě druhého. Musím mu zahnat choutku stavět elektrárnu, odkud hodlá svítit sedlákům... Ne z elektrárny, ale z mozku svého svítit do okolí budu já a pouze já... Ano, šířit osvětu!... Toť světa běh, že člověk na ramenou druhých roste nejspíš do výše, a že hospodářské mrtvoly našich bližních jsou nám nejjistějším žebříkem, s kterého se spadne málo kdy... Ano, šířit osvětu...“

Tak se jízlil do sebe. Ale vida v dáli mezi stromy bělat se svůj dvůr, odtrhl myšlenky od bratří Bořanů a připial je k příjemnější představě. Před zrak se mu postavila Kačenka. Tváře měla červené jako jarní pivoňky; usmívavé rty, jež náruživě líbaly; ňadra bujná, jež svůdně volala; a tělo rujné, po rozkoších křičící.

Pospíchal do Leskova ke své Kačence.

I Jiří pospíchal. Mozek, srdce, myšlenky v něm hořely. V duchu se již viděl pánem Bouzova a dobyvatelem, o čem vypravuje děd. Širé pole života rozkvetlo mu rudou nadějí a touhou po všem velikém.

Odjel do Prahy.

*

Vít připravoval podnik, jenž se mu stal životním úkolem. Vynašel nový stroj, jenž měl zdokonalit elektrickou výrobu i její vedení. Posedl ho démon tvořit nové hodnoty. Silný byl v něm démon ten. Podmanil a spojil k jednotě i jeho lásku i jeho ctižádost. Obcházel horské dědiny; vykládal soukromě, přednášel veřejně, ukazoval na krajiny, jež jsou po té stránce před námi; příkladem dával družnou Moravu, kde lítají elektrické proudy vzduchem po drátech a konají za člověka práce jako neviditelní duchové. Dařilo se mu v tom rozličně. Někde slova jeho padla do úrodné půdy, někde na skálu, někde do trní.

Jsou povahy, které při překážce odhazují zbraň: ne ze slabosti, ale ze vzdoru a ze zlosti, že lidé se jim nechtí naráz podrobit. Jejich vzdor je opovržení. Vít naopak ze vzdoru obcházel chalupy a nedával se odstrašit.

Miluje ty horské stráně, na nich bory dřímavé, pod nimi ty rokliny, kde zurčí potůčky; miluje vše, co s tím souvisí; ale nejvíc miluje ten drsný lid. Rád by ho spojil k jedné nerozborné rodině, stmelené k společnému prospěchu, jenž by se stal nejprv pospolitostí a pak i vzájemné příchylnosti důvěrou. Byla by to duchová i hmotná harmonie, která má být ideálem veškerému národu.

Tak mu to v hlavě i v srdci svítilo. Myšlenka ta, jsoucí sama jako elektrický proud, prozářila útroby; pudila ho z místa na místo; nedávala spát; stávala se světlem jeho dnů, jeho nocí tmou. Vedle světla, vedle tmy kráčela s ním něha k Růženě a dýchala odvahu té myšlence. Láska stávala se silou, stávala se chrabrostí. A ohlasem všeho dění toho ozývalo se z dálavy: „dobýt zpět!“

I Vildnera chtěl přidružit a učinit ho pomocníkem svému snažení. Neznal ho.

Bylo ještě podletí; parným vzduchem se nesla naděje a očekávání hojných žní. Děd Bořan šámával se denně s nadějí tou po polích, pomáhával synovi a nechodíval na bouzovské zámčiště odpoledním spánkem pookřát. Činil tak vedle domu pod ořechem nebo pod lipou. Zato častěji tam býval Vít, a to dobou, když se přichyluje k večeru a ptactvo, odpočavši v stínu stromů mezi větvemi, shání žír. Setkal se vždy se samotnou Růženkou, když byla Marta odjela. Zříceniny byly kapličkou, kam putovával k zázračnému

obrázku. Dívka nevěděla, koho více miluje: zda Víta čili Jiřího. Ale přec by byla ráda od poutníka slyšela, by jí vyznal lásku svou. Neučinil tak; jen svlékal u ní muže tvrdých myšlenek a stával se měkkým jinochem. Uměl pěkně vypravovat; visela mu na rtech, smávala se s ním; bývali veselí. Při něm zapomínala i na otce i na matku, na celičký svět a hroužila se do slaďounkých chvil, jež rychle utíkaly, že se vteřinami zdály dlouhé hodiny. Bolívalo ji, když někdy nepřišel. Ukápla proto i slzička; ale neměla v sobě hořkosti; nervla vrásek ani do srdce ani do tváří. Odvěká ta smavá hra na obrovském stroji lidských osudů měla v sobě všechno štěstí bujarého mládí, všechno blaho života. Až dohraje svou hru, promění se v nejkrásnější vzpomínky.

Matka o tom věděla a dopřávala dceři, co bylo vůní její vlastní paměti. I otec měl o tom tušení; bylo to vodou na jeho mlýn, jenž mu v mozku klepal ustavičným rachotem: „Musím se stát pánem okolí; nesmím dopustit, aby síla ta, o níž tvrdí učenci, že v ní dříme budoucnost a že má popohánět kpředu všechen svět, vymkla se z mých rukou a stala se všeho lidu majetkem.“

Uzrál úmysl: rozhlásí, že sám stavbu elektrárny podnikne a oklame i obelstí tak celou krajinu. Překazit podnik společenský, v tom první úloha. Sám Vít mu k tomu pomůže, a nevěda, bude vrahem vlastní myšlenky.

Čítával v německých knihách o „plavé bestii“, o její vůli po vládě a po moci. Smával se a říkával: „Bestie sem... bestie tam... to jsou hlouposti... hlavní věc jsou půda a peníze.“ Teď má oboje. Za bohatstvím přikulhával černý čert a měl na svém štítě napsáno: ‚Vše musím dostat do drápů, co je kolem mne.‘ To byla ta bestie, co na sebe brala různé podoby; ale plavá nebyla. Měla jako smůla černé vlasy, krátké černé přistřižené vousy, oči nazelenalé a snědý obličej.

*

Vít vstal ráno s úmyslem, že zámeckého pána navštíví a vyloží mu, o čem přemýšlí. Určil k tomu předpolední hodinu, jak prý se sluší na první návštěvu. Na cestě mu srdce trochu bušilo. Vždyť šlo o více než o jednání obchodní.

Před zámeckou budovou byl vpředu do šířky i délky rozložitý dvůr, oplocený mřežovím; prostřed dvora menší květinová zahrádka s velkým ořechovým stromem na blízku. Pod ním v stínu na drnovém sedátku čtla Růžena. Milovala verše, jako většina všech děvčátek, a učila se mnohým nazpamět. Nazdvihla hlavu, a spatřivši ho, divila se jeho příchodu. Vždyť se o tom ani nezmínil. Usmáli se na sebe, několika slovy pohovořili a Vít šel dál.

„Právě o tom přemýšlím, jak ho navnadit, a hle, tu je,“ přeletělo Vildnerovi přes mozek, když byl ohlášen. Uvedl ho do své pracovny a host se jal hovořit:

„Přicházím vás požádat, byste přišel do schůze, na níž se bude jednat o společenstvu, jež má elektrárnu postavit.“

„Kde ji chcete mít?“

„Na místech, kde stojí Nakův mlýn.“

„Ano... ano... kolují již o tom pověsti, jimž jsem dosud nevěřil... Povězte mně, prosím, proč mne zvete k účasti?“

„I vašim dvorům i vašemu zámku bude elektrický pohon k prospěchu a úspoře. Proto počítáme s vaší účastí a doufáme, že jako nejbohatší pán této krajiny upíšete nejvíc podílů.“

„Je mým zvykem vždycky počítat. Domníváte se, že kapitály do podniku toho vložené neuletí jako chmýří do větru?“

Bořan, vyndav připravené papíry, vysvětloval, že elektrárna bude nejen užitečná všemu okolí, ale také výnosná.

Vildner poslouchal a prozkoumával předložené nákresy i rozpočty. Některé položky bral v pochybnost, ovšem pouze na oko; odporoval mnohým číslicím, ale činil tak jen proto, aby přiměl Víta k přesným výkladům a sám by vnikl do ústrojí spletitého podniku. Zdařilo se mu to výborně. Šumělo mu v hlavě, když všechno vyslechl:

„Má to dobře promyšleno a na pevných nohách by stála věc, kdyby se dle jeho plánu provedla... Musím mu to překazit.“

Tázal se:

„Počítal jste se ztrátami, s náhodami, s nehodami, jež spojeny jsou s každým závodem?“

„Ovšem že. Vždyť z předloh vidíte, jak značná procenta kladu vedle amortisac na stroje a budovy také na ztráty.“

„Pravda... pravda... odpusťte... vždyť těch cifer je na mne příliš moc.“

Odmlčel se a pak spustil s výsměchem:

„Počítal jste také se zloději takového podniku? Položil jste do ztrát také krádeže a zpronevěry společenských zřízenců?“

Bořan se naň podíval a neodpovídal.

Zámecký pán pokračoval, řka:

„Proč tak udiveně na mne hledíte? Což pak není známo, že každý, kdo se chce stát účetním neb jiným úředníkem druž-

stevních a akciových závodů, jde tam s úmyslem krást a krást? A potom, kde jen může, krade, hýří, zahálí a zpronevěřuje... S tím jste měl též počítat. Pak byste byl přišel k témuž výsledku a k stejným koncům, k jakým u nás v Čechách dospělo množství stejných roztomilých závodů: totiž k úpadku, k bankrotu a ke kriminálům."

Vít byl zaražen. Seznal, že je marná jeho námaha. Růženka se mu kmitla před zrakem. Zamrazilo ho. Sbíraje své papíry měl se k odchodu.

Vildner nemohl ho jen tak propustit. Vždy měl důležité věci na mysli. Chystal se mu selhat, že sám elektrárnu postaví, a chtě ho lapit na tu vějičku, řekl s vynuceným úsměvem:

„Nebuďte, pane inženýre, uražen a chvilku zůstaňte. Chci s vámi ještě něco projednat."

„Prosím... račte se vyslovit."

„Je mně s podivením, že staráte se o jiné a ne o sebe. Vždyť nemáte jistoty, že byste byl ředitelem toho podniku. Víte přec, jak lid, když má v rukou moc, je vrtkavý a nestálý, ba přečasto i proradný. Kdo zakládá své plány na tom, co řekne dav, a na něm buduje, staví na písku. Hospodští a pouliční křiklouni zmohou na něm víc než lidé hlubocí, jakým jste i vy."

Posunem ruky odmítl Vít nevítanou pochvalu a děl:

„Nejsem téhož náhledu; nebudeme se však o to přít. Byť i s pravdou byl úsudek váš o lidu, oželel bych vše, jen kdyby závod přišel do skutku."

„Lže... jde mu o to hrabat peníze," pomyslil si milostpán a nahlas odvětil:

„Rozumím vám... rozumím... Všechna vaše ctižádost se nese k tomu, podnik založit... Já vám povím, jak přijdete k své metě bezpečněji, nežli spolehat na vrtochy nekázaných vašich lidiček. Kdybyste mne poslechl, měl byste jistotu, že nejen závod bude postaven a vy že stanete se jeho tvůrcem, ale že mu budete stát v čele jako ředitel. Při tom zpeněžíte výborně svůj vynález."

„Můj vynález?" divil se Vít.

„Četl jsem onehdy ve vídeňských novinách, že jste vynalezl nový stroj elektrickým závodům a nabyl patentu."

„Tak i jest. Dal bych jej novému podniku."

„Přec ne zadarmo?"

„Nežádal bych odměny, kdyby byla ustavena společnost."

„Je již v písmě napsáno, že hoden dělník je své mzdy. Bylo by věru zpozdilé zahodit tak pěknou věc... Já vám ten vynález odkoupím."

„Jak to myslíte?"

„Koupím Nakův mlýn a postavím tam závod, jak je v plánech vašich navržen. Vy k tomu dáte vynález, jejž vám slušně zaplatím, a budete ředitelem podniku... Ale vše to s jednou podmínkou."

„A ta podmínka?"

„Když zanecháte činnosti, jež v posledních dnech hýbe krajinou; když upustíte od družstva a přičiníte se, by mně prodal Nak svou usedlost. Bude to pro vás lehkým úkolem, prohlásíte-li veřejně, že ustavení společenstva na ten čas je nemožno. Tak stanete se mým spojencem a budeme pak nejlepšími přáteli."

Upřeně se díval na hosta a opakoval několikrát po sobě: „Ano... budeme pak nejlepšími přáteli."

Dobře mířenou tou ranou byl Vít omráčen. Mlha padla do duše; do sluchu zazněla ozvěna: „Dobýt zpět!" Ale vzpamatoval se a odvětil:

„Zradil bych sama sebe; zradil bych i ty, kdo se mnou jdou."

„Nezradil byste nikoho a slavil byste vítězství. A lid naší krajiny? Tomu bude lhostejno, kdo mu elektrárnu postaví, zdali já nebo společnost, jako lhostejno mu bude, komu bude za to platit, družstvu nebo mně. Vaše bude čest i sláva, že jste se stal tvůrcem podniku."

„Snad má pravdu," šeptal ve Vítovi hlas, jenž vycházel ze spodin, kde sobectví se krčí v hlubinách i u mužů, kteří po celý věk proti němu bojují.

Dřív než mohl odvětit, vešla do pracovny Růženka a zapýřivši se při pohledu na Bořana, podávala otci telegram.

„Tati, podpiš stvrzenku. Poslíček čeká v předsíni."

Dřív než podepsal, přečetl a usmál se. Dobrá zpráva z bursy uvedla ho v dobrou náladu.

„Má dcera," představil svou jedináčku a podával jí lístek s podpisem.

Uklonila se.

„Znám již slečnu," řekl inženýr a ukláněl se též.

„Aj.. odkud pak?" ptal se otec, ač to věděl od ženy.

„Vídávali jsme se v Praze v divadle," ozvala se rychle a zaruměnila se ještě více. Bála se přiznat k známosti a spěšně se pak vzdálila. (Pokračování.)

Karel Červinka:

CHŘÁSTAL.

Jak se mně někdy truchlým zdával
volání tvého teskný zvuk,
když jsi mě, chřástale, přivolával
na večer v prudkou vůni luk!

Za štíty chalup se měsíc schoval,
ticho už bylo na dvoře,
— opět své světlo procezoval,
v mléko mlh modrem hovoře!

Ohněm to mládí plálo ve mně,
hvězdy tmou tiše padaly,
ve tmě když dívčí ruce jemně
okolo krku mě objaly.

Jaké to dlouhé objímání,
jaký to sladký, bílý květ!
Horká krev, tepny k popraskání,
objímat chce se celý svět!

Jak se mně tenkrát smutným zdával
volání tvého teskný hlas,
když jsem tě ve tmách poslouchával
za tiché noci v letní čas!

Ale už měsíc v modru bledne,
jitřní se mlhy už zvedají!
Přijmeš-li štěstí své z ruky jedné,
jiné už ruce ho nedají! — —

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Muk si zapaloval. „Ano — já — kdybyste byl na mém místě!“ a blyskl po něm očima.

„Hospoda vám žije, čeho chcete víc!“

Hostinský stoje uprostřed světnice, dýmal a chvíli mlčel. „Jako byste tomu nerozuměl,“ vypustil s kouřem — „co je to všecko — tady!“

„Pořád naříkáte!“

„A dejme tomu — kdyby ony staré věci netlačily! Co jsem měl, nechal jsem tam dole a ještě nestačilo!“

„Proč jste tam tak dlouho zůstával?“

„Hnout jsem se nemohl, všecko bylo ukováno!“ a vysunuv temné obočí, velkýma očima hleděl velmi zlobivě. „Dorážejí pořád a pořád, pěti stovek potřebuji hned jako soli a musím je mít, jsem jako v kleštích!“

„Nono, tak zle nebude,“ broukl Palme.

„Všecko se v hotelu muselo vést ve velkém, ale příjem nebyl podle toho. Dělali jsme, co jsme mohli, ale co to bylo platno! Nikoho jsme o nic neošidili, ale slavná vrchnost tam myslí, že ji chceme okrást!“ Zlostně přešel k oknu, ale hned se zas vrátil: „Nedám se snad zavřít nebo aby mi prodali poslední! Sestra pomáhala, jak mohla, mysleli jsme, že se přece vytrhneme. Nemohu ji, vdovu, snad připravit o poslední!“

Palme mlčel.

„Kdybyste tak mohl —“

„Já? Kde bych já ještě mohl —“ pronesl suše.

„Vy — bodejť, vy! Bohatý Palme a teď ještě syna tak znamenitě ožení!“

Palme překvapen povznesl hlavy. „Kdo vám co povídal?“

„Vždyť jsme tu na hospodě — dávno jsme to slyšeli!“

„I lidé toho namelou!“

„Do smrti bude sedět jako kavalír — a vy budete stejskat!“

„Nestejskám, ale jen tak žiju. Přineste ještě jednu!“

Smrákalo se — — šero neslyšitelně vylézalo z koutů.

Palme dýmaje opět přecházel světnicí.

Dveře lehce zavrzly a vkročila Mukova sestra. Palme uslyšel, jak volné, řasné šaty zavály a zašuměly.

„Ach, pan Palme — dobrý večer!“ a postavila víno na stůl. Tvrdé r krásně jí v ústech zarachalo.

Palme dvěma kroky byl u ní a chtěl ji obejmout.

„Ruhig!“ odsunuvši ho, pleskla jej do ruky a z velkých očí bleskl naň modravý plamen.

„Nana, proč dnes tak zlá?“

Neodpověděvši postavila se u kamen a levicí podepřela o ně hlavu.

Opět se k ní blížil.

Vzpřímila se a povznesla obě ruce, takže krásná postava stála před ním v ladné ztepilosti.

„Aber, Kätzchen, warum denn so hart?“ výsměšně zkřivil rty, ale oči mu hořely.

„Člověku není vždycky do smíchu!“ a zase se opřela.

Palme však se nedal odbýt, a prásknuv doutníkem do kouta, chytil ji za ruce. Vytrhla mu je však rázem a dušeně vybuchla: „Jste smělý a drzý, zavolám bratra, nedáte-li pokoje!“

„Chchch — podívejme!“ Zatahav knírem, šel ke stolu. Naliv sklenku, pobídl: „Šla se napít, chce-li!“

„Děkuji — nebudu!“

„Mhm, mhm, Tyldchen, ona je dnes rozbrnkaná — co pak se stalo?“

„Nic, ale co si o mně myslíte?“ a viděl, jak zlostně zahlíží.

„Co bych si myslil — že vždycky učaruje!“

„Nemám kdy na čarování, jsou jiné starosti!“ studeně odvětila.

„Ach, starosti — kdo pak těch nemá!“

„Tak vidíte a děláte jako hošek!“

„Najednou!“

„Je to pravda! Jsem vdova a matka, pomáhám chudáku bratrovi, proč mne nenecháte s pokojem? Jste ženatý muž, korytenská kapacita, syna už máte doktorem a nedbáte, že bych se mohla dostat do lidských řečí. Co si o mně myslíte?“ Mluvila tlumeně, altovým hlasem, dojemně provanulým.

„Proč je tak hezká!“

Neodpověděla, jen nepokojně, netrpělivě se pohnula.

V síni ozvaly se volné kroky. Chvilku bylo ticho. Palme došed ke stolu, opět se napil.

„Povězte, co se vlastně stalo?“ tázal se usednuv.

„Nic se nestalo — nesmí se už stát! Kdyby bratr věděl!“

„Ublížit vám nechci!“ a zase se jí blížil.

Postavila se k obraně.

„Zasmála se přec jako jindy!“ zažadonil.

„Mně není do smíchu!“

„Ale proč?“

„Protože jsme pronásledovaní lidé — všechny zloby na nás padají — spát nemůžu —“

„Pro těch pět stovek?“

Udivena, zdlouha se naň zahleděla. „Jakých pět stovek?“

„Povídal mi prve, že naň zas doléhají.“

„Povídal? Dobře mně neřekne slova, ale vidím to dobře.“

„Či co jiného vás trápí?“

„I člověk všelico slyší, ledaco dolehne k uším,“ odpovídala velmi chladně i mrzutě, „a my nejsme lhostejni. Leckterá chamraď si myslí, že je člověk, protože má v nájmu hospodu, snad beze cti. Už jsme si povídali, že bychom raději měli jít odtud.“

„Zas? To bych nevěděl, jde vám tu dobře.“

Jen mávla paží.

„Živo je tu, jak nikdy nebylo — všecko k vůli vám!“

„O takovou přízeň nedbám!“

„Co se tedy stalo?“

„I panstvo v Studeném Dole se otírá — co je jim po nás!“ odvětila mrzutě, všecka zachmuřena.

„Panstvo — které?“ tázal se velmi překvapen.

„Nechtějte ani vědět — fabričtí to tu povídali. Takové řeči a já abych zatím nespala starostmi o bratra.“

Palme mlčel. Seděl zamyšlen, pil, kouřil, ale přece zas slyšel, jak tam u kamen dýchá.

„Já teď už nemůžu — nemám —“

„Kdož by na vás něco žádal!“ zvolala hrdě.

„Však proto —“ v tom se sípavě zasmál — „vždyť jsem tu beztoho nechal všecko!“

Vzpřímivši se, upřela naň oči: „U nás? To snad ve hře — ale kdo vás nutil!“

„Vždyť nic neříkám,“ lhostejně odvětil a zamyšlen soukal si vousy.

„Snad naposledy ještě řeknete, že vás lákáme!“

„I nic neřeknu!“

„To by také scházelo — to bych raději sama řekla, abyste k nám nechodil!“

Čekala, ale když mlčel, chystala se rozsvítit.

„Nerozsvěcujte, přineste mi ještě jednu!“

Když se vrátila, víno postavila a vznosná vracela se ke kamnům, skočil a již ji držel v náruči.

Zasyčela — napjala síly, odráželo ho lokty, až pustil. „Styďte se — máte na to léta!“ a hnala se ke dveřím.

„Dřív jsem je neměl!“ vztekle volal za ní. Prudce přešed, usedl k vínu a naváhl hluboce . . .

Vstoupil Muk, rozsvítil a začal hovor o svých cestách za rozličnými nákupy.

Palme poslouchal a odpovídal, leda odpovídal.

Hosté počali se trousiti. Přišel strojmistr z přádelny, hospodářský adjunkt, četnický závodčí, finančník, obchodník Taussig. Sedli si k společnému stolu a pojedše dali se do karet.

Když přišel i Mazel, usedl si proti Palmovi. Objednav si večeři, tázal se: „Posedíme?“

„Musím dnes domů,“ Palme suše odvětil.

„Proč tak brzy?“

„I byl jsem dlouho na pilce.“

Muk, obstarav Mazlovu večeři, přisedl k hráčům.

„Jdou obchody, jdou?“ Mazel tázal se soustolovníka.

„I tak to tlučeme, za mnoho to teď nestojí.“

„Ne? A já myslel, že ano — od Fialů se prý mnoho vozí.“

„Což ten — může tomu víc sloužit, při mlejně to líp jde, myslivci mu přejou a má známosti na české straně.“

„Přes hranice prý také mnoho odvozili —“

„Nevím, neptám se.“

Večeři přinášela paní Tylda, plavná, kyprá, usměvavá.

„Prosím,“ pobídla Mazla a šlehla po něm pohledem.

Podíval se na ni jako vyjeven a ústa zůstala mu chvilku pootevřena. V tom bystře vešel nový host — na prvý pohled židovský krasavec — vysoký, štíhlý, kudrnatý, čistě oholený.

Paní Tylda, stojíc vzpřímena, vítala ho zářným úsměvem: „Hab' die Ehre, Herr Abeles!“

Podal jí ruku a potřásl. Muk chvátal, aby mu pomohl ze svrchníku.

Host byl elegantně oděn, náprsenka leskla se mu na vyklenutých prsou, v tmavé kravatě jiskřily brilantky.

Usednuv za prázdný stůl, oběma rukama vjel si do kudrn.

„Mohu posloužiti?“ tázala se paní Tylda a tváře měla jako samet.

„Co máte?“

„Pěkná roštěnka tam je, řízky se mohou udělat nebo kuřátko —“

„Roštěnka je hotova? Tedy tu!“

Odplynula jako laň. Místo ní přistoupil Muk. „Jak se pan továrník ráčí?“

„Fádně — jako v Studeném Dole — prosím vás“— ledabyle pouštěl ze zubů.

Mazel, poslouchaje to, těžce přežvykoval masové sousto a pohleděv na Palmeho, potměšile zamrkal.

Palme zvolna kouře stavěl se, jako by si nevšímal.

„Povídám,“ a Mazel, nahnuv se, pravil tlumeně: „To je kavka, co?“

Palme zkřivil rty.

„Počkejte, uvidíte divadlo!“ a ústa Mazlova se pod vousy ostře rozcenila.

Paní Tylda přinášela večeři. „Prosím — čím mohu ještě posloužit?“

Palmovi neušlo, jak z Abelesových očí vyšlehly celé chumáče jisker.

„Lahvičku vína jako včera.“

Odešel Muk i sestra a host počal večeřeti.

Hostinský přinesl lahvičku a vytahuje zátku, pravil: „Měli jsme dnes hezký den.“

„Tady je mi to jedno.“

„Neráčíte chodit na procházky?“

„Kam? Snad ne po silnici? Ani mě nenapadne!“

„A není vám dlouhá chvíle?“

„Je.“

„A proč neráčíte přijít?“

Mazel se zase tak cenil do vousů: „Pane Palme, můžeme oba jít domů!“

„Platit!“ zvolal Palme.

U stolu hráčů černé oči Taussigovy přes tu chvíli mžikly s karet ke stolu souvěrcovu.

Palme zaplatil. Podav Mazlovi ruku, řekl: „Dobrou noc!“ a vážně vyšel.

„Co že jde tak brzy?“ hostinského tázal se Mazel.

„Nevím — už poseděl — je to mrzout!“ a počal sbírati nádobí po pokladníkově večeři.

Palme, vyšed z nálevny, volně prošel síní; vystoupiv na zásep, odhodil zbytek doutníku a chystal si jiný.

U nálevny klaply dveře a ze síně ozval se Tyldin hlas: „To ten sedlák odešel?“

„Odešel,“ odpovídal bratr.

„Protiva hloupej — —“ a dveře cvakly.

Palme škrtl, ale drže si zápalku v ruce, zamyšlen hleděl do tmy; až když ho zapálila do prstů, prudce ji odhodil. Odplivnuv, chvilku stál bez hnutí. Obrátiv se, už zdvíhal nohu, aby kopl do dveří, ale vzpamatoval se.

„Banda!“ smeklo se mu se rtů a vykročil do tmy . . .

* * *

Na Bílou sobotu před devátou vyšel Palme synovi naproti; Rudi psal, že vyjede vlakem nočním a dojede o jedenácté.

Byl slunný den horského, ještě zamřelého jara. Že sníh scházel zvolna, přišlo bez divokých vod, strží a zátop. Špačkové hvízdali již s nejvyšších stromů, u borovinky, na straně k vlhkým lukám, bělela se celá plachta rozvitých sněženek. Sivá hněď byla dosud hlavní barvou bezlesných míst; vrby podél struhy měly pruty červené nebo nazlátlé, kštice bříz na kraji lesa se tmavě zardívaly a visely s nich žlutohnědé třapečky.

Palme, oděný ještě tmavým huňatým zimníkem, s kudrnatou zimní čepicí, rákosovou hůl v ruce, vykračoval si vzpřímen. Jak docházel k Ráji, ozývaly se myšlenky, aby se zastavil aspoň z pouhé zvědavosti, co se tam děje; vína aby si poručil a choval se suše jako kterýkoli host, aniž by dal znáti, že dobře ví, jak panstvo o něm teď soudí. Měl také tisíc chutí Mukovi připomenouti peněz, jimiž mu tak ochotně pomáhával, ale přece se přemohl; řekl si, že se nezahodí a dluh že zas upomene důrazným dopisem. Ani se tam nepodíval...

Když vyšel z lesa před Studeným Dolem, horská tovární obec zasmála se naň v dopoledním slunci. Okna továren i domků po stráních zářivě se leskla. Jasná, nazelenalá voda v obezděném korytě uháněla hrčíc a bílá pěna stavěla se po krajích bystrého proudu.

Veliké smuteční vrby na zahradě Röhrichovy vily spouštěly žlutozelenou houšť tenkých, vlajících, rozvíjejících se proutků až k zemi. Palme na vilu nepohleděl, ale paní ředitelová ho spatřila a spěchala říci Hermě, že otec Rudiho jde synovi naproti.

Na konci obce na stráni vesnický muž se ženou, lehce odění, od chalupy své vozili na trakařích mrvu do příkrého pole. Žena jela s prázdným trakařem dolů, muž s naloženým nahoru; trakaře byly spojeny provazem, jenž nahoře veden byl přes kladku, takže ten, kdo sjížděl, znamenitě pomáhal vytahovati trakař naložený.

Palme na nádraží čekal ještě dobré půl hodiny, než vlak vhukal, a než se se synem objali. Rudi měl brašnu a bílou krabici, Palme hned mu je vzal z rukou. Syn, odevzdav lístek, žádal, že ponese si to sám, to že by bylo pěkné, aby se s tím otec namáhal, ale tatík nepovolil.

Kráčeli vedle sebe, syn sice o něco menší, ale také statný, v cylindru a v elegantním zimníku; havraní vlasy se mu na slunci leskly, snědé tváře byly ruměné, pod nosem černal se měkký, přilehlý knírek, v kulaté bradě muška, od skřipce visela široká černá stuha. Zeptal se otce na zdraví jeho, matčino i sester a vypravoval o cestě, o svém životě pražském.

„A co jsi říkal tomu pozvání?" tázal se nakonec.

Otec se usmál: „Překvapilo mě."

„Proč? Věděl jsem, že to přijde, slečna to vždycky říkala; když byly v masopustě v Praze, i paní byla velmi srdečna. Co matka?"

„Toť víš, má starost — mívá ze všeho těžkou hlavu."

„To jsem si myslil."

„Kdyby to byla Berta Pohlova, neříkala by nic."

Syn se zálibně usmál. „Co tam říkají?"

„S nikým jsme o tom nemluvili a já se o lidské povídaniny nestarám."

„Máš pravdu — — starosti ubohých lidiček!"

Když docházeli k ředitelově vile, spatřili obě dámy v okně. Pozdravili jich hluboce. Herma kynula ručkou, paní otvírala okno.

„Also, nicht vergessen!" volala a hrozila prstíkem.

Doktor se opět uklonil.

„Auf Wiedersehen Morgen — Adieu — Adieu!"

Opět vykročili, ale syn se ještě dvakráte ohlédl a cylindrem zakýval.

„Jemní a dobří lidé!" pravil zamyšlen.

„Nemluvili v Praze také o nás?" po chvilce tázal se otec.

„Vyptávali se, paní se zmínila také o tobě — že jsi přičinlivý člověk a dobrý obchodník."

Pohled Palmův zjasněl. „O matce nic?"

„Neznají ji prý."

„A sestry?"

„Fanny snad znají tenkrát z výletu do Ráje, ale dál se nemluvilo. Ale tady v Ráji je prý nový život!"

„Kdo ti říkal?."

„Milostpaní vypravovala, že se tu schází divná společnost na karban a snad za tou ženštinou."

„Slyšel jsem, ale dál se nestarám. Z pilky jsem sem dřív také někdy zaskočil na sklenku vína, byl u nich vždy všechen pořádek, ale teď jsem tu už dávno nebyl."

„Máš dobře, jsou to dle všeho prohnaní lidé."

Otec mlčel.

„Co je u vás nového? Slavík nic netropí?"

„Velkého aspoň nic. Scházejí se, mají už také nějaké své kvarteto, po našich se opičí, u Kocourka si zpívají a správcová na to zle hubuje; Slavík běhá také k Zelenému smrku, hlupáčky k sobě vábí."

„Agituje, četl jsem o tom v Rübezahlu, Herrnschall je tam dobře češe. Měli byste tomu udělat konec naráz, kam to takto vede, nezapomeň, že je letos na konci roku sčítání lidu — ať vám tu neprovedou nepěkné věci!"

„Neboj se, až přijde chvíle, zarazí se to. V létě prý přijede Kalenský."

„Aby nebylo pozdě!"

„Nebude, s Wankou dobře o všem víme."

„Je třeba ostražitosti a krátkých činů! Ředitel Röhrich to umí, drží je tu zkrátka. I když tajně něco upletou, zpřetrhá jim to hned. Rekursy lítají jim zpátky a jsou za

tím jiní páni než takový Slavík. Co druzí dělají — Fiala, Pozdník, Kubišta, ten nový švec?“

„Jak jsem povídal. Věř mi, že Herrnschall těmi novinami jim spíš pomáhá, sráží je dohromady, posiluje — Fiala nosí hlavu vzhůru a Slavík píše zas do českých.“

„To se dalo čekat.“

„Vypravuje tam, jak je tu krásně, píše o nebohé české menšině — láká peníze a lidi na letní byt.“

„To by scházelo, aby se vám tu roztáhla česká kolonie! — Něco musíte udělat, aby byl pokoj nadobro. Přibylo jich?“

„Nevím o nikom.“

„Je třeba stále je mít na mušce!“

„Neboj se, Korytná je německá a německá zůstane navždy, i kdyby přišlo deset Slavíků.“

„Ještě k nám chodí?“

„Neviděl jsem ho a matka nic neříkala; dala mu to asi znát.“

„Ještě má ty myši v hlavě?“

Palme pokrčil rameny. „Stýskavá je pořád.“

„A měla by mít radost!“

Anna jich ze dvorka již vyhlížela; spatřivši konečně, že se zdola blíží, oznámila to do světnice a letěla do krámu povědět to i Fanny. Matka dodělávala oběd, kozlátko s klofanými brambory a s vařenými suchými švestkami. Vyšly před dům všecky tři.

Když otec se synem docházeli, Rudi vida matku smekl. Blížíc se k němu, upřeně ho pozorovala. Podali si ruce, matka vzala syna kolem krku a políbili se. Hlava jí minutku spočinula na synově hrudi. Potom vítal se se sestrami.

U černého orla opodál oken stál Adlerwirt a kulatá, červená žena jeho, v prvém patře Bertička za záclonou pozorovala . . .

Doktor Palme svléknuv v pokojíku zimník, rozdílel dárky: matce rukavičky, Fanny prstýnek, Anně křížek na krk, otci elegantní velkou kravatu.

„Že si děláš výlohy,“ pravila mu matka, „rukavičky mi kupuješ a mám ještě lonské jako nové — kam pak já jdu!“ a hned je šla do pokojíka u krámu uložit.

Sestry potěšeny opět bratra líbaly, otec děkoval.

„Matky jsem nepotěšil,“ trpce pravil syn.

„To máš tak vždycky, já když někam jedu, nic jí už nekupuju, protože se nikdy nezavděčím.“

„Jen si nemysli, však ona má přece radost,“ pravila Anna, „teď je uloží, ale v klidné chvíli se jimi potěší.“

Přišla i babička, vnuka mlčky objala a děkujíc přijala nový šátek na hlavu.

Při obědě syn sestrám vyprávěl, co otci již cestou pověděl. Matka, obsluhujíc je, zdánlivě si hovoru nevšímala, ale slovíčka jí neušlo. Stařena také jen mlčky poslouchala. —

Odpoledne se Rudi po cestě prospal a posvačiv vyšel s Fanny na procházku. Byla již vystrojena na „vzkříšení“, po prvé oblékla se dnes jarně.

Otec se také strojil do parádní velitelské uniformy . . .

O půl šesté zahlaholily zvony, jásavě zvouce celý dol na jarní radostnou slávu chrámovou.

Při západním jasném slunci byla Korytná všecka sváteční, staveníčka svítila novou bělostí, zimní obklady baráčků většinou zmizely, okénka zářila, kolem bylo vše urovnáno, zameteno. Lidé kmitali se po silnici, v Kostelní ulici bylo živo, před chrámem čekaly zástupy mužů i žen; uvnitř zpívali a mezitím strejc Pauselwenzel vykřikoval verše radostné písně, čímž slavně zakončoval křížové cesty, jež v smutečních dnech kostelem vodil. Boží hrob skvěl se ještě v plné záři . . .

V oknech domků u silnice stály svícinky s nasazenými svíčkami, zdobené papírovými krajkami, houpavými závěsy, čekajíce na slávu po šesté hodině. Visely tam i parádní korálkové košíčky, lampionky, skleněné koule všech barev, dole stály rostliny v zabalených květináčích a pozadí tvořily záclony nejparádnější.

Před Černým orlem čekala celá Bradlerova kapela v střeleckých uniformách; střelci, hasiči i veteráni se řadili, Kvitšanton všecek černý, již bez zimníku, v starém vysokém cylindru, pobíhal pln starostí.

Kolem stálo všecko „přední“: členové výboru, páni z bělidla, myslivci, celníci, četníci, paní v kloboucích, v hedvábných mantilách nebo ještě v kožíškách, kabátech, a hojná vystrojená omladina. Před chrámovými schody policajt Schmollersep zamračen nutil kloučky i dívčiny, aby se seřazovali za ministranty, držící dvě vztyčené rudé korouhvičky.

Palmová, stojíc s Annou u okna, mezi květinami, všecko také pozorovala.

Nenadále opodál spolků, na rohu starostovy zahrádky objevila se vybujelá dáma v klobouku s černým pérem, v moderním tmavém kostýmu, jenž krásně jí přiléhal. Snědá líce měla zardělá, jako sametová, velké oči jí při zhasínající záři západu svítily. Děvčátko, také skvěle městsky oděné, stálo vedle ní.

„Kdo je to?“ překvapena, dychtivě ptala se Palmová.

„Ta? Ale to je ta sestra hostinského z Ráje — — jak se vystrojila!“ odpověděla Anna.

Matčin obličej zalila prudká červeň; oči jako vyděšené utkvěly honem na muži, jenž stál před řádkou hasičů, zlatou přílbou záře nade všecky.

Stál, hledě ke kostelu — ale v tom se obrátil. Palmová neklamně viděla, že se oči jeho střetly s očima té ženštiny. Ale pohleděl a — zvolna se obrátil. Nepozdravil, nevšiml si již.

Palmová zhluboka vydechla.

„Co vzdycháš, matko?“ pohleděvši na ni, tázala se dcera.

„I jak jsem byla ohnuta,“ a v tom se hlasitě rozesmála.

„Proč se směješ?“

„Na Minutku a na Schwarzblattla jsem se dívala,“ a zase se velmi vesele rozesmála.

Tu spatřila, že k ženštině z Ráje přistoupil pokladník Mazel, dnes v elegantním černém oděvu a v cylindru.

Hluboce smekl, panička se naň krásně usmála a podávali si ruce. Pohladil děvčátko a hovořili živě.

Všecky oči tkvěly na nich.

V tom se spolky i honorace začaly pohybovati blíže k chrámu, a když ministranti s řadou dětských párů postoupili dál do ulice, seřadily se za nimi.

Zvoníci vyhlíželi hlavním oknem věžním, čekajíce.

Píseň již v chrámu ztichla, ale přiletěl odtamtud crlinkavý zvuk zvonků. Ozval se dunivý hlas farářův, říkající delší modlitbu — — a opět zacinkaly zvonky. Teď farář zvučněji zazpíval a po něm ozval se pěvecký sbor. Lidé valili se do vrat. Zazněly povely: „Pozor — v levo hleď!“ V prvém podvečerním šeru, prosyceném ještě červení západu, objevil se ve vratech bělovlasý, krátký farář Sturm v zlatém pluviálu, s jiskřící a planoucí monstrancí před hrudí. Stál chvilku nehnutě a davy se žehnaly.

„Přímo hleď! V pravo v bok — pochodem po—chod!“ a průvod se hnul. Farář pod baldachýnem, jejž vznášeli starosta, poštmistr, Dukatenandres a Bauerhelm, zvolna sestupoval se schodů chrámových. Buben zaduněl, zvony se rozhlaholily, hudba spustila slavnostní pochod. Ve všech oknech kostelní ulice planula světla . . .

V neděli o jedenácté zahrčel před Palmovými nádherný kočár s párem lesklých vranců. Zahrčel, zatočil se a zastavil. Uniformovaný kočí v šedém cylindru s tmavou širokou stuhou, s bílou mašlí pod bradou, leskle oholený, s úsměvem pohleděl na okna, ale s kozlíka se nehnul; čekal.

„Jezus Maria, to je pro tebe!“ na bratra volala Fanny a také matka i Anna pohleděly, jaký povoz Röhrichovi poslali. Doktor vystrojen vyšel z pokojíka.

„Co oni u Pohlů říkají?“ a Anna za květinami skrčena zkoumala všecka protější okna.

„Bertička asi pláče,“ zamyšlena odpověděla sestra. Obcházejíc si potom bratra, velebila: „Pojedeš jako hrabě, všecko je na tobě jako ulito!“

Rudi usmívaje se nakrucoval knírek.

„To ti povídám, ať si pamatuješ, co všecko budete mít!“

„Buď bez starosti, všecko ti podrobně povím.“ Nasadiv si cylindr, oblékl nové rukavičky, zimník jen přes sebe přehodil a podával všem ruce.

„Buď vesela, matko, nedívej se pořád tak starostlivě,“ pravil stoje před ní a pohladil ji po tvářích.

Usmála se a oči se jí zjasnily. „Mnoho štěstí ti přeju,“ pravila měkce a také ho pohladila.

Obě sestry ho vyprovázely. Kočí smekl hluboce. V hostinských oknech nastavělo se plno diváků. Otec Palme, také černě oděn, vyšel odtamtud velmi vážně na ulici, podal synovi ruku a pravil: „Also, viel Glück!“ a doktor vyšvihl se do kočáru. Kočí vzpřímen, lesklé oprati drže v rukou, mlaskl, a vraníci rozletěli se švarným dupotem.

Otec i dcery doprovázeli kočár pohledem, babička vystrkovala ze síně jen hlavu, matka vyšla na dvůr a čekala, až se povoz objeví na silnici. Dcery přišly tam za ní.

„Jen se jim ty nožky kmitají,“ pravila Fanny, „a lesknou se až sem.“ Hleděly, dokud kočár nezmizel v lesíku.

„Teď už to teda bude vědět celá Korytná!“ už ve světnici všecka rozjařena volala Anna.

„Jen nebuď blázínek, dítě,“ napomínala ji matka, „kdo ví, jak to ještě dopadne!“

„Jak by to dopadlo — nebudou se přece blamovat!“ —

Otec Palme prospav se po obědě, odešel k starostovi do záloženské schůze, Fanny v božíhodovém lesku kráčela s Francim Pohlem a s Bertou na procházku; vzkázali jí o to hned před polednem.

Matka, dívajíc se za nimi, pravila Anně: „To naše děvče je opravdu jako kytka — mohl by si Franci hledat lepší!“

„A k tomu je také z obchodu!“

„Bertička je jako každá slečna z velkého města — nebyl by Rudi pochybil,“ pokračovala matka.

„Je, ale proti té ředitelově je to hrozný rozdíl!“

„Proč?“

„Nedá se to ani tak říci — na tamté je všecko jemnější a vznešenější.“

„Snad že je větší, ale Berta je zas mladší.“

„Každý její krok je, matko, jiný než Bertin.“

„Už i ty máš ty panské oči?“ zasmála se matka.

„Jen co je pravda!“

Když i Anna odešla ke kamarádkám, matka ustrojila se na nešpory . . .

Večer s dcerami dlouho čekaly na návrat Rudiho. Bylo už blízko desáté, když tichem ozval se křepký dusot. Sestry vyletěly až na ulici a v bratra zavěšeny, radostně si ho přiváděly. Oči mu svítily.

„Jak to dopadlo?“ sotvaže vkročili, tázala se Fanny, a jenjen před bratrem poskakovala.

Srdečně se zasmál.

„Počkej přeci, až vydechne a odloží,“ napomínala matka.

Fanny nedočkavě mnula rukama.

„Všecko velmi dobře!“ pravil, jda do pokojíka.

„Bude svatba?“

„To přece nevím,“ smál se, „jsi ty dětina!“

„Povídej, povídej a nezapomeň, co jste všecko měli!“

Když Rudi konečně usedl, s tím jídlem tedy začal nejdřív a pověděl celý pořad. Fanny stále přerušovala ho otázkami.

„Bože, to byla trachta!“ zadivila se matka.

„Ty jsi se měl!“ i Anna velebila.

„Vínečko bylo dobré? Či pivo?“

„Víno — výborné!“

„Kdo tam všecko byl?“

„Cizí nikdo, jen my sami.“

„Paní také byla u stolu?“ tázala se matka.

„Arci, panská všecko obsloužila.“

„Ti mají asi čeládky — stálo tě to jistě dost,“ usmála se Anna.

Bratr neodpověděl.

„Tabule byla s květinami, ne? Stříbrem se jedlo? Cukroví mnoho?“ létaly Fanniny překotné otázky.

„Že jsi to mezi nimi všecko dovedl!“ již také rozjařeněji pravila matka.

„Ó, to on všecko dávno umí, viď? Byli k tobě hodni? Co slečna?“

„Ty toho chceš vědět, což já se tě na Franciho také tak vyptávám?“ s úsměvem jí odpověděl.

„Franci a Hermi — to je rozdíl!“

„Byla také na procházce, Berta s nimi,“ oznamovala mu Anna.

„Co říkali?“ otázal se klidně.

„I Berta skoro nemluvila.“

„Za to Franci, viď?“ smála se Anna. „Počkej, že bude teď ještě jináč o tebe stát!“

„Co jste pořád dělali? Tolik hodin jsi tam proseděl!“ opět zvídala Fanny.

„Také na procházce jsme byli!“

„To Studený Důl koukal! A zítra zas jdeš?“

„Musím.“

„Ale rád — viď?“

„I to víš, že rád!“

Přišel otec, zkoumavě na všecky pohleděl a tázal se klidně: „Dobře jsi se měl?“

„Dobře, dávají se poroučet.“

„Tedy jsi spokojen?“

„Docela.“

„To rád slyším!“ a šel se do pokojíka uchystat k spánku.

„Půjdeme také, děti,“ pobídla matka a všichni povstali.

Fanny již na odchodu do pokojíka ještě bratra úlisně pohladila a pravila: „To se ti dnes bude spát — dobrou noc!“

(Pokračování.)

L. N. Zvěřina:

DOMŮ.

Srp luny nad lesy je dnes mi vším.
Ční haluz sosny v cestu nepohnutě,
snem jata těžkým, nepřesnitelným . . .
Ó, hlase hloubek, dnes snad postihnu tě!

Mé srdce od rána se čeří číms.
A zrak, jenž v městě, k modrým výškám lét-li,
si odpočíval v šedé nudě říms,
jak rozbřesku by naplněn byl světly.

Snad chvíle Poznání, snad Rozcestí.
Cos ve mně jihne. Jak bych roven stromu
spleť kořenů měl v hloubkách provésti
a navrátit se dolů, k matkám, domů . . .

Ó, srdce, rozpomeň se, suď a slyš:
Je lidská moudrost domýšlivě hloupá.
Šplun vody stříbrný je věčné pravdě blíž
a z chatek dým, hleď, nejsmířeněj' stoupá.

Josef Pelíšek:

U STUDNY.

Nedělní májový večer.

Z mléčného sadu vane sladká jablečná vůně, ale bez nad studní zřejmě ji přehlušuje. Je šero, klid. Z daleké březiny za vsí ještě se ozývá kukačka hlasným kukáním. První hvězdička naskočila a třepotá se na modrém blankytu.

Od vrátek zacupaly kroky, putna zaduněla o putnu. Jako laň přetáhla se pod bezem Dobšová Cilka. Ještě se neodstrojila. Bílé rukávce jí vlají u ramen a zástěrka se jí modří jako obloha. Váha jí sjela s ramen i s putnami a chrastivě dopadla na zem. Zdá se, že úmyslně. Neboť právě založila Cilka pevné své ruce v mohutné boky a pomněnkovýma očima slídí do tmy jako lasička. Srdce jí tluče znepokojeně, nemá klidu. Cosi ji stahuje v hrdle, temně odkašlává.

„Přijde, nepřijde?“ praví si a znova odkašlává.

Založí ruce před sebe a naslouchá, jak tam z březiny teskní kukačka. Taky ještě nemůže usnout. Za chvíli zavadí střevíček o putnu. Ale nebylo toho třeba.

Také tak plaše, potutelně jde sem sousedův Tomáš a bokem zachází pod bez. Jeho statný krok duní, prsa neklidně dýchají. Podává Cilce ruku, ale tak horce, až vtáhne do sebe vzduch. Bolí, ale ať si jen tiskne! I to je sladké.

„Kdes byl? Neviděla jsem tě po velké,“ šeptá káravě jaksi.

Tomáš si vzpomíná, překvapen otázkou.

„A! Byl jsem s Jindrou ze Lhotky,“ odpovídá Tomáš.

„No nevím. Slyšela jsem, že si hledáš nový chodníček,“ praví Cilka, žárlivě střehouc milého.

„A kdo ti to pravil? Bajka,“ rozhodně popírá Tomáš.

Pochybnosti jsou rozváty, ruce se sešly a tisknou. Mluví za ústa, ale pomalu tváře lnou k sobě, zažínají se a dva horké rty se spojují. Takový sladký okamžik, plný zapomenutí.

Ústa v přestávkách cosi mluví, ale je to řeč lásky, řeč snů, která se rozplývá jako pára.

Hvězdička plápolá, kukačka kuká, měsíček rudne mezi bezem. Ticho, jenom dvojí dech slyšet a dvojí srdce tlouci. Věčná číš lásky se rozlévá vzduchem a šťastná mladost z ní pije. Uniká čas i prostor.

Najednou ozve se ze dvoru bdělý mateřský hlas: „No, kde jsi dosud?“

Cilka se vyvinuje z náruče a jako by ze sna procitla, vzdychne.

„Naši volají,“ povídá zesmutněle a sahá po putně.

Ale Tomáš ji předstihne a nabírá vodu za ni. Naplnil druhou putnu a vzpřimuje se. Ale Cilka, jako by se již chystala k rozchodu, shýbá se pro váhu. Tomáš ji zachytil a dvě těla opět se k sobě svinula v náruči.

Bez voní a tichá májová noc bdí nad sladkým políbením lásky.

„Slyšííš!“ ozývá se důrazněji ze dvora.

Jenom dvojí hlasité oddychnutí mu odpovídá.

Ale nyní už opravdu zvedá Cilka váhu. Není pomoci. Ještě políbení, stisk ruky a vzdech.

„Dobrou noc!“ a tlumené kroky se vzdalují od studny.

Hned na to cupají laní kroky, temné kašlání ozve se od vrátek — a ticho.

Jenom bez voní vlahou májovou nocí . . .

FILEMON A BAUCIS.

Jasné hodové odpoledne.

Slunce tone v lehoučkých pavučinách. Prosvitne a opět se schová. Chvílemi ještě zadychne teplem, ale horský vánek je zchlazuje. Obdivuhodně průsvitným vzduchem svítí jediná vlna zoranisk. Tu a tam vyráží první ozim. Ticho, pokojně. Jenom vrána přelétne s krákotem s oprchalého dubu na dub — a zase ticho, jakoby mák sil.

Stará selská dvojice vrací se z polní obchůzky.

Volným krokem jdou a jdou, zastaví se, prohodí dvě tři slova a zase jdou. Už nemají proč spěchat. Nesou každý přes sedmdesát jar na bedrách. Dost! Podobají se sobě jako ptáci z téhož hnízda. Stáří a soužití je sobě zpodobilo. Tváře jedna vráska, oči bez lesku, ale hřejí. I ten oblek stejný, jakési podzimní barvy.

Jdou, jdou, oči se volně toulají polem. Došli k režnému ozimu a zálibně na něm ulpívají. Rudými hřebíčky vyráží z prsti a jako kartáč.

„Dobrá ržička, ale kdyby tak přišla rosa, potáhla by se," míní výminkář zamženým hlasem.

„Dal by Bůh," odpovídá mu podobně stařena.

„Bůhví, proč to obilí krvavě vzchodí. Praví se, že na režném poli Kain zabil Abela," rozvažuje stařík.

„Je možná," opakuje stařena.

Slyšela tu větu už po sté říkat, ale pořád se jí zdá nová a důležita. Běřou se dále.

Z meze vykukla lasička a zasvítila očkama jako perličkama.

„Hleďme," povídá stařík, „lasička! Pohledává si živobytí. No chytej, chytej!"

Nechápe, jak je ta jeho řeč dětinská, ale ani stařena se tomu nepodivuje.

Tu zase stlumené kejhání se ozvalo s výšky. Stařík ještě je zaslechl a pozvedl oči. To husí hejno letělo dlouhým a klínovitým tahem k poledním horám.

„A! Divoké husy! Je jejich čas, cítí zimu," poznamenává stařík.

„Ja, přikrade se pomalu. Do Všech svatých jak s hráze do rybníka," přitakává stařena, ale kejhání husího neslyší.

Od roků ji zalehlo v uších, nedoslýchá.

Pozorovali a zase jdou.

Před nimi jako na dlani rozlehlá dědina, schoulena v oprchalé zahrady. Jenom její bílé zdi a rudé břidlice září. Za jejich dětství byla taková šedá, zamlklá — a dnes! Jako by ji na líc obrátil.

„Za našich roků bylo málo zdi, samé dřevo. Kdyby vstal Josef, podivil by se, jak se dědina změnila," uvažuje stařík a vyvolává vzpomínky na nejstaršího syna.

Byl dobrý, tichý, učelivý, všecka jejich láska na něm spočinula. Dali ho tam, kam tíhl — do škol. Ale mnoho si lámal hlavu učením. V osmnáctém roce přišel domů slabý jako list — a konec. Suchá nemoc ho sklátila. Srdce jim to rvalo, vyčítali si, že ho neměli dávat z domu, ale na konec podrobili se osudu. Už je to nebolí, jenom vzpomínají.

„Jsou to roky, co se odebral!" vzdychla stařena.

„Ja, přes padesát už," odhádl stařík.

Myšlenky s očima zabloudily na nízký pahorek. Prostřed zelené obruby zlatil se celý les křížů.

„Je tam uloženo světa! Kdo by je spočítal, nebožtíky, od mé mladosti! Člověk se ztratí jako pára," míní stařík a dumá.

„Jakoby do vody hodil," dopovídá stařena a mlčky věsí hlavu. Cosi jako rosa jí přeběhlo lící. Zvolna utřela slzu a mlčky kráčí podle staříka.

Jdou, jdou vyrovnanými kroky a nezastavují se.

Tak šli podle sebe už přes půl století, tak dojdou také pokoje tam na tom pahorku. Mají tam od let už zamluveno místo, kam skloní své ustarané hlavy. Budou tam spát spolu jako dvě koroptve pod jednou mezí.

Pomyšlení to je nermoutí. Jaksi dožijí a potom — jak dá Bůh.

Klidné, pokojné stáří!

Jdou, jdou a na stříbro hlav jejich dopadá vlídné poslední slunce zapadajícího života . . .

Helena Sládková:

ŠTĚSTÍ.

Mihlo se mi štěstí
jako motýl v letu,
sneslo se k mé skráni,
dotklo se mých retů.

Slétlo k mému čelu,
smylo slzu s řasy,
rozžehlo v mém srdci
opojný sen krásy.

Jako světlý paprsk'
zazářilo chvíli, —
odlétlo mi v dáli
jako motýl bílý!

PÍSEŇ.

Když nemáš mně co říci,
proč tiskneš ruku mou?
Což nezříš slzy v líci,
jež prozařují tmou?

Což nezní k tobě echem
bolestný duše pláč, —
jenž chví se teskným vzdechem,
když trpí, neví zač!

Mráz padl v srdce snící
a bouře květy rvou —
když nemáš mně co říci,
proč tiskneš ruku mou?

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

RUKA.

Malá, nervosní, bílá, s růžovými nehty. Dívčí ruka. Leží na zeleném ubruse jako klenot, vyňatý z pouzdra. Třpytí se, poutá, vábí, mámí.

Neleží, spíše spočívá, chvěje se jako usednuvší motýl neb šídlo, když nad sítinou znehybní. Jen dýchá. Pak procitá, roztančí se, rozepěje. V neznámých melodiích, tuchách, roznětech. Pěje o sladkém, rosném jitru, o vůních procitlých květin, o jásotu skřivana a bzukotu medem opilých včel.

Dívčí ruka, vonná jako lilie, ladně zaokrouhlených tvarů, atlasové hebkosti, jemných, jako uměleckým rydlem zlehka značených kreseb. Měkká, ne však překypující, s plochami hladkých kloubů, oblastmi pružnými jako mechové polštářky v lese.

Růžové stíny cev prosvítají v hloubi. Neklid neviditelných pružin rozehrává bílou pleť jako vánek rozevlává hedváb mladého žitniště.

Mandlovité nehty poklepávají do měkké látky ubrusu.

Útvar výrazný, ruka, v níž je duše. Hovoří z ní vlnivým vláním, chystá se ke stisku, spojení, prolnutí. Ke komu se asi vztáhne?

Ještě nerozkvetla do plné nádhery, ještě dříme ve vonném rozpuku liliového poupěte, v zářící nedotklosti, v toužném očekávání, v čarovných vidinách, bušících rozjásanou krví! Budoucí žáry utajeny jsou v sněžnou její běl, sladké sliby v její nedočkavou nehybnost. A jaká křídla tu jsou, jaký pel, jaké naděje a možné rozkvěty! Gracie laškují s touto rukou, květiny v ní rády zmírají, zanechávajíce v sladkém hrobě svém vůni, růžoví amoretti honí se po jejím úbělu.

Ruka čekající toho, jenž je kýžený a souzený. Snad je už v dohledu, přichází pokleknout, povznésti oči k slunci svého života, dát srdce své za podnož.

Neboť ke krásné ruce náleží krásná hlava, s pletí růží a lilií, s korunou královských vlasů, s očima hlubokýma jako mořská oka a vděky, jichž čaromoc dech v prsou zaráží, duši vyvlastňuje a sladkému otroctví dává v plen. Či neočekává se od lásky všemohoucnost?

Ruka, jejíž poesie nítí básníky, zamýšlí mudrce a uchvacuje dony Juany.

Ruka bez prstenů, ale stkvělostí svou přezařující nejvzácnější drahokamy Golkondy. Ruka vše přemáhající síly . . .

A po letech. Zase ji vidím. Malou, nervosní, dlaní opřenou do zeleného plyše pohovky. Vtisknutou těžce a úporně. Jako by vtlačiti se chtěla co nejhlouběji. Skrýti se. Spočinouti dlouho, dlouho.

Klenot otřelý. Kde je skvělost pleti? Vyhasla do bezlesklosti, svraskla do bezčetných rýh. Klouby vyvstávají, promodralé stíny cev vypluly na povrch, lesk nehtů oslepl, mandlovitá podoba jejich se zplošila.

Jen neklid zůstal. Ba vystupňoval se v trhání škubavé, konvulsivní, jako ve výbojích elektrických proudů.

Ruka výmluvnější než prvá, ale hovořící jinou řečí. Ruka mluvící o životě, ale ne o jeho nadějích, nýbrž o jeho smutku. Ještě nerylo stáří její vrásky, ale zato zklamání, ještě nesplihlo tkanivo její vysílením, ale resignací. Dech umdlené duše jako by pronikal všemi pory, hořká vůně poznání, narkosa marnosti a velikých desilusí. A přec to není ruka slabá. V trhání jejím jsou vzmachy, veliká vůle, lámající na chvíli pouta, divoce žádostivá, hrozivá.

Ale není v ní už žádných slibů. Mnoho jasnovidu a mnoho únavy. A nejvíce hořké skepse. Odešli princové, básníci, seladoni, povadly květy radostí, vyhasly hvězdy schýleného nebe a obloha vyvýšila se do nedohledna. A pod ní plují mlhy . . .

Ještě není ruka ta stará, vyžilá, ale není v ní už suverenity, snad ještě odboj. Tepot žil se zvolnil, prudký šleh barev vybledl, sladkosti zvrhly se v potměchut.

Není tu ještě nemožnost krásných dnů, hodin, chvil, nových vznětů, nových probuzení, ale kde jest pel, rosa, vzmach a náplň? Ještě je tu síla, ale jako voda pod ledem, ještě snad touha, zeleň, svit, ale není tu jarní mízy, dýchá to jesení a žár pokrývá se rychle náletem šedivým, tajícím žhavost hlavně.

Ruka, na niž zvolna usazuje se poprašek popelu z vydoutnalých ran, ruka nezapomínající všeho bolestného, oklamaného, hořkého, co život přináší.

Ruka, jejíž runy zjevny jsou tomu, kdo umí čísti.

Ruka plna obžaloby. Kdo je vinen? Ale neopravňující nikoho býti soudcem.

Těžce opírá se ruka o zelený plyš, jako obnošený šperk zapadá do zvetšelého pouzdra. Ruka posetá prsteny, svítícími jako pouta a ne okrasy.

Celá ruka světélkuje jako zář podzimního slunce, nehřejivě . . .

Táž ruka mrtvá.

Leží seschlá, zažloutlá na černé, lesklé látce. Kůže její složena v ostré, jako dlátem tesané záhyby. Spíše jako z kamene, než jako z bývalého živého těla. Spíše jako z kovu bílého, neznámého, jenž není něm jako kámen.

Oslepla a přece vidoucí, neb spíše prosvětlená jakousi život i smrt překonávající touhou.

Ani stínu cev, ani znání pohybu, a přece jako by nebylo tu klidu, nebylo přestávky ve věčném proudění.

Od živé vůle odpoutána, jako fluidum prolíná mrtvou ruku přírodní pramyšlenka.

Velká, despotická, překonávající majestát smrti a žíhající její hermelín komickými pruhy harlekýna.

Je v ní vzdor všem zákonům života, jejichž poznané úlomky slepil si myopický um v soustavu kosmickou.

Je v ní výsměch imperativu života fysiologického. Jen odložila na chvíli vějíř, jenž přivíval a odvíval poletující soumračníky náhod, úsměvů, lidské lásky, lidských slz a klamů, všeho, co tvoří v souboru život ženy. A žíti je souznačné s milovati.

Kde je chiromant, jenž z uvadlého květu této ruky vypátrá, zda byla to ruka anděla či démona, zda rozsévala štěstí či žal, zda trpěla či mučila, zda hrála či působila požáry, zda byla tvůrčí či ničivá?

Fluidum smrti ztrávilo rozdíly dvou principů, slila je v jediný bezejmenný. Není už zla, není dobra, a přece zůstalo něco, co nemá pojmu v žádném lidském mozku. Kus chaosu.

Tajemná ruko! Bezezvučně mi pravíš, že smrt je obměnou života? V chladných, suchých vráskách tvých zachvívají se snad neviditelně touhy zcela rozdílného ruchu, než čidla naše postřehnouti mohou. Jen přeludem tušíme, že ruka jen spí, že se jen mění, aby se znovu probudila, zažehla jiným životem, vztáhla se k nevídanému gestu. Chlad její snad je žárem Neznáma?

Zda duch, zda vůle, jež dovládaly tuto ruku, vžívají se v jiné prostředí, zda z rozkladu rodí se nové skupenství? Jednodušší, složitější? Nedomyslitelné? Kam unikají prvky a vše, co dosud v těle lidském je nám záhadného?

Snad mrtvolnost je domyslům bližší než životnost, snad není tu již zdání, licoměrné natvářky. Snad pravá, původní příroda, pro oko z hmoty nevytvořené?

Roje otázek jako neviditelné mušky poletují nad mrtvou rukou s vyvstávajícími, modrajícími už klouby a bzučí neodbytně a vytrvale. Těžký pach vlaje kolem, z hořících svíc, květin, laku rakve, výparu lidských těl, kadidla a těžké zvuky vlní se kolem, vzlyky, zpěv pohřební, šustot šatů, zvuk polibků neopětovaných a temné, hluché údery do dřeva. Tma.

Bílá, mrtvá ruka zmizela, ponořila se do nenávratnosti.

Na vždy?

Viktor Hánek:

PÍSEŇ Z ALP.

Až tichý večer nad hory se skloní,
až drobná světla v dálkách uhasnou,
až ztichnou zvonky, které dosud zvoní,
vzpomínkou chci se opít překrásnou:

O malém domku kdesi na severu,
uprostřed zahrad, kde jsem bloudíval,
kde bylo sladko sníti večer v šeru,
kde bylo sladko zapomenout žal!

V okénku s květy hlavička tam zlatá
tesknila tichou písní Bůh ví kam . . .
Já naslouchal jí, a má duše vzňatá
tak blízka byla jejím myšlenkám!

Dnes pouze vzpomenu, až noc se skloní,
až drobná světla v dálkách uhasnou,
až ztichnou zvuky, které dosud zvoní . . .
Kdo poslouchá, ty v dáli, píseň tvou?

Stanislav Jarkovský:

PO TOLIKA LETECH...

(Dokončení.)

Pod verandu Lázní přicházeli i jiní výletníci, občané a občanky z Hraběšína. Vrchního radu pozdravovali neb on je, ale profesor Syneček neznal z nich nikoho; jenom jména jejich byla mu známa — byli to synové a dcery neb i vnukové jeho starých známostí, kterých už dávno zuby nebolely. Až bylo profesoru z toho teskno. Jeden z pánů, právě z Vídně a z Prahy se vrátivší, přistoupil k radovi a něco mu pošeptal. Vrchní rada sdělil se o novinku s profesorem a oba staří vlastenci z let šedesátých, sedmdesátých, rozjařili se tou tajemnou zvěstí a nadějemi do budoucna . . .

K sedmé hodině se vraceli a rovnou na nádraží, očekávajíce „hlavní příliv" ku dnešní společné schůzce a zahajovacímu večeru sjezdovému v Obecním domě.

Přijel toliko jediný, Honza Dolejšků, advokát, starosta okresu, ředitel spořitelny atd. Stařec všecek šedivý, bílého vlasu a bílé brady, se zlatým skřipcem na nose, shrbený a kašlavý. Bylo mu přes sedmdesát. Syneček by ho byl nepoznal za živý svět, třebaže asi před dvacíti léty se s ním setkal v Praze, o sokolském sletě, kdy Dolejška tam přijel ve stejnokroji a v čele své župy, jejímž byl starostou. Tuze se změnil a chviličku stáli oba proti sobě, zaražení, cizí. Až poté padli si do náruče, a Honza se rozkašlal.

„Hugo nepřijede," oznamoval trhavým sípavým hlasem a oči mu za cvikrem mdle svítily. „Už zanechal prakse a liboval si to v pensi, ale teď, to víte, o lékaře je nouze, nezbývalo nežli zas do toho, vzal i nádražní lékařství . . . i praksi, to víte, teď doktoři ordinují za aprovisaci, je to dobrá věc . . . tak zase doktoruje . . . Psal mi a prosil, abych ho omluvil, že se nemůže ani hnout. Ale prý mu to slouží a o srdci, které ho dřív trápilo, teď ani neví." Bylo patrno, že tato dlouhá řeč ho namáhá; těžce dýchal.

„Nu, tres faciunt collegium," utěšoval se vrchní rada, ale patrně byl zklamán, když tak počítal hlavy svých milých kolegů. Mnoho mathematiky nebylo k tomu věru potřebí.

Byli zklamáni také Syneček i Dolejška a neméně paní Synečková. Té stále se pletly v hlavě představy z manželova vypravování o těch veselých hoších, Frantech, Lojzících, Honzech, Pepících . . . plných zdraví a bujnosti, jak žili ve vzpomínkách profesorových, o hlučné plné třídě, jak ji Theofil opustil, docela jinak na ni pohlížeje než na svoje třídy nynější, kterým pro nejmenší šramot na jméno přijíti nemohl — a zatím shledává se tu se dvěma starci nade hrobem. Sama nebyla hrobu tomu přece ještě tak blízka, aby se beze všeho smířila s touto starou společností, jejímž choť její byl nejmladším členem. Přibylo těm hochům věku — ale ubylo života . . .

*

Velice tichý a klidný byl „zahajovací večer" v Obecním domě. Seděli tam v koutě restaurační síně, a kdyby nebylo bývalo vojny a otázek aprovisačních, byli by brzo bývali hotovi se svou zábavou.

Vrchnímu radovi svrběly prsty: býval zvyklý v tuto hodinu hrát whist a toužebně pohlížel do kouta protějšího, kde jeho místo dnes zastával lékárník. Na chviličku přisedl k nim pan purkmistr, který na oba pány dobře se pamatoval: byl v primě, když oni byli v oktávě. Po studiích se tady usadil jako zdejší rodák, a z advokáta brzo se vyšinul na stolec starostenský. Měl na dnešek připravenou řeč, velmi citu plnou vzhledem k tomu padesátiletí, ale pro ty tři starce nestálo mu to za to a spokojil se jen s tímto hospodským uvítáním, jen tak en passant. Jaký pak sjezd, když jsou jen tři! A ještě k tomu vrchní rada je zdejší . . .

Ostatní hosté si jich nevšímali, oba nově příchozí i ta dáma byli jim docela cizí, neznámí. Ani zdejší středoškolští profesoři nic nevěděli o profesoru Synečkovi . . . Kdyby aspoň jeho učebnice mathematiky pro nejnižší třídy středních škol byla už spatřila světlo světa — však by si s interesem ukazovali na jejího autora, tuto sedícího. Autor ten vzpomínal, kterak před padesáti lety, na věnečku abiturientním v sále hospody, na místě tohoto Obecního domu kdysi stojící, s Růženkou Kynychovou naposledy křepce jako čamrda se točil.

Když purkmistr se poroučel, zábava uvázla. Zájmy jejich už od padesáti let přestaly býti společnými a teď ta nenadálá Poldova smrt tuze je rozesmutnila. Z profesorů také už ani jeden nebyl na živu; poslední, piarista páter Tomáš, zemřel před patnácti lety. Ani návraty do vzpomínek studentských jich nerozveselily. Dolejška stále si všecko pletl, nevěděl už dobře, které profesory měli v oktávě, ba ani na všecky spolužáky dobře se nepamatoval. Byl už skoro jakoby jednou nohou na onom světě a více mlčel nežli mluvil. Co

platno, na mladém koni ke kvasu, a na starém k rasu . . .

„Ani pátera mezi sebou nemáme. . .“ mrzutě poznamenal vrchní rada. „To nám to Sedláček vyvedl To nebude tedy nikdo sloužit mši svatou za zemřelé. Chudáci, pohoří.“

„Darmo bychom pána Boha pokoušeli,“ zakašlal Honza. „Však se toho rekviem aeternam dočkáme,“ poznamenal ponuře.

Teď nastala chvíle příhodná pro „zajímavé případy“ právnické, které vezdy vynikaly vlastností Franty z nouze. Bylo známo v Hraběšíně, že kdykoli zábava ve společnosti vázla, právnické zkušenosti Čápovy pomohly, třebaže poslouchal je nejvýše jenom Čápův soused, jehož vrchní rada nepřestal tahati za kabát, aby pozornost jeho bezpečněji na svůj zajímavý případ upoutal.

Ještě že pivo bylo, a dost dobré, takže se zdrželi do půl jedenácté. Pak i sám vrchní rada začal zívat a dal nepokrytě znamení k rozchodu. Mrzelo ho, že Dolejška, přece právník, při jeho posledním zajímavém případu tloukl špačky.

„Tak hoši, zítra v devět hodin před gymnasiem!“ hlásil a všichni ruce si podávali, rozcházejíce se před Obecním domem. Dolejška bydlil v hotelu „u Kunzů“ a tak šel každý jinou cestou.

Byla teplá noc srpnová, tmavá, bezměsíčná. Celý Hraběšín spal klidně a z okolních polí vanula sem vůně posečeného, pozdního obilí, ovsa a ječmene. Sem tam jenom některý ostražitý pes zaštěkal a kdesi v daleku jako by supal nějaký vlak.

„Takhle teplo bylo, když jsme se vraceli z abiturientského věnečku,“ vzpomínal profesor, „jenže už svítalo . . . Růženka . . .“

„Prosím tě, Theofile, nech tu holku spát,“ rozhorleně pravila paní profesorová, už ospalá a mrzutá z těch stálých vzpomínek, třebaže těžko bylo zdůvodňovat žárlivost.

Profesor teda už nedutal a zavinul se do sebe jako hlemýžď do skořápky. Dlouhé dva pletence tmavých vlasů a jemná tvář Růženčina i hebká její nahá ramena, která tenkráte hladil, tanula mu na mysli přese všecku pomlouvačnou řeč Čápovu. Musí ji vidět, Růženku a stisknout jí ručku, ovšem už asi ne tak hebkou, to rozumně uznával . . .

Paní Synečková cestou zívala, dost nepokrytě. Ty školní historie, teď večer opakované, všecky znala dobře, jenže dnes vynikly plastičtěji, ten to, onen zase ono k tomu všelikému skotáctví ze své paměti přičinil. Skoro se divila, jak to mohlo tak bavit staré ty pány. Nedovedla pořád si je představit jako mladé, bujné studenty; nejméně pak svého chotě, který spisoval učebnici mathematiky pro nejnižší třídy středních škol, co ho znala. Znala také, všecky příklady pro sčítání, odčítání, násobení i dělení čísel jednojmenných i vícejmenných i zlomků tam uvedených, v posledních letech opět vyřazených a nahrazovaných jinými, odpovídajícími válečným větrům.

. . . Když pak ráno chodili po staroslavném gymnasiu a vcházeli do tříd od primy až po oktávu, které se jim zdály malými, tak jako celé město žilo ještě v jejich mysli jako mnohem větších rozměrů, povídal Dolejška, který dosud slova nepromluvil:

„Tadyhle, v oktávě, stával vždycky profesor Šmahel, před kathedrou, s tužkou v pravici, pamatujete, hoši . . .?“

„Toho jsme přece v oktávě už neměli . . . ze seksty odtud odešel, byl přesazen . . .“ opravoval Syneček.

„Ale jak pak ne!“ hádá se Dolejška.

„Ty se mýlíš, kamaráde, jen si vzpomeň!“ zase Čáp.

„Ovšem, ovšem,“ konečně uznává Dolejška. „Už se pamatuji.“ Ale zdálo se spíše, že se nepamatuje na nic. Zakašlal dutě a zamlčel se.

A tak několikráte druh druha z bludu vyvádí. Jenom na nebožtíky kolegy všichni dobře vzpomínali, stále k nim se vraceli a smrt měli v ústech a ještě více v mysli. Starý vždycky má smrt před očima, mladý za zády, kdežto se životem je tomu naopak . . . Jako by se divili, proč tady ještě jsou a co mají co dělat v síních, do kterých patří jenom mládež. Sama Synečka zemská školní rada odtamtud vyndala, pro starobu, kterou žádná bylina nepřemůže . . .

Zato úcty nabyli. Sám ředitel gymnasia, který je provázel, zdvořile se jim klaněl, až jim to připadalo komické. Před padesáti lety, to ředitel, kterému Bebréka přezdívali, docela jinak jimi točil . . .

Pak lidé na ulici se dívali s údivem na tu skupinu starých lidí, kteří se zastavovali nejvíce jen u starých budov, které jim jejich vzpomínky vybavovaly, pohlížejíce s despektem na nové, krásné domy, které jim kazily starý, milý obraz. Cítili se tu nesmírně cizími. Ještě že Čáp je zdejší a trochu je s tím městem spojoval.

Do oběda bylo času přes půldruhé hodiny a pod záminkou, „že si ještě všelicos obstarají“, rozešli se zas. Po pravdě už neměli si co říci, a vrchní rada Čáp pospíchal na víno, s novým nějakým zajímavým případem.

Co tedy dělat do oběda? . . . Profesor Syneček bezděky zahnul do Novohradské

ulice a paní profesorová stejně bezděky za ním, nic netušíc. Ulice byla skoro prázdná: v domcích i chalupách připravovali oběd.

Už se blížili na konec k ulici Vlastějovské, a profesor Syneček toužebně obracel zraky k chalupě slečny Kynychové, z jejíhož komína vystupoval slabý kouř.

U sousedního domku vrzly dveře a vycházela odtamtud stará žena, polo paní, se šátečkem na hlavě, proti Synečkovým manželům, k chalupě slečny Kynychovy. Bylo patrno, že asi pro něco poodskočila: v ruce nesla hrníček, přikrytý kouskem mastného papíru naň natlačeným. Pokulhávala.

Profesor Syneček se zarazil. Pohleděl na tu ženu dlouhým pohledem a oči se mu rozšířily. Když se přihrblá ta postava přiblížila, nic nedbaje své manželky, pozdravil:

„Má úcta, slečno Růženko!"

Slečna Kynychová už dávno přestala slyšet na toto oslovení a udiveně se zarazila a tvář dosud skloněnou obrátila k profesoru Synečkovi. Ten se také zarazil, v patrných rozpacích. Dal se zmásti postavou, kulháním, domnívaje se, že to ona. Ale tohle to přece ne — toť baba prastará, vrásčitá, divého pohledu, vlasů šedivých, nikoli spletených ve dva temné copy, ale zcuchaných nad čelem scvrklým a s ústy bezzubými.

„Co si račte přát?" tázala se, přece se tím hlásíc k poetickému svému jménu.

Přece je to ona. Také hlas byl, ne-li týž, aspoň velmi podobný. Pro Krista pána — pro tuto dívku horoval a na ni dokonce i básně psával, ba sliboval si v duchu, že jakmile udělá státní zkoušky, přijde si pro ni. Netřeba vykládati proč a jak se stalo, že v málo letech universitních studií mladá jeho erotika vyprchala mu z duše jako benzin z otevřené lahvičky a teď jenom slabý její ohlas, vzbuzený známým okolím a sdružený se zvědavostí, ho sem táhl; také své choti, ostatně velmi milované, trochu se chtěl pochlubiti. Ta teď stála vedle něho a úsměv její, již dříve zlomyslný, ještě ostřeji objevil se jí na rtech. Jako by říci chtěla: To máš za trest za svoje vzpomínky; proč mne sem do té ulice pořád vodíš!

„Jsem profesor Syneček . . . a tady moje choť . . ."

Slečnou Kynychovou nic nehnulo toto představení.

„Čím mohu sloužit?" ptala se dál, neboť život ji naučil úslužnosti vůči lidem, na nichž myslila, že závisí nebo může záviseti. Profesor viděl, že ona ho nepoznává a jeho kyselost rostla.

„Theofil Syneček . . . oktaván před padesáti lety," pomáhal slabé paměti.

„Oktaván . . . oktaván," vzpomínala Růženka, která před tolika lety měnila oktavány jako herečka klobouky. Kde pak by si mohla hned na všecky vzpomenout!

„Říkali mi Filek," vyhodil profesor mnemotechnického trumfa.

„Filek . . . to už vím!" vzpomněla přece Růženka, dodávájíc: „pan Syneček?"

„Ano, ano, Syneček," teskně souhlasil starý abiturient.

„Je tomu tak dávno!" jaksi na svoji omluvu připomněla Růženka, ale nic neprozrazovalo silného nějakého dojmu. Naopak zdálo se, že to setkání je jí nepříjemné, poněvadž měla před sebou živý dokument svého již skoro požehnaného věku.

Na štěstí pro všechny počalo krápat.

„Jéjej, prší!" zvolala slečna Růženka, vztáhla suchou, žilnatou pravici a honem utahovala šáteček u špičaté brady.

„Abyste nezmokla, slečno . . ." Slovo Růženko uvázlo profesorovi v hrdle. „Poroučím se pěkně."

„Služebnice, poroučím se!" A Růženka ruče zmizela v chalupě, ze které se pomalu kouřilo. „Kdyby někdy potřebovali kvartýr pro studenta, jen se na mne obrátějí," dodala, chtíc ukázati se zdvořilou a ochotnou.

„Tak to byla ta tvoje zdejší Růženka?" ptala se špičatě paní profesorová.

„Brr, z té je baba šeredná," vzdychl manžel zhluboka . . . „A je menší, nežli bývala, scvrká se," poznamenal. „Nejhorši je, že's ji viděla také," dodal jaksi kajícně a s hanbou.

„Vždy už jí je snad nějakých pětašedesát let . . ."

„Šestašedesát jistě."

„Tak pojďme pomalu k obědu . . ."

Vrchní rada objednal tabuli v menším sále Obecního domu, chambre separée, aby nebyli rušeni. Ano, domníval se, že jich bude aspoň sedm, s paničkami snad deset. Zatím tu seděli jen tři a paní profesorová, které bylo předsedati, byla čtvrtá. Ale přes to, že restauratér se vyznamenal a páni byli na vrchol spokojeni, přece to všecko dohromady vypadalo spíš jako hostina pohřební. Vzpomínali na nepřítomné a na mrtvé a Dolejška co chvíli se dusil; kdykoli nastalo utišení za toho hodokvasu, jeho dutý kašel zazněl jako memento mori.

Syneček byl trpce rozladěn dopoledním setkáním a vrchní rada Čáp se nutil do veselosti, snaže se napodobiti profesora řečtiny pátera Luciána, který trochu šišlal. Ale vyznělo to na prázdno.

Byli znaveni a musili si dát po obědě černou kávu, aby při novém zajímavém případě Čápově neusnuli.

Telegram je rozrušil. To arciděkan Antonín Sedláček telegrafoval, jenže trochu nešťastně: „Živým pozdrav a mrtvým vzpomínku . . .“ A oni zatím už všecky mrtvé odstavili . . . Pořád se jim ta smrt do cesty plete . . .

Nakonec, když už dopíjeli, nic platno — někdo musí přece něco říci, jen několik slov. Tak tedy rada Čáp měl řeč, pěknou, promyšlenou, ale bylo patrno, že byla vypočítána na větší a veselejší společnost. Již oslovení, „Veleváženě shromáždění, dámy a pánové, druhové milí a drazí hoši“ svědčilo o tom. Vítal kolegy, vzpomínal těch, kteří se omluvili a nebylo vyhnutí — zase těch mrtvých, i toho posledního, Leopolda Schwarze. Ten jako by jim byl za dveřmi stál, v černém rubáši.

Paní profesorová v duchu si přála, kdyby aspoň mohla vstát a otevřít všecka okna, aby sem vešlo trochu více svěžesti a života i ptačích zpěvů ze sousední zahrady, pokud v měsíci srpnu je to možné. Při nejmenším trochu květinové vůně.

„Dá-li Bůh,“ končil řeč starý druh, „není to naposled, co se scházíme . . .“ Nikdo však mu nevěřil. Bezděky kroutili hlavami a paní profesorová klopila oči. Sic profesor Syneček těšil se dobrému zdraví, pokud jen pulíroval na své učebnici. Věrná manželka cítila, že tato učebnice to jest, která autora svého udržuje svěžího a přála si vezdy, aby proslulá ta kniha vůbec neuzřela světla světa. „Slibme si,“ vybízel dále vrchní rada, „že za pět let přijdeme opět.“

Staří hoši pozvedli sklenice se zbytky černé kávy, milostivá paní sklenici vody a slibovali. Vemlouvali se ve svou do té doby nesmrtelnost. Ale staré ruce se jim při tom třásly.

Niť hovoru docela se přetrhla a neklidně pohlíželi na hodinky. Vlak jede až o půl čtvrté a je teprve půl třetí . . .

Na procházku už se nechtělo — kam pak také, když už všecko viděli, ba i to, co by bývalo lépe neviděti . . . Na štěstí ta vojna a aprovisace, přece znovu zase se rozohnili mluvíce o věcech příštích, staří, dobří vlastenci. Teď je nenapadlo, že se toho snad ani nedočkají . . .

Konečně se rozcházeli, líbali se navzájem, Čáp i Dolejška líbali ruce paní profesorové — a rozešli se s myšlenkami na blízkou smrt, která konečně je všecky v jeden snopek sváže . . .

Teprve, když druh druhu zmizel s očí, cítili, jak se jim valně ulehčuje, jak nálada smrti je ponenáhlu opouští a kterak vracejí se rádi do zbytku života, ale s přáním, aby se už nikdy nemusili sejít . . .

FEUILLETON.

CESTOU K DOMOVU.

Velezrádců slyšte sbor,
jakých nezřel svět,
stvořily je hněv a vzdor,
vůdcem byl jim vzlet.
Na štítě svém svobodu
proti ďáblů svazku
za vládkyni národů
provoláme lásku,
naše heslo roznese
všude nový řád:
naposled kdo směje se,
právo má se smát!

Smích vám neseme a zpěv,
jara věčnou zvěst,
za váš pláč a vzdor a hněv,
malomocnou pěst;
my jsme ruku pozvedli,
nástroj pomsty vaší,
Němec, ďáblem posedlý,
to, co sil, teď snáší.
Vítězný smích otřese
trůny lživých vlád —
naposled kdo směje se,
právo má se smát!

Velezrádců sbor je čist,
neboť k pravdě stál,
ale Vilém Antikrist
falešně si hrál.
Dějin soud to oznámí
nevinným i vinným,
sám že padá do jámy,
kdo ji kopal jiným.
S námi však se povznese
ten, kdo nás má rád —
naposled kdo směje se,
právo má se smát!

Fa Presto.

Právo zhudebnění vyhrazeno.

*

Vinc. Červinka:

Český tisk za hranicemi.

(Dokončení.)

Když začátkem r. 1918 založena i v Italii československá legie, ukázala se také tady potřeba českého listu. Uveden v život časopis „*V Boj!*“ dvakrát týdně vycházející v Římě, jeho redaktorem jest J o s. M i r. L i n h a r t. Přináší občas i stati vlašské a jako přílohu vydává „Malou příručku jazyka italského“. Specialitou nejen tohoto, nýbrž všech těchto emigrantských novin jsou rubriky, jež vytvořila si válka sama a zvláštní poměry, v jakých vycházejí. Všecky ty noviny (obzvlášť „Čechoslovák“) mnoho místa věnovaly oddílu nadepsanému „Hledají se“: — tu zajatci jednotliví shledávají známé, příbuzné, krajany, rodáky, často otec syna, bratr bratra... Zvlášť dojemné jsou rubriky nadepsané „Z domova“, „Z českých zemí“, „Z vlasti“ a pod. Zachycena tu pestrá směsice zpráv čerpaných z novin, tu a tam proklouzlých, ale také často i jen úryvky ze soukromých dopisů, jak je zajatci dostávali a vyčítali z nich zprávy všeobecnějšího zájmu. I literatura je tu všude zastoupena. Vlastenecká poesie, básně známých autorů, ve feuilletonu vzpomínky, dojmy náhodných spolupracovníků, pečlivě upravené, dobře volené ukázky ze žurnalistiky zpřátelené (ruské, francouzské, anglické, vlašské), pokud a jak si všímá českých poměrů, československé otázky, politického řešení našeho problému v budoucnosti, věcí slovanských vůbec.

Tu a tam, jak ani jinak nelze, proklouzla mystifikace, nesprávná informace. To platí zejména o číslech z prvních dvou let válečných. Tak petrohradský „Čechoslovák“ v prvním čísle červnovém z r. 1916 přinesl poloviční nekrolog dru Kramáři a jeho spoluobžalovaným ze známého prosesu vídeňského — ostatně zajímavý dokument dobový. Již dříve pak, v listopadu 1915, týž list otiskl výborně psaný feuilleton „Věčnaja pamjať“ — věnovaný památce slovenského národního pracovníka dra Pavla Blahy, o němž pověst, bohudíky nesprávná, donesla, že zemřel na tyfus.

Vítězství bolševické vlády v Petrohradě učinilo konec petrohradskému „Čechoslováku“. Již před tím obnovil red. V. Švihovský vydávání „Čechoslovana“ v Kijevě, a když ústředí české agitace a československých legií přeneseno na Ukrajinu (než dostala se do vleku a područí Němců), přenesl sem i red. B. Pavlů svůj list, a několik měsíců vycházel tu pak „*Československý Denník*“.

Z jiných zahraničních listů českých se dovídáme, že později založen nový časopis československý ve Vladivostoku na břehu Tichého oceánu — „V ě s t n í k“ (V i e s t n i k), vydávaný československou Nár. radou. Časopis jistě jediný svého druhu, vydávaný pro legie v Sibiři, a redakce jeho byla nucena kategoricky žádati od všech spolupracovníků a redaktorů, aby psali „malované litery“ bez háčků a čárek, neboť noviny tyto sázeli — Číňané a Japonci. Ti sázeli ovšem pouze litery, nikoli slova, a tak také „Věstník“ se jmenoval nuceně „Viestnik“. S Japonci vůbec měl tento list dobré styky, i literární, jeho vlivem vydána v Tokiu velká obrázková kniha, pojednávající o československém národě, list sám přinesl zase dobré informace o japonském tisku, žurnalistice, o literárních orgánech a revuích japonských.

Po převratu z konce října, kdy Národní rada pražská ujala se moci a mohla zahájiti přímý styk s Paříží, sídlem skutečné vlády, s počátku arci jen nepravidelný, zařízeno tam vydávání zvláštního „*Zpravodaje Čechoslováků*“, jehož hlavní účel je spíš jen agitační a ryze zpravodajský, jak název naznačuje. Ve zhuštěném obsahu vydáván jest i francouzsky, aby byl pramenem i spolehlivých informací pro pařížský denní tisk. Ten bude vycházeti dál, po celou dobu trvání kongresu mírového. Ostatní listy zaniknou asi dle toho, jak československé sbory se budou stěhovati do vlasti! Ale čísla jejich všecka zůstanou slavnou a čestnou památkou veliké doby. Měla by být pečlivě schovávána!

LITERATURA.

V i k t o r D y k, *Spisy I.* Nákl. F. Topice v Praze. — L. N. Z v ě ř i n a, *České rapsodie.* Edice „Pramen v Praze. — J u l. Z e y e r, *Listy Růženě Jesenské.* Nákl. L. Bradáče v Praze.

K přehlednému vydání svého literárního díla přistupuje dost záhy V. D y k prvým svazkem svých spisů, který pojmenoval „Buřiči a smíření“, titulek nadmíru charakteristický, uvážíme-li, že svazek svým seřaděním zahrnuje období patnácti let (1901—1915). Podstata jeho vyložena v prologu k celému svazku z r. 1912, který sám je smířením, kde autor doznává jinou víru a vlastní změnu. Hry vzdorných revolt, zákeřné a chladné, dohrány. Svazek obsahuje tři knihy, „Buřiče“ (první vydání r. 1903 Kruhem čes. spis.), „Milou sedmi loupežníků“ (1. vyd. r. 1906 u K. Neumannové) a „Giuseppa Mora“ (1. vyd. v Nové Edici r. 1911). Dle prologu autorova má k ideové úplnosti svazku přistoupiti ještě báseň „Zápas Jiřího Macků“ z r. 1915. Není tedy tento I. sv. Spisů vydáním definitivním, jak by se očekávalo. Texty otiskuje autor jen s nepatrnými změnami, neboť se domnívá, že autor nemá k větším a podstatnějším změnám práva, když dílo své po letech znovu vydává. O zásadě této bylo by možno hovořiti s dvou hledisk, buď pova-

žuje autor sebe a svůj vývoj za důležitější než dílo samo, pak platí neměnit, ale chce-li se autor držeti Wildeovy zásady o absolutnosti umělecké tvorby, pak má právo sochař rozbít po letech svou skulpturu a stvořit ji pozměněnou znovu, spisovatel měnit a opravovat, jestliže dnes nevyhovuje to ono jeho názoru. Jsou arci případy, kdy měniti a vypouštěti není možno. Velmi dobře to V. Dyk vyciťuje, neboť vypustiti na př. prolog k „Milé sedmi loupežníků“ s jeho ironickým refrenem „radosti ze zla“, ač s ním dnes autor nesouhlasí, znamenalo by škrtnouti kus literární historie k dílu se vížící. V I. vydání této básně byla uvedena léta vzniku 1898—1906, ve spisech opravena na r. 1897—1904. Vročení tato jsou pro literárního historika nemalé důležitosti, neměla by differovati. Autor zmiňuje se také o nové dedikaci „Giuseppa Mora“, ale v knize jí nenalézám. — Tvůrci české svobody T. G. Masarykovi věnuje L. N. Zvěřina novou svou knihu vášnivých slok o svobodě našich vlastí, o zápasnících a hrdinách jejích i o jejích krvavých nepřátelích. Zajímavo je, že rapsodie většinou psány za války, ne post festum, že ukrývány na půdách, za trámy, v kamnech před slídivými zraky rakouských pochopů. Básnické invektivy, glossy i jásoty víží se k řadě momentů, které v průběhu války prochvěly naší myslí. „Gavrilo Princip“, „Pégoud“, „Wilhelm I. Rex.“, „Thalerhof“, Jedenáct orenburských (elitní kozácké pluky) „Arulo, Verraeter, Traditori“ jsou témata, jež podnítila básníka k nejmohutnějším protestům i panegyrikám. Také na legie nezapomenuto, ale děje se tak se skutečnou historickou motivací a básnickým vkusem. České legie nebyly na Chemin des Dames, ale na Marně a u Amiensu. L. N. Zvěřina nalézá i přiléhavou formu volného verše pro své prudké, šlehavé, mocně vznosné a zase z nejjemnějších citových strun zaznívající myšlenky, i lze nevelkou jinak knížku zařaditi k nejpozoruhodnějším a zároveň i básnicky nejcennějším sbírkám bezprostředně válečnými událostmi podníceným. — Korespondence Jul. Zeyera s Růženou Jesenskou zabírá období jedenácti let (1889—1900) a jest mnoha místy nadmíru zajímavá pro životopisce Zeyerovy. Celkem obsahuje přátelsky zdvořilou výměnu myšlenek, málokdy se prohlubující, ale přece upřímnou a srdečnou, díky za knižní dedikace, zprávy o zdraví, o návštěvách, o cestách a p. V listě z 3. října 1892 nalézáme opětně jen záhadnou narážku na příčiny Zeyerovy resignace: „Wenn ich das Märchen meines Lebens nur erzähle — tu bolí mi hned hlava a srdce a zmocní se mne desolace úplná.“ Bližšího zase nic. Dne 7. listopadu 1894 píše literárně zajímavý list, z něhož cituji: „Vy Jste mladá a přikládáte tomu hlasu veřejnosti ještě příliš mnoho váhy... Český svět veřejný si nevšimne ničeho do opravdy, a v literatuře jako ve všem u nás je jedinou královnou absolutní, bohyně Reklama... U nás záleží teď všechno na libosti neb nelibosti několik (sic) osobností. Ucházet se o přízeň jejich, nebo propadnout, to je v literární Praze jediná možná volba.“ V jiném listě dotýká se chladu, který vznikl (1895) mezi ním a Sládkem, a poněvadž neběželo o žádný rukopis, přičítá to jistě mylně vlivu Vrchlického. Národopisná výstava Zeyera příliš neláká, „ty sporty, které se na té výstavě a tou výstavou provozují stále, znechutily mně celý ten podnik.“ Zajímavo je stopovati, kdy se dostává do těchto dopisů Bůh, poukaz k němu o povzbuzení adresátky, aby se k němu také uchylovala. Ponejprv pomoc boží čteme zde 10. dubna 1899 a pak častěji. „Pravé vzývání Krista Boha působí jako balsám!“ Blížící se skon zapůsobil na mysl básníkovu a vysvětluje mnohé v poslední jeho tvorbě. Úprava knihy je velmi vkusná, jakž je u edicí Bradáčových chvalným zvykem. *—pa—*

*

Osvobozené mládeži. Rodinná čítanka vlastenecká pro československé domácnosti. Upravil Josef Horčička. Nákl. České grafické akc. spol. Unie v Praze. Za K 11·25.— *Karel Štech,* Tomáš Garrigue Masaryk. Význam jeho v československém životě. Týmž nákl.

„Unie“ si pospíšila vyhověti potřebě nové čítanky a řekněme hned, způsobem na dnešní poměry přímo skvělým. Měli jsme příležitost prohlédnouti si tak zvanou „Národní čítanku“, které jsme jinak k recensi neobdrželi, a pohřešili jsme v ní těžce jedné věci při veškerém jinak pečlivé sestaveném obsahu, totiž není aktuelní, o ledabylém tisku a ledajaké úpravě ani nemluvě. Nevane z ní duch osvobozených vlastí, stala se retrospektivní, dřív než byla vydána, z té jednoduché příčiny, že psána a skládána byla ještě v c. k. otročině, pod bdělým okem c. k. censora. Tomu všemu unikla Horčičkova čítanka „Osvobozené mládeži“, v níž proudí vřelá krev dnešku, osvobozená pravda a skutečnost dostává se zde k slovu nejen ve článcích prosaických, ale hlavně i verši národních básníků. Jest rozdělena na 15 oddílů metodickým postupem od pojmu rodiny až k osvobození Československého národa. Pod některá záhlaví, na př. „Naše škola“, „Naše národní povaha“, „Ctnosti občanské“, „Pravé vlastenectví“, „Obrození našeho národa“, „Statečnost těla i ducha našeho lidu“ dovedl pořadatel shrnouti obsah znamenitě názorný a přesvědčivý, vrývající se do paměti pro celý život. Pečlivě komponované přehledy z pera pořadatelova ke každému oddílu psány jasně, s dobrou znalostí věci a srdečnou formou. Nezapomenuto ani na manifest českých spisovatelů, ani na deklaraci poslanců, ani na přísahu ná-

rodní a na Marseillaisu. Čteme tu vybrané básně Sládkovy, Čechovy, Nerudovy, Klášterského, Macharovy, Procházkovy, Sovovy, Březinovy, Svobodovy, Bezručovy, Krásnohorské, Heydukovy a j., vhodné prósy a úryvky z Jiráska, Raise, Wintra, Horkého, Machara, Němcové, Kálala, Palackého, Šuberta, Sekaniny, Svobodové, Klímy, Herbena, Mrštíka, Klvaně, Táborského, Havlíčka, Masaryka, Krameria, Pekaře, Niederle, Drtiny, Gutha, Khola, Denise, Krejčího a j. Také slovenská literatura jak náleží uplatněna. Hojně obrázků, zejména portrétů provází text. Radostná kniha tato má všechny vlastnosti, aby v statisících výtisků rozešla se po našich vlastech. Zajisté i školské úřady vezmou k ní zřetel. Byla by pokladem povinné četby pro všecky školy české i slovenské všech kategorií a stupňů. — Spisovatel pěkné brožury „Tomáš Garrigue Masaryk“ ubírá se ve stopách J. Herbena a E. Štorna, kresle mohutnou bytost zakladatele a prvého presidenta naší republiky. Formou populární načrtává Masarykovy životní zásady i jeho filosofii, vyličuje jeho životní úsilí po osvobození českého národu z třistaleté klatby a veškerou jeho blahodárnou činnost i mnohostranný význam v našem národě. Připojena také stručná data životopisná. Brožura poslouží dobře všeobecné informaci a bude vhodnou pomůckou k výkladům a přednáškám. —och—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Jubilejní výstava „Artěla“ (1908—1918), Uměl. průmyslové museum, listopad—prosinec 1918. — Cesta do výstavy „Artěla“, představující se rozvinutým dílem desíti let, připomene všeliké to putování „Artěla“ z hlavních tříd města do postranních uliček a zase nazpět, za tím tající se krise a doby zlé, jež „Artěl“ prožíval, chvíle, kdy stál takřka před zánikem, aby se až v letech posledních zachytil kořínky silnějšími a snad i nahradil škod někdejších. Jakkoli netrávil „Artěl“ svých deset let pohodlně a spokojeně, přesto nebylo v dílnách této mladé umělecké družiny mrtvo, nikdy nevyzírala z nich stagnace; vedla hnutí umělecko-průmyslové i za cenu výtky výstřednosti, diktovaná uvědomělou snahou dospěti k jednoduché synthesi, spolu s věrou, „že jedině ukáznění tvarů je východiskem, abychom se jednou dočkali příznivého vlivu i na práci neosobní, lidovou, ba i tovární“. Lety nabyly vlivu na vyspělost jednotlivých oborů umělecko-řemeslných a umělecko-průmyslových, zvláště na sklo a drobnou keramiku a knihařství, v špercích tvoří „Artěl“ třídu o sobě. To vše patří do širší kapitoly o umělecko-řemeslném hnutí u nás.

Stojíce v úzkém styku k životu výtvarnému v centru českého snažení, nečekali jsme na jubilejní příležitosti, abychom vytkli tretkami ověšeným ženám, jak mohou přejíti kolem výlohy „Artěla“ bez uzardění, abychom ujasňovali čtenářům svým na různých příkladech drobné vztahy, jež k umění mají a vedli je k tomu, aby spojovali své potřeby se snahami této umělecké družiny. Pokoušejíce se zvláštním druhem literatury (svazeček „Dary“ ve sbírce „Vkus a nevkus“) zvýšiti úroveň uměleckého smyslu, vybrali jsme práce „Artěla“, předměty denního styku, k tomu, abychom na nich učili čtenáře rozlišovati mezi zlatem a mezi pozlátkem, jež pokládá dav za moderní umění, mezi opravdovou výtvarnou prací a tím, co se pokouší o dojem nízkými prostředky, nalezenými formami, jež se rozlézají stejně po kachlících kamen jako výplních nábytku i strojně lisovaném a vyráženém plechu.

I když je dnes výtvarná práce „Artěla“ chápána větším počtem návštěvníků, výzva: jděte na výstavu „Artěla“! není o nic méně časová. Z ulic, jichž výkladce naplnila velkovýroba umělecky tak úpadková, kde za každým rohem čeká někdo, aby válečný náhražkový brak vyprodal za ceny lichvářské, vede už několik cest do útulků umění milovných. Výstava „Artěla“ ukazuje, jak krásné mohou býti věci tohoto světa. Obsahově pestrá, předkládá zrakům tvým věci originelní čistoty, dokonalé, líbezné i suše civilní, i takové, jež se tím budou zdáti extravagantními. — Nezíská-li tě cele ten neb onen výrazový způsob, přečti si pozorně programový prospekt výstavy a pak se ptej, vyjadřuje-li ten neb onen kus smysl a obsah věci, je-li logicky udělán. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

K Masarykovu návratu do Čech.

V těchto dnech vítá Český národ spontanně a s nevylíčitelným nadšením svého prvního republikánského presidenta. Všecky naše vrstvy, od nejvyšších vrcholků uměleckých a vědeckých až po nejskromnější chýšky zapadlého venkova spojily se tu, aby nějak projevily úctu velikému člověku těchto dní, jejichž radost a štěstí je z veliké části právě jeho podarem a zásluhou.

I naše vrstvy literární a umělecké mohou býti hrdy a šťastny —: je prof. dr. T. G. Masaryk z jejich středu, jsa jedním z našich nečetných učenců a politiků, kteří právě důkladnou znalost písemnictví a jemné umělecké vzdělání povýšili na nutnou povinnost inteligence a předpoklad opravdového vzdělání národního.

Masaryk ovšem nikdy nebyl jen literárním estetem a až na zcela nepatrné případy, kdy ho zajímal třeba i detail formální (a to vždy zase jen vzhledem ke sledovanému účelu ideovému), nikdy neanalysoval literárních děl pouze

po této zevnější stránce. Ale zase na druhé straně nikdy nebyl jen pouhým etikem a moralistou, jak bylo zvykem naň pohlížeti. Psal mnoho literárních studií přímo o beletrii, o básnictví; uveřejnil veliké práce o německých básnících, dále o Zolovi, o Vrchlickém, o Dostojevském, o Tolstém a o ruských realistech, velmi hluboko a detailně zabíhal příležitostně i do písemnictví anglického.

A tu ho ovšem především zajímala i morálka děl; Zolovi vytýkal přílišné vyhledávání efektů smyslných, které se mu nelíbily ani u Vrchlického, v Goetheově Faustovi nedovedl dobře chápati, jak mohl básník tak nízkou nerovností vybaviti svého hrdinu vzhledem k čisté a nevinné Markétce. Ale i zde veškeren hlavní a podstatný smysl jeho studií sledoval přece jen cíle hlubší a podstatné, které souvisí přímo s duší uměleckého díla a s jeho živým karakterem. U Zoly byla to zejména podrobná analysa jeho myšlenek o dědičnosti, na nichž jsou založeni celí Rougon-Macquartové; u Vrchlického (při „Twardowském") a u Goetheho zkoumal vzory lidových pověstí, ze kterých vznikaly veliké jejich básně, při čemž srovnával a hodnotil i zásady satanismu, čarodějnictví a fantastičnosti; zajímalo ho psychologické řešení některých povah (Garborgových, Tolstého, Dostojewského a Gončarova), pak krásné a hlubokomyslné pasáže o skepsi Mussetově, již srovnával s názory různých velikých filosofů.

To všecko dokazuje, že mu u díla uměleckého neběželo jen o pouhou mravnost, ale že vcházel svými studiemi do samých bran uměleckého tajemství básní a románů, jak to činí všichni velicí kritikové a essayisté. To vše podnikal, aby přesvědčil, s jakou velikou odpovědností musí vcházeti spisovatel ke svému dílu, jak vysoko musí státi nad ním i nad vrstvami, jimž přináší dar svých myšlenek i pocitů, a jak vůbec je poslání pravého básníka, pravého umělce plno závažnosti a odpovědného významu.

Masaryk uměl také psáti velmi krásné stati o české knize a její výchovné moci, o jejím božském dobrodiní zušlechťujícím; někdy zabíhal i do estetiky uměleckého nazírání, a jeho mladistvá knížka O studiu děl básnických (1884), kterou r. 1886 doplnil a rozvedl svými názory na Rukopisy, je nejpodstatnějším výrazem i těchto jeho snah. Sem také odbočoval často, když psal o Jungmannovi, o Havlíčkovi, o spisech Husových. Estetický moment jej lákal také v knize o Naší nynější krisi, zejména v partiích, věnovaných naší mládeži; ba nevyhýbal se mu ni v České otázce

To vše — jen letmo nadhozeno — je dokladem, co činorodého i živého zájmu ryze literárního a uměleckého dřímalo vždycky v našem velikém filosofovi a mluví proto, jak i naše básnické kruhy s láskou a s bratrským zájmem nejvřelejším dnes mohou pohlížeti k jeho nesmrtelnému národnímu triumfu. Vítáme p. presidenta v Praze, hlavním městě osvobozených vlastí, a přejeme všeho štěstí jeho vládě, aby po tolika strádáních a útrapách rozkvetlo opravdové blaho českému lidu.

Fr. Sekanina.

*

* V těchto dnech oslavil národ náš sté výročí narozenin vůdce národa dra Frant. Lad. Riegra, a jen poměry dosud na všech stranách stísněné a mysle jiným úsilím nutně zaměstnané nechaly minouti 10. prosinec bez velikých vnějších okázalostí. Zato tím srdečnější a niternější byly vzpomínky, které se nesly toho dne k památce národního a osvětového vůdce našeho, představitele pevného a věrného češství a neohroženého jeho zastance. Rieger náležel k politikům, kteří k svému úkolu prošli literárními začátky. Proto celá jeho životní činnost neustrnula jen v politice ale dovedla se s ní děliti paralelně i o velké úkoly osvětné. Kořeny Riegrovy světlé bytosti tkvěly hluboce v literatuře národní, jeho druhy byli Jungmann, Pichl, Štulc, Strobach, Mácha, Erben, Trojan, Marek, Tyl, Rubeš, a j. „Květům" náleží jeho básnické prvotiny, Šafaříkovu „Světozoru" přečetné překlady z polštiny a angličtiny, tiskne v „Musejníku", v „Oboru", v „Poutníku", jeho písnička „Kovářská" stává se populární. Pro divadlo překládá z Fredra (Pan Čapek), z Augiera (Pan Philibert), z Chojeckého, upravuje a skládá zpěvy operní, písně koncertní atd. Rokem 1848 oddává se veřejné činnosti úplně a stává se vedle Palackého představitelem naší národní energie i veškeré snahy osvětné. Rieger prováděl po celý svůj život zásadu, že národní vzdělanost tvoří základ národního uvědomění a všech i politických úspěchů. Díla, která na té zásadě vytvořil a spolutvořil, jsou pomníky trvalosti. *„Sborník naučný"*, *„Národní divadlo"*, *„Svatobor"*, *„Ústřední Matice školská"* a posléze lidumilný *„Riegrův fond*, do něhož uložil nezištně vše, co mu vděčný národ darem přinesl. Rieger zůstane nám i budoucím zjevem čisté a krásné povahy, příkladné práce na národa roli dědičné. Osvobozená vlast plným právem oslavuje památku muže, jehož heslo „Nedejme se!" podněcovalo i posilovalo v minulém století národ k vytrvalosti. V tom, že dnes vlají nám nad hlavami prapory svobodných a volných vlastí, je také kus jeho díla. Čest slavné jeho památce!

*

* Pavla Maternová dovršila 14. t. m. šedesátý rok. Učitelské její povolání oddalo ji především literatuře pro mládež, řídí knižnici „Dívčím srdcím", r. 1897 vydala sbírku básní „*Na nábřeží*", v níž projevila úzkou, ale zajímavou vlohu deskriptivní. Tu pojí ji s bratrem jejím Al. Škampou i pokrevenství literární. Nejcennější práci vykonala Maternová na poli básnického překladatelství. Důkladně nás obeznámila s největší básnířkou polskou M. Konopnickou; samostatně vydala její *Italii* a *Novely*, ve Slovanském překl. (VI.—VIII., XIII) podala její lyriky i epiky Velmi mnoho překládala z poesie ruské (Balmonta, Merežkovského, Solovjeva, Fofanova, Nadsona, Lochvickou a j.).

F. T.

*

* V Lublani zemřel 11. prosince prudkým zánětem plic po chřipce Ivan Cankar, nejsilnější talent mladé slovinské literatury, a poměrně nejznámější v cizině. Ivan Cankar (nar. 1876) byl spisovatel-proletář, bouřlivák, sociální demokrat, ateista, naturalista. Jeho první literární vystoupení v idylických poměrech slovinského písemnictví na rozhraní dvou věků (kolem 1900) působilo revolučním dojmem. Biskup Jeglič dal veřejně spáliti první knihu veršů Cankarových („*Erotika*") pro jejich erotickou smělost a útočnost. Cankar uchýlil se do Vídně, studoval tu, pracoval mezi sociálními demokraty a poznal i české kruhy dělnické. Psal drobnou i větší prósu, sociálně naladěnou i zahrocenou, s počátku stroze naturalistickou, čím dál psychologičtěji prohloubenou. Žil pak střídavě v Lublani i v Terstu, kandidoval na poslanecký mandát, propadl, a bojoval stále proti domácí malosti a prostřednosti politické i národní vlažnosti. Z toho boje zrodily se i jeho dramatické práce, silně útočné a satirické („*Za blaho národů*", hrané i česky u Pištěků, „*Betajnovský král*" a j.), a jimi pronikl doma rychleji než svými novelami a romány. Do češtiny byl hojně překládán, po desetiletém zápasení literárním i ve slovinské literatuře uznáván vedle Govékara za vůdce moderny. Do češtiny překládali ho nejdřív Růžena Nasková, dr. Zd. Hásková, pak Bohuš Vybíral, J. Mettlerová a j. — Ivan Cankar, zemřelý ve 42 letech, byl velmi plodný: již r. 1911 jeho sebrané spisy povídek a románů měly 10 svazků, i jeho dramatických prací jest asi 10, krom toho překládal dobře Shakespeara pro Gabrščekovu „Salonsku knižnicu" (Salonní knihovnu) v Gorici a pro Matici Slovinskou. Za války byl mezi Slovinci, kteří v národním boji za osvobození stáli vzpřímeně a nebojácně, byl i persekvován, amnestován, smířil se i s biskupem Jegličem v boji za národní samostatnost, vyhrál ten boj, a nyní — zemřel! Také u nás zůstane mu zachována vděčná paměť! *vč.*

* Spolek českých spisovatelů-belletristů Máj v Praze zaslal presidentu Société des Gens de lettres v Paříži p. Georgesovi Lecontovi souhlasný projev s odmítavou odpovědí, jíž toto francouzské sdružení vyřídilo prosbu vídeňských žurnalistů po přátelském sblížení: „Četli jsme se zadostiučiněním Vaši mužnou odpověď německým žurnalistům vídeňským, neboť Jste jí vyjádřili i naše pocity. Zakoušeli Jste útisků německé zpupnosti na Svých bratřích v Elsasku a Lotrinsku několik desítiletí, nás v Čechách drtila tlapa německá po tři století. Tři sta let byly knihy naše vylupovány, házeny do ohně, komoleny konfiskacemi, naši spisovatelé pronásledováni, znásilňováni vyhrůžkami, žalářováni, na smrt odsuzováni právě tou německou Vídní, odnoží Berlína, která k Vám zvedla nyní prosící ruce. Němečtí zaplacení provokatéři snaží se právě v těchto dnech zohyzditi v Praze krásné dny naší mladé republiky, a žurnalistika německá je v tom podporuje starým cynismem lží a klamů. Po celou dobu války stála německá obec literární na straně násilí a ani dnes neustoupila její zloba citům lidskosti a spravedlnosti. Její hlas k Vám, pánové, je úskočnou přetvářkou, na níž Jste nalezli pravou odpověď. Vyslovujeme Vám za ni svůj dík a souhlas."

*

* Pln mladého nadšení a snad i pod dojmem Slovanského sjezdu napsal třicetiletý Rieger při svém výletu na Bezděz r. 1848 do nejstarší dnes ztracené, knihy návštěvníků ku svému podpisu tato památná slova: „Solange die Slaven wollen, besteht Österreich". Proroctví tohoto hesla, adresovaného jako memento Němcům, naplnilo se měrou vrchovatou v době, kdy vzpomínáme stého výročí narozenin Riegrových. *F. Zuman.*

*

* Divadlo J. Slowackého v Krakově v uplynulých dvou týdnech mělo dvě dobré premiéry původní: tříaktovou komedii *Gorąca krew* (Horká krev) Mieczysława Fijałkowského, švižnou veselohru, hrající na polské vsi, dílo nováčka plynného dialogu a rušného, vtipného děje. — Před tím rovněž s úspěchem vypraveno společenské drama *Lancet* (lanceta, chirurg-nástroj) Wl. Jastrzębca Zalewského, čerpané z prostředí lékařského, řešící soudobé problémy rodinného i veřejného života městské inteligence polské

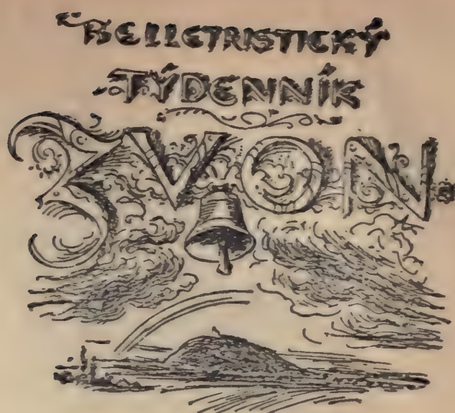
*

* Na útulek českých spisovatelů bylo nám odevzdáno 200 K jako podíl sbírky při věnečku v Kaskově tanečním ústavě dne 11. prosince 1918.

V Praze, dne 19. prosince 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydava Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze

Tiskem „Unie" v Praze.

T. G. MASARYKOVI.

Když ranou kladiva jsi v mládí
kov hnětl ve tvar podkovy,
zda pomyslil's, že rozbiješ kdys
též otročiny okovy?

Že osud domoviny zkuješ
na troskách trůnů despotů?
Že dělná odvaha Tvá vzkřísí
ji polomrtvou k životu?

Ó, ano, snil's to štěstí skvělé,
jež pro život Tě zaváže,
a věřil's, jenom silná vůle
že onen zázrak dokáže.

Šel's tvrdou cestou za ním, k němu,
tu propast, onde úskalí,
a v bludných lesích nezalekly
Tě lačné hlasy šakalí.

A třeba napříč proti proudu,
jinak než jiní na chvíli,
v pospol se slilo pochopené
za dobrem přec Tvé úsilí.

Sen Tvůj zrál věrně do ovoce,
a nezvrtla ho náhoda,
svět přesvědčil's o svatém právu
katovaného národa.

Vtělil jsi sílu v páže vojů,
že vzpupné fronty drtily
a s Tebou jedno za Tvým kynem
svým vlastem štěstí dobyly.

Jak vítěz vrátil ses, a národ
se rozjásal Ti v ústrety,
a v jasný trůn Tvůj proměnil se
již nad Prahou hrad zakletý.

Spojených barev plamen vlaje,
v něm všecky chmury rozváty,
a nejvýš ve větru se zdouvá
Wilsonův prapor hvězdnatý.

Vítej nám doma, voď nás v míru,
změň v bílý den tmu neslunnou,
buď Spravedlnost žezlem Tvojím
a Láska slavnou korunou.

Dej velkost ducha, rozsviť krásu
ve světě našem celičkém,
a nejen vojsk svých národa též
buď zbožňovaným tatíčkem.

21./12. 18.

Fr. S. Procházka.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

VII.

Jaro rozvíjelo se zvolna, dubnové mrazíky dlouho mu bránily... O korytenské pouti májové byla však již louka posázena zlatem pampelišek a Lojzl při vlahém ranním sluníčku pásl kozu na čerstvé trávě po břehu vyschlé struhy. Máry, doma zadělavši na placky, stála na obvyklé nedělní čekané.

Budenschepsova Katla přiběhla s máminými botkami, ale potom už nepřicházel nikdo. Máry však jako vždycky zastavovala mužské i ženské, jichž dnes do kostela chodilo víc než jindy, ptala se, proč si nic nenesou, hubovala na Lorence a žádala, aby brzy přišli. Měla však i podívánku jinou: objevovali se ještě poslední kramáři s vozíčky, ševci a kožišníci s bednami na trakařích nebo jenom s vrchovatými povázanými nůšemi na zádech, přicházeli na pouť i neobchodní lidé cizí.

Když Lojzl dopásal k silnici, sešla k louce a volala: „Vidíš, nikdo ti dnes nejde a je přec pouť!"

„Jdou na pouť," odvětil suše.

„A koupí si obuj hotovou — to budeš míť z pouti!"

„Kdo kupuje na hotovo, k mistroj do stavení nechodí."

„Dobře k tomu kudrnáčoj chodili, a hned po ránu hnal kluky s nůšemi ke kostelu; já vím, že Elefant se taky vyložil!"

„Starej pan mistr se nikdá nevykládal, říkával, že z toho mnoho není, a že si dobrej řemeslník jen zadá. Kdo kupuje takový lehký zboží, za moc nestojí, je to sic lacinější, ale když se napálí, přijde radši k pořádnýmu mistroj."

„O Bezinkovi přec taky říkáváš, že dělal na jarmark, snad jsi toho taky mohl na pouť trochu udělať!"

„Dej peníze, nadělám!"

„Bodejť, dej peníze a potom by ti to třá zůstalo."

„Tak vidíš! Za Kačenky jsem na pouť taky nedělal."

„Když nebylo zač!" škroukla a šla zas k silnici.

Lojzl obíral se těmi myšlenkami dál. Nedělal by — proč by nedělal? Všeho by dovedl nadělat, snad tomu taky rozumí! A hlavou prolétaly vzpomínky, jak s nebožtíkem mistrem Bezinkou běhávali na jarmark pod nůšemi ohnuti, s bidélky pod paží, jak na náměstí vykládali, i jak se čemesně vracívali k domovu. Taky by se zas snad dovedl vyložit a strejčkové s tetkami by chodili. I Máry by mohla být při tom — ale naskřehotala by toho, že by se lidé spíš vyhnuli. A Kriste na nebi, kdyby se prodalo málo nebo nic! Při té myšlence se až zaklepal, takže i koza zdvihla hlavu a zadívala se naň.

„Koukej — — ty taky něco víš — nic neděláš a Rebeka tě jen poplácá!"

Koza pohodila hlavou, zamekala a pásla se zas. Lojzl pozoruje ji, bručel dál: „Najednou zas, abych se o pouti taky vykládal — — všecky groše sebere, uloží do koflíka nebo do truhly a vykládej se! I když musí dáť na kůži, jen škrouká — — leda bych si na to dílo nasbíral pavoučin! Milá hopasino, já mám živobytí! S Kačenkou jsme krásně seděli, dobře bylo, děti si dováděly a teď je samá taková slota!"

Máry klusala právě pěšinou do baráku a koza se za ní zahleděla.

„Díváš se — na paní! Barák má, tebe, krákorky, králíky, pole a přec rejsní porád. Vždyť ona mě, kozo, snad vyžene, vždyť já snad budu museť jít jinam! Nelíbím se jí, to je to, za ty svý peníze si přála pořídiť jinačího šviháka. Jsem chatrnej vejpada. A vidíš, Kačenka byla přece jiná ženská a jak mě měla ráda! Tamhle v baráčku jsme byli, bouda je to proti nynějšímu, naše máma s tátou by se dívali, v čem teď sedím, ale je zle, porád zle, už si rady nevím... To ty se šklebíš, když ti sluníčko hřeje do hřbeta — trávu máš, jen chřoustá, ale co jsem já se na tom nadělal, co jsem se na ty struze naspravoval, pole sám jsem musel zrejť a jak hluboko, hnůj odtahať, všecko zas zadělať, bandory musím zasázeť — co ty o tom víš! S dřívím všecko odedřu, stlaní nosím, šeucuju, až to práší, a ještě musím běhať strejcům pomáhať do pole, abych prej přece něco vydělal. Sama si jen sedí před troubou, zívá, ledaže nějakou tu poliuku nebo bandor uvaří, trochu prádla opláchá. Chodí si na jalovec — však já vím, já to dobře vím — flaštička je porád schovaná, a všelico k snědku si ještě kupuje! Prádlo mám na sobě samou díru, Kačenka všecko hned pěkně spravila, žlab vysoko a skrovnej! Na tele pamatuje, to je vždycky hned: Cák kozu ne-

slyšíš?“ V tom se rozkřikl: „Ale ať si mě nežádá, nebo praštím se vším, do baráčku půjdu, však tam zas Lojzla najdou!“

Koza polekána mykla hlavou, až se jí černá brada zatřepala, ale Lojzl už si jen povrčíval: „Uvidí — do Pařezskýho mlejna se rozběhnu a buď si tu s Rebekou!“

Ze dveří u síně se ozvalo: „Hárst du, Lojzl, požeň už!“ Až si leknutím poskočil.

„Slyšela's? Jen se rozbrykne. Tak teda poleť, beztoho ti už nejede!“ a dali se do běhu.

Když vrátil se do světnice, Máry pravila: „Meckernáclice si pro botky neposlala, hoď něco na sebe a dones jí to, vždyť už bude pomalu po hrubý. A zastav se v krámě, lot kafe kup a čtvrtku cukru, ale u Pohlů, ne abys šel k těm Palmom, tam se jenom ohernujou, na člověka kale nepromluví!“

Lojzl mlčky oblékal svátečnější roucho.

„A můžeš se trochu podívať na pouť, já zas odpoledne půjdu!“

„Sama —“

„No, Bože, snad nechám domeček prázdnej! Je tu všelijakejch cizejch lidí, aby nám někdo kozu vyved' nebo tu drůbež vykrad'! Dnes musí přec někdo bejť doma — však já se ti neztratím, to se neboj! A taky se přec podívej u těch ševců, jak se teď všecko dělá, vždyť se už člověku zdá, jako bys ani žádnej mister nebyl!“

„Nebyl — nebyl — co teda jsem!“

„Vždyť jsi snad viděl, jak to sem z daleka běhalo a ty jen u kozy stojíš!“

„Pas teda ty a já budu dělať — když vidí, že jsem jen s kozou nebo na poli, nejdou, do baráčku k nám chodili.“

„Tenkrát jsi tu neměl Lorence!“

Dostrojiv se, vzal peníze, botky a šel. Máry vyšla za ním na zásep.

„Aspoň že něco neseš a lidem se přec ukážeš, ale ne abys tam někde nadobro uváz'!“

Vykračuje po silnici, několikráte se ohlédl; Máry stále hleděla za ním.

„Kouká Rebeka, kouká!“

Byl čistý den, obloha jasná a hluboká, zlaté slunce se radostně čepýřilo. Osiky u silnice byly sic ještě otřepeny, ale již i světlé listí se rozvíjelo. Topoly také kvetly zardělými jehnědami, pukající listí vonělo a vrcholy snítek stříbrně plály nalitými smolnými pupeny. Modříny ježily se mladým nazlátlým čmýřím, javory, dříny byly osypány nažloutlými rozčepýřenými chomáčky a na temnu lesním tvořily celé jasné, veselé ostrovy. Jarní příroda jásala tím mladým světlem barev. Svěží osení vyhřívalo se v polích, jež dýchala zeminou.

Strnad sedě na snítce jeřábu sladce si švihlal a vybarven byl pomalu jako kanárek, pěnkavy ukazovaly se také v svatebním šatě pestrém, čerstvě omalovaném. Na paloucích za staveními husy vodily si drobná bančata; jako zlaté kuličky se to batolilo.

Lojzl mžoural sem, tam, ale ani se neusmál; šel s hlavou ustaranou. Lidí sotva pozdravil nebo jen bublavě poděkoval. Ani pouťového hluku, přilétajícího z kostelní ulice až sem, si kale nevšiml. Od rozcestí před Bílým volem pustil se směrem, kam ukazovala kovářova dřevěná ruka, a teprve když u Meckernáclův odvedl práci, zabočil ke kostelu.

Bylo už po hrubé, lidí všude plno. Kolem kostelních schodů kromě krámku Minutčina rozloženi byli písničkáři; lavičky jejich i země kolem nich bělaly se lístky s černými obrázky i bez nich, strejcové vykřikovali, tetky předzpěvovaly, aby žádostivých naučily, jak se to zpívá. Obrazář rozvěsil pestré své zboží po šňůrách, napjatých po stěnách chrámových. Chodil tu i prodavač balonků, jejichž rudý chumel vznášel se, kejklal i poletoval nad ním ve vzduchu, stála zde i tetka s krosnou, v níž bylo nastrkáno kudel, kvedlíků, vařeček, červeně malovaných laciných hraček, a do hluku, výkřiků, zpěvu pronikaly ostré zvuky dětských frkaček, píšťal i žabek, jež na roztočených nitkách bručely a škroukaly.

Lojzl se díval a ústa se mu nad vším protahovala úsměvem. Ale vzpomněv si, nechal podivánky a mezi davy i krámky provlékal se k Pohlům, aby koupil, co měl poručeno. Vyšed s naditými kapsami, chvátal podél stavení zas vzhůru ke kostelu a dál na hřbitov. Ke Kačence šel, aby také jí a dětem pověděl, že je zas pouť.

Slehlé, zelené pahrbky hrobů hřály se v slunci, tu a tam z omládlé travičky červenaly se kvítky petrklíčů. U keřů černého bezu, jehož krabaté lístky se rozvinovaly jako motýli z kukel, u slehlého rovu Lojzl klekl a vrtal křížky do řídké trávy, jež se z hlíny těžce prodírala. Sepjal kloubnaté prsty a říkaje Otčenáš v duchu pronikal těžkou vrstvou hlíny až tam, kde ležela Kačenka a děti vedle ní. V duchu je viděl, jak v rakvi a rakvičkách leží tiše, nehnutě — — a tu již nahlas zakrabil, zakvílel...

„Sami jste si šli, mě jste tu nechali, ani s Pánembohem jste mi nedali a nepomyslili jste, co tu sám bez vás budu!

Jako pes běhám s místa na místo. Kačenka říkávala, že mě má ráda — jak mi tohle mohla udělat!" a prsty křečovitě svíral, až praskaly. Sedl na hlínu a skrčen zíral na rov.

„Chytil jsem se zas, do baráku jsem se dostal, kozu máme, slepice, králíky, na poli hospodařím, ale ta druhá není taková, jako ty jsi byla. Proč jsi mě nechala, ve snách se mi nezjevila, nezrazovala! Rebeka pořád huláká, lidé nejdou, i známí mě opouštějí, nevím, co mám dělať. Vždyť já snad, Kačenko, na tě nezapomněl, měla jsi ráda Lojzíka, a já se zas k tobě přihlásím! S tatínkem, s maminkou jste pohromadě, snad mě přec, lidé zlatí, neopustíte?"

Utřev oči, pohleděl do modré oblohy, potom plaše hřbitovem zatěkal. Skloněné křížky, bílé pomníky, socha Kristova i dva andělé, sluncem ozáření, stáli mrtvě, němě; na hlavě bílého andělíčka nad dětským hrobem usedl kos a Lojzla pozoruje, chvilkami zahvizdl.

Lojzl počal opět říkati Otčenáš. A při té modlitbě mu najednou připadlo, že Kačenka stojí před ním zhroucena jako tenkrát, když jim holčička skonala, že smutně se dívá, nepláče a jen pěkně říká:

„Mlč, Lojzíčku, mlč, nenaříkej, zas bude všecko dobře..."

Seděl opíraje se o zemi a slzy kapaly na trávu.

„No tak — no tak — ale jen nezapomeň," chvělo se na rtech.

Pokřižoval rov, pohladil ho a povstav ještě se naň zadíval. Když povznesl hlavu, viděl přes zeď až dolů k baráku. Máry právě stála na záspi. Honem odcházel zas do toho holasu na pouti. U srdce bylo mu lehčeji...

U kramářů postál a poslouchal, co vyvolávají, na děti se díval, křiklavé hovory strejců vyslechl i pátral, nespatří-li někoho ze Lhotky nebo jiného známého z těch končin; nikoho však neshlédnuv, pomyslil si, že se jim už do těch tvrdejch Němec nechce. Před pernikářskou boudou maně olízl ret i napadlo ho, aby Máry koupil marcipánová bílá kolečka, ale hned si zas pomyslil, že Máry ví, kolik peněz má a že by třeba ještě škroukala, to že si mohl nechat a nevyhazovat peněz. To není, jako když Kačence kupovával...

Shlédnuv Lorencův výklad obuvi, pozdalečí pozoroval, ale potom odvrátil hlavu a pyšně stavě nožky kráčel dále.

„Dobrytro, mistře!" volal naň soused.

„Dobrytro —"

„Co pak, že vy nic?"

Lojzl však neodpověděl. Zato dál před každou rohatinou postál, zkoumavě přehlížel, takže naň i jeden mistr volal:

„No tak, příteli, co hledáte? Nestůjte, postupte, všeho je dost, vyberte si!"

Lojzl se jen ušklíbl a div že nahlas neřekl: „Vždyť jsem sám švec!" Pozoroval i kluky učedníky a vzpomínal, jak také tak na nůši sedával a okouněl.

Hned za ševci velký chumel selských mladíků i dívek obklopoval stůl, pokrytý červeným potrhaným ubrusem, na němž rozloženy byly hromádky pomorančů, věnce fíků a celé řádky červených otevřených krabiček s cukrovaným puškvorcem, pomerančovou korou, mandlemi, s cukrátky v roztřepených papírkách, s rudými cukrovými malinami. Za stolem stál bledý, hubený muž v chatrné režné bundě, se starou ‚císařskou' čepicí na tmavovlasé hlavě; černý knír mu visel přes koutky rtův, v lících byl vyhudlý a pod pravou skrání měl starou hlubokou jízvu. V levici držel plátěný váček, pravicí míchal v něm chrastícími polokuličkami.

„Also meine Herrn — grad, ungrad — za dva krejcary vyhraje se ta krabička se sladkostmi nebo dva pomeranče, za šesták na tři do sta věnec fíků, za dva šestáky dva věnce!" suchým, chraptivým hlasem vyvolával, při čemž se mu konce knírů pohupovaly kolem pokřivených úst.

„Sázejte, pánové, sázejte, vyhrajete, potěšíte své holčičky sladkým dárkem, tatínkové přinesou to dětem domů — pospěšte, neváhejte, ať hra nestojí, ať to běží!"

Chasníci klopili krejcary, tahali čísla, volali: sudá — lichá, jiný zas: tři do sta! Ten vyhrál a dostal, vsadil zas a nevyhrál nic, jiný nadarmo házel sázku za sázkou, chechtali se, popichovali, kdo vyhrál, odcházel radostně, jeden s velkým věncem fíků kolem krku, jiný s menším, na paži navlečeným, pyšně kráčeli dívajíce se, zda se jim lidé obdivují.

Hráč stále jen sáčkem rachotil, vyvolával a krejcary shraboval na hromadu, jež vzrůstala. Lojzl si všiml, že švadronilovi u pravice chybí čtvrtý prst a z prostředního že mu zbyla jen půlka. Postál hezkou chvíli a nasmál se dost, než vykročil zas dál.

Za krámkem strejce, který vyložil se s hotovými lacinými mundury dětskými, za kožišníky, kteří tu měli rohatiny plné čepic dětských i mužských, zas byli pernikáři a kramáři, ale již tu také náramně vřískaly flašinety, bouchaly rány do terče, vyvolavač hrozně vykřikoval před panorámou, co tam všecko vidět, pod roz-

piatou plachtovou střechou-létali do kolečka dřevění koníčkové i jeleni a ještě dál náramné visuté kolo s houpačkami točilo se vysoko v povětří, až holky v korbách ječely. Lojzlovi motala se hlava při pouhém pohledu a řekl si, do toho že by nesedl za nevím co. Ale hned ho také napadlo, Máry že by na to šla a že se odpoledne jistě na tom bude houpat a točit.

Když velký zvon zahlaholil, že je poledne, Lojzl honem uháněl k domovu.

„Ty sis tam pobyl — tobě se od toho nechtělo!“ vítala ho žena.

„Jen jsem to prošel!“ odbroukl.

„Ševců dost? A všiml sis, jak to mají?“

„Všiml, ale dávno to vím. Ten vedle to má samou parádu, lagýr, knoflíčky, pertle —“

„Proto k němu tak běhají!“

Lojzl vyložil z kapes kávu, cukr a vysázel krejcary.

„Cos mi přinesl pouti?“

„Půjdeš sama!“

„Ty seš utřenej, jen co je prauda, na pouť jde a manželce nic nepřinese!“

„Darmo bys škroukala, že jsem utratil! Ale houpačka je tam náramná, v povětří se to točí a lítá, holky na tom jen vřískají.“

„Proto jsi tak dlouho nepřišel!“ zasmála se.

Lojzl se zaškaredil. „Ani koukat jsem na to nemohl, hlava se hned motala.“

„Kde jsi teda okouněl tak dlouho?“

„Kde — kde — to je porád — u Kačenky jsem se stavil,“ krotce vydechl a honem se svlékal.

Máry mlčela; obrácena ke kamnům, slévala kávu.

Čekal — čekal — — Když se neozvala, spustil velmi horlivě: „Ne abys odpoledne na tu houpačku šla, sletěla bys, herdlo bys zlámala!“

„A to ty bys byl rád, pane, to ty bys skákal, až by ti to tu všecko zůstalo! Ale neboj se, já do toho nepolezu! Tu máš kafe, placku a jez!“

Lojzl olíznuv se, vlezl si za stůl a dal se do jídla. Také Máry přisedla k svému. „Jinde jsem na pouť mívala koláče, tady mám placky a ještě hodně černý!“

„Ale dobrý jsou, jícný,“ polknuv sousto, chválil.

„To ty — jen když je to jícný!“ —

Po druhé s poledne se vystrojila a šla na pouť. Lojzl osaměv sedl k řemeslu a chvíli zabýval se drobnou správkou, ale potom vyšel na zásep, sedl si až na konci, aby mu sluníčko ještě mohlo na hřbet, a díval se, jak lidé chodí. Nejeden z domácích šel se ještě podívat, ale cizí vraceli se již k domovu. I vzpomínal, jak se kdysi také tak s Kačenkou dívávali a pěkně si spolu povídávali... Teď je tu sám, nikoho upřímného nemá, k nikomu se ani rozběhnout nemůže. Máry jen vrčí, do čeho vlezla, proč nezůstala ještě na službě anebo že mohla u Doutlíků v sedničce spokojeně sedět. Povstal a ruce maje v kapsách, zamyšlen loudal se paloukem nahoru na mez. Zahleděl se k městečku a v duchu viděl celý pouťový rej. Zvuky flašinetu i muzika od Adlerwirta donikala až k němu; kolotoč, vyzdobený korálkovými záclonkami, s letícími koníčky a jeleny, náramné povětrné kolo s houpavými vozidly, v nichž holky vřískají a ječí, točily se mu v hlavě, rány v střelnici práskaly mezitím.

Máry si tam chodí, dívá se, chechtá. Na koníčkách se jistě povozila, snad i do houpačky sedla, na krejcar nekouká. Perníku si nakoupila všelijakého, cukrovou flaštičku s rosolkou smlsla a snad si také u toho chlapa, jenž čísly v režném pytlíku rachotí a grad, ungrad vyvolává, také vsadila. Nebo už sedí u Ochsenwirta za stolem, nalít si dala — — či ji chlapi prohánějí v kole, vyhazují ji vysoko, chechtají se, dupají... Až přijde, bude zahlížet, vrčet, kolik dní marodit a naříkat na žaludek. Po mezi loudal se až na silnici, k domku se zahleděl, potom rychle přešel a zastavil se nad baráčkem, ve kterém s Kačenkou zůstávával. Nikdy se u něho nezastavoval, ouzko mu bývalo, když vedle chodíval...

Sedí tu jako tenkrát! Těmi okny se s Kačenkou a s dětmi dívávali...

Sběhl se břehu a již hleděl dovnitř. Prázdno je tam, živé duše nikde, leda pavouci že si tam hospodaří. Sednička malinká, zrovna jen pro mýtného, pro jediného člověka a oni tam čtyři bývali. Tamhle u okna řemeslovával...

Kráčel dál, u kůlničky se zastavil. Co se sem Kačenka dříví natahala! Za baráčkem kmitlo se mu, jak tenkrát přišli hoši z hor a na kraji lesa převalili se na mech. Jak bejvalo veselo! Potom ta voda přišla... Břehy jsou dosud roztrhány, ale travou zarostlo již všecko, i vrbičky se zachytily.

(Pokračování.)

*

Ant. Klášterský:

K. V. RAISOVI.

Sloky zpola, ano zcela intimní.

Snů a plánů plné mladé hlavy,
horlili jsme — ó, čas pádí, běda!
Já jsem zhořk a z tebe zamlkavý
milý děda.

Dvě ti drahé hlavy leží v dáli
v jednom hrobě a dvě tady v blízku;
jsou to rány, jež, vím, stále pálí,
stopy v písku

těch, kdož s námi šli a znikli jednou,
nevíme, kam, nevíme, zda rádi,
za nimi však v dál zřít nedohlednou
vždy to svádí...

Nu, tys, hochu, vždycky trochu stýskal,
i když slunný svit ti tváře zlatil,
nuž, hleď nyní na to jen, co's získal,
ne co ztratil.

Hleď, co přátel tiskne dlaň ti vřele
a co srdcí k tobě vždy se vrací,
že's byl svůj, byl náš, byl jejich cele
v snu i práci.

Hleď, jak práce tvá tu velká stojí,
srdečnými slovy mluví k lidu,
hřeje ho a těší, sílí v boji,
lehčí bídu.

A hleď, národ na chřtán šlápl zvěru,
volný, počal věcí svých se chápat,
svobody zář líbá skráň ti... Věru,
krásný západ!

Fr. Sekanina:

KAREL V. RAIS.

Glossy k jubileu šedesátých narozenin.

Není jen lichůtkou, není jen vlídným přátelským zvukem, jde-li jeden hlas o Raisovi, že je z nejmilejších českých spisovatelů. Jeho knihy najdete v salonech a čtou je i v nizoučkých domečcích pod doškovými střechami. Přátelský osud literární, který tak přívětivě ozlatil posmrtnou silhuetu Václava Beneše Třebízského, zachoval se stejně přátelsky i k postavě jeho zbožně oddaného ctitele, v prvních literárních rozbězích i žáka.

Skromničký, literárně nehlučný byl počátek Raisův. To, co v něm později rozkvetlo, životem zúrodněno, k nejjímavějším přednostem —: tož tklivá, srdečná oddanost k dělnému lidu venkovskému, měkká citovost a družný, intimní poměr k prostinkému ovzduší schylených podhorských chalup — to v prvních nábězích Raisova spisování bylo jaksi nahraženo vševládným a širokým pocitem vlastenectví. Vlast, národ, lidstvo, sem tam i příroda posvěcená stigmatem rodného kraje — to byly nejmilejší náměty mladého učitelského spisovatele. Třebízského jímavý soucit i měkká sentimentálnost vlastenecká i humánní prochvívaly tenkráte Raisovu historickou prósu i Raisův verš. A hlavně verš. Knížečka za knížečkou linula se tu oddaně od prvních osmdesátých let —: „První květy," „Doma", „Obrázky od nás", „Obrázky veršem", „Dárek maličkým", „Když sluníčko svítí", „Třešně", „Pod modrým nebem", „Veselý květ"... to jsou ty knížečky z nejznámějších.

Prostý venkovský učitel, který z mladých let dětství teplounce si zamiloval svoje Podkrkonoší a který od osmdesátých let poznával kraj i lid horského kraje hlineckého, kde působil, chopil se své literatury čistě po učitelsku a skoro tendenčně. Prostinká drobnokresba kraje i jeho lidu epicky podbarvená střídala se tu s námětem historickým nebo s citovou silhuetou; jemně moralisující příběh ze života tu rodinného, tu školského nebo ze života mládeže vůbec s výrazným podhorským pozadím zde převládají. Ale není tu umělé vyhrocenosti ani moralistní ani vlastenecké. Rais měl velice jemný cit pro tuto stránku. Nevybízel, neexhortoval — ale svoje děje i svoje mravní postavy uměl vždy v pravou chvíli obestříti takovým jímavým kouzlem, že čtenář maně hned pocítil, kde že je soustředěna veškera sympatie.

A něco pohádkově sladkého, rozkochaného jímalo při tom duši. Už v těchto nevelkých a jinak umělecky skromných knížečkách dřímají zárodky příští veliké obliby našeho drahého jubilára.

* * *

Vlast, národ a milovaný český lid, ten nejprostší a nejvíce zubožený, byly Raisovými miláčky i v jeho souběžné činnosti literárního mládí: v jeho obrazech a novellách historických. Staré české záznamy kronikářské a dějiny samy staly se mu bohatou studnicí vědomostí a jímavé inspirace. Třebízský byl mu zde snad vzorem prvním a bezprostředním. Zachoval si jeho měkký, důvěrný tón, jeho neobyčejně citový, místy až přecitlivělý poměr k předmětu, a pokud se formy týče, svůj typický příznak vůbec: zálibu v dialogu, který je mu nejmilejším prostředkem karakterisačním. Je divno dost, že se Rais nikdy v životě nepokusil o drama!

A šly opět za sebou od konce osmdesátých let jeho dějepisné a kronikářské knížečky — opět myšlené ryze po učitelsku a pro mládež: „Povídky ze starých hradů", „Listy z české kroniky", „Z naší kroniky", „V záři minulosti" (veršem), „Jak hráli o králi Václavu"... Neboť tendence, poslání těchto velmi příbuzných svazečků a svazků je značně blízká: Rais jimi promlouvá k české mládeži, nutí ji přemýšlet, nutí ji milovati českou zemi i všecky, kdož se o její slávu i zdar nějakým způsobem přičinili, vyvolává v pamět kus české historie a řadu význačných, zejména krásných i silných postav bez ohledu na to, zda to byly postavy rodových králů a knížat nebo vznešených vojevůdců či zda jsou tu hrdiny králové a knížata ducha, činu, srdce, tvořivé a obrozující kultury.

S nesmírnou láskou, vroucně a přímo se zanícením noří se Rais do tohoto ovzduší kronik. V každém odstavci cítíte, jak rád, jak ze srdce rád by rozdal mladému čtenáři všecko své vřelé a důvěrně dojímající procítění předmětu, které si sám odnesl z historického studia. A zvlášť některé osoby miluje: dobrého, nešťastného krále Václava IV., Husa, Žižku, Přemysla Otakara II., dobrodružného Soběslava, Jiskru z Brandýsa. K mladičkému královici Václavovi, synu Přemysla Otakara, vrací se nejednou — tu aby vylíčil jeho pronásledovanou sirotu za tvrdého markraběte Otty Braniborského (Ze zašlých dob), tu aby nakreslil jej v dobách pozdějších jako mocného vládce několika korun a geniálního zakladatele české slávy i českého bohatství (české groše). Aby tím mocněji a důvěrněji zapůsobil na ideální dětinskou mysl, velmi rád zakládá svoje povídky tak, že za činné hrdiny volí i děti, třebas jen začasté v podružnější formě episod („Povídky ze starých hradů"). Na těchto českých dětech vzdálené minulosti ukazuje českým dětem přítomna, jak i zcela nepatrňoučký, zdánlivě bezmocný tvor mohl se vzácně uplatnit ve velké době po boku postav královských a jak nesl zcela souřadně kus osudů své vlasti.

I zde tedy vyciťujeme tendenci, ale zase tak čistou a ryzí, tak nevtíravou a při tom tak ušlechtile výchovnou, že zrovna paprskuje teplem. Že se jí Rais nevyhýbá, ba že přímo spěchá za poučením dokonalým a zrovna soustavným, vidíme i z některých cyklů přímo chronologických a jaksi programově stavěných („V záři minulosti"), kde mládeži české před očima defiluje bohatá řada vybraných dějů české vlasti od časů nejstarších až po smutná období třicetileté války a kde tyto děje jsou vybrány, sestaveny tak, aby tvořily jaksi ucelený tok, celé výrazné a vzájemně se doplňující pásmo plynulé české historie. Bolest i žal, radost, pýcha i sláva české země je tu zachycena (veršem) dramaticky a výrazně.

A nejen zde, však ve všech ostatních publikacích příbuzných přímo se rozplývá české Raisovo srdce. Jsou-li některá čísla „Povídek ze starých hradů" značně třebízskovského rázu, mužní a podbarvuje se sytěji kronikářská tvorba další, nabývajíc osobitého vzruchu. Vidno zde občas již i příbuzenství Jiráskovo, tvrdé a poctivé archivální studium Zikmunda Wintra. Vidět, jak Rais, důsledně spějící za citovým posílením a historickým poučením svých mladých čtenářů, pozvolna čerpá i ze samých hlubin života a jak do svých dávných dějů nanáší i tvrdou náplň realistickou, o níž se zevně opírá vzdálený děj. Velmi rád proto vedle mohutných postav dějinných, vedle takového Václava krále nebo Husa staví i prostinké postavy z lidu, jednoduché a primitivní drvoštěpy a rybáře, žalářní strážce, sedláky, prostoduché matičky venkovské, které tu sytě a plně obyčejně nahražují citový živel lyrický. Čtěte si takovou Návštěvu z doby mladého Husa o jeho rodné matce, která přijela z českého jihu navštívit do Prahy syna, a poznáte, co historismu a vroucné citovosti na jedné straně dovedlo u Raise udržovati rovnováhu zdravému realismu na straně druhé. Čtěte si takový historický obrázek Na Žebráce a uvidíte, jak jednoduše a lidsky (bez kothurnu a pósy) stavěny byly v Raisových představách vedle sebe dva světy velice různorodé: svět vladařský a panský (ovzduší Václava IV.) a svět nejprostších mezi prostými, vesnických řemeslníků a nebohých robotářů.

Jedno je zříti ze všech těchto kronik a náčrtů s pravdivým podkladem historickým: že tu našemu spisovateli šlo o to, aby probudil v mládeži zájem o historickou minulost a aby v ní roznítil touhu po kráse, mužnosti povah, po jemné ušlechtilosti citů. A aby v ní také zapálil tužbu po velikosti. Čin, skutek, práce tíhnoucí k dobru a oslavě lidstva bývá mu zde nejvyšší krásou lidského poslání. Proto také Rais tak radostně a tak často sahá k postavám našich umělců a básníků, našich výtvarných velikánů hudebních i malířských, našich nesmrtelných koryfeů ducha. „Povídky o českých umělcích“ jsou jim cele věnovány, a vše, co ve jmenovaných knihách všeobecně historických napsáno bylo krásného, povznášejícího a plodného o Jiskrovi z Brandýsa, Soběslavovi nebo Žižkovi, to zde (v jiném duchovém zarámování) se vrací ve světlých postavách českých umělců nedávné nebo i vzdálenější minulosti, hlavně v cizině působivších. Rais miluje tyto zjevy jako lidi i jako výchovné typy a vrací se k nim i ve svých polobelletristických „Vzkazech vlasteneckých“, ve svém „Čtení o Havlíčkovi a Třebízském“, sem tam i jinde. Staví je vzorem, ukazuje k nim české mládeži, napovídá o nich sta krásných, teplých, srdečných odstavců a vět. Havlíček a Třebízský (jehož obšírný životopis nám napsal hned po jeho smrti i zvlášť), Božena Němcová, Mácha, Jablonský jsou mu zejména milí a blízcí. Ale vykládá nám třeba i o slavném houslistovi Slavíkovi nebo o skladateli proslulé melodie naší národní hymny, vypráví o Tylovi, o starých vlasteneckých kněžích a učitelích-buditelích — o těch zvlášť vroucně a rád! — jak chodíce krajem, burcovali ze spánku českou duši, utýranou, v rakev položenou. Starodávný, skoro už probuzenský obraz „Jak hráli o králi Václavovi“ (rozuměj: loutkovou hru) z dob tvrdé robotnické persekuce, ale přece jen už z časů, kdy lidé probudilí a vzácní odvažovali se hrdel pro osvobození svých bližních — ten starodávný obrázek jako by byl vystřihnut z nejtypičtější doby rokoka: na jedné straně jas a svit odvahy probuzení, na druhé straně zotročený útisk násilí a tvrdé, bezcitné moci. Už v těchto nenáročných knížkách ušlechtilé tendence učitelské chvějí se tóny „Zapadlých vlastenců“ — ostatně v té době již komponovaných — knihy z nejkrásnějších, nejčistších u Raise. Podceňuje se a obyčejně mlčením se přecházívá všecka tato („průpravná“ prý) činnost našeho jubilára — tato „literatura pro mládež“ —: ale nejsou již tyto její některé styčné prvky s Raisovými **obrazy podhorskými** — nejsou již samy sebou nejkrásnějším dokladem, **jak organicky, jak těsně souvisí s celým základním jádrem jeho tvorby** a jak i ona je vyznamná, cenná a důležitá? Již svou srdečností a nadšením, již svým jímavým výchovným teplem, již svými slunnými paprsky zušlechtění a mravní i citové zveleby!

(Pokračování.)

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

„Nemám syna... bude jedinou mou dědičkou,“ házel Vildner upletených sítí záludy a doložil s krátkým, jako utajeným povzdechem: „Pracuji po všechen svůj život pro cizího muže, jenž ji jednou pojme za ženu... Ale budiž... nebolí mne to... Jen aby její srdce nezabloudilo.“

Významně se díval na hosta.

Vítova duše se rozpoltila vejpoly. V jedné vládl muž, jakým dosud byl; v druhé hořel jinoch, který viděl před sebou jen Růženu. A nad oběma hučelo mu v mozku „Dobýt zpět!“ Zmítal se v příboji. Láska vztahovala ruce ke zradě; tvrdá vůle zradu rdousila.

Zámecký pán dorážel:

„Ve spojení se mnou kynula by vám krásná budoucnost. Podejte ruku Štěstěně, když se na vás usmívá.“

Odporný dech vanul na Bořana z těchto slov. Zapáchala naň všechna boháčova povaha. Prořítil se z omamujícího opojení, řka:

„Jsem svázán dosavadní činností a spojen s těmi spoluobčany, s kterými jsem dosud pracoval. Nejsem s to, abych přijal vaši nabídku.“

„Je to vaše slovo poslední?“

„Po té stránce poslední... A což vaše odmítnutí... Je nezměnitelné?... Nechcete se zúčastnit?“

„Nikoliv,“ odpověděl tvrdě milostpán a vstal, dávaje tak znamení, že další jed-

nání je zbytečné. Dříve než se rozloučili, pravil s hněvem marně utajovaným:

„Rozcházíme se jako odpůrci, ale největším nepřítelem jste si sám. Ostatně váš vlastní bratr pomůže mně k tomu, co vy na sebe vzít nechcete.“

Host se chladně uklonil a odešel. Byl rád, že láska se naň nepověsila zrádným břemenem a nepřipiala se poutem k jeho kročejům, jimiž míří k metě své. Bylo mu, jako by byl z hrozícího nebezpečí vyvázl. Ale znepokojovalo ho, co o bratru zaslechl.

Zlost lomcovala Vildnerem.

Ani telegram ho netěšil. Mrštil jím do koše na staré papiry. „Sprostý sedlák,“ pobručíval, přecházeje po své pracovně s místa na místo. Házel vším, co mu přišlo do rukou.

V takových okamžicích rostly rohy jeho bohatství; rostly mu i drápy, rostla mu i tlama a v ní tesáky. Každého by rozsápal, kdo se jeho přání nepodrobuje. Ten hlupák dává přednost ošumělým sedlákům, usmoleným chalupníkům, ušpiněným domkářům; buntuje se proti němu a shání společnost. Zdá se mu to vzpourou proti jeho všemoci. Nenávidí toho člověka.

Peníze si sedly na své žoky jako na svůj trůn a chtěly poroučet.

Neměl stání. Posadil se u stolu, bubnoval na něm prsty a vybíjel ze sebe zlost. Ani to nemělo trvání. Vstal a postavil se u okna, hledícího do dvora. Spatřil Růženu a volal ji:

„Pojď sem!“

Za chvíli stála před ním jako hříšnice. Vycítila z jeho hlasu, že bude zle. Zhurta se na ni osopil:

„Bylo mně doneseno, že se s člověkem tím, co tu právě byl, na zámčišti scházíváš. Je to pravda nebo ne?“

„Je to pravda, tatínku.“

„Zakazuji ti to, a neposlechneš-li, přísně potrestám... Můžeš jít.“

Nebylo odvolání z toho rozsudku.

Matka šeptala:

„Správce Halánek!... Ten svýma maličkýma, sádlem zarostlýma očičkama všechno vyslídí.“

Poplakaly si obě dvě.

*

V pražské advokátní Bořanově kanceláři přestal večer klapat psací stroj; přestal hrčet telefon; odešli i zřízenci. Odešel i doktor sám. Po celý den pracoval, ale nebyl unaven. Síly rostly do výše. V duchu si již kreslil budoucnost: dobude Bouzova, bude boháčem; stane se i slavným mužem, k němuž obrátí zrak všechen národ, celá vlast, až jako poslanec zahřmí v parlamentě řeč. Spoléhá na své nadání, jež se mu zdá veliké; na svou sílu, jež se mu zdá nezlomná. Chodí v ústech s doutníkem po pokoji bytu, jejž má vedle kancelářských místností. Hustý kouř se klubí vzhůru jako jeho myšlenky. Cítí v žilách krve horký tep.

Služka mu přinesla večerní noviny. Čítá, ba hltá všechny denníky, aby mu neušla z nich ani zprávička. Chce znát každičké, i nejmenší větru vanutí, každé hnutí, každý proud. Chce vše pojmout do sebe, co se děje v hlavním městě, v zemi, ve státě, ba v celé Evropě. Čelnější události poznamenává si do zápisníku nebo vystřihuje a sbírá do desek.

Čte:

„Pan Švalbe koupil velkostatek Javorov.“

Bručí si:

„Němec má zas české půdy kus... Peníze, peníze!“

Čte dál:

„Pan Silberstein koupil pražský palác hraběte Konrada.“

Přemítá:

„Žid... Ten národ stal se houževnatostí svou finančním pánem říše, bankéřem Evropy, světa peněžní velmocí, jak mu to předpověděli již Mojžíš a proroci... Peníze, peníze!“

Prohlíží zas jinou zprávičku:

„V Ženevě se koná evropských žurnalistů sjezd.“

V hlavě ho pálí myšlenka:

„Ozvali se řečníci takměř všechněch národů, ale žádný Čech. Jsme všude popelkou a při kongresech světových bojíme se ústa otevřít. Cizina neví o nás skoro ničeho, a co ví, je nepravda... Peníze, peníze!“

Hořela v něm nezkrotná vůle dobývat. Bažil ne jen po jmění, ale hořel touhou, sbírat každý kousek síly, každou odrobinku moci uchvátit, jíž se podmaňuje svět.

Hluboce se zadumal. Obličej měl obrácený proti oknu, z něhož padalo dosud jasné světlo večerní. Odrážela se v něm jeho postava. Vysoké čelo bylo bez vrásky a tak nepoddajné, jako za ním valící se myšlenky, z nichž budoval budoucnosti paláce. Když byl sám, bylo vzezření jeho změněné a hodně jinaké, než míval mezi lidmi v kanceláři nebo mezi davem ulice. O samotě vyvřelo z duše vše, co v ní bylo tvrdého, neústupného, jízlivého, zlobného. Oko se zdálo studenější, ret, jindy pravidelný, zdál se zkřivený; nozdry se chvěly, jako by čenichaly do dálky; všechen svět

temnoty se z ňader vynořil a položil se do obličeje. O samotě pohřižoval se do sebe a zdávalo se mu, že vše, co koná i mluví na zevnějšek, je jeho niterné pravdy nalíčenou škraboškou. V takových okamžicích ho uchvacoval hněv, že vlastně hraje světu hru a že mu na tom jevišti připadla úloha, kterou sice odehrává lehce i s porozuměním, která je však odporná. Byl hrdý, a musil předstírat mnohdy pokoru; byl silák svou myšlenkou, a musil někdy sehrát slabocha; byl prudké, žhavé letory, a musil ji stále držet na uzdě; byl vlastně samotář, jenž lidmi pohrdal, a musil jim často lichotit, sladce se na ně usmívat a společensky žít. Byl nepřítelem zákonů, a musil na ně přisahat, mít je stále v rukou, na jazyku, na papíře, v myšlenkách. Bylo v něm mnoho divoce barbarského, vášnivého, a musil kazovat uhlazený mrav protřelého světáka s cylindrem na hlavě, ve fraku a v lakýrkách. V ňadrech mu planul žár; a na venek musil předstírat chladný výpočet logických úsudků. Ponoukávalo ho někdy, aby se sebe strhl mumraj divadelníka, mrštil ji světu pod nohy a vykřikl: „Ne . . . nebudu vám hrát!“ Ale polila ho po každé chladná sprcha mrazivého rozmyslu a šeptala mu s výsměchem: „Co bys počal, kdybys tak učinil?. . . Musil bys utéci ze světa . . . Proto hrej dál, co je tvým neodvratným osudem . . . Probojuj jej a urvi světu tolik bohatství a tolik moci, kolik máš síly v pěstích svých.“ Když tak přemítal, přišel Vildner návštěvou, nesa svazek spisů pod paží.

„Vlak se opozdil; promiňte, že vás vyhledávám v bytě, ale nemám kdy čekat do zítřka. Proto bych rád s vámi okamžitě všechno vyřídil, abych se mohl vrátit nočním vlakem ještě dnes . . . Především jak stojí, čili spíš jak běží naše rozepře?“

„Žaloba je podána a rok již stanoven, o čemž vám má kancelář odpolední poštou dala vědomost. Soudím z řeči odpůrcova zástupce, s nímž jsem mluvil o tom poměru, nepustí se hrabě ani do sporu. Nestojíť prý ten kus skalní strže za zdlouhavou tahačku . . . Hrozny jsou asi tuze kyselé.“

„To by tedy bylo odbyto . . . Ale mám jinou důležitou věc.“

„Budu si pokládat za čest vám posloužit.“

„Nejde o právnickou práci, jde o něco těžšího . . . Pamatujete se na smlouvu, o které jsme jednali?“

„Zdali pamatuji?! . . . Ve dne o ní přemítám, v noci o ní sním,“ odvětil a s úsměvem doložil: „Ale ovšem za tu krátkou dobu několika dnů nemohl jsem nabýt tolik tisíců.“

„Toť se rozumí . . . Po tom se ani netážu. Běží o něco jiného . . . Bratr Vít je vám sokem a nepřítelem vašich snah.“

(Pokračování.)

✱

DÍLO KUNĚTICKÉ.

Konečně — za všemi a po všech (a podle vlastního výroku „proti své vůli“) — odhodlala se i Kunětická k sebrání svého „Díla“. Pomalu bude snad moci slaviti již 40. výročí toho dne, kdy vzala po prvé péro do ruky k vlastnímu tvoření — jistě již tehdy „proti své vůli“, jako vždy. Neboť její tvůrčí proces není tak jednoduchý, jako u mnohých žen autorek; stojí celá ve službách svého nadání a jistě raději než píše, by své práce přednášela — a nejraději ovšem by je asi hrála. Její dráha umělecká také vlastně začala na prknech Národního divadla, ale slečna Novotná (ze tří dcer pardubického obchodníka Novotného jest Božena nejstarší) — asi opět proti své vůli — odešla brzy, provdavši se za cukrovarnického úředníka Vika, s nímž okusila všechny slasti života českého vzdělance v území uzavíraném. Přilnula tím vášnivější láskou k těm pomezním horám severním, které zadržují nápor odvěkých našich nepřátel a její práce jsou také právě těmto končinám věnovány, někdy ovšem jenom dějištěm.

Slečna Novotná pokoušela se o tvoření již v 12 letech; ale teprve r. 1881 vytiskla první svou drobotinu v Zábavných listech Turnovského, zvolivši si pseudonym Kunětická podle slavného hradu svého rodného kraje. Postupovala pomalu, ač tvořila mnoho; sám Neruda pobízel, zařadiv ji sotva dvacítiletou do galerie výtečných žen národa, ke kroku rychlejšímu a k vydání knižnímu; svou první knihu „Povídek“ vydala však paní Viková teprve 1887 — a od té doby má již své pevné místo v literatuře.

S počátku jsou to šlépěje staré romantiky máchovské, jimiž se v mládí bral i sám Čech. Není to ještě život sám a i první knihy novel, „Justyna Holdánová“, „Po svatbě“ a „Vdova po chirurgovi“ ukazují sice silnou ruku skladatelky, ale pouštějí

uzdu fantasii asi jako Máchovi Cikáni nebo starší práce Tylovy. Nicméně záhy se autorka vymkla těmto vlivům: život byl silnější, nežli theorie a lektura — a mladá paní kreslila hezké obrázky ze života, promíšené jednotlivými scénami tragickými. Její drobné humoresky „Hřích královny Johanny", „Dva slunečníky", „Holubi", „Taškáři" atd. ukazují bystrý zrak, jemný vkus a úzkostlivý cit pro správnost výrazu. V těchto pracích vidíme už růsti ducha, který poznal svůj cíl a klestí si k němu cestu. Ještě patrnější je to v novelkách vážných, místy tragických: taková „Kulhavá" nebo „Macecha" zanechá ještě dnes v duši hluboký otřes a nedivíš se, že tyto drobné práce si přeložili Jihoslované a Poláci.

Zatím vstoupila mladá spisovatelka znova na prkna divadelní, již jen svými dramaty. I tu první její práce (aktovka „Sběratelka starožitností" a drama „V bludišti", jenom ohledávají půdu; teprve v dílech následujících dobývá si úspěchu. Její „Cop" (1904) a „Přítěž" náleží k veselohrám, jež se hrají na malých i velikých jevištích nejčastěji, obě hrány i na scénách německých; „Neznámá pevnina" a „Co bylo" náleží k nejkrásnější a nejhlubší naší dramatické poesii, k níž nutno počítati i „Lidi", dílo, jehož obecenstvo teprve dorůstá. Nemáme mnoho dramatiků, ještě méně je jich dobrých: paní Kunětická náleží k nejlepším. Všechna její dramata (nejnovější „Dospělé děti" a „Representantka domu") vynikají prostou stavbou (jako drama antické mají přesnou, co nejpřísnější, jednotu děje, místa a času, jistě „proti vůli" autorky, která ovšem ještě nemohla seděti v lavicích gymnasijních) a ušlechtilou řečí; mnohá novější veselohra dobývá si úspěchu snížením k nízkým pudům obecenstva. A všechna tato dramata — ať vážná ať veselá — prochvívá jakýs nevyslovený hluboký stesk, stesk srdce ženina, který touží a hledá štěstí, ale nikde ho nenachází.

A týž stesk duše ženy, ukřižované mužem a zklamané světem, všechna tragika ženy-milenky, ženy-manželky a ženy-matky, zní potom v její první veliké práci románové, v „Minulosti" (r. 1893), knize ryzí epiky zcela Jiráskovské. Přísně vzato je to pouze román ženského srdce, jež tíží „minulost", nemanželský syn Oldřich, jejž však osud po dvacíti letech přivádí znovu do domácnosti nešťastné matky. V celém románě jsou vlastně líčeny jen dvě rodiny obou sester, jedné vesnické statkářky, druhé ředitelky panství v malém městečku. Ale cítíme dobře, že jako těch 10—20 osob by byla dovedla autorka postaviti jich před nás sto nebo tisíc — a že každá z nich byla by přece jiná a zcela svá, tak jako zcela se od sebe liší nevlídný samotář Vavřinec Bukola od přísného ředitele, poctivý sedlák Michal Lorenc od světáckého inženýra, mladá milující Stáňa od staré nedůvěřivé báby, dorůstající gymnasista od malého Ovouše — a jako ovšem se liší rovná krajina oužovická od starého krajského města, v němž žije Bukola nebo ruch na plese venkovském, od čajové společnosti zámecké atd. Tu však vidíme onu sílu tvůrčí, která dovede zahlédnouti ve všedním životě kolem sebe tisíce zajímavých drobností, umí je předvésti čtenáři živé a ukázati takřka tlukot srdce i chvění buněk mozkových. Je to život sám — ano, tak se žilo u nás, tak se žije — jsou vskutku takové Oužovice, Čestlice, chodí mezi námi takový Lorenc, Bukola, žijí a umírají mezi námi takové trpící ženy, jako hrdinka románu. Je to vskutku román jediného srdce v nočních temnotách; ale je tu zrovna tak přesně nakresleno sto osob jiných, fotografováno deset krajin různých — je tu obraz celého života, ale živý, jako v kinu, se všemi barvami a zvuky; a je to život našich lidí, naší země . . .

A po „Minulosti", největší práci Kunětické, přicházejí díla další. Od prostého života, s takovým uměním viděného i líčeného, přichází autorka k snaze hledati vinu, ukazovati cestu k nápravě — k románům tedy s určitou tendencí, kde hrdinové i hrdinky hlásají své myšlenky nejenom sobě, nýbrž často také jenom čtenáři. První takový, „Medřická", vyniká přesným realistickým líčením horských krajinek, skrytých pod lehkým závojem jmen jako Pulenec atp., a těžkého života severočeských horáků, ač je vlastně opět, jako Minulost, román jediného srdce dívčího, lámajícího směle okovy konvence — ale všechen stín tu padá již na všechny téměř muže celého románu. Ve „Vzpouře", ideovém pokračování Medřické, volná dívka dobývá si i volného mateřství — a v „Pánu", závěrku celé trilogie románové, autorka žádá od muže tytéž povinnosti, které on jako pán uložil dívce a ženě. Ideová síla těchto tří knih, nejtěžších a nejsilnějších z naší feministické literatury, doléhá ovšem těžce na vinníky, jimiž autorka shledává muže — ale musíme přiznati, že autoři muži — vyjma snad Magdalenu Macharovu — nepostavili proti těmto třem knihám nic, co by mohlo se jim postaviti po bok. Ne všichni jsme ještě dorostli výše těchto knih; málo mužů pochopí „Medřickou", málo žen „Vzpouru"

— a k „Pánu“, jako k „Lidem“, čtenářstvo teprve dorůstá.

Jestliže v drobnějších starších obrázcích máme paralelu k drobným povídkám Němcové a jestliže „Minulost“, svým líčením utrpení nešťastné matky, jest nové zpracování, moderní a vyšší, „Babičky“ — v těchto posledních třech románech vidíme patrnou podobnost s tendenčními novelami a romány bezprostřední předchůdkyně, Karoliny Světlé. Jenomže ohnivé řeči a smělá líčení Světlé n. př. v „První Češce“, „Poslední paní Hlohovské“ atd. jsou vloženy, jak vidíme ihned, do úst osob naprosto vymyšlených, nemožných i v době románu i v době nynější, — a rovněž tak libovolně jsou vymyšleny krajiny a budovy, v nichž tyto postavy volné fantasie se pohybují a mluví. Tomu však tak není v románech Kunětické: líčení Krkonoš ve Vzpouře, severočeského podhoří v Medřické atd. je přesně realistické a zrovna tak zřetelně vidíme, že skutečně žila tak v tom drobném domku podhorském mladá učitelka, cítila týmž způsobem — a autorka jen že snad skutečnost někde doplnila tím, že myšlenky její také vyslovila anebo že provedla důsledky jejích činů a myšlenek až do konce.

Tento realismus — při veškeré idealisující tendenci — byl možný ovšem jen na podkladě pečlivého studia krajin a lidí. O takovém vzácném daru pozorovatelském svědčí také — podobně jako u Němcové — drobné obrázky z cest, zejména po českém severu. K nejkrásnějším (a nejstarším) náleží obrázek „Návštěva v jiné vsi“ — jsou tu líčeny patrně Paseky u Železného Brodu, dějiště „Medřické“ — tento obrázek, mistrné dílo jak nádherným líčením života tak krásným jazykem, po dvacíti letech rozšířen v líčení celé krajiny tehdejší, v knížce „Dobytí severu“. Máme k těmto obrázkům paralely v líčeních Antala Staška z téže krajiny, psaných s hlediska mužova; můžeme směle říci, že se obojí líčení doplňují a že obrázky Kunětické jistě nestojí níž . . . Z ciziny je řada krásných „Švýcarských scenerií“, „Benátek“ atd. — všude líčení, která vidí krajiny a lidi vždy sub specie aeternitatis.

A jedna cesta taková vedla Kunětickou k bojům veřejným. Byla to pouť na Slovensko. Vlastníma očima viděla utrpení bratří tatranských a umínila si, tak jako za menšiny českého severu, vésti boj také za vadnoucí ratolest slovenskou. Tento boj vedl ji také k tomu, že přijala — proti své vůli — kandidaturu žen do sněmu českého r. 1912.

Když r. 1912 hnutí feministické mocnými vlnami dorazilo také do naší vlasti, nebylo nic přirozenějšího, nežli že ženy české autorku „Medřické“, „Vzpoury“ a „Pána“ prohlásily za svou kandidátku poslanectví. Nebyl to úkol příjemný ani snadný: všechna stavidla volebních příjemností se najednou na Boleslavsku otevřela, spojenými silami pracoval tu klerikalismus i konservativismus — nejvíc ovšem ženy samy, které zůstávaly svým myšlením ještě v XVIII. století a kterých bylo daleko víc, nežli feministek a žen pokrokových. Boj ten skončil vítězstvím paní Kunětické — ale teprve česká republika jí umožnila, aby mohla v síni sněmovní vskutku zasednouti.

Boj o mandát, který nikterak nebyl ukončen zvolením, vedl Kunětickou také na řečniště veřejné a získal jí sympatie a slovo v celé Evropě. Užila toho k boji za menšiny české v Berlíně a ve Vídni, v Brně a v Mnichově — a hlavně k boji za Slovensko. Tyto její řeči náleží k předzvěstem nynějších dní — a její články i řeči hlásají myšlenky sebeurčení a svobody dávno dříve, nežli poselstvím Wilsonovým a prohlášeními Lloyda Georgea staly se vůdčími hvězdami celého světa. Že ovšem mimo za Slovensko a naše menšiny bojovala žena poslankyně také za ideály feminismu, za volné mateřství, za svobodu ženy atd., nemusíme ani připomínati. Své studie a řeči shrnula v knížkách „Věřím“, „Dál“ — a rozmnožený patrně jejich soubor slibuje druhý díl „Díla“, svazek „Vyznání“. —

Tím stručným náčrtkem není ovšem soubor „Díla“ Kunětické vyčerpán. Vedle těchto drobných povídek a humoresek, vedle větších novel a románů, vedle veseloher a dramat, vedle studií a řečí psala naše autorka i leckteré drobnosti jiné. Po způsobu Turgeněvových básní v próse napsala i malou knížku lyrické prósy „Má lásko!“, pro své vnučky složila několik pěkných pohádek — a nepochybně psala i za války, ačkoli ovšem rakouská censura jí nedovolila tyto věci vytisknouti. A víme všichni, že v této krásné hlavě — národ český zná paní Kunětickou z krásného obrazu Kejmarova, vydaného firmou Šimáčkovou — rodí se díla nová, jdoucí — jako všecky její práce — dál a výš, víme všichni (jak to také Machar právem pověděl), že tato žena poslední své slovo ještě neřekla . . . *J. S.*

FEUILLETON.

V PARKU.

Sed legionář v parku — zimní den
byl, ale slunný, vlahý tak a milý.
Též paničky dvě s dětmi vyšly ven
a na tutéž se lávku posadily.

„My ve Vídni jsme dlouho žili dřív“
— Ó, Wien ist schön a život byl tam čilý —
„Mein Mann war Hofrat, u dvora měl vliv.“
— Tak do Prahy jste nyní přesídlili.

„Když zřídil se ten stát zde — ach, zu dumm
war dieser Krieg! — Chtěl vlasti dát své síly.
Teď slouží zde im Ministerium“.
— Nu, musíte si zvyknout. — „Komm her, Lili!“

Náš legionář, v tváři pošklebek,
naslouchal, seděl vedle hezkou chvíli.
Pak odpliv si a odcházeje řek:
„A pro tohleto jsme se v dálce bili!“

K.

*

Kapitolka trochu ministerská.

Rušno jest nyní v ministerských síních i předsíních. Balvan po balvanu, kamének po kaménku snáší se, přitesává, staví a přihlazuje veliká budova veřejné správy naší mladé republiky. Věděli jsme dávno, že máme u nás dosti bystrých hlav, které se nemohly nebo i nesměly uplatňovat ve starém Rakousku, ale které dovedou, až přijde čas, vymyslit i vytvořit novou úpravu vlády našich věcí prodchnutou naším duchem. Neboť toho jsme si byli také vědomi, že starý, neschopný duch mravně i politicky zchátralého Rakouska nesmí přejíti do nové správy naší. Všichni, kdo stále pamatují na to, že je třeba podle okřídleného slova Rašínova ve všem, v hlavě i v údech se odrakouštit, žárlivě také střehou, aby tento cizí duch lenošné a lehkomyslné, světácké Vídně neproklouzl do našich vládních síní. Je ovšem třeba se postarati o Čechy — úředníky z vídeňských ministerstev, kteří se při rozkladu Rakouska octli náhle na holičkách, říká se, také že je třeba úřednictva již zapracovaného, aby kola vládního stroje se rozjela co nejdříve a neskřípěla. Ale třeba jistě uvážiti dobře, zda není požadavek ryzího českého ducha vyšší a důležitější, i když by se stroj našeho veřejného života rozjížděl trochu pomaleji. Lépe pomaleji než s kapkami otravného jedu vídeňského, kterým snadno nasákl každý, kdo nešel do Vídně s nenávistí v duši, a jen ten se dovedl ubrániti svůdnému jejímu jedu, kdo ji jako Machar nepřestal nikdy nenáviděti. Nechceme býti jen pod vlastní střechou, nechceme si jen vládnouti svou řečí, ale i svou vnitřní náplní myšlenkovou. Nestačí nám jen vnější nátěr český, chceme po stopách svých velikých tradic národních i vnitřního ducha českého, který byl a jest pravdivý a pracovitý, svobody milovný a demokratický. Aby se v naší republice mohl uplatňovati tento duch demokratický, aby úřady naše ani neměly možnosti zabočiti zase ke staré rakouské ztrnulosti a upiatosti úřední, ministerstva naše zřizují si poradní sbory volené odbornými organisacemi, aby v směrnicích sociálních reforem a sociální spravedlnosti dostalo se vrstvám odborně schopným účasti na vládě a republika si zachovala své úřady i úřednictvo pokrokové a demokratické.

Jest-li kde, jistě nejvíce je třeba stříci tohoto nového českého ducha v ministerstvu školství a národní osvěty. Jména ministra Habermanna i státního tajemníka Drtiny jsou dnes ovšem zárukou, že školství naše bude budováno svobodné, beze všeho starého útlaku mocností církevnických i úřednických, doufejme také, že všecko naše učitelstvo dovede využíti této svobody radostně, aby vychovalo nové pokolení pro svobodu lépe, než jsme pro ni vychováni my. Ale třeba býti stále na stráži, protože běží o nejcennější poklad, kterého se svobodou ve školství našemu národu převratem říjnovým dostalo.

Školská rada, ustavená již při ministerstvu školství, náš příští školský parlament má krásné a vděčné úkoly a doufejme, že národ Komenského najde v něm své nejlepší pracovníky vychovatelské na svém místě.

Nové a veliké naděje probuzeny i u pracovníků osvětových, jejichž zraky upínají se k druhé větvi ministerstva školství a národní osvěty, které již svým názvem významně naznačilo směrnice svých osvětových cílů a své příští činnosti. Pro tuto druhou větev mělo býti zřízeno ministerstvo samostatné, ne jako ve Francii pouze pro krásná umění, ale pro celý soubor národní osvěty, zahrnující všecky proudy a směry vědecké, umělecké a sociální i s lidovou výchovou, kterou se dnes národní osvěta šíří neb alespoň má šířiti a odevzdávati jako pochodeň života vrstvám nejširším.

Bude jen přirozeno, přihlásí-li se nyní všecky tyto složky o spolupráci, aby pomohly spolu vytvářeti velikou syntésu, veliké dílo nové národní osvěty. Nepůjde při něm o jednostranné stupňování jednotlivých odvětví, o něž již pečuje úsilí jednotlivců i společností; spíše jednoho bude potřebí: zachytit, zesilovat a šířit ducha, kterého jsme do 28. října mohli nositi jen v srdcích, který však probleskoval a prozařoval z našich nejlepších děl vědeckých i uměleckých, stejně z Palackého Dějin jako ze Smetanovy Vlasti, stejně z Nerudových Zpěvů pátečních jako z vrcholných kreseb Alšových, který za války zazníval

k nám z neslyšných slov a činů Masarykových a dnes vysvobozen ze zakletí chce býti ze změti rozptýlených myšlenek a utajovaných sil spojen, vysloven a ztělesněn díly, jež by svítila věkům.

Věřme, že i poradní sbor při ministerstvu národní osvěty bude tohoto našeho českého ducha pravdy, krásy a svobody podněcovatelem, strážcem a vůdcem nejlepším.

15. XII. 1918. *Jiří V. Klíma.*

LITERATURA.

Dílo B. Vikové-Kunětické: Díl I. *Minulost.* Román. — Nové vydání. Nákladem Unie v Praze.

Božena Viková-Kunětická, odevzdávajíc veřejnosti první svazek systematického vydání svého literárního díla, doprovází jej několika řádky doslovu, s nímž nutno částečně polemisovati. Domnívá se, že „vlivná část naší kritiky odsoudila je k zapomenutí". Tvrdíme, i kdyby názor ten byl bez výhrady správným, že soud současné kritiky na dílo takové síly jest naprosto bez vlivu. A proto práce Kunětické zapustily kořeny, žily, nejsou zapomenuty čtenářstvem a mají nepopíratelný a nepomíjející význam pro naše písemnictví; román „Minulost", který řadu sebraných prací zahajuje, jest jedním z vrcholných bodů realistického období v české literatuře. Má své znamenité kvality niterné i zevní. Obsahem jeho jest příběh prostý, ústřední postavou žena průměrná, všední, ale psychologickým proniknutím a podáním cíle vědomým a všecky prostředky ovládajícím jest tento výsek obyčejného života povznesen na uměleckou úroveň ke zúrodňující zajímavosti. V širokém, zralém a klidném proudu vyprávění, povznášejícím důležité výjevy — (maloměstský ples, vzpouru ve dvorci a m. j.) — k mohutným obrazům, sune se děj a každé postavě zachováván jest důsledný ráz; mimořádným, zajímavě řešeným zjevem je tu podivínský Vavřinec Bukola, logicky přičleněnými foliemi jsou dobrý Michal a jeho žena Ema, nutné závrati lásky podléhající; zájem soustřeďuje ovšem postava hlavní, paní Čajkovská, jejíž všednost — neschopnost dobra i zla, pravdy i lži — ostrou analysou spisovatelčinou jest povznesena na výši tragickou. Zrcadlení doby, zápas emancipační snahy v tendenci literární i obsahové málo kde je tak výrazné jako v tomto románě, šířkou toku a klidem ovládání tak bratrském románovým dílům ruským. Nastoupila-li generace, které jest neznám, bude jí novinkou překvapující příjemně a naplňující hrdostí a uspokojením. *Kaz.*

*

Jaroslav Naumann: *Válečné glossy.* Prosy, 1917—18. Nákladem Sokolských besed.

Básník, který těší se již zasloužené pozornosti pro několik sbírek veršů, zasvěcených čistým vzletem vlasteneckým, první v našem novém svobodném období podává knížku, váženou z časovosti válečných, která však zůstane něčím více než časovou efemérou. Jsou to sice jenom feuilletonky, vržené na papír bez komposice a uměleckých zřetelů, prosté, dojmové, vzpomínkové; ale cena jejich tkví v přítomnosti, s jakou jsou podány, v primitivní — (v dobrém smyslu toho slova) — upřímnosti, přímo dětsky nadšeně prozrazující čistotu auktorovy duše. Zvláště však jsou právě v tomto svém bezelstném, z opojné radosti svobody prýštícím podání, dokumentem doby, jako nedočkavá zpověď českého člověka, který v minulých čtyřech letech malomocně se svíjel, vzdoroval, doufal i zoufal, proklínal a v nadšení propukal v malém tom prostoru, který poměry byl jednotlivci ponechán. V těchto svých zápasech měl nesčetně bratří, kteří se mu nyní přihlásí sympatiemi. Vždyť všichni teď radostí jásáme, tleskáme rukama a vypravujeme si své vzpomínky. Jaroslav Naumann měl a má ostrý postřeh, kterým ráz doby zachytil do své knížky. Auktor sám ke svým knihám kreslí si výrazné obálky, což nutno připomenouti, neboť to zvyšuje důvěrný styk čtenářův s ním, kterého právě „Glossám" jest třeba. *Kaz.*

*

Viliers de l'Isle-Adam: *Patero povídek.* Přeložili P. M. Haškovec a J. Rejlek. — Světové knihovny čís. 1320-21. Nákl. J. Otty. — Luigi Capuana: *Muka a jiné povídky.* Přeložil A. Muťovský. — Knihy dobrých autorů sv. 154. — Nákl. Kamily Neumannové.

Z franštiny máme u nás přeloženo mnoho prostředností; někdy sice pode jménem velkých spisovatelů — ale vynechání některých prací ze souboru překladového spíše by jim prospělo. A zatím co na př. z dráždivého, povrchního Marcela Prévosta máme bůh ví co knih v kolika vydáních, zapadaly nepovšimnutě — nesystematické ovšem — překlady z Anatola France, Gobineauovu „Renaissanci" máme v překladě ubohém, a zcela nahodilé drobty máme z originelního Prospera Merimée a silného, ojedinělého Vilierse de l'Isle-Adama. Nový drobný svazek překladů z tohoto přináší Světová knihovna. I za ten jsme vděčni. Každá z pěti jeho povídek vydá víc než několik svazků Prévosta. Je tu úchvatná črta „Vox populi" o věčně stejném mementu bídy, volaném do proměn zevních převratů; povídka „Právo minulosti" — úchvatně skizovaná episoda z kapitulace Paříže, dnes přímo časová; dále „Netrpělivost lidu", malující psychologii duše davu, promítnutou ve velkém okamžiku antic-

kého Řecka; pak „Car a výrové", kus historického románu nové doby, duchaplně pozorovaný a distinguovaně podaný; a konečně velkolepě prostá kombinace „Miltonovy dcery", o velké nesmrtelnosti podlamované, udolávané malostí pomíjejícího života. Četba pro běžného čtenáře není snadná — (zejména též proto, že svědomitý a jistě obtížný překlad nečinil ústupků nutné logice češtiny) — ale k povznesení na kulturní úroveň nutná. Povznáší a očišťuje; je to umění ozařující a posvěcující duši. —

„V Knihách dobrých autorů" vyšel dobrý překlad čtyř povídek Capuanových. Přesná vypracovanost slohová, k níž druží se barvité a živé vylíčení celého ovzduší, činí je pracemi důstojnými vlasti Boccacciovy, z jejíž moderní prósy ve světové soutěži nelze mnoho vybrati. První z povídek „Muka" je zobrazení tragického, v pevné souvislosti článků líčí duševní pochod ženy od hříchu k poznání a zešílení. Tři ostatní jsou lehce satirické, ostří protiklerikálního, proteplené skutečným humorem. —

Kaz.

*

Max Liebermann, *Malířská fantasie.* Přeložila Lída Palkovská. Vydal Sp. výtv. uměl. Manes v Praze.

Tento kousek výtvarnické literatury, který snad odkládáte k pokojnému posezení, patří k nejrozhodnějším slovům, jež byly v posledních letech o malířství vysloveny. Je to knížka krásné jistoty, zdravá a statečná. Od prvé stránky cítíme, že se tu ujal slova malíř zkušený a člověk rázný. Píše tak, jak se mluví v dílně, slovy bezprostředními a rozhodnými; nerozpakuje se, nazvat to neb ono pravým jménem, posléze podává podrobnosti, na něž by nemalíř nepřipadl. Formuluje-li několik požadavků, bez nichž by nebylo dobrého malování, můžeme býti předem jisti, že dovozování své proplete polemickými šlehy, zkušenostmi z galerií, podrobnostmi svých styků a více anekdotami a historkami z atelierů nežli učenými citáty. Každé slovo Liebermannovo je hodno pozorného uvážení těch, kdož se k umění přibližují, nechť k němu přistupují s kterékoliv strany.

E.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Dva grafikové. Není zde místa na vystižení a vysvětlení výtvarného zjevu J. Konůpkova, představeného soubornou výstavou v aukční síni Weinertově, výstavou vypočtenou takřka na několik dnů, aby ustoupila dražbě starožitností. U Konůpka, vyhledávajícího náměty, schopné dramatického stupňování a rozvinu, jde o tvoření a vytváření z vlastní vidiny, o nejrozvinutější ztělesnění vnitřních popudů a myšlenek. Přeformovává-li přírodní tvary svémocně, nespatřuji v tom snahy po nápadnosti a sezónní sensaci, nýbrž osudové musíš, potřebu zpředmětniti své představy. Jestli bude šetřeno slovy naprostého souhlasu a uznání, tož proto, že s fantasií nejde ruku v ruce ovládání a zdokonalování technických prostředků v neselhávající nejvyšší výraznost. Celku vadí neustálená výtvarná mluva, nepevné zakořenění, nechránící před scestím. Zůstává při rozběhu a zápasu výtvarném; v dramatických scénách je ještě dosti pathosu povrchního tajemna, tu tam je provedení listu mdlé, příliš sumární.

A přece už svou mluvou, nemluvě ani o podstatě jeho tvorby, opravdovosti a vážnosti uměleckého snažení, přebíjí Konůpek V. Röhlinga, který rozvěsil svou grafiku v saloně Rubešově. Výstava grafiky Röhlingovy vedle díla Konůpkova je bezděčným srovnáním, co vzrostlé výtvarné kultury je v díle Konůpkově, oč větší a vroucnější je jeho zmocnění látky, oč více smyslně výtvarné práce je v něm.

Grafické dílo Röhlingovo nezvěstuje nic z tvůrčího lidského života auktorova; je bez hlubší příčiny a nutnosti, bez pevné základny slohu, určitého osobitého formálního názoru. Röhling patří mezi umělce „užitečné"; vyhýbaje se účtování s vlastním já a jeho uměleckou výkonností, více než na sebe sama myslí na záliby a požadavky průměrného diváka. Jeho technická a výtvarná hotovost není veliká a stejnoměrná; nedostatek silného a zvláštního malebného zření a chápání pociťujeme skoro za každým krokem, od listu k listu. Některé listy jsou samá nucenost, efekty náladové dost opotřebované, kresba mnohdy přímo toporná. Ve sv. Vítu (ze „Staropražských reminiscencí") je kamenný detail povšechný a blátivě měkký, „Kamenný most" trpí nevypracovanými pohledovými kontrasty; „Marie la Salute", zacházející v líbeznosti příliš daleko, usvědčuje auktora, jak si váží látek a efektů, jež udělaly štěstí. Větší míře technické dokonalosti a výrazového zdůraznění vděčí „Vodárny" za svůj účin zostřelý; zcitlivělý vid zvroucnil „Mosteckou věž" a dovedl zachovati ničím nerušenou dekorativní velikost listu „U Křížovníků". Ke graficky nejryzejším a nejhospodárnějším listům patří „Mont Martre".

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Dne 17. prosince m. r. zemřel v Roudnici u věku 75 let spisovatel Ervín Špindler, nadšený a neohrožený národní bojovník let šedesátých, taktéž velezrádce dle bývalé c. k. spravedlnosti. Vedle činnosti politické směru demokraticko-svobodomyslného (jest zakladatelem „Podřipana") oddán byl literatuře,

vydav r. 1866 „Básně“, sbírku epiky a lyriky, zahájenou máchovsky zbarvenou romantikou „Letní noc“ a zakončenou slovanským a vlasteneckým cyklem „Polska“ a epištolami Českému národu. V próse vydal tři svazky historických povídek, „Bělohorští mučedníci“ (1867), „Historické povídky“ 2. sv. 1874—75), s větším ještě zdarem překládal z Alfreda Meissnera („Žižka“), z Heineho („Kniha písní“, satirické epos „Atta Troll“), z Alf. Wildbrandta („Gracchus, tribun lidu“), hry divadelní z francouzštiny (Girardin), psal různé brožury národně výchovné a organisační, „O významu českého Sokolstva“, „Poznejme se!“ „Napravme se!“, „V čem spočívá síla národa“, články „Jízda za ústavou“ („Osvěta)“, „Poesie dělnická ve Francii“ (v „Květech), pro drobnou beletrii užíval pseudonymu Jaroslav Květenský. Ve svých „Básních“ napsal před 52 lety: „Jen na Tvé půdě, vlasti má, chci klesnout čestně v tmavý hrob, jen nepatrný kouteček, bez posvěcení, bez ozdob. Až v pouhý prach stlí tělo mé, v šedý se popel promění, snad na něm Čechův genius kdys slavit bude vzkříšení!“ Jak byl stařičký básník šťasten, že se toho vzkříšení ještě dočkal!

*

* Dne 14. prosince 1918 zemřel v Praze náhle profesor filosofie na české universitě František Čáda. Nebyl literát-beletrista, také ušlechtilý zájem jeho o umění, pro něž měl hluboký smysl, nevyrůstal z pohnutek jen uměleckých, nýbrž mnohem více esteticko-výchovných, ale služby, které prokázal chápání a pronikání děl uměleckých i jako učitel i jako podněcovatel a organisátor hnutí esteticko-výchovného u nás a posledně jako předseda komitétu pro uměleckou výchovu, jsou tak veliké a cenné, že si zaslouží i v listě, věnovaném po výtce krásnému písemnictví, vděčnou a čestnou vzpomínku. *ka.*

*

* Známý ruský spisovatel P. Boborykin v publikaci „Missionáři budoucnosti“ praví na jednom místě:

Řada pokolení v ruské inteligenci od 40tých let vcházela do života s jistým klíčem, otázkami a nadějemi, za něž potom bojovali, pokud život sám jich nenaučil jinému. Připomeňme si jen čtyřverší manifestu Ogareva, přítele Heronova, a jak generace za vším stály. Revolucionáři ti přáli si obrátiti vše v prach a popel, ale zůstávali stále ve svazku s tím, co bylo světlého a vznešeného v životě předchůdců, oni nezříkali se zásad evoluce, oni ctili, co kultura dala lidstvu ve vědě, v krásném umění, v myšlence a co musí vždy zůstati svato národu, chce-li existenci mezi vzdělanými národy si uhájiti, vědouce, že ten, kdo toho zapomíná, páše zločin na lidstvu. *K. V. H.*

*

Divadla varšavská všechna byla administrativně spojena v jedno, a generálním ředitelem jejich byl jmenován Jan Lorentowicz, vynikající kritik polský a znalec francouzské literatury. *vč.*

*

Jak šel r. 1689 Lebl, žid sušický, na zapřenou na Krkonoše. O tom vypověděl 15. července soused turnovský Konstantin Klofec: „Když svrchupsaný žid (slyšel), že chci jíti na cestu na Krkonošský hory, prosil mne, abych mu cestu ukázal do Železného Brodu, povídajíc mi doma i na cestě, že tam chce ňáké sukně handlovati, že má doma vlnu. A když jsme přišli do Brodu, pravil, že se již rozmyslil, že se tu nezastaví, že pojede se mnou. Ani se tam nezastavil. Jel pořád až k mému strejci mlynáři do Kruhu pod Jabloncem a na té cestě mne prosil, abych nikde nepovídal, že on je žid, abych řekl, že jest J. Vys. Hrab. Excellence ňákej správce aneb důchodní, a za to mi slíbil 15 kr. dáti, však mi nic nedal! — doložíc i to, že on řekne, že jest vyslaný od J. V. Hr. Ex. vrchnosti naší některé vesnice prohlédnouti, že je ráčí chtíti koupiti.

Což jsem já udělal a jeho nevyjevil, pravil jsem lidem, že jest správce. A když sme dne 10. julii k tomu mlejnu přijeli, mému strejci, on ho prosil, aby mu povolil u něho koně postaviti, a on povolil. Tam jedl také chléb s máslem, a ryby mu mlynářka vařila. Potom nechajíc tu koně, šel se mnou na hory pěšky až k ňáký studánce. Tu jsme jedli kus chleba a potom já (s) svým synkem šli sme kamení kopati, on pak zatím odešel, a když jsem zase k té studánce přišel, nenajdouc ho, divil jsem se, kam se poděl. A potom teprv (v) outerý přišel zase k strejci mému pro koně a pravil tam, že bloudil a že 5 kr. dáti musil, co mu cestu okazovali, a byl v Zlatý Olešnici, v Haraticích. — Jedouce pak zase zpátkem, majíc zase jiného posla, zase skrze Brod, u žádného se nezastavil ani (s) soukeníkem žádným nemluvil.

Chtělť asi Lebl vypátrati s prostoduchým sousedem naleziště polodrahokamů, pro něž turnovští na hory chodili. Povedlo-li se mu, zpráva nepovídá. *Šimák.*

(Manual turnov. z r. 1636 fol. 393.)

*

* Na útulek českých spisovatelů zaslal nám p. Václav Černý, říd. učitel v České Čermé, K 20·—.

*

Oprava. Autorem črt „U studny“ a „Filemon a Baucis“ v čísle minulém jest M. Jahn, nikoli jak omylem vytištěno

V Praze, dne 2. ledna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

K. Leger:

BŮH

S nebe hledí k zemi zamračen a němý
starý Bůh,
pod ním bitev vřava, ohňů výheň žhavá,
střelbou zem se chvěje, nářek plní vzduch.
A z údolí smrti zvedají se ruce,
zvedají se hlasy v zoufalství a muce:
„Tvá vůle, Pane!
Tys tomu chtěl — a celý vesmír plane
a duní zem,
svět starých snů se sřítil s rachotem
a z rumu, z krve, z popela a z hrobů
čekáme novou dobu,
tajíme hrůzou dech
v zoufalství, v žalu, úzkostech!
Ó, Pane všemocný, ty víš,
proč jíti v boj a na smrt poroučíš,
proč tisícové denně umírají
ve sněžných pláních, v zpustošeném kraji!
Z úst zesinalých slední povzdech vane:
„Tvá vůle, Pane!"
A starý Pánbůh, vládce všehomíra,
zachmuřen mlčí. Slzu s oka stírá.

MÍR.

Do rána
zapadlo všechno sněhem. Srovnána
údolí horská, rokle, skalní sráz.
S hor vane vítr, žhavý pálí mráz.
Ticho a pusto. Všady jen
sněhový příkrov položen
a pod ním navždy uduseny
pláč a řev, kletby a zoufalé steny.
Hluboko ve sněhu ukryty
hromady mrtvol, krvavá pole
zdupaná koňskými kopyty,
břeh horský šrapnelem rozrytý —
vše leží pod sněhem dole. —
Po ránu nebe rozjasněné
vysoko nad zemí se klene,
jiskří se do dálky sníh.
Ticho — ni křídel havraních
šum neuslyšíš. V pláni zasněžené
ni stopy lidské, kolejí, ni cest,
třpytí se jenom ladný příkrov její. —

Cos přece tam!
To trčí pod závějí
ze sněhu ztuhlá zaťatá pěst!

V březnu 1915. Censurou potlačeno.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Doktor neodpovídal. Pokrčil jen rameny.

„Co tomu říkáte?" ptal se host.

„Je staré přísloví, že řídká bývá svornost bratrská."

„Ale nejen vám, nepřítelem je také mně," řekl milostpán a přidal k tomu lež:

„Hodlám stavět elektrárnu a proto kupuji mlýn v Havírně."

„Vždyť máte pod tou strání místa dost."

„Ne, ne... to určeno je k jiným účelům..."

Vyprávěl o Nakovi, o družstvu a o tom, jaké překážky mu klade inženýr. Pak doložil:

„Spolčme se. Pomozte mně bratra překonat."

„Toť těžká úloha, vést proti vlastní krvi boj."

„Boj ten ulehčí vám představa, že, zvítězíte-li, budete k svému cíli blíž, ba blízko tak, že ho téměř nataženou rukou chytíte."

Pronikavě pozoroval Bořana a pouštěl dále šípy jedovatých střel.

„Běží o to, překazit sestavení družstva a získat mlýn. To-li se vám podaří, slevím ze smluvených jedenkrát sto tisíců dvě třetiny a postavím tam na svůj vlastní náklad elektrárnu, do níž vás přijmu za společníka, takže z výtěžku budete mít se mnou rovný díl... Bude na vás pak, dobývat si princezny a všeho toho, co s tím spojeno. Je kdesi napsáno, že láska chodí za štěstím, a budete-li šťasten ve svých podnicích, láska bude přidána. Ale nutno pospíšit. Zdá se mi, že bratr je hodný kus před vámi. To by ovšem nevadilo, neboť jsem tu já, jenž rozhodne."

Doktor nedal ani mihem znát, jak ho pálí slova ta, a se zdánlivým klidem odvětil:

„Je mně zřejmo, čeho chcete dosíci; nechápu však, jak bych vám v tom mohl pomoci."

„Toť prostá věc. Od neděle za týden bude se v Bolkově konat schůze čelných občanů všeho okolí. Jednáno tam bude o družstvu. Přijďte do schůze a přemluvte ty lidičky, aby toho nechali. Vyložte jim všechna nebezpečí podniku; pohrozte jim velikými ztrátami; na příklady ukažte, jak taková společenstva padají, takže jejich bankroty plní sloupce novin takřka napořád. Ach, což já vím, čím advokát a znamenitý řečník, jakým jste, může vystřelit, když chce porazit, na koho si namířil."

„A jestli marná bude ta má námaha a družstvo se přec ustaví?"

„I pro ten případ přichystal jsem doušek, po němž zhořkne chuť... Na Naka poženeme útokem."

„Jak?"

Vildner vyprávěl mu o pradávné soudní rozepři, kterou vedli jeho předchůdci, a rozbaliv svazek přinesených spisů, doložil:

„Chci spor ten obnovit... Tu máte... Zkoumejte... třeba jen zběžně prozatím."

Bořan rychle pročetl a děl:

„Dávno rozhodnuto rozsudky."

„A přece počnu nanovo."

„To by bylo pouze možno, kdybyste měl nové důkazy."

„Správně jste na to pravé uhodil."

„Máte je?"

„Udělám, bude-li jich potřebí," ušklíbl se zámecký pán do sebe, a tváře se neslyše, pokračoval v hovoru:

„Jakmile soud obnovím, pak rozmilému družstvu, ustaví-li se, zajde chuť, koupit zajíce, který běhá po lesích, zvláště bude-li v pozemkových knihách při mlýně tom poznamenáno, že je sporné jeho vlastnictví."

„Poznamenání takového bude těžko dosíci."

„Zapomínáte, že svatá Spravedlnost je slepá paní s očima páskou zavázanýma. Nevidí a je kromě toho notně přihluchlá. Chytrý průvodce ji může dovést tam, kam chce... Věříte vy vůbec v spravedlnost na světě?"

„Vždyť jsem právníkem."

„Vy právníci věříte v ni nejméně; vy ji buďto obracíte pouze na ruby, neb se jejím kněžím tajně smějete, když před oltářem záhadné té bohyně kroutí zbožně očima. Jízlíte se, jako se asi v duchu jízlí kostelník, když slyší proti lidským neřestem s kazatelny hřímat faráře, kterého včera o půl noci vedl opilého z hospody... Klanět se té přihluchlé i slepé bohyni a uctívat ji je čiré modlářství a pošetilá pověra... Ale nechme toho a držme skutečnost... Co říkáte mým náhledům?"

„Bude velmi nesnadno, ne-li nemožno, vyhrát tuto rozepři."

„Nejde ani o výhru jako o protáhnutí a o prodloužení. Znáte přece lidský dav. Stmeluje se jenom rychlým chemickým neb mechanickým postupem. Ale rozpadá se v prvky, jakmile byl propasen vhodný okamžik... Rozhodněte se."

Nečekaje odpovědi, vyndal hodinky a jako mimochodem prohodil:

„U čerta... Čas utíká... Vlak odjíždí co nevidět..."

Jeho hodinky bývaly mu částí výpočtů, jimiž brousil zbraň. Tvářil se, jako by pospíchal, a když doktor s odpovědí otálel, pravil netrpělivě:

„Nesmíte se dlouho rozmýšlet, jinak zmeškáte i vy ten pravý okamžik... Visíť někdy celý život na kratičké vteřině."

Před očima Jiřího se míhalo. Viděl děda, viděl rodnou dědinu a s ní všechen horský kraj; viděl zradu svou. Ale v chomáči tom viděl také zámek Bouzovský a na jeho balkoně usmívající se Růženu.

„Učiním vám po vůli," vyhrkl a doložil:

„Prosím však, abyste mně o úmluvách našich, zvláště o společném vlastnictví elektrických závodů vydal právní listinu."

Pokušitel, vyndav opět z kapsy hodinky, kvapně odvětil: „Nyní na to není kdy. Sestavte ji a odešlete poštou, bych ji podepsal... Tedy od neděle za týden při té schůzi horských občanů... Abych nezapomněl: ty spisy vám tu nechávám, abyste je mohl důkladněji prozkoumat."

Ukázal mu svazek lejster, a rozloučiv se ruky podáním, zmizel z pokoje. Takovým způsobem vyřizoval mnohé ze svých věcí, když našel vhodný okamžik. Dobře vystihl, že síla několika dobře vyvolených a z časového proudu vylovených vteřin bývá často ostrým mečem proti tomu, kdo dal se překvapit.

Domů neodjel.

Bořan převaloval v sobě své i Vildnerovo jednání. Vycítil, že se stává muže toho pouhým nástrojem. Vytušil i to, že spěch byl předstírán a že takový hon patří k jeho obmyslům. Vzplála touha potýkat se s ním; lstí přelstít lest; chytrým spádem překonávat chytrý spád. Řekl si:

„Vzplane mezi námi boj!"

Myšlenky se vyhranily v jasný cíl. Již věděl; co má chtít. Nejdřív se zmocní Nakova mlýna pro sebe. To bude první páka, kterou položí. Tou dobude Růženy. Ne Gustav Vildner, ale Jiří Bořan bude na Jizeře stavět tkalcovny, přádelny, bělidla, barvírny. A půjde dál a dál. V lůně kraje toho leží poklady, jež dosud v podzemních temnotách leží jako mrtvoly a ždají svého vzkříšení. Otevře šachty rudě, zřídí hamry a hutě železné. Snad v útrobách těch hor spí i jiný kov, jenž, dobyt probuzením, na slunci se zatřpytí. To vše spojí k jedinému velikolepému podniku. Tak se stane pánem širé krajiny, kde stála jeho kolébka, a bude všeho toho vladařem. Dobude nazpět víc, než měli předkové... A bratříček?... Ach, to je blouznílek...

Blouznílek?... Studená ruka přejela mu po duši. Vždyť on sám je také blouznílek a chce totéž, co chce Vít.

„Ne... já jinak chci, než on," řekl si a cítil, že v něm roste vůle i smělost pomyslů.

Zdálo se mu malicherné dosíci své mety znojem práce úmorné, každým dnem se stejně opakující. Takové zdlouhavé, všedně zaprášené dílo bylo pro něj poloviční leností. Chtěl by vsadit na jedinou kartu velkou sázku, třeba sázku života. Kdo se bojí nebezpečí, ten nežije, jen živoří a plahočí se po světě jako plevel, jako bejlí, jež překáží úrodě.

On, Bořan, se nebojí; nebojí se ani toho, mrštit o zem všemi zákony, i těmi, jež se na něj v kanceláři šklebí každý den, i těmi, jimž se učil v katechismu, když byl dítětem. Horká, rozbouřená krev podžíhala vášně, jež v něm křičely „do boje!". Otvíral okna duše své, před světem do temnoty zavřené. Vše, co v ní bylo barbarského, vydralo se ven a hýřilo nespoutanou svobodou hrozné odvahy. Rudé myšlenky ty házel na své svědomí, jež se dusilo a dusící se mlčelo.

Toť světa běh, že svědomí křičívá, když čouhá z rozedrané chudé haleny, ale mlčívá, když se skrývá pod bohatým pláštěm náruživých chtíčů, hrnoucích se po moci a po slávě.

Vzal svazek spisů, Vildnerem tu nechaných, zasmál se a mrštil jimi o stůl zpět.

*

V noci vystřízlivěl, a vstav časně z rána, dal se do práce. Pracoval horečně. Usilovnou prací honil štěstí, za nímž láska chodívá, jak mu Vildner sliboval. Ač počátečník, měl díla dost. Vyhledávalyť ho osoby, jež prve zastupoval jako dřívějšího šéfa pomocník. Pohřížen do spisů v zadním pokoji, neslyšel ani klapání stroje psacího, jež se ozývalo z přední místnosti. Jen když zvonil telefon, jejž měl u sebe, netrpělivě vstal se židle a dával na dotazy odpověď.

Blížila se dvanáctá. Slečna písařka a ostatní mladí zřízenci pokukovali již na hodiny, brzo-li udeří. Ještě neodbila, když kdosi zaťukal a vstoupil starší muž, rudými vousy v obličeji zarostlý. Vše na něm vypadalo ošuměle, otřele; jen brejle na nose se zlatě třpytily. Bylyť jediným jeho přepychem. Čemesné pohyby a zrak pronikavý, ale těkavý, svědčily, že má pořád naspěch a že klid mu bývá vzácný host. Sotva vstoupil, hned se na všechny strany otáčel. Mluvil více nohama než jazykem a nic mu nevadilo, že na levou trochu napadal.

„Je pan doktor doma?" ptal se po česku.

„Račte dál," ukazovali mu písaři.

Vešel k Bořanovi a představoval se:

„Mein Name ist Schwarz."

Počali jednat německy.

„Čeho si přejete?" (Pokračování.)

*

Fr. Sekanina:

KAREL V. RAIS.

Glossy k jubileu šedesátých narozenin. (Pokračování.)

Je arci nesporno, že jádro Raisova literárního významu leží teprve v jeho realistických „horských obrazech", v té veliké řadě románových a novellistických kreseb z rodného Podkrkonoší anebo z horského kraje hlineckého a nasavrckého, kde autor v mládí svém učitelsky působil. Rais narodil se v Bělohradě, v osadě chudého packého kraje pod Krkonošemi, dnes arci lázeňsky značně populární, ale v době spisovatelova útlého mládí chudičké, prostičké jako ten celý podkrkonošský tkalcovský kraj. Zde rostl a nabýval živějších vztahů k životu; zde pozoroval a snil. Potom přišly jičínské studie na nižší reálce a na paedagogiu — tož studie v městě, které si i dnes ještě zachovává svou milou tradici venkovské přirozenosti a které i podnes je výrazně selského rázu. Hned nato zase venkovské učitelování v Trhové Kamenici u Nasavrk a v Hlinsku, v kraji, kde bída s nouzí si podávají ruku stejně jako v oblasti pod Krkonošemi. Tam pobyl Rais nemalou řádku let, nežli jej poslali (r. 1894) říditi školu na Kr. Vinohrady. Nebylo, věru, veliké a pestré rozmanitosti v Raisových zevních osudech. Prostičký, chudý, namnoze až zubožený horský venkov převládal v jeho stycích i není divu, že právě on se nejhlouběji zaryl do spisovatelovy duše. A ta byla zase celým svým rázem i všemi svými vlastnostmi uzpůsobena tak, aby právě k chudobě, právě k utlačenosti a k prostotě přilnula nejvřeleji.

Kdo zná Raise — ba kdo s ním v životě promluvil třeba jen jedenkráte, byl jistě překvapen a současně i unesen jeho kromobyčejnou prostinkostí. Je to Raisova typická osobní vlastnost. Ale je to i typická značka celého jeho lidského i literárního karakteru. Jako bychom v celé jeho drobné a skromné postavě, v jeho dobromyslné tváři, v jeho tichých, laskavě modrých a kvítkem přátelství vyzařujících očích četli zosobněnou pohádku o dobrotě českého lidu. Vyrostl z jeho středu a přenesl si do celého života viditelné stigma jeho duše i jeho srdce na vlastním obličeji. Celým svým zevnějškem, chováním, jednáním i povahou promlouvá, že jej zrodil a vychoval kraj chudičký, tichounce a prostě živořící, jakoby zakřiknutý a podlomený svou těžkou prací.

Kdo zná kopcovité, tvrdě zvlněné Novopacko a vůbec to celé Raisovo Podkrkonoší, ví, jak těžce a zamlkle se tu žije. Políčka úporně na svazích vzdělávaná kravkami nebo jen potem do pluhu zapřažených lidí pomáhají nuzně živiti člověka shrbeného od stavů, člověka tvrdých, mozolných dlaní. A přes to je to kraj vábných přírodních krás, úsměvné romantičnosti, kterou milují naši malíři a na níž rádo, s jímavou rozkoší ulpí zrak rozkochaného turisty. O té krajinné kráse ovšem Raisovo dílo mnoho nám nepovídá; vždyť ani ten podkrkonošský lid o ní mnoho neví, nevnímá jí, neumí se jí potěšit, chodě kolem ní bez úsměvu a hluše. I Rais, věren psychologické podstatě lidu, tlumí ve svém díle krajinářsky popisnou stránku, věnuje jí jen péči druhořadou a ne zrovna ani příliš výraznou. Ale ten Raisův lid! Ten jeho pohorský lid!

V jeho podání — kresbě i citovém ovládnutí — je všecek spisovatelův význam a všecka jeho literární mohutnost. V těch knihách, které se právě jenom jím zabývají, bez ohledu, zda se tendenčně obracejí k mládeži anebo zda kořistí z údajů historických, je také zachycena nejvlastnější podstata našeho milého jubilanta. V nich ožil, v nich rozkvetl chudičký horský kraj Raisův do svěží literární úrody, která se stala našemu národu tím požehnanější, čím více se mu i zevně přizpůsobila svou přístupností a svým kouzlem veliké líbivosti.

Literární nejvlastnější Raisův poklad jeho realistické tvorby je uložen hlavně v těchto románových obrazech a novellách: „Potměchut", „Výminkáři", „Horské kořeny", „Rodiče a děti," „Zapadlí vlastenci", „Kalibův zločin", „Lopota", „Za světem", „Pantáta Bezoušek", „Půlpáni", „Mezi lidmi", „Západ", „Paničkou", „Na lepším", „Stehle", „Káča a jiné obrázky", „Sirotek". Dobou svého vzniku rozkládají se od prvních let devadesátých až skoro ke konci první desítky věku dvacátého. Plných dvacet let pracoval o nich náš Rais. Když o vánocích r. 1908 počaly vycházet nákladem Unie a vlastní redakcí autorovou sebrané spisy, bylo to dílo již v celku utříděno a pokud se dneška týká — i prozatím uzavřeno.

* * *

Povšimněme si blíže těchto podhorských povídek, novell a románových obrazů Raisových. Jaké jsou hlavní jejich zájmy? Jakými postavami operují? Jaké sledují cíle myšlenkové, citové, esthetické, mravní? Jaké společenské otázky řeší? K čemu ponejvíce inklinuje jejich nejvlastnější založení, jejich všecko literární poslání?... A konečně: jaké jsou jejich typické zevní značky: formální, stylistické — jaký jest jejich syntaktický ráz? Co chtěly a jakých k tomu užily prostředků prosodických?

Vezměme nejprve drobnější cykly povídkové. Rais, neskonale skromný a nevýbojný, též i nesmírně poctivý, projevil tento rys povahy i okolností, že i literárně začal „od piky", jak se říká —: drobnými obrázky a novelkami. Všecky jeho první svazečky knih byly povídkové; k širší románové skladbě — čili jak on důsledně píše: k ‚podhorskému obrazu' problémového založení (Kalibův zločin, Pantáta Bezoušek, Na lepším, Západ...) dostává se teprve později a v jakémsi postupném tempu. Hloubka i šíře mravního a myšlenkového poslání, literární prostředky, jakož i (v celku) formální ráz díla byly však už v počátcích uceleny a jasny.

Co mu zde nejvíce leželo na srdci? — Mravní i tělesná bída našeho podhorského lidu, jeho strašlivá ujařmenost a ničivý nedostatek, který si v Raisově podhoří podmaňuje člověka přes všecku jeho tvrdou a ubíjející práci a která zatvrzuje, proniká srdce přes všecku vrozenou dobrotu našeho lidu. Zlo je na světě proto, poněvadž je nedostatek rodinného a vůbec životního štěstí; a nedostatek štěstí je opět zaviněn bídou a tvrdou lopotou dní, která až city otupuje. Věčný koloběh příčin a následků. Věčná podmíněnost osudné kletby.

A přece je zde tolik podmínek a možností života šťastného, plného jasu! Náš lid je v jádře dobrý, obětavý a plný oddané lásky. V črtách ‚Z vlasařských pamětí', ve sbírce Potměchut vypravuje Rais o dívkách a stříbrně prokvetlých stařenách, které obětovaly svou největší pýchu života, bohaté vlasy, aby k štěstí pomohly milovaným osobám ze svého okolí. Stařena Pařízková (z „Matky a dětí") je zrovna zosobněný symbol nejvyšší lidské oddanosti a lásky, stejně jako ty ostatní vzácné postavy starců, stařen a žen Raisových povídek, všichni ti Potěšilovi, Pařízkové, Militkých, Trampotky, citově dobráčtí starouškové ze Špačků, především pak ona vzácná postava stařičkého faráře Kalousa ze Západu. Co tu dobroty, co tu laskavosti a sebezapíravé obětavosti těch dobrých českých lidí! Stařeček Střihavka („Konec života") všecko na světě obětoval pro dobro a rozkvět svých dcer, celé své nejkrásnější mládí jim věnoval, jen aby jim zabezpečil štěstí a zdar; stará Pařízková se všecka rozdala, srdcem i rukama se jim obětovala, a celá ta její tragedie konečného zapomenutí snad právě byla zaviněna jen tou nesmírnou, přímo nadměrnou láskou, která z ní na všecky strany vyzařovala. A hrdina jímavého rodinného obrázku „Dřínův Jóža"? Není i on typem těch vzácných podhorských pracovníků, kteří všecko své jednání řídili pouze srdcem a měřili pouze nejobětavějšími city a kteří jen proto hynou, že pro samu lásku a měkkou dobrotu nedovedli se opříti cizí vůli?

Ano: přílišná přemíra lásky škodívá a zavádí povahy některých Raisových lidí, zvláště tam, kde city pomáhá ubíjeti i mamon, veliká bída nebo tvrdá a ničivá práce. Vidíme to zejména ve ‚výminkářských povídkách' a obrázcích našeho spisovatele, kde úžasná dobrota jedněch bývá odměňována zlobou a umořující tvrdostí. Hluboký bol stařenky Pařízkové byl hlavně zaviněn velikou necitelností jejích dětí, jež se jí v cizině úplně odcizily; výminkářka Pilařka („Do prahy na pout") je z nejubožejších stvoření tohoto typu žen k smrti udřených a srdcem i tělem úplně rozdaných jiným, typu žen, které k stáří nemají ani kam hlavy sklonit k slednímu vydechnutí; i ten smutný stařeček Střihavka hyne v opuštěnosti a v tvrdé bestialitě lidí sobě nejbližších. A nejsou to pouze tvrdí synové, tvrdí zeťové ke starým otcům, tchyním či matkám: i bratr bratrovi často ztrpčuje hodinku posledního vydechnutí („Po letech doma") — i bratr bratra někdy vyhání bezcitně s půdy, kterou jim oběma společně a s laskavou oddaností upravoval kdys otec jakožto rodinný klín („Přišlo psaní"). Je arci méně případů, kdy tato tvrdá bezcitnost zasahuje syny neb dcery se strany obou rodičů, ale i ten případ je v Raisově díle znám: v dojímavě měkké črtě „Pes" (Rodiče a děti) líčen je synův návrat do rodné chaty a jeho trpké zažitky přivítání. Zde arci je to zase jen přemíra opičí lásky na druhé straně (k jinému synu, studentovi), která se vybila chladem a zástí na straně první.

Tyto náměty nelásky, nevraživosti, ba někdy až i naprosto zavilého nepřátelství,

kde člověk vidí ve vlastním člověku až zosobněné neštěstí svého života („V tiché chlalupě"), náleží k nejponuřejším, nejčernějším obrázkům Raisovy tvorby vůbec. Líčí-li tělesnou, svaly rozdírající lopotu, je to jen fysická trýzeň, jíž dá se nalézti — a nalézá se — patřičný protilék; ale veliká utrpení duše vedou zde obyčejně ke katastrofám. Zde bývá také Raisovo péro nejúčastnější, záchvěvy spisovatelovy duše bývají nejjímavější a svrchovaně účinné. Přímo fysicky prociťujeme v těchto obrázcích, jak jsou prožehovány velikým citem duše, která sama trpí představou cizí bolesti. Přímo slyšíme tep autorova srdce, které se vzpírá a bouří, musí-li prociťovati ten cizí žal. A cítíme, jak všecka ušlechtilá a živá tendence těch smutných obrázků volá k čtenáři: Hle, jak černý a bezútěšný je život, klesne-li lidská vášeň zla pod city samého zvířete („Pes")! Hle, jak je smutno žít, vraždí-li si člověk zbůhdarma možnosti šťastného žití a zapomíná-li na to, k čemu byl vlastně stvořen! Štěstí je první povinností a prvním posláním člověkovým na zemi, a l e p ř e d p o k l a d e m š t ě s t i j e l á s k a a v z á j e m n ý b r a t r s k ý c i t. Nezapomínejme na tyto ctnosti už vzhledem k vlastnímu dobru! Velkého hříchu se dopouští člověk tvrdý a zlý — a „hřích přinášívá na svět vždycky jen odplatu a potrestání... Dřív nebo později — ale neklamně vždycky"...

(Dokončení.)

*

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Vrátil se ke dveřím, za šňůrku zatáhl — klapka známě ťukla, otevřely se. Vkročil na podlážku síňky — nohy se pod ním zatřásly. Otevřel dveře sedničky, ale nevstoupil, jen se tam díval.

Prázdno — ticho... Hleděl, hleděl, ale před očima se zatmívalo — — náhle však objevilo se všecko, jak tu stávalo, polička, stolek, postele s modrými peřinami — a v levé leží Kačenka, jak ji sem se země donesl. Hrdlo se mu stáhlo, až zachroptěl — rukama kolem sebe mávl, jako by se tomu bránil. Všecko se zatmělo... Zapráskl, skokem byl na záspi a nabíraje dechu, rukávem utíral oči.

„Vy jste se šel zas podívat?"

Ten hlas ho vzpamatoval, honem utřel tváře a šoural se k silnici. Maulvincová tam stála s dětmi a soucitně se naň dívala.

„Byl jste se zas podívat doma?" opět se tázala.

„Byl — byl —" a brada se mu zaklepala, líce zkrabila.

„Také se dívávám, ale já zas tamhle k vám. Něco se vám stalo?"

„I tak všecko —" a mračně hleděl do země.

„Já vím — — a vzpomínal jste si, jak jste dřív bývali — já taky myslívám na naše lidi, jak jsme zůstávali ve svém. Ale co je platno, milý Šustrlojzle, musíme to nechat — co je dělat!"

Lojzl mlčel.

„Ona vás honí, viďte? Snad nechcete zase sem?" usmála se, kynouc k baráčku.

„I jen jsem tak šel — to by bylo — co by lidé —"

„Vždyť ona by vás v tom nenechala, nemyslete si, kdo by dělal?"

„Pořád dělám a přec křičí!" a sám to také zhurta volal.

„Musíme mít trpělivost!" povzdychla a šla dál.

„Půjdu s kozou!" broukl a šel za nimi.

„Tak jen si nestejskejte — s Bohem!"

Po chvilce byl se zvířetem zas na břehu struhy.

Slunce klonilo se již k západu. Lidé se ještě trousili, flašinety vřískaly, buben z muziky duněl.

„Vidíš, jak je tam veselo, Rebeka se má dobře," pravil koze.

Již i vozíky jezdily, strejcové, kluci s nůšemi na zádech i s bidélky v rukou dlouhými kroky vraceli se z pouti k domovu.

Přicházel i učedník Lorencův.

„Podívej, kluk jde sám, pan mister si tam zůstal, do hospody si zašel, penízků má plnou kapsu."

Koza se podívala, ale hned opět hlavu sklonila.

„Rebeka taky chce, abych tak dělal — — zle bude, koza, zle bude!" a zamysliv se chvíli, dodal: „Vidíš, domů nejde, nechce se jí!"

Slunce již bylo nad samými vrchy, ochladilo se a lesy počaly si šeptati.

„To čerti vědí, kde uvázla — naposledy budu muset pro ni dojíť!" Dívali se oba,

ale marně. Dopásli zpátky a zas k silnici — Máry nikde. Lojzl už jen přešlapoval.

Stín položil se do celého údolí...

„Koukej, koza —" náhle zajekl a poulil oči k vršku silnice. Máry! — — ale nešla sama. Koho to sebrala? a v tom si odplivl. Vedle Máry kejklal se hráč grad — ungrad. Čepici měl k uchu, plátěnou bundu rozhalenou, konce červeného šátku visely mu s krku, koš se zbožím nesl na levém rameni a pravicí rozkládal.

„To jsem přeci blázen — poleť, ať zatopím, sic bude dělať!" a již uháněli do baráku.

Uvázav kozu, hnal se do světnice, aby rozdělal oheň. Naložil roští, škrtl, ale ruce se mu při tom klepaly, oči obracely se k oknu.

V kamnech zapraskalo, oheň zašlehal, i honem přiložil topátek. Máry s hostem přešli již před oknem.

„Snad ho nevede sem?" a pohled mu ztrnul.

Příchozí stáli na záspi, Máry ukazovala, vykládala.

Přišoupl hrnec, nalil vody a naslouchal. Kroky již zaduněly v síni.

Máry vcházela prvá, host s provlečeným košem provlékal se za ní.

„To seš hodnej, Lojzl, že jsi zatopil, člověk už venku křehne, je potřeba uvařiť bryndu a zahřáť se. Koukej, koho ti vedu — to ty se divíš!" a odstoupila, aby grad — ungrad mohl vstoupiti. Lojzl vrtěl se zmaten.

„Máme hosta, Lojzl, vidíš, to je Pepš — Pepš Janura, mý matky sestřenice vlastní syn, Němec z Tanvaldu, ale česky taky umí. Já ti tam chodím, koukám, myslím si, že už půjdu domů a v tom slyším: Mein Gott, sestřeničko, jsi ty to nebo nejsi!" a Máry řehtala se rozjevena, oči jí jiskřily. Pepš Janura slámku maje za uchem, šístky na skráních, ceně se, přihladil si černé kňoury, a postaviv se před Lojzla, představoval se jako pán: „Pepš Janura, obchodník!" a než se Lojzl vzpamatoval, objal ho kolem krku a vlhkými rty i vousy vtiskl mu dvě hubičky, jen to mlasklo.

Lojzl opět na krok odstoupil, otřel si ústa a dosud nerozuměje, velmi se chmouřil.

„Ty nevěříš? Je to on a poznal mě, vidíš, třebaže jsme se kolik roků neviděli! I dej si ten koš na truhlu a pojď si sednout!"

Pepš odloživ koš přihladil si lesklou patku a kroutě si kníry, pravil chraplavým, vyšeptalým hlasem: „To jsem si nepomyslil, s kým se sejdu, jen tak náhodou jsem do Korytné zabloudil."

„Víš, on bejval ve Verchlábi v kšeftě —"

„A teď mám tuhle svůj obchod, malej, ale dobrej!" a Janura ukázal na koš se zbožím.

„A sedněte si, hoši, vždyť vás je plná sednice!" a Máry strkala je oba ke stolu. „Nekoukej, Lojzl, že Pepš je jen v sprostým mundúru, povídá, že si sem jen tak vyběhl!"

Janura sedl ke stolu a mezi zuby, koutkem úst crčivě daleko se vyplil. „Nevídáno, do kšeftu nemůžu jít v parádě — doma zas dělám barona!"

„Já vás viděl, dával jste sázeť," teprve teď škroukl Lojzl.

„Viděl — inu, vy jste mne neznal, kdepak byste znal Januru, když jsme se jakživi neviděli."

„Hodně jste vydělal?"

„I čmerta — tady! Kluci tahají krejcary z kapsy u vesty, jako by to byly dukáty — ale nějakou zlatku jsem přeci chytil!" a Janura, pohodlně opřen, líně mrkal.

„Vydělá se na tom?"

„To je, pane švaře, lepší nežli velikej obchod. Však jsem se léta cizím nafoukancům dost nasloužil a dal se tejrat, proto jsem se udělal pro sebe."

„Dva prsty jste někde ztratil —"

Pepš rychle sevřel je v pěst. „To je od pádu ohně."

„Ale —"

„Pomáhal jsem hasit, žhavej trám mi bouchl do obličeje a padl mi na ruku, kolik neděl jsem s tím vyležel ve špitále, na spánku mám památku a půldruha prstu mi uřízli. Doma o tom mám krásnej atest!"

Lojzl poslouchaje neřekl mé, tvé.

Máry, shodivši vrchní šaty, slévala kávu. „A tak jsem mu, Lojzl, povídala, když jsme se tak sešli, aby u nás zůstal na noc."

Lojzl mlčel.

„On bude spáť na půdě, povídal, že v seně tuze rád."

„Jenom že ho už kale není," broukl Lojzl.

„I jen když trochu, zahrabu se a jsem v limbu," zasmál se Pepš.

Lojzl při tom viděl, že mu mnoho zubů nezbylo.

Host mhouraje sedničkou spokojeně si pokyvoval: „Tak tady spolu sedíte — a jak se pořád máme, švaříčku, jak?" tázal se velmi přátelsky.

„I jen tak, tak —"

„Tak, tak, budete povídat, takovou maminku máte, domek, pole, kozu, to se žije!"

Lojzl seděl skrčen

„I jemu je to všecko málo — a zůstávali v takový kleci!“

„My s Máry jsme přátelé od malička a potom jsme se vždycky dobře znali, až před nějakým rokem se mi ztratila s očí.“

„To sis nepomyslil, kam jsem vlezla, viď?“

„Inu, chtěla jsi už sedět ve svém. Také bych teď mohl vstoupit do svatého stavu manželského, nějaká paní Semotanka, vdova, se o mne uchází, má pěkné kramářství, po jarmarcích jezdí, mohli bychom jezdit spolu, ale má dvě cikáňata a pro to já nejsem, nechce se mi pečovat o cizí dítky!“ hned česky, hned německy líně švadronil a na konci zatvářil se velmi starostlivě.

„My měli taky dvě a měl jsem je tuze rád,“ pronesl Lojzl.

„Živobytí by bylo dobré, kšeft má ta vdova pěknej, ženská je ouhledná, ale jsem rád na svobodnej noze.“

Máry postavila na stůl tři hrnky kávy, přinesla lžíce; mísu s plackami a pobídla: „Tak jez, máš beztoho už hlad, nakřičel jsi se!“

„Nakřičel, ale pobízet se musí, jináč by chrapouni nešli!“ a zamnuv rukama, přitáhl si hrnek.

„Snad jsi ani nejedl?“

„I to jedl, na hospodě jsem měl dršťkovou a kus masa.“

„Vezmi si placku a drob nebo jez, jak jsi zvyklej!“

Pepš nadrobiv si, ponořil lžíci a ochutnal: „Herr Gott, dobrá káva, to já rád!“ a již pracoval plnou parou, jen se mu kňoury házely.

„Umíš vařit kafe, Máry, jen co je pravda — inu, tys bývala vždycky kuchařka dobrá, pamatuju se —“

„Vidíš, Lojzl, a tobě ledaco nejede!“

Lojzl se jen ošil.

„Jen co je pravda! Máry se vždycky držela, do práce byla, šetrná —“

„Člověk musí, chce-li něco mít!“

„Pěkné peníze si naskládala, ale neřekla a sem jich je škoda. Čistej kšeft jsi s tím mohla začít, živobytí by bylo dobré. Otáčet jsi se dovedla, s lidmi jsi uměla —“ a Pepš vrtěl hlavou nad hrnkem.

„Nikdo člověku neporadil a u cizích jsem toho měla dost!“

„Jako já, nic se ti nedivím, ale se svými penězi mohla jsi začít jináč. Máš domeček hezký, o to není, ale mohli jste být ve větším městě, obchůdek jsi mohla mít, pěknej krámek, to se jináč žije, je veseleji na světě. Jsem z toho a rozumím tomu!“

„Přišla jsem do tej hospody Na špici, čerti mě tam nesli, ale já se táhla blíž k Tanvaldu. Radila jsem se se strejcem Doutlíkem, ale to je vesnickej člověk, chtěla jsem bejť svou paní, řemesníka jsem chtěla, přivedl teda Lojzla —“

„Jiný taky, ale nechtělo se ti,“ maje v ústech zažuhlal Lojzl.

„Bodejť bych byla šla ke kolika dětem!“

„Jak vidím, pan švakr je dobrák,“ a Pepš pochvalně zakývál, „ale ty jsi mohla míti obchod, on mohl řemeslovat, v městě by to bylo krásně šlo!“ a dopíjel do dna.

„Vždyť ono se mu odtud nechtělo,“ odpovídala a již již měla na jazyku: „má tady tu Kačenu —“ ale honem zabočila: „Ještě ti přileju!“ a vzavši Pepšův hrnek šla ke kamnům.

„Díky — když budeš tak velmi laskava.“

„Bože, jen když ti chutná!“

„Dávno jsem si na kávě tak nepochutnal, to víš, na hospodě musí člověk všelico spolykat, samá cikorie to bývá!“

„Zas taky užiješ ledačeho lepšího, my jen vodouky a bandory; když řemeslo nejde, nemůžeme jináč!“

Lojzl mutlal a těžce polykal.

„Je to malé hnízdo!“ opět drobě, přisvědčil Pepš.

„A jsme tu čtyři —“

„Himmel, to je moc!“

„A tuhle se nám usadil takovej vychejtralec zrovna na záda!“ a Máry spustila výklad o Lorencových.

„Že ho odtud nevykouříte!“

„Dělala jsem, co jsem mohla, ale těch se něco chytí! Lojzl je bačkora, všecko si dá vyškrábnouť, teď už jen z baráků nějakou spráuku přinesou. Páni jdou všichni vedle, ten přišel z Jilemnice, Čecha dělá.“

„Vždyť snad švaříček je taky —“

„I kdež na toho stačí — on jen si tamhle sednouť a smoliť, ten zatím lítá a jezdí, Bůh ví, kam!“

„Proč vy nejezdíte? Na jarmarcích, na poutech, na posvíceních se vydělají pěkné peníze — dnes jste se zrovna měli vyložit!“

„Vidíš, Lojzl, tady slyšíš člověka, který něčemu rozumí!“

Lojzl se pod jejím rozdiveným pohledem jen choulil.

„Zalezli jste si mezi největší kopce, to by se mi tak chtělo!“

„Ale domeček je pěknej, pole taky, všecko sám udělám!“ zahuhlal Lojzl.

Pepš dojedl, z plateňáku vyndal viržinku a zapáliv si opřel se o stěnu, spokojeně bafal a mrkal jako kocour.

„Co bys nám radil?“ odklízejíc nádobí, tázala se Máry.

„Vždyť povídám, aspoň jezdit a při tom se můžete jinde poohlédnout.“

„Kdybych já se nebála! Když on tenhle kmotr lepší práci nedělá.“

„Nedělá — pořád nedělá — e, radši se podívám ke koze, než půjdeš dojit!“ a Lojzl vymotal se ven.

„Co mu říkáš?“ tázala se dychtivě.

Pepš se zamyslil, zasrkl a bafnuv pravil: „Inu, velkej chlapák není — mechovej — cucky v hlavě —“ Poslední slova spíš jen pro sebe zavrčel.

„To strejc Doutlík!“

„Ženská, která tolik časů pobyla v městech — přes tisíc jednušek mít — chchch.“

„Řekni, co mám dělat?“

„Vyraz z toho!“ zasyčel.

„A jemu to snad nechám!“

„Prodej a seber se odtud — ať si tu třeba smolí!“ a Pepš natáhl se pohodlně na lavici.

„Kdybych já nebyla sama ženská, poradit si neumím. Doutlík jen říká: Mlč, dobře sedíš! anebo řekne: Tak pojď k nám!“

„Co chceš od Lhoťáka — nejradši by tě měl s penězi pod střechou. Poohlédnu se ti po něčem a až zvím, vzkážu ti nebo pošlu dopis. A poslouchej, holka, co říkáš — trochu nějakého truňku by před spaním neškodilo!“

„Co bys chtěl?“

„Inu, nějaká šňába by byla nejlepší! Pošli pro něco na můj oučet.“

„Jaloucouku či oltfotra nebo alaš — na co bys měl chuť, tady se všecko dostane.“

„Třeba ten alaš — no, oltfotra by se taky mohlo vzít, ať se po práci dobře spí. Vezmi na to dvě nádoby a povíš, co to stojí.“

Máry šla do komory pro lahvičky, potom z koflíka v polici vybrala nějaký stříbrňák a přehodivši si salup odchvátala.

Sotva byla na zápsi, Lojzl rychle vstoupil. „Kam letěla?“ tázal se.

„I požádal jsem ji, aby mi koupila nějaký šláftruňk, člověk se vykřičel, potřebuje trochu posily.“

„To ona ráda běží!“

„Taky se dost napracujete, viďte, pane švaře!“ Pepš lahodně zašvitořil a úlisně se zaštířil.

„Ó, to dost!“ a Lojzl, rozsvítiv lampičku usedl na třínožku.

„Ale máte radost, že děláte všecko pro sebe. Já se léta nasloužil, ve velkých obchodech všecka starost bývala na mně, ale čerta jsem z toho měl. Léta utíkala a tak jsem si konečně taky řekl: Uděláš se samostatným. Bylo by bývalo dobře něco k tomu naženit, ale známostí jsem neměl, jen jsem pořád věrně sloužil. Začal jsem si v Tanvaldě špecerei, ale nešlo to, kapitálu chybělo, musil jsem toho nechat a chytit se zatím tohoto menšího, až se trochu zmůžu, zatím ukládám do spořitelny. Obchod je obchod, i maličký je lepší než dobré řemeslo.“

„Každej tomu nerozumí!“

„Ó, to máte, švaříčku, pravdu, to musí být v člověku od malička. Já jsem pro obchod zrozenej.“

Máry se vracela. Odhodivši salup, postavila na stůl dvě lahvičky, jednu s obsahem tmavým, druhou se světlým.

„Co tu spolu děláte?“ zasmála se.

„Ale tak jsme si s panem švakrem povídali o živobytí. Pořád přemýšlím, mám-li s tou paní Semotankou do stavu manželského vstoupit nebo ne. Když vidím, jak tu krásně žijete, mám zas tisíc chutí.“

„Je mladá?“

„V nejlepších letech, ženská statečná a do obchodu.“

Máry postavila na stůl skleničku.

„I to ještě aspoň jednu, budete přece pít se mnou, ať tu šťastnou shledanou oslavíme!“

Když vyhověla, nalil do obou kořalky tmavé, povznesl sklenku a pravil: „Na dobré zdraví!“

Máry přiťukla. Pepš vypil naráz a hlasitě oddechl.

„Na, Lojzl, napij se taky!“

„I Bože, ještě se švaříčkem si musíme ťuknout!“ a nalil si znova.

„Tak na dobré zdraví a na radost, že jsme se tak poznali!“

Přiťukli si. Lojzl upiv, všecek se zatřásl.

„Dobrý likér, viďte?“ a vybafuje modravé obláčky, zálibně je pozoroval.

„Půjdu ti na hůru ustlat — Lojzl, rozsviť mi lucernu! Nebo abych ti ustlala na lavici? Či aby Lojzl spal na lavici a ty v jeho posteli?“

„To by bylo pěkné — vím, co se patří!“

„Lehnu si na lavici, ať má postel,“ rychle pravil Lojzl, „mohlo by se na půdě něco stát, natrousit by se mohlo, baráček by chytil a neměla bys nic!“

„Tuhle vám položím sirky i cigáro, co by se natrousilo, jen vy se krásně vyspěte ve svém!“

Máry tedy odešla na půdu.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Glossy samotářovy.

III.

Za velké revoluce francouzské bylo bořeno. Za naší revoluce, o stotřicet let pozdější, v jiných dobách a za jiných poměrů ozval se pud, napodobující starý vzorec. Odnesl si to štíhlý krásný sloup staroměstského náměstí, vtiskující tomuto obzvlášť půvabný ráz. Dávno pozbyl svého náboženského významu, v dnešním svém vítězství mohli jsme s hrdostí pohlížeti na překonanou dobu, jejíž byl památníkem, a urážel-li koho, mohlo se snadno odpomoci přiměřenou adaptací, nebo i jinak; tak by dostiučinění bylo větší, než jeho povalením. Ale musil padnouti. Proklínáme křesťany, že bořili umělecké památky pohanského Říma — a činíme jako oni.

Skutek tento otřásl poněkud optimismem, vítajícím vítězství demokracie.

Estetický ráz Prahy byl zasažen na choulostivém místě. Bez rozmyslu. Bylo vykonáno velké gesto, které stalo se banální frásí tam, kde věcná politika byla by dostiučinění získala hlouběji.

Ale budiž. Stalo se. Náměstí má nový ráz na znamení nové doby. Bylo by pošetilostí, budovati sloup znova. Budiž zde toliko připomenuto, co šíře zůstalo neznámo: že sloup byl též astronomickou hříčkou, druhdy obvyklou. Byl vypočítán tak, aby při rovnodenní v pravé poledne jeho stín dopadal právě na poledník, přes Prahu vedoucí, v dlažbě náměstí vyznačený.

*

Lidem, nedozrálým ke svobodě, stává se spravedlnost totožnou s osobní pomstou.

*

Mnozí vydávají se za demokraty, avšak v podstatě jsou demagogy — tudíž zpupností, která v tomto pojmu jest obsažena, demokracii protichůdni.

*

Malíři naši měli zrak vždy upřený více ven než dovnitř; navštívíme-li výstavu, vidíme, že modernisté jsou po válce ještě stále tam, kde byli před pěti lety. Nedovedli se osamostatniti, čerpati ze sebe: nová generace nedovedla býti beze školy, učitelů, nebýti poslušnu mistrů neb vlivů.

Jeden společný rys vystupuje v popředí v moderním malířství a hudbě. Kdežto dříve hlavním cílem byl sklad, tvoření jednoty — pracují obě jmenovaná odvětví r o z k l a d e m. Hudba budovala celkovou linii, nyní sestavuje, kombinuje z drobnomalby; malířství v barvách i tvarech dříve působilo k jednotě, nyní obojí rozkládá v prvky. Není v tomto rozkladném směru předzvěsť, že umění bude protichůdné době, která chce budovati jednotnou rovnost všeho lidstva?

*

Naši pradědové před sto lety snili o lepší české budoucnosti; naši dědové doufali již pevně v její příští — naši otcové jednali a budovali. Ale ze všech, o kterých nám vypravuje historie uplynulého století, j e n j e d e n mířil k cíli tak velikému a smělému, jakým se dnes opájíme, jakého jsme dosáhli. Byl to „blouznivec“, „politický romantik“ — J. V. F r i č. Dějiny daly za pravdu jeho „blouznivým, romantickým snům“. A my jsme mu povinni dostiučiněním. Celá jeho bytost, celé jeho dílo jeví se nám dnes v novém světle a zasluhuje nové pozornosti. Tím spíše, že — pokud víme — dosud nikde nebylo naň v těchto dnech vzpomenuto, ač byl dnešní doby u nás prvním a jediným hlasatelem.

*

Koruna svatováclavská, jež byla symbolem jednoty zemí českých, v jejímž znamení bojovali zastanci státního práva, již naši přímí předkové vždy snažili se vložiti na skráně rakouských císařů, aby tím docílili uznání našich práv — a o niž jsme se vždy báli, aby nezmizela ze své tajemné skrýše . . . koruna ta ve slavnostních dnech československé samostatnosti upadla v zapomenutí.

Máme republiku — a ta, dle běžného pojmu, nemůže míti nic společného s korunou královskou. Nebudeme již královstvím, nebude zemí koruny svatováclavské!

Bude tedy toto palladium po léta milované toliko musejním předmětem? Roztavíme své vzpomínky na ně?

Myslím spíše, že budeme — jako již v tak mnohém — svou zvláštností: republikou s královskou korunou. Starobylý klenot zůstane symbolem naší slavné minulosti i s y m b o l e m n o v é j e d n o t y a s v o b o d y. A země česká, kreslená na mapě svým výrazným obrysem, bude i nadále královstvím — ovšem, řízeným republikánsky. Staré jméno bude krýti nový pojem.

A Praha, střebouc symbolický klenot a obtočena vínkem svých pahorků, bude i nadále městem královským ve vznešeném smyslu toho slova. *K. M.*

LITERATURA.

J o s e f H a v l í k: *Z ovzduší pražského magistrátu.* Nákl. Em. Šolce v Karlíně. — J. F. K a r a s: *Kamení.* Povídky a nálady. Nákl. Fr. Švejdy v Praze.

První kniha celkem necharakterisuje života pražského; jsou to črty ze života kancelářského, jakých už se napsalo dosti, a které nejvýše nějakým pražským vulgárním výrazem dosvědčují, že jsou z pražského ovzduší. Pojetí

i vypravování jsou naskrz obyčejná a ničím neukazují na prohlédavou znalost ovzduší, jež mají charakterisovati. Aspoň motivy k povídkám bychom čekali původnější, zvláštnější, méně známé a obvyklé. Není tu stopy po měkkých, pěkně vystižených pražských náladách Herrmannových ani po jeho pronikavé výraznosti. Do hloubky osobitého života pražské spodiny vnikl spisovatel pouze v „Gruntpražácích", ale ani zde spletení dějové není organické. Jsou to črty opožděné a bez jakéhokoli kouzla. — O vesnických povídkách Karasových možno předem říci, že velmi dobře v nich spisovatel vyrovnal výrazové prostředky s dějovými, že je sloučil v jednolitý, pěkně plynoucí celek. Tvrdou venkovskou náladu mezi vesničany, jejich myšlení, city a poměr mezi sebou vylíčil v některých povídkách opravdu výstižně (Zločin v čísle 27, Mexikán, Píseň o sněhu a j.). Vhodně volené slovo, náhlý obrat od citu k bezcitnosti, klidné nazírání na věci jinak jímavé nebo drtivé, na city, vymykající se z prostého života vesnického, sebeobětování v nečekané chvíli, to jsou věci, které svědčí o znalosti venkovského života a poměrném zdaru těchto vesnických črt. Ale v některých spisovatel oddává se příliš pouhému popisu. Tak povídka *Dědovy vrásky*, nevhodně pojmenovaná, se nese v pouhém suchém popise jinak zajímavé povídky o znalosti života na českomoravské vysočině svědčící. Avšak tu se autor příliš studeně vzdaluje od svého hrdiny a od věci. Tím se děd stává mechanickou figurkou, která sice jest dobře vyrobena a natřena, ale schází jí nejen opravdový život, ale i pohyb vůbec. A že schopnost oživiti osoby není autora vzdálena, nejlépe vidíme na *Písni o sněhu*, kterou možno počítati k nejzdařilejším jak po stránce pojetí venkovského, tak živým, dramatickým zpracováním. Povídky Karasovy, výrazné, někdy pohnutě a účinně podávané, jsou na dobré cestě k pravé povídce venkovské. Spisovatel má schopnost zahleděti se hluboko do nitra přírody a tím i života českého venkova; tím více dlužno litovati, dává-li se strhnouti vnějškem. Až se zprostí této vady, zajisté dospěje hluboko a najde ve venkovském životě více takových námětů, jaký volil pro „Zvíře". *J. F.*

TÝDEN.

* Profesor pařížské Sorbonny, proslulý historik A r n o š t D e n i s, jehož s e d m d e s á t é narozeniny oslavil francouzský národ 3. ledna, náleží k největším kulturním přátelům českého národa, pokud jsme je měli v posledním prošlém století snad v celém světě. Před 47 léty přišel do Prahy jako 23letý absolvent pařížských škol, kde se ho vřele ujali Palacký. Rieger a Pinkas, aby jej — už tehdy velmi slibného badatele historického — připoutali k českým dějinám. Mladičký Jaroslav Vrchlický byl mu tehdy určen za učitele češtiny. Denis zdržel se v Praze mnoho měsíců, studoval, bádal v archivech, navazoval bohaté známosti. A když po několika letech vyšla jeho první pozoruhodná kniha o českém národě — *Hus a války husitské* — poznalo se rázem, jaký hluboký a bystrý talent badatelský skrývá se v tomto jemném a zrovna leptavě pronikajícím cizinci a zejména co v r o u c í a o d d a n é l á s k y k n á m v ř e v j e h o s r d c i. Byly to však teprve dvě jeho knihy další — obě dvojdílné, — které navázavše na Husa pronikly ledví našich dějin: první z nich *Konec samostatnosti české* a druhá *Čechy po Bílé hoře.* Celá tato proslulá trilogie, navazující na Palackého a pokračující v mnohém soudu i vyvršující význam Dějin našeho patriarchy, je dílem veliké hloubky a jemného bystrozraku vědeckého, založená na bohatém podkladě pramenném a dokumentárním. Dr. Jindřich Vančura, který nám dílo pietně přeložil (obě knihy poslední vyšly před 10 léty i v druhém vydání u Šimáčků), píše o něm, že „historik Denis stává se tu politikem, který ze stanoviska povýšeného nad řevnivost politických stran přehlíží vývoj našeho národa do daleké minulosti, znaje směry přítomného proudu dějinného i potřeby přítomného našeho života". Denis byl (mimo svůj pobyt v mládí) ještě dvakráte potom v Praze a po celý svůj dlouhý život nepřestal na místech nejvlivnějších pracovati o našem osvobození. Hlas Denisův ve prospěch Českého národa dvakráte k nám zalehl i za světové války a byla to vždycky nejenom slova rozhodná a vroucí, ale i mocná a velice často r o z h o d u j í c í. Denis je opravdu z těch, jimž každý československý člověk má stavěti pomník v srdci a jichž vzpomínati má s vroucností velikou. Je z těch, jakých jsme měli až dosud velmi málo na širokém fóru světovém, pokud se týče nejenom významu, práce a pomoci ale i skutečné lásky a vroucnosti, jakou k nám zahořeli. *— n —*

*

N a d š e n í a p r a v o p i s. Vinohradské dívčí lyceum a pražská střední škola „Krásnohorská" pořizují stkvělý prapor pluku odcházejícímu na Slovensko, dají naň vyšíti nadšený nápis a vystaví jej za výkladní skříní i se jmény dárkyň a výrobkyň. Nápis na praporu zní: „Za naší republiku krev" a tak dále. Nezmiňovali bychom se o věci zdánlivě bezvýznamné, ale prapory nejsou jepice, pořizují se na velmi dlouhou památku, stávají se předměty historickými i neměly by dokumentovat gramatickými chybami nevážnost k našemu jazyku.

*

* Dočtli jsme se v „Bohemii“, proč nebyl president Československého státu uvítán v německém divadle pražském národní hymnou, jakž to byla samozřejmá povinnost divadla: poněvadž prý byla snaha neporušiti krásné nálady večera. Hymna, jež rozplameňovala srdce našich vojsk, kterou zpívali naši legionáři v dalekých cizinách se slzami v očích, může někde v Praze porušiti krásnou náladu! Tato famosní vysvětlivka zanechala celkem netečným náš tisk v prapodivném jakémsi konciliantismu, který se nás zmocňuje, zatím co Angličané vykuřují Němce ze své země. Otáži se proto zde, co by se bylo stalo, kdyby na př. Nár. divadlo při některém slavnostním loyálním večeru nebylo uvítalo c. k. místodržitele rakouskou hymnou? Kdyby se nebylo zachovejnámhospodinovalo úmyslně, aby „neporušilo krásné nálady večera“? Němci v Československém státě si musí zvykat na naši hymnu. Musí při ní smekat, povstávat, musí jí vzdávat čest, chtějí-li s námi žít pod jednou střechou. A my si musíme být toho vědomi, že máme povinnost slyšet i v německém divadle státní svou hymnu za každé oficielní příležitosti. Nedostatek této prestiže ve vlastním domě mohl by nás přivést k neblahým koncům.

—pa—

*

* Hilaire Belloc vyslovil se o důležitosti správných překladů v „The Academy“ velmi obšírně. Zde stručný výňatek. Každá z velkých skupin národních v Evropě, ustavivších se v středověku, vytvořila si k výrazu literárnímu svůj dialekt. Máme německý, anglický, ruský, francouzský, italský a španělský. V nich zahrnuty jsou však ještě jiné dialekty živé, úzce spřízněné s těmi tlumočícími. Literární dialekty prostředkují propagaci společné kultury. Evropa tvoří jednotu kulturní, která nemá a nedosáhne nikdy jediného společenského jazyka, aby stal se tlumočníkem evropské kultury. K jednotě kulturní přibližujeme se poznáváním cizích literatur. Nezbytným útočištěm jest tu překlad. Správně překládati díla literární není prací snadnou, má-li překlad zastupovati originál. Na neštěstí již první obtíž, obeznámiti se s cizí literaturou, zvyšuje se tím, že originál často svádí k uvedení cizích živlů do jazyka domácího, k jeho znešvaření. Takovým překladem se nezískává, ale ztrácí. Spousta lidí dovede špatně překládati, vždyť postačuje k tomu poněkud používaná abeceda, elementární znalost mluvnice a slovník cizí. Taková je výzbroj překladatelů řemeslných. Zatím dobrý překlad vyžaduje rozhled, rozvahu a literární zkušenost, hlavně však umění „vžívati se do osoby i do věci“. Překlad musí přetlumočiti originál, má-li býti, a tím býti musí, náhradou, musí býti i dílem po druhé stvořeným, jak bylo původcem založeno a provedeno. Belloc požaduje: překladatel má především znáti jazyk svůj, cizí literaturu a má znáti nejen literaturu a jazyk původce díla, ale také všecku jeho duši. Slovíčkářské překlady jsou překlady špatné. Nepostačuje pouze vyhledávati, aby za cizí položila se fráze domácí, neboť dlužno dbáti i stylu, zvláštností vybudování díla, jeho architektury i jemností architektonických, musí všeho toho dbáno býti u obsahu jako u formy. Jinak mohla by se báseň podati prosou, drama stručně vylíčiti. Stačí-li popis obrazu, aby nám obraz nahradil? A ten má státi se přece společným majetkem! Obtíže překladu jsou nesmírné tam, kde původce originálu je člověkem na výsost svého národa. Namátkou jen jména: Shakespeare, Dickens, Eliot, Tennysson, Swinburne, Goethe, Lenau, Schiller, Gogol, Puškin, Lermontov, Racine, Musset, Hugo, Vigny, Manzoni, Leopardi, Grossi, Cervantes, Calderon, Lista, Zorilla a j. jsou básníci, u nichž rozhoduje silný či sladký výzvuk, volba zvukoslovná, melodie, disharmonie, hle, jakých tu obtíží, jaký důkaz, že dobrý překlad není prací snadnou, ale jest přece nutnou prací pro každý národ kulturní. Dobrý překladatel jest právě takovým spolupracovníkem na kultuře jako jiný spisovatel, ale nutno zbaviti se překladatelů řemeslných, lidí ješitných, kteří hledají slávu v tom, že dovedou přeložiti cosi, ač nejsou ani k práci vyzbrojeni, ani dosti vážni. Zvolá-li některý obchodní dům: „To budeme míti překladů málo!“ řeknu: „Méně znamenati může i více!“ Literatura neměří se na metry a neváží se na kila. Na štěstí máme dosti dobrých a svědomitých překladů a rozumných obchodních domů, dosti i magazinů, kde dovedli podříditi obchod kultuře. Literatura je prvním článkem evropské kultury, kulturou svojí zabezpečuje si národ svou existenci, svůj blahobyt. Četné naše knižní domy a magaziny nakládající dobré věci vědí, že pracují tím pro sebe, pro své domy a jejich bytí, jsou přece dobrými počtáři.

K. V. H.

*

N ě k o l i k   r č e n í   z   18.   s t o l e t í. Dal mu chalupu v podpůrství (t. j. do zástavy). — Při soudě obě strany padly a jsou vinny. Obráceny jsou do domu kázně. — Ztratila se (t. j. za tělesného skutku). — Služebníka radního zuchal. Měl na něj nectnou hubu. Zlou hubu mu půjčil. S křikem velkou hubu mu zavěsil. Poručeno mu, aby jej opět na cti opatřil. (Z protokolů judiciálních r. 1753. v Rychnově n. Kn.). *A. S.*

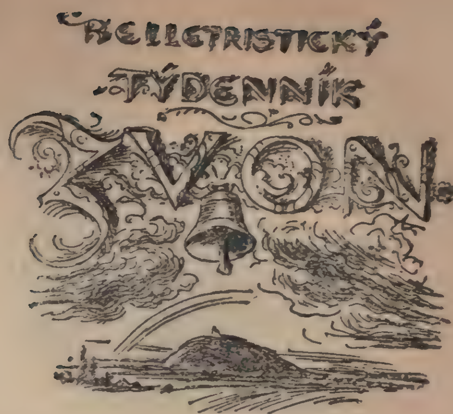
*

*Na útulek českých spisovatelů odevzdal nám p. O. Schäfer K 300·— jako sbírku účastníků Kaskovy školy, a p. Přemysl Plaček, nakladatel v Pacově, dříve upsaných 1000 K.

V Praze, dne 9. ledna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Aug. Eug. Mužík:

DVA ROKY.

(Symfonie novoroční.)

Stařec.

Ač se smráká, stojím tady dosud,
žhavým kovem ještě žhne můj ret,
roztříštil se o mou hruď sup — osud,
nesa světa boj svých na křídlech.

Železnou jsem těžkou svojí patou
v krvavou změť šlapal národy,
ale v zemi, čistou láskou vzňatou
prapor vetknul jaré svobody.

Dítě.

Jaké vánky kolem cítím jemné,
tebe, starče, státi v cestě zřím,
matko Věčnosti, tvé lůno temné
nutností hnán, nerad opouštím.

Či to ruce jsou, jež divou mocí
pudí mne v ten země pustý mrak?
Narozen jsa chmurné o půlnoci
k nebesům pnu nadarmo svůj zrak.

Stařec.

A já klesám jako staré sítí,
které sprahlo v létě žárem zlým,
jméno mé však v paměť hrůzně svítí
všemu lidstvu, věkům budoucím.

Nezabude toho jména mého
ani vítěz, ni kdo poražen —
neboť osud světa veškerého
v tajných runách mých je obsažen.

Dítě.

Jdu jak anděl pomsty, který slétá
s těžkou váhou v strašný soudu den,
budu vážit velké viny světa,
běda, kdo byl lehkým nalezen.

Po dni soudu, starý čas až skoná,
války, bouře navždy zhasne vír,
jako růže palestinská, vonná
všemu lidstvu zkvete boží mír.

Básník.

Slzami a vzdechy provázeni
v chřípí ještě dýmu, krve puch,
jdete přes to staré pokolení
nové doby tvořit jarý ruch.

Zase oráč pustí v pole rádlo,
na šachtách se klasy rozvlní,
ovzduší, jež lidskou krví sládlo,
chleba libá vůně naplní.

Pryč už lítost, žel i resignace,
slunce rodí se — výš k němu hled!
Bůh je duchem lásky, síly, práce,
Bůh ten velí: V míru, lidstvo, vpřed!

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Starostlivá paní," hleděč za ní, pochvalně kýval, „to ona bývala vždycky!" a opět si nalil. „Pijte, švaříčku, nenechte to stát, je to tu proto, aby se to vypilo. Tak vy jste ženat po druhé — a jakou jste měl první?"

„Moc hodnou."

„Máte štěstí! Arci, měl jste taky zármutek, ale jen když se zas hodná našla — já ji znám dobře, dobře ji znám, jen je chyba, že svým penězům nerozumí!"

Lojzl sedě v třínožce skrčen, hlavu maje skloněnu v dlani, jen broukl: „Skládá pořád!"

„Skládá — chchch — ó, to ona umí, tu já znám, ta na sebe pamatuje," drmolil Pepš.

Máry vcházela. „Budeš spát v teple, nic se neboj," cenila se, „sena tam ještě je a peřin jsem nastlala dost, pro hosty je tam mám."

„Díky, sestřeničko, uctivé díky, ale teď si pojď sednout a pij — pro sebe jsem to nechtěl, ale uctít!" a nalil do obou sklenek.

„Jen abych se neopila!"

„Budeš se upejpat — já tě snad — bude se ti dobře spát, něco hezkého zdát!"

„Na, Lojzl, pij se mnou a neseď jako sedm drahejch let!" a pleskla ho do zad.

„Nebudu, dost jsem pil, nejsem zvyklej —"

„Budeš dělat, však já vím, že taky rád!" chechtala se.

„Právě jsem tu zas povídal, že je škoda, když peníze necháš ležet. Mohli bysme něco třeba začít spolu, vzalo by se to ve větším!"

„Jenom že bych nerada o něco přišla, mám to ještě na starý kolena. Lojzlovi teda něco na ty kůže dám, ale musí se začít pomaličku."

„Also gut, na jarmarcích se uvidíme, porozprávíme, co se dá dělat. Tu paní Semotanku ti ukážu, abys poradila, jestli snad už nebudu ženatej, ten pořádek u vás se mi líbí. A nalej tu alašku, ať to zapijem! Ty dva klazany kdyby neměla — musí to po jarmarcích tahat s sebou, nemám to rád! A vy také žádné nemáte, taky se vám líbí být jen tak pospolu — — nechce se ti chovat, viď, tys na to nikdy nedržela, ale švaříček by třeba rád choval."

Máry se křaplavě rozesmála: „I mlč už, brepto —"

„No, jen jsem tak myslel, když vás vidím samy v baráku!"

„Vždyť už nejsme mladý blázni!"

„Já už taky nejsem chlapec, ale do dobrého stavu manželského bych přece ještě vstoupil; člověku je veseleji na světě, když je pěkná maminka — —" Pepš breptal, breptal, ale jazyk se mu pletl čím dál víc. Konečně povstal, protáhl se, zamotal, a zbytek viržinka i sirky položiv na kamna, pravil: „Šel bych na kutě!"

Máry rozsvítila lucernu. „Pojď, dovedu tě, dej pozor na schůdkách; pořádně se zachruj a můžeš si poležeť, jak dlouho budeš chtít!" A šli.

Lojzl se rychle odstrojil a vlezl do peřin. Hlavu měl nabitou a myšlenky se v ní už těžce prodíraly.

Ozývaly se mu kusy minulých hovorů: práce na jarmarky — obchod — peníze Pepšovi do kšeftu —

Prve byl ospalý, teď však neusínal. Po chvilce přehodil se se hřbetu na bok. „Ještě tam se rozkdákala, Rebeka, co ještě má — pořád by povídala, jindy mlčí celé dni — teď až sem se chechtá a ječí" — Zas lehl na hřbet a hleděl ke stropu. „Sebere člověka kdo ví jakého a přivede si ho do stavení! Obchod má — na rameně ho nosí a chasníky šulí — kramářka by si ho vzala, byl by pěknej párek —" a Lojzl se ušklíbl.

V tom se prudce posadil. „Co ještě nejde? Rebeka kdákavá, spát nedá, snad budu muset pro ni dojít! Každýho chytne, s každým hned kamarádí — — dát mu peníze, ten by jí posvítil!"

Sedě čekal a naslouchal, zda schůdky nepraskají.

„Nejde!" a nohy vysunul z postele. „Co ještě mají — už sotva jazykem hejbal. Pepš — Pepš Janura — mej matky sestřenice vlastní syn! Ráno vykřikoval, jen mu ty kňoury lítaly."

Seskočil, udělal krok až ke dveřím, pootevřel, poslouchal — —

„Máry!" vykřikl, ale hned zase zavřel a skočil do lůžka.

„Potřebuje s ním ještě v noci na půdě rozprávěť! Už aby byl ze stavení, kořalu jen do sebe leje — pořád jen: pijte, pijte, ale lábe sám!" a zas hleděl do stropu, naslouchaje.

„Nejde!" zvolal nahlas a nohy hned zas byly s postele. Přešel světnicí, zastavil se u dveří, ale neotevřel. „Snad budu brykať

do noci — lidi strašiť —“ a opět zalezl do peřin.

„Toho si měla vzíť, to byl člověk pro ni, nemá do sebe ani na sebe, mohli to spolu rozhodiť a pak jíť oba žebrem!“

V tom uslyšel kroky na schodech. Máry vkročivši zhasila lucernu.

„Že už jdeš!“ zavrčel.

„Bodejť, člověk se shledá s bratrancem a nesmí s ním snad porozprávěť!“

Povznesl hlavu... Oči jí zeleně svítily.

Jako kočce! kmitlo mu hlavou. „Pepš — Pepš — ani za mák se mi nelíbí!“

„Zato ty se mu líbíš! Já snad člověka neznám! V krásnejch kšeftech byl, sama jsem tam kolikrát kupovala, vždycky mě odbejval. Jenom že neměl štěstí na světě!“

„Vždyť vydělá peněz!“

„Víc než ty jistě!“

„Tak jen mu je dej, on ti od nich pomůže!“

„I nestarej se o cizí!“ a zhasila lampu.

„Ještě se nám tu usadí!“

„Byl by snad v mém!“

„Dva prsty nemá a rejhu na spánku.“

„Protože má dobrý srdce!“

„Kdo ví, s kým se pral.“

„I starej se o sebe, paťálo škvrklej!“ poslední slova zaškroukla lezouc již do peřin. Chrupala ve chvilce, ale Lojzl se ještě dlouho převaloval...

Ráno zaspali oba. Lojzl vyskočil, když se už sluníčko dívalo do světnice. Když zatápěl, bručela: „V noci kážeš a ráno zaspíš, koza se může umečeť!“

Honem se dal do pořádku a letěl do chlívka. Máry si však ještě notnou chvíli libovala v peřinách a ani dolů se jí nechtělo. Připravivši vše na kávu, plížila se na půdu pohlédnout, co dělá host. To se už Lojzl s kozou vyhřívali na májovém slunci.

S půdy vrátila se Máry s Pepšem.

„Co v noci říkal?“ zašklebil se.

„Brumlal, že dlouho nejdu!“ a zachechtali se oba.

Když se ošplíchl a před zrcátkem upravil hlavu, zchystala kávu i placky. Liboval si jako včera.

„Ty si tolik nenaříkej,“ pravil, když se svým hrnkem usedla proti němu, „sedíš dobře, on je sic protiva škaredá, ale dělá ti všecko.“

„Ale jsme jen o těch bandorách — i na pout je jen placka.“

„Protože bys pořád jen skládala! Kdyby ses měla kejklat světem jako já!“

„Aspoň něco vidíš, přijdeš mezi lidi.“

„U těch si popadnu!“

Posnídav, zapálil si a hleděl oknem. „Krásný den, ale živé duše vidět není!“ pravil a vyplil se mezi zuby.

„Tak to tu vidíš sám!“

Nasadil si čepici k uchu, přihladil šístky a šel se podívat před barák. Teplé slunce libě ho přivítalo. Na záspi rozkročen, vybafuje modravé obláčky, slastně se prohříval. V tom z leva uslyšel Lojzla; kroutě rameny i kyčlemi zamířil k němu.

„Dobré jitro, švaříčku,“ cenil se naň salutuje, „to máme hezky!“

„O kožich tepleji než včera,“ suše odvětil Lojzl.

„Vy už krásně pasete a já se teprve dostal z lože. Inu, poliboval jsem si u vás, po tom včerejšku se mi spalo! Máte pěknou kozu!“ a poplácal ji po hřbetě. Podívala se naň, mykla hlavou a pásla se zas.

„Hodně dojí?“

„I ještě dost.“

„Heprlata jste neměli?“

„Loni měla dvě, Máry je prodala.“

„Tak vidíme, jak sbírá peníze. Ta louka je celá vaše?“

Lojzl ukázal, odkud až kam. „A tam to pole k tomu.“

Pepš protáhl knír a vypoulil oči. „Taky! To máte tuze krásné!“

„Sám to všecko vedu —“

„Máry má časy — a bude naříkat!“ a sliny zasrčely mezi zuby.

„Ona je taková — sama nic, já všecko!“

„Tak je to! Vidíte, toho se taky bojím a proto do manželského stavu tak dlouho nevstupuju. Hezky ta travička roste, pěkně se vám pase po ránu —“

„Ještě jsem nesnídal.“

„Ne? A má uvařeno!“

„Musím vždycky dřív napásť.“

Pepš vrtěl hlavou, ale neřekl již nic. Ruce maje v kapsách, loudal se k silnici. Zastavoval se, rozhlížel a na Lojzla volal: „Všecko tu máte tuze krásné. A kde jste dřív zůstával?“

„Tamhle v tom baráčku!“ Lojzl veseleji odvětil.

„To se musím podívat!“ a loudal se dál. Sotvaže však došel za břeh, napřímil se a švarným krokem, kroutě rameny i boky, pyšně pobafuje kráčel dál k městečku...

Když Máry po chvíli vyšla, Pepše nevidouc tázala se: „Kam se ztratil?“

„Na baráček se šel podívať!“

Máry doloudala se až k Lojzlovi. „Ukaž tu kozu a jdi se nasnídať, máš to na stole.“

Podíval se na ni velmi překvapen.

„No, to ty se šklebíš, když ti člověk všecko tak zchystá!“ Provaz vzala mu z ruky, a

když Lojzl vklusal do baráku, popohnala kozu dále k silnici.

„Pepš!" volala — „Pepš, seš tam?"

Nikdo se neozval.

„Kam zabrousil? Člověk neví, má-li mu zchystat oběd!" broukala. Když se Lojzl vracel, volal: „Kam šel?"

„Cák já vím — nikde ho nevidím!"

„Zůstane tady?"

„Povídal, že dnes zůstane, když dovolíme," a usmála se.

„Zejtra půjde?"

„To ty — aby už byl pryč! Já jsem pro tvý lidi mívala větší utřenosť!"

Olízl se a vzal zas provaz.

„Půjdu vařiť oběd, chci upéct nějakou buchtu — no bodejť, to ty se směješ — člověk s tebou smejšlí lepší než ty s ním."—

Když Lojzl napásl, šel k práci na třínožce.

„Do lesa nepůjdeš?" tázala se ho žena.

„I mám tady ty správky," odpověděl vážně.

„Snad já tě neznám — to už abys buchtu hned za tepla dostal!"

Lojzlova ústa protáhla se do tváří...

Pepš se nevracel, Máry několikrát marně vyběhla s kopečka vyhlížet.

„Kam se člověk bláznivá poděl?"

„Kam — někde v hospodě sedí!" a horlivě zatloukal.

„To ty hned špatně smejšlíš — prohlíží si někde městečko!"

Janura nevrátil se však ani k obědu, Lojzl seděl s Máry u buchet sám; dostal dvě, ostatní dopíjel mlékem.

„Kam by byl odešel," divila se, „vždyť si tu zboží nechal!"

„Někde se má dobře!"

I šla ho hledat, až k Ochsenwirtovi dochvátala, oknem do hospody pohleděla, ale po Pepšovi památky nebylo, marně ještě sem tam brousila.

„Nic za to nedám, že si někde v lese nelehl a neusnul!" povídala potom doma.—

Lojzl dávno už zas byl s kozou, když ho teprve na vršku silnice spatřili, ale nešel sám, Maulvinci motal se s ním, každý po jedné straně silnice. Pepš měl čepici až na uchu, pláteňák tuze rozhalen, a nohy se mu pletly.

„Vidíš, nepovídal jsem to?" křičel Lojzl.

Máry běžela naproti. „Prosím tě, člověče, kam jsi se ztratil?" volala zdaleka.

Pepš se řehotavě zasmál: „To ty ses sháněla!"

„Á — á — Schustermary — guten Tag wünsch ich!" žuhlal Maulvinci, ale ruka, již těžce povznášel, aby smekl, marně hmatala po čepici.

„Kde jsi chodil?"

„Kde — kde —" a Pepš se zase chechtal, až se prohýbal, „přeci jsem se musel podívat na vaše město — no, nic se nedívej — chodil jsem tam, sem, všecko prohlížel až po všech čertech — je to veliké město — no, je — fabrika a co všecko —"

„Přece jsi porád neprohlížel!"

„No ne porád, porád ne, ale dlouho tam a sem, nahoru, dolů, odpočinout jsem musel, hospoda byla —"

„Waldschenke!" snaže se pevně státi vrčel Maulvinci a povznesl paži s ukazovákem, nataženým jako roubík, aby Máry hospodu ukázal; ale marně se vrtěl, točil, hospody nikde a nikde, kolem dokola.

„I mlčte vy, ani nevíte, kde stojíte!" škroukla.

„No, a dám si štamprli oltfotru a byli tam čtyři zdejší pánové, tuze zdvořilí pánové, tak jsme se krásně bavili — povídám ti, Máry, krásně jsme se bavili!"

„Bavili, snad já to nevím, karty jste mastili!"

„Povídám ti, Máry, krásně jsme se bavili —"

„I pojď už, jazyk se ti plete!" Vzala ho pod paží a vedla k baráku. Maulvinci plíže se pěšinou krajem silnice, opět chtěl zdvořile pozdravit, ale zase se marně namáhal, čepice nesundal; jen nesrozumitelně pohukával.

Lojzl s kozou hleděli, jak Máry Pepše vleče a jak se mu nohy pletou.

„Povídám ti, krásně jsme se bavili, všecko mi pánové pověděli, co a jak —"

„A hodně jsi prohrál!"

„Hodili jsme si, no, hodili, pěkné peníze jsem dostal domů — ten pán taky, ale pak mu zas štěstí nepřálo — a teď jsem tady!" a rozchychtav se vysokými zvuky, klesl na lavici za stůl.

„V hospodě se válíš a já ti zatím krásný buchty upekla!" huhlala.

„Buchty — Jezus Maria, buchty — dej sem buchty. Máry, já rád buchty —"

Postavila před něj plnou mísu velkých buchet.

„To je buchet — tak pojď sem, ty krajní — mmm, to je buchta a s tvarohem, já rád s tvarohem —" Převaloval sousta mezi dásněmi, ale polykal těžce, žaludek nebral.

„Že se ti chtělo takový kus jít a k tomu s takovými — já vím, že tam byl švec Voves a ten Šprachmajstr Kriegelhannes, to jsou ti praví v Korytné —"

„Hodní pánové, tuze zdvořilí pánové — a já trefil, dobře jsem tam trefil. —"

Ústa drmolila tíž a tíže, tupé oči mhouraly, tváře se protahovaly, a v tom již mu hlava klesla na paži na stole.

„I vždyť nemůžeš hlavy udržeť — tu máš polštář a lehni si pořádně na lavici!“ a sama položila ho, jak byl.

Když se Lojzl po pastvě vrátil do světnice, vida, co se stalo, postavil se před ženou a polohlasně, ostře pravil: „Vidíš, tady ho máš!“

„I vezmi si buchtu, jez, já podojím a půjdem' taky ležeť, nač bysme pálili petrolku!“

Lojzl usedl ke stolu a tuze zachmuřen dal se do jídla.

V noci však nemohli ani jeden ani druhý usnouti. Pepš Janura ‚řezal prkna‘, div se okna netřásla. Máry dvakráte vstala, polštář mu přidala pod hlavu, ale nevěděl o ničem a řezal klidně dál, jen to rachotilo, skřípalo a pískalo...

Lojzl byl ráno zas na pastvě, již i posnídal, ale Pepš chrápal ještě. Až když se Máry počala strojiti na koupi, náhle se posadil a zacenil se na ni. Oči mu už zas svítily z naduřelých víček.

„Prosím tě, holka, to jsem spal od večera do rána?“ sípal.

„Jako dřevo!“

„To ta — to ta Waldschenke udělala — já jsem zvyklý pořádku a tak jsem se s těmi pány zapovídal. Kde je švaříček?“

„Kde — dávno pase!“

„Pase!“ a seskočiv rovnýma nohama, tlumeně se chechtaje, přilísal se k ní a vzal ji kolem boků. „No tak — no tak — snad bys — bodejť by ses nezlobila —“

„E jdi — jdi — mohl's včera přijíť v pořádku — jdi — neštípej —“

„Snad budeš dělat — vždyť je to Pepš, starej kamarád —“

„Je sem viděť — lidé chodí —“ a kroutila se mu v náručí.

„Mlč — vždyť jsme jen jednou na světě, a ten tvůj —“

„Dej pokoj — aspoň na půdu pojď — po Lojzlovi se podívám —“

Po chvíli Máry s košíčkem na ruce, velkou buchtu nesouc v levici, vyběhla za barák k Lojzlovi.

„Skočím pro kousek masa k obědu, aby se na cestu najeď', odpoledne půjde.“

„Už vstal?“ a ani se na ni nepodíval.

„I probírá se tam, teď se bude mejt.“

„Jen když půjde, je to chlap nekalá, zvandrovalá!“

„Tu máš buchtu, ať nenaříkáš, já honem poběhnu,“ a již jí kartounka šustila.

Chvátala k Sachrovi pro libru hovězího i pro kousek jatýrek, potom k Pohlům pro perník a pro hrozinky na omáčku, aby na knedlík byla dobrá.

Když Lojzl dopásl níž, pohleděv k světnici, viděl, že se tam Pepš strojí; honem obrátil, aby ho snad nezahlédl a nepřišel kdákat.

„Prodělanec povídám ti, hopasino, prodělanec — karbaník, ochlasta! Teď to Rebeka vidí, dřív nevěřila. Kořalku koupila, buchet napekla mísy, pro masíčko běží — takovému! Buchtu mi ještě přinesla, zůstaly jí — jindy nic než bandory, vodouku, šestáčky skládala do koflíku. Já vím, že ten tam teď jí, jen to práší, břicho bude míť na dlouho jako cejchu naditý!“

Koza mykla hlavou, až se jí černá brada házela, a čelo vzpříčila, jako by chtěla trkat.

„Ba, měla bys ho nabrať na rohy — kdyby on se dal! Zaplať Pánbůh, že odpoledne půjde — s kšeftem na rameně!“

Vrátiv se zase níže, hleděl na světnici.

„Vidíš, viděť ho zas není, nacpal se, na lajci snad leží — no, nekoukej na mne, jako bys mne byla jakživa neviděla, pas se, ať už jdeme!“

Když se Máry na silnici vracela, zdaleka volala: „Trochu jsem se opozdila — snad abys už hnal a šel do lesa.“ Zabočivši na pěšinu, smějíc se křičela: „Pepši — Pepši — koukej, Lojzl, on si okno otevřel jako u velkejch pánů — provětrává, hlavu provětrává po včerejšku —“

Lojzl už uháněl s kozou do chlívka, ale slyšel, jak Máry dupá po záspi i na síni.

„Pepš — Pepši — kde seš, člověče? Kam zalezl, vždyť on tu není!“

Lojzl honem kozu uvazoval.

Máry stojíc v otevřených dveřích, košík ještě v ruce, křičela: „Pepš, Pepš, jsi na půdě?“ a již prudce vystupovala po schodech. V minutce byla však zpátky. Lojzl stál u světnice s ústy otevřenými.

„Kde je? Vždyť on tu není — zboží tu taky nemá — člověče, že on nám utekl — koukej, okno dokořán — cák jsi ho neviděl?“

V tom shlédla na stole červenou krabičku. Hned byla u ní a rozevřela. „Podívej, ňákej puškvorec nám tu nechal — že on si dělá blázny? Nestůj jako dřevěnej, podívej se po stavení, že on se nám někde schoval!“ a znova letěli na půdu, do komory, do stodůlky, do dřevníka, kolem stavení.

Pepš nikde.

„Kde's byl, člověče, že jsi ho neviděl? Do hospody přec snad zase nešel, byla bych ho viděla. A že ten ranec vzal s sebou! No, tomu já povím, až se vrátí! Já mu tuhle sháním oběd a on si bude dělat blázny!“ Vyběhla opět před barák, na silnici, pátrala v levo, v pravo, odplivovala, zamýšlela se. Ale v tom dala se do běhu zpět, rovnou do světnice.

„Podívej se do jarmary!“ Sama otevřela polici a sáhla po koflíku.

„Ježíš, Maria, Lojzl, vždyť on mě okrad’, koflík je prázdnej, všecko mi vybral!“

„A můj zimníček — není tady můj zimníček —“ a Lojzl supaje hrabal se v skříni.

„To snad ne —“

„Není — není — pryč je, pryč — okrad’ nás, oknem vyskočil —“ a Lojzl se rozkrabil.

„Kde’s byl, člověče, že jsi ho neviděl!“

„Viděl jsem ho — viděl, jak se strojí — od zadu baráčku jsem ho nemohl viděť, vyčkal si mě, okrad’ nás — můj zimníček, ještě s Kačenkou jsme ho pořídili!“

Máry stála uprostřed světnice, ruce na životě sepjaty, bledá jako stěna.

„Okrad’ nás — lump, lump jedna, ale já poletím za ním, však já ho chytím!“

„Kam poletíš — kde ho chytíš!“

„Nemůže bejť daleko — koukej, tu škatulku nám tu nechal za všecko — ty leť taky, po hospodách se podívej, já poletím k Studenýmu Dolu — aspoň dvě desítky mi ukrad’, ne-li víc!“

Lojzl opět zavzlykal. „Co jsem se nadřel —“

„A já našetřila — ještě do truhly se podívám, aby mi tak byl z knížek —“ hrabala, prohlížela, ale potom vydechla: „Tady nebyl, o tom nevěděl. Však já ho chytím!“

„Nechytíš, ten po silnici nešel, do lesa se pustil —“

„Ty to víš — co jsi jen dělal, člověče!“ a již byla ze stavení. „Zavři okno a jdi po hospodách!“ ještě s pěšiny volala.

Lojzl stroje se, běhal světnicí zmaten. „Zimníček — můj zimníček — teď mám jen starej kalmuk —“

Od hospody k hospodě běžel, lidí doptával se po člověku v staré vojenské čepici, v pláteňáku, s košem na ramenou, ale po Pepšovi nebylo nikde slechu...

Máry vrátila se už hodně odpoledne udýchaná, uhoněná. „Chytil’s ho?“ volala už na záspi.

„Nikdo ho dnes neviděl!“

Klesla bez dechu na lavici. „Lump — lump — zloděj —“ drtila v dásních.

„Já to říkal — já to říkal!“

„Ty’s to říkal, proč jsi ho teda pustil, proč jsi ho nechytil — lump, vždycky byl lump, všude ho vyhnali, teď přišel na nás, balamutil a okrad’ mě o tolik peněz, ale já ho dostanu!“

„Četníkům to dej, na jarmarkách ho chytí!“

Máry se zamyslila. „Četníkům? To máš pravdu, snad by ho chytili — zavřeli —“

„Dobře na něj!“

„Jenom že — k soudům budem’ běhať, outraty s tím ještě budou, ostuda —“

„Jaká ostuda?“

„Ostuda s lumpem — a peníze budou dávno pryč, co si na něm vezmu!“ zamyšlena odpovídala mírněji.

„Tu máš Pepše — obchodník, všemu rozumí, Lojzl není nic, Lojzl je jen oušlapek!“

„I nekrákej a jdi s kozou — — však já mu ještě povím!“

„Můj zimníček — jsem bez zimníčku,“ vzdychal jda ze dveří. Máry povstavši, dvakráte si hlasitě odplivla: „Lump — lump —“ Znova hledala v polici, v truhle, v almaře, ale peněz ani zimníku nenašla. Zato zálibně přepočítávala papírky, uložené v starých modlitbách. Chtěla se rozběhnout k Maulvincům, po krámech, ale rozmyslela se a nešla nikam.

Když večer s Lojzlem mlčky dojídali buchty, pravila: „Mlč, na zimu ti koupím zimníček novej, beztoho se ti už blejskal. V tom koflíku toho ani tak mnoho nebylo, tolik si nepopad’. A radši o tom ani nikomu neříkej, lidé by se nám ještě vyšklíbli.“ Lojzl mlčel, ale ta vlídná řeč mu lahodila. Teď Máry vidí!

„To maso uvařím zejtra a knedlíky se sladkou omáčkou taky — bude dobrej oběd, sníme ho spolu!“

VIII.

Po svatodušních svátcích, na samém počátku června, vyšli si Slavík z Pozdníkem na větší horský výlet, jehož cílem byla i ‚druhá strana‘. Hory zelené, jarem skvěle omlazené, slunily se pod modrou bání, vysoce rozklenutou; každý strůmek, jarními dešti vykoupán, svítil nazlátlými výhony, křoviny byly obaleny květnou bělí, kvítí rozvilo se z jasných trávníků, i ta tmavá kudrnatá kleč vzpínala se k slunci.

Stoupalo se lehce a vesele. Nahoře mezi Kolem a Šišákem překročili hranice. Veliké W na temeni Kola lesklo se dopolední září. V jemně zamženém dálném, ladném kraji slezském bělaly se pod slunečními paprsky vsi a městečka; mohutněji vystupovala tam vyhraněná šedá skupina Hiršberku a v pravo v dáli, pod samým sklonem oblohy, mračné proudy kouře naznačovaly, že pod nimi žije Vratislav.

Tvrdá cesta s hřebene svažovala se velmi prudce; stráněmi i stíny lesními jaře se běželo.

Když dole docházeli k výstavným světlým osadám, poskytovala celá šedohnědá skupina Krkonoš pohledu nového, nezvyklého. Jako bájná, daleká hradba, rozbrázděná a rozjizvená stržemi a rozsedlinami, v nichž místy bělal se ještě sníh, zpodpírána hroznými valy a násypy, stály před nimi od Jínonoše a Tvarožníka, dál s děsivými Sněžnými jamami, s Kolem, Šišákem, Poledním Kamenem k boudě Jindřichově, až na Sněžku, přes jejíž tmavohnědé, rozdrásané skráně každé chvíle tiše plazily se popelavé i bělavé mlhy.

Dva drobní lidští tvorové hleděli ze zeleného, spanilého podnoží hor k pohádkovému příkrému, chmurnému zjevu, jenž dole věnčen lesy hrbil se a strměl dlouhý, nebetyčný, hrozivě mlčící . . .

A proti tomu dál dole ráj . . . Pod modravem borů, v proudech sluneční záře zelenala se širá polnatá rovina s bílými osadami, jež smály se v světle, a zde na samém podhoří podél silnic a cest kvetly bohaté zahrady kolem výstavných letohradů i menších zasněných vil. Bohatství, krása, lad sběhly se tu na úpatí temných valů. Přes hodinu šli, stále rovnoběžně s pohořím, a nová a nová sídla blahobytu potkávali.

„Jaký rozdíl: toto podhoří a naše na druhé straně!“ obdivoval se Slavík.

„Je, ale také ráz krajiny tomu přispívá. U nás svažují se hory zvolna, všude je kopcovito, údolí jen úzká; zde je to vše jako na rozestřeném klíně. Nezapomeňme také, že Němci odtud až k moři nemají takových hor, že sběhli se sem boháči z šira, daleka!“

Zastavivše se u švédského chrámečku Wangu, putovali ke Krumhüblu. Letní sídla, jedno druhého vábnější, hotely, pensiony, lázně vítaly je s obou stran silničních.

„Kdo od nás, z naší skromnosti sem zavítá, užasne. Všecko to hlasitě mluví!“ pravil Slavík.

„Nedivte se, vzpomeňte, co na nás za staletí přišlo — teprve se probíráme. A tohle“ — a Pozdník široce mávl paží v dál — „je všecko jejich, čeho si dobudou, to jim zůstane, nemusí tolik odevzdávati jinam. Jidiný veliký národ ve své veliké zemi!“

„A ještě závidí — ještě láká, ubírá!“

„S mnohým bychom i v té skromnosti s nimi neměnili, tepla a srdečnosti je mezi námi víc, věřte mi. Já bych mezi nimi být nechtěl!“

„Kdo by chtěl!“ Slavík zasmušen odvětil.

„Ale větší pokoj tu mají, v stálém národnostním zápasu nežijí, považte, co práce, nadšení, síly, vytrvalosti, kterých my na něj spotřebujeme, mohou věnovati jinému. Bude-li to kdy i u nás možno?“

„I nám ten zápas svědčí,“ usmál se Pozdník, „kdyby ho nebylo, snědli bychom se navzájem.“

„Kázně u nás mnoho není, to máte pravdu; cizí nás tlačí a my si při tom ještě třískáme čelem do čela nebo si vyrážíme práci z rukou.“

„Organisace, vědomí povinnosti, jednota cílů nejsou snad nikde jako u nich, každý je kolečkem ve velikém stroji, ví, co smí, co nesmí, a činí se na svém místě. Mají mnoho krásného, čemu bychom se mohli učit. Pořádek je u nich — pohleďte jen na ty silnice a cesty!“

„I na ty hospody a hotely!“

„Ano — — jaké jsou u nás hospůdky na venkově, třeba i při hlavních cestách a na místech hojně navštěvovaných! Dostanete sklenici teplého piva a syreček nebo kousek másla a ani toho ne vždycky. Naši lidé nedělají, než co dělali dědové, ostatní jim nestojí za to. A co českých číšníků je rozseto světem, ale spokojují se jen službou, ne aby s nabytými zkušenostmi hleděli doma sami něco začít. Němečtí hotelieři prolezli celý svět, hrabou jmění, v cizině dosahují vlivu a moci.“

„Jednáme tak ve všem — a co je v nás nadání i dovednosti!“

„Ale hlavně jen v službách! A když přece někteří našinci, kteří v cizím jhu byli dovednými, vzornými, začnou sami, brzy přestávají dbát, pracovat, starat se, a samo ze sebe nic k velké výši nevyroste!“

V Krumhüblu zůstali. Večer, zahaleni proti chladu, seděli venku, černou Sněžku nad sebou, a dlouho pozorovali, jak tajůplné, gigantské, zamračené hradby v temnu víc a více zapadaly.

„Dva světy jsou zde přírodou rozděleny přímo obrovsky,“ pravil Slavík.

„Věru, že světy! Ta ‚přírodní hranice‘ není jen frásí!“

Za časného jitra stoupali zas hadovitými cestami vzhůru do tmavých, strmých boků. Slezské kraje jiskřily a třpytily se v ranních zářích . . . S temene největších rozvalených kolosů objevil se jim opět domácí horský kraj rozkypělý, široko daleko rozbouřený vlnami rozličných podob, vždy nesmírných. Až daleko k jihu v bleděmodrých parách, pod skloněnou, bělavou bání nebeskou ležel luh mírněji zvlněný, s rozsetými osadami lidskými.

(Pokračování.)

*

Fr. Sekanina:

KAREL V. RAIS.

Glossy k jubileu šedesátých narozenin. (Pokračování.)

Tak asi — ethicky souzeno — vypadá hlavní poslání Raise-belletristy. Je citově výchovné, sklání se k potřebám srdce a láskyplného společenského života, jde za tužbami nejčistších, ryzích ideálů křesťanství. Ta stránka, zdá se, byla Raisovi vždycky nejbližší, nejvíce u něho vždy rozhodovala, pokud mu běželo o „tendenci" a pokud chtěl svým dílem dosáhnouti něčeho zušlechťujícího. A jen s této stránky možno snad nejsprávněji odhadovati (a také i ocenit) jeho veliký zájem o naši podhorskou otázku výminkářskou, která Raisovo dílo prostupuje velmi výrazně a skoro trvale.

Výminkářská otázka je v jádře otázka sociální i ethická. Při nesmírné skromnosti našeho podhorského lidu, který se v stáří rád spokojuje jen nejhubenější kůrčičkou, zdá se, že u Raise byla nazírána ještě víc se stránky mravní a citové nežli se stanoviska hospodářského. Už první Raisova kniha byla (i titulem) věnována výminkářům a už tam v těch drobných obrázcích vidíme, jak tu jde spisovateli o získání a udržování lásky ženatých, provdaných, na statek dosazených dětí k stařičkým bývalým majitelům. Tam, kde je domovem věčná bída, je boj o skývu chleba urputnější a přirozený cit lásky se otupuje velice záhy. A ten hrot nelásky, zarputilosti bolívá (v Raisových povídkách) nejvíc, ještě více, než fysický nedostatek a hlad. Vzpomeňme si stařečka výminkáře Střihavky z „Konce života", který se pro dcery rozdal a který na konec umírá žalostí nad jejich citovým nevděkem. Mamon je zatvrdil; dokud cítily u starého otce groš, chovaly se k němu jakž takž s vypočítavou úslužností; ale když v důsledku své šlechetné lásky k nešťastné vnučce ocitl se jako kůl v plotě bez krejcaru, ztratil i lásku svých starších dcer. Nebohá Pilařka v jiné črtě („Do Prahy na pout") je ještě nešťastnější, stejně jako smutná, až k smrti resignovaná výminkářka Trampotka („Poslední radosti"). Nedostatek lásky je poráží k zemi. Všeho by se zřekli, zapomněli by snad i na tu poslední kůrku chleba a přímo hladem by ti staří Raisovi lidé chtěli mřít, jen když by jejich poslední pohled byl alespoň ozářen teplým zásvitem rodinné lásky. Poštěstilo se Trampotce: co štěstí si odnesla z tohoto slzavého údolí alespoň v posledním okamžiku, když se na ni vlídně, zářivě usmálo — hospodářovo maličké dítě! . . .

Sociálněji nežli otázku výminkářskou — ale zase nikoli bez přemíry citu — pojímal Rais otázku vystěhovaleckou. I ta je u něho dosti častá. Starý klostermannovský interes, řešený románově („Za štěstím") i řadou námětů povídkářských, vybíjí se u Raise stejně intensivně — a snad se nemýlíme v názoru, že první kořínky k němu sbíral již u Hálka, který mu snad asi též našeptával kdysi i hloubání o myšlence výminkářské. A jak se staví Rais k tomuto problému? Zase jen hlavně citově. Ví, že na drsných, drobných políčkách jeho hor není zrovna s důstatek místa pro všecky, kteří by se chtěli poněkud vyžít plněj a šíře; ví, že tkalcovské chaloupky podkrkonošské a na Hlinecku jsou příliš těsny pro rozrůstající rod: ale idea hledaného živobytí v jiném ovzduší je Raisovi krajně nesympatickou. Bojuje proti ní, hledá i důvody geografické a loyální, zabírá i na stranu národnostní, jen aby dokázal, že není každé ovzduší pro každého a že místo kýženého prospěchu může velmi často přinášeti i zkázu. Vídeň, ohromný moloch podunajský, který nás od pradávna drtil národnostně, okrádá nás také ročně o celé tisíce mravných a zdatných českých lidí, kteří se do jeho jícnu utíkají, aby si polepšili. Horský obrázek „Když se připozdívá", teskně a trpce zladěný, je po této stránce velmi výmluvný. Naše dítky zde ztrácejí nejenom čest, ale i jemný cit k horám a k jejich lidem. Hrubnou a zabíjejí se mravně. Ani sociálně si nepomáhají, neboť konec konců rádi se přece jen kdysi vracejí domů — bohužel zatrpklé, sklesié, zklamané ve svých nejpyšnějších nadějích. Vracejí se do svých rodných milovaných zákoutí ostatně ne pouze ti, kdož chtěli „poznati světa", ale i ti, kdož opouštějí zděděné zaměstnání otců, aby si „přilepšili" v jiném, podle jejich názoru „panštějším" ovzduší. I po této stránce máme u Raise zajímavou belletrii. V povídce „Jen povrch" vykreslena je venkovská žena, které se stala zas Praha eldorádem. Odchází od muže a žije se zámožným živnostníkem, nedovedouc při všem svém zdánlivě lesklém povrchu zahladiti fakta hanebné nemravnosti. Počíná si podobně i zajímavá

jinak Tonička Ulvrová („Paničkou"), bolestně na konec vyvedená z omylu ovzduším pražského továrenského skladníka.

Moment národní je u Raise častý. A je v něm plno hlubokého, vlahého citu, plno zanícené vroucnosti. Zdá se, že Rais i zde prociťuje tento mravní problém víc sentimentem a víc jaksi tradicionálně, než ideově. Láska k vlasti je mu stejné podstaty jako láska k hroudě, na níž jsme se narodili a jíž bychom neměli opouštěti, nýbrž vzdělávati dál, jak nám to přikazují zákony citu. Vlast je Raisovi božstvím, je mu posvátna a proto zasluhuje až snivě oddané a bezvýhradné lásky, jaká vyzařuje z některých překrásných postav „Zapadlých vlastenců", starých učitelů a kněží obrozenských, z rozšafného farářského srdce Konopáskova, z čistého a nadšeného čela studeneckého kněze-starouška ze „Západu" atd. Patří sem ovšem i zajímavá, svou rázovitou rozhodností až tragicky dojemná postať Józova („Józa Dřínův"), který v národnostně zvířeném boji obětuje raději život, než by byl podlehl nepřítelově přesile. Vlast je Raisovi pojem abstraktní, ale výsostně slavný, ideální. Snad ji nejkrásněji vystihl ve zmíněné už cyklické stavbě „Zapadlých vlastenců", kde v hovorech a poznámkách hrdinů svítí nám a září jako maják, božsky se rozdávající, podmanivý. Cit vlastenecký splývá u něho někdy vespolně s citem pro krajinnou krásu, pro zevní malebnost naší vlasti. Tak třeba některé (řídké) popisné pasáže Prahy jsou zladěny už tímto vlahým citem vlasteneckým, touto jásavou slastí. Velebná silhoueta Hradčan až k pláči dojme (v „Zapadlých vlastencích") kantora Čížka a faráře Stehlíka, a jsme jisti, že tento veliký, vítězně zabíraný cit je vyvolán daleko více stránkou patriotickou než pohnutkami esthetickými. Stejnými dojmy zapůsobil pražský hrad se sv. Vítem i na vážného faráře Konopáska. A což ten skvělý, snad už nikdy po druhé v téže svěžesti a barvité kráse vyvolaný obraz rodného kraje pod Krkonošemi, který se náhle v Hůře u Zvičiny objeví churavému Petru Militkému v povídce „Po letech doma"? Je to jen romantická krása rozeklaných modrých obzorů, která nutí Petra smeknouti a se zatajeným dechem a srdcem rozbušeným naslouchati té vzácné písni domova? Je to skutečně jen ona blízkost Sněžky a jen ona výrazná krása lesíků, políček, dědin ve tvrdém rámci hor, která (v povídce „Pes") nutí zajásati Lubase, jenž přijel těmito horami se potěšit? . . .

* * *

Je tento krajinářsko-vlastenecký moment u Raise ostatně tím zajímavější, že náš milý jubilant se obyčejně přírodou hrubě ni nezabývá. Nebývá mu pro jeho belletristické úkoly složkou tolik rozhodující, rámečkem tolik významným, aby jí věnoval ve svém díle jen poněkud zvláštnější zájem. Veškery přírodní popisy — až na několik zvlášť mimořádných případů — bývají u Raise zcela prosté, klidné, velmi střízlivými barvami nanášené, neboť nikoli kulisa, ale lidé v ní a jejich příběhy jsou zde našemu spisovateli hlavním závažím zájmu. Není to autor na příklad druhu Šlejharova, který rád ladí svou přírodu s nitrem svého člověka v jediný spájející akkord, v jedinou aktivní a vzájemně na sebe působící jednotku, stejně detailně a také i psychologicky prohlíženou jako samotné hrdinovo nitro. Rais jde ve své passivitě vůči přírodě dokonce tak daleko, že někdy nezaznamená ani nejmarkantnějších a zcela typických znaků toho či onoho kraje, tak že jeho Podkrkonoší a jeho Hlinecko odlišuje se někdy jen pouze nepatrně.

Za to lidé — Raisovi lidé — jsou vzácné malby a pevného, živě zahrávačného rázu. A zase to není snad pouze zevní, povrchní malůvka, která tu obraz vyvolává — Rais i zde je dost skoupý na tak zvané obligátní popisy. Vůbec, jakoby oko spisovatelovo bylo na pozorování daných případů nesmírně málo zúčastněno — spíš jeho ucho a jeho bystrý, vnímavý zrak niterný. Rais je umělec nesmírně jemného sluchu a veliké psychologické ostražitosti. On spíše proto také naslouchá, než pozoruje, a z hovorů, z řečí, z výrazných dialogů umí nejenom velmi obratně spřádati děj, ale i povahu vytvářeti a řešiti konflikt. Poněkud analogický případ můžeme pozorovati u našich Mrštíků: byl-li Vilém z největší části věren svým neskonale barvitým vněmům zrakovým, je Alois nedostižný v pojímání přírodních zvuků, oněch záhadných často a přece jen tolik významných šelestů, hlásků a sluchových chvění, jež naplňují vesmír, dodávajíce mu své typické akkustické barvy. Rais má takový stejně jemný cit pro lidskou řeč, pro její zabarvení, výraz a odstín. Jeho osoby — toť vlastně zosobněné rozpravy, oživené dialogy, které teprve tehdy vám nejživotněji vyvstanou před očima,

když promluví, když se projeví řečí. Proto se také velmi mnoho hovoří v Raisových knihách, často jsou tu celé stránky jen vlastně rozhovorem, jímž zaléhají políčka v stráních nebo zdusené nizoučké chýšky podhorských tkalců. Někdy se stává, že hrdinové, nemohou-li mezi sebou, vyřizují své vnitřní myšlenky monologem anebo rozmlouvají se zvířátky, s mračny, se stromy v lese. Takový nebohý Marijan, jedna z nejkrásnějších, psychologicky nejmocněji vybavených postav Raisových („Odstrčený"), opravdu nenalezá na konec už lepších na světě přátel nad svoji hrdličku, s níž hovořívá o svém neštěstí, o své opuštěné bídě, nehovoří-li náhodou se stíny svých mrtvých rodičů. A případů jiných, podobných — mnoho...

(Dokončení.)

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Příchozí měl delší předmluvu, že nejde jménem svým, ale někoho, koho nechce zatím jmenovat. Při tom pošilhával stranou na dveře, vedoucí do předního kanceláře, a dával pozor, jestli zřízenci již odešli. Věděl, že tajně naslouchávají, co šéf vyjednává se stranou, a nechtěl, aby o tom věděli. Když již byli pryč, vytasil se s pravdou ven.

„Byl jste mému zmocniteli dobře doporučen a chce vám svěřit peněžní své obchody, nemaje v tom ani vlastních zkušeností, ani valně kdy, protože je jinak zaměstnán. Má ležet značnou hotovost, kterou vyhrál na burse, a chce ji pevně bez risika uložit buď na jistou, ale výnosnější hypotéku nebo koupí nemovitosti... Takové obchody třeba chytit v pravý okamžik, když se naskytnou. Vím, že u vás jich je dost a dost... Kdybyste to převzal na sebe, mám zmocnění vám spořitelní knížku na čtyřicet tisíc odevzdat, abyste mohl, až se příležitost naskytne, těmi penězi dle své vůle naložit."

„Přijal bych, ale musím jméno toho pána znát."

„Je to nevyhnutelné?"

„Ovšemže. Vždyť mně musí vydat mocný list, bez něhož nemohu nic podnikat."

Pan Schwarz se chvilku ošíval. Nechtěje dát přímou odpověď, tázal se:

„Víte, kdo mne posílá?"

„Nemám tušení."

„Pan Vildner, jenž vás vřele doporučuje."

„Jsem mu povděčen..."

„Odpusťte, že jsem si chtěl zahrát na schovávanou. Ale ten člověk, jenž chce vaším prostřednictvím peníze výnosněji uložit, jsem já sám... Mám mnoho důvodů, by to zatím nikdo nezvěděl, a prosím, abyste to zachoval i vy v nejpřísnější tajnosti."

Bořan slíbil, a přijav spořitelní knížku na čtyřicet tisíc, prohlížel si ji.

„Knížka je psána na France Abela."

„Je to jméno smyšlené, jak to spořitelna připouští."

Schwarz podepsal mocný list a pak se vzdálil s poníženou poklonou. Nedůvěřivě se za ním díval advokát, ale neměl tušení, že ten směšný mužíček je od Vildnera jako kámen nastrčen, o nějž Jiří kobrtne a přijde k úrazu, z něhož pomůže mu milostpán, podrobí-li se jeho rozkazům a dá-li se mu všecek do moci.

Schoval knížku do pokladny a šel do hostince na oběd. Na hlavě s cylindrem a podle nejnovější mody ustrojen vyšlapoval po Příkopě, kde se o polednách na sta lidí hemžilo. Vynikala mezi nimi jeho statná postava. Selskou slámu dávno setřásl a vypadal elegantně, namáhaje se, aby elegance nezdála se strojená. Proto přitlumoval k nevtíravé uhlazenosti své způsoby, by činila dojem, jako by mu byla vrozena a s ním vyrostla. Dařilo se mu to výborně. Dívky, ba i starší ženy šeptaly si: „Schöner Mann — krásný muž."

Schwarz pospíchal, co mu nohy stačily. Celý život byl mu honěním; cílem bylo pádění. Proč tak činí, ani sám dobře nevěděl. Snad proto stále pospíchal, aby již měl za sebou slzavé to údolí, kde nejen kapou slzy, ale kde bývá i sychravo nebo mráz a poprchává nebo padá sníh. Jeho život byl dle toho údolí. Stalo se mu smetištěm, na němž, obrazně i hmotně řečeno, hledal a sbíral kosti, hadry, staré sklo. Živil se odpadky lidských úspěchů, nestrávenými zbytky lidských přepychů, ohlodanými neb ošklivými hnáty poražených podniků. Kupoval, co kdo nahnilého nebo nepotřebného chtěl odhodit. I sám byl otřelý a ošumělý, jako věci, s nimiž čachroval. Starožitník mu říkali s po-

směchem. Byl člověkem, na nějž se hodí přísloví: „žebrák syt, mošna ne.“ Neměl nouze; ale jeho nenasytná mošna, kterou na bedrách své duše táhl břemenem, pořád skuhrala. A přece při tom nebyl ani prohnaný ani v peněžních obchodech valně zkušený. Byl honcem dělníkem, který na nic nemyslí než na svůj spěch, podoben jsa mnohým žebrákům, kteří, škemrajíce po veřejných ulicích, sbírají haléře, balí je do hadrů a doma v komůrkách je odhazují do kouta.

V poslední době ho překvapila podara. K Vildnerově radě, s nímž byl dávno znám, vsadil valnou částku svého jmění do hry na burse a vyhrál velké tisíce. Poslechl i nyní jeho rady, když ho poslal k Bořanovi do kanceláře.

„Jak jste pochodil?“ ptal se Schwarze, jenž ho v hostinci hned vyhledal.

„Přijal zastupování... Můžete mne ubezpečit, že ten pán je spolehlivý a že o peníze nepřijdu?“

„Máte to tak jisté, jako že zítra ráno vyjde sluněčko... Můžete klidně spát... No, a jak s tím starým řemením a ostatním haraburdím, co mně zbylo, když jsem pustil pacht? Koupíte?...“

„Koupím rád.“

Smluvili se, dohodli. Milostpán mu na rozloučenou podal blahosklonně pravici, jako když biskup žehná při biřmování, a host odešel.

Liška se za ním ušklíbla a zašeptala do sebe:

„No... uvidíme, co ten mladý doktor počne s těmi penězi a unese-li pokušení to... Skoro se mně zdá, že jsem zajištěn.“

Zalhal si včera Jiřímu, že odjede. Doví-li se o tom, selže na novo, že zmeškal vlak.

*

Doktor převaloval v sobě po několik dní a nocí nápad, který překvapí i Vildnera i Víta i celou horskou krajinu. Dnes časně ráno vstal, dokud nebyl nikdo v kanceláři, a otevřel pokladnu. Ležela tam vkladní knížka Schwarzova a mimo ni i jiných od stran svěřených mu peněz asi třicet tisíců. Díval se tam jako do jámy, jež se na něj černě šklebila, ale měla v temnu světlé dno. Ač již dříve byl rozhodnut, přece ještě v sobě bojoval; boj však byl mihem ukončen. Za kratičký okamžik držel v rukou všechny svěřené mu hodnoty a za několik hodin měl již také na Schwarzovu knížku peníze. Dřív než odzváněli poledne, ujížděl s nimi a se spisy Bouzovského pána po dráze. Sluněčko stálo ještě vysoko, když se ocitl u Naka, jejž již dříve znal.

Mlynář od té doby, co mu Vildner novým soudem pohrozil, žil ve straších a lekal se neobvyklé návštěvy. Třásl se před každým listonošem, nenese-li mu již novou žalobu; každý den se díval po lidech, co šli vedle Jizery, nejsou-li to soudní poslové. Vzpomínal svého soudu, který vedl před dávnými lety s Bouzovskými barony; vzpomínal těch nekonečných pochůzek, těch nocí bezesných, těch nekonečných průtahů a lhůt. Vzpomínal těch rozpačí a strachů, když měl proti sobě již dva nálezy a čekal s neklidem ba s hrůzou vídeňského konečného rozsudku. Ach, ano, to bylo několik let ošklivých, když mlýn mu visel na nitce. A to by se nyní mělo opakovat zas? Věděl, že by se všeho toho mohl zbavit, kdyby prodal „Bouzovákovi“. Sprostil by se toho trápení. Byly okamžiky, v nichž ho ponoukalo, vydat se na cestu do zámku a skoncovat tu koupi, o níž dávno jednali. Ale dal slovo Bořanům, že Vildnerovi neprodá. Proklínal v duchu starého rychtáře, proklínal i jeho vnuka inženýra, proklínal i dané slovo své. Ale zrušit je?... Ne, to neudělá na svá stará kolena. Vždyť ví všechno okolí, že držel vždycky sliby své. Vždyť otec, děd a od nepamětných dob všichni předkové tím slynuli. Byli sice skrbloni a těžko bylo k něčemu je zavázat, ale dané slovo bývalo jim svaté jako evangelium, takže po horách se říkalo: „Pevný v slibu jako Nakové.“ Věrnost v slově byla mezi jejich hříchy ctností jedinou. „Vari, ďáble,“ odháněl to pokušení a raději se nechal vláčet stálým zmítáním.

Doktor ho zastihl v hrubé světnici, chystajícího se na cestu. Převlékal se právě do svátečního oděvu.

„Kam se chystáte?“

„I jen tamhle,“ větil Nak a ulekl se tak, že se mu ruce zachvěly.

Jeho obvyklé „jen tamhle“ byla Mladá Boleslav, kam chtěl odjet nočním vlakem, protože byl laciný. Po dlouhém kolísání rozhodl, že si tam zajede k některému advokátovi, aby se s ním o svém strachu poradil.

„Už je to tu!“ zhrozil se, když uzřel Bořana.

Jiří postřehl, co se děje v jeho duši, a byl v tom utvrzen, vida, jak se chytil stolu a posadil se na lavici jako zdrcený.

„Co nám nesete?“ tázal se hlasem třaslavým, když uzřel, jak host vytahuje lejstra z kabátu.

Pot mu vyvstával na čele i na nose; mžitky před očima poskakovaly; šklebil se na něj dlouhý soud s úmornými starostmi. Celá spousta se naň sypala. Pověsil zrak na Bořana a napial sluch.

Byl překvapen, když místo žaloby, jíž se bál jako hrdelního ortele, slyšel odpověď:

„Nesu vám radu, jak byste se mohl vyvarovat dlouhé rozepře s panem Vildnerem, při níž byste mohl prohrát mlýn, ba veškerý svůj majetek.“

„Prohrát?“ ptal se dědouš, dívaje se na spisy do běla se před ním kmitající, jako by v nich obsažen byl již ten rozsudek.

„Je nebezpečí takové. Máte toho zkušenost, že vrtkavá je spravedlnost jako jarní počasí. Víte, že ze tří vašich rozsudků byly dva již proti vám a že teprv Vídeň pro vás rozhodla. Většina soudních rozepří je hra v karty nebo v loterii; výhra jako prohra je čirou náhodou, visící mnohdy na soudců proměnlivé náladě; často na jejich dobrém nebo špatném vyspání; někdy na tom, jak jim tráví žaludek, jak je bolí nemocná játra nebo ledviny a jak pakostnice s nimi zachází. Nepokoušejte tu náhodu, by se neobrátila proti vám, a utecte, abyste na stará kolena nemusil jít na žebráckou hůl.“

„Jak, jak?“

„Než vám poradím, povězte, zdali byste dobrovolně Vildnerovi prodal tu svou usedlost.“

„Ne... nemohu... Raději na žebráckou hůl.“

„Proč?“

„Na to se mne neptejte. Zkrátka nemohu.“

Chtěl říci, že by ho nebožtík otec přišel z hrobu postrašit.

Bořan hnal dál útokem:

„Abyste se zbavil soudu s Bouzovským, musíte se honem zbavit mlýna prodejem někomu jinému. Když mlýn nebude již váš, soud o něj bude s vámi nemožný.“

„Ano... Ano... to by mohlo být.“

Vzpomněv na inženýra, doložil:

„Snad tomu družstvu, co váš bratr zakládá.“

„Vildner založí všechny páky, aby se nesestavilo. A kdyby i, trvalo by měsíce, než by přišlo k zápisu. Mezitím by Vildner podal na vás žalobu, dal by ji v pozemkových knihách poznamenat na mlýně a byl byste chycen do pasti.“

Stařík se poškraboval za uchem. Cítil, že ho muž ten žene do úzkých; kam ho však chce dostat, nevěděl. Vytušil jen to, že člověku tomu nejde o to, aby mu z úzkých pomohl, ale že má jiný úmysl a snuje jakýs divný spád.

„Co tedy mám učinit?“ ptal se se strachem.

„Prodat, a to honem, překotem, úprkem, aby Bouzovský o tom neměl ani tušení.“

„Ale kde sehnat rychle kupce... kde?“

„O to buďte bez starostí... povím vám.“

„Aha, v tom to vězí... chce se mu laciného výdělku,“ pomyslil si dědouš, dívaje se s nedůvěrou na hosta. Tázal se:

„Co by to koštovalo, kdybyste mně takového kupce dohodil?“

„Ukáži vám na něj zadarmo.“

Nevěřil.

„Opravdu zadarmo?“

„Ovšem že.“

„Kdo to je?“

„Já sám vám usedlost tu odkoupím.“

Nak vycenil zuby víc, než míval ve zvyku. Býval to zevnější projev niterného překvapení a podivu. Nedůvěra rostla, vzmáhal se i strach. Opakoval několikrát po sobě: „To je těžká věc.“

Jiří vystihl, že na něj musí střelou silnější.

„Podívejte se na spisy, jež před vámi leží na stole. Je v nich vaše rozepře s barony. Neprodáte-li mně mlýn váš ještě dnes, mám rozkaz, abych soudy obnovil. Učiním tak hned, jakmile se vrátím do Prahy; pak dám na mlýn poznamenat v knihách žalobu, a vy se zamotáte do sítí, z nichž se více nevymotáte. Rozhodněte se.“

Ubožák byl jako omráčen. Po oku se díval zase na lejstra, a bylo mu, jako by z nich boulel ďábel příšernýma očima.

„Popřejte mně několik dní na rozmyšlenou.“

„Čas kvapí... nemohu.“

Stařík vstal s lavice a těžkými, zdlouhavými kroky přecházel po hrubé světnici. Motal se s ním svět. V očích se mu zamžilo, tonul v úzkostech. V tom mu zrak zavadil mané o okno. Spatřil na zahradě prasátko, jež, proraziví plot, rylo do záhonu cibule. Jindy by byl i mezi nejpilnější prací vyskočil a zaháněl. Ale nyní se mu třásly myšlenky i kolena. Nechal škůdníka a nesměle se otázal:

„Moc-li byste dal?“

„Povězte mně pravdu, mnoho-li vám Vildner podával.“

„Oh, ten je lakomý... chtěl mne ošidit.“

„Nezapírejte a povězte.“

„Posledně šedesát,“ zalhal si. Mělť na padesát pět jen nabídku.

„Já vám dám také tak.“

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

NEHODA.

Verfluchtes Ding! Ein Malheur passiert immer,
wenn ich mal gehe. Slavili jsme mír.
Die Elsa ist a fesches Frauenzimmer!
A seděli jsme do hodin až čtyr.

Že sloužíme teď české republice
a národu? Na, na, das wissen wir!
My veselí jsme byli, co je více?
In Alhambra gibt 's guten Wein und Bier.

Tak proč ten křik a co se vlastně stalo?
Kein Unglück! „Venkov" — Bauer! sag ich dir! —
dnes velitelství volal — a já: „Hallo!
Hier Inspekzionsoffizier!" *K.*

*

Vinc. Červinka:

PŘEKLADOVÁ ZÁPLAVA.

I.

Před časem objevila se v „České Svobodě" (I. 10.) stať „O překladech z ruštiny", jejíž pisatel v úvodě stěžuje si všeobecně na překladovou záplavu v Čechách jako na nezdravý zjev, který snižuje knihu na předmět pouhé obchodní kalkulace s nestálou přízní čtenářstva. Nejvíc ho dráždí, že často táž díla vycházejí v českém rouše v dvojitých a několikerých vydáních, třeba současných, že auktor (cizí), který dosáhl obliby u našeho čtenářstva, je vydáván najednou se všech stran, že „nebere se měřítko na takového miláčka publika a překládá se z něho šmahem všecko, jen aby se ukojila žízeň čtenářstva". Svatá pravda! Spolupracovník „České Svobody" má tu zřejmě na mysli patrně líbivou spisovatelku anglickou, s jejímž jménem na obálce za poslední rok bezmála každý měsíc objevil se na knihkupeckém trhu tlustý román, snad i jejího anglosaského kollegu s druhé strany okeánu (arci literárně nepoměrně výš stojícího!), který před lety k nám uveden výjimečně a pokusně — zapadl, objevil se poznovu přede dvěma lety, právě když začínala nynější skvělá nakladatelská konjunktura, a ejhle! nyní vydává se šmahem, o překot, a při chvalně známé české důkladnosti a hlavně „iniciativnosti" budeme mít bohdá do roka český soubor sebraných spisů Elynor Glynové i Jacka Londona možná i ve dvojím vydání — přes všecku nouzi o papír!

Pisatel citované stati lituje toho, že v této překladové záplavě (zase všeobecně řečeno) vinou nakladatelů tříští se namnoze práce překladatelů, a v důsledcích toho „znemožňuje se každé poctivé nazírání na činnost vydavatelskou jako na cílevědomou práci kulturní". Výtka je závažná, ba zlá, ale jistě dobře míněná, a právě proto měla býti opřena o doklady výslovně uvedené, neboť zevšeobecňováním a upřílišením se nejčastěji váha výtky sebe líp míněné zbytečně oslabuje. Tak nelze paušálně vytýkati a zavrhovati dvojí, lépe řečeno druhý překlad cizího díla literárně opravdu cenného, je-li zřejmo, že dílo nového, zlepšeného překladu zasluhovalo: a takových případů právě na českém trhu překladovém v posledních letech vyskytlo se dosti, a budou se nutně vyskytovati i nadále, neboť bude třeba, vlastně je nyní již důtklivě třeba revise starších, leckdy přímo nemožných překladů z cizích literatur, ímen opravdu velkých a zvučných.

Ale to je kapitola jiná, vybíhající zdánlivě z rámce úvahy, věnované právě — překladové záplavě. Arci pouze zdánlivě: neboť bude asi nesporno, že by ta záplava nebyla zrovna hrozivá a nebylo by třeba křižovati se nad ní, kdyby šlo vesměs o překlady dobré a z dobrých auktorů! Za daných poměrů však bohužel nebude tajno nikoho, kdo si zevrubněji všímal jazykové i věcné kvality českých překladů z cizí belletrie, že bilance povšechná dopadá chabě — dobrý, přesný, svědomitý překlad, překlad pořízený člověkem, který ovládá slušně aspoň nejen svoji mateřštinu, nýbrž i jazyk spisovatele, z něhož překládá, je pořád ještě spíše výjimkou, zatím co pravidlem bývá při velké části překladové beletrie překlad chvatný, chatrný, povrchní, jazykově málo čistý, ba nejsou vzácností překlady plné hrubých, často až komických omylův a nesprávností věcných, pocházejících z povrchní znalosti jazyku originálu, ze slabého porozumění, ne-li dokonce z naprostého neporozumění smyslu originálu.

Není pochyby, že v posledních asi deseti, patnácti letech kvalita překládané beletrie u nás o něco se zlepšila — průměrně posuzováno. Ale daleko ne tak, jak by bylo třeba. Dnes již jsou bohudíky řídké případy, aby se francouzští, ruští, jihoslovanští a skandinavští spisovatelé překládali do češtiny — z němčiny. Ty doby bohdá nenávratně zmizely, aby se českým překladatelům mohlo vytýkati, co ještě před 20—25 lety bylo výtkou skoro stereotypní: že překládají šmahem z „Reklamky". (Pomíjím tu samozřejmě obskurní výjimky, které se ještě dnes, arci jen sporadicky vyskytují). Také bohudíky nenávratně pominuly doby, kdy se nepřekládálo, nýbrž „zčešťovalo", nebo dokonce „volně zčešťovalo": pořizovaly se totiž t. zv. překlady, které byly jakýmsi volným zpracováním cizích auktorův a jejich prací; románové partie příliš „lyrické" (dle domněnky překladatelovy nebo nakladatelovy, po případě redaktorovy) se buď seškrtaly, zkrátily nebo dokonce vynechaly, aby románový děj měl rychlejší spád. Jindy se podstatně zkrátily závěrečné kapitoly díla, aby mohlo být ukončeno s ročníkem časopiseckého

podniku. Jindy zase měl takové nepřípustné krácení na svědomí výhradně překladatel sám, byla-li mu některá partie překládané práce příliš složitou, obtížnou jazykově, nebo „fádní".

Dnes — bohudíky — přece jen snad stoupla již o hodný stupínek všeobecná úroveň nazírání na literární či dokonce umělecké dílo, stouplo i vědomí literární odpovědnosti, a řádný překladatel se nedopustí takového komolení, ba zmrzačení cizí práce, méně řádný se snad aspoň bojí kontroly svědomité kritiky, řádný nakladatel pak se neodváží na překladatele, respektive na redaktora přijíti s takovým požadavkem nedovoleného „krácení". Ale celkem vzato — práce překladatelská, řádná, svědomitá, dbalá své věci a znalecká se pořád ještě málo cení, ba hanebně málo cení. V tom spatřovati dlužno — dovoluji si tvrditi ze svojí osobní zkušenosti překladatelské i redaktorské, víc než 15tileté — hlavní kořen zla, hlavní příčinu překladatelské bídy. Je to bída kvalifikovaná: nadprodukce překladů (chvatných a špatných) snižuje a znehodnocuje cenu práce — překotná nadprodukce vydavatelská (nakladatelská) přijímá, polyká šmahem tyto překlady chvatně pořizované, poněvadž jsou laciné a jdou dobře na odbyt, zvlášť pomáhá-li jim dělati reklamu zvučné cizí jméno nebo sensační, leckdy přehnaná pověst z ciziny, a výsledkem jest — nikoli jen překladová záplava, nýbrž záplava špatných překladů věcí dobrých i špatných, nebo aspoň nepotřebných.

II.

„Literatura samých překladův jest zahrada cizokrajnými stromy osazená. Jako národní kroj, tak původní literatura národu nejpěkněji sluší", napsal již Josef Jungmann ve své proslulé stati o překladech, ale sám v ní právě klassicky vyložil a zdůvodnil, jak potřebná a důležitá je práce překladatelská, a klade, jak známo, poctivou a dobrou práci překladatelskou (arci s podmínkou: „přirozené vlohy k tomu potřebné a důkladnou známosť jazykův obojích") na roveň spisování vůbec. Neboť obojí „nedá se pravidly naučiti".

Jaká tedy pomoc proti záplavě překladů, především špatných, pak i zbytečných? Zkušenost učí, že všechno vytýkání v novinách, v denních listech, literárních časopisech, v kritických rubrikách revuí, všechno láteření, ba pranýřování, ač z nejlepších tendencí vyšlé, bylo málo platno. Vždyť svoje protesty, výtky, odsudky, často velmi znalecky opřené a doklady zrovna křiklavými provázené, psali pouze literáti, žurnalisté, kritikové — a to je svět, který má u nás hrozně málo vlivu na kruhy nakladatelské, a hlavně jim velmi málo imponuje!

Již v závěru první kapitoly jsem naznačil onen bludný kruh, v němž vězí příčina a zároveň bída té překladové záplavy na českém nakladatelském trhu. Rozumí se, že první důvod a jaksi hybný motiv, dovoleno-li se tak pleonasticky vyjádřiti, záplavy překladové jest — ryze hmotný. Ale problém jest komplikovanější, než by se zdálo na první pohled. Především tedy o té hmotné stránce, ryze obchodní: Za překlady z cizích literatur světových po jisté době neplatí se vůbec honorářův auktorských — ty výjimky, kdy český nakladatel zaplatil za „čerstvé" (totiž nedávno vyšlé) literární dílo honorář do ciziny, spočítaly by se takřka na prstech. Stalo-li se tak přece někdy, tedy šlo v takovém případě, opakuji, zcela výjimečném, buď o dílo časové, nebo o literární sensaci, při níž se pak arci honorář cizímu auktorovi zaplacený mnohonásobně vyplatil. Jinak při zmíněné již nahoře enormní nabídce překladatelské práce býval (a je namnoze dosud!) honorář za překlady tak nepatrný, ba žebrácký, že nehrál při nákladu jen poněkud větším takořka žádnou roli. A tak se vesele nakládalo a kalkulovalo, neboť při různých těch překladových podnicích, celých knihovnách, výborech světových auktorů, a dokonce souborných vydáních cizích spisovatelů, romanopisců atd. hrály v nakladatelských rozpočtech roli vlastně jen výdaje za tisk a papír, krom toho nanejvýš ještě za reklamu a inserci. Slavné „literární dílo" bylo při tom zadarmo, či skoro zadarmo.

Komu se zdá, že přeháním, nechť vezme laskavě tužku do ruky a uváží, že se u nás platilo a dosud namnoze platí za tiskový arch překladu (16 stránek tiskových) 8—10—12 K, nejvýš 16 K, a to *jednou pro vždy*. To znamená, že překladatel neměl a nemá vůbec práva zajímati se o to, kolik tisíc obnáší náklad knihy, a docílí-li dotyčný světový auktor úspěchu, může ho nakladatel vydati v několika nákladech za sebou, a překladatel za svoji práci nemá nároku ani na haléř přídavku. Vezměte tedy průměr takového honoráře „jednou pro vždy" 10 K — a průměr nákladu překladového díla 3 tisíce exemplářů, nepočítejte vůbec s možností či eventualitou druhého a dalších vydání, a shledáte, že honorář překladatelův obnáší za 16 tiskových stránek rovnou — $^1/_3$ haléře. A při tom musí se někdy ještě upsati nakladateli na smlouvu, že práva k překladu z cizího auktora si opatří sám, respektive, že ručí za to, že nakladateli nevzejde materielní újma z eventuálního nároku na honorář původního auktora. A kdyby třeba po letech svůj překlad, úspěšný a trvale cenný, po případě zrevidovaný, t. j. zlepšený, chtěl vydati znova či jinde, nemá k tomu práva, neboť prodal svou práci za 10 K — jednou pro vždy! Z této malé ukázky, illustrující dobrý průměr (neboť jsou případy ještě horší a ještě křiklavější) vysvítá tuším dostatečně, jak enormní byly a jsou zisky nakladatelské při vydávání překladů, a vysvětluje nepřímo i záplavu překladovou. (Dokončení.)

DIVADLO.

Národní divadlo. *Kašpárkova maminka.* Kus pro loutky o tom, co se stalo na konci pohádky. O 5 dějstvích. Napsal Karel Mašek. Režisér G. Schmoranz. Vypravil K. Štapfer.

K Tylovu známému „Všude dobře — doma nejlépe“ připojil Mašek thesi „Štěstí záleží v touze a naději a přestává jím být, jakmile ho bylo dosaženo“ — a aby to dokázal, sestrojil svou hru jako pokračování známých pohádek: Honza zabiv draka vzal si Zlatovlásku a kraluje s ní na hradě v neutuchající sice lásce, ale přece ne zcela šťasten, neboť nemůže zvyknout dvorské etiketě, na které královna houževnatě lpí, a touží proto stále po idylle svého venkovského života. Mají syna Jasoně, prince se zlatou hvězdou na čele, který prožil již také svoji pohádku s Popelkou, svojí nevěstou. Ale spojení tomu vzpírá se jeho matka, nevraží na budoucí snachu pro její prostotu a domáckou píli a snaží se vůbec zameziti tuto mesalianci. Žije tam také jako dvořan čiperný Kašpárek, sžíraný rovněž občas nostalgií po své matce a rodné vsi. A tak když Kašpárek nastoupí dovolenou, aby užil doma posvícenského veselí, vydají se Honza i Popelka za ním s touže touhou v srdci. Princ Jasoň, dověděv se o tom, pustí se za svou nevěstou, a posléze královna, osamněvši, vystřízliví ze své rodové pýchy a jde rovněž za nimi. K tomu postavil autor na scénu řadu postav, známých z pohádek a legend: Mistra s jeho průvodčím Petrem, Švandu Dudáka, Bílou paní, sv. Ivana, Dlouhého, Širokého a Žarookého a strejčka Škrholu, již seskupeni posléze v prostředí venkovském kolem roztomilé a rozšafné maminky Kašpárkovy, obměně jaksi naší „Babičky“, vlivně zapůsobí na usmíření obou párků s výhledem na skutečné štěstí pro budoucnost. Skleněná stěna mezi královským rodem a lidem — dle filosofie Kašpárkovy maminky — musí ovšem padnout.

Je nepochybno, že tato nutnost ještě před nedávnem byla by působila velice účinně — ale v dnešní republikánské době bylo by bývalo třeba konec hry trochu jinak pointovati. Ale jaká by to byla tradicionelní pohádka bez králů, princů a princezen! —

Paní Hübnerová přiřadila roli Kašpárkovy maminky k řadě svých roztomilých venkovských stařenek, p. Čepela hrál s chutí svého čiperného Kašpárka a k tomu družily se vesměs milé a s vervou hrané úlohy královny, paní Naskové, Popelky pí. Vrchlické, Jasoně slečny Odstrčilové a rozverné Máři sl. Engelbertovy, dobráckého Honzy páně Kolárova, ušlechtilého Mistra p. Deylova, Petra p. Merhautova a Švandy Dudáka p. Kohoutova.

Je zcela v pořádku, jestliže Nár. divadlo občas předloží naší drobotině pěknou hru zajímavého děje a etické tendence z dobrého pera. Nemusí na to vždy stačit jen scénky loutkové. —

Hra měla rozhodný úspěch — zvláště drobné diváctvo nevycházelo z nadšení, na němž jak režie tak výprava měla značný podíl.

— er.

HUDBA.

Na Národním divadle provedena byla původní novinka, zpěvohra „*Nepřemožení*“ od J. B. Foerstra. Děj opery, jejíž libreto si napsal sám skladatel, je zcela prostý: jde tu o lásku, jež zvítězí přese všechny překážky a předsudky. Je to podklad pro zhudebnění zajisté vděčný a zvláště přiléhavý lyrickému nadání Foerstrovu. V prvním jednání líčí nám takřka dětskou lásku tóny křišťálové čistoty a jasnosti. V dalších dvou jednáních, jež obsahují spor lásky a povinnosti, vystupují i živly dramatické; vrchol jest v proměně druhého jednání. Konečně ve čtvrtém jednání láska vítězí a její oslavě věnuje skladatel nejvroucnější výraz hudební, stupňující se v mystický závěr. Je to jakoby hudba z jiných, lepších světů, co tu slyšíme, a třeba že ráz je ryze foerstrovský, je tento konec díla novým rysem jeho umělecké osobnosti. S dramatického stanoviska je zajímavý tento akt jako nový důkaz, že opera může vyvrcholiti scénou ryze lyrickou. Vše ostatní, co vedle vytčené hlavní myšlenky v díle se líčí, šlechtická společnost v jednání druhém nebo veselý výjev malířské družiny v jednání posledním, jest jen rámcem, pro kontrast voleným. S hudebního hlediska vytkl bych jako zvláštní přednosti díla polyfonní stavbu melodickou, jemnou instrumentaci a pak neobyčejnou krásu zpěvných hlasů, vskutku závidění hodný dar Foerstrovy invence. Pro zpěváky jest to úděl velmi vděčný, a hlavní představitelé, pí. Horváthová a p. Mařák, podali krásné výkony. Vůbec bylo dílo pěkně provedeno a obecenstvem nadšeně přijato.

J. B. Foerster, ačkoliv patří mezi nejlepší z našich umělců, není tvorbou svou tak znám, jak by zasluhoval. Neposlední příčinou toho jest zajisté, že žil mnoho let v cizině, v Hamburku a ve Vídni. Teprve teď stal se profesorem pražské konservatoře a přesídlil do Prahy. Foerster napsal čtyři opery: „Deboru“, „Evu“, „Jessiku“ a „Nepřemožené“, o jichž prvním provedení píšeme. — Z ryze nástrojových skladeb uvádím čtyři symfonie, symfonické obrazy „Mé mládí“ a „Cyrano“, suitu „Ze Shakespeara“ vedle řady skladeb komorních, přečetných písní, sborů a klavírních skladeb. Doufejme, že jeho přesídlení do Prahy probudí zvýšenou měrou zájem hudebních či-

nitelů i našeho obecenstva o jeho skladby — o dřívější i o ty budoucí, k nimž mu přejeme plného zdraví.

Na komorním koncertě proveden byl jako novinka Štěpánův smyčcový sextet. Jest jednovětý, ale zřetelně rozčleněn v několik oddílů pro sebe uzavřených. Dílo je pěkně vystavěno a naplněno bohatou hudbou, zajímavou zvláště po stránce harmonické. Jen na několika místech, právě kde hudba vrcholí, ozve se všednější obrat melodický. Nesporno jest, že se Štěpánův hudební výraz počíná ustalovati.

Dr. *Otakar Zich.*

TÝDEN.

* K příležitosti šedesátin spisovatele Karla V. Raisa sešlo se minulou sobotu členstvo „Máje" za přehojné účasti též dam k přátelské večeři v pražském Obecním domě, aby projevilo jubilantovi své upřímné city. K lesku večera přispěli svou přítomností kromě jubilanta a jeho rodiny pp. president České akademie Dr. Karel Vrba, předseda správního sboru hl. města Prahy Dr. Přemysl Šámal, čestný člen „Máje" Al. Jirásek, plukovník O. Husák, mistr A. Mucha, pí. Růžena Svobodová, zástupcové „Unie", nakladatelky Raisových spisů, předseda Jan Vilím a ředitel Dr. Jos. Tomáš. Srdečnou zdravici pronesl předseda „Máje" Fr. Herites, básnicky pozdravil jubilanta místopředseda Fr. S. Procházka, stručnou ale obsažnou literární skizzu podal jednatel Fr. Sekanina. Vroucími a velmi významnými slovy poděkoval se jubilant. V srdečně družné zábavě pobyla společnost do pozdní hodiny.

*

* Polský projekt divadelní. V polských listech čteme, že se utvořilo konsorcium polských scénických umělcův a mecenášů, jemuž v čele stojí bohatý americký průmyslník Jerzy Witold Marczewski. Konsorcium chce vybudovati veliké divadlo polské podle nejlepších vzorů zahraničních, technicky dokonale vybavené, se sídlem v jednom z hlavních měst, patrně ve Varšavě. V divadelní budově mají být zřízeny také byty pro všecken divadelní personál, a s divadelním podnikem souviseti bude i vysoká škola dramatická podle vzoru divadelní školy Akademie pařížské. Divadlo povinno by bylo závazně půl roku hráti ve svém sídle, druhého půl roku — kromě obligátních prázdnin — vystupoval by soubor jeho pohostinsku ve všech velkých polských městech. Valnou část projektův uměleckých a organisační plán vypracoval pan Michal Lew-Orlicz a polský dramatický umělec Ryszard Ordyński, jenž působil dlouhá léta v Americe. *vč.*

* V bojích polsko-rusínských padl v Jaworově u Lvova mladý polský básník a malíř Jerzy Niementowski, sotva 28letý. Byl žák Akademie Sztuk Pięknych v Krakově, těsně před válkou tiskl v časopisech krakovských i lvovských literární svoje práce veršem i prosou, velmi pozoruhodné. Za vojny sloužil jako důstojník v rakouské armádě, před smrtí ještě připravil do tisku svazek novel ze života uměleckého Pająki (Pavouci), v Murgerovském stilu, knížku plnou vtipu a jasné pohody. J. Niementowski narodil se z matky Rusínky, básnířky, jejíž některé práce přeložil do polštiny. Nyní padl rusínskou kulí při polské výpravě za rusínskou (starou ruskou) půdou. *vč.*

*

* „Daily Mail" londýnská potvrdila zprávu, že proslulý ruský učenec-anarchista a revolucionář Petr Aleksějevič kníže Kropotkin byl již v listopadu 1918 v petrohradském vězení bolševiky zavražděn. Petr Kropotkin byl přírodozpytec, ceněný vysoko vědeckými kruhy ve Francii i v Americe. Jako ruský publicista a spisovatel nabyl světového jména především svou autobiografickou knihou Paměti revolucionáře (vyšla i česky r. 1906 nákl. dra Hajna), která zůstane trvale cenným pramenem pro dějiny revolučního hnutí na Rusi. Kropotkin narodil se r. 1842 a byl vychován za éry Aleksandra I. ve sboru pážat, v ovzduší dvorském, celý jeho život další tvořil pestrý román. Po první revoluci ruské vrátil se do vlasti, jíž byl vzdálen většinu života. *vč.*

*

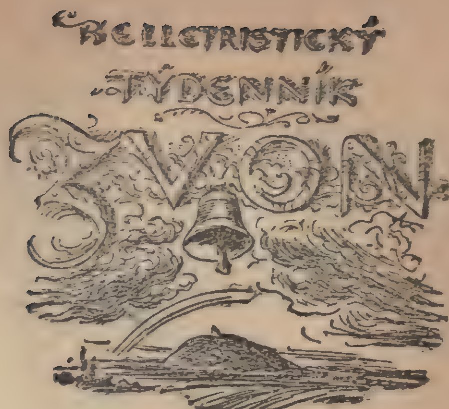
Kajícná autokritika. Samuel Klofecius Poděbradský, kdysi kantor, potom písař, na konec soused turnovský, zpíjel tuze. Což by mu byli sousedé odpouštěli, ale soused „v rauši neviděl sobě v ousta", a tak stál často před soudem pro nářek druhých na poctivosti, a sedal v šatlavě. Tak seděl r. 1656 pro zhanění rychtáře, a puštěn jen na prosby své ženy, přímluvy a veřejnou přípověď, že svůj život napraví. Ale nežli přípověď před pány učinil, „nemohouce týchž svých hovadských, když se opije, obyčejů zanechati", řekl něco o jiném sousedu, že písaři stud bránil těch slov zejména pokládati. Dostal se opět do šatlavy a poněvadž na něm nebylo si co vzíti, těžce mu bylo odprošovati. Pohroženo mu, dopustí-li se ještě jednou, že bude seděti čtyři neděle o samém chlebě a vodě. Uraženého souseda asi dojala zkroušenost Klofeciova, jenž za střízví nic nezapíral, ale že to jest „z opilství trunku jako vosel, blázen a bejk (sám sobě to pravě) mluvil". *Šimák.*

(Arch. turnov., manuál z r. 1636, str. 327.)

V Praze, dne 16. ledna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Adolf Heyduk:

PŘIJĎ, MÍRE!

Vy ubozí, kdo v dálné zemi spíte,
jak zákon kázal, věrně s druhem druh,
zdaž, až se někdy duchem probudíte,
Vám šťastné vlasti ukáže se Bůh?
Zda poznáte tu otců Vašich hroudu,
již svrchovaný podle svého soudu
dal prací Vašich vykvést v plzný luh?

Zdaž vyroste nám z rekovné té krvi
mír pověčný, jak touží země syn
a z jeho srdce štěstí úsvit prvý,
jež mateřský kdys stulili je v klín,
zdaž slitovaně v daleku a šíru
se zjeví lidstvu bílý anděl míru
a díkem lidstva vzplane nebes týn?

Zda smíří nebe navždy s bratrem bratra,
jak tvůrce mít chce věčným zákonem,
zda zhyne zavilost v hruď vrahu rytá,
zda s velmožem se sdruží chudá chátra,
zda šťastno bude uhnětené plémě,
zda rájem slíbeným všem bude zem,
a zkvete vonně lidskou krví sytá,
co mateřským má lidstvu údělem?

Zda pánem lidstva v zaslíbenou dobu
zavládne nekonečný štěstí den,
zda nebude už velmožů, ni robů
a v myslích veškerenstva nebes sen,
zda nikdy už v té zemi nevyklíčí
a nezaplane náhlý sporů svár,
až láska na zemi svůj prapor vztyčí
a v každém srdci vzejde štěstí zdar?

Zda v požár vzedme se a všecko zjímá
a hlasný zahlaholí lidstvu vděk,
chtě zem i nebe zlíbati rty svýma,
jak v reka změnivší se parobek,
jenž Bohu veškerenstva slávu hlásá
a nezná slz a ví jen, co je spása
a věčný mír že lidstva svatý lék!

Ó, přijď, ó, přijdi, toužný míre světa,
a zaber všecko v nebeský svůj plen,
změň zimu lidstva v květnou krásu léta,
změň bludu temnou noc v poznání den.
Přijď, míre, přijď, všem lidem toužně žádaný,
dej duším útěchu a srdcím klid,
a zacel vůkol množící se rány
a bojiště změň v plzné zlaté lány
a šťastným učiň ves trpící lid!

Přijď s právy lidstvu, jichž mu posud není,
jež rodnou zemi nesmí zváti svou,
jež hyne posud v cizím otročení
zle odkájeno hroznou otravou,
jež slouží tupě jiným za otroky,
jež hrdě podpírají vyschlé loky,
a velmožů se těší chabou hrou.

Přijď s žhavým bleskem vzpurných
v choré hrudi
všech, kdo nechtí konat zákon práv
a stále nepřátelské sváry budí,
jímž národ reků za bídný je brav,
kdo zblběle se chlubí rodnou mocí,
ač také z lidu byli jeho otci,
jež u výš vznesl zotročený dav.

Ó, přijď, ó, přijď a zahlaď silou svatou,
kdo samozvaně tyčí hlavu výš,
kdo právo lidstva drzou dupe patou
a na hrob jeho staví smutný kříž,
ač svěřil mu ji Pán Bůh jako stráži
a sílu propůjčil mdlé jeho paži,
by hájil všeho práva svatou říš.

Ó, přijdi, přijdi přes krvavé práhy
a vejdi andělem zas mezi lid,
nech zapomnít jej v rodném kruhu záhy,
by spásu útěchou a soucit zhlíd',
přijď, přines špetku lásky, dary pravé
a zažeň všecko násilnictví dravé
a políbením lásky dej nám klid!

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Číslice ta škubla mlynářem. Zajiskřila se mu malá očka, jež byla jako nebozízkem vyvrtána pod čelo.

„Dejte pětašedesát... Přidejte.“

„Zlomme to... dám dvaašedesát a půl.“

„Hotově?“

„Hotově.“

„A kdy peníze?“

„Hned, jak zápis bude podepsán. Smlouvu mohu napsat ještě dnes.“

Dědouš se již opět poškraboval za uchem. Přemítal, nevězí-li v tom přec z ďábla kopyto. Pravda se mu zdála nepravdou.

„Nedal byste mně lhůtu aspoň do zítří?“

Doktor zavrtěl hlavou, řka:

„Buďto dnes, nebo nikdy víc.“

Mlynář pochodil zase chvilku po jizbě. Bylo mu lehčeji. I lehčeji se díval z okna ven, a vida podsvinče dosud rýpající v jeho cibulce, prohodil:

„Přijdu hned.“

Běžel honem před dům, zahnal vepříka, vyhuboval starou hospodyni, hřející se před zápražím na slunci, a loudal se pomalounku zpět. Vzdálení mu bylo krátkou lhůtou, ukradenou tomu vetřelci, který naň tak hartusí. Mezi tím si marně lámal hlavu, proč tak neomaleně ten doktor pospíchá.

„Jak jste se rozmyslil?“

„Kdybych prodal, soud nebude?“

„Nebude.“

„Slovo s to?“

„Buďte bez starosti... nebude.“

Bázeň ze soudu, jenž se naň v podobě bílých lejster šklebil se stolu, byla silnější, než nedůvěra a strach z podvodu.

„Přidejte ještě alespoň pět set.“

„Budiž... tedy rovných tři a šedesát,“ řekl advokát a vztáhl k němu pravici, aby dotvrdil, že kup je dojednán.

Nak se bál i pravice, jako by v ní vězel čertův dráp. Ruky nepodal.

„Nechcete-li, vezmu spisy své a odjedu.“

Sáhal po lejstrech.

„Počkejte... k dráze času dost a dost... do večera daleko.“

Chvilku ještě okolkoval a pak vztáhl ruku, řka:

„Tak tedy, když se již mám se svým mlýnem rozloučit, za rovných tři a šedesát.“

Stiskli si pravice.

Zrak se starochovi orosil. Obrátil se zády k hostovi, utíral si drsnou dlaní slzy s tváří, rozoraných hlubokými vráskami, a v duchu si pomyslil:

„Staletí jsme tady hospodařili a takhle smutně odtud odcházím.“

„Na něco jsem zapomněl,“ slyšel za sebou.

„Co ještě?“

„Dnešní naše jednání a vůbec kup ten,“ řekl doktor, „musí zůstat tajností, neboť prozrazení bylo by vám s nebezpečenstvím. Vy tu delší dobu zůstanete a budete dál vladařit, jako by se nebylo nic událo. Já napíšu hned smlouvu a vy pojedete se mnou v noci do Prahy tam ji podepsat.“

„Do Prahy?“ divil se dědouš a ptal se, proč.

„Váš podpis musí býti notářem nebo soudem ověřen, a to by se v okresním vašem městě rozneslo.“

Nak měl smysl pro tajnosti a proto pochopil.

Bořan se posadil za stůl, a maje všechno předem připraveno, uváděl smlouvu v spis. Bylo to krušné práce kus. Při každém odstavci měl stařík plno vrtochů i námitek a byl by si nejraději všechno vymiňoval, i nejnutnější nářadí. Již byla noc, když se při lojové svíčce o všem dohodli, i o tom, že si mlynář vezme všechna jablíčka i hrušky z letošní úrody a v úlech s medem všechny včeličky.

„Nyní do nejbližší stanice,“ kvapil Jiří, a dívaje se na hodinky, pobízel:

„Honem na cestu. Vlak odjíždí o desáté a čtvrt již máme pryč.“

Šli pěšinkami podél Jizery. Dědouš mžoural k stráni nahoru, kde spatřil světlo známé chaloupky. Kmitalo do večerní tmy z malé lampičky, postavené do okna, aby je bylo vidět z daleka. To mu Francka Havlatová dává umluvené znamení, že je doma a že ho na noc čeká u sebe. Podíval se tam a pošeptal si s umíleným úsměvem:

„No mlč, mlč a sečkej, vždyť přijdu brzy zpět.“

*

Podepsáno před svědky a vysázeny peníze v samých bankovkách.

„Co já s tolika penězi?“ ptal se notáře, který potvrzoval pravost podpisu.

„Uložte je v Pražské spořitelně nebo u některé z jiných bank,“ slyšel odpověď.

Odcházel s Bořanem a měl kapsy napěchovány. Od té chvíle, kdy mu vysázel tu hotovost, mizela nedůvěra, vyvětrával před ním strach; nálada se převalila v stranu opačnou.

„Má něco chytrého na mysli... vytřel zrak i Vildnerovi i těm ostatním... tomu bych, panečku, svěřil soud, kdybych nějaký měl,“ pochvaloval si ho v duchu a prosil, aby s ním zašel do spořitelny, že neví, kde a co. Tam se mu nádhera a velkoměstský ruch cpaly do očí i do sluchu. Vše se lesklo úpravností, čistotou; zástup proudil po schodech i po vysoké síni, krásně vymalované. Ten mladý advokát je chlapíček: mnoho lidí ho pozdravuje, úředníci za přepážkami přívětivě na něj kývají; i ten hlavní, co přijímá peníze, podává mu ruku a důvěrně s ním rozmlouvá. Ne... ne... křivdil mu, když se bál.

Zastrčil vkladní knížku a vyšel na ulici s doktorem. Zdá se mu, že shodil s duše břemeno. A přec mu není ani volno ani veselo.

Je tomu již dávníčko, co Prahu navštívil. Byl tam jenom jednou v životě, když s nebožkou se vydal k svatojanské pouti na cestu. Tenkráte mu připadalo všechno jinačí. Těšily ho boží kostelíčky i pestré ulice. Dnes je unaven. Včerejší rozčilení, noční jízda, nevyspání a dnešní pochůzky byly starým hnátům a ještě více starému již mozku těžkou úlohou. K tomu vůkol velkoměstský šum, hřmot a drkotání povozů. Klapot mlýna a svištění pily: totě něco jiného; tomu zvykl od dětství. Ale tenhle rámus, stálé vyhýbání, ustavičné strkání a spěch nejsou pro starého člověka. Hlava se mu točí; je mu nevolno; skoro mdloby na něj padají. Snad by tu již nebyl konce počátek?

S rozklácenými údy jde vedle Bořana a má jedinou jen myšlenku: honem do hor zpět a z města pryč. Když tak spolu kráčejí po Václavském náměstí, slyší hlaholící zvoneček z Františkánského kostela.

„Umíráček!“ zašeptal. Studený pot mu vyvstal na čele. Mžitky se mu udělaly před zrakem. Sundal ošumělý klobouk, dlaní setřel krůpěje a děl:

„Pane doktore, přidejte mně něco na ten kup.“

„Čeho si ještě přejete?“

„Napište mně testament, ale zadarmo.“

„Napíšu. Pojďte se mnou do kanceláře.“

Šli a stařík se zas podivoval, jako ve spořitelně. Lesknou se vyleštěné podlahy; na nich prostřeny jsou koberce; po stěnách obrazy; všude plno knih; v zadní místnosti se třpytí proti oknu velká pokladna. Všude samá nádhera. Totě něco jiného, než u nich úřady a kanceláře v okresním malém městečku. Bývá tam tak špinavo a zaprášeno, jako u něho v hrubé světnici. Chlapík... chlapík... bezpochyby, že tuze bohatý. Jeho starý rozum byl vlastním zrakem oslepen i omámen.

Nastalo dlouhé rozjímání s důkladnou zpovědí. Nejdřív ovšem třeba myslit na nesmrtelnou duši a proti peklu se ohradit. To on, děda, dávno ví, jak proti černým mocem bojovat. Kostelíčkům něco odkázat; pak darovat něco na spravení kapličky v Havírně, jež je málem na spadnutí. Nesmí zapomenout ani na hospodyni. Je stará jako on, a snad mu k smrti doslouží. Ale největší díl příbuzným. Za života nedal nic; ať mají radost po smrti.

„A co na všenárodní účely?“

„Aha, tam na horách je hodně zle... hrne se to na nás, jako po velikém lijáku příval z Jizery.“

Dal.

Po prvé v životě byl štědrý a připadalo mu, jako by již nerozdával ze svého, ale z cizího: a z cizího nebolí.

„Ten to, panečku, umí líp, než náš starý farář ve zpovědnici,“ liboval si, když formality byly skončeny. Podepsal společně se svědky a zastrčil s vkladní knížkou do šosatého kabátu.

„Chlapík... chlapík... a bezpochyby že tuze bohatý,“ opakoval si.

Rozloučil se, a vyprovázen Bořanem až ke dveřím, vyšel na schody. Ale hned se zastavil a přemýšlel:

„Kam já tyhle všechny lejstra dám, když se budu musit stěhovat?“

Poškrabávaje se za uchem, rozjímal:

„Nebylo by dobře, nechat to tu v pokladně u tohohle doktora?“

Důvěra v něm stoupala. Po delším kolísání rozhodl, že tak učiní, a vrátil se do kanceláře. Bořan přisvědčil a nemálo se podivil, když staroch, dlouhou vestu rozepiav, rozparoval u ní spodní kapsu a vytahoval vkladní knížky různých záložen. Na cestách nosíval v kamizole celou pokladnu.

(Pokračování.)

Fr. Sekanina:

KAREL V. RAIS.

Glossy k jubileu šedesátých narozenin. (Dokončení.)

Když se tak nakonec člověk nad Raisovými knihami zamyslí, když si do duše vyvolá veškery dojmy z nich, zasní se nad krajem, z něhož vyrůstaly, představí si lidi, o nichž jednají a píší, a potom si živě představí i osobní postať jejich milého autora, neubrání se jistě zajímavému dojmu. Nebývá ten dojem vždycky a u všech spisovatelů ve vztahu k jejich dílu; ba nebývá vůbec častější — a tak frapantním jako právě u Raise shledáváme jej opravdu málokdy. Jde totiž o poznatek, že je nesmírně řídkým případ, kdy by autor i osobně stál se svou literární prací tak intimně, tak důvěrně spřízněn, jak je s ní spřízněn právě Karel V. Rais, a kdyby i všecka jeho osobní prestýž tolik odpovídala duši onoho díla.

U Raise ten případ skoro až překvapuje — tak je nápadný. Nejryzeji, až úžasně je v něm zakořeněn především prvek lidovosti, prvek průhledné a jasné venkovské prostičkosti, která je z nejkrásnějších předností jeho díla. Rais, který vyšel z velmi jednoduchého prostředí a který již do kolébky si odnášel všecky typické znaky našeho chudého, zdeptaného, zakřiknutého a prací podlomeného lidu, lidu nesmírně skromného a nedovedoucího hájit svých práv, třebas i nejbrutálněji šlapaných, zůstal tím Raisem podkrkonošské rasy i dnes, kdy dospěl šedesátky, kdy prošel prismatem skoro všech společenských tříd a kdy prožil plné čtvrtstoletí mimo ten skromničký český venkov, v samém srdci Prahy a v ústředí nejkulturnější společnosti. Jako by právě ona neumdlévající práce literární byla jej udržovala v onom vzdáleném prostředí, jako by jej byla napájela a sytila tím rodným ovzduším. Rais od počátku líčil lidi skromné, spokojené se vším, co osud přinesl, přijímající z jeho rukou oddaně všecko dobré i zlé, jak se to z božího rohu hojnosti sypalo určením vyšším. Líčil lidi, kteří jen v okamžicích nejvýš vzácných uměli slabě zaprotestovat — a to už musila křivda opravdu dorůstat svého vrcholu! I tenkrát, kdy z jeho knihy vyrostla postať zlá, dálo se to pro skrytou tendenci dobra a lásky, již sledoval. Jeho hrdinové nejsou lidmi odboje, ba naopak: za obdrženou ránu skoro ještě nastavují tvář, by mohla dopadnouti rána druhá. Nejsou z těch, kteří se utrpěným bezprávím vzpružují k odvetě, posíleni jsouce náhlými temnými vlivy uraženého sebevědomí. Raisovi lidé ranami ještě víc umdlévají, ještě víc měknou.

Rais je sám jedním z nich svou ryze slovanskou, svou krásnou a měkkounce mírnou duší. Prvek lidství, prvek slovanské prostoty vtělen je do něho nezahladitelně a mocně, a snad právě tato vítězná nezahladitelnost — toto nejintimnější splynutí vlastní autorovy podstaty s podstatou a ovzduším jeho knih — je to, co činí jeho dílo tolik srdečným, tolik bezprostředním, pravdivým a krásným. Srdečnost je z nejryzejších a nejčistších ctností, je také z citů nejchoulostivějších, jejichž porucha je nejsnazší. Není srdečnosti bez harmonie, bez nejdokonalejšího zladění citů. Není srdečnosti bez pravdy.

A tu jsme i u jádra Raisovy veliké populárnosti. Mohly-li veliké historické epopeje našeho Aloisa Jiráska tolik uchvátiti široké čtenářské vrstvy, tož stalo se to proto, že zapálil veliký Jiráskův elan vlastenecký. Není literární a vůbec umělecké uchvátivosti bez vnitřních citových revolucí, které spalují umělce a dovedou jím býti přeneseny i do slov, do materiálu. U Raise není v podstatě jinak. Zde však jímá a podmaňuje láska, srdečnost, tiché a mírné zášeří krásné lidové duše, kterou náš milý spisovatel nejenom vzácně pochopil, poznal, procítil a prostudoval do všech nejmenších podrobností, ale kterou si také dovedl sám uchovati jakožto klenot nedotčený a vzácný.

* * *

Rais je opravdu naše veliká a typická slovanská duše lidová. Zůstává jí i jako zjev umělecký, jako slovesný výtvarník.

Některých zevních prvků jeho literárního výrazu jsme se tu již po této stránce dotkli, zejména jeho nezdolatelné a věčné touhy, dílem svým buditi lásku, křísiti bratrské city, vyrovnávati protivy. Zmínili jsme se v tomto rámci i o jeho snaze posilovati city příbuzenské, náboženské a národní, jakož i o tom, že také veškery složky jeho sociálního programu jsou zladěny čistě lidovou filosofií. Ale tento typický ráz lidového založení Raisova je zřetelný i v některých detailech podružnějších, neméně ovšem zajímavých.

Řekli jsme, že Rais je vyslovený a u d i t i v, že jeho hlavním vnímacím aparátem je ucho, že jeho nejmilejším epickým i dramatickým prostředkem je dialog. Zrak je zde sluchu podřízen až skoro nepřirozeně. Rais nesmírně málo popisuje zevního zření, a popisuje-li, tož dosti povšechně a bez barvitějších vněmů. Za to víc naslouchá, za to víc usuzuje citem a logicky soudí.

Není-liž tento význačný zjev u Raise i podstatnou složkou lidové povahy vůbec?

Kdo zná našeho venkovana, přitaká velmi rozhodně. Český člověk našich vesnic a samot, začasté sebe malebněji uložených do rámce přírody sebe romantičtější, zůstává obyčejně chladným k dojímavé nádheře krajů, nedovede se mile vzrušiti kvítkem, hrou vlnek, rozkvetlým stromem nebo dramatickým učleněním romantického terrainu. Chodívá chladně kolem krás, kterými se zas dovede opájeti oko měšťákovo, oko turisty zjemnělého knižní kulturou a prosyceného theoriemi. Za to venkovan rozumí hlasům lesa, h l a s ů m dozrávajícího obilí, h l a s ů m přírody oživené broučky a ptactvem, h l a s ů m vesmíru. Měšťák kráčí přírodou s otevřenýma očima, venkovan rozjímavě a s nastraženým uchem. Hle, proč náš Rais — ať již instinktivně a bezděky či z vědomého rozmyslu — tolik podřídil veškery zevní a viděné znaky znakům vnitřním a hlubším!

A jděme dále. Náš venkovan nemá valného smyslu ani pro šíři a rozlohu nádherných krajinných prospektů, rád se naopak utuluje v uzavřenost a chránivý klid svých světniček, zahrad a dvorků. Rais velmi dobře postřehl tuto libůstku, a jako dobrý realistický pozorovatel vyhýbá se všemu, co by odporovalo této zvláštnosti. Jeho děje netouží po širokém krajinném rozpětí; jeho líčené události nepotřebují valných scenerií. Ba naopak: veliká většina líčených událostí odehrává se u Raise v drobných světničkách, mezi čtyřmi stěnami chudičce ověšenými obrázky, užívajíc za dekoraci jen právě jich. Veliká většina líčených událostí nerozbíhá se, nevybočuje za těsné dvorky, za skromná záhumenní, za drobné zahrádky osázené skromnými stromky ovocnými. Veliká většina líčených událostí obrala si dějištěm nízké a šeré prostory obytných stavení, chlévů, kůlniček a stodolních přístěnků, a rozběhl-li se děj i na ulici, za náves anebo docela v drobná hrbolatá políčka, tu děje se to tak, že právě jen ty vlastní prostůrky jsou tu scénou docela uzavřenou, za níž se oko takřka už vůbec ani nedostane. Hájů, lesů, širokých dálav, v nichž by to hýřilo barvami a hrálo šumem, skoro Rais ani nezná. Proto se také vyhýbá velkým městům, vyhýbá se mnoho i Praze, kterou nám (episodicky) zachytil snad vůbec jen dvakrát či třikrát ve výmluvnějším a mocném obraze — tož zejména v „Pantátu Bezouškovi“ a ve „Vlastencích“. Praha sama sebou by k tomu sváděla, aby na scénu nastupovaly větší massy anebo aby byly alespoň v i d ě n y účastněnými hrdiny. A toho nechce Rais! Vždyť se docela vyhýbá i takovým literárně vděčným, takovým literárně barvitým momentům, kterých by docílil třeba pohledem s nejkrásnější přirozené rozhledny svého rodného podkrkonošského zákoutí, se své nepřirovnatelně krásné Zvičiny. A kolik pak takových příležitostí se kdy naskytlo u Raise? Kolik pak takových popisů šťavnatějších bylo by možno zaznamenati?

A tak bychom mohli pokračovati dále a dále. Vše, co nějak souvisí s protilidovou neskromností, s přepychem, rozmachem a překypováním citů, vše, co netkví zrovna v prostinkosti jednoduchého typu venkovana, nenalezneme u Raise. Velkoměstský dav anebo ani větší venkovskou schůzi nerad zachycuje svým pérem, nelíčí nám ani velikých pohřbů, velikých zábav — a je-li přece jen i zde nucen registrovati, odnímá velikým scénám veškeru majestátní pohyblivost celku a zachycuje všecko jen v podrobnostech. Je malíř detailu, malíř úzké, skoro do slepa tažené brázdy, jak ji mezi kamením rozrývají a vlekou za sebou naši smutní, chudičcí, udření a tvrdě v pluh zapřažení podhoráci.

Ale co jaré a tvořivé lásky, co pochopení, přátelské něhy a soucitu svítí u Raise i do těchto šedivých, tvrdých brázd!

✠

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Pod dopoledním sluncem skvěly se horské pláně jasnou zelení; boky vůkolních hor a táhlých hřbetů byly jemně zacloněny řídkými oponami rozličných odstínů barevných. Slunce provádělo si kouzelné divadlo, hrálo si obrovským kaleidoskopem.

Hleděli k podhůří a Slavík si posteskl, co tam v těch čoudících městech je našich lidí usedlých, ztracených, hynoucích.

„Ach, toho nikdo ani netuší," odpovídal Pozdník. „Všechen nový příliv je od nás, z Němec nepatrně. Kdyby tam člověk bral jednoho občana za druhým a vystopovával, odkud přišli, přemnozí by se divně choulili. Znám mnohé ještě ze svého mládí, vím, kde se zrodili a co z nich je teď. Nejen chudáci, ale i bohatí a mocní."

„Proč — jen proč?"

„Malí pro chléb, velcí z prospěchu, z bázně i z pohodlí!"

„Zda přijde doba, kdy se vzpamatují?"

„Veliký obrat by se musel stát —"

Slavík vypravoval, že korytenští Němci již také hovoří o sčítání lidu na konci letošního roku, že chystají se pořádati schůze, poslance že si pozvou, aby všemi silami všecko české ztlumili.

„Vida, jindy se tolik nestarali, až letos bude hon, Herrnschall se zas naškrábe!" usmál se Pozdník. „A co my?"

„Bude to zkouška ohněm."

„Vždyť se se všemi našimi tak znáte!"

„Kdož může za koho ručit! Když s nimi hovořím, svědčí, postýskají, zahubují, ale dodrží-li, až na něj potom přijdou se zlou!"

Když navečer přišli zas do bradelské myslivny, stará hospodyně přinesla Pozdníkovi telegram.

„Odkud?" tázal se polekán.

„Z Jičína."

Rozechvěn roztrhl nálepku a papír zachrastil mu v rukou.

„Muž v noci chrlením krve skonal, prosím, přijeď!" stálo na něm.

Slavík vrátil se do bělidla už za úplné tmy . . .

Na konci příštího téhodne byla v bělidle ohlášena delší návštěva továrníka Kalenského. Choť jeho se slečnou odjedou prý na nějaký týden do Marianských Lázní, továrník chce si oddechnouti v horách.

Halwinger vybral několik dívek z mandlu, aby domovnici Marvánkové pomohly, a ve ville počalo se čistit, prát i mýti, všecko pod vrchním dozorem samé paní správcové. Vrátný s pomocníky měli na starosti zahradu i cesty, na něž vozili novou škváru a upravovali krajních pěšin.

V polovině měsíce přijela již panská s kuchařkou, aby pán přišel do všeho pořádku a pohodlí.

Na nádraží jel mu naproti správce v plném lesku, v cylindru a v nových rukavičkách; Kalvach na kozlíku pyšnil se v modré livreji. Hannes s hnědákem vypravili se současně pro pánova zavazadla.

Úředníci, všichni v černém, odpoledne čekali u villy na chéfův příjezd.

Když vystrojení bělouši přiletěli, Kalenský v mysliveckém měkkém kloboučku, v elegantním světlém svrchníku, lehce sestoupil s kočáru a rovnou kráčel k čekajícím. Stáli vzpřímeni, s klobouky v ruce.

„Dovolujeme si pana šéfa uctivě uvítati a přejeme, aby se u nás co nejkrásněji zotavil," oslovil ho Kubišta.

„Děkuji vám, pánové, děkuji a musím říci, že se na delší pobyt u vás velmi těším!" odvětil Kalenský. S úsměvem podával všem ruce a srdečně potřásal. Potom trošku skloněn znaveně kráčel k železným vratům, kde čekalo služebnictvo. Správec záře doprovodil ho až ke dveřím.

„Děkuji, pane správče, ještě jednou děkuji!" Usmál se, uklonil, podal ruku a vstoupil do domu.

Úředníci vraceli se k bílé budově.

„Šéf je ve veselé náladě, celou cestu byl velmi roztomilý," vypravoval jim Halwinger. „Milostpaní se slečnou již odjely, syn je ve Vídni, šéf se tedy těší, že mu mezi námi samota uběhne a že užije zas jednou jara."

V bělidle nastaly dni zcela mimořádné, všechen život byl tišší, ač zároveň bystřejší, ovzduší bylo sváteční, ač tísnivější než jindy. Kalenský prvého dne po příjezdu nikam nevyšel, jenom před polednem a navečer viděli z kanceláře, že se volně prochází po zahradě. Čas byl právě rozkošný, nebe jako širá, modře rozvitá lučina, květ na květu, lesy svěže zelené, zlatou prškou prostříkané, stráně, jako když je nově jasně pomaluje, louky skropené pestrotou barev, silnice bílá a jiskřivá. Východy i západy oblékaly denně všechnu svou zlatou i šarlatovou nádheru, poledne hýřila světlem i vůní. V zeleni agátů na pokraji lesa visely květné hrozny ještě

zavité, v korunách jeřábů svítily bílé kytky, šípkové keře připíchly si do zelena růžových hvězd.

Třetího dne po Kalenského příjezdu vezl ho Kalvach do Studeného Dolu k řediteli Röhrichovi, čtvrtý den dopoledne navštívil starostu a faráře. V podvečer sám kráčel na procházku údolím mezi lesy, modravě omženými, jásajícími písničkami pernatých pěvců, vedle voňavých luk.

Následujícího jitra jeli do Vrchlabí, a Kalvach vozil ho tam z návštěvy do návštěvy. Vrátili se až večer a vozka potom v nálevně vypravoval, že pán mezi lesy nařídil jeti volně a že hově si v kočáře, pokuřuje, velmi si liboval...

Po deváté hodině ranní přišel Kalenský do kanceláře. Zas podal všem pánům ruku a pohovořil. Disponenta ptal se po zdraví a po rodině, Slavíkovi poklepal na rameni a tázal se: „Jak se vám tu líbí?"

„Děkuji, již jsem si v horách zvykl," odvětil tázaný.

„Dobrý pracovník si všude zvykne," usmál se Kalenský, „a hory jsou báječné, nemohl jsem se včera vynadívat a dnes jsem jako omládlý."

Kocourka oslovil jen otázkou, jak je spokojen.

„Děkuji uctivě, docela," odvětil praktikant hoře v celém obličeji i ve vlasech.

„To věřím!" blahosklonně pousmál se továrník. „A co náš pan pokladník — pořád zdráv a kliden?"

Pokladník se uklonil a široké tváře mu svítily.

„Poprosím vás potom, pánové, za bližší zprávy, teď podívám se k panu správci." U dveří rychle zaklepal a hned vešel.

„Ach, vzácný pan šéf — hluboká poklona!" volal tam Halwinger.

„Dobré jitro," odpovídal továrník a dveře se zavřely.

Úředníci vedle pracovali a čekali nemluvíce. Z kanceláře správcovy chvílemi slyšeli pouze nesrozumitelný hovor a šustot papíru. Ve tři čtvrti na dvanáct Kalenský odtamtud odcházel...

Vyšed na chodbu, postál mezi domovními dveřmi a rozhlížel se. Osloviv Marvánka, jenž před domem stál v plné parádě, kráčel k louce, bílými plátny ověšené. Zašed na škvárovanou cestu mezi dvěma oddíly, prohlížel ‚kusy', na kolech volně splývající. Potom zvolna procházel se po široké cestě vedle továrny a dál podél konírny i kolen. Když hodiny na sušárně odbily dvanáct, z kotelny pronikavě rozječela se píšťala. Kalenský vrátiv se o kousek zpět, naslouchal, jak rachot v bělidle i hukot mandlu ponenáhlu ustával.

Dělníci počali vycházeti: někteří teprve venku oblékali si kabáty, a smějící se děvčata upravovala si šátky a zástěry. Spatřivše pána, překvapeni honem pozdravovali. Smekal i kynul jim, vlídně se usmívaje. Teprve když poslední odešli a všechen ruch ztichl, pomalu vracel se do villy...

Po obědě procházel se chvilku na zahradě, ale sotvaže píšťala odječela, kráčel do kanceláře a přímo k správci. Asi po hodině přišel odtamtud Halwinger a oznámil disponentovi, že ho pan šéf volá. Tak se vystřídali všichni. Za Kocourkem, posledním, vstoupil k úředníkům továrník sám. Nabídnuv jim doutník, usedl ke stolu a počal s revisí věcí pokladníkových. Pobyl až do šesté a potom vyšli si se správcem na procházku.

Ráno byl v kanceláři již před osmou a ačkoli s večerejší prací hotov nebyl, počal revidovati knihy účetní; Slavík stál při něm a na dotazy odpovídal. Kalenský pobyl jenom do jedenácti a šel navštívit paní správcovou; také u Kühnlův se potom zastavil. Odcházeje byl již v dveřích domovních, ale náhle se vrátil a kráčel do ratejny.

Strejček Řehořek a strejček Kujal, přepásaní tlustými režnými zástěrami, kořenky majíce v zubech, u plotny kuchtili a jen se chechtali. Shlédnuvše pána mezi dveřmi, zůstali s ústy pootevřenými.

„Jen vařte," pravil, „přišel jsem se k vám podívat.'

„I tady, milostpane, moc pěknýho neuviděj," rozesmál se Kujal a poškrábal se za uchem.

Kalenský zadíval se na plotnu. Stálo tam hrnců mnoho, všecko pokličkami přikryto a některá už rachotila.

„Co vaříte?"

„Já, prosím, dělám knedle, Řehořek si vaří krupičnou kaši, ostatním to taky kuchtíme, jak komu," stále se zubě vykládal Kujal.

„Že to dovedete!"

„To by bylo, abysme nedovedli!"

Řehořek ani nehlesl, jen se kolem kamen vrtěl, nevěda, co honem chytit.

Kalenský postoupil do středu světnice a rozhlížel se stropem i podlahou.

„Kde spíte?"

„I to, prosím, hlavně na zemi, hadry se rozestelou a kusem mundúru se člověk přikreje."

„Kolik vás tu spává?"

„A to hodně, je nás plná podlaha i všecky lajce."

Strejček Řehořek jako by se byl po každé továrníkově otázce také k němu chtěl rozběhnout a něco říci, ale jen se vždy pohnul a ústa zůstala pootevřena bez hlesu.

„Máte daleko domů?“

„A to, prosím, dost, dvě hodiny pomalu“.

„Co je tady za stěnou?“ opět se rozhlížeje, tázal se pán.

„Ale nějakej kus magacínu.“

Továrníkova hlava mírně se rozkývala. ‚Mnoho pohodlí tady nemáte, je to všecko staré, musí se vám to už dát do lepšího pořádku. Bývá tu pan správce?“

„A to ani nevím, pan oučetní spíš se staví a porozpráví s lidmi.“

„Podívejme se, také noviny zde máte!“

„I to taky pan oučetní půjčuje, večír do nich nakouknem, abysme přec věděli, co dělá svět.“

„Dobře si to ukuchtěte a aby vám chutnalo!“

„I což je o to, milostpane, požerák by porád chtěl!“

Kalenský vyndav z tobolky zlatník, podával ho Kujalovi: „Tuhle na nějaký omastek na ty knedlíky a na kaši.“

„Zaplať Pánbůh, milostpane, omaštěné lepší sklouznou!“

„Buďte tu s Bohem!“

„Pánbůh rač provázet!“ a strejc klusal za pánem ze dveří.

„Tady máte své zásoby?“ v předsíni na jarmárky ukázal továrník.

„Tady, co se z domu přinese a koupí.“

Kujal vrátiv se, měl ústa do pola tváře. „Tak vidíš, Francku, máme diškreci pro nic za nic — ale ty's nechal všecku řeč na mně!“

„Však jsi to dobře pověděl všecko, víš, že nejsem řečnej.“

Kalenský vystoupiv z domu, setkával se již s dělníky, chvátajícími z továrny k obědu. Zardělí byli, upocení, rukávy i zástěry měli všichni promočené. Před vchodem ke kancelářím spatřil též úředníky, mířící do restaurace. Pokynuv Slavíkovi, tázal se ho: „Máte dnes po šesté volno?“

„K službám!“

„Šel byste se mnou na procházku?“

„Velmi rád!“

„Tamto u vrat se tedy ve čtvrt na sedmou sejdeme!“ a podav ruku, kráčel k ville.

Zpráva, že pán byl v ratejně i co tam mluvil, roznášela se již bělidlem...

Ve tři hodiny přišel zas Kalenský do kanceláře, jednal opět jen se Slavíkem, prohlížel jeho knihy, doklady, přehledy a před pátou vstoupil k správci. Ve čtvrt na sedmou odcházel a Slavík již u brány čekal.

„Kam mě povedete, pane účetní?“

„Račte sám určiti.“

„Pojďme tedy po silnici a potom uvidíme; tady je všude pěkně,“ a nabídl Slavíkovi doutník. Zapálivše si kráčeli mezi kvetoucími lukami zvolna vzhůru.

„Kéž by se nám takto dýchalo v Praze!“ hledě do rozvité zeleně povzdychl si továrník.

„V zimě je zase v Praze příjemněji.“

„Ale tak zdrávo nikdy.“

Když dostoupili silnice a zamířili ke Korytné, pravil: „Vím dávno, co jste učinil Kühnlovým a velmi mě to potěšilo.“

„Pro mne to nebylo žádnou obětí, bydlí se mi zcela příjemně.“

„Ale jim jste tím posloužil a učinil radost. Smutno je takovým starým lidem osamělým — a vůbec je stáří věc truchlivá. V lidském životě jest vlastně radostno jen mládí, ostatní jest jen starost!“ a lehce dýmaje hleděl k západu, nad nímž slunce v bělavé obloze planulo. Lesy v pravo i v levo údolí byly jako brčál, ale před západními visela jemná, šedomodrá mlhová opona. Vzduch vychládal, ale ještě bylo příjemné vlažno.

„Vaše věci shledal jsem v pořádku vzorném,“ začal opět továrník, „ale nepřekvapilo mě to. Kühnel byl stár, měl své staré, těžkopádné šimly, nedalo se s ním už víc dělat. Vy pracujete podrobně, dochvilně a vše je praktické a výmluvné. Vidíte stále do všeho a já také. Děkuji vám ještě, že jste mě tak včasně upozornil na firmu Fischel a že jste hned zakročil — šťastně to dopadlo.“

„Tušíval jsem to již v Hrádku a nemýlil jsem se.“

„Kdybyste někdy měl zvláštní návrhy, byť i nespadaly přímo do vašeho oboru, upozorněte mě třeba přímo, zůstane to mezi námi. O letošku mám již od vás dobrý přehled, mohu dál srovnávati s léty minulými — to mám rád!“

Slavík se mlčky uklonil.

Šedý chocholoušek seděv na šípku a pozoruje jich, čiperně se rozšvitořil.

„Loni jste mi poslali návrhy na úpravu ratejny,“ pokračoval zase továrník, „v denním proudu trochu jsem naň zapomněl; nebyl vlastně od vás?“

„S panem správcem jsme se dohodli — v Hrádku byla ratejna jiná.“

„Tušil jsem, že s tím přicházíte vy.“

Nitrem Slavíkovým při té poznámce, zcela studeně pronesené, projel trapný záchvěv. „Ještě s truhlářem Finkem jsem o tom jednal, byli jsme se spolu také

podívat v závodech studenodolských — byla to skoro poslední jeho starost i radost," pronesl rychle.

„Vešel jsem tam dnes, viděl jsem to a mohu říci, že jsem byl dojat vším, co jsem viděl. Nevím, jak to mohlo tak dlouho zůstat. To není příbytek pro tolik dělníků, vždyť jsou to také lidé. Mluvil jsem o tom již se správcem, musí se to hned upravit. Jak jste to navrhli?"

Slavík rychle vyložil celý plán i postup prací.

„Kam je zatím dáte?"

„Bude se jednati pouze o několik dní; přespati mohou v sušárně, místa je tam dost a bývá i prázdna."

„Návrhy vrátím vám hned, až se vrátím."

„Díky, mám to všecko."

„Dohodněte se o všem s panem správcem; pravil, že přestavbu svěříte místnímu polírovi, to schvaluji. Jaký je nový truhlář?"

„Je to bratr Jodasa, mistra z mandlu, zetě starosty Wanky."

„Tak!" a pohled šéfův zjasněl. „Hodný člověk?"

„Mírný, ale starý Fink byl rozvaha a dobrý Čech."

„Jodas je snad také Čech!" tázavě pravil Kalenský.

„Je — ale — to ráčíte vědět!"

„Wanka přec není žádný výstředník!"

„Ale tvrdý je dost!" oči maje sklopeny, pronesl Slavík.

Továrník patře v dál, pokrčil rameny. „Měl jste s ním něco?" a trošku se usmál.

„Neměl, ale to se pozná."

„Vždyť přece žádných agitací neprovádíte?"

„Agitací ne, dokonce ne."

„Byl jsem u něho, je vám známo, že je mým stálým pravidlem býti s obcí za dobře a proto ho zde vždy také navštívím. Inu, o těch plesových pozvánkách se zmínil — tuze jich to netěšilo!"

Slavík mlčel.

„Co vás k tomu vedlo?" se ztrnulým úsměvem zvídal šéf.

„Jen cit, pane továrníku! Ples pořádáme my, tovární lidé, vy ráčíte býti Čech a mezi námi je tolik Čechů."

Továrníkovy oči zamžikaly. „Je to však dráždí."

„Poněvadž jsou nespravedliví, neuznalí. Ti staří by snad ani nebyli, ale někteří mladší se již postarají. Taková maličkost!"

„Právě že maličkost — — ani za to nestojí!" a zastaviv se, zahleděl se na městečko. Stálo v plné záři západní, okna mu svítila i třpytila se ohnivě. „Nedivte se, Korytná je přece staré německé městečko!" a Kalenský zase vykročil.

„Ale je tu česká menšina!" mírně usmál se Slavík.

„Slabá!" a továrník upřel naň oči.

„Ne tak slabá, jak se soudívá!"

„Pokud vím podle posledního sčítání — ale dejme tomu, že se někteří nepřihlásili a že je tedy o něco víc."

„Ó, několikrát víc!"

„Což se tak špatně počítalo?"

„Nevím, co a jak se dělo, ale pokud sám znám, je tu přes dvě stě Čechů."

„Hleďme, to by byla skoro pětina!"

„Podle mého počtu do čtvrtiny mnoho nechybí!" rozhodně odvětil Slavík.

„Znáte je tedy dobře."

„Hleděl jsem je poznati."

„Mluvíváte s nimi?"

„Ano, pane šéfe."

„Proto on se snad starosta zmínil o tiché agitaci a připomněl také noviny," zamyšlen pravil továrník.

Slavík už už měl na rtech slovo „žaloval!", ale nepronesl ho.

„Já ty noviny arci také dostávám — hned se v nich podezřívá —" zamyšlen pokračoval Kalenský, ale v tom již se ozval zvučněji: „Co je platno, když je městečko německé a poměry příliš rozjitřeny. Víte, co se děje ve sněmovně ve Vídni, a jejich noviny do nás pálí všemi silami. Závod musí být velmi opatrný — znáte naše obchodní styky z Hrádku i odtud!"

Slavík poslouchaje, zároveň úsilovně přemýšlel. Cítil, jak mu srdce buší a všecky nervy se chvějí.

„Nu, co říkáte?"

Slavík vydechl. „Pane továrníku, jsem mírný člověk —"

„O tom není pochyby, znám vás!" Kalenský důrazně odvětil.

„S nikým nehledám bojů a hádek — ale ráčíte mi dovoliti upřímné slovo?"

„Prosím, čekám na ně!"

„My se tu příliš, příliš podceňujeme!"

Továrník se zastavil a povznesl očí.

„Nebožtík správce Holejš byl výborný muž, dobrá duše, hleděl si jen závodu a rodiny —"

„To bylo správné —"

„Ale jenom do jisté míry, prosím. Nevím, ráčíte-li znáti nynější poměry jeho rodiny."

„Ne blíže." (Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Vinc. Červinka:

PŘEKLADOVÁ ZÁPLAVA.

(Pokračování.)

Jsou arci čestné výjimky — výjimky celých podniků překladových, které nesledovaly tendenci výdělečnou, nýbrž ryze literární, průkopnickou. Na doklad uvádím pouze „Vzdělávací bibliotéku“ Sokolovu, která od r. 1890 má svoje zvučné a dobrodějné jméno v české literární historii, a dva podniky nakladatelství Ottova: „Ruskou knihovnu“, „Anglickou knihovnu“ i Vilímkovu sbírku „1000 nejlepších novel“. Tyto sbírky, redigovány od počátku dobrými literáty-překladateli a skutečnými znalci dotyčných literatur, otvíraly doslova obzory (obdobně, jako „Vzdělávací bibliotéka“), vychovávaly vkus a hledaly si jen pomalu svůj pevný kruh čtenářský. „Ruské knihovně“ se to po dlouhých letech (a perných začátcích!) podařilo, „Anglické“ doposud ne tak, jak by si toho snad přálo nakladatelství, ale jak by si bylo přáti především pro vkus a dobré jméno českého čtenářstva.

Bohužel nelze o mnohých jiných edicích překladových a celých knihovnách překladů z cizích literatur říci, že by jejich vydávání samo a především výběr řídily zřetele výchovné, kulturní. Totéž platí také o vydávání „sebraných spisů“ cizích auktorů, které v posledním desetiletí u nás tak přišlo do módy. Jsou mezi nimi zajisté jména skutečně světová, ale netřeba snad ani vzpomínati toho, s jakou štědrostí se v nakladatelských prospektech a katalozích diplom „světovosti“ či aspoň „proslulosti“ rozdává! Je to ochotná štědrost, ba hýřivost, jejíchž jen nepatrného zlomku kdyby tak mohly být účastny kapsy českých spisovatelův a překladatelů! Třeba již jednou říci otevřeně, že vydávání „sebraných spisů“ i slavných, opravdu slavných světových spisovatelů je hospodářský luxus, výnosný snad pro nakladatele, ale nehospodárný pro čtoucí a kupující obecenstvo, a literárně zbytečný, ne-li přímo škodlivý. Neboť s díly vynikající, světové ceny svezou se tu zpravidla svazky slabší a slabé hodnoty, mající cenu a význam snad jen pro odborníka, literárního historika — ale ten zase zpravidla chápe se spíš originálů. Pro gros čtoucího obecenstva je pak slavné jméno spíš jen vignetou, úsudek jeho se netříbí, spíš mate a zavádí, vychovává ke snobismu.

Je dost málo těch světových spisovatelů, jichž opravdu *všecky* sebrané spisy mít v překladech (ale pak arci v dobrých, bezvadných překladech!) by bylo potřebou a zájmem české literatury, české kultury: řekněme Shakespeare, Dostojevskij, Goethe, Turgeněv, Tolstoj, Sienkiewicz — vybírám pouze pro příklad, spíš jen namátkou, bez nároku na třídění, a bez vnucování názoru nebo vkusu, a každému volno rozmnožiti si tu řádku o jiná ještě, opravdu světová jména literární — — budiž! (Ačkoli zase na příklad i veliký Goethe i veliký Lev Tolstoj napsali věci, z nichž všecko znát musí sic literární a kulturní kritik-specialista, nikoli však jiný vzdělanec, zvlášť ne vzdělanec cizí rasy!)

III.

(Závěr.)

Překladová záplava tu tedy jest, a není-li zrovna přímým nebezpečím a pohromou české kultuře, je dozajista nepřímou škodou — neboť přináší nesporně mnoho zbytečného, málo (aspoň *relativně* málo) cenného, ke všemu ještě ve špatném českém rouše — tedy přímo braku, šmejdu a krom toho zatlačuje aspoň částečně produkci původní, či aspoň ji znehodnocuje. Proč pak by nakladatelé vydávali a slušně honorovali knihy původní, když mohou vydávati do nekonečna, se skvělou možností výběru zboží stále „čerstvého“ a často „pestrého“ — auktory světových literatur? Že by českému auktorovi za původní knihu musili mnoho zaplatit, o to sic nikdy nebylo strachu: ale nějaký capart zaplatit přece jen bývá nutno. A tady je na tucty lákavých jmen slavných a nejslavnějších, která jsou docela zadarmo. Honorář překladatelský nepadá na váhu — znamená asi tolik, kolik se zaplatí výpomocným silám písařským za psaní adres na páskách ukázkových sešitů a na obálkách prospektů, když se takové nové „světové“ jméno uvádí do světa. To všecko patří již k režii nakladatelského aparátu, zavedeného a bezvadně fungujícího, jenž potřebuje beztoho v každé sezóně aspoň 1—2 takové veliké „akce“, aby se právě vyplatil . . . A ke všemu ještě: česká knížka původní, ať verše, ať próza, musí býti laciná, má-li míti odbyt, nejde-li zrovna o prvotřídní jméno domácího favorita, kdežto novinka cizí i za větší peníz jde dobře na odbyt, funguje-li jen dobře reklamní aparát.

Tvrdívají tak aspoň nakladatelé sami v řídkých chvílích sdílnosti. A vím ze zkušenosti, že mají pravdu. Vím také, že se mi namítne: nakladatel je především obchodník, jako každý jiný, kdo místo knih nakládá třeba šunky nebo okurky, anebo při nejmenším aspoň — *také* obchodník. Všecka jeho činnost nakladatelská, ryze obchodní, má a musí spočívati na základech přesného a solidního kalkulu, a byl by škůdce vlastního prospěchu, kdyby „favorisoval“ českou produkci původní, jejíž úspěch býval nepatrný nebo aspoň pochybný, na úkor produkce překladatelské, bez velkého risika, výnosnější.

Vyskytly se i hlasy tvrdící, že tu a tam nakladatel nucen je vydávati laciné a výnosné překlady, serie překladových knih nebo celé knihovny překladů, aby jimi kryl drahou režii a ztrátu, kterou utrpí vydáváním novinek pů-

vodních. Námitka — skutečný důvod, či jenom výmluva? — asi obdobná, jakou operovala ještě nedávno některá podnikatelstva divadelní: tvrdívalo se, že nutno hráti pauměleckou, často lascivní operetu, která plní domy a pokladny, aby se na repertoiru mohly objevovati cenné novinky cizí a třebas i domácí experimenty, které se nevyplácejí: jen tak že možno udržeti finanční rovnováhu. Bylo si při tom stěžováno i na malou úroveň, ba přímo na nevýchovu vkusu obecenstva divadlo navštěvujícího, ale zapomínalo se, že pěstováním ubohého operetního repertoiru se ta úroveň nepozdvihne, vkus obecenstva že se nevypěstí — naopak. Poslední léta netušeně vzrostlého zájmu o divadlo bohudíky velký kus remedury již přinesla sama, a převážně český repertoir divadla — aspoň seriosní, již pěstují. Také nakladatelský trh má nyní neméně skvělou konjunkturu obchodní, jako divadla. Lze tudíž doufati, že dnes se žádný nakladatel neodváží vážně přijíti s výmluvou, že pěstuje zbytečné překlady, aby na nich hradil ztráty z nakládání knih původních. Kdyby se byla i dříve táž péče a týž aparát reklamní (často nákladný!) věnovaly věcem původním, jako leckdy překladům, jež toho svou vnitřní hodnotou nezasloužily, byl by se vážný nakladatel jistě také dopočítal svého slušného zisku.

Ale spravedlivě budiž uvedena ještě jedna námitka nakladatelů, či stížnost, která opravdu padala leckdy na váhu, a tím tíže, že byla oprávněná: o původních knihách, novinkách, ať básních, ať próze, se většinou nereferovalo, anebo se referovalo neochotně, mdle, opožděně, kniha se odbyla doslova několika řádky — nešlo-li právě o jméno prvotřídní, anebo o favorita, který vlastně doporučení (a implicite i reklamy, jakou konec konců je každý referát!) ani nepotřebuje. (Dokončení.)

LITERATURA.

Alois Zábranský: *Břehule*. Hanácká trilogie. Knih Zvonu 12. Nákl. České grafické akc. společnosti Unie v Praze.

Trilogie pseudonyma Aloise Zábranského dělí se podle lidového podání na břehuli, polednici a hastrmana. V úryvkovitém románě pojí se minulost s přítomností, mythičnost jest zde zdařile spiata se skutečností, právě tak jako vážnost s humorností a pravda s parodií. Spisovatel vrací se do dosti vzdálené minulosti, postupuje k dobám bližším, aplikuje doby minulé a lidi minulé na dobu nynější a nejpodrobnější pozorování svá věnuje přítomnosti a srovnání staré selské poctivosti, nezištnosti a prostotě se spanštilostí a neorganickou zpychlostí bohatých agrárních velmožů hanáckých, naplněných touhou zcelovati pozemky a nenasytně se obohacovati. Obecní zmatky a směšnosti hanácké vesnice, která se dostala do rukou lidí, velikášstvím posedlých, neprohloubených, zato však neskonale povýšených, jsou tu líčeny velmi podrobně a s porozuměním venkovskému životu, kterémužto porozumění neuniká ovšem ani postřeh postav zdravě venkovských, jež nezapomněly při pokroku na své poslání, oddání se půdě a životu, který je prací na rodné zemi a porozuměním svému kraji přiměřený. Jestliže i tu někdy spisovatel ocitá se až příliš v ostré parodii a nanáší-li, na př. v poměru Omastově k manželce, barvy poněkud hustě, odpustíme toto přepínání, poněvadž vyvěrá z porozumění lidu, a spisovatel činí tak nikoli z touhy po sensaci, nýbrž proto, aby zesílil svůj dobrý úmysl. Charakteristika prostředí a lidu přenáší spisovatele s předmětu na předmět, s jedné třídy lidí na druhou, ze situace do situace a všecky tyto předměty líčení mají jeden cíl: zobraziti se všech stran život v hanácké vsi, kde se mísí zájmy starých s mladými, bohatých s chudými, prostých s politiky, pánů se služebnými. Výrazem je kniha velmi bohatá; nejen popisný dar má autor veliký, ale hlavně jest kniha opravdovým pokladem hutných lidových rčení, nehromaděných, nýbrž pouze na pravém místě a ekonomicky užívaných. Úmysl autorův, podati život venkovské dědiny, sněný i skutečný, minulý i přítomný, se vší prostotou i strojeností, opravdovostí i směšností, zdařil se velmi dobře. *J. F.*

DIVADLO.

Národní divadlo hrálo hru pro děti, „Kašpárkova maminka“ od pisatele těchto řádek. Koncipoval a napsal jsem ji — (ovšem před převratem 28. října) — maje vůdčím úmysl: udělati radost dětem. Původně měla býti psána pro loutky, ale protože se s ní spojila myšlenka, dáti nejmilejší loutce, Kašpárkovi, lidství, duši, rozepsal jsem ji jako pro skutečné divadlo. — Bylo mi na bíle dni, že duši může Kašpárek nalézti jen u maminky v jejím pohádkovém srdci; jeho národním rázem jest dáno, že tato maminka může býti jen českou venkovskou stařenkou. Kašpárek, vraceje se k ní, odkládá šaškovskou kazajku a stává se člověkem; ale ve své snaze šířiti veselí, zmenšovati starosti s potlačením sobectví, jest vždy člověkem povinnosti, vědomým si svého odpovědného poslání, a hrubě mu křivdí, kdo za to nazve jej poníženým služebníčkem. —

Pro upoutání dětského zájmu měl jsem za výhodné, aby hra byla pestře střídavá, a aby složky svou přístupností, po případě známostí usnadnily soustředění pozornosti. Proto bylo použito motivů rozmanitých a z národních pohádek povědomých. — Hra nabídnuta byla Národnímu divadlu jako kratochvíle pro děti

v období vánočním; veřejné události zdržely její provedení. Zajímavo bylo zvěděti, jak na ni budou nazírati referenti — jeť známo, že až na nepatrnou výjimku jsou všichni bezdětní, což v takovémto případě jistě není bez vlivu na pochopení věci. K. M.

TÝDEN.

* Dne 18. t. m. zemřel na Kr. Vinohradech spisovatel a žurnalista Frant. K. Hejda po nedlouhé nemoci doživ se věku 53 let. Byl dlouholetým spolupracovníkem „Nár. Politiky“ a jeho rukopisy kaligrafického vzhledu, vnější ladné úpravnosti bývaly vítanými hosty redaktorům našich beletristických časopisů, a také náš list tiskl rád jeho příspěvky. Menší genre, humoreska, groteska a realistická, životu odpozorovaná novelka, drobná velkoměstská povídka byly jeho oborem, v němž vytvořil si zcela osobitý druh soudních a soudcovských obrázků, k nimž ho přivedlo jeho povolání soudního referenta. Knih jeho jest celá řada, „Karrikatury“, „Krajané a kolemjdoucí“, „Ze soudní síně“, „Na výsluní“, „Vrabci na střeše“, „Pimprlata a komedianti“ a poslední jím před smrtí zredigovaný svazek přinesou „Knihy Zvonu“ s titulem „Šašek a krasavice a jiná prósa“. Pro divadlo napsal pantomimu „Pohádka o Honzovi“ a veselohru „Jižní krev“. Byl také hudebně vzdělán a psal jako odborný referent do „Dalibora“. Letory byl živé, pohyblivé, snadno vznětlivé pro každou dobrou věc, debatér důtklivý a přesvědčivý, plný otevřeností a humoru v přímých očích. Trpkým životem prošel, ale jádro pěkného charakteru zůstalo v něm bez kazu. Literatura neopomene zhodnotiti jeho neširoké ale poctivé životní dílo.

—pa—

*

*Ve čtvrtek dne 16. t. m. zemřel u věku 30 let v Českých Budějovicích mladý hudební skladatel Jaroslav Jeremiáš, rodák písecký a syn nedávno zesnulého církevního skladatele, ředitele kůru a sbormistra Bohuslava Jeremiáše. Skladatelský talent Jaroslava Jeremiáše, jenž právě měl projíti zkouškou veřejnosti při provedení opery „Starý král“ na Nár. divadle a velkého oratoria „Mistr Jan Hus“, ubíral se ve stopách Smetanových a dle dosavadních menších komposic písňových opravňoval k nejlepším nadějím. V neúmorné horlivosti, s jakou jsme Jaroslava Jeremiáše vídali účinkovati jako klavírního virtuosa při rozmanitých příležitostech v Praze, podnikl nedávno obtížné turné po slovanském jihu se svou partnerkou Olgou Valouškovou, čímž jinak nepevné zdraví jeho ještě se pohoršilo. Jest želeti odchodu jeho, který znamená pro naše hudební umění bolestnou ztrátu. Provedení obou výše jmenovaných závažných skladeb nám ji bezpečně naznačí.

*

* Dlužíme zaznamenati nedávné šedesátiny spisovatelky pí. Vilmy Seidlové Sokolové, sestry čelného našeho politika a poslance K. St. Sokola, jejíž dílo platí hlavně literatuře pro mládež. Od r. 1889 až do r. 1910 vyskytovalo se její jméno na knihách veršů i prósy, které jsme rádi kladli dětem do rukou jako lepší hodnoty, a poslední její sbírku připravuje právě „Unie“. Psala také literární a časové úvahy (E. Krásnohorská, Jar. Vrchlický, K. Světlá, Ad. Heyduk), menší cestopisy a hojně překládala z polštiny, maloruštiny, chorvatštiny a slovenštiny. Vzdělala se na dobrých vzorech původních ((Němcové, Krásnohorské, Podlipské, Kunětické) a vždy z jejich spisů mluvilo k mládeži vroucí, nadšené české srdce.

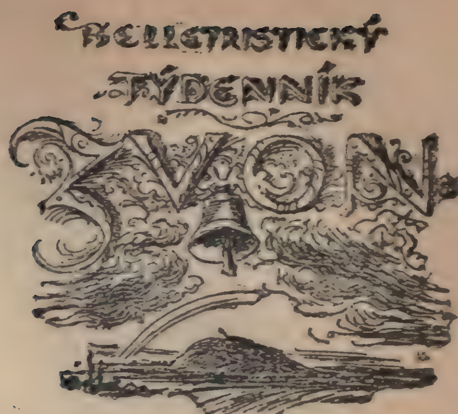
*

* V Záhřebě zemřel 9. ledna mrtvicí srbský (srbochorvatský) spisovatel Bude Budisavljević, býv. vrchní župan záhřebský, otec poslance dra Budisavljeviće. Nar. r. 1843, psal povídky a novelly, jihoslovanská Akademie vydala r. 1906 jeho monografii „Recimo koju o Franu Kurelcu“ (Kurelec Fran byl chorvatský spisovatel a buditel ve Rjece z první pol. XIX. stol.). — Dle zpráv lublaňských listů byl v šarvátkách mezi Slovinci a Němci v Korutanech zabit slovinský spisovatel Ksaver Meško, katolický kněz, nejnadanější z mladých pracovníků literárních, který vynikl v posledních letech na poli povídky i dramatu. — Ve Varšavě zemřel minulý týden senior polských dramatiků Kazimierz Zalewski, spisovatel velmi plodný, jehož práce od poč. let osmdesátých ovládaly všechny polské scény. Dokonalost scénické stavby, živost a vtip dialogu získaly Zalewskému název polského Sardoua. Debutoval již v 20 letech (r. 1869) aktovkou „Bez *posagu*“ (Bez věna), od té doby nebylo téměř roku, aby nepřišel s novinkou. Před lety redigoval ve Varšavě i literární a divadelní časopis „*Wiek*“, v němž pilnou pozornost věnoval českému životu. Jeho veselohru „*Przed ślubem*“ (Před sňatkem) přeložil do češtiny nebožtík Jiří Bittner, jinou komedii „*Spudłowali*“ (Ostrouhali) F. L. Hovorka. Když jsem před lety viděl jeho „Manžely Apfelovy“ na scéně varšavských „Rozmaitości“ (býv. carské činohry), výborně scénované a hrané, silně mě kresbou prostředí a celou fakturou upomínalo toto drama na našeho M. A. Šimáčka. *rč.*

V Praze, dne 23. ledna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Hviezdoslav:

Z NOVÉ SBÍRKY „LÝRA".

(Pro Zvon originál.)

Milý môj synovský priateľu,
stískam ti statečnú ruku!
do práce, do boja umelú,
rozkoš v tom stisku i muku:
rozkoš! . . . e, akú, vedieť bys' chcel?
na to sa vzplanutým zrakom pýtaš?
Slasť, synku! jak ta z prípravy včiel: —
v skutkoch ti dôkaz mi skytáš:
Otec tvoj nesplodil — havrana!
ani hen mrzkého netopiera
či iné menavé, odbojné zviera. . .
prepáč však nemiestnosť srovnania;
naopak k cti ti to pohana —
Hej, ty si vzdor svodom vábov i vnadíl
ni jednej nazadal zo zásad,
v hruď ti čo otec šľachetne vsadil':
štepnička prv — dnes už bujný sad!
nad ním či mrákava hrozivá mrká
a či ho zalieva zlatý dňa svit;
v peruťach ducha máš, otec jak, brká,
znajúce v čoakej búrke smer,
zápoliť s ňou, saňou strely je preťať,
mečom jak plamenným, po blankyt vzlietať,
od hniezda odbíjať povíchric hyď',
ku tomu za postav na írečivost
základných od piat až po strmý tyl
prevzal si otcovský charakter:
najvyššiu, najkrajšiu z kontinuit,
držíš ju, varuješ zo všetkých síl,
dôslednosť túh, slov, diel, nepretržitosť: —
na tele na duchu — bohatier! . . .
Takto si hľadel, hla, povystrojiť
z otcovskej zbrojnice útlu už mladosť;
trváš tak, . . . celistvosť povahy, sýtosť,
bez ujmy dosiaľ hoc za márnu byl!
pieratko, tienček či odrobku z mr'v,
bujarý, horlivý, pevný jak prv:
nahliadneš? rozkoš že i pre mňa i radost . . .
Ale, ach!
— a tu, hla! v stisku tom ruky i muka —
pátram-li po našich rodinách,
prítomných, postupne pominulých
— veď som, ach, západ zrel nejednej z nich,
súhvezdia deďka to po mdlého vnuka —:
srdce mi hurúcou bolesťou puká!
bezmála dušu mi usnesie vzdych —
Prevraty aké tam, smutné zmeny
zakrátko: v druhom už pokolení!
Otec čo — robotník, nadšenec —
pre reťaz potomstva zasial a štepil,
fakľon zač horel, sťa slávy tv'rdz sklepil:
všetko to syn tu — tam, nevďačník,
zvrhel či spustlec či nedbalec,
svietivé podusil, vysoké strhal,
do prachu prospešné s mladosťou zmrhal;
rázu ni krameň mu nezdedil nik' . . .
na hrobe namiesto z úbeľu
trúchlivý skrahol mu na pamätník . . .
I vše, ach! zrel som, zriem rodinu
ctihodnú znehodnieť, obratom ruky
pevnostku srútiť sa v ssutinu;
kliatba? či zárodok zkázy už v rode? . . .
Nahliadaš? trýzeň že pre mňa a muky! . . .
Povedz mi teraz už, priateľu:
s podobnou pomocou ku cieľu
kedy sa dojde? Rec: kedy sa dojde
po hálku národnej budovy,
ak má mať grunt v melkej trasavej pôde,
v bútľavom oporu stľpoví?
nikdy, šak? . . . Och, bôľu krvavé puky!
jest, čo ich rozvíja, obnoví,
neštastný ker môj to ružový! . . .

Nediv sa tedy, že zretel môj zdávna,
holúbkou tekajúc zkúmave,
na tebe utkvie vše, výnimko slavná! —
zelená sihôťka v záplave,
potecha, ktorej som rád tak, rád —

Iunák! ó druhmi kol otrásúc ztvrda,
predchoď im vodiaci za príklad,
počnúc ti od rázu, srazu to brda,
prez zápal ducha, vatra hôľ hrdá,
hlboko korenných do zásad! . . .

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Slavík si mírně pokývl. „Pan správce Halwinger jeho zeť, je Němec, ač matka bývala Češka z Pecky. On toho jejího češství sice popírá, ale je jisto, že byla dcera českých rodičů. Ale budiž, ať je tedy pan správce po otci Němec, ale i rodina jeho je již německá, děti česky neznají! Druhá dcera Holejšova provdala se v Trutnově za německého obchodníka a u nich je též tak, třetí je učitelkou na německé škole v Praze. Tedy rodina správce Holejše, Čecha rodem i smýšlením, zněmčila se úplně."

Továrník jen prudce zadýmal.

„Čím se to stalo!" pokračoval Slavík. „Jenom tím, že Holejš žil příliš sám sobě. Sloužil své povinnosti, miloval svou rodinu, žil v duchu své minulosti, ale kolem sebe pořádně neviděl, nepřemýšlel o tom a nechal všecko běžet. Tím se také stalo, že náš závod v Korytné nijak neuplatnil, že se tu naň mohou dívati, jak se dívají a ceniti jej, jak jej cení. Co je Korytná bez našeho závodu? Zapadlé hnízdo, krásně sice položené, ale jinak bez života. Závod náš platí v Korytné značnou část daní a co za to má? Jenom to, že všickni naši lidé, jmenovitě ti, kteří zde bydlí, smějí zde v Korytné vydávati většinu svých příjmů, které obdrží od nich zdejší obchodníci, řemeslníci, rolníci. Oč klesl by počet zdejšího obyvatelstva, kdyby tu nebylo našeho závodu? A jak jest za to respektován!"

Slavík se zamlčel, ale když se Kalenský neozval, pokračoval: „Co dává za to obec nám? Marně jsem přemýšlel. Rádi od nás přijímají, ke každému jednotlivci z nás, když u nich objednáváme, kupujeme, chovají se sice jakž takž zdvořile, ale dále nic. Závod náš jako celek, zaměstnanci jeho jako jediný sbor nic tu neváží — národních práv tu vůbec nemá žádných! O výletě zdejších spolků dovolili si nám, kteří jsme si v přátelské družnosti sedli k jednomu stolu a klidně se bavili mateřštinou svou, poslati vzkaz, abychom nemluvili tak nahlas, že jich to pohoršuje a ruší."

„Vím o tom."

Slavík se po těch Kalenského suchých slovech trochu zamlčel, ale potom pokračoval stejně důrazně: „Štváčové dovolí si o nás, o zaměstnancích závodu, napsati do novin, že se v tovární restauraci bavíme po česku a vypuzujeme tím staré německé hosty. Arciže mluvíme po svém, ale to druhé je holá lež. Ostatně ti hosté nepřicházejí tam z nějaké lásky k závodu, ale proto, že se našemu hostinci co do úpravnosti, obsluhy, pokrmů a nápojů žádný druhý zdejší nevyrovná, že chtějí s námi býti aspoň trochu za dobře, protože jsme jejich zákazníky. Řemeslníci, obchodníci toho ovšem do novin nepíší, to dělají lidé, kteří o závod nemají zájmu a jejichž nacionální zlosti překáží již to, že jsme Češi. Proto dovolil jsem si říci, že se závod náš v Korytné za dlouhá léta neuplatnil tak, aby také byl respektován. My respektujeme je, jejich poměry, oni nás nic."

Kalenský se zastavil a zamyšlen pravil zvolna: „Snad máte pravdu, ale celé poměry jsou přec jenom jiné. Korytná nemůže se v tom posuzovati jen sama o sobě, kdyby se jednalo jen o ni, bylo by arci jinak, ale Korytná je malou částí všeho Němectva v našem království, ba Němectva vůbec a to všecko nás v lásce nemá. Zavaďte o částečku, vzbouří se hned celek a dá to všemi silami cítit. Jedinec vyleje v novinách svůj hněv, svou nenávist, a hned se to stane míněním veřejným a závod to těžce odpykává. Proto je nutna zdrželivost a opatrnost."

„Račte dovoliti poznámku —"

„Prosím, jen přímo!"

„Snad to vypadá hroznější než to je — na Harrachovsku se jich tolik nestrachují!"

„Na takovém panství, kde širošíré lány půdy jsou jejich!"

„Drobný zajímavý případ poznal jsem nedávno. Za tímto vrchem má Čech Fiala mlýn, pilu a obchod s dřívím. Nedařilo se mu právě, starostmi finančními i jinými stále byl tísněn a nemohl se rozvinouti. Zdejší i studenodolští také každou chvíli do něho zaryli, protože národnosti své nezapíral a podporoval snahy našeho lidu v Studeném Dole. Pánové nezápasí v novinách věcně, ale vždy hned hledí protivníka zasáhnouti hmotně. Konečně i ve větším, šíře známém listě německém vylili svůj hněv. Možná, že se za tím skrývala i závistivá konkurence. Stála tam v dopisu z Korytné asi tato slova: Pan Fiala má svou pilu obloženu velikým dřevním skladem; náramné zásoby materialu stavebního druží se k hranicím kůry, šindele, pilin, dřevní vaty i dříví palivového. Ale pan Fiala patrně o německé zákaznictvo nestojí i bude mu jistě vyhověno. Může se klidně na své sklady dívat a těšit se jimi, našinci mu jich neumenší! — Rána silná — a výsledek? Dopisy, dotazy, objednávky a hojně návštěv — hlavně s druhé strany našich hranic! Od počátku jara dělá obchody, jakých dříve nikdy neměl!“

Kalenský se usmál: „Je to zajímavé, ale také je otázka, jak dlouho to potrvá. Oni nepřestanou, budou ‚bušit dál na všech stranách a mnoho chrtů zajícova smrt.“

Slavík už měl na jazyku větu: Fiala není zajíc! ale polkl ji a řekl jen: „I v nejhorším případu něco přece zůstane, zvláště když si obchodně dobře počíná, jedná s každým jeho jazykem a dodávkou zcela uspokojuje.“

„Věřím, že se též takový případ může státi, ale naše zkušenosti jsou docela jiné. Znám poměry dokonale!“ Slova ta pronesl Kalenský studeně, přiostřele, takže Slavík cítil se jimi odbyt.

Šli chvilku mlčky. Továrník dívaje se po roztroušené obci, lhostejně se otázal: „V těch domcích a hospodářstvích jsou také Češi?“

„Ano, několik baráčků je i jejich, ale většinou jsou na podruží. Větší hospodářství patří napořád starým usedlíkům.“

„To je to!“

„Někde jsou v hospodářstvích i české manželky.“

„A rodiny jejich?“

„Jsou, bohužel, německé neb aspoň skoro německé! Říkává se, že česká matka dovede rodinu udržeti českou, ale já zde těch zkušeností nemám; snad v českých městech se tak stává, když si tam Němec vezme Češku, ale tam působí též okolí i jiné poměry, které zde chybí. Na příklad druhý radní zdejší Palme má ženu z české vsi a děti česky neumějí, syn, doktor práv, je nacionál a má zde také ve všem protičeském prsty.“

Kalenský se překvapen zastavil: „Doktor Palme? Není to snad snoubenec slečny Röhrichové?“

„Ano, povídá se o tom.“

Továrník si pokyvoval. „Slyšel jsem o něm již v Praze, snad jsem ho i viděl, pan správce se také ondy mezi řečí zmínil — tak je to tedy!“ a kráčel dále zamyšlen.

Došli právě na rozcestí před hospůdkou U zeleného smrku a zahnuli na silnici v pravo.

„Rodina Palmova je bohata?“ opět navazoval šéf.

„Je ze zdejších zámožnějších, ale o bohatství mluviti nelze.“

„Je to ten kupec pod kostelem?“

„Ano.“

„Chodívají tam Röhrichovi?“

„Dosud jsem o tom neslyšel.“

„Pravíte, že matka je Češka a syn nacionál — — chyby matek, že nepamatují!“

Slavík přisvědčil. „Slabost, neuvědomělost! Mají arci také kříž, živobytí je tu těžké, náš rolník z kraje by se vůbec divil, jak tu ti sedláčkové mohou žít, když kloudných rolí nemají, jen ta svá ‚pole‘, jak říkají těmto hojným lukám. Pravda, slouží jim a ošetřují je s pílí přímo láskyplnou. Vodu si se strání svádějí do nádrží a z těch do lučin, čistí je, hlídají — hojnou seč mívají třeba čtyřikrát do roka. Někteří mají také kus lesa, pěstují dobytek i drůbeže chovají dosti, některý včelaří. Ženy mají i v domácnosti a s dobytkem práce až dost, hlavní výchovnou dětí je potom škola.“

„Mohli by je však česky naučiti dřív, než jdou do školy,“ namítl Kalenský.

„Mohly, ale tu to vázne. Muži jsou tvrdí Němci, česky málokterý trochu láme, se ženami mluví německy, obec je německá, v obchodech, v kostele mluví se jen po německu, s jinými obcemi se nestýkají, ve svém němectví jsou důsledni, a tak se stává, že z žen Češek jsou za málo let Němky.“

„Poddávají se.“

„Některá už v češtině zle zadrhuje a hledá slova.“

„Už ani česky nemyslí!“ pokývl továrník.

„Nejednou mi již při takovém setkání napadlo, zda si duše jejich byla přece vědoma toho rozhraní, kdy přestala myslit po česku a začala po německu.“

„Pochybuji, změna děla se znenáhla a taková žena o tom jistě nerozvažovala, ani si nevšimla, kdyby byla uvažovala, snad by se byla vzpamatovala.“

Přicházeli k roubené chalupě, jejíž ladné průčelí hledělo dolů k hlavní silnici, bok s okny k městečku. Za stavením byla stodůlka a kůlna, obě v dobrém pořádku, dvorek byl urovnán a čist, nikde poházené slámy, tříštěk, nikde louže, střecha nikde nebyla děrava, polen byla hranice, polínek ježek, vjezd se silnice byl dobrý, tvrdý, ne hluboko rozježděný.

Kalenský pozoruje to pravil: „O pořádek, úpravnost jsou pečlivější nežli v našich vesnicích!“

„Jsou — všecka čest!“ přisvědčil Slavík. „Naše blízké vesnice se jejich nevyrovnají.“

„Ani ty u Prahy ne; jsou sice výstavnější, ale to ostatní —“ a mávl rukou.

Dvě děti na dvoře dováděly, a nevelký dědeček, bělohlavý, bez čepice, jen v kazajce a křampetlích, pobafuje si z krátké fajfčičky, přihlížel.

„Dobrej večír, dědečku,“ volal naň Slavík.

„Dej to Pánbůh, dej to Pánbůh, pěkně vítám!“ směje se odpovídal. Bezvousý byl, očka měl ve vráskách zapadlá, tváře zdravě červené.

„Pořád jako mník — co děláte?“

„A prosím, pomaloučku nic, jen ty vnoučky hlídám, ale je to hlídání, když já nerozumím jim, oni mně,“ odpovídal dědouš.

„Jste zde na vejměnku?“ tázal se továrník.

„A to, prosím, nejsem, na vejměnku jsem u nás v Buřanech u syna, sem jsem jen dceru vyvdal.“

„Že ty děti neumějí česky!“

„Ba, taky se divím a dceři jsem to nesmlčel, je přeci z český obce. Povídal jsem jí: Víš, že se k nám taky už Němci přiženili, ale doma si to vedou jen německy, ať si děti venku mezi dětmi štěbotají taky po česku!“

„A co říkala?“

„I že když to bylo drobné, taky s tím po česku mluvila, písničky z domu jim zpívala, ale táta že česky neumí a tak ta chamraď potom zůstala při jednom.“

„Můžete je vy učit!“

„I dost s tím rozprávím, dost, vejklady dělám, ale ňáko se jich to nechce chytiť a jsem tu vždycky jen na pobyt nedlouhej, co už dovedly, zas zapomenou. Ale povídal jsem: Až to bude větší, musíš je dát na nějakej čásek k nám, aby se přec naučily. Člověku se mezi tím až zasteskne!“

„Jak se jmenuje váš zeť?“

„Jako zíťa? Hanke, Oberhanke mu říkají, druhej je tamhle dál v chalupě.“

„Tak s Bohem, dědečku, a aby se vám ty děti hezky vyvedly!“

„Tak, tak, a provázej Pánbůh!“

Šli podél lesa, jehož stíny natáhly se již přes silnici, ale hlubiny byly dosud prosvíceny a vrcholy stály ještě v záři. Drozd, sedě na vyčouhlé, staré borovici, odzpívával do ticha svoje podvečerní fantasie. Rybníček v pravo v kotlině se na straně k městu ještě ohnivě třpytil a pokrajní rákosí se jasně obráželo v hlubině, jejíž dnem byl sám nebeský blankyt.

Na výšině se zastavili a zírali na Korytnou. Domky a chalupy jevily se odtud jako rozptýlené stádo, jež při západu všecko hledí k domovu — tam k bílému chrámu, se hřbitovem v pozadí. Chrámová okna rděla se krvavě, číslice hodin a kříž na hrotu věže sršely hořícím zlatem.

„Krásný pohled,“ chválil Kalenský, „odtud jsem Korytné ještě neviděl.“

„Ráčíte-li dovolit, poslali bychom ten obrázek.“

„Fotografujete?“

„Já ne, pan Kocourek; chodíváme někdy spolu.“

„Bude mi to milou vzpomínkou. Zpátky bychom snad mohli onou podlesní cestou.“

„Prosím, chtěl jsem také tak navrhnouti.

„Je překrásný podvečer, lesy teple voní, ale z luk počíná vanouti chlad.“

„I za parného léta bývají tu večery velmi chladné.“

Zabočili na cestu, jež se podél lesa, za staveními ploužila až za hřbitov. Z některých komínů počal kroužiti šedavý čmoud, a pálené smolné roští zavonělo. Lidé tu tam v políčkách ještě okopávali. Slepice v lukách, v bujné trávě téměř ponořené, zobaly, a kohouti se rozezpívávali.

„Vy, pane účetní, myslíte na českou školu v Korytné?“ po tiché chvíli otázal se továrník a znělo to velmi vážně.

Slavíkovy nervy opět se rozchvěly, srdce zabušilo prudčeji.

„Kdyby ji české děti zdejší mohly dostati, byla by to radost, požehnání, ale zatím nelze pomyslit!“

„Proč?“

„Všecko je ještě rozptýleno, nejsou si ani všickni vědomi té potřeby, nadtož možnosti,“ Slavík zvolna odpovídal. „Arci, někdy se srdce v člověku zachvěje, když slyší od rodičů nářky přímo bolestné, že se jim děti čím dál více odroďují. Jinou řeč si přinášejí a také názory jiné. Ale takových rodičů, kteří na to stýskají, je zde, bohužel, jenom málo. Několik živ-

nostníků tam pod kostelem, kteří si tu nejvíc pomohli, dbá o to nejméně, ba ani netouží, nevzpomenou — chudák je, věru, lepší!"

„Pozoruji, že jste jejich důvěrníkem?!" při té poznámce však továrník na Slavíka nepohleděl, ale lhostejně zíral v dál.

Účetní se pousmál, ale mlčel.

„V bělidle jsou takoví rodiče?"

„Jsou, na příklad oba vrchní, Belšán, Marvánek, asi dva v mandlu; pan disponent s chotí učí si svoje doma sami."

„Je zde mnoho našich zaměstnanců Čechů, kteří mají děti školní?"

„Několik jich ještě je, ale to daleko nestačí."

„Ale v obci tedy jsou —"

„Jsou, bydlí tu také někteří, kteří pracují v Studeném Dole; tam jsou poměry o něco lepší, ale nejde jim to také — ředitel Röhrich —"

„Náš závod by tedy na školu nestačil?" přerušil ho Kalenský.

„Rozhodně ne; dělnictvo z bělidla tu většinou nebydlí a v mandlu je mnohem víc Němců než Čechů — a těch teď spíš ubývá než přibývá."

„Vím, že velcí němečtí továrníci založili pro své zaměstnance německé školy při závodech svých i v ryze českém kraji, na příklad v Josefodole, v Podmoklicích, na Kladně, v Králově Dvoře, ale to jsou veliké továrny, které zaměstnávají sta a sta lidí," klidně pravil Kalenský.

„A nikdo jim v tom, tuším, nepřekážel, ač nevím, zda nepřijímají i českých dětí."

Továrník pokrčil rameny. „Shora se zřizování takových škol podporuje, v našich menšinových se vidí schválnost, zbytečnost, vzdor. Všecky poměry a podpory jsou tam zkrátka jiné. Němečtí dělníci by tam snad ani nešli, kdyby pro své děti neměli německé školy. Stačil by zde počet všech českých dětí na školu veřejnou?"

Slavík se trošku zamyslil. „Pochybuji."

Kalenský také chvilku mlčel. „Víte, že zde mají obavy, aby obci nevzrostla povinnost starati se o druhou školu? Starosta se mi o tom zmínil; ač praví, že to možno není, přece hněvivě sledují každou podezřelou snahu."

„Za tím cílem jsme dosud nešli."

„Nedivte se jim, obec je chudá, břemena veliká."

„Ať se neobávají, zde mohla by ji jen Ústřední Matice zříditi," pravil Slavík.

„Obavy by nepřestaly, jen by vzrostly."

Na palouku pásl hošík krávu a vida pány, pozdravil: „Gelobt sei Jesus Christus!"

„Na věky — Toníku!" odvětil mu účetní. „Co dělá tatínek?"

„Ještě nebyl doma," a skromně se usmál.

„A proč nepozdravuješ po česku?"

Toník se zapálil.

„Pověz přece!"

„My nesmíme — pan učitel —"

„Ale ty jsi Čech a my také!" zvolal Slavík a kráčeli dál.

„Zasvětil jste mě, pane účetní, do zdejších poměrů a velmi si toho vážím," když poodešli, promluvil zas Kalenský, „vím, že jste muž vzdělaný a cítící, ale přece doufám, že budete vždy také respektovat naše poměry." Zamlčev se trochu, pokračoval: „Jsem Čech jako vy a přeji našim toho nejlepšího, vždyť jsme také vyšli z pohorského lidu, ale poměrů závodu zapomínati nesmíme, jinak by padlo všecko. Je přece dobře, když zde náš závod je, než aby tu nemohl existovat nebo aby byl v rukou nepřátelských. Přes koleno se nic lámat nedá, je nutno ponechati všemu přirozený rozvoj. Nedopustil bych, aby snad moji lidé byli tupeni, ale sami příčiny dávati nesmějí. Je doba přetěžká a český průmyslník musí přemáhati obtíže jako žádný jiný."

Slavík mlčel. Až po chvilce otázal se mírným, rozechvěným hlasem:

„Má to být výtka, pane továrníku?"

Kalenský pohleděl naň velmi udiven: „Výtka? Jděte, jděte!" a usmál se. „Ani mi nenapadlo, něco vám vytýkat, vyčítat, to by scházelo — za vaši upřímnost! Povídám rovněž upřímně, jak se věci mají, ale proto přece zůstaneme dobří!" a poklepal mu na rameni. „Ostatně — my toho, příteli, nerozřešíme! Buď bude tak zvané uzavřené území uzákoněno a pak marny byly by naše snahy, nebo uzákoněno nebude, menšinám se dostane ochrany a pak se české poměry vyvinou samy a není třeba agitací. Nemám pravdu?"

Slavík přemýšlel. „Račte odpustit, že námitku mám. My často jen čekáme, že pomoc nám přiletí shora, že poslanci všeho „vydobudou", ale sami nemáme se k ničemu. Vždycky napřed musí být řádný pevný podklad pro to dobývání, každý na svém místě musí stát pevný a starati se o své národní věci také trochu sám. Právo menšin je celkem uznáváno, sami rozumní Němci netroufají si říci, že mají zůstati zcela bez národních práv, ale vyžadují, aby tvořily určité, velmi značné procento obyvatelstva — v Gautschových nařízeních vyžaduje se pro okres, má-li býti uznán smíšeným, menšiny pětadvaceti procent, což jest čtvrtina

obyvatelstva, a tu by arci tisíce a tisíce našich lidí byly utopeny."

„Ztraceni nejsou," zavrtěl hlavou Kalenský, „v tom nařízení se jen ustanovuje, že v takovém uznaném dvojjazyčném okrese mají úřady býti dvojjazyčné, ale dovolati se u úřadu svého práva svým jazykem může se přece každý v celé zemi i v okresech jednojazyčných. Tedy o jednání u státních úřadů jde jen, ne o život menšin vůbec, vždyť úřady nejsou ještě všecko!"

„Ale dle takových ustanovení řídí se potom vše, tu zkušenost máme; proto se také Němci snaží velké naše menšiny stlačit a malé zdusit nadobro. Korytná je na příklad dnes před světem městečko jednojazyčné. Ostatně Němci vedli i proti výnosům Gautschovým hrozný boj, až byly zrušeny — ovšem že nepadly právem a správnými důvody."

„Sám jste pravil, že každý sám se má také starat!"

„Ano, jistě, ale k tomu je třeba uvědomělosti vlastní nebo je nutno — povzbuzení. Němci jsou veliký národ a jak se o každou svou dušičku starají! A jak jsou nepřístupni! Proč ve svých krajích nejednají s námi jako my s nimi v našich? Mám, pane šéfe, své smutné zkušenosti od Orlických hor. Němci jsou ve svých obcích pevni, ba tvrdí. U nás pro jednoho Němečka mluví hned celá společnost německy, v obchodě, v hostinci, na obecním úřadě jednává se s ním jeho jazykem, činí se obyčejně víc, než čeho by si on sám byl troufal žádati, všude se mu ochotně vychází v ústrety, jen aby snad nebyl pohoršen. Nám v německém území nechtívají na nádraží na českou žádost vydati lístek, v nádražní restauraci nedali mi, když jsem česky požádal, jídla a klidně mě nechali odejít, v Roketnici stalo se mi v hostinci, jenž je v těsném sousedství české obce, právě tak; jakmile slyšeli má česká slova, odešli a již si mne nikdo nevšiml. Kondukteři na zdejší dráze nemají pro naše obecenstvo vůbec českého slova. V novinách dočítáme se, jak se naši brání, ale je to málo platno, jen ústrků a zloby zakoušejí. Ovšem že slýcháme také žaloby, že naši tak zvaní lepší lidé, kteří by měli býti nejuvědomělejší a tedy i nejrozhodnější, nejméně snaží se národnosti své v životě uplatniti, jen se krčí, ráznějším se vyhýbají, aby měli pokoj."

Slavík mluvil to zvolna, úryvkovitě, smutně. Pozoroval také, že Kalenský poslouchá již s menší účastí.

„Věřím, že to tak je a je to smutné. Příčina však, proč oni jinak vystupují, je jednoduchá: Jsou synové velikého, světového národa, jsou spojeni s bratry za hranicemi a proto si troufají; jsou přesvědčeni, že jejich řeč musí znáti všude. Jsme proti nim malí, je to tedy u nás ve všem vidět a nelze se tak divit. Víte jak musíme my sami v závodě jednat." Pravil to již lhostejně, ba Slavíkovi připadalo, že i mrzutě, protože ho již ta rozprávka netěší. Mlčel tedy také.

Šli již podél hlavní pastviny ‚na obci'; pasáčkové tam na sebe pokřikovali, dováděli spolu, halekali, zpívali. Kalenský zálibně jich pozoroval.

„Ti mají veselý, bezstarostný život!" pravil zastaviv se.

Dva kloučkové chytli se právě do křížku, cloumali sebou, vrčeli, prskali, zuby vrzali a snažili se jeden druhého povalit. Diváci se jim smáli, povzbuzovali jich výkřiky pochvalnými i posměchem.

„Takového života pražské děti neužijí," pravil Kalenský, když poodešli.

Slavík mlčel.

„Vy jste přec také studoval v Praze — býval jste v ní rád?"

„Jen pro všecko to, čím je nám venkovanům drahá, jinak jsem jí neužil."

„Ach, krásná, krásná je, ale věřte, také v ní se žije těžko, velmi těžko!"

Scházeli s návrší ke hřbitovu.

„A vůbec má náš národ těžkou posici; krásnou vlast si vyvolil, ale polohy její neuvážil!" pokračoval továrník.

„Nebyl zde tenkrát ještě jako na ostrově —"

„Ale za touto zdí všecko se to srovná," k hřbitovu ukazoval Kalenský.

„Pod zemí ano, ale nad zemí i tam je Němec pánem," trpce usmál se Slavík.

Kdo jich cestou městečkem potkal, pozdravil, ale jen svým zdejším způsobem: ženské sotva hlavou pohnuly a něco zažuhlaly, strejčkové zahrčeli pozdrav a o čepici jen zavadili nebo ji nechali docela s pokojem. Kalenský smekl však vždycky velmi zdvořile.

Když blížili se k bělidlu, pravil již zcela povýšeně: „Pane účetní, řekněte panu správci, že žádám, abyste mi udělali úplný seznam všech našich zaměstnanců s údaji, kde kdo bydlí a které je národnosti. Zároveň žádám, aby mi pan správce každou příští změnu také tak oznámil." Potom dodal dřívějším tónem: „Zítra se podívám do Hostinného a pozejtří odtamtud do Trutnova."

(Pokračování.)

✱

Albert Pražák:

HVIEZDOSLAV 1909—1919.

Hviezdoslavovy *sedmdesáté* narozeniny dne 2. února t. r. pozdraví české země i Slovensko záplavou novinářských i časopiseckých statí. V literární Hlídce Času nedlouho před válkou navrhoval jsem, abychom při spisovatelských jubilejích postupovali hospodárně a dělbou i specialisací článků přispěli takovému jubileu kriticky a literárně historicky, t. j. zakládali jubilejní stati na studiu pramenném, dosavadní badání jen přehlíželi a doplňovali, rozmnožovali je jen poznatky novými a neopakovali do nekonečna, co už pro studium je antiquováno. Věren této zásadě, všímám si na tomto místě *další* Hviezdoslavovy tvorby a zkoumám, oč *pokročilo* studium Hviezdoslava v posledních desíti letech.

Hviezdoslav sám pracoval i v tomto období básnicky a překladatelsky. Jeho básnická, dnes ještě soustavně nesčleněná, ale od r. 1880 stále doplňovaná sbírka *V pamät* byla rozhojněna r. 1909 básní *Jan Kollár* (S. P.), r. 1911 *Michal M. Hodža* (S. P.), r. 1912 *Na storočnú pamiatku narodenia Daniela Licharda, Jonáše Záborského a Sama Chalupku* (S. P.), r. 1915 *U hrobu Mudroně* a *Kantátou na pamiatku 40. ročného trvania „Tatrana"*, slovenského speváckého spolku v L. S. Mikuláši. Je to zbásněný a národně filosoficky pojatý literární dějepis. Kollár veleben jako velký slovanský gazda, jenž strhal hráze mezi Slovany a spojil je k záchraně. Při Hodžovi pojata slovenská literatura jako obrazárna národa, promítnutá na nebesa: Bernolákovci tvoří mléčnou dráhu, Hollý stálici, Štúrovci plejádu, Hodža sám, svítivý Arktur, ukazuje cestu. Mudroněm dali Slováci matce zemi nejdražší poklady, ale duch Mudroňův příkladem života je neustane pozvedat. Lichard pojat jako věrný šafář své země a tovaryš dobrých živlů v národě. Záborský rozséval zrna pravdy a Chalúpka shromáždil druhy na trávník, aby jim zazpíval o minulu. Povinnost dnešních Slováků je z toho samozřejmá: zúrokovat tuto drahocennou jistinu vlastní prací. Leccos připadne v těchto oslavných básních básnickou příkrasou, leckdy příkrasa zapomene na základní thema a změní se ve vyšívané pestré ornamenty, v strakatý koberec, ale charakteristika i výraz přilehly, básník tvořil u vědomí významu těch-oněch národních činitelů.

K těmto básnickým publikacím těsně se přidružují básně *K vianociam* (S. P. 1915) a *Našej mládeži* (Prúdy 1913), činorodé výzvy národní i nákres nálad země i básníka.

Nová kniha se ohlásila ukázkami v Sl. Pohľadech r. 1909 a 1910: *Dozvuky*, jakési pokračování Letorostů a Stesků. Je laděna mollově, podzimně, na jejím konci děsí i těší hrobová jáma, připravená pro chvíli blízkou, třeba neurčitou. Odtud dissonanční vzlyky o zmaru člověka, babí léta, listopadová sychravost, kotouče mlh a svištivé vichry, aleje holých stromů a polámaných větví, bezhvězdné večery, odtud i prisma, kterým se básník dívá na osud slovenský a slovanský, příliš schopné zákalu i neprůhlednosti. Konečná filosofie lidských věcí a národních osudů rozhoduje se však přece jen pro jasnější zření a věří ve smír a vyrovnání. Vzpomínka na Petőfiho, appel na maďarského modernistu Adyho, vědomí silné, pro Slovensko horlící Prahy zahnaly pessimismus a osvítily obzory příliš ztemnělé. Prostředkově shoduje se kniha se Stesky i Letorosty.

Pro tisk připravil Hviezdoslav novou knihu *Lýru*, jež vyjde letos v Martině jako V. svazek jeho Spisů sebraných a obsáhne Stesky ze Slovenských Pohľădů a doplňky k Prechádzkám jarom a letom; mimo to pojme i některé básně netištěné, některé přehlédnuté a jiné přibásněné. V rukopise po Slovensku koluje sbírka válečných dojmů a úvah *„Krvavé sonety"*, jichž druhý oddíl vytvoří asi *Písně osvobozenské*, jež tu a tam (Nár. Noviny, Naša Orava a j.) tištěné, plné hlaholné a příliš hovorné radosti ze svobody, s ustavičným napomínáním k činorodé práci.

V Lýře sebral básník lyriku svých posledních dvaceti let. Paběrkoval i v prvotním období, a odtud klasobraní *Návštěva* (1880), *Nebude tak* (1880), *Na povieďomí* (1880), uveřejněné v Sl. Pohl. 1916.

Nejvýznamnější publikace je z r. 1909, drama *Herodes a Herodias*, tragedie v 5 dějstvích. Na podkladě bible a souvěkých historiků zpracoval tu i slovenský básník slavný motiv, na němž svou sílu zkoušel Calderon, Flaubert, Wilde, Kasprowicz, Sudermann a j. Malebnost slovenské země a měkkost jejího lidu odrazila se na cizí látce jak v zrcadle a zatížila děj obrazovou nádherou. Při režisérské rutině bylo by drama s velké jeviště a odměnilo by pokus úspěchem. O věci se jednalo již loni, chef činohry Nár. divadla nebyl proti tomu, ale experti upřílišeně se báli pokusu, protože by prý herci slovenštinu těžce zmohli. Tak

ztroskotalo přání Slováků, aby jejich přední básník byl hrán v pražském Národním divadle, tak odbaven i krásný sen básníkův, v skrytu doufající, že drama z knihy prorazí na scénu, tak zanedbáno důležité a časově akutní české politikum. Přes to básník tvoří dramaticky dále, tentokráte děj ze slovenského lidového života.

Publikace *překladů* Hviezdoslavových jsou pozoruhodné: r 1912 cyklus *Goethovy* epiky a lyriky, Lermontovův Dämon, r. 1915 Schiller (Piesen o zvone) a Słowacki (Vo Švajciarsku), r. 1916 Puškinův Kavkazský jatec a Boris Godunov... vše rozměrem a rhytmem originálu a vše opravdu z originalu při úzkostlivé pietě k slovu, větě, představě, obrazu, myšlence. Při tom jest si uvědomiti, že od r. 1916 nevycházely Slovenské Pohľady a že Hviezdoslav pracoval jen pro svůj psací stolek, že tedy tři léta tvorby jsou zatím v — rukopise.

Zájem o Hviezdoslavovo dílo stoupl v posledním desítiletí nebývale. Kritika a literární historie věnovala mu zvýšenou pozornost, jež znamená skutečný vědecký zisk. L. V. Rizner psal r. 1909 do Slovenských Pohľadů Bibliografický prehlad štyridsat ročnej literárnej činnosti Pavla Országha Hviezdoslava (1868—1908) a nečekal asi patrného zmnožení dat pro příští léta. Kdyby ještě letos žil, měl by opravdu co doplňovat!

Slováci sami otiskli po šedesátiletém jubileu Hviezdoslavově četné práce vzbuzující úctu. K *životopisu* přispěl básník sám kubínským memoirovým extempore o svém oslavném večeru, promlouvaje o svých studiích v Miškovci i o tom, kterak strýcovým učňům kázával, — snad odtud cosi kazatelského v leckteré básni; jako maturant označil profesoru své budoucí zvolené povolání: básník! Podrobná i leckde nová data životopisná uveřejnil v své studii o Hviezdoslavovi v S. P. 1909 Jozef Škultéty, všímaje si podrobně i jeho prvotin, hlavně publikací v Napredu, Sokole a Dennici. Bysterský pojednal v S. P. 1909 (Z rozpomienok na Hviezdoslava) o kubínském a kežmarském vlivu školním, o vychovatelské činnosti básníkově v domě Demiánych a jeho státní službě i mladé advokátské praxi. Jur Janoška otiskl v Círk. listech 1909 čl. Rozpomienka na Hviezdoslava rečníka — Hviezdoslavův protest proti uzavření velkorevúckého gymnasia, provázený pozoruhodným citátem z V. Huga („krádež na národě se nikdy nepromlčí") i významnými tvrzeními vlastními („z národa nelze vyprat znaménko jako z ručníku", — „písek vysokou pecí se taví na křišťál, kterým Gallilei a Newton objevil nové světy — tak tomu bude i se Slováky, dopřejete-li jim přetavit se v peci vědění!"). J. Neresnický (Hviezdoslavova mladost, Prúdy 1909) sestavil autobiografii básníkovu z reminiscencí rozptýlených v jeho díle, a Ondrej Kalina (U Hviezdoslava na meninách, S. P. 1909) vyčetl rodinné ohlasy z jeho poesií.

Hviezdoslav básník studován s důležitou a bohatou pozorností. Národní jeho význam vymezil Jozef Škultéty v Nár. Novinách 1909 č. 14. Svetozar Hurban Vajanský na tomže místě v stati Hviezdoslav rozpráva studoval jeho epiku, hlavně Hájnikovu ženu, postřehl Rembrandtovskou manii jasu a temna při kresbách typů, vyzvedl plastičnost výrazu a Hviezdoslava nazval typem slovenské kallokagathie a všeho toho, co Slováky činí národem. Pavel Bujnák v čl. Psychologické štúdia z poesie Hviezdoslava (S. P. 1909) upozornil na jeho realism, popisné umění selských motivů a přirovnal je k umění Kukučinovu a Tajovského; všiml si i jeho humoru a subjektivní účasti v díle a nazval jej vůdcem slovenského lidu. V témž listě týž autor napsal další studie o Hviezdoslavovi (Dramatické diela Hviezdoslavova 1909 a Shakespeare u nás 1916), v nichž podrobně a bystře rozbírá Hviezdoslavovy dramatické prvotiny Vzhledanie, Pomsta, Otčim a Oblaky, znamená při nich vlivy dramatu antického a Shakespearova, a s uznáním se zastavuje s podrobným ohledáním látky, idejí, typů, stavby u nejdokonalejšího výtvoru Hviezdoslavova — Heroda a Herodiady, také ještě ne dost „tragického". Jur Janoška (Hviezdoslav básník, Církev. listy 1909) pokládá Hviezdoslava za básníka vznešena. Chválí věrnou reprodukci biblických motivů, vliv národních pověstí i básnickou parafrasi vlastních osudů. J. Maliak v témž listě rozebral Hviezdoslavovu Ráchel a potvrdil s akribií znatele písem these Janoškovy, uváděje text evangel. Matouše 2. 18. jako základ básně, i kterak v duchu biblickém Hviezdoslav dále tvořil. Maliak studoval podrobně i stavbu básní, scény, výrazy, pojetí a tak zdůvodnil cenu Hviezdoslavových biblických látek. Prúdy věnovaly Hviezdoslavově tvorbě r. 1914 celé číslo, v němž Pavel Bujnák rozebral Hviezdoslavovu estetiku, Jar. Vlček nově změřil vysokou cenu jeho E. Vlkolinského, Neresnický určil jeho poměr k mládí. Šrobár poukázal na jeho slovanské povědomí, Š. Krčmery na

překladatelský a F. Votruba na jeho literární význam. Pisatel této stati v Slovanském Přehledu 1909 popsal Hviezdoslavův básnický vývoj, roztřídil jeho dílo, určil filiace i poměr ke kritice a v Lumíru 1909 rozebral myšlenkovou povahu Hviezdoslavovy poesie. Fr. Votruba v Novině 1912 přiřadil Hviezdoslava k Lumírovcům, vyzvedl jeho epiku, jež lidovou duši slovenskou objevuje, přirovnal jeho realism k Jakubcovu, Herbenovu, Mrštíkovu, Holečkovu a znepokojil se barokkem a nedisciplinovaností jeho, formy. Fr. Frýdecký (Národ 1917, Sborník Vrchlického 1916, Mladé Slovensko 1918) rozebral básníka formálně, upozornil na obdoby s Vrchlickým a postěžoval si neoprávněně do nevšímavosti k Hviezdoslavu. V Russkom filologičeskom Viestníku 1909 posoudil E. Karskij Hviezdoslavův překlad Godunova a citoval monolog Pimena.

Hviezdoslav byl r. 1909 slaven i žurnalistikou, veřejnými přednáškami a oslavnými přípisy. V T. Sv. Martině přednášel o něm Hurban Vajanský, v Tisovci Jan Uram, v Kubíně Dr. Smetanay a O. Obuch, v Modře dr. Ivan Zoch, v Pešti Votruba a Bujnák, v Praze J. Vlček a A. Pražák a m. j. Básníci vymezovali svou úctu k němu i svůj názor na něj. Martin Sládkovič vidí v díle jeho monumentum aere perennius, Somolický orla strážně kroužícího nad Slovenskem, Michal Bodický čte jej jako nejvzácnější četbu, Kýčerskému proráží bleskem slovenskou mrákavu, J. Bottovi značí nebeskou mannu a teplý dešť na Slovensku a Vajanský v něm přes marnotratnost formy zdraví obrazitele slovenské země, jenž hromem budí spáče ze sna a převádí je na vlně času v budoucí blízkou spásu. Škultétymu pošta Hviezdoslavova byla v redakci svátkem a Sl. Pohl. bez Hviezdoslava byly by nemyslitelny. Muzeálná slovenská společnost uznala v Hviezdoslavovi otce národa.

Pro oslavné večery zhudebnil některé básně Hviezdoslavovy Blažej Bulla a Trnavský. Bulla také zdramatisoval Hájnikovu ženu. V záplavě telegramů Hviezdoslav nejvíce oceňován jako autor Hájnikovy ženy, ta plebiscitem jubilujících dostala primát.

Z Hviezdoslavových přetisků v tomto období je jmenovati Básně biblické (Agar, Kain, Sen Šalamůnov, v Světové knihovně 994—6, s úvodem F. Frýdeckého), výbor z Letorostů v Poetických letácích renaissance 1918 a některé básně v Církev. listech. A. Sirotin přel. 1909 do Slav. Izvěstijí Čajkovu smrt.

Hviezdoslavovo období 1909 až 1919 bylo tedy pilné a bohaté. Nelze proto básníka lépe pozdraviti při jeho sedmdesátce než přáním, aby další desítiletí doneslo stejně bohatou žeň v jeho tvorbě vlastní i v jejím studiu.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Jiří přijal testament a všechny cenné papíry.

„Ale potvrzeníčko,“ hlásil se Nak o důkaz.

„Toť se ví, že dám.“

Velká kasa zarachotila, přijala „lejstra“, polkla je a při zavření zabouchla. Dědouš dostal o tom spis a octl se opět na schodech. Tam ještě jednou pročítal, že své knížky se závětí u Bořana uložil. Hned však, potřásaje šedivou hlavou, šámal zase nazpět do kanceláře.

„Pane doktore, já vždycky slýchával, že každý spis má mít dva svědky a tady žádných nevidím.“

„Tenkrát byly jiné zákony . . . ale opatřím vám i dvou svědků podpisy.“

Dostal, čeho žádal, a za chvíli ho bylo vidět, jak vleče staré hnáty vzhůru po Václavském náměstí k nejbližšímu nádraží.

Odvážný kus, který Jiří s kupem mlýna provedl, položil se mu včera a dnes ráno břemenem na vzmach jeho myšlenek. Nebylo to svědomí, ale nejistota člověka, jenž se pustil o závod a neví, zdali doběhne. Nyní, když měl v rukou jmění Nakovo, spadla tíha ta. Otevřel pokladnu a díval se jí do útrob. Již se mu nezdála černou jamou s jasným dnem, ale hořela celá v plamenech. Byly rudé plameny ty; rudý byl i svit, jímž mu padly do mozku.

„Jsem zajištěn,“ řekl si, a vyndav veškeré to bohatství, ještě jednou je přepočítával. Bylo toho málem jedenkrát sto tisícův.

Barbar v něm měl v moci cizí majetek. Rostla touha dobývat. Rostla v něm i tou-

ha po Bouzovu a Růženě. Nebyla to nyvá láska, která rozčeřuje v duši hladinu, v níž se modrojasné nebe zrcadlí, ale žhavá výheň, jež podpaluje krev.

*

Přišla neděle, kdy ve hromadné schůzi mělo se o podniku platně rozhodnout. Bolkov, Vítův domov, byl střediskem. Tam do hostinské velké síně, kde jindy chasa tančívala dokola, nakupil se četný zástup, ač venku pršelo. Bafčili, sedíce u stolů. K stropu se klubil tabákový kouř. Bylo rušno, bylo veselo. Rokovali, počítali, mínili, pohadovali se o podrobnostech a malovali si budoucnost. Omládli novou nadějí.

Děd Bořan byl tu též a zamračil se, když zahlédl správce Halánka, jenž přišel čenichat.

Vít zahájil schůzi a promluvil. Mluvil stručně, pádně, jadrně. Opětoval, co již valná část posluchačů věděla, a zakončil:

„Vedeme boj o půdu, o naši českou půdu, kterou dosud ve svých rukou držíme. Bráníme ji na dvě strany; bráníme ji proti velikému německému průmyslu, jenž se na nás hrne přívalem; bráníme ji proti velkostatku, jenž jako polyp natahuje po ní ramena. Zachráníme ji, když dáme sílu rolnictvu, by na ní mohlo setrvat a vkořenit se do ní jako pevný strom, na nějž marně vichr doráží. Vkoření se hlouběji, když mu dáme světlo nové doby: světlo do srdce, světlo do mozků a ztělesněné proudy světla toho tam, kde se dříve těžce mozolila dlaň. Ve velikém závodění světovém visí na rolníku českém osud národa. Svatá půda naše je pevností, jež jediná může vzdorovat všem pohromám. Svatá půda naše je východiskem z labyrintu českých bolestí a dlouhých bloudění. Naše družstvo bude krokem k vykoupení z toho bludiště. Bez Nakova mlýna se ovšem neobejdeme. Proto především koupit onu usedlost, hned pak ruce k dílu přiložit a elektrárnu postavit, by síla přírodní, jež v širošírém světě největší má budoucnost, ještě letos otáčela vaše žentoury a do budoucí zimní tmy by již i její světlo svítilo.“

Hlasy přizvukovaly, ruce tleskaly, zajásala hromada.

Do všeobecného ruchu toho zazněl silný hlas:

„Nenamáhejte se zbytečně. Nak nemůže prodat, protože již prodal mně.“

Všichni se otáčeli k místu, odkud přišla nenadálá sprcha na vznícené ohýnky. Spatřili Jiřího, jenž, zahalen v lehký letní plášť, přišel v posledních okamžicích do shromáždění a v šumu nikým nepozorován posadil se blízko u vchodu. Vstal, vyňal kupní listinu a ukazoval v podzdvižené pravici.

„Zde máte důkazy!“

Vítem zatřáslo. Byl překvapen. Bylo patrno, že se vylouplo jádro hrozby onehdejších rozhovorů s Vildnerem.

Děd neporozuměl a volal na vnuka:

„Dobře jsi tak učinil. Vyvarujeme se dlouhých opletaček s podivínským starochem. A nyní prodáš za touž cenu nám.“

„Nikoliv, neprodám.“

„Pro koho jsi tedy kupoval?“

„Pro Vildnera,“ rozkřikl se zlostně Vít. Šemor rozlehl se po síni. Pěsti udeřily zlostně o stoly, až zařinčely na nich pivní sklenice.

„Nekoupil jsem pro Bouzov,“ překřikoval doktor repoty.

„Tedy pro koho?“ opětoval starý Bořan otázku.

„Pro sebe a pouze pro sebe.“

„Co ty s tím?“

„Bych uvaroval kraj váš pohromy. Bez Nakova mlýna nemůže být družstva ani společenské elektrárny, a to jsem chtěl.“

Rostl hluk.

„Upokojte se a klidně vyslyšte mé vývody.“

„Nechceme nic slyšet od zrádce.“

Vzkypěl hněvem, řka:

„Bráváte lehkomyslně ošklivé to slovo na jazyk a máte ve zvyku házet nadávkou tou po každém, kdo vám nepochlebuje. Nejsem z těch, již se takového pozdravení lekají a s hanbou před ním utíkají, skrýt se do lesů. Já se toho nehrozím, neboť vím, že vám bude zítra bělounké, co vám bylo černé dnes.“

„Nemluvit, nemluvit,“ dorážel naň křik.

Ale Jiří řečnil dál:

„Já sám vám v Havírně tu elektrárnu postavím. Sílu se světlem budete mít ode mne. Ovšem učiním tak s podmínkou, kterou vám oznámím později. Říká se, že ruka ruku myje a že se dává něco za něco. I já se držím toho přísloví ... Představte si, co by bylo, kdyby družstvo pořídilo podnik ten. Ač dnes plápoláte stejnou myšlenkou, neuplynul by ani plný rok, a všichni, jak zde jste, budete si ležet ve vlasech. Ten si bude přát to, onen něco jiného. Jeden potáhne napravo, druhý nalevo. Pánem bude zmatek s nekázní; každý bude poroučet, nikdo poslouchat. Zapředou se pletichy; pomluvy a klepy dají tomu korunu; nastane rozklad; dědina dědině, soused sousedovi bude házet klacky pod nohy a konec bude mít dvě možnosti: buď znechuceni nastalými nepořádky pro-

dáte závod člověku, jenž jako cizinec sem přileze a bude chtít z vás kořistit, nebo přivalí se ještě něco horšího.“

„Co... co... co?“

„Co se u společných našich podniků zhusta přihází: úpadek a eksekuce, při níž koupí továrnu tu Němec nebo Žid.“

„Hanba, hanba nás tak potupit,“ ozvalo se rozčileným hukotem.

„Jste namlsáni svými novinami a ještě víc svými řečníky. Bývají to do městských úborů přestrojení chudí žebráci, kteří přicházejí prosit o almužnu vašich hlasovacích lístků, a majíce je, utíkají od vás pryč... Chci být vaším svědomím, abyste se káli, dřív než přijde pohroma, jež nad námi všemi visí v povětří. Nebudeme-li sami sebe v přísné sebekázni poslouchat, budeme poslouchat pak cizince. Nebudeme-li se mezi sebou ctít, ctít budeme potom nepřítele vraha a s vynucenou úctou sklánět před ním nejen kolena, i jazyky a mozky své...“

„To sem nepatří... o družstvu je řeč,“ Volal Vít.

V dědu Bořanovi rozchvěly se útroby, že k hanbě rodiny vstává bratr proti bratrovi.

„Chtěl jsem,“ křičel Jiří, „krajanům svým pouze pravdu povědět.“

Přerušil ho inženýr a zahřměl naň:

„My nepotřebujeme pražských proroků, kteří pod věšteckým pláštěm nesou nám sem za pěknými slovy uschovaný raneček a v něm kořist našim snahám urvanou. Líc tvé řeči neoklame nikoho. Její rub je čin, jímž jsi nás všechny oklamal.“

Pokračoval k hromadě:

„Občané, můj bratr není vaším přítelem, jako není mým. Nevěřte, že chce vašemu prospěchu. Nakův mlýn nám ušel jeho lstí. Ale setrvejme, a podavše si k shodě družné pravice, přemýšlejme o tom, kde najít jiné místo, na němž bychom zbudovali, o čem tu dnes jednáme.“

Odporoval advokát:

„Byl by čirý nesmysl, tříštit síly, kde je nutno jednotit. Neopětujte naši českou chybu, drobit se a táhnout čehy, když jiný táhne hot. Já postavím, co chcete mít; vy budete pak bez námahy a bez starosti užívat... Jiného stavebního místa nenajdete, nebo mimo Nakův mlýn patří Jizera a kolem všechny rozlohy bouzovskému pánovi, o němž víte, že ani píďě půdy neprodá. Pomyslete si, jaké pro vás břemeno, pachtit se, shánět těžké peníze a s velikými obtížemi podnikat, co mně leží na snadě. Uvážíte-li vše zrale, shledáte, oč jsem na tom lépe nežli vy. Můžete si vypočítat na prstech, že mé světlo a má síla rozproudí se dříve do světa, než se vaše těžkopádné družstvo, dosud ani neustavené, rozkolébá k nějakému počinu.“

Repot proti Jiřímu se přelomil. Utišení se kladlo na vlny. Druh se díval na druha. Střízlivý rozum sebou hnul. Přizvukovali různí hlasové:

„Pravda... pravda... nutno všechno zrale uvážit.“

Třměl hněvem Vít.

„Neposlouchejte... stavět nebude... pro Vildnera koupil mlýn.“

„Opakuju, že jsem koupil pro sebe a že postavím, když splníte mou podmínku, jak později vám oznámím.“

Rozkřikl se Vambera:

„Jaká je ta podmínka?“

„Uslyšíte ji, jakmile dozraje.“

„A jestli ani nedozraje, co bude pak?“

„Nemusí být splněná.“

Vambera pokračoval, řka:

„Nedejte se oklamat... Poslechnete-li, otroci a pacholci z vás budou velikého průmyslu, jež nad vámi bude švihat karabáčem a zmrská nejen vaši kapsu, ale i váš hřbet. Nezapomínejte, že na svět přišel hřích a neštěstí ze všeho, co je veliké. Velcí páni, velká města, velké statky, velký kapitál, velký průmysl: to jsou světa nejhroznější pohromy. Jsou to bařiny, v nichž se líhnou s vyceněným chrupem draví krokodilové, kteří pohlcují vše, co jim padne do tlamy. Loví ve dne, loví v noci, a čím více shrnou do svých tlam, tím víc roste jejich hlad. Požírají každou novou myšlenku, jež se staví na odpor. Abyste s úspěchem mohli proti vrahu tomu bojovat, musíte ho nejdřív nenávidět a ve svém srdci, ve svém mozku překonat. Nenávist taková je pouhým rubem lásky, a láska s nenávistí spojená je prvním krokem k vítězství... Proto boj proti všemu velkému, boj proti žravým lovcům z bařiny!... Zdá se mně, že tenhle pán, jenž k nám z Prahy zavítal, patří k lovcům těm.“

„Jste fanatik,“ skočil mu Jiří do řeči.

„Fanatism má často více pravdy, nežli všechna vaše učenost.“

„Mluvme o elektrárně a nechme krokodilů s pokojem.“

„Ano, to bývá vaší zbraní, že vždy ukazujete jen ke dni dnešnímu nebo k nějbližšímu zítřejšku a překážíte širým rozhledům.“

Porůzný šemor ozýval se v hromadě. Mnozí mu dobře nerozuměli. Říkávali o něm, že se rozumem svým pořád ještě toulá po světě. Také někteří ho proto rádi neměli, že jim cinkal pravdu, a to mnohdy

pernější, než ji od Jiřího slyšeli. Vstal a vyhrkl:

„Vím již napřed, jak se dnešek skoncuje. Proto odcházím. Pokaždé, když se sejdete a strčíte dohromady své palice, vyskočí z nich ne to, co v nich máte moudrého a dobrého, ale všechna pošetilost, jež vám bručí v kotrbách. Tak zvítězí i dnes váš nerozum."

Jedni souhlasili a tleskali mu pochvalu, druzí po něm házeli uštěpačným úšklebkem.

Zmizel ve dveřích. Jiří větřil, že mu navždy bude nepřítelem ten světoběžný podivín.

Vamberova řeč rozvířila hromadu. Nastal lomoz, nastal křik. Přeli se. Duše davu se zmítala, tříštila, vlnila. Ti, jichž střízlivost přemáhala jiné pohnutí, volali: „K čemu dvoje podniky? Stačí jediný, jenž bez vší naší námahy dodá, čeho máme potřebí." Jiní odporovali. Křik se nesl od jednoho stolu k druhému. Ruce rozčileně mávaly. Dmuly se a rostly protivy. Druh druha přesvědčoval a sám neslyšel. Hustý kouř se valil v chuchvalcích a visel v rozedraných cárech se stropu.

Vít překřičel všechen hluk:

„Vidím, že se mnozí kolísají, na čí stranu se postavit. Nuže, rozhodněte, půjdete-li za bratrem, či jste-li se mnou zajedno."

Potakovali: „Ano, pozdvižením ruky hlasovat."

Na dvě části rozpoltil se dav. Byly nestejné. Vítězili chladné rozumy. I sám děd byl na vahách.

„Většina je proti ustavení družstva, když elektrárnu vybuduje doktor Bořan sám," hlásili, kdo počítali výsledek.

Úsměv přeletěl přes obličej Jiřího.

Zbledl Vít. Duší i tělem projel mráz. Odcházel. Hrnuli se za ním jeho stoupenci. Na prostoře před hospodou se po nich otáčel. Ani děda mezi nimi nespatřil. Zrak se mu rozběhl po té menšině. Vzdychl do sebe:

„Zradilo mne, co jsem v životě svém nejvíc miloval."

Vzpomněl si, co kdesi o vrtkavém lidu vyčetl, že jeho láska leží v měšcích, a že ten má nejisté a vratké bydlení, kdo na jeho srdci buduje.

Kráčel s hlavou k zemi sklopenou, vraceje se jako vojevůdce, jenž byl v bitvě poražen. Oddělil se od ostatních a šel sám. Řeřavý smutek pronikl mu útroby.

Děd se smutně díval za vnukem, jdoucím domů k rodičům, a vyprovázel na kus cesty Jiřího, jenž se ubíral směrem k Bouzovu. Rozešli se na vršku, odkud bylo vidět k lesu, z něhož šedě prokmitalo zámčiště a jeho rozeklaná věž. Zahleděl se tam, zahrozil, a celá duše se mu při tom položila do očí i do tváří: tvrdá, sukovitá, ještě plná síly a neúmorné naděje. Pak, jako by byl tabák lékem na všechny útrapy, dobrodincem prostřed kolotavých náhod životních, a kuřba jako by byla zapomenutím všech starostí, nacpal dýmčičku, a bafče navracel se do statku.

*

Matka a Růžena měly pro sebe zvláštní útulnou komnatu, jejíž okna hleděla do bujné zeleně sadů zámeckých. Sem utíkaly, když jim bylo buď příliš smutno nebo příliš veselo. Zde tlumívaly nadbytek svých žalů nebo radostí. Pokoj ten byl tichý, klidný a takměř v ústraní od ostatního ruchu panského obydlí s četnou čeledí. I tím se různil od ostatních místností, že byl plný rodinných památek. Byly tam mnohých předků obrazy; byla tam i podobizna matčina i otcova; bylo tam i jejich starosvětské nářadí. To vše působilo hřejným teplem milých vzpomínek. Mrtvé věci mluvily o dějích zašlých dob, jež se lidem zdají být vždy krásnější. Minulost i budoucnost mají valných ctitelů; jen přítomnost má mnoho nepřátel.

V druhých komnatách, velikých a prostorných, bylo chladno, studeno. Přeplněny byly novým pohodlným nábytkem, jenž protivně vykřikoval do světa, že byl koupen za drahé peníze. Ty stoly tam, ty židle, křesla, pohovky, ty skříně, police, ty lesklé korunní svícny, ba i po stěnách pestřící se obrazy blyštily a pušily se jako nadutí povýšenci, již se vyšplhali z různých krámů do zámku. Vše vypadalo jako v nádherném a nově zařízeném hotelu, připraveném pro bohaté cizince. Sama souměrnost v rozestavení byla mrazivá a dýchala řemeslnou chladností bez niterné jiskřičky.

Ale tam bylo lahodno. Rodinná minulost se na ně usmívala a šeptala jim o prababičkách a o pradědech povídky. Na paní Boženu nejtepleji dýchalo staré skvostné zrcadlo v rokokovém rámci, jež tam viselo. Kdykoliv se do něho dívala, viděla tam nejen sebe, ale i svou matičku, jež slynula krásou a byla jí podobna; ba viděla tam i celou řadu žen, jež se po věky v něm zhlížely. Všechen jejich půvab zdál se jí ze skla toho zářící a dosud jako živoucí.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

OSADNÍ POLITIKA HAVLASOVA.

Havlasova kniha „Vztah osadní politiky k světové válce" byla určena k tomu, aby vedla za války naši veřejnost, Rakouskem lživě informovanou. Byla však zabavena r. 1914, Havlasa pronásledován, na rok uvězněn, a teprve nyní, po rozpadu Rakouska, kniha vyšla. Vidíme, k jaké škodě naší byla zničena: mohla těšiti v dobách největších úzkostí, neboť Havlasa předvídal již tehdy netoliko průběh a výsledek světové války, ale i některé její podrobnosti. A nebyla to lichá proroctví! Jsa člověkem světového rozhledu, vynikajících osobních styků (vzpomínám jen jeho oblibenosti v Japanu!), bystrého pozorovatelského nadání i úsudku, měl příležitost na svých cestách vnikati i do tajů diplomatických. Mýliti se nemohl, neboť vycházel z předpokladů n e z v r a t n ý c h: z dějin politiky zámořské a zákonité její spojitosti s evropským prostředím.

Jan Havlasa pobyl deset let v cizině, kam odešel mlád a neznám, aby vrátil se do vlasti jako člověk, ovládající dokonale pero, jakož i všechny světové a některé asijské jazyky, a který poznal téměř celý svět; vrátil se americky smělý a přesný, zanechav sny mládí za mořem. Knihou výše jmenovanou zahajuje novou éru v naší politické literatuře.

Havlasa však přechází z původní své myšlenky (Č. Slovo 5. ledna), vyložiti nám prostředí osadní, k myšlence organisace bílého plemene proti racám barevným a to v osadách. Věří, že zámořská kolonisace se vybuduje na nových základech. Není třeba „rovnováhy", ani žárlivosti velmocí: e v r o p s k o u v z d ě l a n o s t n u t n o b r á n i t i! Je třeba rovnoměrně přelévati do osad lidskou nadvýrobu. Osady byly dosud velmocenským prestižem a specielně u Němců důvodem k intrikám; nejsou šachovnicí lstivých hráčů, kde promyšlený tah ubíjí soka. Jsou spíše vpřed posunuté hradby práce a vzdělanosti bělochů, a té má se účastniti i stát nejmenší. Čím pracovitější, života schopnější je menší stát, tím, myslím, důležitějším bude kulturním činitelem evropským v zámořských osadách. Na tomto ethickém podkladě nabudou státy evropské kolonisační oprávněnosti, budou žíti zmocněně, vystěhovalectví odvede se u všech států do zdravých kolejí a bude kulturně zužitkováno. Velké státy, které se opírají o moře, měly vývoj o to zdravější, čím více byly s to, aby samy odliv svého přelidnění řídily. Bylo by proto spravedlivo, d á t i i č e s k o s l o v e n s k é m u s t á t u m o ž n o s t v y n i k n o u t i n a o b r a n n é m d í l e b í l é h o p l e m e n e v e v l a s t n í c h a f r i c k ý c h a a s i j s k ý c h o s a d á c h, jež by byly náhradou z a v š e c h n a z c i z e n á ú z e m í i o d š k o d n ě n í m z a z t r á t y, u t r p ě n é z a v á l k y s v ě t o v é. A Češi by jistě, po úpravě vnitřních poměrů, dokázali, že jsou hodni důvěry bílým lidstvem v ně skládané. Nevýbojnou svojí minulostí dokázal náš stát, že byl by schopen uplatniti se při světovém díle trvalého míru, a horlivou k u l t u r n í p r a c o v i t o s t í snažil by se předčiti své sousedy v ušlechtilém zápase a snaze chrániti vzdělanost evropskou, již spolutvořil. „N á m o ř n í s p o l e č n o s t č e s k o s l o v e n s k á", která se v nejbližší době ustaví, bude zabývati se vedle vlastního programu i těmito důležitými otázkami.

Josef Müldner.

*

Vinc. Červinka:

PŘEKLADOVÁ ZÁPLAVA.

(Dokončení.)

Něco jiného při překladových novinkách, ať už šlo o světové jméno umělecky silné, nebo třeba jen sensační: zde referátů nescházelo, a leckdy o přeložené knížce jen zce a prostředního významu o 60—80 stránkách se napsalo v našich denících, v literárních rubrikách týdeníkův a revuí víc, než třeba o 10 svazcích sebraných spisů zcela úctyhodného českého auktora, ani už nemluvě o nováčkovi, který vydal knihu velmi poctivého úsilí, ale marně po měsíce čekal na sebe skrovnější zmínku o ní . . .

Tato námitka jest oprávněna, a padá plně na hlavy literární kritiky jak denních listů, tak revuální. (Mluvím tu zhruba jen o posledních letech předválečných, o poměrech normálních. Léta válečná se svými nepravidelnostmi, převraty, s různými překážkami a závadami rázu vnitřního a vnějšího nemohou být směrodatná pro celkový soud.) Je prostě fakt, který nelze oddisputovati, a který je znám jistě každému, kdo věci věnoval bedlivější pozornost, že se knižním novinkám cizím — a často i cizím p r o s t ř e d n o s t e m — věnovalo se strany naší kritiky daleko víc pozornosti, ba shovívavé blahovolnosti, než produkci domácí, na niž se šlo s měřítky nejpřísnějšími. O tom se mnoho papíru již popsalo, při jiných příležitostech, a za jinými účely — je-li však řeč o překladové záplavě, považuji za spravedlivo zjistiti, že tento kuriósní, a při nejmenším ne vždy zcela nestranný nepoměr blahovůle kritické k slabému — dejme tomu! — domácímu a k slabému cizímu, byl aspoň n e p ř í m o s p o l u v i n e n touto záplavou!

Bývá to arci tak pohodlné, často i laciné, napsati obšírný, vyčerpávající referát o slabé knížce překladů cizího jména, o němž existuje celá literatura, jejíž znalostí možno se při té příležitosti zablýsknout. Nač by byly literární příručky, lexikony, cizí revues? A jde-li o jméno známé či proslulé teprve ze včerejška, o němž

prameny nejsou zrovna po ruce, postaral se už čiperný nakladatel, aby aspoň v prospektu či na obálce sešitového vydání, ne-li přímo v úvodě k překladu samému opatřil trochu citátů z cizích autorit a světových žurnálů. Jinak je s knížkou domácího autora: je-li starší a má za sebou již 10 dřívějších knih, bylo by třeba znáti trochu aspoň také ty, jde-li o hominem novum, je potíž tím větší, aby snad nebyl neopatrně pochválen, či docela přeceněn člověk, kterého zítra či pozejtří konkurenční orgán tak dokonale a „krásně“ strhá a rozcupuje . . . A tak se psává pokud možná zdrželivě, vyčkávavě, chladně, spíš odmítavě, aby kritická reserva i reputace zůstaly zachovány, anebo se ještě raději mlčí. U knih překladových takové reservy nebylo třeba, a tak záplava překladů rostla, doháněla se vesele Evropa.

Od Syndikátu českých spisovatelů (do něhož zahrnuti jsou i překladatelé) očekává se toužebně náprava v tak mnohém. Očekává se hlavně, že bude korporací, která svou početností a vlivem, jaký může dáti pouze tuhá a cílevědomá organisace — opatří správný poměr k českým nakladatelům, kteří znamenají také vlastně silnou a tuhou organisaci. V době, kdy se tolik mluví o stoupání vitálního smyslu pro sociální otázky, je sociální otázka českého spisovatelstva z těch, jejichž zdravé a správné řešení není věru pouze v zájmu spisovatelstva samotného.

Syndikát českých spisovatelů byl po četných poradách již předloni na podzim (1917) „Májem“ zahájených a po celou zimu pokračovavších loni na podzim (1918) ustaven. Stanovy jeho úředně byly schváleny. Nakladatelstvo jako celek projevilo ochotu jednati o určitých požadavcích spisovatelstva, postaveno byvši před fakt, že má tu co jednati rovněž s celkem, který dovede uplatniti svoji váhu.

Pokud se pak týče specielně práce překladatelské, nutno zvlášť důraz klásti na nepřípustnost jejího prodeje jednou pro vždy, na hotovou nemožnost překladatelských honorářů tak žebráckých, jaké byly a namnoze jsou — až na vzácné výjimky — u nás běžné podnes. Jsouť to sotva honoráře za písařské výkony, nikoli za literární práci, jakou je přec a má býti bezvýjimečně činnost překladatelská. Pisateli těchto statí znám jest eklataktní příklad z poslední doby, kdy jistý překladatel dožadoval se dovolení, aby směl oproti zavedené zvyklosti psáti po obou stranách papíru, poukazuje (právem!) na úžasnou jeho drahotu. Nemluvil při tom o nebývalé drahotě per a inkoustu, ačkoli tak mohl činiti stejným právem. Pouze řádným oceněním spisovatelské, tedy také překladatelské práce zvýší se její úroveň a vnitřní hodnota, a tím i zisk obou táborů vzájemně na sebe odkázaných na prospěch českého literárního trhu.

*

LITERATURA.

Ignát Herrmann: *Vdavky Nanynky Kulichovic a co se kolem nich sběhlo.* Ze života drobných Pražanů. Nákl. Pražské akciové tiskárny. — Týž: *Vánoční koledy.* Drobné historky vánoční a sylvestrovské! Knihy „Zvonu“, nákl. Unie.

Ignát Herrmann vydal souborně dílo, které vycházejíc svého času v nedělní příloze Národních listů — těšilo se stejně širokému zájmu čtenářstva jako jeho oblíbená kronika o otci a tchánu Kondelíkovi; nyní, v knižním vydání zajisté v popularitě bude s touto záwoditi. „Vdavky Nanynky Kulichovic“ jsou příběh z tichého domu, dějově mnohem prostší než Kondelík a sevřený v krátké období asi tří měsíců, avšak zajímavý především velkým kaleidoskopem rozličných postav, dále psychologií jejich zájmů a souvislostí se životem. Bylo by zajímavo srovnati představitele některých typů Herrmannovských z jeho rozmanitých prací — na příklad ženichy Žemlu, Vejvaru, Karafiáta, Čamrdu, Nováka; jeho staré mládence Melichara, Kiliána, Vokouna, Dundra a přečetné jejich exempláře v drobných povídkách — ale především jeho tchyně a matróny Šustrovou, Kondelíkovou, Lorencovou, Trpalku a jiné, k nimž ve „Vdavkách“ přistupují nové dvě postavy — matka Kulichová, dobrosrdečná žena z lidu, a paní Angelina Knedlhansová, zvlášť výborně vypozorovaný typ ženy rázné až ostré, kastovnické, ale při tom při všem svým způsobem dobré, hlavně tam, kde své energii může zajistit vlivné vůdcovství. K těmto dvěma ženám, z nichž pramení všechna hybná akce průběhu, druží se velký rej figur herrmannovské rázovitosti — rodina Myslíkovských se světem zcela odlišným, jiné malosvětské ovzduší sdružené kolem slečny Agáty, postavy lidové, bohémské, měšťácké, a vše dobově i místně věcně zasazeno v pražské prostředí let padesátých. Když „Vdavky“ vycházely v Národních listech v nejhorších letech válečných, byly čtením, přinášejícím útěchu a radost do všech vrstev, jak se o tom spisovateli dostávalo přemnohých projevů, zejména též od vojska z fronty. V knize, kde teprve náležitě vyniká spojitost kapitol, jejich časová soustředěnost a dějová linie, budou jistě ještě vítanější a působiti novinkou i na ty, kdož je znají. — Mimo „Vdavky“ vyslal Herrmann na vánoční trh další knihu „Vánoční koledy“; jest to soubor milých prací, které — zpravidla rovněž pro nedělní přílohu „Národních listů“ — vyvolávalo období vánoční a které čtenářstvem a ctiteli Herrmannovými bývaly dychtivě žádány. Dovedeť Herrmann časový a tradicí již značně diskreditovaný úkol vánoční povídky zpracovati vždy v nové a

vtipné variaci, tu s živým humorem realistickým, tu s nádechem sentimentality, tu groteskně, po případě s dávkou karikované fantastiky. V souboru, o kterém mluvíme, má tento směšně-brueghelovský ráz črta „Dědek to spravil“; k povídkám vánočním druží se motivy sylvestrovské, obdobného rázu humorného i vážnějšího, a řada povídek pojí se v knihu, které zabarvení časovostí jednoho období nečiní méně milou četbou pro kteroukoliv dobu. —

Kaz.

DIVADLO.

Městské divadlo Král. Vinohradů. Referent dodatečně zaznamenává dvě novinky, jejichž provedení následkem své churavosti nemohl se včas zúčastniti. Byla to především Krasińského významná báseň „*Nebožská komedie*“, v poměru k jevišti režisérský experiment, kterému odvaha pravidelně získá zdar a kterým sjednává se novým projevem nového uplatnění dílu básnickému, čehož arcif lze docíliti s poměrným zdarem jen v divadle menších rozměrů. Dále bylo to drama „*Baal*“ ruského romanopisce Pisemského, jednoho z nejušlechtilejších representantů uměleckého realismu. — Dne 8. ledna čilé střídání repertoarní připojilo další novinku, Flaubertovu komedii „*Kandidát*“. V případném provedení, s virtuosním, vše ovládajícím výkonem páně Zakopalovým v popředí, měla satirická tato hra plný úspěch, ač jinak jest pro nás pouhou literární retrospektivou, jednak proto, že obsah komedie poznali jsme již dříve z mnohých napodobenin, zpracovávajících všeobecné thema volební honby, jednak že známe dávno Flauberta romanopisce z největších jeho děl a jeho dramatická práce jest k tomu pouze vedlejším doplňkem, arcif velice zajímavým, zejména s reflexem demokratické přítomnosti, kteráž provedení této satiry činila do jisté míry riskantním. — Dne 15. ledna měla premiéru veršovaná komedie původní „*Jupiter*“ od Otakara Fischera, osnující pokračování k Molièrovu „Amfitryonu“; plytký názor požitkářský, vyhrocující se ve hře francouzské, jest paralysován dohrou, která, vhodně se vyhýbajíc těžkému moralisování, soustřeďuje se jen v „půjčku za oplátku“ — tedy uspokojuje diváka odvetou. Dohra byla sehrána stejně působivě jako „Amfitryon“, jemuž výborné podání sjednalo již množství repris. —

±.

TÝDEN.

* V ranou hodinu vykoupeného Slovenska připadá sedmdesáté výročí narozenin největšího pěvce a věštce, těšitele a buditele jeho: Pavla Országha-Hviezdoslava (* 2. února 1849 ve V. Kubíně na Oravě). Význam básníkův v bratrském písemnictví jest dějinný: veršem svým dal nový obsah celé rozsáhlé epoše, jménem svým octl se v čele třetí generaci slovenských básníků, nad Sládkoviče i nad Kubányho nepoměrně výše vztyčiv prapor čisté, klasické poesie. Náměty jeho epiky — nechť si již širokých skladeb rámcových, jakými jsou lidový epos „*Hájnikova žena*“ (1886) a obě rodové kroniky „*Ežo Vlkolinský*“ (1890) a „*Gábor Vlkolinský*“ (1897), nechť si bukolických drobnokreseb, jako jsou „*Bútora a Čútora*“ (1888), „*Na obnôcke*“ (1889), „*V žatvu*“ (1890) a „*Poludienok*“ (1891) — znamenají objevení pevné půdy v slovenském písemnictví: po prvé v nich ztělesněn básnický realism slovenský, po prvé v nich zobrazen skutečný slovenský lid, drobná slovenská sedlač, způsobem klasickým. Druhá oblast látek epických tvoří k této básnické skutečnosti symbolický protějšek: ovzduší bible zde promítá rozhořený a rozhořčený básník v domácí prostředí Tater. „*Agar*“ (1882) jest tklivým obrazem národních muk slovenského lidu, „*Ráchel*“ (1891) zbožněním bolestné slovenské matky, vidina „*Kaina*“ (1892) podává ryze slovenské a svojské řešení problému „zločinu a trestu“, jak i později uvědoměleji činí nádherná tragedie „*Herodes a Herodias*“ (1909), pýcha slovenského dramatu. Rovněž lyrika básníkova podle prvků může býti dvojmo učleněna: vznosné, idealismem prosycené hymny vítězného vzkříšení a hluboké, evangelickou pokorou prochvělé žalmy národního ponížení jsou ideovým protějškem k oslnivé, v slovníku až přepychové světské lyrice „*Letorostů*“ (1885—1895), „*Dozvuků*“ a plachých „*Stesků*“ (v posl. ročnících „Nov. Pohľadů“), jež vesměs spájejí obručí virtuosní formy hutnou reflexi života s lehkým popraškem tvůrčího rozmaru. Forma všech prací Hviezdoslavových jest mistrovsky tříbená, klasická — v tom směru jsou zákoníkem moderní slovenské prosodie; mluva jejich jest skvělá, až přetěžká, metaforami, symbolikou a dialektem bohatě prokvetlá; idea hluboko etická, obsah vždy ryze realistický, poslání přísné: — Hviezdoslav po prvé uvádí slovenské básnictví v trati poesie světové. Do ní také Slovákům probíjí okna mistrným přebásněním hlavních děl Puškinových, Lermontovových, Mickiewiczových, maďarských (vlastně zmaďarčených) básníků a Goethových. — Básník, celým Slovenskem milovaný, uviděl v letech Simeonových spasení svého lidu, jehož je prvním kulturním představitelem. Věřil v ně, věřil v příchod „kráľovstva pravdy a práva“ s jistotou proroka: „sladko, krotko a pritom hlboko i nádherno“ zpíval svou lásku k národu-rabu, v lomený zvuk jeho pout neustal pět hymny odvahy a víry, a když nedávno červánky svobody zapálily se i nad končiny Tater, sám první neohroženě zajel k českým bratřím složit ve jméně všech Slováků krásnou, lyrickou přísahu věrnosti až do hrobu. Svítí-li

hvězda jitřní nad svobodným Slovenskem básníku-věštci již jen klidnou večernicí — osud dejž krásný a dlouhý jí západ!

Fdký.

*

* Dne 3. února — vzpomeneme si *padesátého* výročí smrti kněze-básníka Karla Vinařického (1803—1869), slánského rodáka, důvěrného přítele a spolupracovníka Čelakovského a nakonec vyšehradského kanovníka, který své doby také působil v Puchmajerově rodném Vltavském Týně jako děkan. Nebyl tento ideální a zajímavý český kněz malého literárního významu: jako básník byl umělý formalista a obhájce nepřirozené časoměrné prosodie, jako člověk a myslitel byl rázu konservativního, ale byl při tom skvělý pracovník *na poli básnického libozvuku*, byl vzácný překladatel a co nade vše platí, byl vlastně *zakladatelem dobrých českých čítanek pro mládež* a s Douchou *prvním novočeským básníkem naší dětské deklamovánky.* Vinařický, šťastný talent formální vybroušeného vkusu a milující libozvučnost českého verše („Varito a lyra"), obrátil po této stránce všecku pozornost české tehdejší mládeže ke svým čtveračivým a úsměvně něžným obrázkům z dětského života, z přírody, z ovzduší zvířátek a květin, ke svým půvabným „zvířecím genrům", jež uměl zachycovati s opravdovým mistrovstvím slova a s jemným pochopením dětské duše. Jeho „Kytka básniček" a „Modlitby maličkých" získaly si dětská srdce svou úsměvnou něhou a roztomilou naivností. Byl také z prvních, kdož upozorňovali na starší literární produkci slovenskou a jeho výborně, neztrnule vedený „Časopis katolického duchovenstva" (i Čelakovský do něho psal!) měl na tehdejší generace českých kněží velmi dobrý výchovný vliv. Vinařického život byl posvěcen jemným intimním přátelstvím k Čelakovskému, Kamarýtovi a Chmelenskému, jeho korrespondence (od r. 1903 vydaná v České akademii péčí řed. V. O. Slavíka) má bohatou dokumentární důležitost zejména pro léta třicátá až šedesátá minulého století. —

*

Venkovský povídkář a romanopisec moravský Viktor Kamil Jeřábek, ředitel školy v Obřanech u Brna a předseda „Moravského kola spisovatelů", litomyšlský rodák, dožívá se *šedesátky* 4. února. Sympatický realista a bodrý aranžér rázovitých „středomoravských genrů", který vzdal v nejedné knížce i povinný tribut svéráznému ovzduší staré mizející Litomyšle („*Doma,*" *Štěstí domova,*" „*Bodří maloměšťáci*"), upial veškeru pozornost pozdějších let zejména ke svým lidovým typům zmíněné střední Moravy, ke svým jedincům selským i živnostenským, pozvolna už ztrácejícím svůj typický krajový svéráz. Jeho „*Dobytí Podolan,*" „*Dílo saně,*" „*Počestná obecVálčice*" a cenou vyznamenaná „*Trýzeň duše*" jsou z tohoto ovzduší. Jeřábek dobře vidí a kreslí plasticky; je vtipný, lehce humorný, ba vládne šťastně i nevtíravou a bodrou ironií. Mnogaja ljeta! —

*

10. února bude tomu 30 let, co tajemně zmizel — prý ve vlnách Vltaviných — náš vynikající dramatik Emanuel Bozděch. Národní divadlo uctí jeho památku pietním večerem.

*

*Pražskými biografy potlouká se film, který je pěstí na oko v naší demokratické republice. V pěti aktech vidí divák hemžiti se „panující" knížata, korunní princezny, maršálky a různou dvorní verbež, s dlouhatými vlečkami, metrovými chocholy, portami, třapci, šavlemi, srážející paty a klonící se do prachu, antichambrující na měkkých kobercích a kující pletichy. Arci kolem kol je samá ušlechtilost a mravní povýšenost, že by se málem zastesklo po těch zatraceně krásných časech. Přišlo to asi z bývalé říše mravů a kázně, kde to již nemohou potřebovat a kde by s tím vypískali operatéra. A v průvodním textu čteme vážně tyto perličky: „Nejkrásnější dílo panovníkovo je mír. Panovati znamená sloužiti a odříkati se." Po všem, tom, co jsme o různých těch Vilémech, Bedřiších, Karlech, Máriích a Hötzendorfech zvěděli, je to poličkování pravdy a skutečnosti. Zejména biografy, které chtějí mít a mají mít vyšší ambice, měly by dáti výhost takovému odstavenému prušáckému importu.

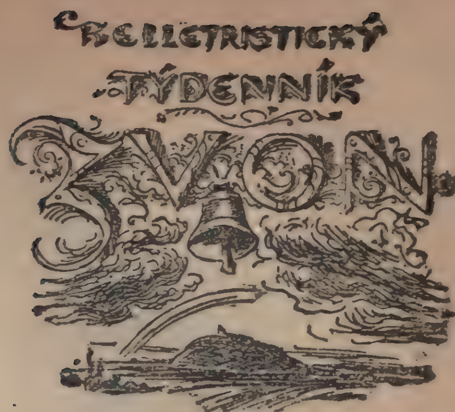
*

* Jako ve Francii vydali různé omyly spisovatelů „Coquilles" z knih autorů i znamenitých, jako Flaubert, Zola a j., vydal K. Čukovský takové „pokroutky" o knihách a časopisech ruských. Některé ukázky. Žurnál „Zaduševnoe Slovo" uvedlo úryvek z Krylovova „Špačka" s podpisem: A. S. Puškin (1912). V žurnále „Novaja Žizň" Vavulin uveřejnil ke své studii o pomatencích verše „šílené dívky". Verše jsou však majetkem slovutné spisovatelky Mirry Lochvické! Vydavatelství „Historie ruské literatury" dostala se fotografie hr. Alekseje Tolstého a ta uveřejněna s označením: „Podle podobizny od J. E. Řepina z Treťakovské galerie" (1914). „Žurnál dlja všech" přinesl Murillův obraz z Eremitaže s označením: „Obraz Venecianova" (1913). V překladě „Indie" od Pierra Lotiho uvedl překladatel „rohatého koně". Originál má „zebu", tur hrbatý, a překladatel dal rohy koni a potom zebře (1914). N. D. Boborykin „Ze svého života" napsal: „Po vojně 1877—78 tiskl jsem u Někrasova..." Někrasov však zemřel 1877. Atd. O

V Praze, dne 30. ledna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Alfons Breska:

LAMPA.

Když podzim sychravý a rozsmutněn a bídný
se domů navrátím, tu lampa rozžatá
mne vítá na prahu a věcí úsměv vlídný;
jak cela klášterní mír dýchá komnata.

A zvolna umlká, co ještě v srdci kvílí,
když lampa laskavá svou ke mně kloní líc,
jak sestra řeholní se k nemocnému chýlí
v svém čepci bělostném jak křídla holubic.

A tichá výčitka zní v jejím sladkém hlasu,
když ke mně hovoří: „Co tebe vyhání
do mlhy, do dešťů, kde není mého jasu;
co tebe pudí ven vždy v nová zklamání?

Což dosud nepoznals, že každá touha lichá,
že každá růže snů má osten bolesti?
Proč nejsi u mne jen, kde mír a ticho dýchá,
nač touhy do dálek, sny marné o štěstí?

Klid, úkoj toužený jen v kruhu mého jasu
a v mojí řeholi tvá duše nalezne . . .“
A jak by žehnala, já cítím na svém vlasu
z paprsků utkané dvě ruce líbezné . . .

Antal Stašek:

ZÁPASY.

Pokračování.)

V komnatě své zahloubávaly se obě rády do četby. Růžence bývaly vyčtené z knih myšlenky a děje jako motýlkové, kteří vyletěli ze svých hnízdeček. Dívala se za nimi, jak se pestří jejich barvy v slunečku, jak třepetají před ní ve vzduchu a ztrácejí se v modrou prázdnotu. Tak se bavívala plné hodiny. Každá pěkná řádka probouzela na sta vlastních citů, na sta vlastních myšlenek, a týdny trvalo, než přečtla jediný jen svazeček. Jinak paní Boženě. Jí byla četba víc než zábavou: byla okrasou a zušlechtěním života; bývala i ohýnkem, jenž zahříval častý její chlad.

Je odpoledne téže neděle, kdy se odbývala hromada. Venku prší; je sychravo.

Procházka neláká. Mlha se klade na nervy šerou náladou. Obě brzy po obědě hledají v pokoji svém útulku.

Dcera od té doby, co jí otec zakázal, aby nemluvila s mladším Bořanem, mluvila ve dne s květinkami, po nocích s měsíčkem a s hvězdami. Nevěděla dosud, kterého víc miluje: zdali Víta nebo Jiřího. Toužila po lásce. Touhou po ní srdce mluvilo, ústa mlčela, oči ronívaly mnohé slzičky.

Sedí u okna a dívá se jím do prázdna s knihou na klíně. Hledí ven, ale nevidí mraků honících se po nebi, neslyší padajícího deště crkotů. Vzdychla hlasitě.

„Růženko!" obrátila se k ní paní Božena.

Nerozuměla dobře jejím bolestem ani tomu vzdechnutí. Myslila, že vzdychla láska k Vítovi a zákaz mluvit s ním. Nechápala, že duše nyje po slunci i svobodě a že dosud neví, kam se obrátit. Pohleděla na ni s jemnou výčitkou. Dcera jí místo odpovědi objala. Ležely si v náručí. Slza slzu smáčela. Ronily je obě dvě: dívka jako třpytné perličky, máti jako žhavé jiskřičky. Mlhou obestřená touha byla v mladém srdci jako ptáče v tmavé kleci vězněné. Ale láska v ňadrech matčiných byla jako orel, jehož dravý zoban nitro rozdíral.

V objetí tom zastihl je Vildner, jenž neočekávaně vstoupil v komnatu. Býval tady málokdy; přišel dnes, stíhán nudou a mrzutou náladou, vydrážděnou počasím. Deštivá nepohoda jitřívala staré reumatické bolesti. Chtíval, aby jich necítil jen sám; svaloval je obyčejně také na druhé. Čeleď to již měla odbyto. Chodil ode dveří ke dveřím, láteřil a všechny zpeskoval. Nyní matka s dcerou přišly na řadu. Překvapil je a chtěl vystřelit. Ale zarazil se, vida, jak si s plačky leží v náručí. Silnější byla zvědavost než nálada.

„Co je vám?"

„Není mně dobře, tatíčku," omlouvala se dcera a odešla.

„Proč pláčeš ty?" ptal se Boženy.

„Pláču, že pláče Růžena."

„Co je jí, že má slzy pořád na kahánku a chodí jako náměsíčnice?"

„Divím se, že nerozumíš tomu mlčení. Trápí se."

„A ty též?"

„Cítím s ní."

„Ano, ano," řekl muž, jenž myslil též, že dceru souží láska k Vítovi a zákaz mluvit s ním, „historie stará jako svět. Je toho plno v každém románě: zamilované dítě . . . otec ho nechce poslouchat . . . Ach, ti zlí tatíci! . . . Ještě štěstí, že na světě jsou také dobré mateře."

„Nezapomínej, že si srdce nedá poroučet."

„Ovšem, ovšem . . . i to najdeš v každé povídce . . . Tuhle jsem četl ještě něco lepšího. Ne sice o srdci, ale o očích: že prý ze zraků milenců svítí světlo čekajících a dosud nenarozených potomků."

„Pro pána krále, snad nemyslíš!? . . ."

„Eh, u čerta, nic nemyslím, jen cítím proklatou pravou lopatku, jak mně v ní loupá a píchá, jako by mně do ní někdo vrážel špendlíky . . . A k tomu ten protivný váš pláč . . . Je snad opravdu to dítě churavo?"

„Je-li láska nemocí, je nemocno."

„Kdyby to na tobě viselo, vdala bys ji za prvního žebráka, jen kdyby měl dlouhé kníry a pěkný obličej."

„Inženýr Bořan není žebrák."

„Ale má pěkné vousy a hezkou tvář."

Ušklíbl se s pohrdou a s lišáckým na rtech úsměvem.

„Ne . . . ne . . . není žebrák," opětovala s podrážděným důrazem.

„Ale může se jím stát. Ten to při svých pošetilých zásadách nepřivede daleko . . . Ostatně kdybych i neměl proti němu jiných námitek, je mně nepřítelem, a nepříteli nedám ruky svého dítěte."

„Není tvé," hrnulo se jí na jazyk.

Semkla rty a mlčela.

Odmlčel se i milostpán a přecházel po komnatě, prohlížeje si staré podobizny Boženiných předků a jiných příbuzných, jež byly rozvěšeny po stěnách.

„Tohle byl pěkný kos!" jal se týrat, postaviv se před jedním z obrazů.

„Kdo?"

„No . . . ten tvůj bratr Bohumil . . . Nasekal dluhů jako nějaký baron důstojník a když je měl zaplatit, upláchl věřitelům na hřbitov."

„Ale měl jednu ctnost."

„Opravdu bych nevěděl."

„Že svou ženu netrápil."

„Což o to . . . Ženské měl vždycky rád . . . Za to tuhle tvůj dědeček se strany matčiny přivedl prý záletnými kousky babičku tvou do hrobu."

„Mohl bys být jeho dědicem."

Trochu se zarazil. Leskovský dvůr ho praštil přes paměť. Ale píchat nepřestal.

„Většinu těchto podobizen hodit mezi haraburdí na půdu . . . Jediný prastrýc Burda s uniformou a s řádem na prsou malován je od mistra a stojí na obraze za něco. Za to nestál za nic ve skutečném životě . . . Dluh a dluh . . . Ženské a dluhy: v tom je historie většiny tvých příbuzných."

Neměla již slov. Měla jen slzy, jež stírala batistovým šátečkem. Když počal i o otci i o matce, vzplanul hněv. Hodila mu šátek se slzami hrdě pod nohy a odešla.

Její chování se poslední dobou valně změnilo. Slzy sice zůstaly a tékávaly hojně jako dřív. Ale jindy mlčívala, a odporovala-li přec, činila tak bez vzdoru. Od té chvíle, kdy ucítila nové lásky žár, vjela do ní nebývalá odvaha, jež se proti muži vzpouzela. Pozoroval změnu tu, neboť když láteřil, buď neposlouchala, buď odcházela, buď vzpurně odpovídala. Neměl však tušení, že probuzená láska dodává jí síly a že se klade na vyprahlé srdce jako nového jara bujné rašení.

Zůstal samoten. Přistoupil k oknu, otevřel a díval se ven do sadů. Dešť se přehnal, obloha se vyjasnila, zasvítilo sluníčko, pršelo světlo v komnatu. I na něj padlo několik těch paprsků. Píchání v lopatce se valně zmírnilo. Jedno z koleček zahrčelo v jeho hodinách; na ciferníku mozku přeskočila ručička; bylo po zlosti. Odkašlal, odplivl si po plebejsku na koberec a změnila se nálada. Bouře minula. Stál tu jiným člověkem a již litoval, že ženě i dceři ublížil. Kdyby se byl nestyděl, byl by je šel nějakými dárky udobřit.

„Panenství toho dítěte dozrálo a je svrchovaný čas, aby se provdalo. To jsou ty její vzdechy, ty slzičky, ta láska nešťastná... Jen my staří tomu rozumíme, co se skrývá na dně tužeb takových... No, budeme hledět dostat ji pod čepec.“

Tak v něm zvonilo.

Chvilku se díval ještě do sadů, kde po dešti s lupenů košatých lip kapaly krůpěje, a sestoupil pak dolů do přízemní místnosti, kde měl své tajnosti a citeru. Chtěl pracovat, ale práce se mu hatila. Odhodil spisy, usedl k citeře a dal se do hraní. Hrál nazpamět a zatoulal se myšlenkami do dob, když byl jinochem.

V tom zaťukal na dveře Halánek, během všecek uřícen, a hlásil, že má něco oznámit. Milostpán měl tu místnost jako poloviční svatyni a nerad tam v ní s lidmi jednával. Odešli do hoření pracovny.

Správce vyprávěl, co slyšel v Bolkově, odkud právě přicházel. Radostné uspokojení se položilo Vildnerovi na tváře, jejíž svaly, zvykle svislé, když byl mrzut, teď se posunuly do výše jako k úsměvu.

„Koupil pro mne mlýn!...“

Jen roztržitě poslouchal to ostatní, jak člověk ten, ač selským chámům cinkal pernou pravdu do uší, přec na konec je získal pro sebe. Právě v okamžiku, kdy Halánek se chystal vykládat, že chce doktor stavět na Jizeře elektrárnu sám, hlásil sloužící, že pan advokát je zde.

„Čekám ho!“

Správce odešel; oba mužové si stáli tváří v tvář. Zámecký pán chtěl cosi promluvit; ale host ho předešel a hned po pozdravu spustil z čista jasna řeč:

„Přicházím vám oznámit, že se poměr naší rozepře trochu pohoršil. Hrabě Kornel si věc rozmyslil. Pustil se do sporu a podal na žalobu naši zástupcem svým již odpověď. Zde je.“

Sáhl do kapsy a vyňav soudní spis, podával jej Vildnerovi do ruky. Na světlou náladu padl černý stín. Přijal papíry a chystal se dát do čtení. Ale netrpělivě je vrátil, řka:

„Povězte mně stručně, co namítá.“

„Bylo prý vám samým baronem Erenfelsem oznámeno při jednání o kup Bouzova, že rozloha je sporná a že vám za ni neručí. I svědky o tom uvádí.“

„Mohl by vyhrát, kdyby to dokázal?“

„Možnost prohry není vyloučena v takovémto případě.“

„U čerta!“ zarotil milostpán. Čert býval častým průvodcem jeho myšlenek a přichumelil se mu mnohdy na jazyk. Svaly obličeje klesly níž. S nimi se i kníry dolů pohnuly. Ta tam byla radost z dobytého vítězství. Chystal se o tom hovořit. Ale i to mu Jiří překazil a na rtech s úsměvem hned bez oddechu vykládal:

„Zároveň vám nesu zprávu, že s mé strany splněny jsou podmínky, které jste mně v naší smlouvě uložil.“

„Jaká smlouva? Jaké podmínky?“

„Doufám, že jste nezapomněl, o čem jsme se dohodli, když jste byl u mne v Praze návštěvou... Překazil jsem sestavení družstva a získal jsem Nakův mlýn, jenž má dvojnásobnou cenu, než jak bylo mezi námi jednáno.“

Podával k nahlédnutí kupní listinu.

„Odkud sebral peníze?“ divil se Vildner, když byl přečetl.

„Aha... Švarc,“ vtanulo mu na paměť. Ale počet nesouhlasil s tím, co Jiří za mlýn zaplatil.

Vracel zápis se slovy:

„Koupil jste patrně pro mne tu pojizerskou usedlost.“ (Pokračování.)

✱

L. N. Zvěřina:

NA LŽIČKU MEDU.

Tak zlato svítí,
a zažhne topas.
V něm ssaju výdych červnového kvítí.
A zas jak bych šel stopen v trávy po pás.
Vše žárem prahne, v slunném mrtvu ticha
jen nad jeteli řeka vůní šplíchá.

A rej sta včel,
rej statisíců včel,
rej milionů včel
teď v sluch mi zabzučel.

Všecky se svými bzi-bzí
zlatě v slunci hrají,
v řece vůní mizí,
v květy zapadají.

Má chut v té představě tak sládne, vláhne
a med jak nit se táhne, táhne, táhne . . .

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Ale to si neráčíte odpočinout!"

„Jízda horským krajem bude příjemna a povinnost je povinnost."

Kráčeli k vile.

Vzduchem pronikal prvý jemný soumrak, ač západ dosud vyhoříval. Na lesích spočíval ještě umdlený svit, ale z hlubin jejich hledělo již temno. Kolem dokola bylo tichoučko — i zvonce stáda na stráni již zmlkly. Nad podlesními lukami za bělidlem plížily se bělošedé chumáče.

Kalenský zadíval se zpět. „Krásně jsme se prošli, nezapomenu toho, dávno jsem neužil tak příjemné chvíle. Děkuji vám — na shledanou!"

Podal ruku a zvolna kráčel do villy.

Slavík zamyšlen vracel se k večeři.

Dnes přišel do restaurace i správce. Byl velmi družný a jen česky se rozpovídal. Slavíka se tázal: „Jak jste se prošli?"

„Děkuji, dobře", a účetní pověděl, kudy kráčeli.

„Byl v dobrém rozmaru?"

„Liboval si, jak je tu krásně," a pověděl, zač šéf žádal.

Správce se zamyslil. „Nač to chce?"

„Nevím, nezmínil se."

Ale Slavík potom ještě doma v lůžku o tom přemýšlel. Nač to chce? Bude kontrolovat, přijímá-li správce schválně Němce? Či chce stále vědět, nevzrůstá-li nebezpečí české školy?

Vzpomínal na vše, co cestou mluvili, a rozvažoval každé slovo. Již si vyčítal, že mluvil příliš upřímně a že srdce tuze otevřel. Kalenský jednal sice přátelsky důvěrně, ale je přec jenom jiný člověk a jistě že jen chytře zkoumal!

Nespokojen, rozrušen nemohl dlouho usnouti . . .

Když se továrník z cesty do Hostinného a do Trutnova vrátil, počal opět choditi do kanceláře, informovati se, revidovati. Ke všem úředníkům choval se laskavě, ale k Slavíkovi před Halwingrem s pozorností až okázalou. Na podvečerní procházky chodil však sám.

Čtvrtého dne do kanceláře nepřišel, za to Marvánek před polednem udychtěn zvěstoval, že pan šéf musí nenadále odjeti do Prahy. Přiletěly dva telegramy — z Vídně a z Marianských Lázní: z Vídně telegrafoval professor lékařské fakulty.

že pan syn vážně onemocněl, z Marianských Lázní oznamovala choť, že se — tou hroznou zprávou zdrcena — vrací do Prahy.

„Synáček si bezpochyby tuze zalumpoval," pronesl se o té nemoci Mazel.

„Odborné vědy tam studuje," odvětil mu Kubišta, ale Mazel se suše zasmál.

Odpoledne kráčeli zas všichni v slavnostních úborech k ville, aby se s šéfem rozloučili. Vyleštěný kočár s lesklými bělouši a s Kalvachem v parádní uniformě čekal; Hannes se zavazadly již odjel.

Kalenský vyšed na cestu připraven, byl bled a velmi vážný. Stoje před vilou, zasmušen rozhlédl se zvolna, teskně údolím, jež zelené, rozkvetlé, blankytem objaté, koupalo se v slunečném lesku a třpytu.

„Bylo mi tu v horách a mezi vámi, pánové, tak dobře, ale na člověka padne rána, když se nejméně naděje," pravil přistoupiv ke Kubištovi a děkoval za všecku píli a ochotu.

„Přejeme, aby skutečnost byla jasnější než prvé zprávy," pravil disponent.

Šéf podav všem ruku, vstoupil do kočáru a Halwinger přisedl k němu. Kalvach zamlaskl, koně se švarně rozběhli, a Kalenský ještě jednou kynul . . .

Slavík, zaskočiv domů, aby se přestrojil, potom pustil se bystře k Bradlu. Neviděl se s Pozdníkem už přes dvě neděle . . .

Od poslední jeho návštěvy přibylo v myslivně obyvatelů. Ovdovělá paní oficiálová Vlasáková přistěhovala se s dětmi k bratrovi.

Když je Pozdník s účetním seznamoval, stékaly mu slzy po tvářích a sestra jeho, dáma nevelká, mírně kulatá, rusovlasá, dosud hezká, plakala usedavě. Dva hoši, starší as osmiletý, mladší snad o tři roky mladší, plakali také, jenom nejmladší drobné děvčátko, přistřižených zlatých vlásků, stálo bledé, zamlklé a velkýma modrýma očima upřeně hledíc na hosta, mlčky podávalo ručku.

„Tak vidíte, příteli, jakou mám nenadále rodinu," rozchvěným, vlhkým hlasem pravil Pozdník snaže se usmáti.

„Našla nový domov, místo tatínka strýčka, ale jistě stejně hodného!" srdečně odpověděl mu Slavík.

„Přičiním se —" zachvěv se, dále nemohl a rychle se obrátil.

Když Slavík usedl, děti vyhrnuly se ven.

„Což ti tu mají radostí," usmála se paní — „psy, krávy, holuby, králíky, zahradu, louku, les — — ale já!"

„Budete se, milostpaní, těšit s nimi!"

„Ale můj muž —" a zatřásši se, opět se bolně rozplakala.

„Neračte se tomu žalu poddávat! Myslete naň jako na živého —"

„Také to říkám, i sám se tak zkonejšuji," pravil Pozdník.

„Žijte v myšlence, že jste tu na návštěvě, on že čeká v Jičíně" — — Zvěděl, že oficial Vlasák si po loňském návratu z hor tuze liboval, i v zimě že byl skoro, jako býval, ale k jaru počal zvadat a konečně dva záchvaty krve ho zdolaly: při druhém, v noci, vydechl.

A paní pravila: „Štěstí z nebe, že mám takového dobrého bratra — co bych si bez něho byla počala!"

„Teď, příteli, musím být nejen lesním, ale také učitelem a sestra učitelkou!" do vesela obracel Pozdník.

„A z žáčků můžete mít radost, jsou jako jiskry!"

Když přátelé osaměli, Slavík vypravoval o návštěvě v bělidle; pověděl též o své procházce s Kalenským a jaký měli rozhovor.

„Teď se musím já starati, aby v Korytné brzy byl český učitel," pravil lesní, „děti teď z domu nedám, bude to všecko jako moje. Vidíte, neočekávaně přibyly vám tři do počtu!" dodal smutněji.

Když Slavík v podvečer odcházel, děti na dvoře dováděly se psy a stařičká hospodyně byla u nich.

„To jsem já si, pane účetní, nepomyslila, jaké radosti s dětmi se ještě v myslivně dočkám," volala spínajíc radostně ruce.

„Tak je to na světě," pravil jí Slavík louče se, „z hrobů také kvetou růže . . ."

Asi za týden obdržel Kubišta přátelskou zprávu z Prahy, že mladý Kalenský leží ve Vídni v sanatoriu s těžkým zánětem pohrudnice.

IX.

V rozvitém létě vybujelé, pestře skropené stráně zářily a medově voněly, do hvozdů padaly modravé proudy sluneční, prorážely houštinou snětí, ohřívaly hřbety zarostlých balvanů i zvraštělé vousaté kmeny; hlubinami vála tichá hudba jako akordy vzdálených varhan — to prozpěvoval si všechen drobný hmyz po kmenech, v korunách i v hejnech ve volném, prohřátém a prosvíceném vzduchu. Objevovaly se sice i dni s kalnou mlhou, jež se válela nad lesy a plazila se údolím, dni s divokými, hučivými lijáky, ale zas přilétaly jaré vichry, rozprášily to na všecky strany, roztrhaly mračné „báby", a čistý blankyt se zas rozklínal. Při těch zápasech slunce s mlhami a mračny světlo jeho provádělo na horách kouzelné hry

na podívanou horským poutníkům, kteří se drali a ploužili na stráních i plánich jako brouci.

Korytnou teď přes tu chvíli putovali lidičky s holemi v rukou, kvítím na kloboucích, baťochy na hřbetě. I restaurace v bělidle mívala nocleháře, kteří večer poseděli; byli-li Češi, mívali je domácí hosté mezi sebou a bývalo tu veseleji.

Také „letní ptáci" se v Korytné objevili, Němci z říše hned počátkem července, protože školní prázdniny měli tam dřív, bylyť rozděleny na dvakrát. Sídleli hlavně u Adlerwirta, ale také „u bílého vola" měli dvě rodiny. Chodívali městečkem i cestami lesními, tatíci vzpřímení, širocí, ramenatí, vousatí, těžce tlapající, v lodenových šatech, s placatými čepicemi na hlavách, paničky ulehlé, s krátkými sukněmi, volnými jupkami, s klobouky všelijak naraženými, žádné krasavice. Muži chodili vážně, kouřívali z krátkých dýmeček a mnoho řeči svými basovými hlasy nenadělali; ženy provázely je drobnými, kolíbavými krůčky, děti v alpském kroji honily se a škubaly hojné kvítí a přinášejíce je rodičům na podívanou, volaly: „Schau — schau — was das für ein wunderschönes Blümchen ist!" „Ja, ja, wunderschön!" zaharašilo z úst otcových, „Ja, ja, sehr schön, prachtvoll ist es!" střídavě velebila i matka.

U Brunclíků také byli letní hosté: německý profesor z říše, pravý obr, světlekaštanových Krakonošských vousů, s útlou chotí a s dcerou tenkou, bledou, kyselého pohledu; později přibyl pražský soudní rada Pechold s chotí, oba nevelcí, obtloustlí, panička víc.

Radovi visely kolem slamáku chuchvalce zplesnivělých vlasů, plnovous jeho podobal se šedým, huňatým mechům, pleť měl sivohnědou, pohled mdlý; za to očka panina kmitala v kulatém, dosud hezkém obličeji velmi živě a všeho si bystře všímala.

V poledne sedávali u stolu sami dva, paní okoušela všecko prvá, pomlaskávala, znalecky posuzovala a chutnalo jim oběma. Největší část dne bývali na toulkách: hledali houby, jichž snášeli si celé uzlíky a po oknech pokoje je sušili, borůvky, brusiny, jež si panička potom v kuchyni zavářela, do pasek chodili na maliny, jichž bylo právě množství a velikých. Napásli se na nich a ještě domů přinášeli zásoby. Spolu batolívali se také do selských hospodářství, paní kupovala máslo, jež na zimu nakládala, čerstvé syrečky, jež s kusem chleba někde na pařezu pojídávali a jež chutnaly jako mandle.

Večer sedával rada s německým profesorem, za nímž přicházíval i Halwinger; rada mnoho nemluvil, raději jen poslouchal, bafal, svědčil. Dámy zatím sedaly v kuchyni na poradách s paní hostinskou, ale radová brzy přicupala do restaurace a hned: „Pojď, pojď, tatínku, ať se vyhajáš, potřebuješ odpočinku," a zakrátko odcházeli spolu nahoru do bytu.

Když Němci odjeli, denní hosté domácí pobídli radu, aby si přisedl k nim; přijal pozvání, ale vedl si stejně, bafal ze sádrovky, nemluvil, nanejvýš že v dobré chvíli udal anekdotičku, jichž měl několik v zásobě, a jíž se sám tolik smával, že sotva byl s to dopověděti. Posluchači smávali se leda ze zdvořilosti, protože anekdoty měly už kanonické stáří. Politických a národních hovorů se rada neúčastnil, ačkoli se s českým smýšlením netajil; poslouchal, přikyvoval, ale dál nic. Jednou pravil: „Je to pravda, ale kdo by se zlobil, když jsem na dovolené, chci mít pokoj!"

Když si v restaurační společnosti o nich jednou povídali, Kubišta pravil: „Mají se ti dva lidé rádi, stále chodí jen spolu!"

„O čem pořád mluví!" a Mazlova ústa se ve vousech kysele stáhla.

„O houbičkách a malinách, o kotletkách a roštěnkách, o polivečce a buchtičkách, o dceři a vnoučcích," usmál se Kocourek, „a časem jí snad rada také vypravuje starou anekdotku."

„Jsou už staří, starají se, aby si živobytí prodloužili," pravil Slavík.

„Jděte, tak staří nejsou! Považme, že tenhle pán byl soudce a teď běhá za paničkou jako pejsek a zobe maliny. Čerta potom!"

„Jen počkejte, až vám bude přes šedesát, kdo ví, jak se budete belhat a co budete zobat!" smál se mu Kubišta.

Mazel podíval se naň z podobočí, vyplil se pod stůl, povzdychl, nahnul si hodně hluboko a velmi se zadumal. V posledních dobách byl málomluvnější, nepřál si tolik a býval většinou doma.

Marvánek povídal o něm jednou Slavíkovi: „Mně se zdá, že našemu panu pokladníkovi vzali v Ráji pořádně tipek!"

U Geigepetra ubytovali se také letní hosté z Prahy: bankovní úředník Sejkot s paničkou, s hošíkem a dvěma děvčátky. Když o tom Marvánková Slavíkovi jednou ráno povídala, divil se, že si u Perků vzali Čechy.

„Prosím jich, jsou v jediném pokoji, platí za tři postele a pohovku, to vynese, a Němci nepřišli. Ochsenwirtovi to také stojí za to, když je jich pět!"

Sejkotovi byli rodinka čilá a veselá, pán zdravý silák, panička ještě pružná, děti jako srnky. Po snídani pluli do přírody a bývalo je slyšet z daleka, jásali, zpívali, jen se to rozléhalo. Také si snášeli zásoby plodů lesních, ale na závar zůstávalo málo, děti měly stále hlad i chut náramnou. K obědu a k večeři přicházívaly s pomalovanými tvářemi, začernělými rty. Tatík po všech cestách s ostatními nechodíval; zvěděv, že lov v některých struhách má najatý studenodolský kupec Mádle vyjednal si s ním, že si v době svého pobytu smí po nějakém pstroužku hodit udici, i sedával potom celé hodiny někde na břehu. Choť s dětmi vracejíce se z lesů a strání, pátrávali, kde mezi olšovím zasvítí bílá taťkova čepice. Korytenští vždycky věděli, kde ta družina vězí, jásot i písničky ohlašovali je do dáli; a nezpívali jenom nahoře, ale vracejíce se z toulek, i po obci. Slavík chodě lesy, nejednou je také slýchával a měl z nich radost, jaktěživ si tu nikdo tak jadrně, jako oni, nezazpíval.

Jednou volali na ně lidé s pole: „Ruhig, oder geh'ns nach Časlau damit!“ Jindy házeli na ně pasáci hrudami a konečně se stalo, že k Perkům přiběhl Kvitšanton se vzkazem pana starosty, aby ty děti své české písničky tolik neječely, Korytná že je německá obec a že tu nejsou sami; dole v Čechách že by to Němci také dělat nesměli.

„I vždyť zas odjedou,“ s úsměvem odvětila mu Perková. Ačkoli říkávala, že v pokoji Sejkotově bývá někdy, jak by se tam čerti ženili, měla pražskou paní pro její srdečnost a poněvadž se leccčemu od ní přiučila, dost ráda. Ještě téhož dne sdělila s ní v síni starostův vzkaz.

Sejkotová naslouchajíc hleděla, jakby nerozuměla, potom však pronesla trpce:

„Máte to zde smutné, paní Perková!“

Zavolavši muže, pověděla mu, co se stalo.

„Nám nemají za zlé,“ omlouvala se domácí vidouc, jak Sejkot červená, „ale tady se to nerado slyší, jsme tu v Němcích a musíme taky.“

„Proč byste museli — ale jsme my Češi zatracené punčochy!“

„Mám tu své živobytí!“

„Snad nemyslíte, že k vám jdou, protože děláte Němce?“

„Ó to zdejších lidí neznají! Trvalo nám dlouho, než jsme si je navedli a ještě nám nevěří!“

„Vždyť jináč než německy nemluvíte a děti vám ani česky nerozumějí!“

Perková na sucho polkla. „Jsme tu už léta! Můj tovaryšil v Studeném Dole, ve Vrchlabí, a když jsme se vzali, šli jsme sem. Dlouho o nás zdejší noha nezavadila. Tuhle s pekařem Weisem je právě tak a přec již jeho rodiče byli zde v bělidle!“

„Jsou tu přece také Češi!“

„To by nás neuživilo, páni jdou pro šaty do měst, zdejší dělníci jsou Němci, Češi mají doma jinde, jen tak se třeseme.“

„I nepovídejte, dobře se vám vede.“

Pokrčila rameny: „Vyřídila jsem, co starosta vzkázal,“ odvětila již studeněji. Zlobilo ji, že ji kárá jako školačku.

„Kde si mají děti zazpívat, ne-li v přírodě a ostatně lesy jsou přece panské a tam toho dosud nikdo nezakazoval. Snad se ten váš půlmistr nebojí, že jim naším zpěvem chalupy spadnou!“

„Když ono tolik zpěvu po obci lidi zlobí!“

„Proč tedy dávají do novin, aby sem lidé šli na letní byty?“

„Do českých oni to nedali, to poslal snad pan Slavík z bělidla, leckdo mu to měl za zlé; snad myslil hlavně na restauratéra. My se také báli vzít Čechy.“

„A nic zlého vám snad neděláme.“

„Když to jináč nejde!“ a již mlčky odešla.

Paní Sejkotová se na muže mrzela, že spustil tak prudce.

„Vždyť je to pravda, pálilo mě to na jazyku, co jsme tady!“

„Jsou to jinak hodní lidé —“

„Ale tak převléknout se nemuseli.“ —

Sejkot už Slavíka znal, ale dosud s ním nemluvil. Zvěděv, že chodívá navečer na procházku, u struhy si ho vyčíhal a šel mu v ústrety. Pověděl, kdo je, že výzvy v novinách přiměly ho, aby se do Korytné vypravil a že si našel byt u Perkův.

„U Geigepetra,“ usmál se Slavík.

„Říkají mu tak a jmenuje se přec Ignác.“

„Hrává na kůru na housle a říkali prý tak jeho předchůdci, starému Malizenovi; jednou po Perkovi bude zas jiný Geigepetr.“

Sejkot se zasmál. „Zasloužil by šmytcem — český člověk a jsou Němci jako buchty.“

„Divil jsem se, že vás do bytu vzali; v německém domku učinili by to snad bez rozpaků, Čech — i takový! — aby se bál.“

(Pokračování.)

Běňa Klička:

ŽIVOTE!

Živote! Vášnivá touho maličkých dětí!
Živote! Tygřice vpuštěná k robátku do čtyřech stěn!
Se srdcem horečně pospícháš v opilém, drtícím spětí,
skoupý jsi, stále však slibuješ závratný den.

Živote! Veliká hračko v loktuších dětí!
Kterak tě ovládnout mohu, když tisíce zraků máš?
Živote! Hodina hořká ti v zápětí radostné letí:
za jedno veselí nesčetné bolesti dáš.

Živote! Miláčku! Cesto! Cesto mé síly!
Živote! Ukrutný démone, přibitý na srdce mé!
Neber mi větévek bez květů, v hrudi jež vyprahlé zbyly,
nelámej výhonky slzami orosené.

Jednou, až naplníš cele naděje moje,
živote, oslavnou píseň ti zazpívám na rovu svém,
tiché-li bytosti otevřeš zdravé a bohaté zdroje,
jimiž bych napojit' mohl svou mateřskou zem.

M. Jahn:

DUCH SAMOTY.

Ohromný, strmý ledovec.

Lidská noha dosud na něj nevystoupila. Sní, věky sní mezi nebem a zemí. Strašný, mrtvý mír! Duch velké, přísné Samoty v mlhavém plášti sedí na jeho vrcholu. Nikdy ničeho neviděl, jenom sníh a led, oslňující sluneční zář, jemný prach hvězd a plachý let oblak. Žádného zvuku kromě rachotu letních bouří neb orlího skřeku neslyšel v této bezezvuké tišině jeho sluch. Sní a sní v nekonečné chmurnosti bezhlasé přírody.

Červánky v dáli dohořívají, hasne den. Kolikátý asi? Sedá šero a strašný, drtivý chlad vane po vrcholu. Duch Samoty halí se úže do svého pláště.

Najednou je vytržen.

Jakási drobná skvrna, drobný červ se drápe po jeho příkré stěně. Zarývá hák do jeho prsou a pracně sune se výš. Duch Samoty mlčí, mlčí a pozoruje, jak zvolna se drápe. Nenávist a msta kalí zrak velkého Ducha.

Konečně stojí červ před ním. Jaký nepatrný! Ale zrak svítí výbojnou smělostí. Šerý šat kryje mu tělo, na zádech má celou zbrojnici temných předmětů a stojí, stojí napřímen jako vítěz.

„Kdo jsi?“ jakýmsi skalním hlasem ptá se Duch Samoty.

„Jsem Člověk-Dobyvatel. Chci tě změřiti, obsáhnouti a lidskou vlajku postaviti na tvém temeni. Jsem první, kdo překročil věčné kruhy tvé ledové říše!“ pyšně odpovídá nepatrný červ a dívá se do kalných, vyhaslých zraků nehybného Ducha.

Najednou cosi ohromujícího útočí na smysly člověčí.

„Prokletý!“ ozývá se nekonečný hlas. „Nikdy jsi tady neměl vystupovati a rušiti mých snů. Žádný červ se toho neodvážil, až ty. Věz, jsem Duch Samoty a nekonečnost sama. Nikdy mne nezměříš, neobsáhneš, nikdy nezvládneš mého království, prokletý!“

Člověk-Dobyvatel patří v závratné rokle jeho zřítelnic a jako by nekonečností omráčen, zachvívá se před chmurným jeho majestátem. Jen zrak ještě vzdoruje.

„Prokletý! Řekl jsem: Nikdy! Nevěříš?“ hučí strašný hlas jako horské vichřice.

Člověk-Dobyvatel již neodpovídá, trne, ale stojí.

Duch Samoty vlaje svým pláštěm jako ohromnými blanami netopýřími a mlha,

skoro hmotná mlha, zahaluje vrchol. Sedá noc... Mráz drtí kosti. Je tma, jenom chladné křemeny hvězd žíhají bezedný azur...

Časného rána sedí Duch Samoty na svém ledovém výstupku a pod ním, zrovna u nohou, nehybně jako sklaný pták leží Člověk-Dobyvatel. První paprsek chladného slunce tříští se na plechu dalekohledu, jejž třímá ve zkřehlé dlani.

A na tváři Ducha Samoty totéž opovržení, chmura, přísnost a mlčení...

FEUILLETON.

Emil Tréval:

PRO DOMO A PRO FORO.

Stesky na nečeskost našeho divadelního repertoiru zas a zase ozývají se z řad inteligence tvorbu domácí milující. Zejména, že naše veliké a jediné Národní divadlo neplní vůči autorům českým svou povinnost, importujíc s reklamou, jíž se domácímu dílu nedostává, cizí, často méně cenný tovar. A dodávám, tantiemami dosti drahý tovar.

Stálá naše divadla mají na tento stesk stereotypní odpověď.

Naše obecenstvo prý o původní hry nestojí, hlediště hned při prvé reprise původní hry, i umělecky cenné, zeje prázdnými mezerami. Čí vinou? Nejpohodlněji odpoví se: Autorovou. Autor má ovládati techniku dramatickou, má umět poutati obecenstvo, uchvátit je, jako dovedli to Sardou, Augier, Rostand a vůbec Francouzi.

V čem vězí, že čeští autoři toho nedovedou?

Divadelní činovník pravil mi: Uvedl bych každou hru mající jisté kvality divadelní na prkna, aby autor viděl, co a jak má psáti, aby se učil.

Myslím, že toto stanovisko jest jediné správné. Geniové a hotoví dramatikové jsou velevzácní, a chybuje divadlo, které jen na tyto velké tvůrce čeká. A zejména nemá tak činiti divadlo národa umělecky tak mladého, jako je náš. Mimo úspěch umělecký a kasovní náleží našemu Národnímu dbáti též svého poslání výchovného.

Sardou propadl šestkrát se svými kusy, než se uchytil. Český autor má jediné, na umělecké výši stojící divadlo, a běda mu, propadne-li jen jedenkrát. Druhý pokus se už nepřipustí.

A přece jen provozováním vlastních prací na jevišti lze se autoru učiti. A k tomu je též se strany správy divadelní trpělivosti třeba. Kde je talent, dostaví se cvikem i technika, která není nic jiného než výpočet a praktická zručnost.

A autoru třeba je jeviště prvořadého. Jeviště menších kvalit uměleckých zabíjí často kus a uvádí autora v omyl. Autor má a musí mířiti k metě nejvyšší a reprodukci co nejdokonalejší.

Národ vystavěl nádherné divadlo sobě a nikoli Francouzům, Němcům a Angličanům. Proti pyšným Musám těchto národů krčí se česká Popelka jen u vchodu a po chodbách a nestala se dosud princeznou.

Nechci tím říci, že jen divadlo samo má vinu na sterilitě české původní produkce dramatické, ale větší část viny spadá na účet kritiky. Naše kritika nepodporuje českého autora, právě naopak, z většího dílu tvorbě dramatické nepřeje a autoru utloukavými kritikami tvorbu další zošklivuje, obecenstvo pak od návštěvy divadla na večery původní hry odvrací.

Málo je v kritice české upřímné, neosobní lásky k umění. Zkostnatělá doktrina, osobní nechuť, konkurenční zášť, závislost na úsudku temperamentnější hlavy, bagatelisování méně známého literáta, neb i průhledné klikařství, jedno z toho vždy vyznívá z kritik původní tvorby dramatické. Objektivně vylíčiti dojem kusu, vedle stinných uznati i světlé stránky díla, toho kritika česká nedovede. Je v tom kus atavistické neupřímnosti a malicherné vyvýšenosti povolaných i samozvaných soudců. Ironii, vtip, persifláž autora, vše to nalezne čtenář při snídani v divadelním referátu svého listu. Třeba se mu kus líbil, řekne si: Podívejme se, tedy takové nedochůdče je autor? Takový idiot? Jak se jen dostal na prkna?

Stalo se mi, že po premiéře mého prvého kusu ptal se mne člověk zcela mi blízký: „Prosím tě, kolik jsi za to řediteli zaplatil?"

Četl totiž v novinách trhavý odsudek kusu, kde pravilo se, že jen pomocí vlivných tetiček dostal se můj kus na prkna divadelní.

Kdo tedy hledá ušlechtilou zábavu, poslechnutí českého kusu s dobrým svědomím si odpouští.

A autor? Přemýšlí! Vidí dvojí loket pro domácí a cizí tvorbu. O cizím, i sebe chatrnějším kuse, píše kritika naše šetrně, netroufá si jinak. Zase atavismus. Za to proti českému autoru najde se plno Boublíků, odsuzujících, až se práší.

Není-li autor český potom odpuzen od nevděčné tvorby dramatické, jistě je na delší dobu ochromen, znechucen. A právě když by měl pracovati tím úsilovněji, pod dojmy svěžími, po

zkušenostech a poznatcích, jež skýtá jen ztělesnění slova na jevišti.

Myslím, že dramatické umění české má z takových i sebe duchaplnějších kritik jen škodu. Lesknou se, ale nezahřívají.

Paříž si své autory divadelní vychovává, skvěle je honoruje, kusy jejich jdou světem, obohacují autora. Praha své autory, až na několik favoritů, utlouká.

Vím, že nepravím nic nového, ale je třeba, aby pravda zas a zase byla promlouvána, aby rozhozeno bylo semeno nápravy. Snad padne připomínka tato na úrodnou půdu někde, vzejde a vydá užitek, snad otevrou se brány mnohým zamčené, bude-li se vytrvale tlouci.

Vstoupili jsme do řady suverenních národů a nechvalno nám žíti stále jen z drobtů cizího stolu. Nechtějme býti národem chudým uměním v nově vzniklých útvarech státních.

LITERATURA.

Jan Vrba: *Sázava.* Kniha prós. Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Spisovatel Vrba, který ve svém románě Dolina ukázal, že umí selský spor, jenž tvoří jakýsi locus communis naší povídky a románu selského, proložiti vůdčí ideou nezrušitelné lásky k půdě jak ve sporu, tak ve smyslu absolutním, podává v této objemné sbírce několik povídek a novel, jež vzdávají se onoho stupně psychologického, na který jsme u autora již zvykli. Povídky jsou ceny sice nestejné, ale ať se týká poměru židovstva k obyvatelstvu venkovskému, ať popisuje náboženskou pověru, specificky česky a humoristicky podloženou, ať tragicky odevzdanou situaci svedené venkovské dívky nebo jakoukoliv jinou otázku venkovského života, dbají méně citlivosti přírodní, vyjádřené v autorově Lese, i hloubky společenského pojetí venkovského, vyjádřeného v Dolině. Nemůžeme upříti formální přednosti na př. v povídce Hříchy, která velmi účinně ve své životnosti upadá a jaksi vychládá, až dospěje k tolstovské oddanosti do osudu a náboženství, ale na první pohled je viděti, že povídka je thematická a programová. Důkazem jest spisovatelem upravené líčení soudní, které by se snad po předchozích událostech mladého cynismu studentstva a hnusné otrlosti ženatého správce dalo omluviti bezradností a beznadějností děvčete naprosto nekulturního nebo přesvědčeného, že osud ji postavil do země, do okolností, v nichž není naděje, že by se mohlo dožíti práva a spravedlnosti. Taková povídka, proložená uměle poměry na př. ruskými, jest vzácna na venkově sázavském, leda snad jako případ naprosto výjimečný, možno říci abnormální, a těžko se dá vměstnati do rámce, charakterisovaného řekou Sázavou. Událost jest opravdu psychologicky mohutným dokladem pravé české povahy, která v případě obapolného a stejnoměrného přečinu a podobné viny zapomíná, třeba se sebezapřením všeho, co bylo napiatého v poměru jeho k bližnímu a venkovsky drsně sice, ale přece s upřímným srdcem odpouští hřích a raději zanedbává své povinnosti, než by svého bližního uvrhla do neštěstí. Některým povídkám (na př. Dům Otmara Löwyho, Sudič Pudil, Neratovická enklava, Ještě o jednom zámečku, Chatrč pod Debří) by svědčilo hlubší založení i drobné provedení. Na př. Dům Otmara Löwyho svádí autora k prostému postupu od povahy žida pracovitého a nezištného k dalším generacím, které už své pracovitosti užívají jinak. Jistě tu bylo příležitosti dost k tomu, aby byla věc prohloubena a povídka postavena na pevný základ. Nebylo to snad úmyslem, neboť spisovatel věc umí prohloubiti, psychologicky podložiti a výraz zhutniti. Pěkné a přiléhavé líčení toku Sázavina tvoří knize rámec velmi případný a skvělý. *J. F.*

*

Hugo Salus: *Výbor z básní.* (Přeložil J. Al. Koráb.) Nákladem J. Svátka v Č. Budějovicích 1918.

Salus, pražský Němec, vyhledával a nacházel u nás dosti přátel literárních, kteří ho překládali. Měl a má také u nás dosti čtenářů — jeť z rodu „autorů oblíbených". Pražští Němci sami hodně se o to přičiňovali. Výbor jeho veršů nebyl by zčeštěn tak zcela bez užitku. Avšak obratný a vkusný verš zasloužil by obratného a vkusného tlumočníka. Nelze říci, že by jím byl J. Al. Koráb. Srovnej za jiné překlad „Babičky" (na str. 28). Ani u výběru neměl překladatel štěstí, vynechává nejpěknější čísla Salusova z posledních knih, z „Nových snopů" překládá i verše velmi slabé, jako je na př. právě zmíněná „Babička". Nad to překládá nesprávně „Lístek květu" (Die Blumenschale), m. „Miska na květiny" a „Povážlivé příběhy" (Nachdenkliche Geschichten), m. „přemítavé, zamyšlené povídky", což je povážlivé.

O „Římské komedii" píše překladatel, že „přijata byla již k provozování Národním divadlem, ale sešlo s ní z příčin — politických!" K záhadné pom'čce a vykřičníku měl bych poznámku. Salus ucházel se u Nár. divadla sám, sám si opatřil překladatele. N. divadlo bylo proti hře z důvodů uměleckých, avšak z courtoisie neodmítlo autora přímo; projevilo ochotu Ř. k. hráti, uvede-li pražské německé divadlo na scénu některého autora českého. Tak a nejinak se věci měly. Myslím, že nebyl p. Koráb dobře informován, píše-li o příčinách — politických. *Fr. Tichý.*

*

* K vydání A. Zábranského „Břehule" dovoluji si upozorniti, že v názoru na dílo toto bylo by snad vhodno vyzvednouti ještě jednu složku zajímavé práce, totiž hlubokou poesii, kterou je prodšena vedle všeho svého naturalismu. Nejvíce ovšem přichází k platnosti v částech, kde vystupují bytosti bájné — a tu jest krása vyjádřena asi tak, jak ji venkovský člověk — neuvědoměle — cítí. Milostný vztah Břehule k Ondrovi — toť báj o Afroditě a Adonidovi, obrozená v pojmu slovanského lidu; při tom citový i smyslový vztah vyjádřen jest spisovatelem tak plně a tak šetrně, že tyto partie v písemnictví hledají sobě rovných. Přímo anticky klassickým řešením jest, že Břehule svého miláčka usmrcuje, aby jeho mládí a krásu zachránila před znesvěcením ve všednosti. Dále probouzení Břehule jako „staré máti" po letech, její polední, blahodárné těkání, jest pojato a vylíčeno s úchvatným půvabem, podloženo hloubkou pantheismu. Také vodník svým démonismem rodově a místně zdůvodněným jest povznesen nad úroveň obvyklé pohádkové figury. Tyto stránky díla zaujaly mne silně již před lety, kdy práce vycházela ve „Švandovi dudákovi", a neodolal jsem nyní pokusiti se o vzbuzení pozornosti pro ně.

DIVADLO.

Národní divadlo. Nové básnické dílo Růženy Jesenské bylo dne 24. ledna t. r. novinkou Národního divadla, tragedie *„Attila"*. Zvýšený zájem vzbuzovalo pojetí hlavní postavy jakožto ruského cara, cílícího k osvobození Slovanstva. Z jevištního uskutečnění nebylo toto pojetí — mimo vnější, malebnou a náladovou stránku — právě patrno, neboť příliš do popředí vystupují smyslné záchvaty Attilovy, s nimiž nejsou jeho ostatní cíle v dostatečné logické souvislosti. K úplnému pochopení vyžaduje toto drama především dobrou znalost dějin, zejména orientaci v osobnostech, o kterých se mluví; dále pozor mimořádně zbystřený, podporovaný předchozí četbou díla. Neboť spisovatelka — jak i v jiných pracech jest jí příznačno — snaží se stále po silné, až silácké linii, pracuje s vášní, láskou, silou a hlavně nenávistí nejvýše vystupňovanými; operuje tudíž stále se silnými výrazy, výbušnými výjevy, které zase mají potřebí nejsilnější reprodukce herecké, stálého, prudkého nanášení tonů, — a to v obojím směru jest nejen na újmu niternosti, ale také unavuje pozornost. Nad to — což u básnířky takové hodnoty vskutku překvapuje — jest blancvers dramatu mnohde velmi nelibozvučný a chybně skandovaný, tudíž k recitaci špatně způsobilý: a to vše má zlý vliv na srozumitelnost díla. Tak velká snaha autorčina i úsilovně vynaložené umění jednotlivých představitelů vychází na zmar. Nejlepší zdar lze zaznamenati v náladových obrazech, kterými spisovatelka stlumočila staroruské, bohatýrské ovzduší, jak si je představujeme dle ruských bylin a historických maleb. Jest to smuteční obřad na konci druhého dějství a kvas na počátku dějství čtvrtého, směsice to barev, světel, zvuků, pohybů, jimž vévodí tu pěvec, tu šašek, tu tanečnice — holubička, tu trpaslík. S obzvláštním vkusem vyzvedly scény ty k plnému účinu pp. rež. Hurt a malíř Wenig, kteří vůbec celek po stránce zevní úměrně jednotili, spolu s výkonnými umělci, kterým v čele stáli p. Deyl (Attila), dámy Dostalová (Guduna), Hübnerová (Můva), Rydlová, Vrchlická, p. Kohout a j. Po stránce zpěvní zejména píseň trpaslíkova měla vhodný a účinný karakter. — A.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazců J. Minaříka (Rubešova galerie od 7. do 29. ledna 1919) nepřináší obrazců nových, nemění soudu o J. Minaříkovi. Tento staromistrovský malíř znamená svůj druh. Vyplnil svůj život tím, že byl malířem Prahy a příkladem svým vedl také jiné druhy, uče je Prahu vidět a vyhledávat; i Slavíčkovi býval dobrým druhem a průvodcem. Na motivech pražských, jež malovali současně, bude jednou demonstrován rozličný malířský názor dvou generací a jejich poměr k viditelnému světu. Minaříkův poměr ku Praze byl více historický než malířský; čistě malířských ideálů v dnešním smyslu slova neměl. Více než o namalování šlo mu o to, dáti přítomnosti a budoucnosti obrazové dokumenty Prahy staré, mizející. Vše musilo býti na těchto obrazech určitost sama, faksimilem nejvěrnějším a nejzřetelnějším i v nejposlednějším detailu. V představě Minaříkově věci musily míti podobiznovou hmotnost, reprodukující strukturu a texturu zdí až po nejdrobnější znaky povrchu, hrbolky, škrabky a špínu; stejně každá tyčka v plotě, každý šindel na střeše musil býti sečten a pozorně štětcem vymodelován.

Takový ideál obrazový mohla dáti jedině drobnomalba, skládající obraz z drobného pozorování, neseného nejpodrobnější kresbou, podpořenou a utuženou barvou, zesilující relief kresby. Čistě malířsky nemá už Minařík „pravdu". V takovém názoru malířském, majícím v sobě více podrobného studia mravenčí pilnosti než přírody, popisujícím nejmenší úseky bez zdůraznění podstatnosti, nálada přichází velmi zkrátka, není-li vůbec negována; osobnost malířova se ztrácí. Nálada je často vědomě vymyťována, neboť jemu nálada klame, šidí, zastírá a zamlžuje, povšechně naznačuje tam, kde jde malíři o dokumentárnost, vyžadující nejzřetelnější věcnosti, studované v nej-

ostřejším osvětlení. Nechť to zaviňuje jistou nepopiratelnou suchost, šedost a předělanost, přepilování, nechť umělecké výslovnosti schází blýskotnost, teplo a žeh!

To určilo na celý život Minaříkův poměr k umění. Šířky zoru a přírodní svěžesti postrádá i za branami Prahy, v nejhlubších tišinách přírody (Lesní tůň u Čáslavi). Nezaujat volným vybudováním obrazu, stkáváním světla a tónů, vláním vzduchu, tíhne i v přírodě k detailu a dokonalému, miniaturně zálibnému vypracování hmoty. Je na podiv, vyjde-li jednou z rukou jeho kus jako „Zahrada u Milosrdných bratří", z níž mluví nejen živá malířská chuť, radost z krásné živé barvy stromů, nýbrž hlavně a více: opravdové cítění atmosféry a přirozené harmonie přírodní, k němuž vedlo nové tvárné a malebné chápání a vyjadřování.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* P ř e c e j e n š l e c h t a! Republika sice zrušila šlechtictví, zrušila pyšné predikáty rodové, arcivévodské, knížecí, hraběcí atd. až do posledního barona a svobodného pána. Stalo se tak přijetím a vyhlášením zákona o tom, a veškeré časopisy uveřejnily zákon ten. Podle zákona tedy není žádné šlechty již. Zdá se však, že tento zákon — jako všeliké jiné — zůstal toliko na papíře, i pro časopisy, které jej tučnými písmeny otiskovaly a které by ho nejspíše měly šetřiti, když ho zatím nešetří nějaký panský šafář, správce či poklasný. Tytéž časopisy stále ještě přinášejí zprávy, z kterých vysvítá, že hrabata a baroni zůstali hrabaty a barony. Dočítáte se toho v denních zprávách a zejména v rodinných. Buď docela výslovně nebo aspoň pod ostýchavou rouškou. Tak v posledních dnech mohli jsme čísti, že na zámku Lešně na Moravě zemřel pan František Seilern z r o d u Seilernů a Aspangů. Tedy šlechta přece žije! *Zat.*

*

* J e n p o l i t i k a! Jak slovenské „Národnie Noviny" vypočítávají, vzniklo na Slovensku v posledních třech měsících neméně než p a t n á c t nových časopisů, a všechny p o l i t i c k é. Samy „Národnie Noviny" soudí, že by politice stačila polovina listů, ostatní že by měly pěstovati beletrii, humor nebo hospodářství. Úsudek to dojista rozumný. Snad i pouhá třetina by stačila politice. A jest nepochybno, že taky v č e s k ý c h časopisech rozmohla se politika na úkor všech oborů ostatních. Podívejme se na některé časopisy české. Z těch vymizela beletrie naprosto, neshledáte se v nich ani se stručnými zprávami o krásném písemnictví, jako by ho již nebylo. Ale taky beletrie náleží k jevům českého života. Tisícové českých čtenářů nesáhnou po jiných novinách než politických. A tu ze svého časopisu nedovídají se o duševním životě českém ani za nehet. Nedočtou se ani slova o nových knihách básní, o nových románech, o hudbě atd. V dřívějších dobách bývalo jinak. Právě ze svého politického žurnálu dovídal se městský i venkovský čtenář o tom, co nového se děje v literatuře a v umění vůbec. Častěji a častěji otiskují listy zcela důvodný stesk na zdivočilost mravů, na úpadek vkusu atd. Jsou-li si některé ty listy vědomy toho, že naprostým opomíjením literárních a uměleckých zjevů mají tak trochu spoluviny na duševním úpadku této zjitřené doby? *Zat.*

*

* René de Weck vydal studii „La vie littéraire dans la Suisse française" a praví tu: Švýcarsko jest zeměpisně a historicky jednotná země, která obohacuje literatury tři: národa německého, italského a francouzského. Kraje francouzské přináležejí latinské civilisaci, ale pracuje se tu jinak než za hranicemi země švýcarské. Protestantism dal francouzskému Švýcarsku jinou utvářenost morální, rozdílnou od oné v republice francouzské. Idea protestantismu má vliv přirozeně i na literaturu. Většina duchů snaží se vyprostit z tohoto jařma. Weck rozbírá hlavní díla posledního století a uctívá tři jména své země: Ed. Roda, Phil. Monniera a Gasp. Valleteho. Jsme národem více inteligentním ve Švýcarsku než uměleckým, praví autor ve své knize. Jmenuje autory dnes působící, z nichž některá jména jsou u nás známa: Ph. Godet, Paul Seippel, Ern. Bovet, Maur. Muret, William Ritter, G. de Reynold. Román zastoupen Louisem Dumurem, J. M. Porretem, z mladších uvádí Ramuza, paní Noëlu Rogerovu (v jejíž knihách je vánek evangelia), mladé básníky: Jul. Cougnarda, sl. Marcelu Eyrisovu, Henryho Spiessa a Cornaza. V závěru vyslovuje naději, že Švýcarsko dá literatuře francouzské jednoho dne Maeterlincka nebo Verhaerena švýcarského.

K. V. H.

*

* Na útulek českých spisovatelů zaslal p. rev'd. Al. Vlasák druhou sbírku železničního personálu plzeňské stanice k uctění památky kol. Miloše Marvana K 125·—.

V Praze, dne 6. února 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Emil Pauer:

BALLADA Z R. 1918.

(Konfiskováno ve Zvonu r. XVIII. 1918.)

Smutný večer v české chatě — „Jděte, děti, spat!“
Z kouta síně čtyři hlasy: „Matko, máme hlad!“

Čtyři hlasy jako dýky! — „Nemám chleba již!
Za tátu se pomodlete, udělejte kříž!“

Sama křížem znamená se, v dálku letí duch...
„Živ či mrtev? A ta bída! Zda jest ještě Bůh?“ —

Ticho v chatě, bezradně se chýlí ruce v klín — —
Sousedova babka vchází, vchází jako stín.

„Zle je!“ mumlá — „Hynou děti! Jeníček náš hladem kles —
Smilování, Matko Boží! Světem jde zas Herodes!“ —

Karel Mašek:

HORATIO.

Pane, smím zadržeti vašeho koně? Zvolnil krok a patrně lépe nežli vy si povšiml věnce z hoblin nad vchodem mého domu, jehož štít hlásá, že tu jest pověstný hostinec ‚u mořské panny‘, ve kterém dostane se vám pohodlného noclehu a pohoštění tak znamenitého, jako nikde jinde. Řemení vašeho koně i šat váš jsou pokryty prachem, svědčícím o cestě dlouhé a namáhavé, jest vám třeba odpočinku; noc se blíží — a minete-li dům můj bez zastávky, projedete celou noc, než dospějete opět k slušnému lidskému obydlí.“

„Děkuji vám, pane hospodský, za vaše upozornění i uvítání a přeji vám dobrého večera. Vím, že jest mi sestoupiti zde, znám cestu a znám i váš dům; nejsem tu po prvé, a kdybych nevěděl, že množství pocestných zkřižuje takměř denně vaši paměť, zeptal bych se vás, není-li vám moje tvář povědoma.“

„Věru, že jest mi povědoma, vzácný pane, nebo věřte, že přes četný počet lidí, kteří se u mne zastavují, přece téměř každého si zapamatuji; jsou druhu tak rozmanitého a z pozorování jich čerpám své zkušenosti, které nejsou malé. A o vás, pane, kdyby vaše tvář a celá vaše bytost nebyla proniknuta — a řekl bych zatížena — jakýmsi hořem, které vás a vaše mládí odcizuje světu — tvrdil bych, že jste jedním ze studentů odkudsi z Dánska, kteří tudy občas cestují na vysoké učení wittemberské, a že jste svou veselou myslí již kolikráte rozhlaholil klenutou šenkovnu ‚u mořské panny‘. Ale vida váš smutek, netroufám si tak tvrditi.“

...„A přece je vaše domněnka správná.

milý pane hospodo. Vskutku býval jsem veselé mysli, jaká mládí přísluší, a mimo ni nemíval jsem jiného, čím bych se nasytil a oblékl; byla však mým bohatstvím, získávala mi přátele a s ní snadnou byla mi pout světem. Ale nyní vyhýbám se družnosti a jsem tomu rád, že mimo mne není dnes hosta ve vaší šenkovně, která by hlukem rušila smutek mých dum.“ “

„Avšak já přes to si dovolím býti vaším společníkem, vzácný pane, nebo jest mi líto, viděti vás o samotě s chmurou na čele. A pak dychtím zvěděti novinky z vaší vlasti, Dánska, je-li pravdou vše, co se poslední dobou vypravuje. Hamlet, dánský králevic, prý zešílel; znectiv ušlechtilou dceru nejvyššího z dvořanů dohnal prý ji k sebevraždě, v zuřivosti své zabil pak nejen jejího otce, ale i svého otčíma a matku svou, a když byl ještě bratra dívčina na jejím neposvěceném hrobě uškrtil, byl prý od vlastních dvořanů strašlivě rozsekán.“

„ „Zvědavý muži, dotýkáte se samého středu mé bolesti, neboť ptáte se po událostech, které zbavily mne radosti i mládí, a které leda studium, k němuž se vracím, naučí mne potlačovati. Přece však budu vám o nich vypravovati, poznávaje, že pravda, šířic se pověstí, dospěla k vám znetvořena v hrůznou báchoru, a plně tak vůli nejdražšího mrtvého, jehož památka musí zůstati čistou. Ale ovšem uslyšíte o činech krvavých a nepřirozených, o vraždách a úkladech, které vrátily se na hlavu strůjcovu, tak že mohou býti zvány božím soudem.

Ano, přicházím z Dánska — a vězte, že přímo od královského dvora v Elsinoru. Jsem Horatio, syn chudého šlechtice, který však byl dosti moudrý, aby věděl, že jedině vzdělání mne může povznésti z chudoby, a vyslal mne proto studovat na slavné vysoké učení ve Wittemberku. Tam seznal ve mně krajana a zvolil si mne druhem sám dánský králevic mladý Hamlet; a ujišťuji vás při spasení, kterého žádám pro něj i pro sebe, že byl stejně dobrý jako krásný, stejně šťastný jako ušlechtilých citů, ke každému spravedlivý, nad to štědře dobročinný a přísně pravdy milovný. Ač nezanedbával žádného cviku, jaký princům přísluší a v šermu končířem, v zápase na koni a ve všem zacházení se zbraní dal nesčetné důkazy své chrabrosti a dovednosti, přece oddanou náklonností chýlil se více k učeným knihám než zevnímu lesku dvorského života; a ač byl mlád, ani jiných radovánek nevyhledával, které jinochy vábívají, zejména však byl čist všech milostných pletek, cudností svou se ostře odrážeje od ostatních urozených synků, kteří ve Wittemberku studovali a při celonočních pitkách se kochali ve chvástání a milostných dodrodružstvích. Nicméně bylo srdce jeho schopno nejhoroucnějšího citu, který se projevoval zejména tehdy, když se rozhovořil o svém otci. Princ Hamlet narodil se v den jeho velkého vítězství nad Norem a od té doby vždy byl jen svědkem jeho slávy a úspěchů říše. Míval vždy slzy v řasách, když o něm mluvil, a zavíral pak oči, by si přivolal jeho obraz. A po svém otci nejněžnější snad láskou zahrnoval mne, častokráte mne ujišťuje, že duše jeho, lidi rozeznávajíc, své volby pečeť na mne vtiskla, a že toto přátelství jest mu vzácnější statků i přízně žen. Byl jsem tím šťasten — sám jsem králevice nade vše miloval veškerou oddaností své duše a jeho láska mi byla vyznamenáním, neboť mnozí po něm toužili, vábeni jak jeho podmaňující krásou, tak duchem, ušlechtilou milostí se projevujícím. I pojila se k němu družina nejlepších mladých lidí, kdekoli to bylo možno. Neměl-liž mne smutek zcela proměniti, když jsem ho ztratil?

Slyšte, jak se to stalo.

Kteréhosi jitra jsem se dověděl, že pozdě na večer dorazil posel z Elsinoru se strašlivou zvěstí, že král Hamlet jest mrtev. Princ okamžitě odcestoval, použiv nejrychlejších koní; neměl jsem příležitosti se s ním rozloučiti, ale vydal jsem se za ním do Elsinoru, bych konal povinnou službu při královském pohřbu, jako jiní mladí lidé mého stavu. Ani v Elsinoru jsem se s princem nesešel — byl úplně zabrán do svého žalu, a já, jako šlechtic chudý, jsem stál mimo dvůr; čekal jsem na příležitost, kdy se s ním budu moci setkati, bych se pak zase vrátil k práci do Wittemberku. Zatím jsem se zaměstnával rozmanitě, neboť v Elsinoru bylo tou dobou málo lidí studovaných, a kdo měl zapotřebí poučení z knih, obracel se na mne.

Velmi nemile dotýkaly se mne tehdy pošetilé tlachy, které se o princi šířily: že záhy asi se potěší ve svém smutku, jen co zchytralý Polonius přestane před ním tak přísně stříci svoji krásnou dceru. Tento Polonius byl nejvyšší komoří, muž dosti obmezený, domýšlivý na svůj úsudek, ale královskému rodu zcela oddaný; měl syna Laerta, jenž vzdělával se ve Francii a byl proto způsobů ohnivějších, než jsme u nás zvykli — a dceru Ofélii, velmi půvabnou, jímající srdečnou upřímností; nevinné to dítě majíc příležitost vystupovati při dvorských slavnostech a stýkati se

s princem, bylo okouzleno jeho krásou a vlídností, a dávajíc neprozřetelně na jevo svůj panenský cit, samo zavdalo příčinu ke klevetám, jako by princ byl si ji zvolil pro milostnou kratochvíli, což ho bylo na hony vzdáleno. Ale otec i bratr tomu věřili, střehli dívku a předčasnou obranou živili křivou pověst. A zaslepená Ofélie jako talisman lásky schovávala několik růží, které jí princ Hamlet zdvořile, ale bezmyšlenkovitě podal druhdy při dvorních slavnostech.

Nedočkal se však nikdo, že by královic byl odložil smutek své duše, své tváře, svého roucha. Neučinil tak ani při události, která nastala asi za dva měsíce po smrti jeho otce. Neočekávaně bylo totiž ohlášeno zasnoubení ovdovělé královny Gertrudy s Klaudiem, bratrem krále Hamleta. Věc ta vyvolala velmi trapný dojem — neboť se sňatek uskutečnil příliš záhy, takořka ještě v prvních dnech smutku; Klaudius po svém ušlechtilém a spanilém bratru přicházel jako tísnivý den prosincový po blahodárném výsluní letním — a pojímaje za choť dědičku říše budil dojem, že činí tak na úkor práv prince Hamleta, vším lidem milovaného.“ “

„Slyšeli jsme i zde o tomto sňatku, vzácný pane, i podivili jsme se jeho náhlosti. Ale současně byly nám vypravovány i jiné neuvěřitelné věci, které následovaly. Zesnulý král Hamlet prý jal se obcházeti jako příšera noční po valech elsinorských, věště zkázu uchvatiteli trůnu. Bylo tomu tak?“

„ „Ano . . . to jest: vypravovalo se o tom v Elsinoru. Já však nevěřím ve zjevy nadpřirozené, a ač vím, že ve světě jest mnoho věcí, kterých umem svým obsáhnouti nemůžeme, nepřikládal jsem víry těmto pověstem. Toliko měl jsem za svou povinnost upozorniti na ně svého pána a druha — a tehdy po prvé jsem ho vyhledal v paláci.

Ach, jak nalezl jsem ho změněna! V prvé chvíli setkání arci vroucí plamen jeho přátelství rozehřál jeho bytost, rozsvítil jeho zrak — ale hned následovaly vzpomínky na zemřelého otce, trpké žehrání na svatbu matčinu a všecka jeho duše byla jako uvadlá. A tehdy cítil jsem, že proti tíži smutku vzpírá se jedině vroucností mladistvého přátelství, které nás poutalo a ve kterém jedinou měl útěchu, cítě se nejen osiřelým smrtí otcovou, ale též opuštěným, snad i vyděděným novým sňatkem matčiným. Prolamovaly se v něm hořkost, podezření, a chvíle smutku a malátnosti střídaly se s chvílemi prchlivého, malomocného hněvu, hledajícího marně svod své výbušnosti a proto křivdícího tomu, kdo se právě v cestu namanul.

Starost o posloupnost na trůn ostatně byla ho asi vzdálena. Nejevil zájmu o věci státní a téměř nevšímal si toho, co všem bylo patrno, že horečně dějí se přípravy k válce. Nejen že služby strážní byly zostřeny, ale slevárny a kovárny byly v neustálé činnosti, zhotovujíce smrtonosné zbraně, i z ciziny byly zakupovány výzbroje a v loděnicích pracováno bylo i za dnů svátečních. Všeobecně mělo se za to, že přípravy čelí proti norskému Fortinbrasovi, jenž prý hotovil se dobýti zpět území, které král Hamlet získal v souboji s jeho otcem. —

Nikdo neví, co dělo se v duši princově, vždy více všemu okolí se uzavírající — jen já tuším, jaké přesvědčení v něm uzrálo a jaký pojal úmysl; nebo po jedné noci, kterou probloudil na valech a v nejodlehlejších příkopech hradebních, kdež vyhledal jsem ho, jat o něj bázní, naznačil mi příští směr svého chování. Vím proto, že není pravdivou pověst o jeho šílenství, nýbrž je mi jasno, že šílenství pouze líčil, aby dosáhl určitého cíle. A vskutku onen stav, kterým v úžas a děs uvedl královský dvůr a vzbudil soustrast lidu, nebyl šílenstvím, jaké u jiných se soucitem vídáme, ale jakési výsměšné rozhorlení spravedlivého, jakási posedlost pravdomluvností; záleželo v tom, že netajil svého mínění a bezohledně projevoval pravdu. Urážel jí otčíma, posupně se vysmíval Poloniovi a hluboce zraňoval Ofélii.

Ubohá Ofélie! Hamlet skutečně nyní využil předpokladu, druhdy mu vnucovaného, a aby zmátl pátrání po důvodech a cílech své změny, budil zdání, že šílí marnou láskou k Ofélii. Tuším, že jen svědomí krále Klaudia odporovalo tomuto klamu; jinak mu věřil kde kdo, neboť vyhovoval dvorské lačnosti po choulostivých zprávách — a zejména tomu věřili domýšlivý Polonius a milující Ofélie — ač při nastrojeném setkání, o kterém se mezi dvořanstvem po té mnoho šeptalo, princ Hamlet řekl jí krutou, mrazivou pravdu: Nemiloval jsem vás!

Mnozí, kteří později byli svědky princova horlení proti Laertovi při pohřbu Ofélie, přímo v jejím hrobě, ovšem se domnívají, že tu teprve vyšla pravda na jevo; ale já jsem byl zpovědníkem Hamletovy duše a vím, že jen okázalost žalu Laertova ho popudila k tomu patetickému výbuchu. Ubohá dívka nebyla jím milována. Přemíra žalu zhubila její mladou bytost.“ “

„Ona tedy skutečně zahynula, pane? Pravil jste, že pověst, která sem k nám

dolétla, jest nepravdivá, a přece vše, což jste až dosud pověděl, ve skutečnostech se s ní shoduje.“

„„Nikoli dobrý muži. Neboť hlavní skutečností jest zde to, že králevic Hamlet, kterého pověst obmyslila zločinností, byl v příběhu tom, vskutku strašlivém, člověkem nejen nejušlechtilejším, ale také nejnešťastnějším. — Ale dříve, než budu vám vypravovati o smrti Ofélie, slyšte, co předcházelo.

Král, jak jsem již prve byl řekl, věda, že sám není důvěry hoden, podezíral i podněty stavu princova a hleděl je odkrýti. Povolal ke dvoru dva šlechtice, Rosenkrance a Guildensterna, kteří kdysi bývali nejmilejšími druhy Hamletovými; jmenovitě Rosenkranc — v době, než princ přilnul ke mně ve Wittemberku — býval mu milým a dvorské klepny vídaly v poměru tom více než pouhé přátelství. Tyto dva tedy král povolal, aby mysl princovu rozptýlili zábavou a snad vyzkoumali jeho úmysly. Ale současně s nimi přišla do Elsinoru tlupa herců a okolnost ta byla příčinou zvláštní, velmi pohoršlivé události.

Králevic měl zalíbení ve hrách divadelních, neštítil se obcovati s herci a také v těch, kteří přišli, pozdravil své známé. Za souhlasu krále, který předpokládal vhodnost zábavy, dal uspořádati večer představení, při kterém provedena byla hra o vévodovi Gonzagovi, otráveném synovcem Lucianem, jenž pojal pak za manželku jeho vdovu Battistu. A tu mi bylo záhy jasno přesvědčení, které Hamlet pojal a úmysl, k němuž směřoval: svému otčímu vrhl ve tvář obvinění, že otrávil svého bratra, by zmocnil se jeho ženy i jeho koruny.

Král pochopil tento útok — hra byla přerušena za strašlivého rozčilení všech; té noci jistě nikdo na zámku oka nezamhouřil — princ Hamlet povolán byl ještě v noci ke své matce, s níž měl prudký výstup, při kterém — stíhaje tajného posluchače — nechtě zavraždil starého Polonia.“ “

„Hle, přece tedy má jeho smrt na svědomí — ale povězte, bylo správné jeho podezření, které pojal proti svému otčímovi? Pak ovšem by byl tento zločincem, na jehož hlavu shrnuly by se všechny viny.“

„„Ano, podezření to bylo správné — a král Klaudius podnikl všecky kroky, aby se světa zprovodil pastorka, jenž pronikl jeho hnusné tajemství. Poslal ho do Anglie s tajným rozkazem, svěřeným jeho průvodcům, aby tam byl usmrcen. Úklad se však nezdařil a propadli mu ti, kteří měli býti jeho nástrojem. Hamlet se vrátil, vyslav pro mne posly, bych vyšel mu vstříc. Jaké to bylo shledání, bolestné a přece bolestí očistné, obrozující! Tehdy vyzpovídal se mi drahý Hamlet ze všech bojů duše své, svěřil mi všechny tajné děje, jichž byl účastníkem, a smyv hořkými slzami všechen rmut, kterým bytost jeho se pokryla v úkladném zápase s potutelným zlem, vstoupil zase na půdu vlasti, v úmyslu, že šlechetnou přímostí vyrovná zmatky, bude čeliti vinám a dá dostiučinění čackému Laertovi za křivdy, které jeho rodina vytrpěla.

Přišli jsme právě k pohřbu neblahé Ofélie. Bolem nad zklamanou láskou i smrtí otcovou porušen byl její duch — zešílela; a v pomatenosti, splétajíc věnce na vrbě nad vodu vysunuté, smekla se v dravý proud a utonula!

O příhodě na jejím pohřbu jsem se již zmínil. Král pak podnítil Laerta, by v souboji pomstil smrt otcovu a sestřinu; nastražil též otrávenou zbraň i v občerstvujícím poháru jed. Avšak tímto zhynula nejprve králová, pijíc z číše Hamletovi určené, vlastním jedem zahynul i Laertes — a Hamlet, můj drahý, dobrý, spanilý králevic, umíraje, seznal ještě strašlivé předivo úkladů a zbylo mu dosti sil, by smrtí ztrestal zločinného strůjce všeho neštěstí, krále Klaudia.

Tak měly se věci, tak žil a zemřel králevic dánský Hamlet, oplakáván lidem, jenž ho miloval a jenž si ho přál králem — a jen pro tuto lásku lidu, kterou on splácel, snažil se otčím tajně ho utratiti. Vzpomínejte i vy v dobrém na nešťastného prince a chraňte jeho šlechetnou a neposkvrněnou pověst.“ “

„Tak učiním, vzácný pane, a ze srdce vám děkuji, že jste mne poučil. Hle, moje žena — promiňte, přiblížila se, zvábena vaším vypravováním — jest všecka uplakána nad osudem mladistvého prince. A já chápu, že vy, který jste byl jeho přítelem a těšil se jeho lásce, pozbyl jste své veselosti a vracíte se stižen hořem do Wittemberka, kde jste s ním žil v ušlechtilé pospolitosti. Bůh vás potěš a dej vám zapomenouti!“

„„Zapomenouti? Ne, toho si nepřeji. Smutek, který mne stihl, jest mou povinností. Ve chvíli, kdy princ Hamlet hasl v mé náruči, cítil jsem se více Římanem než Dánem a hodlal jsem jíti s ním v úkladné číši královĕ zbylo pro mne dosti jedu. Ale umírající zapřisáhl mne posledním přáním, bych vypravoval světu jeho příběh a tak zachoval jeho jméno čest-

...ým. To splním a proto nesmím zapomenouti. A jakž bych mohl — na to velké, žel, záhy puklé srdce? Sbory andělské je ozpívejtež v klid!“ “

„A vy, vzácný pane, vracíte se opět na vysoké učení do Wittemberka?“

„ „Tak jest. Zatím. Nebo tam všem, kteří Hamleta znali, jest mi podati pravdivou zprávu o jeho osudech. Posuďte, jak mi jest těžký tento návrat, kdy putuji tak sám a do samoty, bez křísivé jarosti Hamletovy, bez úrodného tepla jeho srdce, ze kterých se napájel pramen mého veselí. A tam každé místo a každá příležitost budou mi upomínkami na žalostnou změnu, která nastala.“ “

„A jako učený muž vrátíte se pak do ...ska?“

„ „Myslím, že nikoli. Tam vládne nyní Nor, mladý Fortinbras — a mou vlastí může býti jenom ta říše, kde zůstal pánem králevic Hamlet. Tato říše jde se mnou, tvořím ji svou vzpomínkou — a musím ji budovati tam, kde jest zapotřebí šířiti poznání mého milovaného pána a přítele a jeho osudů. Celý můj příští život bude kronikou o tomto památném přátelství, a jenom v tom cíli jest smysl mého bytí.“ “

„Jste učený muž, pane, a já prostý — nepostihuji významu vašich slov.“

„ „Avšak čeho třeba, jste pochopil. Jest již pozdě — a toužím po odpočinku. Zítra časně z rána připravte mi koně k další cestě.“ “

„Dobrou noc, vzácný pane. Děkuji vám, že jste poctil můj dům a poučil mne svým vypravováním.“

*

... Brtník:

POLNÍ CESTOU.

Měsíc plál zarudle do rána,
v závoj pak mlhy jej jaly ...
Hrudnatá lada jsou zorána,
táhnou se k šedé dáli.

Drobounká přeháňka podzimní
neslyšně snáší se k zemi,
se kterou v náladě intimní
vssává se brázdami všemi.

Meze již před časem povadly,
zahnědlé ve sny se hříží —
Mlhy i na cesty napadly,
obzor se úží a níží.

Za mnou i přede mnou ve vzduchu
bělavá houpá se pára ...
V krůpějích pije kraj předtuchu
příštího květného jara!

*

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

„Nevěděl jsem u koho se hlásit, v novinách to nebylo, do hostince jsme nechtěli, u Perků viděl jsem lístek za oknem,“ vysvětloval Sejkot.

„Nechtěl jsem hned na poprvé v novinách vyhlašovat, aby se Češi obraceli na ...du k nám, jen tovární restauraci jsem ...enoval. Snad jste spokojeni?“

Sejkot vyprávěl o zpěvu svých dětí, ... zlobě výrostkův a vzkazu starostově.

„Ano, to jsou oni,“ svědčil Slavík, „aspoň vidíte. Kdo vám může zakázat, abyste si pěkně zazpívali — budou si muset zvykat. Pravda, naši lidé si zde tuze nezpívají, ...ní chuti.“

„Ale měli by.“

„Snad se též dočkáme!“

„V hospodě také na nás divně hledí, je to samý Němec a my zrovna tiši nejsme; vždyť se jich v Praze také dost naposloucháme!“

„Proč nepřijdete někdy mezi nás do bělidla?“

„Někdy se k vám podíváme!“

Po dvou dnech Sejkotovi do restaurace přišli a toho večera zpívalo se hodně i tam. Byli muzikantská rodina a tatík měl svou družinu secvičenu. Nejprve produkovali se sami, ale když potom zazněly některé známé, domácí se přidávali. Rozcházeli se hodně pozdě.

Když se to však za nějaký den opakovalo, následujícího poledne Brunclík účetnímu vyprávěl, že si paní správcová tuze

naříkala a hubovala, že se cizí lidé, kteří v domě ani nebydlí, tak roztahují.

„Kdo vám to řekl?“ tázal se účetní.

„I Truda s hora s tím přiběhla hned po ránu.“

„Co jste řekl?“

Brunclík jen rozpaky přešlapoval. „Co mám dělat — co mám dělat?“

„Vždyť je tu přece veřejný hostinec!“

„Ale utržit mnoho nedají, to má všecko Ochsenwirt.“

„Sejkotovi přišli za námi a my nejsme nic? Němečtí turisté se tu dost nahalekají, a paní správcová snad v restauraci neporoučí!“ —

Ale Brunclík se jen krčil.

Sejkotovi, zotavivše se z pražského prachu, počali konati výlety po horách a tím se stalo, že návštěvy jejich v restauraci přestaly. Za to nahoře, ve volných prostorách, rozjásaly se děti jako skřivani.

Po čtyřnedělním pobytu chystali se k odjezdu a poslední den si po Korytné i v restauraci ještě jadrně zazpívali...

Následující neděle četli v bělidle zprávu pražských českých novin: „Německá pohostinnost. Městečko Korytná v Krkonoších byla by příjemným letním sídlem, hodným nejlepšího doporučení, kdyby páni Němci byli trochu moresnější a snášelivější. Host smí tu sice jíst a píti, dobře platit, ale aby chodil s ústy zamrzlými. Běda, chtěl-li by si tu v horách volně, od plic zazpívati! Ani dětem není toho přáno, hned přiletí k nim ne-li kámen, aspoň peprný pokřik nebo surová nadávka, ba přijde i vzkaz počestného pana půlmistra, že Korytná je město urdeutsch. Co bychom měli říkat my Pražané, kteří německého švadronění máme stále plné uši, protože Němci, jak známo, mírně mluvit neumějí, ale vždy hulákají jako z lesů. Vždyť snad víme, jak se zvláště pražské židovky dovedou na př. v tramvaji uplatňovati, české dušičky vždy jen šeptají nebo mlčí údivem a jen poslouchají, jak to Sářiným dcerám jde. Obyvatelstvo ulic, v nichž jsou buršácké knajpy, také dobře zná noční zastaveníčka vysmolených hrdel. Vždyť snad Korytná není v reichu, ale v českém království, kde je Čech také ještě doma. Naši se v Korytné sice už hýbou, ale je to ještě tuze krotké. Je také třeba, aby česká veřejnost na tuto krkonošskou menšinu nezapomínala i dodávala jí tak odvahy, je až běda zakřiknuta, Němečkové by trochu zkrotli a ramenáři nebo odrodilci by se snad vzpamatovali. Naši turisté po horách měli by si Korytnou zapsati do svého cestovního plánu!“

Když to v restauraci četli, Slavík se smál, že si pan Sejkot upřímně odlehčil, ale že má celkem pravdu.

„Jenom že je něco jiného Korytnou projít či být tu na krátko, nežli žíti tu stále!“ namítl Kocourek.

„Inu, musíme se činit, dostali jsme pořádný výtopek!“

„Ale Němci to číst nebudou — aspoň Herrnschallovi to měl poslat!“

„I ten má teď starosti s Volkstagem!“

Korytná měla ještě jednoho letního hosta českého: Bittnerka přivezla si počátkem srpna z Michle bratrovu dcerušku Andu. Hned druhého dne v podvečer přišla se s ní k Slavíkovi pochlubit. Byl právě v ratejně, v níž už truhláři kladli novou podlahu, ale hned hosty zavedl do svého.

Děvčátko bylo vytáhlé, ale hubené, všecko mu bylo těsné a krátké, proto se ruce i nožky zdály ještě delší. Hlavu mělo krátce ostříhanou, líčka drobná, uhledlá, těkavá očka, na rtech stálý plachý úsměv.

„Also, Anda, to je pan Slávik,“ pravila jí Bittnerka, a děvče hned chtělo políbit ruku; ale Slavík si nedal, vzav ji však kolem hlavičky pravil: „Vítám tě k nám na hora, Aninko — nestýská se ti?“

Holčička naň stranou pohledla, ale hned zas oči sklopila.

„Ó stýská se jí, večer se nám tuze rozplakala a že chce domů. Kdež pak tady a tam — dětí je tam všude jako emelíků. Krčí se stále jako puťka, ač doma byla veselá a čiperná!“

„Bude zde také, jen co se ohlédne.“

Když se usadily, Slavík se tázal, jak shledaná v Michli dopadla.

„I dost dobře, smála se Kinderpepi, „všichni mě rádi viděli a smluvili jsme se, jak to šlo, tak to šlo. Bratr podobou do našeho rodu je, jenom že je tenčí a vytáhlejší — inu, krejčík — ona je také hodná a byly bychom si tolik rády popovídaly, ale s tím byl náramný kříž, ona česky, já německy, ledaže nějaké slůvko jsem připletla, a tak jsme si hlavně rukama pomáhaly a dost jsme se tomu nasmály. Inu, velkého blaha u nich není!“

Slavík Andě půjčil knížku pohádek o Krakonošovi a slíbil, že se na ni přijde někdy podívat.

Chodíval teď dlouhou, skvělou lesní alejí, tichou a vonnou a potom se tedy někdy při návratu u Bittnerů zastavoval.

Anda pásávala se starou tetkou kozu, což jí činilo velkou radost, ale veselo bylo pozorovati, jak se se starou ženou dorozumívaly; hlídávala také husy, pozorovala křivonosky v dřevěných klíckách na lomenici, mazlila se s králíky, jichž se

zprvu bála, těkala po stráni kolem domku, s Bittnerem chodívala na maliny a na borůvky, a strýc jí sliboval, že ji o nedělích zavede i trochu dál. Tváře děvčeti červenaly, očka zasvítila veseleji a Slavík se smával, že je den ode dne větší; to dělal ten mundúr z domova, ale povídala Kinderpeppi, že se už nový šije.

Jednou při takové návštěvě se Slavík s Bittnerem usadili na břehu cesty a povídali si. Byl odtamtud krásný rozhled po celém vůkolí. Protější lesy se při západu jasně zelenaly, širé lučiny čeřily se jako brčálová hlaď, domkům sršelo z modravých oken odražené světlo, bělavé sloupky kouře nad nimi švihácky kroužily do čistého vzduchu.

Slavík Bittnerovi svěřil, že se chystají po Volktstagu uspořádati také schůzi českou. „Budete míti schůzi s poslancem, abyste lid svůj poučili, jak si při sčítání má počínati, nebudete snad tedy bránit ani nám."

Bittner sedě skloněn, chvilku jen se v širokém, bezvousém, osmahlém obličeji usmíval.

„Řekněme si, pane účetní, upřímně," začal klidně, „kdo z nás Němců potřebuje zde poučení o tom, že se má při sčítání hlásiti jako Němec? Ani jednomu z našich netřeba to povídat, i ten nejhloupější ví, co má dělat a nic jiného mu ani nenapadne. Vědomí, že je Němec, je v něm a nikdo mu přec v ničem nebrání. Nač bychom si hráli na schovávanou, rozumíte vy jako já, proč se ta schůze vlastně bude konat!"

„Odpovím vám tedy také upřímně: Jedná se o to, jak dostat naše duše!"

„Zajisté, čili jak se tomu říká jinak: bràniti německého rázu Korytné! Jako by se nebe zhořilo, kdyby se ukázalo, kdo všecko tu bydlí a jaká je tu česká menšina. Jsem, Němec, ale toho dobře nechápu. Je to jednou tak, proč tedy zapírat? Čeho se tím dokáže?"

„Bojí se, že by se Čech potom dožadoval svého," odpověděl Slavík.

„Čeho se může dožadovat? Obojjazyčných tiskopisů na poště nebo na úřadě? Na to má právo a nevím, jaké neštěstí by z toho bylo, kdyby také ty tiskopisy měli. Dáti si na dům svou tabulku, jako to udělal Lorenc? Kdyby nebylo vzdorů, také to dělalo by se moudře, protože tou tabulkou neohlašuje něco sobě, ale obyvatelstvu."

„Víte přece, že chtějí češtinu z celých krajů vyloučit, že má být jediné uzavřené území německé."

„Vím a také aspoň dle posledních sčítání znám, jak tomu v pravdě je. Jsou okresy, kde je Čechů maličko, ale jsou jiné, kde jsou menšiny značné i veliké."

„Ale dle Korytné můžete usouditi, jak se počítává."

„Ano! — Naši lidé v zemích Sudetských v jedné věci chybují: chtějí si počínat, jakoby byli v sousední německé říši. A to je rozdíl! Pravda je, že sami rozumní Němci z říše, když přijdou přes hranice, vědí, že jdou do poměrů jiných, a nejednou jsem to od nich slyšel."

„Já také," přerušil jej Slavík; „když jsem byl ještě v Hrádku, jel jsem jednou s klidným, zámožným mužem z kladského kraje a ten mi pravil: Nemáme rádi, když k nám našinci odtud pořád chodí žalovat a nejednou jsem jim řekl, aby přec nezapomínali, že nežijí u nás, ale v království, kde jsou také Češi a že je jich mnoho."

„Tedy jste také poznal. Náš člověk žádá, aby tu se svou řečí mohl jíti všude, do všech úřadů, a toho mu konečně nemám za zlé, zvláště když druhé řeči neumí, ale týž člověk vám toho upírá. Jsem jen prostý člověk a pouze dle svého rozumu usuzuji, ale ten mi praví: Není to v pořádku! Úřad je úřad, instituce veřejná, pro pořádek zřízená, má tedy především býti spravedliva; běda však, počíná-li si úřad v kterémkoli ohledu nespravedlivě! Toť by v tom byli všichni čerti, aby se úřady nedaly zřídit dle práva všeho občanstva — a vždyť na Moravě sami chceme obojjazyčnost úřadů! O koho se vlastně jedná? O úředníky, o nikoho jiného. Musel by se proto někdo kromě nich učit česky? Ubylo by tím Němectva? Počeštily by se německé kraje, kdyby tam Čech u úřadu došel plného práva svým jazykem? Ubylo by tím Němci, který chce být v Čechách úředníkem, kdyby měl náležitou jazykovou kvalifikaci? Vždyť ti úředníci sami tomu mají rozumět, vždyť snad nechtějí na věky zůstat jen v Niklasberku nebo Bastianberku? A který umět nechce, ať si tam tedy zůstane!"

„Nejedná se však jen o úřady v království, jsou také instance vyšší — ve Vídni. A tam již nesmí Čech dojíti plného práva? Vím však, že odtamtud vane zlý, ne-li ne horší vítr. Páni Němci chtějí tam všecko míti jen pro sebe, to má být Besitzstandvy volených rodů a rodin, jako by zde jiných národů nebylo. Jsou tomu zvyklí ze starších dob, dobře se při tom měli a teď křičí, že jich rušíme v jejich pohodlí z krásných pro ně časů. Vídeňská německá byrokracie je veliké zlo pro

slovanské národy, neboť jich ze sobeckosti a prospěchářství svého přímo nenávidí! Vídeň je vůbec divné hlavní město říšské! Chce jen z práce národů týt, ale povinností k nim nezná, jen se na ně ohrnuje. Na přední místa posílají nám odtamtud pány, kteří náš jazyk lámou, až Bůh brání — to je ještě milost a my máme být rádi. Němci, čeští Němci by něco takového nikdy nesnesli, křičí už pro každého úředníčka nebo kněze, je-li jen z českého rodu!"

„Když jsem mluvil o úřadech," mluvil jsem o všech i o těch nejvyšších," klidně odpovídal Bittner. Vím, že špatná je rodina, ve které jsou některé děti odstrkovány a snad jen jediné mazlíčkem, kterému je dovoleno všecko."

Chvilku mlčeli a jen vlaštovky a rorejsové, bystře poletující, do ticha hlučně křičeli.

„Milý pane Bittnere," a Slavík položil dlaň svou na velkou, osmahlou ruku sousedovu, „mezi vašimi krajany bych mnoho lidí s takovými náhledy nenašel!"

Bittner se mírně usmál. „V našich dělnických listech byste se lecčeho dočetl, my se na vše díváme trochu jinak než řvaví nacionálové! Člověk si kolikrát myslí: Lidé se perou o národnost, o řeč, a tisíce tisíců jich nemá co dát do sebe, tím méně na sebe! Také já, co povídám, pravím jen vám, protože vás trochu znám; vím, že bych ani u kamarádů se vším nepochodil — ti druzí beztoho o nás říkají, že praví Němci nejsme a mně už vyčtli i vás." Zamlčev se trošku, volně z myšlenek pokračoval: „A čeho by se ještě mohli naši bát? Školy — školy — a tu je to horší. Obec musí školu stavět, o potřeby její se starat, to stojí peníze a o ty je všude, zvláště v chudé obci zle."

Slavík svědčil: „Pravda — ale našinci jsou také občané. Jsou sice většinou jen zaměstnanci továren, ale mnozí zdejší Němci právě tak."

„Jsem prostý člověk, chudý strojník, ale myslívám si, že by se i tu dalo pomoci. Dle mého náhledu měly by v zemi především býti pořízeny řádné, veskrz pravdivé katastry národnostní a každý národ měl by si své školství zřizovati a daněmi platiti sám. Děti jsou přece jeho. Na škodu by to nebylo, jeden národ by za druhým nechtěl zůstati pozadu. Slabým menšinám dalo by se pomoci, kdyby se jim zřizovaly školy okrskové, újezdní."

„Nepovstaly-li by ještě větší spory!"

„Proč? Zákon o zřizování škol, v celém postupu byl by pro všecky jediný a myšlenka je spravedlivá."

„Ale příčí se dosavadní německé snaze o tak zvané uzavřené území; vaši krajané nás tam vůbec nechtějí uznat, protivní jsme jim, nenávidí nás a nejraději by nás vyhnali. Kdyby toho nebylo, cesta k pořádku by se již našla."

„Moudří, rozvážní by se snad našli na obou stranách."

„Ti zlí nedopustí žádného uvažování."

Bittner se usmál. „Je to bída na světě, pane účetní, když si lidé nechtějí rozumět a jen jako berani čely navzájem do sebe třískají," a vyndav krátkou dýmku, nacpal, zapálil a zas klidně pobafoval.

„Jak byste se tedy zachovali k naší schůzi?"

„Mně by nepřekážela a kamarádům, doufám, také ne; o takových Jodaších ovšem mluviti nemohu."

„Tedy byste nic proti nám nepodnikali?"

„Jenom co úřad, obec — povolí-li —"

„Myslíme na schůzi důvěrnou, lidí pozvaných —"

Bittner mlčky pokyvl.

„A zůstane to mezi námi!"

„To bez starosti."

Když potom Slavík odcházel, Bittner s Andou ho vyprovázeli. Slunce už bylo za lesem a západ jen průlinami zářil.

„Tu ten vrabec, špaček, pěnkava, vlaštovka žijí zde pohromadě dobře, lidé nemohou," cestou pronesl Bittner.

„I také se to pere," hledě k zemi usmál se Slavík — „podívejte se —".

Všichni zahleděli se na pěšinu. Černý střevlíček odnášel si po ní mravence v kusadlech. Dřel se s ním, ale nepustil ho. . .

O předposledním pondělku srpnovém dostal Slavík dopis od přítele Kavána; psal mu, že v neděli „vyrazí" se ženou na Benecko, že tam budou výletníci z Jilemnice i okolí a aby přišel také. Téhož dne navečer přiběhl k němu Lorenc a spustil hned ve dveřích:

„Po Korytné máme už plakáty, že v neděli je manifestační Volkstag s poslancem Streckerem, delegátem Bundu."

„Viděl jsem je," odvětil Slavík.

„Toť se ví, že půjdeme!" zasmál se mistr.

„Měli bychom jít a hlásit se také o slovo, pan poslanec zodpovídá všecky dotazy."

Lorenc nevěda na čem je, upřel naň oči.

„Měli bychom jít," znova pravil Slavík, „ale vím, že by nebylo možno ozvati se tam i nejpravdivěji, ukřičeli by —"

„Ne-li něco horšího! Ale já jdu za jinou věcí: dostal jsem z Jilemnice dopis, že jdou v neděli na Benecko, mohu-li, abych přišel také.“

Slavík směje se ukázal mu list Kavánův.

„A půjdete?“

„Půjdu.“

„Vezmete mě s sebou?“

„Nejen vás, ale myslím si, že bychom měli vyzvat všecky přátele!“

Lorenc hned měl oči navrchu. „Krůtí brko, to by bylo!“ a zamnul rukama.

„Našim v bělidle řeknu, k Pozdníkovi, Fialovi a k Makovci dojdu, ale po obci byste mohl pomoci.“

„S radostí, jako s kazatelny!“

Ujednali, že schůzka bude na rozcestí před „zeleným smrkem“ a o půl šesté že se vyjde. —

V neděli, za třpytného, svěžího jitra sešlo se jich před Růžičkovými pěkná skupina: Pozdník dostavil se s nejstarším sestřiným chlapcem, přišel Makovec, Kubišta s dceruškou, vrchní mistr Koráb též se svojí, mandlíř Zajíček, dědeček Nekvinda s vnukem Toníkem, Fiala, Budina, Růžička. Kocourek by byl také hrozně rád šel, ale právě v sobotu dal mu správec práci neodkladnou; i přiběhl se aspoň na přátele podívat a oči měl plny smutku. Také vrchní Zikmund, Belšán a Marvánek museli zůstati doma a Sacher vzkázal, že v neděli dopoledne z krámku nemůže, ač by dnes tuze rád.

Když společnost jaře vykročila, Kocourek zasmušen hleděl za ní. Krásné ráno bylo, nebe jako z pomněnek, lesy voněly a na luzích těžká hojná rosa jen jen jiskřila! Provázel je pohledem do stráně, díval se za nimi, až vystoupili na planinku. Tam se zastavili a klobouky mávali mu na rozchodnou. Ale v tom se již nad pasekou, rozkvetlou růžovou vrbicí, zlatým řepíčkem a svízelem, i nad stráněmi, též pestře rozvitými, vznesl zpěv: Kde domov můj. . .

Kocourek stál skloněn, zuby zaťaty do rtů, oči přivřeny. Teprve když zpěv tam nahoře ztichl, když i ohlas ve hvozdech dozněl a přátelé zmizeli v mladém lese, volně vykročil zpět k domovu. Ruka ještě cestou utírala oči. . .

(Pokračování.)

✱

Růžena Schwarzová:

MÁ BÁBA.

Má bába měla prorocké oči. Hlas její zpíval jak vzdálený splav,
jak tišivé vlání byl trav
a sesládlý něhou jako by hladil a líbal.
Zázračný stav
z pohádek tkal mi zlatohlav
a kouzelnou flétnou denně mne ukolíbal.

Kohos jen, bábo má, vyhýčkala, vystarala,
sny svoje dědictvím komu jsi odevzdala?
Koho sen poranil, ten do smrti nebude zdráv,
kdo v začarovaném lese k studánkám spícím se shýbal!

Teskného slavíka v hlubinách kdesi skrytého cítím,
zpěvu jeho nikdy se nenasytím.
Hlas tvůj v něm slyším, došumělý, dozpívaný splav —
a píseň — odkaz tvůj, — jde se mnou žitím . . .

✱

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Advokát se tvářil, jako by teprv nyní rozjímal, co má odvětit. Předstírané zamyšlení bylo škraboškou již před tím dobře uvážených slov. Řekl se zdánlivým klidem, ač mu při tom srdce bušilo a chvěl se každý čiv:

„Ano, bude-li i s vaší strany smlouva splněna.“

„Stavba elektrárny a vaše polovice výdělku?“

„Toť vedlejší, to můžeme nechat na pozdější čas. Ale nezapomněl jste na tu nejkrásnější odměnu?“

„Růžena?“

„Ano . . . slečna Růžena.“

Zámecký pán postřehl, že se dostal do pasti.

Odvětil:

„I v tom jsem vaším přítelem. Ovšem bez dceřiny vůle nemohu dát slib. Bude na vás, naklonit si ji. Nezapomínejte však, že ženštiny a mezi nimi zvláště dívky jsou dle indického přísloví tak jemné jako lilije, tak nezvažitelné jako letního vánku lehké vanutí, tak proměnlivé jako moře, a že jsou moři podobné i v tom, že je nelze napřed vypočíst ani uhodnout.“

Krášlíval svou častou tmu vypůjčeným světlem citátů. Sám se dle nich nechoval, ale měl jich hojnou zásobu a uměl jich vhodně užívat. Byl čtenářem.

„Ostatně,“ doložil, „jste mladý muž, máte světskou zkušenost a víte to lépe nežli já. Sokem je vám bratr Vít.“

„Vím to, vím, ale toho já se nelekám, neboť odjede.“

„Opravdu?“

„Byl poražen a to mu znechutí další tady působnost.“

„Budete mít tedy volné pole a bude na vás, dobývat.“

Ponoukalo ho, sáhnout doktorovi k svědomí a dovědět se, odkud sebral na mlýn peníze. Bořan to jemným smyslem vytušil a nedal mu proto přijít ani k oddechu. Vyřídiv, co chtěl, vypravoval opět o rozepři s hrabětem a udržoval společníka v stálém napětí. Pod záminkou, že má ještě něco vyřídit a že pospíchá, měl se brzy k odchodu a nepřijal pozvání, aby zůstal v zámku hostem k večeři.

„Kdy zas přijdete, bychom dojednali smlouvu o mlýně?“

„Až po druhé . . . Dovolíte-li, budu u vás bývat častěji.“

„Toť se nyní samo sebou rozumí . . . Ano . . . bude na vás, dobývat, a nebývá to vždycky snadná věc.“

Rozešli se jako přátelé: s úsměvem na rtech, s pochybnými myšlenkami na duši.

*

„Opravdu se zdá být zdatné chlapisko. Je rychlý jako střela a má odvahu . . . Pomůže mně držet selské chámy na uzdě. Postoupí-li mně mlýn a vyhraje-li spor můj proti hraběti, bude nejlépe dát mu Růženu. Získal bych tak rádce a snad i přítele.“

Tak se Vildnerovi kladlo nejen na nervy i na svaly. Přecházel nepokojně sem a tam a přemítal. Rostla v něm náklonnost k tomu člověku. Rostla v něm i touha, mít ho přítelem. Uzdálo se mu, že stojí v světě opuštěn; že nemá nikoho, kdo by mu rozuměl. Ucítil samotu. Převaloval v sobě hnutí to, a lítost nořila se do útrob. Tak ho pronikala i tělesně, že mu vjela do špičky nosu jako šimrání.

Opětoval si:

„Ano, bude nejlépe, dát mu Růženu a jít s ním do spolku.“

Každý okamžitý nápad míval nad ním moc. Nádoba v něm překypovala, když ho něco posedlo. Mělo-li to zůstat tajností, vycházíval do přírody ven a tak dlouho se pod sluníčkem nebo pod měsícem procházel, přemílaje v sobě nápad ten, až ze sebe vybil nepokoj.

Šel vyhledat Růženu. Zastihl ji s matkou na verandě; posadil se vedle nich, jako by se odpoledne nebylo nic událo, a jal se hovořit:

„Něco mně tane na mysli.“

Čekal, že se optají; ale mlčely. Pokračoval sám:

„Poslyš, Růženo, nejsem proti tomu, by ses provdala.“

Nazdvihla hlavu, v očích kmitla jiskřička. Ale potuchla, když slyšela:

„Vyhledal jsem ti ženicha.“

Srdce zabušilo, krátil se jí dech.

Mluvil dál:

„Někoho, kdo má budoucnost. Můžeš se stát paní poslancovou; můžeš být i paní ministrovou a bydlet ve Vídni . . . Víš, co takový pán znamená?. . . Hejno prosebníků hrbí před ním hřbet a oblétá ho jako komáři . . . I na jeho ženu padá jeho sláva, jeho moc. Všichni se jí koří a žádají si její přímluvy. Bydlí v paláci; stejně jako její

muž rozdává i ona milosti. I velcí páni jsou blaženi, mohou-li jí ruku políbit."

Chtěl tím dceru navnadit. Nevěděl, že její mládí hledí k hvězdičkám, a myšlenky že toulají se po nebi. Byla dosud květná vesna v její duši. Léto s žárem ctižádosti a touhy po slávě přijde později.

Obrátila k němu zrak. Nebyl tázavý, jen udivený tím, co slyšela.

„Víš, koho mám na mysli?"

Zakroutila hlavou, že nemá tušení.

„Bořan . . . advokát . . . statný muž . . . krasavec . . . právník výmluvný i věhlasný . . . z budoucích voleb vyjde jako poslanec . . . banky ho budou houfem volit do ředitelství . . . průmyslové závody ho povolají do svých správních rad . . . jako příval pohrnou se k němu peníze . . . bude stoupat výš a výš až na křeslo, na němž sedí ministři."

Byl sám v tomto okamžiku přesvědčen, že má Jiří skvělou dráhu před sebou.

„Co tomu říkáš?" tázal se, když byl marně čekal, že odpoví.

Božena, majíc mylně Víta na mysli, odvětila za dceru:

„Takovou věc, milý Gustave, nelze za několik sekund rozhodnout. Vždyť jde o osud dlouhých . . . dlouhých let, a ty nelze zvážit na kratičkých vážkách jedné minuty . . . Dopřej času tomu dítěti . . . Že mám pravdu, Růženko?"

Mlčky přikývla, ač si neuvědomila, proč a k čemu přisvědčuje mateři.

„Nechci tě nutit k ničemu, ale myslím, že by bylo štěstím podat ruku tomu člověku . . . Nu dobrá, nebudeme o tom rozhodovat hned a povíme si o tom, až se rozmyslíš."

Bouře byla zažehnána pro dnešek. Co bude dále, o tom nepřemýšlely a jen nepozorně poslouchaly, co jim vypravoval o mlýně a o dnešní odpolední hromadě.

Brzy postřehl, že je nezajímá, co je jemu radostí. Ta chladná neúčast, jež se často opětovala, když mluvíval o svých záměrech a podnicích, pokaždé ho mrzela. Toužíval, aby se i rodina vmyslila do dalekých jeho plánů; aby s ním cítila a spolu chtěla, co chtěl on. Nevšímavost zabolela ho i teď. Odešel. Byl opět sám a sám. Neměl nikoho, komu by se mohl svěřit, s kým by mohl s důvěrností porozprávět; neměl přítele.

Šel hovořit se svou citerou.

Chýlilo se k večeru; ale v Růženině srdci bylo jarní ráno po východě sluněčka.

*

Doktor vyšel ze zámku. V hlavě křičelo: „dobývat . . . dobývat". Křičelo mu i v srdci tak. Dobývat chtěl nejen, co viděl kolem sebe, ale také to, o čem zámecký pán mínil, že je jemné jako lilije, nezvažitelné jako letního vánku lehké vanutí. Měl namířeno k železniční stanici. Bylo mu jít cestou blíže zámčiště. Polorozvalená věž, jejíž zdi byly rozežrány pod dlouhých věků hromovými údery, trčela z černého lesa k modrojasu oblohy jako obrův vzdor, jenž rouhavě se šklebí do nebe a volá mu: „Dobij mne!" Vyňal hodinky a shledal, že má času dost a že by musil na stanici dlouho čekat na vlak do Prahy. Byl trochu unaven i vedrem, jež po odpoledním deštíku rozpařilo vzduch, i rozčilením dne. Bylo dusno i jeho tělu, bylo dusno i jeho rozvířeným myšlenkám. Pohled na zříceniny vyvolával vzpomínky. Tam si chlapci z okolí hráli na loupežníky nebo vojáky, a Jiří vévodil. Usmál se. Vzpomínal i toho, když tam jako student letní dobou o prázdninách čítával, dumával, a ukryt v samotě, do rámečků zlatých maloval svou budoucnost. Ponoukalo ho pokochat se místy, posetými dětskou radostí a pozdějšího mládí roztouženým blouzněním. Kývala naň juná minulost. Sundal klobouk s uřícené hlavy a odbočil do zřícenin, černým lesem zpola ukrytých. Sluněčko ještě svítilo. Tam byl milý chládeček. Přišel k ostrohu, strmícímu příkrým rozeklaným srázem nad propastnou roklinou, kde přes balvany s hukotem se valí Jizera. Usedl na okraj a ponořil se v minulost. Do prosy všedního života, tu střízlivého a neúprosnou logikou svou rozumného jako čert, tu znojem upachtěného a vždy rvavého i dravého, padly paprsky, jež prozářily, co v duši zapadlo již dávno do hlubin. Viděl před sebou všechen život svůj; před niterným zrakem sunuly se pestré obrazy. Zamyslil se nad nimi. Hlubiny se otevřely, a vynořilo se, co v jejich temnu bylo ukryto. Zočil hradní pány, praotce své, o nichž vyprávěl mu děd. Míhaly se před ním jejich postavy v lesním zášeru; dívaly se naň z rozborcených zdí; skláněly se k němu s cimbuří. Mezi nimi kmitla se i dívka a usmívala se naň růžovými rty.

To již nebyl Jiří, ale jiný člověk s duší změněnou. Duch dávných věků dýchal do útrob.

*

Vyšla podvečer i Růžena. Touha ji nesla do hradních rozvalin. V lese ji objal chlad a stín. Z ptáčků vítaly ji pěnkavky na vrcholcích borovic; z blízkého jedlového mlází ozýval se drozdů a kosů roztoužený zpěv. Loučili se se sluněčkem, klonícím se k západu. Houstlo přítmí mezi stromovím.

Volným krokem se blížila k ostrohu, oblíbenému svému místečku, odkud hledívala buď k Jizeře buď na druhou stranu přes rokli k horám, odrážejícím se modře od blankytné oblohy.

„Toť on!" ozvalo se v ní, když spatřila tam ve večerním pološeru mužskou postavu, jež měla v opačnou stranu obrácený obličej.

Myslila, že to Vít. Oba bratři si byli podobni. Jiří, obrátiv se obličejem, vynořil se z večerního zášeru. Ulekla se ho.

„Nelekejte se... Nemyslíte snad, že jsem loupežník, jenž tu straší na hradě?"

„Ach ne... ne... vždyť poznávám..."

Dívka, jež se před chvílí kmitla v jeho obraznosti vzdušným přeludem, vtělila se v Růženu. V hlavě zakolácelo. Vítězilo cosi mocnějšího nad rozum. Ucítil se v zajetí. I jeho obyčejná pohotovost, stát se okamžitě pánem každé situace, se zakolísala.

„Ne... nejsem lupičem... ale chtěl bych být... Ta místa tajemná a příšerná, ten večerní čas, ta skvělá, drahocenná kořist: všechno láká k loupeži."

Stříbrným hláskem se zasmála, zakrývajíc bázeň před řečí, z níž bylo cítit žár. Pravila žertovně:

„Snad vás posedl duch rytířů, již tu před dávnými věky bydleli."

„Zde nesídlili lupiči; ušlechtilý rod tu vladařil... Chcete slyšet o něm pohádku?"

Bylo jí trochu nevolno. Měla ho ráda, ač povahou i styky byl jí bližší Vít. I dívčí ostych cítila před Jiřím, když otec chce ho mít jejím ženichem. Přemohla se však a oba sedli na kraj ostrohu.

Pověděl, co slýchal od děda. Líčil posledního pána smutné příběhy; i to, jak musil na to patřit, když se pod švédskými děly s hrozným rachotem řítil v trosky jeho hrad. Vyprávět uměl živě, dojemně a obrazně. Viděla všechno jako na jevě a mimovolně se při tom otáčela na polorozbořenou věž, nepadá-li celá do Jizerské propasti. Když skončil, povzdychla. Povzdechem svalovala ostych před Jiřím. Přiblížila se mu srdcem za ten krátký čas, co vypravoval dávných předků příhody.

„Hle, jaká minulost, jak velké osudy!" dumala a zadívala se mu do tváří. Pozorovala jeho obličej a viděla ve večerních stínech, že je bratru podoben, jako by to Vít byl sám. Ba i hlasu zbarvení a těla i rukou pohyby byly totožné. Pravila:

„Držíme tedy vlastně vaše dědictví."

„Tak tomu chtěl všemocného času běh."

„Všemocný, ale často nespravedlivý."

„Dlouhá doba dlouhým prodlením svým dává práva, uznávaná zákony všech národů."

„Uznávaná ano, ale nepožehnaná a neposvěcená."

„Dějiny posvěcují vše i každé bezpráví a násilí."

„Dějiny jsou bezbožné... Ale povězte: nemyslíte někdy na to dědictví a necítíte lítost, že jste je ztratili?"

„Lítost bývá slabostí. Nejsem slabochem."

„Ano, vypráví se o vás, že jste silný muž."

„Chtěl bych dobývat."

„Nazpět toho dědictví?"

„Bezcenné jsou ty zříceniny minulosti, na nichž lpí jen krve bolná vzpomínka a hněv... Minulost bývá modlou, k níž marně ruce vzpínáme... Po ní nevzdychám. Ohlížím se po ní potud jen, by mně byla pevnou půdou rozběhu k výšinám, kde vidím světlo své."

Ucítila, co chce říci a zarazila se. A přec jí bylo milo poslouchat. Odvětila, klopíc k zemi zrak:

„Světlo chcete lidstvu dobývat?"

„Lidstvo je mně vzdáleno. Člověk je sám sobě nejbližší."

„Toť sobecké."

„Kdybyste věděla, kde vidím to světlo s krásou spojené, nekladla byste sobectví mé na váhu, na níž se měří lidských činů hřích."

Myslil, že se otáže; ale mlčela a jen se rozčilením zachvěla.

„Nejste zvědavá?" ptal se sám.

Věděla, co má na mysli. Bála se té otázky a čekala, že dopoví. Mlčel též; jen planoucí oči z něho mluvily. Řekla za chvíli, ukrývajíc za prázdnými slovy rozvlněný cit:

„Světla i krásy je všude hojně po světě."

„Já tam vidím jen hory mrzkosti, spoustu tmy, a jsem touhou unášen, když uprostřed těch šeredností vidím zářit spanilost a slunný jas... Vy jste tím světlem, vy jste tou krásou, které jsem vyšel dobývat. Ne to rozbořené zámčiště, ale vaše srdce je mně skvostem, je mně bohatstvím."

Cítil krve proudění, cítil srdce tvar. Všechno se v něm zmítalo; zmítalo se všechno i před jeho očima. Chtěl by ji uchvátit a k sobě přitisknout.

(Pokračování.)

*

FEUILLETON.

PÍSNIČKA.

Jaká je to divná věc,
divná věc,
že jsem v českém státě přec!
Vojáky jsem týrat dával,
v chantánech se Bémům smával,
psával jsem se Brabenetz.

Nu, i z mračna někdy dešť,
někdy dešť.
Hol's der Teufel! Vem to nešť!
Čech mé služby platí věrně,
aber deutsch sprech ich so gerne!
Kde domov můj? Vídeň — Pešť!

K.

*

KAPITOLKA TROCHU ŠLECHTICKÁ.

Tichý, starý hřbitůvek vamberecký byl v posledních třech letech svědkem dvou významných výjevů.

Před třemi lety (1. července 1916) stojí před hřbitovními vraty rakouské četnictvo s nasazenými bodáky a střeže vchod na hřbitov, kde pochovávají mrtvolu hraběte Lützowa, převezenou ze Švýcar, aby po přání zesnulého byla uložena do české země. Ani starosta města nesmí na hřbitov jinak než jako člen pěveckého sboru, tak zněl přísný rozkaz pražského Coudenhovea. I mrtvý hrabě byl ještě rakouskému soustátí nebezpečný.

A letos 13. ledna, v úmrtní den zvěčnělého hraběte, za nevlídně pošmourného počasí na sta lidí z dalekého-širokého okolí očekává příjezd zvláštního vlaku, přivážejícího pražské hosty, na sta lidí, školních dětí, spolků tísní se v hustých řadách na náměstí, v ulicích před hřbitovem, na hřbitovní zdi i na hřbitově samém, kam před hrobku opatřenou nyní nápisem českým a latinským*) všecky naše politické, vědecké i kulturní sbory přišly svými zástupci poklonit se světlé památce, zásluhám a práci zesnulého šlechtice-spisovatele.

Komu by nepřipadlo na mysl, že tyto dva výjevy tak ostrou protivou se odlišující výstižně vyznačují náš národní život před třemi lety a dnes. Tehdy — kruté, až za hrob sahající pronásledování řízené z pražského místodržitelství, dnes — volný a svobodný národ sešel se před rovem pracovníka, který slovem i perem, osobními styky i články a knihami připravoval před válkou v cizině půdu pro příští velikého našeho Osvoboditele. Vhodně bylo připomenuto ministrem Zahradníkem, že mezi tím, co budeme moci uvésti na mírových poradách v Paříži, zavzní jistě také jméno hraběte Lützowa. Bude možno vzpomenouti jeho prací, kterými v cizině, o nás buď vůbec nedostatečně nebo německým prostřednictvím přes Vídeň a Berlín špatně a křivě poučované, šířil správné znalosti dějepisné a ukazoval na spravedlivost našich národních a politických požadavků. Bude však možno vzpomenouti i potupy, která se stala pozůstatkům čestného doktora pražské filosofické fakulty české, doktora oxfordské university, a kterou rakouská vláda podala sama proti sobě pádný doklad o nutnosti našeho osvobození. Mrtvý Lützow byl opravdu Rakousku nebezpečný, poněvadž jeho spisy otvíraly cizině oči, že v Evropě nebude míru, dokud nebude spravedlivě a trvale rozřešena česká otázka.

Tohoto velikého životního díla Lützowova vzpomínali s řečniště před hrobkou četní řečníci pražští. Rozbírali jeho význam politický, národní, vědecký i literární, vzpomínali jeho mnohostranných zásluh jiných: o město Prahu, jejímž byl čestným měšťanem, o vědecké styky s cizinou, kde při vědeckých sjezdech zastupoval naše vědecké společnosti. Čeští evangelíci vzpomínali jeho příchylnosti k husitské minulosti naší, české Sokolstvo vděčně připomnělo, jak sokolské borce uváděl do Londýna, čeští sportovci vzpomněli, jak jim kráčel v čele v londýnském stadiu. A zástupce českého musea, kamž vdova po hraběti Lützowovi umístila nyní bohatou jeho knihovnu vzácných bohemik i s drahocennou palisandrovou skřínkou psací, kterou Napoleon daroval kdysi Marii Louise, řekl o tomto daru krásně: V knihovně ukládáme stopy svého ducha, v knihovně musejní budeme se tedy moci i nadále stýkat s duší pracovníka, který byl podivnou náhodou potomkem (vnukem) zakladatele českého musea, hraběte Kolovrata, jenž před sto lety vyřkl památná, ježto bezvýhradná slova: „Vždyť jsme ještě národ!"

Před sto lety byli jsme ještě národ, dnes jsme již národ svobodný a samostatný. A tento osvobozený národ vzpomínal ojedinělou slavností zásluh pracovníka-šlechtice.

Někdo by mohl viděti rozpor v tom, že první veliká politická slavnost na českém venkově, v národě, který brzy po svém osvobození se sám dobrovolně zbavil šlechty, oslavovala šlechtice. Ale rozpor jest jen zdánlivý. Je sice dobře uvažovati časem o tom, jak hluboko byly a jsou-li dosud zakořeněny v našem lidu zděděné vztahy k starým feudálním zřízením stavovským, je dobře vzpomínati, jak se starý strach našich utlačovaných předků měnil vždy v uctivou vděčnost, kdykoli někdo ze stavů

*) ZDE ODPOČÍVÁ FRANT. HRABĚ LÜTZOW DR PHIL. PRAG. DR LITT. OXON. NAROZ. 21. BŘEZNA 1849. ZEMŘ. 13. LEDNA 1916. VY, KTEŘÍ JSTE HO MILOVALI A CTILI ZA ŽIVA, NEZAPOMEŇTE NA NĚHO PO SMRTI. A UMŘEV JEŠTĚ MLUVÍ. ŽID. XI., 4. VĚTŠÍHOŤ MILOVÁNÍ NEMÁ ŽÁDNÝ NAD TO, NEŽ ABY ŽIVOT SVŮJ POLOŽIL ZA PŘÁTELE SVÉ. JAN XV. 13.

začal cítiti s lidem. Ale tyto úvahy nehodí se ke vzpomínkám na osobu Lützowovu. Také projev, který přivábil zástupy na hřbitov vamberecký, měl ráz jiný, ryze politický, a svědčil hraběti Lützowovi jen jako prvnímu z těch, kteří pro nás, pro naši samostatnost pracovali za hranicemi. Svědčil však také našim spojencům anglickým, jejichž jazykem Lützow seznamoval cizinu s naší minulostí, s naší literaturou, s našimi snahami, a jejichž hymna po anglické řeči prof. Mathesia jímavě zaznívala — snad po prvé — českým pohorským hřbitovem. Podstata posmrtné pocty Lützowovy byla však literární. Nenáležela šlechtici, jehož sídlo bylo náhodou v českém kraji, nýbrž spisovateli, který — ač rodu cizího — přilnul svým cítěním k našemu životu, k našim národním a kulturním ideálům. Nad otevřeným hrobem Lützowovým mohli jste se zamysliti nad osudem české šlechty. Šlechta v československé republice dohrála vlastní vinou, nejen svou národní obojakostí nebo bezbarvostí, nejen svou politickou nerozhodností a stálou kolísavostí, ale nejvíce tím, že — až na vzácné výjimky, jakou byl právě také hrabě Lützow — nerozuměla našemu životu, že naše národní a kulturní ideály nebyly ideály jejími. Cítila více rakousky nežli česky, byla věrnější Rakousku než nám a proto s pádem Rakouska padla nezbytně sama sebou také. Hrabě Lützow — třebas až po smrti — zvítězil s námi, protože pochopiv smysl našich dějin, poznav smysl našeho národního snažení, nerozmýšlel se, jak se rozhodnouti, a rozhodnuv se, zůstal své lásce věren až za hrob. A za tuto lásku český lid mu 13. ledna splácel u jeho hrobu zase láskou. Netážete se, na kolik honů šlechta v českých zemích byla vzdálena cítění českého lidu, když se jí tento dojemně uznalý lid neváhal zbaviti jakoby jediným škrtnutím péra?

V Potštýně 14. I. 1919.

Jiří V. Klíma.

LITERATURA.

August Strindberg: *Gotické pokoje.* Osudy generace s konce století. Ze švédštiny přeložil Viktor Šuman. — Jean Richepin: *Vějička.* (La Glu). Román. Z franštiny přeložila Marie Majerová. Obé nákladem J. Otty. Knihovna Zlaté Prahy sv. 78. a 79. — N. V. Gogol: *Taras Bulba.* Povídka. Přel. Ignác Hošek. Nákl. J. Otty, Světové knihovny čís. 1322—26. — Beaumont a Fletcher: *Philaster,* čili *Láska krvácí.* Tragikomedie o pěti dějstvích. Z angličtiny přeložil Norbert Tomeš. — Robert Browning: *Tragoedie duše.* Z angličtiny přel. T. A. Obé nákl. Kamilly Neumannové. Knihy dobrých autorů sv. 155. a 156.

Český překlad „*Gotických pokojů*" Strindbergových mimoděk dostavil se v době, kdy v našich poměrech stává se časovým; aspoň některé otázky, které se projednávají v prvých dnech naší republiky a dospívají tu k řešení, jsou předmětem reflexí tohoto románu. Jest to ovšem „pravý Strindberg", vášnivě útočný, příkře odsuzující, nenávistně rozhodující — a operující druhdy velmi sofisticky. Ovšem silný a poutavý každou větou. Lidé v něm vystupující jsou vesměs onoho nervově vydrážděného typu, jaký severští auktoři učinili ideálem literárních proudů let devadesátých, napodobeným pak u nás v životě i v písemnictví. Ve švédských poměrech v něm líčených, v poměru k Norsku a cizině, jest mnoho obdoby s naším ovzduším, a — jak již podotčeno — v dnešních okolnostech zvýšeného zájmu získávají odstavce o demokratismu, socialismu, rovném právu žen atd., jichž dotýkají se debaty a úvahy románu, všude opřené o číslice a reálnou půdu. Kniha bohatého zrna, jejíž český překlad vyšel vhod. Neboť názor silné individuality Strindbergovy, třeba mnohde budil odpor, zasluhuje respektu. Překlad jest výrazný, přiléhající karakteru originálu. — Neméně jsme rádi dalšímu svazku „Knihovny Zlaté Prahy", přinášejícímu překlad proslulého románu Richepinova: „*La glu*". Název — doslovně: lep na ptáky — nahradila překladatelka případně pojmem „vějička", aby docílila jediného slova a zároveň feminina pro označení hrdinky příběhu. Richepin jest nám auktorem vzácně milým, jelikož i silným i srdečným; a „Vějička", třebas děj osnuje toliko z erotických vznětů, vyniká jak mistrností v líčení jejich psychologických podkladů, tak malbou celého bretoňského ovzduší a jeho lidových typů, takže docíluje dojmů nejživějších. Vzpomínáme při té příležitosti, že závěrečnou úchvatnou balladu o mateřském srdci přeložil již před lety Jaroslav Kvapil, zachovávaje původní, mužský rým, který účinností lépe svědčil, než rým dvouslabičný, volený překladatelkou. Jinak verše jsou překládány trefně, jakož celý překlad má dobrý ráz. — Světová knihovna přinesla nový přetisk překladu Gogolova „*Tarase Bulby*" z Ruské knihovny. Tím se znova stává širšímu čtenářstvu přístupným nevyrovnatelně jadrné a bohaté líčení ze života záporožských kozáků, epopea homérské mohutnosti, uchvatné malebnosti, prodchnutá jarou rekovností, přirozenou čestností, oslava hlubokého nadšení a lásky k domovině. Jest to nejen nejlepší historická povídka ruská, ale též jedna z nejlepších knih podstatného romantismu, kterou všem vrstvám čtenářstva možno podati. — Dílem velmi zajímavým doplňují výbor překladů ze starých literatur cizích „Knihy dobrých autorů", přinášejíce tragikomedii „*Philaster*" od Beaumonte a Fletchera, současníků Shakespearových, kteří v době úpadku uměleckého vkusu svého velkého soupeře i do pozadí zatlačili.

Seznávajíce tuto — nejlepší — ukázku dramatické tvorby z dob Alžbětiných, vidíme, v čem asi vliv doby spodobňoval dramatická díla vůbec a v čem asi na ně působil vliv Shakespearův. Shledáváme tu skvělost jeho výrazu, jeho poetický pochod myšlenkový, který však mnohomluvností mění se v pathos, na úkor vnitřního propracování; není tu ethického jádra, ba ani psychologické důslednosti ani dějové logiky velikého klassika. Zevní působivost a umělkované sestavování děje jsou hlavním cílem; shledáváme tudíž v auktorech zajímavé, ale přece jen druhořadé representanty doby, jichž význam bez reflexu velkého současníka by ještě více mizel. — Dalším svazkem téže sbírky jest rovněž překlad z angličtiny, avšak z básníka moderního, kterého jest důležito připomenouti českému čtenářstvu. Jest to Robert Browning, dosud u nás nepovšimnutý mimo připomínky theoretiků. Není to ovšem přítel, sbližující se s kruhy nejširšími, ale bohatý utěšitel těch, kdož za poesií rádi jdou cestou osamělou, hloubavou. „Tragoedie duše“, jejíž tragika spočívá v nesmírné ironii osudu, byla vhodně zvolena a poskytuje čtenáři stránky, úrodně odměňující. Ústrojí dlouhých vět činí arciť překlad nesnadným a tu zejména veršovaná část, snažící se po stručnosti originálu, nedopadla v češtině prospěšně a její čtení jest přímo klopýtavé!

Kaz.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

II. výstava výtvarného odboru Ústřed. spolku českých žen. (Obec. dům, leden-únor 1919). — S malým zdarem usiluje výtvarný odbor Ústřed. spolku českých žen o výstavy českých malířek. Zůstává při výstavách pramálo profesionelních, nestavících členkám svým meze vytyčováním měřítek kvality. Také druhá výstava výtvarného odboru Ú. S. Č. Ž., jakkoli řadu vystavujících malířek rozmnožuje a prodlužuje, nepředstavuje se silněji a rozložitěji než loni, činí otázku kvality stále palčivější. Mnoho z diletantismu nevyprošténého, mnoho pohodlí a šablony, unavené, opakované malování, jež nevyciťuje jádra, to má zde znatelnou převahu nad obrazy pravé obsažnosti umělecké. Neméně podivuje naprostý nedostatek uměleckého feminismu, žensky dýchajícího života a výrazů předností a vlastností po výtce ženských. A. Roškotová vypadá v tomto kruhu jako mocná individualita svou rozhodnou slohovou vůlí, neúchylným sklonem k dekorativnosti. Marie Chodounská je dnes mnohem svěžejší a energičtější ve štětci; snaží se vhloubiti se do kraje, dodat obrazu úhrnných, synthetických prvků, podat celek kraje. Malbou t. zv. zajímavých pohledů a citovou silou překvapuje L. Jenšovská. „Bretoňka“ od Heleny Šrámkové je malování vlahé a svěží, prosto vší odkoukané rafinovanosti. Od malířského ohledávání detailu k celku dospívá také Milada Fialová ve svém interieru z chrámu sv. Víta. Krajiny A. Lukášové jsou obrazy pěkného barevného založení. Krásné schopnosti vydávají se také v krajinách Olgy Fridrichové-Steinzové.

Emil Edgar.

*

Pomník Svatopluka Čecha. „Vinohradská záložna“, jíž vděčíme za Riegrův pomník od J. V. Myslbeka, vypsala soutěž k získání návrhu na pomník Svatopluka Čecha pro Riegrovy sady. První cenu přiřkla porota návrhu sochaře J. Štursy s doporučením, aby byl proveden. Toho dovětku bylo třeba, neboť umělecká výhra nezaručuje u nás vždy, že vítězné dílo bude také provedeno.

Návrh Štursův neparafrasuje staré sochaře, není učenou plastikou, není také čistě rozumným luštěním sochařské úlohy. Pod rukama vřele cítícího, dávno nad konvenčnost vyrostlého sochaře nabyl takové podoby: Básník, starý, dobrý muž v skromném postoji, s kloboukem v ruce, za ním na skalním útesu zvedá se do výše symbolická postava s rukama nadšeně rozpřáhlýma, ve své vznosnosti překročující orla, chystajícího se k rozletu. Není to oficielní pomník na vysokém podstavci, nýbrž dílo ze srdce a z duše sochařovy vzešlé, symbolisující národního pěvce víry a nadšení — dílo, na němž ceníme to, co studeným, oficielním pomníkům zpravidla schází: vnitřní proniknutí a vyjádření ideje a látky. Má duševní obsah, je ideově řešen v duchu básníkově a ve shodě s naší představou. Proto, že je ve shodě s duchem domoviny, že se nevzdává toho, co nám dává a čím žije a ožívá národ a domovina a že má graciosnost a lahodnost povahy domácké, připadá nám pomníkem nad jiné českým.

Sochařsky je podán ryzím výrazem, ve formách lahodných, plných vzletu i dekorativního švihu. Ve své mnohotvárné silhuetě je to zjevení, osvobozené ze statárního sevření, zjevení rušné a unášivé.

Autorovi bylo od prvé chvíle jasno: Malý pomník velikosti mírně nadživostní, mající pozadím vegetaci veřejného sadu, nemůže usilovati o překonávající, k pokorné úctě podmaňující památníkovou velkorysost; je druhem o sobě, intimním pomníkem v parkovém prostředí, zahradní plastikou. Tuto druhovost a intimnost pojetí zesiluje arch. P. Janák nedbou jakékoliv architektoniky, staví pomník přímo na zem, na kamennou desku trávník nepřevyšující. Krásný, neoficielní pomník.

Emil Edgar.

*

TÝDEN.

* Na den 7. t. m. připadly abrahamoviny spisovatele Jindřicha Š. Baara, faráře v Ořechu, jenž náleží k nečetné skupině oněch českých pokrokových kněží, kteří nezapomněli na dědictví Puchmayerů a Třebízských. Vděčí za to zajisté povaze svého chodského rodu. První vlasteneckou sbírku básnickou „Rodnému kraji" (1903) ne bez příčiny vydal pod pseudonymem Jan Psohlavý, ale pero jeho náleží převážně povídkové a novelistické próse. Dovedl se mužně sprostiti tendence, která bývá obyčejně na úkor uměleckého hodnocení této beletrie. Líčí bodře, realisticky poctivě farský život a vesnický lid; řada knih „Farská panička", „Farské historky", „Poslední z rodu Sedmerova", „Jan Cimbura" atd. jsou toho dokladem. Pevně hájí zájmy malých kněží proti římským hierarchům a jest předsedou „Jednoty československého duchovenstva", která se zasazuje o důležité reformy dle nových poměrů našeho oproštěného života.

*

* Spisovatelka S. V. Kovalevskaja, velký talent matematický, zvláštnost u žen († r. 1891), byla spisovatelkou vědeckých prací a dostávalo se jí také cen za ně. Jistá spisovatelka ruská vyslovila Kovalevské podiv nad tím, že může zabývati se matematikou. A tu zapsala do svých ‚Vzpomínek': „Mnozí zaměňují matematiku s aritmetikou a shledávají, že je suchá. Ve skutečnosti jest to věda, která požaduje co nejvíce obraznosti, a jeden z nejlepších matematiků vyslovil se, že nelze býti matematikem tomu, jenž není básníkem v duši. Jenomže, aby pochopila se správnost výroku, nutno zbaviti se předsudku, jako by básník musil tvořiti cosi neexistujícího, že fantasie a výmysl jest jedno a totéž. Myslím, že básník musí vidět to, co uchází zraku druhých, musí nazírati hlouběji než druzí. A totéž musí i matematik. Pokud mne týče se, nemohla jsem takořka po všecek život rozhodnouti, čemu jsem více nakloněna, matematice nebo literatuře. Pro literaturu zachovala jsem si horování, pro vědu matematickou práci . . ."

K. V. H.

*

V Sarajevě vyšel chorvatsko-srbský překlad Čechových *„Písní otroka"* — tištěný na jedné stránce srbsky, kyrillicí, na druhé latinkou, chorvatsky, — v překladu vynikajícího mladého lyrika Alexe Šantiće. Překlad vyšel jako první svazek knihovny „Zvonu", listu jihoslovanských socialistů v Sarajevě. — Z téhož časopisu se dovídáme, že také socialisté bulharští připravují v Sofii bulharský překlad *„Písní otroka."* *vč.*

*

Ministerstvo kultury literární a výtvarné zřídila nová vláda polská ve Varšavě. Je to vláda koaliční, které stojí v čele slavný polský virtuos klavírní a hudební skladatel Ignacy Paderewski. Ministrem kultury jmenován polský básník Zenon Przesmycki, známý v literatuře již od let devadesátých min. stol. pseudonymem Miriam. Naroz. r. 1861, zahájil Przesmycki-Miriam svoji literární činnost jako redaktor varšavského týdeníku „Życie" (Život) básnickými překlady z Jar. Vrchlického a Jul. Zeyera. Jako vynikající polský modernista, jemný a suggestivní lyrik, později pořídil pěknou antologii z české poesie: přebásnil Vrchlického „Viktorii Colonnu," hojné ukázky ze Svat. Čecha, Heyduka, Krásnohorské a j. — Z jeho básní do češtiny překládali J. Nečas a Fr. Kvapil. *vč.*

*

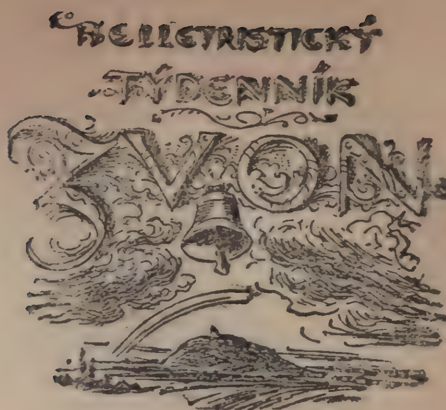
* Snad nejvíce padělků slavných mistrů malířů pochází z Italie a snad nejvíce je padělán Rafael. Někdy padělek oklame i dobrého znalce umění. Pařížský Rothschild koupil těsně před válkou domnělý originál Rafaelův, podobiznu Cesara Borgie za 600 tisíc franků. Později přesvědčil se, že to není podobizna Borgie a dílo že nepochází od Rafaela, ale vyšlo z dílny malíře a známého padělkáře Bronzina. Je to posledně známý padělaný „Rafael". Obraz prý byl nesmírně přeplacen a má sotva šestinu ceny. Mají tedy i padělky svou „hodnotu", arci více pro libůstkáře, než pro milovníky čistého a ušlechtilého umění. Padělek, byť umělecký, jest uměním nečistým a neušlechtilým. V Římě prý jakýsi Stefano Quirini, boháč velký, jest horlivým sběratelem „klamného umění", o němž hodlá vydati dílo a prokázati, že i klamné umění pracuje k pokroku a osvětě lidstva. Zdědil, jak se praví, ohromné jmění po otci, jenž zbohatl v Americe — obchodem dobytka, kde zbohatl i Němec, známý Liebig. Syn sbírá padělky a má prý „bohatou galerii" již padělaných mistrů a spolu velkou knihovnu plagiatů všemožných národů. Kdekoliv ve světě vyskytne se knižní plagiat, záhy výtisk zařazuje do knihovny. Tvrdí, že každý padělkář a plagiátor jest „svým způsobem" geniální, což prý prokáže svou obsáhlou studií. Zl. jazykové tvrdí však, že ohlašované dílo jest ptáčníkovou píšťalkou, aby polapil se hejl, až vyskytne se nahodilý nabob anglosaské krve, jenž ze spleenu draze zaplatí galerii padělků a knihovnu plagiatů a tím honorář za dílo o tomto umění.

K. V. H.

V Praze, dne 13. února 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze

Tiskem „Unie" v Praze.

Fr. S. Procházka:

KORUNĚ SVATOVÁCLAVSKÉ.

Z koruny Páně trn je vsazen
v tvém čele, zářný symbole,
ten nikdy, nikdy nebyl zrazen
v trpícím českém údole.

Trnovou cestu prostou kvítí
zřídka kdy radost osvěží,
je spravedlivo růže míti,
jež k trnu také náleží.

Teď vlají, vichr bělorudý,
ty slavné růže toužené,
plno jich vzroste z každé hrudy
jak ohňového plamene.

Než kterou hlavu čekáš dlouze
pod sedmi klíči v komoře,
ta nepřijde již tvojí touze,
a vzdáš se touhy bez hoře.

Snad ruka jen se tebe dotkne
v nového řádu výraze,
a trn tvůj obrazně jen protkne
dlaň onu v slavné přísaze,

jak za fanfár a kotlů hřmění
na svatý kodex v Remeši
král přisliboval v rozechvění,
že proti vlasti nezhřeší.

Pak slavněji zde musí kvésti
květ lilií tvých spanilý,
až prací nám se vrátí k štěstí,
co věky v tebe vtělily.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Pojala závrať i Růženu. Neutíkala, ale touhou myšlenek se k němu vinula. Poprve v životě slyšela mluvit vášeň mužovu. Jeho oheň stal se i její krvi zrádným plamenem. Obestřena šerem okamžiku, zakolísala. Na duši se položilo zapomenutí; smysly zrazovaly, co duši bylo svatého; ruměnec polil tváře, oči svítily, v nitru byla tma i světlo zároveň. Zašeptala záhadně:

„Jsem slabé stvoření a mé srdce není skvost.“

„Je . . . Sáhnu po zářícím skvostu tom, bychť jej svatokrádežně měl strhnout ve svatyni s oltáře!“

Opětovala:

„Jsem slabé stvoření.“

„Stavím se slabosti té k ochraně,“ zavznělo oběma do sluchu, a z lesního večerního zášeru vynořil se Vít.

Když se byl vrátil domů z hromady, octl se v podkrovní své světničce a jako polapený dravec přecházel v ní sem a tam. Cítil porážku svou jako červa, hlodajícího mu

v útrobách. Ba více než červa: cítil ji jako vlastní hřích. Marně zpytoval své svědomí; marně si domlouval, že není vinen nezdarem. Nebyl s to, aby setřásl tu trapnou výčitku. Hlodala i bodala a vyburcovala v něm všechen hněv. Chtěl by s bratrem jako s nepřítelem zápasit. Ale je bezmocný, je od vlastního lidu opuštěn.

Čím déle převaloval v sobě dnešní událost, tím pevněji zrál úmysl, že se vydá na cesty, hledat jinde dráhy svého osudu. Zanechá tu vše. I Růženu má zanechat, to nejsladší a nejkrásnější, co kynulo mu v životě?! Jiřímu ji zanechat?!

S hněvem scpiala se žárlivost.

Tak zmítán, potácel se v příboji svých myšlenek. Rozvlněné bouři byla malá prostora. Dusno bylo v světničce. Sebral se a vyšel do polí. Vystoupiv na kopeček, jenž se svahoval k straně dědiny, uzřel v nedaleké dáli trčet z boru rozvaliny hradu, kam slunce lilo poslední své paprsky.

Zabolela ho láska. Muž ustoupil jinochu.

„Snad se tam shledáme... snad naposled," řekl si a šel. Vstoupil do chladu dřímavého lesa a rychlým krokem ubíral se k ostrohu, kde byla volná prostora. Ukryt v stínu mlází viděl, jak Jiří mluví s Růženou. Hned jich v šeru nepoznal; ale čím přicházel blíž, tím zřetelněji se rysovaly obě postavy. Neslyšen slyšel i bratrův hlas. Nepozorován octl se jim tak na blízku, že naň dorážela vášeň slov bratrových: „Sáhnu po zářícím skvostu tom, bychť jej svatokrádežně měl strhnout ve svatyni s oltáře."

Uzřel i jeho rozepiatá ramena, jako by se již již chystal strhnout k sobě klenot ten.

Vzkypěly v něm útroby. Nejraději by se byl naň vrhl, chopil ho a s ostrohu jím mrštil po skalnatém srázu do jizerské propasti. Skočil ku předu. V tom uslyšel její hlas, jenž se chvěl:

„Jsem slabé stvoření."

„Stavím se slabosti té k ochraně!"

Bratři si stáli tváří v tvář. Rty se chvěly; oči blyštěly; hlasy v hrdle uvázly. Nenašli slov, jimiž by na sebe metali. Napětí to trvalo jen okamžik. Jiří se brzy vzpamatoval, a maje sílu ovládat se, děl se strojenou chladností:

„Stal jsi se nevítaným svědkem mé zpovědi... Tobě bylo dávno známo to mé tajemství, a nezůstalo skryto ani slečně Růženě. Tajemství, o němž vědí tři, není více tajemstvím, a tak je nyní do celého světa rozhlásím."

Nepřipustil Víta k slovu a obrátiv se k dívce, děl:

„Lituju, že nemohla jste vynést rozsudku. Poprosím vás o něj po druhé a doufám, že mně bude milostiv. Kdyby den, kdy přijdu zas, byl mně nepřízniv, odvolám se z něho ke dni jinému. Vždyť hodina ničí hodinu, a čím zklame jeden čas, napraví soudruh jeho, který mu jde v zápětí... Budu o vás bojovat... Budu o vás zápasit."

Políbil jí dvorně ruku a vzdálil se.

Říká se, že zrak milujících vidí tam, kam ani orlí oko nesahá. Ještě bystřejší je žárlivost. Vít stanul něm a zahleděl se na Růženu s výčitkou. Byla tichá výčitka ta, ale pronikavě bodala. Cítila její hrot a chtěla zašeptat.

„Zachránil jste mne!"

Ale mlčela a sklopila jen zrak.

*

Jiří se ubíral k železniční stanici. Měl času dost a loudal se, vyhledávaje schválně pěšinky, jež vedly borovím. Do lesní samoty a večerního zášeru nesl břímě nové radosti. I radost bývá břemenem. City kypěly; touha si připínala perutě; krev se potýkala s rozumem. Necenil si valně chladného a střízlivého rozumu, tak zvaného zdravého, ani těch, kdo buď v jeho okovech se ze dne na den plahočí, buď na zdravotním jeho lůžku po celý věk churaví. Rozvířila se v něm láska, zaplavila nitro, otevřela srdce na světlo. Vášní se stal chladný rozmysl. Vůle, dobýt Bouzova, hořela v něm plameny, jimiž objímal a líbal Růženu. Měl ji v sobě i před sebou ji zřel. Ozvěnou mu lahodila hlasu vzpomínka: „Jsem slabé stvoření." Byl by jásal i vzdychal zároveň. Byl osvícen i zatemněn. Po celou cestu do Prahy jen o ní přemýšlel. V poutech ho měla láska, a nebyla ta pouta z pavučin, jak bývá láska jinochů. Oheň její podžíhal v něm všechny vášně ostatní: i sobectví i ctižádost i k velkým činům rozmachy.

*

Byla noc. V zámeckých sadech ševelilo lupení starých lip a chvělo se. Chvělo se i zášeří v luny bledých paprscích, jež prokmitaly větvemi hustých stromů na stezky, posypané pískem, a rýsovaly na nich fantastické postavy. Chvěly se obláčky, jež putovaly po nebi. Ale nejvíce se chvěly Růženiny myšlenky, s nimiž si o samotě vyšla do nočního zátiší. Vzpomínala, že chtěla říci: „Zachránil jste mne!" Nyní ví při té vzpomínce, že v oněch okamžicích ani nechtěla, aby ji někdo zachránil. Je jí, jako by se srdce v ňadrech na dvě poloviny poltilo: v jedné Jiří, v druhé Vít. Jiří rostl

do výše; rostl tak, že je pro něj nitro úzké a chce se rozedmout hlubokým a častým povzdechem. Je silný, vášnivý; chce dobývat. Jeho postava, jež se před ní na zámčišti vynořila z večerního zášeru, stojí před ní jako rytíř dávných dob a rozevírá paže, by ji objal, k ňadrům přivinul a unesl. Již již se mu chce vrhnout v náručí, ale probouzí se jako ze spaní a šeptá do sebe: „Ne!" Jímá ji lítost, oči odvrací a upírá je k druhé straně na Víta. Vždyť i on je krásný, ušlechtilý, plný lahody. I jeho by objala a přitiskla se k němu žhavým polibkem.

Tak se kolísá, tak se potácí. Má dvě srdce, mozky dva, dvě sladké touhy, lásky dvě, dva plameny, dvojí obraznost. V ňadrech potýká se světlo s tmou.

Tak chodí po parku, kde stín ševelících lip promísen je svitem měsíčním.

Z polosladkých, z polobolných dum vyrušil ji hlas:

„Růženo, kde jsi?"

„Tady, matičko."

„Hledám tě . . . je pozdě již . . . pojď spat."

Šly na lože. Oči usnuly, ale srdce nespala. Zvonila jim do snů spleť divných pohádek o smrti a životě, o věkověčné síle pohlaví a jeho zrádných nástrahách.

*

Druhého dne vyhledal si Vildner Halánka a vyzvídal. Dověděl se pravdy. Měltʼ správce jako Argus všude oči, jichž tajným šípům nevadilo, že byly sádlem obrostlé.

Otec, used na soudnou stolici, vynášel s dlouhou výčitkou krátký rozsudek, jenž opakoval přísný zákaz, že se nesmí stýkat s mladším Bořanem.

„Nemohu mu zabránit, aby na zámčiště nechodil. Ale ty máš jinde dosti procházek a pěknějších."

Tekly slzičky.

Po rozsudku vyzvídal:

„Byl tam také advokát? Mluvila jsi s ním?"

„Mluvila."

„Co pak vyprávěl?"

„Ah, tatíčku," usmála se skrze slzy, „napovídal toho moc a samé hlouposti."

„Aha," pomyslil si, „víme, co to znamená. Snad se marně zlobím . . . Snad je na cestě již kočárek a ujíždí, kde bych jej rád měl."

Amnestii nevyslovil sice jazykem, ale hleděla mu ze rtů, z očí, z tváří, jež se naladily k mírnějšímu výrazu.

Dcera odešla. Zůstal sám. Přemýšlel o včerejším dnu a nejvíc o tom, odkud Bořan sebral na mlýn peníze.

„Sáhnu mu na zoubek," řekl si a měl se k tomu, napsat dopis Švarcovi.

„Ne . . . To se lépe ústně vyjedná . . . Zajedu si do Prahy . . . Mám tam beztoho mnoho věcí, jež chci vyřídit."

Ještě dopoledne sedl na dráhu. Dcera i matka bývaly rády, když byl pryč. Cítily se svobodny jako žáčkové, když mají několik dní prázdniny, protože učitel je churav nebo na cestách. A přece se zas těšívaly jeho návratu. Přinášíval dárky; jenže radost bývala z nich kraťounká. I dnes si sobě oddechly. Růženino mládí setřásalo rychle se sebe, co na ni navalil včerejší a dnešní den. Sedla k pianu a zpívala. Viděla oba bratry před sebou a pro oba měla písničky. Záhadné lásky dvojí perutě unášely ji do vzduchu jako skřivánka s dvěma hrdélky.

Ne tak paní Božena. Jí byla láska bolestí i tíhou, jež hledala samotu. Zkoušela zabrat se do četby. Marně v ní ždála útěchy. Odhazovala knihu za knihou. V žádné nenašla, čeho hledala. Jasný den před ní utíkal. Obraz za obrazem, myšlenka za myšlenkou se jako vlny valily, až se slunce naklonilo k západu. Sestoupila svahem k potoku, kde stál kříž.

Láska stávala se v ní i náboženským nadšením. Rozezvučela se touha po nekonečnu a byla jako láska stejně bolestná i sladká zároveň. Čítávala bibli a hroužívala ducha do velebných průpovědí svatých evangelií i do horlení israelských proroků. I lásku svou i pobožnost skrápěla slzami; ale v hořkosti těch slz neroztál a nerozplynul její žal. — Zbožnost hledala Ježíše, by se k němu modlila; láska hledala Bensona, by ho mohla políbit. Dřevo umučení nacházela pokaždé; ale bez ukojení dorážel příboj lásky na srdce. Nepřicházel, koho čekala.

Když tak pohřížena byla do hlubin své duše, zaslechla kašel s chrapotem. Vytržena z vroucích modliteb ohlédla se na pěšinku za sebe a nemálo se podivila, když tam shlédla starou ženštinu: v obličeji scvrklou jako loňská křížala, belhavou, v zádech shrbenou a jako vejpůl zlomenou. Držíc v jedné ruce kabelku, v druhé berličku, kterou opírala houravé své kulhání, měla hlavu přikrčenou v ošumělé kostkované plachetce. Zdála se být lehounká jako pleva bez zrna, že by ji každý vánek k čertům odnesl, kam náležela podle svého zevnějšku.

(Pokračování.)

*

Dr. Jaroslav Jedlička:

JAN EV. PURKYNĚ A BOŽENA NĚMCOVÁ.

(Příspěvek k charakteristice našeho učence.)

V létě r. 1842 přesídlila Němcová z Polné, malého města na pomezí moravsko-českém, do Prahy, střediska českého literárního světa. Mladá, krásná paní, těšící se již tehdy zvučnému jménu, uvedena byla v Praze do rodiny med. dra Staňka, u něhož se shromažďovali buditelé a literáti čeští. Středem společnosti u Staňků byla švakrová dra Staňka Antonie Reissová, přijavší literární jméno Bohuslava Rajská. „Horovala se zápalem pro osvětnou činnost žen a byla obdivována vlasteneckou společností. Tyl se jí kořil a Presl ji miloval jako vlastní dceru.“ [1]) Mezi Němcovou a Bohuslavou, starší o tři léta Němcové, vyvinul se vřelý přátelský poměr.

U Staňků poznal Bohuslavu též F. L. Čelakovský, který nadšen byl mladou, ušlechtilou dívkou, snící o národním probuzení a povznesení paní a dívek českých. Ve Vratislavi, kde působil jako universitní profesor, ztratil Čelakovský v dubnu 1844 svou první choť Marii, rozenou Ventovou, jež zanechala mu čtyry dítky, syna Ladislava, hocha vzorně pilného, povahy klidné a vroucí,[2]) a tři dcerušky, z nichž nejmladší sotva plénkám odrostla. Umírající choť vyslovila přání, aby novou matkou sirot jejích se stala Bohuslava Rajská. 16. července 1844 přijel Čelakovský se synem Ladislavem z Vratislavi do Prahy a vyhledal rodinu dra Staňka. Bohuslava, mladší o 18 roků Čelakovského, však byla již své srdce zadala mladému nadšenci, Slováku Samoslavovi Hroboňovi, jejž byla poznala za jeho pobytu v Praze na studiích a jenž ji zahrnoval později, přešed na universitu v Halle, listy vroucím citem oplývajícími. Čelakovskému, jenž přijel do Prahy pln víry, že dojde splnění touha jeho i přání zesnulé choti jeho, dostalo se z úst Bohuslavy odmítnutí, jež jej rozrušilo tou měrou, že opustil pět dnů po svém příchodu Prahu a odejel do Strakonic, nechtěje se již vrátiti. Avšak sestry Bohuslaviny, paní Lotta Staňková a Hana Fričová, matka Jos. V. Friče, naléhaly na Bohuslavu, aby neodmítala slaveného básníka pro lásku svou k muži neurčitých snů a nejisté existence. Čelakovský, vrátivší se 7. srpna přece do Prahy, opětoval své nabídnutí, ale ani tentokráte nedostalo se mu určité odpovědi. V nerozhodnosti své obrátila se Bohuslava k vzácné přítelkyni své Boženě Němcové,[3]) prosíc o radu. Němcová napsala jí 8. srpna list, jenž rozhodl v duši Bohuslavině: „Je-li to opravdivá láska, ta vášeň, pro kterou člověk na vše, co se v cestu klade, zapomene, jemuž předmět milený jediným cílem, blahostí jest, je-li to taková láska, jíž pro Hroboně cítíte, tedy jsou moje slova marná; znám touhu po té vnadné růži, pro kterou rády saháme, ať by i trny její nás píchly. Ale je-li to láska, kterou chcete pro vlast, pro naši věc obětovat, cítíte-li v něm jen mučedníka slovanského národu, pro nějž tak velkou ztrátu my Vámi zde by jsme utrpěli, o to, prosím Vás, učiňte, uchylte se k druhé straně, kde více působiti můžete, kde slávu celého českého národu udržíte, otce rodině a rodinu k radosti otce, a pro svatou naši věc; pomyslete, co na té roli pro nás pracovati můžete; víte, že muž, byť sebe slavný byl, nesvede tolik, co rozumná žena, a Vy s Vaším nadáním, tou vroucí láskou k drahé vlasti, když Vy se co skvělá hvězda na té tmavé obzoře objevíte, kdo nebude bažit, by jen jediný paprsek toho blahodějného světla dosáhl! — věřte, Vy nám po boku našeho pěvce, toho skvělého slovanského slunce, nejvíce pomoct můžete. Ve Vás skládají celou svou naději mnozí; zdali Vy jej neochráníte, kdo by to mohl, aby pro nás nebyl ztracen?“ Pod dojmem těchto slov odhodlala se Bohuslava státi se chotí Čelakovského. Tři dny nato se konalo zasnoubení a 2. dubna 1845 oddáni byli snoubenci u Františkánů Karlem Vinařickým. Hned po svatbě odejeli novomanželé do Vratislavi.

J. V. Frič, synovec mladé paní Čelakovské, navštívil ji se svou matkou a tetou, paní Staňkovou, o prázdninách r. 1845 ve Vratislavi. V Pamětech svých líčí dojmy své z návštěvy vratislavské. Manželství Bohuslavino nebylo šťastné. Doufala po boku svého chotě se literárně zdokonaliti, leč Čelakovský nedovoloval jí vůbec bráti pero do ruky, leda k dopi-

[1]) V. Tille: Božena Němcová. Zlatoroh-Manes. II. vydání, p. 50.
[2]) Paměti Jos. Václ. Friče, I. díl, p. 269.
[3]) Marie Gebauerová: Boženy Němcové korespondence, Laichter-Praha, I. díl, p. 3.

sům příbuzným, jež musely veskrze procházeti jeho censurou. „Jediný důvěrník a těšitel tety Antonie byl tam ve Vratislavi i v pozdějších letech přešlechetný Purkyně, také sice podivín svého druhu, ale muž zlatého srdce a jasného, širokého rozhledu. Ten pak rozhněval na sebe Čelakovského skoro na smrt svou úslužností, když propůjčil se tetičce za prostředníka v záležitosti zvláštního daru k svátku. Chtělať ona totiž jednou chotě svého něčím překvapiti a prosila svého přítele, aby otci mému (dru Fričovi) dopsal, aby nepatrný úrok, jehož čtvrtletně z domova dostávala, šel jeho rukou, neboť z toho, co jí manžel poskytoval pro domácnost, nemohla tetička ničeho uspořiti. Na neštěstí prozrazen neslýchaný ten úskok, načež se strhla mezi manžely Čelakovskými první, tak opravdová bouře, že se Purkyně několik neděl v domě jejich ani ukázati nesměl.“[4])

Vřelé přátelství mezi paní Čelakovskou a Němcovou trvalo nezkaleně dále a zračí se v korespondenci obou žen. Z dopisů paní Čelakovské poznala Němcová po prvé blíže Purkyni. Tak píše 1. prosince 1845 paní Čelakovská:[5]) „O životě zdejším národním jest smutno povídati. Člověk ani neví, že ve Slezsku žije. Z Čechů jsem zde nižádného nepoznala krom našeho Purkyně. Několik potomků českých nachází se mezi professory, tito se ovšem těší, když český zvuk slyší, ale mluviti již zapomněli.“ V listu[6]) z 12. července 1845 děkuje za dedikaci knihy a vzpomíná návštěvy v domě Purkyňově, kde se rozpředl rozhovor o Němcové: „V předešlou neděli přijdu k p. Purkyňovi, beru dle mého obyčeje hned Květy do ruky a vida: Vaše pověsti co vyšlé oznámeny. Čelakovský mi zahrozil, řka: Co si bude naše drahá přítelkyně o Tobě mysleti! A měl pravdu, kdybych já jen za to mohla. Však ne, naše drahá Boženka se neumí hněvati a přijme zajisté i nyní mé nejvroucnější díky za tento krásný důkaz lásky a přátelství jejího od Bohuslavy.“ A v lednu 1848 píše:[7]) „Kdybych jenom v Praze byla, v krátkém čase byste kritiku četla, která by prací Vašich důstojná byla, a to od muže, kde by všichni jiní si dali chuť zajít Vás dále posuzovati. Však jen neohroženě dále, budoucnost Vás nejlépe ospravedlní. Pan Purkyně říkává: Každé slovo paní Němcové je jako ryzí zlato. A tento zajisté nikomu nelichotí.“

Osobně seznámila se Němcová s Purkyní na podzim r. 1850 v Praze. Němcová, jejíž manžel tehdy působil v Liberci, zavítala do Prahy s dětmi svými, aby je dala do české školy. V domě dra Staňka poznala Jana Kollára, jenž jí radil, aby neváhala jíti za mužem svým na Slovensko, kamž byl zažádal, aby se dříve dočkal povýšení. Purkyni si představovala jako vážného, přísného učence, podivína, ale osobní seznámení vyvolalo v ní dojem jiný, nejvýš příznivý. Píše o tom příteli svému, med. dru Janu Dlabačovi, praktickému lékaři v Nymburce, 2. listopadu 1850:[8]) „V Praze poznala jsem professory Purkyněho a Hanuše i rodinu a byla jsem velmi přátelsky a srdečně u nich přijata; já si představovala Purkyněho co přísného, divného, ale to je člověk jako děcko přívětivý a upřímný, ani by člověk na první promluvení nepomyslil, že je to proslavený po celé Evropě fysiolog.“ A Karolině Staňkové píše z Liberce:[9]) „Vyřiď mou úctu panu professoru Purkyně, až se zase jednou do Prahy podívám, musím se ho zeptat, proč mi nevypravoval o své příhodě na železné dráze na Moravě, je čtverák. Já se věru bála, že je nějaký mrzouš přísný, a jaký přívětivý, srdečný muž — s potěšením věru vždy o něm mluvím.“

Když pak koncem roku 1850 manžel Němcové přeložen byl do Miškovců v Uhrách, odebrala se Němcová do Prahy, aby byla blízko dítek svých a mohla se více věnovati literární činnosti. Dům Purkyňův byl vždy otevřen Němcové, která tehdy již počínala pociťovati trpkosti a svízele těžkého života. Purkyně stal se vzácným rádcem, podporovatelem a mecenášem ubohé paní. V dobách těžkého strádání uchylovala se Němcová k Purkyňovi o pomoc, vědouc, že nebude odmítnuta. 6. června 1851 píše mu:[10]) „Přicházím se snažnou prosbou — potřebuji nakvap 100 zl., a stal by se mi veliký vděk, kdyby Vašnosti bylo možno mi je zapůjčit. Není to denní má potřeba, ale jeden dobrý známý, který je mému muži půjčil, když jel do Uher, je nyní nevyhnutelně potřebuje, a nerada bych, aby skrze nás škodu utrpěl. Nevím ani, na koho se právě obrátit, a doufám, že mi nezazlíte, když se obracím k Vám.“

[4]) J. V. Frič, l. c., p. 270.
[5]) Gebauerová, l. c., p. 41.
[6]) Tamže, p. 30.
[7]) Tamže, p. 86.
[8]) Gebauerová, l. c., p. 171.
[9]) Tamže, p. 164.
[10]) Tamže, p. 193.

(Dokončení.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

X.

Od horského nevelkého nádraží mezi lesy ujížděly téhož dne dopoledne po světlé silnici ke Korytné tři kočáry: prvý, jenž najat byl od povozníka Pecha, řídil čeledín a seděli v něm učitel Herrnschall s Jodasem, jenž byl v parádní uniformě velitele veteránů; před druhým, vyleštěným landauerem, klusal pár grošatých běloušů, na kozlíku seděl Kalvach a vezl cizího pána se starostou Wankou; třetí, Adlerwirtův, hostil svého širokého majitele ve velitelské uniformě střelecké a kupce Palme v ústroji náčelníka hasičů. Přijeli z Korytné naproti poslanci Streckerovi, vydavateli a redaktoru nacionálního listu v městě severních Čech. Pán, sedící v prostředním kočáře po starostově pravici, byl on. Seděl vzpřímen, elegantní muž v cylindru, snědý, černého plnovousu, na široké bradě delšího, rozčísnutého; zlatý skřipec s vlajícími stuhami měl na očích... Hned od nádraží byl již po řadu dní na domech i na stromech podél silnice vyvěšen plakát s nápisem: V neděli, dne 27. srpna 1900 o $^1/_2$3 hod. odpoledne v sále „u černého vola" Volkstag německého lidu z Korytné a z okolí. Program: 1. O sčítání lidu. Promluví slov. pan Fritz Strecker, poslanec, delegát Bundu. 2. Volný rozhovor, při němž slov. p. poslanec zodpoví všecky dotazy. Povinnost pravého německého muže i ženy jest zúčastniti se! Komité."

Teď si krásným letním dopolednem delegovaného řečníka vezli. Tvrdá silnice bělala se údolím mezi smrkovými, tichými lesy, modravě prosvěcovanými proudy slunečných paprsků; nebe bylo modré jako lněniště, v pravo na stráni právě plně rozvité.

Poslanec vyptával se starosty na všecky korytenské poměry a starosta vážně, podrobně odpovídal.

„Žid tedy žádný —"

„Žádný, u nás by nevydržel. Co pamatuji, pokoušeli se o to dva, ale brzy šli zas. Náš Michl není hloupý!"

„Bravo — snad víte, že antisemitismus jest z nejpřednějších bodů programu mého listu. Také jako poslanec šel jsem proti nim do ohně — chceme národ ryzí!"

Starosta se s úsměvem uklonil.

„A co Kalenský — nevystupuje?"

„Dosud byl ve všem korektní. Správce Halwinger je řádný německý muž, má sice dceru svého nebožtíka předchůdce, ale v rodině je všecko německé, děti česky neznají. Druhá dcera bývalého správce provdala se v Trutnově za našince, třetí je v Praze učitelkou na naší škole."

„Schön!" kývl poslanec.

„Dělnictvo je zpola české, zpola německé — naši jsou hlavně na lehčí práci v mandlu, Češi v bělidle, běhá to přes kopce do svých chudých vesnic. Je pravda a nelze toho tajiti, že se jich tu už také několik usadilo i domky zakoupili. Jsme na stráži ale někdy poměrům nelze zabrániti. Také řemeslníků máme tu několik cizích, našich tu vyrůstá málo, hledají řemeslo lepší a odcházejí raději do větších měst."

„To se děje i jinde —" a poslanec zíral vážně zamyšlen.

„Češi mají tu vlastnost, že spokojují se i s malým výdělkem, jsou z domu zvyklí žít velmi skromně. Naši lidé tu hlavně polaří, chovají dobytek, peníze mají, ale všecko jde po staru. Ale ne, že by náš Michl neměl tvrdou palici — ten zůstane Michlem až do hrobu a nikdo ničím ho nepředělá."

„Naše štěstí!"

„Když si některý přece přivede Češku za ženu, jde ve stavení všecko po našem, žena se přizpůsobí a děti jsou naše. Arci, škola v tom také pomáhá."

„U nás je to také tak. Dřít ty ženské dovedou a nejedna při lehkomyslném muži udržela německý majetek, ale jinak se poddávají. U nás je nejhůř s dělným lidem, s přistěhovalými rodinami dělnickými, ty se drží. I když se některá dcera provdá za našince, zůstává často tou bývalou a rodiny bývají české. Tu je vina na tátech, kteří se nestarají. Berou si zde Češi také naše dívky?"

Starosta přemýšlel. „Zřídka, obyčejně si přivedou svoje."

„Ale nebezpečí tu snad není?"

„Myslím, že nikoli, mají starost o živobytí. Nejhorší jsou štváči — hlavně jeden tu je, jakýsi Slavík, účetní, ještě svobodný; předlonim přišel do bělidla, chytrý je jako had, opatrný, ale pevný. Knížečky půjčuje, noviny dodává, schází se s nimi —"

„Ó to pozor — pozor — takový bývá jejich začátek!" přísně přerušil ho poslanec. „S knížkami začínají, potom shánějí spolky, až dojde na školu. Když se jim

to povede, už křičí po rovnoprávnosti ve všem. Ví o tom Kalenský?“

Starosta pokrčil rameny. „Dosud nic nemohu říci, nic se ještě tak dalece nestalo, správec má všude oči; Kalenský by štvaní nedovolil. Na nějaké náklady z příčin národnostních sotva by přistoupil, je opatrný, obchodník.“

„Farářem je tu ještě starý Sturm?“

„Je, ale už zle nedoslýchá. Posměváčkové říkají, že když mu hříšník, hlavně takhle o poutích, odříká do ucha hříchy, farář se teprve ptává: Česky nebo německy? a podle odpovědi dává napomenutí. Společnosti se už neúčastní, má na faře dceru po sestře, chytrou, lakotivou, myslící jenom na sebe — sebere mu všecko.“

Strecker se usmál. „Jaké máte učitelstvo?“

„Dobré,“ odvětil starosta, „samé našince. Herrnschall vám byl představen, jede v předním voze — ein ordentlicher deutscher Mann, energický, všude má oči.“

„O minulém sčítání přihlásilo se vám tu Čechů přes třicet, nebude jich teď víc?“

„Možná, ale doufám, že mnoho nepřibude; za nynějšího správce přišli do mandlu i do bělidla hlavně našinci. Ostatně vidí všichni, že obcovací řeč je zde jen německá.“

„Jen pozor — pozor na ně. Promluvím o tom — — žádná národnost, jen obcovací řeč! Ti lidé musí slyšet, jaký prospěch kyne jim všude z němectví a jak svým bludným národnictvím uzavírají sobě a hlavně svým dětem lepší život. Ať jen se rozhlédnou po svých a po našich luzích! Agitátorům pozor na prsty!“

Starosta hned neodpověděl, zdálo se mu, že z poslancových slov číší výtka. „Pokoj v městě bychom si rušit nedali a nedopustíme, aby nám snad časem vrhli na hřbet náklady na školu. Ale — na to jsou slabí — to ani řeči!“

„Je nutno odmítnout všecko hned, veškerou silou. Budou také ve schůzi?“

„Možná, že někteří budou, chodívají mezi nás; i ten Slavík přicházíval.“

„Vlk v beránčím rouše.“

„Dnes táhl někam na výlet.“

„Škoda!“

Z lesa vjížděli do údolí mezi stráněmi; bílá silnice táhla se jím rovně jako pentle a vedle ní žblunkala nevelká řeka, krásně zregulovaná, s vodou jako zelenavé sklo. Na stráních i v jejich klíně rozhozena byla stavení dřevěná i kamenná, chalupy i baráčky z nabarvených trámů s bílou výplní, s dvěma nebo třemi okénky v průčelí, s chlévem a stodolou pod jedinou střechou, kolem dokola obklopená upravenými lukami, temnými stružkami přerytými. Některá menší staveníčka byla zeleně nebo modře natřena a stála tam jako klícky. U všech vedle stodoly vzpínal se jako stráž šišatý „ježek“ z bílých polínek, na slunci prahnoucích.

Stály tu i patrové domy s přízemkem kamenným, patrem dřevěným, s okny zcela nepravidelně rozsazenými, a bylo na nich patrno, že v patře obydleny nejsou.

Kočáry přejely již vedle dvou továren, jejichž okna hleděla dnes mlčky, nedrnčíce a nažloutlé komíny ani dost málo nezabafaly.

Na dvou úřednických letohrádcích byl patrný blahobyt, v oknech visely těžké záclony, stály v nich palmovité rostliny; prostranné zahrady pyšnily se břízami jako sníh bílými, přistřihanými kulovatými lipami, vrbami s korunami v závojích až na zem, smrčky, modravě zadechnutými, květinovými záhony i vodotrysky uprostřed nejkrásnějších skupin. Voda šlehala z nich v ladných obloucích, břitce sršících.

Na trávnících podél silnice, na zahradě při bílých domcích dělnických hověli si lidé, jen po domácku odění, a někteří z nich ležíce s podepřenými bradami, hroužili se do četby novin, na trávníku rozestřených.

Starosta Wanka upozornil hosta na zánovní výstavnou školu.

„Koho zde přibývá?“ pochvalně kývnuv tázal se Strecker.

„Bohužel, Čechů, je to stálý přírůst dělnictva, v kopcích na levo, na pravo jsou jen samé obce české. Zde se již školy domáhají.“

Z největší a nejnádhernější villy u poslední dlouhé, třípatrové přádelny vyšel elegantní, obtloustlý ředitel Röhrich a kýval slamákem. V otevřených dveřích na balkón paní ředitelová v nádherném županu a slečna, všecka bílá, kynuly šátečky.

Kočár s bělouši zastavil, Röhrich podal oběma pánům ruce, a starosta popouštěl mu místa; ale ředitel nedopustil a vyhoupnuv se do kočáru, usedl na protější sedátko. A zas kopyta zvonivě zadupala a povoz hrčel dál.

Silnice brzy opět vbíhala do stínů lesních.

Strecker rozhovořil se s ředitelem o továrnách i místních věcech.

„Kraj tu máte rozkošný!“ velebil.

„Naše Krkonoše!“ s lahodným úsměvem svědčil Röhrich. Šátečkem otřel si tváře i čelo, upravil náprsenku, rozčísnutou bradu a pečlivě posadil si zlatý skřipec.

„Ano, naše Krkonoše! Kolébka pradávných předků našich, cíl věrných poutníků z obou stran, domov našeho lidu s výsledky naší práce a německého ducha!“ zamyšlen, vážně pronášel poslanec. „Nesmí se dopustit, aby nás vetřelci o sebe menší část toho všeho připravili, v případu potřeby musí se zdvihnouti železná pěst.“

Ředitel všecek svítě, přisvědčoval.

„Nepřipraví, naopak, postup náš je jistý — krtci nic nezmohou, o to se postaráme!“ pravil potom s úsměvem.

„Odpoledne o tom všem promluvím, i zdejší náš dobrácký lid musí být vyburcován, Michl se nesmí dívat jen přimhouřenýma očima. Žádná polovičatost nesmí se trpět, jsme přece krajní větev národa sedmdesátimilionového!“ Strecker hleděl při těch slovech přísně a pronášel je jako na řečništi. Skloniv se, pravil náhle s líbezným úsměvem: „Čtou se tu noviny?“

„Zde u nás hojně — snad jste si po obci ráčil všimnouti — po práci všecko se na ně vrhá, v neděli celé skupiny sedí na březích a poslouchají!“ odpovídal ředitel. Jak mu teď ranní slunce šlehalo do tváří, bylo patrno, že jsou zvadlé, popelavé a s vráskami.

„To je krásné — ale nečtou-li jenom listů socialistických, plných mezinárodních frásí o bratrství lidstva, o rovnosti národů!“

Ředitel pokrčil rameny. „Bohužel, naše dělnictvo čte hlavně jen takové a nedá si radit!“

„A u vás?“ na starostu obrátil se Strecker.

„U nás se tolik nečte, není mnoho kdy, lid je chud; továrenští čtou arci také to svoje.“

„To je chyba — jenom národní prapor musí se všude tyčit. Budu proto nyní dvakrát týdně vydávat laciný list Deutsche Fahne, dovoluji si předem upozorniti. Cena bude nepatrna, aby toho nákladu ani nejchudší nebo nejlakomější nepostrádal!“

Vyjeli z lesa. V pravo, uprostřed mýtiny, vítal je mohutný, trojbarevný prapor, vlající na vysoké žerdi volným vzduchem.

„První pozdrav našeho městečka!“ s úsměvem uklonil se starosta. Poslanec se napřímil, přihladil vousy, narovnal si skřipec.

„Unsere treue Berge!“ vydechl, hleděk mohutným, modravě zeleným, táhlým hřbetům. „Jako hradby Kyklopů tu věčně věkův stojí!“ a zase se obrátil k řediteli: „Co česká škola u vás?“ Ředitel se usmál a mávl rukou. „Dokud jsem tu já, marno všecko a kdyby to velkostatek jakkoli podporoval!“

„Dětí mají dost?“

„I kdyby měli — dovedeme si už pomoci!“

„Ani soukromá?“

„Doufám, že ani ta ne!“

Vyjížděli z mlází na korytenskou silnici.

Chalupy a baráčky, vyhřívajíce se na plném slunci, stály mlčelivé, skromné, jako zamyšlené. Jen kohoutci si tu tam v zeleni zazpívali. „Svaté ticho,“ dívaje se kolem, pravil poslanec.

„Nedělní dopoledne — po týdenním dření všecko dřímá,“ usmál se starosta. Na vrcholu jeřábu vlál zas černočervenožlutý prapor a již se také tu tam objevovali lidé. Šustrlojzl, stoje jen tak po domácku před baráčkem, posmekl klobouček a hleděl za ujíždějícími kočáry.

U Sparpohla, ‚u bílého vola‘, byly prapory ve střeše a hloučky mužských smekajíce volali: Heil!

Poslanec, sundav cylindr, s úsměvem kynul. Nad čelem měl notnou blýskavou lysinu.

Kostelní ulicí jeli zvolna. Praporů bylo tu více, lidé vybíhali a jásavě pozdravovali. Meckernáclův nejmenší kluk, širší než delší, stoje na kraji silnice, z plna hrdla pozdrav zdlouha vyječel, až se to i v lesích rozlehlo. Poslanec směje se, kýval mu velmi srdečně.

U Adlerwirtův kočáry zastavily. Učitel Herrnschall chvátal k druhému povozu a pánům pomáhal. Adlerwirtovi nedělní hosté vyrojili se před dům a utvořivše špalír volali Heil! i mávali klobouky.

Poslanec, cylindr drže v ruce, s úsměvem klonil se na obě strany a vkročil do síně. Všichni průvodci ho následovali.

Žádal, aby byl uveden do pokoje. „Pánové odpustí, je třeba po cestě vydechnouti a na základě vašich zdravých rad učiniti ještě některé přípravy.“

Starosta uvítav hosta ještě jednou, zval ho zároveň k společnému obědu o jedné hodině.

„Milerád, pánové, posedím ve vašem středu!“ a ukloniv se kráčel za Adlerwirtem do prvého patra.

Wanka chvátal domů, aby si odpočinul, Röhrich jel také zpět, aby po obědě zavezl sem i choť s dcerou.

Adlerwirt uvedl poslance do svého parádního pokoje. Šest rudých sametových křesel s pohovkou bylo tam pravidelně rozestaveno kolem elipsovitého stolu; při stěně stálo veliké piano, naproti na dvou tmavých leštěných skříních vzpínaly se sádrové bohyně, malinko a luzně oděné, tmavé, veliké barvotisky v širokých, zlatých rámech visely na pestré nástěnné malbě, kolem nich splývaly rozličné závěsy z umělých květin. I dvě náramné dřevěné mísy s vypalovanými ozdobami krášlily stěny.

Strecker položil cylindr na stůl a sundával rukavice.

„Velmi krásný pokoj!" pravil rozhlížeje se.

Adlerwirtovi zazářil obličej, bohatě zarostlý ježatými, prošedlými vousy.

Potáhnuv si knír, zálibně ukazoval: „Ty květiny a mísy dělala moje dcera, byla dvě léta v klášteře v Hostinném."

Strecker zkoumavě se na ně zahleděl: „Velmi vkusná, krásná práce!" lahodně vyplynulo ze rtů.

„Stále něco krásného dělá, každý se diví — kdež pak zde!"

„Ale pánové, jak jsem poznal, jsou zde velmi čilí," obrátiv se k hostinskému, s úsměvem pravil Strecker, „pan starosta je starý pán, ale pro všecko má neobyčejný zájem; velmi jsem se potěšil!"

Adlerwirt přešlapuje, poškrabal se nad uchem. „Trochu dlouho se toho drží, pětadvacet roků, a je přec jen už starý, celý se klepe! Ale není divu, má hlavně jen to!"

„Nezámožný?" udiveně zvolal Strecker a čelo mu starostlivě zkrabatělo.

„O zámožnosti vůbec nelze mluvit! Pár korečků pole — kam to stačí? Jedinou dceru má mistr z mandlu, Jodas, cizí člověk, žijící z Halwingrovy milosti; kdyby správec kynul, bylo by po veteránské slávě!"

„A! — Snad byl také na nádraží?"

„Byl, všude se dotře. Teď mu i bratra, Čecha, vzal do bělidla, zdejšího mladého Zaplatila odstrčil, jeho tatík teď za to zpívá s Čechy. Nic po tom po všem není!"

„Pan ředitel Röhrich zdá se za to velmi blahobytný! Ovšem závod je rozsáhlý, světový —"

Adlerwirt zas pokrčil rameny. „Říká se to, žijí na náramně velké noze, ale kdo to může vědět. Syna, lumpáčka, má na vojně a musí se mu posílat peníze náramné, paní vozila dceru po světě ukazovat — to jich teprv vylítalo. Lidé se diví, kam on, i při všech příjmech, na to stačí. Myslila s dcerou někam vysoko, ale nikdo se nechytil, spokojili se tedy se synem mého kollegy naproti, velitele hasičů, Palme, udělal loni doktorát. Röhrich už to všecko napřed chystal a svými známostmi dostal ho do velkého pražského ústavu peněžního, plat prý má krásný — či snad i pan poslanec pomáhal?" a Adlerwirt upřel na Streckra potměšilá očka.

„Já ne — s ředitelem jsem se jen dvakrát v životě setkal na schůzích v Praze."

„Nevím, bude-li z toho štěstí, ona čekala stále, nepřijde-li lepší a jen si ho jako pejska držela na řetízku."

„A mladý doktor?"

„Toho pobláznila, bude prý brzy svatba. Palmovi myslí, Bůhví, co syn lapil a jsou z toho celí blázni, ale tamti neradi kousli do puškvorce, vyslovují se o tom všelijak a skoro se teď stydí. Ale my se o to nestaráme."

„Snad by byl našel skromnější, domácí dívku — snad slečna —" a poslanec ukázav na mísy, usmíval se velmi významně.

„Ach to ne, to ne, ta má času! Chtěli by, aby si můj syn vzal jejich dceru, ale dost se nám to nelíbí, je to divná rodina!"

„Ták — velitel hasičů zdál se mi vážný muž —"

Adlerwirt zatřepal jen tlustou rukou.

Strecker zachmuřen přešel pokojem. „Ale městečko máte vlídné, útulné," zabočil.

„To je, to ráčíte míti pravdu, a mohlo by tu být jináč! Proč může Spindelmühle být letním sídlem, proč ne Korytná — jsme zde také v kotlině. Ale máme dráhu z ruky, spojení nepřímé; kolikrát jsem už našeho poslance prosil, ale má snad jiné starosti. Vyměřena je, ale nic se zde proto nedělá, to je to!"

„Budu pamatovat a také ve svém listě se toho ujmu. Chceme teď vydávat ještě laciný lístek, „Deutsche Fahne", zatím dvakrát týdně, v tisících exemplářů rozletí se kraj světa!"

„To bych tuze prosil —"

„Nějakého dobrého dopisovatele kdybyste zde měli —"

(Pokračování.)

LITERATURA.

Anna Maria Tilschová: *Synové.* Román. — Nákl. F. Topiče v Praze. — **Marie Majerová:** *Dcery země.* — Nákladem Jos. R. Vilímka. — Vilímkovy knihovny sv. 163.

Svými pracemi „Fany", „Hříšnice," „Stará rodina" projevila se Anna Marie Tilschová líčitelkou mravní bídy měšťáckých kruhů, neuprosnou karatelkou, sice bez tendence zřejmě vyslovené, ale z přísného líčení tím hrozivějším dojmem vystupující. Pokračováním a dokončením osudů „Staré rodiny", ale celkem samostatným, jest román „Synové", dle slov spisovatelky „uzavírající a doplňující osudy všech Kučerů." „Synové" jsou onou typickou „třetí generací" rodu, jenž v prvé vykvetl, v druhé spolehl na klamné zevní zmohutnění a ve třetí propadá rozkladu, zkáze. Tato se dostavuje následkem úplné negace duševního života. Tito lidé zbohatlých měšťáckých kruhů nikdy nežijí duší, vždy jen instikty; vzdělání zůstává jim školní průpravou pro jakési nevyhnutelné praktické zaměstnání, nikdy jim není zúrodněním, nemají náboženského názoru, neznají vznětů z knihy, obrazu, hudby, přírody, jsou cizí, nepřístupní přirozenému, dosud nezkaženému světu. dětskému; prostě — žijí bez kultury směřující k duši. Výsledkem toho je neštěstí, bída, neschopnost radosti, nemožnost seznati svůj nicotný stav, zachrániti se před zkázou. V „Synech" dostupuje tento stav bodu katastrofálního. Otec a tři synové, jimž pouto rodinné souvislosti není svazkem lásky, ale otroctvím, dráždícím ke stálé vzpouře, nedovedou, leč podrážděně na sebe se rozkřikovati, vzdorovati si, urážeti se, zasazovati si rány — důsledky to, zaviněné vyloučením ušlechtilých složek z minulého života, který ulpěl na mamonu a zevním požitku. Věříme, že v buržoasní společnosti, v kruzích náhlých vyšinulců majetkových jsou takové zjevy dosti typické. Anna Maria Tilschová líčíc tyto zjevy, soucitu nehodné v románu, který ovšem jest četbou čelící k dojmům otřesným, svým způsobem vystupuje na jejich poznání a potření. — Pokud jde o zevní stránku slohovou, nutno upozorniti, že časté užívání pomlček ve všech přímých řečech má za následek jistou uniformitu dialogů, na úkor karakteristiky osob.

Čteme knihu za knihou, jak postup času je přináší, spřátelujeme se s jejich ovzduším, abychom zaujali stanovisko spisovatelovo, a v každé po této stránce snažíme se vyhledati kladné stránky. Ale když v paměti seřaďujeme svazky české původní prósy, tu se nám někdy zdá, že i tam, kde nám četba poskytla uspokojení, nezanechaly v duši dosti dojmu — že příznačnou vlastností většiny z nich jest nedostatek mimořádné snahy říci cosi jiného, cosi nového. A toužíme po knize, která — jako knihy z cizích literatur vybrané — nám přinese toto „cosi jiného", objeví nám tvořivé nitro nové individuality. A takovouto knihou stala se nám nová sbírka Marie Majerové, „Dcery země". Spisovatelka nezapře ovšem své mistryně, Růženy Svobodové, od níž naučila se pohlížeti v nitra lidí a vyjadřovati se o nich. Ale právě tak jako Božena Benešová není ani Marie Majerová její napodobitelkou, nýbrž stoupenkou docilující samostatnosti. — Kniha obsahuje pět příběhů více méně prostých, nikoli však pouhých episod milostných, ale vážných episod na hlubokém pozadí antagonismu muže a ženy. Karaktery jejich jsou ostře různorodé — vedle dětské episodky „Klíčení" raffinovaná „Lovkyně vznětů", vedle tragedie všednosti „Zpozdilá" mladistvě závratný „Ztajený úsměv", a posléze „Kořeny", spojující zevní motivy všech předchozích prací vkusně v souvislost, a vyplývající po té ve všeobecnou črtu osudovou. Všecky tyto příběhy souvisejí se skutečností, ale nikoli realismem, nýbrž ideovostí. A jako jsou invencí poetické, tak zevně vynikají mluvou myšlenkově bohatou a výrazově pečlivou, krásnou, bez hledanosti. *Kaz.*

DIVADLO.

Národní divadlo. *„Nebe, peklo, ráj"*, hra od Jiřího Mahena, která měla premiéru 6. února t. r., jest tragedií slepce. Továrník Karel Vičar, vykonávaje nucenou povinnost mimo domov, oslepne a ochrne. Nechce vůbec vrátiti se domů, a když v úkrytu je vypátrán a do domova odveden, žije trýzněn vědomím neužitečnosti, neschopnosti života. Lékař, který ho v prvých dobách neštěstí ošetřoval, poskytl mu prostředek — (a snad i direktivu jeho myšlenkám) — jak vyváznouti. Dal mu jed, kterým Vičar hubí posléze sebe a také svou mladou ženu, když se přesvědčil o její dětské oddanosti. Hra má zevní nátěr válečného ovzduší, ale válka jest tu pouze nahodilou, příležitostně k účelu dramatu využitou zevní příčinou; niterné souvislosti s válkou hra nemá. Nevíme, jaký Vičar byl před válkou, jakou změnu způsobily v něm poměry válečné — jeho slepota a důsledky z ní plynoucí, jak se s nimi s jeviště seznamujeme, na vlas tak, jak jsou, mohly vzniknouti i z jiných příčin. A ostatních několik zevních příznaků, z doby válečné převzatých, je spíše na újmu uměleckému rázu hry (na př. začátek II. dějství). — Nová práce Mahenova ještě více než předešlé téhož spisovatele prozrazuje, že je látkou románovou, nikoli dramatickou. Má ovšem vzrušující, až drásavé výjevy — ale účin jejich pramení jinde, než v dramatické síle. Také s dialogem není zacházeno účelně a hospodárně, jak toho je na př. vzorem účelný dialog

Ibsenův, ale jest hovořeno plýtvavě; jmenovitě nutné scény doplňující — (hned úvodní, obou důstojníků) — nemají nutné dramatické stenografie. Tam, kde si dramatik povolí více řeči, nutno dbáti poutavější vypracovanosti. Vskutku silným místem jest závěr II. dějství, kde slepec hovoří do prázdna, domnívaje se, že mluví ke své ženě. Panem Vojanem bylo toto místo velkolepě předneseno, jakož vůbec jeho výkon, pathologicky propracovaný, jako lepší složka se složkou méně cennou — larmoyantní drásavostí — rozhoduje o zevním úspěchu hry. Paní Dostalová jemně ztělesnila dětsky milující ženu, objevujíc zase jednou měkké stránky svého umění. Skvělou figurou byl venkovský nahluchlý stařík páně Váňův. Temperamentní staffáží hlavní dvojice byli šťastní milenci pí. Suchánková a p. Steimar, pí. Vrchlická a p. Hurt, všichni úměrně ovládáni citlivou dovedností režiséra G. Schmoranze. *Ah*

*

Městské divadlo Vinohradské dne 1. února t. r. provedlo komedii „*Žárlivost*“ od Arcybaševa, jehož význam, kdysi na sensačnost povýšený, byl zatím dobou náležitě korrigován. Arciť, také „*Žárlivost*“ má do jisté míry ráz sensačnosti; působí zevními prostředky a celkem je to jakási moderní obdoba někdejší zevní působivosti sardouovské. Účin — jako kdysi ve favorisovaných komediích francouzských — opírá se o hlavní úlohu ženskou, a na půvabech a umění její představitelky závisí rozhodnutí o úspěchu hry. Na Vinohradech dopadlo v její prospěch výkonem paní Durasové, jež právem na sebe strhla zájem a znova podala důkazy o své vážné práci v oboru činohry. — *Ah*

*

Pro domo a pro foro. Jako divadelní referent „Zvonu“ mám za svou povinnost reagovati na úvod feuilletonu, pod titulem svrchu uvedeným uveřejněného v minulém čísle „Zvonu“. Praví se tam, že „stesky na nečeskost našeho divadelního repertoiru zas a zase ozývají se z řad intelligence tvorbu domácí milující. Zejména že naše veliké a jediné Národní divadlo neplní vůči autorům českým svou povinnost, importujíc s reklamou, jíž se domácímu dílu nedostává, cizí, často méně cenný tovar“. Referuji v tomto listě poctivě o všech novinkách Národního divadla. Z přehledu divadelní rubriky „Zvonu“ za dobu právě uplynulou, tedy od počátku minulého ročníku, tudíž za šestnáct měsíců, jde na jevo, že za tu dobu Národní divadlo vypravilo třináct českých původních novinek, a sedmnáct českých her starších, zcela nově studovaných — nehledě k četným hrám běžného repertoáru, přiřaděným v jubilejní cyklus. Naproti tomu jen dvě novinky cizí — Musset, Shaw — a dvě cizí hry nově studované — Vojnović, Ibsen, tedy rozhodně ne tovar „méně cenný“. Též není mi známo, že import těchto her byl by se děl jinak než prostým oznamováním v bulletinech, tedy nějakou reklamou. Také v opeře novinky a nově studované práce české měly převahu nad cizími. „Intelligence tvorbu domácí milující“ nechť povšimne si tedy této statistiky, než — podlehnouc starému předsudku — bude pronášeti své stesky. Tyto mohou čeliti leda k tomu, že stále N. D. nemá samostatné scény činoherní, aby se mohly hráti i slabší práce, které již ani do Národního ani vinohradského se nedostaly, a zejména abychom poznali — což přece nutno! — více moderních her cizích, především slovanských, které nám Národní divadlo v repertoární tísni stále zůstává dlužno; neboť to je také výchovné poslání. — Statistika divadla vinohradského není pro českou tvorbu tak přízniva, jako v divadle Národním, vlivem operett a cizího zboží veseloherního; nicméně i tu v činohře mají převahu díla původní s pracemi cizími, rázu nikoli méněcenného; reklama, která se tu děje uměleckými plakáty, jest již tradičním slohem tohoto divadla oprávněna. *Ah*

TÝDEN.

Bohdan Kaminský, básník vždy ryzí, vždy cele svůj, dovršuje šedesátý rok života. Je stejně milo jako důležito při té příležitosti vzpomenouti jeho počátků a jeho dosud nedoceněného osobitého rázu, kterým zajistil si významné místo mezi svými vrstevníky. Nastoupil do veřejnosti s generací let osmdesátých, po Mužíkovi, ovlivněném Hugem a Vrchlickým, vedle erotického Jana Červenky, sladce zpěvného Aloisa Škampy a j. — jako předchůdce Macharův, ze všech vrstevníků svých nejvýznamnější vedle přítele svého, básníka F. X. Svobody, jenž předcházel ho silným krokem, aniž ho svedl na cestu nesamostatnou. Mocnými složkami jeho poesie staly se především domov, melancholická krása přírody sychrovské mezi Ještědem, Kozákovem a Troskami; dále smutek rodinný, věčný pramen elegií; posléze probíjení se adepta krásného umění v milované, ale tvrdé, chladné Praze — a vedle toho společenské kontrasty, pozorované ve velkém městě i v mikrokosmu sychrovského zámku. První a nejtrvalejší strunou jeho poesie byla melancholie; hned v prvé sbírce veršů — „Ztracené volání“ (1884) — měl již svou vybroušenou, mnohotvárnou formu, karakteristický rytmus, zvučný, nový rým a sobě vlastní obrazy, čímž ostře, na prospěch svůj i více než kdokoli z jeho předchůdců se lišil od jiných debutantů. Tento osobitý ráz vyhranil se v obzvláštní půvab v dalších sbírkách lyriky, z nichž jmenujeme jen nej-

význačnější: „Den štěstí“, „V samotách“, „Motivy ze Sychrova“, „Na viole d'amour“. Záhy však ozval se i jinou, neméně samorostlou toninou: ve veršovaných genrech „Z Příkopů“, „Muži a ženy“, v nichž jako stručný epik a satirický kritik i současný pozorovatel shrnul poesii do jisté míry rázu sociálního. Tytéž své přednosti uplatnil jak ve veršovaných povídkách, tak v několika sbírkách prósy, kde rovněž zaujal zcela osobité stanovisko pozorovatelské, vypracoval si vlastní poutavý a barvitý sloh a přiklonil se též k humoru, jenž jest vždy šťastným darem duší upřímně citlivých. — Vedle toho vzpomínáme ještě básníkovy činnosti překladatelské pro divadlo, jejímiž nejvýznačnějšími plody jsou přebásnění Molièrova „Tartuffa“ a Schillerova „Valdštejna“. Nezabýváme se zevrubně bohatou a všeobecně známou minulou činností Bohdana Kaminského, píšíce tuto vzpomínku k jeho šedesátinám, ale s přáním dalších zdárných let nestárnoucímu básníku vyslovujeme též přání, aby v budoucnu svou činnost rozmnožil jako spisovatel pamětí. Jeť Kaminský členem generace obzvláště výrazné, úzce souvislý nejen se světem literárním, ale také s ovzduším výtvarnickým své doby; začal uměleckou dráhu jako žák malířské akademie, spolužák Maroldův, Úprkův a jiných výrazných zjevů, třeba mnohé z nich zašly dříve, než nabyly proslulosti — a tu jest obzvláště povolán jako výborný pozorovatel zachovati budoucnu obraz oněch dob, zachytit pozadí celé významné generace. V naději, že toto přání splní, vroucně tiskneme mu ruku na další, utěšenou pouť.

*

* Četl jsem v jednom týdeníku výzvu, aby časopisectvo naše uveřejňovalo některé zprávy, zejména řeči v parlamentě slovenským nářečím. Stejně správno, ne-li správnější by bylo povzbudit časopisecký tisk slovenský, aby hodně tiskl a popřával místa článkům a zprávám psaným spisovnou češtinou. Získal by tím nejen velikou literaturu, ale hlavně počiny vědecké ve všech oborech, které slovenštině chybí. Taková reciprocita přesvědčí nás brzo o výhodách nebo nevýhodách dvoujazyčnosti jednoho a téhož národa. V tom smyslu již 25. února 1849 napsal Slovák Jan Kollar, slavný básník „Slávy dcery“, svému příteli Janu Erazimu Vocelovi mezi jiným tato památná slova, jak uvádí feuilletonista Nár. Politiky z dopisu Kollarova ve sbírce Em. Lešetického: „Račte jen všemožně i tam pro t u h é s p o j e n í Slováků s Čechy a Moravany působiti, nebo obávám se, aby nešťastně začatý Štúro-Hurbanský separatismus co do spisovné řeči, znova nyní nevypuknul a t r p k é o v o c e z k á z y a h a n b y pro nás nenesl.“ *—pa—*

*

* D r u h é s l o v i n s k é d i v a d l o v L u b l a n i otevřeno bylo slavnostně 6. února: Slovinci vším právem okupovali tamní Franz-Josefs-Jubiläumstheater, vzniklé r. 1908, a říkají mu od nynějška D r a m a t i c k é d i v a d l o, zatím co původní zemské a Národní divadlo slovinské jmenuje se nyní O p e r n í d i v a d l o a má býti na příště vyhrazeno opeře a operetě. Neboť se shledalo, a správa německého divadla sama uznala, že za změněných poměrů byla by to drahá a nákladná anomalie, aby pro 200—300 Němců v Lublani (a víc jich není, jak dokázal „Slovenski Narod“) vydržovala se německá scéna.

K zahajovacímu představení bylo vybráno klassické drama J o s i p a J u r č i č e *„Tugomer“*, první původní tragedie slovinská, vážená z dějin Slovanů baltických (vyšla 1876). Bezmála 50 let tedy musila čekati na svoji premiéru v Lublani, zakazována dřív důsledně rakouskou censurou.

Premiéra měla slavnostní a vzrušený rázslovinský tisk při té příležitosti včasně vzpomíná, že právě téměř před 50 roky se zakládalo v Lublani „D r a m a t i č n o d r u š t v o“ s velkými obtížemi, a jeho první tajemník Fr. L e v s t i k jen s napětím vší energie docílil, že v tehdejším německém (stavovském) divadle bylo Slovincům dovoleno hráti slovinsky jen jedinkrát v týdnu — v neděli odpoledne! Historie podobná, jako u nás v Praze před 100 lety. Dnes má tedy slovinský národ důstojná divadla v Lublani dvě, a Němci lublanští — vymizeli! *vč.*

*

* Pan Ignát Herrmann, autor knihy „Vdavky Nanynky Kulichovy“, nás žádá, abychom k referátu svému o této knize v čís. 20. uvedli, že děj povídky položen do let sedmdesátých. Milerádi vyhovujeme.

*

* Příští týden počnou vycházeti dva zajímavé literární soubory: beletristické spisy Jos. Thomayera a dílo Fr. S. Procházky. Spisy Thomayerovy zahájeny budou svazkem „Pestré kapitoly“, dílo Procházkovo „Písní o Činu a jinou epikou“, jíž byl básník Janem Nerudou uveden do literatury.

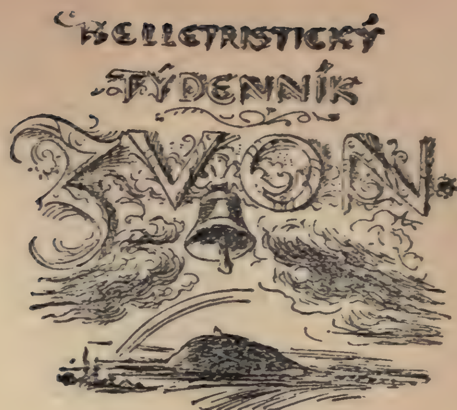
*

* Na útulek čes. spisovatelů zaslal nám p. Dr. Cyril Seifert, předseda okres. výboru v Napajedlích, K 1400·—. V dopise nám zaslaném doufá šlechetný dárce, že mu bude ještě dopřáno „malý dosavadní fond pozdějším věnováním solidní valuty republikánské zvětšiti . . .“

V Praze, dne 20. února 1919.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Česká grafická akc. s . . ečnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

J. Jahoda:

Z NOVÝCH BÁSNÍ.

PRVNÍ LÁSKA.

(SL. SVATĚ NETUKOVÉ.)

Milounká hvězda v trávě bílé očko otevřela,
na svět se naivně dívá. Rosná slza padla v brvy
a krotce, nesměle se chvěla,
když zatoulal se do blízkosti její motýl prvý
a dotk' se bělounkého čela.

Vějířky travin závistivě k ní se nakláněly.
Už včera v slunci zahýřily posledním svým pylem,
dnes ráno přilét' brouček smělý,
chtěl jemně líbati je v lásky tanci rozpustilém,
však vějířky se odkláněly.

Milounká hvězda otevírá oči, snivě vzdychá, —
mez teple prozářená kolem dokola se točí
a divné, sladké touhy dýchá,
jak ve dvou zorničkách by utonuly dvoje oči
tak vlaze, nyvě, sladce, zticha...

Dvě zlaté mušky nad travou se honí dovádivě, —
v pohádek modrých zvonků motýl dychtivě se přissál, —
pták k hnízdu přilít', zpívá živě, —
a když se k vážně usazené v hnízdu družce lísal,
ve hvězdce zalkalo to snivě...

Cos nedořeknutelné v kalíšek jí jemně vlálo,
vydechlo první vůni neuvědomělých citů,
ve chvění tyčinek se smálo
a šeptlo touhou zrůžovělých na kalíšku svitů.
A hvězdka netuší, že kdesi v zamodralém třpytu
na mokré kose slunce krutě vzplálo...

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Učitel Herrnschall takové věci zpichuje, ale dle mého rozumu kale tomu nehoví, jenom starostu velebí — tomu rozumíme, je tu starý řídicí — a na Čechy hubuje, ale to je konečně v pořádku. O letništi našem také tam už kolikrát napsal, ale bylo to málo platno, ukáže se jen sem tam někdo, všecko lepší, zvláště s druhé strany, uvázne jinde. Za to letos byly tu už i dvě české rodiny, ale jedna v bělidle, druhá tuhle v domku — mnoho to nemá — Češi je sem přitáhli, to by na konec scházelo! Psali o tom v českých novinách a jejich lidé se hned chytí, známe je. Račte nás trochu podporovat.“

„Rád — rád, ale musíte se také starat, aby se tu nový list rozšířil, aby si lidé všímali!“

„Prosím, sám se toho se synem chopím. A račte se jen obracet na mne, je potřeba, aby se přece z Korytné něco udělalo, aby tu byl nějaký pokrok a nejen pořád stejné hnízdo! Neráčíte nyní nic poroučet?“

„Nic — nic — děkuji —“

Když Adlerwirt odešel, poslanec usmívaje se přešel několikráte po koberci. Usednuv do křesla, natáhl nohy a zabzučel si:

„Ach, Gott, ist das eine schöne Pflicht diese nationale Arbeit!“ —

Vydechnuv, zapálil si cigarettu a přehlížeje uchystanou řeč, vpisoval nové poznámky. O jedné s poledne sešel do hostince, kde už hodnostáři čekali...

Po slavnostním obědě starosta Wanka pronesl přípitek osvědčenému bojovníku za svatá práva německého lidu, slovutnému poslanci Streckerovi, a poslanec, velmi dojat, odvětil zdravicí statečnému občanstvu korytenskému, jeho bodrým, pohostinným, věrně cítícím mužům, jejich dobrým, spanilým, nadšeným pomocnicím a veškeré mládeži, budoucí stráži praněmeckých Krkonoš! Budoucnosti krásného městečka, nádherně položeného, pro skvělé letniště přímo stvořeného, provolal trojnásobné Heil!

Potom šlo se nahoru do sálu. Byl muži i ženami naplněn, všecka okna dokořán. Když poslanec vešel, ozval se u podia tleskot a volání slávy. Celý sál zaburácel potleskem i dupotem.

Strecker vstoupiv za stolek, bíle prostřený, kyticí v modré, ozlacené váse zdobený, ukláněl se a hleděl velmi i vážně. Čekal, až bouře ztichne.

V prvých řadách seděl ředitel Röhrich s chotí i s dcerou, správec Halwinger s chotí, jiná studenodolská tovární panstva, farář, učitelé domácí i vůkolní, poštmistr, strážmistr, páni z celnice, obecní zastupitelstvo, pokladník Mazel. Starosta Wanka usedl po levici poslancově.

„Hochgeehrtes Publikum! Treue deutsche Männer und Frauen! Liebe Freunde!“ měkce začal Strecker a minutku zahleděl se na kytici. Povznesl hlavu a pokračoval vážně, zvučně; „Byv laskavě pozván, vyslán i vlastním srdcem veden, přišel jsem k vám do čarokrásných věkovitých našich hor, do těchto mohutných hradeb našeho drahého, tvrdého, věrného německého lidu, jenž v dávných sídlech svých poctivě pracuje na zděděné půdě a rukou i duchem svým ozdobil a obohatil je hojnými, krásnými, obdivuhodnými výtvory svého umu. Ze srdce děkuji za slavné uvítání, je mi důkazem věrnosti a staré pevnosti zdejšího občanstva.“

Opět pomlčev, pokračoval živěji:

„Proč neusídlil se pozdější přistěhovalec do staré markomanské vlasti v pohraničních pásech horských, proč jenom roviny ho zlákaly? Nejspíše že staří držitelé ho sem nepustili a jistě se také bál, že by tu nemohl býti živ. Rovina byla mu pohodlnější. Ale naše pevné, tvrdé plémě nelekalo se hvozdů, nebálo se tvrdých strání! Svalnatou paží v potu tváři kácelo lesy, z kamenité půdy vydíralo staleté kořeny a připravilo si zelená pole pro svá stáda.

Rozkošná města, spanilé vísky vykvetly tam, kde bouříval věkovitý prales. Na tom však houževnatý náš lid nepřestal, ale bystrým duchem svým zbudoval si zde hlavně v posledním století velkolepé závody průmyslové, jejichž výrobky známy jsou po dalekém světě. Kamenné, nebetyčné, lesnaté hory, kterých se pohodlný přistěhovalec bál, staly se sídlem bohatství, největším zdrojem příjmů této země, staly se však i živiteli chudáků, o které se sám tam dole starati nemůže a jež proto posílá k nám. Při tom za všecka ta dobrodiní stále ještě šilhá sem a chvástá se, že je v celé zemi doma, i tady že je jeho království a nejraději by byl, kdyby nám to po svém zvyku mohl — — —“ Tu pan poslanec udělal mrštný pohyb

rukou se stolu do kapsy. Obecenstvo se zachechtlo.

„Hory naše a prsa naše tvoří však jedinou hradbu, které se nelze jen tak zmocniti. I zkouší nám ji jako krtkové pomalu podrýti. Ale Michl nespí, Michl s bratry svými na druhé straně stojí železný a jen časem hromově zavolá: Ruce pryč, je-li vám život milý!“ (Heil! Tleskot.)

„A jak se nám odvděčují ti, které jsme přijali hladové a nahé, které jsme nasytili a ošatili, (s důrazem:) které jsme naučili žít jako lidi? (V obecenstvu někdo zvolal: Wenzesläuse! — Smích rozlil se kolem dokola, hlavy přisvědčovaly, i poslanec se mírně usmál.) Zprvu se krčili nedutajíce, ale jakmile jich bylo více, začali. Štvaní jejich plátků a placených agitátorů jich povzbudilo a dodávalo smělosti. Začali u nás švadroniti svým václavským idiomem, začali hulákati své štvavé písničky a drze vykřikovati: „Jsme tu doma — my jako vy, jeden jako druhý! („Ist Wohr!“) Doma — to věřím! (Poslanec se usmál.) Nedivím se, že by se jim v překrásných německých Čechách, jak kraje naše nazval sám jeden ze sloupů jejich, ač šlechtic německé krve, líbilo! Nedivím se, že by se český lišák s chutí roztáhl v domácnosti německého jezevce! Jenom že my nejsme jezevci, oni lišáci! Nevinnými knížkami a pokoutními společky, o které se dobrák Michl nestaral, přeje jim té radosti, písničkami a komediemi to začínalo, ale zanedlouho byla z toho česká škola. „Matyčka“, „Úscedny Matyčka“ český Schulverein, se už postarala. Přišli čeští učitelé a to jsou ti praví štvaví ptáci, ty už známe! Najednou v starých německých sídlech, kde neměli kouska vlastní hroudy, kde byli našinci krmeni a napájeni, chtěli všecko také české. Řemeslníčkové, kteří by bez našich objednávek neměli co do úst, začali vystrkovati české tabulky, na státních i na obecních úřadech, na poštách, na drahách žádali české tiskopisy, chtěli nalepovati své plakáty o rozličných vzdoroslavnostech, chtěli ve svých červených košilích a s rozvinutými prapory pořádati svoje průvody, své slavnosti pod širým nebem, zkrátka chtěli dělati jako doma, ba více než doma. Jejich noviny stále píšou o starém dobrém právu, o koruně svatováclavské a ty lidi štvou. Nevědí, jaký hřích na nich páší!

Mateřská řeč — národnost — ano, ano, krásné, vznešené pojmy, ale jak škodí si synkové takového malinkého národa, slabého, zpola utopeného, když uzavírají se řeči národa světového, mocného, s nejvyspělejší kulturou! Kam chtějí s tím svým idiomem? Rozběhnou se v pravo a jsou hned s tím svým územím v koncích, v levo, dolů, nahoru a děje se jim právě tak. Potácejí se jako v kleci. Při tom jsou domýšliví, drzí, až Bůh brání, a tuto krásnou zemi, v níž by mohl býti život báječný, všude rozkvět a štěstí, činí sídlem nepokojů, štvanic, bojištěm až i krvavým. V krásném městě Praze, plném velikých starých památek německé píle a ducha, v městě s německou kulturou a bohatstvím je všechen život otráven, slušný člověk tam pokoje nemá a naši studenti starých německých vysokých škol nejsou tam jisti životem. Sami králové jejich viděli nejednou, že s nimi nic není a volali do země naše osadníky na svou podporu.

Rakouské vlády v nerozumné a nepochopitelné slabosti je v té smělosti a drzosti podporovaly a podporují. Naše kraje hemží se českými úředníky a českými kněžími. Ptám se: Byl by německý kněz v českých krajích možný? Jen Michl snese takového Hetzkaplana! Jednání rakouských vlád nechápeme. Co bylo by Rakousko bez Němců? My jediní jsme skalou i tmelem, který je drží pohromadě; Němci ten stát založili, byli mu věrni, krví svou ho bránili, dávali mu celého ducha svého, jmění i krev svou. A jaký za to vděk? Stačí jenom vysloviti jméno Badeni! (Výkřiky.) Přijde si smělý Polák a hodí německému lidu oprátku na krk, chce ho učiniti psancem ve vlastním domově, na zděděné hroudě.“

Potom řečník líčil hrůzu jazykových nařízení pro německé kraje i jak všechen německý lid mohutně povstal na svou obranu. Žhavě črtal obrazy zápasů a bojů na říšské radě, na sněmě, po německých městech až do posledních vísek za vlády Badeniho, Gautschovy, Thunovy, i divokosti, jež rozpoutali čeští vlastizrádci i proti armádě.

„Konečně i na nejvyšším místě poznali, co se děje, kam až sahá česká zpupnost, ale ničící bouře dosud zcela odvrácena není.

Körber hraje na šalmaje mírové, ale my, jak je vidět, se již oklamati ani zaskočiti nedáme. Co se stalo, se nikdy již státi nesmí a nestane! Rakousko žije jen jako stát německý, státní řeč musí být zachována a uzákoněna. Politika mazlení se s Čechy se nikdy již vrátiti nesmí. Budeme na stráži, aby se bývalé časy Taafovské a Badenovské nikdy ani zdaleka neukázaly. Nesmíme opakovati svých chyb, nesmíme dobrotou, konciliantností svou způsobovati si škodu za škodou.

Mužná vážnost, statečnost, hrdost, neochvějná ocelová síla musí býti našimi hesly. Máme své silné vědomí, že na svých bedrách neseme většinu břemen státních a že za námi stojí miliony našich věrných, železných bratří! (Heil! Heil!)

Pryč také musí mezinárodní hesla o rovnosti a bratrství! Jaké bratrství, kde by tě bratr nejraději vyhnal z tvého vlastního domu, kde by vetřelec chtěl býti pánem z tvé práce, z tvých mozolů, z tvé bystrosti. Takové hesla nehod se pro nás, ale jiná: Jen pojď, podloudný vetřelče, má železná pěst čeká! Žádný internacionalismus, ale čistý, ohnivý nacionalism! Německý národní prapor musí vláti vysoko, vysoko nad každým německým příbytkem. Nepouštějte přes práh studená, otravná hesla! Zakrátko budeme vydávati velice laciný list, aby předplatné nikoho ani dost málo nezatížilo, noviny Deutsche Fahne, hlasatele německé síly, pevnosti i vzdoru. Dovoluji si na ně již nyní upozorniti.

Překrásné německé Čechy jsou naše! Nikdo se neopovaž rušiti nám našeho území jazykového — v té věci nejsou s námi žerty! Nepřišli jsme na dnešní schůzi jako staří Germáni na volksthing s oštěpy a kopími, ale nepomůže-li zbraň dnešních lidí vzdělaných, dovedeme sáhnouti i k těm! (Potlesk.)

Blíží se po desítiletí sčítání lidu. Každý příslušník tohoto státu bude přiznávati si svou obcovací řeč. O tom, že každý z vás a vůbec každý náš věrný muž, žena, dítě přizná jako svůj obcovací jazyk jazyk mateřský, ovšem nepochybuji. Řeč svoji máme po dávných statečných předcích, po dědech a rodičích, ssáli jsme ji se rtů mateřských, ona je naším nejdražším majetkem, i rozumí se samo sebou, že přiznáme ji vždy, všude, ať je to kdekoliv. Hřích proti Bohu, proti přírodě byl by jí nepřiznati! Bylo by to, jakoby syn, dcera zapřeli svého tátu a mámu! Ale každý z nás musí se zároveň starati, aby tato domovina naše zůstala, čím byla — sídlo němectví. Nesmí dopustiti, aby pokálena byla jednotnost a ryzost její. Jsou snad i v zdejším půvabném sídle přistěhovalci, kteří dosud lichotně se usmívají, lahodně, přátelsky se tváří, ale v srdci svém čekají pouze chvíle příhodné. Pozor, pozor, důvěřivý německý Michle! Kdo mezi vámi žije, má obcovací řeč německou, to dobře, důrazně jim hned předem povězte, ať si to zapíší za uši. O řeč obcovací se jedná, o žádnou však řeč mateřskou, jak české noviny hloupé čtenáře štvou a balamutí. Ať si dělník, řemeslník, rolník nebo továrník — nikdo, nikdo nesmí porušiti našeho pohostinství, nikdo nesmí se roztahovati v ı [illegible] domácnosti Máme své dobré zbraně. Tomu, kdo by se drze na nás prohřešil, zamkneme dveře před nosem, zapneme kapsy před jeho zbožím a postaráme se, aby o tom zvěděli bratři naši v obou říších i po všem světě. Kdyby prohlodali naše hory, hned poznali by i bratři naši za nimi drzé hosty. Oni tam za hřebeny starých hor musí věděti, že my jsme tu i jejich stráží, že my jsme berany, kteří i od nich odrážejí cizí vetřelce. Oni musí státi s námi, posilovati nás, zajížděti k nám, aby se sami přesvědčili. Čarokrásná Korytná je nejkrásnějším letním sídlem, jako stvořeným pro tichý pobyt, obyvatelstvo její je dobré, srdečné, úslužné, věrně německé a s otevřenou náručí přijme každého německého bratra svého!

A nyní zkoumejte, naslouchejte a kdybyste dost málo zpozorovali, upozorněte pana starostu, slavné zastupitelstvo, druhy ostatní a konejte hned svou povinnost! Korytná byla vždy město německé a jednotnost její nesmí být ani dost málo porušena. Všecka věrná německá srdce — vzhůru na palubu!“

Skončiv plnou silou svého hlasu, s očima planoucíma, tváří rozpálenou, poslanec Strecker se uklonil. Sál zachvěl se bouří potlesku a výkřiky pochvaly. Poslanec kloně se, bílým šátečkem utíral si obličej.

Povstal starosta Wanka: „Velectěné shromáždění! Vyslechli jste překrásnou, nadšenou řeč pana poslance Streckera. Doufám, že slova jeho nikde nepadla na skálu a že všichni se zachováme dle jeho rad. Prosím, abyste se hlásili, má-li kdo nějaký dotaz, nějaká přání a doufám, že jednomyslné nadšení a souhlas nebudou porušeny nelibým zvukem. Sčítání lidu má důležitost pro nás všecky stejnou, tu nemůže a nesmí býti rozdílu smýšlení. Nedopustíme, aby se někdo dotýkal němectví našeho pokojného městečka, aby probouzel sváry a rušil náš klidný, pracovitý život!“ a klidnýma stařeckýma očima přehlížel shromáždění.

Nikdo se o slovo nepřihlásil.

V prvé lavici povstal učitel Herrnschall a promluvil: „Velectěné shromáždění! Po skvělé, pravdivé, rázné řeči pana poslance Streckera, přijaté jednomyslným, nadšeným souhlasem nás všech, dovoluji si navrhnouti následující resoluci: My shromáždění občané a občanky z Korytné a z vůkolí, vyslechnuvše mohutnou řeč slovutného pana poslance Streckera, prohlašujeme slavně: Jednomyslně souhla-

síme s vroucími slovy jeho o právech německého lidu v překrásných německých Čechách a žádáme, aby naši zvolení zástupcové nedopouštěli ani nejmenšího zkrácení našich práv, naší jednotnosti, aby jich však pevně, zmužile, bez bázně hájili všude a na všech místech. Děkujeme jim za nesmírnou námahu, ohnivou odvahu a sílu v bojích s nepřátelskými vládami a s našimi nesrovnalými, smělými sousedy. Slibujeme, že své německé území uzavřené budeme brániti tvrdě, ohnivě, s pravou germánskou vytrvalostí, a že nedopustíme, aby nám nepřátelské živly jakkoliv porušovaly jeho jednotnost; slibujeme, že se při sčítání lidu na konci letošního roku bez výjimky přihlásíme k svému drahému národu a že vše nasadíme, aby čistě německý ráz města našeho ani dost málo nebyl zkalen. Krkonoše jsou naším pradomovem, je jsme si vzdělali, chránili, je milujeme i nedopustíme, aby cizí vetřelec nám domovinu naši rozrýval. Německý národ tuto říši založil, za ni krvácel, ji věrností i poplatnou silou udržuje, i zasluhuje, aby se dle toho s ním jednalo!“

Opět starosta promluvil: „Velectěné shromáždění, slyšeli jste resoluci, prosím, kdo souhlasí, aby pozvedl ruku!“

Nabitý sál zježil se vztyčenýma rukama.

„Je přijata jednomyslně. Děkuji za tak hojnou účast, za vytrvalou pozornost. Panu poslanci vzdávám nejsrdečnější díky za jeho obětavost a za jeho návštěvu našich hor. Německý spravedlivý B h nám pomůže! Schůze je skončena.“

Zazněla nová bouře potlesku i výkřiků a sál se rychle prázdnil. Jen zvlášť pozvaní zůstávali, aby se zúčastnili další schůze důvěrné. —

I šli ze schůze k domovu sedláčkové Nixenacl a Nixesef. Trochu přihnuti kráčeli na dva kroky od sebe, ruce volně, špičku stavíce proti špičce; širáčky měli v týle, Nácl dřevěnku v levém, Sef v pravém koutku a nohy jejich souhlasně dupaly nejdřív na podpatek, potom na špičku.

„Oba harst du Sef, hot da Kalla Maul, woas?“ zasmáv se pravil Nácl.

„Nu jó!“

„Ka Pfoff konnte net besser predichen. ’S wor olles so schnell, dos man es konn ne amol em Kopf halta.“

„Oba racht hot a!“

„Ó ju, gonz racht!“

* *
*

Téhož dne před čtvrtou hodinou odpolední kráčel korytenskou silnicí starý přihnutý muž; na hlavě měl naražený tvrdý ošumělý klobouk, kdysi černý, nyní zelenavý, střechy šedivé, oblečen byl v tmavém svrchníku městského střihu, ale velmi odřeném, na loktech blýsknavém. I nohavice a široký nákrčník byly panského původu, ale bylo s nimi jako se svrchníkem — nákrčník se zle třepil a nohavice se na slunci blejskaly. Košili měl stařec venkovskou, plátěnou, s límečkem měkkým, ohrnutým. Celkem bylo patrno, že oblek po někom dotrhává. Byl bezvousý, oholený, obličeje ještě dost kulatého, snědého, s hlubokou brázdou v každé tváři, s chumáči drobných vrásek pod spánky, vedle očí. Kolem klobouku visely mu do týla i kolem uší měkké chumáče vlasů, již nadobro zšedivělých. Kráčel klidně, krokem dost pružným, opíral se o rákosovou hůl a bafal z krátké porculánky.

Šustrlojzl byl právě s kozou nedaleko silnice a vida příchozího, myslil si: „Kdo pak tohle je?“

Neznámý vyndal pejpku z úst, pozdravil: „Dej Pánbůh dobrý odpoledne!“ pokročil blíž a široká ústa protáhla se mu důvěrným úsměvem.

„Dej to Pánbůh!“ zabublal Lojzl.

„Taky Čech?“ a všecek obličej příchozího se rozesmál.

„Taky — taky!“

„A zdejší?“

„Řemesluju tady, tuhle mám barák.“

„To jo. A nějakého učitele Hrnčála neznáme?“

„Herrnschalla — toho znám!“ a vida dychtivý pohled neznámého, hned vykládal: „Musíte tuhlenonc až k hospodě, potom nalevo vzhůru ke kostelu; je tam zas jiná hospoda s orlem, nad ní pošta a v tom domě nahoře zůstává. Jdete, tervám, na návštěvu?“

Neznámý stál minutku zamyšlen a podrbával se ve vlasech nad uchem. „Na návštěvu — no, bodejť, vždyť jsem snad táta —“

„A to jo, to jo,“ usmíval se Lojzl.

„Tak vám pěkně děkuju!“ a příchozí zas vykročil.

„Rádo se stalo!“ Lojzl s tichým úsměvem hleděl za poutníkem, jenž pokuřuje vykračoval bystřeji.

Když došel k hospodě ‚u bílého vola‘, vyklepal porculánku, strčil ji do kapsy svrchníku a zabočil k ulici.

Potkav zavalitého ouborka v nedělním satinglovém munduru, ostříhané hlavy

s naraženou čepicí, zdravě červeného, tázal se ho: „Proč jsou tu prapory?“

Hoch klidně naň pohleděl a odvětil: „Ich versteh' nit!“

Stařec si pokývl a snažil se otázku opakovati německy.

„E, nějaký pán přijel, u Adlerwirta na sále káže, všecko tam chodilo.“

„A pana učitele Hrnčála neznáš?“

Hoch se opět tak klidně zadíval. „Vielleicht Lahra Herrnschall? Jojó, den konn ich, isa braver Lahra. Nur hinauf — bis zur Post!“

Staroch poděkoval a volněji kráčel dál. Před hostincem ‚u černého orla' stálo několik lidí dospělých a zástup výrostků i dětí. Nahoře v patře právě zazněl potlesk, dupot a výkřiky Heil! Heil! tak silně, až se stařec ulekl.

Shromážděná cháska také začala tleskati i volati; dva kluci, sklonivše hlavy v týl, ústa majíce dokořán, rozječeli se plným hrdlem. S hora ozvalo se napomenutí a muž ve veteránském kabátě, plném zlata, volal z okna: Ruhe, ihr Jungen!“

Stařec ještě chvilku postál, naslouchal, ale porozuměl jen slovům, zvláště vyráženým: Eindringlinge — keck — frech — I vykročil zas. Došel před čtyřokenný zelený patráček, na němž visel orel s nápisem K. k. Postamt, vkročil do síně a prošed ji vystupoval po dřevěných, rupavých schodech. Nad posledním byly laťové dveře zamčeny i zatáhl za rukojeť zvonce. Rozlehl se pronikavý, drnčivě křaplavý zvuk tak hlučný, jako by se svolávaly lidí tisíce.

Vrzly dveře, ozvaly se měkké kroky. Načesaná bledovlasá paní ve volných šatech, bílou zástěrou přepásaných, přišla otevřít.

„Dej Pánbůh dobrý odpoledne a pozdrav vás Pánbůh, Emilko!“ smeknuv a shrnuje si vlasy po temeni, srdečně volal příchozí. Dveře se otevřely.

Stál s kloboukem v ruce, směje se širokými, zpola bezzubými ústy, při čemž očka plaše pomrkávala.

Paní stála chvilku velmi překvapena. „Á — Väterchen — also kommens' weiter!“ zvala potom dál.

„Jenom nebudu-li hubovanej, že lezu,“ a třaslavě se chychlal.

„Kommens' nur, kommens' weiter!“

Byla vzrostlá, statná, tváří širokých, zdravě zardělých, s lícními kostmi poněkud vysedlými, nízkého, skoro rovného, lesklého čela. Modré oči hleděly jí i při úsměvu chladně.

Podal jí velkou, vrásčitou, do temna opálenou ruku a srdečně potřásl. „To jsou hosti k nám,“ hovořila německy, „pojďte dál, pojďte!“ Hlas měla přidrsnělý i jako rozpleskaný.

Sehnut strčil do pokoje hlavu a rozhlédnuv se, sešpulil rty, jakby si chtěl zahvizdnout. Pokoj se mu totiž líbil: záclony na oknech, květiny, dvě postele s naditými bílými peřinami, dětská postylka, skříně — všecko pěkné, politýrované, stůl s pestrou květovanou pokryvkou, koberec na zemi.

„Hezky — hezky!“ obdivně zamrkal a vkročil.

Vzala mu klobouk i hůl a pravila: „Svlékněte si ten kabát, to jste se asi vypekl.“

„No dost, jen co je pravda, pálí to tam pořádně, ale starému člověku to neškodí, aspoň já to mám rád!“ a rychle svlékal svrchník.

Usmívala se jeho uškubávané, chatrné němčině a stranou ho pozorovala.

Zůstal v černém, úplně vyblýskaném kabátě s jediným knoflíkem pod samým krkem.

„Willy není doma, mají tu dnes pana poslance, a děti se šly s holkou proběhnout. Sedněte si — co pak že jste nepsal?“

Usedl na koženou lenošku, přihladil zas šediny a vypravoval, jak to šlo, tak to šlo: „Nebylo zrovna práce a tak jsem povídal: Musím se k nim přec taky podívat, abych aspoň, než umřu, viděl, kde jsou!“ a zasmál se.

„Ale to je dálka — snad jste nešel pěšky?“ a dívala se mu na boty, zle zchozené a zaprášené.

„I tak napolovic. Do Královejch Dvorů jsem došel, trochu jsem pak jel, ale na konec jsem to sebral už nadobro po svých — dobře to všecko dopadlo!“

„Snad jste ani nejedl?“

„Ó to jedl, chleba a homolky jsem měl v šátku, v poledne jsem sedl u příkopa a pořádně se nasytil.“

„Also wartens', a bisl Kaffee werd' ich kochen.“

„Kafe? Aber habe kein Hunger.“

„'S wird nicht schaden —“ a šla přes chodbu do kuchyně.

Staroch povstal a pokoj podrobněji prohlížel. „Obrazy malované — hodiny v kastli, tři závaží, zrcadlo náramné — inu, dobře se oženil!“ plulo mu hlavou. Přistoupiv k skleněným dveřím, opatrně je pootevřel a nahlédl do druhého pokoje.

„Mmm, páne, tady je to teprv panské!“

(Pokračování.)

Josef Pelíšek:

UPOMÍNKY.

Již mohu jíti kamkoli,
vždy upomínky přijdou za mnou,
vždy nanovo mne zabolí
svou nadějí, neb vím, že klamnou —

Ať slunce hasne v obzoru,
ať vzplane záři obnovenou,
vždy přijdou, plny hovoru,
sto podrobností připomenou —

A všednost kdys — se objeví
tak nevýslovně kouzla plna,
že mukou zhaslé úsměvy,
smích ztichlý lítosti je vlna —

Že neznat vás, si přislíbiv,
vás jedinou znám v světě celém,
že mrtvý vám, jsem pro vás živ
a miluji, jsa nepřítelem.

SMUTEK PODZIMNÍCH DNŮ...

Smutek podzimních dnů ruku má hudebníka,
duše mé na strunách loudě violy zastřený vzlyk,
fléten bolestnou touhu k slunci, jež nezaniká,
k štěstí, jež nesnil by, nemoh' ubíti okamžik.

Smutek podzimních dnů pohled má stárnoucí ženy,
k níž nepřišel nikdo, ač krásy růžový čekal květ:
Děti ji nenazvou nikdy teplými malými jmény,
láska, jež přála si vzplanout, nemůže dohořet.

Smutek podzimních dnů otázku pustých má chrámů,
v nichž k modlitbě neklaká víra, naděje neplá svic.
Smutek podzimních dnů zvláštní svou duši má samu:
Věčnosti úsměv má v smrti uhaslých zřítelnic.

Fr. Sekanina:

BÁSNÍK-UČENEC.

Glossa k sebraným spisům Thomayerovým.

Věru: básník-učenec — nic jinak výstižněji, nic jinak stručněji snad ani nedá se vysloviti povšechná karakteristika našeho vynikajícího a drahého Josefa Thomayera! Dobré tři desítky let stojí v samém popředí naší pyšné lékařské vědy a skoro plných čtyřicet roků známe jej jako vroucně oddaného, hlubokým poetickým vznětem obdařeného milence přírody, jako jemného pozorovatele lidských sklonů, vášní a potřeb, šťastného básníka-filosofa, jakých nemáme mnoho v našem písemnictví. Plných čtyřicet roků, chovajíce úctu k jeho vynikající práci vědecké, obdivujeme se jeho přejemným inspiracím a vztahům poetickým. Ze širokého, povšechného okruhu boží přírody kdysi vyšel, aby se na své humánní a ryze samaritánské cestě životem vrátil k jejímu nejdokonalejšímu projevu — k člověkovi. A odhodlává-li se dnes, na prahu své mužně a jasně prožívané jeseně, zaúčtovati s touto básničtější a ryze lidskou polovinou své literární práce, je to jistě čin, který široká česká veřejnost nemůže nepřivítati než s nejupřímnější radostí.

*

Prof. Thomayer má v celém svém životním rázu jakýsi rys přemítavého samotářství. Příroda stala se mu první uvědomělou láskou již v jinošském věku studentském, a jak se dovídáme z předmluvy první jeho knihy, která se jmenuje „Příroda a lidé“, chodíval už v té době „polem i lesem obyčejně sám, pohlížeje s interesem na lidi i přírodu“. To se v něm probouzel básník. Ale bylo v něm začarováno již tehdy mnoho utajené lásky

i k vědeckému pronikání těch přirozených záhad, s nimiž se na každém kroku stýkal, a rozevřeme-li předmluvu hned příští, po „Přírodě i lidech" následující knihy, která nese titul „Vedle cesty", setkáme se s tímto zajímavým vysvětlujícím odstavcem: „Drobné práce ve spise tomto umístěné vznikly tím, že spisovatel jejich od útlého mládí miloval belletrii i přírodní vědy. Náklonnost k belletrii byla stejně silná jako láska k přírodním vědám a vedla... zejména v mladších letech, k psaní velice četných statí časopiseckých, jichž výbor tuto podán."

Toť dvě přiznání, která velmi mnoho vysvětlují u Thomayera spisovatele a která promlouvají i za celý ráz jeho knih. Miloval belletrii a miloval stejně silně i přírodní vědy. Z těchto dvou lásek, z nichž každá vybíjela se na vlastní pěst a z nichž každá vykrystalisovala v praktickém životě v nádhernou druzu živých úspěchů, vyrůstaly veškery jeho knihy. Literární případ podobný literárnímu případu Zikmunda Wintra: i u něho dlouho a dlouho zápasil básník a belletrista s kulturním historikem a vědcem, oba se vzájemně podporujíce a působíce na sebe živými doteky vzájemnými.

I Thomayer, vzácný učitel a vychovatel svěřených lékařských generací na universitě, napsal nesmírně mnoho prací čistě vědeckých, z nich mnoho významu jedinečného a stěžejního; ty dnes ovšem zanecháváme stranou, obracejíce zřetele pouze k „oboru lehčí prósy", který se uplatní v Sebraných spisech. Toť ona vlastní Thomayerova ‚belletrie', silně ovšem podbarvená tendenčními autorovými zájmy lékařskými a všelidsky humánními vůbec, belletrie namnoze i vzpomínková, memoirová, k níž měl náš spisovatel tisíce příležitostí nad jiné vhodných. Je shrnuta dosud hlavně do obou publikací již shora vzpomenutých: Příroda a lidé (1880, 1896) a Vedle cesty (1895), dále do knih Po různých cestách (1902) a Žloutne listí (1905) — z nichž veškery jsou signovány populárním pseudonymem R. E. Jamot. Spadají sem však svým celkovým rázem i knihy Kulturně historických obrázků z oboru lékařského (1911), dále knížky Paběrků a Z lidské biologie, vydané pouze pro přátele (1911, 1915), jakož i pestrá, životná, velmi interesantní sbírečka Z paměti lidí nepatrných a jiné práce (1913), skoro vesměs po částech uveřejňovaná ve „Zvonu". Všecky tyto publikace, obohacené dnes o řadu statí nových a vzpomínkových, stanou se jádrem chystaného Sebrání.

*

Všecky vyrostly z lásky. Jak jsme se už jednou na těchto místech při nich retrospektivně zasnili do minulosti—: mladičký gymnasista je přímo vyčaroval z lůna přírody svého rodného Podčerchoví. Procházel se poli a lesy, sám a sám, pozoruje a zasnívaje se nad tajemstvími. Jednou prý jej napadlo (dočítáme se na kterémsi místě jeho první knihy), aby popisem vystihl řadu pozorování učiněných na skupině rybníků u lesa — a tento nápad, zrealisovaný silnou vůlí jinochovou, dal základ k publikaci. A přirozeně i k dalším. Mohutná láska k přírodě, k oněm široce rozběhlým lánům a potemnělým lesům na obzoru, k hájkům a doubravám a bystře se lesknoucím rybníkům v rámci smaragdových lučin. Ač knihu tenkráte vydal autor již skoro sedmadvacítiletý, básnil ji zanícený jinoch, poeta nejdychtivějších rozletů, malíř, jehož paleta hořela nejžhavějšími barvami mládí.

Pak přišel život. Mladý muž zatím absolvoval universitu a vepluv plnými plachtami v nové praktické zaměstnání, poznal život z blízka, a to z jeho nejvýmluvnější stránky. Poznal žalost i bídu lidského utrpení, poznal člověka obtíženého bolestí — a ten se mu stal bratrem. Na básnickou duši Thomayerovu zapůsobilo toto poznání silnými dojmy. Knihy vzešlé pod těmito doteky jsou knihami velkého zrání básníkova, neboť tak jako dříve pohlížel v ledví přírody, všímaje si její třepotné jitřní krásy a jejích utajovaných bojů o existenci, tak počal si nyní všímati ledví člověkova, a to se stanoviska humanisty a lékaře. Tak povstávaly jeho populární obrázky z nemocnice, z ordinačních síní a čekáren, tak povstávaly jeho psychologické studie z vědeckých cest. Vyrůstaly ovšem také z lásky.

A život kráčel opět dál ve svém tempu. Thomayer vyzrával v muže, jehož každý krok života znamenal nová a nová obohacení, nové psychologické výhledy. Sladká životní moudrost se rozvila, rozkvetla filosofie muže do zlatova vyzrálých životních plodů. Vědec-humanista stojí tu nad životem jako filosof a jako laskavý lékař duše. Laskavě a měkce zkoumá tep jeho ztajených hlubin. A tak pozvolna vyrůstá ona převzácná řada podivuhodných reminiscencí básníka-filosofa, řada

úvah a krásně vyslovovaných životních moudrostí, za něž nám může býti symbolem na př. kniha Žloutne listí... I ony všecky vykvetly — z lásky...

*

A co vyvolala láska, má vždycky své veliké a zlaté posvěcení hloubky i krásy zároveň. Jak jsme zde už dříve řekli: jsou v knihách Thomayerových místa, která napsati mohl opravdu jenom hluboký pozorovatel a veliký básník. O čem nám vypravují jeho knihy? Hle, postojíme s ním nad zasněženou chodskou krajinou, sledujeme jej za časného jitra k chodským rybníkům, nad nimiž vznáší se pára a u nichž to v trávě jiskří, a nemůžeme jinak, než hluboce se zamýšleti nad tím věčným bojem a neutuchajícími zápasy živé přírody. Hle, tu v modrém vzduchu jako přibitý symbol zmaru utkvěl žlutavý terč krahujce, pozorujícího svou vyhlédnutou kořist: koroptev. Nejednou vrací se mladý autor (ve své Přírodě a lidech) k tomuto známému zjevu, a je ku podivu, jak rozmanitě, vždy s jiných hledisk, ale pokaždé s jakou neobyčejnou suggescí obrazu nám jej vyvolává! Tam zase někde z úkrytu pozoruje tah mladých kachen, bezděčný výlet vodní lysky z bahna do pobřežní traviny; jinde zas námahu statné užovky, která se chystá posnídat ošklivou polní žábu. Hle, odvěká filosofie přírody... toto ‚kdo s koho' nesmírně zajímá Thomayera, a už v těch dobách, kdy u něho převládá zájem popisu a pozorování, počínají se ozývati i zajímavé hlubší tóny pozdějšího myslitele a psychologa. Tvor zde strojí úklady tvoru, tchoř přemáhá užovku, člověk odstřeluje krahujce nebo vránu zrovna ve chvíli, kdy již již triumfuje nad svou zdolávanou obětí. A člověka kdo zdolává? I k tomuto thematu se vrací Thomayer nejednou příští knihou...

V Přírodě a lidech setkáváme se však na druhé straně i s nejroztomilejšími drobnými živočišnými selankami, pohlížíme tváří v tvář věčnému štěstí a rozkoši lásky, sledujeme vodní ptáky, jak si v zobanech přenášejí mláďata z pochybných sítin v místa bezpečnější, vidíme hry mladých zajíčků, jsme přítomni tajemné chvilce rozpuku blatouchu nebo modrého očka pomněnek. V to zamihne se milou popisnou stránkou i kus lidové pranostiky, drobounká zkazka, vzatá přímo z úst chodského člověka, originální obrat, slovo, výrazný symbol. Pro všecko má tu Thomayer smysl, zájem a porozumění. Skutečný básník!

Anebo jděte dál. Přečtěte si jeho výborně řezané medaillonky o českých holubářích nebo komediantech nebo kramářích, o hrdinách z dob napoleonských, o obecních přiživnících a tulácích! Stať o Kašpárkovi a loutkách, jak ji vystihl v „Českých komediantech", je zrovna kulturně-historickou studií, a jak živě, zajímavě, jak **v t i p n ě** podanou! Thomayer je právem dnes u nás pokládán — jeho Kulturně-historické obrázky a podobné knížky předchozí plně to dosvědčují — za nejšťastnějšího popularisátora vědy — nuže: neshledáváme se již ve zmíněné publikaci jeho raného mládí s prvními slibnými nadějemi? Nebyl již tam, stoje ještě plnou nohou a uvědoměle v záhonu belletrie, výborným hlasatelem nedalekých předzvěstí? Věru, knížka o přírodě a lidech, jejíž jednotlivé obrázky byly napsány **d á v n o p ř e d K i p l i n g e m** a před našimi znalostmi polského učitele Dygasińského i amerického malíře-lovce Thompsona-Setona, je nesmírně závažna, poněvadž skryla v sobě velice mnoho základních prvků Thomayera knih příštích a celé jeho humánní a literární činnosti vůbec...

*

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Jen koště ještě scházelo, by ji každý, kdo ji potkal, měl za jednu z čarodějnic, jak je malují mnozí malíři. Ale nebyla to ani čarodějnice ani žebračka, ale výminkářka Barka Babcová, jež sem přišla po uzounké pěšince, vedoucí podél potoku.

Byla jako živé noviny. Sivýma očima slídila po širošírém okolí; znala každého, všechno věděla. Věděla, kde krávy nedojí; věděla do kterých domů chodí pampáter a co tam chce; věděla, kde kdo komu je dlužen peníze; kde kdo prohrál v kartech; kde kdo se opil v hospodě; věděla, kde žena bývá bita od muže nebo kde která „přechtívá". Vyčenichala i to, kde, jak se říká, ďábel klade vajíčka. Sbírala hříchy dalekého pohoří a byla přísným, zlým

a vždycky bdělým jeho svědomím, jež nikdy nedřímalo, ale ustavičně se s místa k místu šouralo, čuchalo a nesmlčelo ničeho. Každý by se mýlil, kdo by ze slabého tělíčka, jež nebylo než kost a kůže, soudil na podobnou dušičku. Ani hlas nezněl po způsobu vetchých babek skuhravě; spíše drnčel jako zvonek umíráček, jehož okraj stářím popraskal.

Spadeno měla nejvíc na nevěrné mužáky. Věděla skoro o každém, a v tom byla valná část životní její radosti, když to mohla oklamané ženě prozradit. Mstívala se tím i svému nebožtíčkovi, jenž býval také takový a prolokal jí skoro celé jměníčko; ba mstila se tím i všemu mužskému plemenu, jež se jí zdálo hříšné, nezdárné a zkažené. Msta byla zároveň i lítostí, jež ji několikrát za týden pudívala do božího kostýlka, kde se za Josífka svého vroucně modlívala, ba i na mše platívala, aby mu na věčnosti ulehčila pokuty, jež si za své hříchy zasloužil.

Božena se trochu polekala, když ji zahlédla. Znala ji. Kdož by ve vůkolí neznal Barku Babcovou?!

„Přeju dobrého večera, milostpaničko."

„Děkuju."

„Chtěla jsem se u svatého kříže také pomodlit, ale vidím, že tu překážím."

„Mně nepřekážíte... Jen se modlete."

„K tomu potřebuje člověk samoty... Modlívám se u každé svaté sochy, když mne nikdo nevidí; prosívám pámbíčka za sebe a za všechny hříšníky. Je jich mnoho na světě."

„Jsme všichni hříšníci."

„Vy ne. Lidé o vás vypravují, že jste poloviční světice. Dáváte almužny, krmíte chudinu, a každý ubožáček najde u vás podporu i útěchu. Všichni o vás zpívají jen chválu a každý dodává: Ubohá milostpanička!"

„Proč ubohá," zarazila se paní Božena.

„I ten nejšťastnější člověk mívá svoje bolesti."

Zarazila se ještě víc a mlčela. Babka pokračovala:

„Tak... tak... Lidé říkají: „Ubohá milostpanička měla by udělat již jednou přítrž té Sodomě a Gomoře."

„Jaká Sodoma a Gomora?"

„Co pak milostpanička neví nic?"

„Nikoliv."

„Ah, já hloupá myslila, že se milostpanička proto tuze rmoutí a že se proto tady modlívá... Prosím za odpuštění... Nebyla bych ani počala..."

Chystala se odbelhat, ale jen se na oko tak tvářila, vědouc, že paní bude zvědavá.

„Dopovězte, co jste nadřekla."

„Nerada bych klepala... ale tohle je pravda pravdoucí."

„Co?"

„No... o tom panském dvoře v Leskově."

V Boženě se hnulo tušení. Byla jako na trní. Ostýchala se vyptávat a chtěla rychle odejít. Ale srdce zabušilo, nohy se jí zachvěly a byly jako k zemi přikuty.

Babka postřehla, jakým dojmem působila její pohádka. Vystrkujíc ze rtů jediný svůj žlutý zub, netázaná pokračovala:

„Víte, milostpán za to kale ani nemůže. To ta Káča ho tam láká, aby z něho vymámila peníze... děvka necudná!"

„Nechci slyšet ničeho, a vy jděte svou cestou dál."

Barka se jen ušklíbla a opakovala:

„Tak... tak... milostpaničko!... I ten nejšťastnější člověk mívá bolesti... Pambů rač nastotisíckrát pozdravit a přeju dobrého večera."

Šámala se podél potoka po kostrbaté pěšince. Berlička s okovaným nákonečníkem dopadala při houravé chůzi na kamení, jež pod nárazem chrastilo. Paní se za ní dívala, a když se jí ztratila z dohledu, posadila se na zem u kříže. Styděla se, že se stává terčem pomluv všeho okolí a šeptala:

„To jsou tedy ty časté tam pochůzky!"

Tak byla rozrušena, že se nemohla již ani pomodlit, a vracela se do zámku. Překotem se v ní měnily city k mužovi. Nemilovala ho nikdy; nad manželstvím jejím visel chladný mrak, z něhož se mnohdy i zablesklo. Nestálá bývala i pohoda. Snášela své spolužití s ním jako svého hříchu výčitky. Ale bývaly i dny, kdy růžovými úsměvy přikrývala smutky své i bolesti. Nyní prostoupila nitro nenávist a kladla se na ni jako nevraživý hněv, jímž prosyceno bylo nervů každé vlakénko. Všechno, co v ní bylo zlého, vyvřelo. Lásky žárlivost to nebyla; byla to nenávisti žárlivost.

„V ústech lidu hanbou poskvrněna," opětovala si po cestě a stoupala rychle vzhůru po svahu, jako by chtěla ukrýt pod střechou svůj ožahavý stud. Růžena postřehla rozčilení matčino a tázala se, proč. Ale máti zamávala odmítavě pravicí a řekla jen: „Neptej se!"

Šla brzy spat. Na lůžku se tělo převalovalo; převalovaly se také myšlenky. I svědomí se ozvalo.

„Jsi lepší nežli on? Což utajený hřích je menším hříchem, nežli zjevné zlo?"

Hlas výčitek těch byl slabounký, nesmělý a brzy udušen. Vždyť po svatbách mu byla pohlavím vždy věrnou manželkou a netoužila po jiných. K nenávisti připojil se hnus, a pod šeravým pokrovem tím pohřbívala i to málo, co ji dosud k muži poutalo.

Nenávist a hnus!

*

Benson hledal dosavade v světě s rozpáleným mozkem, s rozvířenou krví štěstí své; ale selhalo mu hledání to, jako Diogenovi jeho lucerna. Nyní zapírat chce minulost. Dívá se na ni zpět a vidí, že ve svém mládí, prve než se vrhl do víru, byl dobrý nevěděním i svou nezkušeností, a že vědění i zkušenost ho učinily zlým. Zahloubal se do četby té knihy, již mu vlastní život vytiskl. Čím více se v ní probíral, tím se více cítil hříšným člověkem. Probouzelo se v něm svědomí: ne to vrtošivě vyčítavé, ale to, jež volá člověku: „Odhoď břímě své a stoupej výš a výš.“ Břemenem tím byl mu celý svět. Chtěl se zavřít do sebe; chtěl se oprostit a žít jako poustevník. V duševní té samotě, jež nedbajíc lidí povznáší se nad řádem i zákonem a hledá na vysokých horách, co nenašla mezi hučícími davy v dolinách, viděl slunné blaho a vrchol člověkovy dokonalosti. Zdálo se mu, že v tom je velké pohrdání s láskou spojené. Ale zapomněl, že muž jeho věku, jenž se nenakláněl dosud valně ani k podjeseni života, souvisí jemnými, skoro neviditelnými kořínky s hlinou pozemskou, z které vyrostl. Myšlenky byly jako plod, jenž zrál na slunci a díval se k dálné obloze. Krev však byla dosud horká a tíhla tam, kde byl její počátek. Božena ji rozžehla. Marně ji odpuzoval od sebe; marně před ní dveře slibem zavíral, že nepřekročí jeho práh. Měl v sobě nyní vůle dvě: vůli myšlenek, jež se chtěly hroužit do sebe a utéci k jasnému zření věčnosti, a vůli živočišné krve, jež bujně křičela a volala ho nazpět k skutečnému životu. Kreslila mu jej v podobě Boženy a slibovala na místě jedné velké naděje na sta malých radostí. Zápolily v něm proudy dva. Tak rozpoltěn hledal v sobě pravdu svou. Našel ji ve spaní. Sny bývají zrádci lidské povahy, když se uschovává nejen před světem, ale i před sebou. Vynořují z hlubin duše tajemství; trhají s člověka všechny okrasy; ukazují nahého, jak na dně vskutku je. Dramata snů neznají přetvářek; jsou soudci bezohlednými a odhalují, co skryto bývá pod hladinou v tůni vod.

Noc co noc snil Benson o Boženě a tiskl ji do své náruče. Tak potkal pravdu svou, ale nechtěl uvěřit.

Hledal štěstí v samotě a našel lásku; hledal klid a našel zmítání. S niterným bojem chodil po kraji. Láska k dceři byla rubem lásky k Boženě. Tísnit ho počala i sama samota. Chaloupka zdála se mu ostrovem, kde by musel žít jako Robinson. A když v obraznosti utíkal k těm, jež miloval, hrozila mu přetvářka a lež. Pak si opakoval v duchu, co ondy řekl Boženě: „Strhnu škrabošku té lži.“

(Pokračování.)

Dr. Jaroslav Jedlička:

JAN EV. PURKYNĚ A BOŽENA NĚMCOVÁ.

(Příspěvek k charakteristice našeho učence.) (Dokončení.)

V květnu 1853, odjíždějíc za mužem na Slovensko, loučí se s Purkyní a omlouvá se, že nesplatila dosud dluhu svého:[11]) „Velmi ráda bych Vašnosti dala s Bohem, ale ostýchám se; mnohokráte po celý ten čas, co jsem Vás neviděla, stála jsem už u dveří a chtěla k Vám vejíti, ale stud a bázeň mne zdržovaly. Věřte, že mne ten dluh tuze tíží a že nedostávám tak dlouho slovu, ale nemohu z těch sklíčujících mne okolností nikterak vyváznout. Jestli myslím, že svou prací si to budu moci vydělat, tu se zase nemoc nebo jiná starost naskytuje, pro kterou mi není možno pokojnou myslí pracovat. Kýž bych aspoň schopna byla pracovati pro Vámi vedený časopis (Živu), bych na ten způsob splatit mohla! — Věřte mně, ctěný pane, já jsem v takových okolnostech, že byste mně neměl za zlé, kdybych Vám všechnu svoji starost a bídu sdělit mohla. Dovolte mi políbit Vaši dobrotivou ruku, kdož ví, kdy se zase uvidíme, a jestli konečně, neboť nemáme na život pojištění; ale bez Vašeho dovolení bojím se k Vám přijít, bojím se Vaší přísné tváře, která jako by mi činila předhůzky z mé nesprávnosti.“

Bohatá knihovna Purkyňova přístupna byla Němcové i přátelům jejím. Pro Leopolda Hansmanna,[12]) okresního kance-

[11]) Gebauerová, l. c., p. 240.

[12]) Literatura česká XIX. století III. 2 p. 640 a ČČM 1897, p. 30.

listu v Brně, jenž znám jest jako autor „hanáckých románků“, psaných pod pseudonymem Antoš Dohnal, a jenž převzal r. 1852 po Matouši Klácelovi, důvěrném příteli Němcové, redakci Moravských Novin, opatřuje Němcová knihy u Purkyně (17. II. 1854):[13]) „Byla jsem požádána od p. Hansmanna, redaktora Moravského listu v Brně, bych mu zde v Praze knihy ruské, na přiloženém lístku poznamenané, vypůjčila, že by se rád v ruské řeči zdokonalil, a v Brně k tomu příležitosti nemá, knih jakých si zapůjčit. Jak mi známo, nezapůjčuje knihovna musejní knihy nikomu, mimo údům, a nevím, kdo jiný by knihy tyto míti mohl kromě Vašnosti a snad mladý pan Čelakovský. — Prosím tedy velmi, byste, Vašnosti, tak laskav byl a nad vědochtivostí toho pána se slitoval; že by se Vašnosti na nich žádná poskvrna nestala, za to stojím, začasté s ním knihy vyměňuji. Musím však přidat, že by si je žádal as na šest týhodnů. Sama bych k Vašnosti přišla, ale posud nebyla jsem z pokoje, an mne den co den křeče moří, že už jsem promrzelá nad sebou.“ 13. března 1855 píše:[14]) „Včera a dnes byla jsem u Vašnosti, ale nenalezla jsem Vás doma. Prosila bych, jestli byste Vašnosti tak laskavi byli, o zapůjčení „Naturstudien“ od Masinse, na krátký čas jen. S díkem je Vašnosti pak přinesu, i s dvěma ostatními, co zde ještě mám.“ V srpnu téhož roku obrací se Němcová v těžké nouzi zase k Purkyňovi:[15]) „Vy jste mi tolik dobrodiní prokázal, že si ani netroufám o více Vás požádati, a proto, abych se upřímně přiznala, nemám ani tolik smělosti, ústně to Vašnosti povědít. Vašnosti ráčíte znát moje okolnosti, nemusím tedy povídat, jak se mi vede a že mám nedostatek. Zkrátka nyní je činže a já ji nemám, ani činžovní groš. Řeklo se mi, že paní hraběnka (Eleonora Kounicová-Voračická) za dedikaci Babičky mi nějaký dar na penězích zašle, ale posud se nestalo. Udělala jsem smlouvu s Jeřábkovou, jen k vůli tomu, aby mi něco napřed dali, ale dle jejich zásad nemohou tak učinit, a dříve mi nedají, dokud rukopis nemají v ruce. Já ale nemohu práci z rukou dát, dokud není pořádně zpracovaná, abych dobrým svědomím světu ji podat mohla. — Činži ale musím mít, domácí pán nečeká. Prosila bych tedy snažně Vašnosti, kdybyste mi ty peníze 40 fl. ráčil zapůjčit. Co jistotu dám Vašnosti dlužní úpis neb poukázku, a mohli byste si je třeba u paní Jeřábkové, jak jí rukopis odevzdám, sám vyzdvihnouti, kdybyste mně nevěřil. — Jestli tomu tak, že mi paní hraběnka něco dá, splatím dluh dříve. Já ovšem nezasluhuju u Vašnosti mnoho víry, an jsem první dluh nesplatila, ale ne já, ale okolnosti nepříznivé vinny jsou, a dá bůh, že i to budu moci platit. Není mi dáno o citech svých mnoho řečí nadělat, ale zajisté Vašnosti, kdybysťe i mnoho jiných chyb u mne našli, nevděčnost nenajdete; ačkoliv by se to mnohdy zdálo, že bych na dobrodiní zapomínala, není tomu tak, vřele cítím každé mi prokázané dobrodiní a zůstanu povždy vděčnou. Nehněvejte se, Vašnosti, že píšu a nepřicházím sama — ale já bych vskutku říci Vám to nebyla s to. — Ještě bych snažně prosila o zapůjčení knihy „Wawerley, oder so war es vor sechzig Jahren“ — od Waltera Scotta. Prosím snažně, možno-li, byste žádost moji neodepřel.“

Prací Němcové si Purkyně vysoce vážil, jak svědčí již výrok jeho, pronesený před paní Čelakovskou ve Vratislavi: „Každé slovo paní Němcové jest jako ryzí zlato“; přál si však ideového prohloubení děl jejích, především po stránce náboženských tradic české reformace v lidové duši zachovaných,[16]) a dával jí pokyny, aby si hleděla povšimnouti stop staré kultury české, než je zavane duch nové doby.[17]) Němcová sama se o tom zmiňuje v rozhovoru s Karolinou Světlou:[18]) „Čelakovský vyřizoval mi, vraceje se z Vratislavi, vzkaz od Purkyně, že jsem se již dost nasbírala pověr mezi lidem českým, abych si přec konečně jednou povšimnula zásluh jeho o osvětu. Schválil mi za tou příčinou studium doby josefinské, kdež prý patrno, jak mohutně ještě doutnaly zásady husitské pod popelem krvavě vynuceného a krutě nařízeného zapomenutí. Vzkázal mi dále, abych nezapomenula si povšimnouti, že lid český Josefa nezbožňoval jen proto, že poroby ho sprostil, nýbrž především, že mu vrátil volnost svědomí a víry. Váže mne svým ironickým způsobem na duši, abych s tou horlivostí, s jakouž dosud jsem pátrala po barvě fáborů a fěrtochů, jež ženštiny v té které krajině se zvláštní zálibou nosí, teď slídila po šlépějích staré národní kultury. Nabízí mi, že vše, co mu z oné doby známo, se mnou sdělí, budu-li toho míti k některé práci do té doby spadající po-

[13]) Gebauerová l. c. p. 258.
[14]) Tamže p. 293.
[15]) Tamže p. 312.

[16]) Arne Novák v Literatuře české 19. stol. III. 2 p. 31.
[17]) Kar. Světlá: Z literárního soukromí p. 100.
[18]) Světlá l. c. p. 20.

třebí. Není to ponejprv, co něco podobného mi vzkazuje, a přiznávám se, že jsem k jeho pobídce několikrát se snažila dostati se do některé staré, svým smýšlením i osudy známé rodiny."

V dobách těžkého strádání duševního po smrti miláčka svého syna Hynka, i tělesného, způsobeného nemocí a nedostatkem, vyvolává si Němcová utěšené obrazy svého dětství a svého rodného kraje s osobou své babičky uprostřed[19]) a tak vzniká její veledílo „Babička". O nové práci své podává zprávu Purkyňovi 22. května 1854:[20]) „Prosím Vás, nehněvejte se na mne, že Vás s takovou mrzutou žádostí obtěžuji; ale já věru nevím už, co si počít, nemám groše peněz, a bez těch není přece živobytí možné. Dnes nemohu ani psát, protože nemám tolik peněz, abych si koupila papír. Kdybych sama byla, tak bych si z toho studentského života nic nedělala, jen když si trochu hlad zaženu, ale když se mám starat o tolik krků, to je smutná věc. Já vím, že si pomyslíte: Copak já ti mám pomoct, já toho mám sám dost. Já také nezapomněla, že jsem posud Vašnostina dlužnice za mnoho — a také bych nikdy Vás neobtěžovala — ale jak si pomoct? — Ten týden dohotovím práci jednu a nevím, jestli mi ji kdo vytiskne a co za ni dá — a jak jinak vydělávat? Jak budu hotova, osmělím se Vašnosti ji ukázat a o Vaši radu a úsudek prosit. Paní Čermákové (matce malíře Jaroslava Čermáka) jsem kousek četla, než odjela, a líbilo se jí to velmi — nevím, jak budete, Vašnosti, spokojen."

V „Babičce" Němcová svého příznivce a podporovatele zvěčnila. Vracejíc se z průvodu na Boží tělo, vypráví Babička Kristle o bručivém podivínu v Kladsku, s jehož hospodyní Zuzankou se babička za mlada znala. Celý den byl zahrabán v knihách jako krtek, kdyby mu byla Zuzanka neřekla: „Pane, pojďte jíst," nebyl by jedl celý den. Jednou jí však nahnal strachu. Vyšel si na procházku a tu se potká se svým známým, který byl na cestě do Krkonošských hor. Nabídl mu, aby jel s ním, že se brzy vrátí, a milý pán jel s ním, tak, jak byl. Zuzanka čeká, čeká, pán nepřichází; noc přišla, on nikde. Přiběhla k nám celá poplašená, plakala, a měli jsme s ní co dělat. Ráno teprve dověděla se, že odejel; to činila a lála mu až hrůza. Asi šestý den přijel, a ona pro něho každý den vařila oběd i večeři. — Když byl doma, přiběhla k nám a povídala: „Nu, vidíte, to máte tak, když jsem se do něho pustila, povídal mi: „No, no, nekřičte, šel jsem na procházku a stavěl jsem se na Sněžce, proto jsem nemohl hned přijít."

Životopisec Němcové V. Vávra našel vzor k tomuto podivínovi v osobě professora Smetany, s nímž se setkala Němcová v Ratibořicích r. 1844.[21]) Ale výlet do Krkonoš se týká J. Ev. Purkyně, jak dokazují vzpomínky J. V. Friče:[22]) „V domácnosti výtečného jinak Purkyně to v srpnu 1845 přepodivně vypadalo. Bylť a zůstal po ztrátě své neobyčejně šlechetné a bystroduché manželky vdovcem a přenechával výchovu dvou po ní pozůstalých synů prosté hospodyni, nestaraje se, v bádání švá pohroužen, hrubě ani o tyto ani o dům. Do jakého stupně oboje zanedbával, dosvědčí nejlépe následující: Jednou po obědě za pěkného odpůldne si umínil, že si vyjde sám za město na procházku; zavřel tedy syny do zadního pokoje, strčil klíč do kapsy, aby snad hospodyni neuprosili, by jim dovolila vyběhnout na ulici, a nařídil této, aby dětem včas připravila večeři. Odešel a nepřicházel ani o sedmé, kdy již hoši křičeli, že mají hlad, ani o osmé, když již tloukli na dveře jako zběsilí, ani o deváté, kdy již měli dávno ležet v postelích. Konečně k desáté přiběhla hospodyně všechna ustaraná k Čelakovským, není-li pan professor u nich, a co si má počít, hoši v uzavřeném pokoji že křičí a tropí hluk, až se sbíhá celý dům — načež strýc se tam odebral a dal uzamčené dveře paklíčem otevřít. Časně zrána však byla hospodyně opět u strýce — pán byl celou noc domů nepřišel, a třeba již uvařila snídaní, neměla peněz do trhu, by obligátní oběd připravila. Obdržela zatím, čeho si přála, avšak ani k obědu se Purkyně nevrátil, zatím co třeba bylo hochy sluhou fysiologického kabinetu v uzdě držeti. A slavný náš učenec nevrátil se až po čtrnácti dnech ze své procházky z improvisovaného botanického výletu, na němž se byl krok za krokem octnul až v Krkonoších."

Jako trvalá upomínka na velkého příznivce, rádce a těšitele nešťastné spisovatelky stál na psacím stole Němcové dar Purkyňův: poprsí J. W. Goetha, přítele a podporovatele slavného našeho učence.

[19]) Arne Novák: Přehledné dějiny české literatury, II. vyd. Promberger-Olomouc, p. 260.
[20]) Gebauerová l. c. p. 261.

[21]) V. Tille l. c. p. 225.
[22]) J. V. Frič l. c. p. 270.

FEUILLETON.

PRÁCI ČEST!

Kdysi jsme to slýchávali,
ale svět se obrací,
na břiše si v chládku ležet
zákonně se vyplácí.

S bývalou svou těšitelkou
již se rozluč bez hoře,
k blahu země nutno blaze
oddati se Lenoře.

Hloupě myslil's, dvojnásob že
nyní napneš mozek, sval,
abys v asti vykoupené
nové ěstí vykoval.

Převlékni se v jinší mravnost,
neresonuj, člověče,
ten, kdo živí polní kvítí,
ažanta upeče.

Zach.

*

SOUČASNÉ UVAHY.

1.

Snad by již mělo býti vymeteno všechno to smetí, kterého bylo naneseno do všech pražských kabaretů a kterého stále ještě přibývá novými a novými „lidovými“ písničkami, čím dále horšími. Míním všeliké ty posměšky, všeliké ty „legrace“ (abych užil ohavného slova pražského) o — Karlíčkovi.

Víte dobře, koho to jméno znamená. Ale zdá se mi, že ani nemáme práva k té fraškovné důvěrnosti. Náš český život neměl s ním žádných styků, aby se mohl povznášeti k důvěrnosti takové anebo s n i ž o v a t i se k ní — vyložte si to, jak chcete.

Nemohli jsme míti žádných sympatií, žádné náklonnosti k jeho osobě. „Nezavdal“ nám k tomu příčiny. Sympatie může vzniknouti jen z bližšího poznání člověka nebo z nějakého jeho činu. Může nám býti a je sympatický umělec, kterého jsme nikdy neviděli a viděti nemohli, ale který k nám hovoří svým dílem. Toho i milujeme v jeho výtvoru, někdy dokonce zbožňujeme. Panovníci však nejen že jsou nám prostým občanům neviditelni, že jsou vždy kdesi daleko a vysoko nad námi, ale i jejich „dobré činy“ zůstávají nám utajeny. Obyčejně se dovídáme jen o jejich činech nedobrých. A my Čechové užili jsme dosyta nepřetržitých nedobrých činů, kterými se vyznamenávali všichni z onoho nenáviděného rodu, z kterého vzešel taky poslední jeho korunovaný člen, všelikými těmi odrhovačkami opěvaný „Karlíček“.

(Vzpomínám přece na jeden dobrý skutek, přičítaný jeho předchůdci, až do vysílení vládnuvšímu Františku Josefu Prvnímu a Poslednímu. Vyvedli ho kdysi — chlapečka čtyrletého nebo pětiletého — na procházku v parku šénbrunském, a tu malý František Josef u nějakých vrat spatřil vojáka na stráži. Voják vida vysoké panstvo — malého prince provázel jeho otec — vzdával čest, „presentýroval“ ručnicí. František Josef již jako děcko byl neobyčejně šlechetný. Vyžádal si tedy od svého otce dukát a podával jej vojákovi. Ale voják držel flintu a stále jen předepsaným způsobem upíral zraky na vysoké panstvo, všecek se chvěje. Jednak respektem, jednak dojista lítostí, že s tím dukátem zůstane jen při laskominách. Neboť šlechetnému princi, který již tenkráte štědře rozdával z cizího, v tu chvíli pověděl tatínek, že voják na stráži nesmí nic přijmouti. Od nikoho! Ať je to kdokoli. A tu tedy maloučký arcivévoda obešel vojáka, zaškemral, aby ho tatínek vyzdvihl, a když se tak stalo. vstrčil dukát vojákovi do patrontašky. Voják nic nepřijal a přece dukát měl!

Před padesáti, před šedesáti lety školákům druhé nebo třetí třídy obecné vtloukali tuto tklivou příhodu do palic, byla v knížce s pěkným, malovaným obrázkem. A když jsem před několika lety otevřel jinou knížku, zas pro žáčky desítileté, shledal jsem se tam opět se starou, známou tou historkou. Za padesát, za šedesát let nevyskytl se v životě Františka Josefa žádný další, stejně šlechetný nebo dokonce ještě šlechetnější skutek!)

Ale ani antipatií nemůžeme míti k osobě posledního Habsburka, trůnu zbaveného. Proto, že slovo antipatie, kteréž znamená nelibost, nechuť, je příliš slabé na vyjádření citů, jaké nás mohou při pomyšlení naň ovládati. Je-li pravda, že se o českém požadavku vlastního samostatného státu vyjádřil: „Samostatný stát chtějí Čechové? Dostanou jej tedy, a l e j a k o m r t v o l u!“, pak můžeme tušiti, jak by se k nám byl choval, kdyby byl zvítězil. A pak se i na tuto postavu musíme dívati jinak a nejen sklíčkem nějaké fraškovné písničky. Nebo tento panovník krátkého panování, který pro dějiny bude slabochem, byl by se nám stal tyranem, jako jeho předchůdci.

Nastoupil rozvrácené dědictví, hospodářství, kteréž se na všech stranách kácelo v rumy. A byl slaboch, aby tomu byl dovedl zabrániti. Byl pouhou loutkou v rukou ničemného okolí. Zdálo se, že je v něm kousek síly, když arcilotra strýce Bedřicha zbavil velitelství a přikázal mu za sídlo Vídeň, odkud se neměl vzdáliti. A netrvalo příliš dlouho, když tohoto kata se zlatým límcem, červenými nohavicemi a zeleným chocholem zas vyznamenal. — Nedovedl se vyrvati z rukou korunovaného vraha berlínského. Po všem tom tajuplný osud vykonal na něm spravedlnost. Padl za viny a zločiny svých předchůdců i za vlastní slabost. Byl

poražen, mizí v propadlišti. Ale není příliš vkusné vyprovázeti jej nízkým fraškářstvím. Osvobození, vykoupení občané mohou hleděti s pohrdáním na hlavu, s které spadla koruna, s odporem i s nenávistí. A v první chvíli osvobození toho byly pochopitelny i výstřelky všelikých těch šprýmů. Všemi ventily syčela pára, tak dlouho dušená v kotli veřejného mínění. Jen potají, obezřele, aby nezaslechlo ucho špehýřů a donašečů, mohl druh druhu svěřovati všeliké půpovídky, anekdoty. Jen v bezpečném ústraní mohl se vysoptiti hněv a mohla býti „porušována povinná úcta" k veličenstvům. Ale veličenstva jsou smetena a již netřeba snižovati se k jarmarečnímu šprýmu a lacinému posměšku.

Cosi jiného musíme v sobě vypěstovati. Naprostou nenávist k poraženému tyranství. A veškeru obezřelost, aby se nevrátilo!

Chotěbor.

LITERATURA.

M u s a i o s: *Hero a Leandros.* Přeložil O t. J i r á n i. Nákl. Arthura Nováka v Praze.

Kdo čte Byronovu Nevěstu z Abydu, tuší, jakým kouzlem jímala duši vzpomínajícího básníka místa, kde si Evropa podává ruku s Asií přes úzký pruh moře, jeviště událostí, o kterých vypravuje Homeros. Ale první vzpomínka básníkova platí lásce, divné a silné, nešťastné a nesmrtelné. „Nad Hellespontu vlnou bujně dmou se větry, jako v oné burné noci, kde láska, jenž Leandra vyslala, zapomněla mu přispěti ku pomoci." (Začátek II. zpěvu v překladě J. V. Friče.)

Tato reminiscence Byronovy povídky o milostné Zulejce jest ohlas klidně teskného řeckého epyllia Musaiova, které samo — nehledíme-li k rozvleklé rhetorice básnického listu Ovidiova „Leandros Heroi" — a k několika drobným řeckým epigramům — zachránilo pro všechny budoucí věky původně lokální pověst o věži v Sestu, příbytku krásné Hero a cíli, ke kterému s napětím sil proplouval mořem mladý, milující Leandros.

Toto epyllion nalézáme v odkaze staré literatury řecké úplně isolováno, bez vztahu k určité době a k určité osobě — vše, co víme o jeho skladateli, jest, že to byl „grammatik Musaios". A když už se filologickému zkoumání podařilo aspoň přibližně určiti dobu, kdy tato báseň vznikla, zvětšuje se ona isolace ještě po jiné stránce, zdrželivým vkusem, zvláštním v prostředí, které umělo všechno napodobit, je n ne tento znak starého umění klassického.

Čtenář Jiróniova nového překladu básně Musaiovy, není-li sám filolog a nezná-li řeckého originálu, sotva si dovede pomysliti, jakého umění bylo k tomu potřebí, aby byly křehké. myšlenky básně bez ublížení přesazeny tu do napodobených, tu do zcela nových forem českého výrazu, pozorně a vkusně vytvořených. Tohoto druhého způsobu bylo překladateli užívati dosti často, kde se jeho vytříbený cit pro přirozené české slovo zdráhal přijmouti něco, co by se mu příčilo; za příklad uvádím četná rozvádění Musaiových epithet, vyjádřených obyčejně slovy složenými, přeplněnými smyslem.

Rhythmu přízvučného hexametru dovedlo překladatelovo umění vystavěti z myšlenky i slovního výrazu cestu zcela hladkou.

Styk duše čtenářovy s uměleckým dílem není rušen žádnými vysvětlujícími poznámkami pod čarou, bez nichž si někteří filologové, jak se zdá, nedovedou představiti překlad z antické literatury; čeho jest potřebí na vysvětlenou, podává překladatel ve stručné, ale sporé stati, umístěné skromně za básní samou. To opuštění vší pedantičnosti jest věc, které by se měli naučiti všichni klassičtí filologové od překladatelů z jazyků moderních; jako zase naopak tito by mnoho získali, kdyby si učinili povinností ono snoubení uměleckého citu s vědeckou přesností, jehož příkladem jest posuzovaný překlad Jiróniův.

Krásné úpravy, ve které jej vydal Arthur Novák, si plnou měrou zasloužil.

Frant. Novotný.

*

J i ř í B a n d r o w s k i: *Bílý lev.* Z polštiny přeložil Jiří Ščerbinský. Nákl. Hejdy a Tučka v Praze. Táž kniha vyšla nákl. dra A. Hajna překladem dr M. Semeráda, a v „Knihách země" překladem St. Minaříka a Jos. Pelíška.

Kniha českému člověku drahá ne tak pro uměleckou cenu, jako pro obsah, pro náladu polského spisovatele neobmezeně Čechům příznivou, je oslavující, jim se podivující, je za vzor dávající svým rodákům. Byla tato kniha u nás známa a čtena nejdříve, z ní jsme se dověděli o hrdinských činech našich neohrožených vojáků, kteří dávali v sázku mnoho, než se octli v zajetí dohodovém, obětovali se úplně a dávali na oltář vlasti všecko, účastníce se „s onoho břehu" bojů proti trojspolku. Každý nestranný člověk, znající politické dějiny našeho národa, chápal vždy tyto snahy a činy, ale nevycházel z údivu nad hrdinstvím těchto smělců, kteří neznali mezí své odvahy, svojí lásky k vlasti a sebeobětování. Kniha Bandrowského, psaná ušlechtilým slohem publicistickým, jest apotheosou československých vojínů zahraničních a výrazem podivu českému národu, neboť spisovatel velmi rád generalisuje a přenáší vlastnosti obětavých jednotlivců na celý národ. Promlouvá o životě historie Čechů před válkou, popisuje cestu vojska českého na frontu, křížovou cestu českých vojáků k městu, kde našli možnost vzdáti se nebo přejíti na ruskou stranu. Dále se po delší chvíle spisovatel

zastavuje se u Čechů zahraničních, československé národní rady v Paříži, chápavě mluví o prof. T. G. Masarykovi, Milanu Štefánikovi, Eduardu Benešovi, o Češích ve Francii a Anglii, na Rusi a československých spolcích na Rusi, o podkladech, na kterých se organisovaly spolky české na Rusi, o poměru Čechů k revoluci ruské. Dále obrací se Bandrowski k Slovákům mluvě o jich poměru k Polsce a k Čechám, líčí surový maďarský útisk Slováků, vliv Slováků amerických a probírá činnost Slováků v Rusku, hlavně jejich společnou činnost s Čechy. Pěkné znalosti spisovatel vykazuje o Moravě, o jejím politickém životě před válkou, o bojích stran na Moravě i o poměrech na Moravě za války. Kapitola o Českém povstání podává zajímavé dějiny České družiny, úryvky ze života v českém táboře a mnoho věcí, které zaujmou, ba až nebezpečně pohnou srdcem a citem. Organisace tisková a literární také svědčí o největší vážnosti a opravdovosti práce těch lidí na čas vyděděných, vede propagandu v táborech, sjezdy. Bandrowski seznamuje s národními radami a končí nelíčeným podivem české oddanosti myšlence osvoboditi vlast za cenu největších obětí. Kniha Bandrowského je dokumentem; bude tím zajímavější, až budeme moci jeho podání srovnávati předně se zprávami časopisů za hranicemi vydávaných a dále s deníky těch lidí, kteří prožili celou tuto dobu, plnou touhy, odvahy, strádání a činů, všech těchto věcí, které byly zakončeny úspěchem tak pronikavým. *J. F.*

DIVADLO.

Národní divadlo. Ročilo se zmizení Emanuela Bozděcha; proto nastudován znova „*Světa pán v županu*“ — a proveden 11. února t. r. mimo předplacení před domem úplně vyprodaným. V tom směru se časy věru příznivě změnily — kdež by se toho byla jindy stará česká činohra dočkala! Loňský úspěch „Jenerála bez vojska“, neprávem podceňovaného, osvěžil důvěru k Bozděchovu slohu, a touha po veselohře doplnila ostatek. Divadlo dalo hře především zevní lesk, výpravu přísně slohovou, a všechny zúčastněné dámy — Rydlová, Násková, Sedláčková, Vrchlická — tak oslňovaly zjevy, že pánové měli posici velmi stíženou. „Světa pán v županu“, řízen vhodně rež. p. Novým, zvítězil právě tak, jako loni „Jenerál bez vojska“, kterému však — proti panujícímu úsudku — pro jeho přirozenější ústrojí a rychlejší spád dáváme přednost před složitějším „Světa pánem“, kde symetrie scén a stálé mluvení „k sobě“ neb „stranou“ dnešnímu posluchači přece jenom vadí. Zato dialog, vzorně vypracovaný a vytříbený, je útěchou sluchu a žádá si zvlášť vyškolených přednašečů. — *A*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava originálů Jiřího Heřmana (Rubešova galerie 5.—28. února). Jiří Heřman je obratný malíř nesilného založení, představující se krajinami lehké faktury. Má schopností dosti, dovede-li je vypěstiti v plné rozvinutí. V nejrozměrnějším obraze svém, pohledu na Hradčany se střechy Národního divadla, hovořícím spojitou tónovostí, není bez školské topornosti. V nejlepších kusech je umění jeho založeno na jemném citu optickém, postřehování a vyjadřování zjevů světelných („Podzimní slunce“) a vzduchových („Zbirovsko v zimě“, „Zbirovská krajina“). Také „Osamocený strom“, obrázek plný hluboké nálady, a lesní tišiny jeho („Duby na podzim“) jsou dobré obrazy, jimž schází jen zhutněná malebnost. Víc sezdatnění a klidné solidnosti, víc životní bystrosti a svěžesti, vybíravosti a soustředěnosti dojmu, dodávající barvě tvárné potence, toť vše, čeho třeba tomuto mladému umělci na cestu přáti. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Dne 18. t. m. vzpomněli jsme stého výročí narozenin Prokopa Chocholouška, populárního povídkáře z let padesátých. Jemu vděčíme za to, že bratrské sympatie naše probuzeny pro slovanský jih, pro junáky srbské a černohorské a pro jejich osvobozenský zápal. Chocholoušek byl jedním z budovatelů oné shody, která teprve dnes má přinésti oběma slovanským kmenům, nám a Jihoslavii, politické a hospodářské ovoce. Spisovatelé bývají zpravidla nejlepšími politiky neprovozujíce politiky, neboť připravují duše pro přijetí určité ideje. Chocholoušek byl ovlivnen W. Scottem v nejlepším smyslu, a jeho romantismus již znamená přechod. Romány „Jih“, „Templáři v Čechách“, „Kola di Rienzi“, „Černohorci“ nebudou nikdy zapomenuty. Chocholoušek zemřel 5. července 1864 v Nadějkově.

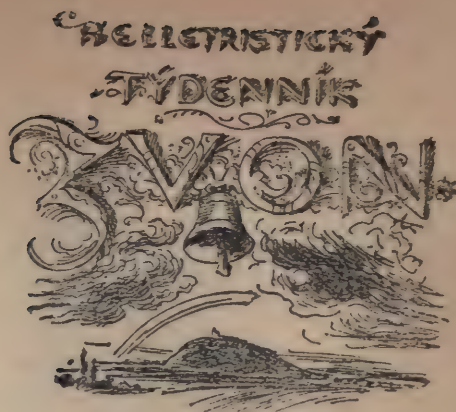
* Dle zpráv novin varšavských zemřel ve Vilně koncem ledna 1919 polský sochař Antoni Wiwulski ve věku 42 let. Byl autorem výborného pomníku grunevaldského v Krakově. *vč.*

* V Záhřebě zemřel 10. února náhle chorvatský spisovatel dr. Antun Radić, bratr známého politika Štěpána Radiće. Antun Radić byl několik let tajemníkem Jihoslovanské Akademie v Záhřebě, založil při ní folkloristický „Zbornik za narodni život i običaje“. Založil také a léta redigoval i plnil svými pracemi literárními časopis „*Dom*“, nejlepší list pro selský lid chorvatský. *vč.*

V Praze, dne 27. února 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. s[illegible]ečnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Z BÁSNÍ JOSEFA MÜLDNERA.

NEZNÁMÁ HODINA.

Zde v soumrak mlžný spojila
dvě světla jedna hodina...
Ty ptáš se věcí, mimo jda,
zda vstává den či zhasíná?

V mhách nejvlastnější svoji část
zde všechny tvary ztratily.
Skrytého kouzlem dáš se zmást
a přiblížíš se na chvíli.

A utiší žár v srdci mém
chlad večera i rána chlad.
Jdeš s nevědomým úsměvem
jak do dne nebo ze dne snad...

A nevím, zda jsem ztroskotal,
či novým světům pluji vstříc.
Rád bych se ještě kohos ptal,
zda živ jsem, či už nejsem víc?

S tou jednou touhou šerem jdeš,
kde zvuky ztichly splývavě.
Teď ve věcech už nenajdeš
čas, barvy, prostor, světla dvě...

Snad z šera toho zhoustne tma
a snad se také rozední.
Zřím zavřenýma očima
den první svůj či poslední....

SLAVNOSTNÍ NÁLADA BŘEHU.

Dnes v příboji jen zvoní vzdálenost
a modrá barva oblohy i moře
chut svěží má, jak oceán
by světil svátek. Slunce vyzlatilo
dnes písek jeho břehu. Villy
jsou bělejší než včera, jako praporce
se lesknou v lesů zeleni
a vlny jsou jen hladinou,
z níž zadýchané modři par
se rodí jitro.

Je svátek moře. Vlny vlídně hučí
a k nejzazšímu cípu hráze přístavní,
jež světlo v noci v dálku vysílá,
dnes spěje moje radost moři vstříc,
jsouc zpita jeho krásou.
Dnes obzor něco velikého slibuje:
To jistě loď se z něho vynoří,
již pokládalo srdce za ztracenou,
a již nám loděnice břehu vzdáleného
dnes s kořistí snad vzácnou vypouští.

A v ranní bríze jak by tisíce
se bílých vlajek chvělo ve vzduchu
a jak by s břehu rukou tisíce
té blížící se lodi v pozdrav kynulo,
a všechny květy pevniny v hráz přístavní
se nahrnuly chtějíce
tak měkký připraviti most
těm nosičům, již s lodní paluby
k nám sestupovat budou, kořist na rame-
nou...

Je svátek moře. Štíhlou svoji radost
já smáčím do vln jak chléb do vína,
jenž teprv tehdy chutná člověku,
když moře, moře světí svátek svůj...

MÁ POUSTEVNA.

Já čekal Tebe. Na prahu jsem stál,
žár touhy tlumě, Tebe sevříti.
A nejsladšími jmény jsem Tě zval,
by po jich zvuku mohlas přijíti.

Se sklonem úsměvů jsem mimo věci šel,
bych podmanil je kouzlu Tvojich pout,
a v měkký oblak rozdýchati chtěl,
Ty čeho jsi se měla doteknout...

Já čekal Tebe. Roztouženě mdlý
i písní, jíž se chvěla cella má,
i vůněmi, jež věci vydechly,
co v daleku jsem bloudil očima.

Já marně čekal, Tebe marně zval.
A zoufalý hněv moji duši spil:
bych do všech koutů světa rozmetal,
co pro Tebe jsem v celle nakupil.

Tys přešla dříve, nežli láska má.
Teď dnem jdu v noc a z noci v světlo dnů
a smutek věcí vpíjím očima,
jež pro Tebe jsem snášel v poustevnu...

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Živočišná horká krev a vše, co s ní v duši lidské spiato, bojovala s jasem myšlenek. Z toho rozkol, rozháranost, nitra boj a škarohlídství i hořkost v útrobách. Zlořečil světu, a svět se mu zato mstil, táhna ho zpět do své náruče.

Seděl časně z rána s Bucharem před okny nového svého domova. Stařík měl na jazyku na sta slovíček a všechna se točila kolem nevděčných dětí a kolem chaloupky. Nový vlastník musil slyšet dějiny všech dcer a synů; musil slyšet chválu políček, co se na nich rodí a jaký je z nich roční užitek. Z dědoušových řečí prozírala lítost, že prodal ty plahočiny, na nichž jeho předkové od dob nepamětných sili oves, žali žito, sázeli brambory, pásli něco málo kraviček a do úmoru se na nich nadřeli. Teprv nyní, když se rozloučit má s těmi stráněmi, cítí, že s nimi srostl, že se do nich vkořenil, jako tamhle do půdy ty javory, jež pod domem vedle koryta rozkládají husté koruny. Ne, neprodal by, kdyby to bylo teď. Ale těžko honit za ušima bycha a pozdě litovat.

Benson se ho ptal:

„Želíte toho prodeje?"

„Pravdu povědět, bude se mně těžko rozloučit... Inu, ještě si tu chvíli pobudu. Sežnu, co jsem si vyminil. Žitečko již metá do klasů... Víte, my tu v dolenci máme třeba o deset dní dříve žně než v hořenci. U nás tak vítr nefouká, máme tepleji... A po žních budu hnedle česat ovoce... Panečku, s jabloní květ opadal a ukazují se již malá jablíčka..."

Vyndal dýmku z úst, ukazoval jí k jabloním, a umíleně se usmívaje, radoval se jejich úrodě. Pak zabloudil očima na konec sádečku, kde stály úle včel a hovořil:

„Včeličky jsou choulostivá stvoření. S nimi se musí pěkně zacházet, zvláště na zimu, když byl na ně špatný rok a nemají vlastního medu dost... Nenechte jich hladem umírat."

Hovořil o chovu těch božích tvorečků, již mu po všechen život byli radostí i zábavou. K nim se vracíval večer v létě po práci jako k oddechu, při němž pookřál.

„Chvála bohu," končil výklady, „letos mají zásob v hojnosti."

Rozvláčný hovor Bucharův byl Bensonovi pouhým zvukem do uší. Nepozorně poslouchal a byl rád, když staroch se šel těšit polní úrodě.

Zůstal sám. Myšlenky se roztoulaly po světě. Oč jimi zavadil, vše se na něj sypalo. Sypaly se minulosti vzpomínky; mučila ho Božena.

Z dumání ho vyrušili Vambera a Vít. Dávní přátelé se sešli a chodili po okolí společně. Přišli návštěvou. Vambera, ač starší muž, hával stálým plamínkem. S ničím nebyl spokojen a ustavičně mudroval. Peníze byly stálým terčem jeho střel, jeho „ego autem censeo". Spasit od nich svět zdálo se mu všeho lidstva spasením.

Počal mluvit o nadějné úrodě a krásné pohodě, ale brzy došel k proklatým těm žluťáčkům a papírovým hadříkům, jež proměňují lidská srdce a lidské mozky v tučných kapes nenasytný hlad.

Horoval:

„Jsou kletbou pokolení našemu, jeho hříchem dědičným. Lidstvo si oddechne, až tu můru shodí se sebe a bude hospodařit bez peněz.“

Benson mlčky poslouchal a v duchu přisvědčoval člověku, jemuž mnozí nepřející dali jméno světoběžníka. Vždyť i on byl světoběžníkem. Cítil s ním, a sám v sobě rozpoltěn, díval se zamračeně do světa, zamračeněji než Vambera.

„Ano,“ rozpřádal dál jeho myšlenky, „utápíme ctnosti v penězích a v hříších život svůj. Hřích lpí na všem, co lidstvo podniklo a dosud podniká. Bez hříchu není lidských dějin, bez hříchu není člověka. Hříšná je všechna naše planeta. Jsouc hříchem poskvrněna, je snad věčného kosmu místem jediným, kam se shlukly veškerého tvorstva neřesti. Bídná naše zeměkoule je snad mrchovištěm všemíru, kam z něho vychrleno všechno zlotřilé a šeredné, všechno ohavné a churavé.“

Vít se k němu obrátil s tichou výčitkou. I Vamberovo čelo se nesouhlasem chmuřilo. Ale Benson pokračoval, nedbaje těch němých odporů:

„Pohleďte na lidskou společnost, jak je a jak se v minulosti jevila. Neznám nic hnusnějšího, než číst a probírat se v dějinách. Vidíte v nich pouze nakupené pyramidy zločinů: lsti, přetvářek a podvodů, jedů, žalářů a vražd. Kdyby všechna krev, jež byla v bojích a v hromadných zabíjeních prolita, v potocích a řekách do okeánu se vproudila, nezůstalo by v jeho vodách ani jediné krůpěje, jež by nebyla rudě zbarvena. Kdyby výkřiky všech bolestí a všechno úpění, jež se kdy z lidských hrdel vyrvaly a letěly k nebesům, spojily se k jediné chmuře obrovské, pak by zahřmělo z ní hrozného hromu hrozné dunění; naše smutná hvězda by se otřásla, ba zachvělo by se snad i boží svědomí. Ta strašná spousta neřestí a krve je prý vitae magistra — učitelkou života! Ba, co více: ten svět, jenž řve bolestí, je prý ze všech možných světů nejlepší!“

„A dějin velké muže s jejich ctnostmi za nic nepokládáte?“

„Z velkých mužů slovou největší, jichž ctností byla hromadná a hrozná vraždění... Ti pak, kteří nesli na duších i na rtech boží myšlenku, umírat musili rukou katovou nebo utéci se do pouští, jako ostatního světa vyhnanci... Tak, tak, milí přátelé: lidstva dějiny, toť moře krve, pyramidy neřestí, hnusu mohyly... Kdosi napsal, že naše zeměkoule a vše, co na ní, je slzou Boha, jenž výronem tím chtěl se zbavit všeho, co ho tísnilo, by stal se čist a blažen vlastní svatostí. Ale není slzou ta malá planeta. Je krve vyceděnou krůpějí a ranou morovou.“

Při řeči měl hlavu sklopenou, přihmouřený zrak, a mluvil jako do snů pohřížen. Odmlčel se, střásl tíhu snů a doložil, obrátiv se k Vítovi:

„Vy mladí nevěříte rádi škarohlídství lidí zkušených. V tom vám dávám za pravdu. Jeť nevěra ta polovičním vítězstvím, jež slaví juná síla nad svým osudem.“

Ozval se Vambera:

„Nenaříkat, ale potýkat se s každým zlem a nejvíc s velmožnými pány, kteří nad našimi hřebety karabáčem kruté vlády šlehají.“

„Především se s vlastním hříchem potýkat a bojovat proti sobě samému.“

„I v tom je pravdy kus,“ usmál se Vambera, „a protože lenivost je z hříchů největší, pospíchám do své chalupy.“

Rozloučiv se, odešel.

Benson se díval za odcházejícím.

„Zajímavý muž,“ pravil, „má ideu.“

„Ale nemá síly,“ mínil Bořan, „vtělit její touhu v čin. Tvrdý život a jeho všední potřeby jsou nepřáteli vznosných myšlenek.“

„Znám nepřítele horšího.“

„Jakého?“

„Pohlaví a teplá jeho živočišná krev... Láska k ženě bývá silnější než všechny úmysly; bývá kletbou lidských údělů a takměř spodinou veškerého člověkova konání.“

Inženýr neodpovídal.

Mlčeli.

„Dýchá na mne sympatickým vanutím,“ pomyslil si Benson a tázal se:

„Znáte Bouzovskou paní a její dceru Růženu?“

Vít byl otázkou tou překvapen. Větil, hledě trochu rozpačitě před sebe:

„Ano, znám.“

„Neostýchejte se přede mnou. Snadno bylo vytušit, co se ve vás děje, když jste se s Vildnerem a s bratrem musil rozejít.“

Bořan roztál důvěrou.

„Ano,“ děl, „zdá se mně, že na vždy rozejít. Co však horšího, že se musím rozejít...“

Co nedořekl, dopověděl Benson sám:

„I s Růženkou?“

Na jazyku se mu pravda zachvěla. Chtěl mu říci vše. Ale řekl jen:

„Nabízím vám spojenství.“

„S díky přijímám, nevím však, čím byste mně mohl pomoci.“

„Vím to já. To vám musí dostačit. Ostatní nechte zatím být mým tajemstvím.“

Za chvíli doložil:

„Proč ta nedůvěra k mému přátelství?“

„K vám nikoliv.“

„Ke komu?“

Místo odpovědi vypravoval Vít, co se přihodilo ondy večer na zámčišti mezi Růženou a Jiříkem.

Benson byl překvapen.

„Tomu musím zabránit,“ řekl si a v duchu snoval plán.

Hovor uvázl. Rozešli se, když padaly k nohám stíny nedalekých javorů, jež ukazovaly jako na slunečních hodinách, že předpolední čas již valně pokročil.

Benson zůstal sám.

„K lásce pomoci?“ šeptala mu pochybnost. Ale touha prospět příteli a touha po dceři i Boženě překonala všechny rozpaky. Vzpomněl si, že ho Vildner pozval k návštěvě.

Šel.

*

Nenávist rozbouřila srdce paní Boženy. Čím déle v sobě převalovala, co od staruchy u potoka slyšela, tím víc pronikala nenávist ta do hlubin. Zahryzla se do ní jako jedovatý červ; krev i mozek prosákly tou otravou. Tiché, trpělivé holubici rostl spár.

Šukala dopoledne v kuchyni. Nebylo jí to zvykem a říkávala trochu velkopansky o ženách, jimž hlavním zaměstnáním bývá vaření, že nejen jejich řeči, ale i jejich duše páchnou omáčkou. Dnes chtěla hmotnou prací uchlácholit i své nepokojné svědomí i své nepokojné myšlenky, jež se jitřily. Ohánějíc se měchačkou, kuchtila s povyhrnutými rukávy, takže bylo vidět krásné její předloktí, jež se bíle mihalo.

Vešla kuchařka a hlásila:

„Je tu z Leskovského dvora holčice. Šafář tam odtud něco vzkazuje.“

„Co?“

„Že to řekne jenom milostpánovi. Marně jsem jí vykládala, že se z Prahy dosud nevrátil.“

Hrklo v Boženě. Ozvala se zvědavost.

„Zavolejte ji.“

Na prahu se objevila velká, statná, po venkovsku nafintěná dívčice s kyprými, nedbale jen sešněrovanými ňadry a s tvářemi červenými jako pivoňka. Kolem hlavy vlnily se husté vlasy, bílé jako len. Mezi smyslnými rty, rozpačitě rozjívenými, leskly se dvě řady bílých zubů, čistých jako sloň.

Bylo na ní znát, že panenství nepatří k statkům věna jejího ani její výbavy. Dusno ji trápilo. V bezesných nocích nad ním vzdychala. Tušila snad něco o té pravdě, že ten šperk, který jiné dívky uschovávají a střehou jako drahé kameny, nemá žádné ceny v dění věčně rujné přírody, jež s ním neskrblí a neskládá ho nikdy do svých pokladen. Snad i cítila, že ten skvost pozbývá stářím půvabu. Byla ráda, když přišel milostpán a zbavil ji toho břemene. Vedlo se jí dobře v moci toho lupiče, jenž jí vzal, co ji sladce bolelo.

Kypěla zdravím a svěžestí. Z velkých, jako chrpa modrých očí smála se bujnost živočišné radosti, hledící směle do světa. Svědomí jí nemělo co vyčítat, a lidských výčitek se nebála. Do kuchyňského oparu vanul z ní a voněl čerstvý svěží vzduch osoby, přicházející zvenčí do tepla.

„Nejste služka Kačena?“

„Poníženě prosím, jsem.“

V paní se vzbouřil hněv. Zrudla v obličeji a zlostně se tázala:

„Čeho si přejete?“

„Šafář mne posílá, že má milostpán hned přijít do dvora... Jsou tam řezníci a chtějí koupit dobytek.“

„Vyřiďte, že není doma a že nevíme, kdy přijede... A teď se kliďte, děvko necudná.“

V očích kmitly jiskřičky. Kačka zahořela studem; pivoňky se vzňaly na tvářích a rozpálily celý obličej. Pelášila, seč jí nohy stačily, a když utíkala čemesnými kroky po dvoře, šeptala své dušičce:

„Proklatá babizna!“ A hned k tomu vzdorně dodala: „Ať si ví!“

Stud jí dlouho netrápil. Sotva měla zámek za zády, nadula rty k zálibnému, skoro vítěznému úsměvu a krátila si cestu myšlenkou, že je mladší, hezčí a že se lépe líbí milostpánovi nežli milostpanička.

Božena neměla již stání v kuchyni. Odešla do své komnaty a přecházela prudce sem a tam.

„Jde k nám ten americký pán,“ přišla dcera se zprávou.

„Doveď ho do přijímacího pokoje... Já zatím půjdu svůj úbor upravit.“

„Učiň tak... Jsi jako v nedbalkách... Rukávy máš dosud vyhrnuty z kuchyně... účes rozcuchán... Také je na tobě rozčilení znát... Měla jsi s čeledí snad mrzutost?“

Růženka nedostala odpovědi a odešla. Matka se postavila před rodinné staré

zrcadlo a krášlila se jiným oblekem. Chvělo se jí srdce; chvěly se i ruce; v zrcadle viděla za svým obličejem jako v mlhách přísný obličej nebožky své starosvětské babičky, jež ji často kárala, když jako mladé děvče přestoupila její příkazy o blahomravu a společenské slušnosti. Zaháněla přízrak a namáhala se setřít sledy rozrušené nálady.

Za chvíli vítala se s Bensonem. Pohnutím jí tváře planuly, oči svítily.

Byla by se mu nejraději vrhla v náručí. Láska podžíhala rozbouření okamžikům právě zažitých.

Jal se hovořit:

„Pan Vildner mne pozval při náhodném setkání, bych ho navštívil."

„Není doma, a myslím, že to není neštěstí."

„Vím o tom, a právě proto přicházím, abych v soukromí s vámi promluvil."

„Proč jste mne nevyhledal radši u kříže?"

„Tam je nebezpečné místečko."

„Pro mne je nebezpečí všude tam, kde jste vy," zasmála se trpce a dodala s jemnou výčitkou: „Vás arci nechává přítomnost má klidného."

Usmál se též úsměvem, jenž byl výmluvnější nežli řeč, a děl:

„Nemluvme nyní o sobě, mluvme o svém dítěti."

„Leží vám na mysli víc než já?"

„Jste mně obě stejně drahé," chtěl odvětit, ale nevyslovil a pokračoval v hovoru:

„Muž váš chce snad provdat Růženku za doktora Bořana. Napnu všechny síly, abych tomu zabránil."

„Jak to chcete učinit?"

„Snadně bychom došli cíle, kdybychom setřásli tu tajnou lež, jež nám kalí jasné dny. K tomu bylo by však zapotřebí velikého odhodlání, veliké síly duševní."

(Pokračování.)

M. Jahn:

SESTRY.

Seschlá, bledá, v chatrné plachetce krčila se Bída na hrobě básníkově, jemuž právě postavili pomník na místě věčného pokoje.

Pomník byl dosud zahalen rouškou, protože se chystali k slavnosti. Upravovali, rovnali, krášlili celé okolí. Bída to všecko pozorovala a neodcházela. Věrna až za hrob seděla pod pomníkem a oplakávala svého miláčka.

Najednou přišla k rovu jakási neobyčejná bytost.

Byla zahalena v bělostné roucho, na čele měla skvoucí diadém a v ruce nesla věnec vavřínový — Sláva. Netruchlila, vždyť měla v očích cosi povzneseného.

Ubohá, skrčená Bída poznala ihned svou sestru a zažárlila na ni.

„Co tu chceš? Po celé živobytí jsi se mu vyhýbala — a nyní najednou přicházíš. Pozdě, sestro, pozdě," žlučivě útočila na příchozí.

„Ach ne, to se mýlíš. Tys byla při něm za živa, ale nyní tě nikdo nezná. Tvůj úkol skončen. Rov budu ode dneška hlídati já — a ty odejdi, nepřekážej! Nevidíš, jak sem přichází zástup k slavnosti? Jdi, rušila bys dojem," s klidem jí odpověděla Sláva.

„Celý svět ví o mé věrnosti a nezapře mne," rozčileně se hájila Bída.

„Ba ne, nikdo tě nezná. Uslyšíš," pravila Sláva a postavila se před sestru, aby ji zastínila.

Zatím sešel se u hrobu zástup ctitelů básníkových a velký dav lidu zaplnil hřbitov.

Slavnostní řečník v bezvadném úboru vystoupil na tribunu a s nadšením promluvil k zástupu:

„Přátelé!

Sešli jsme se u hrobu našeho miláčka, básníka N. N., abychom na věčnou paměť oslavili jeho veliké jméno, které dnes vyslovujeme s úctou a obdivem . . .

. . . vyvolenec Mus, pěvec zlatoústý, jehož píseň byla nám požehnáním . . .

Vděčný národ . . .

Všecky strasti života navždy zapomenuty a jeho světlý genius jako zázračný fénix . . .

Nyní ať přijde sláva a položí věnec nesmrtelnosti na jeho rov. Nuž padni rouško s tváří našeho miláčka! . . ."

Rouška padá a slavnostní kantáta burácí hřbitovem.

Sláva vznešeným pohybem klade věnec na hlavu básníkovu.

Nyní už vidí ubohá Bída, že je zapřena, zapomenuta. Hořce pláče a naříká, že ji oloupili o jejího nejvěrnějšího druha na světě.

Vznešená sestra zvítězila.

Bída běduje, naříká, laje na nespravedlnost, ale nikdo jí neslyší. Hlas její zaniká v jásotu oslavné písně.

Plíží se zneuznána hřbitovem, aby se již tudy nikdy nevrátila.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Paní, vrátivši se právě, pobídla: „Gehen's nur weiter!"

I vklouzl velmi opatrně. „Židle a kanapátko jako v zámku — piano — zrcadlo zas náramné — knihovna skleněná —"

Přistoupiv, díval se na hřbety knih. „Olles deutsch!" široce se zasmál.

„Na freilich, Willy ist doch ein deutscher Lehrer!"

„Jako v ráji to tu máte, to u nás, myslím, není nikde, stálo to asi peněz — kde pak jste to koupili?"

„Ještě v Trutnově, ale je to vídeňské!"

„Však proto, to je hned vidět. Taky velikou fotografii svého tatínka a maminky máte — aspoň si tak myslím," pokyvoval hledě po stěnách. Paní přisvědčila.

Když vrátili se opět do prvého pokoje, pobídla, aby usedl a spěchala do kuchyně.

„Žádnou starost, Emilko, se mnou!" volal za ní.

Seděl skloněn, ruce v klíně, zamyšlen. „Hojnost je tu vidět ve všem —" myslil si.

Na schodech ozval se hřmotný dupot a dětský hlas; zvonek opět zadrnčel.

„Děti jdou!" zasmál se a rychle povstal.

„Francla, jdi do kuchyně, ať to nevyběhne!" na chodbě volala paní, a již přiváděla hošíka a menší děvčátko. Obě byly v pracích šatech bílých — hošíkovy byly s černým lemováním — obě v slamáčcích.

„Tak to je Vilímek a to Emilka!" hladil je a sáhnuv do šosu, podal každému po kornoutku.

„Ony česky neumějí," usmála se paní.

„Ani trošku?" a chvilku se zamyslil.

Děti přijaly dárky mlčky.

„Ono v tom nic zvláštního není, jen tak obyčejné cukroví — bei uns ist holt nischt. Also wie geht's? Sie sind brav?" a podíval se na paní.

„Jako děti," usmála se.

„Vilímek bald in die Schul!"

„Ještě za rok."

Počal opět děti hladiti. „Komu pak jsou podobny? No, nebojte se mne, jsem taky váš dědek třeba žádný pán! Ony znají dědečka jiného. Staframentská věc, že vás tatínek aspoň trošku česky nenaučil, po domácku se to přec dá dělat. Mě nebožtík otec dal na dva roky do Žirče, ale je to vesnice, umím teda ještě trochu po vesnicku, jen haťalácky. V našem městečku se mluví česky. Když jsme tenkrát za Vilíka měli po dvě leta ty děti z Trutnova — na handl, víme — trochu jsem zas do toho přišel, ale ze staré kotrby se všecko vytrousí. Kdyby ona tuhle maminka uměla, děti by se snad spíš naučily!"

Stály jako zařezané.

Matka odchvátala do kuchyně a pravila tam Francle: „Jdi dávat pozor, kdybys uviděla pána. Řekni, že je u nás návštěva, starý pán od Králové Dvora že se stavil."

Francla jen odběhla, děti už byly za matkou; ale dědeček také nezůstal a loudal se za nimi.

„Die Küche auch hübsch — olles hübsch! Aber verflucht, že se s vámi tak špatně smluvím, děti mi ani, myslím, nerozumějí a bojí se mě. Když jste u nás tenkrát, Emilko, byli, tu nebožku maminku nejvíc mrzelo, že si s vámi ani porozprávět nemohla a pořád jen říkala: „Přijel mi syn s nevěstou a promluvit si s ní nemůžu!"

„Ja, aber es geht nicht anders, dort ist alles böhmisch, hier alles deutsch!"

„Jojo, aber Menschen sein wir olle!"

Paní nalivši kávy do hrnéčka a postavivši jej na tácek, ukrojila dva tenké krajíce bílého chleba a chtěla je mazati máslem.

„Prosím vás, je-li to pro mne, nemažte!"

„Taky medu bych vám dala."

„Nene, toho my u nás nikdy nepěstujeme, abychom do kafe mazali, zvláště my staří drobíme — in Kaffee hinein! Wir olte keine Zähne, s kůrkami to nejde!" Byl při tom plný hybu a vykládal i ukazoval oběma rukama. „A prosím vás, Emilko, do pokoje to nenoste, sním to tady, když budete tak dobrá!" a odsunuv židli usedl ke stolu.

„Wir haben auch kleine Töpfe!" teprve teď ozval se hošík a pozoroval, co dědouš bude říkat.

„Ich hab' auch a kleinen!" i děvčátko písklavě promluvilo.

„No bodejť, naše taky mívaly, arci, dokud to bylo malé, měly jen hliněné misky, potom hrníčky polévané." Rozpáliv chléb drobil.

„A vy, děti, jděte za Franclou před dům, čekejte na tatínka!" a vyprovázela je až ke schodům. Slyšel, jak jim tam tlumeně něco přísně nakazuje.

„Děti vede dobře," v duchu si pochvaloval.

„Co u vás pořád děláte?“ tázala se, když se vrátila.

„Ale to víte, Emilko, na poli se dělá, třebaže toho už mnoho nemáme, a Toník obchoduje. Ist jetzt sehr brav — olles gut.“

„Was für a Handel führt er?“

„Špecerei a taky do suken a do jiných látek se pustil. A co u vás?“

„Willy chodí do školy, je tuze pilen, všude tady oblíben, starosta a jiní páni nemají nad něj, mnoho věcí jim vede.“

„Ó co pak Vilík, býval vždycky pořádný, výborně učil. Z Trutnova byla vždycky samá chvála, však si ho tam páni proto nechali. A je to co říct, hoch byl přeci z českého městečka, z české školy a v Trutnově i na té preparandě vždycky první.“

Hovor šel zvolna, paní dědovi jen těžko rozuměla. Když dojedl, nalila mu ještě jednou a šla se podívat, zda muž ještě nejde. Vrátivši se pravila: „Noch kommt er nicht, es ist eine sehr lange Sitzung.“

„Jojo, taky u nás takové schůzky bývají, chodívám poslouchat. Jenom že toho mnoho napovídají a je to v Čechách pořád jedno!“ a zvolna mutlal.

„Kdo vám tam hospodaří?“

„Kdo? A to vám musím říct, že sami.“

„Ale kdo vaří!“

„Jak povídám, trochu vařím já, trochu on, jen co tetka Kousalka přijde podojit a v sobotu máslo dodělá, stlučeme si sami. Jaké pak vaření u nás — kafe a bandory umíme, maso se uvaří samo, křen nebo cibulku jsem uměl už za nebožky, tak co? Zamést a ustlat dovede každé dítě!“

Na schodech ozvaly se hlučné skoky; paní honem chvátala a dveře u pokoje klaply.

„Kdo přišel, snad ne otec?“tázal se jí tam muž. Byl všecek v černém a jen hořel. Honem převlékal kabát.

„Ano, přišel!“

Zadíval se na ni cítě, že nedopověděla.

„Myslím, že bude něco chtít,“ a všecek pohled měla nehybný.

„Co by mohl chtít! Prosím tě, zavři okna.“

V tom již se tichounce pootvíraly dveře a stará, šedivá hlava se vsunula.

„Smím?“

„Nur weiter!“ vybídla paní.

„Ach, tatynek —“ a syn přistoupiv k otci podal ruku a třikráte se políbili.

„Vy jste přišel k nám — to jste hodny— vojďte, sedněte si!“ učitel klidně, volně pítal a dovedl otce k židli.

„I už jsem se, hochu, dost naseděl! Emilka nedala a hned jsem musel taky kafovat!“ a srdečně se zasmál.

„Měli jsme schůzi, dlouho trvala, musel jsem čekat!“

„Co pak to, když jsi za povinností, přestává všecko!“

Syn poklepav otci po lopatce, sedl si proti němu.

„Horko, viď?“

„Horko — a na sále! Jak se pořád máte?“ hovořil volně, slovo za slovem.

„No, děkuju, děkuju, s Toníkem hospodaříme, to víš. Ale musím ti říct, že hoch se do toho stakrajensky pustil, nikdy bych byl neřekl, jaký člověk z něho bude.“

„Jenom jestli — jestli to bude tak dál. Byl by čas!“

Otec se zamyslil a rozpačitě hladil si bradu.

„I to bude, už má z toho rozum. Mladost ho někdy nemívá, nestálý on bejval a nadělal se starostí dost mně i mamince, ale teď se, chvála Bohu, činí. Špecerei má, Schnittworu se chytil, i do kraje s tím jezdí a tak to jde.“

„Pole máte, jako bylo?“

„I kde pak, co ti napadá, čtyry korce se musely prodat hned po maminčině smrti — víš přec proč!“ všecek nepokojný zvučně vykládal.

„A co holky?“

„No, hospodaří, jak to v chalupách je; Anna má tři děti, Bára čtyry, roste to, mají se co ohánět.“

Syn kroutě si tmavou bradu, poslouchal a otce zkoumavě pozoroval. Náhle povstav, přistoupil až k němu a tázal se: „Prosím vás — jaký to máte kabát?“

Tatík se zachechtl. „Jdi — co pak jí nepamatuješ ještě z domu? Má stará, dávná čamara to je, ještě z roku osmašedesátého. Přijeli tenkrát naši z Prahy, byli pak samí národovci, a já přec taky. Zpěvácký spolek se založil, beseda a to přec víš, že knize a novinám jsem vždycky rád sloužíval, nikdy jsem nebyl nějaký jen tak. To já myslil, že to i s tou čamarou pamatuješ!“

Syn mlčel.

„Vzpomeň si přec, jaké bylo u nás banderium — z Jaroměře sokolové přišli k nám na výlet, na metinkách jsme byli!“ živě rozkládal a očka mu svítila.

„Ale už je ten kabát starý — mohl jste si přec vzít, který jsem poslal.“

„I co pak to, pod svrchník se zrovna dobře hodí. A ještě jednou ti pěkně děkuju za všecko, co jsi mi poslal, Pán Bůh ti naděl, už toho ani neroztrhám.“

„To nic! Mnoho jste běžel — je to daleko — nebolí vás nohy?“

„Běhat ještě umím. Ale poslouchej, hochu,“ a přimhouřil pravé oko, „ty už stáframentsky zadrhuješ!“

Syn pokrčil rameny. „Jsem na německé škole — mluvím jen německy.“

„Ale víš, ty své děti bys měl taky naučit česky, jsou po tobě z našeho rodu, přeci taky naše krev!“

Syn přemýšlel. „Ani na to není čas, pořád práce, Emi neumí.“

„No přec, přec, byla by to škoda!“

„I co — teď už jsem v tom — jsem Němec!“ a hledě mrzutě, prudce mávl rukou.

Starý se ostře zasmál. „To snad přeci ne — to jde s člověkem po celý věk!“

„Jsem! Ostatně — jací my jsme Češi? Stará šlechta vodila si tam k vám pořád lidi odtud z hor i dál ze Slezska a usazovali je. Teď jsou Češi, dědkové byli Němci.“

„No, Hrnčálové přeci ne!“ a otec se zasmál.

„Mne už od čtvrté třídy psali jen Herrnschall! Jmenuju se tak.“

Otec skloněn mlčel.

„Když jsem začal bejt učitel, ještě jsem myslil, že budu taky česky dělat zkoušku. Ale jeden kamarád ji udělal a nedostal na českých školách nic. Po celých Čechách žádal a nikde pro něj nic neměli. Sem, tam šel, ale měli tisíc výmluv a odbývali ho. Když mi to vypravoval, plakal jako dítě a povídal: Češi sbírají na Matici, aby svým dětem nedali národně zahynouti, ale když jsem já, Čech, udělal těžkou zkoušku, abych se zachránil, nikdo nikde ruky nepodal!“

„To je arci chyba!“

„Je z něho Němec. Dost dlouho se držel, ale pak ho to strhlo. Když člověk nedělá Němce, je z toho šikanování a kdyby se přec chtěl uchovat, musí se přetvařovat, to je ošklivé a člověk to dlouho nevydrží. A zlost měl!“

„Nebývalo přec tak zle, co já pamatuju —“

Syn ho přerušil. „Takových jako jsem já a ten kollega, je tady v horách víc. Českého tátu a mámu měli, ale z chudoby museli jít do středních škol německých; nebylo to od nich také zrovna daleko a dostali tam hodně podpory. Školy byly nové, města si je chtěla udržet a proto lákala a dávala. Teď jsou z nich taky Němci.“

„Nono, snad teda jen německy mluví, víc nic.“

„Němci jsou. Kdo chtěl k vám, nemohl a tak zůstal. Máte pravdu, že tak zle nebývalo, ale teď je všecko jináč. Býval tu v horách pokoj a dost to šlo dohromady, ale když sem přišlo hodně Čechů za živobytím a začali dělat jako doma, povstaly křiky. Obce se toho bály, nechtěly náklady na české školy. Němci chtějí mít pokoj a nemají Čechy rádi —“

„My je taky tuze ne!“ ušklíbl se starý.

„Ať je teda každý pro sebe a je to!“

„Ale vždyť sem naši lidé nechodí jen tak, dělají tady, ne? Potřebujou je v těch svých fabrikách!“

Syn mlčel.

„A je to přec všecko česká zem, staré království — ne?“

Syn učinil pohyb odmítavý. „Hlavní věc je půda; kolik Čechů zde pod horami nějakou má? — Je pravda, že vaši lidé Němcům ve fabrikách pracují, ale proč se nemohou uživit doma? O to se má český národ starat! Kdyby si tu bez dělných lidí nevěděli rady, prosili by o ně a všecko by jim slíbili. Potom by mohli vaši říct: Půjdeme k vám, ale musíte nám dát národní volnost a postarat se, aby se naše děti mohly vzdělávat po svém. Jsem Němec, nemám ty lidi od vás rád, protože jen křičí, taky se opíjejí, ale povídám přec všecko rovně.“

„A Češi tady opravdu nemají nic svého?“

„Mnoho ne — několik.“

„A na ty nemají zlost?“ a otec naň potměšile pohleděl.

„To víte, že mají.“

„Tak to vidíš, těm dělej, co dělej, zlost mají pořád!“

„Jak jsem povídal: chtějí mít doma pokoj.“

„Bodejť bodejť, slejchám taky ledacos. Říkají: přijali jsme je, nakrmili a teď se nám tu roztahujou. A prosím tě, není dost Němců u nás? Kam se podíváš, je jich a jak se mají, líp než my. Ti se jináč nakrmili! Jen se podívej na Prahu, na jiná města, do ouřadů!“

„Praha je hlavní město celé země, Němci jsou tam ode dávna usedlí, zámožní, platí veliké daně, mají své staré školy a všecko. Ale to ostatní v zemi se má oddělit — potud vy, tam odtud my, to je naše, to vaše.“

Otec se opět suše zasmál: „Hochu, hochu, jsem jen hloupý člověk, ale těm věcem přec taky trochu rozumím. Tady to chtějí mít jen a jen pro sebe, ale u nás chtějí být také jako doma. Němec, jak ho znám, chce všude být doma, všude pánem — tak je to!“

Syn zamračen mlčel.

„Na naše lidi by pořád hubovat nemuseli, mají si přec pomyslit: Dřeli se nám

a dřou se nám tady. Ale ty, jak vidím, jsi už —“ Nedořekl, ale všecek se schýlil.

Syn povstav, přešel několikráte pokojem.

„Proč jsem tedy musel studovat německy — v Hradci byly přec taky školy!“ řekl prudce a zase usedl.

Otec se plaše pohnul — pohled měl pln bázně i lítosti. „I Bože, hochu, to bychom byli nevydrželi! Víš, že jsem tě dal jen na handl, aby ses tomu taky naučil, na dlouhé studie jsme nemysleli, báli jsme se jich. Přišel z hor strejc hledat pro Němkyňku místo a tak jsme tě dali, druhý rok zas, aby ses teda naučil dobře. Potom tě tam už měli rádi, sami ti dali velkou pomoc, to už nám šlo spíš.“

„Na českých školách by to snad bylo taky tak šlo,“ syn mrzutě odmlouval, „snad bych se byl taky uživil, ale nerozuměl jsem tomu tenkrát. A víte, že jste říkal: Jen tam zůstaň, z německých škol bude lepší vyhlídka! Na učitelství se tenkrát nemyslelo, já studoval reálku, vy jste mluvil o stavitelství, o dráze, o telegrafu, teprve když v tom žádné vyhlídky nebylo a na Prahu chyběly peníze, sám jsem šel do čtvrtého roku na ústav.“

Otec při té řeči nepokojně přesedával a oči měl plny úzkostného strachu.

„Inu, stala se chyba — pojal mě blud—“

Synovy rty se zkřivily úsměchem. „Blud — blud — — Proč jiní nešli do Němec a jsou teď tam u vás! Proč jejich rodiče — a měli třeba ještě méně — je nedali na německé školy! Ach, já vím — — myslil jste si: Počkej, já na to vyzraju, můj to jináč chytne! A ještě k tomu lacinější to bylo — “ a dušeně se zasmál.

Otci vydralo se z hrdla několik plačtivých zvuků, ale zdusil je; také když z očí vyproudily drobné slzy, honem je utřel.

„Co byste naříkal — už to je odbyto — hubovat nechci — tak ta řeč přišla —“

„Vždyť se snad, zaplať Pánbůh, máš dobře, ne?“ a otec bázlivě a skromnince se usmíval.

„Dost dobře, ale chtěl bych do většího města, už k vůli dětem.“

„Proč ne — proč bys nešel — jsi mladík — se svou hlavou se všude dostaneš! Já myslel, že bys jako tady chtěl sedět na škole!“ a hlasu zas přibývalo srdečnosti.

„Kdo ví, kdy až by to bylo!“

„A z města bys potom měl děti poslat na čas k Toníkovi, bylo by to snad blíž!“

„Bude se ženit?“

„I to on by se ženil, ale nejde mu to ještě, hochu, nejde!“

Syn zahleděl se naň chladnýma, studenýma očima.

Otec poškrabal se rozpačitě za uchem: „A musím ti říct, že jsem taky proto přišel!“ ale na syna se při tom nepodíval. Ten mlčel.

„Je v tom, brachu, špatně — víš, vejplata holkám, tobě ještě — a tak mu mnoho nezbylo.“

„Ale oč vás dřív připravil, na to snad nezapomněl!“

„Inu — inu, lehká nádoba bejval! Ale co je platno, když mnoho nebylo a léta bývala zlá; ušetřit se mnoho nedalo. Korec pšenice bejval za osm jednušek a kolik jsme jí sklízeli? A když se to všecko rozdělí na čtyry díly — — a my všecko rozpočítali spravedlivě, to snad víš!“ Pokrčil rameny a sepjal ruce v klíně. „Bojíme se, hochu, že budeme muset prodat ještě hlavní pole za stavením, má to zaseknuto moc — a snad to vůbec ani neudržíme. A tak tě jdu prosit, jestli bys mu mohl osm set půjčit.“ Ústa zůstala mu pootevřena a z očí hleděla úzkost veliká.

„Tak proto!“ a syn opět prudce povstal a počal přecházeti.

„Proto, Vilímku, proto, neměj tátovi za zlé!“ a oči se zalily.

Syn zamračen tahal si bradu.

„Povídal jste, že se ožení, může si tedy pomoci!“ řekl ostře.

„Prosím tě — hned po ruce nic není a když by to potom u nás mělo být jen tuze maličké, která pak s penězi bude chtít? Udržet, udržet se to musí! Ouroky by ti platil pořádně, za to ti ručím, šest by dal rád!“

„Máte záložny —“

„I tam už je taky!“

„Naše peníze jsou v trutnovské spořitelně a nejsou moje.“

„Máš taky něco svého po mámě a Emilčino je přec jako tvoje — snad bys toho u ní nedokázal!“

Syn volně zavrtěl hlavou.

„Přeci, hochu, považ, je to starej majetek našeho rodu, táta, dědek, pradědek tam hospodařili a mělo by to na má stará kolena padnout do cizích rukou?“ a sepjaté ruce se povznesly.

„Nemůžu!“

„Kup to teda sám —“

„Co bych tam s tím dělal — dávno jsem pryč a už tam nepřijdu.“

(Pokračování.)

*

JARNÍ.

Aj, aj,
chce zmládnout celý kraj,
nad blátem lidských duší
skřivánek hraje na šalmaj.

Aj, aj,
můžeš-li, také vzplaj
a jako prapor na věžičce
na jarním rozvětření vlaj!

Aj, aj,
jak bylo, vše je báj.
Hořkostí zalit jako zrno
k lepšímu lidství kveť a zraj!

Zach.

LITERATURA.

Felix Těver: *U božího oka* a jiné povídky. Knih Zvonu sv. 15. — Nákladem Unie. Svědčí o pružnosti a svěžesti ducha, je-li činnost spisovatelova mnohotvárná, aniž by při tom jednotlivé články ve své rozmanitosti ztrácely na hodnotě vnitřní. Tato svěží a dobrá rozmanitost jest příznakem tvorby Felixe Těvera, jehož knihy, po případě jejich jednotlivé články mnohdy příkře se od sebe liší. Mystika, realismus, romantika, sociální námět, humor a jiné barvy se tu k sobě pojí, nikdy bez vážného požadavku uměleckého. Proti „Bílé a rudé“, nedávno zde zaznamenané, jest příkrou protivou práce „U božího oka“, která zaujímá většinu nové knihy —, povídka z let čtyřicátých minulého století. Jest provedena důsledně ve slohu tohoto období, nejen zevnější malebností, bedlivě propracovanou, ale také ústrojím děje, jeho řešením, psychologickým základem postav. Při tom ladnou formou poutavá a ve svých četných, různorodých složkách celkově ovládnutá. Leckdes je patrný mimovolný, ale dobrý vliv Zeyerův a K. Světlé, rovněž v následující povídce staropražské „A div se nestal...“, velmi jemné kresbě dětské duše. Další práce více korespondují s předchůdci svými drobného genru z téhož pera. Povídkám „Šeď v šedi“ a „Obrázek pro dva“ příznačný je společný motiv lásky muže k ženě, kterou zná jen na pohled; v prvé řešen jest tragicky, v druhé humoristicky. „Větrné mlýny na obzoru“ podmaňují náladou a „Tristan a Isolda“ vyniká humorem silných rysů, obrážejících se ve slohu, ve kterém práce jest držena. Barvy palety Těverovy jsou nejen hojné, ale také věrné a věcné. Jsou knihy — dobré úrovně — kde můžeme přeskočiti třeba několik stran úvah nebo popisu, aniž bychom čeho ztratili. Toho nedopustí barva slohu Těverova; jest vypracován k poutavosti v každé větě. A tak jeví se pravá láska tvůrčí práce, která činí knihu milou a cennou. — *Kaz.*

*

Jan Maclaren: *Skotské obrázky.* Týž: *Buldog.* — Přeložila B. Šimková. Knihovnička Nového života sv. I. a III. — v Chocni.

Z Jana Maclarena přinesla nám svého času překlad Ottova Anglická knihovna („Drumtochtské obrázky“); nové dvě knížky, přiměřeně k obsahu úhledné, vydané naprosto bez reklamy i bez nejprostšího oznámení neb programu na deskách, jsou pokračováním a doplněním obrazu, který nám nezapomenutelně mile poskytla kniha prve jmenovaná. Zdroj, ze kterého plyne čisté vypravovatelské umění Maclarenovo, je místně velmi obmezen, na úzký okruh skotských venkovanů jediného okresu, ale jest výjimečně bohatý, neboť prýští z obzvláštní hloubky a ryzosti duševní, jak vypravovatele, tak povah na povrch drsných a chladných, vnitřně však něžně citových, které líčí. Nelze arciť tyto obrázky, postavy, děje, považovati za líčení realistické; skutečnost prosta tu očišťujícím prismatem optimismu přímo evangelického. Přesto je výsledek přesvědčující, nadto četba eticky očistná, prostých, ale umělecky poctivých obrysů. Nelze nevzpomenouti závěru črty „Slepá Marjorie,“ tak velice poeticky vystihující moc útěšné pokory a víry: „Zakryl mi oči Svou rukou... ale jednoho dne pozvedne Svoji pravici, a první věc, kterou Marjorie v životě uzří, bude J e h o tvář.“ Jiným způsobem úchvatná je „Moudrost lásky,“ o otcovské šetrnosti, kterou projevují staří, zkušení osadníci mladému faráři. Málo knih zanechá tak hluboce poetický, trvale působivý dojem, jako tyto prosté obrázky.

Kaz.

HUDBA.

Pro domo a pro foro. Jako hudební referent „Zvonu“ jsem povinen připojit i svou poznámku jak k feuilletonu z 20. čísla „Zvonu“, tak k replice z 22. čísla (oboje pod svrchu uvedeným názvem). Praví-li se ve feuilletonu, že „zejména naše veliké a jediné Národní divadlo neplní vůči autorům českým svou povinnost“, musím, hledíc k opeře, úsudek tento zcela potvrditi. Od vypuknutí války vypravilo N. d. za půlpáta roku celkem pět původních novinek operních (Janáčkova „Její pastorkyně“ byla novinkou jen pro Nár. divadlo). Válečná doba, jak všichni víme, nebyla nepříznivá finančnímu úspěchu oper, naopak, divadlo bylo a jest plno, ať se hraje cokoliv, a zvláště českou tvorbu vítá obecenstvo s nadšením. Tím se N. divadlu naskytla

možnost, uvésti znova na scénu i ta starší díla předních našich skladatelů, o nichž dříve tvrdilo, že nemají „kasovního úspěchu". N. d. mělo tak skvělou příležitost dokázati, že necítí-li k těmto dílům povinnosti, má aspoň dobrou vůli. Leč N. d. (ač se nemá již nač vymlouvati) tak neučinilo: nedoplnilo repertoir oper Dvořákových „Armidou", nepracovalo k uvedení všech oper Fibichových na scénu, podávajíc nám z něho pouhé drobty, ač jde o šest oper a melodramatickou trilogii, přezíralo Foerstra (Jessika!) a nepokusilo se o rehabilitaci ani jediné ze tří oper Ostrčilových. Ostrčil byl dokonce vůbec pominut v loňském cyklu Národního divadla! Byl-li tam Chválův „Záboj", nemohl tam býti na př. „Vlasty skon", již českou látkou jistě nynějšímu obecenstvu sympatický? A jak se chová N. d. k nejmladším skladatelům českým, ukázal — mimo jiné — tragický případ Jeremiášův. Původní tvorba operní je správou N. divadla přímo dušena.

Hájí-li tedy činoherní referent „Zvonu" N. divadlo proti výtce feuilletonu hledíc k novinkám činoherním, nechci se do té sporné otázky vměšovati. Ale pan referent chce hájiti N. d. i v otázce — operní a tu musím v zájmu pravdy prohlásiti, že se mýlí. Jen tolik je jisto, že cizích operních novinek nebylo provedeno za dobu válečnou víc, než českých (t. j. víc než pět), ale to je pouze svědectvím, jak málo je vůbec v opeře Národního divadla pracuje — nic více. *Dr. Otakar Zich.*

TÝDEN.

Národnímu divadlu smrtí byl vzat jeden z nejplatnějších členů, nejslibnějších talentů, Antonín Čepela. Byl jeho údem sedm let, náležel k nejzaměstnanějším a nejoblíbenějším jeho silám. V oboru komiky groteskní i karakterisační byl až dosud nejlepším nástupcem Mošnovým a nebylo pochybnosti, že dostoupí jeho mistrovství; měltě nejvzácnější vlastnosti, které kvalifikovaly jeho předchůdce: horoucí lásku k povolání, zjevnou v reprodukci úložky nejnepatrnější, čisté srdce, jako studnici nejvroucnějšího citu, poctivost v práci a velkou snahou prodchnuté úsilí. Zevní prostředky, jmenovitě příjemný, všech modulací schopný hlas, výrazná tvář, výmluvné oko — byly mu příznivy. Vzpomínáme, jak šťastně se uvedl na jeviště Národního divadla jako Bobčinský v „Revisoru", vzpomínáme jeho vzácně srdečného, vypracovaného vypravování v „Radúzovi a Mahuleně", kde hrál dřevorubce Vratka; vzpomínáme jeho Prubíka („Jak se vám líbí"), jeho výrostka v „Pražském flamendru", jeho výkonů ve hrách Jiráskových, Svobodových... a musili bychom vyčítati všechny jeho přečetné úlohy, neboť každé dal duši a kus srdce. Posledním jeho výkonem byl pohádkový „Kašpárek" v dětské hře, jejíž provedení umožnila jedině jeho křepkost a svěžest, humor, jemuž byla základem dětinsky jasná mysl. Tu stal se miláčkem nejen jásající drobotiny, ale i dospělých. Smrt jeho jest velikou ranou pro činohru Národního divadla, která nadto v hlavní saisoně trpí těžkými chorobami čelných členů a trapnými důsledky poměrů vůbec. *rh.*

*

* 16. února zemřel ve Varšavě vynikající literát polský Wiktor Gomulicki ve věku 69 let. Narodil se r. 1850 v Ostrolence, vstoupil záhy na půdu literární lyrickou poesií, v níž jevil se býti žákem Slowackého i Asnyka, ale brzy osamostatněl a ve svých poetických obrázcích i novellách vyspěl ve zralého umělce. Z jeho básnických knih nejznámější jsou první „Kolorowe Obrazki", „Poezye", „Róže i osty", později vydal i několik knih prózy, většinou drobných uměleckých črt, v nichž projevoval hlubokou účast se sociální bídou hmotnou i mravní, svěží realismus jeho přecházel leckdy i v ostrou, ale noblesní satiru. Jar. Vrchlického vřele cenil a z jeho básní dovedl zpaměti citovati celé stránky. V posledních letech svého života věnoval se Gomulicki lokální historii svojí zamilované Varšavy, napsal i několik románů sociálních a literárních studií. *vč.*

*

Recitace, zásluhou horlivých přednašeček utěšeně se rozmohly. Program systematicky bývá sestaven z výběru z jediného básníka — Bezruče, Machara, Dyka, Sovy a j. Rádi bychom věděli, zda se při tom nezapomíná na hlavního činitele, to jest původce díla jako poskytovatele programu, a zda z příjmu dostává se mu poctivé a spravedlivé tantiémy?

*

* Výbor „Spolku Českých spisovatelů beletristů Máj" adresuje právě Jihoslavii obšírné „poslání", zdůrazňující nutnost literárně uměleckého sblížení. Vyjímáme z něho některé myšlenky:

Ve dnech největších úzkostí, kdy mlhavá byla budoucnost všech našich národů, přisahali Vám naši spisovatelští právě tak jako političtí vůdcové věrnost za věrnost. Není ani dnes pro nás mety krásnější. Dobyli jsme všichni svojí svobody. Úkolem naším společným jest uskutečniti kulturní a mravní slovanskou střední Evropu; není už nikoho, kdo by nás žalářoval pro všeslovanské touhy. Dokažme, že bylo-li kdy co v světě krásného, ušlechtilého a eticky dokonalého, je to náš panslavismus. Mezi námi nebude sporů a nenávisti k jiným národům, neochvějní v hájení svých práv

chopme se poesie, radostné a zářící poesie našich dnů jako nejkrásnější zbraně: dobýti světa slovansky čistým, literárním bratrstvím! Přibližujme navzájem svým krajanům naše knižní dobro a krásu. Otvíráme Vám literární brány našeho krásného, mučennictvím prozářeného města. Ne jako hosté my k Vám, Vy k nám, ale jako bratří zasedněme k společným cílům slovanské duše a mysle, jejíž výtvorem v pravěku byla píseň a dnes krása, dobro a volnost. „Uměleckou unii slovanskou“ zakládati chtějí Slované, kteří od dob stěhování národů po prvé se pozdravují jako svobodní činitelé vzdělanosti!

*

* „Mládež do 16 let nemá přístupu“ — četl jsem u pokladny jednoho biografu. Jistě moudré paedagogické nařízení, aby mládež nebrala úhony z lascivností a detektivek. Ale viděl jsem na takovém představení, že polovina míst zaujata byla právě školními dětmi, jež hltaly Portenčinu lekci, jak se nejsladčeji miluje. Kdo censuroval film? Patrně nějaký úřad, který má právo zákazu, jinak by biograf nevystrčil vývěsky. Ale dávají se v našem státě úřední rozkazy proto, aby jich nikdo nedbal? Neběží o to, co mládež na obrázcích viděla, ale věc má hlubší podstatu: již mládež v útlém věku učí se nedbati autority, učí se zkušenosti, že úřad nařizuje proto, aby se to nezachovávalo, demoralisuje se možností nešetřiti předpisů státu, v němž žije a jehož občanstvem kdysi bude. Ztrácí cit pro povinnost a pro pořádek ve vzájemném obcování. Kdo je tu odpověden? Patrně nikdo, poněvadž jsem ještě neviděl dozoru při takových zakázaných představeních. Nemá-li úřad prostředků, aby svůj zákaz důsledně a přesně uplatnil, s menším zlem by bylo spojeno, raději ho nedávat. —

*

Židovská říše v Palestině. O tomto království židovském, o kterém se v posledních letech a zvláště zas v tuto dobu mnoho mluví, měli jeho „příslušníci“ už před půlstoletím a dávněji své mínění. V „Brejlích“ z. d. 6. července 1862 čteme ve Všehochuti tuto drobnost: „Ubi bene, ibi patria (kde dobře, tam vlast). Správec: Bernate, prosím vás, řekněte mi přece jednou upřímně, jak sobě představujete ten tehdejší dobrý život v té vaší zaslíbené zemi, a netoužíte-li nikdy po něm. Bernat: Tho ne, nebo abych tho thak upršímně žek, phane, že je věru thady jednomu židu ve vsi stokrát lepší — než v celé té zaslíbené zemi. *Zat.*

*

Časová vzpomínka. V letech 1861-62 vydával Bedřich Moser humoristický časopis „Brejle“. V čísle 17. tohoto listu ze dne 23. února 1862 čteme (v rubrice Všehochuť) tuto příznačnou drobnůstku: „Zacházka telegramu. Jak známo, nepřijímají telegrafické úřady v Čechách žádných v české řeči psaných zpráv k obstarání, což, jak známo, telegrafy v Belgii a Prusku s ochotností činí. Jistá společnost v Praze, chtíc pozdravit telegrafem a v české řeči rodáky své ve Vídni v den odbývané tam slovanské besedy, poslala prý, aby se všem překážkám vyhnula, pozdravení své o den dříve písemně do Berlína, odkud se pak v české řeči do Vídně telegrafovalo.“ — Byl to snad pouhý vtip „Brejlí“, snad se tak stalo opravdu. Jistá věc však jest, že to rakouský telegraf za plných šestapadesát let mnohem dále nepřivedl, odmítá nyní ve Vídni české telegramy směřující do republiky československé. Ale také Berlín prý nyní odmítá české telegramy, ač tamodtud možno telegrafovati francouzsky, anglicky, maďarsky a snad i turecky. Pěkné to pokroky kulturního národa „myslitelů“! *Zat.*

*

* Literární kuriositou, zajisté i sensací, budou Paměti býv. cara Mikuláše II., jejichž kompletní vydání slibuje ruský (moskevský) časopis proletářský „Bědnota“ (Chudoba). Car Mikuláš, slaboch a loutka cizích vlivů na trůně, o jehož smrti pochybovalo se do nedávna, ale nyní zdá se být již zjištěna anglickými diplomaty, psal si prý svoje „Paměti“ bezmála plných 36 let. Budou prý vydány ve dvou svazcích, z nichž nejdříve vyjde část poslednější, objímající léta 1905—1917, tedy historii plně aktuální — historii obou válek (rusko-japonské i nynější světové), tak osudných pro mnohou říši. *Vč.*

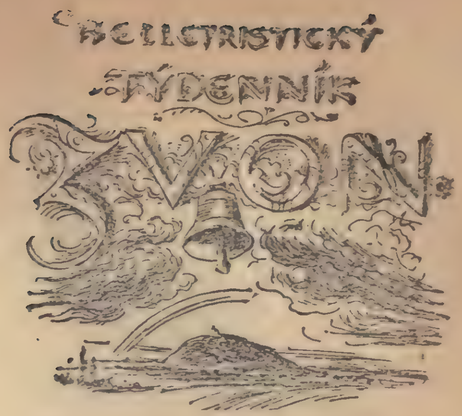
*

* V ministerstvu osvěty ustavila se komise, která míní zorganisovati české umění ve všech směrech. Týká-li se snaha materiální stránky věci, lze ji vře e vítati, má-li však tendenci tvořiti a favorisovati jisté umělecké směrnice, nebo je potírati, nutno všem tvořícím umělcům postaviti se proti ní. Umění je proto od věků svobodné, aby si nedalo nikým nic diktovati. Volně a svobodně musí se rozvíjeti i v našem státě umělecká tvorba dramatická, literární, hudební i výtvarná, neboť nikde není a nemůže býti autority, která by stála nad povinností a příkazem umělcovy duše.

V Praze, dne 6. března 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. spol. ečnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Helena Sládková:

ŽITÍ.

Je žití naše loď, jíž na moře kdos širé
do krajů dalekých vysílá v ranním čase
v neznámé končiny, jak dítě slabé, siré
jde člověk nejistě vstříc šumivých vln kráse.

Je moře tiché tak; loď naši lehce nese,
na vlnách bělostných ji k slunci zvedá výše,
na vodách azurných ji houpá za dne v plese
a tichých za nocí ve hvězdné nese říše.

Stožáry věnčeny sty květů plných rosy
hrdě se nesou v dál, tak pyšně plny chlouby,
a moře v palubu své matné perly nosí
z tajemných pokladů, jež ve své skrývá hloubi.

Tak plni štěstí, snů, my plujem v širou dáli,
bělostní rackové kol krouží v tichém letu —
je předzvěst bouře to, — hle, v mrak se nebe halí
a slunce zakrývá, jež zvolna mizí světu! —

Výš vlna zvedá se a bouře z dáli hučí,
vír svěží květy rve a do moře je hází, —
do duše padá žal, a srdce úzkost mučí,
a dál se řítí loď přes skalisk ostré srázy!

Blesk jasný stíhá blesk — a prchli ptáci v spěchu,
hle, — stožár láme se a ve hloub moře padá, —
z vln bouře divoká jen hučí v temném echu,
a v temno bezměrné se halí duše lada — —

A o vše oloupen tu člověk stojí v přídi,
má oči zroseny a srdce jeho buší —
„Což není nikoho, kdo lidský osud řídí —
jenž míru dopřál by uštvané jeho duši?“ —

Dál pluje v bouři loď — tam — v mlze ostrov kyne.
„Hle, štěstí — mír a klid — jsem blízko svého cíle!“ —
si člověk zašeptá — a tiše, šťasten hyne —
zahalen v peruti své spásy — smrti bílé! —

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Ani když tě takhle prosím?“ a ruce povznesly se úpěnlivěji.

„Povídám, peníze nejsou moje!“

„A bratr?“

„Kdybyste byli za něj, za jeho — jak se to řekne — zpronevěru nemuseli tolik zaplatit, mohlo jemu a snad i mně být jináč. Víte, co provedl tenkrát v Hradci! Jemu zvlášť nepůjčím nic!“ a opět usedl.

„Tak mě teda necháš —“

„Nemůžu!“ a seděl jako z kamene.

„Je to tvé poslední slovo?“

„Je!“

Stařec se zachvěl... A v té chvíli projela mu hlavou vzpomínka, jak mu starý soused a kamarád Petera tenkrát, když je syn s paničkou navštívili, řekl: „Vidíš, ty mudrlante, co z toho máš! To bylo tenkrát porád: Nechám ho tam v Němcích, bude mít lepší vyhlídky, přivede to vejš! Teď to tu máš: panička Němkyně, syn už skoro taky a děti budou nadobro. Teď se toho najez!“

Těžko povstal, ale zůstal zhroucen.

„Netrapte se proto,“ pravil mu syn, „vy už jste svoje vykonal, život máte vlastně za sebou a nic se už na tom změnit nedá. Svůj vejměnek máte.“

„A tak bych snad zas mohl k nám,“ zamyšlen bzučel si otec.

„Bodejť byste neutíkal, tady u mne můžete sedět doma, jak dlouho se vám líbí!“ a šel do kuchyně říci ženě, aby připravila večeři. — Zkoumavě se naň zahleděla. „Měla jsem pravdu?“

„Měla!“

„A co jsi řekl?“

„Jak jsem už povídal!“

Při večeři se hezky k tátovi měli, i děti se mu rozpovídaly, ale jemu do řeči valně nebylo. Šel brzy do Hajan.

Když ho syn se snachou zavedli do druhého pokoje a dávali mu dobrou noc, pravil: „Ráno se zas, lidičky, vydám domů!“

„Proč byste tak pospíchal?“ pravila překvapena.

„Nic platno — půjdu!“

Když osaměl a ulehl, vzpomněl si na ženu — — kdyby tak věděla, proč tu cestu konal a jak dopadl! Zle je — zle! Hrnčálové se snad budou muset stěhovat ze svého starého hospodářství a zbude jim nanejvýš na nějaký domek! Budeš se, Toníku, dívat, až ti budu všeck povídat! Máš bratra Němce — dokonalého Němce a už to vlastně ani bratr není! Domov mu už není nic — docela nic — —

Ale při tom v prsou zamrazilo vědomí, že je na tom vinen... Jaká furie ho to tenkrát posedla! Radost měl, že syn je na německých školách a když mu to někdo vrazil mezi oči, v duchu se jen smál, že synovi půjde potom všecko jináč. A tak laciné to bylo...

Jaký ho to pojal blud, vždyť přec taky býval národovec a to druhé plemeno rád neměl! Ale snad syn přece nemusel tak sejít — tak se nadobro předělat. Už je mu to jedno, už se k domovu ani nezná... „Teď se toho najez!“ Bože, Bože, to to s námi dopadlo... Vedle v pokoji dávno všecko spalo a tatík ještě ponocoval...

Když paní ráno vařila v kuchyni kávu a syn tam s ní hovořil, otec vešel na cestu připraven.

„Opravdu chcete odejít?“

Stařec pokýval.

„Odpusťte, že vás ani nemohu jít vyprovodit — přijdou děti na hodiny a s houslemi —“

„I bodejť bys chodil, když máš povinnost!“

Syn podával mu složený papírek. „Na přilepšenou — vezměte si —“

Otec couvl. „Co by ti to napadlo — mám, co potřebuju —“

„Přece si to vezměte —“

„Děkuju ti — nevezmu!“

Syn zamračen strčil peníze do kapsy.

Po snídani rozloučil se otec s dětmi, s nevěstou, se synem.

„Nemrzte se, že jsem tak mezi vás vrazil — já nevěděl... Buďte tu s Pánembohem, myslím, že se už na tom světě neuvidíme!“ a hůl maje pod paží, šel ze dveří.

Vyprovodili ho až na chodbu.

Když vykročil před dům, přešel až na druhou stranu silnice a ještě jednou podíval se na okna prvého patra...

Ještě toho dopoledne zašel Herrnschall k starostovi.

„Proč jste se už včera neukázal?“ tázal se ho Wanka.

„I přišel mi sem příbuzný, od Králové Dvora, zdržel jsem se,“ ale očí Herrnschall nepovznesl.

„Snad pro peníze — ne? To příbuzní umějí! Škoda — pan poslanec by byl rád

s vámi ještě mluvil. Žádá vás, abyste nezapomněl na Deutsche Fahne!"

„Prosím!" uklonil se již s úsměvem.

„Posaďte se, všecko vám povím — —"

XI.

Čeští výletníci vrátili se domů již za šera. Slavík s Pozdníkem zastavili se ještě v tovární restauraci; byli po cestě hladovi i žíznivi. Zikmund, Belšán a Kocourek už na ně čekali.

„Jak jste se měli?" jda jim v ústrety, dychtivě ptal se Kocourek.

„Krásně, škoda, že jste nemohl," tiskna mu ruku, odvětil Slavík.

„Bylo jich zdola mnoho?"

„Mnoho a rádi nás viděli; na zimu máme od nich slíbenu pomoc a na jaře k nám přijdou. Jak bylo zde?"

„Na Volkstagu? ach, dostali jsme titulů!" a Belšán rychle, úryvkovitě o tom vyprávěl. „Ostatně, co bych vás tím zlobil a kdež na všecko vzpomenu — bezpečně budeme brzy všecko číst."

„Byli tam naši?"

Vrchní pověděl a chmuře se dodal: „Jodas a jiní se mi šklebili, proč nejhorší Čecháci dnes z Korytné utekli!"

„I jen ať se smějí!" —

Když Pozdník s hochem odcházeli, Slavík s Kocourkem vyprovodili jich ještě téměř k myslivně a loučili se na brzkou shledanou.

Účetní potom doma ještě dlouho svítil. Uvařiv si čaje a zapáliv dýmku, vzpomínal na celý výlet. Byla krásná ta cesta prohřátými vonícími lesy a zas mlázím, nebo vedle ozářených strání, na nichž kvetla vrbice, svízel i babí hněv, a po nichž si koníci a cvrčkové vytrvale hudli, létala modravá šídla, sametová paví oka a admirálové, vedle průseků, kde byly celé hřbitovy bílých oloupaných i tmavých kornatých pokácených kmenů, po nichž procházeli se dlouhovousí tesaříci, a zas horskými vesničkami, jejichž baráčky a chalupy choulily se v paloucích jako kuřata a drobnými okny pomrkávaly dolů k úžlabinám, z nichž čouhaly rudé i plavé komíny a čoudíce drze vzpínaly se proti horským, květným bokům, cesta vedle políček, před vichry chráněných šedými kamennými hradbami, po nichž vyhřívaly se zelené ještěřice, vedle osamělých planých hruší, višní, javorů, při zemi vysoko obklopených sneseným bílým kamením.

„Tu, tam lidičky ze vsi, odění jenom nejnutnějším, zpocení, snášeli si nebo na trakařích sváželi skrovnou úrodu kamenitých polí a shlédnuvše horskou družinu, vesele kývali a volali srdečné pozdravy. Hned za prvou vsí, před lesem čekalo i několik známých ze Studeného Dolu, aby se také k výletníkům přidali, a Slavík vyčetl ze všech pohledů, s jakou radostí přišli.

Vzpomínal na chvíli, kdy za lesem, pod vysokou jasnou bání nebeskou rozevřel se jim daleký pohled do české země, spanilý kraj se ztulenými obcemi, s bílými věžemi nad tmavem stromoví, s osamělými vrchy, měkce zamženými, na krajích obzoru. Zastavili se tam všickni rázem a dojati zírali mlčky, jen dědeček Nekvinda, zardělý jako křemenáček, vyjekl: „Toníčku, česká země — lidé dobří, náš kraj!" a již se mu pod každým okem zatřpytila úzká stružka. Vzpomínal na jásotnou shledanou s krajany a jak si je tam i neznámí lidé objímali, ruce tiskli, vyptávali se, všickni chtěli je míti mezi sebou, i jak jich předseda výletu upřímně uvítal.

Kaván byl tam i s chotí, Oldáčka dali dědečkovi; sedali a procházeli se stále pospolu a Slavík vyprávěl o Korytné. Pověděl, že je tam dnes volkstag s poslancem, a že oni, Češi, chtějí také míti schůzi svoji a sice o svatém Václavě.

„Bude prvá a nesmí být ledajaká!" i zval a prosil Kavána, aby také přišel pomoci, a pravil, že i Pejrka pozve. Kaván podíval se do notesu a zamysliv se odpověděl: „Snad to půjde, svátek je v pátek, nějak to zařídím!" Slavík stiskl mu ruku a slíbil, že podrobněji bude ještě psáti.

Pozdník se paní Kavánové pochlubil malým sestřencem svým i pověděl, co se stalo a jaký má nyní v myslivně nový život. Paní řídicí poslouchala ho i vyptávala se s velikou účastí. Slavík s Kavánem hovořili o příteli spolu.

„Vlastní život mu nerozkvetl, jak by si byl přál, snad proto, aby se teď mohl obětovat!" pravil Kaván a pozorujíce statného muže v ladném mysliveckém oděvu, měli stejnou myšlenku: zda dosud na svých denních i nočních potulkách horskými hvozdy duchem zalétá nahoru k známé boudě.

Poslouchali hudbu, zpěvy, vlastenecké promluvy, procházeli se mezi výletníky a konečně také Slavík pronesl řeč. Poděkovav za srdečnou, bratrskou uvítanou, rozhovořil se o českých menšinách, o tom, jak jim nyní všude je a zabočiv do samé Korytné, vyprávěl o tamní družině, o jejích touhách a prvých snahách. Na konci prosil, aby krajané zachovali jí koutek

ve svých srdcích. Mnoho neznámých i známých tisklo mu ruce...

Dědeček Nekvinda přišourav se potom s Toníčkem k němu, pohladil ho na rameni a kýval: „Dobře — dobře tak“ — a ukazuje do dáli, očkama svítě dodával: „Nedáme jí, pane oučetní, ani kouska nesmíme dát!“

Po krásných celodenních dojmech Slavík dlouho nemohl usnouti...

Trvalo málo přes týden a Korytná dostala balík prvého čísla Streckerova listu „Deutsche Fahne“. I do bělidla byla hojně adresována. Hned na předních stránkách byla poslancova korytenská řeč a dále viděl Slavík dopis z K o r y t n é. Když přečetl prvou, zamysliv se chvíli, zaškrtl si v ní jedno místo a dal se do dopisu:

„Dopisovatel váš z našeho klidného, mírumilovného krkonošského městečka, jež už také nebylo ušetřeno podkopnické činnosti několika Libušiných synů, přál by si dnes, kdy poprvé psáti chce do vašeho nového listu, aby péro své namočiti mohl do žhavých plamenů, jež by konečně roznítily hlavu i srdce dobráckého německého Michla, jenž snad stále ještě nevidí, co se kolem něho děje, co se naň připravuje a pro všecko má jen klidný úsměv.

Jak známo, končí se letošním rokem desítiletí a provedeno bude opět sčítání lidu. Jsme už od založení obec ryze německá, stojící u samých hranic, přes něž podáváme ruku šťastnějším bratřím, kteří však stále ještě o našich zlých poměrech nemají pravého obrazu. Klidně žili jsme mezi svými horami a lesy, pěstíce svůj starý germánský jazyk i mrav. Zdejší bělidlo Čecha Kalenského z malých počátků vzrostlo zde při naší dobrotě a podpoře německých krajů na velký závod a odměnilo se nám tím, že uhostilo pod svou střechou i několik ohnivých Václavských dědiců a přijímalo do práce lidi z nuzných českých vesniček na podhoří. Hladoví přicházeli, ale u nás se nasytili, ošatili, ba někteří z nich se zde i usídlili, aby žilo se jim pohodlněji. Před desíti lety bylo v Korytné napočítáno málo přes třicet těchto hlaviček, jež troufaly si prohlásiti, že v našem německém městě je jejich obcovací jazyk český, ačkoli jím promluviti nemohou než jeden s druhým. Náš Michl to polkl a neozval se proti této očividné lži, neposlal jich tam, odkud přišli a kde by svého obcovacího jazyka mohli vpravdě uplatniti; usmál se a pomyslil si: Hlaste se, hlaste, však my víme, že to pravda není, že sedíte tu tiše, pěkně skromně a hovoříte jen jazykem naším. Ale tato dobrota zle se mu vyplatila. Továrník Kalenský zapomínaje, že hlavní zákaznictvo jeho je v německých obchodních domech této i sousední říše a že při českém nepatrném obchodu byl by dosud omezen na bývalý krcálek, poslal nám sem několik pánů, plných známé české zpupnosti a domýšlivosti, kteří hledí si tu všeho jiného spíš, než vytrvalé práce v jeho závodě. Účetní Slavík, v našich horách dobře již známý, je náčelníkem těchto kohoutků, mezi nimiž jsou i lesníci, v té věci dávno osvědčení. Od těchto pánů nic jiného čekati nelze, když nationální jejich hrabě dal krásné, od věků germánské hory naše znešvařiti tabulkami s českými nápisy a do našich ryzích míst nasazuje své lidi někde z Jilemnice nebo z Nechanic. Onen Slavík rozpial sítě své po celém městečku našem, aby svou českou vlezlostí omámil trochu nerozumných dušiček a nalapal jich pro své výstřednosti. Hledal a šťáral ve všech příbytcích, kde tušil někoho, kdo anno Domini přivandroval sem ze slavné české vlasti. Vyhledával a vyhledává staré ženy a matky, jež pocházejí odjinud, ženy německým manželům svým celý život věrně oddané a s nimi stejně smýšlející, aby oderval je i s německými dětmi jejich rodinnému krbu, aby rozeštval pokojné rodiny jenom pro marné české cíle. Lákal starce i stařeny, kteří na stará léta došli útulku pod našimi střechami a štval je, aby zlákal celé rodiny do českého tábora. Sladkými řečmi balamutí skromné, počestné dělníky, aby prý věrně stáli k své mateřštině, jakoby jim ji někdo bral a jakoby se nejednalo jen o obcovací jazyk.

Není tu sice těch lidiček mnoho a jsou to téměř samí jen podruzi, protože náš lid pevně sedí pod svými střechami zděděnými a pevně drží půdu předků svých, ale podrývačná činnost Slavíkova mohla by přece způsobiti nejedno zlo, kdyby mu našinci nehleděli na prsty. Ví ten pán, co dělá? Ví, že může oběti své připraviti o hostinný koutek, jehož užívají zpola zadarmo, a vyhoditi je na mráz? Co by s takovými vyhostěnci počal? Nenačetl se dosti nářků svých krajanů, podobně smělých, z ostatních německých Čech? Neví, jaké následky má to, když si konečně dobrácký, trpělivý Michl řekne: Ale teď toho mám dost!? Marny jsou potom novinářské křiky, pozdě bycha honit! Vždyť muž ten je tak vetřelý, že vodí s sebou mladičkého, nezkušeného praktikanta s fotografickým aparátem, aby mu každou duši, o které tuší, že kolébka její stávala v jiném než v německém kraji, ofotografoval! Takovým způsobem pořizuje si in-

ventář svých domnělých českých krajanů. Ubožáčkové, majíce radost z obrázků, přikyvují mámivým řečem svůdníkovým. Smělý škrabálek posílal do českých novin dopisy z Korytné, ve kterých lživě líčil smutný osud přibylých rodičů a dětí, škemral o penízky, aby jejich pomocí ubohé dušičky kupoval pro své drzé cíle. Naše město se o svou chudinu poctivě stará a jde ve své dobrotě tak daleko, že nečiní ani rozdílu mezi syny svými a cizími, ale toho vlezlý přivandrovalec nedbal věře, že se na penízky chytí aspoň ti, kteří nikdy nemají dost a vždycky rádi berou. Tak zvaná Národní Jednota severočeská, jejíž účel je jen štvaní v našich německých Čechách, byla mu už loni na podzim a potom nejednou ochotnou pomocnicí; takový štváček žene jen vodu na politický mlýn pražských agitátorů, kteří jsou ze štvaní živi.

Aby zdejším nezkušeným dobrákům dodal posily, líčil i krásu našich hor (To věříme! Pozn. red.) a lákal sem své krajany na letní byt; doufal také, že nějakým tím přineseným grošem zaslepí i zdejší usedlíky, hostinské a obchodníky, ale třebaže rodáci jeho jsou vlezlí jako jistá zvířátka, letos se mu to ještě nepovedlo, přišly jen asi dvě rodiny. Poznali jsme však, koho by nám sem natáhl! Je známo, že václavské rodiny jsou dětmi požehnány, i roztahovala se nám tu taková cháska velmi směle; rozpustilé děti ječely po lesích, na stráních, ba i po městě své známé písničky — Kte tomof můj, chrom a peklo — až se i obecnímu úřadu při veškeré konciliantnosti vidělo nutným ozvati se, aby nezapomínali, kde jsou a ječeli si doma, když to tam mají rádi. To pomohlo, dali už pokoj a vylili si jen vztek v pražských plátcích, kde město naše ostudili. Proto nás však hlava nebolí, podruhé si dají pokoj! Podkopnou činnost štváče Slavíka sledujeme dobře, víme vždy, co se děje a dovedeme si i krátce pomoci. Toho bohdá nebude, aby se podvratná činnost drzého člověka nedala zamezit. Nepůjde-li to jinak, bude nutno promluviti s panem Kalenským. Nedopustíme, aby naše stará německá obec byla pro několik přílezlíků vyhlašována za smíšenou!

Městská správa naše uspořádala předminulé neděle slavný volkstag, k němuž pozván a delegován byl slovutný pan poslanec Fritz Strecker, aby důkladně pojednáno bylo o letošním sčítání lidu, o povinnostech každého věrného německého muže a ženy. Byl to přeslavný den a sta našich shromážděných lidí při skvělé, opravdu německé řeči pana poslance (viz ji na jiném místě t. l. Pozn. red.) jásala a projevovala plný souhlas s jeho pádnými vývody. Ze všech očí planul slib věrnosti, pevnosti a jistoty, že se budeme radami jeho úplně říditi. Hrstka největších českých štváčů se toho dne z města opatrně vzdálila, věděla proč; jako bázliví školáci šli prý někam na Benecko žalovat svým shromážděným krajanům. Ať jen žalují, nedají-li pokoje, promluvíme s nimi německy. Slyšíme dokonce zvěst, že prý chtějí uspořádati také svou českou schůzi, ale nevěříme tomu, vědí dobře, že mohlo by to dopadnouti tak, že by do nejdelší smrti nezapomněli. Pamatoval by si to i továrník Kalenský!

Mužové a ženy naše, pozor, oči do hrsti! Kdo není s námi, je proti nám. Jak mohl by někdo v Korytné prohlašovati, že obcovací jazyk jeho je jiný než německý, když od rána do noci žije mezi námi? Křestního listu nikdo mu nebere, ale obcovací jazyk všeho obyvatelstva v Korytné je německý, to je jasno jako hvězdy na nebi. Či vy, mužové a ženy z Korytné, netušíte, kam směřují cesty všech zdejších přivandrovalcův? Nevíte, že brzy vylezli by s požadavkem české školy? Otevřte oči dřív, než užaslí budete muset platiti, i kdyby jim ji pro začátek zbudoval jejich školský spolek. Slovutný pan poslanec Strecker vyložil vám jasně, přímo a důrazně, co je vaše povinnost. Obecní úřad náš poskytne každému rady i pomoci, jen se k němu obraťte. Svornou činností dokážeme, že Korytná je věrně německé město a že hrstka dočasných přílezlíků musí se držeti v mezích a podvoliti se poměrům. Korytenští rodáci, do zbraně! Heil!“

Slavíka četba poslancovy řeči, zvláště však Herrnschallova dopisu hodně rozrušila. Zlostník, nazývá nás štváči, ale sám je ten pravý. Nic jsme jim neudělali, nic jsme na nich nechtěli a již by vyháněl a chléb rval od úst. Jako bychom tu byli z jejich milosti a neměli z nás prospěchu! Při tom stále do Prahy hrozí a zas kývá: Pojď už přec a poslouchej nás! Smutek i zas hněv se v Slavíkovi vlnily a zároveň palčivě uvědomoval si pout své závislosti. Úředník v službách jedincových... Práci svou, všecky síly své mu dává a za to by ani volně cítiti nesměl? I vzpomínky na hovory s Kalenským ostře se zas ozvaly, naučení jeho a poznámky, že třeba uvažovati, stojí-li to za námahu, zápas, rozčilování... Ale ať si Herrnschall škrábe, hrozí, cesta jest jen jedna a není z ní odchylky!

Dopis rozleze se teď po městečku, a aby ho dostali i všickni Češi zdejší, o to se pánové postarají. Vydrží plaché dušičky a neskloní se?

V myšlenkách svých vzpomněl i na otce, na matku, co by mu řekli, kdyby vše zde znali, jak by mu radili. Zda by pochopili? Zda by otec uznal, oč byl i při svém dření šťastnější, samostatnější, než syn, jemuž mozoly svými hleděli připraviti lepší život? —

Když k Slavíkovi zavítali přátelé Pozdník, Kubišta, Fiala, aby se o české schůzi dále radili, znova všecko přečítali. Byl již klidnější a čekal jen, co řeknou.

„To jsme přece předvídali," klidně pravil Fiala.

„Ale není to jenom vějíčka? Kdo jim to už pověděl?" podivil se Kubišta.

„Také jsem na to myslil, snad jsme se před Zaplatilem zmínili a on zas doma; ostatně co na tom, nač se schovávat!"

„Ale mají teď více času naše lidi odvracet."

„Dodržíme?" s tichým úsměvem tázal se Slavík.

„Snad bychom se nelekli!"

Vzkázali pro Brunclíka, aby s ním promluvili o místnosti, ale když mu potom Slavík svěřil, co připravují, hostinský počal se kroutiti, to že je těžká věc, kdyby to byla nějaká schůze pro všecky, to že by s radostí, ale když to má být jen pro Čechy, to že nepůjde, protože by si Němce odradil.

„Vždyť jsem to říkal, neříkal?" bublal mlynář.

„Byly už u vás schůze jen německé," namítal Slavík.

Hostinský se krčil a konečně řekl přímo, že se bojí hlavně správce.

„A což když dopíši panu Kalenskému?"

„Vy byste chtěl?" překvapen tázal se Kubišta.

„To by arci bylo jináč, dá-li milostpán slovo, snad by se to dalo udělat," pravil teď Brunclík.

„Potom byste se Němců nebál?" zasmál se Pozdník.

„Neračte se mrzet, člověk je závislý a má tu živobytí."

„My nejsme závislí?"

„Ach, to je jináč, pánům by snad o místo nebylo, ale kam já bych se měl po tolika letech vrtnout? Měli by tu beztoho raději Němce."

„Tedy z toho nebude nic —" děl Slavík.

„Kdyby milostpán dovolil —"

„Na to nemůžeme čekat, kdo ví, kdy by odpověděl."

„A kam byste s tím šli — snad ne k Zelenému smrku?" teď i Brunclík se ušklíbl.

„Třeba k Zelenému smrku a v nejhorším třeba do Studeného Dolu!"

„Anebo ke mně do mlejna!" všecek už zardělý ostře zvolal Fiala a ruku důrazně položil na stůl.

„Inu, inu, jaká pomoc, my jináč dělat nemůžeme, to nic za zlé!"

Když Brunclíkovi již nikdo neodpověděl, odšoural se z pokoje.

„Vy chcete opravdu šéfovi dopsat?" po chvíli tázal se Kubišta.

„Chci, docela poctivě, je to důležito pro případ, že by mu psali z obce; ostatně nechceme nic špatného!"

„A což když zakáže?"

„Místnost?"

„Všecko!"

„Pochybuji, je přec jen opatrný na obě strany."

„I co mu budete psát," rozhodně ozval se Fiala, „udělejme to zkrátka: pojďme k Zelenému smrku a na pozvánky podpište jako svolavatele mě a tuhle pana lesního."

„Vždyť se snad nebojím!"

„Vím, ale snad vám na tom podpisu nezáleží a my si to již pro každý případ zodpovíme!"

Slavík se zamyslil. „Máte pravdu," pravil potom, „a pozvánku pošleme i jemu."

„A zakáže-li nám i účastenství?" tázal se Kubišta.

„Na přátelské zábavě? Tak daleko nepůjde a kdyby se přece stalo, potom bych mu dopsal důkladně."

Nikdo už neodporoval.

Po páté hodině se rozcházeli. Slavík vydal se s Fialou, aby U zeleného smrku s Růžičkou pojednali a také aby mlynáře vyprovodil.

Růžička přijal zprávu jinak než Brunclík, zasmál se a všecko tělo se mu rozehrálo. „A to jo, to uděláme, ať se Němečkové čertí, když vám to u nás stačí, proč ne; strojit arci nemůžeme, jen tak to hlavní že se udělá, ale musím na to zavolat mámu!"

Prohlížejíce místnost, řekli si, že stoly postaví se dvojí řadou podél čelných stěn.

„Kamna se na ten den vyhodí, čtvrt světnice přibude," živě natřásal se Růžička. „Kávu může máma vařit v naší sednici!"

(Pokračování.)

✱

Lucie Sovová:

BOHATÉ RÁNO.

(Z knihy Introitus.)

Po mně plove Desinka.

Bála jsem se, až mi bylo do pláče, zelené propasti vod pod palubou na Hlubokém rybníku, když mne plavčík držel na laně nad hrůzou a zlomyslně povoloval a rozkazoval tvrdým hlasem tempa; bála jsem se do křečí tisícerých ruk rákosí a záludných očí leknínových, bála jsem se chlapců, kteří chytali raky a nabírali bláto; protože jsem se bála hlubaní a tmy, nechodím už dávno s brašnou plnou červených jahodových jablek do rybníka. Utopil se tam hoch. Vešli tam na podvodní svatbu nešťastní milenci. Převrhla se tam pomalovaná loďka s divadelní princeznou. Dole lenoší sivé dno a vymýšlí zkázu. Hu! Dole v bahně zmírá světlo. Hu!

Znám jinou vodu, světlou. Koupu se v Desince. Za náměstím, za bílými pyšnými schody vyzouvám střevíčky a běžím po vyprahlých mezích do kopce a dolů do údolí. Jako výheň sálá země. Nemohu se zastavit, aby se mi nohy nepřipálily. Na cestě jsou lysiny, i hladím je a zpívám jim dětské písničky naivně začarované, aby netruchlily, vždyť je to od slunce. Však brzy je zázračnou mastí ovlaží déšť, a zelené vlasy jim narostou.

Dole v louce je tráva jako les. Narůstá do otavy. Vichrem převrácené deštníčky rozpuku jako piniové stromečky mne zakrývají celou, celičkou. U břehu cestička na píď. Pro měděné a runovité střevlíky. Jsem větší než brouk a bojím se polního hlídače. Strachy se má radost mnohokráte zvětšuje. Bohudík, zakrývá mne tulipánovitě svinutý, žlutavozelený pcháč a fialkový kakost závodící s modrásky. Květina je motýlem a motýl je květem. Udělala bych se kvítím! S příkopu od cesty vymršťují se koníčci a přeskakují o závod louku. S mé zástěrky švižně se odrážejí a houpou se všude na stonkách. Zespoda leží uvadlá tráva, a mé prsty zpohyblivělé nohy škubou pentličkovité lístky. Po mně běží vlna louky.

Zastavuji se u Veselé studánky, na hrsti chladivé vody hltám, a proto je mi tak k usmání radostno. A teď se rozbíhám rovnou k řece. S břehu si povídáme. Já o cestě z města. Ona o své pouti krajinné. Má dno postříbřené oblázky a mušličkami, němě vyčítavými, klikatí se bohatými lučinami, žene bílé mlýny, podhání trávu. Má dlouhé povídání. Jako ruská hadovitá hračka vine se, vlní, kroutí nepokojně až směšně, vymílá strže, přes navalené balvany peřejemi hrčí, čepýří na břehu pomačkanou trávu, klade ulámané větve jako závory a mosty a na nízkých keřích splétá nánosem prázdná, neumělá hnízdečka pro nikoho. Hlavaté vrby a olše přikrývají ji klenutím listovým a nebe dívá se na ni jen pěnivými, proměnlivými okénky. Slunce políbí ji zřídka a u lesa časem se zapotácí chladem.

Tolik mi toho vypráví. Je mělká, a neutopila bych se v ní. Chytá mne už za kotníky a omáčí je studeným náramkem. Má malá začarovaná dívka, Desinka! Směji se na ni a drkotám rozpustile zuby. Ať mne pustí, panenka škádlivá! Ale ona tím rychleji mne tahá, chytne mou zástěru, smočí. Mezi prsty propouští mi perličkovitý, nesmělý písek, a jak nabírám zvolna trochu vody do ruky, vyrazí mi ji a vchrstne na tělo. Sype se jako zrní. A hned bez oddechu hází mne na mokrou zástěru. Otřásám se zimnicí a jsem donucena ulehnouti přemocí na dno.

Neplovu, ležím na zahnědlém písku až na dně a neutápím se. Po mně plove Desinka. Vlnka za vlnkou spěchají mne pohladit, vlnka za vlnkou šeptají mi do těla. Dávají mi radost. Chlubím se: Voda má, voda má! Můj celý svět. Z luk táhne vůně, stromy zpívají, nebe si hraje v řece, ticho poslouchá a voda přináší klidný odpočinek. Obaluje mne novými a novými čistými pocely, pohoupává mne, když zavírám oči, a když stále, stále utíká, nevrací se a věčně spěchá klouzavě po mně, říkám jí v duchu tisíc pošetilostí, směji se na ni krásným, šťastným úsměvem a snad si myslím na výměnu.

Poněvadž vím, že zde v kolébce míru dobře jest znáti, že z nejkrásnějších pošetilostí jest jedna: Být vodou a téci a věčně se obměňovati. Přestrojíme se tedy vzájemně za sebe, Desinko, vílo!

Každý strom jinou píseň zpívá.

Když ležím za zahradě objata zemí a dívám se vzhůru k zelenému, listnatému baldachýnu, cítím, že žije strom jako tráva a zpívá, protože je šťasten, a protože je v sadě přes sto stromů — slyším koncert.

U nás z jara nejdříve nalaďuje hlas višňový strom. Denně chodíme s tatínkem na obhlídku zahradou. Po schodech, kolem altánu vpravo, vzhůru do čtverce a pod ořechem končíme. Oči stále ve větvích. A jsme pyšni, kdo první objeví a vykřikne: „Zardívají se!“

Višeň je vysoká a špatně rostlá pro mne. Proto když vršek její zastkví se červenou čepicí a špačkové již okoušejí vinnou chut plodů, přistavujeme žebřík. Já zašlápnu, tatínek zvedá a pak mi dává záchranu. Nahoře bývá vítr. Pevně objímám větve a vybírám nejzralejší višničky do košíku.

O sv. Petru a Pavlu dohořívá největší strom v zahradě, košatá třešeň s černými barvícími peckovicemi. Vylézám na ni opatrně, krok za krůčkem, nadlehčuji se, dole tatínek drží žebřík skoro svisle postavený, a vybírám ty třešně, jež se mi nejvíce smějí a házím po hlavě dolů. O ně se rozdělují děti z ulice.

Potom dozrávají tvrdé srdcovky a jejich strom je můj nejmilejší. Vidlicovitě rozvětvený, s hrboly po uřezaných větvích jako schůdky je stvořen pro mou vášeň. Má i pohodlné sedánky, houpačky a dobré, veliké třešně, jež si trhám ústy.

Na krkolomně vysokou třešni ptáčnici nelezeme. Někdy nám spadávají rubíny do trávy, ale téměř celou úrodu dopřáváme ptactvu nebeskému.

Začátkem prázdnin pak chodíme na hrušky šidlenky, lahodné, nejsladší. Sklízíme jich plné koše z jediného plodného stromu, v němž má kos hnízdo, a rozdáváme přátelům.

Brzy máme každý svou pochoutku dozralou. Maminka často obchází podle plotu a jednou přiběhne dolů s rozveselenou tváří. Však víme, co to znamená! Namlsala se drobných medunek, jichž si však pro nadbytek nikdo ani nevšímá. Ale maminka je má nejraději.

Nato hned tatínek objeví nebeské slívy, miláčky, a vychvaluje je slavně. Říká mamince: „Dej je do knedlíků! U rodičů byly naším svátečním pokrmem. Jistě si je zamiluješ!“ Když přečervivějí, vskutku zkouší maminka nové vaření, a chutná nám znamenitě k veliké radosti otcově. Ale tajně přec navštěvuji ryngle. Pod altánem v kopci je trpasličí, ohnutý strůmek a rodí žluté, sladké ryngle. Obírám a ukrádám je, sotva vztáhnu ruku. U schodů je mladý, pyšný strom, jiný druh — bluma arabela. Sem tam již kulaté modročervené ovoce prokoukne. S jásotem přináším dlouhou tyč a ulamuji je. A když červenomodř v listí převládne, sklepávám je řídkým deštěm. Často se stává, že v noci někdo neznámý stromek ožebračí. Ráno plno orvaného listí a blumy ni jediné! Jako v lítostivé pohádce.

Nejhustěji pršívá pod medunkami. Modro jich stele se na zemi a každý po nich šlape, ačkoliv je to maminčino nejmilejší ovoce!

Ze švestek nejdříve dozrávají sedmirky. Spojenými silami opíráme se o kmen a lomcujeme jím. Spadávají veliké, půl modrozelené, kulaté švestky. Mají ostrosladkou chut a jsou lepší nežli přezralé — medové.

A potom už vládnou švestky. Na zahradě rozběhlo se jich nejvíce. Všechny stromy jsou pěkně rostlé na stupínky a sedátka a po kmenech dobře se šplhá. Div si s dětmi na honičku nehrajeme! Jako obrovští ptáci usedáme do větví. Jaká krása: ojíněná, panenská švestka! Některé jsou velké jako hrudy. Jiné jako mandle a ořechy. Když se rozloupnou, pecka vypadne. Když se polknou, sladce je v duši. Když se pyramidovitě nakladou na talíř, srdce se hlasitě směje. Švestky jsou dlouho do podzimu naší radostí. Když sčesáme navinulá jablka po nůších, ohromná, půlliberní a zimní, kožená a hrušky — „cvergle“ uložíme do slámy, a když sklátíme bohatou žeň ořechů na putny — stále ještě nejraději mlsáme na švestkách.

A když už mrazy svírají za noci zahradu bělavým povlakem, když listí opadává, chodíme s tatínkem paběrkovat scvrklé, seschlé švestičky. A ty jsou nejchutnější, studené jako led, ale sladké jako dětská kašička. A ta přec musí být ze všeho nejlepší!

*

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Upřel na Boženu pronikavý zrak. Pochopila, řkouc: „Rozumím, co chcete říci tím svým pohledem: netroufáte, že bych měla tolik odvahy.“

„Netroufám. Odvaha ta vybočovala by z obyčejné dráhy všech těch smrtelných, kteří nerozumným rozumem lpějí na svých slabostech, ulehčujících jim sladkým jedem

břímě života. Musila byste se zříci blahobytu, panský zámek opustit, odhodit přepych, odhodit nádheru, obléci šat chudoby a žít v skromné chaloupce, odloučena od světa a roztančených jeho pošetilostí... Ne... netroufám."

„A kdybych měla sílu tu?" zvolala a zrak i tváře zahořely plamenem.

„Pak... pak," chtěl promluvit, ale nenechala ho. Rozevřevši paže, vrhla se mu s rozuzděnou vášní na prsa a vzlykala:

„Vše... vše chci opustit a jít tam, kam půjdeš ty... Jen odtud pryč!"

V duchu dodala: „Pryč z manželského lože hnusných objetí!"

Benson prohrál, zradiv sebe sám. Do okovů sevřelo ho pohlaví: hrozné, vševládnoucí jako černá smrt; a přec radostné a jásavé, jako jarý život sám. Drže její tělo, bujné, ohebné a rozkošné, zapomněl na všechnu svoji minulost, na všechny své poustevnické myšlenky. Zapomněl i na tu hříšnou planetu i na lidské dějiny. Na všechno zapomněl, co dnes ráno duši bolelo a kalilo ji do temna.

„Našli jsme se zas," šeptala, tonouc v slastech prvních polibků.

Ucítili vůni blahých vzpomínek. Omládli. Bylo jim, jako by v sobě měli sílu junných let.

Pořítila se a pravila:

„Opustím muže a půjdu s tebou, kam jen budeš chtít. Ale Růženka?"

„Nutno jí teď říci vše, aby s námi šla."

„A bude-li její mladá mysl slabounká, aby opustila bohatství a sdílela s námi chudobu?... Těžko je, být chud a přec šťasten, spokojen."

„Je v tom umění i síla i výkvět všeho nejušlechtilejšího, co člověk chová v duši své."

„Žádáš mnoho od toho dítěte. Bude lépe, bych jen sama odešla."

„Musil bych se navždy zříci radosti, obejmout ji jako dceru svou."

„Učiň obět tu."

„Má obět by byla pouhý klam."

„Ne klam, jen neznání, což bývá někdy velkým dobrem člověku, že neví, co by ho jinak bolelo."

„Chci mít silné dítě své, aby pevně neslo pravdu svého osudu."

„Ty silným, já šťastným bych je chtěla mít."

„A co mu povíme, až se bude tázat, proč od muže odcházíš?"

„Že nemohu a nechci s ním dál žít."

„Dost těch lží, v kterých jsme se dosud brodili... Zavolej Růženu, ať uslyší, co naše šťastná chvíle zrodila. A nejen to: i Vildner se musí všeho dovědět."

„Slituj se nade mnou i nad svým dítětem a měj na tom dost, že já sama budoucně chci s tebou žít."

„Víš, co bude toho účinek, když Růžena tu zůstane?... Že na tebe zanevře, že i mne, svého otce, vezme v nenávist a přilne větší láskou k tvému mužovi."

„Jen když ji šťastnou uvidím, snesu vše, i tíhu její nelásky."

„Vidíš štěstí v zevnějším lesku, v blahobytu, v nádheře?"

„Toť marnosti jsou lidem, které život oklamal. Ale bujné mládí tyto věci miluje. Dívkám bývá bohatství a přepych radostí ne proto, že je bohatstvím a přepychem, ale proto, že šperků lesk je jejich duše obrazem. Vzpomeň si, jakou rozkoší mně bylo v době jara našeho, když jsi mně jednou přinesl prsten s brillantem, jejž chovám dosud jako krásnou památku. Dívajíc se naň, těšila jsem se ne jeho drahocenností, ale že září jako do kousku drahého kamene začarované sluníčko. Nevtahuj Růženu do kruhu našich příštích dnů a neodhaluj před ní svého mládí tajemství."

V Boženě rostla odvaha. S výbuchem lásky, v ňadrech nakupené, otřásl se celý duch a vše, co v něm bylo náhlého.

„Zavolám ji," dodala a přivedla.

Zachvěla se do hlubin, když dcera, stojíc před nimi, čekala a zvědavě se na ně dívala. Ale odhodlání bylo mohutnější nežli strach.

„Chci ti oznámit, co tě překvapí."

Růžena se zaruměnila. Zlé tušení jí rozbouřilo krev.

Máti pokračovala:

„Musím ti říci, že se odstěhuju pryč a že s otcem déle živa nebudu."

Na dívku padla zpráva úderem. Před niterným zrakem míhala se Kačena; dotkly se jí podslyšené šepty, jež se mezi čeledí již trousily. I dnes ji v zámku viděla. Ošklivá pravda vyšklebila hnusný obličej. Hned za ní zachmuřil se u potoka kříž a pod ním Američan, jejž tam viděla a vidí také dnes. Sivou mlhou se jí zastřel otcův obraz i matčin jas. Z mlhy se vynořila bolest, ale s ní i pocit lásky k rodičce. Láska byla soutrpením a měkkou soustrastí. Chtěla se jí vrhnout v náručí a něžně zulíbat; jen muže přítomnost, jejž pokládala za cizího člověka, ji zdržela. Na místě toho vyronil se slzí hořký proud. Slyšela matičku:

„Neplač, dítě, a vyslechni mne klidně do konce... Ty zůstaneš u otce."

„Nech mne s tebou jít. Půjdu, kam si budeš přát."

„Se mnou nemůžeš... Má budoucnost snad bude plná strádání, kterého nesnese tvé mládí, zvyklé blahobytu a měkkému pohodlí."

„Budu s tebou trpět, budeš-li trpět ty. Dvě srdce jedno břímě spíše unesou... Nech mne s tebou jít."

„Pojď s námi, dcero, pojď!" tlačilo se Bensonovi na jazyk. Již vzpínal paže, by dceru objal. Na rtech se tetelila slova ta. Ale Božena rychle zvolala:

„Ty nesmíš otce opustit, to rozkaz můj, rozkaz poslední."

Růža ucítila bolest u srdce, bolest fysickou. Sáhla si k rozbouřeným ňadrům a mlčela.

„Slib a splň," naléhala máť, „a odděl osud svůj od mého osudu. Kdybys vydala se se mnou na nejistou pouť, mohlo by tě stihnout velké neštěstí."

„Jaké neštěstí?"

„Zdá se mně, že již promluvilo srdce tvé. Pamatuj, že mladý muž nemiluje pouze dívku lásky své, ale také její prostředí a vše ostatní, co ji otáčí. Má ji rád, dokud pevně v půdě tkví, v níž vyrostla. Všechno ovzduší, v kterém žije, je vůní a pelem její jsoucnosti. Vytržena z kruhu toho stává se jinou bytostí. Jinými se stávají i ti, kdož ji milovali dřív. Chřadne láska jejich, jako ona sama vadne nebo usychá, podobna jsouc květu, který utrhli a položili do vázy. I tobě hrozilo by nebezpečí to."

„Nebojíš-li se ty takového nebezpečí, ani já se před ním nelekám. Cením sebe výš, než je naše bohatství."

Dívčí hrdost se v ní vzepiala. Ucítila odpor proti domněnce, že by byla pouhým přídavkem svého prostředí. Chvíli mlčela. Benson čekal, jak se rozhodne. Láska s touhou, společně trpět s milovanou rodičkou, a mládí vítězily v ní. Bujará mysl juných let, jež dává mnohdy všechen život jedinému okamžiku za obět, vyvřela a rozkypěla myšlenkou: „Opustím, co dosud přepychem mne otáčí, a učiním zkoušku zároveň, jež rozhodne, kam mne osud povede. Nevěřím, že by oba milovali jen mé bohatství a ne mne. Otočena chudobou poznám je a dovím se, zda přilnuli jen k Bouzovu, či jsem já jim dražší než mé dědictví... Ano, zkusím je, a ten, kdo vytrvá, tomu podám srdce své i ruku svou... Půjdu s matičkou."

Lehký úsměv se jí na rty položil: mihavý, prchavý a přec vítězný; úsměv, jenž se dívá s výše dolů a sluší operutěnému mládí, když překonává jasným dneškem zamračený zítřek s jeho starostmi. Zajásal v ní okamžik. Odhodlaně zvolala:

„Půjdu s tebou, matičko!"

Usmál se i Benson a chtěl něco povědět. Ale Božena se na něj podívala pohledem, jenž prosil i rozkazoval zároveň.

„Když, dítě, jinak nechceš, opustíme Bouzov společně. Připrav všecko k odchodu."

Dcera poslechla. Zůstali sami dva.

„A nyní," řekl Benson, „k novým radostem."

„Ano, k novému životu... Ale Růženka se nesmí dovědět, co je tajemstvím mladých našich let. Slib mně to!"

„S klamem jdeme budoucnosti vstříc. Ale učiním ti po vůli."

*

Jsou lidé, kteří druhého dne nad tím dřímají nebo zívají, co je včera rozpalovalo. Ne tak Bořan advokát. Rozdmychané vášně nechladly. Náruživá láska k Růženě rostla každou hodinou; ale nepřekážela mu v činnosti. Naopak: podžíhala sílu jeho letory a pudila ho kupředu.

Odvážný skok, jímž se střemhlav vrhl do tmy, podařil se úplně. Již ne krokem, ale skokem hnal se na závodišti života. Vildnera vystihl do všech záhybů záhadné a proměnlivé jeho povahy. Byl připraven a čekal každého dne na Švarcovu návštěvu. Vytušil na něm Bouzovského pána tmavý stín.

Docházela dvanáctá. Klapání psacích strojů v předním kanceláři slábło dojmem blízkého již oddechu. Slečna písařka a mladí zřízenci naslouchali zvědavě, brzy-li „starý" z druhé místnosti své odejde. Veselá a bujná chasa ta jmenuje každého šéfa „starým," ať je mladý nebo věkem plešatý.

Právě když odbíjela milovaná hodinka, vstoupil Švarc. Zůstal věren svému zvyku, vyjednávat bez svědků. Od poslední návštěvy byl proměněn. Měl na sobě nový kabát; ale spodky zůstaly, jak bývaly: zamaštěné a plné skvrn. Patrně počal od shora se správkou chatrné tělesné své budovy.

„Vítám vás," usmál se naň doktor úsměvem, kterému host dobře rozuměl.

Švarc měl po strachu. Zmizela pochybnost. Ale chtel se přece přesvědčit.

„Potřebuju rychle něco peněz k výnosnému obchodu, jenž se naskytl a nesnese odkladu."

„Chcete patrně svou spořitelní knížku u mne složenou," řekl Jiří, a otvíraje klíčkem pokladnu, doložil:

„Měli jsme malou nehodu. Nabízel se pro vás prodej nemovitosti, kterou nesmím jmenovat. Majitel chtěl na rychlo všechny peníze. Abych nezmeškal, vybral jsem váš vklad. Ale pak ten člověk kladl dodatečně těžké, dříve nesmluvené podmínky, jichž jsem za vás přijmout nemohl. Sešlo proto s celé věci a vaše peníze jsem zase uložil, kde byly vybrány. Máme při tom škodu půlměsíčních úroků, o nichž se snadno dohodneme, až budeme účtovat."

Vyndal knížku a podával Švarcovi, jenž, přesvědčiv se o pravdě, držel ji v rukou s rozpaky. Vždyť žádných peněz nepotřebuje a knížku u sebe mít nemůže. Nemá k tomu nutných schrán; je vdovec; má malý byt; děti nespolehlivé; služka ho okrádá; bylo by s nebezpečím, mít doma poklad ten. Bořan mu to zadarmo v pokladně své uschová a bude bdít, aby pravý okamžik chystané proň koupě nezmeškal.

„Já bych těch peněz pro svůj obchod mnoho nepotřeboval," promluvil, hledaje můstek, jak vyváznout, aby nebyl ze lži usvědčen.

Doktor rozuměl.

„Chcete-li na rychlo jen menší částku, mohu vám ji zapůjčit, abyste nemusil čekat do zítřka. Je již půl jedné a spořitelna vyplácí jen do dvanácté hodiny."

Host byl rád, že zkouška dobře dopadla, a přijav několik set nepotřebných sobě peněz jako zálohu, odšoural se s poklonou.

Jiří se za ním díval s úsměvem a v duchu pomyslil:

„Za tím vězí Bouzovský."

Nemýlil se. Za půl hodiny stál mu Švarc tváří v tvář. Vyhledal ho v předměstském menším hotelu, kde se Vildner ubytoval, aby ho v městě doktor nepotkal.

„Vaše nedůvěra byla zbytečná," pravil návštěvníkovi.

„Vždyť jste sám něco nadhodil," omlouval se starožitník, když pověděl, kde právě byl.

„Dobře jste mně neporozuměl; já jen myslil, abyste se přeptal, ví-li již pro vás o tom obchodu... Víte, já bych si také rád něco na předměstí pořídil, a proto mne zajímá vaše věc... Mohli bychom do spolku... A což ten starý kotel z bývalého lihovaru byste nekoupil?"

Jakmile na starožitnosti přešla řeč, Švarc stal se jiným člověkem: vlétl do něho hned jiný duch. Člověk ponížený, pořád po plebejsku pospíchající proměnil se v sebevědomého znalce s výmluvným a hbitým jazykem. Pod zlatými brejlemi se rozjiskřila malá očička a zdálo se, že v slzavém jeho údolí na chvilku zasvítilo z mraků teplé slunečko.

Jednali o kotli. Když dojednali, zůstal Bouzovský pán sám. Lapačka na Jiřího selhala. Kdyby byla vykonala, co očekával skoro s jistotou, byl by ho spasil a zpronevěřené peníze mu rychle zapůjčil, aby ptáčka dostal do své klece, v níž by musil zpívat, jak by poručil. Ale mýlil se i v tom. I na to byl Bořan připraven. Řekl by, že mlýn koupil pro Švarce. Švarc by jednání to neschválil; Bořan by se na mlýn vydlužil a zaplatil.

„Vyráží klínem klín," pomyslil si Vildner, když vetešník odkulhal, a přemítal, kde že vězí ten druhý klín.

„Těch klínů má asi více v zásobě... Ale chlapík má odvahu... Bylo by opravdu dobře, být s ním ve spolku... No, uvidíme, co bude s Růženou."

*

Paní Božena napsala mužovi list, jenž mu dával zprávu, že s ním nechce žít, a také dcera že chce s matkou sdílet další osudy. I o Kačeně se zmínila a urážku tu, jež byla dávné tíhy posledním závažkem, kterým se manželské břímě shroutilo, zveličila tak, jako by v tom záležela všechna jeho vina a jediný důvod k rozchodu. Co bylo hněvu prudkým výbuchem a lásky k Bensonovi vzplanutím, stávalo se rozhřešením hříchu vlastního. Ulehčovala svému svědomí. Namáhala se, by tomu sama věřila. Přes tu chvíli si opakovala: „Od doby, kdy v chrámu Páně jsem mu ruku podala, byla jsem mu věrnou manželkou; ale on byl nevěren." Zapomínala, že tělo nehřeší, že hřeší duch a obraznost.

Vildner přišel domů za několik málo dní. Bývalo mu zvykem, že nikdy neohlašoval napřed svého návratu. Chtíval překvapit svou domácnost i své poddané, kdy nejméně se toho nadáli. Bylo právě poledne, když se objevil. Všechno služebnictvo bylo jinde zaměstnáno. Proto byly v hlavní budově pokoje jeho zamčeny. Běžel do stavení, kde bydlili zřízenci, a byl připraven, že bude láteřit. Zahlédl ho Halánek a vyšel vstříc.

„Kde je paní, kde je Růžena?" rozkřikl se zlostnou otázkou.

Správce s tváří zkroušenou pokrčil jen mlčky rameny a podával mu list.

„Co se stalo?" ptal se zaražen a prohlížel si psaní, na němž pozoroval ženin rukopis.

„Co se stalo?" opětoval otázku a upřeným zrakem se díval na dopis.

Ale Halánek stále krčil rameny a s klíči doprovázel pána, by mu otevřel.

Milostpán pospíchal; ale nešel do své pracovny, šel do Boženiny komnaty, roztrhl chvatně obálku a dal se do čtení. Rána padla a udeřila do mozku. Když se probral z první mrákoty, ucítil lítost a vedle lítosti probudil se hněv. K němotě ztuhl obličej, ztuhl jako mráz. Mluvilo jen čelo, jež bývá duše zrcadlem a častým proradcem. Mluvilo zvláštní řečí svou.

Jal se opět číst. Četl několikrát po sobě, jako by ani nevěřil. Dověděl se, že Božena s Růženou žijí v Bensonově chalupě.

„Proč se ten Američan nachomejtl do mých osudů?“ ptal se a nevěděl si odpovědět k otázce. Tápal v temnotě. Lítost šeptala: „Proč Růženka dává matce přednost přede mnou?“

„To proklatý ten inženýr!“ zabušila zlost. „Ano, to učiním!“ mluvil k sobě hlasitě a udeřil pěstí do stolu.

Již ho držel nápad a nepustil. Byl zvyklý nápady své překotem a rychle provádět, když se netýkaly peněz nebo obchodů. Při těch činil výjimku; měníval je třeba několikrát za jediný den; a když stanul pevně na jednom, říkával, že se na to musí ještě vyspat, a odkládal výkon na zítřek.

Sedl a napsal Jiřímu Bořanovi telegram: „Přijeďte hned na Bouzov. Nutná věc.“

Zazvonil. Přišel habán kolohnát. Jmenoval se vlastně Jozef, ale v panských službách říkali mu Žan, jak se sluší na každého lokaje. Měl rád kolem sebe velké pěkné lidi a chlubíval se, že po té stránce podoben je králi Bedřichovi Velkému. Bylo v tom kus estetické záliby.

Podával mu depeši:

„Běž s ní honem na dráhu!“

V rozčilení zapomněl ho hubovat a láteřit, že nebyl doma, když se vrátil s cest. Žan pospíchal, co mu dech a nohy stačily. Když byl od zámku již hodný kus, potkal o samotě Kačenu. Opustil ho spěch a dal se do řeči:

„Víš, co je u nás nového?“

Ukazujíc dvě lesklé řady bílých zubů, zasmála se řkouc:

„Ba že vím.“

„Tím prej vinna seš jen ty... ty jedna čarodějnice.“

Přistoupil k ní blíž a chystal se ji hladit po tvářích. Pleskla ho přes ruku.

„Jdi po svých, abys nezmeškal.“

„A kam vlastně ty tak pospícháš?“

„Od šafáře se vzkazem, že ve dvoře jsou řezníci již po druhé, aby pán nebo správce přišli smluvit žírný dobytek.“

„Ty bys takhle nejraději pořád běhala z Leskova na Bouzov... Vida, vida, jak se naparádila... Kdo pak ti dal ty krásné korály a ten prstýnek s drahým kamínkem?“

„Loňského roku svatý Mikuláš, když chodil s metlou na ty, kdo se vyptávají všetečně.“

Chvilku se ještě poškádlili a poté se rozešli.

Otočila se za ním, volajíc:

„Pan Joska Žan... z Pelechova od Dubů... Obrať se!“

Když tak učinil, vyplázla naň rozpustile jazyk a pak pospíchala dále se vzkazem, smějíc se, až se jí prohlubovaly důlky ve tvářích, svěžestí a zdravím kypících.

Vildner se cítil nešťastným. Hněv ho pálil, lítost mrazila, samota tísnila, úzkost jímala, ba dolehl naň i jakýs divný strach, ač nebýval bázlivý a dovedl v životě vzdorovat mnohým přívalům. S hlavou sklopenou seděl u ženina stolu zádumčiv. Po chvíli zdvihl zrak, jenž mu padl na otevřenou bibli, kterou tam paní nechala. Zlostně se usmál, vzal do ruky a četl namátkou z Knihy přísloví:

„Dejte víno těm, kteří jsou truchlivého ducha, ať se napijí a zapomenou na své trápení.“

„Ten prorok má pravdu,“ zajízlil se do sebe, vstal, hodil zuřivýma očima po podobiznách předků ženiných, jež visely na stěně, odešel do své komnaty a zavolal kuchařku.

„Přines láhev mělnického ze sklepa.“

Přinesla a pil. Když byl v nejlepším, přišla zas a hlásila:

„Je tu z Leskova od šafáře se vzkazem.“

„Kdo? Kačenka?“

Potakala pouhým hlavy kývnutím, ošívajíc se vyřknout jméno, jež se stalo po celém zámku ožahavě zlověstným.

„Zavolej ji sem,“ velel milostpán.

Vešla Kačena. Když ondy hovořila s paní Boženou, ruměnila se a upejpala rozpaky. Ale nyní bez ostychu překročila práh a vyřídila vzkaz. Zdvihl od sklenice zrak. Vanulo z ní živočišné teplo vlahým oparem; bujelo v ní veselí a radost života; sálal smyslů žár. Údy kypěly, jako by se chtěly prodrat z oděvu. I barvy: bílá, modrá, červená, jimiž se pestřil vyfintěný šat, křičely a smály se rozpustile do světa.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Jak jsme se učili bulharštině.

Napsal Dr. Bedřich Pacák. Sděluje F. V. Vykoukal.

Nynější studentstvo netuší ani, s jakými obtížemi museli jsme zápasiti ještě v letech 1865—1868, chtěli-li jsme pěstovat vzájemnost slovanskou a učiti se navzájem slovanským jazykům. — Nyní, kdy za tím účelem založeno jest středisko ve spolku „Slavii"*) a kdy učení se jazykům slovanským mezi naším studentstvem tak značného nabylo pěstění a rozšíření, není zajisté od místa vzpomenouti si dob nedávných, kdy pouhé učení se jazyku slovanskému pokládalo se za bůh ví jaké přečinění a kdy tomu i se strany státních úřadů bráněno.

Studoval jsem na gymnasiu jindřicho-hradeckém, gymnasiu to ryze českém, kde i vědomí české mezi studentstvem tehdejšími vlasteneckými profesory u značné míře bylo šířeno a podporováno. Již na gymnasiu měli jsme — ovšem pod rukou — založené „slovanské družstvo" s třemi odděleními, polským, ruským a jihoslovanským, a každé oddělení učilo se a pěstovalo vždy jednu ze slovanských řečí, ovšem při nepatrných pomůckách s úspěchem nepříliš značným. —

V roce 1865, přišedše na universitu s ideály a růžovými nadějemi, ovšem doufali jsme v krátké době přiučiti se dokonale všemu, co na venkově nám nebylo možné. — Naše plány ovšem nebylo lze tak snadno uskutečniti. —

V tutéž dobu studoval s námi v prvním roku práv jakýsi Dalmatinec Morič, jenž velmi správně mluvil česky a německy, a rovněž spolu s námi studoval v Praze tehdáž velmi známý bulharský student Vasil Stojanov, jenž, nemýlím-li se, v poslední době dosáhl v Bulharsku místa vysokého státního hodnostáře. S upřímným Slovanem Moričem v brzké době jsme se spřátelili, a on nabídl se nám ochotně učiti nás srbštině. Poněvadž však nás byl velmi značný kruh přátel, kteří srbštině učiti se chtěli, usnesli jsme se na tom požádat tehdejšího děkana právnické fakulty, známého profesora Schulte, aby nám dovolil večer po přednáškách, bychom za příčinou učení se srbštině mohli scházet se v sále, tuším, že to bylo čís. VIII. v Karolinu v druhém poschodí, kde přednášíval prof. Schier své manželské právo. On však naprosto nám to zakázal.

Tu připadl Morič na dobrou myšlenku. Došel sám k prof. Schulteovi, sdělil mu, že četnému kruhu kolegů hodlá přednášet italštinu, aby nám dovolil scházet se v Karolinu za tím účelem v uvedeném sále, a prof. Schulte ochotně nám udělil povolení k tomu. A takž shromažďovali jsme se přece jen v jedné posluchárně v Karolinu pravidelně třikrát týdně po šesté hodině večerní, pěstíce půl hodiny italský a půl hodiny jazyk srbský. Bohužel netrvalo to dlouho. Tehdejší tyfus v Praze zuřící oderval nám učitele, poctivého kolegu Moriče, a my, vrátivše se po vánočních prázdninách do Prahy, dověděli jsme se jen již, že Morič v nemocnici na horečku zemřel. —

Právě v tu dobu utvořil se mezi námi vůkol Vasila Stojanova kroužek bulharský, vlastně kroužek přátel jazyka bulharského. Byl dosti četný. V soukromém bytě nebylo arciť pro tolik učňů místo, i obrátil se Vasil Stojanov, pobádán snad příkladem Moričovým, na děkana fakulty právnické za poskytnutí k těmto našim schůzkám k účelům přesně přece jen učebním. Byl však rozhodně zamítnut.

Slavný Purkyně měl tehdáž na Spálené ulici v nárožním domě do ulice tehda Sluneční fysiologický ústav svůj. Obrátili jsme se tudíž na něho, aby dovolil nám četným posluchačům Vasilija Stojanova v jedné posluchárně fysiologického ústavu cvičit se v bulharštině. Purkyně s veškerou ochotou k tomu svolil a my shromáždili jsme se skutečně v posluchárně fysiologického ústavu, avšak jen jednou. Policie pražská bůh ví co za těmito schůzemi hledala, zkrátka zakázala to a uvědomila o tom jak Purkyně, tak Vasilia Stojanova.

Policie měla tehdá, jak později vyšlo na jevo, sdělení o nějakém chystaném povstání na jihu slovanském a měla zejména Vasila Stojanova jakožto oznámeného jí pionéra toho spiknutí stále na zřeteli, tak že každý krok jeho byl přísně střežen a podezřelý. —

Pamatuju se ještě jako dnes, jak sešli jsme se k hodině bulharské a našli jsme síň učební zavřenou; Vasil Stojanov nás zde očekával, aby nám to sdělil. Když nám právě sděloval trudnou novinu, vyšel mezi tím ze dveří stařeček Purkyně se svojí stále usmívavou tváří a pravil: „Inu, policie to v ústavu netrpí, nevím proč. Ale víte co, hoši, přeneste si tabuli do mého soukromého bytu, do prvního pokoje, a učte se tam; v mém bytu nemá mně nikdo co poroučet."

A tak se i stalo. Tři velké stoly dány dohromady, z ústavu přenesena tabule do velkého prvního pokoje Purkyňova, a zde učili jsme se bulharštině. Policie činila ještě všelijaké dotazy, však po energickém odmítnutí Purkyňově ustala nebo ustat musela. —

Pamatuju se na to jako dnes. V prvním pokoji nás sedělo asi 20 vůkol stolů, Vasil Stojanov u tabule vykládající a v druhém pokoji, jenž oddělen byl od našeho skleněnými dveřmi, stařičký Purkyně s knihou v ruce na pohovce

*) „Slavia", student. spolek literární a řečnický. V něm své práce přednášel nejeden pozdější učenec a vynikající literát, jako Konst. Jireček, Jiří Polívka, Fr. Kvapil, K. B. Mádl a j.

leže, lampu na stolku za hlavou maje. Pokud byla gramatická cvičení, zůstával ve svém pokoji. Jakmile však počali jsme lekturu, přišel, naslouchal a často žertovně vytýkal všeliká turecká slova, jež do všelikých národních písní bulharských se vedrala.

A od té doby učili jsme se bulharštině v soukromém bytu Purkyňově, až, tuším, choroba Stojanova učení přerušila. A tak učili jsme se bulharštině ještě roku 1865. —

LITERATURA.

Josef Thomayer: *Pestré kapitoly.* Sebraných spisů svazek I. — Nákladem Unie.

Bylo v tomto listě již zvláštním článkem pozdraveno souborné vydávání díla Josefa Thomayera, a zpravodaji připadá příjemná povinnost, zaznamenati první svazek. Málo kdy sahá po knize tak rád, s takovou důvěrou, jako v tomto případě — s přesvědčením, že četba bude úrodná a zisk, dojem z ní trvalý. V českém labyrintu světa slova Thomayerova, zasahujíce v současné poměry, vždy zněla moudře, s rozvahou, povýšenou nad zmatek, s přísnou střízlivostí, vyvěrající z věcné lásky, nepodplacenou nijakými pacity, na odpor bludům. V „Pestrých kapitolách" jsou to čísla VIII.—XII., která zasahují prostým, ale přesvědčivým slovem v poplašenost názorů a soustředěna v knihu, nabývají významu ještě závažnějšího, než kdysi měla v časopise. Vedle toho obsahuje kniha čtyři kapitoly lékařských rozborů, řešících pronikavě příčinu smrti čtyř velkých osobností historických, a tři kapitoly vzpomínek literárních, jichž Thomayer jest obzvlášť povolaným vypravovatelem, a které naši čtenáři znají z tohoto listu. A zase, odkládajíce knihu přečtenou, málo kdy tak toužíte upřímně po dalším svazku. Neboť cítíte v auktoru velikého přítele a rádi byste s ním pobyli co nejvíce; jeho moudrost jest opřena o lásku k přírodě, o poznání této a z ní — jedině správným způsobem — osnuje logiku života. Proto také bez „brýlí mámení" pozoruje a proniká lidi, jest jejich správným posuzovatelem, a tam, kde nalézá ryzí srdce, jich ideálním přítelem. *Kaz.*

*

J. S. Machar: *Kriminál.* Žito: 1916. — Psáno: 1917—18. — Nákladem Gustava Dubského v Praze.

Když r. 1917 počal se v Čechách, válkou zdusených, zvedati volnější proud vzduchu, vstoupil J. S. Machar do obrozených Národních listů a jal se ve feuilletonu uveřejňovati své osobní doklady, jak se ho dotkla rakouská persekuce, vyvrcholivši v jeho uvěznění. Feuilletony jménem spisovatelovým vyvolaly vzrušenou pozornost a napiaté očekávání, které se stupňovalo, když Národní listy z jara 1918 byly zastaveny a uveřejňování dalších dokladů Macharových přestalo. Když pak hned v prvém období volnosti popis zažitků v „Kriminále" vydán byl jako celek, doplněný původním textem tam, kde dřívější censura bílila, byla kniha vítána jako jeden z nejsilnějších časových dokumentův. Ovšem neznal by Machara ten, kdo očekával by v „Kriminále" běžné „sensační" čtení o hrůzách žalářních, působící na nervy; a zklamán byl by i ten, kdo doufal by v reflexe novodobého jakéhosi Sylvia Pelica. Macharovo dílo jest svrchovaně objektivní líčení pozorovaného postupu časového, jak z vnějška dotýkaly se poměry persekuční osobnosti auktorovy; vlastní nitro vypravovatele, až na malé výjimky, zůstává úplně stranou, žádnou intimní folií není zvyšován dojem — neboť to pisateli jistě by se zdálo útokem na citlivost. Intimita vlastní osobnosti před uvězněním, a zejména po něm zůstává nedotčena, kde není zmínky pro děj nevyhnutelně zapotřebí. Vypravování je soustředěno na skutečné, viditelné, takořka hmatatelné bytí v kriminále, pojímá v sebe celé okolí, v obmezené svobodě přístupné, a v něm množství osob; tato pestrá řada, s „papa Declichem" v čele, zúmyslně je stavěna do popředí, aby v zajímavosti nabyla převahy — jako musila míti nutnou převahu, poskytujíc pozorování a lidský styk uvězněnému. Český čtenář ovšem zná bytost Macharovu z jeho díla a doplní si jí podklad těchto memoárů. Právě ze způsobu podání, z nevyhaslé ironie, tu zúmyslné, tu mimovolné, vystupuje celý Machar. — V kap. V. vypravuje auktor o tom, že na 5. prosince 1915 předvolán byl jako svědek v Kramářově procesu; přelíčení počalo však až 6. prosince. — Tento omyl, jistě pochopitelný, bude směrnicí pro historiky, aby paměti z dnešní doby vůbec přesně kontrolovali. *Kaz.*

*

Em. Čenkov: *Romantikové.* Román mládí, lásky a odvahy vyhnance domova. Praha-Smíchov, nákl. Jana Kotíka 1919. Frant. Obrtel: *Pojďte s námi...* Hrst kulturních črt. Nákladem zemědělského knihkupectví A. Neuberta v Praze 1919.

S potěšením přečteme prvou knihu, která sice ve svém celku jest roztříštěna, ale v podrobnostech zajímava, poučná a vystihuje svůj název. Spisovatel vzbuzuje v nás první dojmy pařížské, dovede vynutiti v nás náladu města světla a světa i náladu uměleckého příbytku velikého umělce Rodina v Meudonu. Souběžně s těmito elegantně hřejivými dojmy líčí bujarý život mladých českých umělců, které zavála nezkrocená, téměř romantická touha do Paříže, a dovede vnésti život do obou těchto složek svého úvodu, který zábavně poučuje a prozra-

zuje značné znalosti věci i situace. Za vadu považujeme rozdělení na dvě části, z nichž druhá je retrospektivní, a neuznáváme za nutný tento způsob skladby. V podrobnostech druhé části opět najdeme množství věcí, které zdůrazňují velmi případně okolnosti jinak málo všímané a bystře ukazují — hlavně v nejmladším životě „romantika“ Jaroslava Hory — k velikému porozumění rozvíjející se lidské duše. Jistě podání studentského života Horova patří k nejzdařilejším u nás popisům toho druhu. Hora jest v tomto smyslu typ studenta, snad ještě i nynějšího, jenž „pudově“ se brání hrubým pudům, ne z obavy před hříchem nebo trestem školským a domácím, nýbrž z obavy, že ztratí poznáním věcí ještě nevhodných své jasné nazírání na život. Jest zajisté mnoho autobiografie v této knížce; tím více vábí její umělecká upřímnost, přístupnost a nepřehnanost. V podrobnostech a výrazech, stilisticky jest psána zručně, se vkusem i v situacích choulostivějších. — Frant. Obrtel, redaktor a týdenní feuilletonista o Moravě v deníku Venkově, podává v této knize souborné vydání první části svých článků vždy se zájmem hledaných a čtených. Ale soubor jich svou hutností a vhodným výběrem látky vybízí tím více k tomu, aby veřejnost česká věnovala tím větší pozornost každému článku o Moravě, psanému — jako tyto články — se střízlivou kritičností Moravana Moravu milujícího nejen pro její přednosti, ale i pro vady a nedostatky její, o kterých věděti a je napravovati jest úkolem každého Čecha. Předně jsou tyto stati neobyčejně informativní a poučné. Zabývají se v jádrech věcmi aktuálními. Květnové slavnosti Národního divadla snesou velmi dobře otisk velmi poučného článku Obrtelova, otištěného v Osvětě r. 1912; ve *Stínech* Valašska poukazuje Obrtel k velikému počtu dětí slabomyslných, dětí pijanů, jejichžto osud hledí zmírniti práce lidumilů, kteří by rádi uvedli krásu přírodní a život Valachů v harmonický souzvuk; vydávání prvního svazku Národopisného soupisu, Moravské Slovensko část I., vede spisovatele k článku, jenž výmluvně poukazuje k záslužnému tomuto podniku; sbírky pro Národní divadlo brněnské budí jej k článku nejen o nedostatcích a často marných vzepětích tohoto divadla, ale i k touze po divadle olomouckém s bystrým líčením jeho divadelního života; aktuální jest také vyzývající článek o odkazech Ústřední Matici Školské, v nichž Morava velice pokulhává ve svých povinnostech; mnoho nového najde i dobrý znalec Brna v článku Zezrnka hořčičného o vývoji českého školství v Brně a jeho nynějším stavu. Drobnější články literární a životopisné knihu doplňují. Z článků Obrtelových vzroste časem soubor hlubokých vědomostí o Moravě, potřebný každému Čechovi. — *J. F.*

*

Z varu doby, zejména i k účelům propagačním, vznikla řada spisů a brožur dobrými odborníky psaných a co nejširšího zájmu hodných. Nemyslím tak ani u nás doma jako spíše tam, kde se z dlouhých porad a zajisté i rafinovaných piklů utváří hranice příští Evropy. Uvádím především průkazně napsaný spis E. Chalupného „*Český stát s hlediska sociologie*“, vydaný nákladem vlastním, který jest založen na zásadě, že sociologie jest povolána „objevit i vyložit vědecký podklad, na kterém musí být zbudována každá životná koncepce kteréhokoli státu“. Autor jest přesvědčen, že jedině sociologie určí základy, které se shodují se skutečnými poměry kulturními i přírodními také našeho státu. Promlouvá o jeho území, a poměru jeho k Rakousku a Uhersku, o povaze národa českého a maďarského, a vystihuje bystře jejich rozdíly. Zajímavá kapitola jest věnována otázce „Deutschböhmen“, uvádějíc proti němu důvody hospodářské i nedostatky přírodních hranic. Na širším vědeckém podkladě a se stanoviska právního obírá se touže látkou L. Stěhule v knize „*Československý stát v mezinárodním právu a styku*“ (u Laichtera v Praze) a načrtává také ideální mapu české říše, která v Dol. Rakousích u Kremže a Štokravy dotýká se Dunaje, u Bratislavy pak zabíhá hlouběji do Uher až k Rábu, Vácovu a Tokaji. Severovýchodní hranice spokojuje se odloučením Bílska a území východně Frývaldova. Na severu a západě autor nezakresluje obou cípů u Žitavy a výběžku ašského. To, co uvádí autor o podstatě věčného míru a svazu národů, vyváženo z duše všech opravdových přátel lidstva. Celé lidstvo dnes přesně vidí z událostí, jimiž Němci korunují poslední dny zkázy, kterou vyvolali, že vinna jest nejen jejich inteligence, nejen dělnictvo, ale i lid, celý německý národ, neboť v celém národě nebylo a není mravní resistence proti bestialitám zpáchaným a dosud páchaným před tváří světa. Jedině „silní, svobodní národové lidstva jsou ochranou proti národu, jenž svým myšlením odcizil se všeobecnému duchovnímu proudu lidstva.“ — Specielnější otázky obrali si Jan Havlasa v brožuře „*České kolonie zámořské*“ a Dr. Jos. Müldner v spisku „*Území československé republiky a moře*“ (prvá vlastním nákladem, druhý u Vilímků v Praze). Havlasa improvisuje vervní apologii české kolonisace, jejíž nutnost vidí diktovánu nebezpečím plemenného „antagonismu a kultur beroucích se jinými cestami, než jaké si zvolila bílá rasa“. Silné Čechy znamenají pro svět zajištění střední Evropy, ale bez moře a bez vlastních pramenů surovin a potravin nelze si to myslit. A uvádí některé možnosti teritorií: Kamčatku, nebo Západní Afriku, totiž severní proužek území dřívější německé kolonie, bohaté bavlnou, Novou Gui-

neu, bohatou kakaem, a ani Tóga bychom prý se dle jeho zkušeností nemusili báti. Dr. J. Müldner vychází z předpokladu, že „náš stát vyvíjí se dnes z pouště, že oloupen byl o území, zdroje svého blahobytu i své morálky, a že je třeba tyto zdroje buď znovu opatřiti nebo probuditi a posíliti. Obíraje se hranicemi české říše, opírá se i o pohnutky zeměpisné a říční systém, který činí naši říši způsobilou spojení s moři. A jen moře odchovává veliké státy. „Bez moře byl by náš stát přetížen pevninskou hmotou a byl by zrůdou mezi státy, kdyby se zřekl největší vývojové možnosti, moře a obchodní plavby.“ Autor jako Jan Havlasa je přesvědčen, že činnost osadní je podmínkou bytí našeho státu, a že bez českého přístupu k moři a zdravých hranic nelze vytvořit kulturní, silnou slovanskou střední Evropu. Ohnivě psané dedukce Müldnerovy jsou plny přesvědčivosti, ale musily by být slyšány na patřičných místech. Všecky výše uvedené spisy měly by být přeloženy aspoň do francouzštiny a poslány zavčas do Paříže. Je v nich tlumočeno, co si náš národ přeje, v co doufá a co mu právem náleží. — Adolf Černý shrnul do své knihy „*Lužická otázka*“ (nákl. Karla Beníška v Plzni) své úvahy a studie o věcech Lužických Srbů, jejichž právo na samostatnost podepírá historicky, kulturně i hospodářsky. Otištěny byly v různých časopisech, poslední dobou zejména v „České Stráži“, a čtenářové o tuto otázku se zajímající mají je dosud v paměti. —och.

TÝDEN.

* Jean Batist Tibo, autor vynikajícího díla: Monuments de la Notation Euphonétique et Neumatique de l'Eglise Latin“, vydal před válkou r. 1914 novou knihu o řecké církvi „Hagiopolite de l'Eglise Grecque“. Kniha sepsaná ze studia rukopisů jerusalemských a athenských. Dílo rozvrženo na čtyři části: 1. usiluje o původ a hudební charakter řeckých prosodických akcentů 2. o průkaz akcentů a znaků eufonetické notace byzantinské církve, 3. zjistit dobu a fási i vývoj notace jerusalemské, 4. využitkovati kolekci liturgických dokumentů z příčiny nápěvů hymnů kostelních. Prof. A. Sakketi praví, že dílem tím nastává novota církevních zpěvů, kterým přirozeně musí býti přizpůsobeno i slovo a musí se jim podrobiti i básník. Neběžíť tu pouze o sbory, ale také zpěvy solové tak, že nastane po válce pravý převrat ve zpěvu kostelním a to v církvi východní i západní. O

*

Vergilius v Čechách. P. Vergilius Maro, slavný básník „Bukolik“, „Georgik“ a „Aeneidy“ (zemřel r. 19 př. Kr.), dvakráte způsobil českým vlastencům upřímnou radost. „Důstojník vojenský a vznešený básníř český“ Milota Zdirad Polák, meškaje s družinou gen. Kollera v Neapoli, poslal Puchmajerovi vavřínový věnec s hrobu Maronova. Vzácný ten dar našeho prvního básníka nesmírně „občerstvil“; poslal věnec Sedláčkovi „na okázku“ a Sedláček „veřejně veškerému shromáždění svých českých žáků tento outlý dar s přiměřenou řečí předložil, k podobné oučinnosti a horlivému vzdělávání jazyka vlastenského svých žáků povzbuzoval a vzav věnec ten na svou vlastenskou pout roku 1819, všem věrným a horlivým vlastencům Čechům s radostí okazoval“ (Sedláček v „Rýmovníku“ 1824). Polákovu pozornost naivní literní svět český bral vážně: neboť podle V. Nejedlého Puchmír byl český Homér, Horác i Vergil v jedné osobě. Po druhé zase vergilský pozdrav kongeniálním básnířům českým přišel do Čech v říjnu r. 1815, opět prostřednictvím Polákovým: J. Liboslavu Zieglerovi posílá kapraď s hrobky Vergiliovy. Konala-li také tato kapraď, jako Puchmírův bobkový věnec, vlastenskou pout po Čechách, není známo, ale spíše pravdě se podobá, že i ji poctěný Ziegler poslal někomu „na okázku“. *Fdký.*

*

* Krasoumná Jednota v Praze rozepisuje soutěž na členskou premii 1919 a zve české grafiky k účasti zasláním otisků leptů, dřevorytů neb kamenotisků jedno- i vícebarevných na motiv nepomíjející krásy staré Prahy. Honorář za provedení 1000 K. Práce dlužno podati nejdéle do 31. března Krasoumné Jednotě v Praze I. Rudolfinum. Každá práce budiž označena jménem a přesnou adresou umělce.

*

TĚŠÍNSKO.

Motto: *Otwarł nam progi swe gościnne Czech!*
Jest jedna tylko serdeczna zapłata,
którą na wieky Wam zachowa Lech,
to pamięć: że na swiecie zimnym całym
zaplakal czeski lew nad orlem białym!
V březnu 1915. *J. Kamienski.*

Kolo dějin se otáčí,
tam Grunnwald, onde Lešno,
narůstá cestou bodláčí
a v myslích není těšno.

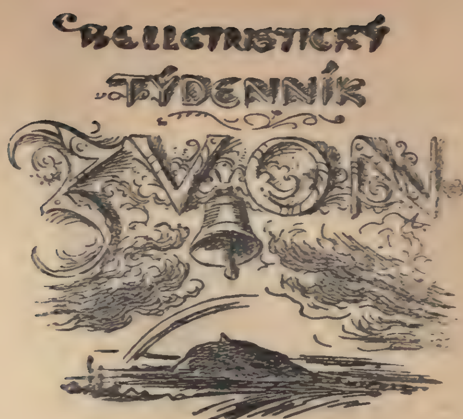
Ó, našel Prahu včera Lech,
když prchal války hrůze,
byl milým hostem v srdci Čech,
ne k povraždění luze,

teď podle srdce oplácí
se dávné shody setba.
Bratrská láska krvácí
a místo ní zní kletba.

Bezectné plémě kurtizán
chce poslední mít slovo.
Co říká pán, co říká pán:
ne honorowo — zdrówo! *Fr. S. P.*

V Praze, dne 13. března 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Jan Karník:

ČESKÁ JARNÍ PÍSNIČKA.

Jako když děťátko políbí matka
a při tom pohladí líčka mu hladká,
zlatistým paprskem vroucně a jemně
slunko se doteklo mladnoucí země.
Jarní slyš vody, mízy viz třpyt —
budeme orat, budeme žít!

Také tak milostně po letech touhy,
po postu, který byl tři sta let dlouhý,
temnem, jež cestu se snažilo zmásti,
paprsek volnosti zazářil Vlasti.
Ke cti všem, kteří za ni šli mřít:
na vlastním budem orat a žít!

Třeba kol obzor se na bouře chmuří,
třebaže v sousedství požáry zuří,
třebaže štít nových budov se hroutí —
věříme v dlaň, zvyklou štěstí své kouti!
A že chcem doma *zemský ráj* mít:
budeme orat, budeme žít!

*

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Přišla v pravý okamžik milostpána potěšit. Když odešla, mohl si přečíst z Knihy přísloví i to, co tam také napsáno: „Toť cesta ženy takové, že ochutná, utře ústa svá a dí: Nepáchala jsem nepravosti nižádné.“

Byla živočišný tvor: pěkný, statný jedinec, kdesi v horské samotě mezi lesy vyrostlý, jenž si ve svém bezrozumu vedl svobodně jako za pravěků před tisíci lety jeho předkové, pokud nebylo žádných hříchů na světě, jen plný, zákonem a právem nesevřený život sám, jak vyšel z ruky tvůrčí přírody bez lidských padělků, když živelný pud bez bolestných přemítání jediným byl vládcem člověku.

Byla nevinná. Prorok pravdu děl: nepáchala nepravosti nižádné.

*

Již nazejtří přišel doktor Bořan návštěvou. Seděli oba v pracovně.

„V tom jsme zajedno,“ pravil Vildner mezi hovorem, „že toho Američana nebudu stíhat trestně pro únos.“

„Ani nemůžete,“ větil doktor, „protože k tomu nejsou podmínky.“

„Dobrá... Tušil jsem to sám i bez právnické vaší porady... Ostatně bych ani nechtěl, chodit pro to k soudům a být lidem k posměchu. To nebyla ta otázka, proč jsem vás sem zavolal... Mám na mysli něco jiného... Nejdříve musíte Růženu odloudit svému bratrovi.“

Odmlčel se a čekal, co řekne host. Slyšel odpověď:

„Bylo by vám snad vhod, kdyby se i milostivá paní vrátila?“

„O tom později... Dceru spaste především... Ne mně, ale sobě samému ji dobuďte."

Podíval se na doktorův udivený obličej a pokračoval, řka:

„Ano, rozhodl jsem se, že vám ji dám za ženu, přivedete-li ji ke mně zpět a dovedete-li si získati její náklonnost. Nemusím vám ovšem vykládat, co je s její rukou spojeno."

Doktor děkoval. Skočil mu do řeči a děl:

„S díky počkejte, až uslyšíte další podmínku. Učiním tak, jak jsem pravil, když mně také postoupíte Nakův mlýn, bych jej mohl k svému velkostatku připojit. Vám to bude lhostejno. Vždyť víte, že dědictví vás potom nemine."

„Nejsem od toho. Ale o podrobnostech se rozhovoříme teprv pak, až se mně podaří slečnu vysvobodit ze zajetí, do něhož se dostala."

„Budete mít při svém advokátním zaměstnání pokdy, věnovat svou píli tomu úkolu?"

„Vše ostatní mně bude pouhým chmýřím, které odhodím. Nasadím všecky síly, bych si získal lásku vaší Růženky."

„A co ještě více váží: s ní i zámek bouzovský," zajízlil se v duchu jeho pán, ale nevyřkl, věda, že o takových pravdách moudrý člověk mlčívá.

Nahlas promluvil:

„Ba právě, abych nezapomněl ještě na něco, co mně pořád leží na mysli a ve dne v noci pronásleduje. Ti čertovi sedláci, co s nimi pozemky mých dvorů hraničí, vedou sobě tak, jako by jim polovičkou patřily: jezdí po nich, pasou na nich a osobují si práva, že se nemohu na svých lučinách a polích ani volně hnout. Ba i po lesích hrabou stelivo a poškozují jejich vzrůst. Můj předchůdce měl samé pachtýře, a ti kozla na to dbali, hájit panského vlastnictví... Nedávno jsem mezující sousedstva prozkoumával s Halánkem a shledal, že z toho bude asi tucet soudních rozepří. Chtěl byste je všechny převzít a zkrotit bujnost proklatých těch chrapounů?"

„S radostí."

„Nebojíte se, že proti sobě popudíte celé okolí?"

„Nebojím se cizích lidí, bojím se jen svého nezdaru."

„Dobře tak... Jen kdybych již měl s krku selské chlupáče."

Rozvířila se v něm právě nyní proti nenáviděným těm lidem dávná zlost. Byl by jim nejraději zakroutil kýhákem a skoupil jejich rozlohy. Měl již od dřívějška spisy připraveny v hromadě. Vzal, rozložil a probíral je s Bořanem. Trvalo hodiny, než byli hotovi. Při takových věcech nebyl nikdy unaven, a prohrabávaje se v sporných poměrech, zapomínal na všechnu bolest ostatní.

Rozloučili se jako dobří přátelé. Vildner opět osaměl. Těžce snášel samotu. Ne snad proto, že by si byl břemenem, jak bývá u lidí, kteří sami sobě nemají co povědět, a prázdnotu svou těžce nesouce, hledají jako nuzní žebráci pouze ve společnosti svých myšlenkových almužen; ale proto, že neměl komu vládnout, poroučet a skládat na jiné tíhu okamžité nálady. Snad po prvé v životě zahleděl se hlouběji do vlastního nitra, jež mu bylo cizí krajinou a jako poušti dosud neprozkoumanou. Po všechen svůj věk díval se vždy kolem sebe, do sebe málo kdy. Našel tam v různých naplaveninách, jimiž vyplněny byly útroby, lásku k Růženě. Po ní se mu nejvíc stýskalo. Namáhal se při tom vzbudit v sobě k ženě nenávist. Ale marné úsilí: musil si přiznat, že se mu i po ní zastesklo.

„Co ji přimělo jít do chalupy právě k Bensonovi, jehož před tím ani neznala?" naráželo na mozek. Nebyl s to, aby z labyrintu záhady té vyvázl. Čím déle o tom přemítal, tím do většího kopce rostla rozvířená zlost proti Vítovi a proti proklatému Američanu.

Prorokova rada o víně stala se mu osudnou. Pil a pil. Činil tak v ústraní buď ve své tajné pracovně nebo v Boženině komnatě. I v bibli, kterou tam nechala na stole, se probíral a při svých častých hodokvasech čítával. Neprohrabával se v ní z pobožnosti; ale z kratochvíle, by se pobavil. Vybíral odstavce i verše, jimž se smál. Rouhat se bývalo mu zábavou a bleskosvodem hořké nálady. I dnes po obědě seděl u vína a vrtal do sebe. Když vyprazdňoval druhou lahvici, přišla nová myšlenka. Zazvonil a poroučel:

„Zavolej mně Halánka."

„Ráčíte si přát?"

„Nevíte, viděla-li paní před tím toho oholeného Američana?"

„Myslím, že nikoliv. Vždyť ten člověk se tu toulá teprv krátký čas."

„Dojděte tam do Bolkova a doneste paní její krabici se šperky, že je zapomněla s sebou vzít. Zároveň odevzdáte Růženě tenhle dáreček, který jsem jí z Prahy přivezl, a povíte, až se vrátíte, co mně vzkazují."

Správce dobře porozuměl, co od něho chce: aby vyčenichal ovzduší. Přijal a šel na zvědy.

*

Božena s Růženou přestěhovaly se do Bensonovy chalupy. Bylo tam místa pro všechny. On obýval podkrovní malou komoru; ženštiny se usadily v přízemí; Buchar spával v noci u souseda a ve dne chodil po polích. Slzy mu tekly při pomyšlení, že musí sídlo předků opustit.

Matce i dceři bylo v prvních dnech, jako by poslední události a vše, co je nyní otáčí, mámily je pouhým snem. Padlo jim to na duši jako zdání z mlhy spletené, z něhož se brzy probudí. Mlha za krátko zmizela; probudily se a opravdu uzřely holou skutečnost se změnou svých osudů, do níž se střemhlav uvrhly.

„Budu v lidských ústech pohrdou a pomluvami smýkána," viselo nad Boženou bázní i výčitkami.

„Co jsem to učinila, že jsem se dala do moci cizího člověka?" ozývalo se i v Růženě.

Benson pronikl je do hlubin a rozhovořil se také sám se svým svědomím. Neuznával ho sice nikdy za soudce činů svých, věda, že na jeho zákonech lpí mnohá plíseň předsudků a strachu dávných dob, ale brával s ním poradu jako se zkušeným přítelem. Byl k němu upřímný a uznal, že prohrál veliký boj. Získav lásku, ztratil vítězství.

Vyšel si k večeru se svými myšlenkami na procházku do lesa. V jeho nepřítomnosti seděly matka s dcerou před západem slunce u stolku na sedátku pod košatou lipou, jež rozkládala do široka staleté své konáry a menších větví hustou spleť. Byly v stínu zeleného lupení; v stínu vzpomínek byla i jejich nálada. Držely ruční ženské práce; ale jen růžové jejich prstíky se nad nimi míhaly, jen oči do nich hleděly; duše o nich nevěděly ničeho.

Božena odložila vyšívání, zadívala se na Růženu, a vidouc ji zadumanou, zašeptala polohlasitě:

„Lituješ, že jsi se mnou šla?"

Neodpověděla, ale navzájem se tázala.

„Lituješ snad ty?"

Ani matka neodvětila.

Obě si povzdechly. Nabyl v tom výraz lítosti, ale v pološeru přitlumená bázeň neklidného očekávání.

Naklonily zase hlavy k pracím svým a mlčely.

Benson se procházel po háji. Lesy bývaly mu útulkem, kde skládával svá břemena. Jejich tajemné šumoty ukolébávaly konejšivě mnohý stesk. Přemítal, jak beze lži a klamu sladit nitro se svým prostředím. To byl ohýnek, v němž tavil tvrdé myšlenky.

Právě když se vracel a šel stezkou na pokraji jedloví, zahlédl Halánka, jdoucího polní cestou k jeho chalupě. Viděl, že cosi nese, a vytušil, že jde od Vildnera s poselstvím. Přišel za ním v pravý okamžik, když oběma pod lipou sedícím vyřizoval vzkaz a odevzdával krabici i s dárkem Růženě. Matka i dcera byly překvapeny rozpaky, jež rostly, když také Benson přicházel.

„Přijmete?" ptal se nejdřív Růženy.

„Ano, přijímám," větila a v duchu si pravila, že nechce otce zamítnutím urážet.

Potlačil nepříjemné hnutí a obrátil se k Boženě, čekaje, co ona učiní. Mlčíc podívala se naň tázavýma očima.

„Přejete si, bych dal za vás odpověď?"

Kývla hlavou na znamení souhlasu.

Děl: „Řekněte pánovi, že paní vrací skvosty ty, aby si je uložil k ostatnímu svému bohatství."

Správce se zarazil.

„To je vše, co mám oznámit?"

„Ano, vše."

„Ani vy, slečno, nevzkazujete ničeho?"

„Vyřiďte tatínkovi, že se mně tu dobře vede a též mamince. Snad ho brzy opět uvidím."

Halánek se vyceněním zubů ušklíbl, což mělo být sladkohořkým doprovodem k hlasitému pozdravu, a odešel. I Růžena se vzdálila. Zůstali pod lipou sami dva.

„Zdá se mně, že Růžena se kolísá," pravil Benjamin.

„Nemyslím."

„Vrtkavost je znakem mládí a věř, že bychom i jí i sobě ulehčili, kdyby se jí stalo pravdou, co je pravdou nám. Byla by klidnější."

Tykali si, když byli mezi čtyřma očima.

„Ne, miláčku, ne. Pamatuj si, že jsi mně dal slib."

„Dodržím jej, dokud jinak nesvolíš."

Pojal ji za bílou, sněžnou ručku a tázal se:

„Nekolísáš se i ty?... Nelituješ, že jsi opustila bohatství a šla do mé skromné chalupy?"

„Ne, nelituji ničeho; jen ty při mně pevně stůj."

(Pokračování.)

*

Josef Pešek:

K PŘÁTELSKÝM STYKŮM LITERÁRNÍ DRUŽINY ČESKÉHO SEVEROVÝCHODU V DOBĚ OBROZENÍ.

(K 50tému výročí smrti J. H. Pospíšila.)

Sytý obraz literární družiny českého severovýchodu v době obrození vymaloval nám mistr Alois Jirásek ve velikém díle svém „F. L. Věk". Střediskem vlastenecké družiny této byla pohorská farka dobřanská, již oživoval bystrý a pohyblivý Josef Liboslav Ziegler, který za sebou vábil četné přátele své, mezi nimi radostně vítal Milotu Zdirada Poláka, ba i samého Dobrovského. A čelní hosté přicházeli za ním i potom, když se stal profesorem bohosloví v biskupském semináři královéhradeckém. Záhy však literární zájem zavedl přátele Zieglerovy k podnikavému impresoru a nakladateli Janu Hostivítu Pospíšilovi, v němž vrstevníci dlouho viděli „divotvůrce" a „Veleslavína" své doby. Hrnuly se tenkráte z tiskárny Pospíšilovy nové a nové spisy české, jichž vydával horlivý vlastenec tento v novém, dosud u nás nevídaném rouše.

Pospíšilovým štěstím bylo, že se usadil v Hradci Králové a že záhy podařilo se mu seskupiti kolem sebe četnou obec literární, která založila jeho slávu. Po Hradci zatoužil F. L. Čelakovský, Fr. Turinský, Jos. Krasoslav Chmelenský, později Fr. Palacký. V městě Eliščině stavoval se na cestě do Hořeňovsi V. Hanka, později MUDr. Theobald Held na cestě do Třebechovic a j., hosti to vesměs z Prahy. Častým hostem Pospíšilovým bývala M. Dobromila Rettigová, která s manželem svým Janem a MUDr. Korábem přijížděla z Ústí n. O., později z Rychnova n. K. a z Litomyšle, z Nechanic farář Jos. Hájislav Vindyš, z Dašic zakladatel slavností jiřinkových farář Jos. Turek, Jos. Polemír Koun z Lomnice nad Popelkou, Jos. Myslimír Ludvík z Náchoda, Mirovít Král z Branné, Fr. Al. Vacek z Kopidlna, vesměs mladí, osvícení kněží, Silorád Patrčka, Fr. Vlad. Hek, k nimž družili se profesoři královéhradeckého gymnasia Václav Kliment Klicpera, Jos. Chmela a katecheta Ant. Stránský, dále dva mladí přátelé, nadšenci pro divadlo Jos. Vladimír Pelikán a Jos. Kohout, kteří spíše družili se kolem věrného a oddaného početvedoucího závodu Pospíšilova, Věnceslava Váši, s nímž spojovalo opravdové přátelství i Jaroslava Langra, Jos. Kajetána Tyla, Jos. Pohořelého, nadějný to literární dorost.

Pospíšil byl horečně činný od roku 1817, a ve své činnosti neomezoval se však pouze na svou impresi. Od let dvacátých pomýšlel docela na Prahu, až konečně r. 1826 sen jeho se vyplnil. Nejdříve stal se správcem tiskárny Šollovské a r. 1828 i jejím majitelem. Bylo potřebí mnoho práce, aby zaveden byl náležitý pořádek do nové impresí. Pospíšilovy přítomnosti bylo potřebí tu i tam. Energie jeho se stupňovala. Napětí nervové rostlo — až nervy povolily ... „Zlobivost" Pospíšilova v té době neznala mezí ...

V Praze scházela Pospíšilovi pravá ruka jeho, Věnceslav Váša. Vždyť královéhradecký impresor nevěděl, kde mu hlava stojí a kde by měl dříve býti. Měl sem tam běhání „co vlk" až ho závrať pojímala. O starostech Pospíšilových přátelé věděli a předvídali konce neblahé. Roku 1827 dostoupila u Pospíšila krise vrcholu, jak svědčí list Václava Pešiny, faráře v Blučině na Moravě, který psal dne 9. října t. r. Mag. D. Rettigové, na jejíž dopis odpovídal: „... Každý řádek bolestně zaráží do žil mých, a cítím pravdu jistění, že člověk z soucitu také onemocnět musí. Vy z Hostivíta (t. j. Pospíšila) a já z Vás ... Hostivíta též hořce lituji. Ta Praha, ta Praha, nemá pro něj blaha, a tamních mnoho psů bude jednotlivého smrt, jestli prozřetelnost oučelně našeho Veleslavína neudrží. Já jej stranu zlobivosti jeho již prosil, a on mi případnosti na pochoutky předložil, jestli bych já v případnostech takových lhostejným zůstal. Já důvěřuji ale, že moje skrovná dosis malinkou záminku přece vypůsobí. Psal mi (Pospíšil), že kdos soukromě za něj skrze p. prof. Stránského mši svatou nechal obětovat. Soudil na mě; a já na vás. Kdo lepší uhodl? — Bůh sám ví, že když ho zachová, i mně tím vzácný dar učiní ..."

Přátelství přátel Pospíšilových bylo veliké a opravdové, i když časem povadlo. Nehynoucí přátelství spojovalo Pospíšila s Mag. D. Rettigovou, jež i jeho dcery vychovávala. A vůbec žena tato těšila se u svých vrstevníků pozornosti až neobyčejné. Vzpomeňme jen důvěrných listů jejích, jež vyměňovala s kněžími Dominikem Kinským, Zieglerem a Ludvíkem, kteréžto intimity dotýká se v lonském (1918) Lumíru Zd. Záhoř.

Do té doby těžké krise Pospíšilovy spa á také list, jejž Rettigová začala psáti příteli svému Ludvíkovi dne 15. ledna 1828. List ten sňal kga B. Profeld z přídeští jakési knihy v městském archivu náchodském. Primitivním způsobem tím, totiž dopisy svých přátel, vyspravoval první historik Náchoda vazby knih.

Přítomné zlomky dal mně k disposici vážený přítel, řídící učitel V. Černý v České Čermé u Nácho a, podle jehož přepisu je zde otiskuji.

1828, 15. I.

Rozhněvaná Dobromila
Prožklulému Myslimíru.

Ovšem, ovšem, za to že panáček chutnou kýtou napapaný punčem na zdraví mé pil, mám snad zapomenout, že mně prožluklá Máňa nadával a že tento název se nyní až do Prahy dostane a že jsem si tak po celý dva dni nadávat nechat musela. — Já prožluklá Máňa, hleďte, neměla jsem snad právo Vás notně vypeskovat, kde já co beránek mírně jen trochu jsem Vás vytejrala

. . . .

. . . .

Máňou nazývá. — Věru, to Vaše štěstí, že po mé hrozné nemoci ještě trochu slabá se cítím, sic bych Vám teprv kázáníčko udělala; k tomu také již pozdě na noc a já trochu ospalá. Nechám tedy papír ležet; ponocný jedenáctnou píská, přeju šťastnou dobrou noc. —

1828, 16. I.

Nyní zase ku stolku sedám a dále psáti budu. Ze srdce ráda bych ve včerejším slohu pokračovala, ale sevřenost duše nepovolí. Ubohý bratr Hostivít![1]) Že churavý jest, psal on Vám i já, ale drahoušku bojím se

. . . .

. . . .

(Když jsem s) Hajislavem[2]) z Hradce odjížděla, zdálo se, že mu (bylo) lepší, byl vesel a pokoušel mě notně, nadal mi prožluklá, smál se mi, že jsem z Nechanic až do Hradce dvoje sáně polámala, napomínal, abych i jeho sáně nepolámala, co se také hned v podhůří[3]) stalo; i nechť bych třeba desatery sáně polámala, jen kdyby Hostivít byl zdráv. — Drahoušku, teď dobrá sanice, použite jí

. . . .

. . . .

a předce pomoci jiné nevidím kromě u Boha. K němu tedy z důvěrou volejme a budeli se to vůlí jeho svatou srovnávat, neoslyší nás jistě. Já nyní bohu chvala zase zdravá jsem a několik veselých dnů jsem v Králohradci užila, nebudou-li to jen ty poslední tam strávený.

. . . .

(Když Pospíšila přátelé je-) ho z Prahy, Polemír z Lomnic[4]) já z Rychnova navštívili, proč by i Vy jste tak z Náchoda učiniti nemohl? — a nemůžete-li, tak aspoň se zaň modlete. Věřte od té doby co v Praze tak těžce stonal, od té doby chřadne a s ním věřte že literatuře naší spolu umíráčkem zvonit budou, neb jak se nyní někteří nutějí, aby jen jeho potlačili, ustanou hned, jak ho nebude více. — O Bože, Bože! jen to pomyšlení zastavuje krev v žilách

. . . .

jste tak trpce ublížil Vaší upřímné přítelce
Dobromile.

Tatínek,[5]) Milinka, Karel i Pepínek[6]) líbají Vás, Marjanku[7]) že pozdravuju, ona jest duše nábožná Bůh ji snad uslyší, ať se též za bratra Hostivíta pomodlí. —
Dobrou noc.

Intimita dýše z listů královéhradecké družiny vlastenecké, jako na př. hned z nadpisu listu Králova Věnceslavu Vášovi z r. 1830

PřIgMI WašIČkU oD přIteLe
KráLe hUbIČkU!

totiž vázaného, od krále chudobného . . .“

Byly to vesměs krotké znělky. V jiné tonině psán jest dopis Al. Lad. Janaty, kaplana jilemnického, který psal r. 1835 Vášovi, jemuž sděloval, že hovořil o pouti v Branné s farářem Králem o Hradci, o tamějších vlastencích a o divadle. Při tom pln zvědavosti se tázal. „Hrají tam ještě Němci? Nebudou se hry v mateřčině provozovat? Což pak neproniknou hlasy naše úpěnlivé volání nebes blankyt? Svatý Václave, zažeň Němce, cizozemce!“ Jinak tichá idyla vlastenecké a literární družiny severovýchodních Čech jakoby ničím nebyla kalena . . .

[1]) Pospíšil.
[2]) Windyš.
[3]) Před Třebechovicemi.
[4]) Josef Polemír Koun, kooperator v Lomnici n. P., nar. 19. ledna 1795 v Rychnově.
[5]) Manžel Rettigové Jan Sudiprav „šnuptichlíček“.
[6]) děti pisatelčiny. — Karel se později učil v hradecké Pospíšilově impresí. Jako impresor se usadil v Miláně, kde vydal české modlitby. Určeny byly vojínům české národnosti.
[7]) Hospodyně Ludvíkova.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Slavík se zkoumavě rozhlížel. „Harmonium se dá v levo před rohem, zpívat a mluvit se bude před ním — dobře to bude!“

„Místa dost,“ svědčil Fiala, „ale nebojíte se, že vám rozbijou okna?“ a na Růžičku se usmál.

Ten mrknuv po oknech, zadrbal se za uchem a ušklíbl se: „Inu, možno to je, ale to nic!“

Slavík s mlynářem odcházeli zcela spokojeni.

Slunce se právě sklonilo za vrcha, údolím začal prolínati chládek, lesy ztemněly a na severu se zamžívaly.

„Je trochu drmola ten Růžička,“ cestou do vršku pravil Fiala, „ale dobrej skrček, lepší než ta bába Brunclík.“

„Snad jsme si spíš měli poslat pro ni.“

„I nač se dožebrávat, nedělalo by to dobrotu, ouzkosti by měli porád; tady budeme sic v skrovnosti, ale jako doma. Uvidíte, že je to u vás bude potom mrzet.“

Když rozevřel se pohled k Studenému Dolu, Fiala se zastavil, zahleděl se do údolí a upřev potom oči na druha pravil zvolna: „Co jsem vám chtěl říci — Palme v Reichenberger inseruje pilku.“

„Na prodej?“ překvapen zvolal Slavík. „Cože tak najednou?“

Fiala pokrčil rameny. „I kale tomu nehoví a nechce se mu asi za tím se plahočit. Náš stárek přinesl, že prý v kanceláři hodně visí a myslím, že ho v Ráji taky trochu oškubali.“

„Je přec chytrák —“

„Je, ale dal se chytit.“

„Co za ni chce?“

„I to hodně, s tou loukou dole a s pruhem pole vedle pět tisíc jednušek.“

„Budete kupovat?“

„Je to mnoho peněz, mám už starostí dost a dost,“ a zasmáv se, mávl paží, „ostatně mně by ani neprodal, zvláště teď, když si syn bere tu Röhrichovu!“

„Který je to katastr?“

„Studenodolský.“

Slavík hleděl do údolí zamyšlen. „Ale měl byste to koupit, kdo ví, kdo vám sem vleze.“

„Je to pravda, ale co je dělat.“

„A nevíte o nikom jiném?“

Fiala zavrtěl hlavou: „Taky jsem vzpomínal.“

„Krásně to tu leží, škoda by toho bylo a k vašemu by to slušelo!“

Navrchu, odkud bylo již viděti k mlýnu, se zastavili. Sklon západu byl ještě zlatý, na polích čeřily se šedobílé ovísky, v tichých, nazlátlých lukách, drobně zkropených černými paličkami totenu, pjalo se hojně běložlutých lucerniček pcháče, jeteliny temněly; z bronzovaných brambořisk ozýval se koroptví kohoutek. Po břízách, jež rozběhly se na šedivé stráni, stékalo již roztavené zlato, ta nejvyšší měla korunu jako v plameni.

„Tedy na shledanou, za nějaký den už si přijdu pro pozvánky,“ a Fiala podával ruku.

„Pilky nepusťte z mysli, bylo by hezké, kdyby ten koutek byl náš!“

„Aspoň dám pozor,“ usmál se mlynář a potřásli si.

Když se Slavík vracel, ze všech koutů vylézalo šero. S protější stráně přilétaly ještě pronikavé hvizdy kosovy. Pod černým lesem hrbila se střecha Palmovy pily a stěny bílého domečku svítily do údolí. Nad lukami plížily se a dováděly šedobílé mlžiny.

Slavík zastaviv se, chvíli upjatě hleděl dolů. Potom až domů myslil na pěkné zákoutí...

XII.

U Röhrichův chystali se k svatbě.

Dr. Palme byl už na Petra a Pavla s otcem v Studeném Dole požádat o Hermininu ruku a byla mu slíbena.

Paní ředitelová s dcerou vydaly se potom do Liberce, aby objednáno bylo ještě všecko, co v bohaté výbavě nevěstině scházelo; na samém konci července jely do Prahy na další nákupy a aby s Palmem našli byt.

V té době ředitel Röhrich byl stále roztržit a jako uhoněn. Peníze, nač jen si choť přála, dával s úsměvem, ale pozorovala, že je zvadlejší a vlasy i vousy že má myšatější. Venku však chodil pružně jako dřív, ba hlavu nosil ještě vzpříměněji. „Starosti o jedinou milovanou dceru!“ říkala si choť, kdykoli ho tajně pozorovala. „Není divu, jistě také míval jiná přání, jiné naděje s dítětem a zklamání ho tíží!“

Dámy s doktorem našli čtyřpokojový byt na Riegrově nábřeží, a Herma, vyhlédnuvši tam z okna, byla udivena zasněným petřínským i hradčanským panoramatem... Maně vzpomněla na vížaté

pohádkové město na oltářním Betlému, před nímž jako dítě stávala v klášterním chrámu horského města. K tomu modravý, třpytný pás vltavský se vsazenými smaragdy ostrovů, s lemem zeleně a s rozpjatými sponami mostními! Stála ztrnulá.

Sama paní ředitelová pochválila líbezný pohled a pravila dokonce, že něco takového Vídeň nemá.

„Tady budeš moci dlívat a dívat se!" pravila, hladíc dceru po zlatých vlasech.

Večer pak sedíce všichni v restauraci na Nebozízku, hleděli v hloub na zašeřelé, široko daleko rozvlněné město, z jehož hlubin tryskaly tisíce ohnivých jisker a světelných proudů, na Vltavu, v jejíž černou hlubinu kroužily žhavé, jiskrnaté jehlany, prodírající se do zemského hlubokého temna...

Ve vlažném chládku umluvili, že svatba bude jen v úzkém příbuzenském kruhu v sobotu, dne 22. září, zde v Praze, v chrámu sv. Jindřicha a svatební hostina u Modré hvězdy...

Jednou v neděli na začátku září, dost pozdě večer, když manželé Röhrichovi seděli sami v jídelně při čaji a nad novinami, Röhrich pokuřuje obrátil se náhle k choti a pravil: „Je nejvyšší čas, abychom pozvali u Palmů."

Odloživši noviny, upřela naň pronikavé oči a vzdychla: „Mein Gott —"

„Ano, ano — vím — těžká věc —" a zabubnoval po stole — „ale musí to být. Zajedu tam s Hermou."

Choť vzdychla z hluboka.

„Jsou to jeho rodiče, vychovali ho, starali se o něj, lne k nim —"

„Ale přihrnou-li se k nám všichni — vidím ty oči našich vídeňských!"

„Snad by tedy bylo bývalo lépe odbýti svatbu docela tiše — jen rodiče —"

Smutně sepjala ruce. „Jedinou dceru provdávám — jak smutnou měla by vzpomínku — jen vzpomeň na sňatek náš!"

„Hermi nemiluje hluku."

„Právě proto přála jsem si intimní, ale srdečné svatby."

„Z Korytné všichni nepřijdou, nemohou, mají domácnost, obchod!"

„Ale bude to svatba synova!"

„Otec je dost slušný člověk, počínal si u nás zcela taktně."

„Korytná čouhá mu přec z každého záhybu i slova, ale přijde-li také ona!"

„Na promoci byl jen s dcerou!"

„I tak! Vyprávěli v kuchyni, jak se to děvče už chlubí, že bude družičkou!"

„Naivní panna! A kdo ví, je-li i to pravda; stůně jim bába."

„U nich se to tak nebere."

„Ostatně je to dost slušné děvče, proč by nemohla jít s otcem!"

„Ano, ano, ale náš strýc sectionšéf, bratranec generál a jejich dámy! Mladému doktorovi mohli pomoci ještě na jiná místa, uvésti ho do světa — potřebují hned vědět, z čeho je? Nebude vše zmařeno? Ne, ne, neměla jsem na to přece přistoupit, jsou to rozpory nepřeklenutelné, chápati toho nebudou, za zlé nám to budou mít!"

„S generálskými klobouky a s excellencí také nezačínali! Ostatně — korytenská matka nebude snad ani chtít jíti."

„Budete-li ji zvát —"

„Co je dělat?!"

„Taková selská žena, k tomu z české vesnice, na Hermině svatbě — U Modré hvězdy —" a paní ředitelová dala se do hořkého smíchu.

„Těžká věc! Aspoň kdyby, až tam přijdeme, nebyla doma —"

„A Hermi má tam jet s tebou!" a do paniných očí vlinuly se slzy.

„Odpusť, ale jednou tam musí vstoupit — co by se řeklo — vždyť by to bylo tím horší!"

„Má holubička zlatá!"

„Půjde ráda, vždyť ho tak miluje!"

„Té cesty bych s ní konati nemohla — ne, nemohla!"

„Nermuť se, přeletí to a bude dobře!"

Paní položila hlavu do sepjatých rukou a seděla nehnutě. Ředitel usrkl čaje a sáhl opět po novinách.

„Že budu svému dítěti takto vypravovat svatbu, nikdy jsem se nenadála — kde jsou moje sny!"

„Vadí tu jen, že je to tak blízko, kdyby byl z takých poměrů odjinud, smířila by ses. Není to však tak zlé, jsou z prvých a nejzámožnějších v městečku, a synové z takových domovů umívají pevně kráčeti životem."

„Bůh dej! Chtěla jsem se tě již několikrát zeptati — ale každá myšlenka na Hermin odchod působí mi bolest — jak to učiníme s věnem?" —

„S věnem?" a ředitelovy oči zamžikaly — „Někdo se po něčem ptal?"

„To by ještě scházelo!"

„Budou od nás míti apanáž! Budu-li dva, tři tisíce zlatých posílat —"

„Nemůže přece vésti dům jako kterákoli žena úředníčkova! Je tu přec i moje věno, úroky za ta léta —"

Ředitel volně povznesl oči. „A což kdybych zemřel — co bys ty —"

„Ale Gusty!"

„A Gustl — co ten by počal — chlapec nerozumný, nerozvážný! Kam by vám stačila pense?“

Paní schýlena přemýšlela. „Věno přece musí dostat, Hermi nikdy nesmí přijíti do rozpakův, taková myšlenka by mi srdce roztrhla!“

„Tak zle nebude!“

„Rozděl aspoň mé věno s úroky na polovic.“

Ředitel položil noviny. „Věno s úroky! A což ti, Regin, nikdy nenapadlo, že nebylo možno, abych na náš dům sám byl stačil?“ a ta slova řekl volně, velmi vážně.

Choť zahleděla se naň skoro ustrašeně.

„Gáže s počátku byla skrovnější, později arci skvělé příjmy, ale potřeby také stále větší — ohromné! Velký dům — cesty a Gustl?!“

Bylo patrno, že slova lepí se mu k jazyku a jsou těžce pronášena.

„Snad dokonce věno —“ a oči hleděly jí zděšeny.

„Buď bez starosti,“ odpovídal sušeji trochu zaostřele a pohnul rukou, „jen o vzrůstu úroků mluvím, těch tak nepřibývalo —“

„Takové příjmy!“

Muž pokrčil rameny. „Vždycky jsem počítal jen já!“

„I ten ubohý hoch!“ zasténala.

„Neznal a nezná míry — bezstarostný důstojníček!“

„Ach — strašíš!“ vydechla a nejistě se usmála.

„Nestraším a také nic černě nemaluji!“ odvětil klidněji. „Věno je v bance, také úroky tam jsou, ač ne zcela tak, jak jsi se domnívala. Nic zlého není, ale pamatuji na vše. Kdybych umřel, budeš potřebovat ty, Gustl, proto není možno dávati hned — pravím hned — celé věno Hermince. Jsem zkušený člověk, znám život a myslím na každý případ. Stárnu, vidíš to přece také!“

Z očí paniných vyproudily slzy, ale nechala je volně stékati.

„Proč pláčeš?“

„Proč — dojal jsi mne Gusty! Vidím, jak se staráš, jak na vše myslíš, ale jen o své smrti nemluv!“ a zavzlykala. „Teprve budeme šťastni, Hermince budeš zatím pomáhat a Gustl se musí snažit, aby také pevně seděl. Zde zůstaneme sami a nebude již mnohého třeba, ale dlouho tě v tom všem nenechám, půjdeme za nimi!“

Ředitel se po krásné, dojemně pronesené řeči její jemně usmál. „Vidíš tedy —“

„Ale nějaké věno přece musí dostat hned,“ po chvilce zas pevněji promluvila — „aby ti tady snad nemysleli —“ a rozechvěna se zatřásla. „Palmovi můžeš ukázat, co je v bance —“

„Buď bez starosti, Regin!“

„Ach, jsou to starosti a bolesti!“ Vstávajíc zdusila zívnutí a již volně, šustíc županem, kráčela do ložnice. —

U Palmů o přípravách k svatbě zvídali z dopisů synových. O nesmírném štěstí, které na Rudiho čeká, slýchávala Palmová od lidí v krámě a přijímala to s tichým úsměvem. Také dcery přinášívaly, co se po městečku povídalo. Všude se již vědělo, že svatba bude v Praze, nevěsta že přistoupí k oltáři v obleku cestovním a že mladí manželé hned po hostině odjedou na měsíc do Německa. Fanny tedy družičkou nebude. Mrzelo jí to, ale na poznámky družek odpovídala, že se v takových vznešených domech dělá všecko jinak než tady v městečku.

Konečně syn psal, kdo jich přijede pozvati... Matka měla toho pomyšlení plnou hlavu. Takové panstvo k nim! Jak bude s nimi mluvit — jak oni s ní? Mráz ji z toho prochvíval. Pozvou-li také ji? Ani jí nenapadlo na svatbu jeti, ale jen všimnou-li si jí, nebudou-li se za ni styděti?

Anna jí v krámě povídala: „Až přijedou, schovám se!“

„Proč bys utíkala?“ kárala ji matka.

„Takové panstvo!“

„Vždyť je Rudi tvůj bratr a nic od nich nechceme!“

„Taková slečna — běloučká jako z porculánu a ty vlasy kolem hlavy jako svatá!“

Tomu se matka zasmála.

Palme sám už několikráte nařídil, jak při té návštěvě mají jednati. Nic zbytečného nemluvit, zdvořile odpovídat, uctivě pohostiti! —

O prvé neděli v září po hodině jedenácté kočár přihrčel.

Palmová jsouc s dcerami v krámě, jen vydechla: „Jezus, Maria!“ a již byla v pokojíku.

Palme honem obléknuv sváteční kabát, vyšel na domovní práh. S oběma hosty podali si ruce.

„Račte dále!“ pobídl a otevřel dveře světnice.

Vstoupili a letem se rozhlédli. Vše bylo čisto, úklidno — na plotně vařil se oběd.

„Pane Palme, přicházím s dcerou svojí, nevěstou vašeho doktora, aby ji všichni poznali a abychom vás pozvali na svatbu!“ hned u dveří vážně pravil ředitel.

Palme se uklonil. „Těší mě, že přicházíte do naší skrovné domácnosti — prosím, račte se posaditi!“ a odstavil židle od stolu.

Ředitel i Herma usedli. Slečna byla v světlém hedvábí, otec v šatech černých s šedým svrchníkem.

Vstoupila Fanny, nedělně oblečená, s kudrlinkami nad čelem. Uklonila se, řekla „Dobrý den!" a otec hned promluvil: „Moje dcera Fanny." Hosté povstavše podávali ruce.

„Jako nevěsta," lahodně pravil Röhrich a pohladil dívku po tvářičce.

Všecka zahořela. Herma podala ruku v dlouhé rukavičce a usmávši se, vydechla: „Also Fräulein Schwägerin!"

Opět usedli a několik vteřin bylo ticho, takže bylo slyšeti, jak si kocour pod kamny přede.

„Krásný den máme!" promluvil Palme a také si sedl.

„Ano, velmi krásný," kývl ředitel, „otavy všude voní."

„Také s tím máme práci —"

Fanny, stojíc až před průčelným oknem, prohlížela si slečnu od kloboučku až na špičku botky. Rozchvěna byla, úzkostna, jak to vše dopadne.

Zas bylo ticho. Hermi seděla jako z mramoru.

Ředitel povstal. „Pane Palme, snad vám doktor psal, že naše svatba bude v sobotu, dne 22. září v Praze a sice jen v kruhu nejbližších a nejmilejších přátel."

„Prosím," uklonil se Palme a zakroutil si černým knírem.

Herma seděla nehnutě se ztrnulým úsměvem na rtech.

„Zveme vás upřímně, abyste nás poctili a doufáme, že přijedete jistě — je to přece sňatek vašeho pana syna. Bude o 11. hodině z hotelu U modré hvězdy.

„Děkuji za pozvání a dovolím si přijeti."

„Díky a budeme se těšiti!" Ředitel podal ruku i potřásl.

V tom se zvolna otvíraly dveře a vcházela Palmová.

Byla v hnědých svátečních šatech, hladce učesaná, s křížkem pod hrdlem Vysedlé lopatky jí v přiléhlém ústroji tím více vynikaly, čím ploštější byla hruď. Oči, plné ostychu, plaše těkaly s ředitele na slečnu.

„Meine Frau," povstav, představoval ji Palme.

Postoupila a podávala ruku. „Takoví hosté k nám," pravila svým prostým hlasem, „my jsme jen sprostí! U nás nemáme tak krásných pokojů jako ve ville, my jsme jen v hospodářství."

„To jinak nejde, paní Palmová, každý žije po svém," s úsměvem, ale zároveň velmi vážně odpověděl Röhrich.

„Slečna — tak krásná — k nám!" pravila stojíc před Hermou a upírajíc oči na její líce.

„Těší mě, že vás konečně poznávám," zardívajíc se odvětila slečna.

Palmová jí ručku podržela a srdečně zadívala se do očí. Volně se zaklopovaly...

„Tak vznešená slečna pro mého syna — já nevím, jak to bude!"

„Dobře to bude," bystře odvětil ředitel, „váš syn je statný, nadaný mladý muž, vážím si ho, mám ho rád, milují se a o to ostatní se již sami postarají, viď, Herminko?"

Slečna se jemně usmála, schýlila hlavu a i na skráních se jí rozvíjely růže.

„Co jsme mohli, to jsme učinili!" a Palmová, ruce majíc sepjaty pod hrudí, odstupovala ke kamnům.

„Právě!" důrazně řekl Palme, jemuž ženina řeč i všechen zjev její nebyly zrovna po chuti.

„Je to krásné a je vám jistě vděčen," lahodně promluvil Röhrich a obrátiv se opět k Palmovi, pokračoval: „Tedy v sobotu, dne 22. září v jedenáct hodin z hotelu U modré hvězdy. Ne, abyste zapomněli!" a žertovně pohrozil.

„A co vy, slečno?" k Fanny obrátila se Herma.

Dívka se usmála a zakroutila se rozpaky. „Nevím, až co otec —"

„Neradi bychom rušili vzácnou společnost," pronesl Palme.

„Ach ne, jen přijeďte, slečno, rádi vás uvidíme. Na promoci jste také byla!"

„Byla, s otcem!"

„Vidíte, tedy přijeďte opět!"

Při té řeči Palmová tichounce vyšla.

„Paní matka, myslím, mnoho chuti do Prahy nemá!"

Palme se nepokojně pohnul a řediteli odvětil: „Je zvyklá doma!"

„Starostlivá hospodyně — kněžka domácího krbu — dobrodiní rodiny," pochvalně přikyvuje velebil ředitel.

Palmová vracela se nesouc tác se zelenou lahví a s broušenými poháry. Fanny vyběhla také, ale hned se vrátila s bílou misou cukroví.

Matka odstoupila zase ke kamnům.

Palme povstav naplnil poháry.

„Prosím, račte si posloužiti!"

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Bylo nám řečeno hned v prvních dnech velikého převratu, a od těch dob stále si to opakujeme a v novinách tiskneme, čím imponovali jsme svým zahraničním přátelům: že byla to naše věrnost národnímu ideálu, husitský duch, příkladná ukázněnost celku a mravní hodnota našich zástupců. A opakuje se, že to vše má zůstati základy naší nadějné budoucnosti.

V domácnosti naší však objevuje se rub této skvělé representace, a to do té míry, že se obáváme, aby nenabyl převahy. Jsou velké kontrasty mezi tím, jak jsme se representovali na venek, jakými máme býti — a jakými vskutku jsme.

Především naši lidé venku, političtí zástupci i vojáci takořka do posledního muže, vynikli naprostým sebezapřením, úplným odříkáním; doma u nás každý cpe do popředí své osobní sobectví a netrpělivě dupe, aby měl okamžitě nejen chléb, ale k němu i pomazánku a nadto hojnost zábavy. Naši lidé venku ani necítili, snad ani si nebyli vědomi svého velikého odříkání, neboť co podnikali, jak se chovali, vše bylo pro celek — ale zde doma se okázale dere do popředí zájem jednotlivcův, či aspoň zájem určité kasty; oni dělali vše, se svrchovanou nezištností, pro věc pospolitou, pro ideální rem publikam, neboť věděli, že prospěch obecný jest prospěchem každého jednotlivce — zde děje se vše ve znamení vyrovnání soukromých zájmů, každý za svou práci pro obec chce napřed svůj zajištěný zisk. Naši zástupci venku imponovali přísnou pravdou, která jim zjednávala úcty a naší věci dobývala spravedlivého práva — u nás doma vládnou lež a klam v nejrozmanitějších podobách; lžeme si do kapsy úspěchy, jichž nemáme, honosíme se vlastnostmi, kterým nedovedeme mravně učiniti zadost, a zejména politické strany a jejich mluvčí, to jest noviny, nepracují-li překrucováním skutečnosti pro demagogický zájem, tedy klamou aspoň důkladným obmezováním obzoru vášnivě stranickým ohlupováním vyznavačů své církve. Ano, neboť dobro lidu jest vlastně podružným vedle domýšlivé zaslepené samozvanosti demagogů, zpravidla ubohé kulturní úrovně; hlásá se bratrství, a tudíž láska, ale v praxi se uplatňuje závist, zášť a pomsta; hlásá se svoboda — ale dostává se nám volebního řádu, který je neslýchaným zotročením svobodné vůle a nejvýmluvnější hlasatelé svobody vyhrožují hrůzovládou tomu, kdo nebude poslušen uskutečňování jejich papouškovaných, v nitru nepochopených teorií.

A kdežto za hranicemi naši zástupci dokázali, že jedině moudrý jednotlivec, bez rozdílu politického vyznání, a jedině prací může zmoci veliký úkol — doma rozhoduje příslušenství davového stranictví bez ohledu na schopnosti ducha; a postranními cestami se do státní správy dostalo množství individuí bez národního karakteru, ba i bez morální zachovalosti — tudíž hlíza nejhorší a nejnebezbečnější.

A připočteme-li, že na jedné straně se nouzí křičí a na druhé hýří se v masopustních radovánkách a v požitcích, svou nadměrností i dobu míru zpovrchňujících a tudíž eticky škodlivých, že stále teoreticky, nezvratně dokazuje se nutnost práce jako jediného spasitelného východiska v hospodářské i kulturní bytí — ale že ve vzkypění sobeckých zájmů jednotlivců jest k práci odpor, že celé vrstvy se jí štítí a jsou zato státem podporovány, že mezi včelami je obrovský přespočet trubců, a že koncem konců místo díla vládne jen fráze a fráze a fráze, pak poznáváme, jak uboze, jalově, boucharónsky byli jsme vychováni za republikány. Máme své svobodné republiky plná ústa, ale chybí jí kardinální základ: čest — čest každého jednotlivce, která činí čestným i celek. Neboť všecky odpory, které jsme tu vyčetli, jsou důsledkem toho, že pojem cti a tím i požadavek cti vymizel. Nemajíc cti, nemá svoboda ani majestátu a nemůže býti silou vládnoucí, ale zůstane zneužívanou služkou — tudíž něčím, co jest v naprostém odporu k jejímu vznešenému pojmu.

Čechům dostalo se převratem z 28. října zázraku — neboť dostalo se jim samostatnosti a významu, jakých v dějinách neměli dosud nikdy. Ale zázrak stržen byl ve všednost malých zájmů a děje se vše možné, aby ani příští generace z bludů nevybředly. Není tu husitského a českobratrského ducha, o němž se píše; lžeme si do kapsy, tvrdíme-li, že tomu jest jinak, že povšechnost českého lidu má povahu, která zasluhuje obdrženého zázraku. Mizivě malá jest menšina slušných lidí — toť patrno z toho, že mlčí a neozývá se v tom bohapustém Babyloně. Na tomto místě napsal prof. Jos. Thomayer před časem, že Čechové nejsou národem státotvorným. Slova ta se nyní potvrzují. *M.*

LITERATURA.

F. J. Čečetka: *Plameny lásky.* Původní kresby z české minulosti. — Frant. Mathesy: *Zasnoubení slečny Týny a jiné humoresky.* Obé nákl. Jana Kotíka na Smíchově.

Jak je viděti, jest velmi snadno psáti původní kresby z české minulosti: najdeme hrad, zpupného rytíře, vojnu, hradby, několik názvů starých zbraní a kusů oděvu a máme český romantism. Odpovídá-li tento úbor středověký tehdejšímu životu, nebo shoduje-li se nápadně s naším, v němž nyní žijeme právě tak jako se shoduje jazyk český, v němž novela psána, s jazykem na-

ším, na tom spisovateli nezáleží. Důsledek toho jest, že rytíř a jeho pacholek, fendrych, fraucimor a vyhnanec myslí právě tak jako my a spisovatel dokazuje, že v myšlení jsme ani trochu nepokročili, ač vnějších momentů máme daleko více než naši předkové. A představme si k tomu, že spisovatel umělecky nezmůže ani oné nejjednodušší fabule, že nahrazuje sentimentalitou, co nedovede vystupňovati logickým postupem, že jeho slovník je velmi chudý, rozlišování pojmů nepřesné; tu uznáme, že česká minulost zasluhuje větší píle a péče těch, kteří ji chtí popisovati. Že autor by se dovedl vžíti do poměrů minulých a že by s úspěchem zavedl čtenáře do života bujných cechů staročeských, jest viděti na povídce B l á z e n, kde autor slabou fabuli právem zatlačuje do pozadí, aby vynikly o k o l n o s t i, na nichž při takové povídce nejvíce musí záležeti. Takovýmto způsobem by jeho povídky vykonaly svůj úkol, třeba neveliký, ale přece záslužný. — Humoresky Mathesyovy, z nichž některé vyznačují se aspoň tím, že nevyhledávají humoru příliš otřelého a situací příliš napiatých, trpí neorganičností a nepříjemným vsouváním násilných a vynucených, t. zv. humoristických poznámek. Časové momenty, ne bez zajímavosti, jsou však zeslabovány okolnostmi příliš obecnými, otřelými, už mnohokrát v humoreskách probranými. Zásadním jejich nedostatkem jest, že mluva není humoristická; mají zde všecko zachrániti situace, které však většinou nejsou ani původní, ani zajímavé. Způsob, zachrániti humoresku vtipným slovem, jest z nejzáslužnějších a nejvítanějších; nepatří však k nejsnadnějším. Náleží k němu zručný výběr výrazů, nikoli chvatné, nýbrž obezřelé a vyběravé podání, jež je výsledkem značného přemýšlení a prozírání. V něm teprve vidíme, jak obtížnou věcí jest napsati humoresku, jejíž předností však vedle toho není pouze vtipné slovo a výraz, nýbrž i motiv. Obě složky však uspokojiti nepodaří se takovému spisovateli, který zápasí s výrazem, nedovede podobných výrazů náležitě rozlišiti, rozžíti na pravém místě a vystupňovati právě jím motiv jinak třebas obyčejný. *J. F.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V ý s t a v a o b r a z ů p r o f. A d. L i e b s c h e r a a a r c h. L i e b s c h e r a (Rudolfinum, březen 1919). Motivy Liebscherovy jsou po své hmotné stránce známy. Skoro napořád samá minulost nebo včerejšek, nikde odskok do skutečného života. Nový cyklus „České elegie" je nejchabější právě tam, kde dochází ke dnešku. Je to výpravná řada historických ilustrací, řada jistě dojímavá, více však v ní přichází k slovu člověk než malíř. Nechť to jsou „Sousedé", idealisované venkovské postavičky, tvrdé jako dřevěné loutky, čítankové obrázky, přesládlé, neostyšně cukerinové idyly („Idyla u moře") nebo krajiny, zobrazující rozpoutaný živel vodopádu malbou hladkou a ztrnulou: pro dnešní zkušenosti oka jsou to obrazy nepřesvědčivé, nehodnověrné, obrazy bez živého obsahu a životné síly. Krajina je tu jen pro svou předmětnou zajímavost. Starý malíř bez pravé raçy, nevnikající k zjevům malebným poznáním, nýbrž věděním. Co do vidění obrazového a techniky drží se staré tradice předrealistické, jíž jsme se vzdávali již před desíti lety. Sestava obrazu je hledaná, vykalkulovaná, vybudovaná na úpravenosti a přichystanosti, provedení tvrdé, až vyumělkované. Vzduch a světlo nemají přírodní jakosti a volnosti, ve figurálních obrazech vládne lokální barva bez reflexů. Na příklad: „V bývalé zahradě hr. Canala u Prahy" staví do šera vlhké zahrady dvě vybarvičkované postavičky, šero neprojevuje však své efekty na těchto zjevech.

Jsou to suché květy, jež nenaleznou již pečlivých zahradníků. V celém souboru výstavním nic nepoukazuje na dnešní dobu, v níž vidíme vznikati nevýslovně mnoho nového, naopak je v ní slovně mnoho starého, nepřislušejícího tomuto století. Na nás působí jako přežitek, vypiatí modernisté budou v tomto přešlém stadiu malby spatřovati cosi pseudouměleckého, něco mezi přírodou a uměním.

Syn Liebscherův, představující se jako malířsvětoběžník, je vynalézavější a nadán vlahým přírodním citem. Je vůbec malířem jiné značky; jen v malých jednotlivostech je znatelna souvislost s otcem. V tom, jak hledá „pohled", předmětnou zajímavost a význačnost, líčí zvláštnosti, miluje nápadné sestrojení a dělá náladu (efekty malebné nejsou vždy vypraveny s vnitřní důvodností). Po umělecké stránce produkce vyznačuje se jemnějším citem optickým i duševním. Umělecké vlastnosti a přednosti nejlepších jeho drobných poznámkových a památníkových listů a lístků je prostota a jemná diferenciace tónu. Vzduch a světlo mění se v houštce a síle, pavučinová atmosféra lehce mlžného vzduchu ladí a odstiňuje barevné nálady do velké jemnosti, leckdy nežitě opakované. Jeho způsob malířského myšlení a cítění je vnitřně pravdivější, podání nepostrádá zajímavosti a čistší výraznosti. Dalek všeliké rozkřiklosti, platí více kultivovaným vkusem než mohoucností. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Dne 10. t. m. zemřel na Kr. Vinohradech akad. malíř F r a n t i š e k U r b a n, v mužném věku 51 let. Byl žákem Schikanedrovým a Ženíškovým, spojil umělecké formy obou, dekorativní, úhlednou, jasnou linií Ženíškovou s delikátním koloritem Schikanedrovým ve vlastní osobitý výraz, jak jej známe z přečetných jeho

maďon a náboženských maleb kostelních a jejich barevných oken. Dlouho zachová paměť jeho na př. vkusné, důstojné a zvlášť i dekorativně výrazné vymalování svatyně vyšehradské, mimo niž provedl velkou řadu kostelních fresek, dekorací a oken, v Karlíně, v Mnichově u Mar. Lázní, v Kočí u Chrudimě, na Kr. Vinohradech, v Hlinsku, v Kut. Hoře atd. Vydatnou pomocnicí byla mu jeho choť, která zejména po stránce dekorativní dovedla s ním držeti stejný umělecký krok. Bylo pěkným pietním činem, že uložen k věčnému spánku na hřbitově vyšehradském poblíž chrámu, jemuž zbásnil nejkrásnější výzdobu vroucí zbožnosti a biblické výmluvnosti.

*

* Zrušte ústředny, volá hladovějící veřejnost, zrušte knihosklad, volá školská literatura. Tereziánská tato instituce, která povstala v dobách úpadku všech mimoněmeckých národů starého Rakouska, aby šířila a štípila rakušácký patriotismus a habsburskou idololatrii, pozbyla dnes naprosto podmínky svého bytí. Jest nemravné býti výrobcem a zároveň oficielním schvalovačem vyrobeného zboží. Jen jedno z obého je možno v demokratické republice. Stačí, má-li vyšší instance moc neschváliti a nepustiti do škol, co se nesrovnává s požadavky umění, vědy a pedagogiky.

*

* V době, kdy vydávají se rozličné nové čítanky, není snad na škodu připomenouti, že s l u š n o s t žádá, aby pořadatel — i když zákon o právu autorském mluví pro něj — zeptal se autora, svoluje-li, aby určená ukázka díla jeho byla do čítanky pojata. Bez vědomí autorova nesmí býti, byť z důvodů sebe vážnějších, cokoli měněno, upravováno. Nesmí se nikdy opakovati, co stalo se na př. při známých válečných čítankách. kdy pořadatel, spoléhaje na krutost vyšších rozkazů, přejímal články z čítanek bývalých a samovolně škrtal, ba co je horší, do článků vpisoval, jména autorova pod tím nechávaje, takže neinformovaný čtenář mohl se domnívati, že autor sám tak učinil, zvláště když pořadatel čítanek se tentokráte na titulu nepodepsal.

*

* Recitační večery, které nyní zásluhou několika uplatňujících se recitátorek staly se módou, jsou zajisté prostřednictvím mezi básníkem a obecenstvem, zasluhujícím ocenění, ač — zejména pokud jde o lyriku vlastní, intimní četba zůstane vždy jedině správným stykem s poetou. Ale, jak již v tomto listě stala se zmínka, opakují se na programech recitačních večerů vždy tatáž jména, obyčejně Bezruč, Machar, Dyk, Sova, někdy Neruda, a to po většině (hlavně u Bezruče) vždy s týmž programem. Z nesmírného bohatství poesie Vrchlického pamatujeme celkem jen as dva večery, ze Svatopluka Čecha tuším jeden, Krásnohorská, Heyduk, J. V. Sládek — tento vždy před svou dobou jdoucí věštec — zůstávají nepovšimnuti, ač právě jejich poctivě vlastenecká struna zní v souzvuku s dneškem; arciť znamenalo by to studovati celé básnické dílo a nikoli kopírovati běžnou programovou šablonou. Jubileum Kaminského minulo, aniž by která z přednašeček se zabloubala v jeho osobité, půvabné a v přednesu působivé verše, lyriku, epiku, velkoměstský genre a feuilleton; a velcí básníci rozletu, žel, záhy přerušeného, Bohdan Jelínek, největší talent lyrický, který jsme měli, a Václav Šolc, jsou dnešní generaci neznámí. Uvádíme namátkou jen tato jména, abychom ukázali, jak literární znalosti těch, kdož vystupují jako tlumočníci české poesie, jsou nedostatečné, jednostranné, ne-li zahanbivě — obmezené.

*

* Fondem Rob. L. Nováka při České akademii vydána bude dle návrhu poroty (Fr. Kvapil a Fr. S. Procházka) kniha veršů J o s e f a P e l í š k a „V tříšti chvil“. Rukopisu V á c l. B r t n í k a dostalo se pochvalného uznání.

*

* V divadelní rubrice bylo by podati zprávu o premiéře „Pana“ v měst. divadle Král. Vinohradů, o nově nastudovaném „Cyranovi z Bergeracu“ a pohostinském vystoupení Karla Dostala ve „Strašidlech“ a „Přemyslovcích“ v divadle Národním; avšak na žádné z představení nedostalo se na referenta vstupenky. —

*

* Na útulek českých spisovatelů zaslal nám obecní úřad v Suchdole n. Luž. K 400·—. Starosta p. Dr. Karel Kithier sděluje, že posílaje příspěvek činí tak „tím raději, čím bolestněji cítí, že, ač toneme v záplavě schůzí politických, ani jednou nebylo na nich učiněno zmínky, že vlastně české spisovatelstvo svou prací a pak památným prohlášením svým osvětlilo dráhy a označilo cesty, kterými pak snad s váháním a nedůvěrou se daly kruhy politické.“

(Zasláno.)

V Praze, dne 10. března 1919.

V á ž e n á r e d a k c e !

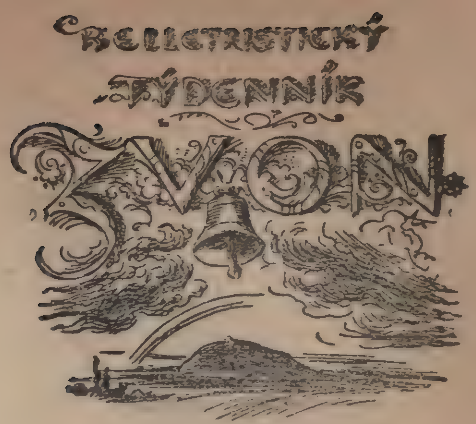
K článku p. Dr. O. Zicha, uveřejněnému v 24. čísle „Zvonu“ v rubrice „Hudba“ pod titulem „pro domo a pro foro“, dovoluji si upozorniti, že podobě jako v Národním divadle, kde nedošlo z vážných důvodů během války k provedení Dvořákovy „Armidy“, Foersterovy „Jessiky“ a Ostrčilova „Vlasti skonu“, nebyl i ve vinohradském městském divadle proveden po léta již slibovaný Fibichův „Blaník“ a z oper mladých autorů: Zichova „Vina“ a Zítkovo „Vznešené srdce“.

V dokonalé úctě *Karel Kovařovic.*

V Praze, dne 20. března 1919.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Odpovědný redaktor a vydavatel F r. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Č e s k á g r a f i c k á a k c. s p o l e č n o s t „U n i e“ v P r a z e.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Ant. Klášterský:

JIHOČEŠTÍ SEDLÁCI.*)

Rád jihočeských sedláků
mám tváře vyholené,
osmahlé, zrudlé do máků,
nos, jenž se hrdě klene.

Žití se velká moudrost v nich
se silou, vzdorem mísí —
na starých mincích bronzových
jen spatříš také rysy.

Je v kostele zřím sehnuté,
zjasněné, když se oře,
a tvrdé tak a nehnuté,
když bije do nich hoře.

Ten dvakráte již vyhořel,
ten statek ztratil hojný,
dva syni tomu padli, žel,
ten mrzáka má z vojny.

A v jejich tvářích velký klid,
bol nevyčteš v jich hledu,
je třeba žít, je třeba sít —
a tak jde dál vše k předu.

Ten sedmdesát stár již let,
vůz strhne na úbočí,
ten o svatbě své vnučky v střed
tančících bujně skočí.

Jak příroda, k níž v hluboku
jim dětská láska leží,
jim dává radost potoků,
a klid své pláně svěží.

Na trávě ležím u lesa
a dívám se, nechť po sté,
jak sedlák seje. V nebesa
až, zdá se mi, on roste.

Jak světa všeho tíž a bol
by byl vzal na svá bedra,
jak chléb když rozhazuje kol
všem ruka jeho štědrá . . .

ZAS V RODNÉM MĚSTĚ.

Babičko, mně se zdálo to hned,
jak zavřel jsem hřbitovní dveře,
(ač kroků jsem zvuky neslyšel znět),
že někdo za mnou se beře.

A to tys tedy, babičko, jen,
však hned jsem poznal to citem,
ač myslil jsem, tvrdý že je tvůj sen
v tom hrobě břečtanem krytém.

Tak vidíš, jsem v rodném městě svém zas,
Bůh sám ví, za kolik roků,
a radost mi zřít tě za dlouhý čas,
ne, tušit jen: po mém jdeš boku.

Pojď, pojď, hle, statuje dosud zde ční,
dál s vrchu jde náměstí plocha,
pár nových tu domů z posledních dní,
leč ještě i šindele trocha.

*) Z knihy „Na českém jihu“, vyjde v „Knihách Zvonu“.

Můj rodný dům — vidíš? Z oken jsme těch
se často dívali spolem,
a já tam hoch bloudil v závratných snech,
až hlava šla kolem a kolem.

Chtěl šířit jsem pravdu, být prorok a žrec,
co plánů duší mi létlo!
A vidíš — zda symbol není v tom přec,
teď odtud vedou si světlo.

Tu svatý již Kliment, kde farář mne křtil,
rád hledívám do oken fary,
neb Vrána v ní psával a Bendl v ní snil;
znáš u chrámu pomník ten starý?

A ještě tu s plesem pozdraví zrak
pár starých košatých stromů —
jak, babičko zlatá? že smutno ti tak?
Že musíš se vrátit už domů?

Nu, neměla's nikdy stání, spěch tvůj
znám dobře, jak na tebe sedá;
tak s bohem již — s bohem a pozdravuj,
ó vroucně mi pozdravuj děda.

Ne, sečkej — jen chvíli — jen několik slov:
Víš, vracím se okřát sem, zmořen,
neb cítím, ač v dáli můj krb je a krov,
zde, v hloubi té půdy, můj kořen.

A jinde ač k výši jsem témě své pnul,
přec nejsem tu host jen a cizí;
nechť zassut zde starý stříbrný důl,
je v srdcích tu zlato, a ryzí.

A mají mne rádi, ne, není to lež,
jak tebe mívali prve,
neb cítí, jsem jejich a já to vím též,
že z jejich, že z jejich jsem krve!

*

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

„Děkuji, děkuji, Hermi, vezmi si také pohárek!" sladce pobízel Röhrich a vzpřímiv se, pravil vznešeně: „Na štěstí našich dětí — na zdar jejich budoucnosti!" a již si s Palmem přiťukával. Obrátiv se k Fanny pobízel s úsměvem: „Slečno, honem si také připijme! A s paní matkou!"

„Děkuju, já nejsem vínu zvyklá —"

„A to by bylo pěkné, je to jednou za život!"

Palmová všecka rozpačita přistoupila, vzala pohárek a přiťuknuvši si s hosty i se svými, pravila: „Na budoucí štěstí!" a upila.

„Jen víc — víc — je to na štěstí synovo!"

Upila opět a postavivši sklenku, pravila s úsměvem: „Hlava se mi bude celý den motat!" a zase odstoupila.

„Dobré víno," pomlasknuv, chválil ředitel. Obrátiv se k Palmové, zahovořil: „Také nás navštivte, aby vás i moje paní poznala, pan Palme už přece u nás byl!"

„Ach, já z domova sotva vyjdu, pořád jsem v krámě, leda do pole že se někdy podívám!"

„Přec — přec! Malá vycházka neškodí, není-li pravda, otče?" a ředitel usmíval se velmi roztomile.

„I to je darmo nutit — zvykla si tak!"

„Psal syn, že už je v Praze byt," k Hermě obrátila se Palmová.

„Ano, máme byt krásný," vlídně odvětila slečna.

„Nábytek už také?"

„Všecko je objednáno a dodává se, pan doktor dohlédá."

„Povídala moje choť, že vše bude velmi roztomilé, musíte se tam brzy podívat!" s úsměvem vybízel Röhrich.

„Ráda bych viděla, v čem syn bude, ale v Praze jsem ještě nebyla, je to tuze daleko!" a pohled matčin byl velmi ustaraný.

„Jednou přec, děti budou mít radost!"

„Přijede, musí jednou přijeti, sám se postarám!" důrazně pravil Palme.

„Potěšit se, okřáti, není dobře stále se jen starat!" svědčil ředitel.

„Také to říkám — a překážky není!"

„Ano — v našem hospodářství!"

„Však ono neuteče a jsme tu také my!"

„A my, Hermi, musíme zas jít, povinnost mě ještě volá!" a ředitel povstal.

„Proč ráčíte tolik spěchati?" bránil Palme.

„Nic platno, nic platno, potěšili jsme se s vámi a zas pojedeme!"

„Přece se musí dopít!" pobídla Palmová. Ředitel pohárek dováhl, Herma upila.

„Doufám tedy, že slibu dostojíte, budeme se velmi těšiti!" a Röhrich potřásl Palmovi rukou.

Také Herma se loučila. Tisknouc Fanninu ruku, pravila: „Tedy nezapomeňte, slečno!"

Ředitel přistoupil i k Palmové: „Velmi mě těšilo, že jsem poznal matku našeho doktora, doufám, že budeme dobří přátelé!"

„Velmi mě těšilo, buďte zdráva!" loučila se s ní i slečna.

Vyprovodili je až ke kočáru. Když se rozjel, ředitel i slečna roztomile kývali na rozloučenou.

U Adlerwirtů byla divákův plná okna...

Palmová vrátila se přímo do krámu.

„Gott sei Dank!" vydechla vstoupivši.

„Dobře to dopadlo?" dychtivě tázala se Anna.

„I snad dobře."

„Pojedeš na svatbu?"

„Já?" usmála se, ale na dceru nepohleděla.

V tom vběhla Fanny. „Počkej, ani ses neukázala, otec bude hubovat!" kárala sestru.

Ta jen ohrnula ret. „Pojedeš?" tázala se jí potom.

„Nevím, až co otec!"

„Nebručí na mne?" ptala se matka.

„Proč?"

„Jestli jsem něco hloupého neřekla."

„Ale ne!"

„Pozvali tě?" na sestře opět vyzvídala Anna.

„Bodejť by nepozvali! Nezapomeňte, slečno — přijeďte, slečno!" kroutíc se napodobovala Hermu. „Ale poslouchej, matko, zblízka je ta slečna starší."

„Jen mlč, krásná je a vznešená — kdež pak my a ona!"

„Pojedeš, matko?"

„Já? Vždyť mi neříkali!"

„Bodejť, neříkali, zvali a jak!"

Matka neodpověděla.

V poledne u stolu hovořily dcery jen o návštěvě, ale matka od kamen do toho nepromluvila.

„Tak co, Tóny, pojedeme?" ženy tázal se Palme.

„Prosím tě, kdež bych já mohla!"

„Proč bys nemohla?"

„Vždyť se mezi to nehodím a někdo přece musí být doma, je tu nemocná babička!"

„Děvčata by to dobře zastala!"

„Jen jeď a chceš-li, vezmi Fanny s sebou jako tenkrát — či chtěla by Anna?"

„Ani za nic!" broukla dívka.

„Bóže, hostina bude u Modré hvězdy — ani tam nedovedu jíst!" smála se Fanny.

„Snad nemáš očí a nebudeš vidět, co dělají druzí!" zahuboval otec.

„Mezi takovým panstvem!"

„Pořád dělejte jako nějací žebráci — slyšet to už nemohu!"

Už se žádná neozvala...

Hospodyně, obstaravši oběd, nesla i stařeně do její světničky. Vejměnice ležela v pruhovaných kanafasových peřinách, šedovlasou hlavu majíc zabořenu v polštáři. Slyšíc, že někdo vešel, trošku jí uchýlila a malé, hnědé zapadlé oči se pod svraštělými víčky stočily směrem do jizby.

Stěny byly tu zastaveny starým tmavým nábytkem, kolem černých kamínek viselo plechové i hliněné nádobí, na zažloutlých stěnách zčernalé obrázky na skle.

Hospodyně postavila hrnek s polévkou na lavičku u lůžka, povznesla horní půli panímámina těla a podložila polštáře. Stařena položila scvrklé, promodralé paže na svrchnici, ale sama už jísti nemohla, ruce byly jí těžké a tuze se klepaly.

Hospodyně přisedla a podávala jí polévku lžíci po lžíci.

„Máte se mnou trápení," hlasem stále ještě silným a drsným pravila panímáma a skleslá hlava se sama rozkývala.

„Ale jděte — už jsem vám kolikrát řekla —"

„Snad to už dlouho trvat nebude!"

„I jen počkejte, jak budete běhat zas."

„Máte s otavou a ještě já chci služby! Už to máte doma?"

„Ó to ani ne polovičku!"

„Aspoň kdybych si už venku mohla sednout na lavičku, abych to ještě viděla!"

„Jen trochu trpělivosti!" Hospodyně podávala, stařena polykala; hubené svaly se jí po krku vlnily.

„Měli jste tu pány — povídala mi Anna," a hlavička se opět rozkývala.

„Měli, přišli pozvat," a krmíc ji, Palmová vyprávěla, co a jak bylo.

„Rudi udělá štěstí — přeci jsem si nemyslela —"

„Jen aby bylo!"

„Proč by nebylo, tam bude všeho. Pojedete na svatbu!"

Hospodyně se zasmála: „I to nepojedu!"

„Nepojedu — bodejť byste nejela — máma! Snad byste nechtěla zůstat doma — naposledy k vůli mně — dá Bůh, že tu už nebudu, budu to mít odbyto."

„Nemluvte tak, panímámo! Nepojedu" protože nejezdím nikam a je to panstvo, budou tam mít dost svých, velkých."

„Ať si mají!" stařena až zlostně vyhrkla. „Ať oni mají svou stranu, vy jste zas ženichovi — jen jeďte!"

Hospodyně už chtěla říci: „Vždyť budou rádi, ani mě nepozvali" — ale nepronesla toho.

„To by bylo nejet!" — dál bublala stařena.. „Snad jste se tady málo nadělala, den za dnem, od tmy do tmy, krám, děti, pole, o toho hocha jste se nastarala — snad jsem já to všecko neviděla!"

Hospodyni zachvělo se srdce. Ta slova panímámina zněla sice nevlídně, ale nikdy takového uznání od tchyně neslyšela. Dokud stařena bývala svěžejší, mlčky pomáhávala, později jen se stavením kodrcala zamračena, málomluvna, jakby si ničeho nevšímala. Až teprve v posledních dobách —

„Každá máma se stará!" hospodyně odvětila s úsměvem.

„I každá tak ne! Nechává se všecko běžet — dělá se, ale dál nic, vy jste všecko držela, to já vím. Přinesla jste to sem z domu, vy jste takoví."

„Taky se o mne moje matka starala — každá musí!"

„Měla jste ji ráda?"

„Můj Bože!"

„Vidíte, dávno vám odešla a já tu zůstala tolik let. Co jste se mnou měla!"

„Jak vy dnes mluvíte!" a hospodyně vrtěla hlavou.

„Nestejskalo se vám tady?"

„Zprvu dost, potom nebylo kdy."

„Je k vám hodný?" a stařena uchýlila hlavu, aby nevěstě viděla do tváře.

„Vždyť víte, jak to chodí."

Stará hlava se rozkývala. „Palmové jsou páni, tvrdí páni — jen bryknout — jen všecko po jejich hlavě! Vy jste tomu snad nebyla zvyklá, my jsme jiní. Řečí se ve stavení nenadělá."

„Jen když to všecko tak dopadlo — teď ještě děvčata!" povzdychla Palmová.

„Fanny je taky po tátovi, Anna je hodnější — no, vy je vyvedete!"

„Jen kdyby Bůh dal zdraví!"

„Já už brzy půjdu! Ty, co byly se mnou, leží tam všecky dávno jedna vedle druhé — ani mne nepoznají. A na tu svatbu jděte, proč byste nešla!"

Palmová mlčela, až když panímámě dala poslední lžíci, vydechla:

„Nejsem z nich!"

Ačkoliv stařena seděla opřena, byla slabostí přece velmi ohnuta; teď však jí hlava klesla až k prsům.

„Přinesu maso," pravila hospodyně a vyšla. Vstupujíc do světnice, rychle utřela si oči.

Muž ještě po obědě přecházel světnicí. „Co je ti?" tázal se.

„Mně — nic. Matka je dnes smutna."

„Žádný div — hnout se nemůže —" a soukal si knír.

Když se Palmová vrátila do výminku, stařena seděla ještě tak zhroucena. Palmová maso i brambory v nalité omáčce rozkrájela až na kaši.

„Tak, matko — maso!" vybídla.

„Už ani hladu nemám!" Ale přece ještě jedla.

Když asi poloviny jídla požila, dotkla se nevěstiny ruky a pravila:

„Dost mám, dejte to kocourovi."

„Budete spát?"

„Vždyť spím pořád. Otevřte mi okno, slunce svítí a ať taky to pole cítím."

Hospodyně jí vyhověla. Stařena uchýlivší hlavy, hleděla do zlatého dne.

„Pojďte si ještě trochu sednout!"

Když hospodyně přisedla, stařena vztáhla klepající se ruku a položila ji na její. Kolem zapadlých úst ukázal se mírňoučký úsměv.

„Nevím, kdy odejdu," pravila suše, „a tak vám teď děkuju za všecko!"

„Ale, maminko —" a Palmová jí ruku sevřela.

„Já to vaší mámě řeknu, všecko jí řeknu — já ji poznám, třebaže jsem s ní mluvila jen jednou. A mějte tady už trpělivost, s námi ženskými na světě jináč není. Já jsem taky dost zkusila, nebožtík starý též všelicos uměl, ale za vás mi bylo dobře. Byla jste cizí — Bůh vám zaplať! Musí se v práci táhnout — jináč to není!" a líce stařenina byla opět zaškareděna, jak bývala.

Zmlkly obě. Proud slunečního světla padal do meziokní a počal se linouti i do jizby dál.

„V modlicích knížkách mám pár zlatých, ty dáte Anně — byla hodná a spávala tu se mnou. A teď si jděte všecko udělat!"

Palmová ještě jednou sevřela hubenou ruku a mlčky vyšla.

Když vrátila se do velké světnice, šel do sedničky muž. Těžké kroky jeho duněly po síni.

„Also, wie geht's, Mutter?" tázal se vstupuje.

„Danke — gut!"

Přistoupil k lůžku a hleděl na ni s úsměvem. „Krásný den máme, už abyste mohla ven!"

„Juju —"

„Hezky vám sem svítí — otavy voní —"

„Také je cítím."

„Však jste se jí taky dost nasušila!" usmál se a zakroutil vousy. „Budeme mít

Rudiho svatbu, byli tu pozvat, udělá štěstí.“

„Díky Bohu! Budete veselí —“

„Budeme!“ a stoje před oknem, hleděl do bledězelených luk, na nichž seděly tmavé kupky i rohatiny s rozloženou otavou.

„Hörst du, Johann?“ po chvilce ozvalo se z lože.

„Přeješ si?“ a přistoupil blíž.

„Já už brzy umřu —“

„Nana, není tak zle, budeš běhat zas!“

„Jak Bůh určí. Chci ti jen říci, abyste byli vždycky na Tóny hodni, ona se tu o všecko tuze starala!“ Pravila to suše, skoro drsně a na syna se při tom nepodívala.

Palme svraštil čelo. „Něco říkala?“ tázal se překvapen.

„Ani slova — ta nikdy nic neříkala, jen já to povídám!“

„Buď bez starosti, matko!“

„A jdi si teď, trochu si při tom sluníčku a vůni zdřimnu.“

Poslechl mlčky. —

Odpoledne byla Palmová sama doma; muž a starší dcera odešli, Anna seděla v babiččině sedničce.

Matka před oknem pletouc, vzpomínala na ranní návštěvu... Po řadu neděl nosila v hlavě myšlenku: Pozvou mne — nepozvou? Došedši již dříve k jistotě, že zde v domě byla přehlížena, nevšímána, ačkoli nejtěžší břemena a starosti nesla hlavně sama, čekala na návštěvu ředitelových jako na určité potvrzení nebo vyvrácení svých těžkých domněnek. „Snad se mýlím,“ říkala si, snad si jen vemlouvám, že mě vždycky přehlíželi, snad se mi to jen při jejich povahách zdává — — nuže, teď se pozná pravda!“

Bála se té návštěvy a přec po ní dychtila... Snad s ní budou jednati krásně, laskavě, opravdu jako s matkou Rudiho; snad budou důtklivě zváti, projeví tak, jak si jí váží a ona sama vycítí, že není zde jen tím, čím že je, snad křivě soudívala.

Ale budou-li nevšímavi? Nepozvou-li nebo jen tak, aby se neřeklo? Všecko se v ní proto při jejich příjezdu třáslo, hruď byla plna úzkosti.

A teď bylo po všem... Splnilo se, co si představovala! Pořád jen: pan Palme slíbil — — pan Palme přijede — slečno nezapomeňte! S ní jen, co bylo nejnutnější... Nestojí o ni, ba, ani si nepřejí. Sprostá jim je, hloupá, nehodí se mezi ně, oni jsou velcí páni, ona jen ženská z hospodářství, z vesnice — snad i vědí, že z české vesnice! Co jim na tom, že se tu léta letoucí od tmy do tmy honila, starala, sháněla, že o Rudiho na studiích tolik pečovala! Dívají se na ni jako vlastní muž, který také soudí: střádala grešličky, kdežto já jsem dukáty sbíral! K němu jsou pozorni, jeho si cení, ačkoli tu všelicos vyváděl, kdežto ona, žena poctivá, dřička, nic jim není.

A syn bude jejich, zcela jejich; za mozoly své, za všecky dni a noci nebude mít ani kusa pravé lásky jeho, všecko jen oni. Slzy vyproudily z očí — práce vypadla z rukou, hruď byla plna smutku...

Jistě i ta vetchá panímáma porozuměla a lituje jí. Také tu prý nebe neměla, ale do svého konce přeci zůstala u syna a viděla, že dál jde všecko dobře. Jak bude synu jejímu? Do bohatství si prý sedne, všeho bude mít, velkým pánem bude! Ačkoli měla před tím své obavy, přece slyšíc to na všech stranách, pociťovala, že to hřeje. Věděla, že pro matku nemůže být větší radosti, než když se dítěti poštěstí; blažila ji ta radost také, ale přece si zas říkala, že svět, do kterého syn kráčí, je příliš odlišný od toho, z něhož vyšel, a že se s ním třeba divně zatočí... Což on — — hlavičku vždycky nosíval vzhůru, pán v něm vždycky býval, po tátovi to zdědil; ale neztratí-li se v tom nadobro, nezapadne-li pro ni navždycky? Vzpomene-li, že také měl mámu?

I s těmi myšlenkami v hlavě Palmová ještě doufala, že se syn teprve ozve — že přijede, že napíše: Maminko, vy jste se o mne starala, vy jste ve dne v noci na mne myslila, ó, já to dobře vím a nikdy nezapomenu! O mé svatbě musíte býti také, musíte se radovati se mnou, není možno, abyste u mne nebyla!

Ne, že by chtěla jeti, ne, ne, taková myšlenka jí nenapadla, ale jen aby řekl, aby to srdce také otevřel, aby se projevil. Vlastní srdce i v největších pochybách přece pravilo, že syn to učiní, že není možno, aby toho neučinil!

Dnešní návštěva studenodolského panstva krutě však zamrazila; nic, nic teplého neuslyšela, jen tak ledabylých pár slov. A muž se také neozval, neřekl: Ano, přijedu, se ženou přijedu, s Rudiho mámou; měla ho vždycky tak ráda! Nepromluvil o ní, neřekl jim, co se slušelo a čeho zasloužila, jen po jejich odchodu se zeptal: Pojedeš, Tóny? Jako by jich byl neslyšel!

Pojedeš, Tóny? Vždycky se jen tak ptával, jen tak vyzýval, aby se neřeklo, doopravdy si toho snad ani nepřál, a kdyby byla přikývla, byl by začal obracet. Škoda, že aspoň na oko nepřisvědčila, aby byla viděla a slyšela! Ale ne, ne — srdce by to bylo rozdíralo...

Stará Palmová zhasínala celý týden. V neděli, na jména Marie, seděli v sedničce její všickni, hospodyně u samého lůžka, a stařena dodýchávala. Bez bolesti, tiše, jako když plamínek dohořívá. Ležela s očima zavřenýma a nemluvila již od včerejška.

Byla právě hodina s půlnoci, když jí hlava sklesla stranou. Oči se jí tu chvíli otevřely...

Stáli bez hnutí.

Po chvilce jí hospodyně oči zatlačila a otevřela okno. Sama ji potom převlékla, ustrojila.

A šli všichni spat. Stařena měla svoje odbyto...

Palme ráno telegrafoval synovi a šel obstarat pohřeb.

Přišel starý Zaplatil, aby vzal míru.

Dcery Anna i Fanny byly potom v krámě, hospodyně na dolních lukách pomáhala odvážet zbytek otavy.

Doktor Palme poslal telegram, že přijeti nemůže a že následuje dopis...

I byl od Palmů pohřeb. Lidí sešlo se dost. Hráli, zpívali, modlili se, ale nářků a pláče nebylo. Hovořilo se, ale o mrtvé nejméně: byla už tuze stará, na té zemi dávno odbyta, jen že ji časem někdo spatřil na síni nebo v domovních dveřích. Palme šel za rakví zasmušen, ale tich; Palmová jediná u hrobu hlasitě zakvílela, dcerám slzy stékaly po tvářích. Matka hledíc, jak se rakev na provazech snižuje do země, truchlila, že navždy odchází stařena, jež měla ji ráda, a vzpomněla si též, jak právě tak pohřbívali kdys i její matku.

Na pohřbu byl i ředitel Röhrich s dcerou a všecky oči se k nim obracely. Po pohřbu se u hřbitovních vrat s Palmem rozloučili a odjížděli zas domů...

Ještě před polednem toho dne přinesl Klabusay dopis doktorův. Rudi psal, že ho bábina smrt dojala a že si nepomyslil, že jí už nespatří; na pohřeb že přijeti nemůže, protože by musel žádati za dovolenou, a to že by šlo těžko, když mu zakrátko má nastati prodloužená dovolená výroční. Psal, že bábu aspoň v duchu k hrobu doprovodí, a naříkal, jaké má se svatbou a s bytem starosti; prosil otce, aby mu lístkem oznámil, kterým vlakem přijede. O matce, o sestrách ani slova.

Palmová měla celý den pláč na kahánku, ale soudili, že je to žalem po bábě...

Fanny byla na rozpacích, co má dělat — vždyť se Rudi nezmínil! Otec však mluvil o tom, že pojedou spolu, se stálou jistotou, a krom toho leželo jí v hlavě, co by řekli v městě, kdyby ani ona nejela a jmenovitě, co by říkali u Pohlů. Franci a Bertička by se jí ještě vysmáli!

XIII.

Vlaštovky a jiřičky, sletující se do hejen a posedávající hřebeny střech, telegrafní dráty i věž chrámovou, hlučným sborem štiřikaly, že čas odletu jejich je tu, protože s hor fučívá už studeně a brzy nebylo by ničeho do zobáčků. Také hejna špačků snášela se zas jako prudká černá mračna na zoraná pole i na podlesní vlhká luka, v jejichž zeleni růžověly už i naháčky; hlučné švadronění plnívalo celé údolí, ačkoli černých, bystrých chasníčků, zapadlých v pocuchané trávě nebo v řádcích bandor se splihlou, dosychající natí, ani viděti nebývalo.

Po desátém září vlaštovky zmizely.

Pod vysokým, bleděmodrým nebem, níže nazelenalým, po němž bílé obláčky klidně si plovaly, objevovala se i jiná temná hejna drobných poutníčků, mířící k jihu.

Kouř pasáckých ohníčků celým údolím voněl spáleným roštím lesním, a hvozdy rozšumívaly a rozhučívaly se podzimně.

Slavík chodívaje na osamělé procházky v lesní aleji nebo cestami podlesními, nejednou se zastavil a opřen o zarostlý kmen naslouchával tesknému šumu a zírával na stěhující se ptačí družiny.

Jednou jda pěšinou, setkal se s ježkem. Jindy se mu takové bodlinaté zvířátko leda jen kmitlo a bystře zmizelo pod houštím skloněného mlází, tentokrát se samotářský ježáč těžce hrabal z luční trávy, na pěšině se zastavil, rychle oddychoval a víc ležel nežli stál. Choulil se, a když se Slavík k němu sklonil, aby pohladil šedou hlavičku, neschoval jí a přivřená očka ani nemrkla. Slavík s úsměvem pozoroval drobný čenich a připadlo mu, že si pichlavý poutník povrčívá: Jo, jo, je zle, chladno leze do kožicha! Odpočinuv si, vlekl se do lesa, těžce prohrabávaje se mechem i stlaním. Prvý podzimek už ho skličoval, dřímota nutila uchýliti se do hlubokého úkrytu zimního...

Slavík tou dobou zakoušíval v Korytné víc a více projevů nepřízně, ba nenávisti. Známí Němci mu na pozdrav jeho sotva odškroukli nebo si ani nevšimli, Jodasové i někteří mandlíři, podívavše se naň směle, přešli, jak by ho neznali, s palouků a s polí naň pokřikovali; Geigepetrovi, Sparpohlovi, Weisovi, Zaplatilovi zdaleka se mu vyhýbali, Oberhanková, vidouc ho jednou přicházeti cestou za stavením, schovala se za širokého ‚ježka' nově vyrovnaného, domkař Janoušek honem před ním skočil do baráku, Kynčl maje ho potkati, rychle zahnul na luční stezku.

Když jednou s Pozdníkem přišli ke Kocourkovi, kde s Korábem a Zaplatilem cvičívali sbory, praktikant vyřizoval jim truhlářův vzkaz, že už do zpěvu choditi nemůže a nevzkázal ani proč. Byli však hned doma.

„Divíval jsem se, že tak dlouho vydržel,“ pravil Slavík, „pan Oberlehrer i Herrnschall mu jistě projevili velkou nelibost a to víte, že mu za prozpěvování v kostele přece někdy něco kápne.“

„Sám se tenkrát nabídl,“ odvětil Koráb.

„To měli zlost pro Jodasa —“

„Ale co teď!“ stýskal Kocourek.

„Netrapte se,“ těšil Slavík, „přijde Kaván, s ním i jeho pan učitel Vízek, oba hudebníci výborní, a jedna, dvě zkoušky s nimi nám stačí.“

„Zaplatilova basu je přeci škoda!“

(Pokračování.)

Karel Pittich:

ŽALM.

Jak úkol, v němž jsou všechny neznámé,
svůj život žijem v úzkosti den ze dne.
Z bludiště svého cesty neznáme;
kol dokola je všechno nepřehledné.

Zvířata, stromy mlčí bez moci,
však lidé mluví jinak nežli dříve.
A světy věčné, hvězdy, za nocí
jsou ve svých dálkách cize mlčelivé.

Je smutek tvorů božích bezměrný
na této zemi ve dnech pusté zkázy.
Zmateně mlčí i druh důvěrný,
myšlenkám našim výraz nutně schází.

V bolestném neklidu napiatě čekáme,
kdy skončí bouře, jež čím dál víc hřímá,
ve mračnech hrozivých trhlinu hledáme
očima žíznivě rozevřenýma.

Netroufáme si skoro pomyslit,
jak budem žít, až bouř se odežene.
Nezmrtví mozek v apatický klid?
ožije znova srdce popleněné?

Dr. Em. Fait:

JEZERO JANINSKÉ.

(18·8 km², 500 m n. m.)

Báje jsou vábným, luzným výtvorem dětského života národů. Taje záhrobní nutkají stejně vzdělance jako potulného divocha, by přemýšlel, co ho po zdejším pobytu čeká. Staří Řekové si našli věčný ráj pro sídlo blaženců v okolí dnešního jezera Janinského, tam bylo jejich elysium, dříve než připadli na ostrovy šťastných u záp. břehu Afriky. Co vyvoleným hrdinům kynulo, když za živa do tohoto koutku epirského nadpřirozenou silou byli přeneseni? Požívali věčného mládí, účastnili se zápasů, her, divadla, hodů, a rány při tom utrpěné bez bolesti se hojily. Naše otčina je zemský ráj na pohled. Přičiňme se, by také ve skutečnosti jím se stala, by nebylo chudoby, nedostatku a rány osudu by pokud možno s nejmenšími bolestmi se zacelovaly.

Obejdeme okolí někdejšího řeckého ráje. Jezero se rýsuje před námi v podobě téměř vejčité, rozděleno poloostrovem, od západu do něho vnikajícím, na dvě nestejné části. Na nejvyšším bodě osamělé vápencové skalky se zachovaly zříceniny Demir kule — Železné věže, z doby pověstného samovládce Aliho paše, koncem 18. a počátkem 19. stol. I na jiných místech rozmetané kusy buňov nám dosvědčují míjivost slavných okamžiků lidské pouti. Mohamedáni konávali svou zbožnost v 18 mešitách, dnes většinou zubožených, namnoze pustých. V lepším poměrně stavu se uchovává 7 kostelíků pravoslavných Řeků, kteří představují polovici všech městských příslušníků — 15000 d. Albánci — 9000 d. se silně hellenisují, k nim se řadí na 2500 židů, něco Cincarů a ci-

kánů. Obchod se rušně vyvinuje, méně průmysl zapouští kořeny.

Malý vápencový ostrůvek Nisija zdvíhá se 80 m nad hladinou a dopřává místo pro 150 chatrčí skromných rybářů, jejichž zbožnost dosvědčena 4 kostelíky, onen sv. Pantelejmona dobudován v čase zmíněného Aliho paše. Voda je zakalena hojně plovoucími, ústrojnými látkami barvy žlutavě načervenalé. Podél břehu možno pozorovati mírné proudy, kde ze dna vyráží pramen, listí i jiné uvolněné částice rostlinstva shlukují se v různé obrazce. Rákosí, vodní lilie, zástupkyně vodymilného ústrojstva daleko se uvázaly ve vládu nad hladinou. Výběžky pohoří Mičikeli lemují východní břeh a na mnohých místech spadají do hlubin pod 40°, nastavují hruď proti příboji. Smaragdová svěžest se táhne jako úzká pruha okolo jezera, tu a tam probleskuje zeleň v samém městě a na podnoží Mičikeli. Také malé skupiny stromoví na obzoru se vytyčují, jmenovitě cypřiše z dálky se nám jeví jako černé skvrny, nahozené malířem na šedou polohu vápencové půdy. Křoviny se vyznačují šťavnatými listy před našimi doubravinami, lučinami a březinkami. Pohoří noří se do jasného blankytu ostrými, vyprahlými tvary a brázdy na jejich hrudi se podobají cirkinu z oblasti ledovců. Někdy nad roklinami vznáší se mlha, bílá jako peří, a z ní se vypínají černé hroty a žebra skal. Zvláště je poutavá hra barev na vrchu Peristeri. Obyčejně na jeho temeni ulehá černý obláček, za dne se dále rozvinuje asi do polovice výšky, jako by se v rubáš měl proměniti. Často kolem beder hory vytvářejí se mlhavé pásy a beránky, různými barvami prokvétalé, bělavé, modré, žluté, černé. Tážete se, odkud příroda tolik tvořivosti ve svém rozmaru čerpá?

Říčky do jezera se vlévající jsou nepatrné síly. Za letního žáru pravidlem od června do září dno jejich se obnažuje, aneb se mění v řadu bažinatých, nesouvislých nádrží. Vláhy se snáší nad krajem dosti, do roka 1300 mm, mimo to padají na váhu krasové prameny. Nejsilnější z nich je onen Drabatova, jak si přizpůsobili slovanský název dobrá voda pro svá mluvidla Albánci, Řekové ji jmenují Krio-nero. Svěží nápoj dopravoval se v kozích měších po celém městě od vodonošů, jak i jinde na východě zvykem.

Za neštěstí se považuje, když pramen následkem vedra vyschne. Zřídlo, které na dně jezerním vyráží, sluje kajnak a počítá se jich několik.

Z jezera není žádného viditelného odtoku a voda se ztrácí hlavně odpařováním, ale též odtoky podjezerními — katovatrami, jež se místně jmenují též konevtrami. Některé z ponorů prohlodaly si podzemní průchod na sz. u Lapsišty, druhé na jv. u Kaciky; první z nich jsou výduchy z doby diluviální, kolem se rozkládají blata, jak i alb. lapsi též označuje, Řekové odtok nazývají diorix. Někdy se prodírá voda 15—17 trhlinami, jindy se všechny zanášejí bahnem a jenom nepatrně se vláha prosakuje. Všechny tyto skuliny protrhly si odchod na západním břehu malého chobotu, na protější straně vytvořila se malá jeskyňka, kudy šplouná do podzemí Pritoka. Dle lidového výkladu vody odtékající vyrážejí u Vesnice Velčišty a vrhají se do říčky Kalamasu. Zřídla tato jsou 100 m níže než hladina jezerní a od ponorů lapsištských 11—12 km vzdálena, jedno z nich takou silou proráží, že mlýn ihned žene. Celé okolí Janiny je albánsko-řecké, leč všude téměř nás překvapují slovanské místní názvy. Teplota vody u vývařiska stanovena na 21° C, kde v ponor se řine však na 24° až 27° C. U výtoku ve skulinách usazují se různé škeble, zvláště Dreissena polymorpha Pallas. Všechny okolnosti výživné jsou příznivy pro vývoj úhořů, kteří velice hojně rybářskou práci odměňují.

Průměrná teplota vzduchu v Janině stanovena na 14·4° C, nicméně se dostavují v zimě mrazíky, až na —10·2° C, v létě naopak teploměr stoupá na +83·5° C. Tuhé zimy zaznamenávají se v letopisech kraje v různých obdobích. R. 1607 dosáhl led síly 2 stop, 1812 chodili sedláci pěšky po ledu všemi směry, 1818 mohlo se jeti i povozem přes ledovou pokrývku. Hora městská i ostrůvek Nisija jsou osamělé svědecké skalky vápencové na dně krasového pole. Dle měřených průmětů hlubin zjištěny v jezeře dva úvaly, ve větším z obou se nalézá nejhlubší tůň 10·2 m. Dnešní jezero je pouze nepatrný ostatek diluviálního, jež zaujímalo plochu třikráte větší, jak to možno dokázati dle usazenin bývalého dna, zvláště na sz. a jv. Písek, pískovec a slepenec tvoří místy řady pahorků 50—60 m vys.; též na skalních útesích břehu ve výši 15 m nad nynější hladinou možno dokázati bývalou vodní úroveň. Po diluviální době rozpadlo se jezero ve dvě části, vlastní Janinské a Lapsištské; za deštivých let obě hladiny se slučují, což se stalo i 1875. R. 1685 celá kotlina byla pod vodou a hladina se zvýšila o 18 stop. Za doby klasické mohly tam býti toliko mělké

močály, poněvadž u nynější dědiny Kacike nalezeny zříceniny proslulé věštírny Dodony; úrodné lány kolem se prostírající podmiňovaly blahobyt a spokojenost zátiší, proto tam kladeno sídlo blaženců. Kotlina jezerní není příkop, jako u většiny makedonských jezer dokázáno, nýbrž vznikla z podélné trhliny u pohoří Mičikeli; tato se vyhloubila krasovým výmolem a ponornými prameny.

Vítr, který od jv. mírně čeří vlny, zove se notos, dalmatský to jug, ale v hlavním městě epirském nikdy nenabývá takové prudkosti a palčivosti, neboť se mírní vysokými horami střední Hellady. Severní vichr vorja připomíná thráckého boreáše, jihoslovanskou boru. Západ vysílá vlažný vzdušný proud arvanitikos — albánský, někdy vědecky zvaný mistral. Když Homer opěvá, jak Menelaos i jiní hrdinové přeneseni do elysia, proč by nemohly býti zvěčněny zásluhy našich nesmrtelníků o svobodu? Zasloužili si ráje.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Neřekla to nadarmo. Když byl od ní pryč, byť jen na kratičký čas, zamrazila ji zpola bázeň, zpola výčitka. Když byl u ní, vnímala, jak neoblomná síla proudí teplem z jeho duše do její. Pak se v ní vyjasnilo; mlha mizela.

Opětovala:

„Když držím ruku tvou v ruce své, jsem plná odvahy.“

Řekl s jemnou výčitkou:

„Nemůžeme se, Boženko, stále držet za ruce. Buď pevná a sama sebou udatná.“

„Toužím být, jakou mne chceš mít. Buď umělcem a vytvoř mne k své podobě. Jsem v moci tvé.“

„Jdeme vstříc mnohému snad strádání, kterému jsi nezvykla. Nebudeme proto zbabělí a strháme všechny svazky s minulostí, aby se návrat k ní stal nemožný. Budeme žít prostým selským životem, s přírodou úzce sdruženi. Hledejme jen v sobě spásu a nelitujme ničeho.“

Oči se jí zajiskřily; shodila břímě své; bylo jí lehounce. Větila:

„Život tvůj bude i mým životem.“

Světelné chvění tajemných kmitů duchových proudilo se ze srdce do srdce. Drželi se za ruce, hleděli do smaragdové zeleně lipového lupení, jímž prokmitaly sluneční zlaté paprsky, a prožívali chvíle, kdy člověku, pozemskému červíčku, jehož nejčastějším osudem bývá hemzavé hledání denní potravy, narostou letná křidélka, která ho z prachu povznášejí k jasu radosti. Tak mravenci a jiný hmyz slaví letem do čistého vzduchu svatby své, by po kratičkých slastech spadli nazpět k matce zemi, jež je drží ve své černé náruči. Máti země držela pevně i správce Halánka, vracejícího se k Bouzovu, aby ani citem ani myšlenkami nevybočil výš, než jak se slušelo na tlusté jeho tělíčko. Přemítal v sobě, co viděl i slyšel, a uvažoval, jak to vyřídí. Měl zlost; cítil s pánem; bručel si:

„Proklaté ženštiny... Hoří hned jako slaměný věchet, sotva o ně mužova jiskra zavadí... Měl jsem také ženu takovou... Běhávala za každým, kdo byl mladší a peknější než já... Bohu díky, že mně záhy umřela.“

Hladil si otylý bříšek svůj, nyní hlavní radost života, a usmíval se při vzpomínce, že na místě jedné ženy má jich tolik, kolik se mu v učazených stájích nebo v polních křoviskách nachomejtne na dosah jeho náruče.

„Pochválen buď Ježíš Kristus... přeju dobrého večera,“ vyrušil ho z rozjímání pozdrav baby Babcové, jež, šourajíc se s berličkou a s kabelkou, potkala ho na cestě.

„Ďábel mně tu babu nastrčil,“ zabručel si do knírů a měl nepříjemný pocit, že ho čeká jakás nehoda. Měl před ní strach jako před zlým svědomím.

Nahlas poděkovav, tázal se:

„Kam pak z večera?“

„Tamhle do kapličky nahoru. Jdu se pomodlit nejdřív za sebe a potom za ty hříšníky, co jsou lidem pohoršením a plodí ostudu.“

Babka měla štiplavých slovíček vždycky plný koš a házela je po každém, kdo jí nebyl vhod. Neměla ve vážnosti nikoho a nikoho se nebála. O něm říkávala, že nosí na sobě kožich, ušitý z ostudy.

„Jdi k čertu, čarodějnice!“ pomyslil si, a boje se, aby nebylo slovíček těch víc, pospíchal čemesně s ranečkem svým k Bouzovu.

K čertu nešla, ale šla na kopeček k panence Marii, která v otevřené kapličce s Ježíškem na klíně, pestře omalována,

dívala se s útrpným úsměvem dolů do širého světa, jemuž říkají slzavé údolí, kde pláčou ctnostní a tancují i výskají si hříšníci.

*

Růženka si po správcově odchodu vyšla na procházku do polí.

Dům stál k jihu na svahu; proti němu na protějšku přes údolí druhá stráň, jedlovým mlázím na vrcholku porostlá. Zrak nemohl se roztěkat do dálky; vyhlídka se otevírala poněkud jen k západu. Bylo tam krásně pro toho, kdo miloval sluníčko, jež s úzkého pruhu blankytného nebe po celý den na chaloupku svítilo; kdo se kochal zelení rozložitých lip a javorů; čí zrak i duch se těšil třpytivému smaragdu bujných luk, promíšených zlatem pampelišek a jiných květů, na nichž vučel bzukot včeliček; a kdo naslouchal rád romonění potůčku, jenž zurčel v rokli a v touze po dalekých prostorách pospíchal pryč z horských objetí. Jen zralý věk, unavený světa divokým hukotem, má smysl pro takovou krásu a uzavřenou, tichou lahodu. Mládí málo kdy.

Růženka byla potůčku trochu podobna. I její myšlenky nepokojně toužily a spěchaly. Kráčejíc od chaloupky vzhůru, otočila se za sebe; kamkoliv pohleděla, všude narážela na konec. Konec ten byl všude pěkně zelený, ale oči nemohly se nikam rozletět a rozběhnout; rozletět a rozběhnout nemohly se ani myšlenky. Bylo jim úzko; byly jako zamčeny. Když dospěla na kopec a prostřely se před ní slunné rozhledy, zhluboka si oddechla. Pokochavši se pohledem do dálavy na modravé pásmo hor, usedla na mez k vonné mateřídoušce.

Duše se jí otevřela dokořán. Viděla nyní pravdu matčinu, viděla i v pravém světle Bensona. Srdce se proto neodcizovalo rodičce, ale bylo mu smutno, tesklivo. Něco tam padalo rušivým výzvukem. Její mládí mělo mnohý smutek, způsobený podivínstvím otcovým; ale bylo přece tancem: někdy bujarým a veselým. Když jí bylo šestnáct let, libovala si v pěkných šatech, v půvabných účesech, v krásných stužkách, v roztomilých vázankách; milovala květiny. V pozdějších letech čtla romány; chodila po procházkách se zálibným na rtech úsměvech; navštěvovala divadla, kde se leskla její krása, třpytem šperků zdobená. Byla jako většina dívek jejího věku a prostředí: ráda se líbila a obdivovala, co se jiným líbilo. Lišila se od druhých jen tím, že ani sama ani matka za ní nelovila ženicha. Ale i při tom běhu obyčejných událostí bylo v duši cosi hlubšího, co se vymykalo všednosti. Brzy ucítila, že život takový pln je přetvářky a nesrovnalosti. Odvrátila se od té hry k svému nitru a jala se v něm hledat pravdu; ne pravdu toho, co ji otáčelo, jen pravdu svou. Co bylo jiným pravdou, zdálo se jí poloviční lží. Nebyl to příběh zklamáním a přemítáním stárnoucích a unavených lidí, kteří utíkají z labyrintu světa, aby si ve své vlastní duši proti šalebnému klamu všeho dění postavili pevný hrad, v němž by našli klid; ale hrdá mysl svérázného mládí, jež se své povýšené hory hledí dolů do rovin a jeho močálů.

I to byl tanec života.

Potom potkala lásku na dráze svých juných let, lásku rozpoltěním roztodivně zázračnou, jež urychlila tance toho skočnou hru.

I to bylo ještě krásné, byť i mučivé.

Ale nyní matka; Benson; nerozvážně ukvapený útěk z domova!

Klopýtla. Neupadla, neporanila se, jenom tančit přestala.

Měla srdce dvě. V jednom Jiří, v druhém Vít. Ač různí povahou, byli si co do zevnějšku podobni; ale Růženina láska k nim byla rozdílná. Vítův ohýnek byl teplý, hřejný, ale nepálil. Byl více světlem dne, jenž do dalekých průzorů vrhal paprsky. Plamen Jiřího byl žhavý jako výheň a šlehal do noci. Tam byla tma a ve tmě vše, co v ní bylo podzemního, živelného a co se rádo skrývá před světlem. Z plamene toho sršely jiskry, jež odhalovaly taje dívčího toho podsvětí a kladly se žárem na smysly. Na nočním pólu její duše žíhal Jiří, na denním svítil Vít.

Mezi vonnou mateřídouškou dívala se k obloze, usmívající se jasným blankytem, jenž tu i tam vydechoval ze svých hlubin zlaté obláčky jako vyroněné myšlenky, letící bez konce i hranic dálným prostorem. Slyšela nad sebou i skřivánka. Chtěla si také zazpívat, jak to jindy činila. Nemohla. Na místě hlasu z hrdla vyronily se jí z očí slzičky. Útěkem svým k chudobě chtěla zkoušet oba dva, kdo ji více miluje. Ale žádný z nich se nehlásí.

Když tak seděla, zahlédla, že se blíží Vít. Osušila slzičky a čekala. Oslovil ji řka:

„V chaloupce mně řekli, že jste vyšla do polí. Hledám vás, bych vás pozdravil u nás v Bolkově.“

Děkovala úsměvem a pravila:

„Od té doby, kdy jsme se naposled viděli, mnoho se změnilo.“

„Změny takové jsou jako šat, který oblékáme a svlékáme. Duch se při tom nemění. Zůstáváme týmiž, jakými jsme byli dřív.“

„Ne... ne... Taková každá proměna je otřesem i bolestí. Bolest i tu nejjasnější duši kalí do šera a obrací nás ze zevnějšku do sebe.“

„Není dobře hledět tuze do své hlubiny. Dlouhé pohledy ty sluší mudrcům; ale lidem, jako já jsem, odnímají sílu dělnosti a hrozí nebezpečím, že na místě činů rozplyne se život v šerou mlhu snů. Proto nutno každou bolest překonat a vítězstvím tím růst...“

„Překonal jste také vy?“

„Poslední mé nezdary mne dosud bolí, ale doufám, že je udolám... Říkával jsem si, že na světě není žádného neštěstí, a dle toho jsem se snažil žít a bojovat.“

„Jen říkával?“

„Ano... tak.“

„A nyní neříkáte již?“

Obrátil k ní oči, zadíval se jí do obličeje, zářícího půvabem, a postřehl na rtech úsměv, jenž byl záhadný i prchavý. Sklopila zrak a pokryla jej dlouhými černými řasami.

Odvětil:

„Nikoliv, již tak neříkám... Nyní vidím, že by mne mohlo stihnout jedno velké neštěstí, pod jehož stínem by ztemněl další život můj.“

Neptala se víc. Věděla a zapýřila se. Bylo to jeho první vyznání.

Hleděl na ni a kochal se její krásou jako dílem velikého mistra umělce, jako přerozkošným obrazem, jenž v něm budil pocit povznesené lásky, jaká se vynořuje z hlubin duše, kde sídlí vše, co nejušlechtilejšího je v člověku. Řeč lásky takové je dojemná, ale velitelsky hrdá a poroučí smyslům, aby klidně mlčely.

Když zapadalo slunečko, provázel ji k chaloupce. Skřivánci ještě zpívali.

*

Po poradách s Vildnerem odjel doktor Bořan do Prahy a zařídil vše v kanceláři, by mohl na nějakou dobu pryč. Narychlo si vzal pomocníka a již třetího dne se vracel do Bolkova k otci. Šel tam pěšky z nejbližšího nádraží. Byla to malá vzdálenost asi jedné hodinky. Po cestě rozjímal a představoval si svou stkvělou budoucnost. Viděl v duchu Růženu. Viděl sebe vedle ní již pánem, jenž vládne všemu okolí; viděl, jak mu roste zlato pod rukou a s ním i moc. Dobude víc, než měli předkové.

„Pochválen pán Ježíš Kristus,“ vytrhla ho z myšlenek těch výminkářka Babcová a vycenila na něj zub.

Vzpomněl přísloví, že ve dvou babách vězí čerti tři. Ale v téhle jedné vězelo jich aspoň pět. Při pohledu na ni zmizely mu krásné obrazy. Odpověděl na pozdrav:

„Co pak vy jste dosud na živu? Někdo mi vypravoval, že jste pod drnem.“

„Oh, já ještě dlouho budu zlobit svět... Panenka Maria se mně jednou ukázala ve spaní a zvěstovala, že umru, až mně bude třiaosmdesát let; a mně je teprve sedmdesát tři.“

„No, tak vám přeju mnoho zdraví na tu zbývající desítku.“

Chtěl rychle odejít, ale hovořila dál:

„Pánbů mně to račiž dát... I vám přeju všeho dobrého... Víte-li pak, že zámecká paní s dceruškou utekly do chalupy k tomu Amerikánu?“

„Vím již, vím,“ řekl spěšně a kvapil pryč.

Volala za ním, klepajíc o zem berličkou:

„Předevčírem viděla jsem slečnu Vildnerovou, jak seděla s vaším bratrem na mezi a jak se potom teprv po západě slunce vraceli... Je ten svět teď zkažený!“

Brebentila za ním ještě něco, ale měl toho dost, co zachytil. Cítil hadí uštknutí.

Doma se ho ulekli; zvláště macecha, jež se vždy bála jeho příchodu. Tušívala po každé něco nedobrého pro Víta. Příjezd jeho býval všem zlým znamením. Tísnívala je pánovitost člověka, jenž byl zvyklý poroučet i v statku otcově. Nebál se ho jenom děd.

Hlásil domácím:

„Zůstanu zde delší čas a pracovat budu v podkrovní své světničce.“

„Rýsuje tam teď své plány druhý syn a pro dva bude sotva místa dost,“ namítala mát.

„Nestarejte se, matičko,“ řekl trpce Vít, „já zatím odjedu, pokud zde bude bratříček, by měl klid i on i já. Mám bez toho v Praze řízení.“

Odjel večer na několik dní.

Jiří se usadil v podkroví a zařídil si malou pracovnu. Odpoledne přišel děd.

„Snad jsi nepřijal od Vildnera soudní rozepře proti mezujícím sousedům?“

„Právě proto přijíždím. Ohledám sporné služebnosti na místě, prozkoumám polohy podle katastrálních map a podám žaloby.“

„Pobouříš proti sobě všechno okolí. Budeš v nenávisti u lidí; budou tebe proklínat. Řeknou: člověk ze selského pytle a staví se proti nám.“

„Selský pytel jsem již dávno odhodil.“

„Co to povídáš?... Stydíš se snad za svůj selský původ, za mne, či za své rodiče?“

„Ne, nestydím. Ale dobývat!“

„Takhle nedobudeš ničeho.‘ “

„Dobudu.

„Myslíš, že si vezmeš dceru Bouzovského za ženu?... Nyní, když to děvče uteklo, bude tatík sotva ochoten dát panství věnem ženichu... Ne, ne, milý hochu, chybuješ.“

„Nepřeme se o to, dědečku, a sečkejme...“

„A co Vít?“

„Nemůžeme se přec oba s jednou dívkou oženit.“

„Nerozumíš mně... Myslíval jsem, že budete svorni v lásce bratrské... A zatím pozoruju teď...“

„O tom nemluvme...“

Děd se zarazil. Zadívav se na Jiřího, viděl, jak si hladí jednou rukou kníry, pohrává si druhou zlatým řetízkem a jak se zamračil.

Odmlčeli se obadva.

Vnuk pokračoval za chvíli:

„Věc je ta: buď zvítězím já nebo žádný z nás. Bratr nedobude ničeho. Růžena by mu sotva ruky podala a s Vildnerem se rozešli... Nenávidí ho... Jak by tedy mohl dosíci, co vám i mně leží na srdci? Chci se vás na něco optat, dědečku.“

„Co?“

„Bylo by vám milejší, kdyby Vít?...“

„Mám vás oba rád.“

„Ale kterého z nás víc?“

Staroch měl na něco odvětit, o čem nikdy nepřemýšlel, na co se sama sebe nikdy netázal. Vyňal dýmku z kabátu, nacpával ji tabákem, a když byl hotov, děl:

„Kdo dobude, ten mně bude milejší.“

„A to budu já... Jen já vás tam uvedu. kde před věky vládli naši předkové... To bude nejkrásnějším dnem mého, a, trvám, i vašeho života, až spolu pojedeme na Bouzov... Koupím vám kočár a pár mladých, bujných vraníků. Ti budou pěknější než ti, jaké jste míval, když jste ještě hospodařil na statku.“

Nespořil barvami a líčil slavnou budoucnost. Z toho se starochovi líbilo nejvíc vrané spřežení. Dokud nebyl ještě na výminku, míval nejkrásnější oře v celé krajině. Když sedával u piva mezi sousedy a bylo všem veselo, rád si zazpíval známou písničku: „Já mám koně, vrané koně, to jsou koně mí.“ Lidé se mu smávali, že jinou ani neumí.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Josef Simon:

Krásná Marysieňka,

choť Jana Sobieského — královna polská.

Jan III. Sobieski (1674—1696), oblíbený národní král polský, válečník z válek tureckých a národní hrdina a rek, zdravím a duchem silná osobnost, která ozářila Polsku vojenskou slávou, ač vnitřní poměry byly již ubohé a úpadek neúprosně pokračoval, vzplanul vášnivou, tajnou láskou ke vdově po sandoměřském vévodovi Janovi hraběti Zamojském, Marii Kazimíře d'Arquieu. Byla dcerou markraběte Jindřicha de la Grange d'Arquieu a provdala se r. 1658; náležela k družině polské královny Marie Ludvíky Gonzaga de Nevers. Tato Marysieňka byla nadmíru veselé povahy, žena nevýslovných půvabů, vtělená rozkoš a veselí, rozmarný zjev, ale jako cizinka rodem i smýšlením nepřirostla k zemi ani k lidu, jemuž s manželem vládla. Sňatku požehnal r. 1665 papežský nuncius, kardinál Odescalchi, pozdější papež Innocenc XI., kdy za boje křesťanstva proti Turkům byl duší spolku mezi císařem Leopoldem I. a polským králem. Jejím přispěním zahraniční politika polská odklonila se od Francie a vplula do vod rakouských. Učinila tak z osobní nechuti k Ludvíkovi XIV. Královna nebyla uvítána nadšeně od poddaného lidu, který viděl v ní vetřelkyni, cizí světačku, jež nikdy nechápala a také nechtěla pochopiti potřeb poddaných. Měla na svého muže vliv velmi rozhodný, ne však šťastný. Její láska přinášela sice králi rozkoš a zapomnění ve vladařských chvílích za dob nejtěžších, kdy válečné starosti tížily hlavu dobrého krále, kdy lid úpěl v robotách, klesal pod útiskem šlechty a hynul nouzí, hladem, ale nedovedla jej podpořiti, býti mu jasným, dobrým geniem rodinným. Lehkomyslná královna, obklopená skvělým dvorem, s velmoži cizích vyslanectev a dvorů intrikující manželka, pořádala slavnost za slavností, které pohlcovaly nesmírné sumy peněz, jež brala z pokladny státní. Co jí byly zájmy lidu! Chmýřím pampelišky, do něhož zavanul šelest ohnivého dechu jejího. Lehce myslícímu duchu jejímu málo běželo o reformy, o úlevu běd, o od-

stranění svízelných poměrů. Okázalé a vyzývavé její chování dráždilo jen nespokojené mysli vrstev lidových a smíchem šlechtických vyssavačů citově zeslabená a radovánkami ohlušená neměla smyslu pro vážné události, neviděla stinných stránek své doby. V žilách královské choti kolovala lehká krev, která hledala jen zábavy, světské požitky zhýralé, rozmařilé doby polského baroka. Byla stvořena pro lásku, rozkoš, bujné veselí. Marysieňka byla mladá, krásná, půvabná, živá a rozmarná. Byla krásná tělem a jen tělem, sličností dovedla poutati, imponovati. Duchem nevynikala a nedorostla nikdy k úloze opravdové královny-panovnice, lidumilné, vládkyně, počestné manželky a úctyhodné družky v rodině, jež by chápala starost a pomohla nésti břímě vládních starostí a dovedla pochopiti nadlidské, duševní namáhání polského vladaře. Byla lehký, třpytivý motýlek a na jejích křídlech poletoval jemný pel rozmařilého, svůdného prostředí. Na duchu omezená a hrdopyšná, postrádala duševní ušlechtilosti a jen tělesnou krásu stavěla do popředí. Po smrti manželově měla spory se synem, r. 1699 odešla do Říma a zemřela ve Francii v Blois. Poláci nenáviděli ji až do její smrti r. 1716. Cizina mylně soudila, že řídila vůli královu, kdežto ve skutečnosti vedla jen jeho srdce. Marysieňka — krásný démon polského národního hrdiny — kráčela neodvratně do vlastní záhuby a tím jen po sobě zanechala stinnou památku.

LITERATURA.

Jan Rokyta, *Alžběta Šramínova*. Báseň z doby českého utrpení a ponížení. Knih Zvonu 14. Nákl. „Unie“ v Praze. — Jaroslav Haasz, *Jeřabiny*. Verše. Hovory básníků 7. Nákl. F. Topiče v Praze. O. Parma, *Vzdorné zpěvy*. Nákl. Al. Srdce v Praze. — M. B. Šárecká, *Blaník a jiné básně*. Nákl. vlast. — Frant. Taufer, *Zhudebněný život*. Básně. Nákl. Morav. kola spisovatelů v Brně. — Jar. Vl. Janovický, *V požáru věku*. Básně. Nákl. J. Smutného v Čáslavi.

Kdyby ani nebyl Jan Rokyta označil v titulu Alžběty Šramínové“ letopočtem 1733 ovzduší své nové povídky, zadýchne na vás již z první kapitoly hrůzovláda jezuitismu Karla VI., chytráckého a vzpupného Habsburka, jímž toto degenerované plemeno po meči vyhaslo. Panovník, jenž nedovedl ani přísežnou formuli česky odříkat, onen veliký fedrovatel němčiny a centralisace, uměl se skvěle ujmouti dědictví svých urozených předchůdců katanů proti českému národu. Patenty z r. 1721 až 1726 zazněly opět nad věrnými Čechy jako švihy pobělohorského meče Mydlářova, revise českých knih, konfiskace a spalování, útěky za hranice do Prus a do Sas, žalářování a mučení chycených a to vše mluví básnickou formou z této knihy, jež má v Rokytově epické tvorbě své předchůdce. Je to „Prokop Rybář“ a „Na staroměstském rynku“ vedle čísel „Zpěvníku pozdního husity“. To, co bylo řečeno o básnické expresi těchto knih, možno říci i o „Alžbětě Šramínové“. Čtenář v ní prudkého gesta nenalezne. Spíše resignaci, hořký úsměch, trpný sklon hlavy, třeba vyznívala důvěrou, vyúsťujíc v prorocká slova Komenského. Ne bez významu pro knihu jest záznam, že psána r. 1916, tedy ještě pod okem nějakého strašlivého c. k. Demartina, jenž v censorském deliriu zkonfiskoval i své vlastní jméno. — J. Haaszovy „*Jeřabiny*“ jsou vlastně jakousi básnickou zpovědí celoživotní, neboť zahrnují období čtyřiciti let. Filosofující, do vysokých letů zasněné mládí podává tu ruku zkušené moudrosti, která tvoří impresivně a dojmově. Celý III. a IV. oddíl „Moudrost dědů“ a cestopisné dojmy „Adrie“ to dokládají. Nicméně kniha nadmíru zajímavá pro vývoj skromného a tichého básníka ze školy Vrchlického, milovníka pečlivé formy, čistoty jazykové a vybroušené stylistiky. Myšlenkovým obsahem knihy jest vedle filosofující reflexe a dumy krása přírody a světa, láska, mladost, dojmy z cest po jihu, moře, Benátky, — tedy největší pestrost námětů. Sociální a národní živel se básníka téměř nedotkl. Jest velmi trefně vyslovena básníkem sloka, kterou možno obrátiti k celé knize: „Klid v celé mysli rozmáhá se, a oceňuješ moudrost dědů. Díš: ti co řekli, cítím zase a líp to říci nedovedu.“ — Ani „Vzdorné zpěvy“ O. Parmy nemohly vyslovit svůj vzdor, který nesou v titulu, jak asi bylo básníkovou tužbou, neboť v den vyhlášení samostatnosti české byla kniha již vysázena. V básních „Hradčany“ ozývají se silně motivy Procházkových „Hradčanských písniček“, tichý hrad, lvíček na vitské věži, dlažba zanedbaná, komnaty králů, giganti u brány, nádvoří travnatá atd., větší původnosti dobyl se básník teprve v dalších číslech, v nichž odrážejí se osudy vlasti, naděje čekajících a důvěřujících, že se dočkáme, básník pozývá k trpělivosti a konejší se zapomenutím válečných hrůz, zapomenutím, že jsme krváceli a hladověli, byli drancováni a sluli velezrádci. Knihou vane upřímný cit, altruismus čistě slovanský, jemuž prudký hněv, strhující pathos se vymkl ze služeb. — I kniha M. B. Šárecké „Blaník“ vyrostla v nejtužším zajetí babylonském. Autorka, jejíž hojná tvorba měla by podléhati spíše zákonům vnitřní nutnosti než pouhé pilnosti a pracovitosti, měla úmysl dle „předzpěvu“ uložiti si „Blaníkem“ zajímavý problém: napsati svůj Blaník srdce, nejdražší vzněty, své lásky, hněvy, bolestné city a zajisté i pevné naděje. Ale v postupu provedení, obírajíc se praemonstrátem Hroznatou, Žižkou, Husem, Chelčickým, Bu-

dovcem, Komenským nepromítla je svým nitrem, zůstali venku, mimo ni, v Blaníku, o němž básnířka sní a z něhož chtěla mluviti. Dlužno uznati vysokou metu; nedostihla-li jí úplně, tamen laudanda voluntas. V druhém oddílu knihy nalézám několik pěkně vyslovených básní, na př. „Chléb náš vezdejší“ nebo „Duše výbojných“, útle a žensky cítěných, prostých pósy kazatelské a mravokárné, lyricky svěžích a opravdových. — Těžká až neprůhledná, častěji pouhý verbalismus sledující reflexe visí jako mrak nad knihou pěkného titulu „Zhudebněný život“. Chmurná předzvěst neštěstí, předtucha nevyjasněná a neuvědoměná mluví z těch tvrdě rytých veršů, jež z paternity Březinovy, nezažité a špatně pochopené, octly se v poušti beztvárna a chaotična. Básník cítí, že polibky věčna tisknou se k jeho tvářím a sny jeho že letí k neznámému temeni. Čtenář, jenž doslechl zprávy o autorově osudu v ruském zajetí, bezděčně hledá zde úvod, zejména když kniha vyšla jako prémie „Kola moravských spisovatelů“, a odkládá ji studeně, jako neprožitou věc. — Také **Jaroslav Vladimír Janovický** je glosátorem válečné doby a píše na její listy své marginalie. Od r. 1909 zachvívají jím otázky „jak bude s námi?“, přijde krise, neboť od Vindobony k hoře Bílé Golgata roste; zpívá hněvy barbarů vlkům po krvi žíznícím, barbarů zaprodaných, dobrých a holubičích, zlomené větve pod drtící rukou. Smrt Vrchlického (1912) činí tu zcela náhodnou a neorganickou episodu. Druhý oddíl „V požáru věku“ nezapře inspirací Bezručovských (Píseň uhlokopa), pošinuje se v prostředí událostí válečných a jest vrcholem sbírky. Část třetí „Ve stopách dobyvatelů“, která již psána perem osvobozeným, mohla tedy a měla vyzníti jiným než Whitmanem, trpí retoričností. Úsilný vzmach křídel do výšin volnosti, ale je na nich příliš zemského prachu, přechod je náhlý, není cvičené síly ve svalech čtyřstaleté otročiny. Dlužno je cvičit a tužit. *- pa -*

*

Karel Scheinpflug: *Pouta soužití.* (Symbiosa.) Vilímkovy knihovny sv. 160. — Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. — **Jindra Imlauf:** *Samojed.* Román. Nákladem vlastním. V Novém Městě n. M.

Karel Scheinpflug neoznačil své rozsáhlé, dvousvazkové práce jako „román“; snad aby sám dal na jevo, že nepodává ji jako celkovou komposici, ale jako řadu obrazů, zrcadlících dobu jedné generace, připiatých k osudu trpkému, ale nijak tragickému, spíše trapnému a konečně neřešenému, k osudu českého studenta, vyšedšího z chudoby a malého ovzduší do velkoměstského ovzduší a v kruhy sobě cizí, bez duševního fondu, s duší nejprostřednější a všemu podléhání svrchovaně přístupnou. Antonín Dvořák, tato ústřední postava spisu, jest nejen pasivní povahou, ale mnohde i pasivní, to jest k podružnosti odsouzenou složkou celé práce a v rychlém nastupování dějových fásí jsou často přeskakována celá období jeho psychologického vývoje. Ale kolem něho se to hemží zajímavými postavami, zejména však episodami v bohaté a pestře rozmanité scenerii. V prvém směru nejvíce zájmu poutá Antonínova teta, nesoucí v sobě nevýslovnou potřebu „lásky soužití“ a tragičností „pouta soužití“ posléze hynoucí; pak jeho přítel Havel a sestra tohoto, mnohé zjevy ženské a bohatá řada figur znamenitě karakterisovaných z pražského ovzduší. Méně životnou je rodina Velebilova, do níž se Dvořák přižení, a jako její garnitura mnohé předsudky, přijaté za pravdu o tomto ovzduší; naproti tomu venkovské postavy — otec, macecha — jsou silně vystiženy stručnými rysy. — Proti vlastnímu osudu ústřední postavy mají převahu obšírné episody, jimiž spisovatel účtuje se svou generací, počínaje prostým ale poetickým životem v malém městě, s dětskými láskami, tanečními hodinami, prvními trýzněmi životními; a pak v Praze, kde auktor jednak vyhledává příležitosti k debatám o časovostech a tím podává obraz doby, jednak s vynikajícím bohatstvím epickým líčí „rozkoše“ velkoměstské – to jest násilné, silácké radovánky, k nimž se určité vrstvy mladých mužů nutí, vrstvy, neschopné jinak vybíti radost života, neobdařené či zúmyslně se zbavující ušlechtilosti niterné. A tu právě vystupuje řada postav dramatické výraznosti. V těchto episodách tkví hlavní úspěšný výsledek knihy.

Mnohem přísnějšího měřítka uměleckého než „Churavec“, který v loni šíře upozornil na Jindru Imlaufa, snese jeho románová práce právě vydaná, román „Samojed“. Zabývá se originelní thesí — osudovým odsouzením určitého typu člověka k samotě. V opaku ke známému rčení: „Silný jest, kdo je sám,“ tvrdí román Imlaufův: „Musí býti sám, kdo jest sláb.“ Hlavní postava románu, Tomáš Stach, odsouzen jest k tomuto losu nesmírnou trpností, jejíž příčin auktor arciť neřeší. Tato trpnost jest jakousi výslednicí bázlivosti a duševní chudoby, ale osudovější obou. Ničí nejen štěstí toho, kdo jest jí zatížen, ale přináší, neštěstí těm, kdo se s ním stýkají, lidem, které má rád. A spisovatel osnuje děje povahy takto založené s důsledností tendenční, neboť na několika místech přímo se vyhýbá řešení přirozenému, na snadě ležícímu, jen aby mohl román rozpřádati déle. Nejvíce přizpůsobuje si realitu při projednávání pozůstalosti Tomova otce s poručníkem (nemožná presentace směnek několik let po smrti vydatelově). To jsou námitky, které proti práci máme. Naproti tomu nutno jí přiznati potěšitelnou pohotovost vypravovatelskou, živost dialogů přes častou jich

mnohomluvnost, a bohaté těžení z prostředků v přírodě i mezi lidmi různých vrstev. V těch, kdož milují soucítění s velkým utrpením, bude míti kniha Imlaufova nejvděčnější čtenáře; jeť dokumentem úporného zápasu citu s drsnou realitou, a tomuto jejímu základu nutno věnovati větší pozornosti než zevní stránce dějové.

Kaz.

*

František Wenig: *Obrázky ze staré školy.* Vzpomínky a úvahy. Nákladem Ústřed. nakladatelství učitelstva československého (Jos. Rašín) v Praze.

Bývalý zemský školní inspektor Fr. Wenig, rodák ze Stankova vsi, syn staré české školy, v letech odpočinku ponořil se do vzpomínek na milé rodiště, v němž mu žití kvetlo tak krásně jako nikdy jindy potom, na všechen život v chatrné dvoutřídce, v níž byli děd jeho, potom otec a konečně i bratr kantory, a vzpomínky, jež ho poutaly a dojímaly, napsal podrobně a srdečně. Čtrnáctý ročník „Zvonu" přinesl z práce té velkou ukázku.

Popsav nejprve rodnou obec i kraj, starou, chatrnou školu, v níž se narodil a vyrůstal, kde otec jeho 42 léta věrně pracoval, na základě dokumentů zachoval všecko jednání obce, vikariátu i vrchnosti, aby zbudována byla škola nová. Třiašedesát let to trvalo! Byla všecka ztrouchnivělá, strop se v ní bořil — a ještě takovou dobu, přes tu chvíli bídně spravována, to vydržela!

Značná část knihy věnována jest řadě milých osob: rodu Wenigův, otci, matce, zástupu dětí, strýci také učiteli, všeumělu pomocníku Brázdovi, knězím, již v Stankově působili, a velmi mnohým známým z obce. Rázovité postavy načrtány jsou hlavními význačnými rysy zevními i vnitřními pevně a životně.

Spisovatel zachycuje tehdejší život lidový, školský, národní v místě na samé jazykové hranici, podávaje zprávy povšechně zajímavé a pro historii národního vývoje pozoruhodné, neodolal tluku srdce a napsal též intimní vzpomínky z mladého žití svého v rodině, mezi kamarády, v kostele, na jeho kůru, ve službě ministrantské a ve škole. Ohřeje se při tom srdce všech, kdož v těch dobách na venkově vyrůstali, neboť tak a podobně žily nejen děti učitelovy, ale i jiné z rodin nezámožných. Auktor s mládím svým probouzí celou poesii venkovského života za všech dob výročních, spojených s hlavními slavnostmi církevními, jako jsou pout, posvícení, dušičky, vánoce, masopust, velikonoce, křížové dni, božího těla atd. Tichý humor jen tepla přidává. Ministrantská účast při křtech, zaopatřování, při pohřbech a zvonění dojímá tklivě.

Z pobytu v domácí škole zapsána jest smutná učitelská i žákovská trampota v tehdejších špatných učebnách a způsob veškeré školní práce. Konečně přidána jest i vzpomínka na pobyt v piaristické německé čtvrté třídě v Budějovicích. Spisovatel prostě, ale svěže vypravuje, srovnává s nynějškem a pronáší své úvahy, vzrostlé z mnohaletých školských zkušeností. Pro kulturní obraz starého školství je v knize hojně podrobností; obraz života požehnané učitelské rodiny s chudým stolem, s mnohou prací a starostmi detailně je prokreslen a vše prodchnuto je láskou věrného syna. Pro to vše a pro osobu svého vypravovatele je kniha milá a bylo by si jen přáti dalších částí se zprávami o poměrech na školách středních i se zkušenostmi z činnosti na poli školském v době pozdější.

-a-

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů F. X. Procházky. (Rubešův salon, březen 1919.) Nově se přihlašujícího člena naší umělecké obce vítáme otázkou, co sobě napoprvé vyvolil? Představuje se obrazy, jež neobsahují rysu zvláštního a také nikde silného umění. Jsou to tak zv. zajímavé obrazy, na nichž je málo více než tak zv. zajímavý námět, hotově uzavřená individua obrazová to nejsou. Maluje rád brav a koně v přírodě, neulpívá však příliš na materiálním zjevu; nejsou to zjevy studované, pevně viděné a zobrazené. Jsou jen staf áží krajin, jimž schází pravé zaokrouhlení, silný výběr a zjevová podstatnost. Všechny složky obrazu jsou rovnocenně uplatněny se stejnou povšechností, dobytek netvoří podstatné části obrazu. Matný, nejasný člověk, vyjadřující se s nedostatečnou technickou hotovostí. Kresba nemá klidné určitosti, nedovede motiv zhutnit, nedovede motiv uvést na samu podstatnost, barevně pracuje se štětcem nedosti jistým. Barvy jaksi zmrtvělé, bez tvárné potence, bez jiskry a síly, formu jen zplošťují a vyssávají. I nejsympatičtější obraz, zajímavě viděný, pokoušející se o syntésu krajiny (je to „Český mlýn", mající do sebe cosi rodného), trpí barvou nedůraznou, povšechnou a špinavě smytou. „Městečko" má více hmotné plastiky. Obraz „Na dvoře" trpí barevnou roztřepeností, také „Mlynskému potoku" schází silné ovládnutí barevného zjevu. Přímo nevkusná a nevážná je velká podobizna, na níž vynaloženo mnoho důkladného, věcného pozorování.

Přišedše s otázkou: co sobě napoprvé vyvolil, odcházíme s jinou, vydrážďující k úsilovnější a výbojnější práci. Tážeme se: Pustí se do tuhé o zápasu řešitelského, do své práce se vehloubajícího, bez něhož není pravé obsažnosti umělecké? Pustí se do boje za konečný zjev věcí a za konečný výtvor, který už nemůže dál a jinak?

Emil Eager

*

TÝDEN.

* Vláda naší republiky bude v brzké době rozhodovati o tom, jak naloží i s vyvlastněnými nemovitými statky druhdy císařskými, pobělohorské německé šlechty a latifundiemi církevních hodnostářů a klášterů. Víme z dějin, že hrabivá ruka prvních Habsburgů, jezuitskými zásadami vedená, dovedla býti velmi štědrá k těm, kteří tvořili její štáb pro loupení a vybíjení Čech. Čtěme na př. Bílkovy „Dějiny konfiskací" a užasneme, co vše dálo se v Čechách z moci a násilí vítězů „z boží milosti". Dnes se karta obrátila, a naší vládě náleží odčiniti pych a bezpráví minulosti. České šlechty rodové není, aby se ujala dědictví svého, šlechta rodová vubec již u nás neexistuje, ale je tu šlechta ducha, která po tři sta let se přičiňovala, aby český národ zůstal národem, přenesl se přese všecka discrimina rerum a vešel silný, uvědomělý a svobodný v nový život. Víme, co znamenala česká kniha národu, čím jemu byla v dobách nejhorších, ani daleko do minulosti chodit nemusíme. Jest povinností vlády, aby na tuto jedinou naši demokratickou šlechtu bylo především pamatováno, když bude dávný majetek předků potomkům jejich odevzdáván. Bude nejskromnějším požadavkem českého spisovatelstva, aby ministerstvo národní osvěty věnovalo mu pro útulek, na který již malou, nedávno zahájenou sbírku peněžitou má v rukou, některý císařský nebo šlechtický zámek s příslušným fundem, kamž by spisovatelé v starobě nebo v nemoci mohli se uchylovati. Slovo nouze, nedostatek, tíseň musí zmizeti v našem státě ze slovníku těch, kteří mu dali nejvíce. Žádost taková byla již ministerstvu podána, běží nyní jen o kladné její vyřízení, za něž se vřele přimlouváme. —*pa*—

*

K dějinám pomníku císaře Františka na Františkově nábřeží. Nyní, kdy je o tomto pomníku rozhodnuto, zajímati bude zpráva, že v pohnutém roce 1848, kdy se tento památník budoval, byly vážné hlasy pro to, aby císař František nahrazen byl „konstitučním" panovníkem Ferdinandem. — Čteme ve „Květech" 1. dubna: „Pp. Klučák a B. Gutt navrhli, aby se na „Konstitučním nábřeží" (dříve Františkově nábřeží) na pomník, jenž se na něm od pp. stavů staví, místo sochy nebožtíka císaře Františka socha našeho milovaného krále Ferdinanda V. postavila. Návrh ten nalezl mnohého účastenství a jak Bohemie zprávu přináší, chystá se v ohledu tom petice ke stavům."

F. Strejček.

*

Organisace osvětového odboru při ministerstvu školství stavěna jest na široké základy, jak se z „Věstníku" dovídáme. Zajímá nás zejména oddělení 15., které v Nosticově paláci na Maltánském náměstí zřízeno; věnováno umění a rozděleno ve čtyři skupiny: *a)* literatura a novinářství, péče jazyková, censura; *b)* divadlo, tanec, kinematograf, censura; *c)* hudba; *d)* výtvarná umění, užitá umění a umělecké školství. Odbor bude se zabývati literárními spolky, organisací autorské ochrany, stipendii a pensemi, syndikáty spisovatelů a novinářů, zorganisuje divadelnictví, zestátní Národní divadlo, chce pečovati i o všecka ostatní divadla i ochotnická, o divadelní dějiny, školství, chce zřídit zvláštní divadelní inspektoráty, ústřední zastupitelství dramatických autorů atd. Oddělení 16. věnuje se lidové výchově, má na zřeteli organisaci veřejných knihoven a čítáren, pomýšlí na školy knihovnické, chce organisovat lidové přednášky, extense, lidovou četbu, časopisy lidovýchovné, besídky, dětské čítárny, loutková divadla atd. Bude nutno přesně informovati se v cizině, zejména v Anglii, jak tam je vše to opatřeno, neboť centralismus a uniforma jsou věci, s nimiž třeba opatrně zacházeti právě v národě demokratickém. A pak řádní, nestranní a národně významní mužové ke svým resortům, nikoli stranické stvůry klik a politických organisací a honci synekur. Politica taceant in ecclesia artium!

*

Městská rada v Přerově rozepisuje soutěž na tři díla lidové beletrie, psaná také nářečím slovenským. Ceny 800 K, 700 K, 500 K. V porotě Stan. Kovanda, Jiří Sumín, Dr. J. Staněk. Lhůta do 31. května t. r.

*

S t e s k k a n t o r ů v z r o k u 1830. Evangelík Šolín ve škole Rychnovské na Skutečsku maloval obrázky na skle a vedle toho oblíbená svá pravidla: S p r a v e d l i v ý ú s u d e k n y n ě j š í m o d y s v ě t a :

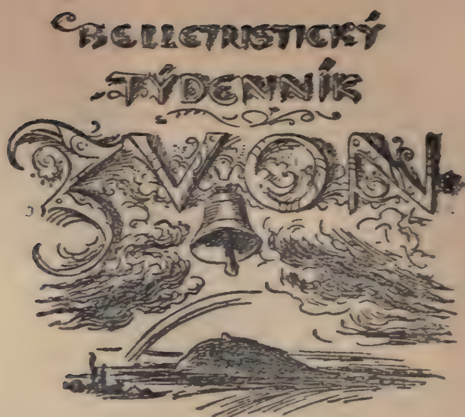
Sprostnost ze světa utekla,
upřímnost spí,
nábožnost se schovala,
spravedlnost nesmí chodit na cesty.
Kdoby nám pomoh', ten není doma.
Láska leží nemocna,
dobročinnost sedí v arrestu,
víra náležitá shasla,
cnosti jdou žebrotou,
pravda dávno jest zakopána,
důvěrnost se zbláznila,
svědomí visí na stěně:
ale trpělivost všecko přemůže...

V. V. Škorpil.

V Praze, dne 27. března 1919.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Č e s k á g r a f i c k á a k c. s p o l e č n o s t „U n i e" v P r a z e.

Tiskem „Unie" v Praze.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Ve dnech, kdy Slavík s Kocourkem připravovali pozvánky na přátelskou schůzi korytenských Čechů, správce Halwinger, setkav se jednou na chodbě s Kocourkem, poklepal mu důvěrně na rameni a pravil velmi sdílně: „Pane praktikante, dovolte, abych vám dal upřímnou radu —“ a zahleděv se naň, dodal: „Buďte opatrný!“

Kocourek překvapen obrátil k němu oči a ze rtů vylétlo zdivené: „Proč?“

„I však mi dobře rozumíte, pravím jen: Buďte opatrný! Je to upřímná rada vašeho představeného. Chtěl jsem vám ji už nejednou dát, ale myslíval jsem si, že uznáte sám. Jste však ještě mlád a nezkušený.“

Kocourek zahořel až po vlasy. Jaká najednou starostlivost! projelo mu hlavou a nahlas vyhrkl: „Vždy nic zlého nedělám!“

Správce si pokýval. „Povídám, jste nezkušený, ale pamatujte si: Není dobře pro jiné se angažovat!“

„Neangažuji se!“

„A ty agitace?“

„Žádných neděláme!“ a hořce se usmál.

„Tak! a ta schůze?“

„Bude zcela přátelská a zábavná.“

„Znáte snad smýšlení šéfovo! Nebudu dlouze vykládat, jen radím a velmi vážně upozorňuji.“ Ta slova zněla již studeně a správce při tom povznesl ruku i zahrozil prstem.

Kocourek zapálen stál nehnutě.

„Jednou a snad dost brzy uznáte, mladý muži, mou dobrou radu, pamatujte, že máte starou matku!“ Poklepav mu opět na rameni a tváře se velmi vážně, správce zvolna vystupoval po schodech.

Kocourek stál ještě jako z kamene...

Správce přišed do bytu, vyprávěl o tom choti.

„Vždy jsem ti povídala, že na něm visí,“ suše odvětila, „ten je má všecky takhle kolem prstu!“

„Dnes jsem to chlapci řekl srozumitelně!“

„Kdo ví, kam až ten jeho člověk myslí a jaké má plány!“

„Však mu je zpřetrháme!“

„Jen aby! Je to potutela!“ a šedý župan šustil za ní do kuchyně.

Když Kocourek jednou v kanceláři s disponentem osaměl, zmínil se mu o té setkané se správcem.

„Ví o tom Slavík?“ tázal se Kubišta.

„Neví, měl by zbytečnou starost.“

„Bojíte se?“

„Vždyť nic zlého nedělám.“

„Halwinger bude žalovat!“

„Že hraju a zpívám?“

Kubišta se zamyslil. „Bude přece dobře, když aspoň do našich schůzek choditi nebudete, jste ještě příliš vydán na milost a nemilost.“

„Panu Slavíkovi se neračte zmiňovati.“

„Buďte bez starosti.“

Ve středu, dne 19. září, po ránu přihrabal se do tovární kanceláře policajt Schmollersepl a zasalutovav, chraplavě Slavíkovi vyřizoval, že se pan starosta dává uctivě poroučet a prosí, aby ho pan účetní dle možnosti zítra o jedenácté v obecní kanceláři navštívil.

„Dobře,“ kývl Slavík, „že se dám poroučet.“

Ostatní úředníci obrátivše hlavy vyslechli také, ale hned hleděli si zase svého a nikdo nepromluvil. Až v poledne při odchodu Kubišta tázal se Slavíka: „Půjdete?“

„Půjdu, proč bych nešel?“ odvětil účetní.

Když toho dne po práci kráčel navštívit Fialu, vida Lojzla s kozou na mezi, zašel k němu.

„Pane Hejkrlíku, na svatého Václava máme ‚U zeleného smrku‘ českou schůzku, přijďte také!“ a usmívaje se, podával mu pozvánku.

Lojzl mrače se vzal ji, zobracel, četl. „My do hospody nechodíme,“ zabroukl.

„I to není jako jindy, budou tam všickni Češi zdejší, potěšíme se spolu.“

„Ona nebude chtít.“

„Proč by nechtěla?“

„Ona je z Tanvaldu.“

„Půjdu ji taky pozvat!“ a Slavík šel. Než však sběhl k stavení, Máry, zcela po domácku, jen v modračce a košili, bosa, vyšla na zásep.

Pozdraviv jí, pověděl, proč přišel.

„A to jim zrouna řeknu, že my mezi to nepůjdeme, oni k nám taky nejdou a ještě snad budeme peníze rozhazovať!“

„Nic vás to nebude stát.“

„A co bych já tam — ať si jde ten vlasáč vedle!“

„Nehubujte pořád a přijďte, rádi vás uvidíme.“

„I my jsme nejradši doma.“

„Ještě si to rozmyslete, pozvánku jsem dal mistrovi,“ a podav ruku, Slavík odešel.

Máry loudala se k Lojzlovi. „Ukaž, co ti dal?“

Přečetši, sykla nosem a brbla: „Chtělo by se nám — blázni — jindy člověka neznají!“ a zívajíc vracela se k baráku. —

Když Slavík podél lesa vystoupil na planinku nad Dolním mlýnem, spatřil pana otce kráčejícího polní cestou; a mlynář naň již kýval. I zabočil mu v ústrety. „Jdu k vám a když jsme se tak setkali, sedněme si tuhle na mez.“

Fiala zval, aby šel dál do mlýna, ale Slavík odvětil, že je už pozdě. A usedli.

Rudý sluneční kotouč bez jediného sršivého paprsku tkvěl na rozpáleném západu, ale dole pod ním, nad samými vrchy, ležel tmavý, namodralý mrak, jehož hoření kraje měly skvělou, žhavou obrubu, jak by dole za ním byla celá výheň. Jak se slunce nížilo, světlo jeho po celé kotlině i na návrších divně zemdlívalo. Byl ještě bílý den, ale světlo nemělo záře, bylo jako když proniká zkaleným sklem. Lesy při tom zmodraly, žluté listí v nich dostalo načervenalý tón a stráně jak by byly dřímaly.

„Právě jsem se dole potkal s Palmem,“ počal vyprávěti Fiala, „a zastavil se se mnou. Hovořilo se jen tak, až jsem mu rovnou řekl: Prodáváte pilu. ‚Prodávám‘ přikývl, ale dál nic. Povídám: Cože tak najednou? ‚I tuze se nalítám, na jiných stranách to pak chybí.‘ Hlásí se kupci? ‚Hlásí, ale já každému neprodám.‘ Nezdá se jim to mnoho? ‚Neříkali.‘ Přestal o tom a já už také nevyzvídal, ale soudím, že těch kupců nebude tolik, aspoň se podle toho netvářil.“

„Kdybyste mohl —“

„Čekal jsem, že se přece zmíní, ale o mne nezavadil.“

„Teď nezačne!“ a Slavík dál pověděl, kam byl na zítřek pozván.

„Vida, když to nešlo jinými cestami, jdou rovnou. Půjdete?“

„Když slušně pozval, půjdu!“

„Že se nedáte, vím.“

„Jak jste dopadl se zvaním?“ po chvilce tázal se Slavík.

„Inu, slíbili; v Studeném Dole jsem už také rozdal.“

Slunce schýlilo se již nad samý mrak, a celý kraj najednou zatopilo pronikavé bílé světlo, v němž každý strom i keř, každý na nich záhyb byl ostře vyrýsován. Zdálo se, že se lesy skrčily, ale to se jen daleká výše nad nimi bíle projasnila.

Oba muži mlčeli, hra světla i jich upoutala.

V tom slunce — hup! do žhavé hlubiny za mrakem, bílé světlo pohaslo, žhavé obruby zmizely, za to mračna modravě zrudla a vlnami jejich prozařovala měďňatá červeň. Když i ta vyhasla a nad krajem položil se úplný stín i jemně se zašeřilo, mlynář ještě Slavíka na kousek vyprovázel.

Na konci planinky, kde se zas studenodolské údolí rozevřelo, účetní se zastavil a pravil: „Pane otče, od naší minulé cesty tudy mám v hlavě divnou myšlenku —“

Mlynář se naň tázavě zahleděl.

Slavík ukazuje v dol, pravil vroucně: „Na té louce u silnice by pěkně stála česká škola!“

„Až tady?“ zasmál se mlynář.

„Pro Korytnou i pro Studený Dol.“

Fiala patře v údolí, volně si pokývl; teprve teď porozuměl. „Myslíte na půl cestě!“

„Ano. Korytná je dosud slabá a Studený Důl by zas náramně získal; spojeným menšinám těžko by odpírali a mohla by to snad brzy býti dvoutřídka.“

„Inu, dalo by se o tom mluvit — kdyby totiž studenodolští chtěli a“ — tu se Fiala zasmál — „kdyby to bylo naše!“

Slavík podav ruku na rozchodnou, upřeně zadíval se mu do očí. Chvilku mlčeli, až Slavík hovor ukončil: „Zatím to zůstane zcela jen mezi námi — teď máme jiné starosti!“ Potřásli si a každý kráčel svým směrem. Fiala se však po

chvilce zastavil a jako ondy Slavík zkoumavě hleděl v údolí...

Ve čtvrtek dopoledne účetní zašel k Halwingrovi, aby mu oznámil, že je pozván do obecní kanceláře a že tedy musí před jedenáctou odejít.

„Jen račte jít,“ velmi přátelsky pokývl Halwinger a s úsměvem čekal, co host ještě poví, ale účetní ukloniv se, mlčky odešel.

Doma vzav na sebe černý kabát a cestou navléknuv rukavičky, o jedenácté v síni starostova domečku zaklepal na dveře kanceláře a po výzvě vstoupil.

„Má úcta, pane starosto!“

Starý Wanka seděl u prostředního stolu skloněn nad lejstry, a brejle, uvázané kolem hlavy, měl uprostřed nosu. V čele místnosti, u dvou menších stolů psali Chalupner a Herrnschall. Učitel rychle pohleděl ke dveřím, také písař bystře zatočil krkem, ale Wanka jen zvolna obracel bílou hlavu a přes brejle se díval, kdo přichází.

„A — Herr Buchhalter, guten Tag!“ vyplulo ze scvrklých rtů, a starosta povstav, podával hubenou, žilnatou ruku.

„Ráčil jste si přáti —“

„Bitte Platz zu nehmen!“ a stařec ukázal na protější židli. Sám usedl také. Písař i učitel byli už v horlivé práci, péra hlasitě škrtala.

„Dovolil jsem si pana účetního pozvati, abychom zcela po přátelsku promluvili o vážné věci,“ usmívaje se, německy pravil starosta.

„Prosím, pane starosto!“

Starosta ještě více semkl zapadlé rty, a zhublé svaly na krku se mu zavlnily.

Několik vteřin mlčel a ticho bylo, takže bylo slyšeti, jak moucha nahoře hřbítkem bije do stropu a hněvně na to bzučí.

„Vy, pane účetní, s přáteli svými svoláváte na den 28. září k Zelenému smrku českou schůzi,“ zvolna, slovo za slovem pronášel Wanka.

„Ano, pánové Fiala a Pozdník zvou zdejší Čechy na přátelský večer.“

Rty starostovy se opět hluboce semkly a ruka pošinula brejle blíže k očím.

„Pravda, máme tu pozvánku, tak to tam stojí, ale nač byste zapíral, že za tím stojíte hlavně vy!“

„Dokonce nic nezapírám, ale nejsem to hlavně já, je nás několik svorného úmyslu.“

„Aber ich bitt' sie, antworten sie mir doch deutsch, hier sind wir im deutschen Stadtamte, ich versteh' nicht böhmisch und sie kennen und m ü s s e n deutsch kennen,“ a starosta zatvářil se velmi mrzutě.

„Umím, pane starosto, německy, ale nedovedu se vždy přece tak přesně vyjádřiti jako mateřštinou — a toho je přece na úřadě třeba.“ To řekl Slavík po německu.

„Mluvte, jak dovedete, však už porozumím! Máte, pane účetní, tu schůzi povolenou?“

„Ten dotaz by vlastně měl býti dán pánům svolavatelům a ne mně, ale odpovím za ně: Pořádáme — teď zrovna nevím, jak se to německy řekne — soukromý — soukromý přátelský večer zvaných lidí, a k tomu, pokud mi známo, není třeba úředního povolení.“ Prostřední část té řeči řekl Slavík zas česky.

Starosta suše zakašlal. „Aby nebylo o nic, oznámili jsme to na hejtmanství my, jednu pozvánku jsme přiložili.“

„Prosím,“ a Slavík se usmál.

„Víte, pane účetní, že nám a také vašemu panu továrníkovi záleží na tom, aby v našem německém městě nebylo národnostních sporů a aby jich jmenovitě nevyvolávali zaměstnanci v bělidle?“

Slavík se uklonil. „Nic zlého nebude — přátelské uvítání, zpěv, hudba, rozhovor.“

„Roz—chó—for, pšátelsky rozchófor — meinen sie, dass wir das nicht versteh'n?“

Slavík mlčel.

„Víte dobře, že v našem městě byl vždy pokoj, svornost, jednota a že teprve vaším příchodem byly vyvolány nepokoje a křiky!“

„Dovolte, pane starosto! Jak všecko bylo dřív, jaká svornost, nevím, ale že já žádných nepokojů a křiků nevyvolávám, vím také. Četl jsem o tom sice ve vašich novinách, ale to je věcí toho, kdo tam ty dopisy psal!“ a Slavík si dobře všiml, že Herrnschall sice drží pero nad papírem, ale nepíše a jen poslouchá.

Starosta mávl paží: „Vy jste také psal do českých novin!“

„Mnoho ne a v tom, co jsem napsal, nebylo jedinkého slova, jež by mohlo vyvolati nepokoj a křik.“

„Nechme novin. Nepopřete přece, že jste vyhledával zdejší Čechy, půjčoval jim knihy a jinak si jich získával, mluvil s nimi ostentativně česky, vybízel je, aby se chovali provokativně!“

„Ráčíte se mýlit, byl jste patrně nedobře zpraven. Jsem Čech a zůstanu jím do smrti, byl jsem stále v Čechách a když jsem přišel sem, zcela přirozeně vyhledával jsem svých krajanů. Že bych je byl vybízel, aby se chovali provokativně, pravda

není. Sám jsem se ke každému z německých obyvatelů zdejších choval vždy s největší šetrností."

Starosta na sucho polkl. „Nechte schovávaček," řekl prudčeji.

„Mluvím, jak myslím."

„Snad také zapřete, že se svými přáteli nepracujete teď k tomu, aby se tak zvaní vaši krajané přihlašovali za Čechy!"

„Dovolte, abych znova řekl, že vůbec ničeho nezapírám!" zas po česku odvětil Slavík. Byl bled, ale zachovával úplný klid.

„Aber sprechen sie doch deutsch, bin ein alter, geduldiger Mann, aber da hört alles auf!"

„Budu — jen k vůli vám, pane starosto — ale jen když budete se mnou jednati mírně a vlídně."

Starostou ta slova škubla, ale schouliv se na židli, sepial ruce v klíně a vydechl: „Nu, also."

Slavík čekal.

„Od té schůze upustíte," náhle rychle pravil starosta.

Slavík zavrtěl hlavou. „Není možno."

„A budete agitovat, aby při sčítání ohlašovali českou řeč obcovací?"

„Agitovati nebudeme, hovořit o tom budeme!"

„Můžete na dobré svědomí říci, že může někdo v německé Korytné míti obcovací řeč českou? Je to možná?" a starosta se suše usmál.

„Vím, že na arších stojí ‚řeč obcovací', ale všude se to potom uvádí a platí jako řeč mateřská. Počínají si tak i právě ti němečtí statistikové, kteří pojem řeč obcovací zavedli a drží."

„Chcete tedy dokazovati, že naše město je dvojjazyčné?"

„Sčítání má býti pravdivé a nikdo znalý nemůže popříti, že v Korytné je česká menšina."

„Chcete zde vyvolávati trvalé bouře a sváry?"

„Nic takového si nepřeji a my Češi zde žádnému Němci neublížíme."

„Tedy schůze neodvoláte?"

Slavík zavrtěl hlavou.

„Pane účetní, jste závislý muž, víte, že vás to může stát existenci?"

„Existenci ne, pane starosto, snad by lidská zloba dokázala připraviti mne zde o místo, ale více nic; umím pracovat!"

„A víte, jak můžete ublížiti svým obětem?"

„Každý má svou vůli, neznáme násilí; o našich obětech nemůže býti řeči."

„A stojí vám to štvaní za to? Co z toho budete mít — vždyť tu byl dříve pokoj, s vašimi krajany žili jsme dobře!"

„Na to ‚štvaní' neodpovím a o té dobrotě dalo by se mnoho povídat. Pane starosto, jste starý, zkušený muž, o lidském životě máte jistě již svůj úsudek: můžete býti pro to, aby lidé zahazovali, čím je chtěla míti sama Prozřetelnost? Máte svědomí jim to brát?"

„Není kdy, abychom celou tu otázku rozbírali, dalo by to mnoho práce!"

„Ale sám byste se jistě nikdy a nikde národně nezapřel, protože renegát je hanebník!"

Chvilku bylo ticho hrobové.

„Tedy té schůze nenecháte?"

Slavík volně zavrtěl hlavou.

„Máme zbraně!"

„Jsou dvousečné."

Starosta povstal. „Myslil jsem to dobře, když nechcete, přičtěte si následky sami."

Slavík se uklonil a klidně odešel.

Starosta rozechvěn počal přecházeti místností. Také Herrnschall a Chalupner odložili pera.

„Co tomu říkáte?" zastaviv se před nimi, tázal se Wanka.

„Není s ním řeči, tady může pomoci jen rázný čin!" horlivě zvolal učitel.

„Kalenský!" škroukl i písař.

Starosta neodpověděv, dále zamyšlen přecházel...

Slavík, teprve když kráčel silnicí, pocítil, jak mu srdce bije a krev v žilách klokotá...

Kubišta naň před bělidlem čekal a spatřiv ho, šel mu naproti. Viděl, že mu líce jen hoří.

„Tak jak?" tázal se.

„Dobře," odvětil příchozí a s úsměvem povznesl oči. „Aspoň dvě naše pozvánky už mají!"

„Tak — — ale tomu se nedivím, zvali jsme mnohé —"

„Prosím vás, přijďte ke mně navečer do bytu, povím vám všecko klidně, teď je v hlavě vánice!" a rozešli se k obědu. —

V sobotu dopoledne úředníci slyšeli, že správce přes tu chvíli měří těžkými kroky svou kancelář; vrzavé boty jim to ohlašovaly.

O desáté hodině přišli oba vrchní i skladník pravíce, že správce je sem pozval, a v tom se již vrzavé kroky blížily ke dveřím a Halwinger vzpřímen vstoupil.

„Guten Morgen, meine Herrn," zvučně pozdraviv, rozhlédl se po všech.

(Pokračování.)

✱

Rudolf Richard Hofmeister:

SILUR.

V těžkých, neprůzračných mlhách pozvolna haslo Slunce.

Svit jeho jen jako odlesk vzdálených světel po celý den se byl prodíral bezedným mořem mlh a par jako hustým, málo prostupným závojem, jímž celý svět byl obalen jako mléčnou záplavou.

Kdyby bylo tehdy už existovalo živoucí oko pozemského tvora, nebylo by zřelo nic, než tuto bílou neprůhlednou zátopu, kterou promítalo se matné, neurčité pološvětlo děsivě ohromné hmoty sluneční, zabírající téměř třetinu celé oblohy a obklopené rovněž jen lehce průsvitavou, nesmírnou stříbrnou mlhovinou, jež pohlcovala jeho žár i světlo. Těžko představitelné dusno ovládalo celý svět, tonoucí a dusící se v této nepojatelně veliké parní lázni kosmické.

Nesmírné pláně vod, tíženy k smrti touto těžkou atmosférou, ležely nehybně v svém loži, rozprostřeném po celé zeměkouli, a hladiny jejich se neleskly, leptány jsouce tížícími mlhami jako žíravinou, a lehké obláčky páry oddělovaly se nepřetržitě od jejich rovné plochy a pomalu stoupaly, těžce se prodírajíce atmosférou přesycenou vodními parami.

Nesčetné skaliny a hřbety útesů trčely mokré z tichých vod, a i na nich jevily se rozleptávající účinky horkých par. Povrch jejich, dříve tvrdý a hladký jako slitá sklovina sopečných vyvřelin, stával se porovitým, ryhoval se, malé trhlinky a úlomky počaly je brázditi, potom se objevovaly i větší štěrbiny a pukliny v bocích jejich, a nezřídka se náhle svalil shůry od skal odštěpený balvan svou velkou tíhou do tmavých hlubin a vlny vysoko vystřikly pod jeho ranou a zavřely se nad ním, aby ho snad zas až po statisíciletích obnažily s terrénem pozvednutým k světlu změněného slunce . . .

Rozlehlejší ostrovy, jež po věky už stály nad hladinou vod a na nichž z udrolených a zvětralých hornin a z usazených i naplavených bahen byla se už utvořila vrstva prsti, pokrytá nepatrnými mechy, dívaly se do hustých stříbrných závojů mlžných a parnatých jako první nazelenalé oči země a nízká, málo rozmanitá, chudě vyhlížející a věčně mokvající vegetace jejich jako by umdlévala v ovzduší, plném vody a horka.

Dlouhý zohýbaný pruh břehu obrovského zálivu mořského táhl se od západu na východ asi v těch místech, kde za miliony let teprve objevili se první tvorové země, chodící jen po zadním páru končetin a kteří zase až za nové statisíce roků založili zde svá sídla, jejichž jména Praha a Plzeň teprvé nepatrnou chvíli, jen asi pouhých jeden tisíc let, zní a žije v ústech potomků prvních dvounožců.

Večer snášel pozvolna široké, nepozorovatelné vlny šera do bezmezných výšin i dálek světlých mlh, pomalu tmavěl jejich stříbřitý lesk, obrovskou clonou potahoval se celý obzor, jak hasl nesmírný oheň, prosvítající bledě zářivě mléčným povlakem jejich, a potom mlhy náhle klesly a spadly.

Se skalin i se všech vyvýšenin ostrovů tekly potůčky, vše prosakovalo až do hlubin padajícím vlhkem, veškera vegetace přilehla k zemi, promáčena všechno pronikajícím živlem, jako by byla dlouhým deštěm upleskána. Štíty skalin se leskly, mokré zátopou, jež přicházela ze vzduchu a rozrušovala jejich starou tvrdost, a hladiny vod ssály klesající mlhy dychtivě a lačně.

A potom byl vzduch čistý a průzračný a obraz jsoucna změnil se úplně.

Vody ztmavěly a černé dlouhé stíny táhly se po hladinách, jež počaly se čeřiti mírným vanem od západu, když tu nad obzor, třásněný bezpočtem jednotlivých z vod trčících útesů skalních, vyvstala veliká, bledě rudá deska měsíce, vždy stejně veliká v neměnícím se úplňku, hořícího tehdy ještě svým vlastním žárem, a vystřelila miliony blesků svého plavého světla po vlnách. Zčeřené hladiny zaleskly se náhle tisíci malých, lesklých, svítících ploch, chvějících a měnících se stále, a na všech místech, a celý povrch moře zdál se vříti jako nesmírná zátopa roztaveného kovu.

Byla v tom krása nepojatelná a nebylo tvora, který by ji vnímal. . .

Nebylo ještě života kromě v lůně hlubokých vod, kde žili trilobiti s prvním nedokonalým ústrojím zrakovým, nechávající se volně unášeti teplými vlnami moře a zírající vyděšeně kolem sebe, neboť už tehdy, téměř na počátcích života, žil také lupič, malý vražedný Orthoceras, rovnorožec, tvor, ukrytý v přímé, nezavinuté skořápce, z níž vyčnívala jen jeho chapadla vždy chtivá, přissávající se na lapenou kořist strašlivou a nesetřesitelnou silou a vystřebávající z ní veškeru životní mízu.

Měsíc stoupal výše, veliký a planoucí a paprsky jeho hřály tehdy jako nyní paprsky slunce. Na ostrůvcích vstávala mokrem ušlehaná, dusným parnem denním zmalátnělá jednoduchá vegetace, malé nepatrné květinky bez květů a bez plodů, mechy a kožovité metlice zvedaly své promáčené stonky, osýchaly a vzhlížely k dobrodějnému, tajuplnému světlu, jehož hádanku kouzelnou neměl rozluštiti nižádný tvor Země za všechny časy jejího trvání...

Vody jasněly a v jejich tmějících se hlubinách plovaly nesmírně dlouhé zelené, olivově hnědé i červené řasy a široké chaluhy, táhly se podle přílivu a pohybu vod jako pnoucí se údy neznámých tvorů šikmo klínem hlubin, jakoby v unylé touze po zdroji jasného plavého světla.

Na sto metrů dlouhé šlahouny mořských locik a širokých pásovitých řas druhu měchýřovitého, jejichž houževnaté a kožovité lodyhy byly posety vzdušnými měchýřky, kývaly a pohybovaly se dle rytmu vln a ohnivě rudé řasy proplétaly se jimi a svítily matnými červenými transparenty z pohyblivých hlubin, a všechno toto dlouhovláknaté vodní rostlinstvo tvořilo místy houštiny tak spletilé a neproklestitelné, jako jsou nejbujnější houštiny nynějších tropických pralesů, propletené spoustami výhonků, podrostu, lian a jiných druhů rostlin popínavých.

A ve spletenině této provazovité, jednoduché vegetace mořské žily a skrývaly se miliony drobných tvorů dávného pravěku doby silurské, celé kolonie korálovitých graptolitů, staré druhy trilobitů různých velikostí, mlžů a hlavonožců, kroužkovitých červů, tvořících pouhé trubičky z článků sestavené a plovoucí volně mezi chaluhami, organismy bez hlav i bez rour zažívacích, nejasno, zda rostliny či živočichové, potom ramenonožci a měkkýši a vše to hemžilo se v síťoví řas a chaluh, drobný život prasvěta v jeho malých živočišných počátcích, bující v teplém lůně vln, nikým nepozorovaný, nikým neviděný...

Potom zvedl se vítr a zvlnil hladinu a celý obraz moře opětně se změnil.

Široké, šumící a syčící vlny hnaly se sem a přelévaly se po nízkém pobřeží, hřbety jejich tříštily se miliony záblesků stříbrných, vyskakovaly jako spleteniska hadů a svítily na temném pozadí jako záplavy bílých sněhových vloček. Hřbet za hřbetem zdvíhal se v nesmírné šíři a klesal a zase se zvedal v chumáčích pěny a všechny ty masy svítících i černavých, pěnících a šumících, hravých i dravých vln hnaly se nepřetržitě a nezastavitelně s tuhou prolínavostí kapalin na nízce protáhlou souši, kde se sykotem a šumotem se rozplývaly a ztrácely, nechávajíce po sobě jako na dně obrovského síta vrstvy rmutu a bahna a celé spousty chaluh a řas i se vším živočišstvem, jež se v nich skrývalo, vyhazovaly všechno to zuřivě na pobřeží a hned zase zanášely novými nánosy bahna a zemin.

Stále nové a nové proudy hnaly se ke břehu, a každý přinášel s sebou nový kal a rmut a zeminy, urvané ve velikých dálkách se skalin, rozleptávaných stálými příboji a horkem paprsků slunečních i teplými parami kouřících se moří, nekonečné řady vln zpěněných a zpívajících svou hudbu kapalin letěly po širé pláni mořské a vrhaly se střemhlav na břeh a zanechávaly tu s bahnem a vodní vegetací i celé hromady trilobitů, graptolitů a všeho tvorstva z lůna pramoře.

Vrstva na vrstvu ukládaly se tak naplaveniny tyto a pohřbívaly v klíně svém vše, co s vodou na mělčinu vyplynulo. A břeh rostl a rostl každodenně, naplavené vrstvy prosakovaly spodem přebytečnou vodu a tíhou svou se lisovaly na tuhou, jednolitou hmotu, jež vyplňovala každý i nejmenší záhyb a zákrut na skořápce lastury i trilobita, aby plastickou podobu jeho zachovala na nesčíslné věky, až do skonání světa.

Rok od roku, věk od věku pozdvihovalo se dno rozsáhlé této mělčiny, zvyšováno připlaveným nánosem, z půli světa snad sneseným, na jemnou kaši rozmělněnými horninami, obnažováno za odlivů a znovu zanášeno za přílivů, až z veliké části zálivu stal se nesmírný močál, v němž ležely mohutné vrstvy bahna, hlubokého a tuhnoucího, nastřádané za statisíce let, proložené vegetací i živočišstvem mořským tehdejších dob, a vody stahovaly se do koryt a jezer, bahna vysýchala a počala utvářeti nesmírnou, prvopočáteční vegetací pokrytou zemi, v níž rostlinstvo vodní pomalu mohlo přizpůsobovati se souši, tvořící se z bažin, kde mezi mechy, lišejníky a řasami a metlicemi trav počali se pořídku objevovati i chudí a nesmělí předchůdci kapradin, pečetníků a přesličníků, jimž v daleké budoucnosti doby kamenouhelné kynula budoucnost nejskvělejší nádhery, nejbohatějšího rozvoje, nejvelkolepějšího vzrůstu v báječných nezobrazitelných pralesích Karbonu.

A na miliardy trilobitů, živočišných mechovek, hlavonožců, ostnokožných lilijic, mlžů, ramenonožců, lastur a nejrozmanitějších ulit a miniaturních ráčků zapadlo v tento hrob, do vysýchajícího,

tuhnoucího a na konec až na pevný kámen tvrdnoucího bahna, usazeného za miliony let na dně bývalého pramoře, jež krylo kdysi naši vlast svými kalnými, bouřnými vlnami.

Dalšími věky rostly tyto uloženiny do úžasné výše, někde roztrhly je spodní, podzemní ohně a vyvrhly strašlivou tou trhlinou své žhavé lávovité vyvřeliny, rozlily je do tvrdnoucí usazeniny a utvořily obrovské balvanité skály, strmící vysoko nad krajem.

A Čas krokem těžkooděnce kráčel dále a s ním i vývoj a život...

Ale kouzelně krásné noci doby silurské, kdy bílý měsíc zářil ještě plným ohněm svého žhoucího mládí nad tisíci ostrůvků strmících z hlubin pramoře, koupal své paprsky v stříbrných parách vodních a mírně hřejivé světlo své vystřeloval do skromných a tuhých počátků rostlinných a budil v nich mátožné touhy k vývoji a kráse a skvělé barvitosti, opakovaly se nesčíslněkráte a vše, co mělo v sobě zárodek schopnosti k zušlechťování, pnulo se k jeho bílé zářící desce a spělo na cestu k ladnosti forem i barev...

Ve dne obrovité Slunce, zabírající svou hořící hmotou téměř třetinu oblohy, koupající se v nesmírném okeánu vodních par a mlh a prozařující jimi jen jako ohromná deska z nejskvělejší perletě a zatápějící celému vesmíru jedinou ustavičnou horkou parní lázeň — a v noci plavé, mírně hřející, kouzelně krásné světlo velikého, vždy úplného měsíce na vlnách zpěněných a o tisíce útesů a skalin se tříštících, z nichž ještě ani jediná živoucí hlava nevyhoupla se nad nekonečnou pláň hladiny, obhlédnouti s úžasem horizont magickou září osvětlený...

Kdo popíše, kdo pojme krásu tohoto obrazu, který nesmělo spatřiti oko lidské, krásu nezrozeného života, neporušenou a neposkvrněnou, čistou a svatou krásu původu a prapočátku, kdy nebylo hrůz Smrti, protože nebylo hrůz života, a nebylo radosti, protože nebylo bolesti...

Vše bylo nevýslovně velkolepé a neporušeno tupým úžasem lidského tvora, jehož duch jen okamžik obdivuje a chápe nekonečnost krásy, co zatím už ruce jeho chtivě a dravě se natahují, aby ji znesvětily, strhaly a hnusnými chtíči vystřebaly.

Čistou a svatou byla krása jen do příchodu člověka a potom zvadla a zmizela její neposkvrněná vznešenost. Až zase za miliony let zazářily její posvěcené paprsky nad planetou Země — v okamžiku, kdy zrodilo se na ní Umění...

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Dávná náruživost se v něm pohnula. Viděl před sebou zase vraníky. Lesknou se na nich nové postroje; třpytí se stříbrné kování; frkají; stříhají ušima; bujné hřívy jim vlají ve vzduchu; letí kupředu a fičí s větrem o závod. Sám s nimi pojede. Ale ne, k tomu je již stár; neudržel by... To není jako za mladších let, když se na silnici do Jičína předháněl s mladějovským baronem a vítězně předhonil.

Hovořili, a děd se při tom umíleně usmíval. Sivé oči zazářily zpod hustého šedivého obrví. Vyjasnil se obličej; ba zdálo se, že na něm i vrásek ubylo. Tabákový dým se valil radostněji z úst. Vše bylo tak pěkné a svítilo, jako když se u nich na horách hustý závoj mlhy protrhne a za ní v dáli někde na svahu zatřpytí se jasný obraz, plný sluníčka. Staré myšlenky připialy si juné perutě. Jich letem omládl.

Pokračoval vnuk:

„Ty soudy vás mrzet nemusí. To se obratem ruky promění. Vždyť znáte náš lid. Je jako korouhvička na věži, Dnes nenávidí, zejtra miluje. Vždyť jste toho dostatek sám zakusil."

„Hochu, mýlíš se. Je v něm tvrdé jádro, a to se nemění... Přál bych si, aby tě měli rádi; aby v tobě svého rádce a vůdce viděli."

„Stane se tak, dědečku. Jakmile budu na vrchu, zvelebím celou krajinu. Otevru naše hory, kde dřímají tisíceré poklady. Sám jste mně vypravoval, jak se ještě za vašich dob dobývaly rudy, jak tu hamry hřmotily a jak to špatným hospodářstvím přišlo k úpadku. To vše obnovím. Dám vrtat do hlubin a bušit do skal, aby vydaly, co skrývají. V našich kopcích jsou i uhelná hojná ložiska. To všechno jako čarovným proutkem z černého spánku probudím, vysvobodím na slunce a dobudu tak bohatství nejen sobě, ale všemu pohoří. Bude všude hojnost, ruch a veselí. Lid brzy zapomene na mé počátky. Stavět budu nejen hrady bohatství, ale i hrady

vzdoru, obrany a pevných hrází proti severnímu sousedu, by nám neubíral půdy, vítězně k nám nevnikal, nezmocnil se našich lánů, našich vod, našich řek a nepodmaňoval nás jeho kapitál a velký průmysl. Proti síle sílu, proti moci moc. Pevně jako na nedobytých baštách stát tu bude český lid."

Chtěl doložit: „Stanu se svému kraji nejen rádcem a vůdcem, ale i vladařem a prorokem." Zamlčel však, zastyděv se před dědem.

Vlastními slovy se rozjařil. Oči se blyštěly, nozdry se chvěly, tváře planuly. Hořel ohněm podžíhajícím v něm odvahu; cítil v sobě orlí zrak, otevírající před ním dálné obzory.

Staroch se naň umíleně díval a společně s ním slavil velký hod. Dlouho si ještě povídali a rozešli se teprve, když se s podvečerem stíny dloužily.

Děd byl jediný, k němuž Jiří přilnul láskou rodinnou. Macecha mu byla odporná; otci nechtěl zapomenout, že se s ní brzy po matčině smrti oženil. K dědovi, jenž ho maličkého vychoval, připial také veškerého mládí vzpomínky; k němu byl otevřený, upřímný, srdečný. Ba zdávalo se mu, že v jeho přítomnosti roste v srdci teplo, v krvi udatnost. Nerozborná ucelenost byla v starci tom, spiatá ocelovým svorníkem. Měl v sobě utajenou sílu dávných předků a vnukal ji i vnukovi. Sílu s odhodlaností vnukala mu i příroda. Stoje na domácí horské půdě, cítil se být jiným člověkem než jinde ve světě: člověkem ze železa ukutým, jenž ničeho se nebojí, před ničím se neleká.

Podkrovní světnička byla úzká rozvlněným myšlenkám. Unášela ho i láska, jež rostla stejně jako jeho plánů rozmachy. Vyšel ven a vtanulo mu na pamět, co slyšel ráno od baby. Vystoupil na kopec a ubíral se polní cestou, jež vedla k místům, kde doufal, že potká Růženu. Rozlohy, kudy kráčel, patřily ještě k otcovskému statku; a kamkoliv se otočil, tlačily se na něj vzpomínky. Zde pod tím starcem javorem, jenž o samotě na mezi slyšel mnohou bouřku nad sebou a viděl mnohý blesk, sedával za parných dnů s dědečkem, s nímž se díval, jak pod jarním vánkem vlní se a vzdouvá bujné osení. Tamhle bor, jehož koruny nad kmeny červeně se zardívajícími o něčem ponurém do večerního vzduchu dumaly. V jeho stínech sníval jako student o prázdninách nad knihou a spřádal pavučiny nevyplnitelných nadějí. Onde bílá bříza, ztepilá a vysoká, potřásala visutými kšticemi. Stála na konci zeleného paloučku, na němž mezi lískovými keři prýštila se jasná studánka. Tady odpočívali při polních pracích k svačině, a děd tu často vypravoval o bouzovských praotcích. Vše, kam padl zrak, volalo naň, kývalo, usmívalo se. Cítil, že rodná půda tajemnou má moc; cítil, jak naň dýchá její dech.

Přišel do končin k hromadě navaleného tam kamení. Vzpomněl, že tu hnízdívali hadi, a ježci že tu číhávali na kořist. Ukryt v blízkém křoví viděl často jejich kruté zápasy. A hle, sotva se ho dotkla vzpomínka, uzřel, jak se před ním zmije na pěšince v slunci vyhřívá. Stanul a zarazil se. Z černé půdy vynořil se nepřítel. Cosi záhadného padlo na mysl, jako by se mu zub hada zaryl do duše.

*

K večeru si vyšla na procházku také Růžena. Octla se daleko od chalupy na kopci, odkud měla širošírou vyhlídku. Oči se jí rozletěly; rozletěly se i myšlenky a s nimi touha po čemsi, co leží za obzorem vidění i vědění a co pouze tuší šerý cit. Čekala, co na ni pošle čas. Nedbala, bude-li to světlý paprsek nebo blesk vševládného osudu. Jen něco velkého, něco neobyčejného, co je povzneseno nad všednost!

„Ať usmrtí!" pomyslila si a sama nevěděla, je-li to vnitrné její pravdy plným výrazem, neboli se ozval nepřítel, jejž každý chová schouleného ve svých hlubinách. Číhává a hlásí se, když loďka života se v bouři houpá na vlnách.

„Ať usmrtí!" opětovala a zdálo se jí, že ten blesk byl by vykoupením z toho zmotaného labyrintu, do něhož zabloudilo její srdce a v němž se teď i její život potácí.

Byla oblečena bílým úborem a držela nad sebou proti slunci rudý slunečník. Bylo ji vidět na vršku. Stála tam blízko břízy, jejíž vysoký a bílý kmen svítil do dálky. Zahlédl Bořan mihotavých barev lesk, a poznav ji, pospíšil se přiblížit:

„Hledám vás!"

„Jsem překvapena vaším příchodem," chtěla odvětit, ale jen se začervenala a mlčky mu ruku podala. Vášnivě ji zulíbal.

„Ano, hledám vás, bych vám opakoval, co jste při posledním našem setkání již slyšela... Či události několika dnů přikryly vám pamět zapomenutím?"

„Nikoliv," zašeptala, cítíc sálající z něho žár.

„Nepřicházím, abych prosil za vaši odpověď. Vytušil jsem ji již tenkrát a nosím ji ve své duši jako ne krásnější naději... Jsem jasnovidec a slyším i zírám do dálky.

Slyším i tlukot vašeho srdce; vnímám ševel vašich myšlenek; ba vidím vás i když spíte a tleskám dějům, jež se snují na jevišti vašich snů.“

„Toť jste pravý čaroděj,“ odvětila s ostýchavým úsměvem.

„Já nejsem čaroděj, ale vy jste divotvorná kouzelnice, jež ve mně probudila utajené síly ty.“

„Ah ne... Přičítáte mně, co ve mně neleží.“

„Vy ani sama nevíte, jakou máte moc... Vidíte odtud daleké obzory našich hor?“

„Jsou překrásné... Kochám se tím rozhledem.“

„O to nyní neběží!“

„Nedojímá vás ta velkolepost, s půvabem jarní krásy spojená?“

„Já znám nyní krásu pouze jedinou. Před ní blednou všechny ostatní. Jsem začarován do jejího kruhu a skláním před ní vše, co ve mně žije, celou duši svou.“

Rozpačitě mlčela. Ale čelo jasnilo se k úsměvu. Zrazovaly, jak ta slova její srdci lahodí.

Pokračoval, řka:

„Nejste zvědavá, proč jsem se vás ptal, vidíte-li dálný obzor našich hor?“

„Prosím, povězte.“

„Záleží jen na vás, všechny síly rozpoutat, jež v nich dřímají, a k novému nebývalému životu je probudit. Kde je nyní chudoba, tam by bylo bohatství. Kde nesou bedra tíhu plahočivé práce a kde klesá hlava, nakloněná nad hrudou, tam k veselí a k radosti okřála by lopota i její únava.

„Jak bych mohla já, slabé stvoření!?..“

„Můžete, budete-li chtíti.“

„Je možno chtít nemožné?“

„Vůle je nad víru, jež prý hory přenáší. Ale láska je ještě silnější.“

„Nevěřím,“ usmála se a rozčilením se zachvěla. Cítila, že jedno z jejích dvou srdcí umírá.

„Však věřím já. Leží ve vás divotvorná moc. Podejte ruku vůli své i lásce a budete konat zázraky.“

„Snad jen vy,“ zašeptala jako ve snách.

Odvětil:

„Jen po vašem boku měl bych sílu tu. Jen vy mně ji vnuknete. Jen pod teplem a světlem vaším probudí se k svému dni. Vztáhněte ruku a uvidíte zázrak svůj i můj.“

Omdlévala v ní síla; srdce bušilo; krev vířila a stávala se zrádkyní. Zradil ji i zrak. Chtějíc se dotknout jeho pravice, vztáhla k němu svou. Uchvátil ji, zulíbal. Odhodila z druhé ruky slunečník. Obou obě ruce se nalezly; našly se i rty k dlouhému a palčivému polibku. Červený parasol se válel mezi zelenými travinami po zemi.

I nad nimi pěli skřivánci; i nad nimi sklánělo se slunce k západu. Ale neviděli jeho jasu, neslyšeli zpěvu ptačího.

Ubíhaly minuty, ubíhaly hodiny. Čas jim zmizel; zmizely i prostory. Zapomínali. Světlem okamžiků oslnul jim zrak. Bříza stařena, pod níž seděli mezi mateřídouškou, potřásala visutými kšticemi a šumem hovořila cosi nad nimi. Neslyšeli nic.

Z opojení vyrušil je blesk. Západ byl ještě jasný, pozlacený umírajícími paprsky; ale na východě kupily se hrady černých chmur. Za bleskem hned zahřmělo. Vstali, otočili se a spatřili, jak mraky rostou, letí, hrnou se, hnány větrem, jenž divoce zaříčel. Zaúpěla bříza v konárech.

„Co učiníme, abychom nezmokli?“ ulekl se Jiří a zadíval se k straně, odkud se bouře valila.

Přitiskla se k němu, řkouc:

„Vrátím se rychle domů, do naší chaloupky.“

„Již pozdě k návratu. Odtud až k vám je daleko a na cestě stihl by vás hrozný dešť. Vím něco lepšího. Tamhle blízko na svahu k straně bouzovské je panský les a na jeho kraji stojí hájovna. V ní se před lijákem schováme.“

„Sama tam doběhnu, a vy si najdete někde jinde útulek.“

„Bojíte se cizích myšlenek?“

Zastyděla se, a zavěsivši se mu v rámě, dala se s ním dolů do běhu. Utekli k domku v pravý čas. Sotva přišli na násep a překročili práh, vichr zahvízdal, zarachotil hrom, a za ním se spustil hustý liják s chmur. Mraky visely jako černé plachty s oblohy. Ač byl ještě den, tma zasypala okolí. Zavalila i nízkou jizbu, do níž vkročili.

„Nikdo doma?“ ptal se Jiří do šera.

Bylo slyšet dětský hlas. Malá Kristinka se ozvala:

„Já mám strach... Kdo tu je?“

Byla sama. Hlídala.

„Kde máš tatínka a maminku?“

„Vyšli přes pole.“

Dala se do pláče.

„Neplač... neboj se.“

Děvčátko se uklidnilo a schoulilo se do kouta.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Nový rukopis Karla Havlíčka Borovského.

Učitel Karel Pokorný (učiteloval na Německobrodsku v Německé Vyskytné a ve Štokách, v Bahýnku na Kutnohorsku a v Ledči), s Havlíčkem příbuzný, požádal ho, aby mu na památku něco napsal. Havlíček vyhověl. Napsal mu satirické kázání na maďarské kněze slovenské, které prý kolovalo v letech 40. a 50. mezi slovenskými a snad i českými vlastenci v opisech. Takový opis (litogram) jest i v knihovně Musea král. Českého. Daroval jej tam, jak mi pravil p. Dr. Č. Zíbrt, lektor p. Kolář, jemu jej daroval zeť Slovák p. Dr. Ráth. Provenience prý neznámá.

Rukopis Havlíčkův jest psán pěkným písmem stojatým na pevném papíře velínovém, 18 *cm* 8 *mm* dlouhém, 14 *cm* 6 *mm* širokém, a zabírá půl druhé stránky. Inkoust vybledlý do hněda přece zachoval výraznost a zřetelnost. Lístek přeložen na šířku v polovici a taktéž na délku, kromě toho zahnuty na šířku kraj horní i dolní, každý na 3½ *cm*, aby se lístek vešel pohodlně do tobolky. Na volné ploše napsáno jinou rukou vlevo napříč: „Vaše Majestatnost ráčí znáti věrnou lásku Čechu k sobě," vpravo pak po délce černým dosud inkoustem, nejspíš rukou samého Pokorného zaznamenáno: Psal Karel Havlíček. Vnitřní rohy složeného rukopisu jsou popáleny, nepopsaná polovina má popálenin dvé. Na nepopsané polovině vnější jest rukopis hodně ohmatán a zašpiněn. Skládáním mnoho na lomech neutrpěl.

Opis musejní se liší od Havlíčkova nejvíce pravopisem. Věrný opis rukopisu Havlíčkova podávám:

Text: „Sú tré, a preca sú jednáky, a keď sú jednáky, — preca sú tré." Tak čitaju zaznačino v literulách svjatých.

Moje milé krestjany![1]) Volačo zakázním vám, kuťalelky! a prám o svjatej[2]) Trojunci, basamalelky! Čuli sta, kuťalelky! Keď[3]) sú tré, a preca sú jedeň, a keď sú jedeň, preca sú tré, basamateremtete![4]) Něznáte preca, kako to muože byť[5]), a veru dobre máte keď něznáte, kuťalelky! lebo něznate dobre rozsúditi literule svjaté.[6]). Ale[7]) abyste preca poználi, moje milé pajtášky! tak[8]) zakázním vám v podobjanství, kako zakáznil Krestus ludu svému, basamalelky! A veru Buoh[9]) vam dobre podobjanství o svjatej[10]) Trojunci utvoril:[11]) samo na mňa ukážu vám podobjanství o svatej[10]) Trojunci, erdek basamalelky! Počujtě prám, počujtě, moje [12]) milé krestjany! kako i veru móžem já býči tré a preca jedeň, a jedeň a preca tré, kuťalelky![13]) — Já su [14]), Buohu prisagam, panáček váš [15]), basamalelky! také su [17]) doktoráč Piésma, strela do vašej[16]) matěri! a i veru su[17]) kanonikář Trieňčanský, jebem vaše majky, basamalelky! Keď já su[17]) veru panáček, keď su[17]) ja doktoráč, a keď su[17]) já kanoníkář: tak su tré a preca jedeň, a keď su[17]) já jedeň, preca[18]) su tré, basamakuťalelky! Tak vidžitě[19]) na mňa podobjanství svjatej[10]) Trojunce, a keď se na mňa podživatě,[20]) ničego na mňa nevidžitě,[21]) kako svjatu Trojuncu![22]) Ištem teremte.[23]) Amen.

V musejním opise: [1]) vsuto Basamalelky! ale uzávorkováno červenou tužkou. — [2]) sviate. — [3]) ket. — [4]) kutialelky! ne basamteremtete! — [5]) býči, Basamalelky. — [6]) Věru, dobre mate — ket neznáte lebo, neznáče dobré rozsuditi literule sviate, kutialelky! Chybná interpunkce, neboť čárka má býti před lebo. — [7]) (Ket) ale... Závorky červenou tužkou. — [8]) paitošky, tako. [9]) a věru ket Boh... [10]) o sviate... [11]) předkáznil. — [12]) Počujte, prám, počujte moja... [13]) Basamalelky! ne kuťalelky! — [14]) Já sú... [15]) vaša, kde koncové *a* červenou tužkou dvakrát svismo podtrženo. — [16]) vaše Maťery! [17]) sú. — [18]) jedeň a preca sú tré. Bez basam kuťatelky. — [19]) vidžite. — [20]) podživate. — [21]) ne vidžite. — [22]) Trojunci. — [23]) Ištem Teremtete Amen!

Karel Pokorný daroval rukopis Havlíčkův p. Anonínu Širůčkovi, vrchnímu správci bernímu v Hradci Králové, ten jej z ochoty daroval mně. Uložím nový rukopis v Českém museu do rukopisné pozůstalosti Havlíčkovy.

Prof. *Alois Lisický.*

LITERATURA.

Jan Havlasa: *Lidé na horách.* Nákl. J. Otty v Praze.

Každá z těchto povídek podává kousek charakteristiky podtatranského lidu a každá dýše čerstvou přírodou a svěžími požitky jejími. Ať starý či mladý, Valach nebo Slovák zpod Tater, každý překvapuje měšťáka i jiného venkovana svým názorem odlišným, který má vždycky původ v půdě, v horách, v nichž žije a ve zvláštních okolnostech přírodních, které jej obklopují po celé dny od dubna do listopadu ani v zimě neztrácejíce odlišnosti od ostatního života. Život v kolibách, volný poměr mezi muži a ženami, malý styk s cizími lidmi, odloučenost od světa a blízkost „k nebi", odkázání na sebe a svou mužnost, to jsou složky vnějšího života horalova, které mají vliv na vnitřní život jejich. — Kazimír Przerva-Tetmajer stal se přímo nedostižným ve vyhledávání zvláštních postav a povah tohoto horského života, jako by byl chtěl je všecky postaviti vedle zasněžených horských velikánů. Neminul se všeobecně s účinkem, jako každý, kdo chce strhnouti zjevy příliš nápadnými. Ale k této jeho

vnější hledanosti přistupuje snaha psychologicky osvětliti tyto povahy. Také Havlasovi se podařilo jak ženy, tak muže podtaterské těmito vnějšími, druhdy i siláckými kusy charakterisovati, vedle toho však i v podrobnostech ukázati, že rozumí lidu, jejž si obral za svůj předmět. Dovedl si vybrati typy takové, které na rozdíl od Tetmajera nemají tak překvapujících vlastností, nýbrž pouze zajímavých. Snaží se ukázati, že v naší blízkosti, jak na Valašsku, tak na Kopanicích, tak na Slovensku pod Tatrami i jinde žije odlišný lid, vlastností nevyčerpaných, kterým jest možno nakloniti svou pozornost spíše ještě než nejbizarnějším národům světovým. *J. F.*

*

* Hrst drobných literárních novinek ruských vybírám z lednových a únorových čísel Kijevského Denníku *Naš Puť* (Naše cesta): Dr. S. Merežkovskij píše nový velký román „*Dékabristé*", jehož dva svazky již vydal. Současně pracuje na novém díle z doby italské renaissance. Je to velká básnická studie — román „*Dante*". — Choť Merežkovského Zinajda, známá pod literárním pseudonymem *Gippius*, napsala prý velmi zajímavé zápisky, jimž dala jméno „*Dnevnik russkoj revoljucii*". Jsou tam sebrány vlastní zažitky a dojmy z významného půlletí od první revoluce petrohradské zač. února 1917 až do konce října, před druhou revolucí (Leninovskou). Zvlášť cenné jsou živé portréty Savinkova, Kerenského a jiných činitelů té doby. Poněvadž nebylo příležitosti vydati zatím knihu na Rusi, vychází nyní v Americe anglický překlad „Denníku". Krom toho vydala táž spisovatelka knihu básní *Poslědnije stichi* (Poslední verše), která byla ve 4 týdnech rozebrána. „Naš Puť" při té příležitosti konstatuje zvláštní zjev, že přes všecku drahotu papíru i typografické práce je literární trh ruský přímo zaplaven verši. Moskevské vydavatelství „Zemlja" vydalo ve 4 svazcích sebrané verše Alexandra Bloka s nevídaným dosud úspěchem. Tedy konjunktura knižní stejně dobrá jako u nás. — A. Z. Kuprin zakončil historickou povídku „*Generál Kobelev*". Hrdina jest děd slavného „bývalého generála" Skobeleva, bývalý velitel Petropavlovské pevnosti. Nyní dopisuje velikou povídku dávno již načatou, s názvem „*Dragounská modlitba*", z vojenského života. Minulý měsíc, podotýká náš pramen nahoře citovaný, dostalo se Kuprinovi pozvání od bolševické vlády v Moskvě (od komisaře pro tisk Lisovského), aby se uvázal ve vedení jistého komunistického nakladatelství, za honorář ročních 36.000 rublů. Kuprin však odmítl. — A. V. Amfitěatrov dokončuje dvousvazkový román. Má záhlaví „*Černý bůh*", osnovné thema duchaplná povídka o ďáblu. Amfitěatrov rozhodl se prý navždy opustiti Rusko, otráven nynějšími poměry; stěhuje se do Italie a přijme prý vlašské poddanství. — Aleksěj Remizov, jeden z nejnadanějších mladých, zakončil veliký román „*Šlechtický kalendář*". — Bolševici mají již i svůj ilustrovaný časopis literární, Jmenuje se „*Plamja*" (Plamen). Z dobrých beletristů mají v prvním svazku verše A. Roslavleva V. Mujžel povídku. — N. Morozov, ruský spisovatel-revolucionář, který asi 20 let života ztrávil ve vězení pevnosti šlisselburgské (u Petrohradu), vydává v knihách velmi zajímavé prý „*Pověsti mojej žizni*" (Povídky mého života). V lednu 1919 vyšel již čtvrtý svazek. *vč.*

DIVADLO.

Měst. divadlo Kr. Vinohradů. Byla to probuzenská idyla litomyšlská „Filosofská historie", kterou Jirásek na počátku své spisovatelské dráhy mocně se zapsal v srdce širokého kruhu čtenářského. V toto ovzduší nejen časové, ale i místní vrátil se po letech hrou „M. D. Rettigová", kteráž mluvíc od srdce k srdcím svým citovým založením a vedle toho vyznamenávajíc se svěžím humorem jak ve kresbě postav tak v situacích, získala si ocenění obecenstva v nemenší míře než ostatní práce milovaného mistra. Titulní úloha vlastenky, proslulé jmenovitě kuchařskou knihou, měla v Národním divadle vzácnou interpretku v Hanně Kvapilové, jež neobmezené schopnosti svého umění s velkou láskou věnovala této postavě. Grégrová, Ryšavá, Bittner, Mošna, Innemann, Steinsberk — z umělců jeviště již opustivších — podali tu znamenité výkony ve větších úlohách. V letech válečných byla „Rettigová" znova slibována — ale censura, tuším, měla tolik námitek proti německým vložkám a vlastně proti vlasteneckému rázu hry, že s provedení sešlo. Nyní s velkým povděkem uvítali jsme užití hry na scéně vinohradské. Bylo dobře připraveno; vyniklo slohovou výpravou Hrskovou v jednotlivém zarámování, připomínajícím ráz výzdob Kašparových, a výbornou souhrou, řízenou dovedně p. Hlavatým. Titulní úlohu vypracovávala pí. Ptáková velmi pečlivě, poetickým zjevem vroucího citu byla pí. Štěpničková, k níž pojily se jako půvabné družky sl. Machová a Augustová, znamenitou hospodyní byla pí. Zelenková; v úlohách mužských uplatnili se pp. Karen jako mužný milenec, Jičínský, jako šlechetný doktor, Vydra, Roland, Vošalík, Faltys a Hlavatý jako maloměstské typy, a všickni, se zastanci menších úloh, v malebném a ladném reji v přiměřené svěžesti zcelovali ten krásný a milý starosvětský obrázek, působící na obecenstvo osvěžujícím dojmem a přijatý se srdečnou vděčností.

*

HUDBA.

V mimořádném koncertě písňového spolku provedeny byly Dětské písně od Vítězslava Nováka. Je to cyklus drobných písniček na slova Sládkova; podivuhodné jest, jak dovedl v nich skladatel, jehož hudba prosycena je moderním výrazem, přiblížiti se prostému světu dětskému; některá čísla jsou opravdu rozkošná svou nehledaností. Pí. Morfová zpívala je také vskutku roztomile.

Ministerstvo vyučování a národní osvěty chystá významný hudební podnik. 29. dubna t. r. bude uspořádána smuteční slavnost za padlé československé vojíny, při níž provedeno bude slavné Berliozovo „Rekviem". Francouzský skladatel napsal velikolepé toto dílo na paměť těch, kteří padli v červnové revoluci pařížské. Chystaného provedení zúčastní se „Orchestrální sdružení", pražský „Hlahol" a smíchovský „Lukes". Jen sbor sám čítati bude přes 400 zpěváků, k čemuž přistoupí obrovský orchestr. Dílo bude říditi Otokar Ostrčil.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava karikatur dra Desideria (H. Böttingra) v Topičově salonu, březen 1919. —

Ryze výtvarně může Hugo Böttinger počítati s porozuměním velmi úzkého kruhu zájemníků, dovedoucích oceniti výtvarnou potenci jeho intimních kreseb. Není karikaturistou lidovým a tendenčním. Nezaměňuje dogmata a reformy s malířstvím; nepovažuje se za mesiáše, nehoní se za kuriosností a nestará se také o bezcestí doby, je-li život zlý a špatný. Karikaturální čára dostává se u něho více k platnosti v těch několika listech, v nichž jde o skladatele, již jsou mu svatí, a nejvíce v „Albu monarchů"; tu se stává péro důtkami. Nejširší okruh kreseb Böttingerových, věnovaný přátelům autorovým, tvoří jakési sotva znatelně vypouklé zrcádko našeho výtvarnického života. Cítíte, že ti, o nichž vtipkuje, zachycuje jich libůstky, slabosti a pošetilosti v podobě kreslených atelierových vtipů, jsou mu milými přáteli, s nimiž vede lehce ironické rozhovory; nezkresluje ruce či nos, tvářnost a povahu vyjadřuje zostřenou výrazovou určitostí. Proto mají jeho kresby blíže k portretu než k přehánějící karikatuře, odtud milý, familiérní ráz těchto kreseb.

Emil Edgar.

TÝDEN.

Adolf Heyduk chystá ve svém osmdesátém čtvrtém roce věku po několikaleté přestávce, zaviněné válkou, dvě nové knihy. První z nich, která vyjde co nejdříve, nese název *„Slovensku"*. Upomíná svým námětem, dnes tolik aktuálním, na slavné arcidílo mistrovo, na „Cymbál a husle". K letošním dnům Husovým chystá básník knihu *„Oběti přesvědčení"*, v níž vzácným slovem básnickým klaní se vznešené památce těch, kteří mučenictvím svým připravovali dnešní vítězství svobody nad tyranií. Česká literární veřejnost bude s netrpělivou nedočkavostí čekati na tyto dary drahého básníka. *—ich—*

* *

Stará nectnost česká, a ovšem především pražská, vyhýbati se českým slovům, bují nyní po válce jako bodláčí. Nejprostší předměty v denním užívání, pro něž máme ode dávna správné české názvy, dostaly namnoze nového cizího názvu. Tak na příklad staroslavná česká povidla se z úst českých vytratila a ustoupila marmeládě, což zní nesporně vznešeněji. Staré leštidlo na boty taktéž utopeno, místo něho máme nyní krém, což jest ryzí nesmysl, poněvadž créme ve francouzštině znamená smetanu. Avšak nejhanebnějšími hanobiteli našeho jazyka jsou pořadatelé zpěvních síní, čili jak se jim říká, kabaretů. Jejich programy se prolongují, v nich vystupují conferenciéři a diseusy. Ale vrchol nesmyslu jsou zpěvačky písní a chansonů. Bude as málo čtenářů našich, kteří by nevěděli, že chanson znamená — píseň. Pěknou ohavností jazykovou, jsou také parisiánské scény. Scéna po pařížském způsobu by bylo ovšem rčení prosté. Víme, že řádky těmito nápravy nezjednáme, ale neškodí též občas české nezpůsoby ostře vytýkati.

*

* Z Balzacových rukopisů zbývalo r. 1914. ještě dosti k vydání tiskem. Museum v městečku Chantilly chovalo posud takových rukopisů 15, mezi těmi jsou však i pouhé fragmenty jako „La Modiste" z r. 1830, „Le Médecin de campagne" a j. Zajímavo jest, že mezi rukopisy posud nevydanými tiskem jest „Un caractére de femme", pocházející z návštěv v Ukrajině, a „Les deux amis", satira sepsaná po „Physiologie du mariage". „Prétre catholique" není vůbec úplné, za to jest dílko „Traité de la Prière" významno tím, že bylo sepsáno za mládí autorova. O

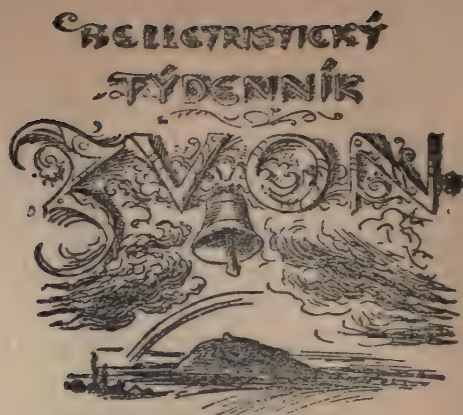
*

* Théophile Dufour uveřejnil v Ženevě rukopisy Jeana Jacqua Rousseaua, pokud týkaly se literatury („La feuille littéraire") přímo, potom listy různým osobám z pobytu londýnského. Rukopisů je 117, byly chovány v British Museum, z těch adresováno: 45 Richardu Davenportovi, 7 Humeovi, 21 dopisů nebylo posud vůbec vydáno tiskem, až teprve nyní.

V Praze, dne 3. dubna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Aug. Eug. Mužík:

Z ANTICKÝCH MOTIVŮ.

PROTESILAOS.

Již slavně k Troji plujeme
v pohodě tiché, pokojné,
a záhy pány budeme
té země, Řecku odbojné.

Tam sláva, zlato čeká nás,
a nejkrásnější z lidských žen,
tam božský její, zlatý pás
z nás jedním bude uvolněn.

Tam poklad starce Pergama,
jejž, když dal kraje v žár a dým,
rval hrabivýma rukama
sousedům klidným — nájezdním.

Břeh z moře vstává — město tam,
hle, bílé stojí, jako sníh —
bůh jeho nevzpouzí se nám,
on nekochá víc synů svých.

Nuž, stáhněm plachty k přístavu!
Ó, beřme zlatou řezeb číš
a ulévejme v oslavu
ji bohům v oběť — výš a výš!

Kdo váhá?... Výrok bohů byl,
jej věštby šeptal chvějný ret,
kdo první na břeh vystoupil,
že vydychnul tu naposled.

Ó, bratři, s vámi bohové —
a já přec prvním volil být.
Mou smrtí Řecka rekové
zdar, vítězství své mají mít.

Laodameio, choti má,
ty utrápíš se, dobře vím,
tvůj choť tě v duchu objímá —
kéž aspoň v Hadu tebe zřím.

Nuž bratři, cíl je v dostřehu,
ať chřestí zbraň, hřmí písně ryk — —
ten skok — již hle, jsem na břehu,
vy vpřed, já klesám. Bohům dík!

ATLAS.

Svět celý drží mocnou pěstí
ji o týl tvrdý opírá,
to věčných bohů kletba jesti,
v tom jejich záchrana i štěstí,
ať Atlas tíží umírá.

A bozi zašli... Už se neví,
jak celá hra ta skončila.
Však ona kletba nepoleví,
i na dětech se jeho jeví,
ač děda kryje mohyla.

Svět pustil s ramen, tmy vše halí,
zem, moře bouří zmítané
hle, v poslední se obzor kalí.
Jak svět se strašnou tíhou valí,
nás drtí — malé, bezbranné.

ARGYRA.

Já láskou umírám, ach, v bolesti a muce.
Ó sestro, podej mi své liliové ruce —
jsou krásné, podobné tak jeho — já chci snít
a na ně dívat se a líbat je a mřít.

Mne nemiluje on — já milovat jej musím —
zde řeka ona, vím; ty díš, zdali to zkusím?...
Kdo vykoupe se v ní, svůj zapomene bol,
však lásku svoji též — co chceš, ty sobě zvol!

Já volím milovat a mřít. Ó dítě, sladší
nad lásku jesti smrt. Ta již mi k štěstí stačí.
Jdi k němu, jemu rci, že mohla dál jsem žít,
však nemilovat jej?... Ó ne, chci raděj mřít.

Milenec nymfy Argyry, jejž, když zestaral, Argyra opustila, zahynul hořem; bohyně Afrodita změnila jej v řeku, v níž, kdo prý se vykoupe, zapomene všech strastí.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Usedli na lavici ke stolu. Do oken, jako čtyřhranné bochánky malinkých, šlehl přes tu chvíli zákmit blesků, jež rozrývaly nebesa, a za nimi zahřmělo dunivým rachotem. Jinak bylo ticho s šerým přítmím v jizbičce. Jen jejich srdce svítila; jen jejich láska mluvila. Bylo jim milo v domečku. Hovořili po německu, aby dítě nerozumělo.

„Ano, je vám úzko v té vaší nové chaloupce. Vždyť nejste zvyklá těm malým poměrům.“

„Ach, to není to. Ani přepych s nadbytkem ani bohatství mně neschází. Ale ty příkré stráně na mne padají a zdá se mně, jako bych se měla mezi nimi zadusit. Proto tam odtud utíkávám ráda na kopce. Tak je mně volněji, tak dýchám lehčeji.“

„Proto tam v té rokli nesmíte déle pobývat.“

„Musila bych matku opustit.“

„Matka opuštěna nebude; našlať přítele. Ale opuštěn je otec váš a truchlí zármutkem.“

„Řekl vám?“

„Neřekl mně o svém žalu nic, ale žádal mne, bych vás nazpět přivedl.“

„Nazpět přivedl?“

„Ano, tak.“

„Co by řekla matička?“

Byl na rozpacích, jak by odvětil.

Ptala se:

„Proč mlčíte?“

„Mám vám pravdu povědět?“

„Ovšem že chci slyšet vždy jen pravdu z vašich úst.“

„Váš odchod nebude jí bolestí.“

„Myslíte, že mne nemiluje, jako miluju já ji?“

„Právě proto, že její láska k vám je veliká, nebude se rmoutit nad vaším odchodem.“

„Snad se mýlíte.“

„Přemlouvala vás, byste společně s ní odešla?“

„Naopak, žádala, abych zůstala. Já sama jsem se rozhodla.“

Obláčkem se táhla po duši onoho dne vzpomínka. Tehdy zmítala se v příboji a v tmě. Nyní našla světlo své. Při vzpomínce té přitiskla se těsně k Jiřímu a šeptala:

„Chybila jsem snad?“

„Myslíte-li, snadno chybu napravit.“

„Vrátit se k otci do zámku?“

Kývl hlavou a pojal ji za ruku.

„Ano, vrátím se,“ vydechla po kratičkém pomlku.

„Vyprovodím vás a dovedu.“

„Kdy?“

„Hned, jakmile liják přestane.“

„Za tmy a bez vědomí drahé matičky?“

„Náhlá nepohoda se brzy přežene; bude pěkný večer, a já sám oznámím vše v cha-

loupce ještě dnes, až se od vás budu vracet z Bouzova."

Černé chmury na křídlech vichřice valily se s blesky k západu a zasypávaly tam dohořívající červánky; na východě vyjasňovala se obloha; jasno stoupalo výš a výš; bouře ztrácela se za obzor. Nastal klid. Kde slunce zašlo za hory, rozklenula se zlatěrudá záplava. Zdálo se, že hoří nebesa. V blízkém háji zakukala kukačka. Slyšeli.

Promluvil:

„Volá nás."

„Žežulka?"

„Ano, ten jarní pták, jenž prorokuje budoucnost."

Ale Růženka netoužila po budoucnosti. Hroužila se v přítomnost. Byla by nejraději zvolala: „Ach, vy lahodné a krásné vteřinky, setrvejte, neutíkejte!" Ale utíkaly pryč a Jiří naléhal, aby šli.

Vstali, majíce se k odchodu. V jizbě bylo světleji. Okénky, hledícími k západu, prokmitaly červánky. Dítě dívalo se z koutečku, kde se dosud choulilo. Líbily se mu bílé šaty a rudý slunečník.

„Jak se jmenuješ?" ptala se ho Růženka.

„Kristina."

Pohladila ji po vlasech, bílých jako len, pohladila ji i po tvářičkách, opálených sluníčkem, a pravila:

„Neznáš mne?"

„Znám. Jste slečna ze zámku."

„Vyřiď tatínkovi a mamince, že jsem se tu skryla před deštěm."

Jiří vyňal stříbrňáček a dal jej děvčátku. Mělo radost a hledělo za nimi, jak opouštějí jizdebku.

Venku voněly lesy, voněl vzduch. Rozkřičeli se do večerního pološera ptáci zpěváci.

Šli a mlčeli. Málo schůdná stezka lesem byla rozmočená; s větví kapaly krůpěje. Zabočili na tvrdší polní cestu, a když byli na kus od hájovny vzdáleni, zaslechli silné volání, jež se rozléhalo v okolí. To Benson vykřikoval její jméno, a zdálo se jí, že při tom slyší i matčin ustrašený hlas. Patrně ji hledají.

Jiří se ulekl. Cítil nebezpečí a řekl prosebně:

„Neozývejte se a pospícnejte se mnou pryč."

Volání se blížilo. Nyní jasně poznali, že volá také paní Božena.

Stanula. Prosil ji:

„Neotálejte, bychom nezmeškali pravý okamžik."

A zase spěchali. Každý krok byl bolestí, jako by šla bosou nohou po řeřavém železe.

„Růženo... Růženo... Kde jsi?"

Tak za nimi matka plakala. Byla od nich jenom málo honů vzdálena. Jí se zdálo, že ve večerním přítmí vidí i šerý obrys vysoké a štíhlé Bensonovy postavy.

„Pryč... honem pryč!" rylo se jí s druhé strany do ucha.

„Nemohu!" povzdechla a zastavila se.

„Tady jsem!" chtěla vykřiknout. Ale hlas jí v hrdle uvázl. V Jiřím šlehlo plamínkem. Zašeptal:

„Obrátíte-li se, je veta po všem: pak jste pro mne navždy ztracena a pro vás já. Volte, ale rychle, neboť na jediné vteřině visí má i vaše budoucnost."

Slova ta dýchala na ni strachem i žárem zároveň. Naklonila hlavu, přitiskla se k němu těsněji a zalkala: „Pojďme dál."

Pojal ji kol pasu a zmizel s ní v hloubi jedlového mlází, kde je skryla lesní tmáň.

„Růženo... Růženo!"

„Snad se skryla tamhle v hájovně," pravil Benson, když marné bylo volání.

Šli směrem tím a potkali hajného. Vracel se se ženou do svého domečku.

„Neviděl jste někde mou dceru Růženu? Vyšla si na vrch a bojíme se, nepřišla-li při té bouři k úrazu, nebo sedá ráda pod stromy."

„Potkal jsem ji asi před čtvrt hodinou."

„Kde, kde?" vykřikla matka radostně.

„Tamhle v jedlovém mlází na cestě k Bouzovu."

„K Bouzovu?"

„Ano... Nějaký pán s ní šel... Zdá se mně, že to byl starší Bořan, pražský advokát," větil hajný, a pohladiv si dlouhé vousy, jež se mu rozcuchaně chundelily na prsa, ubíral se s ženou dál.

„Patrně mne slyšela a neozvala se," zaúpěla v duchu Božena. Benson se otřásl. Stanuli a zadívali se druh na druha.

Mlčeli.

Dle výpovědi jakéhosi prastarého mudrce mluvívá jen malý žal; velký obyčejně oněmí.

*

Toho večera seděl Vildner v jídelně. Měl po večeři láhev mělnického před sebou. V poslední době zhubeněl trochu ve tvářích a špička nosu znánko narudla. To prorokova rada, z bible vyčtená, vepsala se nejen do paměti, také do obličeje. Pil a pil. Při tom přemýšlel, jak se vymstít proklatému Američanu. Hněval se i na Boženu i na dceru; ale cítil ve své samotě, že má vlastně obě rád a že by bez nich kráčel těžko životem. Cítil, že Boženiným odchodem vypadla mu z jeho budovy

nejpěknější ozdoba, jež krášlila průčelí; viděl, jak se posměšně naň šklebí místa toho prázdnota, již by rád zas vyplnil. Mocnější však nežli hnutí to byla snaha, pomstít se a dobýt zpět: ne proto, že měl k ženě utajenou náklonnost, ale že nenáviděl soka, jemuž chtěl vyrvat kořist a způsobit mu bol s pokořením větším, nežli zakusil ho sám. Víc než touha pálila ho nenávist a zlost.

Služka ho vyrušila z pochmurného dumání. Hlásila, že s Bořanem se slečna vrátila.

„Opravdu?“ zvolal a běžel oba přivítat.

Padla mu do náručí a plakala. I jemu se zrak orosil. Zdálo se mu, že napolo již nad Bensonem zvítězil. Byl potěšen; neptal se však po ničem, aby nerozrýval v dceři bolest vzpomínky.

Promluvil:

„Vidím na tobě, že jsi unavena, Růženko. Učiníš dobře, když půjdeš brzy spat.“

Na něco si při slovech těch vzpomněla a pravila:

„Ano, půjdu spat. Ale prosím pana doktora, aby, jak mně slíbil, ještě dnes, byť i byla tma, došel k matičce. Nechci, aby měla o mne strach.“

„Ach,“ odtušil otec, „není potřebí. Dojde k ní schvální posel s několika řádečky.“

Sedl, napsal: „Růženka je u mne“ — a hned odeslal.

Dcera se vzdálila, mužové zůstali.

„Vykonal jsem,“ pravil doktor, „co jste mně uložil: přivedl jsem slečnu zpět.“

„Je to pouze vaší zásluhou?“

„Pouze mou.“

Usmál se sebevědomě. Zámecký pán porozuměl tomu úsměvu a prohodil:

„Vím, že čekáte teď slíbené své odměny. Dám vám ji... dám vám ji hned, jakmile vykonáte, oč vás ještě požádám.“

„Myslil jsem, že má úloha je skončena.“

„Říká se, že muž roste se svým úkolem.“

„Ano; ale tehdy jen, dá-li si ten úkol sám nebo položí-li mu jej osud na dráhu.“

„Myslete si, že já a Bouzov jsme tím vaším osudem.“

„Budu tedy od nynějška mít nad sebou dva osudy: jeden neviditelný a tajemný, s nímž smlouvat vymyká se lidské možnosti, a druhý, s kterým bude lze se dohodnout.“

„A přelstít jej, ošidit,“ zabručelo Vildnerovi do mozku. Kysele se ušklíbnuv, řekl trochu jízlivě:

„Ano, dohodnout... Smlouva, kompromis jsou hrncem, v němž se vaří na měkko, co v člověku je syrového nebo tvrdého.“

„Čekám, co vyřkne druhý osud můj.“

„Velmi prostou věc: abyste mně nazpět i mou ženu přivedl.“

Jiří se zarazil.

„Totě něco nového, co nebylo v původních našich rozpočtech.“

„Ano, nového. Nová však bude i odměna. Dovedete-li to, odveďte si Růženku hned k oltáři.“

„A nedovedu-li?“

„Dovedete, když budete chtít. Natáhněte toho oholeného Američana na skřipec strachu před trestními zákony. Takové housličky pomáhají někdy k úspěchu.“

„O milostpaní jde, ne o něho. K její vůli nutno páky přiložit... Vím o jediném prostředku.“

„O jakém?“

„Miluje dítě své a učiní, co bude přáním dceřiným.“

„Rozumím, ale musil bych ji poslat k ní, což je s nebezpečím spojeno, aby si to nerozmyslila a nezůstala opět u matky.“

„Doprovodím ji a nebezpečí zažehnám. Běží pouze o to, slečnu k tomu naklonit.“

Vildnerovi se rada líbila. Chtěl zavolat hned Růženu. Mívalyť křídla jeho okamžité nápady. Ale Bořan připínal jim olověná závaží.

„Přejte jí odpočinku,“ odporoval, „a odložte to do zejtřka.“

„Poslechnu, a vy tu u nás přenocujte do rána.“

Zazvonil a poroučel, když přišel Žan:

„Máme hosta... Vyřiď v kuchyni, aby honem připravili večeři a přines potom několik lahví mělnického ze sklepa.“

Přinesl.

Pili dlouho přes půlnoc.

*

„Máš ho ráda?“ ptal se druhého dne před obědem dcery, když s ní o samotě hovořil.

„Mám.“

„Chtěla bys ho za muže?“

Mlčky potakala pokynutím hlavy, a líčka se jí zarděla.

„Přeješ si míť svatby brzy... třeba hned?“

Sklopené oči zazářily radostí. Nazdvihla je a zašeptala stydlivě:

„Třeba hned.“

„Nejsem proti tomu... Ale chybí nám matka, bez níž se nemůžeme při tom obejít.“

(Pokračování.)

✱

Jos. Kuchař:

KU HVĚZDÁM.

Již kol se připozdívá,
co rád měls, ztratil jsi —
jsi tady na světě již
sám se svou bolestí.

A krutá bolest tvoje,
jež dřímala jak spáč
v tvé duši, propuká teď
v zoufalý, hořký pláč:

Na znamení, že všecko,
i život ztracen je,
že na věky jsi pohřbil
své všecky naděje.

Teď teprv srdce cítí,
jak chor jsi, sám a stár,
že přišel čas, bys složil
svůj život v lůno már.

Vždyť všecko před tebou již,
kdo měl tě tady rád,
šel po klopotách žití
si odpočinout, spát.

Jsi jako stará vrba,
jak kůl ve plotě, sám —
tvá duše vroucně prahne
za nimi, ku hvězdám.

Snad všecky tvoje touhy,
tvé sny, tvůj ideál,
jež měl jsi v světě, splní
ta třpytná, vzdušná dál.

Kus štěstí ještě kyne
ti nakonec v tvůj sen:
ty zemřeš ve své zemi
ne otrok — svoboden!

Václav Vojtíšek:

NĚKOLIK DOPISŮ JOS. ŠESTÁKOVI.

V archivu města Prahy je uloženo na dvacet dopisů a rukopisů spisovatelů českých i slovanských, jež zajímati mohou obsahem i pisateli i osobou adresáta. Tím je Josef Šesták, který je r. 1879 daroval radě městské, jsa tehdy oficiálem magistrátu pražského, a snad těžko rozloučil se s památkou uchovanou z dob, kdy řídil „Pražské Noviny" a byl ve styku čilém s předními lidmi tehdejšími, i potom, kdy mu zbývaly jen vzpomínky a několik přátel.

Jos. Šesták (nar. 27. března 1827 v Nedomicích) byl z generace vlastenců, kteří byli schopni i obětí za své smýšlení. Nebyl duch obzvláštní, nedovedl velikých činů, ale pracoval svědomitě a poctivě pro věc národní. Rok 1848 vylákal ho z ticha semináře a přivedl ho do redakce „Pražských Novin". Našel tam lidi, od nichž se mnohému naučil, K. J. Erbena a Josefa Jirečka, a za nich i za Čeňka Prouska a Václava Picka pracoval čile a osvědčil se. R. 1852 absolvoval studia právnická, a když se Picek vzdal redakce, nastoupil na jeho místo. Ale těžká doba absolutismu nedovolovala, aby Šesták ve svém postavení samostatně zasáhl v politické otázky. Co mohl, bylo jen, že zadržoval, aby se „Pražské Noviny" zřejmě nepostavily proti snahám českým, a že usiloval, aby jim dal vzdělávací poslání. Hleděl povznésti úroveň zábavné a vzdělávací části, feuilletonu, a nejsa sám mnoho produktivní, získával nejlepší lidi k příspívání a otevíral „Pražské Noviny" mladým začátečníkům. Ale když nastal politický obrat r. 1861 a Šesták chtěl dáti „Pražským Novinám" ráz národní, narazil na odpor a dostával se do konfliktů s představenými. A napsav úvodník o právech koruny české, nechtěje změniti přesvědčení, byl nucen r. 1862 vystoupiti z redakce navždy.

Otevřel si kavárnu v Ovocné ulici „U české koruny" a měl s počátku naději na spokojené živobytí. Ale přišel nezdar, r. 1867 musil se vzdáti živnosti, než bezstarostnosti nenabyl ani tehdy, když byl přijat za úředníka pražského magistrátu, kde setrval do smrti r. 1902.

Rukopisy, jež radě městské věnoval, jsou z části originály příspěvků zaslaných redakci a otištěných v „Pražských Novinách" — je to dodatek Palackého k zprávě o jeho čtení v Učené společnosti

„O literatuře, rotách vojenských a mravích národu českého za věku Poděbradova“, Riegrův článek „Turectví a křesťanství“, Erbenova balada „Kletba dceřina“, Nebeského „Zpráva o českém museum“, Pickova báseň „Slova žalu na hrobě Fr. L. Čelakovského“, Vinařického „Dopis z Týna nad Vltavou“, Koubkova báseň oslavující zachránění císaře Františka Josefa při atentátu r. 1853 — a je to i několik dopisů soukromých, dotýkajících se poměrů politických i literárních. Z hrstky jejich možno vybrati aspoň sedm, které podávají leccos, proč zaslouží uveřejnění.*)

I.

Pane Kráso!

Buďte tak laskav a oznamte šikovně na náležitém místě, že nebudu v sobotu, v neděli a v pondělí doma, neboť pojedu pro ženu do Pelhřimova. Mrzelo by mne čertově, kdyby sem zrovna ty tři dni někdo přijel. S Bohem.

Ve čtvrtek 10./7. 1851. H. B.[1])

Pane Šestáku!

Založil jsem si číslo bytu p. Krásy a proto mi napadlo obtížiti Vás tou žádostí, abyste, ale hned, tento lístek dodati ráčil p. Krásovi.

Až budete někdy zas ode mne nějakou úsluhu potřebovat, rád Vám oplatím.

V Kutné Hoře 10./7. 1851. H. B.

II.

V Skalici, 8. února 1852.

Slovutný pane!

Proměna redakce, jakž jste sám vyslovil, žádnou proměnu vzhledem na směr Vašeho časopisu za sebou nepotáhne. Co jsem tedy při zaslání prvního listu p. Pickovi[2]) byl podotknul, při tom i nyní setrvávám. — Vím, že se i bez osobních urážek může polemisovati, ale s lidmi, jak je Hurban[3]), to jináče nejde. On si dovoluje mnoho, my mu musíme rovnou měrou odměřovati. Já byv od dávna jeho přítelem, teď o něm ani slyšeti nechci, ant vidím, kterak následkem osobní nadutosti své ne k rozkvětu, ale k záhubě rodu našeho pracuje snad proti svému lepšímu přesvědčení; a kdo se dle mého zdání prohřešuje na národu in concreto, ten se co spíše prohřešuje na každém jeho jednotlivci.

Jako ze všeho vidíte, jsem sice úhlavným nepřítelem novot Hurbanovských, ale se mi přece zdá, že neopatrně učinil Lichard[4]), když i příčinu smrti Kollarovy Hurbanovi připsal. Tu se mi zdá, překročil meze, a bodej by toho celá naše strana nemusela olitovati. —

Vím i to předobře, že každý redaktor je teď spolu přísným censorem svých novin, za to mi nikdy nenapadne stěžovati se, když se v dopisu něco dle náhledu redakce změní, jen ať se tou změnou neruší smysel, najmě tam, kde dopisovatel lépe zná okolnosti, nežli daleko bývající redakce. — Ostatně to jsou maličkosti. — Poroučeje se do Vaší laskavosti setrvávám Vašnosti

upřímný ctitel

Josef K. Viktorin,[5])
katolický kaplan,
v Skalici na Slovensku.

III.

P. J. Šestákovi.

Velevážený pane!

Asi před 14 dny poslal jsem pro p. Doležálka[6]) po poště prenumeraci 2 zl. 30 kr. na Pražské Noviny, kteréž úředník zdejší franko přijal a do Prahy odeslal. Expedice však Novin Pražských vrátila ty peníze nazpět, že nebylo porto zapraveno, a tudíť musím psáti znovu, a činím to raději k osobě Vašnostině, nežli k onomu nevlídnému expeditorovi. Račtež to tedy dle lístku přiloženého opatřiti.

---

*) O životě Šestákově viz Riegrův Slovník naučný díl IX. a Ottův Slovník Naučný díl XXIV. Ostatní dopisy neuveřejněné jsou od Šafaříka, Slovince Bleiweise, Hanuše, Matzenaura, Hanky, Poláka Ruckého.

[1]) Havlíček Borovský. Dopis je určen příteli jeho Dr. Aloisu Krásovi (nar. v Unhošti 1828, zemř. v Praze 13. března 1900), který r. 1860 založil denník „Čas“, ale stav se poslancem postupem svým upadl v podezření prospěchářství a zrady. Čl. Dr. Tobolky „Z publicistické činnosti Dr. A. Krásy“ v Gollově Sborníku snaží se o rehabilitaci jeho výkladem nepochopení politického jeho realismu romantickou dobou.

[2]) Václav Jaromír Picek byl v l. 1850—52 prozatímním redaktorem „Pražských Novin“.

[3]) Th. Dr. Josef Miloslav Hurban (nar. v Beckově 1817, zemř. 21. února 1888 v Hlbokém, kde byl evang. farářem) vynikl politickou i literární činností na Slovensku. Ujal se nového spisovného jazyka domácího, založeného Štúrem, Hodžou a jím samým a hájil jej v bojích o jednotu řeči spisovné.

[4]) Daniel Lichard (nar. 18. ledna 1812 v Slovenské Lupči, zemř. 17. listop. 1882 v Uh. Skalici) působil na Slovensku vydáváním časopisů i činností literární.

[5]) Narozen 1822 studoval theologii a vysvěcen byv kaplanoval na kolika místech, až se stal r. 1866 farářem ve Vyšehradě nad Dunajem. Účastnil se ruchu politického a jsa činný literárně i vynikaje obětavostí vydavatelskou, usiloval marně o udržení spisovného jazyka českého na Slovensku. Zemřel v Budíně 1874.

[6]) Jan Em. Doležálek (nar. v Chotěboři 1780, zemř. ve Vídni 1858) hudebník, který náleží k prvním skladatelům české písně umělé.

Při této příležitosti žádám Vás zároveň přátelsky, kdybyste mi laskavě vědomo učinil, kdo nyní překládá nařízení do Českého věstníka vládního a spravuje tisk při něm, abychom se mohli od redakce zdejší, když toho potřeba bude vyhledávati, přímo k němu obrátiti a o všeličem se dorozuměti. Dorozumění takového zvláště by bylo přáti za tou příčinou, aby se v obojí části Věstníka zemského užívalo, pokud jen možná, stejné terminologie a stejných naskrze forem mluvnických, by se dříve neb později nestejnost nějaká ve věci té nevytýkala na ujmu věci samé. Tak my na př. užíváme v zákonech říšských vždy slova obchod místo tržba, plat místo služné a j., vůbec pak vystříháme se přílišného purismu, jemuž se jinde více hoví. Prosím tedy račte mne o tom zpraviti.

Já doufám, že časem opět Zákonník říšský v jazyku českém i v ostatních jazycích vycházeti bude, a to jediné z příčin ekonomických, neboť laciněji jest sázeti a tisknouti jednou ve Vídni, nežli 3krát neb 4krát (v Praze, v Brně, v Opavě(?) a v Pešti) mimo Vídeň. Do zákonníků zemských náležejí toliko nařízení v jedné každé zemi vydávaná, a byloť to příčinou hlavní nynějšího zrušení Zák. říšského, že se r. 1851 počalo otiskovati zákony říšské do zák. zemských.

Zítra dne 19. vyjde poslední částka lonského Zák. říšského, obsahující důležitý zákon lesní. Nepochybně, že jste již arch první, který jsem včera na poštu dal, obdržel. Byl to nejtěžší kus práce, kterou jsme po všechna tři léta při redakci měli, a ukázalo se při tom, jak nedostatečné jsou slovníky naše a jmenovitě slovník p. Špatného[7]). Názvy v tomto patentě, jakož i v posledním nařízení o dani z piva vzaty jsou nejvíce z života, z úst sladovníků a lesníků, ježto jsme si sami opatřiti musili.

Přiložený dopis, v němž jsou některá psaní Čelakovského, račtež dobrotivě p. adresátovi odevzdati.

S tím se Vám poručena činím a trvám s šetrností všelikou

Vašnostin oddaný ctitel

Al. V. Šembera,[8])

Landstrasse, Ungergasse N. 364.

Ve Vídni, dne 18. ledna 1853.

[7]) František Špatný (nar. 1814 v Protivíně, zemř. 9. června 1883 v Praze) vydal řadu odborných německočeských slovníků.

[8]) Alois Vojtěch Šembera (nar. 21. března 1807 ve Vysokém Mýtě, zemřel 1882 ve Vídni) znám je pracemi historickými a filologickými. Od r. 1849 byl profesorem řeči a literatury české na universitě vídeňské a redaktorem čes. zákoníku říšského.

IV.

Velectěný příteli!

Byv v Táboře za důležitostí, již Vám doleji sděluji, obdržel jsem list Váš, v novinách obsažený, teprve dnes, a ihned Vám odesílám opět 2 půlarchy, proč ne celou, dole se dočtete.

Landfras[9]) bude vydávati Album české, tak jako Kobrovo[10]) německé bylo, s tím však jen rozdílem, že bude ročně pouze 11 sedmi až devítiarchových svazků vycházet, a to proto, abychom se vyhnuli § 9 řádu tiskového. Původní práce by mi byly nejmilejší, překlady přijímám jen z literatury slovanské vůbec. Každá zaslaná práce nesmí obsahovati méně 7 archů tištěných, aneb-li jsou dvoje, tedy také aby daly tolik. Ostatně může obnášet třeba 30 archů, jest mi to jedno. Honoráru se bude platit prozatím, pokud počet odbíratelstva 1.000 obnášeti nebude, od 6—10 zl. stř. za arch albumový (jak víte, nevelký), potom každým stem přibylých odběratelů postupuje také honorar. To vás prosím, by jste ústně sdělil oslavám vlasti, hochům našim tam v redakci, a také sám sobě; co do veřejnosti, buďte tak laskav a užíte zatím formuli: „Proslýchá se, že p. Landfras v Táboře obmýšlí vydávati spisy české belletristického obsahu od výtečnějších spisovatelů našich.“ A tato neurčitost proto, poněvadž teprva později v programu a provolání titul a bližší zprávy o podniknutí tom podáme. V lednu však vyjde svazek první, jenž bude obsahovat ode mne „Jih“ díl první. Nekibu[11]) právě potřebuju pro Jih díl II., jenž v únoru vyjde; pročež Vás prosím, aby jste sazbu hned započal, jelikož ji pak v lednu již sami sázeti začneme. Z té také příčiny jsem tu i tam nucena se viděl, některé změny v povídce předsevzíti, abych ji adformoval k celku, a tu Vám odesílám prozatím půlarchy 2 a každým dnem, třeba snad již v 3 dnech, až jak se změny důležité udají, obdržíte celou, na každý pád to nebude trvati déle 5 dnů. Váš přítel

Pr. Chocholoušek.

V Sedlci 12./11. 1853.

(Dokončení.)

[9]) Landfras Alois Josef (nar. 24. dubna 1797 v Jindř. Hradci a zemř. 9. května 1875 t.) ujal se po otci knihtiskařství a knihkupectví v Jindř. Hradci a brzy je rozšířil, připojiv k nim ústav lithografický, tisk kovorytů a knihařství. R. 1835 zařídil knihtiskárnu s lithografií v Čes. Budějovicích a 1839 v Táboře.

[10]) Ign. L. Kober vydával u Landfrasa v Táboře Album, sbírku románů v jazyku německém, od r. 1846 po delší dobu.

[11]) „Nekibe, Historická pověst“, byla uveřejňována v Pražských Novinách r. 1854 č. 1. až 16.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Povznesli hlavy od práce a zírali na něj. Halwinger hned pokračoval: „Dovolte, abych vám přímo řekl, že česká schůze, kterou chcete v pátek pořádati, budí v celém městě nepokoj a mohlo by dojíti k nepříjemnostem. Městská rada měla zvláštní schůzi a nehodlá přes to jíti k dennímu pořádku!“

Nikdo se neozval. Lhostejnému Mazlovi zazvučela sic v hlavě slova: „Ať se kousne do prstu!“ ale nahlas jich neřekl.

„Mám za svou povinnost upozorniti vás, abyste byli pamětlivi přání šéfových, nepropůjčovali se k národním výstřednostem a všemu takovému se vyhnuli!“

„Schůze je přátelská, programová,“ zcela mírně pronesl Kubišta.

„Již to, že se v Korytné pořádá, občanstvo rozčiluje.“

„Vždyť bude ve čtyřech stěnách —“

„Připomínám jen přání šéfových!“

„Panu Kalenskému bylo to včas oznámeno,“ chladně řekl Slavík.

„So!“ ostře vyjelo správci.

„Byl také pozván!“

„Pochybuju, že přijde!“ a Halwinger se krátce zasmál.

Nikdo neodpověděl.

„Upozornil jsem vás, pánové, jak mi káže povinnost a litoval bych, kdyby naši lidé byli nerozvážně strženi k něčemu, co by pro ně mohlo míti neblahé následky!“

„Jak to ráčíte mysleti?“ tázal se Kubišta.

„Je odjinud známo, co se může přihodit!“

„Naši dělníci jsou mírní lidé a o nás snad pan správce nepochybuje,“ klidně odpovídal Kubišta. „Češi jsme, to je známo, schůzky se zúčastníme, ale trochu hudby, zpěvu, přátelská promluva, deklamace nikoho nepobouří!“

Správce chvilku mlčel a jen si vousy na bradě prohraboval. „Prosím pány vrchní a pana Belšána, aby svých lidí na svou zodpovědnost varovali! Vykonal jsem, pánové, svou povinnost!“ Uklonil se a boty zas odvrzaly.

Vrchní a skladník se nehnuli; rozpačitý úsměv tkvěl jim na ústech i v očích.

„Jen jim, pánové, řekněte, aby k ničemu nemoudrému nedali příčiny,“ radil jim Slavík.

Zikmund zamračen pozvedl hlavu: „Toť se rozumí, že to řekneme, ale všem, Čechům i Němcům!“ a rozloučivše se, odešli.

V poledne Koráb v mandlu, Zikmund v obnovené čisté ratejně vykonali, co měli nařízeno. Sotvaže však Zikmund ‚hochům‘ správcův vzkaz vyřídil, přišel tam Halwinger sám.

Rozhlédnuv se jasnou místností, hned přede dveřmi se zastavil a pravil velmi vážně, po česku: Pan vrchní připomněl vám pánových přání, doufám, že nikdo nic neučiní proti nim. Jsme zde v německém městě a musíme se dle toho chovat; doma, ve svých vesnicích můžete si dělat dle libosti, ale zde pro to není místa. Kdyby někdo jednal jinak, musel by potom naříkat jen na sebe!“

Dělníci ustavše prve od oběda nebo od příprav k němu, stáli mlčky. Správce zvolna si je prohlížel; potom zadíval se na nový nábytek podél bílých stěn i na nová železná kamna.

„Hezké to tu máte,“ usmál se.

„No, milostpane, taky to říkáme, pan účetní hezky na nás pamatoval!“ a vyčouhlý strejček Talaváček ceně se, zvolna kýval kostnatou hlavičkou.

Halwinger pokynuv rukou, vzpřímen odešel.

Ještě zamyšleni usedali nebo kuchtili dál.

„Pracakra!“ podrbávaje se za uchem povídal si Kujal a obrátiv se k Řehořkovi dodal: „Slyšal's, Francku?“

„I ba to.“

„Jáť chci v pátek na tu schůzi schválně přiběhnout, ale ať si kluci nezačínaj'!“ Chtěl se vyplit do kouta, ale honem si vzpomněl, že se po nové podlaze plíti nemá.

„I stáli by nám za to,“ broukl Budina, „do schůze jdu taky!“ —

Když toho dne při večeři správce pověděl choti o svém jednání v úřadovně a o tom, že i Kalenského pozvali, paní pravila: „Už jsem si nejednou pomyslila, není-li Slavík s Kalenským vlastně smluven.“

„Co ti napadá!“

„Uhlídáš!“

„Vždycky se mě ptá, je-li pokoj, neděje-li se nic od nás!“

„Ale dál mlčí.“

„Ještě se nic tak příliš zlého nestalo.“

„A ta schůze?“ a povznesla k němu oči.

„Bude-li, Slavík ji odstůně!“
„Jen dej pozor, je to bazilišek!“

XIV.

V pátek, týden před sv. Václavem, za jitra odvezl Pohlův kočár otce Palme s dcerou na nádraží...

Toho dne v poledne Palmová s mladší dcerou sedíce na lavičce u kamen, obědvaly jen kávu.

„Je u nás dnes prázdno!“ hledíc světnicí pravila Anna.

„Jako jindy po obědě, vždyť tu obyčejně býváme jen spolu,“ odvětila matka.

„Ale nic se ani neozve, u babičky vedle je prázdno — až smutno je tu.“

Palmová neodpověděla; dojedši, počala svůj hrnek umývati.

„Kde už asi naši jsou?“ z myšlenek pronesla dcera. „Jsem jen žádostiva, co bude Fanny vypravovat — jak to všecko dopadne.“

„Dobře.“

„Jak mezi těmi pány bude!“

„Neboj se, Fanny se dovede otáčet, oči má jako jiskry.“

„Ale nám je líp doma, viď!“ a objavši matku, šla do krámu.

Palmová osaměvši, ještě douklízela a potom šla podojit. Sedíc pod kravou, měla plnou hlavu posledních událostí. S nimi vrátila se opět do světnice a usednuvši, položila hlavu na stůl. —

Bylo už ke druhé hodině, když se v pokojíku za krámem trochu ustrojila a zadem stavení kráčela ke hřbitovu.

Byl jasný podzimní den, obloha čistá jako studánka; z našedlých lesů již velmi vyzíralo zbarvené listí javorů, bříz, habrů a v polích i na paloucích třpytily se jemné sítě babího léta, jehož chuchvalečky poletovaly i vzduchem. Ticho bylo, mrtvo, příroda na sluníčku dřímala...

Panímámin hrob byl čerstvě nasypán. Palmová ho pokřižovala a ruce majíc sepiaty, v duchu říkala Otčenáš. Nedomodlila se ho, jiné myšlenky převládly. Představovala si, jak stařena dole pod hrudami tiše leží, oči zavřené, ruce na prsou sepnuté, růžencem obtočené. Má pokoj — nic už neví, na nic nevzpomíná, ničím se netrápí, vše je jí jedno.

Myšlenky počaly zas zalétati do dáli za mužem a dcerou. Již se blíží ke Praze, za nějaké dvě hodiny budou v ní. Syn bude čekat a odveze si je do svého mládeneckého bytu. Bude vypravovat, provede je městem. Zeptá-li se na matku a — proč nepřijela? Ale při té myšlence rty hořce se semkly.

Opět počala říkati Otčenáš, po něm modlitbičku za zemřelé a zas myslila na mrtvou, jak dole nehybně leží vedle muže, z něhož je tam snad už jen trochu kostí. Po řadě let se zase sešli — navždy... Pokřižovavši rov, zamyšlena vracela se volně k domovu. Spadané listí kaštanů zašustilo jí pod nohama, holubi nad farským dvorem pleskali křídly, na temeni střechy dutě si povrkávali, sivé lístky na osikách u silnice mlčky houpaly se na tenkých řapících. Palmová šla rovnou do pokojíka za krámem. V celém domě bylo ticho úplné.

Svléknuvši halenu a šátek, ukládala ji do truhly před oknem, pomalované pestrými květy a ptáky. Měla ji z domova, přivezla si ji po smrti matčině... Složivši oděv, nezavřela víka, ale přiklekla k truhle. Navrchu bylo něco prádla a staršího oděvu jejího. Odsunuvši to, zahleděla se na kusy starodávných vesnických šatů. Dvě pestré loktušky ležely tu krásně složeny, pod nimi jiná, černá, temněleskle květovaná, po kraji třepenitá. Rozložila je, prohlédla, opět složila. Níže byly dvě zástěry — tmavá hedvábná s modrými pruhy, druhá bílá, zoubkovaná, dírkovaná, vyšitá; ještě níže temnohnědá sukně, už tuze vetchá, takže na záhybech se rozsypávala — — a pestrý špenzr, matčin špenzr s naditými rukávy.

O kraj truhly opřena hleděla na rozložený oděv, a slzy na něj padaly...

Urovnavši šaty, sáhla do hloubi a vytáhla tlustou knihu modlicí, ořízky již zčernalé, kožených desk, do rezava odřených. Otevřela, prohrábla se v listech a již bystře vracela se do velké světnice. Sedla u stolu a zadívala se na knihu. Maminčiny Modlitby! V duchu viděla statnou, prošedlou ženu s podvázanou loktuškou, v tmavé jupce k tělu, krátkých šatech s květovanou zástěrou, jak od návsi zvolna přichází k živnosti ‚u topola‘ a Modlitby nese si pod paží. Z kostela se vrací, z ranní ve farní obci. Bílý šáteček s kytičkou máty a božího dřevce má v ruce, k ňadrům přimknuté...

Palmová přinesla si brejle, rozevřela desky, obrátila prvý list, nadobro zhnědlý, a zadívala se na titul:

„Z l a t ý n e b e s k ý K l j č neb vraucné katolické modlitby na ſſeſtnáct dílů rozwrjžené — — — — A to k obzwláſſtnimu užiwánj a potěſſenj Pobožného ženſkeho Pohlawj od jednoho Kněze cýrkewnjho oprawené: Nyní pak obzwláſſnjm powolenjm a dobrořečenjm C. K. Cenſury wytiſſtěné. W Praze k doſtánj u Johanny Geřábkowé wedle železných dweřj o půl zlatýho Kola 1803.

Zvolna obracejíc list za listem, potištěné velkým, tlustým švabachem, četla . . .: „Předmluva k pobožnému ženskému pohlaví — — Představuje se velmi užitečné naučení. Jakým míněním se kdo modliti a své činy obětovati má — — Každodenní odpustky — způsob v krátkým čase mnoho se modliti . . .“

Mezi listy vloženy byly starodávné, režné dvoulístky s neumělými obrázky na titulu, s modlitbičkou uvnitř . . . „Smutný a bolestný loučení od Panny Marie — — Modlitba k svatým Třím králům — — Nábožná modlitba k nejsladšímu srdci Pána Ježíše Krista — —“

Kde byly ty modlitbičky koupeny? Na které pouti? Koupila si je matka sama, či přinesl jí je tatínek? Jaké vzpomínky pojily se mamince ke každé modlitbičce?

Dále mezi listy našla složený papír; jak jej rozkládala, na šest kousků se jí rozpadl. Matričný výpis bábin — — Narodila se dne 5. září 1780.

K jakému účelu bába toho výpisu potřebovala? ‚K svatbě snad?‘ myslila si Palmová a četla řádeček, matčinou rukou těžkou švábinou dole připsaný: zemřela dne 19. června 1860.

Čtyřicet roků! Co zbylo z těla stařeny, která Palmové, tenkrát drobnému děvčátku, přinášívala z cesty do kostela krejcarový preclík? Bývala u ní na vejměnku, švitořívala s ní a stařenka jen se šourávala i ruce tuze se jí klepaly.

I novější svaté obrázky byly v Nebeklíči, malované i černé s papírovými krajkami, též jeden klihový. Položila si jej na dlaň, dýchala na něj, jako za dětství činívala, a obrázek se zkroutil. Ještě dále našla složený, potištěný list s nadpisem: Proslulé mariacelské žaludkové kapky, a složený dopis, od shora dolů popsaný zrezavělým inkoustem — bratr psal sestře Toničce, ještě svobodné, z vojny . . . Palmová si celý dopis přečetla. Oči se jí při tom zalévaly.

Dlouho se nad Modlitbami skláněla, četla, vzpomínala. Teprve když Anniny kroky zadupaly na síni, sklapla tvrdé desky.

„Co děláš, matko — ani do krámu nepřijdeš!“ divila se dcera.

Palmová se usmála. „Vidíš, matčiny Modlitby jsem si našla.“

Anna je také rozevřela a prohlížela. „Alles böhmisch!“

„Má matka jináč neuměla.“

Anna všecko zkoumajíc tázala se po bližších zprávách. Matka pověděla, co věděla. I křestní list bábin jí vyložila, i bratrův dopis z vojny po německu četla.

„Proč jsi to četla?“

„Bylo tu tak ticho.“

Anna se matce dlouze zahleděla do očí. „A plakala jsi!“ pronesla s výčitkou.

„Trochu,“ usmála se matka.

„Stýskalo se ti!“

„Vzpomínala jsem na všecko.“

„To nemáš, je to dávno, jsi naše!“

„Ale je to hřích tak zapomenout!“

„Však jsi nezapomněla!“

„Ba, zapomněla — pro vás!“

Anna sevřela matčinu hlavu a vroucně ji zlíbala.

„Poslyš, dítě, ale nehubuj mne — já se tam v neděli podívám!“

„Kam?“

„Tam k nám — domů.“

Dcera užasla. „Co ti to napadá!“

„Vidíš, už hubuješ! Ráda bych to zas jednou viděla, bude to třeba naposledy.“

„Nemluv tak — a jak bys mohla — sama!“

„Bodejť, snad se mnou jindy někdo jezdíval!“

„Co tam? Léta jsi tam nebyla!“

„Právě proto, zasesklo se mi, přej mi toho!“ Mluvila teskně, rozechvěna, s úzkostí. „Naši jsou pryč, mohu také odejít — což kdybych byla jela na svatbu?“

„A co já?“

„Po ranní budu ještě s tebou v krámě, snad toho potom nezastaneš! Poprosím Ternowanzlovou, aby obstarala chlév a aby tady s tebou byla.“

„Ale mně se bude stejskat — jak budu bez tebe?“

„Pro den! Navečer přijedou.“

„A kdy ty?“

„V pondělí; kdyby se to dalo dokázat, vrátila bych se ještě v neděli, ale to není možno, vlaku bych nestihla. Nikdy nikam nejdu, stále jsem doma, snad mi ani toho nepřeješ!“

„Ale co otec bude říkat?“

„Co by říkal? Sám bývá skoro denně z domu, snad bych já jedinkrát nesměla!“

„Co já si počnu!“

„Jen do večera tu budeš sama s tetkou. Ani tak bys mne ráda neměla, že bys mi toho nepřála? Tolik let jsem skoro nevzpomněla, ani na hrobech jsem tam nebyla a teď bys nemohla být chvíli beze mne? Což, kdybych umřela?“

„Jdi si, jdi — ale jak já to vydržím bez tebe!“

„Vždyť bývám v polích někdy celý den!“

„Ale vím o tobě, mohu se na tebe jít podívat!“

„Jsi jako dítě!“ a matka dceru objala.

„Co tam budeš dělat?“

„Na všecko se zas podívám — na vesnici, na pole, na luka, na hřbitov půjdu k otci a k matce se pomodlit."

„U koho tam budeš?"

„Doma, u bratra na vejměnku přespím, léta jsem ho neviděla!"

„Také o tebe nestál, nepřišel k nám!"

„To že jsem já nešla; jsou takoví."

„Jak tě teď uvítá?"

„Dobře, vždycky mě míval rád, a nic od něho nechci, jen podívat se jdu."

„Budeš tam plakat!"

„Proč bych plakala? Těším se na to, jako když jsem byla na handlu a mohla se z Němec podívat domů. Buď bez starosti, v pondělí přiběhnu zas!"

Dcera ji sevřela. „Matko, maminko, jdi si! Počkej, jak ti v pondělí přiletím na nádraží naproti."

„Přileť, půjdeme spolu domů, všecko ti cestou povím a ty mně zas, co naši budou vypravovat."

Anna se již usmívala, ale celý večer potom se jen vyptávala a ještě v lůžkách si o matčině cestě povídaly.

V sobotu Palmová došla k Ternowanzlové o zítřejší výpomoc a tetka slíbila ochotně. Palmová potom pekla bábovku, aby bratrovi přece něco přivezla, pro bratrovy vnuky uchystala kornouty s cukrovím, pro hospodyni v živnosti u topola balíček kávy.

V neděli před desátou vydala se z domova. Všecek pohled se jí usmíval a vykračovala si svěže. Anna hleděla za ní městečkem, potom běžela na dvůr a očima matku vyprovázela, dokud nezmizela v borovině. S tetkou Ternowanzlovou živily se celý den kávou, a dívka hned po svačině každou chvíli vyhlížela, zda Pohlova bryčka ještě nepřijíždí. Čím více se ten návrat blížil, tím také přibývalo v hlavě starostí, co řekne otec, až matky neuvidí a zví...

Palme s dcerou přijížděli až za prvého soumraku. Když Anna s tetkou uslyšely hrkot, dívka chvátala před dům, ale tetka zadními dveřmi utíkala ze stavení, aby se s Palmem ani nesetkala.

Svatebníci vystoupivše z vozu, podávali Anně škatule.

„Also wie geht's?" tázal se jí otec.

„Všecko dobře, Bohu díky, že jste doma!"

Když vešli do světnice, otec se rozhlédl, chvilku nehnutě čekal, potom zadíval se na Annu a pronesl s podivem: „Kde je matka?"

„Není doma," usmála se.

„Není doma?" zavrtěl hlavou, „a kde je?"

„To se budeš divit," odpovídala vesele, „šla se podívat domů!"

Otec sevřel čelo, potáhl si vousy a mračiv zadíval se jí do očí. Porozuměla tomu, ale pokračovala stejně živě: „Povídala, že když nejela na svatbu, udělá si také radost a podívá se zas jednou k nim — tam do jejich vesnice."

„Naše matka?" překvapena zvolala Fanny.

„I vždyť si z nás dělá blázny," broukl otec, „matka se nám schovala."

„Nedělám! Po vašem odjezdu si vzpomněla, že když jsme tak samy, zajede si k nim. Tuze chtěla!"

„A ty's tu byla sama?" zvolal prudčeji.

„Ternowanzlová byla se mnou, podojila, nakrmila, pomohla."

„Prosím tě, nemluv!"

Dcera hleděla naň s tichým úsměvem.

„Co to matku napadlo? Jak jsi ji mohla pustit!" hněvala se Fanny.

Anna pokrčila rameny. „Nedala jinak — smutna byla, povídala dokonce, že to třeba bude naposledy."

„To je nápad — což kdyby se jí něco stalo?"

„Také jsem jí to říkala, ale tomu se usmívala, že není malé dítě."

Otec počal zamyšlen přecházeti. „Kdy šla?" tázal se zas.

Anna všecko pověděla.

„Neměla jsi ji pustit! Nikdy nikam nejde a najednou se vydá až tam! Co jí to napadlo? Léta tam nebyla, oni u nás také ne a teď se najednou sebere a jde!"

Anna vypravovala o matčiných úmyslech na té návštěvě.

Otec poslouchal zamračen, Fanny odstrojujíc se, jen slůvky se udivovala.

„Máš něco pro nás?" tázal se nevrle.

„Kávu."

„Dej ji sem, máme po cestě hlad a je už chladno. Co ji to jen napadlo, tak se vydat, ještě bude stonat!"

Anna honem chystala večeři; z otcovy starosti měla radost.

„Jak vy jste se měli?" ptala se, když rozsvítila a zchystala večeři.

„Dobře!" radostně odvětila Fanny.

„Co Rudi?"

„Ach, Rudi, to byl, pane, ženich!"

„Byla slavná svatba?"

„Slavná! V šesti kočárech se jelo, ale tam se nedělá jako tady — přefrnčí to ulicemi do kostela, v něm se to krátce odbude a zas to frnčí domů."

„Koláčů neházeli?"

Fanny se ušklíbla: „Takoví páni! Svatba jela z hotelu, tam se koláčů nenapeče po desíti prknech."

„Měl k nim v kostele řeč?"

„I neměl, bylo to všecko hned hotovo."

„Ale tabule byla slavná, viď? Mnoho jídel?"

„Asi deset!"

„Bože! Všecko mi to potom musíš vypočítat, abych aspoň věděla, co jste měli."

„Jen zobou; hrnec kafe po cestě chutná, viď, otče?"

„Doma" přikývl.

„Plakala nevěsta?" ještě vyzvídala Anna.

„I taky pár slziček vyplakala."

„Hráli vám při jídle?"

„Tam se nehraje."

„Bylo mnoho hostí?"

„Dost — seine Excellenc — Excellenc Frau — Herr Hofrath, seine Gnädige — Baron, Frau Baronin —" Fanny potměšile napodobovala.

„Mluvili s tebou?"

„I bodejť by nemluvili," skoro mrzutě vmísil se Palme, „což to jsou lidé z jiného masa a kostí? Možná, že mají víc starostí než my."

„A dovedla jsi s nimi?"

„Nač se mě ptali, na to jsem odpověděla."

Anna vidouc, že si sestra raději horlivě hledí hrnku, přestala se dotazovati; pomyslila si, že si ostatní nechá, až budou se sestrou samy, a vyzví ještě: jaké kdo měl šaty, čím a jak se jedlo, o čem se mluvilo, co Rudi a Hermi, jak jednala paní Röhrichová, jaké to mají v bytě — a co všecko!

Když se otec najedl, pravil opět zachmuřen: „Co jen to matku napadlo! My v Praze a ona se sebere a jde! Slova neřekne a běží — najednou starostí nemá!"

„Povídala, že vy jste jeli na svatbu, ona že se podívá domů," klidně odpověděla Anna.

„Mohla tedy jet s námi."

„Nebo já bych byla zůstala doma."

„I mlč, to říkáš teď — a nikdo jí ani neřekl. Zasesklo se jí, modlila se tu z knihy, kterou má po matce."

Otec podivem kroutil hlavou.

„Chtěla zas vidět jejich vesnici, na hřbitov chtěla jít, k bratrovi!"

„Snad šla žalovat!" broukl prudčeji.

„Nač?" usmála se Anna. „Domů šla, viděla jsem, jak se těší, snad se taky chtěla pochlubit Rudim."

„Vždy má snad tady doma — léta si ani nevzpomněla!" a vzav klobouk, šel naproti k ‚orlu'.

Když Anna uložila nádobí, přitulila se k sestře, jež klidněji počala vyprávěti všecko od výjezdu z domova. Anna zbožně naslouchala.

„Pokoj v hotelu byl samé zlato, na stolech plno kvítí, číšníci v gálla a jen nožkama sekali."

„Byli jste také veseli?"

„Já poslouchala."

„Co pan ředitel?"

„Dost dováděl, ale měli mrzení, že lajtnant Gustl nepřijel."

„Ten nebyl?" zadivila se Anna. „Já myslila, že bude mluvit do tebe!"

Fanny se zamračila. „Předevčírem večer dostali telegram, že nemůže."

„Co paní dělala?"

„S dámami se krásně bavila, ale přes tu chvíli vzpomínala: „Ach mein Sohn — ach, unser Junge —"

„A Herma?"

„Ti si jen s Rudim povídali, byla stále jako svatá."

„Hodně jsi se najedla?"

„Jdi, tam se nesmí nabrat plný talíř, vždycky jen kousek!"

„Snad jsi se ani nenajedla?"

„I najedla! Víno se pilo — rýnské, šampaňské."

„O jé! Koláčů bylo hodně?"

„Žádné," zasmála se Fanny, „mnoho cukroví, zmrzlina."

Anna maně zamlaskla. „Ty jsi se měla —"

Teď se Fanny rozveselila a spustila teprv doopravdy. Vypravovala, jak která dáma byla ustrojena, jak se kroutila, ústka špulila, jak si na talířek braly a papaly. „Já se s tím piplala, aby se nezdálo, že mám hlad, a po všech jsem mžourala. Baron měl hlásek jako náš kohoutek, jenerál hlučel jako topan, geheimrath seděl, jako když ho límec škrtí, Röhrichová pořád jen: „Herr Baron! — Euere Excellenc! — Hermi, mein Kind!" Napodobovala hlas i pohyby, až se i Anna rozchechtala: „To má Rudi Schwiegermutter!" ale hned se zas tázala: „Otec taky mlčel?"

„Dost mluvil, seděl vedle Hofratha a vypravovali si o Češích."

„O matce taky?"

„Jdi! O těch, co tu vyvádějí. Röhrich povídal, jak jim v Studeném Dole zasoluje a drží je na oprati."

„Tedy se ti tam všecko líbilo!"

„Mmno — dost."

„Dnes jste také s nimi byli?"

„Ne, včera jsme se nadobro rozloučili, Rudi s Hermou hned po páté odpoledne odjeli do Drážďan — to bylo pláče!"

(Pokračování.)

FEUILLETON.

KLÍČE.

Nejsou všecky klíče
jarní petrklíče,
cti je, bratře Čechu,
abys nezkysl,
poznáš na obrátku
jejich důmysl.

Jiné rady není,
vše se dle nich cení,
zásluha i schopnost,
mrav i svědomí —
dokud se jim arci
zuby nezlomí.

Nebe jimi v kráse
hravě odmyká se,
nejímá tě, Petře,
z vynálezu bol,
že jsi chvilku přišel
o svůj monopol?

Zach.

*

Proti vzdělanosti.

Nevím, je-li tomu jinde také tak, ale v Čechách — (a myslím, že jen v malých poměrech je to možno, kde druh druhu dívá se do hospodařství a hrabe se v kapsách) — obzvlášť příznačně vystupuje nenávist k lidem, kteří něco dokáží, dobudou si zásluhy a tudíž se vyšinou. Nenávist, a ovšem také obvinění ze zištnosti, stíhá je i pak — a zejména pak — když nikoho nepředešli, nikomu v právo nezasáhli, níčí zájem nepoškodili; když prostě se zdarem odvážili se něčeho, čeho jiný se neodvážil, a dokázali něco, čeho by nedokázal nikdo z těch, kdož pak je stíhají všemožnou kritikou, v níž právě halí se závist a zášť — plynoucí jen z neuvědomělé vlastní nedostatečnosti.

Rostoucí proudy novodobé, tzv. vítězství demokratismu, stupňuje tuto nenávist do rozměrů, ohrožujících vítězství lidského ducha na cestě k dobru. Nastává, zdá se, doba, kdy plní se duchaplný symbol Wellsova románu „Zápas s obry". Lidé silní, dokonalí budou nuceni zříci se svých schopností v naprosté, dusivé nadvládě malosti. Donutí je k tomu nenávist ke vzdělání vůbec (ne ke vzdělávání se, nýbrž k dosažené již výši duševní). Neboť doba uplatňuje příkaz naprosté rovnosti. Zatím počítá jen s vyrovnáváním hmotným; až tohoto — ať jakýmikoliv prostředky — bude dosaženo, teprve budou zřejmy obrovské rozdíly ve schopnosti člověka býti vskutku šťastným. A ty tkvíti budou v rozdílech vzdělanosti, jichž nebude lze vyrovnati. Hmota se dá vzíti, doly lze sestátniti, velkostatky lze vyvlastniti — s duševním statkem toho nelze. A protože prospěch z něho bude tím patrnější, bude nenávist těch, kteří ho nemají, strašlivější než dnešní nenávist ke kapitalismu. Svoboda ducha bude stíhána a obmezována.

Děje se tak ovšem již dnes. Rozpoutaný demagogismus snižuje vzdělání na schůzích, v novinách, v národním shromáždění; kdekoli se naskytne příležitost, tupí je posměchem, který upřímně se prolamuje za škraboškou přátelství pokroku. Neboť jen ten pokrok je uznáván, který slouží zájmu vyznavačovu. V nejdůležitější době, kdy naše republika je novorozeňátkem, které potřebuje péče nejobezřetnější, vybírají se její strážcové, ochránci a správci ne dle osobní zdatnosti, ale dle stranické příslušnosti. Z toho místo veliké agendy — jak ve státě, tak v obci — vzniká jen jakési hokynářství, obchodující v malém, ze dne na den. Ti, kdož je spravují, představovali si správu tak snadnou, vděčnou a nesložitou, jako vedení nějakého spolku, organisace, besedy, nemocenské pokladny. Jakž také ne! Jejich obzor nebyl k jinému názoru vychován, nemohl nabýti velkorysosti. Vychováni byli četbou novin, a leda ještě politickými brožurkami a příručkami. To stačilo, aby s úspěchem mluvili na schůzích, obratně psali do novin — a nepoznávají, že tato jejich jediná schopnost mluvení a psaní není nyní na místě, že je břemenem veřejné správy.

M.

LITERATURA.

Karel Šípek: *Na podzim v ořeší* a jiné povídky. — Knih „Zvonu" sv. 16. Nákl. Unie v Praze.

Nová kniha Šípkova obsahuje soubor prací postětšině rozměrnějších, než bývaly jeho stručné humoresky, které ho činily příznačným jeho hojné obci čtenářské. V prácech delších samozřejmě může se uplatniti jiný rázovitý rys vypravovatelský, než ve stručných, veselých episodkách; vyhrání se tu rys, projevený v prácech drobnějších rázem memoárovým a příchylností k lokální barvě: rys jakéhosi patriarchálního kronikářství. K vypravovanému

příběhu pojí kroniky rodin, celého patriarchálního ovzduší. Jsou to látky na obšírné romány, dějiny generací. Šípek z nich vybírá výsledky a tvoří z nich jakousi epickou psychologii. Nemůže býti pochybnosti o tom, že pro své postavy, pro celé jejich skupiny, má modely a poskytuje tak zajímavé studium rodových složek. Jest stejně vyčerpávajícím v ovzduší pražském (rod mlynáře Trima v „Katuši a Blaženě“) i venkovském (rod Hrejzův tamtéž, Chadrabův — „Na podzim v ořeší“, Plouharův v „Návratu“, historie Kozderova v „Ořechovce“), ale nejzajímavější je pestrá složitost tří generací Romejsů v „Dědu a vnukovi“. Dějový pochod vyvíjí Šípek nejen logicky, ale také s obsažnou jadrností výrazu, odpovídající jeho rázovité stručnosti. Přesto není jeho kronikářské líčení pouhým pásmem epických dějů, ale jest oživeno podružnými figurami plného karakteru a většinou humorné duše. S rodinami zachycuje spisovatel v úplné výraznosti celé jejich ovzduší, a tu starosvětský život kantorský v „Dědu a vnukovi“, novými barvami podaný, bude čtenáře jímati nejpůvabněji. — Vedle zmíněných delších prací obsahuje kniha kratší grotesky „Poslední růže“ a „Na Filipa Jakuba“, ironického zabarvení a humorné, ale životní tragiku tající črty „Miminko“, „Jak ženili prvního syna“ a „Barvené vlasy“, svědčící o pronikavém poznávání duší a karakterů, kamkoli se bystré oko spisovatelovo upne. *Kaz.*

*

Pavla Moudrá: *Výbor přednášek.* Díl I. Nákladem vydavatelského družstva „Chelčický“ ve Vídni.

Chaos přítomnosti vynáší na povrch tolik nehezkých zjevů, tolik zlých příznaků lidské bytosti, tolik nadvlády zla, že duše cítící a především přemýšlející hlouběji o smyslu života a určení lidského ducha zmocňuje se nejen malomyslnost, ale často zoufalství. Zejména sociální převrat, jehož přirozeným cílem jest všeobecné dobro všech lidí, a který tudíž jen tehdy může býti trvalým, když lidé budou dobrými, provádí se prostředky dobru protichůdnými: násilnictvím, podvody, lží, pomstou, nevázaně rozpoutaným sobectvím, tudíž ničí dobro v lidské bytosti. A jest prováděn lidmi rozhledu úzce obmezeného, lidmi bez duševní ušlechtilosti, triviálního cítění — demagogy, samozvanecky se povyšujícími na sociální reformátory. Ve hnusu, zmocňujícím se nás z tatakovýchto příznaků doby, v touze, hledající uniknutí z této bitvy slepců se slepci, jest útočištěm kniha takového druhu, jako jest „výbor přednášek“ Pavly Moudré. A jest více než útočištěm: jest důkazem, že nejen ta, která statě tyto sepsala a přednesla, sama povznáší se a proniká k hlubším pramenům a vyšším cílům všelidských osudů, ale že k ní na ostrov v bouři mámení pojí se kruh naslouchajících vyznavačů, kteří její poučení, přístupně podané, přijímají v srdci a dále je rozšiřují — jest nám důkazem toho, o čem již v hlomozu korybantů tak často pochybujeme: že jsou lidé ušlechtile cítící neb aspoň ušlechtile toužící, že lze jich nalézti a s touto věrou vydržeti ve zmatcích doby. — Doporučujíce knihu Pavly Moudré čtenářstvu, máme za povinnost ještě uvésti z jejího úvodu, že přednášky její vznikly v době předválečné; nepozbývají však ceny tím, že nejsou „časové“, naopak, jsou povzneseny nad pomíjejícnost časovosti. Jako cíl svůj hlásá spisovatelka: „K poznání pravdy ve znamení lásky!“ a jde k tomuto poznání cestami theosofie a ovšem i mystiky. *Kaz.*

*

Anton Pavlovič Čechov: *Děti.* Přeložil Ant. Kurz. Nákl. Jana Laichtera na Král. Vinohradech.

Čechov, který v mnohé své povídce zabýval se dětmi a téměř vždy dovedl podati rys charakteristický, neukazuje ani ve svých povídkách, přímo dětem věnovaných, jaké by děti měly býti. Ukazuje na výchovu jich a na důsledky její, pozastaví se nad nimi jako nad tvory, kteří nesou hříchy činných vychovatelů nebo trpně působících okolností rodinných na sobě po celý svůj život, ale neukazuje cesty k nápravě. Právě tak jedná Čechov i s ženami a jejich slabostmi. Popisuje je, proniká u nich do podivuhodné hloubky, buď vážně nebo ironicky poukáže na jejich slabosti, odhalí je tak prostě, jako je odhalí život, a nechá čtenáře státi před těmito chybami, jako by chtěl říci: to je život, vycházející z těla, podrobeného tělesným slabostem! Ale tyto povídky o dětech u Čechova mají zvláštní ráz, který po Čechovu si osvojil také Jevg. Čirikov. Čtenář dostává se v nich opravdu do nálady dětské. Není to pozorování staršího člověka, nýbrž je to sledování, které koná dítě samo. A tuto náladu a nastrojení, že to myslí dítě nebo starší hoch nebo děvče, dovede Čechov vzbuditi opravdu lehce, takže ani nepozorujeme, v čem se ocitáme. Ovšem nejsou v této knize pouze takovéto povídky. Čechov, jako neúprosný odhalovatel chyb lidských a přímo nihilistický a bezradný v starostech o nápravu, nemůže ovšem přejíti mlčením poměr starších k dětem, který namnoze bývá obdobný s poměrem ke zvířatům. Čechov miniaturista staví nám mimovolně věci pod drobnohled, a v tom je jeho největší význam jako moralisty. Nevtíravá morálka je nejúčinnější. *J. F.*

*

Herman Bang: *Ludvíkov.* Z dánštiny přeložila Milada Jesná-Krausová. — Knih. Topičova sborníku sv. 13. —

Uznáváme již napřed oprávněnost překladu, čteme-li na knize jméno Bang, jsme vděčni za

mnoho krásných a zůrodnujících okamžiků tomuto Dánu, tak ostře a samostatně vynikajícímu v bohaté soutěži svých krajanů, tomuto ctiteli a příteli Prahy. Řada let již uplynula od jeho smutné smrti, kdy nalezen byl v ložnici amerického rychlíku, kde zhynul bez pomoci, ve strašlivé samotě, vykrvácením z plic. Rádi vítáme každý počin, který ho připomíná čtenářstvu, ač při volbě překladu před „Ludvíkovem“ dali bychom vždy ještě přednost jeho „Michalovi“ neb souboru několika drobných povídek, nezapomínajíce, především na jeho úchvatnou rhapsodii lásky a mládí „O štěstí“ („Bílé velkonoce“). V „Ludvíkově“ přechází až v únavné nadužívání jeho virtuosita karakterisovati děj, lidi, osud, stručnými všedními dialogy, a běžnému čtenáři — není-li s Bangem jinak spřátelen — unikne hluboká intimnost celku i kreslířská rozkoš z jednotlivostí, jichž výsledníci jest dovednost — jak o něm bylo napsáno — „zhustiti sentimentalitu života, aniž by se sám stal sentimentálním“.

Kaz.

DIVADLO.

Národní divadlo uvedlo v repertoár **Ostrovského** *„Bouři“*; o hře samé podali jsme v tomto listě zprávu hned po knižním vydání Červinkova překladu ve „Světové knihovně“. Přesto, že dnešní poměry v divadle nepřipouštějí náležité množství zkoušek, jakého by bylo třeba k vypracování tohoto dramatu úchvatného nejprostšími jednotlivostmi života a duší, vyzněla hra za režie G. Schmoranze silným dojmem. Hercům dostalo se konečně opět jednou úloh, ve kterých lze žíti, tvořiti. V popředí vystoupil jmenovitě výkon paní Hübnerové, jíž postava kupcové Kobanichy poskytla příležitost, jak kresliti ve velkých obrysech, tak pracovati detaily. To byl opět jednou klasický výkon umělkyně, jejíž pole tvořivosti jest tak široké. Vedle ní vynikla pí. Vrchlická jako Kateřina, oběť bouře; umělkyně právě v této úloze mohla uplatniti nejpříznivější složky svého umění, vyvěrajícího z duše hluboce sensitivní. Případnou karakteristikou vybavila Varvaru sl. Odstrčilová, přesto, že převzala úlohu až v poslední chvíli. Z pánů vystupovali do popředí pp. Hurt (kupec Dikój), Váňa (vynalezce perpetua mobile) a Tesař, jako typický ruský (ač snad jen literárně) mladý muž. — „Bouře“ byla novým důkazem, že každé dílo takovéhoto širokého ruského rázu otevírá nám daleký a úrodný svět myšlenkových možností, a řídíc vkus obecenstva směrem nestrojeně lidským, prohlubuje jeho cítění.

TÝDEN.

* Ke dni 5. t. m. zaznamenáváme 60tiny oblíbeného povídkáře **Jos. D. Konráda**, rodáka mnichovického, jenž debutoval r. 1874 a napsal od té doby řadu povídek z ovzduší jihoslávského, s nímž se seznámil jako dobrovolník za okupace bosenské, „Dalmatské povídky“ (1888), „Z bratrských vlastí“ (1890), „Plavecké povídky“ (1892), román „Albatros“ (1893), „Duhové barvy“ (1896), „Malkah — židovka“, „Bílé vojsko“ (1912) a j. Román na motto „Čím, srdce, čím jsi zhřešilo“, který vyšel již v několika vydáních o nákladech u nás řídce slýchaných, dobyl mu široké popularity. Stejně impresionisticky dovedl zaujmouti ho také náš život domácí, zejména končiny jeho rodiště, romantické Posázaví, kde kotví knihou „Sázavské vlny“ (1895). Z dalších knih uvádíme: „U dvou kocourů“, „Světlo a tma“, „Jan Herodes“, „Druhá láska“, „Bludná srdce“, „Bouřliváci“ atd. Dětem daroval rozmarný románek „Zpívající ryba a tuleň, který kouří“. Jeho dramatická povídka „Stoja“ byla podkladem Jos. R. Rozkošnému k stejnojmenné operní aktovce. Přejeme churavějícímu autorovi v jeho venkovském ústraní, aby ho zotavilo, posílilo a další činnosti navrátilo první, svobodné a volné jaro našeho národa.

Krise ve výrobě papíru má takové důsledky, že začasté dostává se nám do ruky kniha, při níž maně se tážeme: nebylo by lépe, díla toho netisknouti vůbec, než vydávati je takhle? Ale také se v nás někdy budí podezření, že kalamita papírová snad poskytuje obzvláště výhodné kalkulace nakladatelům. V cenách knih s rozmanitými, kupujícímu pravidelně záhadnými přirážkami, panuje aspoň úplná anarchie. Příklady: velice mile překvapila nás nová kniha Havlasova, silným, hladkým, bílým papírem, takořka dávno nevídaným po těch zelených, hrubých cárech, na kterých se nyní tiskne. Stošedesátosm stran **velké** osmerky, s výzdobou pěti kreseb, vlastním nákladem, tedy kalkulace choulostivější — deset korun; vedle toho **překlad** na papíře jakosti novinové, stodevadesátčtyry strany **malé** osmerky, tedy málo přes polovinu knihy Havlasovy, v úpravě nepoměrně horší, v knihovně dobře zavedeného velkého nakladatelství, tedy s kalkulací nejsnadnější — sedm korun. Jaké křiklavé rozdíly!

*

* Zajímavý podnik uskutečňuje právě „Unie“ zahájením tak zv. „Českého alba“, které přinese podobizny a autografy čelných českých pracovníků všech oborů, spisovatelů, výtvarníků, hudebníků, učenců, umělců dramatických, průmyslníků atd. Fotograf p. F. Vavroušek nespokojuje se fotografickou šablonou, přichází se svým fotografickým aparátem do pracoven, k psacím stolkům, do kanceláří, do parlamentu, do bank, do dílen a při práci zachycuje její dělníky. V tom záleží novota a zvláštnost alba.

Prvý svazek obsahuje portrety 32 spisovatelů s autografy, následovati budou politikové. Neotypické provedení „Unie" je nad pomyšlení přesné, hors concours, výprava velmi vkusná.

*

* Opětné značné zdražení knih a časopisů přede dveřmi. Vyplyne ze značného zvýšení mezd typografům, které jim zaměstnavateli bylo právě přiznáno. Typografický vyučenec dosáhl tím ročního platu přes K 5000·—, normální plat starších pracovníků přes K 9000·—. Nikdo nebude pochybovati, žę zvýšení toto je odůvodněno stále a vytrvale stoupající drahotou všech životních potřeb, ale namítá se otázka, kde je meze toho zdražování, aby kniha nestala se jen předmětem přepychu pro svou cenu, širšímu čtenářstvu nedostupnou, pozbudouc úplně možnosti svého kulturního poslání. Očekávalo se, že okolkování peněz bude míti blahodárný vliv i na ceny potravin. Stal se pravý opak. Máme ministerstvo sociální péče. V čem záleží tato péče, když ji nikde není vidět? Ministr dr. Rašín správně vyslovil, že patří pod kuratelu, kdo koupí pomeranč za 2 K. Ale kam patří ten, kdo jej smí za 3 K prodávat? Ceny neregulovány na všech stranách bohopustě stoupají, keťasuje se bez bázně dál jako za skvělého vzoru krvavého Géra a všech maďarských židů. Také duševní pracovníci budou nuceni srovnati své požadavky v náležitém poměru s mechanickou výrobou. Neprovede-li to syndikát a hodně zčerstva, bude třeba zříditi si jinou instituci k tomu.

*

* R. 1912 vydal Sergěj Veljkonskij knihu o divadle pod názvem „Čelověk na sceně" a od té doby stala se kniha jakýmsi divadelním almanachem, totiž ne divadla jednoho, ale divadla vůbec. Veljkonskij vystupuje tu jako kritik: divadelních autorů, ředitelů, režiserů, herců a posléze i divadelního obecenstva. S počátku všímal si toliko hlavních jevišť Petrohradu a Moskvy, potom rozšířil obzor na divadla podružná i venkovská. Jest velkým odpůrcem Reinhardovým v prvé i poslední knize. Odpor odůvodňuje. Divadlo je škola, kde mluví autor kusu k obecenstvu. Musí platiti tedy: autor-herec jako jeho zástupce, potom herec a režisér! Reinhard obrátil pořádek a žádá: režisér-herec, herec-autor. Upravovaným a sensačním prostředím ztrácí se autor, ztrácí se výkon hercův, vládne režisér. Krásné slovo zaniká v ruce režisérově, herec stává se materiálií ke kulisám. Veljkonskij požaduje od herce, aby dovedl přednášeti na př. Shakespearovy verše tak, aby slyšel se libozvuk verše bez ublížení korektnosti děje a hry. Žádá, aby herec vžil se do autorových intencí. Moskevského divadla uměleckého snahy podávati romány „byť dobře či špatně" dramatisované neschvaluje. Pro takové věci požaduje zvláštní účelný ústav, divadlo má zůstati zasvěceno jen básníkům dramatickým. Obecenstvo toho divadla má za nejvyspělejší, které nepodléhá dojmu kritiků, ale odnáší si z divadla dojem svůj. Obecenstva divadel podružných neodsuzuje, ba chválí, že „lidé ti mají také jen svůj dojem", jenom vytýká vady režie a hercům „ležernost". ředitelství však nevkus při výběru lidových kusů, jimiž mnohá zla vnášejí se do mas atd. Je to revue divadla ruského. *K. V. H.*

*

* R. 1914 vyskytla se zpráva o neznámé básni Někrasova, nadepsané „Bukinist i bibliograf". Pravilo se, že Někrasov mluví tu ne o antikváři, ale o Humboldtovi, jenž zachraňoval knihy z rukou censury. K. Žukovský podal bližší vysvětlení o tajemném Humboldtovi. Bylo to r. 1870—71 za doby nejzuřivější censury ruské, která dávala konfiskovati „státu a pořádku nebezpečné knihy", ano i spalovati. Tehdy byl ministrem osvěty Golovin, jeho pomocníkem Muchanov a censorem pověstný Šidlovskij. V té době vyskytovali se potulní prodavači zapovídaných knih, kteří si je dovedli opatřovati u antikvářů neb od úředních sluhů, ba i od úřednictva, a tento typ prodavačů nazval lid „humboldtové". Neprodávali knihy levně, vymlouvajíce se, že úplatky úřednictvu jsou vysoké, nebyli to lidé šlechetní, „zachránci ruské knihy, ruského slova", ale spekulanti, kteří všude se vyskytnou, začíná-li soumrak. Komické je — jak ruská censura místo knih, dávno propašovaných, dávala páliti papír, sebraný kdož ví odkud, a sepisovala o tom auto da fé obšírný protokol. „Humboldtové" udržovali se do poslední chvíle, dopravujíce zapovězené knihy z ciziny. O

*

P í s n i č k y. R. 1760 zapověděl Patent jisté tištěné písničky zpívati, obzvláště v německym jazyku z kalendáře georgionského vydané, a nemá se žádnej Impresor opovážit takové tisknouti. I snesl vzácný magistrát že se to bude comitirovat městskému rychtáři aby na písničkáře, obzvláště při jarmarcích pozoroval, a dřív než co prodávati budou, aby to velebnýmu panu děkanovi poukázaly, obci se též to oznámí.

„Protocollum Curiate R. ac D. Urbis AltoMautensis".

V. V. Škorpil.

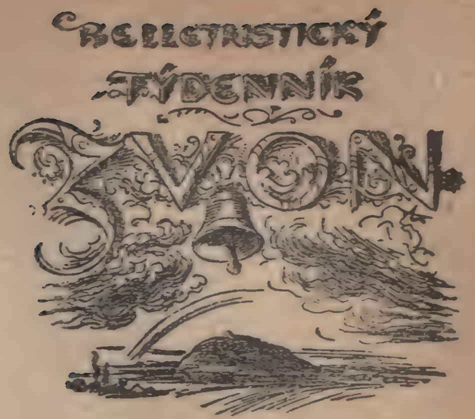
*

* Na útulek českých spisovatelů doručil nám spisovatel p. O. Schäfer, zvláštní příznivec této snahy, dalších K 350·—. Lze očekávati, že útulek dospěje záhy k realisaci, jestliže žádost českého spisovatelstva za věnování vhodné budovy z vyvlastněných císařských zámků, ministerstvu osvěty podaná, dojde kladného vyřízení. Nepochybujeme o tom.

V Praze, dne 10. dubna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Růžena Líbalová-Zátková:

NA BÍLOU SOBOTU.

Dnes otevřeny jsou dveře chrámů všech,
tušení nezjevené obětně chví se ulicemi,
a jako povodně omládlých řek zpívají varhany —
Jdeš božím městem, necítíš sebe, jdeš se všemi
a jako bys nechtěl jíti, ztraceně. potají,
procesím lidí dáváš se vésti, —
v očích nese korouhve víry,
z rukou mu tryská zvědavost země, zelené ratolesti.

Jdeš krokem zástupů,
milostně vrýváš v zemi kročeje,
a zdá se ti, že harfou boží je země,
zpívají šlépěje.
A široce dýcháš
hlubokým zástupů dechem,
to s pokorně vzrůstající láskou
své srdce vnímáš tisíce srdcí echem.
Přijímáš se všemi daru milosti,
ruce tvé ovíjejí ratolesti zelené,
v širokém věnci prsty se chvějí —
A hle: v sobě jsi nalezl tušení zjevené:
„Že všichni lidé jsou myšlenkami tvé lásky,
chápeš v života ději, v jeho tajemném vlání,
a víš, že jen člověkem země se pozvedne
v božíhodový stůl, k oběti přijímání.“

JAK USÍNAT BUDU V LUKÁCH.

Až večerní světlo rozžehne v zářivé svíce
strážkyně na kraji lesa, mateřské borovice,
 v lukách se zatoulám. —
Do trávy lehnu, rosou omyji líce,
 oddám se květů hrám.

A tušení noci až harfou se rozleje po kraji,
tu napiji se vůně prochladlé, ze sna uslyším ptáky. —
Vzpomínkou celého dne v duši si pohraji,
únavy něhou mi zesládnou zraky.

A podřimnou květy kolem mne v milostném snu,
ani se nepohnu,
jen tichounce pohladím zemi.
Ve vlasech vánek usne mi. —
Ach, s pastevčí písní v duši, usínat budu v lukách.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Pohleděla tázavými zraky na otce. Mluvil dál:

„Zajisté je i tvým přáním, aby dni tak slavnému byla také ona přítomna. Nemohu si den ten bez ní ani představit."

Dvě velké slzy skanuly jí po tvářích.

„Neplač," děl, „vždyť to visí jenom na tobě, aby se k nám vrátila. Dojdi a popros ji. Dožádáme Jiřího, aby s tebou šel. Představte se jako snoubenci, a uvidíš, že učiní ti po vůli."

„A jestli odmítne?"

„Není tak srdce tvrdého. Láska k tobě převáží v ní všecky pochyby."

Zavolal doktora, jenž zůstal hostem na zámku, a nečekaje Růženina svolení, vyzval ho, by vykonali ještě dnes, co včera smluvili.

Vydali se odpoledne na cestu. Byla krásná, byla půvabná. Ztepilé její tělo bylo jako jarní květ, kolébaný větérkem. Jiřímu se oči smály, když se na ni zadíval. Ale jí se srdce rozchvělo; zesmutněl i obličej. Byl mráčkem na blankytu její radosti. Bála, ostýchala se; šla pomalu. Jinak on. Byl vesel, rozjařen. Vše se mu dosud dařilo. To zvyšovalo sebedůvěru. Zdálo se mu, že se všeho může odvážit. Rychlými kroky doháněl své nové vítězství.

Prosila:

„Nespěchejte tak."

„Snad se nebojíte vlastní matičky?"

„Já se nebojím, ale stydím se, že jsem utekla."

„Litujete snad?... Kdybyste mohla včerejší den nazpět zavolat, volila byste jináče?"

„Ach ne... ne," zašeptala, přitiskla se, pojala ho za ruku a naklonila hlavu k jeho ramenu.

Políbili se a počali si tykat v hovoru. Cítila, že jeho síla stává se jí odvahou; cítila, jak se sdílně z něho čeří hřejnou vlnou teplý proud a vniká do ňader. Bylo jí lehčeji; na perutích se srdce vznášelo.

Přišli k chaloupce a spatřili paní Boženu, jež v Bensonově nepřítomnosti seděla při ruční práci pod lipou v odpoledním chládečku. Zármutkem se pokryl obličej jako závojem.

Matka s dcerou se objaly.

„Odpusť, matičko!"

„Nemám ti co odpouštět. Snad jsi učinila dobře tak... Vždyť to již tenkrát bylo přání mé, abys zůstala... Jen říci jsi to měla dřív."

„Tu vinu beru na sebe," děl Jiří a chtěl dále promluvit.

Předešla ho Růžena a pravila, představujíc ho:

„Můj snoubenec."

„Ano, zasnoubili jsme se včera a neseme těžkou prosbu do vašeho nynějšího útulku, prosbu svou i prosbu pana manžela."

Při slovech těch přistoupil a políbil dvorně něžnou ručku paní Boženy.

„Ano, matičko, přicházím k tvé lásce, klekám v duchu před tebou a prosím: vrať se k nám, bys našemu sňatku mohla požehnat. Zárukou štěstí je nám požehnání tvé a tvá stálá u nás přítomnost."

„Chtěla bys?" ozval se Benson za nimi. Jsa u včel zaměstnán, zahlédl, kdo přichází a pospíšil být přítomen. Zaslechl prosbu dceřinu a vytušil, co se stalo, spatřiv Bořana.

Všichni se zarazili náhlým jeho příchodem; i paní Božena.

„Chtěla bys?" opětoval otázku a čekal, co odpoví.

Ale Jiří ji nepřipustil ke slovu a sám promluvil:

„Zajisté, že milostpaní učiní, co jí káže povinnost a láska mateřská."

„Právě její láska," řekl Benson, „jí to zakáže. Kdyby se dověděla pravdy, nevrátila by se ani Růženka, ba myslím, že by tam již nešel ani její průvodce."

Božena upřela naň zrak. Bylo jí hrozno pomyslit, že by se tak stalo před člověkem, jenž jí byl dosud cizí, a to právě v okamžiku, když jde o dceřinu budoucnost. Slyšela Růženinu otázku:

„Jakou to pravdu ukrýváte přede mnou?“

Benson nevšímal si vyčítavých očí a ani slibu svého nevzpomněl. Rozčilení bylo silnější. Obrácen k Jiřímu pravil s přitinkem:

„Na té pravdě visí Bouzov s celým bohatstvím. To vše se zřítí do trosek, přetrhnu-li nitku tu. Co učiníte vy, padnou-li s tím i všechny vaše naděje?“

„Jaké naděje?“

„Buďme si upřímní. S Růženinou láskou spojeno je dědictví, o které vám nejvíc jde.“

V doktorovi se probudil hněv. Odpověděl se vzdorem:

„Proti pravdě vaší, které dosud neznám, vyslovím pravdu svou... Ano, mysl upřenou mám k Bouzovu. Netajím se tím, a slečna ví, proč tíhnu k těm širošírým rozlohám, kterým vládli moji předkové. Ale láska má na tom nevisí, a proto se vaší pravdy nelekám... Jen ji vyřkněte!“

„Ne... ne... ne,“ vykřikla Božena a prosebně pojala Bensona za rámě.

Byl zmaten její úzkostí. Byl zmaten i tím, co mu Bořan odvětil. Tázal se:

„Vaši předkové?“

„Ano... byli pány na hradě,“ chlubila se Růženka a vyprávěla, co byla onoho večera na zámčišti slyšela. Vyprávěla také to, jak poslední pán Bouzova mezi vítěznými Švédy sám svou pevnost bořit pomáhal, a byv raněn, stal se uhlířem. Spokojený úsměv, blízký povýšené hrdosti, položil se při tom na rozkošné její rty. Doložila na konec:

„Jen dávná křivda bude napravena, obnoví-li Jiří vladařství svých pradědů.“

Divila se paní Božena. I muž srdce jejího se podivil. Nechuť k Jiřímu se trochu mírnila a kolísala se myšlenkou, že pro Víta je všechno ztraceno.

„Čekám, co vaše pravda navrch vynese,“ přerušil doktor mlčení.

„Nepřejte si jí, neboť mnohá pravda pálí mrazem rozpučelé naděje.“

„Nejsem otrokem svých nadějí.“

„Člověk bývá často jejich poddaným. Jsouť mnohdy naším štěstím jediným... Počkám s pravdou, až co vyřkne vlastní osud můj.“

Obrátil se k Boženě:

„Je na tobě, abys ten můj osud rozhodla.“

Odpověděla:

„Je již rozhodnuto. Zůstanu.“

Obrátivši se pak k Bořanovi, opětovala:

„Vyřiďte mému manželu, že setrvám, kde jsem.“

Políbila dceru a tonouc v slzách, šeptala:

„Nemohu jináče.“

„Nyní je na vás,“ řekl Benson dívce, „abyste i vy vynesla nad sebou svůj vlastní rozsudek, dáváte-li přednost mateři a s tím i novému životu, nebo tomu, v němž jste vyrostla. Volíte-li matku, sdělím pravdu, jež vám pobyt u nás osladí. Ne-li, zamknu ji do srdce.“

Na všechny se položilo těžké očekávání, na Bensona nejtěžší. Nejraději by byl v tomhle okamžiku vykřikl: „Neodcházej z naší tiché chaloupky... Jsem tvůj otec... Obejměme se“...

Třměla i paní Božena.

„Zachraň mladou lásku svou,“ chtěla zavolat, ale v hrdle uvázl jí hlas.

„Růženko,“ přerušil doktor napětí, „nesvolujte, aby nějaká tajnost visela nad naším dalším životem a hrozila, že v každém okamžiku vyšlehnout z ní mohou plameny. Řekněte, že se rozhodnete, až se všeho dovíte.“

Matka se ho tázala:

„A co učiníte vy, nebude-li dcera po vyřknutí pravdy chtít do Bouzova k otci zpět? Opustíte ji a zanecháte proto, že vás překvapilo zklamání?“

„Žádné tajemství není s to, aby rozloučilo naše osudy, jež se na cestách svých setkaly. Růženka i z chudé chaloupky zůstane mou Růženkou, mým bohatstvím. Proto neotálejte a pravdu vyřkněte, by tajnost její nebyla nám v budoucnosti stálým postrachem.“

Dívčina láska stávala se chrabrostí. Vyrašilo se, co v ní bylo bujného a jarého. Pravila:

„Nechci se ničeho dovědět, co by porušilo naše naděje. Čekají nás vznešené a velké úkoly. Bouzov je se mnou spojen, jako já spojena jsem s Bouzovem. Není pouze sepiat s rukou mou, je teď sloučen i s mou láskou, neboť na něm visí duše Jiřího. To není lakota, to je velká snaha velké vykonat. A k tomu mu podám rámě pomocné... Ah, nejen rámě, ale vše, co ve mně žije: každou krůpěj krve, celou bytost svou... Ne, nechci pravdy znát, která by se pokoušela vyšinout mne z dráhy té. Až tam nesahá má zvědavost... A bychť se i dověděla, pevně bych jí pohleděla do očí a řekla bych: ‚Neuchýlím před tebou ani o píď kroků svých.‘ Ty pak, Jiří, při mně pevně stůj a buď v tom silnější než já. Ani ty dál po tajemství nepátrej, a bude-li přece vyřknuto, nedbej ho, jako já nebudu ho dbát...

Ty pak, drahá matičko, mně odpusť, že tě opouštím.“

„Jdi, kam tě volá srdce tvé.“

Vyřkla to s bolestí. Věděla, že láska bouří k varu krev a že náklonnost, jež váže dceru k rodičče, je proti mladé vášni bezmocná.

Benson zesmutněl. Viděl Růženiny tváře, jež rozčilením hořely; viděl jiskřící se její zrak, jenž mluvil mocněji, než byl jazyk s to; slyšel jasná slova, jež přesvědčovala. Nepoznával jí. To dítě, jindy něžné, sladké, poddajné, již nebylo dítětem. Láska učinila zázraky.

„Ztratil jsem polovinu životních svých nadějí,“ zalkal do sebe a nahlas promluvil:

„Nezbývá mně nic, než říci totéž, co matka pravila: jdi, kam tě volá srdce tvé.“

Dřív než sluněčko se naklánělo k západu, kráčeli zpět k Bouzovu. Stará, polorozbořená věž, z černého lesa do blankytu strmící, třpytila se z dálky ve večerních paprscích. Růžence se zdálo, že na jejím cimbuří stojí poslední hradní pán, že je vítá jako své potomky a kyne na pozdrav. Tak se v představu tu vmyslila, že se na přízrak ten usmála a jako odvětem i ona rukou do dálavy mávala.

*

„Snad by byla zůstala a mne jako otce objala, kdybych byl vše vyjevil,“ viselo nad Bensonem hlodající pochybou. S ní chodil, s ní i spal. Pokud se toulal po zeměkouli, nebylo nikoho, kdo by ho byl zahřál a k sobě přivinul. Nyní, když se byl zamkl v samotě a celým světem stala se mu chaloupka v úzkém úvale, vyvřelo z hlubin, co tam dřímalo. Již ne poustevníkem, jenž jen o věčnosti přemítá, ale milujícím člověkem chtěl být. Našel Boženinu lásku; hledal i lásky dceřiny. Hledal tepla duši své, jež dosud byla mrzla chladem prostředí, v němž drásal chtíče neukrotitelnou honbou po něčem, co se zraku třpytilo mimo dosah jeho sil.

Svatý klid a hřejná láska staly se mu touhou života. I věrného přítele chtěl mít, s nímž by sdílel myšlenky. Chtěl dávat i přijímat. Cítil se lásky dlužníkem i věřitelem zároveň.

Miloval mladšího Bořana. Přemýšlel o něm jako o žádoucím druhu a želel, že se od něho odvrátila Růžena.

Mládí bývá v náklonnostech nestálé jako sama vesna ve svých pohodách. Snad přízeň k Jiřímu je sprchy pouhou přeháňkou. Snad Vít v mladém srdci opět zvítězí, v němž obměny se střídají.

Tak uvažoval u sebe a litoval, že dav se přemluvit, nevyřkl svého tajemství. Tlačilo ho na duši jako břemeno. Byl by nejraději do širého světa zavolal: „Já jsem otcem krásné Růženky!“

„Alespoň Vít se všeho musí dovědět,“ rozhodl a čekal, až se navrátí.

Doktor se přestěhoval na zámek. Osvojil si velkopanské způsoby, ač jimi vlastně pohrdal. Byl v tom rozpor mezi jeho nitrem a mezi zevnějškem. Zůstal v duchu svoboden, ale tělo otročilo prostředí, v němž nyní žil. Byl si toho vědom a žertem si připomínal ruských velmožů, kteří na dvoře cařice Kateřiny strojili se v paruky a ve francouzské úbory, ale doma u sebe mumraj odhazovali a chodili s opaskem v ovčích kožiších. I jeho duše vězela až po pás v selském kožichu.

Růženka byla stále na nohou. Červený slunečník, jenž se nad ní vznášel jako máku rudý květ, bylo všude vidět: tu v sadech, tu v zahradě, tu na pěšince k zámčisku, jež bylo nejmilejší její procházkou. Při tom jí srdce jako ptáček zpívalo. V hrdle měla písničky. Bylo je z rána slyšet jako trilky skřivánčí, z večera jako drozdův zpěv. Vonělo z ní jaro, když kvete šeřík a růže nalévají pupence. Takové divy v ní láska tvořila.

Jiřího svazek s Vildnerem se utužoval víc a víc, čím žhavější byla zámeckého pána nenávist proti Američanu.

Inženýr se brzy dověděl, že se bratr odstěhoval z Bolkova. Proto se tam navrátil a hned si zašel do chaloupky navštívit své nové přátele.

„Je krásný podvečer... Pojďme se projít na vrcha,“ řekli si oba mužové a šli.

„Odhalím vám, co vás překvapí,“ spustil Benson, když usedli pod javorem na mezi, a vyprávěl mu o své lásce mladých let i o tom, co se událo, když Růžena a Jiří přišli k Boženě, by ji přemluvili k návratu.

Vít zesmutněl a promluvil:

„Svěřil jste mně tajnost, kterou jste dosud střáhl, ale nevím, zdali jsem se stal i jejím vlastníkem.“

„Naložte s ní dle své vůle, dle své libosti.“

Opakoval si slova ta, když se vracel domů do statku. Čekal ho tam děd.

„Již víš, co je s Jiříkem?“

„Vím, ale vím také něco víc... Několik mých slov, pronesených vůči Vildnerovi a slečně Růženě, zničilo by jeho naděje.“

„Ty že bys mohl všechno překazit, kdybys chtěl?“

„Ano, dědečku.“ (Pokračování.)

✱

Václav Vojtíšek:

NĚKOLIK DOPISŮ JOS. ŠESTÁKOVI.

(Dokončení.)

V.

Velectěný, rozmilý příteli!

O této slavnosti pražské, jejížto popsání zde posílám, bylo již ve všech právě novinách rakouských vypravováno. Jest žádostí mnoha vysokých osób, aby i ve vládních novinách Vašich zmínka o tom byla učiněna, mně pak byla tato práce milá uložena, abych o tom referát učinil. Tentýž Vám nyní posílám s tím doložením, aby čím dříve tím lépe (nejpozději zítra) v Pražských Novinách Vašich byl vytištěn. Tento výtisk bude J. Exc. p. ministru Bachovi a hrab. Odonnelovi[12]) předložen.

S Bohem Váš nejoddanější ctitel a přítel

Dr. prof. Koubek.

V Praze, dne 13./1. 1854.

VI.

Milý, drahý příteli!

Tímto Vašnostem potvrzuji, že jsem dostal poslaných 8 zl. 30 kr. stř. V pondělí poslal jsem článek úvodní a jednu zprávu, jelikož ale posel není doma a ani článek[13]) ani zpráva nepřichází v novinách, tedy mi laskavě račte vzkázat, zda-li se Vám do rukou dostaly. Článek jiný opět přikládám, zároveň ale se omlouvám, že jsem pro hojné úřední práce musil psaní do novin zanedbat. Nyní však vše nahradím.

Zachovejte v lásce

Vašnostina upřímného přítele

15./2. 1854. V. Jar. Picka.

[12]) Maxmilian Karel Lamoral hr. O' Donnel (nar. 1812, zemř. 1895) účastnil se bojů v Italii a stal se generálním pobočníkem cís. Františka Josefa I., jemuž zachránil duchapřítomností život při atentátu Libenyho 18. února 1853; zato byl povýšen do stavu hraběcího. Slavnost, o níž Koubek poslal redakci referát, byla konána „U modré hvězdy" sborem ostrostřelců na počest O' Donnelovu, když poslal sboru prostřednictvím ředitele archivu ministeriálního Aloise Jelena darem pohár s nápisem „Zachovejte svou věrnost Bohu, císaři a vlasti." ((Pražské Noviny 1854 č. 12.)

[13]) Byl to článek o služkách a čeledinech, navrhující k zlepšení poměrů pravdomluvnost vysvědčení při propouštění ze služby a zavedení odměn řádným čeledínům (Pražské Noviny 1854 č. 40.); nový článek pojednával o důležitosti knih pamětních (Pražské Noviny 1854 č. 45). Která to byla zpráva zmíněná, nelze ve směsi zpráv určiti.

VII.

Petrohrad 28. září (10. října) 1867.

Velectěný příteli!

Potěšilo mne velice psaní Vaše, doručené mně panem Hofmanem v Petrohradě. Žádostiv posloužiti Vám dle vašeho přání, učinil jsem milerád kroky ve prospěch pana Hofmana, který na odporučení známého mně plukovníka M. hned přijat byl do služby při telegrafu, než účinkování své však teprv nastoupí, až rusky aspoň obstojně čísti, psáti a mluviti dovede, což za měsíc vykonati zamýšlí — potom také teprv služné obdrží — nyní zatím de nomine přijat jest. Divím se tomu velice, že sem tak často lidé přicházejí hledající služby bez znání ruského jazyka i písma.

Bez slušné známosti a znání ruštiny mohou se směle odvažovati sem jen muzikanti a lidé, jež grunty kupovati zamýšlí a nezávislými spíše býti mohou; avšak na službu dlužno nyní znát aspoň postačitelně ruský jazyk i písmo běžné.

Při tak velikém šumu a hluku, který tam v Čechách se dělá, mohlo by mysliti se, že znání ruštiny a ruského písma na spolehlivějších osnovách spočívá. Posavad však přichází sem Čechové, že pomocí němčiny se domlouvají, za čež je Rusové často jen za Němce mají.

Jaké to tam máte učitele? Kdo písmo ruské zná dokonale, zdali pro něho bylo by obtížno naučit se ruštině za několik neděl? — Protož nezvratným zůstává náhled můj i přesvědčení, že Čechové a Slované vůbec s písmem začíti musí, jinak není ani sblížení možné, a čemu dnes Čechové se učí ledabylo — to při jiném nepříznivém větru zas pozapomenou. Píšíce však slovanským písmem slovanskou mluvu svou, už polovici ruštiny hned uměti budou; český jazyk bude dostupen Čechům i sblížení nerozlučitelné a assekurace či obezpečení české národnosti pevné; avšak tak uškubnutí a odervání od slovanského světa budeme hráti rol stále jako doposud. Škoda, že někteří německou naukou přecpaní výtečníci tomu vždy překáželi — od r. 1848 mohlo to jinak vypadati. Škoda, že teprv až Bismark takým omráčením přivedl mnohého výtečníka k rozumu.

Odpusťte, že píšu Vám tak neúhledně tou vykřičenou latinkou, pro kterou jezoviti a nepřátelé naši vezdy náramný tlak i vliv i moc nad ubobým národem našim stále míti budou.

Píšete mně, že nepoznám, jak to v Čechách teď vypadá. Přál bych sobě, aby vše bylo na zdar naší milé vlasti a k zotavení usouženého národa našeho; já všechno jsem předzvídal znaje dějiny slovanské a snahy Němcův k nám nespravedlivých.

Bůh silniž český národ na jeho nynější cestě do Slovanstva, neboť ta cesta, již mu mnohý z výtečníkův ukazoval před tím, vedla jen do nouze a bídy — do Němec.

Zde posílám Vám na důkaz přátelství mého mou kartočku i prosím vzájemně o Vaši; posílám Vám také tablicu vydanou mnou v Moskvě na památku prvního slovanského sjezdu v pravoslavné Rossii.

Konečně prosím Vás přiloženou cedulku odevzdati panu doktoru Braunerovi s mým zvláštním poručením se.

Přeje Vám všeho dobrého zdaru i požehnání, znamenám se, velectěný příteli, co upřímný přítel i krajan Váš.

Feodor Ivanovič Jezbera.[14])

Doufám, že za krátký čas osobně spolu promluvíme. Aby psaní došlo jistěji, nevyplacuju je, což odpusťte.

[14]) František Jezbera (nar. 1829 v Březnici v Čechách, zemř. 3. listop. 1901 ve Varšavě) usiloval vší činností o utopickou jednotu všeslovanskou na základě písma ruského; stal se docentem slovanských jazyků na universitě varšavské.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Vy jste s nimi zůstali u tabule?"

„Ještě chvíli, potom jsme šli, otec povídal, že musí ještě nakupovat."

„Nelíbilo se mu tam?"

„I měl toho snad taky dost, pořád jsme museli být takhle —" a Fanny ukázala, jak ztrnule a vážně bylo jim seděti. „Když jsme ráno šli na dráhu, povídal: ‚Gott sei Dank, dass wir wieder nach Hause fahren!' Také není mezi takovým panstvem zvyklý, třebaže jednali krásně."

„Večer jste už nejedli?"

„Ó jedli, u uzenáře jsme byli, Rudi nás tam v pátek večer také zavedl, ty vuřty, nám, pane, jely!"

Ještě když vlezly do lůžek, Fanny s chychtotem vyprávěla drobnůstky ze svatby...

Palme vrátil se z hostince pozdě a ráno dlouho zůstal v posteli. Snídaje ptal se Anny, zda si matka na něco nenaříkala, zda jí snad synův sňatek netrápí.

„Co si to myslíš," odpovídala mu dcera, „nic neříkala, jen že se podívá domů. Já bych také tak ráda běžela, kdybych byla tak dlouho odtud! O Rudim jsme mluvili, o svatbě, o vás a matka se jen usmívala. Je jistě ráda, že se Rudi tak dobře oženil a přeje jim štěstí."

Nemohla se dočkati odpoledne, aby již matce běžela naproti. Kuchtíc oběd, představovala si, jak bude očekávati vlak a jak potom k matce poletí.

Palme v pokojíku psal, Fanny byla v krámě, ale několikráte přiběhla do světnice sestře povědět, nač si ještě ze svatby vzpomněla.

Po třetí hodině Anna svátečně ustrojena vykračovala si slunným, jemně promženým dnem k Studenému Dolu. Radostno jí bylo, že také jednou kráčí do světa a k tomu naproti matce.

Na nádraží dlouho se ještě načekala a když vlak konečně vhukal, toužně, bez dechu zírala od vozu k vozu.

Ach! tam vzadu matka vystupuje... Běžela, objala ji, tiskla. Obě měly oči plny slz.

„Also, komm, komm," vzdychala matka, když vcházely na silnici. „Otec nehuboval? Šťastně dojeli? Co říkali, že jsem nebyla doma? Dobře jim to v Praze dopadlo?" Dcera sotva stačila odpovídati.

Slunce chvělo se nad strání, zamžené lesy mlčely, z luk dýchal vlhký chlad.

Když Anna radostně, horempádem pověděla, co se doma dělo a co od Fanny zvěděla, dychtivě tázala se: „Jak ty jsi se měla? Povídej, povídej! Potěšila jsi se? Rádi tě viděli? Je všecko tak, jako bývalo?"

„Jsou zdrávi — ach, bratr už je starý! Záda ohnutá, hlava bílá, ruce těžce visí. Na vejměnku sedí jako nebožtík tatínek a dědeček, fajfčičku má, pokuřuje si; švakrová kolem něho pobíhá jako slepička, na plotynce vaří."

„Nelekli se tě?"

„Trochu," usmála se matka.

„Poznali tě?"

„Nejdříve se zadívali, jakby se nemohli upamatovat, ale potom oba hned podávali ruce a bratr se klepal: ‚Holka, Tonička, kde jsi se tu vzala? Tak dávno jsme se neviděli — také už nejsi mladá!‘ Švakrová hned vařila kafe.“

„Zase jsi jedla doma!“

„Jedla a chutnalo mi, to se neptej!“

„Co hospodář a hospodyně?“

„I taky se mne nejdřív lekli, snad myslili, že ještě něco chci, že se jdu ještě o něco hlásit, ale potom mne rádi viděli. Mají čtyry děti, nejstarší syn a dcera pomáhají, kluk a holčička chodí do školy. Prováděli mě po stavení, po polích jsme chodili, všude po známých mezích a cestách, po vsi, k přátelstvu jsem musela —“ a Palmová utírala slzy, jež proudem se hrnuly.

„Znali tě tam?“

„I dost ještě, arci, jen ti starší. A tak mi všecko připadalo, jak bych byla včera odtamtud odešla, jako by bylo tolik roků neuteklo, a jen jsem se divila, že jsem tam tak dávno nebyla.“

„Vidíš — mohla jsi!“

„Starosti to dělají, dítě, člověk jen doma shání, běhá a na vše jiné zapomíná. Až přec ty stesky přišly!“

„Proč oni k tobě nepřišli?“

„I bylo s nimi také tak!“ V duchu však rozuměla, že byly ještě jiné příčiny! Žila v jiném světě, než byl ten tam u nich, všecko jim zde bylo cizí a také Palme byl zcela jiný člověk. Tam bylo v Čechách, zde v Němcích!

„Mají dření na živnosti, milá holka,“ dále Anně vykládala, „nahoní se a naplahočí v polích, napotí se doma; už jsem na to lety zapomněla, až teď zas všecko vstoupilo do hlavy.“

„U nás není tolik práce?“ a dívka s úsměvem na ni pohlédla.

Palmová mávla paží. „Naše políčka a jejich kusy — to je rozdíl! Pole dá mnoho dření, u nás toho těžkého honu a potu není.“

„Tak vidíš!“

„Ale je tam veseleji! Až smutno mi bylo z toho, jak se lidé a všecko kolem na mne smáli; já se už tak zasmát neumím, tam je vesnice i pole samá písnička.“

„Na hřbitově jsi byla?“

Matka přisvědčila. „Bratr šel se mnou. Křížek stojí tam už zkřivený, hrob je zapadlý, ale znát je přec. Pomodlila jsem se u maminky, u tatínka —“

Anna se ještě stále dotazovala a matka ráda odpovídala, ale toho přece neřekla, s jakým rozechvěním, ba s úzkostí včera od nádraží ke vsi putovala, jak se jí nohy na známých cestách třásly, kolikrát usedla, zvadající trávu slzami rosila, i jak se rozplakala, když s návrší rodnou vesnici měla před sebou, když spatřila známý topol, teď už také hodně prohnědlý i proschlý. Když teď s dcerou kráčely údolím podél Ráje, matka se tázala: „Otec byl dnes doma?“

„Byl, jen co na pilku zašel. Pořád chodil, jak by něco hledal — to jistě tebe!“

„To jistě — dětino!“

Domova docházely už v šeru. Lesy docela si již přitáhly tmavé roušky a pohřížily se do spánku.

Palme stál v domovních dveřích a vyhlížel.

„Konečně jste tady!“ pravil popošed jim v ústrety a podal ženě ruku.

Mlčky vešli do světnice. „Všickni vás pozdravují,“ pravila Palmová odkládajíc šátek i salup.

„Prosím tě, co ti tak najednou napadlo?“ tázal se s nuceným smíchem.

„Šla jsem se také potěšit!“ klidně odvětila.

„Po tolika letech — snad tě ani nepoznali!“

„I poznali, ale byla jsem tam hodně cizí, ani mých dětí neznají. Povídal mi bratr: ‚Pane, holka, hodně tě to srazilo a tu naši řeč už zle lámeš, ale jen když se aspoň hlásíš!‘“

Palme neodpověděl. Až když přisedli k večeři, protáhl se na židli a pravil: „Zaplať Pánbůh, že jsme zas všickni doma!“

„Jen Rudi —“ a žena se teskně usmála.

„Rudi už je ve svém životě,“ odvětil.

„Je jejich!“

„Ale sedí dobře!“ —

Palme teprve po několika dnech, jsa jednou se ženou ve světnici sám, pravil jí: „Ten Gustl nadělá, myslím, Röhrichům ještě starostí dost.“

„Proč?“ tázala se polekána.

Pokrčil rameny. „Na svatbu nepřijel, ač ho zvláště mamá tolik čekala, a sahá asi starému hluboko do kapes. Viděl jsem na nich na obou, že myslí jenom na něj.“

„Jen aby náš hoch nic nedobrého z toho neměl.“

Muž mávl rukou. „Co by měl! Povídal mi Röhrich: ‚Herma hned dostane svoje, budou šťastny ty naše děti.‘“

„Kolik?“ tázala se dychtivě.

„To neřekl, ale můžeme být jisti, že hodně. Viděl jsem, že má z té svatby radost, ona spíš dělala stále tuze vznešenou a jakoby dávala znát, že je jí náš syn přece jen málo.“

To bylo vše, co jí ze svatby pověděl. Těšila ji ta důvěrná slova, ale tesklivým starostem jejím tím neulehčil...

XV.

Ve čtvrtek, dne 27. září, byla ještě dlouho po jitru bílá rosa; na lukách i po stráních jako když řídké smetany rozleje. Když potom přes lesy zasršelo ranní slunce, zalesklo se vše stříbrně, i duhové hroty z toho tryskaly. Na každém živém lístku visely pod vrchními krupičkami, jínově zhoustlými, jasné, velké krůpěje, jako když skleněných perliček našije. Pronikavé studeno lezlo z toho do vzduchu.

Lojzl s kozou vyšli na mez později a ačkoli měl křampetle i rezavý kalmuk, zima jím ještě teď klepala. Koze se také do pastvy nechtělo, ba několikráte se zatřásla, až se jí srst zježila.

Zato Máry si ještě hověla v peřinách; odpočívala po cestě. Včera již za tmy vrátili se z jarmarku a byl to již druhý, na kterém byli se zbožím...

Před nějakým týdnem po prvé putovali a sice k Vrchlabí, mistr s plnou nůší na zádech, mistrová vystrojená za ním. Klusal se strachem v celém těle. Bidélek si nepřinesli; v městském domku vypůjčili lavici, Máry prostřela na ni bílý ubrus a zboží postavili pěkně do řádky. Vyložili obuv dětskou a ženskou; na veliké mužské boty s tvrdými vysokými holinkami Máry peněz nedala, až prej jak to dopadne. Oba postavili se za lavici a čekali kupce. Máry se na lidi zubila, volala, pobízela. Když šťastně prodali prvé hošenské boty, peníze majíc na dlani ofoukala je, pro štěstí na ně naplila a teprve potom strčila je do kapsáře.

„Člověče, přec taky pobízej, dyť stojíš jako boží dřevo!" brblala na muže.

„Bodejť, stojím, křičím, co můžu!" a spustil, jak to od mistra Bezinky slýchával. Ale nešlo mu to kale, ostýchavost nedala.

„Tak jen dál — jen dál — obuj je dobrá, žádná paráda, ale vydrží!" a vzav jeden párek, povznesl ho, ukazoval, zálibně prohlížel.

„Jen víc a přeci se taky na lidi zasměj, víš, že to mají rádi. Vidíš, kdyby mě nebylo, nikdo by se u nás ani nezastavil!"

Ani ten smích se mu nedařil.

Volali, lákali, ale lidé se zastavovali jen proto, že ten párek lidí vábil jejich pozornost.

„Tak to dělej dál, podívám se taky trochu po jarmarce, snad uvidím a přivedu známé. Musím si taky trochu vydychnouť, jsem už celá ochraptělá. Za malej drobek se vrátím a to ti povídám, ať prodáš!" A šla.

Nejdřív zaskočila si do hospody na něco pro zahřátí, potom procházela se mezi krámy. A jak tak okouněla, nenadále spatřila Pepše. Stál za stolem, modře prostřeným, na němž vyloženy byly hromady červených krabiček, věnce fíků, citrony a pomoranče. Modrou vojenskou čepici měl posazenu k uchu, za nímž trčela slámka, na krku házely se mu konce pestrého šátku, uvázaného pod hrubým límcem na veliký uzel, plátěňák byl rozhalen; tváře měl naduřelé, sinavěšedé, víčka zarudlá, oči nevyspalé, líné, a jak rachotivými čísly ve váčku míchal a chraplavě vyvolával, kňoury se mu jenjen házely.

Máry si krámek i s lidmi obešla a vzadu čekala, až se trochu uvolnilo, a Pepš oddychuje přestal vyvolávati.

Když zatáhla ho za režnou bundu, obrátil se, oči vypoulil a ústa zůstala mu pootevřena.

„Tak vidíš, jak jsem tě našla, ludráku!" zaskřehotala a všecek obličej se jí zasmál.

„Á — á — sestřenička, vítám tě, to jsem rád, že tě vidím. Tak nás Pánbůh pozdrav!" a podával jí ruku.

Přijala ji a podržela. „No, je ti na nic, viď?"

„Mně? Proč? Radost mám, že tě vidím."

„Ty máš asi radost, když jsem tě tak dopadla! Koflík šestáků jsi mi vybral z police, Lojzlovi zimník z jarmary a oknem jsi utekl, flámo jedna!"

Pepš se vzpřímil a hledě na ni šikou, vrčel jako když křen strouhá: „Prosím, sestřeničko, abys takto nekřátouně se mnou nemluvila, žert je žert, ale lidé by si mohli myslet, že mě špatuješ doopravdy!"

Máry se v hrdle zasmálo a držíc ho stále za ruku, hleděla mu přísně do očí. „I ty jeden, ještě budeš zapírat — peníze jsi vybral, zimník odnesl, oknem vyskočil!"

„Špatné žerty, sestřeničko, kdo by mě neznal, divně by si myslel. Pravda, vytratil jsem se od vás, protože jsem věděl, že byste mne zdržovali, a já musel za obchodem; ale ne oknem, pěkně po záspi jsem odešel."

„Trochu puškvorce nechá za všecko!"

„Naříkala's na žaludek, pamatoval jsem na odchodu," a tvářil se velmi starostlivě.

„Kdo to teda ukrad'?"

Kroutě se v kyčlích, i rameny povrtíval. „Nic o tom nevím, já odešel v pořádku, za obchodem. Chodí lidé všelijací!"

Máry hleděla naň s ústy otevřenými. „Ty že's to nevzal?" vyjekla.

„Nevím, o čem hovoříš, ale že o bratranci tak smejšlíš, přece se divím; nečekal jsem, že po starém přátelství ulyším takové řeči. Posečkej a uvedu tě k své manželce."

„Ty už máš manželku?“ a všecek pohled se jí rozjevil.

„Vypravoval jsem ti o paní Semotance, pověděl jsem ti své zámysly i rozhodl jsem se a do svatého stavu manželského jsem vstoupil. Moje paní stojí právě tamto u svého obchodu.“

Máry pohlédla, kam ukazoval. Pod kramářskou boudou s norimberským zbožím viděla velkou, statnou ženskou; ruce měla vraženy do hlubokých kapes a zívala právě na celé kolo. Osmahlá byla, silných lícních kostí; nedbale učesané vlasy splynuly jí až na skráně, šátek měla shrnutý v týle, zástěru spuštěnou, takže nad ní zpod života vylézala umouněná košile.

„Kdyby ses trochu pozdržela, šel bych tě jí představit, seznámily byste se, moje paní je velmi přátelská.“

Máry zle zamračena mlčela.

„Dvě dítky prodávají, jsou tuze do obchodu, moje paní jen dohlíží. Nebo k ní zajdi sama, mně teď obchod nedovoluje.“

„Já, holečku, nemůžu, musím taky jíť, máme tu s Lojzlem obuj!“ odpovídala mírněji a zamyšlena.

„Tedy jste uposlechli moudré rady, dobře činíte, ale zato jsi se mi špatně odměnila!“

„I mlč a nebreptej porád, snad já tě neznám!“ a pohleděla mu zas do očí.

Naběhlá víčka mu rychle zamrkala. „Snad bychom od vás něco koupili,“ tlumeně důvěrně žuhlal, „moje paní drží na dobrou obuv a pan švakr má jistě dobrou. Jen se u ní zastav, přivítá tě zdvořile!“ a zachrastiv váčkem počal zas chraplavě vyvolávati.

Máry vplížila se mezi lidi; hledíc ke krámu bývalé Semotanky, nyní paní Janurové, pozorovala její ramena, hrudník i statné paže, jejichž konce tkvěly stále ještě v hlubokých kapsách.

Chvilku ji tak obhlížela, ale potom obrátila se zase tam, kde byla oblast ševců.

„Prodal's?“ tázala se Lojzla a přehlížela černou řadu.

„Jedny botičky!“ a podával jí peníze. „Tak vidíš, jak to jde!“ a blaženě se usmál.

„To je toho, já myslila, že bude hromada párů pryč!“ a počala vyprávěti o Pepšovi.

„Nemá zimníček?“ tázal se dychtivě.

„I vždyť povídá, že o ničem neví, že odešel v pořádku. Inu, možná, že nám někdo vlezl oknem, bylo tam na poutu všelijakých lidí a ty pozor nedáš, nemůžu paty na chvíli vytáhnouť.“

„Nevzal, kdo by byl vzal, nikdo jinej o koflíku nevěděl, hned se mi nelíbil. Počkej, já si na něj dojdu a dám mu nekřesťansky!“

„Ty bys toho vybičil, vosápne se na tě a zalezeš. Vždyť on je ženatej, ona je tu taky, ženská jako hrom, to bych si dala, abych ještě s ní něco začala, ruce má jako lopaty!“ a postavivši se za lavici, volala: „Jen dál, jen dál, paničko, práce je dobrá a laciná, vidíte, že už toho mnoho nezbylo — pojďte dokoupiť, ať jdem domů!“ a obrátivše se k Lojzlovi, škroukla: „Otevři přec taky zobák!“

Dlouho se však u krámku nezdržela, brzy loudala se opět mezi lidmi až k hospůdce. U Pepše se již nestavila a bratránek také nepřišel.

Lojzl prodal přec ještě pár a když schylovalo se k večeru, složil všecko zas do nůše, odvedl lavici a táhli k domovu.

„Stálo to za to,“ broukala za ním, „myslela jsem, že budou vejdělky a budu ti moci koupiť burnus!“

Lojzl, pod nůší sehnut, ulamoval ze zbytku chleba v kapse a posiloval se na dlouhou cestu. Když na pěšině do stráně zanaříkal, jak už je utejrán a že sotva leze, Máry za ním bublala: „Vidíš, kdybys byl jako ten kudrnáč, měl bys veselejší cestu, jemu nese učedník, on si jen vykráčuje.“

„Může to dělať!“

„Může, prodával pár za párem, je jinej řemesník, ty seš smolař!“

Už ani nešpetl . . .

Včera byli na jarmarce zas. Ačkoli Máry po prvé rejsnila, přec jen se jí to dost zalíbilo. Prodali však jen jeden pár a když se večer vraceli, Lojzl poslouchaje Máryny výslipky, jen hekal. Ještě že sama chtěla několikrát odpočinout hubujíc na kostrbatou cestu, po níž člověk jíti nemůže! Pletly se jí nohy. Byl pod břemenem jako pes, zapřažený do těžkého vozíku, jen že jazyk neplazil...

Udřen, v noci se budil, chrchlal, ale ráno zaspal také. Teď na pastvě se krčil a chvílemi i posedával; chladno bylo a hřbet bolel notně.

„Počkej, hopasino, pas se takhle pěkně kolem mě, dělej dobrotu, vidíš, hnáty mě bolej, zad necítím. Rebeka mě hnala. Ty čerta víš, jen v chlívku jsi si hověla, já si tak pohovím teprve u Kačenky a u dětí!“ (Pokračování.)

*

PAŘÍŽI.

Vítěznou ruku jsem žhavě tisk'...
Kreščacká šumí thuje.
Jde vítěz k domovu, jeho zisk
diplomat odvažuje,
tomu sucho, tomu vláha,
bez intriky rovnováha.

Husita na Baltu s útesu
zdvih' se a k Tobě patří:
šlit jeho vnukové bez hlesu
za Tebe, každý za tři.
Teutský okov rozbit v kusy
navěky již zůstat musí.

Udatní jsou tady, čekají,
ti neumějí bloudit.
Spravedliví jen se hledají
zločince lidstva soudit,
netolstojsky zjevit síly
v osudové pro svět chvíli.

Studený diplomat počítá.
A srdce? Horce bije.
Což byla nadarmo prožita
všecka ta mizerie?
Viď, že, věnci když se zdobíš,
zklamání nám nezpůsobíš?!

10/4 19 *F. S. P.*

LITERATURA.

J. S. Machar: *Vídeň*. Nákladem Gustava Dubského v Praze. —

Machar — „Vídeň" — toť kniha, které se chápeme dychtivě, vzpomínajíce na Macharovy „Vídeňské profily" z „Cesty" a očekávajíce proto zajímavost stupňovanější a širšího významu, než byl „Kriminál". Nadto uprostřed obálky vytištěno jest nejčerstvější datum — 1919 — což budí domnění, že označuje vznik knihy; mimo letopočet a titul žádná informace, poznámka, úvod ni závěr, nenaznačují, kdy a jak kniha vznikla. Začítáme se dychtivě do knihy, máme požitek ze skvělé karakteristiky Vídně a Vídeňáků — ale náhle se nám úvahy začínají zdáti nějak zastaralé. Konečně z poznámky na str. 63. seznáváme, že jde o feuilletony „Času" z r. 1903. — pak z pozdějších let prvého desetiletí tohoto století. Jest soubor jejich otištěn beze změny? Pokud se ještě pamatujeme na předválečnou tiskovou „svobodu", zdá se nám, že ani ta by určitá místa nebyla propustila (na př. mluviti o císařském rodu jako o „familii"); ale kdyby autor byl měnil, jistě by vypustil, ne-li některé zbytečnosti, významu pozbyvší, aspoň literární invektivu, která již za války prokázala se hrubě nespravedlivou a kterou, tuším, sám r. 1908 odvolal. — Nuže, stojíme před skutečností, že Machar své spisy doplnil souborem starých feuilletonů, většinou politického rázu. Doba válečná z nich valnou část přímo škrtla — aspoň pro čtenáře, který doufá v časový zájem; a sama učinila zbytečnou kritiku, kterou v nich autor podniká; zůstanou jen památkou politických efemér, po případě památkou, jak temperament atorův (kde píše o Japonsku) dal se strhnouti k témuž způsobu psaní, který na předešlých stránkách jiným v jiných případech vytýká. Skvělou malbou, nyní již historického rázu, zůstává karakteristika Vídně v užším smyslu, její lidí, žurnalistiky (i žurnalistiky vůbec), její neprozíravé, věčně stejné byrokracie; historickým dokumentem, pádným a výmluvným, jsou názory o poměru Vídně k nám, jakož též o representaci tohoto poměru našimi poslanci, v jednotlivostech i celku, těmito věčně stejnými poslanci, jichž nesprávný politický základ i směr činnosti vyvrátil teprve projev českých spisovatelů — ale které nyní i s celým jejich konvenčně vypěstěným systémem většinou máme zase v národním shromáždění na krku jako „zástupce republiky". *Kaz.*

*

Jiří Mahen: *Lavička*. Dramatická pohádka. — Nákl. J. Otty v Praze.

Básnický sen, ve který se promítá trýznivé přemítání o problému člověka, nová z nesčetně možných variací na faustovské thema. Ve vyslovení takového snu jest přirozeně tolik subjektivního, že čtenář, stanuvší cizí před hotovým slovem, často marně se snaží doplňovati si jemné pocity spisovatelovy a z nich plynoucí popudy a důvody toho a onoho; pak zdá se mu, že nalézá mnohomluvnost, místo zhuštěné opěrné síly myšlenkové, pak ho zarazí všednost, ba triviálnost — přímo žurnalistický karakter výrazu, kde jest mu třeba projevu pevně básnického. Mahenova „Lavička" jest malebně cítěná scenerie v horách, kde na krátkém odpočinku ve svém koloběhu vystřídají se ve vzájemném reji pes, genius a typy člověka od „Karkulky" po starce, až ďas, genius a pes opětně uzavrou kolo — pro cizího účastníka nedosti logicky semknuté. Jsou tu místa, která zaujmou poetickým teplem — a místa strojená, s vynucenou naivitou poetickou; myšlenky stručné a silné — a věty napovídající, zahalené, těžce zápasící o pochopení. Tak také úvod ztěžka bude hledati odraz v duši obdobné disposice. *Kaz.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Souborná výstava S. Tonderové-Zátkové (Topičův salon, duben 1919). — V hojném nadělení obrazů a kreseb, jimiž nás dnešek obklopuje, není zbytečné položit důraz na to, že tato výstavka stojí vysoko nad výsta-

vami tržními, že tento soubor zasluhuje, aby bylo co nejdůtklivěji upozorněno na jeho tvůrkyni. Je to umělecká manifestace malířky nové a závažné, překvapující vzácnou uměleckou neohrožeností, malířky, stavící se rázem do nejpřednější řady našich umělkyň.

S. Tonderová-Zátková je žena na své vlastní podobizně chlapsky vyzírající i chlapsky malující. Je to její pravá umělecká tvářnost? Staří lidé se svými obrazovými představami a milovníci salonních salonů mají dosti příčin, aby jí přičetli k výstřednímu zlomku českého malířství. Je to malířka smělá a drsná, bez ženské kapriciosnosti, neschopná mazlivé něhy a sladké vlídnosti a lichotnosti, co však nejvíce váží: žena, jíž je umění cosi velkého a vážného, plno těžkých cílů, talent, který má co opravdového, vážně procítěného říci. Co podává — předměstské a krajinné motivy, několik podobizen a zátiší —, není ani po stránce hmotné konvencionelní. Drsnost až úmyslná zachází k tvrdostem (oblaka „Polní cesty"). Český venkov vidí zrakem pronikavým, bez romantických představ a příkras; také v předměstských obrazech zachovává si samostatnost a sílu zoru, která se v krajině „Břeží" rozprostraňuje v obraz velkého rysu a dechu. Takový obraz s autorem neumírá. Také její podobizny, živě viděné a ostře tesané, jsou obrazy nemalé mocnosti a malebnosti. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Spisovatelská rada zaslala dne 11. t. m. do Bělehradu tento telegram pro Jugoslavii:

Rada českého spisovatelstva zdraví drahé bratry Jihoslovany o nastávajícím prvním výročí slavného dne, kdy jsme loňského 13. dubna zvedli společně ruce k národní přísaze. Všichni věrni jsme své přísaze dostáli a naše i Vaše vlast je svobodna. Kéž se nám ještě podaří zabezpečiti její budoucnost, kéž pominou chmury, jež dosud kalí modré nebe nad Vaším Jadranem. Věřte, drazí bratří, že české spisovatelstvo a s ním zajisté všechen národ cítí svorně všechnu Vaší radost i všechno Vaše příkoří a po všech vlastech československých že jsou Vám věrny miliony srdcí. Viktor Dyk, Alois Jirásek, Jaroslav Kvapil, J. S. Machar, Antal Stašek, Josef Thomayer.

*

* K našemu článku v čís. 27. o věnování některého šlechtického sídla z vyvlastněných statků českému spisovatelstvu přidružuje se obšírnější úvaha Karla Judy v posledním čísle „Lípy", která vřelými slovy přimlouvá se za totéž jako my a myšlenku ještě rozvádí. „Básníci, umělci, učenci, vy všichni, kteří vytvářeli jste a vytváříte duchovní Republiku nad pozemským úsilím o ni, nad úsilím politiků, sociologů a národních hospodářů, promluvte do té vřavy své slovo k národu! Také vám náleží díl české půdy!" Spisovatel K. Juda přimlouvá se, aby česká půda, přeplacená dvojí krví, byla reálně darována českému geniu, to jest těm mužům a ženám českým, v nichž božská jiskra českého ducha nějak se projevuje: umělcům, literátům, skladatelům, hercům, vynálezcům, žurnalistům, vědcům, státníkům, lidem o národ jakkoli ve skutečnosti zasloužilým. Vrácené statky dostaly by jména po svých původních držitelích na př. Ondřeje Šlika, Václava Budovce z Budova, Kryštofa Haranta z Polžic atd. a hospodařili by na nich nájemci legionáři za roční nájemné. Mimo to věnovaly by se hrady, zámky, panská sídla, letohrádky a vily na jmenovaných pozemcích za útulky a letní sídla spisovatelům. Máme za to, že právě tento bod je nejsnáze splnitelný a že útulek pro spisovatele může býti v dohledné době uskutečněn. Spisovatelé, jak známo, se o to již zasadili, a obšírná žádost ze spolku „Máje" podána byla před 14 dny ministerstvu vyučování a národní osvěty. Spisovatelstvo i žurnalistika zasadí se ze všech sil, aby krásná a spravedlivá tato věc byla realisována. Naše vláda má povinnosti k těm, kteří po staletí úpěli ve skřipcích germánské hegemonie, nuzovali se, bídačili a trpěli, udržujíce stále při životě onu jiskru, která se jmenuje národní vědomí.

—pa—

*

* Dle návrhu poroty (V. Dyk, Fr. Herites, A. Klášterský) fondu Julia Zeyera při české akademii nelze letos vydati fondem žádnou knihu. Odměny přisouzeny Em. Haunerovi na základě básnické sbírky „Cesta do nitra", Béňovi Kličkovi s knihou „Včerejší květy", Vlastě Vainové (Magda Bílá) za básně „Cestou života", Ludvíku Foriovi za aktovou balladu „Pomsta Rubena Imdana", Alfredu Fuchsovi za verše „Memoria hospitis" a Máře Bartoňové za prósy „Omyly".

*

* Z uveřejněných dopisů Kraszewského vyzírá podrobnější podobizna litevského pracovníka Akielewicze, o němž velmi málo se posud vědělo, asi tolik, že sepsal „lotyšskou mluvnici" nebo „pojednání o bůžkách na Litvě". Kraszewski často o něm se zmiňuje a v jednom dopise ze Žitomíře píše: „...ów, chlopek piszący" — jest opravdu postava nová i zajímavá a způsob, jakým pojímá své poslání, budí pozornost. Bůh dal mu světla, a on ho nepoužívá k tomu, aby povznesl se nad své bratry, odloučil se od nich, ale k tomu, „aby stal se jim užitečným a prospěšným". Jaš Akielewicz byl synkem sedláka z okolí Kovna. Pracoval pro svůj lid slovem i perem a když jako kněz působil mezi lidem a jeho činnost stávala se patrnou, byl nařčen „z prowincjonalismu", což pokládáno

bylo Prusy za velezradu. Akielewicz byl dopisovatelem několika listů, sepsal pojednání o bájesloví litevském, rozpravu o jazyku litevském, vydal knihy nábožensk é „Swejka Marja" (Svatá M.), „Towe musu" (výklad modlitby), „Jonas Iszwilocius", pod pseudonymem Wytautas vydal: „Rzut oka na starożytności narodu litewskiego" (1886 vyšlo). V rukopisech zůstavil: Slovník polsko-litevský, slovník litevský porovnávací, zeměpis starodávné Litvy. Z překladů jmenuje se Donailetisa „Čtvero ročních počasí". Bouře zapudila ho do Paříže, kde stal se předsedou sdružení Litevců „Želmna". Tam snil a dosnil své ideály. Zemřel 26. září 1887 jako „první provincialista litevský".

K. V. H.

*

* Dobrý překlad jest literárním dílem. V překladech u nás pokládá se za příkaz přidržeti se slova originálu. Má to sice jisté opodstatnění, ale jen v případech některých. Většinou doslovným překladem netvoří se dílo, odpovídající originálu. Vedle obsahu rozhoduje přece ještě forma a styl. Vyjímám ukázkou z Výmarského archivu, jak Goethe ke své tvorbě Fausta radil se o formě s četnými druhy, nahlížel do slovníku Wiegandova, studoval staroněmecké písně, aby zabarvil a rytmem zhudebnil své vložky v díle, jak s mravenčí pílí shledával výrazy pro zvukomalbu (na př. Graus, Grab, Groll, Grube atd.), jak bedliv byl toho, aby ten či onen verš vyzvukoval široce či úzce, slabou či silnou stopou slabiky. Překladatel musil by tedy ke všemu tomu přihlížeti, studovati autora, chtěl-li by vytvořiti dobrý překlad. Děje se však u nás tak, že z prostého čtenáře, čímsi uchváceného při četbě, stává se beze všeho překladatel. Snad ubylo by u nás překladů, ale měli bychom dobré překlady. kdyby ten, jenž překládati chce, obeznámil se důkladně s autorem, ubylo by řemeslnosti a získala by literatura. Máme, tuším, pět překladů Fausta, ale to je dílo velké. Schillerova „Píseň o zvonu" přeložena u nás asi patnáctkráte, a když doba volala o obnovení překladu, zůstává nevysvětlitelno, proč pořizovány překlady další? Pohnutky k překladu nemůže přece odůvodniti, vloží-li se do práce tu či tam jiné slovo? Aniž odůvodní práci snaha, vyříci tu či onu větu jinými slovy, nepředchází-li nutnost nového překladu. Nutností není však vůle překladatelova, ani zájem obchodní, hmotný, ani choutka jakákoliv. Zbytečný překlad nepřispívá k užitku ani tehdy, když vyrovnává se předcházejícímu. To týče se překladů veršovaných a neveršovaných, prosaických. Také u krásné prosy má překladatel dbáti všeho, čeho dbal tvůrce originálu, a především má znáti původního autora, abych tak řekl „do nitky jeho tkaniva". Jsou prosaická díla, která záhodno jest přeložiti, podává se nám jimi obraz dovrcholené cizí epochy. Jsou to těžké ryby z hlubokého jezera všesvětové literatury. Ale ne vše, co pro cizí národ, cizí kulturu jest beze sporu důležité, již musí býti důležité pro nás. Na př. Flaubert svými velkými romány jest činitelem takovým, že dobrý překlad těch přináší užitek české literatuře. Ne však jeho věci menší, které pro Francouze nemohou býti bez zájmu, ale pro nás mají význam podřízený. Arci, literatura neváží se na kilogramy a neměří na metry, ale z prvotin jeho na př. „Listopad" u nás přeložen po třetí. V sebraných spisech Flaubertových, vyd. r. 1914-15 (Bibliothèque Charpentier) ve svazku „Premières Oeuvres" jeho „Novembre" umístěn k posledu a označen jako „fragment de style quelconque". Třetím českým překladem, nepodával-li překladatel nic nového, než co podal předešlý, rozmnožila se jen řada zbytečných překladů.

Nemáme zapomínati, že přední naší povinností jest starati se o svou literaturu. Původní literatura jest pro národ především nejdůležitější, tou rosteme, tou prokazujeme vyspělost, ona má býti pevnou výspou, aby národ odolal vlnám moře, které zdvíhají se kolem. A toho mají dbáti a musí dbáti i nakladatelé, kteří přece jsou v kulturních zápasech významnými borci. Dovolává-li se obchod vkusu obecenstva, není jeho dovolávání správné potud, protože sám stává se regulátorem vkusu v stroji národního bytí. Nakladatel na rozvoji literatury béře velký podíl, jest důležitým činitelem, a jako literát musí býti sobě toho vědom, podléhá témuž soudu a kritice. Jako jinde, musí nakladatel také dbáti svých zájmů vyšších vedle hmotných, a jeho velikost a důležitost i význam měří se tím, jak dovedl docíliti úrovně mezi obchodem a literaturou. —O—

*

Vojenské ženy. L. P. 1778 voják Conredellius od sl. regimentu Colloredo žádal o attestaci, že Anna Nováková, jeho nevěsta, předepsaných pět krejcarů denně sobě vydělávati ve stavu je a svým časem, kdyby manžel umřel, žádnou pohledávajíčnost za regimentem dělat nechce, anobrž sama se svýma dětma obživovat troufá se prohlásila. Magistrat dal attestaci k ženění nutnou, aby došlo svolení od regimentu, a milostivě slíbil svým časem obživení při městě jí dopřáti, povinna však bude nevěsta dosloužit dříve službu u hospodáře do Vánoc...

V. V. Škorpil.

V Praze, dne 17. dubna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

František Kvapil:

Z POZDNÍ ŽATVY.

TICHÝ DEŠTÍK.

Tichý deštík padá, padá, padá...
Dumka teskná do duše se vkrádá.

Z lesních mýtin divnou písní táhne,
jak když do strun dívčí ruka sáhne.

Jako touhou rozteskněné ptáče
sní a pěje, tiše v srdci pláče...

BALLADA.

Hrad na skalisku k nebi čněl,
a v něm co krylo se blaha!
Pán hradu mládou ženu měl,
ta nad vše byla mu drahá.
Jí slíbil: „Co žen chová svět,
z nich jiné nezlíbá můj ret,
to buď nám zástavou štěstí."

Zvěsť došla na hrad a s ní žal,
že máť mu stařičká zmírá...
Vsed na kůň, ženě s bohem dal,
ta v slzách za chotěm zírá.
A volá: „Jen mi v slově stůj,
žen jiných ret se netkni tvůj —
sic kletba zdrtí nás oba!"

Zřít matku v bolu, strádání,
a skráň jí nezlíbat milou?
Kdo matce syna zabrání
obejmout poslední silou?
Leč z hradu již v ten okamžik
žalostný, divý letí vzkřik:
„Slib zrušil! Běda nám, běda!"

Když ve hrad pán se navrátil,
své ženy marně on hledá.
Kol vzduchem zní jen pláč a kvil:
„Slib zrušen — běda nám, běda!"
A nespatřil již nikdy víc
své mladé choti sladkou líc
pán hradu v stesku a v hoři.

HEBREJSKÁ MELODIE.

V mé duši bolest — smutna jest, ó Pane!
Zlo rozrostlo se jak pýr po vší zemi,
zas křivda vládcem mezi lidmi všemi —
ač vím, že moudrost Tvá bdít nepřestane,
v mé duši bolest — smutna jest, ó Pane!

K nám jitro přišlo z dávna vyžádané,
Ty's vyprostil nás z rukou našich vrahů,
leč jsme jak cizí při svém vlastním prahu,
sobectví, podlost všude, kde krok stane —
v mé duši bolest — smutna jest, ó Pane!

V nás čistý zas kdy oheň lásky vzplane?
Kdy v našich srdcích neřesti rez spálí?
Kol chmurná noc jen, ani hvězdy v dáli,
Ty's tvář svou ukryl v taje nezbádané...
V mé duši bolest — smutna jest, ó Pane!

PROROK.

. . . I vyšel z pouště mezi lid,
by šlechtil jej a poučoval,
neb ve svém srdci nadšeném
poklady pravdy, krásy choval.

Vše nes mu, o čem léta snil,
dum zářných hvězdotkané zvěsti,
z nichž v hrudi zkvétá naděje
a v smutnou duši dýchne štěstí.

Chtěl všecky k srdci přivinout,
úsměvem zjasnit každé hoře,
neb lásky moc jest kouzelná,
nad hory vyšší, hlubší moře.

Šel v skvělý hrad i v nuznou chyš,
spěl od velmože k ubožáku,
strast každá prchla před ním v dál,
neb boží svit mu zářil v zraku.

Když uzřel křivdu, svatý hněv
mu v duši vzplál, páž zdvihl k trestu,
neb přímo jde, kdo spravedliv,
a pravda jednu jen zná cestu.

I hlásal: — K Bohu vraťtež se,
klam jest vždy mrzký Hospodinu,
kdo hřešil's, kaj se, boží soud
usmířen odpustí tvou vinu...

Leč marně volal, v lidskou hruď
ta slova lásky nezapadla,
chtěl v duších dobra vznítit zář,
leč zášť a zloba se v ně vkradla.

A posměch zněl mu v odpověď,
když mír k nim nesl s požehnáním,
jej od svých dveří hnali pryč,
a často kámen letěl za ním.

I zarmoutil se v duši své,
snů věštích cíl se v noc mu tratil —
zmlk prorok, v poušť zas odešel
a k lidem se již nenavrátil.

TY ZVADLÉ KVĚTY...

Ty zvadlé květy, zříceniny —
a srdce pro ně nezapláče,
a mysl odlétne zas v dáli,
jak v domov nový siré ptáče.

Ty upomínky, tužby, vzdechy —
a srdce se ni nezkormoutí,
a duše již jen touží v dáli
v ty kraje cizí odeplouti...

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Bylo už po půldesáté, když se Máry na záspi protahovala a zívajíc loudala se k Lojzlovi.

„Studí to dnes, pane," pravil.

„Bodejť byste nezmrzli."

„Ani hopasině to dnes nejede!"

„Jen ať se nedá pobízeť, v zejmě to míť nebude. A snad byste už pomalu mohli míť dost; mlíko máš uchystaný a abys dojel s trakařem na pilku pro ty tříšťky a špalíčky.

„Dnes? Vždy se sotva hejbu!"

„Snad bys po tom včerejším kousku cesty nechtěl dnes valašiť, já bych mohla běžeť zas. Nemůžem' to přec odkládať, kdyby přišla nekleč, jak bys to potom vozil, všecko by se namočilo. Anebo chceš-li, pojedu já, jenom že oběd potom nebude."

„I tak se teda poštrachám — hopasino, alou do chlívka!"

Máry vyšla si až na mez a zívnuvši zhluboka, ruce majíc v kapsách hleděla do pustých polí. Suché nati a zorané měkkoty čpěly do vzduchu pod vysokým nebem; na hnědnoucím strništi hejno hus mělo hlučné hovory a starý vykrmený houser rozkřikoval se na celou obec. Z hloubi lesů, na povrchu jen jemně rozčeřených, táhl jednotvárný, ztlumený hukot.

„Bože, zas ty podzimní nechvíle na nás lezou!“ zanaříkala si Máry a vracela se k dřevníku pustit trochu králíky. S velkým křikem hnala se na Lorenzovy slepice a také strakatou jejich kočku zaplašila hrudami.

Když si Lojzl ze stodůlky vyvezl trakař a navlékal si šandu, lahodila mu:

„Hezky si to přivez', na poledne ti udělám placky a namažu povidly, to ty je chmatneš, viď!“

Olízl si horní ret dolním a již odjížděl. Došla za ním až na silnici a hleděla, jak se vzdaloval.

„Mám to chlapáka!“ myslila si pozorujíc sraženou jeho postavu krátkých, sekavých nohou, dokud se v padolině neztratila; poškrabujíc se ve vlasech, loudala se k baráčku, aby si tedy na ty placky zadělala.

V tom spatřila Kvitšantona; chvátaje s kopečka, jen si černou hlavičkou pohazoval a Máry shlédnuv, kýval jí z daleka. I šla mu tedy naproti.

„Mórgen, junge Frau,“ pansky pozdravoval a podával ruku.

„Wohin, Herr Staar?“

„I jen tak po obci. Lojzl doma?“

„Jel na pilku, koupila jsem trochu tříštěk.“

„Byli jste na jarmarce — na jarmarce!“ vyhukával.

„Byli, ale stálo to za starého čerta, člověk se jen užene, leda že se přec taky odtud z kopců vyškrábe trochu do světa a mezi lidi.“

„Zejtra je česká schůze, půjdete?“ a běl zubů zasvítila z černi vousů.

Máry se zamračila. „Leda bysme rozumu neměli.“

„Zvali vás?“

„I ten Slavík tu do nás mluvil, ale taky by se nám chtělo!“

„Ani Lojzl?“

„Ani bych ho nenechala! Lezl by snad mezi to, když oni všecko strčí tomuhle vlezlíkovi.“

„Na, schön, schön, haben's recht! Chtěl jsem se u vás proto stavit, všickni páni se zlobí — potřebují v Korytné něco začínat — solche Hetze, zpívat si, echecheche!“

„Člověku je do skřehotu! Radši si lehnu, beztoho jsem po cestě jako rozlámaná a Lojzl taky.“

„Dobře děláte, povídal jsem hned, že nepůjdete, jste přeci z Tanvaldu, unsere echt deutsche Frau und Lojzl ist á a deutscher Schuster!“

„Bodejť bych šla, byla jsem zvyklá mezi jinačími lidmi.“

„Na freilich, jen ať se Lojzl drží, naši půjdou za to k vám, die könna zu dem Bímaken gihn.“

„Ich sóg's á; Lojzl ist á deutscher Schuster.“

„Ruku na to!“ a napřáhl pravici.

„I bodejť by ne!“

Kvitšanton potřásl podanou rukou.

„Snad bych si vedle těch tady nesedla!“

V tom oba pohlédli k vršku silnice; donikl k nim těžký dupot a hovor. Za vrškem vyletěly modravé chumáče kouře a již vyčouhlo pět hlav.

„Koukejme, to jsou hoši z hor. Neškudlové, nesou si k nám obuj!“ radostně překvapena ukazovala.

„Snad nepůjdou zejtra také k Zelenému smrku!“ a hrčivě se zachychlal.

Máry však již klusala Neškudlům naproti, i uháněl tedy po svém.

Všech pět hochů šlo v řádce napříč silnice, bělohlavý táta uprostřed.

„Pěkně vás vítám všecky, to jsou k nám hosti!“ smějíc se volala, a doběhnuvši hlásala: „Já jsem Hejkrlice, Šustrlojzlová, však mě tuhle pan Franc dobře zná!“ a šklíbíc se hleděla s jednoho na druhého.

Franta Neškudla, přidržuje si kořenku, mhouravě na ni pohleděl a zhluboka si bafl.

Kráčeli krok co krok, jen pod nimi dunělo, Máry před nimi.

„Lojzl doma?“ hlučně tázal se starý.

„I je, jenom dojel pro trochu dříví na pilku, ale hned tu bude; ten se bude dívať a smáť, už se těšil, pořád jsme čekali.“

„Je zdravej?“

„Co pak on!“

„Slyšeli jsme, že je ňákej chatrnej, že se moc nadře a mnoho ho nikdá nebylo!“ a starý přimhouřenýma očima zkoumavě ji pozoroval.

„I ten vydrží, to já tuhle jsem pořád na hromadě!“

„Dyť jste jako cvok!“

Došli k pěšině.

„Tak jen dál, pánové, sednete si u nás, kafe vám uvařím a Lojzl zatím přiběhne!“

Starý vyndal kořenku ze zubů, stranou se vyplil, zadíval se na Máry a volně, chrchlavě pravil: „Dnes k vám, tetka, nejdeme, dnes se stavíme zas tamhle u toho krajana!“ a ukázal k Lorencům.

Máry zůstala s ústy pootevřenými.

„Eště jsme u něho nebyli, ale známe se!“

„A to by bylo, co pak vám napadá, to přec Lojzlovi neuděláte, abyste šli vedle!“

„Vždyť jsem tu byl na jaře,“ ozval se Franta.

„Ale jen se spráukou, on se těší na nový.“

„Však mi lidé povídali, že jsem u vás sněd' víc, než zač stál celej vejdělek!“

Ústa Máryna se rychle pohybovala, ale slova se neozvala.

„My, tetka, hodláme nahoře mít posvícenskej bál a sháníme teda jen lehčí obuj!" To řekl Jozka a červený obličej se mu roztáhl.

„Lojzl udělá, jak si poručíte, co pak nevíte, jak dobře dělá? To byste mu to za to, že tak bedluje, provedli! Tolik roků byl přec dobrej — tihle mu poslední od huby odterhnou!"

Stáli u rohu baráku, Máry před nimi s pažema roztaženýma, jak by je chtěla zahnati v pravo.

„Nic platno, dneska jdeme ke krajanoj!"

„A co pak Lojzl není?"

„Vždyť vy prej jste Němkyně z Tanvaldu a on už se snad taky pořádně nehlásí!" a vykročili.

Máry zardělá couvala před nimi. „Že on zrouna dnes musel odejíť, jindá porád okouní doma, on by vám, lidičky, pověděl, co nám tihle dělají; je to panstvo oulisný, ale poslední sousto by mu vyškrábli!" a zas roztáhla paže. „Přec taky, pane Franc, promluvte, vždyť vy to všecko dobře víte!"

„Inu, vím, vím, člověk by nad tím brečel, ale když byl s Kačenkou, všecko mu šlo dobře."

„Vždyť já mu taky věrně sloužím, ale tenkrát tu neměl tyhle zloděje!" a obličej se jí rozkrabil. „Běželi oni k vám nahoru a našeptali vám toho!"

„Dobrýho krajana známe!"

Došli tak k Lorencovu prahu.

„Přeci to snad Lojzlovi neuděláte, abyste ho tak opustili!"

„Pro jednou nebude zle a abych vám krátce řek', ta poslední správa bot byla špatná, musí si doma udělať jinej pořádek, on je mister!" klidně odvětil jí starý a odstrčiv ji, vystoupil na schod.

„Vidíte, žádnej se ani neukáže, ti vědí, co nám dělají — přeci tam snad nevstoupíte!" volala třesouc se lítostí i hněvem.

Jeden za druhým vstupovali však do síně.

„Máte, vy ženská, jedák!" teprve teď obrátil se k ní Kaliber a již vstupoval také.

„Tady to Lojzl vidí, to porád bylo jen, ‚hoši z hor' — zloději zlodějský, napovídali jim!" a bublajíc, všecka sražena plížila se zpátky k baráku.

„Machna machnatá —"

Koza, slyšíc ji vstupovati do síně, zamekala.

„Mekej, potvoro!" a praštila za sebou dveřmi, až se baráček zaklepal.

„Zrouna dnes jsem ho musela poslať!" nemajíc, s kým by se ještě vadila, zlobila se sama na sebe. Odhodivši svrchnici, převalila se na postel. Skrčila se, přivřela oči, ale nic platno, všecko v ní bouřilo dál.

Seskočila rovnýma nohama a hleděla po silnici.

V tom kmitla se vedle okna Lorencka, nesouc košíček na paži.

„Letíš, kachno vypasená, debužírku budeš shánět, ty víš, jak na chlapy opeslé — žeť, já tak strojiť neumím!" křičela za ní.

Na stole stála mísa s moukou, připravenou na placky. Zadívala se na ni a hlavou jí letělo: „Budu já se dělať s plackama, erteple uvařím, dost dobrý jsou, když všecky vejdělky jsou pryč!" a odnesši mouku do almárky, zase převalila se na postel . . .

Bylo už k poledni, když se Lojzl vracel. Trakař, odřezky dříví a kůry naložený, vezl před sebou; zpocen byl a dýchal ústy otevřenými. Tou cestou několikráte musel odpočinouti, ale znova napínal síly. Utěšoval se, že doma si vydychne a placky že ho posílí.

Máry ho již na silnici vyhlížela a když se objevil, šla mu naproti.

„Sotva hekám," povídal, když docházela.

„I buď rád, že's byl z domu, to bys byl viděl!"

Postavil trakař a sedě na bobku, díval se polekán.

„To bys, člověče, nevěřil! Ti Neškudláci přišli, ale nek nám — vedle šli — k tomu —"

„Kdo?" zajekl.

„Povídám ti, tví hoši z hor! Pro novou obuj přišli, ale ne k tobě, k Lorencoj!" hrkem vyprávěla celou příhodu.

Lojzl naslouchaje krčil se víc a víc, ale sotvaže dopovídala, vzepjal se, rozjel a div že za trakařem neutíkal.

„Teď už nadarmo letíš, už jsou tam! Já je prosila, ale nic platno, ti je mají v hrsti!" a jen za ním poklusávala.

„Otevři vrátka!" vykřikl.

Rozběhla se a otevřela stodůlku. Vjev, trakař prudce spustil a sám klesl také. Súpěl hlasitě.

„Musel's tak letět?"

Lojzl skrčen jen oddychoval.

„Tam je dnes, pane, vařenice, panička i kluk porád jen běhal a sháněli. Neškudlové se budou oblizovať a ti se pomějou s nimi. Člověk by nevěřil, všecko nám odtahali, teď už i ty poslední!"

Lojzl nic.

„A slyšíš, jdi jim taky pověděť!"

„Nemůžu —"

„E tak pojď domů a jdi na ně potom!"

Lojzl škobrtal za ní jako spráskaný. Ve světnici shodil kalmuk, sedl na lávici a hlavu položil na stůl.

„Na oběd musíš ještě trochu počkať, erteple nejsou dovařený, placky jsem nedělala, když vejdělky nejsou!"

Chvilku mlčel, ale náhle prudce zdvihl hlavu a křikl: „Dření pořád!"

„Ale jaký dření!"

„Dření — jen dření —"

„Ale šeucovina žádná!' Ještě se mi vysmáli, že chtějí obuj lehkou a ne jako hromy!"

„Co se budou smáť, dělám, jak si kdo poručí."

„Budeš tu křičeť — vztekáš se, že nejsou placky. Vidíš, už tě ani ti chlapi nechtějí!"

Lojzl vyskočil. „A co ty děláš?" brykl a stoje uprostřed světnice, hleděl na ni zlostně.

„Vykuluj na mě oči — já jsem ty chlapy neodvedla! Dělám, co chci!"

„Děláš — u trouby sedíš!"

„A snad můžu, ne? Snad jsem se nadělala dost! Co teď už dokážu, žaludek pořád bolí."

„Neseď nehnulá a nebude bolet, mě nebolí. Jen se válíš, mě honíš, najísť nedáš!"

Rozchechtala se na celá ústa. „A kdybych, dyť snad můžu, ne?"

„Kačenka pořád dělala, ruce nezahálely!"

„Kačena, pořád Kačena — když ti přišla s holejma rukama, snad si mohla dáť předkládať! Kdo pak to všecko koupil? Proč jsi nezůstal v té kukani, byl bys tam hlady dopískal!"

„Tam jsem se najeď', tàdy mám hlad!"

„Tak si tam jdi!"

„Taky že půjdu, bude mi lepší!"

„A mně teperva!"

Vypliv se, skočil, rezavý klobouk vrazil si na hlavu, ale náhle schýlil hlavu a stál, jak by se nemohl odlepit.

„No, proč nejdeš — však zas přijdeš!"

Vztekle zadupl, zasípěl a již vyběhl ze stavení. „Rebeka — Rebeka — —" a letěl za barák. Zahleděv se na sousedova okna, měl tisíc chutí vletět do toho stavení a křičet: „To vy jste udělali, chudému šeuci všecko jste vydrápli!" Třesa se, opřel se o stodůlku, aby neklesl. Od Lorenců přilétaly zvučné hlasy, smích, crnkot nádobí i Frantova písnička:

„Šel zahradník do zahrady
s motykou, s lopatou,
vykopal tam Marijánku
košatou, košatou.
Ona na něj po německu:
„Kummt ihr hár, kummt ihr hár!"
a on na ni zas po česku:
„Marijánko, pojďte k nám!"

Lojzl klopýtal pěšinou k lesu. Motal se, hlava byla zatlučena. Vkročiv do modravých stínů, pletl se podrostem a na malém výsluní pod tlustou jedlí klesl do mechu. Nohy přikrčil k tělu, klobouk stáhl na spánky a zmořen ztupl...

Máry doma před troubou čekala, ale když se nevracel, dala se do bandor sama. Ačkoli dobře tvarohem mazala, nejely jí i pomylila si, že se napije mléka a z bandor že navečer nadělá placek. Ty Lojzla i z daleka přitáhnou....

* * *

Téhož dne odpoledne vystoupili z osobního vlaku, jenž na minutu zastavil, před drobným osamělým nádražím na výšině mezi lesy, jen dva pánové, oba středních let; mladší z nich, snědý a černovlasý, byl větší a štíhlý, starší, světlerusý, zdravě červený, byl za to rozložitější a jako suk; oba byli zarostlí, ale mladší měl černé vousy krátce, pansky přistřižené, starší hustší a delší. Černohlávek byl městský elegán, vybraně oděný, druhý sice také pán, ale venkovan čouhal mu ze všech kapes. I deštníky jejich byly dle toho.

Když kráčeli k východu, mladší svěže zabočil k úředníku v červené čepici a zdvořile ho oslovil: „Račte být tak laskav, má dvouhodinový vlak přímé spojení s Prahou?"

Úředník, růžolící pán s pečlivým tmavým knírkem a bradičkou, také asi v jejich letech, se na tazatele ani nepodíval; stál vzpřímen, hleděl na vlak a jen víčka mu při oné otázce zamžikala.

„Es hat überhaupt keinen Anschluss nach Prag, fahren Sie lieber bis um sechse," suše odpověděl a již si ani nevšimnuv, popošel k vlaku. Tazatel kráčel za druhem a před nádražím pravil: „Ptal jsem se česky, ale odpověděl jen německy a šel."

„A je Čech, pan Bartoníček," usmál se starší druh.

„Ty ho znáš?"

„I bodejť, býval dole. Takoví jsou tady mnozí, bojí se, noviny pro české slovo hned nadávají."

Mladší posvědčoval. „Což kdybych ho byl oslovil francouzsky?"

„Umí-li, byl by odpověděl, jen čeština je tu nebezpečná. Tys ještě po téhle dráze nejel? Patří německé společnosti."

„I na státních v poněmčelých krajích je to právě tak, jsou to všecko zatracené poměry, našinec je tam jako v babylonském zajetí.

Procházeli borovým lesíkem vyhřátým a vonícím. Byl čistý, slunný den, vlaho. Širé hvozdy na vysokanských stráních skvěly se v plné odpolední záři, táhlé kštice břiz vinuly se v nich zlatými proudy.

Horští poutníci byli Dr. Pejrek s přítelem Kavánem; šli k Slavíkovi. Před lesem, na bílé silnici rozevřel se jim daleký, nádherný horský obzor.

Překvapeni se zastavili.

Bouřně rozvalené hory, v dáli dosahující blankytu, s šedými, hnědými i tmavými stráněmi, s modravými i černými hvozdy na bocích, hrbily a divě kupily se před nimi široko, daleko.

Pouhý pohled na tu Krakonošovu říši a krev se rozproudila, tělo zatoužilo se vznést a kroužit nad těmi končinami, hrůzně rozvlněnými. V pozadí, vrývajíc se do bělavého nebe, chmurně, velebně pjala se a táhla v dál obrovská hradba české země: Vysoké Kolo, Šišák, Pláně, Studničná, Sněžka. Mrtvé, hrozivé mlčení studilo až z té dáli. Rozrytá temena i čela, sinavé boky se stády balvanů i s plochami tmavězelené rozlezlé kleče byly dobře patrny až sem.

„To je podívaná! vydechl Pejrek.

„Chceš-li, sedněme si na břeh a užijme toho!

Druh nehnutě zíral v dál. „Mlčí, ale člověku se zdá, že se užuž začnou hýbat, vzdouvat, vlnit... Viděl's? Na Sněžce blysklo okno. Baráčky tamto mezi lesy krčí se jako bílí ptáci před černými mračny — úbočí svítí žlutě až sem. Jak lidé tam nahoře žijí!“

Kaván se usmál. „V létě to jde dobře, mají chlévy, drůbež, kolem pro ně plno zelena; v zimě, když je tam všude i na sáhy sněhu, je hůř, potom se tam, myslím, zvláště těžko stůně a umírá!“

Pejrek zamyšlen zvolna přikyvoval.

„Mrtvý musí někde v studeném místečku čekat, až mu mohou sehnat rakev o odvézt níž na hřbitov.“

„Ty stráně nahoře mají pořádné vrásky a rýhy, bouře v ně notně ryly a hlodaly!“

„Tisíce let!“

„Pojďme zvolna, ať užijeme, ještě jsem jich takto neviděl.“

Dál u silnice bylo rozsázeno několik domků, patřících ke vsi, jež krčila se v pravo v kotlině. Každý domeček byl jak zánovní klec, obitý prkny, zeleně, žlutě, modře nabarvenými, se světlejšími lištami mezi nimi. Kolem domků zelenaly se ještě širší trávníky, nad nimiž tu tam košatěl se temný jeřáb, jehož kytky korálků se rděly, nebo světlejší modřín s rozčepýřenými snítkami, koupajícími se v záři sluneční. Před každým domkem stály prostřené stoly s lavicemi a s židlemi.

„Hospoda na hospodě, ale všecko ladné a čisté,“ sděloval se Pejrek.

„Přejde tu mnoho turistů, nejen z dálky, ale i ze zdejších končin; v neděli chodívají jich proudy. Lid tu má zálibu v nedělních poutech do hor, tatík sebere ženu a děti, proviant naloží se do ranečků a táhnou. Časně z jitra vycházejí a vracejí se v noci, zvláště je-li měsíc. Naši lidé promarňují neděle ledajak, mnozí v hospodním kouři.“

„V měsíčné noci chtěl bych to odtud vidět!“

„Pamatuješ — tenkrát na Žalém?“ připomněl Kaván.

„Ale tato divočina!“

„Vzduch je tu — člověk by výskal!“ a Pejrek svléknuv svrchník, přehodil si jej přes rameno. Kaván smekl měkký širák a utíral si zpocené vlasy.

Krásná, tvrdá silnice províjela se mezi stráněmi, vřesem ještě růžově kvetoucími, a zas vedle koryt, nyní vyschlých, zelených, ale i s nanesenými památkami po divokých proudech.

„Slavík nikde —“.

Kaván lehce mávl rukou. „Má úřední den, nemohl asi tak brzy vyrazit, ale myslím, že daleko nebude!“ a zapaloval si doutník.

„Kde je Korytná?“

Kaván ukázal k severovýchodu: „Až za tím dlouhým hřbetem.“

„Přes ten musíme?“

„Neboj se, pěkně si ho vyšlapeme. Silnice províjí se dolem mezi kopci, ale ť by nám trvalo dlouho, pustíme se stezkou. Zde jsou všecky cestičky dobré, celkem pohodlné, turistické spolky pilně se o ně starají, všecka čest!“

Šli vedle louky vysečené, ale ještě mladě zelené, jen místy růžověly skupiny naháčků. Potok, z dáli tmavý, z blízka zrcadelně čistý, bystře plynul a žbluňkal vedle silnice.

„Pohleď, pstruzi!“ upozorňoval Kaván.

Krásné tři ryby s nazelenalými hřbítky volně plovaly v jasné hlubině. U mělčiny se zastavily a hlavami obrátily se k sobě, jakby si povídaly. Kraj vody byl tam hustě povlečen lístky vodních bylin, na nichž sedělo ještě několik sněhobílých kvítků. Z kraje lesa vyletěl pták a proni-

kavě křiče zamířil přes louku do protějšího lesa, modravě oprášeného.

„Žluna!" pravil Kaván. V tom se rozesmál a ukazuje v dál zvolal: „Vidíš ho?"

Na záhybu silnice objevil se právě Slavík a na pozdrav radostně točil kloboukem. Odpovídali mu také tak.

„Vítám vás — sláva vám!" volal jim v ústrety.

„Hošíček tloustne," usmál se řídící.

Setkavše se, srdečně tiskli si ruce. „Odpusťte, že jsem se opozdil," omlouval se jim, „musel jsem se i v poledne v kanceláři přičinit, abych mohl dříve vyrazit. Jak se máte?" a smějícíma se očima zkoumavě hleděl na milé přátele.

Pověděli, jak se večer v Martinicích sešli, vesele poseděli, společně nocovali a dopoledne jeli dál za ním.

„Pane, už nejsme ti jonáci, kteří si před čtrnácti lety vykračovali na hora!" žertovně povzdychl Kaván.

„Ale cesta je tu zas nebeská!"

„Ó krásně je tu," svědčil Slavík, „zvláště když se vydaří takový den jako dnes; v zejmě, když je sněhu na metr, závěje jako baráky, bývá o něco hůře. Za foukanic, až to v lesích praští nebo za mrazů, když bouchají šindele, a voda bývá v umyvadle zmrzlá, špatně se ráno leze z peřin. Z procházky člověk uhání, třeba mu skřivani zpívali pod nohama a bílé kvítí oplétalo nejen vousy a vlasy, ale i kabát a čepici. Ale nenaříkám si, ba, právě tehdy je v horách podívaná — no, báječná, jak v Praze říkáte."

„Chtěl bych tu jednu zimu prožít! Sáňkujete, bruslíte?"

„Dost," kývl Slavík, „ale letos jsem mezi hlavní reje nechodil."

„Proč?"

„Inu, nevidí mě rádi a když jsme si za bělidlem jezdili sami, správcová bědovala, že ani večer klidu nemá." Obrátiv se ke Kavánovi tázal se: „Proč pan učitel Vízek nejde?"

„Přijde zítra, ráno mě ještě zastane; přiveze housle i nějaké partesy, těší se, jenom že nočním vlakem musí zas domů."

Stráně vábily oči: levá, na jejíž lesy pršel jiskrný déšť slunečních paprsků, skvěle vyzařovala, čelná byla za modravou průsvitnou oponou, pravá, v stínu, černě se mračila, ale pomněnková obloha objímala si je všecky stejně měkce. Kde nahoře objevilo se roubené stavení, mhouřila blyskotavá okénka. Divocí holubi bukali z lesů a na osamělém smrku v pasece, posud vysoce zarostlé šeděrudou metlicí, pohvizdoval si drozen.

(Pokračování.)

*

Boh. Bauše:

DOJMY VŮNÍ A ZÁPACHŮ.

Čich smysl obrazotvornosti. — Čich a chuť. — Mechanism čichání. — Koštéři. — Bouquet lidský. — Původ voňavek. — Význam biologický. — Orient, koran, bible. — Působnost na básníky. — Vůně svatosti. — Vůně v umění.

Když Faust se svým ďábelským průvodcem vkročí do čisté světničky Markétčiny, čenichá tento kolem jako opojen čistým ovzduším dívky. Faust sám oblouzněn jest „vanem vůně" a povznesen do snění lásky. Dojmy čichu účinkují vždy v naší mysli na obrazotvornost a náladu. Již Rousseau (v „Emilu") nazývá čich smyslem obrazotvornosti, jelikož pocity jeho probouzejí svou těkavostí, neurčitostí, nahodilostí vědomě i podvědomě vzpomínky třeba dávno zapomenuté, které při jistém zápachu někdy se vynořují doprovázejíce myšlenky náladou libosti neb odporu; pocity úplně subjektivní, které nemohou nikdy býti druhým kontrolovány. Ve zmíněné scéně, když později Markétka do své světnice vchází, cítí dusno a těsno, které na ni padne, mimovolně, snad výparem, který tu zanechal zlý duch, neboť jako se mluví v životopisech světců o „vůni svatosti", tak čert zanechával vždy zápach odporný. —

V našem kulturním životě nepřikládá se pocitům čichu té váhy jako dojmům na př. zraku a sluchu. V praktickém i efektním životě, ve vědě i v technice zůstává čich jen pomocným smyslem. „Kdyby nám smysl tento zmizel, běžel by život náš bez zjevných změn, nicméně utrpěl by proto mnohý požitek ujmy, zvlášť při jídle a pití" (H. Ellis). Snad i v mnohém jiném ohledu.

Pocity čichu a chuti jsou specificky rozdílné a mají též rozdílné sídlo, a přece mnohdy nerozeznáme, působí-li při jistém pocitu chuť neb čich. Tak zvané aroma budí pocit chuti, ale zároveň čichu; ucpeme-li si nos, cítíme jen sladkost, aroma zmizí. Pro výživu, záživnost pokrmů má čich značný význam; posuzujemeť dobrotu pokrmu předem čichem nežli jej

ochutnáme. Pokrmy nelibě páchnoucí odpuzují. Čich nás varuje před požitím prožluklého tuku, zkaženého masa. Ochutnávání jest i čichání, neboť při polykání stoupá vůně do nosu. Při necitelnosti čichu cítíme jen jakost chuti, slanost, sladkost, kyselost, hořkost, nikoli ale onu libochuť, na kterou dbalá kuchařka při přípravě klade tak značnou váhu.

Nos není jen čidlem čichu; tudy vchází zároveň proud vzduchu při dýchání, který oběma stranami vniká do dutiny ústní a odtud dále průdušnicí do plic. Při normálním dýchání vzduch nosem procházející se otepluje, navlhčuje a očišťuje prachu. Jen poměrně malá část sliznice dutiny nosní slouží v pásmu čichovém oněmi specifickými buňkami epithelovými pocitům čichu. Toto pásmo (regio olfactoria) není větší než as 2½ cm^2 zaujímající. Při dýchání hlavní proud vzduchu jde mimo ono pásmo. Aby zde pocit byl vzbuzen, jest třeba jistých prchavých, plynných látek, které na zdravé sliznici vlhké jsou rozpustné; rýmy a katary otupují citlivost, vodou k buňkám čichovým vniklou pozbývají též schopnosti čichu.

K dojmům na ústroj čichový jest minimální množství látky třeba; vzduch cítiti jest bromem, je-li v 1 cm^3 jen 1/30000 *mg* obsažena; pižmem, je li tam jen 1/2000000 *mg*.

Vnímavost pro vůně jest velikého zdokonalení schopna, věnuje-li se jí cvik a pozornost; ovšem že citlivost závisí též na individuelních schopnostech člověka. Dávno ceněni a hledáni byli v obchodních kruzích zvláštní k o š t é ř i (gustator) pro jemné rozeznávání vín, čaje, kávy, doutníků, voňavek. Zkušený francouzský voňavkář dovede prý bezpečně rozeznati na 200 různých vůní, věc, která jest laikovi přímo nepochopitelná. Znalci tito mají pro tyto určité odstíny zápachů též úžasnou paměť. S pojmenováním pocitů čichových jsou nemalé obtíže, neboť jsou tyto nejméně exaktní ze všech pocitů našich smyslů; jeť tu možno jen porovnávání s rozličnými známými látkami; Zwaardemaker rozděluje vůně a zápachy na etherické, aromatické, balsamické, ambrosické, česnekovité, kozlíkovité, připálené, narkotické, ale toto rozdělení zůstává neurčité. I v obecné mluvě jest neurčitost. Čichání jest výkon fysiologicko-psychologický, subjektivní. Předmět však voní, páchne (sloveso nepřechodné). Nemluvíme tedy správně, řekneme-li, „dej mi přivonět", spíše „přičichnout". Pes může špatně páchnout, ale dobře čichati.

Ženy mají celkem jemnější čich; proto v průmyslu voňavkářském, při naplňování lahví minerální vodou atd. používá se hlavně žen a dívek.

Slepci mívají mnohdy zbystřený čich, jakož i hmat; není to zdokonalení ústrojů těchto smyslů, ale že více soustředí pozornost a cvičí se v bedlivém rozeznávání pocitů; jsou slepé učitelky, které rozeznávají šatstvo svých chovanců jen čichem, a jiná slepá dívka, k tomu hluchoněmá, rozeznávala čichem bezpečně známé jí osoby; i čisté prádlo rozeznávala při ukládání, komu které patří.

Ethnografické zvláštnosti jeví některá plemena. V Saravaku dr. Meyers znal malajského chlapce, jenž třídil prádlo dle tělesného výparu nositelů a podobnou schopností vyznačovali se čínští sluhové.

U kulturního člověka osobní zápach jest přehlížen a obyčejně nepříznivě posuzován. Čich jest smysl primitivní a jeho význam spadá do doby před objevením se člověka na zemi. V říši živočišné hrají a hrály pocity čichové vynikající úlohu; třeba jen poukázati na psa, jenž do dálky „větří", stopu zvěře sleduje a pod. Pro vzájemné vábení obou pohlaví známe podivuhodné příklady u hmyzu; Sharp poznal mola, jenž v čas páření vydává příjemný zápach po jedlových šiškách, by přivábil samičku.

Voňavky, které připravují se buď z látek zvířat a rostlin, neb častěji uměle synthesou chemickou, jsou totožné s oněmi látkami, které v těle zvířecím mají určitý význam pro sblížení se obou pohlaví: pižmo z kabara pižmového, bobří stroj z bobra, výpotek to ze žláz pohlavních, cibet z cibetky, ambra z vorvaně. I voňavky původu rostlinného mají podobný účel; vyvinujíť se vůně květů v době rozmnožování zjevně za tím cílem, aby přilákaly hmyz, který oplození květů zprostředkuje.

Tak se vysvětluje obdoba animálních a rostlinných zápachů, které podstatou se neliší, leda že rostlinné jsou jemnější a složitější, jako chloroform, pižmo, fialková vůně, heliotrop a j.

Umělá synthesa těchto látek vůně podařila se chemikům teprv poměrně v novější době. R. 1833 Dumas vyrobil nitrobenzol (oleum Mirbani), 1875 Perkin uměle připravil k u m a r i n, dodávající vůně mařince vonné, a Haarmann v a n i l i n, 1888 Bauer chemickou cestou vyrobil pižmo, 1893 Tiemann Jonon látku, která dodává fialkám líbezné vůně. Aby se mohla ostrost čichových pocitů měřiti, se-

stavil Zwaardemaker i zvláštní čichoměr (olfaktometr).

Voňavkářství hygienické i kosmetické hraje v průmyslu (Francie a Německo stojí v čele) dost značnou úlohu; jen ve Francii odhaduje se obchodní cena zboží voňavkářského ke 4,000.000 liber šterl., ale vědecký výzkum podstaty vůní jest dosud dost neuspokojivý. —

Chceme-li však poznati úlohu, jakou hrály a hrají pocity čichové v životě společenském, musíme se obrátiti na Orient a do krajin horkých, vlasti myrhy, drahého koření, balzámů, pryskyřic, kde vše intensivněji voní a ovládá náladu společnosti. Zde dávno vznikl zvyk při obětích oltářních páliti vonná kadidla, aby vonným dýmem k nebesům stoupajícím příznivě přijata byla oběť božstvem.

Koran zakazoval pití vína, vyznavači koranu nahražovali si opojení vínem pálením skvostných vonidel, které sály při besedách jejich naplňovaly. Perští a arabští básníci se zálibou užívali metafor, líčíce tělesné vnady dle určitých vůní: vlasy, obličej, dech úst, šíje, vše dýše určitými vůněmi. V Šalamounově Písni písní uvedeny neméně než dvacet čtyři obrazy vůní květin a osob.

Parfumování těla ke zvýšení půvabu bylo a jest zvykem nejen u národů primitivních, ale pěstěno v Orientu u živých i mrtvých (balsamování). Že užíváno právě nejsilnějších animálních látek, pižma, bobroviny, ambry, cibetu, poukazuje na účinek hlavně sexuální přitažlivosti.

V Bibli zaznamenáno v půvabném vypravování o Estheře (kn. Esteřina II. 12.), jak za doby krále Xerxa půvabné děvče židovské připravováno bylo při dvoře perském, aby předvedeno mohlo býti králi Asverovi. Tehdy hledali pro krále „mladice, panny krásné ve všech krajinách království a shromáždili je v serailu v Suse. Když pak přišel čas jedné každé panny, aby vešla před krále, minulo dvanáct měsíců připravování, nebo za tolik dnů ozdobovaly se: šest měsíců olejem myrhovým a šest měsíců věcmi vonnými a ozdobami ženskými“.

V římském a řeckém starověku užíváno voňavek až hýřivě; ale pro osobivé zápachy těla jest nechuť. Satirik Martial osobní zápach považuje jaksi za neestetický: „Mulier tam bene olet, ubi nihil olet“ (Ovid Ars amandi III.); tutéž větu opakuje v Montaigne v XV. stol.

V XVIII. stol. Rousseau obrátil pozornost na důležitost pocitů čichových při výchově. Casanova blouzní o balsámové vůni spacího pokoje milované ženy (Memoires), Kenedin Digby velebí tělesný dech své nevěsty, líbeznější vůně fialek a prvosenek v květu. Podobně A. Galopin (Parfum de la Femme 1886) zdůrazňuje účinek vůně sexuální. (Více o tom u Hav. Ellise).

V době novější vynikají někteří vynikající básníci a beletristé zvláštní sensibilitou pro pocity čichové, zdůrazňujíce jejich význam pro oživení fantasie. Ve Francii (která stojí v čele průmyslu voňavkářského) jeví tento vliv Zola (Vina abbého Moureta), Baudelaire (Les Fleurs du mal), Huysmans (A rebours). Slepý Milton ve svém „Ztraceném ráji“ zdržuje se častěji při pocitech čichových. I Göthe mívá zvláštní zřetel k účinkům čichu a smysl pro lidský „bouquet“, pokud platí při intimním styku. Jestliže u těchto autorů děje se jen tu a tam jemně narážka na účinky pocitů čichových v psychologii lásky, budí až odpor Gustava Jägra nauka „o objevení duše“, jenž celý pud pohlavní převádí na věc smyslných pocitů čichu.

Slavní autoři, jako Michelet ve spise „Amour“, neb Stendhal („De l'amour“) přehlížejí tohoto smyslného činitele přitažlivostí, s esthetického as stanoviska.

Časy se mění i vkus doby. V legendách světců a světic uvádí se častěji zjev o vůni svatosti, která vycházela z těla světců i po smrti. Tak vypravuje kronika o sv. Mikuláši, že když landhrabě Vilém I. r. 1491 vraceje se z křižácké války vyhledal hrob tohoto světce, prýštil odtud vonný olej, a z neporušené mrtvoly sv. Kateřiny vycházela prý po letech tak intensivní vůně, že vykopána a do kostela přenesena dlouho vůni tu šířila. Sv. Maří Magdalena jest patronkou voňavkářů, biskup Myra patronem drogistů a lékárníků. V životopise sv. Terezy, zvané virgo seraphica a doctrix mystica, z jejíhož těla vycházela líbezná vůně svatosti (žila 1515—1582), jest svou historií již jakožto patronka Španělska známější, a i z lékařského stanoviska pokoušeli se zjev vysvětliti zvýšenou hysterií, výpotky při cukrovky a pod. (viz Schelenz dějiny farmacie).

Ostatně již Plutarch píše, že Alexandr Veliký vydával vůni po fialkách, která i oděv jeho pronikala, tak jako tělo rytíře Lancelota z kruhu krále Artuše v polovici VI. stol.

V našem kulturním životě, shonu průmyslovém a dopravním, vše pracuje spíše k otupení čichu nežli k jeho analysi. Osobní zápach spíše zaráží, nežli by k sobě vábil; vedle sympatií a antipatií buzené pocity

čichu účinkují i předsudky o zápachu plemenném a pod.

Nicméně pro biologii a i vědu lékařskou zůstávají pocity čichové, které jsou rozmanitější co do počtu odstínů nežli pocity sluchu v tónech, při vší své neurčitosti a temnotě vděčným předmětem badání. Badá se o původu vůní i účincích na zdravé i choré organismy.

Z kořene kosatce (1893) isolován byl nositel vůně fialek, iron. Iron i jonon jsou ve svém složení podobny oleji terpentinovému. Tím se vysvětluje, že terpentin vdechován proměňuje se v tyto látky a výměšek ledvin voní pak po fialkách. Věc dávno známá, neboť užívaly prý již římské dámy prostředku tohoto, by zlíbeznily odeur svého těla. Jsou však tajemnější účinky při idiosynkrasii, chorobách nervových atd., pole namnoze zanedbané, jakož i účinky v ostatním tvorstvu volném, kde čich hraje mnohem důkladnější úlohu nežli u člověka se smyslem tímto otupeným a zanedbávaným. Co pro požitky smyslů ostatních se umění všeho druhu nanamáhá, by připravilo jim požitky libé, na př. hudba a malba! Nedávno Guillelme Apollinaire, jeden z nejmladších básníků francouzských, snažil se i hmat uplatnit v požitku uměleckém, uměním dosud problematickým, poskytujícím libé dojmy dotekem nervosních prstů. Jestliže barva chybí hmatu, praví Gugan, dává nám v náhradu dojem, jakého oko samotné nemůže nám poskytnouti a který má značnou cenu estetickou: pojem lahody, hebkosti, hladkosti. Krása sametu hebkost pleti krásné ženy, měkkost zeleného trávníku, hebkost vlasu atd. jsou příklady, jak hmat doplňuje požitek estetický: což teprv pro slepce získalo by pěstění dojmu hmatu, jichž Sully Prudhomme napočítal 50 různých druhů!

Tak naleznou snad i pocity čichu jednou svého použití v umění a pravého ocenění.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Staroch svraštil čelo a řekl s výčitkou, nasupiv husté obočí:

„Nebylo by ti líto Bouzova?“

„Mé touhy se nesly jinam a nesrostly se zámkem.“

„Oblíbil sis dceru... vím... Ale zapři se... Vždy pro jedno kvítí slunce nesvítí... Odřekni se, abys uchránil...“

„Abych bratra uchránil, jenž měl pro mne vždy jen nepřízeň?“

„Nejde o Jiříka, jde o velikou, takřka svatou věc... Odřekni se, odřekni...“

„To si rozmyslím.“

Děd chlácholil. Když odcházel, položil mu ruku na rameno a přísně promluvil:

„Nebyl bys vnukem mým, kdybys ničil osení, když je zaseto... Vstávaje líhaje myslím na Bouzov... A ty bys nyní, když jsme blízko u cíle, chtěl vše pokazit? Ne... Vím, že mne nezklameš.“

Vít přemítal celou noc. Úpěla v něm láska, bojoval v něm hněv. Do hlubin rozrušen vyšel ráno do polí, osvěžit nespaním zmalátnělé tělo a probrat se z trudných myšlenek. Skřivánci nad nivami zpívali, ale ani jediný výzvuk jejich ranních písniček nepadl mu do duše. Byla zamčena. V srdci i v mozku byla tma. Z končin otcovského statku zahlédl věž bouzovského zámčiska. Strměla do ranních mlh, jež se nad Jizerou nesly v šedých kotoučích. Pod ní strašila minulost i jeho vlastní i jeho rodiny. Přitahovalo ho k sobě to strašidlo. Šel, nejsa si vědom, proč se tam s utrmáceným tělem i s utrmáceným srdcem obrací. Bylo mu, jako by měl vypálené nitro, jako by v něm byla vyhořela všechna radost života. Když se tak potácel, uzřel Jiřího, jenž dosud ohledával ve vůkolí sporná místa, jež zavdala podnět k žalobám.

Bratři, mající se potkat na cestě, byli na rozpacích, co promluvit. Doktor počal rozhovor:

„Zajisté již víš, že se rozhodnutí obrátilo k mému prospěchu.“

„Vím.“

„Tím zmizelo, co nás nepřátelsky dělilo. Bylo by pošetilé, dále rozpřádat a převalovat v sobě minulost, na níž ničeho víc nezměníš.“

„Mýlíš se. Mohu změnit vše.“

Jiří na něj pohleděl. Měl ostrý, častým pozorováním vycvičený zrak.

„Haraší v něm cosi černého, co chce k světlu z tmavých děr,“ pomyslil si a nahlas odtušil:

„Nezapomínej, že se má stát pravdou dědův sen, což nebude tvou porážkou, ale rodiny naší vítězstvím.“

„Především vítězstvím tvého sobectví; a to vítězstvím, jež leží v rukou mých.“

„Ty jsi byl po svém příjezdu u Bensona v chalupě.“

„Ano, byl.“

„A dověděl ses jakéhosi tajemství, jímž i mně tam bylo hroženo.“

„Dověděl.“

„Vyslov je... Nebojím se ničeho.“

„Bál by ses, kdybych promluvil.“

„Jen směle mluv a uvidíš, že můj osud na tom nevisí... Já sám kuji osud svůj a odmítám od sebe, abych byl otrokem tvého mlčení, za něž ti nechci být ani díky ani čímkoliv jiným zavázán, byť byl při tom v sázce zámek se vším, co s ním spojeno. Mlčení nebylo by dobrodiním, ale mukami.“

„Mukami?... Mohl bych se tedy mstít odvetou za všechnu tvou nepřízeň.“

„Msti se jakoukoliv měrou chceš, jen ne tak.“

„Tož se budu mstít,“ usmál se trpce Vít a doložil: „Zamknu tajemství do skrýše a přeju ti B o u z o v a...“

„Jen Bouzova? Jiného n i č e h o?“

„Nemluvme o jiném... Buď zdráv.“

Chtěl odejít. Jiří ho pojal za rámě a řekl hlasem, jenž zněl s nezvyklou mu měkkostí:

„Ne, tak se nesmíme rozejít. Podávám ti ruku k smíření, ale s podmínkou, když mně povíš vše, bych se nemusil bát toho neznámého strašidla.“

Byl pevný, chrabrý; nebál se nižádného nebezpečí, když se mu postavilo před oči. Neotřesen strachem dovedl se dívat do propasti, když ji jasně viděl před sebou. Ani smrti by se nebyl ulekl. Děsilo ho však, co bylo skryto v tmách.

Vít odtušil:

„Chceš se pravdy dovědět i pak, když ti sbourá veškeré tvé naděje?“

„Ano, chci.“

„Nuž věz, že Růženka není dcerou zámeckého Vildnera.“

„Čí?“

„Benson je jejím otcem skutečným.“

Vypravoval podrobnosti Boženiných mladých let.

Jiří se udeřil dlaní do čela a vykřikl:

„Nyní všemu rozumím.“

Zachmuřené čelo, rty pevně semknuté a strohý výraz obličeje věstily, že o něčem hlubokém a vážném přemítá.

„Co hodláš dále učinit?“

„Nic... Nechci bourat tvého štěstí, neboť vím, že by byla veta po vysokomyslných tvých záměrech, kdyby se Růženka dověděla tajemství svého původu. Je ušlechtilé povahy; nechtěla by klamat; odhalila by i Vildnerovi pravdu tu a zřekla by se dědictví. Ty bys přišel o Bouzov. Ale neměj strach: odjedu za svým povoláním do světa a zamknu do sebe, co vím.“

„Bourat štěstí mé?... Víš, že před smrtí nemůže být nikdo šťastným zván... A strach?... Dokážu ti, že se nebojím.“

„Nevěřím. Nesměl bys před Růženku s pravdou předstoupit, nechtěl-li bys pozbýt dědictví a snad i lásky své, jež visí na bohatství pevněji, než na šlechetných tužbách naší rodiny.“

Jiřím zalomcoval vzdor.

„Pochybuješ o mé lásce k Růženě?“

„Pokud máš naději na veliký zisk, hárá v tobě plamínek. Ale shasl by, kdyby shasla naděje. Miluješ víc její peníze než ji.“

Bratr se zamračil.

„Každý další o tom spor,“ odpověděl suše, „je zbytečný... Před zákonem zůstává Růžena Vildnerovou dcerou se všemi právy z toho poměru, byť se otec dověděl, co před ním bylo tajeno... Ale o to nejde teď.“

„Tedy oč?“

„O tvou nepravdu. Křivdu, kterou činíš mně i Růženě, musíš odčinit.“

„Jak?“

„Povím ti.“

Hrdost se v něm vzepiala a vedle hrdosti vzepial se v něm pocit vlastní síly, jenž odmítal myšlenku, že by jeho budoucnost, jak ji v sobě budoval, visela na cizí pomoci. Láska se v něm stala pyšným sebevědomím, jež se nelekalo ani zklamání.

Řekl Vítovi:

„Pojď se mnou k Růženě a odhal tajemství.“

„Proč to chceš?“

„Pravil jsi, že její povaha klamu nesnese, že poví vše a vzdá se dědictví. Pravdu-li jsi předpověděl, uslyšíš, co učiním pak já.“

„Jsi-li tak šlechetný, vykonej to sám.“

„Neuvěřil bys.“

„Co ti na mé víře záleží?“

„Ne víra tvá, ale zkouška, jaké břímě naše láska unese.“

„Jsi zpupný, ale nezapomeň, že pýcha předchází často pád.“

„Nuže, pojď a uvidíš, zda se přísloví to na mně potvrdí.“

Vít cítil vyzývavou jízlivost těch slov.

„Je to sázka... sázka odvážná,“ pomyslil si a nahlas děl:

„Učiním ti po vůli... Zavolej Růženu, aby Vildner nevěděl.“

„Odjel do Prahy.“

„Můj příchod s tebou do zámku byl by lidem nápadný... Snad zámčisko...“

„Ano.... přivedu ji tam... Jdi napřed a čekej pod věží.“

Slunečko rozptýlilo šedavou záclonu ranních mlh, jež se ještě před chvílí nad Jizerou kouřily. I růžové obláčky se rozplývaly do prázdna a ztrácely se v modrojasu oblohy. Smál se den. Do blankytu nebes trčely starého hradu oprýskané zdi a nad nimi rozpoltěná věž, na niž světlo plným proudem pršelo, takže byla třpytným jasem zalita. Pod ní ždál Vít, a posadiv se na okraj ostrohu, díval se dolů do hlubin, kde se řeka valila a hučela.

Mezitím mluvil Jiří s Růženou, že uslyší od Víta, co již ondy Benson jí chtěl povědět.

Ostýchala se a odporovala.

„Čtla jsem kdesi, že tajemství je často pláštěm podvodu.“

„Prosím tě o to, Růženko.“

„Musím se podrobit?“

Úsměv jí hrál na rtech utajenou myšlenkou.

„Mé přání není rozkazem, ale vím, že poslechneš,“ řekl tvrději, než měl v úmyslu.

„A kdybych neposlechla, jaký trest mne postihne?“

„Tebe ne, ale mne,“ prohodil a pokryl obličej vážným, skoro strohým výrazem.

„Jaký trest?“

„Že nebudu mít klidu ani pokoje, dokud ten mrak nepřejde... Chci čistou a jasnou mít svou oblohu...“

„Vždyť není potřeba, aby bratr tvůj mně odhaloval, co již víš i ty. Pověz mně to sám a bude jasno nad tebou.“

„Důvěřuj a neptej se po mém účelu. Bude to zkouškou naší lásky, zda unese břímě tajemné té tíhoty.“

Odvětila hlasem, jako by srdce chtělo všechnu svou sladkou vůni vydechnout:

„Mohl bys mít o tom pochybnost?“

„Pochyboval bych, a proto odvaruj.“

Šli. Mlčeli. Přitiskla se pevně k jeho rameni, a byla v tom všechna její nálada: láska, strach i zvědavost.

I Vít je mlčky přivítal, čekaje, kdo z nich promluví.

Za chvíli již věděla. Překvapení položilo se jí do tváří zapýřeným ruměncem. Zastyděla se. Přes duši přeletělo minulosti tušení. Zdálo se jí, že zpětným dalekohledem to vše již viděla a věděla. Byla jako v snách.

Slzy chtěly promluvit, ale překonala je. Jiří pravil do němého údivu:

„Růženko, co učiníš?... Povíš to Vildnerovi, kterého jsi pokládala dosud za otce, a vrátíš se k matce, či budeš mlčet a zůstaneš?... Vol, jak ti velí srdce a tvůj duch... Neostýchej se před bratrem... Vít mne těžce urazil, tvrdě, že má láska visí na Bouzově s tvými penězi... Chci mu v oči křivdu dokázat, aby viděl, co učiním, dáš-li před zámkem přednost chaloupce.“

Zdvihla k němu vděčný zrak, jenž byl poslem myšlenek. Ale hned jej sklopila. Oba na ni hleděli a ždáli s napětím, jak se rozhodne. Mladší bratr zadíval se na ni upřeně; vše ho jímalo; i rudý slunečník, jejž držela nad sebou, se vtíral do očí.

Za chvíli pronášela s odhodlaným důrazem:

„K matce se nevrátím... Budu mlčet a zůstanu, kde jsem.“

„Vše ztraceno,“ otřásl se Vít a vzdech se mu dral z duše do hrdla. Potlačil jej, řka:

„Můj úkol vykonán... Nezbývá mně, nežli odejít.“

Pravila:

„Chtěla bych se s vámi rozloučit jako s přítelem...“

Bylo znát, jak těžce se jí mluvilo. Musila si oddechnout a pak pokračovala, hledíc na mladšího Bořana:

„Jsme tu mezi troskami, jež znamenají minulost se všemi hrůzami, se vším bezprávím. Osud položil mně možnost do rukou, napravit, co křivda spáchala, a vrátit, oč byl rod váš oloupen. Cena, za kterou to mohu učinit, je přetěžká. Cena ta je nový hřích, hřích přetvářky a lži. Řekla-li bych pravdu, muž, jejž jsem měla dosud za otce, uzmul by mně dědictví a vše by bylo ztraceno. Proto novým hříchem překonat chci starý hřích. Vím, že na tom Jiřího láska nevisí; ale visí na tom jeho budoucnost a velké úkoly; visí na tom jeho vůle; visí na tom polovina štěstí našeho. Tak obětuju lásku k matce lásce jiné, o níž se mně zdá, že je hodna vítězství. Nezvete to ani nešlechetností ani mamonem. Obracím se k vám ne jako k člověku cizímu, ale jako k bratru a členu rodiny. Proto doufám, že tato zpověď bude vaším odpuštěním nové viny mé, jež má starou vinu zahladit a být skvělých věcí počátkem.“

Chvěl se rozčilením její hlas; chvěly se i rty; oči svítily; každé pronesené slovo podžíhalo v zraku plamínky.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Josef Simon:

Kunvald a jeho kronikář.

Osada Kunvald u Žamberka českému vzdělanci jest s dostatek známa z dějin českobratrských. Kunvald jest totiž kolébkou Jednoty. Tam v modravých horách a kopcích, v zelených lesích v těsné souvislosti s bývalým pomezním hvozdem u hrabství kladského — dnes s rozsáhlými lesy panství žamberského a hustými bory „Jedlovinou" zvanými, u Bartošovic nad Klášterccm n. Orl. u Čiháku v sousedství málo známé, překrásné, romantické průrvy geologické při bráně českokladské při vstupu do našeho království na Divoké Orlici, rozkládá se na bývalém zboží litickém pánů z Kunštátu a Poděbrad rozsáhlý městys Kunvald. Leží v dosti pěkné poloze u říčky Rokytenky, která bývala otvírána a zavírána klíčem k lovu i po lovu a jež padá pod Žamberkem do Orlice. Byla známa výtečnými pstruhy, zejména z doby kališníka krále Jiříka z Poděbrad a císaře Ferdinanda III. Ještě Kunvaldský či Horský potok protéká obcí od severu k jihu.

V dumavém a poetickém kraji podhůří orlického vzalo původ náboženské sdružení organisovaného sboru — vyznání bratrské. Tam vykvetl zářný květ českého husitství, tam vypučela jeho odnož, ušlechtilá ratolest — česká reformace, jež vrcholu dostoupila v Českém Bratrství, náboženské sektě národního, literárního, sociálního významu s vůdčí ideou přivésti mravní obrození člověka, zjednati v církvi obnovu spravedlnosti, životní vážnosti a vroucí zbožnosti. Tak důležité místo v našich dějinách náboženských a přece nezachovalo se v něm nejmenší stopy po působení Bratří — dodnes o nich víme, známe, jak dobře řekl Jirásek, pouze z knih. Gollovy a Bidlovy práce — vědecká díla prvého řádu — osvětlily nám mistrně složitou otázku českobratrskou.

Žádná zkazka, žádná vzpomínka kromě místních názvů, jež slýchávám od zdejšího lidu, jako „*Přední důl*", kde bývala modlitebna, památný „*Jordán*", v němž křtěna byla novorozeňata bratrská, a bývalé „*pohřebiště*", na němž stojí pomník arciučitele Komenského, není návštěvníku průvodcem a zůstává nám opravdu na zdejší historické půdě pouze tichá reminiscence. To by byl Kunvald českobratrský, o němž J i r á s e k napsal pěknou studii do knihy „*Rozmanitá prosa*" (*Skizzy a studie*) 1909 s titulem „*V Kunvoldě*", S e d l á č e k v „Hradech a zámcích" dotýká se též historie K.

Já chci však věnovati pozornost Kunvaldu po jiné stránce, předvésti obraz osady a okolí ve světle s e l s k ý c h a u č i t e l s k ý c h p a m ě t í za doby velmi důležité reformami hospodářsko-sociálními, školskými, náboženskými v časech panování Marie Terezie a Josefa II.

Kunvald našel svého kronikáře v osobě učitele Antonína Kodytka, rodáka z vesnice hodinu vzdálené od Kunvaldu, Klášterce n. Orl., památné starobylým, polodřevěným kostelem, o němž se Jirásek několikráte zmiňuje, který tolik toužil malovati zvěčnělý malíř Slavíček, když dlel na lesním pobytu v nedaleké Německé Rybné, jak píše v dopise prof. Gollovi. „*Zlatá věc jest paměti spisovati,*" napsal největší selský kronikář Franěk Jan Vavák a ve svém úsilí našel vrstevníky i následníky. Tak učinil i náš pisatel pamětí *kantor Kodytek*, ač nedosáhl s jinými té výše, ocenění a dokonalosti jako V a v á k. Jeho stará, černá a pěkně vázaná kronika jest uschována v městském museu žamberském, z jehož starých listin a dokumentů čerpal k „Pamětem žamberským" zvěčnělý učenec A l b e r t. Kronika byla dlouho v držení soukromníků a teprve v novější době dostala se do bezpečné ochrany kustodovy. Kodytek jest Vavákův vrstevník. Narodil se 14. srpna 1746 a zemřel ve své chalupě dne 3. ledna 1788. (Údaje čerpány jsou z „Pamětí bydlících učitelů školních"). Vavák žil v letech 1741—1816. Kodytek působil v Kunvaldě 25 let a jako pravý lidový kronikář náš vedl záznamy podobně od r. 1763—1786, tedy plných 23 let. Žel, že v mužném věku 41 roků zemřel na souchotiny! Paměti jeho týkají se však i let předchozích, počíná rokem 1740 a uvádí paměti hodné věci, jako byly podle vlastních jeho slov „neslýchané zimy, povětří, neúrodny léta, drahota, vojny, hlad, nemoce lidí, pád dobytka, drahota píce, rozličny daně a nová nařízení, rozličných věcí kassirování, nové ustanovení".

Kunvaldský písmák perem plným soucitu s utrpením českého sedláka v trudných a neslýchaných časích uvádí nás do prostředí velmi zajímavého a sestavuje věrný obraz svého kraje, tělem i duší venkovan, maje zájem a zřetel pro věci školské i selské; věnuje pozornost svízelům válečným let 1741, 1743—44, 1747, jež Kunvald zažil ve způsobě magacínů, peněžitých platů, dodávání a odvádění potahů, lidu do Kladska. I sedmileté válce ve vypravování patří jeho interes. Rokem 1764 stává se náš pisatel obšírnějším mluvčím svých krajanů na Hradecku a vypravování příběhů života svého a okolí pestří porozuměním pro fenomeny přírodní, samu přírodu v její úrodnosti i za abnormálního počasí na mnoha místech své knihy. Předmětem jeho plastického líčení za doby císařovniny jsou vedle *daně z hlavy* (Kopfsteuer) na zaplacení prý dluhů nadělaných válkou 7letou, *z dobytka* (Fühaufschlóg), *daně z masa* (Fleisch), placené mistry řeznickými i sedláky, když chtěli zabíti vlastní kus, *objev hrůzné komety* 1768 a 1769, *strašlivý hlad, scény*

s žebráky, tuláky a *zahaleči, milostivé léto* na znamení nově zvoleného papeže, *divné nemoci z hladu, ubohost a bída chudého lidu, rušení svátků, zrušení řádu jesuitského či „missionariusů“, povodně na Orlici, Labi, v Kladsku* a *Praze, selské bouře* na Hradecku, zvláště na Náchodsku, *robotní patent, školské reformy*, jak učili „čemu z a čeho“, učitelské zkoušky; *nová vojna „s Prajzem“ či „bramborová“* svými „foršpany a transportirováním nemocných“, *utíkání do lesů, vyhánění dobytka* a jeho *stonání, nová daň zvaná „damnum gratuitum“* (dobrovolná), *odvádění zbraní* do kanceláří, zachovaných prý ze selské rebelie a s tím spojené „visitace“, *rozšíření zlodějství* a *zákaz ortele smrti* této „profese“, *odeslání takových lidí* do krajského města k úřadu, *patenty*, týkající se knihařů, nakladatelů, kněhovazačů a handlířů, slabikářů a katechismů či „katechismusů“, jichž v l. 1775—1779 vyšlo celkem 30 a týkaly se nového způsobu vyučování a škol, plní stránky pamětnice Kodytkovy. Opravy a novoty císaře Josefa II. vzrušily svým rázem celou zemi českou, dotkly se všeho lidu. I poslední poddaný v zapadlé vesničce musil chápati jejich dosah. Tím více poměrně vzdělaný Kodytek věnoval různým patentům, jako o „svobodě víry“, zrušení tělesné poddanosti, zákazům vícedenních procesí, rušení zbytečných svátků, zrušování cechů, pohřbívání mrtvol, bedlivou pozornost. Z reforem Josefových v l. 1784—86 dotkla se lidu úprava daní podle výnosu pozemkového, čemuž předcházel nový výměr půdy.

Ve svých zápiscích zabývá se poměry náboženskými. Argumenty náboženské hrají v celé knize roli velmi důležitou. Jako Vavák, tak i Kodytek byl katolický písmák. Přesvědčení katolické jest nezbytná vlastnost nejen jeho, nýbrž i jeho krajanů, sousedů. Zbožnost, protireformační katolictví jeho chápeme v mikrokosmu venkovském při stálém styku s kněžími. V kolébce českobratrské vymizely po Bílé hoře brzy všecky prvky a elementy reformační. Věrné stádo bratrské bylo vyplašeno a v Kunvaldě se usadilo nové obyvatelstvo ryze katolické. A toto prostředí nám líčí. Celý kolorit dobový pěkně se zrcadlí v jeho venkovské, rázovité, syté mluvě. Podružné příběhy dobře zkrášlují tok vyprávěcí a tím takovým pamětnicím dodávají zvláštního půvabu intimity — ryze české.

Ne bez důvodů nazval tyto svědky minulosti české známý pracovník v selských dějinách prof. Pekař „pomníky naší kulturní práce a schopnosti“.

LITERATURA.

Jan Havlasa: *Souostroví krásy*. Jihomořský román. Spisů Jana Havlasy sv. 3. Pěti lepty vyzdobil Lad. Šaloun. Nákl. vlastním. — Josef Šimánek: *Bratrstvo smutného zálivu* a jiná prósa. — Topičovy dobré knihy původní sv. 6.

Dnes více než jindy jest pochopitelno, že duch mocnějšího rozletu a složitějších požadavků, po práci a zápasu, kterými vyrovnává se s vážnou skutečností dne, ve chvíli úplné samostatnosti odchází do světa naprosto vlastního, kam odvádí ho touha, jejž zbudoval si zálibou — a není divu, že začasté jest to svět romantické fantasie, jejíž větrné zámky nejsou pouhou hříčkou — vždyť v ně, zcela skrytě, ukládáme to nejdražší, co máme. Dva z českých spisovatelů zakotvili svou romanciérskou činností v zálibném světě fantastické romantiky a téměř současně předkládají nám nová svá díla. Jan Havlasa, jenž za svojí touhou objel zeměkouli a s místy, kde i srdcem zakotvil, podstatně se obeznámil, samozřejmě z mezí nejužší vlasti zalétá vždy znova v končiny, které vzpomínka kreslí vždy vábněji. „Zahrada splněné touhy“ a „Okna do mlhy“ byly návratem do Japonska, nyní, po „Šílených láskách“ v románě „Souostroví krásy“ zavádí čtenáře opětně v exotický svět atollů jihomořských, se zřejmou láskou, sugestivně líče jejich ojedinělý půvab. Rozsáhlá, a v intencích auktorových silně napínavá práce mísí s fantastikou realitu. Minulost reka románu, vystěhovalého Čecha Josefa Fialy, jeho probíjení se v Americe, cesta do Tahiti, zkušenosti tamtéž — toť realita, založená na pozorování života. Ale na cestě z Ameriky setkává se rek s pološíleným dobrodruhem Bernardem Wormem, jenž má zvláštní teorii: každý člověk má dvojníka, s nímž střídavě žije a sní — totiž ve spaní sní, co jeho dvojník právě žije. Kdo má pravý život, pravý požitek? Worm, podněcován luzným snem, který se mu vrací od mládí, jede v končiny, kde tuší možnost přechodu ve svět mimo prostor a čas, aby se tu setkal se svým dvojníkem; a poutá k sobě Fialu, v němž tuší osobu svého snu — rsp. činitele v životě svého dvojníka. Po dobrodružné pouti, plné zajímavých episod, dospívá Fiala sám na Souostroví krásy — Worm v poslední chvíli před cílem zhyne — nalézá tu, ve zvrácených pojmech krásy, splnění Wormova snu a setkává se s jeho dvojníkem. Poté sudbou je zase vržen zpět ve střízlivý svět. — Havlasa tímto románem dospívá k cíli, který si patrně vytknul: vyrovnává se sensačním osobnostem Jacka Londona a Haggarda; předčí je zajímavostí hypotésy, na které staví a kterou dokládá množstvím zjevů ze skutečnosti. Důkladná znalost odborná, pokud jest složkou jeho práce realita, ovšem stupňuje zajímavost knihy, a to i pro ty, kdož fantastice nejsou nakloněni. — Josef Šimánek nemá autopsie Havlasovy z cizích krajů, proto však rozpětí jeho fantasie a jeho

poutavá pohotovost vypravěčí nejsou menší. Hlavní povídku své nové knihy, „Bratrstvo smutného zálivu" zakládá na pověsti, že kterési „bratrstvo" již za dob Rudolfových zamýšlelo učiniti Prahu středem obrodného světa duchovního; střed země, kde vzniklo českobratrství, poskytuje se tu jako logický základ. Potomek rodu, jenž od těch dob v Praze sídlil, jest nyní hlavou tohoto bratrstva v jeho prakolébce, neznámém nitru Indie. Do bratrstva jako vyvolený po dobrodružné pouti vniká Oldřich, stíhající krásku, která existuje v sedmi bytostech, a mohutní k životu, kdykoli některá ze šesti sourodých bytostí hyne, kterýž skon jest pravidelně v souvislosti se smrtí někoho z milých Oldřichovi. Těžiště románu spočívá v cestě Indií, kdy cestovatelé upadnou v zajetí kmene Fiarů. Celá tato episoda, pevně koncipovaná, provedena jest s dovednou malebností a činí dojem feérie, velmi živě rozvinuté. Co ovšem zaráží při fantastice jak Šimánkově tak Havlasově, jest, že konec konců výslednicí všeho vypiatého vypravování jest vždy pohlavní ukojení vyvolených. To jsou ovšem velmi nízké cíle, — snad ústupky, kterými ve svém vysněném světě spisovatelé uhýbají se dotěrnosti cizincově, šablonovitě mu příběh ukončujíce. Proto v knize Šimánkově dáváme přednost jedné ze tří připojených drobných povídek, „Dryadě", básni to, která jemně vystihuje tvůrčí lásku umělcovu, nezasvěcencům nepochopitelnou a nepřístupnou.

Kaz.

TÝDEN.

* Dne 21. t. m. zajubiloval si k sedmdesátce spisovatel Dr. Karel Pippich, jehož nadšená práce byla po padesáte let při všem, co znamenalo úsilí po národní a kulturní obrodě. Parlament, tribuny řečnické, různá umělecká a kulturní družstva znají jeho ohnivou výmluvnost, s níž se dovedl zasaditi o nejeden ušlechtilý národní počin. Napsal několik dobrých prací dramatických (Svět zásad, Z české domácnosti, Ve veřejném životě a j.) i libret. Nechť se těší ještě mnoho let z radostného rozkvétání naší národní svobody, k níž všemi silami přispěl.

*

* Jubileum šedesátých narozenin, kterého se v těchto dnech (29. dubna) dožívá Václav Štech, zastihne svěžího jubilanta již v Brně, kde se právě ujímá osudů obrozeného Národního divadla jako ředitel. Divadlo bylo mu odjakživa rájem, do něhož toužíval, a vedle hojné a úspěšné literatury humoristické, v níž od konce let osmdesátých po boku Herrmannově, Štolbově, Šípkově, později Fa Presta, Kaminského a j. vyniklo právě populární pero Štechovo, vedle románů a povídek, jimž zaplatil svůj literární tribut později, byla to zejména literatura dramatická, která našeho jubilanta lákala nejvášnivěji. Především veselohra. Štech je rozený divadelník a humorista. Malé venkovské město, z něhož vyšel (* 1859 na Kladně), poskytlo mu tolik lákavých podnětů k satiře, ironii a veselé drobné skladbě humoristické, že se jimi naše písemnictví posledních tří desítiletí jen hemží. *„Maloměstský pepř"* a *„Hloží"* jsou nejjadrnější sbírky jeho devadesátých let, jejichž obrázky pomáhaly zakládati oblíbenost tehdejších našich humoristických časopisů. I k vážnější tvorbě se přiklonil — a zase to bylo hlavně ovzduší malého města, jež dokonale poznal také jako učitel. Sem patří jeho *„Koleje"*, jeho *„U tří bláznů"*, především však jeho *„Kovové ruce"* z r. 1904, román po stránce výstižné, sem tam jemně zkarikované karakteristiky našich kocourkovských poměrů, opravdu nedoceněný. Řadu prací vytěžil i z ovzduší velkého města (*„Štěstí zlatého hroznu"*, *„Hřích paní Hýrové"* a j.). Popularity největší doznaly však Štechovy veselohry, jeho *„Třetí zvonění"*, *„Ohnivá země"*, *„Zlatý déšť"*, satirická školská komedie *„Habada a Jordán"*, *„Deskový statek"* atd. Štech zná výborně všecky požadavky jeviště, při tom je muž činu, nezdolné vytrvalosti a podivuhodného smyslu organisačního. To vše zabezpečuje mu při jeho veliké duševní i tělesné svěžesti ještě nejeden pěkný úspěch budoucí. *— m —*

*

Bolševici a umění. Strašlivou obžalobu, které se ani věřit nechce, přináší ruský publicista Vladimír Burcev proti nynější sovětové vládě v Moskvě ve svém ruskofrancouzském listě *Obščeje dělo* (Cause commune), vydávaném v Paříži. Podle spolehlivých prý zpráv ruské dámy, žijící nyní v Dánsku, Leninová vláda pomáhá si k cizím penězům tím, že prodává v soukromé dražbě drahocenné ruské obrazy z veřejných sbírek. V lednu 1919 prý prodala dokonce i několik obrazů ze slavné Treťjakovské galerie moskevské, nejvzácnější a zcela jedinečně sbírky ruského malířského umění, věnované městu Moskvě obětavostí dvou bratří kupců Treťjakovů. Galerie Treťjakovská chová největší část díla Rěpinova, Vereščagina, Ajvazovského, Sěrova, a celé školy ruských peredvižníků. Zpráva Burcevova nepraví, o které obrazy jde, ale ukáže-li se pravdivou, půjde nepochybně o ztrátu obrovskou a nenahraditelnou.

Podle jiné zprávy téhož časopisu (z 19. února t. r.) moskevská vláda rozhodla se odpomoci nouzi o papír tím způsobem, že kromě tří deníků „pravověrných": vládní *„Pravdy"*, *„Severní kommuny"* a *„Krasné Gazety"* (Rudé noviny) zakázala všechny ostatní časopisy. Zá-

kazu padl za oběť i starý moskevský literárně-umělecký časopis „*Těatr i Iskusstvo*“ (Divadlo a umění), poněvadž prý je „zbytečný a neužitečný“, jak se praví ve vládním dekretu.

vč.

*

Leonid Andrejev, který žije stále v Petrohradě, vlastně v okolí petrohradském, na finské již půdě, dobře skryt před násilností bolševické vlády, a udržuje spojení se zahraničními přáteli, pracujícími na záchraně a obrodě Ruska, vydal právě koncem března v Paříži vášnivý a zoufalý apel ke spojencům a ke všem kulturním lidem světa s názvem „*Zachraňte Rusko*“. Stať Andrejevova, psaná výmluvně a temperamentně, vyšla v Burcevově pařížském týdeníku „*Obščeje dělo*“ (společné dílo), a hned nato i ve zvláštní brožuře, rusky, francouzsky i anglicky, s předmluvou Vlad. Burceva.

Andrejev hlásí se tu hrdě k Rusku pokořenému a pošlapanému v nynější žalostné době, vyslovuje pevnou víru, že povstane opět k veliké a slavné budoucnosti. Tklivými slovy obrací se zejména ke spisovatelům všech zemí a všech národů s prosbou, aby neopouštěli Ruska ve chvíli neštěstí a nepřestali věřiti v jeho obrodu, neboť „takoví velikáni, jakým jest i ruský národ, nemohou zahynouti.“

vč.

*

* Z Flaubertových dopisů a ze vzpomínek (Lettres à sa niece Caroline, Mes Souvenirs, Souvenirs generales, Correspondence de G. Sand et Flaubert — 1914-15) objevuje se všecka osobnost autora „Paní Bovaryové“, prostředí, v němž žil a všecek život soukromý, jeho slasti i strasti i co skrýval před veřejností. Mnoho tu zajímavého i překvapujícího, že zdánlivě bohatý člověk světa vyššího nebyl bohat a v podstatě ani zámožný. Žil pro umění, často píše: „Umění především!“ Od umělce požadoval člověka, nemiloval posy v životě ani v umění a jemu, zakladateli moderního realismu, bylo proti mysli poserství modernistů. Po četbě dopisů Balzacových psal neteři: „Ubohý člověk, jak trpěl, ale jak málo zajímal se o umění, zmiňuje se o něm zřídka a málo. Podivný muž, jenž zaměnil ješitnost na místě hrdosti, toužil toliko po slávě a ne po umění. Jaká omezenost duševní. Obdiv soustředil na Waltra Scotta! „Oč milejší jsou mi listy Voltairovy! Tu je zápal pro umění, oheň pravé duše lidské.“ R. 1879 píše: „Pročetl jsem nevydané posud dopisy Berliozovy. Vzkřísily mne. Jaký člověk, jaký umělec! Jakou nechuť projevuje k prostřednosti a jaké roztrpčení vůči měšťákům, kteří rozumějí umění jako kráva měsíci. Teď vím, proč jsem k němu lnul. Mluvilo mi to srdce, umělec, člověk vycítil umělce, člověka.“

Flaubert nevážil si věhlasných ústavů a zřízení. „Hle,“ píše, „pravá immoralita, nevědomost a pitomost, ďábel nemá jiných věcí a jmenuje se: Legie.“

S přítelem du Campem rozešli se pro názory o umění. Puntičkář du Camp vytýkal volnost Flaubertovi. Když neteř chtěla věnovati se malbě, psal jí: „Nemáš-li o sobě mínění přespříliš vysokého? Špatně soudím o mladém adeptu umění, nečiní-li z mládí vyšších nároků, ale i znělku dlužno prokázati ukázkou dobré epiky.“ Jmenování du Campa členem Akademie svedlo ho, že napsal: „To rozmnožilo mou nechuť k hlavnímu městu. Labiche a du Camp, jací lidé! Jsou snad i docela menší hodnoty než druzí. Opakuji své maximy:

Čest, která zneuctívá,
titul, který ponižuje,
vše jak úřad k zpitomění.“

Na jiném místě píše: „První kroky k umění jsou: Nedbati o slávu ni o zisk. Ješitnost osoby musí ze dveří, jde-li o umění. Morálka je toliko částí esthetiky, ale jest základní podmínkou všeho umění. Úsilí, toť přemršťování obratnosti, ale umělec musí kejklíře držeti na uzdě.“ Téměř před smrtí píše neteři: „Pamatuj, co o úspěchu povídají, nestojí zhola za nic. Opačně. Obecnost není tak hloupá, jak předpokládá se, má svá světla. A v úspěchu jsou různí činitelé: 1. Vláda. 2. Ředitelé divadelní. 3. Nakladatelé. 4. Chefové denních novin. Všicci ti domnívají se, že mají ruce, totiž Moc. Povolují její struny po svém. Ale každá Moc je v podstatě stupidní. Leč od všech časů, co země točí se, bylo Dobro a Krása nad všecku Moc. A to jsou moje vlastní názory.“

Píše-li, že umění jest bůh žárlivý, praví 2./5. 1880: „Úspěch v umění býval, jest a bude spojen vždy s jistým zklamáním i trpkostmi. Tomu umělec navykává. Pravda, začínám nerozuměti moderní současnosti. Paříž znechucuje se mi svým šílenstvím ať předstíraným či skutečným . . .“

Potvrzoval výrok dřívější: „Historie umění jest lícní bolesti a mučenictví.“ *K. V. H.*

*

* Při dražbě autogramů v Berlíně dosaženo bylo značných cen, které svědčí o rostoucí chuti sběratelů po těchto rukopisných památkách. Za veršovaný dopis Goethův Marckovi zaplatilo se 3500 Marek, za osmiřádkovou báseň téhož 1800 M, za jiný list Goethův o jedné stránce 1600 M, za Grillparzerovy listy po 300 M, za Heinův list jeho bratru dr. Maxu Heinemu 700 M, za Heinův příruční výtisk prvé básnické jeho sbírky s vepsanými změnami a korekturami pro 2. vydání 930 M, za Lessingův list o vídeňském provedení „Emilie Galotti“ 5000 M.

V Praze, dne 24. dubna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Eliška Krásnohorská:

MODLITBA Z LIDU.

Dej nám, Bože, české štěstí,
však jež roste z vlastní snahy,
ne snad, aby osud blahý
sám je do nás vtloukal pěstí.
Užijme ho z vlastní lžíce,
po zásluze, bez šumu,
ať je lží, že máme více
štěstí nežli rozumu.

Moudrost, Bože, dej nám strážnou!
Chytrá lest kol zrádně stříhne,
v bludičnaté temno táhne
lehkověrnost nerozvážnou.
Dej, ať v přísném pravdomilství
hrozbám sudby zříme vstříc,
nechť i zvyklé pošetilství
„hejsa!" výská sebe víc.

Ať svou cestou vytrváme,
dej nám stálost, Bože milý,
bychom hned se nevrátili,
jestli se nám kolo zláme.
Ať hned nářek nezakvílí
po jásavém lomoze;
statečně ať jdeme k cíli —
pěšky jako na voze.

Dej nám svornost, velký Bože,
bratrské nás vyuč lásce,
ne by k druhům kdos co k chásce
shlížel zpupně jako dože.
Vůle spolná v každém dechu,
ta jen všech je bezpečím.
Dej, ať není Čech zas Čechu
nepřítelem největším!

Méně svárů, méně řečí,
méně sobství v denních shonech,
méně svízelů nám ponech,
vždy však trochu nebezpečí!
Špetka strachu o své právo
vždy nám bývá potřebou;
vlastencům jest v Čechách zdrávo
s cizí metlou nad sebou.

Dej nám, Bože, sílu na vše,
povinnost co dál nám velí,
po tom, co jsme vytrpěli,
první náraz překonavše.
Dej nám sílu k zdaru díla,
chrabrost u nás uhosti!
Nutna jest nám obří síla
proti vlastní slabosti.

Nejsilnější velmoc světa,
vítězka, jež nás vždy zdolá
a pak Boží soudy volá:
toť ta naše slabost kletá!
Modlíme se proto, braši:
„Silný Bože, pomoz nám!" —
Jenom — na tu slabost naši
dost-li silen Pánbůh sám!?

CHUMELKA.

Hle, chumelka! Teď, když nám jaro píše
křů metličkami poupátkový vzkaz,
když rájem voní vzduch a pěním dýše,
kos hvízdá v něm: chce sníh tu křepčit zas?

Hle, jak to bílé, hvězdičkové pýří,
tak lehké, hebké, skoro nehmotné,
se vozí po paprscích, krouží, víří,
své tance provádějíc mihotné!

Van sotva hnul se; proč tak dolů, vzhůru
v rej vrhá se ta něžná drobota?
Proč tlupa vločků v jinou vločků chmuru
se vráží prudce, ona jako ta?

Proč v pravo, v levo vášnivě se honí,
jak v zápase by krutém sočily?
A než je za mžik slunko v kapky zroní,
nač spěch ten, aby dřív se zničily?

Ba zdá se mi, že útlá pírka sněhu
jsou jak my lidé: věčný vzdor a svár,
a žeť to kletba životního běhu,
žeť hřích to, který jest jak země stár.

Teď, když nám slunko blýská jako k vesně
a zhřívá v srdcích sliby májové,
my soptíme a stíháme se běsně,
my, také bytosti jen mžikové.

My, již jsme málo víc než sněhu chmýří,
jen krutější v tom divém sočení,
my, jichžto nezkrotí a neusmíří
ni věků soud — my k sporům zrození!

Hle, v dechu jara, v slunka slibném zlatě
jsme jak ten sníh, jenž v rouše neviny
se štve, v kal klesá, taje, běl svou tratě,
a končí v blátě všední bažiny.

I táži se: Jest život chumelicí,
kde polozmrzlá srdce v rej se štvou?
Ó, snesem-li svit slunka na své kštici,
pak uzříme ji, zlatou vesnu svou!

*

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Rozčilení padlo rovněž na Víta. Stál před ucelenou Růženčinou tvrdostí, jež ho nerozhorlila, jen rozžalostnila. Před její pevnou vůlí prchal hněv. Zbyl jen tichý bol.

Odvětil:

„Nemluvte o hříchu. Padne-li někdy proto stín do vašich myšlenek, nevzpomínejte mně toho zlým, neboť nejsem vinen, že jste se dověděla, o čem jsem chtěl mlčet i před vámi i před světem.“

Usmála se na něj svého světla paprskem a pravila:

„Děkuju vám ze srdce. A dříve, než se rozejdeme z těchto míst, dejte mně ještě jiný slib. Neříkejte ani Bensonovi, nyní mému skutečnému otci, ani matičce, že o všem vím.“

„Slibuju.“

Tiskla mu vřele pravici.

Jiří zářil radostí. Cítil ji jako čisté, nezkalené pohnutí, jež budilo v něm vznět, aby bratru projevil svůj dík.

Řekl mu:

„Přál bych si, aby dnešní naše smíření utkvělo ti v paměti. Chci je proto pevně zpečetit a oslavit je památkou... Vezmi darem Nakův mlýn a postav elektrárnu, jak je dávné přání tvé.“

„Děkuju ti, ale přijmout daru tvého nemohu. Pronásledovala by mne myšlenka, že jsem za mamon prodal nejdražší, co člověk chová v duši své.“

Nabídnutý dar šel od srdce a byl upřímný. Ale pochopil to zamítnutí, a více nenaléhaje, děl oběma:

„Polibte se na rozloučenou a dotvrďte tak vespolné naše smíření.“

Zapýřili se a vzájemně se pocelovali.

Inženýr se vzdálil. Jiří zůstal s Růženou. Když bratr zmizel z dohledu, zhasly v zraku plamínky a proudem tekly slzy, dříve potlačované. Viděl perličky, tekoucí jí po tvářích, a tuše její žalost, děl:

„Vyplač se... V slzách roztávají bolesti.“

Podívala se naň s němou výčitkou, vrhla se mu do náruče, položila hlavu na prsa a šeptala:

„To jsi mně neměl učinit... Měl jsi mlčet a zamknout přede mnou to tajemství.“

„Má láska musila mít jasno před sebou.“

Ale jí se zdálo, že kolem jeho jasna osud spřádá z mlhy šedou tkáň.

Vít kráčel hrbolatou cestou k Bolkovu. Polibek ho pálil jako žár. Před očima se míhala bíle jemná ručka, jež mu tiskla pravici; viděl štíhlé tělo, nad ním rudý slunečník. Nemohl setřít s očí červeň barvy té. Cítil do dálky i její žhavý dech.

„Pryč... pryč do světa!“ zahučelo v něm.

Již nešel krokem, ale běžel, jako by ho někdo pronásledoval. Pronásledovala ho Růženka. Nevšímal si lidí, již roztroušeni pracovali po polích a pospíchali užít podletí, jež prchalo již k měsíci, kdy lípa voní na horách a dozrává tam žitný klas. Neslyšel zpěvu ani veselého smíchu, jenž ozýval se s míst, kde pestřila se děvčátka v světlých vykasaných úborech. To byl jiný svět: svět vůně zemité, svět úmorných znojů a vyroněných potů, pod jichž horkou vlahou roste chléb. Ač prostřed světa toho zrozen, odvracel se nyní od něho. Připadal mu plný zármutku, jako byl on sám. V těchto chvílích nechtěl patřit na odvěký ten boj, který člověk svádí s hroudou, aby zlomil její odpor a přinutil ji dávat, co drží její pěst, vždy skoupě zaťatá. Boj ten, byť byl těžký, má své pevné zdraví, má svou sílu živelnou, má svá vítězství, své radosti a svůj nepřekonatelný vzdor, jenž pevně stojí na zděděné půdě praotců.

„Je sucho, hyne osení,“ vyrušil ho z dumy děd, jenž ho potkal na cestě, vyšed ráno podívat se na synovu úrodu. Prohlížel do všech stran světa modrou oblohu, neuvidí-li někde obláčku, jenž by věstil brzký déšť. Nepostřehl ničeho; trochu se zachmuřil a děl:

„Tlakoměr hnul znánko dolů, ale při severním větru nerado u nás pršívá... A kde ty jsi byl?“

„Setkal jsem se s Jiříkem a smířili jsme se. Učinil jsem, jak jste sobě přál. Vaše touha bude splněna.“

Starochovy husté vrásky se vyjasnily v obličeji k úsměvu.

„Dobře jsi tak učinil; budu spokojeně umírat.“

Čemesně si nacpal krátkou dýmčičku a vesele si zabafčil.

Šli domů společně. Vnuk mlčel, děd hovořil.

Přišli ke statku. Nad domem svahovala se k jihu mírným svahem zahrádka, kde vladařila babička. Byla živa doposud stařenka, a ten kousek půdy byl jejím panstvíčkem, kde pěstovala majorán, rozmarinu, brotan, heřmánek i rmen, balšánku i mátu, maruli i šalvěj, levanduli, rezedu a jiné koření. Ani keř bílého bezu tam nescházel. Vetchá již byla, chudinka a vypadala v obličeji jako scvrklá loňská křížala. Brada se jí třásla; byla bezzzubá; ale dušičku měla dosud pohyblivou jako rtuť. I jazýček byl motorný a nedával si pokoje. Prohlížela si své hospodářství, kde měla část své úrody. Ostatní úrody té díl byl po celém světě roztroušen. Po polích, po kopcích, po lesích sbírala rostlinky, jež buď voněly, buď měly sílu léčivou. Sušila a dávala je užívati lidem i dobytku. Ženštiny k ní chodívaly s větší důvěrou než k doktorům. Ze zásuvek jejích starých truhel a skříní s namalovanými ptáčky vonělo celý rok: nejvíc mateřídouškou a květem lipovým. I ona sama byla všecka navoněná jako její přihrady a vždycky čisťounká jako z koupele. V létě, chodíc po polích, držívala v levé ruce malou voničku, utrženou v zahrádce nebo na božím sluníčku, jež bylo její radostí. Vyhřívala na něm stáří své; v jeho zlatých paprscích sedávala plné hodiny.

Spatřila oba, jak kráčeli vedle plaňkovitého plotu, jímž ohrazeny byly její záhonky, a povšimla si vnuka s hlavou k zemi sklopenou. On jí neviděl.

Oslovila ho:

„Víte, nejseš nemocen?“

„Proč se ptáte, babičko?“

„Seš bledý a nějak usužovaný... Nechtěl bys užít šťávy z černých bezinek?... Ta je skoro proti všechněm nemocem.“

„Nic mně není, babičko.“

Hovořil s ní chvíli přes plot a odebral se potom do podkrovní světničky. Dívala se za ním, šeptajíc:

„Však mu přece něco schází... To já poznám na člověku hned... Škoda, že nechce poslechnout...“

Přemítala o bezinkách, jež se v rohu na keři do černa již zapalovaly. Přemítal o nich také Vít a usmál se, čím stařenka by chtěla léčit jeho lásky rozbolený žal.

Sedl ke stolku a napsal Bensonovi do chaloupky list.

„Milý příteli, odjíždím zejtra za svým povoláním do světa. Svěřil jste mně tajemství a dal mně právo, bych ho užil,

ak sám uznám za dobré. Naložil jsem s ním tak, že zamykám je pod zámek. Má poslední k vám prosba, abyste i vy totéž učinil. Velí tak prospěch mé rodiny i prospěch mého bratra, s nímž jsem se dokonale usmířil. Na vašem mlčení visí i blaho slečny Růženy, což váží nejvíce. Ustupuji z bojiště ne proto, že jsem poražen, ale proto, že je větší ve mně láska nežli hnutí ostatní, jimiž žije duše má."

Předstíral své mlčení, doufaje, že i Růžena bude vůči Bensonovi a své matce také mlčet, jak to slíbila.

Psaní odeslal a druhého dne se vydal časně ráno na cestu. Vedla ho k nejbližší stanici přes kopec, odkud zahlédl věž Bouzovského zámčiska, strmící z černých lesů vzhůru polorozbořeným cimbuřím. Mlhy, jež se nad Jizerou ploužily a kroužily, zahalovaly ji šedým závojem. Ale nad nimi se rozklenula jasná obloha, jež vydechovala ze svých modrých hlubin růžové a zlaté obláčky.

*

Jiří dostoupil štítu svých nadějí. Za to Vildner klesal s vrcholu. Zdálo se, že s Boženou ztratil kus své vlastní bytosti. Sám si neuvědomil, byla-li to láska zklamaná, jež ho bolela, nebo poraněné sobectví, jež mu nedávalo pokoje a štvalo s místa na místo, od protivy k protivě, od bolesti tiché k hněvivému zuření. Zvyklý úspěchům a nad překážkou každou skoro vždycky vítězit, utrpěl v životě první hroznou porážku. Žena, dokud byla u něho, udržovala ho v rovnováze, bylo-li vhodno zvát rovnováhou dosavadní konání jeho neklidné a hašteřivé letory. Zdálo se býti paradoxem a bylo přece s pravdou, že poddajná a smírná měkkost její povahy bývala mu oporou, při které se rovnávala mnohá nesrovnalost jeho života. Nyní zůstal bez opory té. Jezdci na divokém oři nestálých a okamžitých nálad vymkly se z rukou otěže; rozuzděný kůň vybočil z vyježděné dráhy a cválal střemhlav dolů po stráni.

Bylo mu nutností někoho milovat, někoho nenávidět, někoho týrat: a to často právě toho, koho měl vlastně v nitru rád. Namáhal se nenávidět Boženu. Ale čím se více k tomu přemlouval a nutil, tím po ní cítil hlubší stesk. Jako můra tlačila ho samota. Za to sžíhala ho proti Bensonovi všechna pomstychtivá nenávist. Hlodala v něm, štvala, bolela.

Hledal nové lásky své. Obrátil ji k Jiřímu, jenž se mu stal rádcem, přítelem, ba miláčkem.

Ozbrojen ručnicí trávil nyní valnou část svých trpkých dnů v tmavých borech, buďto sám neb doprovázen nadlesním, a honil zvěř. Mocněji vyvřely teď vlastnosti, které zdědil po předcích. Skoro všichni byli lesníci. Milovali stinné doubravy s hlubokými hvozdy, ale byli při tom zároveň i pijáci.

Každá Vildnerova náklonnost měla tmavý rub. I jeho láska k honitbě a k lesům byla s hrozným nevražením spojena, s nevražením proti pytlákům, jichž bylo hojně v okolí. Byl by je nejraději všecky postřílel.

Polesný Urban měl novou povinnost: musil nosit za pánem tlumok s láhvemi a zákusky. Pozvali si k tomu někdy i některého hajného a vybírali si v chládku pěkná místečka, jedouce a pijíce. Nadlesní si pochutnával na zákuscích, ale vinný mok mu nechtěl k duhu jít. Takhle piva soudeček a v učazené krčmě společnost při kartách a při veselém hovoru byly by mu milejší. Ale služba je služba, a teď musí z poslušnosti pít i mělnické. Vždyť ten pán zachází s ním po té hrozné ráně, jež ho stihla, jako kamarád. Dříve, když nebýval v dobré míře, mu někdy ani ruky nepodal; a podal-li ji v také náladě, bývalo to, jako kdyby svátost udílel nebo dával almužnu. Ale nyní tiskne pravici jako soudruh soudruhu. I nápady má podobné: oba by nejraději zbavili svět pytlákův a lesních zlodějů. Takhle všechny postřílet!

Krásný podletní večer skláněl se nad krajem. Sedíce mezi modřinovým mlázím na mechu, dojedli a dopili. Vildnerovi se od vína oči svítily, tváře hořely. Knír byl vzhůru naježen, co bývalo znamením rázné odhodlanosti.

Poroučel:

„Hajný, jděte do bárovských skal navléknout klevy na lišky; a vy, pane polesný, zajděte si do bahnišť, jestli zatracené baby, co tam chodí na trávu, nekazí nám jarních podrostů. Já půjdu na číhanou, podaří-li se mně střelit srnku, kterou mně u bolkovských hranic hlásili."

Zůstal na paloučku samoten.

„Ten náš milostpán," šuškal hajný polesnému, když se na kus vzdálili, „nějak chatrní. Vlasy mu šedivějí, ba, zdá se mně, že počíná mít i malou pleš."

„Starosti... starosti," prohodil nahlas Urban a v duchu se usmál do sebe: „I nos mu rudne od vína... Kdyby pil jen pivo, neměl by ho tak červený."

(Pokračování.)

✱

Ant. Svoboda:

K VÝKLADŮM NAŠICH POVĚR.

V bohatých odkazech, ve staletém lidovém podání žije duch dávných našich předků. V písních a pohádkách uchována jest jejich obraznost, v příslovích, pořekadlech a hospodářských praktikách jejich moudrost, v bájích a pověrách jejich názory o životě přírodním a víra v posmrtný život. Vedle bájí jsou pověry dědičné, ale jsou tajemnější a skrývanější. Proto není vždy snadno jim rozuměti.

Šťastní kovkopové dali se na prozkoumání těchto tajůplných dolů a našli několik zásad, jimiž původ a význam aspoň části pověr lze rozluštiti. První ze zásad jest dotýkací praktika, již objasnil Sobotka ve svých Výkladech a ve svém Rostlinstvu. Jejími nejobyčejnějšími představiteli jsou pomlázka a rozmanité oblévačky. Jí si vysvětlíme, proč dívčina, jež touží dostati se brzo pod čepec, má rychle sednouti po nevěstě nebo ji k sobě těsně přitisknouti; proč o svatbě hází se po nevěstě hrachem, pšenicí, neb ořechy, jež jsou znameními plodnosti; proč není dobře nositi šaty po mrtvém i proč nemají malé děti jísti maso němých ryb. Chtějí-li na Slovensku, aby novorozeňátko mělo vlasy kučeravé, zabalují je do ovčího kožichu. Jen touto cestou si také vyložíme, proč má, chceme-li, aby nemluvně bylo šťastno, dostati dar, kdo nalezl v jeho ústech první zoubek. Kdo dostane dar, jest zajisté šťasten a z něho dotykem přešlo štěstí i na dítě.

Prof. Vykoukal ve spise Z podání lidového, vydaném Maticí lidu, ukázal, že k dobré či špatné věštbě netřeba ani dotyku, že stačí jen potkaná. Zajíc běžící přes cestu, lasička, vrány, had i kočka náhle se objevivší již starému Římanu nahnali mnoho strachu. Také věci nalezené mají v sobě moc věštebnou. Kus železa dá nám štěstí, ale nalezený kapesní šátek přinese slzy.

Velikou úlohu v pověrách má podobnost. Člověk rád své přání vyjadřoval podobným výkonem anebo připojováním podobné věci. Ve Slezsku dívky o Třech králích večeří bělky s mlékem, aby byly bílé. Chce-li hospodyně, aby jí chléb neoprýskal, hodí do pece tři hrachy nebo podvazek, chce-li, aby jí v peci koláče vyskočily, před pecí skáče. Chce-li míti chocholaté slepice, má — dle rady od Telče — nasazujíc je dáti si na hlavu rendlík. Na Moravě říkají, zapíchne-li se jehla, jíž byl šit mrtvému rubáš, do stolního ubrusu, že všichni hosté zaspí. Pověra ta nevznikla nežli z podobnosti; mrtvý tvrdě spí a hosté budou pak také tvrdě spáti.

Z čarovné podobnosti byla vytvořena i metoda homoeopatického léčení. Na živé maso přikládá se maso syrové, bělmo se stírá bílým plátýnkem, úděs se léčí leknutím a pro spaní starostlivá matička dává dítku usušenou a roztlučenou rybí kost spánkovou. Mnohdy stačí toliko podobnost jmen a proto etymologie v pověrách zabrala široké pole. Od nádchy pomáhá koření nádchové, od úroků úročník, devaterník od devaterého vředu, spoříček činí spořivým, vratič navracuje a milence vábí dívčí láska (lychnis chalcedonica), libeček (lentiscus) a laskavec (amaranthus.) Dá-li si děvče do střevíce stříbrník (mochnu) nebo zlatohlav, všem chlapcům bude se líbiti, jako stříbro a zlato se líbí.

Od podobnosti byl krok do hloubky a objevena symbolika. V symbolice si naši předkové a vůbec všichni Slované velice libovali. Není však symbolika v pověrách totožná se symbolikou v písních a ani vždy se neshoduje se symbolikou bájeslovnou. Psali o ní Sobotka i Vykoukal. Lid užíval jí při věštbách, projevoval jí své přání a také jí léčil. U nás na Štědrý den kladou pod hrnečky prsten, chléb, peníz, uzlíček a hlínu, prsten znamená svatbu, chléb dostatek, peníz bohatství, uzlíček jest znamením cesty a hlína nouze nebo smrti. Na Moravě chléb značí dobrého hospodáře. Každý pak ví, co znamená prázdný ořech a hvězda či kříž v jablku o štědré večeři. Šupiny z vánočního kapra nosí lidé u sebe, aby měli tolik peněz, co ryba šupinek. Na moravském Valašsku, aby jim vlk nebral ovec a aby zloději nekradli, na Štědrý den před večeří zamknou trnož, t. j. obtáhnou jej řetězem, na nějž si pak dají nohy. Uzly na niti jsou podobenstvím bradavic; jak pod okapem shnijí, zmizejí i bradavice. Na Moravě souchotináře, aby se obrodil, protahují rozeklaným dubem anebo větvemi nahoře srostlými, neduživé děti provlekou i rozštípenými hráběmi.

Výtěžky tyto jsou znamenité, ale přece nemohou uspokojiti úplně. Ptáme se přece, proč předkové domnívali se, že dotykem z prutů, vody, oděvu i zvířat může na člověka přecházeti štěstí, zdraví, nemoc anebo smrt. Ptáme se, proč naši praotcové

očekávali, že po podobných výkonech a symbolickém naznačování přijde jim žádoucí skutečnost, toužená budoucnost.

Není pochyby, že všecky pověry vyvěraly z dávné víry. Báje, pohádky a mnohé pověry nás dochované dokazují, že základem víry našich praotců byl n á z o r o d u š i. Věřili, že duše všech lidí hned po smrti neodcházejí v říši stínů, nýbrž že zůstávají na zemi, bloudí, poletují, na čas usazují se v některém zvířeti, stromu nebo kameni a že působí změny ve zjevech přírodních i v osudech lidských. Mohou tedy duše zjevovati se v různých i podivných podobách. Odtud pochází pověra, že zemře někdo nebo že stane se neštěstí v domě, v němž objevila se žába, mlok, brouk či netopýr, u něhož zakdákala cizí slepice, zahoukal sýček anebo rozkvetla hrušeň po druhé. Had, o němž předkové obzvlášť věřili a černoši afričtí dosud věří, že v něm ráda ubytuje se duše předků, byl-li z jara spatřen živý a čilý, přinášel zdraví a štěstí, had mrtvý naproti tomu věstil nehodu dobytku i člověku. Vlaštovka sedící zvěstovala z jara podobně neštěstí, letící šťastný rok. Špatně prý se spí na slamníku, do něhož se slamou dostal se povříslový uzel. Zaváže-li se obvazek na ráně na uzel, říká se, že rána se špatně hojí. Vykoukal vysvětluje tuto pověru tím, že nezdravota nemůže z neduhu uniknouti. Avšak spaní a nemoc působí duše zemřelých. Pověry ony dle mého mínění souvisí s pověrou, známou nejen na Moravě, nýbrž i místy v Čechách, že osvobodí duši, kdo rozváže uzel na povřísle.

Jak dávní otcové věřili, svět byl plný d u c h ů dobrých i zlých, již člověku mohli dáti zdraví nebo nemoc, zdar či nezdar, život anebo smrt. Člověk znal moc duchů dobrých a vzývaje je názorně jim ukazoval, čeho si přeje. Naznačoval jim to makavě podobným výkonem a napodobením, zhusta známkou symbolickou. Venkované o jarních svátcích vysoko vyskakují naznačujíce jim, jak vysokého žádají si lnu neb obilí. Když moravský rolník přiváděl novou kravku do chléva, obkládal ji peřinami, patrně aby dobrý duch věděl, jakou tloušťku jí má dáti. Na Moravě hospodyně o Štědrém dnu snese všecku večeři najednou na stůl, sedne si a nevstane, dokud nejsou všichni po večeři, hospodyně slovenská potom skrčí se pod stůl a kdáče. Tím obě naznačují dobrým duchům a bůžkům ochranným, jakou drůbež chtěly by míti v příštím roce. Dívky slezské o jitřní v kostele obsypávají se pšenicí, ukazujíce tím, kolik chtějí míti ženichů.

Dobří duchové dávali lidem též věštby. Zvláštními znameními oznamovali jim, měl-li kdo z rodiny nebo z příbuzných zemříti. I v nastrojených věštbách jim odpovídali. Na Moravě, chtějí-li o Štědrém dnu věděti, kdo nejprv zemře, dávají po kousku koláče na lopatku; čí kousek kočka nejdříve sní, ten nejdřív umře. Tehdy i jindy dobří duchové dávají psím štěkotem, hrocháním vepřovým, kukáním žežulčiným, lístky kopretiny i lodyhami rozchodníčku zvědavým dívčinám věděti, vdají-li se, za kolik let a odkud přijde znejmilejší.

Zlí duchové posílali na lidi vše zlé. Působili přívaly a povodně, zvedali povětří a spouštěli kroupy, přiváděli požár, dělali tmu a byli příčinou též lidského trápení. Bylo proto třeba je odehnati. Mocným slovem a mocným gestem byli zaklínáni, byli zvoněním, troubením, střelbou a lomozem zaháněni a hroženo jim mečem, nožem i ohrablí. Chystá-li se ke krupobití, zejména na Moravě dávají na zápraží koště nebo sekeru. Vykoukal dí, že sekera proto obrací se ostřím vzhůru, aby se kroupy o ni rozbily a osení neškodily. Ale není to nežli názorná pohrůžka zlým duchům. Jiného původu sotva jsou také moravské obyčeje při prvém vyhánění dobytka na pastvu. Tehdy kladou pod práh kopist, přes nějž dobytek vedou. Když vedou dobytče na trh, pocápou je lopatou, prý aby tam bylo vzácno. Takovou hrozbu spatřuji i v pověře, kterou valašský gazda provádí, když jeho dobytčátko má uděláno. Vezme sousedovi z vozu svořeň, rozpálí jej v ohni, uhasí ve vodě a vodu dá píti trpícímu teleti či kravičce. Má-li býti uzdraveno dítě stonající vředem neboli psotníkem, anebo dospělý stižený padoucnicí, má ten, kdo dosud psotníku nebo padoucnice neviděl, roztrhnouti na nemocném ve dvě půle jeho košili. V symbolu tom jest přání i hrozba zároveň. Myslím, že v hrozbě jest hledati též výklad, proč neublíží hejkal a strašidla tomu, kdo má u sebe nenačatý chléb a proč vodník bojí se chleba dvakrát pečeného. Odtud také porozumíme moravské radě, že člověk má odhoditi tolik špendlíků, kolik potkal bab, aby nehodu od sebe odvrátil. Již Grimm vyslovil mínění, že potkati babu pokládá se za neštěstí od dob, kdy po světě chodily divé ženy a čarodějnice. Špendlíky mají jim býti výstrahou, aby se neopovážily škoditi. Špičaté věci, jež měly býti ochranou proti čarodějné moci zlých bytostí, proto se na cestě nezdvíhají.

I dotýkací praktika pramení z názoru, že některých předmětův užívá duch dobrý za své sídlo a za prostředek své příznivé moci, jiné že jsou nástrojové duchů zlých. Čertovy kameny a šlápoty našich pověstí upomínají na sídla mocností zlých. Lípa, líska, osika, jeřáb, jasan byly oblíbeným místem duchů dobrých. V bezu, hlohu, bodláku naopak byly ubytovány bytosti škůdné, též na vrbě sedává vodník a pod ní skrývá se čert. V tom měly počátek některé bájeslovné symboly a některé pověry. Osika chrání prý od čarodějnic, upíra, vědmy, pomáhá od zimnice a bolesti zubů; třezalka zapuzuje divé ženy a můru, lípa zahání čáry, jasan, líska, jeřáb, netřesk a jiné rostliny, jsouce symboly blesku, jsou ochranou proti blesku i ohni.

Naši předkové ve veškeré přírodě spatřovali život podobný lidskému. Duši měli nejen lidé a zvířata, než i rostliny, ba i nerosty. Všichni měli podobné vlastnosti, jež se mohly sdíleti. Nebylo říší v přírodě, vše tvořilo jednotu.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Zabočili na stezku do slunného mlází.

„Jak je u vás? Nebudou dělat zle?“ tázal se Pejrek.

Slavík se usmál. „Inu, zuby si brousí!“ a vyprávěl o starostovi, o Halwingrovi i jak jiní předáci českým lidem vzkazovali, vykládali, hrozili, slibovali, jen aby jich od schůze odvrátili. „Také anonymní dopis jsem dostal, v něm nadávek a vyhrůžek hromadu.“

„Naši se sejdou?“

Pokrčil rameny. „Slibovali dost, ale jak dodrží, teprv uvidíme.“

„Bojíš se toho?“

„Proč bych se bál, překousnout se to musí.“

„Myslíš, že Kalenský vystoupí?“

„Teď už sotva a schůzi zakázat nemůže, když ji nesvoláváme my. Ostatně správec ho zastal.“

Pejrek sáhl do kapsy pro notes a vyňav z něho visitku, podával ji Slavíkovi: „Podívej se!“

Také Kaván přihlédl.

W. Kalensky stálo na navštívence.

„To mi poslal předák naší menšiny na severu — pro informaci o našem člověku,“ vyprávěl Pejrek. „Jejich město vypsalo dodávku bavlněného zboží, potřebného pro všecky městské ústavy. Zakázka stála za to, město je přec veliké, a Kalenský se také o ni ucházel. Nejdřív tam prý poslal zástupce, potom přijel sám a takovými visitkami se u pánů městských radů opovídal.“

Hleděli na to dvojité W i na y bez čárky.

„Přec bych si byl nepomyslil,“ vydechl Slavík.

„Přinesl jsem ti ji na památku!“

„Ten zástupce byl náš Kubišta a dodávky jsme přece nedostali —“

„Na té navštívence máte vlasteneckého továrníka celého, víc není třeba povídat.“

Zamyšleni, nemluvíce, stoupali do stráně...

Asi po hodině stáli na hřebeni a mlčky hleděli do hlubokého údolí korytenského, zalitého ještě skloněným sluncem. Na staveníčka, krčící se až tam v hloubi, na dně zeleného údolí, byla veselá podívaná; také pohled na městskou skupinu pod kostelem byl z té výše velmi malebný.

„Krásný obrázek — máto takových!“ velebil Pejrek.

„Ale ten horský zelený rám je naň odtud strašně veliký, těžký.“

Slavík opřen o strom, dojat přehlížel zapadlé městečko...

„Kolik má čísel?“ ptal se zas Pejrek.

„Sto padesát tři.“

„Ejhle, královské tvoje sídlo!“ ke skupině bílých budov továrních ukazoval Kaván. „Rozkošné to tu máš, ale teď zas pojďme!“

Opatrně sestupovali příkrou cestou po kraji lesa. Když se asi v půli strmého úbočí nadívali na stáda, v stráni zvonící, a opět vykročili, Pejrek náhle zvolal: „Hrome, bota mi praskla — a jak!“

Všichni se zastavili a starostlivě prohlíželi nešťastnou obuv. Levý nárt nad podrážkou pukl a již se notně odchlipoval.

„Vzal jsem starší, pohodlné, aby se mi dobře šlo, ale teď s tím bude v sobotu čistá cesta na hora!“

„No mlč, neplač, do zítřka ti to náš mistr dá do pořádku,“ těšil ho Slavík.

„V čem budu zatím chodit — či dřepět tu mám?“

„Půjčím ti zatím svoje, třeba shrnovačky, snad je obuješ!“

Pejrek opět boty prohlížel. „U druhé zas je podrážka veskrz — to bylo struhadlo a ne cesta!“

„Všecko bude zas dobře, příštipek to spraví!“ A scházeli k bělidlu.

Pejrek na levou sotva došlapoval, jen aby jí ještě více nepochroumal. V restauraci se zastavili na občerstvenou. Když si hosté chtěli objednati nocleh, Slavík jim pravil: „Budete u mne, vše je obstaráno!“

Po svačině šli do bytu, aby shlédli svoji noclehárnu, a boty aby se poslaly, kam patří.

Mládenecká domácnost se oběma velmi zamlouvala; v ložnici měli už zchystanou postel a pohovku. hostitel sám pohovku v pokoji předním. Také Slavíkova perka se Pejrkovi hodila, i byla spokojenost všeobecná.

„A teď s tvými k ševci!“ a Slavík šel sehnati posla.

Po chvíli přiběhla služka hostinských, že ji Marvánek posílá, protože prej jeho máma před svátkem pomáhá u správcův. Vidouc neznámé pány, jen se rozpaky kroutila. Byla hladce přičísnuta, trochu píhovata a nosík měla znánko ohrnutý.

„Andulko, víte, kde zůstává náš český mistr počestného řemesla ševcovského?“ tázal se Slavík.

„To, milostpane, nevím,“ zazubila se, „jsem tu nedávno a po vsi se ještě nevyznám!“

„Osobo bezbožná,“ zvolal Kaván, „kdyby vás zdejší slyšeli, ti by vám dali, nevíte, že Korytná je městečko?“

„Tedy poslouchejte: Půjdete po silnici pořád pryč dolů, až přijdete k můstku, za ním v pravo jsou dva domky —“

„Ze silnice v pravo, Andulko, pamatujte si to!“ a Kaván vážně povznesl prst. Dívka šklíbíc se, jen se zavrtěla.

„Do druhého půjdete, tam zůstává. Vyřídíte mu, že ho pozdravuju a posílám k správce tyto boty, že jsou tohohle pána z Prahy; vzal si pohodlné, protože chce pozejtří na hory, ale cestou praskly, aby je tedy dal hned do pořádku. Budete si to pamatovat?“

Holka se jen dušeně chychlala.

„Znáte ho? Snad jste ho v neděli u vás viděla —“

„Možná, že ho znám, ale nevím, když mezi pány nepřijdu.“

„Ale vždyť víte, Andulko, ten mladý, fešák, bude vám to stát za to,“ vykládal zas Kaván.

„I mlč, ať jí nespleteš! Tedy se silnice v pravo v druhém domku, a kdybyste zabloudila, ptejte se, kde zůstává bímšr šustr, český švec — a již běžte!“

Švihla sebou a již byla ze dveří.

„Mohl jsem to sic poslat Šustrlojzlovi, aby měl vejděleček, ale u Lorence to je jistší,“ pravil Slavík, když kroky dívčiny ztichly.

Usadivše se kolem stolu, zažehli doutníky; hosté vyptávali se na staré známé a Slavík vyprávěl příhody ze zdejšího života svého. Ukázal jim poslední Herrnschallův dopis v novinách, přečetl úryvky z řeči poslancovy a přinesl i kámen, který mu při oslavě zrušení jazykových nařízení vletěl do okna...

Vyprávěl o všech Češích zdejších, o tom, jak živobytí shánějí i jak žili národně nadobro lhostejni. „Jednotlivci sice cítili cizotu, opuštěnost, sem tam si posteskli, ale poddávali se poměrům. Nejuvědomělejší zůstávali sice rodu svému věrni, četli i české noviny, dovedli se s Němci v restauraci celý večer příti o tom, který z obou národů má lepší a jemnější národní hymny, je-li cylindr móda německá či francouzská, zda učili se Češi řemeslům a rolnictví od Němců či naopak, je-li možno ve světě dokázati něco jen s češtinou, ale to býval všecek jejich národní projev; nesdružovali se, o společné věci se nestarali.“ A stýskal, jak si tu někteří stále počínají, na původ svůj zapomínají a jen hmotného prospěchu dbají. „Malé hnízdo a co se tu našich duší ztrácí!“

„Mluvil jsi s nimi o tom?“ tázal se Kaván.

„Se všemi nejednou. Pekařka Weisová mi povídala: ‚My na naši stranu již nepůjdeme, mě tam bratři ošidili, sami sedí dobře a já se musela hrnclovat až sem. Zaplať Pánbůh, že tam už nikoho nepotřebuju!‘ Povídám jí: Ale přece jste zůstala Češka?! ‚I na to já už ani nevzpomenu!‘ Perková pravila: ‚Vědí, tady od nich máme živobytí, musíme se teda držet jich.‘ Vždyť Češi vám snad dají také vydělat? ‚I kam by to stačilo, páni z bělidla jdou většinou jinam, chudí to nosí k svému správkáři — můj je přec lepší mistr. A kdo pak má vůbec na takové hlouposti kdy!‘ Zaplatil jen krčíval rameny: ‚Co bylo dělat, člověk musel jen dřít a neměl kdy s dětmi se obírat. Naše mladá je Němkyně!‘ Sparpohlka mi vykládala: ‚Čech, Němec, to je mi jedno, já jsem spravedliva na všecky strany, v obchodu to jináč nejde.‘ No dobře, povídám, ale vy sama jste přeci Češka! ‚Mně je to jedno Čech jako Němec, kdo přijde!‘ a byl s ní konec řeči. Oberhanková je Češka, děti Němci, Hucálek Čech, děti Němci a tak

dále. Listonoš Klabusay se nám chlubil, že dědeček byl také z české vesnice, ale děti jeho že už po česku neuměly a vnuci teprva ne."

„Klabusay? Nejspíš Klábosil!" usmál se Kaván.

„Dost možná. Ale také u věrnějších je to zlé. Oba naši mistři, skladník, vrátný a jiní jsou našinci, ženy jejich také, doma se mluví jen po našem, ale škola mladé duše mění. Slyší pořád jen: deutsch deutsch — wir sind deutsche Kinder — deutsches Vaterland, stýkají se s německými spolužáky, divme se potom. Budou-li studovat, půjdou do škol německých, protože přípravu mají německou a tak se snad celý proces bude rozvíjet dál, až přeměna duší bude úplna."

„A stará pravda je, že Poturčenec horší Turka."

„Už proto, aby zakryl vlastní odpadlictví. A jen klnout jim nemůžeme, protože za vše také nemohou."

„Chyba rodičů je při tom přece vždycky," pravil Pejrek.

„Je — aspoň slabost, nevšímavost."

„Jsou to obyčejné úkazy v menšinách a na rozhraní."

„Ale proč právě jen my! Chybí nám německá pevnost, houževnatost, tvrdost nepodajnost. Ach, braši, kolikrát mi srdce nad tím klesalo, nejednou jsem se také tázal, stojí-li to za to —"

„Jak Kalenský radí."

„Ale nevšímavě a jen pro sebe žít neumím a radostné úkazy nahrazují zas všecku hořkost. Mnoho jsem tu arci nedokázal!"

Tu vmísil se Kaván: „Libujeme si často, co Čechů se nám proslavilo za hranicemi a co jich tam máme roztroušeno, ale zapomínáme, že národně se nám ztratili a ztrácejí skoro napořád. Prvé koleno ještě tak tak vydrží, dál je konec. Otec byl snad naší chloubou, děti už o nás nechtějí vědět, dívají se s patra, pohrdají. Vzpomeňme jen na Vídeň — co tam se jich utopilo a utápí! Kdo tam vypěje elegii na hrobech slovanských, hlavně českých!"

„A kdyby si i někteří dědicové českých otců byli plně vědomi, odkud je jejich původ a nezapomínali naň, přece dívají se z dálky na naše poměry s útrpným úsměvem; náš zápas připadá jim dětinský a marný, náš život proti jejich většímu a hlavně šťastnějšímu malý, ubohý. My jim nemůžeme dát, co mají tam. Vídeň z naší krve a z našich mozolů roste a tyje a za to má pro nás jenom pošklebek a nenávist," pravil Pejrek.

„Je to všecko zatracené, i ta naše otročina i jejich zpupnost," zle zahuboval Kaván, „je třeba nového, lepšího pokolení!"

„A ono přijde!"

„Doufejme a snažme se!"

XVI.

Lojzl na mechu mezi podrostem pod starou jedlí otevřel oči, ale hned je zase zamkl; slunce šlehlo a zahřálo ho zrovna do nich. Spatřiv, kde je, počal se vzpamatovávati a v hlavě zdvíhalo se vědomí všeho, co se u nich dnes stalo. Duše se při tom ouzkostně chvěla litujíc, že se probudila. Jak sebou pohnul, tělo zabolelo i ležel proto dál tiše, do mechu zabořen, trochu sic prostydlý, ale jako schovaný, světu skrytý, slastně si hovící.

Les v dalekých hlubinách hučel, ale nad Lojzlem ‚vrchy a sněty' lahodně šuměly a měkce praštěly.

Dobře mu zde bylo, slastno, jako starému zajíci v teplém, ukrytém pelechu. Maně si vzpomněl, jak v dřívějším baráčku, když tam ještě s Kačenkou zůstával, nejednou za jitra, než povstal, také si skrčen jako křeček pod svrchnicí blaženě hovíval — jenom že tam bylo nejkrásnější teploučko! V myšlenkách viděl se tam i na třínožce před oknem, s botou mezi koleny, s rukama stále v pilném díle... Děti ještě spí, každé v koutku své postele, a chutná jim to, jen si pochrupávají. Poslouchá je, poslouchá, povstává, dívá se na Kačenku, na Lojzíčka, usměje se a zas řemesluje dál. A vida, velká Kačenka právě přichází se silnice, ohnuta pod náramnou hromadou roští. Lojzl i v sedničce slyší, jak to v kůlničce bouchlo, když se pozpátku na tom břemeni svezla až na zem. Ale za minutku byla v sedničce a foukajíc si do dlaní povídá: ‚To ti tam, Lojzíčku, zalézá za nehty a ruce mám jako hrábě!' „Tak se ohřej, holka, ohřej!" Kačenka usedá k jednomu lůžku, ruce vsouvá pod peřinu, ale tak, aby o dítě nezavadila. Chvilenku se jen ohřívá, hned zas má práci v rukou a prsty se jí jen jen kmitají.

V tom bác! šiška padla mu na nohu, takže se leknutím honem posadil a odplivl. Nahoře harašilo v snětech. „Veverka — člověka jen poleká!" Seděl skrčen, hlavu až u kolenou.

(Pokračování.)

LITERATURA.

B o h u s l a v K n o e s l: *Ozvěny a nápěvy.* Básně. Nákl. J. Otty v Praze. — T e r é z a D u b r o v s k á : *Když slunce zapadlo.* Písně a nálady. Hovory básníků 8. Nákl. F. Topiče v Praze. — J o s e f P e l í š e k : *Těsnou branou.* Verše. Nákl. Stan. Minaříka na Smíchově. — J a n K a r n í k : *Moravská symfonie* a jiné básně. Nákl. „Obzoru“ v Přerově. — *Revoluční verše* I. Nákl. St. Minaříka na Smíchově. — B o h u s l a v K v ě t : *Když zraje ovoce.* Básně. Nákl. vlast.

Básník „Ozvěn a nápěvů“ miluje ústraní a samotu, kamž nemá přístupu lomozný ruch a šum přítomnosti, a kdež opájí se svými sny a nezemskými vidinami. Tu vítá návštěvu Musy, pěje rhapsodie dobrému geniu krásy, okouzluje se krásou věcí, apostrofuje bakchantky ozdobené révou, zasnívá se nad vodopádem, naslouchá ozvěně, reflektuje za prchlým mládím touže ze světa malého prchnout v modrou výš, „zkad události vše jsou episodou pouhou“. Všude zůstává povýšen, neboť nikdy nebude hotov prodati svou hrdost „za plebejců klamně zlacenou rozkoš“. Jeho melodie zrodila se v umírání krásy, neboť ví, že všechny krásy nastřádané v hlubinách bývají ve dne zastrašeny všedností, která se mstí na každé kráse. Široká forma jeho jambů připadá mi jako šumot vysokého lesa, uklidňuje a upokojuje, má moc vzbuditi echo ve spřízněné hrudi. Velmi zajímavou pro básníka je apostrofa „Mrtvým Vyšehradu“, jakási zpověď básnické viny: My (?) často k poháru již sáhli nečistému a duchu nízkému jsme sloužili a zlému, a navzdor rozumu, jenž nás byl zotročil, zapalme své duše na těch místech, kde předkové dávní svých mrtvých památky vzývali a kde mythů reci slavní své věštby zpívali . . . Tak jest! Dobré poznání. V druhém vydání bude třeba opraviti některé tiskové chyby: Venuše nahota (m. Venušina), vidiny se potácí (m. potácejí), zjevy se navrací (m. navracejí), ukončte bludný váš tok (m. svůj), mizící svět (m. mizející). Také hyat ve ladné souzvuky nezní ladně. — T e r é z u D u b r o v s k o u známe hlavně jak autorku lehkých, prudce eroticky zbarvených nápěvů, které ve dvou knihách vydala, přítomná kniha liší se od nich značně a nikoli k svému neprospěchu. První část „In memoriam“ je čistě intimní a rodinná, vzpomíná na rodiče, zejména na otce, na děda, na matku, na přítelkyni či sestru, ale knihu nese část druhá „Slezské vzpomínky“. Jsme zvykli, jakmile se vysloví báseň o Slezsku, hledati za ní hned Bezruče. Tomu není tak u tohoto cyklu Dubrovské. Je osobitý, vykvetl formálně i ideově z celé její básnické podstaty. Subtilní lyrika jí vlastní i tu zaznívá, tichý sentiment, truchlivý vzdech verši vane. Nemá Bezručovy tvrdosti ani jeho gesta. Třetí oddíl „Písně“ snoubí knihu s oběma předešlými knihami. Jen o notu vlasteneckou má v několika básních více. Zasněná, resignovaná, vroucím citem obdařená duše promlouvá i zde. — J o s e f P e l í š e k přichází s debutem a řekněme naráz velmi šťastným. Mladého básníka vrhla válka na dlouhou dobu kamsi na jih, do Sarajeva, či do Srbska, svět mu zchladněl, zemdlel, zpustl, v život se mu neusmála žena, nenašel ani druhů ani přátel, proto do prázdna šeptá marný monolog maje tím žhavěji rád svou českou zemi. A tak s Kollarovým heslem, které vyslovil i Vrchlický, co Čech to Slovan, přichází básník k národu. Cyklus „Vlasti“ je daní této myšlenky. Češství je podstatou jeho bytosti, hlásá svornost a mlčelivou rozhodnost, volá k činu, ať v posledním boji rudém jsme ocelí, hodni svobody vítězů. Čechovským způsobem velebí krásu mateřské mluvy, s Nerudou rozsvěcuje bílý den a rudé růže kolem. Reminiscence tyto zní mile z jeho slok jako echa oddaného a nadšeného ctitele. Volá po síle v národě, budí víru v sebe navzájem, čte prudké levity ženám, neboť zákon rodiny jest svatý kořen a ženou z něho roste budoucnost. Jihcslavii zasílá věrnost za věrnost, bok k boku, paže k paži v blízký cíl. Rusko povzbuzuje: Peretěrpim?! A věří, že přetrpí v lepší budoucnost. Všude najdete plno ozevů básníků starších, ale v jeho zhuštěných strofách nabývají zvláštního zvuku. Resonance citů národních a slovanských, dlouho z mladých úst neslyšených. Dlužno sledovati se zájmem další vývoj tohoto básníka. — Pod Hugovým heslem „Básník ve dnech bezbožných připravuje lepší dny“ přináší J a n K a r n í k novou svou knihu, kterou si vynutila doba válečná. Sáhám vždy zvědavě po takových sbírkách, znaje poněkud na př. německou řvavou poesii válečnou, která žila jepičí život stavši se komickým anachronismem. Jaké stanovisko zaujme český básník, v situaci pro sebe tak složité? Jan Karník byl kdesi v Haliči lékařem, seznal z autopsie všecky hrůzy válečné a líčí i soudí je přísně nejen se stanoviska humanitního altruismu, ale i z hlubiny českého srdce. V letech 1915—18, tedy ještě pod censurou napsal věci, které nepřestaly platit r. 1919, naopak prožíváme znovu všecka ta muka, všecek ten bezradný vzdor a odpor, všecko to znásilněné zotročení i všecku nenávist proti starému systému. Některé básně jsou jako okrajové poznámky vedle události, které zažil a působí svou bezprostředností (Motiv z Břeclavy, V polské vsi, Haličská momentka). Kniha uplatňuje se poctivě v lyrice dojmové a citové, již nám dala válka. — *„Revoluční verše“*, které sebral a vydává St. Minařík, jsou jen dokumentem a ne nezajímavým. Verše a písničky tyto neměly jiného účelu než rozplameňovati. „Nuž činem dokažme my světu, že Husův duch v nás nepokles“ a psány byly pro legionáře jednak

v Americe, jednak na Rusi. Pracovaly také ironií a výsměchem ve formě účelných pamfletů protiněmeckých a protirakouských a úkolu svému zajisté dobře dostály. Původně otištěny v revolučním chicagském časopise „V boj!“ Vydavatel slibuje vydati ještě druhý svazek této sbírky, který osvětlí mnohé, co zůstává nám v prvém svazku nejasno. — Také autor sbírky „*Když zraje ovoce*“ zažil válku zabloudiv až kamsi na Rus, ale jaký rozdíl v jeho apercepci a na př. Karníkově! Skromný, sentimentální snílek, jenž pozoruje oblaka, hru mořských vln, svit luny a břízky na stráních, zbarvuje své dumky idylickou touhou po domově, po rodině. V něm není revolty, ani hněvu, ani nenávisti. Tolstojovská oddanost do osudu naplňuje mu srdce. Stesk jeho není drásavý, slzy nepálí. Ani když tiché jeho oddání končí se návratem do vlasti a shledáním se s domovem, radost jeho a jásot zní pod sordinou. Ano, tak trpěli někteří naši lidé, bez repotu a revolt. Autor miluje stručnou formu, vyslovuje se osmi řádky a je to proň výhodno. Širší forma rozbíhá se v písku.

—pa—

*

Po bystrých, paradoxně myšlených původních maximech a překladu výboru Essayí velkého francouzského moralisty, Michela de Montaigne, zabral se jemný moralisující filosof J. Dvořáček do hlubin dekadentního římského stříbrného století, do doby rozvratu společnosti a bizarní literatury; sáhl po L. Annaeovi Senekovi. Vybral si z jeho životního díla nejvýznačnější dílo psané na sklonku života, v zátiší vzdáleném navždy veřejnosti a oddaném pouhé reflexi, dílo bohaté myšlenkami, moudrostí a uzrálou zkušeností, kurs praktické ethiky a morálky v literární formě dopisů příteli Luciliovi (ad Lucilium epistularum moralium ll. XX.), úvod k filosofii schopné zajistit stoické blaženství. Překlad Listů vyšlý ve Světové knihovně (č. 1341-4) obsahuje výbor 35 dopisů (celkový počet listů orig. 124), jemný a šťastný: podává nejen pěkný myšlenkový přehled hlavních názorů stoické filosofie, i hlubokou životní představu statečného filosofa, který se vyzdvihl k skoro abstraktní velikosti římskosti své tradice v úpadku římství. Překlad je především český, jazykově i konstruktivně, lehký, plynulý. To je mnoho a zároveň vše; překladatel se zřejmě zmocnil obsahu i slohu spisovatelova. Jeho vyhraný zápas dovede posoudit odborník, který zná srázy a úskalí sevřeného, kontrastního, myšlenkově přeplněného, zhuštěného stylu tacitovského století. Překladatel upozorňuje na výbor z díla Senekova, jejž brzy vydá: podle rysů, které jsem vytkl, směrnice jemné volby a naprosté ceny převodů, lze již dnes jej oceňovati jako zisk naší filosofické literatury, která hodnotným překlady není zrovna bohata. *dy*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

P o s m r t n á v ý s t a v a o b r a z ů J a n a P r e i s l e r a (50. výstava spol. výtv. uměl. „Manes“, Rudolfinum, duben—květen 1919). — Teprve touto výstavou poznáváme Jana Preislera v úplné celistvosti jeho uměleckého zjevu, teprve dnes nahlédáme do hledatelského nepokoje tohoto tichého muže bez vášnivosti a náruživosti, vyciťujeme jeho pochybnosti, krise a bolesti porodu. Celý život Preislerův byl bojem o umění nekonvenční. Tvořením stavěl svůj svět, svět vidin a krásy, postav nesvětských v krajinách, plných tesklivé něhy, touhy, snu a smutku — svět zcela svůj, tak mimo shon dnešního lidstva, mimo tísně a tvrdosti štvaného, zobchodnělého dneška. Umění Preislerovo více tajilo než rozpřádalo, bylo víc do sebe obrácené nežli na venek. To činilo tohoto významného představitele generace „Manesem“ představované miláčkem mladých.

V posmrtné výstavě Preislerově, jež sestavila dílo jeho v časovém spořádání, je dosti překvapivého. Preislera považovali jsme dosud za umělce obdivuhodně jednotného a uceleného. Neubírá lásky a obdivu, přesvědčujeme-li se dnes, že tento osamoceně pracující umělec docházel ke svým krásným vidinám i ke svým nejlahodnějším a nejsličnějším obrazům ustavičným zápasem o definitivní formu, věčně neuspokojen, věčně mučen pochybnostmi ryze malířskými. To se prostírá zrakům našim se všemi přechody, změnami a nátlakem dobovosti od drobných zlomků, pokusů až do útočivého vrcholení.

Dílo Preislerovo nebylo sice založeno na zvláštní měnivosti, v časovém spořádání díla jeho lze však vlnění vývojové nesnadno vypátrati. V prvých letech poutá jeho hledání sama sebe a zrání technicko-výtvarnické hotovosti. Studie k „Větru a vánku“ (z r. 1895), svědčící ještě o škole Ženíškově, není bez zevní vznositosti a vzletnosti. „Pohádka“ s ozvuky secese je ještě beletrií. Také na Worpswede a zasněné krajiny Hudečkovy lze v tomto období Preislerově mysliti. Prvním základním dílem Preislerovým je triptych „Jaro“ (1900), jež v celku svém (v krajině i postavě mladíkově) znamená také nové a hlubší vypracování českosti. Tyto starší obrazy mají při vší své niternosti ještě dosti realistní organisace; neopouštějí půdu pozorování, jsou krajem, viděným okem básníkovým.

Čím více otvírají se okna na západ a sever Evropy, čím více novateurů k nám přichází, čím více uvažuje se o dobovosti v umění, Jan Preisler, který přicházel ke své formě od popisného pozorování přírody, usiluje nyní zjednodušením o soustředěnost a jednotu komposiční, již zve „výtvarnou logikou“. Píše o tom v dopise St. Suchardovi, v katalogu výstavním

úvodem otištěném. V letech 1907—1910 nastává obrat. Obrazy stávají se primitivnějšími. Komposice je nespoutaná, nepředvídaná, malba je polokresbou, polomalbou (tahy štětce vedle sebe črtané, nesplývají, plátno zcela nezakrývají). Barva i příroda je odhmotňována, nastává jistá chudost popředí i pozadí krajinného. Těmito výtvarnými úmysly J. Preisler neskončil. V letech posledních, svědčících, že ve vývoji dosud ustálen nebyl, přibývá styku s přírodou, přibývá gobelinové zhuštěnosti barvy a s ní zjemnělé koloristické chuti; chudost a abstraktnost obrazové formy mizí, barva hutnější a leckdy klenotnicky rozkošná, plynně tažená a rozlévající se, je po vší ploše a do hloubky malbou. Tu nám vyslovený dekoratér, obrazy své z hloubi duše vyvíjející, dává obrazy, jež patří k nejjemnějším souzvukům českého umění („Náčrt", „Dvě dívky s modrou draperií", „Koupání", „Po koupání").

Při všem zkoušení a hledání byl však vždy sám sebou a vždy jsou obrazy jeho hodny toho, aby byly milovány. Všichni v umění zápasící mohou v něm cítiti svého staršího bratra a v něm především umělce, jehož představový a citový svět byl čistě jeho. Pro novodobé umění české je již postavou dějinnou, osobou nejkrásnější značky, uctíván pro svou osobitost, individuálnou niternost a pro tendence idealismu, jež do našeho umění vnesl. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* V národním shromáždění utvořily se v příčině nové správy Národního divadla čtyři různé názory; prvý zamítá sestátnění N. d. a jest pro dosavadní vedení pod dozorem zemského výboru; druhý žádá postátnění; třetí poukazuje k tomu, že stát má jiné naléhavé úkoly hospodářské, kulturní a sociální, mnohem důležitější, a že postačí, když sestátní technické zřízence a divadlo bude větší měrou subvencovati, aby bylo možno provozovati lidové hry v širším měřítku; vedení divadla by bylo složeno jen z odborníků s přibráním prý politických stran (!); konečně čtvrtý bolševický názor žádá socialisaci. Máme za to, že v otázkách, týkajících se umění, jest příkazem vyslechnouti také názory tvůrčích umělců samých, spisovatelů i skladatelů, neboť upíráme politikům kompetenci rozhodovati o těchto věcech. Že spisovatelé naopak politice ukázali směrnice, to nám potvrzuje nedávná historie, politika umění nedala nic. A tvůrčím umělcům bude bezpochyby nejsympatičtější názor třetí, arci bez nepřijatelného přívěsku o „přibrání" také politických stran. Politika stran nemá při dramatickém umění a při umění i kultuře vůbec co dělat, leda by i sem chtěla zavlékat spory, třenice a osobnostní ješitnosti, které i tak dost otravují náš národní život. Mohlo by se snadno přihodit, že o kvalifikaci hry rozhodovala by autorova stranická příslušnost politická, jak již někde rozhoduje dle potvorně vymyšlených klíčů. Vedení divadla budiž odevzdáno odborníkům bez politiky.

*

* Naší zprávy o nekonečném zdražování knih a časopisů všiml si Š t. J e ž v posledním čísle „*Cesty*" a glosuje ji závažnou otázkou: „Čím však míní autor (Zvon) přinutit nakladatele a vůbec společnost, aby ti, kteří knihy píší, byli aspoň tak odměněni jako ti, kteří je tisknou, váží a prodávají? Doba není taková, aby si inteligence vážila. Nenosí modrých bluz, nepohrozí stávkou . . ." Odpovím stručně, že zakládajíce syndikát měli jsme na mysli organisaci, která by taktéž mohla stávkou pohrozit. Proč se věc vleče do nekonečna? Syndikát, jemuž dán příliš složitý tvar přibráním hudebníků a snad i výtvarníků, nemůže být tím, čím měl být jen pro spisovatele. Viděti čím dále jasněji, že spisovatelé budou přinuceni tyto své materielní otázky řešit jinak, závazně p r o v š e c k y nejen pro členy syndikátu, neboť jen tak bude v organisaci síla. I inteligence musí být schopna „pohrozit stávkou", aby byla stejně respektována jako brachiální dělnictvo. Organisace tato jest jen otázkou času.

*

* V Lipsku utvořil se právě kartel duševních pracovníků, jehož snahou je dáti všemu vědeckému i uměleckému tvoření a produkování výrobní základ. Žádá samosprávu pro kulturní majetek a za zvláštní ochranu jeho rozmnožovatelů. Ke kartelu přistoupil ihned lipský spolek architektů a stavitelů, dramat. umělců a divadelníků, sdružení ilustrovaného tisku, pensijní spolek spisovatelů a žurnalistů, spolek spisovatelů, kruh nakladatelských a časopiseckých redaktorů, sdružení novinářů a výtvarníků. Kartel má úkoly čistě materielní, ochranu a zhodnocení duševního díla, které bývá předchůdcem a umožňovatelem práce rukodělné (stavba, typografie, grafika atd.). Nejsme národem poraženým, ale potřebu takové instituce pociťujeme též intensivně.

*

* Výsledek konkursu, rozepsaného loni Jednotou divad. ochotníků v Čáslavi, jest negativní. Porotě nevyhověla žádná ze zaslaných her.

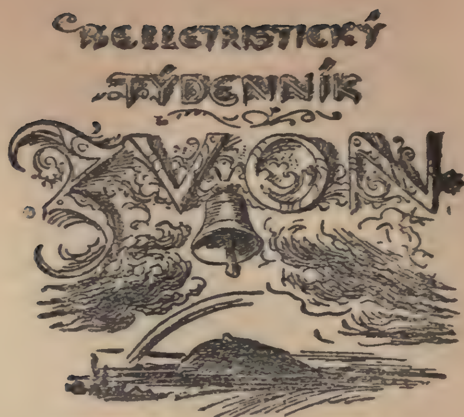
*

Jelikož se našemu referentovi nepodařilo býti přítomnu premieře „Vršovci" v Nár. div., odkládáme referát na později.

V Praze, dne 1. května 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

J. Jahoda:

OČI.

Jak nové obzory, jež hledajícím náhle vstaly,
jde nová doba z dálek netušeně probuzených.
Ty šelmu dřímající opatrně ukrývaly,
by bouří nezduněla v žáru vášní rozezlených,
jež svět jak torso zbloudilého slunce dravě spálí
a jako tygr na životní cevu lidstva skočí.
Jde nová doba, apokalypsou se chmurně valí,
a všude vidíš tázavé a hledající oči...

Nejkrasší květy, láskou velkých lidí zalévané,
svůj potřísněný kalich k zemi mdle a těžce chýlí, —
nevíš, zda předtuchou, květ krásnější-li nyní vzplane,
či studem, že se marně k štěstí lidstva vyvýšily,
když šelma stohlavá teď jazyky své rozeklané
na lidská srdce zamíří a dravě zaútočí,
či smutné květy vidí v lidstva ubohosti zdrané
žalostné, tiché oči, teskně vyčítavé oči?

Nejsladší ptáci, o budoucnu lidstva zpívající,
kdes v nejskrytějším houští bědným mrazením se třesou.
Proč pěti o přírodě vášnivě se milující,
když smutné noci požárů dým na obzoru nesou,
proč zpívat o jaru a lásce něžně vítězící,
když k mohyle se mohyla jak bída k bídě bočí,
když v mlze, slzami a krví plamenitě vřící,
je vidět miliony uděšených, plachých očí?

Jde nová doba, stará dogmata jsou zadupána,
v jich strašném zranění se lidstvo beznadějně brodí.
Prý v lidskou hruď a v lidské srdce každá rudá rána
je semenem, z nějž obrozená budoucnost se rodí.
Budoucnost tajuplná dnešku zvoní smutná hrana
a k vyšším metám bleskné zraky, plná síly, točí.
Iluse svěží, jakou mívá lidská duše z rána!
Jen nebýti těch vyhaslých a umučených očí...

Jde nová doba zeměmi, jež jako trojí dlaně
k starému nebi zvedají se v těžké nejistotě.
Tam vlevo rudé hory a tam vpravo rudé pláně, —
kol říje síla, — — v košíku se chvěje drobné kotě...
Kol bijou hromy, a hruď staví se tam odhodlaně, —
zde dálnou bouři tuší modrý zvonek na úbočí,
jenž tři sta let jen k probuzení zvonil ulekaně
a vírou v slunce utěšoval modré české oči...

Jde nová doba, churavého lidstva obrození,
jde v kouři krve, v bolestech a usedavém pláči.
Ach, u nás pro velikost její zvědavosti není,
nám odjakživa úbočí a měkký košík stačí...
Veliká hesla vždycky svádějí nás k nevěření,
že po velikém slovu steré zklamání k nám vkročí,
a stará naše bolest na nás znovu zuby cení, —
k nám z minulosti zírá příliš mnoho oklamaných očí...

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Co teď? Domů? Bába se bude šklebit a zas štětit se a křičet, s kozou ho požene nebo do kukaně bude posílat. Ó, kdyby v baráčku měl všecko, jako míval, kdyby mu tam nekdákala, lidé by zas k němu chodili, i hoši s hor by přišli — — Oči zalily se mu lítostí, že i ti ho již opustili. Co jim udělal? Vedle jeho domku šli k druhému!

Utřev slzy, těžce povstával, jehličí si smetal. Nohy zrovna zdřevěněly! V tom v levo pod lesem zabučela jalovice; břeskně, dlouze si zatroubila, až se to lesem rozlehlo. Motaje se, o kořeny škobrtaje, pleta se v podrostu, loudal se za zvukem ke kraji lesa. Podzimní luhy byly tam ještě zaplaveny sluncem, běložlutá zář vlévala se i pod stromy. Slyšel hvizdot, halekání, pokřiky pasáčkův. Již viděl celý palouk za hřbitovem, bílý kostel, domky, celé údolí.

Slunce sršíc houští paprsků, chvělo se nad lesy, jejichž horní zubaté okraje tvořily pod ním černý krajkový lem. Lojzlovi dýchlo do tváře, takže pod milým vlažnem i při pohledu kolem trochu se vyjasnily. Čmoud ohníčku také mu líbezně zavoněl. Plaše se ohlížeje, loudal se dál. Pasáci shlédnuvše ho volali naň i hvízdali. „Schusterlojzl, kommen's zu uns, wammer spiel'n!“ Zakýval jim, zasmál se na ně. Uslyšel i výkřik: Schusterlojzl is á a Bímak!“ „O, ná, Lojzl ist a deutscher Schuster, óba da Lorenc ist a Bímak!“

Šouraje se stezkou vedle lesa, pozoroval rozptýlenou chásku i hloučky krav, koz, hejna bílých hus; i dvě ovečky se tam popásaly — všecko jako před lety, takže mu připadalo, že jsou to titíž pasáčkové a zvířata, jež tenkrát tak dobře znával.

Děvečka, mající režnou plachtu na zádech, zatejnořila vysokým, pronikavým hlasem, až to i lesem projelo; biče práskaly a z hlubin přilétaly tleskavé odpovědi.

Přešed nad veselou družinou, opodál spatřil zapadlý, omšený balvan, na němž se vyhřívával a kde, krávy drže na provaze, seděl také tenkrát, když Kačenka pletouc, punčochu majíc od paží viseti, se přiblížila a tázala: „A poslouchejte, odkad vy jste?“

Došel, sedl na kámen a skrčil se jako tenkrát...

Dva kloučkové přihnali se blíž a zkoumali, nedalo-li by se s ním něco začíti, ale jen minutku postáli a uháněli ke kamarádům.

„A weint jo!“ zvěstovali tajemně.

„Warum?“

„Wes ne!“

Lojzl chvíli lítostně mračil... Utřev si rukávem oči, zahleděl se ke kostelu; chvěl se jistotou, že objeví se farské krávy a s nimi známá milá pasačka. Neukázala se

však, ani Palmova rozcuchaná holka s dobytkem nepřišla.

Seděl skrčen, kolena pod bradou, dávaje se sluníčkem prohřívati. Připlížilo se děvčátko s plachtou od ramen až na zem a po česku volalo: „Neplačte, Šustrlojzle, pojďte se k nám ohřát, bandory pečem!“

Ale místo odpovědi seskočil a rychleji kráčel ke hřbitovu.

Podíval se přes zeď, pohleděl zpátky k svému baráku a již vydrápal se nahoru a hup! zmizel za zdí.

Nemodlil se tam — skloněn k schnoucí trávě, jen myšlenkami žaloval. Trochu si i na rově sedřiml...

Když ve věži zarachotilo a hodiny počaly bíti, vztýčil hlavu a zahleděl se na zlaté číslice, proti slunci rudě světélkující. Odtlouklo šest. Chtěje honem povstati, znova poklesl na kolena, protože nohy zabolely. Pokřižovav rov, utřel si obličej, rozhlédl se hřbitovem, na hrob se ještě podíval a již spěchal k vratům.

Na farní záspi stál farář Sturm, notně už sražený, v plném obličeji zardělý, vlasů mléčně bílých; byl bez kabátu, jen v tlusté vestě prošívaných vatovaných rukávů i zad, a kouřil z velké porculánky. Vida příchozího, usmál se: „Á, Lojzl!“

Lojzl smekl rezavou přikrývku a šel políbit ruku. Farář mu jeho podržel a tázal se dunivě: „Kde jsi chodil?“

Lojzl pokynul hlavou směrem k hřbitovu a tlumeně odvětil: „U Kačenky a u dětí!“.

Farářova velká hlava se rozkývala: „Tak, tak, u Kačenky, to je dobře, synku, zasloužila si toho od tebe! A jak se stále máš?“ a znělo to skoro houkavě.

Lojzl pohleděl mu do zkalených, ale vlídných očí, hned však opět hlavu sklonil a vyhrkl: „Rebeka dělá zle!“

„Kdo?“ zdlouha tázal se farář a sklonil se k němu víc.

Lojzl se rozpomněl, že duchovní nedoslýchá. „Rebeka — bába —“

„Rebeka? Kdo je to — žena?“

Lojzl pokývl.

Farář se usmál. „Dělá zle — vidíš, vidíš, hochu!“ Zamlčel se a potom pravil tišeji: „To jináč není, synku, nad tím se netrap, to bývá všude, rozumíš? Už tě mnoho není, nesmíš si to tak brát!“

„Moc se nalítám a nadřu —“

„Nadřeš, inu, inu, každá nemá ruce jako Kačenka! Ale co je platno, netrap se, brachu, povídám ti, musíme snášet. Tak s Pánembohem, synku!“ Poklepal Lojzlovi na rameno a opět zhluboka zadejmal. Lojzl pohleděl mu s plachým úsměvem do tváře a již kráčel na kostelní silnici.

Farářova slova duněla mu v uších: „Netrap se, brachu, musíme snášet“ — Netrap se, netrap — kdyby on viděl! Pán na faře — to je všecko jináč. „Kačena, pořád Kačena!“ v hlavě zaskřehotala mu ženina slova. Kdyby ona nás byla viděla, když jsme tudy šli z fary na oddavky! A v duchu objevila se mu Kačenka v hezkých kvítečkovaných šatech, se zeleným věncem kolem tmavých vlasů. O jé, Kačenka! A když v neděli odpoledne šla s Lojzíčkem do kostela! Lojzl si kolikrát vyběhl až na silnici, aby se za nimi mohl pěkně dívat!

S kým tahle chodí — kde ta má jaké dítě?

V té chvíli měl hlavu vzhůru, nohama sekal a oči dívaly se zle.

Co ona bude tejrat, Kačenku mi vyslipovat!

„Netrap se, synku, musíme snášet!“ zadunělo v hlavě a již zas chůze umálil.

To se řekne, ale jen kdyby se naň podívala a zípla jako na mě! Pane, už ho to taky hodně zkříslo, nemá on se, jako se míval, když tu hospodařila Sepla a Kačenka pomáhala — proto tak mluví, mamonivou ženskou taky zakřiknout neumí. Křičí, křičí, ale taková můra se mu krom toho posvěcení za zády vyšklíbne, na tu je slabej.

Tu se maně usmál. Vzpomněl si, že sám vídal i slýchal, jak farář na ženskou, odcházející ze zpovědnice, dunivě zavolal i zahrozil: „To vám povídám, ať to podruhé tak dlouho nenecháte!“ nebo „Nezapomeňte, udělat, co jsem vám řek!“ Odcházely vždycky ohnuté, až k uším zčervenalé, zakublané, aby jim lidé do tváří neviděli... Tak je přísný a doma snad, člověk starý, je na milost a nemilost, aby nezůstal jako kůl v plotě. Dobře nebožtík tatínek o staré Korejsce na Lhotce říkával: „Spíš s divokým párem koní pořídíš než s takovou můrou!“

Před Ochsenwirtem zabočiv po silnici v pravo a blíže k domovu, zas byl jen se svými starostmi. Co dělat? Má teda jít do starého baráčku? Co tam počne, když tam nic nemá? Aspoň postel, šeucounu, trochu nádobí a své hadry kdyby si tam mohl odnosit. Ale jak, když ta se z domu nehne a kouká pořád jako sůva?

Obíral se těmi myšlenkami, ale vespod hlavy leželo těžké vědomí, že to vůbec možno není, protože Máry je teď jeho žena před Bohem. A co by bylo s kozou, na jaře s políčkem, s loukou a celým hospodářstvím! Náhle zarazil paty a div se nedal na útěk. Všecko se v něm roztřáslo a krev se hrnula do hlavy... Proti němu objevili se

Neškudlové — — táta uprostřed, Tonda a Jozka v levo, Franta a Kaliber v pravo, každý pejpu v zubech, notnou břinkovici v ruce, kazajku na rameni. Ze široka kráčeli, bílá silnice jim pod nohama duněla jako pod stoupami.

Ustrašen mžoural v levo, v pravo, hledaje, kam by honem jako zajíc utekl, aby se té setkané uchránil. Ale bylo pozdě, již ho také viděli, volali, kývali, smáli se na něj. Schlípen plížil se blíž, maje úzkosti, lítosti i studu plnou duši.

„Lojzl!“ „Pozdrav tě Pánbůh, hochu!“ „Co děláš, člověče, vždy tě už nic není!“ „Kde jsi běhal?“ „Snad se nás nebojíš?“ a již všichni podávali velké ruce. Stál sklíčen a bázlivě podával i svoji. Starý si ho podržel. „Opravdu se nás bojíš — kde jsi běhal?“

„U Kačenky!“ zabublal, ale hlavy nepovznesl.

„U Kačenky — chuděro! Snad jsi neměl zle, že jsme k tobě nepřišli?“

„Měl!“ a oči hned zase sklopil.

„Vidíte, já to říkal, že to odstůně,“ smutně naň patře, zvolna pravil Jozka.

Hleděli naň ustrnulí, jak by si také rady nevěděli.

Franta postoupiv blíž, poškrábal se za uchem, kořenku vzal z úst a pravil: „Víš, Lojzl, k té tvojí nepůjdem', to je ženská zlá, jen ostouzí; k tobě bysme šli.“

Lojzl zdvihl víčka, podíval se naň a zas je sklopil.

„A cák si nedovedeš pomoct? Slyšeli jsme o vás moc — dyť ty takhle pojdeš!“ a Kaliber při té své dlouhé řeči stál jako obr a jen oči vykuloval.

„Co mám dělať?“

„Co máš dělať, tak si přeci dupni, dyť snad seš mužskej!“

„Na těch podšitích byla kůže špatná, Lojzl, to's ty nikdá nedával, rozpukalo to hned — to ona, viď?“ skloněn, Lojzla drže za rámě, trochu schýlen, dobrácky pravil táta.

„Škertí groš!“

„Dyť jsem to říkal! A že ona ti ani pořádně najísť nedá?“

„Dá, bandory, mlíko, chleba —“

„A sama si strojí, ne?“ přerušil ho.

„Kafuje černý, žaludek ji bolí, všelico si kupuje, na jalovec chodí,“ skloněn broukal Lojzl.

„No bodejť, a ty jen táhneš, člověče!“

„Ona je zlá.“

Hochům se ústa protáhla. „To jo — to máš pravdu — dyť jsme ji slyšeli.“

„Nebuď přec taková punčocha, dyť ty ji, člověče, živíš!“ huboval Franta.

„Málo práce!“

„Bodejť by byla, když ti každýho vyžene! A poslouchej, hochu, — a drobné oči starého upjatě zahleděly se do Lojzlových — „povídal Lorenc, že by tě vzal do díla, kdybys chtěl, mohl bys bejť u něho, lepší by ses měl!“

Lojzl zamračen nepokojně přetlápl. „Máme barák, pole, kozu —“

Tátovi zahrčelo v hrdle. „Je ti to platný, dřív's to neměl a bylo ti dobře, dyť to snad pamatujem'!“

„Řekni jí, že půjdeš dělat k sousedoj, snad ti dá pokoj!“ fajfkou v ruce vykládal Franta.

„To by tepervo bylo zle!“

„Jaký pak zle, snad by ses nedal — já bych ji, špačka, srazil hned!“

„Nebo se odstěhuj na starý místo, kdo by ti to měl za zlý, každej ji zná!“

„A to ty si, Lojzl, nemysli, že my tě snad nemáme rádi,“ mírně pravil zas táta, „ale na silnici nesbíráme a se zlou ženskou neradi co máme.“

„Tak vidíte!“

„Inu, já vím, že je to sakramentský živobytí, hrom má vzíť toho, kdo tě do takovýho sterčil. A poslouchej, kdyby se ti stejskalo, přiběhni k nám nahoru, dokaď tam jsme, můžeš pobejť, my tě taky uživíme.“

„Kde pak to!“

„Povídám ti, řekni jí, nedá-li pokoj, že půjdeš k sousedoj,“ s klidnou rozvahou opět radil Franta, „to se poďváš, jak zas přileze!“

„Nebo vyčkej, až nebude doma a odštrachej si svoje na starý místo, bez toho na tě čeká!“ přidával i Tonda.

Lojzl nedutal.

„Tak s Pánembohem, Lojzl, jsme cizí, ale slyšet to nemůžem!“ a starý Lojzlovi potřásl.

„Poslechni, co ti radíme!“ a Kaliber z hluboka odbafl.

Franta postavil se ještě přímo před Lojzlem, fajfku vyndal ze zubů a zkoumavě ho pozoruje, pravil: „A poslouchej, přijdeš zejtra do ty český schůze?“

Lojzl mrkl mu do očí a zvolna zavrtěl hlavou.

„Ne! Snad už taky neděláš Němce? To bys tomu dal! To se podívej na nás, máme daleko, ale nebude-li velká nechvíle, hodláme. Tak se měj dobře a přeci se drž!“

Lojzl stoje jako zaražen, hleděl za pěti siláky, kteří řadou na příč silnice dupali dál... Bylo mu smutno, že odcházejí, cítil, že ti ramenáči ho mají rádi.

Kroutivá holčina přešla vedle něho, dala Dobrej večír! ale sotva si všiml. Díval se, dokud i hlavy Neškudlův nezmizely...

Loudal se dál a dušička v něm sténala: „Bože, Bože, jak teď všecko bude!"

U bývalého obydlí svého se zastavil a zahleděl se na šedá okynka. V hlavě měl motanici, nevěděl kudy ven.

Slunce už si vlezlo za lesy, ale západ ještě hořel.

V tom Lojzl zadupl, až ho pata zabolela, a rychle se obrátil.

„Taky že jo — taký že jí povím!" a nožky stavěly se pyšně.

Na můstku spatřil holčinu, jež ho předešla. Šátek majíc na pokos, pruhovanou vlňačku, vrtěla se jako kuželka. Když se Lojzl blížil, na dva kroky pokročila a hleděla naň, takže poznal, že neví kudy kam. To ho vzpamatovalo.

„Kam pak, mlaďoučká, kam?" tázal se, jak dovedl vlídně.

„Ale šeuce hledám, je prej tady zrouna u mostu; je tohle jeho barák?" zašklíbila se.

„Šeuce? To jsem já a to je náš barák!" trochu se před holčinou naparoval.

„Českýho šeuce —"

Lojzl plaše zamrkal. „Českýho, českýho, to jsem já!" volal radostně.

„Ale vždyť je prej mladej, páni se mi s ním smáli —" cenila se.

„No, vždyť snad nejsem tak starej, slyšíte, že jsem Čech; povídám vám, to jsem já, jen pojďte dál, uvidíte!"

„U pana oučetního je pán z Prahy a potřebuje spráuku," vypravovala, nejistě se rozhlížejíc.

„Udělá se, všecko se krásně udělá!"

„Ale já přeci nevím, je-li to tady — —" V tom pohleděla na Lorencovu lomenici, jež se teprve teď, kdy sběhli na stezku, objevila. „Tamhle je tabulka — to bude on — druhej domek!"

„Nebuďte blázen, holka, ten je tady tepervo po novotě, já jsem dáunej mister, povídala jste, že zrouna u mostu — tam je první, tady druhej domek." Držel si ji proto tak urputně, že v ní viděl vítanou pomoc k svému návratu do baráku.

Nedůvěřivě vrtíc hlavou šla tedy s ním.

Když vešli do světnice, Máry seděla před troubou a morousila.

„Ta panenka nechce věřit, že jsem švec," směje se, zvěstoval.

Žena zvolna povstala. „I jak pak by nebyl — kdo pak by byl?"

„Tady přeci vidíte dílnu," pyšně ukazoval, „no tak, je tu švec nebo není?"

„Ale českej švec!" štířila se dívka.

„Bodejť jakej, vždyť ho slyšíte!"

„Má prej bejť mladej —"

„I to on je, jen se tak zdá!"

„Mistruju tady, dřív jsem dělal u starýho nahoře pod kostelem."

„A sedněte si u nás!" ústa majíc ještě naduta, pobízela žena a židli utírala zástěrou.

Děvče se rozpačitě rozhlíželo.

„Tak co jste nám, mlaďoučká, přinesla," stoje před ní tázal se vesele.

„Povídám, pán z Prahy přišel k panu oučetnímu na tu schůzi a chce pak trochu na hora," vyprávěla rozbalujíc boty.

„To jo — tak až z Prahy —"

„No — jel po železnici, pak šel pěšky tuhle mu pérko na straně prasklo a na druhém zas podrážka," ukazovala.

Lojzl prohlížel, na všech stranách prozkoumával.

„Bojí se, aby tu cestu dobře dokázal —"

„Nono, to se udělá, dobře se udělá," pokyvoval.

Máry také perka prohlížela.

„Chce, aby se mu dobře a bezpečně šlo. Povídal, že vzal schválně starý, vyšlapaný, ale dal si!" a holka se zasmála.

„Půjde jako po másle a vydrží to, ještě v Praze bude v nich dlouho běhat!" a všecky vrásky v Lojzlových tvářích se usmívaly. Měl vnitřní radost, že je zas doma jakoby nic a k tomu s dílem.

„Ale má to bejt berzo! Pan oučetní mu zatím půjčil svoje."

„Hned ráno se do toho dám a to se uvidí!"

„Přinesete to?"

„Přinesu, mám tu taky škerbály tetky Buchbruchky, poběhnu s obojím!"

„Tak ale jistě!" nabádala vstávajíc.

„No, když to řeknu!"

„To nemusíte, mlaďoučká, mít žádnou starost," vmísila se i Máry, „když to náš řekne, tak to bude. On dělá široko daleko a kdo jednou přišel, přijde zas. U nás není práce jen na oko a potom to nederží, to se všecko krásně vyvede, pán z Prahy uvidí!"

„Tak se tu maj' hezky, s Pánembohem!" loučila se dívka a ještě ve dveřích se smála: „To jsem ráda, že jsem přec trefila, jsem tu po novotě, ještě jsem po vsi nebyla. Povídali, že u mostka, ale že je —" další slova při stálém smíchu jejím zanikala již venku. Lojzlová ji vyprovázela až k silnici.

„Tak, přijďte zas, panenko, přijďte, teď už trefíte!"

„No — ale povídali mi, že je ten švec mladej —" a již po silnici uháněla. Máry vrátivši se do světnice, ochomítala se u kamen. „Ďúče jako blázen — jen se to pořád šklíbí!"

„No tak — pán z Prahy a znají člověka!" zvolal Lojzl.

„Jenom jestli neměla jít k tomu vedle!"

„Bodejť, snad mi neřekla, že hned u mostu! Hned prej, jak sběhnete u mostu — no tak!“ a ohnivě smolil dratve.

„Pán z Prahy — že mu praskla, přijde, jináč by nepřišel!“

Lojzl mlčel, za to koza se ozývala.

„Musím teda ještě s kozou já!“

„Ty's nebyla?“

„Nebyla, bodejť bych byla, cák jsem věděla, kdy se vylajdáš?“ a přistoupivši k němu pravila: „Udělej to nějak pořádně, ne jako tenkrát Neškudlům!“

Lojzl jen se zachrul.

„Jak to uděláš?“

Lojzl zdvihl boty. „Jak — jak — semhle dám flíček a na podrážku příštipek, jak jináč! Nechám to na ráno, mám taky ještě dodělat tetčino, a ruce se mi klepou.“

Máry škrabajíc se ve vlasech, šla ke dveřím. „V troubě máš erteplový placky!“ škroukla vycházejíc.

Lojzl udiven hleděl na dveře. Čekala ho — placky mu upekla — —!

Máry vyhnavši kozu na mez, napomínala ji: „Tak žer, ať se nacpeš, vidíš, že je večír! Švicko se napilo ze škopíčka a střečkovalo.“ Hopasina zdvihla rohatou hlavu, zatřepala bradou a dlouze zadívala se na pasačku.

„Koukej — jako bys mě byla jakživa neviděla!“

Rozhlížejíc se poli, zívla z hluboka.

Vrána vyletěvši z lesa, krákala plnou silou.

„Bodejť bys, šeredo, nekrákala!“ pomyslila si Máry, ale třebaže se na ptáka zlobila, doprovázela ho pohledem, až v protějším lese zapadl. Koza také zas zdvihla hlavu a hleděla do polí.

„Už zas koukáš? Vy jste dva k sobě — jen koukat!“

„—n Óbnd!“ ozvalo se s pěšiny. Maulvincová chvátala tam s nůší roští na zádech.

„Gutn Obnd,“ děkovala Lojzlová, „roští si nesete?“

„Ja, ja —“

„Taky pro to běhám, zima bude hned na krku!“

„Ja, mein Gott,“ vzdychla krejčová, „zle zas bude. A co že vy dnes pasete?“

„I k našemu přišel pán z Prahy s dílem, musela jsem teda s kozou sama.“

„Z Prahy?“

„Z Prahy přijel, z Prahy — oni našeho znají!“

„Z Prahy — schaumr an! Also ei Gotts Noma!“ a Maulvincová zas ubíhala. Ale před okénkem baráku se přece zastavila a pohlédla dovnitř.

Lojzl seděl u stolu, misku s plackami před sebou a jedl plnými, hladovými ústy.

Maulvincová se usmála a klusala k domovu.

Máry dopašši na konec meze, obrátila se zas dolů. „To je s tebou, mekoto, než ty se napaseš! Žrát porád, ale mlíka pustíš málo.“

V tom zahlédla, že Lorencová vchází do dřevníka, i pokračovala hlasitěji: „Vidíš, co bylo slávy se strejci z hor a tuhle páni z Prahy přijdou rovnou k nám a nepřinesou jen škerbály. Člověk nepotřebuje ani tabulku na lomenici a najdou ho lidé z daleka, vědí, kde to drží a kde nepřetahujou. Posloucháš? Tak jen poslouchej dobře, abys věděla, že se každej obalamutiť nedá!“ Povídala to koze, ale mířila jinam. V tom loudal se k ní Lojzl.

„Cák neděláš?“ tázala se zhurta.

„Ale ňák dnes nemůžu, oči na to taky už neviděj,' bojím se, abych něco nezkazil. Budu pásť!“

Máry mlčky podala mu provaz a stranou si ho přehlédla. Vrátivši se do světnice, podívala se nejdřív do trouby.

„No, placky snědl“ a klidně sedla zas na svoje místo.

Smrákalo se...

XVII.

O sv. Václavě, již po deváté ranní seděli u Slavíka Pozdník, Kubišta, Fiala a Pejrek s Kavánem. Čekali ještě na Lorence.

„Jistěže dodělává tvoje boty a přinese je s sebou,“ Pejrkovi pravil Slavík.

Když se však mistr pečlivě vystrojen přihnal, bot nenesl.

„Odpusťte, pánové, je svátek, nemohl jsem hned vyrazit,“ omlouval se.

„A co boty?“ seznámiv ho s hosty, tázal se Slavík.

Lorenc zahleděl se naň nerozuměje.

„Poslali jsme vám včera doktorovy boty —“

„U nás nikdo odtud nebyl!“ a volně vrtěl kudrnatou hlavou.

„Jistě je donesla Šustrlojzlovi — holka splašená! Ale na tom je Kaván vinen, pořád se pletl do řeči!“

„I snad je taky dá do pořádku!“ smál se Pejrek.

„A nebudou aspoň nadávat!“ kývl Lorenc. (Pokračování.)

Máša Bartošová:

LÍTOST.

Uvadlé má ruce, úsměv stařeny,
její tělo bledé, oči zasněny;
v bědné srdce klesá v němém strádání,
každý záblesk jasu steskem zahání.
Nitrem smutným bloudí, jako zahradou,
žalem touhy trápí, těžkou náladou;
není nikde slunce, v jehož záplavě
modrojasné nebe plane přežhavě,
jenom všechno pláče žhavou mladostí,
jenom všechno bolí bledou lítostí.

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Rozešli se. Hajný, když se octl na cestě do bárovských skal, bručel do sebe: „Ovšem... starosti... Vždyť se dobře říká, že ten, kdo má koně bílého a pěknou ženu, má stále starosti... To já také vím... Zatrolená Aninka!"

Přemýšlel o své Anince a šel lécet klevy na lišky.

Vildner přehodil přes rameno ručnici a kráčel směrem k domku, kde se ondy ukryl Jiří s Růženou. Zastihl hajného, vracejícího se z odpolední obchůzky.

„Srnec přiběhne jistě po západu slunce na palouček k studánce," hlásil Vach, a prohrabávaje si rozcuchané vrncochy, chundelící se mu na prsa, vedl milostpána na místo, kde by měl nejpěknější čekanou. I židličku mu přinesl, aby se mohl posadit.

Uschoval se na pokraji jedlového mlází vedle paloučku. Měl se držet v úkrytu svém klidně a takřka ani nedýchat. Ale myšlenky, vínem zalité, hořely a nedávaly pokoje, lítajíce po světě. Po mozku mu rejdil Benson; viděl ho zrovna před sebou, jak se jízlí, jak se vysmívá. Měl upřeny mít oči k místům u studánky, kam k vodě přicházívá zvěř. Ale duševní zrak byl v něm silnější: prokletý oholený Američan se pořád před ním mihotal. Bylo mu trýzní sedět nehybně. Srdce tlouklo, krev bušila, zlost se bouřila.

„Čert vezmi srnce!" zaklel do sebe a vstal.

Sluníčko zapadalo právě za hory; po nebi pluly obláčky; poslední paprsky zasypávaly zlatem dálné prostory. Pokročil k druhému konci lesního pokraje, odkud měl volný rozhled do polí, ač sám byl skryt.

„U sta hromů... O vlku přemýšlím a vlk za humny!"

Tak v něm zahučelo, když na dva hony před sebou spatřil Bensona, hledícího k západu, kde umíral den mezi růžemi. Uvykl v tu dobu chodit na ta místa procházkou a kochat se rozhledem, jenž byl odtud na všechny strany otevřen. Tyčila se vzhůru statná jeho postava, a stojíc o samotě na vršku, odrážela se tmavě od bleděmodré oblohy.

„Zastřelím!"

Otřásl se při té myšlence. Vetřela se, vzedmula, rostla, stala se v něm plamenem. Udusila rozum, sžehla odvahu.

„Zastřelím!" zarachotilo v něm opětně.

Upřeně se díval, kde viděl lupiče své ženy, lupiče své cti. Sňal s ramene ručnici a prozkoumával ostré náboje.

„Střel!" zabouřilo v něm.

Nepřítel stál na kopečku nehybně jako terč. Vildner přiložil k líci zbraň a namířil. Ještě mih — a nespustiv, mrštil o zem ručnicí.

Spatřil Boženu!

Vystoupivši náhle ze zadu, stanula těsně před Bensonem, takže rána také ji by byla zasáhla.

Křiklo v něm:

„Ne... ji ne!"

Něco se v něm překotilo, něco se v něm zlomilo.

Nestřelil.

„Milostpane, srnec zatím utekl," slyšel za sebou.

Bylo mu, jako by ho někdo z těžkého sna probouzel. Prozřel, procitl. Málem, že si oči nepromnul.

„Zmeškal jsem... přijdu v tu chvíli zítra zas," řekl, přehodil přes rameno ručnici a odcházel.

Hajný se za ním díval a potřásaje rozcuchaným chundelem svých vousů, bručel cosi nevrlého do sebe.

Vildner nemyslil již na srnku z jedlového mlází; před očima míhala se srna ze zámku, jež mu utekla. Pomalými kroky kráčel k domovu. Nervy se v něm chvěly; měl v sobě hněv, promíšený s lítostí, kterou cítil jako skličující tíseň, již chtěl překonat. Hledal uklidnění po velikém otřesu. Jindy je hledával po lesích; dnes z nich utíkal. Šel z nich strach, jako by tam něco hrozného naň číhalo. Toužil po samotě a přece se jí bál.

V kolotavém zmítání zašel do útulku svého, kde měl vedle tajností ukrytou i citeru. Bylo večerní šero a přitlumené ticho v přízemí té místnosti, kam zvenčí nezaléhal žádný zvuk. Ale v komůrce jeho nitra jiskrami sršel světlý žár a křičely myšlenky. Odložil zbraň do kouta, posadil se do křesla a houpal se na vlnách. Rád by zapomněl na ten hrozný sen; strašil ho i na jevě. A přece jej v sobě převaloval, opakuje v paměti každý okamžik, jak se ozvalo v něm „zastřelím", jak sundal s ramen zbraň, jak zkoumal náboje, jak přiložil k líci, jak namířil a jak uzřel při tom ji.

Večerní šero ho děsilo. Rozžehl.

Tak do sebe zadumán seděl plnou hodinku. Jihla tvrdá zlost. Duše se v něm překotila na opačný pól. Obešlo ho rozcitlivění s tichou únavou. Sáhl maně po citeře a chtěl si zahrát, ale prsty neposlouchaly.

„Dnes to nepůjde," řekl, zhasil světlo, opustil tmu svého úkrytu a zašel si do parku. Na obloze zářil měsíček. Pod jeho paprsky rýsovaly lípy stínem konárů a větví na cestičky, žlutým pískem posypané, klikyháků divnou spleť, jež se vánkem semotamo hýbala. S hlavou k zemi nakloněnou zadíval se chvilku do těch hieroglyfů a obrátil pak zraky k luně, putující po nebi.

Bohyně nočního slunéčka bývala prý cudná, jak vypravují báje dávných dob. Ale báje lhou. Světlo její svádí; paprsky jsou opojné; úsměv mámivý. Dívala se naň se záhadným úsměvem tím, jenž se vpíjel do krve. Bylo mu tak na srdci, jako by se Kačenka naň usmála.

Sebral se a mířil k Leskovu. Pospíchal.

*

Změna rozklížila v zámeckém pánovi, co na něm bylo tvrdě stmeleno. Nejen jeho duch, i jeho tělo jak by se rozpadalo na kusy. Chůze byla rozklácená; cítil častou umdlenost. Zaháněl ji nemírným pitím, jež ho přivádělo do hněvu. Tak potácel se mezi střízlivou malátností a podnapilým zuřením. Z jeho jindy pevných rukou vysmykaly se i otěže vlády nad jměním. To vše bylo vodou na Bořanův mlýn. Budoucí zeť byl mu nejen rádcem a důvěrníkem, ale vzpruhou všeho konání, duší všechněch podniků. Usadil se v jeho vůli, řídě ji dle libosti. Tak stal se dříve pánem Bouzova než mužem krásné Růženy. Setřásl se sebe Švarce jako nepotřebnou veteš, jež se odhazuje do smetí. Z Naka učinil si přítele, ba víc než přítele: učinil si z něho oddaného otroka. Nechal ho zatím ve mlýně při prasátkách a ostatních návycích a tak si ho oblomil, že staroch pokládal doktora za nejlepšího svého dobrodinečka. Kdykoliv se dověděl, že přijel Jiří z Prahy na zámek, obul si vysoké, lojem namazané boty, oděl se svátečními šaty, které nosíval jen do chrámu, a kráčel pomalými kroky na Bouzov. Pokládal si za čest, pohovořit s ním a vykládat své rozumy. Měl teď mnohem méně práce, skoro žádných starostí a na stará kolena počal číst i noviny. Měl jich plnou hlavu a v stařeckém mozku se to jen jen hemžilo, ba často rachotilo jako ve mlýně. Dědovy zdlouhavé a rozvláčné rozprávky, jež nemívaly konce, bývaly Jiřímu často obtížné; ale snášel je a shovívavě se stařikem rokoval. Dával mu však při tom cítit, že se k němu pouze blahosklonně snižuje, a že oba dělí nepřeklenutelná mezera. Hrdost, trochu upiatou, jež mnoho v sobě tají, slučoval vůbec v obcování s lidmi k souladnému celku s přívětivou zdvořilostí, což prý bývá vrchol životního umění.

Doktor Bořan měl v sobě mnoho sebevědomí, ba hrdosti. Ač to nedával zřejmě na jevo, díval se na vše shůry dolů a povznášel se nad své okolí. Často přezíral, mnohdy pohrdal a každého si hleděl podmanit. Bez námahy nacházíval ve všech lidech stránku chyb a slabosti. Nebyly v tom výpočty namáhavé analyse, ale síla syntetických postřehů. Proto jeho konání nedojímalo jako pracně osnované chytráctví, ale jako výbušné a náhlé nápady. Hleděl na svět ne jako by sám byl také součástí jeho dějů a nezměnitelných zákonů, jimž se nutno podřídit, ale jako nezávislý jedinec, jenž se dívá s vysokého stanoviska na divokou světa toho hru a chce mu vládnout, chce mu poroučet. Proto mu byly ideálem síla, převaha a moc. Sbíral ji roztroušenou po kusech, uschovanou v lidských jeskyních,

utajenou na místech, vedle kterých přecházejí tisícové, aniž ji postřehnou, až ji uzří ten, kdo má oko bystřejší. Sbíral ji i ve svém vlastním „já“. Je-li pravda, že lidská osobnost je četných živlů syntesou a spojením, z nichž se někdy mnohé odlučují od středu a působí tak nelad niterného života, měl Jiří všechny duševní své prvky jako skuty k nerozborné jednotě. Proto tvrdost jeho vůle, jež neznala měkkosti. Činit lidem bolest nebylo mu bolestí. V tom byl svého bratra Víta pravým opakem.

Měl i jinou zdatnost, že vystihoval taje lidských niter, že uhadoval jejich myšlenky a mnohé věci vytušil, jež jiným byly skryty v budoucnosti husté tmě. To bývalo mu světlem, kterou cestou jít. Viděl, že se Vildner řítí v záhubu a že má osud svůj již napsán takměř na čele. Bál se, že skončí neslavně. Bál se trosek těch a chtěl se pojistit. Růžena a Bouzov, Bouzov a Růžena: ty pospíchal mít v bezpečí.

Různé lásky a různé nenávisti přerůstaly zámeckému pánu přes rozum. Jen jednoho teď zanechal: hry na burse. Za to vášeň soudit se rozlomcovala v něm útroby. Doktor, chtěl-li mít s ním dobrou vůli, musil mu v tom vyhovět. Rovněž tak ho pálila i zášť proti velikému průmyslu a všemu, co s tím spojeno. Zanevřel stejně proti dělníkům i proti továrnám. Kouř z jejich komínů čpěl mu do nosu i když ho neviděl. Házel je do jednoho pytle se sousedy sedláky; na vrchu nad nimi ležel Benson a tlačili se pytláci. To bylo všech jeho nenávistí vrcholem. Úpěl pod tím břemenem a šel strach, že klesne tíhou, ležící mu na mozku. Skákal od nápadu k nápadu; jako magnetická střelka byla vůle v stálém chvění, v stálém pohybu. Mezi nejbližší železniční stanicí a Prahou drnčel pořád telegraf. Žan nestačil běhat s depešemi, jež posílal Jiřímu. Tu ho volal k sobě na zámek k důležité poradě, tu letělo zas hejno jiných dotazů a rozkazů.

Před svým neštěstím, jež mu bylo krutým přelomem, bojovával číhavýma očima a lišáckým úsměvem. Ale nyní úsměv zmizel z duše, zmizel se rtů, a číhání se proměnilo v divé výpady. Co se mu postavilo do cesty, povalit chtěl násilím. A když to v skutečnosti nemohl, představoval si aspoň v obraznosti, jak se pod jeho pomstou svíjí nepřítel. Střízlivý jindy muž, jemuž život a vše, co s ním souvisí, bylo počtářským úkolem jeho matematiky, a každý úspěch správným úkolu toho řešením, padl do spárů fantastických přeludů, jež s ním prováděly krkolomný rej.

Selští chámové mu leželi dnes na duši. Poslal telegram; doktore, přijeďte.

Nechal všeho být, i nejnutnější práce odložil a přijel téhož dne. Byl rád, že mu bude možno provést dávný úmysl. Jel s ním k Bouzovu.

„S tím Nakovým mlýnem musíme přec jednou skoncovat. Proto jsem vás zavolal. Tam nesmí žádná elektrárna stát, protože by prospěla jen selským chrapounům.“

Spustil proti „huňáčům“. Člověk jeho druhu snese spíše odpor v činech nežli ve slovech. Proto mu Jiří neodporoval, neboť každý odpor byl by olej do ohně. Ptal se ho:

„Čeho si tedy přejete?“

„Nestávět a sloučit k jedinému celku s Bouzovem.“

„Zákon takového připojení k velkostatkům nedovoluje.“

„K čemu byste byl advokátem, abyste ten zákon nedovedl obelstít nebo přeskočit?... Vás právníků svědomí a vaše zákony jsou jako staré hodinky: lze je podle libosti a vůle nařídit a natáhnout, ale nejdou nikdy jak se náleží.“

„Mýlíte se. Bývajíť někdy zákony ty ze žuly a vysoké jako zeď, jež by polevila leda pod kulemi z děl.“

„Pravda, pravda... Pod těmi se každé právo hroutí nebo leze jako žebrák ke kříži a prosí o smilování.“

„Ještě dobře, že se jimi někdy řítí do trosek i staré bezpráví. Na čem bludné věky hlodaly, zvrtnou v krátké době hmoždíře a kanony... Ale mluvme o mlýně.“

„Dobrá... o mlýně... Slibte mně, že tam nebude nikdy elektrárna stát.“

„Slíbím, bude-li slib slibem odměněn.“

„Eh, vy čtveráku!... Za půjčku svého slibu budete, trvám, jako lichvář žádat notných úroků.“

„Nebudu chtít nic, než co zákon poroučí.“

„To se poslouchá z vašich úst jako na jazyku neznaboha bohochvalná modlitba... Co vlastně chcete s tím svým zákonem?“

Doktor schválně neodpovídal.

„Snad s ním obchodujete jako s tajným jedovatým zbožím, že nechcete s ním na slunce,“ smál se Vildner, jenž si zvykl s budoucím svým zetěm posměvačně mluvit o právech, a doložil: „Povězte přec, jaký to zákon jste si na mne vymyslil?“

„Jsme všichni smrtelní, toť ten nejkrutější zákon pod sluncem.“

„Smrtelní?“ odpovídal zámecký pán zdlouhavě, opakoval slovo to, zdvihl oči

k Jiřímu a zpytavě i udiveně si ho prohlížel, jako by na něm hledal tu smrtelnost. Nenašel. Viděl jen, že má tmavou vestu na sobě, barevný nákrčník a u hodinek na řetízku že mu visí umrlčí malá hlava ze stříbra jako přívěsek. Upřel na ni zrak. Pak jej odtrhl a řekl jízlivě:

„Vida, vida... jsme všichni smrtelni. Učíval jsem se tomu již jako chlapec v katechismu, kde byla řeč o posledních věcech člověka... Je to snad také do vašich paragrafů zapsáno?... Chcete mne snad postrašit, že smrt na mne číhá někde za křovím?“

Jiří zvolal s vynuceným smíchem, chtě obrátit otázku tu v žert:

„Kdo pak by se smrti bál?“

„Nejste tuze ani chytrý ani duchaplný, neboť to již vrabci cvrlikají na střeše, že počíná každý stejně s touhle písničkou, když chce, aby někdo dělal testament... ‚Jsme všichni smrtelní,‘ skuhrá i kněz nosním tónem, když přichází s posledním pomazáním k nemocným... I vy mne chcete naposledy pomazat a vydřít ze mne pořízení, bych vás ustanovil dědicem... To je ten slib, který vám mám dát... Ne... svému zeti neodkážu nic, a to z pouhé lásky k vám. Nepřeju si, abyste měl starost o mou smrt... Dědit po mně bude...“

„Benson s Růženou,“ skočil mu Jiří do řeči.

„Zbláznil jste se, doktore?“

„Ne, nezbláznil... Neučiníte-li závěti, připadne díl jmění, které máte, vaší paní manželce, a můžete si vypočítat na prstech, kdo bude mít z toho zisk.“

Vildner vyskočil ze židle a zlostně vykřikl:

„Toť nemožno.“

„Ani údiv ani hněv váš nic v tom nezmění.“

„Ukažte mně to!“

„Zákony nosím v hlavě, ne po kapsách.“

„Nesmysl, že by žena dědit mohla po muži, jemuž utekla!“

„Leč byste s ní počal soudy o rozvod.“

„Být světu k posměchu!... Ne... Ale neuvěřím, dokud neuvidím černé na bílém. Počkejte... Snad Halánek... Má toho ve svém kanceláři po předešlých majitelech plné police.“

Chtěl poslat pro správce.

„Dojdu k němu sám,“ řekl advokát a přinesl za chvíli občanský zákonník s předpisy o právu dědickém.

„Vizte... tady,“ ukazoval, když byl vyhledal.

Zámecký pán prozkoumával, odložil, zamyslil se a po dlouhém otálení promluvil:

„Udělám tedy testament. Ale všechno Růženě, vám nic.“

„Toť se samo sebou rozumí. Učiňte tak brzy, a ještě lépe hned.“

„Co pak již umírám?“ rozkřikl se milostpán.

„Svou poslední vůli má mít každý v pořádku. Správně se říká: „Pracuj, jako bys chtěl věčně žít; a žij, jako bys měl ještě dnes večer složit hnáty do hrobu.““

(Pokračování.)

Josef Chaloupka:

VÍRA.

Což nikdy, nikdy neuvadne
plamen na líci?
V hvězd vířící prach vždycky padne
srdce kající.

Sám ze sebe jsem vždycky vyšel.
z bolu procítal.
A jestli boží hlas jsem slyšel —
zaklet ve mně spal.

Jak mušlí mnou zní hlasy moří,
mnou hřmí hlasy měst.
Nech s věčnem můj hlas chorál tvoří:
mřít a znovu kvést.

Nemohu vesmír pojmout sněním,
byť i širým snem.
Vesmír chci pojmout ne snem, bděním,
mojím skutečnem.

Chci s hvězdami se v plamen slíti,
život dát a mřít.
Proměněn v zem, či jarní kvítí.
splývat chci i žít.

Můj hasne zrak, již navždy chladne,
popel na líci.
V hvězd horký prach, nechť srdce padne,
srdce kající.

ÚRYVKY Z „DENNÍKU VŠEDNÍHO ŽIVOTA BĚHU" SOFIE PODLIPSKÉ.[1]

Rok 1890.

Čtvrtek 8. květen. Ó již osmý květen! Stůj, stůj krásná dobo bezu! Čtu Zolu „La Béte humaine." On sám není si snad úplně vědom ducha svého povolání. Je to Attila duševního žití moderních národů. Včera ani dnes ráno nemohla jsem vyloviti pracující svoje myšlenky z proudů všedního žití. Byly v něm chyceny a stopeny. Napájely se tam ovšem také. Čekám teď na inspiraci, abych mohla začít malovati svůj Břeh.[2]) Začínám. Myslím na látku. Přec není to ještě venku.

Pondělí 12. května. Hotova s Bête humaine. Velké dílo, ale schází tomu trupu hlava. Přece dojmy nesmírné. Nechávala jsem pro knihu vlastní práci ležet, jak je mým zákonem a právem, jež sama jsem si přisoudila, zajímá-li mne kniha neobyčejně, že mohu nechat všecko ležet k vůli ní. Dopoledne spolkové schůze, na radnici k Aloisu Olivovi. Sbírání zkušeností, látek, seznávání lidí. Nemusím věru chodit po hospodách hledat látky. Přicházejí ke mně samy. Odpoledne spolkové dopisy. Dopoledne poseděla na Karlovu. Ten bez! Večer obrazy z okna.[3]) Ta krása! Vděčnost. Povídání mé Miladě[4]) a vděčnost v srdci. Vše uděláno, odklizeno, co leželo v cestě. Tedy ku Břehu! Vogue la galère!

V úterý 13. května. Řekne se: Vogue la galère, ale větřík nechce se dostavit. Nerozhodnost leží na mně jako olovo. Vidím svůj život jaksi uhaslý. Jsem jako jindy spokojena, bez vlastních žádostí a přece jaksi pohrdliva. Nejsem to já. Trpím sama sebou. Vzdor tomu pracuji v této olověné náladě a nemám důvěru ve své dílo. Nevidím jeho ideu, není mi jasný jeho děj. Držím teprv první osoby, které se mi vynořily k začátku a nevím, mají-li dosti reliefu. Přece mi to plyne. Odpoledne vyhledávám sestru na Karlovu nám. a mám pořád tu tíž na mysli. Bouře nás zahání do bytu. Milé zpomínky a povídání. Líčíme si nynější českou společnost, její různé kruhy. Jdu v bouři a dešti k Marince a k našemu miminku[5]). Ludmila moje s dětmi těmi drahými přichází také. Uháníme před hrozící novou bouří domů.

Středa 14. května. Mám tu tíž i ve spaní na sobě. Probouzím se a je mi teskno. Myslím na tu milovanou práci zas. Najednou otevírá se perspektiva. Vidím celek. Osoby oživují. Jmenovitě chápu svého hrdinu. Ten nechtěl se dlouho vyvinout. A přece je to on. do něhož jsem vložila již před lety ideu předrahou. Již mi to tedy padlo do klína jako dar k svátku. Teď roste a vlní se to samo. Neodbytně. Milá návštěva bratrova. Beru na chvíli Lenaua do ruky. Mezi čtením vyvstává mi postava druhého hrdiny. Vše jasno. Nálada vyjasněna za deštivého dne. Duch ssaje tajuplné kouzlo z nádherných kytic šeříkových. Vítr nad dílem ducha se zdvíhá. Ještě jednou: Vogue la galère! Dávám se do druhé kapitoly. Pracuji. Návštěvy příbuzenstva až do večera.

Čtvrtek 15. května. Svátek na nebe vstoupení. Mně se dovršil 57. rok mého žití. Láska mých dětí mne obklopuje. Děti! Moje děti! Vyčítám si. že nemám ještě citu dosti k pojmutí, čím mi jsou. Moje Milada říká přání, které Vrchlický složil. Napsala ho. Květiny. Návštěvy a všecky milé a upřímné. V poledne mám tu svého Prokopa. Jsem šťastna. Odpoledne k Marince a k dítěti.

Pátek 16. května. Včera večer radost malých i velkých dětí ze svatojanských raket. Ráno klid. Práce mezi květinami. Procházka k Bertramce a výše na ty krásné zelené kopce, které mi kynou do okna. Odpoledne k Marince. Vidím Prokopa a to dítě. Mezi tím spolkové afery, studie v nich.

Neděle 18. května. Dopoledne překrásná vycházka na Petřín s mou zlatou dcerou a oběma děvčátky. Odpoledne práce. Den uprchl až příliš rychle. Mezi jinými návštěva Emmy (sestra Vrchlického).

[1]) V posledním desítiletí svého života psala Sofie Podlipská pravidelně svůj „Denník všedního života", otiskujeme z něho tyto úryvky. Vrhají světlo na intimní život rodinný i Jarosl. Vrchlického, zaznamenávají zajímavý výrok Zeyerův a projevují intimní svět a cit své autorky, jejíž korespondence s Jar. Vrchlickým již velkou pozornost u nás vzbudila. Red.

[2]) Vyšel v 1.—3. čísle Přítele domoviny roč. VII.

[3]) S. Podlipská bydlila u svého zetě J. Vrchlického na Palackého nábřeží v III. patro, odkud byla rozkošná vyhlídka.

[4]) Dcera Vrchlického.

[5]) Právě narozený synek Prokopa Podlipského.

Pondělí 19. května. Svatební den mého syna. Dopoledne práce, odpoledne také. Potom k Marince a jejímu mému dítěti. Chovala, uspala jsem ho. Večer pomalounku domů krásným Karlovým náměstím po našem krásném nábřeží. Praho, ty mi nahražuješ celý svět! Myslím na svůj život vděčně. Užila jsem přírody, poesie, slasti myšlenek a snů, lásky k dětem, ke svým vyvoleným, rozkoše pokroku v citech, jež vedou k dobru. Bylo a jest mi dopřáno poskytovati útěchy a trochu pomoci. S takovými myšlenkami přicházím domů za nádherného večera. Miloš[6]) čeká. Učíme se. Naši přicházejí hodně pozdě ze Žofína. Má dcera praví ke mně: „Četla jsem tam Příbuzné. Nic mne tak neposilňuje a do pravé míry neuvádí jako tvoje spisy." To řekla mně již mnohokrát. Nejsem odměněna jako málokterý spisovatel? Nejsem tím ověnčena lépe než na kapitólu? Buď požehnána, dcero moje, moje příbuzná! Tvé děti splatí Tobě to štěstí, které jsi mi tím darovala. Povídání Miladince o větrném mlýnu.

Úterý 20. května. Hovor s Jaroslavem při snídaní o našem politickém postavení... Střemhlav utíká mi čas. V tom úprku je mi můj denník útěchou. Zachycuje aspoň stín toho, co pomíjí. Poslední dobou tvořením Břehu bylo mé dumání filosofické potlačeno, tak že se mi po něm stýskalo. Připadalo mi, že jsem ochuzena, obmezena. Teď vracejí se mi ty chvíle vnitřní neunavné práce a toho povznešení při ní. Odpol. u Marinky a dítěte, k večeru na Žofín.

Středa 21. května. Hned ráno na Žofíně. První plavací lekce naší Miladinky. Jde statečně do vody. Také Ludmila plave jako druhdy já z mládí, což mi působilo mnohý krásný dojem a obohatilo mě mnohou myšlénkou ve pracech použitou. V poledne rozmluva o kritikářích, o Čase o Časistech a Albertovi. Dobré dorozumění s drahým Jaroslavem od literatů přepadeným, uráženým. Studium povah, jmenovitě Alberta. Resumé. Resoluce. Jak brát to všecko, jež není nic nového a každému velkému pracovníku a tvůrci se opakuje. Odpoledne hodně pilná. Bouřka zdržuje mě doma, čemuž jsem ráda. Práce se mi vyvinuje sama. Mezi chůzí a při různém zaměstnání pracuje se sama dále a ještě zbývá mi času a síly vypřádati svoje sny. Myslím nyní na př. na vůli a její zjevy mysticismu přičítané, nejnovější vědou pozorované a sním o tom, jak dalece by mohly v osud zasahovat, ba také v děj přírodních zákonů. V tento děj člověk zasahuje positivně prací mravenčí, důmyslem lidským. Avšak vůle všeho lidstva snad také zasahuje bezprostředně. Sny! Večer pozdě přicházejí mi mé zlaté děti promočeny a veselé z Chuchle.

Čtvrtek 22. května. Tyto dny dostal Jaroslav zprávu z Padovy, že tam jest jmenován čestným členem akademie. Ráno milý hovor s Ludmilou o Chuchli a jak se co zařídí s tamním pobytem. Pak spolková návštěva a práce.

Sobota 24. května. Celý den v Chuchli. Byl to den jako zlato. Mám potěšení z krásného pokoje, který tam moji Vrchlických budou míti.

V neděli svatodušní 25. Vrchlických odjíždějí do Žamberka s Miladkou. Jsem doma s Evičkou. Ona praví ke mně: Bába sama, Didi[7]) sama." Jsme spolu. Odpoledne u Podlipských. Pak na Karlově nám. se sestrou.

V pondělí 26. května. Hned ráno ve Společenské zahradě v moři květin a bujného stromoví. Bouře žene nás domů. Množství návštěv. Rusové. Poláci. Pak Zeyer ze Španěl přijíždějící. Překvapení, potěšení. Odpoledne Jaroslavova matka. Děti ji sem táhnou jako magnet. U nás přes noc. Odpoledne milý, ach milý návrat mých Vrchlických. To jest však v úterý 27. května.

Středa 28. května. Dopoledne k Lužické s „Právem lásky", které vyšlo v Libuši. Odpoledne proud návštěv. Červinková, potom Zeyer. Fantastický výjev s ním zcela krátký. Podobného nepřihází se v životě často. Později přijíždí moje dcera s dětmi a se spoustou rozkošných jarních kvěrů. Příjemný večer. Maminka Fridova vypravuje ze svého života. Myslím na ubohého zajímavého Zeyera. Přes den psala dopisy dokončivši nějakou kapitolu. Ta práce. Břeh mně nesmírně vyplňuje duši. Jde to lehce, píše se to samo. Ruka píše takž takž.[8])

(Pokračování.)

[6]) Malíř Miloš Jiránek bydlíval za dětství u Vrchlických a později tam docházel a učil se s Podlipskou francouzštině, jíž Podlipská mistrně ovládala.

[7]) Evinka říkala sobě „Didi".

[8]) Podlipská trpěla písařskou křečí a někdy byla nucena psáti levou rukou.

FEUILLETON.

Dr. Josef Svítil:

Sladké s hořkým.

V duchaplném článku Jaroslava Kallaba četl jsem nedávno tento výrok: „Staletími budovaný mocenský stát před našimi zraky rozpadl se v prach, a na jeho místo nastupuje nový suverén, před nímž v němé úctě a očekávání se skláníme: Jeho Veličenstvo, Lid“ (Lípa II. č. 10.). Napadlo mne, neexistuje-li nebezpečí, aby křehkost lidská, která tolik zla natropila podlézáním a lichocením svrženým veličenstvům a jež sama dotěrným patolízalstvím ješitné panovníky jenom ve zlém utvrzovala, neprohřešila se podobným nedůstojným snižováním lidské důstojnosti před novým majestátem, vládnoucím teprve od včerejška. Či nedovede lid, tato bytost tisícihlavá, být zrovna tak domýšlivým, zrovna tak marnivým, ve svých rozhodnutích právě tak nestálým, ve svých slibech právě tak věrolomným, ve svých soudech právě tak nespravedlivým, ve svých zálibách právě tak předpojatým, ve svých požadavcích na vlas tak nenasytným, jako jeho předchůdci, monarchové „z boží milosti“?

Málo kdo má tolik příležitosti vniknout v široké vrstvy lidové jako lékař na venkově. Vidí lid, nynější veličenstvo, každodenně v nedbalkách. Ze zkušeností, které jsem za dvacet let nastřádal, nabyl jsem přesvědčení, že nový vladař nestojí dosud na výši situace. Bude potřeba obezřelých a svědomitých rádců a mnohaleté pečlivé výchovy, směřující k povznesení ducha ctnostmi občanskými a k ušlechtění srdce uměním, poesií a krásou, má-li panování nové dynastie být slavnější než vláda rodů, jejichž sláva již povadla.

Především pak potřeba: nelichotit lidu. Nevychovávejme sami v novém vladaři starého zhýčkaného sobce; mluvme o něm a k němu pravdu — třeba i za cenu vlastní oblíbenosti.

Snad se slova tato ani nehodí za úvod k několika drobným příhodám anekdotového rázu, které tuto podávám ze svého zápisníku. Vím, že to nejsou žádné objevy. Ale jsou všecky ze života; nejsou jen z kalamáře. Černé i bílé, sladké s hořkým se střídá.

*

Místní odbor Ústř. Matice Šk. v X. na Moravě pořádal jubilejní výlet s buffetem. Děvčata v národních krojích chodila dům od domu s prosbou, aby hospodyňky dle možnosti přispěly.

Zámožná jedna selka jim odřekla rozhorleně: „Na to Matico nedám nic. Porát jenom sepat estáke na škole — potom je to samé študent a člověk nemuže zjednat ani pacholka ani divke.“

Tato poznámka vyplývala arci z čirého nepochopení matičních úkolů. Nehledě k tomu, — přiznejme si — není v rozhořčené filipice hanácké hospodyně zrnko pravdy a kus palčivé otázky, která bude dojista palčivější v nedaleké budoucnosti? Já aspoň vzpomněl jsem si na slova panímámina v těchto dnech, kdy nalezl jsem v nové knize Kálalově toto doznání: „Všecky školy odcizují tělesné práci, všecky zpanšťují — až nebude nikoho, kdo by oral, vozil mrvu a pásl stádo — běda!“ („Jiný duch“ u Šimáčka 1919.)

A Kálal není spisovatel, který by mluvil do větru!

*

V pěkné obci B. na Malé Hané vyhořeli v noci dva sousedé. Jeden bohatý sedlák, druhý zadlužený chalupníček. Ráno procházeli se oba, vzdychajíce, po čadícím spálenisku. Když se potkali a chudák jal se naříkati, odbyl ho boháč zkrátka: „Copak je vám, ve si na stavbo vepučite — ale já mosím vzit ze svyho.“

Jaká škoda, že naše Haná nenašla ještě svého Moliéra!

*

Pajmáma Vystavělka z V. R., statná sedmdesátnice, škrábla se při mlácení stéblem do oka. Přišla ke mně s nebezpečným vředem rohovky. Když jsem jí kladl na srdce, aby dvakrát denně přišla do ordinace, — byla z vísky sotva dva kilometry vzdálené — mrzutě namítala: „Debe člověk aspoň za te ceste neco dostal!“

Hle — vox populi! Jak je náš dobrý lid uznalým!

*

Šedesátiletá domkářka měla v podpaždí dva abscessy zvící slepičího vejce. Žena trpělivá. Pracovala s tímto bolestivým neduhem na poli, přikládajíc na boule mast vlastní výroby, která sestávala z proslulé na Malé Hané „masti jaroměřické“, kozího loje, smůly z borovic, kafru a čertova lejna. Když jí syn radil, aby šla k lékaři, nechtěla ani slyšet. „Von mně to rozřeže — a já potom teprv zostanu bez sebe.“

*

Mladá žena zámožného rolníka P. onemocněla horečkou omladnic. Nevzdělaná porodní bába sic tvrdila, že „všecko je v pořádku — habech temu nerozuměla!“, ale příbuzným se zdálo, že mladá maminka vypadá „darebně“. Radili, aby se poslalo pro lékaře. Tu však vlastní matka nemocné rázně je okřikla: „Bodéť doktora, kdopak mo bode sepat desítke!“ Když chystali křestní hostinu, obořila se na rozpálenou rodičku: „Vizeš, co máme práce, a te se válíš, aspoň zamist a hadre veklepat bes muhla!“

Čtvrtý den po té dcera zemřela. Snad se za-

slepené matce přece konečně rozbřesklo, že nebylo „všecko v pořádku“.

*

V době, kdy při léčbě tyfu břišního platila zásada přísné tekuté diéty, svěřil se mi Elísek ze Š. s touto poučnou zkušeností: „Já sem měl taky tu hlavničku. Ležel sem sedum neděl, bez doktora. Doktoři při tom nejsou nic platny. Já sem jen pořád jedl stromský jabka a kysaný zelí — syrový.“

Přiznám se, že jsem si přece jen netroufal užít Elískovy methody u svých pacientů. Nedalo mi staré pořekadlo, že zabilo krejčího, co pomohlo kovářovi.

(Pokračování.)

DIVADLO.

Vršovci. Tragedie o sedmi dějstvích. Napsal Rudolf Krupička. Reprisa Nár. divadla v Praze dne 28. dubna 1919.*) Režisér Gustav Schmoranz, vypravil Josef Wenig.

Dílo, setkávající na základě všelidských, psychických konfliktů děje jisté doby, vyvrcholující se v jisté ovládající idey, jejíž nositelé padají, idea však potrvá, toť tragedie historická. Tragedie národně historická řeší tyto konflikty svérázně, na základě specielních disposic národních, jako na př. drama anglické, vlašské, francouzské, španělské neb norské. Pro rozvoj historického dramatu českého je nutno, aby naleznouc svéráznou formu i výraz, ve směru nalezeném důsledně se vyvíjelo, temeníc ovšem stále v daných základních vlastnostech povahy české a spějíc k nejvyšším metám všelidským.

Po akademických, nerozehřívajících „Přemyslovcích“ Fišerových vypravilo Národní divadlo hru Krupičkovu, dílo faktury shakespearovské s nejednotnou architekturou, nehovící požadavkům divadelní techniky, plné episod, vložek, vášnivých výbuchů, divokých činů a lyrických, děj zadržujících pasáží. Českému svérázu nehoví v ničem, naopak, postavy její jsou kosmopolitické reminiscence, více reprodukční než produkční výtvory, spojené obratně, hladce i umně, — místy však to v hybných motorech zaskřípe — a hlavně básnickou, lepotvárnou řečí, přesycenou aforismy, svádějící však k provleklé deklamaci a neorganicky přičleněným episodám. Obsah kusu: Svatopluk, kníže české, utká se v boji s vnitřními nepřáteli, rodem Vršovců, a vyhubí je lstí i krutým násilím. Těžko věřiti, těžko sloučiti tohoto dravce s vrkajícím milencem Runy z rodu Vršovců. Je to charakter vůbec český? Ne, spíše germánský? Nakonec hry padají násilnou smrtí všecky osoby tragedie, až na dva padouchy.

*) K premiéře kusu pro Zvon vstupenky nevybylo.

Prudké, krvavé scény, a přece není to tragedie. Není tu zápasu o velkou ideu, síly protivníků jsou rozvrženy nestejně. Nadlidství Svatoplukovo (Hebbel) střetá se s chabostí Vršovců až opovržlivou, není tu vážného boje, jen hra na boj a katanství. A z historie jen fakt vyhubení Vršovců. Není to tragedie, nanejvýš stavební materiál k ní, disjecta membra. Autor hledá člověka, čím to je, že zachycuje jenom temno, nízkost a jed v duších a tak málo jasu, idealismu a dobroty? Není pochyby, že špatnosti je ve světě více než ctností, ale otázkou jest, zda je předností hry, líčí-li jen tyto špatnosti. Začátečnická technika autorova jeví se neodůvodněnými příchody a odchody osob (což ani u Shakespeara není předností), dále vedle dramaticky vyhrocených výjevů, dialogy neekonomické, epické šíře (scény s Vnislavem). Hra má sedm dějství a při veškeré rujnosti své vyčerpává, unavuje a nakonec uspává.

„Vršovci“ psáni jsou křečovitým úsilím nadaného, dramatického talentu, jenž jistě nalezne, až se vykvasí, svůj pravý obsah a směr a dá nám díla dokonalejší. Ve hře této na dvou ořích (historicky řečeno) spočívá úspěch její, na ořích Vojanových. Jeho postava ovládá suverenně celou hru, netrpíc, aby podle ní vynikl někdo jiný. A upoutal-li kus po celé dlouhé trvání své zájem aspoň části obecenstva (po spuštění opony dotěrná klaka probouzela „snivce“), přísluší za to vděk velikému umění tohoto interpreta, jeho neúmorné síle a vytrvalosti. Podivovali jsme se všestrannému umění Vojanovu v této hře, v úloze Svatopluka, která náležeti bude vždy k nejskvělejším jeho výkonům. Podle hrdiny vynikla paní Hübnerová pevnou odhodlaností ve své nenávisti (jací měkkýši byli proti ní ostatní Vršovci!) i měkkou mateřskou něhou v postavě Zbyslavy. V dobrých rukou byly dále šarže Runy (L. Dostálová), Judity (R. Nasková), Božeje (Želenský). S úlohami Vnislava (Deyl), Zory (Hurt), Pavlíka (Kohout), ani sebe větší píle umělců by si rady nevěděla. Radka (Odstrčilova) svou nepůvodností (Ofelie!) až nemile překvapila, ač hrána byla s vervou lepší věci hodnou. Výprava kusu byla úhledná, na primitivní hrady století dvanáctého architektonicky příliš nádherná. Více intimnosti bylo by bývalo na prospěch. *Et.*

*

Dědic. Komedie o 4. jednáních. Napsal F. V. Krejčí. Režie Fr. Hlavatého. Po prvé na městském divadle Král. Vinohradů dne 29. dubna 1919.

S radostí konstatuji předem plný, srdečný úspěch nové práce osvědčeného už dramatického autora. Uchýlil se s námětem svým do doby přítomné a satirickým tónem předvádí nám demoralisující vliv jmění nepoctivě nabytého, demoralisační přístupnost slabé povahy tlakem okolí, bázní před zápasem existenčním,

vlivem ješitnosti. Postavy autorovy kypí životností a poutají diváka až do konce hry dokonale. Drama lidské kolísavosti, osud člověka dobrého, ale slabého, šlechetného úmyslu, zvráceného v sobecký zájem. Výsek ze života skutečnosti přítomné. Děj prostý: Válečný zbohatlík Lukeš má syna Adolfa, načichlého ideami altruistickými hlavně vlivem své lásky, učitelky jazyků Věry, nenávidí bohatství svého otce, znaje nekalé jeho prameny, vyvěrající z odírání chudiny. Hned v prvém jednání střetnou se protivné názory životní otce a syna, a když na udání Věry nenadálou úřední prohlídkou ve sklepě Lukešově nalezeny jsou zásoby potravin, skrývaných za účely spekulačními, raní otce Lukeše mrtvice.

V druhém jednání vrátí se Adolf po pohřbu otcově z cesty a nalezne ve své domácnosti strýce Havránka, jenž za jeho nepřítomnosti ujal se vlády v domě. S Havránkem je tu i dcera jeho žabka Albína, která snadno vznětlivého Adolfa zaujme. Adolf odhodlán je dědictví nepoctivě shromážděného se vzdáti, ale celé jeho okolí, strýc Havránek, lékař Šimon (jenž navrhuje, aby věnoval dědictví na založení sanatoria pro tuberkulosní) i kabaretní hvězda Dora ho z toho zrazují. Adolf se brání, ale svádí jen boje na ústupu, hroze se existenčního boje beze zděděného milionu. Marně dotírá Věra, aby byl pevný, Adolf stále rozhodnutí odkládá, až nakonec přikloní se k návrhu doktora Šimona a odhodlá se věnovati celé dědictví sanatoriu. Tu zakročí strýc Havránek. Dotírá na Adolfa důvody rozumovými a nakonec citovými, líče lásku a bol své dcery k Adolfovi. To překoná Adolfa, jenž sám se už do Albíny zamiloval, že rozhodne se pro kompromis, půl dědictví dáti na sanatorium a druhou polovinu si ponechati. Zklamaná Věra odchází, prohrála lásku i víru v lepšího, vyššího člověka, nikoli však víru v sílu lepší, vyšší idey, ve vítězství její nad slabomyslným prospěchářstvím. Jsi všední člověk, tím odsuzuje Adolfa Lukeše.

Hra je obratně stavěna, dialogy jasny a spádny, scény střídají se přirozeně, autor ovládá divadelní techniku znamenitě. Obsazení úloh bylo uspokojující. Adolf byl v rukou Karenových místy křiklavý, ale reprisy to asi vyrovnají. Dobrá byla pí. Friedlova v nepříliš vděčné úloze Věry, velmi dobrá byla hospodyně pí. Zelenkové, skvostná byla episodní Dora sl. Machovy, účinný byl p. Hlavatý v komické roli Havránkově, roztomilá žabka byla paní Baldová, úlohy Lukeše i doktora sehrány byly slušně. Obecenstvo bavilo se výtečně a odměňovalo se hojným potleskem. Autor byl volán, ale neukázal se. Výprava kusu byla poněkud jednotvárná, táž dekorace po celou hru. Snad by byly nějaké květiny na počátek druhého aktu neškodily. *El.*

*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Karla Schadta (Rubešova galerie, od 18. dubna do 15. května 1919) nedostupuje ani běžné úrovně dnešních výstav. Tyto obrazy, podávající většinou jen úzký výsek krajiny, patří k nejlhostejnějším, jež jsme v poslední době spatřili. Poměr malířův ke krajině je poměr nezaujatého pozorovatele. Mladý muž bez kvasu, bez podkladu silného vidění a malířského temperamentu, maluje krotké, konvenční obrazy, jimž schází přírodní vzduch a svěžest bezprostřednosti. Nic nesvědčí o vzrušení, radosti z přírody a práce, o lačném vidění a chytání věcí. Obrazy nemají formy bezprostřední, barvy jsou bez hloubky a teplosti; tah štětce nezkoumá kvality představované hmoty, nebe je často mrtvé, pouze barvou potřené, nehýbe se. Tahy, plochu pouze pokrývající, jsou bez přízvuku, suché, tvrdé a ostré, jakoby nožem řezány. I tam, kde vystupují určitější výtvarné úmysly (jako v obrázku „Prší“ snaha, vystihnouti atmosferický zjev a náladu kraje), práce štětcová je příliš suchá. I v obraze nejzdařilejším (je to „Kamenitá cesta“, v hmotě pevněji vypracovaná a vydechující svoje ovzduší) je partie oblak nehybná a tvrdá. V tomto díle je také naznačena cesta stoupající, jíž se bude Karel Schadt bohdá bráti: víc soužití s přírodou a víc malířské vášně, snažící se o hlubší proniknutí předmětu a výtvarné úlohy. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

Válka, moře a styky českodánské. Ležel jsem churav v sanatoři Frankensteinu na jaře roku 1917, když jednoho dne přinesl mi ošetřující lékař s denní poštou německý lístek z Dánska. — Dopis zněl v překladě: „Velectěný pane kolego! V jednotvárnosti vojenského života — ležel jsem právě téměř po celá dvě léta jako námořní stráž na našem dánském pobřeží — bylo mi několik těch málo Vašich básní o moři, které znám z „České Lyry“ a „Nové České Poesie“ často velikou útěchou. Chtěl-li byste způsobiti značnou radost horlivému ctiteli české lyriky, — pošlete mi, prosím, některé knihy básní. Snad mi dovolíte též, abych i já Vám pak nabídl některé své verše („Gloeden“ Radost), jako malý důkaz své úcty a obdivu. S bratrským pozdravem srdečně Vám oddaný dánský přítel Carl Kjersmeier, Kobenhavn, atd.“ Odepsal jsem, zmíniv se o tísnivé své i celkové naší situaci a odeslal žádané knihy. Neuplynul ani měsíc, a pošta přinášela mi nový list a útlý sešit veršů C. Kjersmeiera „Digte 1915—1916“. „Milý pane X. Y.,“ sděloval lístek opět německy, „děkuji Vám srdečně za všecko atd.

atd. A omluvte mé dlouhé mlčení; ale rodinné záležitosti a nemoc bránily mi ve psaní. Mám nejvroucnější přání a vím, že se jednou po této válce musíme setkati, buďto v Praze — byl jsem tam kdysi a byla to nejšťastnější doba mého života — anebo v Kodani, kde vždy najdete u mne lože i chléb. A, kéž byste se již záhy pozdravil! Napíši co nejdříve obšírný dopis.... Med broderlig Hilsen fra C. K.“ Carl Kjersmeier, mladý intimní lyrik dánský, vydal velkou řadu překladů z evropské světové literatury, překládaje Dostojevského („Raskolnikov“), Turgeněva, Musseta („Et Barn af Aarhundredet“), V. Cherbulieze („Metha Holdenis“), Maupassanta („Vort Hjerte“), Edv. Christiansena, E. von Wildenbrucka a mnohé jiné. Z vlastní jeho tvorby básnické buďtež uvedeny knihy „Nuancer“, „De sidste Mennesker“, „Hojsangen“, „Gloeden“, „Digte 1907—1914“, „Digte 1915—1916“ a „Foraar i Paris“, knihu vydanou r. 1911 spolu se Sophem Clausenem, Torkildem Barfodem, Jensem Locherem a Ottou Wangem. Původní knihy básnické těšily se značné oblibě a jsou vesměs rozebrány.

Dánský tento mladý přítel našeho národa a naší literatury, v občanském životě notář, ovládá kromě jazyků západoevropských i jazyky slovanské a najmě češtinu, a můžeme se snad těšiti i nadějí, že z jeho pera vyjde snad jednou antologie české poesie v dánském překladě. Bylo by snad proto záhodno, aby byl v této horlivé a ušlechtilé své snaze s naší strany posilován a povzbuzován. Nehledě k okolnosti, že básník námořního národa dal mé, bezmála už dvacetileté práci na poli jemu nejbližším jisté zadostučinění, čerpal jsem z těchto navázaných styků útěchu v době hrůz válečných, kdy na nás nejtíže dolehaly; zaslechl jsem od moře hlas dánského básníka, který mluvil o konci války, o opětném setkání, o možnosti dalekých, zamilovaných cest za touhami srdce do světa opět otevřeného a tento hlas vracel mi téměř vůli k životu. Jsou tudíž tyto řádky nejen díkem osobním, ale i díkem za krásný, nezištný jeho zájem o naši literaturu, který, doufám, přivede nám p. C. Kjersmeiera nejen jako hosta do Prahy, ale který povede i k utužení srdečných styků mezi oběma národy, neboť jen z malých začátků rostou věci veliké a národy sbližují jedinci, a to jsou v první řadě pracovníci literární. *Dr. Josef Müldner.*

*

* Československý Červený kříž pořádal v dubnu přednášku o Rostandovi, proslovenou profesorem E. Bestauxem, jenž zastává Rostanda proti těm, kdož v básníkovi spatřují toliko žongléra krásných metafor a slovního šermíře.

V zesnulém básníkovi viděti především buditele nadějí ve Francii tehdy sobě nedůvěřující. Do Ibsenovských mlh, jimž Francouzi snažili se porozuměti a jimž se divili nerozumějíce jim, přišel Rostand na francouzskou scénu. Gallská duše, slunci zaslíbená, bohatýrský romantik. Úspěch Cyranův byl nesmírný, ničím nezkalený. Čistší než Cidův, nespornější Hernaniho. Něco tak známého promluvilo k francouzskému srdci! Důvěra Keltů, sáhající až do posmrtna.

Profesoru Bestauxovi je vidina Cyranova takřka existujícím hrdinou, článkem imaginárně navázaným na onen řetěz bohatýrů, který du Gueselinem, ba Rolandem počal a se skončil — maršálem Fochem... Beethoven měl příčinu, aby roztrhal svoji Eroicu — nad člověkem, avšak duch, kterého veliký muž vnukl svému národu, jeho vojákům, ožil po stu letech s celým svým heroismem a byl vlasti k záchraně. Koho jiného nosili v prsou francouzští „poilus“, než ducha Grognardova?! Jemným, kritickým prostředkem byl pak závěrečný posudek Chanteclera, díla přese všechnu manýrovanost (mauvais goût) a přemíru symbolů hluboce básnického svou ideou vůdčí. V něm kritik nalezl příbuzenství s Alfredem de Vigny.

ovc.

*

* Syndikát českých spisovatelů vydal právě 1. č. svého „Věstníku“, z něhož se dovídáme, že závazně bylo smluveno s nakladateli deset bodů, syndikátní desatero, při vydávání původních knih. Úmluva tato znamená značné zlepšení a ujasnění poměru autorů k nakladatelům, záleží nyní jen na tom, aby závazky tyto byly vzájemně plněny. Přistoupily na ně firmy: Barvitius, Hynek, Laichter, Neubert, Otto, Rašín, Storch, Svěcený, Šolc, Šváb, Topič, Unie, Fr. A. Urbánek a Vilímek. Kde zůstali ostatní: Borový, Kočí, Mojmír Urbánek, Šimáček, Srdce, Grosman a Svoboda, Dubský, Hejda a Tuček, Springer atd. atd.? Vyčkáme dále, spisovatelstvo bude pak vědět, jak se vůči abstinentním firmám zachovati. O dalších otázkách, redaktorských, časopiseckých, překladových a j. se jedná. Jest jistě přáním všeho spisovatelstva, aby postup jednání byl co nejvíce urychlen.

*

* „Hviezdoslavova Beseda“ v Dolním Kubíně na Slovensku zřizuje veřejnou čítárnu a žádá o bratrskou pomoc věnováním postradatelných knih.

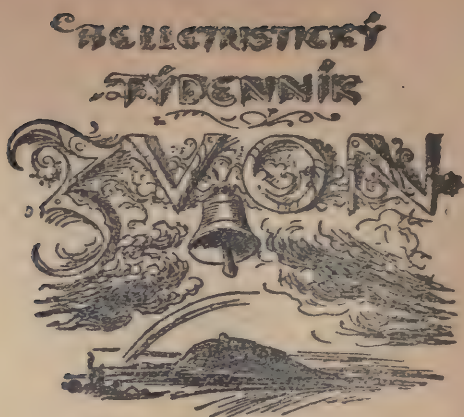
*

* Na útulek českých spisovatelů věnoval soukromý kroužek akademiků v Praze II. jako výtěžek dobrovolné sbírky prostřednictvím p. O. Schäfra K 200·—.

V Praze, dne 8. května 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Stanislav Zima:

JARNÍ PÍSEŇ.

A někdo mi pod okny zazpíval píseň . . .

Byl březnový večer . . . S hor studených přišel —
prokřehlý přišel s hor zasněžených
se ohřát v údolí u našich chalup.

U kamen, z kterých sálalo laskavé teplo,
tak laskavé, jako babiččina náruč
uběhanému vnukovi večer:
jsem seděl a zaslech tu podivnou píseň . . .

Snad vítr, co přiběhl z daleka do vsi,
ty milé zpěváčky přivedl šerem
pod naše rozsvícená okna . . .

Dva dětské to zpívaly lahodné hlasy:
hlas bujarého chlapce
a dívky, již vychovala salaš a hory.

A zpívaly píseň výskajících,
z tábora železných mužů se vracejících
naumburských dětí,
zpívaly hosanah zástupů jeruzalemských,
zpívaly pastýřskou betlemskou píseň
Kristovi jara a květů.

Zpívaly radost poutníků Homerových,
poutníků, kteří po bludných cestách
spatřili kouře ithackých krbů,
zpívaly rozkoš rašících modřínů za vsí,
a okleštěných potočních vrb,
píseň kopretin, rdesna a slunečnic,
píseň klasů a červnových růží
a sládnoucích hroznů na ňadrech révových keřů.

Píseň pošetilých dětí a dětinských starcův,
píseň bohemů a nerozumných básníků,
že rozkvetou záhony, lesy i srdce
v paprscích zlatého slunce . . .

*

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Pokračování.)

Máte vy snad poslední svou vůli hotovou, když tak hartusíte na moji?“

„Mám, ač jsem mnohem mladší nežli vy,“ větil Bořan, a šáhnuv do kapsy, vyndal spis.

„Opravdu?“

„Před vámi nemám žádných tajností. Vždyť jsem ji proto s sebou přivezl, abych vám ji ukázal. Libo-li, můžete si prohlédnout.“

Vzal, četl několikrát po sobě, pak ještě jednou zrakem přeběhl, a podav papír doktorovi zpět, ptal se ho:

„Chcete jmenovat Růženu jedinou svou dědičkou?“

„Vždyť je to již napsáno.“

„A dostala by také Nakův mlýn?“

„Všechno, co je mé.“

„I tehdy, kdybyste umřel dřív, než se za sebe vezmete, což se ovšem nestane?“

„Ovšem že.“

„Má ji rád,“ šeptal do sebe a nahlas děl: „Učiním tedy závěť svou i já. Vždyť proto nemusím ještě umírat... Jenže nevím, jak do toho... Napište to po právnicku sám a já pak vlastnoručně

opíšu i podpíšu... Ale velmi stručně, bez dlouhých advokátských povídek: jak vše stojí a leží pouze Růženě a jenom Růženě. Dluhů nemám žádných, a kdybych umřel, najde se soupis jmění v soukromé mé pracovně..."

„Musím zejtra časně zrána odjet, a nejlépe, když to bude ještě dnes."

„Třeba hned... Ale slovo s to, že elektrárny nepostavíte."

„Slovo s to."

Asi za hodinku předložil mu Jiří testament. Byl tak psán, že odvolání nebo změna jeho byly pro spletitost stanovených forem neprávníku takměř nemožny.

„Bojíte se, abych svého pořízení neodvolal a své vlastní dítě nezkrátil?... Ten strach je zbytečný. ...Ale opíšu to tak, jak si přejete."

Dal se do psaní.

Bořan šel za Růženou do parku.

Bývalo jí nevolno, když se octla v zámku sama s Vildnerem. Namáhala se, by v chování svém byla vůči němu přívětivá, pozorná; ale její náklonnost se krčívala pod stínem. Proto se těšívala doktorovým příjezdům. Snímal se srdce každé břemeno, vnukal sílu svou, byl jí oporou. Její krása rozkvétala při něm k zralé plnosti; zvučnějším a ohebnějším stával se i její hlas. Štědřili si vzájemně; přijímali i dávali.

S vybraným vkusem odívala i své tělo i svou duši ke každé návštěvě. Vše na ní bylo vůní; vše bylo světlem, jež prozářilo každý obláček. Svítil i její úbor i její řeč, a nejvíc její zrak. V milujících očích bylo trochu dívčí koketnosti, jež se usmívala touhou líbit se. Laškující pohledy té touhy byly jarním květem, jímž se láska zdobila.

„Něco se ti zdařilo," vítala ho, vidouc spokojený jeho obličej, když k ní přišel do sadů.

Vypravoval, co se událo, a doložil:

„Bouzov je již tvůj."

„Ne, miláčku, není můj... Tvůj je, tvůj!"

Otvírali si své duše i svá srdce dokořán. Ale brzy uslyšeli za sebou:

„Doktore, již jsem opsal úlohu... Připadám si s vámi jako školáček, když vidí svého kantora. ...No, hotovo... A teď, když to všechno dobře dopadlo, pojďte vypít láhev mělničiny a chvíli se mnou bez zákonů pobesedujte."

Růženka se trochu zamračila, že jim krásné okamžiky zaplašil. I ty láhve mělničiny jí byly nemilé.

*

Večer se pohroužil do noci. Jiří spal. I ostatní v zámku ulehli. Bděl jen milostpán. Bděl ve společnosti: stály před ním ještě plné láhve vína, jež s ním mluvily. Uchýlil se s nimi do své pracovny. I testament s sebou přinesl, a zapečetiv do obálky s nápisem, položil na stůl, by jej schoval mezi ostatní své tajnosti. Ale rozčiloval ho. Bylo mu při něm nevolno. „Jsme všichni smrtelni," dýmalo mu do uší jako z čarovného nástroje, jenž mu odvrzával pořád stejnou písničku. Zaháněl trudné myšlenky a sedl k citeře. V jejích strunách hledal zapomenutí. Ale také z nich mu brnkal známý připěvek: „Každý člověk musí jednou umříti." Bylo mu, jako by naň kývala skrčená tam smrt. Zívl na něj strach. Chtěl se s ním potýkat a myslil, že ve víně leží odvaha. Pil a pil. Zdálo se mu, že se napil srdnatosti a že zapudí ta strašidla. Vzal opět citeru a zkoušel prsty do strun ponořit. Zas táž muzika. Odložil a zrak mu padl na kraj stolu, kde ležel testament. Hrůzou se otřásl. Z obálky vstával kostlivec. Vildner vykřikl.

Když se ráno na posteli probudil, nebyl s to si připomenout, jak se v noci dostal do ložnice ze své pracovny. Ohmatával se; vystrčil bosé nohy z přikrývky; prohlížel na sobě i košili a zdálo se mu, že je s tělem jeho srostlou součástí. Zaháněl ty přízraky, a obrátiv se k stolku, stojícímu vedle lůžka, spatřil na něm včerejší svou závět v obálce.

„Jak se octla zde?" lekl se a marně paměť napínal. Rozdvojená duše zapomínala na svou minulost a druhá její polovina počala se strachem třást. Cosi příšerného bylo zapečetěno v té obálce. Mrtvolný pach čišel z toho papíru. I sáhnout se na něj bál.

Lázeň ve studené vodě osvěžila tělo a zapudila těžké noční přeludy.

Jiří se ho ptal při společné snídani:

„Jak jste se vyspal po včerejším dni?"

Mávl odmítavě rukou, a napiv se kávy, řekl, když odešla Růžena:

„Ten testament bude lépe u vás uložen... Leží na stolku v mé ložnici... Vezměte a dobře schovejte... rozumí se v pokladně... Na smrt je ovšem času dost a nemusím proto umírat."

Trochu se zajíkl a odmlčel. Doktor šel pro závěť, a když se vrátil, slyšel otázku:

„No... a kdy chcete slavit oddavky?"

„Třeba hned, je-li vám to vhod a svolí-li i Růženka."

„Zavolejte ji."

Přišla. Tázal se:

„Kdy chceš, dítě, aby se tvá svatba slavila?"

„Podrobím se vaším rozkazům a přání Jiřího,“ odvětila a chtěla doložit: „Matička, mně dávno připravila všechnu výbavu.“ Ale nevyřkla z bázně, dotknout se bolavého místečka.

„Vítězství,“ pyšnil se Bořan do sebe a odjel do Prahy, kde dal pod zámek svou vyhranou, kterou budoucí tchán nemohl již zničit a právnicky by nedovedl ani proměnit.

*

Červencové slunečko ještě žhavě pálilo, a vše již bylo přichystáno, svázat navždy ruce, srdce, myšlenky. K Vildnerovu přání mělo se to v hlavním městě odbývat.

Je podvečerní doba, kdy se na pastvu vyhánívá dobytek a kdy ptáčkové, okřávše po odpoledním parnu, počínají sbírat poslední svůj denní žír.

Svatba bude pozejtří. Růženka má ráno odjet do Prahy. Prochází se sama po zámeckých sadech a cítí v duši sladký nepokoj. City křídlem mávají. Zdá se jí, že dosavadní dívčí léta byla k životu jen pouhou krátkou předmluvou a že teprv manželstvím rozpřede se pravé drama v půvabný a napínavý děj. Jeho lože že je lidské sudby, ba všeho blaha vrcholem. Padlo na ni velké očekávání zlaté naděje, že svět je člověkovým dlužníkem, jenž mu oplatit má plným štěstím za několik slziček, jež mládí prchavým a krátkým bolem uroní. Ah, to mládí! Neví, že je naděje jediným štěstím života. Neví, že, jak je kdesi psáno, manželství bývá radostí, při níž zívá buďto žena nebo muž a často oba dva.

Srdce bylo plničké a neklidné. Myšlenky ji vedly na zámčiště, kde prožívala v minulosti mnohé slastné chvilečky. Usedla tam pod věží a dívala se k bezoblačné obloze. Klouzaly se po ní rychlým letem vlaštovky. Odtrhla od nich zrak a přes úval, odkud šuměla k ní Jizera, hleděla k modrým horám v dálavě. Kam obrátila oči, vše ji těšilo a probouzelo vzpomínky.

Okamžiky ty jí kalil jen jediný zármutek: matička. Bez jejího požehnání má jít k oltáři. Počátek ten byl by zlověstný. Přemítá. Již ví. Dnes před západem slunce půjde do Bolkova, vyprosí si její odpuštění a rozloučí se s ní. Půjde potají jako procházkou, aby Vildner nevěděl.

„Růženo, Růženko!“ slyší volání.

„Toť on, toť Jiří sám... Haló... jsem pod věží!“

Padli si do náručí, celovali se.

„Nemohl jsem v Praze vydržet a přijíždím ti vstříc... Vypravíme se zejtra všichni společně.“

„Dobře, že jsi tu... Mám těžkou úlohu.“

„Jakou, drahoušku?“

„Chystám se jít k matce, tajně se s ní rozloučit.“

Zarazil se, řka:

„Vždyť jsme jí již psali a dostali jsme oba láskyplnou odpověď. Měj na tom dost.“

„Žádné písmo nevystihne, co ze srdce k srdci poví živá řeč. Chci se zahřát teplem jejích slov.“

„Cítíš v mé přítomnosti chlad?“ usmál se s jemnou výčitkou.

„Ne, miláčku, ne... Čím žiju u tebe, je jiné světlo, jiná moc. Naše láska je stálý plamínek; láska matčina je paprsek, který svítí, ale nepálí... Nech mne jít, bych si vyprosila ne z péra, ale z jejích sladkých úst požehnání na dalekou naši cestu společného života.“

„Nečiň tak, aby radost zejtřejšího dne neobrátila se v zármutek.“

„Proč by mne měla zarmoutit?“

„Benson... ona nikoliv.“

„Vždyť je otec můj.“

„Mívá divné nápady. Mohl by ještě v okamžiku posledním Vildnerovi zradit tajemství.“

„Kdyby se strach tvůj vyplnil a vyjevená pravda kdyby připravila mne i tebe o Bouzov, co bys učinil?... Bylo by po svatbě?“

„Ale, Růženko, jak se můžeš takhle ptát?“

Zdvihla pravici, čtveračivě mu pohrozila ukazováčkem, a smějíc se, škádlila:

„Ty... ty... pravdu mluv!... Kdo je v tobě silnější: já se svou láskou čili touha po slávě a po moci se vzpomínkou na předky?“

Objal ji beze slov.

„Je v tom tvoje odpověď?“ tázala se, když se mu vyvinula z náručí. Ústa se usmívala, ale z očí kanuly dvě slzičky. Nevěděl, co znamená třpyt těch lesklých perliček. I jí samé byly tajemstvím. Cosi se snad hnulo v nejspodnějších hlubinách, kde odpočívá nejen minulost, ale kde v mlhách dřímá také budoucnost, jež se někdy ze svých mrákot probouzí a posílává k světlu zvěst, která mihem problesne a mihem se zpět vrací do temnot.

(Dokončení.)

*

ÚRYVKY Z „DENNÍKU VŠEDNÍHO ŽIVOTA BĚHU“ SOFIE PODLIPSKÉ.

(Pokračování.)

Čtvrtek 29. května. Křticí den mého nejmladšího. Bude to Jaroslav[9]). Ať je požehnán. Ještě píšu dopisy a krotím svůj oheň do práce, aby to šlo v dobrých kolejích. Uklízím si tedy všecky jiné malé povinnosti svého denního zaměstnání. Odpoledne křtiny. Duševní a tělesné unavení. Veselá a milá společnost. Ale není to pro mne. Sotva se vleku domů za krásného večera májového.

Pátek 30. května. Ještě dopisy, trochu šití, úklidu. V poledne Zeyer. Odstonávám včerejší společnost. Odploledne dočítám Renana L'avenir de la science.

Sobota 31. května. Dopoledne u Náprstků, pak trochu na Žofíně. Ještě nemohu se dostat k práci pro nové dopisy. Jsem odpoledne sama doma a utíká mi nemilosrdně. Je posledního května. Ten tam ten krásný čas, ta doba květů! S bohem, s bohem!

Pondělí 2. června. Dopoledne v Rudolfinu. Odpoledne práce, večer divadlo. Majitel hutí. Polák Želazowski jako host. Milada s sebou. Její rozkošné úsudky. Jdeme spolu domů po druhém jednání ještě za dne a doma spolu se těšíme.

Úterý 3. června. Ráno loučení s maminkou Jaroslavovou, která u nás pobyla týden a která mi byla tenkráte velmi zajímavá a sympatická. Včera odpoledne měla jsem první návštěvu svého vnuka Jaroslava. Spinkal, bumbal, díval se s udivením na strop mého pokoje a doufám, že bavil se dost dobře u své babičky. Dopoledne pracuji. Pak návštěva v ústavě Marianském. Studie moderního klášternictví. Na zpáteční cestě procházka po Karlovu nám. Myšlenky o klášteřích, o látce Mraveniště. Odpoledne mám čtení po ukončené kapitole. Pracuji román Břeh s velkou jistotou.

Pátek 6. června. Celý den v Lobči[10]) s paní Koubovou. Jízda známými sympatickými místy. Je zeleno, zeleno, že to až na dno srdce zasahuje. Všude skvějí se šípkové keře v plném rozkvětu. Jaký ton vydávají! V Lobči řízení a radost s dětmi. Velká čistá radost. Ani ji pochopit nemohu. Děti jsou dobře vedeny, přítulné, přirozené, nejsou zaraženy ani podlézavé. Bouří. Přece užívám rozkošné zahrady. Jedeme domů. Po bouři je zeleň ještě mocnější. Je to hymna z nitra přírody. Doma milo, útulno, příjemno. Nesu dětem růže a jahody a nemohu dosti vysloviti, čím mně ty děti jsou.

Ještě poznamenávám Zeyerovu návštěvu ve čtvrtek odpoledne na rozloučenou před jeho odjezdem do Vodňan. Mluví se o nešťastném Donovském, který právě skončil sebevraždou. Jsem tím hluboce zarmoucena. Člověk vyčítá si, že měl pomoci. Myslím v noci na takový ochranný spolek. Zeyer mluví chladně o tom, že to také učiní, dojdou-li mu prostředky. Je to smutné. Myslím si při loučení, uvidím-li ho zas. A já? Má budoucí existence je také nejistá. Ale, vždyť se to uvidí. Jen když se mé děti chytily břehu.

Sobota 7. června. Dopoledne loučím se se svým malým Jarouškem, který zítra se svou maminkou do Střednic[11]) odjede. Odpoledne schůze. Po ní unavení a uspokojení. Dobré spaní.

Neděle 8. června. Chystáme se do Chuchle na boží tělo, naše holčinky za družičky. Na místě toho prší jen se leje. Jsme doma a sleduje příjemná i útulná deštivá neděle. Pracuju hodně, věnuju se střídavě dětem a večer pravím: „Škoda, že ten den již utekl. Po takovém štěstí Faust marně toužil a zapsal se Mefistofelu: „Až řeknu okamžiku stůj! neb krásný jsi,“ či kterak to zní.

Čtvrtek. U Rottů přát starému Antonínu.[12]) Večer Želazovski v Otellu. Přivítání Desdemony na Cypru bylo nevídané. Za takové přivítání mohla Desdemona třikrát umřít. Po všecky ty dny je Jaroslav zaměstnán akademií, volbami, různými pretensemi, uraženým citem některých, kontroversami, vyměřováním, abych tak řekla, hodností, ceny a jiných ohledů. Vypravuje se o Želazovském. Ten umělec měl by míti světové jméno. Nemá. Arbes má svůj jubilejní večer. Dostal peněžitý dar. A mnoho je tu jiných otázek. Chystání se do Chuchle.

Pátek 13. června. Úmrtní den té zajímavé a drahé Kalašové. Zřízena jejím jménem nadace. Píšu. Látka se mi

[9]) Syn Prokopův.

[10]) Podlipská byla předsedkyní „Ochrany opuštěných a zanedbaných dívek“, kterýžto spolek měl v Lobči a v Černovicích svoje sídlo.

[11]) Choť Prokopova pocházela ze Střednic u Mělníka.

[12]) Bratranec.

sama podává. Ale připadám si tak osamělá v té literární činnosti. Pracuji s obavou, že s tím budu mít zas jen obtíže a žádný výsledek. Chci, aby mi tento pocit brzo přešel. Celkem mne má filosofie přece neopouští. V poledne návštěva u mého syna. Pak zvolna obešla Karlovo. Stavba Dinzenhoferova ke mně mluvila. Stromy, růže, vodotrysk! Látka moje sama se rozvíjí od kapitoly ke kapitole.

Sobota 14. června. Chceme do Chuchle a prší jen se leje. Byla bych odjela s rozdělanou kapitolou. Píšu tedy hlavy ani nepozdvihujíc. Právě píšu závěrek a přestalo pršet. Povoz ku stěhování přišel. Mezi stěhováním velmi milá návštěva Želazovského. S ním Jar. Kvapil, Šmaha, potom Sládek. Včera byli v divadle i s Miladkou. Námluvy, Orfeus v Podsvětí. Věci poslány do Chuchle. Jsme ještě doma.

Neděle 15. června. Konečně v Chuchli. Zeleno, krásně. Jsem unavena. Oceňuji místečko na balkoně Vrchlických bytu nade všecky pojmy krásné a milé. Čtu, hovořím a večer pluju domů do krásné Prahy, do okouzlujícího bytu pražského. Sama.

Úterý středa 17. 18. června. V Chuchli. Čarokrásně. Jsem spokojena a vděčna. Odpoledne v Praze. Do práce zahloubena. Příjemno. Žiju v těch smyšlených místnostech. Vidím je. Myslím mezi tím na základ života, vývoj člověka, na živly, ze kterých je stvořen, hledám ideu tvorstva. Ta smělost! Hledám to divné spojení krutosti a dobra v člověku. Četla v Chuchli Dostojevského Paměti z mrtvého domu. To k těm myšlenkám přispívá. Kdybych měla čas, zapsala bych více v té knize plné nejhlubší sympatie k člověku.

Čtvrtek 19. června. V Praze se svou Miladkou, se svou květinou. Deštivý den utíká. Vrchlický ze schůze do schůze, z jednoho do druhého. Činnost u něho bez příkladu.

Sobota 21. června. Dopoledne v Chuchli. Seděla v pokoji u dveří balkonu. Četla Annu Kareninu. Vinné révy kývaly do dveří, pohrávaly si. Děti dole si hrály. Po jídle do Volšan. Slavnost květin a památky mrtvých. Těch růží všude. A ti lidé spěchající, tlačící se ke hrobům s květinami. Přece sahá život lidský za smrt. Jsem pohnuta před davem těch poutníků k idei nesmrtelnosti. Nejvíce dojímají mne tváře méně inteligentní, ba surové. Proč? Někdy jindy snad v sobě najdu. Dostala jsem zprávu, že Jaroslav do Chuchle nemůže jet a jelikož se střídáme a není-li tam, pro mne vybývá místa, spěchám týž večer zas tam. Jsem vítána, že se mi zdá, jako bych v nebi byla a je to nebe, ten koutek za skálou, kde bydlíme, je pln půvabu.

Neděle 22. června. Čarovné jitro. Dopoledne v lese. Za lesem mezi kvetoucím žitem. Teď večer opět v Praze sama. přípravy na cestu do Černovic.

Úterý 24. června. Den svatojanský. Určila jsem jej ku svému odjezdu. Chtěla jsem jej oslavit. Ačkoli před tím bývaly co den lijáky, bylo toho jitra jasno. Vyjela jsem v 7 hod. ráno. Krajiny měly úsměvy. Vůně od sena zalétá do vagonů. Paní Koubová[13]) jest mou průvodkyní. V Táboře zastávka. Pak samým krásným lesem do Obrataně. Odtamtud povozem. Ta naše země, ty české kraje! Mně je právě tam v té krajině tak teplo u srdce. Volám přes tu chvíli, jak je to krásné, ty lesy a luka, ty vlny a půvabné kotliny, rozhledy, obruba Šumavských hor a vládnoucí krajině Choustník. Našemu vozkovi Nepilovi se to líbí. Dělá nám Cicerona. Ohlíží, usmívá se. Seskočil při stoupání cesty a praví: „Ano, u nás je krásně. Je to chudá krajina, jsme tu chudí, ale jsme lid spokojený. Jak se čítá v novinách o těch samovraždách, o tom u nás nic není slyšet,“ Usmíval se svým dobrým obličejem, jehož fysiognomie i útvar zvykem se sblížil se sympatickou podobou koňskou. Mně utkvěl ten moment: „My máme víru.“ Struny mých snů, úvah, mého nekonečného hloubání a rozjímání o tom rozezvučely se mezi těmi zelenými lesy, v té drahé krajině. Přijely do Černovic. Přímo do naší Ochranovny. Děti nás vítají. Nikdo neřekl by o nich, že to jsou děti spustlé druhdy. Nemohu tomu ani věřit, že je v praksi možno, co si v theorii tak krásně člověk myslívá. Mám nyní už sběhlost v zacházení s těmito dětmi. Nechávám je zpívat, odříkávat, dovedu sbližovat a seznávat se s nimi. Věnuju se jim a záležitostem ústavu. Potom prška návštěv. Achich! Studie. Samé potěšení při tom a také hodně únavy. Poznávám zámek a v něm elegantní a trochu upjatou paní lesmistrovou, těžce churavou a předobrou paní důchodňovou, její chladný byt se starým empirovým nábytkem, kde v kamnech praská a voní veselý ohníček dřevový; paní sládkovou, tlustou a příjemnou, trochu snad výstřední, horlivou a vášnivou čtenářku. Podotýká, ačkoli mnoho čítávala a čte, že si tím nedala vzíti víru. Tedy

---

[13]) Člen výboru „Ochrany“.

opět víra. Vše tu věří, silně věří. Nezdá se to však víra temná. Naopak je pozorovati radostnou náladu veskrz. Jsme prozatím hotovi se zámkem tulícím se mezi bujnými stromky rozkošného a nádherného parku. Jdeme do města zastavujíce se s lidmi, kterým se musím dát představovat. Vcházíme k nedávno ovdovělé paní řídící, oplývající vlídností. A pak domů, to jest do hostince k Chalupům. Uf! — — —padám na židli, nemohu dál a naše dobrá pěstounka Hanzlová nemá toho dost a ještě vzpomíná na toho a jiného, s nímžto bych měla ještě promluvit.

Je posud světlo, v ten svátek přírody, v ten večer svatojanský. Dole na náměstí dávají komedianti představení. Vrhají bengalské světlo do oken. Měsíc je na nebi a já v posteli unavená a potěšená zdarem ochranovny, spokojena se vzpomínkami na dobu Žižkovu, na myšlenku víry, na její osudné rozbroje.

(Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Slavík, usednuv k nim, zahovořil: „Pozval jsem vás, přátelé, abychom společně pojednali, co vše dělat, aby se nás tu po novém roce dopočítali dle pravdy. Podle mého seznamu je v Korytné as dvě stě čtyřicet Čechů. Počítal jsem i české ženy a muže z těch manželství, kde je druhá polovice národnosti jiné; děti z manželství smíšených počítám jen tam, kde doufám, že budou přihlášeny k nám. A nyní, příteli, raď!" a obrátil se na Pejrka.

Doktor počal: „Jsem, pánové, přesvědčen, že sami pamatujete na všecko. Upozorním však aspoň na hlavní věci pro informaci jiných a podotýkám, že mnohému z toho naučili jsme se od sousedů německých. Do konce tohoto měsíce musí správa obce hejtmanství podati zprávu o rozvrhu sčítací práce a oznámiti počet komisarů i jejich pomocníků. Těmto pánům může se úřadem dostati práva provésti sčítání pokusné, ale připomínám, že každý majitel domu i přednosta rodiny má právo předběžný pokus odepříti. Jak se k tomu chcete zachovati?"

„Prosím, abys to večer našim vyložil," odvětil Slavík.

„Ty, kteří tam nebudou, vezmeme si na starost," přidal Fiala.

„Jest na vás, abyste komisaře brzy zvěděli."

„Už je víme: Adlerwirt s Herrnschallem, Pohl s Weskem, poštmistr s Böhnischem, Chalupner s Kvitšantonem."

Pejrek se spokojeně usmál a pokračoval: „Bezpochyby že hned po vánocích dojde k vlastní práci."

Slavík si při řeči Pejrkově činil poznámky: Jména sčítacích komisařů a jejich pomocníků. Příděl čísel domovních. Předběžné sčítání odmítnouti.

„Sčítání provádí se dům od domu, komisař musí se dostaviti do bytu a nesmí si tedy sčítance předvolávati na př. na obecní úřad, do soukromého bytu, do hostince, do školy. Takových pozvání nedbejte. Doporučte našincům, aby komisaře uvítali a jednali s nimi zdvořile, stále klidně, nikým a ničím aby se rozčiliti nedali a aby mluvili česky. Komisaři si přinesou sčítací arch, jenž zde bezpochyby bude jen německý; nahlédněte a máte právo žádati, aby list byl český a aby s vámi bylo také česky jednáno. Jak se k tomu zachováte?"

„Všickni budeme žádati arch český, otázky a zápisy také české, jinak odepřeme odpovědi," odvětil Kubišta.

„Dobře, ale musíte státi na svém. Obec snad udá hejtmanství, že nechcete odpovídat a vyhýbáte se úřednímu výkonu, hejtmanství vás snad předvolá nebo pošle úředníka, aby to vyšetřil, vy se však ohradíte, že se ničemu nevyhýbáte, ale že chcete všemu dokonale rozumět, že sice německy rozumíte i mluvíte, ale přece ne tak dokonale, abyste všeho postihli jako mateřštinou. Je to pravda, a musí se vám v tom vyhovět."

Slavík se ozval: „My a přátelé naši, na které můžeme plně spoléhat, provedeme toto vše bezpečně, jistě, ale jedná se o našince pochybné, vrtkavé, bojácné, hlavně pak o ty, kteří jsou v německé domácnosti sami jediní, na příklad žena, dědeček, babička, čeledín, služka. Toto jednání o český arch bude jistě živé, dlouhé, protože komisaři budou vymlouvat, bránit, hrozit, i mám obavy, aby již tato pře naše lidi nepřemohla, nezprotivila se jim a aby snad vůbec necouvli. Slaboch si pomyslí: I stojí mi ty křiky za to! a poddá se."

„Právo určiti jazyk soupisného listu má otec, on tedy v rodině rozhodne," odpovídal Pejrek. Slabým jednotlivcům musí se vložiti na srdce, aby aspoň pevně stáli na správném zápisu jednací řeči: česká — böhmisch!

Pamatujme však že kdo není příslušníkem rodiny, tedy na př. osoba služebná, nebo kdo z členů rodiny je plnoletý a má své vlastní zaměstnání, nebo kdo je jen na bytě, rozhoduje o všem sám a nesmí mu nikdo předpisovati. Kdyby něco se stalo v jeho nepřítomnosti, má právo si stěžovati."

„Tedy pozor na služky, čeledíny, učedníky, pomocníky!" pravil Fiala.

Pejrek pokračoval: „Nejdůležitější při celém soupisu je pro nás řeč obcovací. Víme všickni, že je rozdíl mezi řečí obcovací a řečí mateřskou, ale také dobře známe, že co zapsáno bylo při soupisu jako řeč obcovací, posuzuje se potom stále jako řeč mateřská, jako národnost a dělají se z toho nejvážnější důsledky a rozhodnutí. Proto každý našinec prohlašuje svou řeč obcovací měj na mysli jenom svou řeč mateřskou. Pojem řeči obcovací není zákonem tak vymezen, aby ji každý nemohl prohlásiti zcela sám dle svých poměrů a dle svého uznání. Na tom musí státi bez bázně a nedá se zviklati výklady o poměrech místních, o tom, jak se mluví v rodině, v domě, ve škole, v kostele, v obchodech. Hlava rodiny rozhoduje o obcovací řeči své rodiny, pouze své rodiny. Je-li v rodině někdo, na př. manželka, jež přeje si býti zapsána s jinou řečí obcovací, musí se sama postarati, aby to muž při soupisu prohlásil. Nechceme Němcům ubírati ani jediné duše jejich, nechceme lži, násilí, ale sami se jim bráníme; poněvadž se však řeč obcovací posuzuje potom jako řeč mateřská, jako národnost, a protože se dle toho o obcích rozhoduje, dbejme, aby každý našinec oznámil řeč obcovací — Umgangsprache — českou!"

„To musíme každému položit do srdce jako žhavý kámen!" zvolal Lorenc.

„Přátelskými hovory starali jsme se a budeme se starati od hlavy k hlavě, aby nám zatím slíbili: Ano, prohlásíme obcovací řeč českou a nedáme nikomu slibu jiného! To choulostivější necháme na chvíle pozdější, aby nám toho ještě nezkazili."

S těmi Slavíkovými slovy souhlasili všickni.

„Rozdělme se nyní o jednotlivce, kteří nám jsou nejblíž, ostatní svěřme jiným našincům spolehlivým," navrhoval Kubišta.

„A Slavíkovi budeme se sdělovati s výsledky," přidával Pozdník.

„Asi v polovině prosince svolejte si ještě schůzi," radil Pejrek, „v ní zvolte důvěrníky, kteří by na obecním úřadě — a kdyby toto tam nedovolili, tedy na hejtmanství — nahlédli do soupisu, nestala-li se tam nějaká nesprávnost."

„Od našich vrchních a od skladníka nesmíme žádati mnoho a vše se musí díti nenápadně, aby žaloby nelétaly do Prahy," radil Kubišta.

„Ač budou létat tak jako tak," s úsměvem odvětil Slavík.

„Což vypovědí-li někoho z bytu?" tázal se Kaván.

„Tak závislých podruhů zde mnoho není a kde jsou, mají je v hospodářství jako pomocníky, to si rozmyslí. Připraviti se však přece musíme."

„Jednoho, v nejhorším dva bych mohl na nějaký čásek do stavení vzíti, sami bychom se uskrovnili a tovaryš s učedníkem by šli na půdu," nabízel se Lorenc.

„Také já bych někoho schoval," hlásil se i mlynář.

„Něco musíme ještě připravit," zamýšlel se Slavík. „Růžička U zeleného smrku jistě by také pomohl, snad i Sacher; promluvím o tom též s Bittnerem, soudruzi dají naň mnoho, doufám od nich vůbec, že budou štváčky krotit."

„Musíte uvažovat o každém jednotlivci a pamatovati na všecko. Práce vás ještě čeká dost!" pravil Pejrek.

„Hajné, lesní dělníky, čeledíny, kteří přijíždějí pro dříví, houbaře a jiné své známosti vezmeme si na starost s Makovcem," živě oznamoval lesní.

„Také mám s mnoha lidmi co jednati," přidával mlynář, „a moji pilaři, stárek, mládek mají zas svoje známosti. Hamáček musí na Šusterlojzla."

„Ke mně též lidé přicházejí a já k nim, ve čtyřech stěnách krásně se o tom pohovoří," sliboval Lorenc.

„Jako já se čtenáři; v bělidle si to již zařídíme, viďte, příteli," ke Kubištovi obrátil se Slavík. „Budu teď jmenovat jednoho po druhém."

Četl, přítomní se hlásili nebo radili, komu dušičku přidělit, a Slavík si znamenal.

Když Pejrek pověděl ještě některé případy z prakse a hosté chystali se k odchodu, Lorenc tázal se živě: „A co budeme, pánové, dělat, když nám to dobře dopadne?"

„Nejdřív trošku vydechneme, aby se vlny slehly."

„A potom?"

„Potom už bude jednat korytenský odbor Severočeské Jednoty."

„Krůtí brko!" a mistr vykulil oči.

„Dnes večer si ho, mistře, založíme!" zasmál se Slavík.

„Bude vás sdružovat, budete mít společné středisko, besedu, knihovnu, zábavy budete moci pořádat, divadlo hrát," vysvětloval Pejrek.

Mistr radostně pokyvoval. „Znám to, znám z Jilemnice. A co škola?"

„Máte hned vysoké naděje!" a Fiala se zasmál.

„Ještě nejsme pod jedním kloboukem!"

„Kdyby tu neměla být česká škola, šel bych odtud, o děti se připravit nedám!"

„To byste tomu dal, házet hned flintu do žita!" káral ho Kaván.

„A Šustrmáry jak by byla ráda," usmíval se Slavík.

Lorenc hrábl si do kudrn. „To byla — inu, musíme se teda činit!"

„Dodržíme!" zvolal Fiala a podal mu ruku.

„Věřte mi, pánové, že kdyby se o tu školu jednalo, kus pole u silnice bych rád přepustil!"

„Sláva vám, mistře!"

„Račte si tedy pamatovati, co švec Lorenc dnes slíbil!" vážně pokračoval. „Dal bych to rád zadarmo, ale na to nestačím, udělal bych však, co bych mohl. Němci by vám nic neprodali!"

Potom Fiala, Pozdník a Lorenc odcházeli.

„Na shledanou odpoledne!" loučil se s nimi Slavík a vyprovodil je až k domovním dveřím.

„Takových kdyby bylo!" Lorence chválil Kubišta, když se Slavík vrátil.

„A je také jen prostý člověk, ale má kus uvědomění."

„Nebojí se, že mu ujde živobytí!"

„Protože něco umí a řemeslu svému rozumí."

„Po tom, co jsem už mezi vámi slyšel, mám nejlepší naděje!" liboval si Pejrek a oči se mu smály.

Když Fiala, Pozdník a Lorenc vyšli před sušárnu, od rohu úřednického domu kráčel Halwinger a Herrnschallem.

„Čert nám je zrovna vede do cesty," zabručel mlynář.

„Heute Hauptkonferenz!" v druhé dvojici ušklíbl se Herrnschall. Pozdravili se zcela chladně...

* * *

Na ten svátek za jitra Lojzl vyběhl s kozou jako obyčejně. Když se však Máry z lože vyhrabala a uvařila snídani, šla ho zastat i dávat pozor na lidi.

„Kafe máš uchystaný a hned to tomu pánoj udělej," pravila mu přijímajíc provaz, a Lojzl uháněl.

Když se před desátou do světnice vrátila a chystala si na oběd, přes tu chvíli k dílu jeho zkoumavě přihlížela. Pokaždé se při tom vrtěl nepokojně a šil nebo zatloukal zlostně.

Když byl hotov a povstav s třínožky slastně se protáhl, vzala boty, zobracela je, sáhla dovnitř.

„Ty, poslouchej, tahle bude tlačit!"

Ta slova ho píchla, div neposkočil. „Kde by tlačilo — co by tlačilo — dobrá práce — slauná práce —"

„Uhlídáš a v téhle floky píchají!"

„Snad já rozumím práci, snad já se budu u tebe učit!" a strčiv ruku do boty, zachechtal se, až se naň Máry podívala s údivem.

„E tak to ještě vrazím na kopyto a potluču!"

Před polednem boty vyleštil a drže si je zálibně před očima, velebil: „Botičky pěkný, práce dobrá!"

„Co budeš za to chtít?" tázala se.

„No, co, šest šestáčků, pán z Prahy může dát."

Byla spokojena. Po obědě dával se na cestu do pořádku: obul boty s nízkými holínkami a nohavice strčil do nich, na krk uvázal červenou půlku, oblekl rezavý bunďák, narazil klobouk a znova zálibně prohlédnuv a ofoukav perka i botky, kráčel z baráku, hlavu vzhůru, nohy v kolenou sotva obýbaje, šťasten, že se může sám volně podívat světem, poli a lukami, na lesy i stráně, rozhlédnout se pod jasnou oblohou, vysokou a čistou jako sklo. Vyšlapuje si po silnici, potkal ‚křtiny': chalupník Budennác v šosáku, vyleštěných holínkách, s měkkým kloboučkem na hlavě hladce učesané, dle rendlíku přistřižené, s ním kmotra, tlustá Waldsefka v tmavé, široké řásné sukni a pestrém salupu, s nimi Kinderpepi všecka sváteční, nesoucí zahalené děťátko, vážně, vznešeně kráčeli z kostela od božího obřadu.

„Wohin, wohin?" Bittnerka zdaleka volala na Lojzla.

„Do fabriky — odvádět —"

Pohled Pepin byl pln obdivu. „Jak se stále máte?"

„Dobře — moc práce —" suše odvětil a nadmuv rty, kráčel ještě pyšněji. Když došel k panskému domu bělidla, vrátný, stoje opřen o pilíř a klidně si pokuřuje, také tak ho vyslýchal. Když mu pověděl, že páni doma nejsou, Lojzl odevzdal mu boty bruče, že jsou pro toho pána z Prahy, a požádal sedmdesát krejcarů.

„Mistře, ty natahuješ—a bude to dobré?“

„To se uvidí a přijde se zas, u mne se dělá všecko pořádně.“

„Však se už ptali! A prosím tě, co do tebe vjelo, že tak koukáš, jako bys jednoho neznal?“ sázeje mu šestáčky, tázal se ho Marvánek.

„Starostí moc — musím ještě nahoru —“

„A co tvá Rebeka?“

Teď se Lojzl až prudce zachechtal. „Před troubou sedí — vrčí —“

Marvánek, zavrtěv hlavou podivem, chvilku hleděl za ním.

Lojzl zvolna vystupoval do stráně... V širé zeleni, z níž hrbily se balvany, porostlé temným sametovým mechem i žlutým lišejníkem, páslo se rozběhlé stádo. Zvonce dutě zvučely, dřeva, visící kravám pod krkem, pletla se jim mezi předníma nohama. Dvě telátka nemotorně poskakovala za mámami. Lojzl, usednuv na balvan, pozoroval dobytek a zas díval se údolím, po staveních i na lesy, z jejichž tmavého povrchu listnatá místa již strakatěla. Dvě straky honíce se přelétaly a vřískavě se hádaly. Kráčel k Buchbruchově usedlosti. V kusé koruně mohutného buku lesklé i rudnoucí listí mlaskavě si šveholilo. Rozběhlá hejna drůbeže zobala i pásla se kolem stavení a jeden starý houser vida Lojzla, oddělil se od bílých družek a s krkem nataženým, syče hnal se na něj.

„Jestli já tě přetáhnu!“ broukl naň Lojzl a botkami se ohnal.

Přešed obstaveným, spořádaným dvorem živnosti, v obytném stavení odevzdal podražené botky, od hospodyně přijal šest šestáčků, uložil je v kapsičce, na dvoře zabublal na uvázaného hafajícího huňáče, a s jasným pohledem vracel se, kudy přišel. Všecko je dobře, penízky jsou v kapse! V stráni opět se zastavil, pozoroval několik lidí, jdoucích po silnici, zahleděl se na bílá oblaka, jež vylezše nahoře za lesy, hebce si nad nimi plovala, a náhle utkvěl pohledem na žlutavé hospůdce Waldschenke, stojící u tmavého úseku lesního. Vábná myšlenka ho napadla: Chladno je, snad by sklenička altvotru neškodila! a už při tom na jazyku zalahodilo. Dávno si jí necucl a dnes je v kapse šestáček, o kterém bába neví. Co by však činila, kdyby věděla!

Duchem viděl ženu před sebou — krabaté tváře, vykulené oči a ústa láteří. Chuť však byla silnější — i pustil se rovnou. Až se po stráni zpotil. Volněji, ohlížeje se na všecky strany, vkročil do síně a sedl tam za stůl. Objevila se zamračená, starší už hostinská a chladně pozdravila „—n Tag!“

„Guten Tog!“ s úsměvem pozdravil a hned si živě poručil: „Altfotr — za tři!“

Kývla a za chvilku skleničku přinesla.

„'s ist schon kolt, nevór!“

„Kolt — zima — byl jsem nahoře odvádět — práce moc —“ a radostně se chechtal.

Pohnula hlavou a šla zas do světnice po svém.

Lojzl pohleděl na skleničku a všecko se v něm rozehrálo. Altfotr temněl se za broušeným sklem velmi lákavě, jiskřil, zářil jako med a obrubu nahoře měl zrovna ze zlata.

Lojzl lízl a mlaskl si hlasitě; ústa se mu radostně zašklíbila. Hned však ozvalo se i svědomí. Vyšourav se ke dveřím, rozhlížel se, je-li všude bezpečno. Nikde živé duše — ticho — jen kráva někde nahoře zabučela. Opět vlezl za stůl a přihnul si. Chvilku podržel mok v ústech, volně polkl, blaženě zachrčel a tiše se zasmál. Sládne i hořkne — a hřeje, pane, hřeje! Kdyby tak Rebeka viděla, jak si tu sedí! Včera vyhnala člověka — jdi si do kukaně! — ale co, podal by jí zavdanou, vždyť snad si vydělává! V tom jím zaklepala zima.

„Leze to už do člověka — zapotil jsem se a s kopců už fouká!“ Honem vzal sklenku, vytáhl až na dno a ještě vylízl.

„Za Kačenky přeci jsem se někdy stavil a nic nebylo, rozuměla, že pracovní člověk taky potřebuje, to jen tahle! Ale ať už mlčí — co by porád! Tuhle člověk pase, na louce dělá, bandory už skoro dobyl, na cizí práci chodil, dříví nosí a vozí a šeucuje, jen se práší, večír je rád, když se natáhne. Práce zas bude dost, všecko přijde, už to začíná, hoši se také zas přiškrábotí — no, snad se neroztrhám! Snad mám taky jen dvě ruce — — Noch eine!“ vykřikl velmi zvučně. Hospodská se zvolna přišamtala, vzala skleničku, zmizela a tiše, jak odešla, opět přišla.

„Chladno —“ povídal jí, „člověk v tom musí porád běhat a je to. To je nějaké sháňky — přec je taky potřeba se zahřát!“ a hlasitě se rozesmál.

„Nu jó — nu jó — 's giht ne ondrš!“ pravila odcházejíc, ale když se tak smál, přece se naň ohlédla.

„Tuhle přijdu a dvanáct šestáčků vysázím. Tady jsou peníze, seber si je!“ představoval si návrat domů. „Já musel dřít, Rebeka sebere peníze — všecko sebere, jako bych já nebyl mistr.“ A zase si lízl.

(Pokračování)

FEUILLETON.

Dr. Josef Svítil:

Sladké s hořkým.

(Pokračování.)

Časem uslyšíte stesky takového rázu, že je těžko se domyslit, co si dotyčný při nich představuje. Tak si mi starší žena stěžovala, že „má oteklou panenku v oku". Jindy sdělovala matka o dceři v sousední vsi provdané: „Má zastaranej lek . . . Nechali to holt zastarat — tak se jí teďka lek zjevuje v noci." Pantáta mlynář svěřoval se mi stydlivě, že mu „větry vstupují do hlavy".

*

S odsouzením lékaře jsou lidé hned hotovi. Žena z V. mi pravila: „Náš doktor mně dal prášky, — a ty mě porazily. A pět neděl smrděly ve světnici."

Zchátralý alkoholik s pokročilou tuberkulosou plic, když jsem mu radil, aby, nemaje, kam by hlavy sklonil, šel si pohovět do nemocnice, zhruba se osopil, tam že nepůjde za nic, že má ještě čas na rozkuchání. „Doktoři rádi řežou, hlavně chudáky, proto že se na nich cvičí."

Jako je lid nedůvěřivý k lékaři, tak je lehkověrný vůči všem mastičkářům, šarlatánům a vůči každému sebe bizarnějšímu nápadu léčebnému, — jen „když to není z knih". Starší muž se šedým zákalem očním jel na poradu do brněnské nemocnice. Tam naléhali, aby se podrobil operaci. K tomu však nesvolil. Když jel zpátky, dal mu ve vlaku jakýsi milosrdný samaritán dobrou radu, aby si oko léčil mastí, jejíž složení přeochotně napsal na papírek takto: „Hadi sadlo, křepelčino sadlo, Jeleňi luj, žlute vosk, šafran — svařit do sebe." To si tedy bude dělat.

*

Ochranná opatření proti šíření nakažlivých nemocí jsou našemu lidu solí v očích, ač tu činnost lékařova směřuje výhradně k obecnému dobru a vlastní škodě. Viděl jsem se jednou nucena navrhnouti, aby na několik týdnů zavřen byl hostinec, kde tři děti stonaly spálou. Obecní starosta, jemuž jsem návrh svůj kladl na srdce, mrzutě a málo delikátně mi při té příležitosti vyčetl přídavek na byt, obcí vyplácený: „Dyš my jim dáváme tu podporu (!), tak nás oni nesmějí sekýrovat. Nebožtík Dr. K. udělal naší vobci velkou vejlohu!"

*

Nač lidé v neštěstí nevzpomenou!

Nádeník zjednaný, aby shrnul sněhovou beranici se střechy patrové budovy, sjel dolů a pádem zlomil si nohu. Když se na zemi z leku vzpamatoval, jal se starostlivě kolem sebe rozhlížeti a prvá slova byla: „Měl sem tam na hoře fajbku . . ."

„Fajbka" se na štěstí našla; a celá.

*

Choroby ve válce získané nebo aspoň předstírané a zranění na bojišti utrpěná nebo jejich následky přivádějí k lékaři osoby, činící si někdy oprávněné, častěji však neodůvodněné nároky na odškodnění a podporu.

Občan K. z M. byl tak o své výdělečné neschopnosti přesvědčen, že mi řekl sebevědomě: „Já musím dostat vysvědčení vod každýho dost mizernýho doktora!"

*

Ze škol mizí kázeň, z veřejného života občanské ctnosti. Při nepopiratelném zvýšení vědomostí a zevšeobecnění rozumového vzdělání, jakého dnešní škola dociluje, nelze zamlčeti, že ethický cit v širokých vrstvách jest otupen. Bylo to očividným již před válkou a dnes pociťujeme tento mravní úpadek ještě daleko bolestněji. Vždyť ohrožuje samu existenci naší staletým strádáním vykoupené svobody.

Kde je kořen zla? — Není mým úmyslem, řešit zde tuto přetěžkou záhadu.

Nicméně každodenní zkušenost učí, že zmizela starodávná poctivosť. Kde jsou ty časy, kdy soused sousedovi mezi čtyřma očima půjčil peníze, nestaraje se o knihovní zajištění, bez obav, že půjčených peněz pozbude. Také smysl pro povinnost těžce je rozvrácen; bohužel, právě mezi generací nejmladší, kde od nedávna také odporná nechuť k práci jako malomocenství se zahnizďuje.

Vida tyto zjevy neutěšené, vzpomínám na starocha, který mne před lety vezl na saních k nemocnému. Když jsme jeli kolem školy, vyhrnuly se právě děti ze třídy. Běžíce s halasem za námi, chytaly se na patky, ale také házely po nás sněhovými hroudami. Strejc s kozlíku obrátil se ke mně a s hlubokým přesvědčením pronesl zlá slova: „Čím je víc škol, tým sou ty děcka větší potvory."

Slova tato divně se vyjímají v národě Komenského . . . Kdyby tak Komenský vstal a zavítal jako státní školdozorce do našich vzdušných, jasných, přitažlivých učeben, — nemyslíte, že by se někdy ohlédl — po rákosce??

(Dokončení.)

LITERATURA.

F r a n t. K. H e j d a: *Šašek a krasavice a jiné povídky.* — Knihy Zvonu 17., nákl. „Unie" v Praze.

Ať jakkoliv teorie se vyslovuje o realistech, jisto jest, že čím déle se v ně zabíráme, tím více v nich (vyjma ruské) nalézáme základní formulku, že nelíčí lidi tak, jak jsou, ale jak si je p ř e j í míti, jak je p o t ř e b u j í k tvoření s v é h o, vnitřního světa — jenž jest příčinou i účelem tvoření. Velcí věří, že kreslí dle života — ale kreslí dle formujícího zrcadla ve svém nitru. Francouzští realisté a naturalisté jsou toho nejlepším dokladem. Ale epigoni

hledají cestu zprostředkující za svou toulavou láskou, za romantikou. Napadá nás tento rozpor při Hejdově povídce „Šašek a krasavice", která jest do jisté míry zpovědí takového tvoření. Hejda vyvinul se za vlivů vlády realismu, podroboval se mu drobným figurkářstvím — ale figurky tyto byly jen živé hračky, milé napodobeniny lidí, které tvořil jda po stopách větších případů. Šel v tom směru tak daleko, že i do rubriky „Ze soudní síně" zařazoval takové kombinace jako skutečnost. Jeho posmrtná kniha „Šašek a krasavice" svou první prací, dle které kniha je označena, je významná a zvlášť milá pro důvod prve uvedený — pro tvůrcovo doznání. Zachycená slova v cirku zavdají několika přátelům podnět k dohadům, že mezi šaškem a krasavicí jde o román. Mladý spisovatel, popuzen skepticismem jednoho člena společnosti, za čas přinese písemné vylíčení poměru šaška a krasavice, působící dojmem pravdy. Ale když se přítel přesvědčí o pravém opaku a spisovateli vytýká mystifikaci, hájí se tento: „Ano, byla to pouhá myšlenka — ale já jsem m u s i l něco takového napsat" — a odůvodňuje to tím, že nutno ve všednosti života vytvořiti si romantiku, a to přesvědčivě, realisticky, abychom vůbec mohli existovat. — A v tom je celá pravda. Tak tvoříme, a jen tak můžeme žíti my moderní don Quijoti. — Pod týmže zorným úhlem jest nám hleděti i na ostatní články knihy. Krásně vypracovanou malbou, i psychologicky správně podloženou, jest „Zastaveníčko". Doma i v cizině dívá se Hejda na zevní útvar povah a pak — jako pro divadelní loutky, dle svého vkusu koupené — smýšlí pro ně historie, vdechuje jim život. Takovými přirozeně oživlými výmysly jsou též pan Triebenekl se svým tajemstvím a pan oficiál Laurenc se šťastným půldnem. Záliba, kterou v nich auktor má, přechází na čtenáře; a milá poutavá kniha nabývá zvýšené zajímavosti literární konfessí první práce.

Kaz.

TÝDEN.

* Literární jubileum šedesátin básníka A u g. E u g. M u ž í k a dne 15. t. m. mělo by u nás jistě všestrannější ozev, kdyby nebyl jubilant připoután svým životním osudem k redakčnímu stolu, k určitému časopisu. A učinil-li ho nad to osud spoluzakladatelem určité literární družiny, jíž zůstal životem věren, je to okolnost tím méně populární. Ve „Večerních zvonech" („Hymny a vzdechy" str. 27.) napsal si Mužík toto: „Tak žiju, cítím, toužím, pracuji jak jiných tisíce, jich nejsa lepší, jen c í t ě v í c e snad jich vlastní bol a prázdnotu a popel zemských dnů a chvilek štěstí přelet kolibří a na jich křídlech krve krůpěje." Nemohl podati svůj básnický relief výrazněji: nota melancholie a světobolu, filosofující altruistní reflexe, vlastenecká hymnika rozechvělého nitra, reagujícího na každý popud zvenčí, elegický soucit nad utrpením národa i lidstva, inspirace a nárazy z knih filosofů (Tolstoj) i básníků (Lermontov, Vrchlický) i značný přízvuk sociální, to vše naplňuje jeho tvorbu básnickou i prosaickou. Krok jeho je těžký, hlava k zemi skloněná a i když vzlétá, jsou jeho oči upřeny k hroudě, od níž se odtrhl. R. 1883 vydal první sbírku lyrickou „Jarní bouře", kvas dobrého básnického vína, následovaly vyzrávající „Hlasy člověka", epické „Ballady a legendy", melancholické „Květy polní" s vlasteneckým závěrem, reflektující „Hymny a vzdechy", „Černé perly", „Písně života", vlastenecká „Epištola k českému dělnictvu" a „Duchu Husovu". Časopisecky roztroušeno je plno ukázek z různých cyklů, z nichž poslední dobou i motivy antické přihlásily se o pozornost. Též jeho novelistika napila se ze zdrojů národního a společenského života, „Trosky života" (1894), povídky „Skvrny a paprsky", „Krůpěje samovaru", „Tichá dramata", a nedávno vydané prósy „Zlomené okovy". Také v dramatě se pokusil. Z překladů jmenuji „Havrana" z Poea, kterého lze srovnat na př. s překladem Vrchlického, „Irské melodie" Mooreovy, Ludwigův román „Mezi nebem a zemí", různé operní texty („Kníže Igor") a j. Přejeme dobrému druhu a spolupracovníku, jenž nekráčel životem po růžích, co přeje lidstvu sám ve své mohutné vidině „Mír": pokoj a mír všem lidem, dobrým i zlým, útěchu z práce vykonané a konečné sladké její ovoce.

—pa—

*

*S úžasem dočítáme se, že budova pražského domu umělců Rudolfina má býti použita za budovu Národního shromáždění, k tomu cíli adoptována, a z ní také vyklizena obrazárna — a její díla v nedostatku jiných místností uložena ve skladištích, čímž by na nedohlednou dobu stala se nepřístupna! Umělecké kruhy právem proti tomuto postupu protestují. Jsme tak nesmírně uboze chudí, a právě nyní, když nemůžeme za hranice, tak zbaveni vší možnosti viděti originál starého díla uměleckého — a nyní ještě ty drobty, věru žebrácké, které nám zbyly v galerii Vlasteneckých přátel umění, mají nám býti vzaty! To je přímo zoufalé! Mimo to je nutno protestovati nejen proti zabrání výstavních místností, ale také proti zrušení koncertní síně Rudolfinské; neboť až dosud pouze tato místnost je důstojným, a svou antickou ladností vhodným místem pro vjemy požitků hudebních, nepoměrně vhodnější než síň Smetanova, procovsky přecpaná štukem, pozlátkem a obtížným množstvím žárovek, nadto přístupná hluku z okolních místností i z ulice. B y l o b y d v o j í s t r a š l i v o u h a n b o u, kdyby Rudolfinum bylo vzato

svému uměleckému určení: jednak, že duševní kultura — hlavní základ mravního života národa — první je na řadě, aby byla zkrácena pro okamžitý, přechodný účel státního úřadování; jednak že jedním z prvních činů české vlády jest, vzíti našim dosud na výsost nedostatečným institucím uměleckým to, co pro ně zbývá. A při tom jest přece veřejně známo, že budova Strakovy akademie jest řešena ve smyslu pro účely příští sněmovny příznivém a že — prý — plány na její rozšíření a adaptaci ke zmíněnému účelu jsou — ovšem soukromou pílí — vypracovány. Ničiti jinou, pro určité cíle účelnou budovu, bylo by bezhlavostí.

*

* Česká akademie věd a umění v Praze přisoudila za rok 1917 tyto ceny v oboru literárním: první cenu K. M. Čapkovi-Chodovi za knihu „Antonín Vondrejc, příběhové básníka", třetí cenu Marii Gebauerové za knihu „Rod Jurija Klemenčiče". Z fondu Matěje Havelky a jeho choti Růženy udělena cena Lotharu Suchému za epickou báseň „Pro rod a půdu" a Emilu Pauerovi za menší epiku „Reflexe minulosti". Z odkazu Zdenky Hlávkové dána cena Viktoru Jeřábkovi za knihu „Trýzeň duše a jiné povídky".

*

* Divadelní otázka pražská jest opět na všeobecném přetřesu. Národní divadlo je denně plno, lístků dlouho napřed nelze koupiti, všeobecný je stesk, že přední umělecký náš ústav není přístupný a též nevyhovuje dostatečným bohatstvím repertoáru. Proto ozval se požadavek: zestátnit! a nabývá vrchu. Zestátněním by se především pojistilo sociální postavení herců a jejich disciplina, a dosáhlo by se zlevnění cen — v uměleckém směru by sotva přineslo zisku; umění není armáda. Zlevněním míst by se divadlo ovšem nestalo přístupnějším „nezámožným vrstvám" — dostal by se tam zase jen ten, kdo může včas se postaviti do „fronty" k pokladně. Jest pošetilé se domnívati, že jsou to dnes jen váleční zbohatlíci, kteří kupují vstupenky — není jich tolik, aby denně způsobovali takový nával; chtivost požitku a ztráta rozvahy ve výdejích, přivoděná přemrštěním všech cen životních potřeb, naučila i nezámožné vrstvy draze platiti vstupenky. — Aby se vyhovělo veškeré poptávce, aby repertoár byl dosti bohatý, aby se nastudované věci mohly dostatečně využitkovati — to žádá nového, prostranného divadla s týmž personálem a repertoárem jako Národní, toť zřejmé a prosté. Při tom zůstane hlavní nával soustředěn na Národní — neboť jen toto jest divadlem representačním; neboť jedině ono vzniklo ze snů a práce pobřeznových buditelů, slavnostně bylo založeno v den, který tím — a loňskou slavností — opět byl posvěcen; ono bylo obletováno touhami a nadějemi po dobu stavby po patnácte let, bylo zahájeno „Libuší" za přítomnosti Bedřicha Smetany, a byvši požárem zničeno, znova ze slz a nadšení bylo zbudováno. A tato patina dějin je ustanovuje za representační divadlo národní, tak jak jest, pro vždycky. — Hlavního, čeho jest divadlu nejvíce třeba, to jest vysoké hodnoty umělecké, nedosáhne ovšem ani zestátněním, ani komisemi, ani výsledkem veřejných debat — tu mu mohou dáti jedině umělecké individuality, které mají dosti síly nejen pro vlastní tvoření, ale také tolik, aby ji vnutili ostatním činitelům v divadle. Dokud nebude velkých umělců, nemůže být velkého umění a zůstává všecko projednávání marným slovem. —*l*:—

*

* Národním fetišismem trefně nazval náš výtečný národohospodářský odborník dr. Cyril Horáček panující posedlost, vše postátnit, a poukazuje na zhoubné podlamování soukromé podnikavosti, tím vznikající. Ironicky poznamenává, že chybí prý ještě požadavek, postátniti myšlenky. Nu — náběhy se k tomu již staly. Hrůzovláda bolševictví — má-liž jiný účel, než postátniti osobní přesvědčení, jako se postátňovaly konfesse? A u nás prvním krokem k tomu jsou zcela nedemokraticky vázané kandidátní listiny volební. Postátnění Národního divadla do jisté míry a na svou pěst provedla známá dram. umělkyně, která svou zcela zákulisní rozepři s ředitelem vyklopila dlouhým zasláním veřejnosti, odvolávajíc se ovšem na „dobré" příklady předchozí. Intrika zcela průhledná!

* Přítele z Francie posedla touha po českém zpěvu, volném, nespoutaném, jímž se projevuje národ. Vzpomněl jsem si, že jedna sklepní vinárna proslula zpěváky, i zavedl jsem tam přítele Francouze. V koutě místnosti výborně sezpívaná družina, pěkných hlasů, připomínající bývalou „Kytaru" hlaholskou slavné paměti, ale co zpívali! Šli jsme za národní písní, neboť v takových místnostech, kde sedí i cizinci naslouchajíce, nemůže se zpívati nic jiného než národní písně. Ale byly to kabaretní kuplety, něco o pantalonech, nějaké dvojsmyslnosti hloupého refrénu o postelích a podobný jiný brak nejběžnější obecnosti. Můj host se vrtěl, některé melodie mu byly známy z Moulin rouge, to že je česká píseň! A jděte Prahou, kde uslyšíte národní píseň? Za národními kroji se honíme, ale srdce národně cítícího do nich nemáme. Vy tam zpěváci v rohu vinárny, nechte kabaretům, co jejich jest, a vraťte Praze národní píseň, stávající se raritou, kterou ani studentstvo zpívat již neumí.

*

Oprava. V referátu o „Vršovcích" na str. 462. čti hra visela na dvou očích (místo ořích).

V Praze, dne 15. května 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Josef Pelíšek:

MĚSÍČNÍ NOCI...

Měsíční noci, stříbrné noci,
dýšící jihem, prosté pout!
Dávno bych chtěl již, kdy budu moci
s lhostejným srdcem vzpomenout?

Tak tiše stály lesy a skály,
zurčíval potok ze sna jen.
Zpěv doletí často z neznámé dáli,
šťastný a steskem nalomen.

A ty jsi byla má žena milá,
slov hudba cizí zněla z úst.
„Pak-li bys někdy mne opustila ...“
Zašeptla's: „Bože, nedopusť.“

My ohněm mládí se měli rádi,
objetím sobě šli jsme vstříc:
Potkal jsem pohled, jenž duši hladí.
Zaplanul ze tvých zřítelnic.

Můj život lásky tvou čaromocí
přístavu klidný nalez' kout — —
Měsíční noci, stříbrné noci,
lhostejně nelze vzpomenout!

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Oltfótr maj dobrej — Rebeka by si měla cucnout! Co pořád křičí? Sama nic nedělá, jen před troubou sedí a kruňká. Pořád že žaludek — dojde si — ale jen sama všecko, kápky nedá. Já bych tuhle podal zavdanou a dali bysme si ještě jednu. Ale ať dá pokoj nebo se opravdu seberu a — pryč! Vždyť snad můžu, Pařezskej mlejn na Lojzla čeká — ten panák by mě na práci taky vzal hned, ví, co Lojzl umí. Ta by dělala, kdybych se odtamtud smál okynkem a dobře se měl!“

Napil se a jen pomlaskával.

„Tak jsem jí vyfoukl — checheche — já ti povím! Snad jsem ještě mistr, ne? Taky že si dupnu! Jedno zlý slovo a — dost, žádnej mě neudrží. Ať si to prodá a jde k Doutlíkoj. Už prej tak neběhá — strejc — taky mu prej jdou léta. Lítá — partyky se mu vrazily do noh — jaktěživ se nasháněl. To bylo pořád: Tisíc jednušek má a víc! Měl by ji tam, penízky by zas měla pěkný.“ V tom se zasmál, až se mu klobouk sešinul do týla. Narazil ho zas pořádně, odplivl a napil se.

„Ale co domeček, koza, pole, palouk, králíci, slepice — a kdo pak by v sobotu zametal, smejčil — měla bys, nic bys neměla, však ty nepůjdeš!“

Zahleděl se na sklenku, zpola vypitou, a přemýšlel, má-li si dát ještě jednu.

„Devět krejcarů — jaktěživ jsem tolik nepropil, vždycky jen za tři!“ Dost — dost — kdo ví, jak by to dopadlo, jak by domů došel, ještě by se někde do příkopa svalil. Ale Máry by koukala, kdyby už nepřišel. Zalézt někde do lesa, prásknout sebou a — buď si tam!

„Už teď to do nohou leze, ale teplo člověku je — dobrej oltfótr!“

Dopil a zarachotil skleničkou. Šestáček vyndal z kapsy — — Pěšinou po stráni šoural se zvolna, ale v žaludku hrálo a v hlavě bylo veselo. Rozhlížel se, neb c zemi pozoroval i písnička mu napadla a zabzučel: „Šel zahradník do zahrady s motykou, s lopatou“ — — To Tonda Neškudla zpíval — — a vzpomínky na věčerejšek ryly se zas v hlavě.

Když se loudal po silnici a nohy se mu pletly, měl zlost. Dvě skleničky a člověk je zmotanej — v hlavě se chumelí — — Odplivoval, pevně stavěl se na paty, rukávem otíral si rty a dýchal z hluboka, aby památku na kořalku zahladil. Ozývalo se již pomyšlení, jak bude doma, jestli se Máry nerozbrykne.

Vida, že se proti němu žene Maulvinci, z fajfčičky rychle odbafuje, z daleka, hlučně ho pozdravoval, smál se naň a kráčel vzpřímen.

„A Lojzl — však tě už Máry čeká, myslím, že zas nahrabeš!“ a očka mžourala mu z rudých tváří.

„Odvádět jsem byl — nahoře odvádět —“ a ukazoval k Buchbruchovým.

„Dlouho jí nejdeš, škrouká, ale nedej se, ozvi se taky jednou. A poslouchej, Lojzl, půjč mi šestáček!“ a tvářil se nevinně i zkroušeně.

Lojzl se naň stranou podíval a odvětil zhurta: „Co pak mám?“

„Vždyť’ jsi byl odvádět,“ úlisně žvatlal krejčí.

„To je její — co pak já — to se musí na krejcar vysázet!“ a již zase spěchal, jak mohl.

„Jsi ty mrákota, Lojzl, ta tě má na šňůrce!“ a patřiv za ním, vyplil se a rychle bafče kráčel dál.

Máry čekala už za můstkem. Spatřivši ho, šla mu několik kroků vstříc: „To je dost, že přeci lezeš!“ vítala jej.

Povznesl hlavu, chmurně pohleděl a dál nic.

„Kde brousíš?“

„No, snad jsem musel až nahoru, člověk už nemůže lítat jako dřív!“ směle a hlučně odpovídal.

„Budeš něco kdákat, běháš a jak, jen když se ti chce! Ale ty jen když se můžeš dostat dál z domu.

„Vždyť jsi mohla sama, ne? Kdo ti bránil? Jsem už za ty dni dost uchozenej — ale kdyby ono se ti chtělo od trouby, já vím, že jsi s kozou nebyla!“

Neodpověděvši loudala se do baráku. Škubaje sebou a něco si šeptem povídaje, plížil se za ní. Když také vešel, stála u kamen a oči jí svítily. Mrkl na ni, ale nepromluviv sáhl do vesty a hrstku stříbra vyklopil na stůl.

Máry ho pozorovala. „Potkal jsi to ďúče?“ tázala se a náhle všecka zjevena, výšklebně se naň zahleděla.

Zvolna obrátil k ní hlavu: „Jaký ďúče?“

„No, co ty boty přineslo!“

„Zas něco?“ rozjařil se. „Tak vida!“

„Bodej, zas něco — chchch!“ a přistoupila blíž. Oči jí svítily. „Stojím tamhle u silnice, nemůžu se tě dočkat a tu běží zas to ďúče, boty v podpaží.“

„No tak —“ a zachechtl se.

Teď se Máry rozkřikla: „Snad nemyslíš, že k tobě? Povídám jí: Kam pak — zas k nám, viďte? Dala se koza do smíchu: ‚I kde pak, k českýmu šeuci běžím, teď už to vím —‘ a Máry div ho zraky neprobodla — Dyť to byla mejlka, já to včera věděla hned! Pán to prej nemůže vzít, jedna noha mu běží šejdrem, jakej flek jsi dole přicvokoval a špičky hřebíků jdou až do boty, já ti to povídala — druhá taky tlačí, povídal prej, že by byl merzák, kdyby v tom měl chodit a každá noha že mu v tom jde jinam!“

Lojzla objala hrůza.

„No ták, teď stojíš! Dyť ty už nic neumíš, nikdo k tobě nemůže jít!“

„Tady jsou peníze —“ ukazoval na stůl.

„Peníze, ale s botama šla vedle, to že je českej švec, tady to máš! Uterhnout se to musí, tam se smáli, chechtala se, když odtamtať běžela!“

„Budou se smát — kluci starýmu mistroj!“

„Ty seš mister — všecko mu uteklo!“

„Dobrej mister, Lorenc včera sám vzkázal, abych k němu šel, dobře že se budu mít, stojí o člověka!“

„Chchch! No tak jdi, starej chlap k takovýmu chasníkoj — a snad si nemyslíš, že bych se na to jen dívala!“

„Nemusíš — živ se sama!“

V tom ho Máry chytla za paži a div ho očima neprobodla: „Vždyť tys byl na kořalce, oltfótr jsi pil!“

Lojzlovi zadrkotala brada.

„A to ty myslíš, že já tě budu živit? Že budu jen erteplovat, abys ty takhle? Takovýho skerčka mi přivedou a já si ho vezmu! Dobře jsem se na hospodě měla, všeho dost bylo, masa a čeho, přes tisíc jednušek jsem měla a jdu sem k takovýmu —“

Lojzl se prohnul a jakoby se chystal skočit. „Vždyť jsem nevzkazoval!“ sípělo mu v hrdle.

„A já snad!“

„Mohla sis vzít Pepše —“

„A ty zas takovou Kačenu!“

Lojzl vzepjal pěsti: „Jakou Kačenu! Kačenka byla hodná, krásný děti měla — kde ty je máš — kde —“ a oči div mu nevyletěly.

„Já se o cikáňata prosila!“

„— po hospodách jsi je roztahala s chlapama opeslejma!“

Máry zbledla, couvla, ústa zela pootevřena.

V tom Lojzl dupl, zamotal se, nohy poklesly mu v kolenou, ale hned se zas vzpřímil, vzepjal paže, zařval jediné, zlé slovo — a již byl za dveřmi.

Máry jen zasyčela a klesla na lavičku.

Vymotal se na zásep. Třesa se, hlasitě dýchaje, nevěděl hopem, kam. Hnal se po záspi, chtěje do baráčku, ale zastavil se hned. Seskočil a paloukem prchal nahoru na mez. Slunnými poli hleděl až na kostel, ale nevěděl, co vidí a proč se dívá. K Lorencům zamířil, ale po několika krocích zarazil. V hlavě se všecko zmítalo, vířilo, nohy klesaly. Domotav se k stodůlce, otevřel, zavřel, vrata zastrčil a pohrabav se v lesním stlaní, zalezl do něho.

Svět se s ním nadobro zatočil...

XVIII.

Nad celým západem a hodně vysoko do bledého blankytu viselo plno měkkých, rozčechraných obláčků jako z bělostné beránčí vlny nebo zčepýřených paliček pampelišek. Že se krvavé slunce teprve nedávno zhouplo do hlubin, byla tam dole za lesem ještě žhavá výheň a z ní rozlévala se zlatěrudá záplava až do toho beránčí, jež plamenně lemovala a ohnivě prosvěcovala. Všecken kraj tím zasvítil i zeleň lesů měla nazlátlý třpyt.

Slavík, Kaván a Pejrek kráčeli při tom k Zelenému smrku na slavnostní schůzi.

„Vidíš, hošíčku, jakou vám samo nebe dělá illuminaci, i vzdáleným bude svítit na cestu!“ rozhlížeje se ukazoval Kaván.

V tom shora od lesa přiletěl ostrý jek mladého hrdla: „Ihr verfluchte bímše Knechte, wir wan euch schon fortprügeln!“ a řev několika jiných vyléval se z lesních hlubin.

„Už provolávají slávu,“ usmál se Slavík.

Objevilo se tam několik chasníků, hrozících holemi a mladší družina ukazovala jazyky; kameny vyletěly do vzduchu, ale spadly v lukách.

Jak přátelé silnicí kráčeli dál, cháska pod lesem jich doprovázela.

Nad střechou Růžičkova hostince vlál červenobílý prapor...

V pravo na vršku se zástup obojího pohlaví zastavil. „Heil, heil!“ rozkřičeli se, když přátelé docházeli.

„Da Hauptkalla kommt! Geht nach Horschitz — in Koretnay ist kchá Platz für dickköpfige Bímaken! Fuj, fuj, Slávik, fuj, fuj, bímše Räuber! We wan euch Königrätz auf die Köpfe gíba!“ a řev i pískot rozléhal se pod stráněmi.

Přátelé vystupovali do hostince. Ve dveřích nálevny se jim pohled zjasnil, vše bylo tam ladně připraveno: stoly ve dvou řadách podél stěn byly čistě prostřeny, židle urovnány, podlaha vydrhnuta a posypána bílým pískem, u oken splývaly bílé záclonky, západní září prorůžovělé, na každém stole stála vázička nebo sklenice s kytkami voňavé rezedy, božího dřevce, šalvěje, máty; astry, karafiáty, noční fialy pestřily se mezi tím. Pan otec Fiala, Pozdník, Kocourek, učitel Vízek šli přátelům v ústrety.

„Venku nás také vítají,“ podávaje jim ruku pravil Slavík.

„Slyšeli jsme, ale jsou ještě na distanc!“

Slavík vítal se i s dolnomlýnskou panímámou a se stárkem, kteří již seděli za stolem.

Harmonium stálo před koutem, housle a partesy ležely na něm.

Růžička, čistě oholený, nedělně oblečen přiběhl, nemá-li již rozsvítit.

„Ještě chvilku počkejte a dejte nám zatím něco k večeři,“ odpověděl mu Pozdník. Slavík hostinskému děkoval, že vše tak pěkně připravil.

„I jen tak po sprostu, jak se dalo,“ smál se černohlavý mužík, „kdyby Bůh dal a hnulo se to zde, přistavěl bych lepší sálek!“

Usedli k společnému stolu v levo od dveří.

„Brunclík teď brumlá!“ pravil Kocourek.

„Kdybychom toho zde neměli, kroutil by se dál.“

„Kalenský nic?“ Slavíka tázal se Fiala.

„Nic.“

Na střeše zarachotilo.

„Cháska se činí,“ upozorňoval Pozdník.

„Však přestane,“ a Fiala volně vyšel před stavení.

„Zažene-li je, vrátí se mu zas!“

Růžička s nevlastní dcerkou přinesli večeři a hosté dali se do jídla.

Pan otec se vracel. „Cikáni, člověk udělá tři kroky a rozběhnou se jako zajíci.“

„Jistě jsou tam zas, darmo byste se zlobil.“

„Verfluchte Bímaken!" zaječelo před samým oknem a prásk! do rámu, až okno zadrnčelo. Dunivé skoky ujížděly.

Hned však ozval se křik: „Počkej, ty kluku, až to zejtra povím tatíkovi!"

Mistr Lorenc vystrojen přihnal se zčepýřený. „Dobrý večer, pánové, Weisbekův kluk vám práskl do okna, to je pak dítě českého táty a mámy!"

„Nezlobte se, mistře, a pojďte si sednout, však je to omrzí," krotil ho Pozdník.

„Ale je to hanba hanboucí, kluk se jim chce ukázat!" Hned však mírněji dodával: „Dobré chutnání, pánové, ale mnoho vás ještě není!"

„I vždyť je brzy."

Růžička rozsvěcel a stahoval záclonky. „Už i staří přicházejí na podívanou, upozorňoval na protější břeh, kde stálo několik strejčků, tak jak po barácích chodili.

„Budeme jako v obležení!"

Pískot, jek a křiky pronikaly zas až do hostince; kameny zabouchaly do střechy.

Slavík s Fialou vyšli do síně. Sotvaže se objevili v hlavních veřejích, ryky a pískot ozvaly se ještě mocněji. V tom však se silnice zaduněl těžký buchot, jako když krajští čeledínové jedou s kamennými válci. Fiala vyšel před hostinec. „Podívejte se na čeládku!"

Mladí rozletovali se jako hejno vran a také dospělí, na břehu shromáždění, odcházeli výš k lesu. Za to v mírném šeru bylo na příč silnice patrno čtvero blížících se širokých hřmotných postav; dupot a tlukot holí se pravidelně střídaly.

„Hoši z hor jdou!" radostně pronesl Slavík.

„Neškudlové!"

„Dej Pánbůh dobrej večír, pánové," zarachotilo ze čtyř hrdel.

„Vítáme vás!" a Slavík s Fialou podávali ruce.

„A mně se zdá, jako by tu byli skřehotali a snad nadávali," pátravě hledě k vršku hrčivě volal Franta, „ale to ať se dá pokoj, nebo každýho přeterhnu vejpůlky!"

„Jen dál, jen dál, přátelé!"

Hoši vystupovali k síni, jen Kaliber váhal. Vztyčen, beranici maje hluboko staženu, na těle krátký burnus, hůl v ruce, hleděl k lesu.

„Snad abych tady trochu postál —"

„Jen pojďte dál, nebude tak zle," pobízel ho Slavík.

„I trošku se pozderžím, na škodu to nebude!"

Mistři Zikmund a Koráb se ženami a s dvěma dcerkami také právě docházeli. Hoši z hor, odloživše burnusy, seděli už u rohového stolu v pravo u dveří a ani nedutali. Mistři s rodinami usadili se vedle nich k paní mlynářce. Přišustila tři děvčata z mandlu, s nimi dva mandlíři, přihnali se dělníci Budina, Talavášek, Kujal, všickni sváteční; z domova vrátili se schválně hned odpoledne.

Přišli i další hosté: Kubišta všecek v černém, s bílou kravatkou pod hrdlem, přivedl choť a dcerušku, jež měla hlavičku samou zlatou kudrnu a vystrojena byla jako družička; řezník Sacher přišel i s mámou; lesní Makovec v parádní uniformě, s lesnickým nožem po boku, vstoupil za chotí, jež odloživši plášť, zůstala v šedém hedvábí. Kocourek a Pozdník vítali, přijímali a ukládali vrchní oděvy, Růžička se klaněl, černýma očima v kulaté, bezvousé tváři střílel na všecky strany a honem zas vyletěl, aby obstaral objednávky.

Dědeček Nekvinda v černém šosáčku, přiváděje dceru a vnučka Toníčka, zastavil se mezi dveřmi, rozhlédl se, přihladil si bílé vlasy a radostně se zasmál: „Pranamoutě, to nás jich je!" a zas pobízel svých: „Pojďte, tamhle si sedneme!" a chtěl do zadního kouta. Ale Makovec naň jadrně volal: „Jen sem, dědečku, pěkně vedle nás, tady není rozdílu!"

„I stakulente, stakulente," chychlal se dědeček, „tak si sedni, Nanka, a ty taky Toníčku!"

Přišel Belšán s hochem, Zajíček, tesař Ďoubalík se synem, bednář Řehořek, mladý finanční strážník z celnice, Kynčl baráčník s podruhem svým Holubcem, klempíř Zlevák s maminkou. Celou síň náhle zaplnila trojčlenná dělnická deputace ze Studeného Dolu a s ní oba panští úředníci i obr doktor Komárek. Všickni přítomní radostně povstali volajíce: ‚Sláva! Na zdar!"

Doktor maje brejle sesunuty až na špičku nosu, jen kýval a říkal:

„Rádi, rádi!"

Růžička se v síni radostí ohýbal, ale zas také vzdychal: „Ježíši, toho jsme se přece nenadáli, jen jestli stačíme, aby outržků nebylo!"

Slavík stoje u harmonia, pozoroval všecken ruch a měkce bylo mu u srdce; vzpomínal však také, kdo všecko chybí . . .

Tu vstoupil Kaliber; rozhlížeje se, švakrů hned nespatřil, ale již ho Jozka zatáhl za šos. „Proč jdeš?" tázal se ho dutě.

„Nechci zmeškat."

„Je tam ještě ta cháska?"

„Je, ale dva četníci přišli."

Místnost byla plna, ale hlučno nebylo, jen tlumené a šeptavé hlasy vlnily se nad stoly, na nichž stály sklenice s pivem i láhve s malinovkou. Fiala a Lorenc postavili se mezi dveře, Kocourek, vstoupiv za harmonium, zahrál několik akordů. Rázem bylo hluboké ticho. Růžička prostrčiv mezi pány ve dveřích hlavu, zamrkal na všecky strany, je-li vše v pořádku.

Pozdník stoje před harmoniem, promluvil: „Velectění přátelé! Jménem pořadatelů dnešní prvé české schůze v Korytné vítám vás všecky srdečně. Děkuji vám, že jste se tak hojně sešli a upřímně přihlásili se k své krvi. Přeju, abyste se tu vespolek potěšili, aby nás ta první přátelská schůzka všecky oblažila a abychom nikdo, nikdy na ni nezapomněli. Jsme děti jednoho národa, nuže, co srdce pojí, ať nikdo nerozdvojí! Volám té prvé české schůzi radostné: Na zdar!"

Obecenstvo pozdrav hlučně opětovalo. Hoši z hor ho také zabzučeli a souhlasně pokyvovali hlavami.

Přicházely ještě Marvánková s Brunclicí. „My jsme dřív nemohly — to jsme se uhnaly!"

Ze síně ozval se hlučný mužský hovor. Všecky oči se tam obrátily.

Před mlynářem a Lorencem stál četnický strážmistr. „Vy jste pořadatelé?" tázal se německy.

„Já," odvětil Fiala, „pan lesní je uvnitř."

„Jsou tu jen pozvaní?"

„Nikdo jiný."

„Znáte je všecky? Můžete mi je jmenovat?"

„Do jednoho."

Strážmistr stoje mezi dveřmi rozhlížel se od stolu ke stolu.

„Nebude pořádek porušen? Ručíte za to?"

„S naší strany nestane se nic, za to ručím."

Četník se trošku usmál a zmírnil tón. „Herrgott, to se vás sešlo — kde jste to nabrali?"

Fiala směje se pokrčil rameny. „Vždyť je snad taky znáte!"

„Mhm, mhm — sám jsem si nepomyslil, že vás je tolik!"

„Tolik? Ó, ještě mnohem víc a to bez dětí, což teprve s těmi!"

„Prosím tedy, aby se nic nestalo; dozor zde zůstane, hejtmanství mi to nařídilo."

„Budeme rádi."

Strážmistr před hostincem promluvil s mladším druhem; vyndav lulku, zapálil si a odcházel do temna. Jak dýmal, zážehy světla šlehaly mu až na hlavu.

Fiala stoje na schůdkách, hleděl do tmy, kde černal se chumel postav. Četník maje blyskotavý bodák nasazený, zvolna přecházel; došed blíže, pravil dušeně: „Jen žádnou starost!"

„Bojím se o okna a o hlavy za nimi."

„Nic se nestane — vždyť já jsem taky Čech — ale nikomu povídat!" a stejnoměrně dupaje kráčel podél stavení.

„Sláva!" vydechl Fiala a vstoupil zas do síně. Vyčkav si Růžičku, pravil mu: „Tomu pánovi venku dejte potom taky nějakou sklenici, ale opatrně, ať nikdo nevidí!"

Růžička jen se rozcenil a zamrkal.

Před harmoniem postavil se právě Kocourek, Koráb, Lorenc, Vízek, Pozdník; Kaván dal takt a do hlubokého ticha zazněl sbor: „Bývali Čechové..."

Nikdo se nehnul, i hoši z hor seděli schouleni a poslouchajíce, jen se chmouřili. Dědeček Nekvinda teprve v druhé polovině sboru počal si dle taktu lehce pohazovati hlavičkou.

Venku temná postava četníkova se také nepohnula...

Teprve když poslední zpěvná věta „pro vlasti květ" jednotně doznívala, dr. Komárek prvý vznesl paže k potlesku a ostatní zabouřili hned za ním.

Pěvci odstoupili, před harmonium pokročil Dr. Pejrek a zvučným, mužným hlasem promluvil: „Velectění přátelé! S pohnutým srdcem vyřizuji vám upřímné, vroucí pozdravy Národní Jednoty Severočeské a jejího ústředního výboru. Ještě před málo lety naslouchávali jsme toužebně, kdy odtud, ze samých starých Krkonoš, proniknou k nám hlasy vás vzdálených, zavátých. Věděli jsme o vás, vzpomínali jsme na vás, dychtili jsme po vašem svorném, bratrském pozdravu. Zvěděli jsme o každém vašem výdechu, každá zprávička od vás učinila nám radost velikou. A dočkali jsme se teplé zvěsti o vašem dnešním radostném dni.

Naše Severočeská Jednota v královské matičce Praze touží jako kvočna svolati všecka rozptýlená kuřátka svá pod ochranná křídla. S radostí velikou spěchal jsem za výzvou drahých přátel, abych byl těchto radostných chvil účasten. Díky jim za tu radost! Toho však, co vidím, jsem přece neočekával: není zde jen hlouček skromných českých dušiček, je zde veliký zástup věrných našinců, kteří hrdě hlásí se k svému starému, dobrému, poctivému rodu, z něhož byli i jejich rodiče, dědové, pradědové, k tomu rodu, jenž na boží zemi také chce žíti svým zdravým životem, jako žijí národové jiní, třeba i menší, než

je ten náš. Buďte pozdraveni, přátelé drazí, již vás máme, nepustíme a nedáme vás. Uprostřed nepřátelství, zloby, nenávisti sešli jste se se zbožnou myslí, jako se scházívalo rozplašené, pronásledované stádce Bratrské — jediný tu teď tvoříte semknutý sbor, a ten, věřím, bude již navždy přemilým dítětem Jednoty naší. Buďte vždy věrni, pevni ve všech těžkostech života, stálí v národních protivenstvích. Pozdravuji sbor váš celým srdcem!"

Pejrkův hlas chvěl se hned od počátku řeči, měkký cit prolínal jím víc a více a při posledních slovech se řečníkovy oči zalily.

Několik dlaní jen krátce zatleskło. Všichni přítomní seděli skloněni, zamyšleni i s očima zkalenýma. Franta Neškudla přesednuv, zahučel si: „Prasakra!" a ruce mu v klíně zapraskaly.

Růžička po Pejrkově řeči vyběhnuv, div za dveřmi neporazil živých lidí. Vovsová, Anče od Dukatenandresů a Bára od Ochsenwirtů, utekše teprve po veškeré práci z domova, tiskly se tam do koutka; Vovsové jenom nos vyhlédal z temného salupu.

„To jsem se vás lekl!" vyhrkl Růžička — „tak jen dál, jen dál, místečko se ještě udělá!"

„I kdež pak, tam my nemůžeme!" horlivě odvětilo mu Anče, jež bylo z nich nejsmělejší.

Růžička běžel pro domácí židle; již tu byl také Fiala se Slavíkem, nepopustili a ženské musily dovnitř.

„Co jich to napadá — takovou čest nám chudejm —" sténaly a sehnuté, plaché, na žádného nehledíce vlezly si až do zadního kouta.

Harmonium opět spustilo, učitel Vízek postavil se před ně s houslemi a z paměti počal hráti koncertní variace na národní písně.

Jozka Neškudla zašeptal Kalibrovi: „Na tohle bysme my prstíčky neměli!"

Dědeček Nekvinda, usmívaje se, při každé známé radostně Toníčka poštuchoval a všemi svaly mu škubalo. Po chvíli však všecko obecenstvo napiatě naslouchalo pozorujíc, co ten mladý člověk prsty a smyčcem na housličkách umí prováděti. Ze spleti a motanice jásavých tónů, z hluboka, jako z dáli ozývaly se známé: Měla jsem holoubka, Černá vlna na bílém beránku, Zahučaly hory... Jako když si ty písně divoký holub vrká, žaluje a nad ním prozpěvují si sedmihláskové, drozdi, pěnice. Když potom na konci skladby jásavě ze změti tónů vyplynul zpěv „Kde domov můj?" doktor Komárek opět prvý povstal a všecko shromáždění za ním. V nejhlubším tichu housle vlasteneckou hymnu dozpívávaly...

Po bouřlivém potlesku i dupotu zahrál ji ještě jednou. Když v opětné bouři a jásotu odstoupil, na jeho místo postavil se Slavík. Všechny oči kolem dokola se naň zasmály.

A promluvil: „Drazí přátelé a krajané!"

Růžička se zvenčí tichounce provjekl, na kousek se vplížil a pohledem černých očí se na řečníka zrovna připjal.

„Snad ještě nikdy nebylo v Korytné tolik Čechů pod jedinou střechou — bratr vedle bratra, sestra vedle sestry — celý sbor českých srdcí! Snad ještě nikdy neozývalo se v Korytné společně tolik českých hlasů, a přece i zněmčené jméno Koretnay praví, že byli to naši předkové, kteří založili si zde, v klíně starých hor, mezi hvozdy svoji osadu. Bouře minulých věků zaplašily však potomky zakladatelův a přes horská temena přišel rod jiný. Usídlil se zde, zdomácněl; bývalý rod živořil opodál a novým osadníkům nepřekážel. Jako v přírodě si jedni ptáci v lese, v poli neporoučejí: Tady jen my máme právo žít a z vůkolí nám sem nikdo nesmí! ale i družiny sousední tam zalétají, pro živobytíčko se usazují, tak podobně děje se i mezi lidmi, tak dělo a děje se i zde. Mnohá jména na starých křížkách, omšených pomníčcích zdejšího hřbitova — Bilay, Klabusay, Vitak, Wonitschke, Kudrnanske, Noske a jiná a jiná — ukazují také, odkud jejich vlastníci přišli. A přece se tu zle volá: Hej, tady jsme jen my doma, jen my jsme tu pány, vy ostatní nás musíte poslouchat a hvízdat smíte jen jako my!"

„To je svatá pravda!" jakoby tu byl se Slavíkem sám, hlasitě přisvědčil Růžička.

„Bereme někomu něco? Překážíme někomu v něčem? Přišli jsme sem za živobytím právě tak, jako kdysi předkové jejich, jenom že my většinou pracujeme jenom na cizím. Kdyby nás tu nepotřebovali, nebylo by nás tu tolik a za tu práci a za ten kus chleba, jejž přece nedostáváme zadarmo, máme zapomenout hnízd, kde jsme se zrodili, kde byli naši otcové a matky, máme se nadobro předělat, konečně překroutiti si i ta svá rodná jména, odhodit zkrátka všecko, co jsme si z domova přinesli?"

„Hanba!" ozvalo se mezi studenodolskými.

(Pokračování.)

✱

Viktor Hánek:

PŘED VEČEREM.

Není jas a není šero ještě,
není světel v ulicích.
Měkký soumrak s vlahým šumem deště,
měkký soumrak na vše dých'.

Tiše jdu tou tichou krásou kolem
v noc, jež bude beze hvězd.
Půjdu městem jako svatým polem —
nechci znáti dneska cest!

Bude to jen toulka za vidinou,
za vzpomínkou zapadlou . . .
Modrý soumrak visí nad krajinou.
O mrtvých snít živí jdou . . .

ÚRYVKY Z „DENNÍKU VŠEDNÍHO ŽIVOTA BĚHU" SOFIE PODLIPSKÉ.

(Pokračování.)

Středa 25. června. Ráno do kostela na mši dětskou. Proudy těchto myšlenek. Zpomínky lásky na moje milé duše, na náš národní těžký vývoj, který jde přece jen ku předu. Pak konečně také něco pro mne. Procházka parkem. Oči koupají se v čisté tůni zeleně. Majíť barvy skutečně něco magického do sebe v působení na mysl. O tom dalo by se ještě něco povědět. Bujné rostlinstvo, obrovské stromy, dlouhé aleje kolem luk, čistý a bystrý potůček. Piju tu svěžest a krásu, nechám si ji do duše chromofotografovat. Pí. řídící jde sebou a vypravuje dějiny Veitovy rodiny v zápisníku látek zanešené. Odpoledne návštěva u děkana. Také studie. Pak svačina u lesmistrové se zajímavou prohlídkou zámku. Večer ještě procházka směrem k lázním Anenským.

Čtvrtek 26. června. Naposled do Ochranovny. Loučení. Pláč. Odjezd nejprve k Choustníku po ránu. Ráj. Den jako diamant. To nebe! Modro, barva útěchy. Ten vzduch! Úsměv po celém kraji. Den to opravdu vybraný v době Medardských lijáků. Mou Ludmilu to tak těší, že se mi vždy vysmívá, kdykoli se vydám na nějakou tu svou malou cestu. Té mi tedy ten můj osud dopřává. Choustník. Po malém dobrodružném bloudění vystoupily jsme ke zříceninám trůnícím jako na oltáři, lesem obklopeném. Co se čerpalo kdy a čerpá z nich poesie. Ty pomníky mocných rodů, nerovnosti, nadvlády a vývoje ducha civilisace. Co já v nich hledávám? Tážu se to a zpomínám na své první dojmy z mládí na starých hradech. Shledávám, že nyní ve svém stáří jsem tatáž, že totéž cítím. Je to láska k minulosti a k přítomné chvíli najednou. Chtěla bych míti tu památku všecku zachovalou, avšak ještě milejší je mi ten snivý klid v těch místech jindy hlučných, v těch bývalých síních a dvorech plných dramatických výjevů. Teď vyzývají rozjímání, lyrickou neb epickou poesii. A nedala bych jediný strom, jediný list za bývalou slávu a hrůzu těchto zdí nyní tak milovaných, právě jaké jsou. To není vše, co jsem si tam myslila. Oči a mysl stejně kochaly se v tom zvláště tklivém souzvuku, který zde tvoří to staré zdivo se starými stromy, s ptactvem a květinami, s hady a ještěry, s rozhledem v okolí jako z oblak, s ozvěnou ve hlubokém tichu lesním. Seděla jsem dlouho nad zelenou hlubinou, kterou tvoří bývalé nádvoří se studní na místě, kde druhdy se otevírala brána padacího mostu. Nezapomenu tak hned na cestu domů travnatou stezkou jako sněhem zasypanou chudobkami. Přijely do Soběslavi prodchnuté památkami z doby Rožmberské. Zašly na hřbitov s pěknou branou z oné doby. Pak v milý domov, ku práci, ke svým.

V pátek 27. června. Moje dcera přijíždí z Chuchle s Miladinkou, shledání, povídání. Návštěva u mé ubohé opět nemocné sestry. Přece jsem ji trochu rozveselila. „Vorüber ist vorüber," říkává tak ráda. Říkával to náš otec a matka po něm, když byli smutni. Ach ne, ach ne. Nikdy není po všem, nikdy není pozdě. Víru

musíme míti v ideu veškerenstva, v lásku, v to, co nechápeme. To je dozvuk mé malé cesty.

Ve středu 2. července. Celý den v Chuchli. Zahálím, ale v hlavě pracuji a můj plán jasní se mi. Avšak tato práce nesnáší, abych si jaksi kostru její odhalila. Více než kterékoli jiné musím ponechávati její vůli, musím ji nechat růst a nesmím jí chtít dělat. Musím se jen pamatovat, jaké idey mne vedou a co chci. Pak vidím hned zas, co přijde dál, co může a musí přijít. Avšak přehlédnout nedává se mi ten můj svět. V lese vylouplo se mi tedy zas něco. Den před tím návštěva mladého Poláčka.

Ve čtvrtek 3. července. Opět v proudu práce. Netrpělivost a tíseň na překážky, dopisy, návštěvy, chůze, nával spolkových trudů. Myšlenky chtěly by míti klid. Nakupená četba, čekající práce, proud myšlének, nepokoj různých zájmů. Večer trávím se svým Prokopem. Jsme doma sami a máme si co říci. Tolik! Nechá mě čísti ve své duši. Dívám se na jeho mohutné čelo. Bohudíky za ten večer, za takové chvíle.

Pátek 4. července. Svátek mého Prokopa. Odpoledne jdu ke své přeubohé sestře stále nemocné. Hovoříme. Rozumíme si. Náš hovor je souzvukem. Obdivuji se jí. Odcházím alejemi Karlova nám. Lípy kvetou. Je božský večer. Sedím dlouho do večera u otevřeného okna, nořím duši v nebe západu. Náhle dotýká se něco mého oka jako prstem průhledným a vzdušným. Je to první paprslek večernice, který vnikl ve zřítelnici mého krátkého zraku. Dojem zvláštní, který jsem ihned si nevysvětlila. Trvalo snad stotinu vteřiny než mé vědomí pojalo ten dojem. Ale ta chvilenka chvíle byla cosi podivného, jakési udivení, jakýsi náraz, citelné dotknutí čehosi jiného ve mně nežli sítnice v oku. Když jsem potom věděla, že to je hvězda, ta příbuzná jevila se mi ve kráse jako nikdy ještě před tím, bílá, se slabým leskem, mému zraku slabě viditelná a přece tak intensivní, tak důtklivá.

V sobotu 5. července. Naši přijíždějí z Chuchle. Držím v náručí, chovám na klíně ty drahé holčinky. Mohou mne udusit láskou, za niž jsem Bůh ví jak vděčna. Ty jsou blízko mne a přece jsou mi tím, co ta vzdálená hvězda a ta hvězda byla blízko mne. Moji drazí odjíždějí do Mlčehost. Mám poslední schůzi Ochrany. Pracuji pro ty opuštěné děti na povel čehosi. Namáhám, napínám se, mluvím a uvnitř k sobě pravím: Jen klidně, nebudu nic nutit. Nadarmo. Má horlivost odhazuje uzdu mého pohodlí a neznám samu sebe. Večer v divadle. Levoboček. Starý romantism. Domů vonným vzduchem po tiché bouři.

Neděle 6. července. Sama doma i v Praze. Vrchlických na Vepřku. Prokop ve Střednicích. To ticho potřebovala jsem. Našla jsem sebe konečně zas po dosti dlouhém rozptýlení. Je vichřice a vzduch neobyčejně průhledný přenáší mi vyhlídku mou drahou jako nějakou dekoraci skoro k samému okňu. Sytá šťavnatá barvitost posilňuje duši, nevím jak a čím. Píšu dopisy, dovoluju si číst a pořád držím jaksi sama sebe za ruku jako osobu, kterou bych dlouho nebyla viděla. Víc a více sebe nalézám. Všecko v sobě shledávám a těším se na práci. Chci zakončit první díl Břehu 12. kapitolou. Hodiny utíkají nemilosrdně. Je to tak skvostný den. Myšlenky se rozpoutávají. Dopoledne uteklo jako když se prstem přejede klávesnicí. Odpoledne Miloš. Čtu a dočítám s ním Cida. Dokonávám s ním svůj francouzský kurs. A nyní teprv začnu svou závěrečnou kapitolu. Čas toho dne nebyl zmařen. Vydobyta z něho tvůrčí nálada. Večer šla jsem svým milým k tramwayi vstříc. Přijeli mi a srdce jásalo jako ty kytice lilií a růží, které mi nesli.

Úterý 8. července. Ráno plavba z Chuchle do Prahy s mou Miladkou. Před tím pomazlila, potěšila se s Evičkou. Dopisy. Noviny. Mám prázdniny než se dám do dílu II. Teď k večeru sama v Praze. Nechce se mi vyjíti. Václav Kr. přijel. Přichází Václav Poláček, vysoce nadaný mladý člověk, kterému jsem nabídla, aby u mne hrával na piano, protože doma žádného nemá. Hraje božsky. Jsem hluboce pohnuta. Mám chvíle, které stojí za poznamenání. Chápu smrt. Ach, jak! Cítím její usínání, noření se do vnitř všeho. Vidím mizení toho všeho, co je životem, vidím, jak se to menší a v nic se ztrácí. Ale na místo toho tuším něco jiného, v čem bytost má opět vidí, myslí, cítí. Cíp věčnosti odhrnuje se mi a nevýslovný klid mne unáší, povznáší a noří do hlubin toho, co jest pevného. Kýž nejde tento krásný den ke konci. Kýž udržím pro zbytek života tu poesii stáří a vyhlídku do věčnosti.

Středa 9. července. Křížová cesta jak to nazývám.

Tenkráte konala jsem ji dosti s dobrou myslí. Dodala jsem do tiskárny Beaufortovy nejprve rukopis prvního dílu mého Břehu. Pak zaměřila ke Storchovi. Jest

vydáno divadélko „Krakonošovy poklady“. Horymíra nechce mi k vánocům vydat. Domlouvám mu dle své nejlepší síly, k tomuto úkolu tak málo uzpůsobilé, tak pozdě cvičené. Aspoň vidím dobrou vůli u tohoto nakladatele. Jak vážila bych si, kdybych našla ještě jednoho takového pro své spisy ostatní. Odcházejíc od Storcha nemohu odolat, musím se smáti pro sebe té své pouti „od muža k mužu“. Putuji totiž zmužile k Aloisu Olivovi, vlastně k jeho sekretáři Platovi. Pracuji pro Ochranu. Dělám co mohu. Co z toho bude? — — — Jedu pak vyprahlá mluvením, vysílena a hladova do Chuchle. Božena Kučerova tulí se ke mně. Jsem potěšena. Milá duše je vždy velkým nálezem v životě. Večer domů.

Čtvrtek 10. července. Dopoledne pro mou Miladku do školy. Tam malá konference s Krostovou o Ochraně. Odtamtud k Náprstkovům s Miladkou v záležitosti té sirotčí nadace. Miladka telefonuje Šimáčkovům. Sešla jsem se tam se Šerclem. Na ulici pak potkala Grabovského, který mne odpoledne přichází navštívit. Mezitím hraje na piano Poláček. Hraje kousek Pelopových námluv. S Grabovským známe se, tuším, asi 22 let. Ke konci přichází můj milovaný drahý Prokop. Večeříme spolu i s Miladkou.

Pátek 11. července. Začínám II. díl Břehu s odvahou a chutí, ačkoli pomalu. Odpol. jedu s Miladkou do Chuchle.

Noc před tím snila jsem tak mnoho o tom černém trojhranu ve mléčné dráze, který fotografie těchto dnů tak určitě vyznačila. Takové prázdno. Nic. Kolem něho světy.

Sobota 12. července. Ráno a odpol. patřím dětem, nejvíce Evince. Ta jejich láska ke mně je mou perutí. Prší a mám ten déšť ráda. Réví kolem balkonu je tak bujné a svěží jako má vůle a snaha. Jsem tak spokojena. Večer odcházím k lodi, abych do Prahy odplula. Ludmila dostává zprávu o výsledku voleb v Akademii. Její tajné přání není uskutečněno. Rozcházíme se a vidím ji smutnou. Jsem také smutna. Ty starosti! S těmi musíme zápasit ona i já. Dobrou noc mé dítě! Že ti nemohu ulevit! Jsem doma. Sama. A vím-li, že jsou moji milí spokojeni, mohu-li jen trochu dýchat, mohu býti sama, bývám spokojena a šťastnější než kdykoli za mladších let. Dobrou noc. Všecky, všecko nosím v srdci svém ve svém stáří mladém.

Neděle 13. července. U snídaně s Jaroslavem hovor o těch volbách, které se nikomu nechtějí líbit. Dopoledne u mé ubohé sestry. Rozmluva jako vždy horlivá. Souhlas stále úplnější, čím jsme starší. Tak hovoříme teď jako za našeho prvního vykvétání. To jsme se také tak našly takořka nenadále, jako bychom se nebyly dříve znaly. Ona mne upozorňuje na onu zprávu, že se našly plavecké spodky ve Gronsku svědčící o tom, že musí býti jakýsi proud severní točnou a že je možný průchod. Obě nás to stejně zajímalo a těšily jsme se z toho. Ona podotýkala, že jsem jedinou, s níž o tom může hovořit. Mne zajímá to více než Akademie a její volby. Ovšem Akademie je zde, aby pro tyto úžasné práce lidstva půdu udržovala. Pak doma celý den. Pracuji. Poláček mi hraje na piano božské věci.

Úterý 15. července. Slavný den. Naše Milada má školní slavnost. Dokončila snadno a radostně svůj první školní rok. Její první vystoupení. Ta radost z ní. Radost mé Ludmily. Chodila do téže školy tak ráda. Je krásný den po mnohých deštivých a v celé škole brillantní nálada. Ve brillantní náladě jdeme domů a doprovázím své miláčky k lodi. Pracuji s velkou chutí o začátku druhého dílu Břehu. Jsem celá v tom. Poláček hraje mi bohužel na rozloučenou. Loučím se s tímto novým mladinkým přítelem vskutku s pohnutím. Bude se mi stýskati po jeho hře.

Středa 16. července. Narozeniny mé zbožňované dcery. Odjíždím do Chuchle v 7 hod. ráno. Plavba rozkošná, zlaté svěží jitro. Shledání s tím dítětem mého srdce, které jsem porodila před 29 roky ku svému štěstí. Kýž je celé její žití také štěstím! Děti, kytice, blahopřání. Jsme v lesíku a jsem v Chuchli přes noc.

(Dokončení.)

M. Levá:

BOROVICE (1918).

Slunečnou září opředena,
protkána zlatými šípy,
ve výši na skále borovice
do modra nebes korunu tmavou
tyčí jak bohyně osamělá.
Z čeho tam žije?
Na trošce prsti
vyrostla krásná a statná,

bouři a vichrům vzdorující,
nedostupná a varující.
Do dálky rozpiatá ramena,
v mlčení času zaposlouchána,
vzpřímeně, hrdě tam ční
Skalního Města strážkyně
mythicky velebná,
strážkyně ticha a pokoje,
volnosti sladké a krásy, krásy . . .

Ó, moci k ní!
O statný kmen opřít hlavu dětsky důvěřivě
a odtud bez chvění měřiti hloubku,
závrati neznat, ničeho neželet,
jas v oku
a duši plničkou blahého pokoje,
dívat se, dívat, jak v přečisté výši
slunce si v poledni s obláčky hrá — —

Antal Stašek:

ZÁPASY.

(Dokončení.)

I slzičky jí s tváří odlíbal a tázal se: „Nevěříš?“

„Uvěřím, když půjdeš se mnou a nebudeš se bát.“

„Žádej těžších důkazů.“

„Ten jediný mně dostačí.“

„Pojďme tedy. Jen mně pověz, řekneš-li, že všechno víš?“

„Chci bolesti té matce ušetřit.“

*

Nad chaloupkou seděl Benson s paní Boženou. Bylo tam zamilované jejich místečko. Dokvetající lípa voněla; včeličky, sbírající med, nad hlavami vučely; na drnový sedánek padal hustý stín, chránící je před paprsky lučícího slunečka.

Tázal se:

„Proč má přítelkyně se tak zadumala do sebe?“

„Však ty víš.“

„Ano, vím... Bolí tě touha a letí za naším dítětem.“

„Přemítám, jak ji ještě jednou spatřit, než se mně navždy odcizí...“

„Toť osud rodičů. Mladé pískle, jakmile se opeří, letí z hnízda pryč. Studánky, jež hora zrodila, utíkají do světa.“

„Chtěla bych odjet do Prahy. Nepoznána i nepozorována chtěla bych tam být v Týnském chrámě při oddavkách, abych aspoň v duchu dceři mohla požehnat.“

„Pojedeme společně.“

„Děkuji ti, příteli.“

„Rmoutí mne myšlenka, že svého skutečného otce nikdy nepozná...“

Pohlédl maně na cestu, jež vedla svahem dolů k jejich domečku. Překvapen ukazoval prstem, řka:

„Hle, tam přichází.“

Zdvihla hlavu a spatřila. Radostné rozčilení zaruměnilo se na tvářích. Za několik okamžiků ležely si obě v náručí. Plakaly. Plakaly beze slov. Jen duše mluvily.

„Přišli jsme se rozloučit,“ vítal se Jiří s Bensonem.

Mužové měli jazyky a myšlenky trochu upiaty. Vzpomínka prvního jejich setkání je svázala. Ale překonali zamlklost a řekli si:

„Zapomeňme, co se mezi námi stalo, a buďme přáteli.“

Podali si pravice.

Dcera se nemohla od mateře ani odtrhnout. Jejich obou slzy padaly i na Bensona jako krůpěje. Zjihnuv k měkkosti, pojal dívku za ruku a děl:

„Přeju vám všeho blaha; přeju vám ho z plna srdce, z hlubin duše tak, jako bych byl otec váš.“

V Růženě se kormoutily útroby. Cosi náhlého, cosi živelného, co bylo silnější než každý rozmysl, zajásalo v ní a zvolalo:

„Ano, vím a nyní to i cítím, že jste vlastní otec můj!“

Zajásal i on a vykřikl:

„Toť jsou nejkrásnější okamžiky mého života... Obejmi mne, drahé dítě mé!“

*

První hvězda se již na obloze třpytila, když se ve večerním chládku vraceli. Vřele se k němu tisknouc, šeptala:

„Odvalila jsem velké břemeno. Jsi spokojen?“

Místo odpovědi pocelovál ji na čelo.

„A přece se mně zdá,“ odvětila k polibkům, „že o něčem starostlivě přemítáš.“

„Mám prosbu, kterou nesmíš odmítnout.“

„Vyřkni ji a v duchu bude ihned splněna.“

„Matka chce s Bensonem...“

„Neříkej mu tak,“ skočila mu do řeči, „a pojmenuj ho vždycky otcem nebo tatíčkem.“

„Jak jsi od nich slyšela, oba nepoznáni chtí být v chrámě přítomni. Až půjdeme k oltáři a od oltáře zpět, nehledej jich po kostele očima, abys nezradila ani sebe ani jich.“

„Ne, nebudu... A nic jiného tě netíží?“

„Ne... I já jsem těžký balvan s cesty odsunul, a zdá se mně, že je čistá nyní naše obloha.“

Ve vůkolí bylo ticho; ani haluzí se nehýbalo na stromech. Jen tu i tam se ozývaly ještě křepelky a vyvolávaly svých „pět peněz“. K nočnímu spánku se chystal svět. Ale v Růžence byl světlý den. Bylo jí sladko, bylo jí veselo; bylo jí tak, jako by kolem nivy, háje, luhy, stromy, ba i obloha zvučely hudbou stejné harmonie, jakou se její nitro rozchvělo. V pocitu překypujícího blaha dala se do zpěvu. Ozvěnou po lesích se nesl její hlas.

*

Svatební obřad vykonán. Od oltáře se vrací ženich s nevěstou. Paprsky poledního slunečka tlačí se do barevných oken chrámových a padají přitlumeně měkkým prokládaným svitem na dlažbu studeného kamení. Několik jich padlo na spanilou hlavu Růženčinu; několik jich padlo do srdce. Bylo v něm ještě tepleji a nyní také klidněji, Minul shon a rozčilení různých formalit.

Benson s Boženou, zahaleni pološeřem stínu, tajili se nepoznáni mezi sloupy pilířů. Neviděli kolem sebe nádherného chrámu ponurou a tajeplnou velebnost, jejíž přítmí vlnilo se vzduchem jako jiných světů zvěst; neviděli soch a oltářů, ani jejich zářivého lesku, který v šeru zlatem prokmital. Viděli pouze dceru svou. K ní jen upírali zrak. Matka obdivovala i pyšný bílý úbor i skvostný na něm šperk i krásnou kytici, z oranžových květů uvitou, kterou v ruce držela. Plesalo jí srdce, když tak na ni patřila, jak kráčí vedle Jiřího. Zdálo se jí, že několik okamžiků církevního obřadu ji změnilo; že její chůze, ač měla týž panenský půvab hudby rytmické, co do tempa se zmírnila; že je pevnější a takměř majestátnější, takže Gracie se mění polehoučku v Junonu, když bohyně ta byla ještě mladičká. Ah, co matka všechno vidí na dceři a jakým bohatstvím i nádherou ji zdobí, když svou lásku na ni klade z milující duše své!

„Kéž ji je možno políbit!“ vzdychla do sebe. Touha se stala slzami, jež jí vyhrkly; nejen slzami, i vůlí, by se spatřily a poznaly.

„Jistě, že mne bude hledat očima, bychom si tajně kynuly a na sebe se usmály... Vždyť ví, že jsem zde a že sleduji každý její krok.“

Vychýlila se ku předu a vůli napiala i zrak. Vanutí té síly vlnilo se k Růženě. Zapomněla na svůj slib. Našla, usmála se, hlavou kynula.

Jiří i Vildner zpozorovali. Ženich sklonil hlavu, by se nezradil. Ale zámecký pán se podíval v tu stranu a spatřil Boženu i Beňsona.

„Jsem zaprodán... Zradila mne nejen žena, i vlastní dítě mé!“

Měl po radosti dne. Pod záminkou, že vyřídit má doma nutnou věc, na kterou zapomněl, odjel ještě před večerem k Bouzovu. Noční tma padala již s oblohy, když kráčel pěšky domů z blízké železniční stanice, nikým nečekán.

„Musí mně vrátit testament, bych jej mohl zničit a jiný pořídit... Ano, tu závět roztrhám a rozdám všechno za živa, aby dědit nemohli... Jiří, Růžena, Božena... všichni byli smluveni, by mne podvedli.“

Tak mu cestou zlostně rachotilo po mozku a hnalo do spěchu. Čím víc pospíchal, tím prudčeji v něm zuřil hněv, tím horčeji kypěla v něm krev. Všecek uřícený přišel do zámku, a když vypeskoval služebnictvo, zasedl si do místnosti, jež bývala Boženiným pokojem. Nebyl si toho vědom, co ho táhne do té komnaty, ale vydržel tam při poháru plné hodiny. I dnes tam zasedl. Žan přinesl láhve vína a milostpán se pustil do pití. Když mu stouplo do hlavy, vzal dle zvyku bibli do rukou a probíral se v „knize přísloví“.

„Jako zápona zlatá na pysku svině, tak jest pěkná žena, nemající rozumu,“ padlo mu do očí.

Hlasitý, nehorázný smích byl ozvěnou.

Četl dále o ženách štěbetných a bláznivých; o ženách svárlivých, o nichž napsáno, že lépe je bydliti v koutě na střeše, než s takovými v domě společném; o ženách, jejichž ústa jsou jáma hluboká, do níž padne ten, na koho se hněvá Hospodin; o ženách, jež mluví nohama a volají na ty, kteří mimo jdou: voda kradená sladší je, a lépe chutná chléb pokoutně jedený; o ženách, jejichž rtové na počátku medem tekou, poslední pak věci jejích jsou jak pelyněk; o ženách, jež koberci obestírají lůžka svá, zdobí je egyptskými prostěradly, naplňují voňavkami svůj pokojík a lákají ve tmách nočních jinocha: pojď, opojme se milostí až do jitra, neboť není muže mého doma, odjel na cesty.

„Tihle svatí proroci si ženy jak se patří prohlídli, a mně se zdá, že hodně nesvatě,“ ušklíbl se v myšlenkách.

Převrátil do sebe plnou sklenici, zamlaskl, naklonil se opět nad biblí a přečetl:

„Také v smíchu bolí srdce a cíl veselí je zármutek.“

Hlava klesla níž.

„Jiří... Růžena... Božena...!“ vydechl ze sebe zlost a žal.

Posilnil se notným douškem, a jako by měl učarováno, dal se zase do čtení. Před očima se mu míhalo, co o pijanech napsáno:

„Komu běda? Těm, kdo sedí při víně. Nehleď tedy na víno rdící se a v pohárech zářící, neboť naposledy uštípne tě jako had a uštkne jako štír.“

Píchl ho ten verš.

„Čert vezmi bibli i se všemi proroky,“ zaklel hlasitě, chytil ji a mrštil do kouta.

Padla těžkou vazbou na tvrdou podlahu. Vyletěl z ní zvuk: podivný, táhlý, záhadný, hrozivý.

Vstal, přecházel a slyšel v sobě „Božena“, jako by mezi ní a mezi ním napiata byla struna, jež se rozzvučela jménem tím. Dráždilo ho to.

„Zničím ji v sobě, zničím ji kolem sebe a setřu vše, co mně připomíná ženu tu,“ řekl si a podíval se na stěnu, kde visela její podobizna mladších let, malovaná slavným umělcem. Zadíval se do ní a obměnou biblického verše zašeptal:

„Také v zlosti bolí srdce a cíl všeho je zármutek.“

Krásné její rty se zajízlily z obrazu. Vztáhl ruku, strhl dolů a mrštil o zemi. Rostla zuřivost. Sápal se zdí podobizny jejích předků a příbuzných; práskal jimi; třískal o podlahu; dupal po nich nohama. Obrátiv je pak, jal se lámat, rozbíjet a ničit vše, co tam nechala: skleněné vázičky, malé vykládané stolečky a jiné větší i menší ozdůbky. Uzřel tam i krucifix z bílé sloně vyřezávaný. Trochu se před ním zarazil. Ale rozpak trval pouze mih a v druhém okamžiku válel se již mezi tříštím také kříž.

Po práci byl unaven. Nalil, rázem vypil plnou sklenici a díval se kolem sebe na spoustu. Obešel ho mráz; pot mu vyvstal na čele. Kamkoliv se obrátil, vše počalo se hýbat, kývat, růst mu před očima do výše. Do výše rostl s ukřižovaným i povalený krucifix a vznášel se jako v mlhách ke stropu. Chtěl jím nazpět mrštit o podlahu; ale dříve, než se vyřítil, zadunělo v mozku, jako by mu někdo v hlavě vystřelil. Sáhl k lebu, ucouvnul a zrak mu padl na místa, kde se bible válela. Hrůzou zkameněl. Stála tam postava: strašidelná, nehybná. Byla mysliveckým šatem oděna; hluboká rána krvácela po boku; obličej měla umrlce.

Poznal v mlhách nebožtíka otce, jenž jako nadlesní padl zákeřnickou kulí z pytlákovy ručnice. Syn chtěl k němu vztáhnout paže, ale byly bez vlády. Nová rána v mozku. Z hrdla se vyrval pronikavý křik... Skácel se...

Ráno ho našli mrtvého.

*

Pochovali ho a zaplakali nad hrobem. Obecně se říká, že smrt smiřuje. Ano, smiřuje, ale pouze mrtvého. Svět kráčí nesmířen svou cestou dál.

„Život muže toho byl osudu velkým omylem,“ zavřel nad ním knihu zeť. Zapomněl doložit, že se osud nejen často mýlí, ale ještě častěji i protrhává zákony, jimiž člověk jako pavučinami své mozky obmotal a jimiž jako babím létem i své katechismy vyplnil. Ani pavučiny ani babí léto nezmohou nic proti valícím se kolesům.

Bořan společně s Růženou stal se pánem Bouzova, a přestěhovav se tam, zanechal svého zaměstnání jako advokát. Děd jásal: „Dobyl zpět!“ Zajásal i Jiří do sebe: „Nejtěžší stupeň překročen. Nyní dále vzhůru k vrcholu, kde mně kyne vše, po čem sahá touha má.“

Dcera prosila: „Matičko, přestěhujte se s otcem k nám, bychom žili společně.“

Oba odvětili: „Nech nás v chaloupce, kde jsme našli klidný útulek. Žijeme tu dnešním dnem bez bázně před starostmi zejtřejšku. Jsme rádi, že o nás neví svět, jenž se obyčejně o ty nestará, kdo z něho utekli.“

Vnuk vyplnil, co slíbil dědovi, a sám ho vezl na zámek párem bujných vraníků. Pyšnil se staroch a jeda na kočáře spokojeně si pokuřoval z dýmčičky. Když na vítězné cestě spatřil nad zámčiskem věž, bylo mu tak na duši, jako by s jejího cimbuří kynul praděd, jenž uprostřed Švédů viděl svoji pevnost padat do trosek, a jako by mu šeptal z dálavy: „Toť také tvou je zásluhou!“

Nová myšlenka mu při tom padla do duše: „Starý hrad na rozvalinách těch nově zbudovat!“

✱

FEUILLETON.

Hrdina legend a mythů.

Zcela právem nazval tak jeden ze smutečních řečníků sobotní tryzny (10. května) bratislavské mrtvého generála Štefánika. Hrdina legend a mythů. Až na menší studentské pokusy literární a básnické nebyl spisovatelem, ač ke knize a k beletrii lnul vášnivě. Netoužil ani po slávě spisovatele vědeckého, ač byl z nejgeniálnějších světových hvězdářů-vynálezců. A přece zdá se, že slovo ražené nad rakví poslancem Udržalem má jasnou budoucnost a že hlásá pravdu: Štefánik zanechal celým rázem svého života našemu písemnictví víc, než mnohý spisovatel mu zanechal svými knihami.

Stane se hrdinou legend a mythů. Oplodní naše básníky a romanopisce k proslulým skladbám, tak jak je oplodňovali a oplodňují naši největší národní heroové. Oživí naši národní legendu literární.

Kdo se zamyslil nad podivuhodným, žel! tolik krátkým životem tohoto geniálního muže a kdo srovnal s ním i všecky okolnosti jeho onehdejší tragické smrti, odnesl si ten pocit už v prvních hodinách, kdy zpráva o nešťastném Štefánikově aeroplánu prolétla vlastmi. Byl z těch, jejichž jméno již ve věku poměrně velmi mladistvém letělo světem. Byl z těch, jemuž učené společnosti a akademie ukládaly nejtěžší problémy astronomických poslání. Byl z největších znalců tajemných záhad vševesmíra, veliký překonavatel nesnází, vědecký jasnovidec a organisátor, dítě největších hvězdářských úspěchů, získaných v tiché domácí laboratoři i na dalekých observatořích světa, v Asii i v Africe, na Montblancu, v Meudonu, na Tahiti v Oceanii. Vše to již ve věku sotva třicíti let.

A na vše zapomněl, když mu v jasné inspirační hodině zableskla hlavou i srdcem hvězda porobené vlasti. Víme, co všecko podnikl, co vše riskoval, čeho se odvážil a od čeho nepopustil, aby se dopátral pevného ohniska této hvězdy. A dopátral se ho, všecky své páky v ně nasadil, by ho vítězství nemohlo minout. A když se k ní vracel, k té své drahé matičce slovenské zemi, když ji chtěl shlédnouti skoro po pěti letech — osvobozenou, omládlou, rozkvetlou štěstím volnosti i prvními květy jara, — tu s výše, p ř í m o o d s v ý c h h v ě z d, dopadá v její náruč tvrdou a zabíjí se. Na samém prahu vlasti. Skoro před očima své stařičké čekající matičky. Jaká v tom tragika životních okolností!

Věru tragický heroj naší moderní doby, postava, jaké se nejraději zmocňují naše národní legendy a báje, všecka ta podivuhodná romantika duchového života národů. Kdo byl přítomen sobotní mohutné bratislavské tryzně, pochopil onu příští legendu, zřel ji už téměř ztělesněnu. Šuměla již nad hlavami oněch tisíců a tisíců účastníků, kteří přišli ze všech koutů a oblastí krásné československé vlasti, hleděla z očí slovenského lidu, prostých matiček, dívek i horalů, kteří v jakémsi němém zděšení a údivu zírali na čtyři tajemné rakve, odpočívající v moři kvítí a věnců na dělových lafetách. Když mohutný, nekonečný průvod pohřební vinul se z nádvoří garnisonní nemocnice městskými ulicemi do smuteční dvorany bratislavského nádraží, když nad ním šuměly zelené aleje stromů, hořela světla svítilen černými flory zastřených, když se nad ním nesly a trhaly temné úryvky smutečních vojenských pochodů, dotvrzovaných pevnými rytmy kročejů našeho vojska, našich legionářů, našeho lidu — a když nad tím vším v úžaslé hrůze rozevírala se tisícerá okna německých a maďarských zapeklenců, okna plná hlav a vzrušených smyslů, okna až do hrdinova pohřbu zarytě vzdorující všem národním projevům československého lidu bratislavského — —: tu bylo jasno, že i po této stránce náš národní hrdina generál Štefánik, hvězdář a osvoboditel, stává se postavou heroickou, která naplní náš příští mythus.

A kdo viděl, den na to, onen vlastní, hluboce dojímavý Štefánikův pohřeb na samém kamenném vrcholku Bradel nad kopaničárskými Košiarisky za Brezovou v nitranské župě, v tom kraji překrásném, volném, ač nejchudším mezi chudými na Slovensku, kdo spatřil při něm ty zanícené zraky Slováků, starců i žen, dětí i ztvrdlých mužů, kdo pochopil všecku tu velikou lásku Štefánikových legionářů, kteří mu vlastníma rukama do nejtvrdší skály na samém bradelském vršku vylámali hrob —: ten se v té idei legendárního budoucna jen živě utvrdil. Tam, v nádherné výši, nad svým slovenským světem a pod svými nebeskými hvězdami, sníti bude věčný sen náš hrdina, mezi čtyřmi bílými obelisky, pod kopulí příštího mausolea. Do set a set mil na všecky strany slovenské země je vidět z tohoto jedinečného pohřebiště a jeho bílá kaplička do mnoha mil bude zřetelna všem básnickým, dojatým slovenským očím. Je možno, aby za těchto okolností veliký hrdina naší národní skutečnosti, generál a první ministr naší osvobozené vlasti Milan Štefánik, nestal se i hrdinou našich legend a mythů? Je možno, aby ho budoucnost neopředla básněmi, nevykrášlila epopejemi, aby jeho jméno nezkvetlo mythickými květy nálad a fantasií, jaké jednou za sto, ba tisíciletí stávají se odkazem našich hrdinů nejkrásnějších a největších? . . .

Fr. Sekanina.

*

Dokončení feuilletonu „Sladké s hořkými" v příštím čísle.

LITERATURA.

Karel Leger: *Kdo tu?* Román. Sebraných spisů sv. VIII., nákl. F. Topiče v Praze.

Když v nové knize Legrově seznámíme se s hlavní postavou, statkářem Duškem, mimovolně nám napadne, že je to jakýsi moderní protějšek „Suchého Čerta" téhož auktora. Podobá se mu arciť jenom zjevem; povahou jest jeho rubem, ač i tu je jistá analogie. „Suchý Čert" nechápal právo a změnu doby — Dušek rovněž proti prostému vývoji doby jde starým názorem. Lpí na despotismu — a vždy jím vítězí. Ve skutečnosti jest dobrodincem svého chudého okolí, továrnu drží se škodou jen na prospěch zaměstnaných, na polích a v lesích nechává se okrádati — ale chce, aby za to lidé byli jako jeho poddanými, aby snášeli jeho zevní krutost. Tuto urputnost zachovává i v intimních citech, kterým podléhá, ač tu je rozpor větší, a něha časem dobude nadvlády nad tvrdostí. Ale postupem let selhává tvrdost — Dušek slyší kroky, někdo za ním jde — kdo to? Není to halucinace, je to ve chvílích slabosti memento zániku. Vedle Duška hemží se román postavami, z nichž každá je plná, žádná šablona, žádná romancierská pomůcka, každá organickou součástkou. Je tu jmenovitě venkovský lékař, tak trefně odlišný od pravidelného typu románových doktorů, dále Duškův zavilý, po léta pánovou energií krocený šafář, skupina dělníků, starých i mladých; podružné postavy plasticky vynikají v jednání s pánem o zvýšení mzdy a v hospodské scéně se seskupují v podmanivý obraz. vesnického bezúčelného hýření. — Často závidíme cizím auktorům, jak dovedou ze svého prostředí vyvážiti prostě a přesvědčivě lidi a přirozeně stavěti obraz národnostně rázovitý, při tom čisté dílo umělecké — a kdo máš oči k vidění, viz! Tu český auktor tak bohatě, plně, ale ovšem též samostatně těží z českého ovzduší s výsledkem neméně dokonalým a podmanivým jako Knut Hamsun, jako Čechov; to je spisovatel český. na kterého můžeme býti hrdi, a podává nám nový důkaz tvrzení zde již uvedeného, že obstojí zvlášť čestně ve světové soutěži. — Spisy Legrovy (a též knihy Topičova sborníku) mají velmi ladnou úpravu a pěkný tisk, rovněž papír na tuto dobu mimořádně dobrý. — *Kaz.*

*

E. Sokol: *Tulákovy lásky.* — Knih Zvonu sv. 18. — Nákl. Unie. —

Cestopisnými záznamy vyšších uměleckých aspirací jsou Sokolovy „Tulákovy lásky"; jednak podáním, slohem a mluvou, míří výše než zpravidla bývá v písemnictví toho druhu, ale hlavně podkládáním hlubšího, duševního smyslu k viděnému. Nejsou popisem, jsou analysou. To platí nejvíce v první ze čtyř prací, v knize obsažených, v „Pohádce krásného břehu", kde vyznává se autor z nejmocnější ze svých lásek: k pobřeží dalmatskému. Příčiny v minulosti kotvící a poměry v přítomnosti se vyskytující, lidé i útvar, na kterém žijí, zevní vzhled i sociální podklad, jsou podrobeny mnohostrannému osvětlení; k tomu cíli se střídá skutečnost i s fantastikou — (obdobně, ale samostatně, jako v Kipplingových historických povídkách, při čemž shoda je v energii kresby) — a pouť turisty, fantasií okrášlená, či spíše prosvícená, je zároveň spojením několika povídkových vložek, odlišných karakterů, z nichž jedna podána je i formou jihoslovanského eposu a z nichž nejvíce si ceníme krásné, smírné dubrovnické povídky „O pěti portrétech" a symbolicky trefné „O lehkomyslné Zaře". Přímý vztah k poměrům dneška, zdůrazněný opětovně apostroficky, zvyšuje význam práce. Škoda, že těžký, místy hledaný výraz a sloh činí „pohádku" těžce srozumitelnou širším vrstvám čtenářstva, kterému nepomáhá místní znalost, k pochopení práce téměř nevyhnutelná, a které v nápovědech nepostřehne včas fantastiky, celou věc spojující. — Vzornou turistickou črtou, prostou, nehledanou, ale výstižnou, a svěží, kyprou představu vzbuzující je „Zapomenutý svět" v zákoutí Slovácka — Čičmanech. Sugestivním úděsem působí líčení zkušeností „Pod Vesuvem", a rozkoše poměru těla k moři v osmi kapitolách rozmanitými zřetely pitvá a osvětluje „Moře". Samostatná pronikavost názoru a přímost pevného úsudku karakterisuje celou knihu a její osobité stanovisko pojišťuje jí pozornost. *Kaz.*

*

Jan Vrba: *Nespokojená srdce.* Nákl. J. Otty v Praze. Tato kniha Vrbova opět značí pokrok proti dřívějším spisům jeho, hlavně proti knize nejbližší, *Dolině*. Spisovatelova láska k půdě prosvítá i touto knihou, ale cit tento prolíná zde i do jiné třídy, než pouze do selské. Je to zlatý oheň, který přejímá Jindřich od staré, osamělé selské rodiny, kterým naplňuje své porušené srdce, oheň, který jest tak žhoucí a silný, že nebylo už ani třeba alegorií staré selky, aby toto nakažené a nespokojené srdce bylo očištěno. Spisovatel však proniká v svých přímých úvahách nejen hluboko, správně a chápavě do srdcí lidí venkovských, probíraje jejich otázky rodinné, rodinně-společenské a oddanosti k zděděné práci, nýbrž vykresluje zde jemně a delikátně mladý var dvou dívčích duší, které přese svou nezběhlost v životě intuitivně mnoho poznávají, mnoho tuší a mnohých věcí se varují, neupadše ještě celým svým bytím do „barokního" úzkého života venkovského města. Křivolakost a nelogičnost osudu prochází oběma povídkami Vrbovými, dávajíc jim známku naprosté touhy po pravdivosti

a nestilisovanosti života. Druhá povídka i tím předčí nad první, že jest výsekem života prostého, nehledaného, všedního, který pod rouškou všednosti skýtá pozorovateli tolik okolností a životních odstínů, malých obratů, na pohled nepatrných neštěstí a poruch, tolik příčin k hlubokému rozmýšlení, tolik malých příčin velikých následků dosud nevyslovených a nepozorovaných, že se téměř ani nedivíme, že spisovatel tu často zápasí se slovem, výrazem a vyjádřením, což činí druhdy při jeho vyprávění dojem drsnosti a kostrbatosti. I ve výrazu spěje Vrba stále výše: snaha pojmenovati vše nejpravějším jménem, musí vésti v přechodné době k jisté slohové nevyrovnanosti. Ale právě tato nevyrovnanost jest kvasem, z něhož — jak se nadějeme — i po stránce slohové vyvine se dílo spisovatele opravdu vynikajícího.

J. F.

*

Paní Božena Viková-Kunětická vydala v 2. svazku Sebraných spisů svá Vyznání (Řeči a studie). Vášnivá bojovnice, jejíž celé životní dílo je boj za práva svobodné, uvědomělé, plnoprávné české ženy v literatuře i politice, přelila celý svůj oheň, vášnivost, zaujetí, často velmi jednostranně a lehce se přesmykující přes hloubky podnětů, do horoucích, citově bohatě zvířených epištol, výzev, kritik, glos, rhetorických řečí. Co v nich je víry a důvěry! Co přesvědčení, nadšení, síly, prudkého nacionalismu! Všude propuká, dere se k povrchu její bohatý, intimní, vášnivě prudký citový vztah básnířky a literátky, při odhadování otázek a hloubce problémů, který často odsune a stlačí rozumovou analysu k podružnosti, aby dal vybíjet myšlence za myšlenkou v nejrychlejším spádu, protože o ně není u Vikové nikdy nouze: její síla je v iniciativě a nekompromisnosti. Ta je také příčinou, že u ní není polostínů, jen prudce rozvržené světlo a tma, světla kontrastů. Její ženskost (je skvělý typ uvědomělé inteligentní měšťanské Češky) vede ji k přímočarosti: k cíli, jejž sleduje ostře a jasně vidí, jde hodně jednoduše, sujet se jí zploší, nesnáze, stojící v cestě, hravě odstraňuje a překoná. Knihu si dělí schematicky v pět oddílů, jednajících o Ženě v politice, Literatuře, Divadle, Ženské otázce a Vyznání. Zamýšlí se nad ženskou nedisciplinovaností, nad krisí žen měšťáckých a středního stavu, krisí moderní ženy, volnou láskou, povoláním ženy v národě a mluví překrásně o účelu ženy v manželství, mateřství, které jí zůstává cílem i pro ženu novou, moderní jako možnost plnosti života. Uvažuje o problému české internacionály a určuje: jsme národní. Lze pozorovati, že její bojovná hesla mají také prvky tradiční a konservativní. Z oddílu „Literatura" je nejcennější subjektivní zpověď: Žena v mých pracích; Viková je nejlepší v subjektivnosti. A zase: úzce hozený sujet promítá se ve všeobecnost, nabývá šířky volání všeženského za právem na život, volnost cítění, splněním touhy lidství spějícího k vykoupení trnitými cestami. V „Divadle" zamyslí se nad herectvím a zmechanisováním umění, hercem člověkem vyžívajícím v sobě a probíjejícím v sobě stavy všech lidí, o moskevských hercích, kreslí vzpomínkový medailonek Idy Grégrové, první Máni z Copu, posmrtný portrét Hany Kvapilové, „bytosti mimosvětné", obětí naší doby, zoufalou a trpící stavy svých hrdinek a přece jednoduché a prosté; přemýšlí o umění paní Hübnerové, pravdivě lidské a geniální herečky, jejím demokratickém, volném a čistém, slunečném umění. V oddílu Žena, patheticky vzrušeném a básnicky vypjatém mluví o ženě, určuje vzájemný poměr muže a ženy, ženy a dítěte, pojmu nerozlučném, a žádá tu sebevědomě volného mateřství samostatné ženy, mluví krásně o mateřství, které je jí nadřaděným účelem ženství a vztahu ženy k materialismu. Kniha paní Vikové nese všecky rysy její prudké, nesmlouvavé a nebojácné osobnosti, které jsou jejím životním kladem; myšlena jako výzva, povzbuzení, epištola splňuje účelně svoje poslání a znásobuje je o to, že otvírá pohledy do jejího nitra ještě víc než dílo formulací zásad a názorů.

dy

*

Profesor dr. Josef V. Šimák, s jehož jménem se naši čtenáři často setkávají v našem časopise pod rozmarnými drobnůstkami z českých archivů, vydal nedávno nákladem okresního výboru mnichovohradišťského I. díl velikého díla *Dějinné paměti okresu mnichovohradišťského*, obsáhající na 460 stranách dobu do 8. listopadu 1620, kdy „na Bílých Horách zvonily hrany Českému království a jeho svobodám . . ." Kniha řadí se k Příběhům města Turnova, rodiště Šimákova, dosud nedokončeným, jako nový důkaz autorovy lásky k rodnému kraji pojizerskému. Není však jen dílem místopisným, které může buditi pouze oprávněný zájem místní, nýbrž zaslouží si i pozornosti obecnější. Nejen proto, jak na širokém pozadí obecných dějin celého království a národa dovede zakresliti obrázky místní, pokud k nim dochované zprávy archivní poskytují zaručených dokladů, ale zejména proto, jak těmito sytými obrázky na rodném koutku domova, k němuž všichni přirozeně lneme od dětství, umí buditi lásku k minulosti i lásku k národu a vlasti, po jejímž zvroucnění voláme i v dobách dnešních a dnes právě snad více než jindy.

ka.

*

* Z nového překladu „*Epikurovy zahrady*" Anatola France*) otiskujeme některé zajímavé myšlenky. Praví k ženám: Konečně, kdybych byl vámi, měl bych odpor ke všem

*) Přel. Ad. Gottwald, vydal Alois Srdce v Praze.

emancipatorům, kteří vás chtějí učinit rovny mužům. Pudí vás k úpadku. Pěkná věc pro vás, abyste se vyrovnaly advokátovi nebo lékárníku! Dejte si pozor: zbavily jste se několika drobtů svého tajemství a svého půvabu. Není vše ztraceno: ještě se bijí, přivádějí se na mizinu, vraždí se pro vás; ale mladíci, sedící v tramwayích, nechávají vás stát na plošině. Váš kult odumírá se starými kulty. — Umělec má milovat život a ukazovat nám, že je krásný. Nebýt ho, pochybovali bychom o tom. — Kniha ponechává vše obraznosti na vůli. Naproti tomu divadlo zjevuje všecko a zprošťuje čehokoli se domýšlet. Právě proto též nelíbí se valně duchům snivým a rozjímavým. Tito milují myšlenky jen pro domyšlení, jež jim přinášejí, a melodickou ozvěnu, jakou v nich probouzejí. Nemají co činit v divadle a libují si v činné radosti četby více než v trpném požitku divadelním. — Co je genius, ne-li umění naplnit kouzlem utrpení? — Básníci jsou šťastni: část jejich moci jest právě v jejich nevědomosti. Jenom nesmějí se příliš prudce přít o zákony svého umění: pozbývají v nich svého půvabu se svým pelem a jako ryby vytažené z vody zmítají sebou nadarmo v suchých končinách theorie. — S umělkovanými frásemi a s těmi, jež staví se novými, má se to jako s obleky, jež vycházejí z velikých dílen krejčovských: trvají jenom saisonu. —

TÝDEN.

* Bývalo v našich úzkých poměrech vždy nemilým zjevem na knihkupeckém trhu, že některé slavné neb sensační dílo cizí vyšlo u nás současně ve dvojím překladu. A právě nyní je zjev ten ještě častějším. Výborná, nebo třebas i jen prostřední díla, vydávají v překladu současně dvě až tři nakladatelství. Třebas konjunktura knižního trhu byla dobrá, přece je to nesmírnou škodou, v době obrovské nouze o papír a nutnosti, využívati veškeré pracovní energie, aby nepřišla na zmar. Nakladatelé by přece ve vlastním svém zájmu měli organisovati vydávání překladů, aby zbytečně si nekonkurovali a nesnižovali se pak k předbíhání. A ovšem je naším požadavkem, aby se vydávaly překlady výhradně spisů znamenitých, světových — a v ostatku se ponechalo volné pole domácímu písemnictví. Pochodí-li nakladatel s překladem knihy, která současně vyšla jinde, může zajisté výhodně kalkulovati se spisem, — i slabším — který vydá sám.

*

* Svého času — hned v prvních dnech naší republiky — uvedli jsme tu na přetřes otázku autorského práva, by třicet let po smrti autorově stávalo se majetkem státním; totiž aby stát mohl vydávat levně, po případě zdarma dobrý výbor knih. V témže smyslu píše pro věc nyní spisovatel Jan Havlasa; navrhuje též zrušení všech předválečných smluv s nakladateli. Nemyslíme, že by bylo lze tak dalece zasahovati v nabytá práva soukromá, existující v mnohých důsledcích pro obě strany, ale rozhodně se přimlouváme za zrušení smluv uzavřených „na věčné časy", jako smluv rozhodně nemravných. Bývaly zvykem nejen při překladech; i mnohé znamenité původní dílo, dočkávající nových a nových vydání, je zdrojem příjmů nakladateli, aniž by autor mohl uplatniti svůj nárok. —

*

* Výstižnou vzpomínku na „Arbesovské vyprovázení" uveřejnil Ignát Herrmann v Nár. listech 4. t. m. Kdo z literárních generací let osmdesátých a devadesátých min. stol. neprodělal s sebou tyto noční chůze Arbesovy, kyvadlové poutě od příbytku vyprovázeného k bytu Arbesovu a naopak, do pozdních hodin ranních! Arbes mluvil nepřetržitým proudem — jeho viržinko uhasínalo a spotřebovalo množství sirek, ale výmluvnost neustávala ani při zapalování. Byly to obšírné vzpomínky a názory, nováčkovi spisovatelskému zajímavé, překvapující — ale záhy zevšedněly; snad vyvětraly svou obšírností, opotřebovaností v nesčetných případech. A nikde nebylo odstavce neb tečky, které by „kořist" byla mohla použíti, by se poroučela a unikla. Kdy spal Arbes? Ráno po návratu domů prý psával — a dopoledne již zase chodil po Praze.

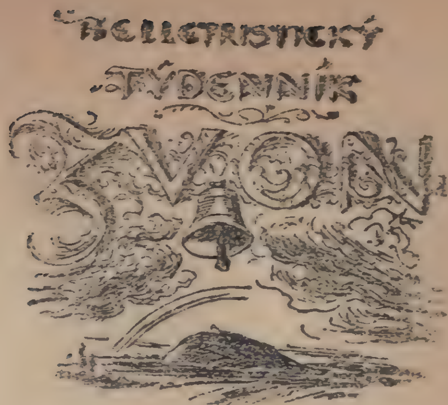
*

N á b o ž n ý   m a g i s t r á t. Před renovací a v den odevzdání úřadu novému purkmistrovi chodili radní a starší v poddaném městě Rychnově (n. Kn). do kostela. R. 1753 usnesla se rada jednomyslně, kdo v ten den nebude mše svaté nábožně slyšeti, že dá pokuty 4 kr. Téhož roku rovněž jednomyslně si ustanovili, že kdo jsa neomluven do rady nepřijde, dá 3 kr. pokuty, za kterou se koupí olej do lampy před krucifixem v radní světnici. Když zemřel pan hrabě, po celý měsíc magistrát modlil se za spásu jeho duše v každé schůzi 5 otčenášův a 5 zdrávasů. Aktuár neopomínal při žádné příležitosti napomenouti přítomné k nábožnosti a rovněž purkmistr zval před posvícením sousedy na oféru. Obec sdělávala také seznam těch, kteří měli jíti ke zpovědi a za každého platila knězi zpovědní krejcar; ale r. 1757 nejen tento krejcar byl zrušen, nýbrž nesměl se dávati ani plat 6 kr. za přinesení kočiček na Květnou neděli. (Z knih protokolů r. 1748, 1753, 1757 a 1776 v městském archivu v Rychnově n. Kn.) *A. S.*

V Praze, dne 22. května 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

František Tichý:

USCHLÁ VĚTEV.

(PAMÁTCE BRATRA JAROSLAVA.)

— Ach, ty lípo naše,
ach, ty rodino!
Proč pak pláčeš, pláčeš
tichým vzlykotem?

Proč se chvěješ celá
z kořen v korunu?
Proč ti odletěli
ptáci s písněmi?

— Jak bych neplakala
tichým vzlykotem,
jak bych nechvěla se
z kořen v korunu,
když mi větev uschla,
větev nejdražší!

— Neplač, lípo, neplač,
naše rodino,
přestaň se již chvěti
z kořen v korunu:
Vždyť se zase vrátí
ptáci s písněmi.

— I když se mi vrátí
ptáci s písněmi,
i když novým listím
zazelenám se,
zůstane, žel, černa
jedna větev má,
zůstane, žel, mrtva
jedna větev má.

— Neplač lípo, neplač,
naše rodino,
nechvěj se již steskem,
zazelenej se,
zalenej se, rozkveť
květem běloučkým:
Na tu černou větev
střásej bílý květ,
na tu mrtvou větev
střásej vzpomínky!

Emil Tréval:

ŠIVA.

Z knihy „Vraždy nepomstěné“.

Dvorní a soudní advokát Benedikt rytíř Bohatsch měl s umíráním velmi na spěch. V kanceláři, právě při zajímavé informační poradě s vykutáleným švingulantem válečným, píchlo ho u srdce a zkrátil se mu dech. V noci nato probudila ho třesavka, která mu kosti lámala až do kuropění. Na prsou píchalo stále intensivněji, dech se krátil, a než lékař přišel, rozpoznal rytíř Bohatsch sám zánět plic. Lékař diagnosu jeho jen potvrdil.

„Smrt!“ řekl si Bohatsch a hned zařizoval vše pro tuto eventualitu. Jedinému synu Edgaru odevzdal celou hotovost a poradil, komu by advokátní kancelář i klientelu měl prodati. Vdovy tu nebylo, předemřela ho o tři roky. Také nebylo příbuzných,

jimž by byl advokát povinován. A tak bylo rychle vše uspořádáno.

Večer po konsiliu dvou lékařů poslal starý pán pro útěchu duchovní. Známý jeho a přítel, monsignore Vielkind, nepobyl u lože dlouho a vyšel v povznesené náladě.

Noc byla zlá. K ránu sestra ošetřovatelka vzbudila zdřimlého Edgara právě včas, aby slyšel poslední chropotné vdechy umírajícího.

O nějakém důvěrném rozhovoru, rozloučení mezi otcem a synem nebylo řeči, Oba Bohatschové byli lidé korektní, nepřátelé sentimentality.

Byli stejných povah, ač tělesně různí. Otec drobný, suchoučký, syn vznosný, tělnatý.

Syn zadíval se na tuhnoucí obličej otcův, jenž měnil se každou minutu. Oči třeštily se úzkostlivě, rýha nasolabiální se prohloubila a nos kameněl do kruté, skobovité dravosti. Vrásky na čele splihly, oči zase zapadaly, až ztratily se v hlavě téměř docela. Rty dříve už tenké zmizely zblednuvše a celá postava jako by se ztenčila. Jako by hoch a ne stařec ležel tu mrtvý. S pohřbem neměl syn mnoho práce. Nebožtík v poslední vůli dosti podrobně sám určil modality pochovávací. Nepředstíraje skromnost, nařídil si pohřeb prvotřídní, kondukt s třemi knězi, zpěváky, třemi páry koní a celou kapelou veteránskou spolku, jehož byl čestným členem. Hrobka byla už při smrti první choti Bohatschovy zakoupena.

Syn Edgar ničeho neměnil. Pocta otcova byla i jeho poctou a s chotí svou, dcerou zchudlého aristokrata, oba bledí, ale se suchýma očima přijímali kondolence přečetných známých.

Nebylo ryvného pláče po nebožtíkovi, ale nebylo též obvyklých odsudků, tak si aspoň syn lichotil. A jsou-li tiskoviny ozvou veřejného mínění, neměl Edgar rytíř Bohatsch příčiny víru tu měniti. Denní listy všech odstínů — dobře zaplacený inserát nehrál při tom ovšem žádnou roli — přinesly pochvalné nekrology, vypočítávajíce celebrity mezi účastníky průvodu a shledávaly pompésní rekviem a kondukt za zcela přiměřený významu zesnulého ve vídeňské společnosti.

Bursovní list psal: Odešel v rytíři Bohatschovi muž starého, dobrého rázu, integer vitae, otevřené hlavy, srdce i ruky, zářivý vzor svědomitého plnitele občanských povinností, korektního smýšlení i loyality. A může-li co jediného syna jeho, legačního radu, rytíře Edgara Bohatsche z bolestné jeho ztráty utěšiti, je to nejvýš čestná památka, která o ryzím charakteru jeho otce pozůstala.

A klerikální list přinesl o nebožtíku epitaf plný kadidlové vůně. Poukazoval na hlubokou, příkladnou moralitu zesnulého, na niž neodvážila se ani jedovatá pomluva slinu svou kydnouti, ani závist zásluhy jeho umenšiti. Byl to muž, jenž poslání svého života vyplnil dokonale, jako kdysi světcové, a Pán přichystal mu jistě korunu vyvolených.

Článku tomu nebyl dalek monsignore Vielkind. Aspoň v ústních hovorech — zachovávaje jinak tajemství zpovědní — naznačoval, že dosud nikdy duši tak bohulibou neviděl loučiti se s tělem vezdejším.

A přece byl zemřelý zločincem, ba vrahem, úkladným vrahem. — Edgar rytíř Bohatsch nalezl ve stolku otcově mezi soukromou korespondencí zapečetěný balík listin, v tuhé, vlákny protkávané obálce, sobě adresované.

Podivil se.

Závěť? K čemu? Vždyť je jediným dědicem. Rodinné zápisky? Nebyl na ně zvědav. Fakta znal a subjektivní snad podrobnosti ho nezajímaly. Důležité depôt? Na to by byl otec jistě nebyl zapomněl, vždyť dal mu nejpodrobnější zprávy o všem, co syn měl po smrti jeho vyříditi.

Aby balík nečtený zničil, tomu bránila úcta před otcem, jediným člověkem na světě, jenž mu imponoval.

Nakonec syn otevřel balík otcův. Nerad a v nepříjemné předtuše.

Vypadl sešit rukopisný. Syn nevěřil svým očím. Otec, střízlivý jeho otec, že by oddán byl romantické zálibě psáti si intimní deník? Romantické a zároveň nebezpečné?

Až se synovi zamžilo před očima, když přemítal listy, stále na vahách, má-li čísti, či zase vše vrátiti obálce a uložiti ad acta. Ale otec to psal, jemu adresoval, aby to četl. A vůle jeho působila ze záhrobí tím sugestivněji.

Syn poslechl a četl.

Zahajuji tyto zápisky dne 1. června 1914, puzen mnohými důvody. První, že pociťuji závratě a mám chvíle zapomenutí. A nepodceňuji to. Jest mi tři a šedesát roků, jež cítím jako pět a sedmdesát. Organismus je vyčerpán. Nevyčerpával jsem se životem, ale dostal jsem po otci tak slabou konstituci, že jiný na mém místě nedožil by se padesáti.

Jiný důvod, že chci si, aspoň jednou v životě dopřáti luxusu pravdivosti, sensorielní rozkoš zpovědi. Je požitek dívati se na prožitý život sub specie aeternitatis,

zkoumati kausální jeho nexus objektivně, řekl bych soudcovsky. Konečně myslím, že i tobě bych tím mohl prospěti jako člověku a právníku vůbec a diplomatovi zvláště, a lidoznalství tvé prohloubiti.

Edgare, shodli jsme se v tom, že právník je jediný volný člověk, jenž jména toho zasluhuje, protože nejpřesněji hranice možnosti své zná. A to je základem veškeré konstrukce života. Stav právnický je prvým stavem ve státě, ovládaje všecky ostatní. Znaje své meze má myšlení nejurčitější, logickou osnovu jeho co nejreálnější a soustavu životní, pokud rozumu dává přednost, co nejjednodušší a při tom nejobsáhlejší. Právník ví, že dlužno si vše podmaňovat, aby snahy všech k němu spěly, do něho ústily, jím byly konsumovány, řízeny. Ve vladařském stínu jeho, aby účiny všech se vyvíjely, zrály jemu k libosti.

Ale o tom jsme tak často hovořili, že s dostatek jsme poznali, jak za jedno jsme v názorech na tyto věci.

Další důvod můj pramení z pudu sdělovacího a honosivého. Nelze pudy podceňovati. Polovina heroických činů nebyla by vykonána, kdyby po činu nezněla hlásná trouba zveleby a okázalosti. A jsem přece člověk ne zcela oprostěn pudu. Není ve sdílnosti mé ani čirá honosivost, ani lítost neb touha po expiaci ve smyslu moralistním, ale vše to smíšeno. Mimo to toužím býti alespoň před jedním člověkem takovým, jakým v pravdě jsem, svlečen z divadelního kostýmu a ličidel prost, za kulisami životního jeviště. Najdeš v zápisu mém cynismus, efekt, zlobu, pósu, ale též pravdu, pokud jí jsem ještě schopen. Vím, že ty mne jediný pochopíš, jsa ve všem duševním můj věrný odlitek. Ty jsi já a já jsem Ty.

Víš, hošku, nám oběma schází, co se německy zove Gemüt. Chybí nám naprosto víra i touha po něčem jiném ve světě, než jsou zákony přírody, jimž jsme podrobeni, a dávající silnému všecky požitky, slabému pak všecka strádání. Schází nám, co je páteří naivní bytosti, již běžné názory etické vtělily ve člověka loyálního a bezúhonného. To však je nedostatek jen relativní. Neboť schází-li nám nějaká žádoucí vlastnost, máme přece možnost a schopnost ji líčiti, předstírati, své manko zahaliti. A zahalujeme je tak virtuosně, že zastiňujeme skutečné rozšafníky, jako falešné kameny vtíravým leskem přezařují drahokamy pravé. Ovšem jen před laiky. Ale kdo je znalcem mezi miliony? Majoritu obloudíme, získáme a znalcův hlas zůstává hlasem volajícího na poušti. Nejsme ani umělci života, snad jen rutinéři, vynikající dovedností ve společenském klamu, a myslím, že naše zdání je lépe oceněno, než skutečné jádro lidí naivních. Edgare, in camera caritatis, není větších anarchistů a destruktivních živlů než jsme my, které zovou tmelem stávajících řádů. A to vděčíme důslednému zakuklování v mumraji života. Není-li to povznášející, že nutíme svět, aby nás přijímal, zač chceme, kdežto my jej hodnotíme jako smečku divochů, z nichž kořistíme? A ani nejsme ve své lži osamělí; a je dobře tak, neboť ona jest spojkou lidského soužití. Pohled a poslech pravdy — nedovedu si představiti nic absurdnějšího, surovějšího, nemožnějšího. Ať ve sporu, ať v lásce, ať ve zrození, ať v umírání.

Člověk je od přírody špatným stvořen. V každém věku snadněji se mu páše zlo než dobro. A řekl bych, že dobrota je lidské povaze něco naočkovaného, vychovaného, čím růst jeho ve zlu jest pokroucen, vybočen, jako páteř vybočuje se hrbatému. Je to plod civilisace, obrana nemohoucnosti, náboženství.

Lží je, že dítě je anděl. Pak by slabost byla ctností. Týmž právem bychom idiota mohli zváti andělem. Neškodí nikomu. A právě dítě je zlé, neboť pud ničivý jest první, jenž zhybní jeho snahy k činnosti a radost z ničení je první slastí, již rozbřesk lidského vědomí zakouší. Pud tvořivý vzniká teprve později a jen u menšiny lidí, kdy vůle přemůže setrvačnost hmoty. A zase jen výjimečně spojeno jest ukájení pudu tvořivého s libostí, jako samotok síly kladné, spojující a výtvarné. U průměrného člověka synthesa bývá nucená, bývá prací a vybavuje pocity nelibostí. Odtud ona báj o práci jako pokutě za přečin v rajské zahálce. Síla, nenalezající již ve zlu svůj úkoj, překypí někdy v dobro a pak bývá toto obměnou zla vývojem síly v jiném směru, druhou tváří boha Višnu, tvůrce a živitele, tváří Šivy, ničitele a síly negativní. Princip dobra a zla je týž, jiná tónina téhož hlasu, odstíny téže síly, projev téhož pudu a theosofie východní, která to dogmatisovala, není z konfesí právě nejhloupější. Přijal jsem ji za svou.

Zlo je starobylejší, aristokratičtější než dobro, tak jako nebytí, slabost a nedokonalost.

(Pokračování.)

✱

ÚRYVKY Z „DENNÍKU VŠEDNÍHO ŽIVOTA BĚHU“ SOFIE PODLIPSKÉ.

(Dokončení.)

Čtvrtek 17. července. Celou noc od bílého rána myslím na Tebe, můj Prokope, že se namáháš u samého vrchole své existence na posledním jejím stupni. Moje touha je s tebou při zkouškách advokátních. Jsem v lesíku, přicházím na kraj k pláni s posečeným žitem. Taková vůně, klid, modré nebe, svěží vánek v parném vzduchu. Myslím pořád na drahého syna, na svoje žití, minulost, na rodiče a Podlipského, na své stáří, na svou smrt a vidím nad svou duší modré nebe, kolem sebe zlatou žeň, slyším skřivaní píseň. Odpoledne moje Ludmila a Milada jedou do Prahy. Jsem v Chuchli sama s Didinkem Evou. Jdu pozdě večer po bouři na procházku pod stráň na svou oblíbenou stezičku. Vůně sena a žita naplňuje večerní vzduch. Doufám, že má můj Prokop již lehkou mysl. Budeš dobře spát, mé dítě?

Pátek 18. července. Didinko[14]) probudilo mne ve tři hod. ráno. Rozednívalo se. V tom rozkošném pokoji je rozhled jako z nějaké rozhledny. Jsou tři okna a jedny skleněné balkonové dveře. Nechávám to vše nezacloněno a dívám se z postele na zoři. Bráním se usnouti. Je škoda spát. Nebe je jako harfa a harmonie světla vycházejícího z nočního šera provozuje symfonii. Předevčírem večer stopovala jsem v Praze západ slunce nad svatovítským hradem, který byl dlouho objat obloukem zlatorudým. Myslím na vše, co si kdy lid o slunci a jeho pouti myslil. Jsem přesvědčena, že naše moderní vzdělanost dokonce ještě nevyčerpala hluboký vztah přírodních dějů s životem člověka, tu analogii a příbuznost. Staří ji podali v bájích s hlubokým pozorovatelským citem. Ještě jsme také z těchto bájí vše nevyčerpali. V jiné chvíli také ještě v posteli dívám se na krásný košatý blízký kaštan, na jeho listí a myslím na jeho pomíjejícnost i návrat, na lidská pokolení a co je v nich znova vzkříšeného z pokolení starých. Stopuji dědičné vlohy a vlastnosti, své rozpomínání v dětských letech. Zdá se mi, že tu bude najednou vysvětlení všeho, když se toho lidstvo nejméně naděje. Mně připadá věda jako hra skládacích obrazů. Tu hodí nohy nějaké na stůl, tu hlavy. Nejde to k sobě. Místo souvislosti nalézá zas jiné zlomky. Ty opět k sobě nejdou. Zdá se to chaosem. Avšak jednou přijde přece na to šťastná ruka a co jen sestrojí malou část obrazu, půjde to rychle. O nebesa! Jaká bude to doba! Nelze to domyslit. Má dcera s Miladkou přijíždějí z Prahy. Také východ slunce. Za hodinu pluju zas já ku Praze. Vzduch je zlatý, zeleň září. Po březích je plno květin. Co dělá Prokop? Má dnes druhý den klausurní zkoušky. Cestou blouzním o tom, že tvorstvo snad přichází dříve ke svým cílům než si troufáme mysliti. Sny. Odpoledne Vrchlický mi přináší exemplář svého a Sládkova překladu Hebrejských melodií. Bohatě rozkvétá náš duševní život.

Středa 23. července. U Náprstků. Na Žofín. Sochorův obraz: o Božím Těle. Velká radost ze znamenitého díla. Jsem překvapena. Tenkráte reklama nedostačila svými frasemi té opravdové ceně. Vytýká se umělci, že zvolil pro tak velké dílo látku málo významnou. Já shledávám, že hodil právě síť do proudu života a že zachytil, co vylovil, že zvěčnil jeden prchající moment klidu a sváteční nálady lidského života. Napadá mi, že bych mohla do Lady o tom něco napsat. Ty družičky jsou tak pojaty, že člověk tuší jejich osud a vidí ty různé povahy. Jsou to obličeje, ve kterých se čte. Kněz normalní povaha. Rozum. Oba ministranti. Ten na pravo poeta. Staroušková, kteří září štěstím, že tak dobře vidí. Každá hlava vypracována až nejzadněji. Baby v popředí. I jejich záda shrbená, zakulacená mají svůj výraz až na vypranou barvu čistých jupek. Krásný realismus. Obraz byl by sesílen, kdyby dostal protějšek jiného snad pochmurnějšího rázu ze všedního života, ze kterého tento jest vyloven. K tomu měla by pak býti vykázána síň s pěknou architekturou a Praha měla by památku a pomník.

Sobota 26. července. Svátek mé dobré matky. Spěchám časně ráno k jejímu hrobu. Jsem tam hluboce pohnuta. Její památka je mi pořád dražší. V deset hodin jsem již nazpět a sice na lodi cestou do Chuchle. Cestou studuji krásný a zajímavý obličej jedné mladé panímámy. V něm se čte jako v Sochorových obličejích. Co je jí? Netuší, že je pozorována. Chvílemi zardívají se jí oči

---

[14]) Vnučka Eva.

a potlačuje slzy, pak spíná ruce nikoli nápadně, ale já vím, že se modlí. Pak přelétá naděje tím poctivým a dobrým obličejem jako záře. Její oči jsou hluboké se silným obočím, ústa mají lehký nádech chmýří na hořením rtu. Já čtu z toho milého obličeje, že ta žena silně miluje. Je to venkovanka dle obleku a vzezření spořádaná, zámožná, pravá duše svého domu. Pluje dál než já, neslyšela jsem ji promluvit a ona netuší, jak silný dojem na mne učinila. Jsem vítána v Chuchli a šťastna mezi svými a jinými opravdu milými přátely a známými. Jsem nucena vypouštět z tohoto sbírání dojmů, styků s lidmi, malých událostí svého žití mnohem více než dvě třetiny. Není dosti času. Jenom některý den mohu někdy se všemi podrobnostmi fotografovat. Večer posledním parníkem do Prahy při měsíci a jeho hře s vlnami a kouřem parníkovým. Večernice vyšla teprv nad obzor, putuje s námi schovávajíc se za kopce a vycházejíc za nimi. Doma v půl desáté.

Neděle 27. července. Olžinčin[15]) svátek. Prokop jede k nim (do Střednic). V bytu tak svátečně krásně, že chodím se skřipcem na očích kolem dokola od jednoho okna k druhému jako v panoramu. Je čarovné osvětlení. Vidím na stráních a vrších zlatou žeň. Slyším slavné zvonění, hukot Vltavy, tramwaye, odjížďějící parníky a tak je mi slavně ve klidné mysli, v té samotě, kde se necítím dokonce osamělou, že bych ty krásné okamžiky držeti chtěla, ale ony utíkají, prchají. Mou však útěchou je, že jsou a setrvám v tom, co jest věčné. A nyní do práce k líčení Břehu, na kterém lidská společnost se buduje. Odpoledne u sestry.

Středa 30. července. U bratra, u drahého syna. Mnoho dopisů a konečně Břeh. Včera dvojí štěstí Jaroslavovo. Čestný diplom z Padovy a dar od vlády 500 zl. Šťastně toho užívejte, zbožňované děti! Dnes trpkost. Časopis Čech spílá. Upokojuji Jaroslava, jak mohu.

Čtvrtek 31. července. V poledne do Chuchle. Den jediná záře. Procházka přes celý les k velké Chuchli. Pohled hluboký do Brdských hor. Večer plavba domů s měsícem kouzelnějším než kdy. Nejprve myslím, že je požár na kopcích Modřanských. To je východ jeho. Dále jak pluji, schoval se zas nad lesem Hodkovičským a když vyplul, dělá dojem velké lampy se skleněnou koulí nevídaně průzračnou. Opluli jsme Vyšehrad. Bože, kdybych mohla ten obraz zachovat. Vyšehrad skála i budovy jsou černé a jejich kontura tvoří profil tak svérázný a výmluvný, že nic podobného není. Kdyby jeho velebné milované památky byly zachovány, nemohl by míti více karakteru než měla ta svatá skála s tím nahodilým zdivem pozdních a nepříznivých dob. Za tmavočerným obrazem tím stál právě nad ním jako zářící koruna měsíc a nad tím přísně ve přímé čáře bílá velká hvězda. Dole u paty skály táhl se dlouhý a široký pruh měsíčné záře na zčeřených vlnách řeky jako skvělá dráha stříbrná.

Pátek 1. srpna. Můj svatební den. Před 32 roky celý den pršelo, řeka byla kalná a rozvodněná a znamenalo to proudy kalných slzí. Také dnes pláču. Nemám peněz a nemohu tudíž dávat a to mne rmoutí. Přece musím a chci se spokojit. Zářící obraz z mých oken je mou radostí. List od Svatopluka Čecha. Žádá práci, zas nějaké „Lidské včely“. Tedy „Mraveniště“? Musím na to hned myslit a začíná se to tvořit. Měla bych k tomu znova číst Lubboka a Micheleta. Jsem povzbuzena a posilněna. Zapomněla jsem ještě poznamenat zvláštní zjev měsíce, když jsem včera plula domů. Když jsme propluli pod mostem a loď ku přístavišti se hnala, zdálo se, jakoby měsíc i se svou průvodčí hvězdou nás pronásledoval. Podobal se bohatýru s mečem nad hlavou napřaženým se stříbrným hledím na obličeji a divím se, že tento obraz v žádné staré epopeji vylíčen nebyl.

Úterý 12. srpna. Celý den dřela a při tom nevýslovné štěstí cítila, které jsem vylíčila v Zahradeckého[16]) Chuti do práce. Ruka slouží ku podivu. Je to skoro zázrak. Skoro s nikým po celý den nemluvila. Unavení večer příjemné. Dopsala takto druhý díl „Břehu“. Příjemný to den. Kouzlo západu tenkráte bělozářícího. Povrch řeky zářící perlovina.

Čtvrtek 14. srpna. Doma. Měla bych oba hotové díly Břehu číst a necítím se dosti vnímavá k tomu. Bojím se, že se mi nebudou dost líbiti. To pokazilo by mi náladu k začátku dílu třetího. Utrácím tedy, jak se mi zdá, to skvostné dopoledne malými pracemi a nepokojí mne starost o mou dceru (trochu churavou). Zaslala do Karlových Varů 6 aforismů pro Památník tamější Besedy. Píšu aforismy, když můj mozek dnes nic věděti nechce o Břehu. Večer můj Prokop.

[15]) Vnučka — dcera syna Prokopa.

[16]) Hrdina románu „Břeh“

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Ano, hanba, ale také žel! — Dokud jsme byli rozptýleni, dokud žil každý sám, s bratrem se nesbližuje, mnozí báli se těch jejich rozkazů a křiků, ale ode dneška tak už nebude a býti nesmí, dnes jsme se spojili a držíme se jeden druhého. Zráželi vás, plašili, hrozili, ale vy jste přišli a dnes si tu dáváme svatý slib, že nikdo nás už neroztrhne, že držíme se pevně a nepustíme se, ať se děje co děje!"

„A my s vámi!" zvolal Dr. Komárek.

Výbuch tleskotu byl projevem všeobecného souhlasu.

„Vy s námi — díky za ten slib! Dva svorně spojené sbory vyvinou jinou sílu a mnohem více dokážou, než každý sám. Dávno mělo se tak státi a spojení Čechové korytenští a studenodolští mohli býti dál. Při tom však je nutno, aby každý jednotlivec byl pevný. Ode dneška každý z nás, i kdo třeba na to zapomínával, nebo kdo říkal, že mu to je všecko jedno, musí si vždy, všude býti především vědom: Jsem Čech! Tak si toho musí být vědom, jako že je muž nebo žena, jako si je vědom, kdo byl jeho otec a matka. Jako má své jméno, ke kterému se vždycky hlásí, tak musí v hlavě i v srdci vždycky nositi vědomí: Jsem Čech — Čech — jen Čech — to je s námi srostlé, to se ani na chvilku svléci nesmí. Jen si, přátelé, všimněme sousedů svých i těch nejprostších! Zapírá to kterýkoliv z nich kdekoliv? Přijde-li v českém kraji na úřad, na trh, do hostince, na nádraží, kamkoli, vždycky hlásí se jen jako Němec. Pravda, mají tvrdší, nepoddajnější jazyky než my, špatně se naší řeči učí, ale proto, že naše jazyky jsou schopnější, máme se dělati jinými než jsme? Jich to ani nenapadne a jsou přec lidé jako my, nejsou z lepšího masa a kostí, nemají vznešenější duše než my. Jsme sice národ mnohem menší než oni, ale jsou národové ještě menší a nikde se nezapírají. František Palacký řekl: Já kdybych byl z rodu cikánského, ba poslední toho rodu potomek, hlásil bych se k němu. Přišli jste, přátelé, přihlásili jste se, ale nejsme tu ještě všickni; bohužel, že právě ti, kteří jsou v obci trvale usedlí, kteří tu mají svůj pevný majetek, většinou mezi námi chybí. To bolí a je to smutné, neboť oni první by zde měli být!" Po těch slovech se Slavík zamlčel a také v shromáždění bylo hluboké ticho. Jen oči těkaly kolem stolů a hlavy vzpomínaly, kdo tu chybí.

„Letos v zimě bude sčítání lidu; každý z vás bude dotazován, jaká je jeho obcovací řeč. Přijdou svůdci, lichotníci, budou vám mluvit sladce, budou i hrozit; budou říkati, že máte udati jen řeč obcovací a ta že je v Korytné přece jen německá, protože v kostele, ve škole, na obecním úřadě, v obchodech, po staveních je všecko německé, ale nedejte se oklamat. Obcovací řeč se tomu říká, ale rozumí se tím řeč mateřská. Přihlásíte-li obcovací řeč německou, budete hned započítáni mezi Němce. Jakmile je po sčítání, hned se všude i úředně prohlašuje: je tam tolik a tolik Němců a dle toho se potom všecko řídí. Zákon vám, pravím, zákon dává vám úplnou volnost obcovací řeč svoji prohlásiti dle svého vlastního uznání, ó nedejte se oklamati, přemluviti. Naše obcovací řeč je česká! Ať přijde, kdo přijde, každému jen krátce a přímo řekněte: moje obcovací řeč — Umgangsprache — je česká! Nikomu dříve nic neslibujte, teprve až k vám sčítací komisaři po vánocích přijdou do příbytků a budou zapisovati do sčítacích archů, promluvte rozhodně, stůjte na svém a dívejte se, aby do archů vám zapsali: česká!"

Růžička naslouchaje schýlen, jen si černovlasou hlavičkou pokyvoval.

„Či udělal by někdo tu hanbu a bolest vlastní matce, která ho české řeči naučila, aby tu řeč zapřel? Zda by se směl ještě k té matičce, ať živé, ať mrtvé, hlásiti?"

Bylo hluboké ticho...

„Vždyť jen proto, že jste se nehlásili, jsme tu nadobro odstrčeni. V kostele je vše německé, děti se po německu křtí; čeští snoubenci se po německu oddávají; umře-li tu český člověk, nepomodlí se mu nad hrobem ani otčenášek po česku. Dočítáme se v novinách, že Němci ani na hřbitovech českého nápisu netrpí: i na zdejším hřbitově jest jenom nepatrně českých nápisů a to z doby dávno minulé, dnes všickni pozůstalí dávají z bázně nápisy jen německé. Znáte dobře, že se v našich krajích nikde tak n e c i t e l n ě n e j e d n á. Ve škole je tu všecko jen německé, děti se vám tu předělávají. U obecního úřadu s vámi česky nepromluví — zkrátka, nikde není pro vás českého slova. I musíme se sami starati, sami si pomáhati; vím, že půjde to zvolna

a těžce, ale spravedlnost si snad přece cestu proklestí. Zatím sami doma s láskou pečujte, aby děti se vám neodrodily, aby mateřštiny nezapomínaly, aby se také ony vždycky hlásily jako Češi. Česká řeč, česká modlitba, píseň, pohádka, kniha musí u vás stále býti doma. Či nezalomili byste jednou rukama, kdybyste si na smrtelném lůžku vzpomněli, že jste poslední v rodu svém, že jste o vlastní děti přišli, že nejsou, co vy jste byli, že se odrodili? Člověk nemá jen tělo, ale také duši; lepší chléb není všecko! Kdybys i celý svět získal, ale na duši své škody utrpěl, víc jsi ztratil, nežli získal.

Náš přítel Dr. Pejrek, zástupce Severočeské Jednoty, poví vám o tom všem ještě více. My všichni zde zakládáme dnes Místní odbor Severočeské Jednoty, což nám poskytne větší volnosti scházeti se, poučovati se, posilovati, baviti se. Náš pevný sbor a všickni naši přátelé po českých krajích budou pomáhati dál, abychom se tu domohli pevného českého života. Zatím buďte věrni a stálí — a nebojte se, přátelé, nic trvale zlého vám proto nikdo učiniti nemůže; bude-li se kdo mstít, my zas dovedeme chránit a pomáhat. Nestyďte se nikdy za rod svůj, je to rod krásný, čistý, vznešený, předky máme, že je všechen vzdělaný svět ctí a jim se obdivuje. Všude můžete se pyšně k rodu svému hlásiti. Přiznávám se vám, přátelé, že jsem dnešní schůzí velmi dojat. Blaží mne, že tolik se vás napoprvé přihlásilo, že ani naši hoši z hor neváhali a místo, aby po práci natáhli udřená těla k odpočinku, putovali sem mezi nás, aby se potěšili; že přišli všickni naši lidé pracovní z továren i z hospodářství, že přišly i naše služebné dívky. Je to krásné od nich a dodávají mi pevné víry, že Čechové v Korytné budou pevně a statečně žít!"

„Sláva!" nemoha se již udržet, zvolal dědeček Nekvinda, a tleskot následoval po tom jeho výkřiku.

„Jsem, přátelé, přesvědčen, že ti našinci, kteří tu nejsou, budou nám záviděti, až jim povíte!" pokračoval Slavík.

„Báby!" zadunělo od stolu Neškudlův. To Kaliber se ozval.

„Ba to, báby!" kýval Růžička.

Slavík vyčkav, až se šum utišil, pokračoval: „Když, milí krajané, na počátku dnešní schůze zazněl starý sbor náš Bývali Čechové, stál jsem v síni a hleděl do noci, a tu se mi zdálo — tu se Slavík zajikl — „že i ty lesy, pole, ba i hvězdy na nebi poslouchají, že i ta půda kolem, ta naše stará země z hluboka si oddychuje — —" Dál nemohl, slzy zalily mu tváře — přec však ještě s námahou, prudce zvolal: „Bůh nám pomáhej!"

Přátelé již byli u něho, Fiala vzal ho kolem krku, Pejrek, Pozdník, Kaván, Kocourek tiskli mu ruce a také od stolů tlačili se k němu. Růžička ohnut klopýtal do síně, u stolu hochů z hor Franta se skoro rozkřikl: „Od žádnýho kněze jsem tak hlásat neslyšel!"

Zvuky harmonia opět všecko ztišily a Kaván počal zpívati Smetanovu píseň na Hálkova slova: „Kdo v zlaté struny zahrát zná..." Mužný, zdravý baryton vznášel se lahodně, zpěv dojímal, ale věta „Ten národ ještě nezhynul", vznešši se plnou silou a nadšenou vroucností, sevřela srdce posluchačstva, takže, když Kaván dozpíval, donutilo ho píseň opakovati.

V následující delší přestávce rozvlnil se volnější a hlučnější hovor.

Studenodolští pánové přistoupili k domácím pořadatelům, gratulovali jim a doktor velebil: „Lidé zlatí, vždyť vy jste udělali velký koncert! Nic platno, tohle musíte opakovat u nás, tu radost nám musíte udělat, my bychom něco takového nesvedli!" a hned jednali, kdy by to mohlo být. Lesní Makovec vzav si Kocourka stranou, pravil mu: „Má žena, když jste ji zvali, aby tu také zazpívala, odřekla, ale noty si přec jen vzala s sebou a teď by ráda zazpívala. Mohl byste jí doprovázet?"

„S radostí!" radostně překvapen vyhrkl Kocourek a když paní přistoupila, hned se shodli.

Po přestávce paní lesní, nevysoká, už mírně obtloustlá, usměvavá, se světlovlasou nakadeřenou hlavou, zardělá počala zpívati lidovou: „Ach synku, synku, doma-li jsi —"

Domácí posluchačky z počátku udiveně hleděly, co tu tato vznešená panička chce začít, ale když se jí jasný altový hlas prostě linul z hrdla a tklivý nápěv lahodně, dojímavě se vznášel, děly si v duchu: Vida, kdo by si byl pomyslil!

Když potom všickni hlučně tleskali, přidala tklivou: Překrásné hvězdičky, jak jste vy maličky, což jste vy mne těšívaly, což jste vy mne těšívaly ty noci celičký.

Poslouchali — poslouchali, a hlavy mimoděk skláněly se níž...

Když píseň teskně zmlkla, tleskalo se radostně a všickni pořadatelé obklopili pěvkyni děkujíce. I přidala ještě slovenskou: Dobrú noc, má milá, dobrú noc — a tu si i Anče a Barče utírala oči. Paní lesní odešla na své místo všecka šťastna a modré oči jí vlaze zářily.

Slavík s Kubištou si povídali, co bude paní správcová říkat, až uslyší, že tu Makovcová zpívala.

„Ohrne rty a řekne: „Ach die arme Frau, wie bedauere ich sie — solchen rohen Leuten!"

„A řekne, že ji jistě muž donutil."

„Naposledy se proto rozejdou," usmál se Slavík.

„Potom by správcová docela nikoho neměla!"

„Ale Makovec by byl rád!"

Tu Dr. Pejrek počal svůj výklad o místním odboru, o jeho programu, povinnostech členů, přijímal přihlášky a na konec přidal podrobnějších poučení o sčítání lidu. Po té řeči pěvci přednášeli živý, hlučný, skoro pochodový sbor Na horách. Když konec: „na horách — na horách — — na horách — —" ozvěnovitě dozněl, obecenstvo domnívalo se, že program je vyčerpán a počalo hovořiti hlasitěji. Ale tu vystoupilo Kubištovo bílé děvčátko. Hleděli na ně překvapeni. Uklonivši se, jasně proneslo: „Chodská — od Elišky Krásnohorské —" a již se jí verše linuly z úst:

„Leží mraky vrané, leží nad Čerchovy;
hu! to v lese vstanú všecky noční sovy!
Nad horami chmurno, pod horami mhlivo —
co to naše slunce, co huž není živo?"

Všecky oči lpěly na nevysoké, hezké panence, jež stojíc vzpřímena, hlavičku majíc mírně odkloněnou, jiskrně zvonivým hláskem volně, tklivě přednášelo:

„Kdyby vám, vy hory, ha vy mocné skály
Pánbůh nebul kázal, habyste tu stály,
buli bychom vstali, pro vás putovali,
ha vás, jak jste těžky, na ramena vzali,
nesli vás kraj světa, složili vás tady
ha pak řekli: Stůjte, české země hrady!
Chraň ji vaše výška, mocnota i šířka,
ha kde Pánbůh nechal mezi vámi dvířka,
nastavme své hlavy, tvrdé jako žula,
haby na sto zámků huzavřína bula."

Síly hlásku přibývalo, přednes stával se volnějším. Slovo za slovem padalo jako zvonkové údery stříbrného kladívka do křišťálové kovadlinky.

„Pokyd vy nám chcete řeč i duši bráti,
budem jako vojsko proti vám vždy státi;
místo mečů hněvy, místo štítů vzdory,
seřadíme muže, seřadíme hory:
ha to spíš ty hory strachem zpátky stúpí,
než si vaše hrozby naši vůli kúpí;
ha to spíš ty hory propadnú se v peklo,
než by naše srdce vašich ran se leklo;
ha to spíš ty hory v nebes dálku zmizí,
nežli řeč svú dáme za tu vaši cizí!"

Poslední verš pronesla nejvolněji, každé slovo s plným důrazem. Chvilku zůstala nepohnutě — svítící očka upřeně hleděla do prázdna. V tom již všickni povstali a potlesk i volání zabouřily.

Úzkostnými pohledy obou rodičů, již s dítěte očí nespustili, rozléval se teď blažený úsměv. Doktor Komárek přistoupiv k malé deklamatorce, objal ji a políbil na vlásky...

Nastala volná zábava; někteří hosté večeřeli, jiní odcházeli. Nejdřív zmizely Vovsová s Ančou a Barčou. Když se dědeček Nekvinda se Slavíkem loučil, povídal mu jako kazatel: „Musím říct, že se to tuze krásně vyvedlo a Bůh sám by musel trestat toho, kdo by nás opustil!" Leitnerka přikyvovala, Toníček se vzadu chmouřil, byltť by rád ještě pobyl.

Hoši z hor se také zvedli. Fiala se jim divil: „Kam pak chcete, vždyť je tam tma horší než v ranci!"

„I to na nás neplatí," smál se Franta, „my jsme se tou cestou za léta už přes každej kořen naškobertali, tak je známe!"

Vyprovodili jich až před dům a Slavík děkoval, že přišli.

„Bodejť byste neděkovali, my pěkně děkujeme za pozvání!"

„Máme co dělat hlauně jen se dřevem, ale ta kreu je v nás taky!"

„Pěkně se děkuje, dobrou noc!" a těžký dupot zazněl do tiché, černé noci.

Také jiní odcházeli... Dr. Komárek děkuje za krásný večer, připomínal slib, že se o Všech svatých bude akademie opakovati v Studeném Dole. Pan učitel Vízek, nesa si pouzdro s houslemi, putoval s nimi k nočnímu vlaku.

Když bylo jedenáct, zbývalo v hostinci jen něco domácích mužských; sesedli se k dvěma stolům a doutníky zavoněly. Růžička obsluhuje, jak jen mohl, přisedal si k zůstavším.

„Dobře to dopadlo, výborně," pleskaje Slavíkovi do zad, nadšeně liboval si Fiala, „až tady zvědí, budou se teprva čertit!"

Slavík mávl rukou. „Hlavní byli naši lidé!"

„A to se povedlo, myslím, že nezapomenou."

„Ale podívejte se na Zaplatila, na Harcubu — o tom krejčím a pekaři nemluvě!" huboval Růžička.

„Jodasové!" zvolal Lorenc.

„Snad jste jich, mistře, nečekal! Starší je dávno nejhorší renegát a mladší dělá, co bratr poroučí."

„A ten Marvánek!" chmuřil se Pozdník.

„Člověk jako hora a srdce v punčoše!" cenil se Růžička.

„Poslal aspoň ženu —"

„A Brunclík!"

„Kdyby se byl starý Veit dočkal, byl by tu i s ní!" vzpomínal Kocourek.

„Nerozjímejme a buďme spokojeni!"

Radostně povídali si o všech dnešních prožitých dojmech, o jednotlivých číslech programu, o tom, jak co na drobné lidičky působilo.

„A co teď dál?“ tázal se Zikmund.

„Budeme naslouchat, připravovat, a co je hlavní, nějaké groše musíme ještě sehnat, podzim je tu,“ odvětil Slavík.

„Ať tedy korytenská menšina a nový odbor žije!“ zvolal Pejrek a povstav zdvihl sklenici. Všichni přiťukávali. „Ať žije!“ „Ať roste!“ „Ať nám i v Praze činí radost!“

„Díky našim přátelům Pejrkovi Kavánovi, Vízkovi za jejich velikou pomoc!“ zvolal Slavík a sklenice opět zazvonily. —

Růžička sebrav prázdné, chvátal načepit; jen však udělal krok na síň, leknutím couvl. Světlo zvenčí ho zarazilo. Ale již letěl z domu.

Noc byla prosvícena, jak by byl vyšel plný měsíc — to však nebylo jeho světlo, zář se po stráních mihotala. Nebe planulo, na zemi leželo jasné rudo, každý keřík byl patrný.

Ze středu studenodolského údolí valil se k žhavé obloze ohnivý, mohutný sloup dýmu, plný letící chumelice zlatých jisker. Plameny tryskaly výš a výš. Praskot a hukot dolétal až sem.

Několika skoky byl Růžička zpátky.

„Pánové, nelekejte se, Ráj hoří!“

Hnali se všickni ven.

Celý korytenský dol i hrozné lesní stráně příšerně tonuly v rudé, pohyblivé záři, do níž vlétaly ještě ohnivější šlehy. Široký plamenný sloup plápolal do veliké výše rozstřikuje se v dlouhé, žhavé jazyky, z nichž sršely tisíce hvězdiček. Dole zdvíhala se v něm řada rozpálených dvojic krovů.

Z městečka pronikaly už výkřiky, hasičská trubka děsivě volala, z ozářené zvonice zaduněl zvon...

XIX.

Při východu slunce chystali se u Slavíka na výlet do hor.

Skvějící se stráně, prosvícený les, kus jasného blankytu lákaly je z pokoje velmi nadějně.

Když do chladného jitra vykročili, ucítili čpavý pach nočního požáru, vzduch byl jím prolinut; i šedavý čmoud kalil jasno celého údolí a po lesích vláčel své řídké clony.

Slavík s přáteli v noci k ohni nešli, ale ještě ‚U zeleného smrku‘ od mladého Ďoubalíka uslyšeli, že celá stará dřevěná budova planula rychle, stropy že prohořely v krátku; než se lidé sběhli, že vnitřek byl plný žáru a že z celého Ráje zůstala jen zřícenina černých trámů. Slyšeli, že oheň vznikl v zadu pod samou strání a že dle všeho byl založen. Muk nebyl doma, už dva dni před tím svátkem odjel za obchodem; sestra jeho obsluhovala několik známých opožděných hostů, když holka z kuchyně nenadále vletěla do nálevny křičíc: „Paničko, hoříme, světla je plný dvůr!“

Vyrazili ven, ale hned hnali se zas všichni zpátky a vynášeli, co kdo chytil. Z prvého patra odtahali už docela málo, s půdy nic, ještě že dvě krávy vyvedli z chléva. Povídal Ďoubalík, že ta ženská sedí mezi nemnohým zbožím jako vyjevená a řeči že s ní není. Hasiči ze Studeného Dolu prý přijeli, když stavení bylo už jediná výheň, korytenští dorazili ještě později; zachránit se již nedalo nic. S těmi kravami měli prý lidé velkou tahačku — čmoud hrnul se do chléva, nahoře praskalo a ty dvě ne a ne se hnout; hrozně se nadřeli, než je dostali před hospodu.

Jasný podzimní den rozevřel se před trojicí přátel, teprve když lesem došli na planinku, jejíž lučiny skvěly se stříbřitým mrazem; chumle zjíněné trávy byly po nich jako tlusté rozházené pačesy.

Ohnivé beránčí, jaké se včera kupilo nad západem, bylo teď roztaženo nad kopci východními a hřebeny hor se před pozadím řeřavé oblohy červenaly. Slunce tkvíc za rozčechranými, kudrnatými obláčky, sršelo do nich houští ostrých šípů, snažíc se je roztrhati a rozehnati nadobro.

„Podle té červinky zdá se, že už dlouho hezky nebude,“ pozoruje to pravil Kaván.

„Jen dnes a zítra kdyby to ještě počkalo —“

„I tady takové proroctví neplatí, u nás v horách větry všelijak se smelou; hlavní věc je, že tamhle nad hřebeny je nebe jako zrcadlo,“ těšil je Slavík. „Co z Prajzska během dne vyleze, ovšem nevíme.“

Rozhovořili se zas o včerejším večeru a sdělovali se s vlastním pozorováním i se zajímavými úryvky zachycených hovorů.

„Místní odbor budete mít pod střechou, bude večírek v Studeném Dole a můžete třeba ještě připravit nějakou přednášku —“

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Dr. Josef Svítil:

Sladké s hořkým.

(Dokončení.)

Mezi zdravými, k práci schopnými a práce se neštítícími viděl jsem pravé bídy pramálo. Hůře bývá, zahnízdí-li se dlouhá nemoc do chudé chalupy. Při epidemii tyfové v B. viděl jsem následující obrázek. V znečištěné, zapařené a páchnoucí posteli leželi v horečce oba manželé. Hned u postele stála kolébka, na té v hadýrkách vrněla dvě nemluvňata, dvojčata. Chorá matka potahujíc motouzem z lůžka je kolébala. Třetí, pětileté dítko blouznilo v horečce na peci. Otec této krutě navštívené rodiny „hověl" si však v posteli vždy jen odpoledne. Dopoledne — v horečce mezi 38—39°! — seděl za tkalcovským stavem a nutil se do práce.

Zdráv buď, úctyhodný hrdino! Do jaké výše roste mi tvůj vyhublý zjev, jakou svatozáří zřím ozářeny tvoje sinavé líce — dnes, v psích časech, kdy zakládá se politická organisace nezaměstnaných!

*

Víte, jak dojemně a pravdivě vypravuje Rais o neutěšeném poměru mezi rodiči a dětmi, výměnkáři a mladými hospodáři.

Také jsem viděl výměnkáře, nad jejichž losem srdce mne bolelo.

Stará Trefilka dřela jako kůň na statku, kde dcera se zetěm hospodařili. Blízka osmdesátky onemocněla karbunkulem na šíji. Je to onemocnění těžké a bolestivé. Dle duchaplného úsudku Thomayerova sklátila tato nemoc našeho národního hrdinu Jana Žižku z Trocnova do hrobu. Starým lidem jest nemoc tato zvláště nebezpečná.

Chudák Trefilka statečně a trpělivě přetrpěla rozsáhlé řezy do zhnisalého tkaniva a jenom si povzdechla, že by přece ráda, „aby ji Pánbůh ještě postavil na nohy".

Přítomná dcera se na to tvrdě ozvala: „Copak je vo vás, ale to hříbě nám nemělo chcípnout." — V dané situaci poznámka tato nebyla zrovna z nejvhodnějších.

V téže vsi byl jsem kdysi volán k výměnkáři, starci vysoko přes osmdesát, o němž jsem slyšel, že má syna v Brně advokátem.

Nalezl jsem starce na kost vyschlého, z jehož kůže špína jako šupiny se olupovala. Ležel v dřevěném truhlíku na hromádce shnilé slámy, hmyzem obtěžován a navštěvován jenom myší havětí. V zatuchlém kumbále nebylo léta větráno, léta meteno, aniž myto a pavučiny visely se stropu jako provazy.

Když jsem se poptával, jak je to možno, že výměnkář z pěkného statku leží ve stavu tak zbědovaném, zvěděl jsem jeho osudy. Měl dceru a syna. Dcera se vyvdala do vzdálené vsi a dávno už zemřela. Syn studoval a byl toho času v Brně advokátem. Tento studovaný pán byl příčinou bídy otcovy. Přemluvil před lety stárnoucího otce, aby mu statek postoupil. Když mu otec vyhověl — prodal všecko cizím lidem, vyjednav otci žebráckou výměnu. Od té doby se o otce nestaral, jakživ ho nenavštívil a nechal ho umřít jako Joba na hnojišti.

Proti této synovské zatvrzelosti, svědčící o zvrhlé povaze studovaného člověka, mám v dobré paměti řadu selských gruntů, kde byli výměníci svými dědici skutečně v lásce a vděčnosti opatrováni a na smrtelné posteli hořce oplakáni. Jeden z těch šťastných, poctivé Hanačisko staré, dobré ražby, když jsem ho jako starce osmdesátce blízkého ošetřoval, chlubil se mi, že má ještě tak dobrý žaludek, že by mohl „pit mrtvymo z hocha". (Z hocha = z ucha.)

*

Na konec humorný obrázek z praxe „elegantní".

Onemocněla paní lesmistrová a bylo nutno svolat lékařské konsilium. Přijel lékař ze sousedství i odborník z Brna. Když lékaři odešli do vedlejšího pokoje k poradě, ptá se malý Toník churavé maminky: „Mami, kde sou ti doktoři?" Uslyšev, že v parádním pokoji, poznamenal velmi starostlivě: „Jen aby nám tam potom něco neukradli."

LITERATURA.

Richard Weiner: *Škleb.* Příběhy. Nákl. Al. Srdce v Praze.

Pročetše se za léta množstvím výtvorů cizích i domácích, naučili jsme se vážiti si osobitého vyjádřeuí; a tu — po předchozí známosti s auktorem — víme při Richardu Weinerovi již napřed, že nemáme se co báti záplavy všedního vyjadřování. Snaha, najíti pravé, přiléhavé, rozkladem vysvětlující slovo jest jeho hlavním příznakem, vysloviti důkladně a zvláštně vše; a také to, co zdá se unikati možnosti, snaží se jaksi „zhmotniti" slovem. Zdar v tom směru od knihy ke knize postupuje, ač přirozeno, že usilovná snaha dosud svádí k mnohomluvnosti, nahrazující obsažnost šíří; vyjadřování je nadbytečně komplikované v poměru k tomu, co má býti vystiženo — (např. pobouření zvědavosti malého města příchodem cizincovým v „Uhranutém městě") — a někdy stává se až konfusním; tu pak jako výkřiky o pomoc nutno umísťovati slova a věty proloženým tiskem, aby zdůraznily smysl nad záplavou. — Kniha obsahuje „příběhy" — episody, jichž význam objevuje se analysou. „Smazaný obličej" a „Prázdná židle" nadbytkem slovním rozdrcují křehké thema tak, že

zachycují zájem čtenářův jen místně, aforisticky; rovněž — jak již naznačeno — „Uhranuté město“ obšírností je zbaveno účinku, jakého by episodě dodala stručná karakteristika a jest tedy jen auktoru příležitostí k projevení vyjadřovací virtuosity. „Stigma“, „Obnova“, „Zvěsť“ zdají se nám vítězstvím úsilí spisovatelova po úplném, bohatém a silném a přece stručném výrazu. Prvá práce obsahuje tragedii, druhé dvě jsou smířlivým akordem; vedle řešení thematu „Zvěsť“ obzvláště vyniká vystižením ovzduší, zejména karakteristikou rodinného pokoje v jeho zvláštní intimnosti. Naproti tomu „Ruce“, ač zajímavy námětem, jsou únavny mikroskopickou analysou. Nejvýše z knihy si ceníme příběhu „Hlas v telefonu“, se kterým velkoměstský samotář spial nejvíce citu. — *Kaz.*

*

Adolf Černý: *Slovanstvo za světové války.* Studie, úvahy a črty z doby válečného převratu. V Plzni 1919, nákladem Karla Beníšky. Znalec politických i literárních poměrů slovanských, Adolf Černý, podává v této sbírce statí pohledy do různých krajů slovanských, hlavně do polských a srbochorvatských, ale také do lužických, slovinských a ruských, probírá jejich život vlastní, jejich poměr k sousedům ať bratrským, ať nepřátelským, glosuje jejich historické události a jubilea jejich velikých mužů, vrací se do minulosti, dává průhled do budoucnosti, posuzuje jejich vlastnosti národní, podává jednotlivými událostmi charakteristiku, uvádí data statistická, poměry národnostní, podává klasifikaci moci, průmyslu, obchodu, civilisace. Se stanoviska českého glosuje jednotlivé události politické jako věrný referent: 13. duben 1918, slavnosti Národního divadla vedou jej k hlubokým úvahám a k utajovaným perspektivám; neurovnané poměry ruské vedou jej k ruské záhadě bolševictví. Hlavní účast u něho budí historie i přítomnost polská, jejíž je autor znatelem nejlepším; stati takové, jako je Kościuszko, mohou býti velmi dobrými výchovnými statěmi národními. O poměrech polských stejně jako o lužických dovedl spisovatel mnoho nového říci z vlastní zkušenosti i z důkladného studia. Stati tyto, v knize vydané, ukazují, čím mohou býti novinářské články, psané účelně, soustavně, svědomitě a odpovědně.

J. F.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Ideální Velká Praha. 75 listů od arch. Maxe Urbana (vystaveno v dubnu 1919 v Lucerně). Jak se město stavěti nemá, vidíme za každým rohem. Nikdy mi nepřirostou k srdci předměstské části Prahy, neštastně zakládané, neladně a nemohoucně stavěné. Taková je nová Praha, vrstvící nad sebou statisíce lidí v bytech a bytečkách za façádami hrubě luxusními, směšně vypínavými. Stavitelé stavěli je dle nahodile nastalých potřeb a tak, jak si kdo přál: s tvary oken a říms, v každém patře jinými, barokně či secesně, na žluto, zeleně nebo růžově natřených, výškově, tvarově i barevně nesrovnalých.

Stavební umělec navrhuje to, co je prakticky i vnitřně nutno, co odpovídá duchu doby. Arch. M. Urban myslí dále: do budoucnosti, kdy Velká Praha v rozloze 250.000 čtver. kilometrů směstná do svých zdí 1,000.000 až 1,600.000 obyvatel. Nekrčte nad tím rameny. Budete-li trochu přemýšleti o vzrůstající populaci Prahy, v přeměně se nalézající a rychle rozrůstající, vzpomenete-li, kde končil obvod Prahy před 15 lety a kde dnes, nebudete návrhy Urbanovy odbývati jako čirou utopií. Stojíme před velkým rozmachem Prahy, leccos bude v tom stísněném a horečně tepajícím organismu naší metropole zjinačeno.

Max Urban zahleděl se do předpokládaného složitého organismu budoucí Velké Prahy s povýšeným rozhledem. Je to program maximálních požadavků, vytčený umělcem, který se vžil do potřeb předpokládaného počtu obyvatelstva, dobře věda, že při regulaci měst je stavební umělec nejdříve pořadatelem, starajícím se s promyšlenou a uvědomělou účelností nejdříve o úplnou a vyrovnanou organisaci potřeb města, jež lze s poměrnou jistotou přesně stanoviti.

Shrnuji: „Ideální Velká Praha“ Urbanova je kusem úctyhodné práce a zasluhuje pozornosti zvláště těch, jimž ponechává propracování svých námětů. Proti dosavadnímu způsobu stavby města zvětšuje svůj problém větší šíří představ, zpřísňuje umělecky a řeší jej s důslednou energií a bezpochybným uměleckým taktem. Snad bude příští Praha ve svých hlavních částech takto vypadati, přibude-li vůle a síly v budoucnost, nová epocha nadšení, moci, energie, podnikavosti, a shoda ve velkých otázkách, veliký pakt stavebních umělců a radnic. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Dne 18. t. m. zemřel v Bubenči architekt, malíř a spisovatel Jan Koula u věku 64 let. Jako profesor techniky pražské pro nauku o architektonice antické a pro ornamentální kreslení slynul především znalostí československého národopisu a lidového umění, jíž dovedl architektonicky i kreslířsky svérázně užívati. Známy jsou jeho originelní akvarely, v nichž snažil se již před čtyřiciti lety uplatňovati zásady moderní malby (vzduch, nálada). Zajímaly ho hlavně partie architektonické (Vlašský dvůr, partie z Norimberka, staré nádoby) a partie přírodní (Praha, Labe, Buchlov,

Pošumaví, Plzeň atd.). Jeho akvarelů od r. 1881 do r. 1895 je celá řada. Jako archeolog vydal dvě řady „Památek uměleckého průmyslu v Čechách“, psal hojně pojednání o starém skle, nábytku, šperclch, umělém zámečnictví a pasířství, výzdobách knižních, umělém i národním vyšívání. Národopisu věnoval důležité a pracné studie o kroji slovenském, o starožitnosti československých výšivek, o malůvkách jihomoravských a m. j. v „Českém lidu“. V Janu Koulovi odešel odborník nesnadno nahraditelný a památka jeho zapsána trvale cennými počiny v české kulturněumělecké historii.

*

* Dne 17. t. m. konal „Spolek českých spisovatelů beletristů Máj“ za předsednictví Fr. Heritesa svou výroční valnou schůzi. Rušný život, který po celý správní rok panoval ve spolkové práci, zaznamenává několik pozoruhodných počinů: novou důležitou organisaci provozovacích práv divadelních her, akci spisovatelského útulku, loni v květnu ve „Zvonu“ zahájenou, projevy pro Jihoslavii a Těšínsko, literární organisaci se spisovatelstvem na Slovensku, zařízení ochrany autorských práv a prací beletristických vůbec na širokém, racionálním základě i se zřetelem k cizině a k překladům. U ministerstva národní osvěty a financí intervenoval „Máj“ několikráte v zájmu věcí spisovatelských. Změnou stanov zvýšen počet členů výboru o tři, na dvanáct. Aklamací zvolen básník Hviezdoslav za čestného člena, do výboru znova povoláni Alf. Breska, dr. Jos. Císler a F. X. Svoboda; za náhradníka Em. Lešetický; za revisora Vít. Markus. Ve valné schůzi „Pensijního fondu Máje,“ jemuž za zvýšených požadavků životních nastane řešiti nové vážné úkoly starobního zabezpečení svého členstva, zvolen po odchodu Václ. Štecha do Brna za předsedu Fr. S. Procházka, do výboru Fr. Holeček, Jar. Borotínský, Lothar Suchý a Dr. B. Prusík; za náhradníky Em. Lešetický, Vít. Markus; za revisory K. Babánek a Fr. Sekanina. Nezřídka stává se a to nejen v obecenstvu, ale i v žurnalistice, že tyto spolky bývají ztotožňovány s akciovou společností nakladatelství Máje; dlužno upozorniti, že spolek „Máj“ a „nakladatelství Máje“ jsou útvary různé, spolu nijak nesouvisící, a jen ignorance nebo zlomyslnost mohla by jich příště nerozlišovati.

*

* Spisovatel John Raleigh v „New Lifu“ mluví o sufražetkách a politických agitátorkách: „V okamžiku, kdy žena vystoupí na politickou tribunu mezi dav a napne hlasivky ke křičení, ztrácí vše to, co zveme ženským půvabem. Mám zkušenost, že příroda sama zvolila šerednost, aby sloužila šerednosti. Tito gynandři bývají obyčejně obdařeni kníry a basbarytonem irských horalů, srdce jejich věčně trpí závistí ke kráse a k milosti pravé lásky. K nim příroda nemluví tisíci obdobnými tvary a zákony nutnými pro slast života pod zlatým sluncem. Necítíce svého ženství vměšují se mezi muže, kteří v nich nevidí nic, tím méně rivalství. Nemohou býti mužům družkami, a stane-li se omyl, nedají sobě ani muži nejvyššího štěstí, kterého člověku lze na světě dosíci: rodinného života. Žijí mimo domov, na náměstích a v parlamentech, odkud snaží se učiti ženy, aby nebyly ženami. Kolem nich je věčné chladno, ač jimi zmítá stálá horečka. Stanou-li se náhodou matkami, je to funkce jen titulární, neboť děti matek nepoznají. Smutný paradox výchovy.“ Kdyby byl John Raleigh studoval tuto species jinde, mohl by ještě dodati, že spílají básníkům, spisovatelům a umělcům lhářů a podvodníků, poněvadž oni učí milovati a ctíti v ženě krásu duše i těla a nejvyšší půvab, který vytvořila božská příroda, aby si dala věčný život. *—pa—*

*

* Porota nadace Aloisa Turka usnesla se doporučiti Správnímu sboru hlavního města Prahy pro udělení ceny z oboru literárního: knihu veršů B o h. K n ö s l a „Ozvěny a nápěvy“, lyrickou sbírku Dra. M i r o s l a v a R u t t e h o „Zjasněné oči“, prósy K a r l a d e W e t t r a „Hřích Jany Grimové“ a povídky A. V r b o v é „Děti soumraku“. Vědecká literatura nebyla, bohužel, tentokráte zastoupena žádným pozoruhodným dílem.

*

* V návrhu poroty „Svatobora“ o cenu Náprstkovu jest drama J i ř í h o M a h e n a „Mrtvé moře“, provedené r. 1918 na Nár. divadle v Praze.

*

* Druhý svazek „Českého alba“ věnován politikům a přináší tyto portrety: Dr. M. M. Bella, Dr. P. Blaho, Dr. Fr. Drtina, Dr. Fr. Fiedler, Dr. Jos. Fořt, G. Habrman, Dr. A. Hajn, Dr. M. Hodža, Dr. M. Ivanka, Ant. Kalina, V. Klofáč, Dr. E. Körner, Dr. K. Kramář, Dr. K. Mattuš, Jindř. Metelka, Fr. Modráček, L. Pik, K. Prášek, Dr. J. Preis, Ad. Prokůpek, Dr. Al. Rašín, Dr. J. Scheiner, K. St. Sokol, F. Staněk, Dr. A. Stránský, J. Stříbrný, Dr. P. Šámal, Dr. Vavro Šrobár, A. Švehla, Vl. Tusar, P. Dr. J. Zahradník, A. O. Zeithammer.

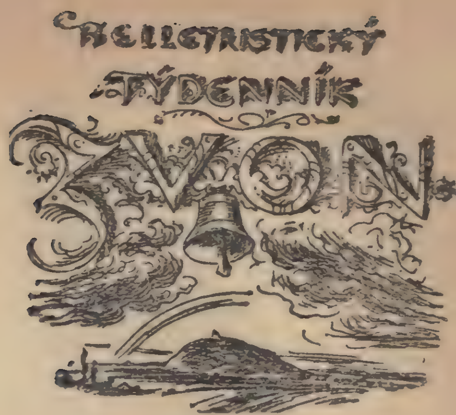
*

* V ý r a z d o b y. Karel Šípek jednu ze svých vzpomínek divadelních ve Zlaté Praze (23. IV. t. r.) končí slovy: „Jen neštěstí člověka mravně napřímí, kdežto ve štěstí zludračí, zvlčí. Vidíme to dnes. Potkalo nás ohromné štěstí svobody — a jak to u nás vypadá? Kterému pořádnému člověku nechce se dnes vyletět z kůže?!“ — Pravda.

V Praze, dne 29. května 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Antonín Sova:

OMLÁDLO VŠECKO.

Prosvitlo jaro, jemnými barvami údolí láká,
prudký déšť přelét' pole, bystřiny divoce lkají.
Poslouchám v háji zpívat prvního šedého ptáka,
mlhavě světlé zlaté páry se nad lesy tkají,
chalupy v pokojném světle jak se mladé zdají.

Omládlo všecko a zvláště břízy na palouku,
sady, jichž ploty rovně k rybníku modrému běží,
sasankami a blatouchy omládlou zřím louku,
kostelní střechu po dešti červenou s bílou věží,
jabloně, kaštany, třešně však nejdřív omládají.

Mladý a křehký je dnešek, že vzpomínky na život včera
jako by zhasly, vše nový jak počít by život mělo:
já jsem též zapomněl třicetileté své práce, která
v úřadě kdesi leží jako mrtvé tělo
v zaprášené rakvi pod papírovými věnci.

Kdybych měl žíti znovu, stárnout bych chtěl tu v kraji
u řemesla, jež zpívá aspoň přírody řečí,
v kovárně u silnice, v mlýně, kde drkotají
podlahy třesoucí se života veselou křečí,
na poli chtěl bych kosit od rána k večeru s ženci.

V selské chalupě chtěl bych z jedné veliké mísy
jísti s čeledí po práci, mzdu svou brát zaslouženou
a jak obrázek míti rád obličej ženský čísi,
roky ji znát, než bych věřil, že nejlepší je ženou
po panně Marii hned a obraz že její je pravý.

Chtěl bych být stárnoucím chasníkem, ze dřeva krásné věci
drobné jenž krouží a barvami pestrými je zdobí,
vůně dřev různých stromů a keřů je cítit v mé kleci,
jejich vlákna a kůry jsou lesklých broučků hroby
a jak hobluji, pentle jak tropické rostou trávy.

Nový bych život chtěl žíti, jak vše vidím kvésti.
Nové bych žaly chtěl unést a dobrodružství nová,
nové bych troufal si prožít skromné nějaké štěstí,
smrtelnou ránu nějakou nespravedlivého slova,
vším bych chtěl takovou první zeleň vykoupiti.

Z lásky k mrtvým a k živým a k zemi, již beru z jich rukou,
z lásky k lidstvu, jež prožívá krásné své jaro a kruté,
se vší vášnivostí katastrof, prudkých krisí mukou,
z lásky, jež rodí vraždíc, co přešlo rozvanuté —
cítím, cítím, že počal jsem nově vnitřně žíti.

SVÍTÍCÍ VES.

Já svítím, vzpamatuj se. Svítím, svítím,
ves mladosti mé z dálky zpívá si.
Podzimním celá umočena kvítím
si svítí v nečasy.

Já svítím, zpívá krčma u silnice
a nad ní ořech skřípe vysoký.
Podzimní větry dují hlaholíce
a lkají potoky.

Já svítím, opakují drobná okna,
ořechy sráží vítr říjnový.
A před krčmou pruh silnice spí mokna,
déšť pleská syrový.

Krčmářské dcerky vzpomeneš-li maní
a bujných přátel mladých dní, —
to svítí ze vsi lásky objímání,
i obejmutí poslední.

A vzpomeneš-li, kterak plakávala
tak denně pro nic za nic, pro mládí,
se štěpů jabka vichrem kterak padávala,
pes štěká, prozradí.

Jak měla drobné, bílé, krotké ruce
a zraky anděla.
Jak v ruce Evy jablka tak prudce
a divně voněla.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Konec rozhodne všecko," Pejrka přerušil Slavík, „teď začne obecní úřad, škola, fara, kupecké krámy, každý hospodář a kde kdo. Herrnschall vypálí jistě nejprudší rachejtli, starosta bude si lidi zvát, ve spolcích se začne; Halwinger nechá si hlavní slovo na konec."

„Piš mi, učiní-li něco Kalenský."

U pěšiny od bradelské myslivny čekal Pozdník, aby se také výletu zúčastnil. Oči měl po krátkém jen spánku ještě maličké, tváře zardělé, ale z lulky jaře si pobafoval.

„Jak rád stoupal bych s vámi, hoši!" toužebně vzdychl si Slavík.

„Budeš nám chybět!"

„Zítra navečer budu v myslivně jako na koni, vypovíte mi celou cestu!"

„Mlč, na jaro to zas nachystáme, přijdeme a vyrazíme odtud všickni, bude již veseleji!"

Když bylo sedm, Slavík děkuje druhům ještě jednou za všecko, srdečně se loučil.

„Buď zdráv a piš!"

Ohlížel se za nimi stále; když dostoupili vrcholu hřbetu, kývali si kloboukem poslední pozdravy. Stál, dokud za temenem nezmizeli. Volně vracel se ke Korytné; bylo mu teskno, cítil, jak mu v přítomnosti druhů bylo dobře, oč cítil se pevnější.

V úžlabině, ranní záři zaplavené, bylo tichoučko, jen kroky jeho, ozývající se v postranních úbočích lesních, je přerušovaly. Podzimní barvy v lukách i v lesích, suché listy po cestě, schnoucí stonky po jejích stranách veselosti nepřidávaly.

Šel však sotva deset minut a uslyšel z prava dunivé, rychlé kroky po lesní kořenovité cestě.

Kinderpepi! Po ránu běží už někde z hor!

Již ho také shlédla a radostně se zasmála. Zabalena ve vlňáku, brašnu majíc na boku, volala: „—'n Morgen, Herr Buchhalter! Odkud tak časně?" a div neklusala.

Slavík pověděl, koho vyprovázel.

„Dobře to včera dopadlo?" tázala se.

„Dobře!"

„To jsem sama ráda — vždyť snad nejsme tady sami medvědi!"

Slavík jí s úsměvem vyprávěl, jakých pozdravů včera večer užili.

„I však je to přejde, to jen napoprvé," vesele odvětila a udýchána pokračovala: „Letím jako divá, strach mě žene — neměli jste tu ohně? Viděli jsme velikou zář a zrovna asi nad Korytnou."

„Měli — Ráj vyhořel."

„Ráj!" vydechla a zamyslila se. „Já měla tolik úzkostí, všecko se ve mně třese. A celý?"

„Prý celý."

„Věděla jsem hned, že je to veliké, lesy byly jako ve dne i jiskry létaly k nebi. Co se stalo?"

Slavík pokrčil rameny. „Nevím, než co jsme ještě večer slyšeli," a pověděl, co věděl.

Bittnerka vykračovala chvilku mlčky. „Inu, nebylo by divu, kdyby jim to byl někdo nad hlavou zapálil, nic dobrého se tam nedělo. Čekalo se už také, že ti lidé odtamtud vyletí, držet se to už nedalo. O Morickovi Abelesovi jste snad slyšel?" a obrátila k němu tmavé oči.

„Slyšel jsem, že tam býval, několikráte jsem ho také potkal, ale dál si nevšímám."

Bittnerka mávla pravicí. „Ti ho měli kolem prstu — celý zjevený byl — a šlo to prý daleko; stará Abeleska už do toho vpadla a ta má přec synáčka jako drahý kvítek, ale tahali prej z něho hrozně — směnčičky, směnčičky! Moricek je sic židáček hezký, ale připálený — nevím, nevím, jak to s nimi dopadne, bylo to prý velmi ošemetné. Proto lidé už čekali, kdy vyfouknou. Byli pojištěni?"

„Nevím."

„I beztoho že byli! Chytráci si tu z hloupých lidí pomohli, ale ono to s takovými na konec přece špatně dopadne. Odpusťte, že to povídám, ale já přicházím mnoho mezi lidi a tu slyším!"

„Kde jste běhala?"

Po té otázce se Kinderpepi rázem změnila, všecka se shrbila a také zvolnila kroky. Mávnuvši rukou, vydechla: „Ani se neptejte — až nahoře."

„Přes noc?"

„Ba dva dni a skoro tři noci."

„Že pan Bittner se nezmínil!"

„U nás se všelico stane, je zvyklý." Zamlčevši se, pokračovala pak volněji a zamyšlena: „Ze středy na čtvrtek před jedenáctou u nás někdo zabouřil. My se už nelekáme a proto jsem hned byla na nohou. Můj šel otevřít. Byl tam posluha až s hora z boudy — —"

„Z té?" zadivil se Slavík.

„Jsou to starší lidé, ale měli tam vždycky na léto bývalou schovanku, neť, paničku z Vrchlabí."

„Fröhlichovou!"

„Ano — ráčíte ji znáti?" tázala se překvapena.

„Už jako dívčinu."

Bittnerka zhluboka vydechla. „Vyřizoval, že mám honem, honem běžet, neštěstí že se stalo, se schodů spadla!"

Slavík se zastavil. Kinderpepi pohleděvši naň, měla obličej až vyděšený.

„Hrůza mnou zatřásla! Věděla jsem, že tam je a v čem je, člověk zná celý revír, ale sama jsem na to nepočítala, protože času bylo dost a vždycky v tuhle dobu se vracívala domů, do Vrchlabí."

„Se schodů že spadla?"

Jen přikývla. „Ten člověk jen zuby drkotal, že je zle a zle, že jen letěl, že ještě musí také do fary, abych honem běžela a pro faráře se stavila. A už zas uháněl... Byli jsme i s mým tuze ustrašeni; honem jsem se chystala, ale všecko se ve mně třáslo. Panička byla jako lilije — a tohle! Povídám svému: To bude hrozné, ještě se mi to nestalo! Ale jen mě tišil: Pamatuj se, Pepi, dělej co můžeš, ale měj rozum, je to daleko a je noc! Povídám mu: Neměj starost, nejsem dítě! Ustrojila jsem se, vzala svoje, rozsvítila lucernu a běžím. Šel se mnou, jak byl, až k silnici. Přihnala jsem se k faře, zatluku a čekám. Farář konečně vyšel ustrojen, huňačku naraženou, kabát na klerice, hůl v ruce a jen se krčil. ‚To je zlé, to je zlé pro mne!' povídal mi. ‚Pojďte, půjdeme do kostela!' Šel sám a v domě snad nikdo ani z pelecha nevylezl. I povídám: Hochwürden, wo ist denn der Diener von oben? Odpověděl mi, že splašenec plačky letěl napřed, protože má zas honem běžet jinam. To mi dodalo; nahoře čeká hrůza a já mám jít s tímto starým pánem, který ztěžka chodí!"

„A nevyjelo by se?"

„Ani pomyšlení!" a nabírala dechu. „Stavili jsme se v kostele a po chvíli šli jsme podle sebe k lesům. Lucerna mrkala, ale v takové tmě je trošek světla ještě horší, nevidíš, než kolem sebe; zvláště pak v lese stíny hrozně mátly, nevěděli jsme kolikrát, co je stín a co stromek. Starý

pán hmatal holí a jen těžkýma botama šoupal, aby neklopýtl. Šlo nám to ukrutně pomalu i vzala jsem ho tedy pod paží a prosila, aby se o mne opřel, že se mu půjde bezpečněji. Kolem sebe měli jsme trochu záře, pod nohama viděli jsme světlou cestu, ale dál byla tma jako inkoust, nahoře ani kousek nebe, ani hvězdička neprosvitaly... Pravici s lucernou měla jsem napiatou a kroužila jsem jí, abychom náhle do stromu nepráskli. Do smrti na tu pout nezapomenu! Krev ve mně kolotala, všecko mne hnalo a zatím jsme se jen šourali. V duchu jsem si představovala, co děje se tam nahoře, byla bych tam ráda letěla povětřím a zatím jsme každou chvíli klopýtali o kořen, jen to lesem zadunělo. Všecka úcta starému faráři, ale nic platno, takový tu už není na svém místě, sem patří mladý silák. Kolem nás bylo ticho, jen káně někde zakřičelo, kulich si naříkal, něčí křídla zašuměla nad námi, sněti zašustily, když jsme o ně zavadili, je rozhrnuli. Stařec vedle mne oddychoval, zasténal, když klopýtl, ale slovem se neozval. Úzko mi bylo, modlila jsem se, přála jsem si, aby tu někde byli dřevaři, že bych je zavolala, aby kněze aspoň na kus vynesli. Jaký to byl nápad posluhovi naříditi, aby se hned vrátil; on měl jíti se starcem, já měla běžeti napřed! Dlouho jsme se tak drápali a kodrcali, rozpálena jsem byla, pot se mi linul po tvářích. Když jsme se zastavovali, abychom oddychli, houkala jsem, nebyl-li by přece člověk na blízku, ale jen les po mně vykřikoval, jakoby se poškleboval."

„Že jste nezabloudili!"

„Širší cesta jest jen jedna, tvrdo a zas písčito pod nohama nám ji ukazovalo. Nedá se to vypovědít, pochopí jen, kdo zná zdejší černou tmu v lesích! Nevěděli jsme nikdy, máme-li stoupat vzhůru nebo dolů, to jen nohy vyhmataly. Museli jsme také usednout, kněz se už klepal a nemohl. Těšila jsem, ač chvěla jsem se netrpělivostí, radila jsem, pomáhala, ale on nesa svátost, nepromluvil, jen stisky paže dával mi odpověď. Myslím, že jsme se tak plížili aspoň dvě hodiny, až jsme nenadále z dálky uslyšeli zahouknout a když jsem se ozvala, brzy i dunět zemi. Přiletěl dupot, potom i hlasy. Dva lidé přišli naproti s nosítky — Bože, jak jsem si vyvydechla!" Kinderpepi se i teď zastavila a vydechla z hluboka. „Když jsme kněze do židle usadili, ptala jsem se, jak je nahoře. „Zle — zle — paní křičí, až vlasy hrůzou vstávají, slyšeli jsme ji daleko." „Běželi pro doktora?" „Hned, na druhou stranu, pasák letěl naproti zas tam." Šla jsem za nimi, ale v duchu jsem se už viděla v boudě. Takové neštěstí — kdo nerozumí, nedovede tušiti. Žena je mučednice!"

Zamlčela se a zvolna kráčela skloněna. Slavík jí nerušil.

„Když jsme vyšli z hlavního lesa, pustila jsem se napřed; tma byla sice pořád černá, do jitra ještě daleko, kdež pak teď o Václavě, ale nahoře nad hřebenem byla obloha přece patrnější, i hvězdičky se mi tam zamihotaly... Co dál, těžko panu účetnímu vyprávět. Ubožku zaslechla jsem na hodný kus, dolétlo to ke mně dřív než světýlko oken. Hospodář, hospodyně, ženské byly zjeveny. Jakživa jsem nepoznala. To, co letělo s lůžka, nebyl lidský hlas! Oči těch starých lidí zahleděly se na mne tak, že je do smrti budu viděti — Bože, Bože! — Doktor přiletěl asi za půl hodiny. Pomohli jsme děťátku — šestiměsíčnímu mrtvému ubožeti. Ale co ta paní všecko vyvolala, slyším a budu slyšeti."

„Věděla o sobě?"

„Jen chvílemi. Farář seděl v přední místnosti a při jejích výkřicích měl ruce ve svých bílých vlasech, jakby si je chtěl rvát, nebo se zoufale modlil. Když klečel u jejího lože, hlava mu duseným pláčem dusala do prsou. Ráno ho domů donesli.

„Bylo líp?

Bittnerka pohleděla naň až mračivě. „Muka šla dál, nebohá byla v plamenech, ty ztravovaly ji zvolna za živa — to trvalo celý den a dlouho do noci.

„Neulevilo se?"

„To mohla ztišit jen smrt a ta tak dlouho otálela! Ohlíželi jsme se, kdy už — kdy už —

„Byl tam muž?"

„Předevčírem odpoledne přiletěl."

„Znala ho?"

„To už byla nadobro bez sebe a jen z velkých muk se ozývala. Ach ty oči, ty oči!"

Slavík kráčeje vedle ní, bál se vydechnouti. V hlavě prokmitovaly vzpomínky na setkanou s paní Fröhlichovou i ta stará, jak před patnácti léty stáli nahoře v stráni kol velkého kamene, na němž sedělo spanilé děvčátko, krev a mléko, černých vlásků a nezapomenutelně krásných a tklivých očí.

„Dnes ji ponesou do Vrchlabí, děťátko s ní," suše, skoro drsně pravila zas Bittnerka, ale v té chvíli propukl jí z hrdla pláč, až se ohnula. Také Slavíkovi zvlhly oči.

„Jak se jí to stalo?"

„Už se chystala, že po neděli pojede domů. Bývala prý často smutná, zamyšlena — není divu, vždyť věděla, co ji za nějaký měsíc čeká — i po prvé to prý bylo

zlé — s hošíčkem si někdy vyšla, ale jindy sedala stále nahoře. Ve čtvrtek volali ji jako obyčejně k večeři; slyšeli ji potom na schodech — a v tom buchlo, až stavení zadunělo. Hrůza! Odnesli ji — byla bez sebe."

„Nešťastná náhoda?"

Přisvědčila. „Snad neopatrně tlápla na kraj prkenného stupínku a to víte, v takovém stavu."

„Co on?"

„Když přišel a viděl, zaplakal, líbal ji. Třásl se, bledý byl, skoro nemluvil. Teprve později se vzpamatoval a rozkazoval, co se má dít."

„Je hodný?"

„Ach, co já vím! Švarný pán, živý, korrektní. Kuchyňská mi večer vypravovala, že letos tam přicházel zřídka, teď asi po pěti nedělích, naříkal vždy na množství práce a starostí. Nevyzvídala jsem, co je mi to platno, ale povídala také, že bývaly nějaké starosti s věnem, čekal prý víc. Nějakou studenost jsem mezi ním a starými pozorovala, ale kdo může soudit."

„A hošíček?"

„O těch hrůzách nevěděl, spával nebo s ním šli ven. Teď už maminku viděl — ale dítě — nerozumí tomu, vidí kolem sebe něco nového a spíš se jen diví."

„Dnes ji odnesou?"

„Dnes, rakev přinesli večer; chudinku nelze poznati."

Kráčeli již posledním údolím. Slavík myslil na přátele. Jdou tamtudy, Pejrek o to žádal. Co budou říkati? Co Pozdník?

Když docházeli cesty k bělidlu, Kinderpepi zastavivši se pravila: „Ach, pane účetní, na tom světě je málo radostí, já to vím nejlépe!"

Podal jí ruku. Když už zabočil na oškvárovanou cestu, ještě se ozvala:

„Abych nezapomněla — Nanda nám už z Michle psala, dává ruku líbat. Bratr píše, že se teď zas holce stejská po horách. Abych se přiznala, nám se po ní stejská taky — na jaro si ji sem vezmeme na dýl, bratr sám ji přiveze."

„Pozdravujte jich," odvětil a volně kráčel zas do starého života...

* * *

Lojzla opět probudilo slunce. Ohnivě bílé paprsky jeho vniknuvše štěrbinami ve vrátkach do stodůlky, rozlézaly se po stěnách, na mlátku, ozařovaly pavoučí síťky v koutech i niti, visící s povalů, a paprsek nejostřejší mířil dál a dál k hromadě hnědého, suchého stlaní, až dorazil na Lojzlovo čelo, obočí, nos. Zasvítil mu na očích a hřál, až se Lojzl probudil a hlučně se rozkýchal. Obrátil hlavu, aby se hřejivého vlezlíka zprostil a spal dál, ale již to nešlo, již byl nadobro prořízen. Myšlenky v hlavě také vstávaly...

Chtěje rychle povstati, zamotal se a klesl zas. Až při tom zaúpěl. „Zima — zima —" drkotaly zuby. Usednuv skrčen, hlavu položil na kolena. Byla těžká.

„To ten oltfótr," povídal si v duchu, „neměl jsem to pít, jsem na to starý." Těžko se vyhrabal a krče se smítal se sebe, co zbylo. Mráz prolézal kosti, nohy se v kolenou třásly.

„Nechala mě tu — nepřišla, pojíť by člověk moh' — sama jistě chrápala dobře. Co s ní budu dělat — všecko je jí už jedno!" a rychle zouval boty. Než stodůlku otevřel, mžoural štěrbinami, zda žena snad nepase.

Louka stkvěla se ještě rosnými krůpějemi, jež visely na travných lístcích, tkvěly v květech posledních zlatých pantoflíčků i na černých ‚komíníčcích'; pasačka s kozou nebyla však nikde.

Vyplíživ se ze stodůlky, plaše se rozhlédl a dal se hřáti sluncem, jež stálo nad lesy proti němu. V záři jeho jasu z podobočí mhoural. Když mu vzduch začpěl čoudem, pomyslil si, že si kluci někde v polích už pořádně zatopili Motal se na zásep, nahnul se směrem k oknu, ale Máry viděti nebylo. Spí bába, v teplých peřinách si hoví, jako buk usnula, o něj se nestarala, koza marně na ni meká!

Půjde tedy s hopasinou sám, napase jí — snad naposledy.

Tichounce otevřel síň, naslouchal; nic se nehnulo. Došoural se k chlívku. Koza hned byla na nohou a zadívala se naň upřeně. Už chtěl na ni vzkřiknout, ale vzpamatoval se a odvázal provaz. Vyrazila z baráku, vytrhla se mu a hr! nahoru k polím. Div se nepřevalila. „Blázne — poterhej člověka!" vrčel a doklopýtav k ní, chytil provaz a hnal ji výš. „Pojeď, ať jsme od báby dál!" Koza upřela naň oči, až svoje přimhouřil. „Koukej na mne — uřknouť můžeš!"

Koza rozjařena poskočila, rozběhla se a několikráte si vyhodila zadníma.

„Jdi, ztřeštěná, tobě je porád veselo — tuhle se pas a dělej dobrotu!"

Koza ukousnuvši si několikrát, opět se naň zahleděla.

„Nekoukej na mne!" vyjekl a brumlavě pokračoval: „Porád jakoby mě neznala! Či se ti nelíbím? Bába taky tak koukál"

Nohy zábly. Tráva byla mokrá, studila; mladý jetýlek v říšti byl krůpějemi

tak obtěžkán, že se každý trojlístek na tenkém stvolu pod nimi skláněl a choulil.

„Pas se — jetela nech, ten není pro tebe, na mezi máš až dost, mateřídouška a žebříček pěkně voní!“

Usednuv na mez, nohy skrčil pod sebe a paže přimkl k tělu. Když koza provaz natáhla, šoupal se za ní.

Včerejší bouře se zas ozývala...

„Pořád na Kačenku! Cikáňat bude nadávat — kde ona jaké má! Jen po hospodách se tloukla.“

Ozvalo se zlé slovo, které jí zařval do tváře, ozvala se i výčitka — nikdy dřív ho z úst nevypustil! Viděl Máryny oči... „Ale ať si jde, za práci mi dají živobytí všude. Nebudu tady — nebudu — takyže uteču, ať si pase a bandory kope sama! Počkám, až odejde, vyčíhám si a do baráčku se odstěhuju, však mě nevyženou!“ Vyskočil a hlasitě se zachechtal, až se koza polekala.

„Nekoukej na mne — beztoho je mi z těch očí špatně! A žer, ať bába nenadává, počkej, už u ní nebudu — ta ti bude dávat jináč. Budu si pěkně jinde, z baráčku se budu smát, jak se bude u tebe sotit.“

Koza vyslechnuvši ho, stála, jak by o tom přemýšlela.

„Nevěříš? To se poďváš! Tuhle ten kudernáč taky mi vzkázal, hned tam můžu jít! Dobře se budu mít — tam se, pane, baští. A pas se na mezi, cák nevidíš, že ani stát nemůžu, hlava se motá!“

Opět usedl, kozu přitáhl, hlava mu klesla k prsům. „Vždyť já na světě nikoho nemám!“ nenadále zakvílel.

Koza obrátila se k němu a napřáhla rohy.

„Vždyť já jsem žebrák vyháněnej!“ a slzy zaleskly se mu na tvářích. Koza nechala meze a pustila se do jetýlka jako divá.

„Už ani nevím, co dělám, ani přištipek dát neumím!“ a hlavu položil na kolena. Vše se v ní zmítalo.

Sluníčko slastně zahřálo ho do skrání i na temeni; nedaleký les měkce si šoumal — konejšil — —

Když se Lojzl dlouho neozýval, koza zdvihla hlavu a zamekala. Prořídiv se vykřikl: „Kam až lezeš, tuhle na mezi se pas, trávy tu máš, radost podívat, není to vykousaný jako u nás. Dělej dobrotu, nebo půjdem' odtad!“ Zatáhnuv ji na mez, opět se schoulil a bublal: „Všecko člověka bolí a ona musí zlobiť. Ale dej si pozor, až já tě nebudu vodiť, s Rebekou dlouho nevydržíš!“ Položiv hlavu, opět se ponořil do svého.

(Pokračování.)

Gabriela Kafková:

SMRTELNÝ TRYSK...

Žalm 90.
„Nasytiž nás hned v jitře svým milosrdenstvím, abychom plesati a veseliti se mohli po všechny dny života.“

Lampa svítila do pokoje nízce klenutého. Osvětlovala pruh nejbližší tapety, ozařovala rohy a plochy starého leštěného nábytku, a rámy portretů, z nichž patřili do prázdna očima bez pohledu paní v čepcích, ozlacené šperky, mužové s oholenými obličeji a prsy ozdobenými řády.

V šeru na stolcích prosvítaly sněžné biscuity, na zemi, před pohovkou v rohu u oken bělala se kůže polárního medvěda.

Uprostřed pokoje, pod lampou, za kulatým stolem, s něhož spadávala temně fialová, plyšová pokrývka, seděla mladá dívka, zabořena do hlubokého křesla. Skloněna nad sešitem psala. Chvílemi pozvedala hlavu s tmavými vlasy a ovívala si ssacím papírem rozpálený obličej a šíji obnaženou.

Suché teplo přesycovalo vzduch v pokoji. Kamna, v nichž rozdělán oheň po druhé v období, sálala, prosvítajíce bílými kachly až po rokokovou vásu na hlavici.

Novofundlandský pes váleje se opodál nich povzdechl si časem z líného uspokojení.

Vlhká tma padala dovnitř okny vsazenými vysoko do bílých výklenků a zastřenými řasnatou záclonou, jejíž průsvitná látka spadávala přes okenní výstupek, ukrytý kobercem.

V komínech starého domu hvízdal vítr jako svévolný výrostek a rachotil větrnými korouhvičkami.

Venku skučel nevlídný listopadový večer — uvnitř bylo ticho chráněného příbytku. Jedva že záclony tiše se vzduly a bohatá palma nad pohovkou zašelestila listy, krásně rozvitými.

Mladá dívka, vyplnivši stránku dlouhou básní o drobném rukopise, ještě velmi dětském, povstala s křesla. Nepohoda zsílila. Odkudsi s výše padaly do pokoje

hluché údery. Ve vikýři na půdě tlouklo sebou okénko. Tak divně, ráz na ráz, jako by rakev zatloukal anebo bušil z veselosti do stolu.

Dívka se rozběhla ke dveřím, pootevřevši je na krátko, přirazila zas rychle zasklenou veřej, jakoby polekána představou mrazivé chodby a tmavého schodiště.

Nasypala purpurkového prášku na rozžhavený plát kamen a zastavila se před vysokým zrcadlem, podepřena o stěnu, na níž bylo zavěšeno, a která tvořila výčnělek hluboko do pokoje. Ve zlaceném vejčitém rámci nástěnného zrcadla odrážel se takřka všecek pokoj, oddálený, zcizený do neznámé krásy.

Mladá dívka byla drobná jako Japonka, těla podobajícího se dokonale utvořené, ciselované sošce.

Těžký vrkoč modravě černých vlasů svezl se jí na záda, odkryv jako ptačí chmýří hebké čelo neplných osmnácti let. Byla oblečena v bílé šaty od léta, bez turnýry, výstřih, zadrhnutý na stužku, byl uvolněn, takže odhalil často útlé, sněžné rameno.

Na obnažených loktech dívčiných, ještě dětsky plných, oproti ostatním, útle se vytvářejícím liniím, zvonily četné náramky, jako na pažích orientalčiných.

Patřila užasle sobě samé do očí, jako by pronikala vlastním obrazem. Zdálo se jí, jako by to bylo něco zvláštního, že právě ona žije tuto. Mezi obrysy tohoto nábytku, tak den ze dne stejně, zatím co venku burácely zimní vichry a v sadech a květnicích rok co rok vzbouzelo se jaro. Dnes zdálo se jí, že postačí oči zavříti, aby všeho toho zapomněla. Její duch, jako by již od rána, vznášel se a unikal jí. Proč se však tělo její děsilo, pronásledováno nepokojem?!

Sepiala paže za hlavou a pokusila se zazpívati. Avšak tóny písně rozprchly se po tiché jizbě jako přetržené korály, a dívka se rozhlédla kolem sebe až zlekaně,

Jako na výsměch všemu snění padl její pohled na kalendář vedle zrcadla a přečetl mechanicky den 4. listopadu, rok 1884.

Naslouchala chvíli, jak hodiny tikají, jak lampa syčí. Okénko na půdě ustalo sebou tlouci.

Rána, která v zápětí trhla celým tělem dívčiným, ozvala se odjinud. V průjezdě zapadla prudce vrata.

Apollo vyskočil od kamen a zavrčel. Dívka položila mu konejšivě ruku na hlavu, a když chodbou počaly se blížiti kroky, stiskla hrdlo psovo se slovy: ‚Mlč, to teta Louis poslala pro mne asi...“

Věrný hlídač uvěřil však spíše divokému tlukotu srdce dívčina, které mu bilo nad citlivým uchem, a vyrazil z pokoje.

Dívka uslyšela pak dopad jeho těžkého skoku a radostné zaskučení. Tak bouřlivě dávno už nikdo nebyl přivítán. Dívka za dveřmi zbledla i zčervenala ve mžikové proměně.

Na prahu stanul vysoký, štíhlý mladík.

Nahlédnuv dovnitř obezřetně, vykřikl tlumeně, hlasem zachvěvším se radostí: „Xenie!“ A dodal šeptem: „Tety odešly?!“

„Ano. Matka odjela za bratry do Prahy, a teta ošetřuje na proboštství nemocného strýce. Vrací se denně až pozdě večer. Vítám tě, Arnošte.“

Hodil plášť někam do tmy za sebou a vstoupil. Apollo se vedral za příchozím, neustávaje olizovati mu boty.

Mladík měl sličný, pravidelný obličej, kučeravé vlasy a plavé kotletky na skráních. V obličeji velmi bledém a ubdělém hořela smyslně vykrojená ústa. Hrstka znamének po neštovicích, jindy sotva viditelných, vynikla v unavené pleti. Temné oči se zorničkami, splývajícími takřka s černou duhovkou, na první pohled překvapovaly v této světlé tváři a poutaly jako zdrcující tajemství.

Nepouštěje dívčiny ruky, přitáhl k sobě křeslo, v němž prve seděla, a zabořil se do něho. Hlas jeho, plnozvuký a zvláště teplý, oživil všechen pokoj.

„Jak měkce se u vás sedí, Xenie! Apollo, tak se ukaž. Ale neodstrkuj slečnu. Jest přednější.

Dolů s tlapami, starý huňáči!“

Jako v tanci otočil mladou dívkou obratným pohybem před sebou.

„Jak jsi vyrostla, Xenie! Ne, vskutku vyrostla,“ opětoval, jako by se s někým přel.

Neodpovídala, hoříc v líčku. Jemná chřípí jejího zahnutého nosu se chvěla. Vyklouznuvši mladému muži poklekla před dvířky na blízku stojící kredence.

Aniž povstal, i s křeslem přisunul se mladý muž za ní, skoro násilně ji pozvedl a drobný klíč, který našla jeho ruka v dívčině dlani, hodil na stůl.

„A quoi bon, mon enfant? Proč mně utíkáš? Nepřišel jsem proto, abys mne hostila, ale abys dala na sebe popatřit.“ Držel dívku pevně, aniž ji svíral svými silnými i útlými prsty. „Jsi to tak hrozně ty, ty sama, Xenie, jako až posud v žádném snu, který jsem vymámil na své obraznosti.“ Pak se usmál: „Cos mně chtěla předložit? Hroznovou huspeninu, nebo kdoulový sýr? Děkuji, nemám hladu.

Žízeň snad, ale tu je marno. . .“ zvrátiv se v křesle pokračoval tiše: „Ano takto tančíval často přede mnou pokoj ten, když jsem na úsvitu ležel v polospánku po noci prohýřené. Snažíval jsem se rozpomenout, kde co visí a leží, předmět vedle předmětu.“ A náhle nahnuv se hbitě kupředu: „Okaž mi, jaké máš střevíčky!? Zelené, na mou věru! Se střapečky! Právě jak jsem si to představoval. To teta Louis koupila ti je o jarmarce?!. . . Jakže, ty sama, a že byly drahé, povídáš. Má rozkošná! Já pořád zapomínám, že's už velká dáma.“ Pustil její ruce, aby si otřel ústa šátkem.

Použila toho a za okamžik vrátila se s čajníkem.

„Jsi neposlušná, ale sluší ti to. . . Kolik to máš náramků, Xenie?!! Dva jsem našel na koberci. Zvoníš jimi jako Anitras.“ Přistoupil k ní ke stolu. „Nepozoro, upustíš koflík a to je přece vaše slavnostní míšeň. Dovol, jaký to zde leží sešit.“ Francouzské vocable. Ach odpusť. Tedy verše si opisuješ?! Ale proč mně je trháš z ruky — což se nesmím podívat na ty básničky?! A — pláčeš, Xenie, Xéňo?!“

Porculán sklouzl neslyšně po plyšové přikrývce na podlahu, strhla prudce ze svých zápěstí prsty mladého muže, obě zasklené veřeje se rozletěly a dívka se vrhla do chladných pokojů.

Někam do nejzazšího kouta zapadly do tmy její bílé šaty. Propukla ve vášnivý, tlumený vzlykot.

Mladý muž opíral se na prahu o bílou veřej, bledý jako křída.

„Xenie“, pravil vážně, s obličejem bolestí staženým, „za chvíli bude mně odejíti a chci tě vidět a je nutno, abych s tebou promluvil. Vrať se sem, ke mně, a ustaň plakat. Nevíš, jak mne bolí poslouchat tebe.“

V temných pokojích zaharašil nábytek, zašustily látky. Vyšla, tapajíc tmou, s obličejem zastřeným oběma rukama. Uchopil dívku a posadil ji na nízkou pohovku pod palmou, polousednuv, polokleknuv vedle ní.

„Tys myslila, že se ti posmívám?! Tvým střevíčkům, tvým veršům?! Kdybys tušila, jak je mně vše drahé, co k tobě se vztahuje! Byl jsem ironický, odpusť, mně, byl jsem tak rozechvěn, když jsem vstoupil! Vzpomínka na tety mne ťala příliš živě.“

„Což jim nemůžeš odpustit, Arnošte, nyní, když ses takřka proslavil?!“

Odpustil jsem jim ještě, když jsem byl chudým, potulným hercem. Ale zapomenout —? Samotny se postaraly o to, abych nezapomněl.“

Mladý muž, velice zvážněv, okázal prstem na protější stranu, ověšenou portrety a pravil: „Hle visí proti nám jako šik nepřátel. Jsme oba Lumbachovi. Tebe si vlastní po otci, mne po matce tento neblahý rod byrokratů.“ Lampa, jejíž stínítko bylo poněkud pošinuto, ozářila přímo dva portrety, visící nejníže nad psacím stolem.

Zčernalý olej představoval muže v bohaté uniformě, oblý, nevelký pastel pak mladou dívku s očima takřka kreolskýma líbeznou v tom zahradním kloboučku, se svinutými kadeřemi, černými jak peruť havraní. Věnec pečlivě pracovaných mechových růží zdobil její výstřih, poněkud ploše malovaný.

Xenie byla pohrobkem lásky obou zobrazených. Týden po smrti pana komořího přišlo na svět polomrtvé děťátko, dlouho churavělo a vždy ve zdraví a síle zůstalo za dětmi ostatními, dvěma silnými bratry.

Mladí lidé znali příběh milenců a portretu z nesčetného vypravování v rodině.

Paní Adéla byla dcerou vysokého státního úředníka, a mladý Lumbach ji poznal v pohostinném domě jejího otce, na tichém, malostranském náměstí. Žil v Praze samoten, zavržen a vyděděn svým přísným patricijským otcem proto, že těsně před vysvěcením vystoupil z kláštera. Na vlastní pěst dal se k vojsku.

Marnotratná rodina dívčina zvala jej na večírky s celou škadronou i s trubači. Důstojníci pili z Adélina střevíčku čaj.

Když kteréhosi dne přinesli dvorního radu mrtvého z úřadu, kde raněn byl mrtvicí, nepatřila již jeho sličné osiřelé dceři ani cihla rodného domu. Věřitelé se sesypali, a dívka, složivši si zbylé trety, šaty a loutnu, při níž zpívávala svým ctitelům, šla vyučovati ve šlechtických rodinách zpěvu, tanci a cizím jazykům. Mladý Lumbach byl jí věren, avšak neměla kauce pro mladého auditora. Líbali se a přísahy vyměňovali v podvečer v Kanálské zahradě, plakali leckdy ve stínu portálů palácových při loučení, zatím co všetečné komtesy radily se za záclonou balkonu, jaký kousek by provedly ubohé učitelce.

Až kdysi zastavil kočár před ošumělým domkem na Kampě. Muž v nevídaně nádherné uniformě vystoupil kolem zvědavých tetek vzhůru do podkrovního pokojíčku. Mladá dívka upustila mlýnek na kávu a vykřikla. Avšak on postoupil k ní, jako by nic zvláštního se nebylo

stalo, a vztáhnuv k dívce ruku dlaní vzhůru, řekl: „Dobré jitro! Jedu k císaři pánu a stal se mně malér. Přišij mně honem ten knoflíček u rukavice, Adélko, — vezmu si tě za to!“

Mladý auditor obdržel choulostivý případ k rozsouzení. Byl to proces se třemi generály, kteří většinou provinili se krutými rozmary vůči podřízeným a necitelně dali trestati soldatesku.

Vyprávělo se, že císař dal si jej zavolati a tázal se: „Jak se zachováte, mladý muži?“

„Podle práva, Veličenstvo!“

„Ale já bych si přál,“ pokračoval císař, „aby proces dopadl pro oba pány hladce. Jeden z generálů zabil se ve vězení.“

„Pak přijímám přání vašeho Veličenstva jako nejvyšší milostivý rozkaz,“ poklonil se Lumbach.

A za tuto včasnou „repartii“, jak u dvora se říkalo, obdržel klíč komořího. Pak dostalo se mu při příležitosti oficielních díků dovolení oženiti se bez kauce, a vdově přislíbena pense ze státních prostředků.

Rodný dům v západočeském městě byl mu opět dokořán otevřen.

Po uplynutí líbánek v gastýnských lázních usadil ženu i s novorozeným synkem u smířeného otce a sester, a vrátil se do Prahy a pak do Vídně dobývat dále lesku Lumbachovu jménu.

Na malém městě zvelkopanštěla paní Adéla až k manii, jako by nikdy nebyla žila v podkroví. Když ovdověla, oddala se církvi. Ve městě byl premonstrátský klášter. Xenie od dvanácti let znetvořovala si útlé prsty na úmorně pracných kostelních výšivkách.

Mladou dívku nevázala k rodičům něžnost. Památka otcova byla jen hluchou chloubou. Podobala se stereotypní minci, jež pozůstalým zjednávala pompu a známost světa, který ji razil. Kdo byl tento nadaný muž, jenž opustiv klášter, dovedl se vymanit za skrupulí rodiny, ze lži a podhodlí, jen proto, aby se jim potupněji ještě zavázal?!

A sličná dívka z pastelu proměnila se v matku stranickou, jež pro syny, rozmařilé důstojníky, byla ochotna položiti jakoukoliv oběť, avšak k dceři, méně sličné a duchem odlišné, chovala se chladně, vkládajíc do ní pouhé trosky oněch ctižádostivých plánů a nadějí, kterými pro syny neskrblila. (Pokračování.)

Emil Tréval:

ŠIVA.

Z knihy „Vraždy nepomstěné“. (Pokračování.)

Víš, Edgare, že více než jsem mluvil, vždy jsem jednal. Proto překvapil tě asi mnohomluvný úvod můj. Až dočteš se dalšího, poznáš však, že vše ostatní logicky vyplývá z předeslaného, že je thesí, již život můj dokládá. K věci!

Rodištěm mým bylo jihočeské město Jindřichův Hradec, otec můj chudý, tuberkulosní malíř německý, jenž byl druhým manželem mé matky. Babička tvá, Laura, byla Češka z úřednické rodiny pražské a prvním manželem jejím bohatý ředitel cukrovaru v onom městě, kde i já jsem se později narodil. Zahrádka se jmenoval. Z prvého manželství matčina měl jsem nevlastní sestru Libuši, povahu výstřední, již jsem od počátku svého uvědomělého života nenáviděl. Nenáviděl není správný výraz, spíše záviděl, z hloubi srdce záviděl. Nejen proto, že byla bohata a já chuďas, ani že byla zdravá, silná a sličná a já neduživec ošklivý, ale hlavně proto, že matka mne nemilovala a sestru ano. Libuši hýčkala a mne sotva snášela. Vycítil jsem to pudově, než jsem si to intelektem uvědomil, a šklebíval prý jsem se nepřátelsky na matku, kdežto na kojnou a chůvu jsem se usmíval. Pociťoval jsem až ke kořenům duše bolestnou nespravedlnost matčinu a čelil jsem jí vzdorem a pošetilými schválnostmi. Nikdy neudělal jsem dobrovolně to, čeho si matka přála. Míval jsem záchvaty vzteku, kdy zmodral jsem v obličeji a tančil s nohy na nohu a vymořil jsem si tak, čeho jsem si žádal. Nejčastěji někoho stlouci. Matka lekala se psotníku, ne že by mne litovala, ale že by byl na mne nepříjemný pohled. Vyvzdoroval jsem si, že jsem se několik týdnů ráno nemyl a podobné dětinskosti. Bezstarostnosti matčině dával jsem vinu svého tělesného zmrzačení. Kdyby dbala o lepší dozor, nebyl bych v pátém roce pádem se stolu poškodil si páteř, nebyl si způsobil dvouletou nemoc kostí a vybočení zad.

Za nemoci, kdy mi bylo ležeti celé dny nehybně, jako Lazaru v hrobce, prodělal

jsem duševní své překožkování. Za dva roky prožil jsem nejméně deset, uzrál a povadl předčasně. Jsa vytrvalý ve své žádostivosti po experimentech, zjednával jsem si potravy a úkonů, jsoucích v okotrč předpisům lékařským. Dříve jsa rvavý a při tom slaboučký, býval jsem všude bit. Po nemoci poznal jsem, že i ve lsti a obmyslu je náhrada za sílu, že chtivost i oklikami i pod falešnou vlajkou dochází cíle. A mnohdy rychleji a bezpečněji než přímým útokem.

Studoval jsem své okolí. Především matku. A prohlédl její myšlenky. Litovala, že mi dala život. To bylo otravné poznání. Působil jsem jí nepříjemnost. A ze vzdoru tím více jsem k životu přilnul, zamiloval jsem si jej a nechtěl jsem zemříti. Žíti, třeba nemilován, žíti, abych se pomstil už svou nezmarnou existencí. Všecky lidi, jež jsem nenáviděl, kdysi potrestám, sliboval jsem si, a tento cíl života učinil mne nakonec pečlivým plnitelem rad lékařských, dbalým všeho, co k uzdravení mému by přispívalo. Byl jsem opatrný v jídle, byl jsem střídmý, přemáhal návaly vzteku, ovládal svá slova i pohledy, bral natvářku na pravou tvářnost své zjitřené duše. A patina otravná usazovala se zvolna na mé bytosti, že zdál jsem se jiným, než jsem byl. Povaha má se změnila. Ze vzdorného urputníka stával se potměšilý, tichý ostýchavec, jenž dovedl býti milý a užitečný. Získával jsem si tichošlápstvím obliby, ba důvěry. Každý považoval sebe za mnohem pozoruhodnějšího, nežli jsem já, a shovívavě mne přehledal.

Ale jedné osoby se mi nikdy nepodařilo oblouditi, matky. Instinktivně vytušila mou přetvářku. A opovrhovala-li mnou napřed, později se mne bála jako jedovatého hmyzu.

Poněkud jsem jí v chlapecké výstřednosti křivdil. Seznal jsem později z výroků lékařských, že nemoc má byla neblahým dědictvím po otci, jenž mi zemřel v půldruhém roce. Tvář jeho znám jen se sebeportretu, jejž nám zanechal.

Jako žíravina rozlézala se ve mně zášť k sestře. Libuše byla proti mně miláčkem Štěstěny. Nejlepší hračky a šaty, nejdražší školy byly jen pro ni, co mně spokojovati se bylo odpadky ve všem. Matka mluvila jen o prvním svém muži, o mém otci málokdy a vždy jen tak, jako by byla podlehla nějaké závrati, z níž se brzy vzpamatovala. Vášeň se asi rychle vykouřila a lásky tu žádné ani nebylo. Tajil jsem i Libuši pravé své city, takže uvěřila, že k ní lnu bratrsky tím ochotněji, čím více byla zvyklá na lichotky odevšad. Byla bublinou vodní, v níž zrcadlila se obloha, a domýšlivě myslila, že je oblohou sama.

V devíti letech dán jsem byl na místní gymnasium. Nadán jsem valně nebyl, ale měl jsem houževnatou vůli a své praktiky. A byla ve mně především pevná víra, že se vyšvihnu, že se něčím stanu, co v úžas uvede všecky šosáky mne tak bagatelisující. Slyšel jsem už napřed jak zvolají: ‚Hleďme, kam až to dotáhl mrzáček Beneš Boháčů!‘

Získal jsem si autoritativní místo mezi spolužáky. Dovedl jsem se vlichotiti, popichovati je ke sporům, a když se poprali, připadl mi úkol rozsudího a tím jakási nadvláda nad stranami. Tělesní vada podporovala můj duševní vývoj. Nehraje si, neskotače s vrstevníky, měl jsem v samotě více pokdy ke studiím, ke cviku paměti a zbystření své vlohy pozorovací. Oblíbil jsem si řečtinu a v ní Platona: V sylogismech dospěl jsem virtuosity a v logice vynikal nade všecky v třídě. Soukromě vzdělával jsem se sám v němčině — studoval jsem na českém ústavě — francouzštině a jazyku anglickém, a víš, že třeba francouzsky a anglicky nemluvím, tož aspoň čtenému rozumím.

Přemýšlením naučil jsem se pronikati rychle k jádru věci, tříditi poznatky do přehlednosti a do příčinné souvislosti. A dále oekonomii sil, soustavné a koncentrické práci. A práce počala mne těšiti tak, jako jiného kratochvíle. Byl-li jsem na nižším gymnasiu slabým žákem, na vyšším dostal jsem se dopředu a poslední dva ročníky dokončil jsem s vyznamenáním.

Ulehčoval jsem si studie nemálo tím, že prostudovav povahy profesorů, jejich metody vyučovací a záliby, hleděl jsem v předmětech jejich šetřiti jejich façony. Pro façonu často i věcné nedostatky promíjeli. A tak studoval jsem s poměrně menší námahou než spolužáci, a bylo se mnou jednáno mírněji než s jinými. Příklad: V kvintě vyučoval botanice profesor Sveřep, postrach studentů. Mladý ještě a od ženy rozveden, žil s mladými hospodyněmi, vždy sprostými, jež zhusta za ohromných skandálů měnil. Přírodní vědy mi nikdy nevoněly, a Sveřep považoval svůj předmět za nejdůležitější ze všech ostatních. Náhodou naše kuchařka navštěvovala hospodyni profesorovu. Byly krajanky. Kuchařka dověděla se, že milý Sveřep potrpí si na zeleninu, zvláště na chřest. Měli jsme zahradu. Žadonil jsem na matce, aby pro mé botanické studium

založila v zahradě několik záhonů zelenin. Když i Libuše se za mne přimluvila, povolila mi matka dělníka, jenž založil záhony i šparglovnu. Z jara pak sám jsem dodával do kuchyně páně profesorovy zeleninové pochoutky. Z botaniky mi to už valně neprospělo, zato z fysiky v sextě. V septimě už vláda Sveřepova přestala.

Lakota matčina ukázala se po maturitě. Chtíc ušetřiti nákladu, posílala mne na theologii. Postava má nebyla tolik zdeformována, aby zabraňovala mi státi se knězem. Já však chtěl na práva. Nikdy, ani na chvíli nevzdal jsem se svých ctižádostivých snů a po maturitě tím výbojněji jsem po realisaci jejich zatoužil. Napial jsem síly, působil vytrvale přímo i nepřímo, přímluvou profesorů i jiných vlivných činitelů na smýšlení matčino, aby nenutila mne na theologii. Umořil jsem ji tak, že na sklonku prázdnin svolila, abych tedy studoval medicinu v Praze. Proč vybrala pro mne lékařství, nevím. Ale střehl jsem se býti jí na odpor a dal jsem se zapsati na lékařskou fakultu. V pravdě však studoval jsem práva a hned po prvém semestru přestoupil jsem na fakultu právnickou. Odůvodnil jsem to matce tím, že naprosto nesnesu pohled na mrtvoly a nemocné lidi.

Matka posílala mi měsíční bytné a stravné. Avšak s výhradou, že až se svého domohu, vydaný obnos Libuši splatím. Nejen tedy že přesedlal jsem na jinou fakultu, ale druhým rokem odebral jsem se do Vídně, abych tam ve studiích pokračoval. Již na gymnasiu uvědomoval jsem si, že jsem po otci Němcem a ne Čechem a chtěl jsem býti mezi svými.

Živořil jsem s počátku ve Vídni bídně, ježto matka nesouhlasila s Vídní a umálila i svůj měsíční příspěvek. Hladověl jsem a upadl do dluhů. Hlavně též proto, že dbal jsem na representaci a za pěkný úbor raději jsem se postil. Prudce jsem záviděl Libuši její luxuriosní výbavy, já, jenž při pohledu na jemné prádlo a vkusný oblek zakoušel téměř fysickou rozkoš. Vše jsem jí záviděl, i pobyt v cizích metropolích, v romantických horách, vše co mi bylo odpíráno a jí v nadbytku udělováno. Nezbylo než těšiti se hubenou nadějí, že si to kdysi vše vynahradím a snad na účet Libušin. V těžkých chvílích ironisoval jsem sám sebe, že slibuji si jako dogmatik křesťanský království nebeské, vystavuji si směnku splatnou na jiném světě.

Našel jsem si laciné obědy a později podařilo se mi získati si výnosnou kondici ve zbohatlé, židovské rodině Gansově, která se z Moravy do Vídně přestěhovala. Byl jsem v rodině spíše hofmistrem než učitelem a bylo mi gymnasistu Samuela spíše ve společenském chování vyučovati než učebným předmětům. Mladý Gans neprospíval valně v klasických vědách, proto přestoupil na obchodní akademii. Otevřel si později směnárnu a zůstal mi vždy příchylným přítelem.

Starý Gans mi imponoval. Žil třicet roků mezi valašskými chuďasy a vylichvařil si dvakrát sto tisíc. Vida můj zájem a správně vyciťuje přitažlivost svého bezohledného sobectví, svěřoval se mi honosně se svými podlostmi. Byl věrný služebník Šivy a konal poslání své co nejsvědomitěji. Ožebračil kopu rodin a tucet lidí dohnal k sebevraždě. Byl nevěrec a přec pln pověr. Utvrdil ve mně zásady, jež byly pro můj život směrodatné, přišel jsem na chuť a pravou vůni zla.

V třetím roce práv objevila se náhle má sestra Libuše ve Vídni. Z pouhého rozmaru, jemuž se však matka podrobovala jako příkazu. Usmyslila si Libuška oddati se malířství, ani ne ze skutečné záliby k věci, jako z osobní záliby k malíři. Seznámila se někde v Německu s Makartem a když tento otevřel ve Vídni malířskou školu, táhla za ním.

Matka uložila mi, abych pro sestru ve Vídni vyhledal příhodný byt v rodině slušné, vzdělané, nejlépe, kde by měli dcery v jejím věku, aby Libuše měla doprovod do zábav a divadel. Peníze že jsou vedlejší.

Neměl jsem valné chuti starati se příliš o sestřičku. Ať si hledá byt sama, neznám její vkus. Ale pak se mi něco naskytlo. Z počátečních studií mediciny, kdy jsem pitevnu pro jméno a z pouhé zvědavosti někdy navštívil, získal jsem si přítele z Chorvatska, Zvonimíra Kružela, jenž na druhý rok mediciny rovněž přesídlil do Vídně.

Scházívali jsme se zakdy v ústřední kavárně, hovořívali a sem tam vypomohl mi Kružel z nesnází peněžních. Nikdy neupomínal o splátku a já byl příliš hrd, abych štědrosti jeho zneužíval.

Kružel byl v podnájmu u rodiny Raprichta, bankovníka úředníka na skotské okružní třídě, měl sám pro sebe pokoj v mezaninu s vyhlídkou na ulici. Byt pohodlný, ač drahý. Platil zrovna pětkráte tolik jako já za svůj ve vikenburské ulici.

V době, kdy sestra přibyla do Vídně — bylo to před velkými prázdninami — řekl mi v kavárně Kružel, že opustí svůj dosavadní byt. Jednak proto, že asi po

prázdninách se podívá na semestr do Budapešti, jednak že obává se dcery svého bytného, ohnivé krasavice slečny Fróny. Ne, že by neoceňoval jejích vnad, ale byla souchotinářkou a plivala krev.

Psalo se tehdy sedmdesátého prvého a víš dobře Edgare, že teprve 24. března 1882 oznámil Robert Koch společnosti fysiologické v Berlíně, že nalezl příčinu a jediného původce tuberkulosy v čárkovitém bacillu a bez tohoto bacilu, že není žádné tuberkulosy.

Kružel byl mladík nevšedního důmyslu. Znaje snad i pokusy Villeminovy, vycítil ze styků s Fróny pro sebe nebezpečí nákazy. Vyprávěl mi, že znal zdravím kypící vdovu po tuberkulosním muži v Chorvatsku, která tři měsíce po úmrtí manželově zachvácena byla chrlením krve, ač před tím nikdy žádným plicním neduhem nestonala. Do roka byla na prkně, zhynula tuberkulosou plic. Kružel domýšlel se, že nemoc pochytila od svého nebožtíka.

Uvažoval jsem intensivně o slovech Kruželových a budoval plán, jejž propracovaný rychle uvedl jsem ve skutek. Plán, jenž poskytoval mi možnost nejen ukojiti dávnou pomstychtivost, ale byl s to pro případ zdaru, změniti radikálně celý můj dosavadní, strádavý život. Myšlenka mého plánu byla tak výstředně zlá, že ani sám sobě jsem jí neformuloval ve slovech. Jen představy věžily se v stavbu, tmelily se k sobě v šeru dohadů a očekávaných výsledků. Zlo vztyčovalo se tak tiše, neprokazatelně, že ani v nejmenším nebylo obávati se trestu, ani v případu, že by vše selhalo a se zhroutilo. Jak Šiva bude chtíti, říkal jsem si. A Šiva chtěl, jak hned uvidíš.

Běželo o nic méně než vydat Libuši v šanc nákaze tuberkulosní. Jakmile jsem vše promyslil, dal jsem se chutě do díla.

Libuše ubytovala se prozatím v hotelu.

Kružel odjel na prázdniny, já pak zašel jsem k Raprichtovým s dotazem, zda by byt po Kruželovi nepronajali mé sestře. Svolili s radostí a slibovali, že pro tak vzácnou podnájemnici zůstanou tentokráte ve Vídni, vzdají se letního pobytu na venkově, aby slečna Libuše měla společnost. Viděl jsem slečnu Fróny. Byla bruneta více než dvacetiletá, zlatově olivové pleti a mámivých sivých očí. Připomínala mi půvab letní krajiny, podvečer, za první vycházející hvězdy. Slíbila, že se ujme Libuše sestersky. Vyřídilku měla jako meč, jako vůbec celá rodina.

Týden jsem si vyžádal na schválení své rodiny, lhůta byla povolena.

Libuše však ihned zašla na obhlídku k Raprichtovým. Vrátila se ke mně přímo nadšena a přestěhovala se do nového bytu ihned, jakmile byl vyčištěn a připraven.

Malovala celé dni v atelieru Makartově zrovna tak horlivě, jako před rokem, po koncertě Paderewského, vášnivě pěstovala hudbu. Měla vznětlivost a vnímavost velmi živou, ač nehlubokou a velmi přizpůsobivou.

Já odjel domů na prázdniny.

Z Vídně psala Libuše matce, že se jí byt i rodina Raprichtova čím dále tím více líbí, byt že je elegantní, v nejživější části města a přítelkyně její Fróny že je bytost roztomilá a opravdu se jí obětuje. A že v atelieru dali jí jmeno Orchidea, ježto tyto květiny ona nade vše si zamilovala a stále je má ve váze na stole. A také je nejlépe maluje.

Co jsem očekával, nastalo. Orchidea — tak budu nyní jmenovati Libuši — sblížila se s Fróny co nejintimněji. Obě byly impulsivní letory a shodných sklonů. Když jsem se zase vrátil do Vídně, měly přítelkyně podle sebe lůžka, a líbaly se dlouze jako zamilovaní. Osud sám pracoval jako pod mou otěží přesně směrem, jak jsem si přál. Byl to slibný začátek obmýšlené kombinace. Jako šachista měl jsem další hru, dle výpočtu pravděpodobností připravenou.

A snažil jsem se v životě hráti co nejčastěji bez risika, kryt jako král na šachovnici, ač zase někdy ujímal jsem se ztracených partií, abych dokázal virtuositu svou v právnické dialektice. Vždy jsem měl velkou kombinaci v mysli a štěstí či věhlas můj nezůstávaly za mým očekáváním.

Sestra má Orchidea — zvala se tak důsledně, neboť Libuše neznělo ve Vídni pěkně — plula, když jsem se z prázdnin do Vídně vrátil, v plném proudu společenského života. Nebyla ta naše nynější společnost, patriciové a vysoká finance, spíše kruhy umělecké, spisovatelé, výtvarníci, hudebníci. Nebylo téměř večera, jejž by doma ztrávila.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Malířův sen.

Stalo se pravidlem, přirozeným a pro první, přímý názor na dílo výtvarné správným posuzovati obraz čistě po stránce technické dovednosti ruky a bystrosti smyslu zrakového, při čemž duše malířova jest zaměstnána výhradně řešením poměru těchto dvou schopností. Obsahová stránka díla jest podřízená, po případě jest úplně přezírána, v protivě k názoru věku předchozího, kdy nejen v očích laiků, ale také v požadavku malířské školy motiv, myšlenka byly důležitosti prvořadé neb aspoň souřadné. I výstředně moderní kreslíři let devadesátých min. stol. pomáhali špatné technice ideou obsahu, a hájila je v tom dekadentní moderna literární, která pardonovala nejhorší mazanici (Costenoblová), jen když obraz měl „myšlenku“, třebas výsledek nesourodých složek byl banální.

Stačí-li moderní hledisko na dílo výtvarné jinde, rozhodně nestačí na dílo Jana Preislera, jak je viditelno v jeho souborné výstavě, a překvapuje nás, že posuzovatelé jeho — pokud nám bylo možno některé úsudky sledovati — byli přímo zaslepeni k tomu, jak celým dílem prolamuje se určitá čára obsahu čistě myšlenkového, duševního, rovnocenná zápasu o vyádření výtvarné; jak určitý sen dobývá se tu výrazu v námětech. Ovšem, klame tu diváka jednoduchost motivu, přímo utkvělost, jako by umělec, hledaje řešení čistě výtvarné, sám podceňoval obsah a zkoušel se proto stále v těchže dvou třech výjevech. Ale nám právě tato vytrvalost — počínaje u pohádek z prvního období tvořivého až k dívkám po koupeli z období posledního, po celých dvacet let práce, je svědectvím úpěnlivého úsilí říci myšlenku, která tíží duši, najíti tvar milovanému snu, jemu že slouží celý ten výtvarnický zápas. A kdo znal Preislera osobně, ví, jak zrcadlilo se v jeho mlčelivé, na pohled klidné bytosti totéž, co snažil se namalovati: jakési čekání touhy na zázračné. Tak nalézáme na jeho obrazech vždy čekající dívky, v lese či po koupeli, a v protivě k jejich trpělivosti v pozadí ujíždějící jezdce za neznámým cílem; vždy mezi ženami, svůdnými skupinou i liniemi, jinocha ke svodům netečného, povzneseného pozorností někam mnohem výše — trpícího toto okolí jen jako nutné zlo, pokud nemůže sám u jezer a pod stromy dívati se zrakem touhou rozšířeným do nekonečných dálek za splněním touhy. S toutéž nepřístupností na jeho obrazech Adam ještě odolává svodům Evy. — Ženy jsou tělesně krásné, ale tváří bezvýznamných; muž — vždy jinošsky mladý — má jeden typ, zidealisovanou podobu malířova mládí.

Tyto vidiny zprvu se nořily z kalných barev, teprve v druhém období tvorby se jasnících a posléze — v návrzích výzdoby pro obecní dům — nabývajících jarní čistoty. Poslednímu období — 1914—1918 — jest příznačna harmonie modře a žluti, s prostými, temnými přechody, harmonie barev starých fayencí a majolik. Jest ku podivu, jak ladně dovedl malíř se svými vidinami sloučiti barbarský moderní oděv, mužský i ženský. — Názoru obecenstva jest příznačno, že na výstavě byly kupovány nejvíce práce z prvého období, ač povýšená dokonalost pozdějších jest přístupně zřejmá. — Úvodem ke katalogu jest úryvek Preislerova dopisu, jemuž základem jest toto doznání: „Teprve mnohem později — (t. j. po Munchově výstavě, tedy po 1904) — uvědomil jsem si, co to je *logika výtvarného díla*. Že obraz musí být přesný, organicky zbudovaný celek, jako architektura, hudební skladba atd. Že v obraze musí být *vše zdůvodněno*.“ Malíř sám nazývá tyto pravdy jasnými a prostými — a nám, kteří přirozeně jsme předpokládali, že pravdy tak zřejmé a tak *staré* jsou ze základních směrnic, které poskytuje na př. výchova na akademii — nezbývá, leč diviti se, že umělec dobývá se k nim teprve po dlouhém zápase!

Jedno poznání snad zůstalo samotnému Preislerovi neujasněno, ale zřejmě mluví ze souboru jeho díla: že zápas jeho nebyl čistě výtvarnický, ale že byl podřízen — a to přímo poroben, ač mimovolně — touze, prostředkem výtvarným dáti projev myšlence, snu, zamlčené básni. Byla to touha zmocniti se prostředků ne pouze proto, aby byly ovládnuty, ale aby byly učiněny služebníky obsahu dějovému, mimovýtvarnému. *K. M.*

LITERATURA.

Antal Stašek: *Bohatství.* — Nákl. J. Otty. — Laciné knihovny národní sv. 259.

Profesor Vach, z nejnižší hmotné bídy povznešší se na na vyšší společenskou úroveň, vždy v konfliktu s nespravedlivostí světskou, donucený býti zlým, svépomocně trestajícím; továrník Marvan, ze selských počátků vyšvihnuvší se k milionům a šlechtictví, důsledný sobec; nádherná krasavice Valburga, odhodlaná mstíti osud svůj a své matky na bohatství, ale neodolatelně nakloněná srdcem těm, které zkrušilo neštěstí — to jsou tři živly, jichž utkání tvoří děj právě vydaného románu Staškova, románu, vyznačujícího se všemi rázovitými, poctivými příznaky svého tvůrce: silným a ostrým črtáním postav, zralým ovládáním životního pozadí a blízkou znalostí povah lidových. Osnova děje jest napínavě založena, mluva vyznačuje se barvitými zvláštnostmi nářečí, Staškovi příznačnými. Mohutným dojmem z kontrastu i silou naturalistické líčně působí výjev, kdy Vach k továrníkově hostině přivádí zfanatiso-

vaný dav vykořistěných, zmrzačených, neduživých a morálně zničených dělníků. — Spravedlnost, která proklestí si cestu bez násilí, jest základní ideou práce, bohatství, které svádí, překonává, dráždí, jest hlavním jejím odpůrcem. Vyřešení povznáší moudrým smírem, v němž každá z hlavních osob poznává svůj blud a zastavuje zlo, které rozpoutala. —

Kaz.

Alóis Zábranský: *Na potulkách se Švandou.* Díl prvý. — Nákl. F. Topiče. — Dobrých knih původních sv. 10.

Spisovatel, dlouho se drževší v ústraní pod přísnými pseudonymy a uspokojující se věrným přispíváním jedinému listu, nyní v krátké době vystupuje s druhou knihou. Po hanáckém, skvělém románu „Břehuli" podává první díl svých humoristicky zabarvených líčení ze života, kterými přispíval Herrmannovu „Švandu dudákovi" blahé paměti. Svrchovaně důvěrný poměr ke čtenáři je hlavním příznakem těchto črt: jejich sloh jest důvěrným hovorem se čtenářem, jejich obsah zasvěcováním do důvěrných zažitků a zkušeností vlastního života. Jest to utrpení zotročovaného rakouského c. k. úředníka soudce, a utrpení těch, kdož s byrokratismem přijdou do styku a jeho stvůry poznávají. Je to mnohde strašlivý humor života, který hrůzně ovane jmenovitě toho, kdo v ovzduší tom se pohyboval — a pomáhá vysvětlovati, proč Hamlet ve svém slavném monologu „průtahy práva" zahrnul mezi nejtrapnější svízele lidstva. Zábranský líčí přirozeně, přísně logicky a proto docíluje živosti přesvědčivé. Jeho přednostové soudů v črtách „Inspekce přichází" a „Můj první výkaz", postaveni jím na pranýř ve své nelidské nestvůrnosti, nejsou karikatury humoristou vytvořené, ale žijí. A život rovněž je tu zachován všem figurkám, jmenovitě hanáckým, lidovým, které autor nechává vystupovati. Četnější jich řada je slíbena pro druhý díl sbírky — nejširší čtenářstvo, které seznalo díl první, s potěšením bude ji očekávati.

Kaz.

Jan Klecanda: *U božího oka. — Ve staré sklárně. — Revoluce v Koukolové Lhotě.* — Ilustroval Jos. Kočí. — Nákl. Jos. R. Vilímka.

Oblíbený lidový povídkář pojí trojí delší vypravování ve svou novou knihu. V prvé povídce, která dala knize název shodný s knihou Felixe Tévera, nedávno vydanou, vypravuje osudy chudého žida přistěhovalého z venkova do Prahy, kde houževnatými vlastnostmi, zejména zdrženlivostí a touhou po vědění, domáhá se blahobytu a nepoměrně vyniká nad malý svět český, poctivý, ale v práci i životě povrchní. Kontrasty ty však nejsou vyřešeny a příběh mění se v milostnou episodu mladé židovky, toužící státi se křesťankou, opuštěné křesťanským milencem. Námětem příběhu druhého i třetího jest sociální zápas. „Ve staré sklárně" dělnictvo, šikanované ramenářským továrníkem pro žádost za českou školu, osamostatňuje se svépomocí. A „revoluce" v Koukolové Lhotě jest revolucí proti vydřiduchu židovi, z jehož spárů a rovněž z moci alkoholu dostávají se vesničané pomocí hospodářských prostředků, doporučených po krokovým knězem a učitelem. V obou povídkách věc obšírnými debatami jednajících osob jest vyložena čtenářstvu, pro které Klecanda pracuje. Způsob jeho vyprávění jest dobře znám; jest jasný i primitivnímu čtenáři, kterému podává pomocnou ruku k přátelství s knihou.

Kaz.

DIVADLO.

Višňový sad. Komedie o 4 dějstvích od Ant. P. Čechova. Přeložil Vincenc Červinka. Na Národním divadle po prvé dne 21. května 1919.

Básník teskné, šeré atmosféry, připomínající podvečer slunného podzimu, kreslí tu markantními rysy ruské povahy s veškerou jich snivostí, povrchností, měkkýšovitostí pod obalem zvučných slov, přežvykované cizí spekulace, vrtohlavých doktorů a ukrutné záplavy silných slov, v nichž utápí se čivy a vyplývá bezvolné laissez aller. Mimo jedinou osobu, není tu jadrné, pevné vůle, jen hloubání a jalové hodlání, theorie bez praxe. Video meliora, proboque, deteriora sequor. Boj romantiky s realismem, nemužný, líčený boj a ústup na celé čáře.

Děj vlastně žádný. Statkářka Andrejevna Raněvská lehkomyslně zadluží statek (z lásky k marnotratnému muži) s překrásným višňovým sadem, jenž je sice chloubou a krásou celé gubernie, ale vlastně nic nevynáší, protože není na statku ani jediného praktického hospodáře, jenž by ovoce jeho využitkoval. Zadlužený statek koupí na veřejné dražbě kupec Jermolaj Alexejič, jenž vyšinul se ze syna nevolníkova (jehož by na statek ani do kuchyně nepustili) na zámožného obchodníka. Proti blížící se katastrofě nebrání se statkářka a její lidé více než sláma ohni a ochuzeni odcházejí nakonec do města, zapomínajíce zcela na starého sluhu, sloužívšího několika generacím panským. Višňový sad padá pod sekerami lidí Jermolajových a bude rozparcelován na pozemky stavební, pro dače. Realista vítězí nad romantismem, prospěch nad krásou.

Obraz ze života, zajímavý v knize, na jevišti selhává, jest vleklý pro většinu posluchačstva. Takové sotto voce, podivně vyznívající v břeskném ruchu, dramatických a srdcerývných pasážích přítomné světové revoluce a zase tak vystihující ono nám nepochopitelné trvání vlády tmy, terroru mizivé menšiny fanatických bolševiků proti celému, ohromnému ruskému lidu.

Terror kvasu v líné, pasivní hustotě. A chorobný a vědomě smrti zasvěcený Anton Pavlovič Čechov jest nesporně nejpovolanějším interpretem pasivní, melancholické resignace, tohoto ruského pokrčení ramen: Ničevo!

Souhra komedie nebyla zrovna prvořadá. Bylo dosti zkoušek? Skřípalo to někdy neharmonicky při vleklém tempu hry. Dobromyslnou a náladovou statkářku hrála pí Nasková v masce příliš mladistvé, charakter dcery Aňy, neurčitý, nenabyl ani hrou pí Kronbaurové reliefu, Varja s náběhy energie byla v dobrých rukou pí Rydlové, rovněž sl. Odstrčilová jako ztroskotaná existence i p. Deyl jako věčně filosofující student a budižkničemu podali pěkné jednotlivosti. Duňaša pí. Nevolové lépe by slušela pí. Mlynářové, která málokdy hraje. Pan Hurt snažil se Leonidu Andrejeviči dáti páteř, snaha však ztroskotala na nedramatické pravdivosti autorově. Výborný byl Merhautův statkář Piscík, Váňův lokaj i Tesařův Jáša byly šarže plné života. Jermolaje Aleksejeviče sehrál p. Steimar s energií, která až rámec hry přesahovala, p. Kohoutův Sejmon Pantělejevič i Kolárův pocestný byly rázovité figury. Výprava hry byla slušná, zvláště sad v prvém jednání svítil a voněl jarem. Obecenstvo přijalo hru s mírným potleskem. *Et.*

*

Cid. Bohatýrská hra o pěti dějstvích. Napsal Pierre Corneille. Režie K. H. Hilar. Po prvé v divadle vinohradském dne 28. května 1919.

Velepíseň cti, v době, kdy duchaprázdní a bezectní šplhavci s teutonským hlasem šalbu za pravdu, násilí za právo a třídní diktaturu za pokrok vykřikují, kdy dobrý a spravedlivý národ náš strhují do nízkosti vzteklého zvířete, nezodpovědného, zfanatisovaného, sebevražedného, jen aby svým špinavým zájmům posloužili, drama velikosti promlouvající ku generaci pidimužíků, drama věčných ideálů, hrané jepicím slepým pro včerejšek a slepým k zítřejšku, drama povinnosti a neoblomné mužnosti, memento zbabělcům, majícím pod nátěrem mladé svobody v duši staré otroctví, plivajícím na své hrdiny legionáře, otravující smrdutým dechem vzduch všem čistoty milovným lidem, drama věrnosti a důslednosti bohatýrské, toť Cid. Cid provozovaný za nejrozháranějších poměrů naší mladé republiky, vzor i výstraha nám i budoucím. A ironická glosa k našemu dnešku. Které srdce upřímně československé nekrvácí, slyší-li hutné, kovové verše velikého klasika francouzského, jenž žil a básnil téměř před třemi sty lety? Žijeme v době přechodné, v době přetavování duchů, snad souzeno jest, aby nynější demoralisované pokolení vyhynulo a budoucímu lepšího a ušlechtilejšího zrna ustoupilo. Pak snad i u nás vyvinou se poměry, kde ve velké charaktery, jak nám je Corneille líčí, i nové pokolení vyspěje, daleké veškeré ubohosti rvaček dnešních, oči upiaté k hvězdným, všelidským ideálům, a svaly ztužené ku součinnosti na stavbě krásných, světlých stánků zušlechtěného lidství, neznajícího malicherné závisti a tahanic o kousek místa na výsluní, ostrůvky zmnoženého života v moři šerého živoření.

U dvora krále Ferdinanda kastilského potupí Don Gomez Dona Diega, starce, jehož syn Don Rodrigo, ač do Chimeny, dcery Gomezovy zamilován, tohoto, mstě otce svého, v souboji zabije. Otec Diego přiměje syna, aby se vydal na výpravu proti Maurům, ohrožujícím vlast jejich Kastilii, aby život svůj právu propadlý aspoň čestně skončil, polože jej za vlast. Don Rodrigo uposlechne, dá se v boj, porazí pohany a vrací se v triumfu do své vlasti v průvodu zajatých maurských knížat, kteří nazývají ho Cidem, což značí pánem. Ale Chimena, ač vášnivě do Cida zamilovaná, pokládá za svou první povinnost pomstít smrt otcovu na vrahovi a žádá na králi neúprosně hlavu Cidovu. Marné jsou domluvy královy, ostatních velmožů, že odčiněna je křivda hrdinskými činy nad pohany, obětováním se za vlast, Chimena trvá na svém a když nikdo nechce se s Cidem utkati, vyzve sama Dona Sancha, do ní zamilovaného, aby s Cidem pro ni souboj podstoupil. Stane se. Sancho vrátí se s krvavým mečem Cidovým a než může řádně promluviti, propukne Chimena v zoufalý nářek, oplakávajíc v padlém Cidovi svou jedinou lásku života. Ale Cid nepadl, nýbrž odzbrojiv nezralého mladíka, poslal po přemoženém Chimeně svůj meč, dávaje se jí na milost a nemilost. Drama končí smírem a sňatkem obou milenců.

Toť obsah hry, jejíž provedení podstoupilo vinohradské divadlo. Verše Corneillovy, plné důstojnosti, mohutných myšlenek, prosycené markantními obrazy i řečnickými finesami, přeložil nám nesmrtelný náš Vrchlický přiléhavě, takže zněly nám jako zvuky varhan mocně a velebně s jeviště, zjednodušeného oponami a stylisovanou kulisou. Četné scény slity v harmonickou souvislost, takže hra o pěti dějstvích neunavovala a časově se neprotáhla. Obsazení úloh bylo celkem šťastné. Karenův Cid hrán byl s uznáníhodnou snahou, blížící se, k dokonalosti, ještě lépe vedla si pí. Iblová jako Chimena. Dámy v této hře byly vůbec umělecky dobře disponovány a naplnily svá poslání velmi čestně. Tak pí. Ptákova jako Leonora, paní Friedlová jako Elvíra. Sl. Májová zhostila se nevděčné úlohy infantky kastilské dle možnosti. Pp. Jičínský jako král Ferdinand, Jiříkovský jako Don Diego, Vydra jako Don Gomez byly postavy výrazné a důstojné. Don Sancho páně Tumův, byl sličným zjevem. V menších šaržích působili pp. Bláha, Brožík a dámy Purkrábková a Sováková. Sou-

hra byla zladěna a ukázněna. Úbory byly pěkné a snad i dobré, celá výprava inscenační nepostrádala vkusu.

Výprava Cida byla umělecký čin a bylo by si přáti, aby hra nalezla pochopení u obecenstva, jevícího se nejen hojným potleskem, nýbrž i vniknutím do ducha hry. Aby byla výchovným příkladem, povzbuzením šlechetnějších pudů v obecenstvu. Pak byla by více než uměleckým činem a tím více bylo by správě divadla blahopřáti k jeho výpravě.

A co Národní divadlo? *Et.*

TÝDEN.

* Vzpomínáme pilné a záslužně snaživé příslušnice literární obce české, která nedostoupila k vrcholu života po růžích, nýbrž stezkou příkrou a kamenitou. Slečna Ludmila Grossmannová-Brodská přestupuje šedesátý rok svého žití (24. května, v slovnících omylem uváděn r. 1860), majíc hojnou řadu děl za sebou, před sebou vůli plnou lásky k úkolům dalším a naději, že bohdá ještě bude s nejednu platnou a zdárnou práci. Autorka tato podala svému čtenářstvu, skládajícímu se hlavně z duší prostých, otevřených, namnoze i nejmladších, z mládeže totiž a ze širokých vrstev lidových, velké množství povídek a obrázků ze života, cestopisů, úvah i veršů, které účelu svému, u nás nevalně pěstovanému, posloužily vždy směrem svým ušlechtilým a citově oživeným.

*

16. květen byl letos všední den a příčina, pro kterou se tak stalo, byla jistě s povděkem přivítána milovníky pravdy. Ale nesmíme zapomínati, že tento den, tak šťastně umístěný doprostřed května, byl v minulosti příležitostí k národním manifestacím. Stal se svátkem položení základního kamene Národního divadla, a svátek ten loni byl znova posvěcen slavností padesátého výročí, z příčin politických dalekosáhle význačnou, a jeho důležitost tím vzrostla. Den ten stal se také dnem památného projevu českých spisovatelů. Z těchto důvodů zůstane nám 16. květen svátkem přirozeně zasvěceným, a v našem historickém kalendáři, jímž, bohdá, bude nahražen kalendář konfesijní, bude červeně vyznačen vedle 6. ledna, 13. dubna, 28. října blahé — a 21. června, 6. července, 8. listopadu neblahé paměti. Bude zcela spravedlivo, bude-li Jan Nepomucký odstraněn toutéž politikou, jakou byl zaveden — aby se totiž stal nástrojem novému účelu. Za svátek — dražší svátek, nikoli všednost, je-li obzvláštní příčiny k povznesení ducha. — Bylo již jinde poukázáno k výhodnosti středu května k návštěvě Prahy, kdy tato je v nejkrásnějším lesku a kdy venkovan poměrně nejsnáze opouští svou práci — a jak praxe poučila, je to nejvhodnější doba pro veletrhy, jaké u nás mají býti zavedeny. — Pokud jde o nový kalendář, doufáme, že některý podnikatel za vedení odborníků opatří nám již na r. 1920 kalendář národní, z dat historických a pamětních dnů, vztahujících se k životu našich velkých pracovníků.

*

* Dne 27. m. m. konal „Svatobor" svou výroční valnou schůzi, kterou řídil náměstek prof. dr. Karel Chodounský. Pevně zakotven v staré, dobré, vlastenecké tradici svého slavného zakladatele Palackého konal „Svatobor" i v krutém válečném pětiletí nezteněně své humanní poslání. Věrní Čechové znají jeho úkoly a nezapomínají na „Svatobor" svými dary a odkazy. Nyní v osvobozených a rozšířených vlastech budou povinnosti jeho zdvojnásobeny. Nechť na to nezapomínají dědicové zářného nadšení zakladatelů „Svatobora", spisovatelstvo i v republice bude potřebovati materielních podpor. Obšírná zpráva jednatelská jednomyslně schválena i zpráva účetní, aklamací pak zvolen za předsedu opětně dr. Karel Mattuš, do výboru znovu dr. Jiří Guth, dr. Lub. Niederle, dr. Jos. Štolba a řed. Fr. Táborský, za revisory Rud. Kutina, Jar. Šimáček a J. Urban. Přijat návrh spisovatele Boh. Zahradníka-Brodského, aby ředitelství „Svatobora" zasadilo se u vlády o zřízení stipendií pro zestárlé a zasloužilé spisovatele. K návrhu prof. dra L. Haškovce schválen tento projev, vypracovaný z návodu stát. tajemníka dra Semeráda: „Valná hromada „Svatobora" projevila jednomyslný výraz své bolestné účasti nad neštěstím, které stihlo bratrskou inteligenci a duchovní pracovníky i celý národ ruský, vyslovuje jim své vřelé a trvalé sympatie a provází zhoubnou protikulturní činnost dnešního ruského režimu svým živým politováním".

*

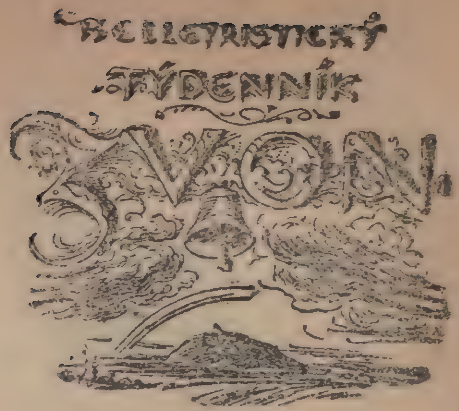
Znamení svatého pokoje v Čechách. Jakožto deváté znamení před počátkem svatého pokoje v Čechách, „kdy nastane hojných, pokojných a radostných dnů a Pán Bůh dá dlouho světu státi, až se počet vyvolených Božích doplní" uvádí Mikuláš Vlasenický ve svém proroctví, rukopisně zachovaném v knihovně Musea král. Českého, toto: „Den Mistra Jana Husi zasvěcený bude a k němu i také k božímu hrobu veliké pouti nastanou". Uskutečnění tohoto devátého znamení bude v naší republice zajisté brzo provedeno; přijde však potom svatý pokoj, aby se vyplnilo celé proroctví tohoto „Čecha starého", jímž se exulanti ve svých strastech v exilu těšívali?

Jos. Volf.

V Praze, dne 5. června 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Adolf Heyduk:

POSLÁNÍ SLOVÁKŮM.

Zas po půl věku životní své dráhy
Tvůj, Slovensko, Tě zdraví starý druh,
kde ondy slézal brda, břeď řek prahy,
kde svěžil znaveného zkvetlý luh;
kde šťasten byl a blažen, strastí prost
Tvůj putující od Šumavy host,
kde otec Hurban vedl Tě a řídil
a po zákonu lidských práv se pídil,
jichž posud dosáhnout Ti nedal Bůh!

Zas pozdravuji Tebe, Tater synu,
a dcer Tvých mile švitořivý sbor
i synů rekovných, jež k srdci vinu,
a každou hrst Tvých pyšných velehor,
kde bohatýrský Jiskra ondy vláď
a hojnost pěstila Ti hejna stád,
a písně hlaholily do údolí
a ze skal zalétaly k lidu v poli,
až závistí ztich' zpěvných ptáků sbor.

Jak trpíš teď v tom ruchu divé války,
jíž syn Tvůj klade život za oběť,
jda bez odmluvy do daleké dálky,
kde vzduchem děl se chvěje stromů snět,
kde štván jsi, jako jelena štve chrt,
až šípem zraní Tě neb skolí smrt!
Žel, trpíš krutě, sterých útrap hříčka
a nemáš ani prořidlého kříčka,
v němž skryl by ses jak v zimě zkřehlý pták
a trpíš hladem, žízní vysílen
a k svým snad nevrátíš se v příští den
a v cizí půdě setlíš, ubožák!

Nuž slyš, k nám, k nám se přiviň na bratrské hrudi,
svá tiskni ústa na bratrskou skráň
a důvěřuj, že Bůh nás družné vzbudí
a navrátí nám sílu, pole, stráň,
kde matky naše kdys nás odchovaly
a zapomněly útrap steré žaly,
kde otci střežili svá pole a své sady,
by nestaly se kořistí mstné zrady,
kde učili nás vytrvat! — Nuž vzplaň!

Spěš, k nám se druž, jak k bratru brat se druží,
jak káže Bůh, nuž vzbuď se, silen buď,
rek k reku stůj, muž nerozlučně k muži,
a vypni bohatýrskou slávskou hruď,
a zvěstuj v svět: Jak ondy za Matěje
a Jiskry z Brandýsa, brat k bratru spěje,
jak velí Hospodin, ne divý vrah,
jenž z šikmých očí sype mor a strach,
a vztekem v hruď Tě bodá. Už se vzbuď!

K nám stůjte věčně, Tater muži, hoši,
od štítů tatranských po Sněžky vrch,
od Kriváně až v kraje Krkonoší,
k nám lásky bratrské, Vás provoď vztrh,
ať jeden šik jsme v zdatném ve spojení,
ať rozdílů a růzností v nás není
a všemu v podiv září slávská ctnost.
Pak nechať nepřátelé, co chtí, páší,
už všechen svět nás hrůzou nazastraší,
my svými vytrváme na věčnost!

S svým bude lidem po veškerá léta
ten velký Všemohoucí Pán a Bůh,
my vytrváme až na konec světa
brat s bratrem věrný, nerozdílný druh.
Nuž, slyš nás, králi nebes, otče, pane,
ať z rukou Tvých nám požehnání skane
a našim vnukům zbude dědův luh! —

Emil Tréval:

ŠIVA.

Z knihy „Vraždy nepomstěné". (Pokračování.)

A zase jako za chlapectví, pozoruje vznosnou její postavu, rusou junonickou hlavu, celou bytnost překypující zdravím, silou a vděkem, zvyšovaným elegantním, skvosty ověšeným úborem, rozpalován jsem byl hněvivou závistí. Geysír mého otráveného podsvětí chrlil ve mně své blátivé trysky, které však nedosahovaly její výše, nekalily nijak její štěstí. Pyšný, udivený pohled a mlčení byly její odpovědí na mé sarkasmy, pohled, při němž jsem zmlkal jako oslyšený žebrák. Nebyl jsem účasten všech jejích zábav, jen na některé mne brávala s sebou, spíš aby se jiní nad nesesterskostí její nepozastavovali, než z nějaké potřeby. Tón zábav, jichž se Orchidea zúčastnila, byl velmi volný, a poměry, jež se tu zapřádaly, vylučovaly většinou legitimitu. Orchidea byla tu výjimkou. Byla zlatá rybka, a mužové přibližovali se k ní s vážnými ambicemi. Moravský malíř Konecnoha, jenž ve Vídni přijal umělecké jméno Thoman, černohřivý, požloutlé pleti jako Hamlet, byl prvý a soupeřil s čelistou Škarbalem, uherským Slovákem, jehož líbivé taneční skladby byly rozkoší dámských nožek. Byl to roztomilý drobný zrzounek, sličný jako převlečená panna. Oba nápadníci prováděli hloupé kousky, jako kdysi čacký hidalgo don Quixotte pro Dulcineu. Ale Orchidea s oběma jen koketovala, a když pro ni dokonce Thoman v souboji zmrzačil Škarbala, dala Orchidea oběma výhost.

Per parenthesin, studoval jsem v té době kastu uměleckou a poznal, že jsou to lidé obmezeného obzoru, téměř slabomyslní, otroci svých impulsů, zpola nepříčetní náruživci. Vše u nich stravuje talent na úkor celku, takový zbujnělý pud, naivní a sobecký. Sobeckost co nejbezohlednější a při tom přirozená a téměř milování hodná, jest patrně nerozlučným průvodcem pravého talentu.

Avšak můj plán? Pozoruje neustále Orchideu, víc a více jsem se domýšlel, že mi selhalo. Ani zdání nějaké infekce. Naopak, i Fróny Raprichtova jako by rozkvétala stále lzuněji. Obě, sestra i ona, byly hvězdami okružních promenád, kluzišť, koncertních síní a divadel. Malíři malovali podle nich své krásky, sochaři vytvářeli k podobě jejich své postavy, hudební skladatelé vydávali v té době samé Orchidea-Walzer nebo Frony-Gavotte, spisovatelé portretovali je ve svých novelách.

V době té pubescence má přinesla daň romantice mládí. V uměleckém večeru jednom seznal jsem Theofilu Macheinovu, dceru universitního profesora, žábu šestnáctiletou, vytáhlou, ubledlou s červeně barvenými rty a s chlapecky střiženými vlasy pod jokeyskou čepicí. Žába zbožňovala mou o osm roků starší sestru a běhala za ní jako pejsek. Byla-li Orchidea blondýna, byla Thea hotový albino. Tak světlých vlasů, jako byly její, jsem v životě neviděl. A byla-li Orchidea hodně liberální, dovolovala si Theo až výstřednosti. Nosila úbor mužskému co nejpodobnější, kouřila doutníky a jezdila po mužsky koňmo. Pracovala s Orchideou v Makartově atelieru a za příkladem sestřiným přijala umělecké jméno Sněženka. Já ji zval Sněhurkou. Jinak měla andělsky krásný profil a bezvadné formy, jež Makart zvěčnil později v jedné z nahých žen na obraze vjezdu císaře Karla do Antverp. Byla skutečně talentovaná malířka a malba nebyla u ní pouhou zálibou, jako u mé sestry. I ten tabákový dech z úst dodával jí exotičnosti, zrovna jako rudé blesky zornic. Mne okouzlovala, ač toho nedbala. Ovšem byla příliš ženou, aby ji má zřejmá oddanost netěšila. Nedávala mi však žádných výhod, jen obracela se na mne, kdykoli něco vtipného neb bystrého vyslovila neb učinila, předpokládajíc u mne nejbystřejší vnímavost. Jinak jsem jí byl jako každý jiný muž, lhostejný. Úsudku mého o umění si zcela nevážila, k soukromé schůzce nikdy nesvolila, ač za náhodných setkání můj průvod neodmítala. I líbati se dala v překvapení, snad to považovala v umělecké společnosti za dovolenou kolegiálnost. Ale mně bývalo hořko pomyšlením, že i jiný za týchž okolností snad téhož od ní zakusil. Bylo mi jedenadvacet roků.

Neukazoval jsem se často mezi umělci. Bránil tomu jednak nedostatek peněz — často se na konci pitek šampanisovalo — jednak studie, jež nebral jsem jako na gymnasiu lehkomyslně, nýbrž v plném vědomí, že kladu jimi základ ke svým ctižádostivým stavbám životním.

Snažil jsem se proniknouti každou věc venkoncem a všestranně, znáti nejen přítomný stav, nýbrž i vznik, obměny a

historický vývoj právnických problémů, zákonů a thesí. V důsledku této studijní methody nespokojoval jsem se s autorem jediným, třeba uznaným, ale srovnával jsem jeho mínění s názory jiných autorit a snažil se i své odchylné mínění opříti o důvody, třeba jen zdánlivé, ale strhující svým útokem a svými sylogismy. Myslil jsem již při studiu na kličky, mezery a úskoky advokátské. Nic nepovažoval jsem za opomíjitelné a komentáře jsem ještě překomentoval. Zákonům jsem interpunkcí, spádem a zdvihem hlasu, zdůrazněním jednotlivých slov dával jiný význam, než zákonodárce měl na mysli, a znenáhla nebylo pro mne důležitějšího zákona, jehož stylisace hranolem důvtipu by nebyla se mi rozkládala do různých světel a odstínů. A při trestních a civilních sporech právě distinkce padá znamenitě na váhu a imponderabilie zručnému právníku jsou tím, čím virtuosnímu hráči karty, koule, šachové figury: nástroji a výrazy jeho kombinační mohutnosti.

Shledal jsem záhy, že na ničem lidé tak nelpí jako na malých podvodech, na polehčujících okolnostech, na beztrestných přestupcích, na všedních špendlíkových bodech do tuhé tkáně zákona. Vyhledává se radost uniknout železné pěsti zákona neb aspoň zmírniti zasloužený jeho dopad, odchýliti jej od správného směru. Je v tom kus ďábelského blaha. Ne přísně konané právo činí věhlas právníkův, ale obcházení práva, vykloubení paragrafů z původního znění, vyproštění vinníka ze zaslouženého trestu.

Také jsem po absolvování universitních studií nebyl na vahách, kam se obrátiti. Akademická dráha mne nelákala, tím méně soudcovská neb politická. Byly mé ctižádosti příliš zdlouhavé. Zbývala tedy advokacie. V té bylo dosti volnosti a dosti možnosti nabýt bohatství, vyznamenání, moci, všech nejvyšších met lidského snažení. Půda její byla dosti pružná k odrazu nohou silných svalů a k výskoku do výšin společenských. Vyzbrojen jsem byl duševně tak, že nic mému sebevědomí nepřipadalo nedostupným.

Život Orchidein šuměl zatím se Vídni jako šampaňské. Záviděl jsem jí tím žhavěji, čím více ztrácel jsem naději, že plán můj se podaří a sestra nemoc od Fróny pochytí. Míval jsem vražedné sny, že číhám na ni, přepadám ji, rozbíjím její hlavu kladivem, ničím její nádherné, nezmarné tělo.

Pud vražedný místo aby utuchnul, vzmáhal se ve mně. Již nemyslil jsem ani na výhody, jež by mi smrtí Orchideinou vznikly, ale byla mi symbolem mého potupného mládí a jeho hořkosti, a to vše toužil jsem vyhladiti a počíti jiný život. Bez resignace, která se příčila mým sklonům i mé vůli.

Bývalo mi úzko a fysicky ošklivo z radostného jejího mládí, vysmívajícího se mým starostem a netrpělivému očekávání.

Proč zůstávala nedotčena, když sám jsem věděl, jak líbávala se s Fróny nesmírně dlouze, po milenecku? Což byla opravdu celá domněnka Kruželova bezobsažnou fantasií a já dobrodruhem lehkověrným?

Ke konci února, překvapila mne sestra návštěvou v mém bytě. Bydlil jsem s filosofem Kremlem v podnájmu u ženy železničního průvodčího Hofmana, muže, jenž nebyl nikdy doma. Překvapil mne vyděšený výraz v obličeji sestřině.

Fróny prý dostala v noci chrlení krve, půl umyvadla prý vykašlala a ztratila zcela hlas. Že ona sice myslí, že nejsou to tuberkule, nýbrž jen nějaká přetržená žilka v krku, ale krev je krev a ona ji nemůže vidět. Fróny se jistotně jen přemohla tancem, poslední týden tančila jako blázen, uhřála se a napila studeného, až osípěla. Nebude to asi nebezpečné, ale člověk se ulekne, když v noci je probuzen a vidí stříkat krev z úst a nosu. Bylo to zoufalé a nekonečné než vysvitlo ráno. Poslouchat nářek rodičů, shon po doktorovi, přenášení stenající nemocné, až mdlo bylo ze zápachu krve. Celá se třese a nervy její jsou vyčerpány. Ani hodinu déle nechce bydliti u Raprichtů. Z Fróny šel ráno strach, jak byla bledá, a tak mrtvolně vosková a nehybná. Že ona má sice Fróny ráda, ze srdce ráda, ale že přece jen patří zdravý k zdravému a k nemocnému jen lékař a ošetřovatel. Jí že nahání nemocný člověk strachu, není stvořena za ošetřovatelku. Od domovnice prý zvěděla, že to Fróny už dříve mívala, a bylo falešné, že jí to neřekla. A hned tázala se podezřívavě, zda jsem o tom nevěděl?

Popřel jsem to rozhodně a podobalo se, že to Orchideu upokojuje. Podezření její bylo nahodilé a lehkomyslná mladost její je brzy střásla. Upokojila se docela, když energicky chopil jsem se jejího přesídlení a přestěhoval ji do hotelu, kde sestupovaly dámy. Líbilo se jí tam tak, že po celý další pobyt vídeňský v něm zůstala.

Raprichtům zaplatila na čtvrt roku za byt a koupila Fróny krásný šperk na památku. Navštěvovala ji co nejméně. Říkala, že Fróny leží jako Lazar, nehybná, nemluvná, zachovávající úzkostlivě lékařské předpisy, že hubne a ošklivi.

Jen prý šeptá, a kůže v obličeji jí krabatí jako stařeně, a kosti nepříjemně vyvstávají. Měla pravdu, sám jsem Fróny navštívil. Zestárla na pohled o deset roků.

Ve mně rozmáhal se tichý triumf, jako když v šeru rozhořívá se vycházející úplněk. Neb spíše to bylo tušení triumfu, měnící se v bezpečné očekávání. Nebyl jsem lékařem, ale úděsná bledost v obličeji sestřině byla mi více než pouhou reakcí psychického dojmu. Mé odvanuté už plány, jako vlny hnané velmocnými křídly Šivovými, vracely se do svého temeniska s hukotem radostným, s approbací důmyslně zosnovaného plánu. Dobře, že nedal jsem se v návalech vzteku strhnouti k ukvapenému projevu jeho. Sebekázeň, nacvičená už v dětském věku, odměnila mou zdrželivost plným zdarem.

Byl jsem přesvědčen, že nákaza v Orchidei už jest a vypuknutí její jen otázkou času.

S Kruželem jsme si dopisovali a nikdy o rodinných záležitostech. Gratuloval jsem si, že není ho ve Vídni, ten jediný by záměry mé prohlédl a snad kazil. Nevědomostí jeho zůstalo přátelství ke mně neztenčeno. Zvonimír byl charakter přímý, prudký a předpokládal, že i já k němu mám se touže pravdivostí, kterou on věnoval mně. Bystrozrak jeho ve vědě neobyčejný, ve znalosti lidí selhával. Záludnosti a mstivosti neznal, každou křivdu vyrovnával za čerstva a zapomínal na špatnost rychle, na dobro nikdy. Nevím, čím jsem se mu zalíbil, ale v přátelství byl nevtíravý, ale vytrvalý, byl jediným pravým přítelem, jehož jsem si v životě získal.

On prvý by mne byl odsoudil, kdyby znal plány mé do budoucna.

Netajil jsem si, že dopustil jsem se zločinu. A totéž zvědavé napětí bylo ve mně, jako když na gymnasiu beze zpovědi šel jsem k přijímání. Co bude? Co svědomí? Můj duševní stav? I v sebepozorování je rozkoš myslícímu duchu.

Vražda! Díval jsem se na sebe do zrcadla. Tak tedy vypadá vrah. Sluha Šivův, ničitel. Vzhled můj nejevil žádné změny, žádný škleb, žádná plachost v pohledu, žádný degenerační znak Lombrosův. Vše bylo jako jindy, k mysli bylo klidno, ba nadějně radostno. Vyhrával jsem.

Za slunných dnů dubnových potkával jsem v okružním parku Fróny Raprichtovu s matkou neb ošetřovatelkou. Fróny se vlekla zachumlaná až po oči, jako chorý stín v rozzelenávající se vesně. Zastavil jsem se někdy a vyměňovali jsme banální fráze. Nic než krční katarh, jistila paní Raprichtová a dcera přikyvovala horlivě, jako by samu sebe šidila. Pokoušela se i o koketní úsměvy, ale škubalo to jen kol zapadlých očí v síťoví povadlé, jako otřelá motýlí křídla zprůhlednělé pleti. Stěžovala si, že jí Orchidea vypověděla přátelství. Že se velmi změnila.

A změnila se drahá sestra má skutečně. Odloučila se od společnosti, v níž dosud žila, zanechala Makarta i Sněženku. Náhle a bezohledně jak zhýčkaní sobci činívají. Thea byla tím i pro mne ztracena, zmizela mi z dosahu. Přece byl název můj Sněhurka přiléhavější, rozplynula se mi s jarem, jako jmenovkyně její z pohádky.

(Pokračování.)

✱

Helena Sládková:

ADOLFU HEYDUKOVI KE DNI 7. ČERVNA.

V měsíci růží, vůně a zpěvů,
kdy jahod květy ukrývá mech,
kdy vůkol plno čarovných zjevů
Bůh snivou duši láskou Ti vdech'.

Kolkolem v lesů zelené třísně
ticho se kloní, v soumrak jde den,
z dálky se linou slavíka písně,
spřádají touhy ve zlatý sen! — —

Proto Tvé písně v slavíka pění,
kdy srdcem chví se radost i žal,
na perly skvoucí vždycky se mění,
ohlasem snů Tvých nesou se v dál. —

Kéž Tvoji snivou slavičí duši
písně ty hojí, — raní-li svět —
přes všechnu bolest, jíž srdce tuší,
růže ať vinou bílý vždy květ! — —

✱

Gabriela Kafková:

SMRTELNÝ TRYSK...

(Pokračování.)

Dívka tiše narovnala stinítko a vrátila se na pohovku pod palmou. Portrety klesly do přítmí. Mladý muž pokračoval trpce: „Neměli jiné snahy, než vše rozškatulkovat po úřednicku, se vším pod obruče. Nová myšlenka, tužba srdce, nepohodlná láska — samé rolničky na bláznovu čapku. Obraz mého otce zde nevisí. Nezapadal by do rámce se svým bohatým vousem demokrata a s tou širokou tváří, kterou tvoje matka a teta Louisa Lumbachová nazývaly plebejskou. Její bystrý pohled nechtěly oceniti."

„Pamatuješ se dobře na svého otce?" otázala se Xenie.

„Kdykoliv si ho chci oživiti, musím vzpomenouti na jednu chvíli. Hrál jsem si na rozlehlém dvoře naší továrničky — bylo mně sotva pět let — a otevřeným oknem spatřil jsem tu scénu v přízemním pokoji. Otec vešel zdrcen. Podnik stál před nevyhnutelným úpadkem, který bylo možno očekávati v tomto zaostálém městě, kam se otec přestěhoval z lásky k matce.

Když matka pochopila, odhodila šití a vrhla se otci kolem krku poněkud pateticky. Neboť ona též byla v některých chvílích života Lumbachová. Vykřikla: ‚Jene, nezabíjej se!' ‚Ovšem že nikoli,' usmál se otec. ‚Ani mne nenapadá!' — ‚Doma nám nepomohou!' ‚Pomohu si sám!'

Kdyby krátce po matce i jeho nebyla sklála epidemie, bylo by jeho jméno letělo střední Evropou mezi průmyslnictvem v oboru chemikálií. Tehdy marně tety přemlouvaly matku, aby opustila „zločince" a lámala u nich chléb milosti. Na tolik nebyla jejich. Následovali jsme otce do ciziny. Netušila, že přenechá onen osud svému jedinému dítěti.

Zanesli mne k vám jako dravčí mládě. Nebylo mně ještě deset let, a ty jsi se sotva batolila. Uvyklý běhat po lesích, spát často pod širým nebem, sčetlý nad svůj věk i dětštější než tvoji bratři, nespoutaný a fantastický, přišel jsem do tohoto polopanského domu, tak tichého neustále, jako by v něm spala na věky zakletá princezna. Kde vše leží po desetiletí na témže místě. Choroba, která sklála oba rodiče, propustila mne mátožně slabého, rekonvalescenta na těle i na duši. Líbilo se mně v novém ovzduší. Odměřený tok času, zvyky, povznesená nálada, vše mne zajímalo. Měl jsem jistou něžnou úctu ke křeslu tvé matky a k brejlím tety Louisy. Stěží jsem přemohl hluboké vzrušení, když po prvé mne přivázaly za nohu k prázdnému úmrtnímu loži dědovu, jež od jeho smrti nikdy nebylo ustláno. Teprve Bedřich a Raimund mne naučili bráti tento trest na lehkou váhu. Nechtěl jsem se chovat před tvými bratry jako venkovan."

„Pamatuji se, jak jsi mne nosil po zahradě na ramenou. A jak jsi mně oblékal teplé kamaše zručněji než chůva."

„Divošské mládě zachvívalo se ve mně neznámou touhou po civilisaci, po moudrém slově a teplém pohledu. To bylo by mně povýšilo a dalo zapomenout na sebe sama.

Až nastal obrat. Tělo zesílilo, duše se zatvrdila. Mé pudy vzbujely proradou na dobrých úmyslech mé duše.

Chlapecké šarvátky s bratranci, tak přirozené našemu věku, horkokrevné odpovědi tetám, jež den ze dne pozbývaly mé lásky, zálusk na sousedovské ovoce, toulky krajem, v nichž byla žízeň vězněného, plnokrevného hříběte, to vše, správně jsouc posouzeno, nemusilo přinésti do budoucna tolik zla.

Žel, v tomto domě číhalo za každými dveřmi, v každém koutě — podezření. Oči, které vidí, čeho není. A to jitřilo mne odjakživa jako mladého býka v krvavý sebezhoubný vzdor."

Xenie při posledních slovech poněkud zbledla. Její druh se rozohňoval do divně teskného vzrušení. „Věřily o mně tak dlouho v zlo, až jsem je spáchal. Musily vždy někoho míti, o němž mohly si šeptati po francouzsku, aby jim děti a služky nerozuměly. Dospělo to konečně tak daleko, že tak dlouho si šuškaly, že kradu, až jsem se po prvé vloupal do Louisina prádelníku. Nikoli příliš obratně, aniž tajně, aby na to snáze přišly. Pohrdal jsem těmi penězi, které jsem ukradl, a hodil jsem je do vody. Nikdy mně neuvěřily, že zůstalo při tomto jediném pokusu. Když jsme poodrostli, kdybys byla z rána přiběhla ze své světničky hořekujíc, že jsem tvé bratry zardousil a tebe znásilniv uprchl s vaší dětskou pokladničkou, nebyly by ani chvíli se rozpakovaly, je-li to možno. A to není nadsázka, ale nahá pravda. Zřídka kdy se vyjasní po jitru příliš chmurném, a moje ráno, Xenie, bylo nemilosrdné."

„Neměl jsi býti trpělivější, Arnošte? Více si sebe vážiti? Proč jsi se jevil vždy tak cynický?“

Mladík oživl v zachmuřeném obličeji a upíraje usmívající se oči na mladou dívku pravil mírněji:

„Ta myšlenka není z tebe. Patří též do záznamu rodinných argumentů proti mně. Vím to, a nemusíš se proto červenati. Což se nepamatuji, jak naše zestárlé sestřenky na proboštství křižovaly se, když jsem si je dobíral při společenských hrách: „Kdyby ten Arna nebyl takový cynik!“

Až jednou pochopíš, Xenie, že můj cynismus nebyl nic jiného než hrůza, než grimasa úděsu nad nezměnitelností příliš krutých fakt. Máš pravdu, že jsem pochybil, dav se uhnísti podle jejich hnusného modelu. Draly se do mých instinktů, a já byl tak pyšný, že jsem se hlásil k tomu, co jejich záští nazdařbůh vybrala. Měl jsem tušiti, jak nebezpečno je sebrati zbraň odpůrcovu a bojovati jí dále. Nezřídka proklá nám vlastní hruď. Dnes to vím,“ dodal tišeji. A pohladiv dívku něžně po hlavě pokračoval: „Ty nevěříš, že bych byl cynikem. Kdyby všechna něžná slova, která rty cynikovy skryjí úsměškem, pronikla do světa, zahanbila by mnohou něžnou duši.

Vždyť bývaly chvíle, Xenie, kdy jsem věřil, že přijdu pro tebe, pokryt slávou, tak jistě, jako že ve dne je na nebi slunce a v noci hvězdy. Bývaly večery, kdy vzdech nebo vzlykot můj skučel jako vítr za tvými dveřmi.“

Poklekl zcela k dívčiným nohám, jež nedosahovaly zcela ke kožišinové předloze.

„Pamatuješ se,“ pokračoval, „jak jsme si hrávali s kartami, rozkládajíce krajiny a města na tarokách a figurky francouzské hry.“

„Jakž bych se nepamatovala?! Věřili jsme přece, že královny a králové po jedné straně se usmívají a po druhé se tváří truchlivě, a obraceli je dle toho ve svých příbězích. Leží posud v okenní přihradě. Ukryla jsem tam též obě knihy, jež jsi mi daroval. Naší staré Agnes z nich někdy předčítám o Heře a Leandrovi, o Pavlu a Virginii! . . .“

Mladý muž ji přerušil tvrdě, jako by ulomil korunku líbezné růže: „A pak dal jsem se vyštvat k divadlu, neboť bych byl snesl spíše objetí ‚ohnivé děvy‘ z Erbena než jejich podezření, že se pachtím po tvém věnu, po penězích po panu komořím Lumbachovi. Již tehdy, Xenie, rodil se ve mně, při našich romantických hrách, onen plamen, který později marně tlumily tety a otcové premonstráti.

(Dokončení.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Co dělat? Kam se přece obratit? Lojzl dobře cítil, že samostatného, rozhodného kroku schopen není. Proč jen tenkrát z toho baráčku chodil — živobytí tam bylo! A to prej domek budeš mít, pole, louku a — hodná je! —

Sluníčko bylo už hezky vysoko, když náhle z dola přiletěl ženin jek:

„Lojzl, slyšíš?“

Ani se nehnul . . . Bába křičí! „Slyšíš, koza?“ a ústa se výsměšně protáhla. „Včera že prej mě živiť nebude a dnes křičí!“

Vysmíval se, ale v nitru se mu ulehčovalo. Máry si sama neví rady — — dřel by se jí tak jiný!

„Lojzl, kde paseš? Požeň!“

Zatáhnuv kozu na kraj palouku, staví se, jak by neslyšel. Zamžourav, viděl Máry, jak nemotorně klusá blíž.

„Lojzl, co neženeš, musíš přec na bandory, ať jsou už jednou doma!“

„Vida, sama kopať nechce — jen Lojzl, Lojzl!“ ale již s kozou zvolna kráčel.

„Kam až tam honíš?“ ptala se mírně.

„Je tam víc pastvy a už se může.“

„Tak poleť, musíš přec kopať!“

„Můžeš taky!“ škroukl.

„Můžeš — to se ti řekne a kdo bude uklízeť a vařiť? Uvaž kozu a pojď snídať!“ Při tom ho stranou pozorovala.

„Ukaž, já ti ji uvážu, jdi jíst. A víš-li, že v noci byl velkej oheň, povídala Maulvincová, že Ráj prej vyhořel. Udřenej člověk zaspí všecko.“

Poslouchal, ale nemyslil. Šel do světnice a vlezl za stůl. Z hliňáku svařeného mléka se kouřilo, krajíc ležel vedle.

Lojzl usednuv, položil hlavu na stůl.

Vcházejíc zvolala: „Co nejíš?“

Povznesl hlavu, zvolna se na ni podíval a začal jísti čisté mléko. Ale poživ několika lžic, přestal.

„Proč nejíš?“

„Nemám chuť!“

„Budeš dělať — jez a zahřeješ se!“
Opět požil, ale položil lžíci.
„I tak si dělej, jak chceš!“
Nepromluviv šel si do síně pro motyku a pro pytel. Máry hleděla za ním na dveře. Nebude jíst — od včerejšího poledne nejedl — oltfótrem si ublížil nebo trucuje — prosiť nebudu, však on přijde!“ a postavivši mléko na kamna, sedla před troubu.
Lojzl doloudal se k políčku. „Teď by dávala jísť — Rebeka — dřív člověka nechá celou noc jako psa.“
Na brambořišti zbývalo už jen několik řádek nevykopaných, i dal se do nich. Zima jím klepala, v hlavě loupalo i chtěl se honem zahřáti; ale šlo to bídně, hnáty bolely, hlava byla jako cent. Přes tu chvíli usedal na řádku a oddychoval...
Máry u kamen myslila na něj. Poznavši, že je mu nekale, byla naň dnes vlídnější; také včerejší výstup jí pohnul. Cítila, že Lojzl nekřičí už jen na plano, ale že se dál nedá. Ten poslední výkřik drsného, tvrdého slova bouchl ji pořádně do kotrby. Lojzl, ač protiva nemilá, nikdy nenadával, vždycky poslušně sloužil; teď najednou tak práskl! Staré, hloupé švícko je, ale vždycky se na světě držel v pořádku, nic se proti němu říci nemohlo. To vědomí ji dráždilo, ale i srážela.
Živ se sama! křikl na ni. Snad by opravdu chtěl odejít... Ačkoli zde měla vztek na všecko a nic se jí nelíbilo, přece si teď nemohla zapříti, že Lojzl dře a že i ji z toho pole a řemeslem, třeba chatrným, živí. Na peníze sáhnout nemusela, ba ještě ukládala. Krom toho, že tu byla světu ztracená, ležácký život měla!
Vstala a šla se podívat, co na poli dělá. Vidouc ho schouleného na řádce, tázala se: „Cák ti něco je?“
Zdvihl hlavu, ale hned ji sklonil zas. „I nekalo je mi!“
„Vidíš, ty's tu kořauku píť neměl, já ti to povídala, ale to tě hned čerti berou! Odpočni si teda, snad tě to přejde — uvařím oběd!“
Lojzl v poledne opět dal na sebe volat a teprve po hodné chvíli přivlekl se s pytlem.
„Nebudu — nebudu —“
„A proč ještě nebudeš?“
„Choutky nemám!“
„Máme jahelnou kaši, do mlíka jsem ji zavařila, pojď, zahřeješ se!“
„Nebudu, tuhle k troubě si sednu.“
„Snad ti není zima, sluníčko přec svítí!“
„Slabo se do mě dalo!“
„I tak si teda lehni na lajci — počkej, dám ti polštář! Zdřimni si třeba, ať nestůněš.“
„To by bylo — kdybych radši umřel!“
Usednuv, položil hlavu na stůl.
„Budeš povídať a strašiť — Bože, coby bylo! To si nemysli, živa bych byla, víš, co lidé radili!“
Lojzl poslouchaje na půl ucha, sundal kalmuk a chtěl si lehnouti, ale v tom si vzpomněl: „Boty mám ještě ve stodole!“
„I tak si lehni, však já je přinesu!“
Když se vrátila, sedla ke kaši a obědvala sama.
„Poslouchej, Lojzl,“ ozvala se dojídajíc, „musíme už koukať, abysme bandory měli nadobro doma. Ty tříšťky musíme taky dovoziť a stlaní bude ještě potřeba, zejma je dlouhá. Já ti třeba sama pomůžu!“ Muž se neozval.
„Či ty už spíš?“ Když neodpověděl, přikývla si, že je dobře, když spí. Umyla nádobí, sedla před troubu a dřímala také. Hlava jí několikráte klesla až k prsům, ale prořídivši se, zdvihla ji zas. Konečně však ta hlava zůstala nadobro dole. Spali oba — Lojzl tiše, Máry chrůpajíc...
Hodiny tikajíce blížily se k půlčtvrté, když počala zvolna přicházeti k sobě. A v tom polospánku jí napadlo: Co že se hopasina neozejvá? V poledne snad ani nedostala a jindy v tu dobu meká až hrůza. Hlava jí však i při tom zůstala skleslá, bylať ta dřímota tak líbezná, že se jí z ní nechtělo. Milo jí bylo, jak když se ve vlažné vodě koupá... Náhle však: brnk! Žlab z hluboka zadrnčel, v okně zadunělo, celým baráčkem to projelo. Máry vyskočila rovnýma nohama. Ulekána promnula oči, vyjeveně se rozhlédla, ale již vyrazila ze světnice a po záspi dál. Živé duše však nespatřila. „Skoták skotácká!“ vykřikla, „to beztoho některej ten kluk šeucouskej! Vidí, že pěkně spím a berkne!“ Obcházejíc barák hubovala, hrozila, aby tam vedle viděli a slyšeli. „Člověk se lekne, jako když hrom uhodí, nemoc by z toho moh' dostať, nátku nejmíň! Však já si dám pozor, já si nezdaru vyčíhám!“ Rozhlédnuvši se paloukem i k lesům omženým, jak by se z nich byl zdvihl prach, zašla do síně a k chlívku.
Kroky ztichly — — ale v minutce projel baráčkem krákavý výkřik — jek: „Lojzl — Ježíši — Lojzl, koza leží natažena!“
Bylo ticho...
Teprve když jím za stolem zatřásla, zavrčel a počal se hýbati. Prošedlá, zděšená hlava ukázala se nad stolem.
„Lojzl, koza leží natažená, poleť!“ křičela a nevěděla, co chytit. Těžce se vydrápal a rovnou skočil na podlahu. Ale v tom okamžiku ležel na zemi. Prsty

hrábl do prkna, až zaskřipělo, a již stál opět. Klepal se, brada hlasitě drkotala.

„Co děláš, pro Krista — poleť — s kozou je zle!“

Ústa maje otevřena, motal se za ní.

Vrátka byla dokořán. Máry nad kozou ležíc, sténala mazlivě:

„Koza — naše koza — co se ti stalo, vstávej, malá, vstávej —“

„Pusť — pusť —“ třesa se odstrkával ji Lojzl.

Koza ležela na příč chlívka, nohy do zadu, krk do předu; tlamu měla pootevřenu jazyk jí z ní visel, černá brada splývala po zemi. Když otevřela velké oči, bylo Lojzlovi, jako by se díval na trpící líce lidská. Až se pod tím pohledem zachvěl. Kleknuv ke zvířeti, objal naběhlé tělo, povznášel, pomáhal na nohy.

„Vstaň, malá — vstaň, hopasinko naše,“ — mazlil se.

Koza tělem nehnula, jen krk natáhl se ještě dál a tlama se více otevřela. Snažili se zvíře postavit, ale svalila se zas.

„Někdo ji uřk — uřk — ourok je to,“ skuhral Lojzl.

„Uřk? To jistě někdo od těch — ani té nám nepřejou —“ a pěstí zahrozila.

„Vodu přines, umejeme ji!“ poroučel, kozu stále laskaje.

„Teplou či studenou?“

„I radši studenou!“

Máry hned tu byla s konví, s hadrem a Lojzl honem umýval. Koza ležela nehybně.

„A hárst du, Lojzl, nesežrala ti něco? Myšinu nebo pavučinu nebo husí péro? Dával's pozor? Že's ty nedával pozor, porád jen koukáš kolem a zvířete si nevšímáš. Pro Ježíše Krista, jestli já o ni přijdu, co si počnu? — Vždyť ona nabíhá víc a víc! Anebo — nenechal's ji nažrat jetele? Že ona se ho nažrala, je tam nahoře — kam tě tam čerti nesli!“

„Ouřk je to — ouřk — vždy to vidíš, nevidíš? Zle je jí! Taky se mi to jednou u Bezinků s kozou stalo, bába nemytá, rezatá šla vedle, pozdravení dala, ale na kozu se zadívala. Běž, heřmánku uvař a rebarboru — sůl hořkou přines —“

„Kde bych to vzala — no, heřmánek mám —“

„Běž, vař, je zle!“

„Je zle!“ Máry zalomila rukama, Lojzl spustil hlasitý, houkavý brekot.

Lorencův učedník, jda právě kolem, slyšel Lojzlův nářek. Několika skoky byl doma a zvěstoval: „Schustermary ho tam snad tluče, on hrozně křičí!“

Všickni běželi: mistr s tovaryšem, jak vstali od díla, mistrová s dětmi, jak byly po domácku.

Máry shánějíc heřmánek, slyšela dupot i vyhlédla ze síně. Zesinala — oči se zjevily. „Co vy tu chcete — uřkli jste nám ji —“ a obě paže měla vzhůru.

„Koho?“ překvapena tázala se mistrová.

„Koho — kozu! — natažená je, nafouklá, kdo jinej ji uřk!“ a práskla dveřmi.

„Kozu!“ pronesla Lorencka a obrátili se k odchodu.

„Že on ji ráno napás' tamhle na jetýlku!“ pravil tovaryš.

„I to je možná,“ svědčil mistr, „bude zle s chuďasem!“

„Pro Kvitšantona by měli letět!“ a tovaryš vrátiv se na zásep, křikl do síně:

„Pro Kvitšantona leťte, on pomáhá!“

Lojzl zatím kozu mačkal, zdvíhal ji, tlamu otvíral, hleděl do hrdla — Ležela jako dřevěná a jen chvílemi těžce hekala. Stoje nad ní, nevěděl už, co počít... I svědomí se ozývalo, že to způsobil jetýlek v ržišti, rosný jetýlek. A při tom pomyšlení zchvacovala ho hrůza.

Žena přinášela odvar.

„Není horký? Ať jí ještě nespálíme!“

Vynesla hrnec na záhrobeň. Vrátivši se tázala se: „Není lepší?“

„Není — není — hůř, vždyť ji vidíš, je jako buben!“

„Tys ji napás na jeteli, nic nezapírej! Naschvál ji tam žene, jako by tady dost nebylo.“

„Naschvál — proč naschvál? No, snad si ukousla!“

„Ukousla — pro rány boží, ona mi snad pojde —“

„Ouřk je to, jaloucem ji nakouříme! Ale dřív ten heřmánek!“

Přinesla hrnec a Lojzl hmátl, není-li horký; kozu převrátil na hřbet, rozevřel tlamu, Máry ji držela a Lojzl lil odvar do chřtánu. Opět kozu obrátiv, vzpřímil se, hrábl si do vlasů, ruce strčil do kapes a stál umučen.

Koza ležela jako dřív. Máry opět klesla na ni, vzdychala: „Koza, má koza!“ a Lojzl krabil vedle ní. V tom však se vzchopil. „Jaloucem ji okuř, poletím pro Kvitšantona!“ a již byl z baráku.

„Aspoň kalmuk si vezmi!“ volala za ním, ale Lojzl bez klobouku, bez kalmuku, bos uháněl po silnici. Úzkost ho hnala...

Už se jemňounce smrákalo. Na západě stála vysoká, černomodrá mračná hradba, jejíž hoření vrubované kraje byly však řeřavé jako z rozteklé mědi; ostatní mdlý blankyt přecházel až do bledé zeleni a nad východními a poledními stráněmi

růžověl jako z mladých květů polního svlačce. Se severních hřebenů studeně čišelo.

Lojzl utíkal, jak mohl. Kdo ho potkal, udiven volal: „Kam pak, Lojzl, tak na kvap?“ ale jen v běhu odpovídal: „S naší kozou je zle!“

U Kvitšantonů vrazil do světnice, až se ho lekli. Seděli právě proti sobě u stolu a počítali peníze. Když Lojzl vstoupil, žena je honem shrábla do zástěry.

„Koza — naše koza — zle je —“ jekotal.

Kvitšanton zachmuřen se vzpřímil a škubnuv hlavou i rameny, křikl: „Koza — koza!“ a hned klidněji se tázal: „Co je?“

Lojzl vyjeven, trhavě vypravoval.

„Na ja, na ja,“ kýval Anton, „vzdula se — nepás' jsi na jeteli?“

Lojzl zhroucen mlčel.

Kvitšanton vzal si kalmuk a čepici, minutu hrabal v zásuvce police, něco vzal do kapes a zvolal: „Pojďme!“

Chvátali spolu, Kvitšanton dlouhými kroky, Lojzl klusem a pohekával. Ale asi na půl cestě se zastavil a vzdychl: „Už nemůžu!“

„Pozoruju — uletěl jsi se, jdi pomalu, poběžím napřed!“ a již byl v prachu.

Lojzl těžce klopýtal sám; brada mu jektala, rukávem otíral si líce; postával a v duchu úpěl: „Co já si počnu, jestli nám skoná!“ Hrozil se Antonova výroku, až kozu spatří.

Opět se rozklusal a hleděl k baráku. Čekal, že Máry vyletí... Náhle však zabočil, sběhl s hráze a hnal se do lesa. Za skupinou smrčků padl do mechu, nohy přitáhl k tělu, paží obložil si hlavu a zamkl oči. Cítil, jak krev kolotá a srdce hlasitě bouchá. Bál se domů...

Bylo už večerní šero, když zima vyhnala ho z pelechu. Hlavu sotva nesa, úzkostí a zimou se klepaje, těžce pleta nohama, plížil se k silnici. Umiňoval si však, do baráku že nevstoupí, dokud nezví.

U můstku setkal se s Maulvincim. Krejčí ještě někam uháněje, dýmku vyndal ze zubů a zašklíbil se: „Na, Lojzl, ty's tomu dal, ty jich nahrabeš!“

Lojzl upřel naň planoucí oči.

„Kvitšanton ji naboď, pomáhá, jak umí, ale bába dělá kusy — zle dělá, Lojzl, pořád jen na tebe, že jsi šel na jetel, až už Anton na ni brykl. Raději tam ani nechoď!“ a již zas uháněl.

Lojzl zůstal jako zaryt. Viděl, že síň u nich je osvětlena a několik lidí že stojí na zápsi.

Co dělat? Kde se zachránit?

Náhle však dupl nožkou a skrčen nemotorně skákal k bývalému příbytku. Po zápsi jen se plížil; zašed až do dřevníku, sebral trochu staré slámy. Vrátiv se, otevřel síň, všoural se, otevřel i dveře do sedničky. Temno v ní bylo, tichoučko. Po špičkách vešel, zavřel, bázlivě se díval. Rozhodnuv se, rychle postoupil, slámu hodil do koutka, kde stávala Kačenčina postel, klesl na podlahu, ruku vsunul pod hlavu, druhou dlaň položil si na ucho a skrčil se do klubka...

Kvitšanton, vytáhnuv si kozu do síně, činil se, až se z něho lilo a cizí také pomáhali. Máry stojíc u stěny jen zděšeně přihlížela. Když Anton zavrtěl hlavou nebo nespokojen zabručel, zabečela, a když ji okřikl, aspoň úzkostně vrněla.

S kozou bylo dlouho zle, a Máry nejednou soudila, že už bude konec. V těch hodinách jí také napadlo, kde je Lojzl a vyšla se podívat i na zásep. Ale pomyslila si, že někde schován poslouchá nebo že zalezl strachem. Bylo už pozdě v noci, když Kvitšanton prohlásil, že je líp; pomáhati však nepřestal a Máry rozkázal připravit vlažného pití.

Když si už koza sama lehla pořádněji, když i poprvé zamekala, kdo tu ještě zbyl, odcházel domů. Kozu odnesli zas do chlívka.

„Ty's nám dala co proto,“ cenil se teď Kvitšanton a pohleděv na Máry pravil: „Stálo to za to — přineste trochu sena!“

„Lojzl — Lojzl — kde seš, polez a přines sena!“ volala do tmy.

„Nechte Lojzla, chuděra nemohl s místa, přineste sama!“

I vydrápala se na schody a snesla náruč.

„Kde on Lojzl je,“ podivovala se, „nikde ho nevidím!“

„Vidíte ji, mršku, už jí zas požerák začíná brát!“ a Kvitšanton se rozchechtal.

„Lojzl — Lojzl, kde seš, člověče?“ Když se nic neozvalo, vlezla do světnice; v minutce byla však zpátky. „Není tam, kam on zalezl — že bude zas v dřevníku?“

„V dřevníku — co by tam?“

„I včera tam blázen taky nocoval!“

„Včera — mně se zdá, že vy mu —“ a nedopověděv šel za ní.

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

Růžena Jesenská: *Z kouzla světelných nocí.* — Nákl. F. Topiče, v Praze. (Dobrých knih původních sv. 11).

„Topičovy dobré knihy“, jak patrno ze srovnání s jinými knihami, redakci zasílanými, nejvíce trpí nynější neutěšenou nouzí o pořádný papír a také poměry v tiskárnách. Je příznačno, jak špatně se tiskne — s jakými chybami sazby, jejího lámání, s vynecháváním a překazováním řádek a pod. — v době zvýšených požadavků personálu tiskáren. Kniha Růženy Jesenské trpí nejen množstvím tiskových chyb, z nichž některé jsou přímo fatální, ale také příliš nou chudobou úpravy, která mimoděk jest na újmu obsahu, poetickým pohádkám a symbolickým snům, vyžadujícímu určitého zevního vkusu jako nezbytného činitele. V rámci vysněného svatého Týna — jakéhosi českého svatého Grálu — je tu sevřena řada snů o řešení osudů o zkrášlení života, vypravovaných vznosným a více po této povýšené vznosnosti než po vypravovatelské přísné čistotě dychtícím slohem, spisovatelce osobitým. Je tu hluboká pohádka o radosti života, prýštící jen ze zapomenutí smrti, mající však i stín porušující vady; je tu malebně sestavená episoda o slepém mládenci a králi Karlu; je tu stručný román opuštěné milé se staropražským ovzduším, vystiženým novými barvami a oživeném oddaným skřetem, vše trochu v tónu novoněmecké romantiky; a pověst o návratu boha, rovněž více barvitými dojmy než přesnou kresbou poutavá. Kniha uvedena jest nadšenými slovy Jos. Šimánka, jenž v Růžené Jesenské pozdravuje jeden z největších uměleckých zjevů Evropy v přítomnosti. —

Kaz.

Ivan Hermes v knize „Na prahu neznáma“ (nákl. Unie v Praze) dotýká se otázky, která se chvěla v ústech všech nás v letech, jež právě prošla: otázky, o níž psal překrásně Maeterlinck a jiní: Smrti. Jeho transcendentní duchové reflexe o přeměnách života jsou metafysickými halucinacemi, spiritistickými viděními, jež nabývají přesvědčivé suggestivní síly spisovatelovou odvahou osobního vztahu k věcem, jež vypravuje. Zbavuje nedůvěry a strachu před smrtí, mluví o věčném spravedlivém řádu, pozvolném nepřetržitém vývoji, jejž nutno každému projít v několika tvarech a několika poměrech, aby došel harmonického klidu, krásna, konečného cíle, smíření ve Věčnosti, která je spravedlivá. Smrt není zánikem života, ale článkem, nutným pro lidský pokrok a vývoj; stejně i utrpení a každá bolest, jimiž se jen vyvažuje zlý čin, hrubý přestupek proti principu krásna. Třeba obrození ducha, které může být zahájeno kdykoliv, skutečné čistoty duše. Muž a žena jsou rovnoprávni, oba směřují k božství, které je cílem, ne nekonečné zatracení pekla. Není ďáblů, kromě těch, kterými jsme sami, již žijeme. Není nebe ani pekla: svůj stav blaha a trpkosti máme každý ve svém nitru. Duch je volný, žádá pravdy, touží po ní. Poznaná pravda přibližuje nás k novému období lidstva. Zákon sympatie sdružuje jednotlivce, národy, země kruhovitě, vůlí společného organisovaného postupu, podřízením vlastních individuelních zájmů velkému celku: to je dobrým duchem Země. V zásadě dobra, obsažené v tomto zákonu, je skryto i vítězství pravdy a krásna. Lidstvu potřebí dvou věcí: rozumu a srdce: obojímu třeba vývoje souřadného, současného, stejnoměrného. Kultura rozumová může se zvrhnout v barbarství bez kultury srdce. Všeobecným zájmem lidstva je zmírnění sociálních protiv, vzestup blahobytu; třeba rozumné dělby práce, využití všech sil přírody; vývoj je si mysliti klidný, bez násilných převratů. Poměr člověka k božství má se utvářet jako čistá láska, ne bázeň. A poměr člověka k člověku jako čisté bratrství (já jsem ty). Sloh spisovatelův učil se na Písmu, má jeho šíři, nemá jeho hloubky; ale problém, jejž si autor vytkl, je zajímavý, naprosto ne všední. A myšlenky, jež nadhodil, jsou takového rázu, že dovedou zaujmouti i toho, kdo přistoupí s nedůvěrou, pro obecnost interesu a pravdy.

dy

DIVADLO.

Přes tři vrchy. Hra o třech dějstvích. Napsal F. X. Svoboda. V komorním divadle v Mozarteu po prvé dne 23. května 1919.

Hra o podváděné žínce zhýralým manželem, domácí přítel, soudruh z mládí paniččina tajně milující a nyní teprve se vyznávající, socius v hýření, veselý bonvivant otec, zamilovaná tchyně, toť pestrý rekvisitář divadelních osob, jichž jednotlivé charaktery jen nastíněny, na konec sebevražda bonvivanta otce a odhodlání klamané manželky emancipovati se od kajícího se muže a snad hledati své štěstí u jiného. Odhodlání ne dosti logicky z měkké povahy paní Hany vyplývající. Pouze spisovatel tak obratný a duchaplný jako F. X. Svoboda dovedl tento námět záživně zpracovati, dialogy vybrousiti do úsečné břitkosti a vzácnou ekonomií slova (až někdy na úkor psychologické prokreslenosti povah, na př. paní Haně) vystupňovati zájem, jenž by při méně dobré technice divadelní diváka minul. Hráno bylo diletantsky, ač se snahou podati nejlepší. Ale na niveau této jemné hry účinkující nestačili. Zaměstnáni byli ve hře pp.: Táborský, Sedláček, Wünsch, Šnajdr, Šimek a dámy Urbanová, Janderová a Cimrová. Z těch lze relativně o umění mluviti

pouze u pí. Janderové. Výprava kusu byla prostá, ale vkusná. Místnost, zvolená pro komorní divadlo, je akusticky velmi vhodná a pro intimní hry způsobilá. *Et.*

*

Zamilovaná. Komedie o 3 dějstvích od G. de Porto-Riche. Po prvé v komorním divadle dne 29. května 1919.

Francouzská práce o erotismu výstředním, naplněná gallským espritem v úsečném, vtipném dialogu a končící tragicky manželskou katastrofou. Hra nikterak nad průměr dobrých kusů nevynikající a zatížená základní nepravděpodobností ve vyvrcholení, kde přílišnou a neodbytnou láskou své ženy sužovaný lékař hodí choť na pospas příteli: Vem si ji, dávám ti ji i s její láskou! Povaha lékaře je citově ušlechtile založená a výbuch takové surovosti — ač pro nesoudného diváka strhující — rozvahou jeví se prostě nemožným a tím i důsledky pozbývají pravděpodobnosti. Zaměstnáni byli ve hře pánové Rozsíval, Sedláček, dámy Janderová, Císlerová, Urbanová Fantová, Černá. Co se souhry týče, nemáme příčiny úsudek vyslovený při hře Svobodově měniti. Jen pí. Císlerová přinesla pozoruhodné. *Et.*

TÝDEN.

Adolf Heyduk, Nestor našich básníků, vítá radostnou dobu jásavým zpěvem, který se mu řine z nestárnoucích, jakoby omladlých ňader sladkým proudem. „Zvon" již před časem sdělil veřejnosti, že písecký Mistr chystá nové knihy básnické. Knížka *„Slovensku"*, jíž po válečné přestávce pokračují Spisy A. Heyduka u Ottů, vychází právě ke dni básníkových narozenin. „Zas po půl věku životní své dráhy Tvůj, Slovensko, Tě zdraví starý druh", pěje jímavě básník-kmet v *„Poslání Slovákům"*, jež „Zvon" dnes čtenářům svým radostně přináší. Rukopis této básně našel básník mezi svými papíry, teprve když celá knížka *„Slovensku"* byla již vytištěna. *Fr. Tichý.*

*

*Fr. Sekanina rozvinuje v „Nár. Politice" plán ke zřízení tak zvaného „kulturního fondu", jehož otázka nahodila se také při poradě spisovatelského útulku konané v ministerstvu osvěty. Sekanina počítá, že jednoprocentní, tedy nepatrnou daňovou přirážkou získal by se základ 150 milionů, jejichž roční úrok 5—6 milionů obracel by se na různé duchovní potřeby všenárodní. Založila by se příkladně „Naučná knihovna česká", v níž by byly vydávány populární drobné publikace vzdělavací a rozdávány mládeži, čtvrt milionu rozdalo by se spisovatelům, umělcům, učencům a novinářům na stipendia, za tři čtvrti milionu nakupovalo by se uměleckých děl knih pro knihovny, musea a obrazárny, z půle milionu pořizovaly by se národní monumenty, dva milony rozdělily by se na výpomoc potřebným obcím, městům a korporacím na stavbu divadel, musei, galerií, knihoven, čítáren, radnic, osvětových domů atd. Ideálně ušlechtilý rozvrh! Zaslouží, aby se nad ním zamyslilo ministerstvo financí, leží-li mu na srdci kulturní zdraví národa. Však bude moci vykouzliti i jiné skryté podzemní prameny, z nichž by plynul bezbolestně zisk kulturnímu fondu. Je to zejména zachycení vydavatelských práv děl literárních, hudebních a uměleckých, která se uvolní časem po odúmrtí dědiců původcových. Tento zdroj navrtat a vznikne artezská studnice mocného pramene. Správu fondu mohli by vésti jen odborníci, bez politických klíčů, které tropí tolik zla na všech stranách. Od těch nás račte v umění bohové chránit! —pa—

*

*Literární vojenské kursy při „Vzdělávacích posádkových odborech" zahájil spisovatel J. Jahoda se svolením ministerstva národní obrany v posádce vysokomýtské, královéhradecké a josefovské. Přednášky konají se týdně, a themata vybírána výhradně z českého písemnictví. V cyklu mluví se o životním díle Jiráskově, Nerudově, Raisově, Macharově, kreslí se literární profily Jana Kollara, A. Sovy, Fr. S. Procházky, Sv. Čecha, Jar. Vrchlického atd. Přednášek účastní se celá posádka a všude s obdivuhodným zájmem sleduje rozhovor i recitace. K výborně zařízeným čítárnám, kde věnuje se pozornost beletristickým časopisům, a k pečlivě zakládaným a rozmnožovaným knihovnám posádkovým přistupuje těmito literárními přednáškami důležitý činitel pro buzení lásky k české knize a jejím tvůrcům. Spolek českých spisovatelů-belletristů „Máj" měl by se uchopiti této příležitosti a organisovati populární přednášky o české literatuře v československých posádkách systematicky a co nejšíře. Ministerstvo mělo by si toho všimnouti. —*j*—

*

Výrobní družstvo spisovatelské zakládají v Berlíně Alfred Adler, Albert Ehrenstein, Fritz Lampl, Jakob Moreno Levy, Hugo Sonnenschein a Franz Werfel, aby prý básníci postaveni byli konečně do jedné řady s dělníky a klidili sami přímo ovoce své práce bez nakladatelských prostředníků. Dle jmen není pochyby, že zakladatelé obchodu rozumějí.

*

Z „Mercure de France" se dovídáme, že dům básníka Emila Verhaerena v Caillou v Belgii srovnán byl Němci se zemí teprve loni, když německá fronta se rozsypala. Ničivá zuřivost německá nestanula ani před sídlem básníka, které do té doby před zkázou bylo ušetřeno. Ve zříceninách domu našly se jisté relikvie, ale obrazy a knihy básníkovy zmizely beze stop patrně ohavným lupem.

*

Barbussova románu „Oheň", i u nás v překladu dobře známého, odbylo se 300.000 výtisků. Úžasný zájem! Henri Barbusse vydává u Flammariona jakési pokračování „Ohně" novým románem „Jasno", jehož hrdina Šimon Paulin, chudý, prostředně vzdělaný muž vlastní rozumovou silou dospěje po tragických událostech a útrapách válečných k poznání pravé životní filosofie.

*

* „Prúdy", revue mladého Slovenska, publikuje právě výsledek ankety o československé vzájemnosti. Z českého spisovatelstva je účast nevalná, nevím či vinou, a koho „Prúdy" vyzvaly. Pozoruhodný názor pronáší prof. dr. Arne Novák: „Toužil bych, aby na všechny školy slovenské byla jako jeden z vyučovacích předmětů uvedena spisovná čeština, ale vím, že je to jen zbožné přání." Spisovný jazyk český vnikne na Slovensko cestou přirozeného vývoje v důsledku těsného národního soužití, neboť stojí za ním veliká literatura, zejména i naučná a vědecká. Do slovenštiny a ze slovenštiny nebudeme si „překládati" nic, poněvadž si rozumíme navzájem jako děti jedné rodiny. Slovenská kniha je nám úplně srozumitelna a musí být srozumitelna na Slovensku i naše. Jen taková vzájemnost bude zdárná a povede ke štěstí, jinak ne. *—pa—*

*

* **Konečně** začínají se množiti hlasy, volající po zvýšení úrovně novinářského psaní. Vyslovil to Machar v „Nár. listech", prof. Boháč v „České stráži", ozvali se v tom smyslu předseda Tomášek, ministři Klofáč, Švehla, Soukup, uveřejnili výzvy „Spolek českých žurnalistů" a „Česká státovědecká společnost", resumoval to dr. Pekař (v Nár. listech). V prvé řadě čelí vše proti „stranickému boji malého horizontu" při volbách, ale čelí to i dále — „aby redakce s anonymními vlivy neměly více moci než výkonné výbory stran", „aby štvavý tón tisku nebyl trpěn předáky stran, kteří jinak dovedou se chovati korektně". Jak věci jsou dnes, zdá se, že hlasy ty nezůstanou volajícími na poušti. A spokojili bychom se třeba obmezeným požadavkem: aby noviny upustily od přímého lhaní a stejně ničemného zamlčování pravdy, od hloupého nedoznání vlastních omylů. Novináři, jichž se to týče, nejen si nejsou vědomi celého rozsahu své odpovědnosti, ale ani toho, jak slovo, fráze jim běžné mají zdůrazněný vliv na čtenáře, který je na četbu novin odkázán. Obrovské, lidové vrstvy se domnívají, když přečtou noviny, že jsou vzdělány. — Pisatel těchto řádek má velmi smutné dostiučinění, že události — jednak v Rusku, jednak u nás — splnily, co předvídal ve své tragedii „Král" (psané r. 1907, provozované v Národním divadle r. 1909), kde kombinoval důsledky demagogismu, ničícího ušlechtilost duševní a podporujícího mohutnění luzovitosti. Tenkrát — i opětovně později — obvinil ho tisk sociálně demokratický z antidemokratismu, cítě se zasažen ve svědomí, na které nebylo míření. Události uplynulých deseti let uskutečnily obraz hrůznější, než teskný sen naivního básníka mohl vysloviti. *K. M.*

*

* Vyhrnuly se **návrhy na poctu památky Štefánikovy.** Návrhy ty téměř vesměs, bohužel, dokázaly, jak mínění, z něhož vyšly, jest nekulturní a jalové. Postaviti jeho pomník a jméno tam, kde byl Radecký! Vystavěti v Praze velikou hvězdárnu! Navrhovatelé tohoto projektu — jak vidno — nevědí vůbec, co to hvězdárna jest, když chtí ji stavěti ve hluku, ruchu a špinavém ovzduší velkoměsta. Méně je podivno, že není známo, že hvězdárnu — či aspoň základ k ní — ve způsobu nejdokonalejším — již máme. Jest to observatoř bratří Fričů na Žalově u Ondřejova, budovaná po léta soukromými prostředky, z ideálního, nezištného nadšení pro vědu. Jest založena tak, aby mohla býti rozšířena pro nejdokonalejší způsob vědeckého badání. Budovati pro republiku mimo ni ještě jinou hvězdárnu byla by věru bláhová zbytečnost. *K. M.*

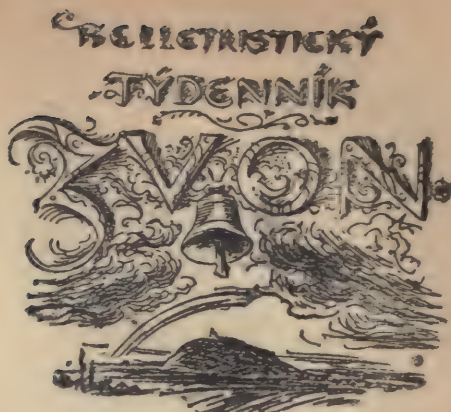
*

* Jistým úžasem naplňuje nás úkaz, jak jména předních umělců Národního divadla se množí na repertoárech kabaretních. Nevíme, pudí-li je tam nezaměstnanost či nutnost rozmnožiti si příjem v dobách obrovských cen životních potřeb — ale i připustíme-li to, přece nás zjev ten zaráží. Snad se nám vytče předsudek aristokratičnosti umění, snad se namítne oprávnění umění kabaretního, které nám se zdá přeceněným, aniž bychom mu upírali práva — budiž, sneseme tyto výtky zaostalosti. Jednoho přece nelze přehlédnouti: kabaretní scéna, kabaretní hlediště má své ovzduší, své požadavky, své akcenty, kterým jejich činitel se přizpůsobuje; vtisknou jeho pohybu, posunu tváře, výrazu slova jistý autorisovaný ráz, kterého se nezbaví a který zůstalne lpěti na jeho osobitosti, po případě jako zlozvyk, a který se nedá sloučiti s činností na velké scéně. To měli by uvážiti umělci, kteří vážně nazírají na svou budoucí činnost. Malé talenty ať si ovšem propadnou, čemu jim libo, ale dle toho ať také zmenší své nároky na uznání. — *K.*

V Praze, dne 12. června 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Fr. S. Procházka:

RECEPCE.

Padla hermetická závěra,
uliční vzduch provanul branou,
volné slunce uhodilo do šera
zatichlého dvora ukrytého stranou
před zvědavostí města v podhradí.
Pohádkový palácík starého rodu
obšťastněného lupem korunovaných
zločinců
zdivený pohled můj pohladí
krásou rafinovaných svodů.

Neviděn uprostřed ponížených kabřinců
vznosný přes město hledí
barokními okny, věžičky rudou mědí.
Sem nikdo nepronik', leda modré flirty
k přepychu nicnedělání.
Plebejské nevoní tu myrty,
však ozon po kosatcích v rozkvétání
zbyl ještě v sálech, rudožlutá pačuli
prušáckých voňavkářů dodavatelů Vídně.
Ó, co se nakuli
zde piklů, bys zahynul bídně,
můj národe, pod křišťálovým svitem
zlatých lustrů kolikrát srazily se poháry
s krvavým třpytem,
když válečnými hořel kolkolem svět požáry,
když v Rusi zrazené koupení šakali
ohromnou frontu trhali,
a naše matičky plakaly.

Však hle! Zdali divů div se nestal?
Germánský bůh Anglie nepotrestal,
jak pozýval's ho s Kaisrem stokráte,
vzpupný aristokrate.
Zmizel's, jak zmizeli jiní,
já písničkář v tvé stojím pohádkové síni,
na mramorovou bystu na zdi bíle svítící,
tvou bystu, gráfe, hledím, pohne-li se ruchem.
Usměvavá dáma z Albionu pod ní s kyticí
růžového kvítí v náručí, hostitelka.
Společnost šumí, poklony a pozdravy.

Zahradou sluncem zalitou bzučí včelka
jarním vzduchem,
kaštan nad terasou rozsvítil se květy,
tvůj kaštan rozložitě stinný,
pod nímž pikniky jsi míval.
Tvůj kos tu zpívá, jak již tobě zpíval
jarní svůj koncert jásavý.

V propadlý svět jdou nové světy,
a k vládě věcí dědic vchází jiný.
Pod kaštan vchází, slavně hudba hraje
nesmrtelnou naši a God saw the King,
Anglie prapor nad tvou branou vlaje.
Pohárků drobných lesk a cink,
nazlátlé skořicové víno piji
na zdraví toho, čeho ty's nečekal.
Zdvojenou radost v hloubi duše žiji —
— och, co bys za to dal! —
v den zlatým sluncem rusý
a divím se, ó, gráfe umrlý a ztracený,
že's nespad' se stěny
a nerozbil se v kusy.

3./6. 19.

★

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Lojzl však v dřevníku nebyl. Prohledali i stodůlku, obešli baráček, volali, ale Lojzl nikde.

„Kam se mi člověk poděl?“ a nevěděla, co počít.

„Nebude v baráčku? S místa už nemohl!“ vyjekl. „Mně se zdá, že před vámi utíká jako zajíc!“ a chvátali tam.

„Lojzl, Lojzl — polez, kde seš!“ na záspi volala.

Kvitšanton v síni škrtl sirkou a otevřel dveře. Pohlédnuv, couvl a škubnuv sebou, dušeně zvolal: „Vidíte ho!“ a již u Lojzla klečel. Lehounce dal mu ruku s hlavy a konejšivě žvatlal: „Na, na, Lojzl, nic ty se nelekej, nic, to jsem já, Kvitšanton, na, prořiď se, hochu, prořiď!“

Lojzl se však nehýbal, jen trhavý dech létal do ticha.

„Slyšíš, chlapče, tady přec zůstat nemůžeš —“

„Cák ti to, člověče, napadá tady se natáhnout!“ rozvřískla se.

„Ticho, ať ho nezděsíte, hlava mu hoří! Pojď, Lojzl, pojď, nic se neboj, musíš přec domů — do postele —“

I podebrav si ho tedy do náruči, vynášel ho jako hošíčka. Máry škobrtala za ním.

„Vždyť je bez sebe,“ škubl sebou Kvitšanton, „leťte odestlat — verfluchtes Weib!“

V nočním chladu se Lojzlovo tělo zachvělo a oči zasvítily.

„Mlč, hochu, mlč — nic se už neboj, nic se ti nestane!“ a ještě blíže si ho přivinul.

Když položil ho na postel a stáhl mu oděv, sedl si na pelest.

Máry rozsvítila. „Dyť spí — to on jen tak —“ žuhlala, ale ruce se jí třásly.

„Vy — vy — jen hoří — honem hadr na hlavu!“

Máry zabrečela.

„Nevřeštěte teď — studené na hlavu!“ a pod hlavou lépe mu upravoval. „Je ho, chuďasa, trochu kostí v hadrech!“

Máry kodrcala se kolem kamen a krabila.

Lojzlovy oči zasvítily z víček jako plamínky — ale hned se opět semkly; Kvitšanton zdvihl mu horní půli těla a velel: „Celé čelo obvažte! Nechte breku, lipové thé uvařte, ať se zahřeje a zpotí!“

Motala se nevědouc, kde to sehnat.

Měkce Lojzla položil a přikryl až po bradu.

V kamnech zapraskal oheň.

„Snad taky sladký dřevo do toho a nějakou hrozinku, ne? Naše maminka to tak —“

„Máte-li, dejte, beztoho chuďas nikdy —“ a hledě na Lojzlovu hlavu, jen si z myšlenek pokyvoval.

Chorý dýchal, až mu hlavou škubalo.

„Co se s chudákem dělo, je zveden hůř než ta koza,“ hučel Kvitšanton.

„Ale nic, jen to leknutí s kozou, ledaže v poledne mu bylo trochu nekalo a tamhle se natáh' na lajci.“

„Honíte vy ho — a jestli pak se nají?“

„Ó to on jí dost, hromadu toho vždycky spolyká.“

„Bandory ne?“

„Kde pak, kaši jsem mu uvařila dobrou, kafe vařím dost a dost, polívky všelijaký.“

„Už kolikrát jsem koukal, že se mundur na něm jen plandá —“

Když odvar slila, Kvitšanton vzal Lojzla po lopatkách a druhou rukou zlehynka ho hladil.

„Slyšíš, Lojzl, zdvihni hlavičku, trošku thé si vypiješ a bude zas dobře — na, podívej se na mne — podívej —“

„Jojo jo —“ ozvalo se z Lojzlova hrdla, ale znělo to jako z daleka.

„Posaď se, synáčku — tak, pomalu —“

Hlava nemocného se trošku pozdvihla, oči se otevřely. Máry stojíc u dolní pelesti div že nevykřikla, jak žhavě a cize hleděly.

„Ať na mne nekouká —“ zahrčelo mu z hrdla.

„Kdo, Lojzíčku? Vždyť já už u tebe nejsem!“ žalostně odpovídala.

„Mlč, hochu, tuhle se napij a potom můžeš spát, jak dlouho budeš chtít!“ a hrneček přidržel mu ke rtům.

Lojzl pil a rty nejednou si při tom zamlaskly. Když měl dost, Anton podal Máry hrneček a pravil: „Ještě mu dáme čerstvý obklad a potom ať chrůpe. Ani se od něho nehněte a kdyby chtěl pít, dejte mu toho zas. Nový obklad vždycky, když se probudí.“

Když Lojzla uložil a pečlivě přikryl, pravil: „Teď se podívám ještě na kozu a půjdu taky domů; ráno zas přiběhnu!“

Vrátiv se z chlívka, usmíval se: „Už si hoví. To vám povídám, ať Lojzla nehubujete, dal-li jí ukousnout jetele; myslím, že už nevěděl, co dělá, nemoc byla v něm!“

„I kde pak, vždyť mám rozum a je snad taky můj!“

Zahleděv se na spícího, ještě jí pohrozil a po špičkách vyšel z baráku do černé noci...

„Bože, to byl den a jaká bude noc!“ opravujíc lampičku, v duchu vzdychala Máry.

Sedla si u postele a hleděla na muže. Ležel tiše a jen trhavě oddychoval. Sáhla mu na hubené ruce — — pálily.

„Opravdu ho je drobek —“

Hodiny tikaly, — lampička chvílemi prskla.

Máry bylo úzko, i sepjavši ruce v klíně, v duchu říkala si Otčenáš — — Nedoříkala však, jiné myšlenky ho přerušily.

Co se s Lojzlem bude dít? Co já si tu, sama jediná v baráku, počnu? Pořád byl jako hříbek a najednou se tak roznemůže!

Vzpomínky na včerejšek jezdily jí hlavou... Vždyť jsem snad tak mnoho neřekla, člověku přec nemůže bejt všecko jedno. Že jsem já včera s těma botama nešla sama — uhnal se, napil, šel do stodoly a bylo to. Čert sem tu holku z bělidla přinesl — stálo to za to! Jen ten fantas aby se ho nechytal — co bych s ním dělala? Hrůza je z jeho očí!

Lojzl však spal a jen chvílemi ramena sebou škubla.

Člověk tichej a z kozy se rozblázní — do baráku uteče, jako bych byla nějaká divá! Zrovna dnes nás musela polekat, jakby už chtěla zhebnout. Barák hned plnej lidí, křiku a všecko nohama vzhůru — ještě abych já z toho stonala, všecko ve mně hraje...

I počala dřímati — hlava svážila se jí k prsům, ale prořizovala se opět hned. Vidouc vždy, že Lojzl nic, opřela se o pelest a dřímala dál — — Po druhé s půlnoci Lojzl se zachrul a vybroukl: „Nekoukej na mne — uřkneš člověka!“

Máry vyskočila rovnýma nohama, ale zima jí zalomcovala. Přistoupivši mu k hlavě, hladila ho po vlasech. „Co by ses, hochu, zlobil, co, vždyť tady nikdo není, jen já na tě starostlivě koukám!“ truchlivě se mazlila. „Ani se od tebe nehnu, vždyť přeci víš, že žádnýho na světě nemám jen tebe. Vždyť já jsem taky osiřala... Nevídáno koza, vždyť už zas žere, tak co by ses trápil! A snad máme barák, louku, pole, řemeslo!“

V tom si vzpomněla, že má dáti obklad — ale Lojzl byl opět v tvrdém spánku. Chvilku hladila mu ruce, když se však neprobouzel, položila si hlavu k nohám postele...

Když se počalo rozednívati, opět sebou zachrul a oči široce otevřel. Zas to černé žhavo, zas ten cizí pohled... Mávl rukou a zavrčel:

„Nekoukej na mne — pořád —“

„Kdo, Lojzíčku, kouká, kdo? Jen mi přeci povězl!“

„Jdi s tou bradou — nekoukej na mne!“

„Koza? Vždyť ona tu není, za chvíli ji budeš slyšet!“

Hleděl však stále tak zlobně a chmurně. Odstoupila, zalomila rukama a spustila brek. Viděla, že v hlavě se mu stále mate a bylo jí ouzko. Že se utišil, odvázala mu obklad a dala čerstvý.

„Thé by ses nechtěl nabumbat? Uvařila jsem ti dobrý!“

Lojzl však se neozval. I počala vařiti snídani, aby se trochu zahřála. Že denního světla přibývalo, noční úzkosti trochu uléhaly.

Největší rozčilení povolilo, dostavovaly se prvé rozvahy. Přejde ta horkost brzy a bude zas dobře, nebo půjdou takové noci jedna za druhou? Jak by to zde mohla s Lojzlem prožívat, vždyť už v noci myslila, že z něho o rozum přijde. Člověk v jiném světě a ona s ním samojediná ve stavení! I řekla si, nebude-li to lepší co nejdříve, že vzkáže Doutlíkovi, aby jí nenechával samotnou v těch hrůzách. Nebo by si sem musela někoho vzít, vždyť jaktěživa s takovým nemocným nebyla! Co by z ní bylo, kdyby měla každodenně tak ponocovat?

Člověk splašená — usatoní se, že by duši vystrašil! Nebo ta nemoc dávno byla v něm a všecko už dělal bez rozumu!

Po ránu přišel se zas Kvitšanton podívat do stavení a rovnou kráčel k chlívku. Máry vyšla do síně.

„—’n Morgen! Tak co koza?“ a zacenil se na ni.

Máry vzdychla: „I koza vyzunkla pití jako divá, ale Lojzl!“

„Na, na, také zas bude dobře. Spal?“

„I to skoro pořád!“

Vstoupiv do světnice přisedl k loži, poslouchal dech, ohmatal ruku a vážně kývaje hleděl na Máry. Jen se pod tím pohledem pichlavých očí v malé černé hlavě roztřásla.

„Ty obklady dál, na prsa dáme taky, a to thé dáváte?“

„Vždyť on nic nechce!“ zabědovala.

„I však bude chtít!“

Lojzla tiše hladil po rukou, po tvářích, mazlil se s ním. Nemocný konečně otevřel oči; široce je rozevřel a hleděl přísně, jako rozhněván. „Žeňte ji, ať tou bradou nehází!“ bublal.

„Koza!“ pohleděv na Máry, zašeptal Kvitšanton. Hladě Lojzla po čele, vlídně broukal: „I to jsem já, Kvitšanton a tuhle je Máry!“ Lojzl ještě hleděl tak chmurně, ale ponenáhlu se mu pohled uklidňoval.

„Kvitšanton —“ vydechl a trochu se usmál.

„Už nás zná, teď ty obklady!“

Když ho obsloužili a napít mu dali, usnul hned.

„Seďte u něho a když se probudí, udělejte zas,“ po chvíli chystaje se k odchodu poroučel Kvitšanton, „snad se to přemůže!“

„Kriste na nebi, co já si s ním počnu,“ zaskuhrala Máry.

„Snad byste mu ani tak neposloužila — něco se nahonil!“

„Ale já se bojím, co se s ním bude dít, jsem slabá ženská!“

Pohleděl na ni ze zpoda černého obočí. „Snad si to zaslouží — zlatý věk jste s ním měla! Adieu!“ a již uháněl.

Máry semkla rty a šla si dopít teplou bryndu. Umínila si, že vzkáže babce Hertašce, zda by s ní tu v noci nebyla. „Nohy se pode mnou třesou, vždyť musím přec taky v noci do postele.“

Před čtvrtou hodinou odpolední přichvátal Kvitšanton do baráku zvěstuje, že k Ochsenwirtům přijel pan doktor Komarek, děvče že tam stůně; staví se prý i jinde a chtějí-li, že ho také k Lojzlovi přivede. Byl tím poselstvím všecek udychtěn.

„Pan doktor?“ zdlouha tázala se Máry, a obličej jí seškvrkl.

Anton sedl u postele a Lojzla pozoroval. Nemocný měl oči zavřeny, ale když bylo chvilku úplné ticho, zvolna je otvíral. Anton se naň usmál a vzal ho za ruku. Pálila a tep slabě se kmital.

„Lojzl, je tady pan doktor, jestli bys chtěl —“

Lojzl pootevřel ústa.

„Pan doktor je u Ochsenwirtů, má-li k tobě přijít!“

„Jojojo!“ tupě odpovídal a bylo patrno, že nerozumí, oč se jedná.

Anton obrátil se na Máry.

„Ale já nevím — je to potřeba?“

Rychle pokrčíval rameny. „Potřeba — potřeba — vidíte, rozumíte!“

„No tak aby přišel, viď, Lojzl?“

„Jojojojo —“

Anton narazil čepici a tiše odcházel. Máry za ním.

„Is'm šlecht?“ tázala se ho v síni.

„Dobře mu není, horkost je pořád a špatně dejchá.“

„Snad by neumřel?“ vyjekla a chytla jej za rukáv.

„Musí se něco dělat, proto ho přivedu!“ zadrmolil a již uháněl.

Máry vrátila se k Lojzlovi. Oči měl zavřeny. Odstoupivši, div se hlasitě nerozkrabila. „Bože, Bože, ještě taková hrůza aby na mne po všem přišla! Že jsem já dávno nehledala něco jiného!“

Lojzl se pohnul.

„Něco bys, Lojzíčku, chtěl? Jen si řekni!“

Zvolna otevřel oči, ale neodpověděl.

„Já bych ti všecko udělala, jenom se nestarej! Vidíš, koza už meká, nemusíš se teda bát, zas bude všecko dobře. To thé bys nechtěl?“

„Jojojo —“

Posadila ho a nápoj přiložila k ústům. Pil, ale hned zas měl dost; v hrdle mu hvízdalo.

„Ty ses, hochu, tuze nastudil, to je to, v té stodole jsi spát neměl, já nevím, co ti to napadlo, jako bych byla něco říkala!“ Uloživši ho opět, thé postavila na kamna a pravila: „Jenom koze hodím do žlabu!“

Lojzl zas usnul. Vrátivši se, sedla u postele, ruce sepiala v klíně a očí s nemocného nespouštěla.

„Dělal zrovna jako blázen! Na jarmarce, doma — k ničemu — a hned vzhůru! Ale to všecko Lorencovi udělali — kdyby těch nebylo, všecko by bylo dobře, svatý pokoj dřív byl. A koza si taky zrovna musela vzpomenout — žere, žere a najednou! Vždycky ta másnice ráno vyleze přede dveře a podívá se. Kukuč ona má!“

Přistoupivši k oknu, vyhlížela doktora. Když je na silnici spatřila, rychle ještě utřela židli i lavici.

Kvitšanton prvý skočil do síně a otevřel dveře. Doktora byly veřeje plny. Vkročiv, brejle stáhl si níže a zíral přes ně sedničkou. Máry přiskočivši políbila mu ruku.

„Dobry odpoledne!“ zaduněl doktorův pozdrav a ruka hodila čepici na lavici. Prořídlé světlekaštanové vlasy shrnul si s mohutného čela a rukou hrábl si do obou stran hustých vousů. Týl zapadal mu do límce krátkého burnusu. Stáhnuv rukávice, mnul rukama a přistoupil k lůžku.

„Tak tady máme pana mistra,“ usmál se a brejle přisunul k očím. Usedl a chvilku Lojzla pozoroval. Ten měl teď oči otevřeny a ústa se usmála. Doktor vzal ho za ruku, vyndal hodinky a naslouchal tepu.

„Kdy se rozstonal?“ tázal se.

„Ale včera, prosím, pane doktore, včera jako když to na něj hodí. Koza se

nám vzdula a tak se při tom polekal," odpovídala Máry.

„Byl už špatný — špatný — přiletěl k nám a div se nesvalil," zahrčel Kvitšanton.

„No, byl už ňákej darebnej a celej rozbernkanej, ale držel se, až to s kozou přišlo. Ona nám ji jistě uřkla, jináč to bejť nemůže; tolikrát ji pásl a nikdá nic nebylo. Povídal, že se na ni podívala!"

„Kdo?" usmál se lékař.

„Ale ta můra vedle! Nebo aby snad byla sežrala nějaké péro nebo myšinu nebo pavoučinu. Taky je možná, že už marodil, nedal pozor — a měl ji přec tolik rád!"

Doktor pokynul Antonovi, aby nemocného pozdvihl; sám rozepial a sesmekl mu košili. Vida Lojzlovo tělo, vzpřímil se, chvilku upřeně pozoroval a hlava se mu vážně rozkývala.

„Kost a kůže," vydechl.

Máry rychle přistoupila. „Ale on dost jedl, pane doktore, prauda, včera se v tom jen poďoubal."

Doktor schýliv se vyšetřoval srdce a nemocného proťukával. Pečlivě, všestranně zkoumal. Když mu opět košili oblékl, položil ho a pod paži vsunul mu teploměr.

„Ležte tiše," pravil měkce a usednuv tázal se: „Bolí vás něco?"

Lojzl zamžikal a vydechl: „Nic."

„Prosím kašel, kašel ho trochu sužuje, ale uvařila jsem lipovej květ."

„Spal?"

„Ó to spal, jen za dlouhej čas se na malej drobek pořídil a vždycky jen o koze začal."

„Fantas!" vyhrkl Kvitšanton.

„Já nevím, co se tak najednou do něho dalo, bejval před dobrýho outora."

„Je ho žďabec, musí se vůbec šetřit; až se sebere, musí hodně jíst, po práci a s kozou musíte vy!"

„I to já půjdu, dyť já taky běhám, ale porád marodím, žaludek bolí," skuhrala Máry.

„Snad mnoho sedíte!"

„Ale nesedím, je přec práce, vařiť, mejť, práť i do lesa na stlaní, na dříví doběhnu."

„No dobře, to je zdravé. Na dříví chodit nesmí, udřený je, utahaný, nastydlý."

„I to on rád chodil, byl tomu zvyklej od nebožky, to porád dělal, ona měla jen tu punčochu nebo háčkování v ruce."

„E, was das, Katla war a gutes Weib," broukl Anton a šel se podívat na kozu.

„Vždyť já se o něj starám, všecko mu dám, dyť jsem, prosím, pane doktore, přinesla tisíc jednušek, on neměl nic, jen se s tou šeucovinou tak cuckoval. Co pak jsem tady měla! A to se nám ještě vedle usadili ti Lorencovi a všecko nám vydrápli, všickni Češi tam jdou, nám jen nějaká spráuka zbude. Ještě co pošklebků, jakoby nic neuměl a je přec starej mistr!"

„Nesmíte hubovat na něj ani na lidi!" odvětil doktor a proti světlu díval se na teploměr.

„Vy jste Češi —" pravil odstoupiv od lůžka a otvíraje svůj kufřík.

„No, my musíme, pane doktore, dělať y obojím."

„V české schůzi jsem vás neviděl!"

„Já jsem, prosím, z Tanvaldu."

„Ale Němkyně snad nejste a mistra znám, že je Čech."

„Když ono na takový věci není u nás kdy."

„Jaké pak kdy pro nějakou chvíli! Němce snad, mistře, ze sebe neděláte, to byste tomu dal!"

Kvitšanton vracel se s úsměvem. „Koza už jakoby nic — té jsme pomohli!"

Doktor probrav se v kufříku, podával Máry krabičku prášků. „Každé dvě hodiny dáte mu prášek do půlsklenice vody. Jíst dostane jenom čisté mléko, ale toho může dost. Každé dvě hodiny aneb aspoň když se probudí, vyměníte obklad kolem prsou. Větší plátěný hadr přineste, studenou vodu a vlněný šátek!"

Máry vyběhla pro čerstvou vodu.

„Vy jste příbuzný?" Antona po německu tázal se doktor.

Zavrtěl hlavičkou. „Jen známost."

Doktor pochvalně přikývl. „Podívejte se na něj časem, s tou ženskou, myslím, mnoho není."

„Není!"

Doktor opět sedl u lůžka a přikloniv se, Lojzla pozoroval.

A tu se ruka Lojzlová povznesla a lehce mu pohladila jeho. Ústa se při tom teskně usmála, oči přimhouřily.

„No, dobře, mistře, dobře," usmál se lékař a ruku mu stiskl.

Když Máry žádané přinesla, doktor namočil, vyždímal, pokynul Antonovi, Máry řekl, aby se dívala, sám obklad přiložil a zavázal šátkem.

„Tak to budete dělat — pěkně kolem dokola. A to vám povídám, ne aby, až mu bude trochu líp, šel z postele, ležet zůstane, až dokonale zesílí. Hovězí polívku mu potom budete dávat a takhle slepičku kdybyste mohla zabít a smí polévku i maso. Nadělal se, zaslouží si toho. Až sem budu mít cestu, stavím se; pan Staar zatím také dohlédne!"

(Pokračování.)

✱

Růžena Čechová:

VZPOMÍNKY MÉ NA DOMOV.

Panu prof. Dr. JOS. THOMAYEROVI.

Začínám u maminky. Nemohu upříti, že v oblasti dětství patřilo jí nejpřednější místo. Maminka? .. Nepodlehnu výkřiku lásky, řeknu o ní správně něco podstatného v souvislosti k pojmu o našich rodičích? Nepřelhu slova citem?

„Malá, útlá, tichá, milá. Zelené, laskavé oči, rovný, velký nos, malá ústa, úzká, pobledlá líce, černý, pěšinkou vprostřed rozčísnutý vlas, vinutý hladce okolo uší, k stáru jemně zasněžený," to všechno náleží a přece nezúplňuje můj v srdci hlídaný milovaný obraz matčin. Byla-li hezká, jistě v očích byla nejhezčí, těmi dovedla se nejvíce usmívati a nejvíce povídati. Byla vždy naše přítelkyně, i když užila nejostřejšího jména pro nás „žábo", nepřetla se tím důvěra naše a láska k ní. S prací, u práce vídala nás velmi ráda, tu nás zvala svými hodnými děvečkami. Nechodila často do kostela, ani doma se k modlitební knížce neuchylovala, ale co činila, bylo dobré, krásné, byla to velká modlitba celého jejího života. Ráda u kolébky děcku bzučela písničky svým silným mezzosopránem, ale povídky málo a jen výjimečně, snad i nerada vypravovala. Povídačkou pohádek byla vranská babička Kleinová, která ze vsi na zámek chodila, když vrána přinesla princátko k ředitelovům, to byla nevyčerpatelná studnice, z níž se čerpalo bez námahy, za pouhé lichotivé slovíčko „Povídejte!" Pekala pověstnou škrobovou buchtu dětem na jejich svátky a říkala, že k ní vajíčka snesly zlaté slepičky.

Služka k dobytku a k peci na chléb jmenovala se Barča, byla to stará vdova, „hubatá", ale dobrá, říkala, že už ze zámku jinam nepůjde, než za zeď hřbitova.

Naše nejmilejší chůva se oběsila. Chtěli ji vzíti po celoroční službě domů, vzkázali, až pojedou fůry do Spáleného Poříče, aby přijela s sebou. Měla se vdávati, ale zdálo se, že neměla k tomu chuti. Svolala nás všechny děti jednou v neděli odpoledne k své truhle, aby každému něco dala na památku. Svému miláčku, zlatokadeřavému Venouškovi, dala nejhezčí obrázek. „Copak už zítra odjedeš?" vyzvídali jsme na ní. „Snad už zejtra a snad pojedu dál ještě než domů — —" Dál — dál?! Komuž napadlo, že tou dálkou dalekou, slibovanou, bude strašlivá smrt na půdě, tam, co stály a dumaly staré zaprášené kolovraty, tam, co voněly velké kytky makovic vstříc zlatým vikýřovým okénkům. Byla hrůza hrozná z její černé rakve se zeleným věncem! Na vranském hřbitově v koutku, jako potrestaný žáček, měla své poslední místečko. Ale skřivani jí pořád zpívali a od nás dostávala květy zámecké, každého dne jiné a jiné . . .

V zámku byl z dob roboty „arest"; byla to přízemní černá komůrka, stál tam velký mandl a když tam holky mandlovaly, zpívaly; byly tam zaječí zeschlé kůže a opuštěná klec od hrdliček. Ale bylo tam něco ve vzduchu, co padalo na prsa, co stahovalo hrdla, nechodili jsme tam rádi a když, drželi jsme se holek za šaty a ohlíželi se, pátrajíce, kde jsou ti, co zuby skřípou a co se v železech svíjejí. Zato se nám líbili pod okénkem mřížovaným na dvoře dlouhonozí pavoučkové, o nichž povídaly báby dračky, že nosí peníze, mrštní kovaříci a červené, líné „slepičky" (chrobaříci). V dřevárně jsme měli holubníky. Někteří holubi, ti, co myslili výše, odtrhli se od těch, co dělali dobrotu, a uvelebili svá hnízda pod římsami zámeckých oken, těm jsme říkali „obláčky". Pod okny kuchyňskými byl rybník jako zlaté oko, plný sluníčka, plný našich bájí, zlaté baťulky, plovoucí na něm, pokorně odstupovaly před dětskými lodičkami a koráby, jedoucími kraj světa. Na dvoře byly tisíceré naše radosti. Pod kolnami vyleštěné kočáry, starý bufťík a drahocenné saně. V chlívkách rohaté Jenůfky, chrochtaví čuníčkové, červenobíle kravky a na hřádech stříbrný a zlatý kohout se svým poddanými, krocan a páv! Zvláště milou byla nám konírna. Do konírny nás lákal náš starý modrooký kočí Pácha, co uměl s koňmi nejlépe ze všech tatínkových čeledínů. Měl tam svatý obrázek s proutkem kočiček, plechové zrcátko, sváteční koňské postroje a svoji harmoniku. Pod koníčky capkali strakamakatí ušáci, s kterými jsme se mohli pomazliti, ale jaké pomazlení, když se králíčkové směli chytati jenom za uši — což pan učitel netahal nejhoršího chlapce za ucho — nebolelo je to? Pácha měl nás rád. Seděti na kozlíku u něho bylo velkým štěstím bratříčků. Toliko Vladíčkovi nemohl starý přítel zapomenout, že veza jej po vánocích na saních do Slanské školy, vyskočil mu za zády a utekl nazpátek domů.

Maminka byla naší zpovědnicí, naší ochrannou hrází, zda na světě božím, kdy a kde hlava si tak odpočinula jako v klíně maminčině? Dovedli jsme se k ní za to lichotiti, hladili jsme její sukně, její uhlazené vlásky, její svraštělé ručičky, ji celou, naši lásku a světici! Líbila se nám v široké krinolíně, kloboučkové kukli a v třírohém malovaném šátku s třásněmi!

Tatínkovi byla věčnou věrnou lampičkou. Šel-li tmou starostí a bolestí, svítila mu a zářila a naznačovala z tmy východisko k slunci. Jak vypodobniti otce? Tolikerých obrazů v srdci a v duši leží, probírám se v nich a táži se „který“? — „Všechny!“ odpověď. Vždy náš jeden tatínek s tím pouze rozdílem, že jednou byli jsme mu blíže a jednou dále, jednou dokořán se nám otevřela jeho věrná náruč, jednou ustupovati bylo nutno od zlatých bran, do určité chvíle pro nás uzamykaných.

Kdežto s maminkou vždy jsme se směli přáteliti, tatínek naše práva semkl do vymezených hranic, za těmi pro nás nebylo našeho sladkého denního tatínka, tam sídlil náš starostlivý, vážný otec. Nejraději představuji si jej v prostředních jeho letech z Vraného u Slaného, kde zastával místo hospodářského ředitele. Tam jsem se narodila, tam je začátek sdílení mého s žitými osudy naší rodiny. Tam jsem si vykreslila základ svého tatínka: Vůči dítěti byl obr. Statná, velká jeho postava měla nárok na podřízenost a úctu. V široké, zdravé, otevřené líci, s rozpůlenou bradou, modré, smavé oči dobývaly si lásky. Stonal kdysi na „růži“, prošedivělé jeho vlasy vyměnily se nemocí za mladistvě temné, které podržel nezměněné až do své smrti. Nos jeho, malý, český, byla bych nazvala odznakem jeho dobroty. Ale silná obočí prozrazovala prudkou a neústupnou jeho povahu. Hlas zvučný, krásný, přiléhavý k povídkám a ohnivým písním národním, sám o sobě byl by nás zvábil a unesl, kde by si přálo otecké srdce nás míti. Z polí a lesů v zimě vracel se na saních s ojíněným vousem a vlasem jako starý Mikuláš, nesa v svém omrazeném kožiše vůni zimy a štěstí do vyhřátého pokoje. V létě si vykračoval pyšně, opálený a silný, mezi pluhy a čeledíny, jako dobrý bůh. U večerních „raportů“ dovedl vzplanouti hněvem, výtky a rozkazy vyzněly v bouři, nad níž trnulo několik u dveří rozestavených, čepice mačkajících dvorských nešťastníků. Jak dovedl přísně veleti, tak dovedl hluboce milovati lid a práci, jsa svědomitý, poctivý, vrchnosti své oddaný, často až k své vlastní škodě. Na dětech žádal práci a dobré výsledky; i tu zamračilo se čelo, vzplanuly zraky, vybuchl hněv, když si někdo z nás zaklopýtal na vyměřené stezce k cíli. Zato úspěchy naše osvětlovaly jeho duši a činily mu jeho těžké starosti o vezdejší chléb sladkým břemenem. Poněvadž dětí nebyla skromná řádka, střídaly se na obzorech jeho žití mraky a jasy nepřetržitě. Pocházeje ze selského rodu, byl svým způsobem zbožný, zadumávaje se vstříc obloze, s krásným dojetím v tváři a v očích. Jistě jeho intimní jitřní modlitby byly projevem velké lásky ke kráse života a co v životě jeho srdci bylo nejblíže. Dítěti byla hádankou jeho modlící se, vyznávající a pokořující se bytost. Někomu, koho si učinil vůdcem svých myšlenek, snů a činů.

Ale pozdější věk rozluštil tajemství otcova vroucího zahloubávání se do své duše. Co tam bylo, co si ochraňoval, zač prosil, co miloval, čemu se všecek obětoval, to jsme byli v přední řadě my děti s maminkou, potom ta široká rodina Slovanstva, nesmírně mu drahá, a konečně vesmír a příroda, jeho radost z radostí největších. Dbal o naši píli i zdraví. Malé, buclaté dcerky zval s uspokojením šafářkami, o nejstarší Boženu, útlou divošku, která by byla hlavu v učení ztratila, tísnila jej starost. Poněvadž děvčátko nedalo se zdržeti doma u maminky, kde by bylo nejlépe pečováno o jeho zdraví, poněvadž prudce si vymohlo — oproti tatínkovu přání — vzlet za svým snem, z domu, do světa, odbývaly se v spoustech dopisů dotazy: „jak se jí vede?“ „co dělá zdraví?“, na které mladá učitelka z Plzně šelmovsky odpovídala: „Pan doktor Šell má ze mne radost a tvrdí, že se dočkám i české korunovace!“ S rodinou Dr. Šella byla Božena úzce spřátelena. Jindy píše: „Pácha s fůrou jsou svědci, že mi jdou pamlsky z maminčiny kuchyně k duhu.“ Miladě, zdravím kvetoucí, blahopřála žertem na tučný čtvrtek. Do doušky připsala: „Utěš tatínka, že tě již brzy dohoním.“

Poslíček Vopršal znal netrpělivost pana direktora v očekávání pošty, již z dáli, i když toho třeba nebylo, omlouval se všemi posunky své pohyblivé postavičky, shledával důvody, ale ten pravý, že si na cestě ze Zlonic do Vraného trochu dopřál, nikdy nevyzradil. Tatínek byl náruživým čtenářem politických zpráv, rozčilovaly jej všechny ty rány a ráničky Čechům soustavně udílené a prahl v duši po té vykoupené chvíli, která dnes rozsvěcuje se slavně nad rovy starých vlastenců. V rodině všichni názorům otce se podři-

zovali aneb s ním na oko souhlasili, toliko Božena utkávala s tatínkem roztomilé, někdy i tuhé a vážné polemiky, hájíc houževnatě malé odchylky od přesvědčení otcova pýchou a silou svého vroucího mládí. Nikdo nepodlehl, nepřekřtil se, náraz ztlumila obyčejně maminka vlídným napomenutím ke dceři. Ale otec nicméně Boženku miloval, vážil si v ní zdravého, statného ducha a velkého nadání. Již za svých studií přispívala do beletristických listů prósou a veršem, matce k svátku složila básničku: „Kdyby můj život celičký dal v korunu se slíti, na tvé by hlavě zářila, kde šediny se svítí. A srdce bych si vyrvala, by drahokamem bylo, aby ty skráně stařičké matičce ozdobilo." — Ráda si popěvala utrhačné písničky na Němce: „Žežulka nám píše z té německé říše, abychom šli Němcům pomoct, že jim kručí v břiše. A vy, Němci, flámi, nehrajeme s vámi, co jste si tam nadrobili, to si snězte sami!" — Jako otec tak i žití mnoho Boženě odpustilo, i když zvedla se k boji, orodovaly za ní její jasné, otevřené zraky a drobná ústka s krásným úsměvem. —

(Pokračování.)

Emil Tréval:

ŠIVA.

[Z knihy „Vraždy nepomstěné". (Pokračování.)

Thea Mechainová. Takový byl titul mého jediného romantického záchvatu v mládí. Na ženu díval jsem se vždy střízlivě a lichotím si, že spravedlivě. Objekt dresury, tvárný v pevné ruce, rozbřesklý a překypělý v ruce slabocha, neb sám sobě ponechán. Má-li žena duši, což Mohamedáni popírají — jest do duše subalterní, uztrnulá na vývoji hocha, vrtkavá, bez vědomí zodpovědnosti, k zlému strašně náchylná, hříčka nálad, člověk kusý. Po logice se ani netaž, neboť kausální nexus je myšlení jejímu cizí. Výjimečně jsou i mezi ženami zjevy nádherné, ale vše je přece naočkováno, nacvičeno, vychováno. Mužem, neb aspoň pro muže. Samá relativnost. Nejinteligentnější ze zvířat a nejbližší člověku. Soubor pudů, schopný nejvyššího zušlechtění.

V lásce muže k ženě jest hodně zloby a lži, a na dně požitku jsou odporné kvasnice.

S jakousi šlechtičnou staropanenskou vrhla se Orchidea na lidumilství. Osvojila si vážné manýry, vláčné pohyby a mluvu nosem. Zdvíhala oči k nebi hovoříc o úkolech křesťanské ženy, o pravé civilisaci, která pro srdce prostá je v nábožentství. Blahoslavení chudí duchem! Účastnila se horlivě spolkového ruchu družin filantropických, hodlající v Čechách spolky lidumilné dle vzoru vídeňského zreformovati. Nepochopovala a zavrhovala svůj dosavadní život, horovala o svatém klidu v kobě klášterní, o druhém, pravém svém narození v bohu, o blahu čistého, dobrodějného života.

Já byl na střehu. Všecka ta změna života u veselé Orchidey, lidem tak záhadná, mně byla zřejma. Byla mi odleskem a výrazem propukávající nemoci tělesné. Reakce nemoci na náladu, na projevy její. Což nezměnil jsem se sám za nemoci? Zajisté a radikálně.

Tak dychtiv, tak napiat jsem byl, že měl jsem obavu, abych nedostal tuberkulosu sám dříve než Orchidea.

Náhle v červenci, aniž by mne o tom zpravila, odjela k matce domů. A z domova došel mne teprve za týden poplašný dopis, že Libuše onemocněla kašlem a horečkou.

Už to bylo zde!

Edgare, drahý synu, byl to nejkrásnější okamžik mého života. Jakýsi duch bohorovnosti mne ovanul, sladký, závratný. Byl jsem osudem jednoho člověka, vládcem, soudcem a vykonavatelem rozsudku. Měl jsem vědomí vynálezce, jehož myšlenka stane se tělem, dobyvatele, jenž opanoval zemi nikdy neovládnutou.

Bylo mi do jásotu, do díků. Před kým klesnouti na kolena? Komu děkovati? Věřícím jsem nebyl, ani pokrytcem, abych zvolal: S pomocí boží podařila se mi vražda! Poklonil jsem se tedy sám sobě, triumfu zla v člověku, Šivovi.

Jak také se nekochati z triumfu? Já nelékař laicky nastrojil své premisy a z nich vyšel železný důsledek. Jaká škoda, napadlo mne, že nezůstal jsem při medicině! Byl bych se jistotně vyšvihl na koryfea.

A zase jsem se studoval, zda ozve se brak tradicionelní morálky ve mně, zda spánek míjeti bude má víčka, stíny vystupovati budou proti mně s obžalobou,

zda příbuzná krev nezdvihne svůj hlas ve mně a nezalituje pokrevnou. Ale krev mlčela, noci jsem prospal zdravě, nebylo nikde stínů, ani ve světě ani v duši a především ani nejmenšího záchvatu strachu nebo lítosti.

Tím sladší byl můj triumf, oč tajnější. Byl cele a jediné mým a vychutnal jsem jej ve veškeré jeho šíři a hloubi sám a sám. Hluboce pod sebou viděl jsem malomocnou spravedlnost, slepou a svíjející se pod mou patou. Trestající právo! Topilo se v mém výsměchu. Nemohlo mi na kobylku. Pochopoval jsem Razkolnikova, že ho to pudilo na policii, dobírat si orgány spravedlnosti, hráti si s ohněm narážkami, napovědmi o pachateli vraždy na staré lichvářce. Opojení ze zdařeného zločinu, posedlost Šivou. Pokoušelo mne to pod fingovanými okolnostmi popsat svůj případ v právnických listech jako novum kriminalistiky. Dáti juristům problém nad jejich horizont, vyvolati snad nemotorné polemiky. Augurové!

Vrah! Ano, avšak nedosažitelný, nedotknutelný. A neomylný. Bylo v tom kus všemohoucnosti, jedno vtělení Šivovo.

Navštěvoval jsem z Vídně nemocnou sestru, když poslala mi matka peníze na cestu. Byl jsem k Libuši vlídný, úslužný a měl oči otevřeny. Na oko se sestra neměnila, pleť její zůstávala stkvělá, nehubla, kašel byl vlastně jen pokašláváním spíše nepříjemným než hrozivým a horečky byly nepatrné. Jen noci ji neposilovaly, vstávala zemdlená jako po těžké námaze, potem zbroděná a kolena se jí podlamovala. Krev se neukazovala a to nejvíce upokojovalo.

Lékaři radili horské klima. Libuše zajela do Görbersdorfu s matkou a na podzim se vrátila zdravější a silnější. Kol všech svatých zachvátil jí střevní katar, úporný a vysilující. Lékaři radili zase jih Athos nebo Egypt. Libuše jela do Athosu zase s matkou, která se však vrátila a přesídlila do Prahy. V březnu vrátila se Libuše malomyslná, bez hlasu. Kdekdo jí litoval a mazlil se s ní. Neboť krásy její neubylo, spíše oduševnila se melancholickým přísvitem. Klopila oči jako sedmibolestná madona a žila ve společnosti mladých lékařů, kteří jí zbožňovali. Matka měla co brániti, aby s jedním z nich se Libuše nezasnoubila. Měla touhu užít lásky a manželství než zemře. Jen to, že skutečně ve svou blízkou smrt nevěřila, zdrželo ji od sňatku s nějakým spekulantem. Matka slibovala jí, že v létě půjde s ní do Alp, kdež se katarh její jistotně vyhojí. Ale věděla už od lékařů, že Libuše má tuberkulosu hrtanu a střev. Jinak valně nestrádala. Jen polehávala, zůstávajíc dobrého vzhledu, jako by nebyla ani vážně nemocná. I zábav tanečních se zúčastnila, ovšem jen na hodinu neb dvě a netančila. Vždy jen v průvodu lékaře. Bylo jí nutno klamati samu sebe, že je jen stonavá, že dosud je mužům žádoucí, více než některá zdravá.

Alp se nedočkala. Náhle za červnové, vlahé noci skonala. Zalknula se ochrnutím srdce, nebo plic. Za čtvrt hodiny bylo po všem. Zemřela v náručí přivolaného lékaře.

Matka dala jí postaviti na Olšanech mausoleum s nápisem: Jedinému dítěti! Tedy lživým.

Zdrcena naříkala si matka kde komu na svou opuštěnost. A připomenul-li jí někdo, že má syna, odvracela se nevrle. Věru, že málo ohledů brala, aby svou antipatii ke mně skryla.

Zestarala a shrbila se. Volala smrt a denně chodila na hrob zbožňované dcery plakat.

Soutrpitelka a původ sestřiny nemoci, Fróny Raprichtova, přežila mou sestru o půl roku. Zalila se krví v Opatiji.

Dokonáno! řekl jsem si, hra skončena! A v duchu sám sobě jsem tleskal.

Vražda! Úkladná vražda, ano! Nejtěžší urážka lidství, smrtelný hřích. Tak pravilo náboženství, které mi bylo modloslužbou, zbožňováním prázdné iluse.

Vražda! Ale byla základem a předzvěstí celé mé další existence, pečetí a výrazem celého mého charakteru. Bylo psáno, že budu démonem, nuže přijal jsem své poslání a snažil se vyhověti mu cele.

Sloužil jsem Šivovi a ejhle, nebylo štědřejšího pána nad tohoto zloboha. Zahrnoval mne odměnami.

Tehdy byl Kružel už zase ve Vídni. Ale láskou ke koketní švadlence slep a hluch, nestaral se o mé rodinné záležitosti podrobněji, vzal jen na vědomí, že mi sestra stůně a nepátral dále. Jen tak se stalo, že mu celá příčinná souvislost nemoci mé sestry s pobytem u Raprichtů ušla. Raprichtovi se ostatně po smrti dceřině vystěhovali někam na jih, aby měli ke hrobu dceřině blíže.

Situace má byla ostře význačná. Jedinou dědičkou Libušinou byla má matka a jediným zákonitým dědicem jejím byl jsem já. Jmění Libušino bylo tedy nyní mým jměním.

Ale očekával-li jsem proto, že se mé hmotné poměry smrtí sestřinou zlepší, zklamal jsem se šeredně. Antipatie matčina ke mně se za nemoci mé sestry ještě

vzmohla a myslím, že jakési podezření žilo, když ne v její mysli, tož v jejím citu, že já mám vinu na všem. Snad příbuzností naší krve vytušila pravé mé smýšlení. Jako všecky ženy nenáviděla mne, neptajíc se po logickém proč.

Přičiňoval jsem se projevovati bratrskou účast, přivážel jsem léky — sháněl mi je Kružel — vyřizoval korespondenci se správami lázeňskými, staral se o komfort nemocné. Libuše oklamaná děkovala mi vřele, ale matku jsem neošálil.

Psalo se tehdy roku 1872 a po objevu Kochově o nakažlivině tuberkulosní nebylo ještě slechu. Nemohlo tudíž podezření matčino nabýti žádné konkrétní formy. A už z formálních důvodů by mi žádný soudce nemohl nic prokázati. Ani neopatrnost to nebyla, že umístil jsem sestru u souchotinářky. Nebyl jsem lékařem, abych poznal nebezpečí, nebylo tu zlého úmyslu. Žádné forum by neshledalo na mně viny.

Matka nepřidala mi k hubenému stravnému ve Vídni ani dost málo, ba když zažádal jsem ji o taxu na první rigorosum, odepřela ji, poukazujíc, že stačí mi státní zkoušky. Chtěla ze mne míti hladového úředníka státního. Byl jsem nucen vydlužiti si taxu od Kružela.

U tohoto přítele ztrávil jsem též poslední prázdniny velkonoční před promocí. Pozval mne do Chorvatska na otcovský kastel. Jeli jsme tam spolu.

Starý pan Kružel byl alkoholik, což při živnosti jeho bylo pochopitelno. Nebyl valně vzdělán, cholerik, jinak dobrosrdečný. Ke mně byl laskav, a hleděl mne co možno často svým vínem opíti a měl nehoráznou radost, když se mu to podařilo. I Zvonimír popíjel rád. Vymykal jsem se, jak jsem mohl, jejich pitkám, až mne zanechali, abych se tedy bavil s knihami neb jejich slečnami.

Byly na kastelu slečny dvě. Starší Pikica, hospodyně, vzdálená příbuzná paní Kruželové, a dcera Kruželova dvacetiletá Zosa. Paní domu bývala na kastelu velevzácným hostem, léčíc se neustále v lázních. Byla dcerou vysokého vojenského hodnostáře a vzala si Kružela, když už jiní ženichové nešli. Otec Kružel zvykl si na její projížďky světem a rád platil drahé lázně, jen když měl doma mír. Neboť nemoc paní Kruželové jevila se velkou popudlivostí a absolutním požadováním, aby ona byla středem a modlou celé domácnosti.

Byl-li Zvonimír odlitkem svého otce, mohutný, dobrácký, s krátkým krkem a malou hlavou, měla Zosa konstituci matčinu. Gracilní až do hubenosti, tmavá, předčasně povadlé pleti, inkoustově černých, matných očí, vadného chrupu, nebyla nikterak svůdným zjevem pro znalce velkoměstských elegánek. Ani vzdělání její nebylo imponující. Uměla německy, drnkala na piano, zpívala čím falešněji tím raději. V prsou byla úzká a plochá.

Povahy slabé a poddajné, postrádala zlých sklonů, ne z přirozené dobroty, nýbrž z lenosti. Nebyla schopna žádné energické akce. Břečťan hledající kmen, o nějž by se ovinul.

Popisuji tak Tvou matku, Edgare, abys pochopil, že nebyla to prudká vášeň, jež nás sblížila a že povaha Zosina nepřipouštěla, že by snad byla šťastnější v jiném manželství.

Slečna Pikica byla kyprá, pětatřicetiletá vdova po nějakém malém úředníku, bezdětná, veselá a koketní. Representantka domu. Uměla trochu francouzsky a nazývala se sama ange gardien slečny Zosy. Svěřila mi velmi brzy, že se o Zosu zajímá mladší syn sousedního statkáře Lorkoviče, mladík vzhledný, ale lehkovážný. Zose prý se líbí, ale otec a bratr, že pro Lorkoviče nejsou. Je prý sběhlý, nedopečený právník a hodí se nejvýš za notáře na ves.

Paní Pikica naznačovala mi, že by Zosa byla pro mne dobrou partií, že bude bohatě obvěněna. Nápad ten se mi zamlouval, přemýšlel jsem o jeho výhodách a shledal, že by byly značné. Promyslil jsem věc, zosnoval plán a bez odkladu jal jsem jej prováděti.

Sněženka byla už zapomenuta a žádná romantičnost nekalila jasnost mých výhledů.

Zosa se mi nelíbila, ba pokládal jsem ji za souchotinářku, ale to mi nevadilo. Toužil jsem po brzké samostatnosti hmotné, která by uvolnila mou vůli i sklony její. Přání, ukázati matce, že i bez její pomoci dopracuji se svých cílů, mne v samé duši až nesnesitelně pálilo. Vynutím si sňatkem s bohatou nevěstou respekt, neodvislost a volnost akce na všech stranách. Úspěch ovládá city lidské neméně než láska, ba všeobecněji a trvaleji. Až matka uvidí, pak se snad přikloní. Zavile stál jsem právě o lásku tam, kde mi byla odpírána.

A hned počal jsem obmyslně plán svůj prováděti sterými pozornostmi, které v očích žen nabývají důležitosti a rozhodující významnosti. Zosa byla překvapena a potěšena. A hned znamenal jsem též, že bystrý Zvonimír mne prohlédl a snahu

mou schvaluje. Znal dobře mou energii a cenil si mého ingenia.

Nebyl jsem nikdy ješitou, zkušenosti mého ranního mládí mne z toho důkladně a navždy vyléčily. Věděl jsem, že vada má tělesní je očividná a nezatajitelna ani sebe přiměřenějším úborem. První dojem mého zjevu u žen býval odpuzující. Sněhurka nemohla s počátku ani pochopiti, že jsem pokrevným bratrem její nádherné Orchidey. Teprve zvolna přivykala mé nestvůrnosti a později teprve počala si ceniti ne mého citu k ní, nýbrž mého ducha.

Povrchním ženám byl jsem směšný a jako milovník nemožný.

(Pokračování.)

*

Gabriela Kafková:

SMRTELNÝ TRYSK...

(Dokončení.)

Kolikrát jsem čelo opíral o tato okna za podobného večera, jako je tento, když jste odešli na led, nebo po návštěvách, a odříkával jsem z paměti, hřměl i šeptal nekonečné strofy klassických dramat a komedií. V hrudi mně bouřilo, srdce usedalo strašlivou krásou a slova básníků plála na rtech, až zraňovala.“

„Skrčena v koutku naslouchala jsem ti, tam z výklenku, zatajujíc dech. Kdysi jsi klečel před touto pohovkou a šeptal: „Je život přece tak krásný, královno. . .“ a já jsem musila uprchnout, mučena žárlivostí.“

„Zamilovala se do mne kdysi mladá dívka, s níž jsem hrál Carlosa. Byla šlechetná. Snad byla by pro mne mohla mnoho udělati. Ale nebylas to ty. Změnil jsem scénu. Byl bych ji zničil, kdyby mně byla méně lhostejna bývala.“

Xenie se otázala rychle s veselostí poněkud násilnou: „Je-li pravda, že před rokem tě angažovali do Vídně přímo ze zapadlé moravské vesničky?“

„Tak jest, Xenie; bylo to právě před rokem, kdy šťasten, zapomenuv starého záští, rozjel jsem se k vám. Jak jsem se těšil! V jednom kupé se mnou jela rodina s malým děvčátkem, tobě podobným, jež zvláštní náhodou mělo i začáteční písmeno křestního jména totožné s tvým. Říkali jí Xavera. Zanesl jsem dítě pamlsky. Teprve na prahu průjezdu projela mnou pochybnost. Skokem byl jsem nahoře, abych ji zaplašil.“

„Nebyla jsem tehdy doma. Vzala mne k sobě na půl roku sestřenice do Kremže, kde její muž byl posádkou.“

„Řekly mně to, ale nevěřil jsem jim!“

„Proč?“

„Kdybys věděla, jak mne přijaly. Jaký mráz spálil moje květy! Jedva že mně podaly židli. Nepovznesl jsem se tak velmi. Myslily, že jsem byl přijat u divadla dvorního. Díky bohu a prozřetelnostné přírodě, že nejsem dívkou, na niž u divadla číhá tolikeré pokušení! Jaká bolest pro Lumbachův rod! Na ohledy vůči mému rodu a jiném nepřipadly. Nicméně i pro mladého muže mého rázu a mých sklonností tolik pokušení číhá ve městě tak světáckém. To byla celkem veselá chvíle. A ujišťuji tě, že jsem tyto pokyny přijímal s grácií hodnou sv. Aloisia. Když tu na ráz vyčerpaly moji trpělivost. Žíznil jsem a požádal o doušek vody. Vyměnily pohled, který byl by se hodil Molièrovi. Teta Louis přistoupila ke kredenci a marně hledala klíč po kapsách, ač vím, že jí visel u pasu, načež matka tvá přinesla mně vodu ve hrubé sklenici, z níž pívají služky. Nádoba byla určena asi na smetiště, jako by z ní pil malomocný. Odešel jsem bez pozdravu.

Nepochyboval jsem ani na okamžik, že ti zatajily můj příchod. Kde tě hledat? Běžel jsem na korso, číhal jsem za přízemními okny paní Humlové na tvůj stín u piana. Marně. Hodinu jsi neměla. Běžel jsem k divadlu. Příbuzní a známí jsou roztroušeni po celém městě, ale táž stará alej vede k vašemu domu, ze všech končin města. Usedl jsem na lavičku, jakobych doufal, že se stane zázrak. Konečně jsem se vrátil pod tato okna. Poslední denní světlo chvělo se mezi vlhkou fialovou zemí a vysokým nebem. Agnes spustila žalusie a rozsvítila. Můj hněv ochabl. Věřil jsem, že jsi doma, že tě někam zavřely, když jsem přišel. Ucítil jsem pouze, že jsem v aleji hrozně prokřehl. S hlavou hrozně prázdnou, neschopen cítit bolest, odjel jsem neprodleně. Okamžik jsem váhal, kam mám si koupit lístek. To město mně vskutku nepřirostlo k srdci, jen k vůli tetám jsem přijal ten závazek, neboť kdysi, z dob pana komořího, nemálo jim imponovalo. Jel jsem přece. Neměl jsem už než svůj vzdor. Počalo sněžiti velikými vloč-

kami, když vlak vyrazil do světa jako zběsilý. A pak nastal — smrtelný trysk!“

Mladý muž se odmlčel. Xenie zbledla velice a zachvívala se ve svých vystřižených šatech. Pokoj prochladl, nebo zapomněli zavříti dveře do sousedních netopených místností. V kamnech vyhaslo. Konečně se mladá dívka vzchopila a hladíc váhavě ruku bratrancovu, pravila: „Nyní však jsme spolu, a nedáme se rozloučiti!“

„Proč tedy se neraduješ?! Ústa ti tak zbledla a ruka se ti chvěje. Nezakryješ toho. Arno, co tě souží? Proč jsi přijel právě teď?“

Sklonil plavou hlavu téměř až k jejím kolenům.

„Nikdy už se neuvidíme!“

Chopila se vášnivě jeho rukou.

„Proč?!“

„Musím dobrovelně zemřít.“

„A — proč?!“

„Jsi nevinné dítě. Do jaké formule mám vtěsnat, co se stalo? Podle střízlivého světa? Mám ti říci, že jsem zničil cizí ženu, že jsem stíhán pro podvodnou hru, nebo konečně, že jsem už takový vyvrhel, jímž mne tety chtěly míti, a že bych vlastní rukou musil rozbít nádobí, z něhož bych čehokoli požil u vás?

Jisto je, že jsem šel nad propastí všech těch hrůz a že mně do očí střiklo ode všeho bláta. Nechci malebnými čáry zakrývati před tebou strašlivou ránu. Musím odejíti, abych nekřížil dále životy nevinných lidí, kam jsem vpadl jako disharmonický tón, protože jsem si vynutil přístup do jejich osudů proti vůli boží.“

„Tušila jsem něco takového, jak jsi vešel. Vina padá na mne. Měla jsem ti psát, nenechávat tebe v nejistotě o svých citech. A já zde žila zatím v líném klidu...“ dívka se svezla s pohovky a rozvzlykala se do bílé kožišiny na zemi. „Jak se nenávidím! Byla jsem jako kočka, která dbá více o dům, nežli o člověka!“ ...

Pozvedl ji a posadil něžně vedle sebe.

„Tím se nikdy o klid neolupuj! Máš moji lásku za takového nuzáka, který žebral na rozcestí k tvému srdci? Nikdy jsem nepochyboval o tom, že mně máš ráda. Ale věděl jsem, že při svoji o tebe prohraji a prohrát musím pro svoji šílenou pýchu.

Nevzlykej, Xenie, prosím tě za to! Pohleď, jak jsem kliden. Považuješ to za hřích, že odcházím? Nemoha dále čestně žíti! Zdá se mně, že neodcházím tak zcela planě — neboť jsem pochopil. Vinu svoji i druhých i vykoupení, jež jsem marně nechal projíti kolem sebe. Snad umírám proto, aby se do podrobností takový osud už nikdy neopakoval. Zlo, jímž mě otrávili, je hluboko vkořeněno; snad ještě děti našeho příští budou zápasiti s bezprávím, kterým mne byrokratické tety zahrnuly.

Kdož ví, snad jim svitne ušlechtilejší budoucnost než byla moje.

Raduji se, že zřím vše v tomto ozáření! V nejkrutějších chvílích bával jsem se jen chaosu, zmatení vlastního nitra, jako dříve jsem se vzpíral každé uniformě ať reálné, ať duchovní již tety mně chtěly navléknout.

Nyní budou triumfovat. Ale ani to mne už nebolí. Přišel jsem proto především, abys si nezoufala, abys jim nevěřila, že jsem odešel bídný a prokletý. Abys neztrácela odvahy a šla za mne do modra a k světlu, kam jsem tě nemohl dovésti. Slibuješ mně to?“

Položila mu mlčky hlavu na rameno.

„Byl bych raději odešel neobjasněn, než abys se měla trápiti.

Tys byla ona zakletá princezna tohoto domu. A jedině tvé jméno bylo s to, aby povzneslo mne nad moje sebemučení.“

Mladí lidé seděli dále ve mdlobném mlčení. Venku se ztišil vítr. Za okny byla vyčasená pohoda, jako by koberec přiložil. Ve blízkých kasárnách počali troubiti večerku. Když dozněla městem melancholická trubka, Arnošt vstal. „Je čas!“

„Ještě ne,“ zablábolila, „ne ještě!“

Pozvedla paže a seč byla, vypiala se, aby se ruce setkaly za jeho týlem.

„Ne,“ zašeptal, uhýbaje se jejím rtům. Cítě, že na něm visí celým drobným tělem, opakoval: „Ne, políbiti nesmím.“ Podržel pak oběma dlaněma její hlavu, zatíženou bohatými vlasy. Patřili si do očí, potopeni do sebe zornicemi.

O objetí vyšli na chodbu. Xenie postavila svícen do výklenku nad jejich hlavami. Mezi něžnými slovy dívali se na sebe očima planoucíma štěstím, jako by se nerozcházeli, ale shledali na věky. Byli oba mimo prostor, nad ethernou propastí největší z moudrostí, nebo největšího šílenství.

Konečně sestoupil mladý muž o jeden stupeň níže, pak v další a další ještě.

Kroky doduněly v klenutém průjezdu.

Xenii bylo, jako by se schody i s ní byly propadly do nitra země.

✱

KOROUHVIČKA.

Čilá koketka na střeše
stanouti nemůže zticha,
vždycky na stráži, především
moderní povánky čichá.

Včera bělrudou vichřicí
zběsile vrzala rvána,
jakby praporec vztyčený
nad město jásotné zrána —

dnes, hle, po rudém čmoudu se
křidélkem obratně dává,
cárem krvavým — já taky! —
koketně na odiv mává.

Zach.

LITERATURA.

Z přerozmanité směsice knih a knížek, určených mládeži, které se zdvojeným úsilím přivedli nakladatelé na trh, aby nahradili zanedbané, mohu se zmíniti jen o některých, vskutku pozoruhodných a nepřehlédnutelných se stanoviska literárního. Zajímá pěkný výbor *„Arbes mládeži“*, který provedl vkusně Ot. Svoboda (nákl. J. Otty v Praze) po způsobu dříve vydaného a primát zachovávajícího výboru „Zeyer mládeži“. J. Arbes nepsal pro mládež, ale mládež ho má znáti. Měl také pořadatel potíž s výběrem, poněvadž ze stěžejných děl Arbesových mohl uvésti jen úryvky. Stalo se tak proti zásadě, že celé dílo nemá býti nahrazováno a předváděno zlomky, ale není pravidel bez výjimek. Úryvek z „Newtonova mozku“ na př. je způsobilý, aby přiměl čtenáře přečísti si romanetto celé, čímž účelu spisu konečně dosaženo. — Několik autorů společnými silami za redakce M. Gebauerové dalo vznik životopisné antologii „Z malých začátků“ (u Jana Laichtra.) Nezáleží na tom, není-li výbor portretů dosti metodický: Jungmann, Purkyně, Náprstková, Frič, Fügner, Palacký, Němcová, Neruda, Gebauer, Mošna, Šubert, důležitější, j a k jsou podáni a vykresleni tito různorodí pracovníci na národa roli dědičné. Lze říci, že vesměs vhodně, bez učeného aparátu, spíše zábavně, takže biografie takto podané utkví pevně v paměti. Dle programu pořadatelčina jest tato kniha zahájením životopisného cyklu lidí, kteří, „vyšedše ze skrovných poměrů, dosáhli prací a přičiněním skvělých výsledků života“. Lze se naň těšiti. — Tutéž tendenci poznati sebe sama následují dvě nově zahájené sbírky životopisné *„Bohatýrstvo“* za redakce Jar. Hlouška (v Unii) a *„České hlavy“* za redakce ? (u F. Topiče). *„Bohatýrstvo“* uvedlo se, jakž ani jinak býti nemohlo, životopisem *Tomáše G. Masaryka*, prvního presidenta republiky Československé z pera dra Em. R á d l a, ve sbírce druhé týž začátek, jenže z pera dra J a n a H e r b e n a. Oba spisky vyhovují plně svému účelu. „České hlavy“ pohybují se švižněji vpřed, přinášejíce ještě další tři svazky *„Dra Miroslava Tyrše“* od K. D o m o r á z k a, *„Jana Amosa Komenského“* od J a n a N o v á k a, a *„Hviezdoslava“* od Fr. T á b o r s k é h o. Přímým podnětem ke svazku tomuto byla zajisté jubilejní příležitost. — Velmi vážné ponaučné cíle sleduje nový svazek „České knihovny“, který přináší *„Vybrané spisy původní i přeložené Josefa Jungmanna“* vydáním K a r l a H i k l a. Styk s kulturní a literární minulostí našeho národa je prvým bodem obrozeného našeho života. A zejména mládež jej musí pěstovati, chce-li stavěti výše a dále národní budovu, jejíž základy kladla minulost. Karel Hikl po obsažné předmluvě, vystihující nejen význam Jungmannův, ale celou jeho dobu, zařazuje do knihy vhodně volené ukázky z velikého díla Jungmannova, z ponaučné prósy, původních veršů i překladů. Mladý čtenář se doví, že mnohými tématy, které nedávno rozvířily veřejnost, na př. Schauerova úvaha o splynutí drobných národů s velikými, osvícenými národy, obírali se již naši buditelé a je rozřešili. Také jiné články Jungmannovy, na. př. onen o klasičnosti v literatuře, nepozbyly živého významu. — Z beletristické žně zmiňuji se o knize J a n a O p o l s k é h o *„Nová země“* (u Přemysla Plačka v Pacově), která vyličuje fantastickou historii školáka s americkým jménem Bob, toužícího po volnosti. Hlavička přeplněná zmatkem doby, nedostatečně podanými a zažitými školními naukami hledající „novou zemi“. Soudíte, že se děj odehrává na české vesnici, ale tam nechodí učitelé v blysknavých cylindrech. Pes Ořech má více rozvahy než Bob a zaveze ho v obrovském kruhu z dobrodružné pouti nazpět k otcovskému domu. Četba trochu exotická, mnoha nesrozumitelnostmi a chybami porušená. Ilustrátorovy iniciály jsou místy nevkusně zkresleny. — Týmž nákladem vyšla kniha podobného rázu J a r. P e t r b o k a *„Útěky z propasti“*. Také přemítavá školácká hlavička dostává se do sporu se svými školními povinnostmi a hledá cestu, jak utéci z ovzduší, které se jí stalo peklem. Krutou obžalobu navršuje tu autor na hlavu špatného paedagoga, jehož ideálem je malaga a vepřová pečeně. Autor obírá se svým tematem pod zvětšujícím sklem a snaží se podati zvětšené typy, jaké neexistují ani mezi mládeží ani mezi učitelstvem. Touto hyperbolisací dociluje někdy účinu zamýšleného, ale někdy také zkresluje věc a přežene. Nicméně jeho snaha je pozoruhodna, vyjíždí daleko z vyježděné koleje, obvyklých „povídek pro mládež“. I o knize S t. K o v a n d y *„Z příkazu tatínkova“* (ještě u Plačka) dlužno se s uznáním zmíniti. Ale přemoudřelý hrdina primán, jenž knihou vlastně píše svůj deník a své zkušenosti v první třídě

gymnasijní, zanechává ve čtenáři chlad. Nepřipoutá jeho účasti a sympatie. Každá stránka vás přesvědčuje, že se stalo nedorozumění v pojetí a provedení celého díla, které by nebylo nezajímavo, kdyby nebylo zápisníkem dítěte. Maje jím býti, musilo by zníti jinak, formálně i rozumově. — „*Lovci mamutů*", které napsal Ed. Štorch a vydal v dědictví Komenského, jsou prachistorickou povídkou z pravěku Čech, velmi životně a názorně vypravovanou. Nechtějí se mi líbit indiánská pojmenování osob povídky, jako Vylomený zub, Strach sobů a naproti tomu zcela mladinké názvy topografické Divoká Šárka, Bulovka, Rokoska, Libeň, Vltava, Čertův mlýn, Jenerálka atd. Působí rušivě. Ilustrace Panuškovy nejsou vždy zdařilé, na př. obrázek na str. 15. je nesnadno i dospělému rozřešit. — F. S. Frabša vydal v tiskovém a vydavatelském družstvu českých socialistů pěkný památník „*Čeští spisovatelé mládeži*". Promluvila tu k dětem řada dobrých spisovatelů, k srdci i k rozumu; většina příspěvků povstala před 28. říjnem, to musí míti kritik na zřeteli. Dnes by jistě dopadla taková antologie jinak. Přes to je v knize tolik milých podnětů po stránce výchovné i nadšených slov básnických, že nezastará a zůstane literárním dokumentem z doby přechodu. — O velmi vážném úsilí o osvobození literatury pro mládež z šedivé konvence svědčí „*Děti boží přírody*" od Josefa Jahody a dvě knihy T. E. Tisovského „*Přízrak*" a „*Krasavec nehezké tváře*" (u Vilímků v Praze). Jahoda neidealisuje, nerozmázlá se v dětském ovzduší, jak častěji se u nás děje v domněnce originálnosti. Líčí s drsným realismem život venkova, jak vskutku je, a přece hluboký soucit i láska a bodrá životnost dýchají z jeho genrů. Drobný čtenář odnese si z četby etický zisk a to jest pěkný dar, může-li jej kniha dáti. T. E. Tisovský od svých zvířátek, s nimiž se uměl neodolatelně obírati, propracoval se výš, mnohem výš. Řekl bych, že jen on dovedl dosud u nás napsat skutečný román pro mládež — to, co tak výtečně dovede na př. L. A. Čarská. Tisovský miluje ovzduší středoškolské, studuje studentstvo a jeho svět a dovede tu zaplétati napínavé historie, trochu eroticky zbarvené, jak vskutku mládí bývá, se svými rozkošnými a naivními dobrodružstvími. Není moralistou, ale ničemu, který i tu se vyskytne k výstraze všeobecné, dovede vytáhnout za uši na pranýř. V Tisovském vyzrál nám jeden z nejlepších prosaiků, které v tomto oboru máme. Úprava knih je velmi vkusná, přímo neválečná, ilustrace jsou skutečnými ilustracemi a ničím jiným. Jarosl. F. Urban shrnul v útlý svazeček „O *vodníkovi*" (u Plačka v Pacově) cyklus pohádek na společné tema. Sbírá je z úst lidu i varianty již známé a vykresluje jimi dosti úplně figuru vodníkovu v českém lidovém mytu. — Ani loutková literatura nevyšla zkrátka, ale přibyl jí přímo znamenitý „*Krasocitný Budulín*" od Karla Maška, pohádka na ruby, jak ji autor žertovně jmenuje, o šesti obrazech (u Jos. Springra v Praze). Hra srší vtipem a kypí rozmarem, nejen slovním, ale situačním, i celou osnovou. Není bez ironie, tu a tam švihne jí jako raketou, zejména když se rozřeší tajemství neviditelných bot, které ševcovský tovaryš Budulín konečně přinese králi, kdy král jmenuje mistra z Přetrhdílů ministrem všeho obuvnictví s portefejem a Excelencí, poustevníka Šarapatku královským dvorním a komorním poustevníkem, prasátku Barnabášovi udílí řád zlaté ještěrky s právem nositi jej propíchnutý v rypáčku. Hra tato patří k nejlepšímu, co v tomto oboru máme, a je toho hrozně málo. Také loutková hra J. M. Šerého „*Medvěd a uhlíř*" (vydal Dr. Veselý v Praze), s obvyklým pohádkovým aparátem, uhlířem, Kašpárkem, čarodějnicí, drakem, princeznou, pobaví vkusně drobné posluchačstvo. Ani tu není nouze o rozmarnou grotesku, když vysvobozenou princeznu nakonec nikdo nechce, ba ani ne drak sám. — Upozornění na dobrou obrázkovou knížku pro nejmenší. Je to Sládkova známá báseň „*Král Honza*", kterou doprovodil Jos. Wenig řadou barevných komposic a vydal s veškerou pečlivostí A. B. Černý v Praze. Živili jsme svou mládež právě na tomto poli většinou náhražkami německými, produkovanými již neslaně nemastně pro takový mezinárodní export, ale duchem vždy germánskými. Bude nám tu mnoho dohánět. Wenigova leporetově upravená, na pevné lepence montovaná knížka je dobrým začátkem. *A. Šebek.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Alf. Muchy z cyklu „Slovanská epopej" (Praha, Klementinum 1919). — Je především nutno, aby byly zjevny Muchovy úmysly a cíle: „Myšlenka vytvořiti malířské dílo, které by bylo symbolem vůle našeho národa, vzdorovati německému jařmu, a které by povzbuzovalo nás semknouti se ku plodné práci s ostatními slovanskými národy — vznikla ve mně již za pobytu v Paříži," píše Mucha. „Přál jsem si všechny své síly a svoje malířské umění dáti do její služby. Řadou obrazů znázorniti slavné chvíle našeho národa a všech větví slovanských od nejstarších dob až do dneška, zdálo se mi důležitější nežli žíti jen pro umění." Takové myšlence propůjčil Mucha své métier. Počata v době předválečné, „Slovanská epopej" měla býti umělecko-politickou demonstrací v zemi malé, ovládané rakouským monarchou a jeho služebníky. Od myšlenky té nedal se Mucha odtrhnouti ani válkou; „panslávské" dílo rostlo a pokračovalo i v dobách nejhorších, kdy jiní navrhovali rakušácké propagační plakáty.

Odvykli jsme už slavenému malování rozměrných historických obrazů, v jichž tradičním obdivu byli jsme v mládí vychováváni. Měli jsme zato, že celý vývoj malířství „dějin" je už definitivně uzavřen. Od V. Brožíka dělí nás desítiletí, zavrhující malířství na přímém názoru nezaložené; to, co chtěla doba malovat, musila vidět, vidět očima.

Alf. M. Mucha proznámil se jako dekorativní specialista, kreslíř svého genru, kreslíř pečlivý a delikátní, vždy hladký, stylisovaný, jemný v linii i barvě. V tomto smyslu nebyl plně výtvarný: obrazy jeho byly kresbou, barva kolorovala liniovou kostru obrazu. Nekreslil barvou. Může takový křišťálově chladný a průhledný dekoratér vyrůsti v historického malíře velkého stylu, jakým byl vášnivý Matejko?

„Slovanská epopej" je pro Muchu novou prací, však M. nestaví se před ni nově. I „Slov. epopej" nese v sobě všechny umělecké platnosti Muchova nadání: přepečlivou kresbu, velký dekorativní rys, rafinovanou jednoduchost, plošnost a působení obrysu. Tělesnost je vyjádřena kresbou subtilně kolorovanou, celek obrazový je skupinou silhuet podrobným prokreslením až ztuhlou, skupinou různých barevných a tvarových mass. Ústředním postavám obrazů nedáno určité vyvršení, nad ně vyráží barevná zdobivost, projevující se výběrem a bravurním vypracováním krásných látek, efektních barev, nerozvedených po obraze. V každé plošce obrazu je mnoho dekorativního počtu, přemírou čehosi aranžérského trpí vzrušený motiv „Slavnosti Svantovítovy". Nejvíc ústřední soudržnosti zachoval si obraz „Zrušení nevolnictví na Rusi" svou klidnou a mocnou převahou horizontály davu před vznosnou, v mlze stápěnou architekturou chrámu Blahoslaveného Vasilije.

Nechť se tedy v „Slovan. epopeji" nespatřuje to, čím není: snahou o znovuvzkříšení či obnovný vzrůst historické malby. Jsou to obrazy ušlechtilého vlasteneckého myšlenkového pojetí a známé Muchovy umělecké povahy.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Dne 11. t. m. zemřel u věku 62 let v Potštýně akad. malíř a profesor figurálního kreslení na české technice Adolf Liebscher, bratr dříve zemřelého krajináře Karla Liebschera, rodák pražský a odchovanec uměleckoprůmyslové školy vídeňské. V letech osmdesátých ovládaly jeho líbivé a barevně uhlazené komposice široký vkus a charakterisují nápadně svou dobu, kdekoli se s nimi setkáme. Tak vzpomínáme zejména jeho obrazové výzdoby foyeru Nár. divadla v Praze, maleb na oknech vinohradského chrámu sv. Ludmily, nástropních maleb ve dvoraně Národního domu tamže, opony lublaňského divadla, maleb v Graebovce na Král. Vinohradech, v kapli v Lochovicích, v radnici kolínské a přehojně jiných dekorativních výplní v domech soukromých. Velké popularity získaly mu obrazové reprodukce historického plátna „Žižka před Kutnou Horou" se známým lučišníkem, který „míří na každého", pak církevního triptycha „Valašská madona", cyklu žánrů na motivy z „Prodané nevěsty" a diorama na Petříně „Švédové v Praze". Ad. Liebscher uměl nejen si vybrati efektní motiv, ale i efektně malířsky jej vysloviti. Odešel jím pracovník neúmorné píle, ctitel krásné formy, druh Alšův a Ženíškův. Trvalá mu paměť!

*

* Dne 7. t. m. zemřel v mužném věku 46 let známý hudební skladatel Adolf Piskáček. Složil opery „Divá Bára" a „Ughlu", úspěšně provedené na Nár. divadle v Praze, dále operu „Král a sedlák" a balet „Čarovný květ", který přijat Nár. divadlem k provozování. Z dalších jeho skladeb jmenujeme symfonickou báseň „Švanda dudák", mysterium „Svatý Vojtěch", kantátu „Krásná Maria", sbory „Jan Kozina" a „Král Svetger". Ad. Piskáček působil také jako učitel zpěvu a jako hudební referent, napsal i řadu odborných pojednání a menších beletristik.

*

— „Volební lístek není všecko!" — volalo se jednou výhružně v Národním shromáždění — a my, po zkušenostech poslední dobou nabytých, pojímáme tento výrok svým způsobem a pravíme: „Bohudíky, volební lístek není všecko!" Neboť by to bylo vysvědčením nesmírné ubohosti, kdyby pro člověka — ať jakýchkoli kulturních požadavků — měl býti vším tento prostředek efemérních zájmů stranických; ano — s dobrým rozmyslem pravíme efemérních, neboť ať cokoli hlásá ta neb ona strana velkými hesly: způsob, jakým je sleduje, činí je nicotnými pro všeobecnost.

*

— Trapným zjevem, dříve ojedinělým, v počátcích republiky se množícím a nyní, před volbami až typicky příznačným bylo organisování se spisovatelů a umělců v politických stranách — totiž v těch, kterým kyne většina. Přemnozí, kteří dříve se chlubili tím a považovali to za čest, že stojí mimo strany, že jsou povzneseni nad politickou příslušnost — náhle ocitli se na politických „kandidátkách" stran, kterým většina pojistí vliv. Jako při čtení kandidátních listin bylo vůbec žalno viděti, jací lidé se domnívají, že jsou schopni spravovati věci obecní (t. j. jak jsou nevědomi, jaké odbornosti tato správa vyžaduje), tak tím trapněji tato nedostatečná znalost dosahu vlastních schopností dotýkala se pozorovatele při jménech uměleckých — vyjma ovšem případy, kdy osobní prospěchářství z toho „souhlasím s většinou" bylo nade vši pochybnost vyloučeno

a kdy užitek z účastenství té či oné silné osobnosti v obecní správě byl každému zřejmý.

*

— Jest příznakem jisté naší inferiornosti, že nemáme vůbec denního listu věcné informačního, nesloužícího žádné straně — listu, jakých jiné vskutku kulturní národy mají většinu. Působí na člověka rozumně, střízlivě myslícího nevýslovně hnusným dojmem to věčné haštěření listů mezi sebou a zvláště všecka ta demagogická sofistika, obracející pravdu v lež a lež v pravdu. V nynější volební kampani byl tímto způsobem český veřejný život zase důkladně rozvrácen, a lidé, odkázaní svým rozhledem jen na noviny, zase na dlouhou dobu důkladně stranicky ohloupeni. A to je právě to smutné, že pro list povýšený nad tento zastaralý zlořád, není u nás vydavatelstva a nebylo by snad ani čtenářů.

*

* O pěkném pokroku původního českého filmování přesvědčilo nás představení „Sivookého démona" Arbesova v Lucerně, jež vypravila filmová společnost Binovcova. Pí Suzana Marwilleová i p. V. Vydra vyjadřovali velmi dobře mimiku hry a také mechanika nikde neselhala, ale myslíme, že v tomto znamení český film do světa přece jen se nedostane. Jen český lidopis může mu k tomu dopomoci, bude-li obratně aplikován. Před válkou jednalo se o zfilmování Procházkova „Krále Ječmínka", básně pro účel filmový velmi vhodné nejen svým mytickým dějem, ale hlavně svou krojovou a zvykovou pestrostí, ale válka provedení znemožnila. Mělo býti uskutečněno v okolí chropíňském za účasti královniček, s vodníkem, klekanicí, plivníkem i s bojarskou hanáckou svatbou, ale hanácké koňstvo i chlapci musili jít sloužit „císaři pánu" a děvčata vehnána do fabrik na náboje. Snad nyní by bylo lze k tomu se vrátit. *N.*

*

Studentstvo české konečně opět se přihlásilo po dlouhých letech jako společenský činitel. Od rozpuštění Akademického čtenářského spolku nedomohlo se jako celek nikdy toho významu, jako mělo v tomto svém starém, slavném sdružení. Krátká perioda „Slavie" a ojedinělé podniky r. 1899 a 1904 neměly zvýšených výsledků. Studentstvo ve svém zmalátnění a zlhostejnění k národu se nepřiblížilo. Hledejme kořeny toho a spatříme tam divné osoby a věci. Letos konečně representovalo se jaře a sympaticky jarními slavnostmi ve prospěch akademického domu, a obecenstvo projevilo mu své sympatie, zejména návštěvou v Královské Oboře dne 25. května. Byly to pravé majales, slavnosti jara a mládí — mládí obrozeného v svobodě, tedy mnohonásob radostného. Přejeme českému studentstvu, aby si zachovalo společenský a národní význam, letošními slavnostmi sympaticky získaný. Další cesta k tomu nevedla by pod rudým praporem, jak jsme někde slyšeli o 1. máji hlásat nerozvážné horlivce. Prapor republiky a národa má dvě barvy, barvy Havlíčkovy a Nerudovy, to nesmí studentstvo zapomínat, aby se nedivilo příště prázdným a bezúčastným ulicím při svých průvodech.

*

— Tisíckrát a tisíckrát bylo již konstatováno, že vždy — v minulosti i přítomnosti — byla to jen a jen kultura, která povznesla český národ a nikdy politika. A proto kulturní kruhy stranily se politikaření, a když v běh dějin zasáhly — projevem českých spisovatelů — jen ony daly věci pravý obrat. V těchto dnech znovu máme radostné, nezvratné důkazy, že český hudební zájezd do Londýna a Paříže jedním rázem vykonal v náš prospěch více, než jakákoli dlouhá jednání politiků ve ztrnulých formách diplomatických — a cizinou úspěch umělecký konstatován byl právě jako úspěch politický. Arciť, zatím co umění získává Čechům v cizině svrchovanou čest, život domácí, rozvířený zájmy stranickými, nízce pudovými, činí seč jest Čechům v celém světě ostudu a projevuje hluboce nízkou úroveň kulturní. Který z těchto karakterů si chceme voliti jako pravý a trvalý?

Z toho je také patrno, jaký význam by pro nás mělo ministerstvo osvěty. Takové ministerstvo ovšem méně než kterékoli jiné dalo by se obsaditi dle „klíče" stran — a proto musily je odmítnouti strany, které nemají s dostatek příslušníků vskutku osvětou prodchnutých a osvětu ctících (protože těmto v jejich demagogii není volno).

*

* Poválečný futurismus, který po smrti svého vůdce Apollinairao bstarávají pánové Cendrars, Reverdy, Borot a zejména Jacques Cocteau, dopracoval se nové výrazové formy. Uvádíme k informaci ukázku dle „Lit. Echa" z knihy Jacquesa Cocteaua „le cap de bonne espérance" (mys dobré naděje), jež jest hymnou na francouzského vzduchoplavce Garrosa. Zní takto:

Garros je te
Garros ici
nous.

A druhá sloka vypadá zase takto:

L'
ananas carapace
en soleil aci
dulé
d'cû germe
un chignon sauvage de verdure.

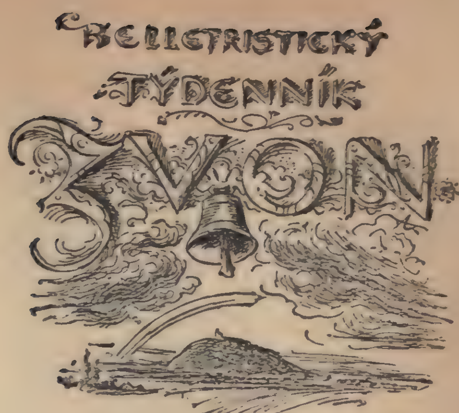
Z ukázky viděti, co toho máme u nás dohánět!

Oprava. V divad. referátě v č. 37 budtež opraveny tiskové chyby: místo doktorů čti doktrin, m. čivů čti činů, m. hustoty čti hmoty, m. s teutonským čti stentorským.

V Praze, dne 19. června 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Antonín Sova:

PODĚKOVÁNÍ NA OKRAJ VELIKÝCH DNŮ.

Díky, že jsme zněli v hlasu, v svět jenž nes' vše velké, lidské,
že z nás každý tónem byl, jejž slyšet v písni heroické,
že jsem v svědomí byl živých, v mrtvých zmíral statečnosti,
v otců nezlomné žil víře, v matek hrdé vznešenosti,
že jsem součástkou byl klíče, který odemk' žalář kletý,
zrnko semene, jež vzešlo, zdupané kdys před sta lety,
z vůle hrdinské, že z Blanické jsem vyvstal roty stkvělé
a že s mučedníků svědomím jsem věřil v spasitele.

ZPĚV OSVOBOZENÍ.

Mně otročit bylo dědictvím. Dědy své a otce
já zřel jsem v poutech se ploužit. Až jednou v úžasném roce
křivd smířených, železná vůle mrtvých nás pudí k žití,
v nás, ve vůli živých se vtělí: stát na svém, svým ve všem si býti.
A z otroctví ke svobodě a svobodou k života cíli,
to daleká, radostná cesta, kdož pochopili.

Já v srdci jsem včera měl zradu a pomstu, v potu tváři
já ještě byl galejníkem, já vesloval otrokáři,
já sluhou jsem byl, jenž k hostinám jeho nosil mísy,
já žebrák byl, na křižovatkách o život žebral jsem, lysý,
já u jeho strojů dělník, já na polích skrčený chlap
jsem cítil, jak srdce mi zrývá, kde tknul se jeho dráp.

A ještě včera jsem v lokajské livreji jeho dům hlídal,
své nepřátely vpouštěl, potajmým pohledem zvídal
a tresty a mocí přinucen sloužit, každou lží,
jež s výsadou dávnou se jako šelma připlouží,
já způsobil včera nadlidských tajných sil družnou prací,
že svobodný jsem tu dneska, že získal jsem, on že ztrácí.

Já hypnotisován kejkly jeho staletými,
pohledy krotitele a ranami jeho zlými
jsem včera byl tvorem zkrotlým, jenž nevěří svojí síle,
zapřažen v žernov jeho jen dokola k předu píle
svou za práci v cizí prospěch, jež ke zkáze vlastní vždy slouží,
tož, za kus ten mrzkého chleba se ubíjivě plouží.

Pán oddaloval se otroku, cizejšími si byli;
já ponořen v odvety sen, jenž dodával mi síly,
on v stupidnost samolibou a neschopen, chápat mou zemi,
v mou vžíti se bytost, boj otců a ubité právo co je mi,
až okamžik nadešel: galeje potopil jsem řadou
a z míst, kde jsem otročil, vůlí si vládnout mám teď mladou.

Kde v netvora rukou jsem cítil, že mám být poslušným sketou,
z horečky, jež ukolébala pokorou třístaletou,
již kázal příkazem božím i zákonem světským,
kde svět mne vídal s tím mírným, modrým pohledem dětským,
a nechápal nikdy, co v nitru mi pod popelem hoří —
teď stavět si mám a být tvůrcem si, který vírou tvoří.

Tož věřím. Z otců železné vůle prameny tvůrčí
že vyvírají z dob, země a ty náš život určí,
a pevni mezi národy, věrni k věrným svou láskou
a k úskočným spravedlivi, kdož připlíží se s maskou,
my v štěstí tak silni budem, jak byli jsme v muce,
zas dovedou stavět, bořením krvavé ještě ruce.

Emil Tréval:

ŠIVA.

Z knihy „Vraždy nepomstěné". (Pokračování.)

Tak i u Zosy neútočil jsem na zrak, spíše na sluch. Nestavěl jsem naděje své na nějaký vzruch citový, úchvat smyslů. ale věděl jsem, že mám podmanivou vůli, že mám smysly své v moci, dovedu myšlenky soustředit a namířím-li síly své určitým směrem, že nápor jejich je tak mocný, že zase jen neobyčejná obranná energie je s to jim čeliti. A z žen mívá málokterá takovou energii. U Sněhurky byla — ale to byla žena apartní, vyšinutá a sama průbojná. Abych na tomto místě o ní skončil, zemřela slečna Macheinova před desíti roky jako stará panna a profesorka kreslení na vídeňském lyceu.

Zosa přijímala mé pozornosti napřed jako galanterie vděčného hosta a zůstávala klidna. Snad i na Lorkoviče, jenž byl proti mně krasavec, vzpomínala. Avšak zvolna se rozehřívala, na má zaobalená vyznání slibovala přátelství, sympatii a podobné náhražky lásky. Ale přivykala, sama o tom nevědouc, ustupovala v obraně krok za krokem, počala se zajímati o mé city, strojiti se, aby mne ještě více roznítila. Podkládala mým obmyslně romantickým slovům též romantické city, přijímala květinové dárky i dopisy, ač jsem přítel ústního řízení, nepodceňoval jsem i touhu po milostných dopisech u žen — i zastaveníčko s kytarou jsem jí improvisoval. Učil jsem se na gymnasiu zpěvu a měl jsem tenor, ovšem jen kravatový. Ale Zose stačil, rozhodně se jí líbil a přála si uměti tak zpívat jako já.

Paní Pikica i Zvonimír mne protežovali ze všech sil a jistě Zose mnoho krásných věcí o mně namluvili.

Summa summarum, než jsem odjížděl do Vídně, vyznal jsem Zose nad peřejemi jarem rozvodněné bystřiny lásku a vzrušení Zosino bylo tak mocné, že mi zpola z přirozené, zpola strojené mdloby padla do náruče.

Domů vrátili jsme se už sobě zaslíbeni. Kul jsem železo dokud bylo žhavé a bez prodlení požádal jsem otce Kružela, vylíčiv mu stručně své životní plány, o ruku Zosinu.

Starý byl skutečně překvapen a nerozhodl se hned. Tušil v počinu mém více spekulace než lásky. Nebyl jsem dosud plnoletý a bylo třeba k sňatku svolení mého poručníka. Otec Kružel kolísal, dokud Zvonimír energicky nezakročil. Přesvědčil otce, že Zose kyne po mém boku zabezpečená a jistě velmi čestná budoucnost. Odložil jsem odjezd o den později,

a při oficielním zasnoubení večer zpili se oba Kruželové pod obraz.

Při odjezdu vyplatil mi otec Kružel z vlastního popudu jako závdavek na věno jistý obnos, abych ve Vídni po zkouškách nebyl nucen vzíti zavděk s místem ledajakým, nýbrž mohl čekati, až naskytne se něco mým plánům vhodného. Podařilo se mi vštípiti otci Kruželovi svou vlastní víru, že žádný cíl není příliš vysoký, abych ho nedosáhl.

A s dobrým svědomím mohu říci, Edgare, že učinil jsem tvou matku Zosu tak šťastnou, jak si toho přála. Žár její byl brzy vyčerpán, snad též slabou konstitucí její tělesnou. Na Lorkoviče rychle zapomněla. Nepříliš družná, kontemplativní povaha má poutala mne na večery ponejvíce doma, takže opuštěnou má žena nebyla. V manželství teprve složil jsem doktorát, odbyl si soudní praxi a vstoupil do renomované kanceláře advokáta Marka jako koncipient. Poměr námezdný byl obrácený, já platil jemu za to, že jsem byl členem jeho kanceláře. Zjev ve Vídni, jak dobře víš, ne zrovna vzácný.

Ještě slovo o mém sňatku. Matce oznámil jsem své zasnoubení a ovšem i poručníku, kupci Grünwaldovi v Jindř. Hradci. Také nastávající tchyni své odeslal jsem do lázní Krapiny uctivý dopis. Ani matka ani poručník nečinili námitek. Matka, jíž mým návodem Zosa psala, slíbila, že na naši svatbu přijede. Tchyně pak odpověděla velmi vlídně, žádajíc, abych jí poslal svou podobiznu.

Při svatbě byla tchyně, hubená, drobná, Zose velmi podobná, velmi roztomila. Jednala se mnou jako se synem a zrůdnost má nic jí nevadila. Chorobní lidé byli jí zajímavými, sama strádala stále nějakou nemocí a hovor o nemocech byl hlavním thematem její zábavy. Jinak vedla si velmi vznešeně a nedivil jsem se, že se venkovskému domovu a svému muži vyhýbala. K dceři lnula, k synovi méně. Přinesla nám dárkem úplný service pro dvanáct osob, umělecké práce z míšeňského porculánu, perlový kollier pro Zosu a dva obleky z Paříže, modely.

O prádlo, ostatní výbavu šatstva postarala se Zosa za pomoci paní Pikice sama.

Hostí bylo — svatba slavena na kastelu — asi třicet. Okolní statkáři, úředníci a dva staří důstojníci. Všichni byli patrně zaraženi, když mne spatřili. Nebyl jsem jim junákem, jehož si představovali. I starý Lorkovič se dostavil, aby osvědčil, že odbytí jeho mladšího syna ho nehněte a daroval ke svatební hostině velkého srnce. Mně k vůli hovořilo se hodně německy, ač byla společnost ryze slovanská.

Překvapil-li jsem já příbuzné nevěstiny nemile, byla matka má neméně zklamána nevěstou. Zklamána je slabé, byla rozhořčena, popuzena. Měl jsem s ní před svatbou ostrou kontroversi.

„Bylo by, Beneši, nejlépe, kdybys v poslední chvíli toho nechal" řekla mi.

„Jak to, máti?" stavěl jsem se nechápavým.

„Nejsi ty zdráv a není i ona zdráva. Jaké to bude potomstvo?"

„A což musí býti potomstvo?" namítl jsem.

Matka se dopálila.

„Nemyslila jsem, že tak cynicky na manželství pohlížíš, Beneši."

„Co si myslíte, maminko!?"

Kývala hlavou, pronikajíc mne pohledem.

„Pohříchu jsou i taková manželství a tobě se vždy líbilo nepřirozené a nezdravé."

„Máti, a na Zosu nemyslíte, že by ji to kompromitovalo, kdybych tak pozdě odstoupil?"

„Lary fary! Sám tomu nevěříš, Beneši. Dobře víš, že bohaté děvče vždy se vdá. A třeba za lepšího než jsi ty."

„Děkuji, mamá. Ale mé svědomí —"

„Prosím tě, Beneši, nedeklamuj! Dělej si, co chceš, vím, že mne neposlechneš, ale vzpomeneš si jednou na svou starou matku, až budeš mít děti mrzáky."

Matka nedočkala se už tvého narození, Edgare, aby viděla, jak se ve své předpovědi zklamala. Byl jsi dítě zdravé, silné — ovšemže matka zaplatila narození tvé životem. Ale macecha, jak sám jsi uznal, byla ti náhradou za matku a vychovala tě, jako bys byl její vlastní krev.

Matka má, tvá bába, zemřela půl roku po mém sňatku v Praze prudkým zánětem plic. Nalezl jsem po ní závěť, kterou jsem zničil. Odkazovala v ní značné obnosy národně českým a dobročinným účelům, takže mé dědictví by se ztenčilo na méně než polovinu. Nastoupil jsem universální dědictví a proti nárokům jedné z národních jednot, která o závěti věděla, složil jsem manifestační přísahu. Nemohli mi nic dokázati.

Tchyně má nepřežila matku mou ani o rok, zemřela srdečními křečemi v Gleichenberku. Dcera její, má choť následovala matku v třetím roce manželství, a tchána sklátila mrtvice mozková při jakési pitce. To jsem byl už po druhé ženat.

Zvonimír věnoval se z polovice praxi lékařské, z polovice obchodu otcovu. Nevěděl vlastně, čí je, a myslím, že zastával

obé špatně. Zasnoubil se s nějakou chytrou židovkou z vinopalny, ale před samým sňatkem spadl, snad podnapilý, s koně a přerazil si křížem zad a roztrhl nějakou vnitřnost. Do tří dnů byl na márách. Osiřelá snoubenka vzala si přece jen žida, je nyní ve Vídni a milionářkou. Jsou to Švestkovi, znáš je dobře, tvá choť je s nimi zpřízněna.

Dědil jsem jak po matce, tak tebou po ženě a nakonec zase tebou po tvém strýci Zvonimíru a stal jsem se nejen jménem, ale i skutkem boháčem.

Nebyl jsem nikdy pověrčiv, ale spáchav vraždu, jako bych tím šotka štěstí přivolal. Podivná důvěra, že vše se mi zdaří, nač sáhnu, mne radostně prolnula.

Smělému, všech ohledů zproštěnému duchu, dovoleno jest vše. Ba, je mu to přirozeno, jest jeho právem.

Svědomí! Jako pára vyčpělo mi už dávno z mravoučných povídek, ze školní etiky. Prý je nejobjektivnějším rozsudím člověka. Prý ve zločinci vyvstane jako neúprosný soudce, jako červ neustávající v hryzení, dokud člověk hřích svůj neodpyká, vinu neusmíří pokáním, neodčiní škodu náhradou. Vždy jsem býval zvědav na dílo svého svědomí. Ale bylo, ať jsem provedl co jsem chtěl, vždy tiché, ač jsem je provokoval čím dále, tím směleji.

Každý člověk sám sebe pozoruje a své já promítá do světa, čině jej tak svým, osobitě zabarveným, jakýmsi trabantem svého egocentra.

Mně připadal svět mimo mne velmi obmezeným, nepřicházeje na mé spády a nemoha mne nijak stíhati. Nepociťoval jsem ani sám nelibosti nad svou špatností, naopak byl to pocit vítězoslávy, jenž po počáteční stísněnosti mne nakonec vždy ovládl. Takový bujný pocit síly, vyvírající z osamocení, ze soběstačnosti. Nikdy jsem neměl důvěrníků a nikdy jich nepotřeboval.

(Pokračování.)

Růžena Čechová:

VZPOMÍNKY MÉ NA DOMOV.

(Pokračování.)

Dětí bylo šestnáct. Šest z nich zemřelo v útlém věku. Mají společný hrob na vranském hřbitově, s veršem na kamenné desce, který jim složil studentík Svatopluk: „Spinkejte, drahá robátka, před časem zvadlá poupátka, spinkejte tiše v tomto hrobě, až si vás anděl vezme k sobě.“ — Deset dětí dorostlo. Dnes je nás žijících pět: Milada, Zdeňka, Miloš, Václav, Růžena.

Jelikož otec měnil místa, byla různá naše rodiště: Svatopluk, první syn v rodině, narodil se 21. února 1846 v Ostředku a byl pokřtěn v otcově obydlí za přítomnosti kmotrů Dr. Václava Červinky, pána na Ostředku, a Boh. Kolouška, lékaře sázavského, a kmotry paní Rosolové, sládkové v Ostředku. První dcerka Božena narodila se v Bezděkově u Klatov. Druhý syn Vladimír narozen na Peruci na otcově rodném statku, kam se matka uchýlila, když otec r. 1848 byl uvězněn za své vlastenecké přesvědčení. Milada narodila se v Jezeře, Zdeňka a Miloš v Litni, Václav, Marie, Růžena, Jeník na Vraném. Otec bedlivě si zaznamenával dny narození a úmrtí i některé nejdůležitější události v rodině do staré, tlusté bible. K Milošovu narození připsal: „Připomínám, že je to dítě nedělní. Dej Bůh, aby byl šťastným a proslavil rod můj!“ K Jeníkovi, jenž narodil se na sv. Václava: „Dítě sváteční!“ I jemu věštil příští krásný osud. Snad se tím věštba splnila, že zemřel Jeníček v 16. roce, nepoznav ještě světa. Na gymnasium v latině neprospíval, ale jeho kreslené a malované figurky vzbudily zájem Alšův a na radu jeho byl by šel volbou svého srdce žitím, pod ochranou Svatopluka, druhého našeho otce. —

Vranská škola byla starodávná budovka, pokrytá šindelem, s nějakým chlévkem a kurníkem a zahrádkou. Všichni jsme v ní od Svatopluka po Jeníka měli postupně svá místa v ořezaných, hrubých lavicích. Starý kantor vesnické dvojtřídky, Josef Trykar, byla ušlechtilá, dobrácká povaha. Svědomitě vtloukal do nás mluvnici a počty, sliboval žáčkům zlatou neb černou knihu, na veřejné zkoušky, k nimž přijížděl vikář, dával psáti parádní čtvrtky krasopisné, uznával místo hanby a k ruce měl dovolenou rákosku, trestaje ní jen nejnutněji. Mořil se s malými houslisty, nechápavce tahaje za ucho, na varhany hrál znamenitě a rád, u houslí se jen zlobil, jak říkal. Každému zašitému na uši vrátil ihned jeho žold a poslal jej domů. Chudému i bohatému na pohřbech zazpíval, na všechny veselky, zabíječky a křtiny

byl zván, nos posilňoval k robotě šňupečkem, krk ovazoval černým hedvábným šátkem, nosil šosatý oblýskaný kabát do školy a věrnou sametovou čepičku. Zasmál-li se, smály se s ústy šedé, vlídné oči a každá vráska, vyrytá za dlouholetého kantorování do rázovité, pěkné tváře. Kromě školy měl ještě včeličky, pole a květiny. Jeho zahrádka byla vzorem českých veských zahrádek, plna pantoflíčků, voniček, srdéček, koňských hubiček, levandulí, jiřin a růží. Své „na skok do pole“ neomlouval ani bohu ani vikáři, ani císaři ani králi, postačilo, aby zatím jeden lepší chlapec zastal jej u stolku. Měl dva syny a dceru Márinku. Josef, starší syn, byl vysvěcen na kněžství, což tatíčkovu bílou zimu blahem oslňovalo. Márinka hospodařila tatínkovi, záhy ovdovělému, a později provdala se za podučitele vranského Roučka. Hrála znamenitě na ochotnickém vranském divadle, které v prvním jeho období řídil starosta Paur se ženou, rovněž zaměstnanou v úlohách. Po Paurovi převzal starost o divadlo prostomilý farář Eichler. Divadlo hrálo se v hospodě u Šrámků, kde měli dostatečně prostorný sál. Na divadle vranském zahráli si všichni bratři. V posledních letech pobytu otcova na Vraném stala se zázrakem veského divadla sestra Milada. Pražští hosté, zvláště Svatoplukovi přátelé, přijíždějící s ním na prázdniny do Vraného, zvali Miladu druhou Sklenářovou-Malou. Milada byla krásná, měla hlavu řecké bohyně, byla vznosné postavy a nikdy nestonala. Po nejnutnějším vzdělání v Praze zůstala doma k ruce mamince, sdílejíc s ní starosti o kuchyň a množící se děťátka. Tatínek jí sliboval za věrnou výpomoc pěknou chaloupku a o té chaloupce dovedl snít příjemné chvilky. Ale chaloupku nedostala, provdala se záhy za hraběcího důchodního V. Teyzara na Peruci u Vraného.

Vranský zámek stál na návrší nade vsí, s průčelím k východu. Nad klenutým zámeckým průjezdem vytesána byla infule s biskupskou berlou. Z průčelních zámeckých oken viděti bylo na Říp, podle jehož kostelíčka, ztemnělého neb zjasněného, prorokovalo se počasí. Pod zámeckým vrškem byl prostranný panský dvůr a naše „dolejší zahrádka“ s včeličkami, zeleninou a množstvím ovoce, zvláště malinami a rybízem. Návrší od zámku ke dvoru s obou stran byla hustě křovinami zarostlá, vlevo, v blízkosti samého zámku, stál kostel sv. Petra a Pavla s obezděným hřbitovem, na němž se tehdy ještě pochovávalo.

Pod kostelem níže byla škola. Do kostela ze vsi chodilo se lípovým stromořadím a vzhůru pohodlnými, širokými kamennými schody. Pod kostelem byla fara s velkou zahradou. Vlevo od zámku při návrší hnízdily drobounké chaloupky staré Peškové a hrobařky Loutnerky. Pešková byla ve svém, u její chaloupky na zahrádce stála osyka, v sednici měla pec, zelenookou černou kočku a posvátnou díž. Povídala také pohádky, v každé vystrojila svatební hostinu, na které byla přítomna, a končila: „Měli tam papírovou zem a tak jsem se propadla až sem.“ Loutnerka bydlila v podnájmu, založila si obchůdek s kamennými hrnky, aby jí s hroby nebylo tak tuze smutno, domácím jejím byl Procházka, také nějaká vysloužilá veličina, s kulhavou dcerkou Kačenkou, jejíž ošitý náprstek vyhlížel jako ze stříbra. Pod chaloupkami níže byl úřednický dům pro důchodního. Pánové neradi trpěli pod zámkem šedivé chaty a také zasáhly do nich v určitou chvíli nemilosrdně lopaty. Za panským dvorem začínala již ves. Na východní straně vcházelo se do vsi starou branou. Proti škole odštěpovala se silnice k Vrbičanům a Klobukám. S pravé strany byla myslivna, pod ní koupele mezi jabluňkami a vstříc štěpnice. Myslivcům Fialovům zastřelil se krásný, velký syn. Od koupelny skákala struha přes kameny až k pověstnému hučánu, kde vody duněly jako mlýny, kde lítala nedostižitelná šídla a kvetly kožichy kytek s modrolesklými mandelínkami. Žil tam hastrman, schovávající dušky utopenců pod hrnečky. Ukazovalo se místo, kde utonul vůz s koňmi i s kočím. Nad myslivnou byl les, říkali jsme mu z lásky „náš les“, jinak zván byl „oborou“. Byl více zelený než černý, lákavý svým Žižkovým dubem na vrchu, s něhož jsme dolů váleli „soudky“, oplýval vůbec vším, co si srdce dětské přáti může: jahodami, houbami, kukačkami kvetoucími i kukajícími, petrklíči a roháči. Na druhé straně silnice proti „našemu lesu“ byl černý, téměř nám neznámý, však již na pohled pro zlaté pohledy dětí nevlídný les t. zv. Okrouhlík. Na sever od zámku byl ovčín. Do ovčína chodilo se po kamenitém, neschůdném vrchu, kolem farské zahrady, dolů a zase nahoru po travnatém palouku, kde nejvýše stál ovčín s okrouhlými okénky, prostranný jako pevnost. Kolem v polích dusili se jarním smíchem chřástalové a zalkávali se svou radostnou písní skřivánci, přenášejíce píseň do takových tónů výšky a hloubky, kde ani již nezpívali, nýbrž blahem omdlévali.

Ovčáka s ovcemi a berany měli jsme rádi — avšak cesta k ráji vedla peklem. V důlu mezi oběma vrchy byla rasovna se zlopověstnými zloději Kuželky. Srdce nám tlouklo hlasitě, když jsme ji obcházeli, když jsme po kamenech přeskakovali červený potok, do něhož prý Kuželkové pouštěli krev z umučených zvířat! . . .

Kolem zámku vinul se velký, spíše romantický, než úzkostlivě pěstovaný park. Měl nejvíce okrasných křovin a stromů, ale i dost ovocných, zvláště hrušek: krvavek, václavek, muškatelek, žabích krků atd. Před zámkem bylo kolo s nádherným, nedotknutelným kvítím, u samého vstupu do parku byl ohromný smuteční jasan, kde jsme nejraději sedali a kde se často i jídalo. Nejmilejší naše besídky byly: „kůrová" z kory, kterou uvnitř vylepili bratři obrázky, a besídka v dolíku, zacloněná mladými třešničkami. Nejpřitažlivějším bodem pro studentstvo byl kuželník, dřevěný, pěkný domeček s hřištěm, na jehož starém trámoví snad dodnes zachovaly se stopy jmen spoluhráčů a některý náladový veršík mladých poetů. Dobrými přáteli omladiny zámecké byl zahradník Kučera se svou ženou, v jehož slunné, vlídné obydlí zanesl tak mnohý svou nejhlubší zpověď. Matka od zahradnice, stará trafikantka Reichlová s parukou, čiperná osůbka, měla ohromný vliv na mladé ctitele jejího vonného zboží. Naproti jejímu krámku na návsi byl hostinec u Bubeníčka, středisko to smetánky vranské. Na návsi stál kamenný pomník sv. Jana Nepomuckého. Do roka několikrát se odbývaly na Vraném jarmarky, 3 hlavní: 21. března, na sv. Jana Křtitele a den po Matouši. Řezník byl úlisný žid, Lojza Propr; žádaje kdysi otce za něco, přinesl na zámek mamince volský jazyk, aby za něho mluvil. Tloukl se v prsa, dovolával se boha, nazývaje se nehodným zatraceným, když matka po nekonečných prosbách jazyk přijala, ale zaplatila. Zda jazyk za něho mluvil, orodoval, nevím . . .

V prvním patře zámeckém byly pokoje pro milostpány, se starodávným nábytkem a černými olejomalbami. Panství Vrané patřilo kanovníkům metrop. kapitoly u sv. Víta, s mnohými přivtělenými dvorci: Klobuky, Pozdní, Kobylníky, Pálčí, Plchovem atd. Vrchnostenských pokojů byla celá řada. V jednom t. zv. Vernerovském sále stála černá, hlazená, nízká postel se sloupy. Byla prý to úmrtní postel několika slavných hlav kapitoly. Postrašovala děti neméně než bílá paní, která dle tvrzení vážných svědků na chodbách prvého patra se zjevovala, když měla postihnouti obyvatelstvo zámku nějaká závažná nehoda. Ani ohromné hromady jablek, v zimě uložených v hořejším pokoji, ani veselé a hlučné plesy, pořádané v sálech, nedovedly zútulniti dětem první patro za skleněnými, krásnými dveřmi. Bratři studenti spávali tam o prázdninách ve vyhrazeném pokojíku. Svatopluk přiznává se ve svých vzpomínkách, jaké strachy tam zakoušel. Snad pod dojmem té hrůzy v duši stvořil svou báseň „Vítr".

Dolejšek patřil nám smrtelníkům. Bydlili jsme v pravém křídle zámeckém k jihu a východu. Pokoje jmenovali jsme dle jejich barvy. Šedivý pokoj byl parádní, stál tam starodávný skleník s báječnostmi, o něž jsme přišli při stěhování se z Bukoviny do Čech. Kladly se tam koberce na podlahu a kolem stolu byla polštářovaná garnitura.

Zelený pokoj obývaly tři starší sestry, v modrém pokoji byla tatínkova rozsáhlá knihovna, zadní pokojíček měl okno ke hřbitovu a byl vlastně jen šatnou. Hlavní pokoj byla jídelna, milá, útulná, veliká, s okny do parku a na lesy. Podle oken stálo piano, maminčin šicí stoleček na stupánku a v prostřed pokoje pověstný stůl vytahovací, který dle potřeby se prodlužoval, tak na př. každého měsíce při „řízení", kdy správcové z okolních dvorů na Vrané přijížděli k poradám s otcem a u nás obědvali. Za jídelnou byl malý pokoj, kde spali rodičové s malými dětmi. Oba pokoje vytápěly se společnými železnými kamny s rytíři, kteří nabývali rázu životného, když zohniveli, až zběleli. I v přízemí měli co dělat zámečtí duchové. Dobře povědomé nám všem byly zvuky, zaznívající v noci z jídelny, které líčím jako svědkyně sluchových dojmů takto: Na stůl položila se ohromně těžká kniha a nyní začalo pozvolné obracení listů, práce nekonečná, mezi kterouž my děti, náhodou v noci vzbuzené, zcela klidně usínaly, jako při ukolébavce maminčině. Zvuky pro nás byly zevšednělé, nepřemýšlelo se o nich. Po dvanácté hodině se těžká kniha zase těžkopádně uzavřela. Pro všechny záhady v žití nalezla jsem otevřené okno, ale tyto zvuky letěly mimo rozum i nejrozumnějšího našeho otce.

Rovněž bylo třeba zvětšiti stůl i v prázdninách, kdy jej mimo maminku, tatínka a dva písaře obsadilo deset dětí. Maminka sedala v čele, děti malé dole. Písař Srdínko byl náš přítel, získav si nás tím, že z chleba dovedl tvořiti roztomilá zvířátka. Jednou do roka sedal za stolem vrchnostenský pražský pan nadlesní Fikar, starý mlá-

denec, přijížděje na nějaký týden do Vraného na inspekci. Velcí i malí měli v něm nejlepšího přítele, zvláště mladý divadelní svět očekával s touhou jeho návštěvu. Nadlesní hořel po divadle a tak s farářem Eichlerem dohodovali se o kusech, v kterémž oboru byl nadlesní jako Pražan výborným rádcem. Děti rád škádlil.

(Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Potom doktor vstal, zapjal kabát, vzal si čepici i kufřík.

„A to vám povídám!“ a na Máry významně zahrozil.

„Ó já všecko udělám, vždyť mám jenom jeho, jsme tady spolu jako dvě kuřata. A prosím, co jsem dlužna?“ a stála velmi zkroušeně.

„Nejel jsem k vám, volali mne jinde, to pan Staar přiběhl.“

„Zaplať Kristus Ježíš s Panenkou Marií!“ a líbala mu ruku.

„Vy, mistře, pěkně poslouchejte — dobrou noc!“

Máry vyprovodila je na zásep a sledovala pohledem, dokud nezašli. Vracejíc se do světnice, volala již ve dveřích: „Vidíš, nic nevzal; je jako medvěd, ale hezky pojedná.“

Lojzl mlčel.

„Ten prášek ti udělám hned, snad budeš po něm spokojeně spát!“ Sklonivši se však, spatřila, že již zas usnul...

Když doktor s Kvitšantonem zašli za břeh silnice, doktor pravil: „Zápal plic a bude, myslím, pořádný!“

„Sebere se?“ soucitně tázal se Anton.

„Proč by se nesebral, třebaže je jako žížala, jenom srdce aby to vydrželo.“

„Chuďas Šustrlojzl — chuďas — chuďas!“ vyhrkával Kvitšanton.

XX.

V sobotu navečer šel se Slavík také podívat na Ráj. Za svého pobytu v horách množstvíkráte tím údolím prošel a na krásnou družinu velikých, košatých stromů u Ráje rád se díval, tvořilať pod lesní strání, v okolí polí a lučin oasu, pěknou za zimy, kdy všecka bíle rozhuňačena zářila jíním a ověšena bývala celou spletí stříbřitých houpavých sítí a šňůr, na jaře, kdy smála se svěžím nazlátlým lupením, v létě, kdy stála rozkypělá, temně zelená, plná stínů, prošlehávaných pestrými proudy paprsků, i v jeseni, kdy se pod temnými lesy na stráni rozhořívala brunátnými plameny.

Nyní však hned od borovinky spatřil obraz smutně změněný: zuhelnatělé kusé kostry stromové pustě trčely nad černou zříceninou, a dál k silnici temněly se rozklenuté koruny osmahlou hnědí.

Celé údolí čpělo spáleninou.

Čím více se požářišti blížil, tím truchlivější dojem budilo — ne tak ta hromada zčernalých trámů, ale ty stromy! Z dobré poloviny jich zbyly příšerné pahýly do leskla zuhelnatělé, jiné byly opáleny aspoň po jedné půli a na druhé viselo suché, zpečené listí, jenom koruny nejkrajnějších pozůstalých zardívaly se podzimně a linul z nich tichý ševel jako dušený pláč.

Je konec staré pašerské hospody, konec osamělého hnízda, bohatého pestrou minulostí! Kolem pusto, chmurno — nikde živého tvora. Z hloubi lesní jen divoký holub do ticha pohukává.

Slavík ani dále nešel. Vraceje se, zastavil se U zeleného smrku.

„I pěkně vítám, pane oučetní,“ přichvátav a podávaje ruku, natřásal se Růžička, „to jste hodný, že jdete!“

Nálevna byla bez hostí, všecko v ní zas jako před slavnostním večírkem, kamna na svém místě, stoly jen u stěn.

„Jak jste se vyspali?“ tázal se Slavík.

„I to za mnoho nestálo, zdřimli jsme už docela k ránu. Leckdo se cestou od ohně ještě zastavil a také o německé návštěvě snad víte.“

„Vím, vím,“ usmál se Slavík. Hned odpoledne vyprávěl Kocourek v kanceláři, že mu strejčkové, kteří přinesli harmonium, povídali, že nějaká čeládka v noci práskala Růžičkovi kamením do oken.

Teď však byly všecky tabule opět zasazeny.

„Vylili si zlost — hrdinové, čekali, až bude v stavení tma, ale já ještě nespal.“

„Nahradíme vám to,“ pravil Slavík.

„I o to nic! Pustil jsem se za nimi, jak jsem byl a jednoho střečka jsem ještě chytil — Schmollersepův kluk — brečel,

prosil a pověděl, kdo byli s ním. Sliboval, že zaplatí všecko. Klabusay a Bradler byli tu ještě dopoledne, jejich odrostkové byli také mezi tím; říkali, abych z toho nic nedělal, že zaplatí. Už dají pokoj, kluci mizerní, neprosit, byl bych to dal četníkům, vždyť snad taky jsme lidé a platíme daně!" a černohlavý čipera se hrčivě smál.

„Z bělidla nebyl nikdo?" tázal se účetní.

„Dva z mandlu, Maischeider a Eschner, ale ti uměli líp utíkat, Schmollersepův je připálenej a má krátký nohy."

„Že jste se tak za nimi pustil!"

„Vždyť to znám ještě ze Studeného Dolu — jen se neleknout! Něco k večeři poroučíte?"

Když jídlo přinesl, Slavík mu pravil: „Jste hodný, že jste včera všecko tak obstaral, budeme si to pamatovat!"

„I to já rád, jen když se všecko vyvedlo! Kudy chodím, vzpomínám na každé slovo, dej Pánbůh, aby naši do nejdelší smrti nezapomněli. Že se k tomu na konec přidal ten oheň, uvázne jim to snad líp v kotrbě."

„Náš Brunclík se mračí."

„Teď budou ještě naříkat, že jim pan oučetní odvádí lidi a dřív dělali drahotu. Ty známe!"

„Vás jsme tím snad nepoškodili?"

„To žádnou starost, aspoň se vidělo, že Zelený smrk taky něco může!" —

Požár Ráje zaujal mysli korytenských občanů tak silně, že myšlenky jejich na českou schůzi na chvíli rozptýlil. Byltě Ráj budova příliš známá, zprávami o bývalém životě opředená, Mukovými nově oživená, a teď najednou bylo z něho jen černé spáleniště!

Té soboty večer mluvilo se u Adlerwirtů hlavně jen o ohni, o všem od jeho začátku až do konce: každý sděloval se, kdy a jak k němu pronikla prvá zvěst, jak se k požáru rozběhl a tam se činil. Bylo na jisto stanoveno, kdy rudý kohout po prvé vyletěl na střechu, nad lesy, kde zazněl prvý výkřik, kdo zburcoval trubače Trübenäckra, kdo prvý přiletěl k hasičské kolně, kdo sehnal hasičské koně, kdo zbudil zvoníka. O české schůzi stala se zmínka, že kdyby byl požár jen o hodinku dříve vznikl, byli by jej lidé od hospody U zeleného smrku shlédli hned, ale tak že se již všecko rozešlo, i četník že se už doma odstrojoval. Velitel Palme konstatoval důrazně, že ačkoli stunenodolští hasiči mají k Ráji mnohem blíž a pohled otevřený, korytenští dojeli jenom o malinko později. Líčil všecky potíže s vodou i zápas s rozdivělým živlem, jenž starou dřevěnou budovu jen jen zhltával.

Hovořili o vzniku a již toho prvého večera byly pohledy přítomných potměšilými úsměvy, chytráckým mrkáním očí zcela výmluvny, ačkoli rokovali o náhodách, že snad žhavá saze zaletěla z komína do slámy, do roští, nebo že některý host odhodil na dvoře zápalku nevyhaslou či nedopalek doutníku nebo dýmku vyklepal, a také chatrný konec trouby, z kamen ústící do stěny, že býval už příčinou ohně.

Či byla by to msta? Pravda, notná prohra nejednoho hráče v karty zmizela v kapsách chytrého Muka, nejedna žena studenodolská láteřívala na staré doupě, nejeden obchodník nadával na černého prohnance, který pod rukou skupovával všecko a chytrácky obchodoval — ale všecko to nezdálo se přece jenom příčinou paličství některého zdejšího člověka.

Povídalo se také, že Muk zvláště v posledních dobách naříkával na těžké živobytí v zastrčené hospodě, hubovával, kam ho sem čerti zanesli a mluvíval o svém odchodu; i to se povídalo, že s nájmem v kanceláři visí a panský ouřad že již tuze hartusil.

Usmívali se řeči finančního respicienta, že „kavky", v Ráji omámené, se už zas z toho probíraly a jedna za druhou se ztrácela, Móricka Abelesa, kavku nejtučnější, že si chytla sama maminka, že stanto pede musel do Prahy, a partyky Mukovy že dala advokátovi. Sameček Taussig se prý jen šklebí.

Palme při té řeči vážně pokyvoval a potom vykládal: „Také jsem si tam z pilky po začátku nejednou zaběhl, hostinec byl dobrý, lidé zdáli se pořádní, ale brzy se mi rozsvětlilo. Ani dívat se na ně neumíme. Ovšem je pravda, že na domácí lidi si tak netroufali a po cizích obchodnících, kteří si tam připalovali křídla, nám nic není."

Mazel pravil: „Zdvořilí byli, ochotní a dál jsem se nestaral, jedl jsem tam vždycky dobře a truňk také byl pořádný," a spokojeně si vydechl.

Poštmistr mlčel, jak by na tom všem neměl zájmu, ostatní protahovali koutky a pomrkávali.

„Ti měli dávno být pryč," vmísil se Adlerwirt, „čistý bratr se sestrou!"

„A byla to opravdu sestra?" a ústa Dukatenandresova se po té otázce protáhla do měsíčkovité tváře.

„Sestra, sestra," broukl Chalupner a také strážmistr přisvědčoval dodávaje:

„Vdova po hostinském ve Vídni; o tu dcerku se tuze starala, to se musí říct!"

„Vždycky říkala: Jen aby se mé dítě mělo líp nežli já!“ přidal i Mazel. Adlerwirt směje se mával rukou. „Ti jdou jen za penězi, dobuď, jak dobuď, mají za sebou asi pěknou zkušenost. Teď budou rádi, že mohou snadno vyletět.“

„To je právě to podezřelé,“ a strážmistr, čelo maje starostlivě staženo, vážně se zamýšlel.

„Je ten podšívka pojištěn?“ zvolna tázal se Dukatenandres a očka mu hrála.

„U nás ne,“ s oblakem dýmu vybafl Chalupner.

„U mne také ne,“ přidal i Adlerwirt.

„Tak chytrý je, že by se tady pojistit nedal,“ pravil četník.

„Když jsme hlavní nebezpečí srazili,“ vážně počal zas Palme, „a kollegové už jen zříceninu zalévali, ptal jsem se na to té ženské.“

„Seděla u trochy toho harampátí jako umučení,“ kývl Bauerhelm.

„Nechte být, v těch dvou truhlách bylo asi dost,“ ušklíbl se Dukatenandres a pohrozil tlustým prstem.

„Povídala, že neví, že se o věci, jako je pojištění, nestarala,“ pokračoval Palme, „ale že bratr sotva co udělal, protože si jakživi nepomyslili, že by se jim při jejich opatrnosti mohlo takové neštěstí stát.“

„Kde je?“ tázal se Herrnschall.

„V Studeném Dole, v panském domě jí zatím dali světnici,“ odvětil strážmistr.

„Nebudou je chtít pustit,“ kýval Andres, „jen dají-li se držet!“

„To bychom jich neznali — jen až Muk přiletí, já vím, že má už zas někde na jiném konci světa něco vyhlédnuto! Já jsem je měl prohlédnuty od začátku, jenom že se mi nevěřilo, sám Wanka mi řekl: Žádnou starost, všecko mají v pořádku. Inu, koho teď svědí, ať se drbe!“ a Adlerwirt sebrav prázdné sklenice šel k výčepu.

Nastalo ticho a jen Dukatenandres se stále potměšile šklíbil.

„Co česká schůze? Povídal Klabusay, že Ruzika měl včera nabito?“ zvučně zabočil Palme a zahleděl se na strážmistra.

„Měl — byl jsem tam — všecko bylo v pořádku, schůze důvěrná, všecko známí — jináč bych to byl rozehnal!“

„Vždyť i naše holka mi v noci utekla a šla s Ochsenwirtovou,“ vrtěl se Andres.

„Mně to udělat, vyhnal bych ji hned,“ odvětil Palme.

„Ty to nevytrhnou,“ zavrčel písař, „rozfoukneme to krátce!“

„A zvíme je všecky,“ živě přidal Herrnschall.

„I studenodolské panstvo s doktorem a s deputací dělníků přišli,“ vypravoval strážmistr.

„To si tam už spraví — to bychom Röhricha neznali!“

V tom přihnal se do hostince Kriegelhannes Sprachmeister a hned u zadního stolu hlučně vypravoval, co se přihodilo Šustrlojzlově koze a že tam Kvitšanton má práci náramnou. —

V neděli odpoledne šel Slavík do myslivny na Bradle, aby zvěděl, jak se přátelům cesta po horách vydařila.

Pozdník však doma ještě nebyl i pravil, že půjde příteli naproti.

„Ale minete-li se!“ volala za ním paní Vlasáková.

„Půjdu jen tak daleko, pokud se minout nemůžeme, a tam v lese počkám!“ volal již před myslivnou a pozdraviv, vešel do lesa. Zapáliv si doutník, kráčel zvolna pokrajní měkkou jehličnatou pěšinou. Ticho bylo, ani ptáček se neohlásil. Blankyt nad horami rozpínal se vysoko, bledé slunce planulo nad západem. Nad vzdálenými hvozdy, jež se jemně zamhlívaly, hebce plovaly bílé obláčky. S hor dýchalo chladno. Lesy, podél luk, cestami v úvozech, na jejichž březích dokvítaly poslední nízké modráčky a oprchával růžový babíhněv, šel tak jistě hodinku, než se Pozdník na protějším návrší objevil. Opíraje se o hůl a pokuřuje, spatřiv Slavíka zakýval a přidal do kroku.

„Vítám vás — jak jste se měli?“ ještě na kus cesty volal účetní.

„Dobře to dopadlo, počasí nám přálo, výhledy byly znamenité. Mládenci putují do Vrchlabí k vlaku, pozdravují vás ještě!“ a podali si ruce.

„Byli jste až na Sněžce?“

„Byli, v Obří boudě jsme nocovali jako vy před lety.“

„Šli jste po hranicích? Stavili jste se i v naší boudě?“

„Nestavili —“

„Ani jste tamtudy nešli?“

„Šli, hoši chtěli, i u toho vašeho kamene jsme byli,“ suše odpovídal Pozdník a pohleděv na druha stranou, zeptal se zvolna: „Vy něco víte?“

Slavík naň nepohleděl, ale přisvědčil: „Vím.“

„Kdo vám řekl?“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Macharova umělecká teorie.

Macharův umělecký program je záporný a kladný: rozhoduje se bořit a stavět hned v počátku literární činnosti. První verše Confiteoru ohlašují boj starému směru: psali-li Osvětovci a Lumírovci soudobě leccos po přání měšťáků, Machar nepůjde s nimi. Nemíní sloužit občanu, nechce se lokajsky krčiti před vlastní dobou, nebude robotovat na národní roli a házet ve verších Husem, Žižkou a Poděbradem. Půjde proti proudu a bude se bít vpravo i vlevo... Bude psát smělé a odvážné verše, pálit a řezat jimi bezohledně hnijící vředy a sešlhat škrabošky lesklých frází. Poesie není měšťácká služba, ale někdo, kdo žije nad svou dobou, její přísné svědomí, hřímavý její ortel na dějinném soudu, soud nad bohem i člověkem, nad dějinami i básníkem samým. Ještě r. 1894 opakoval to Machar velmi hlasitě při kritice dramat Sudermannových (Feuill. I. 119), vymezuje pojem básníka moderního a módního: moderní umělec je k obecenstvu despotický a neustoupí ani jemu ani době: jde před nimi, nestará se o ně, dívá se na ně s výše soudcovské; umění je něco na světě nejvyššího, nad bohy — neboť je lidstvu samo tvoří; nese bořivost, sílu, zápor stávajícího, nenávist a smrt minulosti, chce vzruch, život a sílu. Módní umělec, toť sluha obecenstva, vyhovuje mu, je konservativní laudator temporis acti, s revolucí jen koketuje... neodvažuje se pohlédnout pod masku přítomnosti nebo v Medusinu hlavu budoucnosti. Literáti dosud byli příliš módní... jejich poetická spravedlnost na př. je ústupek měšťáku, jejich dílo pro ukrácení chvíle bohatým lidem..., jejich harmonie, hladkost, třpyt, trest lotrům, odměna dobrým jen odpor proti skutečnosti.

Tato theorie mladého Machara není ovšem něco nového: básničtí i filosofičtí romantikové v Němcích i Francii, ba i u nás prohlásili ji vášnivě, třebas nakonec ustupovali, když heslo „umění životu" je zcela zaujalo. Dnes zajímá v ní však onen důraz na pravdu, skutečnost, kritiku a neústupnost vlastního přesvědčení. Machar nedovedl se o tato hesla nikdy smlouvat: v době smíru mezi Mladočechy a Staročechy, Moderní Revue se Zeyerem, Hlídky s Osvětou, v době smířlivosti a ústupnosti, prokázané v Rozhledech, rozešel se i s mladými vrstevníky a s Modernou, protože bojoval ne pro boj, ale pro zásady. Kompromis značil mu nebezpečí, asimilaci svěžího, čerstvého se starším a ztrnulým (F. I. 213). Vyzvání Bahrovo „chceme býti pravdivi... poslušni zevnějšího příkazu i niterné touhy... setřást se sebe shnilou minulost... být přítomností... v tom, co venku vyrostlo, naše spása, co od včerejška postoupeno... v tom naše kletba..." toužil mít podkladem pro českou Modernu a naplnit do písmene.

Pravda, přítomnost a skutečnost... to je základní motiv Macharova názoru na umění pro všechen čas tvorby. Odmítal sice minulost, vyčítal Vrchlickému legendu věků, — sám se po čase do ní dostal, ale jen aby ji podával a vykládal dle pravdy pro nápravu a posilu churavé současnosti. Svými verši chtěl především pravdivě vyslovit sebe: co napíše, bude jen jeho život, jeho utrpení, jeho skutečné obolené i rozjásané „já" (Sonet o fatu mých kněh 1891); bude to překonávání sebe sama... niterní přerod, proměňování se... stavění nového světa na troskách světa včerejšího... rakvička s mrtvým „já" včerejška a pochod za novou prací (Prósa 1906/59); domyslí myšlenku, přišpendlí ji do sbírky a dál se o ni nebude starati, protože musí běžet za jiným motýlem a zápasit o něco jiného (Knihy, lidé, netopýři 40). Mluva kritiků o škole, táboru, směru atd. mu je cizí; zná jen svou cestu, své svědomí; je atom své doby a chce ji jen vyslovit (Sonet o sobě). Jako Schiller věří, že poesie jest jen součástkou národního žití... bez této víry umění bylo by jen sport, zabíjelo by čas a kazilo papír (Prósa 1904—5)... Krásné jest jen to umění, které projede duší jako hluboko zabírající pluh... ať zlobí, ať odporuje názorům čtenáře, musí v duši jeho něco obrátit a zůstat mu nezapomenutelným (Feuil. XIV. 81). Umění pro umění, Vysoká krása, kult formy, sensace nervů... to vše není nic proti životu — bezohlednému kritiku, jenž se nedá zvučnými frázemi ošvindlovati. „Chceme umění prosté... z života... žijící... jdoucí v život," psal Machar Uprkovi. Proto přijal doslovně zásadu W. S. Lillyho (F. I. 176): „Úkol poesie roste... positivní náboženství se umenšuje... poesii připadá role ethická. Básník musí býti zastancem principu vyšší spravedlnosti, která přece je a vládne." Při tomto úkolu zapomněl naprosto zásady „Umění pro umění", zapomněl i osobnostního umění a rád začal sloužit myšlence lidského a národního zdokonalení. Doznal to plně v knize Českým životem 1911 na str. 8.: „stane-li člověk na břehu oceánu dějin lidstva a pozoruje příboj jeho vln... a má-li v duši historii svého národa... a bědnou ubohost dnů našich, je mu přímo stydno hlásat, že přišel květen, že zpívají ptáci, že je mu smutno atd. — ne, ne, je konec každé lyrice. Člověk se ztratí sám sobě a najednou vidí, že srdce jeho plove tam v tom oceánu dějin. Hledá zákony toho vlnobití, cesty národa. Dává tomu formu a vzniká ne já — lyrika. Lyrika je i v tom štěrkování silnic, které člověk časem dělá. A dělá je, protože naše silnice jsou až běda zpustlé a falešný aristokratismus našich spisovatelů podobnou prací opovrhuje. U nás jsou továrny na nejjemnější kulturu, vzducholodi vysokého umě-

ní, ale že předpoklad všeho, český nerozpolcený člověk nám stále schází, jako by nikdo neviděl. Tož mu štěrkuji silnice, aby mohl přijít." Místo jistě důležité, programní, hrdé na kolektivní smysl poesie, shodné s heslem prvotním ortelovat dějiny a dobu pro lepšího příštího člověka.

Machar zaznamenal leccos i o slovesných tvarech a o uměleckých prostředcích, co dobře přispívá jeho zásadám literárním. Jako Carducci a jako Vrchlický vykládá na př., proč nepíše velkých epopejí (Čas 17./III. 1912): Čas velkých epických básní je myslím za námi . . . romány veršem možno vypravovat jen lyrickou mosaikou (na př. Confiteor); nedovedl by psát již byronských básní o vzdoru a prokletí, protože znamená jen, jak se to ono stalo, přiblížil se svému nejpřednějšímu mistru — životu . . . a jako on z prostých prvků nečekaně zaplétá romány i dramata; jak on udá dráhu duším a nechá je z osudů vyrůsti, . . . klidně, bez výkřiků, s humorem, tragikou i střízlivou romantikou podá, co viděl a co se událo (Vlasy 1914). Machar nevěří již ani v možnost satiry literární . . . její úkol ve službě kultury a civilisace přejala kresba, ilustrace, malířská karikatura (Prósa 1904—5). Polemika znamenala mu negativní obraz vlastní a její vášeň chutnala mu jak víno, rozvazovala jazyk a vlekla vlastní duši ven; byl to nejnebezpečnější a přece nejmilejší druh literárních konfesí (F. II. 231). Polemisoval palicí, protože jinak lidé stále myslí, že jest jako oni (Prósa 1904).

Machar, mysle na Vrchlického a sebe, podal i názor na historickou epiku a na formální stránku poesie: „v epice má míti každá doba svůj stil, svou vůni, svůj kolorit, a ty nesmějí být ztraceny; jsouť už nepsané zákony, odvozené z dokumentů dotyčných dob a zákony ty není opomíjeti. Psát antiku a rýmovat ji, kreslit starý Řím moderním pařížským pastelem, v Juliana Apostatu vložit romantiku Hugovských dramat, z Karla IV., chytrého středověkého despoty, udělat renanovského filosofa, toť doklady, že Vrchlickému chyběl vůbec smysl pro tuto kardinální stránku formy básnické (Čas 12./IX. 1912). . . . Vrchlický a Čech milovali uhlazenost formy. Toho pilování formy my dnes už neznáme. Změníme také sloku dvacetkrát, ale ne pro lahodu řeči, plynnost formy, — nám je vším jen myšlenka, nálada, dojem. Sebe zvučnější a sebe krásnější slovo vyhodíme, neslouží-li našemu účelu (K. F. 13)." Odtud ovšem mohl psát Machar, nadřaďuje ideu nad formu, že prósu a feuilleton pokládá za rovnocenné své poesii, že je to táž krev (Prósa 1904/5).

Macharova teorie literární, jak patrno, je důsledná a důsledně jí odpovídá i prakse. Překonala počáteční romantismus a prohlásila i naplnila heslo moderního básnického realismu, v němž forma podlehla naprosto ideji. Proto z Machara vyrostl Vrchlickému druh odbojný, jenž chlubil se a chlubí Havlíčkovým strýčkovstvím a Nerudovým synovstvím. Prokázal oboje uměleckou teorií i praksí opravdu znamenitě.

Albert Pražák.

DIVADLO.

Tovární prázdniny. Hra o 4 dějstvích. Anglicky napsal S t a n l e y H o u g h t o n, přeložil Karel Mušek. Po prvé v Národním divadle dne 18. června 1919.

Hra bezobsažná, která jistě jen nedopatřením místo na předměstí zabloudila na jeviště Národního divadla. Děj točí se kol přestupku erotického dělnice tovární Fany Hawthornovy s Alanem Jeffcottem. Alan, dle rozhodnutí otců Krištofa Hawthorna a Nathaniele Jeffcotta, má vzíti si svedenou Fany, ač je zasnouben s bohatou Beatricí Farrarovou. Na jevišti v dlouhých debatách vyměňují se názory mužů i žen in puncto erotických poblouzení, otřepané morální i praktické pravdy vytahují a oprašují se z nepaměti a veteš ta oferuje se apretovaná realistickými škrobovinami posluchači. Na konec rozhodne se Fany, že si Alana nevezme. On se bavil, řekne, já také, jsme vyrovnáni. A ten, koho já bych si zvolila, musí zcela jinak vypadati! Nějaké lásky byl styk mladých lidiček dalek. A rozejdou se bez lítosti, Alan vrátí se ke své mohovité snoubence Beatrici Farrarové. V celé hře vystupují dělníci i zbohatlíci. Jsou ve hře náběhy k časovosti, pokusy o vtip, ale bylo by kormutlivo, kdyby anglické písemnictví nevykazovalo lepších her. Postavy jsou samé známé šarže, často a lépe zpracované. Zdá se, že i herci hodnotu hry podceňovali, nikde nebylo viděti reliefu, proniknutí charakteru, vervy v interpretaci. Jelo se ve starých a hodně vyjetých kolejích. Nejlépe vedli si p. M e r h a u t (Krištof Hawthorn) a pí. H ü b n e r o v á (pí. Hawthornová). Ostatní účinkující hráli mdle (Zd. R y d l o v a, Ter. B r z k o v a, Ed. T e s a ř velmi mdle, Kar. K o l á r, Lib. O d s t r č i l o v a, Eug. E n g e l b e r t o v a). Výprava kusu nevynikala původností, dialogy přijímány obecenstvem s malou účastí, potlesk nebyl bouřlivý.

Et.

TÝDEN.

* Píše nám přítel Slovák: Slyšel jsem v Praze několikrát zpívat i hrát naši národní „Na Tatrách sa blýská", ale vždy tempem i přízvukem, jakým ji Slovák nezpívá. Je to přece píseň revoluční, slovenská marseillaisa, které nesluší tempo poutnické nebo pohřební vleklosti a splývavosti. Píseň žádá jiskrný temperament, náležité odstínění větné, hyb rychlejší a ráznější, k němuž ostatně pobízí sama její bojovná výzva: Kto sa Slovák cíti, nech sa šable chytí

a medzi nás stane! Snad toto upozornění postačí.

*

* Porota o cenu V. Beneše Třebízského za r. 1918 navrhla ředitelství „Svatobora“ povídku z VIII. věku „Valašská vojna“ od J. F. Karása, která vyšla nákladem „Přerovského Obzoru“. Z návrhu je viděti, že porota neměla volbu usnadněnu hojnějším výběrem historických prací beletristických, jimž celé období válečné bylo tvrdou brzdou. Spisovatel nesměl válčit ani s Turky, ani s Maďary, ani s Prušáky, ba i samého mírného Třebízského censura bez milosti bílila. Historické slovo jest nyní uvolněno, lze pravdu říci plnými ústy bez tance mezi vejci, jistě nastává rozkvět historické tvorby literární a nová její epocha.

*

* Ke zprávě své, týkající se ankety „Prúdů“ v č. 38., dovídáme se, že text prof. dra A. Nováka psán byl do ankety hned r. 1914, tenkrát arci bylo zavedení spisovné češtiny na školách slovenských zbožným přáním. Dnes je situace jiná. Na všech 22 středních školách slovenských je spisovná čeština povinným předmětem a jest jí vyučováno v nižších třídách až 5 hodin týdně. „Prúdy“, jejichž anketa vyšla hodně pozdě, mohly ji upraviti a pozměniti dle dnešních poměrů, aby nevznikaly zmatky.

*

— Móda národních krojů dosáhla již stupně zneužívání. Ozývají se již — právem — proti ní protesty, jednak proti hyzdění krojů nesprávnostmi (zejména slečinkovskými účesy, střevíčky, punčoškami), jednak proti příliš volnému chování jejich nositelek, domnívajících se, že přestrojení a krátké sukně jim dávají právo k vybočení ze slušného chování. — Pokud jde o nesprávnosti krojové, musíme doznati, že velkou vinu poruchy v tomto směru má též divadlo. Nemluvíme ani o nesmyslném znásilnění, které na národních motivech provedla barbarsky křiklavá výprava „Prodané nevěsty“ na divadle vinohradském, velebená právě proto, že byla à tout prix nesmyslně nová; ale vůbec v selských kusech ve všech našich divadlech je mnoho „baráčnického“ na kostymech jak solistek, tak členek sboru. —

*

— Na novinářský chvat ledacos se svede. Nedávno dočtli jsme se ve zprávě denního listu o slavném francouzském spisovateli Goncourmontovi, který asi povstal smíšením Goncourtů s Gourmontem. Tak jemných znalostí literárních od pisatele arci nemůžeme požadovati. Aniž zazlíme módní referentce, kteráž — chtíc srovnávati krásu ženských paží s nádherou paží Venušiných, vybere si náhodou Venuši Miloskou, která, bohužel, jest vůbec — bezruká. Ale co říci tomu, že zástupce našeho novinářstva píše nám z Ameriky, abychom ještě dva tři měsíce zachovali pořádek, chceme-li si udržeti úctu zahraničních přátel — po tomto „ještě“ patrně se smí rozpoutati blázinec? Ve zprávě o českém koncertu v Paříži dočítáme se, že lord George „tleskal až do posledního taktu“; jakže — tento velký Brit je tak beztaktní, že tleská neustále, během přednesu, a neustane, až s posledním taktem skladby? A ve zprávě o koncertě v Bernu (uveřejněné více novinami, nejde tedy o chybu tisku) ujišťuje nás pisatel, že nadšení vyvolaly Dvořákovy „Slovácké tance“, tedy nějaká dosud neznámá skladba Dvořákova. Že by referent se spletl a neznal něco tak běžného, jako tance slovanské téhož skladatele — je přec nemyslitelno! — Ale máme za to, kdyby žurnalista byl ve své věci, jak se říká kovaný, právě „novinářský chvat“ nemohl by ho svésti k tak hrubým omylům, ať věcným, ať mluvnickým, ať slohovým.

*

* „Národ“ v čís. 23. uvažuje o tom, jaký definitivní název po sloučení všech různojazyčných příslušníků, Rusů, Rusínů, Maďarů, Němců měla by naše republika obdržeti. Proti přívlastku československá jsou podstatné námitky filologické i věcné. „Národ“ je toho názoru, že zůstaneme-li státem shrnujícím více národů, bylo by nejkratším východištěm vrátiti se k prostému a historicky slavnému označení: republika Česká, Čechy, Bohême, Bohemia před cizinou. Také otázku státního znaku bude nutno dle toho řešiti.

*

* Ve Švédsku vydán byl nový zákon o literárním majetku autorském, kterým se redukuje dosavadní padesátiletí ochrany po smrti autorově na třicet let. Tedy jako u nás. A u nás právě se přemýšlí, jak by literární a umělecký majetek, přestávající třicet let po smrti autorově, trvaleji se zhodnotil, s tendencí prodloužiti nedostatečné třicítiletí, nebo je vůbec zrušiti. Duševní majetek je také majetek, mnohem cennější než kterýkoli jiný.

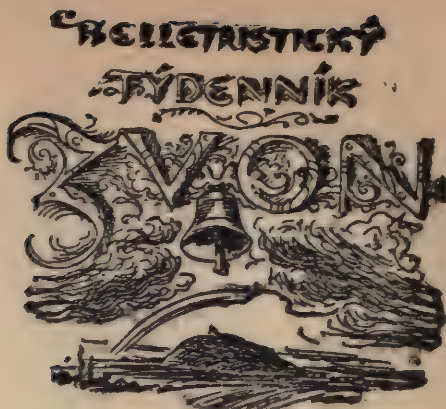
*

* Dle listu „Manchester Guardian“ jsou v proudu přípravné práce k založení hebrejské university v Jerusalemě, která má především pečovati o to, aby židovská kolonisace palestinská dála se na vědeckém a technickém základě. Budova pro universitu byla již zakoupena. Nyní běží o to, aby kolonisace co nejrychleji započala, ale komu se do nové vlasti jistě nebude chtít — budou právě židé.

V Praze, dne 26. června 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Eliška Krásnohorská:

DOŠLO NA NÁS.

Již došlo na přísahy naše,
ne na slova, však na činy!
Dřív osud, zotročením straše,
bral na nás cizím drápem důtky,
štval černožluté harambaše
nám vpřed i v týlo, v dravčí půtky,
chtě přervat naše dějiny
svou hrubou sekerou
jak lano lodi, aby vzal ji proud!
Když jsme se na krev dobývali z pout
svou silou veškerou,
ó, ctili jsme se jako hrdiny.

Vzdor proti křivdám z cizí ruky
nás naučil, jak bojovat,
a v našem duchu tvrdly suky,
v nás bystřel soud, ba jiskra vjela
i tichošlápkům pod paruky
a smělcům do celého těla.
Když odpůrce jsme zřeli chybovat,
v nás hromně bouřil hněv!
Vstříc vnucenému od nich úkoru
vždy rozhodni jsme byli k odporu,
i vřela naše krev
tím víc, čím v cizím panství bylo vad.

My rvali jsme se, co v nás ducha,
ráz proti rázu, s násilím,
zášť nepřátel když slepá, hluchá
nám železem a zvůlí vládla,
a rod náš jako prsti krucha
byl drcen silou jejich rádla,
by chtíčům jejich zlotřilým
dal v pospas úrodu;
by zmizel v odcizení, v bezdomí:
tu plamenem v nás šlehlo svědomí,
a láska k národu
nás učinila lidem zmužilým.

Teď na nás došlo! Skutkem nyní
zjev Čech: „Sám vlást si dovedu!“
Zjev: cizího kdo z hříchu viní,
že hříchu sám se umí stříci;
že to, co hlásal, také činí
a neuháší vlastních svící;
že snáší s jasem v pohledu,
co na bedra si vzal!
Že ctnosti dost je v národě,
by čestně stál k té svobodě,
již toužně k sobě zval!
Jsa pánem svým, buď rekem k posledu!

❦

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Slavík pověděl, s kým se cestou k domovu setkal.

„Tedy víte všecko!“ a prudce zadýmav dodal: „Je to život, ne?“ a při té otázce měl pohled tak lítostivý, že se Slavík zachvěl.

„Je, příteli!“ volně přisvědčoval.

„Ale ty náhody — kdo by uvěřil?“ a Pozdník zamysliv se, volně vyprávěl: „Krásně se nám šlo, vzduch byl jako zrcadlo, hory sváteční, jako nově omalované, ve vzdálených městech se stěny bělaly, okna měly jako z červánků. Hoši si libovali, zpívali jsme, povídali, zdejší

večírek, cesty po horách i politiku jsme probírali — dávno jsem tak pěkné pouti neužil. A tu když vycházíme do poslední stráně — víte, k tomu kameni — najednou se nám nahoře objeví hlouček lidí. Hleďme, turisté, nejsme ještě sami! povídal jsem si a v duchu se pousmál, že se vydal i někdo obstarožný nebo nějaká panička, která už špatně chodí a dává se nést. Ale poznal jsem hned — hned — víte — no, nebylo jich mnoho, nějakých sedm, osm lidí — a jak takhle napříč uhnuli — vidím —"

Zamlčel se a sundav klobouk, utíral si zardělé, zpocené čelo.

„No, zastavili jsme se. ‚Podívejte, vždyť je to pohřeb!' povídá Pejrek. Byl překvapen, že až tady u nebe. Stojíme a oni jdou blíž a blíž.' Vidím čeledína z boudy, nosiče také známé — babka, holka a pán — dívám se jak blázen, on Fröhlich z Vrchlabí — Fröhlich —" a jak to trhaně vyprávěl, zakusoval se do špičky, až zuby vrzaly."

„Prokurist —"

„Ano — jde v turistických šatech, tmavý pláštík, myslivecký klobouček — a já stojím, hledím, nevím co to, vidím krásnou rakev na nosítkách, jen se při sluníčku třpytila — a tu on jde ke mně, podává ruku, povídá: „Meine Frau!" a ukáže k nosítkám —" Zajíkl se a slzy mu vyhrkly na tvář.

„Já stojím, skoro nevidím a on zas doběhl k nim a jdou po žluté cestě dál — — Kaván mě chytl pod paží a vyjekl: „Pozdníku, to nesou Boženu!" Stáli jsme a dívali se, až byli pod kopcem a vešli do lesa. A ještě potom jsme stáli a hleděli. . . A tu se Pejrek ptá: ‚Snad nenesou tu, co vám tady tenkrát zpívala? My nic, ale věděl už. Tak to máte, příteli! Jdeme dál a zrovna nahoře u kamene, kde se cesta zatáčí k boudě, stáli zas lidé — hostinský, ona, kuchařka, pasačka. Znáte ty dva staré lidi, no, šediví jsou oba a jen tak po domácku stáli, ruce sepjaty, slzy na tvářích a ona pořád jen volá: Naše potěšení —" a suchý vzlyk přerušil další řeč.

„Máte pravdu, nikdo by nevěřil — skoro zas na tom místě!" ticho přerušil Slavík.

„Vidíte, vidíte! Pověděli mi potom všecko, ale co vám to budu vypravovat, když to všecko víte!"

Zase šli mlčky. Pozdník rychle kouřil a oči těkaly mu po lesích. Jak ji měl rád — jak ji měl rád! jezdilo Slavíkovou hlavou. Jistě na ni stále vzpomínal a když ve dne, v noci lesy chodíval, myšlenky bývaly nahoře nebo v městě — u ní.

Až když docházeli k poslednímu lesíku, Pozdník ozval se živě:

„To manželství šťastné nebylo, věřte mi!"

„Kdo vám to řekl?"

„Ledaco jsem slyšel a — vím to! Studené srdce má — studené! Tenkrát byl mladší, potrhl se, běhal, žvatlal, ale za čas přestal švadronit, obskakovat, zvážněl — inu, pan prokurist — ein ordentlicher Herr — korrekter Beamte — musterhaft, stramm — nebo co, já nevím, ale tak si to myslím. Měla ho v horkém srdci, oči jen na něm, mysl jen při něm, povídali mi včera staří — ale jeho srdce bylo hodně studené; dostal ji, zvykl si a dost, potom už v létě nahoru tolik neběhal, zevšednělo to — inu, možná že taky větroplašil, což, hladkej kluk bejval — —" v tom zas bolestně vyhrkl: „Vidíte, já bych ji byl na rukou nosil!"

Slavík zamyšlen mlčel.

„Snad měl dostati ženu, jako byl sám — kalt, aber stramm —"

„Vidíte ji jinou, než byla," chladně ozval se Slavík, „už dle toho, jak volila!"

„Byla mladé srdce," prudce odvětil lesní, „vždyť jste ji viděl, pamatujete přec, co bylo v těch očích!"

„Ale když jsem se s ní loni setkal, byla studená a upiatá jako rozená Němka!"

„Povídám — oddaná, visela na něm — a on —"

„Česká dcera, neť těch českých lidí nahoře a již česky zadrhovala a hošíka vychovávala úplně německy!" stále stejně mrzutě a chladně odmítal Slavík.

„Jistě jen z oddanosti k muži!"

„I jedna se poddá z neuvědomělosti, lhostejnosti, druhá z velké oddanosti!" a Slavík mávnuv paží, hořce se zasmál.

„Z lásky —" žalně vydechl Pozdník.

„Je to platno! Němkyně má svou tvrdou palici, ani vlastní horké srdce jí nerozhřeje!"

„Povídám, že měl dostat jinou, nějakou Hildu, Elsu, Trudu, Grétu, Idu! Ale víte vy, nebyla-li v nitru svém zklamána, nespokojena?" a Pozdník významně na druha pohleděl.

„Dle toho, jak se mnou mluvila, nesoudím — chladná, upiatá, jako ocel. Či myslíte si, že ta smrt —"

„Ach, to ne, pouhá nešťastná náhoda — povídali mi!"

„Tak tedy! Netrapte se — dřív hezký český kvítek, ale dál už nic!"

„Utrhly ho nepravé ruce!"

„Ale dle jejího přání. Je to zatracené, co člověk tady všude vidí!"

„Jinde taky — což ta vaše Lidka!"

„Pravda! My muži umíme sic ledaco vyvádět, ženy jsou nad nás povzneseny, ale pravé srdce bývá přec jen častěji v nás. Už se netrapte, je to skončeno!"

Pozdník pokrčil rameny a rychle kouřil. „Nezapomene se — na tu včerejší poslední setkanou do smrti! Ale prosím, před sestrou se nezmiňujte, žiju a budu žít jen jim!"

Před myslivnou se rozešli — Slavík rodinného kroužku rušiti nechtěl. . .

Asi za týden potom zvěděl od Bittnera, že městská rada korytenská poslala Kalenskému pamětní spis, v němž si stěžovala na národní agitace pánů z bělidla, kteří ruší pokojný život v obci a jmenovitě že žalovala na poslední provokace Slavíkovy žádajíc, aby spravedlivý majitel závodu učinil tomu rázný konec.

A neminulo mnoho dní, četl v Deutsche Fahne nový dopis z Korytné o nejvyšší drzosti několika českých provokaterů, kteří v ryze německém městě uspořádali zagitovanou, ze všech stran sehnanou českou schůzi, ve které bylo jen bohopustě štváno. Dopis mnoho mluvil o Kalenského závodu, závislém na obchodu německém, a dával mu na vybranou: buďto — nebo —

* *
*

Strejc Doutlík po Máryně vzkazu přiběhl se podívat, jak je a co se děje. Poseděv u nemocného, podrbával se v šedinách a tvářil se velmi ustaraně. Máry mu pokynula, aby vyšel za ní na síň.

„Co, pro Krista Pána, říkáte?" tázala se ustrašena, s rukama úzkostně sepiatýma.

„Inu, je zveden a nemoc ho nekřátouně drží!"

Hrkem mu vypověděla, jak nemoc přišla, co doktor říkal a bědovala, co sama zkouší. „Vyjde z toho?" ptala se brečky.

Strejc kroutě se rozkládal: „Musíš dělať, co je v tvejch silách! Byl vždycky pevnej, ale nějak tuze se namoh'!"

„Vždyť já dělám, co můžu, ale všecko nevyderžím, to jsou noci!"

Stranou na ni zamžoural. „Snad aby sis vzala nějakou pomoc!"

„Já myslela, jestli byste vy mohl —"

„Óchochocho, kde pak já — živobytí musím sháněť a jsem stará rachota. Tady by nebyla nějaká ženská?"

Máry hleděla schliple. „Člověk se bojí vzíť cizí osobu do stavení!"

„Nebo mámu abych ti na nějakou chvíli poslal — na dlouho to bejť nemůže."

„Když budete tak dobrej, jen co by aspoň z toho nejhoršího —"

„Pošlu ti ji, pošlu, a musíš se taky přičiniť. Aspoň vidíš, jak je zle, když mužskej lehne. Měla jsi při něm dobrý živobytí!"

Pobyl v baráku až do večera a Máry mu po chvílích vypovídala všecky své dosavadní strasti i velké starosti, jak bude u nich s živobytím dál. Naříkala, že s Lojzlem už dočista nic nebylo, že jen tak tu kozu popásť a s něčím se trochu párať, ale vejdělky že nebyly. Svěřila se s úmysly jíti odtud a začíti jináč.

„To teď nech, na to nemysli, teď se starej, aby běhal, o novejch věcech se může potom — proč pak ne, něco by se snad našlo."

„Věřte mi, strejčku, že ouzkostmi nevím, co počíť a zrovna se bojím, abych nepadla."

„Nono, tak zle nebude, něco přec taky musíš na světě vyderžeť, to přestává."

„Už jsem si myslila, že bych zatím šla k vám do sedničky, je tam kolem přec veselejc."

„Proč ne, ale teď se hlauně starej o člověka, aby běhal, snad bys ho nezanechala, a k nám s ním teď nemůžeš!" —

Byl Šustrlojzl z posledních tvorů v Korytné, ale nemoc jeho přece budila soucit. Maulvinci i žena jeho, Kriegelhannes, Fléšrséf přišli se naň i podívat. Maulvinci, jda z návštěvy, povídal ženě: „Ten chudák má v hrdle kolik klarinetů a v prsou celou harmoniku."

Horečky se sice zmírnily, ale kašel jím lomcoval a sláb byl náramně. Máry hosty vyprovázejíc skuhrávala: „Už jsem celá utrápená, sotva se na nohách deržím, totě časů, co jsem si pořádně nelehla, leda ve dne že si položím hlavu na stůl. V noci pořád ještě ho ten fantas derží a skoro vždycky si jen s kozou povídá, ta mu nahnala! Tetka Doutlice mi sem přišla, ale už za tři dny měla toho dost a že musí domů."

I jinak si na Lojzla vzpomněli: Sacher poslal kousek hovězího, děvče z fary přineslo uzeného a vyřizovalo, že farář vzkazuje, aby si Lojzl dal dobře chutnat a brzy se sebral, Maulvinčová přinesla vajíčka. Máry kuchtila, Lojzlovi předkládala, ale ani choutky neměl; aby mu dodala laskomin, sedíc před troubou činila se, až se jí brada leskla. . .

Po čtrnácti dnech přišel zas Kvitšanton s panem doktorem.

„Tak jak je, mistře, jak?“ již ve dveřích volal lékař.

„Lepší, pane doktore, lepší,“ sedě šklíbil se Lojzl.

Doktor vyšetřil ho jal o poprvé a pochválil, že je opravdu lépe.

„Obklady dávejte jenom ráno a na noc, v posteli bude pořád, ale může i sedět. Když se bude cítit zvláště dobře, může se vytopenou sedničkou projít, ale víc nic. Jíst bude mléko, kaše, hovězí polévku dobrou i kousek masa a kdyby bylo kuřátko nebo slepička!“

„I to já mu koupím, pane doktore —“

„Sama si taky můžete ukousnout!“ smál se Komárek.

„Kdež pak já — já ani o takové mlsy nedbám, pro mne je dost dobrá vodouka nebo kyselo, jen když jemu je lepší. Však jsem už zkusila, nejhorší jsou ty noci!“ a stojíc uprostřed sedničky, oděná jen modračkou, trošek vlasů na temeni majíc bílou nitkou svázaný, hleděla velmi utrápeně.

Doktor pozoruje jí, usmál se do vousů.

„Ještě se mi to v noci plete,“ skrčen ozval se Lojzl, „to je nejhorší, že porád vidím něco jinýho.“

„Jste sláb, také to přejde, jenom poslouchejte a odpočívejte si, nadřel jste se za život dost.“

„Ó to dost —“ a hlava mu klesla k prsům.

Když doktor kráčel opět s Kvitšantonem po silnici, pravil mu: „Zápal sice mizí, ale srdce je chatrné, myslím, že dlouhého věku mít nebude.“

„Chudák Lojzl!“

„Chudák — myslím, že byl vždycky jen chudák!“

Následujícího dne před polednem přišel do baráku Lorencův učedník, nesa nádobu v bílém ubrusu zavázanou. Vstoupiv a vida před sebou Máry zaškareděnou, nehnul se ode dveří a hned vyřizoval: „Pan mistr a paní mistrová pěkně pozdravujou a paní mistrová posílá trochu polívky a slepici.“

„Cože povídáš?“ jakby byla neslyšela, tázala se Máry.

Kluk opakoval vzkaz a dodával: „—a aby pan mistr brzy běhal!“ a usmívaje podával jí uzel.

„Lojzl, slyšíš, co povídá? Že prej ti posílají. —“

„„Jojojo,“ svědčil a v lůžku usedl.

„A cák ona myslí, že já mu to nemůžu koupiť, že se jí prosím?“

Hoch se při jejím pohledu tiskl ještě více na dveře, ale ruka stále uzel podávala. „Ó to paní mistrová ráda, už kolik dní o tom povídala, že pošle, aby se pan mistr brzy sebral!“

„Bude ona nám posílat slepici, my máme, co potřebujeme. Dřív nám všecko vyškrábli a teď se budou dělať! Jen ať si ji nechá, ať si ji sní sama, nemám pravdu, Lojzl?“

„Jojojo,“ —

„Jen už jdi, odkud jsi přišel!“

„Ale to by paní mistrovou mrzelo!“

„Budou se stavěť nad lidi — snad já mu nedám všecko —“

Hochova páž sklesla, ale ještě váhal. „Takovou polívku uvařila, slepici krásnou —“

„Jdi už a řekni, že se neprosíme!“

Hoch se pozpátku vyšoural.

„To se podívej, slepici ti budou posílať! Všecko nejhorší nám dělali a teď najednou! Půjdu k Bauerhelmce a koupím slepici jinačí, než je to jejich hladové. Podívejme se na můru, snad si nemyslí, že už nemáme co jísť? Nebo ji pálí, co nám udělali a najednou se začne přetvařovať. Počkej, až já tohle budu lidem vypravovať, teprvo všude uviděj', co jsou oni zač!“

Lojzlova ústa protáhla se k smíchu, ale nezasmál se.

„Počkej, však ono se ještě všecko obrátí, jen dělej, abys běhal!“

Sbíral se však zvolna. Když horečky mizely, zdálo se, že zdraví rychle přibývá, ale byla to jen úleva, za mnoho to nestálo a byl stále jako mrákota. Kašel ho v noci ještě jednou, dvakrát vzbouzel, po ránu tuze sužoval, a Lojzl býval vždy zpocen „na myš“. Také nesvůj ještě býval: otevřev nenadále oči, začínal o tatínkovi neb o mamince. Jindy zas kdesi cosi: „Kačenka povídala“ — nebo zas: „Kam šel Lojzíček s maminkou?“ Máry poslouchajíc to, brumlávala: „Prosím tě, co se ti porád zdá, vždyť ležíš tuhle u nás v posteli a stůněš!“ a jiné nářky denní končívaly slovy: „Bože, já mám život!“

Venku bylo už nevlídno, vlhko, drobné, husté, pichlavé deště; hory a jejich tmavé stráně zmizely úplně v šedivých, těžkých, studených mlhách, jejichž šeré plachty visely s nebe hluboko do údolí a jiné plazily se i vlnily nad zemí. Teď byla Korytná nadobro se světa. Po oknech baráku stékaly stále veliké krůpěje a viděti nebylo nikam. Když se Kvitšanton zas jednou zastavil, Lojzl seděl, peřinami obložen, u stolu. Zuby Antonovy zatřpytily se bíle ve vousech. „Chlapík, chlapík, teď už brzy bude zas běhat s botkami!“ drmolil.

„I řeknu zrouna, že jsem ho z postele trochu vyhnala, člověk se taky nesmí nemoci tak poddávat! Běhat ven ho nenechám,

ať jen si sedí a pomalu píchá, udělám všecko, co bude potřeba, doběhnu taky všude!“

„Tak tak, ať si hoví, na jaro bude všecko v pořádku.“

„Snad se zatím uživíme!“ a smějíc se vypravovala, jak se Lorencův učedník přihnal s polévkou a slepicí. „Ale ten jel, já se jí, bahny, prosím! Dřív odváděli, koho mohli, to bylo pořád slávy, že on je českej švec, a teď by lezli!“

Kvitšanton kýval hlavičkou. „Dobře jste udělala, ať on si je českej švec, ať si chodí mezi ty blázny, vy jste naši lidé, Lojzl je dávno německý mistr — nemám pravdu, Lojzl?“

„Jojojo —“

„No tak, však jsem to pánům říkal! Chtěli sem jít, pan Adlerwirt a pan Herrnschall, ale povídám: Lojzl ještě marodí, nač pak to!“

„Herrnschall“ — zacenil se Lojzl a hledě do stolu kýval si a bručel:

„Šel tady jeho tatínek, cheche, povídal mi —“

„Vždyť to páni vědí, že já jsem z Tanvaldu a že Lojzl nic s tím tady nemá!“

„Bodejť by měl! Naparuje se to, jakoby Korytná byla jejich, chtěli by taky poroučet — v německém městě — však půjdou, odkud přišli!“ a oči Antonovy se při tom svítivě kmitaly, ramena jen hrála. „Jen vy, mladá paní, nezapomeňte, kdyby na vás přišli; pan starosta a všichni páni se pořád na Lojzla ptají, ale já jim říkám; Lojzl je náš, to je německý mistr!“

„Jenom že je potřeba, aby tu měl lepší živobytí, vždyť snad ten nafuka Elefant nemusí všecko sníst! A taky jsem pomejšlela ještě na jiné, třeba na nějakej krámek, aby bylo vedle ševcoviny, já v obchodech bejvala a peníze by na to byly!“

„Proč by ne, mohla byste s něčím začít,“ horlivě svědčil, „myslíte jako Maulvincová nebo Gurkenfrancla?“

„To je velká sháněnice, já radši něco pokojnějšího, nějaké drobné zboží, můj druhej bratranec mi radil —“

„Jaja, sehr gut, ein kleines Geschäft, proč pak by páni našim lidem něco nepovolili — že jste si už dávno nevzpomněli!“

Tu Anton pohleděv na Lojzla, povznesl ukazovák a zašeptal: „Spí!“

Máry žalostně pokývala: „To on pořád, vždycky hned — já nevím, co z člověka bude — sama ho přeci živit nemůžu!“

„Jen trpělivost, síly je mu potřeba, všecko přijde!“

Když Máry Antona vyprovázela, na záspi jí ještě jednou připomínal, aby těm vlezlíkům, kdyby přišli, nic neslibovali, aby však zůstali věrni, a dodával: „Něco se udělá, mladá paní, něco se udělá!“ a již utíkal. —

V neděli dopoledne Máry utírajíc okna pravila: „Slavík zas někam letí — ten člověk se nashání!“

Lojzl, sedě skrčen za stolem, jen se usmál.

„Vidíš, k tomu vedle jde, mají spolu pořád nějakou komis. Divím se, že se už ten člověk nebojí, že mu namelou!“ V tom odskočila. „Koukej, jde on k nám!“

Slavík už kráčel po záspi. Otevřev a spatřiv Lojzla, zvolal: „Dobrý předpoledném, jdu navštívit nemocného a zdravý sedí za stolem!“

„I bodejť, pěkně vítám, jdou vejš a posadějí se u nás!“ a odstavila židli.

„Děkuji!“ Položiv klobouk, přistoupil k Lojzlovi a podával mu ruku:

„Pozdrav nás Pánbůh, mistře, jsem rád, že vás tak vidím! Co vám napadlo stonat, byl jste vždycky jako trn!“

Lojzl se usmíval, ale Slavíkovi neušlo, že mu siné tváře jen visí, očka že zapadla, kůže na krku že splývá svraštělá a ramena jsou ostrá.

„Vždyť on zas bude, viď, už zas pěkně běhá. A sednou si u nás!“

Slavík přitáhl si židli blíže k mistrovi. „Slyšel jsem, že stůněte, a vy se zatím vesele smějete!“

„I oni lidé toho nakdákají — a někdo by snad byl rád, kdyby se mu náš uhnul, ale to by se mu chtělo!“

„To máte pravdu!“

„Zkusil na světě cuckoty dost, proč by si chvíli neodpočal, já ho na nic sáhnouť nenechám!“ a přiloživši, sedla si před troubu.

„Dobře děláte, ať se pořádně sebere!“

„Jenom že to tu zdraví nepřidá! Věřejí mně, že se jim divím, já na jejich místě bych odtad utíkala!“

Slavík se usmál. „Musím být, kde mám povinnost, a žije tu tolik lidí, proč bychom nežili taky. Kdo pak tu kdy zastoná, lidi jsou jako boučky.“

„Ti, co jsou zdejší, jinýmu zrouna nesvědčí, já tuhle pořád marodím.“

„Přišel jsem, mistře, protože budeme zas potřebovat nějaký pár dětské obuvi,“ zabočil Slavík.

Máry se zachrula. „I podívej, Lojzl, práce najednou! Jenom že je to kříž, on ještě dělať nemůže!“

(Pokračování.)

✱

Jan Karník:

ZDAR TOBĚ, PRAHO!

(Po 15. červnu.)

„Buď pozdravena hromným syna plesem" —
Stůj, pero! — Odpusť, Stíne veliký,
já nechci plagovat, však hodí se sem
tvých tryskajících vřídel odstřiky,
že raděj výtku invence mdlé snesem,
než vymýšleti vlastní veršíky,
v jichž důstojném bych přiblížil se šatu,
ó, drahé Město, k tvému majestátu!

Zdar tobě, Praho, caput regni nostri!
— Teď zákon kontrastu však v poušť mne smýk',
kde bloudil Israel přes písek ostrý,
a pod stany mor nenasytný vnik'
jak střeček v stádo, množe děs i kostry,
až Jahvem veden velký Zákoník
na vznosné žerdi hada z mědi zrobil —
kdo k němu vzhléd', šíp smrtný z hrudi dobyl.

Náš vzduch je také morem nasycený,
jen přes mohyly možno k cíli jít,
jsou cizím škůdcem studny otráveny
a v poháru vždy kapku blínu zřít — —
nuž proto k tobě oči obráceny
jak na měděný s hadem spásy štít,
ó Praho! Pochyb sýc když sílu loupí,
jen vzhlédnem k tobě — žulové jsme sloupy!

Ó, Praho máti, kdybych balsamoval
tu sloku samým křižmem lyrickým,
úl harmonických včelek vydrancoval
a z pláství vonných vybral sladký rým,
ze zlata Zory prsten veršů skoval
a předčil biblickou Šir Haširim —
říc' nelze přec, jak za to jsi nám milou,
že zůstala jsi červenou a bílou!

Emil Tréval:

ŠIVA.

Z knihy „Vraždy nepomstěné". (Pokračování.)

Spáchav největší myslitelný zločin, utrativ lidský život, podrobil jsem svědomí své největší zatěžovací zkoušce. Rozhodné a způsobilé rozechvíti i sebe pevnější pletivo názorů etických a náboženských. Nebyl jsem bez víry, zbylo mi ještě dosti tradičního braku, když ne v božských, nikým nezjištěných, tož v lidských zákonech, vštípených přírodou, vlivem okolí do mysli. Tak zvaný cit pro spravedlnost, jenž i v nejpustším zločinci nikdy zcela nevymizí, ač zločinům

jeho nikterak nezabraňuje, ten byl i ve mně. Kromě toho i ve studiích stále zabýval jsem se právy, zákony trestními, vyrovnávající spravedlností.

Což byl jsem zrozen nejzatvrzelejším zločincem na světě? Nic z toho, co jsem očekával, se po spáchané vraždě nedostavilo. Žádný odboj na život a na smrt, ani stopy po děsivých myšlenkách, hrozných snech, žádná vidění své oběti. Naopak byl ve mně vystupňovaný pocit triumfu, mstivý radostný úchvat, podobající se až křeči rozkoše.

Pud přírodní, jenž určil mne k zlému, byl prvotnější, více oprávněný, hloub vkořeněný než hrozby náboženství a zákonů. A kde obě mocnosti se střetly, vždy vítězil přirozený pud nad svědomím. Hově pudu nepáchal jsem zlo, ale pouze hověl jsem životnímu poslání. Není živé bytosti, jež by nežila na účet jiné. Ve mně nebylo viny. Nejen klid, ale pýcha mne zaplavovaly. A má msta jako by stále byla neukojena. Nutkala mne docházeti na rov usmrcené, dupati na kámen náhrobní, zatančiti si nad jejími kostmi.

Ani po smrti jsem Libuši neodpustil. Byla mi symbolem oběti, snímající všecky hříchy světa proti mému já, a přál jsem si chvílemi, aby znovu ožila, abych ji ještě jednou mohl zahubiti. Vina její převyšovala v mysli mé i trest, jenž ji stihl.

Tak jsem ji tedy s pomocí boží, jak říkají potentáti po vražedné bitvě, odpravil. To bylo vše.

Byl jsem hrd, byl jsem šťasten. A co je účelem života? Štěstí. A kdo je ve zlu nalézá, ať v něm žije jako ve svém adaequatním živlu. Sám sebe nikdo nevytvořil a vina jednotlivce není žádná. To je logické.

Oh, chápu Nerona i Domitiana. Činili to, k čemu je příroda v honbě za štěstím uzpůsobila, perversity a krve prolévání. Každému člověku příroda uchystala hostinu požitků. Ale málokdo dorůstá, k celému pochopení svého práva na štěstí. Malý, zbabělý odvrací se od svého pudu, zapírá jej, přemáhá, odbíhá sám od svého štěstí. Nechce páchati zlo. Kdož jest jako Šiva, aby vědomě kráčel cestou zla, znal se ke své pravé přirozenosti?

Zlo je součástí všeho zrozeného. Ale jsou odstíny. Křesťanství vymyslilo si pohodlnou báji o hříchu dědičném a vynalezlo absurditu o umrtvování sebe sama. Takové uspavadlo pro lenochy. Ale silný charakter chce bdě kráčeti životem a tak zvaná normální existence, to jest stálá oscilace mezi dobrem a zlem, je mu odporna. Neboť dobro, opakuji, je naučené, kdežto zlo vrozené.

Zločin můj byl posledním okem v síti mé víry. A v předivu tom jako houba rozrůstal se celý můj další život. Zdar komplotu mého byl zárukou, že vše se bude dařiti po mém, setrvám-li s rozvahou i nevášnivě na dráze nastoupené. Svatý slib Šivův jako bych držel ve své dlani. Mé nervy, od přírody tuhé a vyzkoušené, zocelily se tak, že ovládal jsem nejen svou krev a její žádostivost, ale i své myšlenky. Obraznost měl jsem v kázni, nikdy ani na chvíli nerozptýlilo se mé myšlení, nikdy neměl jsem návalů ochablosti, nedůvěry v sebe a mdloby mysle, a to způsobilo, že razil jsem si cestu světem osamělou, ale směrem, jejž sám jsem zvolil. Jako dobrý stroj bral jsem se stejnoměrně a neúnavně kupředu, neplýtvaje silami, ale nepodceňuje také svých úkolů. Jako stroj, při němž byl myslící, vynalézavý inženýr, překonávající překážky a využívající všech příležitostí a možností, abych zachoval a množil své štěstí.

Jaká byla má situace ve světě?

Byl jsem čtyřiadvacet let stár, hmotně zcela nezávislý. To znamenalo, že mohl jsem pracovati neb zahálet a oddati se požitkům, jako třeba vy, rakouští diplomaté.

K tomu byla však povaha má příliš positivní a ctižádostiva.

Především nechtěl jsem z Vídně. Žádné jiné prostředí nebylo mi tak přiměřené, pro mne takořka stvořené jako právě vídeňské. Dýchalo tu vše lahodnou nepravostí skrytými zločiny, padouši měli tu nejusměvavější tváře a nejveselejší pohledy, klam projevoval se tu měkce, jaksi sametově, snět a troucheň je tu uměle za život nalíčená. Prolhaná, theatrální atmosféra lepenková kouzlí neznalému půvabné faty morgany nad vyprahlým pískem, nad líným močálem. Zdáli zeleň starobylé patiny, zblízka však jen zelená plíseň včerejška a hnis. A odevšad miasmy bezohledného sobectví, puch příživnictví. Žil jsem tu tak přirozeně jako nálevník v močálu. Jen zde mohl jsem vyniknout jako právník, jako politik a vůdce. A víš, že jsem tu i mandátu poslaneckého dosáhl.

Jak jsem pravil, uzavřel jsem se židem Markem obchod. Lišák dobře věděl, že až se obeznámím s jeho klientelou, za šest roků advokátní praxe, stanu se konkurentem. Participoval on tedy pro futuro na mé kapse, za budoucí mou účast na jeho državnosti. Nemohl si ani on, ani já jinak pomoci, potřebovali jsme druh dru-

ha. Mark sám na práci nestačil, a mimo mne měl ještě koncipienty tři, snad za týchž podmínek, jako mne. Pravdy jsem se nedopátral, k tomu byli kolegové příliš opatrní. Praxe u Marka nepřišla mně věru levně, ale později se vyplatila víc, než sám jsem se nadál. I v tom mi přálo štěstí.

Doktor Mark nebyl zrovna právnické lumen, ale zato nevyrovnatelný voltigeur slov, což překládá se dobrý, ba neodolatelný řečník. Jeho playdoiery před porotou byly kabinetní kousky řečnického a hereckého umění. Slzy, kdy chtěl, měl pohotově, a jeho parlando bylo jako recitativ operního pěvce, dramatické, strhující.

Za klienty měl spekulanty a podvodné zbohatlíky, zámožné lumpy neb i zločince, jimž běželo o hrdlo, nejvíce z politických příčin. Na sensačnost a reklamu si Dr. Mark potrpěl a se žurnalisty byl jedna ruka. Častovával je ve vinárnách a ručil jim na směnkách. Také konec tohoto muže byl sensační. Spekuloval na burse a když pasiva jeho vzrostla do obrovských sum, práskl do bot. Zapadl někde v Americe.

To zakončoval jsem už svou praxi u něho a na zbývající čas přijal mne jiný renomovaný advokát do své kanceláře.

V době té byl jsem už vdovcem a po zralé úvaze nabídl jsem ruku svou slečně Melanii z Rittlingů, jež tenkráte byla primabalerina dvorní opery a o pět roků starší mne.

Výpočty mé mne nezklamaly. Melanie tvá macecha, ujala se tě mateřsky a vychovala tě vzorně. Víš, že svými známostmi v aristokracii proklestila ti kariéru v diplomacii zcela mimořádnou. Avšak i mně byla upřímnou družkou a mnohý společenský úspěch můj byl jejím dílem.

Po útěku dra Marka větší část jeho klientely přešla do mé kanceláře.

Co jsem předvídal jako odstrkovaný hoch, po čem jsem dospívaje stále horoucněji toužil, toho jsem se dopracoval. Nebyl jsem odvislý od klientely, měl jsem jmění, stkvělé postavení společenské, vynikl jsem vysoko nad své rodáky.

Pracoval jsem systematicky na svém odborném vzdělání s vytrvalostí, jejíž stálou vzpruhou bylo dychtění po moci a vládě nad lidmi. Nabyl jsem značné theoretické zručnosti v trestním právu a ač postrádal jsem strhující sofistiky Markovy, přece vycvičená paměť činila mne dialektikem pohotovým a břitkým. Věhlasu nabyl jsem dvěma třemi šťastnými případy, opuštěnými jinými obhajci jako beznadějnými.

Vybíral jsem si svou práci a neběhal za ní. Klienti přicházeli ke mně se zoufalými případy jako ke své poslední záchraně a pokládali svou věc už z poloviny za vyhranou, když já, věhlasný Bohatsch, jsem se jí ujal.

Koupil jsem v době té velkostatek v Čechách ani ne pro výnosnost jeho, ale pro renomé. Byl jistě imposantním pozadím pro mou advokátní kancelář a nabyl jsem tím klientely u velkostatkářů. Neobhajoval jsem tedy jen samé lumpy, nýbrž vedl i majetkové spory.

Pověst lidumila zakoupil jsem si dary při veřejných sbírkách, v bazarech i subskripcích. Důvěra spoluobčanů poctila mne dokonce mandátem poslaneckým za obchodní komoru dolnorakouskou.

Hlavním však oborem mým zůstala přece jen kriminalistika. Nehonil jsem se po sensacích, ale byly případy, kdy povolil jsem svému temperamentu — lépe řečeno svým zálibám a výpočtům — a podnikal dobrodružné výpravy do říše trestních paragrafů a vracíval se často se vzácnou kořistí.

Takový všemi mastmi mazaný darebák získal si někdy mou sympatii, obdivoval jsem se mu, měl jsem z něho radost. Příbuzné struny se mezi námi napialy a cítil jsem téměř povinnost se ho zastati. Vždyť témuž principu, témuž bohu Šivovi jsme obětovali a vypěstoval jsem jeho vůli, jeho skutky, aby Šiva nerušeně jimi vládl a páchal zlo. K ničení jsou lidé především stvořeni, i zlo má své oprávnění na světě.

Vyučil jsem se bez porušení zákonů býti nespravedliv a bravurou stalo se mi osvobozovati od trestu násilníky a zločince, jichž vina byla každému zřejma.

Nabýval jsem zručnosti i odvahy. Jako virtuos byl jsem ve cviku svém neúmorný a vyrovnával jsem přesilu důkazů svým geniem, kličkoval jsem, unikal a překvapoval z netušených záloh a nevyrval-li jsem vždy provinilce z trestu, přece jsem dopad kárný při nejmenším zmírnil.

Rád vzpomínám na některé případy, jež staly se v právnických kruzích pověstnými. Tak na jistého Krause, bývalého lokaje, herce a vraha. Odporný byl jeho zločin tím, že oběť jeho byla vlastně jeho dobrodincem. Zavraždil a oloupil starého mládence, jenž ho jako zanedbaného hocha na ulici sebral, oblékl a dal vychovati a vycvičiti za svého komorníka. Monstrosita zločinu mne lákala, zde byla příležitost dokázati, co umím. Nebylo tu nijakých polehčujících okolností, čin spáchán byl z rána, úkladně a s rozmyslem.

Bylo třeba obranu teprve zkonstruovati. Nabídl jsem se Krausovi za obhájce. Přijal. A hle, jaký úskok jsme spolu vymyslili.

Navedl jsem Krause, aby před soudem vylíčil zavražděného za velmi lehkomyslného, nepořádného. Že než vkročil inkulpát do jeho služeb, byl sice vychování zanedbaného, ale poctivý. Svou nonchalancí nebožtík přímo sváděl každého, kdo s ním byl ve styku, ke krádeži. Nechával ležeti všude peníze nespočítané, klenoty, a nikdy se po ničem nesháněl. Kdekdo ho okrádal, šatstvo, obuv, prádlo se mu tratilo, i peníze, a pán bez odmluvy opatřoval nové a nové. Kraus dlouho bojoval s příležitostí a podlehl teprve na nalehání jiných vinníků, které při krádežích přistihl a po krutém boji duševním. Neboť vinníci byli otcové neb matky rodin a nechtěl je udáním vrhnouti do neštěstí.

Vinou svého pána ztratil svou počestnost a co to znamená, zkusil teprve později, když u divadla chtěl vrátiti se k počestnému životu a už nemohl. Zvyk podmanil si ho zcela. Podněty, jimž dříve odolával hravě, nabyly nyní mocné lákavosti. Vůle jeho byla zeslabena. A nastala perioda neodolatelného nutkání ke krádeži. Zoufal sám nad sebou, pokoušel se opětovně o sebevraždu — to jsem přibásnil — a vraceje se ve vzpomínkách k původu a počátku svého neštěstí, zanevřel na bývalého svého službodárce smrtelnou nenávistí člověka od přírody poctivého ke svůdci na cestu nepravosti. Ano, člověk ten byl otravným živlem, v jehož blízkosti i sebe zdravější povaha nabývala kazu, hniloby a jedovatosti. Až konečně posedla Krause idea — jak jeho obhájce uznává chorobná — zbaviti lidstvo tohoto nebezpečného individua, svůdce a dohazovače duší peklu. A idea ta zaujala z normálu vyšinutou mysl jeho tak, že neměl pokoje dokud čin svůj neprovedl a sebe i své spoluoběti na svůdci nepomstil. Že si při tom přivlastnil něco z majetku zabitého, bylo jen důsledkem zvyku, činem odrazovým ve zmatku bouřlivých dojmů. Na loupež ani nemyslil.

Kraus nebyl nadarmo u divadla. Sehrál nastudovanou roli před porotci za mého sekundování tak brilantně, že odsouzen byl jen pro zabití, s polehčující okolností neodolatelného nutkání.

Veliký poprask mezi právníky. Vytušili, co za tím vězí a obdivovali se mému jongleurství, jako prvořadému výkonu v rabulistice. Noviny rozpředly o tom vášnivé kontroversy a darebáci div na veřejné ulici mi nepořádali ovace. Byl jsem slaven a fotografie mé byly v sensačních ilustrovaných listech jako nějaké primadony. A to vše pro virtuositu v komedii života, pro zručnost, jíž dal jsem křivdě tvářnost práva.

Jiný případ.

V strojnické továrně v Sechshausenu znepřátelili se dva dělníci. Šedesátiletý Wolf, při díle už méně zručný, s mladým Procházkou, jenž se u něho zaučoval. Wolf věděl, že ho má Procházka brzy vystřídati a Wolf že přijde na práci lehčí, ovšem též méně placenou. Neuznávaje přirozené ochabnutí sil stářím, zanevřel Wolf na Procházku, podezříval ho, že se vtírá na jeho místo, že ho chce připraviti o chléb. Šikanoval Procházku kde mohl, spory mezi nimi nabyly takové urputnosti, že správce dílny měl stále co rozsuzovat a rovnat. Až jednoho dne přepadl Wolf Procházku úkladně od zadu a vrazil mu pilník do krku. Proťal mu krční žílu a než přišel lékař, Procházka vykrvácel.

Wolf obžalován byl pro zločin úkladné vraždy. V žalobě líčen byl jako násilnický člověk, jenž podřízené dělnictvo týral. Padalo též na váhu, že Wolf byl bezdětný vdovec a Procházka zanechal ženu s třemi dětmi.

To bylo něco pro mne. Padl jsem na to jako ostříž a hned jsem měl plán. Wolf se mi zamlouval. A mohl jsem zároveň zablýsknouti se v sensačním procesu. Nabídl jsem se Wolfovi a umluvili jsme následující:

Na faktu vraždy a způsobu jejím nebylo možno nic měniti, bylo tu příliš mnoho svědků. Zbývaly motivy. Běželo o to, uvésti celou věc na falešnou kolej, v tom byla výhra.

Znal jsem své Vídeňáky dobře a vybudoval svou obhajobu na zavilém jejich čechožroutství. Udělal jsem z prosté vraždy politikum, vraždu z národnostního záští.

Procházka byl českého původu, Wolf Němec z Tyrol. Nevadilo, že národnostní hádky nikdy mezi nimi nebylo. Byla tu však hluboká národní antipatie, pro kterou porotci jistě budou míti pochopení. Wolf vypovídal, že popouzelo ho už stálé čecháčkování v řeči a výslovnosti německé, že byl přesvědčen, že Procházka jen z národnostního záští ho hleděl o místo připraviti, ač byl příliš zbabělý, aby hlasitě a před svědky útočil na národnost německou. Osudného rána byl Procházka zvláště jízlivý a zesměšňoval každý chybný pohyb Wolfův a čecháčkoval hůř než jindy, až dohnal Wolfa k nepříčetnosti. Čin stal se tak, že Procházka se v hádce odvrátil a sehnul. Wolf mysle, že Pro-

cházka sahá po kladivu, předešel ho a uhodil Procházku tím, co měl právě v ruce. Ani nevěděl, že je to pilník. Zabíti že ho nechtěl, jen potrestati za jeho české tichošlápství.

Já pak při playdoyeru zdůraznil jsem truchlivé následky chauvinismu českých živlů, jež Vídeň laskavě přijímá, aby domácímu dělnictvu nejen mzdu stlačili, nýbrž město přinutili, aby dětem přilezlíků zřizovala české školy, aby Vídeň byla poslovaněna. Vylíčil jsem markantně potměšilou, lokajskou povahu slovanskou, snažící se vždy a všude oloupiti hodného a důvěřivého Němce. Docílili jsme toho, že porota zprostila Wolfa viny vraždy i zabití a připustila pouze většinou jednoho hlasu překročení nutné sebeobrany s polehčující okolností, že Wolf jednal z patriotismu nesprávně pojatého.

Bylo mi vhod, že klient můj nebyl zcela osvobozen. Pak by byl veřejný žalobce se odvolal a u druhé instance by se mohla karta obrátiti.

Tak vyvázl Wolf půlročním prostým vězením.

(Pokračování.)

Václav Brtník:

NOC.

Bledé světlo luny padá
do ulic, kde světel řada
ztlumila se, pohasla.
Po mlhách, jež nízko leží,
v nových tužbách k dáli běží
moje duše užaslá.

V rozesněné, choré hrudi
nové vášně, sny se budí,
když se obzor zešeřil;
já, jenž už tak málo doufal,
který naříkal a zoufal,
ve vše jsem zas uvěřil.

Jaký zázrak, Bože milý,
že je v nitru tolik síly,
o které jsem nevěděl?
To že všechno nechav stranou
s duší pevně odhodlanou
v sebe jsem se zahleděl.

A vše, co jsem v světě ztratil,
co jsem pláčem, krví splatil,
hřích, jenž nebyl bez trestu,
bolest, jíž jsem tmou byl veden:
všechno vzplálo v plamen jeden,
jenž mi svítí na cestu.

Růžena Čechová:

VZPOMÍNKY MÉ NA DOMOV.

(Pokračování.)

Před spánkem chodili jsme jeden po druhém k mamince a k tatínkovi loučit se polibkem. Maminka udělala nám křížek a ustanovila, co se máme pomodlit. Často jsme s maminkou slevovali na modlitbičkách. Nadlesnímu byly tyto velké obřady malých k smíchu. Zeptal se jednou: „Kdo poví mamince, co se má modlit?“ Matka za nás, štěstím svítíc, odvětila: „Mně radí mé modlitbičky náš Svatíček.“ Mínila tím básně synovy, které horoucně ráda čítala. — —

Milostpáni přijížděli z Prahy do Vraného na svém kočáře, o němž děti ze vsi říkaly, že je zlatý. Vozil je kočí v bílém cylindru, se stříbrolesklými knoflíky na světlošedém fraku. Vedle něho seděl lokaj, také v slavnostním úboru. Příjezd byl zpravidla ohlašován dopisem, těsný vjezd panstva do Vraného zvony. Zelené žalusie v I. patře se zvedaly, pokojům se dodávala nejsvátečnější úprava. Na příšerné hlavy s parukami v zlatých zašlých rámech usmálo se přívětivě zlaté slunko, na stoly v sálech stavěly se ozdobné vázy s jarními vybranými kyticemi. Samotné mamince připadla úloha velmi tuhá: vařit pro milostpány. Ačkoli kuchařské umění měla v malíčku, přece neodvažovala se převzít na bedra starost tak širokou bez pomocnice, kterou jí zpravidla bývala perucká paní důchodňová Kunerlová, nejvěrnější družka matčina a v kuchařských výrobcích přímo obdivuhodná. Spojenými silami šlo dílo svěže kupředu — vršily se stříbrné mísy nevídanými, neslýchanými lahůdkami, které vyšňořený lokaj nosil, lépe řečeno: lítal s nimi do prvého patra.

Dvojici kuchařské dostávaly se pochvaly se shora v lichotivých vzkazech, dokonce prostřednictvím tatínka požádána byla matka za předpis ke svíčkové pečeni. Otec jídal s vrchností. V kanovnickém sboru zastoupeni byli Češi v menšině. Pravým přítelem tatínkovým byl kapitolní kanovník, pozdější probošt Mikuláš Tomek, Čech. Tento dopomohl Svatoplukovi do arcibiskupské semináře. Měl rád nejstaršího syna ředitelova, zvával jej v Praze k sobě na proboštství s Trykarem, synem učitele vranského, jemuž též zaopatřil bezplatné místo v semináři, a s třetím studentem, Fridrichem, svým příbuzným.

Rád dával k lepšímu anekdotku, jak tři studentíci po obědě v semináři zmohli na jedno posezení celého pečeného zajíce! Konec Tomkův byl smutný. Oslepl a milé jeho vyjížďky do Vraného přestaly. —

V levém křídle zámeckého přízemku proti severu a východu byly kanceláře, byt vrátného Páchy, jenž vybubnovával lidi do práce, a byt lékaře Věšína. K Věšínovům chodívali jsme jako domů. Poutaly nás tam ohromné zasklené skříně s podivuhodnými nástroji a překrásné sbírky motýlů a brouků, ale to všechno bylo jen mimotní, vlastním přitažlivým bodem byly dítky Věšínovy. Zdeňka s Jitkou chodily se mnou a s Mařenkou do jedné třídy, Jarmila a Jaroslav přátelili se s Milošem a Václavem. Tak jako tatínek nedovoloval nám ověšovati uši zlatem a drahokamy, tak zase pan doktor bránil hochům svým stříhati vlasy. Povídalo se, že učinil na to slib za svého věznění r. 1848. Docela dobře budoucímu slavnému malíři Jaroslavovi slušely jeho dlouhé kštice, Jarmilův duchaplný obličej zkrašlovaly malebné kadeře.

Sám dr. Věšín nosil dlouhý vlas a vous, k důstojné jeho postavě a tváři dobře přiléhající. Měli jsme pana doktora rádi, nebolelo ani, když kleštěmi vytáhl malý zoubek! A zasluhoval si úcty a lásky jako člověk, jako vlastenec a lékař.

V roce 1866 vhrnuli se do Vraného vítězní Prušáci. Vojsko rozešlo se po statcích a chalupách, důstojníci žádali v zámku bytu a pohostinství. Byli veselí, dávali hudebníky vyhrávat, pořádali před zámkem taneční zábavy, byli zdvořilí a ohlední. Vojenský lékař zamiloval se do Milady a složil na ni německou báseň, kterou ilustrovali bratři karikaturami. Zakončení jejich návštěvy bylo bouřlivé. Žádali od otce koně a kočáry k odjezdu. Poněvadž byla obava, že by půjčené koně zabavili nebo uštvali, a poněvadž otec byl v svém úřadě až do krajnosti svědomit, vzepřel se žádosti, nikoli slovem, nýbrž skutkem. V noci před odjezdem Prušáků dal tajně dopraviti dvorské a zámecké koně s šafářem a čeledíny do lesa a sám ukryl se na půdě, ve výklenku za komínem. Ráno důstojníci hledali otce — nenalezli jej, a podúředníci krčili rameny, vytáčejíce se, že pan ředitel odejel, aniž vědí kam, a koně že rozeslal po práci přes pole, že doma není přípřeže. Důstojníci hnali se na matku, však Božena zastoupila jim cestu se slovy: „Zabte mne, ale k tatínkovi nemůžete a koně nedostanete!“ Vojáci se rozzuřili, s vytasenými bodáky jali se prohledávat zámek i okolí, přislibujíce otci smrt, naleznou-li jej. Hledali i na půdě, ale otce nenalezli. Za kletby odtáhli, nevím již, kým a čím dopraveni, ale povídalo se, že je i volky v hnojných vozech táhli. Vraný byl šťasten, když jim německá rota paty ukázala. Ale přece dlouhou bolest zůstavila válka v naší rodině odnětím nám naší nejmladší sestřičky Olgy na zlopověstnou choleru. —

Svatopluk tehdy se vrátil do Vraného jako mladý právník. Přivážel s sebou na prázdniny své přátele; tak se tu vystřídali: Dr. S. Heller, Ot. Hostinský, Mir. Neuman, B. Pacák, Boh. Čermák, Fr. Šlechta s malým Prokopem Podlipským atd. Tenkrát již hojně náš velký bratr psal. Rodičům věnoval dvě dojemné, známé básně. Otci lichotilo synovo značné nadání i jeho úspěchy literární, zakládal si na prvorozenci, ale přece jen stále naléhal, aby se připravil k rigorosům a domohl se samostatnosti doktorské. Druhá velká naděje otcova byla sestra Zdeňka se svým příjemným altem. Chtěl z ní míti zpěvačku a dal ji tím směrem vzdělávati na hudební škole Pivodově, později Lukesově, a na operní škole Ot. Sklenářové-Malé. V sl. Rose Vágnerové, majitelce Jiren, nalezla sestra svou velkou protektorku a přispěvatelku na dlouholeté studie. Zdeňka měla zářící modré oči, byla veselá, ráda se spřátelovala, hrála nám dětem před velkým divadlem, k němuž byla otcem určena, malá divadla, vozila si na Vraný svoje nejmilejší družky, k nimž patřila Anna Čermáková, budoucí choť mistra Dvořáka, sličná herečka Gabr. Öchsová, neteř Dra S. Hellera, a Fr. Ludikarová, neteř Pivodova, pozdější choť kapelníka Národ. divadla Aug. Vyskočila.

Po válce rakousko-pruské, když děti dospívaly a bylo jim třeba škol, rozhodl otec, aby maminka s námi všemi (Jeníka ještě nebylo) odstěhovala se do Prahy. Najat byt pro rodinu v paláci hraběnky Chamaré na Malé Straně, na Pětikoste-

leckém náměstí (nyní Sněmovní ulici). Z deputátu vranského zasílalo se na fůrách, s nimiž přijížděl Pácha, čeho třeba bylo k živobytí i palivo.

Svatopluk dal se zapsati do II. ročníku práv, Božena navštěvovala učitelský ústav, Vladimír studoval nauky hospodářské, 13letá Zdeňka učila se klavíru u proslulé pianistky Hametmajerové, Milada zdokonalovala se v šití, Miloš a nejmladší trojice chodila do obecné školy k Panně Marii Vítězné. Neměla jsem ještě povinného věku školního, ale hodný ředitel Bačkora nenamítal, aby se šestiletou Mařenkou přicházela čtyřletá Růžena, když bez sebe nemohou být a když už v Praze děti jsou k vůli školám.

V malostranském paláci nalezl Svatopluk modely ke své první větší próse „Pan Bolehlav a svět".

Ale nepotrvalo toto přelétavé pražské sídlo na dlouho, otci se zastesklo v opuštěném zámku po Klářince s dětmi a tak v prvních dnech srpna 1867 vezl nás Pácha na starém známém kočáře zpět do Vraného.

Dojemné jsou dopisy, kterými otec zpět volal Klářinku, na př.: „Mé děti a tvoje láska jsou moje pýcha, moje štěstí, mé bohatství, můj život."

Svatopluk jako právník občas i doma na Vraném studoval. Byl to tichý, milý snílek, nezavdávaje příčin k roztržkám, byl šetrný ke všem a všichni k němu. S přednáškami a zákoníky bloudil parkem, sedal na stráních pod hájem a rád se ztrácel v knihovně otcově, obohacené všemožnou zábavnou i vědeckou četbou, původní i v překladech. Zde naučil se vnímati Kollarovy ideje všeslovanské, zde seznámil se s cizími autory: Gogolem, Shakespearem, Valterem Scottem, Rousseauem a j. Nejkrásnější jeho chvíle byly ty, které prožil v sobě, leč dovedl se i vesele pobavit, dokonce byl i strůjcem mnohé zábavy, divadelního neb hudebního představení, tak na př. zosnoval r. 1862 pěvecko-deklamatorní zábavu ve prospěch raněných Černohorců. Rád předčítal, zprvu ostýchavě, ale rozohniv se, strhl posluchače. Jím předčítaného překladu básně Lermontovovy „Mciri" nezapomenu do smrti.

Po prázdninách r. 1867 Svatopluk s Vladimírem a přítelem Boh. Čermákem ubytovali se v Karlově ulici, proti postrannímu vchodu do kostela sv. Salvatora, sestry v té době svěřeny byly známému ústavu pí. Svobodové, rodilé Francouzky. R. 1868 přestěhovali se studenti na Malou Stranu do domu č. 482, do vikýřkového hezkého pokojíku. V době, kdy proti nám stála bezohledná trojice: Beust-Jiskra-Herbst, která neznala vůči nám než surové násilí, v době, kdy ostře nabité pušky byly připraveny páliti do lidu, který právě uchvácen byl slávou položení základního kamene k Národnímu divadlu a slavností Palackého, vznikl památný „Ruch" studentský, k němuž později přidružil se „Almanach českého studentstva". V té době z rozohněné duše bratrovy a poměry politickými roztrpčené vytryskly básně: „Buben" a „Husita na Baltu". — Vladimír, vstoupiv do praktických služeb, nesdílel již pokojíku pražského s bratrem, za něho ke dvojici osiřelé přestěhoval se Toužimský. Poesie a politika byly velkými vzpruhami jejich života. Svatopluk tehdy stvořil svoji „Bouři". Roku 1869 vrátil se na prázdniny domů již jako absolvovaný právník. Byl by nejraději oddal se hned cele spisovatelství, ale k naléhání otcovu dal se do studií zákoníků a 10. prosince 1869 vykonal druhou státní zkoušku s vyznamenáním.

Od října sdílel pokojík s bývalým spolužákem Servácem Hellerem v Karlově ulici „u bílé věže". Nabídlo se mu místo redaktora v „Pokroku", kteréž přijal. Tehdy byl prudký boj mezi Skrejšovského „Pokrokem" a „Národními Listy". J. S. Skrejšovský žádal Svatopluka, aby spolubydlení se spolupracovníkem nepřátelského listu přerušil. Avšak bratr dal přednost starému přátelství před osobním prospěchem. Z redakce „Pokroku" vystoupiv, setrval v pokojíku s přítelem S. Hellerem. R. 1870 přijal jej Dr. Frant. Skrejšovský do redakce „Světozora", jehož byl od té doby odpovědným redaktorem vedle J. J. Kořána. Do „Světozora" přispěl Svatopluk celou řadou prací. Jako spoluredaktor vykonal třetí státnici. Byl by mohl vstoupiti do státní služby, ale na to syn ani otec nepomýšleli. K naléhání otce vystoupil z redakce „Světozora" a uchýlil se do Vraného, kde se oddal pilným studiím. Než odejel z Prahy, napsal pro Dra Servace Hellera feuilleton do „Národ. Listů": „Jak se připravují raci, aby nezčervenali."

Roku 1872 podrobil se první zkoušce rigorosní a na to přijal místo koncipienta-začátečníka u Dra Fürsta ve Slaném. Vladimír právě zde prodléval jako hospod. adjunkt na statcích hraběte Clam-Martinice. Tak se oba bratři opět sešli; Svatopluk obýval maličký pokojíček v jednopatrovém domě u „zeleného stromu" na slanském náměstí. Volných chvil měl zde málo a tak jediní „Snové" vyplynuly tu z jeho péra. —

Za zlatých starých časů drželo se, nevyjímaje ani Vraného, na pouti a posvícení. Slavně se slavily u nás doma s přizvanými a jezdilo se po příbuzenstvu na důtklivá pozvání. Sečítám-li všechny pouti a posvícení a k tomu příbuzenstvo, byla toho do roka pěkná řádka. Otec měl v Peruci bratra Josefa na rodném selském statku a sestru Verunku, provdanou za sládka Řehouška. Tam tedy bývaly dvojnásobné hody. V Charvátcích u Budyně byla otcova sestra Baruška, provdaná za chalupníka a kostelníka Lisce. V Ředhošti žila nejstarší sestra otcova Marjánka, provdaná za mlynáře Jenče. V Mnichově Hradišti nejmladší bratr otcův Antonín zastával místo městského tajemníka. Třetí bratr otcův Václav byl berním správcem v Blatné. Ani tito dva, zapluvší do úřednických brázd, neopomíjeli zvyků posvícenských. Toliko nejstarší tatínkův bratr Kašpar neslavil českých posvícení, uchýliv se jako zahradník do Ruska, kde dodnes žijí jeho dva synové. Otec náš byl velkým přítelem Ruska, často rozjímal o tom, že se svou rodinou přestoupí k víře ruské. S Kašparem až do jeho smrti pilně si dopisoval. Neznala jsem žádné své babičky ani děda, jako starší sestry a bratři, jenom podobizny a vypravování seznámilo mne neúplně s nimi a některé od nich dopisy, svátostně uložené v rodinné kronice, zasypaly srdce vřelými vzpomínkami.

Se strany maminčiny nebylo pozvánek posvícenských. Ale jezdilo se každého roku z jara na Skalku u Litoměřic, kde sestra matčina Pepinka byla provdána za Mahnera, ředitele hospodářského, nástupce otce matčina Jana Raka. Maminka narozena byla v Jirnech, ale na Skalku poutaly ji vzpomínky na její dívčí věk, na její první a jedinou lásku i na svatbu, která se konala v zdejším kostelíčku Sutomském po česku, což bylo v celém kraji zvláštní událostí. Kromě Pepinky měla matka ještě dvě sestry, černookou, veselou Mařenku, provdanou za hospodářského správce v Kozolupech, záhy ovdovělou, a nejstarší neprovdanou Elišku a čtyři bratry, dva hospodářské úředníky Jakuba a Juliuse, lékaře Karla a Jindřicha, vychovatele v rodině velkostatkářky Saturovičové v Kužvartě na Šumavě, která po smrti svého manžela pojala strýce za chotě. Hlavou rodiny Rakové byla Eliška. Byla vzorem ženy moudré, dobré, obětavé a přísné. Právě ta uctivá bázeň před ní činila ji mladým neteřím postrachem. Ať se v rodině dálo, co dálo, vždy bylo největší starostí, co tomu řekne teta Lízi. Hospodařila se svou matkou do její smrti, potom ji vyvolila paní Vágnerová, sdružená přátelsky s Rakovic rodem, za representantku a klíčnici svého svobodného syna Karla Vágnera, majetníka panství Smidarského. Teta měla postavení velmi pěkné, v zámku své vlastní pokoje a tak jí bylo lze zváti k sobě na prázdniny vyvolené neteře, by ostřílela je v své škole v jemných společenských mravech a seznámila s lepší kuchyní. Kde bylo třeba její rozumové neb peněžité pomoci, vždy byla ochotná a starala se o celý rozvětvený rod Rakovský. Ulici Vocelovu na Kr. Vinohradech, kde jsme po smrti tatínkově s maminkou a Svatoplukem bydlili, znetvořila na Stahlgasse a když jí byl omyl vytčen, ohrazovala se: „Nechte mne už s mou starou němčinou.“ Ale k vůli Svatoplukovi mluvívala česky, všichni příbuzní s matčiny strany zachovávali ten ohled k českému básníku. Ráda napomínala, radila, rozkazovala, téměř každý její dopis obsahoval větu, začínající: „Ich kann nicht begreifen . . .“

V sousedním panství Hlušicích byl správcem strýc Jakub, její bratr. Majetníkem panství byl bratr Karla Vágnera, jenž zešílel. Příbuzní odstěhovali jej do Smidar, kde dali pro něho zahradu, t. zv. fotografickou, ohraditi vysokou zdí a tam ztrávil své ubohé žití. Byl ženat, manželka jeho Kristina, dříve spolumajetnice, po smrti chotě stala se plnoprávní majetnicí Hlušic.

Nejhouževnatější, nepovolnou Němkyní v rodě Rakově byla maminka matčina Terezie Čermáková, provdaná Raková. Její otec byl pražský měšťan, ale děti vychovával dle tehdejší módy německy. Bydlil s rodinou na Ferdinandově třídě č. 116. Slavný malíř Jaroslav Čermák byl bratrancem babiččiným.

Sestra Čermákova měla za chotě knížete Čartoriského. Babička zakládala si na svém původě a velmi horlila na sňatek dcerky své Kláry s českým sedlákovým synem. Zvláště zle odsuzovala otce, když jeho vlastenecké nadšení oloupilo jej o místo a uvrhlo do vězení r. 1848. Ztvrdla k osiřelé dcerce Kláře, která pod srdcem nosila třetí dítko, a odepřela jí a dvěma jejím miláčkům pobyt u sebe, než se zase její manžel z nepřátelských pout oprostí a někde v službě uchytí. Tehdy byla již babička ovdovělou a bydlila v Praze.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Zevní forma není podstatou, ale podstatu často činí přístupnější nebo záživnější, jindy ji okrašluje a zpříjemňuje. Nelze ji podceňovati, a kdekoli tak se děje, vždycky při tom podstata, věc sama, trpí více nebo méně. Všecko má tuto svou dvojí stránku, věcnou a formální, třeba že jednou tato, po druhé ona více vystupuje a je zdůrazňována. Ze druhů forem jsou také formy společenské v nejširším toho slova smyslu, které jsou vnějškem vniterného smýšlení, a ani těch nesluší zanedbávati, kde běží o zpřístupnění a zpříjemnění podstaty života. Nové naše poměry více nežli kdy jindy nutí dbáti forem společenských, neboť převratem říjnovým najednou ocitili jsme se ve společnosti, kde formy společenské, na které snad nebylo dosud třeba klásti příliš velikou váhu, jsou zákonem. Těmto zákonům nevyhneme se a nezbývá, nežli věnovati zevní stránce našeho žití zvýšenou pozornost. Jsou teď mezi námi cizinci, kteří všímají si u nás všeho, a kteří sami jsou zvyklí ve věcech společenských určité přesnosti; ty zaráží nedbalost, které dříve snad ani neviděli, hovíce tak bezděky rozmanitým nepřístojnostem. Cizince na příklad zaráží, objeví-li se hodnostář při smuteční slavnosti ve žlutých botkách a slaměném klobouce; nelibě nese, když obecenstvo přichází do shromáždění později nežli president; diví se, proč jej zvou do shromáždění, kde se pronášejí dlouhé řeči jazykem českým, jemuž nerozumí; a kdyby četl všecky lokálky a články našich novin, pobádajících lid ke slušnějšímu chování, učinil by si asi ještě trudnější obraz o vyspělosti české, pokud bontonu se týká, nežli z vlastní zkušenosti. Trapně se ho asi také dotýká touha po zfilmování kde čeho, která zachází i tak daleko, že nerespektuje ani důstojnosti národních oslav, stavíc operatéra a jeho aparát slavnostnímu řečníku takořka pod nos. Bohda bude lépe v této příčině, aspoň pokud se týká slavností, při kterých účastní se president republiky. Potřebě nutného řádu a pořádku bude vyhověno, smluví-li se pořadatelé do nejmenších podrobností s úřadem, nedávno při kanceláři presidentově k tomu cíli zřízeným, ačkoli zhusta nestačí ani to. Obecenstvo samo, od hodnostářů nejvyšších až po nejposlednějšího účastníka musí si uvědomiti, že na nás teď shlíží „celý svět" a že každé naše hnutí, dříve nevšímané, a mnohé věci, které se nám zdají malichernými, ale ve styku mezinárodním jsou na vrchol důležity, jsou a budou kritisovány, a že podle toho cizina zařídí i svoje chování k nám a svoje smýšlení o nás. K nezbytným požadavkům civilisace nejširšího, světového slohu náleží i slušnost, nespočívající však tolko v úboru, ale zejména v dobrotivém a blahovolném smýšlení a chování člověka o člověku a ke člověkn.

LITERATURA.

S t a n i s l a v J a r k o v s k ý: *Ulomená haluz*. Román. V Praze 1919, nákl. Českomoravských podniků tiskařských a vydavatelských.

Věcně je román Jarkovského zajímavým dokladem dvou věcí: předně českého venkovského obchodnictví pohraničního, spojeného s podloudnictvím, vedle toho pak popisem i náběhy psychologickými českého odrodilství minulého století. Spisovatel jest si dobře vědom těchto dvou momentů, které se snaží co nejvíce zdůrazniti. Pečlivě a podrobně podaný popis podloudného obchodování vnitřně spojuje úspěšně s nespokojeností syna vážené, české, venkovské, obchodnické rodiny, jenž od útlého mládí měl mnohem větší sklon ke studiím než k obchodu, jemuž jej obětovala patriarchálně založená venkovská rodina jeho. Těmito dvěma důvody k nespokojenosti nucená mladá haluz vážené maloměstské rodiny roste stále jistěji a jistěji k rozvratu duševnímu po stránce národní, nachyluje se k oslňujícímu pozlátku zchudlé a nepořádné německé rodiny, v níž haluz ulomená od svého pevného a stále čerstvého českého stromu schne, nevydavši nijakého ovoce. Spojení i rozpor života usýchající větve s pevným českým rodinným kmenem podkládá spisovatel živými doklady historickými ze soudobého českého národního života. Pokud spisovatel drží se v tomto rozporu matky hrdinovy a psychologie jejího poctivého názoru na život, celkem starosvětsky přímočarého a poněkud autografického, jejž velmi účinně na několika místech podává, nemíjí se s úspěchem právě tak jako při líčení starosvětského maloměstského života, odpozorovaného a prožitého. Jadrný jazyk své knihy spisovatel posiluje a zmocňuje takřka celou sbírkou vhodně, nenásilně užitých úsloví a přísloví, která svěžest vypravování zpestřují. Má kniha tedy značné přednosti jak věcné, tak formální. *J. F.*

*

Z. M. K u d ě j: *Z nového světa.* Americké obrázky. Nákl. J. Otty v Praze r. 1918. Krajnosti tragiky i komiky jsou předměty těchto črt, podávaných bez nároků, prostých, obratným slohem člověka, jenž si je vědom, že podává povídky, poutající věcně a svým jádrem. Je v nich i jakýsi systém: spisovatel nás seznamuje s různými zaměstnáními mužskými, která druhdy jsou nám neznáma nebo aspoň nebývají muži vykonávána. Několika pevně napsanými větami arakterisuje tvrdost a hutnost americké práce a podobným způsobem označuje i všední její agičnost. I citovost nazírání na osudy lidské

abstrahuje od pojetí amerického; tam, kde se cit objevuje, jest vlastností lidí neamerických, hlavně Čechů, do jejichž života nás Kuděj velmi informativně uvádí. Letmo srovnávajíce americké tuláky Kudějovy s bosáky Gorkého, postřehneme velkou přednost v Kudějově prostotě vypravování, v jeho objektivnosti a v tom, že nepovažuje za zvláštnosti to, co v americkém životě je obvyklé. *J. F.*

DIVADLO.

Komedie lásky. O třech dějstvích. Napsal Henrik Ibsen, přeložila M. Lesná-Krausova. Po prvé na měst. divadle v Král. Vinohradech dne 20. června 1919.

Kus z mladých prací norského dramatika — Ibsen! Muž, jehož každý chválí, ale málokdo mu rozumí. Symbolista, jenž průměrného návštěvníka divadelního nutí k nemilému přemýšlení, luštění dohadů a jinotajů. I v komedii lásky, jako ve všech svých dílech, libuje si Ibsen v paradoxech a bystrou dialektikou je hájí a aprioristicky je vyvozuje. Láska je neslučitelna s manželstvím, zní tentokráte jeho paradoxon. Manželství že je hrobem veškeré poesie lásky a jen volná, ničím nespoutaná láska dovede člověka povznésti k výšinám plného lidského blaha. Volnost že je vyšším statkem než erotismus uzákoněný a v resignaci že více je důstojnosti a důslednosti pro ducha okřídleného a mířícího k nejvyšším metám štěstí. V tom že je pravé obsáhnutí veškerenstva.

V „Komedii lásky" se obecenstvo, řekněme hned předem, nudilo. Satirickým pasážím namnoze nerozumělo. Paní Klásková, vdova po úředníku, má na bytě spisovatele Falka a theologa Linda. Lind zamiluje se do jedné z jejích dvou dcer, Anny, kdežto o lásku druhé, Svanhildy, uchází se nejen Falk, nýbrž i velkoobchodník Zlatníček. Je tu však ještě jiná serie párků, kopista Groš a slečna Kavkova, a za satirickou folii manželskou vystupuje dvanáctičlenná rodina pastora Slámy. Veškeré osoby tyto propagují slovem i skutkem své protichůdné názory o lásce a manželství a Falk octne se na konec se svou obranou naprosté volnosti v lásce v oposici proti všem. Ale bojuje statečně, takže Svanhilda, uchvácena jeho horováním, přikloní se jeho zidealisovaným názorům o volné lásce a odhodlá se sdíleti s ním jeho osud, ať dobrý či zlý. Ve chvíli umluveného odchodu zakročí velkoobchodník Zlatníček, zaručí Svanhildě, že i kdyby si Falka za manžela vyvolila, zajistí on sám oběma bezstarostnou existenci. Nesobeckou, šlechetnou resignací jeho, mající na paměti jen štěstí ženino, dojatá Svanhilda dá výhost štěstí a zevšednění lásky po boku Falkově a podá ruku svou Zlatníčkovi.

Komedie psána je veršem libozvučně přeloženým, úsečným a v pravdě poetickým. Výprava hry byla jednoduchá (zahradní veranda a besídka), vkusná s pozadím mořského zálivu. Úlohy rozděleny byly ne právě šťastně. Falka podal p. Karen místy přehnaně v hlase, ale celkem záživně. Dobře zahrál Linda p. Tůma a Zlatníčka p. Zakopal, pastora Slámu nepřekarikoval p. Hlavatý. Deklamace veršů byla místy nesprávná, takže smysl vět zatemňovala. Potlesk obecenstva velmi mírný, hlediště zívalo mezerami. *Et.*

TÝDEN.

* Třicet roků plodné činnosti na poli umění dramatického slaví v plné síle neúnavný pracovník, režiser Karel Mušek. — Jen zasvěcenec pochopí, jak vzácné jest toto jubileum pro umělce 30 let pracujícího a to nejen na sceně, ale i v oboru literárním a překladatelském. — Nelze nám vyjmenovati všechny ty různorodé postavy, které umělec na sceně Národ. divadla vytvořil; vzpomínáme jen Švandy ve „Strakonickém dudáku", Přibíka v „Pražském židu", Dromia v „Komedii plné omylů", Kláska v „Lucerně", Lancelota Gobba v „Kupci Benátském" a bodrého sládka z Tylova „Pražského flamendra", jehož svou propracovanou režií vzkřísil k novému životu. — Také jako výborný překladatel anglické literatury jest K. Mušek obecenstvu dobře znám (E. Goadby, Anglie za Shakespeara, díla Shawova a jiné), a slyšeti K. Muška přednášeti o Shakespearovi, jest pravým uměleckým požitkem. Seznamuje nás s prvopočátky doby velikého básníka a jeho životem, nejsou mu však při tom směrnicí jen suchá fakta s daty, umělec tu koloruje a vede nás domovinou anglického genia tak výstižně, že mimoděk po ní zatoužíme. Credo básníkovo: „vůle je nebem" stalo se heslem i jemu. — Nuže nechť ještě v plné síle zdárně působí, by dovršil své životní dílo nejen jako dramatický umělec, režiser, literát, ale i první průkopník a zakladatel Klubu solistů Národ. divadla.

A. S.

*

* Trapná tíseň, vlivem poměrů svírající všecky ethicky cítící a smýšlející lidi, roste. Ale ovšem jest projev její umlčován korybantským hlukem vládnoucí fráze. Nikdo dosud neměl odvahy vysloviti, co jako výsledek vyplývá pod součtem úvah o přítomnosti: že pro politický útvar republiky nejsme zralí. Přijali jsme „republiku" jako politickou frázi, jakými jsme byli vychováni, ale žíti v ní nedovedeme. Jest to politický útvar, který za podmínek u nás jsoucích rozpoutal jenom svévoli. Ke své spáse potřebujeme však útvaru, který dovede vládnout; vynutí si poslušnost a zavede pořádek. Vláda naší republiky je

malomocnou službou teroru, ustupující na všecky strany. Divně se naplnila slova Komenského o návratu správy do vlastních rukou. Jaké to jsou ruce! A není nikde živlu slušného dostatečné síly, aby učinil přítrž tomuto blázinci. *K. M.*

*

* V Paříži počal právě vycházeti latinský časopis „*Janus*", jehož vydavatel André Lambert snaží se uskutečniti anachronický sen o znovuzavedení latiny jako všesvětového jazyka.

*

* V denníku Sofie Podlipské, právě uveřejněném ve „Zvonu", čteme v zápise ze dne 6. června 1890 zprávu o sebevraždě spisovatele V. Ž. Ronovského. Považujeme za vhodné, vzkřísiti vzpomínku na zapadlý zjev tohoto spisovatele, vojáka, herce, úředníka, osudem těžce stíhaného. Vzpomínáme tu jmenovitě na jeho román „Tři Čechové" (v „Bibliotéce původních románů českých", vydávané Kateřinou Jeřábkovou); vystižením citlivosti „světa malých lidí" předčí tu J. K. Tyla, zejména však román ten má cenu práce historické, líče věrně ovzduší své doby po stránce zevní i niterné; jest obrazem sociálním, zároveň však též psanou podobiznou staré Prahy, podávaje mnoho podrobností jejího vzhledu i života. *K. M.*

*

* Při dražbě rukopisů Octava Mirbeaua vytěžilo se za rukopis „Journal d'une femme de chambre" s originální kresbou Jeaniotovou a vázaný v marokénu 2000 franků, za „Jardin des supplices" 2500 franků.

*

* V madridském tisku projednává se otázka mírové slavnosti na počest Cervantesovu, jež má vyvrcholiti zřízením Cervantesova ústavu. Úkolem jeho má býti sbratření lidstva všemi směry.

*

Francouz musí do Čech přijít, kdyby ho měl anděl přinésti. Tak se prorokuje v rukopisném „proroctví jednoho nábožného formana z Hrobčic na panství chotěšovském blíž Plzně v Čechách, jež přišlo na světlo mezi lid r. 1730", zajímavém mimo jiné i proto, že se týká výhradně západních Čech a jmenovitě okolí Plzně, a tvoří takto ojedinělé proroctví rázu místního. Zachovalo se rukopisně v několika různočteních a koluje dodnes v různých variantech mezi českým i německým obyvatelstvem na Plzeňsku. Základní jeho ráz jest protirakouský, což se jeví zvláště v německém znění, jež jest původní (předpověď Josefa Naara z Hrobčic), kde se mimo jiné otevřeně ve smyslu bavorském prorokuje: „Konečně budou Rakušané od hranic (= bavorských) jako ovce zahnáni; uschovej před nimi, kdo co má, ale jen tak ledabyle, neboť utíkající nebudou míti mnoho času k hledání." Také český nábožný forman varuje před rakouským vojskem a prorokuje: „. . . před rakouským vojskem budou vícej lidé schovávat než před nepřítelem, protože rakouské vojsko lidem hůř činit bude nežli nepřítel." Proroctví toto jest ve svém nejstarším znění zřejmým ohlasem válek za Marie Terezie — bylo ovšem až do druhé polovice 19. stol. doplňováno — a jest tudíž přirozeno, že se dotýká Bavorů, Francouzů i Prajzů. Mezi jiným praví o Francouzu: „A k té vojně musí Francouz přijít, kdyby ho měl anděl do Čech přinésti; přijde-li přes Cheb, tak bude znamení, že drží s Rakušany, půjde-li přes Klatovy, tak bude držet s Prajzem." Zvláštním zjevem působí, že se s touto předpovědí nábožného formana, jehož jedna pozdější verse hlásala i vypuknutí světové války k roku . . 13, či spíše s nadějí v příchod Francouzů do Čech, setkáváme na konci 18. stol. také na Moravě. Rychtář pod Novými Hrady prohlásil: „Francouz musí do Čech přijít, kdyby měl oblaky přiletět." A dodal: „Kdo nás do železných bot obul, ten nás zase vyslíkne." A superintendent Blažek sdělil r. 1797 krajskému v Jihlavě, že jednotlivci dokonce i čas určují, kdy se má Francouz do Čech očekávati. Sedláci, katolíci jak nekatolíci, viděli ve Francouzích své spasitele a osvoboditele od roboty, t. j. od těch železných bot; oni prý u nás robotu zavedli a proto ji musí zase odstraniti, jak to ve své zemi z gruntu již učinili. A nekatolíci očekávali od Francouzů ještě také osvobození od různých dávek katolickým kněžím, jež tak těžce nesli. Proroctví toto vyplnilo se později, než tyto hlasy předpovídaly, ale přišlo s ním zároveň i více, než se čekalo: přišla k nám s Francouzi i úplná samostatnost našeho národa, osvobození od železných bot rakouských. *J. Volf.*

*

Jako mistr Jan Hus. Svadili se r. 1618 turnovští pekaři a Martina Chmele vyvrhli z cechu. Rozumí se, že nemlčel. Někdy potom seděl při pivě u Martina Kosaře a řekl Janu Blažkovu: „Vyvrhli jste mne z cechu a máte tam horší nežli jsem já; Václav Lahodka je zloděj patrnej a Košický byl prokurátorem u šibenice." Žalovali naň proto mistři; služebník právní, sotva se stalo, již opět při truňku Chmelovi o tom pověděl: „S těžkem nebudeš-li proto vězení trpěti." Načež Chmel: „Budu-li trpěti, rovně jak mistr Hus Jan pro pravdu musil trpěti." *Šimák.*

(Arch. turn. I. G 22.)

V Praze, dne 3. července 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Xaver Tejřov:

SVATODUŠNÍ NEDĚLE.

Větérek vlahý luhem jásá —
Kraj mihotného třpytu pln —
Stín hedvábný strom v pažit střásá
a slunce hladí hřbety vln.

Obláčky, kmentem bílé sněžně,
jak mírových sbor praporů
třepotně s nezřeného stěžně
na siném vlají obzoru.

Sta zvonic rety kovovými,
hnízd ptačím hrdlem tisíce
hlaholí slavně údolími,
horami ticha v hranice.

Vyznáním sladké víry v žití
vše zuní vroucném v proniku,
jak sotva kdy moh' vybuditi
je ohnivých vzlet jazyků!

A stará země, mlékem tučným
klas nalévajíc pšenic, žit,
v souzvuk s tím radostněním zvučným
mateřsky šťastný dýše klid — —

RÁNO A VEČER.

Tys ráno vstal a vyhléd' ven,
a v pozdrav kýv' ti modrý den,
ach, tolik slibující!
A duše zraky z vesela
už důvěřivě letěla
vznícených nebes do běla
a zlata pěn žít krásy sen
perutnou holubicí.

A večer je, a ty jdeš spat
opravdu rád, tak rád, tak rád
s očima vyhaslýma:
Slib ranní vržený v zeď hrách!
Den lojnou svíčkou bídně plách'
a holubici rmutem táh'
páchnoucích lad . . . Teď našla hřad
a sklána tupě klímá — —

MÁJOVÁ.

Jaký shon a jaký šum
od země až k nebesům!
Vzduch je všecek vyzlacený,
duhou hrají proudu pěny,
v zeleň šeď skryl každý dům!
Na truchlení dnes kdy není:
pohár štěstí skloňte k rtům!

Děti v bílých šatečkách,
mláď zor prvé lásky v snách,
zmizený var v srdci starém:
šumně vklouzlo mozku v harém,
hýřit v světlých myšlenkách:
Na truchlení dnes kdy není,
trud nepusťte přese práh!

Objímá a hladí je,
v růže halí, v lilie,
strāním, hájům do náručí
letí s nimi, slap kde hučí,
do májové feerie:
Na truchlení dnes kdy není,
něha ať je opije! . . .

Míru van dchne ze březí,
voní v louce, na mezi:
Moc' tu v lidské pouti ustat
a dál novým žitím vzrůstat
za všedností v zámezí,
na truchlení čas kde není,
duch kde v blátě nevězí!! — — —

Emil Tréval:

ŠIVA.

Z knihy „Vraždy nepomstěné". (Pokračování.)

I tento proces působil sensačně. Ty jsi, Edgare, byl tehdy už na gymnasiu a snad se na to pamatuješ.

Všecky nacionální spolky vídeňské jmenovaly mne čestným členem a tenkráte sklonila se před mým úspěchem i obchodní komora a nabídla mi poslanecký mandát. Časopisy přinášely na čelném místě můj obraz, zejména byl pro mne činný redaktor Šembera. Z přátelství a za dva neb tři podpisy na směnkách.

Připojuji jen ještě, že přátelství — snad to není ani pravý výraz? — mezi mnou a monsignorem Vielkindem vzniklo ze sympatie, ze spoluviny a radosti ze zla. Vysekal jsem lumpa toho z obžaloby, že jako katecheta sváděl školní děvčata. Stálo mne to malé křivopřísežnictví, ale enfin i to patřilo do mého programu.

Byl jsi už při diplomacii, když zemřela má druhá žena. Vybouřena z mládí, považovala manželství za odpočinek, ovšem co nejčestnější a vyhovovali jsme si navzájem velmi dobře. Dovedla representovati a nebyla při tom marnotratna. Víš, že jmění své odkázala cele tobě, ač měla chudé příbuzné v Korutanech.

Ještě episodu.

Nemohl jsem si odepříti triumfu, o němž jsem v mládí sníval, navštíviti domovinu v lesku své slávy. Ukázati peciválům, jak jsem nad ně vynikl. Mezi klienty mými byla i hradecká velkofirma, strojírna. V jakémsi sporu odchýlil jsem se od zvyku dáti se zastupovati místním kollegou, a zajel jsem si do Jindřichova Hradce sám. Firma přijala osobní mou intervenci jako vyznamenání, rozhlásila je po městě a poslala mi na nádraží kočár. Místní list o tom napsal zprávu, ovšem nevraživě, z národnostního stanoviska přibarvenou. Ale nevadilo, pozornost byla vzbuzena a do hotelu, do něhož jsem se k obědu dostavil, dostavilo se hojně mých bývalých spolužáků. Dívali se na mne jako na cizokrajného ptáka. Poznal jsem některé i po dvaceti letech, na jiné poptal jsem se sklepníka. Shlukli se u jednoho stolu a pokukovali a pošeptávali si. Zašel jsem k nim a přisedl si, hláse se k nim jako bývalý vrstevník a jmenuje je podle jmen. Ošívali se rozpačitě někteří, co jiní po furiantsku potřásali mi rukou. Všichni byli rádi, že se k nim hlásí matador, milionář, rytíř, poslanec a právník na slovo vzatý. Hodně závisti četl jsem v jejich pohledech.

Hovořil jsem joviálně, poznával a dohadoval se humoristicky. O mně tvrdili všichni, že jsem se nezměnil v podobě za těch dvaadvacet roků rozluky. Hřáli se a táli v slunci mé bonhomie, viděli nade mnou gloriolu residenční metropole a hrbili hřbety v naději na protekci.

Rozloučil jsem se svým způsobem. Sajdlovi, učiteli na měšťanské škole, jenž mi v kvartě, kde mohl, zpíval: Hrbatý se s krejčím hádá, řekl jsem, že doufám, že k chromému jeho synu chovají se spolustudenti šetrně, neboť kultura srdce, že zatím i ve školách pokročila.

JUC. Bakaláři, věčnému kandidátu advokacie, jenž pravidelně na mne žaloval, že napovídám falešně (činil jsem tak skutečně), nabídl jsem podřízené místo ve své kanceláři, což ho, českého vlastence, urazilo. A Nolčovi, jenž se vypínával bohatstvím svého otce a pro můj chudý úbor mi neříkal jinak než hadrníku, dal jsem adresu svého vídeňského krejčího, jenž šil pánské obleky od čtyř set korun výše. Nolč totiž přišel zatím o vše a protloukal se jako profesor deváté třídy hodnostní s četnou rodinou bídně životem. Jiným připomenul jsem aspoň, v jakých předmětech bývali slabí, každému podal jsem kytičku, která mu věru nevoněla. Jen s jedním spolužákem, židem Rudolfem jsme si upřímně stiskli ruku. On jediný se mi na gymnasiu nevysmíval, on

jediný také dosáhl toho, oč se snažil. Byl místním rabínem, doktorem filosofie, oženil se dobře, měl zdravé děti a všeobecnou vážnost. Poslal jsem jeho dětem z Vídně německé klasiky ve skvostných lipských vazbách.

Jmění naše až do nynější světové války obnášelo kol tří milionů korun, za války byl jsem v presidiu ústředny Omega a vyzískal jsem čtyři miliony, uložené ve válečných půjčkách a ve velkostatku v Chorvatsku. Máš tedy, Edgare, budoucnost pro všecky eventuality zajištěnou a omrzíli tě státní služba, zůstaneš přece na vše strany neodvislým pánem.

Rekapituluji:

Domáhal jsem se vždy nadvlády nad svým okolím, jeho úcty a své slávy. A škody svého okolí. Sil svých užíval jsem ke konání zla, pokud mi prospívalo a pokud mi působilo rozkoš. A také z toho důvodu, že lidem nic neimponuje mohutněji než energická zloba, a nic je nepoutá dokonaleji než strach.

Vášnivě jsem oddán byl na světě jen jednomu: Vyvracení zásad práva. Zlo jednotilo se u mne vždy s mocí, proměnilo se z ní a v ní vyvrcholovalo. Dobrem jsem jako většina lidí opovrhoval. Budilo jen závist. Popíral jsem ctnost a vyvyšoval neřest.

Život mi stále přisvědčoval. Úspěchy, vybudované na zlu, byly trvalé, kdežto úspěchy snah mých antipodů byly vratké a pomíjející. Miláčci včerejší popularity, nezištní Aristidové, obratem stávali se vyvrheli. Zlo se snáší, ctnost je nesnesitelna. Ostrakismus ještě v lidstvu nevymizel, jenom změnil svou formu.

Zlo je přirozenější a přijímá se s pochopením. Řekl bych sympaticky. Praví si každý: I já jsem člověk, i ve mně je špatnost. A kdož ví, zda bych v podobné situaci. . . ?

A kdo tuto sympatii necítí, kochá se aspoň rčením farizeje: Děkuji ti, bože, že nejsem jako tento publikán. A kdyby stín špatnosti každému skutku nebyl původcem, kterak by stkvělost dobra vynikla a se uplatnila? Vědomí, že jsou lidé horší jeho, každému lahodí a proto trpí se zlo, považuje se za nezbytnost.

Je otázka: Byl jsem šťasten? V čem je štěstí? V přirozeném vyžití. A v čem byla má přirozenost? Ve zlu. V theorii zbožňoval jsem je absolutně, v praxi prováděl je jen za účelem rozmnožení svého blaha, pokud sloužilo mým žádostem. Bez formulí, bez předsudků bral jsem se svou cestou. I přes mrtvolu.

Ani rozum nebyl mým absolutním dogmatem, ani pud, vůbec neznal jsem autority. Respektoval jsem stěží formu, nikdy obsah nějakých zřízení. Čirá skepse a chceš-li, čirá nálada ve všem.

A věřím, že nebyl život můj bez krásy a bez velkého rysu, jako jím není život volného dravce.

Vyzpovídal jsem se, Edgare, jen tobě, jenž čte a mlčí. Psal jsem to bez lítosti, ale snad s malou dávkou honosivosti. Nelituji. V lítosti je pohled nazpět, pausa v pokroku, ztráta energie. A já šel vždy za prospěchem a budoval jen na faktech.

A nyní přišla smrt. Nebojím se jí. Vše je jen přechod známého v neznámé, skok do temna. A temno jsem miloval více než světlo. Mám sice jakési záchvěvy tělesné, návaly hrůzy chvílemi, ale vím, že je to fysiologický úkaz reakce živého proti rozkladu.

A něco podivného přichází mi resignaci na pomoc. Něco absolutního, překonaného, kus tradice. Něco, co odmítám. Takový zbytek morálky, mateřským mlékem vssáté, školní výchovou do nesoudné mysle hluboce zapuštěné. Že jest spravedlnost, která dobré odměňuje a zlé tresce. Má to téměř pudovou sílu a nelze to vykořeniti.

Pud tento praví: Smrt vykonává rozsudek za zlo, které jsem spáchal, jest popravčím života mimo zákon práva prožitého.

Smrt jako trest, toť ironický paskvil, jímž odstupuji s jeviště.

Synu tleskej!

* *
*

Otvírám ještě jednou zapečetěný už zápis. Po půl roce.

Stávám se kořistí halucinací. Lékař tak praví. Myslím však, že je to počátek konce. Od svého sedmého roku jsem nezastonal, nyní cítím blížící se nemoc. Rozhodnou a smrtelnou. Vůle má slábne a to značí rozvrat.

(Dokončení.)

Maryša B. Šárecká:

VYZNÁNÍ.

Jsou bez chuti tak pro mne všechny
sladké i hořké žití plody,
co dramatem se někdy zdálo,
jsou často jenom episody.

Vím, že vše příliš brzy zhyne,
že není krásy neprokleté,
i prosté kouzlo naivní lásky
van ironie brzy smete.

A posvátný ten plamen citu,
jejž v nitro lidské dali bozi,
zhasíná, tají se neb mizí
pod maskou oblíbené posy.

Již oslepit se nedám světlem,
jež ve tmě dnů mi někdy vzplane,
znám příliš dobře sny a slasti
i smutky duše rozervané.

Bez lásky, bez záští tak žiji,
jsouc syta hořkých slz i smíchu
a proti posměškům i ranám
jen jednu zbraň mám — svoji pýchu.

Jed výsměchu již nezraní mne,
jak dříve často zranil krutě,
i v bouři nehybná a němá,
jak skála stojím nepohnutě.

A fantomům se tvrdě směji,
jež bujné srdce svrhlo s trůnu,
to srdce, nástroj, který má jen
jedinou rozladěnou strunu.

Jsou bez chuti tak pro mne všechny
sladké i hořké žití plody,
co dramatem se někdy zdálo
jsou často jenom episody.

Růžena Čechová:

VZPOMÍNKY MÉ NA DOMOV.

(Pokračování.)

Zato selští čeští rodičové tatínkovi, Josef Čech a Antonie, rodem Dobrá z Ředhoště, majetníci usedlosti v Peruci, zvané u Dvoreckých č. 31, otevřeli matce v těžké době dokořán náruč, bez výtek, naopak hrdi na syna vlastence a něžní k jeho drahé družce. Zde povila maminka druhého synka Vladimíra. Nejen že matka vzala si Čecha, ale vlivem jeho stala se i horoucí vlastenkou. Mluvila a myslila česky, též i psala česky, ale švabachem.

Matka Jaroslava Čermáka patrně byla češtější než naše babička, tak jsem se dočetla v příspěvku Dra J. Jedličky „K charakteristice Jana V. Purkyně" ve „Zvonu" z dopisu, psaného Bož. Němcovou J. Purkyňovi, sdělení: „Paní Čermákové (matce malíře Jarosl. Čermáka) jsem kousek četla než odjela, a líbilo se jí to velmi — nevím, jak budete, Vašnosti, spokojen." Čermáková, jak známo, též finančně podporovala Bož. Němcovou.

Otec maminčin, Jan Rak, rodem a srdcem Čech, ale mluvou a formou Němec, jak to v ovzduší úřednickém tehdy vesměs chodilo, byl milovník umění, zvláště malířského, přítel a mecenáš mnoha umělců, nevyjímaje Čechy. Byl milý, veselý, pohostinný, nejen že neodporoval, nýbrž vítal volbu dcerky své Klárky a neváhal spřáteliti se, více než příbuzenské svazky velely, se zetěm Fr. Čechem a jeho přítelem Fr. Lamblem, tehdejším písařem na Skalce. — —

Otec náš obětoval svoje síly dle nejlepšího svědomí vrchnosti, ale nedošel uznání zaslouženého. Kraj vranský slynul řepovými poli, což vedlo snaživého úředníka k tomu, aby vybídl panstvo k založení cukrovaru, jenž by mohl býti velmi výnosný. Všechny proměny, opravy, podniky otcem na velkostatku podnikané setkávaly se vždy s výbornými výsledky. Došlo k uskutečnění jeho návrhu. Stavěl se v Klobukách cukrovar. Ale jako vše nové, nevyjeté, nevyzkoušené potřebuje času k svému výkvětu — tak i nový cukrovar v prvém roce neprospěl — aby v budoucích nesl velikého výtěžku. Ale německé většině ve sboru kanovnickém stačil začáteční neúspěch ku výpovědi svědomitého úředníka — nezapřeného, vřelého

vlastence, po 17 služebních letech r. 1873 s výslužným 800 zl. ročních. (Matce po smrti tatínkově připadla kněžská pense 200 zl. ročních s malým příspěvkem na tři nezletilé dítky do 18. jejich roku!)

Rozloučení s Vraným, dětským naším rájem, zasáhlo srdce ohromným steskem...

Tatínek v Praze cítil se jako zajatý pták, jako zrazené srdce. Bydlili jsme na Vinohradech, tehdy ještě téměř venkovských, v Palackého tř. Naproti nám byla stará hospoda u Jelena. Dům stál na nároží Palackého tř. a Divišovy ul. a měl vyhlídku do krásných zahrad a volných polí.

V době té vzkřísil Neruda s V. Hálkem Mikovcův „Lumír". Na vyzvání Nerudovo stal se Svatopluk jeho spolupracovníkem, přispěv do něho svou první větší básní „Adamité". Od Nerudy a Hálka převzala „Lumír" společnost mladších literátů: Dr. Servác Heller, Jos. V. Sládek, Dr. Ot. Hostinský a Svat. Čech. Dr. Jar. Goll podporoval hlavně „Lumír" finančně. Příjem z redakce byl jen skrovný a tak zabýval se bratr zároveň prací právnickou jako advokátní koncipient (krátký čas u Dra Vašatého, dále u Dra R. Nittingera a od r. 1876 u Dra Eyperta). Při celodenní práci v kanceláři a večer v redakci nebylo na další studia k rigorosům pomyšlení a tak se již Svatopluk k doktorátu vůbec nedostal. V redakci „Lumíra" setrval bratr od polovice r. 1873 do konce r. 1876, k posledu sám s Dr. S. Hellerem, načež převzal tento časopis jako samostatný a jediný redaktor a jeho majetník J. V. Sládek. Dostav podporu od Svatoboru 600 zl., vypravil se bratr v první polovici května r. 1874 na Kavkaz, do zaslíbené země umělců ruských.

Otce zkrušovala právě velká starost o Milošovu nerozhodnutou budoucnost. Hoch nadaný, plný vznětů a vzletů, který tajně od obecné školy skládal veršíky a ve střední škole již zdárně přispíval do beletristických listů, i do „Lumíra" vešly jeho příspěvky, nebyl jaksi dosti vytrvalý v studiích, jednou znamenitě obstál, aby v zápětí zklamal. Zvláštní byl typ Milošův, poněkud do Rakovského rodu, pěkný v tváři, ze šedomodrých jeho očí vyzařovalo sebevědomí a hrdá vůle. Svatopluk a Miloš často byli návštěvou u strýce Antonína, jenž, bezdětek, věnoval jim celý žár své strýcovské lásky. Bratři v pravém slova smyslu strýce zbožňovali. Strýc byl neobyčejně krásný, zdravý, veselý, za mlada vřaděn byl k tělesné stráži císařské, s manželkou dosáhl jmění, po dlouhá léta zastával místo městského tajemníka v Mnichově Hradišti, načež založil si svůj vlastní moučný a krupičný sklad v Berouně a osamostatněl. Kdežto strýc Václav, jenž slynul nejkrásnějšími vlastnostmi, byl při své dobrosrdečnosti spíše vážný, starostlivý a maje svou vlastní rodinu, nemohl se tak úzce věnovati svým mladým synovcům. U strýce Antonína v Mnich. Hradišti, kde vojsko leželo posádkou, a důstojníci přicházeli do domu strýcova, nalezl Miloš dva nezvratné ideály pro své životní povolání: „Buď vojínem nebo knězem." Jelikož kapitálu nebylo, stala se skutkem druhá myšlenka; vychodiv gymnasium, dal se zapsati do kněžsk. semináře v Litoměřicích, později v Praze. Otce neuspokojilo rozhodnutí synovo, ale nekladl mu záporů. R. 1878 byl Miloš vysvěcen na kněze, v Českém Dubě nalezl první své působiště. Proslul jako výborný kazatel, první slavnou mši sloužil v Peruci, otcově rodišti, kde byl tehdy děkanem vzácný kněz a přítel tatínkův Frant. Daneš. Za nedlouho přestoupil bratr na starokatolickou církev a oženiv se stal se farářem a později biskupem ve Vídni, posléze ve Warnsdorfu. Český literární svět opustil. Tak se zápisek tatínkův o jeho nedělním poslání na svět smutně zkalil. Někdy je osudová moc větší než zoufalé lidské úsilí... Po dojmem rozhodnutí Milošova kreslil částečně bratr básník postavu „Václava z Michalovic".

Otec jako pensista spokojen v Praze nebyl. Čtyřiapadesátiletý, plný ještě životní síly a starosti o nedozaopatřené děti, toužil po nové práci a po lepším prameně příjmů — po venkově, kde takřka vkořeněn byl svým srdcem. Protož přijal nabízené mu místo hosp. správce v poněmčelém Rudohorském Neudecku u Karlových Var u hraběnky Assenburgové. Po odjezdu rodičů z Prahy Svatopluk obnovil svoje zůstávání s Drem Serv. Hellerem, již tehdy proslulým romanopiscem, v Karlově ul., s nímž pak nepřetržitě bydlil až do r. 1876. Otce opojovaly hory a lesy nového působiště, pookřál v přírodě, ale službou nedobře placenou, s německými podřízenými a německou vrchností nadšen nebyl. Strádal zde i peněžitě, vydání na rodinu byla dosud veliká a tak se zde nemohlo počítati na delší pobyt. Příroda byla v Neudecku krásná, ale lid nehezký. Ženy od mládí již vyhlížely staré, měly tvrdý nárys obličeje a nezbytné vole. Ani kroje jejich, šeré, těžké, jim neslušely. Nosily dřeváky anebo mohutné boty. Mužští dusali jako koně, jejich políčka zmírala jim pod samou rukou, děti nebyly děti, snad proto ten úbytek života, že zde pro modrou

oblohu zbyl mezi horami jen ten malý kousek oblohy a ten ještě za léta spíše zábl než ohřál. Jaký rozdíl mezi jihočeskými horaly a těmito severočeskými poněmčilci! V každé dřevěné chatě u oken trůnil válec, jako velký rukávník, s nabodanými nesčetnými jehlicemi, z nichž každá měla hlavičku jiné barvy — aspoň tolik barevné duše — a nad těmi stále někdo klopotil (snad i básnil) při bleskurychlém pohybu prstů, při nezměnitelné tvrdosti v očích, mnohdy i obdivuhodné krajky. To byla jediná pýcha a krása a výživa toho lidu.

S rodiči nás zde bylo šest. Kromě tří nejmladších byla zde Božena, která tu slavila svůj sňatek s Ad. Uhlířem, správcem Hýrových mlýnů v Plzni, Milada, již zasnoubena, a Václav.

Václav stonal v mládí na uši a tím si pojistil na dlouho místo mazlíka maminčina. Odbyv nižší gymnasium Lounské, byl tatínkovi k ruce na polích a v kanceláři. Bodrý strýc Řehoušek, sládek na Peruci, nabídl se, že položí v dušku hochovu základ k budoucímu panu starému. Václav přičiňoval se, prošel se zdarem několik pivovarů a dělal radost rodičům. Ale pojednou (již po smrti otce) ztratil chuť „ke dřině", utrhl se od sudů a várek — a dobře vše dopadlo. Vladimír právě potřeboval poctivou, dobrou sílu v administraci „Květů" a tak jej pasoval na administrátora, kterýž úřad zastával bratr svědomitě po 35 roků až do jejich zániku.

Otci Neudeck nevyhovoval, ohlížel se po jiném místě, a to se mu naskytlo v Chorvátské Rasinji u Koprivnice vlivem Karla Lambla, ředitele hospodářského učiliště v Križevci v Chorvátsku. Milada odeslána k tetě Lízi, Václava převzal Řehoušek pod ochranná křídla, a my tři s rodiči po Novém roce 1875 stěhovali se do Chorvátska.

Krásný, slunný, bohatý kraj, slovanský lid a ohromný deputát při slušných příjmech slibovaly otci v novém působišti spokojenost a blahobyt. Osud však jako by štval drahého tatínka v posledních letech jeho života, nenalezl ani tady blaženého přístavu. Sotva že zde poněkud zdomácněl a těžké dorozumívání se s poddanými zdolal pilnou učbou chorvátštině, naskytly se nové překážky, které se stupňovaly až k roztržce. Šlechtic, krve maďarské, hrabě Inkeye, činil nesmyslné nároky a snad, kdyby ani toho nebylo, byl by maminčin usedavý stesk po dětech, roztroušených ve světě, vymohl si návrat do Čech. V Chorvátsku nechybělo ničeho, dvůr hemžil se drůbeží, vinice rděly se hrozny, pole kukuřicová nad hlavy naše vyrůstala, ovoce všeho druhu nestačili jsme česati, měli jsme oslíčka „béčara" a k němu Andraše v kroji, dvě kravky plavoboké, jako by sobě z oka vypadly, Malču, krásnou Chorvátku, která s pány se smlouvala úsměvy, když to nešlo její řečí, a česká slova lapala jako vášnivý lovec. Bylo něco souhlasného mezi prvním rozpukem dívčích našich let a mezi starým kastelem se strašidelnou věží na vysokém vrchu — všechno tajemné, úchvatné jako ohromný dar nebes — však otci nepostačitelný. Byli jsme v Rasinji od zimy do zimy. V prázdninách nás navštívili Svatopluk a Zdeňka z Prahy a zároveň Vladimír, který opustiv Opeku, prodlel v domově do přijetí nového místa. Svatopluk sbíral zde dojmy pro svůj „Výlet do Chorvátska". Zdeňka byla již jevištní zpěvačkou, zpívala v Mikulášském divadle v Praze, byla engažována v Liberci, později v Sibíni a v Olomouci. Doprovázely ji nejlepší kritiky. — Svatopluk s Vladimírem byli sobě v rodině nejblíže. Byli oba vášniví hráči šachů, vykali si, aniž nám důvod toho vysvětlili, cestovali spolu jako studenti a pracovali spolu v souladu a lásce jako dospělí mužové vedle vzácného přítele Dra Serváce Hellera na svých milých „Květech". Vladimír byl zcela jinaký zevnějškem než Svatopluk: velký, statný, černovlasý, společensky ohebný, s tmavomodrýma očima pod tlustým, černým obočím, elegantní, s tatínkovým nosem, podrobený spíše nemocem, rovněž nadaný, bádavý, od mládí již filosof, jenž o svých letadlech nepřestal uvažovat a ještě v Meziříčí, již ženat, při svém domě zřídil ohradu, kde zkoumal své vynálezy. Obíral se též široce soukromě vědou lékařskou, založil továrnu na kamna, která hodlal svým objevem zdokonalit, hmotu k nim vlastní vyrobit. Ale vše byly jen pokusy — nejšťastnějším Vladimírovým vynálezem byly jeho „Květy" a „Svědomí", dva listy jím založené, pozoruhodné. Byl vydavatelem a redaktorem listů, ale vlastně byl i jejich spisovatelem. „Svědomí" téměř sám napsal.

(Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

O nějakou chvilku nebude! Zatím tři páry, mistře, tady je napsaná míra. Obuv dobrou, aby to děti hned nerozedřely!“

„To žádnou starost, můj jináč než dobře nedělá i když na tom kalého vejdělku není, nenalípá to jen pro parádu. Teď jen trochu síly potřebuje a zas to půjde jako dřiu.“

Lojzl sedě skrčen, jen se vytrvale usmíval.

„Když už jste, mistře, takový chlapík, rád bych s vámi ještě o něčem porozprávěl.“

Máry pozorně vznesla oči.

„Bude sčítání lidu; deset let uběhlo, počítat nás budou a proto se my Čechové sháníme dohromady, aby se nám nikdo neztratil,“ a Slavík se na Lojzla usmál. „A vy jste přeci Češi, mistře, viďte!“

„Jojojo!“ pronesl Lojzl, ale očí nepovznesl.

„Vždyť vím, ze Lhotky!“

„Češi?“ a Máryny oči ostře zatěkaly, „můj je přec německej švec!“

Slavík se zasmál: „To snad ne!“

„Jak pak ne — tuhle vedle je českej švec, Lojzl je německej a já jsem z Tanvaldu.“

„Také tam jsou Češi a vaše maminka přec byla Češka.“

„I kdo pak se u nás po tom ptal, a umřela mi dávno!“ bublala škaredíc. „Dělala v německý fabrice a taky sloužila u německejch pánů.“

„Krev je krev, to se předělat nedá!“

„Jedna je červená jako druhá! A co my — Češi chodí podle nás k tomu vedle, tomu přec říkají českej švec. Zrovna před tou nemocí bylo tu ďúče z bělidla a potom doma dostalo, že to spletlo a mělo jít vedle, tam že je pravej českej švec!“

„Němci mu taky říkají —“

„Říkají, ale Češi tam všickni chodí. Odradil a vyškráb' nám všecko, už i ti hoši z hor tam šli, tak všecko omámil. Páni z bělidla, mlynář Fiala, páni polesní — inu, všecko, jde k druhýmu!“

„Snad někdy, vždyť pan Lorenc je taky Čech!“

„Dřív měli Elefanta!“

„Vidíte, ten je Němec. Vždyť přeci mistra známe, je tady dlouho a vždycky se hlásili k nám.“

„No, to já nevím, co a jak bylo, nestarala jsem se o to, ale můj už žádnej českej švec není!“

„Přece se od ostatních rodáků neodtrhnete!“ a Slavík se na mistra vážně zahleděl.

„No, Lojzl, řekni přec, jsi ty českej nebo německej švec!“

Lojzl se zavrtěl a očka mu zamžikala. „Německej — německej —“ dralo se z úst.

„Že byste nemluvil, mistře, vždyť jste se tu teprvé německy učil — snad byste na svůj rod nezapomněl. Promluvte přec sám a rozumně!“

„I to si nemyslej', že já ho nutím, pro mne a za mne ať si dělá, co chce, ale já jsem z Tanvaldu německýho!“

„Tedy jak, mistře?“

„Německej — německej —“ a všecek se zaklepal.

„Snad tedy řeknete, že vaše řeč je německá!“ zasmál se Slavík.

„A jaká by byla, když mluvíme jen s Němci!“ Máry dál vedla svou.

„Rod se přec nemůže zapřít.“

„I ten se o nás málo staral! A jaké pak s tím cáry, člověk se musí starat, aby měl co jíst.“

„Po rodičích máte řeč českou — nemám pravdu, mistře?“

Lojzl seděl skrčen, ani hlavou nepohnul.

„A vaše první žena, mistře, a vaše děti —“

„Prosím jich, pane oučetní, o tom ani nemluvěj', zkusil na světě tak dost a kdyby mě nebylo, byl by jako pes. Já jsem se ho ujala a pomohla jsem mu trochu na nohy, na to on nezapomene. No, řekni, Lojzl!“

„Jojojojo —“

Slavík povstav, zamyšlen hleděl k oknu. „Všichni zdejší krajané se pěkně hlásí k svému a vy byste dělali jinak? Však vy si to ještě rozmyslíte!“ pravil opět s úsměvem.

„Jaký pak rozmejšlení, povídám to rounou a už jsme to taky řekli Kvitšantonovi!“

„Ten zde už proto byl!“

„Byl, s kozou nám pomohl, Lojzla se v nemoci ujal, pana doktora přivedl.“

„Doktor je taky Čech a jak se hlásí — na naši schůzi také přišel!“

„I takoví páni! A já se jim, pane oučetní, divím, že mají o ty věci tolik starostí, to je vidět, že mají lepší život. Já

si zas myslím, ať si každý dělá, jak rozumí, jindy si ho lidé beztoho nevšímají!“

Slavíkovi byl už ten její skřehol protivný, ale přec ještě řekl: „Na svůj rod, na otce a na matku člověk zapomínat nemá. Nevěřím, že by mistr zapomněl! Jsem rád, že jsem vás viděl zas zdravého, mistře, buďte s Bohem!“ a podával mu ruku.

Lojzl vložil mu do dlaně svoji. Slavík potřásl, řekl: „Mějte se tu dobře!“ a vyšel.

Máry stojíc nehnutě, čekala, až podél oken přejde.

„Vidíš, přinesl ti práci — trojí botičky — na čem nic není! A bude nám tu kázať — ať si jde k tomu kudrňáči, toho beztoho zanesou!“

Ale v tom se Lojzl postavil, až mu pod patama ruplo, a chraplavě vykřikl: „Ale má praudu — má praudu!“

Máry spráskla ruce a oči roztáhla podivem: „Co má praudu — snad seš teda ty českej švec a ne ten vedle!“ a výsměch zašklebil se naň z každé vrásky. „Blázne, buď rád, že jsem tě trochu na nohy postavila — od těch toho popadneš!“ a vrátivši se k troubě bublala:

„Naposledy se mi jahelník připálil, pro ten kdákot jsem na něj zapomněla!“

Lojzl už zas seděl skrčen a ani nedutl. . .

* *
*

O všech svatých byl český večírek „na panské“ v Studeném Dole. Venku bylo sice zmrzlo, ale jinak nevlídno, sychravo. Mlhavé cáří viselo s popelavého nebe, jen spadnout, bělošedé plachty a koule ploužily se a válely na lesích. Svět byl jako ubrečen a už před šestou spal v úplné tmě.

Z Korytné vypravila se družina mnohem větší, než jaká ze Studeného Dolu přišla o sv. Václavě k Zelenému smrku. Dostavili se tam též Kaván s Vízkem a s nimi několik přátel z dola.

Doktor Komárek všecku společnost vlastenecky přivítal, a potom opakoval se korytenský program, jen místo řečí přednesla slečna správcova na pianě ouverturu k Prodané a dva Slovanské tance.

Venku na výšince, s druhé strany struhy, činila se studenodolská německá společnost hlavně mladší. Za četnického dozoru odbylo se však všecko dobře. Po akademii uchýlili se usedlejší do pokojíka a ve velké místnosti rozvířil se tanec při pianě, u něhož se hráči střídali.

Slavík, sedě vedle Dra. Komárka, hovořil s ním o místních poměrech. Doktor vyprávěl, že v továrnách činili zas, co mohli, aby se zřízenci a dělníci večírku nezúčastnili, ačkoli Röhrich sám se tentokráte tolik nesotil.

Návštěva domácího lidu byla proto slabá, za to však přišli hosté z českých vesnic, z mlýnů a hutí.

„Co dělá vaše škola?“ tázal se Slavík.

„I to je dlouhá písnička! Žádost, kterou jsme na jaře podávali už s plnými nadějemi, měla s dostatek podpisů rodičů a průměr asi padesáti dětí, ale ještě než došlo k řízení a hlavně když zde byli před komisi voláni, s dobré poloviny odvolali a byli to právě ti, kteří měli dětí nejvíce. Někteří prohlásili, že jsou s německou školou spokojeni, ba že ani dobře nevěděli, oč se vlastně jedná, jiní pravili, že sice českou školu chtěli, když však je teď slíbeno, že se na zdejší německé škole bude učiti také češtině, že na žádosti netrvají a ještě jiní neřekli nic, jen kývali.“

„A zavedou češtinu?“

„I snad ano, tři hodiny týdně, ale to známe!“

„Co budete dělat dál?“

„Sháněti to zas, až se podaří!“

„Což tedy školu soukromou — matičnou? Je přece třeba zlomit jen hlavní odpor, až tu jednou bude, půjde vše líp!“

„Odpor i to ostatní bude stejné, ne-li větší, ty zkušenosti již máme,“ odvětil doktor. „Je to bída, příteli, když se lidé bojí o ten kus chleba a když se za jednoho hlásí tři jiní. Páni z velkostatku jsou s námi, ale žaloby hned létají k vrchnosti a ta mlčí. Na Matici volá se se všech stran, úkoly na ni stále čekají mnohé, takže stačiti nemůže a musí přec jen hleděti na největší počty dětí, kde by svítila naděje, že škola v dohledné době bude zveřejněna a povinností tak ubude.“

Slavík vytasil se s myšlenkou, zda by nebylo radno zříditi matičnou školu pro Studený Dol i pro Korytnou na rozhraní obcí.

Doktor zamyšlen probíral se houštinou dlouhých vousů a po chvilce odpovídal: „Mám za to, že by s druhých konců našich obcí měli daleko; i ze středu a s kraje je to notný kousek.“

„Snad by to nebylo tak zlé —“

„Ale v zimě!“

„Račte si vzpomenouti, jak daleké pouti konávají i v českých krajích některé německé děti — i hodinu cesty chodí a ne po silnici!“

„Vždyť snad můžeme dosáhnout každý svého!“

„Vy snad, ač také vidíte, na jaké obtíže stále narážíte a čas zatím utíká; u nás půjde to ještě hůř, jsme o hodně slabší.“

„Snad by tedy vaše děti mohly choditi k nám; již jsme o tom také mluvívali a s jistým počtem jich jsme počítali.“

„To by bylo daleko!“ odvětil Slavík. „V bělidle máme hlavní posádku a pro ty ani rozhraní není právě blízko!“

Doktor opět povrtíval hlavou. „Pochybuji, že by naši lidé byli s takovým rozřešením spokojeni. Dlouho se na to těší, panství, až na to dojde, dá snad i pozemek uprostřed obce a to víte, naši usedlíci nechtěli by svou školu míti zastrčenou — už z pouhého sebevědomí ne!“

„Stála by na katastru vašem, byla by silnější, německý odpor nebyl by snad tak veliký a mohla by snad býti dříve zveřejněna!“

„Při tom by nám vaše děti nepomohly — jste jiná školní obec!“

„Znám to, ale snad by zatím vašich dětí přibylo. Veřejnou školu byste si potom mohli postavit zde v obci, jde tu přece jen o nějaký rok. Je přece lepší něco než toto stálé odnárodňování. Podobně stalo se již i na jiných místech.“

„Co potom s budovou?“

„Zůstala by pro nás! Ač věřím, že by v ní korytenského žactva přibývalo, trvalo by přece léta, než by mohla býti veřejnou. Domnívám se také, že by společná škola soukromá mohla brzy býti dvoutřídní.“

„Nepůjde to, příteli, nepůjde — naši nebudou chtít!“

„Snad by přece takovými sobci nebyli,“ ohnivěji pokračoval Slavík, „snad by přec také měli trochu porozumění pro sousední krajany. Jsme jeden rod, vaši zkouší teď jako naši a vidíte, že sami také nemůžete v před!“

„Inu, myslit na to můžeme. A co že teprve nyní na tu myšlenku přicházíte?“

„To dnes ještě říci nemohu, ale snad vám to povím dost brzy.“

„Máte jas nějaké místo za lubem!“

„Mám a stálo by za to! Ale prosím, nezmiňujte se o tom ještě nikomu, ledaže byste nejdůvěrnějším nadhodil myšlenku o společné škole. Doufám, že by v Praze bylo naše svorné přání dobře uvítáno. Naše panství by při stavbě jistě pomohlo materiálem, ba možná, že by i jiné pomoci poskytlo. Vaše menšina by v každém případě pochodila lépe než naše, měla by vůbec blíž, protože Studený Důl není tak roztáhlý.“

„Povídám: budeme uvažovat — myšlenka má znamenitého zastance!“ a doktor podal Slavíkovi ruku.

Kaván s Vízkem a s přáteli odešli k nočnímu vlaku.

Když se korytenští o hodině s půlnoci vraceli k domovu, chumelilo.

Na silnici ležela již kyprá vrstva, po níž se měkce tlapalo. Sníh padal jim do vousů, do lící, na oči, ale to je jen rozveselovalo. Za chvilku byli osněženi všichni, ale libovali si, že se černá noc aspoň trošku prosvětlila. Kocourek s Kubištovou dceruškou se i hrudovali.

Slavík, jda s Pozdníkem a s Kubištou, svěřil se i jim; pověděl také, na které místo myslí a co ho k tomu přivedlo.

Přátelé také pronášeli námitky hlavně o veliké vzdálenosti, zvláště v zimě. Slavík svědčil, ale dodal: „Z bělidla k nynější škole je také pěkný kousek, v zimě se i tam děti těžce hrabou. Kdyby se ta nynější vzdálenost natáhla po silnici, byla by k pilce dobrá třetina cesty. K české škole klusalo by se jim jinak! A vzpomeňte si, jak jsme čítávali v staré čítance: Ze pěti chalup chodily děti do školy přes dva vrchy. V létě bývala jim cesta veselá ale hůře bylo v zimě. — Vzpomínáte si, že těm dětem také chodívali tatíci naproti?“

Když potom došli k pilce, pravil: „Zajděte si sem schválně ve dne, rozhlédněte se tím krásným koutkem! Ovšem, ještě není náš a kdo ví, bude-li, ale představte si, jak by se tu pěkná, úhledná budovička bělala — radost byla by se podívat. Nejkrajnější česká stráž!“

XXI.

O listopadovém temném večeru zacvrnčely v korytenské kostelní ulici rolničky; potom jen volně, přerývaně rachaly, takže bylo patrno, že sáně jedou do vrchu zvolna. Sněhu ležely spousty a sypal se hustě; velké vločky pleskaly do ozářených oken.

Palmová právě dovařila kávy, dcery byly ještě v krámě, otec při lampě četl noviny.

„Kdo to ještě jede,“ pravil uslyšev pronikavé zvuky, „totě jako z bělidla nebo od Röhrichův.“

„V takovém nečase — snad ne k nám?“ ale při tom se usmála. „Nejspíš někdo z vůkolí pro faráře nebo od nádraží k Adlerwirtům na noc.“

„Jsou to panské zvuky —“ a napiatě poslouchal.

V tom se racháče rozezvonily rychleji, hlasněji, uslyšeli již i smyk saní, frkot a těžký dupot koní, jejichž kopyta třískala do sněhových hlubin.

„Obrací — je to buď k nám nebo k Orlu,“ a vyšel, aby se podíval.

Žena přistoupila k oknu, ale neviděla nic než dvě prozařující svítilny. Zvenčí bylo slyšeti hovor a tu již se Palme prudkým krokem vracel.

„Od Röhrichův! Paní mě prosí, abych tam hned přijel!"

„Um Gotteswillen — snad se něco nestalo?"

„Kočí neví."

„Nestůně někdo?"

„Paní je sama doma, on předevčírem odjel do Prahy."

„Pojedeš?"

„Jak bych nejel!" a šel se do pokojíka přestrojit.

V tom již také obě dcery přiběhly: „Kdo to? Co se stalo?"

Mátka jim odpověděla a na muže volala: „Uchystám ti kávu, aby ses navečeřel." Slyšela, jak vedle pospíchá.

„Co jenom — teď v noci!" vzdychala úzkostna, když ke stolu zasedl.

„Nic neříkal? Přece snad něco vzkázala!" i Fanny se chvěla.

„Toť víš, že vozkovi povídat nebude!"

„Zima mě zrovna rozrazila," posteskla si matka stojíc u kamen s rukama na životě sepjatýma.

Ukusuje chleba, kávou rychle zapíjel.

„Tak — a jdu!" pravil vstávaje.

„Přijedeš brzy?"

„Podle možnosti — co bych tam zbytečně dělal!"

Všecky vyprovodily ho až před dům. Kočí pomohl mu do přivezeného kožicha, přikryl a skočiv na kozlík pobídl koní.

Rachlíky opět začvrnčely; koně šli jen krokem, odfrkovali, sníh se pod kopyty rozstřikoval, s hora se tiše sypal. Proti osvětleným oknům bylo patrno, jak hustě padá a jací ‚sedláci'.

Ženské stály chvilku nehnutě. Uslyševše, že se rolničky rozzvonily rychleji, vracely se do světnice.

Koně dokopavše se dolů k silnici, spustili rychleji, ale hned zas těžce se hrabali, nohy namáhavě vytahovali, bílý, hustý násyp rozkopávali a rozhazovali. Palme kolem sebe neviděl, sníh šlehal mu do tváří a proto oči raději přivřel. Kočí zapáliv si krátkou lulku, tahal, až mu z ní ohnivě dýmalo, koně laskavě pobízel, bičem pošvihoval bruče si: „Verfluchtes Wetter, tma, tma, že na krok nevidět!"

„Docela nic nevíte?" opět ptal se ho Palme.

„Ništ — gór ništ — jen panská přiletěla."

I schoulil se v kožiše. Po světle, po lidech nebylo památky, jen ty racháče zvučně zněly a ozývaly se i s neviditelných lesních strání.

„Proč tak nenadále — v noci — proč hned pro mne?" rozjímal Palme. Proč takový spěch — hned k nám — co se jen stalo? Nemoc v Praze? Nedej, Bože!"

Koně supěli, v borovince zaklusali, ale hned zas prodírali se ještě obtížněji. Palme se nedočkavě chrul, byl by nejraději letěl, a sáně se zatím loudaly a kodrcaly.

„Psa by nevyhnal — člověk by někde zapadl — — ještě že není vánice!" myslil si, a nitro chvělo se mu nedočkavostí.

„Spáleniště ještě páchne — tolik neděl!" u Ráje upozorňoval kočí. „Ti čerti jsou v prachu, jen lidi okradli," a zas klidně dejmal.

„Okradli — mě taky okradli — čertova nevěsta — soudy beztoho nebudou nic platny!" táhlo Palmovou hlavou. „Jsou prej u Litoměřic," řekl nahlas.

„Někdo je může hledat!" a kočí zasykl.

Lesíkem šlo to ještě volněji, tma byla černá a hustá, se stran jak by se svíraly děsivé hradby — až úzko bylo.

„Vy jste pána vezl na nádraží?" když vyjeli, volal Palme.

„Vezl, předevčírem odpoledne."

„Byl zdráv?"

„Jako ryba, vždycky byl zdráv."

„Neříkal, kdy se vrátí?"

„Neříkal nikdy."

Palme napínal zrak, kdy pronikne světlo, ale nebylo po něm památky.

Přikrývka na nohách už tížila, co sněhu se na ni nasypalo. Nějaký hlas ozval se zdaleka, ale zas bylo ticho.

„Na, wamr zu Haus," povídal si kočí.

Zář z osvětlené vily zablikala, až už stáli před ní. Palme odsunul koženou přikrývku, těžce vydral se z kožicha a sněhem brodil se k domu. Odupav sníh, vešel do osvětlené síně. . .

Paní Röhrichová v šedém vlněném županu, s šálou na hlavě, čekala ho na schodech.

„Gott sei Dank, dass Sie da sind!" vítala ho tlumeně a vzavši jej za ruku, vedla ho k jídelně. Odloživ zimník, huňačku, vstoupil za ní.

V osvětleném vyhřátém pokoji stála před ním ruce sepjaty, všecka se chvějíc, v lících zděšena. „Odpusťte pro Boha, že jsem vás tak zavolala, ale nevěděla jsem si rady — jste zde přece jediný příbuzný!"

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

André Gide: *Návrat ztraceného syna.* Přel. Otakar Levý. — Nakladatelství Al. Srdce. — Rachilde: *Srdce mlýna.* — *Napodobení smrti.* S úvodní studií Remyho de Gourmont. — Překladatel i nakladatel týž.

Zklamán a unaven ztracený syn poznává nutnost domova; vrátil se, jak bible vypravuje. André Gide rozpřádá pokračování biblického příběhu. Den po slavnosti promlouvá se ztraceným synem starostlivý otec, střízlivý bratr — a matka, chvějící se o osud nejmladšího. Nutno s ím promluviti, dáti mu výstrahu; a výsledkem toho je, že nejmladší za podmínek horších než jeho předchůdce utíká z domova. Není jinak možno — cesta ke štěstí duchům bohatě žijícím jinudy nevede. Duchaplné pokračování biblické paraboly jest vypravováno s okouzlující prostotou, k níž vyzráním dospěla mistrnost slohu spisovatele, nejpoutavějšího a nejzvláštnějšího z moderních duchů Francie. Svůj, nenapodobitelný, podmaňující hloubkou svých rozpoznání, jde svou osamělou, krásnou cestou. — K překladům cenným a pečlivě vybíraným, které nakladatelství A. Srdce vkusně vydává, připojuje dvě práce robustní Rachildeové. „Srdce mlýna" jest vášnivá episoda, vykreslená strohými, ale bohatými rysy, krajina i stafáž, pověstná trojice, splývají v mohutnou malbu osudovosti. — Druhá práce, „Napodobení smrti", jest v rozporu s tvrzením úryvku z Gourmontu, použitého za úvod ke karakteristice autorky; jest příznačně — a jistě zúmyslně — „ženská". Neshledáváme v tom ovšem újmy, a námět toho nevyhnutelně žádá. „Napodobení smrti" záleží v tom, že spisovatelka sugestivním dohadem kombinuje posmrtný život ženy, její vmýšlení se v duševní stavy pozůstalého muže; duše, těkající mimo čas a prostor, žije částečně v důsledném pokračování toho proudu, ve kterém opustila svět, octne se zase mimo něj, vrací se, nechápe nastalých změn, chápajíc, domnívá se katastrofálně v ně zasahati. Spisovatelka střídá — zúmyslně — filosofii s malichernými postřehy a dociluje silných účinků. — Překladatel volbou prací osvědčuje vkus a překladům zachovává karakter; ale místy krutě chybuje proti češtině (užívá přechodníků minulých místo přítomných, zaměňuje „můj" a „svůj"), místy, zdá se, překládá příliš slovně či dokonce nerozumí originálu; tak na př. překládá, že žena tak a tak oděná „se podobá dámě Ambigově (!), která postoupí do předu v okamžiku slavnostního tremola" — tomu neporozumí ten, kdo nepochopí, že podobala se herečce z Ambig e (divadla), která předstoupí k rampě, přednášejíc efektní trylek. — Nebo: „Sedl na mezník, opřel hlavu o levou ruku, pravicí jí držel vstříc své čelo, zmatené pod jejím pohledem." Co je to? — Také se neříká „malovaný rukou", nýbrž „ručně". *Kaz.*

Josef Conrad: *Očima západu.* Román ze života ruských revolucionářů. Z anglického originálu přeložil Josef Čihula. — Nákl. Jana Laichtra v Praze. (Sbírky krásného písemnictví sv. XXV.)

Revoluce má vždy něco romantického do sebe, a dívají-li se střízlivé oči na romantiku — bývá zabarvena mimoděk trochu karikaturně, či aspoň „je to pouhý sensační příběh pro zábavu čtenářů novin — pro vznešeně pohrdavou Evropu" praví o tom Josef Conrad ve svém románě, který nemůže míti přiléhavějšího nadpisu, než „očima západu". Nedůvěřujeme zcela, že román jest napsán z vlastní zkušenosti a znalosti Ruska — (jméno v knize nejčastěji opětované zní „Haldin" — kdež pak „h" v ruštině?), ale obsahuje mnoho závažných myšlenek a přichází právě vhod, v mnohém dávaje přiléhavý výraz tomu, co se děje kolem nás. Osnovou je román originelní. Jeho ústřední rek, Razumov, ze střízlivého přesvědčení ve svém existenčním boji použije nahodilé příležitosti a stane se udavačem — ale obratem, zcela proti své vůli a svému přičinění, stane se proslulým v revolučních kruzích, jako nejlepší a nejspolehlivější muž. Všecky okolnosti tomu napomáhají — a on naopak stává se agentem vládním. Této osnovy není však využito ke kriminálnímu románu, jak by sváděla. Jejím obsahem zůstane psychologický proces v nitru ústřední osoby; vystupuje samoděk tím, že neustále kolem Razumova je vypichováno pozadí, množství figur, z nichž revolucionáře střízlivé oči západu mimoděk karikaturně zabarvují, a kniha v prvé polovině chýlí se k satiře. Kresba postav je sugestivní, dialogy však místy rozvláčné. Převrat v duši Razumova způsoben je stykem se sestrou revolucionáře jím udaného a láskou k ní. Následuje ruské pokání a trest i poměrný smír. Tohoto dosaženo jmenovitě v postavě obětující se, nevzhledné Tekly, která v příležitosti k dokonalému milosrdenství nalézá smysl života a štěstí. Kniha jest myšlenkově hutná, beze zřejmé tendence, objektivní, ale plní poslání vzdělávací jako umělecké dílo mnohem dokonaleji než časopisy, brožurky a řečňování přímo revolucemi se obírající. — *Kaz.*

TÝDEN.

* Josef Leda, pseudonym dra Eduarda Lederera z Chotovin u Tábora, spisovatel a dosud advokát v Jindř. Hradci, oslavil dne 15. t. m. své šedesátiny. Debutoval literárně v Arbesově „Šotku" a vyvinul později pozoruhodnou činnost žurnalistickou i propagační v otázce

českožidovské. Beletrii věnoval několik dramatických her, z nichž zejména dvoudílná pohádka „Český Honza" s hudbou K. Moora docílila úspěchu. Z ostatních her jmenujeme veselohru „Divadelní opona", scénu „Stará písnička" aktovky „Závěrek", „Putička", veselohru „Můj milý", z her „Právo k životu" a nejnověji vydané biblické trojaktové drama „Mojžíš". V „Českožid. listech" otiskl román „Na zapadlé hroudě", vydal andersenovské „Pohádky pro velké i malé děti" a j. Dovídáme se, že dr. E. Lederer povolán byl právě do ministerstva školství a národní osvěty a že mu svěřen resort ochrany autorských práv. Jubilant hlásil se vždy věrně svým literárním dílem k našim národním ideám, i můžeme mu k další jeho činnosti přáti všeho nejlepšího.

*

* V neděli dne 29. m. m. ustavil se v Praze nový významný kulturní činitel „Společnost musea Husova", jehož úkolem jest pěstovati, podporovati a organisovati studium české reformace. Společnost bude sbírati materiál pro studium české reformace a památky z té doby, konati odborné přednášky a výstavy i vydávati příslušné publikace. Úkolem Společnosti bude též šířiti i prohlubovati úctu Husovu v celém národě českém, zejména na Moravě a na Slovensku, aby památka Husova významu i mučenické smrti za pravdu boží došla trvalého a náležitého uplatnění. Schůze, konaná ve velké zasedací síni staroměstské radnice, zahájena husitským otčenášem a chorálem „Kdož jste boží bojovníci" a promluvou spisovatele Fr. Táborského. Slavnostní řeč proslovil prof. dr. V. Novotný a úkoly Společnosti vytyčil prof. dr. V. Kybal. Volby za povznešené nálady vykonaly se aklamací dle návrhu podatelů stanov.

*

* Literární subvence, jaké býti nemají. Dovídáme se, že spolek spisovatelů „Máj" překvapen byl pro svůj pensijní fond z usnesení Správní rady hlav. města Prahy neočekávanou munificencí, vyjádřenou číslicí 100 K. Tak ubohé, literaturu a její tvůrce přímo urážející štědrosti stal se pensijní fond českých spisovatelů účasten ponejprv od sboru, jenž má svítit a předcházet příkladem. Rozumí se, že pokořující tato almužna byla s díky odmítnuta.

*

Jan z Pomuku zastíní slávu sv. Václava. R. 1848 vyšlo ve Výmaře u Voigta německy domnělé proroctví Ludmily Chmelové, jeptišky v klášteře u sv. Františka v Praze, opatřené historickými poznámkami Al. Minarpika a k tisku upravené J. C. Polatschkem. Český rukopis těchto „Sedm proroctví" z 13. stol. chová prý se na Strahově a byl prý odtud vydavatelem r. 1825 opsán; původcům červnových událostí v Praze bylo prý toto proroctví dobře známo, ba ono prý tyto události přímo vyvolalo, porokujíc ve svém zakončení znovuvzkříšení národa českého, pobrouzeného ve dvoustoletý spánek. Jeho politický ráz je zřejmý a netřeba podotýkati, že celé proroctví je výmyslem pseudonyma Minarpika nebo Poláčka, jenž se v předmluvě německému obecenstvu pro své politické stanovisko omlouvá, že chce utvořiti budoucí říši Slovanskou na německé půdě. „Mají snad míti jen synové Teutovi patent na patriotické sny?" táže se na konci této předmluvy. Zajímavé jest jeho první proroctví: Čechie! V brzku zastíní falešné mučennictví slávu šlechetného Václava! Vydavatel, jenž každé ze sedmi proroctví opatřil obšírnými historickými poznámkami, vykládá tu, že tím falešným mučenníkem je míněn Jan z Pomuku, jehož svátek jezuité v Čechách zavedou a po celém světě rozšíří, tak že vybledne sláva prvomučenníka českého sv. Václava. A přec jest utrpení Jana z Pomuku pro nevyzrazené zpovědní tajemství pouhou bajkou, vymyšlenou jezuity 17. stol. jedině k tomu účelu, aby zvýšili k sobě jakožto k zpovědníkům úctu lidu. To pak dokazuje na základě vývodů Hormayrových. Jest to ojedinělý případ, že se kontroverse o Janu Nepomuckém objevuje i v tak zvané prorocké literatuře. *J. Volf.*

*

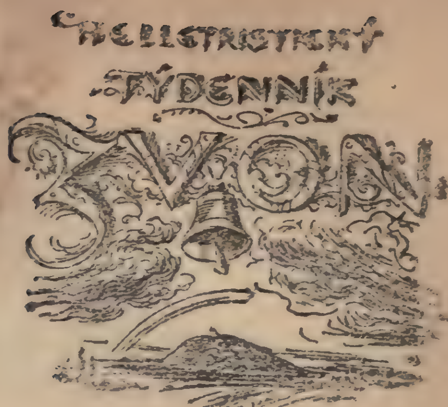
Urputné pohlaví ženské. Při obnovení rady dne 26. Nov. 1654 dáno Mirovskému ouřadu mezi jinými punkty také toto poučení: Poněvadž od sousedův a obecného lidu, ano i některých radních osob mnohdykráte veliké nevole se začínají a času nočního mnohé nepokojnosti a všelijaký handle aneb rvačky pocházejí, obzvláštně když se jim hlava od páleného a piva zahřeje, jako i vod ženského pohlaví mnozí sousedové a sousedy odkrytě na ulicích haněni a na cti utrhováni bývají, pročež pro budoucí uvarování toho při majistrátu a rychtáři městským se to dostatečně nařizuje, aby na takové vejstupky obzvláštně pozor měli, a co pak toho urputného pohlaví ženského, které tak nepokojné a hanělivé jest, se týče, pro takové má se obzvláštní trestání, totiž trdlicí v příjemným místě, kde by se nejlépeji trefiti mohlo, přistrojiti dáti a takové podle velkosti a malosti přečinění jejich ztrestati a panu hejtmanu Vorlickému o tom zprávu činiti nepomíjeli. *Fr. Křemen.*

Z archivu města Mirovic.

V Praze, dne 10. července 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

J. Jahoda:

BYSTŘINKA.

Jak mocná prsa krajiny se táhlé kopce výší
a pryskyřičně vonnou mlhu vydychují.
Bílými ptáky u nich dole krčí se hrst drobných chýší,
při břehu bystřiny, jak kadeř její, vrby bují.

Sem od lesnatých kopců, v úzkou struhu zatuleny,
bleskotné vlnky jako křišťálný dech lesů tančí,
jak spaď by do nich kapradí květ, pohádkově rozjiskřený,
a plihký samet odražených svitů z ostružánčí.

Jak slunce ve vlnkách se tříští hravých jasů houpá,
nevinně dětské oči z bystřiny se na tě smějí,
a když se měsíční svit stříbrou šupinou v nich koupá,
rusálky u vrb sladké pohádky si vyprávějí.

A plané růže podál zurčení jen naslouchají,
vln perliček už deset kroků dále vidět není,
topoly u cest šum ten za šept mušek pokládají
a na mezi již slyšet není vlnek rozsuslení.

Pod změtí blatouchových listů, v kožišině trávy,
tu na některých místech jako pod zem pryč se ztrácí,
milenkám u vrb večer nápěv vlnek kolébavý
je tichým echem první lásky, jež se nenavrací.

A v slunce záplavě sem přijdou košilaté děti,
bezpečně v náruč vlnek zrůžovělé tílko dají,
drobounký ptáček do kořenů hnízdo stavět letí,
a vlnky bystřiny mu k lásky plné práci zažvatlají.

A bystřinka jak smavé děvčátko se od hor stáčí.
Jde tulný brach a beztrestně si kámen hodí do ní,
jde pružný hoch a pohrdavě patu svou v ní smáčí, —
i hloupý čížek bez bázně se k dětským vlnkám kloní.

A nikdo netuší, že jednou z lesinatých strání
se bílý nával jako rozvinutá kadeř vzduje,
že vzepne se jak z pohádek oř a pak znenadání
do lesních kleneb uvolněným řevem zahromuje,

a poletí dál bez břehu a bez obvyklé dráhy,
snem volnosti a sebeurčení jak vínem zpilá
a hrdá letem vln a žírným nadbytkem své vláhy,
by kol vše lhostejné a nevidoucí naplnila

uznáním sebe, velkostí svých volných křídel,
jež z kořenů rvou nejvyšší a nejsilnější stromy!
Je často bouřný veletok i z nejdrobnějších zřídel,
jen když si každá vlnka sílu svoji uvědomí!

K. Šípek:

SLADKÉ NESMYSLY.

I.

Osmá desítka devatenáctého věku nachylovala se na samý sklonek. Bylo v polovině září. V učebně pražského pedagogia v Panské ulici, kde se po prázdninách sešel třetí ročník, byl středem pozornosti nový žák, jenž upoutával nejen novostí, ale i zevnějškem, jímž okatě odlišoval se od všech ostatních přítomných učitelských snaženců.

Na těle štíhle urostlém seděla hlava snědé pleti, pěkně uformovaného nosu, mírně od přírody zkadeřených, nedlouhých, tmavohnědých vlasů, očí rovněž tmavých, v nichž to chvílemi zajiskřilo, v zápětí však potom zesmutněly jakýmsi melancholickým přísvitem.

K Veni sancte přišel v saku z hnědého sametu, ovroubeném širokou, černou paspulí, v kravatě měl jehlici s opálovým očkem. Klobouk nízký, okrouhlý, měkký, černý, zvaný tehdáž derby. Po Veni v prvý den vyučovací oděn byl rovněž svátečně v humpolecké šedi, s vázankou vlavých cípů, se slamáčkem jako hlavokrytem.

Když jej třídní profesor oslovil otázkou: „Vy se jmenujete Martin Rorejs, pravda?“ odpověděl s důrazem na předposledním slově: „Ano. Martin Rodrigo Rorejs.“

Profesor napřímil slechy.

„Rodrigo? To je vaše jméno křestné nebo biřmovací?“

„Ani takové, ani onaké. To je jméno přijaté.“

„Hm, hm. Upozorňuji vás, že v češtině běžný tvar je Roderich. Vaše Rodrigo má sic domněle španělský názvuk, ale správný španělský tvar je Rodriguez. A odkud! nebo po kom jste jméno to přijal, dovoleno-li zvědět?“

„Po mužském hrdinovi Vrchlického básně Satanela.“

„Aj aj, vida, vida, nu ovšem, ovšem,“ žasl a hned zas klidnil se třídní. Potom samolibě se usmál a pronesl skanduje vypichovaně veršové trocheje:

„Don Rodrigo Gonvazales,
rytíř řádu Johanitů,
vyšel sobě k ranní hlídce,
jak to míval v obyčeji.“

A dívaje se na studenta, profesor se zeptal: „Je to tak?“

„Ano. Zcela tak,“ odpověděl tázaný.

„Umíte také něco ze Satanely nazpaměť?“

„Umím ji celou.“

„Hoho!“ znovu udivil se profesor a s čelem mentorsky krabatým obrátil se ke třídě řka: „Vidíte, lenoši, tady váš kolega osvojí si celou dlouhou báseň ze soukromé píle a záliby, vám však uložit sebe stručnější věc, necháte tak. Jak budete jednou od svých žáků požadovat, čemu jste, sami žáky jsouce, neuvykli?!“

A již zase úsměvný kynul Rorejsovi:

„Nuže, čacký Rodrigo, vystupte na podium a spusťte!“

A studentský elegánek rozdeklamoval se s pathosem, jenž mu v uších zůstal s venkovských jevišť:

„Jako v hradu trosky šeré,
šlehne luny paprsk bledý,
jak ve chmurné stíny lesa
zbloudí náhle motýl pestrý,
jako v číši zrezavělou
skane krůpěj vína zlatá,
tak v mé sdrce osamělé
a v mou duši zachmuřenou
padl paprsk věčné lásky,
slétl motýl obraznosti,
skápla krůpěj poesie.
Řekněte mi, k této písni
čeho více zapotřebí?!“

Deklamátor po skončeném předzpěvu otvíral ústa k prvnímu oddílu, profesor mu je však posunkem zamkl řka: „Stačí. Pokračování příště.“

A zeptal se, kde studoval Rorejs loni? Loni a předloni že v Soběslavi, nižší gymnasium v Budějovicích.

A co že jej vedlo letos do Prahy?

Lehký ruměnec přelétl snědou tvář studentovu. Odpovídal v znatelných rozpacích. Slyšel a četl loni, že Vrchlický stal se profesorem na pražském pedagogiu. I uprosil rodiče, aby směl na učitele dostudovati v Praze.

Ozval se profesorův škodolibý smích. Řekl:

„A nyní musíte vzíti za vděk naším ústavem bez svého idolu. Kolegy Frídy není již v našem sboru.“ A dodatkem se optal: „Odkud jste rodem?“

„Z jihočeského městečka Kaboře. Můj otec je tam lékařem.“

„Otec lékařem, syn kantorem! To není rodový vzestup,“ řekl pajdagog našpuleně: „Což vás akademický gradus nelákal? Proč jste zběhl z gymnasia?“

„Latina mi nešla a v tercii i kvartě řečtina teprv ne.“

„A myslíte, že se duše vaše zasytí v praeparandě. Začetl jste se již do některého vychovatelského klassika?“

Kandidát zavrtěl hlavou. „Ani do Komenského?“ —

Opětné zavrtění. — „Ani jeho Labyrint světa neznáte?“

Rozpaky opařily hezkou studentovu tvář.

„Učinil jsem pokus několikráte, ale nikdy nedostal jsem se ani do třetiny.“

Obličej profesorův se zakyselil.

„Ovšem. Arci. Ba právě! Vám stačí novodobí veršovci, hlavně jistě erotikové. Nepochybně i sám smolíte verše?“

Student odpověděl toliko ruměncem.

„Přioděl se již některý váš plod tiskařskou černí?“ (Tázaný zavrtěl hlavou.) Profesor pokračoval: „Zcela správně. Disciplinární řád výslovně zapovídá středoškolákům, aby své zelené rozumy tiskli. Beztak vycházejí z tiskařských lisů hromady sena a slámy. Ostatně jak mne tu vidíte, také já jsem zastuzený veršovský talent. Mou múzu zastudila filologie. Hattalovy výklady na universitě. Máte jeho Brus?“

„Nemám.“

„Ale měl byste mít! A Matiční též! Ostatně nepověděl jste nám ještě, co vás vedlo k učitelství? Svým zevnějškem líp byste se vyjímal na obchodní akademii. Nebo na malířské.“

„Ke kantořině přilákala mne hudba. Hraju obstojně na klavír, snesitelně na housle, samoučně na varhany.“

„Nu a? Malou ukázku svého umění byste nám neposkytl?“

„Ó prosím,“ uklonil se student a přistoupil k pianu.

Učebna, v níž se toto sběhlo, nazývala se zpěvárna. Byla to světnice prostorná, čtvercová, místo škamen v ní byly pulty, u každého bylo místo pro dvě osoby. Přisedlíci seděli na volných, přenosných židličkách, přírodně bílých, nenatřených. Pod podiem stál nenádherný klavír, v koutě průčelní stěny malé varhánky, jejichž měch rozdejchával se pakou, ručně v pohyb uváděnou.

Když pianista dohrál, rozlehl se z auditoria potlesk. Profesor umlčel jej gestem, řka: „Ať nepřivoláte starého!“ Klavíristu zahrnul však superlativními komplimenty.

„Hrajete mistrně, ne obstojně. Hudebník je ve vás nepoměrně nad deklamátorem. Jaká to byla skladba?“

„Impromtu z A-moll od Chopina.“

„Tak ještě za piéçu byli bychom velmi vděčni.“

Zahrál Chopinovu Mazurku, a poněvadž do třetice žádalo se něco od podlahy, rozvířil klaviaturu erárního fortepiana valčíkem z Angot, kteráž opereta tehdáž ještě panovala.

Rozjařeně skončila hodina jazykové učby pana profesora-třídního.

II.

Den před Hromnicemi přistěhoval se Rodrigo Rorejs do studentského pokojíka, v němž jedno lože uprázdnilo se odstěhováním konservatoristy Klobásy. Přebýval jsem v něm s kandidátem Parkosem ze čtvrtého ročníku, příchodem elegánkovým byla doplněna opět trojice. Naše světnička byla v druhém patře domu s vchodem z Betlémského náměstí, oknem naším vidělo se do Konviktské ulice, kdež tou dobou ještě byla varhanická škola. V hodinách cvičebných měli jsme v bytě zvuky královského nástroje z první ruky. Od vidění znali jsme ředitele elegána Skuherského, theoretika i kontrapuktistu vejborného Blažka, varhaníka-virtuosa Smolíka jakož i hudebního vědce Foerstra, regenta-chóru svatovítského. V domě, Konvikt zvaném, bydlil skladatel Bendl, jenž byl v něm panem domácím. Hudba žila však i v naší komnatce. Nastěhovalť se do ní Rorejs s pianinem, vypůjčeným ze skladu, Parkos byl nevšední houslista, hrávali spolu sonaty. Přišel-li na návštěvu kolega Parkosův

Flekáč, zpívaly se čtverozpěvy. Flekáč byl tenorista, jehož vysoké tóny sice hřměly, měly však sádelný názvuk. Sádelný byl Flekáč všecek. Tukem se na něm všecko třáslo. Jeho pleť byla nezdravá a stále se potil. Ruce měl ustavičně zvlhlé, na čele krůpěj vedle krůpěje, hnědé kudrny zplihlé. Byl hlava nadaná, dobře se učil, hravě vnímal, bystře usuzoval. Nám však nejvíce imponovalo, že „už měl vytištěno v Lumíru“. Stručnou arabesku fantastickou, nazvanou Bílé růže. Nežli Sládek rozhodl se pro otištění, musil se mu autor čestným slovem zaručiti, že ji neopsal z Andersena.

Parkos v tělesném vzhledu byl kontrastujícím opakem Flekáčovým. Vytáhlý, hubený, ba vyschlý. Na celém jeho chudém těle byla jediná zduřenina: nos, jemuž vlastník věnoval úpěnlivou pozornost kolikrát za den před zrcátkem.

Parkos byl přesvědčen, že má tuberkulosu a že jí záhy podlehne. Říkával cynicky; „Půjde se nám vesele, jdouce v páru tuhle s kolegou. (Mínil Flekáče.) Má k nám, potvůrka, protilehlá hlediska. Jej si vezme, že je jak vepř, mne, že jsem jak pepř.“ Také Parkos byl výborný student a žádný dříč. Hrál krásně na housle a měl pro hudbu jemný cit. Dirigoval naše kvarteta, v nichž zpíval druhý bas. Jeho spodní tóny připomínaly de profundis z rekvií. Zamilovanou lektyrou Parkosovou bylo čtení o bakteriích a jejich kulturách. Na pražské medicínské fakultě byl to nový předmět a jeho prvním vykladačem profesor Klebs. Do jeho koleje dostal se Parkos několikrát v průvodu známého medika, od něhož z druhé ruky soustavně přebíral theorii učencovu.

Když některému z kvarteta nebylo do zpěvu, hovořilo se. V popředí běžného zájmu byly ovšem příhody školské a literatura. Také však se přetřásala politika, události na říšské radě, kam naši vstoupili, zanechavše pasivity, v minulý podzim.

V dubnu padly narozeniny Rorejsovy. V jejich předvečer nakrmil Roderik kvarteto teplou uzeninou, vejci na tvrdo, sýrem a napojil je plzeninou od Knoblocha. V odvděk vyslechli nasycení recitaci hostitelovu. Vpravil do nich tragickou idylu rhodskou celou.

Zbytek noci po hodokvase ztrávil ve svém bytě Flekáč nad čísly Lumíru, v nichž byla Satanela otištěna. A když se dnilo k příštímu jitru, ležel před ním předzpěv a první oddíl básně v německém překladě. Byl to první jeho veršový převod z češtiny do němčiny. Z německých básníků na česko překládal už kolik let.

S Rorejsem seznámili jsme se ovšem dřív, než stali jsme se spolubydliteli. Ve škole měli jsme společný pult, také naše procházky a vycházky bývaly společné. Byl to milý hoch, důvěřivě sdílný, veselý, prost vší afektace, kterou na první setkání působil. Nebylo v něm světobolu, ani přezíravého ironismu. Na svém veršování si pranic nezakládal. Byl si toho vědom, že má s literaturou společného asi tolik, jako kalkant s muzikou. Vášnivým čtenářem beletrie byl. Měl předplacený Lumír a kdykoliv byl při penězích, koupil nějakou knihu. Zpravidla Vrchlického básně, jehož byl nadšeným vyznavačem. Nejsilnější stránkou jeho vnitřního života byla zamilovanost. Jeho srdce ani na okamžik nikdy nezůstalo bez královny. Někdy žily v něm i dvě v klidu a míru vedle sebe, jedna o druhé nevědouce.

Když naše spřátelení zintimělo na hniličko, jednoho večera, když seděli jsme v bytě u stolu nad knihami, od nichž naše myšlenky i naše ústa přes tu chvíli daleko se zatoulaly, rozepial Rorejs vestu, rozhalil košili a řekl: „Viz!“

Viděl jsem na jeho prsou zlatý medailon, visící na modré stuze, splývající dvěma prameny se šíje přítelovy. Když medailon rozevřel, zírala z něho podobizna dívčí hlavičky tenkého nosíku a posmutnělých očí.

Jako průvod k diskrétnímu dění deklamoval přítel verše:

Loučení v tvém objetí
slz nemohu zdržeti;
i větvička zachvěje se,
když s ní ptáče uletí.

„A dodal: „To je ze Snů o štěstí. Pamatuješ?“

„A ta slečinka?“

„Ta je od nás z Kaboře. Švarcenberského správce dcera. Jmenuje se Theodora. Co jí říkáš?“

Pro pána krále! Visí ve zlatém futrále na blankytných stuhách na krku, — co jsem jí měl říkat?! Rozplýval jsem se v superlativech.

Na chodbě ozvaly se kroky domů vracejícího se Parkose. Zavřel se medailon, zapiala se košile i vesta, příchozí nesměl mít tušení. Nebylo mu nic svatého, jenom snad bacily, o nichž čítal a s nimiž se mazlil.

(Pokračování.)

R. Líbalová-Zátková:

NA PRAHU TVÉM.

Zaslíbením voní zem,
ulice bílým světlem je zaváta. —
Na prahu tvém stojím dojata,
na prahu tvém.

Snad šlépěj má s tvou šlépějí splývá —
Vzývám tě jen dechem svým,
zpovídám se mlčením. —
Vzduch tvou bytostí zpívá.

CESTIČKO BÍLÁ.

„Má cestičko bílá,
proč jsi se tak v lukách skryla,
jak dítě v náručí matky,
kam vedeš?“ —
„Do lesů, do polí“ —

„Až v městě zemdlené srdce mi zabolí,
má cestičko bílá,
kéž přede mnou se rozvineš,
pocelem těšivým v duši mi spočineš
a zašeptáš:

„Já cestička bílá,
proto jsem se v lukách skryla,
proto, abych vykoupila
srdce zemdlená.
Vedu do lesů, do polí.“

RANNÍ MODLITBA V PŘÍRODĚ.

Jen modlit se chci, čisté ráno, k tobě,
na zemi tiše pokleknout,
pozvednout ruce obě
a celou bytost svou, jak oběť plamennou k nebi pnout.

Ó Bože, posvěť mne jitrem svým,
dotkni se čela mého rosnými prsty svými,
dej mi prozříti tajemstvím —
Tak ve všem se rozchvět, všude spočinout,
pronésti srdcem svou celou zem —
Pak ztratit se větrů povzdechem
a v modlitbách všeho zahynout.

Emil Tréval:

ŠIVA.

Z knihy „Vraždy nepomstěné“. (Dokončení.)

Počalo to takhle: Jednoho dne pozoroval jsem stín na své pravé ruce. Měnila barvu do temna, hnědla, fialověla a modrala až do černa. Pouze ruka pravá. Levá byla normální. A ne stále byla tmavá, někdy zase voskově bledá, studená a jako mrtvá. Lékaři tvrdili, že je to přelud jednak zrakový, jednak křeče vasomotorů. Skotomy to jmenovali a těšili mne, že je to zjev čistě nervový, bez organického podkladu.

Mytí, vodičky, vnitřní léky, nic nepomáhalo, ruka černala, až nabyla barvy lesklé, jako krevní sraženina.

Nosil jsem venku stále rukavice.

Přemlouval jsem se, bojoval jsem proti podivné nervose a vysiloval jsem se stálým bojem proti přeludu.

Nervosa má projevila se pak bizarními sny. Zdávalo se mi o Libuši. Smějíc se, tančila kol mne, klepala mi vějířem na ruku, na tu černou a vybízela mne

k tanci. A chechtala se tak ostrým chechtem, jako by sklo se třepilo a střípky zabodávaly se mi do bubínků. Dech se mi zarážel a v boku mne píchalo.

Kombinace a úsudky mé zbloudily a ztrácel jsem korektivy. Vlny dobrodružných dohadů mne zaplavovaly výš a výše. Uvěřil jsem, že ruka mi zčernala od krve. Bylo to poznání strašné, ale při tom uklidňující. Krev vraždy barvila pleť mé pravice, vraždy spáchané na sestře.

A jiné zlomoci ještě přikvačily. A nastaly nové zápasy a nové porážky. Jest možno, aby povaha zralého muže se od základů změnila, jen fysiologickým postupem? Co chutnalo, aby se zprotivilo (vyjma přesycení), pomíjeno bylo, co bývalo žádoucí?

Přestaly mne baviti práva. Jest možno, aby na příklad Don Juan zatoužil býti čist, lakomec býti štědrý, lichvář lidumilem? Zeměplaz žádati si přístupu k hvězdám, cynik vztahovati ruce po modrém květu ideálu?

Ne činorodá, ale otravná to byla touha, která ve mně rostla, touha po kontrastu všeho, čím jsem dosud byl a žil.

A při tom zase přelud mámivý, jako by vlastně něco mi přirozeného, pravé jádro mé vylupovalo se z obalů a skořepin, jako by tyto pukaly páčeny zralým plodem, jenž chtěl na světlo a k růstu.

Považ, Edgare, vyznavač Šivy uznává najednou oprávněnost Višnu a touží po něm! Touží přeslazený život po hořkosti? Nikdy neoplývala má existence sladkostí.

Hysterické ženy pociťují prý příjemně i nejhnusnější zápachy. Taková změna nastala u mne ve sféře psychické.

Světová válka, vyžadující denně sta hekatomb, byla mi dosud milá a příjemná, hřál jsem se při jejím žáru, nyní však naplňuje mne úzkostí a odporem.

Vše je ve mně změteno, ne-li v kontrast zvráceno. Důkaz, že počitky libé i nelibé jsou jen různé odstíny téhož základního principu.

A snad to, že dospěl jsem po prvé v životě v tomto denníku pravdy, bylo infekcí, která se v mé krvi rozmohla, jako jed střídavé zimnice, jež protřásá všecky zásady, tak jako kosti v těle.

Revoluce proti sobě samému.

Mám tušení, že i v dobru je blaho a lítost, že já toho blaha nikdy nezkusil a již nezkusím — jsou to ty tradicionelní výčitky svědomí zločincova? Či pouhou náhražkou jejich?

Nežil jsem život celý, jen jednu jeho půli. Poznání to přichází pozdě.

Skutečně pozdě? Zahynu celý a navždy? Dosud jsem věřil, že smrtí vše končí. Nyní nejsem toho tak jist. I rozum přechází k revoltujícím zrádcům. Nezničitelnost prvků! našeptává, nezmarnost sil! I jiná fysikální hesla míhají se zeslabenou soudností. A čím mlhavěji vynořují se tyto fantomy, tím obsáhlejších forem nabývají a tím úsilněji mne přitahují.

Volám k Šivovi, ale ten neodpovídá.

Byl jsem živ analyticky, nyní zdá se mi kontemplativní život býti nekonečně krásnější.

Nesmrtelnost!

Je ve mně děs před koncem. Pud sebezachování? Zbabělost? Nemohu rozhodnouti, jsa příliš nepokojný a kořistí honících se představ. Vše pluje před mýma očima, směsuje se a splývá, kolotá a víří a z chaosu hraní se klidně a pevně: Touha po dobru!

Vztahuji ruku, ale ta je černá.

Mám touhu koupat se, spláchnout vše se sebe ve vodě jasné, prosvětlené červánkem nebe.

Byli mučenníci dobra, mučenníci lásky. S úsměvem a zpěvem kráčeli na popraviště. Nenapravitelní idealisté. Magister Hus!

Lidé na podiv! Jaké to neznámé blaho tryská z dobra, ze sebeobětování, záchrany slabých, osvobozování zotročených, z nápravy zla, křivd a bránění podlostem! Chtěl bych to poznati, chtěl bych to zkusiti!

Volám k Šivovi, ale Šiva mlčí, neodpovídá.

Láska jest asi něco tak velkolepého, že nahrazuje čest, bohatství, moc, že platiti za ni utrpením sebe větším není nesnadno, ba jest radostno.

Láska je svrchované dobro.

Já jí nikdy nezkusil. Když jsem z ničení dobýval svých rozkoší, oč vyšších nabyl bych, býti vzdělavatelem a stavitelem?

Vztáhl bych ruku po stavivu. Ale pravice má černá víc a více.

V touze je slib nesmrtelnosti. Je touha ve mně předzvěstí, že budu ještě živ? Jinak a v jiném okolí? Že budu míti jinou vůli? A že ta vůle bude sloužiti Višnu, tak jako sloužila Šivovi? Že pravá podstata člověka je dobrá a účel jeho existence potírání zla?

Toužím především po zapomenutí, přirozeném konci, jehož se všemu živému dostává. V zapomenutí jest nejen odumírání, ale i nové zrozování. Člověk vypadl z dosavadní existence a zrodil se k nové. Bez vědomí viny, bez řetězů minulých, nah a svoboden. V zapomenutí je pravý

počátek žití, jako v Šivovi konec a náběh k pravému počátku ve jménu Višnu.

Dvojí zrození po sobě nemůže býti k témuž. Mé zrození musí býti k dobru. Povznesení k výším modrojasného éteru, v němž vane šum křídel andělů spravedlivých, poletujících v jitrech čistých, rozjiskřených rosou, záplavami světla v zenitu dnů a v západech lemovaných řeřavějícími červánky, v nichž není žádné barvy, žádné připomínky prolité krve. Kde noci duší jsou plné kouzelných slov pokoje a dnové plny vtělovaných myšlenek božích. A nade vším blankyt lásky, pochod vlídných hvězd v mléčných dráhách, sny otvírající lidská srdce v důvěru. Toky rozbíhající se tisícerým směrem a vracející se k temenisku svému zmnoženy a posvěceny.

Blouzním, šílím a ve světlých intervalech volám k Šivovi, svému božstvu, vyznávám jej znovu, vracím se. Ale Šiva mi neodpovídá.

Myju si úsilně pravici, myju si duši, ale ruka černá i duše černá.

Hněvivé, divoké vlny bijí do mne jako do zesláblého, umírajícího trosečníka. Celé tělo mé je otlučeno o útesy skal. A zrak naplněn je temnotou. Chodím pode jhem a stále ohrožován. Půhon byl vydán a já se nedostavil. Proto byl rozsudek vynesen in contumaciam. Bloudím psancem, ohlížeje se, odkud přijde vykonavatel ortele. A s pravice darmo stírám znamení — Kainovo.

Šivo, božstvo záhadné, byl jsi omylem mého života?

Kdo je pravým bohem? Kdo?

* * *

Edgar rytíř Bohatsch odložil zápisník a v hladce vyholené jeho tvaři nejevil se žádný zákmit nějakého vzrušení. Zadíval se na chvíli na ozdobná koksová kamna v koutě, pak vytáhl stříbrné pouzdro s papirosami a zapalovátkem si jednu zažehl. Zavíraje strojek zaváhal. Pak rozevřel zápisník, přiložil listy k plamenu a jako hořící pochodeň nesl sešit ke kamnům. Otevřel příklop, nařídil průvětrníky a hodil papíry do tmavé prohlubně. V kamnech zahučelo jako v úlu včel, zapraskalo. Rytíř Bohatsch postál chvíli, naslouchal praskotu a hučení a když ustalo, otevřel příklop. Vyrazil dusivý čmoud, vylétl černý troud.

V hloubi jako zlatá háďata projížděly vlny jisker a syčelo to tichým smíchem.

Bylo v červnu. Čmoud táhl ven otevřeným oknem. Setkal se s pachem růží ze zahrady pod okny, utkal se v boji, v němž nakonec ovládla vůně květů.

Halas z ulice donikal sem diskretně a melancholicky.

*

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Prosím, milostivá," dojat odvětil, „s radostí jsem přijel!" Zmínka o příbuzenství, teple pronesená, mu zalahodila.

„Muž odjel předevčírem do Prahy a dnes přišel tento telegram."

Mlčky přijal a nahlédl: „Papa onemocněl, prosím, přijeď co nejdříve. Herma."

Zvolna položil ho zas na stůl a povznesl k ní oči.

„Já nevím — já nevím, co se stalo —" zaúpěla a kloubky prstů jí zapraskaly.

„Byl churav?" tázal se dojat, ačkoli v prsou již ubylo nejúzkostnější tíhy, že telegram netýkal se syna.

„Nebyl, nic neříkal, ale já jsem ho přece pouštěla s úzkostí, protože jsem v posledních dobách na něm viděla, že není jako býval — pobledlý byl a jako by zvadal. Naše vzácná hlava — ona měla tolik starostí v závodě! Všecka tíha spočívala na něm, úředníci nic si nepřipustí. Ach, já se třesu, aby to nebyla mrtvice!"

„Věděly děti, že přijede?"

„Nevěděly, chtěl je překvapit. Posaďte se, prosím, nohy se pode mnou klepou!" a usedla zhroucena.

Sedl též. „Kdy přišel telegram?"

„Po páté hodině — myslila jsem, že zšílím — hned jsem poslala pro vás, odpusťte!"

„Prosím, to je maličkost. —"

„Ale já mám jinou, těžší prosbu — abyste byl tak dobrý a jel ráno se mnou; nemohu se odvážit sama, jsem zdrcena a tam jsou jen děti!" a úzkostné velké oči se naň upřely.

Palme zamyšlen soukal knír. „V osm?" tázal se.

Přikývla. „Dřív žádný nejede! Bože můj, co se tam děje — co se stane?" a

vymrštivši se, rukama lomíc přebíhala jídelnou.

„Rád doprovodím — ale jak to provedu, sněhu je hrůza a na cestu nejsem připraven —“

„Ach, o to! Doveze vás ještě domů a ráno k vám zas přijede. Prosím vás, neopouštějte mě, cizího žádat nechci a mám takovou úzkost — všecky hrůzy ve mně vyvstávají —“

Srdce Palmova dotkl se úzkostný chlad a oči ulpěly na ní polekány. Hned však se vzpamatoval a odvětil konejšivě: „Račte se upokojiti, vždyť nic nevíme a snad není tak zle! Pan ředitel snad cestou nastydl, možná, že chřipka. —“

„Ach, to by mě nevolali, znají mne — pojedete tedy?“

„Prosím, milostivá — jak bych nejel, když si toho přejete!“

„Díky — díky — jsem slabá žena a sami tři byli bychom tam opuštěni!“

Zazvonila a když objevila se panská, velela: „Připrav čaje!“

„Neračte se ničím obtěžovati — pojedu domů, abych jich upokojil a abych se sám připravil!“

„Zahřejete se po té slotě, vydechnete. Ach, jak jsem ráda, že pojedete se mnou, sama bych snad cestou zhynula — spát beztoho nebudu celou noc!“

„Račte se přece upokojiti, vždyť není dosud příčiny! Děti jsou mladé, splašené, poslaly hned telegram!“

Truchlivě mávla rukou. „Bůh dej, ale mé obavy jsou hrozné. Ten hoch mu také přidával starostí — mladá krev, neusazená — a Gusty byl tak pečliv! Jak já jsem se těšila na jeho návrat, až bude o našich vyprávět — a zatím taková zpráva!“ a zachvátil ji bolestný pláč.

Palme povstal. „Ale milostivá — přece se račte upokojiti, vždyť nic nevíme! A kdyby i nemoc byla vážná, v Praze jsou přece takové lékařské kapacity!“

„Ach, to není jen tak — Gusty nikdy nestonal, vždycky byl jako jiskra!“

„Rudi je přece také rozvážný člověk, ví, kde hledati pomoci!“

„Byl vždy tak dobrý — tak starostliv—“

„Byl a jistě bude zas!“

„Všecky závodní starosti nosil vždycky v sobě, nás doma ničím netrápil, domů přinášel jen úsměvy. Pilen byl, povinnosti a svým pánům oddán, energický, ke každému dobrý — pravý ctný německý muž!

Kdybych ho měla ztratit, ani o den bych ho nepřežila!“

„Račte se jen uklidniti, v noci si pokojně odpočiňte a ráno přijde rozvaha. Pojedeme a zařídíme, čeho bude třeba, ale jsem přesvědčen, že bude vše obstaráno a že pana ředitele najdeme již v lepším stavu!“

„Bůh vám tu útěchu zaplať, kéž se splní! Jak jsem šťastna, že jste v těch hrozných chvílích nablízku — vždyť jsem nikdy tak osamělá nebyla!“

Panská přinášela čajový příbor. . .

Po hodince odjížděl Palme opět do Korytné. Tma byla stále černá, sníh se sypal, koně prodírali se hůř než prve. Silnice zmizela, saně přes tu chvíli zavrzaly o žulové, zachumelené hranáče. . .

Ženské u Palmů již čekaly a uslyševše rolničky, vyběhly všecky před dům.

„Něco zlého?“ tázala se Fanny, už když sestupoval.

Neodpověděl, ale kočímu připomněl: „Tedy před šestou!“

„Jaja, gute Nacht!“ Uloživ kožich, vyšvihl se na kozlík a zvonky se opět rozcvrnčely.

Palme mlčky kráčel do domu, ženské za ním. Teprve když vstoupil do světnice, pravil zvučně: „Ředitel se v Praze rozstonal a děti volají paní do Prahy; prosí, abych jel s ní, před šestou pro mne přijedou.“

„Mein Gott, schon jetzt ein solches Unglück!“ děsila se Palmová a všecka poklesla.

„Na, nesmí se hned tak naříkat, možná, že to nebude tak zlé!“

„Když telegraficky volají!“

„Herma prosí mamá, to ještě nemusí být nic tak zlého!“

„Bože, kdyby umřel, jaké neštěstí a starosti by na Rudiho dopadly!“

„Ach, ty hned vidíš daleko,“ broukl odkládaje vrchní oděv.

„Jen když Rudi je zdráv, jen když se aspoň jemu nic nestalo!“ „Co jsme tu o něj poměly strachu!“ oddychly si dcery.

„Také jsem se lekl.“

„Tak brzy jim začínají těžké starosti — zrovna v Praze se jim rozstonal!“ také jen na syna myslila matka.

„Doufejme, že všecko bude brzy dobře,“ pravil usednuv ke stolu.

Rozjímali, co se as Röhrichovi stalo, v jakých úzkostech je Herma, že to přišlo, sotvaže se po cestách doma ohřáli, a matka pronášela obavy o cestě otcově v takovém nečase.

„Dole nebude tak zle a drahou to jde jinak než saněmi,“ odvětil, „a opustit jí nemohu, když se k nám s takovou důvěrou utíká! Musím si všecko ještě zchystat a jít ležet, spánek bez toho bude špatný —“ a odcházel do pokojíka.

Palmová dlouho na lůžku bděla a také potom tonula jen v polospánku; bála se, aby nezaspala a myšlenky tížily hlavu.

Kdyby Röhrich zemřel! Co by se potom dělo? Ona by jistě šla k dceři a třebaže má jmění, Rudimu by přibylo starostí! Ona by poroučela, ona by byla paní, Rudi by tam byl na posledním místě! Za jeho dlouholetou píli, za starosti rodičů, za matčinu péči a lásku jiná by se u něho usadila a kralovala... Ne že by si Palmová byla přála něčeho takového pro sebe, ach, ne, ne, nikdy by tam tak nešla, v žádném případě by něčeho takového nechtěla — ale ta hrdá, pyšná ředitelová by byla u jejich Rudiho doma, pravou paní! Po matčině vychování, za její mozoly a modlitby...

Palme odjížděl s jitra ještě za úplné tmy. „Piš nám, kdybys ses nemohl hned vrátit nebo Rudi ať napíše!" prosily ho opětovně.

Chumelice přestala, ale sněhu leželo vysoko; zásep v něm již úplně zmizela. Adlerwirtům neušlo, že Röhrichovy saně třikráte u Palmů zastavily, a Franci proto, hned když Fany krám otevřela, přiběhl, aby se poptal...

Po desáté hodině přinesl Klabusay telegram: „Papá Röhrich je mrtev. Rudolf." Seděly potom ve světnici beze slova, každá v jiném koutě...

Zpráva o smrti ředitele Röhricha roztékala se od poštovní kanceláře pomaličku do městské části Korytné, jako když se voda z nádrže před horským stavením stružkami tiše rozlévá do širých luk na mírné stráni. V Kostelní ulici překvapila lidičky nejdřív, ale sotvaže si v hlavách urovnali, co se vlastně stalo, spustili hned o Palmových, že je po slávě, panu doktorovi že přestane téci zlatý pramen a hrdou studenodolskou dámu i s jejím lajtnantkem že bude bez pochyby míti na krku. Však starý Palme beztoho už nevěděl, kam hlavu zdvíhat. Palmová sic tak nevylézá, nevychloubá se, ale bude přece schliplá, mělať jistě radost, do jakého bohatství se její pan doktor posadil. Ale po tom prvém soucitu s bližními si lidičky přec jen zas řekli, že tak zle nebude, protože slečna Herma věno už jistě dostala, a paní ředitelová že byla generalstochter, fon a bohačka už z domova. Rána je to však přec: sláva, zář je ta tam, z pyšné villy se pěkně postěhují, v kočárech budou jezdit jiní a mladého doktora nikdo nebude svýma mocnýma rukama vznášet do výše...

Do chalup, na stráních zapadaných, se zpráva tak brzy nedostala.

Klabusay, měl-li pro některou psaníčko pomyslil si, že pro nějaký den nebude zle zatím že to strejcové proházejí. Leckam by se byl ani neprodral, sněhu bylo po břicho a ležel jako ztuchlá mouka.

Z bělidla museli vyjeti s dvěma páry, zapřaženými do nejtěžších saní, před nimiž byl trojstranný kovaný prorážeč, aby se aspoň po silnici mohlo jezditi a choditi. Po dva dni se Korytné nové ‚pošty' vůbec z nádraží nedostalo, až teprve třetího dopoledne přišel Halwinger ze své kanceláře k úředníkům a podávaje Mazlovi pražské noviny pravil:

„Už je to tu o Röhrichovi, přečtěte si to!" a vrátil se zas do svého.

Mazel četl nahlas: „N á h l é ú m r t í. V známém hotelu na horním městě pražském nalezen byl včera v pokoji host mrtev; pokoj otevřen byl teprve po poledni, když se neobjevoval a když nadarmo bylo naň klepáno a voláno. Tělo bylo v loži vychladlé. V zesnulém poznán byl proslulý ředitel studenodolské tkalcovny a barvírny pan Gustav Röhrich, muž v kruzích průmyslových a finančních všeobecně vážený a ctěný. Rodák z dolnorakouského města po důkladných studiích upozornil na sebe odborníky císařské metropole a prací a duchem domáhal se vynikajících míst. (Následoval výčet korporací a ústavů vídeňských i pražských, jichž byl členem, v jejichž výborech zasedal, i jak se projevovala obsáhlá jeho činnost, a zpráva končila:) Zvěčnělý byl vzácný německý muž, jenž řídě veliký náš podnik na pomezí jazykovém, stál tam na pravém místě a prokázal tam národu nezapomenutelné služby. Ein rechter Mann, am rechten Ort! Byl štědrým podporovatelem národních snah a účelů, ochráncem i dobrodincem horského lidu našeho, jenž jako my všichni zachová jej v trvalé paměti. Závod, jejž řídil, povznesl k skvělému rozkvětu. Výstřední činnosti národních štváčů z protivného tábora, jací se právě v těch krajích hojně vyskytují, byl pevným odpůrcem a dovedl přetrhávati chytrá jejich pásma, našim obcím nastrahovaná. Mrtvola odvezena byla do pathologického ústavu; dceři, v Praze provdané, podána neodkladná zpráva. Bližší data o jeho životě, práci a zásluhách ještě přineseme. Budiž mu slavná paměť!"

Když Mazel dočetl, podíval se po naslouchajících, pokýval a pravil:

„Tedy náhle — snad v spánku — inu, zdravý a statný byl! Čert ví, co na člověka čeká!"

„Ale proč spal v hotelu, má tam přec Palmovy!“ podivil se Kubišta.

„Možná, že pozdě přijel a nechtěl jich lekat,“ soudil Slavík.

„To je pravda —“ tu se Mazel zamyslil — „nebo by v tom bylo něco jiného?“

„Proč by to dělal, měl všecko!“

„Na Streckerově schůzi byl ještě jako oheň.“

„Studenodolským Čechům odešel hlavní nepřítel.“ —

„Čert odejde, ďábel přijde!“ Slavíkovi odvětil Kubišta. „A jsou tam jiní —“

„Ale měl dlouhé ruce, všude přístup a uměl jednat skrytě. Slyšel jste, jak si ho v novinách pochvalují!“

„Jaja, na každého dochází! Na takovém místě, v takovém blahobytu i slávě a bác! je konec“ — skládaje noviny bzučel si Mazel a hleděl velmi vážně. —

Se stezkami, právě prohazovanými, dovlékala se zpráva od stavení k stavení. Budenfranc pověděl to Scheibefritzovi a Scheibefritzlise Pašersepfrancle, Pašersep Kotzrichtrovi a tak rozlézala se po obci dál. Strejcové vyslechli, řekli: Wos ten Teufel! tetky: Jezus Marja, is dos Wohr? Vrtěli hlavami, podivili se a vlezli do chalupy zas. Nepřetřepávali, nepomlouvali — byli skoupí na řeč, líní na velké myšlení. A takový pán z fabriky! Jaktěživi se o něj nestarali, od jejich života a péče byl na míle!

Nixenácl zvěděl o té události až po řadě dní U zeleného smrku, kam se po ránu doškrabával na půlku ‚puškvorce‘. Ale to se již Korytnou roznášelo, že Röhrich nezemřel náhle, že se však sám otrávil.

Přiletělo to ze Studeného Dolu a tam to dopsal někdo z Prahy pánům od panství.

Nixenácl vyposlechl čerstvé zprávy, jež mu Růžička poule oči vypravoval, vyplil se do kouta, z dřevěnky rychleji zadýmal a podívav se zhluboka na hospodského pravil: „Jojó, mein lieber Ruzika, sán verschiedene Menschen auf der Welt!“ a podepřev si hlavu oddal se svým myšlenkám. Dopiv, klapal zas v dřevácích proházenou uličkou sněhovou domů. Výš u stavení, do poloviny oken ponořeného ve sněhu, spatřil Nixesefa. Stál bez kabátu, bez vesty, pouze v praskačkách, v dřevácích, s kořenkou v zubech a díval se k zachumeleným lesům. Nixenácl zabočil k němu a Nixeséf vida to, loudal se také naproti. Potkali se v polovině hlubokého průkopu.

„Wést tu schon?“ bafnuv tázal se Nixenáci.

„Woas ten?“

„Na, da Röhrich aus der Fabrik dort soll todt sán!“

„Óba gíh — nicht möglich!“

„Juju, gonz gwiss, todt is a, in Próch.“

„A verflucht, wos isa ihm gšín? Hotte doch viel Geld, na? Und zu Fressa a genug!“

„Na, wés ne, hobs ghört, mit eigner Hond hot er's gemocht, a Gift hot á genomma.“

„A — a — 's wird ne Wohr sán!“ a Séf se vyplil.

„Isa wohr, Ruzika hot's mr gsógt.“

„Wos isa ihm eingfolla?“

„Wés ne.“

„A dumma Kall, so a šénes Léba.“

„Hoste wohr.“

„Mr šánt's de Tochter hot den jungen Palme.“

„Ju, de wán traurig sán.“

„Sán dos Gšichten! Nana, muss a heim gíhn, unsere Schworze ist a bisl maród!“

„Wuos ten?“

„Wés ne, frisst holt ništ!“

„Also den Kvitšanton holen!“

„Juju, wamr sáhn!“ a bez pozdravu, zvolna, jako těžce zamyšleni se rozcházeli. . .

Palme vrátil se domů teprve šestého dne navečer. Žena i dcery přivítaly ho mlčky, s tichým pláčem; dostaly od něho už dopis i věděly tedy, že další zprávy budou jen smutné.

Vyprávěl opět, že Rudi jich na nádraží očekával a když se mu paní s pláčem vrhla kolem krku volajíc, že chce věděti pravdu, těžce zvěstoval, že s papá je zle, velmi zle, Byla to strašná jízda z nádraží. Paní už tušila, nemluvila, polomrtva spočívala Rudimu v náruči.

„Ach, mein lieber Sohn — mein armer Junge!“ zakvílela Palmová.

To ostatní zvěděli v bytě. „Proletěla pokoji jako šílená a muže nevidouc, zoufale se rozkřičela. Herma, Rudi činili, co bylo možno. Když se trošku upokojila, sama pravila; Povídejte, budu ticha! Vyprávěli jí, jak jim odpoledne zpráva přišla i jak se potom v hotelu s otcem shledali. Jen sebou křečovitě škubala. Když však Rudi s pláčem pověděl, že se papá sám o život připravil, svalila se bez sebe.“

„Opravdu to udělal sám?“ třesouc se ptala se Fanny.

„Sám — morfiem!“

„A proč?“

Otec zvolna pokrčil rameny. „Na stole zanechal psaní, Rudimu adressované, ale stálo v něm jen: Odpusťte mi všichni!“

Palmová chvějíc se musela usednouti.

„Co Rudi?“ vydechla Fanny.

„Při všem se dost držel. Taková rána!“

„Už je pohřben?“

„Předevčírem; pohřeb byl slavný, nějakých třicet kočárů, panstva mnoho.“

„Co říká ona? Co Hermi? Byl tam syn?“

Palme přisvědčil. „Jsou polomrtvé, ona leží a skoro nemluví.“ a šel do pokojíka.

Když dcery odešly do krámu, vrátil se už bez kabátu a zahleděv se na ženu, pravil: „Peníze v tom jsou — špatné špekulace, prý hra na burse a kdo ví, co ještě.“

„Ach, já jsem vždycky říkala, že se tam tuze rozhazuje!“ pronesla sedíc zhroucena, ruce v klíně sepjaty.

„Inu, vedlo se všecko vysoko, napínalo se víc, než kam stačil, chtěl si pomoci, zapletl se — a kdež my tomu rozumíme!“ pokračoval zvolna, skoro hněvivě.

„Snad také ten mladý.“ —

„Ó jistě — už o svatbě jsem poznal, že dělá velké starosti!“ Zamlčev se, pokračoval tišeji: „Rudi byl v bance, kde měli peníze, hlavně její, ale mnoho tam prý nezbylo.“

Palmová zalomila rukama a zaúpěla: „Mein Sohn — mein unglücklicher Sohn!“

Přistoupiv, objal ji měkce a konejšil: „Mlč, nezoufej, Herma je hodná, Rudi má dobré místo a my jich taky neopustíme!“

„Ale ta hanba — ta hanba — a naše dítě za nic nemůže!“ —

Korytnou roztékaly se však další zprávy, že Röhrich nejen hrál na burse a zúčastnil se nešťastných podniků, ale že dopustil se i nesprávností v obchodě závodním a nemohl konečně dál.

Do továrny přijela vyšetřující a revisní komise a v kancelářích i v skladištích pracovala mnoho dní. Bylo zjištěno, že zločinných skutků dopustil se ředitel sám, bez vědomí úředníků ostatních. Byly to hlavně podvody při objednávkách bavlny: směnky vydával, peníze mu zůstávaly. —

Paní Röhrichová vrátila se do villy v noci a ani hlavy potom nevystrčila. Přijel i doktor Palme s Hermou, a také otec tam denně docházel. Oba muži měli hlavy těžké, zmatené. Věno bylo skoro pryč, podvody činily velmi značné částky — kam se to vše dělo?!

Ve ville objevovali se neznámí lidé semitských tváří, a každodenně odjížděl naložený vůz nebo vozík od villy na nádraží. Paní zbavovala se svých nádherných věcí.

Sama konečně nadobro odjela také v noci.

I Palmovi se v Korytné neradi ukazovali a v domě bylo mrtvo. Matka si jen tajně poplakala, tiše požalovala — za to Fanny mívala denně oči pláčem rudé...

XXII.

Dopoledne v poslední neděli listopadové přišel do vyhřátého pokojíka Slavíkova disponent Kubišta, zimní čepici maje staženu, límec zimníku ohrnut.

Venku chumelilo a vichřice syčela, hučela, hvízdala, řádila divě: rozjela se a hnala před sebou celý hustý mrak sněhový, vzepjala se a proudy bílého pápěří sršely a létaly na všechny strany; okna duněla a sršivé pýří pleskajíc zasypávalo tabule. Hnané vlny se zmítaly, honily, zmateně kolotaly a vichřice mezi nimi hýkala bláznivým smíchem.

Slavík spatřiv hosta, radostně chvátal mu vstříc. Kubišta pověsiv beranici u kamen, podával bledou ruku. Tváře měl pod spánky zardělé a všecek obličej zarosen krůpějemi ze šlehajícího sněhu.

„Už doma —“ vítal jej Slavík potřásaje mu rukou, vítám vás a sedněte si!“

„V noci jsem přijel, ještě před tou futeří. Teď se tam všickni čerti perou!“

„Zkusil jste na cestách!“

„Dost, ačkoli dole byla tichá zima.“

„Co v Praze?“

„Tam bylo dobře! S Pejrkem jsme dvakrát besedovali — tuto vám posílá malou odpověď na německý dopis v pražském listě; bude to v nejbližších dnech v našich novinách,“ a ze zápisníku vyndal popsaný list.

Slavík četl: Zapomenutí. V samých už divokých horách Krkonoších, stráněmi a lesy obklopeno sedí skrovné městečko Korytná, některým turistům našim sice známé, ale jinak zapomenuté. O tichou, ale přičinlivou českou menšinu se širší veřejnost naše vůbec nestará. Několik uvědomělých našinců s lítostí hledí, jak se tam čeští lidé ztrácejí hlava za hlavou. Místo samo je nezámožné a jak naši usedlíci, tak podruzi, většinou, lid dělný, mají se co starati o denní chléb. V závislosti a lopotě těžký je zápas! Ačkoli menšina naše nikomu v ničem újmy nečiní, přece překáží nacionálním výstředníkům už tím, že dýchá; prudké dopisy jejich v německých listech krajinských, posledně i v jednom pražském jsou toho důkazem. Štvou jmenovitě proti českým úředníkům a jiným zaměstnancům v bělidle známého průmyslníka pana Václava Kalenského. Zvláště nyní, před blížícím se sčítáním lidu

soptí na beránka, jenž prý kalí vodu. U pana Kalenského, jenž přece bývá počítán k továrníkům našim, mohli bychom sice doufati v ochrannou ruku nad těmi, kteří hlavně přispěli k nynějšímu rozkvětu jeho závodu, ale ani tak daleko nejdeme; v nestrannost jeho však smíme snad trochu věřiti! Nechceme se domýšleti, že by strpěl, aby naši lidé, kteří v závodě jeho pracují, byli nuceni zapírati i to poslední, co mají: národnost! Česká veřejnost rozpomene se jistě i nad těmito zapomenutými. Příspěvky, určené výslovně pro menšinu korytenskou, buďte zasílány JUDru. V. Pejrkovi v Praze II., jenž je veřejně zúčtuje."

(Pokračování.)

Růžena Čechová:

VZPOMÍNKY MÉ NA DOMOV.

(Pokračování.)

Tlumočil v něm své mravní zásady a pronášel svůj soud o současných zjevech národního a sociálního života. Vyšel pouze jeden ročník „Svědomí" r. 1897, ale měl hluboký význam. Do „Květů" hlavně přispíval pod pseudonymy veršem, nejvíce však prósou. Svatopluk napsal v upomínkách na bratra Vladimíra: „Bratr vlastně byl sklácen na samém počátku své pravé dráhy, kdy teprve v plném rozpětí svých sil začal všechno to vtělovati ve zdárné literární činy, nad čím leta přemýšlel a hloubal, co v nitru svém pracně nashromáždil úsilovným studiem a časem krušnými životními zkušenostmi . . ." Otec chtěl z Vladimíra míti zdatného hospodáře. R. 1861 byl Vladimír přijat za bezplatného chovance arcibiskupského studentského konviktu v Praze, studoval 3 roky na gymnasiu novoměstském, z kvarty vstoupil do hospodářské praxe a později studoval hospodářské nauky v Táboře a v Praze. R. 1870 stal se důchodenským kancelistou v Želín. Čiče v Chorvatsku, po 8 měsících, když nepřestávaly jej zde sužovati zimnice, opustil Chorvatsko, převzav místo hospodář. adjunkta na statcích hraběte Clam-Martinice ve Kvicích a Studňovsi u Slaného a později v samém Slaném, r. 1874 stal se tajemníkem u hraběte Bombellesa v Opece na hranicích štyrsko-chorvatských, kde byl velmi oblíben, ale jakýsi podklad románový, jehož hrdinkou byla hraběnka, přiměly jej k odchodu. Posléze byl učitelem na rolnické škole ve Velkém Meziříčí na Moravě. Bohatě se oženiv r. 1883 vzdal se místa, přistěhoval se do Prahy a s bratrem Svatoplukem a Drem Servácem Hellerem založil „Květy". Po smrti matčině r. 1888 opět přesídlil do Velkého Meziříčí, kde byl jmenován starostou, a tam setrval až do své smrti r. 1905.

Bylo právě v zimě, velké závěje, když mělo dojít ke stěhování z Rasinje. I zima chorvatská dovede postrašiti. Chorvaté mají své žluté, vyšívané a srstí podšívané kožichy, šité na obě strany, pro léto i zimu. Pod nebem jsou doma, v chatách hostmi. U ohnišť kuchtí svoje džgance a cicvery, v kuchyni bývají lidé, drůbež i dobytek. Schůzky jsou Chorvatům nutností, jako víno, tabák a zpěv. Vinice jsou jejich duší, často otec svou viničku více miluje než své děti. Vinobraní je národní slavností, je božím obřadem.

Křídla uchystaná k rozletu do Čech zadržela nepředvídaná překážka. Jeník se rozstonal. Hrabě vyšel otci tak daleko vstříc, že mu nabídl do jara útulek v uherském Ferdinandshofenu, nedaleko od Rasinje, dvorci osamělém, na širošíré, smutné rovině. Nebylo zde právě správce a tak jej otec po ten čas zastával. V rozložitém přízemním domě kromě nás bydlila četná chasa, ze všech konců světa sehnaná, byli zde i krojoví cikáni. Dvůr byl ohromný, sýpky jako zámky, vlci vyli pod okny a do kůlen plížily se ohřívati lišky.

Naděje na blízké shledání s Prahou a dětmi a pilně Svatoplukem zasílaný „Lumír" činily nám zimní zajetí snesitelným. Otec s velkým zájmem vyhledával v „Lumíru" Svatoplukovy a Hellerovy práce a velmi jej upoutávala romanetta Arbesova. O „Ukřižované" dlouho blouznil. Pomalu zahojovala se otcova bolest, že z prvorozence nebude míti doktora. Jeník se zotavoval a když slunko step uherskou obarvovalo, vraceli jsme se do Čech r. 1876.

Svatopluk mezitím najal pro nás byt v Podskalí, v domě, který dnes více nestojí, s vyhlídkou do ohrad dřevařských a pěkné zahrady. V sousedství nalézala se Kočičí ulička s pověstným praménkem dobré vody. Svatoplukovo bydlení s Drem S. Hellerem následkem jeho sňatku přestalo, přistěhoval se k nám. Zdeňka vrátila se ze Sibíně a Milada připravovala se ke svatbě. Matka zářila v středu dítek,

ale otec se nerozveseloval. Hnětl jej úbytek příjmů a scházela mu práce. Počalo se i o nejmladší trojici rozvažovat. Mařenku dali zapsati do Výrobního spolku, já zahájila měšťanskou školu. Jeník neměl ještě šest let. Mařenka byla vysoká, štíhlá brunetka, zelenooká, s černými brvami, nosíčkem tatínkovým, nejpodobnější Vladimírovi, s plnými, rudými ústy v bledém obličeji, zadumaná, skromná, vášnivá čtenářka a zrozená spisovatelka. Ale na veřejnost s básněmi nevešla. Protože byla úzkostlivě skromná tatínkova Popelka. Všechny děti lnuly k domovu a oplakávaly hořce odjezdy, ke kteréž slabosti tatínek zamhuřoval oko, nazývaje ji dobrotivě „Čechovskou nemocí"; ale Mařence loučení s domovem bylo pravým utrpením. V r. 1881 stala se v Brně učitelkou na matiční mateřské škole, kde ji brněnští vlastenci v pravém slova smyslu na rukou nosili, kde nalezla v dětech bod nové velké lásky, a přece domov jí na světě nic a nikdo nemohl nahraditi. Zpívala i tu nejveselejší národní moravskou písničku se steskem v očích, a v krásných dopisech, v nichž nezapírala, že je v Brně šťastna, jen toužila a prahla po domově. Od smrti maminčiny začla chřadnouti. Ačkoli vzácný a obětavý lékař naší rodiny, přítel Svatoplukův, pan prof. Dr. J. Thomayer, všemožně ulevoval jí v nezhojitelné nemoci „bělokrevnosti", na záchranu pomyšlení nebylo. Zemřela na Křivoklátě, kam ji Svatopluk z jara dovezl, do domečku ponocného Skleničky, v samých lesích, kde jí ticho, láska nás všech a upřímná veselost panímámy Skleničkové poslední dny oslazovaly. Zdá se mi, že duše její dodnes v krásných a jí tak vlastních lesích křivoklátských žije a dumá. —

Z Podskalí přestěhovali jsme se do vzdušnějších, jasnějších Vinohrad, na Palackého tř. č. 521. Však otec s Prahou a odpočinkem spřáteliti se nemohl. Ani radost z dětí zaopatřených a zaopatřujících se nedovedla z duše zaplašiti přílivem stáří dostavující se melancholii. Tentokráte začal stárnouti, jeho vous zjínovatěl a do veselých očí zabloudívaly stíny. Tolik nám otec dal a tolik nám chtěl ještě dáti. Ubohý, drahý, velký otec! Bylo to v povaze jeho a nyní to zahřmělo: Lásce k rodině obětovat sebe! Maminka klidněji snášela obraty osudů, v duši i sklíčené stále rozdmychovala plamének naděje, nevycházela z míry, potěšovala se z úspěchů dítek, žila v nich, povzbuzovala otce, útlá, slaboučká, ale duševně silná. Její hedvábná pleť pokrývala se vráskami, ale její jasně zelené oči podobaly se luhům z jara rozkvetlým v záři zapadajícího slunce.

Otci naskytlo se v Praze místečko v jedné vrchnostenské kanceláři s malým platem, ale to jej neukonejšilo, pátral dále, až zdařilo se mu, myslím opět vlivem K. Lambla, domoci se místa slibného na statcích rytíře Popoviče v Bukovinské Stupce. Neodstrašovalo jej po druhé přejeti hranice Čech a opustiti rodinu. Jaké to ohromné rozpaky pro maminku: zdá se mi, že by byla nejraději srdce své rozpůlila, aby tu i tam byla těšitelem. Otec ve svých laskavých ohledech na matku rozhodl se konečně, že pojede sám, ona pak aby v Praze zůstala s dětmi. Vydal se na cestu po velikonocích r. 1877 . . .

Svatopluk byl v rozmachu své literární práce. Jako dnes vidím jeho pobledlý obličej po probdělé noci, po t. zv. hlavní bitvě, neunavené, myšlenkou ztemnělé oko v jeho krásném výkroji, vous pocuchaný hrou prstů mezi tvořením. Na vysokém, bílém čele jako by zevně duše kvetla. Byl skutečně krásným v své krásné dumě. A nikdy jsem se nedivila, že v tom svém zamyšlení nerad se dává vyrušovati. Jako svoje silná vlastní duše rád tvořil libovolně. Závazky jej mučily, věda, že pokračování nedodá včas, aspoň nikoli tak včas, jak pohodlně rozpočetl si pan redaktor. Dokončení přišlo, až když již hořelo — ale oddaní básníkovi sazeči vykonávali zázraky, aby opozdilcovo provinění učinili neškodným. Zajímavé jsou upomínky Nerudovy, tehdy, když do „Poetických Besed" přispíval. Na jednom lístku nestojí více než: Drahý Svatíčku! Ježíš! Maria!! Josef!!! Váš Neruda. Čtrnáctého listopadu 1883! — Samotu horoucně básník miloval, poněvadž v té pojmenované samotě se svými sny nikdy nebyl sám. Byl plachý před lidmi, jako slavík, jenž si chtěl volně zpívat, ale nepřítelem lidí nebyl. Jen ty společnosti jej tísnily, těm unikal, které mu chtěly připomínat jeho vavřínové věnce. S přáteli svými bavil a scházel se rád. Dr. S. Heller, nejdávnější, nejdůvěrnější jeho přítel, ve vzpomínkách na „Zelenou Lišku" v „Cestě" líčí jej vroucně jako milého společníka uprostřed milé společnosti.

(Dokončení.)

*

FEUILLETON.

V. V. Škorpil:

Jana Nerudy turistika.

I.

Neruda se zálibou sbíral mince, pečetě a rád cestoval. Byl v Německu, Francii, Italii, Srbsku, Rumunsku a na Černé Hoře, spatřil Benátky, Řím, Neapol, Cařihrad, Jeruzalém, Smyrnu, navštívil ostrov Kvarner a znal význačné partie své vlasti. Tklivé jsou cestovní vzpomínky v době jeho vleklé choroby, psané příteli svému K. V. Šemberovi.

Roku 1880 píše: Jak bych byl šťasten, kdybych mohl jako Ty rok co rok v světě osvěžit! Co dělá starý Vesuv? Pozdravuj jej od starého známého a řekni mu, že se mně po něm stýská. Půjdeš do Lorenta? Jdi. Zajdi tam do „hôtel au bord de la mer“ a dej si dát ložnici, z níž je vidět přes záliv zpět na Neapol. A pak prosni na loži hvězdnatou noc šťasten a blažen, jak jsem ji prožil já. — A já pořád hotová drožka asi v tom stadiu o 11½ v noci, hlava dolů, nohy těžké, každý krok mrzutý. Praha mne drží v železných kleštích, že prý musím alespoň 14 dní počkat a pomáhat. A pak nejspíš zase něco — ale já musím vidět moře, kdybych měl za noční tmy utéct! Vůbec by bylo dobře, kdybych přeložil s t á l ý svůj pobyt někam m i m o Prahu. Sotva jsem se vrátil, bolí mne očička, vzdor největší pozornosti. Když ale mimo dus a puch Prahy zas neumím psát. Musel bych se teprvé učit. —

Jindy píše: S osmdesáti zl. v kapse nejede se do Alp, nýbrž do Vlachova Březí k příbuzným. Dobří lidé, a jsem jako v bavlnce. Pátý den již zde a posud jsem neměl ani jedinou myšlenku, považ si to štěstí. Jen mne krmí, hladí, vodí na procházku, ukrutně litují, když komár štípne, vyhazují kočku z mého pokoje — vůbec mají mne rádi, a to dělá člověku dobře, nejsem na cos podobného zvyklý a činí mne to nesmírně spokojeným. Připadá mně, jako by ostatní svět ležel někde za oceanem. Zas mám jeden plán. Chci na sever — totiž ten sever, ten polární kraj bude as kousek Švédska, kousek Norska, další sever je mně peněžitě nepřístupný! Zadal jsem si k „Svatoboru“ a nejspíš že mi nedají nic. Mám už štěstí s takovými věcmi, jak víš. A tam mám „přátele“ u „Svatoboru“ totiž. Řeknou, že je jim ukrutně líto, ale —“

Roku 1883, kdy básníkova choroba se zhoršila, píše příteli: Na delší vyjížďku z Prahy není ani pomýšlení. Bez služky nemohu nikam. Už je třetina léta pryč, snad pominou i ostatní dvě. Sedíš jistě někde dle svého zvyku na svátečním výletu. Nesdílel jsem toho svátečního pudu nikdy a teď bych si to pravidelné vandrování navykl rád a nemohu. Jsem přivázaný chudák. Už jsem celý unavený tím osudem svým. Měsíc co měsíc extra vydání lékařům a na léky a přitom ovšem žádný výdělek a což horšího i žádná radost ze života . . . Chci si odpočinout. Nejspíš že tam do Alp zapadnu. Těším se na tu samotu, na cizí tváře, na úplnou odloučenost. Doufám, že předce tolik peněz stluču, mnoho-li potřebí. Ty víš, že nerad bez důstatku peněz někam jedu. Vidím v tom zvláštní nejistotu a nemám-li víc než právě v cizinu potřebuju, o něco aspoň víc, jsem nevrlý a pořád na to myslím. —

Neruda byl v Pařížské světové výstavě, když s projektované cesty do Ameriky sešlo. Jel jako válečný zpravodaj „Nár. Listů“ na Balkánské bojiště po Dunaji, aby došel konečně ke svým „povídkám dunajským“, podíval se zas jednou do Bělehradu a odtud na srbská vojska, do Bukurešti a odtud trochu někam na ruské vojsko. Stačí prý mu pouhý pohled, aby mohl něco psát. Plány a stesky své končí těmito lapidárními slovy: Poslouchej — my jsme nesmírní chudáci; to člověk teprv vidí, když náhle nouze přikvačí a přátelé — jakoby do nich bičem prásk'! . . .

LITERATURA.

K n u t H a m s u n: *Blouznivci.* Z norštiny přeložil Ivan Schulz. Nákl. Al. Srdce v Praze. — T ý ž: *Tlumeně hude poutník.* Přel. týž. Nákl. F. Topiče v Praze. (Dobrých knih přeložených sv. 19.)

Dvě nové knihy milého Hamsuna, vyzrálého, jak nám ho objevil „Benoni“ a „Rosa“. Kratší z nich — „Blouznivci“ — jest stručným románem telegrafisty Rolandsena, marné v mikrokosmu, do kterého je osudem usazen, nabízejícího přebytky svých životních schopností, až konečně práce mu urovná cestu ke spokojenosti i štěstí. V díle není zanedbáno žádné z působivých složek, počínaje farářem a jeho ženou, skvostně, trochu strindbergovsky kreslenou folií, blouznivcem neužitečným, v poměru k Rolandsenovi, jenž je blouznivcem potud, pokud nemůže udati své životní síly; a po nich řada vyhraněných typů, mužů a žen všedního života, osudově podle sebe nakupených povah. Životně bohatá kniha. — Proti smírnému vyznění této práce druhá kniha líčí rozvrat, který blouznivá či aspoň nepokojná povaha přináší v běh poctivé, uvědomělé práce, a který vykupuje smrtí. Román má překrásný celkový tón, jenž přiléhavě jest vystižen nadpisem. Vypravění sune se tokem pomalých myšlenek, klidné rozvahy jakéhosi pozorovatele ze „žabí perspektivy“, a přibírá názory druhů, postavených zaměstnáním na tutéž pozorovací úroveň; všechny poutá a do jisté míry fascinuje zjev ženy jakousi vůní polonevěstky, které i přísný názor pro její krásu odpouští provinění; kouzlo záhady vítězí ve sporu o

sympatii, a cit, který se nemůže vybíti jako láska, mění se v účinný soucit. — Netřeba znova zvlášť zdůrazňovati ucelenou kresbu všech karakterů, z nichž vedle postav ostřeji zabarvených světáctvím neb jinými slabostmi vyniká fanatik polní práce, čeledín Niels. Vyprávění zharmonisováno je líčením přírodním a zahájeno krásným úvodem; v doslovu zbytečně se dostavuje nemístná disharmonie literárním — protiibsenovským — útokem. — Překlad má náladu a barvu, a pan překladatel jistě dobře ovládá norštinu; ale v češtině chyby jako „nemám čas“, postrádati“, „záležitost“, chybná užívání instrumentálu a j. jsou příliš triviální. *Kaz.*

*

John Habberton: *Jiní lidé.* Přeložil Otakar Klazar. Světové knihovny č. 1345—6. — Nákl. J. Otty. Jean Lorrain: *Piják duší.* Novella. — Přel. Albert Savaron. Knih dobrých autorů sv. 160. Nákl. Kamily Neumannové.

Johna Habbertona proslavila dětská knížka — také u nás oblíbená — „Hýta a Batul“, překypující humorem z kontrastů světa malých a velkých. V povídkách „Jiní lidé“ jest mnohem méně samostatný. Tito „jiní lidé“ jsou příslušníci pronárodu, stojícího mimo měšťáckou společnost — a známe je z „Kalifornských povídek“ Bret Hartových. Habberton však ještě více zdůrazňuje jejich náhlé přechody v sentimentalitu a pointuje je romantikou — nečekanými shledáními atd. Přes to mají postavy tolik srdečné životnosti a tolik karakteru, že snadno dovedeme si vysvětliti jejich oblíbenost. — „Piják duší“ Lorrainův je z těch knih, na které po zažitcích válečných díváme se příliš střízlivě. Není-li čtenář právě sám uchvácen kruhem milostné touhy, nechává ho chladným milostná nervosa a porobenost vášnivým vztahům, o kterých tu psáno. Více než obsah zaujme způsob podání, vypracovaný sloh a snaha střídati vnitřní analysu se zevním pozorováním. Překlady „Knih dobrých autorů“ mají svou uniformovanost v chybách i přednostech.

Kaz.

TÝDEN.

* Husův den minul náhodou svátečněji, poněvadž tentokráte padl na neděli. Jinak nestalo se nic nebo jen velmi málo, aby památka národního světce, v patnáctém a šestnáctém století červeného v kalendáři, dostala se zpátky do národa. Neuskutečnil se opětně veliký, důstojný festival, připravovaný již r. 1913; existuje-li společnost pro oslavu Husovu, není její činnost veřejně znatelna. Umíme výborně mluvit. To se častěji děje, ač ve větších prostranstvích z takových řečí valného užitku nebývá. Ale vidíme-li někde ovoce tohoto pohotového mluvení? Pronikl zářný příklad Husovy morality naše ledví? Nechme církevnictví, jemuž se smál již Havlíček. Nevyměníme si nic, pakli neobrodíme se v nitře svém. Husa nutno nám viděti především v jeho neoblomné povaze. Poznaná pravda mu byla vším. Krásně se mohl státi pražským arcibiskupem, kdyby byl korigoval své přesvědčení a kompromisoval. Zamysleme se trochu jen nad tímto faktem a přirovnejme k němu dnešní moral insanity, v níž vězíme po krk. Chamtit a vyžírat! Jak daleko byl světec těchto pojmů! Za vliv okamžiku, za třpytnou sinekuru zradíme sama sebe, zapřeme celý svůj život. Ideoví odpůrci včerejší svářejí dnes na společném ohništi kompromisní kašičky, aby pozítří rozladěni rvali se znova o prestiž. Najděte si z nich jednoho jediného, který by se postavil k Husovu ohnivému kolu! Chamtí se a vyžírá v celém našem životě. Honu za osobními prospěchy obětuje se vše. Husův charakter je věcí odloženou. Za každým činem skrývá se satyrův jízlivý škleb. Kdy pochopíme Husův příklad, jenž velí nápravu mravního života, zušlechtění duše k životu pro pravdu a svobodu svědomí? Kdy se vynasnažíme ne krásně mluviti ale žíti aspoň trochu čistý život Mučenníkův?

— pa —

*

Neruda někde ve svých spisech praví, že jen šťastní národové mají veliké humoristy. Je-li tomu tak, nevím. Ale jisto jest, že fešácká republika československá má humoristů jako málokterý stát. Jen ať se někdo podívá na ten roj humoristických, vlastně humoristickými býti majících časopisů, jenž u nás k obveselení československého obyvatelstva poslední dobou vychází a vycházeti počal. Jen že jak kreslící, tak píšící humoristé mají o humoru a vtipu své ponětí. Poněvadž nyní svéraz je v životě našem předním trumfem, dlužno i zde říci, že naši kreslící a píšící humoristé mají ve svém oboru také svéráz. Možná, že se najdou lidé neznalí, kteří budou považovati mnohou kresbu v těchto časopisech spíše za ohyzdnou nežli vtipnou a mnohý text spíše za sprosťáctví než humor. Ale to jsou lidé, kteří nemají o svérázu českého humoru pravého názoru. Co je svérázné, nehlíží se na to, jak v podobné situaci sobě počínají jiní lidé, jiní národové. Svéráz jde svou cestou. Proto klobouk dolů před naším svérázným humorem! Či snad Nerudův aforismus jest přece jen pravdivý?

*

* Není pochyby, že československá republika je republikou fešáckou. Od ministrů dolů až k poslednímu placenému agitátorovi té které strany, na ulicích, na náměstích, ve veřejných sálech, v hospodách a bůhví kde všude, všecko to řeční, mluví a povídá. A posluchači trpělivě poslouchají a mlčky snášejí nesmysly do nebe

volající, že ministři nepotřebují odborného vzdělání a p. Takových ministrů se najde! Štěstí jen, že svatý Václav na náměstí svatováclavském je z bronzu. Kdyby byl živý, po těch nepočítaných řečích, jež mu bylo v éře republikánské vyslechnouti, byl by na jisto internován v Bohnicích v oddělení pro nezhojitelné.

*

* V Záhřebě oznamuje se chorvatské vydání Macharova „Říma", táž kniha před časem vyšla v překladě bulharském v Sofii. — Chodské pohádky, jež vypravuje původním nářečím J. Fr. Hruška ve sbírce „Na hyjté", překládá do ukrajinštiny spisovatel V. Staryč (V. Koroliv), člen ukrajinského poselstva v Praze. Překlad vyjde v Kijevě nákladem „Družstva Čas".

*

Kalich, meč a kříž. Josef Kačer, kazatel české reformované církve ve Velkém Táboře u polského Vartenberku v pruském Slezsku, napsal epickou báseň: Kalich, meč a kříž, v níž zbásnil dobu Husovu (Kalich), táborskou (Meč) a protireformační (Kříž); věnoval ji „drahému národu kalichovu". Byl si dobře vědom, když v červenci 1851 Kalich ukončil, že jeho prakacířské rýmy nemají mnoho naděje, aby kdy vyšly tiskem, leč jestli by Pán Bůh dal, čeho však neočekával, jak psal Purkyňovi do Vratislavě, s nímž byl v přátelských stycích. Kalich jest prodchnut jako i obě ostatní části silně duchem protikatolickým, takže i Purkyně mínil, že v Rakousku se báseň vydat nedá. Resignovaně napsal tudíž Kačer 28. srpna 1851: „Básnit tedy volím jen pro sebe a pro moly, aby i tyto se živily a neumřely." Při tom ovšem nelenil a pokoušel se na všech stranách o vytištění. Poslal rukopis Šafaříkovi, avšak ten mu jej rychle vrátil, protože by báseň pro její tendenční ráz nemohl ani vytisknout, ani v musejní knihovně co rukopis chovat, ani komukoli i jen do ruky dát; radil mu však, aby dal báseň někde v cizině vytisknout. Poslal ukázku Klicperovi, ale ten se naň proto rozhněval. Poslal 25. ún. 1858 dopis Dr. Mart. Al. Přibilovi, sekretáři pruské biblické společnosti v Berlíně, žádaje jej o zprostředkování tisku v Lipsku a podotýkaje, že Šemerák, jenž hrál v r. 1866 důležitou úlohu v práci pro pruského krále, rukopis částečně zná. Psal i Kristianu Ad. Peškovi, známému spisovateli Dějin protireformace v Čechách, aby pomohl jeho práci k vytištění, jejíž čtení „by bylo českému čtenářstvu zdrávo, ach zdrávo", jak ujišťoval Přibila, a poslal mu do Žitavy ukázku německého překladu. Avšak veškeré pokusy selhaly. Teprve v Památce roku slavnostního 1863 je otištěna část 3. dílu. K celkovému vydání dochází teprve krátce před smrtí Kačerovou r. 1870 v Opavě! Tiskem A. Pavlíčka vydal Kačer pod jménem „bratr Calixtus de Ense" (kalich, meč) svou epickou báseň, v níž veršoval:

Kalich, toť mír, láska, vděk, chuť milá,
kanoucího s nebe nektaru,
v kříži však se žluč, msta, lest, zlost skryla
kypící, hle, krutém ve varu;
a jen v meči spravednosti síla
vlastní s odvahou vždy bujarou.
Tni v to, meči, ostrostí svou sviží,
k kalichu ať zná se Čech, ne k kříži!

Jos. Volf.

*

Pád řeckého Bělehradu r. 1688. „Poněvadž P. Bůh všemohúcí JMti. C. opěty jak v poli šťastného vítězství nad tureckou armádou propůjčiti, tak nápodobně i jednu pevnost, totiž řecký Bělehrad dne 6. Sept. mocnou rukou dobýti dáti jest ráčil, pročež slušně za takové šťastné vítězství P. Bohu poděkováno a obyčejně Te deum laudamus dne 3. Oct. při všech chrámích božích s větší a menší střelbou držáno býti má. A poněvadž v tej příčině JMt. p. p. arcibiskup pražský při všech pp. farářích podobné nařízení činiti ráčí, a se vlastně na ten den takovou slavnost všudy po všech městech držeti netreff, pročež aby v tej příčině pp. obyvatelé spolu s jich pp. faráři dobře correspondirovali a se na tom snesli, v který den by to nejpříležitěji vykonati a dále P. Boha i za to žádati mohli, aby P. Bůh všemohúcí i na další časy nad tím křesťanské krve žíznivým nepřítelem JMti. Cís. šťastného vítězství propůjčovati ráčil." *Šimák.*

(Kraj. patent v arch. turnovském 1 C 369 c.)

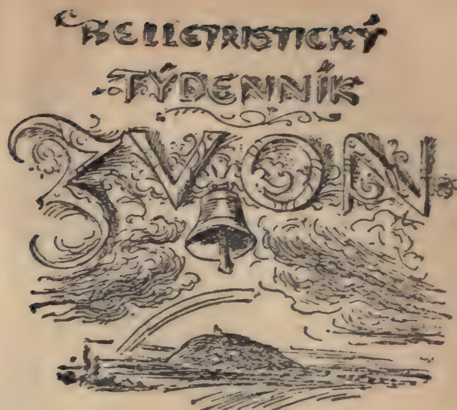
*

Brus jazyka českého. Radniční kniha Vysokomýtská 1761—5 jmenuje tančírnu dupalkou, mrzutost mrzlivostí, ženu mdlou nestatečnou, rozepři zlobilostí, rekurs záporem, hokynářství šmejdiřským handlem, selskou chalupu chalupou drnovou, ujednání zámluvou, slevení upuštěním, mrzutý promrzelý, schovávati se ustraňovat, servati se vytaškovat; desertéři = odběhlíci nebo utíkanci, rozcestí dražka, nespadne neshrkne, krupobití potlučenina, povolán potaženej, určiti postaviti, zbytky kmene vostavky, do rady zvolený volenec, jmenována pravena, svrchu jmenovaný nadopáčený, stáčení tažení, žena lehkomyslná nevyvedená, nedodržeti nezdržeti, pohrabačky pohraby, důležité pohnutedlné, střetnutí potkání, zaplacený poražený, laskavé dodání milostné dodání... *V. V. Škorpil.*

V Praze, dne 17. července 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

M. Jahn:

VOX POPULI.

V římských zdech dusno... Jako by náhle
v bezvětří zadul s Appenin chmurných
orkánu hukot, bouře vlá městy
italské země.

Prastaré Forum vidělo zase
divadlo dávné: povodni rovny
zástupy lidu řítí se proudem
ke Quirinálu.

„Cože nám po těch zvetšelých cárech?
Gordický uzel třeba již roztít.
Válku chcem!“ divou, nezkrotnou silou
bouří to davy,

a jak by srdce starého Říma
zaburácelo ku bojům novým,
zaduněl s věže na Kapitolu
zvonu hlas velký.

Krvavým laurem ozdobit znovu
chtějí svá čela potomci hrdí
římských těch matron, podzemním bohům
obětovat se

za volnost bratří. „Nastoupit cestu
velikých předků!“ velí hlas krve,
toužící opět legií dávných
oživit slávu.

V předivo zmatků zasáhl hlas ten
jako řeč božstva oživeného.
„Ať žije válka!“ ohlasem zní to
z paláců římských.

Uprostřed slibných pupenů jara,
za hrozné vraždy Evropy staré
za hlasem lidu posvátným spějíc
Dantova země

z pochvy meč tasí, aby jej zítra
hodila v zápas kolísající
s odvahou dávných Romula synů
před tváří světa...

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Když Slavík dočetl, pravil: „Dobré je to — klidné a nejde to jen od nás!“

„Také mi dal pětačtyřicet zlatých, mezi přáteli je sebral; co se ještě sejde, pošle Fialovi,“ a Kubišta vysázel peníze.

„Zaplať Pánbůh!! Přes dvacet zlatých od našich restauračních karbaníků a co mi kdo ještě dal, jsem už rozdal dětem na boty, ale kam to stačí! Také na šaty je třeba, znáte to.“

„Jak naložíme s tou veřejnou sbírkou?“

„Sejde-li se něco!“

„Jistě — povídal Pejrek, že taková výzva nalézá vždy ohlasu po vlasti.“

Slavík se zamyslil. „Poradíme se vespolek. Můj náhled je, abychom něco rozdali potřebným hotově, hlavně mámám, ty vědí nejlíp, co tím ucpat.“

Kubišta souhlasil.

Slavík peníze uložil a sednuv k příteli tázal se: „Co Kalenský?“

„Všecky vás pozdravuje, ptal se, co děláme, jak se máme a když jsem mu pověděl, žertovně zahrozil: Rübezahl, Deutsche Fahne, Gebirgs-Bote si nějak tuze na vás naříkají, zvláště na pana Slavíka.“

„A dál? Řekl jste mu něco?“

„Všecko; vážně, ale důrazně.“

„A on?“

„Znáte ho. Pořád: Jen mírně, pánové, jste ještě mladá krev, až budete tak staří jako já, budete klidněji uvažovat. Těm u vás se nedivte, každý chce doma míti pokoj!“

„Jeho stará písnička. O obecním protestu se nezmínil?“

„On ne, ale já; jen rukou pohodil a začal o jiném. Mám za to, že ho ta synova nemoc trochu srazila. Mladému po zánětu pohrudnice zůstal exsudát a jde to prý jen zvolna k lepšímu.“

„Blahobytný, rozmařilý synáček zbohatlého otce — bývá tak u nás!“

„Šéf je sklíčen a hovoří vůbec méně než jindy; naříká na veliké starosti na stará kolena.“

„Sloužíme mu věrně a nechceme na něm nic, než aby nám nesahal do našich národních citů.“

„Když jsme projednali obchodní věci a vstal jsem k odchodu, tázal se ještě, co jsme říkali Röhrichovi. Odpověděl jsem, že nás ty zprávy velmi překvapily, poněvadž činil vždy dojem muže nejvýš správného; také jsem poznamenal, že v něm studenodolským Čechům odešel zlý nepřítel. Přisvědčoval a pravil: ‚Kdyby si byl raději hleděl své práce a svých povinností.‘ Ta poznámka patřila nám.“

„Velkomožný pan továrník promluvil — vždyť Röhrich byl přec jen úředník! Ale kdykoli sem Kalenský přijel, prvá návštěva bývala vždy u nich!“ pravil Slavík.

„Ano, mocný pán padl, a teď se o něm mluví s patra. Také Pejrek mi o Röhrichovi vypravoval, v advokátních kruzích zvědí více než jiní, ačkoli tu věc projednává Němec. Slyšte, to vás překvapí: Ukázalo se prý, čeho nikdo netušil, že Röhrich byl tajný hříšník, horký milovník, doma vzorný, vyhovující manžel, ale ve Vídni prý měl své těžké spády, odtékaly mu tam notné zlaté proudy.“

Slavík se usmál: „Už mě to, jak vidíte, nepřekvapuje, poněvadž se to i zde povídá; takové zajímavůstky rozlétají se na všecky strany jako to pápeří venku. Vždyť se zde i brebtalo, že ho vypíjela také ta panička z Ráje a že proto v čas zmizeli; ovšem že takovým šplechtům věří snad jen hloupí klepaři sami.“

„Toho ani nebylo třeba, jeho velkopanská domácnost, potřeby a požadavky vznešené choti, k tomu synáček a ty zálety stačily.“

„S tou svojí měl asi radostný život a dá se tušiti, že nosil v sobě pěkné peklo!“

„Povídal Pejrek, že se jistě proto přičiňoval o sňatek Hermin s Palmem, aby aspoň dceru měl pod střechou. Palme se bude mít co ohánět — věno je pryč, tchyně dostane pensi leda z milosti — to víte, Generalstochter, fon, něco se už pro ni udělá. Mezi Röhrichovými šéfy, bankovními barony, se takovým hříškům trochu rozumí.“

„Doktoru Palmovi sklesne hlava.“

„Soudím, že i starý musí pomoci, aby se zabránilo další ostudě.“

Slavík se zamyslil... „Chudák máma — česká máma — sháněla, starala se, skládala — — Pro koho!“

„Život divně hraje — vznešená tchyně usadí se za to u jejího syna!“

„Paní Röhrichová, tovární kněžna! A snad ještě teď bude v sobě nosit nespokojenost, že dceru provdala jen za mladého úředníka, že mohlo teď všecko býti jinak, kdyby se byly provedly její plány!“

* *
*

Šustrlojzl škobrtal se světnicí, ale byl jako chmejr. Ševcoval, ale brzy míval dost; usedal za stůl, hlavu pokládal nebo se natáhl na lavici a dřímal. Máry mu říkávala: „Co s tebou je, člověče, chodíš jako zmámenej!“

„Slabost — slabost, všecko se ve mně třese —“

„Jíš přec dost, odpočal sis, tak se už pořádně postav, co s takovým skomíráním!“

Lojzlova nemoc z prvu jí zatřásla, bylo jí úzko při myšlence, že by mohl umřít. Bála se smrti, děsila se, že by s ním sama byla ve stavení i toho všeho, co by následovalo. Mluvívala sic o jiném životě, ale v nitru byla si vědoma, že by nastaly starosti, kterých dosud neměla, protože hlavní živobytí přec jen obstarával Lojzl. Važná slova Kvitšantonova i doktorova také pohnula svědomím, až zavyčítalo. Když se však nesbíral, když

viděla, že se stále jen tak šourá, mrzoutila zas. Nejraději by byla utekla a v duchu se jen zlobívala, proč ten barák kupovala; teď by sebrala svoje a šla. Jaký tady život se zchátralým člověkem? K tomu zejma byla na zádech, sněhu do oken, mráz jako nůž — a v baráku špitál! Kloudné řeči s člověkem nebylo, slovo říct, hned se ježil nebo se dal do breku.

I chystala se na Lhotku říci strejcovi, že si rady neví, nemoc že se stále courá.

O prvé neděli prosincové se vydala. Lojzlovi navařila kávy, upekla placky, nakázala, aby nezapomněl na kozu a šla. Lojzl vyprovodil ji až na zásep, prosil, aby ho na noc samotna nenechávala a vrátiv se přiložil, polštář položil na lavici a natáhl se. Pomyslil si, že ten den prodřímá, hlava nebyla k ničemu; nosil ji na krku, ale jako by jí neměl nebo jako by nebyla jeho. . .

A toho dopoledne batolil se k baráku pan otec Hamáček.

Lojzl, uslyšev dupot vedle květovaných oken i na záspi, usedl a čekal, kdo se objeví. Když ve dveřích spatřil milého hosta, zasmál se a šel mu naproti.

Pan otec vymrzlý, červený, přehlédl si ho překvapen a podával ruku. Usmíval se dosud jako měsíček, očka svítila, ale velkých vrásek viselo už v tvářích hojně.

„Pozdrav tě Pánbůh, hochu, pořád ještě marodíš? Slyšel jsem, slyšel, inu, safientsky tě to sebralo!“ a vrtěl proběleriou hlavičkou.

„I kdepak to, už jsem zas chlapík!“ cenil se Lojzl a nabízel židli. Pan otec odložil huňačku, rozepnul kožíšek a sedl si; Lojzl proti němu na lavici.

„Kde máš církev?“ tázal se mlynář.

„Na Lhotku běžela k Doutlíkoj.“

„Tak jsi sám doma!“ a v pohledu Hamáčkově zasvítila spokojenost. „Cák hledá u strejce v tej zimě?“

„Pořád něco spolu mají, na radu prej, nelíbím se jí, starosti má, chce něco začít, jaký se mnou takhle živobytí v baráku, práce je málo a nemůžu,“ zvolna, trhavě bublal Lojzl.

„To jo — vidíš, já ti říkal, abys přišel k nám, měl jsi poslechnout, nemusel jsi stonat!“

Lojzl díval se naň s tichým úsměvem. „Nemůžu — poláček není, to byl dobrej kůň.“

Ústa mlynářova protáhla se rozpačitým úsměvem . „I kdo by na tobě chtěl, abys jezdil, v domě bys jen byl, něco by se našlo!“

„Všecko je tam po novotě —“

„Ale já jsem snad pořád ten starej a panímáma taky!“

Lojzl zazářil. „Přiběhnu — až to půjde!“

„Přijď, živobytí mít budeš, to se nestarej, my tě honit nebudeme. Dívám se na tebe, ale nic se mi nelíbíš. Máš se zle?“

„I to ona dost udělá —“

„Hubuje?“

„Ani tak ne, ale když já k ničemu nejsem!“ a z očního koutka vyronila se krůpěj jako hrášek.

„Měl jsi už tenkrát přijít, když ti Kačenka — — Jaká pak tady ševcovina, hnízdo velké není, je vás tu kolik a Lorenc je mladej mistr.“

Lojzl skrčen se zachrul. „Všecko mi vyškrábli!“

„A co by tvoje chtěla začít?“

Lojzl se zasmál a spustil hlučněji: „I že prej nějaký krámek a kdesi cosi, dali jí to do hlavy, ale ona na to není, ona jen před troubou sedět,“ a tiše se smál.

Pan otec ho stranou mžouravě pozoroval. „Pamatuj si, Lojzíku, kdyby ses měl mít zle, seber se a přiběhni. Něco do hrnce ti taky teď ještě pošleme.“

Lojzl mlčel, jen tichý úsměv tkvěl mu v pohledu.

Pan otec povstal; přešed sedničkou a utíraje si šátkem čelo, zastavil se před Lojzlem a pravil: „Že se tě ještě ptám — ani věřit tomu nemůžu — že prej už taky děláš Němce!?“

Lojzlův obličej zkrabatěl, oči se sklopily.

„Viď, že to není pravda?“

„To ona — pořád —“ zaškroukl.

„Vždyť jsem já to věděl! Snad bys byl nezapomněl na to, co jsem ti povídal, když jsi šel od nás! Člověk ze Lhotky —“ a pan otec se hrčivě zachychlal — „a že prej jsi německej švec!“

„Německej — německej!“

„Ty že jsi německej švec?“

„Německej — pan Lorenc je českej, já jsem německej!“

Hamáček zčervenal. „Že bys nemluvil! Co by ti řekl nebožtík táta a máma, kdyby vstali!“

„Všecko k němu jde i hoši z hor a pořád jen českej švec — já jsem teda německej!“

„Už tě ta ženská přivedla až na tyhle místa a ještě to bys udělal? Snad jsi se jí dost nenadřel!“

Lojzl viděl, že se pan otec zlobí; schoulil se ještě víc a zakrabil.

„Poslouchej, Lojzíku,“ a pan otec povznesl prst, „jestli ty těm pánům, až sem k vám přijdou, řekneš, že jsi Němec, Kačenka a děti — slyšíš? Kačenka a děti se

jednou tam nahoře od tebe odvrátí a hlásit se k tobě nebudou!“

Lojzlova ramena se zachvěla —

„Povídám — Kačenka a děti se od tebe odvrátí a řeknou: To není náš táta!“

Bylo ticho. Ruka mlynářova klesala, ale očí s Lojzla nespouštěl.

V tom Lojzl zasténal, vyhrabal se z lavice a stoje na podlaze zaplakal, až se hořem prohnul. „Ona mě vyhání — já nic nemám —“

Pan otec byl také z kolejí a jen že se nad ním také nedal do breku; vzal ho za paže a posadil ho zas. „Jdi — bloude — co bys tak bědoval! Víš-li co: seber raneček a pojď se mnou hned!“

Lojzl přestal plakat, utíral slzy a zamračen broukl: „Dyť je koza v chlíuku!“

Hamáček se i z té lítosti usmál. „Koza — — inu, ty jsi dobrý hoch! Víš, trápit tě nebudu, proto jsem nepřišel, ale to ti přec ještě povídám: Vzpomeň na Kačenku a na děti!“

Přešel světnici, vyplil se za kamna a vrátiv se pravil mírně: „Nemáš se tak bát, živil jsi se vždycky, živil by ses zas. Zatrachtilá ženská! Přeci se taky postav a řekni, že půjdeš k nám!“

„Řekl jsem jí to.“

„A co ona?“

„Abych šel — ale jak pak můžu jít, když je tu barák, koza, pole — —— “

„Teď je zejma, a když tě vyhání, může se starat sama. Ale dělej, jak rozumíš; měli jsme tě rádi a nerad bych, abys zkoušel. Tak s Pánem bohem, hochu!“ a pan otec podával mu ruku.

Lojzl podal svoji a podíval se při tom tak lítostivě, až se i mlynáři očka zalila. Zavrtěl hlavou, potřásl mu rukou a nasadiv si čepici, již mlčky odcházel.

Lojzl klusal za ním.

„Buď doma, je zima, leze to do těla!“ srdečně pravil mlynář a poklepav mu po rameni, batolil se ze stavení.

Lojzl vraceje se zašel se podívat do chlívka. Koza ležíc pozdvihla bradatou hlavu a mutlajíc velkými růžovými pysky, dlouze se naň zadívala.

„Už zas koukej!“ zabručel a odvrátiv hlavu sedl si na prahu a hlavu položil na kolena. Koza očí s něho nespustila. . .

* * *

Pan otec Hamáček kolébal se od Šustrlojzla k Slavíkovi, měl se tam setkati s Fialou. Dolnomlýnský tam už byl spolu s Pozdníkem, Kubištou, Lorencem; Hamáček přisedl tedy k nim. Povídali si právě, co již po obci dělali sčítací komisaři i pomocníci jejich, co starosta, Jodas, někteří sedláci, poštmistr, Kvitšanton, ba i ten Schmollersepl; Halwinger že slídí stále jako krahulík a také farář z kazatelny že již pomáhal.

„Co Bittner říká?“ tázal se Fiala.

„Jen se usmívá,“ odvětil Slavík, „povídal mi: Nebude to tak zlé, našich se nebojte, už jsme ujednali, aby se vašim lidem nepřekáželo a těm pánům nesloužilo.“

„Pokud vím, dávají pokoj,“ pravil Kubišta, „jen aby se naši také drželi; ve fabrikách studenodolských se už zas hrozí.“

„Také mi vypravovali,“ svědčil Lorenc. „Je to zlé — kdyby tak mohl člověk u každého stát!“

„Ano, ano,“ kýval si Fiala, „strejcové na pile se teď najednou kroutí, že by pán dělal zle, Oberhanková zas prý neví, jak to s tátou vyřídí, Pinkava, Votoček také nevědí, čí jsou.“

Hamáček vyprávěl, jak pořídil u Lojzla.

„Je chuďas,“ pravil Slavík, „nemůže za to, musíme ho nechat. Horší je, že i tady u nás je člověku úzko, lidé se najednou bojí podívat do očí, ačkoli by mohli být klidni, když se šéf neozval.“

„Brunclík přede mnou utíká, Mazel mě odbyl: I dejte mi s tím už teď pokoj!“ vyprávěl Kubišta. „I ten Marvánek neví, čí je, když jsem se s ním včera zastavil, pořád jen mžoural nahoru do okna.“

„Strach před Halwingrem! Až uhlídají, že Kalenský za správcem nestojí, vykonají svou povinnost,“ děl Fiala.

„O ty baráčníky a podruhy se tak nebojím“, ozval se Lorenc, „každý to uznává, nechtějí jen přímo z barvou ven, třesou se, třesou, ale až dojde k tomu, řeknou snad pravdu. Nesmíme věřit, co Němci troubí.“

„To je také má naděje,“ přidával se Slavík, „vždyť přece není možno —“

Na síni ozvaly se bystré kroky, příchozí oklepával sníh a již zaťukal.

Všichni pohleděli na dveře.

Vešel listonoš Klabusay nesa telegram. Slavík šel mu v ústrety.

„'n Morgen, meine Herrn!“ a telegram podal Slavíkovi.

Účetní položil jej na psací stůl a poslovi udělil bakšiš.

„Danke sehr, Herr Buchhalter, adieu!“ a nízký, vrtivý, s velikou brašnou na boku vyšel.

„Co to?“ rychle povstav, tázal se Fiala a pohled se mu zachmuřil.

„Snad z domova —“ vydechl Slavík. Byl bled a ruce se mu chvěly.

Stáli již všickni.

„Z Prahy!“ a telegram zachrastil v Slavíkových rukou. Rozevřel — četl. Oči zamžikaly, zbledlá líce ztuhla. Plaše pohleděl na přátele a zase do telegramu.

„Ejhle pamětní spis!“ hořce vydechl a telegram podal Pozdníkovi. Ruce mu sklesly a stál zhroucen.

Kubišta a Fiala také nahlédli, Lorenc stál jako bez ducha, oči navrchu.

„Přiděluji vás své pražské centrále. Nastupte co nejdříve. Bližší listem. Kalenský.“

Podávali si telegram mlčky.

„Bídák!“ v zubech zadrtil Pozdník a klesl na pohovku.

Slavík, drže se za lenoch židle, zíral k zemi.

Nikdo se nehnul...

„Tu máte vlasteneckého továrníka!“ po chvíli všecek rudý vykřikl Fiala a pěstí zahrozil proti oknu.

Mlčeli rozčileni...

Lorenc zvolna položil telegram na stůl a chvěje se, jen hořel.

„Nastupte co nejdříve — má spěchy, abyste už byl odtud!“ a Hamáček se zlostně vyplil.

Kubišta tiše usednuv v rohu pohovky, ruce sepjal mezi koleny. „V nejhorší chvíli — — nebyl bych si přece pomyslil!“

Slavík zvolna přešel pokojem a rozechvěn hrábl si do vlasů.

„Kdyby mě byl tak rychle přeložil jindy, řekl bych: Jaká pomoc! ale tu je patrno, že je to jen následek zdejšího štvaní a žalob.“

„O tom není pochyby!“ hořce ozval se Pozdník. „Tu vidíme bohatého továrníka, pokorného sluhu strejců z Korytné!“

„Co teď?“ po chvíli ticha vzdychl Lorenc.

Slavík se zachvěl, jakby něco setřásal. „Co teď? Jaká otázka! Všecko přec musí jít dál, což tu nejste vy?“

„Ale kdo tomu všemu tak sloužil!“

„Vy stejně jako já — na jednom přec nezáleží!“

„Halwinger se bude šklebit i s paničkou!“

„Necháte je, pane otče. šklebit, zas přestanou!“

„Vám bude líp v Praze —“ smutně svědčil si Pozdník — „ale my —“

„Myslíte? Po patnáctileté službě taková odměna. Pod dozorem mě chce mít! A to má člověk u něho sloužit? Po žhavém železe budu chodit, stále na to myslit.“

„Snad nám tam budete moci ještě lépe pomáhat,“ nadějně chytal se Kubišta.

Slavík mávl paží. „Když tu byl, všecko jsem mu řekl otevřeně, až mě to potom mrzelo — a tohle je odpověď.“

„Počkejte ještě, co bude psát —“

„Ty jeho fráze znám. Ale dejme se zas do našich věcí!“ pravil již klidněji.

Pozdník vzal seznam, nahlédl do řádků, ale hned zas listy položil.

„Dnes to už, příteli, nepůjde, máme všickni dost — snad zítra navečer.“

„Budeme snad vědět víc.“

„Teď to Korytnou poletí jako po šňůře— v bělidle toho bude plno —“

„To je, pane otče, to nejhorší, zastraší se všickni,“ přisvědčil Slavík. „Ten úmysl jistě také měl!“

„Kdo ví — kdo ví!“ zvolal Kubišta. „Snad se panstvo tím uspokojí a dál dá pokoj.“

„Lidé jsou zajíci —“

„Ale množí si třeba také dupnou!“

„Musíme jednat, jakby se nebylo nic stalo, zbabělost rozhánět — vždyť všecky přeložit nemůže!“

„Uhlídáte, že vám to bude vykládat jako zvláštní projev přízně a důvěry,“ pravil Pozdník.

„I hořko je z toho!“

A seděli zas beze slova...

Když potom Slavík přátele vyprovázel, Fiala mu cestou svěřil, že Palme již zaťukal, zda by pilky nekoupil.

„A vy?“

„Řekl jsem, že chce mnoho. Povídal, že bychom se snad dohodli. I řku: A co by řekli vaši, že Čechovi prodáváte? Odpověděl, že se žádný doopravdy nehlásí, já že už jsem jako zdejší a že by to zatím zůstalo pod pokličkou.“

„Zkrátka: nouze železo láme!“ —

Téhož nedělního dopoledne bylo u Adlerwirta živo. Také zde hovořilo se u všech stolů o sčítání, o tom, jak se kdo již prohlásil a co Češi všecko podnikají.

„Kdo ze zdejších něco má a je slušnější člověk, půjde s námi, to již je vidět,“ starostovi pravil Herrnschall. „Jen komu na ničem nezáleží, toho snad přemluví.“

Starosta zamyšlen pokyvoval. „Přec jen jsem se domníval, že Kalenský něco učiní, zatím Slavík dělá ještě hůř!“

Halwinger sedě v pravo za stolem, zamračen kouřil. „Doufám, že ještě učiní — zákaz, třeba na konec, stačí; ostatně žádnou starost, vím, co mi říkal a dle toho zakročím v pravé chvíli.“

„Pokud poznávám, je to zle popíchnuto — sám jsem nemyslil!“

„Poslední slovo rozhodí všecko!“

„Snad u vás v závodě, ale jinde! Červení bratři se také usnesli, aby nikomu nijak nebylo ve volném projevu bráněno!“

„Bittner! Slavík není od toho daleko!“ kývl Herrnschall.

„Také jejich noviny to hlásají.“

V tom vstoupil poštmistr, jak z kanceláře vyběhl. V místnosti bylo kouře, že sotva prozřel, a halasu, až se zarazil. Rozhlédnuv se, zamířil k panskému stolu a sedl si vedle starosty.

„Pan poštmistr zdá se dnes v dobré míře, co pak se stalo?“ tázal se ho Wanka.

„Jsem a mám proč!“ tajemně usmál se poštmistr a zapálil si cigaretku.

„No tak — honem!“ pobídl Halwinger.

„Tajemství!“ a poštmistr povznesl prst.

„To jsem žádostiv — víte přec, že umíme mlčet!“

„Ale prosím!“ velmi vážně žádal poštmistr a nahnuv se k starostovi, šeptal mu do ucha. Pohled Wankův jasnil se víc a víc, vpadlá ústa se otvírala a konečně se stařec suše rozesmál, až se mu půle těla rozkývala.

Halwinger dychtivě čekal, až se starosta dosmál a nahnul se zas k uchu jeho.

„Wirklich wahr?“ vyhrkl potom a oči mu zaplály.

„Ganz gewiss!“ ujišťoval poštmistr a smáli se všichni tři.

„Tak vida, a pan starosta stále pochyboval!“

„Věru, už jsem neměl naděje.“

„A je to tu právě v čas — teď může jít a agitovat,“ tlumeně drmolil poštmistr — „my ti dáme, kloučku!“

„Zchlipne!“

„A bude pokoj!“

Také ostatní u stolu toužili zvěděti, ale trojice mlčela a jen se usmívala. Až když starosta odcházel, pošeptal v síni tajemství prvému radnímu Adlerwirtovi.

Za minutku potom zaburácela hospoda bouřlivým chechtotem a divokými výkřiky. . .

(Pokračování.)

Josef Pelíšek:

POVZDECH.

Všecko zpívá, pění, tryská
dnes mi v duši mé:
Budoucnost je vskutku blízka,
kterou tušíme?

Těsno je mi náhle všude,
nestačí mi dech:
Červánky chci vidět rudé
na hor vrcholech.

Vysoko jdu. Ještě výše!
Tolik prostoru!
Slyšíš, jak kol šumí tiše
radost praporů?

Běl je vedle barvy rudé,
šlehá větru hrou,
svobodné se všude, všude
pod ní lány strou.

Bílý orel naší víry
prapor oblétá:
Královna jde ve svět širý
dlouho zakletá . . .

. . . Kdy už toto ráno vstane
nade tmu a chlad?
Jenom spatřit dej je, Pane,
ať já umru rád!

Růžena Čechová:

VZPOMÍNKY MÉ NA DOMOV.

(Dokončení.)

Básníkově tváři nebyla na újmu houšť jemně zvlněných kaštanových vlasů a vousů, které stříhati dával nerad, snad jen pro tu mrzutou pochůzku k holiči. Ostatně za mladších let bratrových nekosila se tak urputně okrasa plnovousu, naopak, připadají mi ze současného literárního světa dvě výrazné hlavy s plnovousy přímo královskými, J. Štolbova a J. Holečkova. Myslím, že to byl milý přítel Svatoplukův J. Štolba, jenž z ohledu na jeho chundelatou českou hlavičku jmenoval jej: „Češe, lve!“ V této lví podobě modeloval jej mistr V. Amort za jeho pobytu v Obříství a v pozdější době vytvořil svou šťastnou ideální studii prof. M. Sucharda.

Bratr byl zdráv, svěží téměř až do

sklonku života. Pouze trpěl občas rýmou, jednou zavadily o něho neštovice, zděděné od sestry Zdeňky, ale tak šetrně, že vyšel z nich poznamenán jedinou stopou na nose. Na cestě po Kavkaze utrpěl úraz pádem na lodi, zůstavivší básníkovi déle trvající bolestivé pocity mezižeberní. Byl opravdový sokol, letící jaře k svému slunci! Jak zarývavě, bolestně dojímala slova jeho, pronesená k Vrchlickému, když tento již za jeho nemoci navštívil jej na Havránce, když stiskl básník básníkovi ruku: „Přišla bída na kozáka, kozák zasmušil se." Koho bratr miloval, miloval jej upřímně a cele. Pamatuji, jak tento popisovaný samotář, podoben zcela veselému člověku, vyjel si za svým Heritesem, Mokrým a Zeyerem do Vodňan, jak radostně utkával své hospůdkové schůzky s nejmilejšími druhy a jak si i doma v růžové náladě popěval písně: „Její černé vlasy po vodě plynuly, její bílé paže k nebi se šinuly . . ." a žertovnější: „Když já se mám bon tu a tam, poddaný chám, též musí sám spokojen být . . ." neb: „Pan kapitán jde napřed sám, má boty velké jako trám . . ."

Měl rád Raise v jeho povídkách i v jeho skromné, milé osobě, vřele miloval F. S. Procházkovy výrazné písničky, dovedl se zahloubávati do kresbiček Alšových, zamluviv si u M. Alše do každého čísla „Květů" ilustraci. Téměř oteckou lásku věnoval sympatickému, později nemocnému poetovi A. Škampovi.

Zakládal si velmi na přátelství znamenitého člověka, lékaře a básníka prof. J. Thomayera. Jak si duše jejich daleko přišly vstříc, prozrazuje řádka, kterou prof. J. Thomayer podepsal svou podobiznu v albu spisovatelů, věnovaném bratrovi „Májem": „Ať mu ani v hrobě nedá pokoj Indian." (J. V. Sládek.)

Upřímně byl básník nakloněn mladému svému životopisci a příteli prof. Ferd. Strejčkovi, jemuž otevřel celé nitro a tak dal narůst znamenitému dílu Strejčkovu „O Svatopluku Čechovi", jemuž předcházela životopisná studie Dr. V. Flajšhanse a Jindř. Flajšhansové.

Myslím, že z lásky k matce nezakotvil se básník pro sebe. Měl vnímavý pohled pro krásu žen, jak z pera jeho vytrysklo nejednou. Po smrti tatínkově zastával v rodině nejmladším otce, v péči svědomitého, ale s otcovskou přísností nevědoucího si rady. Ale snad té přísnosti při velké naší lásce k bratrovi ani tolik třeba nebylo. Mnoho se již napsalo o zvycích našeho básníka v intimní jeho pracovně. Kolik set metrů ušel, sem a tam světnicí chodě, než urovnal do formy myšlenky jedné objemné básně. Usedl ke stolku, až když v hlavě zářil již verš neb odstavec vyhotovený, aby jej hodil na papír. Psal bez konceptu. Matce nevyhovoval způsob, jakým Svatopluk tvořil své dílo: „Ty ušlapané, ubohé nohy," soužívala se, „to je celá cesta okolo světa! Proč nesedí pohodlně při psaní a neprojde se jen k osvěžení z pokoje do pokoje?" — Avšak Svatopluk byl výborný turista, od útlého mládí až do posledních let života. Jeho pěší výlety naplňovaly až úžasem. Pohyby byly jeho nutností a radostí. V pracovně nestrpěl pohovky. Vůbec pracovna jeho byla vzorem prostoty.

Při psaní chodil tiše v papučích a přece v jednom bytě dostali jsme výpověď, poněvadž prý v noci stále se nahoře přechází a domácí paní nemůže spát. Což se nešťastné smrtelnici nezdálo o slavících a bozích při šelestu básníkových perutí? — Mamince nebylo lhostejno, že synáčkovy domácí vesty na cestě okolo světa přicházejí o knoflíky a kolem knoflíků tvoří se lesklé duhy, ale konečně takové poruchy bylo lze již opravovat, horší, že na poutích doznávaly újmy samotny básníkovy ruce! Jak se odnavykají děti okusovati nehty, byla by matka nalezla v rejstříku zkušeností, ale jak nejstaršího dokonalého syna básníka, svou pýchu a své štěstí, přivésti v tom směru k pořádku, nad tím jen smutně hlavou potřásala. Na ochranu čistých rukávů u košile nalezla se již metoda: matka ušila pro Svatíčka dvoje klotové černé a šedé rukávce na vystřídání, které se u lokte stahovaly a svazovaly a v zápěstí na manšetku zapínaly, a básníkovi slušely. Od tety Lízi dostal dokonce hedvábné prací rukávce! I to zarývalo se do starostlivé matčiny hlavičky, že syn každé psaní zalévá celou várkou silné černé kávy (aby porazila) a bezbožným bafčením (což kdyby byla věděla, že počet vykouřených doutníků za některou noc dospěl do dvacítky!). Básníkovy zdravé plíce a cevy předržely obtěžkávací zkoušky, takže matka až do smrti potěšovala se z kvetoucího vzezření prvorozencova. Matčiny důtky měly nádech milého laškování, na rozkazy přímé nikdy nedošlo. Když básník dílo dokončil a byl s ním spokojen, předčítal matce z něho nějakou část, čímž rázem skoseny byly všechny námitky v její duši; jisto, že by byla v tom okamžiku vydala sama sebe v oběť, aby zaplašila, co by stálo v cestě krásnému básnění synovu. Svatopluk míval dobré spaní, po nocech v práci probděných, tuhé a neobyčejné. Říkal

o sobě, že doháněje zameškané noci z večera umírá, aby se ráno znovu narodil. Jednou v noci hořela ohrada pod starými baštami a vítr hnal jiskry vstříc našemu obydlí na nároží Vocelovy a Táborské ul. Budili jsme Svatopluka, ale marně, byli bychom spíše vystěhovali byt i se spáčem, než jej probudili. Podobný případ v Obříství: došel v noci dopis expres. Bylo v něm cosi spěšného, ale básníkův spánek byl vladařem chvíle, až dobrovolně povolila jeho ocelová vláda, mohl býti expres vyřízen. Po takové posilující noci vstával básník skutečně jako znovuzrozený, růžově zbarven, čilý, veselý, škádlivý, s temně modrýma očima, plnýma zářných paprsků, uzpůsoben k novému výletu za krásnou myšlenkou. Přirovnával se, vůbec miloval to přirovnání, že se cítí dobře jako ryzec v lese. Jen v tom případě dovedl se básník vzdávati svého démonického spánku i po největší námaze, když do rodiny udeřily smrtelné nemoci. Tento velikán srdce skláněl se neunaven, obětav nad třemi drahými bytostmi v posledním jejich zápase: nad matkou, Jeníkem a Mařenkou. — Těžké roboty u pera nevyčerpávaly pouze ducha, ale i žaludek. Mezi psaním musily se tvůrci chvíle k jídlu určené připomínat. Ale po psaní připomínal on kuchařkám přítomnost hladového vlka. Jinak byl průměrný jedlík se zdravými zaživadly. Nejraději jedl knedlíky, možno-li se slaninou, jako mívali v semináři. Často dával k lepšímu vzpomínku, jak konviktisté svému kamarádu Kraslovi (napotomnímu biskupu) slévali s talířů a mis omastek a jak jej tento břichopásek pil s chutí jako vodu. V ústavě učitelském měly jsme svého času za profesora náboženství Dra Krasla, jenž po mně vzkazoval vranskému básníkovi pozdravy, a jsa otylý, uváděl mladou dušku v podezření, že věren zůstával svému zápalu pro omastky.

Svatopluk sám sdělával celotýdenní jídelní lístek, slušný, ale prostý, v čemž se s maminkou shodovali. Časem potrpěl si na lahůdku, však takovou božskou chvíli věrně sdílel se spolustolovníky, ba zdálo se často, že vlastně k vůli nim podniká oslavná čísla.

Básník dovedl dokonce i maminku vážně polekat, když přinesl vlastnoručně do kuchyně kvíčaly, bažanta nebo krocana! Takovým přestřelkům ovšem předcházel nějaký pořádnější honorář.

Svatoplukova význačná vlastnost byla: mírumilovnost. Nenáviděl polemiky, nebyl řečníkem na veřejnosti, ale žhavě cítil a chtěl, a básněmi, věrnými to otisky svého nitra, spěl vstříc svým ideálům, svému národu.

Od smrti maminčiny jako by Praha svírala básníka, poodletěl na Letnou a konečně vyletěl na volný venkov. Ale Prahu tolik miloval, že svůj hezký domeček v Obříství po necelých osmi letech opustil a zvolil nové sídlo zase v blízkosti Prahy, na výšině trojské, ve vilce Havránce, kde napsal trosky své dramatické básně „Roháče na Sionu", kteráž byla rozloučením jeho s perem i životem . . .

Zdálo se, že otec v Stupce je spokojen, ba šťasten. Liboval si v dopisech uznáníplného majetníka panství rytíře Popoviče, jenž přátelsky vyšel vstříc českému úředníku, nabídnuv mu i pohostinství u své tabule, než by si svoji domácnost upravil. Jednoho ze svých nejlepších koní věnoval otci k vlastním vyjížďkám. Nejen vrchnost, ale i úředníci, mezi nimi nadlesní Čech a rodina pravoslavného faráře, lidé velmi dobří a vzdělaní, snažili se zpříjemniti přistěhovalci začátky jeho nové služby. Otcovy dopisy snad byly i nadkrašlovány, neboť neměly býti pouze jen zpravodaji, nýbrž i svůdci. Tatínkovi čím dále, tím více stýskalo se po matce, napřed nepřímo, konečně však prosebně, útočně volal svoji nepostradatelnou družku za sebou. Líčil jí roztomilost svého sídla, bohatost překrásného kraje, tamní láci a možnost dosíci tu vedle dobrého bydla i úspor na výchovu tří nejmladších dětí. Maminka se podrobila. Počkala ještě, až rozhodlo se o mém přijetí do učitelského ústavu, svěřila mne rozšafné, dávno známé pí. Krillové, choti ředitele škol svatohavelských, u níž za svých studií i Zdeňka bydlívala — a silná v síle své sebeoběti vydala se s Mařenkou a Jeníkem za tatínkem. Svatopluk setrval do vypršení lhůty stěhovací v bytě na Král. Vinohradech. Mezitím vrátila se Zdeňka z Olomouce, rozhodnuta, že divadlo opustí. O jejím úmyslu se již otec nedověděl. Zabočila na dráhu vychovatelky, působila po čas v rodině Dra Jul. Grégra a ostatní dlouhá leta do r. 1899 prodlela v rodině advokáta Dra Tomáše van Tongela, původem Belgičana. Zdeňka byla u Tonglů pokládána spíše za člena rodiny než jako placená síla. Když oba manželé zemřeli, synové se zaopatřili a dcery provdaly, uchýlila se Zdeňka tráviti svůj odpočinek k Svatoplukovi do Obříství, s nímž měla domek na polovic zakoupený, a se Svatoplukem setrvala, pečujíc o něho, až do jeho smrti. —

Matka přijela do Stupky v krajní chvíli, kdy nejvýše bylo jí třeba milovanému

manželu. V zápětí radostného shledání lehla choroba na dobrého otce. Maminka vypravovala, že vznikla náhle po požití sladkého melounu. Lékař byl v dáli a když jízdní posel v noci, v nepohodě, po ohromných překážkách, dospěl na místo, nalezl lékaře opilého. Touto opozděnou lékařskou pomocí a samotnou zhoubnou nemocí, patrně úplavicí, zhasla naděje na záchranu nejdražšího otce. Zemřel 10. října 1877. Byl pochován na tamním hřbitově v hrobě pro nás dálkou téměř ztraceném. Beseda česká v Černovicích hodlala před válkou znovuzříditi a zdůstojniti rov otce básníkova, ale boj, vzplanuvší právě na těch místech zuřivě, snad zatlačil i poslední stopy opuštěného hrobu. A tak boj a boj kráčel s otcem celý život až i za hrob . . .

Zhroucená matka s dvěma dětmi vrátila se do Prahy. Přivážela s sebou z dálky ohromný bol — a přece její další celý život nemohu jinak nazvati než nejkrásnější blaženou zimou, jaké docházejí šťastné matky, mají-li takové dva syny, jakými byli Svatopluk a Vladimír.

K. Šípek:

SLADKÉ NESMYSLY.

(Pokračování.)

Dodatkem ke krasotince v zlatém uzavření sdělena mi byla legenda. Paní správcová počala Theodoru, zapomenuvši se s jedním Švarcenberkem, což manželi nebylo neznámo. Odškodnili jej chlebodárci zvýšeným deputátem, provinilé ženě poklesek odpustil, nevinné dítě však nenávidí. Ubohá Theodoro!

Přes všechnu ostražitost Rorejsovu skrývaný medailon nezůstal Parkosovi utajen. V noci ze soboty na poslední masopustní neděli vyňal Parkos z medailonku Theodoru a na její místo dal podobiznu anglické královny Viktorie, z novin vystřiženou. Eskamotáž provedena byla arci, když milenec chrupal spánkem spravedlivého. Představme si jeho procitnutí, jeho prozření! Vdovu po princi-regentovi hodil do kamen, medailon do kufru, po vyměněné Theodoře vůbec nepátral. Nedělní večer protančil v Konviktě, ostatkový pondělek u Apola, noc před popelcem na Střeleckém v maškarní merendě. Z každé této zábavy přinesl si po náhradě za zrádnou Theodoru. Neboť z bezpečného doslechu zvěděl, že se Theodora v úterý masopustní vdávala. Slůvko mu o tom nepsala, nepsala mu poslední dobou vůbec. Ale ani oznámení o sňatku neposlala. Tři náhrady však na tanečních parketách ukořistil za ni. Tři! To nebyla maličkost! Bylo nutno zříditi rozvrh hodin mimoškolních, aby chvíle schůzek držel v patrnosti.

Zavládlým jarem nastal nový životní řád. Přestalo vysedávání v poblíží kamen, zpěvné kvarteto zmlklo, když se pod nebem rozezpívali ptáci. Z únavy po procházce rádo večer zakotvilo se v hospůdce u stolu s barevným ubrusem, na němž stál talíř s vejci na tvrdo a košíček s vypečenými slanými rohlíky. Ach, i o tyto egyptské hrnce připravila Pražany válka.

A ani se nenadáli, nastalo molodcům loučení.

Parkos a Flekáč, udělavše v červenci maturitu, loučili se s Prahou i s lidmi, kteří stali se jim v ní blízcí.

V zahradě Tomášského pivovaru sešlo se kvarteto k poslednímu posezení. Černé pivo na jazyku sládlo, ale efeta zůstávala zavřena. Načalo se z jedné bečky, načalo se z druhé, mluvidlům však nechtělo se do mlejna. Jakýsi tlak ležel na všech čtyřech mládencích i na soustech a doušcích, které polykali. Flekáč osvětlil náladu citátem z Victora Huga:

„Loučení je vždycky strašné. Hrozí tragikou hrobu nebo odcizením duší.“

Vracejíce se z posezení přes kamenný most, mimoděk, jako na povel zastavili se, došedše doprostřed a zahleděli se přes zábradlí na řeku. Byla zalita světlem úplňku, jenž směřoval k Petřínu.

Flekáč se rozhovořil: „Tuto scenerii vídal Neruda, když bydlel s maminkou v Ostruhové a vracíval se z večerních šicht a pitek s pravého břehu. A jistě se mu po této podívané nejednou zastesklo, když přesídlil na staroměstskou stranu.“

A Rorejs k tomu řekl: „Ale ještě častěji zastesklo se mu po mamince, když ji doprovodil do Košíř.“

V tom ozval se u zábradlí hlasitý vzlykot. Všecky hlavy se zvedly, jen Parkosova zůstala nad zábradlím a z jejích očí slzy pršely do vln.

Vyjeveně zírali naň. Kdo kdy viděl cynika plakat?!

„Co je ti, člověče, proč brečíš?!“

„Já už jí neuvidím, já už jí neuvidím!“ úpěl lítostivě.

„Cô že neuvidíš? Koho neb co?!“

„Řeku ani město,“ vyrazil z hrdla abiturient, odtrhl se od kvádrů a upaloval k staroměstské věži, že mu druzí sotva stačili. U Coloredova paláce přemluvil Flekáč kvarteto, aby si šli na Nábřeží k zábradlí naposledy zazpívat.

„Hodíme si ‚Dívču‘. „Ale jenom nadejchnutě, ppp, aby na nás nepřišli policajti.“

Čarokrásný, sladce teskný Křížkovského čtverozpěv nesl se jasnou letní nocí nad ostříbřenou hladinou vltavskou.

III.

Jsouce kandidáty učitelství ve čtvrtém ročníku bydlili jsme opět společně s Rorejsem. Ne však již na Betlémském plácku, nýbrž na Karlově náměstí v domě u Šálků.

Pokoj, jehož dvě okna obrácena byla k české technice, byl přízemní, dveře k němu byly hned za domovními vraty v levo, v pravo byl vstup do nevlídné, těsné kuchyně, jež sloužila za příbytek našeho kvartýrského Alojze Hančrlíka a jeho manželky Kateřiny.

Do bytu jsme se nastěhovali se svým spolužákem Coufalíkem, za nímž přibyl jeho starší bratr, absolvovaný posluchač pivovarské chemie na technice, jenž po praksi v pivovaře smíchovském a staroslavném měšťanském plzeňském vrátil se do Prahy a vstoupil do redakce odborného listu. Byl na něm uveden jako odpovědný redaktor, redigoval však jen jeho zábavnou přílohu, kterou z většího dílu sám psal. Zaměstnání u psacího stolu pokládal za přechodné, krátkodobé. Po Novém roce hodlal vydati se do Kodaně na utvrzení v pivovarské praxi i theorii.

Oba Coufalíkové byli hezcí lidé. Vysoko urostlí, úměrně ramenatí, štíhlí. Mladší Frantík měl hlavu profilovanou jako antika, ušlechtilá, nevelká hlava staršího bratra Jozefa uvedena byla z proporce nepoměrně velkým nosem. Vypiatý v bujném oblouku rděl se slabým karmínem a pokryt byl mnohými důlky po neštovicích. Na nose seděl skřipec s kostěnou černou obrubou na široké stuze. Josef Coufalík byl seniorem a uznávaným pohlavárem naší domácnosti. Byl skutečný satyrik, ironik, posměváček. Nikdy se řápavě nesmál, jen se usmíval a to rtoma, očima a jaksi i nosem. Také Coufalík junior, zvaný Frantík nebo Franta, byl veselé přirozenosti. Jeho veselost byla rázu clownského, jeho nápady byly produkt nevázaného humoru, v němž byl sklon k parodování a travestování.

A nepopíratelným komikem byl i náš kvartýrský Hančrlík, muž císařokrálovský, zasloužilý a pomalu již přesloužilý oud pražské státní policie. Jeho život rozděloval se mezi dva domovy. Zmíněná kuchyňka u Šálků byla jeho domovem manželským, policajtské kasárny, umístěné v zadním traktu pivovarského domu u Palmů, byly jeho domovem služebným. K tomuto šlo se z ulice Václavské.

Pouliční stráž za dne Hančrlík nekonal. Jsa přidělen k vrchnímu státnímu návladnictvu, byl výkonným ramenem konfiskačního aparátu. Sbíral po kavárnách i hospodách časopisy a časopejsky, které se toho kterého jitra censoru nezachovaly.

V čele vrchního státního návladnictva stál tenkrát vládní rada Jankovský, muž tou měrou nosatý, jako svého času Cyrano z Bergeracu. Nos policistův byl ze sorty t. zv. vinných nosů. Rozměklých, rozkypělých, rybízovatých, leskle rudých jako měď. V ouřadovně den ode dne se čekalo, že na měděném povrchu vyrazí se zelená patina, t. zv. měděnka. Mimo nos jiné podoby s Cyranem neměl. Kavalírský, rytířský nebyl za mák. Policajtský byrokrat, otevřhuba, hrubián ze školy pověstného Päumanna. Ke cti Hančrlíkově budiž řečeno, že nevyznával jeho barvy. Byl i v policajtské uniformě od černožlutosti oproštěn.

Z konfiskovaných novin po exempláři kladl na stůl v našem pokoji. Svému sboru říkal Poldové nebo Papíroví. Noční stráž míval v Podskalí a v ulicích přilehlých. Někdy naň připadla inspekce v divadle na Nábřeží.

Pobyt v hledišti nebyl proň služebním výkonem, nýbrž duševním povznesením. Vnímal vášnivě a doma u nás ohnivě reprodukoval. Mohutně naň působila hra Fromont-Risler. Pan mladší Kolár jako Risler, paní Sklenářová jako jeho proradná žena Sidonie. Po tomto divadelním dojmu svou ženu Kateřinu nazýval Sidonie. Paní Hančrlíková služebně vešla do naší komnaty, on rozehnal se proti ní s hrozebným gestem volaje: „Na kolena, bídnice! Tys mi urvala přítele a mým dětem matku!“ Sidonie, rozumí se, neklekla, nýbrž rozšafně řekla; „Je to kus trojky bláznivého, plesnivého! Na tohle má čas, ale umejvadlo dosud nevylil.“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Z. M. Kuděj: *Bídné dny a jiné povídky.* Nákladem A. Srdce, Praha.

Bude jistě vítáno těchto několik obrázků z amerického ovzduší, Čechy prostoupeného, budících dojem, že český spisovatel zná je nejen ze svého zámořského pozorování, ale částečně i z vlastního prožití. V souboru šesti článků knihy nejzajímavější jest první, dle které kniha nazvána — líčení bezplatného cestování vlakem na dlouhé vzdálenosti, úryvek z obrovského kaleidoskopu, z onoho nesmírného, statisticky odhadnutého množství těch, kdož mezi jízdou věší se na vlaky a v bídě své na zimu se soustřeďují do velikých měst; seskupuje se tu množství typů, zničených existencí a jejich utrpení. Ale všecka ta hrůza není bez humoru, kvetoucího ze smělého a otevřeného ducha. — Protějškem této práce jest bezplatná plavba na parníku do Evropy, kde však místo peněz poskytuje se dílo („Na dobytčí lodi"). Poutavost vypravování stoupá, kde proniká účast spisovatelova, ač vytrvává i tam, kde místo zkušenosti zdá se nastupovati kombinace. Způsob podání nezapírá vzorů — přímou reminiscencí na Bret Harta („Tábor řvavých") jsou „Lidé z lesa". Americkou barvu má kniha i tím, že sentimentálními vložkami („Únos", „Žáčkové") přizpůsobuje se vkusu, kterému — jak z překladů známe — hoví čtenářstvu svému angloamerické písemnictví. Ale zejména „Žáčkové" mají milé představitele. — Dlužno s obzvláštním potěšením zdůrazniti, že knihy z nákladu Srdcova mají dobrý, krásný papír — „předválečný" — úhledný tisk a uvádějí letopočty vydání. *Kaz.*

*

Petr Jur: *Jarní dni.* Román. Z polštiny přeložil Vojtěch Kristian Blahník. — Stýblovy knihovny vybrané četby sv. X. — Nákladem B. Stýbla. — Stanislav Przybyszewski: *Děti bídy.* Přel. St. Minařík. Knihy Země sv. IV. Nákl. St. Minaříka. — Sigbjörn Obstfelder: *Kříž.* Historie lásky. Z norštiny přel. Hugo Klosterka. — Knih dobrých autorů sv. 157. Nákl. K. Neumannové. — Paul Bourget: *Smysl smrti.* Přel. Lothar Suchý. Topičových dobrých knih přeložených sv. 17. Nákl. Fr. Topiče. — Alfred de Musset: *Marianniny rozmary.* Komedie o dvou dějstvích. Přel. Hanuš Jelínek. Knihovna „Ručej", nákl. V. Röhlinga.

Politické události zpravidla nemají vlivu na vkus čtenářů, a bylo by pošetilé z důvodů šovinistických odvraceti se od dobré knihy. Nicméně poslední dobou „bratří" Poláci, používajíce proti nám zbraní nejzvrhlejších, dovedli se učiniti tak odpornými, že stěží asi najdou obliby překlady z polštiny. Proto opozdĕně přináší Stýblova knihovna — jinak dobře, neb aspoň rozmanitě a od obdobných podniků odlišně řízená — Petra Jura román „Jarní dni", příběh soustřeďující se k postavě jinocha-maturanta. Práce sama, zevně líbivá a routinovaně vypravovaná, ani jinak není těžkého zrna. Hlavní postava osmnáctiletého Janka Bolského tvořena jest podle sentimentální šablony literární, bez životní psychologie; mnohem zajímavější a životnější jsou postavy podružné. Take Jankovy příhody na gymnasiu, na prázdninách a v milostných utkáních jsou tradičně převzaté. Celé práci podložena jest polsky — tajuplná spiklenecká aféra vlastenecká a podrobnosti z politického utrpení pode jhem ruským; čtenáři jsou ovšem tyto — nevěcně podané — episody nesnesitelny, když nyní ze skutečnosti poznal hnusný rub polského „idealismu". — Prohřešky proti češtině jako: „pomstil se, d a j e . . .", „bude vésti", „jedná se o", „záležitost", jsou příliš hrubé a triviální. — Není-li nám dnes polský román vůbec četbou zvlášť vítanou, zdá se nám nyní, po převratech válečných, překlad z Przybyszewského anachronismem, nikoli ovšem obsahem, ale způsobem zpracování. Před dvaceti lety „Děti bídy" byly by nás uchvátily, zdrtily — dneska jednak příliš vidíme formulku, podle které je pracováno, sloh, tu přeskakující, tu nastavující, ale vždy pracující prostředky velmi lacinými; jednak po čtyřech letech války máme jiný názor na nervosní a degenerované jednotlivce, z nichž autor staví, neimponuje nám jejich podškrtávané sobectví, ale jejich úporný zápas s určením žádáme řešený se zřetelem k celku. Uchvátí nás výjev, kdy Gustav dělí se o jmění se svými nemanželskými bratry, i jiné scény, pod kterými žhne životní základ, ale znechucují nás silácké výbuchy nenávisti a přemíra halucinací, kterými autor naplňuje téměř polovici románu. — Ještě značnějším anachronismem jest překlad z Obstfeldra, norského básníka let devadesátých, jenž mladistvý zemřel se svou dobou. Z jeho nevelkého díla literárního po případě dala by se snad vybrati práce příznačnější — (snad „Denník knězův") — než „Kříž", tato „lyrická psychologie", příliš diskreditovaná nesčíslnými napodobiteli Garborgových „Umdlených duší". Tyto erotické krise, psané nápověďmi a výkřiky, jsou dětem dneška vzdálené a cizí a jejich utrpení nevyvolá souzvučných sympatií, jako kdysi byly by učinily. — Nově přeložené dílo velkého romanopisce Pavla Bourgeta „Smysl smrti" vzniklo v r. 1915, a náleží v „literaturu válečnou"; jest to jedno z prvních děl uměleckých, k nimž velká doba povzbudila významné spisovatele staré generace. Ve velikém masakru světovém naskytá se mu jako nejpřirozenější problém smysl smrti — či spíše smysl oběti, smrt vyvolávající. Řešení problému do-

léhá na mladou ženu slavného chirurga, jenž hyna nezhojitelnou nemocí přijímá na důkaz lásky opětovný slib své choti, že dobrovolně zemře s ním; ale proti jeho sobecky-materialistickému názoru dostaví se vliv plynoucí ze smýšlení důstojníka, hynoucího poraněním ve válce, ale věřícího ve vyšší, nesobecký smysl života i smrti. Román přináší mnoho odrazů z předešlých prací Bourgetových; z časovostí netěží však levně, ale s plnou vážností a je četbou po zásluze poutavou. — S požitkářskou radostí vítáme opětně překlad jedné z komedií Mussetových — „Marianniny rozmary“, vkusně vydané, mající všechny vlastnosti, které nám básníkovy práce toho druhu činí tak nevýslovně milými· okouzlující prostotu poetického výrazu, nevystihlou stručnost bohatých smyslů, nejpřirozeněji vyvinutou tragiku, zakrytou cudně útěšným závojem krásy. Srovnejme podání tragiky těchto zcela smyšlených lidí, těchto citů, existovavších jedině v srdci básníkově, s nervosní láskou nadlidí Przybyzsewského neb Obstfeldrových, kteří jistě měli více opory ve skutečnosti — ač u Musseta je méně slov, méně vtíravého ústrojí, ale zato více podmanivé pravdy, více výmluvného života!

Kaz.

TÝDEN.

* O dědictví po sv. Janu Nepomuckém hlásil se v letech padesátých minulého věku jeden český „husita“ originelním způsobem, který však nemálo pohněval i literatuře známého kanovníka pražské kapitoly Václava Pešinu. V listě svém z 10. I. (185*) stěžuje si Pešina, že z Prahy nepřibývá valně údů k „Dědictví Svatojanskému“ (s podíly po 10 zl. r. č.): „Jen se jeden nádeník přihlásil, že doslýchá, že se po svatém Jánu našlo peněžité dědictví, a toto se po 10 zl. rozdává, že by on také při své chudobě a 6ti dětech o takových 10 zl. prosil“!! — „V českých žilách jizlí husitská krev,“ dodává římský hodnostář, pobouřený vtipnou jízlivostí pozdního husity — „nádeníka“ . . .

F.

*

Stihomam, vyvolaný zákazem polemiky. Kaplan u sv. Vojtěcha v Praze Václav Rokos patří k oněm osobám, jimž toleranční patent cís. Josefa nebyl valně po chuti a jež se bojovně postavily proti nově dovoleným náboženským vyznáním. R. 1784 vydal „Zprávu o svaté večeři Páně“, o níž sám doznal, že skrze ni „mnohých závistivých očí ohnivými střelami a pyšných s neumělostí smíšenou horlivostí, jimž každý milovník umění za obět bývá, raněn byl“. Přesto vydal r. 1785 neméně bojovnou a útočnou práci: „Důkaz, že kazatelé augšpurského a helvetského vyznání nejsou kněží ani žádní služebníci církevní“, o níž si byl vědom, že píchne do vosího hnízda, „poněvadž závistivé tím ostřeji to do očí bodne, že krátkým spisem všecky kazatele nekatolíků, jichž v tomto slavném království českém již 47 se počítá, s jejich úřadu složiti se přičinil“. Spis ten vyvolal značný rozruch mezi katolíky i nekatolíky. Známý Václav Stach potíral pod jménem školního mistra Petra Záchodského ze Slevízu r. 1786 se stanoviska josefinského liberalismu stanovisko Rokosovo; historik Jan Volf prosil o dovolení, aby směl dáti do tisku kritiku „Důkazu“; pseudonym „Pikel“ obořil se na Rokose se strany evangelických kazatelů, zahrnuje jej přívalem slov plných hořkosti i vtipu zároveň. A bojovný doktor theologie a filosofie mlčel, ovšem z přinucení, neboť mu světská moc veškeru polemiku zakázala. Na návrh gubernia nařídil totiž cís. Josef dekretem z 27. března 1786, že se Rokosovi na příště ukládá mlčení, a když tento u gubernia o opis dekretu prosil, sděleno mu, že mu již známo, co má věděti, jakož i jak si v příčině dalších spisů vésti, t. j. držeti se přesně nařízení z 28. října 1784. Že by byl býval „Důkaz“ konfiskován, pochybuji. Pro povahu rázu Rokosova byla již úřední důtka a zákaz další polemiky jakož i dosavadního způsobu psaní těžkou ranou: chválilť v „Důkazu“ cís. Josefa a nyní přišlo od něho takové nařízení . . . Překvapení změnilo se ponenáhlu v roztrpčení a rozhořčení, stupňujíc se konečně k duševní depresi, k stihomamu. Viděl všude vrahy, ukládající mu o život: a když jednoho horkého dne koncem června r. 1786, jenž byl na rozčilující události vůbec bohatý, spáchána v jeho blízkosti vražda, byla jeho churavá obrazotvornost do té míry rozrušena, že skočil s prvního patra, chtěje uniknouti domnělým vrahům. Na štěstí utrpěl při pádu jen několik lehkých zlomenin, z nichž se brzo pozdravil. A i jeho duševní stísněnost ponenáhlu mizela, avšak stará bojovnost jeho se již nevrátila ani po smrti cís. Josefa.

Jos. Volf.

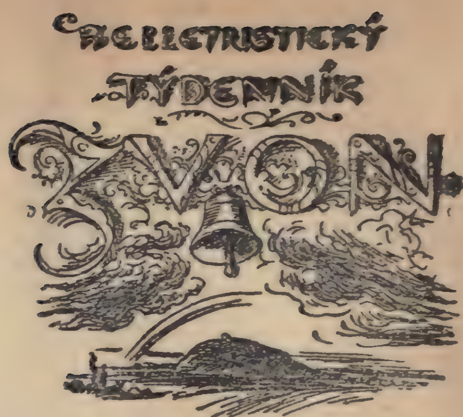
*

Lékař na vsi. Byl jím Václav Zychů v Ředhošti, jemuž dávají jméno lékaře r. 1555, léčil poddaného páně z Hrobčic pana Krčmáře, ztlučeného sekerou, znamenitě troudného; a poddaný prosil i matku Václavovu, aby ho opatrovala, bude-li mu moci v čem pomoci. Václav sám praví ve svědomí, že Krčmář ležel u jeho otce. Asi tedy léčení bylo uměním rodinným. (Reg. Com. soudu 759. f. 241.) *Šimák.*

V Praze, dne 24. července 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

XXIII.

Když Halwinger rozzářen v poledne zvěstoval choti, co se stalo, vydechla: „Endlich!"

„Spät, aber doch!" smál se.

„Však to trvalo!"

Přebíhaje pokojem, mnul si ruce „Člověku se zdálo, že má pořád jeho oči za zády!"

Když však paní potom slyšela, že Slavík půjde do Prahy, užasla: „Do Prahy — do centrály! Tam teprve bude do šéfa hučet. Já se domnívala, že ho pustí nebo pošle zas do Hrádku."

„Ach, v centrále bude skromným pánem! Tam si dá svým čecháctvím pokoj a na ostatním nám nezáleží, to je naše věc. Zkrotnou pánové, zkrotnou, uhlídáš, jak budou zas maličtí. Teď přestanou schůzky, pokoj bude v Korytné, pokoj!"

„Panák, nevěděl už, kam s hlavou a ti ostatní po něm. I ti strejcové byli samý sněm, samá debatta!" —

Slavík toho dne již z domu nevyšel, ale konal přípravy k odjezdu. Nejprve napsal dopis rodičům oznamuje jim klidně, co se stalo a že hodlá v neděli, dne 9. prosince jeti do Prahy; nábytek že Marvánek pošle za ním, jakmile bude v Praze byt, zatím že pobude u Pejrka. Sliboval, že bude-li jen trochu možno, na svátky podívá se domů aspoň na skok. Byl přesvědčen, že rodiče budou z té změny působiště jeho míti jen radost...

Příteli doktorovi uchystal dopis expresní se všemi zprávami o poslední době a s prosbou, aby našel mu byt asi takový, jako má sám a zatím aby ho přijal pod svůj strop. Psal, že by byl nejraději, kdyby Durdis měl i pro něj útulný koutek. Také Kavánovi noviny oznámil, že v neděli pojede dopoledním vlakem, a bude-li milý školosprávce moci, aby zaskočil na nádraží aspoň na stisk ruky.

Poštmistrovo tajemství rozlétalo se Korytnou hned a rychle. Němci se smáli, Češi ztrnuli...

Když Marvánek za jitra přiletěl a bědoval: „Jsme se ženou celí pryč, že nám ráčíte odejít," Slavík pohleděl mu do očí a pravil: „Už jste se mě také bál!"

Marvánek schýlil hlavu. „Vždyť to ráčíte znát!"

„Jste vy hrdinové! Vousy jako Rybrcoul a srdce zaječí!"

„Kdyby mě pustili, co bych si počal!"

„Pustili! Pán vás má rád a ví přece, že jste Čech. Tolik let mu sloužíte, villu ochraňujete —"

„Ale správce!"

„Myslil jsem, že něco vydržíte a vy utíkáte už teď."

„Vždycky se prohlásím, ale jináč musí být člověk opatrný."

„Budete-li se všichni tak bát, to to dopadne! Co jsme se o tom namluvili! Kdybyste všickni byli pevni, nikdo by se ani neodvážil."

„Ach, teď bude zle!" mávnuv paží, zanaříkal vrátný, až se mu dlouhé, prošedlé vousy rozklepaly.

„Nic se nikomu nestane, takové moci správce nemá a budu u šéfa. Jen to pořádně řekněte všem!"

Do kanceláře Slavík přišel, jak by se nic nebylo stalo; pracoval svoje a nikdo nezavadil. Bylo to však trapné, tiché dopoledne. Správce se neukázal.

Až při obědě v restauraci Mazel zahuboval: „Je to sakramentská služba, člověka se neptají, pošlou telegram a běž!"

Slavík mlčel; Kocourek skloněn nad talířem, měl plné oči slz. Brunclík obcházel po špičkách.

„Aspoň kdyby to byl poslal mně," pokračoval Mazel, „já bych byl rád, kdybych se z toho hnízda dostal!"

„Co že tak najednou?"

„A je tu nějaké živobytí? Člověk aby seděl stále doma jako sysel, a jde-li někam, dopadne!"

„Přihlaste se za Čecha a snad se také dostanete odtud!" usmál se Slavík.

„Taky že přihlásím!"

„Ruku na to!" a Slavík napřáhl pravici.

Mazel podal a Slavík stiskl. „Tak ale!" zahrozil naň. „Pan Kocourek je svědek. A kde můžete, pomozte, jste Čech jako my a Halwingra se nepotřebujete tolik bát!"

„I čerta!" ušklíbl se Mazel.

Když Slavík z restaurace odcházel, Brunclík ho u dveří zastavil. „Povídám, pane oučetní, tahle nepravost se stát neměla!" žuhlal, ale oči mu při tom nepokojně mžikaly.

Slavík naň volně zahrozil.

„Inu, inu," kroutil se Brunclík, „je to pravda, ale když je člověk tak vydán —"

„Zvláště když se bojí, víc než je potřeba!"

Brunclík krčil širokými rameny. „Vždyť to tuhle vidíme! Co bych si honem počal, kdyby se to stalo mně, panu oučetnímu je jináč!"

„Nejste tu z milosti, všecko řádně vedete a — platíte."

„Je to pravda a zvláště od správců nic zvláštního nemám, ale nájem mi právě dochází."

„Nikoho lepšího nenajdou! Budu v Praze, nemusíte se tedy tolik bát, držte se a říkejte to taky našim."

„Tak to tu pěkně začínalo — a prosím, žádný hněv, že jsem tenkrát — dost nás to potom mrzelo, máma zle hubovala!"

„Pamatujte si aspoň pro podruhé."

Brunclík stál shrben a jen se škmouřil. „Jsme nad tím celí pryč, všecko tu bude horší a stejskat se nám bude."

„Po mně? Přijde jiný!"

Brunclík jen pohodil paží. —

Večer přicupala k Slavíkovi stará paní Kühnlová. V kožíšku a vlňáku bylo jí už trošek.

„Um Gotteswillen, Herr Buchhalter, was geschieht denn hier," bědovala suchými, bezzubými rty, „babka nám přinesla, že prý ráčíte odtud, ale snad to není pravda!"

Usadiv ji, pravil „Ráčíte viděti ten pořádek kolem — stěhuju se — v neděli odjedu."

„Jezus Maria!" úzkostně sepiala scvrklé ruce, „co my si počneme?"

„Neračte se tak lekat, snad přijde zas někdo svobodný, vždyť pan šéf ví, který byt mám."

„Ach, na to on zapomene, co mu již na nás záleží!"

„Když tu byl, projevil radost, že jsme to tak udělali."

„Ale u správců by jistě byli rádi, kdyby tam přišli jiní, třebaže jim nic neděláme a jsme jako myši zalezlí; prosím vás, co se starými lidmi, zvláště když jeden je živ už napolo. Neradi vidí, když jednou za čas nebožáka bídného vyvádím, snad jí taky tuze křičí. Myslím, že by tam chtěla mít nějakou paničku, aby jí bylo veseleji, je pořád sama doma — a je velká paní!"

„Ale mají tam svatý pokoj; což kdyby na chodbě zlobila hromádka dětí?"

„Nevím, ale mnoho vlídných pohledů nevídáme. A co se, pro Boha, stalo tak najednou?"

Slavík pokrčil rameny. „Překážím —"

„Ale proč — vždyť takového pána sem nedostane — to my přec od lidí slýcháme — "

„Jsem Čech!"

Stařena spráskla ručky. „Bože — proto!" a rozkývala hlavičku. „Až budou v takových poměrech i tak staří jako my a budou čekat jen na hrob, budou se na to na všecko také jinak dívat. Proč by se nesměl každý držet svého? — Prosím vás, pane účetní, zvíte-li něco, buďte tak dobrý a dejte mi vědět!"

„Ano, pán ohlásil dopis."

„Bože, Bože, co zas na nás jde!" šeptala vstávajíc, „myslila jsem, že už to tam doklepáme."

„Neračte se strachovat již teď!" a vyprovodil ji až ze síně. —

Halwinger objevil se ve dveřích úřednické kanceláře až v úterý po desáté hodině. Byl všecek usměvav.

„Tak on nás náš milý pan účetní opustí," pravil česky, velmi přátelsky, „všeho bych se byl spíše nadál!"

Slavík povznesl hlavy, „Chci odjeti v neděli, pane správce."

„Prosím, račte jen uvésti do pořádku, čeho třeba, a docházejte si domů dle potřeby, máte tam jistě práce dost."

„Marvánkovi mi s tím pomáhají, jen dohlédnout musím."

„Jen si račte vyhovět. A jestli pak si přec na nás taky vzpomenete? V Praze budete v životě jiném než my tady v zatrace-

ných kopcích — se šéfem každý den — pamatujte, když se bude jednat o nás!“

„Prosím vás, pane správce, nač tyto řeči,“ trpce odpovídal Slavík, „vy tomu rozumíte a já také!“

„Proč? Snad se nemrzíte?“ velmi udiven tázal se Halwiger. „Což v tom nevidíte projevu největší důvěry? Do centrály vás volá, Prahu vám dává —“

„Dopis ještě nepřišel?“ a Slavík se naň studeně zadíval.

„Právě před chvílí; šéf mi oznamuje, že vás volá k sobě a zde že nastoupí Kokeš.“

„Kokeš — z Prahy!“ a Slavík se usmál, věděl‘, že je to také mládenec a že Kühnlových tedy snad nevyžene.

„Já a moje paní bychom byli šťastni, kdybychom mohli do Prahy,“ živě pokračoval Halwinger, „to by bylo jako z baráku do paláce. Závidím vám, závidím. Co by to teprve znamenalo pro mne — mám děti —“

Slavík neodpověděl.

„Nepochopuji pana účetního, nepochopuji,“ správec obrátil se k Mazlovi, „já vím, že byste měl jinou radost!“

Mazel se široce zasmál. „To měl, utíkal bych jako zajíc!“

Tomu se i Halwinger rozchechtal.

„Oznámíte šéfovi, kdy přijedete?“ opět tázal se Slavíka.

„Už jsem oznámil; v neděli pojedu, v pondělí se k němu dostavím.“

„Dobře, a zde si jen vyhovte!“ a vrátil se zas do svého.

Zpráva, že do Korytné přijde Kokeš, Slavíka dosti potěšila; znal jej, věděl, že také již není žádný mladík, ale stárnoucí mládenec, poněkud malomluvný, Čech však dobrý. Hned si také pomyslil, že Kalenský si schválně zas vybral úředníka svobodného, aby jen mnoho českých dušiček do bělidla nepřibylo. Proto nesáhl do Hrádku!

Když korytenští čeští čtenáři zvěděli, co se Slavíkovi stalo, počali k němu přicházeti s knihami. Děkovali a loučili se smutně. Slavík jim říkal: „Knihovnu bude teď mít pan Kubišta, k němu si choďte, všecko bude jako dřív. Když bude na cestách, zastoupí ho paní. Ne, abyste přestali číst! A nikdy nezapomeňte, že vždy a všude jste Češi; až k vám po vánocích přijdou se sčítacími archy, řekněte jim to rovnou a dejte si zapsati, že řeč vaše je česká. Na to mi podejte ruku — přátelé mi všecko povědí.“

I Ochsenwirtova Anče a Dukatenandresova Barča přišly, stydlavě děkovaly a ujišťovaly, že se jim nic jiného zapsati nesmí, to že by šly raději jinam.

O dnech, které Slavíkovi v Korytné ještě zbývaly, po úřadě, teď již za tmy chodil k těm Čechům, kteří k němu sami nepřišli, aby se rozloučil a ještě na rozchodnou promluvil dobré slovo. Těšilo jej, když několikráte slyšel, že i Němci a to nejen dělníci, litují, že z Korytné odchází. Povídal prý sám pan Adlerwirt: ‚A böser Bímak war er, oba ondrš a ordentlicher Mann!‘ K Němcům se loučit nešel a na vyšklebavé pohledy svých známých nenávistníků odpovídal nevšímavostí.

Ve čtvrtek večer, vraceje se kostelní ulicí k domovu, viděl, že v Palmově osvětleném krámě je paní sama, i zastavil se tam pro doutníky. Nevešel tam dávno.

Vidouc jej, sklopila oči. Podavši mu krabičku, aby si vybral, pravila: „Pan účetní na nás zapomněl — a slyšela jsem, že nás opustí!‘

Pohlédl na ni, usmál se a pravil: „Musí.“

„Budete se mít lepší — budete v Čechách —“

„I byl jsem tu rád, ale překážel jsem.“

„Je to smutné, povídala jsem to muži.“

„Ale paní Palmová se mne taky bála, proto jsem se nestavoval.“

Zamyšlena hleděla na pult. „Je to zlé v takovém místě!“

„Zlé — lidé jsou zlí!“

V tom zdvihla hlavu a patříc naň omlouvala se: „Mám pořád mnoho starostí!“

„Slyšel jsem.“

„A nemám tu, s kým bych si promluvila, člověk je skoro také cizí a sám v sobě všecko nosí,“ a teskně si přisvědčovala.

„Po tolika letech! A máte přece svoje kolem sebe.“

„Jeden tu přec nebyl pořádně doma — ale co platno, už tady umřu — jináč není.“ V tom se však usmála: „Taky jsem si došla domů, k nám do vesnice!“ a povznesla oči, co tomu říká.

„Potěšila jste se!“

Přikývala. „Je mi na světě smutno — víte! Taková rána — ale já za nic nemůžu!“

„Kdož by vám něco měl za zlé!“

„Lidé se vysmějou — i nejbližší.“

„Vám ne — a kdož u vás vůbec může za neštěstí!“ odvětil, ač také doslechl, že se leckde posmívají, jak Palmovým spadl hřebínek, to že bylo slávy se studenodolským panstvem, které se nade všecky vypínalo a při tom tylo z cizího.

„Má maminka říkávala, že svět se divně motá, a teď už tomu také rozumím. Já přišla do Němec, byl to můj osud, a teď už tady zůstanu, už je konec. Dělala jsem tu, co jsem mohla, ale radostí bylo málo, stála jsem pořád stranou. Dřela jsem a zatočilo se to k jiným. Syn teď má také velké sta-

rosti a ještě se všelijak o něm řekne, to víte, jak to je. Chce z toho místa pryč, k advokátovi snad půjde, chce tím také být. A já už brzy umřu —"

„Ale, ale — nač takové myšlenky! Neštěstí se přívalí, ale časem se všecko zas vyrovná."

Mávla rukou. „Já za nic nemůžu, já si hleděla svého a starala se. Ale já byla z Čech, oni odtud, to je každé jiné. Tak si na mne taky vzpomeňte!"

„Vzpomenu a přeju vám, abyste brzy byla spokojenější. Když se vám zasteskne, zajděte si domů a jindy vzpomínejte — to potěší!"

„Často tam jít nemůžu a ani tam už nemám doma. Když se s člověkem tak stane, není pak ničí!" a hořce se usmála.

Ze síně ozvaly se těžké kroky a vstoupil Palme. Vida účetního, stáhl obočí a zvolal studeně: „A — Herr Buchhalter! Tak už se loučíte?"

„Loučím."

„Nic si z toho nedělejte, bude vám líp. Kdy odjedete?"

„V neděli."

„Na, přeju vám štěstí, lepšího úředníka tu Kalenský mít nebude." Zamyšlen potáhnuv knírem, pravil: „Jste dobře s panem Fialou — řekněte mu, aby ode mne koupil pilku."

Slavík usmívaje se, pohleděl mu přímo do očí: „A co by tady řekli?"

Palme pokrčil rameny. „Nikdo z našich se nehlásil a je to studenodolské. Zatím by arci nesměl nikdo nic vědět, ale já to prodám najisto, pro mne to není."

„Zmíním se mu." Podav oběma ruce, odešel.

O pátečním svátku marianském zašel naposledy do Bradla rozloučit se s Pozdníkem, s jeho sestrou i s dětmi. Když ho potom všichni zasněženou lesní cestou vyprovázeli, pod bílými obtěžkanými starými smrky, v hlubokém tichu vzpomínal, kolikrát tady k příteli putovával na radu, pro posilu, na přátelský pohovor... Paní Vlasáková stýskala, že bratr chodí zamyšlen a je mu teskno už teď. „Je to živobytí," smutně přidával Pozdník, „nebýt sestry a těch dětí, nevím, jak bych to zde vydržel. Rozuměli jsme si! Prosím vás, abyste hodně psával, já k tomu sic sedám nerad, ale uhlídáte, že k vám z Bradla dopis často přiletí."

„Pište hodně, též o svých drahých a na ty korytenské také nezapomeňte!"

„Buďte bez starosti, uhlídáte, že se přičiním!"

Vyprovodili hosta téměř k bělidlu.

Odpůldne putoval k Dolnímu mlýnu, aby dal S bohem! panímámě Fialové, odtud pak přes kopec zamířil k myslivně Makovcově.

Večer ztrávil v ratejně. Dělnický národek, ačkoli byl svátek, shromáždil se všecek, Češi, Němci. Také Bittner přišel. Slavík si naposledy s nimi vážně pohovořil. Když se loučil, Bittner maje slzy v očích, pravil: „Pane účetní, byl jste opravdový přítel dělnictva, Čechů jako Němců, a za to vám ze srdce děkujeme. Buďte ujištěn, že se vždy budeme snažit, abychom žili v dobré shodě a byli k sobě spravedliví. Budete v centrále, pamatujte na nás!" Kujal drže fajfčičku v levici, také promluvil: „Nic za zlé, pane oučetní, jsme jen chudáci, ale měli jsme vás rádi a budeme tuze vzpomínat!" a nabíral zle.

„Já také, srdečně a upřímně," odvětil Slavík, „a když pravíte, že na mne nezapomenete, tedy vás žádám, abyste též pamatovali, co jste, čím jste se narodili, a nikdy, nikde toho nezapomněli. Z toho budu míti radost největší!" a podával všem ruku.

Když už byl ve dveřích, Kujal obrátil se k Řehořkovi a skuhral: „Stakra, Franc, tohle se stát nemělo!—"

V sobotu ráno, než se Slavík odebral do kanceláře, přihnala se mu do bytu Kinderpepi. Tváře jí planuly, oči hořely. „Sehr traurige Nachricht, Herr Buchhalter, man musz sich schämen! Děkuju vám za všecko, vždycky budu vzpomínat, a kdybyste sem někdy přišel, jakože přijdete, nezapomeňte na nás. Jsme jen prostí, ale spravedliví a vděční lidé. Věřte mi, že nejsme sami, také jiní vás litují. Člověk slyší jen: „Schade — wor a guter Mann!"

Slavík stiskl jí ruku.

„A prosím, kdybyste někdy z Prahy procházkou zašel do Michle, zastavte se tam u Jana Veita, krejčího, věřte mi, rád vás uvidí!"

„Zajdu tam jistě a Anda mi vždycky poví, co děláte!"

Odcházela skloněna, do salupu zaklubána, aby neviděl, že jí slzy tekou po tváříc h.

Správec Halwinger Slavíkovi v kanceláři nabízel, že ho Kalvach na nádraží doveze, ale Slavík poděkoval pravě, že se rád ještě naposledy známou cestou proběhne. A podal ruku.

Halwinger hořel. „Přeju vám štěstí a nezapomeňte na nás!" pravil. „Vidíte už sám, že vás šéf nevolá odtud, protože jste Čech — vždyť sem posílá Kokše."

Slavík rozuměl, ale již neodpověděl a jen se němě uklonil. Paní správcové se odporučiti nešel, za to zašel ke Kühnlovým. Pověděl, že mu Kokeš již odepsal, že mu

šéf přidělil Slavíkův byt nynější a že tedy mohou být bez starostí.

Stařena cupala radostí jako slepička, děkovala a chorý stařec sedě skrčen v rohu pohovky, volal: „Danke — danke — adieu!“

Večer byla v restauraci společnost velmi četná; přišli všichni Slavíkovi přátelé i mnoho českých známých. Dědeček Nekvinda přivedl i Toníčka. Připíjelo se na zdar lepšího života Čechů v Korytné, a Slavík krátkou promluvu na rozloučenou končil: „Jen, přátelé, dodržte!“

Když mu někteří při rozchodu pravili, že ho ráno přijdou vyprovodit, žádal, aby toho nečinili, že chce odejíti zcela tiše a že by mu marně přitížili.

Ráno vyšel doprovázen jen Pozdníkem, Kubištou, Kocourkem a Lorencem. Fiala čekal na ně pod pilkou. Slavík vítaje se s ním, pravil: „Tedy naposledy! Pamatujete se, jak jsme se tu tenkrát sešli po prvé?‘

Fiala smutně posvědčoval. „Uteklo to — jak je tomu dávno?“

„Málo přes dva roky.“

Mrzlo; všechno údolí se třpytilo, lesy stály zcela bílé, jako z křišťálu...

* *
*

Slavík sedě v kupé u okna, hleděl ven. Vlak jednotvárně hrčel i supal prorvou mezi rozsáhlými horskými lesy, těžce zasněženými. Čistá, větry rozčechraná a zvlněná běl prostírala se daleko jako rozčeřená, v dáli modravá hladina mořská, na konci obzoru splývající s fialovými chumly mlhy, visící s šedého nebe. Krajní smrky a jedle, jako cukrové, rozčechrané, ozávojované jehlany, ověšené nadychnutými krajkami a cípy, jen se v řadách podél trati kmitaly. Půda před nimi byla čisťounká úběl, prachem pozemským nedotknutá. Keře a mladé lesní stromky na horních okrajích i na bocích hlubokých probírek stály v bílých rouškách, malebně přehozených, a při tom letu se zdálo, že se každý Slavíkovi do okna uklání. Nahoře v dáli objevil se i širší výsek mezi mramorovými hradbami lesů a na něm zachumlaná staveníčka jako bílé, mrtvé mohyly na starém, zapomenutém hřbitůvku...

Když vlak z horských hvozdů vyjel a před oknem rozšířila se kopčitá, zapadaná krajina, Slavík zíraje na bílé stráně s ostrovy zavátých lesů, i do hlubokých údolí, v jejichž běli temněla se hadovitá koryta struh, na vesnické příbytky, v kotlinách dřímající pod těžkými duchnami, i na mnohookenné budovy tovární s protivnými dlouhány komíny, počal se opět více zabývati myšlenkami na pobyt svůj v Korytné. Tichá rozjímání o dvouletém činném životě zakončovala se hořkým hněvem na bezohledný skutek továrníkův. Z horského údolí ozvaly se divé křiky a velmožný pán zahvizdl si naň jako na psíka... Domýšliví nacionální nadutci smějí se, jak byl pokořen a jak nevázaně budou moci řáditi. Teď to má, teď vidí, zač je toho loket. Ať se ještě někdo opováží! Přátelé a známí hlásili se sice k němu do posledka, zda jim však v těžších chvílích hlavy neposklesnou? Z nepřátelských očí budou čísti výhrůžný výsměch: Vidíte, co se s vaším kohoutkem stalo, zkuste to a ozvete se! — Halwinger tvářil se teď vlídně, ale potají se chechtal. Pan Wanka mne si ruce a zapadlými ústy plyne: „Na also — also — alles wieder in der Ordnung. Troufalý chlapeček jde, odkud přišel!“ A domýšlivý Herrnschall pyšně si pohazuje hlavou. Při těch myšlenkách si opět umiňoval, že bude se snažiti, aby se od Kalenských dostal jinam...

V Praze bude snad moci zkušeností svých a znalostí korytenského života ještě využíti a přičiniti se, aby se horské české menšině dostalo pravé, stálé posily...

Pejrek na nádraží čekal. Objav přítele, pravil: „Vítám tě tedy nadobro do Prahy!“ Slavík po boku jeho kráčel Poříčí jako omámen. V davech lidí, v křiku, hukotu mezi vysokými domy, v prachu a stálém halasu měl v hlavě mlýn. Srdce se také rozbušilo.

Pejrek vzal si jej pod paží a smál se: „Mezi lesy jsi odvykl, ale nic si z toho nedělej, brzy zvykneš zas. Durdis ti zatím dá pokoj jediný, druhý se musí teprve upravit a prorazit dveře; pěkné to budeš mít, zatím se nastěhuješ do jednoho. Těším se, že budeme spolu.“ Slavík mlčel a dával jen pozor na chůzi; až na tišším náměstí Havlíčkově vyhrkl: „Co tomu říkáš!“

„Kalenskému?“ a Pejrek mávl rukou. „Je to, jak jsi psal, marno se už zlobit. Musíme hledět, abys brzy seděl jinde líp a bezpečněji. Bank přibývá a praktika, jako jsi ty, hned nenajdou. Takovému pánu nelze dáti odpovědi lepší, nežli ukázat, že člověk přec jenom není jeho otrok na milost a nemilost. Kavána jsi neviděl?“

„Aspoň ruku jsme si stiskli; také mi to nakazoval. Kam teď jdeme?“

„Nejdřív snad ke mně, potom někam na večeři; popovídáme si!“ —

(Pokračování.)

Josef Chaloupka:

SNÍMÁNÍ S KŘÍŽE.

Kříž dřevěný, dřevěný kříž,
rozpíná náruč snad na konci světa.
Hladovým očím
čtvrtí nebesa.

Plameny sytíme, zuří naším hladem,
chvějí se námi, jsme krutí a zlí.
Plameny pohltily zahrádky, půl vsi,
zahrady, vrata,
celou vesnici.

I kříž jsme vytrhli
pevně vzrostlý v zemi a běli dne.
Zítra, kde pohledu loutna spočine?
Tma večera
bez kříže
děsí.

A v noci bezbožné Krista jsme sňali,
noc plátna hořící střela.
Co počíti?
Kam Tělo uložíme?
Země mrtvolami studí,
na vlnách mrtví jak ryby němí,
na větvích Krista proklíná oběšený.

Pane, kam půjdeš?
Noc mrazí.
Doupat nenajdeš, studí náš plamen.
Chlebem se staň,
svým nitrem Tě pohostíme.

Amen.

K. Šipek:

SLADKÉ NESMYSLY.

(Pokračování.)

Na Hančrlíka bylo lze aplikovati žert: „Pije, jen když má žízeň. Ale žízeň má pořád.“ Vstoupiv z rána po noční hlídce nevyspalý do naší ložnice, slil nejprv nedopitky ze sklenic do jedné, obrátil vyvětralou tekutinu do hrdla, načež jal se sbírati naši obuv k cídění. Když jsme se, do školy jdouce, z bytu vytratili, úklid paní Hančrlíkové proměnil naši ložnici v salon, do něhož vraceli jsme se na minoutku o polednách, na půlhodinku po čtvrté, teprv k večeru sešli jsme se k pobesedování delšímu. Ze salonu stalo se večeřadlo, v němž vonělo to uzeninou, slanou rybinou, máslem, tvarohem i syrečky. Hančrlík vrátil se od Palmů s napěněným čtyřlitrovým džbánem, klid večera rozhostil se v studovně, a když přestaly čelisti pracovati, rozpoutala se duševní práce nad rozevřenými knihami. Maturita bušila na dveře ode dne ke dni silnějšími nárazy. Jediný pan Josef Coufalík díval se skřipcem do otevřené knihy kratochvilně, labužně pokuřuje viržinku.

V jednotvárné uniformní šedi běžných dnů bývaly ovšem také řídce naseté, růžové svátky, pohříchu však i černé pátky, o nichž nemohlo se loktem do kapsy, kdy červená tekutina od Palmů pívala se na dluh a slovo Písma řkoucí, že ne samým chlebem živ je člověk, hrotila se bolestnou ironií, neboť za takých večerů sytili jsme se jenom chlebem, rádi jsouce, bylo-li ho dost.

Růžově v kalendáři zasmál se na nás toho roku den sv. Josefa, vlastně jeho předvečer. Vigilie padla na neděli. Flekáč opověděl lístkem z venkovské své štace zájezd do Prahy, chtěje svému patronu zavdati pitelným pivem. V kvartýru proti technice, počítajíce s touto okolností, zbudovali oslavný program svátku svého seniora, pana Josefa. Kvarteto opět ožije. Parkosa v druhém basu vystřídá mladý Coufalík. Oslavence, do dveří vstupujícího, pozdraví čtverozpěv: Dlouho buď zdráv! Po druhém čísle pěveckém sedne se ke guláši, jejž ze tří mas uvaří matka Hančrlíková. Místo červené vodičky Palmovské, octne se na stole Šaryovský ležák. Po vyčerpání programu jedeckého i pěveckého bude se hráti šnýbršnábr, jediná karetní kratochvíle, které pan Josef holdoval.

Večer vydařil se v každém ohledu. Jediné otci Hančrlíkovi znepříjemněn byl malou episodou. Zpěvem kvarteta a Šáryovským křenem tak byl citově rozpoložen, že vyvstal v něm duch služebné resistence. Odpíral jít na noční hlídku do Podskalí. Šak že tam nikdo ty vohrady

neukradne, a vůbec —! Zprvu pasivní resistence jeho vzbouzela jen smích, když nabyla však vysvléknutím do vesty strohých forem, zakročila manželka Kateřina. Byla o půl hlavy chotě vyšší, masivní, kostnatá, dlouhoramenná, vypracovaných dlaní, k žertům zřídka vynaložená. Upravila mužovu zneklidněnou toaletu, opásala jej šablenkou, pomohla mu do mantle, pověsila mu na rameno břízu a kráčejíc za ním, neúprosně jako žandár, dopravila jej na stanoviště, kde byl spoluvachou netrpělivě očekáván. Zbytek noci prospal Flekáč v oslavencově posteli. Pan Josef vyšel si z večeřadla do tmy, že se projde noční Prahou a stočí se k Vágnerce do Celetné na knykebajn.

Flekáč podučiteloval v bohaté vesnici na Mělnicku. Zprvu stýskalo se mu po Praze náramně, zajížděl si do ní každých čtrnáct dní, potom se intervaly dloužily a teď na svůj svátek nebyl v ní už od vánoc. Povídal: „Obrůstám mechem, milí hoši, ale jináč to nejde! Mimikry, mimikry! Kdo nepřivykne, nežije, otravuje se, živoří. Dobře se mám. Výborně! Jsem na každé parádě, na každém větším funuse. Svým tenórem vyvrtávám lidem díry do břicha. Pití dost, bašty dost. Už i kapánek červenám. A tak se do té černé jámy snad přece tak hned nedostanu, jak mi prorokovával Parkos. Chudák Parkos! On už je tam."

Ano. Krátký byl svět ubohého Parkosa. Ve svém rodném kraji, na dědině v středním poříčí vltavském jal se kantořit prvního září. V polou října uhodilo jím to na lože a den všech věrných dušiček už byl také jeho svátkem.

Za svátkovou poctu odvděčil se nám Coufalík senior kteréhosi všedního prázdného dne v dubnu. Povídal: „Dnes vás, kluci, povedu do pivnice, kam chodíval Neruda, když ještě bydlil s maminkou nahoře v Ostruhové ulici." Tak se náš kvartýr od Šálků octl v staroměstské plzeňské hospodě „u města Moskvy" v úzké ulici Provaznické. Vešli jsme v ni při hodině jedenácté předpolední. Sklenutá nevelká místnost, jejíž strop a stěny měly povědomý hnědý, matně lesklý nátěr plzeňských pijáren pražských staršího sekula. Nemnoho stolků barevnými ubrusy pokrytých, řídce stříknuto hostů v nich, některé vůbec neobsazené. Naše čtveřice zabrala stůl při okně, jejž nám pan Josef označil jako stůl Nerudův. V tom okamžiku přišáral se k němu muž vzrostlý, širokoplecí, hlavy omšené, řídkými kudrnami porostlé, kníru plesnivě šedého. Jeho nohy šeptavě našlapovaly, jsouce obuty do soukenných buf. Bylo na nich zřejmo, že jsou zedrány kelneřinou, revmatismem i tíhou zavalitého trupu, jejž nesly. Za objemným platoberem jako za plentou přešlapoval ušatý pikulík.

„Budou si přát něco jíst?" zeptal se vrchní.

„Nejdřív bujón s vejcem. S pivem počkat až po něm. A dejte nám udělat čtyry biftky zpola propečené," velel náš pohlavár.

„Sázené vejce k nim?"

„Třeba. Ale brambory žádné."

Když ofračený staroch, vrátiv se z kuchyně, stavěl na náš stůl talíř, navršený pyramidou rohlíků, zeptal se ho náš mluvčí:

„Když sem chodíval pan Neruda z Národních, to jste zde už servíroval, pane Petře, pravda?"

„No bóže! Kolikrát jsme šli spolu v noci přes pavlač domů. Já už tenkrát bydlil na Jánském vršku, on U slunců v Šporngosn. A koukneu! Já pořád ještě, chvála bohu, běhám, a jeho vodí dýnstman. Je na nohy pryč."

„A na pana Zelinku se také pamatujete?"

„Na pana Zelinku?. . ? Nebyl on malej, nosatej? No bodejť že! Zůstala mi u něho pětka. Jednou vemu noviny do ruky, v černym rámečku Zelinka. Byl v pánu a má pětka taky."

Před námi zakouřila, báječně zavoněla polévka, mezi zuby zachrupaly rohlíky. A jen se talíře vyprázdnily, stály před námi napěněné sklenice s tekutým zlatem.

„Nepijte, kluci, dokud vám chlebárny nevychladly! Vypadaly by vám zuby," napomínal pan Josef.

Požitku prvního přijímání! Nám třem učitelským snaženců̊m po prvé na jazyku hořce zasládlo plzeňské. Stékalo vyjevenými jícny, oči poulily se blahem.

A potom bifteky! Opět premiéra. Maso vonělo nám jako mana pouště, šťáva pod ním chutnala jako ambrosie, o níž druhdy dočtli jsme se v Lepařových Dějinách starověku. Ruka páně Petrova postavila na stůl nádobku s francouzskou hořčicí. Zvěděvše od našeho hostitele, že se hořčice neúčtuje, mazali sme si ji na rohlíky, když maso bylo snědeno. Slaňáků vyjedli jsme vrchovaté dva talíře a chystali jsme se na třetí. Tu však ruka dosud dávající objevila se nad ubrusem, nádobku s hořčicí vzala a odnesla. Mlčky, zcela mlčky, jak už ruce mlčelivé jsou. Ani třetí talíř rohlíků už nám nebyl přán. Pravilť pan Josef kategoricky: „Už dost, těch rohlíků, kluci! Ať pan Petr neřekne, že

jsme si spletli firmu; že jsme měli jít k pekaři a ne do hospody.“

Dlouho potom, když pojídali jsme své pravidelné, dvaadvacetikrejcarové obědy u Vořechovských, pletly se nám na jazyku přízvuky chutí požitků Moskevských. A počali jsme chápati rčení řkoucí o lidech, do vyhnanství vyobcovaných, že jedli svůj chléb v slzách.

IV.

Na výslovný zákaz otcův neopatřil si Rorejs, jsa kandidátem ve čtvrtém roce, nástroje z půjčovny fortepian. Neměl být hudbou od práce studijní odváděn, maje před maturou. Otcův kategorický imperativ byl prozíravě myšlen, ale zlo, proti němuž čelil, jím potřeno nebylo. Vloudilo ť se postranní cestičkou.

V předvečer sv. Mikuláše v prosinci hodil se student do černého; trup obepjat byl elegantní čamarkou, zbrusu nový límec s bílou atlasovou vázankou, nohy vězely v lakovaných střevících. U Šáryho v sále pořádal zábavní spolek Svornost mikulášskou zábavu. Rorejs ukořistil volnou vstupenku, kteráž vydána byla mu se závazkem, že vypomáhati bude za programu jako pianista. Pravidelný klavírník spolkový obtížen byl funkcemi ještě jinými. Líčil a česal účinkující, vlásenky jim nasazoval, napovídal při sólových výstupech i kupletech a v trojici mikulášské představoval čerta. Substitut Rodrigo osvědčil se o zkoušce, den před produkcí konané, osvědčil se též o večeru samém. Šel o něm jeden hlas, že hraje na klavír líp než ten, jejž zastupoval. I jeho spanilá tělesnost příjemně u klávesnice překvapila. Zejména dámy všech ročníků věku velmi oň se zajímaly. Když pak po vyčerpání programu se tančilo, proukázal jinoch svou eminentní způsobilost jako tanečník v kole i v tancích pořadových. Spolkový jednatel, vykonávaje rychlé snesení výboru, odevzdal Rorejsovi bezplatně spolkovou legitimaci, aby byl student k jednotě trvale připoután. Od té chvíle neobešla se žádná zábava Svornosti bez Rodriga. O koncertních akademiích sedal u klavíru jako doprovazeč solových čísel, hrálo-li se divadlo, potil se v suflérské boudě. Domlouvali mu nejednou, aby se zkusil na prknech. Zejména dámy-ochotnice na to pomýšlejíce, jaký by to byl fešný milovníček, usilovaly o to s vypiatou výkonností mluvidel, ale Fortunát odolal. Pomyšlení na následky, jaké by to mělo, kdyby jevištně účinkoval a doneslo se to do Panské ulice, jeho dobrodružnou energii zabrzdilo.

Když jarní slunce vymetlo život z hostinských kobek a dvoran, spolková činnost Svornosti rozvíjela se pod širým nebem. Chodilo se na výlety pěšmo, jezdilo se na ně po vodě i po kolejích, zpívalo se, tančilo i milovalo. Rodrigova Satanela, ukořistěná na parketách Šaryovské tančírny, jmenovala se Adolfína. Byla Pražka, v Bregenci zrozená, kde byl toho času její papá poštovním oficiálem. Avansovav na vrchního oficiála, přeložen byl služebně do Prahy, kam rodinu provázela Dolfinčina vorarlberská kojná a chůva, Trude Vogelsang jménem. Naturalisovala se v úvalu vltavském snadno a rychle, nicméně stýskalo se jí po vršich krabaté její domoviny. Chodívala neděli co neděli na Hradčany nebo na Strahov, někdy až na Prosík, ve všední dny na Vyšehrad. Jsouc pobožná, vyhledávala svatyně nad horizont vyvýšené, kam se musilo do kopce. Rozkoš stoupání korunovala modlitbou, na kolenou vzlykavě odšeptávanou. A stejnou rozkoší bylo jí, jak kolena pod ní poklesávala, když po starých zámeckých schodech dolů se snášela. Bylať Trude Vogelsang eine passionierte Bergkraxlerin.

Jednou zachtělo se Dolfince a jejímu kavalíru přeměřiti Šárku od Čbánu až do Podbaby. Bez gardedámy nebyla vycházka arci myslitelna, rovněž však nebylo myslitelno, aby strážným andělem dceřiným na této cestě byla matinka. Vrchní paní oficiálová nebyla na delší vejšlapy, nebyla na chůzi vůbec. V roce, kdy rozhodla se, že přestane tančit, neměla daleko do předsevzetí, že přestane i chodit. Vysedávala v lenošce s ruční prací v rukou a s knihou na klíně, podřimovala na otomaně, bylo jí obtížno delší dobu státi i u plotny. Kuchta, hlídající hrnce, pekáče a rendlíky, aby jejich obsah nevzal úhony, byla zodpovědna i za velitelku, aby se v dřímotě nepřičmoudla nebo se neopařila.

Zákonem posloupnosti úkol gardedámy spadl na vysloužilou kojnou. Trojčlenka jela vlakem do Liboce, šlapala od nádražíčka prašnou silnicí pod třešňovými štěpy a vydechla si z plných plic, když slezši po svahu dostala se do tůně, hýřící brčálovou zelení stromů, keřů, pažitů.

„Jegerl, die Berge!“ vyjekla radostně překvapena Truda. Obraz, otevírající se jejímu zraku, div že nepokládala za vzdušnou vidinu dálného domova. Zíralať po prvé na scenerii heroické krajiny, ukrytou nepovědomým zrakům za pražskými humny. A jako by jí do žil mladé krve nalil, nebyla k udržení na údolní stezičce.

„Aufi aufi aufi, aufi muss ich gehn.“ Když dokraxlovala na témě prvního chlumu, strhla slamák s hlavy, zamávala jím do údolí na pozdrav a zahelákala divoce břeskný jodler.

Dolfinka s Rodrigem měli co dělat, aby jí stačili. Bylo jim ukrutně k smíchu, co vyváděla tato předčasně zestárlá žena, kterou znali jako stále podmračenou, zamyšlenou, jasnějším hnutím mysle nepřístupnou, okoralou puritánku. Tváře jí vzplanuly nevídaným u ní ruměncem, na čele perlil se pot, na rtech ustavičně seděla písnička, která ihned se vznesla, jakmile učiněna zastávka a zrychlený dech se usadil.

Když úprkem stékali čtvrté nebo páté návrší, stanula Truda náhle, vyjekla bolestně a levice ulekaně hmátla v krajinu srdeční. Jen tak tak, že ji Rorejs zachytil. Truda byla bez sebe. Položili ji na svah do trávy, Rodrigo šel hledat vodu, Dolfi zůstala u omdlelé, rozrušená leknutím a obavou, procitne-li dueňa ještě vůbec. Když se vrátil, našel náladu značně zlepšenou. Vorarlberčanka již seděla s očima dokořán. Vejřila jimi sice strašidelně, ale byl to už přec jen život. U ní klečel muž a dával jí cosi čichat. Dolfi se nad churavou nakláněla a když uslyšela milencovy kroky, napolo se obrátila a řekla nevrle: „Vás aby tak posílal pro smrt!“ Rodrigo ustrnul nad tím „vás“, neboť si tykali. Ale hned vysvětlil si, že záměnu diktoval ohled na cizince, jenž od něho vzal namočený kapesník, chorou v obličeji postříkal a na skráních potřel. Když vstal, řekl své jméno: „Kandidát medicíny Hugo Kolinger.“ Vzal se náhodou na téže stezce, čili že bůh ho tam poslal, jak dlouho vděčně říkávala Truda. Podpírajíce ji, MUC. s jedné strany, Dolfi s druhé, dovedli osláblou do hostinské zahrady v údolí, medik obstaral občerstvení pro všecky, obstaral dokonce i kočárek jednospřežný, usadil v něm dámy do zadu, sám zaujal místo proti nim, milenci kynul kozlík. Resignoval naň, ukazuje na přílišnou zatíženost vozidla, a vrátil se do Prahy pěšmo sám. Cestou hlodala v něm žárlivost na medika-židáčka zakrslého, kudrnatého, jenž přišel, viděl a svou akademickou nadnešeností nad ním zvítězil.

(Pokračování.)

✱

Beatrice Bresková:

POVZDECH.

Ó, jaké blaho: pouze zaklety,
ne mrtvy, spaly v nitru písní hlasy,
jen na vás čekajíce,
ó, táhlé ruce květinové krásy,
ó, sladké kouzelnice,
až dotknete se duše ztichlých strun,
jak dechne vánek zkvetlých do korun
a hudebně je v slunci rozševelí . . .

JSEM ŠŤASTNA DNES . . .

Sen prchavý, jenž duše býval mukou,
jako by posléze byl vtělen v tvar,
jako by do mých čekajících rukou
byl vložen dávno vytoužený dar,
jsem šťastna dnes, ač nic se neudálo . . .
Den jako tisíc jiných včera byl:
stesk, nuda, noc — jen k ránu se mi zdálo,
že mne kdos milý mlčky políbil . . .

✱

K. Emingerová:

O NAŠICH STARÝCH KANTORECH.

II.

(Rodina Hřímalých.)

Stať podobně nadepsaná loni uveřejněná, došla neočekávaného uznání, ba, byla jsem dokonce vybídnuta, pokračovati v líčení dalších rodokmenů našich českých hudebníků. Mezi různým materiálem znovu vyhledaným mne nejvíce poutal rukopis posledního žijícího člena rodiny plzeňského varhaníka Vojtěcha Hřímalého, jeho nejstarší dcery, pí. Marie Staňkové-Hřímalé, profesorky zpěvu v. v. při „Mozarteu“ v Solnohradě. Děkuji stařičké dámě za její ochotu a vybírám z obsáhlé listiny data, o kterých míním, že budou mé čtenáře zajímati.

Není pochyby, že rodina Hřímalých jest polského původu, že nynější tvar jejího jména zněl původně „Grzimali“ neb „Grzimala“. Z hudebních dějin známe přítele Chopinova, Františka Grzimalu, polského emigranta a spisovatele v Paříži žijícího. Slavný polský skladatel byl s ním

v důvěrném styku, o čemž svědčí jeho dopisy příteli ze Skotska zaslané.*) Další doklady o rodném kořenu zmíněné rodiny jsou podnes existující jména, jako: Letinský von Grzimala, Dzierzanovský, rytíř z Grzimala, neb prostě jen šlechtic z Grzimali, a názvy obcí v Haliči: Grzimalov a Borki Grzimalov (u Lvova). V našem případě udrželo se ústní podání o pradědovi „Voicechu, svobodném pánu z Grzimali", plukovníkovi, jehož choť byla polskou hraběnkou, který dle jedné verse padl ve švédských válkách, dle jiné uprchl z Varšavy za doby revoluce při dělení Polska Ruskem. Po jeho smrti se ujal hrabě Ladislav(?) Šternberg (na Zelené hoře u Sušice) jeho vdovy a jeho jediného syna, rovněž Voicecha zvaného, a staral se o jejich existenci. Po ukončení jakýchsi technických studií stal se onen mladý Polák hraběcím lesním. Oženil se s Češkou a z jeho čtyř synů následoval jej jeho nejstarší syn v povolání. Přišel na lobkovické panství Drhovel u Čížové. Jeho prvorozený, dle rodinné tradice rovněž Vojtěch pojmenovaný syn, měl se učiti zahradnictví, hudební vloha jeho jej mimoděk přiměla voliti dráhu hudebníka. V Blatné, kam se byl mezitím jeho otec, vzdavší se místa lesního, odstěhoval a koupí hostince „U bílé růže" (patrně památka na dřívější držitele blatenského zboží, na pány z Růže neb z Rožmberka) se trvale usadil, učil jej hře na varhany místní kněz Fišer. Hoch byl asi velmi chápavý, neb přes tyto své skromné přípravy stal se varhaníkem při hlavním chrámě sv. Bartoloměje v Plzni, kde setrval až do své výslužby. Synem Janem pak pozván do Moskvy, zemřel tamtéž u vysokém věku, jsa náhle raněn mrtvicí. Jeho manželka byla Barbora Marešová z Nepomuk. Měl šest dětí, jichž jména byla: M a r i e Anna Regina (nar. 1839, žije v Solnohradě), A n n a Jana (1841—97), V o j t ě c h Jan Hynek (1842—1908), J a n Bohaboj Čestmír (1844—1915), J a r o m í r Václav Bohumil (1845—1901) a B o h u s l a v Ferdinand Václav (1848—96). Při křtu hochů marně kněz otci domlouval, by jim dal připsati do matriky šlechtický predikát, ale bodrý plzeňský občan stál tvrdošíjně na své vůli: „Ne, já jsem demokrat, a nechci míti syny šlechtice." Časem často zaslechnuto v českém příbuzenstvu přeměna polského „G r z i m a l i" na zdomácnělé „H ř i m a l ý", a tu se začli i naši plzeňští muzikáři podobně psáti. A vskutku zle nepochodili, poznáme, jak skvělého zvuku se ono jméno v hudební Evropě dodělalo.

*) Karasovski: Fr. Chopin, str. 316—26.

Své děti vychovával starý Hřímalý již v nejútlejším mládí hudbou, celá rodina žila takřka v ovzduší melodických zvuků. Každodenně hrál otec ve vzdáleném pokoji od čtyř hodin z rána na klavíru a tím vzbudil děti ze spánku, takže vstávali, jsouce vždy neobyčejně dojati. Sotva že dovedli intonovati, už spoluúčinkovali při kostelních funkcích jakožto zpěváci mší, litanií a nešpor, seznavše skladby Haydnovy, Mozartovy, Brixiho, Führera a j., takže dětem to bylo všecko známější a přístupnější nežli slabikář a počtářství. Později ovšem dbáno škol, hoši navštěvovali nižší třídy reálky v Plzni.

V říjnu r. 1855 odvezl Hřímalý v dostavníku (cesta trvala 16 hodin) své dva starší syny Vojtěcha a Jana do Prahy, by je odevzdal k dalšímu hudebnímu výcviku do konservatoře. Po skvěle složené zkoušce vřaděni do houslové třídy věhlasného prof. Mořice Mildnera. U večer onoho pro oba hochy pamětního dne vedl je otec, jsa nanejvýš potěšen, do divadla, by spatřili „opravdové" představení; doma v Plzni bývali dosud jen horlivými návštěvovateli Kopeckého loutkového divadla. O tři roky později spatřujeme našeho plzeňského hudebníka opět na cestě za podobným cílem: svěřuje druhou serii svých synů, 12letého Jaromíra oddělení pro hru na violončelo prof. Goltermanna a 9letého Bohuslava houslové třídě prof. Mildnera. Hřímalové absolvovali vesměs s vyznamenáním a byl ť otců záměr, by se oddali koncertování jakožto p r v n í č e s k é b r a t r s k é k v a r t e t o. Jejich pokusné zájezdy po Čechách korunovány znamenitým uměleckým úspěchem, hmotné toho výsledky však nestačily ke krytí výloh, a tak se museli bratří Hřímalové rozejíti po světě — za chlebem.

O jejich matce, která zemřela v Praze r. 1883 u stáří 67 let, dlužno zaznamenati, že byla z oněch drahocenných bytostí, jež bývají strážným geniem svých rodin, jehož působení stává se požehnáním pro několik pokolení. By své syny a vývin jejich povah měla stále pod ochranou, odhodlala se tato šlechetná paní jíti (roku 1859) s nimi do Prahy. Složila svůj skromný majetek a svůj největší poklad, svých šest dítek, na povoz a odebrala se do města cizího, neznámého, k životu plnému strádání a obětí. Každý, kdo ji znal, chválí ji jako vzornou matku, která jsouc povahy mírné a tiché, podávala obdivuhodné dů-

kazy hrdinného sebezapření a neúmorné práce domácí.*)

*

Zářivý obraz uměleckého působení daleko za oblast naší vlasti sahajícího máme v běhu života Jana Hřímalého. Jeho hudební nadání se probouzelo záhy, jako šestiletého jej stavěl otec na židličku, by jej učil hmatům na malých houslích, ve svém desátém roce hrál již se svým bratrem Vojtěchem na veřejné produkci v Plzni. Mimo to spoluúčinkoval v okolních vesnicích o poutích a jiných slavnostech na kostelních kůrech přednesem solových piec. Když pak jako 11letý hoch přijat na pražskou konservatoř, tu se jeho vloha vyvinovala úspěšnou měrou, stal se vbrzku miláčkem svého učitele, který jej nazval svým „malým cvrčkem". Jan prospíval tak značně, že byl vyvolen hráti již v druhém ročníku na žákovském koncertu v konviktském sále. Když sluha postavil na podium stojan na noty v obvyklé výšce, přistoupil prof. Mildner, by jej upravil zcela nízko. Obecenstvo se smálo jeho jednání, ale jak se potom objevil jeho „malý cvrček" a svou hrou na housle přímo oslňoval, tu projevena malému, kudrnatému zlatovláskovi hlučná pochvala. Podobného vyznamenání se dostalo Janovi při vystoupení v koncertu konservatoře ve stavovském divadle a při spoluúčinkování při jubilejní slavnosti téhož ústavu r. 1856, kde byl prof. Mildnerem „komandován" k prvním houslím jako „posila orkestru". Oba bratři měli štěstí seznati klasiky v jejich nejlepších pracích, jakož i tenkráte za „reformační hudbu" pokládané skladby Berliozovy, Wagnerovy a Lisztovy. V koncertech obou jmenovaných skladatelů byli rovněž mezi členy orkestru. — Roku 1861 byl Jan současně se svým bratrem Vojtěchem engažován kapelníkem Františkem Škroupem do Rotterdamu. Nastoupil tím svou kariéru, na níž dospěl k nejvyšším metám umění. V březnu následujícího roku zemřel Škroup, vzdálen své vlasti, odkud jej byly vyhnaly nešťastné společenské poměry. Bratří Hřímalové jej, skladatele naší národní hymny „Kde domov můj", doprovodili jako jediní z celé československé rodiny ke hrobu na břehu mořském, které svou dravostí odtrhuje každým rokem tamější pevninu a odnáší mrtvoly daleko do svého rozzuřeného víru . . .

Nadešel okamžik, kde oba bratří se museli rozloučiti. Jan se ucházel o místo koncertního mistra v symfonickém sboru Stumpfeho v Amsterodamu. Po zkušební hře je jakožto 18letý mladík obdržel. Ono místo se začátkem zdálo býti velmi výhodné. Jan působil pilně jako solista koncertů ve hlavním i ostatních městech bohatého Holandska a těšil se pro svoji hru a inteligenci uznání domorodců, takto vůči umělcům chladným a nepřístupným. Časem se však dostavovaly vlivy a to místní, klimatické, jež na mladého umělce působily nepříznivě. Severní mlhy, výpary z amsterodamských průplavů (toto město zove se právem „nordické Benátky"), rašelinový zápach, všecko to dotklo se citlivých nervů a mysli našeho mladého hudebníka. Jeho stísněná nálada stoupala zprávami z domova, že ostatní bratří se soustřeďují na přání otcovo ke koncertnímu kvartetu. Tím dotvrzen Janův úmysl opustiti své dosavadní působiště (r. 1867).

V květnu t. r. hrál ve velkém národním koncertu v novoměstském divadle v Praze u přítomnosti četného obecenstva, v jehož středu byl geniální český houslista Ferdinand Laub (rovněž absolvent pražské konservatoře). Při odchodu z koncertu, kde jemu Jan byl představen, pravil k němu: „Ty, hochu, musíš býti mým následníkem!" A velký Laub dostál svému slovu. Ježto se projekt kvartetta bratrů Hřímalých, přes všechno lichotivé uznání kritiky, pro finanční potíže neuskutečnilo, bylo Janovi se navrátiti do Amsterodamu. Vbrzku tam zavítal na své evropské triumfální cestě Laub se slavnou zpěvačkou Adelinou Pattiovou. Známost s naším mladým krajanem obnovena. Tou dobou nabídnuta Laubovi profesura houslí při nově zřízené carské konservatoři v Moskvě, kde měl tvořiti s Mikulášem Rubinštejnem, Čajkovským, Klindworthem a Cossmannem soubor hudebních pedagogů nejzvučnějších jmen. Příštího jara dostál pak svému slibu: Jan Hřímalý povolán na jeho přání za jeho pomocníka. Při svém příjezdu v srpnu byl Jan hned prvními dojmy svého nového domova přímo unesen. Ovzduší, ve kterém se nyní octnul, bylo ryze umělecké, jej oblažující. Jako čarovným úderem proměněn společenský život. Po chladných, odměřených poměrech holandských nastaly vřelé styky jemu nejvýš sympatické, ve středu mohutného, slovanského národa, jemu řečí, literaturou a zvyky spřízněného; styky s lidmi nadanými, upřímnými. Všecko šlo jemu vlídně vstříc, poznal rázem ohromný rozdíl mezi Germány a Slovany. Ve svých kolegách měl

---

*) Dle sdělení pí. A. Cardové, vdovy po profesoru měst. vyšší dívčí školy v Praze.

výborné vzory, Rubinštejn trval na horečné činnosti, by své dílo, bylť zakladatelem konservatoře, důstojně vedl, čímž i petrohradské, rozsáhlejší konservatoři nemálo imponováno. Zavedeno ročně 10 symfonických koncertů se solisty a produkce komorní hudby (Laub, Hřímalý, Gerber a Cossmann, později Fitzenhagen). A tu se v pravd", jak praví Jan ve svých záznamech, „v hudbě koupal". On sám pracoval s neskonalou láskou a oddaností. V prvním roce jemu povoleno, nežli se naučil řádně rusky, vyučovati v řeči české a francouzské. Za dovolené Laubovy, která trvávala vždy 6—8 neděl, zastával jej Jan v jeho třídě. Ke zmíněným symfonickým koncertům připravoval jeho žáky-solisty, počtem někdy až patnácte. Dvakráte během sezony byl zavázán vystoupiti jakožto virtuos přednesem jednoho nového a jednoho klasického koncertu. To všecko vyžadovalo ovšem nesmírné síly, kterou mladý umělec radostně svému povolání věnoval. Počet jeho žáků vzrůstal každým rokem, kteří jej milovali, ba zbožňovali s tou pravou slovanskou oddaností, která zdobí významně jejich národ.

(Pokračování.)

Dr. Eman. Fait:

PRÁVO MUŽE A ŽENY V MAKEDONII.

V poměru muže a ženy během doby zračí se nejlépe pokrok vzdělanosti a jak hrubá moc ustupuje ve veřejnosti i v soukromém styku pravé rovnosti a rovnocennosti. Původní zásada: „Moc je nad právo" nikde tak dlouho se neudržovala jako v kruhu rodinném, kde by se nejspíše dalo očekávati, že jemnost mravů a ušlechtilost ducha si rychleji proklestí cestu než ve styku s cizinci. Ale právě naopak poměr k cizině vymáhal krok za krokem spravedlivější vztahy, poněvadž občané státních útvarů podrobovali se zákonům svým, jak toho sama bezpečnost jejich vymáhala.

Původně měl muž právo nad životem a smrtí své ženy, což si osoboval i v Římě otec rodiny nade všemi jejími příslušníky. Muž mohl svou družku dáti v zástavu nebo v sázku i prodati, jak se do nedávna připouštělo u Číňanů a některých horalů na Kavkaze. Bylo mu dovoleno ji usmrtiti, když se dopustila nevěry aneb když mu nedopřála z vlastních potomků životní útěchu čerpati. Nic se nesmělo namítati, když na ni ruku vztáhl, když jí nějakou tělesnou úhonu způsobil, ku práci neschopnou učinil. Bylo mu na vůli ponecháno, aby k první své ženě si přibral druhou, třetí, jak za dobré uznal a hmotné prostředky mu dovolovaly.

Ženy po smrti svého manžela a pána se topily, aby ho nepřežily, neboť se uznávaly za jeho nepopiratelný majetek, který i po skonu mu náležel, aby v sídle blaženců svou něhou přispíval k jeho obveselení a radosti.

Dle zpráv otce dějepisu Herodota u starých Slovanů bývalo zvykem, že vdovy dobrovolně končily život na hrobě svého muže; výslovně se to připomíná u Skythů, kteří na stepích jihoruských se svými stády kočovali. O Thracích, jejichž dědici jsou dnešní Bulhaři, vypravuje týž dějepisec: „Žen má každý mnoho. Když někdo z nich umře, vzniká veliká pře mezi ženami a horlivé usilování přátel jejich o to, která z nich nejvíce od muže byla milována. Která pak zvítězí a dosáhne té cti, blahoslavena jsouc od mužů a žen, bývá u hrobu usmrcena a pak pochována s mužem v jediném hrobě. Ostatní ženy pak si to pokládají za veliké neštěstí." V hrdinských písních bulharských, stejně jako v srbských, nenajdete žádné narážky na tento krutý mrav, ačkoli jinak se v nich dočítáme ve sbírce Vuka Karadžiće, rovněž i u bratří Miladinových podrobnosti, které úžasem naplňují jemného čtenáře a posluchače. Ani v hajduckých popěvcích nevypátráte upomínek na tento chmurný projev dávných názorů o oddanosti a nerozlučitelnosti. Jenom v Indii ještě v polovici minulého století vdovy dávaly se upalovati po smrti svého muže na počest bohyně Kalí nebo Parvati, manželky boha zhouby Šivy. Teprve přísnými tresty se podařilo Angličanům, že zamezili tento krutý obyčej praobyvatelstva indického.

Nejen v době staré, leč i nové, lidové podání vypravuje nám o hrdinkách, které se nelekaly žádného nebezpečí válečného. Samy do boje hajduky vodily a od nich za náčelníky ochotně byly uznávány. I v posledních světových válečných pochodech vypravuje se o vůdkyních menších čet, jež proti Albáncům, Osmanům, ano i Hellenům postupovaly. V nejstarších zkazkách takové neohrožené mužatky zahalují se nezřídka do roucha o vybájených vílách.

V Makedonii na mnohých místech se dosud udržuje v plné platnosti zadruga, nedílné jmění pozemkové, polnosti (nivi), pastviny a lesy (tur. ormani, bulh. a srb. gori) jsou společným majetkem rodu. U jezera Presponského v některých rodinách se počítá 60—80 členů. Náčelník takové skupiny pokrevenstva „domakin" každodenně rozděluje práci na poli, v zahradě, na pastvě, při stavbě domků — kukja. Muži obstarávají potahem — čift — orbu, spravují vozy, arba, kola, kácejí dříví v lese a dopravují je domů, aby chyše, koliby, sroubili. Zednická a tesařská práce zůstávají jejich oborem, stejně jako výroba člunů na četných jezerech. Také rybářství ponecháno jejich obratnosti a staletým zkušenostem. Vůbec zemědělství v severní a střední Makedonii většinou spočívá na bedrech srbského a bulharského lidu. Mnoho mladých mužů z Vodenska přichází do Cařihradu, aby tam v ranní době mléko do domácností dodávali. Zelináři od Vardaru a Strumy zastoupeni jsou ve všech městech balkánských i v Malé Asii. Kmenové Rupců a Mrváků v severovýchodních končinách dobývali rozmanité rudy a zpracovali zvláště železo. Obyvatelé Ochridu prosluli v řemesle jirchářském a koželužském. Také dle národností rozmanité povolání za příznačné se uznává. Rumuni čili Cincaři se zálibou se věnují živnosti hostinské — handžija —, nebo povoznictví — arbadžija; nebo setrvávají věrně při zděděném pastýřství — čoban —, přecházejíce se svými stády s místa na místo.

Řekové uplatňují své schopnosti v obchodě, v drobném živnostnictvu, ve stavbě námořních lodí, hlavně plachetníků a vůbec v námořním neklidu. Albánci se dávali najímati za ozbrojené sluhy aneb rozcházejí se po okolí, aby se zaměstnávali při stavbě jako tesaři a zedníci. Mnoho mužů se na delší nebo kratší dobu uchyluje do ciziny vůbec jako nádeníci na srb., bulh. pečalbu — tur. gurbetluk, na výdělek.

Jaký obor zůstává vyhrazen ženě? Domakinja — hospodyně, v nedílné rodině, nemusí býti ani ženou hospodářovou, ani nejstarší osobou ze svých družek. Uvádějí se doklady, že k tomu byla svobodnou volbou povolána ze středu provdaných osmnáctiletá; doporučovala se obratností při nákupu a prodeji a rozdělovala vhodně práci. Pochopitelno, že při tom dochází k mnohým různicím a řečnickým neshodám, jež se nekončívají vždy smírem.

Mimo jídlo a prádlo obstarávají všeliké správky oděvů, vypomáhají mužům za zimních večerů při výrobě kožíšků a kožichů v Ochridě a v Seresu, čistí vlnu a pletou z ní punčochy — čorape —, ačkoli v tom jim dělají soutěž turečtí kočovníci Jurukové. Tito, sedíce na nevzhledných koníčcích, hbitě navlékají vlněnou nit na dráty. Ženy pletou z rákosí rohože i stěny chatrčí, nedbale blátem ohozené, přepážky pro rybní sádky. Hedvábnictví spočívá téměř výhradně na jejich péči, ošetřují bource, navíjejí ze zámotků — kožurci — hrubé hedvábí a pletou z nich zvláště u jezera Dojranského rybářské sítě — mreže. Sbírají listí tabákové, trhají za různých popěvků bavlníkové oříšky — pamuk. Proto hojně se potkáváme na poli i na ulici s dívkami a ženami za prací spěchajícími, ovšem Turkyně při tom úzkostlivě zahalují tvář závojem — jašmakem. Srbské ženy i bulharské vyznačují se větší upracovaností nad řeckými Eulaliemi a Aspasiemi, rovněž nad Rumunkami, židovkami i Turkyněmi, kterým všem se více pohodlí dopřává, jak již plné tvary jejich většinou návštěvníka přesvědčují. Když se ubírají muži do ciziny na výdělek, spočívá celá tíha domácnosti výhradně na slabém pohlaví, které pečuje o děti, staré lidi a o krb. Občas dojde nějaká peněžitá podpora, která nezřídka stačí sotva k tomu, aby upokojila chtivost lichvářů, kteří dali zálohu na průvodní list — teskere. Častěji vyskýtala se v novinách zpráva, že po 7 let nedošlo o nějakém vystěhovalci nijaké zvěsti, že se ani neví, kde se zdržuje a neoznámí-li se nic určitého o něm, že bude soudně za mrtvého prohlášen. Proveden-li rozvod vinou mužovou, neměl týž žádného práva na jmění své choti, nucen vydati nejen výbavu — roucho, dary před sňatkem, ano i část vlastního majetku. Zároveň povinen starati se o příbytek a o výživu rodiny. Děcko až do sedmi let mělo se nechati matce, později se mu dávalo na vůli, aby se vydalo otci nebo dále setrvalo u své roditelky. Otec byl zavázán živiti synáčka až do 14 roků, děvče však pouze do 12 let, starší děti musily si hledati výživu samy.

Jmění, jehož manželé nabyli společnou námahou, připadalo muži. Ženě se nechával původní její majetek a nebyla zavázána muže jmenovati svým plnomocníkem nebo zástupcem. Oba byli vzájemnými dědici, nebylo-li jiného příbuzenstva, které své nároky řádně uplatnilo. Dle obyčeje také soudem uznaného opuštěná choť nemohla donutiti muže, aby se o její výživu postaral, schopna-li byla sama výdělku. O rozvod mohla zakročovati pro nakažli-

vou nemoc, padoucnici, choromyslnost a pod. Bylo jí na vůli zůstaveno vypuditi rozvedeného muže z příbytku, když tento zahrnut v jejím majetku. Zajímavo však, že v takovém případě rozluky soudní rozvod někdy se nepovoloval.

Pohřeb manželčin se vykonával na útraty mužovy, jenž zavázán obstarati všechny jiné obřady při skonu obvyklé. Smutek se od obou stran zachovává po 40 dní, někde déle. I při této příležitosti se ulehčuje muži, který rozmanitých posmrtných obřadů sám nevykonává, nýbrž je toliko nařizuje, kdežto manželka je musí osobně prováděti.

Dle osmanského zákoníku není vůbec možno mezi manžely mluviti o krádeži a není tedy přípustno některou stranu z toho důvodu stíhati. Před svou smrtí určuje muž jistou část pozemku pro vdovu, která údělu užívá po celý život svůj, nemá však práva jej prodati nebo někomu odkazovati, v zástavu zamlouvati. Pozemek pojmenován grobnina. Zádruha arci pečuje o všechny potřeby vdov stejně jako o jiné své příslušníky.

Celkem lze říci, že v Makedonii žena mnohem těžší břímě má uloženo než u nás a rychleji vráskami obličej rýsuje, dříve v starobu upadá. Dnes, když jho otrocké setřeseno, statněji po boku mužově bude vystupovati a národu zdatné potomstvo vychová. Původně lup, získaný na výpravě za ryku zbraní, neb usmlouvaný předmět, stoupá zvolna svou mravní cenou, až se vyrovnává muži.

FEUILLETON.

Cizina rozum ostří, — říkává české mudrosloví, ale mohli by rozum brousiti také cizinci, jichž přicházejí k nám, buď bohu chvála, čím dál tím víc. Není pochyby, že tito hosté, vezdy vzácní, vyžadují mnohých ohledů, neobvyklých proto, že naše společnost, až do nedávna uzavřená více nebo méně, nepotřebovala se ohlížeti. Jsme v přerodu a tento stav vyžaduje opatrnosti na všecky strany, proti jindy zvýšené. Také okolnosti jsou mnohé, ve kterých je nutno míti zření na svoje okolí a jednou z nich jsou na příklad veřejné řeči a přípitky. Pívalo se pivo a mluvívala se řeč, pokud sedávali jsme jen tak v hospodě, a nezáleželo valně na tom, jaká řeč, protože si toho nikdo nevšímal, — dnes však, nebudiž zapomínáno, řeč telegrafuje se hned do světa, a proto — pozor! Jazyk je někdy jako úhoř, vyklouzne snadno a neštěstí je hotovo. Pokud toto neštěstí lze napravovati před okresním soudem a paragrafy proti urážce na cti, není malér tak veliký, ale běží-li o čest a blaho celého národa, je zle. Nechtějme však tuto sami zabíhati do velkých řečí, dokonce politických a tu pak obyčejně ne valně srozumitelných, a chyťme se případu konkretnějšího, na příklad přípitků. Je hostina — (teď, při stycích mezinárodních, nesmíme se vyhýbati banketům, někdy proskribovaným snad proto, že neúčastníci záviděli účastníkům dílem dobré sousto, dílem hrsti doutníků) — a poněvadž je oficiální, pozváni jsou na ni cizinci, dokonce dejme tomu i diplomatický sbor. Při takových případech přípitky mají býti omezeny a smluveny napřed. Ti, kdož mluví, řeční krátce, stručně, — několik lapidárních vět, řeč, nejvýše desítiminutová (je-li účastníků více, tedy kratší), dávno stačí na pronesení zdravice. Zejména, řečníte-li jazykem, přítomným cizincům nesrozumitelným, mějte s nimi slitování. Mluvíte-li stručně, srozumitelně, možná, že zachytí smysl řeči a trochu je to pobaví, ne-li dokonce potěší, — ale dáte-li se unésti, nejen že snadno řeknete, co jste říci neměli, ale nudíte svoje cizí hosty k smrti. A nesluší, aby při příležitostech oficiálních mluvil kde kdo, byť byl sebe vyšší hodnostář, který nezapomínej, že držeti jazyk za zuby jest z největších jeho povinností. Učiní-li tak, budou mu vděčni nejen cizinci, ale také domácí, kteří čekají netrpělivě na další číslo jídelního lístku a bude vděčen i kuchař, který v zoufalství pozoruje, jak mu vysýchají připravené mísy. Nejvíce však bude vděčna vlast, která teď často trne nad tím, jak mnoho mluví její milé děti, místo aby mnoho pracovaly . . .

A ještě jednu drobnost, ale na výsost důležitou, o které, vím, bylo uvažováno nejednou, dokonce tuším i ve „Zvonu". V rozmanitých zábavních místnostech, obzvláště pak v kinech a v hospodách hrávají teď při nejrůznějších příležitostech národní hymny, často, když objeví se na kinoscéně náhodou obraz presidentův. Je to vrcholné znehodnocení hymny, která dnes má mnohem větší a vážnější význam, než mívala kdysi, když mohli jsme si ji zazpívati nebo zahráti ledakde, abychom se povzbudili a potěšili národnostně. Do místností ledajakých a ke příležitostem ledajakým hymna nepatří. Obecenstvo asi to samo cítívá: je nepříjemně dojato a neví, má-li povstati čili nic. Zdá se, že je to zlozvyk vídeňský, kde také v různých šantánech hrávali rakouskou hymnu, kdykoli se komu zachtělo. Dlužno tedy odrakouštit se i tuto.

Národní hymna je vzácná květina, kterou dlužno pěstovati ve skleníku a která na venkovském vzduchu vadne. Ostatně národní nadšení nejlépe se vybíjí ne tak zpěvem a hudbou, jako spíše v pilné a plodné práci, ve které je naše spasení, tak jako bylo před říjnovou revolucí.

B.

LITERATURA.

H. G. Wells: *Vášniví přátelé*. Přeložila Božena Šimková. — Nákl. Jos. R. Vilímka.

„Vášniví přátelé" zasluhují právě dnešní dobou zvýšené pozornosti. Od jejich autora znali jsme dosud romány směle fantastické — arciť nikoli jalové, nýbrž vždy podložené symbolem, zpravidla ideou sociální („Stroj času", „Zápas s obry"). Práce nově nám přeložená jest rázu naprosto odlišného. Dějovou osnovou jest to milostný příběh, podaný krásnou formou zpovědi synovi. Je tu mnoho prožité citové konfesse, pokání mládí, řešení poměru k ženě, mnoho naivní poctivosti a z ní plynoucího neštěstí, mnoho upřímně doznaného sobectví i optimismu. Toto vypravování, velmi volné, do té míry, že kritické přechody jsou opětovně podceňovány poznámkami „nevím již, jak to bylo" — je dosti neorganicky prostoupeno úvahami sociálními, nikoli úvahami novináře nebo politika, ale úvahami umělce, toužícího po duševním vyrovnání lidstva stejně jako po vyrovnání hmotném; a vznikají z vlastního pozorování ve válce v Pretorii i po ní, v anglické Indii i v Americe, ve vyřešení sociálních protiv nejpokročilejší. Jsou to úvahy vystřízlivělého marxisty, jenž po rozmanitosti vlastních zažitků — neztráceje optimistické víry v kulturní práci a v dobro v lidské podstatě — poznává, že ve starém světě jest větší kvašení, než soupeřství Německa s Anglií o světovou nadvládu; a až toto soupeřství bude vyrovnáno válkou, že strašlivé výsledky tohoto kvašení zaplaví svět. Pro tuto prozíravost, které dnešní poměry dávají za pravdu, zasluhuje zvláštního pozoru tato duchaplná kniha, psaná před válkou. Svým milostným obsahem jest do jisté míry protějškem oblíbenému románu Pierra de Coulevain „Srdce osamělé" — v tomto žena, ve „Vášnivých přátelích" muž překonává životem odříkání srdce. *Kaz.*

*

Gustav af Geijerstam: *Hlava Medusina*. Zjevení ducha za života. Ze švédštiny přeložil Ivan Schulz. — Nákl. F. Topiče. Dobrých knih přeložených sv. 20.

Psychologický drobnomalíř naplnil svůj román líčením toliko dvou postav, jichž povahy vzájemně se v sobě obrážejí, jsou si foliemi — a každá líčí sama sebe, odděleně. V prvé části Sixt Ebeling, rozumářský sobec, jímž se stal bídou duševní, tajemným stykem myšlenek vyvolá si představu někdejšího přítele Tore Gama, a svědomí, znepokojené odlesky, které z této bytosti dopadají, uvádí ho na cestu k poznání vlastní obmezenosti. V druhém díle vypravuje o sobě v pozůstalých zápiscích Tore Gam, ušlechtilý důvěřivec, jenž „jako dítě nabízí ruku všem, kdo octli se v jeho blízkosti a udiveným očima sleduje lidi, kráčející mimo, aniž by podané ruky stiskly". I svým schopnostem příliš důvěřuje a nedoceněním, vyčerpáním zhyne — zbaven důvěry v sama sebe. A zjevení tohoto osudu Elbingovi, v němž tento poznává svou smrtelnou nízkost — toť Medusina hlava; jest rozdíl mezi lidmi, dovedou-li či nedovedou-li zvyknouti jejímu pohledu, zavrhnouti ztroskotance, který nedovedl si zvyknouti — toť to, co moudří nazývali hříchem, jenž jediný nemůže býti odpuštěn. — Prvá část knihy jest nadměrně obšírná — onou obšírností, která je pisateli štěstím ze schopnosti vyjadřovací, ale čtenáři obtíží; obšírnost druhé části však uchvacuje k bolestnému soucítění, strhuje k sobě silnou tragikou.

Kaz.

*

Z novinek životopisných a literárně úvahových zmiňujeme se o jubilejním spisku dra Jana Krejčího „*Siegfried Kapper*" (nákl. „Jednoty pro péči kult. a hosp." v Praze), jímž definován literární význam Kapprův a vystiženy jeho životní osudy. Autor rozebírá kriticky zejména protest Havlíčkův proti Kapprovi, který lze nazvati osudnou peripetií v básnické tvorbě Kapprově. Nekompromisní stanovisko Havlíčkovo bylo, že Židé nemohou k českému národu náležeti, protože jsou jiná rasa, původu semitského. Být Čechem znamená přestat být Židem. Autor zdůrazňuje význam Kapprův zejména v jeho činnosti překladatelské. Překládaje Rukopis Královédvorský, Máchu, Čelakovského, Jablonského do němčiny slouží nám víc než vlastní muzou. I jeho německé úvahy o Langrovi, Sabinovi, Nebeském, Jablonském, Máchovi jsou nemalého propagačního významu. Naopak k nám uvádí hojně překladů slovanské poesie srbské a šíří o ní znalost i mezi Němci. Spisovatel je zajímavý právě pro tuto otázku českožidovství i dnes palčivou. — L. N. Zvěřina vydal obsáhlý životopis a studii básnického vývoje „*Antonín Sova*" (u Hejdy a Tučka v Praze). Účelem této disertační práce bylo „podat jedinečnou krásu vývojové linie básnického díla Antonína Sovy", což autor provádí s přesnou znalostí nejen soudobé literatury, ale hlavně s oddanou láskou k básníku samému. Dosavadní dráhu jeho uzavírá rozborem „*Zpěvů domova*", dle nichž ho pokládá za básníka povýšeného nacionalismu, neboť jen takový mohl napsat:

Tvá česká víra nedá se již ubit,
nedá se podplatit, ni získat, ani zlámat, *
ji lidé nemohou, ni věky zhubit,
je posvěcena hrůzou dávných dramat.

Arci nedávné dny nás přesvědčují, že vývojová linie Sovova není u konce a že je schopna učinit negací dnes, co bylo včera kladem. Kniha doložena je řadou pěkných reprodukcí z rodinného života básníkova. — Karel Sezima sebral řadu rozptýlených svých studií, zejména v „*Lumíru*“ otiskovaných, a vydává je v úpravném svazku pod titulem „*Podobizny a reliefy*“. Sezima, sám význačný novelista, zahloubává se rád do tvorby svých kolegů a lze mu přiznati, že je objektivní, spravedlivý a šetrný i tam, kde by se očekávala riposta ostrým hrotem. V knize přítomné uvažuje o díle Josefa K. Šlejhara, jejž nazývá frapantně nečasovým písmákem, srdečně hovoří o F. X. Svobodovi, básníku mírných pásem a harmonickém krajináři. U K. M. Čapka-Choda všímá si zejména cyklu Vondrejcova, u Růženy Svobodové „Černých myslivců“ a soudí, že umělkyně dobrala se touto knihou oné rovnováhy pro své nejslibnější energie a překvapujícího umění vyluštiti ze všeho jen podstatné jádro. O Dykově „Krysaři“ myslí, že je nejčistší kus a posud dosažený vrchol v básnické jeho tvorbě. U Machara promlouvá o jeho feuilletonech, mimo tradiční vzorec klade Ant. Sovu, Jiřího Mahena, Fráňu Šrámka, Helenu Malířovou, Frant. Langra, Karla Šarliha, Ivana Olbrachta, O. Schäfra, Jana Opolského, K. Maška, Fr. Khola, B. Benešovou a jiné mladší autory. —och—

TÝDEN.

* Olomoucká vývozní a dovozní komise hledá korespondentku se všemi možnými schopnostmi a nabízí jí — 200 korun měsíčně. V Praze u poštovního úřadu je nepřehledná řada ženských sil, které nejsou placeny lépe. Na fysikátě města Prahy měl v kanceláři zaměstnaný okresní lékař do nedávna 5 korun 60 haléřů denně. Platy mladších učitelů, menších úředníků finančních, berních atd. jsou o málo lepší. Metař v Praze má 10—12 korun denně, drvoštěp třicet atd. Fiakrista, který byl dožádán, aby vyjel na procházku s dámou rekonvalescentkou, žádal za jednohodinovou jízdu šedesát korun a tak to jde cum gratia in infinitum. Ale to pravé teprve přijde... Při zápisu do středních škol byl před několika dny takový nával žáků, že bylo nutno vytvořiti z hlásících se celé fronty. Jak vyložiti tento podivuhodný zjev, když žijeme v době, kde právě ruční práce je nepoměrně lépe placena nežli duchovní? Myslím, že tu běží o jakýsi atavismus. Ve starších dobách bylo cílem velkého počtu rodičů, aby děti jejich staly se „pány“, t. j. nebyly nuceny pracovati rukou. Pán dle tehdejších názorů se měl dobře a nedělal nic. Pro mnohého úředníka, zejména na panstvích, tak platilo skutečně. Nyní však se má dělník pracující rukou nepoměrně líp než mnohý „pán“ pracující hlavou, a přece mnohem více lidí chce býti pány než dělníky. I skuteční dělníci často rádi utekou od práce a uchylují se do různých nemocenských pokladen, odborných kanceláří, stávají se placenými agitátory přes všecko krásné heslo „práci čest“. Je vidět, že pojem „pána“, který se „má dobře“, tak snadno z mysle našich lidí nevymizí — nesporně tedy atavismus.

*

Pro československou republiku vypracován byl nový znak a při tom český lev zbaven svatováclavské koruny. Je to heraldicky i archeologicky nesprávné a obsahově — přímo řečeno — hloupé! Proč ta bázeň před korunou? Nebyla odznakem rodu ani Habsburků ani jiného, byla vždy symbolem země, její celistvosti a samostatnosti a ve znamení tohoto symbolu jsme o svou samostatnost zápasili. Nedá se prostě škrtnouti — stejně bychom ze svých dějin mohli škrtnouti Karla IV. nebo Jiříka Poděbradského, protože byli králi. Ale možná, že pseudodemokratická manie ve své bázni před vznešeností k tomu dospěje. Začíná ve své pošetilosti také Král. Vinohradům, Královské oboře a pod. škrtati jejich přívlastky, nezrušitelnou součástku jejich historického jména, jako by historický útvar dal se tak novinářsky falšovati.

M.

*

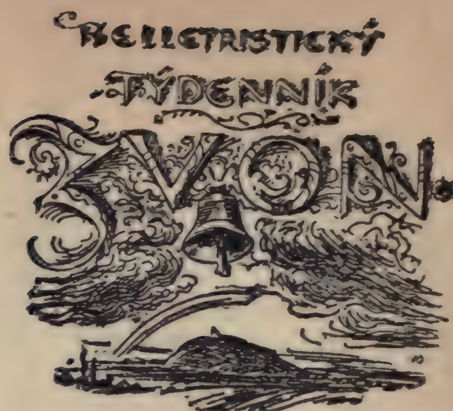
Tuláci žitavští. Zajímavou příčinu pro sepsání své práce: „O nejsvětější oběti mše svaté“ uvádí r. 1699 novobydžovský děkan Václav Pankrác Vicheus. Píše v předmluvě: „A nejvíc mě k tomu pohnuli tuláci žitavští, kteří pod titulem handlířství anebo jako sovy nočně vlast naší země české obcházejí a sprostnému lidu své bludné učení schvalují, aby je z cesty spasení svedli, a mezi jinými zlými bludy, když své náboženství anebo raději nenáboženství zvelebují, nejsvětější oběť mše svaté jedovatými jazyky hanějí, potupují, ano i proklínají.“ Tuláci žitavští, jindy nazývaní „svůdcové duší lidských“, byli jedinými utěšovateli našich tajných nekatolíků, podstupujíce své cesty neúnavně a neohroženě, třeba že věděli, že je čeká, budou-li chyceni, přísný trest.

Jos. Volf.

V Praze, dne 31. července 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Josef Hora:

MÁ VLAST.

Motýlek loudavě
lučinou poletuje.
Je ticho v doubravě
a mlha nad poli
melancholicky pluje.

Je všecko vzdáleno
tak nekonečně zraku.
Oh, což je ztraceno,
co zářilo mu vstříc
v mladosti skvoucím mraku?

Ó, města světelná
za horizontem v dáli!
Ty, dálko nesdělná,
proč rdousíš jasný svit,
jenž z nich se valí?

Ó, vlaky letící
do metropolí světa!
Přístavy, zvučící
sty temných lidských těl
v hlaholu léta!

Ó, vidmo barev všech!
Rozpětí stera hlasů!
Živote v prostorech,
jenž střemhlav vrháš se
do proudu času!

Úžase neznáma!
Propastí jdoucí noho!
Vy, hvězdy nad náma,
ni vás zřít nelze v mhlách —
Nic z toho. Pranic z toho.

Motýlek loudavě
lučinou poletuje.
Je ticho v doubravě
a mlha nade vším
melancholicky pluje.

Pln únavy je hlas,
jímž země odpovídá
k otázce, která v nás
po příští nejistém
netrpělivě zvídá.

Oh, okna otevřít!
Rozzářit nízké nebe!
V zrcadle světa zřít,
má vlasti zakřiklá,
co bude z tebe!

Oh, moci vztáhnouti
své ruce do daleka!
Do dlaní chytnouti
paprsek odvahy,
jenž na zažehnutí čeká!

Poledne kolmý žár,
půlnoci svěžest sněžnou,
západu taneční dar —
vše, vše, co posvětí
východu hloubku něžnou.

Ze středu mrtvého
ven na periferii!
V kruh hybu věčného,
kde ústa žíznivá
vždy čerstvý nápoj pijí.

Kde v svistu kol a pák
zní píseň volných lidí.
Kde uhání náš vlak
v zem volnou, sedláček
kde pro nás žeň svou klidí.

Kde lidé hrdinně,
v co věří, vyznávají.
Pro čestný jedině
boj rovných s rovnými
kde zbraně ducha mají.

Jak vše to vzdáleno
je ještě mému zraku.
Vše slabé ztraceno —
vše silné září vstříc
nám z očistného mraku.

Ó, země budoucí
mých příštích bratří v řeči!
Má touha horoucí
tě zdraví. Duše má
před obrazem tvým klečí.

K. Šípek:

SLADKÉ NESMYSLY.

(Pokračování.)

Marně čekal na Dolfu dne příštího i následujícího, teprv třetí jitro přišel od ní lístek, v němž zvala jej na zejtří na svačinu, kterou oslaveny budou její jmeniny. Aby nezapomněl na present, připomněla mu se zdůrazňující poznámkou, aby tentokrát vytasil se s něčím onačejším, než zase jen s knihou, těch že už má dost. Tento dovětek žárlivce pobouřil, ba rozzuřil. Trefil jej na místě nejcitlivějším, v jeho něžné a oddané lásce k literatuře. „Koketa nestoudná,“ křičelo to v něm. „Knih že už má dost? Všeho všudy pět jich má, z nichž dvě daroval jí on. Sny o štěstí k Ježíšku, Epické básně k Novému roku. K svátku jí chystal „Z hlubin“ ve skvostné vazbě. Ale když knihou zhrdá, nedostane vůbec nic a jeho už nespatří.“ Skoky tygřími přiblížila se zkouška zralosti. Dokud je před ní, je maturita první velkou starostí mladistvých duší studentských a radostným vydechnutím, když je odbyta.

Křišťálová tišina štěstí rmutem zakalila se Rorejsovi, an byl ortelován k opravné zkoušce z dějepisu po prázdninách. Spletl si nešťastník u zeleného stolu Hanibala s Jugurtou, nevěděl nic o klášterních školách za středověku a prokázal trestuhodnou nejistotu nevěda, zabila-li hrdinská panna Charlotta Cordayová Dantona či Marata?

Na konci Smíchova v hospodě s akciovým pivem sešli se abiturienti k besedě na rozloučenou. Hospodu měli v nájmu rodiče kolegy abiturienta Petra Vodičky, jemuž k vůli vážili vyzkoušenci dalekou cestu na periferii veleměsta. Bylť Petr milý hoch, srdečný a oučinlivý, hlavně však vládl lahodným tenórkem, jejž poslouchati byla rozkoš. A tohoto lučebného večera zpíval Petr do roztrhání. Pěl ve sboru i sólově ke klavíru, k němuž jako doprovazeč i jako koncertista přisedal Josef Růžička, vážný jinoch hřmotného těla, na němž seděla veliká hlava, ne nepodobná hlavě Beethovenově. Když čtverák Coufalík přednášel parodii Schillerovy Rukavičky, improvisoval Růžička klavírní doprovod, propletený větami z Mozarta, Offenbacha, Wagnera, tváře se při tom tak opravdově, jako by přednášel klasickou skladbu.

Coufalík krom parodie dělal mouchu na okně, smažící se jitrnici a ‚Já jsem ta smrt‘, maskovaný ložním prostěradlem, v pravici místo kosy třímaje smeták na tyči.

Za překotné vřavy, obecnou veselostí nenakaženi, s obličeji ve vážné záhyby složenými zírali posmutněle, skorem nevrle klavírista Růžička, jak už bylo zmíněno, a Rodrigo Rorejs.

Tížilo jej pomyšlení na rodné doma, co mu řeknou, až se k nim vrátí s reparátem. I na ni myslil, na tu bezduchou fiflenu, která mnoho viny měla na jeho maturitním poklesnutí. Co jí času věnoval, co hodin s ní zbůhdarma utratil. Jak by se mu ještě vysmála, kdyby zvěděla, co jej potkalo! A což teprve ta její nejnovější vymoženost, ten krátkonohý, chundelatý jauchl, jak ten by se šklíbil ve své akademické bohorovnosti.

Když s kuropěním svítalo na nový červencový den, zvrátila se nálada hodovníků. Mlaskaly hubičky, páchnoucí po pivě, cigárech a černé kávě, z mnoha očí dštily slzy, polité ubrusy vlhly i touto tekutinou, vzácnou i nevzácnou, čepovanou hořkým trudem i zakejslým podroušením.

V.

Z abiturientského ročníku sám jediný zachytil jsem se existenčně v Praze. Ustanovovací dekret mluvil o hodnosti zatímního výpomocného podučitele extra statum a poukazoval mne na levý vltavský břeh na školu u sv. Barnabáše. Na levém břehu nebyl jsem nepovědomý, ale školu barnabášskou spatřil jsem tenkrát po prvé. Stála v zastrčené, úzké uličce dvoupatrová chajda-stařena, s fasádou barvy plesnivé čokolády

Vládl v ní šedivý šedesátník školosprávce, tři členové sboru lezli do čtyrycítky, já krčil se stoudně do kouta se svými dvěma křížky.

Stýskalo se mi ve škole i v malostranském pokojíku, z jehož okna přes prejzové střechy viděti byl zelený úsek Petřína.

V polou září přespal v pokojíku čtyry noci Rorejs, jenž z jihočeské domoviny přijel do Prahy k opravě. Tři dny a noci nebylo s ním řeči, to ležel hluchý-němý v knihách, výpiscích a v historickém atlase, až čtvrtý večer, po zkoušce, pobesedovali jsme jaře v hospůdce a následujícího jitra, bylať neděle, doprovodil jsem druha na smíchovské nádraží. Odjížděl představiti se školnímu inspektorovi s opraveným vysvědčením. Nechtělo se mu z Prahy, jako mně zas nechtělo se do Prahy, když osaměl jsem v nádraží smuten z rozloučení.

Vydal jsem se na Karlovo náměstí navštíviti kvartýrské předprázdninového bytu. Rádi mne uviděli, ale pobyli se mnou jen ve své temné kuchyňce, do nájemného pokoje mne nevedli. Tam už kraloval nový obyvatel. Platil za pokoj sám jediný a lišil se zcela protichůdně od našeho čtverlístku. Hančrlíková byla jím bezmála nadšena, její nadstrážnický manžel krčil však nad podnájemníkem ramenoma. Piltě muž ten krom kakaa a mléka výhradně a toliko jen vodu. Hančrlík nosil mu ji z t. zv. václavských lázní, kdež je pramen vyhlášený, nicméně však, když pořád jen voda a voda, bez vystřídání něčím podstatným, to unaví i menšího pivomila, nežli byl nadstrážník. A podle toho byl i podnájemníkův repertoár pevných živin. Obědval šestkrát do týdne kaše. Krupicovou to při pondělku začalo, pohankovou to při sobotě končilo. Řadosled dodržoval se do písmene týden co týden. V neděli ovládla tabuli zelenina nebo luštěniny. K svačině snědena byla táflička čokolády, večeřelo se ovoce. Přípravou ranního kakaa a poživatin poledních pověřena byla Hančrlice a libovala si. Zákazník neškudlil na žaludku. Hančrlík však glossoval uvedený jídelní lístek velmi přezíravě. A rozpoutal zejména svoji řečnost, když mne zavedl do jídelničky k Červenému na pářeček a na štamprle. Hovořil výhradně jen o svém podnájemníku. Pohoršen byl, že jeho bejložravec chtěl by svoji vyživovací věrouku rozšiřovati i na svoje nejbližší okolí. Nabádáť prý jeho manželku, aby stejně vyvářela i sobě a ovšem také jemu, Hančrlíkovi.

„Jen si považte, pane učitel, on mne do očí nazval alkaholíkem. Není to urážka?! Já že jsem akaholík? Tohle mi říct člověk, v tu minutu jej aretýruju pro urážku stráže. Protože nechroustám cibuli a česnek a necpu se špenátem, nejsem ještě žádný alkaholík! Takhle pan Josef Coufalík na něj! Ten by mu pověděl, zač je toho loket. Ten by mu tu jeho hygienyji rozfoukal!"

A čacký nadstrážník citupně zavzpomínal, jak jináč bejvalo při palmovském, při šárovském, když v nájemné komnatě hospodařili my čtyři mušketýři veselé paměti.

V týdnu došel mne list od Rodriga Rorejse. Oznamoval v něm, že už sedí při učitelském krajíci na vesnické trojtřídce v západočeské brdské krabatině. Bydlí ve škole, rovněž ve škole se stravuje za stolem řídícího.

„Školská paní dobře vaří, sousta nepočítá, její muž, pan šéf, je rovněž dobrosrdečný člověk, žádný tyran-školomet, mysli veselé, těla obšírného, trochu dušný, ke kašli náchylný, proto rád vidí, když jej ve všední dny zastanu u varhan. I o hrubé mši v neděli ochotně mne za ně pustí. Za to mi živobytí přisladí a přimastí, jak jen může. Syna mají na vojně v Praze jednoročákem.

U poledního i večerního stolu mimo rodinný živel kromě mne zastoupen je industriálkou, kteráž rovněž pod školním krovem přebývá. Tato industrie krom ručních prací vyučuje i literně prvotřídu. Je zkoušená též pro opatrovny a bývala členem cvičitelského sboru v pražském Sokole. Rozumí se, že v oddělení dívčím. Holečku, ta ženská mi dá v tělocviku padesát napřed. Přál bych ti ji vidět na hrazdě, na bradlech, na šplhadle, ve kruzích. Tělo má jak z kaučuku, svaly ocelové. Pražka je rozená a umí anglicky. Byla, považ, v Indii! V Kalkutě, Bombayi, Madrasu. Jak se tam dostala, napíšu příště. Pro dnešek satis."

(Pokračování.)

J. Jahoda:

TŘI POVÍDKY O MALÝCH LIDECH.

I.

Nevykvetla.

Silnice vytáčela se povlovným zákrutem z lesa, u jehož kraje stál vysoký, cihlově červený kříž s pestře malovaným, plechovým Kristem. Klekátko u kříže někdo ukradl a babička Šejdová zavěšovala teď věnečky z chrp, žlutého svízelu a bloudiváčku trochu níže.

Ale dokud nějaká bylina kvetla, aspoň jednou za týden, obyčejně v neděli, zavěšovala věneček, snad z nábožnosti, snad pro nějakou svou vnitřní památku.

Dnes si sedla na příkop u lesa, trochu dál od trati, protože stále nedůvěřovala, aby snad ta černá nestvůra nevyjela zrovna tady u lesa z kolejí a k zemi ji nepřimáčkla.

Už se domodlila, dovzpomínala, doželela. Nikomu nikdy neřekla, co jí to místečko u kříže připomíná, — co je cizí duši do tajného hoře?

Teď si teprve všimla, že po silnici kulhá a silně se o hůl podpírá ras Bezdruška s pytlem přes záda a se svazečkem psích řemínků u pasu. Husté, rezavé vousy měl jako vždy rozcuchané a štítek umaštěné čepice stínil mu oči, i skoro půl nosu.

Belhal se pomalu, měl pravou nohu ukrutně napuchlou a ránu v ní otevřenou. Říkal, to že ho kousl vzteklý pes, že sice ránu hned si žhavou podkovou vypálil, ale že tam v ráně asi trochu té ďábelštiny zůstalo.

Babička Šejdová poloslepýma očima zpozorovala Bezdrušku, až teprve byl na dohoz kamene, když pozdravoval a přes příkop ke kraji lesa kulhal.

„Pozdrav vás Pánbůh, panímámo, abyste nikdy nezastonala a každý den buchty pekla," poníženě oslovil Šejdovou, uzel s ramen shodil a tuze si bolavé noze lehčil.

„Vás také, Bezdruško, pozdrav Pánbůh, — a trochu si sedněte, však dnes ještě někam do vsi dojdete," šeptala Šejdová a osleplé lasturky bledavých očí zachvěly se milým pohledem.

„Domů bych rád, domů," odpovídal a těžce usedal si do mateřídoušky a modrých zvonků. „A ničeho se tak, panímámo, nebojím, než ouplného schromnutí, — že bych nemohl do světa za řemeslem. Nedá to mnoho, to rozumíme, ale krást nechci, to ne, a na lidech nic zadarmo žádat nemohu —."

„Co pak vy jste pořádný a uvážlivý člověk," pochválila Šejdová, „to už je tak ve vašem rodu."

„No, v rasovském rodu řekněte, panímámo, — jaké kličky okličky? Každý se nějak musí živit, ale mršin, panímámo, nejím, to ne," omlouval se.

„Já vím!" honem řekla babička. „Já vás přece už znám pár podzimků, — a — a všechny z vašeho rodu — —." To se nějak zamlčela a jemný stín přeletěl jí svraskalým obličejem, jako když pod zakaboněným nebem po zvlněné řece nízko přeletí černý pták.

„Oni lidé člověka pomlouvají, že zdechliny vykopávám a fláky masa domů nosím, ale na tom, panímámo, není zbla pravdy, to ne, — já bych se sám sebe štítil. No, kůži, — to ano. Ta mně patří, to je moje právo, ale víc nic. Na to se třeba zakleju."

„Váš bratr Jan taky nic takového nejedl, já vím —," uklouzlo Šejdové ze rtů a oči se jí najednou rozesmutněly, jako když přes sluncem rozzářený březový hájek přeletí mráček.

„A psů já teprva nejím," s hlubokým přesvědčením povídal Bezdruška. „To ať se propadnu, — to ne, to ne. Když psa dostanu a k ničemu se nehodí, no, utratím ho, aby se dlouho netrápil, ale jen si kůži stáhnu tuhle na ty řemínky k cepovkám, — z čeho bych byl živ? A pak hned zakopu, hned, — ani sádlo nevyjmu, ne, — to je pověra, že psí sádlo od záduchy pomáhá. Spíš štafalec másla na chlebíčku!"

„A ouroční koření, nebo hořký mech z lesa. Ano, to máte pravdu, Bezdruško! Jak živa jsem nedovolila do stavení přinést takovou ošemetnou věc!" povídala babička, pak se trochu zamlčela a najednou tišším hlasem se zeptala: „O bratru Janovi ještě nevíte?"

„Ba nevím, nevím —," mdle povídal, „tak jsme se rozsypali do světa, že jeden o druhém nevíme. Povídal švagr, že ho jednou viděl tamhle za lesy v Machově. O bratru Karlovi vím, — ten je na horách ve stupárně, někde u Horek. Tluče na potoku kosti ve stoupě."

„A sestra Nána se vdala?" ptala se Šejdová, jako by chtěla odvrátit podezření od neodbytné otázky, která se jí neustále drala z myšlenek na jazyk.

„Vzala si hošínského rasa, dobrého člověka, a už mají kousek pole. Ale je to

vzteklá ženská, ta naše Nána! Bije muže a dělá v domácnosti i ve vsi nezdobu —."

„To bych se divila," šeptla táhle babička, „bývala taková zamrklá a stydlavá, když k nám před lety chodila s Janem —"

„Moc se změnila, — švagr si tuze stýskal. Už je přece při letech, měla asi šest dětí, ale povídal švagr, že se hned s nějakým mužským splete, — a snad mu už taky do světa utíkala. Ke mně se nehlásí, — prosím vás, panímámo, k žebráckému bratru se nerad kdo hlásí. A já ani nekradu, ani štěstí nemám —"

„Ale to každý ví, že jste pořádný člověk," dosvědčila Šejdová a zase se jí chtělo na cosi se zeptati, ale jen prošpetla: „A prosím vás, kde je ten Machov?"

Bezdruška zvedl hlavu, přimhouřil oči a obrátil hlavu v levo nad trať, do dálky k modravým lesům. Ukazoval: „Tam asi za tím vrchem, — já tam nebyl, já to znám jen tak podle vypravování. Ale co on Jan dělá, nevím."

Šejdová se zamlčela, upřela desítkami červenců vyžehlé oči k tmavomodrému vrchu a vrásky v obličeji jako by jí změkly a vyrovnávaly se.

„Byl on Jan takový toulavý člověk," vzpomínal Bezdruška, „ženské ho měly tuze rády, jak šel po návsi s řemínky, každá se za ním ohlídla a to vždycky všechny řemínky prodal jenom ženským, ani do našeho rodu nebyl. My všickni zazrlí a malí, — on velký a černý jak cikán. To se o našem Janovi vůbec říkalo, že je krásný člověk. Já nevím, jak to posoudit —"

Babičce Šejdové jako by v očích kvetly pomněnky.

„Tamhle z Přítok Hýrová prej mu vzkazovala, jestli by chtěl k nim do chalupy, — byla sama a třeba čtyři kousky měli v chlívě, — ale Jan ne! Ani slyšet, — jen bílé zuby cenil a v černé padrně se furiantsky drbal. A nejraději on v lese! — to někdy celé odpoledne vyležel někde na pasece a říkal nám, že poslouchá ptáky —"

Šejdová najednou se zadívala k místečku před křížem a v očích jako by se jí bělaly deštěm orosené tolije.

„A pak se najednou, panímámo, splašil, — z ničeho nic začal kabousit, třeba tři dny domů nepřišel, kale nepromluvil a pak se najednou ztratil."

V babiččiných očích ležel smutek odkvetlých bílých bezů, — ani nešpetla, jen Bezdrušku s nakloněnou hlavičkou, přikrčená, bezdyšně poslouchala.

„Bůh ví, co mu to do hlavy vlezlo! Vícekrát se u nás neukázal. Ale lidé říkali, že ho tady u vás ve vsi naposled viděli, že tu byl asi tři dny a potom že se teprve ve světě ztratil. Kdo pak ví, co je na tom pravdy —"

V babiččiných očích byly podzimní mlhy, z nichž churavou růžovatostí se tratí ocúnové květy.

„A tak to je, — rozsypali jsme se, panímámo, do světa, jeden o druhém kale neví, ale bude to asi všude mezi námi bída, taková rasovská bída. Co pak se člověk z rasovské rodiny může pozvednout k něčemu lepšímu —?"

Babiččiny oči dívaly se k věnečku z chrp, žlutého svízelu a bloudiváčku, — pak se obrátily k modravému vrchu na dálce, kde byl asi ten Machov, a byly tajemné, neproniknutelné, jako některé chvíle z jejích minulostí, o kterých se nikdy, nikdy nemluví — (Dokončení.)

K. Emingerová:

O NAŠICH STARÝCH KANTORECH.

(Pokračování.)

Koncem r. 1874 začal Laub churavěti, odjel do Bozenu na zotavenou. Před odjezdem požehnal sňatku své nejstarší, 17leté dcery Isabely se svým chráněncem — Janem Hřímalým. Laubovi zdraví již nenavráceno, zemřel v Praze dne 25. března 1875. Jeho nástupcem jmenován ovšem náš krajan, na Rusi již zúplna zdomácnělý. Jeho umělecká pověst se neustále šířila. U příležitosti 25letého jubilea jeho působení měl kníže Trubeckoj, známý mecenáš a publicista, ve školním sále konservatoře proslov, ve kterém pravil, že Jan „není pouze umělcem a učitelem, nýbrž i čestnou povahou, která nikdy nevyužitkuje svého postavení". Na tato slova žáci Janovi jej za všeobecného jásotu odnesli na ramenách ze sálu. Co do svého občanského postavení byl zván v předních rodinách moskevských, hrával též v domácím kvartetu cara Alexandra III. —

R. 1880 koncertoval ve Vídni v sále Bösendorfově, kde vystupovali pouze vybraní umělci evropští. Přednesl skladby od

Beethovena, Brahmse-Joachima, Lauba a Vieuxtempsa. Vídeňské noviny přinesly nadšené referáty o jeho výkonu. Obdivovali jeho temperament vzněcujícího žáru, sopečný živel jeho přednesu, jenž v rozhodujícím okamžiku vzplane jako oheň na stepi; jeho vřelý, sladce znějící tón k lásce povznášející, ale také k boji mečem vyzývající a pod. „Vídeňský Slovan" ještě k podobné pochvale dodal, „že jsou hrdí na obdivovaného virtuosa, poněvadž jest Čech, Slovan".

Zponenáhla se přiblížilo vyvrcholení Janovy blahodárné práce na Rusi, den jeho 40letého jubilea. Sestaven výbor z 12 členů k uspořádání důstojných slavností. Bývalý žák Janův, nakladatel Bjelajev, věnoval dvě ceny (po 1000 a 1500 rublech) pro konkursní hru na housle žáků Janových, po celém světě usazených. Dne 20. března 1910 začala ona tři dny trvající oslava našeho rodáka (obecenstvu umožněno si vyzvednouti u výboru bezplatné vstupenky). Z četně se přihlásivších kandidátů na cenu Bjelajevovu bylo vyvoleno po složení zkoušky před komisí, ve které zasedal i náš slavný virtuos František Ondříček, dvě dámy a devět pánů, by zápasili o palmu vítězství. První cenu obdržel aklamací Michael Press, druhá cena rozdělena mezi: Michaela Erdenku, Davida Krepina a Leu Lubošicovu. Den před konkurenční hrou bylo Janovi holdováno. Uveden ředitelstvím konservatoře do slavnostní síně, přijímal blahopřání od výboru moskevské konservatoře, zastupitelstva spolků moskevských, hudebních sdružení a konservatoří ze všech končin Ruska i zahraničných. Čestných adres ve stříbrných a zlatých deskách podáno mu počtem přes dvacet, několik stříbrných a zlatých věnců (jeho nejlepší žák i nám známý polský virtuos Barzcevicz, ředitel varšavské konservatoře, dostavil se též se zlatým laurem) a mnoho jiných skvostných darů. Z dalekého Kavkazu došla originelní pocta ve tvaru staroruské skřínky s krásným vyřezáváním. Telegramů přijato na sta, m. j. z měst: Chicago, Řím (Academie Santa Cecilia), Amsterdam, Rotterdam, Štokholm, Helsingfors, Paříž, Londýn, Berlín, Frankobrod, Krakov, Lvov a Varšava. Z umělců a literátů si vzpomněli: Tolstoj, Safonof, Rachmaninov, Tanějev, Nikiš a j. Z Čech došly telegramy: z Plzně, podepsán starostou Drem Petákem, od tamějších pěveckých jednot „Hlahol", „Smetana" a „Hřímalý", z Nár. divadla, od Českého kvarteta, Ševčíkova kvarteta a j. Další uznání byla: car mu udělil rytířský řád sv. Vladimíra, s nímž jest spojeno šlechtictví (kterého však syn plzeňského „demokrata" nikdy nepoužil), a kněžna Helena Altenburská zaslala dekret, v němž oznámeno, že „Gosudar Imperator nařídil na návrh ministra vnitřních záležitostí, by Ivanu Vojtěchovičovi Grzimalému (Janu Hřímalému) za jeho 40leté záslužné působení ruské hudby byl udělen titul „Professora Emeritis" (čestného profesora)". Tato dvě vyznamenání nebyla tehdáž žádnému z profesorů ruských konservatoří udělena. Založena nadace na čtyři tisíce rublů na jméno oslavencovo k podpoře chudých konservatoristů. Dále podniknuta sbírka mnoha tisíc rublů, za něž zakoupeno cenných papírů, které uloženy na jméno Janovo do banky a jemu ve stříbrném pouzdře odevzdáno potvrzení jakožto čestný dar jeho ctitelů. Závěrek oslav byl ples (bal paré) s předchozí slavnostní hostinou. Během slavností zpívány na galerii žactvem konservatoře případné sbory, kterým obecenstvo vždy stojíc naslouchalo. Podobizny jubilárovy uveřejněny ve veškerých ruských časopisech s články jej obdivujícími. Moskevské noviny, vycházející v německé řeči, psaly m. j., že Jan byl slaven jako potentát a poukazovaly na fakt, jak Rusko ctí své umělce. Zdali pak si v onom radostném ruchu vzpomněl náš krajan episody ze svého dětství, kde se svým otcem a se svým bratrem Vojtěchem jako osmiletý hošík byl přítomen koncertu Laubovu v Plzni, a kde jejich starostlivý otec s povzdechem pravil: „Kdyby vy jste jednou mně udělali radost a stali se podobní tomuto umělci!" A vskutku spřádal dobrotivý osud své nitky štěstí v životě Janově, že se stal nástupcem Laubovým, svého ideálu z mládí, dědicem jeho skvostných houslí Stradivárek a jeho šťastným zetěm.

Roku 1914 byl Jan naposled v Čechách (rok před tím při krásné slavnosti Laubově, uspořádané mistrem Aloisem Kalvodou na Křivoklátě) v Dobřichovicích, kde trávil s rodinou své letní prázdniny. Dle všeho se zanášel myšlenkou, zakoupiti se u nás k trvalému odpočinku. Škoda, že sešlo z onoho předsevzetí. Odjel krátce před válkou. Začátkem r. 1915 dostavovaly se neočekávaně zlověstné úkazy choroby, ztrácel paměť, nemoha si na př. vzpomenouti na jména svých nejbližších přátel a pod. Dne 22. ledna t. r. náhle omdlel a nenabyl již vědomí. Dva dny později, přes pečlivé ošetřování předních moskev-

ských lékařů, rozloučil se navždy s životem onen slavný český umělec. Jeho pohřebního průvodu se zúčastnilo mnoho tisíc osob. Sbírkou, uspořádanou mezi jeho žáky a ctiteli, zbudován nad jeho rovem důstojný pomník (víko rakve bylo dle ruského zvyku ze stříbra). Obě dcery Janovy, i mně osobně známé, vynikají kromobyčejným literárním vzděláním. Ludmila, starší z nich, jest provdána za znamenitého ruského malíře Šemjakina,*) muže rovněž vzácného vzdělání. Mladší dcera Janova Anna, choť universitního profesora Egorofa, překládala zejména Vrchlického básně do ruštiny. —

*

Povahou mírnější, slovanštější, cosi chopinovského v sobě mající, byl nejstarší z bratrů Hřímalých, Vojtěch. Stejně nadán jako jeho sourozenci, jevil však od dětských let sklon k pozorování, přemítání o daných předmětech, tedy o význačnějším niterním životě nežli na př. Jan. Doklad toho lze nalézti hned při první jeho návštěvě pražského divadla, kterou otec Hřímalý, jsa až k slzám radostí nad výsledkem přijímací zkoušky na konservatoři dojat, svým synům dopřál. Dávána tehdáž Meyerbeerova zpěvohra „Robert ďábel". Jakmile vstoupili členové orkestru na svá místa a jali se laditi nástroje, obdivoval malý Vojtěch již tyto jejich výkony a přisahal ve svém mladistvém nitru, že vynaloží veškerou svou pilnost na své studie v Praze, by se mohl státi rovněž takovým hudebním velikánem, jakými jsou ti páni dole v orkestru. A zcela u vytržení byl, když přistoupil kapelník Škroup ke svému dirigentskému pultu a pozvedl taktovku. Tu myslil malý hoch, že je to největší, nejmocnější tvor světa, kterému se nikdo nevyrovná a pravil k sobě: „Kdybych já to tak daleko přivedl, abych mohl seděti u toho pultu." Během svých studií na pražské konservatoři věnoval se Vojtěch nejen virtuosní hře na housle, nýbrž i neúnavně hudební theorii a kontrapunktu, za účelem státi se skladatelem. Po skvělém absolutoriu naší první umělecké školy odešel se svým bratrem Janem do Rotterdamu. Po smrti Škroupově odebral se na výzvu známého českého hudebníka Čapka do G o e t e b o r g u ve Švédsku. Byl tam povolán, by převzal místo B e d ř i c h a S m e t a n y, právě do Čech se vracejícího. Pro jinocha sotva dvacetiletého bylo to rozhodně čestné vyznamenání a projev důvěry jak se strany výboru goeteborského hudebního spolku, tak i se strany rozhodujících uměleckých činitelů Smetany a Čapka. Vojtěch se osvědčil přes svůj mladý věk býti hoden svého úřadu. Po úspěšném působení, trvajícím šest roků, opustil Švédsko, byv povolán S m e t a n o u jakožto ředitel orkestru Prozatímního divadla v Praze. Nemohu opomenouti záznam Vojtěchova loučení se s jeho švédskými ctiteli. Odjel na velké lodi z goeteborského přístavu na večer. O půlnoci jej kapitán vzbudil, ježto jim následovala menší loď se členy goeteborského zpěváckého spolku, jehož sbormistrem Vojtěch byl. Švédští pěvci nyní zpívali na širém moři několik sborů „na rozloučenou". Není divu, že při této scéně, která byla ozářena kouzelným svitem luny, náš jemnocitný umělec slzel! Oslava tato uvedla Vojtěcha maně k přemýšlení: „Zdali ve vlasti nalezne tolik lásky a uznání, které zde opouští?" —

Vojtěch se navrátil do Prahy se záměry nejvýš ušlechtilými: by mohl svou dobrou, obětavou matku snáze podporovati a působiti ve prospěch našeho českého umění. Kam mínil sázeti růže, tam žel, vyrostlo trní, nedostalo se mu vděčnosti za oběť, kterou byl kladl na oltář vlasti. U Prozatímního divadla setrval po osm roků. Mezitím složil u věku 25 let svou první komickou zpěvohru „Zakletý princ". Jejímu provedení kladeny mnohé překážky, hlavně od t. zv. „dobrých přátel", že skladatel konečně mezi zkouškou uražen a podrážděn mrštil taktovkou a — odešel. Po smírném ujednání pokračováno v přípravě novinky, která pak uspokojivě provedena, obecenstvem s jásotem přijata a kritikou příznivě posuzována. Pro různá nedorozumění byl nucen opustiti Prozatímní divadlo. Po krátkém působení u zdejšího německého jeviště uznal Vojtěch, že není stvořen pro rušný, neklidný život divadelníka. Po trpkých duševních bojích — museti opustiti svou matku a svou vlast bylo mu myšlenkou nanejvýš bolestnou — rozhodl se pro nabídku: vedení, totiž reorganisaci hudební školy v Černovicích. Očekávala jej tuhá práce, o které se zmiňuje ve svém spise „Třicet let hudby v Bukovině" (1874—1904).

(Dokončení.)

*) Korespondence Vrchlického s pí. Ž. Podlipskou (1916) jest zdobena podobiznou básníkovou, malovanou Šemjakinem.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Ráno Slavík kráčel k továrníkovi. Nehledě v pravo, v levo, myslil jenom na tu setkanou. Od zdola Václavského náměstí namířil si napříč vzhůru. Myšlenky ho hnaly; tramway a její zvonce hučely a bodaly v hlavě, ale jinak si okolí nevšímal. Když potom v městských sadech na chodníku před domem Kalenského přecházel, aby si po chvatu oddechl, slyšel stále Pejrkova slova: „Jen si před ním nezadej!“

Utřev si zpocené čelo, volně vešel do síně a na schody, rudým kobercem prostřené. Přede dveřmi šéfovy pracovny ještě několikráte z hluboka vydychl a zaťukav vstoupil.

Kalenský sedě u psacího stolu, zvolna povznesl očí; vida příchozího, vydychl: „A!“ a popošel mu vstříc. Přátelský úsměv rozlil se mu povadlými tvářemi.

„Pan Slavík — vítám vás, pojďte, posaďte se u mne!“ a vedl jej k lenošce. „Šťastně jste dojel?“

„Prosím, včera,“ a Slavík se uklonil. Kalenský usednuv proti němu, tiše se naň zahleděl.

„Dlouho jsem vás v těch horách nenechal a jsem rád, že vás budu míti zde. Doufám, že jste neodcházel bolestně!“ a přívětivě se usmíval.

Slavík cítil, že krev hrne se mu do obličeje, i jak srdce buchá.

„Mám-li, pane šéfe, mluviti pravdu, v této chvíli mne to velmi dojalo,“ řekl volně a také s mimoděčným úsměvem.

„Tááák? A proč?“ a vypouklé oči továrníkovy byly plny údivu.

„Bylo mi to líto, přiznávám se — právě teď bylo mě tam více třeba.“

„Bylo snad více práce?“

„Ta mne nikdy netrápila a vždy byla v čas hotova, ale v obci — je před sčítáním — k vůli našim lidem!“

„Ach tak!“ chladněji, zdlouha pronesl Kalenský a oči mu zamžikaly. „Na to jsem arci pamatovati nemohl, ostatně je to snad až po vánocích, tak dlouho čekati nebylo již možno, ostatně — jsou tam snad také jiní, a za každým byste tam také nestál!“ dodal se shovívavou mírností.

„Potom ten žalobní spis městské rady, panu šéfovi zaslaný! Bylo to pro mne pokoření, páni se smáli, že musím —“

„Ach to!“ přerušil jej Kalenský a zachmuřiv se, ledabyle pohnul rukou. „Vždyť jistě zvěděli, že volám vás k sobě do centrály —“

„Viděli v tom tím větší trest!“

Šéfova ústa zkřivil úsměv. „Snad jste si také sám něco podobného nemyslil?“

Slavík maje oči sklopeny, mlčel.

„To byste mi velmi křivdil, ačkoli nepopírám, že tam chci míti pokoj, poněvadž je dost starostí jiných. Nemohl jsem si už, příteli, pomoci, potřebuji vás tu nutně. Těšil jsem se, že brzy budu míti po boku syna, ale choroba jeho lepší se jen zvolna. Kokeš je jazykově sláb a potřebného rozhledu přec jen nemá.“

Slavík poslouchal vlídná slova, ale v hlavě mu šumělo: Proč tak rychle, proč nemohl měsíc počkat!

„Dal vám přece Halwinger přečíst můj dopis?“

Slavík zvolna zavrtěl hlavou. „Řekl mi jen, kdo přijde.“

„Psal jsem mu, že vás potřebuji míti u sebe —“

Slavík v duchu změně v Halwingerově chování porozuměl...

„Nic platno, musíte býti mým sekretářem!“ a usmál se velmi blahosklonně.

„Děkuji uctivě za vzácnou důvěru,“ měkčeji odvětil Slavík a uklonil se. Všecky nervy se v něm chvěly; v hlavě ozývala se také rada Pejrkova.

„Poznáváte tedy, že v mém jednání nebylo zlého úmyslu. Víte přece, že vážím si vaší píle, rozhledu a mužné opravdovosti, proto potřebuje toho, nebyl jsem ani chvilku na rozpacích.“

„Ještě jednou srdečně děkuji, ale račte mi dovoliti několik slov.“

„Prosím.“

„Když jste ráčil býti v Korytné, pověděl jsem o tamních poměrech vše upřímně, srdce jsem takřka otevřel. Lid náš je tam nadobro odstrčen, rozptýlen a ztrácí se. Nikdo neví, co je v podkrkonošských městech naší ztracené krve! Cítím s tím lidem, jsem z něho, toužil jsem, aby se dle pravdy veřejně uplatnil, a teď je právě chvíle. Německá obec nepřeje mu ani trochy vlastního života a když se jim teď zdálo, že by se přece mohl přihlásiti k své národnosti, nasadili všech sil, aby se to nestalo, Strecker také poštval, a nejprudším výlevem hněvu byl potom onen spis, jejž sem poslali.“

„Dostal jsem ho, ale je tomu již řada neděl — ani nevím, kde leží.“

„Teď však jsou dni rozhodné a tu náhle přišlo moje odvolání. To bude působiti

náramně: na jedné straně vzbudí výsměch a posílí troufalost, na druhé skleslost a obavy." Slavík mluvil volně, hlasem se chvějícím.

„Ale vždyť vám pravím, co bylo příčinou!"

„Jsem za vzácný projev přízně vděčen, ale přece mám k tomu prosbu."

„Jen ven s ní!"

„Prosím, račte aspoň býti tak laskav a račte dopsati panu správci, aby — když již jste ráčil obci vyhověti a mne odvolal — při sčítání nepřekážel volnému projevu našich lidí."

„To se stalo a ještě se stane," rychle pravil Kalenský, „agitací a křiků netrpím, ale osobně nesmí býti bráněno nikomu, aby se k národnosti své přihlásil."

„Nejvroucnější díky!" uklonil se Slavík.

„Ale to se přece samo sebou rozumí a správce si snad jinak nepočínal?"

„Ó ano, někdy sice opatrně, ale jindy přímo a těžce. Je Němec a úplně jejich!"

Kalenský povrtíval hlavou a zamyšlen kroutil si vouskem. „ Jak pravím, psal jsem a budu ještě psáti, buďte bez starosti! Jste již přestěhován?"

„Dosud nejsem, ale vše tam je zchystáno a pošlou to za mnou. Byt již mám."

„Nastoupiti můžete hned?"

„Prosím."

„Dobře; dnes si ještě v Praze vydechněte, měl jste beztoho hon, zítra přijďte. Doufám, že budeme dále přáteli a že mi do korytenských poměrů dáte ještě blíže nahlédnouti, ačkoli z německých novin vím o lecčem —" a pohleděv naň stranou, trošku se usmál. „Nyní vám ukáži vaši pracovnu a promluvíme si o služebních věcech," a povstav vedl Slavíka do dveří v levo...

Když Slavík po chvíli vyšel z domu, rozjel se Marianskou ulicí ještě rychleji, než když přišel. Myšlenky na šéfovy řeči ho hnaly. Chtěl honem býti v bytě a Pozdníkovi, Kubištovi, Fialovi vše vypsati i požádati jich, aby se s tím netajili, ale vše povídali dál, aby skleslých posílili a obavy vyvrátili.

Když o tom v poledne vyprávěl Pejrkovi, doktor hladě si vousy, jen se usmíval.

„Chytrák," pravil, „tebe odstranil, pánům vyhověl, ale chce zůstat hezký na všecky strany!"

„Ale překážeti, zakazovati nebude, to je hlavní!" zvolal Slavík.

„Myslím, že provede i to co nejopatrněji. Dobře děláš, že tam všecko píšeš sám, v bělidle to jistě pomůže tlačit. Pan sekretář!" a Pejrek se usmál. „Doufám, že ostatní strejčkové, na Kalenském nezávislí, si tím více postaví hlavu."

Slavík také pověděl, oč lépe mu šéf nyní službu upravil.

„To je vše hezké," odvětil Pejrek, „ale srdce mu tuze neotvírej, aby vám tam všech dobrých úmyslů nezhatil. Časem poznáš, jak s tebou bude jednat a jak jsou slova jeho upřímná. Na škodu nebude, když přece budeme pátrati po něčem pevnějším, kde bys nebyl jenom v milosti jediného člověka; bez toho nebylo dobře, že jsi tak tolik let zůstal."

„Pravda, ale nezapomeň, jaká byla naše situace, když jsem začínal; byl jsem rád, že jsem se chytil. Bože, teď bych se nejraději rozletěl zas tam na hora, spustil se mezi lesy a všecko jim tam pověděl sám!"

„Zatím neleť! Po obědě si ještě všecko dopiš, po páté přijdu a půjdeme spolu po Praze. Ať ji zas vidíš..."

XXIV.

O Štědrém dni před polednem přihnal se k Šustrlojzlovým Klabusay, listonoš. Máry pekla na svátky placky, k večeři chystala houbovku a jahelník, na boží hod králíka. Lojzl něco píchal. Vidouce, kdo vchází, zůstali s ústy otevřenými. Máry místo díků za pozdrav vyhrkla: „Co pák?"

„Psaníčko — psaníčko!"

„Nám? I dejte pokoj, kdo by nám co psal!"

Listonoš v kožíšku, hůl maje v podpaží, šálu otočenou až na bradu a s čapkou naraženou, jen se vrtěl. „Nevím — nevím — včera a dnes přišla sem psaní hromada, pomalu do všech stavení; čerti vědí, co tak najednou. Jde to z Paky, z Jilemnice, z Vrchlabí, z Prahy a nevím, odkud odevšad. Vyhrabav dopis z brašny, broukl: „Tady je," podal ho Máry, zasalutoval, řekl „Adieu!" a zas dupal v síni, po záspi.

„Kterej blázen nám to píše," bručela si hledíc na adresu, „koukej: Pan Alois Hejkrlík, obuvník v Korytné!" a široce se zašklebila.

Lojzl nechav práce, šel nahlédnout.

„Cák máš ty někde někoho?" tázala se hledajíc nůžky.

„Koho bych měl!"

„Snad nejsi někde dlužen?"

Neodpověděl, ale bledý, vráscitý obličej zchmuřil se mu ještě více.

Máry dopis vytáhla a sednuvši si před okno, rozbalila jej.

„I dyť je to tištěný!"

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Fr. Frýdecký:

Literární drobnost Karla Hynka Tháma.

Mezi obrozenskými tisky držel se řídký, dnes již nadobro vyhaslý druh slovesný, jenž těšil se dlouho, soudíc podle častých přetisků a vydání, nemalé oblibě vděčných českých čtenářů tehdejších. Nelze říci, že jde o druh slovesně významný, ba, nebývá druhdy ani původní; pro vkus našich předchůdců z třetího a čtvrtého minulého pokolení a pro barvu doby jest však cenným kulturním dokladem. Zmíněný vymřelý druh zahrnuje velmi žalostné nářky na osoby služebné v hospodářství i domácnosti, jejich mravy a nemravy; nesměle a ještě surově, ale přece již nepotlačitelně klíčí v nich jádro moderní otázky sociální.

Spisek tohoto druhu vydal u nás již v XVI. století slavný architypographus Daniel Adam z Veleslavína pod názvem „Vůdce Čelední" (sr. „Zvon" XVI. 700); ještě na začátku XIX. věku dočkal se dvou novočeských přetisků. Jiná, novější lamentace stejného druhu jest zajímavá osobou svého spolupůvodce. Lidový, lacině tištěný spisek na hrubém pijavém papíře má chytlavý titul: „*Wsseobecné Nařjkánj na služebné děwečky zwlásstně, a na čeledjny wesměs, mimo powáženj budaucnosti . . . od F. S. Zčesstěné od K. H. T.*" Vyšel u Diesbacha r. 1804 a byl „k dostánj we wšech kněhkupectwjch"; má 58 stránek malé osmerky.

Na jméně bezvýznamného (německého) původce spisku nezáleží; tlumočník jeho jest pro nás významnější. Za jmennou šifrou *K. H. T.* není nesnadno v hloučku tehdejších literátů odkrýti Karla Hynka T h á m a; „zčeštění" jeho jest ovšem podle všeobecného mravu, vlastně nemravu doby volný překlad, v němž pohodlný anebo nezběhlý tlumočník namnoze ze svého doplňuje spisovatele, vypouští a přidává podle libosti — ověřují to zkušenosti s každým téměř „vzděláním", „zpracováním", „zčeštěním" a pod., zřízeným skoro napořád podle nejpřístupnějšího originálu — německého. Proto lze vidět v zapomenuté překladatelské práci Thámově v jisté míře i drobné dílko p ů v o d n í, v němž zanícený obránce „jazyka českého proti zlobivým jeho na cti utrhačům" a vlastenecký vzdělavatel novočeského divadelního repertoiru jeví se nám s nové stránky: jako společenský nespokojenec, ovšem dosud v smysle nesociálním.

Budiž zde podán stručný nástin obsahu onoho „všeobecného naříkání" nad ubohou lájí služebných děveček, jež tolik pohoršily neznámého německého spisovatele a po něm, jak překlad prozrazuje, i českého vlastence; snad dojímavá vážnost, jež dýchá se stránek tohoto kormutlivého naříkání, přesvědčí účinně i moderního demokratického čtenáře . . .

„Měli bychom myslit — začíná se knížka — že všecky děvečky teď na vysokých školách právo hrdelní a přirozené jsou studovaly. Všecko ostatní: sůl, šmolc, mouku, máslo, vejce, chléb, svíčky, dříví, cukr, kafe, hedbáví, nitě, pentle, vlnu atd., zkrátka všecko naprosto, co kde otevřené stojí a v mnohých domech se vždy zamykat nemůže, neb se zamknout zapomnělo, není u nich žádné provinění víc, ano podlé jejich myšlenek o náboženství ani se zle vykládat neb hanět nemá a nesmí. Kdybych všecko vypravovati chtěl, co jenom mně samotnému děvečky ublížily, tedyby nebylo možná to všecko na několik tištěných archů uvest, s opominutím těch smutných příběhů, ješto (!) jiným mým příbuzným a známým, o kterých jsem častěji očitým svědkem byl, se přihodily." Po tomto slibném začátku, jímž soucit i zvědavost čtenářova jsou napiaty, líčí ubohý trpitel přímo dantovsky muka, jež vystál se strany nehodných děveček. Jedna služka místo za groš nosila mu jen za dva krejcary mléka, ostatní si schovávala; šla-li ke kupci pro půl pinty octa, vzala si jen jeden žejdlík místo dvou, ostatek dolila vodou; z kafírny nosila pánovi porcí kafe za 10 krejcarů, až se sám náhodou přesvědčil, že platí za ně jen 8 krejcarů; tučné maso si vybírala, mastnotu sama odřezala a na rendlíku v kamnech rozpouštěla; z porcí kousky pro sebe tajně uřezávala; a jako „vzáctný příběh" se uvádí, že i zemčata potají z paniny zásoby si vařila. Kam s takovou osobou? Vyženeš jednu, dostaneš druhou ještě horší; a tak dlužno jen doufat, že někdy „každá místní vrchnost tomu zlému přísnými prostředky přítrž učiní a zcela pomůže". Jedna děvečka docela drasticky mu odsekla (Thám dělá pouze dvě tečky): „Na mou mzdu že s . . . a za dva zlatý že může mít od vrchnosti jiný konsens na deset let, a pryč utekla." Nápravu surových mravů děveček může prý způsobiti jen náboženství, jak Cicero, Newton, Leibnic, Xenofon, Wolf, Addyson svědčí. (!) Jindy stal se službodárci tento krajně pohoršlivý příběh: Jda kamsi na návštěvu, střetl se v kuchyni s vílou „v hedvábných dlouhých šatech s vlekem (šlepem), u velkým šatě podlé módy a v čepci s hlemejždím a peřím lemovaným"; nízko se uklonil — byla to služka; vysmála se mu z plna hrdla, že jako žáček se styděl. A tak nutno ty „ďáblovy tvory" vychovávat zákony, náboženstvím, domluvami od vrchnosti, k níž pisatel obrací se naposled, konče svou lamentací vážným návrhem a srdečným ujištěním: „Pakliby tento spisek od některých řízení zemských, aneb i jediného jen uvážen a k srdci připuštěn byl, a v něm obsažená navržení v skutek se uvedla, tedy se za nejšťastnějšího pokládati bude jeho — Skladatel." Nešťastné oběti děveček zajisté každý čtenář

v tom uvěřil na slovo, přeje jí brzkého vykoupení.

Thámovo nevlastní dítko, nalezené ve chvíli odskoku od vlastní práce životní, jest tedy knížka kuriosní, jež náleží spíše v obor kulturního nežli literárního dějepisu. Podávajíc s tragickou vážností historky a klípky o neřestných děvečkách, prokazuje zajímavě stupeň myšlenkové vyspělosti a literárního vkusu prostých čtenářů našich z veliké doby obrozenské, ovšem ještě průkazněji osvětluje naivního ducha svého německého původce. Tlumené světlo vrhá potom i na lidskou stránku svého českého spolupůvodce. Neboť také Karel Hynek Thám, jako bratr jeho Václav, zčešťoval volně, jakkoli dovedně, i vážná dramata (Shakespearova „Makbetha", Schillerovy „Loupežníky"); zvoliv si k českému (slohově obratnému a jazykově správnému) zpracování knížku, s jejímž jádrem patrně souhlasil, uložil v ni bezpochyby i leckterou svou „vzácnou" zkušenost. Proč jinak by ji byl překládal Karel Hynek Thám, první náš společenský umravňovatel? Člověk prostý, srdečný a poctivě konservativní — tak jeví se v tomto postranním světle starší člen rané, typické, napolo již legendární thámovské dvojice českých bratří-vlastenců.

LITERATURA.

Fr. Táborský: *Alleluja!* Báseň. Nákl. F. Topiče v Praze. — Jos. Holý: *Skalné pláně.* Básně. Týmž nákladem. — Bohumil Mathesius: *Verše o mamince, lásce a smrti* (1914—1917). Nákl. Nového věku v Praze. — Ot. Štorch-Marien: *Červené milování.* Písně. Nákl. Al. Srdce v Praze. — J. F. Karas: *Hněv i žal* (1913—1914). Nákl. Fr. Švejdy v Praze.

Od doby obrozenské až po naše dny lákala postava Husova k básnickému zpracování, ať již formou dramatu, eposu nebo lyrické reflekse. Mohutný cyklus Fr. Táborského ubírá se novou cestou k vyslovení a vystižení husovské ideje reformační i etické. Není to epos s vůdčím hrdinou, ale řekl bych historická malba impresionistická, která zachytává a maluje ovzduší, všecky poměry a vztahy, z nichž Hus se vytyčil. Báseň dělí se ve dvanáct samostatných kapitol, jež dílem veršem, dílem dramatickým inscenováním utvářejí svou látku. List Poggiův z kapitoly druhé na př. jen letmo zavadí o Husovu věc. Báseň zahájena krásným „Notturnem", k němuž básníku poskytly motiv Husovy známé listy. A na Krakovci přemítá Hus o svém poslání, aby vzplanul jako voskovice čistě u trůnu pravdy boží. Jest si vědom toho, že bůh dal jeho krokům směr, by šly přímě, že vetkl v jazyk jeho meč břitký proti lži a pýše, ať bouří ve vsi nebo v Římě. Po tomto preludiu valí se báseň obraz za obrazem širokým řečištěm formou rozmanitou, a hned kapitola třetí „Hlas země" hluboce dojme čtenáře překrásnou lícní cesty Husovy zemí českou do Kostnice v průvodu Jana z Chlumu, a setkaná jeho s českým ovčákem v pohraničních horách, v něm se s Husem loučí celá rodná zem. Jest v celé knize málo lyrických míst té srdečné prostoty a jímavosti jako právě toto místo. Místy nezapře básník překladatele Lermontovova „Démona" (kap. III. To nebyl mrak, byl duch to bludný, sok Boha, duch pochybovačnosti byl to vnadný atd.), Lyricky vrcholí v kapitole závěrečné „Dědicové". která jest apoteosou husitství. Epické šíře a barvitosti i jaksi oddechu dociluje v obou prósou psaných dramatických scénách skvělé barvitosti na královském dvoře v Kostnici a v refektáři bosáckého kláštera. Autor maloval své mohutné dílo s mladistvým ohněm, obrněn znalostí historickou i kulturní, řekl bych Brožíkovým štětcem, ne už tak sourodě provází ho Fr. Kysela svou moderní symbolisující dekorací. Trochu historismu nebylo by tentokráte škodilo. — „Skalné pláně" Jos. Holého jsou směska veršů velmi libovolně vybraných a řaděných v celek, který má mít ideovou páteř, chce-li být uměleckým dílem. Prostonárodní popěvek, chmurná reflexe, hodně laciná epika (Kraslice, Ulijánka) střídá se pěle měle. Výborná čísla lyrická, jichž je tu několik, a pro něž čtenář odpouští různým nehoráznostem i pózám, jichž se básník přese všecku zřejmou snahu zhostiti nemůže, smiřují s knihou, která jinak v řadě básníkových sbírek výboje neznamená, snad právě proto, že je na hony daleko od poslední jeho knihy „Černé moře". — Básník „*Veršů o mamince, lásce a smrti*" na vysvětlenou uvádí, že verše ty vznikly ještě pod rakouskou censurou, že patří nepopulárním hrdinům a nedobrovolným vojákům poražené armády a že jsou smutny smutkem, který ještě neviděl konce. Proto asi vyznívají začáteční verše zcela ve smyslu hrdinů, kteří se těšili, že si v konaku bělehradském zatančí. Byla vskutku taková nálada našich lidí? Ale z takých se nestávali legionáři. Jen tak také se vysvětluje, že mohl básník napsat české matičce padlého kadeta Václava Uhra na rubu kartky „Kadett W. Uher, derzeit vermisst". Tak daleko šla úřadnost těch hrdinů. Očekával jsem v oddílu třetím „Na Soči" krisi vojenské povinnosti rakušácké. Nic takového: jak před rokem zraje obilí a vojáci mlčky jedou „do i ze stanice" (sic!). Nad polem křičí vrány a temně zhluboka kanonů duní rány. I lyrická „Balada pro moji kumpanii" je zcela ortodoxní modlitbou, aby vojáci měli v noci mír a pokoj před Italy. Přiznám se, že jsem očekával mezi řádky něco zcela jiného od básníka, jenž umí zachytit náladu prostými slovy, nesložitou ale ostrou konturou dřevorytu. Básník výtku předvídal a snažil se ulomiti jí hrot vysvětlením, které jsem výše uvedl. —

„Červené milování“ je hra na jednu strunu. Všude modulace téhož motivu, nešťastné lásky dvou milenců, která tragicky končí. Ale zajímava je forma, jíž básník užívá, úsečný baladický verš Erbenovský, nebo ještě spíše samého pramene národní balady. Třeba nezmohl básník svého úkolu, a nedovedl se vyhnouti místy rozvláčnosti, jest jeho kniha formálně pozoruhodna, poněvadž přeorává domácí lichu. — Velmi těsně ve stopách Macharova cyklu „Svědomím věků“ ubírá se autor lyrické sbírky *„Hněv i žal“*. První část je historisující a postupuje chronologicky až po císaře Josefa, jenž reflektuje o svobodě víry, kterou dává národům. V druhé části střídají se motivy dosti pestře a není tak určitě vyhráněna a tak pevně vystavěna jako část první. Jest z ní patrno, že autor pohyboval se tu na poli sobě zvlášť milém, jemuž je jako historický povídkář rázu Třebízského se zdarem oddán. Cítí vroucně česky, miluje prosté slovo, což ho svádí někdy až k jisté suchosti a plochosti; umí myšlenku zvládnout a stručně podati. Stejně nesložitá jest i jeho forma, obyčejně blankvers. Čtenář jde s autorem bez námitek v souhlasném cítění. — A koncem budiž zmíněno časového básnického letáku prof. dra J. V. Š i m á k a : *„Slovensku vstříc“*. (Nákl. Jar. Moravce ve Dvoře Král.) Báseň vyvolána událostmi na Slovensku a jeho vítězstvím nad „sedmihlavou saní“ a osvobozením tamějšího českého lidu z hunského područí maďarského. Rasová emfase, oratorské gesto zde docela místně určují báseň k deklamaci, pro niž byla myšlena.

— *pa* —

*

W a c l a w S i e r o s z e w s k i: *Beniowski*. Román. Z polštiny přeložil dr. Jaroslav Rypáček. Nákl. Jos. R. Vilímka. (Knihovny sv. 165.)

Hrdina-dobrodruh Beniowski, Polák jménem, Maďar rodem, rakouský důstojník, ruský zajatec, svým životem, jejž sám francouzsky sepsal, poskytl již častěji látku k beletristickému zpracování. — Kotzebue dle něho napsal drama a také tlustý kolportážní román nesl jeho jméno. Polské zpracování nyní nám přeložené — první, samostatná třetina románové trilogie — zabývá se líčením pobytu Beniowského na Kamčatce a seriosním podáním hoví požadavku historického románu. Dobrodružnost postavy i podniku i pojící se k němu erotika jsou podřízeny realistickému požadavku; v pozadí románu jest patrno věcné studium, v kresbě povah prozrazují se dobré ruské vzory a obojí vyniká nad dikci, které užívají spiklenci při svých poradách, příliš upomínající na řečnění v dnešních schůzích. Obzvláštním půvabem jest obdařena bezelstná smyslnost a oddaná láska Atanasie, široce a jadrně vytvořeni jsou náčelník Nilov a sekretář, a drtivě působí jejich hrabivost a ukrutnictví, kterými jako mocní činovníci pronásledují osadníky, zajatce i domorodce. Román od počátku do konce udržuje čtenáře v napětí, ale při tom není jalovým rozrušením, nýbrž četbou přiměřeně podstatnou. *Kaz.*

*

Zajímavý problém rozvíjí slovinský sociolog, dr. Ivan Žmavc v Úvodu do sociální energetiky (č. 42 Topičovy sbírky „Duch a svět“), kterým chce uvést ve vědecké myšlení vůbec. Energetika, nauka o energiích je tu aplikována sociálně na celý život. Je pouze důsledkem Žmavcovy individuality, že určiv jako jádro vědy konání práce, určí práci jako hodnotu zítřka. Všecko je energií. Dvouvětá energetika zjednodušuje přírodu. A Žmavc vyzdvihuje vědu jako soustavu duševní tvořivé síly, přesnou a svědomitou pojmovou přípravu k tvořivému životu. Je třeba uvědomit si práva, činnost a potřeby života, uvést do nich vědecký řád, přesný a exaktní; pak lze jako v přírodovědě i v sociálním životě určit ekvivalent sociální energie, jímž je láska k bližnímu uvedená v skutek. K tomu je však třeba sociální převýchovy, aby dnešní empirické právo násilí se mohlo změniti ve vědecké právo práce; mládež musí být vychovávána v časově krátce vymezené práci produktivní, odborné; třeba zreformovat od základů školy již od školy obecné, tak aby základem těchto pracovních škol stala se obecná nauka o práci a hygieně. Dnešní jazykové studium je zbytečno, třeba zavést jednotný mezinárodní dorozumívací jazyk(!), získaného času lze pak užít pro odborné vyškolení. Kovové peníze jsou přežitkem, nová doba bude žádat nových peněz, pro jejich typ existuje představa v súčtovací činnosti dnešní poštovní spořitelny (šeky, směnky, clearing). Společenská práce je v společenském světě měrou všech věcí, musí být promyšlená a hospodárná. Není třeba dovozovati, že Žmavcova energetická theorie je písní dalekého zítřka. Domnívá se, že zklamané, zkušené, utrpeními prošlé lidstvo dojde jednou k tomu, že si zařídí své záležitosti stejně přesně jako technikové a lékaři, a jako Čeští Bratři. Prudce životní rys Žmavcovy filosofie, jeho odvážný a zajímavý názor, jeho skoro americké životní kredo, důsledná aplikace přírodovědeckých zákonů na život jsou vahou knihy, která naučí myslet o podstatě života a hodnotě času i účelné práce. Překladatelsky pomáhal Žmavcovi prof. Dr. Čeněk Zíbrt. *dg.*

V Praze dne 7. srpna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Adolf Heyduk:

STESKY NA STEZKÁCH ŽIVOTA.

PŘIJDE ZIMA.

Noc mlžná k zemi uklonila hlavu
a černá kadeř zakryla jí líce . . .
zas přijde zima v divých větrů davu
a rozsype hvězd vůkol na tisíce —
ach, co jich padne na vždy do mé kštice!

A chladno bude kolem v hor těch klínu,
leč víc než kdy se choutka mysli vzruší;
ku geniů si sednem' ducha vínu
a zpijeme jím žíznivou svou duši
a vzlétnem omlazeni k nebes týnu.

A zapomenem svět a jeho žaly,
a vykoupáme ducha v zdroji krásy,
veň jako Narcis jsme se zadívali,
až oči zžehly se a zvlhly řasy,
jak asi všem, kdo s bohy hodokvasí!

NÁVŠTĚVA V OPUŠTĚNÉM OTECKÉM SADĚ.

A na sad šel jsem, jejž kdys otec sázel,
v něm z mladých stromků zbyl jen starý kmen,
byl vydoutnán a sněti stářím sházel,
byl teskností jsem uslzen.

Keř růží pod okny byl potrhán,
stál asi drahně let už bez ozdob,
a býlím zarost polí plzný lán,
ni květu nebylo na otcův hrob.

Šel nazpět jsem jak do vyhnanství znova
a podál domků na mezi jsem kles,
šel s jiskrnou jsem touhou do domova
a z domova jsem nazpět slzy nes.

NAD PROPASTÍ MLÁDÍ.

Nad propastí mládí kloním rozbolenou duši,
leb se shýbá, oko pláče, srdce teskně buší,
jako had se bolest zmítá v rozpáleném mozku,
nic nezřím, jen snů zapadlých rozvalenou trosku.

Padl vzdech můj do propasti, jako kámen padá,
bublinami byla v tůni léta moje mladá,
jedna z nich mi netušeně z důli v líce tryskla,
ruka srdce, třesoucí se v ňadrech, nazpět tiskla.

K. Šípek:

SLADKÉ NESMYSLY.

(Pokračování.)

A z příštího dopisu, jenž došel v listopadu, dověděl se adresát, že nevšední slečna industrie jmenuje se Marie Jíchová, pro soukromou potřebu užívajíc anglického tvaru a zvuku křestního jména Mary.

Do Indie provázela jako společnice svou spolužačku z pražské Vyšší dívčí školy, bohatou krasavici, provdanou za učence Čecha, jenž brzy po sňatku přijal skvěle honorované místo při státním vědeckém ústavě anglickém v Kalkutě. Ale již po dvou letech vrátily se dáma i její společnice do Prahy. Dáma ovdověla, an při lovu v džunglích utrpěl její choť smrtelná zranění, jimž podlehl. Vrací se do Prahy, aby v ní skrytě žila svému žalu, a její společnice jde za učitelským chlebem do brdské kopcovatiny.

V adventě zval mne Rorejs naléhavě, abych se přijel podívat na jejich idylu. Radostná spokojenost dýchala z dopisu. Že žijí jako šťastný rodinný kvartet, harmonicky sezpívaný, kvartet smíšený, složený ze dvou ženských a dvou mužských hlasů.

Došlo k návštěvě v sobotu 4. ledna. Po neděli následoval svátek Tří králů. Na peroně příbramského nádraží mne přítel očekával. Přijel pro mne na saních. V hospodě, kde vozidlo čekalo, jsme se posilnili a pak šlo to mírným klusem zasněženou krajinou ke vsi, v níž stálo Rodrigovo působiště. Spala ves, spala i trojtřídka, když jsme dojeli. Teprv ráno arci předvedl mne přítel principálovům. Milí lidé, opravdu! Samá srdečnost, žert a smích, Rorejse měli oba jako vlastního. Martínku sem, Martínku tam znělo přes tu chvíli. Martínek hodil se nepopíratelně do idyly líp než hrdopyšný Roderigo.

Už dýmaly po kávě tři zápalné oběti v ústech, když vešla Marie Jíchová. Nevysoká, ulehlá, ostře profilované hlavy, energických důrazů v slovech i gestech, tmavých vlasů nesložitého účesu, jednoduše, vkusně oděná. Rorejsovi říkala pane kolego, řídícímu pane šéfe, vládkyni domácnosti paňmaminko! O Indii mluvit nechtěla, to že počká až k siestě. Když jsme se my muži vybrali na hrubou, vyprovodila nás jen na práh a hned vrátila se do kuchyně být paňmamince k ruce. Při černé kávě se rozpovídala. Vyprávěla nerozvláčně, stručně, věcně. Co povídala, bylo viděné, nikoli vyčtené. Zazvoněním do kostela odvolán byl Rorejs k varhanám, obě dámy vybraly se na obřad svěcení vody a křídy, u stolu zbyli jsme s principálem sami dva.

„Co jí říkáte?“ zeptal se řídící, nemoha se však dočkati, až odpověď zformuluji, jal se pronášeti vlastní soud o učitelce:

„Je to ženská vostřice. Kurážná jak čert, rychle odhodlaná ke všemu. Je jí škoda na ves, je jí škoda do školského chomoutu.“

„A kam byste ji postavil, pane řídící? Kam byste ji poslal?“

„Taková se má stát roditelkou hříšníků, jak povídá Hamlet.“

Vida můj udivený pohled, poznamenal:

„Divíte se, že cituju Hamleta? To jsou drobty, nachytané z novin. ‚Je něco shnilého v státě dánském,‘ ‚Buď čistá jak led, bílá jak sníh, pomluvě neujdeš.“ ‚Být či nebýt, taká tu otázka,‘ . . . a tak dále a tak dále. Kus jsem kdysi dávno četl, hrát jsem jej neviděl nikdy.“

„Mluvil jste o slečně, pane řídící. Pravil jste, že . . .“

„Á bodejť, bodejť. Chtěl jsem říci, že ženské jejího druhu by nám spravily generaci. Má tuhle i tuhle.“ Principál ukázal na čelo a na srdce a poznamenal: „V mozku toho má tak zrovna dost a co hlavně: neohrožené srdce. A vycvikované svaly, vypěstované tělo k tomu. A při tom má smysl pro kuchaření. Mnohou umělost přinesla si z pražského domova, hodně pochytila v Indii a za ženou je v kuchyni pořád, pomáhá i sama kuchtí. Snad je to instinkt, ale taky třeba i vypočítavost z kalkulace o možnosti vdavek.“

„A nemyslíte, pane řídící, že byla by to nevěsta pro Martina?“

Školosprávce zašermoval prudce pažema.

„Človíčku, človíčku, je vidět, že jste letošní zajíc! Bez urážky pověděno. Ty dva lidičky všecko rozděluje a nic nesbližuje. Předně věk. Ona má o 3 roky plus. Za druhé letora. Ona je cholerik, on melancholik. Za třetí vrozená i vypěstovaná protikladnost názorů. Každý jeho klad setká se u ní se záporem. Co jemu je bílé, jí dojista je černé. Nic v těch dvou neharmonuje. Jste tu teprv chvilku, než abyste mohl správně soudit o jejich vzájemném poměru.“

„Ale francouzské říkadlo praví, že právě extrémy se stýkají,“ namítl jsem se skeptickým úsměvem. Školosprávce zvedl ukazovák, řka: „Vyšší pravdu má však arci-

mistr Goethe se svými Wahlverwandschaften. Jen ty v spořádaném manželství tvoří spolehlivou základnu. Smilesů Karakter jste četl?“

„Nečetl.“

„Kantore, kantore!“ zhrozil se pedagog. „Smiles je pokračovatel našeho Jana Amosa. Toho má mít každý vychovatel v malíčku! Dám vám jeho knížku na cestu. Hned ve vagoně se do ní pusťte, dny a večery jí věnujte! Ale teď se podívejte do dnešních novin a já si s dovolením drobátko zdřimnu. V noci roztržitě spím, musím dohánět v poobědí.“

Bodrý principál trojtřídky spal velmi hlasitě. Jeho dušnost se v siestním spánku uplatňovala varhanovými zvuky všech rejstříků.

Když vrátil se Rorejs od bohopocty, vyšli jsme si do přírody.

Po malé chvíli dal mi touž otázku, co před tím jeho šéf. Co že říkám slečně Mary?

„Raděj bych zvěděl, co ty jí říkáš?“ opáčil jsem s vyzývavým úsměvem.

Cítě zpytavý můj pohled na své tváři, podmračil se a řekl odmítavě:

„Ne to, co si myslíš ty. Naprosto ne. Marie Jíchová je mi pouhou kolegyní. Vítanou na této poustce, dvojnásob vítanou svojí exotičností, svými zažitky z Indie, to vděčně doznávám. Mnohému jsem se od ní přiučil. Její horizont a můj, toť nebe a dudy. Dává mi lekce ze životosprávy a z praktického tělocviku. Za těch pár neděl více jsem od ní z gymnastiky pochytil, než od starého Beneše na ústavě za dvě léta.“

„Ale často prý se spolu hádáte, povídal tvůj principál.“

„Hm, hádáme?! To je přirozené. Mužský nerad snáší superioritu ženinu. Slovíčko uklouzne a žádná žena nerada spolkne repliku, ani ta nejhloupější. Ostatně otočme řeč, jakož i vítr se otočil. Cítíš, jak jihne?“

Večer u řídících po dobré večeři a při vonném čaji bylo veselo. Rorejs sedl ke klavíru, po něm principál, jenž za vlastního doprovodu svým profondním, dýchavičně nedomykavým basem přednesl arii: „Ve sklepě sedím hlubokém“ a po té samodílnou písničku tohoto textu:

„Ach, Mařenko, má děvenko,
poslechni a odpověz!
až to naše milování
spraví bába, spraví kněz,

zda se budeš stále smáti,
jak se pořád směješ dnes,
až já, jako prut vždy švihlý,
lehat budu jak pařez;

až se bude v našem háji
místo fial modrat vřes,
a ty místo křepelinky
žádat budeš: Pět peněz;

a já, hluchý jako prkno,
zapnu kapsu na knoflík,
rci, zda ještě v apatyce
pro tu lásku bude lík?“

„Máš se čím chlubit, starý, ač nechlubíš-li se cizím peřím?! Tohle se zpívá mladým uším pro příklad?!“ na oko durdila se paní řídící.

— — — — — — — — — — — — —

Příštího jitra vyvážel mne k příbramskému nádraží přítel na vozejčku, jemuž říká se „chalupnický obkroč“. U nás v Polabí také ‚pamprda‘. Se saněmi nebylo možno do změklého sněhu. V kolejích žvachtala voda. I v nás v úhlu 180 stupňů zvrátila se nálada od včíra.

Po několikerém odkašlání promluvil Rorejs: „Nu . . . dnesti po pravdě odpovím, nač tázal jsi se mne včera. Ano . . . Marie Jíchová . . . je mojí milenkou. Bývám u ní kolikrát za měsíc na noc. Někdy i kolikrát v týdnu.“

„Tak . . . A proč jsi včera zapřel?“

„Smrtelnou přísahou mne zavázala, že se ti slůvkem nezmíním. Ani nejmenším náznamkem. Snad ti neušlo, jak oči s tebe nespouštěla, když ses díval jinam. Vědět, co teď víš, jistě by jí nebylo ušlo. Má ostrovidí oči.“

„Ale?. . .

„Co ale?“

„Nebezpečná hra to je a svůdná. Pod jednou střechou!“

„Nu ano, je, je. Ale v štěstí junácké musí člověk doufat.“

Když jsme se u vagonu loučili, řekl jsem příteli po poslední hubičce:

„Zachovej tě Pánbůh! Dej ti zdraví a zdar, — jen s požehnáním nemusí spěchat!“

(Dokončení.)

Emil Pauer:

NOČNÍ DIALOG.

(Je pozdní zimní večer. Nad hrady Žebrákem a Točníkem
letí divoká sněhová vichřice.)

Žebrák.

Hu, bouřná noc! To ďábel sám zas opustil svou sluj. —
Jak daří se ti v mracích tam, mluv, dávný druhu můj? —

Točník.

Ty voláš mne? — Ó, smutný čas! Skráň vichru dána v plen —
Cos vyprávěj mi z dávných dob, neb marně volám sen.

Žebrák.

Chceš starý příběh? — Budiž tak — já právě vzpomínal,
jak kdysi zvláště bujnou druž tu hostil Václav král.
Byl velký počet panstva zde i z krajů dalekých,
a po tři dny, vždy dlouho v noc, zněl ples tu, zpěv a smích.
Řad vzácných paní, panen též se bavil lásky hrou,
na odiv nesly zde svůj šat, svůj šperk i krásu svou.
Kvas dozněl pestrým mumrajem a k ránu bylo již,
když věrných přátel na zdraví král Václav zvedal číš.
Pak číší stálý třesk a třesk, až líce začly plát,
a ve chvíli té před králem pan Jetřich Kuna z Vrat.
To šprýmař byl a zpěvák též a hned zněl mnohý hlas:
„Hoj, pane Kuno, Kuničko, ty zpěvem pobav nás!"
„Nuž, zpívej k loutně!" volá král a v pozdní hodině
pan Jetřich zpívá písničku „O lásce, o víně".

*

Dvě choutky měl pan z Vřesovic — rád dobré víno pil,
a mnohý vzácný, žárný mok sklep jeho panský kryl.
Pak kumštýřům on vždycky přál
a rád je k svému stolu zval,
na dobrou číš je zval.
Síň sklepní byla jeho chrám, tam pro mok kráčel vždy jen sám,
a vždy zas, blahem zářící, se s plnou vracel konvicí.
Ó, jaký srdce ples,
když do výše ji vznes,
když znovu plnil číš! —
Nuž, číše, číše výš!

A tak se stalo jedenkrát, pán hosta přived zas,
to mladý, sličný malíř byl a mile zněl mu hlas,
však než pán domu přines mok,
pan Kupido svůj zrychlil krok,
ó, velmi zrychlil krok! —

Hned kumštýřovi vzplála líc i líčko paní z Vřesovic,
a když pak kumštýř číši zved, plál mocným žárem jeho hled,
a volal: Pane z Vřesovic,
tvé víno žene požár v líc!
Ó, sladká je tvá číš!
Nuž, číše, číše výš!

Tak minul mnohý milý den a mladá dvojice
vždy těšila se na ten mžik, kdy vyschla konvice.
Pak vína lásky sladký proud
trysk zase bouřně, zbaven pout,
všech zbaven těžkých pout —
Jak motýli dva v zápase, tak ústa k ústům přimkla se,
a splývala a splývala a duše duši zpívala,
že nad sen luzný o ráji
je číše plná k okraji,
to lásky sladká číš! —
Nuž, číše, číše výš! — —

A minuly dny, minuly, a v domě slaven hod,
pan z Vřesovic plá ve tvářích a s čela řine pot.
Do sklepa věru desetkrát
pro víno on se musil brát
a šel tam, šel tam rád. —
A když pak pohár plnil zas, vždy chloubou se mu zachvěl hlas:
„Je pěkné přec mok dobrý mít, i v stáří mohu šťasten být!
Ó, pyšný jsem, ó velice,
mám syna, ach — mám dědice! —
Ó, mužné síly číš! —
Nuž, číše, číše výš!“ —

*

Točník.

Dík, bratře, za tu písničku, můj rozjasnila duch
a hned ti také příběhem chci oplatiti dluh.
Tož poslyš, drahý! — Z rána kdys sem rychlý posel vpad,
že slavný Rudolf, císař, král, navštíví Točník hrad.
A za krátko tu císař byl, však druž jen malou měl,
leč překrásnou v ní květinou se ženy půvab skvěl.
Prý hvězdářova byla dceř — zněl různě o tom soud,
buď tak či jinak, ve zdech mých byl k lásce pěkný kout. —
A přec pln trudných nejistot král Rudolf musil být,
neb v hradě, věře pověstem, zřel tajných mocí skryt,
až teprve když purkrabí vše lichou snů zval hrou,
král k večerní sed hostině s tajemnou družkou svou. —
Noc byla tenkrát čarovná a do nebeských cest
za lunou vyšly tisíce jiskřivých, smavých hvězd
a na nebeských pěšinkách jich plálo ještě víc,
těch malých, drobných, drobounkých jak sedmikrásek líc.
Však když se půlnoc blížila, kdes v dálkách zazněl hrom,

kraj celý náhle zesmutněl, zachvěl se každý strom.
Zlá přiletěla bouře sem, blesk stále svítil v tmách
a vichr hvízdal, hučel, vyl jak šakal v roklinách,
jak chorál duchů hučelo to kolem ve hvozdech
a na mých chodbách kvil a kvil a pláč a sten a vzdech.
Král Rudolf oka nezavřel, stín na čele mu dlel,
tu blesk sjel po mém cimbuří a král se chvěl a chvěl,
po blesku orkán zuřivý se kol mé věže hnal,
zvon zazněl nocí příšerně — tu vykřik Rudolf král. —
„Nechť purkrabí hned přijde sem!“ zněl dutě králův hlas —
A chvíle prchla, před králem — hle — ženy zjev se třás!
„Já purkrabího volat dal, proč přicházíš ty sem?“
A v rouše bílém ženy zjev: „Já jeho chotí jsem!
On nemůže již, pane můj, tvé přání vyslechnout,
před chvílí náhle dokonal, před věčný spěchá soud!“ — —
Král zachvěl se, kles na lože, zlý stín mu v duši pad,
nazítří spěšně s druží svou opustil Točník hrad. —

Žebrák.

Tvůj příběh není veselý — to špatně splácíš dluh.

Točník.

Já dosud, brachu, neskončil, tož napni ještě sluch. —
Té noci v síni čelední zněl jásot, zpěv a ryk
a více pil pan purkrabí, než denní žádal zvyk,
druž Rudolfovu veselou chtěl truňku v pouta dát,
a zatím podleh truňku sám — jak bezduch pod stůl pad.
Tak bylo to jak sama smrt, však když pak odjel král,
tu veselý pan purkrabí zas pěkně z mrtvých vstal. —

Žebrák.

Hoj, to se, brachu, zdařilo, jsem nyní spokojen. —
A vichr se již utišil — tož dobrý, dobrý sen!

Točník.

I tobě přán buď, soudruhu! Zřím zas již hvězdný svit,
i luna stoupá nad lesy, nuž, budem zase snít.

J. Jahoda:

TŘI POVÍDKY O MALÝCH LIDECH.

(Dokončení.)

II.

Neštěstí.

Okénkem od západní strany padalo umdlené světlo soumraku do Hordychovy sekničky — druhé protější bylo zasmušené a s hustých korun štěpů některé větve shýbaly se až k malým tabulkám.

V sekničce bylo neveselo.

Hordyska oplachovala střepy od večeře — jinak nádobí neříkala — a šukala pomalu u kamen, Hordys seděl za stolem, ani nebafčil, jen si chvilkami hluboce povzdechl.

Na kranclu kamen seděla bílá kočka a hlasitě předla. Na chrastavém bezu před

okénkem čiřikal ptáček. Takové smutné ticho bylo v Hordysově sekničce.

„Že bych se měl podívat k švagrovi do Židlic —“ broukl Hordys a založil si starostlivě hlavu.

Staré hodiny s dlouhým perpendiklem cvakaly rázně a přísně, jako by chtěly zakřiknout Hordysův hlas, tak nějak sordinou tlumený.

„On židlický švagr byl vždycky oučinlivý a rád se hlásil —“ připomínal si jako sám k sobě, ale hned měl zase v hlavě nějaké trnovčí: „ale ona, švagrová, je divná osoba. Na holomrazku by trávu žala a za husami pírko sbírá —“

Od kamen ozvala se Hordyska: „Je to horácká kruťačka, lakotou jí nos zhubeněl. Tam, myslím, nepochodíš.“

Zas bylo dusné, starostlivé ticho.

„Zkusit se to musí tam a zase tam —“ mínil Hordys, „snad bych někde náhodou trefil a koupil. Taky jsem myslil na Šorejsovy v Rybném. Je to přece jen vzdálené přátelstvo — víš, to je ten, co v Rybném je ponocným — no, jsou to hodní lidé, vždycky si rukou potřepáme.“

„To zas bych já na Šorejsovy nemyslila,“ soudila Hordyska. „Zdají se mně být tuze panští, ona nosí jen herbábný šátek na hlavě, a on nic kolem krku kosmonosáček, ale už se ho chytl límeček a křiklavá mašle! Takoví lidé nemají smyslu pro neštěstí druhého. To máš jako příkladně horní Říhová! Přece nám Honzíkovi byla kmotrou, a když jsem jí včera říkala, hodila nosem a huhňala, že ne, že ne —“

Seknička ztichla. Černá police, široká almara, zelená kamna a odřená truhla, vše ztrácelo se ponenáhlu v hustých stínech, dřevěný strop se jaksi nížil a Hordysku bylo více slyšet šukat, než vidět.

„Člověk ani neví, kde by se poptal! Už jsem na leckoho myslil — ale jen kdyby bylo v truhle o nějakou jednušku víc —“ bublal pomalu Hordys.

„Ty staré husy bych přece jen nerada prodala! Je to ranní plemeno, mám v celé vsi nejdřív housata. Ani jedno vejce od nich není jalové, nikdy mi podklad nezastudily —“ mínila teskně.

„Ne, husy neprodávej — to bysme tu byli jako po vyhoření. A koupíš pak nějaké trajdačky nebo pozdňačky, a hrůzu zlatek promarníš s husákem. On Krejsa je filuta, jak o tejden později kupuje, hned tři šestáky srazí,“ uvažoval Hordys a mnul si hlavu.

„Slepici taky nemohu prodat,“ rozpočítávala Hordyska, „mám už jen tři — ta kropenka a chocholka jsou loňská kuřata, a černou nedám, to ne! Ta mi už nanesla něco vajec a je to dobrá kvočna. A kdybych nějaké to vajíčko neprodala, ani na sůl nebude.“

„Ne, slepici prodat nemůžeš,“ uznal Hordys, „a pak, co by to taky bylo, když mi schází ještě aspoň osm zlatek?“

Zase ticho.

Hordyska sedla si na lavici u kamen a ztišila se tam jak myška. Stíny zhoustly, seknička byla tmavá, okénkem dívala se nezřetelným, šerým čtvercem bezměsíčná noc.

„Myslil jsem si, že pro mě pošle Zuna na pařezy — má jich na dvoře dva sáhy — ale slovem se nezmíní. Povídal jsem mu o tom, a on, že je dost času, až bude delší den.“

„Takhle zůstat nemůžeme,“ zastýskla Hordyska. „Dvakrát denně černou bryndu, ani bílou omáčku na bandory nemohu zakvedlat — člověku zrovna mork vysýchá —.“

„Ne, nejde to — já vím — já vím — ale —“ trousil Hordys bojácně a beznadějně slova.

Hordyska sbírala pamět: „Mohl bys to zkusit u starosty. Snad by ti půjčil — přece je tu chalupa a na žně tě bude potřebovat. Ty caflíky u lesa mašinou nevyseče, na to ty budeš muset s kosou.“

Od stolu zazněl povzdech.

„To ty ani nevíš, jak mně je, mám-li někomu říkat! Co pak takový porozumí, co to je naše neštěstí? Pohladí si břicho a řekne: až mi posečeš, zaplatím — dlužen ti nezůstanu, ale dluhy nedělej, já taky nejsem nikomu grešli dlužen —“

Hordyska zaáchala.

„A to máš všude tak! Vědí, že máme prodluženou chalupu a že já už na stálou práci nejsem. A snad by, řekněme, někdo půjčil, ale já to, milá brachu, ze sebe nevypravím — ne, to bych raději tamhle zalezl pod postel a doklinkal.“

Zase ticho.

Pomalounku a tichounce domlouvala: „Já ti to věřím — to už je v tvém rodu — ale nějak se to zařídit musí — ve stavení je jak v hrobě. Chodím jak mátoživá, všechno mi z ruky padá — jak jdu na dvorek a podívám se napravo, srdce v těle mi to trhá,“ zavzlykala.

Hordys mudroval: „Všechno na nás jde jak z uřknutí. Jindy jsem touhle dobou chodil na pařezy, přece se nějaký ten krejcar sehnal — letos na to vzali partu — do party já nemohu, takoví silní chlapi by mě ani mezi sebe nevzali. Já, panečku, už nejsem tak potočitý. Ke krejcaru nikde člověk nepřijde. Říkal jsem Planičkovi, že bych mu chalupu pošil — zase nemá

došků! Ptal jsem se Hodla, nechce-li plot spravit — až prej přiveze plaňky z lesa. Kam se obrátíš, všude nic, nic!“

Zase ticho.

„Že to neštěstí muselo potkat právě nás! Tak jsem byla opatrná, čmírko za čmírkem v krmení jsem probírala — nijak si vinu dávat nemohu,“ žalovala Hordyska.

„A právě, když není výdělek, když o groš nezavadíš! Sedláka to nepotká, žádného majetného. Trefí to chudáka —“

„Abys přece jen přešel všechno přátelstvo a trochu, víš, poprosil —“ nesměle zašeptala Hordyska.

Od stolu znělo hekání, odchrchlávání. Zvenčí sem zalehlo táhlé zazpívání opozděné holky, která se patrně v noční tmě bála a tmu písničkou zaháněla.

„To se raději půjdu na komoru oběsit, než abych šel prosit u přátelstva, to ani za celý svět ne! Jak přijdeš k přátelům a začneš prosit, už máš po přátelstvu, už koukají, kde jsou dveře. Ono se ví, že v přátelstvu se dluhy neplatí — to se raději cizímu půjčí, než příbuznému —“

„Aspoň kdyby ti někdo z přátelstva prodal. V truhle je šest jednušek a nějaký šesták — přece by zadarmo nepřenechali!“

„Ne, to ne! Až budou peníze pohromadě, půjdu. Ale jinak ani krok!“ vyrážel pevně Hordys a hlas se mu začínal v hrdle škrtit.

„Ježíši Kriste! Ježíši Kriste! Co si my jenom počneme? Proč jenom na nás tenhle kříž přišel? Co my jsme zlého provinili?“ štkala ve tmě Hordyska.

Hordys přidušeným hlasem, v němž se taky ozývaly tlumené plačky, hučel: „A nevinně! A nevinně! Člověk nikomu neublíží, všechno spravedlivě a po právu si vede — a teď taková rána na nás!“

Hordyska plakala: „Vinu si dávat nemohu — ne — — ne — všechno jsem promyslila, každou hrst krmení mám v hlavě. To posledně jsem byla na Králišově mezi — samá mateřídouška a takové zdravé, voňavé koření to bylo. Do pití jsem jí dala hrstku otrub, trochu soli, rozmačkané bandory — no, vždyť přece mám ve stavení třicet let kozu, a jakživo mi žádná nezastonala, a teď najednou je do rána pryč, pryč! — ani dechu v ní — jako když ji mor schvátí! A taková koza, Ježíši Kriste — jakživa jsem tak mlíčné kozy neměla!“

A pláčem se jí dojista škubala vychudlá, hubená prsa, a ustaraná hlava jistě se třásla zoufalým vzlykotem, takovým strašlivě bolestným, nevypověditelným hořem. —

III.

Bývají rozpory...

Měsíc ležel jak koule ze žlutavé slonoviny na bledých, mračných polštářcích a všude kolem něho na nebi bylo jak naváto mráčkových vloček.

Na západním nebi žlutavým bodem mdle svítila unylá hvězda a bílé cesty protínaly zašedlý kraj jak vápencové žilky v šedivém mramoru.

Na vršíčku, mezi lesem a potokem, hlídal vysoký ramenáč Huřín něčí hrách. Stál na mezičce v měsíčním světle, a na mlžném, krajinném pozadí zdál se býti jaksi obrovský a strašidelný.

Někde daleko za lesy hučel vlak. I chraplavé zapísknutí bylo slyšet, i sténavé drnčení kol někde v prudší zatáčce.

A Huřín v té tiché, bezdyšné noci tady na vršíčku mudroval, duši mučil, svědomí si výčitkami mrskal.

A kdyby se najednou vršíček pod Huřínem rozevřel, nikdo by na širém světě Huřína nepohřešil, nikdo by pro Huřína nezaplakal. I paměť o Huřínovi by zmizela — jen by snad někdo lhostejně řekl: „Aha — to je ten, co hlídal u lesa hrách —“ Víc nic.

Jen ve vpadlých Huřínových prsou tkvělo bolestné, podivné tajemství — takové nevyřknutelné tajemství — a rty se bály i této mlčenlivé noci svěřit slovo z toho tajemství. — —

Najednou všechno kolem Huřína propadlo se někam velmi hluboko — lesy, pole, alej topolů, bledavé cesty, rysy stavení v stromových chumlech, všechno zmizelo a viděl kolem sebe špinavé žalářní stěny — vysoko, až skoro u stropu, zamřížované okénko — tmavé dveře s jedovatým, neznámým okem a onen proklatý, železný zámek, nepoddajný a výhrůžný jak mstivá, tvrdá pěst.

A zdálo se mu, že sedí na nízkém, proklatém lůžku, které zahánělo sen a rodilo strašlivé vzpomínky, že někde v klenuté, stále rozezněné chodbě ozývají se nesnesitelně mučivé ohlasy kroků a že dole pod oknem šklebí se jak žihadlo otvor vojákovy pušky, aby najednou zařval a vehnal mu kus olova do kostí.

Nemocná hlava, opřená o vyhublé, modravě šedé ruce, počítá, počítá, počítá — —

Rok, dva, tři, čtyři, pět — šest? — ach ne, ještě víc! — sedm, osm — ještě? — Ano, ještě! — devět, deset, jedenáct — — jedenáct roků neustále žil tady pod šklebícím se okénkem, před tajemným, neúprosným okem ve dveřích! A mnoho-li

tu bude ještě žít? Ach, ještě devět let, ještě devět let — —!

A obraz špinavých žalářních stěn s chudičkou dekorací zvedl se, jak by neznámá ruka v provazišti roztočila neviditelné kladky.

Z mlh a stínů vyrýsoval se nový obraz: Rovina. Daleko, kdesi velmi daleko úzký proužek lesů — kolem dokola pole, pole — tu a tam vesnička — věž městského kostela, obklopená náčrty střech — aleje, protínající se, daleko rovné a jako sestříhané aleje — všude plno alejí. A časem dlouhý, bílý, vodorovný chochol kouře ubíhajících lokomotiv a po rovných silnicích hrkající kola těžkých vozů.

A v jedné vesnici blíže trati, na kraji obce nově vystavěný domek — a on, Huřín, tam junácky stojí rozkročen na dvorku a zapálenýma očima dívá se přes plot, neobjeví-li se tam ona. A na záspi stojí zachmuřen Huřínův otec, taky takový uvalený ramenáč s vyholenou, zardělou tváří a s černým vlasem bez jediné stříbrné nitky. Pak už ve stavení není nikdo — Huřínova maminka spí tichounko pod jalovcovým keřem a pod voňavými květinami na krchově.

Na sousedním dvorku objevuje se červený, hořlavě makový šátek na pěkné hlavě, zasvítí dvě kolčavčí oči a ruka pokyne na Huřínův dvorek. A usměje se mladý, usměje se starý.

A nový obraz: po svatbě oba Huřínové sedí za stolem a mezi nimi nevěsta mladého Huřína. Kolčavčí oči plaše klouzají kolem a černý vlas je zavinut v korunku, jako když se hádě do kolečka stočí. A mladý Huřín je zaplaven štěstím, až mu často krev šlehne stuhou přes oči — tiskne ruku své mladé ženy a nejraději by se rozkřičel nevypověditelnou radostí splněných nadějí.

Nevidí otce, naprosto si nevšímá jeho spalujících, mihotavých pohledů, jimiž laská synovu nevěstu.

A neznámá ruka v obrovském provazišti neumdlévá. Dekorace za dekorací padá před Huřínovy oči.

Teď náladový obrázek: slunce nad západem je usměvavé, shovívavé, laskavé. Měkkoučkým zlatem, vytepaným v blysknavé, vzdušné lístky, polévá rozkošacené stromy, mechem a netřeskem porostlé střechy, a rozkošně ciseluje starou břízinu. A mladý Huřín, zarudlý a upocený, spěchá silnicí, aby už už byl u milé ženy a mohl jí do ruky vtisknouti uzlík s městskými dárky.

A z daleka se dívá, dívá — nevyhlíží-li, nedívá-li se ona nedočkavě.

Huřín dochází — nikde nikdo! Zrovna vletí do síně a užasle se dívá, jak z komory vychází jeho žena, zardělá, rozcuchaná, jakoby ulekaná — a za ní jeho otec, také rudý jak mák, s lesknoucíma se očima a silně vzrušen,

Té chvíle nic ho nenapadlo, zcela nic. A kolčavčí oči pronikají mu do duše, omamují ho, aby příliš mnoho nepřemýšlel, a otec beze slova odchází na sad, aby se někde v chládku utišil a potichu vyhromoval.

A jiný obraz: jde mladý Huřín časně ráno za rosy s kosou na loučku nasíci trochu trávy, přejde humna, přejde cestu mezi poli, přejde můstek a najednou si vzpomene, že nechal doma brousek. Utíká rychle zpět — a opět vyběhne z komory uřícena a velmi polekaná žena, pak za ní otec, rozhněvaně zahlížející na syna.

Nyní se rozprostřelo kolem Huřína nějaké příšerné, zoufalé šero. Ruka v neviditelném provazišti se zastavila a nespouštěla nových dekorací. A měsíčný kolem kraj ještě tkvěl kdesi hluboko zapadlý, vzdálený.

Pomalu, pomalu vynořoval se nový obraz.

Mladý Huřín po špičkách, jak kočka, bezdyšně blíží se komoře. Vesnice spí, rovinatý kraj spí, a on, mladý Huřín, má vlastně býti několik mil daleko, má někde ve vzdáleném městě kupovat stroj, má ho dobře prohlédnout a vyzkusit — žena velmi důtklivě nakazovala, aby nekoupil něco špatného a za nějakou ničemnost peněz nevyhazoval.

Mladý Huřín však už nějaký čas měl v hlavě a v srdci nějaký jiný, hrozný stroj, takový drásající, píchající a hlučící strojek nejistoty a podezření. Nejel několik mil do daleka, vrátil se v noci a pátral — —

Naslouchal u dveří seknice, kde spala jeho žena. Naslouchal s úzkostí, neuslyší-li její dech, nějaký pohyb — ne, ne, v seknici strašlivé ticho, ticho umrlčích komor.

Ale tam, tam — od komory — slyší určitě šepot, tlumený smích — Bože, Bože!

A po špičkách, tiše jak kočka, bez dechu plíží se až k dveřím komory — naslouchá — naslouchá — a ani dlouho čekat nemusí, aby slyšel náruživá slova, smilný smích a hlučné polibky.

A poznává ženin hlas — je, je to jeho žena! A ten druhý, to je jeho otec!

Všechno zcela určitě a ostře je rýsováno na té dekoraci strašlivé noci, jen ne ostatek — ostatek — —

To už je vidět mlhu, hustou mlhu, prošvihnutou rudými záblesky, jako když na

daleku vyskakuje z doškové střechy plamínek za plamínkem — —

A nový obraz!

Soud. Mnoho, mnoho lidí. Dusno. Mnoho, mnoho řečí. Teskllvo v duši. Pak někdo povídá umdleným, omrzelým hlasem: dvacet let žaláře, — pak už jen samé šedivé stěny, ponuré klenby chodeb, echa rozstříklých zvuků — šero, šero, teskllvo.

A neviditelná ruka zvedá kamsi vysoko, kde bývá nebe, poslední dekoraci, před Huřínem jsou mlhy a z těch se pomalu rozsvěcuje velký, žlutý měsíc, připomínající ono vysoké, zamřížované okénko, připomínající bílou tvář mrtvého otce.

A z mlh vyhupují se lesy, pole, unylá hvězda, zašedlé cesty — a na vršíčku, mezi lesy a potokem, stojí Huřín, jaksi obrovitý a strašidelný, s očima bláznivě rozevřenýma, a hlavu mu šíleně mučí rozpor, je-li vinen . . .

A chce si mermomocí namluvit, že je vinen, ale něco mu vždycky v duši ostře křikne, že je přece jen nevinen.

Adolf Veselý:

ŽHAVÝ VÍTR.

Jak žhavý vítr na červnové žito
jsem vpadl k tobě, dozrát dal tvé kráse,
zazpíval v srdci, vzhořel v očí jase,
probudil ňadra se vším, co v nich skryto.

Však, žel! mou nebyla's a ruka cizí
tě kdysi obejme a poceluje;
ne moje pěst tvůj osud k mému zkuje,
jak meteor tvůj svět mně provždy zmizí.

I přijdou ženci, kteří mněli chudou
tvou úrodu, a bohatou tě zjistí;
dech žhavý můj v tvé tváři budou čísti,
mne vzpomenou a blahořečit budou.

OTEVŘENÉ OKNO.

Květnové slunce okna tvojí vily
paprsků jitřních ověnčilo zlatem.
V mém srdci touha protrhla se vzňatém:
Tě moci zlíbat, objat! Tvůj být milý!

Zda touhy mojí poselství tě jalo?
Ó, proč jsi nešla dát svou slastnou tíhu?
To okno velké, otevřené k jihu,
rozpiaté náruči se podobalo.

U okna denně zamyšlená stojíš
jak bílý květ omamné plný vůně.
Tvé srdce vřelé po objetích stůně —
říc' ano! životu se ostýcháš, se bojíš.

DĚDICTVÍ.

Lučinou běžím k tobě jako pramen,
veselou píseň na cestu si zpívám.
O tobě pěji polím, lesům, nivám.
Zda cítíš z dálky rozpětí mých ramen?

Jak ražbu minci obraz tvojí duši
jsem vtiskl svůj! S ním půjdeš tiše světem,
jej tajným dědictvím dáš svojim dětem.
A ničí síla už ho neporuší.

Po polibcích tvých toužím, ale přece
chtěl bych tě zlíbat, abys nevěděla . . .
Vyloučit žádost smyslů, žádost těla!
Směřuji k tobě jako pramen k řece.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Lojzl jen vrtěl hlavou podivem. „Tak to přečti!“

„To je něco moudrýho — Krajané! — no, co koukáš, tady to stojí!“ A volně, trhaně četla dál: „Na Volkstagu v Korytné dne 27. srpna řekl poslanec Strecker — Co si kdo myslí, nám takovou hloupost posílat — co my se o to prosíme —“

„Tak to přečti, když poslali —“

Máry četla německý úryvek z řeči poslancovy. Lojzl nahlížel.

„Dyť jsem si hned myslila, že je to nějaká bláznovina — co s tím chce u nás?"

„Čti dál, je tam ještě!"

„No, co je —" a četla dál: „To je po česku: Blíží se sčítání lidu. Každý obyvatel tohoto státu bude přiznávati svou obcovací řeč. O tom, že každý z vás a vůbec každý věrný muž, žena, dítě přizná jako svůj obcovací jazyk řeč mateřskou, nepochybuji. Řeč svoji máme po dávných statečných předcích, po dědech a rodičích, ssáli jsme ji se rtů mateřských, ona je naším nejdražším majetkem, i rozumí se samo sebou, že přiznáme ji vždy, všude, ať je to kdekoliv. Hřích proti Bohu, proti rodičům, proti přírodě byl by jí nepřiznati. Bylo by to, jako by syn, dcera zapřeli svého tátu a mámu.

Krajané, to povídal poslanec německý! Pamatujte si to a při sčítání prohlaste jen svou řeč mateřskou českou!"

Poslední dvě věty byly vytištěny níže a písmem větším.

„No tak, už to víš, všetečko — to sis popadl!"

„A co je dole?"

„Co je dole — Věrný krajan — vidíš, ani se nikdo pořádně nepodepsal, blázny si dělá. My snad potřebujeme kdákání!" a znova dopis přehlédnuvši, opět jej skládala.

„Ukaž — ukaž —"

„I tak se toho najez!" a podavši mu list, šla ke kamnům. „Já se už lekla, co nám kdo píše."

Lojzl usednuv na třínožku, znovu si všecko polohlasně přečítal.

„Kdyby ten oučetní nebyl už po všech kozlech, skoro bych řekla, že to posílá on, sháněl pořád takový věci. Nebo od koho to je — přeci ne od Němců!" a vzavši obálku, hleděla na razítko. „Hohenelbe — koukej, z Verchlábe. To je starostí, jako bysme nevěděli, co máme dělať!"

„Vidíš — vidíš — hřích proti rodičům" — a Lojzl povznesl prst — „byl by jí nepřiznati!"

„Inu bodejť, snad nevím, co jsem."

„Uvažte to — a při sčítání prohlaste jen svou řeč mateřskou českou!" důrazně četl dále. „Tady to píšou — povídáš z Verchlábe — snad od ouřadu."

„I vždyť tam stojí Krajané! nějakej českej blázen to posílá, ne ouřad."

„Nevíš! Hřích proti Bohu — tady to slyšíš —" a stoje, třásl dopisem.

„Dej to sem, co budeme dělat vejklady, vždyť povídal, že to šlo do všech stavení. Snad jsme to už Kvitšantonoj neřekli, tak co!" a vzavši dopis, hodila jej do kamen.

Lojzl ještě zkoumal obálku. „Pan Alois Hejkrlík, obuvník v Korytné —"

„Povídám, kdo to poslal — s takovým atresem ať si jdou na toho vedle a ne k nám!"

„Vědí o člověku!"

„Vědí, s takovou hloupostí, jináč nevěděli — vedle je švec českej, ne ty. Dej to sem a dělej, ať to dnes spravíš!" a obálka letěla za dopisem.

Lojzl tahaje dratvemi, přes tu chvíli ustával, přecházel, zamýšlel se. —

O sv. Štěpáně šla Máry zas na Lhotku, ale vrátila se už navečer.

Když odstrojujíc se nemluvila, Lojzl došel až k ní a podívav se jí do očí, ptal se: „Co nemluvíš? Co dělá strejc?"

„Nemluvím, dyť jsem se ušla, cesta je ohavná, sněhu a zas taky marastu dost. A co by dělal — shání živobytí."

„Co ona?"

„Co by ona, sedí v baráčku a má dobrej věk!"

„Ani pozdravovat nedali?"

„Co křičíš jako na pastvě? Chrchlá a ještě si ječí. Dali, ale člověk pro starosti zapomíná."

„Starosti — chchch — snad se mnou, ne?" stoje uprostřed světnice křičel dál.

Máry ho stranou zkoumala.

„Co broulíš?"

„I sedni si tamhle, seš jako pápěra, zas budeš znova zhebať, oči ti bez toho svítěj. Uvařím bryndu."

Lojzl mlčky šel si na lavici.

„Co jsi celej den dělal?"

„E, tak jsem polehával a opatroval kozu."

„Žádnej tu nebyl?"

„Ani noha!" a sklonil se na polštář. —

Následujícího dne bylo od rána v světnici šero. Na nebi visela popelavá mlžná spousta a z ní šedivé plachty a cáry ploužily se až dolů na lesy; válely se po nich chumel za chumlem.

Lojzl krčil se v třínožce a bradu měl v dlaních; na práci nebylo vidět.

Máry sedíc před troubou, ruce vzadu, zhluboka si zívla: „Bože, to je život, tma, zima — jak to má člověk vyderžeť? Dal's koze?"

„Vždyť jsi snad slyšela."

„Já nevím, co si takhle počneme, jsem z toho vertohlavá."

Lojzl mlčel.

„Co myslíš — přec taky řekni!"

„I že jsem bědák — já měl dávno umříť a ne —" Nedopověděv, zkřivil se ještě víc.

„Kdyby už aspoň šlo k jaru, aby ses přeci čerstva sebral, ale to je prosinec — Kriste Ježíši, co tak dělať!"

U stavení se ozvaly klusavé kroky a stín přeletěl přes roztávající okna.

„Kdo se to sype —" a obrátila hlavu ke vchodu.

Dveře, slamou obložené, omrzlé, zavrzaly, zaskřípěly a vešla Rézi Maulvincová, botky nesouc v ruce.

„—'n Marchen!" pozdravila a hned přistoupila k Lojzlovi. „Prosím vás, dejte mi na to příštipky — a kdybyste to mohl dnes udělat!"

„Posaďte se u nás, co pak tak nakvap?" pobídla Máry.

Maulvincová sedla si na lavici. Narovnala šátek, přihladila vlasy kolem zrýžkovaného čela a pravila: „Mám starosti."

„Kdo by těch neměl!"

„Ale veliké! Psal mi bratr z Vrchlabí, že tam něco pro mne má; chce, abych se odstěhovala tam." Ruce majíc sepiaty v klíně, hlavu skloněnou, byla velmi zamyšlena.

„Bože, a to nevíte, co máte dělat? Kdyby mně tak někdo psal, hned bych to prodala a uháněla z té hadroviny!"

„Píše, že by tam byl pěkný krámek s větším hokynařením —"

„A vy nechcete? Já bych to hned koupila — to je nápad, ve Vrchlabí — krámek —" a Máry oživělá šla k ní blíž.

Maulvincová si jen z myšlenek pokyvovala.

„Či nemáte na to? Hned bych sháněla kupce na barák a koupila bych to. Od rána do noci bych lidem sloužila, já s nimi vždycky uměla."

„I bratr by mi pomohl, psal, že by se všecko zařídilo."

Máryny paže sklesly. „Tak co?" a oči měla na stopkách.

„Když on bratr chce, abych přišla sama, jen s dětmi, tátu abych nechala tady!" a dala se do usedavého pláče.

Máry poslouchala užaslá. „A proto pláčete!"

„Jak bych neplakala, přec tady muže nenechám! Teď, když jsme tolik let spolu, snad bych ho opustila?" a zaplakala opět.

Lojzl skrčen poslouchaje, hřbetem dlaně utíral si oči.

„Vidíte, už mi zas brečí," pohleděvši naň škroukla Máry, „hned se chechtá, hned brečí, to je teď pořád. Co byste naříkala," začala hlučněji, „když vám dobrotu dělat nechce?"

„Nechce a už se od toho celý klepe. Ale jak bych mu mohla odejít, řekněte — co by si tu chuďas počal, vždyť by tu zahynul jako pes!"

„A můžete vy za to? Domek jste mu přinesla a připravil vás z něho, lítáte jako blázen a on jen lajdá!"

Maulvincová mlčela.

„Jen pěkně jděte a buďte ráda, že si z toho pomůžete!"

„On taky tenkrát tady zůstal k vůli mně —" teskně vydechla Schweiferka.

„Bože, bodejť by byl nezůstal, takovou ženskou dostal s domečkem a s pěkným živobytím; jen kdyby byl nedbala dělal!"

„Povídala jsem mu, co bratr chce, a rozplakal se mi jako dítě: „To mi, Rézinko, přeci snad neuděláš, abys mě opustila, vždyť já jsem tě vždycky měl rád!" vzlykala.

„To vy víte nejlíp! Kdyby vás byl měl rád, byl by poslechl a hleděl si práce!"

„Když on, chudák, nemá štěstí, ten Geigepetr a Kubitz mu všecko seberou."

„Protože dbají!"

„On je člověk jako dítě dobrý, ale prudký, nic si líbit nedá a tady se mu leckdo hned po začátku pošklíbl. A potom ho takoví — dostali mezi sebe."

„Měl sedět doma a dělat!"

„Když ono to pro něj tady nebylo, byl zvyklý v jinačím světě. My jsme dávno měli jít do města. Povídal mi: To se, Rézi, podíváš, jak já tam začnu!"

„Začne — co on teď umí, tam dávno zapomněli!"

„Povídal, že by se třeba na začátek chytil u nějakého mistra."

„Který by ho chtěl!"

„Ale bratr slyšet nechce, říká, že by bylo škoda groše, který by mi do toho dal, Vinci že by tak dělal dál, všecky lidi že by mi odehnal a vejdělek promarnil."

„To má pravdu, jen vy s dětmi jděte a nechte ho tady, ať aspoň zkusí; nezmrzne-li zatím, snad potom přileze a bude spíš dělat dobrotu!"

Rézi zvolna vrtěla hlavou. „Zahynout ho nenechám!"

„Jakživa jsem neviděla takovou ženskou," až zlostně zvolala Máry, „bratr se o ni stará, lepší živobytí jí chce dát a ona nechce pro člověka, který ji o všecko připravil!"

„Je to můj muž, táta mých dětí, mám ho ráda!"

Máry zasmála se na plná ústa. „Inu, jak myslíte, já bych zas byla ráda, kdyby se někdo o mne tak staral."

Lojzl sebou zašil.

„Bodejť, tuhle mistr se nestará!“ vyčítavě pronesla Maulvincová.

„Lojzl? Vždyť sotva leze, kdybysme tu kozu, bandory, nějakého králíka a slepici neměli, abych šla žebrat.“

„Dělal jsem porád, všecko jsem dal, ukládala's,“ vrčel.

„Tady ho slyšíte — ukládala's — z nějakých správek se dá ukládat. Co jsem uškrtila, je dávno pryč, teď musím brát ze svého, ale jak dlouho to vydrží!“

„Zas bude hodně dělat, jen co se ještě víc sebere, mistr ani jináč neumí!“

„Šlo k nám dřív lidí málo, jak teprve potom, když tak dlouho nic nedělá — i poslední táhnou jinam. Však jsem byla včera na Lhotce u strejce, co bych konečně měla dělat!“

Lojzl se obrátil a temné, hluboké oči pohleděly na ženu.

„No, co koukáš, musím se starat!“

Lojzlova hlava opět se sklonila.

„Strejc už taky radí, když to s ním nejde k lepšímu, abych to tady prodala a šla teda zatím na Lhotku — čeho se tady chytit? Do bělidla by mě teď už nevzali a co bych taky dělala, když síly nemám. Proto povídám, že bych to ve Vrchlabí koupila, kdybyste vy nechtěla.“

„Mohla byste tady něco začít, vždyť jste ještě jako ryba,“ suše odvětila Maulvincová.

„Tady? Vždyť je tu kramářů, aby kupovali jeden od druhého. A pěkná ryba, slabá jsem, žaludek pořád trápí!“ a stála všecka zkormoucena.

„A co já?“ Lojzl náhle zakrabil.

„Tak ho vidíte! Vždyť snad ještě neběžím a musel by ses tam taky starat a nějakou drobnou práci zastat.“

„Jsem švec!“

„Je ti to už platno!“

„Nono, já musím běžet!“ a Maulvincová rychle povstala. „Vy nenaříkejte,“ obrátila se k Máry, „takového člověka nikde nenajdete, dělal, nic neutrácel, jen se staral. Že na něj přišla nemoc! — protože jste neměli rozumu, člověk všeho nevydrží, já jsem mladší, silná a někdy cítím, že už také nemůžu. A mám přeci jeho a ty děti — musím!“

„Proto nebuďte blázen!“

„Taky děti byly a všecko šlo dobře,“ vrčel si Lojzl.

„Máš z toho —“

Maulvincová přistoupila k Lojzlovi. „Buďte tak dobrý, mistře, jsou to mé lepší botky a chci sama ještě k bratrovi běžet — prosit ho budu!“ a sepiavši ruce, sklonila hlavu.

„Jen ho tady nechte, ať sám zkusí, však uvidí!“

Schweiferka již jí neodpověděla, ale davši s Bohem, rychle odcházela.

Máry chvátala za ní až na zásep.

„Prosím vás, jak se vám zdá?“ tázala se tam ukazujíc k světnici.

„Je ho smutná hromádka,“ soucitně odvětila Rézi.

„Bože, mně je až ouzko! Co já si počnu? Neměla jsem sem chodit, měla jsem přes tisíc jednušek, mohla jsem sedět, kde jsem byla, nebo na Lhotce mohla jsem z toho být živa. Chtěla jsem řemeslníka a teď to mám!“

Maulvincová poslouchala čím dál udiveněji. „Že by vás Bůh netrestal, ženská! Dřel jako zvíře a vy jste při něm měla dobré živobytí. Co ještě chcete — už nejste žádná mladice! Pomáhat musíte, strhal se! Musíte mu přát, nemyslit jen stále na sebe!“ a Maulvincová rychle kráčela k domovu.

Máry chvějíc se vlezlým chladem, chvátala do světnice.

Lojzl dosud seděl ohnut, zamyšlen, ale když dveře klaply, sáhl pro Réziny botky.

„To je ženská — to je ženská!“ povídal si.

„To je ženská — hloupá je! Bratr jí chce zařídit obchod a ona bez takového kořaly nechce jít!“ a sedla zas před troubu.

„Povídala: Je můj muž, mám ho ráda!“ bručel Lojzl.

„Má z toho, lítá, až se ulítá a nechá tu pak všecko i děti. To má mít koho ráda — Vinci jen pije a tejrá lidi. A ona, když se jí převalí na silnici, nebo když přijde domů a všecko by třískal, ještě si nad ním zabrečí.“

„Vidíš — nad takovým lumpem! To je ženská!“

„Hloupá!“

Lojzl se nepokojně chrul; sáhl vpravo, sáhl vlevo a položil zas. Botky shodil s klína, povstal, zahleděl se na okno, hrábl si do krátkých pačes a zase se zamyslil. „Svět se se mnou motá, ani nevím, co chci —“

„Snad tamhle kůži, ne? Seš pořád vyjevenej jako z lesů.“

Šel si pro kůži, ale nohy se mu pletly. Opět se usadiv, vyhrkl: „Že's byla u Doutlíka na takovou poradu, jsi mi neřekla!“

„Vždyť snad taky máš hlavu!“

„Radili jste se, co se mnou, viď, však já vám rozumím!“

„Snad se musím starat!“

„A co ti chybí? Tuhle si pořád sedíš, já jsem sehnal všecko a dělám zas.“

„Křič! Jsme dvě leta spolu a už seš nadobro na hromadě.“

Lojzl zavzlykl.

„Bodejť bys nespustil!“

„Dělal jsem, živil jsem tě.“

„Ty mě?“

„Každej to říká!“

„Čí pak to všecko je? Viděl bys, jak by ti teď bylo v tej vaší kleci.“ Mluvila stále studeně, řezavě.

„Dobře!“ vykřikl, až mu v hrdle zapísklo.

„Co se vztekáš? Sotva leze a vždycky pro nic, za nic se dá do křiku. Vždyť ti snad nic nedělám, z nemoci jsem tě dostala!“

Lojzl opět zakrabil. „Já za nemoc nemůžu — už jsem ani dejchať nemoh'. Však já zas budu dělať, lidé přijdou, měli vždycky Šustrlojzla rádi, to se Doutlík nemusí báť!“ Postavil botku, povstal, vzpřímil se a začal vykračovat; o paty se opíral, až podlaha duněla, ale hlava se mu na krku vrtěla.

Máry se zasmála. „Vidíš, jakej seš chlapák, ale radši si sedni a šeucuj!“

„Šeucuj, jen šeucuj! Ty bys honem beze mě běžela jinam, nedělala bys jako Rézi pro Vincu — Kačenka, ta jo —“

„I vždyť tě tu nechala jako psa!“

„Nechala, nerada! Vždyť ona si mě sama vybrala a vždycky jen: Lojzíčku —! Nic se neskeř, já už teď vím — všecko vím — všecko!“

„Chchchch — jak se rozbrykal, jen se trochu vyškruňkal. Sedni a mlč, slyšíš, co ti křtán dělá. Ta Schweiferka tě, pane, posadila!“

„Sedni a mlč — a dřív člověku dá, až se hlava motá.“ —

Noci míval Lojzl nepokojné, často se probouzíval a převaloval se dlouho. Toho čtvrtka však ani usnouti nemohl a jen se hrncloval. Máry probudivši se tím z prvého spánku, bublala: „Co zas nespíš? Máš se spánkem spraviť a to zas těma očima svítíš.“

„Nemůžu, hlava nedá.“

„Lehni na pravou stranu a usni — nemáš tolik spáť ve dne, nebo jsi se tuze najedl a teď tě můra tlačí.“

„Radši bych šel na lajci.“

„I tak si vezmi peřinu a jdi, snad na tvrdym usneš.“

Lojzl slezl a sebrav peřinu, šel si lehnout za stůl. Ale netrvalo ani půl hodinky, stěhoval se zpátky.

„Prosím tě, co zas děláš?“ huhlalo z Máryna lůžka.

„E, horko mi je!“

„Vystrč nohy zpod peřiny a usneš. Bože, jsou to noci!“ —

V sobotu dopoledne Lojzl zašiv Justinsefle střevíce, šel za stůl a položil si hlavu. Máry stojíc u vaničky před kamny, máchala.

„Něco ti je?“ tázala se.

„Slabo.“

„A vidíš, jak já se vesele činím, už máchám; střevíce ti hned donesu.“ Po chvíli majíc prádlo v škopku, šla vaničku vylít. Ale v minutce byla zpátky a ruce spěšně otírajíc, poplašena pravila: „Snad k nám jde ta komis, běhaj' s tím počítáním!“ a honem přehodila si sukni, i jupku oblékala.

Široké stíny přešly po oknech; příchozí na síni oklepávali boty a již ozval se ťukot na dveře.

„Jen dál!“

Šedý studený proud valil se do světnice. Vcházel kulatý Adlerwirt v kožichu, hlavu maje v náramném ojíněném, zdviženém límci, za ním Herrnschall v huňatém zimníku.

„Guten Morgen!“ zvučně pozdravili. Herrnschall posunul si zakalené brejle níže a usmál se na Lojzla: „Dobrytro, pane mistře!“

Lojzl skrčen jen zažuhlal.

„Popojdou vejš a posaděj se u nás!“ cenila se a zástěrou utřela dvě židle.

Usedli.

„Also wie geht's, wie geht's, Schusterlojzl? Schon besser, ne Wohr?“ tázal se Adlerwirt a očka mu ze zarostlých tváří vesele mžourala.

Lojzl zamračen přikývl.

„Tak vida, pořád že pan mistr stůně a zatím je jako hřib!“ chválil i Herrnschall.

„Ó ba ne, ještě to nestojí za nic, ó, milí pánové, to darmo povídat, co já s ním zkusím,“ Máry stojíc před nima s rukama sepiatýma, skuhravě hořekovala.

„Ach was, když je to takové, dobře už bude — jen hodně jíst maso a skleničku vína časem vypít, aby zesílil,“ a Adlerwirt rozepial kožich, z něhož vykulil se krátký, oblý trup.

„Slabej je tuze, to je pravda, ale já mu vařím, co jen můžu!“

Lojzl seděl skloněn, bled; chvílemi se jen tmavé oči mírně povznesly. Herrnschall přisedl ke stolu, brejle posunul si k očím a rozložil lejstra, péro a inkoust.

„Děláme soupis všech lidí v Korytné, každých deset let se musí počítat — snad už to víte?“ s úsměvem oznamoval Adlerwirt.

„Aber ja, Kvitšanton nám o tom povídal,“ pokývla Máry.

„Nic zlého, Schusterlojzl, žádný strach, jen pár škrábů se napíše.“

„Můžeme tedy začít,“ a Herrnschall namočil péro. „Also — Alois Hejkrlík —“ a pohleděl na Lojzla.

„Snad vám, bloude, není z toho zima?“ pozoruje ho, zasmál se Adlerwirt, „celý se klepete — vždyť to nic není.“

„I to on je porád takovej,“ stojíc opodál, pravila Máry.

„Narodil jste se dne —“ po česku zvídal Herrnschall.

Lojzl pověděl, učitel zapisoval.

„Kde?“

„To na Lhotce, ze Lhotky on je rodilej, já z Tannwaldu,“ hlásila Máry.

„Na Lhotce, na Lhotce —“ bruče pokyvoval Lojzl, „tatínek náš, maminka, dědek, bába, všecko bylo na Lhotce, Kačenka moje z Hejlova —“

„I to se páni neptaj', to potom bude o mně.“

„Schuhmacher —“ dále píše povídal si Herrnschall.

„Švec — švec — českej —“ bručel si Lojzl.

„Na also,“ zálibně mna rukama usmíval se Adlerwirt — „vy jste u nás už dlouho, to jsou léta — jako mladík sem přišel a stále je mezi námi, už je Němec jako my —“

„Na já, a deutscher Schuster,“ ceníc se svědčila.

Lojzl skrčiv ramena, krk protáhl a pohnul rukou směrem k učitelovu péru.

„Čeho si přejete?“

„Ne — ne —“ a také rukou kýval zamítavě,

Adlerwirt se potutelně zasmál: „Was denn — snad naposledy nejste?“

Lojzl rychle zamrkal. „Švec německej ne —“ skuhral ustrašeně.

Máry přikročila a oči jí vystouply. „Jak pak ne, co pak bys byl — všichni ti chodili vedle a tam tomu porád jen: švec českej — co bys teda mluvil!“

„Právě, právě,“ svědčil Herrnschall.

Lojzlovi zachrčelo a zas zapíštělo v hrdle. „Ne — ne — já a Kačenka taky, ona dycky — švec českej — ona by mě — a děti —“

Adlerwirt pohleděl na Máry a zaťukal si na čelo naznačuje, že to s Lojzlovou hlavou není snad v pořádku.

„I to on je tak dětinskej, porád o ní povídá; oni přec taky vědí, jak se s ní měl!“

Lojzl natáhl prst směrem k péru. „Švec českej — českej — dyť nám psali —“ v tom se živě zachrul a líce i oči se mu rozesmály: „A tuhle pan učitel je taky —“ radostně vykřikl.

Herrnschall soucitně pohleděl na Adlerwirta.

Lojzl povstával a stále tak radostně hledě na učitele, trhaně, dušeně se chechtal a sípavě vyrážel z úst: „Jak pak ne, cheche — já byl s kozou, pasu — po silnici jde člověk a ptá se, kde jako tuhle pan učitel —“ a chychtal se, až se mu hlavička klepala. „Cheche, jak pak bych nevěděl — povídám — znám ho, dobře znám —“ a ruce se mu nad stolem rychle pohybovaly, všecko naznačujíce.

Herrnschall hledě do papíru, honem, honem chtěl psáti; Adlerwirt nespouštěl s Lojzla polekaných očí.

„Povídám: taky Čech, taky?“ a hlasu Lojzlova přibývalo. „No jo, jojojó, jak pak ne, dyť snad jsem jeho táta!“ a poule oči, hledě vítězně, hlučně se rozesmál.

„Schwere Rede!“ zčervenav bručel Herrnschall a obrátiv se k Máry, pravil jí velmi důrazně: „Wir müssen doch zu Ende kommen. Es handelt sich überhaupt um keine Muttersprache, jen jak se tu s lidmi mluví — povídáte, že k vám chodí jen Němci, also Umgangssprache deutsch, nicht war, Herr Meister?“ a rychle zapsal:

„Ja, ja, Herr Lehrer, mit ihm ist ka Red!“ kývala Máry.

„Gut, jetzt Sie, Frau! Also Marie Hejkrlík —“ suše povídal si Herrnschall a rychle vpisoval. Bílá ruka se mu zachvívala.

„Ja, ja, aus Tannwald, das ist eine deutsche Stadt!“

„Na freilich,“ zamyšlen zavrčel Adlerwirt mhouraje po Lojzlovi.

„Geboren am —“

Máry pověděla, Herrnschall dopsal. Povstav podával péro Lojzlovi: „Teď to, pane mistře, podepište!“

„I já třeba dřív!“ a sahala po peru.

„Jen pan mistr, to stačí.“

„Tak se přec od toho stolu vyškrábej!“

Lojzl hrabal se s lavice.

„I vždyť bych vám to podal!“

Lojzl přijav péro, díval se s jednoho na druhého.

„Tak to podškrábni, dyť snad umíš psát, co by si páni pomyslili —“

Herrnschall položil ruku na list a ukázal: „Tady!“

Lojzl psal: Alois —

„No tak, ještě: Hejkrlík.“

Hej — kr — lík. Dopsav jména, usmál se na ně a péro zase zvolna přisadil.

„Co ještě?“ zasmál se učitel.

Lojzl nedal se rušiti; „švec“ objevilo se u podpisu.

„I dobře, už je to!“ a Herrnschall papír odtahoval.

Lojzl zdvihl hlavu — oči měl navrchu, ústa pootevřena, tváře sinavé.

„Was denn — was denn —“ a Adlerwirt povstal.

„Co ještě chceš, Lojzl? Co děláš?“ vyjekla Máry.

„Dyť eště musím napsat — českej —“ chraplavým křikem cize dralo se mu z hrdla.

„Co povídáš?“

Lojzlova hlava klesla k rameni, péro padlo na stůl.

Vteřinu zůstal tak. Ale v tom se mu nohy v kolenou podlomily, hlava bouchla o hranu stolu a svalil se na zem.

„Ježíš Maria — co děláš?“ zaječela Máry.

Oba muži zdřevěněli. Pootevřenými ústy Lojzlovými vyhrkl hnědý proud — ruce i nohy sebou zaškubly . . .

Tu již Herrnschall skočil, Lojzla oběma rukama zdvihl a křikl: „Postel —“

Máry hýkla, honem odhodila svrchnici a polštář položila na druhý.

Herrnschall Lojzla zvolna ukládal.

„Kriste Ježíši, co se s ním děje!“ a již divě vyletěla ze světnice na zásep a rozkřičela se: „Pomoc — pomoc!“

Adlerwirt s Herrnschallem stáli u lůžka a zděšené oči upírali na malou, černovlasou, nehybnou hlavu, zapadlou v polštář.

Máry opět vrazila do světnice.

„Utřete ho a honem vodu — hadr —“ jektal Herrnschall. Sklonil se, sáhl Lojzlovi na čelo — uchopil ruku —

Z hrdla nemocného chroptěly steny a nový proud vyhrkl na bradu i na prsa.

Máry utřela a klepajíc se, položila hadr na hlavu.

Tělo bylo nehybno — — ústa se přivřela a jen rty se chvěly, jako by si šeptaly.

Do světnice vrazil Lorencův učedník.

„Leťte pro Kvitšantona!“ vzkřikl Adlerwirt.

„A Maulvincovou!“

Učitel dal obklad na srdce a třel tepny na rukou i na nohou. „Snad nějaké mdloby nebo křeče —“

Adlerwirt seděl opodál na židli široce rozepiat, ústa pootevřena, zčervenalý; pot lil se mu po skráních, dýchal hlasitě.

Když přiběhla Maulvincová a slyšela i viděla, letěla zas pro nějaké kapky a pro mazání.

Kvitšanton přihnal se také za nedlouho. Shodiv kabáty a vyhrnuv rukávy košile přistoupil k loži.

„Lebt noch — srdce to snad bude — říkal doktor —“

„Nemám pro něj poslat koně?“ honem tázal se Adlerwirt.

„Ja, ja, wenn's möglich —“

Oba sčítací komisaři spěšně odcházeli. Do stavení chvátal právě i Maulvinci.

Za můstkem se Adlerwirt zastavil, aby vydechl. „Strašný případ!“ vyjeven zachroptěl.

„Strašný!“

„Pořád ho vidím — ani jsme s ním neměli jednat —“ a volněji vykročil.

„Armička, z té nemoci bál se jako dítě!“ zbledlý odpovídal Herrnschall.

„Ale nemělo se to stát zrovna, když jsme tam byli.“

„My přece za nic nemůžeme, nikdo ho nenutil,— myslím, že nebyl vůbec při sobě, mluvil nesmysly!“

„Hrůza, hrůza — neběžte tak, sám nemám dechu!“ a Adlerwirt hlasitě supěl. —

Za chvíli jeho koně s bryčkou ujížděly k Studenému Dolu . . .

Po poledni doktor přijel. Vyptav se na vše, prohlédl, schválil, co se stalo, a sám ještě činil oživovací pokusy. Lojzl však k sobě nepřicházel.

„Nic víc se dělat nedá, musíme ho nechat v pokoji,“ pravil doktor Komárek. „Ticho musí být — úplný klid — a počkáme.“

Zůstal s Antonem u lůžka. Máry schoulila se v koutě na truhle, ostatní odešli. Nastalo hluboké ticho . . .

Když docházela třetí hodina, lékař povstav obrátil se k Máry a pravil tlumeně: „Tep ztichl — — Lojzl je mrtev.“

Zavyla jako zvíře. — —

Když večer přichvátal strejc Doutlík, Lojzl už ležel na lavici v komoře. Měl svatební nohavice, černý šosáček, košili jako sníh. Maulvincová ho tak pěkně ustrojila. Složené ruce ovinula mu Kačenčiným růžencem.

Máry držíc strejce kolem krku, sténala: „Neopouštějte mě, zbláznila bych se, utekla bych odtud — — všecko vám zaplatím!“

Ještě navečer roznášelo se po Korytné, že Šustrlojzl je mrtev, a že padl bez sebe právě, když tam byli sčítací komisaři.

V hostinci U černého orla hovořilo se večer jen o tom. Adlerwirt chodil bledý, zchmuřený a přisedaje ke stolům, všude zatrpkle o tom vypravoval. „Stovku bych nevzal za to leknutí! Rozum měl už nějak zamotaný, když jsme přišli, ale držel se. Nejdřív si bručel ‚švec šeskej', ale když pan učitel pěkně řekl, jak to s Umgangssprache je, kýval a potom sám podepsal. Už jsme chtěli odejít a tu se skulil zrovna mně k nohám.“

Kvitšanton horlivě vykládal, co mu doktor hned tenkrát po té nemoci řekl.

„Pořád ho vidím," stýskal si Adlerwirt. „Herrnschall sem dnes ani nepřišel, má toho jistě taky dost."

„Srdce měl slabé — srdce — srdce!" volal Kvitšanton.

*

Šustrlojzl měl pohřeb jako málokdo; půl Korytné přišlo, páni, nepáni a chodili se naň do síně naposledy podívat. I sám starý farář, vida ho v rakvi droboučkého, v koutku oka zamáčkl slzu. Máry zjednala pět muzikantů a ti Lojzlovi celou cestu pěkně hráli. Minutka a Schwarzblattel, sváteční odění, klusali po stranách rakve. Máry šla vzadu se strejcem Doutlíkem, zestaralá, žlutá, ohnutá a hrozně zamračena. Až když nebožtíka spouštěli do hrobu vedle Kačenky, divoce vykřikla: „Lojzl!" zalomila rukama a padla na hrudy... Nixenacl a Nixesef, oba v rezavých kožichách, s beranicemi v tejle, s michlmitzemi pod nimi, také spolu kráčeli ze hřbitova.

„Armer Kall —" těžce zamyšlen cestou povídal Náci.

„Juju — 's is ihm besser — hotte ništ auf der Welt!"

XXV.

Slavík chodil po Praze bez pozoru na její krásy a život. Duše jeho byla stále plna hor. I sny děly se mu v bělidle nebo na silnici mezi stráněmi, na lesních stezkách, na cestách po horách. Též lidé byli v nich korytenští a zvláště v prvých nocech pražských měl s nimi rozličné zápasy, po nichž se probouzel jako zmlácen. To byl však jenom následek nezvyklého běhání po tvrdém dláždění pražských ulic. Chodě jimi za dne, kráčíval jich středem, ne po chodnících, kde mu hlučící, šveholící a žvatlající chodci jen překáželi. Jda se svými myšlenkami, zapomínal, kde je, a ze zvyku domníval se, že má po stranách závěje, zimou zakleté lesy, jejichž stromy stojí jako veliké bílé, lesklé krápníky, plné šňůrovitých i krajkových závěsů a houpajících se krystalů, neb jenom nekonečné valy z kalných mlh hustých, choulivých, nepropniknutelných, nebo zas lesní stráně namodrale černé, z hluboka hučící. Večer usínaje slýchával tichý, sladký, suslivý ševel, jenž lahodně ho ukolébával. Po ránu tísníval, ba zdeptával ho i těžký, bolestný stesk, takže se až na to zlobíval, domnívaje se, že dere se naň nějaká nemoc.

Jen v kanceláři, v tichu mezi čtyřmi stěnami byl svůj a celkem kliden.

Před svátky přiletěla Pozdníkova pohledka s přáním vánočním, s gratulací k sekretářství a s podpisy všech členů Vlasákovy rodiny, potom zálepka Kubištova také s přáním a s poznámkou: „Díky za Vaše těšící zprávy, postarali jsme se, aby se rozletěly; působily znamenitě na obě strany. Známí páni zelenali. Doufáme, že vše půjde dobře." Podepsán byl i Kocourek.

O vánocích byl Slavík dva dni doma, v rodném kraji, a v tichém výměnku rodičů blaženě si oddychoval. Maminka vidouc ho skleslého, bledého, snášela, co mohla. Pravila mu: „Zaplať Pánbůh, hochu, že jsi z těch hor pryč, snad bys nám tam byl zahynul; v Praze se snad z toho probereš."

„I to se vám, maminko, zdá, byl jsem tam rád a stejská se mi po nich!" a vypravoval rodičům o všem. Poslouchali ho, divili se, ale zápalu jeho a nadšené činnosti pro českou věc přec jen plně nechápali, i byli rádi, že je odtamtud.

Jednou, když byl s matkou sám, tázala se ho potutelně: „A ženit se, hochu, nebudeš?"

„Nemám s kým," zasmál se.

„I to mi jen říkáš!"

„Pravdu povídám — a vždyť mi takto není zle, zvykl jsem. Považte, jaké bych teď byl měl stěhování, a sám jsem přeletěl jako pták."

Svědčila, ale zamyšlena dodala: „Přece snad pořád sám nezůstaneš, bývá to potom zlé."

„Neodříkám se, ale zatím na nic nemyslím. Nejsem už mladík a neskočím jen tak do vody."

„To máš taky pravdu, dopadne to někdy zle a to by mě trápilo, ale přec bych tě byla ráda viděla usedlého." Netížilo ji to však, vidělať, že je duchem stále, jako býval, a těšilo ji, jak má domov a rodiče stále rád, že je pořád jejich. Však ji už také napadalo, že tam v horách nechal snad půl srdce. Při odjezdu mu rodiče slíbili, že teď, když je v Praze, také se k němu podívají. —

Po Novém roce obdržel v Praze Kubištův dopis; razítko bylo na něm studenodolské. Stálo v něm: „Sčítání je v proudu. Adlerwirt a Herrnschall přišli k nám nejdřív, hned den po Štěpáně; zdvořilí byli, usměvaví, ale když jsme žádali českých archů, Herrnschall div nevyskakoval. Adlerwirt hleděl nás od toho odvrátit po dobrém, pořád jen: ‚Meine Herren, nur ruhig, přece se známe a nebudeme se hádat pro takovou hloupost,' Herrnschall však hrozil

a přivedl na mne i správce. Nepovolil jsem, oba vrchní se také drželi, i odešli zatím s nepořízenou. Pokud slyšíme, jde to as tak, jak jsme předvídali. Jedna smutná událost měla zde silný vliv a dojme Vás jistě. Adlerwirt a Herrnschall přišli také k Šusterlojzlovi. Ubohý ševčík byl pořád tuze špatný, motal se, motal a již také jako by se mu v hlavě mátlo. Dr. Komárek dobře prorokoval. Ta Máry asi jináč nedala a byli tedy zapsáni jako Němci. Lojzl podepsal, ale snad ho to všecko rozčililo, svalil se jim tam potom k nohám; už ho nevzkřísili a ještě toho dne skonal. Doktor konstatoval mozkovou i srdeční mrtvici.

Odešli schlíplí a toho dne už nikam nešli. Nikdo v baráku při tom nebyl, neví se tedy nic, ale lidé přece soudí, že Lojzl snad nechtěl, a těm dvěma se to má za zlé, ač každou vinu odmítají. Lojzla v neděli pochovali ke Kačence a k dětem, lidí přišlo mnoho. Sčítání jde dál a zdá se, že pánové počínají si mírněji. Tak to švícko ubohé smrtí svou snad nejednu dušičku vykoupilo.

Perko a Weis přihlásili se za Němce, jak jsme čekali, Weisová též; Perková sama ve své rodině má obcovací řeč deutsch und böhmisch; Sparpohlovi jsou Němci i s dětmi, Zaplatil Čech, ale žena a mladí jsou jejich, řezník Sacher a Voves s rodinami naši. Jodasové jsou všickni Němci, ač, jak víte, žena a děti mladšího německy pořádně nedovedou, Zajíčková s rodinou synovou, Holubec, Kynčl, Ďoubalík, Harcuba, dědeček Nekvinda s mladšími šli s námi, Harcubka a Kynčlová s dětmi s Němci, Oberhanková, Pohnertka, Anče i Barče dodržely, strejcové z Palmovy pily s rodinami také. Růžička je Čech a žena s ním, jenom dětem z prvého manželství dala zapsati deutsch. Komisaři zvláště u nich dělali zle, jí hrozili, ale máma byla jako suk; Růžička se jen smál. Je to přičinlivý člověk a ona ví, koho v něm má. To zatím jen v rychlosti. Vaše dopisy s výňatkem ze Streckerovy řeči působila jistě výborně a viděli jsme, jak stále na nás myslíte. Vzpomínáme srdečně a stýská se nám po Vás. Teď brzy uchystáme schůzku, ve které zvolíme funkcionáře místního odboru — Pozdníka zvolíme předsedou — a já k tomu připravím přednášku: vzpomínky z cest po světě. To víte, k čemu budu hlavně přihlížeti. Až bude vše určitěji známo, podáme Vám podrobnějších zpráv."

Slavík roztřesen dopis rychle přelétal. Když dočetl, vrátil se opět k začátku. Došed k zprávě o Lojzlovi, četl zvolna, položil list — slzy zalily mu oči.

Ubožák ztracený . . . Duše dobrá do posledka! —

Ještě toho dne odpověděl Kubištovi dlouhým dopisem . . .

Po čtrnácti dnech přiletěl list Pozdníkův: „Milý příteli! Vy jste mi to vyvedl — tak uletět! Sám se má v Praze dobře; ale my jsme zůstali v horských lesích. Inu, budu se jimi toulat dál a vzpomínat. Ještě že se k nám Kocourek někdy přižene — také se mu, hoškovi, stejská. Co platno! Po starostech teď všichni oddychujeme — stály však za to! Radujte se, veselte se: dvě stě osm nás tu napočítali! Do pravdy ještě chybí dost, ale je to přece pěkné číslo! Korytná má menšinu pořádnou a už jí těm kopčákům nikdo nevezme. Ale vypovídám Vám jedno po druhém. V bělidle šli všickni známí s námi, ač Marvánkovými, Brunclíkovými a Mazlem jsme si do posledka zcela jisti nebyli. Jsou však naši všickni, strejc Kalvach, rozumí se, taky. Povídal Brunclíkovi: ‚Vy počtáři, dejte pozor, nový nájem je blízko a pan oučetní, či teď už sekretář, je v Praze!'

Když jsme to číslo (208!) zvěděli, Kocourek skákal radostí a říkal, že se mu teď bude Korytnou jinak vykračovat; Lorenc div že kotrmelce nedělal a pořád jen: Krůtí brko, kdyby tu byl pan Slavík! Jisto je, že muzika v Korytné nehrála jako tenkrát, když zrušili jazyková nařízení. Rozumí se, že teď jsme teprve na pravém začátku a musí to jíti dál. Jedná se přec o to, aby všecko zakotvilo a všude již s tím počítali. Nesmí se stát, aby snad odchodem některých z nás všecko se zase změnilo.

Doufáme, že i ten nevěrný zbytek se zastydí a vzpamatuje.

Váš nástupce Kokeš sedává s námi; je trochu puťka, ale snad bude dobrý. Přišel už do lepších časů.

Když jsme nechtěli německých, ale českých archů, volali nás k Wankovi, ale řekli jsme mu to zas. Čertil se a hrozil, že to udá úřadům i šéfovi, to že není jen tichý projev, ale provokace. I stěžovali jsme si na hejtmanství také. Přijel sem komisař, byli jsme zavoláni na obecní úřad a když jsme mu řekli, že na české listy máme právo, nejprve vykládal, rozkládal, ale potom to s námi sám česky sepsal. Také Růžičková, Oberhanková, Pohnertka a nevím, kdo ještě, byly znova volány, dopadlo to však stejně.

Po sčítání šel jsem s Kubištou k Wankovi a žádali jsme, aby nám jakožto důvěrníkům dal do archů nahlédnout. Podíval se na nás přes brejle, ale řekl Chalupnerovi, aby nám to ukázal. Nedali jsme

si ujít, abychom o Jodasech, Weisovi, Perkovi, Sparpohlovi, o všech českých ženách, za Němce provdaných — též o Palmové — o dětech jejich, ba také o Herrnschallovi (to se divíte!) nepověděli, kdo vlastně jsou!

O Šustrlojzlovi Vám Kubišta psal; chudák ševčík se nám ztratil, ale nic se už dělat nedalo. Má pokoj, zkusil na té zemi dost! Smrt jeho lidmi zatřásla a našim dodala odvahy.

V tom baráčku stala se při Pohlově a Herrnschallově návštěvě ještě jiná věc. Lojzl prý Herrnschallovi pověděl, že tu nadávno mluvil s jeho otcem a ten že je také Čech. Víte, že Adlerwirt česky mnoho neumí, ale tomu porozuměl přec a podle všeho někomu to vybreptal. Štváč má aspoň trochu ostudy, nosí však hlavu pořád stejně vzhůru a s vaším bývalým starým jsou kamarádi dál. Rovný s rovným. Posílám Vám současně, co zas do Deutsche Fahne naškrábal.

Šustrlojzlův — vlastně Máryn — baráček koupil Budina i s kozou. Chtěl to koupit Lorenc, ale ta ženská ani slyšet nechtěla. Kvitšanton sháněl Němečka, ale nenašel ho, žádnému se tam nechtělo. Máry se stěhuje na Lhotku, ale chce prý do města, snad do Tannwaldu.

Halwinger teď teprve s pány nemluví, než co musí, za to ona se usmívá vlídněji a ondy se mne dokonce ptala, co dělají naše dětičky.

Že Palme nabídl pilku panu otci, je Vám známo; přišel zas, levil, i zdá se, že bude ruka v rukávě. To by arci byla radost, místo je to skutečně krásné. Pan otec se usmívá, ale také se drbe za uchem, že má už teď starostí nad hlavu. Pokud vím, daří se mu dobře, i doufám, že to snad dopadne, jak si přejeme. Nadhodil také něco, že jednal se studenodolskými, ale bližšího neřekl nic a vyzvídat nechceme. Sčítání dopadlo tam také lépe, čísla však dosud neznáme. Myšlence své o škole musíte získávat příznivců i v Praze, pomoc odtamtud by jí velmi přispěla. Ať by už výsledek té chvíle byl jakýkoli, to místo by bylo v rukou dobrého našince a snad by i oživělo. Je na ráně. Pan otec mi včera pravil, že Vám bude psát, a omlouvá se, že teď nemohl.“

(Pokračování.)

✱

M. Matoušková:

Ó, PTÁCI, VOLNÍ PTÁCI...

Ó, ptáci, volní ptáci, jak vám závidím,
když pod oblohou modrou kroužiti vás zřím.

Nikdo vás nezastaví, směru nebrání,
a den váš celý, od jitra až k stmívání.

Tak volně na větvici svoji písničku
zpíváte květům, slunci, hvězdám, měsíčku!

Tu píseň nemůže vám nikdo, nikdo vzít! —
A člověk má ji zapřít? Se lží na rtech žít? —

Svá stavíte si hnízda podle tužeb svých
ať v brázdě, pod střechami, stromů ve větvích. —

A člověk — líc mi hoří — nemá vůle mít
svůj život srdcem svým a duší svojí žít? —

Ó, ptáci, drobní ptáci, jak vám závidím,
když záludnému dravci uniknout vás zřím!

✱

K. Emingerová:

O NAŠICH STARÝCH KANTORECH.

(Dokončení.)

Osvědčil se jako pedagog, dirigent a skladatel. Stal se lektorem hudební vědy na černovické universitě a sbormistrem tamějšího zpěváckého spolku. Pokoušel se i o písemnictví, vydal tiskem své universitní přednášky, různé brožury atd. Uprostřed oné činnosti došla Vojtěcha výzva, by převzal velmi výnosné místo v Oděse na Rusi, a prosba z Prahy, by napsal hudební dílo většího rozměru. Vyvolil si českou pověst o Švandu dudákovi a věnoval tuto zpěvoherní partituru památce své matky. Text byl mu velmi sympatický svým lidovým, morálním směrem, postava Švandovy matky, chránící svého syna před úklady pekelnými, vystupuje svou přímo andělskou povahou v popředí celého děje. Oním zhudebněním mateřské lásky napsal prý Vojtěch evangelium svého srdce.*) Slavnostní jakási příležitost uvedla Hřímalého druhou zpěvohru na Městské divadlo v Plzni za osobního řízení skladatelova a bouřlivých ovací jeho rodáků. Městská rada mu podala na otevřené scéně stříbrný věnec, zpěvácký spolek taktovku stříbrem krášlenou a pod. R. 1897 onemocněl Vojtěch a musil se podrobiti operaci. Záhy po uzdravení zabýval se skladbou velkého rekvia. Byla to snad předtucha jeho neočekávaného skonu? Po roce se jeho neduh obnovil, nemocný hledal marně úlevy u mužů lékařské vědy. Zponenáhla se dostavovaly příznaky nebezpečí života, v deliriu jal se dirigovati, jako by měl před sebou orkestr, zanotoval českou národní píseň, s jejíž melodií na rtech zemřel muž, jejž hlodala po celý život bolestná myšlenka, že byl ve své vlasti nepochopen, neuznán.

*

Třetí ze synů Vojtěcha Hřímalého st., Jaromír, byl velmi slabé tělesné soustavy. Do naší konservatoře vstoupil rovněž v dětském věku. První jeho engagement byl v orkestru Prozatímního divadla v Praze. Potom jej vedl osud po Evropě. Pobyl v Amsterodamě, ve Vratislavi, Varšavě, v Gdánsku, Královci, Berlíně a Petrohradě. Po tomto uměleckém putování usadil se trvale v Helsingforsu ve Finsku jakožto profesor svého nástroje (violončelo) na tamější hudební škole. Jeho zdraví však nedovolovalo, by setrval dlouho ve svém úřadě. Stižen silnou nervosou, musil se zříci svého povolání. Zakoupil společně se svým mladším bratrem Bohuslavem velký dvorec, „Ohar“ zvaný. Z umělce se stal hospodář, který se věnoval se zálibou svému novému úkolu. Skonal ve svém 56. roce. Zanechal dvě děti: Miladu, provdanou za úředníka holandského vyslanectví v Petrohradě p. van Nivtrika, a Vladimíra.

*

Nejmladší z našeho hudebního bratrského čtverolístku, Bohuslav, vstoupil dokonce už ve svém devátém roce do zdejší konservatoře a přijat do houslové třídy prof. Mildnera. Následkem tak jarého započetí svých studií byl již ve svém 15. roku — členem orkestru Prozatímního divadla v Praze. Později se stal kapelníkem Švandova divadla na Smíchově. Byl nejvýš obezřelým, routinovaným dirigentem, dirigoval všecko z paměti. Šel pak s ředitelem Švandou a jeho souborem do Plzně. Dožil se tam velké radosti: moci provésti svého bratra Vojtěcha zpěvohru „Zakletého prince“ a to nejen ke spokojenosti obecenstva, nýbrž i — věc to vzácná — ke spokojenosti autorově. Povolán bratrem Jaromírem do Helsingforsu, stal se tam kapelníkem u tří divadel: švédského, finského a ruského, z nichž první mělo vždy převahu uměleckou hodnotou a oblíbeností. Současně byl Bohuslav sbormistrem dívčího lycea finského a mužského pěveckého spolku švédského, kterému m. j. nastudoval náš husitský chorál „Kdož jste boží bojovníci“. Švédové jej prý zpívali správně česky. Zabýval se též hudební skladbou: sbory, entreakty, všecko, čeho potřeboval pro svůj kapelnický obor. Při jeho pohřbu zpíval onen švédský zpěvácký spolek „Kdož jste boží bojovníci“. Dojemná to úcta vůči českému umělci. — Marie Hřímalá byla rovněž hudebně nadaná jako její bratři. Vypráví nám, že od svého čtvrtého roku zpívala. „Stáli jsme jako píšťaly u varhan a notovali písně, též t. zv. „revoluční“, na př. „Vstávej, český lve“ a pod. Když se později matka s námi odstěhovala do Prahy, bylo mou jedinou touhou se vycvičiti pro divadlo, nedovolovala tomu však rodinná chudoba.

*) Provedení obou zpěvoher Hřímalého by bylo pro vinohradské Měst. divadlo rozhodně češtějším, umělečtějším činem, nežli neustálé provádění demoralisujících vídeňských operet.

Pro mecenáše, jenž by (mně) byl klestil cestu penězi a protekcí, k tomu jsem nebyla vychována; byla jsem řádná dcera řádné matky a tou jsem vždy zůstala." — Všecko, čím rodina hmotnými prostředky vládla, bylo vynaloženo ve prospěch bratrů, Marie se ve své skromnosti stavěla se svými požadavky vždy v pozadí. Protož byl vývin její umělecké dráhy kusý, nesystematický. Děkuje tedy pouze své silné hudební vloze, rodinnému to dědictví, a své snaze, že se dodělala čestného postavení v uměleckém světě. U manželky prof. Mildnera, učitele svých bratrů-houslistů, učila se zdarma zpěvu, ale zase jen způsobem bez jakékoli methody. Zpívalať pouze v duettech druhý hlas (což vyžaduje vždy nadanější pěvkyni), ježto jej žádná z ostatních žákyň nedovedla intonovati. Na přímluvu Med. Dra Šindeláře (div. lékaře a známého příznivce umění) zkoušena Marie majetníkem pěvecké školy Čabounem. Uznal její nadání a přijal ji za svou žačku bezplatně, ovšem se závazkem zaplacení dluhu, „až bude u divadla". Adeptka divadelní slávy musila ihned studovati nejnesnadnější partie z Mozartových, Meyerbeerových a pod. zpěvoher. Její pilnost byla odměnou důvěry Čabounovy. Kdykoliv jej požádal pořadatel koncertů o žačku-pěvkyni, tu odpověděl po každé: „Mám jen jedinou, to je Hřímalá, ta může beze zkoušky hned zítra se postavit na podium. „Tehdáž začlo se pořádáním českých besed v Konviktském sále, na Smíchově, v Karlíně. A byl to hlavně Josef Barák, který Marii často vybízel k spoluúčinkování. Přijel pro ni kočárem, dopravil ji zase domů, zkrátka prokazoval jí služby „koncertního rytíře". Zpívávala v oněch besedách výhradně české národní písně.*) Chodívali se jí ptáti: „Kde jste se učila zpívat tyto národní písně?" A naše stará vlastenka odvětila: „Já se vůbec nikdy neučila česky zpívat a zvláště ty moje drahé národní, ty mne učilo samo srdce mé!" Oblíbila si zvláště písničku „Náš kohoutek kokrhá", s níž docílila mimo jejího původního melodického půvabu i jakéhosi zvukového efektu. Zpívala ji ještě v pokročilém svém věku (na př. při zmíněné slavnosti Laubově dne 19. července 1913 na Křivoklátě). Přátelským doporučením podporována vystoupila Marie na olomouckém německém divadle jako „Anička" ve Webrově „Čarostřelci". Vyzvána ředitelstvím spoluúčinkovati v německém koncertu na témže jevišti, zpívala několik svých zamilovaných „českých národních". Veřejné ustrnutí hlásalo, „že se to stalo po prvé, aby na tomto jevišti zpíváno bylo po česku"! Z divadelního engagementu ovšem sešlo. Další pokusy na divadlech v Brně a v Praze (protežováním Dra Fr. L. Riegra) měly vždy odmítavé účinky, hlasový fond Mariin nestačil pro větší místnosti. Tyto zkušenosti ji přiměly věnovati se a to s velkým zdarem učitelské dráze. Působila začátkem v Brně, při tom vystupujíc často v koncertech opětně se svými českými „písničkami". Stala se jimi velmi populární. P. Křížkovský (věhlasný skladatel sborů) ji nazval „Naša Mařenka". Provdala se za správce odbočky Živnostenské banky v Prostějově. Tam řídila ženský zpěvácký spolek „Vlastimilu". Na své životní pouti octla se Marie ve Vídni, znovu horlivě působíc jako učitelka zpěvu i jako koncertní a kostelní pěvkyně k radosti svých tamtéž četně usazených krajanů. Jednou uspořádán ve dvorní opeře koncert, kde zastoupeny všecky rakouské národnosti zpěvem i tancem; „naša Mařenka" se zavděčila obecenstvu přednesem české národní písně.

Z Vídně doporučena svým krajanem Krečmanem do Solnohradu jako učitelka zpěvu na nově založenou školu „Mozarteum". Po složené zkoušce předložena Marii ihned smlouva k podpisu. Stala se velmi váženou učitelkou zpěvu a kostelní zpěvačkou. Po mnoholetém působení šla na odpočinek. Vyučuje ještě něco málo soukromých žákyň a může se spokojeností, ba s hrdostí vzpomínati své dráhy životní, na které se zastávala v přední řadě naší drahé národní písně české.*)

Na Hadrovci v srpnu 1918.

---

*) O radostném dojmu oněch písní svědčí výrok Havlíčkova bratra: „Tato holčička nám Čechům hází samá cukrlátka svými písněmi."

*) Jako odznaky svého uměleckého a vlasteneckého působení obdržela pí. Staňková-Hřímalá tři čestné adresy: od ženského zpěváckého spolku „Vlastimila" v Prostějově, od zpěváckého spolku v Solnohradě a od — českých raněných vojínů ze solnohradských nemocnic. Naše vlastenka přes svůj požehnaný věk navštěvovala od počátku války své trpící krajany, těšila je českým rozhovorem, pomáhala jim při dopisech do vzdálených domovů, a jak fáma praví, posilovala je i výzkumy svého kuchařského umění. Na popud důstojníka p. Kaláše z Prahy zhotovil akad. malíř p. Šebek akvarel, zdařilou ilustraci české hymny „Kde domov můj". Další ozdoby jsou postavy Kajetána Tyla, Františka Škroupa a venkovského lidu, hrajícího a zpívajícího. Muza věnčí celou tuto skupinu. Ke konci pak věnování: „Česká píseň šla do světa, tak chudičká a prostá." Vzorné Češce a staré vlastence pí. Marii Staňkové-Hřímalé na upomínku na české vojíny v Solnohradě 1916.

Viola:

FATA MORGANA.

Řekla jsem již, že je to skutek soustrasti a ne to, co ty v tom hledáš."

„Dovol, Betty, co svět v tom hledá."

„Tedy tvůj svět, třebas. Víš, mnoho-li na ten tvůj svět dám. Ani tohle ne!"

Paní Betty cvrkla opovržlivě ukazovákem o palec a neodvrátila pevného, tvrdého pohledu od svého muže. Stál před ní v celé imposantní výši svých čtyřiceti let, jako nehybná socha, jen vousy na horním rtu zachvívaly se rychlým dechem. I ona přemáhala své rozčilení, dlaněmi tiskla lokty založené pod ňadry a horní polovinou těla nakláněla se kupředu v boj a vzdor.

Edvard vydechl prudce a odstoupil na krok. Pak vrátil se, vzal ženu svou jemně, ale pevně za lokty a táhl ji k sobě.

„Pojď sem ke mně, Betty!"

Usedl na fauteuil a stáhl ji na svá kolena. Opřela se loktem o jeho rameno, ale setrvávala v posici obranné.

„Betty, je to věc vážná. Uvažujme objektivně! Připouštím, že je to tvůj soudruh z dětství, že prokazuješ mu dobrodiní —"

„Bez kterého on nemůže žíti!" vpadla mu do řeči paní Betty.

„I to připouštím, ba více, že dobročinnost, altruismus je u tebe více než sportem, že je částí tvé podstaty — vyjadřuji-li se správně."

„Ano, Eduarde. Theorie máš výtečné."

„Chceš tím říci, Betty, že v praksi jich neprovádím?"

„Naopak, Edvarde, ty vžiješ se ve svou theorii tak, že čekáš, že i život se dle ní bude říditi. Urážíš se nad každou odchylkou."

„Dovol, Betty!"

„Dovol, Edvarde, jen dopovím. Tobě a tvému světu zdá se býti neslušným, aby mladá ještě žena věnovala se ošetření mladého, na smrt nemocného muže — i když pouze toto ošetření je s to, aby zachránilo ho zoufalé matce, vrátilo mu zdraví a život."

„Blouzníš, Betty."

„Ano, dle vaší theorie je to blouznění, přidej: snad neslušné blouznění. Snad usuzujete theoreticky, že v soucitu tom je něco podezřelého —?"

„Betty!"

„Snad nehodí se do vašich theorií častý styk dvou mladých lidí, aniž by upadli v nízkost. Ach, jak těmi theoriemi, tímto krátkozrakým míněním veřejným opovrhuji!"

„Opovrhuj, Betty, k respektu nelze nikoho nutiti. Ano, svědčí to o jakési síle zvláště u ženy, opříti se veřejnému mínění. Ale nezapomínej, že jsi — nevím, zda bys řekla bohužel, ženou muže ve veřejném postavení, muže, jemuž nemůže býti lhostejno, jaká pověst jeho ženy jest."

„Mé svědomí je mým jediným soudcem."

„Bláhová. To jsou zase theorie tvé. Každý, pamatuj si, každý je soudcem ženy. Nepovolaným, neuznávaným, připouštím, ale sto takových soudců — a máš veřejné mínění, proti jehož rozsudku není odvolání."

„Nemyslila jsem, že jsi tak malicherný, Edvarde."

„Betty, nechci v tomto hnízdě shnít. U čerta, ve čtyřiceti letech nezakončujeme kariéru."

„Nyní jsi se teprve přiznal, Edvarde. Tedy kariéra, a já bláhová — hahaha!"

Edvard znal břitký smích své ženy a vždy se polekal, kdykoli zazněl. Značil největší, podrážděnou umíněnost, předzvěst nějaké extravagance.

Paní Betty byla temperamentu ušlechtilého, hlubokého, ale vášnivě překypujícího. V úchvatu byla bezohledně energická, ideu pojatou prováděla až do nejzazších důsledků s jakousi provokativní umíněností. Ráda přeháněla svou sílu, odvažovala se i na úkoly, na něž jiné ženy neodhodlaly se ani pomysliti. Byla s to, aby nasadila, obětovala vše.

Edvard přivinul choť k sobě a snažil se pohlédnouti jí do očí. Odvracela a vyvíjela se.

„Ne, Betty, nejsem karierista stůj co stůj. Oceňuji šlechetné prameny tvého soucitu, ba nejen oceňuji, ale sám naň appeluji — Betty!"

Řekl to tak vroucně, že pohlédla mu ve tvář.

„Co jest?"

„Žárlím."

Paní Betty chtěla chopiti muže za hlavu, políbiti ho, ale zdržela se.

„Na Bořivoje?" šeptla.

„Ano."

„Opakuji, Edvarde, že —"

„Ano, vím, bez tebe by zhynul, jsi sluncem jeho dnů a tak dále. Deklamátor!"

„Je-li ti, Edvarde, k smíchu ubožák umírající vadou srdeční — —? Již ze šetrnosti nemohu ho opustiti, Edvarde."

Nyní zasmál se on ironicky.

„Je podivné, že žena nebojí se ničeho více než výtky nešetrnosti vůči cizímu muži a ničeho méně než skutečné nešetrnosti vůči muži vlastnímu."

„Zase kážeš?"

Úsměv zmizel s Edvardových rtů.

„Nekáži, ale bojím se. A to tvé časté a dlouhé přítomnosti u něho."

„Myslíš, Edvarde, že bych já . . .?"

„Ano."

„Že bych já — já — mohla se zapomenouti?"

Řekla to s váznoucím dechem.

„Bojím se, Betty, bojím se o tebe."

Paní Betty zarděla se do krvava a opřevši se lokty silně o hruď mužovu, vybavila se a stanula na nohou.

„To je absurdní," řekla břitce.

„Staly se věci, Betty! Podivné věci!"

„Ty to sám nevěříš, Edvarde!"

„Bojím se a proto věřím."

„Tak daleko tě zavedly pošetilé theorie? Protože A je mladá a B je mladý, mají příležitost, musí se dopustiti špatnosti. Vím, že bys mne raději obětoval, než aby selhala tvá theorie. Ale nyní Bořivoje neopustím. Za nic."

„Ano, i za cenu mne sama?"

Paní Betty zakolísala. Ale rychle se sebrala.

„Je to rukavice boje?"

„Prosím tě, bys uvážila —"

„Ne, Edvarde, buď úplná důvěra nebo nic, zhola nic!"

„Je to mou povinností —"

„Nemluv mi o povinnosti. Slovo to nenávidím."

„Přeceňuješ své síly, Betty."

„Dokáži, že nepřeceňuji!"

Edvard zatajil dech.

„Kterak, Betty?"

„Budu nyní u něho každý den, dokud bude živ."

„Opustíš tedy mne?" odtušil Edvard na oko chladně.

Paní Betty se zarazila, ale pak pokrčila energicky rameny.

„Jak chceš."

Edvard vyskočil. „Jdi tedy, ale okamžitě! Nemysli si, že tě budu postrádat. Nemám již dlouho domova. Přijdu-li, sedíš v nějaké schůzi dobročinného spolku, mluvím-li s tebou, myslíš na nějakého mrzáka. Aby jiní netrpěli, musím trpět já. Ale nechci již, nechci!"

Paní Betty dívala se udiveně na neobvyklý výbuch mužův a červeň hněvu rozlévala se jí po tváři.

„Což jsem služka, abych hověla tvým náladám? A k tomu to žádáš takovým způsobem?"

Edvard se zalekl a změnil tón.

„Betty, Bettynko, vždyť já prosil, snažně prosil kolikrát, a ty jenom dětino sem, dětino tam. Betty, vždyť víš, proč tě chci míti."

Oči jeho svítily teple a roznítily i v jejích očích něžný žár. Zakolísala znova, ale pak hodila neúprosně hlavou.

„Ty jsi mne urazil, Edvarde."

„Neúmyslně, Betty!"

„Vyzval jsi mne, Edvarde, bych ti dokázala, že se mýlíš. Půjdu k němu, k Bořivoji, odstěhuji se k jeho matce a vrátím se k tobě, až Bořivoj zemře."

„Ke mně?"

„Ano, Edvarde, a ty mne přijmeš. Ty mne jistě přijmeš!"

Řekla to v póse klidné, nedotknutelné Vestálky. Oči její spočívaly čistě a jasně na tváři ztrnulého muže.

„Dokáži ti, Edvarde, že je možný čistý soucit mladé ženy k mladému muži."

Edvard pokryl tvář svou rukama a klesl do lenošky . . . . .

Celé město bylo následující dny vzrušeno dvojí událostí. Sudí Vojtíšek nastoupil náhle dovolenou, odjel a krásná paní jeho pak zůstala v městě a odstěhovala se k paní Kabešové, která přebývala u svého chorého syna učitele.

S Bořivojem Kabešem byla paní Betty Vojtíšková soukojenkou a vědělo se všeobecně, že mladý, svobodný učitel paní soudcovou zbožňuje. Vášeň jeho, ač ji všemožně tajil, prozrazovala se stále a sama.

Ohromný skandál. Jedni se smáli, druzí umlkli zaraženi, všichni pak jednomyslně zanevřeli na paní Vojtíškovou. Pojednou byly jim všecky dobré vlastnosti její, jimž se dříve obdivovali, podezřelé!

Perversní koketerii, honbu za originalitou, všecky možné degenerované pudy podkládali skutku paní soudcové, jen na motiv pravý, hlubokou soustrast s trpícím člověkem, pevnou víru, že přítomností její oslazeny budou spočtené dny umírajícího.

Lékař prohlásil již dávno, že Bořivoj jara nedožije.

Veškerá ženská něha vzplála v paní Betty soucitem. Vzpomínala společného přátelství za dětství. Byla Bořivoji vždy jako sestrou. Byl churav od malička a osvojovala si u něho vždy práva maminky, chránila ho, kde mohla. Byla ze zámožné rodiny a charakter její byl vždy silný a samostatný. Měla býti mužem, říkávala její matka, která byla vždy v poddručí své dcery. Otec zemřel jí, když byla

v útlém věku. Paní Kabešová stala se, když krátce po sňatku Bettyně vlastní matka jí zemřela, druhou matkou paní Vojtíškové.

Sesterská láska paní Betty působila vždy blahodárně na zdraví Bořivojovo. Čím nemoc více pokračovala, tím horoucněji upínala se veškerá naděje nemocného k paní Betty. Viděl v ní silný, blahotvorný charakter, byla mu zosobněnou zárukou života, věřil každému jejímu slovu jako evangeliu. Jejímu pohledu, jejímu doteku div zázračnost nepřisuzoval. Visel na ní celou duší, v přítomnosti její jako by se uzdravoval skutečně. Naplňovalo ji to hrdým uspokojením a něžností, nechtěla by se toho krásného pocitu vzdáti za nic na světě. Úchvat Bořivojův zachytil i ji a v závratně slastném domnění věřila, že je jeho jedinou spásonosnou pramicí v divém příboji kvačícího rozkladu.

V její přítomnosti prchala nemoc, rozkvétaly iluse. Bořivoj kul plány do budoucna, kam půjde, co počne, až se uzdraví. Hovořila s ním o tom klidně, povzbuzovala jeho naději, závojem veselosti zastírala mu propasti, aby pouze jejímu oku byly viditelny.

Nyní, kdy stále byla mu na blízku, kdy ve dne v noci mohla mu přispěti, lepšilo se zdraví Bořivojovo vůčihledě. Počala sama věřiti, že lékař se mýlil.

Jakási divoká, rouhavá pýcha, že ona je příčinou tohoto divu, proudila jejím nitrem. Čisté oddanosti, nesobeckému soucitu nic není nemožného, nic! — V opojení vycházela a přehlédala výsměšné pohledy lidí. A když někdo příliš neurvale se vůči ní zachoval, pak pokrčila pouze rameny. Běží o život člověka! A ten přece stojí za to, aby ignorován byl štěkot láje.

A jeho, Edvarda, toho již přesvědčí, až vrátí se k němu, a on jí uvěří. On alespoň jediný ze všech, tak jako v srdci jejím je nade všecky muže.

Předčítala Bořivoji celé hodiny. Jeho planoucí oči neodvracely se od její tváře. Věděla, že ji miluje, ale nelekala se toho. Byl šetrný, bázlivý jako dívka, sotva že odvážil se ruku jí políbiti, když ovinula mu lokte kol krku, ulevujíc záchvatům jeho dušnosti. Byl pokorný a poslušný jako dítě. Nebyl ani schopen nějaké nízké myšlenky. Vůči nikomu a nejméně vůči ní.

Jednou — paní Kabešová byla právě v městě — dostal Bořivoj prudký záchvat.

Zmodral a mával rukama, zápase o dech. Podchytila jeho hlavu a vedla ho k loži. Záchvat nepolevoval. Počala se znepokojovati, chvěti o výsledek „svého" léčení. Mimovolně tiskla hlavu jeho na svá ňadra. Odtrhl se a oči jeho podivně vystoupily z hlavy, rozšířily zřítelnice, zaplály. Popelavé rty jeho počaly šeptati. Naklonila se, nepouštějíc ho z náruče. Šeptal, že v ní je pramen jeho zdraví, že věří skalopevně, že jen ona ho může uzdraviti a že ho také uzdraví, že ho chce uzdraviti. Vinul se k ní a rty jeho vyhledaly její ústa, přissály se na ně žíznivě a pily, pily dlouhými doušky, z nichž vanula na ni závrať. Šepotal, že má ona život jeho v rukou, žebronil o dar soucitu, o almužnu milosrdenství, prosil úpěnlivě, aby směl žíti a býti na věky jejím otrokem, neb aby směl zemříti, zemříti slastí — okamžitě — sladce — — — v omamu — — — — — —

Těžce padla hlava Bořivojova.

Pustila ho z náruče. Výkřik zemřel jí v hrdle. Oči její se vytřeštily. Před ní na loži ležel — umírající.

Bořivoj měl oči v sloup, leč ústa jeho se usmívala.

A nyní — — — ještě se pohnula, zaševelila.

„Fata morgana!" Byl to sten vzdáleného přeludu.

Ve zhasínajících očích zasvitlo to naposled dohasínáním luzných vidin.

Paní Betty klesla u lože na kolena.

Fata morgana!

Jako hněvný vichr hučela slova ta ohromenou její duší. Cos strašného se jí zjevilo. Co mělo býti záchranou, stalo se smrtí. Smrtí jeho i její.

Hrdý její ideál čistého soucitu, přátelství duší, zázračné síly lidské vůle — — — fata morgana!

A jiná fata morgana vystoupila odkudsi z hloubi. Jako by ona ležela natažena, nehybná, a kdos klonil se nad ní, poklepal a položil hlavu na její nohy.

Edvard, její muž.

Mrtvola! vykřikla pronikavě, až sama se z toho ulekla. Dostala chladný pocit něčeho nenavratitelně mrtvého do nitra. A zase ležela natažená, ale zachtělo se jí vztáhnouti ruku a pohladiti tvář toho, jenž nad ní klečel a plakal.

Slzy palčivé lítosti vylily se jí z očí. Slyšela stony a výkřiky. Prohlédla. U nohou vychládající mrtvoly Bořivojovy kvílela stará máti.

Paní Betty vstala a cítila, že je na poušti. A v dáli, výš a výše unikala fata morgana o návratu k muži, kterého milovala, od tohoto mrtvého, který miloval ji.

Procitla ne k životu — ale k pokání.

*

FEUILLETON.

V. V. Škorpil:

J. V. Sládka druhá cesta do Filadelfie.

Dopisy K. V. Šemberovi.

Praha, 3. května 1876.

Milý příteli!

Píšu Ti s prosbou, kterou laskavě považuj za pouhý obchodní dotaz, k jehož zodpovědění užij jen rozhledu v bezprostředním svém okolí, nečině žádných kroků, které by tě nejedného namahání stály. Věc jest následující. Julius Grégr s obyčejnou u našich „gentlemanů" lehkovážností vyzval mne z cela do opravdy, abych jel do Filadelfie a psal pro jeho list. Zaručil mi 800 zl., které mi dá hotově před mým odjezdem. Moha se i jinde spolehati na 300—400 zl., přijal jsem nabídnutí i za tento bídný peníz, protože mi na tom záleží, abych změnil trochu „vzduchu" a setřel zase tu kuru, která se mi kolem duše usadila dlouhým jen pobytem mezi našinci. Jsa jistým vyplnění daného slova, činil jsem své přípravy k odjezdu, přípravy, které záleží z jednoduchého vymožení si dovolené na Akademii obchodní a na technice. Musil jsem žadat k ministerstvu a učinil jsem tak. Přijdu zase do redakce a tu mi Julius řekne, že nemůže dát 800 zl. „Ale víte co? Jeďte tam a já vám budu platit od dopisu." Co dáte za dopis? — Víte co — — — — dám vám za dopis 5 zl.!! Nevím vskutku, čemu jsem se měl více obdivovati, zdali bezohlednosti nebo naivnosti tohoto pána. Koncem tedy není s korespondencí „N. L." nic. Avšak potřeba odjezdu zůstala. Rozhlásilo se to a žádosti mé za dovolenou bude s jistotou vyhověno a já nemůžu zde zůstati co terč vtipů jako Bret Hartův „Starý Plumsek", jenž odcházel domů. — — Do Ameriky tedy pojedu a obracím se v této věci k prosbě. Neznáš ve Vídni žádný list, jenž by bral korespondenci nebo feuilletony?

Myslím, že by nebyly tak špatné, aby uveřejněny býti nemohly. Arci je zde jedna velká závada: musel bych psát česky nebo anglicky, v němčině nejsem tak obratný, aby se věci mohly tisknout. Víš-li náhodou o něčem takovém, sděl mi to, jakož i podmínky. Honorář může být mizerný, jsem na to zvyklý, jen když bych měl sebe menší zálohu na cestu. Nevíš-li o ničem, nemysli na to déle. Jen mi brzo odpověz.

Cenu z Hamburku do New Yorku mám následkem známosti již vyjednanou za poloviční cenu v kajutě, — atd.

Pozdravuji Tě Tvůj

Josef V. Sládek.

*

V Praze, 8. května 1876.

Milý příteli!

Odpusť, že Tě ještě obtěžuji, cítím to úplně. Soudím, že odjedu v neděli a proto mi na tom záleží, abych věděl ano, nebo ne. Čekám „ne" s jistotou věda, jak špatné jsou poměry u všech listů, ale rád bych je slyšel. Piš mi do české obchodní akademie. Odpustíš mi zajisté, že jsem Tě obtěžoval. Buď s Bohem a neuvidíme-li se již, s Bohem ještě jednou.

Tvůj

Josef V. Sládek.

*

V Praze, 16. května 1876.

Drahý příteli!

Děkuji Ti z celého srdce za Tvou starostlivost o mne — ba věř, že bylo jí více, než sám sem jen tušil. Zbytečno by bylo psát, že mluvíš se mnou jako s mužem — vždyť jsme si tím povinni a já každé Tvé slovo cítím jen jak psáno, jakož vzhledem k Tobě zase já činím i přeji si, abys ve slovech mých viděl mé myšlenky bez všelikého pozadí. Tím myslím, že jsme tuto věc na vždy odbyli. Však děkovati Ti musím za Tvé přátelství, kteréž mne pohnulo, i budu, věř, vždy toho vzpomínat. Nebudu nikdy neskromným ve svých nárocích a cokoliv mi přátelského poskytneš, přijmu s vděčností.

Jsme již oba mimo stesk, mimo samé zmiňování se o něm, víme, co nám jiný dáti může, a by to bylo sebe méně, jen když člověk ví, že mha, která podává se ráda, odtáhla a netřese se na to, aby klesnout mohla k tělu zpět. Buď mi ruka Tvá rukou takovou a já vždy to budu věřit o ní.

Do Ameriky — nepojedu. Stálo by mne to 2—3 leta práce a strádání po jiné duševní stravě. Krutě jsem bojoval, ale konečně zvítězil rozum. Nechme toho, jsem rád, že mi hlava ochladla. —

Co dělám? Jen to, co mne pokojnějším činí, když pod tísní jiné potřeby hynuly. Denně hraju 2—3 hodiny na piano, kterému se chci naučit, abych porozuměl tomu, co duši jiné bylo životem. Čtu dost, ale rozházeně; nejvíce anglické věci. Překládám zase něco z Hartea: Episoda Fiddletovonská, bezpochyby že ji znáš, je to práce starší. Četl jsi již nejnovější velký jeho román „Gabriel Conroy"? Dám se také do něj, jen vezme-li to někdo do nákladu. Konečně dal jsem se do překládání „Childe Harolda". Těší mne to, právě že to tak ohromná práce.

Co říkáš Davidu Cloimbrodovi a Robertu Falconerovi a Mc. Donalde? Poslední vyšel teprvé v Anglii, ale vyjde co nejdřív u Tandmitra. Potom mám ukázku nejnovější anglické lyriky: Allinee — od Marslova Bencka z 1875. Mnoho

znělek, které mi nejsou simpatické, ale ty volnější básně jsou k zbláznění krásné! Kdybych měl více peněz, byl bych an fen, ale tak sbírám jen drobty.

Pozdravuji Tě a líbám, Tvůj

J. V. Sládek.

LITERATURA.

Emil Tréval: *Na prahu Kanaanu.* Román z dob současných. — Nákl. „Unie". „Knih Zvonu" 20.

Týž: *Duši za duši.* Novela. — Nákl. B. Kočího. — Besed s dobrými autory sv. XVIII.

Dvě obsahově velmi bohaté práce vysílá Emil Tréval na veřejnost téměř současně. Z nich „Duše za duši", novela psaná 1901, soustřeďuje se k jediné osobě a jednotně řeší její psychologický námět, kdežto román „Na prahu Kanaanu" jest zrcadelným obrazem přítomnosti a tím kaleidoskopem osudů přečetných postav. — „Duši za duši" chce na svém muži Olga, žena žijící cele v lásce k manželu a nenávistně žárlivá na umění, kterému se tento oddává. Přecitlivělost utkává se s rozumem. Olga vypěstuje v sobě vzdor, vyvolá odcizení, rozšíří propast — a po niterných katastrofách, které děj vyvrcholují a napínavě stupňují, dochází ke smírnému skončení. — „Na prahu Kanaanu" jest životopisný román člověka pasivního (patrně následkem vlivů fysiologických), který zápasí s touto svojí sudbou, nutí se k činnosti, která by rozbila šablonu, v níž je tradičně upoután — a přece není s to, aby vybavil se z předsudků prostřednosti, především poznal sama sebe a je stíhán tragikomikou osudu. Kolem něho nakupeno jest množství neméně zajímavých postav v bohatství přímo hýřivém a nejsou to pouze dekorační „figurky", malební statisté, ale každá z osob má svou tragedii, svůj osud, spisovatelem řešený neb aspoň kriticky stopovaný. Tréval je vypravovatel vzácně objektivní, logicky přesný, a přepych postav i složitost děje svádí ve scény přirozeně a velmi stručně. Příjemným základem četby, jakožto četby tendenčně realistické, především pokud jde o líčení chorobných zatížení, příznaků nemocí a skonů, jest vědomí, že při veškeré podivnosti případů nečteme fantasie, ale životná a vědecká fakta; že lékař — jímž autor jest v životě občanském — nedovoluje spisovateli klamu, románového přizpůsobení prostředků; a na lékařském pozorování založeny jsou téměř všechny charaktery a kombinace románu. Spolu je román ten skutečným obrazem nedávné současnosti, dotýká se všech jevů, které byly příznačny době válečné; stejně znalecky jako lidé a doba jsou v něm ovládány terrainy (Praha, Brno, Riva i menší místa). Ti, kdo žádali, aby literatura přímo zrcadlila dobu válečnou, pozdraví v díle Trévalově nejlepší práci, která v oboru románu toho druhu až dosud u nás vznikla. Ale i bez tohoto zřetele jest román Trévalův dílem zajímavým, ba vynikajícím.

Kaz.

*

Dr. **Lubor Niederle,** *Slovanské starožitnosti.* Díl III. Původ a počátky Slovanů západních. Nákl. Bursíka a Kohouta v Praze. — Dr. **Em. Rádl,** *Romantická věda.* Otázek a názorů sv. 43. Nákl. Jana Laichtra v Praze. — Dr. **Jos. Laichter,** *Uměním k životu.* Otázek a názvů sv. 44. Týmž. nákl. — **Boh. Bauše,** *Volné listy z knihy přírody.* 2. vyd. Knihovny „Zvířeny" 4. — Dr. **Jiří Guth,** *Obchodník gentleman.* Nákl. Hejdy a Tučka v Praze. — **Emil Edgar,** *Vkus a nevkus,* sv. 4. a 5. Nákl. vlastním v Žižkově.

Nepřísluší nám vědecky hodnotiti nový svazek velkého, čistě vědeckého díla čelného našeho kulturního historika dra L. Niederla, chceme jen zaznamenati tento spis, jímž po Šafaříkovi položen nový kvádr do základů moderní stavby české archeologie, a to proto, že při veškeré své vědecké podstatě je způsobilý zaujmouti cele svou přístupnou formou i čtenáře odborně neobeznalého. Autor začíná zeměpisným a národopisným obrazem východní Germanie, přichází k teorii o slovanském autochtonismu v Germanii a soudí, že nemusí býti nesprávná, pokud hledá Slovany mezi historickými kmeny v Germanii. Nejhorší chyba v tomto badání bývá, opírají-li se tu badatelé, nedosti ozbrojeni filologickými vědomostmi, o chybně etymologické výklady starověkých jmen kmenových, osobních i topografických. Autor zjišťuje, že Slované, přišedše, zastihli v Germanii ještě řadu starých cizích kmenů dříve, než tito odešli. Pravlast Čechů a Slováků byla na severu Karpat a do svých historických sídel přišli odtud, od Visly přes Odru do Čech a Moravy a přes západní Karpaty do Uher. Nebyli v první době národem v nynějším slova smyslu, nýbrž rozpadali se na řadu plemen a kmenů, z nichž jednotný národ vznikl teprve vývojem historickým. Cizím badatelům, kteří se snažili prohloubiti rozpor mezi Čechy a Slováky a oba kmeny odděliti, nepodařilo se dokázati různý původ a jihoslovanský ráz nářečí slovenského. Jméno Prahy objevuje se v pramenech teprve od stol. X., jméno Čech již ve stol. IX. Spis rozptýlil mnohé vědecké omyly, a bude východištěm všem příštím badatelům. — Spis dra E. Rádla nastiňuje přehledně různé filosofické teorie, jež ve svém souhrnu v době Goethovské a Herbartovské zovou se filosofickým romantismem. Vystihuje pádně, jak neblahý vliv měla právě tato tak zv. idealistická filosofie na vyhránění národního charakteru Němectva v jeho krajním nacionalismu a despektismu k národům

ostatním, v jeho dobyvačném pudu a světovládné touze. Filosofie romantiků hledala své cíle životní mimo tento pozemský život jen teoreticky, Angličanům a Francouzům vytýkala prospěchářství a empirismus. Světová válka přesvědčila nás nejlépe, jak osudně se tito teoretikové mýlili. Fichtemu bylo „já" bohem, tudíž německý národ a jeho kaizer, a právě tento filosof idealista byl otcem poraženého německého velikášství pozdějšího. A dr. Rádl soudí správně, že idealism, jenž v duchu Kantově roztrhuje svět dualisticky na boha a ďábla, je špatný idealism. „Cíle života nejsou mimo tento život, nýbrž v životě samém. Existuje-li jakés nebe, jistě sahá až na naši zemi a chodíme v něm pořád; zde na zemi v jednání lidském jest pravda a ideál, je-li vůbec kde. Přivykli jsme tak systému dvojí pravdy, že se nám zdá víra v jednu jedinou pravdu fantasií a zpátečnictvím. Harmonie vědy s životem si žádá prostoty, přirozenosti, lásky, bratrství, humanity. Ježíš jest jejím největším učitelem. Dnes jest tato jednota strašně rozvrácena; nenavrátí se do světa, jestliže se o ni nepřičiníme každý sám!" — Dr. Jos. Laichter zase akcentuje svým spisem *„Uměním k životu"* spolupráci nepolitiků za novým, lepším, vnitřním životem české duše pod střechou vlastního domova, který musí býti pěstitelem nejkrásnějších lidských a občanských ctností. A průkaznými slovy rozhovořuje se o podstatě umění a odpovědnosti spisovatelově, o životné literatuře, o opravdovosti v umění, o odpovědnosti kritikově a nakladatelově i čtenářově, o zdrojích umění a o významu i smyslu některých literátů a literárních skupin. Konečně doznává i on, že kritika let devadesátých hledala podstatu umění příliš ve formě, v stylisaci a objevovala pak „čistě formalistní talenty a dovedla se nadchnout mnohými „umělci", po nichž dnes zbývá trochu zbytečně potištěného papíru. Kdo myslí, že celá ta záplava naší domácí i překladové dekadentní literatury, pod jejímž přímým vlivem vyrůstala a vyrůstá nejmladší generace, zanechá hlubších stop, je na omylu". Proto jsou autorovi nepřijatelni dekadentní umělci, velcí i malí, cizí i naši. Poněvadž má každý spisovatel odpovědnost, jeť učitelem a vychovatelem, jest jeho povinností, aby si byl vědom svého vlivu a této odpovědnosti. Nutno chtíti, aby spisování bylo věcí svědomí. Nic neznamená vnější literární kvas, stálé čihání po novotách, jinde vyráběných, stálé negace dnešků pro zítřejší módní efemery, čemuž se říká eufemisticky vývoj, nestojí-li spisovatel nad vašimi bědami, aby vás z nich vybavoval a aby pomáhal na zemi rozšiřovat a upevňovat říši pravdy a spravedlnosti. Toť ovšem zásady antipodicky různé od našich moderních anarchistův a bolševikův. Upozorňuji na vážnou knihu, která se netají se svými osobními zálibami a kulty, ale je věcná a spravedlivá. — *„Volné listy"* Boh. Bauše vyšly ponejprv před 24 lety a autor klade je znovu do rukou čtenářstva, že třeba se mnoho změnilo v době dnešní, příroda zůstala stejně plodná a štědrá tam, kde sil a darů jejích jen ke zkáze a zmaru bývá obraceno. Jméno B. Bauše jako popularisátora přírodních poznatků má nejlepší zvuk. Neobírá se přísnou vědou, ale podává ji záživně, řekl bych líbivě širokému obecenstvu. Není u nás takových pracovníků mnoho. J. Janda, F. S. Kodym, K. Starý, Jos. Kořenský, a to je téměř vše. Jako proslulý francouzský entomolog Fabre o různých neviditelnostech života hmyzího rozpřádal poutavé přednášky, tak i Bauše dovede zvábiti posluchače k tematům zdánlivě prostým, ať se zovou modro nebes, led, jarní vody, chléb nebo květy a hmyz, motýlové, střízlík, holubi poštovní, kočky, ochráncové lesa a pod. Vždy odejde čtenář nejen poučen, ale i pobaven, s pozorností připoutanou k věci. A to je konečně účelem všech popularisátorů. — Pokračováním svého „Společenského katechismu" vydává Dr. Jiří Guth cyklus svých přednášek o společenských úkolech českého obchodníka a nazval je v knize *„Obchodník gentleman"*. Autor jako výborný znalec společenského života již titulem naznačil, co častěji našemu obchodníku chybí — to jest gentlemanství, zdvořilost, ochota, způsobnost, pohotovost, přesnost a poctivost. Zde je tajemství úspěchu obchodníků židovských, kteří ne tak ani jakostí zboží, ale chováním se při prodeji dovedou kupující uspokojit a reelní obsluhou přivábit. Příručka dra Gutha pojednává o těchto věcech obšírně a měl by ji znát každý obchodník, který chce v konkurenci vítězit. Nedají na sebe již dlouho čekat ty časy, kdy přestanou poroučet draze kupujícím milostpaní hokyně, a kdy bude obchodník nucen stát o zákaznictvo, aby uhájil svou živnost. — Výtvarný náš kritik Emil Edgar pokračuje ve vydávání svých svazečků „Vkus a nevkus", promlouvaje tentokráte o umělecky vkusných darech všeho druhu; míní, že dary nemají býti kupovány lhostejně, aby nic nepravily, ale mají prozrazovati dárcův vkus a šířiti kolem sebe pravou atmosféru. A vodí nás k různým předmětům od zboží textilního z dílny M. Teinitzerové k malovaným krabicím „Artělu" Václ. Špály, stolním dekoracím Heleny Johnové, podnosům archit. J. Rosipala, soškám Jar. Horejce, sklům arch. J. Kotěry, Stockara, Novotného, k různým šperkům Fr. Kysely atd. Autorovo vůdcovství je spolehlivé, ukáže vám vždy peknou věc. Svazečkem dalším hovoří o vymalování bytu, což je ovšem otázka stejně důležitá pro každého, komu není tvarově lhostejno, v jakém ovzduší a okolí tráví svůj rodinný

život. Oba spisky mohou platně přispěti k odstranění mnohých nevkusů a banalit, jimiž se obklopujeme. *—och—*

TÝDEN.

* Z Ruska dochází zpráva o smrti novelisty a dramatika Petra Dmitrijeviče Boborykina, nestora ruského spisovatelstva, jen o rok mladšího než náš A. Heyduk. Literárně vystoupil veselohrou „Malý šlechtic" a autobiografickým románem „Na cestu". Mezi lety 1865—70 žil ve Francii, načež vrátiv se do vlasti rozvíjel bohatou činnost literární nejen v beletrii, ale i v oboru kritiky a essaye. Z románů jeho jmenujeme „Pevné ctnosti", „Kitajgorod", z veseloher „Staré účty", „Doktor Moškov", „Dítě" a j. Do češtiny přeloženy novely „Mrtvola", „Spasitel lidu", „Zmoudřel" a j.

*

* Fráze, které jsme na krátko utekli, opět začíná bujet. Dnes se opravuje, pozvedá a reformuje všecko a hlavně „zestátňuje". To je cíl pohodlné výživy. Ne-li skutkem, tedy aspoň frází dochází také na ochotnické spolky, které prý musí přestat spolkařit. A přece co pro české divadelnictví vykonaly ochotnické spolky! Jistě víc než divadelní ředitelé. Jen hodně spolkařit, čímž rozumíme hrát a hrát dobré české kusy. Místo ochotnických spolků prý to mají být „umělecká sdružení diletantů". Pouhá distinkce slovní, nikoli věcná. Také třeba jít „výš". Co to „výš" znamená, taková fráze vám nepoví. A musí se nalézt „přímý styk dramatického umění s obecenstvem", také bozi vědí, v čem ten „přímý styk" má záležet. A na konec bengál: „pochod k širším obzorům". Když tohle vše se provede, bude prý divadelní idyla skončena. A přece přede vším jiným musíme začít sami se sebou. Jak jsme si to slibovali po 28. říjnu. Na sobě, na svém mravním a lidském karakteru, na své povaze, na svých láskách a nenávistích musíme učinit korektiv. Bude to hned patrno, stane-li se tak, z dnešní žurnalistiky, z práce v parlamentě a v ministerstvech, ze života v obcích a vůbec z pospolitosti občanské. Potom sám sebou přijde „výš" všecek náš život. Dokud toho nedosáhneme, všecky fráze o pochodech k širším obzorům zůstanou právě jen dunivými frázemi. *—pa—*

*

* Ministerstvo školství a národní osvěty vydá památník označený datem „28", to jest 28. říjen, historický den prohlášení naší republiky. Přispěti do památníku může každý občan, který zažil a ví důležité zajímavé věci z vlastní zkušenosti a dovede je napsat. Kdo již něco takového otiskl, nechť pošle svůj příspěvek tištěný. Památník bude historickým dokumentem pro potomstvo a občerstvující vzpomínkou na nejpamátnější chvíli, kterou bylo přáno nám prožíti. Příspěvky buďte zasílány s označením „28" ministerstvu školství a národní osvěty v Praze III., Karmelitská ulice 8.

*

* Zajímavou je statistika dánského knižního trhu za minulý rok, která zjistila, že v Dánsku o 2½ milionu obyvatel docílilo se mimořádně obrovské knižní produkce. Jsou tedy Dánové horliví čtenáři. Prodalo se za 18 milionů korun knih, při čemž dlužno uvésti, že Dánsko má přes 700 veřejných obecních knihoven, které vyřídily úhrnem 2,375.000 půjček. Z dánských spisovatelů co do odbytu knih jest na prvém místě romanopisec Holger Drachmann s 635.000 exempláři, pak Jiří Brandes s 511.000. Zachariáš Nielsen s 401.000, Sophus Bauditz s 320.000, Henrik Pontoppidan s 313.000 a Jan V. Jensen s 166.000. Stálo by za to, vyšetřiti také naši statistiku.

*

*Po Paulu Marguerittovi zvolen členem Akademie Goncourtů spisovatel Emil Bergerat, básník, dramatik, romanopisec, kritik a žurnalista. Narodil se 29. dubna 1845 v Paříži. Debutoval veršovanou aktovkou „Une Amie" v Comédie française r. 1865. R. 1871 dosáhl široké popularity sbírkou protipruských veršů „Poèmes de la guerre". V češtině známe jen jeho román „Dcery generálovy", ač těžiště jeho záleží v poesii.

*

* Aby nás pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil! Začne vycházet časopis pro děti ze středu politické strany, poněvadž už i do dětí musí býti vtloukán hnus politického stranictví. Vidíte na první pohled na slepeném a bezprogramním obsahu nemohoucnost a bezradnost redakční, ale z „kritiky" se dovíte, že v onom časopise najednou „nám roste nejlepší list pro děti". A proč? Poněvadž do něho píší a kreslí děti tak dokonale a znamenitě, že jejich výplody „dobře se vyjímají mezi nejlepšími literárními plody světových autorů Saltykova, Sládka, Turgeněva a j." Jaké to zázračné děti ve frontě světové! A není stydno ani odborným učitelským listům tisknout takové reklamní nekritické nehoráznosti.

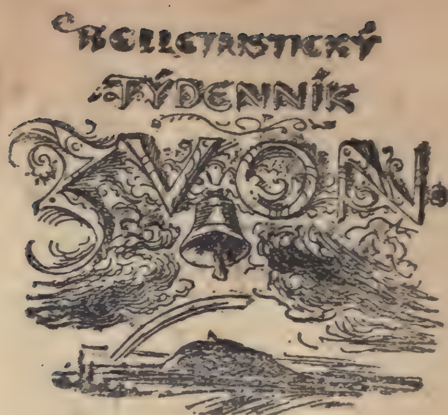
*

* V Lipsku zakládá se právě tak zv. „Lipská lidová akademie", dílem několika universitních docentů, spisovatelů, učitelů a umělců. Účelem jejím jest prohlubovati a šířiti v lidu smysl pro umění a vědy přednáškami a uměleckými podniky. Přednášky dějí se ve dvou bězích po desíti nedělích jen v zimě. Tedy něco podobného jako náš „Osvětový svaz" a „Husova universita".

V Praze, dne 14. srpna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Josef Kuchař:

PŘELET ŠTĚSTÍ.

I mně se vzácně rozjasníval svět
v zázračně milý, křehký štěstí květ.

A světlem, vírou hruď mou naplnil
a k žití dal mi odvahu i sil.

Kdys vtělil se mi v péči mateřskou,
jež zadýchala teplem duši mou.

Žel Bohu, štěstí sen se zkalil v rmut —
růžencem v mrtvé ruce ovinut.

Pak bratra, sestry sirá blaženost
rozpiala ve dvě dálky něžný most.

Ve dravý proud jej strhl světa vztek —
v mém srdci pne se jen most vzpomínek.

Však zázrak stal se: láska v sladké sny
v mém srdci zapustila kořeny.

Pohádka krásná — omámivý děj:
měl plavý vlas, nebeský obličej.

Andělských vděků svůdný, modrý zrak
mne unášel v ráj, zlatých do oblak.

Říc' neumím, co kouzel, krás jsem zřel —
ten rajský úsměv štěstí oněměl . . .

A ještě jednou o mne zavadil
motýlek z duhy drahých štěstí chvil:

Největší poklad mojich starých let
mně ve synově sladkém oku zkvet.

Ach, všecky k němu pialy se mé sny —
byl vzácný to můj poklad jediný.

Bůh ví, jak o něj stále jsem se chvěl —
ten modrý kalich zraku se mi uzavřel . . .

Mé štěstí vzlétlo v nebes oblasti,
mne svrhlo do bezedné propasti.

Teď stojím v světě vyděděn a sám,
na pospas vydán smrti pustým tmám.

Proud hořkých slz mně zaplavuje líc —
svým křídlem štěstí netkne se mne víc!

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Také Bittner Vás pozdravuje. Se svými přáteli krotil zlostníky, ale několik hošků z mandlu činilo se přec; na Bittnera mají svrchu, říkají, že mu i ve svém sdružení posvítí. Bittner se však jen usmívá. Doufám, že Vás list můj potěší; stále všickni litujeme, že teď nejste mezi námi.

Na naše styky nikdy nezapomenu a doufám, že ačkoli jsme si vzdáleni, přátelství mezi námi nevyhasne. Víte, že nejsem ctitel marných řečí, píši, jak cítím. Také sestra a děti na Vás vzpomínají. Můžete míti blahé vědomí, že mnoho jste zde dokázal, a třebaže Korytná není Jeruzalem a těch

našich lidí nejsou davy, stojí to za to. Jsme u samých hranic!

Sedávám se svými dětmi a učíme se. Nejstaršího hodlám po prázdninách dáti do Jičína. Já jich neopustím, a účelem života budou mi teď ony a — to víte — i ta naše Korytná!

Vám je tam líp, aspoň takové zimy v Praze nemáte; u nás je sněhu mnoho, všude bělo a bělo, mrzne, až to praští, ale pod jasnou oblohou a zimním sluníčkem lesy jen jiskří.

Pište brzy. Naši Vás všichni srdečně pozdravují. Ruku Vám vroucně tiskne Váš starý Pozdník."

Když Slavík dočetl, položil hlavu na ruce a slzy proudily mu mezi prsty...

V podvečer zašli si s Pejrkem přes most a Malostranským náměstím, Valdštýnskou ulicí kráčeli dále pod Letnou. Mírně mrzlo; na tmavých prejzových střechách bělal se sněhový poprašek. Pod ztemnělou oblohou, v níž jen tu tam mrkala drobná hvězdička, zdvíhaly se chmurné stěny královského hradu s řadami oken smolně černých. Svatovítská věž prorážela temno a vrcholem ztrácela se v chmurách. Staré stromy kolem Belvederu pronikaly tmavem jen jako mračné chumle. Ztemnělá stráň letenská také zapadala v noci a jen žhavé růžence světel vroubily její okraj a hlavní cestu. Koryto vltavské zčernalo, širý inkoustový proud jen místy se čeřil a leskl. Odrazy světel na pobřeží a na mostě kroužily do hlubin a tříštily se na sršivé, ohnivé trysky. Chodců kráčelo tudy již málo, tramvajové vozy hučely v dáli.

Slavík Pejrkovi dopovídal, co z Pozdníkova dopisu věděl.

„Krásné, milé zprávy — je ti teplo u srdce, viď?"

„Až na toho Lojzla."

„To dojímá, ale ostatek tě jistě blaží jako výsledek dlouhé práce."

Slavík jda skloněn, pokrčil rameny. „Ale také si myslívám, že by se to bylo též beze mne stalo."

„Proč se to nestalo dřív?"

„Byla horší doba; naši lidé jsou přec již uvědomělejší a tedy statečnější. Co jsem dohromady udělal? Často o tom přemýšlívám a říkám si, že to vše skoro nic nebylo."

„Že aspoň skoro nic! Hlučné, veliké činy se v Korytné dělat nedají, ale co pronesl jsi dobrých slov, co prokázal ochoty a učinil malých služeb! Vždyť stále na tobě vidím, jak dosud všecky nitky tvé bytosti jsou nataženy jenom tam — k nim!"

Slavík pohleděl příteli do očí a mírně se usmál: „To jsou!"

Na zpáteční cestě zastavili se v restauraci na rohu Václavského náměstí a Marianské ulice. Nechtějíce býti vyrušováni, usedli k malému stolu v koutě za skleněným vchodem. Když povečeřeli, Slavík podal příteli Deutsche Fahne a ukázal na dopis. Doktor četl:

Z Korytné. Slíbil jsem, že jakmile sčítání bude u nás hotovo, podám hned zprávu i spěchám, abych povinnosti své dostál. Naši rozmilí spoluobčané druhé národnosti v posledních dobách napiali všecky síly, aby nám v staré německé domovině podryli půdu pod nohama. Žádný prostředek nebyl jim dost špatný, balamutili, slibovali, ba i za hotové slabé dušičky kupovali. Na takové koupě je, jak známo, v českých krajích vždycky peněz dost i našli se i zde chudáci, kteří zapomněli, kdo jim stále poskytuje přístřeší i chleba, a za laciné dětské botičky nebo za nějakou tu pětku měli dosti drzosti prohlásiti, že jednací řeč jejich je u nás česká! Vděčnost arci není českou vlastností, to je dávno známo. Byli to však jen výminky, po většině odehnali drzé chytráky s úlisnými úsměvy a nedali se zlákati. Několik dobrých živnostníků zdejších, kteří snad svůj dětský věk prožili také v českém kraji, ale potom u nás našli dobré živobytí, vykonalo svou povinnost a věrně stáli s námi i s dětmi svými, ryze již německými. Hanebně zachovala se německá žena, po druhé provdaná za přivandrovalce Růžičku, jenž se do její krčmy přiženil a nevšímané nálevně chce pomoci tím, že do ní láká české nedopity. První muž její se jistě v hrobě obrátil a my zrady její nezapomeneme. Mohutný kmen našeho občanstva zachoval se však, jak se samo sebou rozumělo. Celkem napočítalo se 208 individuí, o kterých bylo napsáno, že jednací řeč jejich jest česká. Je dobře známo, že české rodiny jsou dětmi bohatě požehnány, i nebude se nikdo divit, když řekneme, že v uvedeném čísle jsou hlavně zastoupeny děti.

Přihodil se i tragický, ale dojemný případ. Zdejší obuvník, všeobecně nazývaný Schusterlojzl, byl už delší dobu těžce nemocen, ale když k němu komisaři přišli, sám si všecko nadiktoval. Byl sice českého původu, ale léta letoucí žil spokojeně mezi námi. Vlastní rukou též zápis podepsal, ale potom udělalo se mu opět nevolno a přes veškerou pomoc lékařskou ještě téhož dne zemřel. Množství občanstva doprovodilo známého mistra a věrného souseda ke hrobu. Hlavní zásluhu o zdar sčítání má náš zasloužilý starosta Wanka, radní Pohl a Palme, pan c. k. poštmistr a s nimi ti stateční pomocníci jejich, jejichž skromnost nedo-

voluje, aby byli jmenováni. Správce zdejšího bělidla Čecha Kalenského Halwinger i se spanilomyslnou chotí svojí věrně stál s námi; jemu zajisté děkujeme, že troufalosti štváčků, jemu podřízených, byly položeny meze. Ačkoli jim ve volném projevu osobním přál plné volnosti, nedovedli si této benevolence vážiti a počínali si i tak drze, že na př. žádali českých listů soupisných i českého jednání a zápisů. Úřady jim, bohužel, vyhověly, ačkoli je známo, že pánové ti německy dokonale znají a znáti musí, protože hlavní úřední jednání v bělidle je německé. Díky Bohu, největší, nejzarytější, ale i nejpotutelnější z nich, účetní Slavík, o jehož drzé troufalosti měli jsme nejednu příležitost se zmíniti, byl nenadále přesazen do pražské centrály Kalenského závodů a musel tam bezodkladně nastoupiti; do hlavního sčítání tedy již své vlezlé prsty strkati nemohl, ale ďábelské símě, jím zasévané, vzklíčilo přec i bude co pleti. Nový účetní, poslaný sem z Prahy, je sice opět Václavův syn, ale zdá se býti pokojný člověk. Po štváčku Slavíkovi nikdo ani nevzdychl, ztratil se jako dech. Proto však sedřimnouti nesmíme, ti, kteří zůstali, pokoje as nedají a kdybychom jim nechali volné pole, brzy by nám as vpadli do týla. Tedy mužně a vytrvale dál, naše milá Korytná jest a zůstane navždy městem německým!"

Pejrek vraceje noviny pravil: „Zní to přec krotčeji než bývalý pouhý bombast!"

„I je ho pořád dost!" odvětil Slavík.

„Zázraků na obrátku nečekej, ale můžeš spát spokojeněji."

„Snad budu. Chudák Lojzl . . ."

—

Z á v ě r.

V půli srpna r. 1907 kráčeli od pohorského nádražíčka k Studenému Dolu přátelé Slavík, Pejrek a Kaván. Uplynulými lety hodně se změnili: ramena se ještě víc rozpiala, obtloustli, vlasy i vousy poprášil jim prvý sníh. Slavík, nyní pokladník známé české banky, měl bradu mnohem delší a širokou; když se s ním Kaván včera u nich na nádraží setkal, pravil mu: „Tyť chceš vypadat velebně a přísně jako prorok!" Slavík mu však nezůstal dlužen a odvětil: „I brachu,, na tebe by kluci spíš mohli volat jako na Elisea."

Kaván se usmál: „Inu, máš pravdu, léta nás zorala, ale díky nebi, jinovatka není na nás tak vidět jako na tmavé hlavě vzácného pána advokáta — ale komu čest, tomu čest, vypadá mezi námi velmi vzneseně a důstojně."

„Jako vždycky!" hleděj po krásné kopčině, suše pronesl Pejrek.

Na dnešek nocovali v Kavánově škole a při veselém večírku dostali od paní řídicí houbové, že dosud nezaložili si rodinného krbu a libují si stále v staromládeneckých studených brlozích."

„Mlč, nehubuj jich," potměšile krotil ji Kaván, „až příště přijedeme do Prahy, uvidíme každého z nich kráčet po ulici s dlouhou lilijí v ruce."

„Ale je to smutné — ať se páni podívají, tuhle náš Olda půjde už v Jičíně do tercie a Boženka zamění slabikář čítankou!"

„Jejich škoda!" odvětil jí muž.

Hulili zas dlouho do noci a na konec Kaván vyrukoval opět s pohárky svých výrobků medových i ovocných.

Teď počínali společný výlet na hora a od dráhy mířili ke Korytné.

Od svého odchodu do Prahy byl v ní Slavík dvakrát: po prvé asi po půldruhém roce a sice zajel si tam z dovolené, v domově trávené, po druhé byl tam o dva roky později, byv Kalenským vyslán na inventuru. Přátelé Pozdník, Kubišta, Kocourek, Fiala poslali mu za léta také nejeden dopis, takže věděl, co se v bělidle i v městečku děje, jak se česká menšina činí, a že se tam dost změnilo. Stará hospodyně Pozdníkova spí už vedle bratra, starolesního, na lesním hřbitůvku, též chorý účetní Kühnel asi za rok po odchodu Slavíkově umřel, stará paní vyměnila si byt s Kokšem, jenž si potom do většího přivedl paničku z Prahy; Kocourka už před čtyřmi léty Kalenský přeložil jako asistenta do Hrádku a na jeho místo přišel praktikant Sojka. Farář Sturm odešel do jiných světů, řídící do pense; Herrnschal místa po něm nedostal, žádaliť starší, a Korytná se o něj zvlášť nepřičinila, ale brzy potom obdržel místo řídícího ve velké obci níž na hranici jazykové, aby tak za činnost svoji byl odměněn a aby dál konal svatou povinnost německého učitele na místě ohroženém . . .

Rozvíjel se čistý, teplý den; obloha byla jako z modráčků, lesy plny vůně a bzukotu, lučiny vedle cesty bujné a samý květ, stráně také pestře skropeny. Do ticha hrčela a šuměla řeka zrcadelně čistá, s dnem zeleným, a rozpěněné vlny shupovaly se na ní s mírných slapů jako bílá, pružná těla rusalek.

(Pokračování.)

✱

Rudolf Richard Hofmeister:

JURSKÉ ČECHY.

Prof. dru. L. HAŠKOVCI.

I.

Ona část s ničím nesrovnatelné energie sluneční, kterou povrchem svým zachytává zeměkoule v jejím rozletu všemi směry nekonečného kosmu, část celkem nepatrná a přece všechen ohromný život naší planety vytvářející, rozvíjela právě svou tvůrčí schopností vrcholné zjevy živočišné mohutnosti v mořích i rozsáhlých bažinách a pláních Evropy, kdy ostrov český stále ještě, již od počátku triasu, zvedal se nad hladinami okolních moří, pokryt hustou a bujnou vegetací rostlinnou, jež rok od roku vstávala obnovena ze spoust odumřelých starších generací, na nichž se vrstvila dále a trouchnivěla na prach i s kostrami zahynulých živočichů. A potom prudké větry rozmetávaly jemnou drť její až do dálek oceánů a povodně roztrhávaly její síťovité předivo, svazované kořínky hub a plísní, a odnášely ji rozemletou a s pískem, bahny a štěrkem promísenou do vzdálených nížin, kde ji zanechávaly v rozsáhlých uloženinách, aby nové proudy energie sluneční vyvolaly na ní znovu život bývalý.

Ze světelných těch záplav slunečních ani jediný paprsek nepadl na zemi marně: v tisícerých záblescích procházel hmotami země, hýbaje jimi v zázracích proměn, nepostřehnutelnými vibracemi pronikal všemi věcmi a všude budil úžasný život a vznikání barev, tónů, světel a rozvíjení se linií a forem v lůně vod mořských, ve vlhké prsti rovin, v měkkých, stále mokvajících půdách mokřad, v bahnech močálů a bažin, ve sladkých vodách vnitrozemních i na hladkých tvrdých plochách skalin a horstev, ba i v nejhlubších propastech širých oceánů, i v každé jednotlivé krůpěji vody.

Kdyby oko člověka bylo tak zázračně uzpůsobeno, aby mohlo zachytiti a pozorovati všechny zjevy tohoto ohniska křísícího, toto nepřetržité vznikání života po atomech v každém okamžiku a všude kolem sebe, v tom množství nepředstavitelném, viděti vzrůst jejich v organismy, zápasící a pohlcující se navzájem, a zároveň zříti i současné umírání, rozklad a rozpad všeho ústrojenstva i opětný nový vznik, klíčení, víření a ruch a oživování nesčetných bodů, spor, buněk a zárodků — tuto úžasnou směsici zázraků v každém bodu kolem sebe i v sobě samém, kdyby byl schopen tohoto vidoucího a vše postřehujícího ponoření se ve věčný a neustávající kvas života i zhouby v bilionech mikroskopických zjevů, — jaký by to byl obraz, přesahující hranice i nejodvážnější fantasie, pojatelný snad jen zrakem nadlidským!

Závrať jako nad bezednou propastí jímá mysl člověka při představě zdrcujícího a nekonečného deště dojmů, objevů a nevystihlých obrazů hemživého koloběhu ustavičných proměn, jakému vystaveny byly by všechny vnímající schopnosti ducha při této imaginární možnosti.

Avšak pro nekonečný počet vibrací, jež trvají v přírodě od věků, nemáme orgánů, jež by s nimi byly ve spojení a uvědomovaly nás o všem, co se kolem nás děje; jsme jako trosečníci, zachránění na pevninu, kde zástupy cizího plemene mluví kolem nás neznámou řečí a rozhodují o našem osudu, aniž bychom z hovoru jejich jediné slabice rozuměli.

Nesčíslné druhy tajemných energií působí na jsoucno světa, na věci i těla, na vše, co jest, ale jen několik z nich známo jest člověku; jejich ustavičnými proměnami, vzájemným slučováním i rozpojováním, zápasy, zmáháním, promítáním, odpuzováním a vylučováním i nesčetnými jinými pochody, pro něž ani jmen nemáme, dochází teprve příroda k vytvoření souhrnu toho všeho: životu.

Tisíce jevů životních odehrává se v nesmírném uraganu proměn kolem člověka, jenž jich nevidí; tisíce tónů a zvuků a hlasů dostihují blan jeho sluchového bubínku, aniž by jím pohnuly nejjemnějším záchvěvem, miliony zákmitů světelných přilétá prostorem světovým a přinášejí oku jeho obrazy zjevů blízkých i nekonečně vzdálených, z celého kosmu hvězdného — ale hrubý zrak jeho jich nevnímá. Smysly jeho ulpěly na věcech hmotnějších a jen vývojem, který pokračovati bude ještě miliony let, dospěje snad člověk někdy stavu, který mu zjeví svět ve zcela jiné podstatě, než jak my jej vidíme, — a to bude onen den velikého Poznání, o kterém snili geniové lidstva všech věků, po němž pialy se zraky jejich v tragoediích umírání, hluboko ve tmách zakletí člověčenstva, daleko před branami světla, jež jevily se nedostižnými ubohým smrtelníkům...

Souhrn bilionů jednotlivých proměn za dobu milionů let, dobu, která jest jen mizivou pomlčkou mezi dvojím oddechnutím země, vytváří teprve změnu ve tvaru a podstatě ústrojenstva, pozorovatelnou člověkem. —

Podivný byl obraz světa v době jurské.

Nebylo Evropy, Asie, Afriky, Ameriky a Australie. Obrysy zcela jiných pevnin vystupovaly z oceánů, někde slučovaly jednotnou souší dva nynější díly světa, jinde je roztrhávaly na několik velikých ostrovů. Mnohá vysoká horstva nynější skryta byla tehdy ještě na dně propastí mořských, co zatím jinde rozsáhlé souše bujely báječným životem nejrozmanitější bohatosti tvarů vegetace i živočišstva a potom, v dobách pozdějších, ponořily se do bezedných hlubin oceánů, odkud ani jediná stopa jejich bytí nebyla vynesena na světlo; a snad geologům budoucích věků, za statisíce, ba snad za miliony let, dopřáno bude prozkoumati je a užasnouti nad velkolepostí jejich života, na dlouhé věky ponořeného v zapomenutí a nepamět, až nový obrovský převrat vynese je vzhůru ke světlu slunce.

A potom snad zase souš nynější, na které žijeme, sníží se jako náhle propadlá obrovská propast, do níž se vrhnou střemhlav spousty vod a pokryjí ji na nové miliony let a budou ji zanášeti svými bahny, nánosy a zbytky živočišnými i rostlinnými, aby tak na ní za nová statisíciletí vytvořily opět nový útvar horninný, další nepatrný stupeň ve svém nekonečném budování.

Podivuhodný život rozvíjel se na tomto českém ostrově jurském.

Stará vegetace doby prvohorní byla už téměř úplně zmizela a rozsáhlé krajiny změnily od té doby svou tvářnost od základu.

Kde dříve kdysi strměla vzhůru nehybná, ztrnulá krása stromových velikánů doby kamenouhelné, tonoucí v hlubokém tichu hrobového mlčení, zdvíhaly se nyní jednotlivé lesy stromů jehličnatých, ověšených šiškami, jinde zase háje cypřišů a araukaritů tvořily na rovinách nesčetné skupiny malebných kontur, jež se rozšiřovaly a spojovaly v rozsáhlé uzavřené třásnění lesů. V hustých, stinných a vlhkých pralesích vyrůstaly obrovské tisy, v jejichž dlouhém životě století znamená jako jediný rok, a vysoké jedle jako štíhlé zelené obelisky čněly svými ostrými hroty do mraků.

Ve vlhkotách a mokřadách, v údolích bažinatých, jejichž měkká zrádná půda houpala se jako pružné klenutí studených a mokrých propastí, rozrůstaly ohromné, na sta mil dlouhé a široké neproniknutelné houštiny rákosů, třtin, křovisk a bambusovitých trubic, mezi nimiž vystupovaly nad jejich vlnící se zeleň četné husté skupiny velikých ságovníků, jež se rychle množily a bujněly v měkké, vlažné prsti a zabíraly stále širší okruhy kolkolem.

S nimi zápasily tu o světlo i o zem podivuhodné zjevy říše rostlinné, stromy pandánové, jejichž ohromné rozevláté koruny plachtovitých listů sbíhaly se svými větvemi v krátké silné kmeny, rozbíhající se už vysoko nad zemí v množství jednotlivých zkřivených kořenů, které teprve mířily do bahniště půdy, v níž se ztrácely jako hluboko zatknuté drápy, tvoříce tak pod stromem kostru vzdušného podivného stanu, ideální útočiště drobnějšího živočišstva pro chvilky oddechu a spánku.

A opět jinde zase vysoké koruny palem utvářely nebývalé dosud linie a křivky skvělých forem rostlinných a rýsovaly se nádhernými třásněmi, terči, kotouči a paprsky velikých vějířů proti hluboké modři nebes, a břehy zálivů a lagun bažinných byly plny různotvárných typů kapradí širokolistého a třásněného jako nenapodobitelná síť skvoucího prolamování zelených světel a stínů, co zatím na místech vyšších a sušších, mezi cycasy báječně rozmanitých forem a zpeřených listů, přeslicemi a šiškonosnými stromy jehličnatých lesů strání a vyvýšenin točily se vzhůru kapradiny vysokopnoucí s tuhými a úzkými lístky a zavěšovaly se na kmeny, větve i křoviska, šplhajíce po nich ze stínů podrostu ke slunci, světlu a teplu.

V netknutých vrstvách jehličí, po staletí střásaného, v drti práchnivějících kmenů a hromadách větrajících hornin pomalu prolézali velicí švábi a škvoři tisícerými chodbičkami v horlivosti shonu po potravě, na místech úplně suchých, kam voda z rozlehlých storamenných bažin nikdy nedostoupila, vršily se první stavby termitů, a neobyčejný ruch jejich hemživého života šířil se kolkolem do všech stran.

S nimi nový druh bojů přišel na svět: kdežto dosud vždy jen jednotlivci zápasili na život i na smrt, v zuřivostech hladu i samčích vzteků, jež neznaly ušetření, bojovali termiti první bitvy celých řad litých válečníků, utvářeli první organisované armády světa, přepadající nepřátelská území, bořící celé státy a zajímající první otroky na zemi.

A to byl první krok na scestí ve vývoji tvorstva...

Mezi vysokými travami přenášely se kobylky mocnými skoky na místa, jež

lákala jejich podivně utvářené hmyzí oči, co zatím ve skrytu stínů zpívali cvrčci první píseň brouči u vytržení nad nádherou nejkrásnějšího ze světů...

V potoce, vinoucím se velikou lučinou a stíněném daleko do šíře rozepiatým větvovím křovin a stromoví, nehybně číhali první sladkovodní raci pod výčnělky břehů, neviditelní ve stínu, nerozeznatelní od omšených, bahnem potažených oblázků, klepeta napřažena dopředu — obraz zkamenělé chtivosti drobné šelmy...

Táhlé údolí po obou stranách potoka mezi zalesněnými vypnulinami a pahorky, s řídkými skupinami stromovými, hořelo sytou, šťavnatou zelení travin, rostoucích hustě a bujně na půdě kypré a hojně zavlažované, — leč ani jediný motýl netřepetal se ještě nad vlnícími se mečíky trav, ani jediná včela nesnášela se ještě bzučíc ze vzduchu, chvějícího se teplem...

Nebyloť ještě rostlin kvetoucích, jejichž skvěle barvité kalíšky květní lákaly by k sobě tyto své bezděčné oploditele k rozkoším hodů s plnými číšemi medového nektaru.

Hle, jak jednoduchým se náhle jeví rozluštění tajemství vzniku jednotlivých druhů ústrojenstva: jakmile byla vytvořena podmínka jejich života, ihned vstávaly ze skrytého lůna přírody do světla dnů, zářice novostí, objevovaly se náhle a neočekávaně, nesouce v sobě buď vzácný dar možnosti vývoje, zdokonalení a přizpůsobení, nebo předurčení záhuby, jež neodvratně přicházela v den, kdy tyto podmínky se změnily.

A tak mezitím, co v teplých nížinách, na březích potoků, pod sluncem, zářícím ještě mladistvým žárem tajemných plodných energií, a za příšek vlažných krůpějí dešťových, snášejících upoutané neznámé plyny z atmosféry do lůna tvořivé půdy, propletené nesmírnou sítí kořínků, vyrůstaly tajemným pochodem energií takto sloučených první maličké, nesmělé číšky květů, sotva spletí metlic se k azuru nebes prodírajících, — už také v neviditelném klíně přírody, kdesi v neznámém koutku rušného a hemživého života hmyzu, rodily se první neumělé tvary vos, včel a motýlů, pokusy, odsouzené ke zkáze v tom okamžiku, jakmile nalezena bude forma dokonalejší...

Jako zelené plameny, šlehající do výše, vyskakovaly v závanech větru fábory a korouhve popínavých kapradin a celá krajina čeřila se ve vlnách barev, v nichž zelená převládala všemi svými odstíny od světle ohnivé zeleně třtin močálů a mechů lesních dolíků až k temné modři vzdálených lesů obrovských araukarií, velikých jako kalifornské stromy mamutí, a k běle šedavé zeleni velikých listnatých lišejníků.

Z nepřehledného moře sítin, rákosí a vysokých travin bažinaté nížiny toporně trčela vzhůru tlustá sochorovitá stébla mladých přesličníkových výhonků s palicovitými vrcholky, podobající se osekaným pahýlům mladého lesa, jehož stromům bouře všechny koruny byla ulámala, a nad ně zvedla se do širé záplavy slunečního světla modravá šidla a rýsovala nad úžasnou směsí všeho porostu bažinného i nad lesklými hladinami tůní močálových lomené přímky svého těkavého letu jako míhající se safírový prach roztříštěného meteoru.

Ze skulin tohoto stále rostoucího, šumícího a skřípajícího mřížoví třtin, přeslic, sítí a bambusovitých travin, všemi barvami kříž na kříž žíhaného, svítily mrazivou hrůzou omamující, upřené pohledy hadů, jejichž těla se neslyšně provlékala spoustami třtin a stvolů zelených i odumírajících, překvapovala a děsem svého náhlého zjevu omračovala drobnou faunu úzkých stezek houštinných i skrytých brlohů pod kořeny stromů i pod vrstvami stlívající vegetace.

Na oblouky třtin, houpající se nad úzkými lagunami močálů, vylézaly z vod žáby rozmanitých barev holých i bradavičnatých pokožek, lovily hmyz a jejich kuňkání, z počátku střídavě si odpovídající a potom v jednotvárnou a smutnou hudbu splývající, teskně se neslo do dálek přes zvlněnou hladinu rostlinné zeleně, jako truchlivé lkání neviditelných bytostí nad mlčelivými samotami země — stále ještě jediný to hlas živočišný mimo skřeky a chropoty skonávajících kořistí, který hlásal náladu beznáročné spokojenosti nejpokornějších ze všeho tvorstva země...

A všude, kde bujný a hustý porost tvořil v neproklestitelné spleti nesčetné přirozené úkryty, pobíhali za pastvou, lovem nebo ve hrách malí ještěrovití ssavci nejnižšího stupně a rozmanitého ustrojení: jedni s rohovitými šupinami nebo štíty, jiní s bodlinami nebo s hebkou srstí a zobákovitým čenichem, ptakořitní to praotci ssavců nynějších, druhy masožravé i hlodaví býložravci, a mnozí z nich měli obě víčka oční a pod nimi ještě i mžurky jako ptáci a plazi.

Na travnatých planinách skákali pravačnatci na svých dlouhých zadních nohách s vaky břišními, z nichž vykukovaly plaché hlavičky mláďat s mozečky nepa-

trnými a zatíženými nemožností rozvoje, a všichni tito nedokonalí prassavci setrvávali po statisíciletí ve své mizivé nepatrnosti, co zatím příroda, která na ně byla na kosmickou chvilku zapomněla, vyčerpávala všechnu svou mohutnost tvůrčí na utváření kolosů veleještěřích, jejichž ohromnou velikost ani nejbujnější fantasie si nedovede vykouzliti. —

Tak vyvíjel se život pod sluncem sálajícím a oblaky dešťonosnými bezmeznou stupnicí organismů, jejichž tvary podmíněny byly látkami, jichž souhrnem jest hmota Země.

A kdyby bylo možno, aby nějaká nová látka z kosmu hvězdného se snesla a smísila s ní, energie sluneční v tom okamžiku by dala přírodě sílu, vytvářeti druhy, tvary a barvy překvapující novosti, jakých tu ještě nikdy nebylo a o nichž nelze nám míti ani potuchy!

(Pokračování.)

Josef Kratochvíl:

ČERNÝ KŘÍŽEK.

Nebeským obloukem lehké obláčky se honí,
života našeho slunce k západu se kloní,
proč bychom dál ještě psali pamětí svých knihu?

Co všecko můžeme dnes již vyčíst z jejích stránek!
Plno v nich černých je křížků. Zdobí truchlostánek
pohřbených nadějí, kteréž uvadly nám v mihu.

Myslíš snad, průběhem doby že nám vzkvetou zase?
Nahradí úsměvem sladkým hořkou slzu v řase,
růžemi zveselí smutný háj náš cypřišový?

Vzdej se té naděje, blouznilko má snivá,
nežli Tě zklame zas trpce její mluva lživá!
S hořem bych dělal v té knize černý křížek nový . . .

V ROZLOUČENÍ.

Beruško má zlatá,
pospěš na mou hruď . . .
chci Tě ještě zlíbat
a pak s Bohem buď!

Smutně leží rozbit
vzletu mého vrak,
žďanou hvězdu spásy
zastřel černý mrak.

Růže velkých vznětů,
lilje čistých snah
zavřely svůj kalich,
rozpadly se v prach.

Žití mého svíce
dohořívá již,
máš-li v oku slzu,
utři ji a ztiš.

Ještě jednou za to
na mne pohlédni,
bude ach! to moje
radost poslední.

Dík, beruško zlatá,
teď však na mou hruď . . .
chci Tě ještě zlíbat
a pak s Bohem buď!

K. Šípek:

SLADKÉ NESMYSLY.

(Dokončení.)

VI.

Počátkem května psal Rorejs:

„Podobá se, že ucho pověděmého džbánu ulomené zůstalo mi v ruce. Marie Jíchová je všecka znepokojena, bádá v knihách a čím víc z nich poučení pije, tím více roste její znepokojení. Stojíme před t. zv. radostnou událostí. Stojíme na nohou velmi roztřesených, ona i já, industriálka a podučitel. A neslyšně si zpíváme: Radil se chudý s chudou, jak spolu živi budou? — O tichou soustrast se prosí. Věnce s díky se odmítají. Dva, jež byly, čert vzal.“

A po dvou nedělích psal opět:

„Heureka!“ volám s Archimedem. Jsme zachráněni! Od západu přišla tentokráte spása. Psala z Marianských Lázní Marii Jíchové její bývalá indická mylady. Seznámilať se tam s dámou, která přijela k rodičům do Budějovic slehnout a teď z následku obtížného porodu léčí se v jmenovaných thermách. V polou června vracet se bude do svého manželského domova do Alexandrie, kde její muž je prokuristou velkého obchodního domu. Vracet se bude s dvěma dětmi, které tou dobou jsou u děda a báby v Budějovicích. A k těmto dětem (jedno 9, druhé 7) hledá bonu Češku, německy korektně mluvící. A tu prý si mylady vzpomněla na ni, na Mary. Měla-li by chut...

Padli jsme na kolena s díkůčiněním Všemohoucímu.

Tyto dny byla Mary v Marianských Lázních představiti se nové velitelce.

Nota bene: novorozeně do Afriky nepojede. Umřelo při zrození.“

V následujícím dopise přítelově se četlo:

„Doprovodil jsem Marii Jíchovou do Budějovic. V nádraží jsme se rozloučili. Tam také zůstal balvan, jenž mi s prsou spad. — Trieste — Alessandria via Brindissi. Hurrá!“ Dopisy přítelovy hemžily se potom citáty z listů Marie Jíchové od břehu afrického. Psala:

„Tíha tajemství, že jedu do Afriky sama druhá, rozplynula se nečekaně v radostné plesání. Moje milostivá byla nadšena mým doznáním. Nic prý nemohlo jí býti vítanější, neboť stanouc se matkou, budu o to hodnotnější jako vůdkyně jejích dětí. Chlebodárce nepřijal však moje doznání stejně vlídně. Škareděl jako Wotan. Týden na mne nemluvil, ba ani na mne nepohleděl. Za mé pozdravy neděkoval. Je to širší náš krajan, z Chomútova rodem. „Zamračený kopčák,“ pravila mi velitelka.

„Abych prý nic nedbala na to, jak se tváří. Má brouka na mozku, jako všichni kopčáci. U nich prý je vrcholnou lidskou ctností korektnost. I jejich Pánbůh má o tu božskou vlastnost víc, že je äuserst korrekt.“

Jindy opět psala Mary:

„Křtiny byly velmi slavné. Mezi hosty byl i náš rakouský konsul dr. Markvart, jenž hrůzně láme češtinu, ale i vlašsky mluví s dobrodružnými přízvuky. Na rukou držel můj chlebodárce, stále podmračený, takže byla obava, aby svého kmotřence neuřkl. Náš syn pokřtěn byl v italském kostele sv. Onufria a obdržel jméno Enrico. Sama jsem si tak přála. Doufám, že budeš dodatečně souhlasiti a že bys nebyl tak necitelně ješitný, aby hoše jmenovalo se po tobě Martin. Brrr! Ostatně Enrico má svátek v létě, Martin až pozdě na podzim. Tento důvod také u mne padl na váhu. O hostině v přípitcích vzpomenuto bylo také nepřítomného, anonymního otce. Znělo ti asi v uších, Martine?! Drbaly jsme tě s mou nejmilostivější jak se patří. Považ, ona se cítí našeho kloučka babičkou. Mívá nápady k popukání. Než jsem slehla, záviděla mi, že budu rodit. Od té chvíle, co jí v Mariánských Lázních doktoři zakázali mít děti, rodila by prý každý měsíc, ačkoli dřív prý jí to nedělalo také žádný špás. — Buď zdráv, Martine, a piš, piš, piš! Náš Prcek Afrikánus posílá nemanželskému tátovi pac.“

— — — — — — — — — — — — — —

Ale Rorejs psával k africkým břehům čím dál, tím řidčeji a stručněji. Školské práce navalilo se chorobou, která jeho principála uvrhla na lože. Zastupoval jej v školosprávě, vyučoval staženě obě třídy, jeho i svou. Také kruchtu měl na starosti sám a sám, neboť mužská síla, kterou dosadili na trojtřídku po Marii Jíchové, vyhýbala se kostelu jak čert kříži. Paní řídící, ráda nerada, musila ujmouti se ručních prací.

Jedné noci churavý principál prudkému nárazu záduchy podlehl. Byl pohřben se všemi poctami. Z daleka široka přispěchali páni bratři vzdáti poslední poctu

spolupracovníku na národa roli dědičné, s kruchty snášely se tklivé, do sluchu líbivě jdoucí zvuky Láblerova vokálního rekviem, nad zejícím hrobem u rakve rozloučil se s milým Vincíčkem hlasem, jenž v slzách se zajíkal, starý místní farář, a za roli školskou, již pomáhal neúnavně kypřiti, vzdal vystydlému spolubojovníku vroucí dík, zajisté kde kým spolucítěný, kolega Vostřebal, jehož tremolo bylo tím roztřesenější, neboť řečník měl čáku, že ulebedí se na trojtřídce po nebožtíkovi.

V prázdninách se Rorejs stěhoval. Jednotřídka, na niž byl dosazen, byla na vsi s filiálním kostelem. Počítalo se s jeho varhanickým umem o pohřbech a slavnějších svatbách, jakož i při pravidelných mších, které konaly se o nedělích následujících po mariánských svátcích.

Pod střechou jednotřídky byl naturální byt, v němž bylo nutno hospodářsky samostatně se zařídit. Fundus instruktus přivezl si do něho z otcovského domu, z něhož přišla mu i hospodyně. Šla za ni mladší jeho sestra, svobodná Lidka. A šla nerada. Předně: z města jít na ves, za druhé: vařit, prát, žehlit — bratrovi, za třetí a hlavně: zrovna v ten čas tam u nich doma nastěhoval se slečince do srdéčka první nájemník. I nastoupila svůj hospodyňský úřad s tajným plánem, že bratra ožení. Nevěstu mu najde, když sám je nešika. Však jí do hlavy nešlo, dřív jako študent takový chytlavec, že teď je bez rady. Anebo snad bez chuti?! Vejdouc jednou do pokoje našla bratra v lenošce zahloubaného do dopisu, jehož papír měl smuteční obrubu. A nastojte! V očích čtoucího slzy.

„Ježíši! Co je ti, Martine? Kdo to zemřel?“

Probral se ze zadumání, leč neodpověděl. Jen posupně zíral před se. U jeho nohou ležela obálka rovněž s černým okrajem. Shýbla se pro ni. Byly na ní podivné, patrně cizokrajné známky a adresa v cizím jazyce. Zeptala se opět:

„Kdo to, Martínku, zemřel?“ A on odpověděl:

„Můj syn.“

Řekl to hrobově, zrovna mrtvolně, až posluchačku hrůza obešla. Na obrat však vrátila se jí veselá nálada. Zvolala polo ve smíchu:

„Já mu, bláhová, ohlížím se po nevěstě a on je, šelma, zatím už ženat!“

„Nu . . . ženat nejsem, abys věděla!“ řekl Martin pořád stejně opravdově. Nová hrůza Lidku obešla. Zaúpěla téměř:

„Tak ta panička je svobodná?“

„Ano, ta panička je svobodná,“ potakal bratr a koutky úst škubl mu úsměšek.

„A víš ty, Martine, že je to hřích, že je to hanba?! Její hanba, ale tvá také!“

Schoval dopis do kapsy a propověděl opět vážně a rozhodně:

„Slyšelas, že dítě zemřelo. Jeho matka najde tam v Egyptě, kde nyní žije, lepší štěstí jistě, než by našla tady s vesnickým kantorem. A konec řeči!“

„Tak ty, Martine, si ji nehodláš vzít?“

„Ne, nehodlám!“ křikl bratr pohněvaně. „A ty přestaň už s tím zpovídáním!“

Lidka vyšla schlíple do kuchyně. Běhalo jí hlavou: do Egypta! Takovou dálku! Tam se utekla svatá Panna s Ježíškem a s jeho pěstounem. A tahle, chudák, je tam sama, bez pěstouna a teď i bez dítěte!

O tom štěstí, o němž mluvil bratr, že v té dálce najde, Lidka tuze pochybovala. Listy z Afriky docházet nepřestávaly. Zprvu týdně jeden, potom bývaly mezery delší. Umiňovaly, umiňovaly ty tajemné dopisy, až konečně docházet přestaly. Martin zdál se zcela uklidněný, jako by v něm bylo svědomí usnulo. A Lidka je neburcovala. Nesměla. Ani by to nebylo nic platné, jak si v duchu říkala.

Ale uklidnění Martinovo bylo jen zdánlivé, nebo alespoň dočasné. Když africká pošta více nedocházela, bylo po klidu. Jedné noci vytrhl se ze spánku, vyskočil z postele, rozžehl lampu, napsal psaní, jež v neděli sám donesl do Příbramě na poštu, odkud odeslal je expres do Alexandrie via Terst-Brindissi. Bylo stručné, stálo v něm: „Přijeď! Vezmeme se!“

— — — — — — — — — — — — —

Tento dovětek sám mi Rorejs vyprávěl, když prospával, vlastně probdíval svou poslední svobodnickou noc v mém malostranském pokojíku s nástřešní vyhlídkou.

Následujícího dne sezdán byl u sv. Štěpána s Marií Jíchovou. Tvářil se vážně při obřadě i při svatební hostině.

Za dobou sladkých nesmyslů zapadla těžká vrata, nastala perioda vážných pravd, abych mluvil slovy Šmilovského, od něhož jsem si půl titule vypůjčil.

Jestli ve svatební den v hlavě ženichově zatanula myšlenka na jeho zamilovaného básníka, jistě vyvřely v ní verše z knihy Sny o štěstí:

„Až můj život uvadne,
nebuď ti to záhadné.
I studánka zakalí se,
když v ni kámen upadne.“

✱

Karel Drož:

ZE VZPOMÍNEK NA SVATOPLUKA ČECHA.

Když Svatopluk Čech řídil feuilleton „Národních Listův“ a jejich nedělní zábavnou přílohu, posílal jsem mu své obrázky tatranské k otištění. Vděčím tedy hlavně jemu a „Nár. Listům“, že uveden jsem byl do spisovatelské obce české. A zase to byly „Nár. Listy“, které kritikou velmi příznivou (od prof. Voborníka) nejvíce přispěly k rozšíření „Tater“.

Druhý můj spis „Život na Tatrách“ otištěn byl více než z poloviny ve „Květech“. Sice první můj příspěvek (Bělanské jeskyně) přijat byl redaktorem drem Serv. Hellerem (který tehdy řídil část poučnou), ale obsáhlá studie „Okolo Tater“ dostala se již do rukou Svatopluka Čecha a byla příčinou malé korespondence, kterou si dovoluji uveřejniti. Již před tím Čech mi psal dvakráte: po prvé, když uveřejňoval „Tatranskou hájovnu“ (nelíbil se mu maďarský pravopis jména Pazderňákova a naléhal na pozměnění), po druhé mne žádal, abych mu napsal text k obrázkům z východních Karpat, jejichž klišé nabídnuta „Květům“ na výměnu.

K cestopisu „Okolo Tater“ poslal jsem Čechovi fotografie a upozornil ho na svérázné kresby Witkiewiczovy ve spise „Na przełęczy“. Čech odpověděl: *)

Velectěný pane!

Odpusťte, že jsme neužili navržených kreseb Witkiewiczových: pro letošek nemohli jsme již mnoho illustrac do listu vpraviti a čas byl také již krátký, abychom klišé z Polska objednávali pro tento sešit.

Kdybych však práci Vaši nebyl dal nyní na řadu, byla by třeba delší dobu zbytečně na uveřejnění čekala.

Pro příští sešit máme ještě 4 illustrace zhotovené dle zaslaných fotografií:

1. Museum Tatranské, 2. Brána Kantakova. 3. Brána Kraševského a 4. kříž Vinc. Pola. V prosincovém čísle mohli bychom pak uveřejniti ještě tu heliogravuru Smrečínského stavu a další 4 illustrace; tyto mohli bychom objednati v Polsku. Prosím Vás tedy, abyste mi udal přesnou adressu, na kterou se o ta cliché Witkiewiczových obrazů obrátiti máme, a zároveň Vás prosím, abyste buď nějaké 4 illustrace z těch obrazů (ovšem nejhezčí) sám vybral aneb ještě lépe — ty obrazy k nahlédnutí mi zaslal; vrátil bych Vám je ihned. Poněvadž máme posud samé stavby a krajiny, hodily by se pro ty 4 illustrace nejlépe typy a výjevy lidové (tedy postavy horalů a horalek a podobné).

Prosím, abyste laskavě moji žádost vyřídil dle možnosti brzo, aby cliché v čas mohla býti objednána.

O té heliogravuře Smrečínského stavu oznamte mi laskavě, byla-li již někde otištěna a kde.

V dokonalé úctě

Vám oddaný

S. Čech.

9/10 1898 v Obříství (pošta je v místě).

Vyřídiv přání obdržel jsem na lístku poděkování:

Velectěný pane!

Klišé obrázků jsme již obdrželi (vyjma Sabału); děkuji znovu za zprostředkování.

Jaký podpis byste odporučoval pod obrázek „Vojtek Roj“? Dal jsem: „Tatranský horal“. Souhlasíte — či hodil by se Vám lépe podpis jiný?

Váš oddaný

S. Čech.

V Obříství 17/11 1898.

V ruské „Nivě“ z r. 1898 (v čís. 45.) Sergějenko uveřejnil zajímavou stať z nevydané dosud své knihy „Какъ живетъ и работаетъ графъ Л. Н. Толстой“ s portretem Tolstého a 4 obrázky. Upozornil jsem na novinku Čecha a dostal tuto odpověď:

Velectěný pane!

Děkuji Vám srdečně za interes, který v posledním dopise Svém laskavě projevujete našemu časopisu.

V podobných věcech, jako je ten illustrovaný článek o Tolstém, vadí nám poněkud způsob vycházení „Květů“; do prosincového sešitu bylo již pozdě (ten byl v době zásilky již hotov) a uchystáme-li tu věc do sešitu lednového, jest zase obava, že nás předejde některý jiný český časopis, zejmena týdenník jako „Světozor“ a „Zlatá Praha“. Vydáme sice lednový sešit již před svátky, asi 23. prosince, ale „Niva“ se v Čechách dosti odbírá a článek ten jakož i jeho illustrace jsou lákavé; jest tedy

*) Rozumí se samo sebou, že uvádím dopisy doslovně:

velmi možno, že jej některý český týdenník již v nejbližším čísle uveřejní.

Ale měl bych ten článek s illustracemi v lednovém sešitě velmi rád, a chcete-li mi v tom býti laskavě napomocen, mohli bychom věc takto zaříditi:

Stopoval byste v tomto týdnu sám také, nebude-li ten článek v některém jiném časopise. Nebude-li, mohl byste jej laskavě začátkem příštího týdnu přeložiti a mně zaslati (asi tak od středy za týden) a já bych tu věc ještě vřadil do lednového sešitu.

Záleží mi však také velmi na obrázcích. Objednati klišé již nelze; nedošly by v čas. Ale tuším, že není mezi Rakouskem a Ruskem žádné smlouvy stran patisků a že snad bez závady obrázky z ruských knih a časopisů lze reprodukovati. Otázal jsem se na to v Praze; ale dosud nemám odpovědi. Snad to víte sám a v tom případě byste snad mohl buď: 1. — víte-li to určitě, že reprodukce není dovolena — laskavě naším jmenem hned dopsati „Nivě", svoluje-li k reprodukci a kolik by za dovolení žádala — mnoho by snad nechtěla, bylo by ovšem třeba také žádati za rychlou odpověď; nebo 2. — víte-li, že patisk ruských věcí je dovolen, mohl byste mi to laskavě oznámiti a po týdnu — nebude-li mezi tím ten článek jinde uveřejněn — číslo „Nivy", které dnes vracím, laskavě mi opět zaslati, načež bych se o reprodukci obrázků postaral.

Bude-li mezi tím jinde jen článek b e z i l l u s t r a c uveřejněn, nevadilo by nám to; uveřejnili bychom illustrace i s textem. Ale kdyby jinde také illustrace byly uveřejněny, nemohli bychom již věc tu otisknouti.

Ještě jednou Vám za ochotu děkuje
Váš oddaný
S. Čech.

V Obříství 4/12 1898.

Nebyla ještě vyřízena „Jasná Polana", když „Niva" (21. listop. 1898) přinesla zprávu skutečně sensační, že Lev Nikolajevič Tolstoj bude v ní příštím rokem uveřejňovati nový román „Voskresenie", po „Vojně i míru" a „Anně Karenině" nejobšírnější. Psal jsem ihned Čechovi, aby zadal za autorisaci a román současně s „Nivou" otiskoval. V brzku došla odpověď:

Velectěný pane!

Za Váš nový návrh též upřímně děkuji; ale myslím, že již některý (ani ne tak časopis, jako) nakladatel si přispíšil. My vůbec dosud o současné vydání překladu cizích románů se neucházeli, nekladli jsme na to zvláštní váhu a kde bylo třeba autorisace, ucházeli se o ni překladatelé sami. Nemám tedy v těch věcech žádnou praxi, zvláště poněvadž dříve překlady v „Květech" redigoval přítel Dr. Heller; nyní poslancuje a bývá střídavě v Praze a ve Vídni, tak že nevím, zda-li by jej můj dopis zastihl a nezůstal-li by někde ležeti.

Mně pak vadí také trochu jazyková otázka; znám sice rusky, čtu ruské věci jako české, i smluviti se dovedu; ale v dopisování ruském nemám náležité znalosti a sběhlosti.

Ale jinak bych byl ovšem potěšen, kdybychom ten román Tolstého mohli přinášeti v „Květech". Proto činím návrh a nesmíte se nad ním pozastaviti; vede mne k tomu účastenství a ochota Vaše, kterou Jste po dvakrát samovolnou nabídkou na jevo dal.

Zdá se mi, že by za vylíčených okolností bylo nejvhodnější a nejkratší, abyste sám Tolstého telegraficky neb dopisem — jak uznáte — za svolení požádal, byste román do češtiny překládati a jej současně s „Nivou" ve „Květech" uveřejňovati mohl. Telegram byste mohl prostě sám i spolupodpisem „vydavatelstva" neb „redakce Květů v Praze" opatřiti, kdežto pro případ, že byste poslal Tolstému pouze list, snad byste k němu mohl prostě přiložiti i český můj dopis, jejž za tím účelem připojuji. Nebude-li mu T. rozuměti, je na něm vignetta a podpis, a z dopisu Vašeho pozná, oč jde.

Chcete-li tedy, učiňte tu laskavost; rozumí se, že útraty telegramu atd. vynahradila by Vám naše administrace i prosil bych Vás, abyste mi je pak laskavě sdělil.

Na můj dotaz stran „Nivy" mi z naší administrace píšou, že mezi Ruskem a Rakouskem není smlouvy bránící reprodukci obrázků a že si můžeme nechat dle illustrace „Nivy" bez závady zhotoviti v Praze zinkografie.

Nepředejde-li nás tedy tento týden některý jiný časopis (jak jsem uvedl v předešlém dopise), mohl byste laskavě článek onen přeložiti a mně i s oním číslem „Nivy" zaslati.

S přátelským pozdravem
Váš oddaný
S. Čech.

V Obříství 9/12 1898.

Telegrafoval jsem okamžitě Tolstému, zaplatil zpáteční odpověď, ale Jasná Polana se neodezvala. Buď telegram zapadl (docházely jich spousty), buď Tolstoj přemožen prací zapomněl odpověděti. Opis telegramu poslal jsem do Obříství a v dopise vybídl Čecha, by navázal spojení s „Nivou" za tím účelem, aby si oba časopisy obrázky vyměňovaly; „Niva" přinášela mnoho pěkných, typicky ruských ilustrací, „Květům" pak bylo cizí klišé draho platiti nebo spokojiti se výměnou obrázků méně vhodných. Čech odepsal vracející se poštou:

Velectěný pane!

Děkuji Vám srdečně za ochotu a práci, kterou Jste mi opětně v záležitosti „Květů" věnoval. Odpověď Tolstého dosud nemám a snad ani tak rychle přijíti nemůže; vzpomněl jsem si totiž, že asi v Jasné Polaně není telegrafní stanice a také zde v Obříství stanice takové postrádáme; máme jen bídnou poštu. Bude tedy třeba doručení poslem tam i zde, a tím se bezpochyby věc trochu pozdrží.

Napadla mi také noticka, kterou jsem před delším časem v listech četl a dle níž Tolstoj překladatelům oznámil, že není třeba o dovolení jej žádati, že každý kdekoli jeho spisy volně do jiných řečí překládati může. Ale zcela přesně se na obsah té zprávy nepamatuji — a konečně ať již se má věc jakkoli, myslím, že jest přece lépe požádati o výslovné dovolení.

Stran překladu, když Vám samému věc ta se nehodí, obrátím se na někoho jiného.

Ale poněvadž se při tom zmiňujete o cestopisu, jejž chystáte, obracím se k Vám hned s žádostí, abyste nám cestopis ten neb nějakou jeho část pro příští ročník „Květů" přenechal.

Za laskavé nabídnutí Vaše v příčině „Nivy" srdečné díky; poradím se o té věci s bratrem a na každý způsob s „Nivou" vstoupíme v nějaké spojení.

Vzhledem k tomu, že ku překládání nemáte chuti, tím více děkuji za to, že Jste na sebe vzal překlad onoho článku o Tolstém z „Nivy", na kterouž zásilku se tedy těším.

Doufaje, že zůstaneme spolu v trvalém spojení, jsem

s úctou a pozdravem

Váš oddaný

S. Čech.

V Obříství 12/12 1898.

V příčině náhrady za útraty Vaše jsem již naší administraci dopsal a bezpochyby Vám již obnos ten zaslala.

Tři dni později dostal jsem od Čecha tento dopis:

Velectěný pane!

Děkuji Vám za „Nivu", jejíž obrázky jsem již poslal k reprodukování.

Ale poněvadž nebyla provázena Vaším překladem a tento ani dnes nepřišel, obávám se, že snad Jste od úmyslu Svého v té příčině upustil. Prosím Vás o laskavé brzké sdělení, je-li tomu tak či hodláte-li mi a kdy překlad článku o Tolstém laskavě zaslati, abych pro případ, že Vám snad není možno věc tu přeložiti, v čas o překlad nějak se postaral.

Od Tolstého nic nedošlo.

S přátelským pozdravem

Váš oddaný

S. Čech.

V Obříství 15/12 1898.

List mne došel večer, překlad byl do půlnoci hotov, donesl jsem jej ihned na hlavní poštu, aby byl vypraven ranním vlakem, a spokojeně usnul jako člověk, který se domnívá, že vykonal svou povinnost. Již 18./12. četl jsem posudek:

Velectěný pane!

Překlad Sergějenkovy (opravil jsem jméno tímto způsobem, jak je tištěno v originálu Серrѣенко; *e* ruské zní na počátku slova a z a s a m o h l á s k o u = je, tedy Sergěj, Sergějenko. Máte-li však nějaký pádný důvod pro psaní Sergěnko, oznamte mi laskavě) stati jsem řádně obdržel a děkuji Vám srdečně za tuto ochotu.

Překlad Váš je zcela dobrý a věrný, pokud jsem jej v rychlosti mohl porovnati s částí originálu, kterou mám u sebe; druhou část ruského textu musel jsem poslati do Prahy za účelem zhotovení obrázků.

Jak zní Vaše „velkonoční kazatel" v originále, nevím, poněvadž je to v části „Nivy" do Prahy odeslané; při poslední korektuře nahlednu v té příčině do ruského textu.

„Sasunský" jsem změnil v „Samsunský"; Samsun jest město v Malé Asii na břehu Černého moře. Sám jsem na své kavkazské cestě kolem toho města plul.

Jména obou sochařů jsem raději vynechal.*)

*) Ge a Řěpin.

Volání „plé“ a „aut“ při lawn-tennisu jsem napsal anglicky „play!“ a „out!“

Honorář třeba nevelký, za překlad 1 zl. za tisk. stránku, jen laskavě přijměte; naše administrace (bez mé poukázky) rozesílá vždy po vyjití čísla honoráře všem spisovatelům a činí to bez výjimky.

Od Tolstého nic nedošlo.

Dopíšu Vám ještě do 1. ledna, zda-li přišla odpověď a co dále učiníme.

S přátelským pozdravem
Váš oddaný
S. Čech.

V Obříství 18/12 1898.

Zatím vyšla zajímavá kniha P. Sergějenka v Moskvě u Kušněreva. Bohaté její ilustrace všechny jsou věnovány Tolstému a jeho přátelům. Poskytuje jasného pohledu v duševní dílnu mistrovu, takže jsem se nezdržel a poslal ji Čechovi věda, že se mu zavděčím. Nám Tolstoj neodpovídal (ač jsem znova telegrafoval), a prostřed měsíce ledna oznamovalo nakladatelství Ottovo, že vydá „Voskresenie“ v Ruské knihovně. Záměry naše se shroutily. Čech psal mi poslední list:

Velectěný pane!

Děkuji Vám srdečně za půjčení díla o Tolstém; dal jsem z té knihy reprodukovati ještě jeden obrázek pro únorový sešit a píšu bratrovi, aby Vám knihu vrátil.

Přikládám také část čísla „Nivy“, kterou Jste mi laskavě zaslal. Román Tolstého vychází tedy u Otty; byl bych jej sice rád měl ve „Květech“, ale vidíte sám, jaké jsou v té věci potíže, neujme-li se jí sám některý překladatel, jsoucí s Rusí ve stálém spojení.

Ostatně překlady jsou přece jen podřízenou částí našeho programu.

Děkuji Vám znova upřímně za projevenou přízeň a ochotu.

Váš oddaný
S. Čech.

V Obříství 4/2 1899.

Brzy potom Svatopluk Čech předal redakci „Květů“ svému bratru Vladimírovi (ve Velkém Meziříčí) a již mi nikdy nepsal

LITERATURA.

IV. kniha *„Sborníku Společnosti Jaroslava Vrchlického“* (1918—1919), vydaná pomocí „České akademie“ po velkých nesnázích, představuje se pracemi, které obsahuje, v obvyklé hloubce, šíři a pořadu. Rozmnožuje vydané dílo básníkovo o veršovaný fragment historické tragedie „Lady Arabella“ z r. 1907. Hra, jejíž osou je tragická láska Arabelly Stuartovny a Seymoura Suffolka, zachycuje shakespearovsky vzrušený život doby a pletichy dvora (poč. 17. stol.), povahu královu, Rochestrovu a zvláště ostře a pevně rysy obou milenců. Fragment má nespornou dramatickou visi, svěžest a sílu, děj značně rychlý spád, pojetí zachmuřeně osudovou tíhu, sloh duchaplnost, sráz, ale i něhu a lehkost; možno si stěžovati hořce do důvodu, proč básník opustil tragedii. Studie O. Jiráního „O antických dramatech J. V.“ přikročila k 3. části, k veselohrám, a přináší již úhrnný závěr: sčetlý a poučený odborník odhaduje ryzost koncepcí, podrobností a myšlenek, podrobuje je rozboru, často pronikavému, vždycky důslednému, a odsuzuje hru „V uchu Dionysiově“ pro krutý nesoulad mezi dosti věrnou kresbou povah a prostředím a příliš moderně lehkou, až feuilletonní řečí; méně „Midasovy oči“ pro podloženou allegorii, nevhodnou pro pohádku; ale „Pomsta Catullova“ a „V sudě Diogenově“ jsou rozkošné práce, dávající zapomenout na neanticky rušivé podrobnosti pro duchaplnou osnovu děje a svěží humor. Fr. Pösl probírá podrobně vliv „Roku na jihu“ na život a dílo J. V. Práce plná dokladů, svědomitá, informovaná, sčetlá a podrobná. Fr. Frýdecký ve studii „O prosaických začátcích J. V.“ přináší zajímavé novum, objev: „Prodavač biblí“, první práce 17letého studenta, septimána, má přímý vliv na povídku Al. V. Šmilovského „Spálený Šimák“, vztah průkazný. Josef Bartoš v závěru „Čtyř kapitol“, v nichž se snažil o trpělivou synthesu estetických názorů V. o geniovi, kráse v umění, poesii, končí o „Problému tvoření“. Určuje vztah V-ého k romantismu, diletantismu, eklektismu, l'art pour l'artismu, dekadenci a symbolismu a definuje směry, zdůrazňuje soucit jako nutnou složku pro pochopení mnohých sympatií jinak nevysvětlitelných, a zásluhu básníkovu: prohlašuje u nás první požadavek naprosté tvůrčí svobody, třebas sám ho neuskutečňuje. B. Bauše v střízlivé, ale právě proto zajímavé stati „Příroda v poesii V-ého“ staví se kriticky a negativně k některým obrazům, představám, náladám a fikcím básníkovým, vzatým nebo odvozeným z přírody, vyzdvihuje a opravuje nepřesná, chybná fakta, popisuje a vykládá exotickou květenu z aparátu básníkova (asfodel,

mandragoru, lotos) přístupně, věcně a prostě: v celku zdůrazňuje ušlechtilost názoru V-ého na přírodu a výchovnou cenu jeho díla i pro „přírodníky". Stať J. Šímy o „Eloi" J. V., nejslabší, podává filiaci básně Vignyho a stejnojmenného mysteria J. V-ého, určuje jejich poměr. Jedním ze skutečných kladů tohoto Sborníku jsou Vzpomínky Dra J. V. Sterzingera na bratry Koláře, strýce básníkovy, faráře Antonína a Aloise; rysy obou bratří, z nichž zvláště první, Antonín, měl velký vliv na vývoj ducha básníkova, jsou zachyceny neobyčejně výrazně a živě. F. J. Frabša zmiňuje se o stycích V-ého s kutnohorským básníkem samoukem J. V. Pokorným-Pikulíkem. Nekrolog B. Frídy, loni zemřelého bratra básníkova, poznámky k životu a dílu básníkovu, abecední seznam původních básní, vydaných knižně, podle prvního verše, došlý k 1102. básni, písmeno J, zakončují knihu plodné, oddané práce ve stopách velkého drahého. *dy.*

*

Jan Osten: *Lev a myška.* Malé povídky z velké doby. — Nákl. A. Neuberta. 1919.

Svérázný doklad doby vynikl z řady časových obrázků, které nakreslil pozorovatel přítomnosti, optimismu náchylný, stavě vždy na základně humoru, tu tklivého, tu ironického, tu i groteskního. Malí lidé ve svých celkem skromných zájmech stíženi jsou důsledky velké doby. Profesor matematiky a odborný učenec jest vskutku v bídě, nemaje pro rodinu mouky — a vytrhne ho bývalý žák, kterého nechal propadnout a jenž nyní jako číšník ve válce, sedmnáctiletý, žije v blahobytu, má větší příjem než bývalý profesor a pomocí piva a doutníků obchoduje se vším. Rozdíl inteligence a proletariátu je tu vystižen markantním případem. Na nedostatky doby válečné víží se náměty všech povídek, líčíce úpadek morálky, tu dojemné utrpení drobného úředníka, nebo náhodné výhody jednotlivců. Povídky vypravovány jsou stručně, věcně, ale mají přiléhavou barvu. Obsahují mnoho trefných pozorování, pro něž auktor má výraz jemně ironický — výraz shovívavého soudce svého okolí. Postavy jeho nejsou snad vzaty ze života, ale jsou dobře kombinovány. Příběh o starožitných hodinách výborně vystihuje souvislost samotáře s neživým, milovaným předmětem. Knížka nečiní vysokých nároků, jest však četbou příjemnou a nikoli povrchní, třebas prostou. *Kaz.*

*

Josef Štolba: *Humoresky.* Druhé probrané a rozmnožené vydání — Nákl. Unie 1919. „Knih Zvonu" sv. 19.

Nemáme druhého humoristy, tak upřímně, tak bezelstně veselého, jako jest dr. Josef Štolba. Veselost je mu potřebou života, a to veselost bez vedlejších zámyslů. V jeho humoreskách zřídka se ozve tendence, projevená satirou („Smíšený obchodník"). Vždy převládá prostá epika — a prostota podání je to, co krátké ty práce činí tak srdečně milými. Kdo dra Štolbu zná osobně — ten, čta jeho věci, slyší ho přímo vypravovati, slyší jeho široký, zvučný hlas, jeho přízvuky, jeho otevřenost, vše, co zvyšuje působivost jeho anekdot ze života, jako jsou na př. „Modlitba k sv. Linhartu", „Jak Anče ztratila bolení zubů" neb „Také dramatik". — Kniha obsahuje soubor prací starších i novějších; některé jsou z nejstarších Štolbových povídek z let sedmdesátých, neztratily na své svěžesti a jsou literárním dokumentem, karakterisujícím humoristickou tvorbu své doby. Přinášívaly je Hálkovy „Květy", „Paleček", „Světozor"; později „Švanda dudák". Některé mají ráz memoárový („Lora", „Také dramatik") a vyvolány byly publikacemi příležitostnými. Horliví čtenáři, kteří v mládí hltali četbu domácích knihoven, naleznou tu staré, milé přátele. Všecka obec čtenářská, toužící po četbě veselé, nezkalené pošklebky a násilnostmi, kterými si u nás nyní pomáhá humor na povrch se deroucí, uvítá soubor Štolbův s povděkem. — *Kaz.*

*

Al. Mrštík: *Hore váhom.* Obrazy z Tater. Nákl. J. Otty v Praze.

Řadu devíti kreseb ze Slovenska předválečného vzniku vydává Al. Mrštík souborně v čas, kdy kniha jeho bude nejen radostně pozdravena ctiteli jeho neštědré, ale vždy hutné tvorby, ale kdy nabývá vedle významu uměleckého i významu časového, téměř propagačního, který snad vystoupí v popředí na úkor prvého. Jsouť poetické obrazy Mrštíkovy, plné lyrického procítění, síly tak suggestivní, že probouzejí lásku ke Slovensku a jeho lidem a svádějí k jeho návštěvě mocněji než jakýkoli článek agitačn neb reklamní. Platí to zejména o črtě „Oravou" která mocně unáší v nádherný ten kraj. Líceň náladová je tu opřena o dějepisné pozadí, takže je cestopisnou pomůckou více než ostatní, kde lyrika převládá. Ale Mrštík má vzácný dar, že seřaďováním pozoruhodných vjemů, třeba běžných, vyvolává přímo názorně náladový obraz, dýšící životní rosou a vůní. Každá črta má svůj zvláštní ráz. „Na Slovensko", úvodní, má náladu ranní jízdy drahou, „Bača" ovzduší salaše s okouzlující hudbou hor, „V hoře" měkkou náladu styku s lidem, „Cikánský sobáš" groteskní rysy i barvy, „Bílé květy" objevují podivuhodný svět Revúce, „Poprad", „Štrbské pleso", „Ze Smokovců" mají stupňovaný ráz vlivu turistického až po nádheru přepychových lázní. Všechny pak mají pevný základ spisovatelské jistoty, nalézající pro každý vjem pravé slovo, vyvolávající chápavou reakci čtenářovu. *Kaz.*

*

DIVADLO.

Poslední muž. Veselohra o třech dějstvích. Napsal F. X. S v o b o d a. Režiser Fr. Hlavatý. Po prvé na Vinohradském divadle dne 26. července 1919.*)

Hra, jejíž fraškovitý povrch dráždil bránici obecenstva k smíchu, jejíž vážné podbarvení zůstalo však většině posluchačů tajemstvím. Děj hry: Zámožný majetník domu Kohout vybíjí svou energii v malichernem chikanování celé své domácnosti, od choti počínaje až do služky Barušky. Při tom zakládá si na tom, že on je sloupem rodiny, že by se bez něho neobešla, že moudře řídě osudy svých lidí získal si jejich úctu a oddanou lásku, slovem, že je pravým mužem na pravém místě, ochranou a prozřetelností duší sobě svěřených. Je přesvědčen, že bez něho celá rodina by byla nešťastna a upadla ve zkázu. Obě dcery jeho za zády otcovými mají nápadníky, prvá advokáta, druhá inženýra. Advokát je měkkýš, jenž se cholerického Kohouta bojí, ne méně než paní Kohoutová, dcery i syn jeho Jaroslav. Není však takovým inženýr, jenž vida, kde je kořen zla, usmyslí si otce Kohouta z monomanie jeho vyléčiti. A sice pravdou. Pozoruje dobře, že všichni Kohoutovi jen lhou, od matky naříkající, že vůle její je zlomena, až po Barušku, která večer tajně hostí svého nápadníka dragouna. Inženýr vnikne tedy do domácnosti Kohoutovy, vyžádá si slyšení mezi čtyřma očima a zjeví Kohoutovi, že je dávným jeho obdivovatelem, že pověst o jeho energii, o jeho vzorně řízené domácnosti pronikla až k němu, že hodlá vydati knihu o energických mužích a v něm že nalezl typ vymírající čeledi těchto mužů a proto že podle něho chce dáti knize titul: Poslední muž. Naivní Kohout sedne na vějičku, přijímá vše za bernou minci, shodne se s inženýrem, že uvede ho do své rodiny, aby mohl lépe a zblízka studovati výsledky blahodárné činnosti Kohoutovy. A nejlépe, když hned odjede do Tábora, aby inženýra ve studiu nerušil. Jak ujednáno, tak vykonáno. Inženýr byl představen rodině a otec odjíždí do Tábora. Týž večer improvisuje se u Kohoutů společenská večeře, jíž zúčastní se mimo advokáta, nápadníka slečny Heleny, též Tonča Vackova, gymnasistka, jíž dovolil si pozvati student Jaroslav. Jí a pije se, při stole posluhují Baruška se svým dragounem, zábava rozjařené společnosti vrcholí, když v tom inženýr udeří na poplach, že právě vešel do domu otec Kohout. Nemohl odjeti od rodiny, srdce mu nedalo, z nádraží se vrátil. Společnost se zatím rozprchla, pouze inženýr zbude. V rozhovoru s otcem Kohoutem přiměje inženýr tohoto, aby zkusil poznati pravé smýšlení své rodiny tím, že na oko odjede znovu do Tábora, ale neviděn že může býti přítomen doma při své rodině a vyslechnouti, jak se o něm vpravdě smýšlí a co se o něm hovoří, když je právě nepřítomen. Kohout svolí a večeře ze včerejška se opakuje v novém vydání. A zase při vyvrcholení zábavy přiveze inženýr na křesle mezi hodující hastroše, oblečeného v šaty Kohoutovy, se škraboškou na obličeji. A nyní jeden člen rodiny po druhém vyčítá domnělému hastroši hříchy otce Kohouta, jak rodinu trápil, jak stál v cestě štěstí všech, jak ho nikdo nemiluje, jen se ho obávají, a jak je jim volno, když on u nich není. Dcery přiznávají se ke svým nápadníkům i matka najde zase svou vůli a vmetne hastroši do tváře výčitku, že je tyranem a že ho nenávidí. Když pak Tonča vyzve hastroše k tanci, vstane tento a vše se v panickém strachu rozuteče. Nyní vysvětlí inženýr zdrcenému Kohoutovi, že dosavadní životní methoda jeho byla pochybena, že energie jeho má hledati si jiné, širší pole, a navrhuje mu, aby se s ním spojil k stavebním velkým podnikům. Kohout na to přistoupí, odpustí své rodině a zasnubuje obě dcery dosavadním nápadníkům. — Hra, náležíc k lehce rozmarným dílům autorovým, vykazuje ovšem všecky přednosti jeho vybroušeného slohu, vtipných obratů i bystrých postřehů, a přijata byla naplněným divadlem velmi sympaticky, potlesk po každém aktu nechtěl bráti konce. Hlavní roli Kohoutovu měl Z a k o p a l, jenž podal výkon umělecky téměř ucelený, dále T u m a jako student a pí. B a l d o v á jako gymnasistka ovládli své úlohy dobře. Mimo to přičinili se ke zdaru hry pí. Mar. P t á k o v á, M. M a j o v á, R ů ž. M a c h o v á, J. R o z s í v a l, O. P ů l k r á b k o v á, J. V o š a l í k. Souhra ve třetím jednání ochabla, zejména vážnější tirády nevyzněly na plno. Pan K a r e n (inženýr) ve třetím aktu jako by nevěděl si s úlohou svou rady. Bylo vynaloženo dosti průpravy na hru domácího autora? Výprava scén byla prostředí hry přiměřena. *El.*

*) Pro nával látky opožděno.

TÝDEN.

* Jubilea padesátých narozenin J a r o m í r a B o r e c k é h o vzpomínáme s upřímnou láskou k básníkovi, který náleží ve slavné generaci Vrchlického k našim nejryzejším a vzácným lyrikům. Neoslnil množstvím ani nezabral imponující ideovou šíří; ale všecko, co podal a čím obohatil naši literární žeň od počátku let devadesátých, ať již to byly tři knihy původní lyriky (R o s a m y s t i k a, B á s n í k ů v k a n c i o n á l, Z p ě v y ž i v o t a) nebo ať to neslo marku překladatelskou (nej-

raději z oslnivé poesie klasického orientu) či ať to byla literární nebo hudební essay, kritika, poznámka, glosa —: vždycky to vycházelo z mistrovského péra našeho básníka vybroušeno jak křišťál, skvěle zářivé, ryzí, oblito hlubokým lyrickým citem, oslnivě krásné, delikátní. Jeť Jaromír Borecký básník veliké citové i formální noblesy. Těžko mu po této stránce hledati u nás protějšku. „Rosa mystica" (1892) byla tu zrovna zjevením a dovedla přímo fascinovati svou dokonalou, bezvadnou harmonií formy i myšlenky, jemně zahrávačného citu, který však uměl v určitých okamžicích vzplanouti krvavě rudými plameny vášní. Borecký, učený znatel rozkošnické poesie východu a její pilný i šťastný tlumočník, přenesl do svých lyrických pieç nejenom všecko to skvělé bohatství perských a arabských forem, jimiž si uměl zahráti jako básnicky vyspělý suverén, ale i jejich citové, erotickými vášněmi oblité ovzduší lásky vždy živé, vždy strhující a oblažívé, kult ženy jakožto vrcholu nejvznešenější rozkoše. Jemný a snivý erotismus je základní značkou Boreckého. Ale je citově rafinovaný, aby tím smyslněji vydražďoval a zpíjel nuancemi, neboť náš básník zná i tajemství nejmodernějších symbolistů a dekadentů, najmě známé belgické školy. I k mystice se kloní, k zářivým hlubinám tajemného, ač vůně tajemství nikdy se u něho nemísí s rafinovanými pablesky nezbadatelných záhad. Je to poesie smyslová, plná estecismu, kultivované krásy výrazu, melodičnosti, snivého kouzla. Poesie nejhlubší lyriky citů, vznícených krásou, vydrážděných nejvybranějším rozkošnictvím smyslů. Ta jeho první kniha (dnes už snad úplně rozebraná) je naše lyrické u n i k u m, básnický dokument doby a měla býti už dávno vydána v nových a nových edicích. Doznala zářivého doplnění v „Básníkově kancionálu" (1905), který však už také navázal na hloubku ryzí poesie reflexivní — a došla jistého ideového vyvrcholení ve „Zpěvech života" (1912), kde se to ozvalo pojednou už i thematy veliké a živé aktuálnosti, ať již odstínů národních a vlasteneckých, ať společenských a kulturních. Noblesa a delikátní vkus formální zůstává tu však stále svrchovaným vládcem. Ten znak veliké literární poctivosti provází Boreckého ostatně všude: jak jsme už nadhodili v překladech, v essayích, v jemných literárních glosách, určuje jeho význam jako kritika, redaktora a pořadatele, jako literárního spolkového pracovníka (v Máji, v Akademii, v Jednotě sv. Čecha, ve Společnosti Jaroslava Vrchlického), vtiskuje mu konečně ráz i jako člověku veskrze noblesnímu, delikátnímu, zlatého slovanského srdce. V den jeho padesátých narozenin přejeme mu do života všecko nejkrásnější a milé.

S.

* Rozkošné zákoutí severovýchodní Moravy, malebný Štramberk pod Kotoučem, nelenil ani za války, pokračuje ve svých uměleckých výstavách, a tak letos vábila už sedmá exposice, tentokráte výstava „svobody a míru", domácí i cizince do pitoreskního městečka, jehož slávu rozšířili svým štětcem najmě Jaroněk, Panuška, Blažíček a j. Tři sály nové štramberské školy byly plny obrazů českých malířů a grafiků, a přicházeli se na ně podívat i naši hosté francouzští, angličtí a američtí, jež uchvacuje stejným čarem i krása toho pobezkydského kraje. Výstavu pořádá sdružení českých umělců grafiků „Hollar" za pomoci neúnavného dra Ad. Hrstky, jehož snahy turistické budou asi korunovány národním parkem na Kotouči, lesnatém a bájeplném kopci, který se vypíná proti „Bílé Hoře" a nad „Štramberskou trúbou". Na Bílé Hoře budou stavěti turisté štramberští velikou mohylu s rozhlednou podle plánů arch. B. Slámy a snad se jim podaří i starou trúbu dostati z rukou terezianské akademie. Štrambersko je z nejčilejších koutů moravských národnostně i kulturně.

*

* Nový způsob literárních cen za nejlepší básně zavádí německý měsíčník „Phaëton", totiž dvě ceny po 100 markách a 50 m, pět cen po 20 m a deset cen po 10 m, ale ucházeti se o ně mohou jen básníci abonenti „Phaëtonta", a ceny přisoudí zase jen abonenti sami. Z této formy kouká zřejmě jen reklamní kopýtko daleko literatury.

*

* Indický básník a filosof Rabindranáth Tagore, i u nás z překladů známý, stal se ve světě proslulým jen anglickým překladem jedné ze svých knih, a je také zásluhou Anglie, že mu byla udělena i Nobelova cena. Mimo to poctěn byl anglickým šlechtictvím, kterého prý se nyní vzdává z protestu proti tomu, že Anglie vystupuje krutě proti indickým bojovníkům za svobodu.

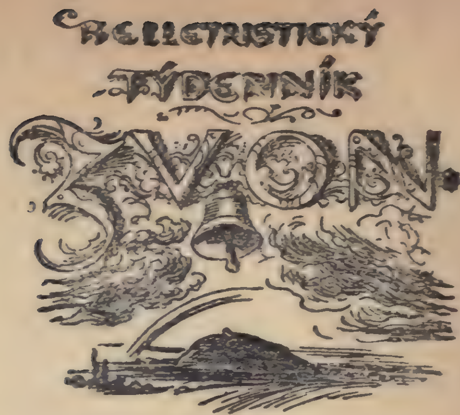
*

* „Dubrovnická společnost", která se nedávno ustavila za předsednictví dra. Fencla v Praze, zakládá v Strebrně u Dubrovníka velké lázně, jichž součástí bude také zvláštní d ů m s p i s o v a t e l ů. Tím způsobem má býti povzbuzen i větší příliv českých hostů — posíleny styky s Jugoslavií. Přírodní a krajinná krása Dubrovníka a vůbec Boky Kotorské je příliš proslulá a přitažlivá, aby záměr Dubrovnické společnosti úplně se zdařil.

V Praze dne 28. srpna 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování.)

Když kráčeli Studeným Dolem, Slavík, pozoruje známá stavení, pravil: „Všecko jako bývalo, po českém nápisu ani památky.“

„Počkej, posledně jsem tu přec asi dva viděl, ovšem že s německým napřed,“ odvětil mu Kaván.

Zastavili se u Dr. Komárka, ale nebyl doma, po ránu vydal se do vsí po kopcích. V továrnách bylo několik oken otevřeno, ale černé stavy stály tichy. Lidé hověli si na sedátkách po záspích, pod stromy i na trávnících v zahradách.

„Staveb přibylo,“ podotkl Slavík.

„Roste to pořád,“ přisvědčil řídící.

Největší panská vila, skvělá jako bílý zámeček, vzpínala se za řasnými korunami smutečních vrb a cizokrajných smrků, modravě zadychnutých; přízemek měla zarostlý povíjivou zelení, na níž viselo množství modrých zvonců plaménku nebo drobných růžiček, plných jako veliké zahradní sedmikrásy.

„Röhrichův palác,“ upozornil Slavík.

„Teď pan Walter v něm kraluje — předchůdci nezadá. Co dělá Röhrichová a ten celý rod?“ tázal se Kaván.

„Chodí ještě jako pávice — takové se daří vždycky. Palme musí asi shánět, ale zle mu není, v starém úřadě postupuje a také na jiných místečkách se ohřívá; ta panstva se dovedou podporovat, to není jako u nás,“ vyprávěl Pejrek.

„Snad to už naši také dovedou. Herrnschall měl pravdu, když psal, že děláme všecko po nich,“ usmál se Slavík. „Jenom že to přece nejde tak hladce a pohodlně, sta závistivých očí dívá se obratným bližním na prsty, ohnivé doušky notně hořknou. Bože, ti Němci se dřív měli, těm se to hrabalo, nedivím se, že se vztekají!“

Šli lesem, do něhož vnikaly čisté paprsky jasného slunce, posypávajíce houšť načechraných snětí zlatem nebo modravě ji oblévajíce. Na čekankových květech podél silničních příkopů, na temínkách tmavomodrých kohoutků i na vrcholech fialově růžovýchválečků rdesen i vrbice skvěly se ještě poslední krůpěje rosné. Březový hájek byl prosvícen, bílá štíhlá těla stromů s vlhkými rozpuštěnými proudy vlasů vyhřívala se jako víly po ranní koupeli. Žluťásek poletoval mezi krajními, usedal na čisté bělo, pohrál křídly, proslunil se a zas třepotal se jako zmámen.

Podél silnice, vlekoucí se do vršku, bílé žulové hranáče blyskotaly stříbrně. Jak se údolí rozvíralo, v pozadí, z mlžného lože vystupovaly mohutné hory; osmahlá, rozrytá čela se jim pod polibky slunečních paprsků zardívala, žlutavé stezky kroutily se jim po snědých tělech jako zlatěhřbetná háďata. Víc a více vystupovaly — noční jemné roušky zvolna klesaly jim s boků. Světlý blankyt, poházený bílým smetím, po ránu ještě nezameteným, klenul se nade vším.

Levá stráň údolí ztápěla se v sluneční záři. Pooblečený člověk svážel s ní strmou cestou dlouhý trakař, otavou dovedně vysoko naložený, a se silnice bylo patrno, jak se vzpírá, tělo dozadu naklání, aby břímě udržel za sebou. Za ním šla žena, nesoucí na zádech krosnu s vysokým sloupcem otavy; ohnuta byla a náklad zastíral jí hlavu i trup.

Na vršku se poutníci zastavili — vpředu Pejrek vznesenou pravicí mlčky ukazoval v dál . . .

Na konci údolí, před tmavozeleným lesem, na zvýšeném břehu v plném slunci stála nevelká jasná budova; stěny její byly jako sníh, střecha se vesele červenala.

Dál vzadu, výš v stráni hrbila se omšená střecha Fialovy pilky, za níž smála se okna pilařova domečku. Spousty dřevního materiálu bělely se kolem nich. Širé lučiny kypěly travou a kvítím, na pruzích polí dozrávalo nevysoké žito a rděl se jetel, plně rozkvetlý.

„Ejhle, splněný sen tvůj!" volal Kaván. „Pamatuješ se, jak jsi si ho o studenodolském večírku kouzlil? Odpovídá skutečnost snu?"

„Inu, trošku těžkopádnější je, než jsem si myslíval," patře v dál, s úsměvem odvětil Slavík.

„Ale krásně tu stojí —"

„Vízkova residence!"

Docházejíce hleděli stále na novou budovu zvýšeného přízemku, s dvouokenným výstavkem na střeše, pod nímž skvěl se zlacený nápis: Matiční škola. Řada oken, plně osvětlených, třpytila se jako z perleti a odražené paprsky šlehaly z každé tabule. Když od silnice vystupovali po schodech, ze zahrádek pod okny zavoněla k nim rozvitá rezeda i bílé vypiaté růže, lokající slunečnou zář. V síni vyšla jim vstříc světlovlasá panička a vidouc Kavána radostně vítala: „Bože, pan řídící — a můj není právě doma, odešel do Korytné na faru, pořizuje si matriční výpisy!"

„Však se s ním setkáme, půjdeme za ním!" a podav ruku, představil jí oba přátele.

„To mě těší, vždyť o pánech slýchám, muž vzpomínává — račte dál!"

„Nejdřív se podíváme na třídu —" a Kaván otevřel levé dveře.

Vysoká, prostorná učebna byla světlem zatopena. Rozkvetlé fuksie, pelargonie, růžičky, sluncem prozářené, bujely v oknech, zelené desky dvou řad lavic se leskly, podlaha byla čistě umyta. Na jasných stěnách, nazelenale tónovaných, visely nápisy v úzkých, temných rámcích: „Své vlasti neznaje běh, jsi-li ty Čech?" J. Jungmann. — „Vřeť každému srdce po jazyku svém." Dalimil. — „Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů." Neruda. — „Ha to spíš ty hory v nebes dálku zmizí, nežli řeč svú dáme za tu vaši cizí!" Krásnohorská.

„Kolik jich tu loni sedalo?" paní Vízkové tázal se Slavík.

„Asi šedesát; během roku některé přišly, jiné se odstěhovaly."

„Chodí sem všecky české děti?"

„Ó, kdyby chodily všecky, musela by být i druhá třída. Jsou ještě také v německých, ale čekáme, že jich letos přibude — jsme tu teprve druhý rok. Někteří rodiče si přece ještě myslí, že němectví je pro budoucnost dětí jejich lepší, jiní se ještě bojí nebo tam očekávají víc darů, a někteří také jsou pohodlni a nestarají se vůbec."

„Neuvědomělost — jako všude!"

Odcházejíce pohleděli i do třídy protější; byla upravena jako prvá — mládež mohla jen vstoupiti.

Zašli do bytu učitelova. Panička pochlubila se kuchyní, dvěma ladně upravenými pokoji a chtěla pánů pohostiti, ale nedopustili pravíce, že nemohou se zdržeti.

„Jste zde spokojeni?" s úsměvem tázal se Slavík.

„Je tu krásně," odvětila.

„Němci nic vám nedělají?"

„Teď to ujde, sem tam nějakého pokřiku si nesmíme všimnout. Dělali, co mohli, než se stavělo."

Slavík posvědčil. „Chodívá sem mlynář Fiala?"

„Navečer se tu stavuje, v zahradě sedáváme."

„Jak se mu daří?"

„Což je o to! Na školu pořád něčím pamatuje a dětem také přeje."

„Děkujeme za uvítanou a přejeme, aby se vám tu ve všem dobře dařilo," a podával paní ruku.

„Je mi líto, že se páni nechtějí zdržet, byla by to čest i radost pro nás. Pan řídící s paní by častěji mohli přijíti, vždyť tolik vzpomínáme. Můj bude litovat, že nebyl doma, všecko by byl pořádně pověděl."

„Však si ho chytneme a vyzpovídáme."

Šla je vyprovodit. Slavík se schodiště před budovou zadíval se tam, kde stával Ráj. Z bývalé zahrady zůstalo jenom několik starých jasanů při silnici, dál za nimi rostly brambory.

„Ráčíte do hor?" tázala se, když se ještě na zahradu a okolí vynadívali.

„Zítra; chodíváte také?"

„Dvakrát jsme byli, v zimě na Kokrháči, o svatodušních až na Sněžce, pan lesní Pozdník to pořádal; můj by rád častěji, hora táhnou, ale nemůže, je práce se školou a v zahradě také — to pan řídící zná, však se tomu Váša beztoho naučil od něho."

„Hodně hrávate?"

„I to dost, přicházívají též páni ze Studeného Dolu, Makovcovi, Kubištovi, Kokšovi, bývá tu veselo."

„Pozdník tu nebývá?"

„Ó také, Váša učí hoška a děvčátko pianu a houslím."

(Pokračování.)

*

K. Jonáš:

JAKAUS.

Črta.

Tam u nás v lesích, kde jsou vysoké stromy, porostlé hnědočerveným mechem a houbami ještěrčích tvarů a kde nad chladnými potoky chvějí se kapradiny, podobající se zeleným krajkovým čepcům — tam zvěděli o uzavření světového míru za horkého odpoledne...

Zvěst onu přinesl z města Martin Luhač, hajný a chytač zmijí, a oznámil ji slavnostním obřadem. Vzal dvojku a vypálil z ní obě rány. Pak smekl zvarhaněný klobouk a křičel do skupiny malých domků, stojících na okraji paseky: „Chvalte Hospodina, jest po válce!"

Z nejmenší chajdy vyběhla sedmnáctiletá dívčice s vlasy černými jako smola a zahrávajícími modrými zásvity. Byla polonahá a smála se vesele na hajného.

„Strýče, po válce je už dávno! Máme přece několik měsíců republiku!"

„Ale mír máme teprve teď!" ohražoval se velitelsky hajný. „V městě vyvěsili prapory!"

Děvče zajiskřilo bělostnými zuby v pootevřených ústech a shrnulo čelo v drobné, vějířovité záhyby. Přemýšlelo.

Po chvíli teprve ozvalo se znovu: „Vyvěsili prapory?! To asi proto, že nastane dělení půdy —"

Hajným škubla tato poznámka.

„A taky je to možno!" zahrčel důmyslně a pohladil si diplomatickým gestem dlouhý, naryšavělý vous. „Což, dějí se teď všelijaké věci —"

Tímto jeho souhlasem nabylo děvče odvahy. Popošlo několik kroků k hajnému a napřímilo se před ním jako ve vítězoslávě. Martin Luhač přešlehl je bystře pohledem chytrých svých oček a usmál se koutky velikých svých úst. Líbila se mu děvčice do kávova opálená a oděná pouze hrubou košilí a krátkou, modrou suknicí.

„Nu a jak ty, Dolfo, máš už pozemek vyhlédnutý? Který se ti nejvíc zamlouvá?"

„Mně?" opáčila tázaná a vypiala tvrdá, hezká ňadra. „Hm, mně se zamlouvá nejvíce ze všeho jakaus*)".

„Aj, aj, jakaus?" zubil se hajný a po vojensku srazil paty k sobě. „Rád věřím! Panské to sídlo — a hnízdečko přitom jako z hedvábí. Tam ráda prodlévala paní kněžna!"

„Nejsou už kněžny!" opravovala ho Dolfa, „všecko je už samá svoboda a volnost. A proto se taky teď budeme dělit. Každý si veme to, čím srdce své potěší. A já teda jakaus!"

„A bylas už někdy v jakause?"

„Ne, nikdy! Jen z venčí jsem jej prohlédla. Miloučké stavení!" A při slovech těch přimhouřila šedivé, až do stříbrna planoucí oči, jako by opájela se už myšlenkou, že bude záhy majetnicí lovčího zámečku, červenajícího se cihlovou stavbou na nedalekém vršku.

„A chtěla bys vidět, jak to uvnitř jakausu vypadá? Hleď, zde mám od něho klíč —" vábil ji hajný.

Děvče pohnulo oběma rameny, zvyk to od nošení věder na vahách, a přešlapovalo okamžik v kyprém mechu. „Počkejte chvilku, půjdu s vámi. Beztoho musím za našimi do lesa, můžeme se tam tedy zastavit — Zavru jen chalupu."

A nečekavši ani na jeho odpověď, odběhla do chajdy...

Asi za deset minut kráčeli už oba lesní stezkou na blízký vršek.

Staré stromy klenuly nad nimi větevnatý strop, jehož průrvinami kmitaly červené a zlaté pruhy běsnícího slunce. Hajný zapálil si dýmku a s kotouči páchnoucího tabáku vypouštěl z úst rozvleklé sentence o počasí, republice a všeobecné drahotě.

Dolfa ho neposlouchala, zaujata zcela svojí dychtivostí spatřiti na vlastní oči zařízení onoho panského domu, který si už před měsíci v mysli své navždy přivlastnila.

Z dumání svého nevytrhla se dříve, až když hajný ujal ji v zápěstí a připomněl: „Jsme na místě!"

A skutečně! Před nimi červenal se cihlový zámeček s nehezkou, plechovitou vížkou.

Bylo to přízemní stavení řídce porostlé zrezivělým psím vínem a vždy zeleným břečťanem. U vchodu pyšnily se dvě pískovcové vásy a v nich mdlým, namodralým leskem svítily maličké japonské jedle.

Martin Luhač otevřel ihned domovní dveře a pobídl děvče, aby vešlo. Stuchlý, nevětraný vzduch zahořkl jim v hrdle, sotva že vstoupili do dlouhé síně, bílé jako cukr a vykrášlené několika obrazy.

„Tady je to čisté!" zvolala v bezděčném údivu Dolfa a zrakem zatěkala lačně po stěnách.

*) Jakaus = zkomolenina z německého Jagdhaus (lovčí zámek):

„Jen dál, jen dál!“ — nutil ji s úsměvem hajný a ukázal na vchod do pokojů.

Ocitli se v první komnatě, kde bylo několik pohovek, hracích stolků a rozlehlý kuřácký stojan.

„Zde panstvo hrávalo v karty,“ poučoval dívčinu Martin Luhač a odložil svou dýmku na stolek a pušku ke dveřím. Dolfa učinila několik plachých kročejů po tlustém, modrém koberci, jako by se obávala, že sklouzne. Najednou se však rozřehtala nad vlastní svou ostýchavostí, zatočila se na patě bosé nohy a padla celou tíží těla do pohovky.

„Ach, zde se to sedí!“ šeptala rozblaženě, zavírajíc stříbrné své oči a rozkřidlujíc ruce, jako by někoho neviditelného chtěla obejmouti.

Zatím hajný otevřel už sousední pokoj.

„Jídelna!“ hlásil slavnostně.

Děvče vymrštilo se s pohovky a letělo za ním do široké místnosti, jejíž střed vyplněn byl rozkládacím stolem a vyřezávanými židlicemi. V koutě černala se vysoká kredence a na stěnách bylo plno parohů a vycpaných tetřívků.

Děvče na okamžik oněmělo úžasem. Pak tiše šlo od židlice k židlici, každou mazlivě pohladilo a na konec zastavilo se u kredence a pohledy hltalo stříbrné náčiní, uzavřené v zaskleněné skříni.

„Bože, mají se ti páni přece jen blaze!“ vyklouzlo jí z vlhkých rtů skoro až závistivě.

„A zde je ložnice!“ vykládal již hajný, otevíraje třetí pokoj. „Spávala tu někdy paní kněžna s knížetem, než šli na jitřní lov —“

Ložnice byla velmi jednoduše zařízena. Dvě dřevěné, široké postele s bílými koženými polštáři a drahocennými pokrývkami, dva noční stolky a ze srnčích parůžků urobený lustr — toť byl všecek nábytek této úzké místnosti.

„Na které posteli spávala paní kněžna?“ ptalo se děvče. Hajný ukázal na levé lože.

V tomtéž okamžiku řítilo se již děvče k posteli a vrhlo se na ni za smíchu a výskání. Když klesla na polštáře, zatřepetala nahýma nohama tak, že sukně svezla se jí až na pružná stehna.

Martin Luhač spatřiv její opálené tělo, lesknoucí se jako hnědý med, zachrčel rujně — a nachýlil se k ní.

Než se děvče nadálo, tiskl je už silnýma svýma rukama a ústy hledal její napiatý krk.

„Co to děláte, strýče?“ — vykřikla Dolfa.

„Knížete pána!“ zasmál se prudce a objal ji vášnivě v pasu.

„Ne, ne, ne!“ křičela Dolfa a bránila se mu svými lokty.

„Mlč, ještě sem někoho přivoláš!“ utrhl se na ni — a vousy polechtal ji na odhalených ňadrech —

Zavřela zrak, zaťala rty a mlčky se mu poddávala . . .

Za čtvrt hodiny zavíral už opět vystřízlivělý hajný domovní dveře lovčího zámečku.

„Teď třeba, abych zašel do hájovny!“ vykládal klidně děvčeti, „prve jsem nezastal ženu doma. Musím jí přece zvěstovat, že máme už mír!“

„A já zase půjdu za našimi do lesa!“ vysvětlovala spokojeně Dolfa.

Podali si ruce a rozešli se.

Když děvče učinilo několik kroků, obrátilo se a volalo za hajným: „Strýče, nezapomeňte, že při dělení musím dostat jakaus!“

„Dostaneš ho!“ hlaholil Martin Luhač, aniž se na ni ohlédl.

Dolfa vyproudila z hrdla táhlý, zpěvavý tón a zatleskala dlaněma.

Pak vracela se po lesní stezce, kráčejíc vznosně a vlníc tělem jako bezkostnatý had.

Před rozjařenýma očima tančily jí pohovky, bílé polštáře, stříbrné náčiní a parůžkový lustr.

„To všecko jednou bude moje, to všecko — —“ opakovala si roztouženě co chvíli, opájejíc se zvukem vlastního hlasu.

Na to, co se stalo v ložnici, už ani nevzpomněla.

Pavla Moudrá:

RŮŽE.

Byl jsem na přednášce básníka-filosofa. Ne našince; Němce, jehož matka však, jak jsem zvěděla, byla Slovačka. Jeho rysy nesly toho zřejmou stopu. Byly jemné, černý jeho vlas splýval hladce kolem uší, a usmál-li se, změkla celá jeho tvář ve výraz dobroty čistě slovanské, vlahé jako dobrota a úsměv dítěte.

Jen v černých očích skvoucích, zářících, zastíněných intensivně kresleným černým obočím, zablesklo to v žáru řeči divoce vášnivě. V tu chvíli zdrsněl i mohutný

jeho orgán, a něco ze skřeku orla, letícího vysoko, vysoko nad zemí, ozvalo se z toku sonorní okouzlující řeči.

Byl to zvuk cizí rasy, výbojné, bezohledné, podmaňující, který tu disonančně zazněl. Byl to otec, Germán, který opanoval nad matkou Slovačkou.

Co mluvil, byla síla i něha, intelekt i cit, nadoblačná výš, kde jímá hrůza z prázdnoty prostoru, i kus pozemské zeleně, kde luční kvítí zkvétá. Zvláště o tomto dovedl sdělovati s posluchači zvěsti nikdy neslýchané. O duši květů mluvil, o vysokém jich poslání, o tom, že květ, rozviraje cudný kalich svůj slunci vstříc, je obrazem plodné síly přírodní, bez chtíče a vášně; že kalich ten je obrácený svatý Grál, jenž je silou božskou a jehož požehnaná síla obrozující a omlazující nese se shůry dolů. I o tom mluvil, že nám je z nevědomé čistoty existence květu státi se vědomě čistými v božství po projití říší zvířecí a lidskou, v níž krev neočištěná budí vášně a chtíče.

Některá ctitelka položila mu před přednáškou na stolek nádherné tmavé poupě růžové. A když začal mluviti o květech, sáhla ruka jeho mimoděk po něm. Demonstrovala na něm otvírání se kalichu slunci vstříc. Nemilosrdně a násilně rozevřela sevřené zpola lístky růže, přejíždějíc přes ně hubenými dlouhými prsty. A nepustila růže až do konce přednášky. Mávala jí jako trofejí, drtila její stonek, a když řečník domluvil, pohodila ji povadlou, pomačkanou, znásilněnou na stolek.

Toho by nikdy nebyla učinila ruka syna Slovaččina. V ní bylo by se poupě samovolně za přednášky rozvilo v mystický květ. Ona by je byla hladila v tklivé lásce a porozumění, jaké přináší vstříc lesům, květům i ptákům měkká duše slovanská.

Ruka germánská zničila poupě. A více ještě; i valnou část toho, co neslo se jako světlý vonný opar nad hlavami posluchačů — z dojmu řeči básníkovy.

A duše moje složila perutě, rozpiaté k letu. Vnímala již jen zvuk, znějící chvílemi skřekem orla, a ztrácela víru.

Rudolf Richard Hofmeister:

JURSKÉ ČECHY.

(Pokračování.)

II.

Několik úzkých, dlouhých chobotů mořských vráželo vlny svých modravých vln do táhlých údolí severního pobřeží českého ostrova.

Těžká bělavá mračna padala s výšin nad zátoky a zachycena větrem, rozprostřela se do šíře a převalujíc své okraje v ohromných sněhových chuchvalcích, temněla někde až do tmavé šedi, mezitím co se jinde rozplývala v lehkých závojích parnaté mlhy.

Lesy ohromných cycasů s kmeny hnědými a vláknitě zježenými nebo huňatými, jako by byly šupinami porostlé, zvedaly své mocné koruny s rozhrnutými chocholy tmavozelených zpeřených listů jako obrovské temné mraky, a za nimi, na výšinách horských hřbetů, strměly nepřehledné hradby lesů araukariových s kmeny obrovské mohutnosti do výšin, žádnou jinou vegetací kolkolem nedostižených, a přehlížely vzdálené, ve světlých parách se ztrácející obzory.

Jen v nemnohých místech, kde se černaly dýmající krátery sopek, prostíraly se holé, tmavé, kamenité svahy, podivně zvlněné, jak na nich dávno vytryskle lávy byly utuhly, a občasné slabší výbuchy zasypávaly je dešti horkého popela, jenž hned v zárodku umořoval každý život organický na probouzející se půdě.

Zato dole v nížině, na rozsáhlých březích zálivů, bujel život nezkrotnou silou údolní vegetace, jež se tu vlnila tíhou svých širokých listů, naplněných až k prasknutí zelenou šťavou, v níž vřel a klokotal němý, ale mocný pud tvořivý, a se svahů hor sem letěly nesčetné bystřiny a stružky, jež přinášely vlažnou vodu každodenních dešťů a spíjely všechno rostlinstvo spolu se záplavami světla a tepla slunečního do nevyličitelné bujnosti, z níž rodily se potom tak nápadně obrovské tvary jurské vegetace.

Za němých večerů bezhlasného života království flory, kdy jen kuňkání a skřehot žabí monotonně po celé hodiny vřezávaly se do hrobového ticha, vznášela se nesmírná oblaka jepic nad zátokami a potoky, jako sněhová chumelenice, pohybující se mihotavě nad lesknoucími se hladinami vod.

V omamném záchvatu šílící touhy tančily biliony jepic jediný tanec svého krátkého života, — kolmo vzhůru, ležmo dolů, kolmo vzhůru ležmo dolů, stále stejně a nepřetržitě, jako před tisíciletími a jako po milionech let; spojují se v letu v nejvyšším vzplanutí rozkoše snoubení a potom, vyčerpavše v ztřeštěném opojení lásky všechnu životní energii až do posledního záchvěvu nervů, klesají a hynou v nejsladší mdlobě zplna vyžité vášně, která jest jediným účelem jejich efemerního bytí.

Zjev úžasné velkoleposti hlubokého mysteria vznikání života v kráse a nádheře vznešenosti a čistoty, spojení dvou nepatrných bodů vysoko nad rmutem země, v čiré průzračnosti vzdušné, v okamžikovém střetnutí živelně vzplanuvší nutnosti, zachvácení těl bleskem nebes nejvyšší blaženosti, — že nelze po okamžiku tom dále žíti na zemi: jen smrt jest jediným možným zakončením tohoto plamenného zahoření všech atomů maličkých tělíček.

Klín tichých vlažných vod příchylně přijímá myriady vajíček zmírajících jepic, šetrně je ukládá do nejtajnějších skrýší svého dna, do hedvábného vlášení jemných zelených řas nebo do řiďounkého chmýří bahenního, kde v malinkých těch tělískách pomalu se vyvíjí úžasný, zázračný proces utváření se zárodku nového hmyzu, neviditelné vznikání života, který i v mizivé své nepatrnosti nezdolně přemáhá odpor spoust neživé hmoty kolkolem, a v němž se nakonec probudí energie nezmarné vůle k životu, která v boji o bytí koná zázrak na zázrak a vítězně se uhajuje proti útokům vnějším.

V křoviskách, mocnými trny z kamenité půdy hor vyrůstajících, mezi trsy bodlinatých a kaktovitých rostlin, promykají se dlouhá těla plazů, hledajících své nory pod balvany, když slunce zacházelo a vzduch se znatelně ochlazoval.

S větví stromů i s výstupků skal občas jako létající drak se snesl příšerný zjev Pterodaktyla, okřídlené ještěrky s drápkatými nohami a tmavými netopýřími blanami létacími, vrhal se na větší hmyz i na drobnější živočichy čtvernohé, kteří fascinováni hrůzou jejích ohromných opancéřovaných očí a strašlivého ozubeného zobáku, bez obrany padali jí za kořist. —

Slunce zapadalo smutné a do červena rozžhavené, ani jediný pruh světelný nerozzařoval zamžené obzory, ani plamenné trsy paprsků nerozlétly se jako jindy po kraji, — jako by mělo navždy zhasnouti, zapadlo za hory a zároveň rudě žhavé jeho odlesky pohasínaly na hladinách vod, a první lehoučké clony šera spouštěly se za večerní pomlčky života do údolí, do klínů lesních i do rajských zákoutí mezi háji a hvozdy kolem úzkého, kouřícího zálivu jezerního.

Potom se obloha zčeřila nesmírným polem ztrnulých vln oblakových, jež přecházely ze stříbrné jasnosti do tmavé šedi, a všechny okraje nesčetných těch chumáčů a vln a hřebenů, obrácené k západu, rozžhavěly se náhle do zlatoruda, jako by se z nich roztavená měď rozlévala. Do tisíců cárů roztrhané mraky vzplanuly všecky po jedné straně ohnivou červení, na druhé straně pak tmavěly jako temné otvory propastí oblohy, potom rudost ohně přecházela do tmavofialova, až zčernala nadobro a zároveň zhoustlo i šero, stíny se položily do hlubin vod, do koutů lesních, do samot zamlklých, a smutek nesmírný padal do všeho vzduchu země i nebes, do lůna jsoucna, jako truchlivý a plachý sen života do duší ještě nezrozených...

Ohromné chuchvaly temných mračen náhle se vyhrnuly nad okraje obzorů a vystupovaly vzhůru po obloze, jako by je vzdálené řady sopek vychrlovaly, a mezi nimi plul měsíc jako by letěl kamsi do dálek, a celý obraz krajiny zpřísněl jako před scenou hrozné tragoedie...

Nepřehledné houštiny skřípajících, praskajících a hučících rákosin a třtin, ztrácející se až v dálkách za obzory, lesy a háje nestejných profilů, pokrývající všechny vyvýšeniny, vody jezer i řek, ostré a černé útesy skal i blýskavé roztříštěné hladiny močálů a bažin, — vše se měnilo ustavičnou hrou světel a stínů, jak se mraky honily přes svítící desku měsíce, v tisícerých vlnách černi, běli a zeleně.

A najednou ohromný černý mrak pohltil měsíc jako gigantický polyp nebeský a celá země ztemněla. Od západu zadul vítr, vířivý a točivý a podivně svištící, zvedl vše, co lehkého od země urval, a letěl s tím do výše ve sterých kotoučích vzdušných a potom se vrhal s hukotem a svistem do nesmírných ploch rákosí a bambusů, tříštil a lámal je s příšerným praskotem, rozeřval se celým krajem, narazil na hradby lesů a vyl a burácel v jejich korunách ohlušivým uraganem.

Nové a nové nárazy vichru rozrážely a ohýbaly stromy, vlny vod se vzedmuly ke skoku ze břehů a roztříštěny strašlivou ranou, odrážely se v ohromných zpěněných obloucích od skal, padaly do zježených hřbetů nových, šíleně se vpřed že-

noucích vln a řvaly, vyly a hučely jako vzdálené hromobití.

V tom okamžiku dlouhý klikatý blesk prosekl ohnivou čarou temno nebes, nesmírná rána zachvěla hned naráz ovzduším, rozbouřila hromový rachot v horách a lesích, — a ze středu nepřehledného moře bambusů, rákosů a trubicovitých metlic, z neproklestitelných houštin nížinných porostů, kde se vrstvilo na sta generací rostlinných a práchnivělo po dlouhé věky, vyšlehl dlouhý, úzký, hadovitý plamen, na okamžik zmizel a znovu zase vyšlehl. Potom se rozdvojil, skočil po větru o kus dále do suché drti třtin, ztratil se na chvíli v neprostupné směsi, žířil tam v hlubině a točil se a kroutil a najednou vyskočil po uschlém bambusu do výše — a už jich vyskakovalo deset, sto, tisíc...

Jako by se bylo nitro země otevřelo a chrlilo ze sebe samý oheň, tak se rozlévaly plameny na všechny strany, skákaly jako nesčíslná smečka divých šelem uprostřed ohromného stáda, jež v nenasytné krvežíznivosti celé zadavuje.

Tisíciletím nastřádané vrstvy odumřelé a vyschlé vegetace, trouchnivějící a stále novými padlými kmeny, stvoly a výhonky vyvyšované, rozžhavovaly se do hloubky až na holou půdu jako nesmírná plamenná výheň, a sloupy popela a spousty jisker rozletávaly se v ohnivých vějířích do obrovské výše, svítily na temné noční obloze jako úžasné shluky meteorů a pršely pak dolů do nezachvácených ještě ohněm rozloh rákosin a vzněcovaly tam nové požáry, jež se pak slévaly v jediné, nepřehledné moře ohnivé.

Nekonečné kotouče dýmu válely se nad hořící plání a plameny je prošlehávaly jako široké blesky, chvílemi celé svazky plamenů vytryskly ze žhoucího jezera až k temnému nebi a žíhaly je tisíci ohnivých pruhů, svíjejících se v zákrutech čmoudu, zhasínajících a hned zase se rozsvěcujících, a praskot, šum a hukot vzrůstaly a splývaly v jednolitou vřavu, jež chvěla rozžhaveným vzduchem nekonečnými, viditelnými vibracemi.

Řady ještěrů, želv, hadů a štírů a celé mraky žab zoufalým úprkem se rozbíhaly do všech stran s očima vytřeštěnýma hrůzou, s rozevřenými tlamami, z nichž visely suché jazyky, proplétaly se sítinami, bořily se do měkkých vrstev tlející vegetace a ve smrtelném děsu se drápaly dále, plazily se přes překážky, porážely a přelézaly se navzájem a dusily se ve žhavém vzduchu a hustém čmoudu, který se těžce válel při zemi, a obrovské chumáče ohně padaly jim s celými výchrsty jisker na hřbety, zapalovaly před nimi i kolem nich horkem vysušené rostlinstvo a ztravovaly je v křečovitém svíjení.

S větví stromů vylétali příšerní Pterodaktylové, mířice pryč s místa zkázy, ale buď že jejich létací blány nebyly ještě schopny tak dalekého letu, nebo že kouř je zdusil, padali náhle do obrovského žároviska, a kam zapadli, tam nový výprsk jisker se rozletěl vzhůru a zachycen větrem letěl jako roj hvězd, až pohasl v hustých chuchvalech dýmu, stoupajícího nepřetržitě z doutnajícího spáleniště a zahalujícího téměř celou oblohu.

S úžasnou rychlostí rozlévalo se plamenné moře, až dospělo na straně půlnoční ke břehům rozsáhlých zálivů slaných vod. Husté rostlinstvo pobřežní, vysušeno žárem, přicházejícím z ohnivé potopy, vzplanulo jako miliony pochodní a obrovský požár jejich se obrážel v hladině vodní jako hluboká propast pekelných ohňů, — příšerně krásná hra odrazu i skutečnosti: výtrysky jisker, letící do výše, padaly v zrcadle vod do hloubky a vracejíce se shora i zdola, spojovaly se žhavě svítící na hladině, obrazné i skutečné. Točivé sloupy dýmu a mnohotvárné chumáče černého, čpavého čmoudu, válely se nad vodou a obraz jejich tonoucí vřel jako var černých vod, kroužil, bouřil, vzdouval se a vířil ve hlubokém klíně zátok.

A na jih valila se zátopa plamenná do kraje bez hranic...

Na míle široký proud její letěl ku předu jako ohnivý válec s praskotem, lámáním, syčením vlhkých třtin, šumotem zažíhaných listů, jež vedrem napřed za okamžik vysušeny, vzplanuly červeným žárem celou svou plochou, a když jejich substance byla žhoucím živlem ztrávena, ztmavěly a lehounké jako pápěří, zkroucené a křehké, vznesly se do vzduchu jako roje černých nočních motýlů.

Mraky zatím přeletěly oblohu a hvězdy probleskovaly šmouhami dýmu, rozteklého ve výšinách, i závitky čmoudu, jak se válel a kroutil tisíci vzhůru stoupajícími sloupy jako mlhy z ohromnosti moře, rozvíjel se v kotoučích jako výtrysky par z nespočetných geysírů a osvětlován zdola bezmezným polem žířícího ohně, rudnul až do žhava na okrajích, růžověl ve střediskách, řídnoucích jako lehoučká vlákenná síť, a temněl v hustých chomáčích jako hlubiny černých propastí.

A nesmírná vlna požáru valila se dále, nepřehledná do všech stran, až dospěla k nejbližšímu pralesu, obklíčila jej se všech tří otevřených stran jako

smečka šelem stádo buvolů, řvala, syčela, vřela a vyskakovala sterými ohnivými tlamami do výše k zeleným větvím korun, vlnila se opětovanými útoky a sálala pekelným žárem, který spaloval všechnu mízu lesních velikánů, všechny šťávy hustého, v bujné směsici zkříženého podrostu.

Útoky se opakovaly nepřetržitě, hned v ohromných vlnách plápolajícího ohně, hned v roztříštěných nárazech ohnivých hadů, kteří šplhali po kmenech stromů a zavěšovali se na větve, vláli ve vzduchu hořícími fábory a korouhvemi a zase zhasínali vysíleni...

V korunách obrů lesních to praskalo a vybuchovalo jako výstřely, listí i jehličí se kroutilo a svíjelo žárem v nevyličitelné směsi, celé větve se jako v křeči zdvíhaly, stáčely do sebe a svíraly, a ze spoda, ze žároviště, vyskakovala sta nových ohnivých zmijí v zuřivé chtivosti, zachytávaly se na nich, ukusovaly je a padaly s nimi zase dolů po kmenech, jejichž kůra pukala, odchlipovala se, kroutila a svinovala do kotoučků, po nichž běhaly plamínky jako žíhání blesků a dřeň kmenů se obnažovala a vysoušela strašlivým žárem, v němž klokotem vařily vody lesních roklí a strží.

Najednou celá spleť plamenů vyskočila do výše, obtočila doutnající už větve, rozhořela se obrovskými pochodněmi, přeskakovala s koruny na korunu, déšť jisker mocným oblakem žhavých bodů vyletěl s šumným praskotem do výše, — a zároveň vznítil se les i na druhých dvou stranách.

Ve chvíli šlehaly plameny od země až do obrovské výše, celá krajina se ostře osvětlila, oslňující záplava se rozlila do dálek, oblaka se zbarvila napřed zlatou červení, jako by jimi roztavená měď přetékala, potom rudla do výše i šíře, až se celá rozžhavila jako ohnivá pára, vznášející se nad celou zemí.

Bylo, jako by nebe i země byly v plamenech jediného moře tekoucího ohně. Do výše mnoha set metrů šlehaly nepřehledné spousty plamenů, úžasnou rychlostí zachvacovaly les po lese, až celý jižní obzor, obrovské to moře tisíciletých pralesů, vzplanulo požárem na sta mil dlouhým, na sta mil širokým.

Celé nebe bylo po mnoho dní jedinou až do bělava rozžhavenou výhní, pod níž i vzdálenější lesy a vegetace nížin rychle vysýchaly a samy se vzněcovaly novými požáry, jež vzrůstaly ihned do nekonečna a zastavovaly se až na březích moří...

Byl to na několik dní znovu vyvolaný obraz země z dob jejích prvopočátků, kdy oblévána hořícími a do tekuta roztavenými hmotami, zmítala se v objetí obrovských žárů, koupána plápolajícími vlnami žhavých, bouřících a vařících mas a hořela celá jako pochodeň ve tmách kosmu...

Největší díl veškeré vegetace ostrova českého shořel na prach a popel, pouze na málo místech, v hlubokých úzkých údolích a stržích, strávil oheň jen koruny stromů, jak se přes ně převalil a přeskočil hned zase po svazích vypnulin nahoru do vyšších plání, kde zachvacoval všechno rostlinstvo silou, do všech stran se nezastavitelně násobící.

Jako řady kamenných sloupů trčely vzhůru tyto ohořelé lesy stromů bez korun, bez větví, pahýly smutné, černé a zakouřené, a jejich pozvolna odumírající kořeny povolovaly ve své houževnaté pevnosti, usýchaly a třepily se, a první bouře větrná pokácela potom celý les do vrstev popela a škvárů, na půdu sežehnutou, spousty stromů naházela do klína údolí, kde časté deště, lijáky a proudy, řinoucí se se svahů výšin, brzy probouzely pak novou, řídkou a nesmělou vegetaci, vzrůstající a houstnoucí, až pak ji zase pokryla chocholy a vějíři svých širokých listů a zelení nového čerstvého podrostu.

Když byly požáry strávily tak všechno až na holou zemi, rozkládala se po celém ostrově obrovská černá pustina, vítr zvedal celé oblaky popela do výše, uchvacoval je širokou náručí a roznášel je do všech stran světa a nesmírné lijáky splachovaly jej do řek a odnášely do moří, nebo jím mrvily v širokých zátopách půdu rovin a nížin.

Kde nakupeny ležely vysoké vrstvy zašlé vegetace tisíciletých lesů a houštin rákosových, doutnal oheň po celé měsíce pod povrchem zpopelněným, až prudký vichr odvál zpeklý troud, rozčechral povrch, a mřížovím žířící spleti rákosů rozdmýchal tlumeně prohořívající hromady tak, že znovu vzplanuly vysokými plameny, jež do tmy noci šlehaly jako chapadla obrovských ohnivých polypů, marně se pnoucích po kořisti do prázdna bezvěčného. Syčení, praskot a vzlykání žáru a šum vyletujících plamenných křídel byly poslední zvuky dovršené zhouby, která však ve velikém toku dějů nebyla než nepatrnou proměnou kulis obrovského jeviště světa, v níž věčný pochod vývoje všeho jsoucna ani na okamžik nebyl zastaven.

Vítr, který roznesl i poslední částečky na prach spálených koster milionů ještěrů, hadů, želv, vačnatců a prvních letounů, přinášel ze zámoří i výtrusy a semena nových vegetací, a vláhy teplých dešťů spolu s energií slunečních paprsků rozvíjely znovu svou nezkrotnou činnost živototvornou, jen na okamžik požárem celého ostrova přerušenou.

III.

Propast věčnosti bezedná a bezmezná, pro niž není nic dosti velikého, aby se v ní neztratilo jako zrnko písku, pohlcovala čas jako širý oceán vody svých přítoků.

V tmách nočních pohasly sloupy jisker požárů a nekonečně krásná magie světla měsíčného kouzlila obraz za obrazem na pozadí temných ohořelých krajů, vrhala ostré černé stíny jednotlivých zuhelnatělých pahýlů stromových na plochy šedého popela, bezmezným smutkem se steloucí v prostoru zaplaveném stříbrným jasem.

V lesklých hladinách vod obrážela se všecka truchlivost pustoty země: holé, temné, popelem a škváry pokryté pobřeží černalo se v tekutém zrcadle jako vyprahlé samoty pekel a bezhlesné ticho, absolutní a drtivé, leželo na všem jsoucnu dusivou tíhou, v níž vyprahlost se škubala horečnatým třesením.

Vteřiny byly tu léty — a léta vteřinami...

Vibrující prach popelný vznášel se jediným, vše lehounce zahalujícím oblakem v záplavě bílého světla slunečního nad nekonečnými pláněmi infernální pouště a mlhavěl ve výšinách, jak žhavá poledne hořela v hlubinách tavících se nebes, spadal stokráte, srážen hustými dešti, a znovu se zase větrem zvedal, vysušen vedrem, vždy řidší a řidší, až zmizel docela z ovzduší zjasněného.

Obrovské spáleniště se měnilo téměř ode dne ke dni. Nepřehledné popeliště rozčechráváno bylo větry, jež zvedaly celá oblaka prachu popelného, troudu nedodoutnaného, sazí kouřových, lehkého pápěří spáleného listí a rozpadávajících se třtin, roznášely je, přesýpaly, utvářely z nich vysoké duny, rozrývaly povrch spáleniště, některá místa sfoukaly do hola, jinde navály zase vysoké náspy popela, škvárů a uhlí, jež rozmočovány vodami dešťů, měnily se v ohromná řídká bahniště, která se pozvolna roztékala a splachovala do koryt řek a jimi až do vzdálených moří. —

Celou zemí valila se široká řeka jako pásmo nesčetných jezer, rozteklých do velikých bažinatých ramen, zátok a močálů, až k severnímu pobřeží mořskému, kde tiše ústila do dlouhého zálivu oceánu, prodírajícího se širokým průsmykem mezi vysokými hřbety hor pobřežních do vnitra ostrova. V močálech, jejichž jednotvárná hustá vegetace nemohla pro hojnost vlhka prohořeti až do kořenů, brzy se zdvíhaly nové nízké porosty třtin a rákosů, vyrůstaly do výší a houstly v nové neproklestitelné džungle pravěké.

Na rovinách podél obou břehů řeky pomalu vyskakovaly nádechy modrozelených řas a mechů, hnedle potom se objevovaly jednotlivé obilky různých travin, tvořily nepatrné skvrny, jež se rozrůstaly v ostrůvky, spojovaly se a šířily, a tak poznenáhlu mizela příšerná čerň ohořelé půdy a měnila se v nepřehledný povlak zelený.

Za několik desítiletí nepřetržitého vzrůstu bez zimních přestávek, jichž tehdy nebylo, pokryl se celý ostrov novou bujnou a hustou, ale na počet druhů ještě stále chudou vegetací jurskou. Mladé lesy brzy se zdvíhaly do výše k slunci korunami roztřásněnými a skvěle zelenými, bažiny zarostly, jako by celé moře zelených plamenů z nich plápolaly, — a po nedávné katastrofě nezbylo ani stopy. —

Vody mořského zálivu mihotaly se v ranním žhoucím slunci jiskřivými hřebeny a hladkými bíle žhavými plochami, jež odrážely oslňující tříšť paprsků jako miniaturní obrazy fotosfer hvězdných. Veliké vážky a šídla stíhaly se nad zátokami, odměřeně jako časoměr narážející vlny vyvrhovaly na břeh zelenavé blanité chaluhy a promáčená pletiva rostlinných tkaní, urvaných s neznámých břehů.

Nedotčen požárem, plynul život skrytý ve hlubinách vod mořského zálivu nepřetržitou směsicí dramat pod příkrými urvami skalních útesů; neznámy a neviditelny zhasínaly radosti ze života, zduseny hroutily se strachy ze smrti v agoniích vražd, ustavičně se vyčerpávaly síly šťav tělesných v záchvatech nejsladšího a nejjistěji usmrcujícího z pudů, neviditelně rozvíjely se animální pochody početí organismů, rozvoje sil a úpadku konečného, a nade všemi hlasy dramat za miliony let vyznělých chvěly se nejvyššími tony: radost ze života a strach ze smrti...

Odkud a kde se vzaly tyto dva pocity, vrozené všemu živému?

Z neznámé věčnosti minula, z propasti nebytí přichází vše živoucí na mizivý oka-

mžik do života pozemského, aby hned zase zašlo do věčnosti, do téže propasti nebytí, kde zůstane už navždy. A přece proč ten nekonečný jásot nad zrozením k životu efemernímu a zoufalá hrůza před smrtí, jež znamená věčnost, která se nedá znatelně zkrátiti prodloužením ubohého bytí na zemi..? —

Se svahů pobřežních co chvíli odvalí se oblázek, písek či drobný štěrk, oddrolený nohami ještěrů, požírajících dužnaté listy i tlusté šťavnaté stvoly pobřežního rostlinstva, a skulí se do vody, kde mezi třásněmi vodních bylin, jež vlají svými dlouhými šlahouny průzračným živlem a procezují zelené světlo až na oblázky nehlubokého dna, jako rozsety ležely nesčetné mušle, těsně přilnuté na kameny a výstupky skal a rozevírající v nevědomé ostražitosti své perleťové skořápky.

Do tiché idyly života měkkýšů vpadl nový, surový nepřítel.

Ve skrýších skalních skulin a jeskyň i v úkrytech vlastních číhaly na všechnu drobnou zvířenu mořskou příšerné sepie, drtily svými strašnými čelistmi jejich vápenaté lesklé skořápky, přissávaly se chapadly, plnými palčivých ssavých bradavic, k jejich tělíčkům, aby z nich vyssály všechnu šťávu životní. Co jednou uvízlo v těchto strašlivých ssavicích, nikdy se už z nich živé nevyprostilo; jen jako beztvárný, do poslední cevy vyssátý cár vypadla z nich vystřebaná a vyprázdněná pokožka nešťastné kořisti.

Miliardy přepadů a vražd dály se takto každodenně. Sepie i po nasycení, z pouhé vraždychtivosti usmrcovaly celé mraky rybího potěru, a vracely se pak spokojeny do svých temných skrýší.

Pod vodou ve štěrbinách skal číhali i potměšilí krabi, sami bojácní, ale zuřiví naproti slabším, lupiči s tvrdými štíty, vyniklýma na stopkách očima a s krutými klepety, kteří se vrhali na drobounké živočichy kolem plující a ihned zase mizeli s uloveným lupem ve svých černých děrách.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

* Fangličkářství je slovo nedobrého zvuku. Původ svůj má asi v letech osmdesátých minulého věku, kdy začínalo chladnouti vlastenecké nadšení či snad hledalo jiné cesty, aby se vybilo. Před léty asi padesáti, šedesáti, kdy už silně jsme se probírali z dlouholetého spaní, bývaly na denním pořádku rozmanité slavnosti, při kterých bíločervený prapor měl velikou úlohu. Byl odznakem smýšlení, zejména domácích pánů, a podle těchto barev soudívalo se i o národnosti toho kterého města. Arciže byli mnozí, kteří se domnívali, že vyvěšením bíločerveného praporu jejich úloha je skončena a vlastenecká práce vykonána. Odtud pak reakce. Prapor bylo nám málo, chtěli jsme víc a to vším právem. Skutečně prapor tenkráte neznamenal tak mnoho, — neměl významu praporů jiných, náviděných i nenáviděných, jako trikolory nebo černožlutého symbolu. Symbolem byl sice také prapor bíločervený, ale čehosi imaginárního, touženého, už neexistujícího a ještě neuskutečněného. A sám chudák vlastně nevěděl, jak má vypadat. O tom malou historku: Byl jistý spolek, kterému se podařilo vymoci dovolení v cizině vystupovati pod českou vlajkou. (Do jiné rubriky náleží podrobnosti o tom, jak k tomu povolení došlo v dobách, kdy všecko české bylo tlačeno ke zdi a jaké pak to všecko mělo následky, dokonce i politické. Jenom ti, kdo se vyznají v právu mezinárodním a pletichách diplomatických, dovedou oceniti význam toho dovolení.) Běželo tedy o to, aby tato vlajka byla venkoncem správná, neboť tentokrát po dlouhých letech po prvé měla se objeviti před forem veřejnosti evropské, ne-li světové. A aj! Nikdo neznal české vlajky ve smyslu mezinárodním, ani ne staří zkušení archiváři, ba ani ne zemský výbor, nejpovolanější strážce této věci. Čiperný spolek však neztrácel hlavy, — udělal si českou vlajku sám: jen když na ní byl znak českého království. Dokonce i dámy podobný prapor — nikoli tedy správnou vlajku — vyšily na hedvábí a prapor putoval za hranice....

Byly to jen české barvy erbovní, kterých jsme užívali, kde toho bylo nebo nebylo potřebí. Upřílišení v užívání zavdalo příčinu k jistému nechutenství vůči praporům, — ale převrat říjnový převrátil nutně i tyto názory. Národní prapor pojednou nabyl významu nového, mezinárodního, se svobodným státem jeho vlajka stává se symbolem jeho nezávislosti a svobody jeho občanů. Československá vlajka bude nadále mnohem více, než býval český nebo moravský či slezský prapor, a tam, odkud vláti bude, pozdravuje tebe československá vlast. Uvidíš-li ji kdekoli v cizině, zabuší ti srdce radostí — neboť pod ní můžeš s bezpečností hledat krajana, bratra nebo sestru. Vlajkou československou budeš uctívati i spřáteleného cizince a budeš jí prokazovati mezinárodní čest,

komu přísluší. Vlajka československá, kterou zahalena bude rakev padlého hrdiny nebo člověka, zasloužilého o vlast, bude jeho památce největším vyznamenáním. Nebude to už pouhá fánglička, bude to významný symbol, ke kterému víží se určitá práva, ale také určité povinnosti. A toho každý Čech a Slovák musí býti si vědom.

Vlajka novému státu je tak trochu jako novorozeněti první košilka.

Starostlivá matka pečuje o ni už předem. Naše republika neměla matky, ale za to měla otce, dokonce otců několik, o n pečlivých a starostlivých; nebudiž s podivením, že pánové v prvním chvatu narození pozapomněli na košilku a šijí ji teprve teď. Však už je nejvyšší čas a rádi bychom ji viděli tak, jako jsme už viděli říšský znak československý, prozatím jenom ve sbírce státních zákonů. Je nám s podivením, že neobjevil se ještě ani za výkladní některou skříní. To snad jenom ze skromnosti vůči úhlednému a pestrému znaku legionářskému, heraldicky však nedosti správnému. Voláme po vlajce československé, — ale voláme stejným časem také po látkách, ze kterých mohli bychom si ji ušíti tak, aby nestála sta, ne-li dokonce tisíce korun. Potřebujeme také látky na vlajky států spřátelených, abychom mohli prokazovati jim čest, která jim náleží, a vedle toho také vděčnost, kterou jim jsme povinni. Nevím, je-li jenom hmotný ten nedostatek toho příčinou, že praporů vlaje málo, když k tomu je příležitost, a dojem z ulice, ve které prapory zdobí domy jen tu a tam, bývá někdy až trapný. Cizinci se pozastavují nad tím a když diplomatický zástupce upozorňuje na nedostatek vlajky svého státu, nesmíme býti uraženi, nýbrž třeba věc napraviti. Pro nový stát je po stránce mezinárodní stanovení vlajky důležitější, nežli zákony o rozvodech manželských, — vzpomeňme jen, jak tonoucí Rakousko ještě v poslední chvíli upravovalo si znak a stanovilo váhu černožlutého praporu. Arci, z toho musíme čerpati ještě také jiné poučení: vlajka je sice viditelný odznak svobody a velký stimulus bojovníka v bitvě, ale nezachrání sama jediná vlast, jsoucí v nebezpečí. Na to jest jen jediný prostředek, na který nepřestávejme poukazovati, a to jest plodná práce.

LITERATURA.

Jan Vrba: *Boží mlýny.* Chodský román. Nákl. Karla Beníška v Plzni. — Knih československých spisovatelů sv. I.

Mladý, ale již vážně renomovaný básník podává nový selský román — pravý, hluboký román selský, těžkého zrna, vzrostlý z výborné literární tradice, představené u nás Světlou, Holečkem, Raisem, na níž tu budovala vlastní silná a samostatná tvořivost, opřená o pronikavé studium a osobní zažitky. V plastické kráse maluje Vrba silný ráz ovzduší chodského, svou neposkvrněnou samorostlostí tak sympatického, a základem díla činí ethické smýšlení, tomuto ovzduší příznačné: účast obecnosti, obce, na morální a hospodářské odpovědnosti svého člena. Osnovu děje tvoří zápas mamonivého sedláka s bohem, představitelem zlého svědomí; podlehnutí uskuteční se mu ve zkáze rodiny, zkázu tu však autor vyvinuje realisticky správně z karakterů, nikoli z osudovosti. Děj líčen jest s epickým klidem, úměrně jednotně a logicky; postavy uváděny jsou stručně, ale plně a pevně, krajinářský a náladový rámec vyniká poesií podmanivou, ač podanou úměrně k ději — prostě. Vyrovnaným slohem tu Vrba vyspěl vysoko nad své předešlé práce; objektivnost auktorova prosvítá v humoru pozorovatele, který zná slabé stránky svých lidí. — Knihou tou, vynikající dobrým papírem a ladnou úpravou, — zahájena byla nová sbírka četby, podnik, pozoruhodný svým cílem decentralisačním, totiž snahou, najíti nové středisko kulturní práci, konati přímé poslání v obvodech plně nevyužitkovaných, bez škodlivé konkurence tradicionelnímu směru podniků pražských. V rostoucím ruchu veřejném jest takovéto odstředění — které centru starému jest podporou a nikoli újmou — vskutku žádoucí, a metropole českého západu, Plzeň jest mu přirozeným působištěm. Úsilí vydavatelstva je vážné a nová sbírka nemohla býti šťastněji zahájena než jmenovaným chodským románem, dílem umělecké váhy a všeobecné přístupnosti, nejlépe kvalifikujícím redaktora sbírky. *Kaz.*

*

Jules Barbey d'Aurevilly: *Očarovaná.* Přel. František Widimský. — Nákl. F. Topiče. — Dobrých knih přeložených sv. 17.

„Očarovaná" upoutává a přímo uchvacuje hlavně jedním směrem: svou péčí o slovo. Jsou to příkladné vyprávěcí věty, myšlenkově bohaté a stavěné s péčí o nevšednost, která není strojeností, o krásu, která spokojuje se prostotou, ale vyhýbá se jalovosti, přinášejíc vždy myšlenku, zpravidla ve formě poetického obrazu. Péče ta jeví se v jednotlivostech, ale ovládá i celek. Dílo počíná líčením normandské pustiny, vyvolávajíc malebný, náladový, přesvědčivý obraz — a v zádumčivý tón tohoto základního obrazu jest ustrojeno všecko vypravování, záhadný případ očarované — (snad „uhranuté" by po česku lépe vystihovalo žádoucí smysl), místo jeho děje a nejrozmanitější postavy v něm zúčastněné: šlechticů obrazných jmen, sedláků drsných i dobrých po-

vah, žen cnostných i hříchem pyšných, a tajemných pastevců, těch záhadných bytostí stepi, vždy s velikou malebností vyvolávaných. Tato krása činí děj — jinak nadmíru prostý — bohatým a napínavým, a činí oprávněnou romantiku, která se v něm křísí. Při tom tato veliká balada v próse obsahuje mnoho názorů přívržence poražené kasty, který má podstatné námitky proti novému řádu — a v nich je mnoho obdoby k dnešku, třeba vzpoura chuanská, která jest jejím dějinným pozadím, je nepatrnou episodou vedle převratů přítomnosti. Krásné této knize, které málo která jiná se vyrovná péčí o slovo, činící myšlenku činem, dostalo se také velice pečlivého překladu, ve kterém — mimo nepatrné, bohužel běžné nesprávnosti (na př. „jedná se o“ místo „jde o“) — tvrději nás uráží nesprávné užívání slovesa „musiti“ („musí být bídná“, „musila jste pospíchati“ atd. mnohokráte místo „je asi bídná“, „asi jste pospíchala“ atd.); ale v celku jest překlad plynný a sugestivně lahodný, jak půvab slohu díla toho vyžaduje. *Kaz.*

*

Topičova sbírka „*Duch a svět*“ (č. 43) přinesla obsažný přehled filosofického vývoje 19. stol. z péra spisovatele Problém filosofie války, dra Tomáše Trnky. Takové zhuštěné informativní přehledy chtějí být, jak se zdá, typem Topičovy vzdělávací edice (A. Novák, Kritika literární, Fischer, Otázky literární psychologie). Trnkovy „*Proudy v současné filosofii*“ zachycují stručně vývoj filosofických směrů včerejška a dneška, zpravují podrobně, s velkou odbornou znalostí věci, o racionalismu, jejž určují, probírají v růstu, zástupcích, škole a úpadku; vyličují vznik kritického realismu vyrostlého na troskách racionalismu, z impulsu přírodní vědy filosofie; vznik filosofie pragmatické z pýchy nad rozvojem techniky, uctívající čin a tvůrčí práci. Intuitivní novokriticism (novorealism), reakce proti racionalismu i pragmatismu, hledající intuitivní cestou vztah mezi kulturou a přírodou, vzniká z uvědomění malosti lidského života v poměru k přírodě a její fenomenu. Jako pokračování boje proti pragmatismu vzrůstá estetický, umělecký intuicionism, vývojový důsledek; novokriticism přibírá jako cestu a smysl filosofii a umění, s celkovým rysem odklonu od vědy a techniky, vyznačujícím jej od předchůdců. Poslední oddíl, upozorňující na náboženský směr současného filosofického myšlení, tvoří jakýsi mravní akord knihy, usilující o obrat do nitra, k sebepoznání. Její význam vidím především v zhuštěném a přesném látkovém rozboru filosofických děl mužů určujících směry, v klidné objektivitě práce, vědecky střízlivém slohu, jenž přibral na soustředěnosti a zhuštěnosti od verbalistních problémů. Pro sebe vážím si zvláště filosofické analysy literárního díla R. Rolandova, El. Bourgesova, Merežkovského, Dostojevského, Kierkegaardova, Strindbergova, Björnsonova, Ibsenova a Thákurova, kteří jsou zachyceni několika ostrými rysy. To je právě předností Trnkovy práce, že se neomezuje na čisté filosofy, ale že se ráda kriticky vypořádává i s takovými zjevy, které patří především literatuře. To je též klad metody Masarykovy, která na Dostojovském rozbírá a váží problém ruský. Z gramatických nesprávností chtěl bych upozornit jen (str. 124), že jména Tolstoj, Merežkovskij, Dostojevskij jsou adjektivní, tedy že se říká „viděli jsme na Tolstém“, ne Tolstým, nedůsledně, genitivy jsou správné. *dy.*

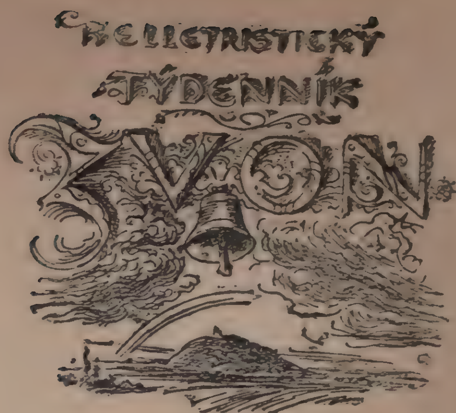
DIVADLO.

Sapfo. Komedie o 5. dějstvích od Alfonse Daudeta. Po prvé na divadle vinohradském 16. srpna 1919. — Něco starobně zatuchlého, falešně sentimentálního, dusivého, jako z těla monomanů vane na nás z této práce duchaplného francouzského autora, práce, která neměla býti ze zaslouženého klidu burcována. Známé zvěčňování pudu pohlavního, znázorňování výlučné jeho vlády nade všemi osobami kusu, řinčení okovy, poutajícími vše v jedinou družinu nevolníků bez síly, bez vyšší snahy životní. Representant této družiny, Jean Goussin, zamilován je do kokoty a marně se snaží vyváznouti z jejích sítí. Toť celý obsah kusu rozvleklého na pět dějství. Vedlejší osoby jsou známé šarže (lehkomyslný otec, venkovská rázná matka, kokoty, muž se zásadou, muži láskou otrávení), jsou ilustracemi a obětmi téhož pudu erotického. Dialog a technika kusu jsou ovšem bezvadny, jak u Francouze přirozeno, a nemíjejí se účinkem na méně přemýšlivou část obecenstva. Celek zanechává však v duši pustotu a protesty, snad i ošklivější dozvuky. Nadprůměrný byl pouze herecký výkon pí. Anny Sedláčkové-Urbanové a byla umělkyně vyvolávána a zasypána květinovými dary. Ostatní úlohy byly šarže, jež přiděleny Karenovi, Zakopalovi, Rozsívalovi, Vojtovi, Švarci, Havlovi, Hlavatému, Charvátu, Zelenkové, Friedlové, Ptákové, Mickové, Augustové. Výkony neuchylovaly se od cesty zlaté prostřednosti. K závěrku dotaz na režii: Hrají osoby na jevišti pouze pro sebe a první řady diváků, či také pro ostatní obecenstvo? Chvílemi ševelilo to na jevišti zcela nesrozumitelně, což napřed nudilo a pak rozhořčovalo. *Et.*

V Praze, dne 4. září 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

L. N. Zvěřina:

SLOVENSKÉ ŽENĚ.

Máš ve svých teplých zracích
zvěst o lásce a o zázracích
a tichou pokoru svých pomněnek,
jež božímu slunci jen rostou
Máš duši jímavě prostou
jak zamyšlení trav
neb radost polních květů.

Motýla — úsměv na svém retu,
vědoma cele všech svých práv
tak často se zastavíš na své cestě:
a cosi tak mateřsky hladí a blaží
v tom něžném tvém držení útlých paží
jak v rozsevačově štědrém gestě.

A bolesti hrozných roků,
jež na svých jsi snášela bedrech,
jak z každého tvého by mluvily kroku.
Ty nejdeš jak druzí.
Je z mužné cos pýchy ve tvé chůzi,
jako bys tušila, že je ti předurčeno
cos velkého vykonat ještě, ó, slovenská ženo,
zrod nových jak tebou by slíben byl reků.

A proto buď zdráva a čisté své jméno
nes do příštích věků!

PISEŇ.

Co v duši ti jásá a zpívá,
žes vroucí jak úsměv rána,
žes jako by rosou zadýchána,
žes jako smír večera milostivá?

Co v duši tvé zpívá a jásá,
že cudných tvých myšlenek krása
v svět shlíží se v prvém pousmání
jak v červnovém ránu
se přes plot tvé zahrádky sklání
trs bílého orgovánu?

Rudolf Richard Hofmeister:

JURSKÉ ČECHY.

(Pokračování.)

Ze skryté kterési zátočiny, zarostlé vysokou vegetací, vyplul mladý Plesiosaurus a obhlížel tupě vytřeštěným zrakem okolí. Jeho malá ještěří hlava otáčela se na hadovitě štíhlém, nesmírně dlouhém krku na všechny strany a z pootevřené dlouhé tlamy bělaly se řady špičatých kuželovitých zubů, jejichž stisknutí drtilo kosti. Temně šedé, holé tělo jeho nadnášelo se nad hladinu, jako by se veliký kus země od břehu utrhl a plul po vodě, a mocné ploutve silně vzdouvaly vodu po obou stranách balvanovitého těla.

Najednou se plavnoještěr rychle potopil, že jen temeno hlavy s očima hnědozeleně svítícíma nepozorovatelně vyčnívalo nad hladinu a blížil se tiše a pomalu ke břehu.

Po nízkém travnatém břehu plazil se ke břehu býložravý ještěr velikosti krokodila, hnědě zelenavý a zrnitý na hřbetě a žlutý po břiše, se hřbetem silně jako hřeben skalní vypouklým, s vyššími zadními a nižšími předními nohami, a v tom okamžiku, kdy stanul na nemnoho vyvýšeném pokraji břehu, vynořila se z vody podlouhlá tlama Plesiosaura, vyletěla střelhbitě na dlouhém krku do výše, zakousla se ještěru za týl a strhla ho k sobě do vody.

Rozpoutal se zuřivý boj. Ještěr se strašlivě vzpínal, mrskal a házel sebou, máchal drápatými nohami v instiktivním chtění útěku, jenž však nemohl s místa, rozbouřil vodu jako do klokotavého varu, ale Plesiosaurus rozdíral ho desaterými noži najednou, roztrhával jeho břicho, vyvrhoval mu vnitřnosti a hltal maso ještě živé vysoko nad vodu vztyčovanou tlamou.

V tom stalo se něco záhadného, co rázem učinilo konec hltavosti hodů.

Plesiosaurus v nejzuřivějším zažrání se do masa kořisti náhle pustil krvavý žvanec z tlamy, bleskurychle vztyčil do výše hlavu, sedící na krku dlouhém jako velký had, trhnul celým tělem, jako by dostal ze zpoda smrtelnou ránu, obrátil se a mocnými ranami veslovitých ploutví snažil se uniknouti.

Ale nedospěl daleko a úsilí jeho počalo zřejmě ochabovati.

Z vody vztyčil se najednou podivný had popelavě šedý na vrchu a bledě žlutý vespod, pokrytý na straně spodní řadou tmavých, tuhých kroužků, prodloužil se do ohromné délky, bičoval chvíli bok plesiosaura a potom jej pevně objal, hned naproti němu vynořil se s druhé strany jiný a objal druhý bok, potom třetí, čtvrtý, pátý, každý přilnul palčivými kroužky vyssavadel k tělu plavnoještěra, svíral je jako tvrdá houžev, až se pod nimi chvělo, svíjelo, kroutilo a třáslo jako pod žhavými plameny.

Dlouhý krk se vztyčoval i padal jako vyvrácený stožár, kroužil a šlehal kolem, tlama veleještěra lapala po svírajících ho chapadlech ohromné chobotnice, rval je marně, ježto jeho zuby sklouzaly na jejich tvrdém a pružném povrchu, chrlil vysoké proudy vody z nozder, ale strašlivá ramena nepovolovala, naopak se ještě rozmnožovala.

Zápas s neviditelnou, slizkou, studenou a měkkou a přece vše živé nesetřesitelně rozežírající příšerou, skrývající se v hlubině pod břichem ještěra, na něž se přissála ohavná, rozchlípená jáma úst bezzubých, byl čím dále tím zuřivější. Plesiosaurus se točil dokola, svírán stále tvrději nesmírnou silou houžvovitých ramen, stahován stále neodolatelněji do hlubin, zmítal sebou, vrhal se celým gigantickým tělem hned vpravo, hned vlevo — ale vše marně.

Jako by se naň celá skála zavěsila a dolů ho stahovala, tak se pomalu ponořoval, vzpínal se ohromným úsilím, trhal sebou, ponořoval se a zápasil pod vodou, zase se vynořoval se šíjí potrhanou a krvavou a zmítal hlavou na dlouhém krku, jako se ve větru hází tenká dlouhá větev stromu.

Potom nové rameno se vytáhlo z vody a otočilo se kolem šíje ještěrovy, strašlivá propast úst polypových nesmírnou silou vyssávací protrhla jeho slabiny, a když mu děsná příšera posledními rameny ochromila i ploutve, naklonil se na stranu a zmizel, zatažen do hlubin...

Tam potom se dokonal zápas obou oblud za krátkou chvíli.

Voda se ještě po nějakou dobu vzdouvala a vlnila, veliké bubliny vzduchové vyplývaly na povrch a pukaly, potom se hladina tišila, jen široká kola letěla nepřetržitě do dálek — tragoedie němého, strašlivého zápasu byla skončena.

Tajemnému zmizení Plesiosaura přihlížel z dáli veliký ryboještěr s dlouhou krokodilí tlamou nad hladinu zdviženou, s velikou ploutví na hřbetě a kolmo postaveným, ploským, dlouhým a mohutným

ocasem, obluda velikosti ohromné, a zvědav připlul až sem. Vynořiv vysoko velikou hlavu, obhlížel hladinu. Zpozoroval plovoucí zbytky rozervané mršiny pozemního ještěra a pustil se do nich.

V jeho obrovské tlamě mizely veliké kusy kořisti najednou a za chvilku nezbylo na vodě ničeho. Dlouho potom ještě rejdil Ichthyosaurus kolkolem, slídě po novém nálezu, a když nic nenašel, obrátil se a plul do středu zálivu.

V tom okamžiku oddělilo se cosi nevelkého od břehu v protější malé zátoce a rychle plulo za obludou. Vyčnívalo to z vody jako kus tenkého lesního kmene, šikmo vzhůru trčícího, blížilo se neslyšně, a zrovna když rybоještěr znepokojen se chtěl obrátiti, vyjela z vody přímo proti jeho krátké šíji sáhodlouhá úzká tlama, rozevřela se, chytila ho za krk jako obrovské nůžky a stiskla.

Čtyry dlouhé, ostré, zubaté pily zaryly se jako dýky do mocného krku.

Za tlamou dravce táhla se dlouhá, úzká hlava a za ní se vynořovalo nekonečně dlouhé tělo Teleosaura jako ohromný mořský had.

Dlouhý jeho hřbet se leskl nesčetnými tmavohnědými deskami silného kostěného pancíře, pokrývajícího i svršek ohromného ocasu, kdežto břicho příšerně se světlilo hustými, tuhými šupinami a nohy jeho zarývaly do holého těla rybоještěra strašlivé rohové, blanami plovacími spojené drápy, dlouhé jako dýky.

Ichthyosaurus se kroutil v děsné křeči bolestí, rozevíral obrovské čelisti a snažil se zoufale vyprostiti se ze zubatého svěráku, aby uchvátil Teleosaura za dlouhý, nekrytý krk, ale v tom už přilnul k němu šupinatý pancíř, tvrdý jako skalina, a čtyry drápaté tlapy roztrhávaly mu břicho strašlivými trhlinami.

Obrovská těla zuřivě zápasících veleještěrů válela se ve vodě jako tmavé balvany, voda se zvlnila údery hrozných ocasů, jejichž rány hřměly a vzdouvaly vlny do vysokých, zpěněných hřbetů, jako by se zemětřesením lámalo dno moře.

V křečovitém škubání, ve zběsilosti celého organismu, ve víření obrovských těl, pod proudy vodotrysků, šlehajících vysokými sloupy z nozder obou oblud, v širokém okruhu vod vzbouřených a krvavých podléhal Ichthyosaurus. Trhání a zmítání, nárazy obrovitých těl, vzpínání svalů a vzdouvání hřbetů jako vlnobití moře — strašlivý boj beze zvuku z němých hrdel potvor vybíjel se pozvolným odlivem sil přemoženého, rozervaného veleještěra, až skončil zkřečovitěním a ztuhnutím veliké tlamy v mátožné agonii.

Dodělal...

Dlouhý, obrněný drak zatáhl jej do své zátoky a odtud až na břeh, a oddal se ihned hltavému požírání obrovité kořisti s oním klidem a vážností dravců, která tolik charakterisuje nevinnou upřímnost a nevyhnutelnou nutnost jejich nesčetných vražd, vykonávaných s napětím všech sil celého těla, s neústupnou tvrdostí vědomí životního poslání, jemuž stejně oddaně obětují životy vlastní, jako neušetří cizích.

Lákavá vůně krve a masa šířila do dálek své fluidické vlny, tak příjemné nozdrám dravčím, a brzy objevilo se asi tucet menších ještěřích masožravců, zdvihajících tlamy, rozevírajících a zase sklapujících strašlivé čelisti. Krvežíznivá sběř pobíhala rozčileně kolem, jejich oči zeleně svítily z ohromných, černých kotoučů kostěných, se zuřivou chtivostí obcházeli hodujícího Teleosaura, ale přiblížiti se k němu si netroufali a při každém jeho pohnutí zbaběle odlézali.

Tu vystoupila z nedaleké soutěsky skalní veliká obluda velikosti slona, s vypouklým hřbetem, na kterém stála hradba kolmo vzhůru postavených tlustých kostěných štítů s hroty do výše trčícími, drak, jakého nespatřila dosud země, s dlouhým, těžkým a jako kmen stromu tlustým ocasem, na němž trčely vzhůru ostré, na metr dlouhé bodáky.

Malá hlava šinula se nízko při zemi, co zatím hroty štítů hřbetních se prodíraly až mezi korunami stromů a měkká půda se prohýbala pod tíhou gigantického těla, pokrytého silným, tvrdým, šupinatým pancířem tmavé, šedozelenavé barvy.

Byla to živá, obrněná pevnost, nepřemožitelná v útoku i v obraně, byl to živoucí beran válečný, který bořil obrovské, dvacetimetrové hory masa a kostí, největší obludy veleještěři, jež se mu odvážily v cestu postaviti.

Znepokojen zdvihl Teleosaurus hlavu, zvětřiv nepřítele, a poděšen strašlivým vzezřením příšerného draka, nerozhodně se obracel k útěku, ale hned se vrátil a položiv drápy na kořist, bičoval půdu strašnými ranami dlouhého ocasu.

Stegosaurus se rozehnal s rozevřenou tlamou, z níž vycházel jeho dech s podivným, hrůzu budícím, syčícím svistem, a podrážděn zřením hromady krvavého masa a neústupností protivníkovou, blížil se rychle jako valící se zřícená skála.

Teleosaurus ztratil opětně odvahu, uchopil kořist dlouhými čelistmi, zaryl do ní

řady dlouhých, ostrých, kuželovitých zubů a táhl ji rychle do vody, kde by jej protivník, zvyklý na souši, tak snadno nedostihl.

To podnítilo zuřivost Stegosaurovu k slepému útoku.

Vrhl se mocným odrazem delších zadních nohou na Teleosaura a zahryzl se mu do dlouhé šíje hned před první deskou hřbetního pancéře. Ten otočil bleskurychle svůj předlouhý hadí krk dozadu a lapal strašlivou tlamou po nepříteli, nemoha však nikde jeho tvrdé šupiny prokousnouti a poraniv se o kovové štíty jeho hřbetu, střemhlav se vrhl s břehu do vody a potopil se.

Stegosaurus pustil do hlubiny se řítícího obra a vrátiv se ke kořisti, zažral se do veliké hromady masa, nestaraje se už o Teleosaura, který zuřivě vlnil v dálce vodu zálivu a nepřetržitě potápěl potrhanou šíj, aby čerstvou lázní zmírnil krutou bolest utržených ran.

Nasytiv se, odvlékl se drak zase do své soutěsky a na obrovitou mršinu vrhli se nedočkavě tak dlouho kolem obcházející drobnější ještěři krokodilovitého vzezření a hltavostí div se nedávili.

Ze vzduchu sneslo se náhle několik nestvůr s netopýřími, černými, vrásčitými blanami létacími, s hlavami lysými, s dlouhými zobáky, plnými ostrých zubů, velmi špičatých, a složivše k bokům blánitá holá křídla, lezli po vysoké mršině, zachycujíce se předními třemi drápy, jako by lezli po čtyřech, a vytrhávali celé kusy tetelícího se ještěřího masa, jež polykali hltavě se zobáky vzhůru pozdviženými.

Kůže těl jejich neměla ještě peří, byla holá, bradavčitá a bledá a síť modravých žil zřetelně skrz ni prosvítala.

Dlouho trvalo, než se Pterodaktylové nasytili, a vyklovavše ještě na konec veliké oči ještěrovy, šli k nejbližší stráni a vyšplhali po ní vzhůru na svá vysoká stanoviště, odkud se na vyhlédnutou kořist spouštívali, ježto nebyli ještě schopni vznésti se se země přímo vzhůru.

Kdesi v zálivu zašuměla voda, vlny se rozbouřily údery mohutných veslovitých ploutví, — nové zápasy obrovitých nestvůr se rozpoutaly, hlubiny se zbarvily proudy krve a slunce zářilo parnatými mlhami na strašlivá dramata stejně skvoucí záplavou bílého jasu jako na nevinné hry lásky...

V rozlehlých bažinách před ústím řeky do moře, uprostřed zelených houštin rákosové směsice, tmavělo se několik pahrbků popelavě šedých a úplně holých. Slunce pražilo do jejich boků i hřbetů, jež se leskly vlhce a kovově jako olověné balvany, a oblévalo je proudy sálavého tepla.

Na panenských březích vlnily se křehké sítiny ve měkké bahnité půdě a ostrý puch puškvorcových kořenů, tlejících rákosin a hnijících mrtvol rybích roznášel se v závanech větru po celém vesmíru travin a rostlin, v záchvěvech kolotání nesčetných drobných dějů, v tajemství rozmachu nespoutatelných sil na půdě, která byla kolébkou i zároveň hrobem tisíciletých proměn generací rostlinných, v jasu i stínech nesmírného chrámu jsoucna, v němž jako vlny světla a tmy střídají se radost a děs, láska a vražda, jejichž rozdíly mizejí před velikým okem věčného zákona.

Vzduch se ještě kmital oslnivým žárem slunce a zacláněl dálky stříbřitou, jemnou a řiďounkou mlhou, zářící bílým jasem, jen v bažinách z vlhkosti půdy neviditelnými a ohromnými kotouči vzdouvalo se dusno, v němž jako ve mdlobě smyslné rozkoše matnělo kouzlo předvečera. Roje komárů se třásly nad močály, jako by se v chumáčích sypaly z oblak, stíny se prodlužovaly a vody tmavěly na tůních hlubokých, mezi ostrovy sítin a rákosů, za zákruty zátočin tekoucích vod vystupovaly hladké plochy naplavené bahenní prsti, tak lehoučké, že i nejmenší vír vodní je zvedal, kalil jimi hladinu a roztáčel je řídkými obláčky a šmouhami průzračností zátok.

Z úzké laguny proudící vody mezi vysokými rákosinatými houštinami vyplul krokodilovitý ještěr s dlouhou, strašidelnou tlamou, plnou hrozivých zubů, a rozehnal se do proudů řeky na lov. Plul jako dlouhý zelený ostrůvek, neviditelný ve stínu zelených třtin, jen jeho zelenavé oči světélkovaly příšerně nad hlubinou.

Praskot tlustých, kyjovitých výhonků přeslicových porušil ticho. Ve vzduchu bylo pozorno a všecky zvuky zřetelněly v lehkém šumu šepotů života v kouzelné hodině před západem slunce, kdy paprsky šikmo létající zanechávaly ohnivé čáry ve vzduchu, a světlo, přicházející z nízka, usmívalo se všemu živoucímu přímo do tváří.

Praskot se blížil a vzrůstal a náhle se z vysoké houštiny porostu objevil na břehu příšerný netvor na nízkých drápatých nohách, šupinatý, pokrytý na hřbetě řadou kolmo stojících dlouhých bodlin, se silným strašlivým rohem na mohutné široké tlamě, jež končila dolů zahnutým hákovitým zobcem, schopným jediným trhnutím vyrvati vnitřnosti z těla protivníkova.

(Dokončení.)

Jaroslav Křenek:

ZLATÁ STUDNĚ.

Před svatyní Allahovou četl jsem tento nápis, vtesaný do oblouku prastaré studně: „Pro srdce sladké a čisté Prorokovo, poutníče, vezmi vody v dlaně své a nohy skrop, abys s duší radostnou vešel v chrám a klaněl se dárci milostného osudu.“

A starý hodža, který znal se v písmech a mnohých jazycích, vyprávěl mi pohádku:

Jest tomu dávno. Muhamed Ali paša spal v komnatě, jejímž otevřeným oknem vál teplý, vonný dech noci a prolínal zpěv slavičí. Právě vyvstával měsíc. V paprsku světla a lehkém vání větru chvěl se bílý vous Muhameda-Aliho jako proud stříbra. I jeho rty zachvívaly se a kdo by se naklonil blízko k nim, zaslechl by šeptati jméno: almeha Fatima. Kdo zmocnil by se taje duše jeho, nalezl by tam obraz zpola dětské dosud, něžné Fatimy, almehy z Kahiry, jejíž vonné, nahé tělo, celé, jako mrak zahaloval teplý hedvábný vlas, na jehož vlnách kolébaly se a snily nejkrásnější sny Orientu.

Ale Fatima jako by byla z mramoru a jako by bez srdce a věru Muhamed-Ali, ač chtěl považovati ji za svoji milenku a ženu, nedotkl se dosud jejího těla. Byly mrazivé, kruté a výstražné oči Fatiminy.

Dnes zdálo se mu, že Fatima přichází, očarována láskou vševládnou. Hle! oči její prohlédají něhou slz, hle, přisedá k jeho loži, hladí zmučené čelo a sklání se, aby zlíbala jeho rty a oči. — To byl krutý klam; nebyla to Fatima, nýbrž slavičí zpěvy, vůně květů a luna, které ozařovaly spícího kmeta. —

Bohatýr al-Hâkim číhal již třetí noc ve stínu tamaryšků, šílený touhou spatřiti božskou Fatimu a zjeviti jí plamen své vášně a lásky k ní. Šla právě cypřišovou alejí. Její bílý šat míhal se, ozářen měsícem, mezi kmeny a obestíral zjev její tajuplnou malebností.

„Fatimo!“ zasténal al-Hâkim, „Fatimo!“ zvolal a vrhl se na cestu, kterou měla jíti. „Paní duše mé, zmírám touhou po tobě; srdce mé stalo se šílencem, nad nímž ztratil jsem nadvládu. Ty můžeš mne milovat anebo mne utratit, ale nesmíš zhasit největší a nejkrásnější plamen, jímž hořím a jehož jsem teď již jen součástkou.“

Usmála se Fatima: „Nemohu tě milovati, al-Hâkime, jsem ženou Muhameda-Aliho . . .“

„Zde tuto dýku vezmi a probodni srdce mé, Fatimo; duše má na křídlech motýlů a vánků bude po celý tvůj život obletovati tebe a snad budeš šťastna, až pochopíš sílu mé lásky . . .“

„Závidím ti . . . . Nemohu být nikdy tak šťastna jako ty, Hâkime,“ zašeptala smutně a chtěla odejít. Al-Hâkim zapřisahal ji Allahem a prosil o službu, byť nejtvrdší, kterou má pro ni podstoupiti.

„Jsi-li tak odvážný, Hâkime, přines mi prsten, který ztratila jsem do studny, když chtěla jsem spatřit svůj obraz v hladině . . .“

A al-Hâkim šel.

Studna stála uprostřed zahrady. Měsíc plující oblaky obrážel se na hladině vody a jeho svit zaléval všecko nádherným jasem. Co mohlo být nemožným láskou zmámenému al-Hâkimovi? Odložil zbroj a rozkročmo sestupoval do studně.

„Šílenec,“ řekla si Fatima, ale vyčkávala.

Al-Hâkim se nevracel.

Chtěla odejít, ale zvědavost táhla ji ke studni.

Bylo hluboké ticho, jen slavíci tloukli chvílemi v háji. U studny ležela zbroj Hâkimova a na vodě obrážel se měsíc, plující oblaky.

„Al-Hâkime!“ zavolala Fatima ztlumeným hlasem, jícen studně zesiloval a prodlužoval zvuk.

„Al-Hâkime!“ Úzkost sevřela její srdce; prchala sadem do paláce, neohlížejíc se.

— — — — — — — — — — — —

Muhamed-Ali zachmuřil se, když ráno služebníci přinesli mu k loži zbroj Hâkimovu.

Fatimu nespatřil po tři dny. Oznámila mu, že churaví a přeje si samoty a klidu.

Ale ani příštích dnů nepřicházela a Muhamed-Ali, zvědav, počal naslouchati u dveří její komnaty.

S Fatimou děla se podivná změna. Zmizel mrazivý chlad s její tváře, oči častokráte zarosily se slzami, rozmlouvala s kýmsi neviditelným a v noci často vytratila se z paláce, bloudila sadem a dívala se, oči zaclánějíc, jako by někoho očekávala. Posléze odvážila se i přiblížit ke studni. Noc byla horká a temná jako samet. Jedvaže naklonila svoji hruď přes okraj studně, cítila, že měkké, svůdné lokty objímají její tělo, a nebyla to hrůza, která se jí zmocnila, nýbrž pocit nevýslovné rozkoše a vášnivé lásky.

„Kdo jsi?“ zašeptala, oči přivřeny.

„Jsem duše al-Hâkimova, kterou láska má darovala tobě. Cítím slast polibku

duše tvé i těla tvého, neboť obé jedno jest . . .“

Fatima chtěla dotknouti se rukou, které ji objímaly, ale žádných rukou nebylo a vůbec nikoho nespatřila, s kým mohla hovořiti v temné noci, skloněna nad studní. Jen mocný, silný cit rozkvétal opojně jejím srdcem a zapuzoval vše ostatní.

Když jedenkráte ze snů rozhovořila se řečí nade všechna slova lásky vroucnější a sladší a jméno al-Hâkimovo opakovala stále a stále, vešel — v třesoucích se rukou rozžatý kahan — Muhamed-Ali a plížil se ložnicí k jejímu loži.

Jak byla krásná a svatá v roztoužení, které hrálo si s jejími malými pažemi, bílými ňadry a rozkošným úsměvem polodětských rtů. Ze záplavy hustých hedvábných vlasů nořila se svůdná dívčí něha, rozsálaná láskou. Hle, tato almeha Fatima, která Muhamedu-Alimu nikdy nepatřila, vyprávěla ze sna o své lásce k Hâkimovi.

Když vyslechl Muhamed-Ali, zhroutil se v bolesti u jejích nohou. Avšak láska Fatimina byla tak mocná, že nepocítil ani mstivosti, ani žárlivosti ani hněvu, nýbrž byl dojat mocností lásky, jaké sám nikdy neokusil ve svém žití. Po prvé v životě plakal horké slzy, které stékaly na nohy milenčiny, hladil a líbal tělo její, zatím co ona hovořila s milencem svým o lásce nad život i smrt.

Nežli nastal den, opustil komnatu Fatiminu Muhamed-Ali, muž ušlechtilý.

Nezjevil ničeho, ale promluvil onoho dne takto k Fatimě: „Vezmi vše, čeho se ti zachce z mých pokladů, malá, krásná Fatimo, ať slouží ti veškero služebnictvo mé, ať doprovází tě, kamkoli půjdeš, dám ti vše, i palác svůj, chceš-li; bude to pouze úrok k dluhu, který chci ti splatit dnes. Vrátím ti, — oč jsem tě oloupil — svobodu! Odejdi zpět do Kahiry, okouzluj lahodou svého zpěvu a své krásy, jako jsi činila dříve; rozsévej lásku a radost . . Brána mého paláce jest ti otevřena, jsi svobodna, čiň cokoli chceš, jen nemuč mého srdce více, Fatimo . . . Buď šťastna!...

Fatima zaplakala radostí a zlíbala ruce Muhameda-Aliho a odešla.

Ale kudykoli šla, stíhal ji věčný neklid, nepochopitelná touha, jejíž příčiny neznala. Procházela zmatena zástupy lidí, neviděla, co činí, neslyšela, co hovoří; města, která dříve navštěvovala, zdála se jí být cizí . . . Zdálo se jí, že nebesa jsou skleněná a oči její viděly za jejich klenbou nové světy, duše její těkala mimo její bytost na křídlech oblačné slasti . . . Lidé ji měli za šílenou. Ale písně, které jim zpívala, zněly tak nadpozemsky krásně, že libeznějších nikdo neslyšel a zazpívati nedovedl — vyjma anděly Prorokovy.

— — — — — — — — — — — — —

Jednoho večera stráž paláce Muhameda-Aliho paši zadržela v bráně dívku, jejíž líc zmučena k nepoznání.

„Jsem Fatima, žena al-Hâkimova,“ zvolala.

Rozpomněli se na Fatimu almehu z Kahiry a ustoupili. Šla zahradou pevně, jedním měrem.

„Al-Hâkime!“ zvolala, když došla ke studni.

„Al-Hâkime, jdu k tobě . .“ Svlékla svoje roucha. Tělo její zůstalo dosud krásné, jako bývalo dříve.

Se sladkým úsměvem rozepiala náručí, překlonila přes okraj studně a zmizela v jejím jícnu.

— — — — — — — — — — — — —

Když zbrojnoši, vyslaní Muhamedem-Alim, přispěchali ke studni, byli oslněni zlatým jasem. Fatimy nespatřili, ale na studni seděl anděl Prorokův, naslouchající šepotu lásky . . . . . .

Čestmír Jeřábek:

VEČERNÍ BŘEH.

Pod lehkým mrakem parného večera
dozněly hovory sekáčů.
V kotoučích prachu povozy spěchají,
horami obilí obtěžkány.

Zvedá se vítr. Smyslně objímá
bělostné boky zpocených děvčat,
toužících po lázni v náručí potoka.
Odnáší do dálky výbuchy smíchu.

Na trávě leží před tváří oblohy
s pohledem touhy a s neklidem zrání.
Nápoje těžkého, rudého vína
nalévá dusný podvečer.

Mateřství příštího zemitá vůně
od polí vane k zeleným břehům,
o lásce vypráví, o nových úrodách,
o žencích nového pokolení.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

(Pokračování a dokončení.)

Smutno vám tedy není!"

„To dokonce ne; někdy v neděli chodíváme zas do bělidla nebo u Růžičků se scházíme."

„Přijďte tedy dnes do bělidla, budeme tam nocovat."

„A to přijdeme!" radostně odvětila. Loučili se do shledané.

Za borovinkou se přátelé ještě zastavili a naposledy zírali do údolí a na školu.

„Je ti blaze u srdce, viď?" a Pejrek poklepal Slavíkovi na rameni.

Zamířili k Zelenému smrku.

Když vstupovali do síně, Růžička, vyběhnuv z kuchyně, zůstal minutku jako omámen, ale poznav hosty, radostně spráskl ruce, rozcenil se a černé oči měl navrchu jako trnky. Sám byl dosud jako hříbek. „I Bože, to jsou hosté, jaká pro mne radost — pane oučetní, či jak to mám teď říci, pozdrav nás Pánbůh — pane doktore, pane řídící, kde jsou ty časy!" a pootevřev dveří křikl: „Mámo — děti!"

Přichvátala otírajíc si ještě ruce v zástěře; za ní batolily se dvě děti, děvčátko asi dvouleté v umouněné sukničce, větší hošík v krátkých nohavičkách.

„Koukej, koho tu máme!"

Stydlavě se kroutíc, také podávala ruce. Kaván klepal Růžičkovi po lopatce: „Dobře se o naši školu staráte!" a ukazoval na caparty.

„Však proto, vždyť ji mám pár kroků, chodím se na ni dívat. Čekal jsem, že se pánové ráčej podívat na svěcení, ale přišel jen tuhle pan řídící."

„Také bych byl rád jel, ale nebylo právě možno," pravil Slavík.

„Lidí bylo náramně, sám vikář světil, krásně se zpívalo, zpěváci se z daleka sešli, řeči byly — inu, řeknu poctivě, mluvnici jsem měl otevřenou. U nás bylo potom natřískáno, venku stůl na stole, sotva jsem to sehnal — do smrti nezapomenu."

„Jak se tu všickni máte? Je to přec trochu lepší?"

„Inu, jak bych řekl, lepší to je, ale nějak tuze, ne. S některými strejci není pořád řeči, má to palice zatlučené, a Korytná je malé hnízdo. Ale prosím, posaděj' se u nás — no, přec, přec, aspoň na chvilku — máti, skleničku vína pánům a snad kousek salámu nebo pareček?"

„Sklenku vína vypijeme, ale jíst nebudeme," a Slavík usedl.

„Musím dát pozor, aby nám Vízek neutekl," přisednuv k oknu pravil Kaván.

„Podívej se — noviny!" s úsměvem upozorňoval Pejrek.

Růžička se zachechtal. „Musíme, musíme, to nic platno, známí přijdou a já si taky rád počtu. S Lorencem si je držíme, já dnes, on zítra."

„Co dělají moji známí? Změnilo se to zde, viďte!"

„Taky se změnilo, ale tuze ne, něco odešlo, něco přišlo. Harcuba je v Studeném Dole, bednář až v Jablonečku, dědeček Nekvinda je v Pánu, ale to račte snad dávno" —

„Psal mi Pozdník a také že umřel Zaplatil, Dukatenandres, starý Neškudla, Zajíčková i Palmová."

Růžička mrkaje přisvědčoval kulatou hlavou. „I ta už kolik roků, on je zas dávno ženatej, třebaže to dělať nemusel, má přec mladší dceru doma, ale ta dělá teď děvečku, starší je U orla, vzali se přec; Palme naženil prej hromadu, ženskou má jako hroma, sestra v Dolních Dvorech mu to dohodila, starej má zas hlavu až u stropu."

„Chuďas máma — co měla z té práce a starostí!"

„Ó Bože, nic, dočista nic, jen jim sloužila! Wanku už s toho trůnu tady shodili, ale ještě se po domácku šourá, teď Adlerwirt kraluje, bude on to chtíť dochovať mladýmu. Dcera se vdala do Vrchlabí, vdouce si vzala."

„Faráře máte Čecha —"

„Máme, ale krom co musí, je pořád v té faře zavřenej a mezi lidi nejde."

„V kostele po česku nic?"

„I kde pak, to oni nedovolí, kostel je prej jejich, ani otčenášek se nesmí —"

„Do české školy chodí?"

„Chodí."

„Co Brunclíkovi dělají?"

„Starej někdy zle broulí, že se něco taky dělává u nás. Panskej bál v masopustě má tam, ale u nás na posvícení, na pouť, na konec masopustu bejvá česká muzika s Ťoupalíkem, víme, přícházívají i ze Studeného Dolu a veselo je dost a dost," všecek se natřásaje vykládal Růžička.

„Páni z bělidla k vám nechodívají?"

„Časem, pan Mazel nejvíc. Pan Kocourek se taky stavovával a vždycky jsme spolu vzpomínali, co pan oučetní dělá; nynější mladej pan Sejkora tu už taky byl —"

„Sojka, ne Sejkora, usmál se Slavík.

„Sojka? Na mou duchou že snad Sojka!“ štíře se, za uchem podrbával se Růžička.

„Knihy z knihovny se půjčují?“

„Ó to pořád, taky si k panu Kubištovi docházím; schůzky ve spolku bývají dost pěkné, i divadlo se za čas hrává —“

„Máte se tedy k světu!“

„Dost, ale mohlo by to bejt ještě lepší!‘

„Ať tedy žijete!“ Pejrek pozdvihl sklenku. Ťukli si a dopili.

„Zas potáhneme dál —“

„Ale, ale, tak brzy — okřál jsem zrovna jako louka po deštíčku —“

„Bude-li možno, ještě se odpoledne zastavíme. Musíme k Brunclíkovi, když tam budeme nocovat.“

„To se budou páni dívať! A jak se, prosím, pan účetní — či tento — měl?“

„I tak tím světem škobertám,“ zasmál se Slavík.

„Pořád sám?“

„Co vám napadá — tuhle s panem doktorem!“

Růžička se rozchechtal, až se ohýbal. Bez kabátu, bez čepice vyprovázel hosty z domu a ještě kus po silnici. Žena s dětmi dívala se za nimi z domovních veřejí.

„Dni jsou, jako když je vyzlatí,“ velebil, „to se to půjde na hora. Kdy ráčejí vyjíť?“

„Časně, aspoň v pět.“

„Tak zatím s Pánembohem, škoda věčná, že nemůžeme býť pohromadě. Kolik časů budu mysliť jenom na dnešek, strejčkové se večír budou diviť, koho jsem tu měl. Prosím, neračte odpoledne zapomenouť!“

Chvátaje zpět, ještě se zastavoval a ohlížel.

U prvých baráčků honila se dvě děvčátka, na sebe pohněvaná. Menší nemohouc větší chytiti, zpěvavě pokřikovala: „Ankalice, palice, chytila zajíce.“

Slavík se u větší zastavil. „Chodíš do školy?“ tázal se jí.

Povznesla pocuchanou hlavu a škaredíc odvětila: „Chodím.“

„Do české?“

„Ba ne, do německý.“

„Vaši jsou Němci?“

„Nejsou.“

„Proč tedy chodíš do německé?“

„Tam je to lepší.“

Menší vidouc, že se páni s Ankou zastavili, přišourala se také a horlivě se vmísila: „Ba ne, v český je to lepší, já chodím do český! Ona říká, že do německý chodí, protože tam dostane víc!“

„Čí pak jsi?“ větší ptal se Kaván.

Stála zamračena a neodpověděla.

„Já jsem Machytkova, ona se jmenuje Hlušičkova, nikoho nemá, je tady u tetky,“ honem oznamovala malá.

Dali oběma něco do dlaní a kráčeli dál. Když se Slavík ohlédl, viděl, že si holčičky ukazují na dlaních, co dostaly.

„Ejhle, příklad — tak to chodí!“ pravil Pejrek.

„Tetka ji tam posílá — dostane víc!“

Slavík uslyšev, že děvčátko je Machytkovo, rozjímal, kolik jich strejc z pilky teď asi má; už když z Korytné odcházel, měli jich tam celou sbírku. A vzpomněl si na setkanou s Palmovou, když nesla Machytkové ‚do kouta‘.

Šustrlojzlův baráček stál nezměněn, jenom obvyklá stafáž — Lojzl s kozou na mezi — scházela.

Zabočili k Lorencovým.

Mistr s dvěma tovaryši a s učedníkem pilně robotili. Když se dveře zvolna otvíraly, poobrátil kudrnatou, již obělenou hlavu a hleděl, kdo přichází. V prvé chvíli Slavíka nepoznal, ale v tom už práskl botou a shazoval zástěru.

„Krůtí brko — pane oučetní — pánové —“ a všecek se třesa podával ruce.

„Jdeme se na vás zas jednou podívat —“

„Pěkně vítám, kdež jsem se nadál, jako jelen byl bych letěl naproti — takoví hosté — posaďte se u nás!“ a trhaně se smál.

Když usedli, stál před nimi, skleslé ruce maje sepaty, a se Slavíka očí nespouštěl.

„Tolik roků — tolik roků!“ vzdychal.

„Jak se máte — co děláte všichni?“

„Bože, Bože, nemůžu se vzpamatovat! Žena s hoškem jsou na poli pod lesem, janovek šli nakopat, mladší holka letos byla v Jilemnici v druhé měšťance, u přátel ji tam mám, teď někde cárá, starší už měšťanskou odbyla a byla rok na obchodní škole, před tejdnem šla k babičce — Franto, běž pro mistrovou, ať letí domů, ale nepovídej jí —“

„Zle se tedy nemáte,“ usmál se Slavík.

„Zle ne, ale starosti jsou veliké, jen zaplať Pánbůh, že to dětem jde! Kloučka ani pan pokladník nezná!“

Přiběhla mistrová, ruce spínala překvapením a chtěla snášet; ale nedopustili. Pohovořili, vyposlechli, jak život v Korytné stále chodí.

„Jsme zde přes děvet roků,“ pravil mistr, „zvykli jsme dost, ale nic platno, doma tu přec pořád nemáme. Vždycky si říkáme, že se na stará kolena přec ještě vrátíme domů.“

„Snad se vám tu přece již snadněji žije —“

„Pravda, ale když jsme mezi těmi kopci a lesy nevyrostli!“

Pozvavše mistra, aby také večer přišel, opouštěli útulný domek. Lorencovi jich vyprovázeli.

„Zde teď máte pokoj," ukazuje na Lojzlův baráček pravil Slavík.

„Ó to docela!"

„Co Máry?"

„Ale ani teď nevím. Slyšeli jsme, že potom v Tannwaldě začala hokynařit, ale už z toho je dávno zas pryč, také do fabriky tam prej choďila, ale teď nevíme, kde a jak se tluče."

Za můstkem se mistr zastavil, aby se vrátil. Slavík, hledě na prvé Lojzlovo obydlíčko pod břehem, tázal se: „Zde je posud prázdno?"

„Posud, nikomu se tam nechce, zvolna to schází."

„Lojzl v tom býval šťasten!"

Sotva silnicí vystoupili, spatřili opodál učitele Vízka, i kývali naň klobouky. Zastavil se, chvilku se upřeně díval, pozoroval, ale potom také zatočil kloboukem a spěchal k nim. Musel se s nimi ještě vrátiti...

Zpráva, že je Slavík v Korytné, byla v bělidle dříve než on, a známí dělníci si ho vyčíhávali. Před obědem přišel do ratejny pobejt.

Odpoledne zašel do kanceláří, navštívil též oba vrchní, potom Belšána a Bittnera, zastavil se i s Kalvachem a Hannesem. Po svačině kráčel s přáteli na procházku do lesa a zas po Korytné, aby se podíval ještě na některé známé.

Vešli i na hřbitov...

Nedaleko vchodu, v levo za bezovými keři, dosud bíle rozvitými, přede zdí, u nepatrného zvýšeného hrobního pahrbku se Slavík zastavil. Veliký trs diviznový rostl tam v hlavách bývalých rovů a okvětí jeho, právě plná jasného zlata, tyčila se jako planoucí pochodně.

„Tady spí náš ztracený švec s Kačenkou a s dětmi!"

Všichni mlčky zírali na hnědnoucí drn.

Slavík zaletěl pohledem i přes zeď, přes ‚obec' i pole až k známému baráčku... A náhle duchem viděl, že Lojzl stojí u té divizny drobný, s naraženým zbytkem kloboučku, v rezavém kalmuku, očka že mu svítí a ústa se radostně smějí.

Dojat, dotkl se země...

Procházejíce hřbitovem spatřili i zánovní kamenný křížek s nápisem Anton Zaplatil, Tischler, výše pak hranatého, bíle natřeného, velkohlavého anděla se skloněnou pochodní, a Slavík, ukazuje přátelům nápis Andreas Meiwald, Bauer, pravil: „Po smrti se tu hlásí s pravým jménem, v životě slul vždy jen Dukatenandres." Dědečka Nekvindu, tetku Zajíčkovou, účetního Kühnla hledali marně, zmizeli v zemi široké jako kámen ve vodě hluboké. Za to nahoře ve zdi, blízko hrobu správce Holejše, černala se novější deska se zlatým nápisem: Antonia Palme, Kaufmannsgattin.

Stoje u toho rovu, Slavík ji v duchu viděl nad pultem skloněnou a slyšel slova: „Člověk cítí, že tu přec nebyl pořádně doma, ale co platno, už tady umřu — jináč není —" Když zvolna odcházeli, Kaván, rozhlížeje se ještě, povzdychl: „Hřbitove, hřbitove, zahrado zelená —"

„Českých hlav přibylo, rodného slovíčka nikoliv!" kýval si.

„Mrtvým je to už jedno, živí se dosud nestydí," kýval si Pejrek. —

Večer bylo u Brunclíka živo jako o největší schůzi; přišlo bělidlo, městečko, byl tu Fiala, Pozdník, Makovec, dostavil se Vízek s chotí a Kubišta také svoji přivedl. Fiala huboval, že přátelé nepřišli i do mlýna, Pozdník se aspoň těšil, že se za jitra v myslivně pro něj staví a že půjde na hory s nimi. Objevil se i správce, zasedl u nich k vínu, ale když počalo se zpívati, vytratil se po anglicku. Bittner Slavíkovi vyprávěl, máma že by byla také ráda na skok přiběhla, ale povinnost právě nedovolila, že tedy dává aspoň srdečně pozdravovat. Pravil, že loni měli tu z Michle jedno švakrovo dítě hned od jara a že chodilo do matiční školy.

Učitel Vízek sedě v milém kroužku sděloval se se starostmi svými o prázdninách, protože Němci zdejší i studenodolští všestranně se snaží, aby se počet žactva v matiční škole snížil. Po léta činili, co mohli, navalovali překážek, schválností, aby se tschechische Winkelschule nemohla zříditi, budova pro ni stavěti a když to vše nebylo nic platno, chtějí dokázati, aby nikdy nemohla býti zveřejněna. Lákají, hrozí, působí rozkladně tím, že popichují a štvou. Renegáti jsou arci i v tom nejhorší, poněvadž dovedou úlisně promluvit. Také si posteskl, že i od Čechů zažil již nejedné trpkosti, protože leckterý tatík a máma se domnívají, že učitel je v službách jejich, že musí jim ve všem vyhovovat, že smějí mu poroučet.

„Všecko se časem zlepší, dobrou vůlí a vytrvalostí vše přemůžete," těšil ho Slavík. „Budoucnost menšiny na vás teď hlavně záleží a jsou-li škůdníci, jsou tu také věrní pomocníci. Ostatně — o vás netřeba míti obav!"

Kokše se Slavík také tázal, jak se má v nynějším bytě a zda se správcovými se navštěvují, ale vousatý účetní spokojeně

pokuřuje z krátké lulky, mávl rukou a pravil: „Nikdy, mluvíme, jen co musíme, kdež pak s tou královnou! Mají teď panstvo Waltrovo ze Studeného Dolu, jezdí to k sobě jako vrchnost. Milostpaní má děti v Trutnově, může se teda už jen naparovat.“

„A co vy, příteli, děláte?“ k šedivému Mazlovi obrátil se Slavík.

„Co já — bručím!“ a z viržinky vybafl celý oblak.

Strejc Kujal, hubenější než před lety, seděl s Řehořkem a Talaváškem; když k nim Slavík přistoupil a ptal se, jak se stále mají, Kujal zamrkal, fajfčičku vyndal ze zubů, poškrabal se na kotrbě a pravil: „A to, prosím, skoro pořád stejně, jenom že hnáty nám už neslouží jako dřiu a neběháme čemesně jako tenkrát, viď, Franc! Taky musím říct, že k nám z pánů nikdo teď do ratejny nepřijde!“

Ruch se rozproudil, oživěly vzpomínky, pronášely se přípitky a šumno bylo dlouho do noci...

Když přátelé časně ráno vyšli do chladného, ale zářícího jitra, před domem čekali už Růžička s Lorencem. Hostinský šklíbě se a kroutě pravil: „Nic platno, aspoň k myslivně musíme vyprovodit!“

Nad východními lesy visely rozpálené obláčky, z nichž slunce teprve před chvílí vyskočilo a dosud třáslo se radostí. Stráně nastavovaly hřbety dávajíce si po chladné noci měkkými, vlahými paprsky lahoditi. Louka, bujně porostlá, byla zrosena do běla a každý travný stvol skláněl se pod tíhou krůpějí; kvítky, chtějíce se nalokati záře i tepla, otvíraly se proti slunci. Na lesním pokraji seděl starý zajíc a jazykem i během upravoval si pocuchaný ústroj.

V myslivně již čekali; paní Vlasáková donutila přátel snídati po druhé. Vyprovázeli je potom až k hlavní horské cestě...

Rozhoříval se nádherný den. Po úbočích i vzdálených byl každý strůmek jemně narýsován, každý balvan skvěl se zelení mechu nebo lišejníkem. Úzké prameny skákaly s výšin jako stříbrní hádkové a kde narážely na ostrý kámen, sršely z nich jiskrné korálky. V bezlesných stráních slunila se pestrá květiště, klečová pole byla samá tmavá kudrna.

Obří valy vystupovaly. V úžlabinách mezi nimi i na jejich úpatí choulily se a zalézaly poslední mlžné proudy a koule, hora horu laskala fialovým stínem svým, vodopády bělaly a leskly se z dáli jako z nejčistšího kararského mramoru. Z lesů vyletěl skřek sojčí, stračí, v údolí i kavky zaknikaly. Žlutá i pruhovaná staveníčka, objevivší se tu tam na zeleném hřbetu, blyskotala okénky proti slunci. Kde se v dáli ukázala políčka, byla jako rozložené karty. Do ticha ozvaly se i hlučivé zvonce pasoucích se krav.

Na severu vylézala tmavohnědá čela, kamenitá, holá, a boky s hlubokými, lomenými i zkroucenými ryhami, fialově zamženými, s prorvami a černými, děsivými jícny slují. Nad hadovitou světlou cestou seděla tam bouda jako přilepená dětská hračka.

Pod samým sklonem blankytu zvolna, vážně vystupoval hlavní hřeben, na temeně jemně růžový, po starém čele hnědě rudý, velebný i hrozivý, mrtvě mlčící... Na jeho konci trůnila Sněžka s chumly šedin na temeni hlavy, v šedohnědém řasném rouše, splývajícím až do černých hlubin.

Opona, spuštěná za celým dlouhým obrazem, byla tmavěmodrá, takže se před ní vše ostře rýsovalo.

Přátelé, stojíce na planině v plném slunci, hleděli tam uchváceni.

„Božské divadlo!“ vydechl Pejrek, ostatní však ztrnulí velikým dojmem mlčeli.

Po krátkém novém pochodu k výši počal se proti hřebenům, k jihu, přes hory a lesy otvírati pohled do české země — širá dálka, bleděmodře zalitá, prošlehávaná slunečními šípy.

V kopčinách i dál po rovině zašedala, zabělela se města i vísky; vzdálená pásma chlumů jevila se jenom jako z načechrané, měkké mlhy. Sluneční světlo provádělo nade vším hru kouzelnou.

Hrsti lesů zdály se tam jen temnými správkami na skvělém, průsvitném rouchu, Kumburk, Tábor, Veliš, Trosky zdvíhaly se jako houby z mechu, Bezdězy a Ralsko topily se ještě v modrých mlžinách a jenom jasné vrcholy jejich seděly na nich. Tu tam zablýskalo, zasršelo rybničné zrcadlo, zasvítila vodní stuha, zajiskřila okna budov.

Skvělá letní obloha objímala všechen kraj i hory zapadajíc až za Krkonošským hřebenem.

„Nebe samo si tu zemi objímá a ty hory jako valy její k ní pojí,“ vzpřímen, kolem dokola ukazoval Pejrek — „kdo na zemi troufal by si to roztrhnouti!“

Obzírali dojati.....

✱

Josef Šach:

LEKNÍN.

Dubnový večer snesl se nad Prahou. Vlažný, tuchou jara nasycený. Tváře chodců na ulicích i návštěvníků parků rozsvětleny byly tichou radostí, všichni vykračovali bystřeji, křepce, jako by pospíšiti chtěli vstříc jaru již se blížícímu.

Mladý assistent kliniky doktor Svoboda ani dnes nerozsvěcel. Rozechvěn přecházel ztemnělým pokojem. Mýlil se před chvílí? Viděl opravdu Olgu? Snad byl to pouhý přelud. — Za večera jak snadno mohl se zmýlit! Ale odkud ten okamžitý nápad, když potkal dámu sedící v kočáře s jakýmsi otylým mužem na Karlově náměstí, že to Olga?

Usedl k oknu. Upřel oči do neurčita. Neviděl pohádkově nádherného majestátu královských Hradčan, neviděl českého Sionu, nezřel lesklého pásu Vltavy, zdobeného topasy elektrických světel. — Před zrakem jeho zjevily se v podivně bledém světle jeho zamilované Luhačovice. Ty byly svědkem jeho štěstí i jeho bolu. A dnešní setkání přivolalo zpět vzpomínky zdánlivě dohaslé...

Rozžal elektrickou lampu, zamířil ke kufříku, který si ponechal jako památku na blahé doby studentské, odemkl a sáhl do krabičky na spodu, kde měl schránku oněch pro jiného bezvýznamných památek, které má snad každý. Z těch suchých kytiček, stužek, dopisů, fotografií z mladých let zavane na vás jas a půvab minulosti, při pohledu na ně vzpomíná se nejlépe!

Svoboda nahmátl několika nervósními pohyby silný deník z dob studentských, otevřel jej. Nevelká, uschlá kytice se zjevila jeho zrakům. Sáhl do krabičky po druhé, vyňal jednu fotografii, donesl obé na stůl, a hlavu podepřev zadíval se na kytici i podobiznu krásné, usměvavé dívky.

Zjitřená fantasie vykouzlila před ním poznovu údolí luhačovické: krvavě červené střechy a bělostně bílé zdi vil malebně rozhozených po dně údolí i svazích, modravý věnec zalesněných vrchů Malé a Velké Kamenné, Jestřábí, Obětové. A zase lázeňské náměstí. V tlumu četných hostí vidí též sama sebe. Nejde sám. Po boku jeho půvabná Olga. Zbožňoval ji. Zvítězil nad ostatními, tak se mu aspoň zdálo. Jemu výhradně patřily její úsměvy, její významné pohledy, její lahodná, tolik kouzla v sobě tající slova. Jen jemu nabídla purpurové, horké rty k políbení, k vůli němu strojila se s vybranou jednoduchostí, při které tím zřetelněji vynikla její vítězná krása! Nebyla bohata, ale nepotřebovala také toho. Což nebyla krása její a její bystrý duch nejlepším bohatstvím? — Jemu také dala posléze slib, že stane se jeho ženou.

Musil odjeti z Luhačovic přede třemi roky počátkem srpna. Nerad odjížděl; vždyť tu zanechává Olgu! — V Praze se vždy jako dítě těšil na její dopisy. Byly zprvu dlouhé, plné touhy, něžných slov, po třech nedělích počaly řídnouti, jakási strojenost nedost obratně skrývaná z nich čišela. Vtírala se mu obava, že s Olgou děje se změna. Chtěl se rozjeti na den do Luhačovic, ale upustil od toho. Ještě by ji mohl pohněvati svojí žárlivostí! Říkala vždy, že každý projev nedůvěry se jí protiví, budí ošklivost k osobě, která podezřívá. Tedy nejel. — Dopisy náhle přestaly docela. Olga mu zmizela s obzoru. Pátral po ní. — Marně. Prožil několik měsíců plných vnitřní rozervanosti. Vrhl se do práce, věnoval se nemocným úplně, pracoval do úpadu.

V květnu následujícího roku jel na několik dní do Luhačovic. Jel vzpomínat, aspoň shlédnout chtěl místa, kde prožil tolik blahých chvil. Uviděl tam také ji — v průvodu obtloustlého polského statkáře. Byl prý velmi bohat, hrál též na burse. Olga, krásnější než dříve, budila svou elegancí a sebevědomým vystupováním všeobecnou pozornost. Ale šeptalo se mezi hosty, že není statkářovou chotí, že si ji pouze vydržuje jako milenku. Prý koketuje i s jinými pány. „Tedy touha po nádheře, po zlatě ji omámila, mně odcizila," řekl si bolestně zklamán.

Hluboce zraněn v citech svých odjížděl z Luhačovic, o mnoho dříve, než měl původně v úmyslu. Vše se mu zprotivilo. Bál se setkání s Olgou o samotě. Neopanoval by se, provedl by jistě nějakou pošetilost. Proklaté zlato. — Co už zla natropilo!

Však vábný její zjev vynořil se před ním často a rozrýval jeho vnitřní klid těžkými boji a usilovnou prací získaný. Zatoužil nejednou vysvoboditi ji z onoho nečestného zajetí, ale vše se rozbíjelo o — peníze. Neměl takových příjmů ani zdaleka, aby jí mohl nabídnouti sňatek. I odpustiti by dovedl. Ale takhle vida marnost svých snah, upustil od dalšího pátrání a snažil se zapomenouti. Pobledl po čase její obraz. Vysilující práce a vnitřní bol nezůstaly přirozeně bez vlivu na jeho tělesný organismus. I jeho staré, dobrácké posluhovač-

ce to neušlo. Řekla mu dnes ráno: „Pane doktore, měl byste si někam vyjeti na venek občas, jste všecek přepadlý."

Nahlédnuv do zrcadla, dal jí za pravdu. Je bled, vyhublý, práce v nemocnici již také ho netěší, vše se mu jeví jako šedým závojem zakryto. Udělá tomu konec. Celý den o tom přemýšlel a nyní se rozhodl. Ničí se a mučí. K vůli komu? Zaslouží si lehkomyslná koketa takové oběti? Kdož ví, zda naň Olga kdy vzpomene! A on jako zamilovaný student lpí na ní, své první lásce. Nutno vytrhnouti ze srdce vzpomínky, zbaviti se té obtížné plevele.

Chopil fotografii, roztrhl, vzal kytici i dopisy a vše naházel do kamen spěšně, jako by se bál, aby se nerozhodl za chvíli jinak. Podpálil vše a ztrnule se díval, jak plamen dychtivě hltá památky kdysi mu tak drahé...

„Pojedu do volné přírody, byť by to bylo na jediný den," rozhodl se se vší určitostí a pocítil úlevu ze svého rozhodnutí. Jako na zavolanou četl za krátko v novinách, že nádherné parky konopištské budou na celé tři dny přístupny širšímu obecenstvu.

Příležitost se tedy zrovna nabízela. Vypravil se hned prvního dne. Za Strašnicemi zadíval se radostně na zelené lány. Cestujících přibývalo. V Uhříněvsi měl štěstí. Vyhlíží z okna, v tom uzří v davu zmateně kolem vlaku těkající tělnatější dámu menší postavy, dívá se lépe a poznává laskavou tvář paní Hořanové. Nemá místa. Vyklonil se a pozdravil volaje: „Milostivá paní, zde je ještě místo." Otočila se po hlase. Usmála se poznavši jej: „Ah, pan doktor! Ale mám s sebou také Jarmilku!" sdělovala. Všimnul se teprve nyní štíhlé postavy dívčí, která se přiblížila hledajíc v zástupu matinku. Hlučně pozdravil. Vešly do vozu. Jedno místo bylo volné a svoje postoupil slečně.

Srdečně se s ním vítaly. „Kde bychom se byly nadály, že se s vámi sejdeme," řekla paní Hořanová usedajíc. „Psal jste po loňském výletu do Grada, Benátek, Padovy jen jedenkráte. Často vzpomínáme na onen krásný výlet —"

„Vzpomínal jsem rovněž nejednou," potvrzoval nadšeně. „Ale v našem povolání zbude i na vzpomínky málo volného času. Od rána do večera jsem zapřažen. Dnes po 10 měsících vyjel jsem si po prvé nalokat se svěžího, venkovského vzduchu," stýskal si a zároveň se omlouval.

„Nejste tedy už tak vesel jako loni na výletě?" ptala se Jarmila se šelmovským úsměvem.

„Ba nejsem, bývám vždy vážný, jenom v blízkosti nějakého krásného diblíka se rozehřeji a zapomenu, že jsem vážný," přecházel po jejím příkladu v laškovný tón, patře na ni s tajeným údivem.

Pružná jako proutek, v bílé halence se slováckým vyšíváním, v tmavé sukni, s bílým, koketně posazeným kloboučkem přímo zářila rozkvétajícím mládím. Velké černé oči záhadně hluboké dívaly se naň přátelský, malá, kyprá ústka uměla se tak rozkošně usmívati, že jeho smutek roztál brzo pod teplem dívčí roztomilosti a nelíčeného veselí.

Loni jeli se společnou výpravou „Bohemie" do Grada, Benátek, Padovy, Verony. Při té příležitosti seznámil se s bohatou statkářkou z okolí Prahy, s paní Hořanovou a její krásnou, milou dceruškou Jarmilou. Přišla právě z klášterního ústavu. Čirou náhodou byl při společných obědech a večeřích posazen vedle ní. Jel s výpravou, aby v ruchu společnosti zapomněl. A zdařilo se to dík slečně Jarmilce úplně. Jako by na zšeřelou mýtinu lesní zazářilo intensivně letní slunko — nejinak mu to připadalo. A tím sluníčkem byla ona, šestnáctileté dítě, orosený, teprve se rozvíjející květ. Jednal s ní jako s dítětem, bavily ho její názory a dotazy, často dost naivní, protož seznával, že ta krásná hlavinka přemýšlí o různých otázkách, a že ač bohata cítí s chudým lidem. Měl ji za to rád, vždyť vyšel sám z dělnické rodiny, měl ji rád láskou staršího bratra. Když se na zpáteční cestě loučili — Hořanovi jeli do Lovrany ještě, on již domů — slíbili si, že budou si častěji dopisovati. Svoboda však jednak jsa příliš zaměstnán, jednak mučen vzpomínkami na Olgu, první přerušil korespondenci.

Nyní svedl ho osud po druhé s Jarmilou. Vyrostla za ten rok poněkud, málo zesílila, ale rysy tváře značně se změnily, zurčitěly, oduševnily se. Poupě začalo se rozpukávati, z jeho nitra zavanuly sliby příští vítězného rozkvětu. Ale při tom zůstávala dojemně prostou, čistou, ve velkých očích se zrcadlila andělská dobrota.

Rozpovídali se o loňském výletu, se smíchem rozpomínali se všech podrobností. „Víte-li, co mi provedl pan inženýr Láznička se stavitelem Novoveským?" rozjařil se. „Přijedu domů a za několik dní dostanu pohlednici z Terstu. Čtu jména některých účastníků výpravy. Dále je připsáno: „Za lékařskou péči, kterou jste nám po celou výpravu nezištně prokazoval, dovolujeme si projeviti Vám svoji hlubokou vděčnost." Následovaly podpisy obou pánů a posléze Váš," sděloval Jarmile.

„Není možno," divila se, „přece jsme se v Terstu nezdrželi, rozloučili jsme se se všemi v přístavu a jeli do Lovrany."

„Na dopisnici byly totiž pouze tři křížky a poznámka: Totoť jest vlastnoruční znamení slečny Jarmilky Hořanové," objasňoval s úsměvem.

Zarděla se a v zmatku zadívala se oknem kamsi do neurčita. Zarazil se. Pozdě si uvědomil, že dopustil se pošetilosti. Před rokem se nápadu onomu s chutí zasmál, dnes však viděl, že toho říkati neměl. Oni dva šibalové naráželi na Jarmilinu důvěru dětinnou k němu a jeho starostlivost o ni. Zbytečně ji zahanboval.

„Ti dva jen kde mohli nějakou taškařinu provésti," kývala hlavou paní Hořanová nepostřehši rozpaků Jarmiliných. Uznal za nejlepší převésti hovor na jiné pole. „Dámy pojedou asi letos opět někam na cesty, že?" ptal se.

„Chceme tentokráte do Dalmacie, zdržíme se snad déle v Dubrovníku," sdělovala.

„Jistě se těšíte už nyní, slečno, na cestu!" vtahoval Jarmilu do hovoru.

„Těším se. Ráda bych se podívala i na Černou Horu, když budeme v Kotoru," rozhovořila se vděčna, že dal hovoru tento směr. Sdělil, že chce jeti rovněž na Černou Horu, ale zamlouvá se mu lépe cesta přes Bosnu a Hercegovinu. Zajímá jej život a kulturní zvláštnosti těchto zemí.

„Pojedeme se společnou výpravou kolem břehů dalmatských. Připojte se k nám, bude veseleji!" radila, upřímně zapomínajíc ve své prostoduchosti, že bezděčně prozrazuje víc než třeba. „Jedou také někteří z loňských známých: pan ředitel Brázda, pan učitel Finkous s chotí, kontrolorovic, aspoň tak psali —" odůvodňovala svůj návrh.

„Nenamítá-li ničeho milostivá paní," zajišťoval se souhlasem paní matinky, „milerád se připojím."

„Jarmila vyslovila moje přání," prohlásila tázaná. „Budeme tak míti již předem zajištěný užší kroužek."

Pozvání bylo míněno upřímně, o tom nepochyboval. Všecek se rozveselil při vzpomínce, jak rozkošné chvíle prožil ve společnosti Jarmilině roku minulého. Prožije je nyní znovu! Nálada jeho se zvýšila v bezstarostnou veselost, když v Benešově vystoupili a zamířili silnicí ke Konopišti. Vysvětloval to a ono, neboť znal okolí výtečně, an studoval gymnasium v Benešově.

Lahodný vzduch je vlídně hladil. Odbočka silnice od sochy sv. Jana vzhůru oživla tisícerými návštěvníky toužícími shlédnouti proslulé parky. Půda, mírně zvlhlá minulými dešti, vydechovala vlahou, jarnou vůni. Drátěnými vraty zeleně natřenými, dokořán dnes otevřenými, vešla naše malá společnost do lesa. Začínal park. Široké cesty bílým pískem pečlivě posypané rozbíhaly se v rozmanitých křivkách na vše strany. Vdechovali dychtivě silnou pryskyřicovou vůni lesní. S rozkoší utkvívaly jejich zraky na táhlém svahu se vzácnými cizokrajnými stromy, na půvabném výhledu přes lesy parku dolejšího k severu ke Chlistovu. Po všech cestách rozstříknuty byly pestré skvrny skupinek návštěvníků. Pod klenbou mohutných stromů dospěli k hradu, který se hrdě zdvíhal k modravému nebi, pyšně se zejména štíhlou, válcovitou hlavní věží, jíž na hlavu posazena pěkná kuželovitá červená čapka. — Ve vázách u cest vzácné květiny, v kolech květinových, zdobených nejrůznějšími ornamenty celé skupiny trpaslíků, fantastických figur, vodomety, antické sochy, sloupy, obdivuhodné terasy, sytě zeleným břečťanem do značné výše pokryté zdi hradu, šum tisícerých kročejů, smích a hovor návštěvníků, vybrané toalety všech barev a odstínů, poutavá „křížová cesta" se skalní jeskyní lurdskou a mohutným křížem na skalisku — to vše střídalo se před nimi jako v kaleidoskopu...

Potkali několik známých. Kolem lurdské jeskyně sešli k velkým skleníkům. Před nimi — skleníky byly výše — rozevřel se čarovný pohled: růžový sad. Tisíceré květy sytých, jásavých barev je pozdravily. Zastavily se v němém údivu patříce do rozkošné pohádkové kotlinky s obelisky historickými, nádhernými skupinami rozkvétajících růží, s lehkým kamenným zábradlím v pozadí. Před zábradlím tyčily se antické sochy. Bílá, krvavě rudá barva, oranžová i modř všech odstínů poutala jejich zrak. Jako v nějakém přírodním divadle jim to připadalo. Vlevo na svahu za růžovým sadem švýcarský pavilon a za ním les. — Lidé přecházeli sem tam, zastavovali se a obdivovali, mladí si šeptali, žertovali, děti radostně poskakovaly, dotazujíce se rodičů do nekonečna.

„Pojďme dolů projít se sadem!" přerušil ticho Svoboda.

A jak sestupovali po schodech, všimla si paní Hořanová nedaleké skupiny důstojníků, obklopujících dvě nápadně oděné dámy. (Dokončení.)

✱

FEUILLETON.

Rovnost a bratrství.

Jen malý příspěvek k nadhozenému problému. —

Jsou asi mnohé příčiny rozdílů mezi lidmi a přemnohé překážky rovnosti a bratrství, po němž touží každý člověk poctivě smýšlející. Předem je to sám Otec nebeský, který velmi nerovně rozdává svoje dary, a lidé, byť i byli vesměs stvořeni podle jeho obrazu, liší se ne tak tuze zevně jako spíše vniterně, najmě inteligencí, a sotva je možno vyrovnati tyto rozdíly jednotnou a jedinou školou, jak tomu chtěli bolševici uherští. Pak následují rozdíly, vzniklé životem a poměry společenskými, a tyto rozdíly snaží se nové proudy sociální nejdříve vyhladiti. Nechceme nic prorokovati, pokud se to podaří čili nic, ale chceme poukázati na jednu okolnost, která, ač silnější jest ostatních, přece zůstává nepovšimnuta. Míníme, že překážkou rovnosti a bratrství lidí není ani tak nerovnost pozemských statků, jako nestejný dostatek vzájemné dobroty a blahovůle, na nichž zakládá se veškeré milé obcování s lidmi a z nichž vyplývá to, čemu říkáme slušné nebo po staročesku poctivé chování.

Hned předem dlužno vyvrátiti zásadní omyl, rozšířený zvláště ve třídách zvaných nižších, lépe těch, kterým slušné chování je více méně španělskou vesnicí. Toto slušné chování, chcete-li bon ton, nikoli etiketa nebo ceremoniel, má svůj hluboký, ethický podklad ve vzájemné dobrotě a blahovůli, a jeho podstatou není nic vnějšího, ani módní úbor, ani poklonkování, ani podrobná znalost drobných zvyků společenských, nýbrž vniterná touha obcovati s lidmi tak, aby styk byl co nejvíce milým a příjemným mně i jim, i přese všecky rozdíly smýšlení a hmotného blahobytu. Sáhněte k tomuto ethickému kořeni bontonu a hned budete jej ceniti mnohem výše nežli prázdnou snahu strojiti se podle poslední módy nebo podávati lžíci k ústům tak či onak, a přestanou také vaše úsměšky na účet slušného chování.

Není pravda, a jenom zlovůle může tak tvrditi, že měšťák anebo měštka cítí odpor vůči dělníkovi proto, že páchne potem, jak rády vyčítají třídy dělnické městským, — každý inteligent dovede oceniti ruční práci již pouhou svojí inteligencí; dělníkovi od práce pošpiněnému vyhne se i dělník nedělně ustrojený právě tak jako inteligent, ale nikoli z odporu, nýbrž z přirozené opatrnosti, aby se nezamazal, ačli onen dělník nemá tolik slušnosti, aby se nejdříve sám vyhnul. Odpor druha proti druhu, nejméně člověka inteligentního nepůsobí ani prostota poměrů životních, ani chudoba, ani práce, ale hrubost a neslušnost a všecko, co je s tím spojeno, zejména pak úmyslná nečistota a nepořádek. Odstraňte toto a odstraníte závory a překážky rovnosti a bratrství, kterého nebude, pokud člověk na člověka půjde s klackem. Platí to však netoliko o chování společenském, ale i o stycích vůbec: v parlamentě, v žurnalistice, ve schůzích jakéhokoli druhu, na ulici, v hostinci, v kavárnách... všude. Není tím řečeno, že musíš kde komu ustupovati, že musíš zapírati svoje přesvědčení, — i tenkráte, když neustoupím nebo když hájím svoje přesvědčení, nemusím urážeti. Učiním tak pevně a mužně, ale slušně, šetře přesvědčení jiného.

Čím liší se zchudlý aristokrat starého zrna od zbohatlíka? Co činí chudého inteligenta povýšeným nad bohatého dělníka? Přece nikoli zámožnost, nýbrž prostě jemné a vybrané, dobré a blahovolné jeho chování. — Co činí stůl nebohatého úředníka panským proti tabuli zámožného sedláka? Nejsou to jídla, která na stole sedlákově jsou mnohem hojnější a lepší, nýbrž čistota a úpravnost stolu. — To, co si opatří na sebe dnešní tak zvaný „pán“, může dávno si opatřiti ten, kdo jest odkázán na práci ruční, v tom tedy povýšenost „pánova“ netkví...

Ruského universitního profesora chemie, který vymlouval svému sluhovi požadavek zasedati ve sboru profesorském a rozhodovati tam jako profesor, bolševici utratili jménem rovnosti a bratrství, kterého sotva asi tímto způsobem dosáhli... Konej každý svou povinnost podle svých schopností a tam, kam tě osud postavil, žádná práce, ať manuelní nebo duševní, není vyšší nebo nižší, veškerá práce je stejná, jen když vykonávána je svědomitě a podle možnosti; v tom rozdílu není. Ale rozdíl je v chování hrubém a nemilém proti chování milému a — lidskému. Odpustiti možno v jistých případech i nečistotu a nepořádek, poněvadž k čistotě a pořádku nezřídka je potřebí peněz, ale pro hrubé chování není omluvy. Slušnost může si osvojiti každý a snadno, a má si ji osvojiti zejména demokrat, který hlásá rovnost a bratrství. Svoboda nezáleží v tom, že smím volně vynadati, komu se mi uzdá, ale v tom, že nečiním toho, co nechci, aby mi činili jiní.

Dr. *J. Guth.*

LITERATURA.

Dr. Antonín Kolář: *Řecká komoedie.* Sbírky „Duch a svět“ č. 40. Nákl. F. Topiče v Praze.

Antická kultura ještě není pro nás Čechy odbytou věcí, ještě na nás nepůsobila všemi svými zúrodňujícími vlivy, ba ještě ji ani neznáme. Málo se o ni starají vydavatelé poučných sbírek a málokdy se vyskytnou její themata v programech i soustavně pořádaných cyklů přednášek. Nemáme ani díla, které by vhodně

nestranně seznamovalo českého čtenáře s nejkrásnějším květem své kultury, s literaturou. Proto vítáme knížku Kolářovu jako vyznání, že se tento nedostatek pociťuje, a jako slib, že vědecká práce splní po této stránce svůj úkol.

Na prvním místě podává spisovatel výklad o vzniku řecké komoedie; tím zároveň objasňuje její zvláštnosti a připravuje pro ni porozumění. Bylo by dobře, kdyby nám byl přiblížil její prvky, ony obřadové dramatické výjevy řecké, vztahující se k démonům vegetace, tím, že by byl poukázal na výjevy z podobných lidových slavností u nás, jež se také mohly státi zárodky divadelních her, kdybychom nebyli přijali hotových dramatických děl odjinud.

Zřetelné dvě periody ve vývoji attické komoedie, komoedii starou a komoedii novou, charakterisuje Kolář methodou především popisnou, vykládaje zevrubně zvláště o dílech jejich největších tvůrců Aristofana a Menandra. Jistota ve výkladě troskovitého odkazu Menandrova prozrazuje, že tu mluví odborník na základě vlastních studií. Jasný a správný výklad jest vhodně prokládán četnými ukázkami z komoedií samých.

Význam monografie Kolářovy není však jenom ve věcném poučení, které přináší, nýbrž mohla by býti i pobídkou, aby její čtenář zatoužil poznati ona díla sama, o kterých tu čte. Myslím komoedie Aristofanovy, přístupné nyní v krásných překladech Augustina Krejčího (vydala Česká akademie, prodává zejména Bursík a Kohout v Praze). Právě nyní přišla doba, kdy můžeme Aristofanovi rozuměti více než kdy jindy, neboť nyní žijeme v horečném zájmu o otázky politické a sociální, nyní známe válku a nyní reformujeme. Myšlenky, které u nás zanikají s efemerním životem novin, jsou tu zachyceny básnickým slovem pro věky. Sobectví, pustá demagogie, nestoudné lichocení lidu, povyšování neschopných a drzých lidí na vůdčí místa v obci, lenošení na státní útraty, rozvrat života rodinného, nesmyslný komunism — všechno to nejsou u Aristofana přednosti, nýbrž nemoci demokracie a my jim rozumíme nyní tak dobře. A nedivil bych se, kdyby byl u nás Aristofanes jednoho dne pro svou nebezpečnou upřímnost konfiskován.

Frant. Novotný.

DIVADLO.

Pemza. Satirická komedie o třech jednáních. Napsal Josef Kalda. Po prvé na vinohradském měst. divadle. — Hra, v jejíž těžkopádnosti a nejasnosti nesnadno lze nalézti satirické jádro. Dramatickou potenci autorovu z této ukázky vůbec nelze odhadnouti, neboť neoriginální, ač obratné vedení scén, dialog spíše novelistický než dramaticky zhuštěný, charaktery nedokreslené a na scéně již tolikráte opotřebované, nedovolují v tom směru úsudku, neb alespoň kladného nikoli. Snad jediný prokreslený charakter je Jindřich Relov, ale ten je vlastně nositelem celého děje, ústřední jeho osou. Pemza je nerost lehký, bezcenný, který za všech situací, kdy ušlechtilé kovy klesají do hloubi, udržuje se na povrchu proudu, krášlí se jiskřivými krůpějemi jako drahokamy. Charakter, jenž se přizpůsobuje co nejlépe okolnostem, u všeho vyhledává jen nejpříjemnější stránky, deklamuje o spravedlnosti, útisku, povinnosti, ale sám jich nekoná a dovede oportunismem a akomodací strhnouti na sebe zásluhy, jichž dobyli jiní. Takový je Relov. V indické provincii vzbouří se domorodci proti anglické nadvládě a opanují město, v němž je peněžní ústav naší hry. Úředníkem tohoto ústavu je Relov a presidentem Clark. Indický sluha ústavu Nebbich je vlastně z kasty indických velmožů a hlavou vítězného povstání. Relov, jemuž se Nebbich svěří, získá ho pro sebe, vymůže pardon pro celý personál banky a když vzbouření zvítězí, stane se Nebbich presidentem a president Clark sluhou banky. Leč vláda Indů v městě je efemerní, anglické vojsko utká se polem s povstalci, zeslabenými vzájemnými boji kastovními, a snadno zvítězí a dobude zase města. (Má to snad býti výstraha našim stranickým zuřivcům, pracujícím k zeslabení republiky a vítězství vyčkávajícím Němcům?) Chytrý Relov plave zase nahoře, strhne na sebe zásluhu, že k vítězství anglickému nejvíce přispěl a jest za to velmi dobře odměněn. Situační komika (Clark, Adelaida, Nebbich) není nová, ale vždy vděčně přijímaná a obecenstvo kvitovalo ji potleskem a vyvoláním autora po druhém aktu. Nejvděčnější úlohu Relova podal V. Vydra obratně a účinně, také šarže Clarkova (Havel) a paní Adelaidy (Mickova) byly v dobrých rukou. Ostatní účinkující (Rozsíval, Tuma, Vojta, Švarc a j.) zhostili se úloh svých s patrnou snahou učiniti něco z rolí, které vlastně byly výplní málo souvislých obrazů scénických. Výprava kusu byla dle předpisu autorova jednoduchá a po všecky tři akty táž: Předpokoj ke kanceláři presidentově. *Et.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Jean Veber, litografie. (Topičův salon, červenec-srpen 1919). —

Jean Veber je známý malíř pařížský, výstavka předvádí nám ho však pouze podstatným úhrnem jeho tvorby výhradně litografické. Jsou to obrazově zaokrouhlené, velmi malebné listy i okamžikové záznamy; postřehy z koutů pařížské chudiny, ze života mrzáků-slepců, ženy, bystře i jemně zachycené, nenávistné karikatury Němců vedle připomínek válečných ukrutností germánských, jež nám do nedávna drásaly srdce.

Jean Veber, milá a poutavá umělecká osobnost, milá známost, zaujme látkou i rázem své umělecké mluvy. Jemnost a vkus jiného podnebí, to je pro každého čitelným znakem jeho sdělovací formy. Umělec dokonalé jistoty, duchaplný a přejemných nervů, podává tělesnost jemně vypracovanou v takové subtilnosti, jaké je schopen jen cit vše jemnící. Listy jeho jsou malebně měkké, grafická práce hebká a osobitě minuciosní. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

Roku 1362 bylo v Čechách zle. Rok před tím dopadly žně špatně a nastala proto veliká nouze a drahota. Mnoho tisíc lidí prý zemřelo v Čechách hladem a jiní morem, který pořád ještě trval. V Praze byla velkým dobrodiním stavba nové zdi malostranské na Petříně (známá to dodnes stojící Hladová zeď), kteráž poskytovala lidu hojného výdělku. Celé temno středověku čiší z této zprávy, vyňaté z Tomkových dějin Prahy! Tenkráte byli Češi takovými zpátečníky, že opatřovali nezaměstnaným práci. Jak nádherný pokrok nadešel v zemi české při vzniku československé republiky! Republika tato měla a má nezaměstnané, po případě zaměstnání se vyhýbající lidi, ale osvícená naše doba jim vyplácí podporu a nechává nezaměstnanost býti nezaměstnaností. Snad byli lidé r. 1362 takovými zpátečníky, že nespráskali úředníky, vyzývající lidi k stavbě hladové zdi. I zde je pokrok v naší době ohromný. V Náchodě před krátkou dobou spráskal lid redaktora, který článkem ve svém listu vyzýval lid k práci. Inu, jsme v Čechách fešáci! Nic platno.

*

Zajímavý doklad jiné demokratické formy přináší americký list „Orgán bratrstva Č. S. P. S.“, vycházející v Oak Parku, z měs. června, z něhož citujeme:

Na fotografických snímcích, představujících uvítání presidenta Masaryka v Praze, povšimli jsme si, že praporečníci sklánějí před ním prapory až k zemi. Možná, že ještě nějaký jiný národ kromě českého má tento divný obyčej, ale možná, že jest to jenom česká specialita. My na příklad viděli jsme v Americe vítati celou řadu znamenitých mužů, presidentů, generálů, admirálů, ale nikdy jsme neviděli, že by se před nimi prapory k zemi skláněly. Naopak myslíme, že kdyby někdo v takovém okamžiku sklonil americkou vlajku až blízko k uličnímu prachu nebo dokonce do prachu, byla by celá slavnost pravděpodobně povážlivě pocuchána. Rovněž viděli jsme na obrázcích, pohyblivých i časopisech, různá jiná vítání u jiných národů, ale nemůžeme se upamatovati, že by někde skláněli prapory před osobou, která jest vítána. Kdo pohlíží na národní prapor jako na kus látky, nevidí v tom třeba nic nepřístojného, ale když jest národní prapor jenom kusem látky, proč by se nemohl potřebovati k přerůzným těm účelům jako kterákoli jiná látka? Než jistě jest málo lidí, jimž národní prapor jevil by se pouze v takovém světle. Národní prapor jest něčím více nežli pouhou látkou — jest to symbol národní hrdosti, národní cti, národních aspirací, vůbec všeho, co národu jest drahé, vznešené a svaté. Národní prapor neměl by se tudíž před nikým skláněti, ale každý měl by se skláněti před národním praporem. V Americe, když civilisté míjejí prapor, neb když kolem nich jest nesen, smekají, vojáci mají nařízeno salutovati na šest kroků před ním a setrvati v pozdravu, až jsou šest kroků za ním. To se nám lépe zamlouvá, nežli ten český zvyk — skláněti národní prapor před osobami.“ Nám také se to zamlouvá.

Týž duch zavládá i v armádě francouzské, jíž jest národní vlajka nejvyšším a nejsvětějším symbolem státu. Jest potřebí, abychom korrigovali svůj hyperkult osobností, v němž zbylo ještě cos z bývalých c. k. božích milostí.

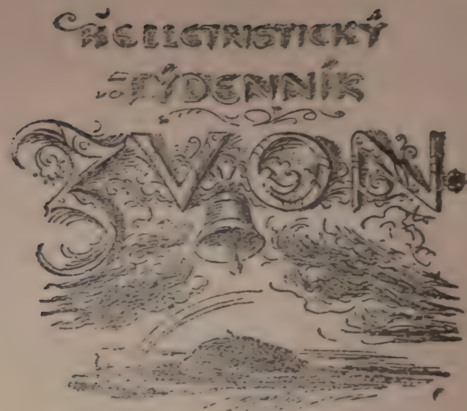
•

Stoleté narozeniny Boženy Němcové připadají na příští rok 1920. Česká Skalice, v jejímž blízku Božena Němcová ztrávila svoje mládí, chystá se oslaviti důstojně Boženin svátek a je to zejména nový odbor Klubu česko-slovenských turistů, který se v té příčině chopil spolu s vlivnými činiteli skalickými iniciativy. Na starou školu, ve které se malá Boženka Panklová učila prvopočátkům umění literního, bude zasazena kovová pamětní deska, navržená prof. Kociánem z Hořic, a v Babiččině údolí bude postaven Boženě Němcové pěkný pomník, asi podle návrhu téhož umělce. Česko-slovenská veřejnost vezme s potěšením na vědomí, že majetník náchodského panství, velkostatkář Bedřich Schaumburg-Lippe, věnuje Klubu československ. turistů nejen potřebný pozemek na stavbu pomníku, ale jest ochoten darovati jim i rodinný domek Panklův v Babiččině údolí, aby tam bylo zřízeno museum B. Němcové nebo něco podobného. Dlužno chváliti počínání Klubu českosl. turistů, který již od let šíří svůj zájem, jda za vyššími cíli nežli toliko za prostým poznáváním vlasti, sic také velice chvályhodným. Nedávné jmenování několika českých spisovatelů čestnými členy v uznání jejich práce, dřívější již literární snahy odboru domažlického, úsilí obrátiti pozornost československé veřejnosti na „Jiráskův kraj“ jakožto literárně zajímavý, obšírné stati literárně-turistické v Časopise turistů svědčí o lásce našich turistů nejen k půdě česko-slovenské, ale také k české duši, projadřované literaturou.

V Praze, dne 11. září 1919.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

Fr. Sekanina:

KAREL LEGER.

Ke dni 21. září, k jubileu šedesátých narozenin.

Svěží a silnou vzpomínku na Karla Legera nosím v srdci již plných třicet let. Mladičký student začetl se tehdy do nově vydané jeho knížky „*Povídek veršem*“ v nezapomenutelné Šimáčkově „Kabinetní knihovně“ a byl jimi unesen. Nebývá v životě mnoho takových určitých a živých básnických dojmů. Známá je obyčejně jen první probuzené literární mládí, ta zázračná chvíle intelektuálného života, kdy se ocitáme v začarovaném bodu nových životních východisk.

I mně se tenkráte ona Legerova knížka stala na chvíli osudem: očarovala, spoutala mne, stavši se jakýmsi posledním nárazem, který rozhodl o dlouho tajené touze, chopit se básnického péra sám. Byla tak prostinká, tak veselá, jednoduchá a plná přirozeného života, tak samozřejmá nějak! Jak je to asi snadné a jednoduché, pomyslil jsem si asi, psát povídku veršem! Hle, Leger jich tu má několik, plynou mu lehounce z pera jako veselý potůček protéká lučinami, zabírají srdce a mnohé jejich verše již prvním čtením se stávají nějak nezapomenutelnými. Jak je to prosté, jak snadné! Básník až hýří těmi nevyčerpatelnými možnostmi! Hle, jen co humoru nahodil do těch veršů, co divných episod a různých, ze všech oblastí a koutů života nasbíraných příběhů vtěsnal do onoho základního obrazce rámcové povídky, která se vlastně stává celým cyklem roztomilých příběhů! A zase hlavně a především: jak je tu všecko přirozené a prostičké, jak lehýnce a pravdivě přenesené na papír, jak volně, samo sebou se rodící, jak zabíravé, plynné a poutavé právě svou nelíčenou, srdečnou jednoduchostí! — —

*

Nebyla to arci Legerova prvotina, která se mi tenkráte po prvé v životě dostala do ruky. Byla to vlastně už jeho kniha — osmá. Od prvních osmdesátých let Leger produkoval: Verše, Zapomenuté sny, Pohádka z naší vesnice, Všední život, Přeludy, Poslední Rusalka, Tři povídky — to všecko byly básnické předchůdkyně zmíněných „Povídek veršem“ z roku osmaosmdesátého. Nebylo takřka léta, aby polabský básník-statkář nebyl publikoval svazeček. A vynechal-li někdy, nahradil příště úrodou dvojnásobnou. A byla to samá epika veršem psaná, tím epičtější, sytější, dějovější, čím více rostlo knih. K próse takořka nesahal. Skoro celé dvě desítky let jeho činnosti jsou znamenány epickým veršem, až teprve r. 1898 nás překvapuje satirický maloměstský obrázek „Emancipovaná“, napsaný řečí nevázanou. Ale nechtějme předbíhati.

Jsou knihy, třeba nikoli nejvýraznější, které vlivem určitých okolností utkví nám v paměti nejtrvaleji. Mně se to stalo právě s „Povídkami veršem“, cyklickou skladbou syté a přirozeně plynulé epičnosti, ožehnutou jemným humorem, kypivě erotickou, rozmarnou. Několik přátel odejde podvečer na čekanou, srnec však nejde, i dají se do vypravování zažitých příběhů ze života. Je jich tu několik — prostých, dojímavých i střižených prudčeji, těžké, smyslné vůně. Kniha epicky zralá, hodná pozoru — ale přece ne z Legrových nejvýmluvnějších.

Tou jest — ku podivu — Legerova prvotina. Jmenuje se prostě „*Verše*“, vyšla v básníkově rodném Kolíně jakožto zcela nenáročný a prostý sešitek již roku 1881, a mezi svými pětadvacíti čísly drobné, tu i tam lyricky podložené epiky přinesla už takořka hotový nárys, hotovou připověď celé té pestře zbarvené, mnohotvárné básníkovy příští žně literární.

Bezděky stala se jakýmsi předobrazem celku. Zastavme se u ní na moment.

Není tu arci Leger ještě svůj, zdravě a do zlatova vyzrálý. Dosud hledá, zabírá do všech stran, snad i tápe — ale všude, kam sáhne, tam již také naznačuje. Co je tu různých odstínů a námětů, co různých ohlasů a ovzduší v té první čtvrtstovce básní! Trochu staroslovanského mythu, trochu atamanské hajdukovštiny a staré vojenské romantiky, trochu fantastiky a grotesknich kouzel, trochu romance a pohádky, tiché domácí idyly, krajinné náladovosti polabské, trochu prudké, vášnivé smyslnosti a kruté šalby, jak ji znal brutální starý věk. Máme tu nejkrásnější a svěží projev mládí, jak je Leger tak miluje, nespoutaného, bujného, vyznačeného junáckým spěchem. Všecko zde — a v současně vydaných „*Zapomenutých snech*“ rovněž — všecko tu zrovna letí a předbíhá se, kypí a žhne. Jsou to básně o divokých plavbách, o divokých letech, o divokých jízdách. Atamani a statní hetmani kozáčtí jako vichr se prohánějí stepmi, silný bohatýr Slavík loupežník jako bouře lítá od činu k činu, smyslně krutá Semiramis podniká s démonem svůj oblačný let nad nekonečnou říší bez hranic, loupežnické lodi jako střely proletují volžskými vodami, vše se tu honí, střídá, předbíhá i dohání. I v takových domácky idylických obrázcích, jako jsou ony divadelně nastrojené pastely „Léto“ a „Zima“, hučí to divými bouřemi, hrom duní a tajemné sáně s rolničkami prohánějí se zasněženými líchami rovin:

Dle vůle vlastní koně bleskem letí, —
je těžko věru otěž udržeti.
V tom naproti nám kvapí sáně jiné. —
Hle, mladá žena v nich se lehce chýlí
a letíc kolem bílým šátkem kyne. —
Kdo je to asi?...

Chvat, vzruch a shon, jakési bujné dostihy života. Lovy, štvanice, hony. I ta povodeň, která tu v jedné básni strhne mlýn, odnese ženu s dítětem a rozpoutá vášnivou činnost lidskou, je obrazem této dychtivé vášně mládí, která umí časem i deptat a rvát.

A nejen příroda, i lidé sami se tu deptají a rvou. Přečtěte si zmíněnou „Semiramis“, přečtěte „Ctirada a Šárku“ nebo kozáckou „Pohádku“ a uvidíte, co u mladého Legera umí ženská vášeň, jak nutí z kypivé a mladě tryskající „lásky“ nořiti do srdcí dýky až po jílec, stínati hlavy, nutiti vášněmi zpitá srdce do prachu k nohám smyslných žen. To vše je bujná romantika Legerova básnického mládí. Kvas krve tu mluví, nedočkavost a kvap, bujaré tempo. A dychtivá vůle, co možno nejvíce svým zájmem obchvátiti, co možná nejvíc obejmout a co možná nejšíře zabrat.

To byla doba kvasu. Je zajímava tou mnohostranností zájmu a prudkými vášněmi, které zde opíjely mladou krev. Mnoho příštích prvků pozdějšího Legera se tu již objevilo, daleko více, než ve kterékoli z jeho knih příštích. Ale není to ještě kniha zrání.

*

Knihami zrání jsou však již veškery ty drobné i větší románky veršem, které následovaly po roce 1881. V těch prvních svých dychtivých rozbězích do literárního života Leger dal mluviti jen mladé krvi. Tehdy k nám přicházely první (ty nejsmyslnější) romány Zolovy, léta osmdesátá jsou dobou nejzuřivějších bojů o ně. Staří se proti nim obrňovali rozhořčením, mladí je hájili, všichni je však četli. Četl i Leger, snad se opil nejednou jejich scénou, ale jistě že o nich i přemýšlel. Neboť i v těch nejromantičtějších passážích mladého básníka cítíme ozývati se příchod rozumu, jeho blízkost a ohlašované panství. Byl-li však v prvních dvou knihách pouze v jakémsi područí, intensivně se počal projevovati již co nejdřív. Jak „*Pohádka z naší vesnice*“ (1883), tak zejména Nerudou do „Poetických besed“ zařaděné epické básně „*Všední život*“ (1883) a „*Přeludy*“ (1885) promlouvají o tom velmi jasnými slovy. Promlouvá o tom i fantastická „*Poslední Rusalka*“ (ibid.) a zajímavé „*Tři povídky*“ (obě z r. 1887), mezi nimiž je velmi pozoruhodná báseň „Labe“.

Básník zrál tím, že se i nadále dával unášeti svojí nezkrotnou obrazností, že dával i dále promlouvat mladé krvi, bujné i vařící, ale že počal při tom i bystřeji pozorovati svoje okolí a že — počal intensivně přemýšlet. Dnešní Leger — toť veliký a vážný pozorovatel života, jeho velice distinguovaný kritik a jemně pronikající soudce. Zejména o ženě umí vám říci velmi rázovité mínění, dále o našem životě společenském, hospodářském a kulturním. Leger hned v útlém literárním mládí počal nahlížeti, že literatura musí se státi nejenom vzněcovatelkou rozkoší krve a nervů, nejenom královnou krásna, ale i užitečnou učitelkou života. A proto již tenkráte vepsal do svého básnického štítu vedle vznícené romantičnosti i rázovité slůvko: realism. Vyrostl z něho tak jako stromek z půdy vyrůstá, a čím více rozrůstaly se jeho koruny tím více přitékalo i živných šťáv do básníkova těla. Počínajíc polovinou

let osmdesátých, znamenáme velmi jadrně, jak Leger stává se nejenom sladkým básníkem snů, krajinných nálad, fantastických a groteskně vyhraněných vidin a zjevů romantických, nejenom básnickým probuditelem pověstí, pohádek, mythů a výrazných historických obrazů —, ale i bystrým, odhodlaným kritikem živého dneška, jeho skutečnosti i jeho potřeb, jeho celého, široce rozprouděného toku. V té době počalo také přibývati u Legera i nejúčinnějších literárně-kritických jeho zbraní: distinguovaných odstínů jemné ironie a satiry . . .

*

Z takových tedy začátků nám rostlo to krásné a bohaté dílo, než vyzrálo do zlatých a sladkých odstínů dnešních. Koncem devadesátých let počalo zabírati i do prósy, a maloměstský románový obrázek „*Emancipovaná*" (1898) může být pokládán za první význačnější projev tohoto druhu. Potom se prósa střídala s veršem: Fantastické povídky, Český román, Ballada o mrtvém ševci a mladé tanečnici, jsou psány řečí vázanou; Petr a Pavel, Hořký román, Loupežníci na Chlumu, Nevěsta, Tři švadlenky, Podivná příhoda inženýra Vladivoje Vejvody, Augustýn Fojtík, Trest, Katuška, Suchý čert, O umění, umělcích a hladové Pavlíně, O starém lakomci . . . (z nichž mnohé nejdříve poznali právě naši čtenáři „Zvonu"), jsou prosaické. Je v nich v r c h o l Legerova literárního života. A jsou mezi nimi některá díla opravdu unikátní, která zůstanou tkvíti mezi základními kameny českého písemnictví trvale.

Jimi teprve Leger dokázal, jaký je to n á š, opravdu n á š č e s k ý b á s n í k n e j r y z e j š í h o z r n a a v z á c n é p o d s t a t y n á r o d n í. Názorem, založením i podáním. Česká ves jím ožila, české venkovské městečko nalezlo v něm svého pronikavého a originálního malíře, v jeho díle zajásala česká pole, česká luka, český lesík i zahrada, oživená pravými českými lidmi. I jednotlivé cípy s české historie byly nadzdviženy tímto šťastným evokatérem našich starých dějinných obrazů. Nemáme mnoho slovesných tvůrců, kteří by byli pracovali tak mnohostranně a kteří by byli uměli šťastně zasáhnouti do tolika různých prostředí formami i prostředky tolik různorodými, jak právě dovedl učiniti náš Karel Leger.

Je to především naše krásné a b á s n í k o v o r o d n é P o l a b í, jehož se stal zbožňovatelem a oddaným pěvcem. Jako milenku je opěvá. Vzpomeňme jeho „Labe" ve „Třech povídkách", vzpomeňme jeho drobných obrázků a povídek z mnoha knih, vzpomeňme „Poslední Rusalky", především však jeho „Podivné příhody inženýra Vejvody" a uvidíme, s jakou teplou a zrovna vášnivou láskou přistupuje Leger k polabským zátočinám, bahniskům, lukám, vrbovým a olšovým hájům, k jejich dávným zkazkám a pohádkám i mythům o vodnících a rusalkách, o vodních skřítcích, najadách, potutelných vodních žínkách a polednicích. Celý polabský mythus ožívá pod hebkým pohádkovým perem Legerovým. A stočí-li se mu z klidného domova někam noha, tož proto jen, aby zamířila do polí, do luk, mezi polabské olšiny. Zejména mezi drobnými básníkovými povídkami je nejedna, která vydává svědectví o této veliké, přímo dojemné lásce k rodnému koutu země. Polabské svoje nivy a lučiny Leger kreslí za časných jiter, kdy jsou ještě zroseny bohatým deštěm noci, za poledne, kdy sálají žáry, za tichých, vlahých podvečerů i nocí. Zná je v zimě, kdy odpočívají, sbírajíce sil pro nové úrody. Zná je za časných jar, kdy řeka ještě spí pod těžkou, špinavou tříští a kdy ledová kůra starých polabských ramen doposud nepovolila. V poslední jeho knížce „O starém lakomci" je jich hned několik, mezi nimi i jedna překrásná, přímo klasická, o Panence Marii, která se ukázala blouznivému děcku potulných komediantů za přečasného jitra, utkána z ranních mlh, jak rozsévá zrníčka polních a lučních květin nad Polabím. Skutečnost i báseň Polabí zpívá v Legerových knihách. Veliký, trvalý pomník vděku i lásky měl by tento kraj postaviti ještě za živa svému básníkovi.

A s Polabím i česká drobná vesnička. Jejím výlučným malířem a oddaným přítelem je náš Leger. Nikoli zbožňovatelem ve všem a všudy. Zná její chyby, těžké nedostatky a nejeden její kaz nám vystavil ve svých knihách. Ví, co těžké zaostalosti je v ní, co lenivé lhostejnosti, co karbanu, pošetilostí společenských. Jemná, distinguovaná ironie básníkova umí je časem potepati jak náleží.

Z těchto, sem tam i z maloměstských oblastí vybírá si i své zpozdilé typy žen, své přezrálé fifleny, „předbojnice", své „emancipované". I o nich přemýšlel, pozoroval na schůzích, v domácnostech, na táborech. Umí jim velmi řízně a s nejbožštějším úsměvem říci, co je na nich pošetilého nánosu neupřímnosti, co protipřirozené falše. Chce míti ženu krásnou a svěží přirozenou, citovou, plnou kouzla a něhy pravého ženství. Českého člověka vůbec chce míti vráceného přírodě, pilného,

zdatného v práci, pokročilého a přemýšlivého. Jeho národohospodářské sentence — bohatá žeň! — roztroušeny jsou po celém díle, neboť stará rodová tradice selská tkví v Legerovi nejpevnějšími kořeny. Čtěte Suchého čerta, čtěte Podivnou příhodu inž. Vejvody, čtěte Labe, Hořký román i Český román — všude ten hluboký a slavný Legerův národohospodářský zájem. A co jiných otázek rozeseto! Poměr naší inteligence k lidu (Všední život), germanisace národního školství (V zátiší), poměr poesie k vědě, nezdravý vliv rafinované západní poesie na českou původní tvorbu (Chvilku zas doma), poměr českého kapitálu k židovskému, zápasy politických stran, lhostejná naše vůle k osamostatnění a národní i hospodářské emancipaci (Český román) — hoj, co tu skvělých, naléhavých a nejvýše časových themat, jimiž Leger prosycuje svou beletrii. Člověk by řekl, že v těch knihách, které jsou zalidněny skoro jen lidmi polopohádkovými a z nichž české vesnice, česká městečka, české lučiny a polní lány vystupují jen jako z mlh a z nálad sladkým a měkkým snem obetkaných, — člověk by řekl, že v těch knihách nemůže býti zakleto tolik aktuality. Díky bohu, nezapomíná na ni náš básník. Jest jejím strážcem nejpilnějším, oddaným, vřelým. Při vší básnické objektivnosti je z těch, jež můžeme klásti do prvních řad našich národních, sociálních a kulturních myslitelů, a právě tato stránka (které bohužel nemůžeme v omezené stati rozebrat podrobněji, ač je tu nejzajímavější) dodává jeho životnímu dílu těžkého zrna, váhy i vůně.

❧

Rudolf Richard Hofmeister:

JURSKÉ ČECHY.

(Dokončení.)

Šel drobnými kroky, maje přední nohy mnohem kratší zadních, a chvilkami zdvíhal celý předek do výše, stavě se jen na zadní končetiny a podpíraje se sloupovitým ocasem. Spatřiv tmavé, holé pahorky uprostřed bažiny, jal se ohromnými skoky přímo k nim přes vysoký porost rákosový čile, ale těžkopádně skákati.

Porážel tlusté přeslice, zadupávaje je tíhou svého těla balvanovitého hluboko do měkké půdy, a blížil se bažině překvapující rychlostí.

Pahorky se najednou pohnuly, dlouhé krky s malými hlavami plazů vyšvihly se ostražitě do výše, zakývaly se prudkými pohyby, hluboké, řídké bahno se zvlnilo širokými brázdami — a najednou oživlé pahorky se rozprchávaly směrem k rozsáhlým mělčinám řeky v zoufalém útěku.

Obrovští býložraví ještěři, kteří tu odpočívali nehybně ve vyhřátém bahně, bezbranní a neútoční, hledali rychle spásu před krvechtivým dravcem v širých obvodech řeky a jejich ohromná těla obrážela se v temnějících vodách jako vysoká předhoří.

A s ostrůvku, přes který se slepě hnali, vyplašen vzletěl pár prvých praptáků, Archaeopteryxů, s tělem, ocasem i křídly už opeřenými, veslovali hlučně a krásně čistým vzduchem daleko přes řeku, širokou jako jezero, a snesli se kdesi v zamlžené dáli na větve stromu.

A jako za ještěřími obludami, řítícími se porostlinami močálů, až zpod jejich drápatých tlap vystřikovaly spousty řídkého bahna a třísnily skvělou zeleň třtin, zůstával v čistém, světelnou mlhou prostříbřeném vzduchu jakýs nepopsatelný nádech odporného hnusu, tak ve skvělém oblouku lehkého šumného letu praptáků jiskřily se záblesky rosných krůpějí v prchavých přeletech duhových zákmitů, v rozprašování se paprsků klonícího se slunce nad širými, tichými zrcadly lesknoucí se hladiny vodní, — jako by zjevy nejčistších krás vzdušných, světelných i barevných, provázely nejvyšší dosaženou schopnost a mohoucnost tvorstva, let sférami nadzemskými...

Jaká to úžasná dráha zázračného vývoje od primitivního letouna Pterodaktyla, který se mohl snášeti svými létacími blanami jen dolů s výšin, na které se byl dříve svými drápy předními i zadními vyšplhal, k tomuto praptáku se skutečnými perutěmi, a od něho až k nynější fregatce, která ztráví téměř celý svůj život ve výšinách vzdušných, nepotřebujíc k odpočinku než jen rozložiti na vrstvy vzduchové svá dlouhá křídla, mezi nimiž malé tělo a nepatrné nohy skoro mizí!

Jaká to cesta nesmírná a velikolepá ve zdokonalovacím postupu tvorstva od úkladného vrhání se původní létající ještěrky, roztahující příšerné blány jako černý plášť, na nic netušící kořist s větve stromu nebo

s výstupku skalního, až k závratným vzletům do neuvěřitelných výšin, k oněm úžasným křivkám, spirálám a obratům v nesmírném moři vzduchovém, rychlým jako myšlenka, že oko ani stíhati jich nestačí, k osamělým letům do sfér, kam zrak smrtelníka nedostihne, do světlých vznešených samot nadzemských, kde vládne nepojatelné ticho kosmického prostoru...

Nebylo ještě mnoho krásy na tomto praptáku, pošlém z lůna ještěřího.

Jeho zobák, plný špičatých zubů, byl ještě příliš strašlivý a jeho toporný ocas s pery do stran vyrůstajícími, článkovaný v pokračování páteře, kroutil se a šlehal jako ocasy mrštných ještěrek. Pohled jeho ohromných očí, obložených kotoučem ochranných rohových desek, fascinoval malé, drobounké ssavce býložravé i hmyzožravé, na něž se vrhal ze vzduchu a zarývaje do nich volné tři drápky předních okřídlených končetin, rozdrcoval je svým ozubeným zobákem jako každý velký dravec.

Hrdlo jeho nebylo ještě schopno vyluzovati kaskády trilků ve vášnivé oslavě rodícího se dne, jen řezavý skřek, smutný a drsný, dral se přes řady zubů z jeho tvrdého zobáku, když přeletoval porosty údolí, a jeho krátká, široká křídla sotva ještě stačila na dlouhý vytrvalý let.

Zbloudil-li nad nekonečné močály a bažiny nížinné, zemdlen a vysílen padal neovládavě s výšin vzdušných, zabořil se hluboko do měkkého klína bahenního, jeho maso pozvolna shnilo, a když potom po velkých lijácích stouply vody řek, zanesly prudké povodně hrob jeho vysokým nánosem jílu, bahna, kalu a písku; a když později bažina vyschla odtokem vod, jež si byly na jiné straně prorazily spád do hlubšího koryta říčního, utuhly tyto vrstvy a v běhu nesčetných staletí zkameněly i s kostrou praptáka, vyplněnou do nejmenšího záhybu hmotou pozvolna kamenící.

A nad hrobem jeho míjel čas neviditelným proudem, neslyšitelným krokem, nepozorován tvorstvem, jehož život byl vždy jen okamžikem, zábleskem jasu v nekonečných tmách. —

Z přítomnosti do šerých stínů minula přecházela doba jurská i se zástupy svých ohromných zjevů veleještěřích, a v dálkách budoucnosti kmitavým jasem vystupovala jitřenka doby křídové, vtělovaly se matné a beztvaré touhy organismů, schopných rozrodu a zdokonalení, co zatím smutek úpadku, truchlost zániku tížila ústrojí ustrnulá a opožděná ve vývoji, která nesnesla záře vycházející hvězdy nové doby a obracela se k stínům zašlých předků, k temné náruči smrti...

A ve vší kráse a nespoutatelné plodnosti přírody, ve vší ohromnosti tvorstva, jehož rozměry, tíha, síla a volný život kolosů uprostřed hojnosti věčně se prostírající a neubývající, byly velkolepým projevem tvořivé mohoucnosti, ve všech nadějích budoucího vývoje organismů v nové době života země — jedno scházelo k plnosti krásy:

Myšlenka duší dosud nezrozených...

Vše, co dosud bylo, nejvyšší žáry hvězdných mlhovin, křísící síly tepla a světla slunečního, živoucími atomy přeplněné vody moří, nespoutatelná plodivost půdy, neznámé a nevyzkoumatelné energie a živné, dávno zmizelé plyny ovzduší i všechna chtění a vůle přirozená i nadpřirozená — nestačilv na stvoření D u š e.

V její budoucí jsoucnosti měly se vypnouti všechny zmnožené síly a všechny energie slunce, země, rostlinstva i živočišstva, krásy třetihorních kalichů květných i šerednosti slizkých studených plazů a draků permu, triasu a jury.

Její světlo mělo býti tak bílé a oslňující, aby v něm všecka slunce a všechny hvězdy kosmu vibrovaly jako zlatý prach v zářném pruhu paprsků, pronikajících hustou klenbou korun stromových, a propasti její tmy měly býti strašlivější než příšerné hlubiny inferna.

Její žár měl býti žhavější než plynné roztaveniny fotosfér sluncí a chlad její drtiti měl rychleji než mráz věčných ledovců.

Měla býti měkkou jako nejjemnější chmýří ptáčete a tvrdší kamene prahorních skal.

Měla míti schopnost vzletu do závratných výší, kam ani orel nevzlétne, — a osudem měla předurčeno, moci klesnouti nejhlouběji ze všeho tvorstva světa.

Měla míti slavnou, ohromnou sílu tvůrčí, která by přetvořovala světy, vytyčovala mety, dávala smysl životu a oduševnění hmotě, měla tvořiti bohy nesmrtelné a budovati nesmírné mosty vědění, spojující zemi se sluncem a hvězdami oblouky, rozpjatými nekonečnem prostoru meziplanetárního, — a zároveň měla býti zatížena manií věčného bourání a kácení všeho velkolepého a vznešeného.

Měla býti kvintesencí dobra a krásy — i souhrnem zla a nízkosti, a měla býti na věčné časy naplněna tragoediemi jejich nekonečných krutých zápasů.

Měla býti půdou, v níž by rychle klíčilo zrní všech myslitelných ideí a vyrůstalo v nádherné stromy se sněžnými květy

ideálů, sahající až do klenby nebes, — a zároveň měla býti hrobem, kam do věčného zapomenutí padaly snahy a touhy spravedlivých i nešlechetníků.

V ní sloučiti se měly vůně všeho rostlinstva, všech jar a všech květů skvoucích, a zároveň mělo z ní vyrůstati i jedovaté býlí neřestí a zloby.

Měla míti nevyhladitelné vědomí božského původu ze světla, jasu barev, jásotu tónů, z čistoty výšin neposkvrněných, měla se chvěti zářivou nadějí návratu v ohnisko nejvyšší blaženosti, — a při tom měla nésti těžký balvan viny s nesetřesitelnými okovy temných pudů, který ji strhoval do hlubin tmy a zoufalství.

Měla býti vším — s neumírající touhou, státi se ničím, rozplynouti se ve věčné, nepochopitelné Nic...

Takovou měla býti duše lidská a všecky mohoucnosti přírody jurské ještě nestačily, snésti ji s vrcholků nebes na hroudu země jako světlo ohně nikdy neuhasínajícího.

Ale všecky síly země i nebes sbíraly se už tehdy ohromným vzepětím, aby ji stvořily.

A v propastech věčna mělo ještě mnoho tisíciletí zmizeti nenávratně, než energie všeho jsoucna kosmu zmohutněla k tomuto nejvznešenějšímu dějství tvůrčímu, jímž se měla uzavříti doba jejího tvoření snad navždy, — snad jen na novou dlouhou periodu, po níž se vzchopí k zrození bytosti nadlidské.

Snad už znovu se sbírají všecky síly země i nebes k ohromnému vzepětí, aby ji stvořily, — a my, ubozí, slepí a hluší, stojíme uprostřed nesmírného mysteria, jehož dění hřmí kolem nás a připravuje její příští, toneme v moři světla, jímž září příchod jeho bílé skvoucí jitřenky, — a nevidíme, neslyšíme, netušíme ničeho...

Josef Šach:

LEKNÍN.

(Dokončení.)

Ač oděny byly dle nejnovější módy, přece každý záhyb prozrazoval polosvět.

„Tyhle dvě sem jistě nepřišly dívat se na růžový sad, nestydy!“ ulevila svému rozhorlení.

Svoboda pohlédl v onu stranu a lekl se. I pod silnou vrstvou ličidla poznal ve vyšší dámě — Olgu! Právě se smála hlučně blýskajíc rozmarně černýma očima po ctitelích. Vtom setkal se kolem těkající zrak její s pohledem Svobodovým, plným úžasu a trapného překvapení. I ona ho poznala, neboť se rychle otočila a ustala ve smíchu. Pohnula se směrem opačným, ctitelé za ní. Mistrně zakrývajíc své rozladění vymluvila se na okamžitou nevolnost a požádala, aby ji ponechali na krátce o samotě. Odpočine si někde v zátiší a zase přijde. „Na shledanou u jezírka!“ zvolala na odchodu.

„Půjdu s tebou,“ nabídla se družka. „Prosím tě, co provádíš za hlouposti?“ horšila se, sotva poodešly několik kroků. „Viděla's přece, jak všichni se na tě třesou, a ty utečeš —“

„Dopřej mi klidu na chvíli!“ zaprosila Olga. Jindy by jí byla dala řiznou odpověď, v této chvíli však myšlenky její strhly ji jinam. Vryl se jí do paměti onen překvapený pohled muže, jehož nezištnou lásku zklamala. Hříchy na bytostech, které nám nesly vstříc upřímnou lásku nebo důvěru, mstí se i po letech. A mimo to bodlo ji poznání: Zapomněl na tebe, šel s jinou už! S takovým hezounkým poupětem! Silná dáma, toť asi její matka. Je šťasten bez tebe! Ješitnost ozve se druhdy i u ženy padlé. Podobně dělo se dnes Olze. Uprostřed rozpustilé zábavy s důstojníky zjevila se před ní osoba doktora Svobody jako živá výčitka. Zároveň si uvědomila jasně, jak hluboko padla.

Se rty k sobě pevně stisknutými sešla k rybníku. Na hrázi zadívala se na vodní hladinu plnou vodního ptactva, ale obraz ten zasazený v rámec tmavých lesů, uzavíraný v pozadí starobylým kostelíkem na Chvojně, nyní září slunečni oblitým, připadal jí velmi smutným. Vysoká, jehlancovitá věž kostelíka zdvíhala se před ní jako káravě vztyčený prst. Náhle se jí všecka ta nádhera kolem zprotivila. — Na chvíli pojala ji ošklivost k nynějšímu životu, a z toho nepokoj, rozladění u vědomí, že návrat nemožný. Nepřiznala se, že sama tím vinna, přelhávala samu sebe: „Bídný, proradný je svět, druh druha využitkuje a potom se mu vysměje, jím pohrdne!“

Ano, kdysi byla svěží, krásná jako tam ta po boku doktorově. A teď? Žila příliš rychle. Pila hltavě z poháru žití, chtěla žíti životem plným vzruchu, požitků, změny. Rozdávala hazardně ze své krásy, lichotil jí obdiv mužů, jejich lichocení, třeštění, Zašla daleko. V závratném letu řítí se léta. Teď vidí jasně: Románky a do-

brodružství minulá — co to jest? Kdysi nádherná, vonná kytice, dnes hrst uschlých květin. Skloníš se k ní, a jak se zatřese, zachřestí její uschlé stvoly a květy, ten či onen list, květ se šelestem opadne; přivoníš, ale bývalé lahodné vůně necítíš, nýbrž závan trouchnivějících květů a listů.

Tak přemítala sedíc na sedátku za splavem. Po několika letech nabyla odvahy podívati se na chvíli přímým, nebojácným pohledem na svůj život minulý a — odsouditi jej! — Zdvihly se posléze. Jdouce zpět zastavily se na hrázi. „Tam by se spalo!" prohodila temně ke své družce Olga, očima ukazujíc na hladinu.

„Na to máš ještě dost času" ušklíbla se tato. „Nerozumím ti dnes. Snad naposledy ještě půjdeš do kláštera," bodla ji a výsměšně se na ni zadívala. Zachytila Olžin temný, přímo výhrůžný pohled. Ztichla.

„Páni čekají u jezírka, pojďme!" řekla náhle a vykročila sama kupředu. „Co naplat —" připojila vážně, jako by se omlouvala.

„Eh, máš pravdu, páni čekají —" zasykla cynicky Olga.

„Nějak dožijeme —" A tím povrchním rozhodnutím jako by se sebe setřásla ponurou náladu. Za chvíli sršela u jezírka vtipnými nápady, významnými pohledy, úsměvy a jinými zbraněmi koketerie. Její smělost, velkoměstský švih, krása, byť povadlá, byly pro členy malé garnisony něčím lákavým. — Svoboda překonal s největší námahou své rozechvění. Prošli rychleji kolem nápadné skupiny k lehkému zábradlí, zleva i prava zdobenému antickými sochami a sklonili se nad půvabným jezírkem; ztuleno mezi umělými skalisky, vroubeno rostlinami kožnatých, mečovitých listů dívalo se na ně jako zasněné oko. Ve vodě kmitaly se zlaté rybky. Na hladině pluly četné lekníny: krvavě červené a sněhově bílé. Jeden velký, bílý upoutal zvláště jeho pozornost — A jak se strany pohlédl na Jarmilu, šlehl mu mozkem nápad: „Lidský leknín!" Nápad ten se mu zalíbil a vracel se k němu opět a opět...

Rád byl, že dámy zaujaty pohádkovitým zákoutím, chráněným s druhé strany černou stěnou lesa, nevěnovaly jemu pozornosti. Dotklo se ho nemile, že právě ve chvíli, kdy se začal poddávati vědomě půvabu dívčího kouzla Jarmilina, přelétl stín minulosti. Zastyděl se za Olgu a zároveň nemohl se ubrániti pocitu škodolibého zadostiučinění: „Mnou pohrdla a hle! Kam až klesla!" Poznání, že Olga dneška je pouhou karikaturou té, jejíž památku v srdci svém naprosto přese vše zničiti nemohl, zavanulo prudce do jemné tkáně jeho snů o ní a šeredně je potrhalo.

Jarmila se ani odtrhnouti nemohla od hezounkého zákoutí. Až jí matinka připamatovala, že se chtějí ještě podívati do Žabovřesk, vesničky dle švýcarského vzoru zařízené, o které se v novinách tolik psalo. —

Šli po levém břehu rybníka mimo sochu Kristovu. Sem nedoléhal tak příboj návštěvníků. Dospěli koutku u obrázku před mostem Žofiiným, kde na sedátku bílém si odpočinuli. Svoboda objevoval na Jarmile stále nové a nové půvaby. Jeť netknutá dívčí krása jako sterými jemnými závoji zahalená. Muž opravdu milující, špínou zhýralosti nepotřísněný, odkrývá závoj po závoji, nachází stále nové krásy, žasne nad nimi a pln obdivu sklání se před nimi! Pozoruje, že odtud tryská i ono ustavičné, nevinné, podmanivé veselí a jas. Bytost milovaná vzrůstá před ním ve světlý, vysoký zjev, stává se světicí, před níž nutno se skloniti, jíž možno se přiblížiti jenom s posvátnou úctou. Takovou jevila se Jarmila Svobodovi. Čím déle ji pozoroval, tím více se v tomto přesvědčení utvrzoval. Jaký div, že dojmy tyto, silné, čisté, celou bytost zachvacující, zaplašily brzo stín, který se vynořil tam v růžovém sadu!

Přešli přes most Žofiin a za chvíli stanuli před úchvatným panoramatem: mezi dvěma mohutnými sosnami rozvíral se pohled na hrad vystupující směle z bujné zeleni. Hrdé jeho obrysy obrážely se ve hladině vodní. Zprava nižší část parku s růžovým sadem, zleva hráz rybníka a pod ní dolní sad a dále lesy; na té straně spadal svah s bývalým hradním příkopem. Mohutná stavba, okolí své převyšující, odrážela se skvěle při zeleni parku, temné modři lesa, vbodnuta svými červenými věžemi do jasného azuru.

„Mnoho psaly noviny o Konopišti, ale že tu tolik krásy býti může, nikdo by netušil — viďte?" ulevovala svému nadšení Jarmila.

„Zajisté!" přisvědčil. „Za půl dne není ani možno shlédnouti všecky zdejší krásy. Viděla jste ovšem partie nejzajímavější, protože máte dobrého průvodce", zažertoval.

Zasmála se mile, odběhla opodál, utrhla několik květů a zrobivši kytičku podávala mu ji se šelmovským úsměvem: „Zde odměna obětavému průvodci!"

Paní Hořanová šla několik kroků napřed. Požádal Jarmilu, aby mu upevnila kytičku do knoflíkové dírky kabátu. Jak ji vsuno-

vala, ulpěl na ní pohledem plným obdivu, a když ještě rovnala květy, neodolal náhlému pokušení a skloniv málo hlavu dotkl se rty jemně jejích teplých hebkých prstíků. Zarděla se náhlým zmatkem a rychle spustila ručku.

„Děkuji mnohokráte“ řekl hodně hlasitě, aby slyšela to matinka i aby zakryl své rozechvění.

Prohlédli si Žabovřesky, pojedli ze zásob paní Hořanové kdesi na sedátku v stínu lesa, a již se blížil večer. Vraceli se na nádraží do Benešova.

„Jak rychle uplynulo odpůldne!“ divila se paní Hořanová, a oba mladí souhlasili. Pojednou se jim zdálo, že se znají už dlouhá leta.

„Zase budu zaklet do Prahy na dlouhý čas,“ postěžoval si Svoboda. „A přece miluji lesy tolik!“

„Navštivte nás občas v D., pane doktore!“ zvala ho paní. „Od nás je do lesů nedaleko. Okřejete vždy a nám budete vždy vítán.“

Radostně děkoval zaletěv dříve pohledem tázavým k Jarmile. „Tatíček rád cestoval dříve, zajímá se o vše možné, rád si s vámi popovídá, přijďte!“ řekla s dětskou, upřímnou veselostí. „Řeknu mu o vaší návštěvě ještě dnes.“

Dobré dítě! myslil si. Nehněvá se.

Když vystoupily v Uhřiněvsi z vlaku, díval se za nimi. Vychýlen z okna zdravil, jak vlak dal se do pohybu. Cítil, že mu krev proudí v žilách rychleji, neboť viděl, jak mu kyne malá ručka s bílým kapesníčkem na rozloučenou — —

Osaměv, probíral znovu dnešní den. Svátek srdce svého slavil dnes. Nad tůní života ukázal se v jeho blízkosti nádherný leknín, sněhovou bělostí zářící — Jarmila. Ten přenese do svého vlastního sadu. Chce míti ho jen a jen pro sebe.

Na návštěvu k Hořanovým vypravil se brzo. A jel po druhé, po třetí. Zdálo se mu, že nalezl druhý domov...

Koncem července, než se mohli vydati na cesty, přihnala se do Evropy válečná vichřice. Svoboda zajížděl dále k Hořanovým. Vzrušené hovory otáčely se kolem války. Jarmila nedovedla utajiti své obavy o něho. Lekali se, že bude také povolán. Stalo se. Musil odjeti v listopadu okamžitě, ani rozloučiti se nemohl. Tehdy pochopil dvojnásob tíhu odloučení od bytosti zbožňované.

Přidělen k praporu českého pěšího pluku prožil úporné boje u Valjeva, potom ústup. Po vánocích byl už zase v Karpatech v Lupkovském průsmyku, kde rvali se vojínové s nepřítelem i krutou přírodou. Po májovém průlomu, u Gorlice, kdy se některé prapory uvolnily, dostal se na frontu italskou. Počátkem června dlel na obvazišti u Podgory, cíle první italské ofensivy. Podgora třásla se jako kdysi biblický Sinai, zahalena oblaky dýmu, jimiž proskakovaly ohnivé jazyky vybuchujících šrapnelů a granátů. Čtyři strašné dny. A přišly horší. Druhá ofensiva. Dlel na hoře krve a železa, na sv. Michalu. Peklo, hotové peklo zuřilo. Blízek byl šílenství. Hukot děl neustával, hromadná bubnová střelba duněla, jako kdyby někdo neustále ohromnou, těžkou lopatou přehazoval na obrovské sýpce obilí, hrčení kulometů a pušek slévalo se ve zvláštní zvuk, jako když vře voda v kotli obrovitých rozměrů plným klokotem. — Sténali ranění, chroptěli umírající, noví a noví byli přinášeni, nad hlavami syčely střely, za domem vybuchovaly. Ruce únavou umdlévaly. Na oddech ani pomyšlení! Konečně vystřídáni! Přišli do Alp korutanských. Po krátkém oddechu nové dva útoky. Klidněji bylo v průsmyku Plöckenském, ale bylo nutno opět rváti se s přírodou.

Posléze onemocněl. Ozdravěv přidělen byl službou oddělení pohlavních nemocí v Praze. — Jak nejdříve mohl, navštívil Hořanovy. Zahrnovali jej pozornostmi; Jarmila zářila. To bylo pro něho lékem nejúčinnějším.

Svoboda procházel jednou civilním oddělením jemu přiděleným. Ukázali mu nově přivezenou nemocnou. Pohlédl dle svého zvyku nejprve na tabulku se jménem. Četl: Olga R., 25 let.

Dále nečetl. Tedy až na poslední stanici Dospěla! Spala právě nepokojně, ze sna vykřikovala šeredná, sprostá slova. Rysy tváře ztrhané. — Stanul jako přimrazen. Zdeptaný, kalem potřísněný květ leží rozdrcen na cestě života. Oč nádhernějším připadal mu jeho leknín bílý, Jarmila, při pohledu tom truchlém! Jak štědrým byl k němu tvůrce! Jemu z rukou vzal vábný květ, který byl by brzo opadal, a vložil v ně něžný, bílý leknín...

A při srovnání tom zaplavila lítost jeho nitro. Poslední stopy sympatie k ní zduseny byly lítostí. Už jí nemiloval, už ji jen litoval —

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická Unie a. s. v Praze.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze.

